

Herincx, Wilhelm

Summa theologica scholastica et moralis in 4 partes distributa

Bd.: 2. (1704). - 6 Bl., 484, 42 S., 26 Bl.

Antverpia 1704

4 Dogm. 701 a-2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10351342-0

S U M M Æ
THEOLOGICÆ
SCHOLASTICÆ
E T
M O R A L I S
IN QUATUOR PARTES DISTRIBUTÆ
PARS SECUNDA.

In qua de Ultimo Fine ac Beatitudine hominis, nec non Suppliciis alterius vite, de libero Arbitrio, Actibus humanis & Peccatis, de Legibus, Privilegiis ac Pœnis seu Censuris Ecclesiasticis, deniquè de Gratia, Iustificatione & Merito succinè & dilucidè tractatur.

A U C T O R E

Perillustri ac Reverendissimo Domino ac Patre GUILIELMO HERINCX
Episcopo Iprensi ex Ordine Seraphico FF. Minorum Recoll:
Provinciae Germaniae Inferioris Assumpto.

EDITIO TERTIA.

*Post propositiones Damnatas ab Alexandro VII. Innocentio XI. &
Alexandro VIII. Ubiquè insertas.*

A N T V E R P I Æ,

Apud Viduam GEORGII WILLEMSSENS,

Cum Gratia & Privilegio A^o. M. DCC. VII.

S U M M A

SCHOLASTICA

E T

M O R A L I S

IN QUATTOR PARTES DISTRIBUTA

PARS SECUNDA

in qua de Moribus Partis ac Scholasticis tractatur, et de
vitiis, virtutibus, et de his quae ad vitam pertinent, et de
ethicis, deinde de iuribus, deinde de iustitia, deinde de
iure naturali, deinde de iure gentium, deinde de iure civili.

A U C T O R E

Perillustri ac Reverendissimo Domino ac Patri GUILIELMO HERINGX
Episcopo Iprici ex Ordine Sacerdotum P. Ministerio Recolli
Provincie Germaniae Interius Alimptor.

EDITIO TERTIA

Post propositiones deinde ac Scholasticas P. Ministerio Recolli
Alexander 1711. Editio tertia.

AMSTERDAMI
Apud Vindam GEORGII WILHELMSEN
Cum Gualtero Gualtero M. C. C. C. C.

MANDATUM

Admodum Reverendi Patris Ministri Provincialis.

FRATER REINERUS PAYEZ, Ordinis Fratrum Minorum Recollect. STheol: Lector emeritus, Provinciæ inferioris Germaniæ Minister & servus, Dilecto nobis in Christo Adm: V. Patri Fr. *Guilielmo van Coorlaecken* ejusdem Ordinis ac Provinciæ S. Theol: Lectori Jubilato salutem in Domino sempiternam.

Præsentium tenore & in meritum salutaris obedientiæ V. A. P. vestræ mandamus, ut Illustrissimi Patris ac Domini **GUILIELMI HERINCX** ex hac Provinciâ nostra ad Infusas Iprenses assumpti Theologiam Scholasticam & moralem in quatuor partes distributam, distractis nunc Primæ ac Secundæ Editionis exemplaribus, accuratè revideat, à mendis, si quæ irreperint, solerter expurget; Propositiones à summis Pontificibus damnatas apponat, & alia præstet, quæ ratio temporis, & controversiarum exigent, sicq; limatam, servatis servandis, quantociùs prælo commendet. In quem finem concedimus NN. Viduæ Willemfens facultatem pro tertia vice Imprimendi, communicando eidem usum plenarium subnex: privileg: Datum Antverp. sub nostro chirographo officiiquè sigillo Majori Anno 1702. die quartâ mensis Aprilis.

FR. REINERUS PAYEZ Min. Prov.

*Privilegium Casareum super impressione Librorum Auctorum Ordin.
S. FRANCISCI Regularis & Stricteris Observantia*

PRIVILEGIO CASARÆ MAJESTATIS cautum est: Nè quis per Universum Imperium libros à Patribus Ordinis S. FRANCISCI Regularis & Stricteris Observantiæ editos aut edendos imprimat, recudat, aut alibi recufos intrâ Sacri Imperii, Regnorumquæ ac dominiorum hæreditariorum Domûs AUSTRIACÆ adducat, vendat, vel distrahat absquè consensu & facultate eorundem Patrum sub pœna Confiscationis Librorum & mulctâ viginti marcharum auri puri. Ita Sanctum & Decretum in Ciuitate Ratisponensi pridie nonas Decembris Anno 1636. *Signatum.*

FERDINANDUS

infra.

Ad Mandatum S. Cas. Mii. proprium.
JOANNES WALDERODE

A latere: P. H. A. STRALENDORFF.

PRIVILEGIUM REGIS HISPANIARUM.

PHILIPPI V. Regis Hispaniarum &c. Privilegio cautum est, nè quis summam Theologicam Scholasticam & moralem, auctore perillustri & Reverendissimo Domino ac Patre **GUILIELMO HERINCX** ex Ordine Fratrum Minorum Provinciæ Germaniæ inferioris Episcopo Iprensi assumpto, reimprimat, aut alibi reimpressam in hæc Ditiones invehat, vel divendat præter *Viduam VVillemfens*: idquè sub pœna confiscationis & amissionis librorum, & insuper aliâ mulctâ, ut latiùs patet in litteris patentibus desuper Bruxellæ in supremo Concilio Brabantia expeditis die 8. May. Anno 1702. de more sigillatis & signatis.

LOYENS.

Approbatio Censoris Ordinarii.

PRima & Secunda Pars Summæ Theologicæ, Scholasticæ, & moralis, in quatuor partes distributæ Auctore illustrissimo ac Reverendissimo Domino D. GUILIELMO HERINX ex Ordine Fratrum Minorum Recollectorum, Provinciæ Germaniæ inferioris, in Lovaniensi Academia S. Theologiæ Lectore Jubilato, ac dein Iprensium Episcopo, duabus Editionibus ab annis aliquot summo cum litterarum amantium fructu typis evulgatæ, nullatenus fidei orthodoxæ repugnant, quinimò illam, in optimum ordinem divisæ & deductæ, faciliter non minùs quàm eruditè propugnant: quare eas pro tertia vice prælo committri utilissimum fore censeo, siquidem solidam ac veram doctrinam, dilucidâ ac concinnâ methodo explicant.

Datum Antverpiæ hæc 25. Augusti anno 1704.

J. L. DE CARVAJAL.

Eccles. Cathedral. Antverp. Canonicus Graduatús, Index Synodalis, ac Liberum Censor.

Approbatio Theologorum Ordinis.

INfrà scripti accurratè perlegimus Primam & Secundam partem Tertiæ Editionis Perillustris ac Reverendissimi Domini ac Patris GUILIELMI HERINX quondam in Academia Lovaniensi Sacræ Theologiæ Lectoris Jubilati, nec non Episcopi Iprensis ex Ordine FF. Minorum Recollectorum Provinciæ Germaniæ inferioris assumpti, & à V.A.P.F. *Guilielmo van Goorlaecken* ejusdem Ordinis & Provinciæ sacrae Theologiæ Lectore Jubilato revisas. Opus sanè & Auctoris nomine ejusquè eruditione dignissimum: nam præter singulare acumen & non fucatum acris ingenii judicium, quo ubiquè pollet quàm maximè, ita Sacris Litteris, Conciliorum Pontificumquè infallibilibus Decretis, SS. Patrum præsertim Augustini, D. Bonaventuræ, ac Doctoris subtilis selectissimis placitis, adhæret, ut nec ad perniciosas Laxitates, nec ad exoticos rigores declinet. In hoc opere quid orthodoxè de Deo ejusquè Attributis, sanctissimâ Trinitate, Voluntate sincerâ salvandi omnes, arcanis divinæ gratiæ, possibilitate mandatorum Dei, libertate tum morali tum essentiali, ignorantia, concupiscentiâ, probabilitate solidâ, obligatione omnia ex charitate referendi in Deum, sentiendum sit, tam dilucidè & solidè tractat, ut omnia ad tutum & sanum medium seu deducat seu detineat. Ut proinde hoc opus, tamquàm doctrinam omninò Catholicam continens, censeamus dignum & luce & prælo. Antverpiæ in Conventu Montis omnium Sanctorum Fratrum Minorum Recollectorum. XVIII. Kalend. Octobris 1704.

Fr. Arnoldus Voet sacrae Scripturæ Lector.

Fr. Philibertus Maes sacrae Theologiæ Lector.

Fr. Martinus Puteanus S. Theol. Lector.

INDEX ET ORDO

TRACTATUUM,

DISPUTATIONVM,

QUÆSTIONUM,

ET PARAGRAPHORUM,

QUÆ IN HAC SECUNDA PARTE TRACTANTVR.

TRACTATUS I.

DE

ULTIMO FINE,

SEU BEATITVDINE HOMINIS ET MISERIIS

seu suppliciis alterius vitæ.

DISPUTATIO I.

De ultimo Fine seu Beatitudine
objectiva. pag. 3.

QUÆSTIO I. An Deus sit Finis universalis &
ultimus omnis creatura. ibid.

QUÆST. II. An Deus sit ultimus finis ab ho-
mine intendendus & consequendus. pag. 5.

QUÆST. III. An Appetitus Beatitudinis sit ho-
mini naturalis. pag. 7.

QUÆST. IV. An homo omnia necessario appe-
tat propter ultimum finem. pag. 8.

QUÆST. V. An idem homo possit intendere
plures fines ultimos. pag. 10.

DISPUTATIO II.

De Beatitudine formali. pag. 12.

QUÆST. I. An beatitudo formalis consistat
in increata visione & fruitione Dei homi-
nibus communicatâ. pag. 12.

QUÆST. II. An Beatitudo formalis consistat
in illapsu, vel aliquo habitu, an verò in ope-
ratione. pag. 14.

Herincx Sum. Theol. Pars. II.

QUÆST. III. An operatio beatifica debeat pro-
duci ab ipso Beato. pag. 15.

QUÆST. IV. An formalis beatitudo consistat
in operatione intellectûs, an verò volunta-
tis. pag. 16.

QUÆST. V. De Gaudio seu Delectatione Bea-
torum. pag. 19.

QUÆST. VI. De Dotibus animarum Beato-
rum. pag. 21.

QUÆST. VII. De Aureolis Beatorum. pag. 22.

QUÆST. VIII. De Perpetuitate & Securitate
Beatorum. pag. 23.

QUÆST. IX. De Impeccabilitate Beatorum.
pag. 25.

QUÆST. X. An animæ Sanctorum sint beata
antè communem corporum resurrectionem.
pag. 27.

DISPUTATIO III.

De Resurrectione & Beatitudine
Corporum. pag. 31.

QUÆSTIO I. De Resurrectione Corporum.
ibid.

QUÆST. II. An Mortui resurgent in eodem
seu

- seu proprio corpore, & quali.* pag. 35.
 QUÆST. III. *De Impassibilitate Beatorum* pag. 38.
 QUÆST. IV. *De Claritate Beatorum.* pag. 39.
 QUÆST. V. *De Agilitate Beatorum.* p. 41.
 QUÆST. VI. *De Subtilitate Beatorum.* p. 42.
 QUÆST. VII. *An Beati resumptis corporibus sint habituri operationes sensuum.* pag. 43.
 QUÆST. II. *An dentur post hanc vitam pœna temporales seu Purgatorii.* pag. 44.
 QUÆST. III. *Qualis, quanta, quàm diuturna sit pœna purgatorii: & an anima ibidem sint impeccabiles ac secura de salute.* pag. 46.
 QUÆST. IV. *An pœna infernalis incipiat à morte, sitquè aterna.* pag. 48.
 QUÆST. V. *Qualis sit pœna damnatorum.* pag. 51.
 53.

DISPUTATIO IV.

De Damnatione & Pœnis peccatorum post hanc vitam. pag. 48.

QUÆSTIO. I. *De subterraneis animarum Re-*

TRACTATUS II.

DE

LIBERO ARBITRIO, ACTIBUS

HUMANIS ET PECCATIS.

DISPUTATIO I.

De Voluntario & Involuntario.
 pag. 57.

- QUÆST. I. *De Voluntario.* ibid.
 QUÆST. II. *An Violentia causet involuntarium, eaque possit voluntati inferri.* pag. 59.
 QUÆST. III. *An Metus causet Involuntarium.* pag. 61.
 QUÆST. IV. *An Concupiscentia causet involuntarium.* pag. 62.
 QUÆST. V. *An Ignorantia causet involuntarium.* pag. 63.

DISPUTATIO II.

De Libertate Actuum humanorum.
 pag. 65.

- QUÆST. I. *An homo, etiam lapsus, sit præditus libero arbitrio.* ibid.
 QUÆST. II. *Qualem indifferentiam agendi & non agendi exigat libertas.* pag. 72.
 QUÆST. III. *An liberum Arbitrium sit potentia, & qualis; & an debeat activè spectari.* pag. 74.
 QUÆST. IV. *Qualiter liberum arbitrium præ-*

- requirat cognitionem intellectivam.* pag. 76.
 QUÆST. V. *Qualiter liberum arbitrium moveatur ab appetitu sensitivo sive concupiscentiâ.* pag. 79.
 QUÆST. VI. *Quomodo moveatur liberum arbitrium ab objecto, Deo, Angelis & Astris.* pag. 81.
 QUÆST. VII. *De Actibus Elicitis liberi arbitrii.* pag. 82.
 QUÆST. VIII. *De Actibus à voluntate seu libero arbitrio imperatis.* pag. 86.

DISPUTATIO III.

De Bonitate & Malitia Actuum humanorum.
 pag. 88.

- QUÆST. I. *Quid sit bonitas & malitia moralis.* ibid.
 QUÆST. II. *An Bonitas & Malitia sint differentie essentielles Actuum humanorum.* p. 91.
 QUÆST. III. *An eidem actui possit simul vel successivè competere bonitas & malitia.* ibidem.
 QUÆST. IV. *An omnis actus humanus sit bonus vel malus, sive an detur actus indifferens.* pag. 93.
 QUÆST. V. *An bonitas & malitia primariò & formaliter competat actui interiori, an verò exte-*

- exteriori. pag. 96.
 QUÆST. VI. *An actus externus superaddat interno formalem bonitatem vel malitiam.* pag. 97.
 QUÆST. VII. *An & quâ ratione bonitas & malitia desumatur ex objecto.* pag. 100.
 QUÆST. VIII. *An & quomodo bonitas & malitia desumatur ex circumstantiis* p. 102.
 QUÆST. IX. *Quomodo singula circumstantiæ tribuant actui humano bonitatem vel malitiam.* pag. 104.
 §. I. *De Circumstantia Quis.* pag. 105.
 §. II. *De Circumstantia Quid.* pag. ibid.
 §. III. *De Circumstantia Vbi.* pag. 106.
 §. IV. *De Circumstantiis Quando & Quomodo.* ibid.
 §. V. *De Circumstantiis Cur, & quibus Auxiliis.* pag. 107.
 QUÆST. X. *An & quomodo bonitas moralis dependeat à conformitate cum voluntate divina.* pag. 109.

DISPUTATIO IV.

De Conscientia, quæ est proxima regula Actuum humanorum.

pag. 112.

- QUÆSTIO I. *Quid & Quotuplex sit Conscientia.* ibidem.
 QUÆST. II. *De Conscientia Erronea.* pagina 114.
 QUÆST. III. *De Conscientia probabili seu opinante.* pag. 117.
 §. I. *Proponitur status Quæstionis & eo spectantia.* ibid.
 §. II. *Resolutio Quæstionis principalis cum defensoribus ejusdem.* pag. 120.
 §. III. *Probationes varia allegantur & expenduntur.* pag. 123.
 §. IV. *Adferuntur objectiones, ac dissolvuntur.* pag. 129.
 QUÆST. IV. *De Conscientia Dubia.* pagina 138.
 QUÆST. V. *De Conscientia Scrupulosa.* pag. 142.

DISPUTATIO V.

De Peccato in Communi, ejusquæ Divisionibus. pag. 144.

- QUÆSTIO I. *Quid sit Peccatum.* ibid.
 QUÆST. II. *An omne peccatum sit contra naturam.* pag. 147.
 QUÆST. III. *Quodnam sit subjectum peccati.* pag. 148.
 QUÆST. IV. *Quæ sit causa peccati.* pag. 152.
 QUÆST. V. *Qui sint Effectus peccati.* pagina 153.
 QUÆST. VI. *De Distinctione specifica peccatorum.* pag. 157.
 QUÆST. VII. *De Distinctione numerica peccatorum.* pag. 159.
 QUÆST. VIII. *De Inaqualitate peccatorum.* pag. 163.
 QUÆST. IX. *De Divisionibus peccati.* pagina 164.
 QUÆST. X. *De peccato commissionis & Omisionis in speciali.* pag. 166.

DISPUTATIO VI.

De Peccato Originali. pag. 169.

- QUÆSTIO I. *An detur peccatum Originale.* ibid.
 QUÆST. II. *Quid sit peccatum Originale.* p. 172.
 QUÆST. III. *Quomodo peccatum Originale traducatur.* pag. 174.
 QUÆST. IV. *An B. Virgo Deipara contraxerit Originale peccatum.* pag. 177.
 §. I. *Proponitur status Quæstionis, Mens SS. Thomæ ac Bonaventuræ, ac decreta Ecclesiæ.* ibidem.
 §. II. *Proponuntur Decreta Ecclesiæ de hac Quæstione.* pag. 178.
 §. III. *Ostenditur B. Virginem fuisse immunem à peccato Originali.* pag. 180.
 §. IV. *An B. Virgo habuerit debitum contrahendi maculam Originalis peccati.* p. 185.
 QUÆST. V. *Quæ sint pœna peccati Originalis in hac vita.* pag. 186.
 QU. VI. *Quæ sint pœna peccati Originalis post hanc vitam.* pag. 187.

DISPUTATIO II.

De Peccato Mortali & Veniali.
pag. 192.

QUÆSTIO I. *An dentur aliqua peccata mortalia, aliqua venialia, & quod sit inter illa discrimen.* ibid.

QUÆST. II. *An malitia peccati mortalis sit infinita.* pag. 195.

QUÆST. III. *An ad peccandum mortaliter sufficiat consensus conditionatus.* pag. 197.

QUÆST. IV. *An peccatum mortale reperiri possit in simplici complacentia seu morosa delectatione.* pag. 198.

QUÆST. V. *Qualiter ad peccatum mortale requiratur consensus perfectus, sive perfecta deliberatio.* pag. 201.

QUÆST. VI. *An ad peccatum mortale requi-*

ratur gravis materia, & qualiter hæc sit æstimanda. pag. 203.

QUÆST. VII. *Quomodo Veniale transeat in Mortale ratione finis vel contemptus.* p. 206.

QUÆST. VIII. *Quomodo Opus veniale fiat mortale ratione periculi.* pag. 208.

QUÆST. IX. *Quomodo opus veniale vel indifferens, vel alioquin bonum fiat mortale ratione Scandali.* pag. 211.

§. I. *Quid & Quotuplex sit Scandalum.* ibid.

§. II. *An Scandalum sit peccatum, & quando contineat specialem malitiam etiam contra charitatem.* pag. 212.

§. III. *Responsio ad Questionem principalem.* pag. 214.

QUÆST. X. *An peccatum Veniale possit inveniri cum solo Originali.* pag. 217.

QUÆST. XI. *An omnis capax venialis, sit capax mortalis peccati.* pag. 218.

QUÆST. XII. *De Pœna peccati Mortalis & Venialis.* ibid.

TRACTATUS IV.

DE

LEGIBUS, PRIVILEGIIS

ET

POENIS ECCLESIASTICIS.

DISPUTATIO I.

De Lege in communi, & de Lege naturæ in particulari. pag. 221.

QUÆSTIO I. *Quid sit Lex.* ibidem.

QUÆST. II. *In quo reperiatur ratio legis.* pag. 223.

QUÆST. III. *De Causis, effectibus, Divisionibus legis.* pag. 224.

QUÆST. IV. *Quid & quotuplex sit lex naturalis.* p. 226.

QUÆST. V. *Quæ sit materia legis naturalis.* p. 227.

QUÆST. VI. *An lex natura sit immutabilis.* pag. 229.

QUÆST. VII. *An ignorantia invincibilis Legis naturalis detur & excuset à culpa.* pag. 233.

DISPUTATIO II.

De Lege divina positivâ. p. 235.

QUÆST. I. *An Lex vetus fuerit bona.* p. 236.

QUÆST. II. *An, Qualiter, & Quos Lex vetus obligaverit.* p. 238.

QUÆST. III. *An & quando Lex vetus cessaverit.* p. 239.

QUÆST. IV. *An usus legalium in Lege nova aliquando licuerit.* p. 241.

QUÆST. V. *De Lege nova sive Evangelica.* p. 243.

Qu. VI. *De Comparatione legis novæ ad veterem.* p. 245.

DISPUTATIO III.

De Lege humana tam Civili quàm Ecclesiastica. pag. 247.

- QUÆSTIO I. Quid Lex humana; & quomodo dividatur. ibid.
- §. I. Descriptio legis humana, ejusque divisio in Civilem & Ecclesiasticam. ibid.
- §. II. De jure Gentium. ibid.
- §. III. De Divisionibus legis Civilis. pag. 248.
- §. IV. De Iure Casareo seu communi ejusque partibus. ibidem.
- §. V. De Iure Canonico, ejusque partibus. pag. 249.
- QUÆST. II. An sit in hominibus potestas condendi leges. pag. 251.
- QUÆST. III. Penes quos resideat potestas legislativa Civilis. pag. 254.
- QUÆST. IV. Penes quos resideat potestas legislativa Ecclesiastica. pag. 256.
- QUÆST. V. Quomodo potestas legislativa Civilis distinguatur ab Ecclesiastica. p. 258.
- QUÆST. VI. An Consuetudo possit inducere legem. pag. 260.
- QUÆST. VII. Qua sit materia legis humana. pag. 262.
- QUÆST. VIII. An sub legem humanam cadant actus interni. pag. 265.
- QUÆST. IX. Qualis promulgatio requiratur ad legem humanam. pag. 268.
- QUÆST. X. An ad formam legis humana requiratur acceptatio populi. pag. 271.
- QUÆST. XI. Quinam subjiciantur legibus humanis. pag. 273.
- §. I. De Printipe seu legislatore. ibid.
- §. II. De Infidelibus, Pueris, Amentibus, Ebriis, &c. pag. 274.
- §. III. De Indigenis quoad leges proprii Territorii, dum extra illud sunt. pag. 275.
- §. IV. De Advenis seu Peregrinis, quoad leges loci, in quo morantur. pag. 276.
- §. V. De Clericis & Religiosis. p. 271.
- QUÆST. XII. De Obligatione legis humana in Conscientia. pag. 274.
- QUÆST. XIII. An lex humana obliget cum periculo vitæ. pag. 278.
- QUÆST. XIV. De legis humana Interpretatione. pag. 280.
- QUÆST. XV. Qualiter in legem humanam cadat Epykia. pag. 282.
- QUÆST. XVI. De cessatione seu Mutatione legis humana. pag. 284.
- Herincx Sum. Theol. Pars. II.

- §. I. Quomodo Lex cesset ob cessationem finis. ibidem.
- §. II. De Mutatione legis humana per revocationem sive abrogationem Superioris. p. 285.
- §. III. De Mutatione legis per consuetudinem. pagina. 287.

DISPUTATIO IV.

De Dispensationibus & Privilegiis seu Lege favorabili. pag. 288.

- QUÆSTIO I. Quid sit Dispensatio, & quam causam postulet. ibid.
- QUÆST. II. Penes quos resideat potestas dispensandi. pag. 292.
- QUÆST. III. Quomodo Dispensatio sit invalida ob errorem vel metum. pag. 296.
- QUÆST. IV. Quid & Quotuplex sit Privilegium, item à quo, & cui concedi possit. pagina 300.
- QUÆST. V. Qua forma Privilegii, & quando obtineat effectum. pag. 301.
- QU. VI. De Communicatione & Confirmatione Privilegiorum, præsertim Regularibus concessorum. pagina 303.
- QUÆST. VII. De Interpretatione Privilegiorum. pagina 306.
- QUÆST. VIII. De Cessatione seu interitu Privilegii. pag. 308.

DISPUTATIO V.

De Lego Pœnali & Irritante. pagina 311.

- QUÆSTIO I. Quid & quotuplex sit Lex pœnalis. ibidem.
- QUÆST. II. Ad quid obliget Lex pœnalis ante Iudicis sententiam. pag. 312.
- QUÆST. III. Ad quid obliget Lex pœnalis post Iudicis sententiam. p. 215.
- QUÆST. IV. An ignorantia excuset à pœnâ legis humana. pag. 317.
- QUÆST. V. De Lege Irritante. pag. 318.

DISPUTATIO VI.

De Censuris Ecclesiasticis & Irregularitate. pag. 320.

- QUÆSTIO I. De Censuris in genere. ibid.
- §. I. Quid sit Censura, & quotuplex. ibid.
- §. II.

INDEX TRACTATUUM.

§. II. An & penes quos sit potestas ferendi censuras.	pag. 321.
§. III. In quos, ob quam causam, & quâ formâ sit ferenda censura.	pag. 322.
QUÆST. II. De Excommunicatione.	p. 324.
§. I. Quid sit Excommunicatio, & quotuplex.	ibid.
§. II. De Effectibus Excommunicationis minoris.	ibid.
§. III. Qualiter Excommunicatio major privet communione civili fidelium.	p. 325.
§. IV. Qualiter Excommunicatio major privet suffragiis Ecclesiæ.	pag. 326.
§. V. Qualiter Excommunicatio major privet receptione Sacramentorum.	ibidem.
§. VI. Qualiter privet Excommunicatio major administratione Sacramentorum.	p. 327.
§. VII. Qualiter Excommunicatio impediatur à celebrando.	ibid.
§. VIII. Qualiter Excommunicatio major privet divinis officiis.	ibid.
§. IX. Qualiter Excommunicatio privet Ecclesiasticâ sepulturâ.	pag. 328.
§. X. Quomodo privet Excommunicatio usu jurisdictionis.	ibidem.
§. XI. Quomodo Excommunicatio arceat à beneficiis eorumq; fructibus.	pag. 329.
§. XII. Quomodo Excommunicatio removeat ab actionibus forensibus.	pag. 330.
§. XIII. Quis possit absolvere ab Excommunicatione.	ibidem.
§. XIV. De variis Excommunicationibus in particulari.	pag. 332.
QUÆST. III. De Suspensione.	pag. 334.
§. I. Quid & quotuplex Suspendio.	ibid.
§. II. Quæ forma, & qui Effectus Suspensionis.	ibid.
§. III. Qualiter impediatur & tollatur Suspendio.	pag. 336.

QUÆST. IV. De Interdicto.	ibid.
§. I. Quid Interdictum, & quæ discrimina inter varias Interdicti species.	ibid.
§. II. Qui sint Effectus Interdicti.	p. 338.
§. III. Quod peccatum & quæ pœna violentum Interdictum.	pag. 340.
§. IV. Qualiter cesset Interdictum.	p. 341.
QUÆST. V. De Cessatione à Divinis.	ibid.
QUÆST. VI. De Degradatione seu Depositione.	pag. 442.
QUÆST. VII. De Irregularitate.	pag. 343.
§. I. Quid & quotuplex sit Irregularitas.	ibid.
§. II. De Irregularitate contractâ ob illicitam susceptionem Sacramentorum.	p. 345.
§. III. De Irregularitate contractâ ob indebitum usum Ordinum.	pag. 346.
§. IV. De Irregularitate ortâ ex hæresi aut infamia.	pag. 347.
§. V. De Irregularitate contractâ ex homicidio voluntario aut mutilatione.	pag. 348.
§. VI. De Irregularitate ortâ ex homicidio aut mutilatione casuali.	pag. 349.
§. VII. De Irregularitate ex homicidio aut mutilatione in defensionem sui aut rerum suarum.	pag. 350.
§. VIII. Ibidem.	
§. IX. De Irregularitate contractâ defectu lenitatis in judiciariâ occisione vel mutilatione.	pag. 351.
§. X. De Irregularitate oriundâ ex chirurgiæ exercitio.	pag. 353.
§. XI. De Irregularitate proveniente ex defectu corporis vel animi.	pag. 354.
§. XII. De Irregularitate proveniente ex defectu natalium.	pag. 355.
§. XIII. De Irregularitate proveniente ex bigamia.	p. 357.
§. XIV. Qualiter tollatur Irregularitas.	p. 359.

TRACTATUS IV.

DE

GRATIA, JUSTIFICATIONE

ET MERITO.

PÆFATIO.	p. 361.
§. I. De Hæresi Pelagiana.	p. 363.
§. II. De Hæresi Semipelagiana.	p. 366.
§. III. De Hæresi Prædestinatorum seu prædestinatianorum, Calvinistarum &c.	p. 368.
§. IV. De Auctoritate S. Augustini.	p. 373.

DISPUTATIO I.

De Gratia in Communi, ejusque divisionibus.

QUÆSTIO. I. Quid & Quotuplex sit gratia.	ib.
QUÆST.	

INDEX TRACTATUUM.

- QUÆST. II. De gratia operante & cooperante :
item de præveniente, concomitante & sub-
sequente. pag. 378.
Qu. III. De gratia efficaci & sufficienti. p. 380.

DISPUTATIO II.

De Necessitate Gratiae. pag. 384.

- QUÆSTIO I. An possit homo sine Gratia cog-
noscere aliquod verum. ibid.
QUÆST. II. An possit homo sine auxilio Gratia
cognoscere mysteria supernaturalia fidei. p.
385.
QUÆST. III. An possit homo sine Gratia velle
& facere bonum morale. pag. 387.
QUÆST. IV. An sine auxilio gratia possit homo
velle bonum supernaturale, scilicet sperare,
& diligere Deum etiam super omnia. pag.
392.
QUÆST. V. An etiam Iusti indigeant Gratia
speciali ad singulos actus supernaturales &
perseverantiam. pag. 394.

DISPUTATIO III.

De Sufficientia Gratiae ad Salu-
tem. pag. 398.

- QUÆSTIO I. An omnes Iusti habeant suffi-
ciens auxilium ad observantiam mandato-
rum Dei & Perseverantiam. ibid.
QUÆST. II. An Iusti possint vitare omnia pec-
cata venialia, & an aliqui per totam vitam
omnia vitaverint. pag. 401.
QUÆST. III. An peccatores etiam obdurati ha-
beant auxilium sufficiens ad vitandum no-
vum mortale. pag. 402.
QUÆST. IV. An Peccatoribus etiam obduratis
detur Gratia sufficiens ad pœnitendum de
peccatis mortalibus commissis. pag. 404.
QUÆST. V. An Infidelibus detur auxilium
sufficiens ad fidem, adeoque ad justificatio-
nem. pag. 406.
QUÆST. VI. An Deus providerit omnibus par-
vulis media sufficientia ad salutem. pag.
407.

DISPUTATIO IV.

De Iustificatione secundum se.
pag. 409.

- QUÆSTIO I. An Iustificatio impii sit vera
remissio peccatorum. pag. 410.
QUÆST. II. An Iustificatio impii fiat per for-
mam aliquam inherentem. pag. 411.
QUÆST. III. An donum inherens quo impius
justificatur, sit habitus. pag. 413.
QUÆST. IV. An Gratia habitualis sit distincta
à Charitate habituali. pag. 414.
QUÆST. V. An non solum habitus, sed etiam
actus contritionis seu dilectionis sit forma
justificans. pag. 415.
QUÆST. VI. An gratia sanctificans sufficiat ad
delendum peccata & constituendum homi-
nem Dei amicum & filium ex natura sua
absque speciali favore seu ordinatione Dei.
pag. 417.
QUÆST. VII. An de absoluta Dei potentia pos-
sit fieri iustificatio absque dono gratia in-
herentis, aut physicâ mutatione peccatoris.
pag. 418.
QUÆST. VIII. An unum peccatum mortale pos-
sit remitti sine altero. pag. 420.
QUÆST. IX. An remissionem culpæ infallibili-
ter comitetur remissio pœnæ. pag. 421.
QUÆST. X. An peccata semel remissa numquam
redeant per subsequentia. pag. 423.
QUÆST. XI. An per justificationem reviviscant
merita mortificata. pag. 425.
QUÆST. XII. Qualiter per justificationem re-
viviscant merita, & gratia reparetur. pag.
426.
QUÆST. XIII. An iustificatio impii sit operum
Dei maximum & miraculosum, & an sit
creaturæ connaturalis. pag. 429.

DISPUTATIO V.

De Dispositione requisita ad Ju-
stificationem. pag. 430.

- QUÆSTIO I. An actus fidei requiratur ad
justificationem, & qualis. ibid.
QUÆST. II. An sola fides ad justificationem
sufficiat. pag. 431.
QUÆST. III. Quinam actus voluntatis requi-
rantur ad justificationem tamquam dispo-
sitiones. pag. 433.
QUÆST.

QUÆST. IV. *An ad Iustificationem cum Sacramento sufficiat contritio imperfecta, sive Attritio, etiam ex metu gehenna concepta.* pag. 436.

QUÆST. V. *An perfecta contritio statim adferat remissionem peccati, priusquam Sacramentum actu suscipiatur.* pag. 444.

QUÆST. VI. *An Contritio perfecta peccatoris procedat effectivè ab habitu charitatis.* pag. 447.

QUÆST. VII. *Qualem certitudinem possit homo habere de sua justificatione.* pag. 448.

QUÆST. VIII. *De remissione peccatorum venialium & dispositione præsquisita.* p. 454.

DISPUTATIO VI.

De Merito bonorum Operum. pag. 457.

QUÆST. I. *De Requisitis ad meritum condignum ex parte operantis.* ibid.

QUÆST. II. *De Requisitis ad meritum condignum ex parte operis.* pag. 460.

QUÆST. III. *De requisitis ad meritum condignum ex parte Dei.* pag. 465.

QUÆST. IV. *Quanam cadant sub meritum de condigno.* pag. 468.

QUÆST. V. *Quid requiratur ad meritum de congruo, & quanam sub illud cadant.* pag. 474.

QUÆST. VI. *Vnde pendeat augmentum meriti.* pag. 478.

QUÆST. VII. *De Satisfactione, prout est opus operantis.* pag. 480.

F I N I S.

PRÆ-

PRÆFATIO

A D

LECTOREM.

POSTEA QUAM de Deo, tum secundum se, tum secundum processionem personarum, tum secundum quod est principium creatura, præsertim rationalis, in Prima Parte actum est, convenienti Ordine sequitur Tractatio de Deo quatenus est creatura, præsertim rationalis, & maximè hominis (de quo solo ex professo hic tractatur) finis ultimus: omnis namquè creatura à Deo pendet, non solum tamquam à causa efficiente & exemplariter agente; sed etiam in illum tamquam finem ultimum ordinatur, ipsaquè rationalis creatura in eundem collimare seq̃ per convenientia media ordinare obligatur. Estquè hic primarius Theologiae scopus, ut nimirum Dei naturà ac perfectionibus traditis, hominem in ipsum tamquam finem suum dirigat. Quocirca notitia veri finis nostri summoperè necessaria est, ac cum primis memoria insculpenda: qui enim finem suum ignorat, aut non cogitat, necesse est, ut ab eo aberraret; à quo tamen pendet eternitas: conformitasquè cum illo certa est regula rectitudinis actionum nostrarum. Quod ex parte saltem veteres Philosophi intelligentes adeò in finis ultimi inquisitione desudarunt; miserè tamen & variè aberrantes, cum essent luce fidei destituti. Undè Cicero lib. I. de finibus in principio. Quid est (inquit) in vita tantoperè quærendum; quàm quis sit finis, quid extremum, quid ultimum, quò sint omnia bene vivendi rectèquè faciendi consilia referenda? Et Seneca Epist. 72. Quoties, quid fugiendum sit, aut quid petendum, scire voles, ad summum bonum & propositum totius vitæ tuæ respice. Illi enim consentire debet, quidquid agimus.

Ordo & Methodus tractandorum in hac Parte Theologiae.

Itaque hâc parte Summæ Theologicæ de Ultimo fine, qui & summum bonum ac beatitudo nostra est, agemus; & quoniam opposita juxta se posita magis elucescunt, de ultimo quoque supplicio sive summo malo agemus, juncturi ea, quæ alibi de resurrectione corporum ac pœnis purgatorii tradi solent. Deinde de mediis in generali agere incipiemus, quæ ad finem conducunt, vel ab eo avertunt, videlicet de Actibus humanis bonis & malis seu peccaminosis: ac de eorundem regulis & principiis, videlicet Lege, Conscientiâ, libero Arbitrio & Gratiâ; materiam de Virtutibus & Vitiis oppositis alteri Parti Summæ Theologicæ relinquentes.

TRACTATUS I.

DE ULTIMO FINE.

SEU BEATITUDINE HOMINIS,
ET MISERIIS SEU SUPPLICIIS,
ALTERIUS VITÆ.

DISPUTATIO I.

De Ultimo Fine seu Beatitudine objectiva.

RLURES hîc præmittunt
fusiore de causa finali Trac-
tatum : quem nos, velut me-
rè Philosophicum, & in Phy-
sica ex professo tradi soli-
tum, consultò prætermitti-
mus. Hinc ad Theologica properando, sit

QUÆSTIO I.

*An Deus sit finis universalis & ul-
timus omnis creaturæ?*

1. *Omnia e-
tiam in ani-
mâ argun-
tur à Deo
in finem.*

AGITUR hâc quæstione de fine creatu-
ræ ultimâ intentio ab ipso Deo. De fine
enim ultimo intendendo ab ipsa creatura ra-
tionali, quæ in actionibus suis illum sibi præ-
figat, *quæst. seq.* agetur. Constat porro mani-
festè ex universali providentia Dei, per ipsam
res omnes, quæ ullo umquàm tempore crean-
tur vel conservantur, dirigi in suos fines. Ne-
què enim casu vel fortunâ est condita vel ju-
giter conservatur universa creatura, sed certo
consilio & intentione supremi artificis, atquè
adeò ad certos fines. Et quidem in eos ita
dirigit creaturas insensibiles, immo & sensi-
biles rationis expertes, ut eadem non tam a-
gant propter finem, quàm ab Auctore suo in
finem ab eodem intentum agantur, dum is in-
timè assistit singularum naturis & operationi-
bus, tum infinitâ sapientiâ & arte dirigendo,
tum omnipotentissimâ voluntate movendo in
finem, uti sagitta in scopum dirigitur à sa-
gittario. Undè in operationibus mente, im-
mo & sensu carentium tantum plerumquè re-
lucet artificium, ut hominis etiam sapientif-
simi captum excedat. Et hinc in creaturis ea-
rumquè operationibus mox apparet quædam
infinitè sapiens & potens vis omnia intimè
dirigens & agens. Quod similiter de indus-

Herinex Sum. Theol. pars II.

triosis & artificiosis animalculorum operibus
absquè hæsitazione est censendum : in quibus
non solùm evidenter apparet operum necessi-
tas seu libertatis carentiâ, verùm etiam igno-
rantia seu non cognitio proportionis medio-
rum ad finem: cùm multa adhibeant, quorum
proportio ad finem adeò sublimis est & im-
pervia etiam homini plerumquè sapienti, ut
mox appareat illam non cadere sub sensum,
adeoque recurrendum esse ad notitiam ac di-
rectionem supremæ mentis per causas ejus-
modi velut instrumenta operantis ad certos
fines; ut patet in constructione favorum,
quorum artificium & proportionem singula-
rum partium inter se & ad suos fines, nequi-
dem homines sinè diligenti studio mente as-
sequi valent; & in plurimis aliis. Dirigit ita-
què Deus solus ejusmodi creaturas in suos fi-
nes. Attamen quia isti sunt diversissimi in sin-
gulis rebus creatis & operationibus, necdum
inde constat, an sit unus aliquis finis ulti-
mâ intentus, in quem singulæ à Deo diri-
guntur, & cujus gratiâ singulæ sunt. Quæ-
ritur itaque, an Deus sit ejusmodi finis ulti-
mus & universalis?

Resp. Affirm. Ita omnes Theologi, hoc
sensu statuentes Deum omnis entis creati cau-
sam finalem, uti efficientem. Et colligitur ex
Scriptura *Apoc. I. Ego sum α & ω , principium
& finis. Proverb. 16. Universa propter semet-
ipsum operatus est Dominus. Ad Rom. 11. Ex ipso,
& per ipsum, & in ipso (id est, in ipsum, scili-
cet tamquàm finem ultimum, ut Græci ex-
plicant, & noster *Sasbouth* ibid.) sunt omnia.*
Idem insinuat in iis locis, in quibus Deus
dicitur *Dominus omnium, Dominus cali & terra,*
ut *Mat. 11. & Act. 17.* Dominus enim est finis,
cujus gratiâ sunt, quæ ei subjiciuntur; adeoque
omnis creatura Deum pro fine habet, cujus gra-
tiâ sit, ut scilicet ei tamquàm Domino famule-

2. *Ultimâ
in ipsum
Deum.*

A 2

tur.

tur. Unde non solum titulo creationis & conservationis, sed etiam ultimi finis Deus habet supremum Dominium omnis creaturæ, ut ostendit *Lessius l. 10. de Perfect. divin. c. 5.*

Ratio Responsionis est: tum quia perfectissima Dei volitio in nullo extra se sistere potest; tum quia non minus spectat ad perfectionem Dei, quod omnis creatura ad ipsum tamquam ultimum finem habeat respectum, quam quod ab eo tamquam primo principio dependeat: auctoritas enim finis ultimi super rem non est minor, quam causæ efficientis, involvitque supremam bonitatem & perfectionem, in quam reliquæ perfectiones ordinantur.

3.
Differentia
duplex inter
Deum &
creaturas
agentes
propter
finem.

Observanda tamen est duplex differentia inter Deum & creaturas agentes propter finem. Prima est, quod intentio seu volitio divina non causetur per motionem metaphoricam objecti, ut intentio agentis creati; sed ad illam moveat velut metaphysicè divina bonitas seu perfectio, ipsi volitioni realiter identificata. Unde intentio seu volitio divina (quidquid sit de creata) non est effectus finis seu causæ finalis. Secunda est, quod Deus non agat propter finem sui, ut creatura, sed propter finem ipsius effectus seu creaturarum: cum Deus ipsemet nullum finem habeat.

4.
Deum mo-
vet sua bo-
nitas, ut si-
bi ex crea-
turis qua-
rat gloriam

Dices, Deus nequè est finis efficiendus, nequè etiam consequendus à creaturis omnibus, præsertim irrationalibus; ergo nullo modo est finis universalis omnium. Resp. Neg. Conf. quia Deus est finis cui respectu creaturarum, hæc autem sunt media ad bonum, quod Deus intendit acquirere, scilicet gloriam suam, quæ est finis qui, seu cuius, ad quem movetur à sua infinita bonitate seu perfectione ac excellentia. Hæc enim movet divinam voluntatem ad diffundendum seu communicandum se ad extrà: quatenus inde resultet ipsi Deo gloria extrinseca, quam sibi quærit. Non enim potest quærere bonum intrinsecum, quod eum perficiat; cum per essentiam suam sit infinite perfectus: sed solum extrinsecum, quod perficiat ipsas creaturas; quod aliud esse nequit, quam gloria ipsius Dei. Unde *Deut. 26.* dicitur: *Et faciat te (Deus) excelsiorem cunctis gentibus, quas creavit in laudem & nomen & gloriam suam.* Pro cuius pleniori intellectu

5.
In quo con-
sistat Dei
gloria in-
trinseca.

Adverte gloriam Dei intrinsecam objectivè consistere in excellentia divinarum suarum perfectionum, formaliter in notitia & amore increato sui. Hæc gloria Deo competit necessariò & essentialiter, ut patet; adeoque per creaturas intendi vel comparari nequit. Etenim æquè sapiens, æquè beatus & in se gloriosus fuisset, etsi nulla umquam creatura extitisset: ipse namquè est sibi omnia, nequè nostrum eget. At gloria Dei extrinseca objectivè consistit in eo, quod divinæ perfectiones, potentia, sapientia, misericordia, liberalitas &c. in creaturis tamquam in speculis seu vestigiis resplendant: sicut gloria externa principum objectivè consistit in eo, quod ipsorum magnificentia, potentia, divitiæ &c. reluceant in aulis, aulicis,

In quo ex-
trinseca ob-
jectivè.

&c. Hoc modo beneficia Dei generaliter sunt gloria illius, quatenus ejus liberalitatem ostendunt, sicquè faciunt, ut à nobis Deus glorificetur. Quo sensu ab Apostolo *ad Rom. 3.* etiam gratia justificans vocatur gloria Dei, juxta *Sabbath* ibid. Simili sensu à Nonnullis accipitur quod canit Ecclesia: *Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam.* Hoc deniquè sensu in Scriptura dicuntur etiam res inanimatæ laudare & benedicere Deum, ac enarrare gloriam ejus, objectivè scilicet & occasionaliter, quatenus creaturas rationales manu-ducunt ad cognoscendam gloriam & excellentiam Conditoris, & consequenter ad eundem laudandum & benedicendum. Prout exemplo Sanctorum virorum comprobatur. Inter quos hac in re mirabiliter excelluit S. Franciscus, de quo S. Bonav. *c. 9. Legenda* refert: *Ut autem ex omnibus excitaretur ad amorem divinum, exultabat in cunctis operibus manuum Domini, & per jucunditatis specula in vivificam consurgebat rationem & causam. Contuebatur in pulchris pulcherrimum, & per impressa rebus vestigia prosequabatur ubiquè dilectum, de omnibus sibi scalam faciens, per quam conscenderet ad apprehendendum eum, qui est desiderabilis totus. Inaudita namq; devotionis affectu, fontalem illam bonitatem in creaturis singulis tamquam in rivulis degustabat, & quasi calestem concentum perciperet in consonantia virtutum & actuum eis datorum à Deo, ipsas ad laudem Domini more Propheta David dulciter hortabatur.*

Qualiter
eam enar-
rent etiam
ratione ca-
rentia?

Formaliter autem consistit extrinseca Dei gloria in eo, quod creatura rationalis illas perfectiones cognoscat, amet, & veneretur: gloria enim formaliter est notitia alterius excellentiæ pariens amorem, venerationem & laudem. Quare hæc gloria, ut notitia, erit perfectissima in beatitudine, quæ etiam gloria æterna dicitur, non solum quatenus nos objectivè gloriosos & excellentes facit, sed etiam quatenus ipsa est summa Dei gloria extrinseca, quæ divinæ excellentiæ perfectissimè & cum perpetua laude cognoscuntur.

Itaque Deus creavit omnia propter suam bonitatem tamquam motivum, vi cuius voluit se communicare ad extrà, suamquè gloriam intrinsecam manifestare, ac extrinsecam, præsertim in notitia Dei, maximè clarâ & intuitivâ consistentem, acquirere, non sui commodi causâ, sed boni creaturæ rationalis. De quibus vide *Less. lib. 3. de div. perfect. cap. 1.*

Hinc colligi potest, quo sensu Christiani moneantur omnia facere ad majorem Dei gloriam: monentur enim, ut excitante divinâ excellentiâ seu bonitate studeant gloriam seu bonum extrinsecum Dei ampliare (quod per ipsa bona opera fit) notitiâque divinæ bonitatis seu perfectionis in se & in aliis parere vel augere, & ex ipsis bonis operibus occasionem aliis præbere, ut laudent & glorificent Patrem in cælis, à quo omne opus bonum & datum optimum procedit.

Quo sensu
omnia ad
majorem
Dei gloriam
facere mon-
eamur.

Q U Æ S T I O II.

An Deus sit ultimus finis ab homine intendendus & consequendus?

AGITUR hic, & in sequentibus de fine ultimo ab homine ipso intendendo & possidendo, respectu cuius proinde homo ipse non sit medium, sed finis cui bonum possidendum (quod est finis qui intenditur & movet, vel cuius gratia media adhibentur) concupiscitur.

Finis, alius est ultimus in certa rerum serie & secundum quid.

Dupliciter autem sumi adhuc potest finis ultimus. Interdum enim intelligitur is, qui in certa rerum serie & subordinatione est ultimus, sic ut de facto in alium non referatur: et distinguitur contra fines intermedios (qui an veram finalis causæ rationem quoad media illos præcedentia obtineant, disputatur) quorum gratia aliquid quidem fit, sed ipsi quoque fiunt gratia ulterioris finis. Sic sanitas est finis ultimus sectionis venæ, si illam adhibens aliquid aliud non intendat, ipsa verò evacuatio humorum est finis intermedius, in quem sectio ipsa adhibetur. Hoc sensu indubiè datur finis aliquis ultimus, multiplex, in singulis operationibus, in quibus homo agit ob finem: quia in ejusmodi nequit fieri processus in infinitum. Confirmatur: quia sicut si non daretur primum aliquod medium, saltem opinionione operantis, non posset inchoari executio, adeoque cessaret actio; ita nisi determinatum aliquod esset motivum voluntatis, in quo sit status, non poterit inveniri determinata intentio: à motivo enim inchoatur intentio, sicut à primo medio executio. Quare de fine ultimo sic sumpto (qui solum est ultimus secundum quid, & à Nonnullis dicitur finis ultimus operis, non autem operantis; qui utique non ideo præfigit illum tamquam vitæ & personæ suæ ultimum bonum) nil dicendum superest.

Qui adest variis in quibusvis operibus ob finem factis

8. Alius est ultimus simpliciter & absolute

Aliter, & ad sensum præsentis loci, sumitur hoc nomen pro fine ultimo simpliciter & absolute, & à Nonnullis vocatur finis ultimus operantis, qui videlicet est ultimus vitæ humanæ scopus, quod collimandum est, quoque adepto nil voluntati desiderandum restat, utpote ejus consecutione satiata, atque adeò beatæ. Quocirca coincidunt à parte rei, summum bonum (quod & finis seu extremum bonorum sive appetendorum dicitur) finis ultimus, & beatitudo objectiva hominis. Dico *objectiva*, id est, objectum seu res illa cujus consecutione seu possessione homo fit beatus. Nomen tamen beatitudinis usitatius & simpliciter stat pro beatitudine formali, quæ est ipsa summi boni sive ultimi finis ac beatitudinis objectivæ possessio. Itaque hæc tria nomina promiscuè confundemus, prout etiam reliqui Doctores, post August. 19. de Civit. c. 1. ipsique Philosophi ethnici inter ea non distinxerunt. His præmissis, ad quæstionem

Cum quo coincidit summum bonum, & beatitudo objectiva.

9. Is ab homine inten-

Resp. Aff. Est fide certissimum, quæ toties promittit perseverantibus in justitia post hanc vitam omnis boni plenitudinem, æternamque

Herincx Sum. Theol. pars II.

beatitudinem, in consecutione & fruitione Dei sitam, ut patet ex Scripturis & Definitionibus Conciliorum ac Pontificum satis obviis. Id ipsum inculcant Patres passim obvii. Nec quidquam est magis notum & insitum homini Christiano, quam quod Deus ipse sit scopus unicus & ultimus Christianæ vitæ. Unde non aliam mercedem, quam se ipsum, proposuit Deus Abraham omnium credentium patri Gen. 15. Ego..... merces tua magna nimis. Et Psalmista Psal. 72. ait: Pars mea Deus in æternum. Et Psal. 143. pravo vulgi errore relato his verbis: Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt; eundem mox rejicit: Beatus populus cujus Dominus Deus ejus.

dendus & consequendus est solus Deus.

Ratio theologica est: quia cum homo sit capax boni infiniti, hoc solum potest ipsum satiare; uti de facto satiabit, juxta illud Psal. 16. Satiabor, cum apparuerit gloria tua. Deinde qui perfectè Deum possidet; omne bonum (quod est Deus formaliter vel eminenter) habet. Denique nil creatum est ultimum, ad quod rationabiliter sint referenda cætera, ipsum autem ad nihil aliud: nequè optimum & excludens defectum seu miseriam: nequè sufficiens animum satiare. Hæc ipsa tamen debent competere fini ultimo seu beatitudini; & de facto competunt Deo post hanc vitam possidendo, ut ex dicendis de gloria cælesti magis constabit. Unde optimè dixit August. 1. Confess. 1. Fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.

Dices I. In Christo viatore & patiente fuit possessio perfecta boni infiniti sive Dei, nec tamen exclusi fuerunt dolores & miseriæ: ergo in Deo ejusque possessione non consistit beatitudo. Resp. Neg. Conf. quia id extraordinariè & velut miraculosè in Christo accidit propter bonum generis humani redimendi per dolores & passionem Christi; cujus alioquin beatitudo omnem tristitiam & miseriam con-

10.

Qualiter Christi patientis beatitudo ad miseriam dolores.

naturaliter exclusisset. Unde eâ non obstante, Christus etiam patiens erat essentialiter beatus, possessione ultimi finis. Dices II. Possessio Dei in altera vita non satiat appetitum: cum de facto in anima separata relinquat desiderium corporum, & non communicetur in summo gradu possibili, cujus homo est capax, atque adeò appetitum habet: ergo non competunt Deo ejusvè possessioni conditiones beatitudinis. Resp. Dist. Antec. non satiat omnem appetitum innatum Conc. Antec. & Neg. Conf. non satiat omnem appetitum rationabilem Neg. Antec. Itaque anima beata subinde quidem pro libitu elicit desiderium rehabendi corpus, sed pro tempore rationabilissimè per Deum statuto; in cujus voluntate de hac ipsa dilatione maxime sibi complacet, nequè inde ullam tristitiam, vel miseriam, aut boni necessarij indigentiam habet. Similiter etsi desit perfectissima intensio (quæ fortè non habet statum, adeoque si foret necessaria, omnis beatitudo foret impossibilis: vel si statum habet, in solo Christo summa

Beatitudo satiat omnem appetitum rationabilem, non autem innatum.

summa fuit) adhuc erit in singulis perfecta summi boni participatio, quæ rationabilem singulorum appetitum explebit, etsi non innatum, qui fertur in omnem perfectionem ei possibilem, & sufficienter impletur quodam speciem & substantiam boni perfectæque participationis illius, ut ceteroquæ servetur proportio necessaria inter merita & præmia.

11.
Existetiam
supernatu-
ralis beati-
tudinis sola
fides evin-
cit.

Petes, An lumine naturali constet, dari ultimum finem ac veram beatitudinem? Resp. inde non constare manifestè, loquendo de beatitudine supernaturali, qualis juxta fidem de facto datur. Tum quia ex ratione non est evidens claram Dei visionem (quæ in beatitudine includitur) esse possibilem: tum quia, etsi id evidens foret, non eo ipso constaret, ipsam de facto dari; potuissent enim absolutè loquendo homines esse conditi in statu puræ naturæ, absque eo, quod forent elevati ad finem & beatitudinem supernaturalem.

Beatitudi-
nem in com-
munis satis
docet natu-
ralis in-
stinctus.

Loquendo autem de beatitudine in communi, & abstrahendo à naturali & supernaturali, ratio satis dictat esse statum felicitatis, quod homo finaliter collimet: prout instinctus naturalis cujusque satis docet, nam (ut ait Augustinus 10. de Civit. cap. 1.) *Omniū sententia est, qui ratione quoquo modo uti possunt, beatos esse omnes homines velle.* Idemque simili instinctu Philosophi etiam ethnici tamquam indubitatum supposuerunt, sollicitè disputantes, quibus in bonis beatitudo ista consisteret. Nec refert, quod adeo diversimodè à scopo veræ beatitudinis aberraverint: contingere enim potest in natura depravata error tam communis in inventionem speciali rei, etsi secundum communem rationem evidenter notæ: uti tam immensa infidelium copia erravit olim in delectu veri Numinis; etsi naturalis instinctus aliquod Numen dari evidenter proclamaret. Confirmatur: quia ratio naturalis dictat conferendam à Deo felicitatem, iis præsertim, qui juxta præscriptum virtutis perseveranter vixerunt, non obstantibus variis hujus vitæ afflictionibus patienter toleratis.

12.
Beatitudo
merè natu-
ralis est pos-
sibilis, etsi
non detur.

Ex quo sequitur beatitudinem merè naturalem, etsi juxta fidem de facto non detur, tamen esse possibilem: hanc enim solam instinctus naturæ, unde colligi solet quod detur aliqua beatitudo seu summum bonum, assequi potuit. Deinde non foret deneganda etiam in statu puræ naturæ felicitas alterius vitæ proportionata. Consisteret autem ista beatitudo in Deo naturaliter cognito & stabiliter super omnia amato, junctâ perpetuâ immunitate à peccato & aliis miseriis. Et hæc in statu puræ naturæ potuisset esse proposita tamquam præmium naturalis justitiæ, simul cum aliis voluptatibus in substantia non supernaturalibus, seu naturæ gradum non excedentibus. An autem haberet anima in isto statu consortium corporis, utpote ei futuri ad sarcinam, cum separata perfectiùs, quam corpori immersa intelligeret etiam spiritualia; dubium est, cujus resolutio pendet ab incerta nobis volunta-

In quo con-
sisteret.

te Dei in isto casu numquam futuro: in quo etiam facile Deus posset obviare isti incommodo relinquendo animam à phantasmate independentem: sicut divinitus obviaret ulteriori morti corporis, si tunc foret resumendum.

Ex dictis colligitur, veram beatitudinem 13.
in hac vita acquiri non posse: cum juxta fidem reservetur alteri vitæ. Deinde non obstante adeo multiplici hominum conatu nullus, teste experientiâ, hætenus fuit, qui hinc ad statum tam felicem pertingere potuit, ut esset perfectè satiatus, nullius indigus, omnisque miseriæ expers. Sanè si quispiam in hac vita corporis & animi ac fortunæ dotibus excelluit, is fuit Salomon: qui tamen cuncta expertus protestatur Eccles. 1. *Vanitas vanitatum & omnia vanitas.* Et infra: *Vidi cuncta, quæ sunt sub sole, & ecce universa vanitas & afflictio spiritus.* Unde consideratâ bonorum hujus sæculi instabilitate, ac miseriæ multiplicitate, rectè dixit Job 6. 24. *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis, corporis & mentis.* Denique veram beatitudinem & summum bonum meritò Deus proposuit tamquam præmium, adeoque distulit usque ad finem certaminis & militiæ, qualis est vita hominis super terram.

Nec refert quod Christus Matth. 5. beatitudinem docuerit sitam in exercitio virtutum 14.
v. g. paupertate spiritus &c. Nam loquitur Christus causaliter & dispositivè, quia videlicet per talia media obtinetur beatitudo, ad quam sunt via. Sicut Joan. 17. Christus ait: *Hæc est vita æterna, id est, in hoc est ratio consequendi vitam æternam, ut cognoscant (per fidem) te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.* Simili sensu dicitur Psalm 111. *Beatus vir, qui timet Dominum,* scilicet in spe & femine, non in re & fructu: semina enim gloriæ sunt merita actusque virtutum, præsertim theologiarum. Quo enim modo dixit Apostolus ad Rom. 9. *Spe salvi facti sumus,* sic & spe dici possumus beati. Adde loquendo de imperfecta beatitudine hujus vitæ, & facto respectu ad reliqua bona ejusdem vitæ, beatum & felicem rectè dici, qui hinc timet & amat Deum. Quæ quidem beatitudo viæ erat longè perfectior in statu innocentie, à quo aberat omnis miseria: adhuc tamen erat imperfecta, desiderans quod sibi adderetur, scilicet stabilitatem seu securitatem, & possessionis supernæ plenitudinem.

Hinc patet graviter hallucinatos fuisse veteres Philosophos, qui (ut utar verbis Aug. 19. *Varia Eth. de civit. c. 1.*) *Sibi ipse beatitudinem facere in hujus vitæ infelicitate moliti sunt, dum* (ut ait 8. de Civit. cap. 8.) *hoc beatificum bonum, alii à corpore, alii ab animo, alii ab utroque in homine esse dixerunt: atque ita hinc beati esse, & à se ipsis refelluntur.* beati fieri mirâ vanitate voluerunt, ut ait 19. de Civit. cap. 4. Quos omnes paucis hisce verbis efficaciter refutat; sicut & 8. de Civit. cap. 8. ex hoc, quod summum bonum hominis expendendum putaverint non nisi ab homine. Quibus proinde

Nulla in
presenti vi-
ta obtineri
potest vera
beatitudo

In exercitio
virtutum
beatitudo
consistit
dispositivè.

Aut imper-
fecta qua-
dam beati-
tudo viæ.

15.

Quæst. III. An appetitus Beatitudinis sit homini naturalis?

7

alius innatus, alius elicivus.

Naturale diversimodè accipitur.

Appetitu elicito liberè amat voluntas beatitudinem in universali;

Quam tamènneguit odisse.

Idem est de beatitudine in particulari, præcisè à difficultatibus.

Quibus involuta potest odiri.

17. Appetitus elicivus beatitudinis sæpè est supernaturalis.

Interdum naturalis.

18.

Appetitus innatus beatitudinis est naturalis dicendus.

proinde ibidem & cap. 9. meritò præfert Platonem cum suis, qui non dixerunt beatum esse hominem fruente corpore, vel fruente animo, sed fruente Deo, sicut luce oculus; scilicet post hanc vitam bene transactam, ut clariùs videre est apud *Vives in Comment. ad cap. 8. & 9.* citatum. Nihilominùs nec ista differentia (inquit *August. cap. 8. cit.*) quoniam tres sunt, ideo tres, sed multas dissensiones Philosophorum sectasque fecerunt: quia & de bono corporis, & de bono animi, & de bono utriusque diversi diversa opinati sunt: adeò ut decem Sententias cum suis Auctoribus referat *Lactantius lib. 5. divinar. institut. cap. 7.* quorum aliqui prædictis bonis etiam bona fortunæ junxerunt. Immo *Marcus Varro tam multam dogmatum varietatem diligenter & subtiliter scrutatus advertit, ut ad CCLXXXVIII. sectas, non quæ jam essent* (et si *Arriaga disp. 47. sect. 1. & 3.* non rectè referat, quasi jam extiterint) *sed quæ esse possent, facillimè perveniret,* teste *Augustino 19. de Civit. cap. 1.* quæ tamen non omnes forent diversæ Sententiæ de summo bono, sed potiùs diversæ quæstiones, quæ circa ipsas moveri possent, occasione diversarum sectarum philosophicarum, ut ostendit *August. ibid. cap. seq.* Contra eosdem errores pulchrè differit *August. sup. à cap. 4. Et less. lib. 1. de summo bono cap. 4. & pluribus seqq.* Sufficienter autem à nobis refutati manent ex prædictis, & iterum refutantur ex ejusmodi bonorum vilitate, vanitate, instabilitate, ac miseriarum compatibilitate. Illud sanè deplorandum, etiamnum reperiri, qui dicere audeant, regnum cælorum nihil aliud esse quàm divitias; infernum paupertatem: cum tamen divitiæ nil habeant voluptatis vel honestatis, sed tantum utilitatem ad aliquod bonum. Sicut & reperiuntur, qui voluptatem corporis censent summam felicitatem; quorum unus jam pridem splendescens vini vitrum monstrans ajebat: *En calum.* Sequuntur hi *Aristippum* discipulum *Epicuri* (de ipso *Epicuro* idem tradunt Nonnulli: tamen *Lactantius* ipsum in voluptate animi statuisse summum bonum testetur) ob quod *Epicureorum* secta adeò malè audire cœpit, ut agnomen hoc per contemptum alleget Poëta: *Epicuri de grege porcus.* Sed isti Athei sunt, nequè agnoscetes animæ immortalitatem. Quales etiam sunt *Pseudopolitici*, qui summam felicitatem statuunt in homine divitiis suffulto. Spurciores deniquè *Epicureis Mahumetani* alterius quoquè vitæ felicitatem in esculentis, poculentis & venereis statuunt, satagentes cœnosis hisce voluptatibus fœdare cælum ipsum; in quo cum cesset nutritio & generatio; sola in istis actibus more porcorum spectanda restaret voluptas. Sed de his ineptiis satis: quas detexisse, refutasse est.

QUÆSTIO III.

An appetitus Beatitudinis sit homini naturalis.

16. **N**OTA I. Voluntatem (idem est de intellectu, immo & de quavis re inanima-

ta) habere propensionem naturalem in suum bonum seu perfectionem, quæ propensio ab ipsa re indistincta dicitur pondus naturæ, vel appetitus innatus: habere insuper voluntatem actus quos producit seu elicit, qui dicuntur appetitus elicivus; ipsaque voluntas respectu eorum est appetitus elicivus.

Nota II. Naturale quandoquè opponi supernaturali, quandoquè libero, quandoquè violento. His notatis

DICO I. Voluntas appetitu elicito appetit liberè beatitudinem, sive in universali, sive in particulari propositam. Est communis Doctorum: Ratio est: quia etsi sit summa consensio voluntatis in suum bonum, ideoquè odisse nequeat beatitudinem in universali propositam; nemo enim potest dicere ex animo: nolo esse beatus, volo esse miser; eo quòd in hoc præcisè, quod est esse absquè miseria & infelicitate, nulla ratio mali, sed solius boni reperitur, ac proinde non fit quòd ad hoc voluntas libera libertate contrarietatis, ad velle scilicet & nolle: Potest tamen ex libertate sibi intrinseca ab ejus volitione desistere, seu nolle eam positivè velle; adeoque manet libera libertate contradictionis. Beatitudinem autem propositam in particulari non potest quis similiter odisse secundum se, & præcisam à difficultatibus, quas experimur in mediis ad eam obtinendam: nam sic etiam non nisi ratio boni in ea reperitur. Undè & ineffaciter amatur ab illis, qui excæcati delectationibus creaturarum, aut territi difficultatibus, nolunt eam prosequi, postea extremis miseriis certò involvendi. Considerando verò eam, ut adjuncta habet quædam carni injucunda & difficilia in adeptione, potest non tantum non amari, sed etiam odiri seu contemni. Prout etiam contemnitur ab illis, qui non credunt verè ipsam dari, adeoque non esse verum, sed fucatum & falsò persuasum hominibus bonum.

DICO II. Appetitus elicivus beatitudinis potest esse supernaturalis, potest etiam esse naturalis. Prima pars patet: quia desiderium efficax, quod Christiani prælucente fide & juvante Dei gratiâ jugiter eliciunt, est actus supernaturalis spei theologicæ. Secunda pars patet: quia in Hæreticis est ejusmodi appetitus naturalis; utpote sinè fide & gratia Dei: & quidem est efficax ex modo tendendi, etsi objectum, quod ipsi apprehendunt possibile, verè sit obtentu impossibile per media quæ adhibent. Item damnati ineffaciter appetunt beatitudinem affectu naturali. Sic & gentiles naturaliter appetebant beatitudinem in universali propositam. Immo si deesset concursus supernaturalis Dei, circa idem objectum eliceretur actus efficax naturalis à Christiano, circa quod nunc elicivus supernaturalis cum gratia Dei.

DICO III. Appetitus innatus beatitudinis, etiam in particulari, dicendus potius est naturalis creaturæ rationali, quàm obedientialis vel supernaturalis. Ita *Scotus q. 1. Prologi n. 12. & 21. Et 4. d. 49. q. 10. n. 3.* quem præter suos sequi-

Deploranda miseria Atheorum & Pseudopoliticorum hujus temporis.

Delirium Mahumetanorum.

sequitur *Estius* 4. d. 49. §. 1. citans *S. Thomam*, *Durandum* & *Dominicum Soto*. Pro sententia *Scoti* adducitur etiam *Valentia* & *Ruiz* ab *Oviedo Controv.* 5. punct. 3. Item *Henricus* & *Paludanus* ab *Amico* disp. 2. num. 161. Est autem contra *Cajetanum* & plures *Thomistas*, item contra *Suarez*, *Vasquez*, *Amicum*, *Oviedo* & alios. Quia tamen existimo esse meram quæstionem de nomine, breviter

Utpote id-
entificatus
ipsi natura
rationali.

Probatur Conclusio: quia appetitus innatus beatitudinis supernaturalis coincidit cum capacitate illius seu perfectibilitate hominis per illam: hæc autem capacitas est naturæ hominum seu proprietas naturæ, adeoque tum ipsa, tum appetitus innatus dicendus est naturalis, uti ipsa natura. Confirmatur: appetitus iste innatus seu perfectibilitas per beatitudinem identificatur ipsi intellectui & voluntati; adeoque non est supernaturalis, & consequenter dici debet naturalis. Confirmatur II. ex *August.* lib. de *Prædest. Sanctorum* c. 5. dicente, *posse habere fidem, sicut posse habere charitatem* (idem est de gloria cæterisque formis supernaturalibus) *natura est hominum; habere charitatem gratia est fidelium*. Si posse habere, quod est, esse capacem seu perfectibilem, & coincidit cum appetitu innato, juxta *Augustinum* sit naturæ hominum; igitur juxta ipsum appetitus innatus beatitudinis, uti fidei & charitatis, est naturalis.

19.

Forma supernaturalis non exigit supernaturale receptivum, sed agens.

Nec obstat I. Quod beatitudo sit forma supernaturalis: tum quia hoc non obstante potest naturaliter appeti, etiam appetitu elicito, ut patet in hæreticis: tum quia supernaturalitas formæ non desumitur ex ordine ad supernaturale receptivum seu subjectum, sed ex ordine ad agens supernaturale, juncto quod non sit connaturaliter debita. Unde omne subjectum est naturale respectu formæ, quatenus ex natura absque aliquo superaddito est capax recipiendi formam, positâ productione. Quare omnis forma quatenus perfectiva subjecti dicenda est naturalis: non enim violenta vel neutra; supernaturalitas autem eatenus non habet locum: quamquam non omnis sit connaturalis seu connaturaliter debita. Quare etiam potentia obedientialis tantum potest habere locum in potentia naturali activa; quæ cum inchoata solum sit, debet compleri per coagens supernaturale; nil autem compleri debet ex parte potentiæ receptivæ.

Non obstat II. Quod nequeat naturaliter appeti id quod naturaliter non potest esse: nam falsitatem ostendit exemplum Hæreticorum, qui beatitudinem supernaturalem appetunt naturaliter etiam appetitu elicito. Deinde suppositâ productione poterit anima saltem naturaliter recipere. Immo identificata naturæ animæ inclinatio ad formam supernaturalem non nisi naturalis esse potest.

Non obstat III. Quod potentiæ receptivæ naturali, nè sit frustranea, debeat correspondere activa naturalis: nam non erit frustranea, dummodò possit reduci ad actum, etsi solum

supernaturaliter: immo tunc est necessaria potentia receptiva naturalis; cum necessariò supponatur innata ac identificata subjecto, adeoque naturalis, capacitas formæ per agens supernaturale producibilis.

Non obstat IV. quod inde sequi videatur, quamlibet creaturam rationalem habere appetitum innatum & naturalem Unionis hypostaticæ omnisque perfectionis supernaturalis cujus divinitus est capax: nam id consequenter verissimum est, minus absurdum.

Q U Æ S T I O IV.

An homo omnia necessariò appetat propter ultimum finem?

DICO I. Non omnia homo appetit propter ultimum finem, qui secundum rectam rationem talis est, nempe propter Deum. *Homo non appetit omnia propter ultimum finem, qui verè talis est.* Conclusio apparet certa. Primò quia justus venialiter peccans non potest dici operari propter Deum (quidquid aliqui frustra se torquent, ut ostendant, quomodo peccatum veniale sit habitu volitum propter Deum) cum exerceat actum Deo displicentem, adeoque ad eum non referibilem. Secundò clariùs id patet in peccante mortaliter: hic enim juxta fidem catholicam adhibet medium ab ultimo fine avertens, ordinemque ad illum destruens. Tertiò multi sunt, qui nesciunt Deum esse ultimum finem, aut de eo numquam cogitarunt; hi autem propter ipsum operari nequeunt, cum finis non causet nisi cognitus. Conclusio hæc ampliùs confirmatur ex mox dicendis.

DICO II. Non omnia homo appetit propter illud, in quo ultimum suum finem constituit. Ita *Scotus* & alii communiter contra quosdam *Thomistas*. *Nec propter id, in quo ultimum suum finem constituit.*

Probatur I. Quia Christiani præfigunt sibi Deum tamquam ultimum finem, & tamen non omnia volunt propter ipsum, ut statim ostensum est. Secundò, Infideles alium sibi finem ultimum, v. g. voluptatem corporis, præfigentes, si omnia propter istum agerent, in omni opere peccarent, cum tamen damnata sit hæc propositio *Baii*: *Omnia opera infidelium sunt peccata*. Tertiò, non omnia, quæ vult homo, tendunt ex natura sua in finem, quem sibi ultimò præfixit, ut patet: neque etiam actu omnia in illum refert, ut similiter patet: nec denique id facit virtualiter. Quod probatur: nam v. g. idololatra non assumit omnes actiones suas ex intentione colendi idolum; nec qui pro ultimo fine sibi proponit voluptatem carnis, assumit omnia sua, ut hanc voluptatem consequi possit; idem est de cæteris: ad hoc enim requireretur, ut voluntas v. g. colendi idolum esset causa applicandi se ad cæteras actiones. Quod falsum esse patet: dum v. g. refrænat iram, quia est consonum rationi, vel dum primò excitatus à somno aliquid agit, de idolo nihil cogitans.

Dices I. Ex prima volitione, quâ homo omnia

22.

Idque nè
quidè vir-
tualiter.

omnia sua semel retulit in suum ultimum finem omnes subsequentes operationes exercentur ex virtute illius intentionis. Resp. in primis non esse necessarium, ut prima omnium, sive totius diei, sive totius vitae volitio deliberata sit circa ultimum finem: cum contrarium pateat experientia. Deinde ista volitio non influeret in omnes subsequentes actiones, ut hæ dici possent fieri propter eundem finem: tum quia frequenter retractatur per actum oppositum, v. g. aversivum ab ultimo fine, tum quia, etsi non retractaretur, adeoque habitualiter perseveraret, adhuc non sufficeret: quemadmodum intentio habitualiter perseverans non sufficit ad contractus & sacramenta, eò quod non influat in opus. Quare nec sufficit aliquem esse ita habitualiter dispositum, ut si menti occurreret, hoc intenderet: nam ad influxum in opus non juvat, quid fieret si adesset conditio, quæ de facto nil ponit in opere. Unde esset necessarium, ut prior volitio sive intentio perseveraret virtualiter in quadam continua serie effectuum ab ipsa procedentium, prout rectè notat *D. Bonav. 2. d. 41. art. 1. q. 3.* Sicut talis intentio ad minus requiritur ad conficiendos contractus & sacramenta; talem autem non semper in homine subsistere est manifestum. Confirmatur: quia si intentio habitualis sufficeret, non daretur in homine iusto aliquod verbum otiosum, eò quod per generalem vitam vel diei intentionem jam esset reatum in ultimum finem.

Dices II. Omnis homo semper appetit esse & vivere; ergo eo ipso appetit Deum, finem quo esse non potest. Resp. neglecto Antecedente Dist. Conseq. Ergo appetit Deum in ratione finis ultimi, Neg. Conseq. In ratione boni utilis, interpretativè saltem, ut videlicet esse possit bonum concupitum, quod finem Deo esse non posset, transeat Consequentia.

Dices III. Beatitudo est tantum bonum ut eam omnis homo quærat, etiam in suis peccatis & sceleribus, ut eleganter docet *Augustinus serm. 1. in Psal. Beati immaculati*, & 6. *Confess. cap. 11.* ubi ait: *Amans beatam vitam timebam illam in sede sua, & ab ea fugiens quarebam eam*, scilicet in voluptatibus malis: adeoque potius quærit eam homo in operibus bonis & indifferentibus. Resp. *Augustinum*, ut patet ex textu, loqui de felicitate in genere, sive verâ, sive apparenti; quam homo semper quærit; cum quodlibet appetat sub specie boni, adeoque cuiusdam felicitatis, saltem imperfectæ; quæ tamen non est finis ultimus quem homo sibi præfixit.

23. Aut alio
proprio sen-
su.
Hinc patet quàm improprie loquantur, qui hominem in cunctis operibus dicunt intendere suum ultimum finem, eò quod in omnibus operibus spectet umbram saltem alicujus felicitatis; quandoquidem illud ipsum bonum, quod spectat, plerumquæ nè quidem sit pars finis ultimi, sive veri, sive putativi. Unde etiam impropria est explicatio illorum, qui dicunt hominem interpretativè in omnibus intendere

ultimum finem in communi, eo quod semper intendat aliquod bonum, verum vel apparens: nam ob hoc non appetit, nequæ apprehendit se appetere supremam suam felicitatem, seu optimum bonum perfectè satians (quod significat beatitudo in communi) vel ejus partem; immo potest ejusmodi intentionem expressè secludere.

Dices IV. Saltem quærit homo semper complementum sui desiderii; atqui hoc est ultimus finis: ergo &c. Resp. hominem semper quærere, ut impleatur id, quod efficaciter hîc & nunc desiderat, seu quærere complementum hujus v. g. singularis desiderii, non tamen semper quærere complementum, id est, bonum completivum & satiativum desiderii quasi in actu primo, seu potius ipsius voluntatis. Immo de hoc sæpè nulla præcessit cogitatio, ex qua moveretur ad operationem. Bonum autem particulare, quod homo frequenter desiderat, non semper pertinet ad complementum sui desiderii explicatum posteriori modo, quo solo est ultimus finis.

Dico III. Etsi suppositâ ordinatione hominis in finem ultimum, qui est Deus, teneatur se homo in illum per media convenientia dirigere; ut fides & ratio evidenter ostendit: Etsi quoquæ sit omni homini Christiano arctissimè commendandum studium se omniaquæ opera eò dirigendi; non est tamen ad hoc stricte, seu in conscientia obligatus. Ita communiter Theologi contra *Gregorium Ariminensem* & *Jansenium Ipreusum*: quibus ex parte adhæret *Guilielmus Estius in 1. ad Cor. 10.* ubi existimat hoc præceptum concernere solos fideles seu Christianos, evitans quidem hæc ratione incommodum desumptum ex operibus virtutum moralium exercitiis ab infidelibus; sed in consequenter restringens præceptum naturale (quale utiquæ foret: non enim Apostolus ibi fert præceptum proprium sive Apostolicum, nequæ promulgat legem aliquâ positivam Christi) ad solos Christianos.

Probatur I. Quia tres Pontifices damnarunt hunc articulum *Michaelis Baii: Omnia opera infidelium sunt peccata, & virtutes Philosophorum sunt vitia*, Ubi ex mente præfati Doctoris, sermo est de virtutibus moralibus justitiæ, temperantiæ &c. quas Philosophi ethnici non dirigebant in altiore finem; similiter de operibus infidelium, Deum verum non agnoscantium, nec per fidem opera in illum dirigentium, quod, intelligendo quasi necesse foret infidelem in omni opere peccare, etiam proscriptit *Alexander VIII.* propositione 8.

Probatur II. Quia nulla apparet turpitudine, immo potius manifesta apparet honestas in eo, quod homo sectetur temperantiam, justitiam & cæteras virtutes morales, habeatquæ odio vitia opposita, propter honestatem talibus virtutibus intrinsicam, sive quia decet creaturam rationalem sic vivere. Quæ propter *Alexander VIII.* bullâ *pro Pastoralis* inter 31. damnavit hanc num. 9. *revera peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem*

24.

Non omnia
opera in fi-
nem ulti-
mum diri-
gere homo
obligatur.

nem & disconvenientiam cum natura sine ullo ad Deum offensum respectu. Immo juxta probabilem multorum Sententiam (de qua *Tract. seq.*) nequidem apparet turpitudine in actibus elicitis propter finem indifferentem. Et hoc quia in tali actione non est malitia commissionis, quia non est inordinata dilectio, nec etiam omissionis: non enim semper omittit homo, quando actiones suas non refert in Deum. Ita S. Bonavent. 2. dist. 41. art. 1. quest. 2.

Probatur III. Et confirmatur præcedens probatio: quia talis obligatio non oritur ex lege naturæ; illam enim non cognoscunt communiter sapientes & timorati, quorum cordibus lex naturæ est inscripta, nequæ etiam infertur ex aliquo principio naturaliter noto. Deinde non oritur ex lege positiva divina: nullibi enim satis clarè talis obligatio exprimitur; quod tamen necessarium foret. Confirmatur: quia hæc obligatio non esset consentanea humanæ infirmitati; impletio enim esset moraliter impossibilis, etiam timoratis. Undè Doctor Seraph: concludit supra: *nec Deus requirit ab homine, quod omnia, quæ facit, referat ad se.* Præterea plurimi saltem hanc obligationem invincibiliter ignorantes, sive quia numquam eis venit in mentem, sive quia oppositum à prudentibus passim sunt edocti, non peccabunt, etsi opera omnia actu vel virtute in Deum non referant.

25. *Explicatur Apostolus.* Nec obstat, quod Apostolus 1. ad Cor. 10. & ad Coloss. 3. dicat, omnia facienda in gloriam, Dei sive in nomine Christi: nam solum dat consilium, non autem præceptum, nisi quo jubeatur, ut opera sint talia, quæ sint nata cedere in gloriam Dei, cujusmodi sunt etiam opera virtutum moralium; aut saltem sint referibilia in gloriam Dei, uti opera indifferentia; aut denique nè fiant in nomine Simonis Magi, Angelorum Novantium, aut Moydis, vel cum scandalo; undè subdit: *sine offensione estote.* Sed Christus statuatur vitæ & actionum nostrarum ultimus finis.

Non obstat II. *August. lib. 83. questionum q. 30.* ubi ait: *Omnis humana perversio est, quod etiam vitium vocatur, fruendis uti velle atque utendis frui.* Frui autem juxta ipsum est, amore alicui rei inhærere propter ipsam, quo modo juxta *Augustinum* est solo Deo fruendum, cæteris autem creaturis utendum; adeoque opera etiam virtutum moralium juxta *Augustinum* sunt vitiosa, si in earum objectis sistatur. Non obstat inquam: quia frui bono creato, etiam virtutis moralis, propter ipsum tantum, exclusivè seu cum exclusione ultimi finis, est quidem vitiosum juxta *Augustinum*; quando scilicet homo eligit tale quid pro ratione summi boni, prout ethnici Philosophi variè fecerunt; vel boni irreferibilis in aliud bonum sublimius, prout facit saltem interpretativè qui peccat mortaliter, quatenus eligit bonum creatum modo incompatibili cum ultimi finis consecutione. Similiter facit cum proportionem peccans venialiter, quatenus actus peccaminosus

Quo sensu non sit fruendum bono creato.

ex natura sua excludit relationem ad ultimum finem. Non est tamen vitiosum, frui bono creato præcisivè, id est, sic amare bonum creatum præsertim honestum, ut expressè non referatur ad ultimum finem: nam equidem talis relatio non excluditur, sed potius ex natura rei tacitè seu interpretativè in actibus virtutum moralium continetur.

26. *Explicatur locus difficultatis S. Augustini.* Non obstat III. idem *August. lib. 4. contra Julian. cap. 3.* ubi apertè videtur asserere non esse veram aliquam virtutem aut bonum opus in infidelibus defectu relationis in ultimum finem per affectum ex fide procedentem. Quod adeò clarum apparuit *Jansenio Iprensi l. 4. de Statu nat. lapsæ. c. 27.* ut articulum *Baii* paulò supra relatum existimaverit ob contrariam opinionem tunc in Scholis receptissimam solum fuisse prohibitum velut scandalosum pro tempore quo mens *Augustini* non satis elucidata erat, quam se clarissimè elucidasse credebatur; ut proinde putandum non sit doctrinæ isti quoad substantiam, utpote *Augustini* (cujus doctrinam toties Sedes Apostolica probavit) esse præjudicatum. Qua in re hic Auctor non bene processit: cum enim clarissimè de articuli prohibitione & damnatione pontificia constet, potius inferendum erat pro gloria *Augustini*, non esse hanc illius mentem seu sensum, utpotè longè clariùs damnatum, quàm ostendatur esse ipsius. Dico itaque *Augustinum* loqui de operibus bonis meritoriis, seu fructuosè bonis, ut ex eodem cap. satis manifestum est. Quo sensu etiam ibidem inter alia dicit: *absit, ut sit in aliquo vera virtus, nisi fuerit justus.* Quod nisi bene explicetur, esset dissonum fidei. Allegat quidem ibi exempla Ethnicorum ex officio seu objecto bona, sed pravo fine vitiosa; quæ meritò taxat tamquàm vera peccata. At non est necesse, ut omnia sint talia: cum *l. de Spir. & litt. cap. 27.* manifestè in infidelibus opera simpliciter, adeoque ex fine, laudabilia & bona agnoscat: *Quamquam si discutiatur, quo fine fiant, vix seu pauca inveniuntur, quæ justitiæ debitam laudem defensionemve mereantur, ut S. Doctor ibidem subdit.*

QUÆSTIO V.

An idem homo possit intendere plures fines ultimos;

27. *Non possunt licitè intendi plures fines ultimi.* Dico I. Certum est neminem posse licitè intendere plures fines ultimos, sive conjunctim, sive divisim: eò quod fides doceat tantum esse unicum, quem solum sibi præfigere omnes debeant, nisi quis fortè tam rudis reperiat & stolidus, qui ob ignorantiam invincibilem excusetur à peccato formali, & tantum peccet materialiter: sicut enim fortasse potest ignorantia invincibilis Dei in aliquo reperiri, saltem pro paucis tempore: sic faciliùs posset reperiri talis ignorantia ultimi finis in aliquo, qui proinde absquè peccato formali posset sibi præfigere falsum finem ultimum, donec

donec melius instructus praefigat sibi finem verum, qui est Deus.

28. *Illicite tam-
men possunt
divisim in-
tendi plures
etiam tota-
les.* Dico II. Similiter certum est non repug-
nare, quod divisim seu successive quis modò
hunc, modò illum finem tamquam ultimum
intendat, etsi illicite: nam existimare potest,
nunc hic, nunc ibi complementum sui deside-
rii, & satiationem appetitus contineri. Quem-
admodum etiam eodem tempore diversi di-
versos sibi fines ultimos praefigunt.

29. *Non con-
iunctim ab
eodem.* Dico III. Non potest idem homo con-
iunctim seu simul praestituere sibi duos fines
ultimos totales. Dico *totales*: quia posset quis
ex erronea opinione constituere summum bo-
num in aggregato ex variis v.g. bonis creatis:
qui proinde posset simul per diversas intentio-
nes diversas istius aggregati partes, v.g. divi-
tias, honores &c. adeoque diversos partiales
fines ultimos intendere. Ratio Conclusionis
est: quia de ratione finis ultimi totalis est,
quod sine illo bene non sit, ipse autem ad bea-
tè esse sufficiat: illo autem casu, vel unus id
praestaret sine altero, & tunc alter ad hoc non
necessarius non esset finis ultimus; vel unus si-
ne altero id non praestaret, & sic neuter esset
totalis. Sic etiam ruit exemplum de duabus
causis totalibus efficientibus v.g. duobus ig-
nibus respectu eiusdem caloris.

Dices I. Qui peccat mortaliter constituit
finem ultimum creaturam, & tamen simul ha-
bet pro ultimo fine Deum, saltem quando pec-
cator est fide & spe theologicà praeditus. As-
sumptum docent Theologi communiter con-
tra *Adrianum*: quia sic loquitur Scriptura de
peccatoribus *Ierem. 2. Me dereliquerunt fontem
aqua viva, & foderunt sibi cisternas &c. Ioan. 12.
Dilexerunt gloriam hominum magis; quam glo-
riam Dei.* Et ad *Ephes. 5.* avaritia vocatur ido-
lorum servitus. Et ad *Philipp. 3.* de ventri de-
ditis dicitur: *Quorum Deus venter est.* Similia
habent Patres, *aliis quidem pecunia, aliis verò
venter Deus est*, idest ingluvies inquit in eum
locum *Chrysostomus*; nam ut ibidem glossa in-
terlinearis, hoc ab homine colitur, quod prae-
ceteris diligit. Et hinc Theologi in materiis
moralibus frequenter asserunt peccata certis
virtutibus opposita tantum esse venialia, nisi
in iis constituat homo ultimum finem, dum
videlicet sic iis afficitur, ut propterea paratus
sit transgredi legem graviter obligantem, ad-
eoque violare amicitiam Dei. Resp. peccan-
tem mortaliter constituere in creatura ulti-
mum finem, non propriè; cum non existimet
objectum peccati mortalis continere omne seu
summum bonum: & saepe formaliter vel vir-
tualiter in alium ulteriorem finem referat,
quo casu ipsa non erit ei finis ultimus, sed so-
lum interpretativè seu secundum quamdam
aestimationem moralem, quatenus dum amore
peccati deferit summum bonum, censetur illud
pluris aestimare, ac proinde sibi facere sum-
mum bonum. Cum quo incidit, quod alii di-
cunt, peccatorem statuere ultimum finem in

creatura, quatenus amat illam, quæ ipsum ex-
cludit à consecutione ultimi finis: vel (quod
alii dicunt) quatenus negligit amicitiam Dei,
ut aliquid creatum assequatur, atque ita illud
appretiativè praeposit Deo.

Petes, An idem dici possit de peccante ve-
nialiter? Resp. Neg. etsi enim creatura sit fi-
nis operis venialiter mali, cum illud in Deum
non sit referibile, non est tamen finis operan-
tis; cum operans equidem maneat Deo con-
iunctus per gratiam, nec ideo amittat jus ad fi-
nem ultimum consequendum.

Dices II. Posset quis apprehendere duo ali-
qua bona, quorum quodlibet seorsim existi-
maret sufficere ad satiandum appetitum, atque
adeò ad bene esse; saltem supponendo errorem
& ignorantiam in apprehensione operantis.
Resp. eiusmodi errorem vix aut nullatenus pos-
se contingere: quia vel duo illa bona appre-
henderentur tamquam impossibilia, & tunc
nequit voluntas utrumquè, sed alterutrum dum-
taxat intendere tamquam consequendum. Vel
apprehenderentur tamquam compossibilia, &
tunc apparet in terminis repugnantia, quod
unum eorum perfectè satiet voluntatem; ut-
pote cui deesset tantum bonum, cuius est ca-
pax, immo beatitudo saltem partialis seu quò-
ad medietatem. Deinde posito praefato errore
in intellectu, equidem voluntas non tenderet
in utrumquè bonum modo proprio ultimo fi-
ni, qui est, ut tendat in ipsum voluntas tam-
quam in bonum cæteris praefendum; in
quod cætera rationabiliter ordinari, & prop-
ter quod cætera meritò contemni debeant:
at posito praefato errore, neutrum è duobus est
alteri praefendum, aut in alterum ordinabi-
le, nequè potest alterius respectu contemni:
quodlibet igitur excludit consortium alterius
simul, etiam sub disjunctione, praefigendi in-
star ultimi finis propriè dicti. Unde eo casu
actus voluntatis falsificat actum intellectus;
utpote modo tendendi destruens proprietatem
ultimi finis, quem tamen intellectus propo-
nebat. Confirmatur: quia fines ultimi appre-
hensi sub disjunctione ponantur v.g. honor &
& divitiæ, ergo divitiæ poterunt contemni
propter honores, & contrà, & unum ad alterum
ordinari; aliàs neutrum erit ultimus finis.

Adverte tamen Sermonem esse de finibus
totalibus possidendis, quòad bonitatem for-
maliter seu specie distinctis; si enim tantum
materialiter distinguantur aut solo numero, eò
quod videlicet ratio formalis bonitatis utrius-
què sit omnino eiusdem rationis & speciei,
non repugnat plures appeti sub disjunctione:
tunc enim sunt moraliter idem finis. Sic si fi-
nis ultimus statuatur in divitiis, perinde est,
an quis habeat has vel illas numero divitias:
sicut modò perinde est, an quis habeat hanc
vel illam numero visionem aut fruitionem Dei,
cum etsi sit disparitas intensiois, sit tamen pa-
ritas quantum ad hoc, quod sint omnes posses-
sio perfecta summi boni.

*Secus est, de
peccante
venialiter.*

30.

31.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Beatitudine Formali.

Varia cum
Deo unio à
ratione for-
malis bea-
titudinis
excluditur.

HANC suprà diximus consistere in consecutione ultimi finis, & certal-
lius cum homine unione. Potest au-
tem unio excogitari varia, prima est unio seu
conjunctio dependentiæ hominis à Deo tam-
quàm causâ primâ; quæ est omni creaturæ
communis, & hujus vitæ, adeoque non con-
stituit hominem beatum. Secunda, quâ Deus
conjungitur omni creaturæ per intimam præ-
sentiam sive penetrationem: in qua ob eam-
dem rationem non potest beatitudo consiste-
re. Tertia est unio hypostatica, quæ soli hu-
manitati Christi competit, adeoque in ea non
potest consistere hominum beatitudo. Deinde
hæc unio non conjungit hominem vitaliter
Deo; prout juxta omnes facere debet bea-
tutudo. Deniquè non tantum animæ Christi,
sed etiam corpori competit, rebusquè inani-
matis convenire posset.

Quarta est unio per gratiam sanctificantem,
quæ est communis omnibus justis in hac vi-
ta, item amissibilis seu non stabilis, compa-
rabilis cum plurimis miseriis, & ad ulterio-
rem unionem alterius vitæ ordinata; ac pro-
inde beatitudo in illa unione consistere non
potest. Nihilominus imperfecta quædam hu-
jus vitæ beatitudo consistit in hac unione per
gratiam, cæterasquè virtutes, præsertim theo-
logicas, earumquè exercitium: non quòd in
hac vita sit aliqua bonorum complexio, quæ
secundum se nomen beatitudinis mereatur,
ubi miseriæ longè præponderant, sed propter
perfectam & futuram beatitudinem imper-
fectè seu in radice possessam. Sicut enim filius
à Rege adoptatus ratione juris ad regnum di-
citur felix & dives; sic filius à Deo adopta-
tus per gratiam ratione juris ad æternam hæ-
reditatem potest dici, & in Scriptura passim
dicitur beatus, etsi alioquin in multis afflic-
tionibus versetur.

Quinta esse posset unio seu conjunctio per
contemplationem & amorem naturalem; quæ
tamen nullatenus nos efficit beatos: sive in hac
vita, ubi nequidem id præstat quantumlibet
perfecta contemplatio & amor Dei supernatu-
ralis: sive in futura vita, ubi juxta fidem ca-
tholicam præmium & beatitudo erunt super-
naturalia. Alioquin si homo esset conditus in
statu naturæ puræ (quem solum Philosophi
gentiles potuerunt agnoscere) beatitudo for-
malis alterius vitæ fuisset similiter naturalis
fita in cognitione & amore naturali Dei super
omnia, adjunctâ carentiâ miseriæ, præser-
tim peccati, & boni illius stabilitate.

Sexta unio à quibusdam ponitur, quâ nobis
communicetur ipsa increata Dei visio, & in-
creatus amor, quibus seipsum videt & amat.

Septima ponitur in quodam illapsu Deita-

tis in Essentiam animæ beati, & secundariò in
potentias.

Octava unio est per visionem & fruitionem.
De his tribus posterioribus modis restat agen-
dum in sequentibus Quæstionibus.

QUÆSTIO I.

*An Beatitudo formalis consistat in in-
creata visione & fruitione Dei
hominibus communicatâ?*

AFFIRMARUNT id olim nonnulli Doc-
tores Parisienses, teste Greg. Ariminensi 2.
d. 7. quæst. 2. Nonnulli alii saltem id possibile
existimarunt. Et de Christo specialiter asseruit
Hugo de S. Victore Tom. 3. Opusc. de sapientia
anima Christi, communicatam fuisse animæ il-
lius sapientiam increatam Christi.

Sed omnino dicendum est beatitudinem
nostram non consistere in increata visione &
fruitione Dei. Ita Doctores unanimiter: inter
quos varii oppositum temeritatis notant; im-
mo Arriagà non dubitat, quin sit erroneum.
Quidquid autem sit de censuris.

Probatum assertio Primò: quia opposita
Sententia est gratis conficta sine ullo funda-
mento in Scriptura vel Patribus, immo con-
tra torrentem omnium Doctorum: cum ta-
men sine urgenti fundamento communicatio
adeò admirabilis, si non impossibilis, asseri ne-
queat. Secundò, quia Scriptura significat bea-
titudinem consistere in operatione nostra; quæ
ex genere suo est quid creatum. De qua proinde
ab omnibus intelligitur illud 1. Joan. 3. Vi-
debimus eum, sicuti est. De visione similiter crea-
ta, sed supernaturali, ad quam proinde intel-
lectus beatorum sit elevandus per lumen glo-
riæ, omnes intellexerunt definitionem Clemen-
tina, Ad nostrum, de Hæreticis.

Tertiò solet allegari VI. synodus, in qua
damnantur Monothelita agnoscetes in Christo
non aliam quàm divinam voluntatem seu vo-
litionem. Quòd si quis verò contendat non
sensisse Monothelitas, quòd voluntas humana
Christi per volitionem increatam Verbi vo-
luerit, sed potius quòd ipsa fuerit otiosa (prout
ex confessione Macharii Monothelitarum prin-
cipis contendit Vasquez Tom. 1. in 3. p. d. 73.
cap. 1.) equidem urget Doctrina Synodi ad-
struentis cuiquè naturæ in Christo suam vo-
luntatem & operationem propriam, nec potu-
isse unius operationes alteri communicari. A-
git utraqùe forma (inquit Synodus cit. c. 17.
in Confess. fidei ex Leone Papa Epist. 10. ad Fla-
vianum) cum alterius communione quod proprium
est, Verbo scilicet operante quod Verbi est, & car-

Beatitudo
hujus vita
in quo con-
sistat.

Qua foret
beatitudo
in statu pu-
re naturæ.

Formalis
beatitudo
nostra non
consistit in
actu incre-
ato Dei.

Ex commu-
ni consensu

Fundato in
doctrina re-
velata.

Signanter
in VI. Sy-
nodo.

ne exequente quod carnis est: nec enim in quā unam dabimus operationem Dei & creaturæ, ut nequē quod creatum est in divinam educamus essentiam, nequē quod eximium est divina natura ad competentem creaturis locum dejiciamus. Ergo similiter actus increatus Dei nequit communicari beatis, sic ut per illam videant & ament Deum.

4. Et multi-
plici ratione
theologicā.
Quartò beatitudo secundum Auctoritates est, vita æterna: vita autem debet esse interna viventi, & ab eo procedere, aut certè connaturaliter id exigere: quod non competit actui increato Dei respectu hominis. Confirmatur: quia actus increatus est ipse Deus; Deus autem nequit per seipsum supplere effectum formalem actus vitalis: cum hic debeat esse internus viventi, immo ab eo procedere, saltem juxta naturalem exigentiam.

Quintò talis communicatio esset magis sublimis & admirabilis, quā unio hypostatica; vi cujus divinæ perfectiones non conveniunt immediatè naturæ humanæ, nec eam formaliter denominant (prout hic fieret, eò quod illud requiratur ad vitaliter intelligendum & volendum) sed tantum tribuunt humanitati Christi in concreto per communicationem idiomatum, eò quod reperiantur in eadem persona, quæ est homo & Deus.

Sextò eadem ratione possent creaturæ communicari potentia, sapientia & alia Dei attributa, sic ut ipsa esset omnipotens per omnipotentiam Dei, immensa &c. prout quidam Hæretici de humanitate Christi finxerunt, dicentes idcirco eam esse ubiquè: hæc autem sunt nimis absurda.

Denique alioquin contra fidem omnes essent æquē beati, & viderent in Deo æquē multa: nam forma invariata habet æqualem effectum formalem, & se totam singulis communicat. Undè ex simili capite contra Hæreticos ostenditur; nos non esse justos justitiā ipsius Dei, eò quod alioquin omnes essent æquē justī. Ex his, signanter tertiā, quartā, sextā & postremā probatione liquet, ejusmodi communicationem non solum de facto non dari, sed etiam non esse possibilem; prout quoque Doctores unanimiter tradunt.

Objicitur I. Auctoritas Augustini Ep. 112. ubi cap. 12. cum quævisset, *Quare non est ausus dicere*, Ambrosius scilicet, *Denique nec Apostoli Christum videbant*, sed ait; *Nec Apostoli omnes; tamquam aliqui tunc viderent eā visione in qua ipse & Pater unum sunt*; quæ est visio increata. Subdit c. 13. visionem divinitatis potuisse hinc quibusdam donari, & fortè (ut subdit c. 14.) quibusdam donatam fuisse, ideoquē Ambrosium præfatam adhibuisse suis verbis cautelam. Resp. Augustinum loqui de visione creata divinitatis in propria specie, quam opponit visioni ænigmaticæ justorum & prophetarum in hac vita, qui (ut præmiserat cap. 6.) ideo viderunt, quicumquē Deum viderunt, quia cui voluerit, sicut voluerit, apparuit eā specie, quam voluntas elegerit, etiam latente

Herincx Sum. Theol. pars II.

naturā. Quod insequentibus declarat specificans nominatim varios Patriarchas & Prophetas. In visione porrò clarā divinæ essentiae, etiam creatā, Pater & Filius unum sunt, objectivè scilicet, quatenus & inseparabiliter videntur, & inseparabilitas seu unitas & indistinctio ipsa clarè videtur.

Objicitur II. Humanitas Christi fuit unita Verbo; ergo similiter intellectus & voluntas creata poterunt uniri intellectioni & volitioni Dei. Resp. N. C. quia subsistentia Verbi tantum afficit humanitatem per modum termini reddens eam subsistentem: intellectio autem sive visio Dei constitueret naturam creatam videntem, non per modum termini extrinseci, sed per modum formæ & vitalis operationis; prout est necesse ad hoc ut intellectus vitaliter per aliquem actum tendat in objectum; hoc autem est omnino impossibile: & quamquā manifestè impossibilitas non pateret; adeò tamen hoc admirabile est, ut sinè clara Auctoritate asseri nequeat, sicut alioquin nec ipsa unio hypostatica esset asserenda.

Objicitur III. Essentia divina juxta multos Doctores unitur intellectui beati instar speciei intelligibilis; ergo similiter actus increatus potest uniri, ut suppleat vices actus creati. Resp. N. C. ad prius enim nulla requiritur unio nisi intimæ præsentiae, atque ita Essentia divina intimè præsens intellectui creato per se cum illo efficit visionem sui; uti facit Angelus intelligens seipsum. Ad posterius autem requireretur ut potentia creata per actum increatum intelligeret & vellet, adeoque viveret vitā intellectuali: quod tamen involvit aliquid viventi intrinsecum illudquē informans; immo juxta plurimos Doctores à vivente emanans, aut certè connaturaliter emanare postulans.

Objicitur IV. Beatitudo debet esse bonum infinitum; quale non est actus creatus. Resp. objectum debere esse infinitum non autem objecti possessionem, sed hanc debere conditioni possidentis accommodari. Optimè autem potest actus creatus nobis applicare objectum increatum & infinitum: sicut hoc suo modo facit in præsentī vita actus fidei & amoris Dei. Undè inter actum & objectum nulla requiritur proportio in ratione entis, sed sufficit proportio in ratione terminabilis & terminantis.

Objicitur V. Si visio creata sit beatifica, esset talis, etiam ex suppositione quod ipsa existeret, non existente Deo; nam adhuc eodem quo nunc modo appareret Deus objectivè intellectui creato, adeoque is eodem modo gauderet, & perfectè satiaretur. Respondent Nonnulli concedendo totum. Si urgeas, esse absurdum, quod visione Dei non existentis, adeoque solā re creatā homo beatificaretur, responderetur etiam suppositum argumenti esse absurdum & impossibile; uno autem tali dato, facile sequi aliud. Resp. II. retorquendo argumentum contra oppositantes, ex simili absurda suppositione: si visio increata sit beatifica

5.
Cur potius
natura cre-
ata subsis-
tentia in-
creata sub-
sistat, quā
intellectione
increata
intelligat.

6.
Cur essen-
tia divina
uniatur in-
tellectui
creato in-
star speciei
intelligibi-
lis, potius
quā in-
tellectio in-
creata sit ei
loco speciei
expressæ.

Objectiva
beatitudo;
non simili-
ter possessio
illius debet
esse infinita.

7.
An visio
creata esset
beatifica,
si per im-
possibile ef-
set non existi-
tente Deo.

tifica, esset talis; etsi existeret per impossibile, Deitate seu naturâ divinâ non existente. Resp. III. Neg. Seq. quia visio tunc non foret possessio summi & veri boni, sed chimerici (quale esset Deus non existens; qui tamen debet esse essentialiter existens) nemo autem potest beari possessione chimeræ; uti nequē dives possessione fictarum divitiarum. Adde, in ista suppositione non fore videndum Deum: cum per visionem Dei in se videatur essentialiter Deus in seipso realiter existens. Itaque visio reddit hominem beatum dependenter ab aliquo (scilicet objecto) cum quo essentialiter est connexa; quodquē est ipsum principale, ratione cujus visio beatificat ut id quod, & sicut possessio.

Q U Æ S T I O II.

An Beatitudo formalis consistat in illapsu, vel aliquo habitu; an verò in operatione?

8. *Beatitudo non consistit in illapsu in Essentiam animæ.* Dico I. Beatitudo formalis juxta Doctores unanimiter non consistit in illapsu substantiæ divinæ in substantiam animæ. Ejusmodi verò illapsus posuit. *Henricus* docens animâ per illum totam transformari in Deum, sicut ferrum candens apparet transformatum in ignem. Ex essentia autem animæ docuit dimanare divinitatem in potentias, ut intellectus purgetur ad clarè intuendum Deum, & voluntas in ejus amore exardescat: adeoque videtur beatitudinem tantum secundariò constituisse in visione & amore.

Probatur Conclusio I. quia ille illapsus nequit esse præstantior unionem hypostaticâ, per quam, etsi humanitas Christi juxta Patres tota fiat deiformis, sicut ferrum candens igne, non est equidem per eam formaliter beata.

Probatur II. Quia cum Deus jam antea fuerit intimè præsens animæ ratione immensitatis, non potest noviter ei illabi, nisi ratione novi alicujus effectûs & doni: atqui substantiæ Beati non infunditur immediatè novum donum: hoc enim gratis confingitur; cum sufficienter reddamur consortes divinæ naturæ per gratiam (quæ etiam juxta *Scotum* & plurimos Doctores non residet immediatè in substantia animæ, sed in voluntate; utpote à charitate indistincta) & alia dona, à quibus omnibus *Henricus* istum illapsus distinguit: ergo &c.

Confirmatur I. Quia ablato illapsu (quem *Henricus* imaginatur) & stantibus cæteris homo erit perfectè satiatus & beatus vitali consecutione & possessione Dei. Deinde beatitudo ipsius Dei increata consistit in visione & fruitione increata sui: ergo ad instar illius, statuenda est beatitudo filiorum Dei in ejusdem visione & fruitione creata, & dato illapsu, is tantum esset radix beatitudinis.

9. Dices I. Hinc sequitur ipsam animam non fore beatam. Resp. Neg. Seq. quia anima per suas potentias intellectivas possidet humano &

vitali modo summum bonum, quod alioquin ita possidere non posset. Quare sicut intellectu intelligente anima intelligit, voluntate volente aut peccante anima vult aut peccat, visu vidente videt anima, atque ipse homo; & quidem principaliter: sic anima similiter est beata formaliter per actus suarum potentiarum; præsertim cum in Sententia *Scoti* & aliorum communius potentiæ sint ab anima realiter indistinctæ.

Dices II. Anima beati secundum Patres transformatur & deificatur; quod fieri non potest nisi per illapsus. Resp. partim id fieri per gratiam & dona supernaturalia, per quæ etiam in hac vita reddimur divinæ consortes naturæ, ut dicitur 2. *Petri* 1. partim fieri moraliter secundum affectum beati, qui in Deo clarè viso est totaliter absorptus. Quod etiam suo modo cernitur in Sanctis hujus vitæ, qui frequenter velut sui obliti ita rapiuntur in Deum obscurè per solam fidem cognitum, ut in eo solo vivere sibi videantur, clamantes cum Apostolo ad *Phil.* 1. *Mihi vivere Christus est.*

10. Dico II. Beatitudo formalis non consistit in aliquo habituali dono, sed in operatione. Ita unanimiter Theologi. Primò, quia Auctores tractantes de Beatitudine semper eam explicant per actus. Secundò, quia esse beatum est quoddam vivere; quod soli actui convenit: habitus enim est quid mortuum, & reperitur etiam in dormientibus & otiosis. Tertiò, quia nullum bonum, quantumvis magnum aut menti unitum, potest illam facere beatam, nisi rationali modo possideatur, ejusquē bonitas & dulcedo sentiatur: quod soli vitali operationi convenit. Quartò, quia secluso quovis habituali, & stantibus continuò actibus (qui produci possent à Deo supplente defectum habituum) nil deesset ad perfectam beatitudinem videntis Deum, eoquē fruētis. Quintò, quia illud habituale vel foret lumen gloriæ, vel gratia sanctificans seu charitas: utrumquē autem solū est principium effectivum gloriæ seu beatitudinis. Et specialiter gratia seu charitas est semen gloriæ, habetque locum in viatoribus: in quibus tamen nil est de gloria essentiali seu beatitudine formali. Denique beatitudo est ultima perfectio hominis, & complementum omnis boni cujus homo est capax: atqui id competit soli actui & operationi; eò-usquē enim censetur homo adhuc se habere incompletè & in potentia: habitualis namquē dispositio ad actum ordinatur, actus autem ad nullam aliam perfectionem intrinsecam, sed ad objectum, cui mentem conjungit, & in quo est status.

Nec obstat quòd habitus supernaturalis sit perfectior actu supernaturali: quidquid enim de hoc sit (de quo Auctores disputant) beatitudo formalis sumi non debet ex qualicumquē majori perfectione, sed ex perfectissimo modo possidendi objectum beatificum, qui cernitur in actu, per quem vitali & rationali modo immediatè attingimus & possidemus objectum. Unde non beatitudo formalis, sed objectiva debet

Qua formaliter est beata per actus suarum potentiarum.

Beatitudo non consistit in habitu, sed in operatione.

Qua perfectissimo possidetur Deus quid sit de majori per

Quest. III. An Operatio beatifica debeat produci ab ipso Beato? 15

debet esse absolute summa perfectio : formalis autem beatitudo debet esse summa in modo possidendi, & consequendi objectum. Quare unio hypostatica, etsi sit perfectior in entitate, quam actus vitalis, non est tamen formalis beatitudo.

QUESTIO III.

An Operatio beatifica debeat produci ab ipso Beato?

12.
Operatio
beatifica
produci
à beato.

Quod ta-
men non de-
fuit Con-
cilium
Viennense.

NOMINALES censent produci à solo Deo, animâ beati passivè se habente. Sed oppositum docent cæteri Doctores communiter: quorum aliqui (ut *Cajetanus*) censent opinionem *Nominalium* esse damnatam in *Concilio Viennensi* (quod refertur *Clemen. Ad nostrum, De hæreticis*) quatenus ibi definitur beatos indigere lumine gloriæ animam elevante ad videndum Deum, eoquæ beatè fruendum; non enim indigent nisi ad videndum activè. Sed rectè Alii (ut *Vasquez, Smising Tr. 2. de Deo d. 6. n. 275.*) censuram hanc censent nimiam: quia scopus *Clementina* est solum damnare Hæreticos, qui dicebant hominem naturaliter esse beatum, nec indigere supernaturali Dei influxu ad illum videndum: qui influxus, an sit totalis, an partialis causalitas respectu operationis beatificæ; & an sit actuale vel habituale quod activitatem potentiæ elevet, Concilium non curavit.

13.

Nec sequi-
tur ex na-
tura actus
vitalis,
quasi im-
plicet pro-
duci à solo
Deo.

Solet etiam probari communis Doctrina ex naturâ actus vitalis (qualis est vitâ æterna seu beatitudo) quasi dicat essentialem ordinem ad potentiam vitalem à qua producatur. Sed probatio non subsistit: nam (ut rectè ultra *Nominales & Scotistas* docet *Lesius* & plerique alii) actus vitalis involvit quidem intrinsecè ordinem aptitudinalem seu respectum transcendentalem ad principium vitæ, adeoque connaturaliter postulat effectivè procedere à principio vitali, non ita tamen, quin Deus supplere possit effectivam causalitatem principii vitalis, se solo producendo totam substantiam actus vitalis, qui est quædam qualitas, quique nihilominus ordinem aptitudinalem ad suum naturale principium retinebit; quemadmodum retinet accidens ordinem ad subjectum, etiam si per Deum extra omne subjectum fuerit miraculosè positum.

14.

Ipsæ *Lesius* & plures alii probant Conclusionem ex eo, quod saltem in casu, quo actus vitalis non procederet à potentia vitali, non posset reddere seu denominare ipsam intelligentem aut volentem: si enim potentia se merè passivè habeat, actus erit in ipsa modo mortuo, sicut in lapide, in quo si poneretur intellectio, non idcirco diceretur intelligens: cum intelligere importet vitaliter percipere objectum, quod plus denotat, quam merum aliquod pati, videlicet ipsius præterea vitæ seu potentiæ vitalis concursus, qui nequit esse alius, quam efficiens.

Quod adeo

Hæc probatio satis probabilis est. Nihilominus *Herinex Sum. Theol. pars II.*

minùs non videtur efficax: nam cum multis Doctoribus responderi posset, quod eo casu adhuc intellectus intelligeret, & voluntas vellet, vitaliter percipiendo objectum; secus quam lapis: eò quod ad hoc ut intellectio & volitio faciant subjectum suum actu intelligens & volens, requiratur & sufficiat, esse in subjecto vim perceptivam proportionatam; quæ solum reperitur in potentiis vitalibus & intentionalibus, à quibus actus connaturaliter deberet procedere, & à quibus consequenter objectum percipitur, eo ipso, quod actus illam informet. Confirmatur: quia implicat formam seu qualitatem informare subjectum connaturale, & non tribuere ei effectum formale proportionatum; adeoque intellectionem esse in intellectu, & hunc per illam non intelligere: non enim intellectus intelligit per intellectionem actionem, seu actionem productivam conceptus intellectivi (ut per illam non tendit in objectum, nequæ illud attingit) sed per ipsum actum seu terminum productionis, qui est formalis attingentia objecti, illud exprimendo, aut in illud inclinando. Deinde implicat potentiam perceptivam objecti habere perceptionem actualem & essentialem objecti, nec tamen illud percipere.

Meliùs itaque communis Doctrina probatur: quia anima beati ad operationem beatificam, quantumvis supernaturalem, effectivè concurrere potest; prout voluntatem in hac vita concurrere ad actus supernaturales certum est ex *Trident. sess. 6. Can. 4.* ipsa quoque operatio, utpote vitalis connaturaliter hoc exigit: ergo de facto ita fit, cum aliundè nulla sit omnino ratio in oppositum.

Dices I. Inde sequeretur, quod non solus Deus, sed etiam quilibet beatus semetipsum beatificet; quod videtur absurdum. Confirmatur: quia beatitudo est præmium; nemo autem causat sibi ipsi præmium, sed illud accipit à præmiante. Respond. Neg. Seq. eò quod vulgariter talis locutio intelligatur de causa principali beatificationis, quæ est Deus. Alioquin intellecta de causa minùs principali, non est absurda, sed verissima, tum quatenus per opera meritoria justus beatitudinem promeretur, tum quatenus beatus in patria illam coëfficit. Quo sensu etiam 1. *Joan. 3.* dicitur: *Omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se;* & tamen primarius sanctificator est Deus. Ad Confirmationem dico, falsum similiter esse, quod præmium procedere nequeat minùs principaliter ab eo, qui præmiatur; immo ratio naturalis præmii aliquando, & in præsentis proposito id exigit.

Dices II. Sequeretur quod anima posset interdum ab actu beatifico cessare. Resp. Neg. Seq. sive quia obstat ipsa natura actus beatifici, sive quia Deus id impedit. De quo postea.

Dices III. Sequeretur quod cæteris paribus intellectus perfectior perfectius videret Deum, & voluntas perfectior eo perfectius fuisset. Negant Plerique Seq. Sed melius respondetur, Consequens non esse absurdum;

non impli-
cat, ut et-
iam tunc
denominare
posset po-
tentiam vi-
dentem &
fruentem.

15.
Vera Asser-
tionis pro-
batio.

16.
Quo sensu
admitti pos-
sit, homi-
nem beatifi-
care seipsum.

ut ex professo *Primâ Parte Tract. 1. disp. 5. q. 5.* ostensum fuit.

Dices IV. habitus gratiæ & lumen gloriæ debent produci à solo Deo juxta Doctores communiter : ergo similiter operatio beatifica , quæ est perfectior. Resp. Neg. Seq. quia esto , quòd operatio sit perfectior (quod tamen negari posset , aut certè dubium est) non quidquid potest producere perfectius , potest imperfectius , nec perfectius semper requirit perfectius principium ; sic ignis producit formam alterius ignis , non tamen materiam , quæ est imperfectior : Angelus producit intellectionem , non tamen albedinem , quæ est longè imperfectior &c.

Q U Æ S T I O IV.

An formalis beatitudo consistat in operatione intellectûs , an verò voluntatis ?

17. Operatio beatificans quit esse in parte sensitiva.

NON fit hîc mentio potentiæ sensitivæ , sive exteriorum , sive interiorum : cum enim beatitudo objectiva sit bonum spirituale & insensibile , manifestum est , in operatione harum potentiæ formalis beatitudinem non consistere , ut proinde meritò , etiam à suis , reprehensus fuerit *Conrardus Vorstius Calvinista* (ut refert *Malderus q. 3. a. 3.*) quòd docuerit Dei faciem videri ab oculo corporeo hominis jam beati.

In parte vero rationali considerari possunt operationes variæ.

In parte autem intellectiva seu rationali hominis variæ operationes considerari possunt ; in ipso quidem intellectu visio clara Dei , quæ succedit fidei & obscuræ cognitioni hujus vitæ : in voluntate verò tentio , seu (ut Alii vocant) comprehensio , quâ voluntas beatorum inhæret Deo viso tamquam suo bono , illumquæ quasi tenet , jugiterquæ stringit ; estquæ amor concupiscentiæ correspondens spei , quâ hîc tendimus in Deum ejusquæ possessionem absentem. Denique est in eadem voluntate fruitio beatifica seu amor amicitiae , quo beati in Deum visum , ejusquæ bona , quatenus Dei sunt , ardentissimo affectu feruntur : *Frui namquæ est amore inhære alicui rei propter se ipsam juxta Aug. l. 1. de Doctr. Christ. c. 4.* Aliqui tamen per fruitionem intelligunt ipsam delectationem , sive amorem prout complectitur gaudium : imo juxta *D. Bonav. 4. d. 49. p. 1. a. 1. quest. 5. in corp.* fruitio complectitur visionem , tentionem & dilectionem. Nos autem cum *Scoto* & aliis nomine fruitionis , intelligimus amorem beatificum seu dilectionem Dei præsentis & visi. Præter has operationes est duplex gaudium , unum consequens fruitionem , alterum tentionem. De quo *q. seq.* His præmissis , celebris restat & quasi præcipua in hac materia controversia , in qua operatione ex prædictis consistat formalis beatitudo ?

18. De quibus quantum

D. Thomas q. 3. art. 4. cum suis , & multis aliis statuit illam essentialiter in solo actu intellectûs , scilicet visione beatificâ. *Scotus*

cum suis & Nonnullis aliis in solo actu voluntatis , scilicet fruitione , seu amore beatifico. Nostri *Alensis* , *Bonaventura* , *Richardus* , *Aureolus* , *Vega* , *Corduba* , ac præterea *Valentia* , *Lessius* & plures alii in actu intellectûs & voluntatis simul. Inter hos autem *Vega* & alii requirunt solum duas operationes scilicet visionem & amorem. *D. Bonavent.* verò 4. d. 49. p. 1. art. 1. q. 5. in corp. & alibi requirit insuper tentionem. Alii adjungunt gaudium ; & quidem *Lessius l. 2. de summo bono c. 5.* Et *1. 2. q. 3. art. 4. dub. 1.* duplex gaudium beatitudini essentialiter statuit , unum concupiscentiæ , quo Beatus gaudet de Deo possessio , sicut avarus gaudet obtentâ pecuniâ : alterum amicitiae , quo gaudet videns Deum tantis bonis affluere , quatenus Dei sunt. Pro resolutione hujus controversiæ , quæ non parum de nomine videtur habere admixtum , ut post *Occamum* notavit *Vasquez d. 10. n. 8.*

DICO I. Non est dubitandum , quin ad perfectum statum beatitudinis concurrant variæ operationes , tum intellectûs , tum voluntatis , & ad integrum illius complementum de facto requirantur. Beatitudo namque sumpta pro statu completo est status omnium bonorum aggregatione perfectus ; ut eam describit *Boëtius l. 3. de consolatione Philosophiæ prosa 2.* Multum autem boni deficeret , si vel solum intellectus videret , vel sola voluntas amaret , vel de summo bono clarè viso & amato nulla sentiretur voluptas , seu gaudium. Gaudium dico , præsertim amicitiae : quamvis enim ad omnino perfectum beatitudinis complementum etiam concurrant & quodammodo requirantur amor & gaudium concupiscentiæ : cum beatitudo postulet perfectam & completam unionem mentis cum Deo , ad quam pertinet amor concupiscentiæ , qui tentio vocatur , quo Deum jam obtentum tamquam maximum bonum nostrum cupimus tenere , & gaudium consequens , quod est vitalis quædam suavitas ac quies in Deo jam obtento , quatenus est bonum nostrum : Nihilominus , si quis ita in Deum visione , amore , & gaudio amicitiae esset absorptus , ut nihil de suis commodis cogitaret , nec de illis , sed solum de bonis Dei , quia Dei sunt , ineffabiliter gauderet , esset verè beatus , & perfectè quietatus : Beati enim non sunt de se ipsis solliciti , sed omnia sua ad Deum referunt. Et conformiter ad hanc conclusionem admitti posset Sententia *Lessii* mox relata ; non tamen , quasi essentialis beatitudo consistat in omnibus illis , quæ ipse ibidem specificat.

DICO II. Essentia formalis beatitudinis extensivè sumptæ recto sensu dicitur consistere adæquatè in visione intellectûs & fruitione voluntatis simul. Dico extensivè sumpta , id est , quatenus significat completam attingentiam , seu adæquatam consecutionem & possessionem summi boni. Conclusio est conformis principiis *Scoti 4. d. 49. q. 3. §. Ad quest. n. 5.* eamquæ docent Recentiores frequenter.

ad præsentem questionem varie sentiunt seu loquuntur Doctores.

19. Et quidem ad perfectum beatitudinis statum variæ operationes intellectûs & voluntatis concurrunt.

20. Formalis tamen seu Essentialis beatitudo extensivè in sola visione & fruitione consistit.

Probatur: quia beatitudo formalis consistit in perfecta adeptione Dei seu summi boni; idque modo rationali, non enim possidetur corporaliter à beatissimis per hoc, quod illum intrà sese contineant vel realiter apprehendant, sed solum rationaliter per modum objecti: atqui consequimur seu adipiscimur perfecte Deum, tum videndo, tum fruendo, non enim solo intellectu, sed etiam affectu consequi & possidere Deum possumus: ergo rectè dicitur beatitudo formalis complecti adæquatè utramque istam possessionem, & singulas seorsim tantum esse partialem & imperfectam beatitudinem. Cui non obstat, quod una operatio sit altera perfectior: nam rectè potest una partium simul integrantium eandem essentiam, præsertim quasi artificialem, esse altera perfectior; immo in omni composito physico essentialiter includuntur partes, quarum una est altera perfectior. Confirmari potest ex *Extrav. Benedicti XII.* quæ incipit *Benedictus Deus*, in qua definitur quod visione & fruitione animæ sint verè beatæ, & *Catechismo Romano in explicatione ultimi articuli Symboli*, ubi dicitur: *Beatitudo, quam essentialem communi nomine licet vocare, in eo sita est, ut Deum videamus, ejus pulchritudine fruamur &c.*

21. Dices I. Beatitudo est operatio omnium optima & perfectissima, adeoque una tantum. Resp. esse perfectissimam, similiterque unam, non simplicitate, sed aggregatione quâdam. Estque hæc aggregatio duplex quidem operatio, una tamen beatitudo, & adæquata ac perfectissima summi boni assecutio.

Dices II. Eadem ratione etiam amor concupiscentiæ seu tentio & gaudium beatificum dici debent spectare ad essentiam formalis beatitudinis: immo etiam operationes & delectationes sensuum. Resp. Neg. Ass. quia per has operationes aut passiones non consequimur formaliter summum bonum seu beatitudinem objectivam, adeoque non spectant ipsæ ad essentiam beatitudinis formalis. Quod de operationibus & delectationibus sensuum est manifestum. De tentione similiter patet: quia ipsa supponit summum bonum obtentum ac possessum, & solum versatur circa illud quatenus nobis bonum mediâ ipsâ possessione, quæ ingreditur tentionis objectum. Idemque est de gaudio consequente tentionem, quo beati gaudent de visione & fruitione seu de consecutione Dei. Quemadmodum si summa felicitas consisteret in divitiis, earum quidem possessio esset formalis beatitudo, voluptas tamen, quæ caperetur ex earum usu seu possessione, non diceretur divitiarum possessio, quamvis indubiè etiam spectaret ad beatitudinis complementum. Idem denique est de gaudio consequente fruitionem seu amorem beatificum, si ab eo distinguatur: nam similiter supponit consecutionem seu possessionem summi boni secundum eandem rationem objectivam. Confirmatur: quia juxta nonnullos Doctores Christus tempore passionis, quo summè

Herincx Sum. Theol. pars II.

tristatus fuit, caruit omni gaudio beatifico; aut certè juxta alios Doctores communiter carere potuisset; ac etiam tunc mansisset verè & essentialiter beatus. Deinde beatitudo secundum nos debet esse operatio; delectatio autem solum est quædam passio.

Dico III. Si nomine Beatitudinis formalis intelligatur perfectissima summi boni possessio, quæ dici posset beatitudo intensivè sumpta (de qua *Scotus, D. Thomas & alii*) est collocanda in sola fruitione, sive amore amicitiae. Ita *Scotus* sup. cum suis contra *D. Thomam, Lesium, Amicum & alios*. Et à parte rei concordant *Richardus & varii Auctores* tertiæ Sententiæ, quatenus præcipuas partes in beatitudine tribuunt fruitioni seu amoris. Probatur Conclusio: quia beatitudo sic sumpta debet esse operatio optima, quâ perfectissimè & ultimè occupatur summum bonum, & menti conjungitur; sed talis est fruitio: ergo &c. Minor probatur: quia in primis fruitio est operatio perfectissima potentiæ perfectissimæ, scilicet voluntatis, adeoque est perfectior visione. Quod inde etiam constat, quod habitus charitatis sit omnium perfectissimus teste *August. 15. de Trinit. 19. In donis Dei nihil majus est charitate*. Deinde fruitio etiam perfectissimè & immediatè unit animam cum Deo, eamque in Deum transformat; cum visio sit tantum imago & similitudo intentionalis objecti præsentis. Denique fruitio est ultimè appetibilis, & ad hanc ipsa visio ordinatur, ut nempe deitatem voluntati exhibeat præsentem, quatenus in ea sic applicatâ voluntas pedem veluti affectus ponendo eandem possideat, sicut etiam positione pedum corporalium capitur possessio rerum corporalium præsentium.

Confirmatur Conclusio: quia maxima & maximè satiativa perfectio hominis debet censeretur illa, quam homo ipse maximè desiderare debet, ipseque Deus ab homine maximè desiderari exigit; illa autem est perfectissimus amor Dei in patria, uti in via. Accedit denique illud *Philosophi 1. Ethic. cap. 10.* dicentis: *Felicitas est operatio optima secundum optimam virtutem, & in vita perfecta*; talis autem est fruitio, juxta prædicta.

Objicitur I. illud Christi. *Joan. 17. Hac est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum*. Resp. cum *Cyrillo & aliis Patribus, & Expositoribus* passim (& satis patet ex contextu) ibi agi de cognitione per fidem, quæ est vita æterna casualiter & dispositivè. Deinde visio Dei est vita æterna, seu pars quædam spectans ad perfectionem & integritatem illius, etsi non magis principalis vel adæquata.

Objicitur II. *August. 1. de Trin. cap. ult.* prope finem ait: *Sola visio est summum bonum nostrum, cujus adipiscendi causâ præcipimur agere quicquid rectè agimus*. Et in illud *Psal. 90. Ostendam illi salutare meum*, ait: *Tota merces nostra visio est*. Et *Concilium Francofordiense in*

22.
At intensivè sumpta, in sola fruitione.

Vt pote operatione optimæ.

Perfectissimè unitivâ.

Ultimâ.

Et maximè satiativa.

23.

Epist. ad Praefules Hispania ait: *Pradicamus eum Deum verum vivum ac verè filium Dei, ut ad ejus beatissimam visionem pervenire mereamur, in qua est aeterna beatitudo, & beata aeternitas.*

Ex Patri-
bus nil po-
test solidè
pro vel con-
tra conclu-
di.

Resp. Patres non tractasse subtilem hanc controverfiam scholasticam. Idem namquè *Augustinus* alibi non minùs apertè adstruere videtur Doctrinam nostram; ut *lib. 1. de Doctrin. Christ. cap. 32.* ubi ait: *Hæc autem merces summa est, ut ipso perfruamur.* Et *lib. 1. de moribus Ecclesia cap. 14.* Alibi autem in gaudio videtur beatitudinem collocare, ut *10. Confess. c. 21.* dicens: *Omnes ipsum gaudium beatam vitam vocant.* Et *cap. 23.* ait: *Beata quippe vita est gaudium de veritate.* Quarè ex Auctoritate nil pro vel contra potest fundatè urgeri. Ad primum itaque locum *Augustini.* Resp. ly sola ex mente *Augustini* non excludere fruitionem, sed tantum visionem humanitatis Christi, quam dicit in die judicii fore communem etiam malis, solam autem visionem deitatis futuram esse propriam mundis corde; ut patet ex contextu. Ad posteriorem locum. Resp. ipsum (nè sibi met sit contrarius) loqui per concomitantiam, seu de visione cum annexis, quia visio est complacentia (in qua est perfecta ratio fruitionis) inseparabiliter se habens, ut inquit *D. Bonav. 1. d. 1. art. 2. quest. 1. ad 3.* Et ideo (inquit *4. d. 49. p. 1. a. 1. quest. 5. ad 1.*) in Sanctorum verbis per connexionem, quod est omnium, attribuitur uni; magis autem visioni, quod in ea distinguatur patentius & primò status patriæ (qui à visione, exclusâ fide, initium sumit) à statu viæ. Simili ratione *Concilium Francofordiense* in visione veram, non tamen adæquatam vel magis principalem beatitudinem statuit, nisi sumatur cum annexis.

24.

Objicitur III. Amor amicitiae Dei reperitur etiam in via; similiter præscindit ab absentia & præsentia objecti, cum tam absentia, quam præsentia possint amari; ergo in eo non potest constitui potissima consecutio ultimi finis seu beatitudo formalis. Resp. in via quidem reperiri amorem amicitiae, qui consequitur obscuram & ænigmaticam Dei cognitionem, non tamen illum, qui consequitur, & ex intrinseca sua conditione præexigit claram Dei visionem: hic enim est incomparabiliter perfectior, & juxta Doctores passim specie essentiali distinctus. Undè etsi amor amicitiae in communi, uti & cognitio in communi præscindat à præsentia vel absentia objecti, non tamen amor patriæ, qui est perfecta fruitio, exigitquè præsentiam rei amatae, juxta illud *August. lib. 8. de Civit. cap. 9.* *Nemo beatus est, qui eo, quod amat, non fruitur,* tamquam præfente scilicet. Sanè parum credibile apparet, voluntatem Sanctorum in via habere tantam, immo subinde majorem præ quibusdam Beatis, perfectionem essentialem & intrinsecam amoris beatifici, seu actûs præcipui spectantis ad perficiendam voluntatem Beati; quique pars saltem magna, esto non præcipua, vitæ beatæ est: quod tamen sequeretur, si non sint

Differentia
inter amo-
rem viæ &
patriæ.

amores essentiali specie distincti, ut quidam voluerunt. In hac autem distinctione fundatur, quod minimus Beatus perfectius Deum amet, quam maximus sanctus in via, etiam quam B. Virgo viatrix; quæ tamen fuit prædita hîc habitu longè intensiori, & ad extremum suæ potentiæ Deum amavit, adeoque intensius, quam plurimi Beati. Sunt nihilominus Nonnulli, tum Scotistæ, tum alii, qui essentialiam beatitudinis in amore, sive magis principaliter, sive minùs principaliter statuentes, censent non esse distinctionem, nisi accidentalem, inter amorem viæ & patriæ, scilicet penes perpetuitatem, præsentiam objecti visi &c.

Objicitur IV. Summa infelicitas damnatorum est pœna damni; atqui hæc est carentia visionis Dei: ergo ipsa est summa infelicitas; & consequenter visio Dei est summa felicitas & beatitudo. Resp. Dist. Min. Est pœna damni adæquatè aut principaliter Neg. Min. & Conseq. Inadæquatè & minùs principaliter, Concedo Min. & Neg. utramquè Conseq. Communitè autem pœna damni exprimitur per carentiam visionis Dei, quia sicut hæc est primum donum beatificum & radix quasi aliorum, sic carentia illius est prima miseria damnatorum; sub qua proinde cæteræ connexæ, & pœnam damni integrantes censentur intellectæ. Alioquin damnatio essentialiter consistit in carentia beatitudinis, adeoque principalius in carentia illius, quod principalius beatitudinem constituit; uti juxta nos constituit ipsa fruitio.

25.

Petes, An si divinitus fruitio beatifica poneretur in aliquo sinè visione beatifica is dicendus foret beatus? Resp. foret beatus essentialiter quoad præcipuam beatitudinis partem, vel etiam quoad totam essentialiam beatitudinis formalis intensivè sumptæ: non tamen foret beatus completè, vel extensivè, deficiente scilicet parte minùs principali, aut conditione præviâ, nempe adeptione quasi secundariâ summi boni per visionem.

26.

An fruitio
ne sinè vi-
sione prædi-
tus foret
beatus?

Et hæc sufficiant de formali Beatitudine secundum se, nam quæ poterant præterea disputari, vel solent explicari alibi, scilicet in prima Parte agendo de visione Dei, vel ex ibi dictis facilè colligi possunt. Itaque sicut ibi docetur intellectum non posse videre Deum, nisi elevetur per lumen gloriæ: ita hîc dicendum, voluntatem, ut Deo beatificè fruatur, indigere auxilio eam elevante, scilicet habitu infuso charitatis, qui sicut voluntatem nunc elevat ad amandum Deum in via, sic eandem elevabit ad Deo beatè fruendum in patria. Rursum sicut ibi probabiliter docetur, quod inæqualitas visionis beatificæ proveniat physicè, non solum ab inæqualitate luminis gloriæ, sed etiam inæqualitate naturalis perfectionis intellectûs: ita hîc sentiendum est, voluntates, si darentur inæquales in perfectione naturali, inæqualiter fruituras Deo, non solum pro inæqualitate habitûs charitatis, sed etiam natura-

Quadam
1. Parte de
visione dic-
ta exten-
duntur, ad
fruitionem.

naturalis potentiae voluntatis. Denique sicut ibi docetur intellectum Beati verosimilius de absoluta Dei potentia posse videre deitatem sine personis aut attributis, eamque visionem fore beatificam, etsi certum sit Beatos videre de facto hæc omnia: ita de fruitione existimandum est, posse absolute loquendo Beatum frui divinam essentiam non fruendo personis vel attributis, etsi de facto his omnibus quilibet Beatus certissime fruatur.

Q U Æ S T I O V.

De Gaudio seu Delectatione Beatorum.

27.
Gaudium
describitur.

Est solum
passio.

Ubi
tristitia.

SUPPONO gaudium (cum quo coincidit delectatio, nisi quod hæc etiam conveniat parti sensitivæ, gaudium verò sit tantum in parte rationali) sequi connaturaliter ex amore tamquam complementum motuum animi. Illud autem non est appetitio aliqua vel persecutio boni, sicut amor & desiderium, sed vitalis quædam suavitas, quæ ex amore ad præsentiam boni amati connaturaliter in anima resultat. Unde non est actus sive operatio voluntatis, sed quædam passio, ut contra multos recte Scotus 3. d. 15. qu. un. n. 9. & 12. & alibi: quem sequuntur Scotista, Nominales, Lessius lib. 2. de summo bono cap. 15. & plures alii. Et favet aperte D. Thomas 1. 2. quæst. 31. art. 1. ipseque Aristoteles 10. Eth. 5. Ratio est: quia si gaudium esset actus aliquis, esset amor boni præsentis, ut alii fatentur: quod tamen falsum est, cum divinitus possit esse amor talis sine gaudio, immo de facto sit in damnatis amor sui sine gaudio. Nec refert quod gaudens de bono suo vel alterius, velit illud sibi vel alteri: nam id quidem vult, non tamen formaliter per ipsum gaudium, sed per amorem, qui causat gaudium, & à gaudio sejungi potest. Deinde gaudium esse meram passionem sequitur ex opposita tristitia; quam esse meram passionem patet ex eo, quod alioquin esset actus nolitionis mali præsentis: sed hoc est falsum, cum in Deo & Beatis non sit tristitia, & tamen sit nolitio, quæ detestantur peccata & injurias, quæ eis à perversis quotidie inferuntur. Quare necessario aliquid nolitioni est superaddendum, v.g. inquietudo aut molestia animi, ut sit tristitia: illud ipsum autem dicimus nos passionem tristitiæ. Idemque est de gaudio. Unde etiam non est in potestate voluntatis, sedposito amore boni præsentis necessario resultat, nec potest naturaliter tolli, nisi amore sublato.

28.

Ex quo colligitur passionem tristitiæ de peccatis, vel gaudii spiritualis de bonis & gloria Dei non esse meritoriam, nisi ratione actuum liberorum contritionis vel amoris: cum non passionibus, sed actibus dumtaxat liberis mereamur. Quare similiter non tam delectatio venerea quatenus est passio, quam complacentia voluntatis ex qua nascitur, est formaliter demeritoria.

Colligitur præterea causam efficientem delectationis esse actum voluntatis, scilicet ipsum amorem boni præsentis: ex hoc enim resultat. Deinde alia causa commodius assignari non potest. Confirmatur exemplo habituum, qui instar vestigii permanentis generantur ab ipsis actibus, simili enim modo facile intelligitur, quod actus generent aliquam passionem secum transeuntem. Nec recte cum quibusdam Scotistis causa efficiens delectationis statuitur ipsum objectum præsens realiter, vel si non ita præsens, ejusdem partim amor, partim cognitio. Nam non potius causatur delectatio ab objecto, quam ipse amor; ad quem tamen objectum solum movet metaphoricè. Deinde id non est conforme Scoti 4. d. 14. q. 1. n. 12. ubi pro causa necessaria tristitiæ (idem cum proportionem est de delectatione) statuit nolitionem, sive actum voluntatis. Et quamvis ibidem & alibi addat necessario concurrere etiam apprehensionem seu cognitionem; merito tamen id explicandum est de causa applicativa seu conditione sine qua non: cum non aliter concurrat ad nolitionem sive actum voluntatis, ut patet ex Scoti 2. d. 25. qu. un. num. 22. apprehensio autem sive cognitio eatenus sit causa partialis ipsius tristitiæ, quatenus est causa nolitionis, ut colligitur ex Scoti in 4. loco cit. Requiritur itaque cognitio, quatenus sicut nihil incognitum potest amari v.g. sic nec delectare.

DICO I. Ad Beatitudinem requiritur gaudium seu delectatio, saltem tamquam proprietas necessario, seu connaturaliter consequens. Est certum ex Scriptura, quæ gloriam cælestem passim inculcat nomine gaudii. Ps. 15. *Adimplebis me letitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem.* Psal. 35. *Inebriabuntur ab ubertate domus tua, & torrente voluptatis tue potabis eos.* In quibus locis iudicatur summa lætitiæ plenitudo, & immensa quædam gaudiorum redundantia, quæ proinde nullum dolorem vel tristitiam secum compatitur. Quod expressius habetur Apoc. c. 21. *Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus neque clamor neque dolor erit ultra.* Et Isaiæ 35. *Venient in Sion cum laude, & letitia sempiterna super capita eorum, gaudium & lætitiā obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.* Ratio est: tum quia id manifestè exigit status beatitudinis: tum quia amorem boni præsentis ejusque consecutionem connaturaliter sequitur quies & animi suavitas: ergo amor & consecutio boni infiniti gaudium incomparabile generat: magnitudo enim gaudii proportionatur magnitudini boni quod delectat, & amoris quo amatur; Deus autem est infinitæ bonitatis, pulchritudinis & dulcedinis, & à Beatis clarè ipsum videntibus perfectissime amatur. Ex qua ratione etiam confirmatur, quod in Beatis nulla tristitia naturaliter reperiri possit: nam cum summa delectatione etiam de alio objecto connaturaliter non consistit tristitia.

Causa illius efficientis est actus voluntatis.

29.
Gaudium
inducibile
necessario
consequitur
beatitudinem.

Excludens
omnem tristitiam.

30.
Etsi illam
lege speciali
in Christo
admisit.

De lege tamen extraordinaria nostri causâ aliter in Christo accidit, qui cum summo gaudio habuit summam tristitiam, præsertim tempore passionis, quando dixit: *Tristis est anima mea &c.* Immo (quidquid Pauci contra dixerint) posset Deus in Beatis suspendere omne gaudium; cum gaudium sit quid realiter distinctum ab operatione ex qua sequitur. Quo equidem casu maneret beatitudo essentialis; uti maneret summi boni possessio, quam gaudium præsupponit: ideoque in Conclusionem diximus, gaudium solum esse proprietatem Beatitudinis. Unde quod *August. 10. Confess. cap. 21.* dixit: *Omnes ipsum gaudium beatam vitam vocant.* Et *cap. 22.* *Ipsa est beata vita, gaudere ad te, de te, propter te: ipsa est & non est altera;* intellige de gaudio ut includente amorem, ex quo resultat. Sive *August.* Beatitudinem ibi explicavit per proprietatem, & quidem talem, ut etiam in ipso statu Beatitudinis includatur: si quidem absque gaudio & voluptate nullius boni possessio magni æstimatur; multumque boni abesset à Beatis, si in iis gaudium violentè impediretur. Neque hæc delectatio consequens impedit operationem, sed magis confortat; quæ namque delectabiliter facimus, attentius & perseverantius operamur: quamquam delectatio extranea posset operationem impedire; eoque, dum uni vehementer intendimus, intentio ab alio retardetur.

31.
Aliud est
amicitia,
aliud concupiscentia.

Porrò sicut duplex est amor Beatorum, benevolentia nempe & concupiscentia, sive fruitio & tentio; sic etiam est duplex delectatio consequens; quæ, quia Deum respicit, & per se Beatitudini est annexa, vocari solet gaudium essentialis: quamquam *Oviedo de Beatit. Controv. 7. punct. 1.* in fine solum gaudium benevolentia dicat formaliter beatificum, & de eo loqui Auctoritates. Quod dictum satis singulare videtur; cum etiam de gaudio concupiscentia tamquam essentiali Doctores tractent, immo de hoc principaliter disputationem instituant, dum de gaudio beatifico est sermo. Pro cuius ulteriori resolutione

32.
Gaudium
amicitia
respicit primariò ipsum Deum.

DICO II. Gaudium benevolentia sive amicitia versatur immediatè & primariò circa ipsum Deum. Ratio est: quia ipsum est passio consequens fruitionem; sed fruitio, veluti amor benevolentia, versatur ita circa Deum: ergo & gaudium illam consequens. Nihilominus sicut Beati secundariò per amorem amicitia Dei eidem etiam ardentissimè cupiunt omne bonum, ei gloriam extrinsecam, v.g. quæ oritur ex Incarnatione Verbi, ex suo & cæterorum beatorum statu, ex vita iustorum & conversione peccatorum, ex impiorum suppliciis, ex structura Universi, ex ordine divinae providentia &c. Deoque jugiter benedicunt, omne bonum ei imprecando: sic indubiè Beati de iisdem etiam bonis habebunt gaudium multiplex ex amore Dei proveniens, sed velut accidentale, prout ipsa bona, ex quibus hauritur, sunt beatitudini accidentalia.

DICO III. Gaudium concupiscentia habet Deum non solum pro objecto motivo, sed etiam pro terminativo immediatè & per se, adeoque percipitur non solum de visione & fruitione beatifica, sed etiam immediatè de ipso Deo. Ita Doctores ferè communiter contra *Durandum 4. d. 49. q. 5.* existimantem Beatos tantum mediatè delectari de Deo, sicut qui friget dicitur delectari sole, quia calore ejus delectatur. Probatur I. quia hoc gaudium terminatur ad idem objectum ad quod tentio seu amor concupiscentia Dei in patria; sed per hunc actum immediatè & per se concupiscimus ipsum Deum: ergo de eodem per se & immediatè gaudemus. Secundò, idem bonum, quod speratur & desideratur, jam obtentum delectat; sed Deum nobis speramus & desideramus; ergo idem est, qui obtentus delectat. Confirmatur: quia si spes non respiceret immediatè & primariò Deum, tamquam objectum ad quod terminatur, non esset virtus theologica: ergo similiter in patria ad Deum terminatur tentio spei succedens, adeoque etiam gaudium ipsam tentationem consequens. Denique nil obstat in contrarium; ut patebit ex dicendis.

Dices I. Deus, cum sit supposito à nobis distinctus, nequit esse immediatè & per se bonum nostrum, sed solum ratione alicujus effectus, scilicet visionis & fruitionis: sicut sol non est bonum frigentis, nisi ratione caloris, quem communicat. Resp. Neg. Assumpt. nam Deus non solum effectivè est bonum nostrum, quatenus ab ipso tamquam fonte omne nobis bonum provenit, sed etiam per se ipsum velut formaliter, nempe tamquam res à nobis possidenda. Secus est de exemplo solis & caloris: calor enim tantum est effectus solis, non autem consecutio solis, sicut visio & fruitio est consecutio Dei, ipseque sol est mera causa productiva caloris. Ad rem autem magis foret exemplum sensationis tactus, per quam frigescens fruitur calore seu illum possidet, adeoque de ea quoque delectatur, dum delectatur de calore.

Nec obstat, quod inter Deum & Beatos mediet operatio: hæc enim non intermediat tamquam objectum distinctum, sed simul cum re possessa constituit integrum objectum, tum desiderii, tum gaudii ex fine enim objectivo & formali integratur unicus finis & objectum. Unde sicut pecunia & opes censentur per se bonum hominis, etsi mediet possessione, quæ facit ut sint aliquid ad hominem pertinens; sic multò magis Deus est per se bonum extinsecum hominis, etsi mediet possessio, quæ est multò perfectior, scilicet unio vitalis per visionem & amorem. Quare sicut pecunia & possessio ejusdem non censentur duo distincta bona, sed unum integrum, sic etiam Deus ejusque possessio: & consequenter circa utrumque versatur delectatio Beatorum, sicut avarus non solum possessione pecunie, sed ipsâ etiam pecuniâ delectatur. Unde ipse Deus est objec-

33.
Gaudium
concupiscentia
immediatè
terminatur
ad Deum.

34.
Qui est per
se & immediatè
bonum nostrum.

Etsi mediet
possessio, scilicet
visio & fruitio.

In quam
simul fertur
ipsum gaudium.

objectum de quo est gaudium, visio autem & fructio est istius boni applicatio & conjunctio, ac veluti objectum quo, sic ut in hanc quoque delectatio quodammodo feratur, etsi non tamquam in objectum integrum, aut etiam principale. Confirmatur: quia qui delectatur potu vini, immediate delectatur ipso vino: qui delectatur visione picturæ, immediate delectatur picturâ, ipsâ tamquam objecto causante delectationem, ergo similiter in presenti.

Itaque fallitur *Durandus* considerans visionem & fructiorem beatificam secundum se tamquam aliquod donum creatum excellens, & animam hominis mirè exornans: etsi enim beati de illa sic considerata gaudeant tamquam de suo bono, uti & de aliis animæ & corporis ornamentis, eatenus tamen non est objectum gaudii beatifici essentialis, sed quatenus consideratur tamquam possessio ipsius Dei. Ex quo tamen colligitur, in beatis insuper esse gaudia quædam accidentaria provenientia non solum ex amore benevolentia Dei, sed etiam ex amore concupiscentia, aut ex amore sui vel proximi. Sic enim beati gaudebunt de dotibus animæ & corporis, de beatitudine amicorum &c.

35.

Deus in se
sperantibus
quodam
modo futurus

Dices II. Spes seu desiderium viatorum non respicit immediate Deum, utpotè non futurum; cum tamen desiderium feratur in bonum futurum: ergo nec gaudium respicit immediate Deum. Resp. Neg. Ant. etsi enim Deus non sit futurus secundum se, est tamen futurus in ratione boni nostri, seu boni nobis objective præsentis.

Damnati
tristantur
immediate
de carentia
ipsius Dei.

Dices III. Damnati non tristantur immediate de ipso Deo, sed de carentia visionis & fructiorem ipsius; ergo è converso beati non gaudent secundum se immediate de Deo, sed de visione & fructione ejusdem. Resp. N. C. nam Deus nequit uniri damnatis tamquam per se illorum malum (in quo non nisi summa bonitas & dulcedo, malitia autem potius in effectibus) sicut potest uniri beatis tamquam per se bonum illorum. Deinde ut rectè institueretur comparatio, deberet sic institui; ut sicut gaudium beatorum est de Deo, sic tristitia damnatorum sit de Dei seu boni ejusdem carentiâ: sic autem intelligendo comparationem, damnati non solum de carentia visionis & fructiorem, sed etiam & maxime de carentia ipsius Dei tristantur, quia videlicet non ita illum possident, ut ex illo immediate gaudium & delectationem capere possint. Alioquin sicut non tristantur damnati præcisè de Deo, sic nec de visione & fructione Dei, sed potius de carentia utriusque.

Dices IV. Cum *Cajetano* & *Curiel* existimantibus contra communem Sententiam, satis efficaciter ex prædictis stabilitam, delectationem aded esse de ipso Deo immediate, ut nullatenus sit de formali beatitudine seu possessione ejusdem, quasi hæc sit tantum mera conditio sine qua non: luxuriosus delectatur de ipsa re turpi, non autem de cognitione rei

turpis; ergo beatus non de visione, sed de ipso Deo viso solum delectatur. Resp. luxuriosus vel delectari de re turpi prout illam à parte rei habet seu possidet, v.g. dum exercet oscula, tactus, copulam &c. & tunc simul delectatur de possessione similium rerum, seu de cognitione sensitiva tactus: vel delectari tantum morosè circa rem turpem per imaginationem propositam; & tunc simul delectatur de cogitatione, per quam intentionaliter objectum turpe apprehendit seu quasi possidet: quamquam enim sola rei notitia non sit mala, malum tamen est de ea delectari, prout simul sumitur cum ipsa re cogitata, seu cum illa se habet per modum unius objecti delectantis.

Luxuriosus
non solum
de re turpi,
sed etiam
de illius
possessione
delectatur.

Q U Æ S T I O VI.

De Dotibus animarum Beatorum.

D OS generaliter quidem significat quamcumque perfectionem: indeque dicitur quis multis dotibus ornatus. Hic tamen dotes dicuntur, sumptâ metaphorâ à matrimonio carnali. Id enim quod sponsæ donatur, dum post matrimonium ratum solemniter ad domum sponsi introducit, tum ad sponsæ ornatum, ut gratior sponso appareat, tum ad onera matrimonii sublevanda, dos vocatur. Unde stante matrimonio usus seu fructus dotis ad sponsum pertinet, dominium & proprietas ad sponsam, l. dotis ff. de jure dotium. Ita quoque dona supernaturalia, quæ dantur animæ, in via desponsatæ, dum eam sponsus Christus in domum suam, cælum scilicet, deducit, ac matrimonium hic quasi ratum ibidem felicissimo illo & indissolubili vinculo gratiæ & gloriæ inamissibilis consummat, dotes animæ gloriæ appellantur. Sicut autem sponsa in humanis potest dotari, tum à suis parentibus, tum ab aliis, immo & ab ipso sponso; qui si præpotens sit, & sibi desponsat pauperem, non solet exigere dotem à parentibus sponsæ pauperis, sed ipsemet eam magnificè dotat: sic dotatur anima nostra de se egena, tum à Patre, scilicet SS. Trinitate, tum ab ipso sponso Christo, partim efficienter, quatenus est Deus, partim meritoriè, quatenus est Deus homo. De ornamentis verò corporis, quibus beatus dotabitur, quando post resurrectionem completus homo deducetur ad domum æternam in cælis, postea agetur.

36.
Quid no-
mine dotes
intelliga-
tur.

Porro Doctores Theologi communiter assignant tres animæ beatæ dotes, scilicet visionem, quæ respondet fidei, comprehensionem seu tentionem, quæ spei, & fructiorem, quæ respondet charitati. Solent autem hæc dotes plerumque explicari cum *D. Bonav. Centiloquio* p. 4. sect. 3. (etsi varii aliter explicent; quod in quæstione de nomine, qualis hæc est, parum est curandum, dummodò de re constet) visio quidem uti sonat, comprehensio verò ut significet actum amoris concupiscentia seu tentiorem beatificæ, fructio ut significet actum dilectio-

37.
Tres animæ
dotes, visio,
comprehensio
& fructio, declarantur.

dilectionis beatæ, vel (ut alii) delectationem. Quod verò dotes istæ, quod ad rem spectat, verè subsint, certissimum est: uti etiam quod subsit lumen gloriæ, charitas habitualis consummata, & securitas; quæ noster *Richardus* & plures alii nomine dotium præfatarum intelligunt. Ad nomen verò quod attinet, non sunt anxie omnes conditiones dotis terrenæ ad cælestes dotes applicandæ: sicut nec omnes conditiones matrimonii carnalis ad cæleste sunt matrimonium transferendæ. Undè parum refert, quod ipsa beatitudinis essentia in dote computetur; quod etiam cætera animæ ornamenta potuerint dotes vocari: sufficiebat enim has principales specialiter designari. Non refert denique, quod sint ipsum indissolubile vinculum matrimonii spiritualis, ejusvè quidam usus: proprium enim ei est, quod ipsum ejusvè usus sponsam mirè ditet ac exornet; secus quàm matrimonium carnale ejusvè usus.

38.
In Christo
& Angelis
sunt quodam
rem, sed non
sub nomine
dotis.

Petes I. An in Angelis & Christo sint ejusmodi dotes? Resp. sunt indubiè quodam rem, & quidem in Christo superexcellenter, non tamen sub nomine dotis, utpote quæ respicit matrimonium inter sponsum & sponsam, Angeli autem non sunt sponsæ Christi vel Dei; cum sponsalia & matrimonium sint inter personas ejusdem speciei. Similiter Christus homo non est ob hoc sponsa Patris divini. Est quidem matrimonium Christi & Ecclesiæ, item animæ sanctæ: sed in eo Christus non est nisi caput & sponsus; cum tamen dos pertineat ad sponsam. Hæc equidem solum spectant ad modum loquendi.

39.
Anima in
hac vita
non confe-
runtur pro-
priè dotes.

Petes II. An animæ in hac vita conferantur dotes à Christo sponso ejus? Resp. propriè loquendo quod non: eò quod donationes factæ, etiam à sponso, ante introductionem sponsæ in domum suam, ut matrimonium consummet, non censeantur nomine dotis. Quare cum hîc solum sint velut sponsalia inter Christum & animam, quæ sæpè per peccatum solvuntur, aut saltem facile solvi possunt, vel certè matrimonium velut ratum, dona spiritualia hîc habent rationem arrhæ vel quasi pignoris potius, quàm dotis.

Q U Æ S T I O VII.

De Aureolis Beatorum.

40.
Aureola
quid sit.

AUREOLA est diminutivum ab aurea, sive coronâ de auro. Hæc enim significat ipsum præmium essentiale seu substantiale: nam quatenus corona denotat regni hæreditatem, quæ filiis regum debetur; quatenus figuram rotundam habet, æternitatem; quatenus denique de auro, significat incorruptibilitatem, juxta *D. Bonav. Centiloq. p. 4. sect. 1.* dicentem: *Premio ergo, quod dicitur aurea, præmiantur, qui transeunt ad regni hæreditatem, ad Dei æternitatem, ad sui soliditatem seu incorruptibilitatem.* Aureola verò dicitur quasi parva corona aurea, & denotat præmium accidenta-

le, quod specialiter confertur beatis propter opera excellentis cujusdam victoriæ; idque juxta Doctores communiter tribus beatorum generibus, Martyribus scilicet, Virginibus & Doctoribus, juxta triplicem victoriam de triplici hoste perfectè triumphato. Nam Martyres vincunt mundum, Virgines carnem, Doctores seu Prædicatores, diabolum, quem non solum de se, sed etiam de cordibus aliorum expellunt, & à cujus tyrannide populum Dei tuentur ac liberant. Deinde conferuntur juxta excellentissima trium potentiarum animæ opera, scilicet observantiam castitatis in concupiscibili, prædicationem veritatis in parte rationali, & perpeffionem mortis in parte irascibili. Ita *Compend. Theol. verit. lib. 7. cap. 29. Tom. 7. Oper. S. Bonav.*

Solent hæ tres aureolæ colligi ex Scriptura. Virginum quidem ex *Apoc. 14.* ubi de centum quadraginta quatuor millibus, quæ virgines erant, dicitur, quod *cantabant quasi Canticum novum*, & quod *nemo dicere poterat canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia*, denique quod *sequuntur Agnum quocumque ierit.* Quæ Virginibus accommodat Ecclesia in Hymno de Virginibus. Aureola Martyrum ex *Apoc. 7. Amicti stolis albis, & palma in manibus eorum.* Quod de martyribus dictum esse, indicant verba sequentia: *Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt stolas suas in sanguine agni.* Aureola denique Doctorum ex *Matth. 5. Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno celorum.* Et *Danielis 12. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stella in perpetuas æternitates.* Verum hæc loca non efficaciter probant. Quare pro Doctrina hac sufficere debet communis sensus *D. Thoma, D. Bonavent.* & aliorum DD.

Aureola prima martyribus debetur, iis scilicet, qui mortem aut lethale vulnus, seu causam mortis efficacem, etsi morte miraculosè impeditâ (ut contigit in S. Joanne Evangelista) subierunt. Quia hi sunt propriè martyres, & gratiam martyrii obtinent. Undè si quis vulnere lethali accepto, miraculosè convalescit, & rursus postea mortem pro Christo patitur, duplicem aureolam martyrii obtineret; prout Varii putant. Idque specificat *Paludanus 4. d. 49. q. 8. art. 3.* in S. Sebastiano, & locum obtinisset in S. Joanne Evangelista, si postquam è ferventis olei dolio illæsus exierat, à tyranno occisus fuisset.

Aureola secunda Virginibus debetur ob singularem victoriam de carne, contra quam quotidie bellum geritur, obtentam: nobilissimum enim genus victoriæ est, numquam hosti cessisse. Quare non debetur viduis, aut castitatem conjugalem servantibus: non etiam virginibus solâ carne, v.g. innocentibus, aliisvè in infantia morientibus. Debetur tamen violatè corruptis, quibus castitas duplicatur ad coronam, ut S. Lucia dixit. Similiter debetur incorruptionem seu integritatem carnis per-

Est triplex.

41.

Colligitur
ex Scriptura
ra, sed in-
efficaciter.

42.

Prima Aureola, Martyrum.

Secunda, Virginum.

perseveranter servantibus cum proposito correspondente, etsi hoc aliquando in vita interruptum: quia Virginitas mentis, non carnis, reparari potest.

Tertia, Doctorum. Aureola tertia Doctoribus seu Prædicatoribus debetur, qui verbo vel scripto alios imbutunt salutaribus doctrinis ob animarum salutem sive Dei gloriam. Quare non requiritur, ut aliquis sit in Theologia graduatus. Unde de Seraphico Francisco canitur in officio Ordinis: *Meruit Aureolam, dum docuit.* Neque etiam requiritur ut sit ex officio prædicator, dummodo rectè exerceat quæ sunt doctoris aut prædicatoris. Denique non sufficit gradus vel officium sine exercitio: nam *non coronabitur, nisi qui actu legitime certaverit, 2. ad Timoth. 2.*

43. Quid rei sint istæ aureolæ. Dubium autem est, quid rei sint istæ aureolæ? Non enim apparet; quod solum sint gaudia quædam accidentalialia de præfatis certaminibus & victoriis: nam commune est etiam cæteris bonis operibus maximè heroicis, de iis in cælo gaudere; immo gaudium hoc quasi connaturaliter sequitur. Quare credibile est, quod in anima sint quædam qualitates characteristiciæ; prout etiam initiati baptismo aut militiâ Christianâ accipiunt characterem postea remansurum, in corpore autem sint similiter notæ aut signa specialia, quibus tria præfata beatorum genera illustrentur ac dignificentur. Sicut etiam in Republica terrena insignes Milites, Doctores &c. solent certis signis honorificis decorari à principe. Ita noster *Franc. Felix c. 5. diff. 4. n. 4.* addens cum *Angles* & aliis signum hoc futurum in capite: eò quod caput sit, quod in triumphis coronatur.

44. Idem beatus potest habere omnes tres. Ex dictis colligitur, aureolas non esse communes omnibus Sanctis. Item posse eundem Sanctum habere omnes, prout habuit v.g. S. Joannes Evangelista, qui fuit Martyr, Virgo & Doctor. Idem varii docent de Deipara. Verum etsi ipsa Virgo Virginum sit, & ab *Anselmo* & aliis Magistra Apostolorum dicatur; non apparet tamen satis, quomodo fuerit propriè Martyr corpore; etsi gladios compassionis animam ipsius pertransierit, longè amarior gladio corporali. De Christo, etsi indubiè sit Princeps Martyrum, Doctorum, & Virginum, solet ordinariè dici, quod in ipso non sint aureolæ, sed aliquid excellentius; eò quod aureola propriè significet præmium, quod à principe datur victori militi; Christus autem sit ipse Princeps, qui aureolas distribuit.

Sunt in Christo per quamdam excellentiam. Verum etsi hæc triplex aureola non reperitur in Christo sub ea ratione, quâ militi datur à principe, perfectissimè tamen reperitur secundum id, quod aureola est à parte rei, ut rectè *Richardus 4. dist. 49. quest. 5.* Excellentissima namque Christo Principi propriæ victoriæ signa congruunt. Quæ an aureolas propriè, an verò eminenter dici quis velit, parum refert.

Denique Religiosis & aliis fortè quibusdam, qui specialiter sanè de hostibus animæ triumpharunt, etiam particularia quædam præ-

mia accidentalialia (quæ an aureolæ vocentur, an non, parum refert) esse danda, Nonnulli conjectant. Quibus (quoniam incerta sunt) diutius non est immorandum.

Q U Æ S T I O VIII.

De Perpetuitate & Securitate Beatorum.

45. Beatitudini inest perpetuitas. **D**Icō I. Beatitudo nostra de facto est perpetua, suntque beati de perpetuitate securissimi. Est de fide. Nec ab ipsis Hæreticis negatur; nisi quod *Origines* senserit non esse perpetuitatem præmiorum & suppliciorum, sed absque fundamento confinxerit absurdam eorum vicissitudinem immixtis variis rationi naturali repugnantibus.

Perpetuitas Beatitudinis patet ex plurimis Scripturis *Sap. 5. Iusti in perpetuum vivunt. Mat. 25. Ibunt iusti in vitam æternam. Apoc. 3. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius.* Idem docent Patres. Sufficiant verba *Augustini l. 13. de Trinit. c. 8. Nullo modo esse poterit vita veraciter beata, nisi fuerit sempiterna.* Ratio defumenda est ex conditione statûs beatitudinis, qui talis esse debet, ut appetitum hominis satiet ac quietet, quod non faceret, si aliquando posset amitti. Deinde si posset aliquando amitti, esset ob peccatum; beati autem peccare nequeunt, ut postea dicetur. Denique Deus non minùs promptus est ad præmiandum, quàm ad ulciscendum; sed juxta fidem supplicia erunt æterna: ergo & præmia. Non sufficit tamen ad hoc efficaciter probandum naturalis conditio meritorum nostrorum; etsi enim de facto, ex ordinatione Dei, mereamur præmium perpetuum, immo etiam ipsam præmii perpetuitatem juxta *Scotum in Report. 4. d. 49. q. 5. v. Ad secundum dubium;* adeò tamen sublime est præmium, ut juxta probabilè multorum *Scotistarum* Sententiam, secluso pacto Dei, & spectato valore intrinseco, & ratione ipsorum meritorum, abundè iis satisfactum fuisset, si tantum temporaneam visionem & fruitionem Deus bonis operibus nostris in præmium præfixisset.

46. Adest quod quæ de perpetuitate securitas. Securitas Beatorum nihil est aliud, quàm carentia timoris proveniens ex certa cognitione boni non amittendi, aut vitalis aliqua quies, quâ beati gaudent de hujusmodi perpetuitate sibi cognitâ per revelationem aut claram cognitionem divinæ voluntatis. Quæ probatur: nam beati certissimè sciunt beatitudinem suam fore perpetuam: tum quia adhuc viatores id certissimè sciunt per fidem; tum quia perpetuitas non facit ad tollendam solitudinem & anxietatem, nisi cognita; adeoque beati non quietarentur, sed anxii remanerent: tum quia non parva pars miseriæ est, nescire quid de se futurum sit, juxta illud *Eccli. 8. Multa hominis afflictio; quia ignorat præterita, & futura nullo scire potest nuntio.* Unde

dè rectè Aug. 12. de Civit. c. 20. Quid (inquit) illà beatitudine falsus, atque fallacius, ubi nos futuros miseros, aut in tanta veritatis luce nesciamus, aut in summa felicitatis arce timeamus? Si enim ibi venturam calamitatem ignoranturi sumus, felicior est hinc nostra miseria, ubi venturam beatitudinem novimus. Si autem nos illic clades imminens non latebit, beatiùs (intellige secundum quid) transigit tempora anima misera, quibus transactis ad beatitudinem sublevetur, quam beata quibus transactis in miseriam revolvatur.

Huc etiam adferri possunt Scripturæ excludentes à beatis omnem tristitiam & moerorem. Consentiant deniq, Patres & omnes Christiani.

47. *Vtraque includitur in statu beatitudinis seu in ipsa complete sumpta.*
DICO II. Perpetuitas & securitas sunt de intrinseco conceptu beatitudinis complete sumptæ, non tamen sumptæ pro beatitudine essentiali. Ita Scotus d. 49. q. 6. n. 18. & 23. Durandus, Occam, Granadus, Montefinos & alii. Probabile censet Lorca, meritò existimans parum referre, utrum hæc vel contraria opinio (quam multi, præsertim Recentiores, propugnant) teneatur: siquidem quæstio de nomine videtur, ut post Majorem rectè notavit Suarez. d. 14. sect. 3. n. 3. qui cum Vasquez, Lugo, Gaspare Hurtado, Oviedo & aliis nobiscum tenet quodam securitatem.

Prima pars Conclusionis est extra controversiam: Beatitudo enim completa ex sua conditione debet esse apta satiare perfectè desiderium, & excludere omnem miseriam. Specialiter autem perpetuitas quodam sensu in beatitudine extensive sumpta includitur: cum potissima illius perfectio extensiva in hoc consistat, quod duret quantum durare potest, hoc est perpetuò. Idquè volunt Auctoritates Patrum relatorum, & aliorum ad beatitudinem requirentes hanc utramquè conditionem. Idem voluit Aristoteles 1. Ethic. 7. dicens: *Ver enim nec una facit hirundo, nec unus dies: & beatum hominem eodem modo nec unus dies, nec breve ullum efficit tempus.*

48. *Formalem tamen rationem beatitudinis essentialis consequitur.*
Secunda pars Conclusionis non intelligitur de visione aut fruitione Dei quatenus sunt physicae operationes: certissimum enim est, totam essentiam physicam illorum subsistere, etsi tantum ad breve tempus continentur; uti juxta multos Doctores accidit tempore mortalis vitæ in B. Virgine, Moyse, & Paulo. Intelligitur itaque de operatione beatifica quâ tali, seu quatenus est beatitudo. Et probatur: quia in primis securitas solum est perpetuitas beatitudinis cognita, aut inde secuta carentia timoris, vel gaudium aliquod adeoque nequit pertinere ad intrinsecam constitutionem beatitudinis essentialis, quæ non est notitia ejusmodi, aut negatio, aut passio gaudii, sed clara visio vel fruitio ipsius Dei. Confirmatur: quia beatitudo sic sumpta formaliter debet esse affectio summi boni; prout non est securitas, sive sumatur pro notitia perpetuitatis, sive pro carentia timoris, sive pro gaudio concomitante. Immo gaudium hoc nequidem ad gaudia essentialia spectare videtur: hæc enim per-

cipiuntur de ipso Deo, aut de beatitudine formali; gaudium autem quod importat securitas tantum capitur de aliqua proprietate beatitudinis formalis, scilicet de notitia perpetuitatis, aut ipsa perpetuitate beatitudinis.

Porro quod ipsa perpetuitas solum sit quædam proprietas consequens beatitudinem, probatur ex eo, quod absque illa consistat substantialiter possessio seu consecutio summi boni, scilicet visio & fruitio; beatitudo autem formalis seu essentialis in ejusmodi præcisè consecutione consistit.

Dices: In essentiali conceptu beatitudinis includitur, ut ex se possit satiare appetitum, & anxietatem depellere; ergo in eo includitur perpetuitas & securitas. Resp. Neg. Conf. quia sufficit ad beatitudinem essentialem seu formalem, quod sit apta ex se satiare appetitum, & miseriam depellere, quatenus exigit perpetuitatem, securitatem & alia dona annecti. Sicut sine gaudio, immo cum tristitia consistit essentia beatitudinis formalis vel intensive sumptæ; quia videlicet ad hanc sufficit, ut gaudium, & carentia tristitiæ omnique miseriæ consequantur, etsi præter ordinem consuetum in Christo fuerint diversæ corporis miseriæ. Nec inde sequitur etiam lumen gloriæ posse dici satiare appetitum, esse què beatitudinem essentialem seu formalem eò quod exigit visionem seu fruitionem, quæ appetitum satiat: nam deficit lumini gloriæ quod non sit vitalis affectio seu possessio summi boni. Adde omnem anxietatem abfuturam, si ad perpetuitatem ejusvè defectum beatus non reflectat, prout non reflectere Deo disponente posset: adeoque non minus satiabitur appetitus videntis temporaliter Deum, quam visuri perpetuò, si neuter de continuatione quidquam cogitet.

50. *An actus visionis & fruitionis Dei sit ex natura sua destruibilis.*
Petes, An visio & fruitio beatifica sit ex natura sua perpetua, uti Angelus vel anima rationalis, adeoque non nisi divinitus destruibilis? Resp. Neg. cum Scoto ejusquè discipulis, Occam & reliquis Nominalibus, Durando, Curiel & aliis, contra plures alios. Ratio est: quia in primis visio Dei relinquit voluntatem physicè indifferentem, etiam in materia præcepta, ut pater in Christo viatore: adeoque quantum est de se potentem peccato demeritoriè destruere ipsam visionem. Deinde etsi visione hoc v.g. instanti præsupposita voluntas physicè necessitaretur ad amorem perfectissimum & cum peccato incompatibilem; non repugnat tamen visionem inexistere naturâ posterius exercitio libertatis; quo consequenter præpediri posset futura alioquin continuatio visionis: sicut etsi cum gratia sanctificante in sensu composito non consistat peccatum mortale, potest tamen destrui per illud ponendum eo instanti, quo alioquin gratia fuisset conservata. De fruitione id ipsum probatur: tum quia verosimiliter ipsa est physicè libera: tum quia destructa visione (cujus destruibilitas est declarata) necesse est destrui fruitionem.

fruitionem. Confirmatur prædicta responsio ex dicendis quæst. seq.

QUÆSTIO IX.

De Impeccabilitate Beatorum.

51. Beatitudo exigit perfectam immunitatem à culpis commissis.

Dico I. Fide certissimum est, neminem donari beatitudine, nisi mundatus sit à peccato, si quod habuerit; ut patet *Apoc. 21. Non intrabit in eam aliquid coinquinatum, aut abominationem faciens, aut mendacium.* Et alibi sæpè. Immo insuper requiritur, ut peccato quod ad culpam mundato, totum insuper pœnæ temporalis debitum exsolvatur: ut fides docet, statuens pro ejusmodi purgatorium. Undè *Benedictus XII. Extrav. Benedictus Deus, & Florentinum in litteris Unionis*, dum definiunt beatitudinem animarum non differri usque ad diem judicii, expressè agunt de animabus purgationem non indigentibus. Ratio est quia nequè macula peccati, nequè dolor vel pœna ullatenus consistit cum statu tantæ felicitatis, in quo est omnium bonorum cumulus cum carentia omnis miseriæ.

52. Sed dubium est: an visio beatifica vel fruitio excludat vi suâ omnem peccati maculam, seu omne peccatum habituale? Affirmant Varii, etiam loquentes de potentia absoluta, ut *Vasquez* & alii putantes nullâ virtute posse maculam peccati cum visione componi. Verùm *Suarez* & pleriquè alii id rectiùs negant: quæ enim potest implicantia involvi in eo, quod Deus aliquem ad sui conspectum admittat, cui tamen condonare nolit injurias præcedentes, immo quem amantem, etiam fruitione divinâ, non redamet, sed ob peccata præcedentia odio prosequatur? Quamvis id certissimè numquàm sit eventurum, & minùs consonum divinæ pietati appareat. Immo etsi visio & fruitio Dei sint qualitates maximè exornantes & decorantes Beatorum mentes; necdum tamen exploratum est, an etiam de facto habeant vim justificandi, seu formaliter expellendi peccati mortalis maculam, si per impossibile inesset: non enim ex revelatis constat, an de facto vim formaliter justificandi annexerit Deus alteri formæ, quàm gratiæ sanctificantis: cum enim hæc pro omni casu aliquando futuro sufficiat, non fuit necesse alteri alicui qualitati vim istam à Deo tribui. Undè visionē Dei secundum se non esse formam sanctificantem, præter *Scotistas* docent *Suarez, Tannerus, Lorca, Medina* & plures alii.

Immo non constat, an de facto, alterutri vis formaliter justificativa sit annexa.

53. Excludit etiam beatitudo culpas committendas.

Dico II. Similiter certissimum est de fide contra *Origenem*, omnes Beatos de facto esse impeccabiles, seu non habere, vel umquam habituros esse propinquam potentiam ad denuò peccandum. Patet ex Scriptura relata: si enim in civitatem supernam Jerusalem nil coinquinatum aut mendacium, faciens potest intrare, multò minùs poterit ibi coinquinari, aut mendacium seu peccatum facere. Deindè falsum esset, ibi non esse luctum & dolorem; quem tamen ibi non esse, patet ex *Apoc. 21. Nequè luctus &c. erit ultra.* Præterea *c. 22.* dicitur: *Omne maledictum non erit amplius.* Denique *i. Per Herinex Sum. Theol. pars II.*

tri 1. Beatitudo vocatur *hereditas incorruptibilis & incontaminata.* Idem docent Patres *Augustinus Enchiridii c. 105. Sic oportebat prius hominem fieri, ut & bene velle posset & malè.... postea verò sic erit, ut malè velle non possit.* *Fulgentius l. de fide ad Petrum c. 23. & alii.* Ratio est: tum quia tanta felicitas non potest consistere cum tanta miseria & malo, quantum est peccatum etiam veniale, cui omnia mala pœnæ juxta rectam rationem sunt postponenda: tum quia Beati continuò fruuntur Deo amore perfectissimo super omnia, qui non consistit cum actu peccati mortalis; immo nec venialis; quando est omnino perfectus & intensus (qualis est in Beatis) qui enim perfectissimè amicum actu diligit, refugit admittere offensam illius etiam levem. Undè communiter dicitur, quod peccatum veniale repugnet fervori & perfectioni charitatis. Ex quo patet radicem sufficientem impeccabilitatis Beatorum esse continuatum Dei amorem perfectissimum, qui nullam Dei offensam, quantumvis minimam, secum compatitur.

Sed remanet duplex Difficultas inter Scholasticos controversa. Prima est, an clara visio Dei reddat Beatos physicè impeccabiles, etiam secluso Dei amore consequente. Secunda, an saltem physicè determinet voluntatem Beatorum ad amorem perfectissimum Dei, sic ut Beati neque à visione, neque ab amore cessare queant, adeòque ipse amor beatificus non sit liber, sed physicè necessarius; & consequenter vi amoris ita necessarii Beati sint physicè impeccabiles.

Dico III. Visio Dei non reddit Beatos physicè impeccabiles, secluso amore beatifico. Ita *Scotus*, omnesquè *Scotista, Occam* & cæteri *Nominales, Dominicus Soto, Egidius Lustanus* & alii. Probatur: quia secluso eo, quod visio determinet ad amorem beatificum, nil restat, quod Beatos determinet ad abstinendum à peccato. Quamvis enim clarè appareat videnti Deum, quod omnis offensa Dei sit mala moraliter, equidem maneret, absolute loquendo, voluntas libera ad eligendum malum morale velut delectabile, postposito bono sinè comparatione meliori. Deinde non obstante visione beatificâ Christus liberè fecit opera præcepta ac proinde liberè abstinuit à peccato; adeòque etiam cæteri Beati eâ non obstante liberè abstinerent à peccato: & consequenter hi non essent physicè impeccabiles. Adde, etsi Visio beatifica etiam de absoluta potentia non compateretur secum peccatum actuale in sensu composito (quod tamen est falsum) cur non posset præditus visione Dei pro hoc instanti per peccatum sequenti instanti prius naturâ committendum impedire continuationem visionis Dei, illamque destruere? Confirmatur ex dicendis seq. Conclusionem: si enim visio Dei non excludat physicè peccatum actuale, etiam eo modo quo nunc consequitur amor beatificus (ut ibi dicitur) quantò minùs hoc secluso?

54. Visio sola non reddit Beatos physicè impeccabiles.

Dico IV. Visio Dei non determinat physicè voluntatem Beatorum ad amorem continuum, qui

55. Neque deo

terminat
physicè vo-
luntatem
ad conti-
nuum amo-
rem.

qui per consequens excludat omne peccatum actuale. Ita *Scotus*, *Occam* cæterique *Scotista* ac *Nominales* contra *D. Thomam* & alios passim. Probatur: tum quia visio clara objecti, etsi infiniti, est voluntati creatæ extrinseca, tantumq; finitè ei applicat infinitam bonitatem; non apparet proinde, cur ipsam ex natura sua liberam physicè determinaret ad amandum: tum quia alioquin vix explicari potest; quomodo Christus, in hac vita beatus, fuerit liber in operibus illi quodad substantiâ ac determinatas circumstantias præceptis; quod tamen non est difficile in nostra Doctrina; quandoquidem nec Unio hypostatica, nec visio Dei impediverit intrinsecam voluntatis Christi indifferentiam. Tum denique, quia nil est, quod ejusmodi physicam voluntatis Beatorum per visionem necessitationem persuadeat; ut ex solutione objectionum patebit. Itaque pro contraria Sententia, quæ etiam probabilissima est,

56.

Dices I. Beatus necessariò se habet in ordine ad Deum, sicut viator ad bonum ut sic: atqui viator quidquid amat, amat necessariò sub ratione boni; ergo similiter Beatus necessariò amat Deum, & cætera in ordine ad illum. Resp. Neg. Mai. quia bonum in genere includitur essentialiter in quolibet bono particulari; adeoque dum hoc appetitur, necessariò simul appetitur communis ratio boni inclusa, non sic Deus includitur in omnibus aliis bonis, sed multa sunt ei condistincta, quæ amari possunt non amato Deo, ut patet in hominibus viatoribus. Idem autem repugnare in Beatis, ex hoc capite non ostenditur. Deinde viator non necessariò aliquid vult, sed potest à volendo cessare, adeoque, etiam admissâ paritate, posset ab amore cessare Beatus, ac proinde negari Consequentia argumenti.

Dices II. In objecto infinito clarè proposito apparet infinita ratio boni, & nulla ratio mali, uti nec aliqua ratio mali apparet in ipso actu amandi: ergo voluntas Beati necessariò illud amat. Resp. N. Conf. quia, esto quòd non possit illud bonum odisse, uti nec Beatitudinè in communi, aut bonum ut sic, posset tamen non amare cessando ab actu, adeoque maneret liber quodad exercitium, si non quodad specificationem.

Instabis; In ipsa cessatione ab amore nulla potest inveniri ratio boni, quæ nisi appareat, non potest voluntas ab actu cessare. Resp. in primis ad non requiri ad puram cessationem sive omissionem actus, ad quam sufficit innata libertas. Deinde ipsum libertatis exercitiū est bonum aliquod, quod in ea reperiri & appeti potest; uti & hoc, quòd voluntas limitata fiat expedita ad eliciendos alios actus, esto minus bonos: quod sufficit, non tantum ut à priori actu cesset, sed etiam ut illum nolit. Quemadmodum, etsi in objecto vel actu alterius virtutis post Charitatem nobilissimam, nihil mali appareat, potest tamen Beatus ab illo cessare, & actum inferioris virtutis elicere.

57.

Dices III. Deus ex natura sua determinatur ad se amandum, eò quòd se ipsum tamquam summum & infinitum bonum clarè videat: er-

go similiter determinantur Beati ad amandum Deum à clara ejusdem infiniti boni visione:

Resp. Deum determinari ad amorem sui, non ex generali ratione visionis Dei, sed ex eo, quòd essentialiter sit felix, sanctus & beatus; beatitudo autem & sanctitas ipsius principaliter in amore & fruitione sui consistit. Sicut quoque ex essentiali voluntatis suæ rectitudine, etiam præscindendo à visione sui, est impotens ad peccandum. Secus fit in hominibus beatis, qui sunt beati ex gratia, & quorum voluntas essentialiter ac intrinsecè est defectibilis.

Dices IV. Non est peccatum in voluntate, nisi præcedat defectus in intellectu, qui non consideret; aut saltè minus consideret peccati malitiam quàm voluptatem; hic autem defectus cadere non potest in eum, qui videt Deum. Resp. Neg. Aff. potest enim voluntas plenissimè considerans peccare ex sua libertate, sicut potuerunt peccare Angeli cum perfectissima Dei & peccati notitia. Deinde quælibet inconsideratio physicè non videtur repugnare visioni Dei.

Dices V. Infinita bonitas hic per fidem cognita tam potens est, ut ad se summam vehementiam & suavitatem rapiat voluntatem Sanctorum gratiam præventam etiam in hac vita, adeò ut sui obliti ac divino amore ebrii, etiam à sensibus subinde alieni per extasim reddantur: ergo eadem bonitas clarè cognita multò potentius voluntatem trahet, etiam necessitando. Resp. Dist. Conseq. necessitando moraliter Conc. Physicè Neg. nam hoc ipsum est, quod quæritur, & non satis probatur.

Nihilominus non diffidentur *Scotista* visionem Dei determinare moraliter voluntatem ad amorem perfectissimum omnisque peccati novi exclusivum: quia nimirum spectatâ voluntatis indole infallibiliter eam trahit, sic ut, etsi physicè loquendo voluntas posset non amare, numquam tamen non sit amatura bonum infinitum clarè visum. Quemadmodum voluntas nostra gratiam destituta infallibiliter numquam resistet gravi tentationi; etsi ab hac non necessitetur physicè. Similiter infallibile est, neminem finè privilegio vitaturum omnia peccata venialia; etsi voluntas maneat physicè libera & potens vitare. Hinc itaq; nascitur impeccabilitas moralis, quæ propriissimè reddit videntes Deum impeccabiles: prout propriissimè dicimur non posse finè gratia gravi tentationi resistere, nec finè speciali privilegio omnia venialia vitare.

Accedit insuper extrinsecum decretum Dei absolutè prædefinientis perpetuitatem visionis & fruitionis cum negatione concursus ad peccandum: hoc enim posito omnino impossibile est voluntatem beati peccare; adeoque habetur omnimoda impeccabilitas.

Et quidem Nonnulli *Scotista* in scholis doctes putarunt decretum hoc esse physicè prædeterminans, adeoque necessitans voluntatem ad amorem beatificum, qui proinde foret physicè necessarius. Sed in primis nulla est necessitas ejusmodi decreti. Deinde non satis congruit libertati ac merito Christi in via beati. Adde; non facile explicari; quo modo

Cur Deus
potius ne-
cessitetur
ad amorem,
quàm homo
ex hoc quòd
Deum vi-
deat.

58.

Visio Dei
determinat
moraliter
voluntatem
beatorum
ad amorem
exclusivum
peccati.

Determi-
nat quoque
decretum
divinum.

59.

Non quidè
physicè præ-
determi-
nans.

extrin-

extrinsecum decretum præcisè immutet intrinsecam arbitrii creati indifferentiam, utpote in tempore ad actum fruitionis simultaneè concurrens cum aliis principiis physicis, causâ primâ scilicet & habitu charitatis, quorum nullum physicè necessitat voluntatem beati.

Rectius proinde dicitur decretum præfatum relinquere physicam & intrinsecam voluntatis indifferentiam: adeoque amorem beatificum esse physicè liberum, Ita Scotus 4. d. 49. q. 6. n. 11. Et 1. d. 1. q. 4. n. 15. ubi ait: Quantum ad 3. articulum de fine clarè viso dico, quod voluntas elevata non necessariò fruatur, quantum est ex parte sua. Idem docent Scotista communiter. Et inclinât Wiggers 3. p. q. 18. a. 4. n. 25. agens de libertate Christi in via beati. Ratio patet tum ex statim præmissis: tum quia ex nullo capite apparet defectus physicæ libertatis: tum quia sic satis salvantur salvanda de impeccabilitate beatorum. Confirmatur: quia impeccabilitas Christi, utiquè non minus perfecta, quàm beatorum, explicatur salvâ indifferentiâ intrinsecâ voluntatis ad merendum requisitâ, ut in Tract. de Incarnat. plenius ostendetur: ergo similiter rectè explicatur impeccabilitas beatorum, salvando physicam indifferentiam voluntatis.

Q U Æ S T I O X.

An animæ Sanctorum sint beatæ ante communē corporum resurrectionē?

60. Porphyrius (teste Augustino 12. de Civit. c. 26.) censēbat omne corpus esse fugiendum, ut anima sit beata.

E contra Armeni censuerunt beatitudinem animæ differri usquē ad resurrectionem corporum seu tempus iudicii, teste Alphonso à Castro V. Beatitudo Hæresi 6. Quod etiam docuerunt Græci Schismatici, ut idem testatur, & apertè constat ex Præmio Concilii Florentini. Eidem Sententiæ suffragari videntur varii Veteres, signanter Tertullianus, Lactantius, Theophylactus & alii, putantes animas interim consolari quidem, sed detineri in abditis quibusdam receptaculis locoquē amœno (quem paradysum aut sinum Abrahæ vocant) donec resumptis corporibus, simul coronam accipiant, & in cælum transferantur. Pauci tamen explicant, an ibi animæ videant interea Deum, an non. Inter recentiores Hæreticos, referuntur Lutherus, Anabaptista, ipseque Calvinus sensisse idem quod Græci. Calvinus quidem l. 3. Instit. 25. §. 6. stultum & temerarium dicit, definire, an animæ sint in cælo, & gloriâ fruantur; attamen post paucas lineas definit, eas gloriâ non frui, se ipsum stultitiæ & temeritatis condemnans. Doctrina Catholicorum sequentibus Conclusionibus explicabitur.

Dico. I. Beatitudini non repugnat conjunctio animæ cum corpore. Est fide certissimum. Patet: tum quia erit resurrectio corporum, quæ alioquin minimè esset futura:

Herincx Sum. Theol. pars II.

tum quia corporibus electorum promittitur consortium Beatitudinis Job 19. Isaia 66. & alibi; & definit Trident. sess. 25. in decreto de Invocatione Sanctorum. Ratio est: quia conjunctio animæ cum corpore non impedit visionem Dei, utpote independentem ab organo corporeo & phantasmate, immo conversioni ad phantasma repugnantem; à qua proinde Beati erunt liberi. Undè rectè August. lib. 12. de Gen. ad Litt. cap. 35. Cum hoc corpus jam non erit animale sed spirituale, tunc Angelis adequabitur, & erit ei ad gloriam, quod sarcina fuit.

Dico II. juxta ordinationem Dei communem animæ justorum omnium sufficienter purgatæ post ascensionem Christi recipiuntur in cælum, & consortio Angelorum aggregantur, videntquē post tempus mortis Christi clarè divinam Essentiam, eaque perfruuntur, tanquē visione & fruitione sunt verè beatæ. Ita expressis verbis definit Benedictus XI. aliàs XII. Extravag. Benedictus Deus. Idem postea definit Florentinum in Litteris Unionis, & Tridentinum sess. 25. in Decreto de Invocat. Sanctorum. Et antea tradiderat Innocentius III. cap. ad Apostolicam. de Presbytero non baptizato.

Probatur Conclusio I. ex Scriptura Luca 23. Hodie mecum eris in Paradiso; non illo terrestri, in quo utiquē anima Christi isto die non fuit, quiquē fortasse periit, nec locus animarum sed corporum fuit; sed in beatitudine visionis & fruitionis Dei, quæ (ut eam vocat Augustinus) est paradysus paradysorum; in quem raptus fuit Apostolus, ut testatur 2. ad Cor. 12. quem exponit fuisse tertium cælum, id est, cælum Beatorum. Ita explicat Cyrillus, Ambrosius, Chrysostomus & alii Patres, ac Interpretes. Ad Ephes. 4. Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, id est, duxit secum in cælos animas antiquorum è lympo liberatas; ostiis cæli per ipsum referatis; ut Patres passim exponunt. Ad Phil. 1. Cupio dissolvi, & esse cum Christo. Censēbat ergo Apostolus se fore cum Christo (scilicet in cælo, ubi Christus est, & beatitudine) si dissolveretur. 2. ad Cor. 5. Audentes igitur semper (subintellige, sumus, scilicet, ad subeunda pro Christo pericula) scientes quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino (per fidem enim ambulamus, & non per speciem) audemus autem & bonam voluntatem habemus, magis peregrinari à corpore (subeundo scilicet mortem) & presentes esse ad Dominum. Supponit igitur hoc esse connexum cum morte pro Christo, quam propterea adeò ardenter appetebat, ut per eam esset præsens ad Dominum. ad Heb. 9. docet Apostolus viam ad cælum, antea clausam, fuisse per Christi passionem patefactam, dicens: Significante spiritu sancto nondum propalatam esse Sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum; sed hanc ait propalatam, quando Christus per proprium sanguinem introivit in sancta. Quod juxta Patres etiam figurabat scissio veli, quod Sanctum Sanctorum occultabat. Undè juxta fidem mox à morte Christi animæ Sanctorum in

lymbo sunt donatæ visione & fruitione Dei; loco autem cælesti solum ab ascensione Christi in cælum, juxta Extrav. *Benedictus Deus* citatam. Denique (ut alias Scripturas omittam, quas tractat *Estius* 4. d. 45. §. 2. *Bellarminus* & alii) *apoc.* 6. animabus Martyrum dantur singulæ stolæ albæ, quibus gloria animæ designatur, juxta Expositionem Patrum communiter. Audi *Gregorium* in illud *Pf.* 50. *Auditui meo dabis gaudium & latitiam* dicentem: *Quid namquæ est singulas illis stolas albas tribuere, nisi animabus eorum beatitudinis aternæ immortalitatem conferre? Quid verò est donec electorum, numerus impleatur requiescere, nisi futura resurrectionis gloriam expectare? In qua nimirum iterum singulas stolas albas accipient, quia immortalia & incorruptibilia corporum suorum vestimenta resument.*

63.
Ex defini-
tione ac
sensu Eccle-
siæ & Pa-
trum.

Probatur II. Ex definitionibus Ecclesiæ sup. citatis. Ejusdem Ecclesiæ sensus habetur in divino officio de Martyribus, in quo canitur: *Gaudent in calis anima Sanctorum.* Et in Collecta de S. Gregorio: *Deus qui anima famuli tui Gregorii aternæ beatitudinis præmia contulisti.* Et alibi. Constat quoquæ sensus Ecclesiæ ex festivo & multimodo gloriæ Sanctorum cultu, eorumquæ invocatione. Denique idem constat ex consensu Patrum, *Hieronymi* *L. contra Vigilantium*, in quo oppositum errorem taxat, & *Epist.* 24. de obitu *Leæ*; item *Cypriani*, *Eusebii*, *Chrysostomi* & aliorum apud *Estium* sup. §. 3. *Bellarmin.* l. 1. de Beatitud. c. 4. & 5. *Valentia*, diff. 1. q. 4. p. 2. Nobis sufficiant verba *Nazianzeni* *Orat. in laudem S. Basilii*, in fine: *Tu verò sacrum & divinum caput è cælo nos quæso inspicere, nosquæ, posteaquam ex hac vita migraverimus, illic quoquæ tabernaculis tuis excipe, ut simul viventes, & sanctam ac beatam Trinitatem, cujus nunc exiguam speciem & imaginem accepimus, purius pleniusque cernentes, desiderii nostri finem statuamus.*

64.
Ac rationi-
bus theolo-
gicis.

Probatur postremo ratione. I. Quia anima corpore soluta statim est capax visionis & fruitionis Dei: ergo ad illam admittitur, quam primum est satis purgata; nam meritum postulat, ut merces laborantibus debita non differatur, dum non est obstaculum. II. Quia Angeli statim in termino merendi (qui respectu hominum est mors) beatitudinem acceperunt. III. Quia animæ impiorum in puncto mortis ad inferna descendunt; ergo similiter animæ justorum satis purgatæ mox ascendunt in cælum nunc referatum: non enim pronior est Deus ad inferendum supplicium, quam ad conferendum præmium. IV. Quia Ecclesia demum post Christi passionem cœpisse legitur invocare Sanctos; supponens utiquæ ipsos ex inde alium accepisse statum, ratione cujus nimirum preces viventium ad se directas videant, quas antea Deum non videntes ordinariâ aliquâ ratione cognoscere non poterant. Denique ob hoc Ecclesia gaudiosè celebrat diem mortis Sanctorum Martyrum, illum appellans natalem, quia videlicet ad beatam vitam tunc nasci cœperunt: cum ante adventum Christi defleri soleret mors Sanctorum, ut testatur *Basilii* *orat. in*

S. Barlaam in principio.

Objicitur I. Parabola *Matth.* 20. in qua Patrifamilias jussit operarios simul vocari, eisquæ reddi mercedem ad vespæram diei, id est, in fine mundi. Resp. cum scopus parabolæ sit, ostendere inæqualitatem meritorum, etiam in iis, qui aliter sæpè de se præsumebant, non debere applicari omnia, quæ ornatûs gratiâ adduntur. Aliàs oporteret, quotquot sunt operarii quâvis ætate vocati, laborare usque ad vespæram mundi; cum operarios omnes usque in serum seu vespæram laborasse supponat littera Parabolæ. Serò itaque est, quando nox mortis venit, in qua nemo potest operari, seu ad vespæram vitæ cujuslibet; & tunc datur merces animæ. Præter quam privatam retributionem, restat publica & solemnitas, quam totus homo, etiam quod ad corpus, recipiet in resurrectione & judicio generali. Et de hac intelligenda est parabola, si admittatur (utî facilè potest) significatio parabolæ in objectione allegata.

65.
Solutio ob-
jectionum.
Quid in-
telligatur
per vespæ-
ram in pa-
rabola.
Matth. 20.

Objicitur II. 1. *Ioan.* 3. dicitur: *Scimus, quoniam cum apparuerit (scilicet Christus in die judicii) similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Resp. locum sic intellectum facilè explicari de publica retributione in extremo judicio. Solidius tamen dicitur, Scripturam subly apparuerit non subintelligere Christum, sed ly quid erimus; præmiserat enim *Ioannes*: *Charissimi nondum apparuit quid erimus*; & subjungit: *Scimus quoniam cum apparuerit*, id est, constituerit quid erimus (quod fiet in privato judicio, & solemnitus coram toto mundo in judicio generali) *similes ei erimus &c.*

Objicitur III. illud ad *Hebr.* 11. *Hi omnes (scilicet Sancti veteris Testamenti) testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.* Hic unicus locus adfertur à Græcis in *Florentino*; & significare videtur illos Sanctos nondum recepisse præmium suum, quasi in nostri gratiam, ut illud simul tandem nobiscum percipiant. Resp. ibi significari Sanctos antiqui Testamenti non intrasse cælum absque Sanctis, saltem aliquibus, ex novo Testamento, ut aliqui explicant, & faver *Hieronymus* *Ep.* 3. dicens: *Antè Christum Abraham apud inferos, post Christum latro in paradiso.* Vel certè significatur, ipsos non recepisse completam retributionem, etiam corporis, ut pleriquæ alii. Addit *Præpositus* *quæst.* 4. art. 5. dub. 1. cum paucis aliis, per repromissionem ibi intelligi mysterium Incarnationis Patribus promissum, & ab iisdem desideratum, sed nobis reservatum.

66.
Sancti ve-
teris Testa-
menti quo
sensu non
consum-
mentur si-
nè nobis.

Nec obstat, quod eodem cap. præmiserat: *Nunc autem meliorem appetunt patriam*, id est, cælestem, quasi consequenter illam nondum habeant: nam ly *nunc* idem est, quod *at verò*. Undè habet vim adversativæ, simul & illativæ conjunctionis; sicut 1. ad *Cor.* 12. *Nunc autem multa quidem membra.* Et cap. 15. *Nunc autem Christus resurrexit.* Ly *appetunt* refertur ad tempus, quo Patres illi adhuc erant in terris, ut patet ex textu; q. d. referendo ad tempus quo

quo Apostolus scribebat : At verò meliorem appetebant patriam.

67. *Quo sensu anima martyrum requiescant in cælo sub altari.* Obijcitur IV. *Ioannes Apoc. 6.* refert se vidisse animas Martyrum sub altari, in loco videlicet abdito, quiescentes, ibiquè expectantes donec impleatur numerus fratrum. Resp. quòd *Ioannes* loquatur de animabus, quæ erant in cælo, & ante thronum Dei : ipsumquè altare similiter erat in cælo ; ut patet *cap. 7.* Deinde animabus istis jam datæ erant singulæ stolæ albæ, scilicet gloria animæ, ut Patres exponunt : etsi in eis nondum impleatur illud *Isaia c. 61.* *In terra sua duplicia possidebunt* ; eò quòd adhuc absit gloria corporis. Alludit autem *Ioannes* in visione sua imaginaria (ut rectè *Ribera in cap. 6. Apoc.* declarat) ad morem vetustissimum Ecclesiæ, quo Reliquiæ Martyrum sub altaribus sepeliuntur, intelligens per altare quietem animarum in cælo ; sicut cubilia sanctarum animarum appellantur à cubili corporali. Alii autem per altare intelligunt Christum ; alii corpus gloriosum Christi, alii protectionem Dei. Sed quodvis intelligatur, nil inde potest inferri contra veritatem Catholicam.

68. Obijcitur V. *Ioannes XXII.* docuit animas Sanctorum non videre Deum ante diem iudicii, ut testatur *Gerson Serm. de Paschate,* & *Occam in opere 90. dierum cap. 124.* & in *Compendio errorum Papa c. 7.* refert ipsum ita in diversis sermonibus publicè docuisse, & pro eodem errore unum magnum opus composuisse, quod (inquit *Occam*) *vidi & legi.* Ne quis autem respondeat, Pontificem ita sensisse tamquam personam & Doctorem privatum, obstat : quod *Occam c. 8. Compendii cit.* refert, quòd nullum permiserit magistrari Parisiis in Theologica facultate, nisi prius tactis sacrosanctis juraret, quòd constitutiones suas supradictas (supple doctrinas ab *Occamo* taxatas) sanas & catholicas in perpetuum reputaret, & numquam ipsas impugnet ; ac nisi veritates catholicas suis destitutionibus contrarias tactis sacrosanctis tamquam hæreses abjuraret. Ita *Occam.*

Ioannes XXII. non definiit beatitudinem animarum differri in diem iudicii. Resp. etsi *Ioannes XXII.* oppositum Conclusionis docuerit tamquam Doctor privatus, numquam tamen proposuit Ecclesiæ Auctoritate Pontificiâ. Nam *Benedictus XII.* proximus *Ioannis* successor in *Extrav. cit.* expressè testatur, nullam ipsum fecisse decisionem ; sed cum de re ista tunc inter Doctores disputaretur, parasse se ad decisionem, & Cardinalibus ac Doctoribus præcepisse, ut quando ab eo requirerentur, deliberatè unusquisque diceret quod sentiret ; morte autem præventum perficere illud nequivisse. Cui Pontificiæ declarationi potius fides adhibenda, quàm uni *Occamo* infenso *Ioanni XXII.* cui & multas alias hæreses adscripsit sive affinxit. Ut proinde omni veri specie careant, quæ *Occam* refert, nisi ad Constitutiones de Paupertate Christi & Apostolorum alludat, quas immeritò improbat. Equidem nullam Definitionis expressæ mentionem facit, quòd ad materiam præsentem :

Herincx Sum. Theol. pars II.

quam utiquè non tacuisset, qui errata hujus Pontificis adeò ex professo exaggeravit. Immo idem Pontifex monitus à Rege Franciæ, submurmurari à pluribus, quod *Gerardum Odonis* Parisios misisset ad docendum & prædicandum suam opinionem à doctis quibusquè improbatam, respondit in litteris ad eundem Regem : *Afferimus coram Deo, quod numquam hoc cor nostrum intravit, nec exiit de ore.* Denique ante mortem solemne fecit Diploma, seu Protestationem, in quâ fatetur & credit animas purgas in cælo clarè videre divinam essentiam ; & si quid aliud circa hoc dictum aut prædicatū aut scriptum fuerit, id factum recitando & conferendo dicta S. Scripturæ & Sanctorum ; submittens præmissa & quæcumque alia determinationi Ecclesiæ & Successorum suorum. Præfatæ litteræ & Diploma videri possunt apud *Waddingum tom. 3. Annal. minor. ad ann. 1333. n. 10. & seqq.* ex Regesto Pontificio, & cœvo Scriptore *Ioanne Villano* totam seriem rei solidè referentem.

Obijcitur VI. Auctoritas veterum Patrum, *Iustini, Tertulliani, Origenis, Lactantii, Victorini, Irenæi, Hilarii, Ambrosii, Augustini, Bernardi* & aliorum, quorum loca alii fusè referunt. Resp. in primis non obesse reverentiæ aut sanctitati Patrum, quòd in re tunc temporis in Ecclesia necdum satis discussâ quidam bonâ fide à vero aberrassent ; ut advertit *Alphonsus à Castro V. Beatitudo Hæresi 6.* admittens *Irenæum, Theophylactum & Bernardum* oppositum sensisse. Deinde *Iustini* quæstiones ad Orthodoxos (è quibus sumitur testimonium in contrarium) sunt alterius Auctoris, utpotè citantis *Origenem Iustino* posteriorem. *Tertullianum* constat fuisse Hæreticum ; *Origenē* ad minus de hæresi suspectum : *Lactantium* saltem magis fuisse versatum in Cicerone, quàm in rerum sacrarum eruditione : *Victorino* Martyri defuisse scientiam. *Irenæum* multi intelligunt de gloria consummata. De qua etiam loquitur *Ambrosius l. de bono mortis c. 10.* tradens ex 4. *Esdræ* (qui est apocryphus) *c. 7.* animas in promptuariis, scilicet cælestibus, abscondas expectare remunerationem, completam videlicet, in die iudicii. Clarissimè enim veritatem tradit *Epist. 22. de S. Acholio,* & *Epist. 54.* asserit esse in cælo SS. *Gervasii & Protalii* animas. *Hilar. in Ps. 138.* loquitur de tempore veteris Testamenti : qui tamen in *Ps. 64.* & in *Ps. 124.* satis apertè docet animas Sanctorum esse in cælo. *Chrysost. Hom. 39. in Epist. ad Cor.* solum probat resurrectionem carnis futuram, nec animâ sinè carne æternum mansuram. Qui tamen *Homil. 3. in Ep. ad Philipp. in parte morali* apertè veram Doctrinam tradit.

Augustinus nusquam negavit Beatis modò visionem Dei, qui illam concessit etiam in hac vita *Moyfi & Paulo* : etsi diversis locis significet, visionem post resurrectionem fore perfectiorem. Undè in illud *Ps. 119.* *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est,* ita loquitur de cælesti *Jerusalem* : *Ibi omnes iusti & sancti, qui fruuntur Verbo Dei sinè lectione, sinè litteris.* Quod

69.

Veteres quosdam ita sensisse, ut non destinerent, non derogat eorum reverentiæ aut sanctitati.

Plerique explicaverunt.

Signanter Augustinus.

enim nobis per paginas scriptum est per faciem Dei illi cernunt. Similiter l. 2. contra Litteras Petilianic. 71. & alibi frequenter, cælum & cæleste regnum Martyribus, aliisque Sanctis tribuit. Quamvis alibi de loco obscurius loquatur, de quo proinde ipsum aliquando fuisse dubium Varii fatentur. At *Estius d. 45. §. 6.* etiam hoc negat; juxta quem, dum *Augustinus l. de cura pro mortuis cap. 3. Enchiridii cap. 108. Lib. 12. de Civit. cap. 9.* & alibi collocat animas in occultis sedibus, in secretis & abditis receptaculis, loquitur de cælestibus: quæ etiam intelligit nomine sinûs Abrahæ: nam idem *Augustinus 20. de Civit. cap. 15.* ait: *Profecto deinceps boni fideles effuso illo pretio sanguinis Christi jam redempti, prorsus inferos nesciunt.*

Et Bernardus.

Denique *Bernardus Serm. 3. & 4. de omnibus Sanctis* negat modò animabus gloriam consummatam & visionem perfectissimam. Alioquin ipsas esse in cælo apertè docet *Serm. in Vigilia SS. Petri & Pauli*, & alibi. Visionem etiam aliquam divinitatis eisdem tribuit. *Ep. 311. ad Fratres de Hibernia*, agens de S. Malachia, & *Serm. de eodem*, qui habetur post historiam de vita. Et alibi.

70. Beati post resurrectionem non regnabunt in hoc mundo.

Dico III. Beati post resurrectionem mox ad habitationem transferentur cælestem. Est de fide contra *Chiliasistas* seu *Millenarios*, qui asseriebant Beatos, antequàm ad cælestem gloriam transferendi sunt, regnatos post resurrectionem in hoc mundo cum Christo mille annis, in nova videlicet civitate Jerusalem, & in abundantia rerum externarum, videlicet cibo, potu, uxoribus &c. Quem errorem olim satis celebrem docuit *Papias* Hieropolitanus episcopus discipulus S. Joannis, non quidem Evangelistæ, sed Joannis senioris, familiaris S. Polycarpo (ut videre est apud *Baronium* ad annum 118.) eumquè secuti referuntur *Lactantius*, *Severus*, immo & *Irenæus*, & quidam alii.

Sed hic error valdè stolidus est; quem *Hieronymus* Judaicam fabulam vocat; *Augustinus* velut absurdum rejicit; *Dionysius Alexandrinus* (*Hieronymo* teste) eleganti & erudito contra illum scripto libro refutavit: quem denique *Dionysius reopagita l. de Eccles. Hierarch. c. 7. §. 2.* abominatur dicens: *Ab sit ut unquam sanctus vir in istiusmodi errores incidat.*

Et quidem si *Chiliasista* supposuerint Sanctis non fore concedendam visionem & fruitionem Dei ante exactos mille post resurrectionem annos, satis refutati manent ex dictis *Conclus. præc. à fortiori.*

Sed mox eum corporibus transferentur ad regiam cælestem.

Præterea iniqua foret fors Beatorum, ut cum statim à morte ad regiam cælestem animæ assumantur, post resurrectionem rursus relegentur ad hæc infima, infimasquè voluptates. Sanè Christus in judicio (quod erit sub tempore resurrectionis) Beatos non jubet manere in terris, sed sursum ad se evocat. *Matth. 25.* his verbis, *Venite Benedicti &c.*

Insuper refutatur hic Error ex Scriptura, quæ expressè usum similium rerum excludit

à statu futuro *Matth. 22.* In resurrectione nequè nubent, nequè nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in calo. Et ad *Rom. 14.* Regnum Dei (seu via ad illud, adeoque etiam ipsum in se) non est esca & potus, sed justitia & pax, & gaudium in Spiritu sancto. De his quoquè deliciis dixit apertè *Ecclesiastes c. 1.* *Vidi, quòd hoc quoquè esset vanitas.* Addè mercedem, thesaurum, domum, Jerusalem novam collocari sursum & in cælis, secundum Scripturas, *Matth. 5. & 19. 2. ad Cor. 5. ad Gal. 5. ad Hebr. 11.* Denique usus cibi & potus cum corruptione & alteratione indignissimus est statu tam felici. Idem à fortiori est, de usu Matrimonii.

Præcipuum, sed frivolum omnino hujus figmenti fundamentum desumitur ex *Apoc. 20.* ubi dicuntur Sancti cum Christo regnaturi mille annis. Sed hoc dupliciter exponitur ab *Alphonso à Castro V. Beatitudo Hæresi 2.* Primò, ut per mille annos significetur universa duratio Ecclesiæ triumphantis; sicut numerus millenarius est quidam numerus universitatis. Secundò & rectius, ut indeterminatè intelligatur duratio Ecclesiæ militantis, seu tempus quo Beati regnant in cælo usquè ad judicium: eò quòd post istos mille annos dicatur solvendus Satan, & seducturus multas gentes; quod in explicatione altera non potest verificari. Idemquè militat contra *Millenarios*: cum ipsimet fateantur neminem ex illis regnaturis cum Christo postea periturum. Quòd autem regnum Christi subinde describatur sub typo carnalium deliciarum, id fit mysticè, & sub earum affluentia designatur abundantia deliciarum spiritualium, quas nec oculus vidit, nec auris audivit, ut cæteri Patres exponunt. Deliciæ siquidem corporales sunt hominibus corpori immersis gratissimæ, ideoquè idoneæ ad spirituales Beatorum voluptates umbraticè quodammodò delineandas. Nec juvat auctoritas *Papiae*: is enim pius quidem, sed (si *Eusebio* credimus) exigui sensûs vir & minùs capax fuit, qui ita sensit non ex Traditione Apostolica, sed ex ejusdem & Scripturæ malâ intelligentiâ.

Dico IV. Beati post resurrectionem non erunt perfectius beati essentiali beatitudine, seu non videbunt Deum clariùs aut fruentur eò perfectius, quàm antè. Est longè probabilius juxta *Lessium*, omnino verior juxta *Præpositum*, certa juxta *Arriaga* & *Oviedo*; saltem præferenda longè Sententia, quam docent omnes hoc tempore: contra *Magistrum 4. d. 49. D. Bonavent. & D. Thomam* ibid. (qui etsi à multis credatur opinionem mutasse 1. 2. q. 4. a. 5. aliud tamen apparet insipienti corpus articuli circa finem) *Richardum Marfilium* & quosdam alios veteres Scholasticos, quibus ad stipulatur *Augustinus l. 12. de Gen. ad Litt. c. 35. & Serm. 103. de Sanctis Perpetuâ & Felicitate parte 2. Sermorum de diversis.* Idemquè ad minus vult *Bernardus Serm. 3. & 4. de omnibus Sanctis.*

Conclusioni favet *Benedictus XI.* aliàs *XII. Extrav. sup. cit.* dicens, quòd visio & fruitio sine

71. Quo sensu Sancti cum Christo regnabunt mille annis. Apoc. 20.

72. Beatitudo essentialis non erit post resurrectionem perfectior.

sinè aliqua intermissione seu evacuatione prædictæ visionis & fruitionis continuabitur usque ad finale iudicium, ex tunc usque in sempiternum. Quæ verba indicant ipsam non crescere aut minui. Respondere tamen quis posset, quòd continuatio per se non neget augmentum. Undè hinc non potest Conclusio irrefragabiliter probari.

Probatur ratione theologicâ: quia visio & fruitio conceditur animabus iustorum post mortem juxta mensuram & proportionem meritorum: ergo sicut merita ante & post resurrectionem corporum eodem modo se habent, sic quoque visionem, & fruitionem in eadem perfectionis mensura dari æquum est. Deinde non potest ulla solida vel apparens ratio assignari, ob quam beatitudo essentialis (quam antè resurrectionem dari fides docet) postea foret major. Confirmatur: quia clara Dei visio est à corpore independens, nequè illud ullatenus conducit ad visionem rei merè spiritualis: ergo accessu corporis non perficitur intrinsecè visio Dei, adeoque nec fruitio. Deinde nec lumen gloriæ, nec alia virtus animæ augebitur post resurrectionem; ergo nequè crescet perfectio visionis aut fruitionis. Undè etiam Christus in triduo mortis, non minùs perfectè Deum vidit, quàm corpore postmodum resumpto; ut indubitatum est.

73. Dices, majorem postea fore perfectionem beatitudinis essentialis, sive alia latentiore de causa, sive ideo, quia inest ei (animæ) naturalis quidam appetitus corporis administrandi, quo appetitu retardatur quodammodò, ne totâ intentione pergat in illud summum calum, inquit August. sup. loco priùs citato. Resp. (salvâ tanti Doctoris reverentiâ; qui etsi istis locis nequidem dubitare videatur, postea tamen l. i. Retract. c. 14. satis indicat, id inquisitione ampliori indigere) cum ex fundamentis Conclusionis, ipsa satis pateat, nec oppositum in aliqua revelatione fundetur, nos non debere moveri per causam, quæ ipsum Sanctum Doctorem Augustinum latuit; nequè etiam per illam quam proposuit. Propensio siquidem seu inclinatio

Non retardat animas in visione inclinatione ad corpus.

ad corpus non distrahit, si tantum sit appetitus innatus, seu pondus naturale animæ ad suam compartem, ut per se patet. Si autem sit propensio elicitæ, id est, desiderium quoddam, quo animæ desiderant corporibus suis reuniri (quod saltem aliquando pro libitu suo animæ eliciunt) non magis nunc per illud distrahuntur, quàm postea per appetitum complacentiæ ad corpus præsens, vel etiam nunc per diversas alias cognitiones & volitiones, vel quàm Angeli per ministeria, quæ hominibus hinc exhibent; sed idem Deus excludit distractionem ubique natam oriri. Et sanè potius desisterent animæ à quavis alia notitia & affectu, etiam circa corpus, quàm quòd idcirco remitterent visionem & fruitionem Dei. Nequè etiam ob absentiam corporum animæ tristantur, utpote repletæ gaudio summo, & scientes rationabilissimam Dei voluntatem, cui sunt maximè conformes: & certæ, quòd aliquando illa recipient: uti nequè tristantur ob alias causas, quæ alioquin viderentur eas posse affligere.

Dico V. Post resurrectionem corporum erit beatitudo extensivè & accidentaliter saltem perfectior. Ita omnes Theologi. Idem tradunt Patres Concilii Florentini circa init. Concilii; ubi Latini censent, Sanctorum animas, quatenus animæ sunt, perfectam suam felicitatem assecutas esse, ita tamen, ut aliam cum suis corporibus perfectionem expectent. Græci verò subdunt, animas Sanctorum perfectæ frui felicitate, perfectiori tamen cum suis corporibus, cum resurrexerint, fruituras. Ratio est: tum quia corporibus Beatorum sua tribuetur gloria: tum quia anima tunc habebit operationes sensuum, & reliquas à corpore dependentes, à quibus & conjunctione corporis suas capiet voluptates: tum quia visio & fruitio denominabunt ipsum totum hominem beatum, & à principio completo, adeoque eo ipso perfectiori elicientur, idemquè extrinsecè quodammodò perficient, sicut actus externus censetur perficere & complere actum internum.

74. Erit tamen resumptis corporibus beatitudo accidentaliter perfectior.

DISPUTATIO TERTIA.

De Resurrectione & Beatitudine corporum.

QUÆSTIO I.

De Resurrectione Corporum.

CUM resurrectio sit beatitudini corporum præsupposita, congruè hoc loco de ea generatim agetur; eò magis, quòd haud opportunum sit alibi specialem de ea Tractatum instituere. Circa resurrectionem autem quæri potest, an sit futura, dein quinam sint resurrecturi, deniquè quæ sit causa, quævè sint aliæ circumstantiæ resurrectionis. Pro resolutione

I. Dico I. Futura est resurrectio mortuo-

rum. Conclusio spectat ad præcipua fidei Christianæ dogmata, adeò ut Augustinus Serm. 4. in mortuorum Feria 2. Pascha dicat: Propria fides est Christianorum, resurrectio mortuorum. Hæc enim sublatâ, tollitur fides & spes nostra, juxta Apostolum 1. ad Cor. 15. utpote quæ futura bona expectat à resurrectione pendentia. Quia tamen res mira apparet, secundum hominem loquendo, considerantem corpora in favillam dispersa, in partes mundi diversissimas, post tot transmutationes, comestionem à feris vel hominibus ipsis &c. idcirco non solum plerique Ethnici Philosophi, sed etiam inter Judæos Saducæi resurrectionem negarunt. Simi-

Resurrectio est futura.

liter *Hymenaus & Philetus*, dicentes (teste Apostolo 2. ad *Timoth.* 2.) resurrectionem esse factam, mysticam videlicet seu spirituales à peccato ad gratiam, futuram carnis resurrectionem negarunt. Quod & fecerunt *Simon Magus*, *Basilides* & plurimi alii veteres Hæretici. Tanta est difficultas in credendo resurrectionem. Undè ipsis Apostolis visa fuerunt deliramenta, quæ in principio dicebantur à mulieribus de Christo redivivo, qui proinde resurrectionem suam tot patentibus indiciis voluit confirmare, & nostram præcedere, ut fides & spes resurrectionis in animis fidelium altius firmaretur.

Conclusio est evidentissimè expressa, non solum in *Symbolo Apostolorum*, *Constantinopolitano*, & *Athanasii*; sed etiam in Scriptura *Joan.* 5. & 1. ad *Cor.* 15. & in ipso veteri Testamento, *Job.* 19. In novissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle meâ &c. *Dan.* 12. Multi (id est omnes, usitata Scripturæ phrasi) de iis, qui dormiunt in terra pulvere, evigilabunt, alii in vitam æternam, & alii in opprobrium. Et alibi. Deniquè ipse Christus *Matth.* 22. contra *Saduceos*, solum Pentateuchum admittentes, adducit illud *Exod.* 3. Ego sum Deus Patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. Nam (ut arguit Christus) non est Deus mortuorum sed viventium. Cujus argumenti vis est talis: Deus vocat se Deum Abraham, Isaac & Jacob: at non est Deus mortuorum, sed viventium: ergo isti adhuc vivunt, saltem spiritu (quod negabant *Saducei* dicentes animam esse mortalem; qui error est conjunctissimus alteri neganti resurrectionem carnis) vel ergo adhuc vivunt, non quidem re seu in præfenti, sed saltem in certa expectatione, videlicet aliquando resuscitandi, juxta id quod habetur *Luca* 20. Omnes enim vivunt ei. q.d. etsi mortui sint, Deo facile est ad vitam revocare.

2.
Possibilitatem illius ratio convincit.

Ratione naturali non potest hæc veritas evidenter convinci. Clarum quidem est resurrectionem esse possibilem: si enim ratio demonstret dari primum principium, quod ex nihilo creat, etiam demonstrat, quod in nihilum redacta recreare possit, adeo uè, quod possit reparare hominem, etsi de eo nihil remansisset; & consequenter à fortiori, posito quod aliquid hominis manserit; prout non sola materia, sed etiam ipsa anima remansit. Cujusmodi argumentatione utitur ipse *August.* *Serm.* 64. de verbis Domini c. 20. in fine: Si enim Deus fecit hominem, qui non erat, non reparare potest, quod erat? Et c. 11. Mirabilius aliquid fecit Deus, quando fecit, quod non erat, & tamen fecit, quod non erat: & non creditur reparaturus, quod erat, ab eis ipsis quos fecit, quod non erant?

Equidem ex possibilitate non infertur efficaciter ipsum factum. Etsi enim supponeretur ex præmiatione bonorum & punitione malorum efficaciter probari, dari gloriam aliquam & supplicium post hanc vitam; posset id totum verificari in animabus gloriâ vel poenâ afficiendis. Immo conclusâ beatitudine

supernaturali (quam sola fides evincit) meritò dubitari posset, an expediret animabus in futuro consortium corporum, quibus immersæ fortè connaturaliter dependerent à phantasmate, aliavè inde incommoda (ut impossibilem taceam naturaliter perpetuam corporis conservationem finè dissolutione) timeri possent. Congruum tamen esse dicat ratio, ut anima in perpetuum finè sua comparte (ad quam propendit, & à qua idcirco separari per mortem averfatur) non maneat incompleta, & quæ sociata fuit ærumnarum ac meriti, sit etiam cum anima consors gaudii ac præmii.

Objicitur I. illud *Eccles.* 3. Unus est interitus hominum & jumentorum. Resp. id dici, quia pariter ambo intereunt quoad corpus, etsi non pariter resurgant. Quo sensu ibidem dicitur: Nihil habet homo jumento amplius; quia nimirum, ut subditur, de terra facta sunt, & in terram pariter revertentur. Vel sanè loquitur Sapiens in persona impiorum, ut respondet *Scotus* 4. d. 43. q. 1. n. 12. Quid enim ipsemet senserit, indicat in fine capitis, & clarè cap. ult. dicens: Revertatur pulvis in terram suam unde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.

Objicitur II. illud *Job* 14. Homo cum dormierit, non resurget, donec atteratur calum, non evigilabit. Resp. non evigilabit umquàm naturaliter ad pristinam hujus mundi vitam, sicut calum numquàm peribit; vel potius, non evigilabit resurgendo, durante hoc sæculo, secus est, ipso *Job* teste, in novissimo die, quando & calum innovabitur, & consequenter præsens velut dissolvetur ac veterascet.

Notandum resurrectionem mortuorum usitatè vocari resurrectionem carnis seu corporum: cum enim homines non moriantur, nisi secundum corpus; similiter nec dicuntur resurgere nisi secundum corpus, quod nimirum ceciderat, & vitâ seu animâ privatum fuerat. Dicitur etiam regeneratio, quia per ipsam recipitur supernaturaliter idem esse humanum, quod in prima generatione acceptum per mortem amissum erat. Nequè dum resuscitati leguntur mortui, dicitur resuscitari spiritus seu anima, sed reverti ad corpus. Undè crassus fuit Error *Tatiani* hæretici, discipuli quondam *S. Justinii*, qui docuit animas mori cum corporibus, & postea cum illis resurgere. Quod aperte repugnat iis, quæ de gloria & suppliciis animarum separatarum fides docet, & Historiis sacris de animabus *Oniæ*, *Hieremiæ* & aliorum, qui post mortem apparuerunt; & testimonio *Joannis Apoc.* 6. testantis se vidisse animas interfectorum, & asserentis c. 20. eas regnare cum Christo. Deniquè (ut alia omittam) Christus *Matth.* 10. dixit: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.

Dico II. Omnes homines resurgent. Est sub generalibus terminis istis de fide, expressum in *Symbolo Athanasii*: inde venturus est judicare vivos & mortuos, ad cujus adventum om-

Futurizio.
nem suadet.

3.
Quo sensu
dicatur u-
nus interio-
rus homi-
num & ju-
mentorum.

4.
Resurrectio
dicitur car-
nis.

Quæ sola
cadit seu
moriuntur.

5.
Resurgent
omnes ho-
mines.

nes homines resurgere habent cum corporibus suis &c. Et in Scriptura Joā. 5. Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei. Unde Aug. Enchiridii c. 84. Resurrecturam carnem omnium, qui nati sunt hominum, atque nascentur, & mortui sunt atque morientur, nullo modo dubitare debet Christianus.

6. Unde manifestum est, excipiendos non esse impios: qui (ut dicitur Joā. 5.) procedent in resurrectione judicii. Quare id, quod 2. Machab.

7. Antiocho tyranno dicitur; Tibi resurrectio ad vitam non erit, intellige gloriosam. Quo sensu etiam intelligitur illud Isaia cap. 26. Morientes non vivant, gigantes non resurgent. Et c. 43. Simul obdormierunt, nec resurgent. Denique huc allegari solet illud Ps. 1. Non resurgent impii in judicio, ad gloriam scilicet. Sed juxta Hebraicam veritatem sensus est: Impii non stabunt, nec se erigere poterunt in judicio, sed causâ cadent & condemnabuntur.

Et infantes in Originali culpa decedentes. Non sunt etiam cum Doctoribus communiter excipiendi infantes mortui in peccato originali: sicut enim non est dubitandum de resurrectione infantium in gratia mortuorum, sic nec de resurrectione aliorum. De quibus etiam verificari debent indefinitæ & generales Scripturæ & Symbolorum locutiones. Per hominem quoque mors est infantium, adeoque & mortuorum resurrectio, juxta Apostolum 1. ad Cor. 15. Quamquam Scripturæ expressius agant de resurrectione adultorum, qui bona vel mala fecerunt.

Excipiuntur, qui jam ante ad vitam immortalem resurrexerunt. Excipiendi sunt tamen à resurrectione generali illi, qui jam ante ad vitam immortalem resurrexerunt. Quemadmodum de B. Virgine tenet Ecclesia; & non immerito etiam credi potest de multis Sanctorum corporibus, qui dormierunt, & surrexisse cum Christo referuntur Matth. 27.

7. Excipiunt quoque Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Tertullianus, Hieronymus (& inclinatur Augustinus q. 3. ad Dulcitium) justos, qui in die judicii, & prope horam resurrectionis reperientur vivi, quos putant sine morte intermedia transformandos in statum gloriæ. Quod etsi juxta Canum, Xistum Senensem & alios passim non mereatur graviolem notam, quam inurit Catharinus: vera nihilominus omnium Scholasticorum post Augustinum 20. de Civit. c. 20. & plerisque Patres Latinos, Doctrina nē hos quidem justos excipit; idque ob generales sententias Scripturæ de morte & resurrectione omnium, à quibus non est facienda exceptio sine urgenti ratione; præsertim cum de electis omnibus dicatur 1. ad Cor. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur, per gloriosam scilicet resurrectionem.

8. Dices I. Apostolus 1. ad Cor. 15. more suo de solis justis loquens ait juxta Lectionem Græcam: Non omnes quidem dormiemus, id est, moriemur; omnes tamen immutabimur, ad gloriosam immortalitatem. Quam Lectionem argumentis non contemnendis confirmat Esaius

ibid. qui Sententiam Græcorum censet multum probabilem. Resp. equidem præferendam Lectionem vulgatam, utpote authenticam, quæ habet: Omnes quidem resurgemus, tam scilicet justis, quam impiis, sed non omnes immutabimur, ad gloriosam immortalitatem. Deinde retentâ Lectione Græcâ, adhuc locus est responsioni, quod Dormientes non censentur phrasi Scripturæ, qui prope resurrectionis horam vivi, momentaneam veluti mortem solum patientur, quasi nictum dormitantis.

Dices II. Apostolus 1. ad Thessal. 4. de justis istius temporis loquitur, quasi non morituris, sed rapiendis in aëra vivis, simul cum iis, qui resurrexerint. Resp. sensum Apostoli esse, quod residui in vita usque ad Domini adventum (quicumque ii sint; cum tempus adventus sit incertum) non præveniant antea mortuos, sed quod hi resurgent primi, id est, primum, ut habet vox Græca; deinde quod residui seu superstites simul sint cum illis rapiendi obviam Christo; subintellige tamen, interveniente morte quasi momentaneâ (ob quam non censentur moraliter inter dormientes in terræ pulvere; quod quietem aliquanti temporis sonat) & resurrectione. Utraque autem peragetur in ipso raptu juxta Augustinum sup. quem sequitur Scotus 4. d. 43. q. 5. n. 10. sic enim salvantur generales Scripturæ, & accipitur simplicius, quod hic dicitur eos, qui vivunt, rapiendos obviam, utique adhuc vivos; præsertim cum alioquin non deberent rapi obviam per Angelos, sed vi agilitatis suæ obviam procederent. Alii tamen passim censent, estque valde credibile, morituros & immutandos ante raptum, ut ita simultanea sit omnium resurrectio; qualis alioquin non foret, factâ comparatione antea mortuorum cum tunc residuis. Quod magis adhuc sit credibile, si ignis conflagrationis præcessurus sit resurrectionem & judicis adventum, ut censet D. Bonaventura & alii communis.

Dices III. In Symbolo Christus dicitur venturus judicare vivos & mortuos. Resp. (omissâ explicatione non satis consonâ simplicitati litteræ, quâ per vivos intelliguntur boni, per mortuos mali) per vivos intelligi posse, qui Symbolum pro tempore recitant; vel potius qui vivi erunt circa horam adventus Christi, qui distinguuntur contra prius mortuos, nec moraliter censentur inter eos ob imperceptibilem mortis moram. Alioquin in ipso actuali adventu & judicio nulli erunt mortui, sed omnes vivi.

Dico III. Causa materialis & formalis resurrectionis seu regenerationis, prout in actione reperiri potest, est ipse terminus, corpus scilicet & anima cujusque resurgentis; sicut causa subjectiva generationis est materia, causa formalis ipsa forma. Causa efficiens principalis est ipse Deus: cum effectus superet activitatem causæ creatæ. Causa instrumentalis erit Christus secundum humanitatem, non quidem physica (quamquam id putat D. Tho-

Qui sensu quodam non censentur dormientes

9.

Rapiuntur tamen obviam Christo morte interveniente.

sive in ipso raptu.

sive ante raptum.

10.

Manet tamen, quod Christus venturus sit judicare vivos & mortuos.

11.

Resurrectionis quæ causa materialis & formalis. Quæ efficiens. Quæ instrumentalis.

mas

mas cum suis) sed moralis; ut passim Doctores; tum quatenus imperio ipsius peragent Angeli actiones resurrectioni deservientes: tum quatenus ad nutum humanitatis divinitas ei unita & assistens supernaturaliter resurrectionis universalis opus in ictu oculi perficiet. Sicut humanitas Christi solum fuit instrumentum morale miraculorum, quæ per divinitatem suam in vita patravit. Nec aliud volunt Auctoritates, quæ opus resurrectionis tribuunt Filio Dei, physice videlicet divinitati, moraliter humanitati ipsius. Causa finalis est gloria, tum Dei, tum Christi, tum Beatorum.

Qua causa meritoria.

Causa meritoria est ipse Christus quantum ad resurrectionem electorum; ut fide constat. Quantum autem ad reprobos, est controversum. Communior Sententia negat: tum quia non fuerunt in vita participes meritorum Christi; vel qui fuerunt, totum peccato finali amiserunt. Tum quia Christus non meruit alicui damnationem vel illius augmentum; at reprobi *carne recipiant, non ad beneficium, sed ad supplicium*, ut ait Aug. *Tract. de Urbis excidio cap. 4.* Tum quia etiam secluso merito Christi, si mali merito peccati fuissent mortui, resurrexissent, accepturi supplicia pro meritis in toto homine. Apostolus autem *1. ad Cor. 15.* loquitur de solis electis, dum ait: *Sicut in Adam omnes moriuntur, nati videlicet de semine illius; ita & in Christo omnes vivificabuntur*, omnes videlicet in Christo per gratiam renati, qui semen generationis spiritualis non amiserint. Denique Christus seu resurrectio Christi est causa exemplaris resurrectionis nostræ, juxta omnes Doctores, & Apostolum *1. ad Cor. 15.* *Unusquisque in suo ordine, primitia Christus: deinde ii, qui sunt Christi.* Et infra: *Qualis terrenus, tales & terreni; & qualis celestis, tales & celestes.* Et ad Philipp. 3. *Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* Resurrectionis autem damnatorum Christus proprie non erit causa exemplaris: quia plurimum Christo dissimiles erunt.

12. Qua causa ministeriales.

Petes, Quale ministerium exhibebunt Angeli circa opus resurrectionis? Resp. juxta communem Doctorum Sententiam insonabunt ultimâ tubâ; congregabunt cineres seu partes corporum ad loca resurrectionis singulorum, partim naturali scientiâ, partim revelatione divinâ discernentes materias singulorum; & adducent signanter reprobos ad locum judicii. Quantum ad vocem tubæ, ejus meminit Scriptura *Matth. 24.* Et *1. ad Cor. 15.* Et *1. ad Thess. 4.* quo loco significatur hoc ministerium fore Archangeli, seu Principis Angelis, scilicet Michaëlis: & quidem solius juxta Nonnullos; at juxta alios tantum principaliter, quatenus eo insonante tubâ, etiam per diversas orbis plagas alii Angeli tubâ canent. Cui consonat illud *Matth. 24.* *Mitter Angelos suos cum tuba & voce magna &c.* Tuba porro erit ex metallo, ut conjectant Nonnulli: vel potius sine illa vox tubali similis efformabi-

tur per Angelos, apparenter articulata, quam audient, qui in monumentis sunt, partim quatenus efficaciam divini imperii per vocem principaliter resurgent, partim quatenus resurrectione in ictu oculi peractâ adhuc vocem citatoriam ad judicium audient resurgentes & somno mortis. Quam vocem Nonnulli conjiciunt fore hanc aut similem, quæ est apud *Auctorem Regula Monachorum c. 30. Tom. 9. Operum S. Hier. Surgite mortui, venite ad judicium.*

Quod ad collectionem pulverum spectat, eam peragendam per Angelos colligi solet ex *Matth. cap. cit.* ubi subditur: *Et congregabunt electos ejus à summis calorum usque ad terminos eorum;* ubicumque scilicet dispersæ fuerint partes seu materia corporum. Quamvis hæc Scriptura videatur rectè accipi posse de solo ministerio excitandi mortuos ubivis locorum per sonitum tubæ. Quin etiam contra collectionem pulverum faciendam per angelos, non leves difficultates movet *Lessius lib. 13. de perfect. divinis cap. 21.* Quæ tamen locum non habent in quibusdam cineribus & partibus corporis colligendis. Nec derogare possunt omnipotentia Dei, qui potest virtutem & notitiam sufficientem Angelis indere; & solet ministerium causarum secundarum adhibere, dum commodè potest. Quare sic docent etiam Patres. Ministerium autem hoc verosimiliter subibunt Angeli tutelares erga suos clientes. Nequæ etiam juxta Doctores communiùs contra *Sotum*, assumendi sunt dæmones, ut reprobos adducant ad locum judicii: cum non congruat, ut reus reum sistat tribunali, sed ut id fiat per ministros justitiæ divinæ, bonos Angelos. Qui etiam (ut habetur *Matth. 13.*) *separabunt malos de medio justorum, & mittent eos in caminum ignis;* adeoque iidem peragent cætera præambula. Ex quo etiam colligi videtur, prælationem dæmonum in suppliciis hominum cessaturam post judicium; alias enim maximè eis congruisset, mittere malos in caminum ignis; prout nunc animas reproborum ducunt seu cogunt ad locum inferni.

Est autem notandum *Richardum, Suarez* & alios tamquam congruentius existimare, non omnia corpora resurrectura circa locum judicii, qui putatur Vallis Josaphat, sed potius in loco ubi materia eorum vel pars præcipua fuerit. Si autem ex parte materiæ non sit specialis ratio, pendebit à dispositionis divinæ arbitrio, ut in loco judicii, vel alibi resuscitentur.

DICO IV. Resurrectio quantum ad animationem; id est, reunionem animæ seu vivificationem corporis, erit instantanea: cum etiam in ordinaria hominum generatione hæc fiat in instanti sufficienter completæ organizationis membrorum. Ipsa quoque organizatio corporis divinâ potentia perfici poterit in instanti, & consequenter forma corporeitatis (quam *Scotista* & plures Recentiores statuunt) in instanti reproduci, adeoque tota resurrectio, quatenus Deum solum ut causam respicit,

13.

Collectio pulverum an peragenda per Angelos.

14.

Quo loco singuli sint resurrecturi.

15.

Resurrectio quo sensu instantanea

in instanti perfici. Unde ulterius secundum Scotum 4. dist. 43. quæst. 5. num. 4. & 7. sic videtur perficienda: cum non sit ratio, cur Deus in re se solum tangente moram temporis neceret. Prævia tamen collectio pulverum, utpote perficienda per Angelos interventu motus localis, fiet in tempore, etsi brevissimo, seu imperceptibili. Qualem successionem etiam admittit Lessius sup. tum in organizatione, tum in collectione pulverum, etsi faciendâ per ipsum Deum; ut vitetur stupendum nimis, quod alioquin interveniret, miraculum. Verum Deo nil difficile, eruntquæ tunc omnia miraculis plena; vel potius censerî possunt esse de ordinaria istius temporis providentia Dei.

16.
Quand
futura.

Petes, Quo tempore futura erit resurrectio? Resp. Id incertum planè esse. Equidem D. Thomam, D. Bonaventuram, Richardum & Scholasticos communiter putare, futuram in crepusculo diei, seu horâ matutinâ: prout Christus putatur resurrexisse primo diluculo, quem tamen Alii putant resurrexisse non diu post mediam noctem. At Hieronymus, Chrysostomus, Augustinus, Ambrosius & alii existimant futuram mediâ nocte. Quibus videtur favere illud Matth. 25. Mediâ nocte clamor factus est, Ecce Sponsus venit. Et Luca 17. In illa nocte erunt duo in lecto uno &c. Verum ejusmodi Parabolis seu verbis solum significatur diem Domini occultum esse, & improvisum fore, juxta illud Apostoli 2. ad Thessal. 5. Dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet. Est equidem satis credibile (& sic posset utraqûe Sententia concordari) signa quædam terribiliora, quæ sint quidam apparatus & velut dispositio ad resurrectionem, præcessura eadem, adeoque hæc ratione tempus illius ac judicii inchoandum in tempesta nocte. Quâ verò anni tempestate futura sit, multò magis incertum est. Utî denique incertum est, quantum temporis adhuc superfit ante resurrectionem & judicium. Quia in re aliquando Viri etiam sancti fuerunt decepti, existimantes Antichristum dudum fuisse natum. Et tempore Estii (ut ipse refert d. 43. §. 9.) prodiit Tractatus cujusdam Galli Varini cum approbatione quorundam Theologorum, in quo Auctor ille conatur probare Dominum venturum ad judicium anno 1666. Sed futilia (inquit) sunt argumenta, quibus id probat, & quædam ex apocryphis. Sanè cum annus iste elapsus sit, eventus docuit, quid subfit soliditatis ejusmodi conjecturis aut somniis. Sufficere debet sapientibus ad sobrietatem, ut quod Deus voluit esse occultum, non scrutentur, sed animo vigilent, ut omni horâ parati sint occurrere judici venturo. Immo etiam illos, qui olim existimasse videntur (inter quos apparent Ambrosius, Gregorius & Leo Papa) diem judicii non procul abesse à suis temporibus, constat in sua opinione fuisse deceptos. Erant etiam tempore Apostolorum hujusmodi suspensiones de judicio velut vicino: quas cohibet S. Petrus Epist. 2. cap. 3. & S. Paulus 2. ad Thessal. 2. Quamquam hoc

tempore major subsit ratio suspicandi, quo non solum tot sæcula elapsa, sed etiam plura impleta sunt, quæ prædicta sunt futura ante diem judicii.

QUESTIO II.

An Mortui resurgent in eodem seu proprio corpore, & quali?

Dico I. Resurgent mortui in iisdem corporibus carneis, non aëriis aut spiritualibus. Est de Fide contra Eutichium Patriarcham Constantinopolitanum, qui scripserat librum contra tractabilem corporum resurrectionem, à Tiberio Constantino Imperatore igni traditum, postquam S. Gregorius errorem Eutichii aperte convicerat: quin & ipse Eutichius (qui non pertinaciter erravit) errorem suum retraxit, & sanctè obiit. Probatur Conclusio ex Scriptura Job 19. Rursum circumdabor pelle meâ & in carne meâ &c. Luca 24. Palpate & videte quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Quo testimonio præcipue usus est Gregorius ad convincendum Eutichium. Et omnibus locis, quibus statuitur vera carnis resurrectio: qualis alioquin non foret, sed novæ substantiæ assumptio. Resurrectio enim propriè est illius, quod cecidit, iterata resurrectio, ut describit Damasc. lib. 4. de fide c. 19. dicens: Est ejus, quod cecidit, & dissolutum est, secunda resurrectio. Sic refert Scotus 4. d. 43. quæst. 3. num. 2. Requiritur igitur ex parte corporis & animæ seu totius hominis (qui resurget) identitas. Idem patet ex resurrectione Christi in vera & palpabili carne juxta Scripturas: ipsa autem est exemplar & firmum argumentum resurrectionis nostræ, juxta Apostolum 1. ad Cor. 15.

17.

Resurgens
mortui in
iisdem cor-
poribus
carneis.

Nec obstat illud 1. ad Cor. 15. Seminatur corpus animale, surget spiritale. Et infra: Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt. Nam caro corruptibilis, qualis hæc est, non erit in regno Dei; sed incorruptibilis, & quodam variis effectus spiritualis, etsi non substantialiter spiritualis. Adde Varios posteriora verba accipere de homine carnis desideria sequente, uti Genes. 6. Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est.

Quo sensu
erunt spiri-
tualia.

Ex hac Conclusionem rejicitur singularis opinio Durandi, putantis ad resurrectionem ejusdem hominis sufficere identitatem formæ in quacumque materia: nam quomodo potest esse idem homo, ubi altera pars essentialis non est eadem, scilicet corpus? Nequè enim sufficit ad identitatem corporis, quod materia uniatur eidem numero formæ, ut improbabiliter putavit Durandus: nam cum identitate formæ consistere potest diversitas ex parte materiæ. Quod confirmatur: quia alioquin ob informationem ejusdem animæ rationalis, resurgeret eadem numero materia in capite & pedibus ejusdem hominis: quod est evidenter absurdum.

18.

Colli-

19.

Colligitur præterea non solum toti corpori, sed & singulis membris propriam materiam esse restituendam, sic ut sint futuri iidem qui antea oculi, eadem crura, eadem pellis &c. sic enim identitas numerica corporum multò perfectius obtinebitur; nec alioquin omnino idem totum, si non eadem partes resurgerent. Eadem membrorum identitatem significat Scriptura *Job 19. Et rursum circumdabor pelle mea &c.* Et 2. *Machab. 7.* unus è Machabæis cum fiducia dicebat, à Deo se recepturum eadem membra, quæ propter Dei leges despiciebat. Similiter Razias *ibid. cap. 14.* de intestinis suis rogabat Deum, ut hæc illi iterum redderet. Deniquè *Entichius* Patriarcha in exitu vitæ confitebatur: *Credo quod omnes in hac carne resurgemus*, id est, quisquè in sua. Confirmatur: quia non esset v.g. eadem numero caro, si materia illius poneretur in ossibus, & contra (idè est de cæteris membris) potius, quàm si sublata carnis materiâ aliundè sufficeretur nova; creditur autem futura resurrectio carnis, utiquè numero ejusdem, cum resurrectio sit ejus quod cecidit: ergo &c. Deinde resuscitatis ad vitam mortale restituta sunt eadem membra quantò magis resurgentibus ad vitam immortalem? Quod proinde contigisse constat in Christo resurgente, qui & discipulis ostendit eandem manus & latus. Ita Doctores communiter.

Nec obstat, quod *Augustinus Enchiridii cap. 89.* significet id non esse necessarium, identitatem corporis resurgentis declarans similitudine statuæ ex materia fusili liquefactæ, & in priorem figuram ab artifice transfusæ. Nam (ut clariùs patet 22. de *Civitate cap. 19.*) solum profert hanc similitudinem, quatenus necesse non erit, ut quævis superflua, v.g. crines toties detonsi, aut ungues resecti redeant ad eandem partes, sed vult ea accessura esse aliis partibus secundum quod debitæ proportioni congruere censebitur à sapientissimo artifice. Alioquin hæc ipsa statua sic transfusa ob diversam saltem numero figuram non est numero eadem. Confusio etiam ista partium foret in corpore humano heterogeneo majoris considerationis, quàm in statua quodad omnes partes homogenea.

20.

Sed difficultas est de Anthrophagis, seu humanâ carne vescientibus; cum nequeat admitti eandem fore materiam in diversis resurgentibus. Verùm Resp. cum *August. Enchiridii cap. 88.* Non perit Deo terrena materies, de qua mortalium creatur caro: sed in quemlibet pulverem cineremquè solvatur, in quoslibet habitus aurasquè diffugiat, in quamcumquè aliorum corporum substantiam, vel in ipsa elementa vertatur, in quorumcumquè animalium etiam hominum cibum cedat carnemquè mutetur, illi anima humana puncto temporis redit, quæ illam primitus, ut homo fieret, cresceret, viveret, animavit. Vide eundem 22. de *Civitate cap. 20.* Quare, prioribus quod suum est repetentibus, supplebitur aliundè quod posterioribus deest; uti supplebitur in pueris aut aliis quibus aliquid quantitatis

Quo modo
identitas
salvanda
corporum ob
anthropo-
phagos.

aut integritatis defuerit.

DICO II. Resurgent Beati in corpore omnino perfecto & integro, etiam quodad partes exornantes, ut capillos, ungues, sanguinem & alios humores (demptis excrementitiis) spiritus vitales & animales; atquè instructo perfectissimè organis sensuum, debitequè quodad membra conformato, sublatis defectibus: adeoque in perfecta sanitate & pulchritudine naturali. Ita Patres & Theologi communiter. Probat generaliter: tum exemplo Christi, in quo post resurrectionem prædicta, etiam quodad capillos, ungues, sanguinem &c. manserunt cum debita perfectione & pulchritudine. Tum quia id exigit perfectio statu Beatorum potius, quàm statu innocentie, in quo nil tale defuisset. Tum quia ipsi Beati id rationabiliter appetunt. Tum deniquè quia id persuadet Dei in præmiando liberalitas; cujus virtute reformatio corporum in die novissimo peragetur; qui indubiè in opere charissimos hæredes & filios concernente non deficiet. Vide *Augustinum Enchiridii cap. 87. & seqq.* ubi *cap. 91.* concludit: *Resurgent igitur sanctorum corpora sine ullo vitio, sine ulla deformitate, sicut sine ulla corruptione, onere, difficultate. In quibus tanta facilitas, quanta felicitas erit.* Et 22. de *Civit. cap. 19.* post varia: *Non est* (inquit) *macris, pinguibusquè metuendum, nè ibi etiam tales sint, quales si possent, nec hic esse voluissent.* Colligitur etiam Conclusio specialiter de capillis *Luca 21. Capillus de capite vestro non peribit.* Undè à fortiori idem colligitur de reliquis, cum *Gregorio Homil. 35. in Evang.* dicente: *Cur timetis, nè pereat quod incisum dolet, quando & illud in vobis perire non potest, quod incisum non dolet.* Et *Joan. 6. Ut quod dedit mihi Pater non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die.*

Quodad cicatrices martyrum, credibile est illas restituendas sine defectu integritatis membrorum, ut Doctores passim existimant, & inculcat *Aug. 22. de Civit. cap. 20.* concludens de iis: *Quamvis itaque omnia, quæ acciderunt corpori vitia, tunc non erunt: non sunt tamen deputanda vel appellanda vitia virtutis indicia.* Idem placet *Ambrosio in cap. 24. Luca* Colligitur idem exemplo Christi, qui in corpore glorioso post resurrectionem habuit in corpore fixuras seu apperturas vulnerum, ut indubitatum est, eademquè cælo intulit; ut *Ignatius, Leo, & alii Patres* tradunt, adeoque in judicio exhibebit, ut colligit *Chrysostomus Hom. de Cruce & Latrone Tom. 3. ex illo Zach. 12. & Joan. 19. Videbunt in quem transfixerunt.* Quare idem piè credi potest de quinque Stigmatibus Seraphici S. Francisci.

Nec refert, quod non omnia membra habebunt suum usum: nam (ut *Tertullianus l. de Resur. carnis circa finem*) liberabuntur membra ab officiis, sed non ideo non erunt necessaria, ad perfectionem scilicet & ornatum naturæ. Aded ut etiam in interioribus visceribus, quæ nullum decus modò videntur habere, ita pulchritu-

21.
Resurgent
Beati in
corpore om-
nino perfec-
to.

22.
Remanentibus
cicatricibus
Martyrum.

23.
Nec erunt
ulla mem-
bra super-
flua.

chritudo rationem delectabit, ut omni formæ apparenti, quæ oculis placet, secundum mentis iudicium præferatur; juxta *Aug. 22. de Civit. cap. 24.* Quare sic usum perfectum habebunt, qui est visum intelligentiæ oblectare in tam pulchra harmonia, in qua laudabit anima sapientiam Conditoris, inquit *D. Bonav. 4. d. 44. p. 1. a. 1. q. 2. ad. 1.* subdens *ad 2.* quod intestina erunt plena non superfluitate, sed nobilibus spiritibus & subtilibus, quæ totum corpus reddent agilius.

24.
Nequidem
capilli.

Non refert etiam, quod capilli sint ex fumosa superfluitate: nam non sunt superflui capiti, velut merum excrementum, sed potius sunt ad decentem illius ornatum, sicut folia in arbore; adeoque calvitium est naturæ imperfectio. Alia autem est superfluitas impuritatis, ut in excrementis, quæ ibi non erit: Alia quoque est superfluitas respectu individui, etsi non sit respectu speciei; ut in semine, & ejusmodi quoque ibi non erit. Sanguis quoque alique humores resurgent in ea solum quantitate, quæ corpori glorioso alimentis non indigenti sufficiat. Membra improporcionata quoad magnitudinem manere possunt quoad substantiam, superfluitate materiæ in alias partes artificiosè dispersâ, si vel prout congruet æquabili partium ac totius corporis dispositioni.

25.
Corpora Re-
proborum
erunt inte-
gra.

Petes, An corpora reproborum sint resurrectura in integritate membrorum & sensuum. Resp. Aff. cum *Richardo, Paludano, Soto* & aliis passim contra *Durandum 4. d. 44. q. 2.* existimantem non esse, cur, si reprobis hic aliquo membro caruit, sive ab initio sive post ortum, id ei in resurrectione donetur. *Durando* addit *Tannerus Tom. 4. d. 2. q. 4. num. 49. Div. Bonaventuram eadem dist. 44.* ubi tamen *p. 1. a. 3. q. 2. ad 5.* expressè oppositum habet. Responsum quoque docet *Augustinus Ep. 146. ad Consentium* dicens de reprobis: *Incorrupti quidem resurgent integritate membrorum, sed tamen corrumpendi dolore poenarum, cum audierint, Ite maledicti &c.* Ratio est: quia mutilatio non est poena proportionata statui alterius vitæ; alioquin majores peccatores resurgerent magis mutili; aliundè etiam in paucioribus partibus dolores sentirent. Deinde resurrectio est opus Dei, cujus perfecta sunt opera.

26.
Cum debita
partium
dispositione.

Undè etiam probabiliter colligitur non futuros in damnatorum corporibus defectus provenientes ex indebita partium aut humorum vel qualitatum compositione, proportionem aut dispositione, ut sunt ægritudo, debilitas, gibbositas &c. ut docet *Richardus, Supplem. D. Thoma, Tannerus sup. num. 50.* & alii plures; quatenus sic omnes validi potenter tormenta sustineant. Incertum tamen est; & è contra deformitates & misérias hujus vitæ in corporibus damnatorum remansuras docet *D. Bonavent. q. cit. in corp.* & alii; eò quod id congruat summæ istius statûs infelicitati, in quo non debet Deus specialiter errores naturæ corrigere, nisi in quantum singulis dat in-

Quamvis
incertum
hoc sit.

Herincx Sum. Theol. pars II.

tegra corpora, ut integer homo puniatur. Quare cum *D. Augustino Enchirid. c. 92.* id inter ea, quæ constare non possunt, est rejiciendum: *Utrum sanè (inquit) ipsi cum vitiis & deformitatibus suorum corporum resurgent, quicumque in eis vitiosa & deformia membra gestarunt, inquirendo laborare, quid opus est? nequè enim fatigare nos debet incerta eorum habitudo vel pulchritudo, quorum erit certa & sempiterna damnatio.*

DICO III. Resurgent omnes in statu juvenilis ætatis, eâ staturâ ac dispositione corporis, quam seclusis impedimentis quisquè haberet post annum ætatis trigesimum, aut trigesimum quartum, aut circiter. Ita cum *Hieronymo & Augustino* Theologi communiter. Et ordinariè allegari solet illud Apostoli ad *Ephes. 4. Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Verùm genuinus hujus loci sensus est planè disparatus, hic videlicet (quem tradit noster *Sasbouth ibid.*) aut similis: donec fiamus firmi & constantes in cognitione & dilectione Christi, adeoque simus plenæ ætatis Christi, objectivè scilicet, id est, circa Christum ac res ad eum pertinentes, ut (quod sequitur) *jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ.* Sufficit equidem pro Conclusionem communis consensus, & exemplum ipsius Christi, qui in juvenili ætate triginta quatuor aut circiter annorum obiit & resurrexit: ac deniquè perfectio istius statûs, cui congruit corpus ætatis & staturæ perfectæ. Estquè idem sensus Doctorum de reprobis.

27.
Resurgent
omnes in
perfecta
ætate.

Manebit nihilominus staturarum, uti & colorum differentia: varietas enim hæc non de- decet, sed dum erit perfecta, pulchritudinem potius & oblectamentum generabit. Undè quisquè suam effigiem habebit, qualem in vita habuit, ut à cæteris dignosci queat; sed Beati ab omni deformitate puram. Undè non erit in eis macula nequè ruga: nequè pallor ex infirmitate aut labore contractus; nequè color niger, quatenus in Ethiopibus ex nimia solis adustione causatus: nequè statura gigantea, quatenus monstruosa aut vitio naturæ procedens; uti nec erunt Nani vel Pygmæi, in quibus natura ob vitium aliquid defecit: sed Christus supplebit, quidquid naturæ errantis vitio, aut quacumquè causâ extrinsecâ irrepit.

28.
Manebit
staturarum
& colorum
differentia.

Manebit denique post resurrectionem sexuum differentia, juxta catholicam & indubitatam Doctrinam, quam tradit *Augustinus, Hieronymus, Hilarius* & alii Patres, omnesquè Theologi; & noster *Castro V. Resurrectio, Hæresi 5.* doctrinam asserentem omnes resurrecturos in sexu virili appellat hæresim, quam *Armenis* tribuit *Guido Carmelita*: Et valde inconsideratè *Scoto 4. d. 20. num. 4.* adscripsit *A Lapide in cap. 4. ad Ephes. vers. 13.* non noscens distinguere inter textum *Scoti* & additionem ineptam alicujus ignoti (qui tamen excipit Deiparam) ab *Abraham* in correctiori Editione. Vide *Cavellum ibidem in Scholio.* Pro-

29.
Viri & sexuum.

D

batur.

batur hæc veritas : quia differentia sexuum non est vitium , aut ex vitio , sed ex natura. Undè ipse Deus ab initio teste Scripturâ fecit masculum & fœminam , adeoque & reficiet in novissimo die. Deinde Christus *Matt. 22.* ad objectionem *Saduceorum* resurrectionem negantium respondit , in resurrectione non futuras nuptias , non negavit autem non futuram sexuum varietatem ; quæ alioquin fuisset prima & planissima responsio. Nec obstat illud Apostoli *ad Ephes. 4.* *Donec occurramus omnes in virum perfectum.* Nam (ut ex supradictis constat) id planè disparatum sensum habet , nec de resurrectione intelligitur ; & quamquàm intelligeretur , per virtutem , velut principaliorē , deberet consequenter intelligi homo , sive masculus sive fœmina , phrasi Scripturæ usitatâ.

30. *Quadruplex gloria, seu dos corporum beatorum.* DICO IV. Corpora Sanctorum resurgent in quadruplici gloria ; videlicet Impassibilitate, Claritate, Subtilitate, & Agilitate; quæ quatuor dotes corporum gloriosorum appellantur, expressæ hoc Disticho :

*Clari, Subtiles, Agiles, Impassibilesque,
Omnes quadruplici pollebunt dote Beati.*

Ita unanimiter Theologi. Et insinuat Apostolus *1. ad Cor. 15.* *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione* (ubi designatur Impassibilitas) *seminatur in ignobilitate, surget in gloria* (ubi insinuat Claritas) *seminatur in infirmitate, surget in virtute* (ubi indicatur Agilitas) *seminatur corpus animale, surget corpus spiritale* ; ubi insinuat Subtilitas : etsi *ly spiritale* alium sensum admittat. Accedit exemplum Christi, qui post resurrectionem habuit ejusmodi ornamenta ; ipse autem cohæredes suos configurabit etiam quodad corpus corpori claritatis suæ. Et juxta Apostolum *1. ad Cor. 15.* *Qualis celestis (Christus) tales & celestes, electi ; supple, erunt.* Immo etiam ante mortem suam corporalem quædam signa harum dotium in corpore suo exhibuit ; Impassibilitatis quidem , jejunando quadraginta diebus & noctibus, & dum in ultima cœna sacramentaliter comederetur : Subtilitatis, cum clauso Virginis utero prodiit in Nativitate : Agilitatis , dum ambulavit super liquidum mare : Claritatis in sua transfiguratione. Quod observavit *Innoc. III. lib. 4. de Myst. Missæ c. 12.* Suspensæ fuerunt hæc dotes in Christo ante mortem suam ob nostrum bonum, & redemptionem, veluti per miraculum, contra exigentiam statûs beatifici & beatitudinis essentialis, à qua in corpus dimanant per quamdam redundantiam ; etsi tantum moraliter. Quod solum vult *Augustin. Epist. 56. ad Dioscorum* dicens : *Tam potenti naturâ Deus fecit animam, ut ex ejus plenissima beatitudine, quæ in fine temporum Sanctis promittitur, redundet etiam in inferiorem naturam, quod est corpus, non beatitudo, quæ fruētis & intelligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, id est, incorruptionis vigor.* E contra damnatorum corpora erunt passibilia,

obscura, gravia, crassa; congruè ad oppositum extremæ infelicitatis statum.

De singulis Dotibus restant quædam dicenda in particulari: ex quibus etiam amplius stabilietur præmissa Conclusio.

Q U Æ S T I O III.

De Impassibilitate Beatorum.

31. *Prima dos, impassibilitas.* FIDES docet corpora Sanctorum fore impassibilia. Patet ex verbis Apostoli *1. ad Cor. 15.* relatis *q. præc.* in fine. Quibus idem subdit : *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.* Immortalitatem dico, non solum imperfectam , quæ faciat corpora mori seu corrumpi non posse , sed planè perfectam , ut insuper nequè lædi, nequè dolore affici ullo modo possint *Non est enim* (inquit *Aug. Enchirid. cap. 92.*) *vera incorruptio seu immortalitas, nisi ubi salus nullo dolore corrumpitur. Ubi autem infelix mori non finitur, ut ita dicam, mors ipsa non moritur: & ubi dolor perpetuus non interimit, sed affligit, ipsa corruptio non finitur. Hæc in sanctis Scripturis mors secunda dicitur.* Itaque ad cumulum pertinet pœnæ, quod mori volent. & non poterunt, juxta illud *Apoc. 9.* *Quarum hi omnes mortem, & non invenient eam, desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.* Quare etsi damnatorum corpora non possint corrumpi vel mori, non sunt tamen impassibilia : nequè etiam ipsa corporum incorruptio seu immortalitas eis quasi jure debita confertur, sed quasi debitum medium divinæ justitiæ, quæ eis pœnarum æternitatem decrevit, ut viventes patiantur mortem numquàm interituram, juxta illud *Pf. 48.* *Mors depascet eos.*

Eadem Beatorum perfecta impassibilitas insinuat *Isaia 49.* *Non esurient, nequè sitient, & non percutiet eos æstus.* Idem habetur *Apoc. 7.* *Et c. 21.* dicitur : *Absterget Deus omnem lacrymam & c.* Deniq; idem exigit status ille felicissimus.

32. *Consistit in immunitate ab omni passione corruptiva & afflictiva.* Consistit itaque impassibilitas Beatorum in hoc, quod erunt perpetuò immunes ab omni passione corruptiva & afflictiva : adeo ut in æternum sint conservandi in optima totius corporis dispositione, nec ab ulla re, ut ferro, igne &c. per vim creatam lædi, nec dolore aut molestiâ affici queant. Sed difficultas moveri solet, undè hæc impassibilitas Beatorum proveniat ? Et quidem non sufficit in primis optimum temperamentum, sive ad impediendam læsionem aut molestiam extrinsecam, sive ad impediendam dissolutionem corporis ob continuam diminutionem caloris naturalis & consumptionem humidi radicalis. Quare nequè Adamo suffecisset ad arcendam mortem, etiam ab intrinseco aliquando obventuram, optimum quo præditus erat temperamentum, nisi alimentorum subsidio ac esu ligni vitæ mortem præpedivisset.

Non sufficit quoque procul dubio cessatio motûs cælorum : tum quia ista cessatio non facit

motus calor. facit damnatos (in quibus æquè locum habet) impassibiles: tum quia cessante motu calor (quem cessaturum, non est certum apud Doctores) adhuc agere possent causæ naturales, v.g. ignis comburere stupam applicatam.

Nequè in perfectum anima in corpore Doct. Non sufficit præterea perfectum animæ beatæ in corpus dominium: nam sola voluntas parum præstabit suo imperio circa causas naturales contrarias, si maneant invicem applicatæ, nisi aliquid eis physicè contrarium ponat; quod non facit. Quare etiam non sufficienter excluderet molestiam extrinsecam ex perceptione sensibilis ingrati, v.g. fœtoris, soni; ex qua nil deperderetur de dispositionibus corporis.

33. Nequè tantum in aliam quam qualitatem intrinsecam. Non rectè denique cum *Richardo, Paludano, Prapósito* & pluribus aliis refunditur perfecta impassibilitas in qualitatem aliquam intrinsecam. Nam vix potest ejusmodi qualitas mente concipi, quæ nimirum sit contraria calori & frigori, humori & siccitati, idquè non absolute nequè æqualiter, sed in una corporis parte toleret v.g. quatuor gradus caloris, & non plures, in alia sex, & non pauciores, prout diversæ partes diversum caloris temperamentum postulant: item quæ impediatur, nè corpus (quod utique durum non erit instar filicis) possit gladio dividi, quæ denique molestias omnes ex ingrati odoris, soni dissoni, & cæterorum sensibilium perceptione excludat. Eò magis, quod supernaturalis esset ista qualitas; quæ proinde cum qualitatibus naturalibus non habet formalem repugnantiam, nequè etiam efficit aliquid formaliter cum illis repugnans. Quod manifestius adhuc est, si qualitas ista statuatur spiritalis, & in ipsa anima: quam enim repugnantiam ista haberet cum qualitatibus materialibus? Undè talem qualitatem etiam divinitus repugnare, valdè probabile censet *Arriaga d. 56. n. 15.* hoc saltem manifestum est, esse intellectu difficile valdè. Quare ad tam abstrusam qualitatem immeritò recurritur, ubi restat via facilis & plana impassibilitatem explicandi.

34. Sed in Deum. Dicendum itaque cum *Scoto d. 49. q. 13. n. 9. Durando, Gabriele, Majore, Arriaga* & aliis Recentioribus, & probabile censet *Prapósito, Salas* & alii, causam impassibilitatis refundendam esse in Deum, qui intimo influxu temperamentum Beati perpetuò sic conservat, ut omnibus causis, tum internis, tum externis, sive corruptivis sive afflictivis, concursus denegat. Hic enim explicandi modus est clarus, facilis & sufficiens ad salvandam perfectam impassibilitatem ab Auctoritatibus assertam; nequè alius modus melior superest: nec denique aliquid obstat.

35. Etsi hoc modo impassibilitas sit ab extrinseco. Dices I. Impassibilitas Beatorum hoc modo solum esset ab extrinseco. Resp. id perinde esse, ad hoc ut sit dos corporis Beatorum. Sicut etiam dos in humanis non solet esse sponsæ intrinseca, sed valdè extrinseca. Adde jus ad talem impassibilitatem esse Beatis intrinsecum ratione meritorum & beatitudinis animæ. Ita rectè *Scotus sup. n. 10.* Adde insuper influxum seu conservationem, quæ corpus beati à Deo

jugiter conservatur, esse aut censeri quid intrinsecum ipsi Beato. Nec tale intrinsecum ab impassibilitate excludit *scotus*, sed potius comprehendit: ut proinde re ipsa cum *Scoto* coincadat *Lessius q. 4. a. 6. dub. 2.*

Dices II. Adam hoc modo erat impassibilis; inter quem tamen & Beatos agnoscenda est differentia; quam proinde etiam urget *Aug. 22. de civit. c. ult. Resp. N. Ass.* quia Beati sic conservantur à Deo; ut mori non possint; Adam verò erat immortalis, quia non debebat mori, seu poterat non mori, etsi posset etiam mori; ut rectè notat *Augustinus sup.* Deinde in Adamo erat semper eadem temperies caloris & cæterarum qualitatum: calor etiam naturalis paulatim in eo statu absumebat humidum, ideoquè contra mortem indigebat alimentis, ac denique extrinseca agentia potuissent eum lædere, nisi ea cavisset. At in Beatis semper est eadem temperies, nulla pugna calidi & humidi, aut necessitas alimenti; nullum denique extrinsecum agens potest lædere, adeò ut si in medio ignis constituti essent, nè capillus quidem in minimo immutaretur.

Petes, Cur contra extrinseca læsiva, v.g. gladium, malleum &c. non sufficiat subtilitas, quæ corpus beati sine resistantia penetrat quodlibet obvium? ex ea enim fieret, ut gladius in illud incidens ipsum non dividat, sed penetret; sicut si gladio vitreo verberes radium solis, non illum divides, sed absque ejus læsione penetrabis. Resp. subtilitas quidem ad hoc conferre potest, sed volente & permitte Beato penetrationem sui. Aliundè igitur provenire debet, quod corpus illius secari vel contundi non posset, quantumvis resisteret, seu penetrationem non admitteret. Similiter agilitas servire quidem posset ad ictus v.g. declinandos: sed impassibilitas perfecta requirit, ut ictus etiam non declinati nocere nequeant.

QUÆSTIO IV.

De Claritate Beatorum.

38. Secunda dos claritas. CLARITATEM esse futuram in corporibus Beatorum, colligi solet non solum ex illo Apostoli 1. ad Cor. 15. *Surget in gloria, splendoris scilicet, sicut sol, ut explicat Primasius: sed etiam ex Sap. 3. Fulgebunt justi. Et Matth. 13. Tunc justi fulgebunt, sicut sol & aliis locis.* Item ex transfiguratione Domini, cujus facies in illa resplenduit sicut sol, ut refertur *Matth. 17.* Quod divinâ providentiâ factum est, ut (teste Leone Papâ *Serm. de Transfigur.*) ejus sibi honoris consortium membra promitterent, qui in capite præfulsisset. Undè etiam Apostolus ad Philipp. 3. ait: *Salvatore expectamus, Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ conformatum, corpori claritatis suæ.* Hujus insuper dotis typus fuit in claritate vultus Moyfi. Denique consonant Patres, omnesquè Scholastici.

39.
Consistit
partim in
colorum &
figura pro-
portione.

Partim in
qualitate
lucis pul-
cherrima.

Eaque in-
trinsecâ ip-
sis corpori-
bus.

Consistit hæc claritas, partim in pulcherri-
ma colorum & perfectissima figuræ propor-
tione, juxta cujuslibet Beati naturale tempera-
mentum & meritum. Indè enim dicitur quis
esse clara seu splendida & fulgenti facie. Quare
Aug. 22. de civit. c. 19. ait: *Coloris porro suavitas
quanta erit, ubi iusti fulgebunt sicut sol in regno
Patris sui?* Et post resurrectionem suam Chris-
tus colores servavit, eosque occultatâ luce suâ
monstravit. Nequè congruit, ut gloria natu-
ram destruat, & venustatem mirabilem ex co-
lorum optima proportionem resultantem tollat.
Ita *Scotus 4. d. 49. qu. 15. num. 2.* Partim etiam
consistit in qualitate lucis pulcherrimæ, quæ
inmixta coloribus gratissimum divinâ virtute
præbebit intuentibus aspectum. Nequè tan-
tum erit hæc lux terminata in corporibus Bea-
torum, quæ illa faciat refulgere, sicut gladius
politus, aut speculum chalybeum luce solis ir-
radiatum fulget; sed est intrinseca ipsis corpo-
ribus, ut probabilius videtur *Roderico Arriaga
d. 56. n. 28.* & docent communiter Doctores.
Congruum namquè est, ut Beatorum corpora
fulgorem ex se emittant, nec solum emendica-
râ aliundè luce, atque adeò non semper æquali;
sed variâ fulgeant juxta variam vicinitatem aut
oppositionem ad varia corpora lucida. Idem
colligitur ex transfiguratione Domini, &
Scripturis comparantibus claritatem Beato-
rum claritati solis, utique soli intrinsecæ. Nil
tamen inde certi potest concludi (quidquid
Lessius q. 4. art. 6. dub. 3. existimet) Typus enim
in Transfiguratione exhibitus in Christo non
debet adæquatè respondere figurato in cæteris
Beatis; nequè adhuc probatum satis vidi, lu-
cem fuisse ipsi Christi faciei fulgenti intrinse-
câ. Comparatio quoquè Scripturæ non de-
bet per omnia currere: nam comparatur clari-
tas Beatorum, uti soli, sic lunæ & stellis *1. ad
Cor. 25.* cum tamen luna careat luce intrinsecâ,
solumquè luce solis irradiata clarescat. Equi-
dem communi Doctrinæ est adhærendum;
quam etiam Patres insinuant. Nec eidem ali-
quid obstat: non enim repugnat corpus aliquod
esse lucidum simul & coloratum, ut etiam do-
cet *Scotus in Reportatis d. 49. q. 14.* & patet in
multis mixtis, quæ nocte lucent. Immo (ut re-
fert *Lessius lib. 3. de Summo bono c. 5. n. 68.*) sunt
in India orientali Noctilucæ, seu nitedulæ cor-
pore & luce longè majores, ita ut facis usum in
tenebris præbeant. Hoc autem supposito (à cu-
jus veritate abstraxit *Scotus* in priori scripto *d.
49. q. 15.*) placet quoquè *Scoto* sup. n. 2. & 4.
quod in corporibus Beatorum ponatur lux.

40.
Cicatrices
Martyrum
peculiariter colora-
tas & luci-
das fore A-
liqui opi-
nantur.

Claritas
Beatorum

Specialiter autem in cicatricibus Martyrum
non improbabiler Aliqui opinantur ponen-
dos pulcherrimos colores, easquè peculiariter
fore lucidas. Deindè in diversis Sanctis juxta
meritorum differentiam erit claritas inæqualis,
ut cum aliis notavit *Scotus* sup. n. 2. Et videtur
colligi ex *1. ad Cor. 15. Stella differt à Stella in
claritate; sic & resurrectio mortuorum.* Denique
poterunt Beati pro arbitrio occultari non Bea-
tis: prout etiam sese & claritatē suam occultavit

Christus post resurrectionem. Quamvis enim
connaturaliter sequeretur immutatio visus,
etiam corporis non gloriosi: ad nutum tamen
Beati Deus occultat, non coagendo claritati ad-
visum immutandum, quatenus defectu con-
cursus divini lux nequit lumen aut species dif-
fundere, nequè etiam (si sit occultatio plena)
color species suas. Ita *Scotus* sup. n. 5. & alii pas-
sim: quidquid *Arriaga d. 46. n. 43.* probabilius
putet lucem Beatorum per hoc non videri,
quod Deus impediatur nè pro tunc resultet in
corpore. Undè sequeretur eo tempore Beatum
carere luce seu claritate suâ, quod inconueniens
est. Deinde sic non esset Beatus dicendus occul-
tare suam lucem, sed non habere. Deniquè dum
occultat suos colores, non caret illis, sed Deus
tantum non coagit ad diffusionem specierum;
ergo similiter fit, dum occultat suam lucem.

Dubium autem est, an corpora Sanctorum
futura sint transparentia? Nam quod sic docent
Varii. Et insinuat *Aug. 22. de Civit. c. 36.* & cla-
rius *Gregor. 18. Moral. cap. 31. in illud Job 28.*
Non adequabitur ei aurum vel vitrum. Juxta hos
itaque Auctores corpora Sanctorum erunt pel-
lucida & diaphana instar purissimæ crysalli,
adeò ut tota harmonia corporis humani cum
omnibus venis, nervis, arteriis, cæterisque in-
terioribus suâ lucē & colore præditis, oculis
pateat. Nihilominus *D. Bonav. d. 49. p. 2. d. 2.
q. 1.* *Scotus* sup. *Durandus, Tannerus,* & alii con-
trarium putant: eò quod transparentia ista non
satis consonet cum connaturali opacitate cor-
poris & ossium, & cum ipsa luce, præsertim
notabili: constat enim corpora lucidissima esse
densa & minimè transparentia, ut patet in sole
& stellis; quæ autem perspicua sunt & diapha-
na, esse magis apta; ut illuminentur, quàm
ut luceant. Nulla quoquè est ejusmodi trans-
parentiæ necessitas: sufficit enim ut interior
corporis harmonia menti pateat. Undè res hæc
inter incertas est relinquenda, donec ipsi postea
oculis alterutrum videamus.

Petes I. Quæ sit causa hujus claritatis? Resp.
præsupposito optimo temperamento primarum
qualitatum, quod est dispositio ad secundas
qualitates, causari colores, partim à forma sub-
stantiali, partim ab ipso Deo supplente defec-
tum formæ, non valent tantam colorum pul-
chritudinem producere. Qualitas autem lucis
non dimanat physicè à lumine gloriæ vel bea-
titudine animæ, sed producitur ab ipso Deo;
siquidem lumen gloriæ vel actus beatificus
nullam habet proportionem ad efficiendum
physicè qualitatem istam materialē: quæ pro-
inde non nisi moraliter ab ipso dimanat, quia vi-
delicet congruenter debetur claritas corpori,
cujus anima est gloriosa.

Petes II. An lux ista sit diversæ rationis seu
speciei à nostra. Resp. Neg. cum Doctoribus
passim contra Nonnullos: non enim subest ra-
tio sufficiens distinguendi; nequè videtur oc-
culos Apostolorum aliter immutasse lux cor-
poris Christi in transfiguratione, quàm lux
solis, cujus instar dicitur facies Christi res-
plen-

erit in aqua-
lis.

Et occulta-
bilis pro ar-
bitrio ipso-
rum.

Deo ad im-
mutandum
visum sub-
strahente
concursum.

Non autem
prohibente
lucem in
corpore re-
sultare.

41.
An corpora
Sanctorum
futura sint
transparentia.

42.
Quæ sit
causa cla-
ritatis bea-
torum.

43.
An lux ista
sit diversæ
rationis à
nostra.

plenduisse. Hinc tamen non fit efficax argumentum. Aliundè etiam argui potest distinctio specifica, videlicet quòd lux ista non calefaciet, uti nostra, seu de qua experientiam habemus. Ad quod tamen facile Respondetur lucem non calefacere, sed corpus lucidum vi caloris formalis aut virtualis, quo simul præditum est; nec tamen præditum esse debet corpus Beati, nisi juxta exigentiam temperamentum.

44. Et consequenter an naturalis in substantia.
Hinc sequitur lucem, etsi ultra naturalem exigentiam corporum beatorum sit futura, fore equidem in substantia naturalem. Immo non sequitur fore supernaturalem, etsi foret distinctæ rationis à luce solis: quidni enim posset equidem esse connaturalis alicui corpori naturali, saltem possibili, adeòque in substantia naturalis? Qui tamen specie distinctam lucem adstruunt, etiam putant esse supernaturalem, quasi ista necessariò connexa forent. Quæ supernaturalitas inde quoque difficultatem patitur, quòd visus corporalis haberet objectum supernaturale; & in Sententia eorundem Auctorum consequenter actum supernaturalem, cum juxta ipsos (de veritate non disputo) nequeat objectum supernaturale naturaliter videri: hæc autem & similia non satis congruè sine alio aliquo fundamento adstruuntur.

QUÆSTIO V.

De Agilitate Beatorum.

45. Tercia dos Agilitas.
RECEPTUM est apud omnes corpora Beatorum habitura singularem facilitatem in exercendo motu locali. Colligitur ex Apostolo 1. ad Cor. 15. Et Sap. 3. Fulgebunt justi, & tamquam scintilla in arundinetis discurrent. Similiter de corporibus gloriosis exponit Hieronymus illud Isaia 40. Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquila, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient. Quamvis aliter hunc locum explicet noster Sabouth, A Lapide & alii. Patet enim ex Aug. 1. 22. de Civit. cap. 30. & Anselmo lib. de Similitudinibus cap. 51. Ratio est: quia non decet corpora Sanctorum veluti stipites esse uni loco affixa, sed congruit usus connaturalis potentiae locomotivæ; utique plurimum perficiendæ (credibile est, quòd proportionatè ad merita) ad instar locomotivæ angelicæ: nam (ut ait Anselmus sup.) ipsis Angelis Dei aequè celeres erimus, qui dicto citius de calo ad terras, & è converso dilabuntur.

46. In quo consistat.
Itaque hæc dos agilitatis consistit in habilitate quadam velocissimè se movendi absque ulla difficultate aut defatigatione versùs omnem loci differentiam, id est, deorsum, & ad latus; idque non tantum motu progressivo (ut vult Durandus) sed etiam motu simplici movendo simul totum corpus instar sagittæ: ut rectè Scotus 4. d. 49. q. 14. & reliqui Theologi. Et patet, tum exemplo Christi, qui post resurrectionem suam cælos ascendit se toto, non autem movendo unam partem & alterâ quiescentem.

Herincx Sum. Theol. pars II.

do: tum ex congruentia perfectissimi statûs, in quo non carebit anima potentia sic se; adeoque & corpus alligatum movendi, quæ etiam prædita est in statu separationis à corpore: tum quia velocitas angelicæ similis (quam Patres asserunt) in motu de calo in terram, & contrà, brevissimo tempore, non rectè consistit cum innumerabili curtorum passuum alternatione, quæ foret necessaria.

Ratio porro indefatigabilitatis est: quia spiritus animales ad motum necessari non confumentur aut dissipabuntur, ob corporum impassibilitatem. Ratio verò movendi se motu simplici seu non progressivo est virtus motiva animæ, quæ non solum potest movere corpus & se cum corpore organicè seu mediantibus membris, movendo unum post alterum, sed etiam non organicè potest immediatè movere se ipsam & concomitanter totum corpus simul. Etsi pro statu vitæ hujus impediatur, nè anima hoc modo corpus suum hinc, saltem tam perfectè, movere possit. Quamvis imperfectè id cernatur in motu fursum per saltum.

Ratio denique tantæ velocitatis erit, partim vis motiva animæ, quæ sicut separata potest se velocissimè movere, sic poterit in corpore glorioso sibi alligato, in quo non erit peioris conditionis; partim specialis roboratio ejusdem potentiae divinitus conferenda, credibiliter juxta proportionem meritòrum: partim denique sublatio impedimentorum, ponderositatis videlicet terræ, cujus loco spiritus leves & subtilissimi succedent. Quare velocitati motûs non oberit gravitas: nam ipsa gravitas pro magna parte est corpori humano præternaturalis, adeoque tollenda (etsi non tota: quidquid Nonnulli dixerint; cum aliqua sit connaturalis dispositio humani corporis) & consequenter resistentia indè proveniens foret parvi momenti. Deindè hæc resistentia talis qualis posset à Deo impedi; utpotè proveniens ex gravitatione, quæ est effectus gravitatis ab ea divinitus separabilis. Denique vis motiva animæ specialiter perficietur, quantum velocitati motûs satis sit.

Sed dubitatur, utrùm vis motiva animæ sit perficienda intrinsecè? Affirmant plures censentes perficiendum esse per quamdam qualitatem; quam Nonnulli conferendâ putant corpori: Alii, & rectius, conferendam animæ, in qua est principium motûs, etiam ipsius corporis; cujus equidem dos censerì debet, quatenus animæ confertur in gratiam corporis, ut illud instar spiritûs moveatur. Optimè nihilominus censent, qui vim motivam solum extrinsecè per auxilium Dei ad nutum Beati perficiendam docent: tum quia qualitas ista difficulter est conceptibilis, præsertim quæ insit corpori, sitque indifferens ad principiandum motum velocissimum versùs omnem sitûs differentiam: tum quia rarò fortasse necessaria; ad quid enim post diem judicii frequens erit motus corporis adeò velox, cui anima non sufficiat? Tum denique, quia tale auxilium agnoscì debet

D 3

47.

Et quæ sit ratio indefatigabilitatis.

Item ratio movendi se motu simplici.

Ac tanta velocitatis.

48.

An vis motiva animæ sit perficienda intrinsecè?

Probabilius tantum per extrinsecum Dei auxilium.

debet in operibus miræ fortitudinis, & vires animæ superantibus: ad quæ etiam in Beatis potentia agnoscitur ab *Anselmo* & aliis auctoribus, ut v. g. sunt turre evertere, ingentes moles transferre &c. Cujus rei habemus exempla in Historiis Sanctorum, ut ait *Lessius lib. 3. de Summo bono cap. 3. num. 19.* in fine. Et confirmatur ex eo, quod Sancti sint futuri æquales Angelis, quibus hæc vis competit; immo naturaliter comperit etiam dæmonibus, quibus utique non debent Sancti hac in parte esse inferiores. Cumque ad hanc fortitudinem seu potentiam non requiratur corpus, censendum est illam competere etiam animabus Beatorum separatis. Immo post judicium & corpora resumpta vix aut nè vix apparet futura occasio operum tam miræ virtutis seu fortitudinis.

49. Non poterunt beati se movere de extremo in extremum nisi transendo per medium, Idq; motu successivo.

Pro fine notandum, quod Beati non poterunt se movere de extremo in extremum sine transitu per medium; uti nec possunt Angeli. Similiter motus continuus, etsi velocissimus, tamen successivus erit: alioquin enim eodem instanti essent Beatorum corpora in diversis locis, scilicet in medio & termino motus.

QUESTIO VI.

De Subtilitate Beatorum.

50. Quarta dos subtilitatis non clare ex Scriptura probatur.

Dos Subtilitatis non tam clare ex Scriptura probatur. Quod enim Apostolus 1. ad Cor. 15. ait: *Surget corpus spiritale*, intelligi posset cum *Titelmanno* de spiritualitate consistente in hoc, quod non indigebit alimentis, quodque immune erit à miseriis corporalibus; hoc autem spectat ad perfectam impassibilitatem. Sunt etiam Nonnulli, qui subtilitatis dotem admittunt quidem, sed in eo constituunt, quod corpus spiritui non erit rebelle, prout nostrum animale, sed ei ad nutum obediet, quodque sensibus perspicax erit; sicut perspicax ingenium subtile dicitur, eo quod pervadat seu penetret objecta aliis impervia seu non perspecta. Hi equidem non negant Beatis vim penetrandi corpora: sed hanc non computant inter dotes, nec intelligendam putant nomine subtilitatis.

51. Facultatem penetrandi corpora Quidam negant corporibus Beatorum.

Non est penetratio corporum impossibilis.

Inter Recentiores autem *Arriaga d. 56.* post varias dubitationes excitatas dicit fortè non esse futuram facultatem penetrandi corpora; tandemque hac in re haud parum dubius hæret. Eandem facultatem corporibus Beatorum Nonnulli negarunt: inter quos *Durandus* addit penetrationem corporum etiam divinitus esse impossibilem. Sed in hoc adversatur Doctrinæ Theologorum unanimiter, immo & Patrum, sine fundamento contra communem sensum coarctat omnipotentiam Dei. Immo hæc Dei potentia de facto eluxit in Christo, qui natus est clauso (ut Patres, & Theologi unanimiter) utero Virginis; clauso sepulchro resurrexit, clausis januis ad discipulos post resurrectionem intravit, denique in ascensione sua cælos penetravit juxta Apostolum

ad *Heb. 4.* Evasio autem *Durandi* dicentis ista contigisse sine vera penetratione per hoc quod Christus transiverit de extremo in extremum sine transitu per medium, repugnat in primis communi sensui, etiam Patrum. Deinde est gratis inventa; & in hac ipsa confugitur ad miraculum non minus difficile. Est denique contra communem apprehensionem: dum enim similia exempla leguntur, mox incidet cuius non prævento, ea per veram penetrationem contigisse.

Itaque in Beatorum corporibus admittenda est dos subtilitatis in hoc eoque propriissimo sensu, quod Beatus poterit instar cujusdam spiritus ad nutum suum pervadere, sive intime penetrare obvia corpora. Ea enim est singularissima spiritus proprietas, quæ proinde non est deneganda corpori, quod juxta Apostolum sup. *surget spiritale*. Deinde sic habet communis Doctrina, etiam à temporibus *S. Bonaventura*, qui 4. d. 49. part. 2. a. 3. q. 1. in corp. ait: *Omnes concedunt, quod corpora gloriosa habent dotem penetrabilitatis, id est subtilitatis.* Idem inter Patres docet *Ambrosius lib. 10. in Lucam cap. ult. Damascenus lib. 4. de fide cap. ult.* Præterea nihil notabile obstat. Accedit denique, quod explicatio subtilitatis per subjectionem ad spiritum & acumen sensuum, etiam conveniat Adamo pro statu innocentie; qui tamē ad sensum Apostoli 1. ad Cor. 15. non fuit tunc præditus corpore spiritali sed animali, ut ex textu patet.

Solum difficultas est, quæ sit causa hujus subtilitatis, seu undè oriatur? Non oritur in primis ex ablatione quantitatis, quæ vel est indistincta à materia, vel certè est proprietas ei maxime connaturalis. Non etiam ex aliqua intrinseca qualitate, ut quidam putarunt: est enim ægrè, aut nullatenus conceptibile (ut cætera omittam) quod qualitas aliqua tolleretur intrinsecam repugnantiam, quæ est inter duo corpora respectu ejusdem spatii, manente repugnantie fundamento, scilicet quantitate; sicut non potest tollere repugnantiam duarum formarum respectu ejusdem subjecti. Non præterea ex sublatione extensionis localis, etsi id probabilissimum putet *Amicus d. 2. sect. 17. n. 200.* nam illà (quæ juxta ipsum est proxima impenetrabilitatis causa) sublatà, competeret subtilitas etiam respectu alterius corporis gloriosi; quod tamen non est ab altero beato citra voluntatem suam penetrabile, juxta Doctores passim. Immo contra communem sensum posset etiam se ipsum Beatus penetrativè ponere in puncto. Deinde incongruè, ut salvetur transitoria penetratio, aufertur interim à Beatis multiplex connaturalis perfectio, tum scilicet ipsa localis extensio, tum visibilitas & palpabilitas respectu cujusvis sensus etiam corporis gloriosi, tum quod ipse Beatus nec videre nec tangere aliquid interim posset. Denique non apparet in Christo, præsertim cælos penetrante, de fuisse localis extensio: quæ sicut erat in Christo, dum Apostoli illum intuerentur euntem in cælum, sic credendum est toto ascensionis

52. Dos subtilitatis in proprio sensu adstruitur.

53. Non oritur ex ablatione quantitatis.

Nec ex qualitate intrinseca.

Nec etiam ex sublatione extensionis localis.

nis tempore mansisse, adeoque simul cum penetratiōe.

54. *Sed ex assistentia extrinseca Dei* His igitur & quibusdam aliis dicendi modis nihil aut minus probabilibus derelictis, rectissime dicitur cum Doctoribus passim, subtilitatem oriri ex assistentia extrinseca Dei, qui paratus est ad libitum Beati concurrere ad positionem illius in eodem spatio cum alio corpore. Sic enim simplicius res explicatur, & variae difficultates evitantur. Deinde hoc modo contigit penetratio in Christo secundum exempla præallegata. Et hinc patet, cur Beati non semper penetrent quælibet obvia corpora; quia videlicet usus hujus dotis semper subest voluntati Beati.

Non propterea est dicenda fuisse in Christo. Dices: Si res ita se habet, posset dici, Christum habuisse dotem subtilitatis, quando adhuc erat mortalis. Resp. Neg. Seq. quia assistentia divina tum ei concedebatur, non propter conditionem corporis Beati, quale Christus tunc necdum habebat, sed quia hoc decens erat ad ostendendam illius potentiam; prout ideo Deus ad quævis alia miracula humanitati Christi assistebat.

55. *Nec dabitur beatis ad penetratiōem propriorum membrorum.* Adverte cum D. Bonav. sup. ad 9, Scotus d. 49. q. 16. num. 21. vers. ad ultimum, Maldero, Lessio, Praposto & aliis passim, quod sicut Deus non concurret ad partes ejusdem Beati, v.g. manus & pedes, inter se penetrativè ponendas, eo quod minus decens id videatur: sic ob similem rationem non concurret cum Beato, ut se penetrativè ponat cum alio Beato: habet enim alius Beatus potestatem impediendi, nè corpus suum penetretur, dum non vult; id exigente perfectâ subjectione corporis sub anima beata. Varii tamen putant, id posse fieri, altero Beato consentiente, sive permittente. Quod etiam indicat Scotus sup. impenetrabilitatem alterius corporis gloriosi referens in imperium voluntatis alterius Beati, scilicet non consentientis.

Q U Æ S T I O VII.

An Beati resumptis corporibus sint habituri operationes sensuum?

56. *Beati resumptis corporibus erunt instructi organo sensuum.* NON est dubium, quin Beati resumptis corporibus erunt perfectissime instructi organo sensuum, tum externorum, tum interni: id enim ad integritatem corporis est necessarium.

Habebuntque aliquas sensuum operationes. Non est etiam dubitandum, quin, in genere loquendo, sint habituri aliquas sensuum operationes: tum quia omnes illæ potentiae non debent absque necessitate perpetuò privari suis operationibus: tum quia corpori animato animâ rationali maximè est id connaturale, neque indecens statui beatifico: tum quia decet beatitudinem hominis etiam in parte sensitiva compleri, in qua sensit in hac vita austeritates & passiones: tum quia in eadem parte sensitiva damnati maximè torquebuntur. Adde, quod alioquin resuscitatio corporum ad som-

num quemdam perpetuum magis videretur instituta, quàm ad vitam; quæ in vigilia, id est sensuum exercitio maximè apparet.

Ac in primis Beati exercebunt in corporibus gloriosis operationes sensus interni ac appetitus; quia & sunt nobilissimæ operationes, & in his torquebuntur damnati. Fortè etiam pars sensitiva quodammodo in Deum subphantasticis imaginibus propositum, v.g. tamquam immensam lucem, dulcedinem &c. tendet, similique suavitate afficietur: quam etiam hic subinde in inferioribus animæ viribus Sancti contemplando Deum sentiunt, & quidem tam notabilem, ut corporis imbecillitas vix sit ferendo, dum scilicet intellectu in Deum tendente, etiam phantasia imagines concipit, & appetitus concupiscit, sicquè cor & caro exultant in Deum vivum.

Secundò juxta omnes Doctores videbunt in primis gloriosam Christi humanitatem; de qua intelligi potest illud 19. Joh. In carne mea videbo Deum meum. Deinde B. Virginem, & se ipsos, ac alios sanctos, singulos instar solis fulgentes, instar fratrum charissimos. Denique structuram cæli empyrei, pluraquè alia corpora oculis gratissima, undè indicibilis voluptas connaturaliter orietur. Ratio est: tum quia id exigat status corporis gloriosi animati: tum quia ex parte visus erit optima dispositio, ex parte objecti maxima claritas.

Tertiò juxta omnes Doctores tangent: cum nihil obstat. Ipsa quoquè corpora Sanctorum post resurrectionem fore palpabilia, patet ex corpore Christi Luca ult.

De aliis sensibus non omnes consentiunt. Nam de auditu dubius manet D. Bonav. 4. d. 49. p. 2. art. 1. q. 1. in corp. De gustu & olfactu negat tum ipse ibid. tum diversi alii Doctores. Receptæ nihilominus Doctrinæ adhæret Seraphicus Doctor Soliloquii cap. 4. post. med. dicens: Ibi erunt omnes sensus in actibus suis. Ibi enim oculus videbit decorem speciosissimum, gustus sentiet saporem dulcissimum, olfactus odorabit odorem suavissimum, tactus amplexabitur objectum deliciosissimum, auditus immutabitur per sonum jucundissimum; ibi enim cum mens in exultationem rapitur, lingua in canticum laudis elevatur.

Quartò itaque juxta Doctores communiter Beati audient. Nam invicem loquentur & laudem Deo cantabunt juxta Greg. 8. Moral. c. 29. Et alios Patres. Et colligitur ex Ps. 149. Exaltationes Dei in gutture eorum. Estquè planè decens, ut homo constans animâ & corpore etiam corporaliter laudet Deum. Itaque similiter sunt audituri; cum vox esse non soleat, ubi non est auditus. Nec requirit locutio, ut aer mittatur extra corpus. Quod autem ad transmissionem specierum soni attinet, valde credibile est in ipso cælo empyreo esse auram quamdam spirabilem instar aeris. Deinde si species sint necessariæ auditui, nec diffundi possent, facile esset Deo illas auditui infundere, nè Beatus tam naturali & congruâ operatione in perpetuum fraudetur.

57. *Ac in primis operationes sensus interni & appetitus.*

58. *Doinde videbunt Christi humanitatem B. Virginem ac plura alia.*

Etiam tangent.

59. *Et audient.*

Non enim
lingua, sed
linguarum
varietas
cessabit.

Qua lin-
gua futura
sit Beatis
inter se or-
dinaria.

60. Etiam Beati
olfacient.

Et verosi-
militer gus-
tabunt.

Nequē obstat illud Apostoli 1. Cor. 13. *sive lingua cessabit.* Nam cessabit non lingua, sed linguarum varietas, dum omnibus erit unum labium electum. Esto simul non sit fortasse defutura facultas interdum utendi indifferenter omnibus linguis, quarum perfectam notitiam à Deo infusam singuli habebunt. Quæ verò lingua Beatis inter se ordinaria sit futura, diversæ sunt & planè incertæ conjecturæ. Nam Aliqui putant, quòd lingua Latina; Alii rectius quòd Hebraica, utpotè primigenia, & à Deo Adæ indita, ac usquē ad linguarum confusionē omnibus communis; Alii deniquē, & fortè optimè, quòd lingua nova à Christo instituenda, quæ elegantia, dulcedine & copiâ omnes excedat linguas hujus vitæ, etiam Hebræam, cui non inest tanta elegantia & suavitas, ut notat A Lapide in 1. Cor. 13.

Quintò olfacient juxta Doctores passim; si enim in inferno sit odor teterrimus, ipsaque corpora damnatorum foetidissima, cur non credamus in cælo futurum odorem suavissimum? Deinde si corpora Sanctorum miro odore fragrant hîc in terris; quantò ampliùs gloriosa suavissimum spirabunt odorē? quamvis absquē eorum resolutione, aut exhalationū evaporatione, quæ ad odorem est necessaria. Sextò deniquē verosimiliter gustabunt Beati, non quidem cibum aut potum in ordine ad nutritionem vel digestionem, sed perpetuum quendam humorem optimi temperamenti in organo gustûs futurum, qui mellifluâ ac nectareâ quâdam saporis suavitate linguam & palatum afficiat. Et quidem credibile censeat *amicus d. 2. sect. 18. num. 225.* Beatos percepturos saporem, quem quisquē pro libitu voluerit. Nam si (inquit) hanc virtutem habuit manna, quod olim Angelorum ministerio Deus præparavit filiis Israël in deserto, quantò magis credendum est, id habiturum manna cæleste virtute Dei præparandum in faucibus Beatorum?

Quæ omnia elegantissimè expressit S. Laurentius Justinianus l. de Disciplina Monastica conversationis cap. 23. dicens: *Caro spiritalis effecta per omnes sensus suos multimodis exuberabit deliciis: Delectabitur oculus in amabili redemptoris aspectu, melodica cantica civium supernorum non mediocriter mulcebunt auditum. Fragrans quoque suavitas cælestium odoramentorum mirâ liquefactione resperget odoratum. Indicibilis etiam dulcedo omnium delectabilium mellifluâ quâdam & jucundâ suavitate oris saginabit palatum. Ipse demum tactus sibi congruis abundabit deliciis, quas experti norunt. Fas etenim non est, ut in illa cælesti gloria quidquàm vacet à Dei laude: quin potius justum, ut cuncta corporis membra suum modo proprio efferant Conditozem, quatenus sicut ab ipso sumpsere principium, ita & in illum deducant suæ beatitudinis finem: ut sit Deus omnia in omnibus.* De iisdem cælestibus gaudiis deliciosè & piè admodum, verbis ferè aliorum Patrum, tractat D. Bonavent. Soliloquii cap. 4. *Compend. Theol. Verit. lib. 7. cap. 31. & alibi.*

Pro fine præsentis de cælesti gloria disputationis observandum est, Sanctos intrâ ipsum cælum empyreum, non autem suprâ illud cum Christo regnatos esse, juxta communem sententiam contra quorundam (ut referatur) opinionem, seu potius somnium. Nam juxta Trid. ss. 25. in decreto de Invocat. Sanctor. Beati sunt in cælo. Idem habent Patres. Si autem essent supra superficiem convexam, non essent verè in cælo, sed extrâ in vacuo immenso. Deinde sic essent in nihilo. Prætereà id repugnat communi conceptui, etiam fidelium piorum. Ulteriùs, locus iste non congruit amenitati palatii; quod undiquē formosissimum esse debet. Deniquē perinde ibi essent, ac si Princeps cum suis aulicis esset supra tectum palatii sui, ibiquē habitaret. Dicitur autem Christus ad Ephes. 4. ascendisse super omnes cælos, scilicet notos naturaliter, aut etiam super empyreum, quantum ad partem illius, quia est supra pavementum illius elevatus.

61. Quæ omnia pulchrâ Auctoritate stabiluntur

62. Sancti non suprâ sed in cælo cum Christo regnabunt.

DISPUTATIO QUARTA.

De Damnatione & Pœnis peccatorum post hanc vitam.

QUÆSTIO I.

De Subterraneis animarum receptaculis.

1. SUBTERRANEA animarum receptacula riserunt & rident varii recentiores Sectarii post Calvinum, suo ipsi malo postea experturi, quod hîc agnoscere detrectarunt.

Dantur subterranea animarum receptacula At in terminis generalibus oppositum est apud omnes indubitatum, ex articulo fidei in Symbolo Apostolorum, quem resumit & explicat Concilium Lateranense sub Innocentio III. cap. 1. dicens: *Descendit ad inferos, resurrexit à mor-*

tuis, ascendit in calum; sed descendit in anima, resurrexit in carne, ascendit pariter in utroquē. Idem patet ex Scripturis plurimis, quæ mentionem faciunt inferni, & inferiorum terrarum partium, quò descendunt animæ defunctorum: quæ omnino intelligendæ sunt juxta proprietatem litteræ, atquē ita à Patribus semper intellectæ fuerunt. Litteræ proprietatem in voce *Infernus*, non solum juxta idioma Latinum, sed etiam Græcum ac Hebraicum, urget Bellarminus lib. 4. de Christo cap. 10.

Primò itaque omnes Catholici statuunt infernum damnatorum, qui antonomastice dicitur infernus. De quo Ps. 54. *Descendant in infernum viventes. Job 21. Ducunt in bonis dies suos,*

2. Videlicet infernus damnatorum.

suos, & in puncto ad inferna descendunt. Luca 16. *Mortuus est dives, & sepultus est in inferno.* Et *Florentinum in Litt.* Unionis definit animas impiorum *mox in infernum descendere.* Idem tradunt unanimiter Patres. Solùm videri posset dubius fuisse *Augustinus lib. 12, de Gen. ad litt. cap. 33. & 34.* an infernus sit locus aliquis corporalis. Sed præterquàm, quòd in libris istis se potius inquirere quàm resolvere fateatur 2. *Retract. cap. 24.* alibi satis expresse tradit Doctrinam Catholicam, ut 21. *de Civit. cap. 10.* Item in *Psal. 49. & 51.* Immo locum præfatum expresse corrigit 2. *Retract. 24.* dicens: *De inferis magis mihi videor docere debuisse, quòd sub terris sint, quàm rationem reddere, cur sub terris esse credantur sive dicantur, quasi non ita sit.* Quin immo citatis *capp. super Genesim*, expresse fatetur Christi secundum animam verum descensum ad locum externum & infernum, ex quo aliquos liberaret. Ut proinde nè ibi quidem juxta *Hæzer Tom. 2. Anatom. columnæ mihi 425.* videatur negasse locum externum & infernum damnatorum, sed tantum ab animabus exclusisse locum, quasi incapacibus proprii loci corporalis, aut ullius differentiae localis. Vide *August. ibid. cap. 32.*

3.
Lymbus
Patrum.

Secundò statuunt omnes Patres & Doctores Catholici lymbum Patrum ante passionem Christi, in quo ratione peccati originalis animæ sanctæ sufficienter purgatæ expectabant redemptionem suam, januis cæli, quas primus Adam peccando occluserat, necdum reſeratis per secundum Adam. De hoc dixit *Ezechias Isaia 38. In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi.* Et *Job cap. 13, Si sustinero, infernus domus mea est.* Et *Jacob Gen. 37. Descendam ad filium meum lugens in infernum.* De eodem indubiè, saltem principaliter, intelligitur, quod in Scriptura & Symbolo Apostolorum traditur, de descensu Christi ad inferos sive in inferiores partes terræ: descendit enim ad animas sanctas, ut illas inde eriperet, suamque præſentiâ solaretur, ac beatificaret. Nequè id Christo propriè fuit pœna, sed is fuit in loco pœnæ sine pœna, ut loquitur *D. Bonav. 3. d. 22. a. 1. q. 4. in corp.* Qui modus loquendi est conformior Patribus, juxta *Bellarminum sup. cap. 16.* quàm alter *Divi Thomæ*, qui (ut refert *Bellarminus*) videtur dicere, fuisse Christo aliquam pœnam, esse in inferno secundum animam, & in sepulchro secundum carnem. Blasphemum verò est, quod *Calvinus* apud *Bellarminum sup. cap. 8.* hunc descensum intelligit de descensu ad pœnas damnatorum. Quamquàm incertum sit, an ad locum saltem damnatorum anima realiter accesserit; prout accessisse putat *Bellarmin. sup.* Tortum quoque est & contra omnes Patres, quod *Beza* intelligit per inferos ipsum sepulchrum, quasi dum *Actor. 2.* in persona Christi dicitur: *Non dereliques animam meam in inferno*, sensus sit: non dereliques cadaver meum in sepulchro. Sanè *Jacob* existimabat filium suum *Joseph*, velut à fera pessima devoratum, carere sepulchro; &

tamen loquitur confidenter: *Descendam ad filium meum in infernum.* David quoque *Psal. 138.* ascensum in cælum quasi locum altissimum opponit descensui in infernum; non utique in sepulchrum, quod vix paucis palmis à terræ superficie abest. Nec sepulchrum potest dici *infernus inferior* ex quo se erutum gratulatur *Psal. 85.* Nec de sepulchro cadaveris loquitur *Psal. 93.* dicens: *Nisi quia Dominus adjuvit me, paulò minùs habitasset in inferno anima mea.* Nequè in novo Testamento usquàm leguntur justis satis purgati descendere ad infernum, etsi cadavera inferantur sepulchro, utique quia (ut utar verbis *Augustini 20. de Civit. cap. 15.*) *Deinceps boni fideles effuso illo pretio Sanguinis Christi jam redempti, prorsus inferos nesciunt.*

Vocatur autem lymbus Patrum, tum infernus, tum sinus Abrahæ. Infernus siquidem semper in malam partem accipitur, ut notat *Augustinus 12. de Gen. ad litt. cap. 33.* At sinus Abrahæ semper in bonam partem; utpotè sonans quietem, certam expectationem gloriæ, carentiam pœnarum. Undè Patriarchæ antiqui erant ibi sinè mœrore, sed potius in consolatione, juxta illud quod de *Lazaro* dicitur *Luca 16. Nunc autem hic consolatur.* Ob hoc etiam per sinum Abrahæ tempore novi Testamenti subinde intelligitur ipsa cælestis gloria, à Patribus, & Ecclesiâ in Officio sepulturæ: *In sinum Abrahæ Angeli deducant te.* Itaque lymbus Patrum dicitur infernus, quatenus quodammodò participat in malo, tum ratione loci, tum ob carentiam luminis beati; dicitur autem sinus Abrahæ, quatenus participat in bono, ut rectè *D. Bonavent. 4. d. 45. art. 1. quæst. 1. in corp.*

Tertiò statuunt Scholastici communiter lymbum puerorum cum solo originali peccato decedentium: horum enim animas etiam in puerorum infernum descendere definit *Florentinum in Litt. Unionis.* De hoc tamen receptaculo non tam certum est, an sit separatum à loco damnatorum per vallum seu terram intermediam. Sunt enim qui existimant esse eandem utriusque cavitatem; sic tamen ut in una illius parte sint istæ animæ, quæ in perpetuum erunt sinè odio Dei vel actuali deordinatione voluntatis, in alia verò parte sint animæ impiorum. Quòd libentiùs amplectuntur pauciores illi, qui ejusmodi parvulis tormentum ignis adscribunt: quamquàm & alii nonnulli, qui illos ab igne eximunt, eos equidem in parte sequestræ ejusdem cavitatis, in qua ignis non sit aut affligat, constituent; eò quòd sic planiùs accipi videatur definitio *Florentini* asserentis tam de illis, quàm de impiis, quòd *descendant in infernum.* Quod tamen non multum urget identitatem numericam loci, etiam quòd cavitate eandem: nequè enim fuit intentum Concilii, vel ad illud ullatenus pertinebat præjudicare tam solemnem Doctrinam *S. Bonaventuræ*, & aliorum communiter de Lymbo puerorum. Sunt præterea, qui pro animabus morientium

4.

5.

Lymbus
puerorum.

tium

6.
Purgatio-
nium.

tium cum solo originali & veniali statuunt locum specialem, in quo purgentur per ignem à venialibus, donec satisfactæ transferantur ad locum ab ignis cruciatu immunem.

Quartò deniquè Scholastici unanimiter statuunt receptaculum in visceribus terræ pro animabus iustorum adhuc purgandis à culpis levioribus, aut pœnis temporalibus restantibus ex mortalibus quòdā culpam dimissis: quæ post sufficientem purgationem transferantur antè mortem Christi ad lymbum Patrum, post illam verò ad gloriam & regnum cælestem. Cui quidem Doctrinæ tam communi non est temerè resistendum: accedente eo, quòd locus iste carceri & punitiōi sit aptissimus, quodquè idem de lymbo Patrum (qui procul dubio fuit locus longè felicior) secundum Scripturam & Patres indubitatè sentiendum sit. Ad quod confirmandum adduci præterea potest, quòd (ut significatur *Actor. 2.* & *1. Pet. 3.* & alibi) Christus descendens ad inferos liberaverit aliquos ex pœnis seu tormentis; non quidem damnatos: uti certum est: non etiam animas existentes in lymbo, utpote quæ sinè tormentis in sinu Abraham requiescerent: ergo existentes in purgatorio. Et quidem probabile est, Christum omnes ibidem tunc existentes pariter inde per potestatis plenitudinem liberali pœnarum indulgentiâ extraxisse. Et consonat *Greg. Hom. 22. in Evang.* dicens de Christo: *Omnia traxit, qui de electis suis apud inferos nullum reliquit.* De iisdem inferis Varii intelligunt, quod ad *Philip. 2.* dicitur: *In nomine Jesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & inferorum.*

7.
Anima præ-
ter commu-
nem legem
interdum
aliis in lo-
cis purgata
dicuntur.

Notandum autem ex *D. Bonaventura d. 20. p. 1. art. 1. quest. 6. in corp.* locum purgatorii esse quidem determinatum infra nos sub terra, secundum legem communem; tamen secundum specialem dispensationem divinam animas interdum aliis in locis purgari; prout variæ historiæ ac revelationes testantur. Quarum una refertur à *S. Gregorio 4. Dialog. cap. 40.* de anima Paschæii Diaconi, quæ apparuit Germano episcopo Capuano, significans eundem se in angularibus (aliàs angulanis) thermis seu balneis, in quibus ex præscripto medicorum Germanus episcopus se lavare debebat, tamquam pœnali loco deputatum fuisse. Idquæ sit sive propter celeriores purgationem, ut possint aliis suam indigentiam revelare: sive propter nostram instructionem, ut recogitemus magnam pœnam post hanc vitam infligi peccantibus: sive propter alicujus Sancti impetrationem.

QUÆSTIO II.

An dentur post hanc vitam pœnæ temporales seu Purgatorii?

8.
Status
questionis.

NON quæritur principaliter de loco pœnarum (de quo *quest. præc.*) sed de pœnis ipsis, an videlicet adulti decedentes in statu gratiæ, antequàm ad cælestem gloriam admit-

tantur, subire debeant pœnas aliquas temporales, sive ob peccata quòdā culpam quidem remissa, sed non quòdā totum reatum pœnæ temporalis, sive ob peccata levia, quibuscum hinc migraverunt.

Negarunt *Henriciani & Petrobusiani*. Referuntur etiam pro eodem Errore Græci & Armeni apud *Guidonem Carmelitam & Alphonsum à Castro V. Purgatorium*. In Concilio tamen Florentino Græci protestati sunt, se Purgatorium credere, sed differre solùm à Latinis quòdā qualitatē pœnæ, an scilicet sit cruciatus ignis corporalis. Negarunt denique post *Waldenses & Wicleffistas Lutherus, Calvinus*, cæteri què Sectarii recentiores, quamvis inter illos Varii in hac re sibi non constiterint; signanter ipse *Lutherus*, qui in *disputatione Lipsiæ habitâ cum Eckio cap. de Purgatorio*, fatetur se fortiter credere, immo scire, purgatorium esse: & in *Resolut. de Indulgentiis Concl. 15.* dicit id sibi certissimum esse: ut videre est apud *Judocum Coccium Tom. 2. lib. 7. art. 5.* Alibi assertioni Purgatorii errores admiscuit. Alibi tandem totum expunxit, *Epist. ad Waldenses* scribens: *Quod negatis Purgatorium, & damnatis Missas, per omnia probo.*

DICO: Fide certissimum est, dari post hanc vitam pœnas temporales Purgatorii. Ita definivit *Florentinum in Litteris Unionis, & Tridentinum sess. 25. in Decreto de Purgatorio*.

Probatur I. Ex suffragiis, quæ rectè & utiliter fiunt pro defunctis; atqui non pro iis, qui sunt in cælo vel in inferno, ut apud omnes in confesso est: ergo pro iis, qui sunt in purgatorio, seu pœnis temporalibus, à quibus videlicet suffragiorum subsidio liberentur. Major patet ex Scriptura *2. Machab. 12.* ubi legitur Judas Machabæus curasse offerri sacrificia pro defunctis; idemquè factum laudatur ibidem his verbis: *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.* Duos autem primos libros Machabæorum, non Judæi, sed Ecclesia Catholica pro Canonicis habet, ex Declaratione *Innocentii 1. Augustini & Coëpiscoporum Africæ in Concilio Carthaginensi, Euperii cum Episcopis Galliæ, Gelasii in Concilio Romano*, & novissimè *Tridentini*: ut proinde frustra reclamant Hæretici, studio non tam veritatis, quàm contradicendi Romanæ Ecclesiæ.

Eadem Major patet ex praxi & judicio perpetuo Ecclesiæ: quæ evidenter constat ex antiquissimis Liturgiis, Romanâ, Hierosolymitanâ, Alexandrinâ & aliis, *Dionysio Ariopagita & aliis veteribus Patribus*, apud *Coccium sup. & alios*. Sufficiat nobis unicus *Augustinus lib. de Cura pro mortuis cap. 1.* dicens: *In Machabæorum libris legimus oblatum pro mortuis, sacrificium. Sed etsi nusquàm in Scripturis veteribus omnino legeretur, non parva tamen est universæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, auctoritas: ubi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad ejus altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum.*

Ideo-

Errores hæ-
reticorum.

9.
Veritas ec-
clesiastica sta-
tuit Purga-
torias pœ-
nas.

Ex suffra-
giis.

Ex Liturgiis
& Patribus

Ideoquæ inter Aërii hæreses numeratur ab eodem August. Hæresi 53. & Epiphano Hæresi 75. quod dixerit, suffragia vivorum defunctis non prodesse.

10. Probatur Conclusio II. Quia constat hominem etiam justum quotidie labi in levia peccata, in quibus etiam sæpenumero contingit ipsum discedere ex corpore, ante obtentam eorundem remissionem; igitur talis purgari debet ab ejusmodi peccatis post hanc vitam, subeundo pœnam illis debitam (quæ utique tantum est temporalis) quia non est dedecus peccati sine decore instituti vindictivæ: cui, cum in præsentī vita satisfactum non sit, satisfieri debet in altera vita, antequam quis admittatur ad regnum cæleste, in quod nihil coinquinatum aut ulli pœnæ seu miseriæ obnoxium intrabit.

Ac ex pœnis post remissionem culpæ parum plerumque remanentibus. Probatur III. Quia remissa culpâ mortali, adeoque reatu pœnæ æternæ, remanet plerumque reatus alicujus pœnæ temporalis, non solum in cautelam peccati futuri, sed etiam in vindictam præteriti, ut Fides docet, & alibi contra Hæreticos plenius probabitur: ergo ii, qui moriuntur obnoxii ejusmodi pœnis, quæ videlicet per opera pietatis Christianæ non extinxerunt, debent illas persolvere postea: quas vocamus pœnas Purgatorii.

11. Probatur IV. Ex variis Scripturis, Matth. 12. Qui autem dixerit (scilicet blasphemiam) in Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Quod (ut notat August. 21. de Civit. cap. 24.) non rectè diceretur, si nullum umquam peccatum in futuro sæculo remitteretur. Eodem loco usus est ante Augustinum Ambrosius, & post utrumque Isidorus, Gregorius, Beda, Fulgentius, Bernardus apud Estium d. 21. §. 1. Nec rectè Responderetur, Christum id dixisse per exaggerationem: nam id non censendus est fecisse inepto sermone, adhibendo unum membrum fictitium. Quare sicut inde rectè colligitur esse aliquod futurum sæculum, sic & peccata quædam in illo remitti. Et 1. ad Cor. 3. docet Apostolus (ut plerique Patres exponunt) in divino iudicio aliquorum opera, denotata per aurum, argentum, lapides pretiosos, mansura & mercedem acceptura; aliorum verò opera, denotata per ligna, fœnum, stipulas, arsuræ & detrimentum passura, ratione videlicet pœnæ temporalis subeundæ: ideoquæ subdit: ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.

Unde Augustinus in Psal. 37. mox post initium, Deum alloquitur: In hac vita purges me, & talem me reddas, cui jam emundatorio igne non opus sit, propter illos, qui salvi erunt, sic tamen quasi per ignem. Quare? nisi quia hic ædificant supra fundamentum ligna, fœnum, stipulam. Ædificarent autem aurum, argentum, lapides pretiosos, & de utroque igne securi essent: non solum de illo æterno, qui in æternum cruciaturus est impios; sed etiam de illo, qui emundabit eos, qui per ignem salvi erunt. Alia loca Scripturæ, & clarissima Patrum purgatorium asserentium tes-

timonia vide apud Coccium sup. Bellarm. lib. 1. de Purgat. cap. 6. Valentia & alios. Solvendæ nunc restant Objectiones Hæreticorum; quæ tamen sunt parvi momenti.

Objiciunt Hæretici I. varia Scripturæ loca. In primis illud Eccli. 11. Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit. Resp. per Aquilonem intelligi statum reproborum, sive (omissis variis expositionibus, quarum nulla Hæreticis favet) in Dei inimicitia morientium; per Austrum verò statum electorum seu in amicitia Dei decedentium: ab uno autem statu in alium non est commutatio. Animæ itaque purgatorii cadunt ad Austrum: sicut & animæ Sanctorum veteris Testamenti, etsi non essent mox in statu Beatitudinis.

Deinde allegant illud Matth. 25. Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Resp. inde solum probari post diem extremi iudicii non fore locum aut pœnas purgatorii: quod omnes Catholici profitentur. Quare quod circa tempus iudicii diuturnitati temporis deerit, pœnæ gravitate compensabitur; nisi fortè Sanctorum intercessionibus misericorditer condonetur. Attamen quod ante iudicii diem non omnes animæ sint in cælo aut in inferno, patet ex Sanctis veteris Testamenti, qui ante Christi passionem fuerunt carcere quodam conclusi, redemptionem Christi expectantes, ipsomet Calvino fatente. Similiter diversi à mortuis excitati fuerunt, tum in veteri, tum in novo Testamento, etiam ab ipso Christo; & circa tempus Resurrectionis Christi multa corpora Sanctorum qui dormierant surrexerunt Matth. 27. Eorum autem animæ non fuerunt in inferno, ubi nulla redemptio, neque etiam in cælo: ergo in loco tertio; adeoque pariter salvâ Scripturâ potest statui locus purgatorii.

Denique urgent quod Apoc. 14. generaliter dicitur: Beati mortui, qui in Domino moriuntur; amodò jam dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis. Resp. quod hoc intelligatur à quibusdam de Martyribus: ab aliis, de perfectè in Domino morientibus, sic ut ab omni macula & reatu immunes sint; ab aliis, de Sanctis novi Testamenti, quod videlicet hi mox à morte & purgatione sint beati & mercedem laborum accipiant, secus quàm Sancti veteris Testamenti. Ab aliis denique generaliter intelligitur de iustis morientibus, qui mox beati sunt sive re ipsâ, sive (si purgandi sint) certâ expectatione. Qui nihilominus requiescunt à laboribus & certaminibus hujus vitæ, quia non est deinceps dies in quo laborare valeant merendo; non tamen requiescunt à pœnis, opera enim illorum, uti bona, sic & mala necdum expurgata, sequuntur illos, uti subditur.

Objiciunt II. quædam loca Patrum, in quibus significant post mortem non esse locum satisfactioni, emendationi aut pœnitentiæ. Sic loquitur Cyprianus Tract. contra Demetrianum in fine. Chrysostomus & alii.

Sed

12.

Explicatur quædam loca Scripturæ.

13.

Explican-
tur nonnul-
la loca Pa-
trum.

Sed manifestè loquuntur de satisfactione & emendatione, quâ quis ex malo & injusto fiat bonus & justus. Quàm clarè autem asserant purgatorium videre est in Cypriano Epist. 52. post med. aliàs lib. 4. Epist. 2. & Epist. 66. aliàs lib. 1. Epist. 9. Chrysostomo in sua Liturgia. Homil. 32. in c. 9. Matth. post med. & alibi sæpè.

De Augustino cavillantur Hæretici, quòd de purgatorio dubitaverit *Enchiridii cap. 68. & lib. 21. de Civit. cap. 26. & lib. de Fide & Operibus cap. 16.* Verum ibi solùm dubitat de modo purgationis, an scilicet quædam animæ ibi purgentur à vitiosis affectibus, quibuscum discesserunt, sicut in hoc sæculo multi purgantur igne tribulationis ab amore rerum sæcularium.

De substantia tamen purgatorii adedò Augustinus non dubitavit, ut *Serm. 32. de verbis apostoli* dicat: *Orationibus verò Sancta Ecclesia & sacrificio salutari & eleemosynis, quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adjuvari, ut cum eis misericordius agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt: hoc enim à Patribus traditum universa observat Ecclesia, ut &c.* Porro si quid tota per orbem frequentat Ecclesia, quin ita faciendum sit disputare, insolentissima insania est, inquit idem Epist. 118. ad Januar. cap. 5. Vide eundem finè dubitatione asserentem post hanc vitam ignem purgationis, lib. 2. de Genes. contra Manichæos cap. 20. Item temporarias pœnas 21. de Civit. cap. 13. & alibi. Sanè etsi orationes pro defunctis jam olim ab Aërio hæretico (cujus hæresis statim extincta fuit) oppugnatae sint; de pœnis tamen purgatorii animarum non legitur quisquam dubitationem movisse (tantùm abest, ut moverit ipse Augustinus) usquè ad ætatem Bernardi: quo nimirum tempore obscuri quidam homines (ut testatur ipse *Serm. 66. in Cant.*) purgatorium negarunt.

14.

Objicitur III. Non constat, quo loco sit purgatorium, dum alii in aëre, alii pleriquè sub terra, alii diversa loca diversis animabus purgandis assignant. Igitur ipsum quoquè purgatorium incertum redditur. Resp. de loco satis constare, quòd sit de lege communi subterraneus, ut patet ex *quæst. preced.* Et quamvis non constaret, non adedò dubitandum esset de ipso purgatorio aut pœnis temporalibus alterius vitæ. Sicut non dubitamus, quin fuerit paradisus, dubitamus tamen ubi fuerit, & an sit: non dubitamus quin sit futurum iudicium etsi nec tempus omnino, nec locum certò sciamus: non deniquè dubitare possemus de pœnis inferni seu damnatorum, etsi non pari certitudine constaret de loco pœnarum.

Q U Æ S T I O III.

Qualis, quanta, quàm diuturna sit pœna purgatorii: & an animæ ibidem sint impeccabiles ac securæ de salute?

15.
Anima in

Dico I. Animæ in purgatorio patiuntur pœnam ignis. Est communis sensus Theo-

logorum & piorum Fidelium. Eadem fuit purgatorio constans sententia Latinorum in Concilio Florentino sess. 1. ubi allegatur illud Apostoli 1. ad Corinth. 3. *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.* Et concordat sententia Patrum passim interpretantium hunc locum de igne purgatorii. Nequè ullatenus probanda est Responsio Græcorum in eodem Concilio ex Chrysostomo dicentium Apostolum loqui de damnatis, qui erunt salvi, id est, perpetuò viventes in igne infernali: nam repugnat communis sensus Patrum intelligentium de salvandis. Repugnat quoquè proprietas vocis *salvus*; & quod dicitur, *quasi per ignem*; aliàs enim dicendum fuisset: *salvus erit in igne.* De damnando quoquè Apostolus eodem c. non dicit eum salvandum, sed oppositum; *disperdet* (inquit) *illum Deus.* Nequè etiam cum Cajetano confugiendum est ad tropum in voce *ignis*: etsi enim in sacris Litteris interdum generaliter significet gravem afflictionem, ut *Psal. 65. Transivimus per ignem & aquam*: tamen ad tropum non est recurrendum sinè necessitate; quæ hîc nulla est. Undè particula *quasi* hîc est specificativa pœnæ, non comparativa; perinde ac si dictum fuisset: *Sic tamen, ut per ignem.* Prout sumitur *Joannis 1. Gloriam quasi unigeniti.* Et *1. ad Corinth. 3. Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus*, quales verè erant, ut ex sequentibus patet. Et *1. ad Cor. 7. Consilium do tamquàm misericordiam consecutus.* Quòd si quis urgeret dictum prius Apostoli intelligendum esse comparative, erit comparatio hominis salvandi per verum ignem cum rebus inanimatis, v. g. auro à fæcibus expurgando, ad cuius instar homo purgabitur & salvabitur, detrimentum passus per ignem.

Nihilominus Conclusio non est de fide aut omnino certa. Quarè in Concilio Florentino sess. 1. Græci mentem suam exprimentes dixerunt: *Nam ipsi purgatorium obscurum quemdam locum, laborum plenum esse censemus, in quo existentes anima divinâ luce privantur, donec coadjuvante Ecclesiâ expientur atquè liberentur.* Et sub finem Synodi contendente Pontifice, ut de quibusdam adhuc quæstionibus, signanter de purgatorio ageretur, Bassarion & alii quidam Græcorum deputati dixerunt, se carere commissione ad hoc, tamen ex se ipsis proferre, *pœnas medias in purgatorio esse: quod quidem sive ignis, sive obscuritas, sive turbo, sive id genus aliud sit, non putamus referre.* Tandem urgente Græcos Pontifice, ob perfectissimam unionem, ipsi quæstiones sibi propositas, exceptâ illâ de pœnis transmutatione, concluderunt, signanter illam de purgatorio, de quo (ut præmittitur) Ferrariæ circa initium Concilii benè actum fuerat. Quæ cum Latinis mirum in modum placuissent, mox ad Litteras Unionis processum est, in quibus determinato purgatorio, Græcorum opinio de qualitate pœnæ mansit intacta, Pontifice & Latinis satisfactionem habentibus.

Dico II. Animæ in purgatorio patiuntur

tem-

16.

Quod tamen nec
dum est ab
Ecclesiâ de-
terminatum.

17.

Patuntur etiam pœnam damni temporalem pœnam damni, seu carentiam visionis & fructus Dei. Est de fide ex obviis Auctoritatibus, quæ docent animas ante sufficientem purgationem non esse beatas; prout essent, si viderent Deum eovè fruerentur. Undè Ecclesia precatur ipsis *quietis beatitudinem & luminis claritatem.*

Differentia quodam hoc inter lymbum & purgatorium. Est autem differentia inter animas Sanctorum in lymbis, & animas in purgatorio quod in his carentia temporanea beatitudinis sit pœna peccatorum actualium, easquè affligat: in istis autem non, sed dilatio beatitudinis in iis solum fuerit ob necdum persolutum pretium redemptionis, & eatenus generalis quidam effectus peccati Adæ, quo cælum erat obleratum, nec nisi sanguine secundi Adæ referandum; adeò ut etiam anima Deiparæ ad lymbum properasset ex lege communi usquè ad tempus hoc, si ante Filium obiisset. Ideoque non fuit differentia temporis ob differentiam vel peccata eò intrantium; sed illæ animæ diutius manserunt; quæ diutius ante Christi passionem intrarunt.

18. *Pœna purgatorii est gravior pœnis hujus vite.* Dico III. Pœna purgatorii est gravior omni pœnâ hujus vitæ. Ita *D. Bonav. 4. d. 20. p. 1. art. 1. q. 2. in corp.* D. Thomas & alii communiter. Et probatur auctoritate plurium Patrum. Sufficiant nobis verba *Augustini* scribentis in *Ps. 37.* paulò post initium: *Dicitur enim, ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem. Et quia dicitur, salvus erit, contemnitur ille ignis. Ita planè, quamvis salvi per ignem; gravior tamen erit ille ignis, quàm quidquid potest homo pati in hac vita.* Et *Gregorii in Ps. 3.* pœnitentialem, in princ. ubi ait: *Illum transitorium ignem. omni tribulatione astimo presenti intolerabiliore.*

Ratio hujus gravitatis desumitur ex eo, quod tempus futuri sæculi sit justitiæ, præsens autem sit tempus divinæ clementiæ; quæ, cum satisfactiones ac faciliora media pœnas subsequentes evadendi nobis concesserit, meritò severiores pœnas relinquit per justitiam infligendas iis, qui hîc faciliora remedia neglexerunt. Accedente eo, quod ibi animæ tantum possint materialiter satisfacere; hîc autem etiam voluntariè satisfacere: ideoquè modica pœna voluntariè inflicta in præsentis plus satisfacit, quàm per pœnam longè majorem postea satisfiat divinæ justitiæ; ut rectè *D. Bonav. sup.* Quod ibid. confirmat exemplo debitorum materialium: *Creditor enim (inquit) plus acceptat marcam auri quàm decem marcas argenti: & pœna præsens illi comparata multò pretiosior est in conspectu Dei, quàm sit aurum argento in conspectu hominum.*

Ejusdem acerbis indicium sumitur ex sollicitudine singulari, quâ Ecclesia instigat filios suos ad suffragandum, tum sibi ipsis, tum animabus purgatorii per preces, sacrificia, indulgentias, eleëmofynas, & afflictiones voluntarias.

19. *An etiam hoc sensu ut pœna indigentis minima* Est autè & relinquitur dubium apud Doctores, an minima pœna purgatorii sit major maximâ pœnâ hujus sæculi: ut sentit *D. Thom.* & videtur significari Sententiis relatis Patrum nudè positis: an verò eatenus sit illa major,

quatenus maxima pœna purgatorii est major maximâ pœnâ hujus sæculi, ut sentit *D. Bonav. sup.* & alii. *Sicut enim dicit B. Gregorius, Quibusdam revelatum est, quasdam animas in umbra esse punitas,* inquit *D. Bonav. sup.* Nos dubium in medio relinquentes, studeamus hîc timere & vitare pejora quælibet.

Est etiam dubium, an pœna damni sit gravior seu acerbior affligens animas purgatorii, quàm pœna ignis. Nam ista videtur gravior exemplo damnatorum, in quibus pœna damni est gravior pœnâ ignis, ut Doctores passim tradunt, & expressè *Chrys. Hom. 24. in Matth.* & alibi. Aliundè verò videtur pœnâ ignis magis affligere: eo quod Sancti exaggerantes gravitatem pœnæ purgatorii, de igne seu flammâ loquantur, ut notat *D. Bonav. sup.* De damnatis est aliud, eò quod nulla spes aut resignatio mitiget afflictionem illorum: sicut mitigat animas in purgatorio indubitata spes securitæ post exiguum tempus gloriæ, & plenissima resignatio. Spes quidem quæ differtur affligit animam, sed videri potest animas suam afflictionem temperare, atque ex continua Dei contemplatione ac amore, spequè instantis gloriæ consolationem hauriri, eò ampliorem, quod fortior est dilectio, & speratum bonum propinquius. Addenon certò constare, an ipsi damnati ex carentia gloriæ, esto majori damno secundum se; gravius affligantur. Quare hoc quoquè dubio in medio derelicto.

Restat tertium dubium, an animæ in purgatorio, torqueantur à dæmonibus? Ad quod Resp. probabilius Neg. cum *D. Bonav. sup. q. 5.* tum quia indecens videtur, ut sanctæ istæ animæ vexentur à dæmone, quem finaliter vincunt: tum quia animæ puniuntur, ut purgentur & in cælum introducantur; abhorret autem dæmon peccatorum purgationem & animarum liberationem: tum quia dæmon non exercet hominem, de quo non sperat victoriam. Vide *S. Bonav. sup. in Argumentis & in corp.* ubi addit, *credendum, quod in egressu animæ assistunt spiritus bonus & spiritus malus, unus vel plures, & tunc secundum veritatem ferri sententiam; & si bona sit, per ministerium boni Angeli vel adducitur in cælum, vel in purgatorium, quousquè postquam purgata fuerit per ejus ministerium educatur. Si verò mala, per ministerium dæmonum deducitur ad infernum.*

20. *Anima in purgatorio non torqueatur à dæmonibus, saltem regulariter.* Dico IV. Incertum est quantæ durationis sit præcisè pœna purgatorii singularum personarum aut culparum; cum id nullibi sit revelatum: certum tamen est apud omnes, non duraturas ultra diem judicii, in quo omnibus justis dicetur *Venite benedicti &c.* Certum similiter est, quod animæ non detineantur in pœnis purgatorii post sufficientem purgationem; ut fides docet, & ratio justitiæ vindictivæ dicat. Nequè etiam ante perfectè expiatum per pœnas totum reatum inde liberabuntur, nisi aliundè juventur, ut eadem fides & ratio justitiæ vindictivæ præscribit; quam expressit *Augustinus* (vel quisquis est auctor) *Serm. 14. de Sanctis,* dicens: *Tam diu in illo purgatorio*

igne moras habebimus, quàm diu supradicta peccata minuta, tamquàm ligna, fœnum, stipula consumantur. Et consonat illud Christi apud *Mat. c. 5.* ubi juxta multorum Patrum expositionem de carcere purgatorii ait: *Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantiem*, solvendo scilicet integrè pœnam etiam pro minutissimis peccatis.

23.
Constat durationem non esse æqualem.

Nec ordinariâ lege extendi usquè ad diem judicii.

Hinc sequitur, non omnium pœnam fore in purgatorio æqualis durationis; ut congruit inæqualitati reatus pœnæ in diversis, & communi sensui Doctorum & Fidelium, quem expressit *Augustinus lib. 50. Homiliarum Hom. 16.* dicens: *Quanta fuerit peccati materia, tanta & pertranscendi mora.*

Quarè improbandum omnino est, quòd omnes animæ detineantur lege ordinariâ, & seclulis Ecclesiæ suffragiis, usquè ad diem judicii; prout indicare videtur *Beda lib. 5. Hist. cap. 13.* Quâ enim æquitatis specie mortuus cum uno peccato veniali ante mille annos detineretur per se loquendo in pœnis tam diu, quàm qui mille annis post ipsum moritur cum longè majoribus & pluribus culpis, adeoque majori reatu? Estquè id alienum à sensu Fidelium, nequè consonat historiis ac revelationibus.

24.
Potest excedere tempus decem aut viginti annorum.

Non est quoquè probandum, quod *Domini-cus Soto 4. dist. 19. q. 3. a. 2.* in fine opinatur, neminem in purgatorio detineri ultra viginti annos, immo nec ultra decem: nam id gratis est excogitatum contra communem sensum Fidelium, qui sibi à longiore tempore timentes, suffragia & anniversaria (quæ etiam tempore *Tertulliani* in usu fuerunt) pro longiori tempore ordinant; non solum ut amicis, sed principaliter, ut sibi provideant. Ipsequè *August. 9. Confess. c. 13.* pro matre *Monica* (quæ sanctissimè vixerat, & ante triginta vel eò ampliùs annos obierat) Deum orat, tametsi fidens illam eâ oratione non indigere, non tam ob temporis lapsi diuturnitatem, quàm ob vitæ ejus sanctitatem. Immo & *Lectores* rogat, ut utriusquè parentis sui ad altare Domini meminerint. Repugnat idem historiis & revelationibus: nam specialiter de quodam Pontifice vitâ & gestis præclarissimo refert *Spondanus ad an. 1216. n. 13.* esse revelatum, pœnam purgatorii in eo fuisse per sententiâ Judicis protensam usquè ad diem judicii. Quod sanè nobis, & maximè Prælati Ecclesiæ aut Religionum, vel Præfectis reipublicæ, magnum deberet incutere timorem judiciorum Dei, & studium vitæ inculpatæ.

Frustrà verò non credibile visum fuit *Soto*, Deum detinere prolixiori tempore animas, quas pœnarum accumulatione citiùs posset liberare. Nam eâ ratione non deberent expectari decem anni: sufficere enim possent decem dies, aut horæ, ut quod diuturnitati deest, cruciatuum acerbitate compenset. Itaque divinæ providentiæ placuit certa pœnarum extensio seu duratio, uti certa earumdem intensio. Nec id adeò mirum: cum etiam amicos suos plenè purgatos usquè ad passionem Christi tanto tempore à visione sui excluderit, ac etiamnum

amicissimos sibi *Eliam* & *Enoch* ad sui conspectum non admittat.

Dixi in Conclusionem nisi aliundè juventur: nam per suffragia Ecclesiæ, videlicet preces, sacrificia, eleëmofynas, jejunia citiùs liberari possunt; ut docet *Florentinum, Tridentinum*, antiquæ *Liturgiæ*, perpetuæ praxis Ecclesiæ, sunt, ac unanimiter Patres; de quo præced. quæst. & latius alibi. Sufficit hic addi testimonium *Dionysii Areopagita*, qui ea, quæ se hac de re testatur accepisse à divinis præceptoribus, id est, Apostolis, scripto mandat. *Eccles. Hierarch. cap. ult.* dicens: *Accedens Antistes... precibus quidem à divina benignitate contendit, ut & omnia peccata, quæ humanâ fragilitate imbecillitateq; admissa sunt, ei, qui excessit à vita remittat, & eum in lucē ac regionē vivorum, in sinus Abrahamæ, Isaac & Jacob deducat, in locum à quo fugit dolor, tristitia & gemitus.*

Putant verò Nonnulli per suffragia Ecclesiæ non minui etiam ipsam pœnarum acerbitatem, sed solam durationem, eò quòd animabus id sit commodius. Incertum tamen id est, ac pendens à beneplacito Dei, qui sicut intentionem & extensionem certam pœnarum statuit, sic etiam annectere potuisset suffragiis utriusquè proportionatam diminutionem. Idquè videtur magis consonum, tum communi sensui, tum historiis & revelationibus.

Dico V. Animæ in purgatorio sunt incapaces meriti, uti & demeriti; ac omnino securæ de sua salute. Conclusio est certa apud omnes. Prima pars (quam *Cajetanus, Rossensis & Scotus* apud *Suarez Tom. 4. in 3. p. d. 47. sect. 2. n. 2.* censent de fide) probatur: quia tempus merendi morte finitur; ut in materia de Merito ex professo ostenditur. Deinde quisquè judicabitur prout gessit in corpore juxta Apostolum *2. ad Cor. 5.* dicentem: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisquè propria corporis, prout gessit, bonum vel malum.*

Secunda pars est contra *Lutherum*, qui antequàm purgatorium negaret aliquando docuit animas in purgatorio continuò peccare fugiendo & horrendo pœnas, quas patiuntur. Verùm nullus fidelis dubitare potest, cum hac vita finiri pericula peccandi, ut docet *Augustinus lib. de Prædestinat. Sanctorum c. 14.* post *Cyprianum* (quem citat) *Serm. de Mortalitate*, qui totus est hac de re. Patet insuper ex Apostolo *2. ad Cor. 5.* relato. Et ex eo, quòd status demeriti, uti meriti, claudatur vitâ præsentis. Confirmatur ad hominem contra *Lutherum*: quia si continuò peccant & demerentur animæ in purgatorio, adeoque novum reatum pœnæ acquirunt; quis erit purgationi locus aut finis, ubi non est finis peccandi & demerendi? Eò usquè autem progressa est *Lutheri* insania, ut etiam animas ibidem gravissimè peccare desperando de sua salute assereret. Incapacitas porrò graviter peccandi ab eis potiori jure excludenda est, ex dicendis statim.

Tertia pars est similiter contra *Lutherum articulo 38.* damnato per *Leonem X.* Et quidem animas carere periculo lapsus ac damnationis, adeoque

25.
Suffragiis Ecclesiæ ante tempus liberari possunt.

Per quæ etiam remitti videtur pœnarum acerbitas.

26.
Anima sunt in purgatorio incapaces meriti.

Ut & de meriti.

27.
Ac omnino certa de salute.

adeoque habere à parte rei certitudinem salutis, manifestum est ex Scriptura: *Matth. 10. Qui perseveraverit (in amicitia Dei) usque in finem, hic salvus erit. Apocal. 2. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitae. Eccli. 10. In quocumque loco ceciderit, lignum, ibi erit.*

Quod autem etiam ipsae animae securitatem ex parte cognitionis habeant, patet ex sententia salutis aut damnationis; quam mox à morte anima quaelibet accipit, ut fides docet, & consonat Apostolus ad *Hebr. 9. Statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium.* Idemque patet ex gloria & poena, quae sanctis sufficienter purgatis & reprobis sine mora confertur, juxta fidem. Ut proinde erroneum sit dictum *Lactantii lib. 7. divinarum Institut. cap. 21. Nemo putet animas post mortem protinus iudicari.* Qui etiam non rectè ibid. censet de retributione praemii, quam usque ad diem iudicii differendam arbitratus fuit, subdens: *Omnes in una communique custodia detinentur, donec tempus adveniat, quo maximus Iudex meritorum faciat examen.* Ex sententia itaque iudiciaria innotescit animae salus secutura. Immo cum decretum Dei sit aeternum, eatenus solum anima sententiam accipere censetur, quatenus Deus ei aeternum suum decretum notificat.

Patet praeterea: quia fideles hic per fidem norunt, animas purgatorii non posse à salute excidere; ergo non minus id noscent in purgatorio. Insuper vident animae se non damnatas, nec Deum odisse, sed è contrà diligere, & fiducialiter ejus conspectum expectare; poenas quoque solum damnatorum sciunt esse aeternas: ergo certò sciunt se consecuturas salutem. Et hic est somnus pacis, in quo animae istae sine turbatione animi dormiunt, juxta Ecclesiam in Canone Missae. Confirmatur ad hominem contra *Lutherum*, qui vult omnes fideles esse per fidem certos suae salutis: cur enim certitudinem, quam exigit à fidelibus viventibus, adimit mortuis, salutis vicinioribus? Immo cum juxta ipsum fides in hac certitudine consistat, & haec à charitate juxta eundem inseparabilis sit, sequeretur animas certitudine carentes fidem charitatemque amisisse.

28. *Explicatur visio apparenter contraria.* Quarè quod in quibusdam revelationibus insinuari videtur, nonnullas animas manere incertas de salute, vel negandum est, vel cautè interpretandum, v.g. pertinere ad extra-ordinaria iudicia Dei. Quo modo intelligi potest exemplum, si verum est, & ut sonat accipiendum, quod narrat *Gregorius lib. 4. Dialog. c. 36.* sententiam videlicet cujusdam Stephani mortui à quodam in extasi visam fuisse, quasi adhuc pendentem. Exemplum enim particulare non facit regulam. Prout etiam extra-ordinariè suspensa creditur sententia & iudicium illorum, qui statim post mortem fuerunt ad vitam mortalem resuscitati. Fortasse etiam quibusdam gravioribus peccatoribus in statu gratiae mortuis, indicatà sententià salutis, & poenà purgatorii, non notificatur tempus determinatum poenae; vel irremissibiliter ipsa poena usque ad

Herincx Sum. Theol. pars II.

iudicii diem iungitur, praesertim si verum sit (quod quidam docent) suffragia & indulgentias non infallibiliter aut aequaliter, sed juxta congruam determinationem Dei prodesse defunctis, iis praesertim, qui viventes id specialiter sunt promeriti.

QUAESTIO IV.

An poena infernalis incipiat à morte, sitque aterna?

DICO I. Animae defunctorum in statu peccati mortalis statim post separationem puniuntur poenà infernali. Est de fide ex *Florent. in Litteris Unionis* definiente, *illorum animas, qui in actuali mortali peccato vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, poenis tamen disparibus puniendas.* Idem patet ex historia divitis Epulonis *Luca 16.* quam, etsi *Theophylactus* & *Euthymius* putent solum esse parabolam, admonentem scilicet quid futurum aut faciendum sit: veram tamen esse historiam rectè docent reliqui ferè Patres *Ambrosius, Augustinus, Gregorius* & alii. Quod etiam docetur; tum quod Evangelista non praemisit, ut assolet, nomen parabola, uti neque praemittitur in Missali Romano; tum quod praeter morem in parabolis consuetum expressit nomen proprium Lazari: tum denique, quod solum narret tamquam exemplum, ac desit applicatio parabolica narrationis, qualis in parabolis solet esse. Est equidem historia parabolica, id est, apta ad salutaria documenta: in qua etiam tropicè capi oportet, quod de oculis, lingua, digitis, sicut & de sinu Abrahæ dicitur, utpote quae animabus separatis non conveniunt, nisi metaphoricè. Denique, etsi tantum parabola esset, evidens est sensus parabola de poenis impiorum, quod eas ex nunc scilicet patiantur. Eadem veritas supponitur vel docetur à Patribus & Doctoribus unanimiter. Sufficiat illud *Gregorii 4. Dialog. 28. Si esse sanctorum animas in calo sacri eloquii satisfactione credidisti, oportet ut per omnia esse credas & iniquorum animas in inferno.... Nam sicut electos beatitudo latificat, ita credi necesse est, quod à die exitus sui ignis reprobos exurat.* Denique patet ex iudicio particulari cujusque hominis post mortem; quod utique propter poenas aut praemia indicenda & infligenda ordinatum est.

DICO II. Poena impiorum est inaequalis juxta inaequalitatem demeritorum. Est de fide. Patet ex Scriptura *Matth. 11. Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicii, quam vobis.* Similia habentur *Luca 10.* Et *Luca 12.* dicitur: *Servus, qui cognovit voluntatem Domini sui, & non fecit, vapulabit multis: qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Et *Sapient. 6. Potentes potenter tormenta patientur..... fortioribus autem fortior instat cruciatio.* Et 2. ad *Corinth. 5. Ut recipiat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* *Apocalyp. 18. Quantum glorificavit se & in delictis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Denique iustitia vindicativa exigit, ut pro

E 2

men-

29.

Anima impiorum mox à separatione puniuntur poenà infernali.

30.

Iuxta inaequalitatem demeritorum inaequali.

mensura peccati, sit & plagarum modus. Unde Hieronymus in c. 30. Ezechielis ait: *Sicut bonorum apud Patrem diversa sunt mansiones, ita & Aegypti suppliciorum diversa judicia.* Et Gregor. 4. Dial. 43. *Unus quidem est gehenna ignis, sed non uno modo omnes cruciat peccatores. Vnius cuiusque etenim quantum exigit culpa, tanta illic sentitur pœna.* Nam sicut in hoc mundo sub uno sole multi consistunt, nec tamen ejusdem solis ardorem equaliter sentiunt; quia alius plus aestuat, atque alius minus: ita illic in uno igne non unus est modus incendi: quia quod hic diversitas corporum, hoc illic agit diversitas peccatorum, ut & ignem non dissimilem habeant, & tamen eosdem singulos dissimiliter exurat.

31. *In omnibus aternâ.* DICO III. Pœna impiorum est æterna. Patet ex Scriptura Matth. 28. *Discedite à me maledicti in ignem æternum...* Et ibunt hi in supplicium (vox Græca significat punctionem) æternum, *justi autem in vitam æternam;* quia videlicet non solum ignis, sed etiam ignis supplicium seu combustio perpetua erit, uti frequenter observavit Augustinus. Et Marci 9. de gehenna ignis tertio repetitur: *Ubi vermis eorum non moritur & ignis non extinguitur.* Et Apocal. 20. *Ubi & Bestia & Pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.* Et alibi sæpè.

Idem patet ex Symbolo Athanasii, ac sensu Patrum, ac Ecclesiæ, in qua unanimi consensu opposita doctrina Origenis mox rejecta fuit tamquam fidei Christianæ adversa; ut etiam patet apud Epiphanium, Augustinum & alios, qui de hæresibus scripserunt. Et ob hoc Ecclesiæ consensus & consuetudo declarat non licere pro damnatis orare magis, quam pro diabolo; quia videlicet irremissibilis & interminata est eorum damnatio. Estque desperatio de liberatione umquam futurâ ex præcipuis damnatorum pœnis seu miseriis.

Nec contrario Errori favet Hieronymus; utpote qui eundem ex professo insectatur in Apologiis adversus Rufinum, & in Epist. contra Errores Joannis Hierosolymitani, & in cap. 25. Matth. Dum autem alibi eundem errorem allegat in Commentariis, respondet ipse scribens adversus Rufinum, se in Commentariis, ut habet lex & consuetudo Commentariorum, multa ex aliorum sententiis, non approbando, sed referendo tantum dixisse.

Hinc patet hæreticas esse fabulas eorum, qui olim asseruerunt omnes homines impios tandem salvandos, aut saltem baptizatos, vel in Ecclesia catholica usque in finem permanentes. Quas refert August. 21. de Civit. c. 17. usque ad 23. & inde usque ad finem Libri refutat.

32. *Obijciuntur contra Conclusionem variæ Historiæ, in quibus Sancti leguntur orasse pro mortuis in malo statu, eorumque salutem impetrasse, atque adeo jam damnatos ex inferno liberasse.* Prout de infante meritis sancti Stephani invocati ad horam, ut baptizari posset, redivivo, narrat August. Serm. 33. de diversis. Similia facta ad invocationem Deiparæ Haldensis refert Lipsius lib. de Miraculis ejusdem cap.

19. & 21. Similiter (ut plura alia exempla omittam) S. Agnes filium Præfecti in infidelitate & stupri voluntate mortuum revocavit ad vitam, qui mox cœpit veri Dei laudes, contemptis simulacris, prædicare. Immo quidam sic mortui leguntur salvati sine revocatione ad vitam: prout de Traiano apud inferos jam damnato & per preces S. Gregorii salvato refertur apud Damascenum Orat. de Fidelibus defunctis. Ubi similiter legitur Falconillam quamdam in infidelitate mortuam fuisse salvatam precibus primæ Martyris, id est, Theclæ.

Respondetur Sanctos pro iis, quos damnatos scirent, non orasse. Ad historias autem allegatas, quatenus veræ sunt, dicendum est, ejusmodi mortuos non fuisse simpliciter damnatos, sed extraordinariè sententiam damnationis eorum à judice fuisse suspensam (prout sententia salvationis suspensa fuit in justis ad vitam præsentem miraculosè revocatis) Sanctos autem divino quodam instinctu, quo etiam miracula faciebant, orasse pro iis, ut ad vitam revocati per fidem & pœnitentiam salvarentur. Unde credibile est, animas talium interim mansisse in loco corporum aut prope illa, easque solum per imaginem quamdam cœpisse experiri pœnas & statum futuræ vitæ. Quo modo explicari potest, quod Gregorius 1. Dialog. c. 12. refert de quodam per S. Severum presbyterum suscitato, qui jam à valde tetris hominibus & ignem spirantibus, scilicet dæmonibus, ducebatur.

Quæ verò referuntur de salvatione quorundam sine revocatione ad vitam, in qua, priusquam denuò moriantur, Christo per fidem, spem & charitatem sint conjuncti, prorsus rejicienda sunt tamquam inimica fidei Christianæ. Quod igitur de Traiano adfertur, velut fabulosum à quovis docto hodie respuitur. Et pulchrè admodum refutatur à Spondano in Epitome Annal. Baronii ad annum Christi 119. Nequè est ullo modo verisimile S. Gregorium pro homine jam dudum damnato orasse; qui 4. Dialog. cap. 44. apertè docet id omnino non esse faciendum. Sed nequè Orationi, quæ titulum Damasceni gerit, fides habenda est: cum manifestè fallat in eo, quod dicit totum Orientem & Occidentem illam de Traiano historiam pro indubitata recipere. Prout etiam fabulosum est, quod de Falconilla ibidem refertur; ac nonnulla insuper in eadem referuntur à fabulis non multum abhorrentia. Mentionem quidem facit Joannes Diaconus, trecentis ferme annis Gregorio posterior, in vita ejusdem, de salvatione Traiani; sed ita, ut dicat historiam ab incertis auctoribus esse profectam, nec apud Romanos probatam.

34. *Nulla in damnatis erit pœnarum intermissio.* DICO IV. Nulla erit in damnatis pœnarum intermissio, aut per vicissitudinem alterumvè modum mitigatio. Conclusio est apud omnes indubitata. Prima pars probatur, quia ejusmodi interpositæ per intervalla feriæ repugnant æternitati seu perpetuitati supplicii ignis seu combustionis (quam Scriptura tradit) quod enim perpetuum, etiam continuum est.

Verum hæc contigit præviâ revocatione ad vitam & justificatione, suspenso extraordinariè judicio mortem sequente.

33.

Fabula de salute Traiani refellitur.

Nulla in damnatis erit pœnarum intermissio.

Unde

Unde Cyprianus Tract. contra Demetrianum: Non erit (inquit) unde habere tormenta vel requiem possint aliquando vel finem; quia videlicet bestia & pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula seculorum, ut dicitur Apoc. 20. Deinde principalis pœna impiorum est damni, juxta Chrysostomum variis locis: cum igitur hæc numquam sit intermittenda, patet non esse simpliciter pœnarum intermissionem. Nec obstat, quod Prudentius in Libro Cathemerinon Hymno 5. cecinit:

Sunt & spiritibus sæpe nocentibus
Pœnarum celebres sub styge feræ,
Illâ nocte sacer quâ rediit Deus
Stagnis ad superos ab Acheronticis.

Nam (ut in margine notatur) id cautè legendum est, cum ex placitis Theologiæ nullum verè refrigerium umquam sit animabus damnatorum in inferno. Forfan Prudentius poetico more alluisse tantum voluit ad indicandam lætitiâ diei Resurrectionis Domini. Vide Sixtum Senensem lib. 6. Bibliotheca annot. 47. & Bellarm. lib. 2. de purgat. cap. 18.

35. Nequè ulla mitigatio. Secunda pars de mitigatione (quæ est contra Præpositivum & vetustam Glossam in c. Cum Martha, de Celebrat. Miss.) colligitur ex August. Enchir. c. 110. dicente: Pro valde malis (id est damnatis) etsi nulla sunt adjumenta mortuorum, qualescumque vivorum consolationes sunt. Quod autem mox subdit: quibus autem profunt, aut ad hoc profunt, ut sit plena remissio, aut certè tolerabilior fiat ipsa damnatio, id est, punitio purgatorii. Nam etiam ad pœnas temporales hujus vitæ dicitur quis damnari vel esse damnatus. Eoque sensu Luca 23. bonus Lâtro dixit: Nequè tu times Deum, qui in eadem damnatione es. Quod enim pro damnatis in inferno non possint suffragia fieri, clarius est ex sensu Ecclesiæ, quàm ut August. id ignorare potuerit: qui hoc ipsum sup. expressè asserit; uti etiam lib. 21. de Civit. c. 24. Quamquam oppositum de aliquali pœnarum mitigatione certis temporum intervallis futurâ ipse hæreseos damnare noluerit, ut colligitur ex Enchir. c. 112. & 113.

Eadem pars probatur: tum quia Scripturalem mitigationem non agnoscit; quin potius (ut ex præmissis colligi potest) excludit; utpotè non congruentem stabilitati istius statûs, & perpetuitati pœnæ; quæ ex ea parte, quâ remittitur, æterna non foret; qualis tamen est omnis propria damnatis. Tum quia nè parvulum quidem refrigerium, quod Epulo petiit, obtinuit. Tum deniquè quia quâ ratione per suffragia posset tolli pars pœnæ, posset tolli similiter tota. Accedit illud Prov. 12. Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes. Historia autem quæ refertur apud Damascenum Orat. de Fidel. defunctis de cranio arido idololatæ, quod respondisset S. Macario sese aliquod levamen ejus precibus sentire; est inter fabulas rejicienda cum Doctoribus præsertim modernis; aut certè dicto dæmonis (non enim anima idololatæ erat extra infernum) ita respondentis fides non est habenda. Adde Auctorem Orationis præ-

Herinex Sum. Theol. pars II.

fatæ non exprimere, quod fuerat cranium idololatæ. Nec ulla hujus rei mentio fit in Historia Lausiaca Palladii (ut testatur Scholion) ad quam tamen se refert.

An autem pœnæ temporales restantes post culpas remissas, aut etiam venialium necdum remissorum, cum quibus contingit damnatos frequenter decedere, sint in eisdem per accidens ratione statûs æternæ, an autem eis satispassis remittantur, & hæc ratione pœna ejusmodi damnatorum, sublati post satispassionem talibus temporalibus pœnis, mitigetur, in materia de Peccatis dicetur. Nequè hac de re pars Conclusionis præmissa quidquam decernit, utpote agens de pœnis, quæ respondent causis per se damnationis, videlicet peccatis mortalibus quoad culpam non remissis.

QUESTIO V.

Qualis sit pœna damnatorum?

DUPLEX ab universis Theologis distinguitur pœna damnatorum, scilicet damni, & sensûs. Quarum illa consistit in privatione beatitudinis, omniumque bonorum beatitudini annexorum. Hæc pœna exprimitur 1. ad Cor. 6. Iniqui regnum Dei non possidebunt. Et Matth. 25. Discedite à me maledicti. In illa consideranda in primis est æterna privatio visionis & fruitionis boni infiniti, luminis gloriæ, tentationis & gaudii beatifici. Item amissio cælestis patriæ, exclusio à contubernio & societate Christi, Deiparæ, sanctorum Angelorum & beatorum hominum, privatio intuitionis, quam habebunt beati intuendo pulchritudinem cæli empyrei, mutuum corporum, rerumque cæterarum, deniquè privatio gloriæ corporis & dotium ejus. Quorum quidem damnorum perpetua consideratio mirum in modum cruciabit damnatos, juncto verme seu remorsu conscientie jugiter & vivacissimè ingerentis culpas præteritas, velut causas horum malorum; junctâ prætereâ desperatione ea numquam evadendi. Unde sequetur maledictio contra se ipsos, contra parentes, contra dæmones, & contra omnem Dei creaturam. De hac pœna, qualiter inæqualis esse possit in damnatis proportionatè ad demerita patet ex dictis Parte I. Tract. 3. disp. 5. quest. 6. n. 45.

Pœna sensûs consistit in afflictione proveniente à causis positivis & extrinsecis; nimirum igne, sulphure, teterrimo odore &c. De hac plura restant dicenda.

Primò itaque indubitata omnium Catholicorum doctrina tradit, damnatos puniri in inferno pœnâ ignis corporalis. Patet ex plurimis Scripturis, quas indicasse suffecerit; ut Mat. 3. & 13. & 25. Et Marci 9. frequens est ignis inextinguibilis mentio. Apoc. 14. & 20. & 21. Eccli. 7. Psal. 10. & 20. & 139. & alibi passim. Immo generatim Scriptura agens de pœnis inferorum semper meminit ignis.

Unde non sunt audiendi Hæretici recentiores, qui ignem inferni intelligunt non verum,

36. Quoad pœnas mortaliū non remissorum.

37. Quæ consideranda sint in pœna damni.

Pœna sensûs quid?

38. Impii in inferno puniuntur igne corporali.

rum, sed metaphoricum, id operante diabolo, ut non credentes supplicia sensibilia, & minus curantes spiritualia, pertinacius in sordibus suis detineantur. Verborum enim proprietas, cum nihil absurdi sequatur, est tenenda; idque eò magis in præsentī proposito, quod tam constanter ubique pœna inferni per ignem exprimitur. Accedit quod *Matth. 10.* dicitur: *Timete potius eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam*; utique ignis corporalis. Ridiculum namque est intelligere hîc tormentum seu cruciatum & horrorem malæ conscientiae (prout ignem gehennalem interpretatus est *Calvinus*) quomodo enim corpus mitteretur in illam gehennam? Corporea igitur gehenna est intelligenda.

39. *Immo & anima separata.* Hinc pariter indubitatum est apud omnes Catholicos, animas impiorum, sicut juxta fidem, mox post separationem à corpore ad infernum descendunt, sic quoque ibidem pati tormentum ignis corporalis: adeò ut jam olim inter articulos Parisiis Anno 1270. damnatos octavus esset, *quod anima separata post mortem non patitur ab igne corporeo.* Inter Veteres idem clarissimè exposuit *Greg. 4. Dialog. 28.* *Sicut electos beatitudo latificat, ita credi necesse est, quod à die exitus sui ignis reprobos exurat.* Et infra: *Certè reprobis Veritas in fine dictura est: Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus. Si igitur diabolus ejusque angeli, cum sint incorporei, corporeo sunt igne cruciandi, quid mirum, si anima, & antequàm recipiant corpora, possint corporea sentire tormenta?* Quod autem *15. Moral. cap. 17.* legitur ignis gehennæ esse incorporeus, est error typographicus, cum legendum sit *corporeus*, ut indicat contextus, & Varii observarunt. Aut certè incorporeus vocatur, quod corporeis non indigeat fomentis. Prout etiam *Damasceus lib. 4. de fide cap. ult.* dicit non esse materialem, instar ignis nostri, quia nimirum non debet ali novâ materiâ, & à nostro in quibusdam proprietatibus differt. Ad prædicta accedit historia divitis Epulonis in inferno sepulti quodad animam, & conquirentis; *Crucior in hac flamma, Luc. 16.* Nec dicas, flammam intelligi metaphoricè, uti oculos & linguam Epulonis, ac digitum Lazari: nam id de membris, quibus caret anima, per se manifestum est; nec tamen ideo veritas & proprietas quodad cætera neganda est: cum etiam per instrumentum corporeum possit Deus animas affligere, uti per sensibilia symbola sanctificare. Quâ verò ratione id fiat, petendum est ex dictis de cruciatu dæmonum ab igne corporali *Parte 1. Tract. 3. disput. 5. quest. 5.*

40. *Ignis infernalis est ejusdem speciei cum elementari.* Dubitatur autem, an ignis infernalis sit ejusdem speciei cum nostro elementari, à quo saltem nonnullis qualitatibus seu proprietatibus differt? Resp. Aff. cum *D. Bonav. 4. d. 44. p. 2. a. 2. q. 1. in corp.* & aliis passim: non enim adest sufficiens indicium distinctionis specificæ; quæ tamen non supponitur, nisi probetur. Diversitas etenim proprietatum v.g. coloris, saporis & operationum, invenitur quoque in

variis fontibus sive aquis specie eisdem. Sic teste *Augustino 21. de Civitate cap. 5.* apud *Garamantas* perhibent esse fontem tam frigidum diebus, ut non bibatur, tam fervidum noctibus, ut non tangatur. Item in *Epiro* esse alium fontem in quo faces, ut in cæteris, extinguuntur accensæ, sed, non ut in cæteris, accenduntur extinctæ. Quare non obstat identitati specificæ, quod infernalis ignis acrius urat, minus luceat &c. Non denique, quod pabulo non indigeat, sed inextinguibilis sit. Sicut (inquit *D. Bonav. sup. ad 2.*) corpora damnatorum eadem sunt cum nostris secundum speciem, & tamen sunt immortalia. Habet itaque hoc ignis iste, non per naturam, sed per vim superadditam; vel certè ex eo, quod sub terra conclusus possit naturaliter non deficere. Sicut (inquit *D. Bonav. sup.*) dicunt aliqui, qui experti sunt, quod si ignis cum sulphure includatur in vase, ex quo nulla evaporatio possit fieri, in æternum duraret sinè nutrimenti appositione, si locus in æternum permaneret.

Secundò erit in inferno sulphur. Ignis enim & sulphuris, seu stagni ignis & sulphuris frequens est mentio in *Apocalypsi*; nequè est ratio suspicandi metaphoram. Deinde exemplum ignis æterni fuit subversio *Sodomæ & Gomorrhæ*, ut patet ex *Canonica Jude*; illas autem Dominus subvertit pluendo ignem & sulphur de cælo. Facit quoque sulphur ad augmentum pœnæ, tum fœtore, tum urendi acrimoniâ.

Porro ignis sulphureus non solum extimas corporis partes aduret, sed intimè pervadet ipsa corpora, sic ut intus & extra penitus ardeant; prout in variis visionibus repræsentatum fuit: non enim est ratio, cur partes interiores sint immunes ab hoc igne. Et huic consonat, quod *Marci 9.* damnati dicantur igne saliendi.

41. *Erit sulphureus.* Disputatur verò inter Doctores utrumque probabiliter, an ignis affligat corpora damnatorum ea urendo per physicam actionem sive realem immutationem in eis producendo calorem vehementem, qui ex se natus esset dissolvere ea corpora, & penitus consumere, nisi Omnipotens perpetuo influxu illa conservaret: an verò solum immutando intentionaliter sensum tactus, & cum eo concurrente per se aut speciem ad sensibilem sui perceptionem. Quæ in re *Scotus 4. d. 44. q. 3.* est problematicus, præferens tamen *num. 4.* posteriorem sententiam (quam plures alii docent) eò quod sufficiat cruciatui actio intentionalis, non sufficiat autem sinè illa realis productio caloris quantumvis vehementis, quo etsi corpus exuratur, non dolet, seclusâ actione intentionalis, ut patet in lethargicis; illâ insuper adjunctâ multiplicetur perpetuum miraculum conservationis vitæ in corpore tam intemperato ardore ferventi. Nihilominus opposita sententia (quæ tenent Varii) meritò censetur à *Scoto sup. n. 7.* probabilis; utpote conformis vulgari conceptui in Auctoritatibus fundato, quæ asserunt ter. damnatos uri, ardere, cremari, ire in combustionem æternam. Ut proinde non gratis ad-

41. *Erit sulphureus.*

Intimèque pervadet corpora.

42.

Et affliget actione intentionalis.

Ac insuper reali valde probabiliter.

mitti

mitti possit miraculum perpetuæ conservatio-
nis corporis extremè calidi; quod videri pos-
set velut connaturale isti statui, in quo equi-
dem plura opera alioquin miraculosa non dee-
runt; & specialiter astrui deberet perpetua ac
violenta impeditio caloris per ignem conna-
turaliter producendi. Itaque per omnipoten-
tiam justi Judicis corpora servari possent illa-
la in afflictione, sive cum, sive absque immo-
derata calefactione, tamen sine consumptione.
Ad cujus rei faciliorem intelligentiam varia
exempla allegat *S. August. 21. de Civit. cap. 2.*
& seqq. & D. Bon. 4. d. 44. p. 2. a. 3. q. 1. in corp.

43.
Erunt in
inferno te-
nebra.

Tertiò in inferno, qui terra dicitur caligi-
nis, miseriæ & tenebrarum, erunt tenebræ, jux-
ta *Basilium, Gregorium* & omnes Theologos.
Et significatur in Scripturâ variis locis, ut *2.*
Petri 2. Quibus caligo tenebrarum reservatur.
Et *Eccli. 21. Via peccantium complanata lapidi-
bus* (quia nimirum talis apparet hîc ipsis pec-
cantibus) & *in fine illorum inferi & tenebræ &*
pœna. Erunt autem in inferno tenebræ, partim
defectu luminarium cælestium, partim ratio-
ne sulphuris igne mixti, partim ratione fumi
nebulosi. Fumum namquè statuunt Doctores
passim: etsi in Scriptura non extet firmum fun-
damentum; cum ubi de fumo tormentorum
est sermo *Apoc. 14.* aperta satis sit metapho-
ta. Deinde fumus est exhalatio consequens re-
solutionem materiæ humidioris vi ignis cau-
satam, quæ ibi non erit. Potens est tamen Deus
fumum fœtulentum & nebulosum excitare
perpetuoquè conservare, ad majorem impio-
rum cruciatum. Porro tenebræ non erunt den-
sissimæ, sed relinquetur subobscurum lumen,
ut damnatorum visus proprio tormento cru-
ciatur, dum mutuum corporum aliorumquè
objectorum fœditatem coguntur intueri: sic
ut ignis ille tantum ad hoc luceat, ut suas suo-
rumquè pœnas videant & augeant: juxta *Greg.*
9. Moral. cap. 39. aliàs 48. & 49.

Cum sub-
obscurum lu-
mine.

Cur tene-
bræ inferni
dicantur
exteriores.

Vocat autem Christus *Matth. 8.* infernum
tenebras exteriores, non quia materiales sint
extremæ seu summæ; sed partim, quia sunt
extra lucem, domesticam, seu lucem cœnaculi
cælestis, ab eoquè remotissimæ (sumitur enim
similitudo à cœna, quæ olim erat noctu solita
celebrari in tricliniis multâ luce splendidis;
undè ejecto extra domum assimilatur projici-
endus in infernum) partim quia defectu lu-
cis spiritualis; seu interioris Dei lucis erunt
ibi summæ seu extremæ tenebræ spirituales
seu mentis cæcitas, ut explicat *August in Psal.*
6. ubi de hac mentis cæcitate loquitur dicens:
*In eam quisquis datus fuerit, ab interiore Dei lu-
ce secluditur: sed nondum penitus cum in hac vi-
ta est. Sunt enim tenebra exteriores, quæ magis
ad diem judicii pertinere intelliguntur: ut peni-
tus extra Deum sit, quisquis, dum tempus est cor-
rigi noluerit. Penitus enim esse extra Deum quid
est, nisi esse in summa cæcitate?*

44.
Erit ibidem
fletus &

Quandò erit in inferno fletus & stridor den-
tium; ut in Evangelio dicitur *Matth. 8. Luca.*
13. & alibi. Fletus quidem erit quantum ad

ejulatum, & tetricam oris, oculorum, totius-
què vultus compositionem, idquè ex vehe-
mentia doloris; sed non quantum ad resolutio-
nem lacrymarum: quia tunc cessabit genera-
tio & corruptio; & ex continua resolutione la-
crymarum tandè sequeretur consumptio cor-
porum. Stridor autem dentium ibi erit, non
quidem ex frigore, ut Nonnulli putant, sed ex
dolorum acerbitate, partim etiam ex rabie &
furore iracundiæ erga Deum vindicem, &
Dei electam civitatem.

45.
Afflictiva
quoquè so-
cietas.

Quandò ad pœnam sensus etiam spectat per-
petua societas cum dæmonibus & damnatis,
qui nullo compassionis affectu tanguntur, sed
potius odio: oderunt enim omnem Dei crea-
turam, signanter autem socios & complices in
peccatis, velut causas suæ damnationis. Quam
pœnam augent maledicta, furia, aliaquè im-
patientia signa. Adeoque nullum erit ibi so-
latium, habere socium in pœnis: sed id po-
tius cedit ad pœnarum augmentum.

46.
Singuli
damnato-
rum sensus
specialiter
affligentur.

Ex quibus facile colligitur, omnes sensus
damnatorum specialiter esse affligendos; uti
Beati in singulis sensibus sive membris con-
gruas habebunt in cælo oblectationes. Et qui-
dem credibile est in iis sensibus plus passuros,
in quibus hîc peccando se magis oblectarunt.
Visus itaque affligetur tenebris, & aspectu
stagni ardentis & horribilis, item suimet ac
fociorum, fortè & aliorum spectrorum: au-
ditus, horrendâ musicâ ejulatum, blasphemiarum,
convitiarum; & fortè turbinibus, si-
milibusquè ingratissimis sonis: gustus, ex sulphure
& aliis fœditatibus palatû occupantibus, item
ex maxima fame & siti: odoratus, ex teterri-
mo odore sulphuris, aliarumquè; sordium: tactus
deniquè affligetur ab igne sulphurato. Cui ac-
cedit compressio & angustia mutua corporû.

47.
Variipiant
in inferno
fore vermes
corporales;

Addunt præterea non pauci afflictionem
provenientem ex jugi corrosione corporum
per serpentes corporales & horribiles. Quos in
inferno futuros significat *Basilus in illud Psal.*
33. Timorem Domini docebo vos. Prudentius in
Hamartigeneia, & alii. Et consonat Scriptura,
ut sonat intellecta; quæ *Marci 9.* igni jungit
vermem, & tertiò repetit eundem sermonem
dicens: *Ubi vermis eorum non moritur, & ignis
non exstinguitur.* Similis est locutio *Isaie 66.*
Præterea *Judith. 16.* dicitur: *Dabit ignem &*
vermes in carnes eorum. Et *Eccli. 7. Vindicta car-
nis impii, ignis & vermis.*

Sed com-
munius
Scholasticæ
contradi-
cunt.

Nihilominus alii Patres & communius
Scholastici censent vermem tropicè accipien-
dum pro remorsu conscientia: quantumvis e-
nim juxta omnium Fidelium sensum ignis pro-
priè accipiat, non idem sequitur de verme:
tum quia Scriptura de pœnis inferni loquens
semper ignem nominat, rariùs vermem. Tum
quia in voce *vermis* magis frequens est ista me-
taphora. Tum deniquè quia vermis propriè
dicti morsus non videtur æstimabilis in eo, qui
acerrimo igne cruciatur; ac proinde quando
in Scripturis vermis jungitur igni, videtur sig-
nificari cruciatus gravissimus, qui valeat igni

comparari; iste autem est cruciatus conscientiae jugiter rodentis, qui indubiè est in damnatis, & congruè vermis nominatur, eò quòd nascatur ex putredine peccati & rodat animam, sicut vermis corporalis nascitur ex putredine carnis & rodit carnem. Hic etenim cruciatus damnatorum gravissimus est: ex hac namquè continua (Deo divinitus determinante) conscientiae accusatione nascitur inenarrabilis tristitia, & summa indignatio, ac velut rabies, dum considerant se ob momentaneum & leve, quod delectabat, culpam suam non solum amisisse aeterna & caelestia bona, sed insuper se in aeternos & gravissimos sensus cruciatus precipitasse. Significatur ergo duplex impiorum poena scilicet per vermem remorsus conscientiae, & per ignem sensibilis ustio in corpore. Nequè vermes possunt spiritum corrodere, nec ejus substantiam dilaniare. Tribuuntur autem in Scriptura interdum vermes carnibus impiorum: tum quia isti remorsus mentis redundant in carnem, prout contingit in hac vita: tum quia caro per Synecdochen potest intelligi sumpta pro toto homine: tum deniquè quia retribuantur pro carnalibus operibus impiorum. Quare autem ab *Isaia* vermis fiat mentio, idquè per quamdam allegoriam ostendit *Jansenius* in *concordia evangelica* cap. 71.

48. Nonnulli deniq; censent futurum ibidem asperissimum frigus. Postremò nonnulli Patres & Doctores in inferno statuunt asperissimum frigus, quasi vicissitudine quâdam impii transitori sint ab ustione ignis ad cruciatum horrendi frigoris. Quibus favere videtur illud *Job* 24. *Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium.* In quem locum in commentariis sic scribit *S. Hieronymus*: *Quasi duas gehennas S. Job dicere mihi videtur, ignis & frigoris.* Sed rectius hanc vicissitudinem negat *Abulensis*, *Jansenius* in *Concordia* cap. 45. *Soto*, *Maldonatus*, *Suarez* & alii passim: eò quòd Scriptura agens de pœnis inferni semper meminerit ignis tamquam perpetuae & incessabilis poenae. Et de eo singulariter & quasi antonomasticè dixit Christus: *Qui paratus est diabolo & Angelis ejus.* Undè damnati non tantum dicuntur ire in ignem aeternum, sed etiam in supplicium aeternum, ignis videlicet, seu in ambustionem aeternam, ut legit *Aug. Serm.* 14. *de verbis Apostoli* c. 3. & alibi. Accedunt etiam incommoda spectantia ad modum translationis tot millionum corporum in diversa ista stagna ignis & gelu. Locus *Job* solum continet

imprecationem temporalis poenae in adultorum, quâ hic uratur aestu & frigore cæterisque hujus vitae incommodis, usquè dum descendat ad inferos, aeternum ibi cruciandus gravioribus tormentis, nisi citò se à peccatis emundet: quod patet ex versu proximè præcedenti, ubi de peccatore dixerat: *Maledicta sit pars ejus in terra.* Et sic *S. Gregorius lib.* 16. *Moral.* c. 27. per aquas nivium, & nimium calorem, non poenas sed culpas praesentis vitae intelligit, quia peccatores de quibusdam vitiis ad alia extreme contraria feruntur. Ad *S. Hieronymum* respondet *Jansenius*, & patet, ipsum tantum loqui dubitativè. Quæ utinam ob oculos frequenter verset Christianus. Defectu enim vivacis aeternorum considerationis, tam immensa multitudo peccat & perit; ut meritò cecinerit, immo planxerit *S. Bruno* Carthusianorum Fundator: *Sic vivunt homines, tamquam mors nulla sequeretur,*

Et velut infernus fabula vana foret. Concludo proinde praesentem de Aeternitate Tractatum aureis & cujusvis pectori insculpendis de Aeternitate verbis religiosissimi nostri Patris *Adami Sasboldi Hom. in Dom.* 1. *Quid.* O AETERNITAS, quàm raro versaris in mentibus hominum. Iterum dico, quàm raro versaris in mentibus nostris AETERNITAS. O AETERNITAS, heu AETERNITAS. Quid dicam, aut quomodo dicam? Quàm raro versaris in cogitatione filiorum Adam AETERNITAS. Quis exprimat, quid sit AETERNITAS? Quis concipiat, quid sit AETERNITAS! Cogito mille annos, cogito milles mille annos, cogito tot annorum millia, quot sunt momenta, seu puncta in toto tempore à condito mundo usquè ad ejus consummationem, & de AETERNITATE nihil adhuc habeo. O AETERNITAS, heu AETERNITAS. Quis poterit par esse AETERNITATI in tormentis? Fumus tormentorum eorum ascendet in saecula saeculorum. Quid est in saecula saeculorum? Volo dicere, & nescio dicere. Quàm diu Deus erit Deus, tam diu durabunt tormenta. Quàm diu hoc erit? Non est effari, non est concipere, non est invenire istud, QUAMDIU. Hoc unum invenire, concipere & effari possumus, miseros esse, & heu nimium miseros, quos respicit istud, QUAMDIU. Respicit autem omnes sine discrimine, qui peccant, nec poenitentiam agunt, dum licet; licet autem quàm diu praesens hoc tempus agitur, hoc tempore decurso nemini licebit.

TRACTATUS II.

DE LIBERO ARBITRIO, ACTIBUS HUMANIS

ET PECCATIS.

DISPUTATIO PRIMA.

De Voluntario & Involuntario.

QUESTIO I.

De Voluntario.

OLUNTARIUM describi so-
let ex Philosopho 3. Eth. I. Cu-
jus principium est in ipso a-
gente cognoscente singula in
quibus est actio, id est, singulas

actionis circumstantias. Ubi quidem describi-
tur actus omni ex parte voluntarius: si enim ali-
qua circumstantia agentem lateat, actus quodad-
illam non est voluntarius: etsi possit esse vo-
luntarius quodad substantiam objecti, aut alias
circumstantias non ignoratas. Aliter paulò des-
cribi solet Voluntarium. *Quod est à principio in-
trinseco cum cognitione.* Vel clariùs, *quod proce-
dit à potentia appetitiva ex pravia cognitione,*
objecti, videlicet, in quod voluntarium ten-
dit, & in quod ipsa potentia appetitiva, utpote
cæca, manuduci deber.

Voluntarium sic sumptum coincidit cum
Spontaneo. Undè etiam competit brutis, ut-
pote agentibus sponte ex inclinatione appeti-
tûs sensitivi, præviâ facie cognitionis phantasi-
cæ. Meritò tamen dicitur voluntarium so-
lùm imperfectum eis convenire; cùm operen-
tur ex cognitione solùm imperfecta, phanta-
siæ videlicet, quâ etiam solâ materialia repræ-
sentantur, non autem proponitur finis forma-
liter, aut proportio mediorum ad illum.

Voluntarium strictè sumptum est, *quod pro-
cedit à voluntate ex pravia cognitione intellectiva.*
Et hoc patet soli agenti rationali competere.
Non omnes tamen operationes agentis, etiam
intellectualis, sunt voluntariæ, ut patet in pri-
ma cognitione finis seu objecti: hæc enim
tamquam conditio ad voluntarium prærequi-
ritur. Quamvis autem omnes motus volunta-
tis, etiam primi seu indeliberati, sint aliquo
modo physicè voluntarii, similiter operatio-
nes externæ inde exortæ: utpote procedentes
à principio intrinseco, scilicet voluntate, id-
que non sinè prævia aliqua cognitione, sinè
qua voluntas nil agere potest: non sunt tamen

hi propriè & perfectè voluntarii; ad hoc enim
requiritur prævia cognitio perfecta seu deli-
berata. Undè similiter motus semideliberati
sunt tantùm semivoluntarii: eò quod non di-
rigantur per cognitionem satis perfectam. So-
li itaque actus voluntatis deliberati (subintel-
lige etiam deliberatas omissiones) sunt pro-
priè & perfectè voluntarii, & similiter opera-
tiones inde consequentes.

Nota non coincidere voluntarium propriè
& volitum: voluntarium enim debet esse prin-
cipiativè seu effectivè à voluntate; volitum
autem non. Sic homicidium sinè ullo meo in-
fluxu aut notitiâ commissum, in quo mihi
postea complaceo, non est mihi voluntarium,
& tamen est objectivè volitum; quod Non-
nulli vocant voluntarium objectivè. Sic etiam
processio Filii divini est objectivè volita, non
tamen voluntaria propriè seu principiativè:
prout insuper voluntaria est processio Spiritûs
sancti. E contra non omne voluntarium est di-
rectè aut reflexè volitum. Actus quidem alia-
rum potentiarum à voluntate imperati sunt
ita voluntarii, ut simul sint expressè voliti.
Similiter actus voluntatis elicitum possunt esse
ab eadem expressè voliti per alium actum.
Hoc tamen non est necesse. Nil enim ita vo-
litum, quin sit præcognitum; non omnis au-
tem actus elicitus voluntatis est præcognitus,
etsi præcognoscatur objectum; cuius nimi-
rum cognitio sufficit, ut appetatur, etsi appeti-
tio ipsa nullatenus cognoscatur. Si quis tamen
contendat omnem volitionem, præsertim libe-
ram, esse quodammodò volitam se-ipsâ, qua-
si virtualiter & interpretativè, quatenus voli-
tio sic afficit voluntatem, ut hæc ipsam veller,
si id foret ad ipsam eliciendam necessarium;
non est magnoperè repugnandum. Qui enim
vult v.g. salutem æternam, vult quodammo-
dò salutem esse volitam, adeoque & ipsam
suam volitionem, utpote necessariam, ut salus
sit volita.

Voluntarium dividitur primò in volunta-
rium voluntate propriâ; & voluntarium vo-
luntate

3.
*Differentia
inter volun-
tarium &
volitum.*

4.

Voluntarium

1.
*Varia de-
scriptiones
voluntarii.*

*Volunta-
rium im-
perfectum
competit
brutis.*

2.
*Strictè
sumptum
describitur.*

rium aliud
est tale vo-
luntate pro-
pria, aliud
voluntate
aliena.

luntate aliena, quod nimirum, etsi procedat ab alterius voluntate, moraliter tamen imputatur nostrae voluntati, utpote commissae alieno arbitrio. Hoc autem fit, sive auctoritate divina, prout in ordine ad originale peccatum voluntas Adae tamquam capitis nobis imputatur: sive auctoritate publica, prout actus tutorum sunt quodammodo voluntarii pupillis, quorum voluntas est per leges translata in voluntatem tutorum; sive auctoritate privata, prout actus procuratoris sunt voluntarii procuratorum danti in ordine ad certa negotia. Postremum tamen membrum recto sensu dici potest voluntarium etiam voluntate propria.

5. Secundò dividitur in voluntarium necessarium, & voluntarium liberum, libertate scilicet indifferentiae, quae, in materia morali praefertim, stat simpliciter pro libertate. Voluntarium necessarium est, quod non procedit ab appetitu indifferente ad volendum & non volendum; prout est amor increatus, quo Deus amat se; processio Spiritus sancti, motus necessarii voluntatis. Voluntarium liberum est, quod procedit ab appetitu sic indifferente. Ejusmodi sunt volitiones & operationes deliberatae viatoris. Immo, dum de actibus humanis & meritoriis est sermo, interdum voluntarium usurpatur pro libero libertate indifferentiae, ut videre est apud S. Bernardum l. de lib. arbitrii. ipsumque Augustinum frequenter confundentem haec duo, agere liberè & agere voluntate, scilicet liberè & indifferenti.

6. Hinc patet voluntarium liberum non esse perfectionem simpliciter, facta comparatione ad quodvis objectum: cum magna foret imperfectio in Deo, si liberè amaret seipsum. Colligitur etiam voluntarium liberum saltem ordinariè esse perfectius in ratione voluntarii: nam caeteris paribus actus eò est magis voluntarius, quo est magis conformis interno impetui & propensione voluntatis; cum eò magis censeatur proficisci à principio interno: determinatio autem & necessitas faciunt actum magis procedere à principio extrinseco determinante, contra inclinationem naturalem voluntatis. Quod si arguas, inconvenienter admitti, quod amor increatus, quo Deus seipsum necessariò amat, excederetur ab amore nostro, quantum ad perfectionem voluntarii; Responderi potest cum Nonnullis admittendam esse exceptionem à praefata regula (quae solum allegatur tamquam ordinariè vera) in amore increato, in quo oritur necessitas ex intrinseca propensione ipsius divinae voluntatis. Non est tamen quod hanc exceptionem urgeat: cum excessus in perfectione voluntarii fundatus in defectu libertatis sit solum excessus perfectionis secundum quid, qui argueret imperfectiorem in Deo, si liberè se amaret. Necessitas praeterea amoris increati oritur ex infinitate objecti amati; quod etsi identificetur ipsi amori, quatenus tamen objectum est, quodammodo extrinsecè se habet. Propensio vero intrinseca voluntati divinae non sufficit in

Liberum est
regulariter
necessario
perfectius
in ratione
voluntarii.

praesenti ad maiorem perfectionem voluntarii; uti nec sufficit propensio intrinseca appetitui sensitivo, qui in objectum fertur necessariò, & tamen minus perfecto voluntario, quam sit voluntarium liberum.

Tertiò dividitur voluntarium in directum, & indirectum. Cum voluntario directo confundi solet voluntarium explicitum, & in se; quod aiunt esse volitum in se-ipso: cum voluntario indirecto confunditur voluntarium implicitum, & in causa. Sic inebriatio volentis se inebriare est directè & explicitè ac in se voluntaria: rixae autem & homicidium, quae ex ebrietate secutura praevidentur, sunt voluntaria indirectè, implicitè & in causa. Eadem possunt dici voluntaria interpretativè. Quamquam voluntarium interpretativum aliquando fumatur pro eo, quod adesse praesumitur ex aliquo signo externo, sive positivo, sive negativo; v.g. aliquando ex ipsa taciturnitate, conformiter ad illud: *Qui tacet, consentire videtur*, ut habetur de Reg. juris in 6. & habet locum in foro externo. Aliquando etiam, non pro voluntario, quod de facto est, sed prudenter conjectamus seu interpretamur futurum, si adesset, & sciret is, cujus consensus desideratur. Prout Religiosus Superiore absente & inscio interdum aliquid facit vel recipit, sciens gratum fore superiori, si sciret, & consensus peti posset.

Notandum verò non soli actioni positivae voluntatis, sed etiam omissioni convenire rationem voluntarii. Nam ipsa quoque ommissio esse potest suo modo à voluntate seu principio intrinseco cum cognitione; non solum quando adest expressa volitio omittendi, sed etiam quando voluntas purè omittit. Quocirca potest esse voluntarium absque omni actu, voluntatis videlicet (quod Nonnulli voluntarium ommissivum vocant) supposito quod possibilis sit pura ommissio libera, prout habet magis recepta & vera Opinio.

Hinc etiam rectè ommissio libera dicitur voluntarium directum & in se (quamquam Nonnulli aliter loquantur) cum secundum se sit libera, & (ut ita dicam) negativè volita, si sit ommissio pura; utpote secundum se pendens à voluntate liberè non ponente actum oppositum: cum voluntas etiam liberè non agat. Dixi *omissio libera*: pura enim ommissio quae libera non est, nequit esse omittenti voluntaria; utpote nullatenus procedens seu pendens à voluntate, quod tamen ad voluntarium requiritur: non aliter enim ab illa pendere potest, nisi quatenus voluntas illam vellet, aut saltem in illius potestate esset actus, cui ommissio opponitur, ratione cujus etiam ipsum non agere seu omittere suo modo à voluntate pendere censeatur. Eventus autem consequens omissionem rectè comprehenditur sub voluntario indirecto, utpote volitus in sua causa, saltem privativè, scilicet omissione.

Petes I. An ut ommissio censeatur voluntaria, requiratur praecceptum seu obligatio faciendi id, quod omittitur? Resp. Neg. cum

7. Voluntarium in se, aliud est directum, aliud indirectum.

8. Ommissio potest esse voluntaria.

Etiam de rectè.

Si sit libera.

9.

Scotistis,

Etiā ci-
tra praecep-
tum actus
omissi,

Scotistis, Maldéro, . . . aposto & aliis ferè com-
muniter contra Nonnullos praesertim Thomis-
tas: etsi enim ad voluntarium culpabile requi-
ratur, ut quis non faciat, quod facere poterat
& debebat, simpliciter tamen & absolute ad
voluntarium sufficit, ut quis deliberatè omit-
tat opus, quod poterat facere seu non omittere:
tam enim est in potestate scientis & volentis,
adeoque tam voluntarium, omittere id ad
quod non obligatur, quàm id ad quod obliga-
tur. Deinde tam liberè quis omittit v. g. sa-
crum ad quod non tenetur, quàm ad quod te-
netur; omne autem liberum est voluntarium.
Confirmatur: quia Deus voluntariè non dat
quibusdam gratias singulares; & tamen eas
dare non obligatur.

10. Petes II. An ut eventus positivus consequens
omissionem liberam censeatur voluntarius re-
quiratur obligatio impediendi eventum? v. g.
videt quis navem periclitantem, & nisi opem
ferat, submergendam; an submersio subsequens
sit voluntaria non ferenti opem, si ob proprium
periculum aut aliam justam causam ferre opem
non tenebatur? Resp. quaestionem videri de
modo loquendi: in qua tam pars affirmans
(quam tenet Zanches, Salas & plures alii)
quàm pars negans (quam tenet Vasques, Wig-
gers, Sylvius & Recentiores frequenter) pro-
babilis apparet. Pars autem negativa probatur:
quia citra obligationem impediendi eventus
ipse non videtur procedere à voluntate omit-
tentis, sive immediate, ut patet, sive mediante
omissione; utpote quæ physicè in eventum
non influit, nequè etiam semotà obligatione
cum illo moraliter connectitur. Undè colligi-
tur discrimen inter omissionem etiam puram
& eventum ipsam consequentem: voluntas
namquè est causa omissionis quasi physica, im-
mediata & per se, estquè adeò ommissio volun-
taria hoc ipso, quod in potestate voluntatis sit
agere & non agere: operis autem omissionem
consequentis non est causa per se quasi physica,
sed moralis dumtaxat, adeoque requiritur
aliquid quod opus seu eventum ipsum mora-
liter nectat cum omissione & omitte; quod
non est aliud, quàm obligatio impediendi,
quæ facit, ut non impediendi imputetur effec-
tus. Hinc etiam patet Deo esse quidem vo-
luntariam omissionem consistentem in non im-
peditioe peccati, peccatum tamen ipsum non
esse Deo voluntarium; eò quod ipsum non
teneatur impedire. Similiter non censentur
Magistratui voluntaria peccata, quæ justis de
causis per ipsum non impediuntur.

Secus est de
eventu per
accidens
subsequente
omissionem.

Dices I. Talis potest impedire & non im-
pedire ejusmodi eventum; ergo eventus con-
sequens non impeditioem est liber, atque ad-
eò voluntarius omitte; impedire. Resp. Neg.
Seq. nam ex Antecedente solum sequitur, non
impeditioem esse liberam; non autem even-
tum inde sequentem, qui à voluntate non pen-
det, nec ei connectitur, nisi adsit obligatio
causans nexum moralem.

Dices II. Si talis citra obligationem impe-

diret submerfionem v. g. navis, esset verè cau-
sa non submerfionis: ergo si non impediatur est
causa submerfionis. Resp. Neg. Seq. quia im-
pediendo verè influit per se in non submerfio-
nem: at non impediendo non influit in submer-
fionem, sive physicè, sive (si absit obligatio)
moraliter, sed illam merè permittit. Undè
submersio non est ipsi libera, sive immediate,
ut patet, sive mediante omissione: nam effec-
tus externus non participat libertatem ab in-
terno, nisi hic in illum influat, ommissio autem
in submerfionem non verè influit. At si adsit
obligatio, jam ommissio auxilii debiti est causa
per se moralis submerfionis inde consequentis,
quatenus non submersio debebat produci ab
auxilio omisso.

Qui verò oppositum loquendi modum am-
plecti maluerit, dicat omissionem citra prae-
ceptum esse causam privativam eventus subse-
quuti, v. g. submerfionis, partim physicam,
partim quasi moralem, id est, à libera facul-
tate omitte; eatenus pendentem, quatenus
posset causare v. g. non submerfionem; non
esse tamen moralem hoc sensu, quasi eventus
ei imputetur in culpam, idquè defectu prae-
cepti. Itaque omittens dici poterit causa per
accidens permissiva eventus, & quidem libera,
at inculpabilis. Et hoc sensu etiam poterunt
peccata dici Deo permissivè voluntaria, uti di-
cuntur permissivè volita. Cautelâ tamen hîc
opus est, ut circumstantiæ excludant omnem
falsi dogmatis suspicionem.

II.
Quamvis
non sit im-
probabile
etiam citra
praeceptum
bono sensu
ejusmodi
eventum
censeri posse
volunta-
rium.

Q U A E S T I O II.

An violentia causet involuntarium,
eaque possit voluntati inferri?

NOTA I. Involuntarium propriè conveni-
re actibus, quibus quidem posset per se
loquendo convenire ratio voluntarii, tamen
aliquid deest hîc & nunc, quod ad volunta-
rium requiritur. Sic v. g. comestio carniū
die veneris est involuntaria quantum ad cir-
cumstantiam prohibitionis, si comedens illam
omnino ignoret, aut de ea nil cogitet. Et hoc
à Nonnullis dicitur involuntarium negativè
seu privativè. Aliud autem dicitur involun-
tarium positivè seu contrariè, quod & nolun-
tarium dici posset, quia nimirum est contra
expressam inclinationem voluntatis. Et qui-
dem si voluntas repugnet efficaciter & absolu-
tè omnibus consideratis, dicitur involunta-
rium simpliciter; si autem aliquo modo qui-
dem ipsum nolit, omnibus tamen spectatis
simpliciter velit, dicitur involuntarium se-
cundum quid.

12.
Quid in-
volunta-
rium.

Nota II. Violentum dici, quod est ab ex-
trinseco, seu (ut loquitur Philosophus 3. Eth.
1.) Cujus principium est extrâ non conferente
vim passio; id est, contranitente passio, seu
contra inclinationem passio; ut rectè exponit
Scotus 2. d. 18. q. unic. n. 6. Distinguiturquè
à coacto (cum quo interdum confunditur)
quod

13.
Quid vio-
lentum.

Quid co-
actum.

quod coactum propriè tantum dicatur illud, quod repugnat inclinationi elicite appetitus, adeoque solum quadret in res appetitu rationali, aut sensitivo præditas: violentum autem etiam vocetur, quod repugnat appetitui innato, seu ponderi & inclinationi naturæ. Unde calefactio est aquæ violenta, similiter lapidi motus sursum; neutrum tamen propriè cogitur. Solet etiam coactum apud Patres & vetustiores Theologos interdum sumi pro necessario, ideoque dum aiunt voluntatem non cogi, significant eam non necessitari. Solent denique coactum quandoque sumi pro invito seu involuntario secundum quid. Quo sensu quis dicitur esse coactus ad vivendum, contrahendum &c.

Nota III. Actus voluntatis alios esse elicitos, qui videlicet immediatè ab ea producuntur, ut amor, odium &c. alios imperatos, qui procedunt à voluntate mediante imperio, quo imperat potissimum actus aliarum potentialium, v. g. ambulationem, comestionem &c. Subinde tamen etiam actus proprios, v. g. poenitentiam seu contritionem peccatorum voluntas imperat.

14. *Violentia causat involuntarium simpliciter.* Dico I. Violentia causat involuntarium simpliciter. Patet: quia facit ut opus non sit ab intrinseco, sed ab extrinseco, contranitante voluntate. Deinde quia sicut violentia repugnat naturali, facitque contra-naturale in carentibus appetitu; sic in præditis appetitu facit contra voluntarium.

15. *Violentiam potest voluntas pati in actibus aliarum potentialium.* Dico II. Voluntas potest pati violentiam vel coactionem in actibus aliarum potentialium, quibus nata est & solet imperare: qui proinde actus erunt simpliciter involuntarii. Patet: quia contra voluntatis inclinationem potest ab extrinseco applicari v. g. manus ad tangendum, oculus ad videndum &c. Qui actus proinde sunt involuntarii. Et quamvis si spectentur hæ potentiæ secundum particulares inclinationes non patiantur vim, cum concurrunt ad actum sui perfectivum; sunt tamen actus simpliciter ipsi homini violenti; utpote contra inclinationem voluntatis, quæ est supremus & universalis suppositi appetitus, cui ceteræ potentiæ subordinantur.

Aut eorumdem omissione; Quod dictum est de actibus, etiam locum habet in carentia seu omissione illorum: sic enim potest voluntas violentari in auditu, olfactu, visu &c. si videlicet volens audire, olfacere, videre &c. impediatur. Nec tamen tunc etiam ipsæ potentiæ externæ patiuntur violentiam ratione sui: nam oculus v. g. (idem est de cæteris) non petit videre, nisi objectum propositum; adeoque si alter impediat, etiam violentè clausis palpebris, nè videatur objectum, non fit contra inclinationem oculi, sed ad summum ipsius hominis.

16. *Non tamen in actibus à se elicitis aut de facto imperatis.* Dico III. Non potest tamen voluntas pati violentiam in actibus suis elicitis vel de facto ab ea imperatis. Ratio est clara: quia eo ipso, quo actus à voluntate eliciuntur, procedunt à principio intrinseco. Similiter eò ipso

quo voluntas actum aliquem imperat, profluit actus imperatus à voluntate Imperante; adeoque excluditur violentia, quæ requirit ut actus non procedant ab intrinseco seu voluntate.

Dixi de facto ab ea imperatis: nam, ut Conclusione præcedenti dictum est, bene potest voluntas pati violentiam in actibus natis imperari. Nec aliud volunt Doctores, dum subinde indistinctè docent voluntatem posse pati violentiam in actibus imperatis.

17. *Potest etiam violentè impediri voluntas à se actum ponat,* Dico IV. Potest voluntas violentè impediri, nè actum ponat; cuius proinde ommissio erit ei violenta. Ita Tannerus, Malderus, Præpositus & plures alii contra Nonnullos. Ratio est: quia potest Deus negare concursum voluntati ad agendum paratæ & inclinatæ, immo positivè desideranti agere; quæ tunc pateretur violentiam; sicut ignis violentè à Deo impediretur à combustione ligni ei applicati. Sunt tamen, qui advertunt hanc violentiam esse quidem aliqualem, non tamen omnino strictam: eò quod voluntas aliavè causa creata, quantumvis omnibus principiis ex parte sui ad operandum requisitis instructa, necdum sit in actu primo completè potens operari, nisi adsit omnipotentia Dei ejusque concursus paratus, adeoque hoc deficiente actus secundus seu operatio non debeat, & consequenter illius carentia nequeat esse strictè loquendo violenta. Aliqualis equidem infertur violentia: eò quod causæ secundæ ex parte sua habenti requisita ad operandum sit quasi debita jure creationis applicatio divinæ omnipotentia, & similiter debitus concursus, sic ut aliquin fieret contra naturam causæ secundæ, etiam liberæ, ac proinde inferretur aliqua eadem violentia.

18. *Potest denique violentari quodam illa quæ potest recipere,* Dico V. Potest voluntas pati violentiam in illis, quæ potest recipere. Patet: quia potest Deus ei repugnanti infundere gratiam aliosque habitus: ad quos licet habeat inclinationem naturalem, repugnat tamen per elicitam, quæ præponderat, & sufficit, ut voluntas vim pati censeatur.

Similiter potest Deus se solo infundere amorem voluntati nolenti, & quantum est in se, efficaciter renitenti. Qui actus est involuntarius & violentus; præsertim si insit voluntati non vitaliter, ut lapidi. Si autem Deus ad actum aliquem eliciendum determinaret voluntatem, quantum in se est reluctantem, actus ille esset absolutè voluntarius: utpote à principio intrinseco cum cognitione: secundum quid autem esset involuntarius & coactus, partim quatenus ab extrinseco voluntas determinatur, partim quatenus antecederet voluntas absolutè illum noluit, ac de facto quantum est in se non vult.

19. *A nullo tamen agente creato potest physice cogi aut necessitari.* Pro fine adverte, à nullo agente creato voluntatem ipsam posse physice cogi aut necessitari. Quare cum peccatum in voluntate consistat, & sine illius consensu in ipsa aut potentiis inferioribus esse nequeat, consequens est, neminem posse ad peccandum cogi, etsi possit solli-

Violentia
autem po-
tentiis infe-
rioribus fac-
ta non præ-
sumitur, nisi
probetur.

sollicitari & cum involuntario secundum quid induci. Unde rectè dixit S. Augustinus relatus c. de pudicitia 32. q. 5. Corpus mulieris non vis maculat, sed voluntas. Violentia autem, quæ potentiis voluntati subditis in ordine ad opera exteriora peccaminosa fieri potest, non præsumitur facta, nisi probetur, c. causam matrimo-
nii. de Off. judicis delegati, & l. pro merito ff. pro socio. Si enim delictum numquam præsumitur; à fortiori nequè hoc delictum, quod natura adèd adversatur, est præsumendum. Atquè ita tradit Menochius, Alciatus & alii, quos refert & sequitur Mascardus, & hoc relato Castro Palao, parte 1. Tr. 2. d. 1. puncto 4. n. 3.

QUESTIO III.

An Metus causet involuntarium.

20.
Quæ sunt
ex metu
sunt simpli-
citer volun-
taria &
libera.

Per accidens
tamè metus
excusat à
culpa.

DICO I. Ea quæ fiunt ex metu sive timore mali imminentis, sunt per se loquendo absolutè & simpliciter voluntaria, immo libera. Ita omnes Doctores. Ratio est: quia quæ metu quis agit, absolutè & efficaciter vult spectatis omnibus circumstantiis; ergo agit voluntariè. Quòd etiam operetur liberè, patet: quia etsi metus impellat voluntatem, non tamen necessitat. Unde certum est metum per se non excusare à peccato: ut patet in eo; qui metu mortis aut tormentorum deficit à professione fidei, fornicatur &c. Et Joan. 12. vituperantur ii, qui metu mortis non confitebantur Christum. Dixi per se; per accidens enim aliquando potest ex consideratione mali imminentis ita perturbari ratio, ut libertas, præsertim perfectà, impediatur. Deinde metus gravis aliquando facit, ut lex, præsertim humana, non obliget alioquin obligatura extra metum: adeoque tunc liceat facere opus, quod aliàs esset malum, ad evadendam mortem aliudvè grave incommodum imminens; quod ex conditione materiæ & circumstantiis est colligendum. Hinc etiam patet contractus metu initos non esse eo ipso irritos jure naturæ defectu voluntarii seu liberi; quamvis dum metus gravis injustè incutitur ad extorquendum contractum, is sit ipso facto irritus, ut contractus matrimonialis: aut saltem in irritum revocabilis, ut reliqui contractus communiter. De quo ex professo agitur in materia de contractibus, & in materia matrimoniali.

21.
Quæ sunt
ex metu
sunt sapè
involunta-
ria secun-
dum quid.
Non tamen
semper.

DICO II. Ea quæ fiunt metu, sunt frequenter involuntaria secundum quid. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia homo sapè illa facit cum tali displicentia, ut vellet non facere, nisi malum timeret; ergo tunc sunt involuntaria seu repugnantia voluntati secundum quid. Dixi frequenter: non omnis enim metus habet adjunctum involuntarium secundum quid, sed solus ille, qui sic totaliter & efficaciter impellit hominem ad opus faciendum, ut relinquat in eo voluntatem inefficacem non faciendi opus, si metus non impelleret. Cujusmodi est metus naufragii, qui sic impellit hominem

Herincx Sum. Theol. pars II.

ad ejectionem mercium, quas amat, ut in eo relinquat voluntatem illas, quantum in se est, retinendi. Idq; inde oritur, quòd voluntas alicui bono affecta frequenter non deponat affectum illius, nisi quatenus est necessarium ad malum evadendum. Unde cum affectus internus mercium non afferat periculum naufragii, sed solum pondus actualiter retentorum, idcirco quidem excludit affectum efficacem illas retinendi, non tamen conditionatum; qui remanens causat involuntarium secundum quid.

Aliud in primis est, quando metus non est totum motivum operis. Sic enim multi Christiani metu poenarum sic moventur ad poenitentiam de peccatis faciendam, ut tamen simul, & quidem principaliter, hoc agant propter Deum seu bonitatem illius. Ubi cum nulla intercedat voluntas, quâ placeat peccatum, non intercedit quoquè aliquod involuntarium, sed potius dupliciter voluntarium.

Secundò, quando res quam ex metu aggredimur est talis, quòd etiam si abesset metus, esset nobis indifferens aggredi illam; utpote quam non apprehendimus nobis malam.

Tertiò, quando ipsa voluntas conditionata opposita est etiam causativa mali, quod ex metu desideramus evadere: non enim possum planè efficaciter velle fugere malum, & tamen ponere actum similiter causativum ejusdem mali imminentis. Unde dum quis ex metu gehennæ efficaciter detestatur peccata, non potest simul habere voluntatem conditionatam permanendi in peccatis, si poena non esset: cum hæc ipsa voluntas, utpote peccaminosa, sit ejusdem poenæ causativa. Quare si voluntas conditionata retinendi merces in naufragio onus adferret navi, sicut ipsæ merces, indubiè etiam hanc voluntatem excluderet metus. Nihilominus posset dari metus aliquis gehennæ in se quidem non malus, sed quia non plenè efficax, habens conjunctam voluntatem conditionatam peccandi. Quod supponit Trid. sess. 14. cap. 4. idcirco ad odium peccati ex metu conceptum, dispositivum ad gratiam in Sacramento, signanter requirens, ut excludat voluntatem peccandi. De quo etiam timore frequenter agit Augustinus; qui etsi promiscuè timorem gehennæ vocet utilem, bonum & salutarem, significat tamen in eo subinde latere aliquod peccatum per accidens conjunctum, scilicet internum desiderium peccandi, si poena abesset. Ipse nihilominus timor de se potius natus est impellere ad fugam omnis peccati poenæ inductivi; adeoque etiam talis desiderii interni.

Quartò deniquè fieri potest, ut voluntas conditionata opposita non adsit, ex mera voluntatis libertate; quæ similem affectum, etsi compatibilem cum metu, potest ad libitum rejicere. Et hoc modo potest quis ex metu ita projicere merces in mare, ut nequidem habeat voluntatem conditionatam retinendi; idquè ex sua libertate, ex qua sicut amorem mercium continuare, sic & deponere potest.

DICO III. Quando opus metu factum est

invo-

22.

Idquè va-
riis de cau-
sis.

23.

*Nec ipse
metus pro-
priè illud
involunta-
rium cau-
sat, quod
operi fre-
quenter
miscetur.*

involuntarium secundum quid, metus per se & propriè loquendo non causat hoc involuntarium, sed tantum impropriè & per accidens. Ratio est: quia metus potius est causa voluntarii; cum sit ratio ob quam voluntas absolute velit opus facere. Hoc tamen sensu dici potest subinde causa per accidens involuntarii, quia causat opus, quod aliundè est contra inclinationem voluntatis, quæ actum, qui fit ex metu retardat, eumque secundum quid involuntarium reddit.

Q U Æ S T I O IV.

An Concupiscentia causet involuntarium.

*24.
Concupis-
centia seu
passio appe-
titus sensi-
tivi, alia est
antecedens
alia conse-
quens.*

*De antece-
dente hic
agitur.*

*Ipsa potius
voluntari-
um causat,
quàm invo-
luntarium.*

*25.
Minuit li-
bertatem.*

*Relinquit
tamen re-
gulariter
sufficiens
ad peccan-
dum.*

NOMINE concupiscentiæ hic intelligitur quælibet passio seu motus appetitus sensitivi, qui habet se per modum prosecutionis alicujus objecti delectabilis, vel per modum fugæ mali oppositi. Alia voluntatem antecedit, eamque movet & excitat: Alia subsequitur, quæ nimirum excitatur ab ipsa voluntate. Concupiscentia consequens non auget nec minuit voluntarium; cum voluntatis actum subsequatur. Est tamen signum vehementis affectus præcedentis. Deinde est causa ulterioris affectus vehementioris & diuturnioris voluntatis circa suum objectum, respectu cuius tamen ulterioris progressus & intensio est antecedens. Undè de ea est idem judicandum, quod de concupiscentia antecedente. De qua

DICO I. Concupiscentia non causat involuntarium etiam secundum quid, sed potius causat voluntarium. Ita communiter Theologi. Ratio est: quia concupiscentia suaviter allicit voluntatem, ut feratur in idem objectum, mediante propositione delectabilitatis & commoditatis objecti, ac occultatis communiter iis, quæ voluntatē possent retardare: ergo non causat ipsa aliquod involuntarium, sed voluntariū.

DICO II. Concupiscentia minuit libertatem. Ita communiter omnes. Ratio est: quia per concupiscentiam voluntas magis determinatur ad id, in quod fertur appetitus sensitivus; adeoque indeterminatio seu indifferentia voluntatis minuitur. Deinde concupiscentia impedit, nè ratio tam bene attendat varias objecti circumstantias, quæ voluntatem à consensu abstraherent. Immo subinde tanta est indeliberatio seu rationis perturbatio orta ex concupiscentia, ut libertas ad peccandum sufficiens plenè tollatur; ut patet in motibus primò primis voluntatis. Regulariter tamen relinquitur libertas ad peccandum sufficiens, quia regulariter adest sufficiens usus rationis considerantis maliciam objecti; item indifferentia voluntatis, quam quidem potest concupiscentia sollicitare, non tamen nolentem cogere ad consensum. Ideoque in Scriptura vituperantur, qui post suas concupiscentias euntes malè operantur; Dan. 13. *Concupiscentia subvertit cor humanum. Jac. 1. Concupiscentia, cum conceperit, pa-*

rit peccatum. Nihilominus sicuti minuitur libertas, sic & malitia peccati ex concupiscentia orti: ideoque sic peccantes sunt magis venià digni, quàm si ex malitia peccassent. Si tamen concupiscentia consequens unum actum sit prævisa, & sponte excitata, quamquam minuat physicè propriam libertatem actus inde subsequens; non minuit equidem malitiam seu imputabilitatem, sed taliter peccans est æquè dignus supplicio, sive dignitas tota pœnæ consideretur in actu sequente, sive partim in illo, partim in causa libera. Undè talis non censetur ex passione, sed potius ex malitia peccare. Secus est, si passio consequens unum actum, & antecedens alium non sit prævisa, aut certè oriatur ex alia passione seu infirmitate antecedente.

DICO III. Concupiscentia etiam minuit perfectionem voluntarii. Ita multi Doctores, etiam recentiores; etsi non pauciores contradicant. Ratio est: quia (ut quæstione primà diximus) voluntarium liberum regulariter est perfectius necessario; adeoque quo aliquid est minus liberum, est imperfectius voluntarium; sed opus ex concupiscentia est minus liberum; ergo etiam minus perfectè voluntarium. Deinde concupiscentia facit, ut objectum minus perfectè consideretur seu cognoscatur: facit etiam ut voluntas, velut ab extrinseco inclinetur; adeoque non ita determinetur à seipsa seu ab intrinseco: ergo ex his capitibus minuit voluntarium.

Concupiscentia equidem sæpè est causa vehementioris & intensioris actus voluntatis, quæ cæco velut impetu & summà vehementiâ subinde rapitur in objectum, in quod concupiscentia ipsam inclinat. Et hoc sensu verificari posset opposita sententia docens voluntarium ex concupiscentia augeri. Quæ tamen simpliciter loquendo minus arridet; eò-quod aliud sit actum voluntarium esse intensiorem, aliud ipsum esse perfectiorem in ratione voluntarii: cum unus gradus volitionis planè deliberatæ sit multò perfectius voluntarium, quàm motus indeliberatus intensissimus.

DICO IV. Ea quæ fiunt ex concupiscentia sunt aliquando involuntaria secundum quid. Ratio est: quia etsi concupiscentia mirabili quâdam sympathiâ inclinet voluntatem ad amplectendum objectum tamquam per se amabile; nec ordinariè inveniatur affectus actualis in contrarium, prout sæpè invenitur in metu: nihilominus subinde cum ipsa passione, etsi gravissima, sentiunt peccatores magnas molestias & conscientia remorsus, ob quos considerant subinde à concupiscentiis, etiam dum illas sequuntur, liberari, maxime cum aliquando illos oporteat gravia, etiam hujus vitæ mala tolerare, si concupiscentiis suis frui velint.

Idem quod de concupiscentia dictum est non pauci Doctores extendunt ad habitus: nam etiam hos minuire libertatem patet in illis, qui pravo habitu vel consuetudine laborant, quibus frequenter difficillimum apparet agere oppositum. Quamquam, quod minus est

26.

*Minuit
etiam per-
fectionem
voluntarii.*

*Et si frequē-
ter faciat
ipsum in-
tensius.*

27.

*Facta ex
concupis-
centia sunt
interdum
aliundè in-
voluntaria
secundum
quid.*

ex parte libertatis proximæ in ordine ad peccatum, abundè compensari soleat, sive quatenus habitus ex voluntate ortum habent, sive ex vehementia, diuturnitate, & frequentia actuum, circa quos consuetudo inolevit.

Q U Æ S T I O V.

An Ignorantia causet involuntarium?

28. Ignorantia alia est positiva, quæ dicitur prava dispositionis, seu error; alia est merè negativa, seu pura nescientia: alia denique (quæ ad præsens institutum pertinet) est carentia cognitionis debitæ, potestque vocari privativa. Estque hæc alia juris, v.g. in eo qui nescit diebus festis esse audiendum sacrum: alia facti, v.g. in eo qui quidem jus seu legem de auditione sacri novit, nescit tamen hodie esse diem festum.

Item alia antecedens, alia consequens. Eadem ignorantia dividitur in antecedentem, quæ antevertit liberum voluntatis consensum: & consequentem, quæ sequitur consensum expressum vel tacitum; expressum quidem, ut si quis volens aliquid facere, nolit inquirere de conditione objecti, nè forte, si illam noverit, retardetur ab operatione: tacitum verò, ut si quis negligit adhibere diligentiam, quam potest & tenetur adhibere.

Alia voluntaria, alia involuntaria. Coincidit hæc divisio cum altera Nysseni vel potius Nemessii (hic enim putatur auctor) l. 5. Philosophia cap. 2. in voluntariam & involuntariam; omnis enim antecedens est involuntaria, & omnis consequens est voluntaria.

29. Similiter ignorantia antecedens coincidit cum invincibili (quam aliqui probabilem, justam, aut inculpabilem vocant) quæ videlicet humano modo seu adhibitâ morali diligentia non potest depelli. Quando autem sufficiens diligentia censeatur adhibita, petendum est ex prudentis æstimatione. Illa in genere est sufficiens, quam vir prudens judicabit esse talem spectatâ conditione actionis, qualitate operantis, ejus scientiâ, aliisque circumstantiis; & quam in simili negotio prudentes & boni ejusdem conditionis solent adhibere. Quò etiam pertinet naturalis inadvertentia; ut si quis comedat carnes non advertens esse diem veneris. Cum autem difficile sit recordari omnium, quæ habitualiter scimus, fit, ut in humanis actibus non pauca naturales inadvertentiæ occurrant. Et hinc qui sunt timoratae conscientia sæpè possunt excusari, si quid per inadvertentiam committant contra præceptum, quod sciunt & volunt servare. Possunt etiam frequenter excusari homines rudes seu simplices, qui etsi communem diligentiam ad depellendam ignorantiam non adhibuerint, penitus tamen ignorant aut nullatenus advertunt se ad ampliores diligentiam obligari. Undè omnium illorum adest ignorantia seu inadvertentia invincibilis, quorum nequè scrupulus, nequè dubitatio, aut incidentia ulla occurrit: talis enim ignorantia nequit humano modo depelli, nec obligationis, de qua nè quidem aliquid incidit, scientia haberi. Estque perinde quodad

Herincx Sum. Theol. pars 11.

forum conscientia, sive sit ignorantia facti, sive juris; juris, inquam, sive positivi, sive naturalis: nam hujus quoque in certis materiis & personis reperiri posse invincibilem ignorantiam, satis manifestum est, & alibi tradetur. Denique frequenter advertentia est tam parva & tenuis, ut etsi non excuset à toto seu ab omni culpa, excuset tamen à tanto, seu culpa mortali; quemadmodum ex imperfecta deliberatione peccatum grave fit leve, juxta dicenda in materia de peccatis.

Ignorantia consequens coincidit cum vincibili (quam Aliqui improbabilem, injustam vel culpabilem vocant) sive eâ, quæ humano modo vinci potest, & non vincitur; quia nimirum voluntariè negligitur moralis & communis diligentia, quâ poterat depelli. Et quidem dum ipsa nullo negotio tolli potest ab operante, nè parvam quidem diligentiam cupiente adhibere, dicitur crassa & supina; quia videlicet more crassi & pinguis hominis operans est deses & piger in ea depellenda, vel more jacentis supinè in lecto, qui de nulla re curat, ignorantiam negligit expellere. Quando autem ipse operans cupit seu affectat ignorare, vocatur ignorantia affectata, quæ est directe voluntaria, & frequentius contingit, ut sic homo liberiùs peccet, qui nolens operari contra agnitam veritatē non cupit scire, sit nè actio licita nec nè. Et hæc ignorantia sæpè laborant addicti iniquis contractibus vel alicui opinioni erroneæ à quibus divelli non cupiunt. Ad eandem etiam revocari potest, quando merito quis dubitat, num aliquid liceat, & ut liberiùs procedat, non vult de veritate inquirere.

D. Thomas & passim alii paulò aliter loquuntur de ignorantia antecedente & consequente: quibus addunt concomitantem. Ignorantiam antecedentem vocant, quæ non est volita, & est causa operis, quatenus opus non fieret, si ignorantia abesset. Hanc habet, qui interficit hominem, quem inculpabiliter putat esse feram, & alioquin non interfecisset. Concomitantem vocant, quæ quidem non est voluntaria, tamen non est causa operis, quatenus opus æquè bene fieret, etsi ignorantia abesset. Talem habet occidens inimicum, quem invincibiliter putat esse feram, sed equidem occidisset, etsi inimicum esse scivisset. Consequentem denique vocant, quæ est expressè vel tacitè voluntaria. Quæ explicatio hoc sensu tolerari potest, quòd ignorantia antecedens sit causa vel potius conditio sine qua non operis. Ignorantia autem concomitans non sit talis conditio sine qua non: quamvis utraque merito vocetur antecedens respectu voluntatis (respectu enim operis antecedit etiam ignorantia consequens) cujus consensum antevertit; sicque utraq; est causa, cur opus hinc & nunc non sit voluntarium. Juxta hanc igitur explicationē loquendo cum multis

Dico I. Ignorantia antecedens causat simpliciter involuntarium negativè, id est, non voluntarium; non tamen positivè seu voluntarium. Ita communiter Doctores. Ratio est: quia

voluntarium.

quia opus consequens nec est volitum in se, uti nec cognitum: immo si cognitum fuisset, voluntas illud nolisset. Nequē etiam est volitum in causa; cum & ipsa causa scilicet ignorantia, sit involuntaria: ergo opus consequens nec directē nec indirectē est volitum. Quia tamen fieri potest, ut operans conditionem operis ignoratam positivē non nolit, immo nunquam de ea cogitaverit, idcirco ignorantia antecedens causat involuntariū negativē: quamvis operans in præparatione animi sit ita constitutus, ut si scivisset, facere nolisset. Propter quod Nonnulli vocant involuntarium positivē, moraliter seu quādam interpretatione.

32.
Excusatq;
à culpa.

Ex dictis sequitur id quod fit ex tali ignorantia non imputari in culpam; cum prava conditio operis nullatenus sit voluntaria. Prout patet in occisione hominis, qui putabatur fera: hæc enim solum est voluntaria, quatenus est explosio & trajectio feræ, non quatenus est occisio hominis. Unde quando actioni vel circumstantiæ pœna excommunicationis, irregularitatis, aut alia est imposita, non incurritur ab operante ex tali ignorantia. Quare talis non debet puniri tamquam homicidā, nec fit irregularis etiam irregularitate homicidii casualis, aut restitutioni obnoxius. Et ita de multis aliis est judicandum; quæ prudens confessorius diligenter considerare debet.

33.
Idem est de
ignorantia
concomi-
tante.

Dico II. Ignorantia concomitans similiter facit opus non esse voluntarium; quamvis non causet positivē involuntarium. Ita communiter Doctores. Ratio est: quia opus consequens non potest procedere à voluntate illud expressē intendente, cum sit voluntati incognitum: nequē etiam ab intendente illud interpretativē seu in sua causa, cum ipsa quoque causa, scilicet ignorantia, non sit voluntaria, sed consensus voluntatis antevertat. Quare etiam excusat à culpa: ut enim ab hac excuset, non requiritur, ut opus sit positivē volitum, sed sufficit, ut non sit voluntarium. Si tamen re cognitā operans postea sibi in opere complaceat, v. g. in occisione inimici, peccat peccato interno homicidii. Quod si etiam ante ipsum opus desideraret hoc modo: occiderem, etsi scirem inimicum; peccaret quidem affectu interno, non tamen actu externo homicidii; adeoque non subjaceret pœnæ, à qua juxta omnes excusat ignorantia invincibilis facti, quæ hinc supponitur, quia si in istis circumstantiis occideretur alius, non committeretur homicidium externum, ergo nec si occidatur inimicus.

Nec refert, quod ejusmodi occisio placeat, & esse volita supponatur: nam etsi sit volita instar objecti, non tamen per modum actionis humanæ, in quam voluntas hinc & nunc influat efficaciter; adeoque non procedit actio à voluntate tamquam principio illius intrinseco cum sufficienti cognitione: voluntas enim quæ in opus influit: non est simplex rei desiderium, sed efficax intentio: quæ in præsentī non habetur; cum satis caveatur, nè homo occidatur.

34.

Dico III. Ignorantia consequens non causat

involuntarium, sed voluntarium, scilicet in causa. Ita omnes Doctores. Ratio est: quia ipsa ignorantia est voluntaria, sive directē, sive interpretativē, adeoque & opus consequens: nam qui vult antecedens, ex quo scit malum sequi, censetur etiam velle ipsum consequens malum; quantumvis non adsit physica advertentia actionis aut circumstantiarum ejus, quæ equidem adest interpretativē, quatenus operans voluntariē negligit cognitionem. Unde qui incautē sagittam emittit, convincitur velle homicidium, cujus secuturi periculo volens se exponit, esto ipsum homicidium expressē nolit. Quare ignorantia hæc non tollit peccatum, quia operans illam tollere poterat & debebat, idque supponit Apostolus 1. ad Timoth. 1. *Misericordiam consecutus sum, quoniam ignorans feci.* & 1. ad Cor. 14. *Si quis ignorat, ignorabitur.*

Nec tollit
culpam.

Fieri nihilominus potest, ut ignorantia quæ pro aliquo tempore erat vincibilis postea fiat verē invincibilis, quantacumque diligentia adhibeatur ad illam depellendam. Tunc autem culpa formalis consideranda est pro tempore quo adhuc ipsa ignorantia suberat libertati. Quare deinceps opus consequens censetur effectus peccati: sicut de opere in ebrietate commissio, vel consequente omissionem liberam, dum ipsum amplius non subjacet libertati, ut dicitur disp. 5.

Dico IV. Ignorantia consequens causat subinde involuntarium secundum quid, aut certē voluntarium minuit. Prima pars patet, dum v. g. quis occidit hominem ex ignorantia culpabili, quem, si cognovisset, nullatenus occidere voluisset: immo quem de facto non vult, etsi ineffaciter, occidere. Secunda pars patet: quia cognitio seu notitia, quæ in tali opere concurrat, est longē imperfectior; ergo cæteris paribus est imperfectius voluntarium. Quod maxime locum habet in ignorantia vincibili non affectata. Alioquin si opus ex ignorantia affectata perpetratum conferatur, ut communiter solet, cum alio facto ex concupiscentia vel ignorantia culpabili, indubiè illud, cæteris paribus, est pejus opere, quod communi & ordinario modo perpetratur: qui enim affectat ignorare, id facit, ut tantò liberius exerceat opus, in quod propender. Quamquam collatum cum alio opere, quod perpetratur ex plena advertentia malitiæ, sit eo minus voluntarium: quia cum ad rationem voluntarii requiratur scientia, cæteris paribus, ignorantia causat in opere diminutionem aliquam voluntarii. Aliunde tamen majori intensione & cæco impetu homo fertur in opus, dum laborat ignorantia affectatā, quam ferretur, si malitia plenē cognosceretur. Unde ex hac parte potest peccatū ex ignorantia affectata commissum esse gravius commissio ex certa scientia. Ed amplius, quod ejusmodi peccator scintillam conscientiae conetur extinguere, quam tamen menti nostræ Deus indidit, ut esset frænum retrahens à peccando. De talibus proinde graviter conqueritur Scriptura Ps. 35. *Noluit intelligere, ut bene Ageret.*

35.
Interdum
tamen cau-
sat involun-
tarium
secundum
quid,Aut saltem
volunta-
rium mi-
nuit.

DISU-

DISPUTATIO SECUNDA.

De Libertate Actuum humanorum.

OPPORTUNE hîc de Libertate agitur: tum quia illius frequenter facta & facienda est mentio: tum quia actus liber est quid minùs commune actu voluntario, de quo hætenus sermo. Tum denique: quia libertas est maximè considerabilis conditio actûs humani; immo actus humanus subinde cum libero confunditur, quatenus nimirum consideratur in ordine ad meritum & demeritum, sive ad laudem & vituperium. Quamvis generalius loquendo actus humanus appellari possit quilibet perfectè voluntarius, esto non liber; cum eo ipso, quo procedit à voluntate deliberatè agente, procedat ab homine humano modo seu non competente brutis.

QUÆSTIO I.

An Homo, etiam lapsus, sit præditus libero arbitrio?

NOTA I. Triplicem distingui potissimùm libertatem, à servitute videlicet, à coactione, & à necessitate. Juxta primum modum censentur liberi, qui non sunt mancipia, seu non subditi servituti propriè dictæ. Juxta secundum, qui in operationibus suis sponte procedunt seu non patiuntur violentiam aut coactionem. Quo modo coincidit cum spontaneo, & convenit etiam brutis, quæ etsi determinentur necessariò ad agendum, non tamen coguntur. Cogi enim propriè dicitur quis ad aliquid, quod procedit ab extrinseco contra appetitum passî. Quidquid autem bruta agunt, procedit ab intrinseco seu proprio appetitu. Etsi hic interdum per minas ad sponte agendum determinetur. Quo sensu interdum dicuntur bruta compelli seu cogi. Immo & homines in actionibus voluntariis & absolutè liberis, dum adiguntur metu, dicuntur lato sensu (qui non est ad propositum) cogi. Quin & ipse Deus dicitur interdum cogi, id est, inclinari, v. g. à sua bonitate, juxta quod canit Ecclesia: *Ipsa te cogat pietas, ut mala nostra superes parcendo.* Juxta tertium modum liberi censentur, qui non solum sponte agunt, sed insuper nullâ constringuntur necessitate ad agendum, sed pro libitu possunt agere & non agere. Hic tertius modus intenditur in præfenti quæstione, & est controversus inter Hæreticos & Catholicos. Possent quidem & alii modi libertatis recenseri, ut libertas à peccato, à morte, à miseria, à diabolo; item à lege, à justitia. Quorum omnium meminit Scriptura, ut *Joan. 8. Ad Rom. 6. 7. & 8. Et 2. Petri 2.* & alibi. Sed hi modi ferè sunt metaphorici, & facilè revocantur ad libertatem à servitute propriè dictâ: cum censeatur quædam servitus peccati & diaboli, item mortis seu corruptionis & miseriæ, ac denique legis veteris.

Herincx Sum. Theol. pars II.

ris. Immo etiam est servitus Dei; à qua se eximere student, qui liberi sunt justitiæ, conjicientes se in miserrimam servitutem peccati; cum tamen Dei servitus sit vera, immo regia libertas.

Nota II. Veteres non exactè semper distinxerunt inter non coactum & non necessarium. Ple-
rumquè enim sic loquuntur, ut dicant voluntatem non cogi, sed voluntariè agere, ut patet ex *Augustino* in scriptis suis contra *Manichæos* & aliis Patribus. Quo nil aliud intelligunt, quàm voluntatem nullâ necessitate naturali constringi, sed ipsam agere tamquàm voluntatem, seu proprio nutu, potestate ac dominio, prout sibi placet. Nam iisdem in locis indifferentiam voluntatis ad utrumlibet patentissimè exprimunt. Et alioquin non fuissent locuti ad rem, quæ erat controversa. *Manichæi* siquidem, *Stoici* & similes non asseriebant voluntatem hominis propriè violentari & cogi, sed necessitate naturali stringi. Sufficiat unicus locus *Augustini* l. 2. de actis cum *Felice Manichæo*, ubi postquàm c. 3. dixisset, esse liberum arbitrium, atque inde peccare quemquè si velit, non peccare si nolit, etiam in verbis ipsius *Manichæi* tibi probo. Verba hujus subjicit c. 5. quibus *Manichæus* fatebatur animas ob negligentiam, inobedientiam & indebitam sui gubernationem puniri, & quia legem sibi à Deo liberatore datam plenius servare noluerint. Hinc arguit *Aug. c. 5. Qui servare legem non vult, in potestate ejus est si velit. Non enim dixit, non potuerint, sed, noluerint: hoc certè quod nolunt servare legem, non à Gente tenebrarum coguntur: si enim coguntur, non nolunt, sed non possunt. Si autem nolunt, non utiquè coguntur ut non faciant, sed voluntate suâ nolunt. Hoc ergo quod in eorum voluntate est ut nolint, peccatum est certè sine aliqua necessitate gentis tenebrarum &c.* Undè ipse *Felix* (qui tandem fuit convictus) apud *Aug. sup. c. 12. Si* (ait) *in arbitrio nostro sumus, nemo neminem cogat. Quando voluero, ero Christianus: voluntas nobis subjacet, aut esse Christianum, aut non esse.*

Nota III. D. Thomam, D. Bonav. Scotum & plures veteres Scholasticos interdum appellare voluntatem liberam, etsi necessariò agat, dum tamè non coactè. Tunc autem liberum confundunt cum perfectè voluntario; quale reperitur in amore necessario, quo Deus amat seipsum. Undè hoc sensu Pater & Filius liberè spirant Spiritum sanctum. Sed non agunt de libero pro-
ut requiritur ad bonos mores & malos, sive ad meritum & demeritû, præmium & suppliciû; ut rectè observavit *Estius*, *Bellar.* & alii passim, contra Hæreticos, præfatorum Auctoritatibus pessimè abutentes. Undè phrasi *Scotistarum* prior libertas dicitur essentialis, & physica; estq; solum lubentia quædam: posterior autem accidentalialis, ac ab actu voluntatis separabilis, item

2.
Veteres non
semper exactè
distinxerunt in-
ter non co-
actum &
non neces-
sarium.

3.
Principes
Theologo-
rum inter-
dum con-
fundunt li-
berum cum
perfectè vo-
luntario,
& quo sen-
su.

moralis: quæ etiam sola simpliciter hodie stat pro libertate. Phrasi autem D. Bonav. à priori dicitur arbitrium liberum, à posteriori verò deliberans: Phrasi deniq; D. Thoma à priori dicitur voluntas libera, à posteriori verò liberum arbitrium. Alioquin Scotus luce meridianâ clariùs admittit in voluntate nostra indifferentiam ad opposita, ut videre est 1. d. 38. q. un. Idemquæ validissimè probat 2. d. 15. q. un. Et 3. d. 17. q. 1. n. 3. ait: Dicitur autem libera voluntas, in quantum in potestate ejus est, ita elicere actum oppositum ejus inclinationi, sicut conformem, & non elicere, sicut elicere. Similiter D. Bonav. 1. d. 38. art. 2. q. 1. in corp. ubi ait: Quidam dixerunt, quòd præscientia necessariò, cum sit infallibilis, imponit necessitatem, & ideo abstulerunt liberum arbitrium & peccatum. Ista positio fuit hæretica & iniqua, quia destruit bonos mores. Alia positio fuit, quòd divina præscientia, si esset, necessitatem imponeret, & sic omnis virtus & laus periret. Et quia dilexerunt rempublicam, ideo abstulerunt à Deo præscientiam, & à propositionibus de futuro abstulerunt veritatem. Et hæc hæretica fuit & impia, quia derogavit nobilitati divina. Tertia positio est catholica, quæ Deum honorat, & bonos mores conservat: & ideo justa, pia & vera: quia divina præscientia est, & tamen non imponit rebus necessitatem &c. Et 2. d. 41. art. 2. q. 1. in corp. libertatem à necessitate requirit etiam ad peccandum venialiter. Vide eundem d. 28. art. 2. q. 2. Et clarissimè Breviloquii p. 2. c. 9. in fine. Postremo ejusdem Breviloquii p. 5. c. 3. Longum foret immorari clarissimis Doctoris Angelici testimoniis. Unum è multis sufficiat. Qu. 6. de malo a. un. quærit, Utrum homo habeat liberam lectionem suorum actuum, aut ex necessitate eligat? Respondet autem in corp. Dicendum, quod quidam posuerunt, quòd voluntas hominis ex necessitate moveretur ad aliquid eligendum: nec tamen ponebant, quòd voluntas cogeretur: non enim omne necessarium est violentum, sed solum id cujus principium est extrinsecum. Hæc autem opinio (NOTA) est hæretica: tollit enim rationem meriti & demeriti in humanis actibus: non enim videtur esse demeritorium vel meritorium, quod aliquis sic ex necessitate agit ut vitare non possit. Qui plura desiderat, adeat Alexandrum Seville in Libris de lib. arbitrio operosè contra Jansenium conscriptis, & Stephanum Deschamps l. 3. contra eundem à c. 19. usque 25. qui plerosquæ alios Scholasticos ab errore eis falsò imposito etiam vendicant.

4. Nota IV. Liberum arbitrium seu à necessitate communiter & rectè describi facultatem agendi & non agendi, vel agendi hoc & ejus oppositum, positis prærequisitis ad agendum. Soletquæ ejusmodi libertas etiam dici indifferentiæ vel ad opposita. Et quidem si sit præcisè ad contradictoria, id est, agendum aliquid & idem non agendum, dicitur libertas exercitii vel contradictionis: Si verò sit ad volendum aliquid objectum, & idem nolendum, vel ad agendum plura opposita seu

contraria, dicitur specificationis vel contrarietatis.

Nota V. Etsi liberum arbitrium in communi non requirat libertatem contrarietatis ad bonum & malum; Scripturam tamen & Patres frequenter explicare libertatem nostram per facultatem eligendi bonum & malum. Agunt siquidem de libertate viatorum, adhuc peccare, uti mereri valentium. Alioquin Deus est liberrimus in eligendis bonis, quatenus potest bonum aliquod decernere vel omittere, aut unum è pluribus pro libitu amplecti: similiter Beati, quos peccata delectare non poterunt. Magis quippe erit liberum Beatorum arbitrium (ut ait Aug. 22. de Civit. c. ult.) à delectatione peccandi usque ad delectationem non peccandi indeclinabilem liberatum, per felicitatem nempe beatitudinis. His ita notatis, ac præfatâ liberi arbitrii notione suppositâ.

Dico: Fide certissimum est, dari in homine, etiam lapso, liberum arbitrium. Est contra Manichæos (quorum auctor Manes, nomine suo præferens maniam seu insaniam in tot à se excogitatis figmentis relucens) qui delirabant in uno homine esse duas animas, unam bonam, quæ sit fragmentum divinæ substantiæ, & necessariò bona operetur, nisi quando polluitur seducta ab alterâ anima mala, cui nequeat resistere. Hanc verò esse decisam à malo principio dicebant, & sive Carnem, sive Gentem tenebrarum vocabant, nec nisi malum ex natura sua seu necessariò arbitrabantur. Est etiam contra Priscillianistas, & quosdam Astrologos judicarios, qui voluntatem hominum alligarunt fato sive fatali necessitati, fatum statuentes vim positionis siderum. Quod etiam de quibusdam Stoicis testatur Aug. 5. de Civit. c. 1. quàmvis alii fatum statuerint in divina præscientia & præmotione, sive in se necessariâ, sive saltem nos necessitante. Idem quoquæ fecerunt post Abailardum Wicleffistæ dicentes omnia evenire de necessitate absoluta.

Est insuper contra Lutherum, Calvinum & eorum sequaces, dicentes liberum arbitrium hominis lapsi esse titulum sinè re. Quod postea Lutherus mitigavit, ut in naturalibus sive civilibus fateatur nos esse liberos, secus in iis, quæ ad pietatem vel salutem spectant.

Est denique contra quosdam Hæreticos posteriores, qui (teste Estio 2. d. 24. §. 2.) dum cum Martino Lutero liberum arbitrium aperte negare non audent, ut Calvinus & Bucerus, ita vocabulum liberi arbitrii retinent propter sanctorum Patrum Auctoritatem, ut tamen propriam ejus rationem jam à nobis explicatam tollant, ac proinde rem ipsam destruant: docent enim libero arbitrio non repugnare necessitatem naturalem, sed solam necessitatem coactionis. Et hæc ratione hominem post peccatum fatentur esse liberi arbitrii, quia non coactè, sed sponte & voluntariè operatur. Hactenus Estius. Isti sunt imitati in hac dolosa cautela Wicleffistæ, de quibus Waldensis l. 1. Doctrinal. fidei ar. 1. c. 22. Profitentur liberum arbitrium salva-

5. Generaliter sumptum non requirit facultatem ad malum,

6. Dari ipsum in homine lapso fides docet,

Nonnulli Hæretici illud nomen tenent admittentes rem destruant.

salvare, & salvant quidem exemplariter, sed def-
truant in effectu. Nam (ut habet c. seq.) Respon-
dent communiter, quod Deus non necessitat neces-
sitate coactionis ad bonum vel malum futurum,
quia illa sola tollit arbitrii dignitatem, non au-
tem alia necessitas præveniens absolute futuritio-
nem effectus. Sed sicut hoc non obstante Eccle-
sia eos velut liberi arbitrii eversores jure dam-
navit, sic indubiè damnavit in *Calvino* etiam
illos, qui indifferentiâ negatâ libertatem no-
minetenus concedunt. Hi siquidem à parte rei
non differunt à *Calvino* & similibus expresse
liberum arbitrium negantibus. Hanc enim vo-
luntatis libertatem, quæ coactionem excludit; &
externum motum, quo violenter trahitur voluntas,
nec *Manichæi*, nec *Valla*, nec ulli *Hæretici* nega-
verunt: noverunt enim inseparabilem esse à volun-
tate, ut inquit *Ruardus Tapperus* art. 7. in res-
pons. ad argum. *Calvini* contra liberum arbit.
Ideoque de hoc libertatis modo numquam fuit aut
potuit esse quæstio, quam omnes evidentissimè in se
sentiunt, & sine quo natura voluntatis aliter con-
cipi non potest, inquit *Cunerus Petri* Episcopus
Leowardiensis l. de lib. arbit. c. 5. Undè *Martinus Bucerus* l. de Concordia doctrina ait: Pax est
Catholicos inter & *Lutheranos*, si sola coactio li-
bertati repugnet. Idemquè profitentur non so-
lùm *Calvinistæ* recentiores, ipsorumquè *Syno-
dus Dordrechtana*, sed etiam ipse *Calvinus*; tum
alibi, tum l. 2. de lib. arbit. contra *Phigium*
dicens: Si coactioni opponitur libertas, liberum
esse arbitrium & fateor & constantissimè asseve-
ro, ac pro hæretico habeo quisquis secus sentiat: si
hoc (inquam) sensu liberum vocetur, quia non co-
gatur aut violenter trahatur externo motu, sed
sponte agatur suâ, nihil moror. Itaque status con-
troversia est, an ad liberum arbitrium constituen-
dum requiratur libertas à necessitate, an verò suf-
ficiat à coactione; *Papistæ* negant, nos affirmamus.
inquit *Scharpius Calvinista* l. 2. de lib. arbit.
c. 2. Eodemquè sensu omnes *Catholici* tracta-
tores eos impugnant, inter cæteros, *Ruardus*,
Cunerus, *Estius*, *Bellarminus*, *Felicius*, *Horantius*
& alii; adeoque & nos impugnabimus.

7. Veritas ca-
tholica pro-
batur ex
Scriptura.
Probatur I. Veritas catholica ex Scriptura,
in qua innumera occurrunt loca, in quibus fit
mentio electionis, consilii, vel potestatis agen-
di & non agendi citra necessitatem, & in illa
sitam esse libertatem arbitrii. Sic *Gen. 4.* dici-
tur: Sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis
illi. Num. 30. In arbitrio viri erit, si vè faci-
at, si vè non faciat. *Deuter. 30.* Testes invoco
hodie calum & terram, quod proposuerim vobis vi-
tam & mortem, benedictionem & maledictionem:
elige ergo vitam, ut & tu vivas & semen tuum.
Josue 24. Optio vobis datur, eligite quod vobis
placet. 2. *Reg. 24.* Trium tibi datur optio, quod-
cumquè volueris elige. *Eccli. 15.* Deus ab initio
constituit hominem, & reliquit illum in manu con-
silio sui: adjecit mandata & præcepta; si volueris
mandata servare, conservabunt te apposuit ti-
bi aquam & ignem, ad quod volueris porrigere ma-
num tuam: ante hominem vita & mors, quod pla-
cuerit ei, dabitur illi. Cujus loci claritas convi-

cit *Calvinum*, ut admitteret liberum arbitrium
in primo homine ante lapsum. Sed ex verbis
relatis & contextu satis patet Ecclesiasticum
alloqui homines etiam tunc viventes. Nec est
cur per lapsum libertas periisset: cum efficax
motio divinæ voluntatis ad quævis opera ho-
minis (ob quam *Calvinus* negat liberum arbi-
trium) non inceperit cum lapsu *Adami*. Item
Eccli. 31. Qui potuit transgredi & non est trans-
gressus, facere mala & non fecit. Deniquè mul-
tis aliis omissis *Matth. 12.* Aut facite arborem bo-
nam & fructum ejus bonum, aut facite arborem
malam & fructum ejus malum. Circa quæ ver-
ba *Aug. l. 2. de Actis cum Filice Manich. c. 4.* ait:
Cum ergo dicit, aut hoc facite, aut illud facite, po-
testatem indicat, non naturam. habet unusquis-
què in voluntate, aut eligere quæ bona sunt, & esse
arbor bona, aut eligere quæ mala sunt, & esse ar-
bor mala.

Probatur II. Ex definitionibus Ecclesiæ.
Nam novissimè quidem hanc 1. inter 31. pro-
positiones: In statu natura lapsæ ad pecca-
tum mortale, & demeritum sufficit illa libertas,
quæ voluntarium ac liberum fuit in causa sua,
peccato originali, & voluntate *Adami* peccan-
tis, proscripsit *Alexander VIII.* Bullâ. Pro pas-
torali. Et ante illum *Innocentius X.* Bullâ Cum
occasione declaravit esse hæreticam, & uti ta-
lem damnavit hanc *Jansenii Iprensensis Episcopi*
(qui pro dolor! incautè nimis ad dogma Hæ-
reticorum accesserat, submissis tamen senten-
tiis suis judicio S. Matris Ecclesiæ, in fine o-
peris) propositionem: Ad merendum & deme-
rendum in statu natura lapsæ non requiritur in
homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas
à coactione. Ubi à fortiori idem supponitur
(quod nec *Jansenius* negavit) de statu naturæ
integræ, ut proinde sensu quasi accumulativo
definiatur libertatem indifferentiæ requiri e-
tiam in statu naturæ lapsæ. Antea verò *Pius V.*
Gregorius XIII. & *Urbanus VIII.* damnarunt
hos *Michælis Baii* articulos: Quod voluntariè
fit, etiamsi necessitate fiat; liberè tamen fit. Et:
Sola violentia repugnat libertati hominis natura-
li. Et adhuc antea *Trid. sess. 6. Cant. 4.* defini-
vit: Liberum arbitrium cooperari assentiendo Deo
excitanti, & posse dissentire, si velit. Ubi cla-
rissimè supponit, quod istud velle, adeoque
dissentire sit in potestate hominis. Si enim gra-
tia Dei vocantis sit necessitans, non rectè di-
ceretur: potest homo gratiæ ipsum necessitan-
ti dissentire, si velit, quia videlicet si vellet
(quod supponitur impossibile) jam dissenti-
ret. Aliàs etiam dici posset: potest Deus pec-
care, si velit: potest Pater non spirare Spiritum
sanctum si velit: potest brutum peccare, si ve-
lit. Qui modi loquendi sunt ineptissimi: dum
enim ita loquimur, supponimus istud velle es-
se in nostra potestate, adeoque particula si non
sumitur merè conditionaliter aut concomita-
tivè, nec merè vim consequentiæ habet, sed
importat habitudinem principii seu potentiæ
respectu velle aut dissentire. Et propterea de
quocumquè possum dicere, quod homo potest facere,
si vult,

8.
Ex defini-
tionibus
Ecclesiæ.

Signanter
ex Triden-
tino.

si vult, potest etiam dici simpliciter, quod homo potest facere illud; ut optimè D. Thom. quodl. 5. q. 2. a. 4. Nec refert, quod Tridentinum sup. addat: *Hominem non veluti inanime quoddam nihil omnino agere, merequè passivè se habere*; scilicet contra Lutherum. Nam hujus ineptū loquendi modum sic damnat, ut insuper declaret hominem coöperari, & quidem liberè contra Calvinum, & ipsos Lutheri asseclas, qui duriorē Lutheri locutionem mitigarunt, ut Melancthon & reliqui dicentes cum Calvino hominem coöperari, sed necessariò. Quem loquendi modum interdum etiam adhibet ipse Lutherus: ut proinde sint non solum Catholici, sed etiam Sectarii (inter quos Chemnitius in *Examine Tridentini ad sess. 6.*) qui arbitrentur eum diverso loquendi modo solum voluisse excludere coöperationem liberam, phrasi Theologorum dicentium voluntatem ad motus gratiæ prævenientis se habere passivè, illosquè Deum operari in nobis sinè nobis, scilicet liberè coöperantibus. Idem *Trid.* sup. *can. 5.* definit: *Liberrum arbitrium post Adæ peccatum amissum non esse, nequè esse titulum sinè re.* Loquitur autem de libero non solum à coactione, sed etiam à necessitate, prout loquebantur Hæretici, quorum dogmata, immo verba damnat; & prout liberum arbitrium communiter accipitur, & acceptum fuerat, dum contra antiquiores ejusdem hostes propugnatum ac declaratum fuit. Aliàs sanè dogma Calvinii (qui non semel protestatur se nolle de nomine disputare) quod rem ipsam attinet, mansisset à Tridentino intactum, quod absurdissimè dicitur, & communi sensui non solum Ecclesiæ ac Doctorum, sed etiam ipsorum Sectariorum repugnat.

9.
Insuper ex
communi
sensu Pa-
trum.

Signanter
Augustini.

Probatur III. Ex innumeris & clarissimis Patrum testimoniis, quæ recitat Bellarminus *L. 4. de grat. & lib. arbit. c. 9.* Et *l. 5. c. 25. & seqq.* Sed cum ipse Calvinus fateatur tam Græcos quàm Latinos Patres sibi adversari, unico potissimum Augustino inaniter gloriatus, de cuius mente similiter fuit hisce temporibus in Belgio & Gallia disceptatio: idcirco ex solo Augustino pauca proferenda duxi. Is itaquè tribus Libris de lib. arbitrio totus quasi est in probando libertatem arbitrii. Item *l. 2. de actis cum Felice Manichæo c. 3. & 4. & l. de fide contra Manichæos cap. 10. & lib. de quantitate animæ c. 36.* & in aliis scriptis ante ortam hæresim Pelagii. Unum referre sufficiat, qui etsi clarus, tamen cavillationi, à qua est liberandus, patet. *L. de duab. animab. c. 11.* Peccatum (inquit Augustinus) est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat, & undè liberum est abstinere.... Nec hi libri obscuri mihi scrutandi erant &c. Dixerunt porro aliqui Calvinistæ S. Doctorem ibi definire solum Adæ seu hominis integri peccatum, eo quod *l. 1. Oper. imperfecti*, nunc perfecti ex editione novissimi supplementi, *c. seu n. 47.* dicat: *Ipse est Adam, quem nostra definitio intuebatur.* Et infra: *Scias aliud esse peccatum, aliud pœnam peccati, aliud utrumquè.... peccatum isto modo definitum est,*

non pœna peccati, non utrumquè; prout sunt peccata hominis lapsi, videlicet & peccatum & pœna peccati. Equidem clarissimum est ex ipso Augustino, non solius hominis integri peccatum ibi definiri; subdit enim: *Multa quippe sunt, quæ agunt homines mala, à quibus eis liberum est abstinere; sed nulli tam liberum est, quàm illi (Adamo) fuit.* Et *c. 105.* Cum igitur & illa fateamur in hominibus esse peccata, quæ committuntur non necessitate, sed voluntate, quæ tantummodò peccata sunt (En phrasi Augustinianâ hominis lapsi peccata, quæ non censeantur simul pœna peccati) undè ab eis liberum est abstinere &c. quomodo dicis, Juliane, definitionibus nostris peccatum nec in moribus inveniri &c. Et *l. 6. Oper. perfecti c. 17.* Illud quod peccatum ita est, ut non sit etiam pœna peccati, definitio ista determinat; quod maximè (non ergo solum) ad illum pertinet, Adamum scilicet. Et *l. 1. cap. 60.* ait: *Ubi autem dixisti, Nihil est peccati in homine, si nihil est propriæ voluntatis, vel assensionis (utiquè liberæ, prout Julianus intelligebat) plenius verum dices, si adderes, vel contagionis, id est originale in parvulis, ut ex contextu liquet.* Accedit, quod libertatem præfatam esse ad peccandum necessariam juxta Augustinum *l. de duab. animab. cap. 11.* omnis mens apud se divinitus conscriptum legat: immo desuper appellet ad totum genus humanum, dicens: *Nonne ista cantant, & in montibus pastores, & in theatris poëta, & indocti in circulis, & antistites in sacris locis, & in orbem terrarum genus humanum?* Qui omnes utiquè ista non cantant de solo primi hominis peccato, sed potiùs de suis, suiquè similium peccatis. Deniquè (ut alia præteream) Augustinus contra Manichæos procedit sic, ut hi vincerentur, etsi ignorantia & difficultas seu concupiscentia forent naturæ primordia, ut patet *l. Retract. cap. 9. & l. de dono persever. cap. 11.* adeoque non intendit complecti definitione præfatâ solum peccatum hominis integri, seu concupiscentiæ & ignorantia carentis.

Sed quia Sectarii provocare consueverunt ad scripta Augustini contra Pelagianos, pauca etiam inde delibanda sunt. Tantum porro abest, S. Doctorem diversam contra ipsos doctrinam tradidisse, ut graviter atquè indignè tulerit, à Pelagianis sibi objici, quod liberum arbitrium immodicâ gratiæ defensione destrueret; eamquè calumniam studiosè depulerit, *l. 2. de Nupt. & Concupisc. c. 3. l. 4. contra Julianum c. 8. l. 1. contra duas Epist. Pelagian, c. 2. & alibi.* Quin immo doctrinam negantem liberum arbitrium post exortum Pelagii dogma non minùs quàm antè retulit ad hæresim Manichæorum *Hæres. 46.* Et *lib. 4. contra duas Epist. Pelagian, cap. 4.* Præterea cum Monachi Aduemetini sentirent per gratiam destrui liberum arbitrium, ea de causa expressè scripsit *Librum de grat. & lib. arbit. ad Valentinum.* Ipsumquè probat ex præceptis, uti fecerat contra Manichæos, atquè etiam facit *Epist. 46. ad Valentinum.* Et *l. de grat. & lib. arbit. c. 2.* ubi ait:

10.

Etiam in
scriptis ad-
versus Pe-
lagium.

ait: Quia ipsa divina præcepta homini non prodesse, nisi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciens ad promissa præmia perveniret. Et infra: Quomodo jubet Deus, si non est liberum arbitrium?

Cum quo non fuit Augustino lis de voce aut veritate, sed de viribus liberi arbitrii.

Deniquè Augustinus numquàm reprehendit Pelagianos, quòd defenderent liberum arbitrium, sed quòd nimias ei vires tribuerent. Undè l. 2. de Nupt. & Concupisc. c. 3. Liberum in hominibus esse arbitrium utriusque dicimus, non hinc estis Cælestiani & Pelagiani. Liberum autem quemquam esse ad agendum bonum sine adjutorio Dei hoc vos dicitis, hinc estis Cælestiani & Pelagiani. Quid obtendis ad fallendum communis dogmatis tegmen, ut operias proprium crimen, undè vobis inditum est nomen? Id igitur discrimen erat, quòd Pelagiani posse gratiæ attribuerent ipsi naturæ, quasi sufficienti ad operandam justitiam, & complenda mandata; cui fides catholica in hoc contradicit: nam hæc nequè liberum arbitrium negat, nequè tantum ei tribuit, ut sine gratia valeat aliquid.

Undè B. Aug. l. de gratia Christi c. 31. virgâ censoriâ notans verba hæc Pelagii, quibus se nititur purgare apud Innocentium I. Epist. ad eundem, Ad peccandum & ad non peccandum integrum liberum arbitrium haberi nos dicimus, quod in omnibus bonis operibus divino semper adjuvatur auxilio, solum movet Augustinus quæstionem de qualitate adjutorii: Quærimus (inquit) quo auxilio liberum adjuvari dicat arbitrium, nè fortè, sicut solet, velit intelligi legem atque doctrinam. Alioquin admissâ necessitate veræ Christi gratiæ ad non peccandum & mandata implenda, sublata fuisset dissensio, dextræque jungendæ, ut videre est lib. cit. cap. 7. 29. 44. & 47.

11.

Ex quibus clarè patet non fuisse quæstionem inter Augustinum & Pelagianos de libertate indifferentiæ ad merendum & peccandum requisitâ; sed quòd hanc fuisse utriusque commune dogma, atque adèd in eodem sensu seu acceptione vocis. Quod ulteriùs declaratur: nam l. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 18. docet agnoscendum arbitrium quod huc atque illuc liberum flectitur. Et ibid. suprâ præmiserat: Ipsa ratio quemlibet nostrum vehementer angustat, nè sic defendamus gratiam, ut liberum arbitrium auferre videamur &c. cum tamen nulla sit angustia occasio, si liberum arbitrium non sumatur pro libero libertate indifferentiæ: nam libertatem à coactione facillimè etiam idiota cum gratia concordare valeret. Nec sanè credibile est Monachos Adrumetinos adèd desipuisse, ut putaverint per gratiam lædi libertatem à coactione; cum oppositum quisquè evidenter in se experiretur: sed putabant tolli libertatem à necessitate; quam proinde Augustinus operosè toto l. de grat. & lib. arbitr. ex ordinariis (quibus contra Calvinistas utimur) Scripturis, & (sicut fecerat contra Manichæos) ex præceptis declarat. Quæ optimè observavit Ruardus art. 7. in respons. ad arg. Calvini contra lib. arbitr.

Quod si solam coactionem excluderet, facillimè cum gratia concordaretur.

Probatur IV. ratione. In primis: quia si homo non esset liber, frustra ponerentur præcepta, cum iis homo non esset obligatus, sicut idcirco præceptis non ligantur pueri vel phrenetici. Deinde quia alioquin homines non possent mereri vel demereri: quid enim mereri vel demereri possumus per illud, quod nullo modo situm est in nostra potestate, ut ponamus vel vitemus? Ex quo ulteriùs sequitur, destrui præmia & supplicia, quæ meritis & demeritis correspondent. Similibus argumentandi modis utitur Augustinus l. de grat. & lib. arbitr. c. 2. & l. de fide contra Manichæos c. 10. ubi ait: Quis non clamet, stultum esse, præcepta dare ei, cui liberum non est, quod præcipitur, facere; & iniquum esse eum damnare, cui non fuit potestas iussu complere?

Ratio denique quæ naturalis arbitrii libertatem ostendit.

Deniquè quia in homine est consultatio de pluribus mediis, eamque subsequitur electio alicujus medii ad libitum, ut experientia quasi palpabiliter docet; adèd ut si homo verè liber esset (prout de facto eum esse Scriptura, omnis antiquitas & Ecclesia & gentes ferè sentiunt) non alia quàm quæ nunc libertatis experientia haberetur. Confirmatur: quia alioquin si à voluntate medium necessariò eligatur, cur Calviniani, mox ut læduntur ab aliquo, irascuntur, si ex animo sentiant alios necessariò ad id eligendum compelli? Quòd si dicant se similiter irasci necessariò: cur non similiter irascuntur, si à puero aut phrenetico vel à bruto similem injuriam patiantur, nisi quia his deest libertas? Undè Scotus 1. d. 39. n. 13. dicit, negantes libertatem exponendos esse tormentis, quousque credant, possibile esse, eos non torqueri.

Ex quibus fundamentis etiam satis refutatus manet Lutherus, qui non admittit liberum arbitrium in iis, quæ spectant ad pietatem & observantiam legis divinæ, seu (ut Lutherani ajunt) in moralibus. Pleræque enim auctoritates & rationes generaliter loquuntur & probant, aut in specie agunt de similibus actionibus.

Objiciunt I. Hæretici argumenta desumpta ex Scripturis asserentibus Deum omnia nostra opera operari, ipsumque corda nostra efficaciter tangere, inclinare &c. Resp. Deum secundum Scripturam non sic omnia nostra operari, quasi nos quoque eadem non operemur, etiam liberè; sed quia nobis liberè operantibus coöperatur. Efficaciter inclinat quoque voluntates nostras pro suo beneplacito, sed per illustrationes & excitationes prævenientes, quæ etsi non sint in nostra potestate, tamen voluntatem ad efficacem consensum non necessitant, sed ad illum alliciunt efficaciter seu infallibiliter persuadendo, salvâ hominis libertate, qui posset dissentire si vellet. Quamvis autem hoc explicatu difficile sit, & pauci id intellectu penetrare valeant, fatente Augustino l. 2. contra Litteras Petiliani c. 84. Et l. de grat. Christi c. 47. ad asserendum tamen movet efficaciter, quòd revelavit Deus per Scripturas suas sanctas esse in homine liberum voluntatis arbitrium, ut utar verbis Augustini l. de grat. & lib. arbitr.

13.

Deus operatur opera nostra liberè, etiam efficiat voluntates.

arbitr. cap. 2. quodque idem similiter per eadem revelavit efficacem motionem voluntatis nostræ per suam omnipotentissimam voluntatem. Utrumque autem efficacissime Augustinus contra adversarios fidei demonstravit, indeque optimè conclusit firmiter credendam utriusque concordiam; minùs sollicitus de modo concordiaè curiosius indagando. Undè etiam S. Sedes Apostolica controversias de concordia gratiæ & liberi arbitrii exortas, & alioquin sinè fine exorturas prudenter cavit, nè quis sinè speciali ejusdem S. Sedis licentia hanc materiã prælo committere præsumeret.

14.

Præscientia
& providentia
divina nostra
non officit
libertati.

Objiciunt II. Argumenta desumpta ex præscientia & providentia Dei. Quæ tamen solvenda sunt ipsi Calvino cæterisque Hæreticis nostri temporis; qui admittunt libertatem in primo homine ante lapsum; contra quam libertatem hæc argumenta æquè militant. Resp. autem præscientiam & providentiam Dei non obesse libertati, quia inde non sequitur opera prævisa & præordinata necessariò fieri necessitate absolutâ, aut ex suppositione antecedente liberam determinationem creati arbitrii; sed solum necessitate illam consequente (cùm actio libera futura objectivè præsupponatur divinæ præscientiæ) aut saltem concomitante: prout divina providentia ordinavit concurrere concomitanter ad determinationem creati arbitrii; immo arbitrio creato Deum determinante ad speciem actionis. Sanè cùm opera necessariò sint talia, qualia prævidit & providit Deus, cujus providentia in sui dispositione non fallitur: sequitur potiùs opera nostra manere libera, cùm talia præviderit & providerit Deus, qui disposuit concursum suum attemperare nostro arbitrio, illius agendi modo naturali minime immutato.

15.

Liberum
arbitrium
quo sensu à
B. Augusti-
no dicatur
perditum &
amissum
per peccatum.

Objiciunt III. Augustinum variis locis asserentem, periisse peccato liberum arbitrium: *Enchirid. cap. 30. Libero arbitrio male utens homo, & se perdidit & ipsum cùm libero peccaretur arbitrio, victore peccato amissum est & liberum arbitrium.* Et *l. de perfect. justit. cap. 4. Victa vitio, in quod cecidit, voluntate, caruit libertate natura.* Et *Epist. 107. ad Vitalem: Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus.* Resp. Augustinum istis locis non loqui de nativa libertate indifferentiæ, sed tum de libertate à peccato & miseria, tum de libero arbitrio omnibus ad diligendum Deum viribus instructo, seu de completa bene agendi possibilitate, quæ Adami peccato amissa est etiam juxta *Cælestinum Epist. ad Gallos c. 4.* Et non nisi per Christi gratiam reparatur. Libertas enim bene agendi perire potuit humanâ voluntate, nec tamen redire nisi divinâ voluntate; ut rectè Augustinus *lib. 6. Oper. postremi contra Julianum cap. 11. & alibi.* De cujus aliunde mente nimis manifestè constat. Undè ipse *lib. 1. contra duas Epist. Pelag. cap. 2.* ait: *Quis nostrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per pecca-*

tum, sed illa quæ in paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate justitiam, propter quod natura humana divinâ indiget gratiâ, dicente Domino: si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis, scilicet à peccato, & expediti ad serviendum Deo ac bene agendum. Propter quod phrasi Augustini liberum arbitrium tale dicitur liberatum. Adde Augustinum *Enchirid. cap. 30.* dicere, quod homo seipsum perdidit peccando, utique non quod ad substantiam seu veritatem naturæ humanæ; adeoq; pariter non vult liberum arbitrium in rei veritate periisse.

16.

Objiciunt IV. Loca Augustini in quibus videtur non exigere indifferentiam voluntatis ad libertatem. Nam *l. de nat. & grat. cap. 46.* dictum Pelagii, *Voluntatis arbitrio ac deliberatione privatur, quicquid naturali necessitate constringitur*, sic castigat: *Et hic nonnulla quaestio est. Perquam enim absurdum est, ut ideo dicamus non pertinere ad voluntatem nostram, quod beati esse volumus, quia id omnino nolle non possumus* (per quod excludit indifferentiam contrarietatis) *Nec dicere audemus, ideo Deum non voluntatem, sed necessitatem habere justitia, quia non potest velle peccare:* certissimum autem est, Deum esse omnino determinatum ad justitiam & carere indifferentiâ contradictionis. Resp. (omissâ responsione *Estii 2. d. 24. §. 2.*) cum Bellarmino, Coninck & aliis, Augustinum dumtaxat improbare dictum Pelagii acceptum in tota sua generalitate, quia nimirum non quælibet necessitas adimit libertatem; idquè probat duplici exemplo, in quo est necessitas quodad specificationem quantum ad contraria, & manet libertas quodad exercitium seu indifferentiam contradictionis. Sic enim volumus liberè beatitudinem. Sic etiam Deus, etsi non possit velle iniquitatem seu injustitiam, liberè tamen quodad exercitium quædam justa vult & facit, aut non vult & omittit, ac liberè quodad specificationem ex pluribus justis certa eligit. Constat enim ad generalem veræ libertatis rationem non requiri facultatem ad bonum & malum; prout contra Julianum frequenter arguit Augustinus, signanter in postremo adversus eundem opere; adducto exemplo libertatis Dei, qui non potest peccare. Quamquam ejusmodi sit libertas viatorum; quæ eatenus est imperfecta seu defectuosa, ut rectè Anselmus *Dialog. de lib. arbitr. cap. 1.* observat. Quia hoc non obstante locus est perfectissimæ libertati in eligendis bonis, juxta August. *Enchirid. c. 105.* Et *l. 22. de Civit. c. ult.* Manet itaque dictum Pelagii verum, nec ab Augustino negatur, hoc sensu, quod voluntatis arbitrium libertate privetur in iis rebus, ad quas omnimodâ necessitate naturali omnem indifferentiam etiam contradictionis tollente constringitur.

Castigatur
ab Augustino
dictum
Pelagii:
Voluntatis
arbitrio
privatur
quicquid
naturali
necessitate
constringitur.

Difficilior videri posset locus Augustini *5. de Civit. c. 10.* ubi contra Ciceronem (qui divinam præscientiam velut inimicam humanæ libertatis negabat) ita disserit: *Si illa definatur necessitas, secundum quam dicimus necesse esse, ut ita*

17.

ut ita sit aliquid vel ita fiat, nescio cur eam timeamus, nè nobis libertatem auferat voluntatis: nequè enim & vitam Dei & præscientiam Dei sub necessitate ponimus, si dicamus, necesse esse, Deum semper vivere, & cuncta præscire: vita verò Deo non competit liberè libertate indifferentiæ. Resp. cum Bellarmino, Estio & aliis Catholicis Scriptoribus Augustinum ibi agere de necessitate consequenti & sensus compositi, qualis solum ex præscientia nascitur, & quæ libertati non obest. Idquè probat tribus exemplis. Primum sumit ex vita Dei, scilicet in actu secundo; etsi enim Deus necessariò semper vivat, liberè tamen vita Dei, scilicet intellectio & volitio, ad multa terminatur. Similiter ex hypothese divini decreti de futuratione rerum, Deus necessariò illas præscit, quas tamen non præscivisset; si liberè eas non voluisset. Estquè hoc secundum exemplum. Tertium est, quòd necesse sit, ut homo quidquid vult velit libero arbitrio; & tamen non propterea ponitur liberum arbitrium sub necessitate infensa libertati. Et consequenter nec obest libertati necessitas orta ex præscientia; utpote consequens ac supponens ipsam libertatem. Absurdum alioquin foret, vitam Deo essentialem quàm talem subdere divinæ libertati. Et pari jure etiam Deus liberè esse Deus dicens foret. Quod præterea ad scopum disputationis minimè conducebat. Cicero namquè non contendebat per præscientiam inferri voluntati violentiam, sed necessitatem, & per hanc auferendam esse libertatem; quæ saltem Philosophorum more à Cicerone sumebatur pro indifferentia agendi & non agendi. Extra metam proinde saltasset Augustinus, si tam operosè adstruxisset libertatem à coactione, quæ nec judicio Ciceronis, nec ullius ratione utentis per præscientiam lædebatur. Sed verbo unico controversia fuisset componenda, dicendo videlicet Ciceronem, etsi adstruxerit secururam ex præscientia agendi necessitatem, non rectè negasse libertatem, utpote ad quam sufficiat libertas à coactione, quæ per præscientiam non violatur. Quàm tamen viâ Augustinus contra Ciceronem nequaquam processit.

B. Augustinus contra Ciceronem salvat cum præscientia libertatem indifferentiam.

Prout ex scopo disputationis est manifestum

Libertas in Deo, Beatis, demonibus, Christo, nulla est sine indifferentia.

18. Objiciunt V. Libertatem Dei in amore sui, Beatorum in amore Dei, dæmonum in peccando, Christi deniquè in adimplerione præceptorum à Patre: in quibus exemplis tamen deficit indifferentia, & subest necessitas physica. Resp. quòd tam certò in iis exemplis deficiat libertas, quàm quòd adsit physica necessitas. Quæ quidem adest indubiè in amore quo Deus amat seipsum, & passim à Doctoribus supponitur adesse in fruitione Beatorum (de veritate non disputo) & juxta Nonnullos similiter in malis dæmonum actionibus; qui consequenter propriè non peccant. Quòd ad hos tamen rectius dicitur ipsos simpliciter & physice esse liberos, tum in electione variorum peccatorum, tum in electione & omissione peccati: quamquàm de facto semper peccent, aliquibus saltem peccatis, ex voluntaria obsti-

natione, quæ statuit solum necessitatem moralem & consequentem. Undè verè peccant: etsi, quia sunt extra statum viæ, non demereantur. Hinc è contrà de facto non peccant omitendo actum aliquem supernaturalem, utpote ipsis impossibilem defectu principii supernaturalis. Quòd ad Christum deniquè certum est, ipsum præditum fuisse libertate indifferentiæ, quæ requiritur ad meritum. Hoc autem difficultatem specialem habet, tractandam in materia de Incarnatione.

Objiciunt VI. Si indifferentia volendi & non volendi requiratur, non videtur adhuc sufficienter salvari libertas Dei: qui hoc ipso quo semel aliquid voluit, ratione immutabilitatis suæ semper necessariò perseveraret in eodem velle: adeoque non esse, sed potius fuisse liber, uti indifferens, est dicendus; immo nequidem fuisse indifferens, cum semper & ab æterno fuerit ad unam partem determinatus. Resp. de libertate seu indifferentia divinæ voluntatis non posse dubitari; quam ex Fide contra Nonnullos hæreticos tradidimus P. 1.

Tract. 1. d. 7. q. 1. Ad præsens verò argumentum est duplex Responsio probabilis. Prima Capreoli, Zumel & aliorum, qui spectant divinas volitiones prout in aliquo tempore reali vel imaginario existentes, earumquè durationem indivisibilem metiuntur, quibusdam quasi successivis instantibus, quibus coexistere potest seu concipitur, in quorum primo Deus liberè vult, in aliis verò liberè non continuat ob immutabilitatem. Itaque Deus se determinavit ad unam partem ab æternitate, sicut in priori naturæ signo esset summè indifferens; etsi non sit indifferens ad volitiones suas continuandas, eo quòd ad id necessariò determinetur suâ immutabilitate. Quod tamen non obstat, quin tota divina volitio sit libera, utpote mensurata æternitate, quæ tota est instar puncti, adeoque similiter duratio intrinseca divinæ volitionis indivisibilis est & tota simul; & consequenter tota libera, hoc ipso quo in priori naturæ æternitatis ad eam divina voluntas se liberè determinavit: sicut ob similem causam tota volitio nostra esset libera, quæ uno tantum instanti temporis duraret. Secunda Responsio est, Deum omnibus instantibus temporis esse indifferentem ad volendum & non volendum, quatenus in priori naturæ indivisibilis æternitatis nunc v. g. existentis (idem est de aliis instantibus, in quibus est eadem indivisibilis æternitas) nihil est quod antecederet Deum ad volendum determinet. Pro hac Responsione refert Deschamps l. 3. d. 2. c. 15. n. 11. D. Thomam, Alensem, Albertum, Scotum l. d. 4. q. un. ad 4. (ubi tamen nil habet ad propositum) Richardum, Durandum, Occam, Gregorium Vega, Driedo, Corduba & plures alios.

Possent & alia quædam hinc objici desumpta ex ignorantia & concupiscentia hominis lapsi: quæ tamen propriis locis commodius tradividentur; præsertim cum præsens quæstio mole suâ sat superquè excreverit. Prolixitatem tamen

19.

Libertati divina non officit æterna immutabilitas.

ramen aliqualem exegit ratio temporis, quo quaestio de Libertate à Jansenio & nonnullis ejus sequacibus tantis animis denuò ventilata fuit, post tot Ecclesiae decisiones; quæ (nisi vehementer fallor) novam controversiam satis manifestè diremerunt, antequàm exorta fuisset.

Q U Æ S T I O II.

Qualem indifferentiam agendi & non agendi exigat libertas?

20.
Ad libertatem non sufficit indifferentiam in sensu diviso, sed in sensu composito.

DICO I. Ad libertatem non sufficit, quòd voluntas secundum se sit potens agere & non agere: seu quòd sit ad utrumlibet indeterminata ex se, & prout abstrahit à prærequisitis ad actionem, adeoque in sensu diviso: sed requiritur, ut possit agere & non agere, positis prærequisitis, adeoque in sensu composito. Ita communiter catholici Doctores, qui contra Hæreticos nostri temporis scripserunt. Colligitur ex vulgata libertatis descriptione, videlicet quòd sit quædam conditio agentis rationalis, per quam, positis omnibus ad agendum prærequisitis, & eodem modo se habentibus, potest agere & non agere: quæ dicitur libertas quòdā exercitium sive contradictionis; cui libertas contrarietatis sive quòdā specificationem superaddit, quòd agens possit agere hoc & ejus oppositum, sive possit eligere tam hoc quàm illud. In ista namquè descriptione sensus compositus involvitur; ut insipienti patet.

Probatur ulterius Conclusio: quia indeterminatio altera, in sensu diviso potest subsistere, quantumvis voluntas necessariò agat; cum eundem verum manere possit ipsam esse indeterminatam ad utrumlibet, præscindendo à prærequisitis.

Probatur III. Quia alioquin falsum esset, agens liberum posse agere & non agere: quando enim desunt prærequisita ad agendum non potest agere: si autem iis positis non possit actionem omittere, nec eorum ablatio sit in sua potestate, falsum est, quòd tale agens possit non agere. Confirmatur quia quòd agens non agat defectu prærequisitorum, non oritur ex interna dispositione & eminenti dominio in actum, sed potiùs ex defectu alicujus necessarij; uti ex simili defectu, & non ex libertate oritur, quòd ignis (qui est agens necessarium) non agat combustibili non applicato.

Probatur IV. Quia nec ipsi Hæretici talem indeterminationem in sensu diviso voluntati negarent, sed facillè concederent utpote quæ optimè consistit cum præmotione divina voluntatem necessitante.

Sic ut potentia agendi & non agendi sit simul, etiam positis prærequisitis.

Itaque oportet ut actus liber sic egrediatur à voluntate; ut priùs naturā, quàm ponatur, possit non poni, seu ut voluntas, quatenus concipitur necdum esse sub actu, qui dicitur liber, possit non ponere, etiam positis prærequisitis. Non quasi possit agere & non agere simul, sic ut simultas afficiat actum & non actum; id enim implicat, ut patet, sed quòd simul seu pro

eodem tempore sit potentia ad actum & omissionem actus.

Petes, An voluntas sit libera in eo instanti in quo operatur? Resp. Aff. cum *Scoto, Suarez*, & aliis communiter contra *Nominales*. Ratio est: quia eo instanti sic ab ea procedit operatio, ut possit non procedere: quatenus videlicet priùs naturā quàm sit operatio, est voluntas, utpote causa, indifferens ad operationem & non operationem. Quod clarum est in Deo quòdā æterna sua eaque libera decreta; ante quæ nullum instans durationis realis fuit. Deinde ipsa operatio isto instanti est libera; ergo & voluntas seu causa illius. Præterea si voluntas isto instanti non est libera, numquàm elicit actum liberè; adeoque numquàm est libera in exercitio: nam instanti vel tempore præcedenti non est exercitium libertatis, ut supponitur. Deniquè quo pacto causa dici poterit libera, quæ numquàm actionem habet liberam? Si dicas, voluntatem actu operantem liberè operari, quia adhuc remanet indifferens ad eum continuandum vel non continuandum. Contrà: id non sufficit, ut hoc instanti liberè operetur: immo nec ut sequenti instanti, quo foret voluntas determinata ad continuationem, sicut hoc instanti ad productionem.

Nec refert, quòd voluntas eo instanti, quo operatur, sit determinata; adeoque non indifferens, & consequenter nec libera. Nam in primis priùs naturā, quàm se determinet, adeoque eodem instanti temporis est indifferens, & consequenter libera. Deinde non quævis determinatio aut sublatio indifferentiæ officit libertati: non enim illa, quæ est ipsissimus libertatis usus, & oritur ab ipsa voluntate quæ liberā. Cum hac enim determinatione manet, voluntatem non esse determinatam ab aliquo prærequisito seu purè prævio: adeoque eatenus retinere indifferentiā, quantum est ex parte antecedentium seu præviorum ad actionem.

DICO II. Ad libertatem requiritur indifferentia voluntatis in sensu composito taliter, ut possint prærequisita componi cum non actione, id est, ut possint adesse omnia prærequisita & non esse actio. Ita communiter Doctores contra *Didacum Alvarez*, & recentiores *Thomistas*, qui veriti recedere à communi Doctrina de indifferentia voluntatis in sensu composito, excogitarunt alium sensum compositum, juxta quem fiat compositio inter prærequisita ad agendum & ipsam non agendi potentiam; idquè potissimum propter physicam prædeterminationem, quam ad operationes liberas, gratiæ præsertim, prærequirunt, nec in potestate operantis constituunt, quā positā (inquiunt) non potest quidem non poni actio, manet tamen potentia non ponendi.

Probatur I. Quia si non requireretur indifferentia in Conclusionem asserta, esset ratio divinæ præmotionis physiciæ ad omne opus liberum necessariæ, cum qua absolute incompossibilis est non actio, ut ajunt *Thomistæ*: atqui gratis asseritur necessitas ejusmodi præmotio-

Idquè eo instanti quo ponitur operatio.

22.
Et quidem hoc sensu, ut prærequisita possint componi cum non actione.

Prædeterminatio physica improbat.

motionis ; ergo similiter gratis negatur libero arbitrio indifferentia in Conclusionem asserta. Minor probatur : quia fundamentum illius foret subordinatio perfecta causæ creatæ , etiam liberæ , ad causam primam ; quæ tamen absque ea optimè subsistit , per hoc quod creatura nil possit agere , nisi coagente Deo , quodquæ Deus possit pro libitu omnem creaturæ actionem impedire , omnem etiam liberum consensum voluntatis pro libitu , sive suadendo , sive permittendo obtinere , etsi non per physicam præmotionem. Deinde hæc non congruit divinæ sanctitati circa opera mala , etiam quoad materiale spectata : si enim ei repugnet consilio seu suasionem ad opera mala , etiam quoad materiale spectata (quibus tamen malitia infallibiliter erit annexa) inducere , quanto magis repugnat id agere per tam infallibilem & physicam præmotionem ? Confirmatur : quia etsi posset aliquammodo & sanctitas Dei & libertas creaturæ salvari , non obstante physicâ prædeterminatione ; adeo tamen difficulter , ut immerito ad illam recurratur , ubi communis & facilius longè est via libertatem explicandi juxta tenorem nostræ Conclusionis. Accedit , quod sic facilius resistatur Hæreticis , & longius ab eorum sententia recedatur.

23.
Supposita
motione
causa pri-
ma, debet
posse volun-
tas dissentire,
si velit.

Probatur Conclusio II. quia de eo , qui actu liberum opus facit , adeoque motioni Dei (non loquor specialiter de motione gratiæ , sed generatim ad hominem contra Thomistas) consentit , verum est dicere , quod possit dissentire isti motioni si velit : ergo potest dissensum , adeoque non actionem componere cum ista motione ; aliàs enim non posset huic dissentire si vellet. Confirmatur : quia si implicaret simul stare hæc duo , Petrum mihi aliquid suadere & me ei non assentiri , non rectè diceretur me posse dissentire actuali suasioni Petri , si velim : ergo requiritur , ut possint componi simul , suasio Petri , & meus dissensus. Idem proinde est in præsentia.

Esseque in-
differens
etiam ad
non actionem.

Probatur III. Quia potentia libera debet esse indifferentis ad utrumquæ positæ prærequisitis : atqui voluntas non est indifferentis ad non actionem , positâ prædeterminationem physicâ , quæ supponitur à Thomistis unum è prærequisitis ; utpote per hanc sic determinata ad actionem , ut implicet non actio : ergo non est libera.

24.
Ad quam
tamen non
haberet re-
quisitam
potentiam,
si adstrua-
tur physica
prædetermi-
natio.

Probatur IV. Quia voluntas positâ prædeterminatione (quæ contenditur esse ex prærequisitis) non habet potentiâ non agendi : cum non actio sit impossibilis , positâ prædeterminatione , ad impossibile autem non detur potentia. Confirmatur : quia si dicatur voluntas habere potentiam non agendi mandandam executioni sublatâ prædeterminatione ; ergo dum liberè agit , non habet potentiam proximam & expeditam ad non agendum , sed impeditam per prædeterminationem. Eiusmodi autè potentiam Hæretici facillè concederent , qui non negarent voluntatem , dum agit , habere potentiam non agendi , sed ligatam per divinam præmotionem , cum qua simul stare

nequeat dissensus seu non actio. Immo etiam in brutis similis potentia non agendi reperiri potest : dum enim necessariò operantur habent potentiam non operandi , sic tamen ut non operatio componi nequeat cum prærequisitis ad agendum ; prout nec in homine secundum Thomistas. Idem est de amore beatifico , qui secundum ipsos est necessarius ; & tamè egreditur à voluntate habente potentiâ non amandi , mandandam executioni absente visione prærequisitâ ad amandum , & necessariò inferente amorè.

Dices : Facultas libera voluntatis ad agendum & non agendum , nil aliud est , quàm ipsissima potentia voluntatis , quatenus connotans objectum indifferenter propositum per iudicium intellectus indifferens , quo proponitur objecti bonitas ut non necessariò amanda , adeoque ut respiciibilis ; quatenus sic proponitur , ut simul appareat aliqua ratio mali vel defectus boni , saltem in ipso exercitio actus , hanc enim iudicii indifferentiâ suppositâ , voluntas eo ipso ex se est proximè potens agere & non agere , quocumquæ alio secluso , & consequenter seclusâ prædeterminatione. Quare eamdem potentiam proximam indifferentem retinet , prædeterminatione suppositâ. Nec simile est , de amore beatifico (idem à fortiori , de operationibus brutorum) quia voluntas non habet potentiam expeditam seu proximam non amandi , defectu iudicii indifferentis prævi , quod ad proximam eiusmodi potentiam requiritur. Secus quàm prædeterminatio , quæ non requiritur ex parte actus primi , seu ut potentia agere possit , sed ex parte actus secundi , sive ut de facto agat ; uti prædeterminationis absentia , ut non agat. Quemadmodum iudicium indifferens præfatum requiritur quidem ex parte actus primi seu potentiæ : iudicium autem determinatè dictans esse conveniens ut objectum ametur ; vel è contrâ esse conveniens ut non ametur , requiritur ex parte actus secundi ; nequæ tollit hoc priorem iudicii indifferentiam ex parte actus primi requisitam. Simili itaque modo prædeterminatio non tollit indifferentiam iudicii & innatam voluntatis facultatem , movens quidem infallibiliter sed convenienter naturæ liberæ. Undè libertatem potius causat , quàm destruit ; utpote quæ præmovere Deus creaturam , non tantum ad substantiam actionis , sed etiam ad modum libertatis. Sicut enim impossibilitas orta ex suppositione consequenti libertatem non destruit illam , sed ponit , veluti effectus illius ; sic quoque facit suppositio antecedens , quæ simul est causa libertatis ; uti est præmotio physica : implicat enim , quod causa propria destruat , & non potius ædificet suum proprium effectum. Quod vero non actio sit impossibilis cum præmotione seu qualitate physicè præmoven- te , adeoque hac suppositâ , & in tali statu impossibilis , nil refert : cum sufficiat ad potentiam etiam proximam non agendi , ut non actio sit simpliciter & absolute possibilis. Sicut dum loquor habeo potentiam proximam non lo-

25.
Effugia re-
centiorum
Thomista-
rum adse-
runtur.

quendi, etsi suppositâ locutione impossibilem: & sicut Deus habet potentiam proximam creandi alios mundos, etsi supposito decreto moderno impossibiles: & sicut denique anima separata seu extra totum existens habet verè potentiam ad componendum, etsi ipsâ sic manente actualis compositio sit impossibilis. Hæc summa eorum, quæ fusè allegat & iterat *Alexander Seville l. 3. de lib. arbit. sect. 4. & 5.* agens contra *Richardum* (aliàs *Deschamps*) & *Petavium*. Nonnulla quoque eodem spectantia habet *l. 2. c. 2. & c. 18.* Undè apparet à multis non satis lectam aut intellectam, aut penitiùs discussam opinionem *Thomistarum*. In quam ob hæc aut quævis alia fortassis allegabilia nullatenus equidem propendeo. Nam per illa non satisfit præallegatis nostræ Conclusionis probationibus, præsertim primæ & secundæ. Deinde ad eadem

26.
Sed præcluduntur.

Resp. Non aliter requiri aut sufficere ad potentiam voluntatis liberam iudicium indifferens, quàm quatenus non nisi illo supposito, & tunc semper, est indifferens ad agendum & non agendum. Undè si cum eo non sit indifferentia intrinseca voluntatis, non erit libertas: v. g. si iudicio indifferenti prævio Deus voluntatem alliget necessariò uni parti; quod possibile censet *Suarez* & alii passim. Positâ autem prædeterminatione non manet indifferentia voluntatis, utpote per illam antecederet determinatæ ad unam partem. Nequè Hæretici negasse credendi sunt iudicii indifferentiam, quam experientiâ palparamus, sed indifferentiâ voluntatis ex motione divina sublatam criminabantur. Est quidem disparitas inter actiones viatorum & amorem beatificum, qui ponitur necessarius (idem cum proportione est in operationibus brutorum) quòd huic non præluceat iudicium indifferens, uti actionibus nostris, æqua tamen, seu potiùs nulla utrobiquè erit voluntatis indifferentia, utpote quam non minùs tollit prædeterminatio, quàm visio beatifica. Utrobiquè deerit potentia proxima & expedita non agendi. Nam (quidquid *Thomistæ* dicant) prædeterminatio seu qualitas prædeterminans non solum requireretur ex parte actûs secundi, seu ut agat, sed etiam ut agere possit voluntas; sicut requiritur habitus supernaturalis, ut supernaturaliter agere possit; item approximatio agentis naturalis ad passum. Et quidem requiritur tamquàm comprincipium præviè determinans ipsam voluntatem ad agendum. Undè sicut ipsa sinè habitu supernaturali non est potentia proximè expedita ad credendum, & sicut ignis absente combustibili non est proximè expeditus ad comburendum; sic nec voluntas ad agendum absente prædeterminatione: ipsâ autem præsentem non est proximè expedita ad non agendum, sicut nec ignis ad non comburendum, applicato combustibili. Perinde igitur est, an voluntas ex se sit naturaliter determinata ad unum, an per aliud ei præinsertum, quod & ipsum determinatum

est ad unum, & voluntatem præviè ad unum determinat.

Nec juvat, quòd dicunt Deum qualitate istâ præmovere voluntatem, ut agat modo naturæ consentaneo, adeòque præmovere etiam ad modum libertatis. Nam aliundè auferentes ita voluntatis indifferentiam, auferunt modum libertatis; sicquè pugnantia dicere videntur. Quare negandum est, ejusmodi præmotionem esse libertatis causam: nam sanè causa effectum non destrueret, prout illa libertatem. Aliud est de exemplis quæ allegant, in quibus est suppositio (utî & impossibilitas) consequens exercitium libertatis, adeoque hanc rectè probans: cum è contrâ suppositio prædeterminationis sit merè antecedens, tollatquè compossibilitatem non actionis, adeoque expeditam potentiam non agendi. Verum quidem est, posse dari potentiam ad aliquid simpliciter possibile, etsi pro certo statu & suppositione impossibile. At contendimus libertatem exigere non solum potentiam ad non actionem tamquàm simpliciter possibilem (quæ etiam competit brutis, & voluntati necessariò agentis) sed tamquàm possibilem pro statu & suppositione prærequisitorum ad agendum: ad quod propositum exempla allegata nil faciunt, ut patet. Undè nec ad rem facit exemplum animæ separatæ seu formæ actu aptæ componere totum, quod non nisi in toto existens componere potest. Eatenus enim habet potentiam, quatenus causa efficiens habet potentiâ uniendi illam materiæ. Ipsius autem formæ potentia nil aliud est, quàm possibilitas ad hoc, ut statum separationis amittendo per unionem fiat pars. In quo involvitur sensus disparatus, sicut dum videns dicitur posse esse cæcus: cum tamen in proposito requiratur sensus compositus, in quo sit potentia componendi actionem & non actionem cum prærequisitis.

Sanè contra similes modos explicandi libertatem a actionis optimè advertit *Malderus disp. 62.* quòd non satis distinguant liberum arbitrium impeditum à non impedito: nam esto, quòd prædicta sufficerent ad liberum arbitrium impeditum concipiendum, non tamen ad concipiendum liberum in actu secundo, vel in ordine ad actum secundum, ad quod requiritur indifferentia in sensu composito seu positus prærequisitis, modo à nobis explicato. Undè est distinguendum liberum arbitrium à libertatis usu; item libertas remota, quæ nudâ dicit & nativam virtutem potentiæ, à libertate proxima, quæ insuper connotat prærequisita ad agendum: de qua hæc quæstione agimus.

Q U Æ S T I O III.

An liberum arbitrium sit potentia, & qualis, & an debeat activè spectari?

DICO I. Liberum arbitrium non est actus, nequè habitus, sed potentia. Est communissima Doctorum sententia. Prima pars probatur: quia liberum arbitrium est infinitum

27.

Exempla, qua Thomista allegant, non sunt ad rem

28.

Distinctio faciendâ inter liberum arbitrium impeditum & non impeditum.

29.

Liberum arbitrium non est actus.

tum à natura, & inamissibile juxta Patres, ac unicum: actus autem est naturæ superadditus, amissibilis, & multiplex. Confirmatur: quia alioquin careret libero arbitrio, qui caret actu, illudquæ toties repeteret quoties actum repetit. Probatur secundò: quia liberum arbitrium dicitur posse agere & non agere; hoc autem non dat actus, sed principium illius. Atque ita usus communis etiam apud Patres obtinuit, ut quàmvis liberum arbitrium juxta Ethymologiam significet actum quemdam (quo sensu *Hervæus* ipsum dicit esse aliquem actum) tamen non accipitur simpliciter, nisi pro principio hujus actus.

Nec habi-
tus.

Secunda pars probatur: quia habitus similiter non est à natura, sed comparatur per actus, possumusquæ eo carere, & semel acquisitum amittere: quæ convenire nequeunt libero arbitrio. Deinde habitus naturaliter & quantum est de se determinat potius ad unum, non inclinando ad oppositum; liberum autem arbitrium tribuit indifferentiam ad opposita. Denique habitus non agunt, nisi determinantur à potentia; quæ si sit naturalis, determinabit naturaliter, & sic actus non erit liber: si sit libera, jam præter habitum dabitur potentia libera, in qua proinde, & non in confecto habitu consistit liberum arbitrium.

Nec obstat, quòd *Bernardus l. de grat. & lib. arbitr.* paulò post init. definiat liberum arbitrium per habitum; non enim intelligit propriè dictum habitum, sed habitudinem ad actum, qualis est ipsamet potentia. Similiter intelligendus est *D. Bonav. 2. d. 25. p. 1. a. 1. q. 4.* (quem immeritò refert & refutat *Arriaga disp. 5. n. 3.* quasi re ipsâ differentem à communi Sententia) ut clarè patebit, quæstiones præsertim connexas ejusdem articuli insipienti. Docet enim *q. 2.* liberum arbitrium non esse potentiam ab intellectu & voluntate distinctam. *Quaest. 3.* docet ipsum utramquæ complecti. *Quaest. 4.* docet ipsum non tam esse potentiam, quàm facultatem (vocat latè habitum seu habitudinem) resultantem ex conjunctione utriusquæ, eligendi scilicet aut respuendi; quæ tamen facultas (ut habet *q. 5.*) nil superaddit distinctum ipsi potentiæ rationis & voluntatis: sic ut in voluntate quidem consistat principaliter, formaliter & consummative ipsum liberum arbitrium (ut tradit *quaest. 6.*) in intellectu autem seu ratione inchoative, minùs principaliter & quasi materialiter. Quæ omnia verissima sunt.

Sed poten-
tia.

Tertia pars probatur: quia excluso tum actu, tum habitu, nil aliud, quàm potentia superest, in quo cum apparentia constitui possit. Deinde ita habet communis conceptus, quo concipi solet liberum arbitrium instar principii à natura insiti ad exercendas operationes liberas.

Rationalis.

Cùm autem liberum arbitrium sic conveniat homini, ut eo careant animalia rationis expertia, sequitur statuendum esse in potentia, quæ convenit homini quatenus est rationalis. Nec potest esse controversia nisi de intellectu

Herincx Sum. Theol. pars II.

& voluntate: de tertia enim potentia non est apparentia; cùm sit absque fundamento conficta, nec ullus sit actus ei proprius.

DICO II. Liberum arbitrium simpliciter & absolute est potentia eadem cum voluntate. Ita Doctores communiter cum *Scoto quodl. 18. n. 9.* Et coincidit re ipsâ *D. Bonav. sup. q. 6.* Et *D. Thomas 1. p. q. 83. a. 4.* & alibi. In quo tamen *Arriaga d. 5. n. 10.* sibi videtur ferè evidenter deprehendisse contrarium *q. cit. a. 1.* Et paulò post conatur eidem adscribere sententiam *Durandi* libertatem formalem adscribentis intellectui. Sed *S. Doctor* solum requirit benignum interpretem, qui non difficulter loca conciliabit, præsertim ex principiis Scholæ Angelicæ. Quod quidem necessarium: cùm loco supra citato tam manifestè communem Doctrinam tradat Doctor communis.

30.
Eadem enim
voluntate,
qua sola est
formaliter
libera,

Conclusio est ita intelligenda, quòd voluntas sic sibi vendicet libertatem, ut ipsa sola propriè & absolute operetur liberè, etsi non in omnibus actibus; cæteræ autem operationes tantum censeantur & denominentur liberæ in ordine ad voluntatem.

Colligitur ex Scriptura, quæ libertatem passim explicat per velle, placere, & similes actus voluntatis. Et signanter *1. ad Cor. 7.* dicitur: *Non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis.* Similiter Concilia & Patres sic tribuunt voluntati libertatem, ut eam appellent nomine liberi arbitrii, ut *Concilium Arausic. 11. Can. 13.* *Ambrosius l. 2. de fide c. 3.* *Augustinus l. de gratia & lib. arbit. c. 2.* & alibi passim; sic ut *Damasceus l. 3. de fide c. 14.* dicat: *Patres liberum arbitrium voluntatem esse definierunt.*

Ratio est: quia in manu solius voluntatis est agere etiam positâ propositione objecti: ipsaquæ sola habet immediatè actus suos in sua potestate & dominio, sic ut de illis disponat prout vult. Confirmatur: quia *non nisi voluntate peccatur & bene vivitur* juxta *Augustin. l. de duabus animab. c. 10.* & alibi, adeòque non nisi voluntate quis meretur præmium vel pœnam; ergo in ipsa sola consistit formaliter libertas.

Hinc refutata manet opinio *Durandi*, qui censet liberum arbitrium consistere etiam, immo præcipuè in intellectu: cùm tamen constet ipsum necessariò operari. Quàmvis enim sit potentia universalis extendens se ad varios & oppositos actus, diversissimaquæ objecta intelligibilia; tamen non operatur circa illa ad suum libitum, sed ad nutum voluntatis, vel prout ab objectis occurrentibus fuerit determinatus; sola autem voluntas est determinativa sui ipsius ad agendum & non agendum, atque ad diversos agendi modos. Undè in ipso Deo libertas soli voluntati convenit: nam divinus intellectus necessariò intelligit omnia intelligibilia; nec aliter est ei liberum quædam non intelligere, quàm quatenus est in potestate divinæ voluntatis facere, ut quædam aliquâ ratione non sint intelligibilia, nimirum quæ voluit numquàm esse futura. Confirmatur: quia si intellectus sit formaliter liber;

31.
Ut proinde
non rectè
Durandus
in intellec-
tu etiam
principaliter
statue-
rit liberta-
tem.

cur non peccamus antè consensum voluntatis ?
cur contractus non tam bene confirmantur in-
telligendo, quàm volendo seu consentiendo ?
cur non peccat homo bis, semel intelligendo
& semel volendo ?

Dices, Voluntas necessariò sequitur ulti-
mum iudicium intellectûs : ergo libertas de-
bet esse in ipso intellectu. Varii, præsertim
Thomistæ, admittunt Antecedens. Sed si tale
iudicium sit voluntati ad operandum necessa-
rium illudquè voluntas necessariò sequatur,
difficulter apparet, quomodò libertas sita sit
in voluntate. Resp. igitur Neg. Antec. quàm-
vis enim ad omnem operationem voluntatis
requiratur operatio intellectûs, & quidem or-
dinariè adsit iudicium, non tamen requiritur
tale, quod voluntatem determinet, sed hæc,
etiam posito iudicio, est omnino libera, ut am-
plectatur quod maluerit: intellectus autem so-
lùm est necessarius, ut objectum voluntati re-
præsentet, eò quod ignoti nulla cupido.

32. Et pessimè
Cajetanus
appetitui
nostro sensi-
tivo liber-
tatem ad
veniale
sufficientem
concesserit.
Similiter refutata manet opinio *Cajetani* q.
74. a. 4. qui putavit in appetitu sensitivo ho-
minis posse reperiri libertatem sufficientem
ad peccatum veniale. Quæ opinio est contra
commune iudicium Doctorum & cæterorum
hominum. Similiter repugnat Patribus docen-
tibus sola voluntate peccari. Ideoque *Triden-*
tinum sess. 5. can. 5. definit motus concupiscen-
tiæ in baptizatis non posse nocere non consen-
tientibus per voluntatem. Confirmatur ratio-
ne speciali: quia appetitus sensitivus noster &
brutorum est ejusdem rationis: atqui in brutis
nullam habet libertatem etiam imperfectam,
ut nec culpam: ergo nec in hominibus. Nec
juvat conjunctio appetitûs nostri sensitivi cum
voluntate: hæc enim conjunctio relinquit na-
turam utriusquè potentiæ invariata, uti &
sensuum ac potentiæ locomotivæ: undè sicut
in his tantùm reperitur libertas extrinseca &
participata à voluntate imperante aut permit-
tente, sic etiam in appetitu nostro sensitivo.

33. Divinitus
possibilem
esse intellec-
tum forma-
liter liber-
rum cen-
suit *Arria-*
ga.
Quod ta-
men diffici-
le est.
Petes, An divinitus dari possit potentia in-
tellectiva libera? Affirmat *Arriaga disp. 5. sect.*
3. eò quod non appareat in hoc repugnantia.
Sed non satè solidè hoc solo titulo asseritur
rei possibilitas, quando meritò Prudens suspi-
catur latere repugnantiam, esto fortasse nobis
non clarè apparentem: prout in præsentī con-
tingit. Nam difficulter concipitur libertas sis-
tendo intrà terminos potentiæ intelligentis, ut-
pote exigens ut potentia pro nutu & libitu suo
(in quo mox involvitur conceptus potentiæ
volitivæ) aliquid operetur aut omittat. Deinde
liberæ potentiæ competit electio; hæc au-
tem essentialiter est actus voluntatis. Præterea
eodem fundamento admittendum foret divi-
nità esse possibilem phantasiā liberā, aut
appetitum sensitivum liberum, item externos
sensus liberos. Undè rectissimè accipitur uni-
versaliter illud *Augustini l. de duab. animab. c.*
II. Peccatum sine voluntate esse non posse, omnis
mens apud se divinitus conscriptum legit. Pecca-
tum proinde definitur essentialiter per volun-

tariam; utiquè non rectè, si possibilis sit essen-
tia libertatis, adeòque ratio peccati extra vo-
luntatem.

Dico III. Voluntas est libera, non quate-
nus passiva, sed quatenus est activa. Ita *Scotus* 34.
2. d. 25. n. 2. *Suarez, Bellarminus, Poncius disp.* *Voluntas*
64. *Philosophia* n. 29. dicens esse communem. *est libera*
quatenus
activa.

Colligitur ex Scriptura, Conciliis & Patri-
bus, dum enim agunt de libertate voluntatis,
explicant illam per potestatem volendi & non
volendi, faciendi & non faciendi. Et speciali-
ter *Trid. sess. 6. cap. 5.* declarat, nos gratiæ li-
berè assentiendo & coöperando disponi ad
justificationem. Et *Can. 5.* dicit anathema eis,
qui dicunt liberum arbitrium in justificatio-
ne nihil omnino agere, sed merè passivè se ha-
bere. Censet ergo voluntatem esse liberam,
quatenus est activa.

Idem colligitur ex vulgata libertatis de-
scriptione, videlicet quod sit facultas agendi
& non agendi. Confirmatur ex *Scoto* sup. quia
passio non est libera, nisi quatenus libera est
actio correspondens; ergo nec potentia passiva
ut sic est libera, nisi mediante activā.

Nec obstat, quod in potentia passiva possit
etiam reperiri quædam indifferentia ad varios
actus recipiendos: nam ad libertatem insuper
requiritur vis quædā interna, quā possit suam
indifferentiam determinare; quod competit
potentiæ activæ, quæ seipsam potest determi-
nare ad actum ponendum vel non ponendum.
Sicut materia prima, etsi ad varias formas in-
determinata, non est libera, sed necessariò il-
lam recipit, ad quam ab agente determinatur.

Dices, Posset adhuc voluntas resistere re-
ceptioni actûs vel non resistere, atque adeò ef-
se libera passivè. Resp. Neg. Aff. cum enim
voluntas non habeat repugnantiam cum ali-
quo actu ejusvè carentia, non potest aliter re-
sistere, quàm agendo, vel concursum necessa-
rium subtrahendo; adeòque quatenus est acti-
va. Undè *Trid. sup. c. 5.* probat; quod homo
recipiens inspirationem aliquid agat, ex eo
quod possit illi resistere sive illam abjicere.

Q U Æ S T I O IV.

*Qualiter liberum arbitrium prærequi-
rat cognitionem intellectivam?*

Dico I. Liberum arbitrium in omni ope-
ratione sua necessariò movetur seu diri-
gitur per cognitionem intellectivam, sic ut
ferri nequeat in incognitum. Ita commu-
nissimè Doctores cum *D. Bonavent. 2. d. 25. p.*
1. a. r. q. 6. in corp. dicente: Non movetur appe-
titus, nisi præambulo cogitatu: nequaquam enim
possumus amare, nisi cognoscamus. Undè non est
deferendum iis, quæ in oppositum (quod
quidam Mystici tenent quodad amorem perfec-
tissimum, præsertim extaticū, hominum con-
templativorum) referuntur ex *Mystica Theolo-*
gia; quæ etsi circumferatur sub nomine *S. Bo-*
naventurae, Auctore tamen habet incertum, ut
antè

35.
Debet diri-
gi per noti-
tiam intel-
lectivam
in omni ope-
ratione.

ante initium ejusdem Tractatus observatur.

Probatur I. ex Patribus, *Augustino l. 10. de Trin. c. 1.* per totum, ubi inter cætera ait: *Rem prorsus ignotam amare omnino nullus potest.* Et infra: *Illud enim fieri potest, ut amet quisque scire incognita: ut autem amet incognita, non potest.* *Anselmo l. de Concordia præscient. c. 16.* *Bernardo l. de grat. & lib. arbit. in princip.* Et inde oritur vulgatum apud omnes; *Nihil volitum nisi cognitum.* Quod etiam non latuit ethnicum Poëtam canentem:

Ignori nulla cupido.

36. Probatur II. Tum quia per notitiam sistitur objectum voluntati. Tum exemplo appetitus sensitivi, qui nequit agere, nisi objectum ei applicetur per notitiam sensitivam sive phantasticam. Tum quia non esset alioquin ratio, cur etiam communiter voluntas indigeat propositione objecti per intellectum; vel cur non possit amare Deum in somno. Tum quia amor patriæ, qui est perfectissimus, sequitur cognitionem; adeoque non minus ei inniti debet amor viæ, quantumvis extaticus ac perfectus. Tum quia in ipso Deo non est actus voluntatis, nisi intellectus suo modo præeat; adeo ut *Anselmus monol. c. 48.* probet Deum se intelligere, quia se amat. Tum denique (estque ratio à priori) quia voluntas nullum esse objecto tribuit, sed est mera in objectum inclinatio: ergo debet illud præsupponere; non quidem à parte rei, cum tendat etiam in verè impossibilia & mala tamquam possibilia & bona: ergo debet illud præsupponere secundum apprehensionem seu formam apprehensam, sicut inclinatio naturalis præsupponit & sequitur formam naturalem: & consequenter notitia necessariò est prævia.

37. Ex quibus patet notitiam non tantum requiri ad actum voluntatis inchoandum, sed etiam ad continuandum: cum objectum continuo debeat esse voluntati applicatum, utique intentionaliter & secundum esse apprehensum. Idque etiam probant cætera mox adducta. Ita Doctores unanimiter contra paucos.

Colligitur præterea cum Doctoribus ferè communiter subordinationem istam esse tantam, ut nè quidem divinitus possit voluntas ferri in incognitum: cum nequeat ferri in objectum, nisi objectum supponatur; non possit autem supponi nisi secundum esse intentionale seu formam apprehensam. Undè si Deus voluntati passivè se habenti infunderet actum voluntatis (prout probabilius potest) ipsa per illum non perciperet vitaliter objectum, nisi per notitiam applicatum; alioquin haberet se actus iste modo mortuo, sicut si poneretur in lapide, videlicet defectu subjecti proportionati, quod est voluntas cognitione instructa. Quare vitalis tendentia voluntatis respicit objectum quatenus intentionaliter præsens in genere causæ formalis, aut conditionis essentialiter requisitæ. Quemadmodum ad constitutionem totius physici requiritur intima ac mutua præsentia materiæ & formæ tamquam

Herinck Sum. Theol. pars II.

conditio essentialiter requisita; cuius defectus nequit ullatenus per aliud suppleri. Similiter itaque est in præsentia. Cujus signum est, quod nè quidem Deus se vel aliud quidpiam possit amare, nisi cognoscat, & quidem prius naturâ seu ratione.

Objiciunt Mystici I. Auctoritatem *Dionysii Areopagite c. 1. Mystica Theologia* & alibi docentis supremam unionem cum Deo esse interdum per doctam ignorationem seu ablationem omnium operationum sensuum & intellectus. Consimilia ex *D. Dionysio* habet *S. Bonaventura Itinerarii mentis in Deum c. 7.* Resp. *Dionysium* non excludere omnem notitiam à perfectiori Dei contemplatione, sed potius exigere. Dupliciter namque docet Deum cognosci. Primò per affirmationes, v. g. dum concipimus, quod sit sapientissimus, optimus, pulcherrimus, lux, bonitas &c. Secundò per negationes, id est, negando omnes perfectiones, quæ & prout à nobis concipi possunt; v. g. quod non sit homo, non Angelus, immo non sapiens, substantia, non vita, non bonitas &c. qualem scilicet nos habemus aut concipimus, sed longè dissimilis ac eminentior, citra omnem imperfectionem; qualè intellectus noster nequit perfectè concipere. Posteriores itaque cognitionem (quam doctam ignorationem vocat) præfert priori, docens simulachra objectiva perfectionum positivarum, qualia nos formare solemus, minus congruere sublimiori cum Deo unioni. Videri potest sup. cap. 2. & seqq. Nec aliud vult *D. Bonav.* sup. utens verbis *Dionysii*. Adde in divina contemplatione à mystico excludendam esse pugnam irruentium phantasmatum.

Objiciunt II. experientiam, quâ constat interdum perseverare amorem instar cujusdam caloris impressi, cessante contemplatione; sicut calor perseverat amotâ luce. Confirmatur: quia intellectus non advertit se quidpiam amplius de Deo cogitare. Resp. Neg. Ass. semper enim dum adest amor, adest notitia; etsi non adeò operosa (quæ hominem fatigat, & contemplationi potius obest) aut reflexa. Undè fit, ab assuetis præsertim, non adverti interdum ipsam contemplationem; etsi verè adsit, & quidem eò major, quò intellectu per actum directum immerso divinis perfectionibus, voluntate per amorem ferventem in easdem absorptâ, non reflectit intellectus ad suam contemplationem aut ea, quæ circa se sunt. Potest tamen fieri, ut fervor aut similis effectus corporalis cessante etiam amore perseveret; eò quod animâ flagrante per amorem, etiam in corpore vel parte sensitiva aliqui effectus generentur. Quæ etiam habent locum in amore extatico; qui foveri debet per notitiam non minus quam ipse amor Beatorum. Sanè post raptum extatici interdum recordantur variorum actuum: adeoque tempore raptus non fuerunt sine omni actu intellectus circa actus suos, & consequenter à fortiori circa objecta directâ. Quod si nil recordentur, tollitur indicium

38.

Mysticis quibusdam non faveat S. Dionysius,

39.

Neque ex experientia.

40.
Intellectio
non efficit
volitionem.

experientiæ; quæ nequit esse absque notitia. DICO II. Intellectio non movet efficienter ad actum voluntatis, sed solum tamquam conditio proponens seu sistens voluntati objectum. Est ferè communis Doctorum contra Nonnullos. Ratio est: quia non est sufficiens fundamentum denegandi voluntati completam activitatem in suos actus, & partialem tribuendi intellectui, sicquæ multiplicandi principia effectiva. Deinde subordinatio voluntatis ad intellectum sufficienter salvatur sine efficientia physica; si ut subordinatio cæterarum potentiarum ad voluntatem, item intellectus ad phantasiam, phantasia ad sensus. Deniquæ intellectus se habet respectu voluntatis instar consulentis; consulens autem non concurrit physicè cum accipiente consilium.

Nec obstat, quod intellectus non sit principium completum sui actus, nisi simul cum objecto vel specie: nam non est ratio sufficiens completam activitatem negandi voluntati, prout est ratio (quæ in Philosophia traditur) negandi illam intellectui. Deinde id quod complet intellectum in ratione principii est ipsum objectum; adeoque (ut esset similitudo) deberet hoc ipsum complere voluntatem: quod tamen constat esse falsum; cum solum metaphoricè illam moveat juxta omnes, & sæpè non existat, dum voluntatem ad amorem sive ad actum moveret.

Non obstat etiam, quod Verbum divinum producat Spiritum sanctum, qui procedit per voluntatem: nam non concurrit tamquam notitia objecti (prout concurreret ad volitionem nostra intellectio) sed ideo præcisè, quod prius origine seu ratione, quam sit producta tertia persona, jam Verbum sit genitum cum voluntate secunda seu potente spirare, utpote pro tunc necdum habente terminum productum seu spiratum. Alioquin scientia divina non aliter quam ostensivè præit volitioni essentiali divinæ naturæ.

41.
Ad libertatis
exercitium
nec requiritur
nec sufficit
judicium
indifferens.

DICO III. Ad liberam facultatem voluntatis in operando non prærequiritur, nequæ sufficit judicium indifferens intellectus, quo voluntati proponatur objectum sub ratione boni cum imperfectione; adeoque sub ratione boni & mali. Est contra Thomistas, qui hanc ratione student componere libertatem voluntatis cum prædeterminatione physica, veluti relinquentes ejusmodi judicium indifferens. Probatur Conclusio: quia in primis, si vis fiat in nomine judicii, non ad omnem actum liberum voluntatis requiritur expressum & formale. Atquæ esto requireretur, sufficeret tale, quo proponeretur objectum sub ratione boni, etsi non simul sub ratione mali: nam bonum sic propositum non necessitaret voluntatem ad exercitium, sed solum ad specificationem. Deinde gratis concessa necessitate judicii indifferens hic explicati, illud equidem non sufficeret ad propriam voluntatis libertatem; nisi voluntas, stante etiam tali judicio retineat suam intrinsecam indifferentiam, prout *quest. 2. ex-*

plicatum est. Quod confirmatur: quia voluntas talem indifferentiam retinens, adhuc non haberet nisi libertatem contingentiam; igitur nè hanc quidem haberet voluntas tali indifferentiâ sublarâ, utpote quæ non foret eodem modo libera.

DICO IV. Multo minùs ad actualem electionem aut operationem liberam voluntatis prærequiritur judicium practicum, quo intellectus consideratâ utraqûe parte indifferentiæ dicet determinatè talem partem hinc & nunc esse à voluntate amplectendam. Ita communiter Doctores contra varios Thomistas asserentes tale judicium esse voluntati necessarium, ipsamq; non posse non illud sequi. Probatur I. quia experientia aut ratio non suadet necessitatem talis judicii practici; sed ad summum speculativi, quo voluntati proponatur bonitas & malitia objecti. Secundò: quia, etiam stante tali judicio, voluntas non necessitatur illud sequi: cum sæpè eligat contra dictamen rationis judicantis oppositum potius esse amplectendum. Tertiò: quia tale judicium practicum vix potest excusari ab errore; si, dum quis v.g. vult fornicari, necessariò judicet hinc & nunc sibi esse fornicandum. Quartò: quia isti Doctores re ipsâ libertatem adimunt voluntati: ut enim esset libera, deberet posse agere & non agere in sensu composito sive positis prærequisitis, adeoque etiam posito isto judicio practico, quod hi Doctores esse volunt unum ex prærequisitis: undè convincuntur re ipsâ formalem libertatem ponere in intellectu; cum in eo solo ponant indifferentiam libertati intrinsecam; cumquæ aliunde constet intellectum non esse formaliter liberum, sequitur eos re ipsâ destruere libertatem.

DICO V. Non ad omnem actum voluntatis prærequiritur judicium intellectus. Ita Scotus 2. d. 6. q. 1. num. 4. & seqq. Vasquez, Præpositus & alii Recentiores contra Nonnullos, & à fortiori contra Thomistas præcedentibus Conclusionibus refutatos. Probatur Conclusio: tum quia bruta appetunt aut fugiunt, etiam efficaciter, objecta præviâ simplici apprehensione; v.g. ovis fugit apprehenso lupo: nequæ enim sunt capacia judicii, nisi quale in simplici apprehensione potest includi. Tum quia id suadet experientia, homines v.g. delectari rebus imaginatis & apprehensis, quas tamen absolutè judicant sibi non convenientes, v.g. cum se imaginantur esse reges, volare &c. Prout etiam apostatæ angeli appetierunt, aut saltem appetere ineffaciter potuerunt æqualitatem Dei. Ratio à priori est: quia voluntas solum indiget propositione pulchritudinis, seu convenientiæ objecti (quæ etiam cernitur in simplici apprehensione) quâ propositâ, movet ipsum objectum immediatè voluntatem: adeoque hanc movere potest etiam sine prævio judicio intellectus.

Nihilominus experientiâ constat voluntatem in quibusdam arduis operationibus, in quarum exercitio multæ difficultates sese offerunt,

42.
Nec etiam
alterum ju-
diciū prac-
ticum deter-
minat, volun-
tatis, quæ deter-
minat.

43.
Non omni
actui vo-
luntatis
præviū ef-
fectus ju-
diciū.

44.

Quamvis
ordinariè
præsum
fit.

ferunt, non sufficienter moveri simplici apprehensione objecti convenientis, sed ulterius debere ipsum ab intellectu proponi velut suadendo & inculcando rei dignitatem, laboris parvitatem &c. aut velut urgendo, propositis minis v. g. secuturi alioquin supplicii æterni &c. Immo ordinariè (& juxta plerumque necessariò) ad omnem actum efficacem liberum præcedit formale judicium, docente experientia: non enim solemus efficaciter sperare aut intendere finem consequi, nisi præeat judicium de possibilitate consequendi saltem per alium; nequè eligere medium, nisi prius judicetur ad finem esse idoneum.

Existimant tamen nonnulli Recentiores sufficienter ad actum, etiam efficacem, apprehensionem, quæ judicio æquivalet, seu quæ implicite contineat judicium: qualem *Lesius q. 9. a. 1. dub. 5. n. 21.* censet esse omnem apprehensionem complexi; ideoquè exigit hujusmodi actum etiam ad simplicem complacentiam & displicentiam, delectationem & simplex desiderium seu optationem; eo quòd alioquin non conciperetur ipsa res, sed aliqua alia; v. g. si apprehendatur Deus impossibilis, non apprehenditur verus Deus per tale complexum. De quo quidquid sit; *Arriaga d. 7. de Anima sect. 4. subsect. 3.* duplicem distinguit apprehensionem; unam talis naturæ, ut non determinet ad judicandum id quod apprehenditur, sed potius ad dissentendum, seu judicandum esse impossibile, ut in mox allegato exemplo. Et hæc indubiè non sufficit ad efficacem amorem. Alteram, quæ nata sit determinare ad judicium de objecto. Et hanc putat sufficienter determinare ad efficacem affectum; exemplo appetitus sensitivi brutorum: eò quòd talis apprehensio æquivalet judicio in ordine ad voluntatem, & quasi indubitanter rem proponendo determinet velut immediate ipsum intellectum ad judicium.

45.
Libertas
vulgò dicitur
radicari
in intellectu.

Ex dictis hæc quæstione facilis est resolutio dubitationis proponi solitæ: an vel qualiter verum sit, quod ordinariè dicatur libertas voluntatis radicari in intellectu. Constat enim ex dictis non aliter radicari, quàm quatenus voluntas in operatione seu usu libertatis pender ab intellectu ejusquè operatione tamquàm conditione proponente objectum circa quod voluntas liberè agat; quæ alioquin indifferentiam suam aut operationem exercere non posset. Proponi autem debere objectum, non quidem per judicium indifferens aut practicum; sed per notitiam speculativam. Quamquàm debeat proponi tam bonitas, quàm malitia, ut voluntas sit libera ad opposita libertate contrarietatis: ac specialiter proponi aliquando debeat malitia seu inhonestas operis vel omissionis, ut sit libera demeritoriè.

Non tamen
satis propriè.

Alioquin si proprietatem sermonis urgere quis velit, videri potest locutio minus propria, quæ dicitur libertas radicari in intellectu, sicut intellectus non propriè diceretur radicari in sensu vel phantasia: potentia enim eivè

innata perfectio non propriè dicitur radicari in conditione operandi. Prout etiam causa efficiens non dicitur radicari in applicatione, v. g. calefaciens aut calefactio non dicitur radicari in approximatione ligni ad ignem. Undè magis propriè libertas quòd ad usum in ipsa voluntate eivè innatâ indifferentiâ dicitur radicari; quæ ulterius, uti & intellectus radicatur in natura ipsius animæ rationalis, quæ talis est, ut hujusmodi proprietates necessariò exigat. Equidem loquimur, ut multi: *Nec enim de verbis cum res constet, controversia facienda est*, ut ait: *August. l. 1. Retract. cap. 15.*

QUESTIO V.

Qualiter liberum arbitrium moveatur ab appetitu sensitivo sive concupiscentia;

VOLUNTATEM moveri ab appetitu sensitivo, sive trahi à passionibus concupiscentiæ experientiâ notum est; Et docet Scriptura, *ad Rom. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Jac. 1. Vnusquisquè tentatur à concupiscentia sua abstractus & illeclus.* Et alibi.

Appetitus porro juxta Doctores communissimè contra *Medina* non ita mover immediate voluntatem, ut ipsa feratur in objectum, ad quod impellit appetitus, absquè eo quòd præviè excitetur notitia intellectualis circa idem objectum; cum juxta supradicta non possit voluntas ferri in incognitum, & immediata regula voluntatis non sit sensus, sed intellectus. Ideoque non rectè fundatur hæc motio præcisè in colligatione potentiarum in eadem anima, quasi propter illam solam voluntas immediate feratur in illud, in quod fertur appetitus sensitivus.

Movet itaque appetitus voluntatem ratione quidem connexionis in eadem anima per quamdam sympathiam seu potentiarum consensum, ob quem fit quòd dum appetitus sensitivus elicit actum circa proprium objectum, voluntas alliciatur ad ponendum actum circa idem objectum, præviâ tamen semper intellectus notitiâ. Quæ faciliè habetur; cum phantasia proponens appetitui objectum deriver species illius in intellectum, qui idem objectum proponit voluntati tamquàm conveniens & jucundum. Undè fit, quòd voluntas sic alliciatur, ut desideret id, quod absente cupiditate abhorrebat. Interdum autem appetitus sensitivus tanto impetu fertur in objectum, ut voluntas vix possit reluctari. Immo subinde ita ligatur & prævenitur ratio, ut non attentâ conditione inhonestatis, solum attendat convenientiam naturalem, vel jucunditatem; ut fit in motibus primò primis, qui idcirco defectu deliberationis vel advertentiæ non sunt peccaminosi. Interdum autem etiam si intellectus notet objectum esse dissonum rationi,

46.

Libertatem
arbitrium
moveri
ab appetitu
sensitivo.

Non sine
prævia
notitia
intellectus.

Sed eâ
superioris
potentiæ
per
quamdam
sympathiam

difficulus tamen voluntas ab eo dimovetur, durante videlicet vivaci propositione jucunditatis aut naturalis convenientiæ objecti.

47.

*Idquæ du-
pliciter.*

Petes, An motio hæc competat eatenus tantum appetitui sensitivo, quatenus is nil appetit, nisi repræsentatum à phantasia, hæc autem excitat intellectum, & intellectus voluntatem? Resp. Neg. sic enim appetitus verè non moveret, sed sola phantasia. Itaque ipse actus appetitus sensitivi specialiter movet voluntatem. Primò, quatenus excitatus per phantasiam, excitat reciprocè ipsam phantasiam & intellectum tamquam actus v.g. delectabilis, quem intellectus experimentaliter palpat & vivaciter voluntati proponit, sicquæ eam vehementer inclinat. Secundò, valde probabiliter etiam immediatè, quatenus passio appetitus sensitivi attrahit ipsam animam, eamquæ valde inclinat in suum objectum; & consequenter accedente cognitione intellectivâ inclinat eandem, ut in idem objectum tendat quoquæ per appetitum rationalem seu voluntatem. Sicut enim ipsa objecta sensibilia trahunt animam secundum appetitum sensitivum; sic æquæ aut potius ipse appetitus accedente notitiâ intellectivâ attrahere potest animam secundum appetitum rationalem. Mira namquæ est sympathia utriusquæ appetitus; quamquæ verè ignota funditus sint nobis ea, quæ maximè intrà nos sunt. Equidem quod dictum est fit ex eo credibilius, quod (ut apparet) in statu innocentie delectatio appetitus sensitivi non ita attraxisset voluntatem, uti nunc, etiam stante perfectâ propositione intellectivâ delectabilitatis objecti. Immo etiam nunc propositâ vivaciter delectabilitate objecti, si aliundè frænaretur aut impediretur passio appetitus rationalis. Qui tamen ista negaret, difficulter posset convinci.

Addit *Lessius quest. 9. art. 2. num. 30.* simul atquæ exurgit passio appetitus sensitivi, intellectum apprehendere objectum ut conveniens, eodemquæ momento oriri vehementem complacentiam vel displicentiam in voluntate; quæ quoniam intrinsecè voluntatem inclinat, omnem difficultatem parit, ideoquæ difficulter voluntas consensum cohibet. Immo existimat hunc voluntatis motum, etiam ratione repugnante, & inhonestatem ostendente, interdum perseverare, v. g. affectum ulciscendi ortum ex inopinato aspectu inimici; ex eo, quod cum judicio de inhonestate continuò adhuc perseveret saltem imperfecta quædam apprehensio intellectus de convenientia objecti. Attamen si velit *Lessius* motum hunc simplicem voluntatis in ea oriri aut perseverare etiam vigilante ratione, ipsaquæ voluntate simpliciter repugnante, nullatenus probandum censeo: ea siquidem est liberæ voluntatis conditio, ut etiam simplicem complacentiam in suo nuru possideat, non obstante delectabilitate objecti per intellectum propositâ, saltem dum ratio ad inhonestatem attendit; ideoquæ ex tunc imputari incipit ad culpam, etiam ulteriore

consensu ejusvè periculo secluso. Quamvis voluntate imperfectè repugnante perseverare posset aliqua complacentia ejusdem, sicquæ ipsa deies velle simul quodammodò & non velle.

Sed restat difficultas cum Hæreticis recentioribus, an passio concupiscentiæ sic inclinet voluntatem ad assensum, existente etiam ratione plenè deliberatâ, ut non sit in potestate voluntatis resistere, sed hæc necessariò ductum concupiscentiæ sequatur quando re ipsa sequitur. Verum breviter respondetur, quod uti certum est, etiam apud ipsos, peccare hominem, qui post concupiscentias suas deliberatè incedit, sic certum esse debeat, posse hominem concupiscentiæ resistere, seu non necessariò trahi: nam libertas indifferentiæ ad peccandum requiritur, etiam in statu naturæ lapsæ, ut definivit *Innocentius X.* in Bulla contra *Jansenium*. Et antea à *Pio V. Gregorio XIII. & Urbano VIII.* condemnatus fuit hic articulus: *Hommo peccat, etiam damnabiliter, in eo, quod necessariò facit.* Huc faciunt ea quoquæ, quæ ad liberum arbitrium adstruendum allegata sunt *quest. 1.* Et specialiter præterea illud *Trid. sess. 6. can. 6.* condemnantis, *non esse in potestate hominis, vias suas malas facere; sed* (quod consequens esse debet apud *Calvinistas*) *mala operata, ut bona, Deum operari &c.* Et illud *August. l. de duabus animab. c. 12.* *Peccati reum teneri quemquæ, quia non fecit quod facere non potuit, summa iniquitatis est & insania &c.* Si ita coguntur, ut resistendi potestas nulla sit, non peccant. Et *l. 3. de lib. arb. c. 18.* *Hoc brevissimum tene. Quacumquæ ista causa est voluntatis, si non ei potest resisti, sine peccato ei ceditur &c.* quis enim peccat in eo, quod nullo modo caveri potest? Peccatur autem; caveri igitur potest. Quod resumit *l. de nat. & grat. contra Pelagian. cap. 67.*

Nec refert, quod *August. ibid.* dicat: *Sunt etiam necessitate facta improbanda, ubi vult homo rectè facere, & non potest.* Resp. enim ipsum loqui de motibus concupiscentiæ indeliberatis (ut patet ex verbis mox subjectis, & statim dicendis) qui improbandi sunt, velut objectivè & materialiter inordinati: nam utiquæ desiderium mali, malum est objectivè, etiam si ei non consentiatur. Non tamen sunt peccata formalia & propriè: Nam (inquit) *l. 3. de lib. arbit. cap. 19.* *illud quod ignorans quisquæ non rectè facit, aut quod rectè volens facere non potest, ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo libera voluntatis originem ducunt: illud enim præcedens meruit ista sequentia.* Nam sicut linguam dicimus non solum membrum illud quod movemus in ore dum loquimur, sed etiam illud quod hujus membri motum consequitur, id est, formam tenoremquæ verborum, secundum quem modum alia dicitur lingua græca, alia latina; sic non solum peccatum illud dicimus, quod propriè vocatur peccatum, liberâ enim voluntate & ab sciente committitur, sed etiam illud quod jam de hujus supplicio consequatur necesse est. Idemquæ *August. l. 1. Retract. 15.* disertè explicat dictum suum hic objectum; se videlicet loqui de concupiscentia carnis, eamquæ

48.

Concupiscentia non necessitat voluntatē; utpote quia alioquin verè non peccaret.

49.

Motus indeliberati sunt impropiè peccata secundum B. Augustinum.

eamquæ non esse propriè peccatum, sed ideo peccatum vocari; quia peccato factum est, & pœna peccati est. Alioquin de propriè dictis peccatis loquens loco cit. de lib. arbit. ait: Non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis querere quod ignoras; nequè illud, quod vulnerata membra non colligis, sed quod volentem sanare contemnis: ista tua propria peccata sunt. Vide l. de nat. & grat. c. 67.

50. Itaque concupiscentia quodam motus indeliberatos causat necessitatem excusantem à peccato formali: quodam deliberatos verò necessitatem secundum quid, seu difficultatem, quæ non excusat à culpa propriè dicta. Et ob hoc S. Augustinus concupiscentiam passim vocat difficultatem; quia videlicet difficillimè vincitur, etiam ratione ad malitiam advertente. Eiusquæ fidelis interpretes D. Thomas quæst. 24. de verit. art. 12. ad 12. explicans illud Augustini; Cogenti cupiditati voluntas resistere non potest, ait: Cupiditas.... dicitur cogens propter vehementiam inclinationis, cui tamen potest resisti, licet cum difficultate; & quidem tantâ, ut sine gratia, permanente physicâ libertate, homo infallibiliter cupiditatem trahentem sequatur, si saltem vehemens sit. De quo in Tract. de gratia. Alibi quoquæ frequenter eam comparat consuetudini. Unde l. 1. Operis postremi contra Julianum n. 9. ipsum asserentem, quod liberum arbitrium post peccata tam plenum est, quam fuit ante, redarguit exemplo malæ consuetudinis, de qua Julianus intelligebat illud Apostoli, Non quod volo, ago &c. Quomodo ergo (inquit Augustinus) post peccata liberum est, quorum etsi non propagine, quia non vultis, certè tamen consuetudine.... sic perdidit libertatem, ut gemitus ejus feriat aures vestras frontemquæ collidat, cum auditis; Non quod volo &c.: Ex eodem capite num. 105. infert ad hominem contra Julianum peccandi necessitatem. Et l. 4. n. 90. 102. & alibi. De qua consuetudine similiter dicit diss. 2. contra Fortunatum, voluntatem postea non posse illam vincere; quia videlicet (ut habet in Psal. 30.) vincere consuetudinem, magna pugna. Et lib. 1. de Serm. Domini in monte cap. 12. Hanc vincere difficillimum est &c. Quam difficultatem vocat necessitatem 8. Confess. cap. 5. dicens: Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me: quippe ex voluntate perversa facta est libido; & dum servitur libidini, facta est consuetudo; & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas; intellige cum D. Thoma quæst. 6. de malo art. un. ad 24. non simpliciter, sed in repentinis seu indeliberatis præcipue. Nam ex deliberatione quantumcumquæ consuetus potest contra consuetudinem agere. Similiter sæpe & loquere de concupiscentia, si vis sapere & loqui ad sobrietatem catholicam. Nequè peccatum originis sufficit ad constituendos culpæ personalis (qualis utiquæ foret) reos, qui verâ necessitate constringuntur: Vide dicta q. 1. n. 8. & nota in propositione 1. Alexand. VIII. legendum, ad peccatum formale &c. aliàs æquæ

Sicut ex prava consuetudine nascitur difficultas similis.

Qua alibi à B. Augustino vocatur necessitas.

sufficeret ad idem quodam motus indeliberatos concupiscentiæ. De quibus etsi similiter insane sentiant Calvinista, retundendi tamen sunt in materia de Peccatis. Difficultas porrò sive necessitas, quam homo lapsus in bene operando, aut malo cavendo patitur, divino adjutorio superari potest, ut Augustinus l. de nat. & grat. cap. 67. urget, resumens sua dicta l. 3. de lib. arb. cap. 19.

Q U Æ S T I O VI.

Quomodo moveatur liberum arbitrium ab objecto, Deo, Angelis & astris?

DICO I. Objectum movet metaphoricè liberum arbitrium mediante cognitione. Patet experientiâ, & ex dictis in Physica de causa finali.

51. Objectum movet metaphoricè.

DICO II. Objectum non movet voluntatem nostram necessitando illam ad actum. Patet: quia si esset aliquod objectum ita necessitans voluntatem, esset Deus vel beatitudo: sed neutrum est tale pro hoc statu; nam potest quilibet ab amando Deo & desideranda beatitudine cessare; adeoque est liber quodam exercitium actus. Immo verosimile est Deum, etiam clarè visum, non necessitare physicè, sed tantum moraliter voluntatem Beati ad amorem; juxta dicta Tract. præc. d. 2. quæst. 9.

Non necessitat voluntatem.

DICO III. Bonum ut sic movet voluntatem necessariò quodam specificationem actus: similiter malum ut sic; quia videlicet bonum quæ tale nequit voluntas odisse, nec malum quæ tale amore prosequi. Ita D. Thomas, Scotus 4. d. 49. q. 10. n. 8. & 9. & alibi (quamvis aliis in locis quasi fuisset dubius nihil resolverit) & alii communiter, contra Occam & reliquos Nominales: quibus adhærent nonnulli Scotista.

52. Nequit tamen ipsa bonum ut sic odisse, vel malum ut sic amare.

Probatur I. ex Patribus. Dionysius de divin. Nomin. cap. 4. versus finem ait: Nemo proposito sibi malo facit, quæ facit. Seu, ut vulgò citatur: Nemo ad malum intendens operatur. Augustinus lib. de duab. animab. cap. 12. inquit: Hoc autem aliquid (quod appetit voluntas) aut bonum erat, aut bonum putabatur. Non enim aliter appeti posset. Et Enchiridii c. 105. docet nos sic velle beatitudinem, ut esse miseri non solum nolimus, sed nequaquam prorsus velle possimus. Et alibi sæpè. Et Anselmus lib. de Concordia c. 21. ait: Nihil vult voluntas.... nisi aut commoditatem aut rectitudinem. Quidquid enim aliud vult, aut propter commoditatem, aut propter rectitudinem vult.

Probatur II. Quia non potest amari quod non est appetibile propter se aut propter aliud: sed malum quæ tale non est sic appetibile: quandoquidem appetibilitas coincidat cum bonitate, quæ proinde per appetibilitatem frequenter describi solet: ergo malum quæ tale non potest amari.

Probatur III. Quia appetitus innatus tantum fertur per modum inclinationis in sibi con-

conveniens, similiter appetitus sensitivus actu prosecutionis solum fertur in bonum per sensum propositum, & actu fugæ in malum: ergo similiter appetitus rationalis. Nec obstat, quod hic sit liber: non enim est ita liber, ut feratur pro libitu extra proprium objectum quod respectu amoris est bonum, respectu fugæ malum.

Probatur IV. Quia verum & falsum sunt objectum assensus & dissensus intellectus, sicut bonum & malum prosecutionis & fugæ: ergo sicut intellectus nequit assentiri falso cognito, aut dissentiri vero; sic & voluntas nequit malum quæ tale prosequi, aut bonum odisse.

53.
Quamvis
amare possit
malum spec-
tatiū secun-
dum ratio-
nem boni
saltem pu-
tatiū.

Dixi *malum quæ tale*: quia voluntas sæpè fertur in objectum reverà malum, sed spectatum secundum veram aut putatam rationem boni. Quo modo peccatores cupiunt objectum moraliter malum propter bonitatem delectabilem, & multi optant sibi mortem tamquam conducentem ut liberentur à miseriis. Similiter qui alterum odit, vult ei malum, ut ei malè sit; quia hoc ipsum apprehendit sibi bonum; prout etiam cupientes se vindicare apprehendunt in vindicta aliquam speciem boni.

Dices: Deus potest à malis haberi odio, & tamen in ipso nulla mali ratio potest relucere: ergo voluntas potest etiam bonum odisse. Resp. in primis posse per errorem apprehendi; in Deo malum ob quod odio habeatur. Deinde sine errore potest apprehendi Deus tamquam incommodus seu injucundus; quatenus punit suppliciis æternis, præcipit carni incommoda, prohibet jucunda: similiter tamquam non utilis, quatenus non juvat, sed potius obsistit pravis hominum desideriis: & hæc ratione velut extrinsecâ potest ipse Deus odio haberi à malis; quamvis etiam eatenus juxta rectam rationem sit summè amabilis.

54.
Deus mo-
vet volun-
tatem phy-
sicè.

Et moraliter.

Non necessi-
tando.

Dico IV. Deus movet voluntatem, partim physicè, partim moraliter. Physicè quidem: quia concurrat efficienter ad actus voluntatis tamquam causa prima; & insuper quando actus sunt supernaturales, concurrat per habitus infusos vel auxilium speciale. Moraliter autem movet & allicit voluntatem, præveniendū illam per bonas inspirationes vel causando certas in corpore dispositiones, unde phantasia & appetitus, ac consequenter intellectus & voluntas moventur. Relinquitur tamen voluntati semper libertas saltem in actibus deliberatis, ut alibi dicitur: quamvis Deus libertati præjudicare possit se solo infundendo actum voluntati; quæ tunc libera esse non posset, utpote se habens merè passivè. Idem passim docent Doctores posse fieri, si Deus voluntatem physicè prædeterminet: quamvis id esse impossibile censeat *Poncius disp. 64. Philosophia quest. 7.*

55.
Angeli so-
lunt indi-
rectè volun-
tatem nos-
tram move-
re possunt.

Dico V. Angeli directè quidem non possunt movere voluntatem hominis; cum in ea immediatè nihil possint efficere, indirectè tamen & mediatè possunt illam movere, quatenus possunt movere temperamentum & humores corporis, quibus motis variæ excitantur operationes in phantasia & appetitu; unde

ulteriùs sequitur motio voluntatis. Similiter possunt movere proponendo objecta, concitando species imaginativas, agitando spiritus vitales, exterius loquendo. Ita communiter Doctores. Vide dicta in materia de *Ang. d. 4. quest. 8. num. 58.*

Dico VI. Astra movent humanam voluntatem, non quidem directè & immediatè, sed remotè & indirectè. Prima pars patet: quia voluntas; quæ est spiritualis potentia, est incapax influxus astrorum, qui est planè corporeus & materialis. Secunda pars patet: quia ex influxu astrorum moventur humores, & alteratur corpus humanum, inde autem movetur phantasia & appetitus, iisque mediantibus intellectus & voluntas: salvâ tamen libertate voluntatis, quæ sicut potest resistere appetitui sensitivo, sic multò magis resistere potest astrorum influxui longè remotiori. Undè est vulgatum illud *Ptolomei* in Centiloquio: *Sapiens dominatur astris.*

Hinc oritur phreneticos & lunaticos magis furere sub certa irradiatione siderum: eò quod humores corporis magis tunc perturbentur, & temperamentum phantasiæ ad operationes requisitum dissolvatur; ex quo stulti in majorem rabiem aguntur. Similiter homines habitantes, sub diversorum siderum aspectu participant diversas inclinationes: ad quas tamen plurimum conducunt parentes, educatio, ciborum qualitas, similesquæ causæ extrinsecæ. Deniquè ipsi dæmones certis temporibus, videlicet quando dominatur plena luna aut aliud sidus calidum vel humidum, magis insaniunt in hominibus arreptitiis, solentquæ tunc maxime dæmones à Necromanticis evocari; quia tunc corpora arreptitiorum sunt magis ad insaniendum disposita. Similiter alia agentia ad effectus ad quos evocantur. Cui dispositioni dæmones se liberè accomodant; fortè ut fidem Astrologiæ judiciariæ concilient, & sub prætextu astrorum tacitè homines ad fidem dæmoni habendam inducant.

Quod verò astra nè quidem sint signa eventuum liberorum, satis ostensum est contra Astrologos judicarios *d. 6. de Deo Creatore q. 5.*

Q U Æ S T I O VII.

De actibus elicitis liberi arbitrii.

VARIi actus solent attribui voluntati seu libero arbitrio tamquam principio immediatè & physicè elicitivo: nempe volitio (sub qua comprehenditur nolitio) intentio finis, electio mediorum, imperium, consensus (sub quo comprehenditur dissensus) usus & fruitio.

Volitio generaliter significat affectum voluntatis, quo ei quidquam placet aut displicet. Et sic includit nolitioem; quæ contra volitionem strictè dictam in eo distinguitur, quod volitio versetur circa bonum per modum inclinationis, quæ videlicet ipsum sibi placet: noli-

56.
viri & as-
tra.

Eorum cel-
ta irradi-
tio quid
operetur.

57.
Actus eliciti
voluntatis

Volitio &
nolitio.

Alia est ef-
ficax, alia
inefficax.

nolitio autem circa malum per modum fugæ seu displicentiæ. Alia est efficax, quæ tendit in objectum cum absoluto ordine ad executionem. Alia inefficax, quæ absolute ad executionem non determinat. Et hæc rursus est duplex. Alia omnino simplex, quæ voluntati aliquid placet vel displicet abstrahendo omnino ab executione. Alia est conditionata, quæ involvit ordinem conditionatum ad executionem, & resolvitur in similem orationem: *Vellem hoc consequi, si possem, si non esset adeo difficile &c. Nollem hoc facere, si non timerem pœnam &c.* ideoque appellari solet velleitas aut nolleitas.

58.
Inefficax
etiam con-
ditionata
potest ferri
in impossi-
bile cogni-
tum ut ta-
le.

Potest autem volitio inefficax (aliud est de efficaci) tam simplex quam conditionata verificari circa impossibile, etiam cognitum ut tale. Idque verum est, non solum de impossibili secundum quid aut ex suppositione (prout impossibile est hominem qui peccavit non peccasse, damnatos salvari) sed etiam de impossibili simpliciter, ut docet *Scotus 2. d. 6. q. 1. n. 4.* ubi id exemplificat in Angelis qui appetierunt, vel saltem appetere potuerunt æqualitatem Dei, quam sibi noverant impossibilem. Idem docet *Præpositus* & plurimi alii.

Probatur ab experientia, quæ constat, nos aliquando desiderare quæ novimus impossibilia, sub conditione, si forent possibilia; uti pravi aliqui homines desiderant Deum non esse, & boni desiderant amare Deum amore infinito seu quanto dignus est. Deinde nihil obstat, quod minus affectus sic tendat circa impossibile, dum proponitur sub conditione possibilitatis.

59.

Petes, An volitio inefficax conditionata sit actus præsens voluntatis? Negat *Gregorius* & pauci alii, qui existimant per ly *vellem hoc vel nollem hoc*, explicari solum actum præsentem intellectus, quo quis judicat se hoc vel illud volitutum vel noliturum, si hæc vel illa conditio subesset; sicut dum dico, *Amarem Petrum, si hoc fecisset*, non significo amorem qui actu est, sed qui esset posita conditione. Nihilominus merito affirmat *Scotus 1. d. 47. n. 2. & 3. d. 15. n. 17.* & alii communiter: etsi enim subinde significari possit tali loquendi modo amor seu actus efficax ponendus absque eo, quod aliquis etiam conditionatus de facto sit positus, sicut Alii explicant: equidem potest etiam significare, & communi usu significat ly *vellem* affectum præsentem, absolutum quidem ex parte actus & positum extra causas, conditionatum tamen ex parte objecti, qui eo quod non moveat efficaciter ad prosecutionem mediorum, sed quantum est ex præsentis dispositione moveret, si in objecto reperiretur certa conditio, idcirco vult de facto inefficaciter, quod tunc vellet efficaciter.

Est actus
præsens vo-
luntatis.

Probatur: quia potest quis experiri in se affectum aliquem, dum vult inefficaciter aliquid, quod absolute non vult consequi defectu alicujus conditionis. Deinde experimur inde in nobis consurgere delectationem vel tristitiam, quæ est signum affectus præsentis,

ex quo velut passio profluit. Denique non est ratio, cur sicut aliquid possumus per voluntatem prosequi absolute, sic non possimus conditionate. Unde ejusmodi affectus conditionati etiam reperiuntur in Deo; sic v.g. vult salvos fieri, etiam illos qui numquam salvi fient. Et quamvis in eo non reperirentur ob superfluitatem, ut Nonnulli prætendunt, sed non recte; non essent ideo negandi in nobis, qui non refugimus superfluum.

Intentio est volitio finis tamquam prosecutioni per media. Electio autem est volitio mediorum ad finem consequendum. Unde sunt species volitionis efficaciæ. Ideoque non sunt impossibile, quæ ut talia cognita sunt. Præterea sunt actus collativi respicientes diversimodè mutua objecta. Intentio siquidem finis directe respicit ipsum finem, ejusque bonitatem habet pro motivo; indirecte autem & quasi ex consequenti respicit media necessaria. E contra electio respicit directe ipsa media tamquam objectum materiale ad quod terminatur, & pro motivo habet bonitatem finis (cujus utique gratia omnia media appetuntur & fiunt) seu ipsam mediorum conducentiam & proportionem ad finem. Et hinc bonitas moralis finis vel malitia afficit vel inficit ipsam electionem; adeo ut electio mediis alioquin honesti ad finem inhonestum sit etiam objective inhonesta.

Hinc colligitur intentionem & electionem esse actus distinctos realiter, ratione videlicet diversitatis objectorum, seu modi tendendi in objecta. Quemadmodum distinguitur in nobis assensus præmissarum ab essensu conclusionis. Unde communiter dicitur intentio finis esse causa electionis mediorum; & præcedere consilium, electio autem consilium sequi. Accedit intentionem interdum esse actum volitionis & prosecutionis. Electionem autem esse actum aversionis & fugæ. Et hæc quidem vera apparent spectato ordinario modo agendi hominum, qui cum sit valde limitatus solet esse ab uno actu, quo intenditur finis, ad alium distinctum, quo directe intenduntur media, præsertim in particulari. Non apparet tamen, cur non posset voluntas proposito sibi fine, actum intentionis suspendere ex sua libertate, quousque consideratis determinate mediis uno actu velit finem per ista media. Quo casu non videtur necessarius aliquis distinctus actus. Addo, non facile apparere, cur non posset voluntas eodem actu directe ferri in finem & media propter ipsum. Et fortasse ita contingit frequenter in Angelis; prout etiam hi sine formali discursu frequenter assentiuntur principiis & conclusioni. Immo Nonnulli existimant generaliter actum electionis mediorum esse simul volitionem finis directam sive ut quod. Quamvis sicut hoc sine urgenti ratione asseritur, sic pari facilitate negetur.

Dubitatur autem, an intentio sit causa physice effectiva electionis? Resp. Neg. cum Doctoribus communius contra *Vasquez* & quos-

60.

Intentio &
electio sunt
actus colla-
tivi mutua
objecta di-
versimodè
consideran-
tes.

61.

Ordinariè
realiter dis-
tincti.

62.

Intentio nõ
efficit phy-

62. *electio-
nom.*

quosdam alios. Ratio est: quia non est statuen-
da causalitas efficiens unius actus, ejusdem
præsertim potentiae, in alium absque necessi-
tate; quæ hîc nulla est: cum voluntas sufficiat
sola non minus respectu electionis, quàm res-
pectu ipsius intentionis. Solum igitur inten-
tio movet seu determinat moraliter volunta-
tem ad electionem. Quemadmodum ipsum
objectum seu finis determinat voluntatem ad
amorem absque physica efficientia. Similiter
voluntas per suum imperium determinat po-
tentias executivas; quarum tamen actus non
coefficient, ut etiam *Vasquez* fatetur. Ipsa præte-
rea cognitio planè necessariò concurret & de-
terminat ad actum voluntatis; quem tamen, ip-
so *Vasquez* fatente, physicè non efficit. Deni-
què secundum veriorè sententiam, assen-
sus principiorum non efficit physicè assensum
conclusionis, ad quem determinat: cur igitur
intentio efficeret electionem?

63. *Nec deter-
minat ne-
cessariò ad
electionem
medii me-
lioris.*

Dubitatur II. An intentio finis necessariò
determinet ad electionem mediî melioris?
Resp. Neg. cum *Scoto*, *Gabriele*, *Suarez* &
plerisque aliis contra *Vasquez* & Nonnullos
alios. Ratio est; quia non necessitatur eligere
medium utilius; cum hoc non sit necessarium
ad consecutionem finis: è contrà autem me-
dium minus utile est sufficiens & verè bonum;
ergo potest hoc liberè acceptare isto neglecto.

Nec obstat, quòd minoritas utilitatis seu
carentia majoris utilitatis sit quidam defectus
seu quoddam malum: non enim movet volun-
tatem ista carentia vel defectus, sed quæ in
medio minus utili residet positiva utilitas.

64. *Idquè ex
nutu volun-
tatis citra
errorè am-
plectentis
minus utile.*

Nota, licet electionem præcedat iudicium,
& interdum tale, quo unum medium iudica-
tur convenientius, hoc tamen iudicium non
inferre voluntati necessitatem. Hinc etsi unum
medium speculativè præferatur, adeoque in-
timetur voluntati esse utilius & præacceptan-
dum; voluntas tamen pro sua libertate potest
practicè præferre seu assumere medium mi-
nus utile, volendo seu eligendo illud etiam si-
nè errore in intellectu: scilicet habendo se ne-
gativè circa medium utilius, quod non accep-
tat; prout facit in electione unius ex duobus
æqualibus. Moraliter tamen id non contingit,
sed ordinariè verum est (quod ex *Damascono*,
Nemesio & *Aristotele* circumfertur) electionem
esse voluntatem ejus quod præjudicatum fuit, seu
melius iudicatum: quando nimirum non in-
tercurrit ratio retardans ab utiliori medio.
Hinc horror difficultatum aut amor commo-
ditatum alteriusvè boni tantam efficit differen-
tiam in electione statûs. In ea enim cum solum
spectari deberet, qui status eligenti omnibus
spectatis futuris videatur utilissimus ad Dei
gloriam & animæ salutem, multa alia confi-
derantur ad vitam solum præsentem spectantia,
v.g. fuga difficultatum seu asperitatum, com-
moditates, humores & similia; sicquè fit, ut
medium salutis periculosum & minus utile
plerumq; præferatur utilissimo ac securissimo.

Qui adhuc

Quod si *Vasquez* urgeat vim vocis electio,

quæ importat ut unum alteri præponatur; in-
utilem de voce excitat quæstionem: cum de
re constet, voluntatem eligere, id est, accepta-
re medium dum vel unicum dumtaxat propo-
nitur; aut unum è multis, quæ proponuntur
velut æqualia, aut etiam (ut ostensum est) ex
inæqualibus minus utile: & tamen tota tunc
subsistit ratio & motivum actûs electivi; esto
Etymologia vocis *electio* sumpta foret à præ-
latione unius præ altero. Quod tamen facile
negari posset, dicendo id quidem verum de
præelectione seu comparativa electione (de qua
similiter accipi solet prædictum vulgatum ex
Damascono) non tamen de electione absoluta;
absolutè enim eligere est *unum è multis legere*
juxta *Aristotelem* 3. *Eth.* 2. sive id quod eligi-
tur sit præpositum, sive simpliciter propositum
ab intellectu.

Dubitatur III. An supposita absolutâ & om-
nino efficaci intentione finis, electio unici me-
diî ad consecutionem requisiti sit necessaria?
Resp. Affirm. cum Doctoribus passim contra
Nonnullos. Ratio est: quia talis intentio est præ-
via electioni, & ad hanc ita determinat volun-
tatem, ut sit impossibile eâ carere, supposito
quòd perseveret intentio, quæ proximè ad
executionem non sufficiat: ergo ex hac sup-
positione necessaria est talis electio. Confir-
matur: quia ad consecutionem finis supponi-
tur medium esse necessarium, & consequenter
electio ejusdem: ergo non potest esse efficax
intentio finis, quin necessariò sequatur talis e-
lectio. Undè sicut voluntas per suum impe-
rium infert necessitatem actui hîc & nunc im-
perato, sic etiam per intentionem infert neces-
sitate ejusmodi electioni, quam imperat.

Dices: Posita efficaci intentione, & posito
etiam iudicio quòd sit unicum medium ne-
cessarium, potest equidem voluntas suspende-
re electionem: hanc enim non tenetur volun-
tas habere antequàm exequatur, sed sufficit ut
illam eliciat, dum hîc & nunc exequitur: er-
go etiam electio mediî unici est libera quòd ad
exercitium. Resp. si sit efficax intentio hîc &
nunc obtinendi finem, necessariò consequitur
electio proximè efficax; scilicet voluntas hîc
& nunc exequendi medium necessarium: ita
què juxta efficaciam intentionis potest esse ne-
cessitas electionis. Undè si communiter po-
sita etiam intentione maneat voluntas indeter-
minata ad mandandum executioni, potest e-
lectio quòd ad hoc manere libera: quia in tan-
tùm intentio infert electionem, in quantum
est necessaria ad consecutionem finis; ob quod
proinde deficere deberet intentionis efficacia,
quæ tamen supponitur perseverare. Igitur si
hîc & nunc non sit necessaria executio, non
necessariò hîc & nunc fit electio. Sic qui in-
tendit cras audire sacrum, non necessariò de-
bet eligere statim domum egredi. Similiter
qui efficaciter diligit Deum, necessariò qui-
dem habet voluntatem servandi mandata pro
tempore occurrentia; si tamen aliqua tunc
non occurrant, sufficit præparatio animi, & vo-
luntas

*substantia
ratio vera
electionis.*

*Etiam at-
tentâ Ety-
mologiâ
vocis.*

65. *An supposi-
tâ intentio-
ne finis ne-
cessaria sit
electio unici
medii.*

66.

*Et quo sen-
su.*

luntas implicitè in divino amore inclusa.

Nec obstat, quòd intendens seu sperans beatitudinem non necessariò velit abstinere à peccatis; nam supposito, quòd in spe efficaci perseveret, necessariò à peccatis abstinere, quatenus iudicat talem abstinentionem esse simpliciter necessariam ad beatitudinem consequendam, seu quatenus iudicat se alioquin beatitudinem non posse consequi. Subinde autem iudicat illud non esse hìc & nunc omnino necessarium, existimans sibi postea dandum tempus penitentiæ.

Necessitas
hac non est
simpliciter,
sed ex sup-
positione ju-
giter libera
eligenti.

Observandum tamen, necessitatem electionis unici medii hìc & nunc necessarii, non esse necessitatem simpliciter & absolutam, sed secundum quid & ex suppositione, quæ manet voluntati libera. Undè etiam talis electio est homini simpliciter libera; cum semper sit homini liberum ab electione abstinere, sicut ei liberum est tollere ipsam suppositionem. Nec hoc derogat merito electionis: tum quia manet simpliciter libera: tum quia voluntas potest ferri in id, quod assumit tamquam medium propter suam bonitatem; similiter ferri potest majori intensione & duratione. Adde electionem plerumquè non esse necessariam etiam tali necessitate ex suppositione.

67.
Imperium
quid sit?

Imperium est motio efficax, quâ voluntas se aut potentias sibi subjectas movet ad aliquem actum. Estquè actus indistinctus à cæteris actibus efficacibus voluntatis, præsertim electione mediorum.

Est actus
voluntatis.

Sunt nihilominus varii Doctores, qui cum D. Thoma contendunt rationem imperii formaliter competere actui intellectus; quamquam in modo explicandi non omnes conveniant. Verùm soli actui voluntatis competere propriè rationem imperii rectè cum Scotistis docent alii passim, inter quos referuntur D. Bonaventura, Henricus, Almainus, Joannes Medina. Et favent Augustinus l. 8. Confess. cap. 9. Et Anselmus l. de conceptu virginali cap. 4. officium imperandi tribuentes voluntati. Probat: tum quia imperium est actus moventis ac moderantis ad suum nutum; quod est proprium voluntati. Tum quia est voluntatis, velut dominæ operationum aliarum potentiarum, eas applicare ad opus; adeoque nil ipsi deest, quòd minùs imperet. Tum quia explicari nequit, cui actui intellectus competat essentialis ratio imperii. Non enim statui potest simplex apprehensio; ut apud omnes constat. Non etiam iudicium, sive discursivum, sive non discursivum, quo voluntati proponitur convenientia operationis, v.g. itinerationis comestitionis &c. Nam illud iudicium non solet censerì nomine imperii: nequè enim qui iudicat bonum esse v.g. itinerari, eo ipso itinerationem imperare censetur: quin immo adesse potest iudicium & voluntas efficax contraria. Si dicas, electioni insuper præsupponi distinctum actum intellectus practicum, qui explicetur per ly fac hoc, & efficaciter determinet voluntatem; jam illum in superioribus velut

Varii actus
intellectus
sigillatim à
ratione im-
perii exclu-
duntur.

superfluum, commentitium, nec libertati congruum rejecimus. Non deniquè statui potest imperium in actu intellectus consequente electionem voluntatis, quo intellectus insinuet potentiis executivis, seu quarum actus imperantur, quid voluerit seu elegerit voluntas. Tum quia ejusmodi insinuatio est superflua; cum potentiæ executivæ non minùs moveri possint ab ipso actu voluntatis: similiter voluntas ipsa faciliùs movebitur ad alium actum imperatum voluntatis ab actu imperante seu quo alium actum vult, quam ab ejusmodi insinuatione, quâ voluntati volenti dicatur v.g. tu vis ambulare. Tum quia finè aliqua phantasie insinuatione appetitus sensitivus brutorum movet potentiam locomotivam & sensitivas. Tum quia ejusmodi insinuatio non tam esset imperium, quam imperii declaratio. Tum deniquè quia potentia loco-motiva aliæquè potentiæ sensitivæ non possent percipere istam spirituales intellectus insinuationem.

Nec obstat, quòd imperium debeat posse intimari ei cui aliquid imperatur; actus autem voluntatis aliter quam per intellectum intimari nequeat potentiis inferioribus. Nam sufficit intimatio virtualis, consistens in eo, quòd voluntate imperante inferiores ejusdem animæ potentiæ naturaliter & necessariò applicentur ad opus: quod fit ob naturalem sympathiam & consensum potentiarum cum voluntate, fitam in eo, quòd anima (in qua omnes potentiæ radicanter) tamquam primum movens determinet potentias cæteras ad operandum juxta arbitrium voluntatis, quæ est universalis appetitus suppositi habens pro objecto bonum universale suppositi: ut rectè docet Scotus & alii satis communiter, contra Nonnullos existimantes id fieri per physicum voluntatis influxum. Sed hìc sanè est superfluum & absq; fundamento confictus: cum cæteræ potentiæ sufficiant respectu actuum, qui imperantur; uti respectu eorum, qui non imperantur. Immo apparet impossibile, ut voluntas, quæ est potentia spiritualis agens actione immanente, influat physicè in tot actus, etiam corporeos, & sibi non immanentes. Quod autè ad expressam seu formalem intimationem attinet, istius per intellectum faciendæ non sunt capaces cæteræ potentiæ. Et talis solum requiritur in imperio Superioris respectu subditorum, qui sunt distincta supposita, vel saltem habent naturas distinctas; prout divina natura imperabat naturæ humanæ Christi, quæ secum erat in eodem supposito.

68.

Voluntas cæ-
teris poten-
tiis imperat
citra physi-
cum in ea-
rum actus
influxum.

Consensus generaliter complectitur etiam illum, qui inefficax est. Alioquin sumptus pro consensu efficaci significat actum efficacem voluntatis, quo ipsa bonum sibi propositum amplectitur: sicut dissensus significat actum, quo voluntas objectum propositum non vult. Nec distinguitur ab aliis actibus efficacibus voluntatis: nam v.g. intentio finis (idem est de cæteris) dicitur consensus, quatenus voluntas per illam vult facere quod ab intel-

69.
Consensus
quid sit.

Efficax non
est specialis
actus à cæ-
teris distinc-
tus.

lectu faciendum proponitur; eatenus enim dicitur intellectui consentire. Nec ullum alterius consensûs indicium habetur. Quod tam clarum apparet *Poncio diff. 64. Philos. n. 52.* ut miretur illos tenere oppositum, prout tenent *Thomistæ* communiùs.

70.
Ufus considerari potest ut actus imperatus.

Similiter ut elicitus.

Et eatenus est electio.

Et si detur electio quæ non est usus

71.
Fruitio multipliciter accipitur.

72.
Ceteri motus voluntatis, vel coincidunt cum aliquo ex enumeratis actibus, vel sunt passionis.

Exactior assignatur

Ufus est applicatio ipsa mediæ ad suum finem. Unde est actus imperatus à voluntate, & spectat ad potentias executivas, quæ ex imperio voluntatis applicant media. Quando tamen voluntas imperat sibi ipsi, v. g. quando vult interiùs pœnitere, ipsa interna pœnitentia est etiam quidam usus. Nihilominùs idem actus internus voluntatis, etsi imperatus, semper quoquæ est quædam intentio, electio aut finis assecutio. Si autem per usum intelligatur actus elicitus voluntatis, quo voluntas imperando applicat media ad acquisitionem finis, talis usus est propriissimè quædam electio, & quidem proximè efficax: nam eo ipso quo voluntas efficaciter hîc & nunc vult media applicare, applicabit illa absquæ ullo alio actu; ut proinde nonnulli *Thomistæ* gratis fingant distinctum quemdam impetum in voluntate requisitum ad executionem mediorum.

Quamvis autem omnis huiusmodi usus sit quædam electio, datur tamen electio, quæ non est usus, v. g. voluntas cras applicandi media: nam talem volitionem non comitatur statim ipsa mediorum applicatio (quod requirit usus) sed illam dumtaxat, quæ hîc & nunc est proximè efficax.

Fruitio interdum sumitur pro gaudio de fine obtento; eatenus autem est quædam passio voluntatis. Interdum, & ad sensum præsentis loci pro actu, scilicet pro amore efficaci finis jam obtenti. Quamvis enim circa finem jam obtentum nil sit efficiendum, sed obtentio solùm conservanda; fruitio tamen est amor ita absolutus, ut independenter ab omni conditione virtualiter per ipsam detestemur omnia fini opposita, & amplectamur omnia ad finem requisita, adeò ut, nisi obtentus esset, impelleret ad ejus prosecutionem. Interdum autem fit, finem ipsum formaliter obtineri & possideri per actum voluntatis: prout possidet Deus in beatitudine, & tunc fruitio est ipsissima finis assecutio & possessio. Cui jungitur alius actus efficacis intentionis, quo finis possessionem quatenus nobis convenientem concupiscimus.

Quod attinet ad desiderium & fugam, si sint actus efficaces, necessariò pertinent ad intentionem vel electionem. Aliàs spectant ad simplicem seu inefficacem complacentiam aut displicentiam. Similiter & spes sumpta pro actu efficaci, est intentio vel electio. Si autem pro passione sumatur, non pertinet ad præsens propositum, in quo de actibus est sermo. Ob quod etiam hîc non considerantur passionis timoris, iræ, tristitiæ & gaudii, quæ in voluntate reperiuntur.

Ex his patet præmissam partitionem actuum voluntatis non esse exactam. Quare me-

lius fieret primò in efficacem & inefficacem: *partitio actuum voluntatis.* efficacis in intentionem, electionem & fruitionem; quæ comprehendunt cætera membra volitionis efficaciæ: inefficaciæ in simplicem omnino complacentiam & volitionem conditionatam: quorum membrorum explicatio ex dictis constat.

Petes quid sit Consilium, & qualiter concurrat ad actus elicitos voluntatis? Resp. Consilium indubiè esse actum intellectûs, qui juxta *D. Thomam* consistit in ipsa consultatione seu investigatione, quâ per ratiocinationes investigamus quid expediat. Quo modo durante adhuc inquisitione dicitur iniri consilium. Immo secundum quosdam Doctores sententia subsecuta nè quidem est consilii pars, sed solùm effectus.

Verùm rectiùs dicitur consilium in nobis quidem præsupponere inquisitionem seu consultationem, atquæ hâc ratione censeretur consilium in inquisitione inchoatum: formaliter tamen consistere in resolutione seu judicio consequente: quàm diu enim dubitamus & investigamus adhuc non dicimur cepisse consilium. Deinde dum aliquis dicitur petere aut dare consilium, id intelligitur de judicio resolutorio; prout etiam sumitur *1. ad Cor. 7. De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do.* Similiter in Deo non habet locum consultatio; qui tamen est capax consilii: immo qui (ut ait Apostolus *ad Ephes. 1.*) operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ, id est, secundum voluntatem consequentem consilium, ut locutio sit causalis.

Non solet tamen juxta *D. Thomam* consultatio fieri nisi de mediis, iisque per nos exequendis; & quidem quæ sunt alicujus momenti, & aliquam ambiguitatem vel indeterminatorem habent: nam de iis, quæ sunt parvi momenti vel jam determinatè noscuntur necessaria, non solet institui consultatio.

Nihilominùs de ipsis quoquæ finibus inter se comparatis posse quandoquæ institui consultationem, & capi consilium rectè docet *Scotus 3. d. 36. n. 19.* & alii, idquæ non solùm de finibus intermediis, aut (ut quidam loquuntur) contractis ad materiam particularem; uti supposito desiderio scientiæ possumus deliberare quod genus scientiæ sit amplectendum: verùm etiam de aliis finibus, etsi rariùs: sic enim posset aliquis deliberare, quodnam bonum sectari velit, honestum an delectabile, utrùm velit statum eligere, aut à statu capessendo abstinere.

Q U Æ S T I O VIII.

De Actibus à voluntate seu libero arbitrio imperatis.

DICO I. Voluntas imperat sibi ipsi; ut proinde aliqui actus sint à voluntate elicit, & simul ab ea imperati. Ita concorditer Doctores abstrahendo à quæstione de nomine imperium, & per illud intelligendo actum

73.
Consilium indubiè est actus intellectûs.

Supponens in nobis consultationem formaliter consistens in judicio resolutorio.

Capitur quidem ordinariè de mediis per nos exequendis.

Interdum tamen etià de finibus inter se comparatis.

74.
Voluntas imperare potest sibi ipsi.

tum voluntatis, quo ipsa movet se aut alias potentias ad actûs exercitium.

Conclusio patet experientiâ: sæpè enim in nobis experimur talia imperia, sive virtualia, prout intentio finis determinat ad electionem; sive expressa; ut cum reflexè volo amare Deum, nolo odisse virtutem; & quotiescumquè volo suscipere Sacramentum Pœnitentiæ, etiam volo conteri seu atteri, quod est Sacramenti pars. Idem cernitur in actibus inefficacibus: nam possum expressè velle mihi complacere in objecto bono vel malo. Ratio est: quia quod est in dominio seu potestate nostra, hoc subjacet nostro imperio seu volitioni; ipsi autem actus voluntatis maximè sunt in potestate nostra, ut inculcat *S. Aug. l. 3. de lib. arb. c. 3.* ergo potest voluntas illos imperare; & de facto imperat, quando ex uno actu se movet & applicat ad alium actum. Primustamen actus efficax voluntatis quâ talis non potest per actum reflexum imperari quoad primam ejus positionem: nam deberet jam supponi actus imperans illo prior; qui cum etiam foret efficax, alter non esset primus. Idem est de aliis motibus inefficacibus voluntatis, quatenus præcedunt actus efficaces.

75.
Et intellectu.

Dico II. Voluntas potest imperare intellectui. Est communis & certa. Sic enim potest quis habere affectum efficacem credendi; & per ipsum affectum credulitatis imperat voluntas intellectui, ut consideret motiva credulitatis fidei. Ratio est: quia intellectus quoad exercitium actûs subest motioni voluntatis. Non omnis tamen actus intellectûs potest imperari; sed ille solum, qui subest potestati voluntatis: eatenus enim tantum potest imperari aliquid, quatenus subest voluntatis dominio. Undè si non subsit quoad inchoationem; subsit autem quoad progressum, potest quoad progressum, tantum imperari: si non subsit quoad substantiam, subsit autem quoad modum intensificationis, potest quoad hunc solum imperari. Idemquè est de similibus conditionibus. Quare non potest imperari prima cogitatio, utpote præcedens omne voluntatis imperium; potest tamen imperari quoad continuationem. Similiter potest voluntas imperare intellectui ut pergat cognoscere, & ex confusa rei notitia excitare ad distinctam illius rei & causæ ac circumstantiarum (quæ apprehenduntur latere) cognitionem; & si multa cognoscantur, efficere, ut aliis relictis, intellectus unius cognitioni inhæreat, & similibus modis movere ipsum ad exercitium actûs.

76.

Non tamen ut is pro libito voluntatis præstet assensum vel dissentium.

Dico ad exercitium actûs: non enim potest pro suo libito voluntas movere intellectum, ut etiam sine fundamento judicet quod voluntas cupit, aut judicet falsum, quod evidenter apparet verum. Nihilominus quando intellectus non convincitur propter evidentiam rationum & necessaria fundamenta, censet *D. Thomas* voluntatem posse imperare intellectui etiam quoad specificationem actûs, nem-

pe ut assensum præstet vel dissensum, huic vel illi parti assentiatur. Quod Aliqui sic intelligunt, ut censeant voluntatem in obscuris seu inevidentibus posse directè imperare intellectui, ut assentiatur huic parti, vel etiam illi parti, prout voluntati placet. Sed omnino verius est, quod docet *Scotus, Præpositus* & alii passim; nempe voluntatem eo casu non aliter posse imperare intellectui, quàm ipsum divertendo à consideratione rationum alterius partis, & movendo ad investigandas rationes pro ea parte, ad quam magis inclinatur, ita ut appareat probabilior; & hoc modo verum esse, quod in similibus quisquè judicet prout est affectus. Ratio est: quia intellectus non est formaliter liber, sed est potentia naturalis; uti visus: undè eodem modo determinatur ad speciem & exercitium actûs objecto sufficienter proposito, sicut visus. Ex quo sequitur, quod sicut determinatur ad firmiter judicandum objectum propositum tamquàm necessarium aut evidens; sic determinetur ad judicandum esse probabilius verum, quod tamquàm tale sufficienter propositum manet. Quod etiam confirmat experientia: sæpè enim elicimus assensus vel dissensus etiam contranitente voluntate, quando objectum, cui mallemus dissentire, apparet magis verosimile. Deniquè idcirco, dum apparent rationes æquè probabiles, intellectus hæret, & investigat rationes, quibus pars probabilior appareat, ut illi præ altera possit assentiri.

Dico III. Voluntas potest etiam imperare appetitui sensitivo, sensui communi seu phantasiæ, & potentiæ locomotivæ. Patet; quia potest voluntas harum potentiarum actus habere in sua potestate, ipsasquè potentias determinare ad agendum. Sic applicat phantasiam & appetitum sensitivum, ut occupentur circa objectum delectabile voluntati propositum. Similiter applicat potentiam locomotivam ad motum, imperando motum totius corporis vel membrorum, aut cessationem à motu.

77.
Imperat quoquè sensualitati & locomotivæ.

Notandum membra dici despoticè seu serviliter obedire imperio voluntatis; appetitum verò sensitivum politicè seu civiliter: nam potentia locomotiva non potest reluctari voluntati imperanti, sed ei ad nutum obedit, & proinde paret, sicut servus seu mancipium, quod non potest refugere imperium sui domini; appetitus autem sensitivus ita obedit, ut quandoquè reluctetur & resistat voluntatis imperio; prout cives ita subsunt imperio Principis, ut aliquando possint resistere, uti in multis sunt sui juris. Quod non fit ideo, quod appetitui sensitivo insit aliqua libertas, per quam possit liberè acceptare seu recusare id quod voluntas vult: sed quia phantasia ei frequenter proposuit tam vehementer objectum appetitui sensitivo proprium, ipseque proinde tam fortiter in illud fertur, ut difficulter flectatur ad sequendum id, quod voluntas secundum rationem vult. Immo interdum ipsam voluntatē incautam flectit, & nisi dominetur ratio, paulatim

78.
Sed locomotiva despoticè.

Sensualitati politicè.

in suas partes pertrahit. Ex quo etiam in ipsa voluntate (quæ alioquin seclusis impedimentis sibi ipsi maximè dominatur, adeoque despoticè imperat) tanta frequenter lucta cernitur, ut etiamsi sibi met imperet, aliundè tamen per appetitum sensitivum inflexa resistat; ut eleganter exponit *Aug. 8. Confess. c. 9.*

Excipit autem *D. Thomas* membrum genitale, quod etsi sublit despoticè voluntati, in quantum movetur ad motum totius corporis: specialis tamen motus illius non est totaliter in potestate voluntatis, quin eâ renitente esse possit. Similiter motus specialis cordis & arteriarum, uti est planè naturalis, & secundum se nullatenus in potestate voluntatis, sic nec subjacet illius imperio.

79.
Sensibus
externis ac
potentiis
vegetativis
imperat
mediante
motivâ.

DICO IV: Potentiæ sensitivæ externæ atque etiam vegetativæ subjacent imperio voluntatis mediante motivâ, seu quatenus dependent à motiva. Sic enim potentia vegetativa quantum ad nutritivam requirit appositionem nutritibilis, & similiter approximationem activi ad passivum. Et secundum hoc etiam potentia generativa est in potestate nostra, & in ea potest peccatum esse materialiter seu participativè, in quantum ad actum inordinatum præcedit potentia motiva, quæ est in potestate voluntatis. Idem est de potentiis sensitivis, quatenus operationes earum dependent à motiva. Undè *Aug. 11. de Trinit. c. 8.* dicit, quod quia operatio palpebrarum necessariò

requiritur ad visionem, & motus localis palpebrarum obedit animæ, eatenus visio est in potestate voluntatis. Sic ferè ad verbum *Scotus 2. d. 42. q. 4. n. 18.* Et concordant reliqui omnes.

Addit tamen subtiliter *Scotus* sup. actus potentialium sensitivarum aliter adhuc esse in potestate voluntatis, quam mediante potentia locomotivâ, quatenus perfectiùs possunt in suum actum ex hoc, quod voluntas habeat certum actum circa idem objectum. Et allegat experientiam visus, qui (ut verbis ferè *Scoti* utar) stante eadem dispositione objecti & oculi potest imperari à voluntate, ut absque novo motu locali intueatur nunc aliquem punctum perfectiùs, quam priùs, & hoc in eadem pyramide & infra eandem basem propter copulationem voluntatis. Ex cujus etiam desiderio, cupientis res dissitas aut subtilissimas visu discernere, visus ipse tam vehementer interdum applicatur, ut pænè deficiat, ac velut palpitet, id est, sæpiùs resumat visionem intensiorem, quam non potest sub eo gradu continuare. Quâ verò ratione id fiat, *Doctor Subtilis* ulterius non expressit. Non rectè autem refertur, tum locus, tum sententia ejusdem apud *Oviedo Tract. 2. Controv. 5. n. 20.* quasi sentiat potentiam quoque nutritivam pendere quodam perfectionem actus ab imperio seu affectu voluntatis; quod *Doctori Subtili* numquam in mentem venit.

DISPUTATIO TERTIA.

De Bonitate & Malitia actuum humanorum.

QUESTIO I.

Quid sit bonitas & malitia moralis?

1.
Moralitas
actus non
distingui-
tur à liber-
tate,

PRÆMITTENDUM breviter (quod tractant Varii fusiùs, quam par est, aut quaestio de nomine mereatur) quid sit actus moralitas. Omissis autem variis opinionibus seu dicendi modis, existimo cum *Scoto 2. d. 40. q. un. n. 3.* & alibi, *S. Bonaventura, Præposito* & aliis, moralitatem esse ipsam actus libertatem, non solum fundamentaliter (quod saltem fatentur cæteri) sed etiam formaliter, seu tamquam rationem constitutivam. Nam eo ipso præcisè, quod actus est liber, pertinet ad mores, est dignibilis per rationem, & capax laudis ac vituperii, cæterarumque affectionum moralium.

Qua est ex-
adverten-
tia honesti
aut non ho-
nesti,

Intelligitur autem libertas, quæ est ex advertentia honesti aut non honesti vel turpis: quæ proinde in materia proportionata sufficeret ad peccandum, saltem venialiter. Et hinc actus voluntatis necessarius quantumvis deliberatus non est moralis, etsi generali quâdam ratione posset dici humanus: è contrà actus liber in individuo indifferens (si detur) est moralis: est enim liber, cum advertentia, quâ judicatur, non esse honestus aut turpis. Quare

procedit à potentia tam plenâ libertate, quam actus bonus aut malus: adeoque ex modo procedendi est capax laudis vel vituperii, etiamsi neutro sit dignus ex eo, quod desint aliæ conditiones, videlicet objectum bonum vel malum.

Hinc patet moralitatem, uti & libertatem, substantiæ physicæ actus superaddere extrinsecam denominationem desumptam à potentia libera, quæ illum producit cum sufficienti advertentia explicata, sic ut posset non producere stantibus eisdem prærequisitis. Undè actus ex non morali potest fieri moralis, uti ex non libero liber, v.g. motus primò primus, dum continuatur accedente sufficienti advertentiâ rationis. Non est tamen moralitas ratio rationis, uti nec cæteræ denominationes extrinsecæ. His præmissis, & variis de bonitate morali opinionibus prætermis.

DICO I. Bonitas moralis est convenientia actus liberi cum natura rationali, ut est talis, seu quatenus operatur ex ratione. Ita *Scotus* moralis de-
sup. n. 3. *D. Thomas q. 19. a. 3. Præpositus* & plu-
res alii. Probat: quia bonum relativè sumptum idem est, quod alicui convenient: ergo bonum morale actus idem est, quod convenient illi naturæ, quæ moralis denomina-
tionis

2.
Superaddit
utraq; en-
titati actus
denomina-
tionem ex-
trinsecam,

3.
Bonitas
moralis de-
scribitur.

tionis est capax (qualis est sola natura rationalis ut talis) & consequenter bonitas moralis est prædicta convenientia. Unde in brutis non sunt actus moraliter boni, etsi operentur conformiter naturæ suæ. Similiter actus indeliberati etsi materialiter sive ex objecto possint esse boni, non tamen habent bonitatem moralem; quia non fiunt à natura rationali ut tali. Idem generaliter est de actibus necessariis, etsi deliberatis; eò quod illis desit moralitas sive libertas. Porro ille actus convenit naturæ rationali, qui convenit illi ut operanti secundum prudentem & rectam rationem.

Nomine actus hic potest etiam comprehendere omisso libera, si & ipsa detur moraliter bona citra omnem actum positivum, ut Nonnulli putant: de quo tamen alibi.

4. Hinc patet bonitatem moralem nil intrinsecum superaddere physicæ entitati actus boni: nam advertentia rationis & libertas ad bonitatem moralem requisitæ sunt actui extrinsecæ, ipsa autem convenientia est intrinseca actui; cui ultra præfata extrinseca nihil distinctum addit.

Unde non rectè Quidam existimant bonitatem esse denominationem merè extrinsecam. Non rectè etiam Alii censent eam formaliter esse ens rationis: cum à parte rei, & citra omnem fictionem intellectus verissimum sit, actum, qui bonus dicitur, convenire naturæ rationali ut tali: denominationes autem libertatis, & advertentiæ intellectus, etsi extrinsecæ, non sunt tamen fictæ, sed maximè reales. Confirmatur: quia ipsa formalis bonitas actus est radix & causa meriti, atque adeò præmii: infundatum autem apparet, hanc vim tribuere figmento, sive enti rationis. Deinde in decretis Dei liberis fuit ab æterno moralis bonitas; quando tamen nemo erat, qui entia rationis confingeret. Non negaverim tamen intellectum humanum subinde confingere aliquem respectum quasi resultantem ex convenientia actus liberi cum natura rationali: sicut frequenter in aliis materiis similia entia rationis quasi formas intrinsecas & superadditas solet fabricare. Et hoc modo explicari possent nonnulli Auctores interdum loquentes de bonitate morali quasi ente rationis.

5. Petes unde sortiatur actus hanc convenientiam? Resp. breviter (de quo latius infra, ubi ostendetur quomodo bonitas actus ex objecto aliisque capitibus desumatur) cum Scotus sup. & alibi, eam exurgere ex collectione omnium, quæ ad integritatem actus rationabilem requiruntur, seu quæ actui secundum rectam rationem sunt debita; videlicet quod versetur circa debitum objectum, cum debitis circumstantiis, cum probabili seu prudenti iudicio rationis. Quæ actus integritas (per quam etiam ipse Scotus quodlib. 13. n. 3. bonitatem describit) à quibusdam vocatur bonitas absoluta; quia nimirum eo ipso, quo actus ita integer & in se perfectus est, convenit naturæ rationali ut tali. In qua convenientia nos constituimus bonitatem, quam Quidam respectivam appellant.

nitatem, quam Quidam respectivam appellant.

Dico II. Malitia moralis est disconvenientia seu repugnantia actus liberi cum natura rationali quatenus tali. Ita Doctores passim, & concordat Scotus quodlib. 18. n. 8. Probatur: quia malitia moralis est constituenda per ordinem ad eundem terminum, ad quem opposita ei bonitas, idquæ opposito modo; hoc autem fit in præmissa descriptione. Confirmatur: quia sicut bonum, tum physicum, tum morale, relativè sumptum statuitur per ordinem ad naturam cui est conveniens; sic & malum per ordinem ad naturam, cui disconvenit: adeoque malum morale est, quod repugnat seu disconvenit homini quæ homo est; prout disconvenit quidquid disconvenit rectæ rationi, quæ est immediata regula actuum humanorum.

Porro sicut in actibus bonis reperitur quædam objectiva & fundamentalis bonitas seu convenientia, cui si accedat advertentia rationis, & libertas voluntatis, mox consurgit formalis sive moralis bonitas: sic etiam in actibus malis invenitur quædam materialis seu fundamentalis malitia, eò quod actus secundum se sint difformes rectæ rationi sive ex natura præcisè actuum (quales sunt, qui repugnant legi naturali) sive tantum ex positiva prohibitione accedente, v. g. comestio carnis in die jejunii. Nihilominus ut in exercitio sint moraliter mali, debet ista difformitas adverti sive judicari per rationem operantis, ipseque operans debet illos liberè ponere; alioquin si exerceantur indeliberatè, aut aliàs non liberè, non erunt moraliter sive formaliter mali, nec imputabiles in peccatum. Deinde sicut in actu bono consideratur quædam integritas resultans ex habitatione omnium requisitorum, quæ dicitur bonitas absoluta, & comitatur inseparabiliter bonitatem relativam, quæ per convenientiam describitur: sic quoque in actu malo considerari potest quædam malitia absoluta, quæ scilicet sit defectus seu carentia integritatis necessariæ ad bonitatem; carentia (inquam) talis, quæ fundet seu inferat repugnantiam cum recta ratione. Quod addo: nam in actu indifferenti est quædam absentia integritatis, atque adeò bonitatis, non tamen defectuosa, seu deformis, quæ scilicet inferat contrarietatem cum natura rationali seu recta ratione.

Ex dictis in Conclusionem colligitur primò, non rectè constitui formalem malitiam per oppositionem cum Deo tamquam legislatore. Quàmvis enim de facto omnis actus malus repugnet quodammodo legi divinæ, saltem mediata; tamen malitia moralis formaliter & præcisè loquendo nequit in ejusmodi oppositione consistere: Tum quia nonnulli actus sunt moraliter mali eo ipso, quod sunt liberi, etiam citra specialem Dei legem eos prohibentem, v. g. odium Dei, blasphemia, & similes juri stricto naturæ repugnantes; de quibus dici solet, quod sint à Deo prohibiti, quia mali, cum è contra actus

6. Quid malitia moralis.

7. Quid malitia objectiva seu fundamentalis.

8. Malitia formalis non consistit in oppositione ad legem Dei aut finem ultimum.

actus repugnantes juri tantum positivo dicantur mali, quia prohibiti. Tum quia malitia formaliter debet consistere in oppositione cum bonitate; cum malum formaliter sit bono oppositum: bonitas autem non consistit in conformitate cum lege divina, ut patet signanter in operibus bonis supererogatoriis seu consilii. Idem est de oppositione ad ultimum finem: cum neque bonitas formaliter consistat in conformitate ad illum, neque malitia tolleretur ab odio, blasphemiâ &c. etsi secluderetur omnis ultimus finis.

9. Colligitur II. Rationem formalem peccati non præcisè coincidere cum formali ratione malitiæ moralis: nam formale peccati est oppositio seu disconvenientia cum lege, ut rectè Scotus 2. d. 37. q. 1. n. 7. & 11. & patet ex vulgatis apud Patres & Doctores peccati descriptionibus, communiquè conceptu; formalis autem malitia consistit in oppositione actus vel omissionis ad naturam rationalem.

10. Petes, quidnam sit ista disconvenientia, in qua statuimus malitiam? Resp. in primis non esse entitatem positivam actui malo superaditam; nè alioquin Deus sit auctor malitiæ, qui est auctor omnis entis positivi. Non esse etiam respectum rationis: nam etsi nemo illum fabricaret, equidem furtum v.g. esset moraliter malum, Deo displicens ac poenâ dignum. Non esse præterea respectum realem: tum quia ille, utpote ens physicum & reale, Deum haberet auctorem, qui proinde esset causa formalis sive moralis malitiæ. Tum quia malitia moralis pro parte fundatur super denominationibus extrinsecis; ad quas tamen non potest in re denominata sequi respectus, nisi rationis; uti non potest oriri alius in pariete v.g. ex eo quod videatur.

11. Duplex itaque & satis probabilis responsio superest. Prima statuit præfatam disconvenientiam in privatione vel quasi privatione moralis. Est plurimorum Doctorum. Et consonat Scotus 2. d. 37. q. 1. n. 6. & 7. Consonant etiam Patres, Dionysius, Damascenus & alii: quorum testimonia videri possunt apud Vasquez d. 95. cap. 4. & alios. Sufficiant nobis verba Anselmi l. de Conceptu Virginali cap. 5. Injustitia omnino nihil est, sicut cecitas. Et l. de casu diaboli c. 9. ait: Quod, malum, nihil aliud dicimus esse, quam boni privationem &c. Vide eundem l. de Concord. præf. 7. Consonat deniquè, tum quod malitia transcendentalis sit quidam defectus seu carentia bonitatis: tum quod vulgò malum instar cujusdam privati concipere soleamus, immo videamur non nisi inclusâ negatione concipere posse; quousque enim in furto v.g. non concipitur carentia conformitatis cum lege aut ratione vel natura rationali, non concipitur ipsum esse malum: conceptâ verò istâ carentiâ concipitur eo ipso quod actus sit malus.

12. Carentia porro hæc considerari non debet instar privationis physicæ & strictè dictæ, quæ est absentia formæ à subjecto capaci: nam ac-

tus potest esse malus, etsi oppositæ bonitatis non sit capax. Est itaque privatio moralis, consistens in hoc, quod bonitas, quæ deest, sit debita. Debita, inquiunt Nonnulli, ipsi potentia, quæ deberet versari circa Deum v.g. amando, non odiendo, posito quod velit circa ejusmodi objectum versari: vel (ut alii) debita ipsi actui v.g. odii; cui etsi competere simpliciter nequeat convenientia, seu bonitas amoris, debetur tamen ex suppositione quod informare velit (ut sic dicam) voluntatem liberam. Sicut pauper non debet simpliciter habere vestes cultiores; debet tamen ex suppositione quod cupiat se ingerere convivio aut consortio honestiori. Paulò aliter dici posset disconvenientiam esse negationem convenientiæ seu conformitatis in actu vel omissione cum natura rationali seu recta ratione, fundatam in eo, quod actus liberè eliciatur, cum ratio dicat debere omitti, vel omittatur, cum dicat debere elici. Hæc autem negatio potest abesse ab actu, dum scilicet abest vel libertas, vel advertentia ad conditiones objecti & circumstantiarum, in quibus objectivè radicatur dictamen rationis judicantis debere actum elici vel omitti. Quomodolibet deniquè explicetur, indubitatum esse debet aliquam tandem negationem actui malo peculiarem convenire: quæ quò minùs vocetur malitia formalis non obstat.

Secunda responsio (quam adhibet noster Poncius & varii Recentiores) statuit disconvenientiam esse indistinctam ab ipso actu malo vel omissione actus debiti: sed malitiam commissionis esse denominationem actus liberi contra dictamen rectæ rationis exerciti; malitiam autem omissionis esse ipsam carentiam liberam & irrationabilem actus debiti. Ratio est: quia formalis bonitas seu convenientia ultra libertatem & rationis advertentiam nil superaddit actui circa tale objectum in talibus circumstantiis elicitio; adeoque pariformiter formalis malitia seu disconvenientia nil superaddit actui libero aliter quàm recta ratio dicat elicitio. Deinde ipse actus v.g. furti seu ipsum furari seipso formalissimè opponi videtur rectæ rationi dicanti: Non est furandum, opponi enim est facere oppositum ejus, quod ratio dicat. Negatio autem seu privatio videtur potius esse quid concomitans seu consequens. Quemadmodum in actu bono etiam considerari potest negatio quædam connexa bonitati; & tamen bonitas non statuitur ob hoc in negatione.

Nequè idcirco metuendum est, nè Deus sit auctor peccati, potius quàm si malitia formaliter statuatur in privatione annexa: nam sicut modus specialis concurrendi cum creatura libera facit, ut Deus coëfficiendo actum physicum non censeatur moralis causa privationis annexæ, sic idem modus sufficit insistenti præsentis responsioni seu sententiæ, quia videlicet Deus non est causa actus prout est formaliter malus; hoc enim non convenit actioni

13. Vel potius est indistincta ab actu seu omissione mala.

tioni quomodocumque spectatae, sed prout procedit à creatura contra rectam rationem ipsius, sive lege & conscientia prohibente. Quod quidem rectè observavit *Smising de Deo Tract. 3. disp. 3. n. 91.* ubi prater materiale physicum peccati statuit materiale morale, consistens in denominatione actus liberè exerciti contra legem & conscientiam (quæ denominatio nil superaddit actui libero) & hujus causam statuit solam voluntatem creatam, sicut privationis annexæ. Attamen non apparet sufficiens ratio, cur illud ipsum materiale morale non censeatur & vocetur ipsum formale peccati, privatio autem dicatur esse velut effectus consequens. Proinde hic modus dicendi satis placet. Modus, inquam, dicendi nam de re ipsa vix potest esse difficultas; cum constet adesse, & negationem seu privationem & substratum seu fundamentum proximum illius, solumque sit lis, cui nomen formalis malitiæ rectius tribuatur; ac denique parum referat, quo quis modo loquatur: adeo ut immerito res tam parvæ utilitatis tam tædiosa prolixitate à Nonnullis tractetur.

Q U Æ S T I O II.

An Bonitas & Malitia sint differentiae essentielles Actuum humanorum?

13. **A**FFIRMANT plures Thomista etiam de actu humano secundum entitatem physicam spectato. Quibus quantum ad bonitatem consentit *Becanus*. Si autem actus humanus spectetur in esse moris seu quatenus liber est, consentiunt etiam *Vasquez* & quidam alii.

Bonitas & malitia moralis non sunt differentiae essentielles actus sive in esse physico.

Sed melius negat *D. Bonav.* & supponit *Scotus 1. d. 17. q. 3. n. 4.* Idemque; tenet *Valentia, Tannerus, Prapostus* & alii passim. Probatur de actu humano spectato secundum esse physicum: quia bonitas & malitia possunt ab actu separari, manente eadem entitate actus, si videlicet actus desinat esse liber: cum sine libertate non subsistat moralitas; adeoque nec moralis bonitas aut malitia. Ex quo patet, illas non tantum non esse essentielles differentias, sed ne quidem proprietates, adeoque tantum esse accidentia communia actus humani in esse physico.

Sive in esse moris.

Probatur II. de actu humano in esse moris spectato: quia actus etiam moralis potest de bono fieri indifferens aut malus; ut de actu externo est certum; de interno autem probabilius juxta dicenda *quaest. seq.* ergo bonitas & malitia ne quidem sunt differentiae essentielles actus humani in esse moris. Confirmatur: quia esse morale actus constituitur per libertatem; sed libertati (utpote formaliter consistenti in ipsa voluntate) accidit bonitas & malitia; ergo & actui secundum morale spectato: quod enim accidit formæ constitutivæ actus in esse morali, etiam accidit actui ita constituto. Sicut rectè sequitur, albedinem accidere homi-

ni ut sic, quia accidit rationali, quod est differentia hominis ut sic constitutiva.

Dices I. Veritas & falsitas sunt differentiae per se actus intellectus; ergo similiter bonitas & malitia respectu actus voluntatis. Resp. I. Neg. Antec. quia etiam veritas & falsitas sunt accidentia actus judicativi ut sic, qui probabilius potest de vero transire in falsum, & contrà. Resp. II. Neg. Conseq. quia veritas & falsitas ex solo objecto; bonitas autem & malitia insuper ex libertate & conscientia operantis aliisque circumstantiis pendent.

Dices II. Etiam malitia, & maximè bonitas actus humani desumitur ex objecto. Resp. non desumi à solo objecto. Undè etsi conditio actus desumpta à solo objecto ut tali foret ei essentialis; non tamen si simul dependeat ab aliis entitati actus extraneis: prout eodem objecto permanente actus bonitas vel malitia dependet à libertate, lege &c. Quod clarius est in malitia, quæ etsi debeat cognosci, non tamen expressè intendi; cum sufficiat appeti bonum v.g. delectabile, cui malitia esse conjuncta cognoscitur, aut vincibiliter ignoratur. Undè eadem entitas actus maneret, etsi nulla penitus cognitio malitiæ haberetur.

Dices III. Aliqui actus humani sunt essentialiter & intrinsecè boni, ut actus virtutum theologicarum, Religionis &c. alii intrinsecè & essentialiter mali, ut odium Dei, blasphemia &c. Resp. saltem non omnes esse tales. Nequè etiam hi sunt ita necessariò boni vel mali, ut nequeant bonitate vel malitiâ moralis carere, cum possint desinere esse liberi. Dicuntur tamen passim priores intrinsecè boni ob bonitatem illorum objectivam, ex qua fit, ut eo ipso quod liberè exercentur, sint conformes rectæ rationi, nullâ circumstantiâ extrinsecâ requisitâ, v.g. lege positivâ eos præcipiente. Quamvis hoc saltem requiratur, ut non sint reflexè prohibiti: posset enim Deus prohibere alicui, nè actum internum, etsi ex objecto optimum, hinc & nunc eliciat; ac proinde malè ageret, qui contra divinam prohibitionem ejusmodi actum eliceret vel continuaret. Posteriores autem dicuntur intrinsecè mali: quia eo ipso quod exercentur liberè, sunt necessariò moraliter mali, etiam seclusâ lege positivâ per quam prohiberentur. Utrum autem respectu talium saltem actuum consideratorum in esse moris possit dici, bonitatem & malitiam esse condiciones essentielles aut saltem necessariò consequentes, parum refert; nec de hoc est inter nos & alios Auctores specialis controversia.

14.

An idem sit de veritate & falsitate, actuum intellectus.

15.

Quo sensu dicitur actus essentialiter boni vel mali.

Q U Æ S T I O III.

An eidem actui possit simul vel successive competere bonitas & malitia?

Dico I. Eidem actui externo potest simul competere bonitas & malitia respectu diversorum operantium: immo etiam

16.

Eidem actui externo co-

petere potest
simul boni-
tas & ma-
litas respectu
diversorum.

respectu ejusdem operantis. Prima pars patet: quia v.g. donatio eleemosynæ, quatenus procedit à Domino ex fine vanæ gloriæ, est mala; quatenus autem procedit à famulo ex pio affectu misericordiæ, est bona. Similiter passio Christi erat mala respectu crucifigentium, & bona respectu Christi patientis.

Immo &
respectu
ejusdem
operantis.

Secunda pars videtur esse contra communem Sententiam. Eam tamen docuit *Almainus*, nec omnino improbandam censet *Wiggers*, & absolute sequitur *Arriaga* *disp. 21. sect. 2.* dicens esse inter Recentiores communissimam. Consentit etiam *Oviedo* *Tr. 4. contr. 8. pu. 5.* referens *Navarrum*, *Granado*, *Ripalda* & alios. Probatur: quia potest idem actus externus imperari per diversos actus internos, quorum unus est bonus & alter malus: ergo in isto opere externo simul erit bonitas extrinseca & participata actus interni boni, & malitia extrinseca alterius actus interni mali: adeoque opus externum habebit bonitatem, quatenus substat actui interno bono, & malitiam, quatenus substat actui interno malo.

17.
Qualiter
is esset simpliciter
denominandus.

Quomodo autem simpliciter sit denominandus ejusmodi actus externus, est quaestio de nomine: in qua *Arriaga* *sup. n. 22.* censet fore denominandum absolute malum, eò quod denominatio boni ex integra causa, & mali ex singulis defectibus oriatur. Quod equidem non obstat, quòd minùs tam bonitas quàm malitia utriusque actus interni verè, etsi extrinsece afficit actum externum imperatum; sicuti verè ab utroque imperatur: & sicut frigori remisso, quòd subinde in aqua intense calida reperitur, non obstat, quòd simpliciter non denominet aquam frigidam.

Nihilominùs sicut formæ, singulæ sufficientes adtribuendam denominationem scilicet bonitas & malitia (exemplum proinde frigoris remissi non est ad rem) possunt extrinsece eundem actum afficere, & in eum simul derivari; sic rectius dicitur posse similiter singulas eidem tribuere proportionatam denominationem. Quod consequenter etiam sentit *Oviedo* *sup. n. 58.* Nec ulla prorsus est difficultas, quòd idem actus externus, quatenus dicitur affici à bonitate adeoque integritate actus interni, eatenus dicatur participatè bonus; & quatenus substat actui interno malo, dicatur esse malus seu habens carentiam integritatis propriam actui interno. Sicut si in eodem intellectu sit simul actus evidens & inevidens, haberet remotè evidentiam ab uno actu, & carentiam evidentiae ab altero, in quo proximè reperitur. Aliud esset, si consideraretur denominatio aliqua propria actui externo, quæ deflueretur ex integra causa seu integritate ei intrinsecâ vel confurgente ex omnibus ei competentibus pro ut videtur considerasse *Arriaga*.

18.
Quo sensu
simul idem
actus placebit &
displicebit
Deo.

Dices I. Inde sequeretur, quòd idem actus externus placebit & displicebit Deo, quatenus nimirum informatur, & substat utrique actui interno imperanti, scilicet bono & malo. Resp. Concedendo totum: nam hoc nihil est aliud,

quàm actum externum procedere à duobus internis, & ex his unum Deo placere, & alterum displicere.

Dices II. Sequeretur eundem actum externum, v.g. auditionem sacri, præcipi aut consuli à Deo, & simul ab eodem prohiberi quatenus est mala. Resp. si actio exterior sit indifferens ex se, Deus illam nec consulit, nec præcipit, nec prohibet. Si autem sit bona, illam quidè præcipit, aut saltem ordinariè consulit, sed dum arguitur, eam simul à Deo prohiberi, quatenus ab actu interno malo procedit; hoc nihil aliud est, quàm prohiberi, nè fiat ob talem finem: quod in re est, prohiberi actum internum imperantem.

Dices III. Sequeretur aliquem eodem tempore posse mereri & demereri vitam æternam. Resp. Neg. Seq. quia nemo potest esse simul amicus & inimicus Dei. Esto autem, quòd mereretur vitam æternam, & simul demeretur poenam purgatorii, parum refert: cum hoc fieret mediantibus distinctis actibus internis. Porro certum est, id fieri simul posse per distinctos actus; & in casu præsentis fieret, quantumvis actus externus imperatus (in quo secundum se non residet meritum formaliter) non adesset, ratione videlicet actuum internorum, quorum unus est bonus, alter venialiter malus.

Dico II. Eidem actui interno nequit simul competere bonitas & malitia intrinseca, bene tamen extrinseca seu participata ab aliis actibus internis; si nimirum idem actus internus imperetur simul ex bono affectu & pravo affectu. Prima pars est communis. Probatur: tum quia impossibile est eundem indivisibilem actum in se & immediatè habere simul integritatem & integritatis carentiam, conformitatem & conformitatis defectum, convenientiam & disconvenientiam cum natura rationali: hæc enim ita videntur repugnare, sicut veritas & falsitas repugnant simul eidem propositioni. Tum quia alioquin eadem indivisibilis entitas posset simul à Deo secundum se & immediatè suaderi ac prohiberi: nam ratione bonitatis suaderetur, ratione autem malitiæ prohiberetur: ergo repugnat eundem actum simul habere bonitatem & malitiam propriam seu intrinsecam. Aliud est de actu externo, qui sicut simul potest affici à diversis actibus internis, sic potest participare utriusque conditionem, & ab utroque quodammodo denominari, sive absolute, sive cum aliquo respectu. Similiter consilium sive præceptum & prohibitio non cadunt immediatè super actum externum, in quo simul bonitas esset & malitia; sed super illum ut affectum à diversis actibus internis, seu potius super ipsos actus internos.

Secunda pars videtur satis sequi ex Conclusionem præcedenti: nam actus internus imperatus participat extrinsece conditione imperantis: ergo si imperetur per plures alios actus internos, quorum unus est bonus & alter malus, participabit utriusque bonitatem & malitiam, sicut

Item præcipitur & prohibetur.

Potest quis mereri calum, & simul purgatorium, non tamen infernum.

19.
Eidem actui interno nequit simul convenire bonitas & malitia intrinseca.

20.
Secus est de extrinseca seu participata ab alio actu imperante.

sicut actus externus. Cum autem eatenus sit tantum subjectum remotum & quasi extrinsecum bonitatis & malitiæ, respectu illius hæ conditiones alioquin repugnantes verè non repugnant: nam etiam contradictoria simul inesse possunt eidem subjecto remoto & extraneo. Immo id à parte rei non est aliud, quam eundem actum imperatum instar objecti seu effectus affici à duobus actibus, uno formaliter bono, altero formaliter malo, adeoque ab utriusque bonitate & malitia.

Potest similiter idem actus externus successive esse bonus & malus.

Dico III. Idem actus externus potest successive esse bonus & malus. Pater: nam potest v.g. inchoari visio, comestio &c. ex bona intentione, adeoque esse bona; deinde continuari accedente prohibitione aut ex mala intentione, & sic fieri mala.

21. Similiter & internus loquendo de bonitate & malitia extrinseca.

Dico IV. Idem actus internus potest successive esse bonus & malus. Ita *Scotus quodlib.* 18. n. 16. & alii Doctores satis frequenter. Probatur I. quia idem actus internus potest primò imperari reflexè per alium actum internum bonum, adeoque esse bonus; deinde imperari per pravam affectum, & fieri malus. Hoc exemplum admittunt varii Doctores, qui equidem negant Conclusionem intellectam de bonitate & malitia intrinseca actibus elicitis voluntatis. Contra quos

Immo etiam intelligendo de intrinseca.

Probatur Conclusio II. quia habenti desiderium v.g. castè vivendi ob honestatem castitatis posset Deus reflexè præcipere, ut à tali actu interno, etsi secundum se honesto, abstinere; qui si equidem perseveret in priori desiderio continuando, fiet illud malum: non quidem ex parte objecti, quod honestissimum manet, & cuius honestas adhuc amatur; sed ex parte prohibitionis istius actus.

Dices: Tale desiderium non videtur posse continuari: nam quo pacto fieri potest, ut voluntas sciens se malè operari, nihilominus operetur ex affectu honestatis moralis? Resp. id nullatenus repugnare; cum per tale desiderium voluntas non afficiatur reflexè honestati ipsius actus, sed honestati objecti. Potest autem quis peccare amando honestatem, si talem amorem elicere sit ei illicitum: peccare, inquam, poterit peccato inobedientiæ amando honestatem castitatis.

22.

Probatur III. Quia potest actus honestus vitari per mutationem solius conscientie, ob quam tamen non necessario mutari debet entitas physica actus, v.g. sacerdos vult celebrare missam, planè inscius interdicti, de quo deinde aliquid intelligens imprudenter negligit inquirere veritatem, perseverans tamen in priori voluntate, quæ prius erat honesta, & postea fit mala.

Nec obstat, quòd tunc cognitio mutetur, aut potius nova cognitio accedat: tum quia equidem sufficienter manet cognitio, quæ obiectum & ratio motiva proponebatur voluntati, adeoque nec ipse actus voluntatis necessario mutatur: tum quia etsi cognitio aliquantulum immutaretur, non sequitur necessario mu-

tandum actum voluntatis.

Non obstat etiam, quòd ob notitiam interdicti videatur impossibile voluntatem posse appetere celebrationem tali loco agendam ex motivo honesto; cum eo ipso celebratio ita circumstantionata sit inhonesta: nam notitia potest esse adeò levis, ut intellectus non assentiat, sed maneat in opposito iudicio, etsi imprudenter: aut certè potest vincibiliter ignorare quòd in tali loco celebrare sit peccatum.

Ex dictis facillè colligitur, actum internum similiter de malo posse transire in bonum (quàmvis Nonnulli specialiter hoc negent) cum sit par ratio. Nam potest actus internus prius imperari per actum malum deinde per bonum. Insuper potest mutatio, ob quam actus bonus fit malus, desinere, & sic præcedens bonitas restitui. Fatendum tamen cum *Scoto* sup. communiter istam mutationem non fieri. Et secundum hoc explicandus est idem *Doctor* 2. d. 37. q. 1. nu. 6. ubi alioquin videri posset oppositum Conclusionis indicare.

Q U Æ S T I O IV.

An omnis actus humanus sit bonus vel malus, sive an detur actus indifferens?

Satis conveniunt Doctores in eo, quòd detur actus indifferens ex objecto & circumstantiis, sive (ut dicunt) secundum speciem; cuiusmodi sunt spuerè, ambulare & similes actus, naturæ quidem commodi, non tamen ex objecto honesti aut inhonesti. Ita communiter Doctores, tam *Thomistæ*, quàm *Scotistæ*; etsi à quibusdam referatur *Scotus* 2. d. 7. num. 11. tamquam aliter sentiens: sed malè, ut rectè *Vasquez disp.* 52. cap. 2. & alii notarunt.

Satis etiam conveniunt Doctores posse dari actus indifferentes in individuo defectu libertatis. Item dari indifferentes quoad bonitatem meritoriam, & malitiam demeritoriam. Sic enim opera merè naturalia, etiam moraliter bona, præsertim peccatoris, non sunt meritoria apud Deum, & ob carentiam malitiæ non sunt etiam demeritoria. Quare meritò *Alexander VIII.* Bullâ pro *Pastorali* inter 31. propositiones hanc condemnavit ordine 7. *omnis humana actio deliberata, est Dei dilectio, vel mundi, si Dei, Charitas Patris est, si mundi, concupiscentia carnis, hoc est mala.*

Deniquè satis conveniunt Doctores, excepto *Lorca*, & paucis aliis, posse saltem per accidens dari actus liberos in individuo indifferentes quoad bonitatem & malitiam moralem in eo, qui in operando se conformaret sententiæ probabili affirmanti tales actus esse, se calefacere ad depellendum frigus, spuerè ad exoneranda excrementa &c. talis enim nec peccabit; quia accommodando se sententiæ probabili prudenter crederet se in hoc non malè agere: nequè etiam bene operabitur, quia nul-

23.

Datur actus indifferens secundum speciem.

Et in individuo nec meritorii nec demeritorii.

Ac per accidens nec boni nec mali.

lam in objecto honestatem amat; immo nec agnoscit. Et quidem similis operandi modus apparet satis communis, cum pauci sint, qui credant se esse obligatos in operando ad positivè apponendum finem bonum, vel de hac obligatione cogitent, antequàm in scholis audiant hanc quæstionem agitari. His præmissis

24. Resp. posse dari actus humanos perfectè liberos, qui per se & ex natura rei sunt indifferentes etiam in individuo. Ita post *Alexandrum Alensem*, *D. Bonaventura* 2. d. 41. art. 1. q. 3. *Scotus* eadem d. q. un. n. 4. & alibi. *Gabriel*, *Almainus*, *Vasquez*, *Gamacheus*, *Aversa*, *Oviedo*, *Arriaga* & plurimi alii, contra *Albertum*, *D. Thomam*, *Caietanum*, *Durandum*, *Præpositum*, *Becanum* & alios.

Id satis expressit S. Hieronymus. Probatur I. ex Patribus. Varios citat *Vasquez* disp. 52. c. 3. Nobis sufficiant verba *Hieronymi* *Epist. ad Augustinum* (quæ est II. inter *Epistolas Augustini*) ubi ait: *Bonum est continentia, malum est luxuria, inter utrumquè indifferens ambulare, digerere alvi stercora, capitis naribus purgamenta projicere, sputis rheumata jacere, hoc nec bonum nec malum est: sive enim feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis nec injustitiam.* Nec possunt hæc verba intelligi de operibus ex objecto seu ex genere suo indifferentibus: nam loquitur S. Doctor de iis, prout de facto in individuo fiunt seu exercentur, dicens: *Sive enim feceris, sive non feceris &c.* Non etiam possunt eadem verba explicari de operibus meritoriis aut demeritoriis: nam si non sint indifferentia, ergo vel bona vel mala. Si mala, sunt eo ipso demeritoria pænæ. Si bona, id militat contra alios, qui ferè omnes supponunt non esse bonos. Deinde alioquin essent opera virtutum moralium, & recenserentur ab *Hieronymo* inter bona, quæ faciens justitiam habet, uti recensetur continentia, quæ similiter est opus moralis virtutis; præsertim cum Auctores alterius sententiæ pro comperito supponant, opera bona justorum procedere à virtutibus infusis, essequè adeò supernaturalia & meritoria.

Non rectè adducitur auctoritas Concilii Constantiensis. Solet etiam adduci quòd Concilium Constantiense sess. 15. damnaverit articulos *Joannis Hus*, inter quos XVI. sic incipit: *Divisio immediate humanorum operum est, quòd sint vel virtuosa vel vitiosa.* Sed non est verosimile Concilium voluisse præjudicare Doctrinæ adeò celebri præstantissimorum Theologorum, præsertim *D. Thomæ*; quod etiam ad intentum suum non erat necessarium. Solum itaque damnavit illum articulum ad mentem *Joannis Hus*, qui (ut ex verbis sequentibus patet) censebat non dari opera media inter bona & mala ratione statûs operantium, existimans omnia opera justî esse opera viva & bona, & omnia opera peccatoris esse peccata: quod falsissimum est, & meritò damnatum; cum justus manens justus possit venialiter peccando malè agere, & peccator manens peccator bene operari.

25. Probatur II. Quia datur actus indifferentes

secundum speciem; si ergo actus talis speciei in individuo exerceatur, etiam erit indifferens: ex individuatione enim aut exercitio non potest ei accedere malitia particularis.

Dices: Quando actus secundum speciem indifferens exercetur in individuo, fit malus, eò quòd desit ei circumstantia finis honesti, quem actui individuo obligatur homo præfigere. Resp. in primis gratis asseri talem obligationem, ut postea magis patebit. Deinde dupliciter potest finis præfigi ejusmodi actui, v.g. internæ volitioni ambulandi, scilicet vel tamquam finis proprius, ut si quis velit ambulare ad gloriam Dei; vel tamquam finis extrinsecus in quem dirigatur per actum reflexû imperantem; ut si interna volitio ambulandi ad sanitatem reflexè imperetur ex amore Dei. Quòd si priori modo fiat, volitio ista ambulandi non erit indifferens secundum speciem, sed honesta ex objecto, scilicet motivo. Si posteriori modo fiat, adhuc ille actus formaliter ut elicited erit intrinsecè indifferens. Et quamvis ejusmodi relatio in finem bonum abesset, non sequeretur actum elicited ex motivo intrinsecò indifferenti esse in se malum; sed ad summum malam fore omissionem talis relationis sive directionis extrinsecæ, adeoque non dirigentem ita opus suum peccare peccato omissionis, non commissionis. Ad summum autem ex omissione directionis ejusmodi derivaretur in actum elicited voluntatis & indifferenter malitia quædam extrinsecæ, sicut derivatur in actum imperatum: undè sicut actus bonus voluntatis reflexè imperatus per alium malum retinet bonitatem suam intrinsecam, sic & præfata volitio retinet suam indifferentiam intrinsecam.

26. Probatur III. Quia obligatio præfigendi finem honestum omni actui humano, nec potest sufficienter deduci ex natura rei, nec etiam ex præcepto divino positivo: ut autem adstrueretur, deberet, & quidem efficaciter posse ostendi; præsertim cum obligatio ista minùs congruat humanæ infirmitati: cui proinde indultum est (ut rectè *D. Bonavent.* sup. in corp.) ut non teneatur singula opera in Deum aut finem honestum referre. Vide p. I. Tract. 1. quæst. 14. Confirmatur: quia opera humanæ necessitatis aut utilitatis, præciso omni fine & circumstantiâ extrinsecâ, non sunt virtuosa, ut etiam fatentur alii Doctores vel unanimiter; cum non fiant ex motivo honestatis, sed ob necessitatem, commoditatem aut utilitatem naturalem, nec aliquis idcirco censeatur laude dignus, ideoquè non sint etiam materia voti. Similiter non sunt vitiosa; cum nusquam Scriptura aut Patres ea improbent, nec fideles apprehendant peccare se vel alios, si v.g. emunxerint nares, quia excrementa erant sibi molesta. Accedit, quòd juxta *Præpositum* & alios diversæ opinionis Auctores detur indifferens ommissio, actus videlicet non præcepti: quid ni ergo & actus indif-

Probatur assertio ratione.

imò sunt mali mali

12. ratione

adstrueretur

Alterata ratio allegatur.

Confirmatur assertio.

indifferens ? si enim omittere sit indifferens, etiam velle omittere erit tale ; uti si omittere sit bonum vel malum, etiam tale est velle omittere.

27. *Omnia in gloriam Dei facite*; scilicet actualiter vel virtualiter. Quod fit sive per expressam relationem operis in Deum, sive ex natura objecti seu ipsius operis, quod cum honestum sit, eo ipso cedit in gloriam Dei. Resp. cum D. Bonaventura & Scoto sup. Deum ad hoc nos non obligasse, sed solum id consuli ab Apostolo. Solum itaque præceptum est negativum, nè quid faciamus contra gloriam Dei, vel quod in illam referri nequeat. Similiter ex vi præcepti charitatis obligamur aliquando per actum expressum diligere Deum super omnia appetitivamente, & numquam aliquid facere dilectioni repugnans. Denique ex vi providentiae supernaturalis ac justificationis solum obligamur ad finem nostrum per actus aliquos tendere, & per nullos ab eo deviare.

Objicitur II. illud Christi Matth. 12. *Dico vobis, quoniam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii*; id est, ratio exigitur, scilicet tamquam de re mala, ut ex scopo Christi patet ; & consequenter etiam exigitur ratio de operibus otiosis : nam (ut rectè Hieronymus in Psal. 16.) *Si de verbo otioso redditur ratio, quanto magis de operibus ?* Atqui verbum otiosum est, quod caret honesto fine : ergo quidquid honesto fine caret, est malum, & consequenter non datur actus indifferens in individuo. Resp. Neg.

Quid intelligatur per verbum otiosum. Min. potest enim in primis per verbum otiosum intelligi cum nonnullis Patribus & Expositoribus verbum malum & perniciosum ; id què magis consonat discursui & scopo Christi. Deinde cum aliis communiter intelligi potest verbum frustrà prolatum ; hoc est (ut S. Hieronymus ait) quod sine utilitate & loquentis dicitur & audientis ; vel, ut Gregorius, quod aut utilitate rectitudinis, aut ratione justae utilitatis caret ; vel, ut Bernardus, quod caret fine rationabili. Dico tamen non esse otiosum, nec ita vocari à Patribus, quod naturalem utilitatem aut necessitatem habet ; nequè illud frustrà aut irrationabiliter proferri. Ejusmodi autem utilitatem vel necessitatem seu commoditatem habent opera in individuo indifferentia ; quæ si carerent, forent otiosa. Frequenter etiam juxta D. Bonav. sup. ad 2. illa verba, quæ videntur esse inutilia, utilia fiunt, immo honesta, dum ordinantur ad recreationem aliquam spiritus, & exclusionem acediae : secundum quod refertur D. Bernardus dixisse, cum quemquam fecit cespitare : *Otiosum* (inquit) *fuit factum, sed non otiose factum* : fecerat enim hoc ad lætificandum illum, quem viderat mœstum. Sic D. Bonaventura.

28. Objicitur III. Augustinus Epist. 19. dicens : *Cavendum, nè sicut Philosophi quadam facta hominum media dicamus inter rectè factum & peccatum.* Et lib. 1. de peccat. meritis & remiss. c.

18. ait : *Quamquam voluntas mirum si potest in medio quodam ita consistere, ut nec bona nec mala sit &c.* Resp. ad priorem locum, Augustinum ibi potius favere nostræ ; ista enim verba sibi objicit velut repugnantia doctrinæ, quæ contra Hieronymum defendebat legis ceremonias post Christi mortem aliquo tempore fuisse licitas : & in sequentibus satis significat, se dictum istud Philosophorum non improbare ; dum ait se Philosophorum exemplum Apostolis aut sibi non timere, quando & ipsi veri aliquid dicunt.

Ad posteriorem locum respondet Vasquez Augustinum fuisse in contraria opinione, eiquè opponit auctoritatem Hieronymi. Verum inde non duci solidum pro altera Opinione argumentum melius docent cæteri, & fatetur ipse Prapositus alioquin tenens oppositum Conclusionis. Itaque Augustinus ibi non loquitur de actu, sed de ipsa potentia voluntatis, & tantum vult eam esse conditionem nostræ voluntatis, ut vel bona sit vel mala ; cum quo tamen rectè consistit, ut ipsa alioquin bona vel mala exerceat aliquos actus indifferentes, quibus nec bona constituatur, nec mala. Sanè Augustinus voluntatem malam appellat, quæ omnino justitiam non diligit, eamquè dicit sine dubio esse pessimam voluntatem : quo tamen nomine nullatenus appellari potest actus voluntatis indifferens, aut voluntas illum eliciens, ut patet.

Objicitur IV. Homo debet actiones suas dirigere in finem seu motivum consentaneum rectæ rationi (cùm recta ratio sit regula actuum humanorum) quod si faciat, bene aget ; sin autem non, malè : ergo non datur actus indifferens in individuo. Resp. ad Antec. hominem, ut non peccet, satisfacere dirigendo actiones suas in finem rectæ rationi consentaneum permissivè, adeoque sufficere, ut recta ratio actiones non improbet, etiam si positivè non approbet. Undè actus indifferentes sunt conformes suæ regulæ, scilicet rationi judicanti illos esse convenientes naturæ ut sensitivæ, nec disconvenientes eidem, quatenus rationalis est. Quamvis, quia non sunt positivè conformes naturæ rationali ut tali, possent dici mali negativè, non tamen contrariè, utpote non repugnantes rectæ rationi. Hominem porro ad amplius obligari in suis actionibus, ex nullo capite probatur.

Objicitur V. Non dantur habitus indifferentes : ergo nec actus. Resp. cum Scoto sup. num. 5. Neg. Antec. sicut enim ex actibus bonis & malis relinquitur in anima quædam facilitas major ad similes actus ; sic etiam ex actibus indifferentibus. Quamvis sit minor in his necessitas : eò quod actus indifferentes plerumquè non habeant tantam difficultatem, ad quam superandam habitus acquisiti solent pro parte assignari : si tamen aliqui in voluntate dentur.

Objicitur VI. cum Prapposito & paucis aliis contententibus, quod actiones, quæ prætenduntur esse indifferentes, sint honestæ : Recta ratio

Augustinus alteri sententia patrocinari censet Vasquez ; sed non rectè.

29.

An vel qualiter debeat homo præfigere motivum consentaneum rectæ rationi.

Possunt acquiri habitus indifferentes, uti boni & mali.

ratio dicat ambulandum esse, aut moderatam recreationem appetendam v.g. ob sanitatem conservandam, quàm decet ab homine etiam quâ tali servari. Idem est de similibus: ergo si ejusmodi actio fiat tali respectu seu quia recta ratio illam dicat, erit honesta. Resp. tunc non sisti in bono naturæ quatenus sensitiva est commoda, prout quæstio supponit, sed in honesto. Quæritur enim, an calefacere v.g. præcisè quia frigus corpori molestum est, sit moraliter bonum. Idem est de aliis. Quæritur, inquam, de bonis naturæ sensitivæ ut sic; quæ, uti & ipsa natura, sunt brutis communia. Alioquin si in iis sistere absquæ altiori respectu sit honestum: jam opera præfata nè quidem forent indifferentia secundum speciem, sed ex objecto honesta, sicut orare & jejuna- re. Immo procederent in justo à virtutibus infusis (ut ad hominem loquar) eruntquæ adeò meritoria apud Deum, etiam de condigno; quod tamen negat *Valentia* in verbis, quæ *Præpositus* pro se adducit.

Q U Æ S T I O V.

An bonitas & malitia primariò & formaliter competat actui interiori, an verò exteriori?

30.
Actus interior sæpè, non semper, habet actum exteriorum pro objecto.

ADVERTE I. Actum interiorem sive voluntatis sæpè, non tamen semper habere pro objecto actum aliquem externum, id est, alterius potentiæ à voluntate distinctæ; puta intellectus, appetitus sensitivi, sensus interni aut externi, potentiæ locomotivæ. Et quidem si actus interior sit efficax, non solum respicit actum externum tamquam objectum circa quod versatur, sed etiam quodammodò tamquam causa suum effectum, quatenus eundem efficaciter imperat.

Adverte II. Actum externum objectivè seu in ratione objecti consideratum non semper esse bonum vel malum, ut patet in actibus indifferentibus. Nihilominus idem poterit fieri bonus vel malus in ratione effectus, quatenus videlicet ex fine bono vel malo per actum interiorem voluntatis imperatur, v.g. ambulatio ex fine luxuriæ. Et hinc *D. Thomas* & alii dicunt bonitatem desumptam ex fine derivari ab actu interiori in exteriorem: eò quod actus exterior secundum se spectatus tantum respiciat materiam circa quam versatur; non autem finem, intellige extrinsecum, ad quem scilicet præter exigentiam actus ab operante ordinatur. His notatis

31.
Bonitas & malitia objectiva frequenter reperitur in actibus externis, & quidem primò ac per se

DICO I. In actibus externis objectivè spectatis frequenter reperitur bonitas vel malitia objectiva & fundamentalis, eaque primò ac per se competit actibus externis. Probat: quia actus externi objectivè spectati sunt frequenter rationi consentanei vel dissentanei, v.g. sacrificium, adulterium &c. Immo sunt causa & fundamentum propter quod actus in-

terni sunt boni vel mali: cum hi ideo sint boni vel mali, quia tendunt in objectum consentaneum vel dissentaneum rationi. Et hæc objectiva bonitas vel malitia etiam est, quando actus externi non ponuntur. Ideoque simplex complacentia trahit ab actu externo, quem instar objecti respicit, bonitatem aut malitiam.

DICO II. Si actus externus consideretur in ratione effectus sive in executione, bonitas & malitia prius competit actui interno. Ratio est: quia actus interior est causa imperans actum exteriorem velut effectum; bonitas autem & malitia re ipsa prius competit causæ, quàm effectui, sicut prior est causa quàm effectus.

Ex his colligitur actum voluntatis efficacem esse bonum vel malum ex duplici capite, scilicet quia respicit objectum bonum, & quia est causa effectus boni. Undè affectus efficax, cæteris paribus, est melior simplici complacentiæ objecti honesti: hæc enim tantum est actus bonus propter respectum ad objectum bonum; ille insuper quia est productivus boni effectus, quantum est de se & sepositis impedimentis.

DICO III. Bonitas & malitia formalis absolute loquendo competit primò & per se actui interno voluntatis; secundariò autem & per participationem actui externo, quatenus scilicet ab interno quodammodò informatur seu afficitur. Ita *D. Bonav. 2. d. 42. art. 1. q. 1. Scotus ibid. q. 4. n. 1. 16. & 18.* & alii passim, contra Nonnullos existimantes formalem bonitatem & malitiam competere primariò actibus externis, aut saltem non solis internis; & contra *Vasquez*, qui, etsi nobiscum sentiat quod ad bonitatem, dissentit tamen quod ad malitiam desumptam ex objecto & circumstantiis, quam censet, adhibitis quibusdam limitationibus, formaliter & primariò competere actui exteriori.

Probat *Conclusio*: quia bonitas formalis competit actui ex eo, quod feratur in objectum propter honestatem: atqui hoc primariò & per se competit soli actui interno; ergo etiam formalis bonitas.

Ex quo idem infertur de malitia: nam ipsa est conditio actus humani directè opposita bonitati: oppositorum autem eadem est ratio & subjectum; adeoque si sola voluntas sit per se & primariò capax bonitatis, erit & malitiæ.

Confirmatur I. Quia esse bonum & malum est proprietas actus humani, seu actus naturæ rationalis; sed quod propriè & per se est talis, scilicet humanus actus, est actus interior: ergo quod propriè & per se habet bonitatem & malitiam, est actus interior; exterior verò sicut dicitur humanus per accidens & secundariò per derivationem ab interiori, sic quoque tantum dicitur formaliter bonus & malus.

Confirmatur II. Quia ratio voluntarii per se & formaliter tantum competit actui interno: ergo & ratio malitiæ seu peccati: in tantum enim peccatum est formaliter peccatum, in quantum est voluntarium. Undè ab actu exteriori

32.
In ratione effectus tamen prius competit actui interno.

Cur effectus efficax sit melior simplici complacentiæ.

33.
Bonitas & malitia formalis simpliciter competit primò & per se actui interno.

exteriori semper tollitur malitia, dum tollitur interna voluntas; non tamen tollitur à voluntate, dum impeditur opus. Similiter malitia & bonitas actuum exteriorum augetur vel minuitur, prout actus interior est magis vel minus intensus aut liber. Mirum proinde foret, omnia malitiæ formalis principia se tenere ex parte actus interni, & tamen ipsam primariò convenire actui externo. Deinde etsi fortè non repugnaret concipere, quòd ratio voluntarii, se tenens ex parte actus interni, indequè communicanda actui externo, sit conditio, ut malitia in hoc nascatur primariò: quæ saltem concipi id potest de intensione, quæ actui externo non communicatur? Igitur actio exterior tam mala quàm bona formaliter redditur per malitiam & bonitatem primariò residentem in actu interiori. Sicut eadem est albedo, quæ primò afficit & denominat superficiem, secundariò parietem. Et sicut est eadem longitudo, à qua primò linea, deinde ipsum lignum denominatur longum.

Dices I. Ipsa externa actio est primariò & per se dissona rationi: ergo formaliter mala. Resp. Dist. Antec. est dissona objectivè & fundamentaliter, concedo, formaliter, nego: donec enim interna actio accedat, externa non intelligitur formaliter consona vel dissona seu peccaminosa, uti nec voluntaria vel humana. Accedente verò internâ actione, nulla est malitia in actione exteriori, quæ non sit in interiori, ab eaque derivetur; ut proinde eadem sit utriusquè, primariò scilicet interioris, secundariò exterioris.

Dices II. Id quod primariò & per se prohibetur, est actio, non interna, sed externa, ut patet in prohibitione furti, homicidii &c. ergo actio externa est primariò & per se formaliter mala. Resp. idem argumentum posse retorqueri contra Vasquez de bonitate hoc modo: Id quod primariò & per se præcipitur est actio externa; ergo ipsa est primariò & per se formaliter bona. Deinde sicut in aliquibus præceptis prohibitio cadit super actus externos, sic in aliis cadit directè super solos internos correspondentes; ut cum dicitur: *Non concupisces*; Et, *Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio*. Qui actus interni idcirco seorsim prohibentur, nè existimeretur interior voluntas excusari impedita ab opere. Dico itaque actionem externam non prohiberi præcisè, minùs primariò, sed ut informatam actione internâ: aliter enim non erat materia præcepti. Intendit namquè legislator prohibere, nè actum externum faciamus; facere autem nos intelligimur quando voluntariè facimus: ideoquè actus interni prohibitio intrinsecè involvitur in prohibitione actus externi (qui exprimitur frequenter tamquàm notior, & cujus abstinentiâ vel positione tollitur vel ponitur finis ultimò intentus) ex quo proinde non potest concludi, esse in eo propriam ac formalem malitiam. Et hinc homicidia involuntaria non puniuntur, uti nec motus concupiscentiæ, quos non ope-

Herincx Sum. Theol. pars II.

ramur nos ipsi, sed qui in nobis habitat fomes peccati.

QUÆSTIO VI.

An actus externus superaddat interno formalem bonitatem vel malitiam.

CERTUM est actum externum sæpe esse occasionem maioris aut extensioris bonitatis vel malitiæ. Primò: quia homo sæpe aliud quid interius proponit, & ob impedimentum similemve occasionem non facit, quod tamen facit postea proposito innovato: quamquàm tunc non tam augeatur bonitas vel malitia prioris actus qui desinit, quàm succedat nova in novo proposito seu actu interno. Secundo ratione diuturnioris moræ crescit extensivè bonitas, & consequenter meritum: sive quia actus externus diutius durat, adeoque diuturniorem actus interni durationem exigit; sive quia (ut experimur) facilius continuatur voluntas, quæ exterius occupatur. Tertiò ratione maioris intensiōis: ob delectationem enim vel difficultatem, quæ in actus externi exercitio reperitur, voluntas frequenter magis accenditur, & intensius in objectum fertur. Et hâc ratione regulariter plus meretur, qui v.g. martyrium patitur, quàm qui illud etiam efficaciter desiderat: hâc enim occasione frequenter ac ferventer actus internos repetit, & quidem necessariò; cum plerumq; fortior voluntas requiratur ad sustinenda patienter tormenta, quæ re ipsâ inferuntur, quàm dum solum mente proponuntur. Idem est de similibus.

Sed quæritur an per se & omnibus præcisè opus externum addat aliquam bonitatem vel malitiam interiori; adeò ut major malitia, adeoque demeritum reperiatur in eo, qui v.g. opere mentitur, quàm in eo, qui solum interius vult mentiri; & similiter major sit bonitas, adeoque meritum, in eo, qui opere dat eleëmofynam, cæteris paribus, quàm in eo, qui tantum vult dare; vult, inquam, affectu efficaci, scilicet quantum est in se, adeò ut voluntas sepositis impedimentis poneret opus externum. De simplici enim complacentia nemini est dubium, quin minùs bona vel mala, meritoria vel demeritoria sit, quàm actus habens opus adjunctum. Ad hanc igitur quæstionem

Resp. Negativè cum D. Thoma q. 20. ar. 4. & plerisque aliis. Et consonat Scotus 2. d. 42. q. 4. n. 2. 16. 17. & 20. constituens in solo actu voluntatis malitiam seu peccatum formaliter; hoc sensu nimirum, quòd actus exterior distinctam formalem malitiam non superaddat. Dum autem quodl. 18. art. 3. oppositum responsionis indicat (quod proinde docent plures *Scotista*) partim loquitur non resolutivè utens suo solito potest dici; partim explicari potest de bonitate & malitia objectiva, quam specialem addit actus exterior interiori.

Probatur Responsio I, ex Scriptura Gen. 22. Quia fecisti (id est, facere paratus fuisti) hanc rem, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me,

35.

Actus exterior ordinariè auget bonitatem occasionalliter.

36.

Non tamen per se loquendo.

37.

Quod colligitur ex Scriptura.

34.

Actio externa citra internam est dissona objectivè, non formaliter.

Qualiter actio externa cadat sub prohibitionem.

me, benedicam tibi &c. ubi Deus voluntatem Abraham pro facto reputat, nec minus gratiam habet, quam si opere (quod Deus impedi-
bat) complexer. 2. ad Cor. 8. Si voluntas prom-
pta est, secundum quod habet accepta est, non se-
cundum id quod non habet, ubi, ut plures Patres
inducant, & aperte Theodoretus ac Anselmus, A-
postolus videtur docere, quod voluntas effi-
cax sit ejusdem apud Deum meriti, atque ope-
ri conjuncta, etsi hoc propter impedimentum
non sequatur. A his tamen videtur non desu-
mi hinc solidum argumentum, qui explicant
Apostolum hoc modo: Voluntas non accep-
tatur secundum id quod non habet, id est, non
amplius ab ea petitur quam valeat complere:
eo quod Apostolus ibi hortetur Corinthios, ut
sicut habuerunt promptam voluntatem dandi
eleemosynam, sic opere perficiant, pro quan-
titate & mensura facultatum; nec loquatur de
eo casu, quo omnes voluerunt æqualiter dare,
unus autem plus dederit quia plus potuit.

38.
Ex Patri-
bus.

Probatur II. ex Patribus, Augustinus l. x. de
lib. arbit. c. 3. de eo qui cupit adulterari, & so-
lūm omittit defectu occasionis vel facultatis,
ait: Non minus reus est, quam si in ipso facto de-
prehenderetur. Et Epist. 49. q. 4. explicans illud
Matth. 7. In qua mensura mensi fueritis, dicit
affectum voluntatis esse omnium factorum merito-
rumque mensuram. Item in Ps. 57. scribens, ge-
neraliter inquit: Quidquid vis & non potes, fac-
tum Deus computat. Leo Papa Serm. 4. de Jejunio
decimi mensis: Novit Dominus omnium vires, &
scit justus inspector, de qua mensura quisque quid
tribuat. Dissimiles quidem substantia, similes ero-
gationes habere non possunt. Sed aquatur plerum-
que merito, quod distat impendio. Huc etiam fa-
cit illud Bernardi Epist. 77. Quid planius, quam
quod voluntas pro facto reputetur, ubi factum ex-
cludit necessitas?

39.
Et ratione.

Probatur III. ratione: quia juxta dicta quæst.
præc. actus externus tantum est bonus vel ma-
lus denominatione extrinsecâ desumptâ à bo-
nitate vel malitia actus interni imperantis, quæ
secundariò & remotè illum afficit; uti albedo
quæ proximè afficit superficiem, remotè af-
ficit ipsum parietem: ergo non potest actui
interno superaddere distinctam bonitatem vel
malitiam formalem.

Probatur IV. quia alioquin minùs pecca-
ret, qui jamjam elevaturus manum ad alterum
occidendum divinitus impediretur, quam si
impeditus non fuisset. Similiter is, qui coactè
detineretur domi nè sequatur occisio alterius
ad quam omnino anhelat. Similiter minùs me-
reretur, cui se paranti ad dandam eleemosy-
nam ligarentur manus, vel qui non reperit pe-
cuniam quam penes se habere putabat. Nec
dici potest hinc esse opus externum, nempe ap-
plicationem manus ad bursam: quid enim mo-
tus ille materialis ad meritum? an ergo si ante-
quam manum applicasset, ei dictum fuisset non
esse pecuniam, idcirco minùs mereretur.

40.
De augmē-

Adverte. I. non moveri præsentem quæ-
stionem de augmento satisfactionis: Multi e-

nim putant (inter quos Suarez, Lugo, Oviedo: to satisfact-
pluribus idem negantibus, teste Dicastillo de tionis mul-
Pœnit disp. 13. n. 87. quibus ipse ibid. adhæ- ti aliter o-
ret) opus externum etsi non augeat apud Deum pinantur.
rationem meriti, augere tamen rationem satis-
factionis: eo quod etsi meritum fundetur in
morali honestate operis, quæ tota residet in
opere interno: tamen supposita æquali boni-
tate & merito possit plurimum crescere satis-
factio operis ex ejusdem pœnalitate, quæ in
opere externo potissimum reperitur: satisfactio
enim supplet & prævenit pœnam alioquin in-
fligendam à Deo vindice, ad pœnam autem
judicalem maximè confert ipsa pœnalitas seu
afflictio. Immo juxta Lugo & alios ad hoc suf-
ficit opus externum liberum, quod sit effectus
præteriti actus liberi voluntatis: quale posset
etiam perseverare in homine dormiente, cui
proinde in satisfactionem propriæ & per se ce-
dat ipsum incommodum, quod corpus v.g.
dormientis humi aut cum cilicio ex inde pa-
titur. Nihilominus postremum hoc meritò re-
futatur Dicastillo sup. & n. n. seqq. Satisfactio e-
nim uti & meritum debet esse opus volunta-
rium & humanum; cujusmodi non est opus
externum, quod est effectus liberæ volitionis
merè præteritæ, ac nè quidem virtualiter per-
manentis; prout non permanet in somno, uti
nec in ebrietate vel amentia.

Adverte II. actum externum puniri legi-
bus humanis, non autem internum solitariè
sumptum; cum de internis non judicet Eccle-
sia, ut in Jure habetur. Immo puniatio etiam
Ecclesiastica sæpè dependet ab eventu reipsa
subsecuto, etsi diu post opus (cujus utique
malitiam formalem non augeat, uti est indubi-
tatum.) non quod puniat eventum; sed quia
peccatum v.g. homicidii non punit v.g. pœnā
irregularitatis, nisi eventus v.g. mors adsit.
Quia nimirum Ecclesia non melius cognoscit
internæ voluntatis efficaciam & gravitatem,
quàm ex opere externo vel effectu; ratione
cujus etiam potissimum obest bono politico,
quod respublica sensibilis respicit.

Præterea Christus actiones quasdam exter-
nas & sensibiles elevavit ad effectum gratiæ ex
opere operato independenter ab eorum forma-
li & propria bonitate, ut patet in Sacramentis
novæ legis. Prout etiam evexit Deus marty-
rium externum & completum ad similem ef-
fectum, quamvis non superaddat internæ vo-
luntati per se loquendo formalem bonitatem.
Similiter externis operibus annexuit quædam
accidentalia, v.g. aureolam martyrio re ipsa
tolerato; nolens hominem affectum martyrio
nisi dependenter ab externo effectu (qui tamen
potius est tyranni, quàm illius qui martyrium
subit, & plerumquæ non est in hujus potestate)
hujusmodi laureâ coronare. Deniquè Beati
gaudebunt de bonis operibus externis, prout &
nos hinc gaudemus; quemadmodum etiam gau-
debunt de aliis bonorum operum effectibus
subsecutis. Ex quibus tamen idcirco non cres-
cit istorum actuum bonitas.

Dices

to satisfact-
tionis mul-
ti aliter o-
pinantur.

41.
Cur Eccle-
sia puniat
actus solum
externos,
etiam sæpè
dependenter
ab eventu.

Nonnullis
operibus
quatenus
externis
quædam
privilegia
sunt an-
nexa.

Dices I. *Augustinus 13. de Trinit. c. 5. ait: Malâ voluntate quisque miser efficitur, sed miserior potestate, quâ desiderium malæ voluntatis impletur.* Resp. malum verè reddi miseriores potestate occasionaliter, eò quòd operis exercendi facultas occasionem tribuat, ut illud velit frequentius, intensius & efficacius; cum alioquin advertens sibi deesse vires complendi, ab efficaci illius desiderio, immo & à cogitatione ejusdem desistere soleat. Actus quoque externus sæpè habet molestias ac miseras, v.g. damnum proximi &c. quibus internus caret.

Dices II. Opus externum & internum prohibentur diversis præceptis, ut patet in his: *Non furtum facies; Et non concupisces rem proximi tui.* Igitur signum est, quòd habeant distinctas malitias. Resp. Neg. Conseq. nam hoc factum est, ut populus rudis Judæorum intellexeret, non solum opus exterius perpetratum, sed etiam intus latentem voluntatem esse peccatum; undè semel prohibetur voluntas interior simul cum exteriori opere, semel seorsim. Quòd si ponatur aliquis adedò rudis, ut ignoret actum internum esse peccatum, sciat tamen actum externum esse malum, id erit per accidens. Quamquam etiam iste non ignoret malitiam actus interni quomodolibet, sed tantum, quòd internus solus non habeat malitiam, adeoque ut sit malus, requirat conjunctionem actus externi.

Furtum & concupiscentia alieni cur & quomodo prohibeantur diversis præceptis.

43. Non frustrâ suadentur opera exteriora.

Dices III. Ergo frustrâ suadentur opera externa, Resp. Neg. Seq. tum quia sunt occasio plerumque affectus interni novi, aut melioris aut diuturnioris, & signum ejusdem; adedò ut frustrâ quidam sibi blandiantur de bonis internis desideriis, quæ in ipso opere frequentissimè apparerent insufficientia ac inefficacia: tum quia non potest persuaderi interna volitio efficax, nisi suadeatur ipsum opus externum per se necessario conjunctum; uti eo ipso quo persuadetur opus externum, persuadetur actus internus efficax: tum quia non frustrâ suadetur, quod per leges humanas, immo & quandoque divinas præcipitur, & quo voluntariè omisso peccatur; prout præcipitur libera positio actus externi, si tempore quo præceptum urget sit possibilis. Adde solis internis actibus proximum non juvari, prout exigit charitas, nec resarciri damna illata, prout exigit justitia; nec satîs coli Deum, prout exigit conditio nostræ naturæ ex parte sensibilis & corporalis. Et sic de cæteris.

44. Desiderando interius cur non obtineantur merita S. Pauli.

Dices IV. Ex nostra doctrina sequitur, quòd desiderans mereri quantum S. Paulus, mereretur tantumdem, etsi nihil operaretur. Resp. Neg. Seq. nam objectum talis desiderii non est actus aliquis externus præcisè, sed innumeris actus interni & meritorii S. Pauli, quorum singuli habent distinctam ac sibi propriam bonitatem formalem: uti libertatem; ac proinde nullatenus eis comparari potest illud internum desiderium. Quod insuper apparet tantum esse simplex seu inefficax respiciens merita S. Pauli solum tamquam objectum; cum

ex tali desiderio non sequantur actus charitatis & reliqui meritorii, quos S. Paulus exercuit.

Hinc etiam desiderans millies mori pro Christo non meretur tantum, quantum qui re ipsâ millies pro ipso moreretur: mille enim hi actus externi exigent saltem mille actus internos, & quidem valde efficaces; quibus internum illud desiderium nullatenus valet comparari.

Simile est de eo qui unico actu voluntatis desiderat occidere mille homines: non enim tantum peccat, quantum si re ipsâ mille occideret; eò quòd unica occidendi voluntas, occisioni mille hominum non sufficiat, sed moraliter plures requirantur; ex quibus proinde cret cit formalis malitia in eo, qui de facto mille occidit. Alioquin voluntas illa sola tantam habet malitiam, quantam haberet cum actu qui præcisè ex illa sequi potest, & sequeretur sepositis impedimentis.

Dices V. Sequitur ex nostra doctrina, quòd sufficiat in confessione exprimere solum actum internum, dicendo v.g. volui blasphemare, pejerare &c. quod tamen est contra omnes Doctores & sensum Ecclesiæ. Resp. Neg. Seq. nam ut omittam varias causas extrinsecas ob quas interdum exprimi oportet opus externum; nempe ut appareat si adsit reservatio, censura, debitum restitutionis, vel ut appareat firma determinatio voluntatis (quæ tamen rationes non sunt universales in omni casu, nec per se necessariae) propria ratio est jussio & institutio Christi, satis nota in ipso usu Ecclesiæ, qui sic poenitentiae Sacramentum instituit, ut voluerit peccatum distinctè explicari, secundum totam suam speciem & entitatem, quæ integratur ex actu externo & interno velut materiali & formali. Undè etiam opus externum reverà est & propriè denominatur peccatum, juxta receptam peccati definitionem ex *Augustino* desumptam: *Dictum, factum vel concupitum contra legem Dei.*

Ex his facile patet resolutio dubii inter multos controversi, videlicet an actus internus malus & externus sint dicenda plura peccata. Sic enim Varii loquuntur. Qui tamen per hoc non aliud significare volunt, quam quòd sint plures actiones, quæ verè denominantur peccata, etsi ab eadem malitia: sicut, si eadem albedo extet in pluribus parietibus, dicerentur plura alba, id est, plura quæ habent albedinem, & hæc quidem rectè dicuntur saltem cum addito. Et sic quidem rectè dicuntur plura peccata, saltem cum addito, *denominativè* seu *materialiter*. Nihilominus quia in moralibus moraliter loquendum est, & ambæ actiones in genere moris censentur esse unus integer actus; sic etiam moraliter, adeoque simpliciter censentur unum peccatum: cum sint unum integrum aggregatum habens in se eandem numero malitiam. Aliud est in altero exemplo: eò quòd singuli parietes sint distincta subjecta, nequè integrent unicum subjectum. Atquè ita loquitur *D. Bonaventura 2. d. 42. art. 1. q. 1.* & alii

74. ad m. 1. ubi inquit inod tunc in quibus malis in obsequio

45. Cur peccatum externum sit in confessione explicandum.

46. Actus internus & externus, quo sensu unum quo sensu plura peccata vocari possint.

75. ubi inquit inod tunc in quibus malis in obsequio

& alii passim. Aliud est in instantia præallegata: nam isti parietes sunt integra subjecta, nequè pariter integrant unicum subjectum.

Q U Æ S T I O VII.

An & quâ ratione bonitas & malitia desumatur ex objecto?

47. Actus humani desumunt bonitatem & malitiam ex objecto.

Dico I. Bonitas & malitia actus humani desumitur ex objecto. Ratio est: quia objectum tribuit actui bonitatem & malitiam naturalem ex eo quod conveniat vel disconveniat naturæ agentis; ergo etiam bonitatem & malitiam moralem ex eo quod conveniat vel disconveniat cum recta ratione agentis liberi. Confirmatur: quia objectum utrobiquè se habet ad actum tamquam mensura & forma extrinseca; uti terminus ad motum: adeoque sicut terminus dat rationem motui, ita objectum actui. Et de actu malo est locus egregius *Osee 9. Facti sunt abominabiles, sicut ea, quæ dilexerunt.*

48.

Verum quia objectum concurret tamquam forma extrinseca, non debet bonitatem & malitiam formaliter in se habere, sed sufficit, quod habeat causaliter, seu quod sit objectum conveniens naturæ rationali & amandum, aut disconveniens & fugiendum secundum rectam rationem: quemadmodum medicina dicitur sana, non quia in se sanitatem habet, sed quia est causativa illius; & sicut habitus dicitur bonus, eò quod, quantum est in se, sit principium actus boni. Et hanc convenientiam habet etiam objectum actus externi: v.g. sublevatio miseræ proximi objectivè sumpta, non solum reddit bonam voluntatem dandi eleemosynam, sed etiam ipsam eleemosynam externam: talem enim ordinem habent objecta ad rationem, ut aliqua, quantum est ex se, sint objectum prosecutionis, alia sint objectum fugæ. Non tamen omnis actus objectum est bonum vel malum; ut patet in actibus ex objecto indifferentibus, qui proinde bonitatem vel malitiam, si habeant, accipere debent ex fine aut aliis circumstantiis.

Nec his repugnat, quod actus externus sit effectus imperatus ab actu interno, & ab hoc principiativè participet suam bonitatem vel malitiam prout est in re seu in executione: quia equidem spectatus objectivè, & secundum quod est in apprehensione, bonitatem vel malitiam moralem actui interno objectivè seu terminativè tribuit.

49. Quæ quodam sensu rectè dicitur generica.

Dico II. Ex objecto rectè dicitur desumi bonitas generica actus humani, bonitas verò specifica ex circumstantiis. Declaratur: quia bonitas, quæ desumitur ex objecto est quasi prima, & modificabilis per varias circumstantias: adeoque rectè dicitur generica ob convenientiam cum genere, eò quod sicut genus potest contrahi & determinari, sic bonitas vel malitia sumpta ex objecto possit variè determinari per circumstantias in actu repertas, quæ

proinde tribuunt eidem specificam ac magis determinatam bonitatem vel malitiam. Sic v.g. actus temperantiæ, justitiæ, mendacii, luxuriæ, sic specificantur ab objectis, ut tamen ab illis ultimam suam determinationem & specificationem in genere moris non recipiant, sed adhuc possint determinari ac specificari à circumstantiis. Ita *Scotus 2. d. 7. q. unic. n. 11. & d. 40. n. 3.* Quæ *Scoti* explicatio in re ipsa est commoda, & varii eam amplectuntur, inquit *Præpositus q. 18. art. 2. dub. unic.*

Dico III. Bonitas vel malitia actus, quæ ex objecto desumitur non est generica hoc sensu, quasi actus ibi sistens habeat bonitatem solum confusam, quæ contrahatur ad varias species bonitatis tamquam ad inferiora essentialia, uti animal ad hominem & brutum: sed quodlibet objectum bonum potest ad certam speciem bonitatis determinare actum in bonitatem talis objecti tendentem. Idemquè est de malitia. Nam sicut in naturalibus forma sufficienter constituit rem in esse specifico, ita objectum per modum formæ extrinsecæ sufficienter tribuit actui bonitatem vel malitiam specialem, etsi absint alia determinativa: & sic objectum amoris, justitiæ &c. tribuit actui propter honestatem illius elicitam bonitatem amoris, justitiæ &c. etsi absint aliæ circumstantiæ determinantes. Idemquè est de objecto odii, luxuriæ &c. Hoc modo explicari potest *D. Thomas q. 18. art. 2.* docens, actum desumere ex objecto specificam bonitatem.

Dices: Actus bonus subinde respicit objectum valde generale & transcendens, v.g. actus voluntatis quo aliquis generaliter statuit implere mandata, vel bene vivere aut honestum sectari. Idem est de actu malo opposito: ergo saltem tunc non potest objectum dare actui specificam bonitatem vel malitiam: cum ipsum objectum non sit in certa aliqua specie. Resp. Neg. Conf. nam etsi objectum non sit in certa specie, potest tamen terminare actum specie unum. Sic itaque honestum & inhonestum, debitum & vetitum sunt quidem rationes generales in ratione entis, quatenus sunt communes respectu diversorum honestorum & inhonestorum &c. possunt tamen esse speciales in ratione objecti, quatenus possunt terminare actum voluntatis specie unum, qui in illas ut sic tendat. Quemadmodum conceptus etiam individuus de ente specificatur ab ente ut sic tamquam objecto speciali hujus actus, etsi ipsum ens sit commune ad omnia entia tamquam inferiora. Unde voluntas obediendi omnibus præceptis, est actus specialis obediendi, similiter propositum sectandi honestum est actus virtutis specialis, etsi innominatæ.

Petes, An ex affectu honesti ut sic frequentato generetur habitus specie unus? Resp. Aff. suppositâ alioquî doctrinâ vulgatâ de habitibus naturalibus voluntatis: nam si quis frequenter in ejusmodi proposito se exerceat, facilius eliciet similes actus. Deinde in affectu honeste vivendi ut sic, quando est efficax, invenitur dif-

50.

Quodam sensu specifica.

51.

Idq; etiam si actus respiciat objectum generale & transcendens in ratione entis.

52.

Ex affectu honesti ut sic generatur specialis habitus.

ficultas, etiam non descendendo ad materias particulares; eò quòd difficile sit naturæ corruptæ bonum honestum efficaciter antepone-
re delectabili: adeoque debet dari habitus, qui difficultatem illam sic indistinctè propo-
sitam superet. Adverte tamen, quòd quia per
ejusmodi actus non proponitur in particulari
ullum genus virtutis, nequè etiam particula-
res difficultates in variis materiis sæpè occur-
rentes, ideo ex tali habitu homo non ita firme-
tur ad bene operandum in materiis particula-
ribus, sicut ex aliis habitibus, qui generantur
ex actibus respicientibus materias particulares.

13. *Ut objectum*
tribuat spe-
cialem ac-
tui bonita-
tem vel ma-
litiam, re-
quiritur in
ipso specia-
lis conveni-
entia vel
disconveni-
entia: objec-
tiva.

DICO IV. Ut objectum tribuat actui hu-
mano specialem bonitatem vel malitiam, de-
bet ipsum per se & citra conceptum alterius
conditionis objectivæ habere specialem ordi-
nem convenientiæ aut disconvenientiæ cum
natura rationali. Ita D. Thomas sup. art. 10. &
reliqui omnes. Ratio est: quia aliàs non foret
conceptibile, quomodo objectum specialem
bonitatem vel malitiam actui tribueret; utpo-
te quam in se radicaliter non haberet: ac pro-
inde quando objectum non est tale, necessa-
riò desumi debet ex altera ratione objectiva,
quæ specialem convenientiam aut disconve-
nientiam præfatam habet. Et hinc actui ad-
ulterii accedit specialis malitia injustitiæ ex
eo, quòd complex peccati sit aliena, sive dis-
tincta persona à conjugè propria; quæ tamen
ratio supponit illam personam esse non suam,
quod est constitutivum malitiæ fornicatio-
nis. Similiter in homicidio sacrilego quate-
nus tali supponitur ratio homicidii, & ta-
men annexa rei sacræ violatio tribuit ei spe-
cialem malitiam sacrilegii. Violare namquè
jus alienum (quòd fit in adulterio) aut rem
sacram (quòd fit in homicidio sacrilego) ha-
bet ex propria sua ratione seu conceptu objec-
tivo disconvenientiam, quæ in fornicatione
aut homicidio ut sic non continetur.

54. *Ad actum*
malum non
requiritur,
ut malitia
sit volita.

DICO V. Ut actus sit malus, non requiri-
tur, quòd ipsa malitia sit volita, sive tamquam
objectum, sive tamquam ratio volendi. Ita
passim Theologi. Et videtur clarum ab expe-
rientia. Immo multi peccant, qui remorden-
te conscientia vellent abesse malitiam ab actu,
quem tamen prædominante concupiscentia vo-
lunt propter delectabilitatem sive bonitatem
ab honestate distinctam, cui inhonestas seu ma-
litia est annexa. Accedit illud vulgatum: *Ne-*
mo intendens in malum operatur. Sufficit igitur,
quòd voluntas tendat in objectum pra-
vum aut malâ circumstantiâ affectum, notan-
do id esse rationi dissonum: eo ipso enim, sal-
tem interpretativè volitur ipsa malitia.

In quo repe-
riri potest
multiplex
malitia.

Ex quo facile cernitur, qualiter possit in
eodem actu esse duplex sive multiplex malitia
moralis: quia potest voluntas eodem actu vel-
le objectum, cui multiplex malitia est ad-
iuncta; ut patet in objecto adulterii &c. Si-
militer objectum de se malum potest voluntas
dirigere in finem habentem specialem mali-
tiam; ut si quis velit alterum occidere causâ

peccandi cum ejusdem uxore.

DICO VI. Ut actus sit bonus, requiritur,
non solum ut objecti bonitas cognoscatur, si-
vè notetur; sed insuper ut non videatur ali-
qua circumstantia mala, & præterea ut ipsa
objectiva bonitas moveat voluntatem ad ac-
tum. Est communis. Prima pars patet: quia
si videretur adesse aliqua circumstantia mala
non deceret naturam rationalem, nec objectum
ita circumstantionatum appareret honestè ap-
petibile, v.g. subventio pauperis ex bonis alic-
nis. Confirmatur: quia malum oritur ex sin-
gulis defectibus; ergo ut actus sit bonus non
potest adesse ulla mala circumstantia.

Secundam partem expressit breviter D. Tho-
mas q. 19. art. 7. ad 3. dicens: *Ut voluntas sit bo-*
na, requiritur, quòd sit boni sub ratione boni. Et
ante ipsum Philosophus 2. Ethic. 4. dicens, ac-
tum virtutis debere esse à sciente & eligente
propter ipsam virtutem. Ratio est: quia alio-
quin volens subvenire pauperi ob finem indif-
ferentem bene ageret; cum tendat in objectum
re verâ honestum, nec aliquid illi volitioni
desit ad formalem bonitatem, quàm quòd non
tendat in objectum sub ratione honesti; ergo
hoc ipsum est necessarium. Confirmatur: quia
idem objectum potest apperi propter varias
rationes: adeoque non potest actui tribuere
moralem bonitatem, nisi exerceatur propter
rationem honesti, sive ut sic, sive ut inclusam
in aliqua ratione particulari. Aliud est in ma-
lo: nam rectitudo naturæ rationalis postulat,
non solum ne appetatur quod naturâ suâ ut ta-
le appetibile non est, sed ut vitetur: non vita-
tur autem, quando eo modo quo appeti po-
test, scilicet ob bonum adjunctum, appetitur,
quod re verâ malum est.

Observandum tamen ad actum honestum
non requiri, ut voluntas actu formali & quasi
signato appetat particulare honestum sub ra-
tione honesti in genere, quasi dicat: ideo vo-
lo largiri eleemosynam quia honestum est;
sed sufficit, ut actu velut exercito feratur in
particulare objectum honestum propter se. Ita
rectè Malderus disp. 73. Propositionis q. 18. art. 5.
dub. 1. Probatur: quia pauci habent hujusmo-
di conceptum universalem honestatis: cum
non nisi per quemdam discursum & abstrac-
tionem cognoscatur, nec hujusmodi abstrac-
tiones rationum universalium, etiam docti
habere soleant, nisi post multam exercitatio-
nem; adeoque valde pauci bene operarentur.
Deinde id foret contra communem concep-
tum & praxim Doctorum ac piorum homi-
num: nemo enim talem expressam considera-
tionem censet sibi necessariam, ut bene agat,
v.g. dando eleemosynam; sed quisquè putat
se bene operari, si v.g. det pecuniam ut mise-
riam proximi sublevet ibi sistendo. Similiter
si amet Deum quia bonus est, speret in eum
quia sibi concupiscibilis est, credat in illum
quia id postulat divina auctoritas, faciat cæ-
tera opera, ut impleat præceptum superioris,
placeat Deo, & sic de aliis. Ratio est: quia in
his

55.
Ad actum
verè bonum
debet ipsa
objectiva
bonitas mo-
vere.

56.
Sic ut vo-
luntas se-
ratur in
honestum,
etiam par-
ticulare,
propter se.

his & similibus rationibus tendendi involvitur ipsa ratio honesti, sive esse secundum rationem, tamquam superius in inferioribus: unde voluntas tendens in rationem particularem, quæ est & notatur honesta, ibique sistens, censetur ferri in rationem honestam propter honestatem actionis, adeoque bene operari.

57.
Multiplex
bonitas re-
periri potest
in eodẽ ac-
tu externo.

Hinc plures Doctores inferunt non posse in eodem actu reperiri duplicem bonitatem formalem; qui tamen loquuntur de actibus internis. Si enim de externis sermo instituatur, patet eundem actum externum posse extrinsecè participare multiplicem bonitatem formalem pro multiplicitate actuum interiorum bonorum, à quibus simul potest imperari. Sic externa datio eleemosynæ potest imperari ex amore Dei, gratitudine, pietate &c.

Immo &
interno im-
perato.

Nec tamen etiam de actibus internis hæc doctrina est generatim vera; cum etiam idem actus internus possit imperari à pluribus aliis internis bonis, quorum proinde bonitatem formalem non minùs participare videtur, quam actus externus: quamvis hoc Nonnulli negent. Similiter actus aliquis internus potest elici sub proprio motivo honesto, & simul extrinsecè dirigi in alium finem honestum ab actu imperante; v.g. potest quis velle elicere actum contritionis ad satisfaciendum pro peccatis eorumque pœnis, quo casu actus ille contritionis ex proprio motivo; scilicet bonitatis Dei offensi, elicitus præter intrinsecam bonitatem contritionis habet bonitatem extrinsecam participatam ab actu imperante, qui est virtutis pœnitentiæ aut iustitiæ vindicativæ.

58.
Quid cen-
sendum de
intrinseca
bonitate
actûs in-
terni elicit

De propria verò & intrinseca bonitate actûs interni loquendo, major est difficultas, an multiplex ejusmodi bonitas specifica eidem competere possit. Nam id Varii negant cum Vasquez q. 18. art. 7. n. 78. qui tamen ibidem excipit actum internum adorationis, qui unus & idem tendit in humanitatem Verbi divini ob duplicem excellentiam, increatam scilicet & creatam, quæ ambæ uniuntur in eodem supposito, adeoque habet actus iste bonitatem latriæ & hyperdulæ. Verùm cum nihilominus Excellentia divina & creata sint singulæ in suo genere & in ratione objecti adorationis compleræ, non magis coalescere queunt in objectum motivum unius internæ adorationis, quam quævis aliæ honestates diversissimæ, quæ circa eandem personam possent per accidens concurrere. Unde si v.g. in eadem persona concurreret ratio parentis, creditoris & pauperis, cui is, qui est filius, debitor & dives, vult dare eleemosynam, possent pariter omnes bonitates inde resultantes ad eundem actum objectivè movere: quod tamē nec ipse Vasquez admittit.

Qui tamen sentiunt, nec improbabili-ter, hoc ipsum non esse inconveniens non laborant in reperienda multiplici bonitate formali etiam propria actûs interni: nam tot erunt in illo bonitates, quot motiva partialia honesta; quæ etsi singula sint quasi in actu primo completè sufficientia pro singulis actibus, hinc &

nunc tamen conficiunt unum adequatum motivum unius actûs.

Quid sit autem sentiendum de electione medii boni ob finem etiam bonum speciali honestate, an videlicet competat ei duplex formalis bonitas, patebit infra n. 87. & seq.

Q U Æ S T I O VIII.

An & quomodo Bonitas & malitia desumatur ex Circumstantiis?

CIRCUMSTANS dicitur quod non o-
nino inest, nequē tamquam à re alienum prorsus est. Unde conditiones illæ, quæ substantiæ actuum humanorum accidunt, & tamen quodammodo afficiunt, circumstantiæ dicuntur: quæ enim nullo modo actum afficiunt, nec ad eum pertinent, etsi loco vel tempore jungantur (v.g. quod sol luceat vel non luceat, quando datur eleemosyna) non dicuntur circumstantiæ. Aliæ verò afficiunt quidem, & quodammodo immutant actionem secundum esse physicum; v.g. quod pecunia, quæ aufertur sit argentea vel cuprea, quod sit gladius vel sclopetum, quo quis occiditur: de iis tamen non est quæstio, sed de solis circumstantiis moralibus, quæ nimirum afficiunt actum spectatum secundum esse moris. Et hæc ordinariè recensentur septem à Theologis 4. d. 16. & duabus seqq. & Primâ secundâ q. 7. art. 3. comprehensæ hoc versiculo:

Quis, Quid, Vbi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo, Quando.

Cæteræ autem, quæ à Nonnullis addi solent, vel circumstantiæ non sunt, ut quoties sive numerus, qui potius est ipsa individuatio seu multiplicatio substantiæ actûs boni vel mali; vel ad prædictas faciliè revocantur; ut circumstantia Circa quid, quæ continetur sub circumstantia Quid.

DICO I. Dantur circumstantiæ morales actuum humanorum, etiam interiorum. Patet: quia accidit v.g. homicidio, quod locus in quo committitur sit sacer, actui carnali, quod peccans sit adstrictus voto castitatis. Idemquæ est de interno talium actuum desiderio. Immo & in morosa delectatione circumstantia sacerdotii v.g. sic illam afficit, ut non tantum sit contra castitatem, sed etiam contra Religionem. Idem etiam est de intensione & duratione actûs interni. Quamvis non sit necessarium, ut in singulis actibus singulæ circumstantiæ inveniantur; sed interdum hæc, interdum illa inveniatur, interdum una, interdum plures. Immo etsi nulla adesset, actus posset sufficienter habere bonitatem vel malitiam ex objecto, sive ex iis, quæ ad substantiam actûs concurrunt.

DICO II. Dari possunt circumstantiæ non tantum aggravantes bonitatem vel malitiam intra eandem speciem, sed etiam novam speciem addentes. Ratio est: quia circumstantia interdum dicit novam & specialem conformitatem vel diffinitatem cum recta ratione, inter-

59.
Quid &
quotuplex
circum-
stantia.

60.
Dantur cir-
cumstantiæ
etiam actûs
interni.

61.
Partim ag-
gravantes.

interdum non, sed solum augeat & perficit præ-
jacentem; prout actus vehementia & duratio,
item objecti quantitas augeat bonitatem vel
malitiam actus intra eandem speciem.

Partim no-
vam specie
addentes.

Quod autem ad circumstantias mutantes
speciem attinet clarum est eas reperiri pluri-
mas in peccatis. Sic v.g. circumstantia voti,
item loci sacri addit fornicationi malitiam sa-
cilegii &c. Unde Tridentinum sess. 14. can. 7.
definit in Confessione explicandas esse circumstan-
tias, quæ speciem peccati mutant. Idemquæ do-
cet cap. 5.

62.

Quod sig-
num distinc-
tæ specie
malitiæ.

Pro signo autem Aliqui statuunt, illam cir-
cumstantiam posse tribuere distinctam specie
malitiam, quæ non præsupponit necessariò
malitiam in actu; illam verò non posse, quæ
necessariò præsupponit actionem aliunde ma-
lam. Sed non rectè: cum malitia adulterii sit
specialis, & tamen supponat in actu malitiam
fornicationis seu luxuriæ. Unde melius recur-
ritur ad signum à nobis assignatum: nempe ad
specialem difformitatem, aut disconvenien-
tiam cum recta ratione.

Quod verò ad actus bonos spectat dari pos-
se circumstantias tribuentes novam speciem
bonitatis clarius est in actibus externis bonis,
quibus accedere potest circumstantia novi fi-
nis extrinseci specialiter boni. Idem patet in
actibus internis bonis per alium actum reflex-
um specialiter bonum imperatis. Utrum au-
tem idem sit dicendum posse fieri in actibus
elicitis; quod videlicet circumstantia possit
eis tribuere novam & propriam bonitatem, pa-
tebit infra agendo de circumstantia Cur, &
Quibus auxiliis n. 87. & seq.

Ex quibus patet notitiam circumstantiarum
esse Confessariis & Pastoribus animarum ne-
cessariam. Quod etiam inde constat: quia sub-
inde ratione circumstantiæ casus est reserva-
tus, quæ proinde circumstantia, si invincibili-
ter ignoretur, reservatio non inducitur; prout
etiam tunc non incurritur apposita censura. Un-
de meritò sunt redarguendi, qui ausi fuere di-
cere, considerationem circumstantiarum esse
re scrupulosam, & Scholasticorum inventum.

63.

Bonitas &
malitia cir-
cumstantiæ
debet esse
cognita.

DICO III. Ut circumstantia tribuat actui
bonitatem vel malitiam, debet esse aliquo mo-
do cognita. Est communis teste Poncio d. 21.
q. 2. conclus. 4. quia ut bonitas vel malitia ob-
jecti influat debet cognosci; ergo etiam ut in-
fluat bonitas vel malitia circumstantiæ. Con-
firmatur: quia alioquin committeret sacrile-
gium, qui furatur in loco sacro, etsi ignoret
quod sacer sit, vel quod pejus sit ibi quàm ali-
bi furari. Similiter is, qui fornicatur inscius
sui voti aut obligationis ejusdem, committe-
ret sacrilegium; quæ tamen planè falsa sunt.

64.

Item voli-
ta; bonitas
quidem ex-
presse, ma-
litiæ inter-
pretativè.

DICO IV. Bonitas vel malitia circumstan-
tiæ debet quoquæ esse volita; bonitas quidem
directè, malitia saltem interpretativè. Est etiam
communis teste Poncio sup. conclus. 5. Prima
pars de bonitate contra Salas & Medina proba-
tur ex dictis de bonitate objecti, quæ debet
esse directè volita, ut influat in actum: ergo si-

militer bonitas circumstantiæ. Secunda pars
patet: quia sufficit & saltem requiritur, quod
objecti malitia sit interpretativè volita; ergo
idem dicendum est de malitia circumstantiæ.

Hæc tamen intelligenda sunt de circumstan-
tiis extrinsecis, vel tenentibus se ex parte ob-
jecti: quæ enim se tenent ex parte actus, non
debent distinctè cognosci, aut, ut etiam auge-
ant bonitatem directè ac velut reflexè velli per
modum objecti. Tales sunt actus intensio, du-
ratio, major libertas: hæ enim circumstantiæ
sunt satis volitæ & operanti voluntariæ ipso
actu, qui se ipso totus est volitus, seu potius
voluntarius.

Idem extendunt Nonnulli ad sanctitatem
operantis, quæ, licet ignota, censetur conferre
ad bonitatem actus. Sed sanctitas per modum
principii dignificantis confert quidem ad me-
ritum condignum; quod non datur in pecca-
tore defectu sanctitatis. Similiter major sanc-
titas juxta plurimos Doctores confert ad aug-
mentum meriti; & saltem ex sanctitate perso-
næ Christi opera illius traxerunt summum va-
lorem: adeoque hæc conditio etiam ignorata
conferre potest ad majorem bonitatem, seu
potius acceptabilitatem ad præmium. Non
videtur tamen facere ad majorem bonitatem
moralem seu virtuositatem operis; quamvis e-
nim gratiora sint opera filiorum aut chario-
rum; non tamen ideo in se meliora. Nequæ
enim pater acceptans potius ad præmium ope-
rationem filii sui, v.g. eleemosynam ab illo
factam, quàm alterius, idcirco existimat, quod
magis virtuosè eleemosynam dederit, quàm
alter, qui illam dedit cum similibus omnino
circumstantiis, filiatione exceptâ. Confirma-
tur; quia conditio operantis non augeat mali-
tiam moralem nisi cognita, ut patet exemplo
illius, qui fornicatur inscius sui voti, ergo nec
bonitatem. Potest nihilominus attentâ condi-
tione status operantis opus inde trahere excel-
lentior bonitatem; quod dum operans scit
& vult, opus quoquæ erit melius: prout v.g.
laudabilius est virum Principem operibus hu-
milibus incumbere quàm plebejum; injuriis
lacetum benefacere, quàm qui ab altero mul-
tis officiis est devinctus &c. si tamen hæ con-
ditiones ignorentur, nec opus ut iis affectum
intendatur, non erit melius ex parte personæ
operantis.

DICO V. Circumstantia tribuens actui hu-
mano novam speciem, manet circumstantia
comparata cum actu & specie, quæ desumitur
ex objecto; est tamen essentialis in genere mo-
ris, adeoque non manet circumstantia, respec-
tu novæ speciei quam constituit. Patet: quia
copulæ carnali cum non suâ accidit, quod al-
tera persona sit conjugata seu aliena; esset enim
idem actus fornicationis, etsi hæ circumstan-
tia abesset: quia tamen ipsa tribuit eidem ac-
tui malitiam adulterii, est essentialis illi qua-
tenus est adulterium. Similiter circumstantia
loci sacri est quidem accidentaria fornicatio-
ni, tamen substantialis fornicationi sacrilegæ;

Quæ tamen intel-
ligenda de
circumstan-
tiis se tenē-
tibus ex
parte ob-
jecti.

65.

Sanctitas
operantis
ignorata
confert ad
meritum.

Non ad
augmentū
virtuosita-
tis seu mo-
ralis boni-
tatis.

Ad hoc quo-
modo inter-
dum confer-
re possit sta-
tus operan-
tis cognitus

66.

Circumstā-
tia mutans
speciem quo
sensu mane-
at circum-
stantia, quo
non.

ed quodd talis sacrilegii species essentialiter respiciat profanationem loci sacri. Idem est de aliis. Quænam autem malitia in actu sit major, debet definiri ex disconvenientia, quæ ex objecto vel circumstantia adfertur: si enim illa, quam adfert circumstantia, sit major, actus inde contrahet majorem malitiam, quam sit ea, quæ petitur ex objecto. Oppositum autem continget, si deformitas quæ præsupponitur ex parte objecti excedat illam, quam adfert circumstantia.

67. Petes, An circumstantia manens talis possit actui tribuere primam saltem malitiam. Resp. quodd sic, aliquo sensu. Nam finis v.g. vanæ gloriæ tribuit actui indifferenti, aut etiam ex objecto honesto, v. g. eleemosynæ, primam malitiam; immo bonitatem, quæ antea ratione boni finis intenti inesse poterat, destruit, Respectu tamen speciei constitutæ, sive actus quæ peccatum est, non manet circumstantia. Destruitur etiam saltem ordinariè prior actus moralitas. Quamvis fieri posse videatur, ut mutatâ moralitate in speciali quoddad indifferentiam, bonitatem vel malitiam, maneat eadem in genere & quasi substantiâ moralitas, consistens in notitia & libertate consequente: prout manet in volitione indifferenti comedendi, inchoatâ ex eo quodd advertatur cibus non adversus valerudini, & continuatâ post habitam notitiam diei veneris, de quo nil sciebatur aut cogitabatur: ista enim circumstantia cognita & interpretativè volita tribuit primam malitiam, manentem quoddad substantiam priori moralitate, cui solum specialiter accedit malitia, adeoque specialis & mala moralitas.

Q U Æ S T I O IX.

Quomodo singula circumstantia tribuant actui humano Bonitatem vel Malitiam?

HÆC quæstio est maximè necessaria, præsertim curam animarum habentibus. De qua in ordine ad Confessionem instituentem & judicium Confessarii debitè formandum fusè agunt nonnulli Recentiores in materia de Sacramento pœnitentiæ; quamvis ibi non sit proprius locus. Nos hîc paucis eam perstringemus, & quasi delibabimus, ed quodd circumstantiæ in singulis materiis considerandæ soleant in propriis ferè locis discuti.

§. I.

De Circumstantia Quis.

68. CIRCUMSTANTIA Quis indicat qualitatem personæ operantis. Quæ quidè conducere potest ad meritum, ut de sanctitate personæ dictum est *quæst. præc.* subinde etiam ex personæ conditione crescit operis laudabilitas, ut ibidem dictum est: subinde etiam, quia exempla majorum nata sunt cæteros ad imitationem trahere, potest operi accrescere boni-

tas ex isto effectu præviso & intento. Per se tamen & regulariter loquendo parum refert, & valde per accidens se habet ad bonitatem v.g. amoris Dei, castitatis, orationis & cæterorum bonorum operum, qualitas personæ, utrùm videlicet sit Rex, Episcopus, Plebejus &c.

Similiter quod ad malitiam attinet, eadem personæ qualitas non notabiliter aggravat; ut sit necessarium explicare in confessione hanc circumstantiam (quidquid Pauci putaverint explicandum, si peccans sit Episcopus aut Prælatum) nisi cum ex peccato illius sequeretur aliis peccandi occasio, quæ non sequeretur, si talem qualitatem non haberet.

69. Certum nihilominus est in hoc genere inveniri circumstantias quæ mutant speciem peccati, adeoque in confessione explicari debent. Sic enim persona conjugata fornicando committit adulterium; persona Deo dicata per ordinem sacrum, professionem religiosam, aut etiam simplex votum castitatis, committit sacrilegium; uti & quicumquæ alius, qui habens votum aut juramentum servandi aliquod præceptum, illud violat.

Quamvis in speciali de variis personæ operantis circumstantiis sit quoddad hoc controversia: ut in primis an circumstantia virginitatis addat specialem deformitatem primo peccato fornicantis, saltem sceminae, ut Plures putant; aut saltem notabiliter aggravet, adeo ut sit in confessione explicanda, prout docent Alii; an verò non sit explicanda in confessione, ut docent plurimi, estquæ securum in praxi. Similiter de sponsis fornicantibus dubitatur, an hæc circumstantia mutet speciem, & sit explicanda: Variis id negantibus; Plerisque affirmantibus, sive de utroquæ, sive saltem de sponsa. Insuper dubitatur de circumstantia voti concurrente cum sacro ordine: Pluribus asserentibus sufficere, quodd exprimat alterutrum, vel simpliciter dicatur: peccavi tali peccato luxuriæ; cum sim Deo dicatus: Aliis probabilius docentibus utramquæ circumstantiam esse exprimendam. Eodem modo dubitatur, an circumstantia solemnitatis in voto castitatis mutet speciem, aut saltem notabiliter aggravet: Multis id affirmantibus, Plerisque negantibus. Similiter dubitarunt Aliqui, an circumstantia sacerdotii in fornicante aggravet notabiliter speciem sacrilegii præ cæteris sacris ordinibus: sed Doctores communiter negant; uti & de circumstantia Novitiatus, quam Aliqui sine fundamento existimarunt notabiliter aggravare peccatum fornicationis, etiam secluso scandalo.

70. Ad Circumstantiam Quis, reducitur etiam habitus seu consuetudo operantis: quæ tamen nec speciem mutat, nec notabiliter aggravat; quin potius peccatum sæpè alleviat, dum videlicet peccator velut impetu illius rapitur, cupiens alioqui se de prava consuetudine emendare. Quare per se loquendo non debet explicari in confessione, nè quis adstringatur ad confitendum æquivalenter peccata semel legiti-

Per se loquendo parum refert quoddad bonitatem.

Nec notabiliter aggravat malitiam.

Sæpè tamen mutat peccati speciem.

De quo in variis particularibus materiis sunt plures controversiæ.

Consuetudo operantis non augeat notabiliter malitiam.

Nec per se explicanda est in confessione.

legitimè confessa. Quandoquē tamen per accidens id necessarium est, quando videlicet inde colligi debet, an sit occasio proxima à pœnitente refecanda, vel defectus veri doloris ac propositi emendationis, ideoquē absolutio neganda sit vel differenda. Et sic inter 65. propositiones ab Innocent. XI. proscriptas, est hæc 58. *non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.*

§. II.

De Circumstantia Quid.

71. *Circumstantia Quid* denotat conditionem objecti seu materiæ circa quam actus versatur, videlicet materiæ quantitatem, ejusdemquē qualitatem. Quò etiam pertinet qualitas personæ circa quam opus fit; quæ appellari solet circumstantia *Circa quid.*

Quantitas Quod ad materiæ quantitatem attinet, ea multum facit ad augmentum bonitatis vel malitiæ: ut quod quis multum vel parum spectatis suis facultatibus det in eleëmofynam, multum vel parum furetur, multum vel parum nocuenti in honore, famâ, vel honis corporis inferat, multum vel parum sit intemperans; adeò ut notabilis v.g. in furto quantitas faciat de veniali mortale; ac insuper notabilis in furto mortali excessus (qualis est dum duplum sumitur illius quod sufficeret se solo ad infimum furtum mortale) sit in Confessione explicandus, præsertim juxta illos Doctores, qui censent circumstantias notabiliter aggravantes esse exprimendas; immo etiam juxta plures alios: quamvis non desint, qui existiment sufficere per se loquendo, ut pœnitens se accuset de furto mortali, detractione notabili &c.

72. *Qualitas materia potest dare novam speciem.* Quod attinet ad materiæ qualitatem, certum est inde posse desumi novam speciem malitiæ. Sic qui furatur rem sacram committit sacrilegium.

Uti & qualitas persona circa quam. Idemquē est de qualitate personæ circa quam opus versatur: si quis enim habeat aut desideret commercium cum aliena, committit adulterium; si cum voto adstricta, sacrilegium; si cum sanguine juncta, incæstum: si percuriat, vulneret, aut occidat clericum vel personam sacram, committit sacrilegium: si patri contumeliam aut malum inferat vel desideret, peccat specialiter contra pietatem. Idemquē est cum proportionem de circumstantia mariti, uxoris, prolium, fratrum ac sororum. Quamvis subinde difficile sit determinare in particularibus casibus, an hæc circumstantia sit in illis specialiter explicanda.

Hinc etiam si conjugatus cum conjugata, Deo dicatus cum Deo dicata peccet aut peccare desideret, explicanda est non solum circumstantia personæ peccantis, sed etiam personæ circa quam peccatum versatur. Nam conjugatus facit duplicem injuriam, scilicet uxori propriæ & marito complicitis. Similiter Religiosus transgreditur votum proprium, & concurrat ad frangendum fœdus alterius cum

Deo; ubi est duplex specie juxta aliquos, aut saltem duplex numero juxta alios perfidia & sacrilegium.

Fuit quoquē inter aliquos controversum, an commercium Sodomiticum, vel cum bruto, habeat inde specialem malitiam in confessione explicandam, ultra malitiam generalem peccati contra naturam. Sed sinè controversia dicendum, quod sic, cum communi sententia, quam tradidimus 3. Parte Tract. 2. diff. 2. q. 3. & novissimè probavit Alexander VII. damnans ut minimum tamquam scandalosum sequentem articulum: *Mollities, Sodomia & Bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infima, ideoquē sufficit dicere in confessione, se procurasse pollutionem.*

De multis autem aliis particulariter controvertunt Doctores, an circumstantia *Quid* mutet in eis speciem, sitquē explicanda in confessione: prout v.g. controvertunt, an specificanda sint mala, quæ proximo ex odio desiderantur, peccata de quibus quis se jactat, seclusâ complacentiâ de illis (hâc enim suppositâ, conveniunt debere explicari) errores speciales contra fidem, diversæ blasphemiæ in Deum & Sanctos, diversi gradus, jure saltem merè ecclesiastico prohibiti, affinitatis & cognitionis carnalis (de cognatione enim spirituali est aliud) & sic de cæteris. In quibus etiam plurimum attendenda est conscientia operantis, qui frequenter in similibus peccat peccato speciali, vel non peccat, conformiter ad suam existimationem.

Ad Circumstantiam *Quid* revocari etiam solet effectus consequens actionem: qui si bonus sit, & advertatur operis laudabilitas inde proveniens, opusquē ideo fiat, & consequenter effectus intendatur plurimum facit ad bonitatis & meriti augmentum: idquē æqualiter sive effectus re ipsâ sequatur, sive non. Quâ ratione illi, qui zelo salutis animarum prædicant, non minùs merentur, quamvis per accidens auditores se non convertant. Quod indicat Apostolus 1. ad Cor. 3. *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem;* scilicet sive sequatur fructus, sive non. Idem est de eo, qui pro fide suscipit vulnera letalia, etsi mors non sequatur.

Similiter effectus malus directè intentus indubiè auget malitiam, vel actionem malam reddit: cum tunc sit objectum directè volitum. Immo effectus per se consequens, etsi directè non intendatur, idem præstat, modò saltem aliquammodo sit prævisus: tunc enim censetur interpretativè volitus in causa, cui per se conjungitur. Hinc etiam peccatur peccato scandalii, dum opus aliquod est alteri occasio peccati, etsi ex libera alterius voluntate secuturi. Facile tamen quis excusatur, quò minus actionem inficiat effectus, præsertim per accidens aut ex libera alterius voluntate secuturus; accedente nimirum sufficienti causâ prudenter dijudicandâ ex gravitate effectus & ratione connexionis cum actione: nam tali casu non censetur voluntas illum effectum velle, sed

73. *Simile quid servandum in peccatis contra naturam.*

74. *De multis tamen in particulari est controversia.*

75. *Eventus consequens directè intentus confert ad bonitatem & meritum.*

76. *Intentus saltem interpretativè etiam ad culpam.*

sed tantum permittere. Unde non peccat mulier honeste se ornans, etsi inde aliqui ex sua pravitate sumant occasionem ruinæ: uti nec is, qui iusta de causa petit mutuum ab usurario. De quibus plura in materia de Scandalo.

§. III.

De Circumstantia Ubi.

77. Ubi seu locus interdum tribuit primam seu substantialem malitiam.

78. Interdum novam malitiam addit.

Circumstantia loci sacri non omnibus peccatis tribuit malitiam sacri legii.

CIRCUMSTANTIA Ubi denotat locum in quo peccatum committitur. Et quidem ex ratione loci potest actus quandoque desumere malitiam primam sive substantialem, quando scilicet actus alioquin est licitus: v.g. celebratio missæ in loco profano, exercitium judiciorum forensium in Ecclesia, abductio violenta rei à loco sacro contra Religionem loci. Unde respectu talis peccati Ubi non est circumstantia, sed ratio essentialis ac specifica: etsi sit circumstantia actus considerati secundum suum proprium & physicum objectum.

Proprie circumstantia loci est, quando actus alioquin malus committitur in loco sacro contra reverentiam ei debitam: hinc enim accedit nova species malitiæ, nempe sacrilegii, actibus illis malis, qui specialiter prohibentur fieri in loco sacro ob reverentiam ejusdem: ut sunt effusio voluntaria & peccaminosa seminis, homicidium, effusio notabilis & peccaminosa sanguinis, sepelitio non baptizati, aut excommunicati non tolerati in loco sacro: per quos actus locus sacer polluitur seu violatur. Similiter furtum est sacrilegum, non tantum si res sacra rapiatur, sed etiam si in loco sacro etsi res non sit sacra; modò saltem ad locum sacrum aliquo modo pertineat, v.g. quia tradita seu commendata in custodiam Ecclesiæ, aut commodata ad usum ejusdem; prout limitat *Coninck, Diana* & alii. Et hæc locum habent, etiam quando quis solâ mente consentit in ejusmodi opera in loco sacro perpetranda. Secus est, si in Ecclesia existens habeat voluntatem ista patrandi, v.g. fornicandi, extra Ecclesiam. Quamvis enim *Joannes Medina* (quem sequitur noster *Poncius diff. 46. n. 84.*) existimaverit etiam cætera peccata commissa in Ecclesia contrahere specialem malitiam sacrilegii, etiam gravem, quando peccata sunt gravia, idque velut ex natura rei contra reverentiam loci Deo dicati: hoc tamen caret fundamento, & repugnat communi sensui Doctorum & praxi Confessariorum: quidquid sit de veniali aliqua irreverentia contra sanctitatem loci, in confessione minimè explicanda, quæ facilius admitti posset in peccatis præsertim externis admissis in loco sacro; cum etiam confabulationes in Ecclesia factæ reprehendantur. Saltem aliqui voluerunt tactus inhonestos, præsertim valde impudicos, item percussionem gravem, etiam sine sanguinis effusione, habere specialem malitiam sacrilegii, quando fiunt in loco sacro. Sed non satis solidè: cum non extet specialis Ecclesiæ prohibitio. Fatendum tamen frequenter in istis actibus, saltem

interioribus, reperiri malitiam sacrilegii; quatenus adest periculum effusionis seminis vel sanguinis.

§. IV.

De Circumstantiis Quando & Quomodo.

CIRCUMSTANTIA Quando indicat tempus, quo opus committitur. De illa, quod ad bonitatem actus attinet, nihil specialiter est dicendum. Quod autem attinet ad malitiam, Nonnulli opinati sunt omne peccatum mortale commissum in die festo ita inde aggravari, vel potius induere novam speciem malitiæ contra sanctitatem diei, & cultum divinum tali die præscriptum, ut debeat in confessione necessariò explicari. Quod aliqui limitant ad atrociora quædam peccata, & solemniores seu sanctiores dies, puta Paschatis aut unius ex tribus præcedentibus, vel ad diem Communionis. Sed oppositum est commune apud Doctores, & in praxi apud Confessarios: eò quod, etsi supposita certorum dierum consecratione appareat aliqualis irreverentia aut saltem incongruentia, non tamen ex natura rei inde sequatur notabilis aut in confessione explicanda. Advertunt tamen aliqui in raris quibusdam circumstantiis irreverentiam hanc posse adeò esse notabilem, ut attingat peccatum mortale: ut si quis die veneris sancto vellet publicos ludos & spectacula publica exhibere, sicut in bacchanalibus, aut si quis immediatè ab altari iret ad fornicandum. Qua in re attendendum est ad existimationem seu practicum judicium ipsius pœnitentis, quod pro tunc habebat. Constitat quidem ratione temporis constitui per se & primariò quædam peccata, v.g. non audire sacrum, non vacare ab operibus servilibus, non jejunare, non confiteri, non communicare tempore statuto; celebrare divina tempore interdicti, aut missam extra statuta tempora. Sic tamen tempus non est circumstantia accedens peccato seu operi quatenus peccaminosum est, sed differentia peccatum per se primò constituens.

Circumstantia Quomodo indicat modum quo opus committitur, signanter intensionem & vehementiam ejusdem, ac extensionem seu durationem: etsi hanc Aliqui revocent ad circumstantiam Quando; quod parum refert.

Nec dubium est, quin ex fervore & intensione crescat actus bonitas, uti meritum: cum ibi plus sit de actu voluntario & bono, cujus singuli gradus sunt boni vel meritorii. Idem est de augmento malitiæ & demeriti in actu malo. Quamvis satis constet hinc non mutari speciem: cum intensio actui intrinseca adferat bonitatem vel malitiam ejusdem planè rationis.

Idem similiter est de actus duratione: quamvis enim substantia actus non varietur, communi tamen judicio melius & laudabilius est in actione honesta aliquo tempore continuare, quam eam citò abrumpere: quemadmodum

79. Circumstantia temporis non addit novam malitiam notabilem nec præcedentem notabiliter auget.

Ex ratione temporis interdictum sumitur prima malitia.

80.

Intensio auget bonitatem & malitiam.

81.

Ubi & duratio.

ex opposito perseverare in opere malo est pejus. Unde sicut duo gradus intensivi sunt meliores uno, sic & idem actus duplicatò velut extensus; qui idcirco quodammodò æquivaleret actui bis repetito. Immo Varii qui docent circumstantias notabiliter aggravantes esse explicandas in confessione, idem docent de intensione & duratione, quando videlicet ordinarius modus in certo genere peccandi non parum exceditur. Sed & juxta alios sæpè est explicanda actus duratio, quando aliter de interruptione ac multiplicatione, adeoque de numero actus non potest ferri judicium.

82. *Ad circumstantiam. Quomodo adhuc alii modi operis reducuntur.* Ad hanc Circumstantiam etiam pertinet modus intrinsecus actus efficaciam aut inefficaciam: estque in confessione explicandum, utrum fuerit simplex complacentia, an verò desiderium operis. Similiter modus extrinsecè operi conjunctus huc pertinet; qui subinde addit specialem malitiam: uti violentia in furto constituit rapinam, violentia in oppressione scemina stuprum. Similiter si quis hominem interfectum discepat in partes, est feritas, & sic de cæteris. Unde quando nova malitia est mortalis, est quoque in confessione explicanda.

83. *Signanter modus peccandi est ignorantia.* Ad hanc denique circumstantiam reducitur modus peccandi ex ignorantia. Quæ quidem malitiam peccati aliquando ex toto tollit, aut venialem facit; & tunc non est actus in confessione explicandus; aut si pro securitate explicetur, omnino necessarium est hanc circumstantiam addere, nè judicium Confessarii notabiliter pervertatur. Si autem sit moraliter vincibilis aut crassa ignorantia, minuitur quidem peccati malitia; per se tamen non est explicanda juxta Doctores plerosque: quamvis Nonnulli oppositum sentiant, idque saltem sit consultius, utpote plurimum deserviens judicio Confessarii debite formando: immo quandoque per accidens necessarium ratione censurarum, aut stupiditatis consentis, qui nescit discernere, utrum ignorantia sit vincibilis.

§. V.

De Circumstantiis Cur, & Quibus Auxiliis.

84. *Circumstantia Cur denotat finem, à cuius qualitate pendet bonitas & malitia operis.* CIRCUMSTANTIA Cur significat finem seu motivum ob quod quis operatur, seu ad quod operans opus suum ordinar. Et quidem certum est bonitatem finis facere, ut opus alioquin non malum sit bonum, juxta illud vulgatum: *Cujus finis bonus est, ipsum quoque bonum est*: & consequenter opus cæteris paribus est melius, quò finis est melior.

Si verò finis sit malus, facit electionem operis ipsumque opus malum, etsi alioquin in se bonum foret. Sed quia tunc tribuit operi de se bono primam seu substantialem malitiam, non manet circumstantia ejusdem quatenus peccatum est.

Duplex est malitia in Si medium sive opus sit pravum, & dirigatur in alium finem etiam per se pravum opus

illud habet duplicem malitiam; adeoque explicandam in confessione, si utraque sit mortalis. Et hæc malitia finis quandoque est specie distincta, ut dum quis furatur propter fornicationem; quandoque solo numero, ut dum quis furatur uni equum, ut pergat ad expilandam domum alterius.

Si autem opus sit pravum, finis verò tantum venialiter malus aut indifferens, aut etiam bonus, nonnulli Doctores existimant equidem addere novam & specialem malitiam in Confessione explicandam; v.g. si quis furetur ad se vanè ornandum, vel etiam ad studendum, aut dandam alteri eleemosynam; vel omittat sacrum propter studium. Sed hoc absolute falsum est juxta alios Doctores communiter: neque enim homines sunt solliciti se accusare de fine, qui alioquin non est mortaliter malus. Et in morali æstimatione perinde est, sive quis furetur propter studium, sive propter finem intrinsecum furti, v.g. ipsam commoditatem habendi rem alienam: similiter sive quis omittat sacrum propter studium, sive propter otium sive alia de causa. Immo ex bonitate finis potius videretur malitia operis minui. Quamvis autem velle studere dum oportet audire sacrum, sit malum; non tamen, nisi quia omittitur sacrum: adeoque positiva actio studii, quæ est physicè commissio, induit formaliter eandem malitiam omissionis sacri: ac proinde sufficit dicere, se non audivisse sacrum, cum teneretur.

Circumstantia Quibus auxiliis significat media, quibus operans utitur, ad consequendum finem. Ex mediis autem non accedit actui nova malitia, nisi ipsa sint specialiter prohibita & peccaminosa: ut si quis furetur ad fornicandum, utatur auxilio dæmonis ad occidendum, aut etiam altero homine tamquam instrumento, quem proinde inducit ad peccandum. Alias media solum participant eandem malitiam finis. Quare non est opus dicere in confessione: paravi arma, assumpsi equum, perrexi ad certum locum, ibique occidi inimicum; sed sufficit dicere: occidi inimicum; nisi qualenus occasione diversorum actuum irreperit aliqua interruptio, quæ peccata numero distinguat. Immo etsi quis cæperit exercere actus externos de se non malos, sed ductus pœnitentiam non perficiat, seu non consummet opus malum, non tenebitur illos actus confiteri, sed sufficit dicere habui animum fornicandi, occidendi &c. Aliud esset, si actus externi etiam sint mali; v.g. tactus impudici: quamvis enim similes subsecuto actu consummato sufficienter in illo explicentur ad quem ex natura sua tendunt, & cum quo moraliter sunt unus actus; si tamen illud non subsequatur, oportet exprimere actus inchoatos de se malos aut certè naturam suam ultimum inter illos.

Si autem media sint mala, & finis bonus, actus illa respiciens malus est: cum finis bonitas non auferat turpitudinem objectivam mali medii; & consequenter nec turpitudinem actus

opere pravo ad finem per se malum directo.

Si finis bonus vel non graviter malus sit, non additur operi de se malo gravis malitia.

86. Media aliquando de se sunt specialiter mala.

Aliquando solum participant eandem malitiam finis, nec in confessione explicanda sunt.

87. Bonitas finis non tollit malitiam medii.

actūs respicientis tale medium. Alioquin si bonitas finis posset tegere turpitudinem obiectivam pravi medii, & consequenter malitiam actūs interioris, nullum erit crimen adeo enorme, quod ob honestum finem nequeat amari. Hoc autem per se statim absurdum apparet, & repugnat Apostolo ad Rom. 3. dicenti, habere justam damnationem illos, qui ajunt: *Faciamus mala ut veniant bona*. Ita communissimè Doctores contra Auctorem Operis imperfecti Homil. 19. in Matthæum.

Nec obstat illud Matth. 6. *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit*. Nam juxta plurimos Doctores per oculum intelligitur cor hominis, quod si fuerit in cælum erectum, & à terrenis cupiditatibus liberum, totum corpus reliquarum affectionum & actionum erit luce justitiæ fulgens: si autem fuerit avaritiâ, ambitione, aliisque terrenis cupiditatibus excæcatum, anima tenebris peccatorum involvetur. Quod si per oculum cum Augustino intelligatur ipsa intentio, sensus est: si fuerit pura intentio, soli Deo, non vanitatibus intenta, quidquid ex ea operamini, bonum est. Subintellige, si aliundè non sit defectus; prout Pharizæis non deficiebat mediorum, sed sola finis bonitas.

88.
Quamvis
aliquo mo-
do illam
minuat.

Petes I. An bonitas finis saltem minuat malitiam operis & intentionis? v.g. an furtum commissum ad dandam eleemosynam sit minus peccatum, quam si communi modo committatur? Item, an sit minus peccatum mentiri ut salvetur respublica, quam si fiat ex nullo fine honesto; idquæ cæteris paribus? Resp. Aff. cum Doctoribus passim contra Nonnullos. Colligitur ex August. lib. contra mendacium c. 8. *Pejor est, qui concupiscendo, quam qui miserando furatur*. Et infra: *In suo genere aliis ejusdem generis peccatis leviora sunt, quæ bono animo videntur admitti*. Nec sibi contradicit l. 50. Homiliarum Homil. 7. quæ est Sermo XV. in appendice, dicens: *Nam etiamsi totum tribuat pauperibus quod abstulerit, addit potius peccata sua quam minuat*. Agit enim de excusante se, quod rapuerit alienum, ut eleemosynam daret, docens addi seu aggravari potius peccatum per hoc quod ablatum postea alienetur donatione factâ pauperi, sicquæ pejori loco constituatur; sicut si equus furtivus postea occideretur, vel domus injustè detenta incendio vastaretur: cum è contrâ staret obligatio continua restituendi ablatum in locum pristinum. Non autem furem tali intentione furantem comparat cum eo, qui furatur ut ipse consumat, quasi prior gravius peccet; quod nec alii admitterent.

89.
Quod in-
stinctus co-
munis suadet.

Colligitur etiam ex sensu communi: quilibet enim ex instinctu quasi naturali judicat se minus peccare si dicat mendacium officiosum pro salute reipublicæ, quam si dicat ob recreationem. Undè & inter homines minus offendunt, qui bono fine aliquid, etsi deordinatum & in se malum agunt.

Ratio est: quia ejusmodi homines ostendunt se multò minus interpretativè affici malitiæ, sed potius quodammodo honestati; cum ideo præcisè admittant malitiam, quatenus apprehendunt rem malam ut utilem ad bonum sive honestum finem. Addit Vasquez, quia quod amatur ut medium, censetur minus voluntarium, adeoque minus malum, quam si propter se. Hæc tamen ratio (cujus se inventorem innuit idem Vasquez) probat id efficere finem, non quia bonus est, sed quia finis est: adeoque æqualiter competeret fini indifferenti minuere malitiam desumptam ex medio. Immo idem competeret fini specialiter malo, v.g. fini adulterandi, qui saltem minueret æqualiter specialem malitiam medii, v.g. furti, utpote minus voluntariam juxta rationem jam allatam.

Non sequitur tamen malitiam totam quandoquæ tollendam esse ex bonitate finis optimi: quia numquam tollitur substantia voluntarii affectūs erga objectum malum, quæ remanente etiam manet substantialis malitia; cum ratio dicat, non esse facienda mala ut eveniant bona. Undè hæc malitiæ diminutio est velut accidentalis.

Petes II. An & qualiter intentio aliàs bona vitietur per pravam electionem? Resp. propriè loquendo intentionem non vitari præcisè per subsequenter electionem, sed per ipsum medium pravam. Undè est à principio mala, si tale medium tamquam circumstantiam respiciat; hoc autem fit non solum quando intentio expressè fertur in finem bonum per prava media consequendum, v.g. si quis intendat dare eleemosynam per acquirenda ex furto: verum etiam quando est in confuso determinata ad quævis media, tam bona quam mala. Et sic mala foret intentio quæ quis vellet obtinere beneficium per quodcumquæ medium: nam vi talis intentionis animus est affectus ad quodlibet medium etiam rationi repugnans, illudquæ est paratus admittere, si aliter beneficium nequeat obtinere.

Si verò intentio finis honesti respiciat media solum in confuso, non cogitando de hoc vel illo medio, intentio erit bona ab initio, utpote respiciens objectum honestum ejusdemquæ honestatem, quod nullâ circumstantiâ extrinsecâ vitante afficitur: objectum autem honestum sepositis aliis est sufficiens ad tribuendum objectivè actui bonitatem. Quod si postea subsequatur electio pravi medii, v.g. si quis primò intenderit dare eleemosynam, & postmodum eligat furari ut eam tribuat; hæc electio non debet imputari intentioni, quæ cum sua tota honestate jam præcessit, sed ipsi voluntati ex sua libertate eligenti malum medium; quod tamen non exigebat intentio, immo quod ad honestatem ab ea intentam non conducit, sed eam potius destruit.

Sed quid si appareat unicum, idquæ inhonestum medium hic & nunc esse necessarium ad finem bonum obtinendum. Resp. si id sciatur ab

Et ratio.

90.
Intentio de-
terminata
quomodolibet ad me-
dia mala,
est ab initio
mala.

Respicienti
autem me-
dia planè in-
confuso cen-
setur ab
initio bona.

91.
Quid di-
cendum si
appareat
tur ab

necessitas
unici medi
inhonesti.
tur ab initio, intentio erit ab initio mala, non ob pravitatem supervenientis electionis, sed ob pravitatem medi, in quod tunc censeretur ferri ipsa intentio, cum ferretur in finem tamquam obtinendum malo medio, utpote necessario. Si autem ab initio id penitus ignoretur, talis intentio foret undequaquæ honesta, & prava electio non sequeretur ex vi talis intentionis: sicut enim hæc ab initio non potuisset sub motivo honestatis elici, sic nec conservari, si accedat cognitio necessariæ connexionis finis cum medio pravo.

92.
Malitia
primaria
actus inter-
ni desumi-
tur ex fine:
Petes III. Quæ malitia sit primaria & principalior in actu, quando & finis est malus, & medium specialiter malum? Resp. in actu intentionis malitia desumpta ex fine est primaria; cum finis sit primum & directum obiectum intentionis: immo & in actu interiori electionis videtur eadem malitia esse principalis; eò quod finis etiam specificet principaliter actum electionis tamquam obiectum formale. At in opere ipso exteriori, quod est medium electum, malitia desumpta ex medio est principalior, v.g. malitia furti in furto patrato ad adulterandum: illa enim est operi externo velut intrinseca & per se connexa; estque eidem operi per accidens, quod in alium finem extrinsecum, quo carere poterat, referatur.

93.
Electio me-
di specialiter
boni habet
dupli-
cem bonita-
tem, medi
& finis.
Petes IV. Utrum quando finis per se bonus est, & medium quoque specialiter bonum, electio talis medi habeat duplicem bonitatem formalem, medi videlicet & finis? Resp. Aff. cum Cajetano, Curiel, Prapósito, Wiggers & aliis communiter contra Vasquez & plures alios ab ipso citatos, qui existimant habere solam bonitatem formalem finis.

Probatur I. quia nisi ad bonitatem electionis specialiter conduceret bonitas medi, quodcumque medium non malum eligeretur, bonitas & meritum electionis proposito eodem fine essent æqualia: sed hoc est falsum; ergo &c. Probatur minor: quia melius est ex eadem v.g. charitate eligere martyrium, quam jejuniū unius diei: & oppositum apparet plusquam falsum; quamvis non defuerint Quidam, qui tale inconveniens deglutirent.

Nec dici potest, id fieri ratione majoris difficultatis, non autem novæ bonitatis in medio: nam in primis medium difficilius non augeat meritum, nisi quatenus augeat bonitatem. Unde si ipsum in se sit honestius, etsi facilius, melius agit, qui illud eligit. Immo potest medium ex se indifferens esse difficillimū, & tamen electio illius non esset idcirco melior.

Non potest etiam dici id fieri; quia medium est utilius: nam ista utilitas est in ipso medio ratione suæ honestatis, ergo non ex fine, qui est idem, sed ex medio desumitur excessus ille bonitatis; utique specie distinctæ: cum ipsum medium & bonitas illius obiectiva sint specie distincta à fine ejusque bonitate obiectiva: si enim major medi bonitas det majorem bonitatem, bonitas distincta specie dabit distinctam specie.

Herincx Sum. Theol. pars II.

Probatur II. quia electio bona ex fine potest simul tendere in medium honestum propter honestatem ejusdem, quatenus operans advertit hanc esse utilem ad honestatem finis; prout oratio quatenus honesta est utilis ad placandum Deum, contritio ad reconciliationem peccatoris cum Deo &c. Quo casu talis electio erit conformis rationi, quatenus respicit finem, & simul erit conformis quatenus est electio talis medi: quæ sunt diversæ conformitates, adeoque bonitates.

Nec obstat, quod obiectum honestum debeat appeti propter se: nam etiam ipsum medium tali casu appetitur propter suam bonitatem; quamvis, quia honestas obiectiva ejusdem conducit ad aliud, referatur conformiter rectæ rationi ad idem. Quare sufficit honestatem aliquam appeti ultimæ; cum quo potest alia honestas directè appeti, in qua tamen non sistitur. Gratis autem dicitur: requiri, ut quælibet honestas obiectiva tribuens actui bonitatem appetatur ultimæ. Adde probabiliter eundem actum posse tendere in medium honestum, quia in se amabile & honestum est, & simul quia utile ad finem honestum, sic ut idem actus habeat duo motiva partialia invicem non subordinata, adeoque partim sit intentio, partim electio: quo posito est clarum talem actum habere duplicem bonitatem.

Q U Æ S T I O X.

An & quomodo bonitas moralis dependeat à conformitate cum voluntate divina?

NOTA I. voluntatem Dei aliam esse beneplaciti, quæ verè & formaliter est in Deo: aliam esse signi, quæ est signum alicujus voluntatis in Deo existentis; cujusmodi est præceptum, prohibitio, permissio, consilium & operatio. Voluntas beneplaciti alia est omnino simplex complacentia respiciens obiectum sine ordine ad existentiam; alia cum ordine sive absoluto sive conditionato tendens ad existentiam obiecti. Et quidem si voluntas divina omnibus consideratis aliquid absolute velit, dicitur consequens; eaque semper impletur: si autem solum velit, quantum est de se, vel consideratâ unâ ratione boni, & non omnibus, dicitur antecedens. Quidam tamen illam voluntatem vocant antecedentem, quam habet Deus ex se, nullâ ex nobis occasione suppositâ; consequentem verò, quam Deus habet suppositâ occasione ex nobis. De quibus latius agitur in Tract. de Deo Uno disp. 7. q. 5.

Nota II. dupliciter nos posse aliquid vel-
le, efficaciter videlicet & ineffaciter. Deinde voluntatem nostram posse tripliciter cum divina conformari. Primò in voluto materiali, volendo idem obiectum, quod Deus vult. Secundò in voluto formali, volendo aliquid sub eodē motivo & ratione, quâ Deus idem vult. Tertiò volendo id, quod Deus cupit nos vel-

94.

Qua tenet
dit sufficien-
ter in ho-
nestatem
propriam
medii, etsi
non ulti-
matè.

95.

Multiplex
divisio di-
vine vo-
luntatis.

Triplex
conformitas
voluntatis
nostræ cum
divina.

le; quam conformitatem appellare solent in genere causæ efficientis. Cupit autem Deus nos aliquid velle sive approbando, sive consulendo, sive præcipiendo. A quo posteriori conformitatis modo incipiendo

96. *Debet voluntas nostra conformari divini præcipienti.* Dico I. Certissimum est voluntatem nostram teneri velle id, quod Deus præcipit ut velimus: nam per voluntatem divinam præcipientem injicitur voluntati creatæ obligatio, & defectus hujus conformitatis est rectæ rationi contrarius, immo constituit peccatum, quod nihil est aliud quam defectus voluntarius à lege, seu præcepto superioris. Unde ad hoc ut voluntas creata non peccet, debet conari ad id, quod divina voluntas præcipit, etiam si id faceret tentando, nec volendo ut opus sequatur; prout Abraham ex voluntate divina erat obligatus ad volendum occidere Isaac, quamvis Deus noluerit occisionem sequi, sed tantum voluerit Abraham conatum & obediensem voluntatem.

Non tenetur conformari consuli vel approbanti. Non obligatur tamen voluntas creata velle, quod Deus eam velle cupit consulendo; prout consulti amplecti consilia evangelica: nam per consilium res ita proponitur, ut, si absit contemptus, libera relinquatur, adeoque citra culpam possit fieri vel omitti. Multò minùs obligatur velle, quod Deus tantum cupit approbando ut minus bonum. Sic non tenetur quis relictâ virginitate amplecti statum matrimonii, quem Deus approbat quidem ut bonum, tamen ut minus bonum, & majoris boni impeditivum. Nihilominus, cum divina voluntas sit certissima & rectissima regula, voluntas creata illius ductum sequens necessariò est bona, quamvis divina voluntas sit tantum approbans aut consulens.

97. *Nec in volito formalis.* Dico II. Voluntas creata non obligatur se semper conformare voluntati divinæ in volito formali positivè; cum non obligetur positivè velle omnia quæ vult Deus, multò minùs sub eadem ratione, sed possit ab omni actu quandoque abstinere. Immo, etiam si aliquid velit, non est necesse, ut id velit sub eodem motivo, quo vult Deus: tum quia particulares rationes, quas habet Deus, sunt homini frequenter ignotæ: tum quia Deus omnia vult propter suam bonitatem, & tamen non statim peccat, qui non operatur ex motivo charitatis: tum quia nullibi extat ejusmodi præceptum aut obligatio. Quin immo voluntas creata potest esse honesta, etsi desit ei præfata conformitas: cum ad honestatem sufficiat motivum quodcumque honestum, etsi diversum ab eo quod habet Deus. Quamvis sub ratione quadam generali ad bonitatem nostræ voluntatis requiratur aliqua conformatio in volito formali, quatenus sicut divina voluntas semper habet rationem honestam, sic & nostra habere debeat, ut sit bona. Non potest etiam voluntati creatæ displicere ratio sub qua Deus vult obiectum, sive voluntate antecedente, sive consequente; cum sit justissima & rectissima. Quin immo positivè se illi conformare est pluri-

mum laudabile, eamque approbare, saltem in animi præparatione, tenemur.

98. *Vii nec semper in volito materiali.* Dico III. In volito materiali similiter non tenetur voluntas creata semper se positivè conformare divinæ voluntati; cum plurima Deus velit, ad quæ volenda nos non obligat, circa quæ proinde, velut ad nos non spectantia, possumus nos habere negativè. Quare solum obligamur conformari positivè in volendis illis, quæ Deus sic vult, ut etiam præcipiat nobis eadem velle.

Advertendum autem, quod quando obiectum divinæ voluntatis permittentis est malum culpæ, nullo modo possumus velle id, quod Deus vult permittere: sic enim vellemus malum culpæ. An autem desiderare possumus peccati proprii permissionem, vide dicta p. i. Tract. i. disp. 8. n. 38.

In quo voluntas nostra divina laudabiliter conformatur. De cætero laudabile est conformare se in omnibus divinæ voluntati, etiam quoad volitum materiale, seu quoad rem quam vult fieri, dummodò id fiat sub ratione bona, quæ à Deo est volitum. Prout sese divinæ voluntati Beati conformant, & conformavit ipse Christus. Quâ ratione Sancti in hac vita consecuti sunt magnam animi pacem sese in omnibus submittentes sanctissimæ Dei voluntati & providentiæ. Ratio est: quod divina voluntas sit rectissima & justissima. Unde sic potest quis se conformare divinæ voluntati de damnatione proprii parentis & proximorum punitione, & generaliter omnia mala, exceptis malis culpæ (quæ Deus non vult) laudabiliter sibi & aliis velle, quatenus considerantur tamquam volita à Deo. Nisi quod aliquando possit subesse periculum, nè animus sibi inordinate affectus, aut contra alios exacerbatus suam potius utilitatem aut proximi malum quærat, quam divinam voluntatem. Interdum etiam non est nobis licitum velle efficaciter, seu procurare ea, quæ Deus vult: is enim tamquam judex & Dominus supremus potest plerumque velle & facere quæ sine jussu & auctoritate ipsius nos exequi non possumus, v.g. morbos, mortem, aliasq; ærumnas proximo inferre &c. quamquam in his tamquam obiecto à Deo justissimè volito & faciendo licitè placeamus nobis ipsis. Quemadmodum & Sancti in cælo desiderant, & lætantur, cum viderint vindictam peccatorum, quatenus à divina justitia decretam.

99. *Immo conari nequit ad oppositum illius, quod inde penderet planè & absolute Deus vult.* Dico IV. Voluntas non potest discordare à divina seu eidem adversari in volito materiali, quando Deus noscitur aliquid absolute velle independenter ab arbitrio hominis, adeò ut non possit efficaciter velle oppositum, aut ad illud conari: hoc namque foret stultum & irrationabile. Immo sicut perjurus adducendo Deum in testem falsitatis facit, quantum est in se Deum mendacem: sic talis, quantum est ex parte sua, facere conaretur Deum mutabilem aut impotentem; quod est impium. Hujusmodi obiecta à Deo volita sunt creatio mundi, variatio temporum anni, prima vocatio,

vocatio, & similia quæ Deus ex se absolute vult, independenter à causa secunda. Similiter illa, quæ quidem vult occasione ex creaturis accepta; hæc tamen supposita, vult absolute & inevitabiliter, ut mortem hominum corporale resurrectionem mortuorum, æternitatem pœnæ &c. Unde non possumus in oppositum conari orando pro salute damnatorum, pro justificatione peccatoris sine dispositione prævia &c.

100. Si tamen huiusmodi voluntas Dei non sit nota, possumus in oppositum conari. Sic recte declinamus ægritudines, egestatem, regnorum devastationem, & alia Dei flagella: quia non constat Deum absolute velle ut illa patiamur, sed præsumere possumus tantum velle sub conditione, nisi hominum industriâ, precibus, aut emendatione vitæ avertantur; quâ conditione posita, etiam ipse Deus eadem non vult: vel si divinâ voluntate sint posita, dependenter tamen à nostra voluntate aut industriâ vel precibus continuantur. Et sic videns domum suam comburi, etsi fulmine tactam à Deo, potest impedire ulteriorem combustionem. Similiter, si ex voluntate Dei angelus vel inimicus profliget exercitum Christianum, possemus precibus aliisque mediis in oppositum laborare, nisi aliunde constaret de absoluta & immutabili voluntate Dei opposita. Similiter Sancti licite rogarunt ex divina inspiratione nonnulla providentiæ communi divinæ contraria: ut Josue, quod sol sisteret; Elias, quod pluvia tanto tempore cessaret &c. quia decreta communis providentiæ Dei non sunt ita absoluta, quin subinde pendeant aliquantulum à quorundam Sanctorum arbitrio.

101. Ex dictis colligitur I. Petrum, cui trina Christi negatio, adeoque voluntas ad illam concurrendi erat à Christo prædicta, potuisse, immo debuisse conari ad fugam illius peccati, & consequenter ut non impleretur prædicta Dei voluntas: alioquin enim fuisset perplexus, & peccasset necessariò, hinc obligatus non resistere divinæ voluntati, inde obligatus vitare peccatum; quod vitare non poterat, nisi adlaborando ut concursus à Deo volitus non poneretur. Ratio à priori est: quia talis Dei voluntas dependet à voluntate hominis peccantis, sicut & præscientia ipsaque Dei revelatio; adeoque non fit conatus, ut voluntas supposita & manens non impleatur, sed potius ut posita non fuerit; prout posita non fuisset si debitus conatus ex parte voluntatis humanæ in tempore fuisset adhibendus.

Colligitur II. eum cui per revelationem certò constaret (prout absolute loquendo constare posse docent communius Doctores) sua damnatio ob futurum finale peccatum, adhuc posse & debere modis omnibus impedire, nè damnatio sublequatur; cum divina voluntas damnandi sit dependens à futuro peccato finali, & posterior eodem, quod talis homo posset & deberet cum Dei gratia vitare, adeoque & consequentem damnationem. Quare etiam considerare deberet beatitudinem, non quidem in

sensu composito seu supposita Dei revelatione futuram, sed possibilem, immo certò futuram, si media, quæ potest, & adhuc obligatur adhibere, adhibeat. An autem dicendus esset propriè adhuc posse & debere sperare, videri potest quæstio de nomine; de qua in *Tract. de Virtutibus Theologicis*.

Nec obstat prædictis, quod August. 21. de Civit. c. 24. dicat: Si de aliquibus ita Ecclesia certa esset, ut qui sunt illi etiam nosset, qui licet adhuc in hac vita sint constituti, tamen prædestinati sunt in æternum ignem ire cum diabolo: tamen pro eis non oraret, quam nec pro ipso. Nam (omissa responsione Arriaga explicantis hæc verba de oratione non conditionata, seu quantum est ex parte orantis efficaci; & alterâ nostri Felix dicentis, quod quidem orare posset, tamen ob inutilitatem ad finem salutis de facto non oraret) dico Augustinum loqui quidem de reprobis adhuc vivis, at de oratione fundenda pro ipsis jam ut talibus cognitis, postquam in termino constituti sint; ut satis colligitur ex scopo Augustini, & iis quæ subdit; Si qui autem (inquit) usque ad mortem habebunt cor impænitens, nec ex inimicis convertentur in filios, numquid jam pro eis, id est, pro talium defunctorum spiritibus, orat Ecclesia? &c. Alioquin constat non esse æquam Diaboli, & reproborum adhuc viventium sortem: tum quia pro his salubriter postulatur sanctitas temporanea, multorum peccatorum fuga, aliaque beneficia: tum quia Ecclesia, etsi noverit esse plurimos reprobos, tamen generali prece etiam his salutem postulat: tum quia ipse Christus, qui eos noverat, sacrificium cruentum, pro eorundem etiam salute obtulit, ac in cruce pro crucifixoribus ipsoque traditore reprobo oravit.

Dico V. Voluntas nostra potest tristari, eique potest ineffaciter displicere volitum divinum materiale, sive quod Deo placet, aut quod facit, vel fieri præcipit: sub alia tamen ratione, quatenus nimirum est malum disconveniens aut molestum naturæ nostræ, personæ sanguine junctæ &c. prout nobis displicent ærumnæ, ægritudines & similia mala propria vel amicorum. Patet exemplo Davidis & Pauli, qui scientes esse voluntatem Dei, ut adhuc viverent, dicebant, ille quidem Psal. 119. *Hæu mihi, quia incolatus meus prolongatus est*. Iste vero ad Philipp. 1. *Coarctor autem è duobus, desiderium habens dissolvi & esse cum Christo &c.* Immo ipsi Christo ineffaciter displicuit mors eidem à Patre præcepta, quando dicebat Matt. 26. *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Et: *Transseat à me calix iste*. Patet II. quia alioquin non liceret alicui tristari de morte patris, quæ est à Deo volita, aut peccatori de carentia gratiæ divinæ. Ratio est: quia talis voluntas inefficax ex nullo capite est prohibita. Deinde verè non est contraria divinæ voluntati; cum etiam ipse Deus (in quo tamen nulla est contrarietas voluntatum) sæpè efficaciter aliquid velit, cujus oppositum ob aliam rationem ineffaciter desiderat. Unde inefficax

102. An Ecclesia oraret pro reprobo ut tali cognito. Discutitur locus diffinitis Augustini.

103. Qualiter displicere possit voluntati nostræ, quod divina placet.

ista voluntas in homine non est etiam contraria divinæ voluntati, sed eidem potius consona, tamquam effectus quidam à divina voluntate permissus, immo & approbatus, si nitatur honestâ ratione. Displicentia itaque & complacentia de eodem objecto materiali, ut sibi adversentur, debent illud respicere sub eadem ratione. Quo modo nobis displicere non possunt Dei voluntates & opera sub ea ratione, quâ à Dei providentia disponuntur, v. g. punitio peccatoris quatenus est actus divinæ iustitiæ, sed saltem in præparatione animi approbanda sunt.

Atque secundum hanc conclusionem intelligi seu verificari potest, quod habet *Augustinus Enchiridii c. 101.* *Aliquando bonâ voluntate homo vult aliquid quod Deus non vult..... Tamquam si bonus filius patrem velit vivere, quem Deus bonâ voluntate vult mori.* Rectè enim ex charitate seu pietate filiali desiderat filius, sive ignarus dispositionis divinæ, sive non, parenti vitam, sub tacita tamen submissione ad Dei voluntatem, ac de morte parentis quatenus ei malâ tristatur: immo hoc ipsum est etiam voluntas Dei. E contrâ (subdit *Augustinus*) fieri potest, ut hoc velit homo voluntate malâ quod Deus vult bonâ: velut si malus filius velit seu desideret, ex odio scilicet, avaritiâ aut simili motivo, mori patrem, velit hoc etiam Deus, ex motivo bono. *Tantum interest* (inquit idem S. Doctor) *quid velle homini, quid Deo congruat, & ad quem finem suam quisque referat voluntatem, ut aut approbetur aut improbetur.*

104.
Satis fit
nonnullis
objectioni-
bus.

Dices I. Deus reprehendit Samuelem 1. Regum 16. dicens: *Vsquequò tu luges Saul, cum ego projecerim eum nè regnet super Israel?* & tamen Samuel solum tristabatur de volito materiali. Resp. Deum non reprehendere luctum, sed solum instruere Samuelem, ei ostendendo

reprobationem Saulis à regno non tantum esse comminatoriam, prout Samuel intellexerat, sed absolutam, ut proinde in posterum desisteret Samuel ab orando & postulando oppositum, ut rectè *Lyranus*: aut certè, si reprehendatur luctus, hoc fieri, quia erat immoderatus; ut explicat *Cajetanus*.

Dices II. *S. Augustinus in Ps. 35. ait: Voluntas Dei est aliquando ut sanus sis, aliquando ut egrotas. Si quando sanus es, dulcis est voluntas Dei, & quando egrotas, amara est voluntas Dei, non recto corde es, Quare? quia non vis voluntatem tuam dirigere ad voluntatem Dei, sed Dei vis curvare ad tuam.* Ubi videtur improbare displicentiam de re à Deo volita. Resp. ipsum agere de eo, qui habet displicentiam de ipsa Dei voluntate seu divina dispositione, vel contra eam indignatur aut querulus est. At ei, cui displicet v. g. morbus quatenus naturæ contrarius, placet optimè & absolutè divina dispositio, ipseque morbus quatenus subest divinæ voluntati, cui talis adeò suam voluntatem committere supponitur, si perfectioni vitæ studeat, ut nè electionem quidem à Deo præsentandam sibi arrogare, sed totum divinæ electioni cum plena resignatione relinquere præoptaret.

Dices III. Qui vult contrarium ejus, quod vult Deus, optat, saltem implicitè, ut divina voluntas frustretur suo effectu. Resp. Neg. Ass. cum non velit absolutè contrarium illius, quod Deus vult, sed simplici aut conditionato affectu, quem divinæ Voluntati submittit, cum tacita saltem conditione, si Deo placeret, vel nisi aliter Deo visum esset: aut optat divinum decretum ea de re non fuisse positum: aut deniquè à divino decreto præscindit, & in illa præcisione considerando rem secundum se, desiderat simplici affectu v. g. ut pater non sit mortuus.

DISPUTATIO QUARTA.

De Conscientia, quæ est proxima regula actuum humanorum.

QUÆSTIO I.

Quid & Quotuplex sit Conscientia?

I.
Conscientia
interdum
tribuitur
voluntati.

CONSCIENTIA à Diversis diversimodè accipitur. Nonnulli enim sumferunt illam pro aliquo pertinente ad voluntatem, videlicet pro inclinatione illius ad bonum vel malum, aut operatione huic inclinationi conformi. Cui acceptioni videri posset favere vulgatus loquendi modus, quo quidam dicuntur esse bonæ vel malæ, peioris aut melioris conscientia; item quo conscientia dicitur mundari, quod est proprium voluntatis, quæ per peccatum coinquinatur, ut ad *Hebr. 9.* *Emundabit conscientiam nostram.* Rectè nihilominus hæc accommodari possent conscientia pertinenti ad intellectum. Quæ bona dici potest ratione bonæ voluntatis ex qua re-

sultat, quatenus nimirum est scientia & testimonium animæ, quo anima bene sibi conscia est, sibi què attestatur se bene vivere juxta Dei beneplacitum. E contrâ posset dici mala ob contrariam causam. Posset quoque emundari à peccatis, quatenus per fructus dignos pœnitentiæ fit, ut amplius peccata non sint objectivè præsentia seu non repræsententur in conscientia, quasi videlicet adhuc sint. Deniquè dici solet pœnitentem in Confessione debere explicare suam conscientiam, id est, peccata quæ in conscientia latent, Ubi conscientia sumitur pro operationibus, quæ sunt potius objectum illius.

Communitè proinde sumitur Conscientia pro aliquo pertinente ad intellectum. Quod & ipsa nominis ratio indicat: conscientia si quidem dicitur à scientia, quâ quis sibi conscius est eorum, quæ fecit aut facturus est, est-
què

Communi-
ter tamen
intellectus

quæ adeo scientia cum seipso, etsi exterius quis nil dicat; quasi cordis proprii scientia. Vel ita appellatur, ut significetur esse scientia cum applicatione principiorum ad particularem actionem, seu (prout loquitur S. Antoninus) ut sit concludens scientia, concludens scilicet quid in particulari agendum. Non rectè tamen confunditur cum Synderesi, quæ est habitus universalissimus principiorum moralium; videlicet quod bonum sit faciendum & malum fugiendum: nam synderesis vel dictamen rationis ab ea procedens non est satis determinatum & particulare, ut sit actionum nostrarum sufficiens regula & mensura; prout esse debet conscientia. Similiter habitus fidei vel scientiæ potius sunt habitus principiorum, & dictamina rationis ab illis procedentia sunt ipsa principia, ex quibus deducuntur dictamina proximè dirigentia actiones hinc & nunc licite aut illicitè exercendas.

Propriissimè itaque & usitatissimè ad sensum præsentis loci sumitur pro dictamine, quo intellectus iudicat actionem hinc & nunc esse exercendam aut fugiendam, seu licitam vel illicitam. Hoc namque dictamen est proxima regula dirigens actiones nostras: quod est proprium & primariū officium conscientiæ. Cum enim oporteret dari aliquam regulam, ut quisquæ sciret, an peccaret, nec nò, in occurrentiis quasi innumeris, nec esset alia, quam non plurimi sæpè invincibiliter ignorarent, assignavit Deus naturale dictamen proprii intellectus, quod à nemine ignoratur, ut sit regula actionum nostrarum; eaque immediata, utpote inter quam & actiones ipsas nulla alia tamquam proximior intercedit, immo quæ legem, præsertim divinam nobis applicat, adeo ut non aliter in opere sit peccatum formale contra legem, nisi quatenus lex ipsa relucet in conscientia operantis, & consequenter non sit tam attendendum ad conditiones actionum, prout sunt à parte rei independentes à conscientia operantis, quam prout eidem conscientiæ exhibentur. Eidem intellectus dictamini conveniunt ea, quæ ordinariè solent conscientiæ adscribi, nempe dictare, urgere, ligare: dictat enim opus faciendum aut omittendum, urget ut fiat vel omittatur, ligat seu obligat ut fiat seu omittatur. Huic igitur dictamini convenit ratio propriè dictæ conscientiæ. Soletque hoc iudicium seu dictamen dici practicè practicum; alia autem iudicia, ex quibus deducitur, quæquæ versantur circa antecedens syllogismi practici, dicuntur speculativa, vel speculativè practica. Ad hoc etiam dictamen revocantur quædam fluctuationes animi, ratione quarum intellectus hæret suspensus, ut vel nihil iudicet, vel iudicet non constare de veritate ad hoc ut de ipsa iudicium ferri queat; atque inde dicitur conscientia dubia.

3. Quamvis autem dictamen conscientiæ primariè respiciat actionem hinc & nunc faciendam, secundariè etiam respicit eandem jam factam seu præteritam, dictando bonam fuisse

vel malam; eique præbendo testimonium, ap-^{respiciat} probat illam vel improbat, & operantem ac-^{præterita.} cusat seu remordet, & condemnat, vel excusat seu defendit, & laudè dignum iudicat. Quo sensu de conscientia agit Apostolus ad Rom. 2. *Testimonium reddente illis conscientia ipsorum*, videlicet de jam factis; idque non solum in vita præsentis, sed etiam & potissimum *in die cum iudicabit Deus occulta hominum*, ut Apostolus subdit. Est quidem dictamen de præteritis proximè & immediatè speculativum, nec eatenus est regula actionum moralium, cum ad hoc deberet illas tempore vel naturâ præcedere. Mediatè tamen potest esse practicum, quatenus dum approbat factum incitat ad idem adhuc faciendum; vel quatenus accusat & reprehendit jam commissum, etiam dictat nè iterum comittatur, & urget ut culpa contracta per poenitentiam deleatur. Eatenus equidem respicit novum actum futurum seu faciendum, quem ut talem primariè respicere debet conscientia strictè dicta, de qua Auctores potissimum loquuntur, & varias quæstiones movent; quamvis, quia regula dirigens primariè faciendâ, potest etiam secundariè jam factorum rectitudinem aut deformitatem ostendere, dictamen de præteritis quoque soleat vulgò conscientia seu testimonium conscientiæ appellari, juxta illud 2. ad Cor. 1. *Gloria nostra hac est, testimonium conscientia nostra.*

Adverte, quod etsi conscientia potissimum sumatur pro dictamine seu iudicio actuali, possit tamen quoque sumi pro dictamine habituali; prout etiam sumitur à Scoto 2. d. 39. q. 2. n. 4. Ab eo denominari quis potest etiam in somno seu dum dictamine actuali caret. Et sic dicuntur esse rectæ conscientiæ, qui sunt habitualiter iusti & timentes Deum. Porro dictamen istud habituale non est unus aliquis habitus, qui dicatur conscientia habitualis; sed partim est ipsa vis potentiæ intellectivæ & innata dispositio, partim (in iis scilicet materiis & personis, circa quas & in quibus fuerit habitus acquisitus) multiplex habitus, aggregatione unus, uti scientia aliqua totalis dicitur una. Quamvis enim supponatur ex frequentatione actuum posse generari habitum, non tamen unum & eundem, quo in diversissimis materiis ex diversis principiis diversimodè iudicetur de his aut illis operationibus exercendis vel non exercendis.

Conscientia dividi solet in rectam seu infallibilem, erroneam, probabilem seu opinantem, dubiam & scrupulosam.

Recta est, quæ ex indubitatis principiis seu motivis ponit operationem, sicut à parte rei est. Et hæc est indubitata regula actionum moralium: cum actiones tali conscientiæ conformes certò & prout in re ipsa & objectivè spectantur, conformentur rectæ rationi, adeoque sint bonæ, similiter actiones ei contrariæ infallibiliter sint diffformes rectæ rationi, adeoque malæ. Quare de hac conscientia nihil dicendum est, de reliquis autem (quarum consideratio

deratio Confessariis est utilissima, immo planè necessaria) in sequentibus est agendum.

Q U Æ S T I O II.

De Conscientia Erronea.

6. *Quid conscientia erronea.*

CONSCIENTIA erronea dici potest, quæ ex ignorantia seu errore dictat aliquam actionem vel omissionem hîc & nunc esse licitam, quæ tamen à parte rei seu ignorantia seclusa non est licita; vel contrà. Cum enim intellectus noster non semper apprehendat, immo nec apprehendere possit objectivas rerum rationes, prout sunt in seipsis, iudicat frequenter de illis quodad convenientiam vel disconvenientiam earumdè cum natura rationali aliter, quàm à parte rei iudicandum fore constat.

7. *Non est licitum contra illam agere*

DICO I. Non est licitum agere contrà conscientiam erroneam, faciendo quod ipsa dictat esse illicitum, vel omittendo quod dictat esse præceptum. Ita unanimiter Theologi; quorum aliqui oppositum censent hæreticum. Undè peccat qui erroneè credit esse diem jejunii, & jejunium non servat.

Probatur ex Scriptura.

Probatur Conclusio I. Ex Apostolo ad Rom. 14. *Scio & confido in Domino Jesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei, qui existimat quid commune esse, illi commune est, id est, Christus quidem nihil commune fecit, seu nullos cibos prohibuit tamquàm communes & immundos (prout in lege veteri diversi cibi erant immundi & prohibiti) tamen illi, qui existimat, utique erroneè, aliquid esse commune seu immundum, reverà ei commune & immundum est. Undè subdit Apostolus: Qui enim discernit (scilicet inter cibos) si manducaverit, damnatus est, quia non ex fide (id est ex credulitate quod id liceat) Omne autem quod non est ex fide, peccatum est; id est, quod non est secundum dictamen conscientia, ut patet ex contextu, & explicant Patres ac Expositores communiter: quamvis S. Augustinus explicet de fide Christiana. Qui autem expositionem B. Augustini sequuntur, sic illam (teste Wiggers q. 19. n. 3. r. ad propositum applicant: qui per errorem adhuc arbitratur aliquos cibos esse immundos & prohibitos, & nihilominus manducat, peccatum committit, quia non ex fide, id est, quia non juxta directionem fidei Christianæ, quæ docet omnem ciborum differentiam per Christum esse sublatam: Omne autem quod non est ex fide, peccatum est, id est, peccatum esse ordinariè putandum est, quia scilicet absquè fide dirigente & adjuvante vix solet fieri opus ita omnibus numeris absolutum, ut nulla adhæreat vitiosa circumstantia. Atq; ita procederet Apostolus, quasi à communiter accidentibus generaliter loquendo.*

Adducitur etiam testimonium Apostoli ad Galat. 5. *Testificor omni homini circumcidenti se, quonià debitor est universæ legis faciendæ.* Quod debitum seu obligatio non nisi ad conscientiam potest reduci: cum reipsa Lex vetus jam tunc quodad obligationem certò expirasset.

Probatur II. Quia juxta primum principium morale non licet velle malum: qui autem operatur contra conscientiam errantem, vult malum judicatum ut tale, & consequenter voluntariè amplectitur malitiam. Quamvis enim objectum in se malum non sit, quia tamen ut malum repræsentatur, voluntas in illud tendens convincitur malitiæ affici; cum non feratur in objectum prout est in se, sed prout repræsentatur per intellectum: adeoque malitia objecti in seipso habet se planè materialiter, nec afficit voluntatem, nisi quatenus apprehenditur objecto conjuncta. Quare non aliter voluntas affectu tendit in malitiam, dum objecto re ipsa conjuncta est, quàm dum erroneè conjuncta putatur.

Dices: Qui operatur contra conscientiam errantem, operatur conformiter ad dictamen intellectus divini aliter de re judicantis: ergo non malè operatur. **Resp. Neg. Ass.** nam etiam intellectus divinus iudicat nos operari non posse contra dictamen nostræ conscientia. Et quamvis ipse de objecto actionis in se spectato aliter judicet, hoc tamen iudicium seu dictamen non est regula proxima nostræ actionis, adeoque eam justificare non potest, nisi mediante dictamine rationis cuiquè inditæ (quod est regula proxima) applicetur. Quare sic operans merè materialiter & velut fortuito operatur illud quod objectivè spectatum divina ratio approbat; & alioquin ex modo agendi tam paratus est ferri in illud quod divinæ rationi repugnat, quàm in illud quod eidem consonat: hoc ipsum autem est inordinatum, & divinæ rationi ac voluntati contrarium.

Ex dictis inferitur, quod discordare à dictamine conscientia etiam errantis sit aded intrinsecè malum, ut nec superior, nec ipse Deus per dispensationem tollere possit malitiam, quàm diu conscientia manet: quamvis possit Deus conscientiam erroneam tollere, & ad illam deponendam superioris auctoritas facile possit sufficere. Ratio est: quia per nullam dispensationem fieri potest licitum, ferri affectu in malum, utpote repugnans primo principio morali. Deinde non est intelligibile, ut, manente præcepto ejusquè propositione, licitè fiat oppositum; stante autem conscientia stat præceptum ejusquè propositio; cum ipsa conscientia præceptum proponat. Undè si subditus ægrotus, non obstante præcepto superioris de non audiendo sacro, existimet se manere obligatum, nec superiorem id posse permittere, peccat, si sacrum omittat. Similiter peccat Sacerdos excommunicatus celebrans, si, non obstantibus gravi metu & minis, existimet equidem practicè id sibi non licere. Idem est de similibus.

Petes I. An sit peccatum agere contra solâ conscientiam habitualement? v.g. an Petrus, qui hætenus erroneè credidit in die jejunii non licere serotinam collationem, peccet, si illam sumat, errore quidem nectum retractato, attamen illius planè immemor? **Resp. Neg.** cum

Docto.

Et primo principio morali.

Qualiter operans discernit intellectus divini.

Agere contra conscientiam est intrinsecè malum.

Non est peccatum operari contra

conscientia
verè habi-
tualem.

Doctoribus communiter contra Nonnullos:
nam habitualis conscientia nullo modo influit
in opus; adeoque non potest illud vitare.
Quare necessarium est actuale dictamen con-
scientiæ, quod saltem virtualiter maneat in
continua videlicet serie actuum ex illo origi-
nem ducentium.

10.

Non est ma-
gis speciale
peccatum
agere con-
tra consci-
entiam erro-
neam, quam
agere contra
conscientiam
veram.

Petes II. An opus factum contra conscien-
tiam erroneam contrahat ex hoc capite parti-
cularem malitiam. Resp. Neg. cum Doctori-
bus communiter contra Adrianum. Unde si
quis erroneè existimans esse diem jejunii non
jejunet, solum peccat contra abstinentiam aut
obedientiam, prout conscientia dicitur. Con-
firmatur: quia opus factum ex malitia contra
verum dictamen conscientiæ non habet spe-
cialem inde malitiam; ergo nec si fiat contra
dictamen conscientiæ errantis: cum erronea
conscientia ex se non adferat novam causam
malitiæ, quam non adfert verum de malitia
dictamen. Quare inferunt Doctores non esse
in confessione exprimendum, quod peccatum
sit factum contra conscientiam, sed sufficere,
quod ipsa peccati species & numerus expri-
matur. Adde non esse specialem obligationem
deponendi conscientiam errantem, sed eatenus
solum, quatenus est obligatio non omittendi
actum præceptum neque faciendi actum pro-
hibitum. Unde hoc periculo secluso non esset
obligatio specialis comparandi scientiam op-
positam. v.g. si quis infallibiliter toto anno
jejunet, non debet investigare quo die occur-
rant vigiliæ vel quatuor tempora. Idem est de
similibus. Itaque etsi ex conscientia vincibi-
liter erronea peccet, non tamen speciali pec-
cato, quo non peccaret, si scienter præceptum
violaret.

11.

Sed utrum
quod est pec-
catum ejus-
dem ratio-
nis ac eidem
virtuti re-
pugnans.

Petes III. Contra quam legem & virtutem
peccet agens contra conscientiam erroneam?
Resp. in genere loquendo agere contra jus di-
vinum naturale: sicut enim in genere hoc jus
dictat obediendum esse superioribus legitime
præcipientibus, sic etiam dictat non esse agen-
dum contra dictamen conscientiæ. In specie
tamen & particulariter peccatur affectivè con-
tra illam legem & virtutem, contra quam pec-
catur, si verum esset quod conscientia judi-
cat: nam ratio dictat peccatum quod fit con-
tra legem verè existentem, esse ejusdem ratio-
nis cum eo quod fit contra legem falsò puta-
tam existere. Similiter cum violatio virtutum
sit affectiva, voluntas affectu non minus vio-
lat virtutem, etsi præceptum falsò credatur
præcessisse, quam si re ipsa præcessisset.

12.

Mortale
aut venia-
le, prout
conscientia
dictat;

Petes IV. Quam grave committat pecca-
tum agens contra conscientiam erroneam?
Resp. committere mortale, si tamquam tale
proponatur; veniale autem, si conscientia dic-
ret solum esse veniale: nam priori casu affectus
fertur in illud quod creditur graviter repug-
nare rationi; posteriori autem casu, cum ob-
jectum nec in se sit grave malum, nec in ap-
prehensione tale existimetur, non potest actu
gravem malitiam communicare.

Quod si neutrum dicitur conscientia, sed tan-
tùm in genere, quod sit malum, Navarrus in
Manuali n.9. Prælod.9. & alii existimant solum
committi veniale peccatum: eò quod ratio
operantis in se non contineat dictamen morta-
lis malitiæ, quam proinde non potest in actum
transfundere: cumque nihilominus dicitur esse
aliquam malitiam, contraveniens, si non mor-
taliter, necessariò saltem venialiter peccabit
Vasquez disp. 59. c.3. n.10. Azorius, & alii cen-
sent tunc semper committi peccatum morta-
le; eò quod operans qui non distinguit, ex-
ponat se periculo peccandi mortaliter.

Sed melius Respondetur cum præposito, Mar-
chant Tom.1. Tract.5. Tit.3. q.3. & aliis æsti-
mationem gravitatis culpæ pendere regulari-
ter ex æstimatione materiæ seu objecti, adeo
ut si materia sit gravis, peccatum censendum
sit grave; si levis, peccatum sit leve. Ratio est:
quia si conscientia non erraret, operari contra
illam in gravi materia esset mortale, in levi
veniale: ergo idem dicendum est, quando con-
scientia errat. Quod enim peccatum sit mor-
tale, non est quia conscientia non errat, vel quia
materia in se & objective gravis est; sed quia
operanti, saltem implicite, proponitur materia
tamquam gravis: atqui dum conscientia errat
proponitur materia pariformiter secundum
tantam malitiam, quantam habere posset, si re-
ipsa esset objective mala: ergo &c. Idem cum
proportione est de materia levi. Unde qui vult
retinere vestem, ad se quidem pertinentem,
quam tamen falsò putat esse alienam, peccat
mortaliter, etsi expresse hoc non judicet, sicut
peccaret mortaliter, si verè aliena esset. E con-
trà qui in genere apprehendit malum esse die
Dominico scindere ungues, illotis manibus
manducare, sacro necdum audito jentaculū su-
mere, censeri debet peccare tantum venialiter.

Quare ad fundamentum primæ Sententiæ cum aequè
patet regulariter proponi saltem implicite gra-
vitatem materiæ, & consequenter culpæ; non
secus quam dum conscientia circa objecti qua-
litate non errat. Quod si tamen objecti ma-
litiæ adeò confuse proponeretur, ut ejusdem
gravitas nequidem apprehenderetur, nec ullo
modo de malitia mortali cogitaretur, facile ad-
miserim primam Sententiam: cum sicut ad
malitiam actus requiritur aliqua malitiæ ad-
vertentia, sic ad mortalem actus malitiam re-
quiratur aliqua advertentia gravis aut morta-
lis malitiæ.

Fundamentum secundæ Sententiæ falsum
est: cum non sit periculum mortaliter peccan-
di, quando objectum est leve, & saltem im-
plicitè proponitur tamquam tale; prout ordi-
nariè proponi censetur. Alioquin sanè plera-
quæ hominum, præsertim simplicium, opera
forent mortalia; cum potius soleant apprehen-
dere quod malè agant, quam inter mortale &
veniale expresse distinguere. Fieri tamen pos-
set, ut subinde esset peccatum mortale, sive
quia periculum talis peccati apprehenditur,
sive quia levis materia tacite tamquam gravis

Qua si so-
lum dicitur
malitiam
in commu-
ni, est ve-
niale juxta
aliquos,
mortale
juxta alios.

13.

Sed ordina-
riè id vide-
tur pendere
ex æstima-
tione mate-
riæ, perinde
ac si con-
scientia non
erraret.

In casu ta-
men locum
habere pos-
set, tum
sententia
Navarri,

Tum etiam
sententia
Vasquez.

proponitur, si vè quia operans ita est constitutus, ut non curet, utrum materia sit gravis vel levis.

14. *Conscientiam invincibiliter errantem sequi licitum est.* DICO II. Licitum est sequi conscientiam invincibiliter errantem; ut apud omnes certum est: cum error inculpabilis excuset à peccato. Et si ejusmodi conscientia dicat esse præceptum, orietur obligatio exequendi; si dicat esse vetitum, erit obligatio fugiendi: nam si tunc non teneatur operans obedire conscientiæ, numquam tenebitur, etiamsi conscientia sit verissima; quandoquidem dum invincibiliter putatur vera, non magis possit operans de veritate rei in se dubitare, quam si re ipsâ veritatem attingeret. Insuper si conscientia talis dicat opus esse bonum, verè bonum erit; & consequenter, si cæteræ conditiones meriti adsint, poterit etiam esse meritorium. Ita communiter Doctores contra Martinum de Magistris existimantem, quod operans ob talem ignorantiam excusetur quidem à peccato, non tamen bene aut meritorie agat. Probatur: quia voluntas in tali casu fertur in honestum quâ tale, seu in objectum sub ratione honesti, & de cætero ratio non errat in eo culpabiliter. Unde indubiè exercet actum bonum, qui vult dare eleemosynam bonâ fide putato pauperi, etsi re ipsâ diviti. Similiter Viri sancti multa defenderunt, & operati sunt bene & meritorie ob bonam fidem & zelum, etsi à parte rei vera aut bona non essent.

15. Dices: Ad bonitatem operis requiritur conformitas cum natura rationali dictata à recta ratione operantis: atqui ratio etiam invincibiliter errans non est recta; cum sit falsa; ergo &c. Ad hoc argumentum (ad quod Diversi diversimodè respondent) Resp. per rationem rectam ibi non intelligi rationem undequaq; speculative veram, sed generaliter judicium invincibile de honestate objecti, cui dum quis se accommodat per amorem bene agit; aut simile judicium de objecti turpitudine, quod proinde fugiendo quis similiter bene operatur: nam in moralibus non tam respiciendum est, quid in objecto re ipsâ sit, quàm quid esse invincibiliter judicetur ab operante. Insuper dico conscientiam invincibiliter errantem circa objectum actionis esse veram; v.g. judicium quo Jacob existimabat bonum & licitum sibi esse hîc & nunc accedere ad illam, quæ putabatur esse Rachel, est verissimum, quatenus infertur ex his præmissis certis: Licitum est accedere ad illam, quæ invincibiliter judicatur uxor propria; atqui hæc judicatur talis. Esto autem homines non semper formarent expresse ejusmodi reflexum discursum (quem virtute quasi & in præparatione animi, seu implicite adesse sufficit ad rectè operandum, juxta Malderum disp. 81.) sed magis directè assumerent, quod licitum sit accedere ad propriam uxorem, & subsumpto, quod hæc sit uxor, inferant licere sibi ad hanc accedere: Nihilominus minor, quæ ibi est speculative falsa, quia invincibiliter putatur vera, infert Conclusio-

nem practice veram, videlicet esse licitum hîc & nunc ad talem accedere. Quæ etiam Conclusio secundum se est verissima, quatenus (ut prius diximus) ex aliis præmissis reflexis semper inferri potest, & de facto infertur, si vè expresse, si vè tacite saltem. Unde idem dictamen est etiam conforme dictamini intellectus divini; qui, etsi judicet aliud fore agendum ab homine, si conditiones objectorum penetraret, simul tamen judicat, & homini veritatem objecti non valenti attingere præcipit esse faciendum, quod invincibiliter faciendum esse putat. Et hoc dictamen appellant Doctores practice verum à conformitate cum appetitu recto, quatenus dicat voluntatem ei conformem esse rectam; quod quidè certissimum est.

Instabis: si dictamen istud ultimum sit certum & verum practice; ergo, cum in eo propriè consistat ipsa conscientia, hæc non est dicenda erronea, sed potius recta, immo certa. Resp. sic quidem potuisse appellari, sed cum Doctores communiter aliter loquantur, & de re constet, præstat sequi usitatum loquendi modum, quo ad conscientiam certam non tantum requiritur certitudo practica & intrinseca, sed etiam speculativa ac extrinseca, etiam quoad principia, sine admixtione erroris circa naturam actionis secundum se.

16. DICO III. Licitum est sequi conscientiam vincibiliter erroneam, quæ dicat aliquid esse præceptum, quod tamen præceptum non est; modò verè non sit prohibitum: v.g. audire missam die profano; ut patet. Similiter non est illicitum, si, quod dicat esse bonum, sit indifferens si vè non malum; ut etiam satis patet. Si autem quod dicat tamquam bonum, sit verè malum, aut quod dicat esse vetitum, sit præceptum, illicitum est sequi ejusmodi conscientiam. Ratio est: quia qui illam sequitur, peccat: cum ipsa non abstergat malitiam ab opere vel omissione operis; quandoquidem sit error vincibilis, adeoque voluntarius: Quare talis non foret perplexus aut necessariò peccaturus, videlicet si vè conscientiam sequatur, si vè contra illam agat: nam inter hæc datur medium, nempe ut conscientiam erroneam, ut debet, deponat.

17. DICO IV. Posito tamen quod conscientia vincibiliter errans, & dictans esse præceptum quod est vetitum, vel contra, non deponatur, ex una parte tenetur operans illam sequi, ex altera sequendo peccat, dum tamen vincibilis adhuc maneat, adeoque obligatur non sequi: loquendo autem de obligatione comparativa, quæ videlicet sit major, pendet ex eo, quodnam sit majus peccatum. Et quidem censo cæteris paribus esse majus peccatum agere contra, quam sequi ejusmodi conscientiam errantem: quia tamen cætera non semper sunt paria, interdum erit majus peccatum illam sequi, interdum majus non sequi. Conclusio, etsi non soleat sub his terminis proponi, tamen quod ad rem ipsam spectat videntur in ea Doctores satis convenire, paucissimis exceptis, qui generatim

*Quo modo tale opus sit conformerati-
oni rectæ.*

Etiam divina.

Conscientia invincibiliter errans rectè sic appellatur, etiamsi non erret circa proprium suum ministerium.

Conscientia vincibiliter errantem in materia peccaminosa illicitum est sequi.

Conscientia vincibiliter errantem, si non deponatur, quomodo sequi, quo modo non sequi quis tenetur.

neratim dixerunt majus esse peccatū sequi conscientiam culpabiliter errantē, quā non sequi.

Declaratur
breviter
conclusio
per singu-
las partes.

Probatur Conclusio : quia simpliciter loquendo operans est quidem obligatus non sequi ejusmodi conscientiam; si tamen illam non deponat, peccat agendo contra dictamen illius; adeoque obligatur illam sequi : eo ipso enim, quo non agit contra illam, sequitur illam.

Equidem ex altera parte sequendo illam peccat; cum sit error voluntarius & culpabilis, ipsumque opus sit in se malum. Nec tunc peccat solum præcisè, quia non deponit conscientiam (aliàs in omni materia esset peccatum ejusdem rationis sequi conscientiam erroneam) sed peccat diversimodè juxta diversitatem materiæ, in qua versatur actio consequens conscientiam erroneam. Præterea quod ex eadem suppositione, obligatio comparativa pendeat inde, quodnam sit gravius peccatum, patet : quia indubiè est gravior obligatio abstinendi à peccato graviore. Quod autem cæteris paribus sit gravius peccatum non sequi, quā sequi conscientiam errantem, patet : quia non sequendo agis contra dictamen expressum conscientiæ, adeoque ex certa quasi scientia peccas; sequendo autem, etsi pecces in alia materia, tamen ex ignorantia vincibili, quæ multum minuit peccatum. Immo si ignorantia facta sit invincibilis, ut nunc amplius vinci non possit, positivè obligaris sequi præfatam conscientiam, nec id agendo formaliter peccas, sed totum peccatum formale fuit completum in tempore, quo desiit error tibi esse vincibilis, adeoque sub potestate liberi arbitrii. Quin immo fieri potest, ut ante opus seriò de priori negligentia dolueris, & veniam impetaveris. Denique quia cætera frequenter non sunt paria, sed longè dispar conditio materiæ & virtutis contra quam peccatur sequendo aut non sequendo conscientiam errantem, fieri potest, quod aliquando majus sit peccatum non sequi illam, quā sequi; aliquando è contra. Sic enim qui vincibiliter existimat mendacium officiosum licere & esse præceptum ad conservandam alterius vitam, gravius peccat non sequendo conscientiam, quā sequendo : nam sequendo illam tantum officiosè mentitur, non sequendo graviter delinquit contra charitatem. E contra tantus posset esse excessus obligationis, quæ verè subest ex parte virtutis lædendæ, si sequeris conscientiam errantem, ut & prævaleat obligationi virtutis, quæ ex conscientia erronea creditur adesse, & insuper abundè compenset diminutionem malitiæ, quam alioquin causat ignorantia, v.g. si debitor putet se quantitatem notabilem teneri sub veniali largiri pauperi, quo defraudat creditorem, gravius peccat sequendo conscientiam vincibiliter erroneam, quā non sequendo.

18.
Refellitur
doctrina
Cajetani
de modo de-

Adverte ad deponendum conscientiam vincibiliter erroneam non sufficere arbitrium operantis : quidquid illud sufficere arbitretur Cajetanus quæst. 19. art. 6. Nam modus iste deponendi cæcus est & manifesto peccati peri-

culo expositus. Deinde sicut arbitrium non est regula operandi, sic nec conscientiam deponendi. Denique conscientia non cœpit ligare pro libitu voluntatis, sed ob motivum aliquod rationis : ergo nec aliter definit obligare. Undè falsum est conscientiam erroneam ligare præcisè, quia voluntas illam acceptat, sed ligat, per accidens propter apparentem rationem, quæ tamen, quia non sufficit ad prudens judicium, potest & debet per aliud prudens judicium deponi. Ob hæc & similia Nonnulli oppositam Sententiam planè falsam & periculosam ac Cajetano indignam vocant.

Itaque ad deponendum legitimè conscientiam errantem debet homo moveri ratione vel auctoritate, propter quam nunc prudenter judicet contrarium ejus, quod antea judicaverat. Immo etsi adhuc perseveret existimatio seu potius imaginatio speculativa de malitia actionis, sive etiam si oppositum non assequatur captu ingenii sui, potest equidem in praxi, præsertim oratione pro illuminatione cordis præmissa, existimare, se prudenter neglecto proprio captu acquiescere judicio doctiorum, meliorum vel superiorum, posseque agere quod ipsi agunt, & fieri posse judicant. Qua in re simplices & illitterati facilius possunt procedere, quibus facile sufficit judicium Pastoris, Confessarii vel alterius viri prudentis. Attento etiam, quod spectat negotiorum qualitate, temporis angustia, aliisque operis & operantis circumstantiis, non semper idem requiratur examen, sed varium, ut quis prudenter procedere censeatur in conscientia errantis depositione. Itaque regula generalis sit, tutò deponi conscientiam ex illdem motivis, ex quibus ab initio contraria conscientia, in quam fit mutatio, tutò concipi potuisset.

19.
Statuitur
vera doctrina.

Q U Æ S T I O III.

De Conscientia probabili sive opinante.

§. I.

Proponitur Status Questionis & eò spectantia.

Q U Æ S T I O N E M hanc existimo unam è primariis Theologiæ moralis, ejusque notitiam maximè necessariam cuivis curam animarum habenti, immò quodammodo cui libet Deum timenti. Cum enim in humanis negotiis plurimæ continuò occurrant difficultates, circa quas mens humana hæret anxia, quid de veritate objecti (à qua, si constaret, penderet, licitanè an illicita sit operatio) censendum sit, & tamen oporteat aliquid resolvere seu operari, plurimum interest scire, qualiter in ejusmodi materiis formandum sit conscientia dictamen cum timore Domini.

Et quidem in moralibus vera probabilitas non ita pridem communiter habebatur pro secura

20.

Exponitur
gravitas
questionis.

21.

Decreto In-
quisitionis
universalis
qualiter
proscripta
45. proposi-
tiones.

cura conscientia efformandæ regula, & adhuc habetur: quamvis ante paucos annos nonnulli surrexerint ei tamquam pesti exitiali bellum indicentes, occasione apparenter quæsitâ ex nimia quorundam hujus temporis Scriptorum opinandi laxitate. Quæ uti cordatis Theologis meritò displicuit, sic & sedi Apostolicæ. Ideoque die 24. Septemb. 1665. prodiit Decretum Inquisitionis Universalis, quo viginti octo licentiosæ propositiones morales; & die 18. Martij 1666. alterum, quo septemdecim aliæ similes, approbante *Alexandro VII.* damnantur ut minimum tamquam scandalosæ, ac prohibentur doceri, defendi, edi, aut de eis etiam disputativè, publicè aut privatim tractari, nisi forsân impugnando, sub pœna Excommunicationis Papæ reservata, ipso facto incurrenda; ac insuper districtè in virtute S. Obedientiæ ac sub interminatione divini judicii prohibetur omnibus Christi fidelibus, nè prædictas opiniones aut aliquam ipsarum ad praxim deducant. Quemadmodum etiam S. Sedes Apostolica idcirco plura ejusmodi scripta seu libellos improbavit ac prohibuit.

22.
Qua de
causa.

Audierat enim Pontifex (uti in priori Decreto dicitur) complures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire: & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam indiès magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit, alienus omninò ab Evangelica simplicitate, Sanctorumquè Patrum doctrina: & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens irreptura esset vitæ Christianæ corruptela. Quare nè ullo umquam tempore viam salutis, quam suprema Veritas Deus (cujus verba in æternum permanent) arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu verius perverti contingeret, ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiosa laxaque, per quam itur ad perditionem via, pro Pastoralis sollicitudine in rectam semitam revocaret, earumdem opinionum, numero quadraginta quinque, serio præmissò examine, prodiit, Pontifice eodem probante, circa illas Decretum mox enarratum.

23.
Inter has
cur repro-
bata asse-
rens opinio-
nem non re-
jectam à S.
Sede cen-
sendum pro-
babilem, si
liber sit ali-
cujus mo-
derni.

Inter eas porrò una erat: *Si liber sit alicujus Junioris & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constat rejectam esse à Sede Apostolica.* Quæ meritò fuit interdicta. Certum enim est, in libris modernorum deprehensos fuisse multos apertos errores & temeritates, sive contra fidem, sive contra bonos mores: quorum improbabilitas satis erat manifesta anteceden-ter ad oraculum S. Sedis. Quæ etiam in libris Modernorum opportunè multos errores & temerarias doctrinas, non solum in materia morum, sed & in materia fidei condemnavit. Ipsa quoque interdum habet justam ignorantiam (non obstante singulari diligentia) multorum librorum, qui in locis diversissimis evulgantur, & suspectas doctrinas continent, Et ut Sedi

Apostolicæ innotuissent, in tanta negotiorum mole tempus labitur, antequàm singula ritè dis-
cuti, ac terminari queant. A quarumdam ex-
pressiori determinatione, etiam in materia doc-
trinali, prudenter interdum ipsa abstinet, ex-
pectans tempus opportunum, ob graviora, quæ
nasci possunt, in aliqua regione incommoda;
tamen si noverit periculosas quasdam doctrinas
à Nonnullis, in materia doctrinali libertinis,
doceri. Accedit in tanto Scriptorum hujus
temporis numero reperiri facilè viros tenuis
judicii, nec eminentis doctrinæ, aliena etiam
finè notabili examine transcribentes; & inter
hæc nonnulla à paucis forsân obiter tractata,
nequè à Juniore solido fundamento stabilita:
quæ utiquè non sunt eo ipso objectum veræ
probabilitatis. Quamvis publica & stabilis Ec-
clesiæ tolerantia, ac aliorum Doctorum non
reprobantium sensus conferat, velut indicium
non modicum, ad probabilitatem.

Nihilominus non obstat, quin interdum
probabilitatem alicui propositioni conciliare
valeat unicus etiam Auctor magni nominis &
eruditionis, qui illam ex professo pro digni-
tate discussit, gravissimis argumentis proba-
verit, oppositaquè probè dissolverit. Quod fa-
cilè potest usuvenire, si Auctores alii de ea
non tractaverint, prout non rarò contingit in
casu noviter exorto. Quin immò opiniones
hodie communes ad aliquem referuntur, qui
primo quæstionem tractasse legitur. Sed & o-
pinionis antea communis fundamentis subti-
liter & pro rei dignitate discussis, interdum
Doctor aliquis magni nominis seu eruditionis
ea satis solidè dissolvit, & contrariam stabi-
liisse visus est, quem dein alii catervatim sunt
secuti. Etsi alioquin ordinariè non præsuma-
tur probabilis unius contra cæterorum omni-
um sensum opinio, sed potius temeraria.

Minimè etiam per Decretum S. Inquisi-
tionis sive Alexandri VII. præjudicatum est
doctrinis sanis & solidis, sive in fide, sive etiam
in moribus, etsi invicem sæpenumerò contra-
riis, quas viri eruditione & pietate præstantes
cum gravibus fundamentis in suis Operibus,
tot etiam retrò sæculis, tamquam regulas sen-
tiendi & opinandi prudenter tradiderunt, id-
què inspiciente Ecclesiâ, immò & gratias re-
ferente veluti personis de republica Christiana
optimè meritis. Quanti etiam fiant opiniones
in materia sive doctrinali sive morali gravium
Scholasticorum à Conciliis Generalibus, &
signanter à Tridentino patet manifestè inspi-
cienti Historiam Cardinalis Palavicini diver-
sis in locis. Ut proinde cum zizaniis laxitatum
non sit eradicandum & triticum sanarum ac
verè probabilium doctrinarum. Nequè enim
minùs nociva est indiscreta conscientiarum
arctatio, quàm imprudens laxitas opinandi.
Ideoque est salubre monitum in Compendio
Theol. verit. l. 2. c. 52. Tom. 7. oper. S. Bonavent.
Cavenda est conscientia nimis larga, & nimis
stricta. Nam prima generat presumptionem, se-
cunda desperationem. Item prima sæpe dicit ma-
lum,

24.
An inter-
dum unus
Doctor possit
conciliare
probabilitatem veram.

25.
Cui non de-
rogatum per
Decretum
præmissum.

Non minùs
cavenda
arctatio,
quàm laxi-
tas indiscre-
ta conscien-
tiarum.

lum, bonum; secunda contra bonum, malum. Item prima saepe salvat damnandum, secunda contra damnat salvandum. Cavenda, inquam, est tam dextera nimiae laxitatis, temerarie negando vinculum legis, ubi verè est; quam sinistra nimii rigoris, effingendo legem, ubi non est. Immo ex praemissis apparet in hoc majorum incommodorum scaturigo; ut proinde magnus ille Cancellarius Parisiensis Ioannes Gerson Part. 3. l. de Vita Spirit. lect. 4. Coroll. 10. scribat: Ex his elicio pro Doctoribus Theologis doctrinam salubrem, nè sint faciles asserere actiones aliquas aut omissiones esse peccata mortalia, praesertim sub verbo universali &c. Fit praeterea quandoque, ut per tales assertiones publicas, nimis duras, generales & strictas, praesertim in non certissimis, nequaquam eruantur homines è luto peccatorum, sed in illud profundius, quia desperatius, immergantur. Qua de causa D. Thom. Quodl. 9. a. 15. scripsit: Omnis quaestio, in qua de peccato mortali quaeritur, nisi expresse veritas habeatur, periculosè determinatur. Et Gabriel 4. dist. 15. q. 13. a. 2. Corol. 9. Incautum est & malum, affirmare aliquid esse peccatum mortale, quando non probatur sufficienti auctoritate vel evidenti ratione. Et in Glossa ad Prologum Constitutionum Ordinis S. Dominici inter tria ibi enumerata, quae praecipue salutem impediunt animarum, Tertium est, austeritas in conciliis & opinionibus: terrentur enim homines ex hoc in tantum, ut salutem propriam negligant.

26. Hinc etiam Innocent. Papa XI. salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum pascuis (ut loquitur Decretum) ab innoxiiis à fel: recordi: Alexandro VII. praedecessore suo inchoatum prosequi volens hanc quorundam pseudo-regulam propositione 3. inter 65. damnaverit. Generatim dum probabilitate sive intrinseca sive extrinseca quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus. Et laudabile fuerit propositum eorum, qui zelo veritatis & animarum ducti licentiosas nimium doctrinas earumque principia conati fuerunt eradicare; haud tamen eorum, qui pariter generalia & ab omnibus hactenus admissa morum & conscientiae salubriter efformandae principia evellere irritò conatu praesumpserunt, quae ipsi suam inconstantiam & discursibus potius stabilierunt. Magis autem reprobandus illorum abusus, qui in Ecclesia Catholica contra doctores Catholicos calamum stringentes, etiam convitiis aculeis non pepercerunt, viros virtutibus ac meritis, uti doctrinam illustres, nomine laxorum, palponum, corruptorum doctrinae moralis, aliisque convitiis onerantes; cum ipsi propterea strictius vitae genus interdum non sectentur. Quid similes moverit, ignoro. Illud scio, quod non sint in huiusmodi operati secundum opinionem probabiliorem & tutiorem: quod etiam non credam spiritui tamquam sancto, qui similia suggessit: quod hoc insuper non sit positum in more sanctorum, in sententiis saepe numero, salvà unitate fidei, differentium:

quod denique maledicentiae potius suspectam reddant causam, quam adjuvent.

Circa quaestionem porrò principalem praenotandum, opinionem hoc loco sumi pro assensu propositionis ob motivum rationabile, sed formidolosum, seu cum formidine deopposito. Motivum rationabile voco, quod virum prudentem meritò moveat ad assensum, seu ex quo vir cordatus perpensis meritò pendendis solet resolvere in re gravi. In quo involvitur hinc fulcimentum solidae rationis (undè probabilitas intrinseca) vel fide dignae auctoritatis (undè proximè probabilitas extrinseca) inde verò non repugnantia ad evidentem rationem aut veritatem ab Ecclesia receptam, aut censuram ab ea vel doctoribus communiter inustam. Distinguitur à dubio, quod hoc propriè sit fluctuatio mentis seu intellectus neutri contradictionis parti assensum determinatum praebentis. Coincidit autem opinio hìc eum assensu probabili: ut proinde non comprehendatur erronea seu improbabilis opinio, utique insufficiens ad licitè operandum. Atque ea, quae solidioribus fundamentis ac objectionum solutionibus innititur, probabilior censetur. Et quoniam pleraque agenda sunt multis dubietatibus obnoxia, iudiciaque hominum varia, contingit infinitas propemodum in materia morali oriri controversias tam juris, quam facti; adeò ut scientia moralis sit magna ex parte docta opinio, & in variis prudens dubitatio.

Opinio autem seu probabilis assensus non debet confundi cum conscientia probabili seu opinante propriè loquendo. Nam opinio versatur circa aliquid se tenens ex parte syllogismi practici: conscientia verò, veluti postremum dictamen & immediata regula, circa ipsum consequens practicum. Totaque difficultas consistit in eo, an quando habeo in me ipso opinionem verè probabilem, de certa conditione objecti, à qua pendet, utrum aliquid agendo vel omittendo peccem, possim formare dictamen practicum conscientiae, quod possim licitè illud agere vel omittere: v. g. an quando probabiliter opinor emptionem census mere personalis esse licitam, contractum triplicem societatis carere labe usurae, testamentum esse validum, &c. rectè formem conscientiam, quod hìc & nunc non peccem ejusmodi censum emendo, contractum triplicem ineundo, legatum petendo &c. Nec est quaestio, an licitum sit sequi partem tutiorem, in qua scilicet non est peccati materialis periculum: hanc enim, etsi certò falsam, liberè sequi possemus, v. g. in quaestione de solutione, solvendo; in quaestione de valore Testamenti, legato cedendo, &c. Sed quaeritur, an liceat ex opinione probabili formare conscientiam, sequendo partem minus tutam, in qua est potius periculum peccati, saltem materialis.

In hac quaestione nuperrimè pauci scriptores acriter contenderunt necessariò sequendam opinionem magis tutam; signanter è Domin-

27. Quid opinio seu assensus probabilis.

Qui distinguitur à dubio.

28. Item à conscientia probabili propriè loquendo.

In quo consistat difficultas quaestionis.

29.

Refertur sententia

paucorum
Modernorum
assen-
sentium se-
quendum
opinionem
magis tu-
tam.

minicanis *Julius Mercorus, Vincentius Baronius* in dictis liberior (ob quæ egregiè à nonnullis vapulat) & *Joannes Baptista Gonet*: ac è Jurisconsultis *Prosper Fagnanus* conscripto in hunc finem Commentario speciali in Cap. *Ne innitatis*. Qui tamen, dum hinc requirunt certitudinem moralem propriè dictam, inde tandem fatentur licitum esse sequi opinionem probabiliorem minùs tutam, propriis objectionibus sive argumentis expugnantur, frustra inquirentes in opinionibus suo judicio probabilioribus moralem certitudinem, periculi falsitatis expertem. Estquè frequentissimè incertum, quæ opinio inter varias sit verè probabilior secundum se. Quod addo: nam ea, cui quis assensum de facto præbet, censetur eidem respectivè probabilior, etsi reliquis fortè minùs probabilis: cum is censeat, verum esse objectum, cui assentitur, solum formidando de falsitate ejusdem, sive de veritate oppositi. Insuper *Wilhelmus Wendroch*, in *Notis ad Litteras Provinciales Montaltii* meritò damnatas, invenitur in sequelam opinionis minùs tutæ. Sed auctor nil curandus, veluti suspectæ fidei: immò (si credimus *Honorato Fabri Dialog. 3. de Opinione probabili*) notorius hæreticus: cujus proinde agnomen, verum sive fictum, foret valde appositum, idiomate nostro ab inversa tunica derivatum.

30.
Signanter
Sinnichii
opinio dis-
cutitur.

Accedit etiam ex parte *Joannes Sinnich* in suo *Saül Ex-rex* §. 358. quodam materiam scilicet juris naturæ, in qua censet nullam excusare ignorantiam. Ubi enim (inquit) hac excusat à culpa, etiam probabilitas ei subnixa excusare poterit: secus, ubi illa non excusat. Quapropter quotquot censent ignorantiam juris saltem naturalis non excusare à culpa operantem ex ipsa, consequenter censere debent probabilitatem opinionis ei subnixa nequaquam excusare opinantem, & ex tali sua opinione quantumvis probabili operantem. Censent porro illud *Authores Classici*, quorum sententiam in negotio salutis æternæ nemo contempserit; aut contra eam operans securum se esse existimaverit. Et ex his est *Augustinus &c.* Ita *Sinnich*. Verum, ut à postremo exordiar, fundamenti istius improbabilitas est manifesta; uti è converso satis certum est, & in *Tract. de Legibus disp. 1. q. 7.* deductum, ignorantiam verè invincibilem etiam in materia juris naturæ excusare à personali ac formali peccato: ut acriori aliorum censuræ (quam Sedi Apostolicæ relinquo) superfedeam. Ut proinde in hoc ipso *Sinnich* laboraverit ignorantia in materia juris naturæ; cui consequenter non nisi titulo invincibilitatis, si locum haberet, patere posset culpæ immunitas. Quemadmodum etiam *Jansenius* culpæ involvens operantes ex quavis juris naturæ ignorantia, ejusquè sequaces, non aliâ potuissent ratione excusari, dum non solum hoc ipsum rationi repugnans docuerunt, verum etiam errantes, docuerant (ipsum quoquè *Augustinum* involventes) ante definitionem *Innocentii X.* articulos juri naturæ contrarios, v. g. aliqua præcepta Dei esse justis, etiam sub gratia con-

stitutis, impossibilia (quod etiam blasphemiam notatur à Pontifice) Ad merendum & demerendum non requiri libertatem à necessitate &c. Argumenta autem *Sinnich* ultra procedunt: quæ infra discutientur.

§. II.

Resolutio Questionis principalis cum Defensoribus ejusdem.

ITaque sinè distinctione asserendum simpliciter est cum communissima Theologorum sententia, regulariter loquendo ex opinione sive assensu, quem constiterit esse verè probabilem, rectè formari dictamen conscientiæ, quod licitè fiat vel omittatur actio, etiam sequendo partem minùs tutam. Pro hac doctrina numerat ipse *Mercorus* 59. Auctores. Sed alii numerant ultra 130. & plures adhuc *Antonius Teryllus* in *Tract. de Conscientia probabili*, q. 22. n. 9. & seqq. qui n. 41. & seqq. per sæcula superiora discurrens, ostendere nititur perpetuum Doctorum gravissimorum sensum fuisse conformem, allegans in hanc rem sententias *Navarri, Viguerii, Soti, Victorie, Fumi, Sylvestri, Cajetani, Angeli, S. Antonini &c.* Et n. 181. Certum est (inquit) opinionem oppositam in scholis usquè ad *Janseanium* fuisse inauditam; & audacter dico, nullum Theologum, nullumvè Casuistam ullius fama in Ecclesia Catholica usquè ad illa tempora viguisse, qui aut expressè & signatè, aut certè exercitè & in particulari non tradiderit benignam sententiam ut sufficientem conscientia regulam, ad eam à peccato, & peccati formalis periculo liberandam. Ut proinde non nova censeretur queat doctrina hæc, etsi noviter in controversiam vocata. Quidquid sit de novis quorundam Scriptorum (in quorum dicta nemo nostrum juravit) laxitatibus censuræ Ecclesiæ subjectis. Quas diligens scrutator non difficulter quoquè in libris Veterum quorundam reperiet, examine acriori Recentiorum ex bona saltem parte instar scoriam rejectas.

Stephanus de Champs Opusculo speciali, cui Titulus: *Questio facti de Opinione probabili* totus in eo est, ut demonstret omnis Ordinis, etiam Episcopalis, & Nationis Doctores clarissimos, notanter Dominicanos, imò & Parisienses huic doctrinæ fuisse patrocinos, referens ex his clarissimos, *Garnachum, Duvallium, Xambertum*, & verbis *Dionysii Carthusiani* 4. d. 25. q. 3. decretum seu resolutionem Facultatis Parisiensis in quodam casu pro parte minùs tuta. His accedunt ex Academia Lovaniensi ultra *Malderum* Episcopum Antverpiensem Clarissimi *Mercerus, Wiggers*; ex Duacensi *Sylvius*. Præterea non solum in cæteris Academicis & Religionibus, sed & in Academia Lovaniensi passim sub præsidio Doctorum in disputationibus publicis; ab iis, qui ad gradus academicos promoventur, defensæ sunt, etiam post exortas Janseianas controversias, sententiæ minùs tutæ, pro arbitrio seu sensu cujusquè,

31.
Regulariter
posse forma-
ri conscien-
tiam ex as-
sensu seu o-
pinione pro-
babili mi-
nùs tuta, est
communis
sententia.

32.
In quam
convenient
Doctores ex
omni Ordine,
Dignitate,
Natione,
Academia,
etiam Parisiensi,
& Lovaniensi.

quē, idquē in materia quoquē juris naturæ, v.g. quōd dubius an voverit, non teneatur voto: dubius de valore matrimonii, possit post diligens examen etiam debitum petere: emptor bonæ fidei possit rem furtivam furi reddere, ut pretium recuperet: sciens secretò pretium brevi minuendum, possit merces vendere pretio currenti: contractus triplex societatis strictè ineatur; & similes aliæ etiam minùs probabiles, quas refert *Schildere Trac. 2. de Conscientia n. 18.* subdens: Illud mirum, quōd etiam præstiditibus Doctōribus nonnullis assertionis nostræ adversariis, qui tenent illicitum esse in materia juris natura sequi opinionē probabiliē tutiore relicta &c.

33.
Doctōr Angelicus in multis tradit partem minùs tutam.

Quin immò ipse Doctōr Angelicus plurima docet & resolvit secundum sententiam sibi probabiliorē, etsi minùs tutam; prout notavit *Conradus q. 100. de Contractibus*, & ante ipsum *S. Antoninus p. 1. tit. 3. cap. 10. §. 10.* ubi ait: Quōd sint contrariæ opiniones inter Doctōres sanctitate & scientiā maximos in materia morali, aliquando etiam ad salutem necessaria, patet per exempla. Nam *B. Thomas in 4. tenet*, quōd post lapsum in mortale non oportet aliquem statim confiteri sub præcepto, habitā copiā Confessoris, nisi in paucissimis casibus, qui ibi ponuntur *dist. 17.* & cum eotenet *Richardus*. Sed *Hugo de S. Victore & B. Bonaventura* sunt in hoc contrariæ opinionis &c. Neutra autem illorum opinio reprobatur, etsi *B. Thomæ* opinio communius teneatur, quæ etiam minùs tutā videtur. *Raymundus* (scilicet de *Pennaforti*) *Decretista & Sanctus in summa* tenet, quōd participare cum Excommunicatis majori in loquela, cibo & hujusmodi, in casu non concessio, sit mortale universaliter. Sed *B. Thomas in 4. & Johannes Andreas, & Archidiaconus* tenent contrarium &c. Et sic exempla innumera possent poni. V.g. de iudice, quōd possit procedere contra scientiam privatam secundum allegata & probata, etiam ad interfectionem innocentis, contra opinionem plurimorum tutiorem, qui censent ipsum potius debere officio renuntiare: de pœnitente, quōd non teneatur confiteri circumstantias notabiliter aggravantes; quod non teneatur repetere confessionem informem, qui fictus accedit: de Confessario, quod de sola licentia pœnitentis possit revelare confessionem; quod uti possit scientiā confessionali ad aliquid agendum vel omittendum, seclusā suspitione de peccato, quod alioquin non ageret vel omitteret: de Sacerdote in necessitate baptizante non solemniter, extra statum gratiæ, quōd non peccet mortaliter &c. Vide *Matthæum de Moya in quaest. selectis Tract. 1. q. 5. §. 3.* ubi adducit viginti hujusmodi exempla. Unde manifestum est ex mente *D. Thomæ* licitè opinionibus similibus posse actiones cōformari.

34.
Discutitur ejus mens Quodlib. 8. art. 13.

Nec sibi contradicit *Quodlib. 8. a. 13. in corp.* ubi ait: Aut ergo ille, qui facit contra opinionem Magistrorum, utpote habendo plures præbendas, facit contra veram opinionem; & sic cum faciat contra legem Dei, non excusatur à peccato &c. Aut illa opinio non est vera, sed magis contraria, quam iste sequitur &c. Et tunc distinguendum est: quia *Herincx Sum. Theol. pars II.*

aut talis habet conscientiam de contrario, & sic iterum peccat contra conscientiam faciens, quamvis non contra legem: aut non habet conscientiam de contrario, sed certitudinem, sed tamen in quamdam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum: & sic si, manente tali dubitatione, plures præbendas habet, periculo se committit, & sic procul dubio peccat, utpote magis amans beneficium temporale, quam propriam salutem. Aut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur, & sic non committit se discrimini, nec peccat. Nam postrema verba explicant potius communem sententiam: juxta quam non inducitur operans in dubitationem de honestate formali actus, sed certificatus manet. Et alioquin nec certificaretur per sequelam probabilioris, utpote etiam expositæ directè discrimini falsitatis. Nec obstat, quod *D. Thomas* præmiserat; Quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusatur per hoc, quod est secundum conscientiam. Nam id generaliter acceptum est manifestè falsum in conscientia invincibiliter erronea, maximè extra materiam juris naturalis. Est etiam certum ex omnium sententia, conformiter ad *c. Inquisitioni de Sent. Excomm.* dubium de valore matrimonii licitè reddere debitum conjugale, etsi re ipsa invalidum, adeoque actus ipse fornicatio foret. Unde *S. Antoninus p. 1. tit. 3. c. 10. §. 10.* (& consonat *Sylvester V. opinio q. 1.*) Hæc enim verba *S. Thomæ* superius præallegata (estquē idem de mox præmissis) non possunt intelligi nisi de his, ubi manifestè patet ex Scriptura vel Ecclesiæ determinatione, quod sit contra legem Dei, & non de illis intelligit, ubi non apparet, alias sibi contradiceret in eodem libro. Nam *Quodlib. 3. c. 10.* quærens, utrū discipuli sequentes diversas opiniones magistrorum excusentur à peccato erroris, Respondet, in iis, quæ pertinent, indubitanter nimirum, ad fidem vel bonos mores, nullus excusatur, si sequatur opinionem erroneam alicujus Magistri. In talibus enim ignorantia (utpote crassa & affectata) non excusat. Alioquin excusati forent affectæ Hæresiarcharum, Arii, Nestorii &c. estquē in similibus consulenda plana regula fidei, uti arguit, concludens dein: Qui ergo assentit opinioni alicujus Magistri contra manifestum scripturæ testimonium, sive contra id, quod publicè tenetur secundum Ecclesiæ auctoritatem, non potest ab erroris vitio excusari. Solum igitur subtrahit excusationi sequentes in indubitatis & manifestis opinionem falsam Magistri, utpote improbabilem & erroneam: secus est ex mente illius, ubi nil est contra fidem aut bonos mores, scilicet indubitanter.

S. Bonaventura Seraphicus Doctōr Ecclesiæ, pariter non semper resolvit pro parte magis tutā: cujus tamen doctrinam velut eximio Ecclesiæ Doctōre dignam singularissimè commendat *Sixtus V.* in Epistola decretali *Triumphantis Ecclesiæ* (quæ habetur in principio *Tom. I. Oper.*) atquē ob eam causam Opera ejus omnia, non modò privatim, sed publicè in Gymnasiis, Academiis, Scholis, Lectionibus, Concionibus, omnibusquē aliis Ecclesiasticis studiis,

35.
Mens Doctōris Seraphici expenditur.

studiis, Christianisque exercitationibus, citari & adhiberi vult & decernit. Immo ejusdem doctrinæ tradendæ specialem Cathedram in alma Urbe instituit. Hic itaque pro parte minus tuta seu contra legem resolvit, circumstantias aggravantes non nisi de congruo esse confitendas, 4. d. 17. P. 3. a. 2. q. 3. De juramento doloso, relatâ opinione pro lege, resolvit contra, quod scilicet non obliget in foro Dei, 3. d. 39. a. 3. q. 1. Et notanter 4. d. 16. p. 1. in Expositione Textûs dub. 12. in ordine ad sumptionem Eucharistiæ, Dicendum (inquit) quod tunc aliquis confortat se bonâ conscientia, dum probabiliter percipit, culpam sibi esse dimissam. Qui etiam d. 9. a. 2. q. 3. in corp. de præparante sese sufficienter secundum probabilitatem potius quàm veritatem, dixerat: Non manducat dignè nec indignè, quia se præparavit tantum probabiliter; addens, quod talis non incurrit offensam. Quod autem in contrarium objicitur ex eodem lib. 2. de Profectu Relig. c. 12. accipiendum est non de verè probabili, sed potius temeraria & dubia præcepti interpretatione. Undè addit: Quid enim est, undè omnes damnationem incidimus, nisi talis dubia interpretatio præcepti Dei de ligno vetito (quæ utique nullo modo erat probabilis) uti callidus serpens persuasit mulieri, non ita strictè & simpliciter intelligendum præceptum illud, cujus observantia potius nociva foret, nè fierent sicut dii, scientes bonum & malum: & cujus transgressio nequaquam, sicut Deus comminatus fuerat, mortem corporis & animæ mereretur? Credidit ergo inspiens mulier falso interpreti &c.

36. *Agitur de mente Doctoris subtilis.* Doctoris Subtilis doctrina ab omni nævo per tot sæcula immunis: cujus proinde libera impressio Magistro S. Palatii per decretum Romanum eo ipso, quod Scoti esse constet, absquæ ulteriori examine fuit demandata. Is verò etsi frequenter, tamen non semper partem magis tutam, sed quam verioreni censet, in opinionibus suis sectatur: v. g. dum concedit Confessarium posse declinare insidias paratas, etsi aliis appareat id fieri ex scientia in Confessione accepta: Superiorem ex eadem posse aliqua facere, v. g. ad monasterium revocare, sepositâ omni suspitione: parvulos infidelium Christianis Principibus subjectorum posse invitare parentibus baptizari, &c. Immo quando Scotus in partem tutiorem propendet, commendat quidem velut utilem, non tamen velut necessariam. Undè 4. dist. 17. q. un. n. 20. de circumstantiis intra eandem speciem aggravantibus, inquit, non esse ita certum, quod oporteat illas confiteri; tamen tutum & utile esse hoc fieri.

37. *Expenditur locus q. 2. Prologi.* Nec obstat I. quod q. 2. Prologi n. 15. sibi objiciens, quod multa in actionibus humanis sunt dubia utrùm sint mortalia, etiam suppositis omnibus doctrinis Doctorum & Expositorum, respondeat: Non est dubia via salutis simpliciter; quia à talibus tamquam periculosissimis debet homo sibi cavere & custodire se, nè homo, dum se exponit periculo, incidat in peccatum &c. Nam juxta notam marginalem vult, quod faciens quod du-

bitat esse mortale, peccat mortaliter. Propriè autem dubia sunt, non quidem ipsæ doctrinæ sanæ & solidæ Doctorum; sed plura, quæ in particulari jugiter oriuntur & occurrunt, ut praxis docet, etiam hodie, post tot Doctorum & Expositorum scripta seu doctrinas: quorum nihilominus laborem velut utilem Scotus ibidem commendaverat. Videri potest Poncius in Comment. ad dictum locum: Lychetus enim quæstionem 2. Prologi non explicavit, ut Poncius in initio Commentarii monet. Undè per inadvertentiam Honoratus Fabri dial. 3. de Opinione probabili n. 86. verba Poncii sub nomine Lycheti retulit.

Non obstat II. quod idem 3. d. 25. q. 1. n. 8. ait: Sicut in moralibus quando sunt altercationes de aliquo peccato, quando primò est mortale, ut si unus peritus in scientia dicat, quod non licet sic mercari, & alius dicat, quod licet, tutius est non procedere, sic nec sic, sed expectare quousquæ veritas pateat aliunde. Si enim ita esset, quod unus Doctor diceret aliquem peccare mortaliter, nisi sic faceret; & alius, quod peccaret, si sic faceret, tunc simplex foret perplexus. Ideo bene videndum est in moralibus, antequàm aliquid asseratur. Verè enim tutius est, quod Scotus asserit. Alioquin in casu, quo quis potest se prudenter determinare ad assensum verè probabilem, jam veritas sufficienter patet ad dubietatem & perplexitatē vitandâ: quæ nimirum manet in simplici, nec valente percipere fundamenta, adeoque indeterminato, dum uno asserente, altero negâte, hæret suspensus, donec aliunde determinetur; qui proinde obligatur interim sectari quod est tutius.

Non obstat III. quod 4. d. 11. q. 6. n. 2. dicit: Cum.... dubium sit, an amydu sit hujusmodi materia, & pars negativa multum sit probabilior, non sine peccato aliquis se exponit tali dubio. Nam probabilitas ibi non cadit immediatè super actionem seu consecrationem, sed super materiam physicam consecrationis seu Sacramenti: quæ dum certa non est, nè probabiliter quidem licet eam adhibere in consecratione Sacramenti.

Non obstat IV. quod 4. d. 17. q. 1. n. 14. dicit: Ubi est via facilior, id est, magis in potestate hominis, & certior ad gratiam recuperandam, tenetur quilibet ad illam viam; ita quod non, omisâ illâ, attentet aliam difficiliorem & incertio- 40. Denique 4. d. 17. q. 1. quia tunc exponeret se periculo salutis suæ, & crederetur esse contemptor propriæ salutis. Nam ibi est sermo de necessariis necessitate medii: quorum defectum probabilitas non supplet, aut bona fides, aut etiam ignorantia operantis. Ibi enim conatur Scotus probare præceptum confitendi (suppositâ Sacramenti efficaciam ex verbis Evang. Joan. 20.) ob faciliorem & certio- rem gratiæ recuperationem, scilicet etiam per solam attritionem cum Sacramento, attentâ perfectæ contritionis difficultate & incertitudine, quasi id consequatur præceptum dilectionis Dei & sui ipsius, subdens, saltem hoc concludere, quod præceptum de Confessione faciendâ est valde rationabile pro multitudine: quia etsi aliqua persona possit habere aliquod remedium specia-

speciale, tamen de isto remedio, quod communitati est possibilis & certius, rationabiliter datur præceptum etiam omnibus in communitate, ut dictum est supra de Baptismo, videlicet quia Baptismus fluminis est remedium facile & certum; ut loquitur Doctor.

§. III.

Probationes variae allegantur & expenduntur.

41.
Probationes
quodam ex
Scriptura
desumpta
allegantur.

Robant Nonnulli communem doctrinam ex Scriptura; signanter *Franciscus Bordonus* (qui fusissimè hanc materiam tractat) *Concl. de Opinione probabili ex Dan. 10.* ubi agitur de dissidio quodam inter principem regni Persarum custodem, & Gabrielem, nixos utrimquè opinione probabili, etsi opinio *Gabrielis* esset probabilior. Item ex *1. Reg. 17.* ubi David juvenis ex opinione minùs probabili, & opinioni *Saulis* contraria, processit ad pugnam contra *Goliath*. Et ex differentia opinionum in *Petro* & *Paulo* de simulatione *Judaismi*: quorum hic, desertà opinione alterius, ipsum desuper reprehendit, quasi non rectè ambulantem ad veritatem Evangelii, ad *Gal. 2.* Aditquè testimonia variorum Apostolorum pro opinione (quæ illis temporibus erat minùs probabilis) de immaculata Conceptione.

Ac enter-
vantur.

Verùm, ut omittam singula, quæ hic Auctor intermiscet, discutere, nihil ex præmissis solidè concludi ad rem potest. Nam Angeli sancti non subjacent incertitudini opinionum; uti nec subjacuisse homines in statu innocentiae, juxta ipsum *Bordonum*, qui *n. 51.* causam opinionis statuerat ignorantiam ex peccato primorum parentum procedentem. Nequè inter ipsos erat, nisi ad summum sancta quædam & veluti conditionata ac à divino beneplacito pendens discordia voluntatum, absquè contrarietate opinionum, quarum alteram oportuisset esse falsam. Si tamen nomine principis regni Persarum intelligatur bonus Angelus, & non potius malus (ut multi censent) utroquè sollicito & orante pro salute Persarum & *Judæorum* sibi respectivè commissorum. David autem Prophetæ non fuit innixus opinioni minùs probabili; sed impulsui speciali spiritus Dei, à quo & certificatus, dicebat inter alia *1. Reg. 17.* *Ego venio ad te in nomine Domini exercituum..... & dabit te Dominus, &c. & novit universa Ecclesia hæc, quia non in gladio, nec in hasta salvat Dominus &c.*

De controversia *Petri* & *Pauli* dicendum, quod idem senserunt omnino, quantum ad non obligationem legalium, & licitum usum ad tempus, & tamen *Petrus* iste reprehensus est, non quia male faceret (cùm & ipse *Paulus* à legalibus non abstinuerit) sed aliquantulum incautè, ob scandalum scilicet Gentilium; & ille defectus circumspeditionis, credo, quod fuit in eo aliqua culpa (juxta aliquos solum materialis) licet non esset mortalis, inquit *D. Bonaventura 4. d. 3. p. 2. a. 2.* *Herincx Sum. Theol. pars II.*

q. 2. ad 4. Undè *Hieronymus* epistolâ inter *Augustinianas 11. c. 4.* alloquens *Augustinum* inquit: *Totus Sermonis tui hic sensus est, ut Petrus non erraverit, quod putaverit legem esse conservandam, sed quod Gentes coegerit judaizare.... non docentis imperio, sed conversationis exemplo.* Quamvis ipse *Hieronymus* & alii explicent, reprehensionem istam tamquàm non seriò, sed ex composito & mutua intelligentia factam. Vide *Tract. de Legibus disp. 2. q. 4.*

Testimonia Apostolorum (si de eis authenticè constaret) facerent utiquè fidem certam, ut proinde eisdem, aut quibus de mente Apostolorum certò constaret, immaculata Conceptio deberet esse indubitata, dubio solo circa ipsa testimonia; an verè data fuerint, remanente.

Parum quoquè probat ponderatum ab *Antonio Teryllo de Conscientia probabili quaest. 25. n. 51.* veluti efficacissimum exemplum Prophetæ Sancti ab alio sene propheta decepti, ut ejus domi comederet & biberet contra expressum Domini præceptum, ideoquè in via à Leone occisi *3. Reg. 13.* qui nihilominus salvatus creditur, immò juxta plures solum venialiter peccavit. Verùm de hoc postremo non satis constat. Potest autem esse salvatus, etsi graviter peccasset; quoniam auditâ postea comminatione Dei per senem prophetam, poenitentia ductus fuit. Et sanè si probabilis conscientia eum excusasset; utiquè nec venialiter peccasset. Ad summum itaque per simplicem credulitatem, à parte rei temerariam, & nimis levem, non autem per opinionem prudentem & verè probabilem fuit excusatus à graviore peccato formali; prout interdum sunt præcipitantiæ & inconsiderationes excusantes, si non à toto, saltem à tanto.

Rectius igitur probatur communis doctrina: quia *Alexander VIII.* inter triginta & unam damnavit hanc *n. 3.* *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.* Et reverà certum esse cuiquè debet; non posse culpam etiam coram Deo, qui in electionibus & operationibus suis procedit conformiter ad stabilem praxim nusquam in Ecclesia improbatam, atquè adeò sensum, ipsorum Pontificum, Patrum & Episcoporum, Religionum ac Academicarum, & Doctorum, ac timoratorum, eamquè fundatam in ipso lumine rationis.

Primò namquè Pontifices varii, etiam ante tempora *D. Thomæ*, noscuntur dispensasse in votis solemnibus in ordine ad contrahendum matrimonium: v.g. *Honorius II.* qui sedit anno *1125.* *Clemens II.* qui sedit anno *1047.* vel certè *Benedictus IX.* (ut censet *Baronius* in *Annal.* ad annum *1041.*) qui sedit anno *1034.* Prout etiam cum *Nicolao Justiniano Monacho* (à quo exinde fertur progenitus *S. Laurentius Justinianus*) dispensavit Pontifex: Tametsi *D. Thomas* cum suis doceat, id Pontificem non posse, sitquè tutius.

Similiter *S. Gregorius VII.* *Martinus V.* *Eugenius IV.* *Gregorius XIII.* frequenter, & alii reseruntur

42.

Aliud exemplum ex Scriptura desumptum non satis efficax.

43.

Melior probatio.

44.

Adducitur praxis publica Pontificum dispensantium in votis solemnibus.

In matrimonio ratum

runtur dispensasse in matrimonio rato extracatum Professionis solemnæ, contra communem Theologorum, signanter *S. Bonaventura*, *Scoti* & aliorum sententiam tutiorem, secuti probabilem aliorum opinionem. Immo de *Adriano VI.* olim Doctore Academia Lovanien-
sis refert *Sinnich* §. 260. ex *Soto*, quod cum oblata fuisset ei sententia faulrix *Cajetani*, demiratus virum Theologum hoc sibi in animum inducere potuisse, dispensaverit contra propriam opinionem: additque credibile profectò esse, eundem Pontificem consimiliter responsurum fuisse, si importunis precibus ab ipso fuisset postulatum, ut contra propriam opinionem committeret simplici præbytero Sacramentum Confirmationis. Prout ipsum verè commisisse Franciscanis in India defectu Episcoporum (etsi de importunis precibus nihil appareat) sequendo communissimam doctrinam, constat ex *Palavicino* l. 9. *Hist. Trid. c. 7. n. 11.*

*In consecra-
tione Episco-
pi ab unico
consecrante.*

Adducunt etiam Nonnulli Concessionem Apostolicam pro consecratione Presbyterorum in Episcopos per unicum Episcopum: quarum nonnullas vidi, & constat jugiter emanare pro ordinandis in Episcopos in Indiis. Verum dicendum potius valorem ejusmodi ordinationum esse practicè certum: cum non sit verisimile Pontifices fore usos potestate sibi tantum probabili in re tanta, ex qua dependet valor ordinationum aliorum Sacerdotum, & Sacrificiorum, absolutionum &c. aded ut sine dubio foret in casu incerti & probabilis tantum valoris adhibenda sub conditione reconsecratio, quæ tamen à Pontifice in casu similitum concessionum non permittitur. Vide à nobis dicta de *Sacram. Ord. quæst. 5.* Unde hæ concessionem solum possunt ad hominem urgeri contra illos, qui nihilominus contenderent Ordinationes istas esse invalidas aut incertas.

45.
*Expenditur
Leonis X.
cum Conci-
lio Latera-
nensi appro-
batio Mon-
tium Italo-
rum.*

Adducunt præterea Nonnulli *Leonem X.* sacro approbante Concilio Lateranensi, *Sess. X.* definientem pro sententia minus tuta & controversa, Montes Pietatis in Italia erectos, persuasione & prædicatione Sanctorum virorum & verbi Dei præconum ex Ordine nostro, præfertim *Jacobi à Marchia* & *Bernardini Feltrensis*, esse licitos. Verum per hanc ipsam definitionem fiebat res tutissima, & extra controversiam: ut proinde solum posset id urgeri ad hominem contra aliquem fortasse temerarium *Soti* (qui adhuc post hanc definitionem scripsit contra Montes, ac refutatur in *Tract. de Contractibus disp. 3. q. 3.*) hodie defensorem. Merito tamen ponderatur, quod antecederent fuerint Montes isti approbati à variis Pontificibus, signanter *Paulo II.* *Sixto IV.* *Innocentio VIII.* & *Alexandro VI.* in Bulla *Leonis X.* expressis: ac nihilominus remanserit eò usque controversia acris, *Sintne* (ut loquitur *Leo X.* *Præfati Montes à Christiano dogmate dissonantes, vel non, utràque parte diversimodè sentiente atque prædicante*, & contra approbationes Pontificias Montium allegatâ exceptione, quasi non fuerint absolutæ, sed conditionatæ, seu quate-

*Laudato
zelo utrim-
quæ opposita
opinantium*

nus sacris Canonibus non essent contrarii. De qua quidem Controversia sic Pontifex, approbante Sacro Concilio, loquitur: *Alterius quidem partis justitia zelum, nè vorago aperiretur usurarum; alterius pietatis & veritatis amorem, ut pauperibus subveniretur, utriusque verò partis studium commendantes.* Ubi observandum, in tam gravi ad fidem & mores spectante materia acriter controversa, non reprehendi, sed commendari studium adversa opinantium, & pro sua respectivè opinione tamquam veriori ante definitionem pugnantium. Opinionem præterea (juxta quam necdum ita oraculo Pontificio probatam à viris etiam Sanctis & Apostolicis Ordinis nostri, Montes tum pro concione, tum aliter licitè & laudabiliter defendebantur) fuisse tunc adhuc minus tutam; & quidem in materia juris Naturæ.

Major longè erat ratio dubitandi de Montibus Belgicis auctoritate piissimorum Belgii Principum Alberti & Isabellæ institutis: quos post serium examen DD. tamquam licitos, ac subditis abusurarum ad 30. & amplius in 100. voragine liberandis opportunos, probaverunt duo Archiepiscopi & sex Episcopi Belgii, qui Mechliniæ an. 1617. convenerant. Et rursus anno 1626. Archiepiscopus Mechliniensis cum quinque Episcopis comprovincialibus, inter quos *Joannes Malderus* & *Jacobus à Castro* Doctores Lovanienses præclarissimi, eosdem probaverunt (teste *Schildere Tract. 2. de Conscientia formanda n. 18.* qui addit, se id posse ostendere authenticè) etsi erectos ex pecuniis ad censum assumptis, quorum canones mutuarii solvere coguntur, ac insuper pro stipendio ministrorum aliisque necessariis ad conservationem Montis usque ad 12. cum quadrante in centum ultra sortem. Quos etiam approbarunt postea Doctores theologi Lovanienses sub ampliori forma, nempe 15. in 100. inter quos erant *Joannes Wiggers*, *Guilielmus Mercerus*, *Michaël Paludanus*, *Cornelius Jansenius* postea Episcopus Iprensis, ob scripta notiores. Ex quorum judicio Montes isti in Belgio hætenus procedunt. Et tamen, ut patet ex plurium virorum doctissimorum contradictione, ac difficultatibus contra eos motis, non nisi probabilis est eorum justitia. Ut proinde nequè in tam publico negotio, cujus administratio gravibus personis, tum Ecclesiasticis, tum Sæcularibus, commissa est, procedatur juxta viam tutiorem.

Insuper ex praxi & sensu Pontificum, imò Ecclesiæ, constat in controversiis doctrinalibus aliarum materiarum Theologos licitè differere, sive etiam adversa sentire, scribere, prædicare & docere: immò interdum Excommunicatione adjunctâ strictissimè caveri, nè in hujusmodi alterutra pars aliter sentientes damnet peccati, quousque à Sede Apostolica non fuerit facta definitio. Quemadmodum *Pius II.* Bullâ *Ineffabilis* datâ 1464. (quam refert nos-
ter *Waddingus in Annal. Min.* ad dictum annum decrevit circa quæstionem de unione sangui-

46.
*Et speciali-
ter institu-
tio Montium
in Belgio.*

47.
*Ecclesia in
Controver-
sis proba-
biliter liber-
tatem tri-
buit opinan-
di ac à cul-
pa defendit,
etiam cum
censurarum
intermina-
tione.*

nis cum Verbo seu divinitate in triduo mortis Christi, eò quòd Nonnulli acrius censurare præsumpsissent alios istam unionem negantes, inter quos noster B. Jacobus à Marchia. Similiter Sixtus IV. cum Nonnulli prædicare non cessarent, assertores Immaculatæ Conceptionis, & celebrantes officium ejusdem (quod idem Pontifex Extravag. Cum Præexcelsa, de Rel. & ven. SS. ordinaverat, invitando ad illud, etiam propositis indulgentiis) peccare mortaliter, hujusmodi temerariis ausibus ac perversis assertionibus obviare volens, reprobatur & damnatur illas, utpote falsas & erroneas, inflicta similiter Excommunicatione iis, qui contrarium sentientes arguerent peccati mortalis: idquæ allegatâ ratione, Cum nondum sit à Romana Ecclesia & Apostolica Sede decisum ut patet Extrav. Grave nimis de Rel. & Ven. SS. Quam constitutionem confirmavit Oecumenica Synodus Tridentina Sess. 5. in Decreto de Pecc. Orig. in fine. Ubi notandum sententiam Scoti prius à plerisque rejectam (in quam deinde juravit Facultas Parisiensis, eamquæ secutæ omnes ferè Christiani orbis Academia catholica) etiam tempore Sixti IV. à plurimis fuisse impugnata: ac nihilominus juxta eam fuisse ordinatum publicum mysterii cultum & officium; cum tamen tutius alicui videri potuisset ab eo abstinere, uti & in controversis judicium suspendere, nè vel falsum mysterium celebrari fortè contingeret, aut rei non verè revelatæ asseri, vel reverà revelatæ negari revelationem.

48. Item ex Sixto V. & Clemente VIII. Sic quoquæ exortæ tempore Sixti V. controversiæ Lovanii inter nonnullos Theologos academicos & Theologos Societatis Jesu, per Nuntium Apostolicum autoritate Pontificiâ fuerunt sopitæ, relicta etiam his opinandi libertate, non obstante aliorum censurâ. Postmodum similiter sub Clemente VIII. post acerrimas controversias & disputationes de auxiliis etiam Romæ habitas, autoritate Pontificiâ relicta est utriquæ parti libertas opinandi, interdictis reciprocis censuris, donec Sedes Apostolica aliud ordinaret, seu certum quid definiret.

49. Pontifices insuper pro universa Ecclesia in ipsis Rubricis Missalis p. 3. §. 4. n. 5. pro secunda operandi regula statuunt re consecrationem etiam panis, si post sumptionem Corporis advertatur in sumptione sanguinis fuisse aquam loco vini consecratam, idquæ juxta sententiam probabilem D. Thomæ, & absquæ præjudicio contrariæ sententiæ Scoti, quæ à Navarro, Suarez & aliis Theologis passim traditur tamquam probabilior; imò quæ in iisdem Rubricis Missalis reformati consulitur, ut scilicet consecratur solus sanguis deficiens, dum Sacerdos coram aliis (prout regulariter fit) celebrat.

50. Et opposita Pontificum ex opinione procedentium responsa. Accedit, quòd Pontifices non semper è cathedra definiant, adeoque interdum ex propriis opinionibus dederint responsa etiam contraria: absquæ eo tamen, quòd alterutri culpentur aut reprehensibiles judicentur. Sic Alexander III. c. licet, de sponsa duorum mandat

Herincx Sum. Theol. pars II.

insisti matrimonio rato prius contracto, et si posterius initum fuisset cum altero consummatum, addens: Quamquam aliter à Prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum. Immo Innocentius III. c. Tuas fin. eod. tit. consuetudinem Ecclesiæ Mutinensis adhuc contrariam tractans, non damnatur sive punit contracta; sed (inquit in matrimoniis de cetero contrahendis illud (quod c. licet decernitur) Te volumus observare. Circa quod caput Covarruvias in 4. De cretal. c. 7. §. 3. n. 5. Communis est (ait) Doctorum ibi sententia, quòd matrimonia secunda carnali copulâ consummata ante illum textum præferenda sint primis non consummatis. Quibus accedit, quòd consuetudo: cujus ille textus meminit, honesta ac justa communiter credebatur: quo casu nova lex non vult præterita punire. Et paulò post: Potuit autem illa consuetudo, si rationabilis à viris doctis censebatur, à peccato excusari, etiam in divino judicio, & sic in foro conscientiæ; Et quid è stante in contrarium notâ praxi Metropolitanæ, imò Romanæ Sedis, ut in dicto c. fin. exprimitur.

Etiam Clemens III. c. Capellanus de Feriis, quòd duas opiniones de computandis tribus septimanis ante Festum S. Joannis, quibus nuptiæ aliquibus in locis non possent celebrari, interrogatus: utra istarum opinionum potior videatur? neutram improbat aut damnatur, respondens solum, quòd posterior sententia subtiliori & meliori nititur ratione. Quamquam tutius fuisset comprehendere totum tempus terminis utriusquæ sententiæ contentum. Innocentius III. quoquæ relatis Lucii III. & Clementis III. responsis, c. Litteras de Rest. spoliatur. ait: Nos autem ad præsens nullam de prædictis sententiis reprobamus: nec cuiquam earum aliquod præjudicium ex nostra responsione volumus generari &c. Propterea melius videtur &c.

Patres & Doctores Ecclesiæ, tum recentiores, ut SS. Doctores Angelicus Thomas & Senographicus Bonaventura, tum veteres, ut SS. Augustinus, Hieronymus & reliqui (ut innumeros Interpretes & alios Scriptores etiam doctrinâ & virtute excellentes omittamus) in Expositionibus Scripturæ & aliis materiis doctrinæ aut morum juxta opiniones sibi probabiliores, etiam sæpè oppositas (quarum alterutræ proinde falsæ, & à parte rei minùs probabiles sunt) processerunt: imò proprias interdum opiniones retractarunt seu mutarunt; utiquæ sinè ullius reprehensione, imò laudes eorum nuntiante omni Ecclesiâ Sanctorum. Qui nimirum illuminati ingenii acie, assiduâ diligentia, sanctâquæ intentione scripserunt & docuerunt, non solum illa, in quibus attigerunt veritatem; sed etiam de quibus adhuc sub judice supremo controversiarum fidei indecisa lis est: quantumvis erroris materialis, & additionis vel diminutionis veritatum revelatarum aut legum foret periculum, cui cavendo expediens utiquæ, imò necessarium videri potuisset assensum suspendere, nec in assensus opinativos prorumpere, si locus foret discursui Sinnichii §. 364. Qui tamen uti sunt etiam

circa hæc laude & præmio digni in docendo, sic & alii in assentiendo, & si mores concernant, operando. Excusat proinde probabilitas: quæ scilicet sola superest, si excludatur, uti excluditur, certitudo. Deinde non magis in materia fidei, quàm morum, licitum est minùs tuta sequi: cùm igitur licitum sit negare sensum fortasse verum, & allegare sensum etiam probabilem fortasse falsum S. Scripturæ vel Conciliorum: licitum pariter erit ex doctrina verè probabili procedere in materia morum.

53. *Adducitur Augustinus* Epist. 48. ad Vincentium contra Donatistas, & refertur c. Vides 23. q. 6. *Mea primitus sententia erat, neminem ad unitatem Christi esse cogendum, verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum, nè fictos Catholicos haberemus, quos apertos Hereticos noveramus. Sed hæc opinio mea, non contradicentium verbis, sed demonstrantium superabatur exemplis &c. Ut ipsis rebus agnoscerem, etiam in hac causa rectè intelligi posse, quod scriptum est: Da sapienti occasionem, & sapientior erit.*

54. *Et l. 1. de adulter: conjug. c. 26.* Idem l. 1. de Adult. Conjug. c. 26. resolvit, Catechumenos (& c. 28. etiam agit de pœnitentibus in ordine ad reconciliationem seu absolutionem) qui sunt in ultimo vitæ constituti, etsi morbo oppressi ac sensibus destituti jaceant, posse licitè baptizari, addens: *Non tamen propterea damnare debemus eos, qui timidiùs agunt, quàm nobis videtur agi oportere &c. Sunt enim, qui in his, vel etiam in aliis observandum putant, quod dixisse Dominum legimus: Nolite sanctum dare canibus &c. Et ista Salvatoris verba referentes baptizare non audent eos, qui pro se respondere nequiverint, nè fortè contrarium gerant voluntatis arbitrium.* Manifestè insinuans, cujusquè conscientia libertatem opinandi cum fundamento in incertis esse relinquendam. Quod & significat l. de bono perseverantia c. 21. dicens: *Neminem velim sic amplecti omnia mea, ut me sequatur, nisi in iis, in quibus me non errasse perspexerit.* Nam propterea nunc facio libros, in quibus Opuscula mea retractanda suscipio, ut nec me ipsum in omnibus secutum fuisse, demonstrarem. Quà ratione etiam in aliorum ipse scriptis versabatur, ut testatur Ep. 19. ad Hieronymum c. 4. & refertur (etsi paululùm alteratis verbis) c. Ego solis dist. 9. *Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinâquè polleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt; sed quia mihi vel per illos Authores Canonicos, vel probabili ratione, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt.*

55. *Rituale Bononiense.* In Rituali Bononiensi Alexander Ludovisus postea Gregorius XV. conformiter ad doctrinam ex August. l. 1. de Adult. Conjug. mox relatam præscripsit absolutionem Catholici moribundi subito sensibus destituti. *Joannes Hauchinus* Archiepiscopus Mechliniensis superiori sæculo in Pastoralis ordinavit unctionem in unica parte, pro peste infectis. Quod & Facultas Theologica Lovaniësis unà cum Octavio Fran-

gipani Nuntio Apostolico probavit, etsi in posteriori editione id fuerit omissum. Similiter in multis Diœcesibus & regionibus publice vigent consuetudines, etiam inter Sacerdotes, juxta sententias probabiles minùs tutas, v. g. de celebrandis Missis privatis in Sabbato Sancto; de emptione censuum personalium &c. Immo praxis censuum personalium in Belgio præsertim, Galliâ, Hispaniâ est usitatissima apud omnis generis homines: quorum Canones annui ab Ecclesiarum, Monasteriorum, Collegiorum administratoribus, etiam Episcopis, exiguntur: estquè contra morosos debitores prompta executio apud Conservatores, Consiliarios, aliosquè judices.

56. *In dandis ex probabili causa dispensationibus.* In dandis dispensationibus, non ex obligatione seu ejus prætextu, sed etiam ex libera potestate, Episcopi ipsiquè Pontifices procedunt quotidie ex probabili notitia justitiæ causæ. Ipsiquè dispensati securè citra scrupulum aut reprehensionem eisdem utuntur, etiam in actionibus, quæ alioquin essent fornicariæ, adulterinæ, aut aliàs jure naturæ prohibitæ.

Similiter quilibet Episcopus in recipiendis novis Reliquiis, adhibitis in consilium Theologis & aliis piis viris, ea facit, quæ veritati & pietati consentanea judicaverit; prout statuit ipsa œcumenica Synodus Tridentina sess. 25. in Decreto de Invocat. SS. Undè plerumquè non nisi probabilis piaquè credulitas, etiam ad absolutum & publicum sufficiens cultum (à quo tamen tutius videretur abstinere) resultat.

57. *In prælegendis certis Auctoribus.* In Seminariis Episcopalibus, Abbatiis, aliisquè religiosis Congregationibus præleguntur interdum certi Auctores, eorumquè sententiæ traduntur ac defenduntur; & eorum quidem, qui in præsentī quæstione censent licitum esse usum opinionis probabilis. Inclyta Religio S. Dominici jurat in opiniones Doctoris Angelici; quibus & variæ Religiones atquè Academiae sese alligant. At Seraphica Religio etiam ex Constitutionibus à Sede Apostolica approbatis adhæret opinionibus Doctoris Subtilis, sæpè oppositis. Et hæc quidem concertatio admodum utilis Ecclesiæ Dei semper extitit ad fovendam & enucleandam veritatem, prout in Constitutionibus Ordinis nostri exprimitur. Salamanticæ quoquè non ita pridem DD. multi in verba SS. Augustini & Thomæ jurare, omnesquè Academicos ad horum dumtaxat doctrinam solemnī juramento contendebant adstringere. Verùm nè paulatim aliorum DD. signanter Subtilis, Seraphici, & Irrefragabilis doctrinæ à scholis exularent, noster Josephus Vasquez (ut refert Waddingus in lib. de Scriptoribus Ordinis Minorum) edito ac Regi oblato insigni Tractatu evicit, nè quidquam in ista celebri Universitate innovaretur; relicta consequenter opinandi libertate in probabilibus.

Interdum etiam in Constitutionibus generalibus Religionis celeberrimæ præscribitur aliquid inhæredo interpretationi solum probabilis Decreti Pontificii, ac parti minùs tutæ,

*In statuen-
dis poenis,
Gabellis
&c.* v.g. quod Prælati possint extra Capitulum re-
servare sibi censuras. Leges ipsæ publicæ in-
terdum, v.g. quodad suspendium furum sim-
plicium, impositionem certorum vectigalium
&c. secundum opinionem probabilem minùs
tutam feruntur.

58. *Eadem of-
tenditur
praxis ge-
neralis
Doctorem.* In quavis orbis Christiani plaga & Acade-
mia à tot annis, immò annorum centuriis, fue-
runt, suntquæ plurimi viri sancti, pietatequæ
ac eruditione clarissimi, qui de Casibus con-
scientiæ etiam speciales Summas seu libros
scripserunt pro parte sæpè minùs tuta, sciente
Ecclesiâ, probantibus & commendantibus E-
piscopis, & aliis Sanctis in Ecclesia Dei illuf-
tribus, imò coöperantibus, prout ipse B. Jaco-
bus à Marchia recensuit *Summam Pisanellam*.
Et secundum opiniones ejusmodi Auctorum
procedunt Deum timentes Jurisconsulti &
Theologi in suis Resolutionibus, Judices in
formandis judiciis, Auditores Rotæ in suis
Decisionibus, ipsæquæ sacræ Cardinalium
Congregationes. Coram quibus etiam venti-
lantur interdum opiniones morales, dubiæ a-
pud aliquos probabilitatis, circa quarum ve-
ram probabilitatem judicandam ex consilio
eruditorum Consultorum proceditur.

59. *In dubiis
seu incertis
qualiter ac-
quiescendū
judicio Su-
periorum.* Estquæ eadem praxis irreprehensa fidelium,
qui in casibus occurrentibus securè procedunt
secundum consilium Sapientium juxta quali-
tatem negotii & personarum, sive in materia
contractuum, sive in materia restitutionis, si-
vè in aliarum legum divinarum aut humana-
rum observantia. Immo à conscientiarum di-
rectoribus pro singulariori remedio scrupulo-
sis ingeritur, ut in omnibus dubiis acquiescant
judicio Superioris & Confessarii. Quemadmo-
dum & ipsi Pontifices in dubiis circa Regu-
lam nostram potissimum occurrentibus remit-
tunt subditos pro securitate ad Superiorum ju-
diciū. Undè noster Doctor Irrefragabilis
Alexander Aletius p. 2. q. 120. m. 3. a. 2. ad 1.
scripsit: *Conscientia subditi debet formari secun-
dum discretionem Prælati in dubiis*. Quinimò
in ipsa sumptione Eucharistiæ quid habetur,
nisi probabilis opinio de statu gratiæ, de quo
meritò sit formido, nec modica in multis?
Cum tamen tutius foret abstinere extra tem-
pus præcepti. Clientes in judicio prosequun-
tur, & Advocati defendunt jura non semper
probabiliora; immò Supposita (ut vocant)
quorundam Collegiorum, seu Universita-
tum, interdum jurejurando ad ea prosequenda
sunt adstricti. Plura exempla, v.g. de censi-
bus personalibus &c. possent ex variis mate-
riis allegari.

Ipsi Critici considerent semetipsos, an dum
aliqui adspirant ad officia, beneficia vel dig-
nitates, procedant semper ex judicio plusquam
probabili de sua majori idoneitate, & secun-
dum regulam de tutiori & strictiori? An in
obtinendis & retinendis pluribus beneficiis,
de quorum singulis, utrùm sufficiant ad sus-
tentationem, relinquitur judicio prudentis seu
cujusquæ pro foro conscientiæ, semper arbi-

trentur secundum partem rigidiorē & magis
tutam? An in præsentis quotidianis, quodad
debitum cantandi per se ipsos, juxta tutiorem
DD. passim sententiam? An in resignando be-
neficia certò dignioribus, præteritis cognatis
& amicis? An in restitutione fructuum pro
rata ob distractiones etiam interiores in lectio-
ne horarum? An in observantia legum Ponti-
ficiarum post Romæ factam publicationem;
quæ juxta veriore & tutiorem sententiam ad
obligandum sufficit? &c.

Nequæ respondeat quispiam ante tempora
Casuistarum fuisse alium & securiorem mo-
dum procedendi in operationibus moralibus. *An alius in
substantia
& securior
fuerit olim
procedendū
modus.* Nam methodica & exactior enucleatio du-
biorum conscientiæ jugiter emergentium po-
tius servit ad fundatiorem conscientiæ effor-
mationem: dum in ordine ad illam, & Epis-
copi & Judices & Consultores & alii recur-
runt ad Auctores, qui materiam pro dignitate
examinarunt, aliàs faciliè in cæcas, crudas, mi-
nusquæ solidas resolutiones præcipitandi. A-
lioquin eadem conscientiæ efformandæ ratio
quodad substantiam fuit semper in Ecclesia, jux-
ta præmissa. Nec defuissent Auctores & His-
torici, qui novam Ecclesiæ faciem in re adeò
publica & gravi, aliasquæ perniciosissima sa-
luti animarum, adnotassent: uti solent reliquæ
circa doctrinam in Ecclesia succrescentes no-
vitates, omni tempore exactè observari; prout
in materia fidei contra Novatores urgetur. Ne-
quæ etiam Ecclesia tot annorum centuriis a-
bustum & errorem adeò communem & into-
lerabilem tolerasset, sic ut & in Conciliis ge-
neralibus nulla fuerit desuper mota quæstio:
præsertim dum de reformatione morum (in
quibus hîc foret capitalis abusus) actum fuit.
Maximè cum Auctores, qui communem doc-
trinam tradunt aut prædicant, sint fuerintquæ
Ecclesiæ obedientissimi filii, qui piaculum
ducerent invehere, aut ab inferis resuscitare pa-
radoxas doctrinas, quas hodierni Novatores
seminare non verentur. Quamvis alioquin Ec-
clesia Dei, dum aliter nequit, inter multam pa-
leam multaque zizania, multa tolerat, & etiam
quæ sunt contra fidem vel bonam vitam, non ap-
probat; ut inquit *Augustinus Epist. 119. c. 19.*
Per se autem loquendo ipsius est evellere &
dissipare perniciosarum & publicarum com-
muniumquæ præsertim doctrinarum zizania,
dicente Leone X. approbante sacro Concilio La-
teranensi sess. 10. *Pro pastoralis officio debemus
ut.... quæ materiam scandali præbere possent, pe-
nitus succidantur, & radicitus extripentur, nec
pullulare usquam sinantur; ea in Agro Dominico
& vinea Domini Sabaoth dumtaxat conseri per-
mittendo, quibus fidelium mentes pasci spirituali-
ter possint, eradicatis zizaniis, & oleastri sterili-
tate succisâ.* Quibus consonant, quæ Præceptor
Angelicus habet *Quodl. 9. a. 15. Quod vergit in
commune periculum, non est ab Ecclesia sustinendū.*

Itaquæ sicut omni ætate non defuerunt per-
plexæ & ambigua negotia, sic nec personæ sa-
pientiores, præsertim Presbyteri & Episcopi, *Qualiter
processum*

tempore ve-
terum.

ad quos pro resolutione & securitate foret re-
tursus; adeò ut & de secularibus negotiis sæ-
pè perplexitatem generantibus Episcoporum
olim fuerit judicare. Propter quod *Augustinus*
l. de Opere Monach. c. 29. præligendam duce-
bat quietem securam, & exercitia Monacho-
rum sibi viventium, quàm (inquit) tumultuo-
sas perplexitates causarum alienarum pati, de ne-
gotiis secularibus vel judicando dirimendis, vel
interveniendo præscindendis. Quibus nos molestiis
affixit *Apostolus*. Sic & *Publicola* octodecim
quæstiones morales eidem *Augustino* propo-
nens: *Scriptum est* (inquit) *Interroga patrem*
tuum, & indicabit tibi; Seniores tuos, & dicent
tibi. Unde & mihi exquirendam legem de ore
Sacerdotis judicavi in causa tali &c. Ubi alludi-
tur ad illud *Malach. 2.* *Labia enim Sacerdotis*
custodient scientiam, & legem requirent de ore e-
jus. Quare & in veteri lege occurrentibus du-
biis seu controversiis recursus erat ad sapien-
tes, præsertim Sacerdotes. Hinc *Tobia 4.* dici-
tur: *Et Consilium semper à sapiente perquire.*
Prov. 4. *Ne innitaris prudentia tua.* Et *cap. 22.*
Inclina aurem tuam, & audi verba sapientium.
Et legisperiti seu scribæ in lege doctissimi
(quod genus *Esdra* temporibus surrexisse cre-
ditur) erant olim quoad expositionem dubio-
rum Legis veteris (circa cujus sensum erant,
& adhuc sunt variantes interdum opiniones)
similes iis, qui modò Theologi, ut notat *Tor-*
niellus ad annum mundi 2545. Quo sensu idem
ad annum 2993. accepit illud *1. Paralip. 18.*
Et susa (qui & *Saraias*) *Scriba*; hoc est, Theo-
logus Regis *David* in lege doctissimus.

Aut etiam
Legis Mo-
saica.

62.
Judicio
Scribarum
&c. quomo-
dò olim de-
ferendum.

In dubiis
aut proba-
bilitate illi-
citæ obedi-
dum præcep-
to Superio-
rum.

Quocirca *Christus Matth. 23.* reprobans va-
rias Scribarum interpretationes manifestè legi
divinæ repugnantes, præmiserat: *Super Cathe-*
dram Moysi sederunt scriba & Pharizai, inter-
pretes nimirum Legis in dubiis occurrenti-
bus, admonens: *Omnia ergo, quacumquè dixe-*
rint vobis, servate & facite; his scilicet dum-
taxat exceptis, quæ manifestè sunt contra
Deum, ut noster *Lyranus* & alii. Et *Deut. 17.*
in difficilibus dubiis præscribitur recursus ad
Sacerdotes levitici generis, & ad judicem, qui,
velut cæteris magis instructi ad dirigendum
in dubiis, *indicabunt tibi* (inquit *Deus*) *judicii*
veritatem: sequerisque sententiam eorum, nisi vi-
delicet tradant manifestè falsum vel à lege Dei
exorbitans. Quemadmodum etiam subditi
Christiani contemptâ prudentiâ propriâ pos-
sunt & debent Superiorum acquiescere judicio
& voluntati, dum nihil præcipiunt, quod aper-
tè divinis legibus contradicat; adeò ut nec du-
bium, nequè probabilis alioquin opinio, quòd
res præcepta sit illicita, excuset ab obedientia.
Quod exemplificat *Augustinus lib. 22. contra*
Faustum c. 75. in militante jussu regis sui, di-
cens, quòd *vir justus si fortè sub rege homine*
etiam sacrilego militet, rectè possit eo jubente bel-
lare, civica pacis ordinem servans: cui quod ju-
betur, vel non esse contra Dei præceptum, certum
est; vel utrum sit, certum non est: ita ut fortasse
reum regem faciat iniquitas imperandi, innocen-

tem autem militem ostendat ordo serviendi.

Fundatur præterea Doctrina communis in
eo, quòd cum intellectus noster in rebus hu-
manis plerumquè non possit assequi veritatem;
intolerabile foret onus, si non sufficeret ope-
rantibus assensus probabilis, seu rationabili
fundamento innixus, etsi cum aliqua formidi-
ne de opposito, sed ob hanc retraherentur ab
operando: quod onus proinde natura vel Deus
non debet censerì imposuisse fragilitati nostræ
sed potius esse contentus, ut dum certitudi-
nem habere non possumus, opinionem non le-
viter nec temerè, sed prudenter conceptam se-
quamur. Amplius enim nemo bonus & pru-
dens rationabiliter ab alio exigeret, adeoque
nec Deus optimus & prudentissimus à fragili-
tate nostra exegisse est censendus.

Confirmatur I. Tum quia adest certitudo
probabilitatis, cum ignorantia invincibili ve-
ritatis rei. Tum quia adest possessio liberta-
tis, dum non satis constat de lege, existente
probabilitate solidâ de non existentia illius.

Confirmatur II. Quia prudens irreprehen-
sibiliter præbet assensum objecto probabili,
adeoque irreprehensibiliter ei suam operatio-
nem conformat.

Confirmatur III. Quia alioquin in opera-
tionibus etiam valde opportunis oporteret
etiam timoratos hæere plerumquè perplexos
& suspensos, ob rerum agendarum incertitudi-
nem, sive annexam judiciis nostris formidi-
nem. Ideoque applicari huc potest, quod ait
Sapiens Eccl. 11. *Qui observat ventum; non se-*
minat; & qui considerat nubes, numquam metet;
dum nimirum quis in omnibus quærens certi-
tudinem, nihil audet resolvere aut operari,
sed ubique hæret anxius & suspensus.

Confirmatur IV. Quia alioquin nullæ o-
piniones *S. Thomæ*, *S. Bonaventuræ*, *Scoti* & si-
milium pro parte minùs tuta, possent deduci
ad praxim, sed ad eam forent inutiles; immò
sub mortali vitandæ, si ex debito sola materia-
liter tuta essent sectanda: cum supponatur in
iis remanere formido seu periculum falsitatis,
adeoque inhonestatis objectivæ. Quinimò
non solum valde imprudenter, sed etiam dam-
nabiliter egissent isti, aliiquè etiam Sancti,
immò & innumeri Doctores, qui de casibus
conscientiæ scripserunt, hinc inde minùs tu-
ta amplectentes, ac gravissimum & publicum
scandalum seu peccandi occasionem cæteris ea
sectandi præbuisent, cum exitio animarum.
Et quidem isti omnes in hoc usquè in finem
vitæ perseverarunt, absquè debita alioquin re-
tractatione. Quorum etiam scripta non debu-
issent ullatenus tolerari; cum Ecclesia puritati
doctrinæ & commodis publicis invigilans,
etiam ob minores nævos interdum aliquorum
Scriptorum libros prohibeat. Eruntquè etiam
advocandi propter similem causam in judi-
cium, & condemnandi Pontifices, Episcopi,
Judices, Consiliarii, & omnis Ordinis & æta-
tis personæ. Igitur hinc potius arguitur con-
traria doctrina, velut æquitati & veritati re-
pug-

63.
Probatio ex
ratione.

64.
Confirmatio multi-
plex.

65.
Arguitur
ab inconve-
nientibus.

pugnans, & secuta ostenditur praxis eorum, qui præallegatis principiis conscientias suas conformant.

66. *Confirmatio specialis.* Confirmatur V. Quia ea certitudo sufficit ad honestatem animæ, qualis congruit humano agendi modo, & quali solent esse contenti in negotiis incerti exitus illi, qui in similibus non habentur negligentes aut temerarii. Utrobique autem incidit falsitas, ejusvè formido. Undè Sap. 9. *Difficile aestimamus quæ in terra sunt; & quæ in prospectu sunt, invenimus cum labore. Quæ autem in calis sunt, quis investigabit?* Et paulò ante: *Cogitationes enim mortalium timida, & incerta providentia nostra*, circa electiones nimirum & operationes; de quibus ibi sermo. Nequè ipsi, qui adstringunt se aut saltem alios ad tutiora, diriguntur cognitione usquequaque certa; utpote fundatâ in haud certa obligatione sequendi semper tutiora. Quarè ejusmodi certitudinem in quavis electione quærere, non spectat ad humanam prudentiam; uti nequè congruit homines ad id, quod impleri nequeat, obligari. Perfecta proinde certitudo & infallibilitas prudentiæ propriæ reducitur ad ultimum & reflexum conscientiæ dictamen de electione sive actione hîc & nunc; quod quidem est regula proxima, & cui se conformans non potest esse pœnâ aut vituperio dignus, utpote amans opus ob honestatem, esto fortè materialiter, seu quodammodò physicè malum esset. Hujus namquè periculum (quod & in probabilioribus adest) dum ignoratur invincibiliter veritas, & alioquin post debitam diligentiam probabiliter procedit operans, non videtur aestimandum: præsertim cum sit impossibile vitare omnia materialiter mala, adeò frequentia, suppositâ in tam innumeris rebus ignorantia inculpabili.

67. *Quanta copia actionum bonarum, etsi materialis malitia adsit.* Quod ipsum patet discurrenti per varia. Quoties enim Judices æquissimi errant per testes & instrumenta falsa decepti, formaliter etiam Sanctè judicantes? Undè c. *A nobis* 28. de Sent. Excom. dicitur: *Judicium Ecclesia nonnumquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpè contingit & falli.* Et c. *Fraternitatis* de frigidis dicitur: *Sententiam divortii per errorem licet probabilem novimus esse prolatam.* Quot matrimonia, ex defectu occulto invalida, & consequens usus quotidianus materialiter fornicarius? Et tamen bona fides excusat fundata in opinione sufficienti ad discretam credulitatem. Undè Leo Papa c. *Cum per Bellicam* 34. q. 1. *Nec tamen culpabilis judicetur, qui personam (uxorem) ejus mariti, qui jam non esse existimabatur assumpsit.* Quot decepti in persona parentum tum immediatorum, tum mediatorum, & consequenter in reverentia eis tamquàm talibus præstita, immò debita, veris parentibus negata? Quot decipiuntur in fictis aut indignis pauperibus, in fictè virtuosos; quos tamen ut pauperes ac virtuosos fovent & amant, etiam cum fructu animæ? Quot rapinæ, homicidia, occupationes terrarum, non obstante materiali injustitiâ ex-

cusantur in bello, à parte rei utrimquè, vel ex altera parte injusto, dum licitè militant subiecti suo Principi obsequentes, quousquè eis non constat belli iniquitas? Quoties sunt invalidæ ac materialiter sacrilegæ Confessiones, atquè etiam cum merito impensæ absolutiones ex ignorantia? Ut taceam suffragia, quæ etiam publicè fiunt pro defunctis sæpè incapabilibus. Item formidines, quæ etiam in ipsis consecrationibus ex variis capitibus possent exurgere: quibus non obstantibus fidelis quilibet potest, immò tenetur, signa reverentiæ & adorationis, soli Deo tribuendæ, ostendere, quamvis (ut ait D. Thom. Quodl. 5. art. 12.) *peccatum idololatriæ non incurreret aestimans probabiliter hostiam esse consecratam.* Et sic de cæteris innumeris. Itaque gratulandum nobis, quando vel solida probabilitas in electionibus & operationibus humanis adesset.

§. IV.

Adferuntur Objectiones, ac dissolvuntur.

DICES I. Cum Mercoro: Eccli. 37. dicitur: *Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consilium stabile.* Et 1. Thess. 5. *Omnia probate, quod bonum est, tenete: ab omni specie mala abstinete vos.* His addi posset ex aliquibus, quod Apostolus ad Ephes. 4. dicat, dedisse Deum Ecclesiæ *alios Pastores & Doctores....., nè simus parvuli fluctuantes omni vento doctrina.* Respondeo, hæc pariter posse alligari contra doctrinam & usum probabiliorum; utpote etiam subjectorum formidini. Tollitur autem practicè periculum inhonestatis formalis per certum judicium reflexum de licitè sic operando. Undè & præcedit verbum verax & consilium stabile sic procedentem: abstineturquè ab omni specie mala. Alioquin Apostolus priori loco solum instruit, quid agendum circa prophetias tunc vigentes; quod scilicet non statim spernendæ, nec admittendæ, sed primùm probandæ sint, an scilicet consonarent puritati fidei. Posteriori loco agit de vento vario doctrinæ erroneæ, in rebus fidei contra Novatores, addens sinè mora verbis allegatis: *In nequitia hominum, in astutia, ad circumventionem erroris.* Tamen Doctores etiam dari sint Ecclesiæ Dei, nè in agendis fluctuent Fideles, nec circumferantur omni vento periculosarum & temerariarum doctrinarum; quarum Zizania conantur illi omni tempore evellere. Inter hos autem à Deo Ecclesiæ Catholicæ datos ipsa singulariter celebrat velut Sanctos & Eximios suos Doctores *Thomam & Bonaventuram*, qui & munus istud insigniter expleverunt, & nihilominus varia juxta partem minùs tutam resolverunt.

Dices II. cum Mercoro: Adam & Heva habuerunt opinionem probabilem de non obligatione, saltem gravi, præcepti divini Gen. 2. Similiter Saül in parcendo Regi & optimis gregi-

68.

Objiciuntur & explicantur varia Scriptura.

69.

Primi pa-
rentes non
fuerunt nixi
opinionem
probabili in
transgressio-
ne divini
Mandati
Gen. 2.

gregibus, & aliis rebus pulchris Amalecitarum
1. Reg. 15. & tamen certum est, hos omnes gra-
viter peccasse: ergo opinio probabilis non ex-
cusat. Respondeo negando antecedens, quod
absquæ omni specie probabilitatis à *Mercuro* est
assumptum. Nam fide divinâ noverant primi
parentes, & intelligebant præceptum divinum
ejusquæ obligationem, immunes utiquæ ab o-
pinionibus & falsitatibus, antequàm cœpissent
peccare. Undè juxta *August. 1. Retract. 15.*
scientes contra præceptum fecerunt. Et 14. de Ci-
vit. c. 11. *Sciens prudensquæ peccavit Adam.* Et
c. 14. *Sed est peior damnabiliorquæ superbia, quæ*
etiam in peccatis manifestis suffragium excusa-
tionis inquiritur; sicut illi primi homines. Quo-
rum excusationibus relatis, ait: *Sed accusatio*
potius, quàm excusatio vera est, ubi mandati divi-
ni est aperta transgressio. Et c. 13. præmiserat
inter alia: *Quis autem ruinam esse non videat,*
quando sit mandati evidens atquæ indubitata trans-
gressio? Ut proinde existimatio quævis falsa in
contrarium, quæ animos jam labi incipien-
tium subierat, non ad dubiam aut probabilem
opinionem, sed ad hæresim sive infidelitatem
à Patribus revocetur. A qua idcirco, non fuit
immunis Heva, noxiâ (ut ait *Augustinus l. 11.*
de Gen. ad lit. c. 31.) *libertate habenas prohibiti-*
onis rampere delectata, probabilius existimans, non
esse mortem, quàm timuerant secuturam. Quæ
quidem verba ipse *Mercurus* allegavit, non ad-
vertens ad particulam *probabilius*: ex quo uti-
quæ contra se potuisset formare simile argu-
mentum, assumendo opinionem primorum
parentum fuisse probabiliorē, ideoquæ suf-
ficientem ad licitè operandum. Sed procul ab-
sit à manifestis erroribus alia, quàm fucata pro-
babilitas: quæ etiam non carent hæretici, sua
dogmata tamquàm probabiliora, immò veris-
sima proclamantes.

Vitæ nec Saul
1. Reg. 15.

Pariter Saul nullâ fuit nixus probabilitate,
quidquid alleget varia *Mercurus*, nequidem
ab ipso Saul excogitata sive allegata coram
Samuële, dum in terminis operatus est contra
apertissimum & distinctissimè propositum Dei
mandatum: ut tandem & ipse coactus fuerit
coram Samuële ingeminare: *Peccavi.*

70.
Proponitur
objectio Sin-
nichii.

Dices III. cum *Sinnich §. 357.* Christus
nequaquam dixisse perhibetur: Ego sum pro-
babilitas; sed: *Ego sum veritas, Joan. 14.* Qui
viam cæli arctam, viam perditionis spatiosam
prædicavit *Matth. 7.* Deus est, Legifer est, ve-
ritas est. Quare in Dei judicio non quæretur
à judicandis, quid dixerit *Diana*, quid *Cara-*
muel, aut alius quispiam talium, sed quid Chris-
tus, quid alii quivis legislatores & legitimi
Superiores. Undè rectè monet *Lactantius l. 2.*
Instit. divin. c. 13. *Nè trahamur autoritate cu-*
jusquàm, sed veritati potius faveamus, & acce-
damus. Nullus hic temeritati locus est: *in æternum*
stultitia pœna subeunda est, si aut persona inanis,
aut opinio falsa deceperit. Qui etiam c. 7. præ-
miserat: *Illis enim* (scilicet in Philosophia
Theorica) *potest venia concedi: quia sive aliquid*
dicunt, nihil profunt: sive delirant, nihil nocent:

hic verò (in Morali nempe) nullus dissidio, nullus
errori est locus: omnes unum sentire oportet, ip-
samquæ Philosophiam uno quasi ore præcipere:
quia si quid fuerit erratum, vita omnis evertitur.
Nemo nescit humanam quamcumquæ opinio-
nem eo ipso obnoxiam esse periculo erroris,
quod non transcendit limites probabilitatis.
Si igitur contingat eam re ipsâ errare, quisquis
ei se in operando vel otiando conformaverit,
opinionem falsâ decipietur. Non ergo ad vitam,
sed ad mortem verget, dicente *Lactantio*: *In*
æternum stultitia pœna subeunda est, si aut perso-
na inanis, aut opinio falsa deceperit. Ubi notatu
dignum est, *Lactantium* loqui, non de opinio-
ne probabili, sed simpliciter de falsa; qualis
potest esse ea, quæ non solum probabilis, sed
etiam inter probabiles probabilissima existit.
Quamdiu ergo intra limites probabilitatis hæ-
retur, errandi periculo plenè non obviatur. In
materia autem morum necessaria, prout ex *Lac-*
tantio mox audivimus, si quid fuerit erratum, vi-
ta omnis evertitur. Ita quasi ad verbum *Sinnich.*

Respondeo in primis, hunc discursum ad e-
generalem evertere ipsam doctrinam *Sinnichii*,
& posse invariatis terminis in eum retorqueri,
qui passim tradit opiniones ad summum pro-
bables, & quæ extra materiam juris naturæ,
sive ubi locum habet ignorantia invincibilis,
excusare quoquæ probabilitatem ei subnixam
fatetur §. seqq. Immo §. 260. allegato facto
Adriani VI. dispensantis in matrimonio rato se-
quendo opinionem alienam, ait: *Nequæ enim*
pejoris conditionis censerī debent Summi Pontifi-
ces, quàm ceteri homines, quibus subinde licitum
est in praxi procedere secundum probabilem sen-
tentiam, ei etiam opinioni adversam, quam specu-
lativè reputant veriore. In quo ipsemet est
laxior variis communis sententiæ patronis, id
negantibus in casu, quo minùs tutum erat
operari. Qui etiam ibidem præmiserat: *Nequæ*
enim repugnat quempiam proferre sententiam, aut
exercere actum externum potestatis clavium con-
tra opinionem propriam, quam animo fovet: prout
communiter Theologi tradunt in materia Confes-
sionis Sacramentalis, quatenus asserunt Confessa-
rium posse vel etiam teneri absolvere pœnitentem,
contra propriam opinionem, quando ille ritè dis-
positus est & confessus, juxta probabilem contra-
riam opinionem. Et concludit: *Ad hunc ergo mo-*
dum potuit Ioannes XXII. canonizare Sanctos con-
tra propriam suam opinionem, sequendo in praxi
probabilem aliorum opinionem. Accedit, in dis-
solutione matrimonii rati esse materiam juris
divini, quo ipsum est indissolubile, & saltem
inde pendet valor matrimonii sequentis, & u-
sus illius jure naturæ extra legitimum matri-
monium illicitus. Deinde, quod legem sta-
tuat vetantem usum opinionis probabilis in
materia juris naturalis, facit utiquæ ad summum
opinando, atquæ adeò in re practica adeò gravi
se exponendo erroris periculo.

Respondeo II. Christus etiam non dixit:
Ego sum evidentia: Ego sum Fides. Quid
inde ad rem inferri potest? Arcta est via ad
cælum,

71.
Quæ in
eum retor-
quetur.

72.
Et dissolvi-
tur.

cælum, & pauci inveniunt eam, ob illa, quæ certò sunt ab omnibus observanda ex Christi præcepto; ut propterea destitutis luce gratiæ Ethnicis etiam incredibilia ac impossibilia sæpè videantur, quæ in catechismo proponuntur credenda, & agenda seu vitanda: & plerique contra manifesta Dei præcepta sensibilibus inhiantes latam ingrediantur perditionis viam. Ut proinde certissima hæc arctitudo nullatenus dependeat à probabilitatibus inter Catholicos disputatis. Quæ namquæ ante tot legum civilium & Ecclesiasticarum onera Apostoli prædicarunt, ipseque Christus *Matth. 5.* & alibi proposuit, arduum & asperum reddunt naturæ corruptæ salutis iter, accedente obice non unico gravium tentationum carnis, dæmonis & sæculi nequam. Quamvis adhuc maneat jugum suave, quatenus intolerabili Judæorum jugo per Evangelium excusso, divinæ gratiæ uberiori copiâ amantibus dulcescit. Alioquin non est imponendum Fidelibus jugum gravius, abstinendi nimirum à pluribus, à Christo aut Ecclesia verè non prohibitis; prout Adversarii nituntur imponere. *Ambulandum est enim* (inquit *Gerson Part. 2. de Reg. Moral. Tit. de Superbia litt. D.*) *in veritatis doctrina, viâ regiâ, ut nec strictius fiat Dei mandatum, nec latius, quàm ipse mandaverat. Quamvis inde sumere possint aliqui aut malitiæ velamen libertatem, aut è contra in desperationem corrumpere.* Nec quia rigidiora urgebant, qui olim conversos ad onera legis Mosaicæ adigere nitebantur, qui nuptias vel usum vini damnaabant, idcirco probati fuerunt. Quemadmodum nec Hæretici, qui lapsis pœnitentiæ ostium claudebant; vel qui cum *Tertulliano* rigidiora sectante Catholicos psychicos seu animales vocabant, idèd palmam retulerunt: uti nec qui vitia & libertatem carnis multipliciter propugnarunt, aut perfectos exleges fecerunt, ab Ecclesia accepti fuerunt: quæ mediâ incedens viâ, certa eligit, tutiora suadet, in controversis permittit quemquæ in suo sensu abundare.

73. In Dei judicio non quæretur, quid dixerit *Diana*, quid *Caramuel*, uti nec quid *Sinnich* dixerit, sed quid conscientia. Quæ dum solidè fundata, bonâ fide procedit, certa est per judicium reflexum, se bene agere vel omittere; adeoque in die judicii secunda erit, non obstante eo, quòd ad veritatem propius enixa, invincibiliter interdum ab ea aberraverit. Nec aliud potest ipse *Sinnich* (cui idem solvendum) respondere. A quo etiam mirum ita urgeri verba *Lactantii* à se pariter dissolvenda: cum manifestum sit ex ipso scopo & contextu, eum non loqui de errore aut opinione in genere, aut circa ea, quæ sunt verè opinabilia & incerta, sed circa infallibilia & certissima, etiam ex ratione, humanæ salutis & morum præcipua fundamenta. Quare *nullus hic temeritati locus est.* Alioquin error materialis, ejusquæ periculum, etiam juxta *Sinnich* excusat in pluribus opinantes, aut invincibiliter errantes. Nequæ ipse aut quispiam alius crudè & generaliter

admiserit in Scholis: *Nè trahamur auctoritate cujusquam.* Nihilominus sumus sinè periculo practici erroris, dum ex probabili assensu concludimus certò per reflexa principia licitam operationem aut omissionem.

Dices IV. cum eodem §. 371. ex communi sententia sequi, Judæos inculpabiles fuisse, sequendo falsas Scribarum & Pharizæorum interpretationes de non subveniundo parentibus, non satisfaciendo creditoribus, dummodò pars congrua in usum templi offerretur. Idemquæ est de Ethnicis, qui aperta quædam flagitia quasi lege recepta, immò ipsam idolatriam sectabantur, ut ponderat §. 372. Adde similitèr potuisset conclamantes contra Christum *Crucifige, Crucifige*, ac sectatores Antichristi ab eo in errorem ducendos per signa fallacia. Respondeo negando sequelam: nam ibi nulla aderat probabilitas, quæ utiquè à se excludit compertam ac certissimam falsitatem, & ab opposito compertam & certam veritatem. Alioquin probabilitas sumpta pro quavis apparentia veri & boni, etsi juncta cum certa falsitate & malitia, non deest, dum quilibet peccat, probando practicè & eligendo malum. Nequæ oportebat *Sinnichium* procul evagari in Judæis & Gentilibus, qui utiquè vicinos Iconomachos & hæreticos pari, sed nullo fundamento poterat allegare, quasi forent juxta communem doctrinam opinione probabili excusabiles. An autem in nonnullis privatis potuerit esse ignorantia invincibilis seu conscientia invincibiliter erronea, à nova culpa formaliter eatenus excusans, etsi non supplens defectum mediorum ad salutem necessariorum? est alia quæstio, ex dicendis *Tract. seq. disp. 1. q. 7.* de ignorantia invincibili, resolvenda.

Dices V. cum eodem *Sinnich* §. 364. *Tria sunt* (inquit *Augustinus l. de util. credendi c. 11.*) *velut finitima sibi in animis hominum distinctione dignissima: intelligere, credere, opinari. Quæ si per se ipsa considerentur, primum semper sine vitio est, secundum aliquando cum vitio, tertium numquàm sine vitio; adeoque numquàm non inordinatum, numquàm non naturæ rationali dissentaneum.* Constat etenim opinionum quantumvis plausibiliū dictamina nihil aliud esse, quam ignorantiarum symptomata (inquit §. 362.) Undè habemus planissimè ex *D. Thom.* sententia, removendas esse à statu innocentiae omnes penitus opiniones, ait §. 363. adeoque videmus hinc, quàm caduca sint fulcra, super quibus *Novelli* laxitatum patroni fundent eam rectè agendi securitatem, quam sequentibus probabilitatum dictamina spondent: fulcra quippe illa sunt monstruosi fœtus humanæ naturæ peccato jam corruptæ, ac per hoc inordinatæ. Humana itaque opinio quando falsa est, monstrum est; quando vera, monstrum æquivaleat, quia nihil amplius monstrum præstat; uti discurrit §. 364.

Confirmatur; quia cum error in seipso semper sit malus, juxta *Augustinum Enchir. c. 19.* profectò & ejus periculo spontaneè se exponere,

74. Altera ob-
jectio Sinnichii.

Phariseis in
falsis inter-
pretationi-
bus, Ethni-
cis, Hæreticis non suffragatur
vera proba-
bilis.

75. Tertia ob-
jectio Sinnichii ex l. de
util. cred.
cap. 11.

76.

Monitum
Gersonis.

Lactantius
exponitur.

here, cenferi debet malum, siquidem, qui amat periculum in illo peribit, *Ecoli. 3.* Sic autem facit, qui absquæ premente necessitate prorumpit in actum opinandi. Porro non videtur unquam occurrere necessitas, quæ eum premat ad hoc: quia poterit quis semper & ubiquæ elidere quamcumquæ prætentam necessitatem, imitando homines pro statu primæ integritatis, quorum iudiciûm fuisset aut verum de cognitis, aut nullum de prorsus incognitis, aut suspensum de incertis, juxta *Estium 2. d. 27. §. 7. in fine.* Qui igitur postremo casu in assensum opinativum prorumpit, quâdam mentis inordinatione affectum se prodit, adeoque reatum erroris incurrit, temeritatis sibi notam inurit, monstrosam mentis fœtum parit, & quasi jam sufficienti notitiâ ad rectè agendum instructus, studium ulterioris indagacionis deponit. Opinari (inquit *Augustinus l. de util. credendi c. 11.*) duas ob res turpissimum est; quod ediscere non potest, qui sibi jam se scire persuasit, si modo illud disci potest; & per se ipsa temeritas, non bene affecti animi signum est. Ita *Sinnich supra.* Qui etiam circa *Augustinum 19. de Civit. 18.* dicentem, quod de quibusdam (intellige rebus) quas nequæ sensu, nequæ ratione percepimus, nequæ nobis per *Scripturam Canonicam* claruerunt; nec per testes, quibus non credere absurdum est, in nostram notitiam pervenerunt, sine justa reprehensione dubitamus; censet notandum, non dici: sine justa reprehensione opinamur: sed dubitamus. Usquæ adeo enim vicinus est opinioni error, ut *Augustinus* scripserit *l. de util. credendi c. 11.* Quod intelligimus, debemus rationi; quod credimus, auctoritati; quod opinamur, errori. Errorem porro semper esse malum, mox ex eodem *Aug. Enchir. 19.* audivimus.

77. Respondeo, quod bellè Auctor iste deviet à scopo, & seipso, & veritate, dum enim proponit impugnare laxitates, convellere nititur ac damnare omnem prorsus opinionem tamquam malam & errorem, non advertens, quod damnet semetipsum toties opinantem, & quidem admittentem interdum licere usum opinionis probabilis, etiam propriæ, quam pro veriore reputat, adversantis, quod damnet Patres sanctos frequentissimè etiam contraria opinantes; immò Ecclesiam opiniones probabiles etiam in materia doctrinali non improbantem; quod damnet universum mundum in resolutionibus ex opinione procedentem. Quin immò cum idem erroris periculum sit in fide humana, & dependentibus ab ea, damnat omnes iudices ex fide humana, etiam in causa mortis procedentes. Sed & ipse *Augustinus* tum frequenter in scriptis solum opinatur, tum incertas fidei humanæ notitias, eiquæ innixas operationes probat. Quis enim non videat (inquit *l. de util. credendi cap. 12. sub init.*) pietatem, nisi ita sit (credatur nempe aliquid non certò cognitum) sanctissimum generis humani vinculum superbissimo scelere violari. Nam quis vel insanus eum culpandum putet, qui eis officia debita impenderit, quos parentes esse crediderit, etiamsi non essent?

Item ab absurdo.

Ex ipso etiâ Augustino supra.

Quis contra non exterminandum judicaverit, qui veros fortasse parentes minimè dilexerit, dum nè falsos diligat, metuit? Et ante medium *Cap. Multa possunt adferri, quibus ostendatur nihilominus humana societatis incolume remanere, si (in ordine ad agendum præsertim, de quo ibi sermo) nihil credere statuerimus, quod non possumus (certò nempe) tenere perceptum.*

Itaque *Augustinus* opinari tribuit vitio, ac turpissimum dicit, per opinionem intelligendo falsam persuasionem scientiæ de re, quæ non scitur. Nam (ut ait sub init. *c. 11.*) tria sunt alia hominum genera profectò improbanda ac detestanda. Primum est opinantium, id est, eorum, qui se arbitrantur scire quod nesciunt &c. Et in med. cap. Credere autem tunc est culpandum, cum vel de Deo indignum aliquid creditur, vel de homine facile creditur. In cæteris verò rebus, si quis quid credit, si se id nescire intelligat, nulla culpa est. Et in fine cap. Sed si quis diligenter consideret, plurimum interesse, utrum se scire quis putet, an quod nescire se intelligit, credat, aliquâ auctoritate commotus; profectò erroris & inhumanitatis atque superbiæ crimen vitabit. Quod proinde ad sensum *Augustini* hic opinamur, debemus errori, & quidem manifesto, quo non caret inanis sic opinantium temeritas & præsumptio. Alioquin probabiliter opinari in statu naturæ corruptæ (in quo veritas manifesta plerumquæ latet circa moralia, ut propterea *D. Thomas in 1. Eth. 8. lect. 3.* dixerit: *Materia moralis talis est, quod non est ei conveniens perfecta certitudo*) nullam indecentiam aut temeritatem, sed potius perfectionem imperfectioni admixtam importat, quæ etiam viros prudentes deceat, indagantes verosimiliora, dum veritatem dilucidè nequeunt apprehendere. Nequæ obstat erroris materialis, qui mali cujusdam physici rationem habet, & dum invincibilis est, à culpa excusat, etiam in materia juris naturalis, periculum: quod in hac vita omne in assensibus nostris velle evitare, stultum foret, & ultra humanum: immò humanæ fidei & consuetudinis eversum. Nequæ evitavit ipse *Sinnich* in hoc ipso, quod omnem omnino opinionem etiam probabilissimam (quod tamen damnavit *Alexander VIII.* in propositione 3. vide *n. 43.*) redarguit, & quidem ex assensu seu opinione nequidem probabili. Et sic sunt soluta, quæcumquæ in objectione allegata fuerunt. Confirmaturq; potius doctrina communis, quod nempe probabilis assensus, veluti temeritatis expertus, sit laudabilis, non minùs, quàm fides humana, etsi fallibilis, ab *Augustino* ibi deprædicata: adeoque irreprehensibiliter ei quis se conformat.

Dices VI. cum *Wendrock: Augustinus l. 3. contra Academicos c. 16.* ex professo refutat dicentes: Cum agit quisquæ, quod ei videtur probabile, nec peccat, nec errat. Nam id audiens adolescens insidiabitur pudicitiae uxoris alienæ. Inducitquæ *Tullium* quasi respondentem: Quid aliud dicturus es, quam non tibi esse probabile, ut id faciat adolescens? Quod refutat: At illi probabile est libet dejerare per omne divinum.

(Qui

78. Locus obiectus explicatur & confirmatio solvitur.

79. Obicitur locus Augustini l. 3. contra Academicos c. 16.

(Qui loquendi modus displicuit postmodum S. Doctori, ut patet 1. Retr. 1.) nescire me prorsus, quomodo ille peccaverit, si quisquis id egerit, quod probabile videtur, non peccat,.... Taceo de homicidiis, paricidiis &c. quomodo autem non facerem, quod probabile visum est? Tandemque concludit: Illud est capitale, illud formidolosum, illud optimo cuique metuendum, quod nefas omne, si hac ratio probabilis erit, cum probabile cuique visum fuerit esse faciendum, tantum nulli quasi vero assentiatur, non solum sine sceleris, sed etiam sine erroris vituperatione committatur,

Responsio. Respondeo mirum videri, quod contra adeo apertam mentem Augustini similia objiciantur, quasi Auctores communis doctrinae vapulent, dum Accademici. Hi enim (teste Aug. 1. Retr. 1.) cuncta existimantes incerta, affirmabant nihil approbare sapientem. Quod ipsum Augustinum in principio fatigabat, qui 6. Conf. 14. ait de se: *Academicorum more dubitans de omnibus &c.* Et l. 9. c. 4. *Tenebam cor meum ab omni assensione, timens precipitium, & suspendio magis necabar.* Quare id probabile vel verisimile Academicum vocant (inquit Aug. l. 2. contra Academicos c. 11.) quod nos ad agendum sine assensione potest invitare. Sine assensione autem dico, ut id quod agimus non opinemur verum esse, aut nos id scire arbitremur, agamus tamen. Quæ fatua doctrina omni sceleri viâ aperit. Adolescens enim ob commodam v.g. habebit adulterium sibi probatum sive probabile, tantum nulli quasi vero assentiatur (quæ verba suppresserat Wendrock) adeoque si non peccat, cui quid sic probabile apparet, nefas omne sine vituperatione committetur. Quare ad marginem c. 16. legitur: *Facere quod videtur probabile, citra assensum, nefarium est.* Alioquin si ratio verè probabilis erit, & prudenter juxta illam assensus formetur, adeoque operatio conformetur, non reprobatur ab Augustino, ut diu antequam Wendrock ista objiceret, notavit noster Hauzeur Tom. 2. Anatomia August. in libros contra Academicos, col. mihi 34.

80. **Obijciatur locus ex l. 1. de Bapt. cap. 3.** Dices VII. cum Wendrock: Aug. l. 1. de Bapt. contra Donatistas c. 3. de Donatista reditum ad Catholicam Ecclesiam meditante, ait: *Si dubium haberet non illic (apud Donatistas scilicet) rectè accipi, baptisma, quod in Catholica rectè accipi certum haberet (cum alioquin Donatista improbarent tamquam invalidum) graviter peccaret in rebus ad salutem pertinentibus, vel ex eo solo, quod certis incerta præponeret.* Et c. 5. *Accipere itaque in parte Donati, si incertum est esse peccatum; quis dubitet certum esse peccatum, non ibi potius accipere, ubi certum est non esse peccatum?* Resp. cum Hauzeur To. 2. in Anatomia dicti loci, col. mihi 360. ibi agi de dubio practico circa medium ad salutem necessarium: in hujusmodi autem mediis nunquam licet uti incertis, relictis certis: cum enim sint à Deo determinatè & immutabiliter instituta, salus animæ graviter periclitaretur. Secus est in præceptis: in quibus etiam foret ab aliis solvenda objectio quod ad sequelam probabiliorum. Adde, quod si foret solum sermo de dubio, an licitum; utique de propriè dicto, & quidem circa rem omnem

ni honestatis specie & probabilitate carentem. Nam si transiturus est (inquit August. sup. c. 4.) ad Ecclesiam: quæro causam? quid aliud responsurus est, nisi quia malum est esse in parte Donati, & non Catholica unitate? Qui proinde sciebat esse se in schismate: adeoque non licere per Baptismum ibi suscipiendum corpori schismatico aggregari.

Dices VIII. Augustinus Epist. 154. ad Publicolam, respondens variis ab eodem propositis Epist. 153. quæstionibus; inter alia dicit: *Si quis bonum putaverit esse, quod malum est, & fecerit, hoc putando utique peccat. Et ea sunt omnia peccata ignorantia, quando quisque bene fieri putat, quod male fit.* Ergo opinio probabilis, si falsa sit secundum Augustinum non excusat à culpa. Respondeo N. C. nam si sit sermo de casu, quo putans temerariè procedit, aut vincibiliter errat; indubiè peccat, etiam propriè. Si autem de casu, quo prudenter judicat, & bonâ fide operatur, indubiè etiam non peccat, quantumvis erraret, nisi materialiter, prout contingit in cæteris; quæ fiunt ex ignorantia invincibili. Si indefinitè vel abstractim; sunt verba cum accommodata distinctione præmissa accipienda.

Alioquin ex eadem Epistola non parum confirmatur communis Doctrina. Publicola namq; quæstio 8. erat: *Si quis vadens ad macellum ut emat carnem, quæ non sit immolatio, & cogitationes duas habuerit in corde, quod immolata sit, & quod non sit immolata; & illam tenuerit cogitationem, quæ non immolatam cogitabat; si manducaverit, an peccat?* Quæstio verò 9. *Si quis bonam rem, de qua dubitat, an bona aut mala sit, faciat; & putat bonam, cum tamen putasset & malam; si peccatum adscribatur ei?* Quæstio 10. erat: *Si quis dixerit, quod immolatio est, mentitus; & postea dixerit iterum, quia mentitus est, & ad fidem verè mentitus est; si licet Christianum inde manducare, aut vendere, vel de pretio uti, ex eo quod audit?* Porro Resp. August. supra: *Si quis dubitat de aliqua carne, utrum immolatio sit, & non est immolatio, si eam cogitationem tenuerit quod immolatio non sit, & eâ vescitur, non utique peccat, quia nec est, nec jam putatur immolatio, etsi antea putavit. Neq; enim non licet corrigere cogitationes à falsitate in veritatem.* Itaq; Augustinus ibi resolvit pro parte minus tuta: quia tutius erat abstinere. Dicitque procedentem ex opinione non peccare, etsi adesset formido de opposito sive de falsitate: Neque poterat excusatio peti ex hoc, quod vera fuerit opinio: in incertis namq; attingentia actualis veritatis, pariter incerta ipsi opinanti & operanti, non potuisset à temeritate eum excusare, si alioquin temerarium foret in incertis obpericulum procedere secundum minus tuta. Cum planè quantum ad conscientia efformationem spectat, eodem modo & fundamento procedat quis ex opinione sua, dum vera, uti dum à parte rei falsa est: ut proinde idem de utroque sit futurum etiam apud Deum judicium.

Dices IX. c. si quis autem de Pœnit. dist. 7 q. 3. ex Augustino Hom. 41. inter 50. dicitur: *Tene certum, dimitte incertum.* Respondeo: id fit suffi-

81. **Obijciatur locus ex Epist. 154. ad Publicolam.**

Responsio.

82. **Augustinus ibi favet doctrinae communi.**

83. **Obijciatur illud vulgare: Tene certum, dimitte incertum.**

Tene certum, dimitte incertum.
Responsio.

sufficienter secundum doctrinam communem. Immo etiam secundum alios, non obstante formidine falsitatis in opinione probabiliori, tenetur practice certum. Verè tamen verba secundum mentem *Augustini* intellecta non spectant ad propositum. Totus enim est ibi *Augustinus* ut ponderet periculum dilatare usque ad mortem poenitentiae. *Non dico* (inquit inter alia) *quod salvabitur: sed nec dico, quod damnabitur: quia de neutro potest homo esse certus.* Nihilominus *Vis* (inquit) *quod incertum est, evadere? Age poenitentiam, dum sanus es.* Et concludit: *Ergo tene certum, dimitte incertum.* Itaque difficulter & raro praesumitur fera poenitentia esse vera. Et ideo, si aliquo actu elicitio determinat sibi numquam poenitere, nisi in extremis, illo actu elicitio exponit se periculo salutis in re necessaria necessitate medii, cujus defectum non supplet ulla probabilitas, & peccat mortaliter, ut rectè *Scotus* 4. dist. 2. q. un. n. 8. quem vide rectè de hac re ista quaestione discurrente. Unde in huiusmodi locum habet illud *Eccl. 3. Cor durum habebit malè in novissimo: & qui amat periculum, in illo peribit*; utique finaliter, dum producta usque in finem poenitentiae dilatione, ac per obstinatum cordis duritiam perseverantià in peccatis, divinam misericordiam peccatorabutens, semetipsum periculo manifesto interitus exponit.

84.
Obijciunt
Regula de
sequendo
tutiori in
dubio.
Responsio.

Dices X. In Decretalibus frequenter allegatur Regula vulgata: *In dubiis tutior semita est eligenda*; c. *Ad audientiam*, & c. significasti de *Homicid.* & alibi. Respondeo, Regulam istam habere locum in dubio practico, & quando lege particulari id ordinatur; de quo *Quaest. seq.* Aliàs juxta *S. Antoninum in Summa* P. I. Tit. 3. c. 10. §. 10. Reg. 6. *Consilii est, non praecepti.* Immo juxta eundem Reg. 7. *inter duram & benignam circa praecepta sententiam, benigna est potius ceteris paribus interpretatio facienda.*

Occurritur
instantia
verbis S.
Antonini.

Quod si ex eodem Reg. 6. citata urgeas: *Cum in aliqua re morali sunt varia & contrariae opiniones, ille qui adharet opinioni latioris viae, videtur se exponere periculo peccati mortalis, quia in dubio: cum possit illa opinio esse falsa, & contraria vera*; Respondetur ejusdem Sancti verbis: *Quod utique ille, qui agit scienter de quo dubitat esse mortale, permanente dubitatione mortaliter peccat, etiamsi illud in se non esset mortale, sumendo propriè & strictè dubitationem, videlicet prout rationes sunt aequè ponderantes in utramque partem, nec magis declinat quis ad unam partem, quam ad aliam. Sed si dubitet leviter quis per modum scrupuli, sicut dubitat seu formidat habens opinionem de aliquo, quia ita inhaeret ipsi sententiae, quod tamè formidat de opposito: sic agendo contra tale dubium non peccatur, dum adharet opinioni alicujus Doctoris, & habet rationes probabiles pro ipsa magis, quam pro opposita opinione, etiamsi ipsa opinio, quam tenet, non esset vera. Et hoc nisi ipsa opinio sumpta esset contra manifestum testimoniū Scripturae vel determinationem Ecclesiae. Talis enim non operatur in dubio morali, sed secundum opinionem probabilem.* Ita ad verbum *S. Antoninus* supra.

85.
Altera in-

stantia: adhuc sic operans exponit se periculo peccati saltem materialis, quod per o-

pinionum probabilitatem non abstergitur; ut-
 pote quae relinquit formidinem atque adeo
 periculum, nè fortè oppositum sit verum, ad-
 eoquè actio sit objectivè peccaminosa: ergo
 talis illicitè agit, cum ratio dicat eligendum
 esse tutius, eò quod sicut scienter & volunta-
 riè nequit fieri quod est materialiter malum,
 sic nequeat quis se exponere periculo illius fa-
 ciendi. Resp. N.C. quia cum adsit probabilis
 opinio, quae ad moralem certitudinem accedit,
 pro una parte; & pro altera solum formido:
 minoris considerationis & remotius censetur
 de falsitate opinionis antecedens respicientis
 periculum, nequè ab operante curandum, ut
 patet ex probationibus sive rationibus com-
 munis sententiae, ob quas Deus non censetur
 restrinxisse ad tutius: praesertim dum in spe-
 ciali adest onus considerabile aliàs proventu-
 rum, v.g. jejunii, restitutionis, carentiae legati,
 abstinentiae ab utili contractu &c. Alioquin
 idem inconveniens habet locum, in sequela
 sententiae probabilioris minus tutae: quae uti-
 què non excludit formidinem seu periculum
 peccati mortalis: quod in plurimis actionibus
 frequentissimè sine culpa reperitur.

Dices XI. *Clem. Exivi de Verb. signif.* Pontifex declarare intendens exortas circa intellectum
 Regulæ S. Francisci inter Fratres controversi-
 as, praefatur: *Nos itaque, qui in sinceris horum con-*
scientiis delectamur, attendentes, quod in iis, quae
animae salutem respiciunt, ad vitandos graves re-
morsum conscientiae pars securior est tenenda, dici-
mus &c. Censet igitur *Clemens V.* quod sit prae-
 ceptum sequendi opinionem tutiorem. Resp.
 N.C. non enim est credibile Pontificem, ibi
 ex incidenti declarare, seu potius praesupponere
 praeceptum adeo singulare, passim non agni-
 tum. Quocirca si verba allegata ad praesens pro-
 positum applicarentur, forent accipienda de sa-
 luberrimo consilio; ac ab ipsis Opponentibus
 explicanda, quatenus in probabilioribus ad-
 mittunt fas esse, sequi partem minus tutam.

Accedit, Pontificem mox procedere ad de-
 clarandum varia secundum partem minus tu-
 tam, seu contra legem. *Dicimus* (inquit) *quod li-*
cet non ad omnium, quae sub verbis imperativi modi
ponuntur in Regula, sicut ad praeceptorum seu prae-
ceptis aequipollentiū observantiam obligantur &c.
 Ideoque mediā incedens viā, compendio sub-
 nectit, *Quae videri possunt aequipollentia praeceptis*
ex vi verbi, vel saltem ratione materiae, de qua
agitur; seu ex utroque. Et infra recedens ab
 opinione rigidiori, declarat Fratres non ad
 omnes, sed ad expressos dumtaxat in Regula
 arctos usus obligari. Nequè etiam redarguit,
 quod ad praeterita, qui secus senserant; solum
 judicans temerarium & presumptuosum, quod
 aliqui asserere perhibebantur, quod haereticum
 sit tenere, usum pauperem includi vel non includi
 sub voto Evangelicae paupertatis. Verbis itaque
 istis de securiori parte tenenda, quatenus respi-
 cerent ipsum Pontificem, indicatur securior,
 hoc est, sanior, & verae intelligentiae ac sco-
 po Regulæ conformior pars esse tenenda:
 quatenus autem ipsos Fratres, meritò eos in
 dubiis

86.
Obijciunt
Clem. Exi-
vi de verb.
signif.

Responsio.

dubiis & controversis sensibus Regulæ, atque adeo rerum, totam universitatem seu corpus amplissimæ Religionis concernentium, quærere securiora per declarationem dubiorum discernenda. Variorum nihilominus determinationem relinquit ibidem Pontifex iudicio Superiorum, conscientias eorundem desuper onerando: quorum nimirum iudicio subditi securè acquiescere valeant & debeant.

87.
An sit faci-
le obtinere
semper de
agendis cer-
titudinem.

Quot in
articulis
hæserit du-
bius ipse
Augusti-
nus.

Dices XII. Non est difficile obtinere certitudinem de rerum honestate, orando scilicet, prout oportet, Deum pro illuminatione mentis. Resp. Neg. Ass. omnium, etiam Sanctissimorum, experienciâ evidenter falsissimum. Nequè enim in orando defecerunt SS. Thomas, Bonaventura & similes, in tot etiam materiis incerta ac adversa opinantes, aut etiam dubitantes. Idemquè est de ipso S. Augustino, qui in tam multis rebus opinatus est, opiniones mutavit, aut dubius hæsit: adeo ut & circa valorem hodie certum Baptismi à non baptizato collati hæserit l. 2. contra Epist. Parmeniani c. 13. dicens: *Nec aliquid temerè inde affirmandum est; & de privatis invasores interficientibus l. 1. de lib. Arb. c. 5. dixerit: Quo pacto eos defendam, qui interficiunt, non invenio*, quod etiam jure naturæ licitum esse, omnes hodie fatentur. Pro ut etiam hodie constat, posse aliquem, essequè tutum in conscientia, si non obligatorium, manducare in necessitate mortis idolothyta, ad vitæ conservationem jure naturæ præceptam. Et tamen ad quæstionem, *utrum eis satius sit fame mori, quam illud in alimentum sumere?* respondit: *Si ergo certum est, esse, idolothytum, melius Christianâ virtute respuitur*; ut loquitur Ep. 154. ad Publicolam. Qui Ep. præc. dubium posuerat etiam de casu, ubi nullus sit hominum, adeoque cesset scandalum. Qui denique de divortio quodam vinculum conjugale, an propter adulterium liceat, apparet dubitasse l. de fide & Oper. c. 19. adeoque an cum aliis conjugio copulati sint baptizandi? *Nescio* (inquiens) *utrum ii, qui fecerunt, similiter ad Baptismum non debere videantur admitti*. Planequè mirum, quod nec ipse Wendrock, qui ita arguit, aliquam certitudinis speciem de rebus controversis exhibuerit: nisi fortè ad suspectum spiritum, viris sanctis ignotum, cujus illuminatio non sit prudenter suasibilis, recurratur. Verè nihilominus per reflexum iudicium potest haberi, sed non ad mentem obijcientis, certitudo saltem moralis de honestate hîc & nunc agendorum.

88.

Dices XIII. Ratio, cur in dubiis sit eligendum quod est tutius, est periculum violandi legem divinam: quod planè etiam in utrimquè probabilibus procedit, in quibus pro parte minus tuta contingens est verè subesse oppositam Dei legem: quæ proinde eo ipso minus curari convincitur. Et præsertim in æquè probabilibus est par erroris & inhonestatis periculum, quanta est spes veritatis & honestatis: uti in iis æquale utrimquè pondus rationum esse supponitur. Immo in jure dubium promiscuè etiam comprehendit opinabilia seu controversa.

Herincx Sum. Theol. pars II.

Respondeo: Qui manet propriè dubitans, undecumquè tandem, de malitia electionis sive actionis hîc & nunc, non potest habere iudiciû firmum de honestate illius ac conformitate cum lege divinâ; quæ proinde censetur contempti, sive non curari. Secus est de eo, qui notabili fundamento innixus, prudenter credit electionem sive operationem Deo placere, essequè ejus voluntati conformem. Quod etiam locum habet in æquè probabilibus, quando quis pro parte una, etsi minus tuta, resolvit: quæ proinde in illius mente eo ipso præfertur, & præponderat in opinionum conflictu. Aliunde autè per iudicium reflexû fit de honestate formalis actionis certus; uti qui dubitat, est certus de malitia actionis in dubio exercendæ. Undè periculum falsitatis, sive materialis & objectivæ inhonestatis non est curandum: quod in plerisque manifestè licitis aut etiam obligatoriis locum habet; ut patet in bonâ fide possidente rem, de qua dubius manet, an sit aliena; in reddente debitum cum dubio perseverante de valore matrimonii bonâ fide contracti; in obediente præcepto Superioris, circa objectum probabiliter tantum aut non certò licitum, ac innumeris aliis materiis. Etsi autem frequenter in jure controversa circa sensum legis dubia appellantur: in his nihilominus ratio, quâ leges constant, perducit plerumquè ad veram probabilitatem, quæ ad operandum sufficit: etsi non sit idem in factis, in quibus proinde, dum aliunde non adest principium excusans, tutius est sequendum. Ipsiquè Adversarii solvere debent hoc argumentum in materia probabiliorum, si minus tuta.

Dices XIV. Usus minus tutæ, & præsertim simul minus probabilis opinionis repugnat præcepto charitatis, dum non procurat servare præcepta Dei certâ viâ, immò faciendo forsan aliqua ei contraria. Quemadmodum violaret amicitiam in humanis, qui facit quod probabilius credit displicere amico: quia videlicet censetur non curare ejus offensam, dum non curat in operando vitare offensæ illius periculum: etiam si quoquè probabiliter crederet amicum non fore offendendum. Resp. Neg. Ass. quod cum exemplo etiam solvendum est ab aliis, qui admittunt sequelam probabilioris minus tutæ opinionis. Deinde dum ratione possessionis aut alterius principii, etiam in dubiis certò sequimur licitè minus tutum. Lex itaque charitatis solum ligat ad observantiam mandatorum hîc & nunc obligantium, qualia non sunt, quæ prudenter creduntur non esse mandata. Nequè etiam violaret amicitiam humanam, qui bonâ fide prudenter crederet amicum non offendendum. Sic quoquè non est dissensio voluntatum, cum is prudenter credat, suam cum amici voluntate concordem, paratus omittere actionem, si secus credidisset. Quæ dispositio animi, si foret amico perspecta (ut est Deo nostra) non posset rationabiliter offendi.

Instabis: Non licet saltem consulere usum minus tutæ minusquè probabilis opinionis. Respondeo, licere, quatenus quæreretur, an licitum

Elucidatur;
cur minus
in probabi-
libus, quam
in dubiis
sit sequen-
dum quod
tutius.

89.

Nequè id
præcepto
charitatis
aut legibus
amicitiæ
adversatur

90.

An vel qua-
liter fas sit

consulere
opinionem
minus tu-
tam minus-
quæ proba-
bilem.

sic sic agere; sive non esse obligationem sequen-
di tutiora semper. Immo posset ob imperfec-
tionem & dispositionem alicujus interdum non
esse alia spes salvandi v. g. hominem probabili-
ter aliena possidentem, aut liberandi à laqueo
periculi ob fragilitatē. Tamen si consulat quis,
quid sanctius & perfectius, utique suadere de-
beret regulariter tutiora, quoad debitum (uti
faciunt Adversarii in hoc solā ignorantia seu
bonā fide excusandi) sed quoad usum. Immo
illud non esset tutius, sed illaqueans animas.

Ufus, tutio-
rum, non
debitum est
suadendum.
Nec est tu-
tior doctri-
na, quæ il-
lud ad-
fruit.

Unde Sylvester V. *Confessio* I. n. 3. q. 1. *Licet sit
tutius statim confiteri, quam differre; non tamē est
tutius tenere, quod sic obligemur. Quia viri timora-
ti haberent maximas occasiones peccandi.* Itaque
usus quidem tutiorum velut perfectior est con-
fessio per se loquendo: non tamen doctrina de o-
bligatione, utpote falsa & noxia animabus. Un-
de etiam *A Lapide* in illud *Matth. 23. Alligant
onera gravia & importabilia*, notat taxari à
Christo Legis peritos signanter ob rigidas le-
gis divinæ interpretationes; cum ipsi nimirum
in propria praxi essent laxiores, qui digito
suo illa nollent movere.

91.

Operans ex
opinionepro-
babili habet
dictamen
practicè cer-
tum.

Dices XV. Qui sequitur opinionem proba-
bilem minus tutam non habet dictamen cer-
tum, quod licitè agat: cum hoc ipsum usque
hodie sit controversum, an sit licitum talem o-
pinionem sequi; adeoque incertum esse debeat
dictamē conscientia pendens à resolutione du-
bia controversa. Respondent aliqui, ad rectè
agendum sufficere dictamen operantis proba-
bile, quod non peccet operando. Sed hi conse-
quenter supponunt formidinem, quæ est in o-
pinione circa Antecedens, v. g. circa valorem
Testamenti, transire in ipsum consequens prac-
ticum, seu in ipsam conscientiam: quæ cum sit
proxima & ultimata regula actionis, & formi-
dando aliqualem de peccato etiam formali ad-
moneat, sic operans consequenter alicui pericu-
lo peccati formalis exponitur; ideoque meritò
dubitatur, nè fortè talis verè peccet, sive juxta
gravitatem materiae, sive saltem venialiter, ut
Nonnulli. Unde rectius & securius cum aliis
satis communiter Respondetur, operantem se-
cundum opinionem verè probabilem, habere
dictamē conscientiae practicè certum: eò quod
non obstante paucorum contradictione, ex ve-
rissimo Theologorum sensu & praxi cæterisq;
præmissis sit satis certum, saltem moraliter, li-
citè formari dictamen conscientia secundum
opinionem verè probabilem.

An consci-
entia probabi-
lis possit vo-
cari certa.

Instabis: Ergo conscientia hæc non verè di-
citur probabilis, sed dicenda est certa. Resp.
id spectare ad quæstionem de voce: in qualo-
quendum, ut multi. Itaque, etsi dicenda sit cer-
ta intrinsecè, seu ratione proprii ministerii, me-
ritò tamen vocari à DD. communiter probabi-
lem, extrinsecè saltem, seu ratione antecedentis,
quia videlicet ad illius formationem concu-
rit opinio incerta circa antecedens Syllogismi
practici. Sicut etiam conscientia erroneè dic-
tans, aliquod opus esse peccatum, non errat in
proprio ministerio: qui enim ei contravenit,

verè malè agit: sed dicitur erronea, quatenus
in ejus formatione miscetur error aliquis circa
antecedens vel circa conditionem objecti, à
qua pendet bonitas vel malitia actionis.

Dices XVI. Saltem non apparet, qualiter
possit securè in praxi procedi secundum opi-
nionem minus tutam, minusquæ probabilem, &
quidem propriae opinioni contrariam. Resp. *contra pro-
priam.* haecenus potissimum id actum, ut ostenderetur
licitus usus opinionis seu assensus, quem quisq;
format, si verè sit probabilis: prout clarè satis
ostensum existimo, etiam quoad utrumq; con-
traria, adeoque nec utrumquæ probabiliora ac
tutiora, sentientes. Maximè, quia non potest
regulariter certò constare de vero probabilita-
tis excessu, dum cuiquæ probabilior respectivè
apparet opinio propria: nec ipsi Doctores sine
nota præsumptionis id plerumquæ firmiter ju-
dicare possunt. Quocirca liberum est alterutri
opinionem adhærere, docendo & operando. Si
tamen uni sic quis adhæreat tamquam suæ, ut
opus hîc & nunc eligendum, absolute judicet
esse malum, peccabit utiquè (nisi quid aliud
accedat) contra conscientia; & quidem potiùs
quàm hærens dubius de malitia: cum malitia
judicata firmius afficiat, quàm sub dubio relic-
ta. Unde ibi excluditur tunc bona fides, seu in-
compossibile est judicium absolutum de ejus-
dem operis honestate. Quod si tamen non judi-
cem absolute, sed solum probabilius seu vero-
similius, esse malum, censent DD. satis commu-
niter sufficere judicium de probabili honestate
ejusdem operis (quod quidem est compossi-
bile) ad ipsum prudenter eligendum. Quemad-
modum *Adrianus VI.* legitur dispensasse in ma-
trimonio rato contra opinionem propriam, ju-
dicans se agere posse juxta oppositam senten-
tiam *Cajetani*. Et sicut affixi *D. Thoma*, *Scoto*,
vel alteri certo Auctori, tradunt in Scholis ac
defendunt illius sententias veluti sanas & tutas,
etsi non omnes judicent probabiliores, aut te-
neant ut proprias. Quidni igitur in praxi seu o-
peratione similiter fieri queat? Quod quidem
facilius est in indoctis, qui propriam opinio-
nem non habent, nisi quam ex responsis pru-
dentum formant. Estquæ etiam minor difficul-
tas, quando sequendo opinionem alienam, fa-
cimus eam quasi propriam. Immo sæpè expe-
dit, estq; prudentis viri, proprio judicio, etiam
in Congregationibus, non nimis tenaciter in-
hærere, sed partim ob oppositas rationes, par-
tim ob auctoritatem, judicio aliorum, maxi-
mè majorū submittere suum; atq; adeò practi-
cè facere proprium. Et planè in obscuris & in-
certis non parum momenti habet pondus volū-
tatis ad inclinandum intellectum in unam alte-
ramvè partē. Quod circa etiam responsa & con-
silia sæpè dantur & subscribuntur à Theologis
& Jurisperitis (etsi non omnes sint ejusdē senten-
tia) juxta opiniones probabiles. Accedit, quod
cum licitum sit sequi sententiam probabilio-
rem, consequenter videatur licitum quoquæ
esse sequi alienam minus probabilem: cum hoc
ipsum reflexè teneat sententia probabilior &
com-

92.

An liceat
sequi opinio-
nem alienā
contra pro-
priam.

38

communis. Ita arguunt Recentiores passim.

93. *Monitio specialis.* Nihilominus praxis operandi juxta opinionem alienam minus tutam minusque probabilem, & pro tali ab ipso operante adhuc aestimata, mihi non ita haecenus satisfecit; qui potius suavor sum, sectantibus praesertim pietatem, ut etiam opinione propria libertati favente, tamen sequamur in operando tutiora, praesertim dum simul censentur communiter ab aliis probabiliora, neque sine gravi seu rationabili causa laxemus habenas ad minus tuta, minusque probabilia. Sicut enim ob improbabilia aut communiter rejecta, non expedit abstinerere à licitis ob periculum scrupulorum; sic quoque non congruit sententiam tutiorem & probabilioram absque ratione relinquere. Unde & facile quis nimiae libertati & laxitati in formandis judiciis assuesceret, quibus mox judicaret quidlibet sibi licere, idque paulatim ex fundamentis etiam parum solidis, ut monet *Wiggers q. 19. a. 6. dub. 6.* addens videri minorem quam par est peccati aestimationem, seu quasi quemdam contemptum, quasi de peccato sit minus sollicitus, qui absque necessitate seu justa ratione sequitur opinionem, ubi plus periculi est actionis malae; quando sine incommodo aliter agere potest. Metuendum praeterea, ne saepe mentiatur iniquitas sibi, dum sollicitè quaeruntur consultores prurientes auribus, donec tandem reperiatur quispiam scribens seu loquens placentia praevia inclinationi. Caeterum oro Deum, ut S. Sedis Apostolicae Praesulem, Universalis Ecclesiae Caput, ac omnium Christianorum Doctorem (cujus judicio haecenus scripta & scribenda subijcio) potenter moveat, quatenus pro animarum quiete & salute finem hujusmodi quaestionibus tandem aliquando imponat, atque adeo cunctis idem sapientibus conscientiae fidelium desinant fluctuare.

94. *Nonnulli casus particulares, quibus non licet sequi opinionem probabilem.* Excipiuntur à Conclusionem nonnulli casus, quibus illicitum est sequi Opinionem probabilem. Primò, quando quis voto aut praecepto Superiorum foret adstrictus ad sequendam partem tutiorem; vel quando ob causas legitime inhibetur praxis alicujus opinionis, etsi alioquin probabilis. Secundò, quando Superior aliquid praecipit probabiliter tantum licitum, adeoque probabiliter illicitum: subditus enim teneretur nihilominus obedire, juxta communem doctrinam, & ipsius *Augustini*, cujus verba allegavimus supra n. 62. Certò enim constat de praecepto Superioris, & non ita de prohibitionem Dei, seu potestatis altioris. Tertiò, quando inde nasceretur periculum damni proprii irreparabilis; v.g. ex applicatione probabilis remedii salutis in periculo mortis, dum certius haberi potest. Quartò, si mihi quidem parvum sequatur interesse, proximo autem periculum gravissimi damni. Sic v.g. non possum explodere sclopetum in animal, quod tantum probabiliter judico esse feram. Quintò, gerens negotium alterius, v.g. tabellio &c. debet ex conventionem, saltè tacita, id gerere modo securo. Unde peccaret conficiendo instrumentum pu-

Herincx Sum. Theol. pars II.

blicum, relictis formulis certis, & adhibitis merè probabilibus, adeoque liti expositis. Sextò, ex simili conventionem atque etiam ex charitate tenetur medicus, relictis medicamentis incertis seu probabilibus, adhibere certa, & in horum defectu ea, quae omnibus consideratis putat omnino securiora & profutura, in dubio denique illa, in quae tamquam talia magis propèdet.

Septimò, Minister Sacramenti velut publicus Minister ex tacita saltem Ecclesiae voluntate, & conventionem cum recipiente, debet illa ministrare in materia & forma certa, seu modo securiori, tum ipsi Sacramento, tum recipienti, quamvis probabile foret secus ministratum valere. Huc facit illud *August. l. 1. de Baptismo: quod graviter quis peccaret in rebus ad salutem animae pertinentibus, eo solo quod certis incerta praeponeret.* Item propositio 1. inter 65. proscriptas ab *Innocent. XI. non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti relictà tutiore &c.* Immo in his & similibus casibus, etsi sit probabilitas remota circa antecedens, tamen ex ea adeò non potest inferri dictamen conscientiae practicae certum de licito, ut nè quidem opinativum possit inferri. In necessitate tamen ministrandi Sacramentum, & deficiente certà materià aut formà, potest & debet ministrari modo magis verosimili, seu minus dubio. Vide *Scotum 4. d. 3. quest. 2. n. 10.*

Quod si objicias, poenitentem licite suscipere Sacramentum poenitentiae cum attritione; quae tamen est dispositio non certò sufficiens ad effectum Sacramenti. Resp. de sufficientia attritionis etiam cognite esse sufficientem securitatem, post *Tridentinum* saltem, accedente communi consensu DD. Vide dicenda in materia de Justificatione & de Sacramento Poenitentiae. Deinde suscipiens non est Minister publicus, nec obligatur ministranti ex aliqua conventionem. Quare ex hac parte non impeditur à formandà conscientia ex opinione sibi verè probabili, seu cui assentitur. Poenitens autem potest excusari ob prudens de sufficientia judicium, accedente (ut inquit *Wiggers 1. 2. q. 19. a. 6. dub. 6.* quem vide) potissimum difficultate & arduitate contritionis perfectae in hominibus imperfectis.

Octavò, Confessarius audità confessione tenetur absolvere ex officio poenitentem firmiter inhaerentem v.g. certo contractui tamquam licito secundum opinionem etiam minus probabilem; utpote dispositum seu non impeditum. Etsi antecederet posset eum remittere ad parochum, qui eum ex justitia tenetur audire. Ita *Wiggers* supra, & alii satis communiter: immò de Parocho id passim omnes admittere idem testatur. Vide dicta *disp. 5. de Ministro Sacramenti Poenitentiae q. 4.*

Nonò, Judex non potest judicare juxta opinionem etiam minus probabilem, ut patet ex 2. inter 65. damnatas ab *Innocentio XI.* quin & in causa pari & utrimque aequè aut quasi aequè probata, quantum ad quaestionem facti, debet judicare.

judicare pro reo, nisi actor sustineat causam favorabilem: nam cum causa ponatur par, non est aliquid innovandum, nec reus condemnandus, nè quidem ad hoc ut dividat cum actore. Perinde enim est, sive nec reus nec actor probet, sive uterque probet æqualiter. Quare tunc locum habet regula Juris: *In pari delicto vel causa potior est conditio possidentis*. Et: *Cum partium jura sunt obscura, reo favendum est potius quam actori*. Unde *c. fin. de sent. & re jud.* in casu quo præcesserant duæ sententiæ diversorum Ordinariorum, una pro actore & altera pro reo, firmatur sententia lata pro reo, quia nimirum huic in pari favendum. Nec dici potest tunc inter partes esse æquale jus, cujus distributor est judex: nam verè una pars habet totum jus cum exclusione alterius: in dubio autem seu pari stat favor pro reo. Quod si probationes Juris sint utrimque probabiles, adhuc non est casus pro amico, sed pro eo, pro quo judex existimat Jus ipsum stare. Quidquid enim alii de hoc judicent, debet Judex ipse suam opinionem enuntiare, qui ad hoc ipsum statutus est Judex, & non ut ei liberum sit sequi judicium alienum v.g. Referendarii causæ. Quin immo ob hoc constituuntur plures numero Judices: qui si possent determinare causam juxta alienam opinionem, jam totum tribunal tandem posset devolvi ad judicium unius. Unde *c. si testes 4. q. 2. & 3. ex L. si carmen ff. de Testibus* dicitur: *Confirmabitque Judex motum animi sui ex argumentis & testimoniis, quæ rei aptiora & vero proximiora esse compererit*. Et infra ex *L. 3. ff. eod.* *Non ergo ad unam probationis speciem, cognitionem statim Judex alligare debet, sed ex sententia animi sui existimare, quid aut credat, aut parum sibi probatum opinetur*. Hinc à fortiori, quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, non potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ altero: cujus oppositum, decreto Universalis Inquisitionis, approbante *Alexandro VII.* nuper est expressè damnatum, saltem ut scandalosum. Et planè pessimè audiunt Judices, qui, cum ex justitia sint obligati ad ferendam æquam sententiam, pondere favoris aut nummorum in partem unam inclinantur, etiam in similibus aliquando causis dissimiliter judicantes. Plures alii casus à Variis hinc congeruntur; qui tamen pro exigentia materiæ possunt suis locis congruè proponi.

97.
Frustra ex
libris aut
ratione
queritur
post factum,
quod opus
seu consci-
entiam excu-
set aut etiã
accuset.

Pro fine notandus hinc est quorundam abusus, qui post factum ad medendum remorsibus conscientie suæ student casibus, ut inveniant fundamenta vel opiniones Doctorum, quæ suo desiderio faveant. Quod planè est medicinam sperare post mortem. Attendendum enim est dictamen conscientie antecedens, quod direxit operantem. Hinc etiam alii imprudenter se vexant in operibus bonâ & simplici (ut frequentissimè accidit) fide factis, vel, prout in conscientia fuerunt, confessis, ex eò, quod postea se applicantes studio Theologico, & doc-

tiores effecti advertant se processisse ex errore, utique materiali; indeque in scrupulos dilabuntur. Attendendum enim est ad conscientiam, quæ tunc erat, quam si in opere & confessione quis sequatur, securus est. Immo opus tale materialiter peccaminosum illicitè postea quis confiteretur, nisi monito confessorio de errore seu ignorantia præcedenti. Si tamen error fuisset culpabilis, aliud foret dicendum.

Q U Æ S T I O IV.

De Conscientia Dubia.

NOMINE dubii seu dubitationis intelligitur animi suspensio, quâ quis hæret in quodam velut æquilibrium, non resolvendo se in alterutram partem. Cui quidem suspensioni frequenter adjunctum est reflexum judicium de ipsa dubitatione, quo intellectus judicat sibi esse dubitandum. Aliud dicitur dubium negativum, quando scilicet utrimque defunt rationes aut fundamenta specialia ad assensum, ut v.g. an astra sint paria. Et hoc est potius nescientia. Aliud dicitur positivum, quando fluctuatio mentis seu suspensio judicii nascitur ex rationibus utrimque inter se pugnantibus, ob quas intellectus se in neutram partem possit judicando resolvere.

Præterea dubium aliud est juris, aliud facti. Prius versatur principaliter & directè circa jus seu legem, v.g. an sit lex jejunii, excommunicationis &c. vel an comprehendat hunc casum. Posterius versatur circa factum v.g. an homicidium sit commissum, an prior conjux vivat &c. Paulò aliter *Arriaga* & alii explicant, dicentes dubium facti esse illud solum, quo certus de lege dubitat an satisfecerit, sic ut factum censeatur opus quo obligationi contractæ satisfiat. Dubia autem cætera etiam circa factum, dummodò pertineant ad incurrendam obligationem, censi dubia juris, & ut talia regulanda, v.g. an voverim vel non. Jus enim tunc oritur ex facto, & à facto pendet v.g. à voto; sicut lex oritur & pendet à facto Principis, scilicet legislatione: adeoque dubium circa factum reddit quoque jus dubium ob ejus dubiam applicationem. Et hoc sensu dubium juris erit, quod versatur circa opus quo obligatio contrahitur, sive sit lex publica, sive solum privata, v.g. votum, contractus &c. Quare si dubitet quis, an voverit, an juraverit, an matrimonium contraxerit &c. erit censendum in præsentì (quamvis indubiè quodam sensu sit etiam formalissimè dubium de quodam facto nostro; ideoque Alii referant ad dubium facti) dubium juris, scilicet de obligatione quæ nascitur ex voto, juramento, contractu &c.

Denique dubium aliud est speculativum, quod versatur circa conditionem se tenentem ex parte objecti actionis, ex qua, si sciretur, penderet an actio hinc & nunc sit licita. Dici- turque ab aliis dubium circa antecedens, seu circa

98.
Quid dubium.

Aliud est negativum
aliud positivum.

Aliud juris
aliud facti.

Aliud speculativum,
aliud practicum.

circa dictamen quoddam remotum v.g. an testamentum sit validum, an contractus usurarius &c. Aliud est practicum, quod versatur circa actionem hinc & nunc exercendam, an scilicet sit licita nec nē. Et hoc dicitur ab aliis dubium circa consequens. Estquē illud propriē ipsa conscientia dubia.

99.
Semper est
peccatum
operari cum
dubio prac-
tico, seu con-
scientiā ma-
nente dubiā

Dico I. Numquā licitum est procedere cum dubio practico, seu conscientiā ipsā existente dubiā de malitia actionis hinc & nunc ponendae vel omissionis ejusdem. Ita communiter Theologi velut certum tradunt. Ratio est: quia talis ex modo procedendi convincitur interpretativē tam affici malitiā, quā non malitiā, nequē curare esto foret peccatum. Unde sicut ita operans in humanis leges amicitiae infringeret, sic etiam laedit amicitiam Dei, operans id, de quo dubitat an sit displicens Deo, ejusquē offensivum. Quare talis voluntatem suam praeferre voluntati divinae convincitur. Deinde talis exponit se manifesto peccandi periculo; quod est formaliter malē operari. Praeterea, quousquē ratio se non determinat in alterutram partem de bonitate vel malitia actionis, non potest dici voluntas dirigi à ratione, quae tamen est regula ipsius necessaria. Confirmatur ex Apostolo ad Rom. 14. *Omne quod non est ex fide, peccatum est.* Quod autem sit cum conscientia ambigente seu dubia non est ex fide, id est, credulitate, quod actio sit licita; ut optimē advertit *Theophylactus in c. cit. ad Rom.*

Et quidem
tale, quale
an sit, du-
bitatur.

Ex quibus satis constat, peccatum tunc committi in ea specie & quantitate, de quo est dubitatio; adeoque esse peccatum mortale, si sit dubitatio de illo; eò quod talis convincatur interpretativē affici mortali malitiā, & esse sic constitutus, ut virtute non curet malitiam mortalem, q. d. in actu exercito: volo facere quantumvis foret mortale. Si autem dubitet in genere, potest interdum esse peccatum mortale, interdum veniale juxta conditionem materiae vel actionis, de qua est dubitatio, conformiter ad dicta q. 2. de conscientia erronea.

100.
Quare tunc
eligendum
tutius.

Hinc patet in dubio practico, quā diu non deponitur, eligendam esse viam tutiorem, in qua scilicet non est peccati periculum. Quod si concurrant duo praecepta impossibilia, oportet examinare quodnam magis obliget, illudquē practico peccati dubio deposito praeeligere. Et generatim constitutus in perplexitate ob periculum peccandi, quod utrimquē imminere videtur, debet eligere quod apparet minus, juxta *Greg. 32. moral. c. 20. aliās 17.*

Si utrim-
quē appa-
reat aequale
& inextric-
abile peri-
culū, quod
libet fiat,
non erit pec-
catum.

Quod si casus detur in quo utrimquē aequale appareat peccati periculum, sic ut timeat operaturus aequaliter peccare quodvis agat, nec possit dubium deponere, ipsumquē adeò fiat invincibile, & tamen alterutrum agi necesse sit, eligat quod libet, & non peccabit, ut rectē *Rodriguez, Sanchez, Lugo* & alii passim: nam tali independentē à sua voluntate impossibile est vitare hoc numero peccatum, nisi in aliud aequale incidat, adeoque non censetur moraliter liber quoad malitiam illius, utpote si hanc

fugiat, æquivalenter illam reperturus in opposito. Deinde nemo prudens existimare poterit rationi dissentaneum esse (prout esse debet peccatum) in tali hypothese se determinare ad unam partem. Nec ob hanc meritò poterit homo reprehendi, responsurus utiquē se non potuisse vitare causam reprehensionis, utpote eundem reprehendendus, si ad aliam partem se determinasset.

Ex quo rectē inferunt *Sanchez, Palao* & alii non peccare incarceratum, qui hæsitat aut putat se peccare non audiendo sacrum: quia illa ommissio sacri nullo modo est libera. Nec dubiū istud vel error ullatenus influit in omissionem.

Dico II. Ex dubio speculativo nascitur per se loquendo dubium practicum, quando videlicet non occurrit ratio propter quam dubium practice deponatur, & succedat, fundata notitia de licentia seu bonitate actionis. Ita communiter Doctores. Et videtur per se patens: quia dubitans de aliquo, v.g. an testamentum sit validum, à cujus veritate, si sciretur, pendet an actio hinc & nunc sit licita, v.g. petitio legati testamento relictī, necessariò debet dubitare de hoc ipso consequente, scilicet de honestate actionis seu petitionis legati; nisi aliquid accedat, quod dubitationem practicam evertat.

Dico III. Licitum est agere cum dubio speculativo, quando ex aliis principiis practicis certis aut opinativis suppetit justa ratio formandi, & defacto formatur determinatum judicium practicum, quod liceat hinc & nunc exercere talem actionem. Ita communiter Doctores. Ratio est: quia sic operans non habet conscientiam dubiam, sed practice determinatam ex certis aut alijs rationabilibus principiis: adeoque licitè agit.

Ut autem hoc judicium practicum debite formetur, debet in primis speculativē dubitans quicumquē adhibere debitam diligentiam ad vincendum dubium ac veritatem indagandam: alioquin enim temerè & imprudenter ageret. Quis enim dubitans de voto aut alterius obligationis radice seu fundamento potest prudenter judicare se esse liberum, quousquē rationabilem diligentiam adhibuerit in veritate indaganda? Ex hac autem veritatis indagine ipsa sæpè elucescet sive ad onus sive ad favorem dubitantis. Si verò dubium perseveret censetur esse invincibile. Et de hoc solo potest esse quaestio. Aliàs pars tutior necessariò est sequenda. Examen porrò proportionari debet gravitati & exigentiae materiae, & circumstantiarum rei, loci, temporis &c. nē imprudenter dubium deponatur. Attendendum quoque res singulas examinandas juxta suam conditionem. Unde si res pendeat à dispositione juris, non est examinanda meris rationibus naturalibus, sed consulenda sunt jura aut jurisprudenti, vel Auctores de ea tractantes: si pertineat ad jus particulare loci, inquirenda sunt jura & consuetudines locorum ab iis, qui in istis creduntur versati. Et sic de reliquis.

Praeterea non potest formari judicium practicum,

101.
Ex dubio
speculativo
nascitur
practicum
per se lo-
quendo.

102.
Ex alijs ta-
men princi-
piis potest eo
non obstante
operans
sapè forma-
re judicium
practicum
de licentia
operandi.

Fatto prius
diligenti ad
vincendum
dubium
examine.

Proportio-
nate ad gra-
vitatem ac
exigentiam
materiae.

ticum, quòd liceat procedere in dubio quòd ad electionem partis minus tutæ (de tutiori enim non est quæstio, nequè ad hanc est examen instituendum, dum scilicet est absolute tutior, id est, carens periculo peccati etiam materialis) in iis casibus, in quibus non licet sequi opinionem probabilem. Idquè clarum est argumento à fortiori.

Deniquè inquirenda est ratio, quæ sufficiat ad dictamen conscientiæ formandum, quòd liceat hic & nunc operari, non obstante quòd sit & maneat dubium speculativum. Qua in re est præcipua & inexhausta difficultas, & mira opinionum varietas.

103.
Ad judi-
cium autem
formandum
servit regu-
la & favor
possessionis
in materia
justitiæ.

Primò itaquè in dubiis circa materiam justitiæ, in qua locum habet propriè dicta possessio, locum habet vulgata Regula juris in 6. *In pari potior est conditio possidentis*. Ideoque ex jure præsumitur possessor legitimus esse in vero dominio rei, dum nascitur postea de re dubium. Ex quo *Vasquez, Sanchez, Molina, Covarruvias, Marchant* & alii communiter censent sic possidentem posse formare legitimum dictamen conscientiæ, quòd licitè retineat rem de qua sic dubitat post diligens examen. Undè nec talis cogeretur ad restitutionem in foro externo; cui internum rectè conformatur per se loquendo, seu quando aliundè nil obstat. Idem patet à fortiori ex postea dicendis quòd materiam aliarum virtutum seu præceptorum. Est tamen contra *Adrianum*, qui putavit possidentem obligari ad restituendum totum; quod est sanè contra æquitatem naturalem. Est etiam contra quosdam alios obligantes ad divisionem rei pro rata dubii. Quod alii passim adeò non admittunt, ut *Bonacina, Salas* & alii probabilius censeant, nè quidem esse obligationem dividendi casu quo possidens magis inclinet in oppositum; quia ista major inclinatio non tollit verum dubium. Si verò adeò proponderent motiva pro non possidente, ut pro eo solo possit formari assensus, & nullus pro possidente, tunc tota res cedenda esset alteri non possidenti. Post adhibitam quoquè diligentiam potest rem consumere, aut vendendo &c. alienare, monito tamen altero de dubio, nè decipiatur. Idem est de donatione, si donatario inde posset comparente Domino damnum obvenire: non enim est rationabile imponere tam grave hujusmodi detentoribus onus, & molestam nimis animi sollicitudinem, ut rem talem perpetuò incolumem servent. Quòd si verò non sit spes moralis, ut Dominus compareat, non videtur obligatio alterum de dubio monendi, sicut tunc non est periculum damni. Cavendum tamen nè hac in re mentiatur possidentium cupiditas sibi. Quòd si deniquè post rem consumptam Dominus compareat, non tenebitur possessor, utpote bonæ fidei, nisi in quantum est factus ditior, uti cæteri bonæ fidei possessores, ad restitutionem.

104.
Immo vero
similiu seti-
am in aliis
materiis.

Secundò, extra materiam justitiæ censet *Vasquez* & alii non habere locum Regulam de possessorio, sed semper ibi eligendum esse tu-

tius, sive sit dubium juris, sive facti. Quæ quidem sententia est securior. Nihilominus *Sanchez, Malderus, Bonacina, Villalobos* & plerique Recentiores contrarium existimant: eò quòd possessio vel quasi possessio propriissimè quidem locum habeat in materia justitiæ, & quidem in rebus corporalibus aut etiam in incorporalibus, per vias & modos in jure assignatos; generaliter tamen loquendo sit titulus communis etiam in aliis materiis virtutum & præceptorum, in quibus possessio potest stare, sive pro lege, sive pro libertate operantis. Quare, si possessio stet pro lege, servanda est; si pro libertate, potest operans formare dictamen practicum, se non obstante dubio speculativo posse operari, v.g. non jejunare, non audire sacrum &c. Ratio quoquè est utrobiquè eadem: sicut enim æquitas postulat, nè possessor in dubio spoliatur re possessâ, sic etiam nè operans spoliatur suâ libertate, imposito ei onere, de cuius veritate non constat: nam cum sit ex parte dubii utrimquè paritas, titulus possessionis facit causam potiore. Quare etiam sic censeret forum externum. Accedit: tum quòd in dubio non debeat status rerum pristinus mutari: tum quòd is, qui est libertate spoliandus, seu cui est gravamen imponendum, subeat vicem rei; qui in dubio non est condemnandus seu gravandus, sed liber declarandus: tum quod obligatio legis, de qua non constat post examen, sit instar legis non satis promulgatæ; quæ utiquè non obligat. Tum deniquè quòd si dubitetur de sensu seu parte legis, minimum & favorabilius sit amplectendum; adeoque similiter si de lege simpliciter sit dubium. Quare non censetur legislator rationabiliter invitatus, si operans ita procedat. Addunt Varii, quòd excuset ignorantia invincibilis: qualem habet ejusmodi dubitans. At non rectè: dubium enim supponit aliqualem notitiam oppositi, ignorantia verò nullam. Dubitans itaque differt ab ignorante & errante. Aliàs materia de dubio pertineret ad materiam conscientiæ erroneæ. Deinde si dubium invincibile causaret ignorantiam invincibile præcepti, frustra fatigantur Doctores, ut inquirent titulos possessionis & præscriptionis: cum semper adesset ejusmodi ignorantia in dubitante, sicquè non foret umquam in dubio eligendum tutius.

Quòd si urgeatur peccati periculum. Contra idem opponi potest in materia justitiæ, in qua similiter periculum est, nè verè sit alienum, adeoque non retinendum, quod possessor retinet. Periculum itaq; peccati formalis prudentis judicii efformatione depellitur.

Nec dici potest, in materia justitiæ esse aliud, eò quòd bona externa, subjaceant dispositioni reipublicæ, quæ censetur possidenti facere licentiam supradictam; sicut in simili facit, dum adest præscriptio. Nam in primis idem habet locum in materia obedientiæ circa humanas leges, censuras, & pœnas, de quibus dubitatur: nam æquè ista subjacent dispositioni reipublicæ aut Prælatorum Ecclesiæ, ipsi-
que

105.

Disparitas
inter mate-
riam justitiæ
& aliarum virtu-
tum argui-
tur velut
insufficiens.

quæ tali casu nullatenus ægrè ferrent operan-
tem similiter procedere in dubio; quin immo
in iudicio pro illo sententiarent. Deinde possi-
dentes etiam rudes non fundant se in hoc titu-
lo, nequæ respublica id apprehendit, sed potius
in dictamine rationis & æquitatis naturalis dic-
tantis possessorem non esse spoliandum in pari
re possessa. Præterea etiam in materia matri-
moniali (quæ est iustitiæ, nec subjacet juri hu-
mano) ordinat Ecclesia, ut in dubio reddatur
debitum petenti, in quo tamen potest esse ma-
joris peccati periculum, scilicet adulterii con-
tra priorem conjugem si vivat, quàm in ne-
gando, in quo simplex committeretur injusti-
tia. Deniquè voluntas prætenfa reipublicæ non
satis constat, uti in materia præscriptionis: id-
eoquæ comparente domino, sinè mora debet ei
res integra restitui cum fructibus qui super-
sunt, ubicumquæ res sit.

106.

Dices I. c. *Ad audientiam, de homicidio* di-
citur, in dubiis tutiorem semitam esse eligendam.
Quod repetitur c. *Significasti 2. eod. tit.* Et ex
hac regula ibi infertur, dubitantem an ex sua
percussione secuta sit mors percussi, quem mor-
tuum esse constat, debere se gerere pro irregu-
lari, videlicet quodad ordines suscipiendos, &
ministrandum in susceptis, de quo jura lo-
quuntur; non autem juxta Sanchez & alios
quodad reliquas pœnas ordinarias, v.g. priva-
tionem beneficii ecclesiastici &c. cum ordi-
nariis pœnis pro delicto certo impositis non
debeat puniri delictum incertum. Resp. istam
regulam non adferri ad declarandum, quod u-
niversim ex natura rei in dubiis speculativis
pars tutior sit necessariò sequenda, sed solum
adferri tamquam rationabile motivum ad de-
cernendum eum esse irregularem, qui alium
percussit, etsi dubitetur an defunctus ex ejus
ictu obierit. Quæ constitutio non est exten-
denda ad alia dubia. Vide *Malderum d. 87. §.*
Resp. istud principium. Id autem statuit Ponti-
fex, cavere volens, nè fortè, qui verè homicida
est, celebret, inflictâ etiam certâ irregularita-
te dubio homicidæ ob reverentiam sacri mi-
nisterii. Requiritur tamen, ut & constet de
morte, & de culpa commissa; prout constat in
casibus canonum allegatorum, in quibus certa
erat, & culpabilis, adeoque per se punibilis
percussio, & similiter certa mors percussi. Alio-
quin regula in dubiis &c. non cadit per se sub
præceptum, nisi quando possessio, aut justa
causa deest, ob quam formetur aliud dictamen
practicum conscientiæ.

107.

Dices II. c. *Dominus, de secundis nuptiis* de-
clarat Pontifex, eum, qui factò etiam diligenti
examine, manet dubius de valore matrimonii
contracti, non posse petere debitum, etsi possit
reddere parti bonâ fide petenti. Idem habe-
tur c. *Inquisitioni, de sententia excommunicatio-
nis.* Et tamen, si melior esset conditio possiden-
tis, posset etiam debitum petere; ergo ista re-
gula non habet locum, sed altera, quod in du-
biis pars tutior est sequenda. Resp. pluribus
omissis aliorum explicationibus in c. *Dominus*

esse apertè quæstionem de matrimonio malâ malâ fide
fide contracto, cum dubio de morte prioris contracti
conjugis; adeoque deficere possessionem bonâ non potest
næ fidei, & consequenter regulam in ea fun- petere debi-
datam. Quamvis autem in c. *Inquisitioni vi- tum: secus,
deatur* supponi matrimonium fuisse bonâ fide si bonâ fide,
contractum, determinat tamen Pontifex dubi- & examen
tantè non posse debitum petere, videlicet quia debitum
necdum adhibuerat sufficiens examen. Quod præcesserit.
etsi textus apertè non exprimat, ratio tamen ita
distinguere cogit. Undè talis post diligens exa-
men manens dubius posset etiam debitum pe-
tere juxta plurimos Doctores; immo etiam
juxta Nonnullos alioquin tenentes eligendam
esse partem tutiorem. Quamvis existimet *Ar-
riaga disp. 25. sect. 4. num. 33.* id quidem li-
cere ex natura rei, non tamen (ut habet n. 39.)
post prohibitionem juris positivi in cap. citato.
Sanè resolutionem Pontificis non fundari in
regula de eligenda parte tutiori, vel inde pa-
tet, quod dicat dubitantem posse debitum
reddere; & tamen minus potest latere peccati
materialis periculum in non reddendo: sic e-
nim tantum committeretur injustitia; reddendo
autem, fornicatio & injustitia simul, posito
v.g. quod prior conjux adhuc sit superstes.

Ex dictis patet plurimum referre, adeoque
diligenter observandum esse, pro qua parte
censeatur stare possessio in dubio. Quod dif-
ficillimè frequenter dignoscitur: ideoquæ in
casibus specialibus variant plerumquæ judicia
Doctorem. *Arriaga d. 25. n. 58.* hoc signum seu
regulam statuit, quod quandò dubitatur circa
actionem, quâ primò obligatio intrat, possessio
sit pro libertate; quando autem dubitatur cir-
ca id, quo obligatio præsupposita exit seu tol-
litur, possessio sit pro lege: sive quod libertas
teneat, si obligatio intrare deberet per id de
quo dubitatur; obligatio autem teneat, si ipsa
est dubio antiquior. V.g. qui dubitat an sit
duodecima noctis nequit comedere carnes, si
dies elapsa erat jejunii; potest comedere, si so-
lùm dies subsequens sit jejunii.

At Sanchez & plures alii (nec improbat *Ar-
riaga*, nisi quod regula vera quidem, sed æquè
difficilis assignetur) recurrunt ad præsumptio-
nem juris; quæ etsi sit primariò pro foro ex-
terno, quia tamen est fundata in verosimilibus
conjecturis, nè sit temeraria, posset etiam ser-
vire pro foro interno ad præsumendum quod
ita sit, regulariter saltè. Quod addo: nam
non obstante præsumptione fori externi, pos-
sent tales esse conjecturæ de contrario interiùs
in animo operantis, ut velut eliderent præ-
sumptionem, & sic res decidenda esset; ac si
præsumptio non subesset. Quod si dubitetur,
pro quo sit præsumptio, censetur esse penes il-
lum, qui in adversarium conjicit onus proban-
di: quod enim à jure præsumitur pro veritate
habetur, quousquæ oppositum probetur. Si
verò præsumptiones sint utrimquæ, attenden-
dum est ad validiores, quæ minus validas eli-
dunt. Si deniquè sint utrimquæ æquales, cen-
sendum erit, ac si præsumptio nulla esset. Quæ
omnia

108.

Plurimum
refert, &
difficiliter
assignatur
regula, un-
de sciat,ur,
pro lege an
pro operante
sit possessio.

quis possi-
vum in ca-
su homici-
dii dubii
oppositum
statuit quod
ad irregu-
laritatem.

Dubius de
valore ma-
rimonii

omnia requirunt vastum studium & jurium indaginem. Inter cæteros de his agit *Franciscus Bardi discept. 5. de Conscientia dubia cap. 5.*

109. *Enumerantur varii casus, quibus pro libertate operantis stat possessio.* Ad casus autem practicos descendendo, si post diligens examen adhuc dubitetur, an sit dies jejunii, dies festus &c. censetur homo possidere libertatem. Idem est, si dubium maneat de sensu præcepti, an verba contineant strictum sensum. Item, si dubitetur, an lata sit irregularitas, excommunicatio &c. aut sciatur quidem lata, dubitetur tamen, an Petrus v. g. commiserit factum, cui irregularitas, excommunicatio, aut alia censura est annexa (abstracto hinc ab irregularitate in casu homicidii dubii, ob c. *Significasti, de homicidio*) nemo enim in dubio est damnandus, aut privandus suâ libertate. Id autem speciale est in irregularitate, quod hæc non censeatur incurri, nisi sit in jure expressa, c. *Omnis qui, de sentent. Excommunicationis in 6.*

801. Similiter dubitans die jovis, an sonuerit noctis hora duodecima, potest comedere carnes; quia possidet libertatem. Idem est (quamquam Varii contradicant) de communicaturo postridiè, qui dubitat, an comederit post duodecimam noctis, sive sit dubium de comestione, sive tantum (quod adhuc Plures negant) de comestionis hora; nam est in possessione juris & facultatis communicandi, à qua non excidit ob dubium sequens, per quod deberet intrare obligatio abstinendi ex lege, quæ respicit illos, qui post duodecimam comederint; adeoque non constat talem intrasse istam obligationem. Item, si dubites, an expleveris annum vigesimum primum ætatis, potes resolvere pro libertate à lege jejunii. Si dubites an emiseris votum, stat similiter possessio pro tua libertate. Adde quod factum proprium, etiam inductivum obligationis, non præsumatur, nisi probetur. In dubio, an hoc vel illud voveris, tantum teneris ad illud, quod minus est: liberalis enim promissio est explicanda in favorem promittentis; qui (nisi aliud constet) præsumi debet se minimum voluisse gravare. Nec parum favet c. *Ex parte 18. de censibus.*

110. *Enumerantur alii casus, quibus stat possessio pro lege.* E contra, si lex fuerit debite promulgata & in vigore, ac dubium oriatur, an sit per revocationem vel usum contrarium abrogata, est servanda: quia possessio est pro lege, ob dubium superveniens non privanda suo titulo: contra quam proinde probanda est exceptio, ut eximaris, cujusque conditio in pari est melior. Idem est, si dubites, an compleveris annum sexagesimum, seu attigeris terminum ætatis à lege jejunii excusantis: aut si dubites, an inchoata sit dies Dominica, in ordine ad comedendum carnes. Item, si certus de voto, juramento, contractu, promissione, lege, dubites, an impleveris, v. g. an horas legeris, an pœnitentiam persolveris, an mortale certo commissum confessus fueris, an debito certo contracto satisfeceris, &c: tunc enim certum est fuisse titulum pro altera parte, & est dubium, an illum extinxeris satisfaciendo, adeoque pars

altera manet in possessione, à qua non potuit expelli per tuam dubitationem subsequentem. Quare de his casibus ita sentiunt omnes Doctores. Confirmatur: quia certo debito non satisfit per dubiam solutionem: adeoque in casibus istis manet obligatio.

Petes, Quid si in genere constet de lege (idem est de voto &c.) sed dubitatur, an se ad certum casum seu ad certos terminos extendat? Resp. possessionem stare pro libertate: nam id perinde est, ac dubitari, an lex ab initio fuerit umquam pro tali casu imposita, sicut dum dubitatur de lege in generali, dubitatur simpliciter, an lex umquam fuerit posita. Idem cum *Salas* & aliis censeo consequenter ob eandem rationem dicendum contra *Sanchez, Palao Oviedo* & alios, quando quidem constat legem impositam esse, sed dubitatur, an subditus ratione specialis necessitatis hinc & nunc excusetur: tunc enim similiter directe dubitatur, an lex umquam fuerit, seu an obligatio intraverit circa istum casum, vel an ab initio sit comprehensus sub præcepto, æque ac quando dubitatur de toto præcepto, seu an in communi præceptum illa de re sit positum. Immo in iis non attenditur, quid in communi, sed quid in particulari sit vel non sit præceptum. Secus est in dubio de abrogatione vel dispensatione: nam tunc supponitur certa obligatio fuisse, sed dubia liberatio: agnoscitur enim casus ille tamquam lege comprehensus, & causâ, scilicet dispensatione seu abrogatione (quæ in facto consistit, nec præsumitur) etiam certo suppositâ, non concluditur ipsum non fuisse lege contentum, sed potius contentum quidem fuisse, at ratione dispensationis vel abrogationis supervenientis (quæ non constat, nec præsumitur) esse à lege solutum.

Plurima alia, quæ hinc moveri possent, tractantur sparsim in Theologia secundum diversas occurrentias materiæ. Fusissimè autem de illis agit *Franciscus Bardi discept. 6. de Conscientia dubia*, & post ipsum *Ludovicus de Schildere de Principiis Conscientia formanda Tract. 3. & seqq.* collectis ex quavis materia controversiis de eo quid in dubio sit agendum.

Q U Æ S T I O V.

De Conscientia scrupulosa.

111. **S**CRUPULUS nihil est aliud, quam levis quædam suspicio orta ex levibus fundamentis, quâ apprehenditur sive formidatur malitia actionis vel omissionis. Desumptâ metaphorâ à parvo quodam lapillo, qui in calceo pedem urget, & proprie scrupulus nominatur. Subinde autem scrupulosus ex suspitione & formidine progreditur ad existimationem sive judicium, quo credit rem se habere sicuti formidat, quod judicium Varii appellant conscientiam scrupulosam: reverà tamen pertinet ad conscientiam erroneam. Ideoque Alii ordinariè per conscientiam scrupulosam intelligunt

III. In dubio, an lex comprehendat sive ab initio comprehenderit certum casum, est possessio pro libertate.

112. Quid scrupulus.

Non est proprie conscientia: alioquin spectaret ad conscientiam erroneam.

gunt scrupulum statim explicatum, qui improprie dicitur conscientia. His præmissis.

113.
Licetum est
agere con-
tra scrupu-
los.

Communiter est receptum apud Theologos, Casuistas & Scriptores spirituales, licitum esse agere contra scrupulos sive conscientiam scrupulosam. Nam stante levi suspitione de malitia operis, potest haberi iudicium rectum de illius bonitate: unde tunc non operatur scrupulosus contra conscientiam, sed contra inanem formidinem conscientiae junctam, quod licitum & meritorium est. Si autem scrupulosus formaverit iudicium de malitia actionis, debet illud rejicere: aut etsi speculative perseveret, equidem practice judicare potest, honestum sibi esse hinc & nunc operari ex consilio aliorum, aut aliis motivis.

Non tamen
contra ju-
diciū prac-
ticum (si
quando ad-
esset) eo non
deposito.

Alioquin si scrupulosus habeat iudicium practicum, quod omnibus spectatis non liceat sibi hinc & nunc actionem exercere, non potest contra agere, donec iudicium illud deponat: quia hoc esset formalissime agere contra conscientiam, quod juxta omnes non licet. Quamvis autem oriatur ex levibus fundamentis, hæc quidem reddunt hominem facilem ut iudicium illud deponat, verè tamen est dictamen practicum conscientiae impossibile cum dictamine practico de bonitate actionis. Idem est de practico dubio: nam etiam cum conscientia practice dubia, etsi ex frivolis objectis orta, nemo potest operari, nisi ipsa prius deponatur.

114.
Quod sub-
fuisse non
facile cre-
dendum est.

Monitio pro
Confessa-
riis.

Undè patet scrupulosos frequenter conjicere se ipsos in grave animæ periculum: quamquam prudens Confessarius non facile debeat credere scrupulosis affirmantibus se habuisse dictamen practicum de malitia actionis; cum etiam tunc, quando sibi certi videntur, vix habuerint iudicium speculativum, sed frequenter solas apprehensiones, de quibus ob suam turbationem nequeunt judicare. Quocirca notat noster *Marchant* vir in omni praxi exercitissimus *Tom. 1. Tribun. Sacram. Tract. 5. tit. 6. q. 5.* debere Confessarium in primis curare, ut penetret statum scrupulosi: exinde autem non debere credere scrupuloso, etsi ille putet se enucleatè omnia explicare, maximè in iis, quæ ad consensum vel dissensum voluntatis in tentationibus & aliis fluctuationibus spectant, sed debere rem ipsam tacitè & imperturbato animo expendere, & ex re ipsa (attento qualiter se scrupulosus antè & post habere soleat) non autem ex scrupulosi narratione iudicium ferre. Fluctuatio enim seu perturbatio animum possidens omnem narrationem inficit: dicunt enim & affirmant frequenter se varia pati in voluntate & in corpore, quæ sunt tantum in imaginatione: se consentire; cum tamen in re ipsa appareat constantissimus dissensus. Nam (ut notaverat *quest. 4.*) quæ in imaginativa & appetitiva sensibili seu animali fiunt, similia sunt iis, quæ in intellectu & voluntate fiunt. Ex quo fit, ut scrupulosi actus potentiarum animalium accipiant pro actibus intellectus & voluntatis, Accedit collusio dæ-

monis, ipsos tot imaginationibus & ratiocinationibus obruentis, ut iis se assentiri & consentire per rationem & voluntatem videantur. Eadem verò quæ à dæmone fieri solent, possunt ferè efformari mirabiliter à melancholico spiritu per vim imaginativam. Quod si huic spiritui simul se dæmon immisceat, in supremo periculo vel deceptionis vel fatuitatis versatur scrupulosus. Ita *Marchant q. 4.* cit:

Addo non solum licere, sed etiam sæpè obligari scrupulosum agere contra conscientiam scrupulosam modo explicato: non solum quia sequendo scrupulos imprudenter agit, sed etiam quia plurima frequenter mala inde oriuntur: nam ex continua anxietate in operando nascitur tarditas spiritus, & tædium in exercitio bonorum operum. Deinde consequuntur motus desperationis & pusillanimitatis de operibus bene præstandis; unde tandem nascitur omnium bonorum operum contemptus. Atque ita per hujusmodi inquietudines, in principio sub specie pietatis & timoris Domini suggestas, intendit dæmon mentem hominis, continuè conscientiae torturâ superatam, à Deo tamquam duro exactore alienare. Insuper homo sæpè reddit se inutilem ad sua munia obeunda; & non solum gravi periculo animæ, sed etiam corporalis infirmitatis vel amentiae exponit. Ex quo capite etiam mortaliter peccare scrupulosi possunt.

Variae porrò sunt scrupulorum radices, quarum nonnullæ frequenter simul concurrunt. Primò complexio frigida & melancholica ac naturalis timiditas: sicut enim in cæteris materiis, sic etiam in præsentibus inveniuntur naturaliter timidi & suspiciosi. Quæ complexio per humores adventitios, & pravam habitum frequenter crescit. Secundò ignorantia & parvum iudicium. Tertiò amor proprius & nimius peccandi timor rationem perturbans. Quartò occulta superbia, quæ quis alieno iudicio non acquiescens proprio nimium fidit. Quintò assidua cogitatio rerum de quibus est scrupulus. Sextò conversatio cum scrupulosis. Septimò permissio divina ad majorem profectum, vel in pœnam & expurgationem præcedentium peccatorum; ut frequenter patet in iis, qui ex vita licentiosa ad meliorem transire incipiunt. Octavò tentatio dæmonis scrupulos importunè suggerentis & exaggerantis.

Remedia contra scrupulos varia assignantur.

In primis contra illos, qui oriuntur ex complexione melancholica, adhibenda est subtractio occasionum melancholice per amotionem objectorum tristium, per honestas & gratas occupationes, per excitationem spiritus & purgationem humorum. Deinde si oriantur ex conversatione cum scrupulosis, eadem conversatio est subtrahenda. Generaliora autem remedia contra scrupulos sunt hæc. Primò ferventer orare, divinumquè auxilium implorare. Secundò cum humili resignatione has animi molestias acceptare de manu Domini, reputando se indignum, qui conscientiae serenitate,

115.

Potest sæpè
adesse obli-
gatio agen-
di contra
scrupulos.

116.

Varia scrupulorum
radices.

117.

Varia item
remedia.

nitate, uti Sancti, perfruatur, ob peccata & neglectum divinæ gratiæ, easquæ offerendo in satisfactionem cum fiducia futuræ serenitatis. Sic enim minùs acriter tentabit dæmon videns se eludi, & scrupulosum ex ejus tentatione fructum reportare; & ita tandem solita redibit tranquillitas Deo per humilitatem placato. Tertiò per honestas occupationes mentem avertere ab initiis scrupulorum; nam motû unâ phantasiâ sæpè multæ subsequuntur, quas postea compescere vix est in hominis potestate. Quartò sentire de Domino in bonitate, & ex misericordiæ illius consideratione scrupulos explodere. Quintò si sint scrupuli circa confessiones præteritorum, vitare anxiam præteritorum peccatorum recordationem, & confessionum repetitionem: adeò ut scrupulosus qui moralem adhibuit diligentiam, nihil in sequentibus repetere debeat, nisi certus sit, & se mortaliter peccasse, & confessum non esse. Addunt Aliqui pro valde scrupulosis, nisi audeant id jurare: nam dubitatio & anxietas in scrupulosis faciunt probabile argumentum in oppositum; cum tales etiam soleant in manifestis dubitare. Deinde non tenetur quis ad integritatem materialem confessionis cum notabili damno (quæ ob notabilem difficultatem confessioni extrinsecam in multis casibus non obligat) quale incurrit scrupulosus indulgendo scrupulis: sic enim confessio, in levamen & consolationem conscientiarum à Christo instituta, foret potiùs carnificina & tortura earumdem, si juxta inclinationem scrupulosi esset obligatio mensuranda. Similiter circa præterita v.g. consensum præstitum, non judicet scrupulosus se peccasse, nisi certò ei constet. Nec judicet se mortaliter peccare in aliquo, nisi quod ei absquæ dubio & formidine mortale peccatum apparet. Immo juxta varios Doctores potest quis esse adeò scrupulosus, ut credere non debeat esse mortale, quod tale esse non audeat jurare. Et quamquàm hoc reme-

dium communiter à Doctoribus assignetur, tamen non semper sufficere docet experientia; cum talis sit quorundam conditio, ut jurarent se commisisse id, quod minimè commiserunt. Undè

Sextò utilissimum remedium est, ut scrupulosus deposito proprio judicio, & non obstantibus suis ratiocinationibus, per omnia se submittat judicio & verbo pii & prudentis confessarii: cum manifestum sit, Deum non plus exigere à tali persona sic afflicta. Confessarius autem sit in suis responsionibus resolutus: meticulosa enim illius responsio in conscientiiis scrupulorum, immo & simplicium timoratorum, facilè antiquas anxietates relinquit, aut etiam promovet; ut experientia docet illos, qui direxerunt conscientias Monialium aut aliarum devotarum vel scrupulosarum personarum. Nè etiam scrupulus scrupulo superinducatur, abstinendum est Confessario à multis discursibus & probationibus: quia in illis frequenter non deerit seges copiosa novorum scrupulorum; sed urgendus est scrupulosus, ut simpliciter credat Confessario. Idem etiam non permittat scrupuloso promiscuè confiteri scrupulos, nec rationibus illius deferat, vel auditum præstet. Non est etiam consultum, ut ad singula consultorem suum scrupulosus adeat, sed ad semel traditam formam, liberiora sibi judicia concipiat, & per se ipsum contra scrupulum agat, illum impediendo, vel potiùs contemnendo, & cogitando esse indignum, ut quis talibus nugis se implicet, quibus impediatur, nè se possit utilioribus applicare. Denique curare debet Confessarius, nè ex jejuniis, vigiliis aliisque austeritatibus vel mediis oriatur in scrupuloso vacuitas cerebri, ac inde nata sequi fatuitas, vel phrenesis.

Plura videri possunt apud Scholasticos hinc, & Summistas *V. Conscientia*, aut *V. Scrupulus*, & signanter *Richardum Hallum in suo opere de quinquepartita Conscientia*.

DISPUTATIO QUINTA.

De Peccato in Communi, ejusquæ Divisionibus.

QUESTIO I.

Quid sit Peccatum?

I.
Peccatum
generaliter
quid sit.

Sumitur
interdum
pro effectu
vel causa
peccati.

PECCATUM generaliter significat actionem defectuosam vel ejus defectum. Quo sensu opera artificiosa, quæ deviant à regulis artis vocantur peccata. Immo etiam quandoquæ opera naturæ, ut monstra, teste *Aristotele 2. Physic. 8.* Interdum etiam in Scriptura sumitur peccatum pro effectu peccati propriè dicti; ut *ad Rom. 7. Non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*, id est, concupiscentia ex peccato orta, ut exponit *Augustin. lib. 1. Retract. c. 15.* Aliquando etiam sumitur pro causa peccati. Quo modo etiam

concupiscentia ab Apostolo dicitur peccatum, quia videlicet non solum ex peccato est, sed etiam ad peccatum inclinatur, ut docet *Trid. sess. 5. in fine Decreti de peccato Originali.* Et *Deuter. 9.* vitulus aureus, qui fuerat Israëlitis occasio peccati, dicitur peccatum: *Peccatum* (inquit Scriptura) *vestrum quod feceratis arripient igne combusti.* Denique victima seu hostia, quæ pro peccatis offertur, vocatur peccatum *2. ad Cor. 5. Fum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit.* Id est, Deus dedit Christum in victimam pro nostris peccatis. Simili phrasi *Osee 4.* dicitur: *Peccata populi mei comedent, sacerdotes videlicet, id est, oblata pro peccatis populi comedere solent.*

Communissimè tamen sumitur peccatum pro

118.
Utilissimū
remedium.

Cautela
pro confes-
sariis.

Aut pro
victima,
quæ offer-
tur pro
peccato.

2.
Definitur
peccatum
Theologi-
cum.

pro ipsa deviatione libera à lege, sive pro transgressione legis. Omissis autem variis ejusdem definitionibus (quas numero viginti recitat D. Bonav. 2. d. 35. in Expos. textus Magistri dub. 6.) famosissima peccati definitio & passim recepta 2. d. 35. & Primâ secunda q. 71. art. 6. est illa desumpta ex S. Augustino lib. 22. contra Faustianum c. 27. Dictum, factum vel concupitum aliquid contra legem æternam. Ubi dictum, factum, concupitum, explicat materiale peccati, nempe ipsum actum, vel omissionem liberam. Quod addo: nam ut peccatū omissionis contineatur, debet sub dicto etiam intelligi non dictum, sub facto non factum, sub concupito denique non concupitum; ut rectè monet D. Thom. art. cit. ad 1. Præterea dictum & factum non intelliguntur cum exclusionem, sed potius cum inclusionem concupiti, quod (ut rectè Scotus 2. d. 37. q. 1. n. 11.) est materiale proximum omnis peccati; ut sensus sit, quod omne peccatum aut est dictum & concupitum, aut factum & concupitum, aut concupitum tantum, ut rectè D. Bonavent. sup. dub. 1.

3.
Formale il-
lius est op-
positio ad
legem Dei.

Formale verò peccati explicatur per ultimam particulam, contra legem Dei seu æternam; ut rectè Scotus sup. & alii Theologi. Nam peccatum formaliter est transgressio legis; adeò ut generaliter verum sit illud dictum Apostoli ad Rom. 4. Ubi non est lex, nec prævaricatio. Undè Ambrosius lib. de Paradiso c. 8. Quid est (inquit) peccatum? nisi prævaricatio legis divinae & celestium inobedientia præceptorum. Augustinus etiam alibi (scilicet l. 2. de consensu Evang. c. 4.) peccatum definit transgressionem legis. Et clarissimè l. 2. de Peccat. merit. & remiss. c. 16. inquit: Nequè peccatum erit, si quid erit, si non divinitus jubeatur, ut non sit.

Qualiter
illa repe-
riatur in
omni pec-
cato.

Nomine autem legis æternæ intelligitur divina ratio & voluntas, quâ aliquid jubet vel prohibet fieri. Huic contrariatur omne peccatum sive mortale sive veniale: nam etiam veniale aliquantulum est contra legem Dei, quamquam non contra legem gravem seu principalem, nequè contra finem legis, qui est charitas, quam peccatum veniale secum compatitur. Ac proinde à gravissimis Scholasticis per quamdam principalitatem & antonomasiam tribuitur peccato mortali esse contra legem Dei. Omne insuper peccatum, quod adversatur legibus positivis, etiam humanis, in conscientia obligantibus, est pariter remotè & radicaliter contra legem Dei seu æternam, quæ jubet ut obediamus præceptis superiorum; etiam hominum.

Undè etsi rectè & clarè peccatum definiri potuisset: Actio vel omisio contra legem; quia tamen de peccato theologico agitur, & quatenus est offensivum Dei, optimè definitur per oppositionem ad legem Dei sive æternam. Maximè quia lex æterna est communissima, cui omne omnino peccatum adversatur: est tamen lex Dei regula remotior, quæ debet applicari per rectam rationem & conscientiam, & applicatur eo ipso, quo ratio dicat aliquid

Herincx Sum. Theol. pars II.

esse malum: cum ratio divina judicet, & voluntas divina jubeat omne illud esse fugiendū.

Dices: Etsi per impossibile nulla omnino esset lex divina, equidem odium Dei, blasphemia & similia forent peccata, utpote intrinsicè & essentialiter mala ac dissona naturæ rationali. Resp. adhuc tunc fore legem naturæ, nempe ipsam naturam rationalem, ut plures docent, vel potius intrinsicam talium actuum disconvenientiam cum natura rationali, cui ex se disconveniunt, sicut calor aquæ. Si tamen lex naturæ non statuatur in prædictis, sed in aliquo actu intellectus, vel potius voluntatis divinæ (ut docet Suarez & alii) atque etiam in ista hypothese possibili vel impossibili talis actus secludatur, odium Dei & similia forent equidem mala, & homini disconvenientia, non tamen peccata, utpote contra nullam legem; adeò ut peccatum necessariò debeat carere rectitudine debitâ ex lege: quæ autem Sententia de ratione legis naturalis sit verior; in materia de legibus resolvetur. Peccata verò, quæ omni lege divinâ seclusâ committerentur contra dictamen rationis naturalis dicantur ea esse mala, appellantur à quibusdam peccata philosophica; per quod significare hî volunt, peccatum Theologicum seu prout est Theologicæ & Christianæ considerationis desumendum per ordinem ad legem Dei, juxta ea, quæ à nobis sunt dicta:

Ex his colligitur I actum peccaminosum esse moraliter pejorem vitio habituali. Sicut è contrà melius est bene agere, quàm posse bene agere. Ratio est: quia non vitium, sed actus vitiosus liber est formaliter malus; Dei offensivus ac demeritorius: vitium autem tantum est malum, quatenus ab actu malo efficitur, & ad illum vicissim faciliat ac inclinat. Sed physicè loquendo tam actus vitiosus quàm vitium est bonum; & quidem actus physicè est melior & perfectior vitio habituali, sicut & cæteri actus censentur perfectiores habitibus saltem naturalibus.

Colligitur II. in omni peccato præsertim mortali reperiri varias deordinationes, quæ possent dici generales seu transcendentales, nec sunt in Confessione explicandæ. Et in primis juxta August. l. 2. de lib. arbit. c. 19. & alios Patres ac Doctores reperitur aversio à Creatore seu bono incommutabili, & conversio ad creaturam seu bonum commutabile. Idem etiam indicat Scriptura Hier. 2. Duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquæ vitæ (en aversio à Deo) & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas &c. en conversio ad creaturam.

Multiplex autem in peccato, etsi non specialis, considerari potest aversio à Deo, scilicet tamquam summo bono, amico, legislatore, benefactore, Principe & Domino, ac fine nostro: hoc ipso enim quod legi divinæ reluctamur, contra legem charitatis & amicitiae supremum bonum offendimus, rem aut quasi rem adeò ei odibilè faciendo: contra eandem legem offendi-

4.

Si nulla
omnino fo-
ret lex, nul-
lum foret
peccatum
proprie lo-
quendo.

5.

Peccatum
est morali-
ter pejus
vitio.

In quolibet
reperitur
aversio à
Deo & con-
versio ad
creaturam.

6.

Peccatum
diversimodè
avertit à
Deo.

Qualiter
si conveniat
avertere à
Deo ut fine,
sive super-
naturali,

Sive natu-
rali.

7.
Omne pec-
catum esse
strictè dic-
tam inju-
riam Dei
arguitur
probabili-
ter.

dimus amicum, dissonantiâ affectuum sive vo-
luntatum, quarum consonantiam amicitia exi-
git, adeò ut si grave peccatum sit, peccator
odium Dei incurrat, ipsaque divina amicitia
penitus destructâ gratiâ sanctificante destrua-
tur: offendimus quoque inobedientiâ nostrâ
supremum legislatorem: offendimus ingratitu-
dine nostrum benefactorem, cum indubiè
sit irrationabilis ingratitudo offendere illum,
à quo tot tantaque singulis momentis, atque
eo, quo quis peccat momento accipit: offen-
dimus irreverentiâ supremum Regem & Prin-
cipem, ipso inspiciente mandatum ejus vio-
lando: offendimus injuriâ supremum Domi-
num, utendo creaturâ contra ipsius volunta-
tem. Denique avertimus nos à Deo tamquam
fine nostro supernaturali: supposito enim quòd
homo sit ordinatus in illum, & quidem tam-
quam obtinendum per observantiam legis di-
vinæ, eo ipso quòd deflectit à lege, deflectit
etiam à fine supernaturali. Non apparet tamen
hæc aversio peccato essentialis: nam esset pec-
catum, si vel non essemus ordinati in finem su-
pernaturalem; vel non esset præscripta fuga pec-
cati tamquam medium, sed quilibet, non ob-
stantibus quibuscumque, forent ad illum eve-
hendi. Quamquam peccatum ex se habeat ne-
cessariò quamdam aversionem in actu primo,
quatenus ex natura sua exigentiam seu propor-
tionem habet, ut ob illud Deus meritò se tam-
quam finem à peccatore avertat. Quòd si de-
nique bene consideremus, non videtur de fac-
to peccatum avertere à Deo tamquam fine na-
turali (quamquam Varii aliter loquantur) cum
enim de facto Deus non sit finis hominis na-
turalis, id est, in beatitudine naturali possiden-
dus, non videtur peccatum de facto ab eo a-
vertere. Ipse tamen finis possessus seu beatitu-
do jam obtenta excludit non solum peccata
nova, sed etiam præterita; eò quòd status bea-
titudinis etiam naturalis excludat statum pec-
cati, atque exigit pacem cum Deo perfectam.

Petes I. An omne peccatum sit strictè dicta
& realis injuria Dei consistens in usu creatu-
rarum invito domino. Resp. id non quidem
efficaciter ostendi, ideoque Cardinalem de
Lugo & nonnullos alios hoc ipsum negare;
tamen passim alios Doctores id asserere: tum
quia sic magis propriè explicantur obviæ
Auctoritates exaggerantes injuriam peccato-
ris contra Deum: tum quia, cum Deus effica-
cissimè detestetur peccata, congruentius ea
vetuit, non solum tamquam legislator seu ti-
tulo domini jurisdictionis, sed etiam tam-
quam supremus dominus, seu titulò domini
proprietas, quo peccatores magis à peccato
avertantur; ad quod plurimum movet consi-
deratio divinæ injuriæ, quæ idcirco passim
Fidelibus inculcatur: præsertim cum difficul-
ter appareat, quomodo duo præfati tituli, in
Deo inseparabiliter connexi, possint etiam in
exercitio ab invicem separari. Secus est in Re-
ge terreno, qui idcirco, si per accidens sit simul
Dominus respectu mancipii, adeoque jus ha-

beat ad actiones illius, non censetur tamen
mancipium statim committere injustitiam om-
mittendo actiones præceptas vel faciendo ve-
titas; eò quòd non censetur Dominus semper
in rigore juris stricti seu domini procedere,
sed potius obligare servum vi præcepti obe-
dientiæ. At in Deo dominium proprietatis &
jurisdictionis inseparabiliter se habent, immo
unum in altero fundatur: habet enim inabdi-
cabile jus, ut sua voluntas impleatur, & ex al-
tera parte firmiter vult, ut jus suum inviola-
biliter servetur. Immo ideo est contra jus Dei,
quia contra voluntatem: habet enim jus ut
voluntas sua fiat. Similiter ideo est contra vo-
luntatem Dei, quia est contra jus: habet enim
voluntatem ut jus suum servetur. Ita arguit
Dicastillo d. 1. de Pœnit. n. 35. & seqq.

Qui tamen mallet adhærere contrariæ sen-
tentia, posset respondere: titulos quidem non
posse separari, bene tamen usum eorumdem.
Sicut, etsi inseparabiliter esset quis Rex & Do-
minus terrenus, posset adhuc præcipere sub-
dito tamquam dominus jurisdictionis, & non
simul tamquam dominus proprietatis; idque
etsi potestas regia fundaretur in dominio pro-
prietas. Habet quidem Deus jus ut voluntas
sua (ut sic dicam) dominativa servetur, non ta-
men ut servetur voluntas præceptiva; nam hoc
nil aliud est, quam habere jus seu potestatem
præcipiendi, prout habet quilibet superior.
Habet etiam voluntatem ut jus suum servetur,
quo in actu secundo vult uti, secus si nolit. Nec
sufficiencia adhuc deerunt motiva aversionis
hominem à peccato. Auctoritates possent ad-
mittere facile interpretationem largiorem. Ac-
cedit hujusmodi malitiâ formaliter non repe-
riri in iis saltem peccatis, quæ cum ignorantia
illius vel ex opinione contraria committuntur.

Petes II. Quæ deordinatio in peccato sit
gravior, conversionis scilicet ad creaturam,
vel aversionis à Deo? Resp. indubiè hanc esse
pejorem & graviolem: nam ratio & commu-
nis consensus persuadet plurimum aggravari
malitiam actionis ex hoc, quòd repugnet su-
premo bono, illudque offendat. Immo in tan-
tum, ut juxta Arriaga d. 41. n. 6. si per possi-
bile vel impossibile homo amplecteretur ob-
jectum, quod malum in se esset, & putaret in-
vincibiliter non esse contra Deum, non incur-
reret eam gravem malitiam peccati mortalis.
Difficile namque apparet, quòd furtum v.g.
unius floreni quatenus præcisè respicit proxi-
mum aut Rempublicam (idem est de aliis) se-
clusâ offensâ Dei, sit tantæ malitiæ, ut sit dig-
num pœnâ æternâ, nec sufficienter puniretur
redditione v.g. centupli aut morte corporali,
aut aliquâ pœnâ temporali. Secluso enim ca-
pite principali ex quo gravitas peccati desumi-
tur, consequenter secludenda videtur condig-
nitas ad tam gravem pœnam.

Dices: Invincibiliter ignorantes Deum ad-
huc peccarent mortaliter rapinis, adulteriis,
homicidiis &c: & tamen ab eorum peccatis
abesset ratio offensæ Dei, utpote non cogniti.
Ref.

Sed non ef-
ficaciter.

8.
Aversio à
Deo est gra-
vior con-
versione ad
creaturam.

9.

An in pec-
catis ex ig-
norantia

Dei invin-
cibili com-
misses esset
offensa Dei.

Respondent Nonnulli etiam in ejusmodi peccatis fore offensam Dei, cui verè ipsa displicerent, quiquè adhuc posset de peccatore quòd suas inspirationes spreverit conqueri, eum punire, ac satisfactionem (quæ utiquè supponit personam offensam) exigere. Verùm concessio casu talis ignorantia (qui rarus aut brevis, aut nullus est) admitti posset abfuturam à peccatis ejusmodi strictè offensam formalem Dei, quatenus ad culpam ejusvè aggravationem posset conducere; quæ omnino sumi debet ex conditionibus rei operanti cognitis. Offenderetur quidem Deus quatenus ei omne malum displicet, possetquè tamquam gubernator & iudex universalis malum punire, non tamen offenderetur tamquam legislator, nec posset conqueri de peccatore tamquam legis suæ transgressore, aut Dei, vel inspirationum quatenus Dei sunt contemptores: spernere enim supponit notitiam aliquam. Undè consequenter cenlet Lugo & plures alii talia peccata non fore mortalia, nec mereri poenam æternam, damnandos equidem tales (si qui forent) ob originale, & puniendos ob reliqua tamquam venialia, sicut ob hæc puniuntur cæteri damnati. Quæ quidem sententia haud facile convincitur falsitatis: attamen quia talis ignorantia communiter vincibilis est, maximè in perfectè ratione utentibus, meritò damnavit hanc positionem Alexander Papa VIII. *Peccatum Philosophicum, quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensam Dei, nequè peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, nequè æternam poenā dignum.*

Non fore
mortalia
cenlet Lugo
& plures
alii.

10.
Variis in-
stantiis sa-
tisfit.

Quod si urgeas I. sequi fore tantum venialia, quæ committuntur à Fidelibus cum naturali & omnimoda inadvertentia Dei; quæ in ordine ad culpam æquiparatur ignorantiae invincibili. Respondent iidem Doctores Conced. Seq. Sicut enim dum nulla est advertentia malitiæ, nullum est peccatum, sic dum non est advertentia gravis malitiæ, non est grave peccatum. Dum equidem adest hæc advertentia, adest quoquè advertentia gravis Dei offensionis in homine Deum ejusquè legem non ignorante; adeò ut is sine nova reflexione rogatus mox responderet se id bene cognoscere. Sunt enim objecta adeò connexa, ut difficillimè & non nisi de industria separari possint in cognitione. Prout etiam contingit in religioso peccante contra castitatem, & conjugato adulterante, quòd ad advertentiam statûs sui. Et sicut (ut utar exemplo Cardinalis de Lugo) assuetus videre Petrum vestitum, numquam nisi ex industria ipsum concipit sine vestibus.

Si urgeas II. ex eadem doctrina sequi non peccatum mortaliter, qui haberet desiderium committendi homicidium, si non esset offensivum Dei, quantumvis esset dissonum rationi. Respondeo Neg. Seq. nam etiam talem actum internum seu reflexum, utpote rationi graviter repugnantem, Deus prohibuit, Herincx Sum. Theol. pars II.

adeoque per hunc ipsum velut in actu exercito Deus graviter offenditur.

Si urgeas III. homicidium ex se ipso esse contra dictamen rationis in materia gravi, adeoque sufficere citra alium respectum ad peccatum mortale; cum quantitas peccati desumatur ex quantitate materiæ. Respondeo, gravitatem materiæ præcisè non sufficere ad gravitatem peccati Theologicam & quantum ad poenæ æternæ reatum, nisi accedat gravitas desumpta ex oppositione ad legem Dei; quæ tamen seclusâ ignorantia proportionatè sequitur gravitatem materiæ. Nec tamen hinc inferas injustitiam homicidii ex suo proprio objecto non fore mortalem: nam verè est mortalis, eò quòd ex proprio objecto repugnat legi Dei vetanti graviter talem injustitiam.

QUÆSTIO II.

An omne Peccatum sit contra naturam.

RESP. Aff. cum D. Thoma q. 71. art. 2. Scoto 3. d. 15. §. Quantum ad primum, & aliis communiter. Pater ex Patribus, signanter Augustino lib. 3. de lib. arbit. cap. 13. ubi ait: *Omne vitium eo ipso, quo vitium est, contra naturam est, & aliis.* II. Omne peccatum est contra naturam.

Ratio est: quia omne peccatum est contra rationem, eo ipso autem repugnat homini quatenus rationalis est, & consequenter est absolute contra naturam hominis. Deinde omne peccatum nocet naturæ rationali, eamquè privat perfectionibus debitis in ordine ad suum finem: ergo est contra naturam rationalem: quemadmodum virtus, quia est conformis naturæ rationali ut tali, eamquè perficit, censetur juxta naturam & inclinationem hominis. Undè quamvis nonnulla peccata censerentur conformia appetitui sensitivo, quia tamen repugnant homini quatenus rationalis est, censentur naturæ hominis contraria.

Ex quibus facile colligitur, quâ ratione peccata quædam naturalia dicantur, quia nimirum sunt conformia inclinationi appetitus sensitivi, seu portionis inferioris, quæ respicit bona inferiora & delectabilia sensûs, unde oritur continua pugna inter illam & portionem superiorem, seu voluntatem per rationem directam, quæ debet inclinationem portionis inferioris juxta rationem moderari. De quibus loquitur Apostolus 2. ad Cor. 4. dum vocat hominem interiorem & exteriorem novum & veterem.

Ubi observa, nonnulla peccata carnalia specialiter dici contra naturam, v.g. sodomiam, bestialitatem, mollicitem &c. (nimis enim absurda hæc propositio 49. est inter 65. damnatas ab Innocent. XI. *Mollities jure naturæ prohibita non est: unde, si Deus, eam non interdixisset, sapè esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali*) de quibus Apostolus ad Rom. I. *Femina*

Quo sensu
quædam di-
cantur na-
turalia.

Quædam
verò contra
naturam.

mina eorum immutaverunt naturalem usum, in eum usum qui est contra naturam. Similiter & masculi &c. Quæ sic vocantur, quia non solum repugnant rationi, sed etiam ordini à Deo auctore naturæ præscripto animalibus, sive fini, qui est, ut per actum carnis generent sibi simile. Nihilominus appetitus sensitivus non in istum ordinem formaliter, quem non cognoscit, sed in ipsas res ordinatas, prout proponuntur, naturaliter inclinatur: adeo ut si instinctus phantasie brutorum etiam cognosceret illa delectabilia, quæ specialiter dicuntur contra naturam, appetitus eorum non minus in illa naturali propensione ferretur, quam in cætera.

12. *Quo sensu malitia Chananeorum dicitur naturalis.* Dices I. *Sapientia* 12. dicitur: *Quoniam nequam est natio eorum & naturalis malitia ipsorum.* Resp. dici naturalem alio sensu: quia videlicet Chananeæ inveteratæ à teneris annis consuetudine peccandi à parentibus velut per manus traditæ, malitiam quodammodo sibi naturalem fecerant: quo modo consuetudo dicitur altera natura, præsertim dum est velut innata, quamvis depravata, indoles Nationis. Deinde malitia est naturalis, scilicet à nativitate, ratione peccati originalis; non quidem ex naturæ institutione, sed ex ejusdem corruptione nativitatem comitante. Ita Aug. 1.2. de Nuptiis & Concupisc. c. 8.

Certa complexiones corporum ad certa vitia occasionaliter inclinant rationem. Dices II. Aliqui dicuntur naturaliter propensi ad certa vitia; ergo non sunt contra naturam. Resp. Antecedens sic esse intelligendum, quod quibusdam vitiis certæ complexiones & naturalia corporum temperamenta quodammodo subserviant, quatenus ob illa appetitus sensitivus in uno magis propendet ad hæc objecta sensibilia, in altero ad alia, in quæ contingit ferri dissentaneè rationi, nisi homo cautiùs invigilet.

Dices III. Motus primò primi dicuntur naturales, & tamen tendunt in malum. Resp. dici naturales, id est, indeliberatos seu non liberos, etsi contra naturam voluntatis.

Dices IV. In homine est potentia naturalis ad peccandum ratione liberi arbitrii; ergo peccatum non est contra naturam, Resp. non esse potentiam ad peccandum naturaliter inclinam vel ordinatam, sed potius ad bene ac rationabiliter agendum, etsi per accidens peccare possit, quia est defectibilis à bono ad quod ordinatur. Inde tamen non sequitur peccatum esse juxta naturam; cum etiam hoc sensu sit in homine potentia se occidendi & faciendi ea, quæ sunt contra naturalem inclinationem. Similiter etsi omnis potentia habeat naturalem appetitum, seu potius capacitatem respectu omnis actus secundi, potest tamen aliquis esse contra naturam suppositi; prout aqua habet capacitatem caloris, qui tamen naturæ illius repugnat. Sic igitur peccatum repugnat naturæ suppositi, quatenus spectatur in eo, quod primarium est, scilicet esse rationale.

13. *Cur plures* Ex dictis colligitur I. cur plures sint dediti vitiis, quam virtutibus, etsi virtutes sint

secundum naturam & vitia contra illam: *virtutes, quam virtutes sectentur.* mirum quia natura per peccatum corrupta ab appetitu sensitivo trahitur ad bona inferiora ac delectabilia contra rationem. Deinde quia pulchritudo & suavitas virtutis est minus nota, nec ita cadit sub sensum. Unde plerique principiis & objectis sensibilibus inhærentes ad ea, quæ intelligibilia & secundum rationem sunt, se non promovent. His accedit assuefactio à teneris annis, & parcitas gratiæ, quæ nonnullis datur.

Colligitur II. non esse superfluas virtutes, quibus homo firmetur in bono; nempe ob difficultates, quæ in virtutum, etsi connaturalium, exercitio occurrunt. *Peccata contra virtutes supernaturales adversantur naturæ.*

Colligitur III. etiam illa peccata esse contra naturam hominis, quæ repugnant virtutibus supernaturalibus, v. g. infidelitatem &c: nam etiam hæc nocent animæ, & repugnant rationi ac inclinationi hominis quatenus secundum rationem debet operari. E contra actus virtutum supernaturalium, etsi sint supra vires humanas, tamen sunt secundum naturam per gratiam elevatam, quæ per illos maxime perficitur, & ad illos maxime inclinatur. Sunt etiam juxta rationem, quæ dicat exercitium talium virtutum, supposito quod sint.

Q U Æ S T I O III.

Quodnam sit subiectum Peccati?

DICO I. Voluntas creata est proprium subiectum peccati. Patet ex Matth. 5. *14. Proprium peccati subiectum est voluntas creata.* Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mæchatus est in corde suo. Ratio est: quia voluntas defectibilis seu creata est subiectum actuum liberorum, quos elicit lege prohibente, vel elicere omittit lege præcipiente.

DICO II. Reliquæ potentiæ, quibus voluntas imperat, sunt etiam subiectum peccati. *15. Cum reliquis potentiis quibus ipsa imperat.* Patet: quia consensus voluntatis sic est necessarius ad peccatum, ut tamen in cæteris potentiis peccatum consummetur, & velut integraliter compleatur; v. g. hæresis in intellectu, homicidium in potentia locomotiva, motus sensualitatis in appetitu sensitivo &c. quæ opera etiam verè sunt & denominantur peccata. Equidem juxta communioem sententiam actus reliquarum potentialium non habent propriam & formalem malitiam, sed sicut tantum habent libertatem extrinsecè participatam ab actu voluntatis, sic tantum participant extrinsecè formalem malitiam, quæ primò & per se in actu voluntatis reperitur. Posito tamen quod (ut Varii docent) actus externi, etsi non habeant propriam libertatem, equidem, libertate voluntatis supposita, habeant propriam & formalem malitiam: dicendum foret etiam alias potentias esse subiectum peccati quodam propriam malitiam formalem partialiter. Ut autem horum sit verius, patet ex dictis disp. 3. q. 5. & 6.

Solum est notanda Opinio paradoxa, seu *Citra cuius potius*

consensum
in sensualitate
ne veniale
qui-
dem reperiri
certum est.

potius error *Cajetani*, qui in sensualitate docuit posse reperiri peccatum veniale, itiam citra libertatem & voluntatis consensum, quasi sensualitati insit imperfecta quædã libertas. Quod ipsum tamen falsum est. Et confirmatur: quia pariter in pueris, stultis, dormientibus, immodicis, sensualitas posset peccare ratione sibi propriæ libertatis. Insuper daretur peccatum quod non esset voluntarium, immo cui voluntas positivè repugnaret, prout ipsa frequenter invita patitur motus sensualitatis. Deniquè patet ex *Tridentino* & Auctoritatibus mox allegandis contra Hæreticos.

16.

Refutantur
Hæretici, asserentes
Motus sensua-
litate pri-
mò primos
esse in rena-
tis peccata.

Ex *Triden-
tino*.

DICO III. Motus concupiscentiæ exorti in sensualitate & prævenientes rationem (quos vocant primò primos) non sunt peccata. Est de fide contra *Lutherum*, *Calvinum* & alios Hæreticos nostri temporis docentes illos esse peccata ex vitio fomitis. Patet ex *Trid. sess. 5. can. 5.* ubi definit, per baptismum tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet; non tollitur autem concupiscentia. Undè de ea subjungit, *quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Jesu Christi gratiam repugnantibus non valet.* Similiter tres Pontifices damnarunt hanc propositionem: *Prava desideria, quibus ratio non consentit, & quæ homo invitatus patitur, sunt prohibita præcepto: Non concupisces.* Item hanc: *Concupiscentia sive lex membrorum, & prava desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia.*

Scriptura.

Probatur I. ex Scriptura ad *Rom. 7.* Si autem, quod nolo malum illud facio, jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum; id est, si contra voluntatem sentio motus partis inferioris seu concupiscentiæ, non pecco, sed id tribui debet concupiscentiæ in me ex peccato relicto, & ad peccatum inclinanti. Et *c. 8.* Nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant, id est, qui pravissimis motibus, quos inviti sentiunt, non consentiunt. Et *7. ac. 1.* Unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illeſtus. Deinde concupiscentia, cum conceperit, parit peccatum. Partus autem ille non potest fieri sine consensu voluntatis; nec ante hunc partum est peccatum.

Patribus.

Probatur II. ex Patribus, *Augustino l. 2. de peccat. meritis & remiss. c. 4.* ubi de concupiscentia ait: Quod in baptizatis ad agonem interim manet, non sibi ad illicita consentientibus nihil omnino nocitura. Et *l. 1. oper. imperf. n. 71.* Peccatum dicitur, quia peccato facta est, appetitque peccare: reatus ejus regeneratione solutus est, conflictus ejus ad agonem relictus est &c. Idem docet aliis locis, adeò apertè; ut *Calvinus l. 3. Instit. c. 3. §. 10.* ingenuè fateatur se *Augustino* repugnare. Patrum testimonia vide apud *Belarminum* & alios.

Et ratione
Theologica
multiplici.

Probatur III. ratione: quia si motus concupiscentiæ sunt peccata, etiam citra consensum, frustra diceretur *Eccli. 18.* Post concupiscentias tuas non eas, id est, illis non consentias, ut rectè *August. l. 5. contra Julianum c. 3.* Deinde non sunt peccatum in corpore dormientis,

Herincx Sum. Theol. pars II.

ergo multò minùs in corpore non consentientis, ut optimè *August. l. 1. de Civit. cap. 25.* Insuper omne peccatum debet esse voluntarium & liberum; tales autem motus nullatenus sunt liberi. Deniquè cum impossibile sit hos motus impedire, lex divina vel naturalis nos obligaret ad impossibile.

Nec obstat præceptum: *Non concupisces*: hoc enim solùm propriè prohibetur liber consensus in motus concupiscentiæ, non autem ipsi motus involuntarii, nisi quatenus significatur eos esse inordinatos, adeòquè nos eos velle non posse.

Non obstat etiam quòd *August. 19. de Civit. cap. 4.* & alibi Concupiscentiam vocet vitium & malum: est enim vitium sive defectus ac miseria quædam proveniens ex peccato originali: est etiam malum quoddam objectivum, non tamen peccatum, nisi accedente consensu, saltem interpretativo, voluntatis.

Ex his refutata manet opinio erronea quorundam Antiquorum, qui hos motus asseriebant esse peccata, saltem in infidelibus & non renatis. Nam apertè repugnat generali doctrinæ *Tridentini*, Scripturis, & rationibus allegatis.

Nec obstat, quòd hi motus videantur satis liberi & voluntarii in Adamo respectu necdum baptizatorum: nam etsi libertas Adami sufficiat ad peccatum originale, non tamen ad peccata actualia (qualia forent isti motus) ad quæ requiritur libertas propria & personalis, sicut ad cætera peccata à motibus istis distincta; ut fides docet. Vide propositionem 1. inter damnatas ab *Alexandro VIII.*

Manet etiam refutata quorundam opinio, qui putarunt omnes motus sensualitatis satis subesse nostræ voluntatis imperio, ut si non omnes collectivè, saltem singulos impedire possimus, adeò ut semper sint peccata, saltem venialia. Oppositum namquè manifestè supponit Scriptura, Concilium, *Tridentinum*, & *Augustinus* suprà. Experientia etiam docet illos sæpè oriri absquè ulla advertentia, immo renitente voluntate. Undè sensus quoquè communis habet, Doctores & Confessarios ac Studentes casibus illos sæpè pati inculpabiliter.

DICO IV. Si postquam ratio sufficienter advertit motum vel delectationem sensualitatis, voluntas se habeat negativè, nec consentiendo, nec positivè reprimendo, sed motum ipsum permittendo, non videtur peccare graviter per se loquendo, quando id non facit ex complacentia delectationis sensibilis, & sibi satis firma videtur ad abstinendum ab omni consensu. Pro Conclusionem referuntur *Alensis*, *D. Thomas*, *D. Bonaventura*, *Cajetanus*, *Corduba*, *Navarrus*, *Toletus* & plurimi alii etiam Recentiores contra *Vasquez* & multos alios præsertim Recentiores. Probatur: quia tunc abest consensus voluntatis directus & explicitus; ut supponitur. Abest etiam consensus indirectus seu interpretativus: tum quia nemo potest prudenter interpretari illum tacitè consentire, qui vult à consensu abstinere: tum quia effectus

17.

Ex quibus
idem con-
vincitur
quodad nec-
dum rena-
tos.

Non sufficit
motus esse
voluntarios
in Adamo.

Non omnes
subiungunt vo-
luntati nos-
træ.

18.

Secluso pe-
riculo non
videtur gra-
vis obliga-
tio motus
positivè re-
primendi.

effectus permissus non censetur permittenti voluntarius imputativè, nisi adsit obligatio illum impediendi; quæ, saltem gravis, in præsentì ostendi nequit. Confirmatur: quia præceptum, *Non concupisces*, est negativum; cui proinde voluntas satisfacit, si non consentiat, nec periculo proximo consensûs se exponat. Deinde, etsi voluntas teneatur regere appetitum sensitivum; id satisfacit, dum illius motibus non consentit.

Probat denique: quia si esset gravis obligatio hujusmodi motus amovendi, esset etiam gravis culpa in continuatione causæ vanæ & inutilis (cujus utique continuandæ nulla est ratio) ex qua hîc & nunc oriuntur; cum illam amovere sit tunc medium unicum amovendi istos motus: Consequens autem (de quo *Conclus. seq.*) est contra ipsum *Vasquez* & alios Auctores oppositæ Sententiæ.

19. Adverte tamen juxta omnes justam frequenter posse occurrere causam non curandi hos motus, dum videlicet oriuntur tempore quo aliis rebus est intendendum v.g. studio, orationi, audiendis Confessionibus &c. ita ut non possimus simul commodè occupari in actuali displicentia carnalis delectationis: nam obligatio contraria faceret conscientias perplexas, nec posset bene impleri. Deinde minus est periculû consensûs, dum animus aliis occupatur.

Pro praxi autem expedit generatim homini casto, ut quamprimum advertit inordinatos motus corporis aut sensualitatis, ad Deum emissio cordis suspirio eliciat displicentiam motûs inordinati, sicquæ eo neglecto, animoque ad alia objecta converso, in seriis actionibus fiducialiter pergat. Ita enim facilius cessant motus, quàm repressione interdum corporali. Immo hæc sæpè est inefficax, & ex ea quandoquæ motus magis accenditur. Interdum etiam nullatenus est in potestate, amovere motum carnalem, sive exteriorem, sive interiorem consistentem in commotione spirituum seminalium; cui tamen frequenter jungitur, & ex qua nascitur motus ipsius partis inhonestæ corporis. Experientia etiam docere potest, quo modo efficacius motus in se reprimi quisquæ sentiat: quem quidem modum omnino adhibere conabitur Deum ex animo timens.

Alioquin res est plena periculo, si homo sibi præsens, nec aliis occupatus spontè permittat oriri motus, sic ut nè quidem aliquam illorum displicentiam sentiat; idquæ ob propensionem naturæ corruptæ in sensibilia tactûs, ac sympathiam voluntatis cum sensualitate: adeo ut magna videatur superbia, tantum de sua virtute præsumere, ut circa objectum vehementer alliciens simul trahente appetitu sensitivo omnem possit voluntatis actum suspendere. Adde, vix, & fortè nè vix quidem sciri posse, utrum voluntas omni actu careat circa objectum, circa quod appetitus delectatur: ut proinde voluntas frequenter consentiat, quæ cum facile posset, nec justam rationem permittendi habeat, non vult illos motus rejicere.

Undè de talibus meritò timendum est, nè mentiatur iniquitas sibi, ac sub specie probabilitatis voluntas ira se gerens occultè foveat morosas & positivas delectationes.

Dixi in Conclusionem: *non obligatur graviter*: 20. Nè levem nam an saltem leviter obligetur motus sensualitatis reprimere, disputatur inter Auctores nostræ sententiæ. Nonnulli negant: eò quòd si esset obligatio aliqua, deberet esse gravis; cum sit gravis materia, quæ juncta perfectæ advertentiæ semper fundat gravem malitiam in re à Deo prohibita. Quare dici posset obligationem esse nullam, secluso periculo consensûs, nisi quatenus concurrere posset culpa venialis otiositatis. *Sanchez* tamen & communiter alii affirmant: eò quòd voluntatis primaria obligatio sit non ponendi tales motus; secundaria autem venialis; illos aliundè exortos positivè reprimendi. Sicut Doctores varii dicunt venialem esse malitiam in distributione beneficiorum quatenus præcisè est contra justitiam distributivam, seu non juxta merita aspirantium; mortalem autem, quatenus est contra jus Ecclesiæ ad digniorem ministrum. Quare dici posset materiam alioquin gravem censerì levem factâ comparatione ad talem modum vel ad actum positivè reprimendi. Sicut etiam posset esse culpa venialis in subeundo absquæ causa aliquod periculum, non planè proximum peccati mortalis. Sicut denique non est par culpa, tentationem admittere, & eidem tepidè resistere.

Adverte, ad hoc ut foret obligatio gravis reprimendi motus v.g. carnales, requiri per se, & secluso ulteriori periculo, ut ipsi quoquæ motus in se sint graves; quales sunt, qui propinquè disponunt ad pollutionem, sive quando adest notabilis commotio spirituum seminalium. Si enim commotio spirituum vel membri sit modica, nullatenus est mortale illam non reprimere, etiamsi alioquin teneretur oppositum præmissæ conclusionis. Nam etiam positivè consentire in levem titillationem seu motum carnis naturaliter exurgentem non est mortale: cum exiguum habeat indecentiam, nec nisi valde remotè & imperfectè disponat ad pollutionem; nec sit ratio, cur minus hîc, quàm alibi detur levitas materiæ. Immo (etsi contradicat *Arriaga*) idem videri posset per se loquendo de procuratione levium motuum. De quibus *Bassaeus V. Luxuria n. 19.* referens *Sanchez* & *Bonacina* sic loquitur: *Secus ubi levius quadam distillatio & spirituum commotio procuratur; excusaretur enim à mortali id procurans, ratione parvitatis materiæ, cessante omnino pollutionis periculo.* Nec videtur notabilis differentia speculativè loquendo inter consensum in motus leves naturaliter exortos, & consensum in voluntariè procuratos. Utrobiquæ autem supponi debet abesse periculum proximum procurationis motuum gravium aut consensûs in illos aliamvè libidinem: quod non semper adesse apparet v.g. in eo qui graves nullam ob causam umquam admittit, & tamen con-

A qua, si esset, justa causa excusaret.

Quid conveniat in praxi.

20. Nè levem quidè obligationem Nonnulli admittunt:

Sed hanc saltem fatentur alii communiter.

21. Motus carnales non omnes sunt graves.

Uti nec consensus in illos naturaliter exortos.

An idem censendum de voluntariè procuratis.

considerans motus leves consistere cum divina amicitia; ejusmodi sensualitates non ita horret. Alioquin etiam valde durum foret, damnare peccati mortalis brevissimum & levissimum scemina aspectum, aut manuum tactum, etiam dum quæreretur ibi sensibilis delectatio, qualis inde in parte inhonesta est nata exurgere. Equidem practicè & ut plurimum loquendo non improbo Sententiam *Arriaga*. Vide p. 3. c. 2. p.

22. *Consensus etiam indirectus in motum sensualitatis est peccaminosus.* DICO V. Motus sensualitatis sunt peccata, quando voluntas eis deliberatè consentit, sive directè, sive indirectè in causa per se. Patet nam præcepto, *Non concupisces*, expressè prohibetur consensus in motus concupiscentiæ. Deinde secundum se sunt inordinati: ergo voluntas peccat pro qualitate materiæ & periculi, dum illos vult directè vel indirectè. Porro ut sciatur quando motus sensualitatis sint peccata mortalia, dum sunt indirectè voluntarii sive in causa.

Quid censendum quando causa motuum est secundum se licita. Nota effectum debuisse aliquo modo prævideri aliàs non erit voluntarius. Deinde debet esse obligatio causam propterea vitandi, & tamen de facto non vitari. Causa verò horum motuum aliquando est secundum se licita; & tunc juxta Doctores communiter non est obligatio gravis vitandi causam, etsi prævideantur hi motus etiam cum pollutione secuturi. Et generaliter nullum sunt peccatum, quando causa, quæ voluntariè adhibetur, habet utilitatem, vel honestatem, vel necessitatem aliquam ratione cujus non sit curandum de motibus contingentibus. Alias innumeri laquei injicerentur animabus cum facillimè hi motus exurgant ex naturæ fragilitate. Deinde homo habet jus tales actiones exercendi; à quo non debet arceri propter effectum, qui per accidens sequitur ex corporis infirmitate, quem proinde potius censetur pati quàm agere. Debet tamen abesse seu non prævideri periculum consensûs in carnalem delectationem; alioquin esset obligatio vitandi causam etiam per se licitam: nisi urgens ratio vel necessitas excuset, ob quam non possit censerì periculum amare, sed potius sperare possit gratiam copiosorem ad resistendum: prout excusari possunt Chirurghi in necessitate medendi scemina, Confessarius audiens confessionem scemina in necessitate.

23. *Aut illicita quidem, sed non ob malitiam luxuria.* Aliquando autem causa horum motuum est illicita, ob aliam tamen malitiam, quàm luxuriæ v.g. ebrietas, comestio gulosa etiam calidiorum, lectio curiosa rerum medicarum, aspectus curiosus &c. Et tunc etiam non est obligatio sub peccato mortali talem causam vitandi, si non adhibeatur illo fine (tunc enim certissimè committeretur grave peccatum) & secludatur periculum consensûs in delectationem veneream. Nam effectus illi tantum tunc censentur permitti: cum talis causa, etsi prohibita, non sit tamen prohibita in ordine ad illos effectus, quorum tantum censetur causa per accidens, & remota dispositio; ipsi autem po-

tius censeantur provenire ex naturæ fragilis impulsu. Alioquin sanè, si statim esset peccatum mortale ponere ejusmodi causam remotam ex qua aliquis exponitur periculo similitum motuum, vix quidquam possemus legere, operari, videre & colloqui sinè peccato mortali; cum ex quavis actione, etiam honesta, quæ homines agunt inter se, facillimè hi motus exurgant: quàmvis ob illorum indecentiam oporteat saltem sub veniali vitare, quantum commodè aut sinè detrimento corporis & animæ possumus.

Quid censendum si causa sit in genere luxuria mala, sive leviter. Idem Multi docent, quando est causa venialis in genere luxuriæ; ut levis tactus manûs, visus, locutio, aut lectio aliquantulum libidinosa, & leviter turpis: nam etsi illi effectus sint aliquo modo voluntarii in causa, tamen solum imperfectè; cum causa leviter tantum influat, potiusq; censeantur effectus provenire ex causa naturali. Deinde difficile valde esset debere sub mortali vitare omnes causas leviter lascivas ratione gravis motus aliquo modo prævisi. Multi tamen putant hanc obligationem esse gravem: eò quòd, cum absit ratio talem causam ponendi, videatur semper adesse aliquis consensus implicitus, vel tacita intentio illius effectus. Quidquid sit, indubiè frequenter & facile contingit, ut qui tales causas venialiter luxuriosas sinè justa ratione in se admittunt, sive ex cognita sententiæ probabilitate, sive aliundè, foveant in corde suo consensum in ipsos effectus sive motus. Undè qui coram Deo gloriari potest castum se habere cor, non solum ab ejusmodi causis & occasionibus abstinebit, sed etiam hanc sibi præfiget regulam, non admittendi vel continuandi causas, etsi alioquin non malas, quarum nec est utilitas nec necessitas; seu quas absquè ullius momenti incommodo relinquere quis potest; præsertim si prævideatur secutura pollutio: maximè cum *Rodriguez* & alii gravem tunc censeant esse obligationem à causis hujusmodi abstinendi; nec improbabiler, juxta *Bassæum V. Luxuria n. 9.* Addo lapsum personarum antea Deum timentium, & aliàs notabilium, plerumquè à subdolis prætextibus originem ducere, dum primò sub specie piæ charitatis aut consolationis blanda & superflua colloquia, aspectus, tactus manuum vel faciei admittuntur, cum occultis concupiscentiæ motibus, & tandem ad apertas sceditates fit progressus, instigante diabolo, qui columnas istas aperto Marte aggredi verebatur. De quo videndus *D. Bonavent. Opusc. de puritate conscientia c. 14. Tom. 7.*

24. *Sive gravior.* Deniquè si causa sit gravis in genere luxuriæ, adeoque sit causa per se & propinquè dispositio ad graves motus vel pollutionem, indubiè est peccatum mortale speciale ratione hujus effectus, si aliquo modo prævideatur: qui enim vult talem causam, moraliter etiam vult effectum. Tales causæ sunt oscula lasciva, tactus impudici &c. Posset tamen urgente necessitate contingere, ut causa alioquin per se talis effectus, moraliter non censeretur talis:

lis: v.g. tactus partis inhonestæ fœminæ ob necessariam curationem; cum enim tunc adhibetur ob alium finem, non est ita nata excitare propriam carnem, sicut quando talis necessitas abest. Motus autem inordinatus, qui simul obreperet, non censeretur volitus; sed iusta de causa permissus.

Q U Æ S T I O IV.

Quæ sit Causa Peccati?

25.

*Peccatum
habet cau-
sam defici-
entem.*

NO T A in Peccato reperiri duo, nempe ipsum esse physicum, quod dicitur materiale peccati; & esse morale, id est deformitatem seu malitiam moralem, quod dicitur formale peccati. Hoc autem non habet specialem causam efficientem, sed potius deficientem, quatenus causa entitatis physicæ peccati (præter quam nil est in peccato physicè causabile) per accidens causat malitiam ejusdem formalem. Non quod quælibet causa actûs physici censeatur causa peccati formalis cui illud imputetur; sed quia causa actûs, liberè illum eliciens lege & conscientia prohibente, adeoque liberè deficiens à regula debita in actu, censetur quoque moraliter causa ipsius defectûs & consequenter malitiæ.

26.

Propria illius causa est voluntas creata.

DICO I. Propria & interior peccati causa est sola voluntas creata deficiens à sua regula in operationibus liberis. Patet: quia ipsa sola est proprium principium libertatis cum defectibilitate; cui proinde imputatur defectus, si quis contra legem seu regulam in opere vel omissione reperitur.

Habitus vitiosi non sunt causa moralis cui peccatum imputetur.

DICO II. Habitus vitiosi voluntatis sunt causa physica actûs peccaminosi, quemadmodum cæteri habitus physicè efficiunt suos actus: non sunt tamen causa moralis peccati formaliter; eò quod sint principium non liberum voluntati subordinatum.

Vitæ nec Potentia à voluntate distincta.

DICO III. Potentiæ à voluntate distinctæ, sicut sunt principium actuum, qui denominativè sunt peccata ratione malitiæ participatæ ab actibus voluntatis; sic etiam possunt eatenus dici causa peccati; cum eatenus causent opus quod denominatur peccatum. Nihilominus non potest eis peccatum imputari tamquam causæ morali, cum careant propriâ libertate. V.g. potentia locomotiva efficit actum externum homicidii, qui denominatur peccatum formale à mala voluntate liberè occidentis; peccatum tamen non imputatur potentiæ locomotivæ, sed voluntati liberè imperanti externum homicidium.

27.

Quæ sunt voluntati frequenter occasio peccandi.

DICO IV. Eadem potentiæ sunt sæpè voluntati occasio peccati: sensus quidem externi mediatè, phantasia proximè, intellectus proximè proponendo voluntati objectum delectabile, & non attendendo ad regulas à Deo præscriptas. Similiter appetitus sensitivus voluntatem inclinat ad consensum peccati; ut in hoc Tractatu d. 2. q. 5. dictum est. Et hæc ratione ad causas interiores peccati revocantur, non tantum malitia voluntatis, sed etiam ig-

norantia & passio seu infirmitas. Dum enim defectus provenit ex parte solius voluntatis aliunde specialiter non inclinatur, peccatur ex malitia; dum provenit ex parte intellectûs ignorantis aut non considerantis, peccatur ex ignorantia; dum provenit ex parte sensualitatis allicientis, peccatur ex infirmitate seu passione.

Unum peccatum est causa seu occasio alterius.

DICO V. Unum peccatum est sæpè causa aut potius occasio alterius peccati. Primò, quatenus generat pravum habitum, qui potentiam deinde inclinat ad similes actus eliciendos. Secundò, quatenus unum peccatum est alteri affine vel quodammodò subordinatum. Sic levis deordinatio vel sensualitas disponit paulatim ad graviolem, & initium peccati ad consummationem. Similiter unum sæpè est origo alterius, ut ebrietas rixarum, avaritia litium, & peccata capitalia velut matres plurima gignunt peccata, quæ idcirco eorum filiæ à Gregorio & Theologis vocantur. Tertiò, peccatum destruit gratiam & timorem Dei, quo semel excusso fit homo facilis ad iteranda etiam dissimilia peccata, & tandem in illis obduratur. Quartò, amisâ gratiâ sanctificante minuitur sæpè gratia actualis; cujus defectu natura corrupta facilè & citò labitur in novum peccatum; ut Doctores communiter advertunt. Undè est vulgatum istud: *Peccatum quod per penitentiam non deletur, mox suo pondere in aliud trahit.* Nimirum quia (ut ait Gregorius Homil. II. in Ezechiel.) *Si citius penitendo non tergitur, iusto iudicio omnipotens Deus obligatam peccatis mentem etiam in culpam alteram permittit cadere, ut qui flendo & corrigendo noluit mundare quod fecit, peccatum incipiat peccato cumulare.*

28.

DICO VI. Causæ exteriores peccati sunt Primò, illecebræ mundi & carnis, videlicet objecta honorifica, delectabilia, utilia: quæ tamen sunt tantum peccati occasio, & non causa moralis, cui peccatum imputari possit. Secundò diabolus, qui incitando ac tentando homines est causa moralis inductiva, cui peccatum verè est imputandum. Sic induxit primos parentes ad peccatum originale, quod quia est radix cæterorum, eatenus quodammodò est causa mediata omnis peccati. Est etiam causa immediata illorum peccatorum, quæ homo specialiter illius instigatione aut simili concursu admittit. Tertiò homo: nam etiam unus homo sæpè est alteri causa peccati; ideoque diversimodè possunt uni homini peccata aliena tamquam causæ morali imputari. Quamvis non sic, quin semper imputentur etiam operanti, qui non obstante quâlibet inductione peccata vitare debuisset.

Deus non est auctor peccati.

DICO VII. Deus non est causa peccati. Est fide certissimum contra Calvinum, Melancthonem & nonnullos alios Hæreticos, qui blasphemantes contra Deum dixerunt ipsum instigare, determinare ac movere homines ad peccandum. Quorum blasphemias jam olim damnavit Prosper. Respons. ad 10. object. Vincentian. dicens: *Detestanda & abominanda opinio, quæ Deum*

Deum cuiusque mala voluntatis aut actionis credit auctorem. Et ante Prosperum Augustinus l. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 18. dicens: Malam voluntatem ad auctorem Deum esse referendam, nefas est dicere. Et meritò: nam id repugnat evidentissimè Scripturis, ac sanctitati Dei. De quibus ex professo actum est 1. p. Tr. 1. d. 7. q. 4. Ubi pariter ostensum fuit, quo modo Deus dicatur excæcare & indurare peccatores, quod à plerisque DD. hoc loco solet tractari. Qualiter denique Deus instar causæ primæ concurrat etiam immediatè ad entitatem physicam peccati absque eo quod censeatur velle aut causare peccatum, dictum est eadem 1. p. Tr. 3. d. 1. q. 3.

Q U Æ S T I O V.

Qui sint Effectus Peccati?

24.
Triplex
Effectus
peccati.

Primus,
vulnus na-
tura.

TRES communiter assignantur peccati effectus scilicet corruptio & vulnus multiplex naturæ, macula in anima relicta, & reatus pœnæ. Primus effectus potissimum spectat ad peccatum originale, de quo *disp. seq.* Nihilominus etiam peccatum personale suo modo naturam corrumpit, & vulnera per peccatum originale inflicta auget. Corruptit quidem naturam, minuendo & impediendo naturalem inclinationem ad virtutem, & per pondus pravorum habituum naturam inclinando ad vitia. Undè etiam hebetatur intellectus, induratur voluntas, accenditur concupiscentia & mentis robur enervatur. Magis autem id facit peccatum mortale, utpote quod magis naturæ & rationi repugnat, & quo gratia seu charitas tollitur, ac homo indignus redditur actualibus auxiliis, quibus indiget non tantum in supernaturalibus, sed etiam plerumque in naturalibus, nè à vero aut bono deflectat.

30.
Secundus
est macula.

Secundus effectus, scilicet macula, admittitur à Theologis unanimiter; eò quod Scriptura asserat ratione peccati præteriti aliquem dici maculatum, sive inquinatū *Eccli. 31. Beatus dives, qui inventus est sine macula. Hierem. 2. Maculata es tu in iniquitate tua coram me. Ezech. 36. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.* Et alibi sæpè. Similiter Scriptura frequenter asserit peccato actuali transacto, hominem adhuc denominari peccatorem, & manere in statu peccati, donec illud remittatur, ut *ad Rom. 5. Cum adhuc peccatores essemus.* Et alibi sæpissimè. Et *Tridentinum sess. 6. cap. 7.* docet, in justificatione hominem ex injusto fieri justum, & ex inimico amicum. Illud autem, à quo, transacto peccato actuali, denominatur homo peccator, rectè dicitur macula peccati; & cum ea confundi solet peccatum habituale.

31.
Que non
est corpora-
lis.

Sed magna est controversia, in quo hæc macula propriè consistat. Nam (ut omittam quorundam opinionem seu potius delirium, qui putarunt hanc maculam esse corporalem) Primò Nonnulli dixerunt eam nihil esse aliud,

quàm peccasse. Quod (si nihil addatur) non potest admitti; eò quod illud verum maneat, etiam post quam macula est per remissionem deleta. Ob similem rationem non potest quod consistere macula in pravo habitu per peccatum relicto: nam ille quoque in homine manet subito justificato, adeoque maculâ sublatâ.

Nec præcisè
ipsum pec-
casse,
Neque præ-
vius habi-
tus,

Tertiò non potest cum plurimis Doctoribus macula peccati constitui in privatione gratiæ. Nam etsi gratia sit animæ nitor & mundities, adeoque anima quodammodò maculatur, dum privatur hoc ornamento; ipsa tamen gratiæ privatio non potest dici macula peccati, à qua homo denominetur peccator, & quæ sit peccatum habituale. Primò: quia peccatum veniale etiam relinquit post se maculam, & tamen non privat gratiâ aut gratiæ parte. Ex quo idem colligitur de mortali: nam mortale & veniale actuale sæpè sunt ejusdem speciei; v.g. furtum grave & leve, & consequenter ejusdem speciei est utrumque habituale: Neque enim facile dabis duo eadem specie, dum sunt actu, & non dum sunt habitu. Secundò in statu puræ naturæ fuisset peccatum & peccati macula, non tamen privatio gratiæ. Tertiò absolutè loquendo posset esse peccatum mortale, & tamen non destrui gratia: è contrà posset condonari peccatum, adeoque macula illius destrui, gratiâ non restitutâ; aut etiam hæc restitutâ posset absolutè peccatum remanere. Quartò macula peccati & habituale peccatum est multiplex; cum tamen privatio gratiæ sit æqualis, & ejusdem rationis in omnibus peccatis mortalibus. Denique non magis esset inquinatus peccatis, qui mille mortalia, quàm qui unicum commisisset; uterque enim esset æquè privatus omni gratiâ, ut rectè *Scotus 4. d. 14. q. 1. n. 3.*

32.

Neque pri-
vatio gra-
tia.

Quartò alii statuunt maculam peccati in reatu pœnæ, sive in destinatione hominis peccantis ad pœnam, quâ justè puniretur, si sic moreretur, & cui proinde sit eo ipso obnoxius. Ita varii *Scotista*. Et communiter citatur *Scotus sup. num. 6.* Sed ut rectè notat *Cavellus in Scolio* solum vult nil dari medium inter actum peccati & obligationem ad pœnam, à quo, transacto jam actu, quis dicatur peccator; non docet tamen relationem illam ad pœnam, quæ de facto & velut physicè manet transeunte actu, esse ipsum peccatum habituale (quàmvis eam appellet peccati maculam) sed ipsum actum præteritum virtualiter manentem. Quod enim ille moraliter maneat in ratione culpæ, numquàm negavit *Scotus*. Immo *d. 21. q. 1. n. 8.* expressè ait, secundum Sanctos distingui inter remissionem culpæ & remissionem pœnæ debitæ. Et quidem reatus pœnæ, quatenus est summè disconveniens ipsi animæ, & ex peccato oritur, rectè dici potest peccati macula: non est tamen illa macula, à qua homo dicitur formaliter peccator & injustus, & quæ denominatur verè peccatum, scilicet habituale, cum quo coincidit. Primò: quia, etsi nullam pœnam Deus ordinasset, equidem homo eò quod

33.

Nec deniq;
reatus pœ-
næ.

eò quòd peccasset, maneret ante remissionem in statu peccati & pollutus. Nec refert, quòd equidem maneret radicaliter pœnâ dignus : nam hæc dignitas essentiâ consequitur peccatum actuale, nec aliter existit, quàm quatenus ipsum peccatum adhuc manere censetur. Et hæc dignitas pœnæ (de qua juxta Nonnullos locutus est *scotus*) distinguitur plurimum à reatu, seu obligatione ad pœnam, de qua hæc Sententia loquitur. Secundò, etiam posito quòd pœna sit constituta, posset absolute remitti peccatum reatu pœnæ manente. Sicut de facto remissâ culpâ, adeoque deletâ peccati maculâ, manet plerumquè partialis reatus pœnæ : & sicut remissâ post hanc vitam culpâ veniali (cum qua justus moritur, quique mox à morte de illa conteritur, adeoque remissionem accipit) manet reatus totius pœnæ persolvendæ. Tertiò : quia alioquin macula peccati mortalis esset destinatio ad pœnam æternam, & macula venialis destinatio ad pœnam temporalem : adeoque dum remittitur mortale, mutaretur ordinariè in veniale, scilicet in reatum pœnæ temporalis : & dum remittitur veniale, ordinariè adhuc pro parte maneret, uti manet ipse reatus pœnæ temporalis ordinariè pro aliqua sui parte.

Qui posset remanere post remissionem culpæ.

34. Quid senserit Baius.

Accedit, quòd Sedes Apostolica hanc Propositionem damnaverit: *In peccato sunt duo actus & reatus: transeunte actu nil remanet, nisi reatus sive obligatio ad pœnam. Unde in Sacramento Baptismi, aut Sacerdotis absolutione propriè peccati reatus tantum tollitur, & ministerium Sacerdotis solum liberat à reatu:*

Verumtamen Baius non negavit peccati maculam à reatu distinctam (prout ipsum declarasse testatur *Malderus*) adeoque permanentiam moralem actûs physicè præteriti; sed in hoc deceptus est, & damnatus, quod cum actum præteritum fateretur manere sufficienter ad hoc, ut sit objectum condonationis, nihilominus doceret ministerium Sacerdotum spectare solum remissionem reatûs: nam *Tract. de Orat. pro Defunctis c. 4.* (undè præmissa propositio desumpta est) docet nos in hac vita purgari posse, & ab actu, & a reatu; ab actu quidem peccati per Deum ipsum, à reatu per Sacerdotes. Et in fine cap. inquit: *Deus quamdiu in hac vita sumus, per semetipsum ab operibus, & per ministerium Sacerdotum etiam à reatibus peccatorum nos liberat.* Et Articulus in Bulla condemnationis subsequens idipsum declarat; qui ita sonat: *Peccator penitens non vivificatur ministerio Sacerdotis absolventis, sed à solo Deo, qui penitentiam suggerens & inspirans vivificat eum & resuscitat, ministerio autem Sacerdotis solus reatus tollitur.* Auctores maculam in reatu statuentes totum, quod principaliter agit Deus in remissione peccatorum & justificatione, adscribunt pariter ministerio Sacerdotum.

Explicatur Augustinus

Nec obstat *Augustinus* in *Psal. 31.* dicens, quòd Deum videre peccata nihil sit, nisi punire peccata. Nam ita loquitur, quia remitti peccatum mortale, & remitti reatum pœnæ

æternæ, sunt individue de facto connexæ.

Non obstat etiam idem *Augustinus* l. 6. contra *Julianum* c. 19. ubi docet, peccatum, postquam præterit actu, manere reatu. Et cum interrogasset: *Dic mihi reatus iste quid sit?* In responsione videtur satis apertè supponere, quòd sit reatus pœnæ; scilicet, ut (inquit) *nulla sit iniquitas impunita.* Idcirco *Vasquez* fateatur *Augustinum* hujus esse sententiæ: qui tamen, dum eandem *Scoto* malè tribuens censurat, eò ipso *Augustinum* censurare convincitur. Sed potest *Augustinus* explicari de ipso reatu culpæ, quem tamen describit per aliquid concomitans seu consequens: aut etsi ageret de reatu pœnæ, non tamen excludit reatum culpæ; qui, etsi præteritus sit, moraliter tamen manet, donec simul cum actuali reatu pœnæ remittatur.

Quintò deniquè plures Doctores, præsertim recentiores, melius censent maculam peccati seu habituale peccatum esse ipsum actuale peccatum præteritum moraliter manens. Manet autem moraliter ad dandam denominationem peccati, donec satisfactio sufficiens Deo offenso exhibeatur, aut aliàs illud à Deo condonetur. Non quòd non condonatio Dei ingrediatur præcisam rationem peccati habitualis; cum illa pendeat à solo Deo, nec habeat aliquam deformitatem: sed quòd sit conditio necessaria, ut peccatum præteritum saltem mortale, denominationem peccati tribuat; eò quòd non aliter illud moraliter possit destrui. Dixi *saltem mortale*: nam probabiliter potest homo in gratia constitutus exhibere condignam satisfactionem pro culpa veniali; sic ut non intercedat gratuita condonatio, nisi quatenus Deus liberaliter statuit acceptare opus isto titulo, hancquè adeò vim ei tribuit, & quatenus gratiam præbet ad opus faciendum.

Condonat autem Deus partim positâ sufficienti retractatione peccatoris, partim etiam sinè illa parvulis in baptismo; & condonare posset etiam adultis sinè retractatione. Ut proinde non possit macula peccati in eo constitui, quòd peccatum non sit retractatum: quàmvis non retractatio sit de facto conditio in adultis requisita, ut peccatum actuale præteritum moraliter maneat; nec aliud credo voluisse Doctores illos, qui peccati maculam in non retractatione statuerunt.

Ratio nostræ Doctrinæ est: quia præter peccatum præteritum nihil potest reperiri, in quo peccatum habituale possit statui; in ipso autem moraliter manente absquè incommodo statuitur; quandoquidem id, quod verè inquinat & maculat animam, sit ipsum præteritum peccatum, quo voluntas se avertit à creatore & convertit ad creaturam. Ipsum quoquè est, quod Deo displicet, & ob quod homo est Dei inimicus ac pœnâ dignus.

Nec obstat, quòd physicè transierit: nam non est novum, quòd actus humani etiam postea moraliter perseverent in ordine ad dandam

35. Macula statuitur in actu peccati præterito moraliter manente.

36. Qualiter nonnulli

actus hu-
mani, qui
physicè
transierunt
moraliter
maneat.

dam aliquam denominationem, ac effectus
morales; ut patet in contractibus, qui manent
donec dissolvantur: item in votis, quæ ma-
nent, donec vel sint impleta, vel per dispensa-
tionem aliumvè modum relaxata, quantum-
vis pœniteat hominem contractus aut voti, seu
quamvis ipsum retractet per contrariam vo-
luntatem. Et signanter etiam in humanis of-
fensa alterius hominis & injuria censetur ad-
huc moraliter perseverare, postquam physicè
evanuit, scilicet donec detur plena satisfactio,
aut fiat injuriæ remissio; deinceps autem desi-
nit permanere, nec alter amplius censetur ma-
nere injurius. Similiter ergo offensa Dei cen-
setur habitualiter permanere in ordine ad ma-
culandam animam, & dandam denominatio-
nem peccatoris sive culpabilis, quousquè Deus
offensam condonet vel satisfactionem libera-
liter acceptet: nam citra condonationem &
gratuitam Dei acceptationem non sumus suf-
ficientes propriâ satisfactione maculam, præ-
sertim mortalem, diluere, & injuriam com-
pensare. Itaque tota deformitas peccati habi-
tualis consistit in actu præterito: ipsa autem
permanentia habitualis seu moralis fundatur
in natura talis actus humani; quæ est, ut non
tollatur, sed in quodam effectum perseveret, do-
nec is tollatur: Effectus verò iste videtur esse
obligatio placandi Deum sive ei satisfaciendi:
quæ non tollitur, nisi præviâ gratuitâ ordina-
tione de acceptando, satisfactionem condig-
nam homo exhibeat (prout exhibere potest
justus pro macula veniali) vel nisi circa con-
dignam satisfactionem (quam peccator pro
mortali exhibere nequit) Deus gratuito cul-
pam extinctâ satisfaciendi obligatione condo-
net. De quo fuse & eruditè *Oviedo Tr. 6. Con-
tr. 8. pun. 4. & 5.*

37. Tertius effectus generalis peccati, scilicet
reatus pœnæ, exprimitur in Scriptura *Psal. 36.*
*Injusti punientur. Proverb. 13. Peccatores perse-
quitur malum. Ad Rom. 2. 2. ad Cor. 5. & alibi.*
Undè *Augustinus in Ps. 58. Iniquitas omnis,*
*parva magnavè sit, puniatur necesse est, aut ab ip-
so homine pœnitente, aut à Deo vindicante.* Ra-
tio est: quia peccatum est essentialiter pœnâ
dignum, ideoquè congruentissimè illam Deus
de facto præscripsit, ut qui ordinem à Deo
institutum voluntariè perverterunt, eundem
per pœnitentiam restaurent, aut certè pœnam
inviti faciendo ad ordinem divinæ justitiæ re-
ducantur. Undè *Fulgentius de fide ad Petrum*
c. 21. Quia ordinem in se non servavit divina
institutionis, ordinem divina non effugiet ultionis.

Quæ strictè
sumpta est
correlati-
vum culpæ.
Adverte, pœnam strictè sumptam esse cor-
relativum culpæ, & propter eam infligi, juxta
illud *August. 1. Retract. 9. Omnis pœna, si justa*
est, peccati pœna est, & supplicium nominatur.
Pro pœna tamen satisfactoria sufficit culpa
etiam aliena; ut patet in Christo. Nec tunc
potest propriè dici reus, quia hoc importat
debitum pœnæ subeundæ ex suo peccato. Lar-
gius autem sumitur pœna pro incommodo na-
turæ, & potest ab aliquo sustineri sine culpa:

prout in statu puræ naturæ sustinisset homo
absquè culpa varias molestias sive incommo-
da, v.g. morborum, mortis &c. Similiter pœ-
næ quædam dicuntur præservativæ, quæ cul-
pam non supponunt, sed cavent. Insuper ejus-
modi incommoda subinde oriuntur dispen-
te Deo ad suam gloriam, juxta illud Christi
Joan. 9. Nequè hic peccavit, nequè parentes ejus
(scilicet ut cæcus nasceretur) sed ut manifesten-
tur opera Dei in illo. Deniquè frequenter Deus
sibi amicissimos variis pressuris & afflictioni-
bus visitat, non solum ad purgationem præce-
dentium culparum, sed præcipuè ad virtutis
exercitium & probationem. Hæc omnia ta-
men de facto non fuissent, prout natura fuit
primitus instituta, nisi peccatum originale
præcessisset.

Petes I. An Deus possit infligere mortem
seu pœnam temporalem filiis ob peccata pa-
rentum? Resp. Aff. Cum enim sit supremus
Dominus, posset auferre vitam à prolibus,
etiam sine prævio peccato parentum; adeoque
magis in pœnam peccati parentum. Sic ob
peccatum Davidis infligit mortem parvulo
nato ex adulterio: & communi parentum cla-
de sæpè involvit parvulos, v.g. in Sodomis, in
Jericho, in Chanânæis, in Madianitis. Mors
tamen ista non est pœna propriè respectu ipso-
rum parvulorum innocentium, sed respectu
parentum: cum enim proles sint aliquid pa-
tris, censetur incommodum earumdem affi-
cere ipsos parentes. Idquè etiam post horum
mortem, morali consideratione, dum enim ad-
huc sunt in hominum memoria, reputatur ma-
lum eorum id, quod patiuntur filii.

Huc etiam facit illud *Thren. 5. Patres nostri*
peccaverunt & non sunt; & nos iniquitates eorum
portavimus. Et *Deuter. 5. Ego sum Deus amu-*
lator reddens iniquitatem patrum super filios in
tertiam & quartam generationem. Similia ha-
bentur *Exodi 20.* Et *c. 34.* dicitur: *Qui reddis*
iniquitatem Patrum filiis & nepotibus in tertiam
& quartam generationem: hoc est, in multas
generationes, phrasi Hebræâ, quâ etiam dici-
tur *Amos 1. Super tribus sceleribus Damasci &*
super quatuor non convertam eum. Quo proinde
sensu accipi potest, quod in Deuteronomio
subditur: *Et faciens misericordiam in multa mil-*
lia, id est, plurimas generationes. Ubi tamen
indicatur pariter excessus misericordiæ. Ex-
primitur autem tertia & quarta generatio,
quod eo usquè vita & memoria patrum dura-
re soleat. Alioquin etiam, ultra visitare Deum
iniquitatem patrum in filios, patet in Amale-
citis ob peccata parentum post annos quasi
quadringentos punitis *1. Reg. 15.* Et ex *Matth.*
23. ut veniat super vos omnis sanguis justus....
à sanguine Abel, &c.

Sed non modica difficultas oritur ex *Ezech.*
18. Anima quæ peccaverit, ipsa morietur: filius
non portabit iniquitatem Patris. Et *Hierem. 31.*
In diebus illis non dicent ultra: Patres come-
derunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupe-
cunt, sed unusquisquè in iniquitate sua morietur.

Quod

38.

Deus potest
peccata pa-
rentum pu-
nire occisio-
ne filiorum
innocentium.

39.

Qualiter
Deus visitet
peccata in
tertiam &
quartam
generatio-
nem.

40.

Expenditur
locus Eze-
chielis 18.

Quod autem ad tempus novi Testamenti hæc loca Varii referunt, non videtur subsistere saltem quoad locum Ezechielis, in quo fit sermo ad Judæos & de Judæis etiam istius temporis. Quare rectius Alii explicant de pœnis Spiritualibus quoad amissionem gratiæ aut gloriæ, quâ nemo ob alterius iniquitatem est privandus: sed anima quæ peccaverit ipsa morietur. Quamvis ob peccata parentum possint interdum posteris subtrahi specialiora auxilia; atq; adeo illud *Tobia 3.* usurpari: *Nè reminiscaris delicta mea, vel parentum meorum.* Quod pertinere existimat *Malderus q. 81. a. 2.* quod Judæorum filii tam difficulter verè convertantur, etiam si Baptismi Sacramentum perceperint: prout (inquit ille Antverpiensium olim Antistes) experimento aliquando didicimus. Venit enim hoc de pœna, quam imprecati sunt: *Sanguis ejus super nos &c.* Similiter ob peccata principum vel multorum de plebe interdum subtrahitur publicum fidei exercitium, undè in aliis etiam sequitur detrimentum spirituale, rariores excitationes ad virtutem &c.

Nec refert, quod locus *Ezechielis* agat quod de pœnis corporalibus: cum in Principio capitis Deus reprobet sibi improprium proverbium: *Patres comederunt uvam acerbam &c.* veluti falsum. Nam constet saltem à Deo principaliter agi de pœna spirituali, nec propterea curandum istud proverbium circa afflictiones corporales, quas & ipsi merebantur peccando, aut certè medicinaliter ac meritorie poterant tolerare.

41.
An adulti
innocentes
affligantur
etiam morte
ob peccata
parentum.

Ob hoc Nihilominus Varii censent adultos non affligi saltem morte temporali ob peccata parentum, nisi & ipsi perversi sint, & mensuram patrum suorum impleant. Qui loca *Exodi* & *Deuteronomii* cum *Hieronymo* & aliis intelligunt de filiis imitantibus malos parentes, quos mensurâ adimpletâ peccatorum punit, non quidem plus, quàm merentur, sed quàm punivisset, si soli ipsi peccassent. Et consonat Versio Chaldæa: *Visitans peccata patrum in filios transgressores.* Et quod in *Exodo* præmittitur: *Nullus apud te per se innocens est;* & quod in *Deuteronomio* subditur: *His qui oderunt me.* Id quod Alii ad parentes referendum censent. Porro hæc doctrina, ut regulariter admitti possit, non potest extendi ad parvulos, qui ob peccata parentum visitantur, quos nondum imitantur. Nequè repugnat hæcenus dictis circa locum *Ezechielis* de pœna spirituali.

42.
Non potest
id iudex
terrenus,
quantumvis
Supremus.

Petes II. An etiam iudex aut rex terrenus possit filios innocentes occidere ob crimina parentum? Idem est de mutilatione. Resp. Neg. cum Doctoribus communiter contra *Lyranum* ut ei imponunt *Vasquez, Curiel, Lorca, à Lapide* apud *Malderum. q. 81. a. 2.* qui notat *Lyranum* in *Deutero. cap. 24.* aperte tandem recedere à contraria quam retulerat opinione. Id enim foret contra legem divinam naturalem, quæ innovatur *Exodi 23. Infantem & justum non occides.* Ratio est: quia non potest Respublica directe occidere innocentem, nequè ipsa ha-

bet dominium in vitam ipsius. Nec usquam legitur hæc potestas à Deo concessa; quin immo lex vetus judicialis expressè idipsum Judicibus prohibet *Deuteron. 24. Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.* Et quamquam id ipsa concessisset, nunc tamen facultas illa cessante ipsâ lege cessaret. Quare quod olim *Josue* occidi jussit cum *Achan* etiam filios, *Josue 7.* ad divinum imperium sive instinctum referri oportet cum *August. l. 3. oper. perf. contra Julian. nu. 18.* vel cum aliis dicendum, eos fuisse furti paterni aliquâ ratione complices. Quos deniquè alii credunt non occisos, sed ad vallem *Achor* ductos, quasi paterni supplicii spectatores. Alioquin *Deus sine ulla iniquitate pro peccatis parentum simul cum eis interimit & parvulos,* (nihilominus ob Originale morti obnoxios, ac occasionibus subtrahendos) *quamvis mandaverit homini nè filios pro peccatis parentum, cum judicat, damnet;* ut ait *August. sup.*

Nec obstat factum Israelitarum contra Benjamitas *Jud. 20.* Nam id consonat divino mandato *Deuter. 13.* ut nempe ob publicum civitatis peccatum bellando universa delerentur, etiam usquè ad pecora. Nisi malis cum aliis dicere, factum simpliciter referri, non approbari.

Non obstat etiam *L. quisquis C. ad L. Juliam;* ubi significatur contrarium de filiis reorum læsæ Majestatis. Nam nisi intelligatur de filiis masculis, qui non sunt omnino innocentes, continet falsam Imperatorum existimationem, quam refert, non approbat *Innocentius III. c. Vergentis, de Hæreticis.* Improbatur verò expressè *Nicolaus I. ad Consulta Bulgarorum c. 17.* dicens: *Nec sine culpa vestra fieri potuit, ut proles, quæ in consilio parentum non fuit, nec adversus vos arma sustulisse probatur, innocens cum nocentibus trucidaretur.*

Aliud est de bonis famæ & fortunæ. Nam infamia, quâ jure afficiuntur parentes, etiam redundat in filios, quorum fama ab iis pender. Similiter dum bona parentum confiscantur, inde patiuntur & proles. Quæ tamen propriis jamquè possessis non solent privari per iudices. Tametsi Respublica ob dominium (quod altum vocant) exigente id bono publico, etiam hæc interdum posset auferre, juxta *Præpositum q. 87. a. 8. dub. un.* Prout etiam Ecclesia bonis suæ potestati subjacentibus privat innocentes ob delictum unius, dum v.g. ob regis delictum subjicit regnum interdicto.

Petes III. An Deus, utpote supremus Dominus, posset de absoluta potentia infligere innocenti cruciatus perpetuos ignis? Resp. etsi non ageret contra justitiam, alienum tamen id foret ab immensa illius bonitate. Sicut etsi possit Dominus sine injustitia dire affligere suum canem, & lento igne comburere; non tamen sine crudelitate. Pariter itaque, etsi sic affligere inenarrabili miseriâ & tormentis creaturam innocentem non repugnet præcisè dominio Dei, repugnat tamen ipsius bonitati, & non fieret sine crudelitate. Immo magis dis-

43.
Satisfit ob-
jectionibus.

44.

Repugnat
divine cle-
mentia, in-
fligi à Deo
innocenti
perpetuos
ignis cru-
ciatus, etsi
id fieret ci-
tra injusti-
tiam.

sonum foret sic vexare hominem, quam bestiam, in qua ex vehementia torturae non erit periculum peccati. Unde sic quoque recte accipi posse videtur illud Sap. 12. *Ipsam quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum astimas à tua virtute.*

Dices: Potest titulo dominii hominem annihilare; ergo etiam sic torquere. Resp. Neg. Conf. quia in annihilatione nulla est crudelitas, ut nec tortura, sed tantum ablatio existentiae liberaliter concessae; adeoque est cessatio beneficii prius collati.

Instabis: Ergo nec poterit leviter torquere. Resp. I. Neg. Conf. crudelitas enim non consistit in indivisibili; adeoque posset esse in inflictione gravis doloris, etsi non in inflictione levis. Resp. II. transeat totum, si videlicet non suppetat rationabilis causa: ex honesto enim motivo (distincto scilicet ab ostensione seu exercitio sui dominii) potest Deus innocenti infligere v.g. aliquos dolores medicinales ad majus bonum. Sic etiam in statu purae naturae fuissent naturales afflictiones oriturae ex causis naturalibus, quas Deus non teneatur impedire.

45. Petes V. An unum peccatum possit esse poena alterius? Nec est quaestio de omni omnino peccato: constat enim primum peccatum non posse esse poenam alterius. Quantum ad alia proinde peccata Resp. posse aliquo modo unum esse poenam alterius. Ita communissime Doctores. Idemque tradit August. l. 5. contra Julian. c. 3. l. de natura & gratia c. 22. & alibi saepe, & valde eleganter Greg. Homil. 11. in Ezechiel. & alii Patres. Patetque ex Scriptura, quae docet propter peccata praecedentia hominem à Deo excacari, tradi in reprobum sensum, in desideria cordis & immunditiam, ad Rom. 1. Et Ps. 68. dicitur: *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum &c.* Hoc etiam modo omnia peccata actualia sic sunt peccata, ut simul quodammodo sint poena peccati originalis, juxta Augustinum in Ps. 57. & alibi.

Ratione subtractionis gratiae. Porro unum peccatum est poena alterius, quatenus ob peccatum praecedens Deus homini subtrahit auxilium ad vitandum novum peccatum: auxilium (inquam) non quidem sufficiens, saltem remotè & necessarium; ut Quidam dixerunt, quos rejicit Scotus 2. d. 37. q. 2. n. 24. sed auxilium efficax, ut docet D. Thom. q. 87. a. 2. & consentit Scotus sup. n. 25. circa finem; adeo ut peccatum subsequens sit tantum per accidens poena praecedentis; propriè autem & per se poena sit ipsa subtractio beneficiorum gratiae. Subtrahit autem Deus non tantum gratiam efficacem, sed etiam frequenter proximè vel abundè sufficientem: quin immo praebet occasiones subinde peccatorum, non quidem ex intentione ut homo peccet, sed ex altioribus & saepe occultis, justis tamen, Dei irati judiciis. Deinde peccatum subsequens est poena praecedentis per accidens ratione alicujus effectus v.g. doloris, ignominiae &c. Sic luxuria manifesta est eatenus poena.

Herincx Theol. Sum. pars II.

na superbiae occultae. Immo ipsum peccatum subsequens ratione talis effectus est quodammodo poena sui ipsius.

Denique unum peccatum etiam quia tale est poena alterius, sumendo poenam latè pro incommodo peccatoris. Ita D. Bonav. Scotus sup. n. 22. & alii. Ratio est: quia peccatum formaliter privat maximo bono, scilicet honestate; adeoque non minùs est poena, quam privatio boni commodi. Et quamvis sit voluntarium, quatenus activè procedit à libero arbitrio appetente bonum commodum contrarationem; tamen est involuntarium & contra inclinationem voluntatis in qua passivè recipitur, quatenus est malum morale seu defectus boni honesti ac justitiae, ut notat Augustin. l. 3. de lib. arbit. c. 13. Immo sic quodammodo unum peccatum est poena sui ipsius: nam peccatum, quatenus est activè à voluntate, est poena quatenus in ea recipitur tamquam privatio boni debiti. Quo modo Scotus intelligit illud August. 1. Confess. c. 12. *Jussisti Domine, & sic est, ut poena sua sibi sit omnis inordinatus animus.* Non loquitur tamen Scotus de poena propriè dicta, ut notat Scholasticus: nam illa debet esse restaurativa ordinis perversi à culpa, debet conducere ad justitiam & commune bonum, debetque esse volita à Deo; cum poena & ultio propriè sit opus Dei. Latè tamen loquendo de poena, sufficit, ut sit incommodum procedens à Deo deferente, non infligente; ut inquit Scotus n. 25. circa finem.

Quenam denique poena singulis peccatis in foro Dei correspondeat, maximè post hanc vitam, commodius alibi tractatur. Et quidem de propria poena peccati originalis agitur disp. seq. De poenis verò peccati mortalis & venialis partim Tract. praec. disp. 4. actum est, partim disp. 7. q. ult. praesentis Tractatus agitur.

QUAESTIO VI.

De Distinctione specifica Peccatorum.

Dico I. Specifica distinctio peccatorum desumitur ex objecto & circumstantiis: patet ex dictis disp. 3. quaest. 7. & seq. Illud igitur peccatum est specie distinctum, quod ex objecto vel aliquà circumstantià habet specialem cum recta ratione dissonantiam, quam alterum peccatum non habet. Quod si idem actus habeat objectum specialiter repugnans rationi, ac insuper circumstantias rationi dissimiliter repugnantes, erit formaliter multiplex specie peccatum, seu habebit plures species malitias, & quidem, si graves sint, in confessione explicandas. Hinc

Dico II. Oppositio ad diversam virtutem & bonitatem indubiè sufficit ad diversam malitiam & peccatum; cum talis oppositio peccatum sit aut illud comitetur. Nihilominus non est necessaria: cum etiam eidem virtuti possint opponi diversa specie peccata, si videli-

46. Unum etiam peccatum quia tale est quodammodo poena alterius;

Immo & sui ipsius.

Etsi impropre.

47.

Distinctio specifica peccatorum sumitur ex objecto & circumstantiis.

Ad eandem sufficit, non requiritur oppositio ad diversam virtutem.

videlicet ei opponantur diversâ ratione; prout liberalitati opponitur prodigalitas per excessum, & avaritia per defectum: inde enim juxta morale judicium resultat in illis peccatis diversa disconvenientia, seu repugnantia cum recta ratione.

*Diversitas
objecti ma-
terialis suf-
ficit ali-
quando, non
semper.*

DICO III. Diversitas objecti materialis non semper sufficit ad distinctionem specificam peccatorum: ut manifestè patet in furto ovis, panni vel pecuniæ æquivalentis, ubi manet eadem peccati species. Quando tamen in diversis objectis materialibus apparet diversa & dissimilis indecentia, sunt peccata specie distincta; ut patet in ablatione vitæ, honoris & bonorum fortunæ, in quibus relucet valde diversa indecentia.

*Non sufficit
dispar gra-
vitas vel
levitas.*

DICO IV. Distinctio specifica peccatorum non arguitur ex eo, quod unum sit grave & alterum leve. Patet: quia intrâ eandem speciem v.g. injustitiæ potest peccari graviter & leviter, secundum gravitatem & levitatem materiæ, aut perfectam vel imperfectam deliberationem. Et ratio à priori est; quia cum hoc consistit indecentia ejusdē rationis objectivæ.

48.
*Distinctio
præcepto-
rum circa
eamdē ma-
teriam id-
emquē mo-
tivum non
causat dis-
tinctionem
specificam
peccatorum.*

DICO V. Distinctio specifica peccatorum non rectè arguitur ex distinctione præceptorum, quando non versantur in materia diversarum virtutum: secus est, si respiciant diversas virtutes & intrinseca seu formalia motiva. Ita pleriquē Doctores. Ratio primæ partis est: quia diversitas peccati pensanda est ex objecto quod prohibetur; non autem ex præcipiente seu legislatore, qui se habet instar causæ efficientis extrinsecæ: pluralitas enim causarum efficientium consistit cum specifica, immo & numerica effectuum unitate. Confirmatur: quia etsi legislatores eorumquē superioritates specie, immo toto genere distinguantur, ac similiter eorum præcepta subjectivè spectata, v.g. lex divina, quæ est actus Dei, & humana, quæ est actus hominis: objectivè tamen præceptum est omnino idem, quando singula versantur circa idem objectum & motivum intrinsecum. Sic v.g. furtum est lege divinâ prohibitum & humanâ, ut servetur justitia; inde autem resultat eadem propositio objectiva: furtum est fugiendum, ut servetur justitia: ergo non resultat inde specialis malitia, ut nec specialis contra virtutem aut rationem oppositio. Undè idem est conforme communi hominum apprehensioni, qui non censent se ideo novum aut speciale peccatum committere, sed simpliciter attendunt, quod opus prohibitum sit ob talem finem intrinsecum. Nec ipsi Confessarii solent amplius inquirere.

*Etsi sint
præcipientes
distincti, e-
tiam ex
parte juris-
dictionis.*

Hinc non est nova malitia, etsi idem sit successivè prohibitum à diversis Pontificibus, diversis Episcopis &c. ut apparet certum. Nequē etiam ex eo, quod idem sit prohibitum per potestatem Civilem & Ecclesiasticam, aut per Papam & Episcopum. Nequē similiter ex eo, quod idem sit prohibitum jure naturæ, jure divino positivo, & simul humano.

Undè unū

Colligitur etiam committi unicum pecca-

tum ab eo, qui frangit jejunium in Vigilia in-
cidente in quatuor tempora, vel omittit sa-
crum die festo occurrente in die Dominico:
quia utrobiquē est idem finis intrinsecus, &
respicitur immediatè materia ejusdem virtu-
tis, videlicet abstinentiæ vel Religionis; etsi
accedat finis alius remotus & extrinsecus Ec-
clesiæ præcipientis, quæ præcipiendo v.g. je-
junium in Vigilia Sanctorum intendit Fideles
reddere magis dispositos ad cultum eorum-
dem, prout etiam extrinsecè intendit in jeju-
niis sedationem concupiscentiæ, & in jejunio
quadragesimali conformitatem cum Passione
Christi, dispositionemquē ad festa Paschalia.
Hic itaquē finis extrinsecus non cadit sub
præceptum, sed intenditur obtinendus me-
diante illo, ad quod ipsum præceptum per se
obligat, v.g. mediante exercitio abstinentiæ,
quod est proprius & intrinsecus finis legis je-
junii. Deniquē colligitur committi unicum
peccatum ab eo, qui transgreditur votum sa-
pius circa idem repetitum: nam hæc voti re-
petitio se habet, sicut repetitum ejusdem rei
ab eodem Superiore præceptum.

Secunda pars Conclusionis probatur: quia
dum lex respicit materiam diversæ virtutis,
oritur in actu vetito diversa difformitas & dis-
convenientia cum ratione sive virtute. Idquē
verum est sive sit idem legislator sive diversi,
sive similis sive dissimilis superioritatis.

Hinc inferunt Doctores percussorem Cle-
rici præter peccatum injustitiæ committere
peccatum sacrilegii contra reverentiam, statui
Clericali debitam: adulterum præter fornica-
tionem peccare in matrimonium, quare me-
ritò damnavit hanc Innocent. XI. inter 65.
propositiones n. 50. *copula cum conjugata, con-
sentiente marito, non est adulterium, adeoque
sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.*

Similiter Religiosum peccantem contra casti-
tatem simul peccare contra Religionem ra-
tione voti. Item non jejunantem die ab Eccle-
sia præcepto, quo simul vovit jejunare, pec-
care dupliciter, scilicet contra præceptum Ec-
clesiæ & contra votum. Idem communiter
censetur (quamvis Aliqui contradicant) de eo,
qui non implet pœnitentiam Sacramentalem
aliunde præceptam.

Hinc etiam Navarrus, Vasquez & plures alii
inferunt Franciscanum, qui die veneris come-
dit carnes, aut violat jejunium Regulæ inci-
dens in Vigiliam seu quatuor tempora peccare
duplici peccato. Idem est de Franciscano con-
stituto in sacris, si omittat Officium divinum
ei simul vi Regulæ injunctum, aut transgre-
diente quodvis præceptum Ecclesiæ, si simul
concurrat obligatio gravis vi Regulæ. Id ta-
men verum non est, nisi ex suppositione, quod
præcepta Regulæ sint vota, seu cadant directè
sub votum, quo professi sunt Fratres Regu-
lam observare. Immo id supponendo, com-
mittit Franciscanus duplex peccatum infrin-
gendo regulæ præceptum, quantumvis non
concurrat præceptum Ecclesiæ: unum scilicet
contra

*committit
peccatum
qui vigiliā
incidente in
quatuor
tempora
non jejunat
aut festo in-
cidente in
Dominicam
non audit
sacrum.*

*Aut votum
sæpè reno-
vatum vio-
lat.*

49.
*Secus est, si
præcepta
respiciant
diversum
finem intrin-
secum aut
materiam
diversarum
virtutum.
Exemplifi-
catur in
percussore
Clerici,
luxuriante
post votum
&c.*

*Idem infe-
runt Varii
de Francis-
cano non
jejunante
Feriâ VI.
incidente in
vigiliam.*

*Quoddam-
men pendet
ex eo, an
præcepta re-
gulæ sint
vota.*

contra præceptum, alterum contra votum.

50. *Hoc autem probabile quidem est, sed à plurimis negatur.* Ista nihilominus suppositio, etsi probabilis, non tamen certa est: multi namque Doctores Ordinis Franciscani censent præcepta regulæ esse tantum præcepta. Ita Emanuel Rodriguez Tom. 1. qq. reg. q. 26. cap. 4. Miranda, Felix, Croesers, Hieron. Rodriguez & alii. Immo Emanuel Rodriguez sup. spondet se tamquam verissimum & certissimum id esse ostensurum argumentis luce meridianâ clarioribus: nullum tamen ejusmodi argumentum deprehendere potui. Fundamentum potissimum est,

Fundamentum negandi.

quod non videatur onus tam grave duplicatæ obligationis (cujus proinde violatio duplicatum faceret numerum peccatorum) imponendum sine urgentissimo fundamento; quod non apparet subesse: cum Pontifices (qui regulam exactissimè declararunt) id non expresserint; & aliundè videantur sufficienter salvari salvanda. Immo satius fore videretur, ut nullum esset præceptum in regula; sed omnia forent mera vota, ut unica sit in transgressione malitia. Inconveniens quoque apparet, quod transgressor voti solemnitis & substantialis, v.g. propriarius in materia gravi, peccaret unico peccato (secludo malitiam furti, quæ potest abesse) violans autem jejunium v.g. feriæ sextæ peccaret duplici mortali peccato. Votum porro servandi regulam in professione emissum explicant hi Auctores solum extendi directè ad tria essentialia vota, de quibus subditur: *Vivendo in obedientia &c.* quasi voveatur vita regularis in tali Religione. Sic enim vovet Franciscanus tria essentialia vota, ut simul per votum se subjiciat Religioni, ipsique regulæ, quæ præcipit v.g. jejunium: sicut Fideles per Baptismum se Ecclesiæ subjiciunt, alii per contractum incorporantur familiæ aut communitati: hæc autem subjectione & unione factâ, tantum obligantur ad præcepta & regulas istius corporis vel Religionis intra terminos præceptorum. Undè votum cadit super omnia præcepta regulæ, quatenus voventem facit regulæ subiectum; adeo ut transgrediendo peccet & sit punibilis, sicut alius subditus leges communitatis non servans.

QUESTIO VII.

De Distinctione numerica peccatorum.

51. *Distinctio numerica peccati moraliter ex prudenti judicio determinanda in ordine ad confessionem.*

DISTINCTIO numerica peccatorum ex distinctis numero malitiis seu contrarietatibus ad legem & rectam rationem est desumenda. Qua in re non solum physica, sed maximè moralis actuum vel malitiarum distinctio est attendenda; quod plurimum dependet à judicio prudentis, qui determinet censeri moraliter eandem vel non eandem malitiam, in ordine scilicet ad forum Sacramentale. Fieri enim potest, ut quæ in foro Dei habent distinctam malitiam ac pænæ demeritum, non censeantur tamen in ordine ad forum Sacramenti Pœnitentiæ nisi unum pecca-

Herincx Sum. Theol. pars II.

tum, ob quemdam moralem nexum seu unionem; ut ex dicendis erit manifestum. Et ratio est: quia cum homines loquantur & censeant ita de unitate actuum, ut physica distinctio aut interruptio etiam frequens habeatur tamquam nulla, meritò creditur Christum sic tulisse præceptum de confitendo numero peccatorum, ut illa actio quantum ad hoc censeatur unum peccatum, quæ juxta communem loquendi & sentiendi modum censeatur esse una actio; tunc autem censeatur multiplex peccatum, quando actionis conditio vel interruptio est talis, ut juxta moralem hominum existimationem censeatur multiplex. Hoc namque præceptum concernit homines, & in eodem foro homines sunt judices; hominum igitur existimationi fuit accommodandum. Aliàs etiam videretur esse de re per se loquendo moraliter impossibili. Sic communi hominū sensu missa est una actio, etsi interponatur concio, & fortè Celebrans sub ea dormiat, horas legat &c. Similiter est moraliter una deambulatio, etsi inter singulos gressus, & præsertim in termino ubi repedandum est, interponantur quædam morulæ. Ut itaq; judicium de morali distinctione actuum & malitiarum, quantum ad numerum, debitè & prudenter feratur.

52. *Peccata opere consummata, etsi immediate in via cem sequantur, sunt plura numero.* Observa I. Dum peccata sunt opere completa & consummata, etsi unum immediate post aliud fiat, adhuc censeri peccata numero distincta; cum immediata eorum successio illa non confluet in unum numero opus seu peccatum in æstimatione morali. Ita communiter Doctores. Undè qui plures copulas cum eadem scemina continenter habuit, debet tot distincta peccata fornicationis confiteri. Similiter qui plures personas uno conflictu occidisset aut vulnerasset, aut etiam impudicè attigisset, etsi simul unâ manu unam, & alterâ aliam. Item qui in malo statu baptizaret unum, & statim alium: aut qui ter indignè celebraret eodè die Natalis Domini consequenter, vel plura Sacramenta irrita consequenter efficeret. Idem est de eo, qui pluribus personis successivè velut absquè interruptione ministraret Sacramentum pœnitentiæ: quidquid pauci contradixerint, quorum sententiam probabilem censuit Lugo. Non enim magis censentur plures confessiones (quæ singula sunt per se completa & distincta Sacramenta) moraliter uniri per hoc, quod Confessarius expositus sit unâ vice ad confessiones tunc adventantium excipiendas, quàm Baptizans, qui se unâ vice exponeret ad baptizandum plures infantes ordine quodam continenter delatos ad baptismum, vel incastra mulier, quæ se unâ vice poneret ad copulas varias successivè habendas. Idem etiam ob similem rationem tradunt Doctores passim de indigna distributione Eucharistiæ facta continenter pluribus communicantibus. Nihilominus Vasquez & plures alii censent distributionem Eucharistiæ in malo statu non esse mortalem; & admisso, quod sit mortalis, adhuc Marchant & alii censent

consent in casu posito esse peccatum unicum in ordine ad confessionem: eò quòd in distributione Eucharistiæ specialiter spectari possit quædam moralis unitas desumpta ex unitate convivii, quod à diversis communicantibus, præsertim sub missa & ex formulis in eadem consecratis, veluti convivis ejusdem convivii integratur,

53.
Possunt in
eodem actu
reperiri plu-
res numero
malitia.

Adeoquè in
confessione
explicanda.

Observe II. Sicut in eodem actu possunt esse plura specie peccata seu malitiæ, sic etiam plura solo numero distincta juxta Doctores communiter, quidquid aliqui contradicant: ut si unico physico ictu quis occidat plures homines, unicâ narratione detrahat pluribus personis, aut eas unico actu contumeliâ afficiat, unico desiderio velit integræ familiæ grave malum, concupiscat plures scæminas, aut fornicari pluries cum eadem. Tunc itaque sunt, uti plures numero malitiæ, sic plura numero peccata formaliter, seu quasi formaliter, ita ut necessariò debeant in confessione explicari. Ita communiter Doctores. Estquè conforme communi praxi; adeò ut *Diana p. 3. Tract. 4. Resolut. 164.* dicat id patere ex usu omnium Christianorum.

Probatur: quia morali judicio & communi existimatione talis se habet, sicut qui distinctis actibus singulos occidisset, singulis detraxisset, singulos contumeliâ affecisset. Pariter etiam ille, qui multos verbo aut opere scandalizasset pertrahendo ad hæresim, aliudvè delictum, deberet omnino talem personarum multitudinem in confessione explicare: sicut & ille profectò explicare deberet, qui sæpiùs fornicari aut scæminam in concubinato retinere decrevisset. Deniquè similiter ille, qui semel habuisset animum non jejunandi per totam quadragesimam, non legendi officium divinum per integrum mensem &c. Quòd si numerus hic sit peccanti notus, facilè possunt malitiæ explicari, & si fortè ex oblivione dixisset minus, satisfaceret dicendo postea illud præcisè, in quo defecit, v.g. si is, qui voluit occidere decem homines, bonâ fide confessus fuerit se habuisse voluntatem occidendi octo; sufficeret postea confiteri, se habuisse voluntatem occidendi duos: quando autem numerus non est ita determinatus, sed indefinitus & confusus, non possunt ita malitiæ distingui, aut in confessione explicari, sed solum juxta confusam quam pœnitens habebat notitiam, explicando numerum quem verosimiliter plùs minùs existimare poterat; vel si dubitabat, an esset magnus vel parvus, dicendo se de hoc dubitare: sicut in reliquis obligatur meliori modo, quo potest, explicare numerum peccatorum.

54.
Differentia
inter detra-
hentem plu-
ribus & de-
trahentem
uni coram
pluribus.

Nec dictis obstat: quòd detrahens famæ unius coram pluribus tantum committat unum peccatum: nam ille solum lædit jus unius personæ, idquè magis vel minùs, prout punctum est gravius vel coram pluribus detegitur; ideoquè ex hac parte non est necessarium id explicare in confessione in sententia illorum,

qui docent circumstantias notabiliter aggravantes non debere exprimi. Verum quando pluribus personis simul detrahitur, fit singulis vera & distincta injuria; adeoque committitur injustitia numero formaliter multiplex, ac proinde in confessione explicanda. Dixi ex hac parte &c. nam quatenus audientibus datur scandalum, eò quòd inducantur ad audiendam detractionem, & sic ad peccandum mortaliter, etiam est peccatum scandali formaliter numero multiplex, adeoque in confessione explicandum, quidquid dicat Lugo.

Nullatenus autem probandù videtur quod censuit Lugo d. 16. de pœnit. sect. 3. in voluntate v.g. occidendi tres homines, & similibus esse quidem plures numero malitias formales, non esse tamen explicandas in confessione, eò quòd equidem sufficienter explicari videatur numerus & species peccati. Quomodò enim satis explicatur numerus peccatorum, si non explicetur numerus malitiarum, quæ sunt ipsum peccatum formale? Non enim numerus actuum physicorum, sed peccatorum quæ talium intelligitur à *Trid. sess. 14. c. 5.* docente, quòd sint in confessione explicanda peccata sigillatim, omnia videlicet & singula, ut expressit *c. 7.* Quare etiam explicandæ sunt juxta *Trid. sup. malitiæ specie distinctæ*, etsi in eodem actu velut ejusdem circumstantiæ reperiantur; eò quòd videlicet illæ constituent plura specie peccata formaliter loquendo, & speciem peccati mutant: adeoque idem censendum de circumstantiis, ut sic dicam, numericis, quæ faciunt peccata formaliter plura numero, & numerum peccati (qui utique explicandus est) mutant. Undè *Dicastillo d. 9. de pœn. n. 261.* dicit, opinionem Lugo vix videri receptam in praxi, aut recipiendam, & vix ab aliquo plenè assertâ.

Petes, Cur in actu unico, quo voluntate vel opere occiduntur plures homines, sit potius multiplex numero malitia, quàm in furto centum florenorum, aut equi tantumdem valentis; in quo est solum unica malitia moralis? Responderi potest, hoc esse ideo, quòd plures injustitiæ in priori casu non coalescant in unam totalem majorem, sicut nec plura homicidia faciunt unum majus ex omnibus conflatum. At duæ quantitates v.g. pecuniæ faciant unam majorem, adeoque partialiter constituent unicum objectum totale furti majoris: sicut quantitates plurium palmarum faciunt unam pedalem. Nec obstat, quòd plures aurei v.g. possent divisim accipi: nam equidem simul ab eodem recipiuntur, censentur hîc & nunc una quantitas; sicut censetur una trabs, etsi posset dividi in plures cubos. Undè etiam non sequitur distinctio numerica ex parte intensiōis v.g. majoris: nam etiam ista circumstantia facit tantum quid unum majus intensivè; uti duratio majus extensivè. Sunt tamen qui existiment etiam in furto tot esse numero distinctas malitias in confessione explicandas, quot sunt in se vel in æquivalenti seu quodam valorem quantitates sufficien-

Malitias in
eodem actu
solo numero
distinctas
non esse dis-
tinctè expli-
candas non
rectè censuit
Lugo.

55.
An vel que
sit differen-
tia inter vo-
luntatem
occidendi
plures ho-
mines, &
furtum v.g.
centum flo-
renorum,
quod ad uni-
tatem nu-
mericam
malitiæ.

sufficientes seorsim ad furtum mortale. Saltem virtualiter & æquivalenter sunt ibi tot malitiæ: posset autem dici circumstantias aggravantes esse explicandas, quando malitiam saltem virtualiter multiplicant, & sunt humanitùs cognoscibiles. Quod addo propter intentionem gradualem, quam scire impossibile est per se loquendo; adeoque non censetur ipsa cadere sub præceptum Christi, quod utique non respicit rem per se impossibilem, neque est conscientiarum carnificina. Plures nihilominus haud gravatè concedunt nè quidem quantitatem furti per se loquendo esse explicandam, dummodò non negetur, ac exprimat furtum mortale esse commissum. De quo in materia de Pœnitentia.

56. *Actus physice distincti, qui se habent velut partes unius peccati completi, censentur unum numero peccatum.*

Assignantur varia exempla.

Observa III. actus peccaminosos physice distinctos non distingui moraliter in ordine ad confessionem, quando se habent velut partes unius peccati completi & totalis, faciuntque quid unum saltem moraliter, & sic sumuntur in æstimatione hominum; qui proinde non debent distinctè explicari, sed possunt confusè in uno peccato includi; nisi quòd specialiter explicandæ forent, si quæ intervenirent, circumstantiæ mutant speciem: Sic qui pluribus ictibus uno velut impetu quempiam percutit, censetur committere unum peccatum, uti unam pugnam. Item qui plura verba contumeliosa adversus alterum congerit: vel qui plures defectus adversus alterius famam detegit: vel qui pluries perjurium in eadem re repetit: vel qui plura verba blasphemix in Deum eodem impetu profert: vel (quod factentur omnes) qui plures tactus inhonestos cum osculis continenter exercet. Et sic de similibus. Ubi quamvis etiam intercedat parva aliqua mora physica inter unum & alium actum, adhuc censetur unum moraliter peccatum: ut si inter percutiendum quis aliquantulum quiescat, inter proferendas contumelias alter respondeat, & ille rursus contumelias ingerat.

Quæ Doctrina confirmari etiam potest ex eo, quòd Petrus solum censetur ter negasse Christum; & tamen ex Scriptura constet ipsum unâ vice (quæ scilicet una reputatur) negasse pluries. Deinde ex c. *Cum pro causa* 27. de *Sentent. excommunic.* satis apertè colligitur unam incurri excommunicationem à percussore clerici, quem tamen pluries verberaverat, in dormitorio scilicet & clauetro, quia videlicet reputabatur una percussio. Ad propositum alia quædam allegat *Castro Palao P. 1. Tract. 2. d. 6. punct. 3. n. 5.*

Addit quoque *Diana P. 1. Resol. 40. Tract. 7.* testem interrogatum de pluribus rebus & articulis sub juramento, ac in omnibus mentientem ac pejerantem, committere unum peccatum, & posse id totum ut unum confiteri. Intellige, si sit eadem causa, idemque examen. Similiter notat *Lugo d. 16. de Pœnit. nu. 545.* sacerdotem indignè celebrantem committere unum totale peccatum, etsi interponatur

concio; ac etiamsi tunc penitus distrahatur, dormiat, horas legat &c. Idem est de comestione carniū die vetito, etsi diutius dureret & interponantur colloquia: aut etsi quis surgat ad loquendum advenienti, & deinde redeat. De cætero relinquitur iudicio prudentum: qualis unio vel continuatio (quæ non semper & ubique eadem requiritur aut sufficit) vel discontinuatio inter actus externos censetur facere illos unum vel moraliter multiplex peccatum.

Regula ordinaria hic statuitur iudicium prudentum.

Observa IV. actus peccaminosos inchoatos censerī unum cum peccato consummato in eadem materia, & sub eodem satis explicari v.g. qui eadem continuatâ voluntate, & humano quodam operationis cursu ad occidendum inimicum parat arma, sternit equum, iter arripit, quærit inimicum, inventum occidit, satisfacit dicendo: Occidi inimicum. Similiter qui ex intentione fornicandi quærit mulierem, impudicè alloquitur, amplexatur, tandem cum ea fornicatur, satisfacit explicando copulam. Idemquæ est de actibus copulam comcomitantibus. Ita omnes Doctores: & patet ex usu totius Ecclesiæ. Ratio est: quia actus illi satis intelliguntur in actu principali, cum quo constituunt unum totale peccatum copulæ consummatæ, quæ actiones illas præambulas secundum accidentalem suam integritatem, vel instar dispositionum præsupponit: atquæ adeò habetur sufficiens cognitio statûs pœnitentis ad salutare de eo ferendum iudicium.

57.

Actus inchoati censentur quid unum cum peccato consummato, in ordine ad confessionem.

Secus est, si actus prævii habeant malitiam non subordinatam, & specie distinctam ab actu principali: ut si pergens ad homicidium in via pejeret, blasphemet &c. debet indubiè hæc peccata explicare. Idem tradunt DD. si actus prævii sint facti sinè intentione etiam interpretativâ perveniendi ad actum principalem: tunc enim debent explicari, etsi ex alio affectu postea sequatur actus principalis, à quo tunc censentur peccata distincta v.g. tactus impudici exerciti ob libidinem in ipsis repertam censentur peccatum distinctum à fornicatione, quæ ex nova intentione deinceps formata subsequitur. Nisi tamen in tactibus antecedentibus adverteretur periculum deveniendi ad opus consummatum: eò ipso enim adesset voluntas interpretativa operis consummati, & proinde non censerentur distinctum peccatum. Oppositum tamen (pro quo quemdam suppresso nomine refert *Diana p. 3. Tract. 4. miscellan. Resol. 205.*) videretur alicui non omnino ratione destitutum, inquit *Oviedo Tr. 6. Controv. 5. n. 63.* Nequæ ego ausim dammare: cum meritò suspicer, nè fortè non sit adeò à praxi alienum: in qua non videtur esse cura inquirendi de actibus præviis, saltem in materia luxuriæ, an fuerint aliqui adhibiti (quod videtur tamen non rarum) non prævisi nec intento actu principali; quasi nimirum in eo satis intelligantur, ad quem ex natura sua subordinantur, & sunt ordinariè prævii.

Additur limitatio.

Quod attinet ad actus, qui peractâ copulâ,

58.

cont-

Quid cen-
sendum de
actibus co-
pulam v.g.
continuo
consequen-
tibus.

continuantur v.g. locutio turpis, oscula & amplexus, delectatio de actu commisso, dum adhuc peccantes in eodem statu manent, est inter Doctores controversia: Nam *Suarez disp. 22. de Pœnit. sect. 5. n. 25. & 26. Vasquez, Coninck* & plurimi alii censent probabiliter distinctum numero peccatum; eò quòd videantur potius inchoatio novæ copulæ, nec spectare ad præcedentem ex natura rei, sed tantum ex malitia operantium. Et hæc quidem opinio est tutior. Nihilominus *Navarrus, Azorius, Lugo, Diana. P. 4. Tract. 4. Resol. 205.* & alii probabiliter censent oppositum (quod etiam in praxi communiter observari ait *Bassæus V. Peccatum IV. n. 11.*) eò quòd hi actus videantur adhuc se habere velut ordinarium habitæ copulæ (post quam valde connaturaliter sequuntur) complementum, dum novæ non adest animus vel periculum; adeòq; censeantur satis in actu principali intelligi atque explicari. Quare etiam non solent Confessarii de hoc esse solliciti, nec pœnitentes se de hoc accusare.

59. *Observe V.* Ut in casibus præcedentibus & similibus actus physicè plures ac distincti censeantur moraliter uniri in unum peccatum, requiri pariter moralem continuationem internæ voluntatis; undè si hæc moraliter interrumpatur, cessat continuatio & unitas peccati.

Interrumpitur voluntas interior per retractationem.

Interrumpitur autem voluntas interna primò per pœnitentiam vel retractationem, sive mutationem efficacem propositi. Ut si quis inimicum tenens & verberans intendat jam desistere, sed rursus renovans pravam voluntatem amplius percutiat. Item si pergens ad occidendum resipiscat, & rursus repetitâ indignatione iter prosequatur. Item si habens animum fornicandi resiliat, & statim in idem propositum redeat &c. talis enim retractatio planè abruptit unitatem moralem, quæ alioquin subesset, & facit ut actus posterior à priori non dependeat, nec in uno aliquo jungatur. Hanc regulam tradunt communiter Doctores; quam tamen *Lugo d. 16. de pœnit. n. 551.* studuit in dubium revocare: eò quòd etiam cum retractatione voluntatis videatur moralis actionis unitas posse consistere. Pro quo allegari posset, quòd surgens à prandio die jejunii ex intentione amplius non comedendi, si postea statim mutatâ voluntate redeat, non censeatur juxta plurimos Doctores sumpsisse duplex prandium jejunii violativum. Verum facillè responderetur hoc oriri ex voluntate Ecclesiæ, quæ tale prandium per modum unius computat, sive taliter unum permittit in die jejunii ob propinquitatem moralem inter partes externas, etsi discontinuatas brevi tempore, ac voluntatis retractatione. Idemquè est de sacerdote fumente particulas hostiarum sibi allatas mox peractâ & absolutâ communione.

60. Aut cessationem ab actu interno.

Secundò interrumpitur interna voluntas per cessationem ab actu interno. Quod *Vasquez* & plures alii intelligunt de cessatione etiam minima, quando nihil manet externum, v.g. operatio seu effectus, in quo actiones censean-

tur continuari: idquè sive cessatio fiat per somnum, sive per inadvertentiam & distractionem, sive per comestionem aut alias occupationes. Varii tamen addunt sufficere, ut in confessione explicetur tempus seu duratio, v.g. dicendo: Per horam inhæsi morosæ delectationi, per diem inhæsi odio &c. eò quòd omnes illas actuum interruptiones in confessione distinguere videatur impossibile, *Vasquez* nihilominus existimat id tantum per accidens esse verum, per se autem, & dum fieri potest interruptiones singulas esse in confessione explicandas.

Plures alii (inter quos referuntur *Canò, Cajetanus, Navarrus, Rodriguez* &c.) è contrà censent requiri retractationem pristinæ voluntatis, quasi non sufficiat opus externum abruptum & iterum resummi, similiter voluntatem internam: uti nec si interruptio fiat somno, naturali oblivione &c. qualem interruptionem putant non necesse exprimi, etsi sciatur numerus actuum etiam externorum seu interruptionum, eâ semper lege, ut non intercesserit voluntas contraria. Quam sententiam *Suarez de pœnit. disp. 22. sect. 5.* appellat quidem incredibilem, tamen illam in ordine ad confessionem acceptat. Et rectè quòd breves interruptiones, immo & longiores, quas ordinariæ actiones, veluti comestio & somnus inducunt.

Nec displicet, quòd circa actus merè internos resolvit *Dicastillo d. 9. de pœnit. n. 104.* voluntates physicè interruptas & circa idem objectum versantes tunc tantum censeri unum peccatum, quando nec ulla retractatio expressa vel tacita intercessit, nec distantia unius actus ab alio est tanta, quin adhuc communi iudicio habeantur pro una actione. Quamvis enim moralis unitas actuum merè internorum facilius rumpatur, quàm dum opus cœpit poni exterius; eò quòd positio externa & sensibilis facilius jungat partes in ordine ad unum morale & humanum faciendum: absolute tamen prudentum iudicio (quod hac in parte est unica regula) censetur quandoquè unum opus internum, etsi breviter absquè retractatione interruptum; adeoque censetur etiam unum in ordine ad confessionem, unitate fundatâ, partim in propinquitate temporis, partim in identitate objecti, ejusquè morali præsentia, junctâ non retractatione. Undè appetens quid turpe cum animo perseverandi, etsi occurrat casu aliquid ipsum distrahens, si statim post redeat ad pristinum affectum, censetur habuisse unum actum, ipsumquè objectum toto tempore moraliter præsens fuisse. Secus si postquam voluit affectu à tali objecto discedere, & jam deseruit, denuò statim reincidat: quia tunc prior actio secundum humanum modum censendi fuerat terminata, & sequens actio censetur nova. Undè qui per horam v.g. inhæret morosæ delectationi censetur committere unum peccatum in ordine ad confessionem, etsi interea ob distractionem aut

De quo vā-
ria senten-
tia.

Verior sta-
tuitur.

aut aliam causam actum brevissimè interrompat; uti difficillimum est per tantum tempus continuare eundem physicum actum absquè similibus interruptionibus: quas quidem in confessione explicare est per se loquendo moraliter impossibile; adeoque non censetur à Christo præceptum, sub quod utique non cadit quod veluti per se impossibile est. Atque ita etiam fit confessionem non esse carnificinam; uti non esse tradit *Trid. sess. 14. c. 5.*

61.
An dum
breves in-
terruptio-
nes inter-
currunt, sit
explicanda
duratio.

Existimant nihilominus Varii explicandum esse tempus seu durationem; quantumvis breves interruptiones intervenerint. Quod etsi non putem sequi ex obligatione exprimendi numerum; utpote qui supponitur non multiplicari: equidem in praxi consultissimum est: tum ob sententiam plurimorum de explicandis necessariò circumstantiis multum aggravantibus: tum ob sententiam contrariam de interruptione morali actuum interiorum per quamvis etiam brevissimam cessationem, præsertim voluntariam; tum quia inde sumitur probabilis conjectura, si mora fuerit longa, aliquas fortè interruptiones, nostrà etiam opinione morales, intercessisse: tum deniquè quia sic explicatur clariùs status pœnitentis. Immo experientia docet homines rudes, præsertim rariùs confitentes, determinatum peccatorum numerum haud scire, minùs exprimere posse, vel si rogati exprimant, sæpè merè conjectando illum exprimere, sive quia tacere erubescunt, sive ut à molesta Confessarii interrogatione se eximant. Proinde circa tales præcipuè adlaborandum est, ut adsit seria contritio ac detestatio peccatorum, cum proposito ipsa & occasiones ipsorum vitandi. De cætero autem ex notitia temporis elapsi ab ultima confessione, durationis peccati, statûs & consuetudinis vivendi, frequentia occasionum &c. formare studeat Confessarius, quale poterit, de numero peccatorum iudicium, dum magis determinatum frustra se sperare prudenter existimabit.

Notabile
pro Confes-
sariis.

Q U Æ S T I O VIII.

De Inæqualitate Peccatorum.

62.
Non omnia
peccata sunt
æqualia.

DICO I. Non omnia peccata sunt æqualia. Est de fide contra *Jovinianum*, qui docuit merita & demerita, præmia & supplicia esse æqualia. Similiter in oppositum referuntur *Stoici*. Conclusio patet ex *Joan. 19. Propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet. Jerem. 7. Pejus operati sunt, quam patres eorum. Deuter. 25. Pro mensura peccati erit & plagarum modus.* Deinde evidens est, quod auferre homini vitam sit majus peccatum, quam auferre minus bonum, aut otiosè mentiri. Deniquè datur inæqualitas inter virtutes; ergo & inter vitia, & consequenter inter actus vitiosos seu peccata.

Nec obstat, quod Scriptura tantum ponat duos ordines hominum, scilicet ovium & hæ-

dorum, id est, bonorum & malorum: non enim Scriptura negat, quod ipsamet & evidens ratio manifestè declarat, inter bonos esse aliquos magis, alios minùs bonos, vel inter malos aliquos esse præ cæteris magis malos.

Non obstat etiam, quod *Basilii in regulis brevioribus Resp. 293.* dicat *Differentiam hanc minorum & majorum, scilicet peccatorum, nusquam in novo Testamento reperiri.* Nam loquitur de illis, qui (ut habet interrogatio responsioni præfixa) *cum majora peccata declinent, minora perinde, ac si nihil referret, committunt;* & docet nusquam in novo Testamento se reperisse peccatum (videtur *Poncio d. 22. n. 68.* loqui de mortali; ut insinuat contextus) quod parum referat committi. Alioquin apertè docet peccatorum inæqualitatem *Resp. 43.* Et *Homil. in Psal. 61.* Et *Orat. 3. de Peccato.*

Explicatur
locus S.
Basilii.

Non obstat deniquè, quod transilire terminum præfixum consistat in indivisibili; adeò ut non referat, utrum quis multum vel parum transiliat; & consequenter non videatur referre, utrum quis multum vel parum peccet. Nam etsi transgredi terminum, v.g. lineam, aut in præsentem legem vel rectam rationem ut sic consistat in indivisibili: potest tamen quis magis vel minùs ab hoc termino recedere, uti à linea corporali; sic etiam à lege & recta ratione. Deinde non est semper terminus ejusdem rationis; adeoque nec ejusdem rationis transgressio, sed longè diversa & inæqualis pro diversitate præceptorum & legum, quæ transiliuntur.

DICO II. Inæqualitas ista locum habet etiam in peccatis contra leges positivas. Patet manifestè: nam una lex divina gravius quam altera obligat. Idem est de præceptis Ecclesiæ, quorum unum sub veniali, alterum sub mortali obligat: aut si utrumquè sub mortali, non tamen æqualiter; cum gravius sit omittere v.g. communionem annuam, quam sacrum aut jejunium &c. Item contra idem præceptum humanum peccatur inæqualiter: tum propter inæqualitatem materiæ: tum quia unus scienter & intensè, alter ignoranter vel semideliberatè & remissè contra præceptum agit.

DICO III. Peccatum eò est gravius, quod magis adversatur rectæ rationi, aut legi gravius obliganti. Patet. Similiter, cæteris paribus, quod majus est bonum sive virtus, quæ per peccatum destruitur. Hoc tamen non est generale: nam diversa & inæqualia peccata adversari possunt eidem virtuti; quorum proinde inæqualitas in virtutis inæqualitatem seu disparitatem non est referenda. Deinde fieri potest, ut peccatum non sit gravius, etsi virtus opposita sit major: nam homicidium est pejus violatione voti, etsi virtus religionis sit perfectior justitiæ commutativæ. Undè non tantum attendenda est inæqualitas virtutis & bonitatis, quam peccatum tollit, sed etiam gravitas debiti seu obligationis. Hæc ratione etiam pejus est negare eleëmofynam de superfluis, quam de necessariis: & tamen melius est illam dare etiam de necessariis. Similiter pe-

63.
Major pec-
cati gravi-
tas ex oppo-
sitione ad
rationem &
gravitate
obligationis
est petenda
& non sem-
per ex per-
fectione op-
positæ virtu-
tis.

ius est odisse amicum quam inimicum; & tamen melius est diligere inimicum. Denique non est tam malum negligere consilia evangelica quam præcepta, & tamen est perfectius sublimia illa consilia observare, quam aliquod præceptum. Gravitas autem obligationis colligenda est, partim ex communi judicio, partim ex aliquo discursu, partim ex gravitate materiæ, aut etiam ex ipsis terminis; prout ex terminis apparet, quod peius sit odisse Deum quam creaturam.

64. Notant autem Doctores, quod ex peccatis extremis eidem virtuti mediæ oppositis illud sit gravius, quod principali virtutis actui & officio repugnat. Aliquæ enim virtutes principaliter inclinant voluntatem ad medium, quasi impellendo, v.g. fortitudo ad aggradiendum pericula, liberalitas ad dandum quod rationabiliter dari potest. Hinc gravius est peccatum timiditatis quam audaciæ, avaritiæ quam prodigalitatis; utpotè habens minorem convenientiam cum virtute, & destruens principale virtutis officium. Aliæ verò virtutes principaliter voluntatem refrænant ac retrahunt; v.g. temperantia, cujus præcipuus actus est non excedere. Item humilitas, cujus principalis actus est, non nimium appetere honores. Et hinc peccatum intemperantiæ est gravius quam insensibilitatis. Item superbiæ quam alterius vitii extremè oppositi.

Si verò ex nullo capite inæqualitas quorundam peccatorum rectè possit dignosci, non est idcirco anxie laborandum; modò saltem sciantur illa, in quibus est gravis & manifesta inæqualitas, & sciatur species ac numerus, denique mortalis gravitas peccatorum.

Q U Æ S T I O IX.

De Divisionibus Peccati.

65. **P**ECCATUM dividitur I. in Actuale & Habituale. Peccatum actuale est ipsa præfens transgressio legis; sive sit opus, sive operis debiti omissio: v.g. actualis occisio innocentis. Peccatum habituale est præterita legis transgressio moraliter manens per modum habitualis effectus. De quo egimus *quæst. 5.* ubi de macula peccati, cum qua peccatum habituale coincidit.

Hoc rursum in originale & personale. Subdividitur peccatum habituale in originale & personale. Originale est, quod alienâ voluntate commissum à nobis naturali propagatione contrahitur, scilicet ex Adamo. De quo *Disp. seq.* per totam. Personale est, quod remanet ex actuali per propriam voluntatem commissio.

Secundò dividitur peccatum in mortale & veniale. Mortale est deliberata transgressio legis divinæ graviter obligantis: sive est peccatum dissolvens amicitiam cum Deo; adeòque generans mortem animæ, cujus vita est gratia & amicitia Dei. Veniale est transgressio præcepti levis, aut certè non destruens amici-

tiam Dei. De singulis agetur infra *Disp. 7.*

Tertiò dividitur in peccatum cordis, oris, & operis. Quæ divisio dupliciter potest explicari. Primò, ut peccatum cordis sit, quod ex natura sua consummatur in corde; ut hæresis, desperatio, odium. Peccatum oris, quod in ore consummatur: ut detractio, perjurium, blasphemia. Peccatum denique operis, quod consummatur in opere: ut furtum, homicidium &c. Secundò, ut distinguantur tres gradus ejusdem peccati, quod in opere consummatur, v.g. luxuriæ, in quo primò est consensus in corde, deinde verba incentiva in ore, denique opus inhonestum: quæ sunt partes integrantes unum actum moraliter completum, qui alioquin tantum est inchoatus & incompletus.

Quartò peccatum aliud est commissionis, quod adversatur præcepto negativo, quo videlicet fieri prohibetur aliqua actio realis, v.g. furtum, quod repugnat præcepto negativo: *Non furtum facies.* Aliud est omissionis, quod repugnat præcepto affirmativo, quo videlicet fieri præcipitur aliqua actio positiva; v.g. omissio annuæ confessionis: nam confessio annua præcipitur positivè fieri à quolibet habente peccatum mortale. De peccato omissionis aliqua dicenda restant *quæst. seq.*

Quintò aliud peccatum committitur specialiter in Deum, ut blasphemia, & peccata opposita virtutibus theologicis: aliud specialiter in proximum, ut injustitia, & cætera peccata repugnantia virtutibus quæ sunt ad alterum: aliud specialiter in nosiplos, ut intemperantia, & cætera peccata opposita virtutibus, quæ sunt ordinatæ ad ipsam operantem: quamvis generaliter omne peccatum sit contra Deum, cujus voluntati contrahitur, & contra nosiplos, quos peccatis nostris maximè lædimus.

Sextò aliud dicitur Carnale, aliud Spirituale. Quæ divisio desumitur à Doctoribus ex illo Apostoli *2. ad Cor. 7.* *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus.* Carnalia peccata dicuntur, quæ circa objecta sensibilia; Spiritualia, quæ circa objecta spiritualia versantur. Et sic intrà eandem speciem sunt peccata utriusque generis v.g. in curiositate. Aliter carnalia dicuntur, quorum objectum est delectatio carnis, quæque faciunt hominem quasi bestiam; ut gula, ebrietas & luxuria. Spiritualia verò, quorum objectum est supra carnem elevatum, quantumvis pertineret ad appetitum sensitivum, ut ira & avaritia, maximè autem superbia, invidia, acedia, quæ faciunt hominem quasi dæmonem. Et hoc sensu *Gregor. 3. Moral. 3. 1.* aliàs *17.* docet ex septem peccatis capitalibus duo esse carnalia, scilicet gulam & luxuriam: alia autem quinque spiritualia. Quodam denique sensu omnia peccata possent dici carnalia prout Apostolus *ad Gal. 5.* generatim inter opera carnis enumerat inimicitias, invidiam &c.

Septimò aliud peccatum ex ignorantia, aliud

66. Tertiò in peccatum cordis, oris & operis.

Quartò in peccatum commissionis & omissionis.

67. Quintò in illud quod specialiter committitur contra Deum, contra proximum, contra nosiplos.

68. Sextò in carnale & spirituale.

Septimo in peccatum ex ignorantia, ex infirmitate & ex malitia.

Ignorantia invincibilis etiam juris natura excusat à peccato.

aliud ex infirmitate seu passione, aliud ex malitia nascitur. Peccatum ex ignorantia dicitur, quod procedit ab ignorantia culpabili, adeoque relinquente sufficiens voluntarium, etsi illud diminuent. Dixi *culpabili*, qualis est sola ignorantia vincibilis: nam invincibilis excusat à peccato, sive sit facti, sive juris, etiam naturalis. Generaliter enim verum est, quod de tali ignorantia dixit *August. lib. 3. de lib. arb. cap. 19. Non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis querere quod ignoras.* Ratio est: quod talis ignorantia tollat rationem voluntarii; omne autem peccatum personale (quale esset quod fieret ex tali ignorantia) debet esse operanti voluntarium & liberum. Nec obstat, quod ignorantia sit poena peccati originalis: nam etiam motus indeliberati sunt talis poena; & tamen non imputantur in culpam defectu voluntarii seu liberi personalis. De quo ex professo *disp. 1. de Leg. q. 7.*

Peccatum ex passione seu infirmitate dicitur, quod fit ex motu appetitus sensitivi trahente sensibilibus ad peccandum, adeoque minuentem libertatem voluntarii; ut cum quis peccat commotus ira, gravi tristitia, aut concupiscentia partis sensitivæ.

Peccatum ex malitia est, quod sine ejusmodi ignorantia aut passione, adeoque ex plena & perfecta libertate committitur: quod idcirco est cæteris gravius. Sicut etiam peccatum ex passione est gravius illo, quod fit ex ignorantia: nam & facilius vitatur, & est magis voluntarium, quam peccatum ex ignorantia. Unde *Greg. l. 25. Moral. c. 16. aliàs 11. ait: Gravius quidem infirmitate quam ignorantia; sed multò gravius studio, quam infirmitate peccatur.*

Advertendum tamen id, quod fit ex ignorantia affectata, vulgò cenferi ex malitia fieri, uti ex plena libertate: ideoque talis ignorantia in jure æquiparatur scientiæ. Similiter, etsi sit levis passio, non censetur libertas minui; uti neque si ipsa voluntas passionem excitet, quæ dicitur passio consequens: secus si passio notabilis voluntatem præveniat. Ob quod *Aristoteles 7. Eth. 8. tradit, intemperantem peccare ex malitia, incontinentem ex infirmitate.* Ita *D. Thomas quaest. 78. a. 3. Nihilominus quod ad ignorantiam affectatam attinet, credo quidem peccari ex malitia, quando quis ex malitia affectat ignorare ut liberiùs peccet; si tamen hoc ipsum affectet ex prævia passione, censendum videtur peccatum ex infirmitate seu passione juxta radicem ex qua nascitur. Idemque videtur de consuetudine, quatenus est orta ex peccatis præcedentibus ex passione vel ignorantia; videlicet quod peccata, quæ fiunt ex consuetudine, sint æstimanda ex fundamento seu radice ipsius consuetudinis.*

69. Quid sit peccare in Patrem, quid in Filium, quid denique, pec-

Advertendum præterea præfatam divisionem coincidere cum ea, quæ aliud dicitur esse peccatum in Patrem, aliud in Filium, aliud in Spiritum sanctum. Nam (ut ait *S. Bonav. Breviloquii parte 3. cap. 11. licet omne peccatum generaliter sit contra Deum Trinum & Unum,*

appropriatè tamen dicitur aliquod peccatum esse in Patrem, aliud in Filium, aliud in Spiritum sanctum. Quod explicans idem *S. Doctor Centiloquii parte 1. sect. 25. ait: In Patrem cui attribuitur potentia peccare quis dicitur, quando quis peccat ex infirmitate: in Filium, cui attribuitur sapientia, qui peccat ex ignorantia: in Spiritum sanctum, cui attribuitur bonitas, qui peccat ex industria sive ex certa malitia.* Tale enim peccatum (ut habet idem *Sanctus Breviloquii loco cit.*) procedit merè ex improbitate voluntatis liberi arbitrii, & directè impugnat gratiam Spiritus sancti, per quam fit remissio peccati; ideoque non habet colorem excusationis, & dicitur irremissibile, non quia nullo modo possit remitti, sed quia quantum est de se directè est impugnativum medicamenti & remedii, per quod fieri debet remissio peccati; ut ibidem breviter declarat in sex ordinariis membris peccatorum in Spiritum sanctum. Fusiùs de his agit *2. d. 43: ubi art. 3. quaest. 2. notat eatenus sex vulgata membra esse in Spiritum sanctum, quatenus sunt ex malitia; adeoque non fore talia, si quis v.g. ex infirmitate aut ignorantia desperaret &c.*

Ex hac denique divisione colligitur, non in omni peccato intervenire antecedentem errorem speculativum aut ignorantiam, vel etiam inadvertentiam conditionum objecti, ejusque malitiæ in particulari, ut rectè *Scotus 3. d. 36. n. 14. Gabriel, Suarez, Malderus, Tannerus, Præpositus, & alii passim contra Nonnullos: potest enim quis sciens & volens amplecti objectum delectabile, retento dictamine practico & recto de inhonestate actionis; idque ex innata & defectibili libertate voluntatis, quæ est libera ad peccandum & non peccandum, etiam positâ quacumque cognitione & advertentiâ malitiæ. Quod non latuit Poëtam, qui cecinit:*

— video meliora proboque;

deteriora sequor.

Non obstat illud *Prov. 14. Errant qui operantur malum.* Nam loquitur Sapiens de errore morum, qui consistit in deflexione à via mandatorum & regula rectæ rationis.

Fatendum tamen, ordinariè verum esse, quod vulgò dicitur: *Malitia excacat intellectum.* Et quod ait *Philosophus 3. Eth. 4. Qualis quisque est, talis sibi finis videtur.* Et iterum: *Omnis pravus ignorat quæ agere oportet, & à quibus est abstinendum.* Primò: quia affectus avertit intellectum à consideratione recti: qui si ut oportet illud vivaciter perpenderet, affectus rarò peccaret. Secundò: quia frequenter inde ad falsa & imprudentia judicia affectui depravato consona intellectus deflectit. Et tunc locum habet imprudentia propriè dicta, & prudentiæ expulsiva: quamquam hic modus non necessariò, nec semper interveniat. Tertiò: quia affectus applicat intellectum ad considerata media fini malo accommodata; idque frequenter sine errore aut imprudentia: cum sicuti ad bonum, sic etiam ad malum finem dentur & inveniantur media verè accommodata;

care in Spiritum sanctum.

70.

Non omnis peccans speculativè errat vel imprudens est

Ordinariè tamen malitia excacat intellectum.

modata; prout divitiæ v.g. sunt verè accom-
modatæ ad luxum &c.

Q U Æ S T I O X.

De peccato Commissionis & Omissionis in speciali.

71.
Peccatum
omissionis
potest esse
sine ullo
actu.

DICO I. Peccatum omissionis esse potest sine omni positivo actu. Ita communius Doctores. Ratio est: quia pura omisso potest esse voluntarius defectus à lege; ut si v.g. tempore præcepto deliberatè quis suspendat actum contritionis. Nequè enim est ratio, cur voluntas perfectè deliberata omnem actum non possit suspendere; cum non tantum sit libera libertate contrarietatis ad diversos vel oppositos actus, sed etiam libertate contradictionis ad actum & omissionem illius.

Quamvis
ordinariè
aliquis ac-
tus positi-
vus adsit.

Nihilominus ordinariè adest actus aliquis positivus, quo voluntas saltem indirectè eligat omittere actum debitum. Et hinc oritur, quod post omissiones peccaminosè frequentatas plerumquè maneat homo malè habitus: quamquam omisso secundum se sive omisso pura, utpote negatio, non possit habitum generare. Non sequitur tamen hoc ipso puram omissionem posse similiter esse bonam & meritoriam: nam ad hoc plus requiritur quàm ad malitiam; cum ut aliquid sit bonum, debeat honestas esse per se volita, & quidem (si simul sit meritorium) ex motivo supernaturali. Utrum autem hoc ipsum, quod ad bonitatem præ malitia requiritur, puræ omissioni convenire possit, incertum est. De quo breviter in materia de Merito, ubi inquiritur, an possit pura omisso esse bona etiam meritoriè.

72.
Volitio o-
mittendi est
sensu quodam
peccatum
commissionis;
at ordinariè cen-
setur esse o-
missionis.

Petes, An positiva volitio omissionis sit peccatū omissionis, an verò commissionis? Resp. dici posse peccatum commissionis, quatenus est actus realis, quo positivè prosequimur objectum disconveniens, nempe omissionem actus debiti, adeoque talis volitio adversatur præcepto negativo generalissimo, declinandi à malo volendo, seu prohibenti nè aliquid fiat, scilicet nè fiat prosecutio rei malæ. Dici autem potest peccatum omissionis, si consideretur præceptum particulare, v.g. audiendi sacrum: eatenus enim volitio omissionis repugnat præcepto affirmativo, uti repugnat pura omisso, quæ est interpretativa volitio omissionis. Et ita in ordine ad praxim censendum ac loquendum videtur: in ordine ad quam censetur talis volitio per se loquendo unum peccatum cum omissione, quam causat; estquè perinde, utrum quis purè, an non purè, dummodò liberè, sacrum omiserit. Idemquè videntur supponere Doctores passim.

73.
Omissio, si
tempore
præcepti ac-
tus non sub-
sit potestati,
solum est
peccati ef-
fectus.

DICO II. Omissio actus præcepti est peccatum etiam illo tempore, quo instat præceptum, si tunc adhuc sit in potestate, sive libertate omitteris; si autem illo tempore amplius nullo modo subsit libertati omitteris, non est pro tunc peccatum, sed peccati effectus. Itaque dum omisso semper manet in potesta-

te omitteris, committitur peccatum illo tempore; quo debebat præceptum impleri. v.g. sacrum audiri &c. ut per se videtur manifestum. Quando autem omisso tunc non subsit amplius libertati, committitur peccatum eo tempore, quo ponitur causa omissionis secuturæ, & observantia præcepti fit humano modo impossibilis causam ponenti. V.g. compo-
nens se ad somnum, ex quo secutura prævidetur omisso sacri, committit peccatum omissionis sacra eo ipso quod incipit somnus. Elongans se à loco missæ tunc peccat omittere, quando est in tanta distantia, in qua auditio missæ spectatis circumstantiis est ei humano modo impossibilis. Undè talis confiteri debet se peccasse peccato omissionis sacri ponendo causam, etsi fortuito expergefactus postea ad sacrum accederet, vel alibi occasionem audiendi sacrum reperiret: quamvis enim non physicè, moraliter tamen talis sacrum omisit constituendo se in statu, in quo moraliter certò sciebat se illud omissurum. Idemquè est de actibus positivis, qui sequuntur ex aliqua causa, & dum fiunt non sunt amplius in libera potestate operantium: illi enim non sunt peccatum, sed tantum peccati effectus, quod committitur, dum ejusmodi causa voluntariè ponitur. Tale est v.g. homicidium quod prævidetur ex ebrietate secuturum. Ita docet D. Bonav. Centiloq. Parte 1. sect. 25. Alexander Alesius, Adrianus, Vasquez disp. 94. cap. 3. Lugo disp. 16. de Pœnit. sect. 9. & alii: quamvis non pauci aliter sentiant seu loquantur.

Idemquè est
de homici-
dio v.g. in
ebrietate se-
cuto vel si-
milibus.

Probat: quia si omisso, dum sit, non est in potestate voluntatis, non potest informari ab ejus libertate, adeoque nec à malitia; cum eatenus informetur à malitia internæ voluntatis omitteris vel committentis, quatenus informatur à libertate illius. Idemquè est de actibus externis, qui non sunt amplius in potestate voluntatis. Nec sufficit quod voluntas prius liberè posuerit causam talis actus vel omissionis: inde enim solum sequitur ipsam peccasse ex tunc: & quidem (si causa secundum se etiam sit specialiter mala) peccato duplici, æquè gravi, & in confessione exprimendo, sive sequatur effectus, sive non, v.g. ebrietas, ex qua prævidetur secuturum homicidium; habet formaliter malitiam intemperantiæ & injustitiæ, etiam si homicidium sive effectus per accidens non sequeretur: nam tota malitia, uti libertas, consummatur in ipsa causa, scilicet ebrietate.

74.
Tunc enim
non potest
informari à
libertate
(quæ nulla-
tenus ma-
net) adeo-
què nec à
malitia.

Confirmatur: quia potest quis dolere de eo, quod dederit causam secuturæ omissionis vel effectus, adeoque justificari, priusquam re ipsa sequatur: ergo omisso ista vel effectus non potest esse peccatum, etiam denominativè, eo modo, quo actus externus liber denominatur peccatum. Deinde alioquin, qui brevitarium in longa navigatione projecisset in flumen, etsi interea per pœnitentiam esset justificatus, peccaret quotidie omittere horas lectu jam impossibiles.

Immo ante
tempus il-
lud potest
recuperasse
sanctitatem
positione e-
jusmodi
causæ amif-
sam.

75.

Retractatio
non prodest
vel obest, ut
omissio vel
effectus sub-
sequens sit
vel non sit
peccatum.

Propter hoc Varii fatentur omissionem tunc saltem non esse peccatum, etiam si (ut addit *Aversa* q. 10. de Confess. sacram. sect. 2. in fine) dolor seu retractatio sit tantum attritio aut quæcumque poenitentia, etiam insufficientis ad justificationem: esse tamen & verè denominari peccatum, quando non intercedit retractatio seu poenitentia, per quam interrumpatur moralis unio inter causam prius datam & omissionem. Sed malè: nam ommissio vel effectus secutus non dicitur peccatum, nisi quatenus provenit à voluntate præterita liberè applicata, quæ amplius non subest potestati, quæquæ æqualiter influit & est causa, sive retractetur, sive non: adeoque subsequens retractatio est impertinens. Confirmatur: quia ipsa non tollit præteritum voluntatis influxum: effectus autem sive ommissio, de qua agitur, non imputaretur in peccatum, quasi de facto pendeat à voluntate libera non retractata (supponitur enim quod non) sed quatenus provenit à præterita nē quidem virtualiter manente: quod æquè locum habet, sive retractetur, sive non. Nequè etiam retractatio facit, ut ommissio sequens non censeatur, prout aliàs censeretur, interpretativè, voluntaria: nam etiam citra retractationem non deberet censi voluntaria interpretativè sive in causa: nam nihil est aut manet principiativè voluntarium vel liberum in causa (prout esse debet, quod est formaliter peccaminosum) nisi quatenus causa est vel manet sub potestate. Quod si etiam quis sibi in tali omissionem complaceret, peccaret quidem interius, uti complacens sibi in homicidio per ebrium commissio: ipsa tamen ommissio objectivè volita non esset formaliter peccaminosa.

76.

Nec refert
quod omis-
sionem vel
effectum re
ipsa secuti
interdum
comitetur
censura ali-
ave pœna.

Nec obstat, quod omissioni vel effectui re ipsa secuto quandoque annectatur censura vel irregularitas: nam illa æqualiter incurritur, sive prior voluntas fuerit retractata, sive non. Propriè autem non infligitur ipsi effectui, sed causæ formaliter peccaminosæ, non tamen nisi sub conditione effectus secuti. Idemquæ est de reservatione peccati ratione effectus re ipsa secuti: nam illa veluti pœna potest dependere à conditione, quæ non est in se formaliter peccaminosa. Nec habet hoc majorem difficultatem, quàm quod subinde annectatur reservata censura. Deinde hæc reservatio peccati etiam locum haberet, dum voluntas præterita esset per interiorē poenitentiam retractata, uti certum est: & tamen *Aversa* (cujus est hæc objectio ab ipsomet isto casu solvenda) loco cit. fatetur omissionem sive effectum tunc non esse peccatum. Dico *per poenitentiam interiorē*: si enim peccator jam confessus sit causam, priusquam effectus re ipsa sequatur, cessat eo ipso reservatio peccati, nec amplius manet obligatio illud confitendi; multò minus debet sequela effectus expectari, antequàm fiat confessio.

77.

An ommissio
& effectus

Hinc sequitur tales omissiones aut effectus in rigore non esse confitendos (quamquam regulariter expediat, & fieri soleat) sed sufficere

quod poenitens se accuset de causa proxima illis data. Ita plurimi Doctores. Confirmatur: quia potest poenitens confessionem fecisse priusquam effectus sequatur; qui non tenebitur amplius confiteri. Proinde miror doctissimum *Arriaga* hic disp. 45. n. 13. dixisse, certum esse in confessione debere semper aperiri effectum secutum ex causa liberè data, sive tunc denominetur peccatum, sive non. Quod quidem non aliter probat, quàm ex communi Ecclesiæ praxi. De qua saltem velut obligatoria nil constat; immo potius ex sensu Doctorum ac communi interpretatione præcepti confessionis (quod solum per se respicit peccata quoad speciem & numerum) constat contrarium. Subinde tamen per accidens id est necessarium, v.g. ob aliquam censuram aut etiam restitutionem effectui annexam: non enim nisi effectus secuto oritur obligatio restituendi, & frequenter censura. Et ita quidem de re ipsa juxta Doctrinam solidiorem sentiendum est.

Si tamen vulgaris loquendi modus attendatur, effectus illi non solent dici peccata, qui multo post causam positam tempore sequuntur; ut mors à veneno ante aliquot menses dato. Idem est si exteriori actu interrumpatur libertas, v.g. somno. Solent tamen dici peccata vulgariter, si sequantur immediatè; adeo ut quamquam amplius verè non pendeant à libertate causæ, actu tamen dimanant à causa libera existente. Quo modo non tantum explosio sclopeti, sed etiam ipsa mors secuta solet dici peccaminosa, etsi alioquin facta explosione non sit amplius in explodentis potestate mortem sive vulnus impedire.

Quod si quis objiciat, ex dictis sequi fore, ut nē ipsa quidem occisio sit umquam aut vix peccatum, sed tantum peccati effectus; eò quod semper aut saltem ordinariè, dum actu infligitur vulnus lethale, non sit amplius in potestate voluntatis illud impedire, sive quia non potest impetum impressum tollere, sive quia sagittam aut lapidem jactum non potest revocare, sive quia aliquem saltu declinante supplantans nequit ob gravitatem impedire motum eò usquè inceptum. Respondetur facile totum id in rigore speculativo subsistere, vulgò tamen nos aliter loqui, computando scilicet per modum unius totam actionem, etiam quā parte non subest amplius libertati. Adde idem solvendum ab ipsis objicientibus: nam quæro, quid censerent, si (quod fieri potest) illo aut sequentibus instantibus inter occisionem & præfatæ causæ positionem labentibus de positione ejusdem causæ doleat, sive illam retractet?

Dico III. Actus positivus, qui est causa omissionis operis præcepti, est malus, non tamen ille, qui tantum se habet concomitanter ad omissionem. Prima pars est communis. Declaratur exemplo: si v.g. quis omittat sacrum die festo, ut interea studeat, ludat, fabuletur &c. ita ut per hoc impediatur ab audiendo sacro, ejusmodi actus, etsi forent alioquin boni,

aut

tus hujus-
modi sint
exprimendi
in confessio-
ne.

Quis sit in
præfati
vulgaris
modus lo-
quendi.

78.

79.

Actus posi-
tivus, qui
est causa
omissionis,
est malus.

*Non alia
tamen ma-
litiâ, quàm
ipsius omis-
sionis, qua
sola est con-
ficienda.*

aut indifferentes, fiunt mali. Patet: quia sunt causa per se omissionis malæ; hoc autem est malum. Non aliam tamen habent malitiam, quàm omissionis (nisi aliundè secundum se peccaminosi sint) ideoquè non est necesse in confessione explicare motivum vel occasionem; nisi ipsum motivum secundum se sit mortaliter malum. Ob hoc si quis omiserit sacrum v.g. propter studium, peccat unico peccato omissionis sacri, & hanc confiteri sufficit.

Nec refert, quòd tali casu voluntas studendi sit mala, & similiter ipsum studium: nam actus interni aut etiam externi, qui non sunt specialiter aut ex objecto mali, non debent explicari, sed sufficit explicare completam & externam violationem præcepti, ad quam prædicta media assumuntur: omnia enim sunt unum peccatum in genere moris, sicut emere gladium, quærere inimicum, occidere &c.

80.
*Omittens
sacrum, ut
studeat, non
peccat spe-
cialiter con-
tra virtu-
tem studio-
sitatis.*

Dices: Talis peccat specialiter contra studiositatem, veluti studens tempore indebito. Resp. Neg. Ass. non enim studet tempore indebito quantum ex regulis præcisè studiositatis, sed indebito quantum est ex vi alterius præcepti occurrentis. Studiositas enim secundum se hanc tantum regulam habet, ut studeatur sufficienter necessariis, & vitetur scientia noxiorum ac superfluum. Quare, hæc regulâ servatâ, si quis contraveniat alteri præcepto tunc observando, non peccat contra studiositatem, sed contra aliam virtutem. Sicut qui in die jejunii tantum semel comederet, sed cibos alienos, transgrederetur quidem limites justitiæ, at non jejunii. caret quidem studium illud honestate studiositatis, non tamen habet inhonestatem oppositam studiositati, sed vitiatur à circumstantia alterius præcepti, cujus violationem causat.

Instabis: Talis ostendit se magis diligere studium quàm Deum: ergo peccat speciali peccato. Resp. talem id non potius ostendere, quàm qui omittit sacrum ut maneat domi: iste enim similiter ostendit se magis diligere mansionem domi, quàm Deum; & tamen etiam alii fatentur ibi non esse speciale peccatum. Confirmatur hoc & simul Conclusio: quia alienum est à ratione, quòd potius unico peccato peccet, qui ex mera negligentia omittit sacrum, quàm qui causâ studii honesti. Diligit itaque talis magis studium quàm Deum, quatenus dilectio studii est causa aut voluntas omittendi sacrum præceptum.

81.
*Actus in-
compossibilis
se habens
concomitan-
ter vel con-
sequenter ad
omissionem
non necessa-
riò est ma-
lus.*

Secunda pars est communior Doctorum. Declaratur exemplo: si quis statuatur omittere opus præceptum, v.g. auditionem sacri, nè tamen interea otietur, vult vacare studiis, dandis eleëmofynis &c. hæ actiones, etsi impossibiles cum actu præcepto, quia tamen nullo modo in omissionem influunt, dicuntur se habere concomitanter, nec inficiuntur ab omissione, sed bonæ sunt; immo si ad opus omissum non sit gravis obligatio, possunt esse meritoriae. Patet: quia suppositâ voluntate omittendi v.g. sacrum, melius est studere quàm

otari. Immo posset & deberet in tali suppositione suaderi exercitium similium operum: ipseque omittens posset hoc vovere, aut etiam superior primariò præcipiens v.g. auditionem sacri, posset secundariò præcipere, ut si quis omittat, equidem tempus studio aut orationi dedicet. Ratio à priori est, quia tales actus non sunt causa omissionis, sed voluntatem omittendi tamquam se priorem supponunt: hæc autem suppositâ non est malum, sed potius consultum v.g. studere, orare &c. Nequè etiam sunt effectus omissionis: cum ipsa nihil positivum sit, sed est ipsa ad summum occasio, quatenus ei necessariò est annexa aliqua actio, idque ex conditione omittentis, qui non potest nullibi aut absque omni prorsus actione esse. Et quamvis omissio esset causa extrinseca talium actuum; nisi tamen sit motiva seu finalis, non posset inficere actum secundum se, suasque veras circumstantias bonum: multi enim boni effectus sumunt occasionem ac resultant ex suppositione peccati; ut poenitentia, oratio &c.

Itaque causa occasionalis & aliundè præsupposita non potest derivare malitiam in opus, quod in illam ut finem non ordinatur, sed eâ occasione fit ex alio motivo; prout se habet v.g. studium, quod præsuppositâ voluntate omittendi sacrum assumitur ex alio honesto motivo. Secus esset, si assumeretur tamquam medium ad omissionem sacri. Quare non obstat, quòd tales actus sint impossibiles cum observatione præcepti: nam inde non sequitur, quòd sint causa ob quam non servetur; causa enim illa præsupponitur, adeò ut æquè fuisset non observatum, quantumvis hi actus concomitantes non fuissent positi.

Dices I. Tali casu obligaris non studere ut missam audias; ergo ipsum studium in se fit malum. Resp. Neg. Ass. supposito casu conclusionis, id est, positâ voluntate equidem non audiendi, sive studeas, sive non studeas: nam tunc studium te non impedit in auditione sacri, nec omissio studii ad audiendum sacrum juvaret. Dum autem præcipitur aliquid v.g. auditio missæ, non prohibentur omnia opera impossibilia, sed illa tantum, quorum positio aut omissio impedit aut juvat ad servandum præceptum. Undè vi præcepti missæ non prohibetur omissio studii merè concomitans aut impertinens. Paulò aliter responderi posset Disting. Ass. teneris non studere, immediatè, id est, teneris relinquere studium etiam supposito, quòd non velis audire missam, Neg. Ass. teneris mediatè, id est, teneris velle audire missam, quo supposito non esset voluntas omittendi, ex cujus suppositione supervenerat voluntas studendi, Conc. Ass. & Neg. Conseq.

Dices II. Saltem erit malum velle manere domi: per hoc enim tamquam medium exequitur quis voluntatem omittendi sacrum, sicut homicida per applicationem instrumenti exequitur voluntatem occidendi. Resp. Neg. Ass.

*Immo potest
esse bonus
ac materia
voti.*

*Ratio à
priori as-
signatur.*

82.

*Suppositâ
voluntate
omittendi
sacrum non
est prohibi-
tum seu
malum stu-
dere.*

Vel manere
domi.

Ass. ejusquæ probationem : nam manere domi non est causa influens in omissionem sacri, sicut instrumentum in homicidium. Causa enim adæquata omissionis est nolle accedere ad missam; aut carere voluntate accedendi. Et si per accidens hoc supposito consequatur, quod homo maneat domi; cum non possit esse nullibi. Verum eodem modo etiam domi existens debet aliquid agere, scilicet stare, vel sedere vel ambulare &c. adeoque sicut hæc non sunt peccata etiam secundum Vasquez (cujus est hæc objectio) sic nec ipsum manere domi.

Unde æquè sacrum omitteret, etsi per impossibile nullibi esset, dummodò saltem non interesset missæ. Necessitas itaque existendi domi aut alibi est tantum consequens, non antecedens, nec causa omissionis. Sicuti posito quod sit homo, debet esse albus vel niger, vel aliter coloratus, & tamen albedo v.g. non est causa cur sit homo. Immo tantum abest, quod manere domi tunc sit malum, ut è contra (prout præmissum est) possit esse materia voti, quo quis in tali hypothese id voveat, quia extra domum haberet v.g. pericula peccandi.

Immo id
longè me-
lius, quàm
periculosum
tunc inter-
esse consu-
tiss.

DISPUTATIO SEXTA.

De Peccato Originali.

I.
Peccatum
originale ad
ipsa fidei
fundamen-
ta spectat.

Est intellec-
tu difficile.

PECCATUM hoc undè nunc agimus, ad ipsa fidei pertinet fundamenta, inquit August. l. 1. contra Julian. cap. 6. hoc enim qui negat, ipsa Christiana fidei subvertere fundamenta conatur, inquit c. 2. quia nimirum totum quod in Christum credimus, auferre molitur, inquit c. 6. Nam in causa duorum hominum, quorum per unum venundati sumus sub peccato, per alterum redimimur à peccatis, propriè fides Christiana consistit, ut ait l. 2. de peccato Originali c. 24. Et licet hoc peccato nihil sit ad prædicandum notius, tamen etiam nihil est ad intelligendum secretius, ut docet l. 1. de Moribus Ecclesiæ c. 22. adeo ut l. 3. de peccat. meritis & remiss. c. 4. fateatur se non posse dissolvere difficultates, quæ in hac materia occurrunt, quasquæ Pelagiani movebant.

QUÆSTIO I.

An detur peccatum Originale?

Negavit il-
lud Pela-
gius & alii
nonnulli
Hæretici.

PRI-MUS omnium saltem apertè negavit Pelagius insignis naturæ defensor & gratiæ hostis, asserens parvulos nasci nullo peccato infectos. Ei consentiunt Anabaptistæ, qui idcirco parvulos non baptizant, & Zwinglius, ac S. Bernardi tempore Petrus Abailardus. Laborat etiam hujus erroris suspitione Erasmus Roterodamus, teste nostro Castro V. Peccatum Hæresi 1.

2.
Asseruit
semper &
in variis
Conciliis
definitum
Ecclesiæ.

Probat
ex variis
Scripturis.

Sed Ecclesia Catholica semper docuit dari peccatum originale. Ita definit Concilium Milevitanum approbatum ab Innocentio Papa cap. 2. Arausicanum II. Can. 2. Tridentinum sess. 5. in Decreto de Peccato Originali ipsis veterum Conciliorum verbis, & plura alia Concilia.

Veritas hæc patet ex Scriptura Job 14. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu, qui solus es; supple, mundus; Septuaginta vertunt: Quis enim mundus erit à sorde? sed nullus, si & unius diei vita ejus in terra. Quam versionem multi Patres sunt secuti. Ps. 50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Ubi numerus pluralis ponitur pro singulari; quamquam & in

Herincx Sum. Theol. pars II.

Hebræo ponatur numerus singularis. Ad Galat. 3. Conclusit Scriptura omnia sub peccato &c. id est, ostendit Scriptura omnes homines esse peccatores & reos damnationis absquæ fide Christi. Et ad Rom. 3. Omnes peccaverunt & egent gloriâ Dei, à quibus sententiis nec ipsi parvuli excipiuntur, qui & ipsi egent gratiâ Dei per Christum donandâ. Ad Ephes. 2. Eramus & nos naturâ, id est à nativitate, filii iræ (utiquè ob peccatum, non quidem commissum propriâ voluntate, adeoque aliunde contractum) sicut & ceteri. Pelagium autem contendentem loco naturâ legendum prorsus seu omnino reprehendit August. l. 6. contra Julian. cap. 10. in fine, ex eo quod non ferè invenitur Latinus codex, si non à vobis incipiat emendari, vel potius in mendum mutari, ubi non naturâ sit scriptum. Colligitquæ ibidem ex translationis seu interpretationis antiquitate fidei Catholicæ de originali peccato antiquitatem, sicut è contra ex alterius versionis novitate, hæresis novitatem. Ubi obiter notandus Hæreticorum genius, qui ut novitatem doctrinæ, sic & novitatem versionum solent sectari.

Deniquè clarissimè patet ex Apostolo ad Rom. 5. Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita me ex Apostolo ad Rom. 5. peccaverunt. Ubi clarè docet Apostolus peccato primi parentis totum genus humanum esse infectum, & in eo omnes peccasse.

Nec dici potest cum Pelagio peccatum intrasse in mundum, quatenus primus peccans præbuit se exemplum peccati & inobedientiæ, quod omnes peccatores sequuntur. Præcluduntur effugium Pelagii. Pri-
mò: quia explicatio clarè adversatur perpetuo sensui Ecclesiæ, & Definitioni Conciliorum, signanter Tridentini can. 3. definientis peccatum Adæ propagatione, non imitatione transfusum. Secundò, etsi hæc ratione omnes forent Adami similes in peccando, verumtamè non esset, quod omnes in eo peccaverint. Tertiò multi peccant, qui de peccato Adami nil sciunt vel cogitant: quomodò ergo juxta Pelagium in illos transit peccatum Adæ? aut quomodò

modò illi in Adamo peccant? Quartò parvuli saltem non possunt sic peccare imitando Adamum, in quo tamen & ipsi peccaverunt, ac consequenter spiritualiter mortui sunt, juxta illud 2. ad Cor. 5. *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.* Deniquè dicendum alioquin fuisset æquè aut potius peccatum intrasse per diabolum aut Hevam, qui prius, quàm Adam peccaverunt, ipsiquè Adamo exemplum imitandi dederunt. Vide *August. lib. 5. contra Julian. cap. 7. & seqq.*

Tum quorundam Pelagianorum.

Propterea quidem Pelagii discipuli argumentis Catholicorum convicti dixerunt, peccatum Adæ omnibus quidem posteris nocuisse, non tamen in eos transiisse verum aliquod peccatum, sed peccati effectum, scilicet mortem & alias pœnas, per quas peccatum Adæ in tota natura est punitum. Sed hoc similiter repugnat sensui Ecclesiæ, & Conciliis, *Arausicano & Tridentino* definientibus oppositum. Repugnat etiam textui, in quo dicitur in omnes transiisse ipsum peccatum: *In quo omnes peccaverunt.* Idquè posteaquàm de peccati effectui præmissum fuerat: *Et ita in omnes homines mors pertransiit.*

Accedit consensus Patrum.

Eandem veritatem docent Patres communiter, qui apud alios videri possunt. Plures se antiquiores refert ipse *August. l. 1. contra Julian. c. 3. & seqq.* qui & ipse *Libris contra Julianum, Libris de Peccat. meritis & remiss.* & alibi sæpè eandem veritatem docet

4. Et ratio Theologica petita ex necessitate Baptismi.

Deniquè probatur multiplici ratione principiis fidei innixâ. Primò ex necessitate baptismi etiam pro parvulis, juxta generalem Christi sententiam *Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Nihil autem nisi peccatum excludit à regno Dei; ergo parvuli habent peccatum; non personale, ergo originale. Et hinc tanta semper fuit in Ecclesia Dei cura adhibita, nè umquam parvuli finè baptismo morentur. Quarè præclusum est effugium Pelagii dicentis, parvulos baptizari, non ut munden- tur à peccato, sed ut possint intrare cælum seu regnum Dei, etsi alioquin extra illud habituri vitam æternam; nam à cælo excludit solum peccatum. Deinde contra totius antiquitatis sensum, ipsiusquè Scripturæ phrasim exco- gitat vitam æternam sive beatam extra regnum Dei; quod semper cum vita æterna confunditur.

Ex Ecclesiæ exorcismo præcedenti Baptismum

Secundò ex Ecclesiæ exorcismo & exsufflatione ante baptismum parvulorum. *Hoc enim* (inquit *August. Epist. 105.*) *procul dubio fallaciter fit, si diabolus eis non dominatur; per quid autem dominatur, nisi per peccatum? princeps utiquè peccatorum.* Undè *lib. 6. contra Julian. c. 5.* ait eundem non ausum contradicere exsufflationi, nè ipse à toto mundo exsufflandus esset.

Tertiò Concilium Milevitanum cap. 2. peccatum originale infert ex veritate formæ baptismatis dicens: *Placuit, ut quicumquè parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat; aut ex eo, quòd dicit in remissionem quidem peccatorum eos bap-*

tizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, undè fit consequens, ut in eis forma baptismatis, In remissionem peccatorum, non vera, sed falsa intelligatur, anathema sit.

baptismus detur in remissionem peccatorum

Sed difficultas moveri potest ex eo, quòd B. Virgo fuerit veraciter baptizata, quæ tamen non fuit mundata ab ullo peccato, sicut nullum umquam habuit. Respondetur autem facile, B. Virginem non fuisse baptizatam in remissionem peccatorum, sicut parvuli. Undè *Milevitanum* probat ex forma baptismatis cum addito, *In remissionem peccatorum.* Quæ verba Nonnulli putant solita fuisse addi formæ consuetæ ab ipsis etiam Pelagianis. Lugo autem *disput. 2. de Sacram. in genere Sect. 2. num. 15.*

Qua probatio solutione difficultatis amplius declaratur.

explicat Conciliū de forma baptismatis etiam accidentali, prout complectitur totum ritum baptizandi. Et quidem ex veritate formæ sic sumptæ peccatum in parvulo ostendit *August.* (qui *Canones Concilii Milevitani* fecit) *l. 1. de Peccat. merit. cap. 34.* quatenus videlicet in ritu seu formâ hujusmodi intervenit exorcismus, exsufflatio &c. Nihilominus alibi ipse *Augustinus* ex ipsa forma baptismi, quatenus à ritibus accidentariis exorcismi distincta, infert peccatum originale, nempe *l. 2. de Peccato originali c. 40.* ubi ait: *Excepto enim, quòd in peccatorum remissionem, non fallaci, sed fidei ministerio baptizantur, etiam prius exorcizatur in eis & exsufflatur potestas contraria &c.* Supponit itaque Concilium velut manifestum ex Traditione Apostolica, ex Symbolo Constantinopolitano, & ex ipsa confessione aliorum (ut ex ipso Canone patet) parvulos quidem in remissionem peccatorum baptizari. Hoc autem supposito rectè infertur formam baptismatis fore falsam, scilicet practicè & sacramentaliter: nam & subjecta materia sacramentaliter significabat ejusmodi baptizandos mundari à peccato (cū nec sit obex, nec supponatur aliundè facta mundatio) utiquè ab originali, cū parvuli sint incapaces culpæ actualis.

Quartò deniquè (ut plures alias rationes præteream) ex morte Christi pro omnibus, rectè sequitur omnes esse spiritualiter mortuos, ut arguit Apostolus 2. ad Cor. 5. Igitur parvuli quomodò rei & mortui non sunt, pro quibus Christus mortuus est? ut arguit *August. l. 2. de Nupt. & Concupisc. cap. 33.* Mortuus est enim Christus, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & exuti veterem hominem indueremus novum in sanctitate; quod fit, dum à morte peccati resurgimus ad vitam gratiæ.

Deniquè ex morte Christi pro omnibus, quæ supponit omnium mortem.

Objicitur I. illud *Ezechiel. 18. Filius non portabit iniquitatem patris.* Resp. illud intelligi de peccatis parentum personalibus, quæ non transfunduntur in proles. Deinde Adami transgressio etiam est moraliter iniquitas filiorum, qui in illo velut capite naturæ ac posteritatis constituti, transgressi sunt legem Dei latam *Genes. 2.* & fecerunt hoc unum peccatum, *In quo omnes peccaverunt, quando omnes ille unus homo fuerunt, ut inquit Augustinus lib. 1. de peccat. merit. c. 10.* Quòcirca Juliano objicienti:

6.

Iniquitas primi parentis est moraliter filiorum.

cienti : sed peccatis alienis utique perire debuerunt. Respondet August. lib. 1. Oper. Imperf. cap. 48. in fine. Aliena sunt, sed paterna sunt: ac per hoc jure seminationis atque germinationis & nostra sunt. Et cap. 57. ait: Sic autem aliena sunt originalia peccata, propter nullum in eis nostra voluntatis arbitrium, ut tamen propter originis contagium esse inveniuntur & nostra.

Iure seminationis & germinationis.

Objicitur II. Apostolus ad Rom. 5. dicit: Sicut per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obedientiam justus constituentur multi; atqui non omnes per hanc constituuntur justus: ergo nec per illam omnes injusti. Resp. Neg. Min. ad sensum Apostoli: omnes enim per obedientiam Christi constituuntur justus, qui in Christo spiritualiter renascuntur; adeoque etiam omnes constituuntur peccatores per inobedientiam Adæ, quicumque ex illo naturaliter nascuntur. Et in hoc comparisonem facit Apostolus. Per multos itaque phrasi Scripturæ usitatâ intelliguntur omnes, sensu jam dicto. Quare etiam Apostolus præmiserat: Sicut per delictum unius in omnes homines in condemnationem &c.

Obedientia Christi justificat universales, eo renatos, sicut infecit inobedientia Adæ ex ipso natos.

Objicitur III. Apostolus ibidem dicit: Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ. Resp. cum S. Augustino lib. 1. de pecc. merit. & remiss. cap. 11. sensum esse, quod mors regnaverit etiam ante legem scriptam seu tempora Moysis, idque in illos etiam, qui (ut loquitur l. 2. oper. imperf. contra Julian. n. 200.) nulla propria peccata fecerunt, seu qui non peccaverunt actualiter, sicut Adam peccaverat, in quo (ut Apostolus præmiserat) omnes peccaverunt. Quare locus est pro nobis.

8. Objicitur IV. Auctoritas Chrysostomi, qui variis in locis videtur favere errori Pelagianorum, signanter Homiliâ ad Neophytos: hac (inquit) de causa etiam infantulos baptizamus, cum non sint coinquinati peccato, ut eis detur vel addatur sanctitas, justitia, adoptio, hereditas, fraternitas Christi, ut ejus membra sint omnes &c.

Chrysostomus aperte tradit doctrinam de Originali.

Resp. Auctoritatem Chrysostomi, si nihil aliud dici posset, minimè præjudicare veritati tam patenter in Scriptura & Conciliis expressæ. Nihilominus minimè favet Pelagianis, ut ostendit August. l. 1. contra Julian. c. 6. ubi citat verba ejusdem Chrysostomi Homiliâ cit. exprimentis Doctrinam catholicam: Venit (inquit Chrysostomus) semel Christus, invenit nostrum chyrographum paternum, quod scripsit Adam. Ille initium induxit debiti, nos fœnus auximus posterioribus peccatis. Eamdem clarè tradit Rom. 40. in Epist. 1. ad Cor. Deus (inquit) in regenerationis lavacro mentem gratiâ tangit, hinc radicale (hoc est originale) peccatum evellit &c. Ad locum autem objectum Respondeo juxta varios in Græco legi pluraliter, peccatis; parvuli autem sunt infecti unico originali. Deinde etsi singulariter legatur, peccato, intelligi debet de peccato personali juxta August. sup. Denique in aliis codicibus, signanter editionis Parisiensis anni 1556. legitur: ut non sint coinquinati

Locus in contrarium allegatus explicatur.

Herincx Sum. Theol. pars II.

peccato, quasi dicat, infantulos baptizari, ut sint mundi à peccato, non alio sanè quàm originali.

Cur autem Chrysostomus in re tanti momenti subinde sit tam obscurè locutus, rationem dat August. sup. eò quod disputans in catholica Ecclesia non se aliter intelligi arbitratur, quàm sicut communis Ecclesiæ sensus haberet; & quia talibus quæstionibus nullus pulsabatur, ideo Hæreticis nondum litigantibus securiùs loquebatur. Quod sæpè circa locutiones Patrum etiam in aliis materiis est observandum.

Cur interdum obscurius sit locutus.

Est etiam advertendum in iis, qui (ut Chrysostomus) concionatorio modo scribunt, prout ad populum dixerunt, quod eorum verba & argumenta non sint semper pensanda secundum rigorem dialecticum, sed congruo quodam modo accipienda & interpretanda. Quâ ratione inveniuntur & habere veritatem, & energiam quamdam ad persuadendum: quæ, si quis vellet omnia examinare ad Dialecticorum exactissimas regulas, apparebunt aut falsa, aut sinè connexionem & efficaciam, ut ex variis locis Chrysostomi (quæ vide explicata apud Wigg. q. 81. a. 1.) facile est advertere.

Notabile considerandum in explicandis interdum dictis Patrum.

Objicitur V. cum Juliano Pelagiano apud August. l. 2. de Nup. & Concupisc. c. 28. Non peccat ille qui nascitur, non peccat ille qui genuit, non peccat iste qui condidit; per quas rimas inter tot præsidia innocentia peccatum fingis ingressum. Respondet. ibid. Augustinus: Quid querit latentem rimam; cum habeat apertissimam januam? per unum hominem ait Apostolus, per unius delictum ait Apostolus. Et quamvis modum propagationis planè intelligere non possimus: non tamen possumus dubitare de illo, pro quo stat tam evidens Apostoli & Conciliorum testimonium. Quo modo nihilominus peccatum ipsum propagetur ac in singulos traducatur, quæst. 3. explicabitur.

9.

Nec refert, quod dum Adam genuit Seth & Cain fuerit à suo peccato mundatus, prout etiam frequenter parentes mundati sunt dum generant proles. Nam peccatum non fuerat Adamo remissum, quatenus erat peccatum generale torius velut naturæ, adeoque etiam posteritatis in eo tamquam capite & radice constitutæ, sed tantum quatenus erat peccatum ei proprium ac particulare: parentes autem intermediarii etiam justus generant proles infectas, quatenus illas efficiunt membrum posteritatis Adæ, ad quod justitia parentum est impertinens. Beneficium enim justificationis est personale, nec egreditur personam; ideoque quilibet in immunditia nascitur & manet, donec quisque in propria persona renascatur, aut aliâ ratione mundetur. Sic in simili ex grano purgato nascitur aliud contextum paleis, ex parente circumciso nascitur filius cum præputio, ex Christiano & fidei nascitur non Christianus & non fidelis, etiam fatentibus Pelagianis. Vidè Augustinum l. 3. de Peccat. merit. & remiss. c. 8. & 9.

Acute responsio B. Augustini ad argumentum Juliani.

Justificatio personalis Adæ aut aliorum parentum quomodo non impedit infectionem prolium.

QUÆSTIO II.

Quid sit Peccatum Originale?

10.
Peccatum
originale
non est for-
ma substan-
tialis.

PRIMUS Error seu potius delirium fuit *Matthia Illyrici* Centuriatorum antesignani, qui docuit peccatum originale esse formam substantialem, & diaboli substantialem imaginem. Quod est expresse contra *August. lib. 6. contra Julian. c. 7.* ubi docet peccatum originale non esse corpus neque substantiam. Et in *Ps. 68.* generaliter ait: *Iniquitas ipsa non est substantia: non enim iniquitas est natura quam formavit Deus, sed iniquitas est perversitas quam fecit homo.* In quibus verbis continetur etiam ratio: quia si esset substantia, esset in Deum tamquam auctorem referenda. Deinde statuere aliquas substantias malas, pertinet ad hæresim *Manichæi*, qui nè Deum faceret malorum auctorem, aliud principium malum pro illis confinxit. Denique commentum illud omni prorsus ratione & auctoritate destitutum est. Nec favet ei *Apostolus ad Rom. 6.* ubi dicit: quod sit *vetus homo noster simul crucifixus, ut destruat corpus peccati.* Nam per corpus peccati intelligitur ipsa massa seu congeries peccatorum. Deinde loquitur *Apostolus* de peccatis actualibus. Denique si quid inferri posset, sequeretur peccatum originale esse aliquod corpus, quod nec ipse *Illyricus* admittit.

11.
Nec concu-
piscencia
seu fomes
peccati for-
maliter.

Secundus error est *Lutheranorum & Calvinistarum* asserentium peccatum originale esse ipsam concupiscentiam. Quod intelligunt de formali peccati, ut patet ex *Belarm. l. 5. de Statu peccati origin. c. 5.* Refutatur: quia fomes concupiscentiæ manet etiam in renatis, ut nimis evidenter docent motus inordinati, quos etiam reluctante voluntate in justis suscitatur. In baptismo tamen verè tollitur, & non tantum raditur seu non imputatur, totum, quod veram & propriam peccati rationem habet, ut definit *Trid. sess. 5.* Et consonat *Apostolus ad Rom. 8.* dicens: *Nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu.* Si autem fomes concupiscentiæ esset peccatum originis, verè in iis esset culpa & aliquid dignum condemnatione. In eundem sensum *Augustinus contra duas Epist. Pelagianorum C. 3.* ait: *Baptismus abluit peccata omnia, prorsus omnia, sive originalia, sive addita, sed non aufert infirmitatem, id est concupiscentiæ fomitem, quem ad agonem relinqui in baptizatis docet.* Idem exprimit alibi frequenter; adeo ut ipse *Calvinus* coactus sit fateri se in hoc puncto habere *Augustinum* adversarium, & simul cæteros antiquos Patres.

Fundamentum Hæreticorum est phrasis Scripturæ concupiscentiam subinde appellantis peccatum, quod quâ ratione intelligendum sit, ex *Augustino & Tridentino* satis ostensum est *disp. præc. q. 1.* Nec ideo semper alibi peccatum poterit improprie sumi ut objicit *Lutherus*: nam in præsentis satis constat ex natura rei, de qua agitur, circumstantiis & auctoritate, peccatum debere improprie sumi: quæ

alibi non semper habent locum.

Tertia Opinio est *Magistri 2. d. 31.* *Gregorii & Gabrielis*, qui dixerunt peccatum originale esse morbidam animæ qualitatem ob transgressionem Adæ in posteros transfusam, & derivatam ab alia qualitate morbida subiectata in carne; quæ quidem caro peccato Adæ infecta etiam inficiat ipsam animam, eo modo, quo liquor optimus inficitur, si infundatur vasi inquinato. Quæ opinio videtur improbabilis, & omni fundamento rationabili destituta. Primò: quia nullam experimur aut cum apparentia suspicari possumus esse qualitatem morbidam in corpore vel anima necdum baptizati, quæ non sit in baptizato; sed in hoc nulla est qualitas morbida, quæ sit peccatum originale: ergo &c. Secundò auctoritatis qualitates esset Deus; qui tamen nequit esse auctor peccati. Deinde morbida qualitas animæ non posset efficienter derivari à qualitate morbida carnis; hæc enim tantum posset efficere aliam qualitatem corporalem, non autem spiritualement, qualis esset illa, quæ in anima subiectaretur. Alia verò efficiens causa talis qualitatis non potest cum apparentia assignari, sive fructus vetitus, sive flatus serpentis, sive infans qui nascitur, sive ipse Adam, qui jam non est, nec per peccatum acquisivit virtutem novam efficiendi in anima posterorum qualitatem.

Dum verò *Augustinus* peccatum originale subinde explicat per modum cujusdam naturæ languoris aut pravæ qualitatis, est moraliter intelligendus, ut velit, quod peccatum originale perinde afficiat voluntatem relinquendo illam debilem, & ad malum potius, quam ad bonum, inclinatum, ac si esset languor aut qualitas aliqua physica inficiens: etsi peccatum originale id non præstet ex sua entitate physica.

Quarta Opinio probabilis docet peccatum esse fomitem concupiscentiæ, non quidem seorsim spectatum, sed ut annexam habet privationem justitiæ originalis debitæ: ita ut fomes sit velut materiale, privatio autem ista formale peccati originis. Hanc sententiam videtur sequi *D. Thomas q. 82. a. 3.* *D. Bonav. 2. d. 30. a. 2. q. 1.* *Scotus 2. d. 32.* & Scholastici plerique cum *Anselmo l. 1. de conceptu virgin. c. 26.* ubi ait: *Hoc peccatum, quod originale dico, aliud intelligere nequeo in ipsis infantibus, nisi factam per inobedientiam Adæ justitiæ debitam nuditatem.* Pro meliori intellectu

Nota justitiam originalem præter gratiam sanctificantem & virtutes infusas connotasse varia dona & auxilia, quibus appetitus sensitivus maneret subditus rationi, ac insuper divinam protectionem contra agentia extrinseca. Itaque per illam primò ornabatur anima, secundò mens subiciebatur Deo, tertio caro perfectè subiciebatur spiritui. Auctores autem hujus sententiæ potissimum loquuntur de privatione justitiæ originalis, quatenus per illam mens subiciebatur Deo.

Nomine

12.
Neque etiā
morbida
quædam
qualitas.

13.
Sed proba-
biliter con-
sistit in pri-
vatione jus-
titiæ origi-
nalis debitæ
formaliter.

Nomine verò *concupiscentia* generaliter intelligitur inordinatio inferiorum animæ virium, quæ contra primævam rationem nostræ conditionis est nobis innata ex primi parentis peccato. Potissima autem inordinatio consistit in propensione ad bonum delectabile & commutabile: in quod etsi vires ex sua natura propendeant, in homine tamen talis propensio censetur vitiosa ob conjunctionem cum ratione, cui secundum rectum ordinem inferiores vires in suis motibus subesse deberent. Et propterea in homine vitium censetur, quod in bestiis est natura, juxta illud *August. l. 4. contra Julian. c. 14. Ideo in pecoribus malum non est concupiscentia, quia non adversus spiritum concupiscit, sed eorum potius oblectat spiritum.* Itaque vis concupiscendi, quatenus privata fræno & moderamine justitiæ originalis ex prima origine debitæ, censetur in homine lapsa vitiosa, sicut & in illo vitiosus censetur & inordinatus concupiscentiæ motus propter rationem in eodem subjecto conjunctam, quæ illum moderari debuisset. His notatis

14. Docet hæc Sententia concupiscentiam generatim sumptam esse quodammodo materiale peccati originalis. Quod etiam plurimis in locis insinuat *Augustinus*, dum per concupiscentiæ peccatum originale explicat. Est namque ipsa effectus vitiosus, ac potissimus peccati Adæ, signumque infallibile peccati latentis in anima necdum renati: ideoque cenferi potest materialiter ad illud spectare, sicut actus externus aut effectus quandoque censetur nomine peccati: maxime quia per concupiscentiam censetur homo ad creaturam propensus & conversus; quod in quodlibet peccato materiale censetur. Ipsa tamen propriè non est peccatum, sed potius peccati pœna, uti est necessitas moriendi & alia incommoda: propter quod etiam manet in renatis, à quibus tamen tollitur, quidquid habet veram rationem peccati. Confirmatur: quia hoc naturæ vitium incurrimus, non nisi demerendo; ergo demeritum originale supponitur. Denique, etiamsi sine concupiscentia nasceremur, potuissimus esse infecti peccato originali, dummodo nasceremur privati justitiâ & sanctitate ob peccatum primi parentis.

Quamvis propriè loquendo hæc non sit peccatum, sed effectus seu pœna,

15. Nihilominus supposito quod propria peccati habitualis ratio non consistat in privatione gratiæ (quod probabilius esse supra docuimus) non videtur consequenter dici posse, quod propria & formalis ratio peccati originalis (quod est peccatum habituale) consistat in privatione justitiæ secundum se. Quin immo hæc videtur potius etiam esse pœna ejusdem peccati: ideo enim nascimur privati justitiâ, quia id fuimus demeriti peccando in A-

Herincx Sum. Theol. pars II.

damo, cujus voluntas, sicut erat futura voluntas omnium nostrum in custodienda & transfundenda, sic etiam in destruenda justitia. Quemadmodum quoque privatio gloriæ, seu debitum illâ carendi, potius censetur peccati effectus ac pœna, quam ipsum peccatum.

Quapropter hæc opinio (quæ valde diversimodè à diversis explicatur) difficultatem patitur. Nisi quis cum *Ruardo Tappero a. 2. contra Lutherum* sentire audeat, peccatum originale non esse propriè dictum peccatum, sed potius tamquam effectum sequi proprii nominis peccatum actuale Adami: & dici peccatum, quod est mors animæ, ut post *Concilium Arausicanum* loquitur *Trid. sess. 5. can. 2.* mors autem animæ est privatio justitiæ incurfa ob peccatum Adæ: quod planè quodam rem videtur intentum Conciliorum.

Si autem obijciatur *Trid. ibid. can. 5.* definire per baptismum tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet. Responderi fortè posset *Tridentinum* contra Hæreticos solum velle, quod nullum tale peccatum remaneat; non autem definire, quod propriè dictum & univocum peccatum antea fuerit, sed ei sufficere, quod admittatur subfuisse peccatum, quod est mors animæ, ut *Trid. sup. can. 2.* loquitur. Sed quidquid sit de hac sententia *Ruardi*, quæ variis multum quodam modum saltem loquendi displicet, videtur communis opinio aliter posse explicari, ut ferè coincadat cum subsequenti, dicendo peccatum originale esse voluntariam desertionem, sive privationem quatenus est à nobis, quæ quilibet nostrum se in Adamo privavit justitiâ originali debitâ ex lege Dei, qui mandaverat Adæ tamquam capiti totius naturæ justitiam in se etiam pro posteris conservare: sicut satis rectè peccatum dicitur voluntaria privatio rectitudinis debitæ ex lege, quæ moraliter & habitualiter manet, donec per infusionem gratiæ remittatur. Vel dicendo esse privationem justitiæ velut actualis, sive rectitudinis debitæ actioni, quæ censebatur nostra, & in qua peccavimus; quæ quidem privatio moraliter manens sit peccatum originale. Et ita *Herrera* intelligit *Scotum*, & alii explicant *D. Thomam* cæterosque antiquos Scholasticos.

Quinta denique Opinio probabilior est *Richardi, Soti, Cajetani*, quos citat & sequitur *Cavellus in Scolio d. 32. num. 7.* Poncius d. 18. num. 26. & plures Recentiores, præsertim è Societate Jesu. Hi censent peccatum originale esse ipsum peccatum Adæ, quatenus moraliter etiam fuit omnium nostrum, & in nobis moraliter manet ab origine, donec fuerit condonatum. A qua sententia fortè non differunt *Albertus Phigijs & Ambrosius Catharinus*, qui dixerunt peccatum originale esse ipsum peccatum Adæ, quatenus per extrinsecam denominationem imputatur posteris ad damnationem: quamvis Nonnulli horum opinionem censurent.

Probatur I. ex dictis contra præcedentem

P 3

sen-

16. *Ruardus censet originale non esse propriè dictum peccatum, sed hujus effectum, consistentem in privatione justitiæ.*

17. *Probabilius consistit in peccato Adæ, quatenus moraliter manens.*

sententiam. Secundò: quia omnes nos moraliter peccavimus in Adamo, quando ipse physice & realiter in paradiso transgressus est mandatum Dei, juxta illud *Augustini l. 1. de peccat. merit. & remiss. cap. 10. Aliud hoc unum* (scilicet peccatum originale) *in quo omnes peccaverunt, quando omnes ille unus homo fuerunt.* Hoc autem peccatum in singulis manet, donec per baptismum aut aliter à Deo condonetur: nec est peccatum actuale, ut patet: nequè etiam habituale ortum ex nostro peccato actuale, ut etiam patet: ergo est originale; adeoque frustra aliud quæritur.

Confirmatur I. exemplo & similitudine peccati habitualis, quod est ipsum actuale præteritum moraliter manens: ergo similiter peccatum originale (quod est habituale quoddam peccatum) est ipsum actuale præteritum Adami, quatenus moraliter fuit nostrum, & in nobis manet.

*Sic facile
salvantur
quæ de ori-
ginali fides
docet.*

Confirmatur II. Quia sic facile salvantur omnia, quæ de peccato originali fides docet: nam hoc modo originale non est unum tantum, sed moraliter multiplex, quatenus moraliter est commissum à singulis. Contrahitur etiam propagatione, non imitatione, & inest unicuique proprium: quia eo ipso quod quis nascitur, fit unus ex numero illorum, qui in Adam peccaverunt, & contrahit ex eo maculam moralem, manetquè peccator, & habitualiter à Deo aversus, ac odio & poenâ dignus, quousquè condonetur: sicut eò usquè prudenti judicio censetur quis maculatus, & peccator ratione peccati actualis & personalis.

Q U Æ S T I O III.

Quomodo Peccatum Originale traducatur?

19. **D**ICO I. Ratio cur homo contrahat originale peccatum, est, quod ex Adamo descendat per seminalem propagationem seu viâ communi generationis. Ex quo fit, ut anima ipso instanti conceptionis, seu quo unitur corpori in utero materno, contrahat originale peccatum; utpote eo ipso anima naturalis Adæ filii, qui in ipso tamquam capite totius generis humani transgressus est præceptum Dei ipsi datum tamquam sustinenti personam capitatis, in quo tota posteritas continebatur. Ita D. Thomas *quest. 81. a. 1. Scotus d. 32. num. 12. & alii communiter cum Anselmo l. de Conceptu Virgin. cap. 7. Colligitur quoquè ex Trid. sess. 6. c. 3. ubi ait: Sicut reverà homines, nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti, cum ea propagatione, per ipsum dum concipiuntur, propriâ injustitiam contrahant &c.*

20.

Hinc colligitur I. cum D. Thoma sup. a. 5. & aliis communiter contra quosdam (quibus favet Anselmus sup. cap. 9. sed satis ab aliis explicatur) solum Adam esse causam moralem transfusionis peccati in posteros; adeò ut si A-

damo non peccante peccasset Heva, posterius, non fuerint contracturi peccatum originale. *Sola Heva peccante non contractissent posterius peccatum originale.* Nam Scriptura solius peccati Adæ meminit, *ad Roman. 5. Per unum hominem mors &c. Per inobedientiam unius hominis &c.* scilicet Adami, ut intelligunt Patres, indicat contextus, & se ipsum explicat Apostolus 1. ad Cor. 15. dicens: *Sicut in Adam omnes moriuntur* (quod est poena peccati originalis) *ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Undè etiam Apostolus ipsum tamquam caput opponit Christo, qui ideo secundus Adam dicitur. Similiter Concilia *Milevitanum, Arausicanum & Trid. sess. 5. can. 2. definiunt, Adæ pravaricationem non sibi soli, sed etiam ejus propagini nocuisse, ac sanctitatem & justitiam nobis etiam perdidisse.* Eodem modo loquuntur Patres. Confirmatur: quia alioquin de Heva dici debuisset, quod per illam peccatum intraverit, quod in ea omnes peccaverint & moriantur; cum ipsa peccaverit ante virum, in qua proinde ex tunc fuisset mortui, sive peccato & morti obnoxii.

Nec obstat illud *Eccli. 25. A muliere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur.* Nam etsi non in illa, tamen per illam, ut per diabolum omnes morimur: quia prius peccando fuit Adæ occasio & irritamentum peccati. Idq; allegat Sapiens ad ostendendum, quàm sit viro prudenti cavendû à mulieribus.

Colligitur II. Si, Adamo non peccante, peccassent aliqui ex posteris, hos non fuisse infecturos suas proles. Ita Doctores communiter: quia non constat de aliquo Dei decreto, quo singuli fuerint constituti caput suorum in ordine ad conservandam vel amittendam justitiam, sicuti Adam totius posteritatis; ut rectè *Scotus sup. n. 17.* qui proinde malè citatur in oppositum. Quamquam (ut ibid. *Scotus*) id fieri potuisset posito simili decreto; quod certè fuisset valde odiosum, adeoque finè urgenti auctoritate (quæ nulla extat) non est asserendum.

Quòd autem hoc decretum sit necessarium, patet: quia, si Deus non statuisset Adamum caput posteritatis (quale potuisset constitui etiam alius à quo non procederemus) morale scilicet, in ordine ad transfundendam aut amittendam justitiam, non apparet ullâ ratione, cur ex natura rei ipso peccante omnes posterius censerentur peccare. Immo cur alioquin non pariter, immò potius censerentur proles peccare, peccantibus parentibus immediatis? Cur non similiter, peccante solâ Hevâ? Cur tantum contrahunt peccatum unicum, & non plura vel omnia? Cum tamen Scriptura, Concilia & Patres tantum meminerint unius delicti, unius hominis Adæ; non autem aliorum peccatorum, sive ipsius Adæ, sive proximorum parentum. Specialiter autem Apostolus *ad Rom. 5. ait: judicium ex uno in condemnationem: gratia ex multis delictis in justificationem.* Quæ antithesis manifestè ostendit unicum Adæ delictum esse causam condemnationis omnium. Et *Trid. sess. 5. can. 3. definit, hoc Adæ peccatum origine*

Sola propagatio seminalis est velut canalus per quem in posteros originale peccatum derivatur.

21. Ut nec ceteri suos respectivè posterius infectissent.

22.

Ad transfusionem peccati Adæ prærequiritur peccatum seu potius decretum divinum.

origine unum esse. Similiter quoque B. August. Enchir. c. 43. & 44. unum tantummodò in parvulis agnoscit originale peccatum, addens c. 44. numerum pluralem poni pro singulari, quando dicimus in peccatorum remissionem parvulos baptizari. Quàmvis c. 46. videri posset inclinari in hoc, quòd etiam obligentur parvuli suorum, de quibus ipsi nati sunt, parentum peccatis. Sed vel ibi solùm disputat, & nil assertivè statuit, saltem de reatu culpæ: vel loquitur de reatu poenæ; sicut loquitur Scriptura Exodi 20. (quam allegat) de visitatione iniquitatis Patrum in filios. Alioquin si de peccatis ipsis id assereret probabile, sanè nunc idem haud probabile centeri posset.

23. Petes, An decretum divinum, quo Adam fuit constitutus caput posterorum, fuerit de necessitate ipsi intimatum? Resp. id quidem non fuisse necessarium absolute loquendo: cum non fuerit strictum pactum, in quo acceptatio Adæ intervenire debuerit, potueritque Deus consensum etiam renuentis supplere aut non exigere. De facto tamen ordinatio ista divina simul cum ipso mandato (cujus utique sensum & energiam cognovit) Gen. 2. ei intimata fuit. Quod planè congruentius erat, & supponi videtur à Sacris Doctoribus, gravitatem peccati Adæ ex damno posteritati desumptam valdè exaggerantibus; ad quod utique requirebatur notitia eventus, atque adeò præsuppositæ divinæ ordinationis: cum eventus omnino incognitus non augeat peccati malitiam.

24. Nota tamen Nonnullos necessitatem hujusmodi decreti negasse, propagationem peccati originalis refundentes in naturam feminis per peccatum Adæ corrupti; ex quo nascatur corruptus fœtus in corpore, & inde consequenter in anima. Corruptio autem ista videtur ab illis referri in libidinem, cum qua proles à parentibus generatur: ita ut libido in propagatione sit tota ratio, cur traducatur peccatum originale; idque ex natura rei sinè aliquo pacto aut decreto Dei. Sicut parentes leprosi aut morbi naturali generant proles similiter affectas. Undè August. l. 1. oper. Imperf. n. 177. utitur exemplo podagræ, quam quis sibi intemperantiâ facit, & transmittit in filios.

Sed hæc doctrina nullatenus est probanda: semen enim non est corruptum per peccatum. Et quamquam decisioni illius in generatione misceatur post peccatum ardor libidinis (quæ antea erat per originalem justitiam ligata & moderata) ea tamen non corrumpit semen. Et quamvis corrumpere, ideoque connaturaliter sequeretur quædam corruptio fœtus quòd corpus: quomodo tamen quòd animam, & ex natura rei, ac seclusâ ordinatione Dei? Deinde etsi in carnali commixtione abesset ardor libidinis, equidem proles genita posset contrahere originale peccatum. Sicut etiam Adam potuisset posteritatem peccato inficere, etsi ablata per suum peccatum gratiâ non fuisset subjectus fomiti concupiscentiæ: è contrâ si

fuiſſet conditus in statu puræ naturæ, habuisset in generatione proles libidinem, & tamen proles non habuisset peccatum. Igitur intemperantia seu ardor libidinis non potest præcisè esse causa transfusionis peccati. Quare dum interdum Sancti, præsertim Augustinus, eam referre videntur in libidinem generantium, solùm volunt illam esse signum & effectum originalis peccati in ipsis generantibus, & consequenter esse signum ejusdem in prole genita; eò quòd in statu innocentie abfuiſſet inordinatio libidinis juxta D. Thom. 1. parte q. 98. art. 2. ad 4. conformiter ad Augustinum, qui l. 1. Op. imperf. num. 70. ait; Remanet igitur, ut si libido ibi, in paradiso, esset, ita esset subdita voluntati, ut rectam quietamque mentem, nec ad delictum traheret, nec ad praelium provocaret, & spiritum obedientem Deo ac fruentem Deo, nec peccare, nec pugnare compelleret. Et l. 2. n. 42. Pudenda enim libido, nisi aut peccato exorta, aut peccato vitiata non esset, pudenda non esset; & aut nulla esset omnino, & sinè illa ita servirent genitalia membra gignentibus, ut manus serviunt operantibus, aut ita esset subsequens voluntatem, ut numquam posset sollicitare nolentem: qualem nunc eam non esse, castitas docet, quæ tales motus ejus expugnat &c. Et l. 5. n. 17. Aut illa, libido, si esset, cum opus esset, assurgeret, tranquillissimum nutum subsequens voluntatis, nec opprimens cogitationem turbulento impetu voluptatis.

Colligitur III. Peccatum Adæ, quo nos sumus constituti peccatores, fuisse transgressionem divini mandati in paradiso juxta Trid. sess. 5. can. 1. dum videlicet gustavit fructum ligni scientiæ boni & mali. Nam injustitia in posteris oritur ex illo Adæ peccato, per quod incurrit mortem, ut patet ad Rom. 5. mors autem est secuta ex prævaricatione præfati mandati, ut patet Gen. 2. Quare Scriptura, Concilia, ac Patres urgent specialiter inobedientiam ac prævaricationem Adæ, indubiè respiciendo ad præceptum Gen. 2.

Dubitant autem Nonnulli an sic Adam per inobedientiam amiserit sibi & nobis justitiam, ut etiam per quodvis aliud primum peccatum, quo amississet justitiam sibi, eandem fuisset amissurus nobis, v. g. si peccasset peccato odii. Sed longè verius est, quòd non: quia non constat Adamum esse eatenus constitutum caput posteritatis, nisi quòd præceptum Gen. 2. uti nec fuit constitutus quòd alia peccata subsequencia: tam grave autem posterorum onus non debet asseri sinè urgentissimo fundamento. An verò transfudisset in nos injustitiam, si solâ voluntate internâ transgressus fuisset divinum præceptum, pendet à Dei voluntate; quæ cum in Scriptura non satis declaratur, juxta regulas naturæ & juris, videtur in re odiosa & obscura favorabilius & minimum esse conjecturandum. Prout fit, dicendo illud, In quocumque die comederis, morte morieris, intelligi de comestione exterius consummatâ. Et consonat August. sup. n. 71. referens Ambrosium. Præcessit mala voluntas, quâ serpenti sub-

Explicatur
S. Augustinus.

25.
Peccatum
in posteros
transfutum
fuit prævaricatione
mâa
dati Gen. 2.

De ullius
alterius peccati.
esto primum,
transfusionem
nil
constat fuisse
se decretum

An debuerit
esse operâ
consummatum.

dolo crederetur. & secuta est mala concupiscentia, quâ cibo inhiaretur illicito &c. Et tamen si anima utiquè voluntate correctâ hanc appetentiam corporis refranasset, in ipso, ut ait (supple Ambrosius l. 7. in Lucam c. 7.) exortu extincta esset origo peccati: sed quoniam non represso appetitu illiciti cibi, ad peccati consummationem perventum est, non extincta est origo peccati, sed etiam manavit in posteros. Ex quibus verbis etiam cõfirmatur dicta de necessitate decreti divini.

26. Colligitur IV. Christum Dominum non fuisse ohnoxium originali peccato: quia non est filius Adæ descendens ab eo per viam ordinariæ generationis; sed est conceptus de Spiritu sancto ex Maria Virgine.

Cetero etiam De cætero filii etiam Fidelium nascuntur peccato originali infecti; utpote filii naturales Adæ. Idem patet ex generali locutione Apostoli ad Rom. 5. ac ex generali necessitate baptismi, quam etiam quodam filios Fidelium ex Traditione contra Pelagianos urget August. l. 6. contra Julian. c. 2. Idemquè definit Trid. sup. can. 4. Undè David Psal. 50. & Apostolus ad Ephes. 2. id ipsum de se testantur, qui tamen erant filii fidelium. De privilegio speciali Deiparæ Virginis agetur *quæst. seq.*

27. Petes I. Quid si filii aliqui fuissent geniti ab Adamo antequàm peccasset? Resp. Non videri fuisse incursum peccatum originale: incongruum enim esset, quod iustitiam sibi jam infusam perderent absquè culpa propria. Nec dependebant ab Adamo in donis gratiæ, nisi quatenus dependebant in esse. Undè August. in Psal. 84. ait: *Ea peccata parentum non pertinent ad filios, quæ faciunt parentes jam natis filiis.* Itaque pactum fuit initum cum Adamo ejusquè posteritate, quatenus adhuc in lumbis illius continebatur. Quare idem esset (etsi Varii contradicant) de filiis horum filiorum; utpote non contentis virtualiter in lumbis Adæ tempore peccati: parentes enim jam tunc fuissent extra Adamum.

Indubie neque is, qui miraculosè formaretur ex costa vel carne filii Adæ. Petes II. An qui miraculosè formaretur ex carne aut costa alicujus è posteris Adæ contraheret peccatum originale? Resp. Neg. Est certum apud omnes: quia talis non esset filius Adæ, utpote non ab eo ejusvè posteris genitus. Deinde non esset propagatus viâ ordinariâ generationis, scilicet virtute seminali; uti nequè Christus. At juxta Trid. sess. 6. c. 3. *Reverà homines, nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti: cum ea propagatione per ipsum dum concipiuntur, propriam injustitiam contrahant.*

28. Colligitur V. Peccatum originale (quod cuiquè inest proprium, juxta Trid. sess. 5. can. 3. quatenus singuli contrahunt propriam maculam in se ipsis dum concipiuntur) esse in singulis æquale: nam est origine unicum, idemquè est in omnibus peccandi fundamentum, & eadem obligatio. Undè omnes æqualiter sunt privati iustitiâ, & peccatum Adæ omnes æquè respicit.

In equali Nec obstat dispar in diversis inclinatio con-

cupiscentiæ: nam ea non oritur ex inæqualitate peccati originalis, sed ex diversitate complexionum, ob quam vires animæ in uno quàm in aliis sunt fortiores; adeoque fortius tendunt in motum suum proprium, soluto iustitiæ originalis vinculo, quo continebantur.

Non obstat etiam, quod aliqui parvuli præ aliis in tenella ætate variis affligantur doloribus: nam hæc pœnalitates consequuntur immediatè naturam, per accidens autem & indirectè peccatum originale; Deus enim iustissimè derelinquit in miseris, ex naturæ defectu juxta varias cursûs naturalis occasiones obvenientibus, eos, qui ipsum dereliquerunt: quamvis & hîc subinde possit concurrere, quod Deus in prolibus puniat aliqua peccata parentum, respectu quorum hæc mala sunt propriè dictæ pœnæ. Quâ ratione verificari potest, quod August. l. 4. op. perf. contra Julian. 132. sentire videtur de originali, quod parentum immediatorum differentia faciat, ut, *posteris majus minusvè sit noxium: sicut enim (inquit) quidam parentes aggravant originale, ita quidam relevant.* Quod postremum pariter legitur apud Prosperum Sententiâ 306. citatâ in margine.

Solum restat una difficultas contra id, quod hâc quæstione diximus peccatum scilicet originale propagari, & contrahi generatione: inde enim sequi videtur, quod malum sit vacare generationi, veluti causæ peccati; & per consequens quod malum sit conjugium. Huic difficultati Respondet Augustinus duobus libris de Nuptiis & Concupisc. Summa est, non provenire per se ex conjugio aut generatione, quod proles cum peccato nascatur, sed tantum per accidens; eò quod accadat naturæ, quæ per conjugium propagatur, quod sit in Adamo corrupta. Cujus quidem corruptionis causa est Adami prævaricatio, non autem viri & sceminæ conjunctio, quæ etiam in statu innocentiae fuisset, & bonum Universo necessarium respicit, non relinquendum ob defectum proli aliundè adhærentem.

Undè etiam colligitur maculam originalem peccati, quàm animæ trahunt eo ipso, quod creantur & incorporantur corporibus, cum quibus constituunt filium Adæ, non posse Deo sive Causæ primæ adscribi, quæ creaturam suam bonam, præsertim non nisi à se factibilem, rectè & laudabiliter creet, etsi malitiâ alienâ inficiatur: optimè sciens & potens malis bene uti; Malis (inquam cum August. Epist. 106. *dumtaxat non conditione divinâ, sed vitiatâ voluntatis iniquitate naturâ.* In qua (ut ait infra) & animam & corpus Dei bonitas operata est, & quidquid habet ipsa natura, præter vitium, quod eidem inflixit superbientis voluntatis audacia. Prout etiam Deo indignum non est dare animas adulterinis conceptibus, quem de nostris quoquè peccatis multa bona facere est compertum. Quod elegantissimâ similitudine declaravit Hieronymus, referente Augustino Ep. 28. *dicens, Non esse vitium sementis in tritico,* quod

29. Vacare generationi non fit illicitum ex hoc quod proles inficiatur peccato.

Prout etiam Deus rectè animam infundit.

quod furto dicitur esse sublatum, sed in eo, qui frumenta furatus est, nec idcirco terram non debuisse gremio suo semina confovere, quia sator immunda ea projecit manu.

QUÆSTIO IV.

An B. Virgo Deipara contraxerit Originale Peccatum?

§. I.

Proponitur status Quæstionis, & mens Ss. Thomæ ac Bonaventuræ.

30.
Dinturna
est contro-
versia de
Immacula-
ta Concep-
tione Dei-
para.

Pro ea stat
Alensis.

D. Bona-
ventura.

PRO indubitato quidem habet Ecclesia, quod B. Virgo sit sanctificata in utero, adeoque nata sine macula peccati, teste D. Bonav. 3. d. 3. p. 1. art. 1. q. 3. in corp. & aliis communiter. Sed gravis & diuturna fuit controversia in Ecclesia Dei, an fuerit B. Virgo sanctificata primo instanti animationis seu infusionis animæ in corpus; adeoque sit sanctè concepta, seu in utero nata absque macula peccati originalis. Et quidem plures antiquiores Doctores, præsertim Parisiis docentes opinati fuerunt Deiparam fuisse in originali conceptam. Inter quos etiam refertur Alexander Alensis 3. p. q. 9. membro 2. ubi tamen propriè hanc controversiam non tractat. Et quidquid in Summa senserit, postea tamen Librum specialem pro Immaculata Conceptione edidit, ut ex probatissimis Auctoribus refert Hugo Cavellus in Rosario B. Mariæ Saculo 13. ad calcem lib. 3. Sentent. Scoti.

Refertur etiam S. Bonav. sup. q. 2. ubi timidè quidem docuit conceptionem maculatam seu in eam propendit: postea tamen Serm. 2. de B. Virgine clarissimè & eruditissimè Immaculatam Conceptionem adstruxit dicens: Domina nostra fuit plena gratiâ præveniente in sua sanctificatione, gratiâ scilicet præservativâ contra fæditatem originalis culpæ, quam contraxisset ex corruptione naturæ, nisi speciali gratiâ præventa, præservataquè fuisset. Solus enim Filius Virginis fuit ab originali culpa immunis, & ipsa mater ejus Virgo. Credendum est enim, quod novo sanctificationis genere in ejus conceptionis primordio Spiritus sanctus eam à peccato originali (non quod infuit, sed quod infuisset) redemit, atquè singulari gratiâ præservavit. Et Serm. 1. inter varia inquit: Domina nostra tota fuit purissima, omni carens penitus maculâ, tam in corpore, quam in anima, &c.

Nequè est ulla ratio solida dubitandi (quidquid in nota marginali secus opinetur Angelus Rocca) quin doctor Seraphicus sit Auctor istorum Sermorum. Qui rursus eandem doctrinam expressè tradit in Opere Contemplationis Feriâ 2. Flore 5. Jesus promotor providus materna dignitatis..... Attende Mariæ mirabilem conceptionem, absquè iniquatione. Patet autem ex contextu ipsum loqui de Conceptione passiva Deiparæ. Et in Psalterio Minori B. Virginis

ait: Ave Virgo recti cordis, nec ullius umquam sordis inquinata fæditate dono Proles illibata. Quam dein vocat rugâ carentem & absquè nevo. Clarissimè eandem doctrinam tradit in quodam Sermone de Annuntiatione, apud P. Alva in Militia Immaculata Conceptionis Litt. B.

Mens D. Thomæ paulò uberiùs indaganda; 31.
eò quod multi Thomista, etiam hoc tempore, Ipse quoque
pro comperto habeant ipsum absolutè stare à D. Thomas
parte Immaculata Conceptioni adversa: qui variis locis:
non videntur hac in parte satis laborare pro quidquid
gloria sui Magistri, quem utiquè in veram ac plures Tho-
hodie Ecclesiasticam sententiam omni modo mista re-
trahere deberent. Qui alioquin fateri cogun- clament.
tur Doctrinam Angelici Præceptoris tot Ec-
clesiæ Catholicæ præconiis celebrem in ma-
teria tam solemnè Cathedris, Scholis, Scrip-
tis, Colloquiis, Ecclesiæ ejusdem gravissimis
decretis proscriptionem. Itaque S. Doctor aper-
tissimè Immaculatam Conceptionem adstruit
1. d. 44. ar. 3. ubi ex professo inquirens, an
potuerit Deus humanitatem Christi facere
meliorem, quam sit; arguit quod non, ex eo
quod nec B. Virgine possit melius aliquid fa-
cere, ob dictum Anselmi: Decuit ut eâ puritate
niteret, quâ major sub Deo nequit intelligi. Quod
ita solvit: ad 3. dicendum, quod puritas intendi-
tur per recessum à contrario; & ideo potest ali-
quid creatum inveniri quo nihil purius esse potest
in rebus creatis, si nullâ contagione peccati inqui-
natum sit: & talis fuit puritas B. Virginis, quæ
à peccato originali & actuali immunis fuit: fuit
tamen sub Deo, in quantum erat in ea potentia ad
peccandum: sed bonitas intenditur per accessum ad
terminum, quod in infinitum distat, scilicet sum-
mum bonum. Undè quolibet finito bono potest ali-
quid melius fieri. Consimilia habet d. 17. q. 2.
art. 4. ad 3. & ad illud quod objicitur. Et
Opusc. 61. Gradu 10. amoris postquam dixisset,
Deum fecisse Angelos speculum clarum,
clarissimum, immaculatum, incoinquinatum,
incontaminatum, subdit: Fecit ergo summus ar-
tífex..... speculum unum clarissimo clarius, Se-
raphim tersius & purius, & tanta puritatis, ut
purius intelligi non posset, nisi Deus esset, perso-
nam scilicet gloriosissima Virginis &c.

Præterea Lect. 6. in cap. 3. ad Gal. ait: Virum
de mille unum reperi scilicet Christum, qui esset
sine omni peccato; mulierem autem ex omnibus non
inveni, quæ à peccato omnino immunis esset, ad
minus originali vel veniali. Excipitur purissima
& omni laude dignissima Virgo Maria. Sic pro-
priis oculis legi in Exemplari edito Parisiis
an. 1529. asservato in Bibliotheca nostra Die-
tensi, & altero edito item Parisiis an. 1552.
asservato in Bibliotheca PP. Societatis Lova-
nii. Sic itidem legi in exemplaribus Editionis
Parisiensis anni 1532. Et Venetæ anni 1555.
& quæ sequuntur annum 1590. testatur Euse-
bius Niremburgius in Exceptionibus Concilii Tri-
dentini pro omnimoda puritate Deiparæ Virginis
expensis c. 25. Refert etiam Niremburgius sup.
Romæ in Bibliotheca Cardinalis Sforza ann.
1625. visum Exemplar perantiquum D. Thomæ
in

in Epistolas Pauli, & in eo ad illud Rom. 5. In quo omnes peccaverunt, hunc Commentarium: Unâ exceptâ Beatâ Virgine, qua nullam contraxit maculam originalis peccati. Additq; mox fuisse ostensum Cardinali de Trejo, & per hunc ipsi Urbano VIII.

Deniquè à Catharino, Canisio, Salmerone & multis aliis fide dignissimis referuntur ex Opuscul. 8. de Exposit. Salut. angelica hæc verba: Maria purissima fuit quantum ad culpam, quia nec originale, nec mortale, nec veniale peccatum incurrit. Quæ etsi in modernis editionibus non legantur, adeò tamen authentica sunt, ut nè ipse quidem Cardinalis Joannes de Turrecremata Dominicanus (testibus Catherino Dominico & Salmerone) ea fuerit ausus negare. Hodie tamen adhuc manserunt hæc verba: Excedit Angelos quantum ad puritatem; quod utique verum non esset, si subjacuisse peccato originali.

32. Loca apparenter contraria commode explicari possunt.

Immo debent, nè ratio D. Thomæ sit frivola & falsa.

Loca D. Thomæ in speciem contraria commode explicari possunt de debito quantum est ex vi & modo conceptionis, non autem de ipsa macula actu contracta: seu quòd loquatur de incurso culpæ, quantum est ex parte naturæ seu juris communis; non autem de facto, quòd ad personam Deiparæ, vi specialis privilegii. Immo sic explicari necessariò debent: aliàs enim ratio (quam ferè unicam semper allegat D. Thomas) frivola, immo falsissima esset; nempe, quòd si quis præter Christum fuisset immunis à peccato originali, non indigeret redemptione factâ per Christum, qui proinde non foret omnium redemptor. Vera enim, immo perfectissima redemptio, scilicet præservativa, consistit sinè actuali maculæ contractione: prout etiam fatetur Cajetanus in Commentario ad 1.2. q.81. art.3. Et ad 3. part. q.27. art.2. quæ sunt præcipua loca, in quibus D. Thomas videri posset contrarius piæ Doctrinæ. Et ante Cajetanum id optimè expressit D. Bonavent. loco cit. num.30. Immo illud idem agnovit ipse D. Thom.4. d.43. art.4. q.1. ad 3. dicens: Oportet ponere, quòd quilibet personaliter redemptione Christi indigeat.... liberari autem à malo, vel à debito absolvi non potest, nisi qui debitum incurrit vel in malum dejectus fuit: & ita non possent omnes fructum dominicæ redemptionis in seipsis percipere, nisi omnes debitores nascerentur &c. Idem illud Ps.29. Eduxisti ab inferno animam meam, salvasti me &c. exponit de imminentibus periculis, à quibus David est præservatus. In ipsa deniquè Scriptura passim dicitur quis liberari, non solum à malo cui jam subjacet, sed etiam ab imminente, ut Tob.4. Proverb.11. Et Psal.90. dicitur: Ipse liberavit me de laqueo venantium, id est, protexit à laqueo, ut ex contextu constat. Nam (ut rectè August. Epist.99. circa init.) etiam solvi possunt laquei venantium nè teneant, non quia tenuerunt.

33. Præterea S. Thomas 1.2. quest.81. art.3. in corp. dicit, quòd secundum fidem catholicam firmiter est tenendum, quòd omnes homines præter solum Christum ex Adam derivati, peccatum originale ex Adam contrahunt. Et 4. dist.43. art.4.

q.1. ad 3. ait: Est erroneum dicere, quòd aliquis concipiatur sinè peccato originali præter Christum. Quæ dicta nisi explicentur modo præmisso aut simili, forent erronea: nam Doctrinam de immaculata Deiparæ Conceptione taxare tamquam hæreticam vel erroneam, non modò verum est, sed etiam à Xisto IV. Extrav. Grave nimis, de Reliq. & Ven. Sanct. damnatur tamquam falsum & erroneum, & à veritate penitus alienum. Undè sapienter admodum in editione, quam molitus est Paulus Boudot nuper Episcopus Atrebatensis, insertum est Conclusioni præambulæ corpori articuli tertii citati: Saltem in potentia (propter Beatâ Virgine) si non omnes actu.

Postremò, etsi pateret S. Thomam constantem fuisse in asserenda Conceptione maculata, id saltem indubitatum esse debet (quidquid frivolum & infundatum id esse clamat Bertrandus Loth Dominicanus Tract.15. Theologia Belgica art.2.) ipsum, si modò viveret, contrarium edoctrum; prout generaliter de omnibus Antiquis piæ Doctrinæ contrariis indubitanter affirmavit S. Ludovicus Bertrandus Ord. Prædic. apud Vincent Justin. Ord. Prædicat. in addit. ad vitam ejusdem cap. ult. Et meritò: viderent enim Ecclesiam (cujus consuetudo, in omnibus semper æmulanda, maximam habet auctoritatē, præferendam etiam auctoritati August. Hieronymi vel cujuscumque Doctoris juxta D. Thomam 2.2. q.10. art.12. in corp.) appellare, colere, adeoque sentire immaculatam seu sanctam Conceptionem, & ad appellandum, colendum, adeoque sentiendum omnes Fideles excitare, etiam propositis indulgentiis. Viderent contrariam sententiam à quovis pio fidei quasi desertam, per ipsa Sedis Apostolicæ decreta è scholis eliminatam, immo etiam privatim asseri interdictam. Negare utique, semetipsum non posset Doctor Angelicus, qui sicut ex cultu Nativitatis intulit sanctitatem, eò quòd non celebretur festum in Ecclesia nisi pro aliquo Sancto; sic & inferret Conceptionis sanctitatem, quam modò Ecclesia eodem cultu & officio tamquam sanctam celebrat, & celebrari mandat.

§. II.

Proponuntur Decreta Ecclesiæ de hac questione.

Quantum ad Decreta Ecclesiæ præsentem materiam concernentia attinet, in primis Xistus IV. Extrav. Grave nimis, de Reliq. & Vener. Sanct. tulit excommunicationem Papæ reservatam in eos, qui alterutram sententiam notare præsumerent tamquam hæreticam, aut assertores damnare peccati mortalis, aut dicere quòd peccent celebrantes officium Conceptionis, vel audientes conciones eorum, qui affirmant B. Virginem esse conceptam sinè peccato. Quam constitutionem confirmat Tridentina Synodus sess.5. de Peccato originali in fine, & Pius V. in Bulla, Super specula, in qua insuper

34. Id saltem indubitatum, virum Anglicum, si viveret, fore hujus privilegii Virginei fortissimum defensorem.

34. Quid circa hanc materiam decreverit Xistus IV.

Concilium Tridentinum. Pius V.

super sub gravissimis poenis hic Pontifex prohibet, nè ullus in popularibus concionibus, vel ubicumquè promiscua virorum & mulierum multitudo convenire solet, de hujus Controversiae alterutra parte disputare rationibus, vel auctoritate Doctorum, asserendo propriam sententiam & contrariam refellendo aut impugnando, vel de hac quaestione cujusvis pietatis aut necessitatis prae-textu vulgari sermone scribere vel dictare praesumat. Ubi subintelligit eandem clausulam, *contrariam refellendo aut impugnando sententiam*. Alioquin simpliciter persuadere hanc veritatem, etiam scribendo linguâ vulgari non fuit prohibitum.

Paulus V. Insuper **Paulus V.** anno 1617. die 31. augusti considerans quòd OCCASIONE ASSERTIONIS AFFIRMATIVAE, scilicet quòd B. Virgo fuerit concepta cum peccato, orirentur in populo Christiano, signanter in Hispania, gravia scandala & dissensiones, eandem sententiam sub iisdem poenis interdixit publicis concionibus, lectionibus, conclusionibus & aliis quibuscumquè actibus publicis; volens tamen sub iisdem poenis, quòd piam sententiam in praedictis publicis actibus asserentes aliam opinionem non impugnent, nec de ea aliquo modo agant seu tractent. Quamvis idcirco (ut docet consuetudo optima legum interpres, litterae & fini consona) non sit illicitum in libris argumentis alterius opinionis tacite praesertim occurrere, sive illa proponere ut solvantur: hoc enim non est in actibus publicis impugnare sententiam contrariam aut de ea agere; sed potius extra similes actus agere de sententia pia, ut ejusdem veritas contrariis argumentis solutis clarius elucescat.

Et Gregorius XV. Postea **Gregorius XV.** anno 1622. die 24. Maii, confirmans Constitutiones Praedecessorum suorum, Ex eisdem causis evitandi scandala atquè discordias in populo Christiano, quae par ratione oriri possunt, & ut accepit, in aliquibus regionibus jam orta sunt ex sermonibus privatis OCCASIONE ASSERTIONIS AFFIRMATIVAE extendit decretum Pauli V. etiam ad colloquia & scripta privata, mandans omnibus & singulis, nè etiâ in sermonibus & scriptis privatis audeant asserere, quòd eadem Beatissima Virgo fuerit concepta cum peccato originali, nec de hac opinione affirmativa aliquo modo agere aut tractare. Exceptis tamen quibus à S. Sede apostolica fuerit super hoc specialiter indultum, idquè sub interminatione poenarum in constitutionibus Praedecessorum suorum contentarum. Porro idem Pontifex eodem anno die 28. Julii indulsit Fratribus Praedicatoribus, ut in privatis colloquiis inter se dumtaxat possint de opinione affirmativa differere & tractare. An autem etiam ibi concedatur iisdem opinionem affirmativam asserere privatim inter se, ex verbis istis non satis probatur: cum aliud sit differere & tractare, aliud asserere. De quo quidquid sit, videtur modò saltem omnino illicitum ex Bulla **Alexandri VII.** mox recensenda, in qua omnis excogitabilis modus revocandi piam

sententiam in disputationem, aut contra eam tractandi aut asserendi, omnibus etiam cujusvis instituti Regularibus gravissimè interdictur, non obstantibus quibuscvis indultis, quibuscvis personis quomodolibet concessis, etsi ipsorum de verbo ad verbum mentio habenda, aut alia exquisita forma observanda foret.

Declarant praeterea **Paulus V.** & **Gregorius XV.** se per suas Constitutiones nolle praedictum inferre opinioni affirmativae, praeterquam quoad supra disposita. Quae ipsa grave praedictum continent; ut ea oculo imperturbato inspicienti patet.

Quae cum ita sint, iudicio Ecclesiae relinquo inauditam temeritatè illorum, qui etiam publicè effutire non verentur (prout partim ipse audivi, partim ex aliis intellexi) Ecclesiam eis tamquam sapientioribus imponere silentium, sicut, dum pueri litigant, pater sapientiori dicit: *Taceas tu.*

Nuper verò circumferebatur aliquod Decretum Congregationis S. R. & universalis Inquisitionis habitae in Conventu Fratrum Praedicatorum dicto S. Mariae super Minervam feriâ 4. die 20. Januarii Anno 1644. quòd quando agitur de tribuendo titulo Immaculatae Conceptioni B. Virginis, nullo modo permittatur, sed solum dicatur Conceptio immaculatae Virginis.

Sed praeter hoc quòd solum foret circa quaestionem de voce, nec tangat rem Immaculatae Conceptionis, haecenus non fuit exhibitum aliquod authenticum, cui fides habenda sit intra sive extra iudicium, cum subscriptione scilicet Cardinalis Praefecti & Secretarii S. Congregationis, necnon solito sigillo; prout exigitur ex Decreto **Urbani VIII.** edito 1632. die 11. Augusti. Undè **Alexander VII.** postmodum mandavit Magistro S. Palatii, nè hujus tituli praetextu ullam deinceps difficultatem faceretur; qui proinde mox approbare cepit impressa, quorum titulus Immaculata Conceptio.

Idem denique **Alexander VII.** anno 1661. die 10. Decembris edidit gravissimum decretum, quod incipit: *Sollicitudo omnium Ecclesiarum.* In eo praemittit, quod *vetus est Christi fidelium erga Beatissimam Matrem Virginem Mariam pietas, sentientium ejus animam in primo instanti creationis atque infusionis in corpus fuisse specialem Dei gratia et privilegio intuitu meritorum Jesu Christi ejus Filii, humani generis Redemptoris, a macula peccati originalis praeservatam et immunem, atque in hoc sensu ejus Conceptionis festivitatem solemniter colentium aucta & propagata fuit pietas hac & cultus, pet favores varios summorum Pontificum, ita ut accedentibus quoque plerisque celebrioribus Academiis ad hanc sententiam, jam fere omnes Catholici eam complectantur.* Dumquè non obstantibus Constitutionibus Pauli V. & Gregorii XV. pergunt aliqui contraria illius opinionis assertores praefatam sententiam aut impugnare aut vellicare.

derogatum per Alexandrum VII.

36.

An vel quid sit decretum circa titulum Immaculatae Conceptionis.

37.

Alexander VII. innovans decreta praedecessorum suorum fa-ventissimas declarationes addit.

Quid indulsit Dominicanis.

An huic indulto sit

licare: & favorem à Romanis Pontificibus cultui & festo secundum illam præstitum ita interpretari, ut frustrentur; immo Ecclesiam Romanam huic sententia & cultui juxta illam B. Virginis exhibito favere negant, pios Christi Fideles è sua quasi pacifica possessione deturbare conando, unde offensiones, scandala & jurgia perdurant adhuc, & ex occasione eorumdem adversantium, majora his incommoda in posterum prudenter & merito timentur.

38. Nos (inquit) considerantes, quod S. R. Ecclesia de intemerata semperque Virginis Mariæ Conceptione festum solemniter celebrat, & speciale ac proprium super hoc Officium, olim ordinavit juxta piam, laudabilem & devotam institutionem, quæ à Sixto IV. prædecessore nostro tunc emanavit; volentesque laudabili huic pietati & devotioni ET FESTO AC CULTUI SECUNDUM ILLAM EXHIBITO IN ECCLESIA ROMANA POST IPSIUS CULTUS INSTITUTIONEM NUMQUAM IMMUTATO, Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum exemplo favere, nec non tueri pietatem & devotionem hanc colendi & celebrandi Beatissimam Virginem, præveniente scilicet Spiritus sancti gratiâ à peccato originali præservatam, ET CONSTITUTIONES ET DECRETA à Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, & præcipue à Sixto IV. Paulo V. & Gregorio XV. EDITA IN FAVOREM SENTENTIÆ ASSERENTIS ANIMAM B. Mariæ Virginis IN SUI CREATIONE ET IN CORPUS INFUSIONE, SPIRITUS SANCTI GRATIA DONATAM, ET A PECCATO ORIGINALI PRÆSERVATAM FUISSE, NEC NON ET IN FAVOREM FESTI ET CULTUS CONCEPTIONIS EJUSDEM VIRGINIS DEIPARÆ SECUNDUM PIAM ISTAM SENTENTIAM, UT PRÆFERTUR EXHIBITI, INNOVAMUS, & sub censuris & pœnis in eisdem Constitutionibus contentis observari mandamus.

39. Insuper, qui præfatas Constitutiones & Decreta ita pergent interpretari, ut favorem per illas dicta sententia & festo seu cultui secundum illam exhibito frustrentur, vel qui hanc eandem sententiam, festum seu cultum in disputationem revocare, aut contra ea quoquo modo directe vel indirecte, aut sub quovis prætextu, etiam definibilitatis ejus examinanda, sive sacram Scripturam aut sanctos Patres sive Doctores glossandi vel interpretandi, denique alio quovis prætextu seu occasione, scripto, seu voce, loqui, concionari, tractare, disputare contra ea quidquam determinando aut asserendo, vel argumenta contra ea asserendo & insoluta relinquendo, aut alio quovis exorbitabili modo differendo ausi fuerint, præter pœnas & censuras in Constitutionibus Sixti IV. contentas, etiam concionandi, publice legendi seu docendi & interpretandi facultate, ac voce activâ & passivâ in quibuscumque electionibus eo ipso absque alia declaratione privatos esse volumus, nec non ad concionandum, publice legendum, docendum & interpretandum perpetuâ inhabilitatis pœnas ipso facto incurrere absque alia declaratione. Quorum pœnarum absolutionem, seu dispensationem

nem in iis, sibi sive Romano Pontifici reservat & subdit:

Ac Libros, in quibus præfata sententia, festum seu cultus secundum illam in dubium revocatur, aut contra ea quomodocumque, ut supra, aliquid scribitur aut legitur, seu locutiones, conciones, tractatus & disputationes contra eadem continentur, post Pauli V. supra laudatum decretum edita aut in posterum quomodolibet edenda, prohibemus sub pœnis & censuris in Indice Librorum prohibitorum contentis, & ipso facto absque alia declaratione pro expresse prohibitis haberi volumus & mandamus.

Denique sub pœnis contentis in decreto præfati atque in decretis Prædecessorum cavet, nè quis contrariam opinionem hæresis aut impietatis condemnare audeat, neque illam tenentes hæresis crimen aut mortale peccatum incurrere asserat: cum (ut inquit) à Romana Ecclesia & ab apostolica sede nondum fuerit hoc decisum, prout nos nunc minime decidere volumus aut intendimus. Cum quo tamen recte stat, quod doctrina modò communis Ecclesiæ sit, atque etiam merito dicatur saltem moraliter certa. Quæ etiam notanter in toto Decreto non vocatur amplius opinio (ut doctrina contraria) sed constanter intitulatur sententia.

§. III.

Ostenditur B. Virginem fuisse immunem à peccato Originali.

ASSERTIO unica: B. Virgo re ipsa non contraxit in conceptione peccatum originale, sed ab eo est speciali privilegio præservata per gratiam sanctificantem animæ illius primo animationis instanti divinitus infusam.

Assertionem hanc Scotus non invenit (ut Quidam calumniati sunt) sed paululum antiquatam, & multorum gravium Doctorum auctoritate pressam, restauravit, & in pristinum vigorem patrocinio Deiparæ magistræ suæ restituit. Jussu enim Pontificis (ut verbis utar Cavelli in Rosario sæculo 14.) habitâ solemnî disputatione coram facultate Parisiensî, præsentibus Apostolicæ Sedis Legatis, de Immaculata Conceptione, tantâ ingenii subtilitate, tantâ solutionum facilitate & perspicuitate, omnia adversa argumenta mirâ dexterritate confregit & refellit; suamque piam sententiam de Conceptione Mariana ipsius Mariæ fretus auxilio, tanto argumentorum pondere, tot tamque urgentibus rationibus comprobavit & munivit, quod celeberrimam illam Facultatem, matrem universitatum in suam piam traxerit sententiam; quæ in gratificationem nomine DOCTORIS SUBTILIS ipsum condecoravit, & acerrimis ejus disputationibus inducta, sacrum illud & celebre marianum decretum condidit, nè scilicet in posterum quisquam ad magisterii gradum admitteretur, qui totâ vitâ se propugnaturum Immaculatâ Conceptionem, jurejurando non adstringeret. Postea

Circa cultum nil deinceps immutavit.

Qui fuit & est juxta piam sententiam.

Aliter interpretantes aut in dubium revocantes, gravissimis pœnis afficiuntur.

40. Libri hujusmodi omnes post decretum Pauli V. editi decernuntur eo ipso prohibiti.

41. Deiparæ non contraxit originale peccatum.

Laus Scoti Doctoris subtilis promotoris hujus doctrinæ

teà Scotus Coloniam profectus, similem victoriam pro Immaculata Conceptione ex discipulis Alberti Magni reportavit; & nomen DOCTORIS SUBTILIS ibi denuò ipsi est solemniter acclamatum. Fertur etiam à Pontifice id ipsum in præmium eidem datum. Haftenus Cavellus.

42. In quam exinde paulatim conspiravit totus quasi Christianismus. Scotum secuti sunt omnes deinceps Scriptores Ordinis Minorum (inter quos Franciscus Maironius Doctor illuminatus in hujus mysterii elucidatione excelluit) Plurimi quoque & celeberrimi Scriptores Ordinis Prædicatorum, & inter hos Varii scriptis hanc in rem specialibus Tractatibus. Universa etiam Societas Jesu à suis incunabulis fortissimè pro eadem doctrina stetit, & usquè hodiè pugnat. Doctores similiter ferè omnes aliorum Ordinum, & sæculares. Immo vix est hodiè in orbe Christiano Academia, quæ non jurejurando se adstrinxerit ad istam propugnamdam. Simili voto se plurima regna, provinciæ, civitates obstrinxerunt Divæ immaculatæ conceptæ. Quam etiam, tum nostra Religio Franciscana, tum ipsa Domus Austriaca sub hoc titulo in Patronam elegit. Quinimò dudum ante decreta Pauli V. & Gregorii XV. scripsit Vasquez 3. p. disp. 117. c. 2. Hoc tempore non solum omnes Theologiae Professores & Doctores, exceptis Dominicanis, sed etiam omnes, qui Christiani nominis fidem profitentur, in hanc sententiam uno animo & affectu ita conspirant, ut sine magno populi scandalo, ut rectè notavit Corduba, jam nemo possit oppositam populo in concionibus exponere &c. Tandem solemnibus legationibus instantissimè postulata fuit à Paulo V. & Gregorio XV. definitio hujus doctrinæ, pro qua in ipso quoque Concilio Tridentino stabat communis Patrum consensus; adeò ut conclusum fuerit illam determinare, etsi decreto edendo Patres superfederint ob instantissimas preces aliquot Episcoporum & Theologorum Ordinis S. Dominici; prout in originalibus actis Concilii se legisse testatur Nicolaus Lancitius apud Euseb. Niremburgium, sup. ubi consimilia, & verè notabilia addit ex Hieronymo Ormachez, qui similiter acta originalia Tridentini legit, & Amb. Catharino Dominicano Episcopo, qui Concilio interfuit.

Omissis autem variis Scripturis, quæ omnimodam puritatem Deiparæ non leviter significant, junctâ præsertim expositione Sanctorum; vide Ferdinandum de Salazar & alios.

43. Effaciter probatur ex cultu festivo sanctitatis Conceptionis, uti Nativitatis. Probatur assertio I. Auctoritate universalis Ecclesiæ: hæc enim celebrat solemniter festum Conceptionis B. Virginis; ergo ipsa Conceptio est sancta & immaculata: sic enim ab omnibus admessa sanctitas Nativitatis B. Virginis infertur à Sanctis Bernardo, Thoma 3. p. q. 27. a. 1. Bonaventura 3. d. 3. p. 1. a. 1. q. 1. in corp. & aliis concorditer ex eo, quod Ecclesia celebret Nativitatem B. Virginis: quia nimirum Ecclesia non celebrat festum nisi pro aliquo Sancto, seu quia statuta universalis Ecclesiæ De sanctorum festivitatibus omnia sunt Herincx Sum. Theol. Pars II.

fundata super sanctitate. Eademquè est ratio cur Ecclesia non colat nativitatem Martyrum, sed passionem, ut optimè observavit S. B. Augustinus. Serm. 113. de S. Cypriano dicens: *Quando natus est (Cyprianus) ignoramus, & quia hodiè passus est, natalem ejus hodiè celebramus. Sed illum diem non celebraremus, etsi nossemus: tyram, sed illo enim die traxit originale peccatum, isto autem die vicit omne peccatum &c.* Et Paulò infra; Undè nos celebraremus natalitia ejus, nisi esset pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum: Et Serm. 95. qui est de S. Stephano inquit: *Ideo Nativitatis & Passionis Christi diem geminam devotionis obsequio frequentat Ecclesia, quoniam utrumquè medicina est. Nam & natus est, ut renasceremur; mortuus est, ut in perpetuum viveremus. Martyres autem ad mala certamina nascendo venerunt, trahentes originale peccatum; moriendo autem ad bona certamina transferunt, finientes omne peccatum.* Ex quo etiam liquet Augustinum, si viveret, defensurum Immaculatam Conceptionem; esto (quod non; de quo infra) materialiter docuisset contrarium.

Dices I. S. Bernardus Epist. 174. ad Canonicos Lugdunenses redarguit eodem, quod colerent festum Conceptionis B. Virginis. Resp. Bernardum, si sit ipsius Epistola (de quo Nonnulli dubitant, ut videre est apud Cavellum in Rosario sæculo 12.) illos Canonicos redarguere, quod hoc attentassent sine exemplo & auctoritate Romanæ Ecclesiæ: quam si suo ævo Bernardus vidisset colere Conceptionem, certò certius sensisset id rectè fieri, & consequenter Conceptionem esse sanctam: nam (ut argumentatur) *Quomodo festivus haberetur conceptus, qui minime sanctus est.* Deinde (ut manifestè colligitur ex contextu) agit de conceptione seminali foetus inanimati, quam coli apprehendebat, & improbabat Bernardus; qui proinde non est contra cultum Conceptionis, id est, animationis Deiparæ. Eodem modo de conceptione prima seminali agit D. Thomas 3. p. q. 27. art. 2. ut clarè patet ex tertio argumento; *Quidam (inquit) celebrant festum Conceptionis, ergo videtur, quod in ipsa sua Conceptione fuerit sancta, atque ita quod ante animationem fuerit sanctificata.* Idem similiter est evidens ex D. Bonav. sup. dicente: *Si ergo sanctitas non fuit in Virgine ante animæ infusionem, non videtur usquequaque securum Conceptionis illius (scilicet animæ infusionem præcedentis) etiam solemnitatem celebrare.*

Dices II. cum Cajetano: Proponitur tantum celebranda sanctificatio B. Virginis, quæ facta est eodem die, quo fuit concepta, Resp. Neg. Ass. cujus falsitas patet ex ipso Conceptionis nomine, quo solo, & non nomine sanctificationis, omnes uti debent ex Constitutione Gregorii XV. facta Anno 1622. die 24. Maii. Deindè Xistus IV. in alia quadam Bulla Grave nimis 17. in Bullario Rodriguez damnat tamquam erroneum, quod non celebratur Conceptio, sed tantum spiritualis sanctificatio. Præterea simili modo eludi posset sancti-

Cur juxta num Ecclesia non colat nativitatem Martyrum, sed passionem.

44. Enucleatur mens Bernardi non contraria pie doctrinae.

45. Non tantum spirituales sanctificationem, sed etiam Conceptionem coli evidenter ostenditur.

sanctitas Nativitatis, illiusquē celebritas. Insuper id patet ex communi sensu Fidelium; & amplius patebit ex dicendis.

46.

Non tantum
instar gratiarum ac-
tionis pro
Dei benefi-
cio, sed eti-
am quia
sancta fuit
& in hono-
rem Dei-
paræ.

Dices III. Posset celebrari Conceptio B. Virginis solum in gratiarum actionem quatenus fuit magnum Dei beneficium sicut in Mænologio Græcorum celebranda proponitur conceptio S. Joannis Baptistæ. Resp. idem pari jure dici posset de nativitate B. Virginis, quæ eodem modo & officio colitur quo nunc Conceptio. Deinde in utroquē officio expresse dicitur: quod celebretur *sancta Nativitas*, & *sancta Conceptio*. Deniquē sensus Fidelium ostendit utramquē celebrari, etiam in honorem ipsius Virginis; quæ tamen idcirco non esset honore digna, si in alterutra subdita fuisset peccato. Unde Ecclesia catholica non celebrat aliquod festum alicujus Sancti merè per modum gratiarum actionis pro collato beneficio (quidquid fecerint Græci, quorum, utpote Schismaticorum, parvipendenda est auctoritas collata auctoritati Ecclesiæ Romanæ) sed etiam in honorem Sancti, colens & celebrans ejusdem sanctitatē; ut ex præmissis patet.

47.

Quod clarissimè est
ex veteri
Officio Ro-
mano à
Xisto IV.
instituto &
approbato.

Probatur II. Auctoritate ejusdem Romanæ Ecclesiæ, quæ determinatè celebrat Immaculatam Conceptionem; ergo ipsa verè immaculata est. Antecedens patet clarissimè ex Decreto *Alexandri VII.* id expresse & ex professo declarantis; cujus verba retulimus §. *præced.* Et satis clarè continebatur in Extrav. *Cum præexceelsa*, de Reliq. & Ven. Sanct. in qua *Xistus IV.* approbat officium *Leonardi de Nogarolis*, quod incipit: *Sicut lilium inter spinas*, cum missa, illudquē dicit à se institutum, non (ut Quidam cavillantur) pro solis Franciscanis, sed (ut patet ex Extravagante) pro universis Christi Fidelibus: vi cujus institutionis fuit olim Breviario Romano (quod oculis meis vidi) insertum, & per integram ferè annorum centuriam in Ecclesia Romana recitatum; & usquē modò ex concessione Pontificum in ordine Minorum recitatur; ad cujus etiam recitationem propositis indulgentiis Pontifex invitat: in eo autem sæpè vocatur & celebrari dicitur *Immaculata Conceptio*. Immo Invitatorium sic habet: *Immaculatam Conceptionem Virginis Mariæ celebremus &c.* Idem Pontifex Extrav. *Grave nimis* respiciens ad idem officium dicit, *Sanctam Romanam Ecclesiam ordinasse speciale & proprium officium* pro festo Conceptionis, cujus constitutionis verba resumpsit *Alexander VII.* suprâ. Deinde ibid. refert & damnat Quorundam damnabilem præsumptionē, qui graviter peccare affirmabāt *eiusdem Immaculatæ Conceptionis officium celebrantes*.

48.

Pius V. con-
firmavit
Constitu-
tiones Xisti
IV.

Dices: Pius V. expunxit Officium *Leonardi*, quod incipit: *Sicut lilium*, ex Breviario Romano. Resp. ipsum equidem illud non improbasse, quod probaverat *Xistus IV.* & *Concilium Tridentinum* confirmans Constitutiones *Xisti IV.* quas etiam confirmavit ipse *Pius V.* Bullâ *Super specula*, qui similiter non derogavit mysterio Præsentationis B. Virginis, aut

Sanctitati B. Annæ, etsi officia similiter ex breviario expunxerit. Festum præterea & cultum mysterii Immaculatæ Conceptionis non Mutavit sustulit, sed intactum reliquit, solum officium, officium mutando, & in ejus locum substituendo non cultum Officium nativitatis, posito nomine *Conceptionis* loco *Nativitatis*. In quo etiam patenter per totam Ecclesiam canitur: *Sentiant omnes tuum Substituto juvamen, quicumquē celebrant tuam SANCTAM Officio, in CONCEPTIONEM.* Conceptio autem Sancta quo dicitur & Immaculata coincidunt. Quare ex hoc ipso coli SANCTA CONCEPTIO. officio & epitheto probatur sanctitas Conceptionis pariter ac Nativitatis. Estquē omni tergiversationi aditus novissimè per Decretum *Alexandri VII.* præclusus: qui declarat: *Festum ac cultum secundum illam* (Sententiam piam) *exhibitam, in Ecclesia Romana, post ipsius cultus institutionem, numquam immutatum.* Non frustra tamē præmissas probationes fusiùs antè emanationē hujus decreti impressas adhuc relinquimus, ut appareat, quàm solidè Sedes Apostolica in hoc ipso novissimo decreto processerit.

Probatur III. Quia Sedes Apostolica erexit 49. varias Confraternitates purissimæ Conceptionis, annexis singularibus indulgentiis. Et præfertim varii Pontifices approbarunt Religionem Monialium sub titulo & in honorem Immaculatæ CONCEPTIONIS: quæ in ipsa Conceptionis s. sedes probavit. forma Professionis exprimitur. Quarum curationem *Julius II.* commisit Ordini Seraphico: Propterea quod (ut loquitur) *Fratres hujus Ordinis indefesso studio & vigilantia puritatis & innocentia Dei Genitricis semper defensores existunt.* *Xistus V.* Bullâ *Ineffabilia 9.* in Bullario *Rodriguez* præmisso quod *Fratres & Moniales Ordinis Minorum consueverint purissimam Dei Genitricis Conceptionem* devotissimè celebrare &c. & subjectâ petitione, quâ postulabatur cultus amplificatio, approbat id tamquam *pium & laudabile propositum.*

Probatur IV. ex Conciliis. Nam in Concilio Lateranensi sub Martino I. can. 3. declaratur *sancta & Immaculata Mariæ*. Similiter illam appellat VI. Synodus generalis Act. II. in Epist. *Sophronii*, lecta ibidem, & approbata Act. XIII. Ubì etiam post initium dicitur: *Mariæ sancta, & ab omni contagione liberata, & corporis, & animæ, & intellectus.* Et VII. Synodus generalis Act. III. in Epist. Synodica *Theodori*, ibidem approbata dicitur: *sancta & Immaculata Domina nostra.* Idemquē titulus *Immaculata* bis ibidem repetitur, & rursus in *Definitione Synodali*, quæ habetur ad calcem Synodi. Illud autem epitheton excludit omnem prorsus maculam propriè loquendo, idquē pro quovis tempore. Alioquin considerando præsentem statum beatitudinis quilibet Sancti pariter dici possent immaculati: quod est alienum à mente Conciliorum quæ titulum istum velut Deiparæ proprium statuunt. Accedit, quod *Tridentinum sess. 5.* in fine Decreti de peccato originali, cum fusè tractasset de originalis peccati maculâ velut omnibus communi, appellet *Beatam & Immaculatam*

Et novissimè
Tridentinum.

latam Virginem Mariam, & declaret non esse suam intentionis comprehendere in hoc decreto Immaculatam Virginem, deinde confirmet & innovet constitutiones Xisti IV. quæ quantum huic doctrinæ faveant, ex præmissis liquet. Recole etiam dicta num. 38.

51. *Favent si- militer Pa- trum testi- monia.* Probatur V. ex Patribus, quos per omnia sæcula recenset *Cavellus in Rosario* sup. cit. & plures alii. S. *Jacobus in Liturgia* vocat Deiparam Immaculatam, modis omnibus irreprehensam. S. *Chrysostomus in Liturgia pro Virgine*, appellat semper Beatissimam & penitus immaculatam. S. *Basilii in sua Liturgia* nominat sanctissimam & immaculatam. S. *Athanasius* dicit omnibus gratiis abundantem per omnia tempora. S. *Eligius* asserit numquam immundam. S. *Hieronymus* aut ei contemporaneus in Ps. 77. dicit ipsam non fuisse in tenebris, sed semper in luce. Quæ loca & sensus integros vide apud *Cavellum* sup. & alios.

Eaq; clarif- sma. His accedit S. *Ambrosius in illud Psal. 118. Quare servum tuum* &c. ubi de B. Virgine ait: Ab omni integra labe peccati. S. *Ephrem Tom. 3. orat. ad Dei Genitricem* eandem asserit immaculatam, intemeratam atque ab omni sorde & labe peccati alienissimam. S. *Ildephonsus l. de Virginitate* S. Maria non longè antè med. vocat ipsam ab omni contagione primæ originis alienam. Et *Serm. de parturit. & purif. B. Mariae* in fine dicit, in ea nullum peccatum primæ originis viguisse. Et *Serm. 1. de Assumpt. B. Mariae* ait: Maria nullum extrinsecum irrepisse peccati contagium. *Idiota l. de Contemplat. Virginis c. 2.* Tota (inquit) pulchra es Virgo gloriosissima, non in parte, sed in toto, & macula peccati, sive mortalis, sive venialis, sive originalis, non est in te, nequè umquam fuit. Eandem Doctrinam expressissimè tradit *Petrus Damiani Cardinalis*, S. *Bernardinus* ejusquæ Discipulus B. *Joannes Capistranus*, item SS. *Vincentius Ferrerius* & *Ludovicus Beltrandus* Ordinis Prædicatorum, S. *Birgitta* in suis revelationibus, *Joannes Rossensis* Episcopus Cardinalis & martyr. Clara deniquè testimonia SS. *Anselmi*, *Bernardi* vel Auctoris contemporanei, *Dominici*, & plurium aliorum, vide apud *Cavellum* sup. & P. *Alva* in Tomo cui Titulus, *Militia Immaculata Conceptionis*. Qui etiam in alio laborioso opere, cui Titulus, *Radius solis veritatis* fusissimè discutit Auctoritates Patrum, & Veterum scriptorum, in favorem Immaculatae Conceptionis. His accedit consensus Fidelium ac velut totius Christianismi; uti testatur ipse *Alexander VII.* in suo Decreto ante relato.

52. *Mens B. Augustini de præsentia questione elucidatur.* Agmen claudat S. *Augustinus*, qui lib. de natura & grat. c. 36. ait: Excepta S. Virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo quaestionem: Undè (Alii legunt, inde) enim scimus, quod ei plus gratia collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum. Ubi esto fortasse de peccatis actualibus potissimum sit sermo contra Pelagianos (ut contendit noster Illustrissimus *Florentius Con-*

Herincx Sum. Theol. pars II.

rius in Opusc. de mente B. Augustini circa præsentem quaestionem) ratio equidem est generalis, scilicet propter honorem Domini, & quia concipere & parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum; utiquè nè quidem originale. Undè etsi *Augustinus* piam & veram sententiam in terminis non expressisset (quod intento ipsius contra Hæreticos non deserviebat) suo tamen sublimissimo ingenio illam penetravit, mentemquæ suam de illa omnibus facillimè intelligendam reliquit ex ratione allegata, quæ potius urget immunitatem à peccato isto serpentino, propter quod filia iræ, diaboli domicilium & mancipium efficeretur; ut rectè *Conrius* sup. §. 7. Accedit, quod carentia actualis peccati in adulta ætate sit infallibile signum carentiæ originalis in infantia juxta *August. l. 5. contra Julian. c. 15.* aliàs 9. ubi de Christo ait: Profectò peccatum etiam major fecisset, si parvulus habuisset. Adde quæ ex *Augustino* retulimus num. 43. & locum alium satis manifestum ex Opere perfecto contra *Julian. lib. 4. n. 121.* ubi *Julianus* comparat *Augustinum* *Joviniano*, immo hunc eo tolerabiliorem asserit, inter alia dicens: Ille virginitatem Maria partus conditione dissolvit, tu ipsam Mariam diabolo nascendi conditione transcribis, sive in jus diaboli, per peccatum scilicet Originale in omnes transfusum. Respondet *Augustinus*: Non transcribimus Mariam diabolo conditione nascendi; sed ideo (supple, non transcribimus) quia ipsa conditio solvitur gratiâ renascendi; utiquè primo instanti nativitatis in utero: quando si contraxisset Maria Originale, planè fuisset transcripta diabolo, quod urget *Julianus*, ei quæ sufficiebat, & consequenter negat *August.*

Accedit vix aut nè vix unum ex veteribus Patribus reperiri, qui maculam originalis peccati à Deipara contractam fuisse exprimat. Et quamvis aliqui reperirentur, id non præjudicaret ipsorum sanctitati aut piæ doctrinæ veritati, quæ olim necdum erat expressè agitata, aut in controversiam specialiter vocata, nec tantis Ecclesiæ favoribus decorata. Generales autem locutiones, sive Patrum, sive Conciliorum, juxta phrasim Apostoli generaliter dicentium omnes in Adam peccasse, in Adam esse mortuos, in peccato esse conceptos, patiuntur tacitam exceptionem B. Virginis per privilegium exemptæ: sicut propter honorem Domini omnes illam excipiunt à generalibus locutionibus de nativitate in peccato, de peccato actuali &c.

Deinde, etsi B. Virgo actu non contraxerit maculam peccati originalis, illam tamen ex communi ratione propaginis contraxisset, nisi exempta seu præservata fuisset privilegio singulari; adeoque posset dici in Adam peccasse & esse mortua quodam debitum.

Hinc autem manifesta cernitur differentia inter conceptionem Christi & Deiparæ, quod ista fuerit à peccato immunis ex natura & modo quo facta est, hæc è contra fuerit ei obnoxia, cum caro Deiparæ fuerit genita per

Q 2

con-

53. Quam non reperiuntur celebres Patres contrarii privilegio Mariano.

54. Differentia inter Conceptionem Christi & Deiparæ.

An in Deipara fuerit caro peccati.

concupiscentiam carnalem, adeoque immunitas competat ei per gratiam & privilegium. Unde multi dicunt in B. Virgine fuisse carnem peccati; non quasi in ea fuerint inordinationes fomitibus & inobedientia adversus legem mentis, sed quia habuit carnem genitam per concupiscentiam. Miram autem cautelam in B. August. notat Conrius sup. §. 5. & 7. quod (quidquid Nonnulli secus putent) nusquam expresse & specialiter dixerit in Deipara fuisse carnem peccati: quantumvis opposita locutio congruam, ut diximus, explicationem patereatur. Dum verò idem Augustinus Concione 2. in Psal. 34. dicit Mariam ex Adam mortuam propter peccatum, solum indicat ipsam citra privilegium & ex modo suæ generationis fuisse peccato obnoxiam, ideoque non liberè, sed velut ex necessitate mori debuisse. Secus quàm Christus, qui voluntariè mortem obdenda peccata suscepit.

Quo sensu dicatur B. Virgo purgata fuisse.

Quando denique in scriptis Sanctorum reperirentur ejusmodi locutiones, quibus in speciali assereretur B. Virgo fuisse mundata, purgata &c. intelligendæ forent, quod sit purgata præservativè, seu potius præpurgata, etsi de facto numquam fuerit inquinata in sua propria persona. Quo etiam sensu in VI. synodo sup. cit. dicitur liberata ab omni contagione mentis & corporis & intellectus, etsi nullam umquam habuerit. Estque hæc explicatio necessaria, nè aliàs fateri cogamur esse cæteris Sanctis commune, quod ibi attribuitur Deiparæ tamquam privilegium singulare.

§ 5. Immaculata Conceptio probatur ratione theologicâ.

Probatur denique Conclusio ratione, quia indubiè Christus potuit matrem suam eximere à contractione maculæ originalis; quod autem voluerit, suadet matris dignitas, honor Filii, & amor ejusdem erga matrem: oppositum enim esset summè indecens matri Dei, & honori ac amoris Filii. Ex simili enim principio D. Thomas & alii omnes probant dictum illud Anselmi: *Decuit Virginem eâ puritate niteri, quâ major sub Deo nequit intelligi.* Quod canitur in Officio Immaculatae Conceptionis, quod incipit: *Sicut lilium inter spinas.* Ex eodem principio omnes concludunt, quod sit saltem in utero sanctificata, sive in sanctitate nata, quod fuerit immunis à levissimis etiam peccatis &c. Confirmatur: quia non fuisset idonea Mater Dei, si peccasset aliquando, ait D. Thomas 3. p. qu. 27. art. 4. arguens inde, quod nequidem habuerit culpam venialem: ergo à fortiori non fuisset idonea mater Dei, si incurrisset maculam peccati originalis, quod ipsam constituisset filiam iræ, mancipium diaboli & æternæ damnationis.

§ 6. Non repugnat redemptioni, immo illam excellentius commendat.

Nec repugnat redemptioni factæ per Christum: nam Deus B. Virginem præservavit propter mortem & merita Filii sui prævisa, infundens ipso animationis instanti gratiam sanctificantem, atque ita in ea simul condens animam, & largiens gratiam, quâ præventa non poterat peccatum contrahere, cui alioquin ex modo suæ generationis erat obnoxia. Im-

mo hæc præservativa redemptio est longè excellentior: cum excellentius sit præservare à malo nè contrahatur, quàm à jam contracto mundare. Et juxta hoc rectè intelligitur, quod S. Zozimus Papa apud August. Ep. 157. dixit: *Nullus, nisi qui peccati servus est, liber efficitur, nec redemptus dici potest, nisi qui verè per peccatum fuerit antè captivus,* intellige, sive in propria persona, sive in alio velut capite. Sic enim Princeps dici posset filium nasciturum liberare ab infamia, quâ tota parentis posteritas erat notata, eum suâ voluntate præveniando, & nolendo nè ipse umquam infamis habeatur. Hæcquæ captivitas, & consequenter redemptionis necessitas, etiam circa originalem maculam actu contractam, tantum in B. Virgine fuit operata, ut necesse habuerit januam cæli per Filium sibi aperiri, quam consequenter non nisi per ejusdem merita intrasset; ideoque si ante mortem Filii obiisset, introitum cæli expectare debuisset cum cæteris, ob pretium redemptionis necdum persolutum.

Optimè verò consistit præservatio Deiparæ cum immutabilitate divini decreti, quo Adam constitutus fuit caput posteritatis etiam quodad obligationem peccati & damnationis. Nam præviso & secuto dein Adami peccato sequitur quidem totam posteritatem esse obnoxiam, adeoque contracturam peccatum, & incursum actu damnationem nisi impediat. Sicut tamen posteritas etsi damnationi obnoxia, nè eam contrahat seu incurrat, fuit per Christum liberata: cur salvo decreto non potuit similiter liberari Deipara, ut nè quidem peccatum contrahat seu incurrat, cui erat obnoxia? Non enim decrevit Deus absolutè, ut quotquot obnoxii sunt, & peccatum & damnationem incurrant; sed id per se consecutum fuisset, secluso impedimento: quod quidem in sola Virgine est positum quodad contractionem peccati; in solis autem justificatis & electis quodad incursum damnationis.

Ex his patet, quàm solida atque etiam in antiquitate fundata sit Immaculata Conceptio: quàm firmiter oraculis & decretis Pontificum roborata: quàm apertè per rationes theologicas stabilita: quàm fortiter & constanter ab Ecclesiasticis Scriptoribus & Sanctis à multis annorum centuriis, & unanimiter hodie ab omnibus defensa; adeo ut planè videantur non tanta præcessisse contra Doctrinam de macula veniali B. Virginis præjudicia, priusquàm Concilium Trid. sess. 6. can. 23. declararet Ecclesiam tenere immunitatem B. Virginis à peccatis venialibus, quanta dudum præcesserunt contra doctrinam adscribentem B. Virgini culpam originalem. Immo sunt, qui existimant ex nunc Doctrinam piam esse habendam velut absolutè certam, prout censet Nirembergius sup. c. 25. citans alios. Judicium sit tamen finaliter penes Ecclesiam, quæ hæctenus in patientia charitatis tolerat aliud interiùs sentientes, donec piam Doctrinam ipsa definiat, clarissimè visura (quam satis ex

§ 7. Optimèque consistit cū immutabilitate pacti seu decreti divini.

§ 8. Corollarium notabile.

nunc

nunc videt) consensionem generalem omnium quasi fidelium, & intellectura (quam ex nunc intelligit) admirationem (quam divinitus causatam esse credendum est) in omnium pænè Christianorum mentibus, quòd aliter de B. Virgine sentiatur; adeò ut adversus quaslibet disputationes, quas infirmi discutere nequeunt, ipsa admiratione Ecclesiæ sensus de Immaculata Conceptione muniretur.

§. IV.

An B. Virgo habuerit debitum contrahendi maculam originalis peccati.

59.
Debitum
peccati, aliud
proximum, aliud
remotum.

NOTA debitum peccati aliud esse proximum, aliud remotum. Illud consistit in hoc, quòd ei subjectus contineatur lege generali transfusionis peccati, adeoque quoad hanc uti quoad transfusionem justitiæ habeat ipsum Adamum pro capite: in cujus proinde voluntate censeatur etiam constituta moraliter istius voluntas. Inde enim oritur, quòd habens debitum proximum censeatur peccasse in Adamo, quatenus ipse censebatur esse Adam; adeoque subjaceat obligationi contrahendi de facto maculam peccati, nisi speciali privilegio præservetur.

60.
In Deipara
fuit debitum
peccati
proximum.

Debitum merè remotum consistit in eo, quòd quis de facto quidem non sit comprehensus lege peccati, sit tamen ad id ex modo communi generationis obnoxius, nisi de gratia speciali fuisset exceptus. Undè talis non censeretur peccasse in Adamo, nequè habere Adamum velut caput morale; utpote non comprehensus in pacto seu decreto, quoad partem saltem odiosam de transfusione peccati. De debito remoto minor est quæstio. Controversia itaque movetur, an B. Virgo habuerit debitum etiam proximum contrahendi maculam originalis peccati? Affirmant vel supponunt communiter Doctores; saltem paulò antiquiores. Nimirum quia Christus alioquin videretur non fuisse redemptor suæ matris. Deinde quia mors Christi prævisa (undè immunitas seu privilegium Virginis pendet, juxta illud quod in Collecta Officii per Xistum IV. instituti Bulla Cum præxelsa de Reliq. & Ven. Sanct. canitur: Ex morte ejusdem Filii sui prævisâ eam ab omni labe præservasti) est posterior prævisione lapsus Adæ, & posteriorum in ipso tamquam capite. Favent etiam variæ Auctoritates. Immo non defuerunt Theologi qui oppositam doctrinam acriori censurâ perstringerent. Nec videtur obesse dignitati aut puritati Deiparæ: nam juxta Augustinum l. 6. contra Julian. c. 10. aliàs 4. peccatum originale, quatenus consideratur in actione alterius, alienum est; sit autem proprium tantum contagione propaginis, sive per actua- lem contractionem. Aliundè etiam honor Reginæ judicium diligit, ut nimirum adstruatur innocentia illius salvâ dignitate Redemptoris, & necessitate redemptionis, quæ & captivitatem saltem in debito, & passionem Chris-

ti saltem in divina præscientia præsupponit: quod in opposita sententia congruè salvari non posse videtur.

Oppositum nihilominus tenent multi Recentiores post nostrum Cornelium Mussum Virum tam spectatæ in Tridentino auctoritatis, ut teste Possentino in Apparatu sacro, ei à toto Concilio commissa fuerit decretorum compilatio: eamquè probabilem censent plures Doctores alterius Opinionis. Et quoquè favent hæc verba Assueri ad Esther: Ego sum frater tuus non morieris: non enim pro te, sed pro omnibus hac lex constituta est. Quam figuram Conceptioni Deiparæ applicat Ecclesia in Officio Leonardi de Nogarolis. Deinde Tridentinum sess. 5. in fine declarat, non esse suæ intentionis comprehendere Immaculatam Virginem in decreto de peccato originali; & consequenter generalibus Apostoli & Conciliorum locutionibus, quas adducit, & quæ non solum de contractione peccati, sed etiam de debito seu lege contrahendi loqui videntur. Immo ipsum Tridentinum can. 2. agit de lege transfundendi justitiam, & similiter peccatum; quâ proinde non intendit B. Virginem comprehendere, saltem quantum ad secundam & odiosam partem. Ratio est: quia peccasse in Adamo, seu habere debitum propinquum contrahendi maculam originalem est magna vilitas & turpitudine; adeoque dedecens matrem Filii Dei: quare sicut exempta idcirco fuit ab actuali contractione peccati originalis, aliisque legibus ipsam minùs decentibus, sic à lege seu debito propinquo contrahendi peccatum originale meritò dicitur fuisse exempta.

Nihilominus Christus manebit redemptor suæ matris; utpote quæ habuerit debitum remotum contrahendi peccatum, quatenus ex se sive communi ratione propagationis erat obnoxia, ut comprehenderetur in lege generali transfusionis peccati, à qua non minùs quam ab ipsa actuali contractione poterat præservari, etsi tam actualis contractio, quam contrahendi debitum esset per legem quasi generalem decretum.

Variant tamen plurimum Auctores, quomodo id factum fuerit ex prævisis meritis passionis Christi, ut videre est apud Lugo de Incarn. disp. 7. sect. 3. Arriaga de Incarn. disp. 16. sect. 4. Et Salazar Tract. de Immaculata Conceptione. Qui refutatis aliis sententiis c. 24. resolvit Deiparam non fuisse comprehensam in macula Adami; sed intuitu Christi juxta ipsum prædestinati post prævisum Adæ lapsum, fuisse similiter ordinatam B. Virginem velut novam creaturam, quæ tanti Filii mater esse mereretur. Hæc tamen explicatio graves patitur difficultates, ut videre est apud alios Auctores citatos. Nec melius rem explicant Lugo & Arriaga. Quare noster Franciscus Castillo disp. 3. de Præservat. B. Mariæ quæst. 2. dicit quòd cum Christus quoad substantiam sit prædestinatus antè prævisum lapsum generis humani, potuerit saltem in intentione B. Virgini præ-

61.
Oppositum
quidem est
probabile.

62.
Sed difficultas
inter tunc explicatur
quomodo sit
Deipara
præservata
ex prævisis
meritis passionis Christi

prædestinari gratia coæva ob merita Christi independentia à passibilitate carnis: in executione tamen eadem gratia tamquam præservativa fuerit eidem præordinata ob merita passionis Christi, sive ex morte Filii sui prævisa. Sed ista ordinis diversitas non videtur hîc locum habere; aut certè non juvare: si enim jam absolute ob merita Christi independentia à passione erat gratia coæva præordinata, vi talis ordinationis debuisset ei in tempore conferri, etiam seclusâ omni Passione Christi. Quod non sufficit ad necessitatem redemptionis, seu dependentiam necessariam Deiparæ à redemptione. Effetquè nil aliud, quàm quòd gratia equidem danda, per superveniens decretum detur insuper novo titulo seu respectu. Aliter dici posset legem transfusionis peccati, etsi generalem, potuisse habere hanc aut similem conditionem: *nisi pro sequentibus signis aliqua persona excipiat*; adeoque potuisse pro aliquo sequenti signo ob causas tunc per scientiam visionis propositas excipi personam Deiparæ Virginis ab ipsa lege in priori rationis decreta. Et juxta hunc modum (qui tamen satis quæsitus apparet) fuisset ipsa quodammodo contenta, non quidem simpliciter & absolute, sed velut conditionatè, in lege generali, & tamen proximè non fuisset obnoxia peccato, nec in Adamo peccasset, sive peccatum Adami non fuisset moraliter peccatum ipsius Virginis. Sic deniquè facillè explicatur, quomodo à Christo fuerit redempta, & ex morte Filii sui pro isto signo prævisa, fuerit à generali lege exempta, & gratia præservativa eidem concessa.

Q U Æ S T I O V.

Quæ sint pœnæ Peccati Originalis in hac vita?

63. *Per peccatum originale posteritas Ada est spoliata gratuitis,* PRIMA & præcipua pœna hujus vitæ est subtractio vel carentia justitiæ originalis. Nam per inobedientiam perdidit Adam justitiam & sanctitatem, in qua fuerat constitutus, etiam posteris, ut definit *Tridentinum sess. 5. can. 2.*, & simul amisit omnia bona gratuita, tum interna, tum externa, quæ ad justitiæ originalis complementum spectabant.

Et multipliciter vulnerata in naturalibus Nec tantum est posteritas spoliata bonis gratuitis, sed etiam multipliciter vulnerata in naturalibus, ut habet communis Theologorum consensus: & probatur Auctoritate Bedæ, quæ habetur in *Glossa Ordinaria* super illa verba *Lucæ 10. Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Jericho.*

64. *Quadruplex natura vulnus explicatur.* Assignantur autem communiter quatuor vulnera, scilicet ignorantia in intellectu, malitia in voluntate, concupiscentia in appetitu concupiscibili, & infirmitas in appetitu irascibili. Nam justitia originalis præstabat, quòd intellectus facillè & sine errore omnem veritatem sibi convenientem posset assequi, & in negotiis cum debita prudentia ac circumspectione procedere. Quarè hæc sublatâ orta est in

intellectu ignorantia, consistens tum in proclivitate ad errores, tum in inconsideratione rerum agendarum, tum in difficultate assequendæ veritatis necessariæ; tum deniquè in inscitia necessariorum, etiam quòd corpus & sustentationem, nisi addiscantur; ut patet in parvulis: quibus hac in re multorum pecorum pulli superiores sunt (ut notat *S. August. l. 1. de peccat. merit. c. 38.*) qui vix nati matres agnoscunt, & eorum ubera quibus lactantur inveniunt. Deinde justitia originalis præstabat, ut voluntas esset ad omnem virtutem valde proclivis, & ab omni vitio alienior; utquè eidem perfectè subjicerentur vires inferiores, ac essent fortes ad ardua quæquè perficienda. Quarè sublatâ hæc justitiâ sunt quocquè hi effectus ablati. Et in voluntate quidem secuta est proclivitas ad malum & ad bonum commutabile; quæ hîc malitia dicitur: estquè tanta, ut vix pœnis coerceri possit, nec, nisi voluntas gratiâ Dei adjuvetur, à peccatis mortalibus abstinere queat. Insuper in appetitu sensitivo orta est rebellio contra voluntatem & rationem. Propter quod *Trid. sess. 5. can. 5.* de fomite concupiscentiæ dicit, quòd *ex peccato fit.* Quarè in illo secundum vim concupiscibilem secuta est inordinata carnis rebellio contra spiritum, quæ strictè concupiscentia vocatur, & consistit partim in eo, quòd sensualitas præveniat rationem, partim etiam, quòd contra voluntatem moveatur, partim deniquè, quòd eandem ad voluptates carnis & similia huic appetitui accommoda trahat. Deniquè in vi irascibili appetitus sensitivi orta est infirmitas seu debilitas, quâ fit, ut homo sit tardior ad bona ardua, & facillè cedat malis. Quandoquè etiam exardescit contra rationem, ut hominem quasi in feram rationis expertem convertat.

Hæc vulnera quatenus sequuntur ex peccato originali superaddunt potentiis tantum privationem justitiæ originalis: quâ sublatâ oriuntur eo ipso hi defectus. Quatenus autem augentur per peccata personalia, superaddunt habitus & consuetudines pravæ, quibus intellectus excæcatur, voluntas induratur, concupiscentia inardescit, & difficultas bene agendi accrescit.

Quod ad pœnas seu pœnalitates corporis attinet: in primis necessitas moriendi, ipsaquè mors est peccati originalis effectus, ut definit *Milevitanum can. 1. Arausicanum can. 1. Tridentinum sess. 5. can. 2.* Et patet ex Apostolo *ad Rom. 5. Per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit.* Et alibi frequenter. Adam itaque sic erat creatus, ut non nisi peccati merito morti fuisset obnoxius; cui proinde Deus erat minatus *Gen. 2. In quocumque die comederis ex eo, ligno scilicet scientiæ boni & mali, morte morieris.*

Secundò, aliæ pœnæ corporis juxta *Tridentinum* sup. sunt effectus peccati originalis, ut morbi, dolores, aliiquè defectus & miseriæ. Quibus accedunt extrinseca, quæ vel ab hominibus

65. *Ex originali quoque nascitur necessitas moriendi ipsaquè mors.*

Ceteraquè pœnalitates & miseriæ hominum.

minibus aut dæmonibus, vel injuriâ causarum naturalium, vel etiam à bestiis inferuntur, quæ (nisi homo peccasset) omnes ejus imperio pacifico paruissent. Undè *Eccli. 40.* meritò dicitur: *Fugum grave super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepultura, in matrem omnium.* Et *Arauscanum* sup. rectè definit totum hominem in deterius commutatum, scilicet secundum animam & corpus, ut de Adamo loquitur *Trid. sup. can. 1.*

66.
Mors & pœnalitas corporis fuissent in statu puræ naturæ.

Alioquin mors & alii corporis defectus sic sunt pœna peccati, ut sint etiam quodammodo defectus naturales juxta *D. Thomam. q. 85. art. 6.* quia sequerentur nudam naturam, nisi peculiari Dei beneficio impediuntur. Undè in statu naturæ nudæ fuisset homo illis obnoxius: facillè enim temperamentum naturale constans contrariis alteratur aut destruitur, sive ab intrinseco, sive ab extrinseco; nisi custodiâ singulari in proportionem debita servetur. Undè etiam Christus ex conditione naturæ constantis ex contrariis fuisset mortuus, etsi non fuisset occisus.

67.
Mortem quo sensu Deus fecerit, quo non, juxta Scripturam

Ex his facillè erit in concordiam revocare Scripturas, in quarum una dicitur Deus mortem non fecisse, *Sap. 1.* in altera verò dicitur mors esse à Deo, *Eccli. 11.* Nam prima intelligitur secundum primævam hominis institutionem. Secunda loquitur supposito peccato, in cujus pœnam Deus vult mortem hominum, quatenus subtractâ ob peccatum originale justitiâ factus fuit homo naturali necessitati moriendi obnoxius.

Q U Æ S T I O VI.

Quæ sint pœnæ Peccati originalis post hanc vitam.

68.
Post hanc vitam originale puniatur aternâ damnatione seu pœnâ damni.

CERTISSIMUM est de Fide omnes parvulos in peccato originali decedentes esse in perpetuum damnandos, sive puniendos pœnâ damni; quæ consistit in exclusione hominis Deo inimici à Beatitudine cælesti, sive visionem & fruitionem Dei. Patet ex *Ioan. 3.* Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei. Et ad *Rom. 5.* Ex uno in omnes in condemnationem. Et aliis locis. Errorquè contrarius fuit damnatus in *Epist. Concilii Carthaginensis*, & in *Epist. Concilii Milevitani* ad Innocentium I. Item *Florentinum* in *Litteris Unionis* definit: In solo originali decedentes mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus (factâ comparatione cum peccatoribus actualibus) puniendos. Et *Tridentinum sess. 5. can. 4.* definit etiam filios baptizatorum necessariò expiari lavacro regenerationis ad vitam æternam consequendam.

69.
S. Augustinus variis locis asserere videtur, quod infan-

Sed perplexa difficultas est, an hujusmodi parvuli passuri insuper sint gehennam seu tormentum ignis. Illud enim asserere omnino videtur *B. August. Serm. 14. de verbis Apost. c. 3.* ubi contra Pelagium asserentem pro parvulis dari locum quietis medium inter regnum cæ-

lorum & tormenta inferni, docet valde asseveranter non dari locum medium, sed omnes parvulos à Christo judicandos, & qui non erunt à dextris fore à sinistris, illos, in regnum cælorum, hos verò (inter quos asserit procul dubio futuros esse parvulos non baptizatos) ituros in ignem, immo combustionem æternam. Propter quod (ut *cap. seq. subdit*) *Apostolus 1. ad Cor. 6.* non fuit sollicitus exprimere supplicium ignis æterni, sed simpliciter dixit: *Nequè fornicarii, nequè idolis servientes &c. regnum Dei possidebunt*, quia nimirum noverat extra regnum infallibiliter non restare nisi ignis sempiterni supplicium. Quare *Julianum* arguentem: *Tantum, inquit, malum ei, naturæ, inest, ut possideatur à diabolo, atque æternum mereatur incendium*, redarguit *August. l. 3. op. perf. contra Jul. n. 200.* Tu autem qui eam negas à diabolo possideri, procul dubio negas à potestate erui tenebrarum. Et infra: *Si autem non eruitur à potestate tenebrarum, & illic remanet parvulus, quid miraris in igne æterno cum diabolo futurum, qui in Dei regnum intrare non sinitur?* Alibi etiam apertè docet eisdem parvulos post hanc vitam manere mortem secundam; quam diversis in locis docet pœnæ damni addere sempiternum ignis supplicium, conformiter ad phrasim Scripturæ *Apoc. 20. & 21.* De quo vide nostrum *Florentium Conrium* Archiepiscopum *Tramensem Tract. de Statu parvulorum c. 11. & 12.* Id ipsum etiam satis apertè tradit *Augustini* discipulus *Fulgentius l. de Fide ad Petrum c. 27.* (& sub nomine *Augustini* refertur tum apud veteres Scholasticos communiter, tum c. *Firmissime, de Consecr. d. 3.*) dicens: *Firmissime tene & nullatenus dubites, etiam parvulos, qui sine Sacramento baptismi de hoc saculo transeunt, ignis æterni sempiterno supplicio puniendos.* Ubi similiter id tradit velut indubitatum.

Nec alibi *Augustinus* de hoc dubitasse, minus contrarium sensisse videtur. Docet quidem habituros damnationem initissimam, ut habet *Enchirid. cap. 93.* sive omnium levissimam, ut habet *l. 5. contra Julian. c. 11.* intelligere tamen videtur respectivè; quia nimirum etsi passuri sint pœnam ignis, tamen cæteris leviozem, juxta id quod ait *Epist. 106.* Ac per hoc quamlibet tolerabilius omnibus, qui etiam propria peccata committunt, tamen aternâ morte mulctari, morte scilicet secundâ, quæ significat tormentum ignis. Dubitat tamen, qualis vel quanta erit etiam hæc ignis pœna, loco cit. contra *Julian.* dicens: *Quæ, qualis, & quanta erit, quamvis definire non possim, non tamen audeo dicere, quod eos ut nulli essent, quàm ut ibi essent, potius expediret; alludens ad illud Christi de Juda: Melius erat illi, si natus non fuisset.* Quemadmodum non dubitavit *Augustinus* quin peccatis actualibus debeat pœna ignis: de quibus tamen similiter ait *lib. de natura boni cap. 9.* *Qualis autem, & quanta pœna cuiquè culpa debeat, divini judicii est, non humani.*

Non deniquè contrarium docuit *lib. 3. de lib. arbitr. c. 23.* ubi *Manicheis* negantibus peccatum

70.
Aliis locis de hoc dubitasse non satis ostenditur.

71.
Multò minus ullibi.

propositam
docuit.

catum originale, & objicientibus superflue
creari parvulos, qui antequam quidquam bo-
ni vel mali agere possunt excedunt e vita, qui-
bus idcirco nec possit esse locus cum justis,
quia nil boni fecerunt, nec cum malis, quia
nihil etiam peccaverunt, *Augustinus* respondet,
Non esse mituendum, ne vita esse potuerit media
quadam inter recte factum atque peccatum, & sen-
tentia judicis media esse non possit inter premium
atque supplicium. Ibi enim *Augustinus*, seponens
peccatum originale & damnationem conse-
quentem, procedit ad hominem, q. d. dato
quod posset esse status medius inter recte &
male facta, æque posset dari medius inter præ-
mia & supplicia. Immo *Epist.* 28. testatur :
Non tamen de damnatione eorum parvulorum, qui
sinè illo, baptismo, ex hac vita emigrant, tunc
aliquid dicendum putavi, quia non quod nunc agi-
tur, agebatur. Quomodo igitur mens *Augustini*
de damnatione parvulorum hinc colligi po-
test? nisi quis malit consequenter inferre *Aug-*
ustinum ibi nullam damnationem parvulis
censuisse adscribendam. Immo *Masiliensibus*
inde postea arguentibus contra *Augustinum*,
quasi dubitasset de damnatione parvulorum,
lib. de bono persever. cap. 12. se purgat, & inter
alia respondet : *Absit, ut causam parvulorum sic*
relinquamus, ut esse nobis dicamus incertum, ut-
rum in Christo regenerati si moriantur parvuli,
transeant in aeternam salutem; non regenerati au-
tem transeant in mortem secundam &c. quæ uti-
quæ non est sinè tormento ignis.

72.
Dura id
apparet ma-
litiæ uni-
versalis pec-
cati non
perfectè pe-
netranti-
bus.

Dura quidem videtur hæc pœna, quia in hac
infirmitate moribundorum sensuum deest ille sen-
sus altissima puraque sapientia, quo sentiri possit
quantum nefas in illa prima prævaricatione com-
missum sit, ut loquitur *August.* 21. de Civit. cap.
12. Sanè (ut ait idem *August.* *Epist.* 28.) cum
ad pœnas ventum est parvulorum, magnis, mihi
crede, coarctor angustiis, nec quod respondeam
prorsus invenio : non solum eas pœnas dico, quas
habet post hanc vitam illa damnatio..... sed eas
ipsas, quæ in hac vita dolentibus nobis versantur
ante oculos &c. *Languescunt agnitudinibus, tor-*
quentur doloribus, fame & siti cruciantur &c.
Nimirum sicut ipsa ratio originalis peccati est
ad intelligendum difficilis, sic & pœna ejus-
dem, tum hujus, tum maximè alterius vitæ.
Eidem doctrinæ favet *Gregorius* 9. *Moral. cap.*
12. aliàs 16. de parvulis sinè baptismo mo-
rientibus dicens : *Illuc ad tormenta perveniunt.*
Accedunt & alia argumenta postea alleganda.

Ob quæ negari non potest, quin sententia
hæc verè probabilis sit. Quam ex Scholasticis
docuit quidam *Ubertinus* apud *Dionysium Car-*
thusianum 2. d. 13. *Driedo, Estius.* Tractatuquæ
speciali suprâ citato, ac à plerisque Docto-
ribus Lovaniensibus & Duacensibus probato
& laudato doctissimè defendit noster *Floren-*
tius Conrius.

73.
Nihilomi-
nùs pœnam
sensûs ne-

Nihilominus est (ut utar verbis *S. Bonav.* 2.
d. 33. art. 2. q. 1. in corp.) alia positio mitior,
quæ magis concordat pietati fidei, & iudicio ra-
tionis, quod, quia parvuli decedentes cum originali

carent iustitiâ & Spiritûs sancti gratiâ, quæ est gant Scho-
pignus hereditatis aeternæ, privantur in aeternum lastici com-
Dei visione : quia verò in carne fuit fœditas, ideo munissimè
ponuntur in loco vili, utpote infernali : sed quia non tro D. Bo-
habuerunt in se actualem delectationem peccati, nav. D. Tho-
nec in spiritu, nec in carne, ideo non sentiunt pœna ma & Scoto.
ignis acerbiter. Ita *D. Bonaventura.* Idem post
Magistrum dist. 33. sentiunt *Scotus* ibidem
quæst. unic. *D. Thomas* quæst. 5. de malo art. 1. 2.
& 3. & reliqui Scholastici communiter, jam
à quadringentis & amplius annis. Adeò (in-
quit *Malderus* quæst. 83. art. 4. dub. 2.) hæc
Sententia communis est, ut vel ex eo consen-
su magnum peti possit argumentum : adeò
clari sunt pro ea Doctores, ut adversarii vix
ex Scholasticis habeant quem producant,
præter paucissimos.

Eundem Doctrinam satis apertè tradit, etsi 74.
non definiat, *Innocentius III. c. majores, de Consonat*
Bapt. & ejus effectu, dicens : *Pœna originalis Innocent.*
peccati est carentia visionis Dei; actualis verò III.
peccati est (subintellige, insuper) *gehennæ per-*
petua cruciatus. Quod autem objici posset,
Consequentiam ibi factam à Pontifice non va-
lere (valere ad hominem censet *Poncius* d. 18.
n. 32.) esto gratis dissimuletur, parum refert :
quia equidem constat ipsum pro assumpto
probationis quasi comperto statuere hanc
Sententiam de pœna originalis peccati.

Allegatur etiam *Florentinum* in decreto U-
nionis declarans decedentes cum solo origi-
nali esse pœnis disparibus puniendos, factâ com-
paratione cum adultis decedentibus in mor-
tali personali. Quæ tamen disparitas satis sal-
vari posset, etsi similiter patiantur pœnam ig-
nis. Nam solum vult *Concilium* totam illam
massam hominum sic decedentium habituram
determinatas pœnas, pares quidem inter se,
disparis tamen respectu adultorum; quales
verè adhuc haberent, etsi paterentur pœnam
ignis, respectivè mitissimam.

Adducitur quoque *Commentarius Ambro-*
sio adscriptus in cap. 5. ad *Rom.* Sed is *Ambrosii*
non est; favetquæ in quibusdam Pelagianis-
mo. Alibi equidem videtur *Ambrosius* favere
assertioni, scilicet *lib. 2. de Abraham c. ult.* ubi
de infantibus non baptizatis ait : *Habeant ta-*
men illam opertam pœnarum immunitatem, nescio
an habeant regni honorem.

Accedit etiam *Nazianzenus* *Orat. in S. Bap-* 75.
tisma, de iisdem dicens, quod nec celesti glo- *S. Gregorius*
riâ, nec suppliciis à justo iudice afficiantur, utpote *Nazianze-*
qui licet baptismo consignati non fuerint, impro- *bus.*
bitate tamen careant, atque hanc jacturam passi
potius fuerint, quam fecerint. Ubi nota margi-
nalis habet : *Parvuli sinè baptismo morientes pœ-*
nâ sensûs non mulctantur. Et *Nicetas* eundem
locum sic commentatur : *Medius gradus eo-*
rum, qui celestis regni voluptatem sentiunt, nec
pœnis ullis torquentur : in quo & pueruli, qui bap-
tismo perfusi non sunt, constituentur. Difficile
tamen valde est, quod ibidem *S. Doctor* vi-
deatur apertè supponere in hoc gradu medio
etiam fore adultos, qui baptismum desidera-
runt

tum nequeunt, suscipere ex hac vita decedunt, quali votum baptismi non sufficiat, etiâ in necessitate, ad capeffendum regnum cæleste.

76. Et ratio. Deniquè accedit ratio; quia parvuli non peccarunt propriâ voluntate; ergo non merentur pœnam ignis, quæ correspondet peccato propriæ voluntatis juxta illud *Apoc. 18. Quantum glorificavit se & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.*

Confirmatur: quia si in humanis data sit alicui dignitas pro tota posteritate, is peccato suo meretur quidem illâ privari, & per consequens in eo etiam posteri; solus tamen pater propter crimen illud judicabitur dignus suppliciis & tormentis. Sic igitur ob peccatum Adæ meritis fuit ipse & nos in illo privari dignitate gratiæ, & consequenter cælestis gloriæ, ac perpetuè fieri exules numquam admittendi ad conspectum Regis æterni; solus tamen Adam meritis est torqueri ac cruciari in igne ob peccatum suum quatenus erat personale, nisi facta ei fuisset remissio.

Confirmatur II. Quia pactum cum Adam initum fuit tantum circa conservationem vel amissionem justitiæ originalis in posteris; ergo cum parvuli non habeant aliud peccatum, quàm quatenus inclusi fuerunt in isto pacto, non debetur eis alia pœna, quàm amissio illius justitiæ, & quæ inde consequitur in altera vita, pœna damni, quia nimirum in ipsis non est gratia sanctificans, quæ est signum ac velut arrha gloriæ dandæ.

77. Objectiones ex Scriptura allegantur & solvuntur. Objicitur I. *Matth. 25.* describitur universale judicium, & ad illud congregandæ dicuntur omnes gentes; parsquæ una dicitur sistenda ad dextram seu nobiliorem locum, pars altera ad sinistram seu viliorē locum, & his, qui à sinistris erunt (inter quos utiquè erunt parvuli) dicturus refertur Judex: *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Respondent Nonnulli quòd ad parvulos cum originali mortuos non spectabit judicium generale. Verum omnino videtur dicendum contrarium cum *Augustino* & Doctoribus communiter; Nam utiquè ad eos spectat generalis resurrectio, & post mortem judicium particulare seu sententia condemnationis, adeoque etiam judicium universale: eorundem etiam Christus est statutus universalis Judex, uti Redemptor. Undè respondent pleriquè alii interfuturos quidem judicio, ea tamen quæ describuntur *Matth. 25.* solum concernere adultos judicandos ex operibus, & qui (ut in *Symbolo Athanasii* dicitur) *reddaturi sunt de factis propriis rationem.*

78. Objicitur II. illud *Apoc. 20. Vidi mortuos magnos & pusillos.... & qui non inventus est in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.* Resp. de solis adultis esse sermonem, ut ostendunt verba intermedia: *Judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum.* Et cap. seq. præmisso victorum præmio specificat illos Apostolus quos dixerat fuisse missos in stagnum ignis, scilicet *Timidos, in-*

credulos, homicidas &c. Quare per pusillos non intelliguntur infantes, sed potiùs homines plebei ac vilis conditionis. Vide *A lapide & Expositores.* Quòd si deniquè ad parvulos prædicta quis contendat debere extendi: adhuc locus esset responsioni, quam habet *Bellarminus l. 6. de amissione gratiæ & statu peccati c. 5.* parvulos mittendos in locum seu stagnum ignis, sed ab eo non inflammandos.

79. Respondetur ad auctoritatem Augustini &c. Objicitur III. Auctoritas *Augustini, Fulgentii, & Gregorii*, quorum verba sunt relata *num. 62. & 65.* Respondet *D. Thomas* sup. art. 2. ad 1. nomen tormenti, supplicii, gehennæ vel si quid simile in dictis Sanctorum reperiat, esse largè accipiendum pro pœna, ut ponatur species pro genere; accedente eo, quòd sustineant pœnam in carcere gehennali sive infernali, in quo diabolus & damnati cæteri cruciantur igne. Ideo autem Sanctos tali loquendi modo usos fuisse, ut detestabilem redderent errorem *Pelagianorum*, qui asserebant in parvulis peccatum non esse, nec eis aliquam pœnam deberi. Et hoc (inquit *D. Bonav. sup. art. 1.*) valdè abundanter exprimit, *Augustinus* scilicet, plus dicens, & minùs volens intelligi. Similiter respondet, *Scotus* & cæteri ferè Theologi. Quæ responsio inde potest confirmari, quòd *Augustinus* & *Fulgentius* agant de re velut indubitata; certum autem videtur, quòd non fuerit nec sit indubitatum, parvulos pati cruciatum ignis. Immo id non fuit vocatum in controversiam inter Catholicos & *Pelagianos*, sed an parvuli habeant peccatum, & consequenter damnationem, an verò ob carentiam peccati sint extra damnationem, attamen etiam extra regnum cælorum in æterna & beata extra illud vita. Contendit verò *Augustinus* cum Ecclesia, quòd non, & arguit non extare beatitudinem extra regnum cælorum, solumquè superesse æternum ignem, scilicet veram damnationem. Dum autem parvulis adscribit mortem secundam, intellige in genere, prout consistit in pœna æterna & infernali; non autem strictissimè, prout in specie includit cruciatum ignis. Adde, quòd si parvuli æternaliter cruciarentur igne, jam esset melius ipsis non esse quàm sic esse; quod tamen de illis *Augustinus* asseverare non audet, uti nec definire qualis vel quanta sit damnatio eorundem; quod rectè accipitur quasi dubitaverit etiam de qualitate pœnæ, an scilicet damni tantum vel sensûs sit. Quòd autem *lib. de natura boni cap. 9.* videatur id ipsum non posse definire de pœna peccatorum actualium, non ita accipiendum est, quasi id in genere non posset definire (prout utiquè posset, dicendo esse pœnam damni, vermis, ignis, & sulphuris &c. adeoque similiter posset in præsentī, si asseveranter sensisset oppositum Conclusionis) sed quia id non posset de singulis culpis in particulari definire proportionatè ad gravitatem, & facto respectu ad invicem: id enim rectè dixit esse *divini judicii, non humani.* Quòd si deniquè nil aliud responderi posset, opponi

opponi adhuc posset tam gravis Auctoritas Innocentii III. SS. Thoma, Bonaventura & tot aliorum sanctorum & doctissimorum virorum in re, de qua non satis constat ex doctrina revelata, & in qua, si quid dictum sit à S. Augustino, saltem non est positivè approbatum ab Ecclesia; etsi alioquin sit ejus doctrina maximæ auctoritatis, adeò ut etiam in præsentī faciat oppositum valdè credibile ob vehementem præsumptionem, quòd Augustinus illud tradiderit.

80. Objicitur IV. Christus passus est gravia tormenta propter peccatum originale: ergo huic peccato correspondet etiam pœna sensûs. Resp. Neg. Conseq. quia Christus illa passus etiam est propter peccata actualia, signanter Adami & Hevæ, quibus correspondebat pœna sensûs. Deinde ex decreto Dei poterat pro peccato originali satisfieri per pœnas dissimiles. Undè & Christus non fuit passus tormentum ignis: & certum est fuisse passum pro parvulis etiam ut tolleretur pœna damni; adeoque nullo modo sequitur eos esse obligatos ad pœnam sensûs.

Ex tormentis Christi patientis non rectè inferatur pœna sensûs in parvulis.

Nequè ex eo quòd juxta fidem descendant in infernum.

Objicitur V. Parvuli in originali morientes descendunt in infernum: ergo patiuntur ab igne ibi existente. Resp. Neg. Conseq. quia per infernum intelligitur generaliter locus damnatorum: in quo tamen possunt dari varia receptacula, in quorum uno sit ignis, ubi sint damnati ob personalia peccata; in altero autem non sit ignis, ibique sint parvuli, quorum locus vulgò limbus puerorum dicitur. Sunt tamen, qui putent hæc receptacula esse intrà eandem cavitatem, in cujus una parte sint pueri, in altera reliqui damnati.

81. Nequè ex doloribus quos frequenter in hac vita patiuntur.

Objicitur VI. Parvuli in hac vita ob peccatum originale puniuntur pœnâ sensûs, v. g. frigore, fame, siti &c. quid ni ergo & in altera? Resp. quia illæ pœnalitates consequuntur directè naturam ipsam, prout spectatur sinè justitiâ originali: ideoquè etiam fuissent in statu puræ naturæ; & modò sunt inæquales in diversis, etsi æqualiter originali infectis. Quare directè non sunt pœnæ peccati originalis, sed indirectè & consecutivè. Adde quosdam parvulos in hac vita pati dolores acerbissimos; cum tamen post hanc vitam juxta adversarios levissimam pœnam sensûs essent passuri.

82. Nec deniq; ex ipsa pœnâ damni.

Objicitur VII. Admittitur ab omnibus Catholicis pœna damni, quæ tamen est maxima: quid ni ergo pœna sensûs, quæ est minor? Resp. quia prior sufficit, & est satis gravis, nec fides amplius docet. Est quidem pœna damni maxima ratione boni quo privat; non tamen ideo parvulos maximè affligit. Quare equidem possent esse in damnatione mitissima: & quamquam illos affligeret, certè leviter: atquè esto quòd graviter, essent in damnatione mitissima respectivè; quia scilicet mitior foret damnatione illorum, qui insuper patiuntur pœnam sensûs.

83.

Verum adhuc controversitur, utrùm parvuli affligantur sive tristitiam habeant ob ca-

rentiam vitæ æternæ, sicuti inde gravissimè affligi adultos peccatores constat. Affirmant non tantum ii qui parvulis adscribunt pœnam ignis, sed etiam varii hanc pœnam non admittentes: ut Bellarminus sup. cap. 6. & alii. Docet tamen Bellarminus dolorem fore mitissimum: tum quia intelligent se non amisisse gloriam propriâ negligentiam: tum quia videbunt in inferno multos se infeliciores; ad quorum sortem ipsi quoquè pervenire potuissent, & plurimi pervenissent, si diutius vivere contigisset. Ratio hujus opinionis est: quia omnino connaturale est, eos habere dolorem de amissione tanti boni, à quo se excidisse cognoscent.

Atquè esto id ignorarent ante diem judicii, tunc saltem iis innotescet, quando alios sui similes videbunt beatos cum Christo, & sententiam generalem cum aliis hominibus accipient. Ad quod non requiritur supernaturalis cognitio (ut etiam patet in infidelibus adultis) sed sufficit cognitio naturalis ex evidentia signorum, quæ saltem in judicio videbunt & audient. Habebunt ergo ex suo statu dolorem, saltem aliquem & aliquando, si non gravem & continuè; qualem habere solemus de infortuniis, quæ etiam nolentibus accidunt: qualiter etiam dolemus in hac vita primos parentes umquam peccasse. Nequè enim congruum est, ut sint in feliciore statu damnati, quàm fuerunt in exilio etiam felicissimi, quando in hoc vivebant, ubi non omnino erant immunes ab omni molestia animi. Accedit denique ratio loci tenebrofi, captivitas, & aliæ circumstantiæ, quæ natæ sunt tristitiam generare. Et hæc quidè sententia est mihi valde probabilis.

Nihilominus D. Thomas sup. quæst. 3. D.

84. Bonaventura sup. quæst. 2. Scotus sup. (qui tamè dubitanter loquitur) & antiquiores Theologi communiter, ac plerique Recentiores eximunt parvulos ad omni tristitia: eò quòd pœna originalis peccati, præcisè correspondens amissioni justitiæ originalis in Adamo peccante, videatur adæquatè compleri in carentia æternæ gloriæ: cui proinde non videtur superaddenda pœna tristitiæ, quæ se habet instar increpationis & flagelli, quo illi tantum digni sunt, qui propriâ voluntate peccarunt. Et quàmvis connaturaliter ex amissione gloriæ videatur sequi tristitia: parvuli tamen erunt suo statu contenti, scientes Deum ita de se disposuisse (cujus voluntati se conformabunt) nec suo actu hoc aliquando demeruisse, ut inquit Scotus num. 4. divina etiam providentia poterit hanc tristitiam impedire; cum eam parvuli videantur non demeruisse. Qui tamen priorem sententiam sequi mallet, facilè responderet conformitatem cum divina voluntate non excludere omnem tristitiam. Nec Deum potius impediturum in parvulis jam damnatis tristitiam, quæ naturaliter consequitur notitiam amissæ in Adamo beatitudinis, quàm nunc impediat in iisdem multa mala, quæ hic naturaliter consequuntur amissionem originalis justitiæ.

Tristitia omni non cariturus, valde probabilis est.

Oppositum nihilominus censent plerique Scholastici.

85.
Quis erit
status par-
vulorum
post diem
judicii.

Petes, quis sit futurum status parvulorum post diem judicii? Resp. verosimilius eos mansuros in inferno seu (ut plures loquuntur, assignantes eis locum seu carcerem specialiter separatum; tametsi Florentinū de inferno damnatorum loqui videatur, quasi de eodem loco; in cujus tamen aliqua parte fortè juncti sint & ab adultis aliquantulum separati parvuli) limbo: cum constet ex fide eos, uti ceteros damnatos, post mortem mox in infernum descendere; ex nullo autem solido fundamento constet eos aliquando inde liberandos potius quam ceteros damnatos. Nequē etiam Scriptura sacra ullum nobis solidum præbet fundamentum, quod per judicium generale à suo carcere liberentur. Omnino equidem dicendum est, quod etsi voluntas eorum semper sit futura habitualiter averfa à Deo, tamen sit futura actualiter recta, sic ut numquam sint peccaturi, sicut nec in hac vita propriā voluntate peccarunt. Unde sequens articulus est à tribus Pontificibus damnatus: *Peccatum originis est habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, eò quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium. Et ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus discedens sine regenerationis sacramento, quando usum rationis consecutus erit, actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet, & legi Dei repugnet.* Carebunt consequenter etiam verme conscientiae: quia hic oritur ex actualibus peccatis. Erunt autem sive in perpetua & continua tristitia, sive in interpolata per aliquod gaudium modicum, sive in perpetua animi æqualitate ab omni tam gaudio quam tristitia vacui, sive etiam ita fruuntur quibusdam levibus recreationibus, ut tamē tristitiā semper careant, prout diversi diversi modè conjecturant. De cætero incertum est, quid per totam æternitatem sint acturi. Et quāvis Nonnulli ingentem scientiam illis promittant; non videtur tamen undè eam hauriri sint in isto carcere constituti.

86.
Benignius
quā fun-
datus de iis
Nonnulli
consent.

Hæc sine præjudicio aliter & fortè melius sapientium dicta sint. Non enim desunt Scriptores non infimi, etiam recentiores, qui de istis infantibus longè benignius sentiant: inter quos Smising Tract. 3. De Deo Uno disput. 6. num. 399. & seq. Suarez 3. p. Tom. 2. d. 50. sect. 5. Lessius lib. 13. de divin. perfect. cap. 22. qui varia dicit, quæ si vera sint, maximam adferunt consolationem. Putat enim illos accepturos sententiam Judicis, sed benignam, & bonis ordinis naturalis excellenti modo perficiendos, scilicet tam in corpore, quam in ani-

ma: adeoque habituros insignem notitiam etiam rerum spiritualium, ipsiusquē Dei, eosquē in perpetuum laudaturos & amatuos Deum. Etsi autem dubitet quo in loco sint futuri: putat tamen hunc futurum lucidum, amœnum & amplissimum pro tanto numero, qui est futurus longè major, quam sit omnium hominum qui modò toto orbe simul extant, & ultrà ascensurum dicit esse credibile. Alii autem determinant eis locum in aliqua parte terræ innovatæ. Unde concludit Lessius credibile esse, eorum statum longè feliciorum ac lætiorum fore, quā sit alicujus hominis mortalis in hac vita. Immo addit Catharinus & quidam alii eos fruituros beatitudine naturali. Quod tamen plures graviter censurant, tamquam Pelagianum. Sed excusari posset si verum sit, quod censet Smising sup. num. 290. Pelagium in hoc errasse, quod parvulis juxta ipsum innocentibus attribuerit veram beatitudinem supernaturalem, tamen extra regnum cælorum, per quod intellexerit quemdam specialem cœtum electorum, qui baptismum sunt consecuti, qui cœtus tum ex parte specialis loci, tum ex parte forsan aliorum privilegiorum & circumstantiarum baptizatis peculiarem honorem, gaudiumquē accidentale adferat. Nihilominus idem Smising num. 401. ex Scoto censet eos non fore simpliciter & perfectè beatos etiam naturali beatitudine propter labem peccati remanentem, ob quam manent averfi à Deo ultimo fine; quæ averfio non stat cum naturali beatitudine. Sed hæc omnia valde incerta sunt, & ferè ex conjecturis tantum dicuntur.

Unde cum omnes parvulos non baptizatos maneat gravissimum malum æternæ separationis à Deo & inimicitiae; cumquē sententiā adscribens eis etiam pœnam ignis, comparativè quidem levem, verè tamen gravem, sit probabilis; patet, quantā diligentiam baptismus sit parvulis procurandus, præsertim in mortis discrimine constitutis: quia ex dilatione summum eis damnum potest obvenire: nequē etiam opinionum faventium probabilitas efficere poterit, ut si rigidiores à parte rei veræ sint, parvuli in æternum non crucientur. Ad hoc tamen illæ conducere poterunt, ut ipsarum verosimilitudine mitigentur animi parentum tristitiā sauciati ob præmaturam prolium mortem, quæ absquē illorum culpa acciderit. Et hæc dicta sint de hac quaestione, immo totā Disputatione difficili.

87.

Corollarium notabile.

DISPUT.

De Peccato Mortali & Veniali.

QUÆSTIO I.

*An dentur aliqua peccata mortalia,
aliqua venialia, & quod sit
inter illa discrimen?*

I.
Peccatum
dici potest
veniale ab
eventu.

Ex causa.

Denique &
proprie, se-
cundum se.

2.
Referuntur
errores cir-
ca 1. partem
quæstionis.

3.
Dantur
peccata
mortalia,
et si à præ-
destinatis,
fidelibus

NOTA peccatum tripliciter posse dici veniale, Primò ab eventu, cuius videlicet de facto veniam consequimur. Quo sensu *Ambrosius lib. de Paradiso c. 14.* dicit: *Veniabilis culpa, quam sequitur professio delictorum.* Eodem sensu omnia peccata prædestinatorum possent dici venialia, & generatim illa, etsi alioquin verè mortalia, de quibus pœnitet viator sufficienter ad veniam consequendam. Secundò ex causa, quòd aliquo modo secundum æstimationem, saltem humanam, veniâ dignum est, eò quòd scilicet processerit ex causa diminvente gravitatem peccati, v.g. quod ignorantia vel alterius dolo, passione seu gravi animi perturbatione est commissum, quantumvis verè sit mortale. Quo modo plerumquè explicatur illud *1. ad Tim. 1. Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci.* Tertiò propriè & vulgò ad sensum præsentis materiæ sumitur pro eo, quod est veniale secundum se, quia videlicet, quantum est ex se, veniam non excludit, sed pro quo faciliè impetratur, eò quòd nec amicitiam dissolvat, nec dignum sit ex se pœnâ æternâ. Idquè sive quia ex objecto & genere suo est levis offensa, sive quia est talis ex levitate materiæ, sive denique ex imperfectione actûs seu imperfecta deliberatione. Et distinguitur contra mortale, quod amicitiam solvit, & pœnam æternam meretur. Hoc notato

Circa primam partem præsentis quæstionis sunt varii errores, Nam *Joannes Wiclef* docuit omnia peccata esse mortis æternæ inductiva, de facto tamen in solis reprobis illam inducere, adeoque omnia peccata præscitorum esse mortalia, omnia autem prædestinatorum venialia. Similiter *Calvinus l. 2. Instit. c. 8. §. 59.* dicit, *Sanctorum delicta venialia esse, non ex suapte natura, sed quia ex Dei misericordia veniam consequuntur.* Et *l. 3. c. 4. §. 28.* ait, *Fidelium peccata venialia esse: non quia non mortem mereantur, sed quia Dei misericordiâ non imputantur, quia veniâ delentur.* Similiter *Lutherus* docuit omne peccatum naturâ suâ esse mortale, fieri autem veniale credentibus.

Et primò quidem dari nonnulla sic mortalia, ut non fiant venialia, eò quòd à prædestinatis, Fidelibus vel Sanctis committantur, patet ex Apostolo *ad Galat. 5.* ubi, enumeratis variis peccatis mortalibus, generaliter concludit: *Qui talia agunt regnum Dei non con-*

sequentur; ergo sunt mortalia à quocumquè vel fiant, fiunt autem non solum à reprobis & infidelibus, sed sæpè etiam à prædestinatis & fidelibus. Idem colligitur manifestè ex *1. ad Cor. 6. ad Ephes. 5. 1. Joan. 3.* & aliis locis. Confirmatur: quia Adam erat prædestinatus, & tamen indubiè peccavit mortaliter prævaricando mandatum Dei; adeò ut *Greg. lib. 5. Epist. 14.* dicat: *Hoc quisquis negat, Catholicus non est.* Bonus latro quoquè erat prædestinatus, & tamen ob scelera meritò crucifixus. Similiter *S. Petrus*, qui (ut ait *August. Tract. 66. in Joannem*) mortuus est negando, & revixit plorando. Idem est de Davide, qui erat fidelis & prædestinatus, & tamen gravissimè peccavit adulterando & occidendo innocentem. Ludicrum autem est dicere, Davidem (idem est de cæteris) non nisi venialiter peccasse tam enormia patrando: alium autem, quia reprobis vel infidelis est, peccare mortaliter verbo otioso, curioso aspectu &c.

Fundamentum *Wiclef* est omnino frivolum. Nam quod ex Apostolo *ad Rom. 8.* allegat, *Nihil damnationis esse iis, qui sunt in Christo Jesu*, intelligitur de actualiter iustis, quàm diu tales manent; non autem, si & quando à Christo Jesu peccando excidunt. Quod alternativè locum habere potest tam in prædestinatis, quàm in reprobis. Similiter coöperantur omnia iustis prædestinatis in bonum, etiam peccata, scilicet finaliter, quatenus juxta *August. l. de corrept. & grat. c. 9.* ex peccato evadunt humiliores & doctiores. Tamen si peccata gravia sint, etiam in ipsis destruunt amicitiam Dei, adeoque mortem animæ præsentem adferunt, etiam allatura mortem æternam seu secundam, si (quòd in prædestinatis non fiet) ita morerentur.

Fundamentum etiam commune recentiorum Hæreticorum confidentium in fide sua speciali, ob quam Deus peccata confidentibus in se non imputet, est merum figmentum in materia de Justificatione refutari solitum; quod laxat habenas peccatis, dum tali fundamento innixus liberè patrabat gravia peccata, confidens sibi non imputanda esse. Immo nec de ipso infidelitatis peccato debet esse sollicitus; siquidem semel per talem fidem iustificatus nequit secundum ipsos excidere à iustitia, adeoque nec mortaliter peccare.

Quòd verò non dentur peccata secundum se venialia, adeoque omnia sint suapte naturâ mortalia, præter Hæreticos relatos docuisse referunt quidam Doctores Catholici, scilicet *Gerson. p. 3. de vita spirituali Lect. 1. Corroll. 1. Almainus 3. moral. cap. 20.* *Joannes Rosensis in Refutatione 32. articuli Lutheri*; qui censent omne peccatum ex natura sua esse mortale, seu in actu primo dignum morte æternâ.

vel fiant
committan-
tur.

4.
Fundamen-
ta Hæreti-
corum ever-
tuntur.

5.
Omnia pe-
ccata esse ex
natura sua
mortalia,
sed ex be-
nignitate
Dei venia-
lia, etiam
quidam ca-
æter-

lici consen-
sunt.

In quo hi
differunt
ab Hæreti-
cis.

Contra om-
nes asseri-
tur dari
peccata ex
natura sua
venialia.

æternâ, de facto tamen aliqua peccata, sive ob levitatem materiæ, sive ob imperfectam deliberationem, eam non mereri, ex benigna & generali dispositione Dei nolentis ut reatum pœnæ æternæ inducant, à quocumque committantur; ideoque remittentis quasi jus suum, juxta quod, si rigidiùs & strictiùs nobiscum voluisset agere, potuisset etiam ob illa hominem à sua amicitia & cælorum regno excludere. Quare differunt hi Doctores ab Hæreticis in eo, quod dicant Deum ita generaliter disposuisse sinè respectu ad certa genera personarum, ut reverà plura peccata, à quocumque committantur, non sint de facto mortis æternæ inductiva.

6. Contra quos stat indubitatus omnium theologorum consensus. Qui

Probat I. Quia tres Pontifices reprobarunt hunc articulum 20. inter Baian. Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam. Secundò, quia Scriptura & Patres docent dari quædam levia peccata, quæ non dissolvunt amicitiam Dei; nec tamen id referunt in misericordiâ Dei statuentis punire infra meritum, sed potiùs existimant oriri ex ipsa natura actionum & modo quo fiunt. Sic Luca 6. aliqua peccata comparantur trabi, alia festucæ. Matth. 23. alia culici, alia camelo Luca 12. comparantur aliqua novissimo minuto. Quibus metaphoris satis indicatur, quod sicut ex natura sua festuca est minor trabe, culex camelo, & minutum naturâ suâ est minimum in ratione debiti, ita quædam peccata naturâ suâ sint minora aliis, immo aliqua etiam minima. Et 1. ad Cor. 3. aliqua comparantur ligno, fœno, stipulis, quæ ex natura sua facilè absumuntur; sed de gravioribus subjungitur: Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Similiter Patres non semper assignant distinctionem mortalis à veniali ex divina revelatione (quæ in paucis habetur) sed ex variis circumstantiis & conditione materiæ: quod etiam habet praxis totius Ecclesiæ. Id autem fieri non posset, si ex sola Dei voluntate aliquod peccatum esset veniale.

Tertiò, quia etiam in omni societate humana sunt quædam offensæ ex natura sua leves, quæ non solvunt amicitiam mutuam, etsi suo modo displiceant amico: quid ni ergo respectu Dei? cum non minùs intelligatur, quomodo ob parvitatem materiæ aut imperfectionem libertatis possit contingere, talem aliquam offensam esse respectu Dei, quam talem inveniri inter homines, ob quam nemo prudens humanam amicitiam dissolvat. Confirmatur: quia videtur notum lumine naturæ verbum otiosum, furtum unius oboli, infractionem levis talitri &c. non esse graves Dei offensas, uti non graviter adversantur rectæ rationi. Nequè in hoc ullus recurrit ad voluntatem Dei, qui non ponderet illas quantum benè merentur; sed quilibet existimet eas esse leves ex natura sua.

Herincx Sum. Theol. pars II.

Adverte tamen jam dicta intelligi de voluntate seu misericordia Dei velut consequente peccati venialis malitiam, quod videlicet, supposito præcepto aut prohibitione juxta capacitatem materiæ, non pendeat à voluntate Dei destinantis actionem ad pœnam æternam vel temporalem tantum, aut aliâ simili. Nihilominus dum materia est sufficiens ad gravem obligationem, pendet à voluntate præceptiva legislatoris, utrum velit ad illam graviter an leviter obligare; cum etiam rem gravem possit leviter præcipere vel prohibere. Quando tamen aliundè non constat de contrario, censetur Deus velle obligare juxta capacitatem materiæ. Immo quamquam materia secundum se esset levis, Deus tamen absolutâ suâ potestate & illimitatâ jurisdictione posset juxta varios & Pontium disp. 22. n. 63. (qui hoc modo interpretatur & sequitur sententiam Gersonis) eam præcipere vel prohibere sub gravi obligatione; adeoque ad misericordiam ejus pertinet, quod sic non fecerit. Et quidem meritò sic non fecit; cum id saltem non sit consentaneum nostræ fragilitati, suaviquè Dei providentiæ: ideoque regulariter non censeatur graviolem imposuisse obligationem, quam postulet rerum conditio. Et quamvis excipiendum videatur præceptum datum primis parentibus; dici tamen potest materiam illius circumstantionatam verè fuisse gravem, quia nimirum abstinencia à fructu certi ligni exigebatur velut homagium & tributum in signum debitæ Deo subjectionis, & supremi illius domini.

Dices I. cum Calvino: Scriptura peccato generatim adscribit mortem, inimicitiam Dei &c. ad Rom. 6. Stipendium peccati mors. 1. Joan. 3. Qui facit peccatum ex diabolo est. Et alibi. Deniquè Matth. 5. dicit Christus: Qui solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum; id est, vilissimus & quasi nullus in resurrectione erit, adeoque excludetur à regno cælorum. Resp. in his Scripturis agi de solo peccato mortali, quod nempe perfectam peccati rationem obtinet. Per mandata etiam minima intelliguntur obligantia quidem sub mortali, sed minima in reputatione Pharisæorum, v. g. quibus prohibetur interna voluntas concupiscendi vel occidendi, odium inimicorum &c. (de quibus postea Christus loquitur) ideoque mox subditur: Dico enim vobis: nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum.

In aliis namquè Scripturis manifestè designantur solvi posse legem aliquam peccato non excludente à regno cælorum; & peccatum leve contra grave distinguitur; ut patet ex præmissis, & præterea ex eo, quod Scriptura sæpè doceat esse in præsentī vita homines justos & mundos, ac incedentes in omnibus justificationibus Domini; ut de Noë Gen. 6. De Job c. 1. & 2. De Zacharia & Elisabeth,

R

Luca

7.
Quo sensu
admitti pos-
set pendere
à Dei mi-
sericordia
quod quæ-
dā peccata
non sint
mortalia.

8.

Scriptura
soli peccato
mortali ad-
scribit mor-
tem & ex-
clusionem à
cælo.

Luce 1. Et aperte supponitur 1. *Joan.* 2. & 3. Et ad *Tit.* 1. requirit Apostolus, ut Episcopus sit sine crimine, id est peccato mortali. Quod autem non sine omni peccato sint homines in hac vita, aperte docet alibi Scriptura, 1. *Joan.* 1. *Eccli.* 7. & alibi; utique ob quotidiana & levia peccata, in quæ jugiter labuntur etiam ii, qui sine crimine seu gravi peccato vivunt. Supponit itaque Scriptura præter mortalia dari quædam venialia, sine quibus hæc vita non ducitur.

Dices II. *Joan.* 13. Petro, etsi sola venialia habenti, dictum est à Christo: *Si non laveris te, non habebis partem mecum*; ergo venialia sunt etiam ex se digna, quæ hominem à Christo in perpetuum separent. Resp. Neg. Conf. quia Christus nolebat Petrum admittere ad communionem Eucharistiæ, nisi permetteret sibi lavari pedes; vel (ut cum *D. Basilio* explicant plures) minabatur eum excludere etiam à regno cælorum, non propter sordes venialium peccatorum, sed propter culpam inobedientiæ, quam incurreret, si pertinacius obstitisset.

9. Dices III. Ecclesia orat pro animabus fidelium defunctorum cum solis venialibus, *nè absorbeat eas tartarus*; ergo sentit eas posse obligari ad pœnas perpetuas tartari, si secundum rigorem justitiæ cum ipsis ageretur. Resp. Neg. Conf. quia Ecclesia (si nomine tartari & inferni non intelligat juxta subjectam materiam ipsum purgatorium) considerat animas velut ex corpore migrantes, & quæ necdum sententiam suæ mansionis, aut loci, ad quem ire debent, acceperunt: sicquæ precatur, nè deducantur ad loca inferiora pœnarum (quæ generaliter nomine tartari intelliguntur) sed absquæ eo, quod in tenebrosis & pœnalibus purgatorii locis diuturniorem patiantur remoram, repræsentet eas signifer S. Michaël in lucem sanctam. Easdem quoque preces in Anniversariis sub simili consideratione repetit: sicut tempore adventus preces fundit, quasi Christus tunc in carne venturus expectetur. Nullo autem modo orat ut postquam jam defuncti sunt, non mittantur in infernum damnatorum: quia essent preces inutiles, immo perversæ, si intenderet succurrere aliquibus in infernum alioquin mittendis, sive extra statum gratiæ mortuis.

10. Dices IV. Pœna æterna non adæquat malitiam culpæ etiam venialis; ideoquæ esset præligenda etiam minimo veniali peccato: ergo quodlibet peccatum est ex se dignum pœnis perpetuis. Resp. pariter inferri posse, quodlibet esse dignum pœnis perpetuis quantumvis intensis, immo omni possibili pœnarum cumulo, qui potius deberet eligi, quàm minimum peccatum. Dico itaque minimum peccatum esse majus in ratione mali, non tamen in ratione demeriti: nam in ratione mali nulla pœna est comparabilis cum culpa, quæ est malum diversi ordinis nullo modo eligibile, sed infinitè magis fugiendum, quàm alia

mala. Non meretur tamen minimum peccatum pœnas quantumcumquæ magnas & diuturnas, sed ex communi sensu parvæ culpæ in ratione demeriti respondet parva pœna, magnæ magna.

Dices V. Omne peccatum quantumvis leve est offensæ Dei; adeoque ex parte personæ offensæ trahit quamdam infinitatem, & quantum est de se meretur pœnam æternam. Resp. Neg. Seq. nam sicut persona gravis potest offendi non graviter, sic persona infinita potest finire, immo leviter offendi: sicut è contrario persona infinita finire à nobis amatur & honoratur.

Dices VI. Quod peccatum veniale remittatur, est misericordiæ: ergo ex rigore justitiæ in æternum puniretur, nisi misericordia intercederet. Resp. remissionem venialis esse misericordiæ, sed suo modo debitæ, cum eam justus mereatur de condigno. Et quamvis ita non mereretur, ipsa tamen amicitia (quæ non tollitur) conditio postulat Dei misericordiam, ut veniam petenti tribuat, sicut leges amicitia inter vasallum & principem requirunt ut leves offensas vasallo se humilianti remittat. Denique etsi mera Dei misericordia intercederet, equidem non sequeretur peccatum non esse ex natura sua veniale; cum ut judicemus quanta peccato pœna debeatur, non oporteat illud considerare supponendo quod numquam remittatur, sed quantus sit in ipso reatus pœnæ secundum se: sic autem in veniali solum invenietur reatus pœnæ temporalis. Ut clariùs pateret, si dimissâ huic culpæ mortali, alteri culpæ veniali, Deus exigeret pœnam utrique adæquatè debitam: indubiè enim illa foret perpetua, hæc tantum temporalis. Quomodo autem veniale peccatum mereatur in æternum puniri, quando post hanc vitam reperitur conjunctum cum mortali, viderint illi, qui ita docent: nos enim *Disp. seq.* defendemus oppositum.

Quod ad secundam quæstionis partem attinet, verum & indubitatum discrimen inter mortale & veniale satis constat in eo consistere, quod illud sit deliberata transgressio gravis præcepti, adeoque gravis Dei offensæ, destruens amicitiam Dei, & constituens hominem reum æternæ damnationis: veniale autem sit transgressio quidem, sed præcepti levis, aut certè non perfectè deliberata præcepti gravis, ideoquæ tantum levis offensæ, & compatibilis cum divina gratia. Et huc revocari debent reliqua discrimina assignata à præcipuis Scholasticis: inter quos non poterat de re ipsa esse controversia.

In primis huc revocatur discrimen assignatum à *D. Thoma*, *D. Bonaventura*, *Scoto* & aliis communiter; quod peccans mortaliter statuat in creatura ultimum finem, scilicet interpretativè, quatenus amor creaturæ amicitiam Dei postponendo destruit ordinem ad ultimum finem. Secus est de peccante venialiter. In idem redit, quod *D. Thomas* dicat pecca-

Quo sensu in Offertorio Missæ defunctorum orat Ecclesia pro liberatione animarum à pœnis inferni & tartaro.

Remissio culpæ venialis est misericordiæ suo modo debita.

Atque esto mera misericordia, nil inde confici posset contra doctrinam hanc traditam.

12. Verum discrimen inter mortale & veniale.

tum mortale esse deordinationem circa finem, veniale circa media. Alioquin in obvio sensu (quo D. Thomam intellexit Cajetanus) potest peccatum veniale dari etiam circa finem ex imperfecta deliberatione; & è contrà circa creaturas sive media sæpius committitur peccatum mortale, ut patet in luxuria, injustitia &c.

Eodem modo intelligendus est Durandus, dum peccatum mortale dicit esse offensam Dei, scilicet destruentem amicitiam; non autem veniale. Quamvis indubiè etiam veniale sit quædam Dei offensa, & aliquo modo puritati amicitiae adversetur. Undè dicitur Jacobi 3. *In multis offendimus omnes*, quod etiam de venialibus dictum est.

13. *Quo sensu veniale sit præter legem.* Huc præterea revocatur, quod Alensis, D. Thomas, D. Bonaventura & alii dixerunt, peccatum mortale esse contra legem, veniale præter legem: nam etsi veniale verè etiam repugnet alicui legi; mortale tamen est contra legem antonomasticè sumptam, scilicet graviter obligantem, & cujus observantia est ad finem necessaria. De qua intelligitur illud Christi Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Simili sensu justus venialibus peccatis obnoxius veraciter dicit se diligere Deum & proximum; cum tamen Scriptura dicat 1. Joan. 2. *Qui dicit se nosse Deum*, noti- tiâ scilicet affectivâ, quæ affectum veræ dilectionis comprehendit, & *mandata ejus non custodit, mendax est*. Et ad Rom. 13. *Qui diligit proximum, legem implevit*. Quæ intelliguntur de lege seu mandato concernente rem ad finem præcepti necessariam. Alioquin dubium non est, quin lex divina prohibens grave furtum etiam prohibeat leve, quin eadem prohibeat omnem concupiscentiam etiam venialem, omne mendacium &c. Immo aliàs verè non esset peccatum.

Et contra consilium. Deniquè huc revocatur quod Scotus 2. d. 21. q. 1. n. 3. & alii dixerunt, mortale esse contra præceptum, veniale contra consilium; non quòd hoc nullatenus sit contra aliquod præceptum (ut præter Scotistas rectè notavit Lorca) cum Scotus ubiquè definiat peccatum ut sic per oppositionem ad legem seu præceptum: sed quòd solum mortale sit contra præceptum, cujus observantia est ad consecutionem finis ultimi necessaria; cum è contrà observantia præcepti leviter obligantis sit ad hoc quidem utilis & consulta, non tamen necessaria. Alioquin dici non posse aliquid ideo esse peccatum quòd sit contra consilium præcisè, manifestum est: cum consilium sit de re planè libera. Undè Apostolus 1. ad Corinth. 7. dans consilium cælibatûs, addit: *Si nupserit Virgo, non peccavit*.

14. *Veniale est cum mortali ut vocè peccatum;* Hinc colligitur peccatum veniale esse univocè peccatum cum mortali: cum utrumquè certò sit propriè dictum peccatum & intrinsecè dissentaneum legi. Quamvis moraliter & theologicè loquendo divisioni mixta sit analogia: eò quòd in Scriptura, Conciliis & Doc-

Herincx Sum. Theol. pars II.

toribus peccatum per se positum per quamdam antonomasiam stare soleat pro mortali ob perfectam & completam illius defectionem; non solum à lege, sed etiam à fine legis; non autem pro veniali, nisi raro, & quando ex adjunctis id potest colligi: idquè quia veniale non nisi imperfectam defectionem habet. Sic sumitur Proverb. 10. *In multiloquio non deerit peccatum*. Et 1. Joan. 1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus*.

Pro fine adverte, difficile esse exactè in quavis materia dignoscere, quæ sint peccata venialia, quæ mortalia: ut propterea Augustinus Enchirid. cap. 78. dicat, *istâ non humano, sed divino pensanda judicio*, & 21. de Civit. c. ult. scribat: *Ego usquè ad hoc tempus, cum inde satagerem, ad eorum indaginem pervenire non potui. Et fortassis propterea latent, nè studium proficiendi ad omnia peccata vitanda pigrescat*. Qui tamen Serm. 41. de Sanctis multa recenset in quibus anima non occiditur, alia itè in quibus occiditur. Ad formandum proinde de his dictamen attendendum est primò ad Scripturam, in qua si peccata referantur velut execranda, abominanda, à Regno Dei excludentia, digna morte, aut si committentibus dicatur *Vae*; signum est esse mortalia. Secundò ad Patrum & Scholasticorum unanimem consensum, & ad concors judicium timoratorum ac Doctorum virorum; qui si censeant esse mortalia, pro talibus sunt habenda. Tertiò ad judicium naturale recurrendum, considerando, an illud dictet actum vel omissionem graviter adversari rationi, & signanter Charitati Dei vel proximi. Ad quod ulteriùs attendenda est quantitas materiæ, genus peccati, gravitas præcepti, seu modus præcipiendi, & qualitas consensûs seu deliberationis. De quibus partim infra, partim in materia singularum Virtutum & oppositorum Vitiis.

Q U Æ S T I O II.

An Malitia peccati mortalis sit infinita?

R Esp. non esse infinitam simpliciter & absolute. Ita Scotista & alii communius. Et patet in primis supponendo, quòd unum infinitum non possit esse altero majus: nam alioquin omnia peccata mortalia essent æqualia; immo unum containeret malitiam omnium, & singula tantum haberent malitiæ, quantum omnia simul. Deinde probatur responsio absolute: quia, etsi Deus, qui per peccatum mortale contemnitur sit infinitus, concurrat tamen solum per modum objecti extrinseci, quod non attingitur adæquatè, adeòquè nec adæquatè influit in actum, nec tribuit ei infinitatem; sed potius semper magis ac magis contemni & odio haberi, uti perfectius & perfectius amari potest. Confirmatur manifestè exemplo peccati venialis, quod habet malitiam finitam, etsi sit personæ in-

R 2

finite

Quodam-
men anto-
nomasticè
stat pro
mortali.

15.
Difficile est
exactè dis-
cernere in-
ter mortale
& veniale.

Tria ad dis-
cernendum
indicia.

16.
Mortalis
malitia non
est simpliciter
infinita.

finitæ offensa. Præterea quod infinitas objecti non debeat tribuere infinitatem actui, patet in amore quo creatura Deum amat.

Necurgeri potest exemplum operum meritoriorum Christi, quæ traxerunt valorem simpliciter infinitum ab infinitate personæ operantis: nam hoc supposito (de quo *Tractat. de Incarnat.*) id esset, quod dignitas personæ operantis infinita & velut substantialis communicet se totam, seu quasi formaliter operibus ejusdem personæ. Non sic autem se communicat objectum ipsi operi, ut manifestum est in peccato veniali. Deinde si insistendum sit similitudini desumptæ ex meritis infinitis Christi, pariter sequeretur, quod sicut singula Christi opera idcirco tantum meruerunt, quantum omnia simul, & singula quoque infinitum præmium; sic peccatum mortale levius demereretur tantum, quantum gravius, immo quantum omnia simul, & singula demererentur poenam simpliciter infinitam, immo omnem possibilem.

17.
Est tamen
absolutè
valde gra-
vis.

Nihilominus fatendum est malitiam peccati mortalis esse absolutè valde gravem, non tantum quia graviter adversatur rectæ rationi, sed potissimum quia simul graviter adversatur legi Dei, adeoque per illud graviter offenditur Deus infinitè bonus & infinitè dignus amore; idque cum quadam illius vilipensione, quatenus mortaliter peccans graviter violat auctoritatem Dei præsentis & inspectantis, ejusque amicitiam postponit vili creaturæ. Ideoque frequenter in Scriptura dicuntur peccatores Deum contemnere, abjicere, derelinquere. In quibusdam autem peccatis mortalibus invenitur contemptus formalis ac magis expressus: sicut enim si quis non solum principe vidente peccaret, sed ei etiam palam convitiaretur, formaliter eum contemneret: sic quoque contemnit Deum, qui ipsum odit, blasphematur, vel qui pejerat. Vidè *Leſium lib. 13. de divin. perfect. cap. 26. num. 183. & seqq.* Cum itaque per peccatum mortale vilipendatur majestas Dei infinita, indubiè continet gravissimam malitiam: nam quod major est majestas, quæ contemnitur, eò offensa est gravior. Confirmatur: quia major est injuria contemnere nobilem, quàm plebeium, principem, quàm nobilem; quanta igitur malitia est contemnere Deum, cui debetur reverentia infinita? maximè quia is, qui offendit seu contemnit, est creatura adeò vilis, tot nominibus obstricta Deo, cui infinitum, si posset, amorem exhibere deberet.

Et secun-
dum quid
infinita.

Et hinc malitia peccati mortalis potest dici infinita extrinsecè & secundum quid: quia videlicet est tam gravis offensa & quasi vilipensio Dei infiniti, & quia privat Deo hinc secundum gratiam & amicitiam, postea secundum gloriam, ac denique quia meretur poenam infinitam extensivè, sive secundum durationem. Quod addo: nam intensivè infinitam non meretur juxta DD. communiter; eò quod non habeat malitiam simpliciter infinitam,

condignitas autem ad poenam correspondet quantitati malitiæ.

Dices I Si malitia peccati mortalis non sit simpliciter infinita, sequi videtur, quod nequidem mereatur poenam infinitam extensivè seu æternam. Resp. Neg. Seq. quia sicut juxta prædicta habet peccatum mortale malitiam secundum quid infinitam, sic etiam meritò illi respondet poena secundum quid seu durationem infinita: quod etsi sit supra nostrum captum, eò quod malitiam peccati, majestatem Dei, & motiva justitiæ vindicativæ ejusdem non satis penetremus, debet tamen esse persuasissimum cuilibet Christiano; cum constet talem poenam de facto esse à Deo ordinatam, qui illam non ordinasset, nisi exigente peccati demerito: nam (ut *Sap. 12.* Sapiens Deo loquitur) *cum sis justus. justè omnia disponis, ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum astimas à tua virtute.*

Quamvis autem omnino, cum Deus aliquid facit, nullà opus sit ratione, ut ait Chrysostomus *Homil. 65. in Joan.* post medium, tamen varii Patres & Doctores conati sunt investigare & allegarunt varias rationes, quibus aliquantulum suadeatur quomodo æterna poena sit commensurata mortali culpæ frequenter quasi momentaneæ. Et quidem nonnulli Doctores æternitatem poenæ referunt non in quantitatem culpæ, sed in permanentiam seu irremissibilitatem. Verum si quantitas culpæ æternitatem poenæ non mereretur, Deus utique illam non infligeret. Deinde alioquin, si venialium peccatorum non daretur remissio, punirentur meritò in æternum: atque ita illis nihil deesset ad rationem & naturam peccati mortalis, quàm quod Deus statuatur venialia etiam post hanc vitam remittere. Tertiò reatus culpæ mortalis posset remitti, manente integro reatu poenæ; quemadmodum ita remittitur reatus culpæ venialis animabus purgatorii: tunc autem maneret reatus poenæ æternæ: ergo æternitas poenæ non fundatur in permanentia culpæ. Denique habitualis permanentia nullam meretur poenam, sed tantum actualis commissio vel ommissio contra legem Dei: ergo etiam si quis diutius perseveret in peccato mortali, non propterea meretur majorem poenam, nisi quando potest & debet culpam illam tollere. Quamvis etiam damnati multa peccata actualia committant in inferno, non ideo tamen merentur novam aut diuturniorem poenam, eò quod sint extra statum viæ & meriti sive demeriti.

Nec obstat auctoritas *Scoti 3. d. 19. num. 14. ad 3.* ubi hanc rationem æternitatis poenæ allegat: *quia subiectum semper manet sub culpa, & hoc ex ordinatione divina &c.* Idem faciunt varii Patres. Nam non videtur mens illorum, quod permanentia habitualis sit radix & fundamentum demeriti, ac justæ punitionis quatenus æternæ, sed quod sit conditio finè, qua non ordinationis Dei, qui non puniret æternaliter, si culpa tolleretur, adeoque æternitatem poenæ annexuit permanentiæ ipsius culpæ.

Poncius

18.

*Iuste nihil
omnibus pro
momenta-
neo quasi
peccato mor-
tali infligi
æternam po-
enam, cer-
tum est, et si
captu diffi-
cile.*

19.

*Æternitas
poenæ non
satis justifi-
catur per
culpam per-
manentiam.*

Nec per op-
positi, si non
peccetur,
præmii æ-
ternitatem.

Poncius d. 22. n. 48. & quidam alii cen-
sent pœnam æternam justè præfixam fuisse
peccato mortali hæc ratione, quod è contrà
bono operi sit promissa præmii superexce-
denti æternitas, quod peccator tam leviter
contemnit ac deserit. Sed contrà facit, quod
sic etiam peccato veniali posset annexi deme-
ritum pœnæ æternæ, uti bono opposito est
annexum æternum præmium. Deinde æter-
nitas promissi præmii non sic aggravat mali-
tiam, quin sinè illo adhuc consisteret mali-
tia propria peccati mortalis; adeoque nec
ita aggravat demeritum in malitiâ fundatum:
& consequenter jus puniendi æternaliter de-
sumptum ex oppositi præmii æternitate spe-
ctaret potiùs ad jus Dei denominativum,
quàm ad justitiam illius vindicativam.

Alii considerant, quod peccator morta-
liter peccando voluntariè se in statum talem
projiciat, ut nec velit nec possit peccatum in
æternum deferre. Item quod privet se omni
gratiâ acceptâ, & se reddat indignum omni
accipiendâ. Insuper quod ita amet objectum,
propter quod mortaliter peccat, ut propter
illud Deum in perpetuum deserat, & quan-
tùm est ex se, vellet illud in æternum com-
mittere. Sed hæc similiter suâ difficultate
non carent.

21.
Sed per ip-
sius operis
vel omisso-
nis gravissi-
mam mali-
tiam.

Melius itaque dicitur peccatum mereri
pœnam æternam, quatenus est injuria & con-
temptus, saltem virtualis infinitæ Dei ma-
jestatis: undè sicut contrahit malitiam secun-
dum quid infinitam, sic etiam meritò corres-
pondet illi pœna secundum quid seu duratio-
nem infinita. Ad quod juvabit considerare,
quod (ut docet Aug. 21. de Civit. cap. 11.) in
nullo judicio requiratur, ut pœna adæquetur
culpæ secundum durationem: nam delictum
quasi momentaneum diuturno sæpè cruciatu,
immo perpetuo carcere aut exilio, & tandem
ipsâ morte punitur; in qua non tam conside-
ratur mora occisionis, quàm quod reus in
perpetuum auferatur à societate viventium.
Sic igitur acerbitas & duratio pœnæ non de-
bet in judicio divino adæquari durationi ac-
tûs peccaminosi, sed gravitati & demerito:
quàmvis illud non satis penetremus.

22.

Dices II. Si malitia mortalis peccati esset
finita, posset ad æqualitatem compensari per
opus puræ creaturæ: consequens autem est
contra Patres & Doctores: immo (ut ait Les-
sius sup. n. 188.) contra sensum omnium
Christianorum, quatenus ad hoc necessariam
dicunt fuisse incarnationem personæ divinæ.
Resp. si Consequens supponatur falsum, Neg.
Seq. eò quod malitia peccati, etsi finita, sit
tamen longè superioris rationis, quàm vis
merendi in actu bono: judicio enim morali
longè ampliùs censetur Deus per grave pecca-
tum inhonorari & contemni, quàm per opus
bonum honorari. Siquidem gravitas offen-
sæ crescit, tum ex gravitate personæ, quæ
offenditur, tum ex vilitate personæ, quæ
offendit: excellentia autem honorationis

An pura
creatura po-
tuisset de
condigno sa-
tisfacere
pro culpa
mortalis.

Herincx Sum. Theol. pars II.

spectatur potissimùm ex conditione personæ
honorantis, quæ tamen est vilis, Deoque
subjecta ac obstricta. Undè moraliter cense-
tur Deus plùs inhonorari per peccatum mor-
tale, quàm per quodvis opus bonum puræ
creaturæ censetur honorari. Ita Prapositus
q. 88. a. 1. dub. 4.

Resp. II. Neg. Subsumpt. cujus falsitatem
plùs æquo elevat Lessius: nam, præsupposito
pacto, secundum Scotistas potuisset etiam pu-
ra creatura v. g. angelus, vel homo aliquis ab
origine sanctus, de condigno satisfacere pro
peccato mortali alieno (quidquid sit de pro-
prio) sicut pacto Dei præsupposito, potest sibi
mereri augmentum gratiæ & gloriæ, & Deo
volente etiam aliis. Quamquàm indubiè tam
abundans & rigorosa satisfactio, qualis est
Dei hominis, nequiverit à pura creatura ad-
hiberi; ideoque congruè necessarium fuerit
personam divinam incarnari. Immo de ordi-
nata lege id fuit simpliciter necessarium: eò
quod constet nullius puræ creaturæ opus de
facto fuisse acceptance seu pacto divino ad
ejusmodi satisfactionem elevatum. Nec aliud
volunt Patres. Plures difficultates vide apud
Prapositum supra.

Q U Æ S T I O III.

An ad Peccandum mortaliter suffi-
ciat consensus conditionatus?

R ESPONSIO affirmativa est indubitata;
quando opus seu objectum, in quod vo-
luntas consentit, graviter adversatur rectæ
rationi, nec per appositam conditionem ab
objecto malitia præscinditur. Idquè videtur
per se manifestum.

Quod si verò per conditionem omnis ma-
litia ab objecto præscindatur, voluntas con-
ditionata non est peccatum, nisi vitietur à
pravo fine. Idquè satis constat in materia
juris positivi: sed negatur à Variis in mate-
ria juris naturæ, in quantum malitia non po-
test etiam per Deum separari à materia jure
naturæ vetita, prout existimant plerique ex-
tra scholam Scoti. Scotista tamen restringunt
ad jus naturæ strictè dictum, prout sunt præ-
cepta negativa primæ tabulæ: nam in mate-
ria juris naturalis largè sumpti conditio ista
secundum Scotistas non est impossibilis; eò
quod Deus possit dispensando malitiam au-
ferre. Verùm generaliter probatur quod dixi-
mus: quia objectum ut substantia tali conditio-
ni nullam habet malitiam; ergo nec voluntas,
quæ circa illud ut sic versatur: voluntas enim
efficax absoluta vel conditionata desumit ma-
litiam suam ab objecto.

Nec obstat, quod malitia à quibusdam ob-
jectis sit inseparabilis etiam positâ quâcumq;
conditione: quia etsi nulla conditio possit rea-
liter auferre malitiam ab objecto, potest ta-
men intentionaliter separari per intellectum;
adeoque potest affectus in illud ferri, quate-
nus

23.

Consensus
conditiona-
tus in ob-
jectum gra-
viter ma-
lum est gra-
ve peccatū.

Nisi per
conditionem
præscinda-
tur omnis
malitia ab
objecto.

Quantum-
vis prohibi-
to jure na-
tura.

nus præcisum à malitia, & ut tale appetere, si esset: in quo objecto, licet ficto, cum nulla sit malitia, non poterit inde voluntas interior malitiam concipere.

24.
Satisfit ob-
jectionibus.

Dices I. Cap. fin. de Condit. appositis, conditio impossibilis habetur pro non adjecta. Resp. hoc tantum habere locum pro foro externo ex dispositione juris in contractibus, præsertim in matrimonio, immo in illo solo, ut ex multis juribus probare conatur *Castro Palao Traß. 2. d. 2. punct. 10. §. 3. n. 5.*

Dices II. Qui complacet sibi in mendacio si liceret, quantum est de se optat ut sit licitum: sed hoc optare est illicitum, ergo &c. Resp. Neg. Maj. Nam talis posset absolute optare ut sit illicitum, sed addere: si tamen licitum foret (quod non opto) vellem illud committere. Respondent II. Varii Neg. Min. si sit ex bono fine, v.g. si quis desideraret fornicationem non esse peccatum mortale, eò quod frequenter ex fragilitate labendo in illam Deum graviter offendat. Alioquin finè causa id desiderare videri posset illicitum: quamquam *Vasquez disp. 116. cap. 2. & Castro Palao sup.* censeant non esse mortale, eò quod sit solum desiderium inefficax seu simplex affectus ex bono fine seu motivo.

Dices III. Ergo hic actus erit licitus: vellem destruere Deum, si licite possem: Resp. Neg. Seq. quia talis actus est odii Dei, adeoque est malus, ex parte objecti motivi, quod est malè esse Deo. Si tamen posset talis actus elici finè malo motivo, & conditio seriò apponeretur, non video cur esset graviter malus; v.g. si quis diceret: si daretur malus Deus, non vellem ipsum amare. Sic etiam, si quis ex odio erga inimicum dicat, occiderem illum, si liceret, graviter peccat, non quidem malitià homicidii, quæ per conditionem excluditur, sed malitià odii.

25.
Varia Co-
rollaria.

Hinc sequitur I. non peccare illum, qui die jejunii, quia famet, vellet comedere, si non esset jejunium: quia nec objectum est malum, scilicet comedere tempore licito, nec etiam finis, qui est depellere famem. Similiter nec is, qui, cum non possit commodè vivere, optaret furari, si esset licitum. Immo ejusmodi voluntas potius videtur fuga peccati; cū ideo talis non velit furari, quia peccatum est.

Sequitur II. peccare illum, qui vellet occidere, nisi timeret pœnam hinc, aut in futuro: quia talis conditio non abstergit malitiam ab objecto. Idem est de eo, qui diceret: nisi considerarem meum statum sacerdotii, religionis &c. occiderem te, fornicarer &c. si non esses sacerdos, percuterem te: si non esses conjugata, tecum fornicarer &c. quia per tales conditiones non abstergitur omnis malitia ab objecto, sed subinde aliqua, puta sacrilegii vel adulterii. E contra autem non peccat, qui, nisi sacerdos esset aut voto adstrictus, vellet uxorem ducere, aut si, uxor esset mortua, vellet ducere aliam: idquæ ob oppositam rationem.

Sequitur III. peccare senem, qui diceret:

vindicarem me, si essem adhuc juvenis; modò adsit voluntas conditionata vindictæ. Secus est si sensus sit enuntiativus: cum essem juvenis, talis eram, ut hoc fecissem: tunc enim non designatur præsens voluntas mala, sed opinio illius habendæ in tali circumstantia, quæ opinio frequenter est vera & benè fundata.

Sequitur IV. non esse malam voluntatem, si quis vellet non jejunare v.g. si non timeret Deum, scilicet filialiter, id est, si non timeret Deum offendere. Secus est, si de timore servili intelligatur: nam tunc conditio non abstergit malitiam. Excipe, quando simili modo loquendi non exprimeretur præsens voluntas conditionata, sed tantum judicium intellectus. Nihilominus plerumquæ sunt periculosa ejusmodi conditionata desideria, præsertim in materia venerea, eò quod facillimè subrepat peccaminosa & non conditionata delectatio.

Q U Æ S T I O IV.

An peccatum mortale reperiri possit in simplici complacentia seu morosa delectatione?

NOTA I. præter consensum absolutum & efficacem voluntatis in opus malum, qui, supposita sufficienti deliberatione, certissimè est peccatum proportionatè ad ipsum opus, & præter consensum conditionatum in ipsum opus (de quo *quæst. præc.*) dari in voluntate simplicem aliquem motum absquæ ulla cogitatione operis exequendi, qui simplex complacentia seu delectatio nominatur; quamvis ipsa delectatio potius videatur esse passio consequens ipsam complacentiam instar cujusdam spiritualis risus, seu gaudii voluntatis. Potest autem esse etiam in illo, qui positivè non vult operis executionem, sed tantum vult in eo per intellectum proposito simpliciter complacere: soletquæ hæc complacentia dici delectatio morosa, non à mora temporis, sed à perfecta deliberatione voluntatis, quæ ei deliberatè inhæret seu immoratur. Hæc autem deliberatio potest adesse brevissimo tempore; & è contrà potest longo tempore non adesse, & tunc, etsi diu durans, delectatio non dicitur morosa ad sensum præsentis loci.

Nota II. delectationem posse concipi, tum de rei alicujus cognitione, tum de ipsa re cognita seu cogitata: constat autem per se non esse peccatum delectari de cognitione alicujus rei, etiam turpis aut venereæ: nam potest hæc cognitio esse honesta & licita, immo necessaria, v.g. Doctoribus aut Confessariis, potest quoquæ esse subtilis, ingeniosa &c. quæ omnia possunt esse causa honestæ delectationis. Confirmatur: quia cognitio intellectiva, quæ est delectationis objectum, est magna hominis perfectio; de qua proinde delectari possumus, etsi nullo modo placeat pravum cognitionis objectum. Undè etiam ipse Deus cognoscit

26.
Datur in
voluntate
simplex cõ-
placentia.

Cur vocetur
delectatio
morosa.

27.
Differentia
inter delec-
tationem de
cognitione,
& de ipsa
re turpi cog-
nita.

noscit turpia, & de sua notitia lætatur, etsi peccata ei summè displiceant. Per accidens tamen hæc delectatio potest esse peccatum ratione periculi consensus in rem cogitatam: id eoquè dissuadendum omnino est versari in cogitatione materiæ venereæ, nisi quatenus necessitas, pias vel officium urget: quia alioquin facilis in illa est transitus à cogitatione ad rem cogitatam, & à delectatione de speculatione ad delectationem de ipsa re sumptam. Quòd si quis non afficiatur rebus turpibus, potest eò facilius sibi persuadere, quòd solum delectetur de notitia seu cognitione, & quòd cogitatio turpiū procedat ex desiderio sciendi: si autem sit habitualiter erga res venereas affectus, verendum est, nè delectatio sumatur ex rebus ipsis. His notatis

28.
Morosa delectatio est peccatum mortale.

Resp. & dico: Morosa delectatio, etiam contra consensum in opus vel periculum ejusdem, est peccatum mortale, quando opus cogitatum, seu quod per cognitionem præsens sistitur, & de quo eatenus delectatio sumitur, graviter adversatur rationi. Ita D. Thomas q. 74. art. 8. Bonav. 3. p. breviloq. cap. 8. Scotus 2. d. 42. num. 13. Corduba & alii Theologi contra Martinum de Magistris, qui sensit morosam delectationem de re venerea non esse mortalem: quamvis addat relinquendum id esse studiosis examinandum. Cujus sententiam probabilem reputat ipse Corduba: Immo (ut apparet) etiam D. Thomas supra, dum pro nostra resolvendo ait: *est communior & verosimilior*, tacitè indicans alteram etiam esse verosimilem. Eam tamen Vasquez notat erroris. Plures temeritatis. Sed quidquid sit de censura,

Probatur communis doctrina à D. Thoma & Scoto ex Augustino 12. de Trinit. cap. 12. ubi ait: *Nec sanè, cum solà cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernens esse faciendâ, tenens tamen & volvens libenter, quæ statim, ut attigerunt animum, respui debuerunt; negandum non est esse peccatum, sed longè minus, quàm si & opere statuatur implendum.* Et quamvis subdat: *Et idè de talibus quoquè cogitationibus venia petenda est, peccusquè percutiendum atquè dicendum: Dimitte nobis debita nostra;* Non vult tamen indicare tantum esse veniale peccatum, eò quòd subjungat: *Totusquè damnabitur, nisi hac, quæ finè voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solis cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur.* Non damnabitur autem totus homo, nisi ob mortale peccatum. Plura Patrum testimonia Varii congerunt, quæ tamè omnia aliis non videntur intentum probare.

Probatur II. ratione: quia complacentia & quies in objecto graviter malo ibi sistendo, graviter adversatur rationi; cum mediante imaginatione voluntas per illam voluptatem censeatur sibi unire opus malum, illudquè facere moraliter præsens, dum ita delectatur, ac si exterius præsens esset. Confirmatur: quia gaudere de opere malo aut in eodem complacere, malum est, ut quilibet etiam rudis in-

terrogatus responderet: ergo si sit graviter malum opus, erit similiter grave peccatum de eo gaudere, aut in eo complacere.

Specialiter autem in materia venerea accedit delectatio carnalis & sensibilis insurgens ex commotione spirituum generationi deservientium, similis ei, quæ habetur ex opere exercito; hæc autem graviter adversatur rationi.

Hinc sequitur I. solutos mortaliter peccare, dum se oblectant actibus venereis cogitatis, etsi nullo modo velint opus exercere: quia illis per imaginationem opus sistitur tamquam in præsentis, & ut præsens placet.

29.

Sive versetur circa objecta venerea.

Sequitur II. peccare mortaliter eum, qui sibi complacet in furto, aliove opere graviter jure naturæ prohibito, sistens sibi per imaginationem ipsum opus malum tamquam delectationis objectum. Aliud est, si non peccatum, sed modus operis non peccaminosus tamquam objectum delectationis proponatur: v. g. dexteritas aut subtilitas, quæ quis usus est in furando, in parandis insidiis, in rapienda puella &c. Ita communiter Doctores: quamvis Nonnulli paulò aliter distinguant, & pro parte à nobis recedere videantur.

Sive circa alia opera graviter prohibita jure natura

Sequitur III. complacentiam in objecto graviter prohibito etiam per legem tantum positivam sive divinam sive humanam esse graviter malam: quia militat eadem ratio. Itaplurimi Doctores: quamvis etiam non pauci contradicant. Undè si quis proposita sibi comestione carniū faciendâ die prohibito tamquam præsentis delectetur, peccat, sicut peccaret, si de præterita comestione tali die factâ lætaretur. Secus est, si affectus non feratur directè in objectum prohibitum, præscindendo à prohibitione, ita ut objectum eatenus non sit malum, v. g. si quis die veneris delectetur esu carniū simpliciter per intellectum proposito, sic ut delectatio non feratur in circumstantiam prohibitionis sive diei tamquam objectum. Nequè in hoc videtur distinctio faciendâ inter objecta jure naturæ & jure positivo prohibita, eo prætextu, quòd ab his, non autem ab illis queat malitia separari: nam per mentem potest pariter ab utrisquè separari. Realiter quoquè ab utrisquè præscindi potest malitia, capiendò opera ipsa independenter à circumstantiis. Sicut enim comestio secundum se est indifferens ad prohibitam & non prohibitam, sic occisio hominis ad justam & injustam, ablatio rei ad justam & injustam, &c. Includendo autem utrobiquè in objecto delectationis ipsas circumstantias, est similiter paritas. Proinde non videtur subsistere distinctio aliorum inter istiusmodi opera seu objecta.

Aut etiam jure positivo,

Nisi fiat sufficiens præcisio.

Sequitur IV. contra nonnullos Doctores illicitum esse delectari de actibus ex se mortalibus, à culpa tamen excusatis ratione somni, ebrietatis, amentię, vel ignorantię: v. g. de homicidio in ebrietate commissio vel à se vel ab alio. Ratio est: quia isti actus, etsi per accidens sint à formali culpa excusati, in se tantum sunt objecta disconvenientia & repug-

30.

Illicitum quoquè est delectari de actibus malis à culpa formali excusatis ob somnum &c.

nantia rationi: ergo voluntati liberæ placere non possunt. Confirmatur: quia non possunt in somno v. g. obventura ejusmodi opera desiderari; ergo nec de præteritis possumus gaudere. Nihilominus ob rectum finem possumus lætari de effectibus talium operum, v. g. de morte hominis nocivi Reipublicæ, de paupertate inimicorum Ecclesiæ &c.

Nec refert, quod ejusmodi opera à peccato excusata, sint tantum effectus peccati: nam sunt effectus ex objecto peccaminosi & repugnantes rationi, de quibus gaudere non licet; etsi liceat de illis, qui sic non repugnant, v. g. de filio genito ex fornicatione.

Non refert etiam, quod excusatus à lege ob dispensationem, infirmitatem, aliamvè causam, non peccet complacendo sibi in omissione v. g. sacri aut horarum: nam talis ommissio nè quidem objectivam habet malitiam, ideoque non peccat talis, etiamsi liberè omittat. Secus est in aliis.

31.
An idem
quod ad hoc
censendum
de pollutio-
ne nocturna

Non refert III. quod licitum sit gaudere de pollutione in somnis habita ob finem bonum v. g. sanitatem corporis, aut sedationem concupiscentiæ. Nam in primis Multi consequenter censent hoc ipsum non esse licitum, sed tantum gaudere de ipsa sanitate sive bono effectui. Deinde etsi cum Vasquez, Lessio & plurimis aliis admitteretur esse licitum gaudere propter sanitatem v. g. etiam de ipsa pollutione, disparitas assignari posset, quod naturalis illa & non procurata passio non sit opus malum, sed naturalis affectio corporis; neque sit actus humanus, sed naturalis evacuatio, sicut expulsio sudoris & aliorum humorum. Porro sicut ob prædictos fines licitum est gaudere de præterita, sic etiam simpliciter desiderare futuram; modò vi similis desiderii non timeatur provocanda, & corpus in somno ad illam commovendum. Indubiè enim illicitum est procurare pollutionem nocturnam, uti & gaudere ob voluptatem carnis in ea habitam. Rectè etiam monet Lessius l. 4. de Virt. Card. c. 3. num. 105. præfata desideria non esse facile admittenda: eò quod præter periculum, ad quod possunt inducere; indicent imperfectum castitatis affectum, & sanctiora à viris sanctis sint usurpata remedia. Quod si pollutio in somnis oriretur ex coöperatione propria vel alterius impellentis naturam, patet illicitè illam desiderari, aut præteritam placere quocumque fine; cum tunc non sit naturalis evacuatio, sed actus objectivè & intrinsecè malus, de quo liberè nemo gaudere potest.

32.
Non omnes
delectatio-
nes morose
in materia
venerea
sunt ejusdè
speciei.

Sequitur V. delectationes morosas in materia venerea non omnes esse ejusdem speciei: cum enim alia specie sit malitia fornicationis quàm pollutionis aut alterius peccati contra naturam, consequens videtur diversam delectationis morosæ circa illas actiones esse malitiam. Ita Doctores passim; etsi Arriaga & nonnulli alii Recentiores contradicant.

Conditio se
delectantis

Sequitur VI. Ex conditione operantis inveniri in morosa delectatione circa materiam

veneream specialem malitiam v. g. sacrilegii, si is, qui delectatur sit sacerdos aut voto castitatis adstrictus. Idem est juxta Vasquez & alios passim (quamvis Nonnulli dubitent aut contradicant) si sit conjugatus, eò quod non tantum actus externos, sed etiam internos affectus conjugati sibi invicem obligarint per fidem conjugii: accedente eo, quod ejusmodi interiores affectus sint inchoatio quædam motuum carnalium, qui sunt externi, & per fidem conjugii prohibentur, uti ipsa seminatio vel pollutio, ad quam sunt via.

Sed difficultas est, An circumstantia personæ circa quam addat malitiam specialiter in confessione explicandam? Affirmant plurimi. Negat Vasquez, Dicastillo, Oviedo & plures Recentiores censentes morosam delectationem ab illis tantum objecti circumstantiis infici, in quas tamquam objectum directum expressè tendit; adeoque non esse explicandum, quod persona de qua percepta est delectatio fuerit conjugata, Deo dicata &c. nisi quando ipsa delectatio hanc circumstantiam respicit pro objecto directo. Ratio est: quia simplex complacentia tantum sumit malitiam ab opere externo tamquam ab objecto. Secus est de actu efficaci, qui præterea sumit ab actu externo malitiam tamquam ab effectui. Unde in simplici complacentia tantum reperitur malitia objecti secundum illam rationem, quæ per intellectum repræsentata terminat complacentiam tamquam objectum. At actus efficax cum feratur in objectum tamquam mandandum executioni, vult interpretativè simul omnia, quæ novit esse executioni annexa & inseparabilia; ideoque censentur circumstantiæ re ipsa annexæ & cognitæ simul velli, & inficere ipsum actum efficacem, etsi hic directè non feratur in illas circumstantias. Nihilominus in praxi securius est exprimere circumstantiam personæ circa quam: tum propter oppositam opinionem. Tum quia simplex complacentia videtur frequenter etiam tendere in ejusmodi circumstantiam tamquam objectum; uti magis apparet, quando versatur complacentia circa actum præteritum: neque enim videntur lubrici subtiliter ad præcisiones faciendas attendere, sed in objectum quatenus cum suis circumstantiis propositum ferri, etsi motivum sit ipsa sensualis objecti delectabilitas. Tum denique quia similibus carnalitatibus dediti plerumque volunt etiam ipsam operis executionem, solumque abstinere ob infamiam, impotentiam, aliamque causam extrinsecam.

Sequitur VII. Sponsis illicitum esse delectari de copula tempore matrimonii futura, & viduis de præterita, loquendo de delectatione venerea, quæ scilicet ex se nata est adferre voluptatem junctam commotioni spirituum subservientium generationi; qualis est quæ capitur de jucunditate sensuali operis cogitati quasi præsentis. Quia talis delectatio propriè est carnalis ex parte motivi, & adversatur vir-

33.
An expri-
menda sit
conditio
persona cir-
ca quam.

34.
Sponsis de
copula con-
jugali fu-
tura, viduis
de præterita
illicitum est
delectari.

tuti castitatis. Etsi enim objectum considerata pro tempore præterito aut futuro videatur licitum, proponitur tamen per imaginationem quasi sensibilibiter v.g. me in præsentia efficiens; eatenus autem est illicitum respectu mei in ratione motivi delectationis. Prout mors licita proximi illicitè est objectum mei gaudii, quatenus consideratur malum proximi, utpote contra virtutem Charitatis. Prout etiam illicitum esset cum voluptate aspicere oculis copulam conjugalem alienam; istud enim objectum sub ratione delectabilis mihi propositum excitat seu commovet naturam, & ad hoc ex se ordinatur, planè sicut tactus inhonesti, oscula lasciva &c. Actus itaque similes opponuntur virtuti castitatis, quotiescunque in objecto delectationis non præsupponitur actuale jus & proprietas respectu se delectantis: voluptas enim venerea non conceditur homini, nisi cum conjugee, adeoque est contra castitatem, dum scis non esse tuam de qua delectaris. Talisque delectatio causat & adfert secum commotiones carnales, uti tactus inhonestus, quas excludit virtus castitatis. Confirmatur: quia si liceret sponso delectatio de copula futura aut viduæ de præterita, pari jure liceret illa sacerdoti aut religioso viduo, & cuilibet cælibi de copula conjugali aliena; quod tamen est contra omnes.

35.
Licet tamen sponsa futuram desiderant etiam efficaciter, vidua præteritam approbant.

Nihilominus juxta omnes Doctores non peccat vidua approbens actum præteritum conjugii, nec sponsa approbens & intendens actum futurum post initum matrimonium: nam efficaciter velle aut approbare id, quod est licitum, nequit esse peccatum. Idem est, si vidua gaudeat se expertam, & sponsa se experturam sinè peccato, istud voluptatis genus. Quo modo potest etiam quis approbando gaudere de copula licita aliena, v.g. parentes de copula prolis conjugatæ: sicut possunt delectari de eo, quod proles bene comederit, & cibus sapuerit. Ratio est: quia objectum tam materiale, quam motivum est bonum: nec inde natus est causari in parte sensitiva effectus inordinatus, sicut quando delectatio respicit copulam secundum rationem delectabilitatis venereæ efficientis eum qui delectatur. Et sic in concordiam fortè revocari possent Auctores, quorum aliqui simpliciter asserunt illicitam esse sponsis & viduis delectationem de actu futuro aut præterito; plurimi alii asserunt esse licitam in voluntate, illicitam in appetitu sensitivo, & practicè vitandam ob periculum in appetitu sensitivo sequatur, aut voluntas in illam consentiat.

36.
Conjugi in absentia compatis non licet seipsum tangere inhonestè vel de copula cogitata venereè delectari.

Sequitur VIII. Conjugem in absentia compatis non posse se ipsum tangere inhonestè; immo verosimilius nequidem venereè delectari de copula conjugali cogitata. Prima pars Corollarii (quæ est satis communis Doctorum contra Sanchez existimantem ejusmodi tactus secluso pollutionis periculo non esse mortales) probatur: quia delectatio inde consurgens non habetur in ordine ad al-

terum conjugem absentem, sed potius tactus isti, qui per se ordinantur ad seminis decisionem, tunc per se tendunt ad mollitiem seu decisionem seminis extra vas. Secunda pars, quam docet Navarrus, Rodrigues, Corduba, Vega & plures alii contra Antoninum, Cajetanum, Vasquez, Sanchez, Diana & plures alios, probatur: quia delectatio sumpta de copula in absentia conjugis per se in istis circumstantiis tendere videtur ad motus carnales, quales ex tactibus oriuntur, & hi ulterius ad pollutionem; sicut dum solutus tali casu delectatur de copula conjugali.

Nec obstat, quod objectum non videatur malum, & alioquin status matrimonialis cohonestet non tantum copulam, sed actus etiam subordinatos: quia tantum cohonestat actus, qui hinc & nunc censerentur usus conjugii; prout sunt tactus mutui, oscula, item tactus proprii corporis in ordine ad copulam habendam: delectatio autem præfata nullo modo tunc potest censeretur usus conjugii, etsi intentionaliter referatur ad copulam habitam aut habendam cum conjugee absente: quia reverà delectatio consurgens in carne hinc & nunc non est ordinabilis vel ordinata ad copulam, aut ad aliquem usum conjugalem, sed verè queritur ut in ipsa sistatur. Voluptas autem venerea & actus venereus quicumque, si non sit ordinatus vel ordinabilis ad actum conjugii aut communem societatem cum conjugee, est contra rationem: immo videtur etiam esse contra obligationem matrimonii, quæ quisque tenetur corpus suum castè servare consorti. Et hæc sinè præjudicio melius fortè sentientium dicta sint, supposita semper Doctrinæ communi de malitia mortali morosæ delectationis venereæ etiam circa objectum aliàs licitum in solutis. Quamvis, si rationem præcisè spectem, hætenus nulla occurrerit convincens dari non posse aliquam levem delectationem ratione levitatis motuum, supposito quod levitas materiæ dabilis sit in genere luxuriæ. Quod tamen nolim practicè in questionem vocare.

37.

Q U Æ S T I O V.

Qualiter ad peccatum mortale requiratur consensus perfectus, sive perfecta deliberatio?

CERTUM est ex consensu omnium Doctorum & praxi totius Ecclesiæ ad mortaliter peccandum requiri consensum perfectum sive perfectè deliberatum. Cum enim mortale peccatum dissolvat amicitiam Dei, & reum constituat pœnæ æternæ, non est credibile hominem tanto supplicio obnoxium fieri sinè perfecta deliberatione sive advertentia. Alioquin sanè quantis & quàm frequentibus peccatis mortalibus gravatæ forent conscientiæ etiam maximè timoratorum? Undè quàm diu cogitatio, aut dubium rationabile circa objecti

38.

Ad mortale peccatum indubie requiritur perfecta deliberatio.

*Imperfecta
deliberatio
in quo con-
sistat, &
unde oria-
tur.*

objecti malitiam non occurrit, non est sufficiens principium deliberandi, etsi alioquin intellectus consideret utilitatem aut delectabilitatem rei. Hæc autem imperfecta deliberatio consistit in quadam confusione cognitionis, & minus vivida objecti expressione, nec non in distractione ad alia objecta, ex qua plerumque nascitur ista confusio. Ad causas præterea indeliberationis refertur ignorantia inculcata, oblitio naturalis, improvisio inculcata, subita aut nimia animi turbatio &c.

39.
*Et quomodo
distingua-
tur à per-
fecta deli-
beratione.*

Plena verò & perfecta deliberatio ad mortale requisita non videtur commodius explicari posse, & ab imperfecta ad veniale peccatum sufficiente distingui; quàm quòd hæc sit similis ei, quâ nondum plenè à somno excitati aut semiebrii advertunt ad malitiam actûs alicujus quem faciunt. Plena verò sit illa, quæ similis est ei, quæ reperitur in perfectè excitatis à somno. Sicut enim ibi somnus vel ebrietas, ita hîc passio aut alia quævis cogitatio potest impedire rationem, ut non advertat sufficienter ad malitiam mortalem. Ita Sanchez lib. I. Summa. c. I. n. 10.

40.

Dices I. Qui semiplenè malitiam considerat, habet principium sufficiens deliberandi seu examinandi: ergo si id negligat, non excusabitur à mortali, quia potuit & debuit plenè considerare. Resp. etsi principium istud sit absolutè sufficiens ad plenioram deliberationem; hæc tamen non nisi valde difficulter ex illo haberi potest. Undè tantum habet potentiam remotam, & moraliter loquendo non potest. Deinde, etsi quodammodò habeat principium deliberandi, fieri tamen potest, ut hoc non advertat, sive ut non consideret se posse & debere plenius considerare.

Dices II. Etiam concupiscentia minuit libertatem, & facit hominem difficulter abstinere à malo. Resp. cum concupiscentia stare perfectam deliberationem; quâ deficiente etiam deficeret culpa mortalis. Difficultas autem quantumvis gravis non excusat à gravi peccato in materia intrinsecè mala: nequè in difficultatem præcisè operis referendum est, quòd sic excuset imperfecta deliberatio, sed in debilitatem seu imperfectionem potentiae, quæ multum habet impotentiae; ideoq; Philosophus potentiam debilem impotentiam vocavit.

41.
*Regula
practica ad
diagnoscen-
dum, an
adfuert
perfectus &
deliberatus
consensus,
an non.
Prima.*

Cæterum quia in particulari frequenter dubitatur, utrùm voluntas verè consenserit, aut saltè perfectè & deliberatè, in ejusmodi dubio servire possunt hæc indicia satis probabilia.

Primò, quando quis postea plenè sibi præsens sentit se ita animo dispositum, ut, etsi facillè posset, non tamen exequeretur peccatum, judicari potest non fuisse plenam advertentiam vel consensum.

Secunda.

Secundò, si sæpè antea habuit firmam voluntatem non peccandi, & sibi redditus eodem modo se sentit affectum, & in exterioribus peccati occasionibus constitutus illud semper adeò detestatur, ut mallet quodvis aliud præ peccato eligere, signum est non fuisse consen-

sum, saltem deliberatum, voluntatis in peccatum: quia tanta mutatio voluntatis, ut perfectè amare incipiat, quod semper odio habere solet, facillè potest cognosci.

Tertiò, quando motus pravus brevissimo tempore insurgit, vel subinde non ita brevi, sed intellectu circa aliud occupato; quàm primum autem intellectus advertit peccati mortalis periculum, voluntas timore & tristitiâ concutitur, & dolet talem motum fuisse, tunc credendum est non adfuisse consensum voluntatis, saltem deliberatum. Ex quo inferunt nonnulli eos, qui primum à peccatis ad vitam meliorem sunt conversi, quamdiu adhuc retinent pravitatis habitus, frequenter longo tempore inhærere alicui pravi delectationi, nec tamen peccare mortaliter, eò quòd priores habitus quasi naturaliter operentur primum motum, nec semper vacet homini aliis intento ad illos motus reprimendos advertere.

Quartò, quando quis dubitat, an turpis delectatio, quam habuit, fuerit in somno, an in vigilia, potest probabiliter existimare, quòd non consenserit cum plena deliberatione: si enim fuisset plena deliberatio, ipse sciret se fuisse à somno perfectè excitatum.

Quintò & præcipuè consideranda est qualitas personæ, quæ si sit timorata conscientiae, & alias sollicita pravas tentationes, dum eas advertit, repellere, in dubio, an peccato, quod in mente vel imaginatione habuit, præbuerit consensum, vel an consenserit perfectè, potest prudenter præsumere, se non ita consensisse: secus est, si non sit conscientiae timorata, & soleat vel consentire vel de bona conscientia parum curare.

Huc accedit tepiditas & negligentia in quavis prava suggestionem repellenda, quæ ad peccatum veniale sufficit, etsi alioquin voluntas firma sit in denegando consensu. Et hæc ratione intelligendus est August. l. 2. contra Julian. c. 10. docens, non lethaliter, sed venialiter peccare continentes, quando in talibus cogitationibus cum aliqua delectatione remorantur, non quidem decernentes flagitium, sed intentionem mentis, non sicut oportet, nè illo incidat inde avertentes, aut si inciderit, inde rapientes. Nam certè credi nequit S. Augustinum velle delectationes morosas, quantumvis adsit perfectus consensus & deliberatio, solum esse peccata venialia. Putat etiam Cajetanus V. Delectatio morosa in fine, illos, qui habitualiter in animo gerunt se potius velle mori, quàm peccare mortaliter, rarissimè condemnandos peccati mortalis circa negligentias in repellendis pravis suggestionibus seu cogitationibus delectabilibus. Si autem anceps hæreat quis, utrùm velit peccare mortaliter, & hoc dubium sive fluctuationem ratio sufficienter advertat, adest sufficiens consensus pro peccato mortali, quia voluntas deliberatè hærens in tali æquilibrio appetitivè non magis afficitur Deo quàm peccato; ac proinde præsentis periculo ejusdem se exponit, atque eo ipso peccat. Undè hoc debet in

Tertia.

Quarta.

Quinta.

42.

*Tepida res-
sistentia
excusat à
mortalis.*

in confessione explicari, quando opus non foret subsecutum. Vide Sanchez lib. 1. cap. 1. n. 16. & deinceps.

Q U Æ S T I O VI.

An ad peccatum mortale requiratur gravis materia, & qualiter hæc sit æstimanda?

43.
Ad peccatum mortale requiritur gravis materia.

In plerisque peccatorum generibus locum habet levitas materia.

44.
In quibusdam non.

AD primam quæstionis partem Resp. affirmative. Est indubitatum apud omnes, & constat ex praxi Ecclesiæ. Ratio est: quia ubi est parva materia, ibidem reperitur repugnantia contra rationem, parvaquæ Dei offensio. Idquæ locum habet, non tantum in illis peccatis, quæ ex genere suo sunt levia, sive intrâ quorum limites manendo materia semper est levis, v.g. in morositate &c. sed etiam in illis, quæ ex genere suo sunt gravia, sive intrâ quorum limites manendo datur materia gravis & peccatum mortale, v.g. in furto & cæteris peccatorum generibus, quæ sunt contra justitiam humanam aut virtutes justitiæ affines, & in quibusdam peccatis contra religionem, v.g. in violatione voti, ac etiam in peccatis contra charitatem proximi, uti & juxta plures Doctores in peccatis contra castitatem; quamvis multi existiment in luxuria directè procurata non dari materiæ parvitatē.

Nihilominus in quibusdam peccatis, potissimum his, quæ directè sunt contra Deum, omnis materia est gravis; adeoque etsi detur in illis peccatum veniale ex deliberatione imperfecta, non tamen ex levitate materiæ. Cujusmodi sunt infidelitas, desperatio, vera & formalis blasphemia aut contemptus Dei, perjurium assertorium, superstitio, odium Dei, & juxta Doctores passim simonia, per quam res verè spiritualis venditur pro temporali. In his enim actionibus censetur malitia seu offensa omnibus numeris completa in quavis materia, totaque ratio malitiæ peccati ejusdem generis in quantumvis modica materia reperitur. Sic in quavis infidelitate reperitur integra malitia, quatenus virtualiter habetur Deus tamquam mendax aut ignarus, potens fallere aut falli. Estquæ æquè indecens Deo non credere in una materia, ac in altera. Similiter est æquè indecens Deum testari falsum in una, ac in altera materia; adeoque à nobis in testem falsi vocari. Similiter in quacunque materia simoniæ testor rem spiritualement esse commutabilem cum temporali, & practicè censo pecuniam v.g. esse dignum pretium rei spiritualis: in quo consistit malitia simoniæ. Deniquè excellentia objecti ipsarumquæ virtutum theologiarum facit peccata eis directè opposita omnia esse gravia, sicut ob excellentiam personæ nulla contumelia aut blasphemia contra Deum est levis. Undè ex odio, sive ex eo, quod sit malum extrinsecum Dei, desiderare Deo levem illius offensam, graviter repugnat rationi; adeoque est peccatū mortale.

Dices: In levi furto etiam reperitur integra ratio furti. Resp. non tamen tota ratio malitiæ, quæ intrâ eandem speciem crescit à quantitate usquæ ad mortale; cum in levi quantitate parum dissonet rationi: in prædictis autem materiis graviter dissonat opus in quavis materia.

Ad secundam quæstionis partem Resp. gravitatem vel levitatem materiæ in quovis peccati genere æstimandam esse prudenti iudicio. In quo ferendo primò attendi debet communis Doctorum æstimatio, quæ in moralibus sæpe plus valet quàm ratio. Sic ex communi potissimum sensu habetur, quod sæpius quàm semel in die jejunii comedere, sit peccatum mortale. Item quod sit mortale omittere unam v.g. parvam horam: quamvis unus aut alter hoc cœperit negare.

Secundò attendi debet sensus communis hominum timoratorum, etiam simplicium, qui spiritu Dei aguntur; præsertim in materia juris naturæ, inscripti cordibus singulorum: quod enim his non videtur grave, non est pro tali habendum. Quod tamen non ita locum habet in legibus positivis: quamvis in his quoquæ sensus plebis suum momentum habeat, ut de legis vigore, sensu quo est acceptata, & obligationis gravitate judicetur: & similiter Fidelium sensus in materia fidei & præceptorum illius non sit contemnendus.

Tertiò attendi debet tum finis à legislatore justè intentus, tum proportio seu necessitas rei præceptæ ad illum consequendum. Undè si finis sit gravis ac necessarius, & similiter materia præcepta ad illum notabiliter conducat, etsi in se parva videatur, tamen gravis est censenda: si autem vel finis sit levis, vel gravis ejusdem, sed materia præcepta ad illum non notabiliter conducat, censenda est materia levis in legibus positivis.

Hinc ex fine gravi potest superior graviter præcipere aut prohibere rem alioquin indifferentem aut levem eò notabiliter conducen-tem: v.g. præcipere silentium certâ horâ & certo loco, quando inde penderet notabiliter religiosa disciplina: item prohibere accessum ad certam domum, sumptionem cibi & potûs in certis locis &c. propter scandalum, aliosquæ notabiles fines. Ita de facto in Religionibus quibusdam sub peccato mortali interdictus fuit ingressus in mutuas cellas ostiis clausis. E contra, quia abstinentia à levi opere servili brevi tempore absolvendo, præcepta propter cultum seu honorem diei festi, modicum eò confert, idcirco non censetur gravis materia. Sicut etiam etsi auditio sacri sit gravis materia, quatenus ab Ecclesia profectum spiritualement & cultum Dei intendente præcipitur, non censetur tamen gravis, si respublica vel universitas suis præcipiat interesse sacro, cum illa tantum spectet bonam gubernationem reipublicæ aut universitatis, ad quam non videtur adeò conferre sacri auditio.

Quartò sciendum est, non solum totam mate-

45.
Ad gravitatem materiæ prudenter æstimandam attendendus est communis sensus Doctorum.

46.
Et timoratorum, frequentius etiam simplicium.

47.
Item finis legis & proportio operis ad illum.

Undè res alioquin levis censeri potest capax gravis obligationis.

Non solum
tota mate-
ria sed etiā
pars, eaque
minor ter-
tiā potest
esse gravis.

materiam sub mortali præceptam, sed etiam notabilem illius partem esse gravem, etsi respectu totius non sit tertia pars. Nam alioquin, qui vovisset integrum psalterium, & omitteret quadraginta psalmos, non peccaret mortaliter; uti nec debitor centum millium florenorum, si omitteret solutionem viginti quinque millium. Ratio est: quia vis præcepti supposita voluntate legislatoris desumenda est ex gravitate aut levitate objecti, sive totale sit, sive parziale: sicut enim hoc non facit ad materiam gravitatem, sic per se loquendo nec ad gravitatem obligationis. Unde etiam in auditione sacri, etsi Doctores ferè convenient tertiam saltem partem esse gravem materiam, & eam, quæ est minor quartâ, non esse gravem: non tamen hoc solum vel præcipue est spectandum, sed ipsa qualitas partis, etsi minoris, quo modo videlicet spectet ad sacrificii integritatem. Quare indubiè peccaret mortaliter, qui tempore consecrationis exiret ex templo, & eâ peractâ rediret, ac similiter ageret tempore communionis: quia talis omitteret partem maximè notabilem missæ, immo substantiæ sacrificii non interesset: quod tamen Ecclesia potissimum præcipit.

49.
Quantitas
materia non
tam ex res-
pectu ad to-
tum, quam
sine hoc de-
finienda vi-
detur ex or-
dine ad finem
legis.

Itaque quantitas materiam videtur absolute definienda prudenti iudicio in ordine ad finem legis, non autem ex respectu ad totum; adeoque tertia pars totius materiam gravis præceptæ non semper est gravis, v. g. tertia pars unius parvæ horæ, nec quidquid est intra tertiam partem est leve, v. g. unus nocturnus ex matutino. Consideratio enim illa tertiæ partis cum respectu ad totum non facit, quod ipsa idcirco sit sufficiens & gravis, si ipsa secundum se, & independentem ab ullo toto, considerata, non sit notabilis. E contra etiam si pars minor tertiâ secundum se in ordine ad finem legis sit notabilis, non desinet esse talis per hoc, quod sit minor tertiâ parte totius. Aliàs laborans per septem horas (quæ necdum sunt pars tertia diei naturalis) non peccaret mortaliter contra præceptum abstinentiæ ab opere servili diebus festis. Item aliàs posset peccare mortaliter, qui omitteret aliquam partem matutini in die festo, qui sic non peccaret, si omitteret eandem in officio de Dominica, quod est majus. Ratio est: quia eo ipso materia integra, aut aliqua ejus pars, sive major, sive minor tertiâ, aut etiam quartâ, notabiliter conducit ad gravem finem legis, est in se capax gravis obligationis; adeoque censetur graviter præcipi, saltem regulariter.

Hinc cum institutio festorum fiat ob cultum Deo exhibendum, & in ordine ad hunc prohibeantur opera servilia, quatenus animum à cultu Dei abstrahunt, standum est prudenti iudicio, quod spatium censeatur notabile, si labori impendatur: quod quidem non potest esse valde breve; cum enim non possit homo, totâ die divinis intendere, videtur labor facile esse debere duarum aut trium horarum, ut censeatur à cultu Deo debito impedire,

etiamsi non requiratur labor correspondens tertiæ parti diei.

Quintò deniquè attentendum est num plures parvæ materiam continentur inter se, ut efficiant unum quid morali æstimatione, quæ in moralibus semper magnam vim habet, etsi sæpè videatur speculativè esse paritas rationis. Unde quoties materia ultimi peccati venialis nequit moraliter continuari cum materia præcedentium, sic ut pro una reputetur, idque nequidem ratione effectus relictæ, singulæ materiam manent leves: dum autem ita continentur, fiunt materia gravis, & tandem sufficiens ad mortale peccatum. Hinc qui singulis jejuniorum diebus aliquot bolos comedit, singulis festis parum laborat, quotidie parvam partem horarum omittit, venialiter tantum peccat: quia illæ materiam vel actiones non continentur, singulisque diebus respondent singula præcepta, quorum obligatio cum die extinguitur. Unde etiam propositum numquam servandi perfecte jejunium, sicut in executione numquam continet objectum peccati mortalis, sed tantum plura objecta venialia, sic ipsum quoque aliam quam venialem malitiam non habet. Idem est, si plures in eodem opere continuo laborarent per totum diem festum, sed singuli pro modico tempore: singuli enim tantum peccarent venialiter ob defectum continuationis plurium parvarum materiarum. Idem quoque est de eo, qui faceret opera servilia à pluribus exerceri, sed à singulis pro eo solum tempore, pro quo non peccat graviter. Præterea idem est si beneficiarius v. g. die festo incidente in diem jejunii omitteret parvam partem officii, item parvam partem sacri, parum laboraret, & modicum quid extra tempus comederet: quia omnes hæ materiam non continentur, sed singulæ respiciunt distincta præcepta, & obligationes invicem non respicientes. Ita Sanchez lib. 1. Moral. cap. 4.

Idem tamen Sanchez cum Bonacina aliud sentit de votis, si plura parva vota concurrant circa eandem vel diversam materiam: v. g. si quis voverit quotidie legere quinquies *Pater & Ave*, & postea rursus tantumdem voveat, donec fiat gravis materia; vel si primò voveat quotidie legere unam orationem de B. Virgine, deinde voveat alteram de S. Anna, & sic consequenter usque ad gravem materiam: aut si voveat certo die dare parvam eleemosynam, deinde voveat recitare aliquas preces, & sic consequenter. Ratio illorum est: quod obligatio cujuslibet voti sit ejusdem rationis pertinens ad religionem, cujus præceptum tunc in re notabili violatur. Sed facile respondetur non violari in re notabili, sed pluries in multiplici re levi. Sicut si in diversis materiis à superiore disparatè præceptis violetur obedientia debita, non censetur violari in re gravi, si singulæ materiam seorsim sint leves, quantumvis convenient in obligatione ejusdem rationis pertinente ad obedientiam.

Quare

50.
Plures par-
va materia
faciunt
magnam si
continuen-
tur: aliā
non.
51.
Excipiunt
Nonnulli
vota.

52. Quare cum reliquis Doctoribus dicendum, utrobique tantum esse plura venialia; adeoque religionem vel obedientiam violari circa plura, seu graviter extensive, non tamen graviter intensive, sive non mortaliter: eò quod ista vota, etsi obligent pro eodem tempore, uti præcepta, singula tamen sint facta instar actuum totalium, & divisim, sive independentè à se invicem exequendorum. Aliud esset, si quis illas materias per intentionem conjungeret; ut plerumque videtur contingere, dum vovens respicit idem singulare motivum v.g. si in periculo naufragii quis primò aliquid voveat, deinde aucto periculo aliud superaddat: tunc enim secundum videtur solum addi ad augendum prius, ita ut votum posterius virtualiter etiam complectatur simul materiam prioris. Aliud est, dum motivum quidem est idem, sed generale, v.g. obsequii & honoris Dei: hoc enim non videtur sufficere ad uniendas materias disparatas (quales juxta *Oviedo Tract. 6. contr. 3. num. 139.* sunt non tantum quæ ad diversas virtutes spectant, sed etiam quæ communiter distinctis legibus præcipi solent, v.g. auditio sacri, lectio rosarii aut aliarum precum) motivum enim est planè universale, & objecta ex se nullam habent unionem, adeoque sunt referenda ad obligationes votorum disparatas. Confirmatur I. Quia in dubio votum est interpretandum instar legum circa eandem materiam; censeretur autem imposita duplex obligatio ei, cui præciperetur auditio missæ, lectio rosarii, datio eleemosynæ &c. Idque juxta *Oviedo* sup. verum est, etsi plures istæ materiæ sint eodè actu promissæ, quasi videlicet actus iste physicè unus sit multiplex votum ratione materiæ, prout constat esse multiplex votum, dum simul vovetur castitas, obedientia &c. Confirmatur II. Quia si generatim parvæ materiæ in diversis votis coalescerent in unam gravem, deberent pariter magnæ materiæ coalescere in unam graviolem; sic unum tantum peccatum contra religionem committeret, qui omitteret audire sacrum, legere rosarium, jejunare &c. ad quæ omnia pro eodem tempore per diversa vota esset obligatus. Idemque sequi videtur de eo, qui simul vellet transgredi, aut actu transgredere votum castitatis & paupertatis. Et hæc possunt servire quando aliundè non constat de intentione voventis; quæ alioquin est certissima regula.

53. Continuantur autem materiæ moraliter, sive in se sive in effectu, & constituunt unam gravem. Primò in omissione v.g. solutionis, qui enim alteri quotidie debet quinque stuferos per modum censûs, si per plures dies non solvat, tandem peccabit mortaliter, utpote injustè retinens notabilem summam alteri debitam: obligatio namque per diem non extinguitur, sed sequentis diei obligationi accrescit.

Secundò in votis: si quis enim v.g. voverit rem magnam certis diebus per partes solvendam, quamvis singulæ omissiones secundum

Herincx Sum. Theol. pars II.

dum se essent veniales, tamen quando materia omissa incipit esse notabilis, committitur mortale quasi in virtute præcedentium omissionum, quarum censetur una materia. Secus est, si quis voverit parvas materias per modum plurium v.g. quotidie per annum sequentem legere unum *Ave Maria*: tunc enim tantum peccat venialiter, etsi omittat totum. Qua in re attendendum est, an dies annexa sit ad finiendam obligationem, an ad sollicitandam executionem, & consequenter cumulandam obligationem. Ad quod suboriente dubio juvat considerare, an in honorem certæ diei quid promissum fuerit: tunc enim obligatio non manet nec continuatur. Aliam regulam ad hoc tradunt *Soto, Castro Palao, Diana* & alii, in votis personalibus, quæ scilicet non possunt per alium delegatum exsolvi, censerentur obligationem affixam diei, in realibus vero prorogari, nisi aliud constet; uti constaret, si quis singulis diebus sabbatinis vovisset dare eleemosynam in honorem Deiparæ. Tamen non video differentiam, sive quantum ad naturam utriusque voti, sive quantum ad experientiam voventis v.g. quotidie legere unum *Ave*, & voventis quotidie parvam eleemosynam erogare. Et aliundè in obscuris minimum est sequendum; ac in dubio non videtur onus aggravandum, sed præsumendum pro libertate voventis, dum pensatis verbis, aliisque circumstantiis nil determinatè cognosci potest.

Tertiò in furtis minutis; quorum materia tandem sic accrescit, ut fur notabiliter proximum damnet, injustè detinendo rem alienam notabilem invito domino; idque juxta Doctores passim contra *Lessium l. 2. de just. c. 12. dub. 2.* non tantum quatenus post ultimam acceptionem completur detentio, sed etiam per ipsam ultimam acceptionem, quæ moraliter unitur præcedentibus, sic ut his suppositis talis jam inferat damnum notabile. Simile est in exemplis statim allegandis ultimæ intemperantiæ, ultimæque levis comestionis in die jejunii. Item in effundente paulatim vas vini alieni, qui utique tandem ipsâ effusione secundum se levi graviter peccare incipit. Similiter etiam peccat in ipso discessu, qui præceptum habens non abeundi, pedetentim per levissima spatia discedit.

Quartò in intemperantia: quando enim per plures modicos excessus eò devenitur, ut homo tandem graviter naturam lædat, aut morbum lethalem accipiat, mortaliter peccabit in ultimo excessu, etsi in se levi, quo in gravem morbum incidit. Ita *Vasquez disp. 146. c. 2. Sanchez sup. n. 11.* Qui similiter exemplificant in die jejunii: quia multæ parvæ comestiones eodem die factæ tandem possunt unâ parvâ consummari, ut simul censeantur notabilis violatio jejunii. Immo novissimè *Alexander VII.* damnavit hunc articulum: *In die jejunii qui sapius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.*

S

Idem.

54. In furtis minutis,

In intemperantia, violatione jejunii & festi.

idemquæ est, si quis per intervalla eodem festo modicè, sed sæpè laboret: nam ista plura modica tandem constituunt laborem diuturnum contra idem præceptum ejusdem diei.

55.
In omissione
alicujus
modici ex
qualibet
hora cano-
nica.

Postremò idem est, si quis de singulis horis modicum quid omitteret, quando omnia simul sumpta essent pars notabilis: nam eo ipso omitteretur notabilis pars divini Officii per modum unius præcepti, juxta Doctores passim. Quamvis in sententia illorum, qui cum *Lessio lib. 2. c. 37. dub. 9.* putant singulas horas præcipi tamquam opera planè inter se distincta, scilicet diverso tempore ponenda, adeoque omittendo totum officium diei committi septem peccata mortalia, non appareat mihi, quomodò parvæ omissiones singularum horarum uniantur inter se, aut efficiant unam magnam; & consequenter quomodò peccet mortaliter, qui ex singulis horis omitteret unum ordinarium psalmum. Quod etsi consequenter admittat *Moneta* apud *Oviedo Tr. 6. contr. 3. n. 132.* repugnat tamen communi doctrinæ & praxi. Sequela autem probatur: quia non potius plures parvæ materiæ diversarum horarum coalescere debent in unam gravem, quàm plures graves materiæ in unam graviolem; adeoque si hæ non coalescant, sed singulæ constituent singula mortalia, etiam illæ non coalescent, sed singulæ constituent singula venialia. Utrobiquè enim eadem ratio militat, nimirum ipsorum operum præceptorum perfecta distinctio, & distincta virtualiter præceptio, uti si eadem lege præcipiantur diversa jejunia, aut jejunium cum auditione sacri &c. Proinde sicut hæc inter se non continuantur, sic nec continuarentur ex præmissa suppositione omissiones concernentes distinctas horas divini officii.

56.
Secusâma-
teria conti-
nuatione,
venialia
quantum-
vis multi-
plicata non
faciunt pec-
catum mor-
tale.

Secusâ itaque connexionem plurium parvarum materialium in ordine ad constituendam unam magnam, plura peccata venialia, quantumvis multiplicata, non efficiunt peccatum mortale: ut habet certa Theologorum doctrina contra *Glossam* in Can. *Tres sunt, de pœnit. dist. 1.* quæ auctoritate Pontificiæ ex Jure est deleta. Ratio est, quia peccatum mortale habet malitiam superioris ordinis, ideoquæ meretur pœnam extensivè infinitam: venialia autem, quantumvis multa, tantum merentur pœnam temporalem, quæ æternæ non æquivalet, etsi venialium peccatorum, quantumvis multiplicatorum, pœna simul sumatur. Deinde septies in die cadit justus salvâ justitiâ. Alioquin etiam quilibet hærebit perplexus, utpote incertus futurus, quanta venialium sive ejusdem, sive diversi generis multitudo requiratur, ut incipiant censerî esse mortale. Confirmatur: quia actus replicati sunt ejusdem speciei ac deformitatis cum primo: nec numerus potest facere gravem deformitatem intensivè, nisi ratione connexionis materialium, quæ abesse supponitur. Quod si quandoquæ Patres (ut *Augustinus*) significant, venialia multa demergere & occidere ani-

mam, intelligunt dispositivè: quia venialia paulatim ad interitum animæ disponunt, ut propterea cautiùs sint vitanda.

Q U Æ S T I O VII.

Quomodò Veniale transeat in Mortale ratione finis vel contemptus?

Q U Æ S T I O intelligitur de peccato cum plena deliberatione commissio: ubi enim deest perfecta deliberatio, semper tantum est veniale peccatum in quacumquæ materia, quocumquæ fine, & quamvis ex contemptu vel quovis alio modo fiat.

DICO I. Peccatum ex genere suo leve fit mortale, quando in eo statuitur ultimus finis. Est certum apud omnes: tunc autem in eo constituitur ultimus finis, quando quis ita afficitur materiæ veniali, ut propter eam consequendam sit paratus violare præceptum obligans sub mortali: ille enim creaturam appetitivè præponit Deo ejusquæ amicitia; adeoque ordinem ad verum ultimum finem destruit: quemadmodum mortaliter peccans communiter dicitur hæc ratione in creatura interpretativè constituere ultimum finem. Undè qui die festo ita inhæret vanæ conversationi, ut propterea paratus sit omittere sacrum, aut nollet illam deferere, quamvis esset graviter prohibita, peccaret mortaliter: nam talis habet affectum transgrediendi potius præceptum graviter obligans, quàm deferendi objectum veniale. Quod rectè extendit *Suarez d. 22. de pœnit. se. 4. n. 11.* ad opera indifferentia, immo bona, v.g. studium &c. quia militat eadem ratio.

Non sufficit tamen dispositio habitualis, quæ quis ita est affectus, ut facilè & reverè committeret opus veniale, etsi sciret esse prohibitum sub mortali: nam dispositio habitualis non influit in actum. Undè requiritur actualis affectus, quem operans in se advertat; ita ut hæc inordinata objecti venialis appetitatio habeatur ex vi præsentis amoris seu affectus.

DICO II. Peccatum ex genere leve fit mortale, si fiat ex intentione finis graviter mali. Ita communiter Doctores. Ratio est: quia medium imbibit malitiam finis, sive ipsum sit bonum, sive malum, sive indifferens. Non habet tamen idcirco mortalem malitiam distinctam à malitia mortali finis; ideoquæ sufficit in confessione explicare voluntatem finis, sicuti dum medium indifferens ad finem mortalem abhibetur.

DICO III. Peccatum ex genere veniale fit mortale, si fiat ex contemptu. Ita omnes Theologi cum *S. Bern. l. de dispensat. & præcep. c. 12.* ubi de levioribus præceptis ait: non contemni sine crimine. Deinde subdit: Porro contemptus in omni specie mandatorum pari pondere graviter & communiter damnabilis est. Idem supponit Pius

57.

Veniale fit
mortale,
dum in eo
statuitur
ultimus fi-
nis.

58.

Vel dum fit
ob finem
graviter
malum.

59.

Aut ex
contemptu.

Pius V. apud Portel V. Statutum in Additione, ubi declarans Franciscanos ad peccatum mortale non adstringi per statuta Religionis etiam Apostolica, excipit inter alia: *dummodò non sit contemptus*. Indiget nihilominus conclusio ulteriori declaratione. Pro qua

60.
Contemptus, alius materialis.

alius formalis.

Adverte I. contemptum alium esse materiale, qui reperitur in opere vel in omissione, quo persona actu postponitur alteri rei vel personæ, etsi ista postpositio directè non intendatur. Quo modo omnis mortaliter peccans dicitur à Patribus & Doctoribus Deum contemnere, ipsum postponendo creaturæ. Alium esse contemptum formalem (de quo hìc quæritur) dum scilicet ista postpositio directè intenditur. Estquè actus, quo aliquis despicitur ac vilipenditur, vel quo aliquid fit, ut interna animi vilipensio ostendatur aut similis apud alios gignatur. Reperitur autem primò & formalissimè in actu intellectus vilipendentis; qui, cum liberè eliciatur, supponit libertatem voluntatis consentientis, seu imperantis istum actum. Estquè iste contemptus interior, & peccatum intellectus, quod interiùs consummatur, sicut hæresis. Contemptus autem exterior est signum seu opus expressivum contemptus interioris; & procedit à volitione, quâ is, qui in corde contemnit, vult suum istum contemptum per opus externum notificare. Sicut hæreticus internus vult suam hæresim significare per opus exterius, quod dicitur hæresis externa.

61.
Peccare cū contemptu, & peccare ex contemptu, in quo differant.

Adverte II. aliud esse peccare cum contemptu, aliud peccare ex contemptu. Priori modo peccat, qui interiùs quidem contemptum fovet, non tamen ex contemptu movetur ad transgressionem legis, nequè hanc transgreditur idcirco, ut suam vilipensionem ostendat: quamvis si abesset interior contemptus, atquè adeò adesset debita legis ac legislatoris æstimatio, non foret transgressio tam frequens, & tunc ipsa transgressio legis non accipit specialem malitiam, sed tota malitia contemptus interiùs consummatur. Posteriori modo, sive ex contemptu peccat, quando contemptus movet ad transgressionem; quæ tunc censetur contemptus exterior, habens interiorem contemptum pro objecto quod significat seu exprimit. Et hæc transgressio propriè est peccatum externum contemptus (de quo agitur) participatquè malitiam interioris contemptus.

62.
Peccatum ex contemptu non coincidit cum peccato ex certa malitia.

Nec cum peccato ex consuetudine.

Adverte III. non rectè à quibusdam confundi peccatum ex contemptu, cum peccato ex certa malitia. Nam in primis ex hoc capite veniale non fit mortale, nequè specialis accedit malitia. Deinde potest quis peccare ex contemptu, qui tamen movetur aliquâ passione. Non rectè etiam ab aliis confunditur cum peccato ex consuetudine: nam potest esse peccatum ex contemptu sine consuetudine; uti potest esse sine ea ipse contemptus. Potest etiam consuetudo esse sine contemptu. Nequè ex consuetudine accedit no-

Herinc Sum. Theol. pars II.

va aut mortalis malitia v.g. mendacio jocolo, verbo otioso &c. Immo consuetudo non est unus specialis actus, uti est contemptus: nequè distinguitur ipsa ab ipso habitu vel actibus frequentatis, à quibus tamen distinguitur ipse contemptus. Malitia equidem vel consuetudo potest generare contemptum, & interdum facere aliquam præsumptionem ejusdem. Non rectè deniquè confunditur à variis peccatum contemptus cum peccato formalis inobedientiæ: cum etiam peccatum contemptus possit dari contra consilia; quæ tamen non sunt materia obedientiæ, adeoque nec formalis inobedientiæ, quæ utraqùe præsupponit præceptum. Quamquam inobedientiæ interdum tribuatur nomen contemptus, quod illa hunc supponat, seu ex hoc nasci soleat, veluti aptum medium ad superiorum contemptum. Quod si etiam quis multum contendat cum Nonnullis ipsam inobedientiam, etsi non solam, esse formalissimè contemptum, quasi contemnere formaliter sit nolle seu renuere aliquam rem secundum se, prout per inobedientiam formalem quis renuit legibus se subicere, & inde ad earum transgressionem movetur; nolim cum his seriosè verbi controversiam facere.

Adverte IV. aliud esse contemptum ipsius rei seu materiæ præceptæ, aliud ipsius legislatoris, adeoque præcepti ut sic. Itaque contemptus rei præceptæ in materia gravi est peccatum mortale, in materia autem levi tantum veniale, nisi aliquando per accidens, ut si parva res contemnatur cum aliquo errore in fide. Contemptus verò legislatoris semper est peccatum mortale, si legislator sit Deus, quantumvis res, ratione cujus contemnitur, sit in se parva & modica: quia contemptus Dei, sicut & odium ejusdem, non potest non esse peccatum gravissimum. Magna enim est irreverentia Deum directè contemnere, & indignam de illo æstimationem habere, vel in despectum illius quidquàm facere. Immo certum putat Oviedo Tract. 6. Controv. 3. n. 68. contemptum Dei præcipientis secundum se semper continere peccatum hæresis, eò quod vilis æstimatio de Deo præsupponat denegationem alicujus perfectionis, vel attributionem alicujus imperfectionis: intellectus enim non despicit, quod optimum esse omniquè defectu carere judicat. Alii nihilominus censent, quod sicut potest quis esse externus idololatra & infidelis contra præceptum confessionis fidei absq; interno errore, sic etiam posset quis practicè velle quid agere in despectum Dei, sine interno errore aut falsâ existimatione. Consequenter dicendum est, gravem subesse culpam, etsi quis dicatur tantum peccare ex contemptu parvi alicujus præcepti divini ut sic (quidquid dicat Lessius lib. 2. de Virtut. Card. cap. 46. dub. ult. n. ult.) nam sic etiam divina potestas legislativa contemnitur; adeoque sicut graviter peccat, qui in re etiam minima injuriam facit divinæ veritati ei dis-

Nequè generatur cū peccato inobedientiæ formalis.

63.
Alius est contemptus materiæ præceptæ, alius ipsius legislatoris.

Hic semper est mortale, si legislator sit Deus.

Est si præceptum leve.

credendo, sic etiam qui injuriam facit divinæ potestati legislativæ eam contemnendo. Quod multò clarius est, & admittit etiam *Lesius*, si divinum præceptum contemnatur tamquam vanum & inutile, ideoquæ quis nolit ei obedire: nam ibi continetur error in fide & tacita blasphemia. Similiter etsi consilia Christi sine culpa omittantur, non tamen sine gravissimo peccato contemnantur tamquam vana aut vilia, aut in despectum Dei.

64. Si legislator sit homo, & contemnatur, non tamquam superior, sed tamquam homo habens aliquos defectus, v.g. quatenus est imprudens, stupidus, infimæ fortis &c. si ex hoc contemptu nolis ei obedire, in re levi, non erit peccatum mortale: etsi contemptus conjunctus sit cum levi aliqua indignatione; ut si aliquo qualiter superiori offensus non velis ipsum eam in re afficere solatio: tunc enim non contemnitur formaliter ejus potestas, sed persona ob defectus quos habet: quamvis id sit valde periculosum, & facile contingat, ut vilipensio personæ vel amaritudo circa illam redundet in contemptum potestatis.

65. Si verò quis violet legem ex contemptu legislatoris humani ut sic, committitur speciale peccatum mortale, ita ut si aliundè opus sit mortaliter peccaminosum, accedat hinc specialis malitia mortalis, si veniale, malitiæ veniali accedat alia mortalis contemptus. Ratio est: quia etsi res imperata sit levis, tamen ex eadem imperatur potestate, quæ res gravis; adeoque semper peccat graviter, qui peccat ex contemptu hujus potestatis à Deo datæ. Undè passim Doctores tradunt Religiosum peccare mortifere, si ex contemptu regulas vel jussa superioris violet, dum videlicet non ex negligentia aut cupiditate, sed quia non vult regulæ aut superiori subijci, jussa transgreditur, vel dum eo fine directe violat, ut superioris mandatum aut regulæ ordinationem se nihili facere ostendat: hæc enim sunt valde gravia; nec possunt cadere nisi in malignum animum, & contemptorem sui instituti, & judicii auctoritatisquæ Ecclesiæ, quæ institutum est confirmatum, & potestas superiori tradita. Et hæc quidem indubitata videntur, si peccatum fiat ex absoluto contemptu potestatis superioris. Nihilominus si quis legislatorem ejusquæ præcepta absolute non contemnens, sed obedire in rebus gravibus paratus, vilipenderet illius potestatem ac præceptum quatenus præcisè versatur in aliqua levi materia, v.g. in silentio servando, probabile multis videtur, contemptum non fore mortalem, adeoque nec peccatum fore mortale, quod ex tali contemptu fit: sicut enim potest dari levis contemptus aliarum rerum aut hominum, sic & parvæ legis aut potestatis humanæ legislativæ quatenus in levi materia versatur: immo juxta Varios hic contemptus non differt à formali inobedientia (cui saltem valde affinis est) quæ potest esse venialis ex levitate

materiæ juxta *Lesium* supra & plures alios. Pleriquæ tamen Doctores indistinctè asserunt omne peccatum ex contemptu legislatoris, utpote vicem Dei gerentis, esse mortale, & redundare in contemptum ipsius Dei. Quà ratione *Luca* 10. Christus dixit: *Qui vos spernit, me spernit*. Id saltem dicendum, hujusmodi præcisionem ac restrictum contemptum non solere à contemptoribus adhiberi.

Q U Æ S T I O VIII.

Quomodo opus veniale fiat mortale ratione periculi?

DI C O: Opus alioquin venialiter mortale, immo indifferens fit peccatum mortale ratione proximi periculi incidendi in mortale. Ita omnes Doctores: nam ille operans convincitur salutem spiritualem contemnere, & interpretativè censetur ipsum peccatum velle, qui tantum illius periculum amat. Remotum tamen periculum non sufficit: ideoquæ peccatum veniale non statim fit mortale, etsi ad hoc remotè disponat.

Censetur autem proximum periculum mortale, quando occasio ex suo genere est talis, ut frequentius (prout Varii loquuntur) vel ferè semper (ut loquuntur Alii) vel ordinariè seu ut plurimum (ut Alii) homines similis genii & conditionis inducat ad mortale, vel experimento constet in hoc homine effectum talem habere. Quod postremum addo: nam fieri non rarè potest, ut varia, quæ in se seu ex genere non sunt proxima occasio seu periculum peccati, sint tamen in certa persona, attentà ejusdem conditione: cui proinde sunt vitanda sub peccato mortali, nisi aliundè excusetur. Semper tamen est necessarium ut operans advertat periculum, aut illud subesse sibi persuadeat, aut certè practice de illo dubitet: alioquin non posset imputari in culpam ei in cujus mentem non venit, quantumvis verè subesset. Ex quo principio frequenter possunt plurimi à peccato, saltem mortali, excusari opere non subsequuto, ob naturalem periculi inadvertentiam, aut imperfectam advertentiam; illi præsertim, qui rudioris sunt ingenii, ideoquæ futuros eventus nesciunt prævidere.

Debet porrò in confessione non tantum exprimi periculum, sed etiam ipse actus & circumstantiæ mutantes speciem actus, cujus periculo quis se exposuit: cum periculum submat speciem & malitiam à peccato cujus est periculum. Si tamen peccatum eadem moraliter actione subsequatur, sufficienter in eo explicatur ipsum periculum: alioquin necessarium esset explicare periculum, item quot distinctis moraliter vicibus quis se illi exposuerit.

Hinc Confessarii debent diligenter attendere,

69.

Opus non mortale fit tale ratione periculi proximi.

67.

Quando censetur proximum periculum.

Quomodo paritens illud in confessione explicare debeat.

68.

nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarum, vulgò Regalo, dum deficiente illo nimis ageretur vitam & alia epula radio magno concubinarum afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.

72.
Necessitas
potest esse
tanta, ut
etiam obli-
get non ob-
stante peri-
culo.

Tanta porro potest esse necessitas, ut non obstante periculo alioquin proximo peccati, teneatur quis opus aggredi vel proseguere, v.g. si alioquin parvulus in domo concubinæ certò moreretur sinè baptismo; vel quando aliàs proximus est in extrema necessitate: nam taliter constituto debet quis succurrere jure divino; meritoquè is sperabit auxilium in periculo tam inevitabili, concurrente præsertim lege charitatis proximi; numquam tamen *Licetum est quarere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali nostro vel proximi.* Ut habet propositio 63. proscripta ab Innocentio XI.

Dices: Si quis ex revelatione Dei certò sciret se damnandum, posito quòd talem domum intret vel inhabitet, tenetur ab ejus ingressu abstinere, posthabito quovis alio malo temporali; atqui peccatum est majus malum quàm damnatio: ergo pro illo vitando non minùs tenetur quis abstinere ab ingressu domus v.g. concubinæ, ex quo peccatum moraliter certò secuturum supponitur, posthabito quovis malo temporali. Resp. Neg. Conf. quia urgente necessitate potest & debet pœnitens sperare de divina bonitate & gratia, adhibitis cautelis suggerendis, se non lapsurum in occasione, quam alioquin paratus esset dimittere: sicut sperare debet, & absolvi potest, cui vitare occasionem est physicè impossibile, v.g. ob periculum in propria carne, ob inevitabilem conclusionem in eodem loco cum concubina &c. In casu autem ficto antecedentis, damnatio foret physicè certa & absolutè inevitabilis; cùm in casu nostro peccatum adhuc occasione supposita pendeat à libera voluntate, & sit futurum contingens. Adde damnationem esse malum irreparabile, & spectatis annexis longè majus peccato, immo refertum peccatis per totam æternitatem ingeminandis.

Loquendo autem de peccato proprio finali tenetur homo quocumquè dispendio periculum proximū in illud incidendi auferre: hoc enim damnum esset irreparabile & æternum.

73.
Quid nihilominus
pœnitenti
in occasione,
quam non
obligatur
deserere,
constituto
sit facien-
dum.

Nihilominus in casu, quo pœnitens moraliter non potest occasionem proximam amputare, debet adhuc efficaciter de peccatis dolere, ac firmiter proponere, etiam stante occasione, à peccatis cavere, adhibendo preces, vitando consortia solius cum sola, & utendo cæteris mediis à Confessario ministrandis. Quod quidem propositum mirabiliter adjuvatur à fiducia, quā quis credit & sperat quòd resistet peccato, ideoquè ad hanc est pœnitens prudenter induendus à Confessario pro majori securitate sacramenti. Nihilominus potest illud propositum in præsentem haberi ab eo, qui putat se non perseveraturum: cùm relapsus tunc non oriatur ex defectu veri propositi,

sed ex mutatione illius.

Quòd si is, qui non potest nisi cum gravi damno aut infamia, occasionem relinquere, identidem relabatur, Plurimi censent esse cogendum ad relinquendam equidem occasionem licitè relinquibilem. Quod etsi sit saluberrimum consilium, tamen non ita constat esse graviter præceptum extra periculum mortis. Id eoquè *Lugo d. 14. de Pœnit. sect. 10. Aversa sup.* & alii existimant talem equidem esse absolvendum: nam grave detrimentum facit occasionem ei non esse voluntariam aut peccaminosam: moralis autem certitudo relapsus stat cum præsentem contritione & proposito non peccandi; prout patet in relabentibus in peccata venialia, quibus ob hoc non denegatur absolutio. Sic etiam absolvuntur qui in propria carne proximum peccandi periculum patiuntur, vel sinè illo identidem relabuntur: non tamen sufficit quaecumquè incommodum ut patet ex propositione 62. inter proscriptas ab Innocentio XI. Nec obstat, quòd Rituale Pauli V. doceat, non esse absolvendos, qui manent in occasione proxima peccati: loquitur enim de illis qui manent ex sua culpa & voluntariè; non autem de illis qui coactè & necessitate excusante compulsi. Interdum tamen prudens Confessarius meritò dubitabit de efficacia propositi, attentà conditione pœnitentis, qualitate peccati, vehementiâ occasionis, diuturnâ & toties repetitâ reincidentiâ. Et juxta hoc prudenter subinde absolutionem negabit sive ad tempus differet, ut pœnitens ad majorem custodiam & peccati æstimationem, firmumquè propositum inducatur. Quod etiam in illis locum habet, qui absquè externa occasione ex prava inclinatione & consuetudine semper relabuntur. Idquè utile esse experientia probat. Quamvis *Joannes Sancius disp. 9. n. 12.* judicet numquam id fore rectum consilium in habentibus consuetudinem peccandi, etiam si sint contenti.

Ex dictis hac quæstione Sanchez & alii inferunt peccare mortaliter eum, qui haberet propositum committendi omnia venialia, quasi in tali proposito contineatur affectus exponendi se proximo peccati mortalis periculo, quod alicui ex omnibus istis venialibus posset esse annexum. Sed quamquam istud propositum non sit natum elici, nec cadere nisi in animum perversum: in rigore tamen cum aliis Doctoribus censeo non esse mortale; non enim major potest in eo esse malitia, quàm in ipsa executione: at committere omnia, quæ dum hîc & nunc fiunt, tantum essent venialia, non est mortale; ergo nec propositum illa præcisè committendi. Nequè verum est intrà objectum istius propositi contineri aliquod veniale, cui annexum sit periculum proximum: nam tale singulare peccatum non foret veniale, sed mortale. Alioquin si vel in hoc solum peccatum tenderet propositum, foret ipsum indubiè mortale. Utè etiam si tenderet in unum vel plura opera de se indifferentia, quibus sit annexum ejusmodi periculum.

QUÆST.

Quid faciendum
Confessario,
si pœnitens
identidem
relabatur.

75.
An propositum
committendi
omnia venialia sit
mortale ratione
periculi.

Q U Æ S T I O IX.

Quomodo opus veniale vel indifferens
vel alioquin bonum fiat mortale
ratione scandali ?

OPPORTUNE hîc eâdem operâ præmit-
temus quædam de Scandalo ; de quo
alioquin tractari à multis solet in materia de
Charitate.

§. I.

Quid & Quotuplex sit Scandalum ?

76. *Quid scā-
dalum pro-
priè seu ac-
tivum.* **S**CANDALUM nihil est aliud, quàm occa-
sio ruinæ spiritualis alterius ; sive est actio
vel omissio præbens alteri occasionem ruinæ
spiritualis : potestquæ actio ejusmodi esse, &
plerumquæ est secundum se mala : potest etiam
esse speciem mali habens, v.g. comestio cibi
vetiti facta ab occultè infirmo aut dispensato :
potest deniquæ nequidem in se mali speciem
habere, v.g. egressus è domo, accessus ad tem-
plum vel confessionale, ex quo quis prævide-
tur accendendus ad amorè inhonestum. Scan-
dalum hoc solet dici activum, estquæ propriè
dictum scandalum. Ipsa autem spiritualis rui-
na proximi dicitur scandalum passivum. Vul-
gò autem sæpè dicitur quis scandalizare alios,
qui dat illis occasionem turbationis, indigna-
tionis, admirationis, sinistræ opinionis &c. si-
vè isti effectus in illis sint peccaminosi, sive
non ; prout sæpè non sunt. At theologicè scan-
dalum solum dicitur, quando præbetur occa-
sio ruinæ spiritualis, sive hæc de facto seque-
tur, sive prudenter secutura timeatur. Quòd
si sciatur non subesse probabile periculum lap-
sûs proximi, non committitur peccatum scan-
dali consistentis in pravis exemplis. Et sic ex-
cusantur multi à peccato scandali sive quia
præsentés sunt ita in bono firmari, ut nullate-
nus credantur inde ad peccatum movendi
(quo sensu dici solet scandalum non cadere in
perfectos) sive quia sunt ita depravati, ut non
sit periculum, nè exemplum pravum illos im-
mutet in pejus, aut in novum peccatû inducat.

77. Potest tamen malitia scandali reperiri ci-
tra periculum lapsûs proximi, quando scan-
dalizans consilio vel alio modo directè inten-
dit ruinam spiritualem : prout intendebat dia-
bolus tentans Christum, sed frustra. Regula-
riter quoquæ præsumendum est ex publicis
actis de se scandalosis oriri in aliis peccata,
sive similia sive dissimilia, v.g. vivendi libe-
rius, contemnendi virtutes, Religionem, Ec-
clesiasticas personas seu statum ipsum &c. id
enim per se natum est fieri, per accidens autem
est, quòd nullus inde moveretur. Undè in
confessione explicandum est, si publicè pec-
caveris, & consequenter periculum scandali
modo meliori quo potes. Quamquam in ri-
gore non foret peccatum scandali, quantum-
vis coram plurimis commissum, si inde non
nisi peccati detestationem, admirationem, fun-
datam suspicionem, aut similem effectum non

peccaminosum oriturum esse prudenter puta-
retur. E contra patet, quàm graviter peccent,
qui peccatis publicis scandala velut perpetua
excitant : prout faciunt quantum est de se Hæ-
resiarchæ, & reliqui pravorum dogmatum
propagatores.

Scandalum activum est duplex. Aliud per
se, quo intenditur ruina spiritualis proximi,
sive ex industria & intentione expressa operan-
tis, sive ex intentione ipsius operis, quo ex
natura sua invitat proximum ad peccatum.
Aliud per accidens, in quo lapsus proximi
præter intentionem operis & operantis oritur
ex mala proximi voluntate.

Similiter scandalum passivum est duplex,
datum videlicet & acceptum. Scandalum da-
tum (quod etiam pusillorum seu infirmorum
dicitur, & respondet scandalo activo per se)
contingit, quando proximus ex ignorantia vel
infirmirate labitur verè occasione tui operis.
Acceptum sive pharisaicum (quod respondet
activo per accidens) contingit, quando ruina
proximi verè non oritur ex scandalo activo
operantis, sed ex malitia propria.

Præterea scandalum aliud est generale, aliud
speciale. Generale dicitur, quando non inten-
ditur directè spiritualis proximi ruina quæ ta-
lis. Speciale verò dicitur, quando ista ruina
sic intenditur. Estquæ hoc peccatum diabo-
licum, & rarè in hominibus formaliter & ex-
pressè reperitur. Et spectat sive ad odium Dei,
sive ad odium proximi, sive ad aliud genus
peccati, prout motivum illius est malè esse
Dei vel proximi, vel aliquid aliud.

Deniquæ scandalum aliud est directum, quo
expressè intenditur ruina spiritualis proximi ;
prout fit in scandalo speciali : aliud indirec-
tum, quo solum interpretativè peccatum pro-
ximi intenditur ; prout fit in scandalo dato per
malum exemplum, ex quo solum prævide-
tur secuturus lapsus proximi. Si autem scan-
dalum detur per consilium, vel mandatum,
similemve expressam invitationem ad pec-
candum, non tamen intendendo ruinam alte-
rius quæ talem, quam potius desideraret scan-
dalizans abesse, sed proprium lucrum, com-
modum &c. vocari posset scandalum direc-
tum, quatenus est actio ex se directè respi-
ciens opus peccaminosum proximi, secus
quàm in scandalo dato per malum exemplum :
vocari quoquæ posset scandalum indirectum,
quatenus ipsa ruina spiritualis operi annexa
formaliter seu directè non intenditur, sed so-
lum interpretativè ratione operis, cui est an-
nexa. Scandalo indirecto Nonnulli annectunt
omissionem correctionis fraternæ : quod ta-
men spectat ad quæstionem de nomine, nec
immutat aliquid circa malitiam ejusdem o-
missionis, de quo ex professo agitur in materia
de Charitate. Passim autem nomine Scandali
intelligi videtur occasio specialis objectivè
quasi alliciens ad peccandum, distincta à non
positione impedimenti. Sed de nomine non
est contendendum.

§. II.

An scandalum sit peccatum, & quando contineat specialem malitiam etiam contra Charitatem?

80.
Scandalum
certò est
peccatum
per se lo-
quendo,

Ex genere
mortale.

81.

In scandalo
etiam gene-
rali reperi-
tur malitia
specialis
contra cha-
ritatem
proximi.

SCANDALUM activum per se loquendo esse peccatum est apud omnes indubitatum, ex Scriptura Matth. 18. *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis..... expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus &c. Vnde à scandalis &c. Vnde homini illi per quem scandalum venit. Ad Rom. 14. Malum est homini, qui per offendiculum manducat. Et 1. ad Cor. 8. per totum. Unde Chrysostomus Hom. 20. in 1. ad Corinth. Est quovis vulnere gravius scandalizare seu offensionem adferre. Ratio est manifesta: quia inferre voluntariè malum speciale proximo, seu esse occasionem illius, per se apparet dissonum rationi, & quidem graviter ex genere suo ob gravitatem damni, uti & ob virtutem charitatis vel misericordiæ (si tamen distinguantur inter se) cui id opponitur.*

Controvertitur autem inter Doctores, an scandalum etiam generale habeat specialem malitiam contra charitatem proximi. Nam Vasquez (prout ordinariè intelligitur) & multi alii contendunt solum scandalum speciale habere specialem malitiam contra charitatem. Verùm sic rarissimè committeretur peccatum proprium, seu malitia scandali; cum tamen Auctoritates peccatum istud reprehendant tamquam inter homines usitatum & frequens. Immo ad Rom. 14. & 1. ad Cor. 8. expressè agi videtur de scandalo generali per malum exemplum dato.

Unde melius Sylvester, Navarrus, Suarez disp. 10. de Charitate sect. 2. Coninck de Virtut. Theologic. disp. 32. dub. 5. & alii (à quibus solo nomine malitiæ specialis differre Auctores alterius opinionis probat Arriaga Tract. de Charitate disp. 49. sect. 6.) censent scandalum habere specialem malitiam contra charitatem, sive scandalizans directè intendat ruinam proximi ut sic, sive non. Ratio est: quia charitas obligat nos, ut, quantum commodè possumus, impediamus peccatum proximi, sicut & alia mala, & ob hoc omissio correctionis fraternæ repugnat specialiter obligationi charitatis: ergo multò magis ipsa obligat, nè peccatum proximi procuremus, sive interpretativè, dando sponte peccandi occasionem.

Confirmatur I. Quia in moralibus intentio directæ & interpretativa sunt ejusdem rationis, quando dissonantia seu malitia non sumitur ab objecto formali, sed ab effectu; prout sumitur in scandalo, utpote ad quod per se & proximè tantum conducit actio externa: ergo si directæ spiritualis ruinæ intentio sit specialiter contra charitatem, erit etiam intentio interpretativa, quæ in præsentī concurrat.

Confirmatur II. Quia in aliis materiis peccatur contra charitatem faciendo aliquid ex

quo per se sequitur damnum proximi v.g. mors corporalis, etsi hæc expressè non intendatur; cur ergo non similiter in præsentī materia, in qua agitur de morte spirituali.

Non est tamen oppositio ista tam specialis, quàm illa, quæ cernitur in scandalo speciali, & dici posset specialissima: nam actus scandali generalis non ita diametraliter opponitur actui charitatis ex modo tendendi in objectum, uti opponitur actus odii vel scandali specialis. Ideoque dici solet, quòd scandalum generale repugnet charitati, quatenus repugnat præceptis & obligationi illius. Sicut etiam omissio actus amoris præcepti aliter adversatur charitati, quàm actus positivus odii. Nihilominus malitia præfata est specialis, quia non invenitur in omni peccato mortali: non enim in mortalibus merè internis, nec in externis, quæ secretò fiunt, aut ubi non est periculum ruinæ proximi. Ex quo ulterius apparet, cur potius illa sit exprimenda in confessione, quàm malitia contra charitatem propriam, quæ videtur esse in omni peccato mortali; nempe quia hæc satis generaliter subintelligitur, non ista.

Dices: Ergo consulens alteri homicidium gravius peccaret, quàm ipse occidens: uterque enim peccaret contra propriam charitatem & contra iustitiam proximi; consulens vero peccaret insuper contra charitatem proximi. Resp. cum Lugo, Oviedo & aliis Conc. totum: quia talis, & homicida est, & dat alteri gravissimum scandalum: ideoque malum consilium consultori pessimum. Idque clariùs apparet in mandante homicidium; qui, si superior sit, habetur etiam in foro externo pro primario auctore. Responderi potest II. Neg. seq. quia etsi consulens peccet multipliciùs, fieri tamen posset, ut diversus modus concurrendi ad homicidium efficeret peccatum ipsius physici homicidæ æquivalenter gravius & majori pœnâ dignum. Homicida enim est causa efficax, scandalizans inefficax quodammodo: homicida est causa adæquata & necessaria, non ita scandalizans. Ita Suarez & alii.

Itaque scandalum activum, etsi generale, datum jussu vel consilio, similivè directâ incitatione, si sit opus in se peccaminosum, præter malitiam operis in se, habet insuper malitiam specialem contra charitatem proximi, & præterea malitiam specialem peccati ad quod proximum inducit: quandoquidem illud expressè velit fieri. Hæc autem malitia postrema quandoque est ejusdem, quandoque diversæ speciei, prout scandalum passivum, sive peccatum proximi est ejusdem vel diversæ speciei cum scandalo activo: nam publicè peccans peccato suo inducit proximum subinde ad peccatum simile faciendum, subinde etiam ad peccatum alterius speciei; ut si quis ob peccatum alicujus concipiat temerariam opinionem de Religione aut statu Ecclesiastico, existimans cæteros aut plures esse tales, ideoque Religionem aut statum contemnat.

Unde

82.
Specialior
tamen ad-
huc reperi-
tur in scan-
dalo spe-
ciali.

83.
An consu-
lens alteri
homicidium
gravius
peccet ipso
homicidâ.

84.
Scandalum
activum
datum jussu
vel consilio
præter mali-
tiam operis
in se parti-
cipat mali-
tiam operis
alieni, &
alterâ con-
tra chari-
tatem.

Unde publice peccantes obligantur exprimere tum circumstantiam scandali ob periculum ruinæ spiritualis proximi, tum speciem peccati ad quod jussu aut consilio incitarunt, ac denique, quantum fieri potest, numerum personarum, quibus occasio data est: quidquid Aliqui quodam hoc secus sentiant, quorum opinionem tamquam probabilem & in praxi tutam defendit *Dicastillo disp. 9. de pœnit. n. 351.*

85. Quando autem scandalizat quis alterum solum indirectè malo exemplo, adhuc reperiri malitiam specificam peccati ad quod proximus inducitur per exemplum, v.g. contra castitatem, justitiam &c. prout fuerit peccatum proximi, valde probabiliter docet *Sanchez, Azorius, Dicastillo* & plures alii; & defendere debent quoque non agnoscunt in scandalo indirecto malitiam specialem scandali. Ratio est: quia ex obligatione primaria virtutis, v.g. justitiæ, in altero videtur in me resultare obligatio non faciendi aut procurandi directè vel indirectè transgressionem alterius, nequè illum impediendi in impletionem debiti officii virtutis, v.g. justitiæ. Aliud est de pura permissione, seu de non impeditione transgressionis: nam ex obligatione virtutis alterum concernentis non resultat ex ullo capite in me obligatio positivè procurandi, ut alter satisfaciatur obligationi, secluso officio aut contractu. V.g. justitia obligat, nè procurem ut alter furetur, non tamen ut positivè procurem nè furetur: castitas, nè inducam alterum ad libidinem, non tamen ut positivè procurem nè fornicetur &c. etsi enim possit justitia, castitas &c. ad hoc inclinare, non tamen obligare; sed ad summum charitas.

86. Nequè hinc sequitur inducentem alterum malo exemplo ad furandum v.g. obligari in hujus defectu ad restitutionem: nam hanc obligationem sola illa malitia injustitiæ inducit, quæ sumitur ab actione externa per se & directè ex propriis circumstantiis ordinata ad injustitiam; prout ordinatur mandatum, consilium, petitio &c. non autem ex illa, quæ tantum per accidens & ex circumstantiis extrinsecis istam malitiam sumit; prout fit in malo exemplo. V.g. quod ego furor à Petro pecuniam, ex se non ordinatur ad hoc ut Paulus simile furtum committat; prout ordinatur mandatum vel consilium. Quod clarius est, si Paulus induceretur ad furandum ex malo meo exemplo alterius generis, v.g. ex eo, quod videret me fornicari. Nequè Petrus habet directè jus contra me, nè fornicer, aut abstineam à furto pecuniarum Joannis, ad hoc ut Paulus meo exemplo non incitetur ad furandum à Petro: sicut habet jus, nè alteri mandem, consulam, vel expresse incitem ad furandum à Petro; adeoque ego non teneor ad restitutionem: quia malitia injustitiæ, quæ est in meo malo exemplo non oritur ex eo, quod ego lædam jus Petri, sed ex eo, quod specialiter dissonet rationi exemplo inducere Paulum ad injustitiam: quæ posset vocari malitia secundaria

injustitiæ. Unde etiam si interiùs directè intenderem meo exemplo movere Paulum ad furandum, certò quidem contraheret malitiam injustitiæ ille internus affectus, non tamen induceret obligationem restituendi; utpote quæ non oritur ex internis affectibus, sed ex effectibus externis, sive ex actione externa ad injustitiam ex se ordinata.

Nihilominus *Lugo d. 16. de Pœnit. n. 159.* 87. & alii probabiliter docent, præter malitiam operis in se (si in se sit peccaminosum) tantum reperiri malitiam contra charitatem proximi in quavis materia is peccet; sicut in omissione correctionis seu non impeditione peccati proximi tantum peccatur contra charitatem (inter omissionem autem & exemplum malum difficulter assignatur solida differentia) adeoque speciem peccati alieni non esse exprimendam in confessione. Ex quo obiter advertitur, non rectè *Bassæum V. Scandalum n. 4.* & alios dixisse, in quavis opinione necessariò explicandam esse speciem scandali, tum activi, tum passivi; ideoque præmissam *num. 81.* controversiam inter *Vasquez* & alios potius esse metaphysicam, quam moralem.

Petes I. An qui directè vel indirectè est alteri occasio peccati, ad quod equidem aliunde occasionem habuisset, peccet peccato scandali? Resp. Aff. quia illud non excusat, quin is de facto equidem sit alteri occasio peccati, adeoque ipsum scandalizet. Sicut si incendas domum, vel occidas proximum, non te excusat ab injusta damnificatione, quod alius equidem id facturum fuisset, sed hujus iniquitatem & obligationem præventionis tuæ contrahis.

Petes II. An locum habeat malitia scandali, quando proximus est habitu vel actu ad peccandum paratus? Resp. Aff. cum *Cajetano, Sanchez, Vasquez, Bonacina* & plurimis aliis contra *Suarez disp. 22. de pœnit. sect. 4. n. 18.* 89. *Diana* & plures alios. Ratio est: quia in primis si proximus sit tantum habitu paratus, actu autem non cogitet de peccato, præbetur illi hic & nunc occasio talis individui peccati, quod alioquin non committeretur. Idquæ verum existimo cum *Suarez, Vasquez, Bonacina* & aliis, etsi quis petat rem indifferentem aut de se bonam, quam tamen certò scit cum peccato præstandam v.g. sacramentum à ministraturo in malo statu, mutuum ab exacturo usuras &c. si æquè commodè ab alio sacramentum, mutuum &c. accipere poterat. Proinde vulgata doctrina tradens id licere, eò quod petas rem tibi utilem, quam alter bene præstare potest & debet, quod si non bene præstet sibi imputet; hæc (inquam) doctrina intelligenda est, si causa rationabilis adsit petendi à tali.

Quod si proximus sit actu paratus ad peccandum, adhuc datur ei occasio novi & distincti peccati, scilicet determinatæ volitionis consentiendi v.g. Petro, quæ est distinctum peccatum ab illa generali volitione seu proposito

87. Solam nihilominus tunc inesse malitiam contra charitatem, est probabile.

88. Non excusat à scandalo quod proximus aliunde foret habiturus occasiorem.

89. Nequè quod sit ad peccandum paratus, sive habitu sive actu.

Idem probabile est in scandalo dato per primum exemplum.

Citra tamen obligationem restituendi, si detur in materia justitiæ.

sito peccandi. Quod si prætereà supponeretur etiam præfata determinata volitio, adhuc saltem datur ei occasio hujus individui peccati externi. Et si autem actus externus per se non addat formalem malitiam interno secundum veriore doctrinam: per accidens tamen ordinarium formalem addit malitiam, quatenus est occasio, ut loco actus inefficacis eliciatur efficax aut intensior, aut diuturnior, vel sæpius repetatur. Quod si denique hæc omnia secludantur (quod quomodo in intellectu seu conscientia scandalizantis fieri possit, difficulter apparet) facile admiserim non fore malitiam specialem contra charitatem in præbente hujusmodi occasionem: cum tota ruina spiritualis præsupponatur. Nihilominus adhuc talis peccare posset peccato illius speciei, in qua est peccatum proximi, quatenus hoc ipsum vult seu petit fieri. Et sic petens solvi maleficium per novum maleficium ab altero ad hoc actu parato, etsi non peccaret peccato scandali, saltem peccat peccato maleficii. Similiter is, qui paratos invitat ad pugnam vel instrumenta subministrat, peccat saltem voluntate operis alieni parvi, ac specialiter ratione nocimenti corporalis inde nati sequi, etiam injustè, saltem in uno pugnantium.

90. *An vel quomodo in peccatis que fiunt cum complice explicanda sit inductio.* Quod tamen attinet ad confessionem peccatorum, quæ sine complice non patrantur, censet quidem *Vasquez*, referente & probabiliter censente *Castro Palao de Charitate disp. 6. p. 3. num. 4.* non esse in confessione explicandam inductionem factam v.g. ad fornicandum secum, quasi illa satis explicetur in ipsa copula, ad quam refertur, uti ipsi tactus, oscula & cætera prævia. Probabilius tamen censet idem *Palao* cum *Sanchez* & aliis id non sufficere: cum in copula non intelligatur satis inductio, utpote quæ regulariter non est in foeminis. Equidem dici potest in explicatione copulæ satis intelligi à communiter accidentibus virum induxisse, quando contrarium non exprimitur. Secus foret, si contra quam fieri solet foemina petiisset. Addit *Dicastillo d. 9. de Eucharistia n. 233. & 238.* in peccatis, quæ non nisi inter duos absolvuntur, singulos peccare peccato duplici, proprio scilicet & coöperationis ad peccatum alienum, tam qui inducit, quam qui inductus peccat. Nam etiam hic verè coöperatur peccato alterius, quod alioquin non committeretur. Potest què peccatum unum ad altero separari, si v.g. committatur cum stulto, ebrio, ignorante: tunc enim una pars peccat, quamvis non coöperetur peccato formali compartis. Quia tamen hoc rarum est, ordinariè solet satis intelligi hæc coöperatio explicato peccato proprio.

91. *Ad quid teneatur proximo qui sine dolo vel metu cum scandalizavit.* Petes III. Ad quid teneatur, qui proximum scandalizavit? Resp. quando in scandalizato est periculum recidivi, aut quod non poenitebit, tenetur scandalizans ex lege charitatis laborare, ut scandalizatus resipiscat, non tamen ex justitia strictè dicta, dummodò fraus vel metus non intercesserit, Ratio est: quia

scandalizans tunc non intulit quidem proximo injuriam (quæ non fit scienti & volenti) & per consequens non obligatur ad restitutionem damni, utpote non injuriosè illati. Nihilominus, sicuti ex charitate tenetur tam grave animæ detrimentum à proximo tollere, etiam is, qui occasionem peccato non dedit; sic potiori ratione obligatur pro conversione proximi per consilia, preces & bona exempla laborare, qui peccandi occasionem præbuit. Quæ quidem obligatio est gravis, ac etiam comparativè respectu aliorum spectata à multis satis exaggeratur: quamquam *Lessius lib. 2. de Just. c. 8. dub. 2.* existimet eam tantum esse sub veniali comparativè ad alios, seu præ aliis: eò quod alter suâ libertate peccaverit.

92. *Ad quid teneatur proximo qui sine fraude vel metu cum scandalizavit.* Dixi dummodò fraus vel metus non intercesserit: nam si fraude vel metu quis induxerit alterum ad peccandum, tenetur ex justitia fraudem detegere & metum tollere: fecit enim proximo veram injuriam: sicut qui fraude vel metu est alteri occasio damni temporalis. Tenetur insuper damna, quæ ipsi scandalizato vel aliis emerferunt, compensare: quia hæc sunt illata invitis per veram injuriam. Secus est de damnis, quæ ex peccato sequuntur post sublatam fraudem vel metum. Denique tenetur ex charitate, etiam sublatâ fraude vel metu, laborare ad correctionem seducti; idquæ ex quadam æquitate, sub veniali saltem peccato, plusquam cæteri.

93. *Ad quid teneatur proximo qui sine fraude vel metu cum scandalizavit.* Est etiam responsio intelligenda de obligatione scandalizantis respectu scandalizati: nam qui mandato vel consilio inducit proximum ad injustè damnificandum alios, infert aliis veram injuriam, esto non ipsi scandalizato: ideoquæ tenetur aliis damnum passis restituere, sive primò, sive in defectum alterius, juxta ordinem restitutionis in Tract. de Justitia tradi solitum, utpote efficaciter cooperans ad injustam tertii damnificationem. Si autem peccatum injustitiæ in proximo tantum sequatur ex malo scandalizantis exemplo, aut ex pura permissione, seu non impeditione damnificationis tertii, non est obligatio refarciendi damna ipsi tertio, nisi respectu hujus ex officio vel contractu scandalizans fuerit obligatus impedire.

§. III.

Responsio ad Questionem principalem.

94. *Ad quid teneatur proximo qui sine fraude vel metu cum scandalizavit.* **R**ESP. I. Opus veniale tunc solum & semper fit mortaliter malum ratione gravis scandali, quando proximus inde sumit probabilem occasionem peccati mortalis. Ita communiter Doctores. Nisi quod *Vasquez d. 102. c. 7.* & quidem alii existiment esse insu- per peccatum mortale scandali, si detur occasio etiam venialis tantum peccati ex intentione expressa peccati, sive ruinæ spiritualis proportionatæ. Ratio est: quia graviter est inordi-

*Secus, si so-
lius venia-
lis et si à
scandali-
zante di-
rectè inten-
ti.*

ordinatum peccato nostro veniali esse occa-
sionem proximo tam gravis mali, quale est
peccatum mortale. At sicut peccatum veniale
est in suo genere malum leve, & ruina spiri-
tualis levis, sic non potest esse grave peccatum
ad illud inducere proximum, quantumvis di-
rectè intendatur. Quemadmodum nec ipse
venialiter peccans ex directa intentione ve-
nialiter peccandi idcirco peccat mortaliter.
Quemadmodum etiam leve damnum corpo-
rale proximo inferens non peccat graviter,
etsi illud inferat cum expressa damnificandi
intentione.

95. Quod si quis urgeat gravitatem nocumen-
ti, quod etiam veniale causat, præsertim pœ-
nas purgatorii. Respondetur id etiam aliis ef-
se solvendum: nam inde pariter sequeretur
(quod tamen nemo admiserit) quemlibet pec-
care graviter, qui sibi aut alteri est occasio ve-
nialis peccati, etiam sine directa intentione
ruinæ; quia poneret causam ex qua prævide-
retur grave damnum secuturum. Itaque no-
cumentum istud est leve in genere suo, & fa-
cilè refarcibile. Sicut etsi quælibet fama lon-
gè superaret quamlibet pecuniam, non tamen
quælibet detractio foret mortalis, quia ali-
qua fama per ordinem ad aliam famam est le-
vis. Quamvis denique modus iste scandali-
zandi appareat diabolicus, equidem non ap-
paret mortalis; cum supponatur sola malitia
odii proximi in re levi. Sicut etiam peccare
ex malitia est diabolicum, & tamen dantur
peccata venialia ex malitia commissa. Si ta-
men levis ruina spiritualis proximi quæ talis
intenderetur ex motivo odii Dei, constat fore
peccatum mortale, eò quod in odio Dei non
detur levitas materiæ.

*Nisi inten-
deretur ex
odio Dei.*

96. Resp. II. Opus etiam indifferens fit mor-
tale ratione gravis scandali, semper quidem
quando operans id facit intentione scandali-
zandi; aliàs autem quando absque justa & suf-
ficienti causa facit opus indifferens (quod sci-
licet benè & malè fieri potest) quo alios cre-
dit abufuros ad peccatum mortale: nam lege
charitatis tenetur quilibet, quantum commo-
dè potest, peccatum mortale proximi cavere;
adeoque multò magis non præbere occasio-
nem sic peccandi. Si tamen absit prava inten-
tio, & æqualiter ignoret proximum abufu-
rum, non erit operanti imputandum proximi
peccatum: non enim debet operans tunc præ-
sumere proximum inde accepturum occasio-
nem peccandi. Similiter dum adest justa cau-
sa non peccat, etsi alterius peccatum sequatur:
quod tunc non censetur velle, sed tantum per-
missivè se ad illud habere.

97. Justa autem causa faciendi aliquod opus
indifferens, quo quis credit alterum abufurum,
non debet semper esse grave damnum, quod
abstinendo ab opere pateretur; sed sufficit
etiam alia quævis causa, quæ iudicio pruden-
tis viri rationabilis censeatur. Quamvis quo
propinquiùs opus concurrat ad peccatum, eò
urgentior causa vel necessitas requiratur: ac

*Qua cen-
setur justa
causa.*

similiter quod ipsius virtutis, cui peccatum ad-
versatur, strictior est obligatio, eò major cau-
sa exigatur. Immo potest opus indifferens ad-
eò notabiliter ex se ad peccatum esse inducti-
vum, ut spectatà communi hominum infirmi-
tate non liceat extra gravissimam necessita-
tem coram aliis illud facere; v.g. alicui, &
præsertim fœminæ, sic coram aliis apparere,
ut partes secretiores appareant.

Hinc titulo servitii & subjectionis ad do-
minos vel parentes honestari possunt ministe-
ria indifferencia, remotiùs se habentia ad pec-
catum, v.g. cibos condire, mensam sternere
domino violaturo jejunium, lectum concu-
binæ domini sui sternere, illam ornare, mu-
nuscula & id genus urbanitates ei deferre &c.
comitari dominum ad templa hæreticorum
&c. Ministeria verò proximiùs concurrentia
præstari non possunt, nisi accedente insuper
multum urgentiori necessitate. Interim hæc
propositio § 1. inter 65. proscripta est ab In-
nocentio XI. *Famulus, qui submissis hume-
ris scienter adjuvat herum suum ascendere per
fenestras ad stuprandum virginem, & multoties
eidem subservit deferendo scalam, aperiendo ja-
nuam, aut quid simile coöperando, non peccat mor-
taliter, si id faciat metu notabilis detrimenti,
puta nè à domino malè tractetur, nè torvis ocu-
lis aspiciatur, nè domo expellatur.* At scribere
vel deferre litteras amatorias continentes tur-
pia & ad libidinem invitantia (idem à for-
tiori est de scriptis ad duellum provocanti-
bus) prorsus esse illicitum, & velut intrin-
secè malum numquam posse honestari, cen-
set Sanchez, Bonacina & alii passim: quam-
quam dubitet Palao sup. punct. 11. num. 7. Et
famulos litteras amatorias deferentes excuset
Saa V. peccatum. Id est certum, non licere sal-
tem nisi urgentissima de causa. In dubio ta-
men, an litteræ sint ejusmodi, poterit famu-
lus simpliciter procedere, immo secundum
Varios debet.

98.
*Casus in
quibus ex-
cusat tunc
lus subjec-
tionis seu
servitii.*

*Alii in qui-
bus urgen-
tior causa
est necessa-
ria.*

Si verò de ministeriis, secundum se qui-
dem indifferentiis, tamen propinquiùs sub-
servientibus peccato injustitiæ, sit sermo;
qualia sunt hero furari volenti ministrare &
sustentare scalas, aut præbere dorsum, occi-
dere volenti præbere gladium, & similia:
etsi interdum possint honestari, requiritur ta-
men urgentissima causa vel necessitas: cum
non solum agatur de vitando peccato domi-
ni, sed insuper & potissimum de vitando pe-
riculo & damno injusto innocentis.

Major est difficultas de Christianis capti-
vis, an in Turcarum Christianos oppugnan-
tium triremibus remigare, arma porrigere,
aliavè ad bellum necessaria præparare possint.
Et quidem Doctores satis conveniunt ipsos
non posse per se tormenta explodere in Chris-
tianos, vel ignem admoveere &c. hæc enim
velut directè damnificativa vitæ proximi sunt
intrinsecè mala. Similiter fatendum est, non
excusari metu mortis remigantes, si videant
eò loci rem constitutam, ut eis non remigan-
tibus

99.

tibus vel auxilium ferentibus grave damnum reipublicæ Christianæ evitari posset. Quamvis vix natum sit contingere, ut hoc titulo aliquis in particulari ad hoc obligetur, & persuadeat alios cessaturos, si ipse cesset, cessatione quæ ipsius commune damnum evitandum esse. De cætero probabile satis est, ipsos metu mortis aut gravissimi mali excusari: ut docet *Corduba*, *Petrus Navarra*, *Lessius*, *Vasquez* & plures alii contra *Suarez*, *Navarrum* & alios: nam verè ejusmodi opera sunt indifferentia, ut rectè consideranti facile patebit.

101.

Qualiter sit agendum in venditione illarum rerum, quæ regulariter ad malum usum destinantur.

Circa venditionem & subministrationem rerum indifferentium, quibus scilicet potest quis bene & malè uti, advertendum, nonnulla regulariter destinari ad malum usum v. g. venenum, alia plerumquæ ad bonum usum v. g. cibos, potus, arma, vestes &c. Res prioris generis vendi aut præparari non possunt, quin moraliter constet alterum bene usum, juxta *Suarez* & alios. Moraliter autem id constare poterit ex qualitate personarum, modo petendi, & similibus circumstantiis. Ideoque personæ timoratae circa venditionem talium, uti & circa medicinas causativas abortûs, sunt valde circumspectæ. Communiter tamen præsumendum esse de bono usu, si publicè & absquæ affectatione secreti petantur, censet *Castro Palao* sup. pu. 8. n. 4. eò quod raro quis adeò audax reperiatur, ut, si delictum velit efficere, non curet secretum. Tamen interdum posset contingere, ut quò minùs suspicio pravi finis ingeratur, res talis eò inverecundiùs petatur. Quare prudentis id arbitrio relinquitur.

102.

Qualiter in subministratione eorum, quæ plerumquæ destinantur ad usum non malum

Res posterioris generis licet subministrare, quoties non constat de abusu petentis, de quo proinde inquirendo non debet quis per se loquendo esse sollicitus. Si verò de malo fine constaret, non posset quis eas ex obligatione charitatis subministrare vel vendere, si commodè & absquæ proprio detrimento posset abstinere. Eò autem faciliùs juxta *Varios* vendens excusatur, quod ipso non vendente, equidem peccatum non impediretur, sed alibi res venalis facilè reperiretur. Quæ autem sit causa legitima & sufficiens ad excusandum, non potest certâ regulâ definiri, sed arbitrio prudentis pensandum est, attentâ gravitate peccati, qualitate occasionis, & præsertim gravi damno tertii innocentis: quale si ex delicto (prout v. g. est homicidium patrandum per arma) sit inferendum, gravior jactura seu causa requireretur. Undè videntur ordinariè excusari tabernarii seu caupones ministrantes hospitibus postulantibus cibos in die jejunii, quorum saltem conscientias in dubio non tenentur examinare (quidquid dicat *Lessius* l. 4. de Virtut. Card. c. 2. dub. 4.) aut cœnulam pomeridianam, aut verosimiliter se inebriaturis potum. Ista enim de se indifferentia sunt, atquæ ordinariè non possunt commodè à cauponibus denegari, nec deniquè per hoc possent peccata impediri; cum alibi æquè op-

portunè cibi & potus haberi possint.

Resp. III. Opera bona ut sic, quantumvis sint solum consilii, non sunt propter scandalum omittenda: si enim foret obligatio omitendi, non possent esse bona; quod tamen supponitur. Nihilominus fieri potest ut opera alioquin bona fierent mala ratione scandalii, si non omitterentur. Subinde enim habent mali speciem: ac proinde pusilli alioquin scandalizandi debent instrui de operum bonitate; aliàs, si fieri potest, debent omitti, vel potiùs tantisper differri. Comparanda porro est utilitas boni operis cum ruina proximi, & prudenter videndum, quid respectu operantis meritò debeat præponderare. Subinde autem tantum malorum pondus in proximis sequi poterit, ut propter eam manentibus iidem circumstantiis opus bonum necessariò sit penitus omittendum, quandoquæ necessariò differendum, quandoquæ utiliter, quandoquæ nullo modo. Sic non tenetur quis abstinere ordinariè ab ingressu Religionis ob scandalum aliorum, v. g. parentum: cum eorum ruinam non teneatur quis vitare tanto suo detrimento. Immo probabiliùs nè quidem tenetur ingressum differre, saltem notabiliter, si parentes sint satis informati de justitia facti: quia talis etiam dilatio est malum notabile; cum bonum propositum facilè evanescat. E contra potest quis aliquando obligari, saltem ad tempus, ad non audiendum sacrum die profano, vel omittenda opera devotionalia, ob vitandam ruinam proximi. Si tamen sit scandalum pharisaicum, non est propter malignitatem aliorum ex melle venena sugentium abstinendum ab operibus nobis vel proximo utilibus exemplo Christi, qui *Matth. 15.* discipulis interrogantibus: *Scitis quia pharisei audito verbo hoc scandalizati sunt?* Respondit: *Sinite illos, caci sunt & daces cacorum.*

Resp. IV. Similiter opera præcepta ut sic certum est non debere omitti propter scandalum: alioquin obligaretur quis simul ad faciendum & omittendum. Verumtamen in præceptis affirmativis, quæ non obligant pro semper & ad semper, sed pro determinato tempore, quo possunt sinè majori incommodo impleri, subinde fit, ut eorum obligatio suspendatur. Idem est de præceptis negativis juris positivi. Sic nè uxor vel famulus det occasionem gravis offensæ marito vel domino potest non jejunare, sacrum aliquando omittere, die festo laborare &c. Similiter scemina potest abstinere à sacro (quidquid sit, utrum abstinere obligentur, saltem pro aliquot vicibus, ut insuper docet *Coninck*, *Valentia* & alii) si sciat aliquem ex infirmitate occasione sui lapsurum. Sic etiam Multi docent penitentem posse in confessione retinere peccatum, cujus expressio erat Confessario futura occasio gravis lapsûs. Similiter subinde omittenda est justa ac superiores obligans punitio delinquentium ob secururam inde perturbationem

103.

An vel qualiter sint ob scandalum omittenda opera bona.

104.

Omittenda interdum opera aliàs etiam præcepta ob scandalum.

An peccatum veniale possit inveniri cum solo originali.

105.
Nonnullis
oppositum
docentibus
non faret
c.2.de No-
vi operis
nuntiat.

tionem boni communis (paucorum enim per-

turbatio non est curanda) quod est finis ipsius

punitiois. Unde Augustinus l.3. contra Epist.

Parmeniani c.2. post med. ait, Propter schis-

matis periculum aliquando simulandam esse

Hæreticorum punitioem.

Quare non est admittendum, quod Vas-

quez, Torres & alii censent, numquam esse

omittendam actionem alioquin præceptam

etiam jure positivo propter scandalum quod-

cumquæ: non enim censetur Ecclesia, quæ

piamater est, tanto malo proximi suos obli-

gare præceptis suis quæ propositiva solum sunt.

Nequæ eis faret, quod Innocentius III. c. 2.

de Novi operis nuntiatione, rescribens Archi-

episcopo Cantuariensi, dicat: Opera illa,

qua sine mortali peccato omitti non possunt, non

sunt pro vitando scandalo dimittenda; nec ea de-

bent pro scandalo vitando committi, qua sine pec-

cato mortali committi non possunt; qualia sunt

omnia, quæ cadunt sub grave præceptum.

Nam loquitur Pontifex de iis tantum præ-

ceptis, quæ non obstante scandalo obligant,

non autem de iis, quorum obligatio tunc ces-

sat; ut rectè Covarruvias & alii. Nec ideo in-

cepta aut frivola erit responsio Pontificis: eò

quod ita explicasset idem per idem, quodquæ

rem istam Archiepiscopus Cantuariensis non

potuerit ignorare. Nam non vult Pontifex

hunc eatenus instruere de re ignorata, sed cor-

ripere illum volens ob datum scandalum, si-

mul interfert, ob illud equidem vitandum

non esse committenda peccata, quod ipsum

Apostolus ad Rom. 3. aliis verbis tradiderat

damnans istud dictum: Faciamus mala ut ve-

niant bona. Quare non magis idem per idem

explicat dicens, ob vitandum scandalum non

esse committenda, quæ hîc & nunc sunt mala,

quàm si dixisset, Non sunt facienda mala, ut

evitentur alia mala.

Generaliter autem considerandum est, quan-

tum momenti habeat legis hîc & nunc obser-

vantia, & quanta sit scandali ac malorum gra-

vititas: quibus pensatis quandoquæ erit neces-

sarium, quandoquæ consultum in legis obser-

vantia pergere. E contra quandoquæ judica-

bitur necessarium, quandoquæ consultum ra-

tione infirmitatis proximi observantiam legis

suspendere. In præceptis tamen negativis ju-

ris naturæ certum est neminem posse ob ul-

lum scandalum committere, quod illis præcep-

tis prohibetur, v.g. occidere, fornicari &c. im-

mo nequidem otiosè mentiri: cum juxta A-

postolum ad Rom. 3. non sint facienda mala

(quæ videlicet mala permanent) ut veniant bo-

na. Unde etiam dicitur Extrà de Reg. juris:

Utilius scandalum nasci permittitur, quàm ve-

ritas relinquatur. Idem est de præceptis affir-

mativis virtutum theologiarum, sive eorum,

quæ sunt media ad salutem necessaria: qui-

libet enim debet ante omnia prospicere suæ

saluti. Pleraque alia judicio prudentis in casus

occurentia, ponderatis circumstantiis sunt

relinquenda.

RESP. Affirm. cum s. Bonaventura & aliis Doctoribus communiter contra D. Tho-
mam quæst. 89. art. 6. Probatur: quia parvu-
lus peccato originali infectus, dum incipit
acquirere usum rationis, potest v. g. leviter
mentiri, aut cum imperfecta deliberatione
malum aliquod committere: tunc autem pec-
caret venialiter, quamvis adhuc infectus pec-
cato originali, utpote à quo nec per baptis-
mum, nec etiam per actum aliquem supernatu-
ralem v. g. amoris Dei, supponitur mundatus.

Dices I. cum Thomistis: Parvulus graviter
obligatur primo instanti acquisiti usûs ratio-
nis convertere se ad Deum per amorem Dei
super omnia: quod si fecerit, jam erit ab ori-
ginali justificatus; sin minus, jam peccaverit
mortaliter, & consequenter cum originali
prius est mortale quàm veniale. Resp. Neg.
Ass. nusquam enim præceptum hoc est reve-
latum, nequæ etiam dictatur à lumine natura-
li. Immo nemini incidit, donec veniens ad
scholam theologiam audiat hanc Thomista-
rum doctrinam proponi. Deinde, etsi verè sub-
esset, posset tamen parvulus ad usum rationis
veniens de eo non cogitare, aut illud invin-
cibiliter ignorare. Immo hæc ignorantia or-
dinariè adesse debet: & tamen posset parvu-
lus interim committere veniale peccatum.
Confirmatur: quia gratis supposito præcepto
præfatio fieri potest, ut primo isto instanti non
proponatur ullo modo Deus: atquæ esto pro-
ponatur, non tamen ut sub præcepto aman-
dus: & dato quod sic, non tamen ut amandus
statim: atquæ hoc etiam dato, non tamen per-
fectè & deliberatè. Accedit, quod (ut quæst.
seq. probabitur) talis est hominum conditio,
ut in principio acquisiti usûs rationis tantum
habeant deliberationem seu libertatem suffi-
cientem ad peccandum venialiter, & non ad
peccandum mortaliter.

Dices II. Innocentius III. c. Majores de bap-
tismo §. Sed adhuc dicit, non posse originale
dimitti per baptismum adultis amentibus &
dormientibus, sicut parvulis, sine proprio con-
sensu; quia non potest originale dimitti sine
mortali, & mortale non dimittitur sine pro-
pria dispositione adulti. Supponit ergo nul-
lum adultum esse in peccato originali sine
mortali. Resp. Pontificem loqui de adultis
peccato mortali adstrictis, quales ordinariè
sunt, qui perfectè adolescentes diu in origina-
li, adeoque extra statum gratiæ perseverant.
Quo non obstante possunt aliqui in principio
acquisiti usûs rationis reperiri, qui solo ori-
ginali & veniali sint infecti: de quo certum
est Pontificem non fuisse sollicitum.

Petes ubinam punirentur, qui sic moreren-
tur? Resp. parum referre de loco: ubicum-
quæ enim (inquit: Joannes Major 4. d. 21. q. 1.)

107.
Veniale po-
test reperiri
in eo, qui
habet solum
originale.

108.

Præceptum
se conver-
tendi ad
Deum per
amorem
perfectum
primo in-
stanti usûs
rationis,
quod non
extat, gra-
tis admis-
sum non
obstaret.

109.

Quo loco
puniendi,
quis

106.
Regula ge-
neralis.

qui in solo originali & veniali de- cederent.

quis punitur post hanc vitam, ibi ejus est purgatorium aut infernus. Dicitur autem potest illos quidem certò puniri in inferno seu loco infero, fortassis uno & eodem promiscuè cum cæteris damnatis, si ibidem puniantur etiam reliqui solo originali infecti: aut si hi sint ab aliis damnatis separati, poterunt illi, de quibus est quæstio, puniri temporaliter poenâ ignis in loco etiam ab his aliquantulum separato, ad eosdem transferendi, postquam pro venialibus satis passi fuerint. Cujusmodi fortè multi erunt totius mundi decursu, attentis semifatuus, & semiadultis, qui instar semidormientium aut semiebriorum sunt apti peccare venialiter, non mortaliter. De quibus statim.

QUÆSTIO XI.

An omnis capax venialis, sit capax mortalis peccati?

110. Dantur capaces venialis peccati, qui non mortales.

Etiam pueri,

RESP. I. Juxta communem omnium sensum & praxim, semistultos, semidormientes & semiebrios esse in statu, in quo ob imperfectum rationis adeoque libertatis usum non possunt peccare mortaliter, & tamen possunt peccare venialiter.

Resp. II. similiter pueros circa diluculum usûs rationis prius esse capaces peccati venialis quàm mortalis. Ita *Durandus*, *Major*, *Salas*, *Valentia*, *Felix*, *Tannerus*, *Oviedo* & alii contra *Suarez*, *Vasquez* & alios. Probatur: quia pueri non simul, sed successivè perveniunt ad perfectum de moralibus judicium & rationis usum, prout organorum alteratio, per quam ad usum rationis perveniunt, est successiva: ergo antequàm perveniant ad potentiam perfectè judicandi & deliberandi, attingunt potentiam id agendi imperfectè; adeoque sunt in simili statu, in quo semiebrii aut semistulti. Cui etiam videtur consonare commune Confessariorum judicium, qui non faciliè judicant similes reos peccati mortalis, bene tamen venialis.

111.

Dices I. Eo ipso quo potest aliquis venialiter peccare, debet posse discernere inter bonum honestum, & malum inhonestum: atqui talis potest etiam discernere, utrum sit multum vel parum inhonestum. Immo facilius videtur posse apprehendere quod est notabiliter inhonestum, adeoque mortale: sicut objectum magnum est facilius visibile, quàm parvum. Resp. posse quidem inter bonum & malum discernere, sed imperfectè tantum; adeò ut defectu luminis etiam magnum malum non nisi leviter & imperfectè cognoscat, nec satis à levi malo distinguat. Sicut in crepusculo objectum etiam magnum cognoscitur imperfectè: non quia non sit facilius & perfectius visibile, sed quia lumen crepusculi non sufficit, ut ullum perfectè videatur. Undè in ejusmodi parvulis velut in crepusculo usûs rationis constitutis non est perfectum & maturum judicium, adeoque nec perfectum voluntarium, quale requiritur ad peccandum

Esti possint aliquantulum inter bonum & malum discernere.

mortaliter: quemadmodum nec in semidormientibus & semifatuus, contra quos militat idem argumentum.

Dices II. Qui potest peccare venialiter, potest etiam honestè & meritorie operari: quia potestas bene & potestas malè operandi sunt in hac vita invicem concomitantes. Confirmatur: quia ejusmodi potest mereri purgatorium venialiter peccando: ergo etiam cælum bene operando. Hinc ulterius fit argumentum: si sit potens mereri cælum, ergo similiter potens est peccando demereri infernum. Resp. hoc argumentum etiam militare contra semifatuos & semidormientes. Deinde dico tales posse operari non tantum honestè, sed etiam meritorie, etsi imperfectè solum, uti possunt demereri. Undè, cum impedimenta beatitudinis possint venialiter peccando demereri, videntur probabiliter etiam mereri posse ipsam beatitudinem. Quamvis id non sit certum, cum plures (quibus favet *Scotus* 3. d. 39. num. 4.) ad hoc requirant voluntarium perfectum. Non possunt equidem demereri infernum: quia hunc nemo meretur, quando opus est tantum imperfectum in ratione voluntarii, adeoque in ratione demeriti. Cælum autem si mereantur, id oritur accedente liberali promissione Dei, qui opera etiam imperfectè libera ad tam sublime præmium fortasse elevavit: non tamen elevavit opera mala ad amplius supplicium, sed illa potius citra condignum punire decrevit.

Quemadmodum & semifatuus ac similes.

112.

An hi omnes possint meritorie operari.

QUÆSTIO XII.

De Poena peccati mortalis & venialis.

CERTISSIMUM est apud omnes Catholicos peccatum mortale in præsentem mereri privationem gratiæ sanctificantis, adeoque amicitiae & filiationis Dei ac hæreditatis vitæ æternæ: in futuro autem ei respondere poenam æternam damni & sensûs. De quibus ex professo actum est supra *Traçtat. 1. disp. 4. quæst. 4. & 5.*

Unica controversia restat hîc dirimenda. Nam quia frequenter contingit ut reprobi ad tempus justi sint, & à peccatis mortalibus, immo etiam venialibus emundentur, ordinariè tamen non sic, quin aliqua poena temporalis pro peccatis remissis solvenda remaneat, cum cujus debito frequenter moriuntur: hinc difficultas est, utrum hæc poena temporalis in damnatis fiat æterna ob conjunctionem cum mortali numquam remittendo, seu ob statum damnationis. Affirmat *D. Thomas* & alii. Sed longè probabilius *Scotus* & plures Antiqui & Recentiores negant. Et patet in primis ex mox dicendis de peccatis venialibus, quæ etiam hîc non remissa, non obstante damnationis statu, solum temporaliter puniuntur in damnatis; ergo potius idem dicen-

113.

Qua poena peccati mortalis, remissive.

114.

Mortalia quod ad culpam & poenam æternam reatum semel dimissa non nisi temporaliter, si tamen adhuc aliquid luendum.

restat, puniuntur in damnatis.

dum de pœnis temporalibus restantibus post culpas remissas. Deinde idem convinci videtur ex absoluta remissione (quam fides adstruit) æternitatis pœnæ simul cum culpa mortali: si enim rediret pœnæ æternitas, jam contra suppositum non foret absolutè remissa, sed limitatè, scilicet pro tempore, quo peccator non reincideret in novum mortale. Sicut ex absoluta remissione culpæ convincitur illam numquam reviviscere. Deinde pro æternitate pœnæ, uti pro reatu culpæ fuit Deo oblata & ab ipso acceptata satisfactio condigna Christi: ergo nullâ justitiæ specie potest redire æternitas pœnæ. Hoc supposito

Dices: Æternitas pœnæ non redit quasi directè, sed per accidens ratione statûs damnationis. Respond. id videri absurdum: cum status damnationis non faciat talis pœnæ demeritum, adeoque non sufficiat, ut redeat. Deinde pœnis temporalibus datur solutio per satisfactiorem (ut patet in humanis quantum ad malefactores) non autem per satisfactiorem: status autem damnationis non obest satisfactiioni: immo hanc intrinsecè involvit, etiam ratione pœnarum propriarum inferni, quibus damnati satisfaciuntur pro mortalibus.

Multò magis venialia remissa, quoad pœnam reatum totaliter non dum deleta.

Hæc autem longè clariora sunt in pœnis restantibus post culpas veniales remissas: si enim ipsæ culpæ non mereantur pœnam æternam, quâ justitiæ specie poterit pœna illorum jam remissorum in damnatis fieri æterna? Et tamen consequenter debent alii Auctores admittere etiam has pœnas fore in damnatis æternas.

115. Potuisset tamen de absoluta potentia mortale remitti, puniendum æternaliter in casu recidivi ante reatum non plene extinctum.

Nihilominus loquendo de absoluta potentia, potuissent pœnæ restantes post culpam mortalem remissam in damnatis fieri æternæ, hæc ratione: quia nimirum potuisset Deus reatum culpæ sic remittere, ut tamen pœnæ æternitatem solum remitteret limitatè, scilicet nisi reus ante integram pœnæ expiationem seu satisfactiorem rursus labatur in mortale, & sic moriatur. Confirmatur: quia potuisset Deus reatum culpæ remittere, relicto simpliciter toto reatu pœnæ, adeoque æternitate ejusdem: ergo multò magis potest hanc remittere, reddituram sub certa conditione. Sic etiam peccata venialia, quibus cum justis sæpè discedunt, quoad culpam remittuntur primo instanti post hanc vitam justis tunc contritis, relicta integrâ pœnâ purgatorii: ergo similiter posset relinqui pœna æterna, aut remitti limitatè juxta jam statim dicta.

116. Pœna venialis peccati qua in hac vita.

Quod ad pœnam peccati venialis attinet, in primis satis constat, nullam partem gratiæ sanctificantis, quantumvis parvam, amitti per peccata venialia: nam alioquin posset multiplicatione venialium amitti tota: Dicitur tamen minui charitatis fervor, quatenus venialia hominem impediunt ab actibus perfectissimis amoris Dei, & detestationis omnium peccatorum, etiam leviorum. De quo in materia de Charitate.

Herincx Sum. Theol. pars II.

Satis etiam certum videtur sæpè in hac vita à Deo infligi pœnas temporales ob peccata venialia, per quas ab eisdem electi in hac vita frequenter purgantur. Immo subinde propter illa infertur pœna mortis; uti videtur contigisse in illo Propheta, qui ab altero seductus comedit panem in terra Israël 3. Regum 13. Similiter in Oza extendente manum ad arcam sustinendam. Eodem modo ob culpam judicio Doctorum & Interpretum tantum venialem oportuit Moysen mori ante ingressum Israël in terram promissam. Et quamquam exempla de facto non extarent, non esset tamen dubitandum de divina potestate. Nam etsi id non posset judex humanus, eò quod pœna mortis sit gravissima in foro externo, adeoque à judice limitatæ potestatis infligi nequeat citra gravem culpam (quod tamen dubium est: cum multi putent ob solum culpam civilem, etiam citra culpam gravem theologicam, interdum statui & infligi pœnam mortis) equidem id posset judex divinus, in cujus foro pœna ista non censetur adeò gravis, aut improporcionata peccato veniali.

Insuper justissimè potest Deus in pœnam venialium peccatorum subtrahere specialia & copiosiora gratiæ auxilia, & procul dubio frequenter subtrahit: cum enim illa dare non obligetur, & quandoquæ ob solum torporem spiritûs, aut sinè ulla causa ex parte nostri subtrahat, multò magis id poterit ob veram culpam. Et tunc solum habet rationem pœnæ. Non semper tamen id facit Deus: cum etiam post multa & gravia peccata mortalia frequenter illis, quibus vult, tribuat gratiarum abundantiam eos elevando ad magnam sanctitatem.

Pœna autem peccato veniali post hanc vitam per se correspondens certissimè tantum est temporalis: cum veniale sit tantum levis Dei offensa, quæ proinde non meretur privationem gratiæ in præsentia, adeoque nec perpetuam damnationem in futuro. De pœnis autem temporalibus seu purgatoriis in futura vita infligendis pro venialibus hîc non plene quoad culpam & pœnam remissis, actum est Tract. I. disp. 4. quæst. 2. & 3.

117. Quæ in altera, remissive.

Solum restat difficultas, utrùm veniale saltem puniatur per accidens pœnâ æternâ in damnatis ob conjunctionem cum mortali peccato necdum remisso, sive ob statum damnationis. Nam æternaliter illud puniri existimat D. Thomas, quem plurimi alii sequuntur. Sed oppositum verosimilius docet Scotus 4. d. 21. quæst. 1. n. 6. Gabriel, Navarrus, Coninck & multi antiqui ac Recentiores. Ratio est: quia non potest iustè puniri ultra demeritum; atqui peccatum veniale non demeretur pœnam æternam: ergo &c. Nec conjunctio cum peccato mortali aut statu damnationis immutat proprium demeritum peccati venialis: uti nec immutat ejusdem malitiam (ex qua sola reatus seu demeritum pœnæ potest

118. Non nisi temporaliter puniatur in damnatis.

augeri) nam peccatum in se semper idem & veniale manet. Confirmatur quia alioquin contingeret aliquem longè gravius in inferno æternaliter puniri propter venialia, quàm propter mortale: v.g. qui moreretur cum uno mortali, cui responderet pœna æterna ad quatuor, & insuper cum centum venialibus, quorum singulis responderet pœna temporalis ad unum gradum: si enim hæc in damnatis fiat æterna, talis puniretur ob sua venialia æternaliter ad centum, & ob propriam damnationis causam ad quatuor tantum gradus: cum tamen venialia quantumvis multa non possint in ratione demeriti, adeoque nec in ratione supplicii adæquari uni mortali.

119. *Quantumvis hi involuntariè, tamen satisfaciuntur.* Itaque non obstat I. quòd damnati patiantur pœnam involuntariè: nam equidem satis patiundo exolvunt debitum pœnæ per justitiam Dei vindicativam inflictæ: quemadmodum in republica humana non exigit iudex, nisi ut malefactor pœnam taxatam patiatur, quantumvis invitatus, & quamvis non admittatur in gratiam. Aliud esset de solutione pœnæ per modum satisfactionis, quæ requirit voluntariam acceptationem. Confirmatur: quia damnati indubiè luunt pœnas æternas pro peccatis mortalibus, & satisfaciuntur quantum divina justitia decreverit. Quid ni ergo satisfaciuntur pro peccatis venialibus; adeoque absoluto tempore passionis pœnarum peccatis venialibus per se respondentium eis finis imponatur, non quidem per modum gratiosæ redemptionis, sed sufficientis secundum rigorem justitiæ passionis?

120. *Non obstat etiam macula venialis permanentia.* Non obstat II. quòd culpa venialis maneat in damnatis, tam diu verò maneat pœnæ dignitas: nam manet quidem dignitas pœnæ quæ erat ab initio debita, & jam est persoluta, sive manet illud, quod est verè dignum pœnâ vel solvendâ vel jam solutâ; non autem manet dignitas novæ pœnæ. Priori itaque solutâ tollitur reatus sive obligatio ad pœnam, esto maneat ipsa macula sive habitualis culpa, posito quòd à reatu pœnæ distinguatur.

Antipforum peccatorum actualium extra statum demerendi. Dices: Si malefactor malam suam voluntatem & crimen actu continuaret, quamdiu id faceret, non tolleretur dignitas & reatus pœnæ continuandæ: sed hoc habet locum in damnatis: ergo &c. Resp. Dist. Seq. Majoris: posito quòd maneat in statu demerendi, concedo Seq. majoris, & nego minorem: posito quòd non maneat amplius in statu demerendi, nego Seq. Majoris: damnati autem non sunt amplius in statu demerendi: propter quod etiam si in inferno perpetrent nova &

graviora, etiam mortalia, non tamen idcirco magis puniuntur aut novæ pœnæ reatum incurrunt.

Ex dictis hæc quæstione patet, damnatos plurimos in principio acrius torqueri, ob pœnas scilicet temporarias post satisfationem adæquatam cessaturas, quàm post elapsum tempus ejusmodi satisfationi respondens, adeoque illos esse capaces hujusmodi refrigerii, donec paulatim extinctis pœnis temporariis maneat sola pœna invariabiliter semper durans, & damnatis quâ talibus competens. Non rectè autem hanc sententiam durissimam censet *Lugo de pœnit. disp. 10. n. 34.* cum opposita videri deberet durissima.

Nec refert, quòd Ecclesia canat: *In inferno nulla est redemptio.* Tum quia id juxta obvium sensum significat, nullam esse spem evasione seu liberationis ex inferno. Tum quia id explicando tantum de liberatione partiali aut refrigerio, intelligitur de causis per se inductivis inferni, scilicet peccatis mortalibus nondum remissis. Tum denique quia etiam in reliquis, scilicet pœnis temporariis, propriè locum non habet redemptio, videlicet per gratiosam remissionem, sed rigorosa usque ad ultimum quadrantem solutio absque ulla spe aut obtentione misericordiæ, etiam per intercessionem aliorum, adeo ut nè eatenus quidem sit pro damnatis orandum. Quamquam *Joannes Poncius disp. 22. n. 73.* censeat parum referre, quid de hoc dicatur.

Similiter Auctoritates asserentes, quòd *vermis eorum non moritur & ignis non extinguatur*, immo quòd nulla in eis detur pœnarum mitigatio, quas objicit *Lugo* sup. loquuntur, sive de pœna æterna & damnatorum propriâ: sive de mitigatione etiam temporalium pœnarum faciendâ ex aliqua gratia Judicis, sic ut aliquando mitius cum illis agatur, quam alioquin digni essent. Immo cessatio pœnæ post satisfationem non dicitur propriè mitigatio. Sic enim damnatus ad perpetuos carceres & ducenta verbera sustinenda non diceretur propriè accipere mitigationem pœnarum ex eo, quòd acceptis verberibus per sententiam decretis ulterius non vapularetur. Et hæc sufficiant dicta de libero Arbitrio, Actibus humanis, Conscientiâ & Peccatis, ad gloriam Dei, qui gratiâ suâ nostrum liberum arbitrium efficaciter moveat, ut conscientiâ ab operibus mortuis Peccatorum emundatâ, usque in diem æternitatis Actibus humanis Christiano dignis ac in fide & caritate radicatis sollicitè insistamus.

TRACTATUS III.

DE

LEGIBUS.

PRIVILEGIIS

ET

POENIS ECCLESIASTICIS.

PRÆFATIO.

U^{EN}ADMODUM *Conscientia est actuum humanorum regula velut interna, ita & Lex est eorumdem extrinseca norma, cui ut recti sint, debent necessario conformari. Quare Disputatio de Legibus Theologo est necessaria: quamvis enim Iurisconsulti Leges pertractet, id equidem faciunt diversâ planè ratione, videlicet in ordine ad forum externum, & ad pacem externam, iustitiamq; politicam reipublicæ procurandam & conservandam; cum tamen Theologi de iis agant, quatenus hominem ad finem ultimum, quò tendit, dirigunt, eòq; perducere nata sunt.*

DISPUTATIO PRIMA.

De Lege in communi, & de Lege natura in particulari.

QUÆSTIO I.

Quid sit Lex?

I.
*Quæ sit
Etymologia
vocis Lex.*

Ex juxta nominis Etymologiam dicitur, vel à legendo passivè; idquè sive quia leges solebant olim in publicis tabulis scribi & populo legendæ proponi, ut sentit *Isidorus l. 2. Etymol. c. 10.* sive quia frequenter legendo est lex in corde tenenda & meditanda, ut alii: vel à legendo activè sive deligendo, eò quòd lex ordinet quid sit deligendum seu eligendum ut vult *Cicero l. 1. de legibus*: vel à ligando, eò quòd legibus homines ligentur ad aliquid præstandum vel omittendum, ut vult *D. Thomas 1. 2. quæst. 90. articul. 1. & alii.*

Juxta quam posteriorem nominis Etymologiam *Herincx Sum. Theol. pars 11.*

logiam, quæ ipsam legis vim & rationem melius explicat, Lex nihil est aliud, quàm regula ab eo, qui potestatem habet ordinata obligans creaturam rationalem, ut illi se conformet. Undè omnis Lex debet esse præceptum, id est, decretum obligans: adeòquè Lex imponit necessitatem quamdam moralem, ut id fiat, quod ipsa præscribit. In quo distinguitur à consilio, quòd hoc videlicet præscribat aliquid citra obligationem, juxta illud *Hieronymi lib. 1. contra Jovinianum* longè à princip. *Ubi consilium datur, offerentis arbitrium est, ubi præceptum, necessitas est servientis.*

Nec obstat, quòd novum Testamentum vocetur Lex evangelica, in quo tamen plurima continentur consilia; ac similiter in Jure plures reperiantur constitutiones aliquid citra obligationem præscribentes; quia per legem quandoquè intelligitur tota dispositio legislatoris

toris circa subditos. Hujusmodi tamen Constitutiones & consilia seorsim spectata propriè non sunt lex : sed ita subinde vocantur, vel ob similitudinem cum legibus strictè dictis, vel quia eidem cum veris legibus volumini sunt insertæ.

Non est tamen existimandum, quodvis præceptum seu regulam obligantem habere rationem legis strictè dictæ. Nam præterea

2. Primò requiritur ad legem, ut feratur ab habente publicam auctoritatem seu jurisdictionem, quæ scilicet ordinata est ad regimen communis civitatis, & distinguitur à potestate privata & œconomica, quæ est in capite privatae familiae, v.g. in patre respectu prolium, hero respectu famulorum &c. quibus potest dare præcepta domestica, non leges. Non omnis tamen jurisdictio sufficit: cum hæc etiam pro foro externo in plurimis reperiatur limitata, v.g. in iudicibus ordinariis, & superioribus multis, quibus competit regiminis politici auctoritas, non tamen legislativa potestas; ut in seqq. ampliùs patebit, ubi inquiretur penes quos ista potestas resideat.

3. Secundò requiritur ad legem, ut sit lata communitati seu hominum multitudini: cum tamen simplex præceptum possit imponi particulari personæ. Undè leg. 1. ff. de legibus dicitur: *Lex est commune præceptum &c. communis reipublice sponso.* Et l. Jura ff. Eodem: *Jura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur.* Consonat etiam communis usus Doctorum, idemquæ exigit stabilitas ad legem requisita, quam habere non posset, nisi rei de se perpetuè imponeretur. Hinc quando l. 1. §. 2. ff. de Constitut. Principum dicitur: *Planè ex his (scilicet legibus) quadam sunt personales, nec ad exemplum trahuntur: nam quæ Princeps alicui ob merita indulget, vel si quam pœnam irrogavit, vel si cui sine exemplo subvenit, personam non egreditur.* Per leges personales non intelliguntur ibi leges propriè dictæ, de quibus Jura & Doctores loquuntur, sed privilegia personalia: quæ leges personales dici possunt per quamdam, licet non omnimodam, cum legibus similitudinem. Videri potest Glossa in lib. citatum.

Communitas autem, cui lex fertur, debet esse perfecta, quæ videlicet Reipublicæ nomen sortiatur, sitquæ capax politicæ gubernationis, juxta D. Thomam q. 90. art. 3. ad 3. & colligitur ex Juribus citatis. Ideoque præceptum datum communitati imperfectæ, puta alicui familiae domesticæ, seu quæ œconomicè gubernatur, non est lex strictè dicta, quantumvis ferretur præceptum ab habente alioquin potestatem legislativam. Quamvis id spectet ad quæstionem de nomine.

Communitas tamen, ut sit capax recipiendæ legis, non debet ita esse perfecta, ut complectatur totam collectionem omnium hominum, quia in regno, provincia aut civitate potest ferri lex pro certo tantum genere hominum, qui collectionis istius pars sunt v.g.

pro mercatoribus, militibus, Ecclesiasticis. Immo pro iis tantum qui sunt pars alicujus civitatis, v.g. si cives certo loco teneantur servare certam formam ædificiorum &c. Addit Salas præceptum, quod imponeretur Prætori vel alteri Officiali & omnibus ejus successoribus, legem dici posse.

Tertiò requiritur ad legem, ut sicut fertur communitati, sic etiam feratur ob communis bonum, sive cedat in bonum commune. Consentunt omnes, etiam Juristæ, in l. 1. ff. de legibus, sic explicantes quod ibid. dicitur *Lex esse commune præceptum.* Sumiturquæ ex Isidoro lib. 5. Etymol. cap. 5. & refertur cap. Erit autem, dist. 4. ubi dicitur: *Erit autem lex honesta..... nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta.* Idem etiam patet ex lumine naturæ: cum enim finis legis sit bonum & felicitas reipublicæ, hinc eam ad privatum commodum detorquere non licet: aliam namquæ Deus aut respublica non censetur dedisse superioribus potestatem, quam ut leges ferendo procurent bonum commune. Undè communiter inter Regem & Tyrannum distinguitur, quod ille publicum, hic privatum commodum in gubernatione quærat.

Objicitur I. quod Scriptura indicare videatur bona subditorum posse tolli à Principe in proprios usus; 1. Reg. 8. *Hoc erit jus Regis, qui imperaturus est vobis: Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis &c.* Resp. ibi solum indicari, quidnam juris Rex, sibi, etsi iniquè, arrogabit; non autem significari, quod jus secundum Deum ipsi competet. Simili ratione dicitur Luca 22. *Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos benefici vocantur.....*

Objicitur II. quod lex tributorum, quæ cedit in solam Principis utilitatem, secundum hanc doctrinam censenda foret iniqua. Idem dicendum esset de aliis legibus latis in favorem certi generis personarum; v.g. leges pupillorum, minorum, militum &c. Item de privilegiis, quæ v.g. Religiosis, clericis aut aliis sunt concessa. Resp. in casibus propositis etiam respici ad bonum commune, saltem mediatè seu remotè; quamquam immediatè & proximè respiciatur ad bonum particulare: nam etiam cedit in bonum commune, & ratio postulat, ut Princeps debitè sustentetur, ac tum ideo, tum ad levanda onera reipublicæ tributa recipiat. Similiter exigit bonum commune, ut pupillis & similibus personis concedantur favores, & ob eorum defensionem fiant leges, nè alioquin injuriis pateant. Nequæ etiam in his attenditur bonum cujuscumquæ personæ singularis quæ talis, sed quæ inducit rationem communem pupilli, minoris, militis &c. Deniquè bonum publicum exigit quod personis benè meritis aut certo generi personarum concedantur privilegia: quidquid interim sit de privilegiis, utrum vel quando veræ leges sint, de quibus postea. Omnes itaque leges eò referuntur, ut communi.

4.
Et commu-
ne bonum.

5.
Quod etiã
respicitur in
legibus tri-
butorum,
pupillorum,
minorum
&c.

munitati bene sit, adeo ut si Princeps etiam in dandis privilegiis sic respiceret utilitatem privatorum, ut illa cederent in detrimentum commune quod non censeatur alia ratione compensari, censenda sint iniqua privilegia.

6. Observandum tamen in legibus condendis non oportere bonum commune esse intentum intentione operantis, sed ipsius operis; adeo ut foret lex valida, si res per eam praecepta redundaret in bonum commune, etsi id proveniret prae-ter vel contra mentem legislatoris: nam sicut prava intentio iudicis non refert ad valorem sententiae, si non sit contra illius aequitatem; sic intentio perversa legislatoris non destruit valorem legis: illa enim prava intentio est merè personalis, non redundans in actum quatenus ad bonum communis spectat, quae absque passione potest exequi, quod ei ex libidine est praeceptum, ut docet August. l. 1. de lib. arbit. cap. 5.

Alias non essent verae leges neque obligarent. Quod si verò moraliter certò constaret materiam legis editae nullatenus cedere in bonum commune, sed potius ei obesse, solumquè ex libidine à superiore praecepti, ejusmodi lex in conscientia secluso scandalo non obligaret: nam potius esset injusta violentia, quàm lex; lex enim esse non videtur quae justa non fuerit, juxta D. Augustinum sup. Dixi secluso scandalo: nam ob illud evitandum debet quandoquè subditus observare legem, etsi alioquin irrationabilem & injustam, modò observari possit absque peccato.

7. Debet etiā Lex esse stabilis seu quodammodo perpetua. Quartò ad legem propriè dictam requiritur, ut sit stabilis: juxta omnes enim lex per hoc solum distinguitur à praecepto simplici dato communitati, quod istud, non illa expiret morte praeipientis. Quare Generales & Provinciales variorum Ordinum, signanter Ordinis nostri, quibus per se statuta seu leges condendi potestas est adempta, adhuc retinent potestatem ferendi praecepta simplicia pro tempore Officii duratura. Eadem quoquè stabilitas usu omnium gentium comprobatur. Nimirum sicut status communis est stabilis, sic eam congruit per regulas stabiles dirigi & conservari; ideoquè frequens legum mutatio magnam solet reipublicae adferre perturbationem.

Porro stabilitas seu perpetuitas omnium legum non est eadem, nam positivae leges frequenter cessant ob revocationem aut cessationem materiae aut finis. Habent itaque hae leges perpetuitatem velut negativam, ut loquuntur: quia nimirum indefinitè sunt latae, adeo ut quantum est de se, possint esse perpetuae. Quod si juri aliqua decreta temporalia sint inserta (ut est Extravagans Ad regimen, De Prabendis) illa idcirco non habent propriam rationem legis, etsi fortè physicam ab ea distinctionem non habeant. Quod parum refert: cum legem consideremus instar alicujus moralis, plura prae-ter physicam rationem actus legislatoris includentis.

8. Quintò deniquè ad legem requiritur pro-

mulgatio, juxta omnes post Gratianum §. leges Et debent cap. 3. d. 4. ubi ait: Leges instituuntur, cum promulgantur. Immo communior doctrina est, promulgationem esse de essentia vel quasi essentia legis, non quidem physicè spectatae, sed moraliter, quatenus est actus legislatoris, prout in actu secundo obligativus communis: nam circa promulgationem nequit habere vim obligandi. Immo eò usquè potius rationem propositi efficacis, quàm praecepti obtinet: praeceptum enim est alteri voluntatem suam intimare. Nam quemadmodum complete alteri non consulit, qui ei consilium suum non aperit ita nec complete & sufficienter praecepit, qui voluntatem suam in notitiam subditorum non deducit. Undè seclusa intimatione seu promulgatione, non est conceptibilis perfecta legis essentia. Est tamen inter ipsas leges differentia: quia lex naturalis sufficienter per judicium privatum singulis intimatur, sicut singulis naturaliter est indita; positiva autem solemniorem & magis externam requirit promulgationem: de qua infra.

Adderet fortè aliquis acceptionem. Sed certum est in primis illam non requiri ad omnem legem, etiam divinam vel naturalem. Quoad humanam autem etiam non conveniunt Doctores, an requiratur ad obligationem legis; & nos quidem infra ostendemus, quod non, saltem & praeceptuè quoad legem Pontificiam.

Ex dictis formari potest definitio legis strictè dictae, nempe: Praeceptum stabiliter obligativum communis, eiquè satis intimatum. Vel (ut definit Suarez lib. 1. de Legibus c. 12.) Praeceptum commune, justum ac stabile, sufficienter promulgatum. Vel (ut Marchant To. 2. Tribun. Sacram. Tract. 1. Tit. 1. q. 1.) Regula perseverans actionum humanarum, indita vel posita multitudini, auctoritate & voluntate publicam potestatem habentis, obligans ad sui sequelam in prosecutione boni & fugā mali. Definitiones satis patent ex dictis.

Q U A E S T I O II.

In quo reperiatur ratio Legis?

10. N O T A in legibus, praesertim positivis, de quibus hic specialiter controversitur, varia concurrere. Primò enim reperitur judicium quo legislator judicat hoc vel illud esse bonum, ut fiat, ac expedire, ut decernatur sub obligatione. Secundò invenitur voluntas decernendi, & obligandi subditos. Tertiò exterior actus seu intimatio per vocem vel scripturam. Quartò invenitur in subditis judicium, quod ita obligentur, prout per legem decernitur. Hoc notato,

11. Duplex est de praesenti Quaestione Sententia D. Thomas principalis. Prima asserit rationem legis, prout est actus legislatoris, reperiri in intellectu, seu formaliter esse actum intellectus. Ita D. Thomas q. 90. a. 1. quem sequuntur Thomistae lectus.

& plures alii. Nonnulli autem eorum censent esse actum intellectus practicum consequentem decretum voluntatis, quem vocant imperium, & explicant per *Fac hoc, Ne facias* &c. Alii verò meritò illud imperium velut inutile & confictum rejiciunt, statuentes rationem legis in primo actu ex suprà numeratis: nam posito judicio de convenientia rei præcipiendæ, voluntate obligandi, ac externâ intimatione, invenitur perfecta ratio legis; adeoque supervacaneum est illud imperium. Immo confictum est: tum quia voluntatis, non intellectus officium est imperare: tum quia nè in propriis quidem actionibus moralibus post efficacem electionem tale judicium ad executionem faciendam est necessarium, sed voluntas per efficacem & absolutam electionem satis movet cæteras potentias ad operis electi executionem.

12. *Rectius Scotista & plures alii in actu voluntatis.* Secunda Sententia tenet Legem formaliter esse actum voluntatis legislatoris, etsi actum intellectus velut conditionem præsupponat; adeoque legem reperiri in voluntate. Ita Plures Doctores, & *Scotista* communiter cum *Scoto* 1. d. 44. q. unic. n. 2. & in eam etiam inclinat *Suarez* l. 1. de leg. c. 5. n. 24. dicens, *Spectando rem ipsam melius intelligi legem mentalem* (de qua agimus) *in ipso legislatore esse actum voluntatis justæ & rectæ, quo superior vult inferiorem obligare.* Hæc sententia videtur omnino verior. Probatur: quia propria legis ratio, per quam distinguitur ab aliis actionum humanarum regulis, consistit in decreto obligativo communitatis: atqui vis obligativa oritur tantum ex actu voluntatis; ergo propria legis ratio consistit in solo actu voluntatis. Verum quidem est, judicium quo legislator judicat materiam legis esse convenientem ut sub obligatione decernatur, necessario ad lationem legis concurrere, ut ipsa prudens sit; adeoque etiam suo modo dirigere subditos, lege jam positâ & intimatâ: propria tamen legis directio, quæ est per impositionem obligationis, in solum actum voluntatis est refundenda; quandoquidem judicium illud nullam obligationem inducat, immo reperiri possit in legislatore, qui ob rationes oppositas, sive prudenter, sive imprudenter, præcipere renuit, quod expedire judicaverat ut præcipiatur. Confirmatur: quia legislatio est actus jurisdictionis seu potestatis superioris: undè est velut usus cujusdam domini; usus autem est actus voluntatis, & præsertim usus domini, qui est liber.

In quem proprius legis effectus, scilicet obligatio, est referenda.

13.

Cui etiam legis officium convenit, scilicet illuminare subditos.

Dices, Legis officium est illuminare & instruere subditos juxta illud *Psal.* 18. *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos &c.* Et *Psal.* 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum,* quæ conveniunt actui intellectus, & non voluntatis. Resp. hæc quoque convenire actui voluntatis: sic enim omnes loquuntur, cum dicunt voluntatem divinam esse mensuram & regulam omnium nostrarum actionum. Et *Anselmus* lib. de volunt. Dei c. 4. inquit: *Volun-*

tas Dei est magistra humana voluntatis. Undè etiam voluntas illuminat & instruit, voluntas, inquam, superioris subditos, quatenus illa objectivè proposita monstrat subditis eam cognoscentibus, quid ipsorum voluntas amplecti debeat; veluti manus in via posita docet quæ eundum sit. Nequè actus intellectus superioris aliter quàm objectivè dirigit aut illuminat subditos: formaliter enim tantum illuminat actus intellectus illum cui inest.

Auctoritates porrò sacræ Scripturæ potius favent nostræ sententiæ, dum variis locis Scriptura indicat legem esse opus divinæ voluntatis, ut *Psal.* 102. *Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israel voluntates suas*, id est, leges & præcepta sua. *Psal.* 142. *Doce me facere voluntatem tuam.* 2. *Machab.* 1. *Det vobis cor omnibus ut colatis eum, & faciatis ejus voluntatem,* id est, servetis ejus legem. Et alibi. Idem indicant Patres & alii Auctores: *Augustinus* 4. de Civit. c. 6. dicens arbitria Principum apud priscos pro legibus fuisse. Et lib. 1. ff. De Constit. Prin. ubi dicitur: *Quod Principi placuit, legis habet vigorem.* *Aristoteles* lib. de arte Rhetorices c. 1. & 2. & alii. Quamquam ob concursum judicii ad legem prærequisiti etiam subinde legem ad rationem sive intellectum spectare dicant.

14. *Favet etiam Auctoritas.*

Petes, An actus voluntatis, qui est lex, debeat esse efficax? Resp. debere esse efficacem, quatenus efficaciter inducit obligationem faciendi quod lege decernitur: non debere autem esse efficacem respectu operis præcepti, cum Deus multa præcipiat, quæ ex malitia creaturæ rationalis non fiunt, & tamen fieri deberent, si Deus absolute & efficaciter id voluisset.

15. *An vel quo sensu Lex sit actus efficax voluntatis.*

Q U Æ S T I O III.

De Causis, Effectibus, & Divisionibus Legis.

DE causis legis in communi satis constat ex dictis quid de illis sit sentiendum: nam finem legis diximus *quæst.* 1. esse bonum commune. Formam verò esse normam justitiæ, patet: cum lex debeat esse justa, ut cuiquæ tribuat aut imponat quod debitum & decens est, idquæ convenienti proportionem servatâ. Materiam verò seu causam subjectivam legis esse voluntatem legislatoris constat ex *quæst. præced.* Deniquè cum per legem inducatur obligatio, nullus autem possit obligare non subditum, constat causam efficientem legis esse superiorem habentem jurisdictionem in personam cui lex imponitur, idquæ per respectum ad materiam de qua disponitur, sive superior sit ipsa communitas, ut sit in regimine democratico sive populari; sive optimates, ut sit in regimine aristocratico: sive Rex aut Princeps, ut in regimine monarchico. Undè si materia vel persona legislatori non subfit, non inducitur obligatio. Quamobrem Prin-

16. *Qua causa Legis.*

Principes sæculares non possunt leges ecclesiasticas condere, quia earum materia illis non subijcitur.

17.
Qui legis
effectus.

Quod ad effectus legis attinet, patet proprium & principalem effectum esse obligationem: cum propria ratio legis consistat in decreto obligativo communitatis. Immo eadem est effectus legis adæquatus: adeo ut cæteri effectus recensiti à *D. Thoma quæst. 92. art. 2. & cap. Omnis autem, dist. 3.* (quod desumptum est ex *Isidoro lib. 5. Etymolog. cap. 19.*) videlicet præcipere, vetare, permittere & punire, sub ea comprehendantur, ut de præcepto & vetatione patet. De permissione autem inde probatur, quod dum lex aliquid fieri permittit, eatenus non habeat rationem legis seu decreti obligantis: quatenus tamen aliquid permittendo obligantur alii non impedire usum rei permissæ, eatenus quidem permissio est effectus legis, sed ab obligatione indistinctus. De punitione constat idem: quia hæc ad propriam rationem legis pertinet, in quantum vel iudex obligatur pœnam inferre, vel reus ipse in se exequi, aut saltem sustinere. Postremo alius effectus legis, quem assignat *D. Thomas sup. art. 1.* nempe facere homines bonos, est tantum effectus mediatu, quem lex sortitur mediante obligatione, quam injicit subditis, ad actum ex genere bonum faciendum. Immo, cum lex juxta infra dicenda possit impleri per actum ex mala intentione vitiatum aut indifferentem, non facit lex homines simpliciter bonos, nisi quantum est de se, aut nisi omnium legum, etiam divinarum, ac potissimum charitatis, congeries spectetur.

18.
Dividitur
lex in naturalem &
positivam &
c.

Dividitur Lex immediate in naturalem & positivam. Positiva in divinam & humanam, Divina in Novam & Veterem. Humana in spirituales & temporalem, sive ecclesiasticam & civilem.

Item in affirmativam
& negativam.

Aliter dividitur Lex in affirmativam, quæ aliquid faciendum præcipitur; ut, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. Et negativam, quæ aliquid fieri prohibetur; ut, Non mœchaberis. Unde Lex affirmativa actionem præcipit, negativa actionem aliquam vetat. Quæ divisio non tantum legi in genere, sed etiam singulis ejus speciebus accommodari potest.

19.
Nulla lex
æterna completa.

Contra priorem Legis divisionem obijciuntur, quod ibi non annumeretur lex æterna; quæ tamen celebris est, etiam apud *S. Augustinum, D. Thomam*, ac Theologos passim. Resp. in rigore quidem nullam legem complete spectatam esse æternam; cum nulla lex ab æterno fuerit promulgata, nec etiam ab æterno fuerint subditi, quibus lex ferretur. Quemadmodum hæc ratione nec dominium, nec jurisdictio aut gubernatio Dei (cujus actus est lex) fuit æterna. Quia tamen in quæstione de nomine loquendum est, ut multi, admittenda est lex aliqua æterna, scilicet incomplete spectata secundum quod importat actum ipsius legislatoris. Quæ equidem ratione lex æterna

Sed incompleta.

Sic coincidunt

non distinguitur à lege divina, quæ omnis est æterna secundum actum voluntatis Dei, quem importat, & qui est ab æterno. Hoc modo de lege æterna loquitur *Augustinus* præcipuus illius assertor *lib. 22. contra Faustum cap. 27.* definiens peccatum esse dictum factum vel concupitum contra legem æternam: quia nimirum omne peccatum vel adversatur directe & proxime legi divinæ, vel si fiat contra legem humanam, opponitur legi divinæ saltem indirecte & mediate, voluntati scilicet divinæ generali, quæ superioribus dedit potestatem præcipiendi, ac cæteris jussit, ut superioribus obtemperarent.

Quo sensu
de lege æterna
intelligitur
Augustinus loquitur.

Aliquando autem *D. Augustinus* per legem æternam intelligit æternam sapientiam & providentiam Dei, sumptâ lege improprie pro quocumque dictamine, vel voluntate, quæ aliquid necessariò vel liberè in finem dirigitur: prout Deus dicitur legem posuisse aquis ne transirent fines suos, aliisque creaturis irrationalibus statuisset præcepta, v.g. mandasse nubibus ne pluerent &c. Quo etiam sensu dicitur Deus non posse facere secundum legem ordinariam quin ignis sit calidus, licet possit simpliciter secundum legem aliam extraordinariam. Hoc modo de lege æterna loquitur *l. 83. qq. q. 27.* dicens: *Lex incommutabilis omnia mutabilia pulcherrimâ gubernatione moderatur.* Sic quoque de æterna sapientia intelligi potest quod habet *l. 1. de libero arbitrio cap. 6.* *Nihil est in temporali lege justum, quod ex lege æterna non deriveretur.* Non quod ex ea deriveretur tamquam ex lege proprie dictâ, sed tamquam ab æterna sapientia & æquitate, quæ est mensura æquitatis omnium legum, ut nulla earum justa sit, quam pro tali divina sapientia non habeat. Sicut *Proverb. 8.* dicitur: *Per me reges regnant, & conditores legum justa decernunt.*

20.
Alibi tamē
hoc nomine
intelligit æternam
sapientiam &
providentiam.

Simili modo de lege æterna loquitur *D. Thomas quæst. 93.* videlicet tamquam de parte aliqua divinæ providentiæ: quam quia constituit in intellectu, dicit legem æternam esse rationem omnium faciendorum existentem in mente divina. Quæ tamen rationem legis proprie dictæ non obtinet. Primò, quia lex est actus voluntatis. Secundò, quia etsi loquamur de providentia ista tamquam actu voluntatis, ejusmodi lex non tantum respicit faciendâ à creaturis rationalibus, sed etiam irrationalibus; juxta Theologos communiter ex *D. Augustino lib. 83. qq.* citatio quæ parte tamen nequit esse vera lex. Tertiò, quia non tantum respicit faciendâ ex præcepto, sed etiam ex consilio & plenâ libertate. Denique considerata quatenus respicit faciendâ ex obligatione à creatura rationali, est quidem lex, sed coincidit cum lege divina, sive positiva, sive naturali, adeoque enumerari non debet tamquam membrum condistinctum.

21.
Conformiter
accipit D.
Thomas.

Eatenus tamen
in rigore non est
lex.

Q U Æ S T I O IV.

Quid & Quotuplex sit Lex naturalis?

22.
Lex naturalis quid.

Lex naturalis est regula obligans ad faciendum vel fugiendum ea, quæ ex se conveniunt vel discōveniunt naturæ rationali.

In quo autem hæc regula consistat, est inter Doctores controversum. Multi enim cum *Suarez l. 2. de legibus c. 6. n. 7. & seqq.* eam statuunt in speciali jussione Dei. At alii passim contradicunt, existimantes etiam citra hujusmodi jussione[m] subsistere legem naturæ.

Aliqui eam statuunt in speciali jussione Dei.

Illud in primis indubitatum videtur apud omnes, de facto specialem Dei jussione[m] concurrere, quâ jubeat aut vetet ea, quæ vulgò censentur de jure naturæ; eo ipso enim, quo creaturam rationalem condidit, voluit ut conformiter naturæ viveret. Unde *August. 22. contra Faustum c. 27.* peccatum generaliter definit per oppositionem ad legem æternam, quæ (ut subdit) est ratio divina vel voluntas Dei, ordinem naturalem conservari jubens, perturbari vetans. Et *l. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 16.* loquens de omni omnino peccato (ut ex contextu patet) ait: Nequè peccatum erit, si non divinitus jubeatur, ut non sit. Et *Anselmus l. de volunt. Dei c. 2.* ait: Quicumquè legi naturali obviat, Dei voluntatem non facit.

Que indubitè intervenit.

Cum itaque de hujusmodi divina jussione constet, non est cur ipsa bono sensu vocari nequeat lex naturæ. Confirmatur: quia per legem naturæ concipitur regula talis, in cujus transgressione intrinsecè includatur stricti nominis peccatum; hoc autem non reperitur, nisi per ordinem ad divinam jussione[m] seu legem, juxta *Augustinum* sup. Deinde passim ab omnibus vocatur lex divina naturalis; non esset autem propriè divina, nisi ratione divinæ jussione[m].

Nec incongruè nomen legis naturalis usurpat.

23.

An autem hæc seclusâ, per possibile vel impossibile, non restaret aliqua regula, ex ordine ad quam illa, quæ adversari censentur juri naturæ, adhuc censerentur moraliter mala ac dissona rationi, & peccata (ut loquuntur) philosophica, esto non theologica; quæri posset.

Ea tamen seclusâ, per possibile aut impossibile, adhuc malum esset odisse Deum &c.

Occam & cæteri nominales negant, existimantes in ista hypothese (quam non implicare credunt) odium Dei v.g. (idem est de similibus) non fore moraliter malum. Sed planè ex ipsis terminis apparet, in quavis hypothese contra rectam rationem esse odium Dei, in quo est infinita ratio amabilitatis, & nulla odibilitatis. Sicut contra rectam rationem esset nolle obedire Deo, esto Deus specialiter non jussisset sibi obediri. Et hinc nascitur vulgata apud Theologos distinctio inter vetita jure naturæ, & jure tantum positivo, quòd hæc sint mala quia prohibita, ista prohibita quia mala.

24.
Adeoquè debitum quoddam fugiendi odium &c.

Asserendum proinde est cum Doctoribus communiter etiam citra specialem jussione[m] Dei fore debitum aliquod morale seu obliga-

tionem vitandi odium Dei, blasphemiam & similes actus; cum malum sit necessariò fugiendum ex primo principio morali. An verò radix hujus obligationis seu debiti sit dicenda lex naturæ an non, videri potest quæstio de nomine. Si enim per legem intelligatur actus superioris, patet quòd non. Idem est, si per legem intelligatur regula, cujus transgressio sit peccatum theologicum. Si verò per legem generatim intelligatur regula obligativa quomodocumquè, patet vocari posse legem naturæ. Et sic posset dici esse duplicem naturæ legem, unam consistentem in jussione Dei, alteram ab hac independentem.

An oriundum ex lege qua dicatur natura, est quæstio de nomine.

De qua insuper controvertitur, in quo sita sit. Nam aliqui eam statuunt in ipso intellectu creaturæ rationalis. Sed minùs rectè: quia intellectus non causat, sed supponit debitum fugiendi vel amplectendi aliquem actum; solumquè ostendit bonitatem vel malitiam in objecto repertam. Ob quam rationem non potest etiam cum *Cajetano*, *Valentia* & aliis statui in actuali dictamine intellectus seu rationis: quandoquidem etiam huic præsupponatur bonitas vel malitia actioni intrinseca, adeoque debitum illius faciendæ vel omitte[n]dæ. Unde potius est signum ostensivum & applicativum legis, quàm ipsa lex: quemadmodum idcirco intellectus vel actus intellectus subditi non est lex positiva, etsi ostendat subdito, quidnam sit ei ex lege positiva faciendum. Deinde etsi intellectus omni actu careret, non careret lege naturæ. Potiori jure non potest statui in habitu; utpote adhuc posteriori quàm sit actus intellectus, ex quo generatur. Et quamvis non generaretur, sed nullus esset habitus, non ideo desineret malitia v.g. odii Dei, aut obligatio illud fugiendi.

25.
Hæc verò lex natura non est ipse intellectus creatus.

Nequè actuale dictamen illius.

Non potest etiam cum *Lorca* & aliis statui in propositionibus objectivis, quæ citra interventum specialis jussione[m] dictant, quid sit agendum vel non agendum, v.g. Deum esse colendum, non esse odio habendum &c. Nam hæc dictamina non sunt aliud ex parte objecti; quàm esse obligationem colendi Deum, non habendi odio &c. dum autem de lege quæritur, assignanda est radix hujusmodi obligationis, seu quid obligationem inducat.

Nequè habitus.

Nequè etiam propositiones quadam obiectiva.

Quare *Poncius in Comment. Scoti d. 31. l. 3. Sentent. n. 29.* censet esse ipsam intrinsecam convenientiam actionum cum natura rationali. Convenientiam intelligit, non quamcumquè (cum etiam operationes consilii ex se sint convenientes & bonæ) sed talem, ut actionem omittere sit malum & dedecens naturam rationalem. Ratio est: quia ab hujusmodi convenientia vel opposita disconvenientia habent primò actiones, quòd sint faciendæ vel fugiendæ, adeoque ista est propria radix obligationis, utpote quæ poneretur vel tolleretur positâ vel sublatâ solâ convenientiâ vel disconvenientiâ præfatâ. Aliud est in lege positiva: nam in istius materiam inducitur obligatio per actum voluntatis superioris, & hoc positò.

26.
Sed probabiliter ipsa actionum convenientia necessaria vel disconvenientia.

posito demum resultat convenientia vel disconvenientia in actibus lege positivâ præceptis vel prohibitis. Estquæ hæc doctrina probabilis. Sed contrâ facit, quod sic lex naturæ esset quid malum, immo ipsa malitia v.g. odii Dei; communis autem conceptus habet, quod ipsa sit quid bonum & sanctum. Deinde lex debet esse regula recta obligativa; malitia autem seu disconvenientia non est regula, sed contra regulam rectam.

27. Undè optimè videtur statui cum *Vasquez d. 150. c. 3.* in ipsa natura rationali: hæc enim est regula, penes quam regulanda est actio, ejusquæ bonitas & malitia, adeoque obligatio faciendi aut vitandi. Nec tam malitia obligat ad vitandum v.g. odium Dei, ad eligendum amorem Dei &c. quàm ipsa ratio seu potius conditio creaturæ rationalis, quæ ex intrinsicis suis principiis id postulat, adeoque ad id obligat, suppositâ conditione objecti.

28. Dices: Lex naturæ dicitur scripta & impressa cordibus hominum seu menti nostræ, *ad Rom. 2.* Et apud *Augustinum 2. confess. 4.* ergo videtur formaliter consistere in intellectu seu lumine rationis. Resp. Neg. Seq. nam sicut propriè dicitur lex positiva scribi in tabulis, etsi scriptura vel tabulæ non sint formaliter ipsa lex, sed tantum signum legis, ob quod tamen vulgariter lex vocantur: sic etiam lex naturæ scribitur in intellectu tamquam signo ostendente seu exprimente legem, quatenus lumine naturali potest inter bonum & malum discernere, absquæ eo, quod per vocem vel scripturam proponatur. Ideoque Apostolus dicit Gentes legem Mosaicam non habentes esse sibi ipsis legem naturalem, sumptâ lege pro instrumento ostensivo seu expressivo legis.

29. Petes. An Deus dici possit habere legem naturæ, eaque obligari? Resp. propriè loquendo Neg. sive lex naturæ statuatur in jussione superioris, scilicet Dei, sive non: quia nihilominus saltem ipsa dicit respectum ad Deum, qui legem naturæ censetur ferre quatenus naturam condit, cui obligatio legis naturæ censetur intrinsicè annexa. Deinde sola regula dicitur lex, quæ respicit aptos in finem dirigi & defectibiles in actionibus, ac quibus saltem non repugnat habere superiorem: nihil autem horum Deo competit. Deniquè Deus non tam obligatur ad sibi intrinseca vel ad actiones extrinsecas rectè peragendas, v.g. ad implenda promissa &c. quàm bene ad illa ex intrinseca sua perfectione & essentiali rectitudine vel immutabilitate decreti determinetur aut necessitetur. Si quis autem vellet Deum quodammodò habere legem naturæ, uti debitum & obligationem, nolim magnopere de voce contendere.

30. Lex naturæ est multiplex, saltem terminativè, scilicet pro multiplicitate actionum habentium intrinsecam convenientiam vel disconvenientiam *præced. Conclus.* explicatam, ut alia sit lex justitiæ, alia temperantiæ, alia de

non mentiendo &c. Sic etiam aliqua præcepta legis naturæ spectant ad Deum, ut sunt præcepta Decalogi primæ tabulæ: alia spectant ad proximum, ut præcepta secundæ tabulæ. Considerando tamen naturam rationalem, & intellectum seu lumen rationis, cui lex naturæ insculpta, accipit ipsa eatenus quamdam unitatem. Et hinc etiam sortitur communitatem seu generalitatem, quatenus quælibet lex naturæ eadem est apud omnes, sive obligat omnes homines manentibus iisdem circumstantiis; quandoquidem sit apud omnes eadem natura & ratio, cum qua materia legis naturalis necessariò convenit vel disconvenit. Deniquè ut ait *D. Thomas q. 94. art. 2.* omnia præcepta legis naturæ unitatem quamdam participant, quatenus fundantur quodammodò in uno principio practico: *Bonum est faciendum, malum autem fugiendum.* Quemadmodum in speculativis, etsi plura sint principia à priori indemonstrabilia, tamen quodammodò fundantur in hoc uno: *Impossibile est idem simul esse & non esse.*

Q U Æ S T I O V.

Quæ sit materia legis naturalis?

DICO I. Omne illud est materia legis naturalis, quod lumen naturale judicat esse ex se necessarium vel contrarium naturæ rationali: nam lex naturæ juxta communissimam Theologorum doctrinam à lege positiva in hoc distinguitur, quod illa sit de necessariis ex natura rei ad honestatem creaturæ rationalis, ista verò de necessariis solum ex voluntate legislatoris. Undè non solum prima morum principia, sed etiam conclusiones practicæ ex iis evidenter deductæ spectant ad legem naturæ, ut rectè *Scotus 3. d. 37. n. 5.* *D. Thomas q. 94. art. 4.* & alii Theologi communiter: nam etiam hujusmodi conclusiones sunt necessariae creaturæ rationali, sicut earum principia; destructâ siquidem conclusionem destruitur principium juxta argumentationem ab opposito consequentis. Quapropter Apostolus *ad Rom. 2.* generaliter ad legem naturæ revocat ea, quæ Gentes naturali instinctu judicant esse bona vel mala, seu facienda vel fugienda; qualia sunt omnia jam dicta.

Adverte I. leges naturæ non tantum inniri respectu naturæ secundum se spectatæ, sed etiam respectu ejusdem ut elevatae ad statum supernaturalem & lumine fidei instructæ. Sic enim sunt varia præcepta hunc statum consequentia ex natura ipsius statûs: v.g. positâ institutione Sacramentorum, oritur lex non recipiendi ea indignè, ac non exhibendi illis aliquam irreverentiam &c. Hæc autem & similia præcepta vocantur quidem supernaturalia, sunt tamen connaturalia statui gratiæ, & distinguuntur contra præcepta positiva: nam recta ratio fide illustrata potest judicare, etiam sepositâ omni lege superioris, Sacramenta v.g.

Ed quodammodò una atque eadem.

31. *Quæ materia legis naturalis.*

Ad eam non solum prima morum principia, sed & multæ conclusiones spectant.

32. *Quædam spectant ad jus naturæ elevatae ad statum supernaturalem.*

ta v.g. non esse administranda indignis &c. Unde ad dignoscenda praecepta legis naturae, non solum debet considerari lumen naturae sibi relictum, sed etiam fide illustratum.

33.
Non quilibet virtutum actus est iure naturae praeceptus.

Adverte II. cum lumen naturae seu recta ratio non dicat quemlibet actum virtutis esse ex se necessarium ad finem creaturae rationalis, non censeri quemlibet esse lege naturae praeceptum, quamvis variarum virtutum actus, puta Religionis, Charitatis, sint praecepti; actus autem omnes alii saltem eatenus ad legem naturae pertineant, quatenus ipsa inclinat & suadet illos veluti convenientes: sicut consilia evangelica hac ratione dicuntur ad legem Evangelicam pertinere. Deinde modus, quo sunt exercendi, eatenus ad legem naturae pertinet, quatenus haec praescribit, ut, dum fiunt, non exerceantur nisi ob debitum finem, v.g. non ob vanam gloriam &c. Ac denique cum ex omnibus virtutibus simul sumptis, hominiquae secundum suum statum congruis, resultet integra ipsius rectitudo; forte nulla aut vix ulla est virtus, cuius aliqui actus non sint ex propria singularum virtutum obligatione pro loco & tempore exercendi, à diversis diversi.

34.
Omnia praecepta Decalogi sunt proprie de iure naturae.

Adverte III. quamquam omnia praecepta Decalogi sint ex se necessaria ad honestatem creaturae rationalis, sequanturque ex primis principiis practicis, etiam si peculiariter à divina voluntate non praeciperentur aut vetarentur: aliqua tamen non ita necessario ex istis principiis inferri, quin subjaceant divinae voluntati, quae possit malitiam, quae alias infuset, praecepto vel licentiâ suâ contrariâ tollere. Unde quaedam sunt omnino necessario convenientia vel disconvenientia, quaedam vero sunt necessario talia, quando licentia vel praeceptum divinum contrarium non adest. Et haec posteriora dicit *Scotus* 3. d. 37. n. 8. esse largè de lege naturae, in quibus proinde juxta infra dicenda potest Deus dispensare. Priora autem dicit n. 5. esse strictissime de lege naturae, quantumvis utraque satis proprie ad legem naturae pertineant, nec *Scotus* hoc neget, prout Nonnulli falsò ei imponunt. Contrarium etiam ipsum lumen naturale satis indicat, nempe malum & dissentaneum naturae esse furari, inhonorare parentes, adulterari, fornicari &c. ubi licentia vel praeceptum Dei in contrarium non subest. Immo ipse *Apostolus ad Rom. 1.* enumerans vitia Gentilium contra legem naturae, refert pleraque facta contra praecepta secundae tabulae; quae cum Gentibus non innotuerint, nisi quatenus mediante lumine naturali judicarunt illa esse ex se mala, & rationali naturae contraria, patet illa pertinere proprie ad legem naturae. Unde insulsa nimis est propositio 48. inter damnatas ab Innocentio XI. *tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta est, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.* Vide p. 3. t. 2. disp. 2. q. 3. n. 23. Sunt tamen quidam *Scotista*, qui in materia juris naturalis lar-

gè sumpti, citra prohibitionem specialem Dei, admittunt quidem incongruentiam non modicam, non tamen tantam, ut ascendat ad malitiam proprie dictam, quamvis dicant ob id esse prohibitam, prohibitionemque insculptam à Deo cujusvis intellectui.

Inquiritur praeterea, an ad materiam legis naturae spectet non solum substantia actus, seu illa ratio quam actus praecise desumit ab obiecto; sed etiam modus; idest, circumstantia aliqua requisita ad moralem actus bonitatem, potissimum una ex his, nempe quod actus fiat voluntariè, quod ex cognitione praecepti, quod propter honestatem virtutis, vel denique quod fiat ex motivo Charitatis seu propter finem Charitatis, qui est Deus. Movetur quae solùm quaestio de praeceptis affirmativis: ut enim praeceptis negativis satisfiat, nullus actus quantum est ex forma praeceptorum requiritur; cum per solam non positionem actus prohibiti homo sit conformis praecepto negativo. Si tamen quis ab actu positivo prohibito v.g. homicidio abstineret, habens voluntatem conditionatam illud perpetrandi, omitendo quidem praeceptum implet, per actum tamen adjunctum idem transgreditur, si sit conditio non abstergens malitiam aut prohibitionem; ut etiam de impletione praecepti affirmativi dicetur num. 37.

Dico II. Actus, quo lex naturae impletur, debet fieri scienter & voluntariè. Patet quia per legem praecipitur actus humanus, sicut ille solus per legem prohibetur; actus autem humanus debet esse voluntarius & ex certa cognitione. Unde ex defectu hujus modi seu conditionis non satisfacit proprie praecepto justitiae seu misericordiae, sive non facit actum lege justitiae vel misericordiae praeceptum, qui in ebrietate, aut aliàs sine usu rationis restituit rem alienam, vel dat eleemosynam extremè indigenti. Quamvis postea non teneatur iterum restituere aut eleemosynam dare, eò quod materia praecepti sit sublata, altero recipiente quod suum est, aut necessitate pauperis sublevata. Hinc si quis alius me inscio aut invito restituisset quod abstuleram, aequaliter ego ab obligatione restituendi liberarer; cum tamen tunc non possim dici implexisse praeceptum restituendi, sed tantum materia praecepti istius auferatur.

Petes, An impediatur impletionem praecepti affirmativi displicentia operi adjuncta. Resp. Neg. quia ea non obstante simpliciter & absolute vult homo facere quod lege praecipitur, quamvis in ista displicentia frequenter possit latere speciale peccatum contra eandem legem. Et primò quidem si displicentia sit indeliberata, non est peccaminosa: prout etiam non est simplex aliqua displicentia seu tristitia de incommodo aliquo naturali conjuncto actioni praeceptae, per se loquendo. Si autem sit displicentia vel voluntas conditio-nata non faciendi opus praeceptum, est semper peccaminosa, quando malitia non abster-

35.

An suble-gem naturae cadat non solum actus substantia, sed etiam modus, & quis.

36.

Lex natura impleti debet per actum voluntarium.

37.

Impletio non impedit concomitantem displicentiam.

gitur per conditionem; ut si quis v.g. vellet non implere præceptum, etiam eo obstante, nisi per poenam aut aliàs cogeretur. Secus est si conditio appositæ malitiæ operis abstergat; ut si quis v.g. vellet aliquid facere si non offenderet Deum, si non foret malum aut prohibitum; saltem in illis, quæ volente Deo possunt licitè fieri.

38. *Non requiritur, ut actus fiat tamquam præceptus.*
DICO III. Non requiritur, ut actus lege naturæ præceptus fiat tamquam præceptus. Ratio est: quia lex hoc non mandat, sed solum ut actus liberè fiat: nec aliam obligationem Christiani apprehendunt. Immo etiam si obligatio legis ignoretur, v.g. ignoretur legem colendi Deum obligare pro hoc die, & aliquis isto die liberè Deum coluerit, præcepto satisfecit, nec tenetur postmodum resciscens obligationem præcepti denuo cultum Deo exhibere: prout in simili inferiùs de lege humana dicitur.

39. *Vel ob honestatem virtutis, multò minùs ut ob finem charitatis.*
DICO IV. Lex naturæ non obligat generaliter, ut actus fiat ob honestatem virtutis, & multò minùs ut fiat propter finem charitatis. Ratio est: quia nequè ex lumine naturali, nequè ex auctoritate constat hoc esse necessarium: ex tenore enim præceptorum non aliud habetur, quàm quòd præcipiatur actus ex genere honestus, v.g. ut proximo velimus quod nobis ipsis, miserix proximi succurramus, non autem quòd id fiat tali modo:

Quin immo potest lex aliqua naturæ impleri per actum ex circumstantia vitiatum.
Undè Lex aliqua naturæ potest impleri per actum ex circumstantia vitiatum; v.g. satisfit præcepto dandi eleëmofynam aut honorandi parentes, etsi id fiat ob vanam gloriam. Quamvis tunc peccetur contra aliam legem naturæ, quæ prohibet vanam gloriam. Undè non potest integrè impleri lex naturæ per actum malum, quia semper obviabitur alicui præcepto legis naturæ particulariter istam malitiam prohibenti, aut saltem generali præcepto de fuga mali. Videtur tamen sic posse impleri lex aliqua naturæ per actum indifferentem (quamvis hoc negent ii, qui non admittunt actus indifferentes in individuo) si enim satisfaciatur præcepto eleëmofynæ, qui illam dat ob vanam gloriam, sic ut non peccet contra præceptum eleëmofynæ, multò magis satisfaciet tribuens illam ex naturali commiseratione, aut alio motivo indifferenti. Quem actum cum aliundè nulla lex prohibeat, sequitur actu indifferenti posse legem aliquam naturæ absquè ullius alterius transgressione impleri.

40. *Qualiter nihilominùs subsistat finis legis naturalis.*
Dices: Finis legis naturæ est moralis perfectio hominis; atqui ad hanc requiritur actus virtuosus seu factus ob honestatem: ergo ejusmodi actum præcipit lex naturæ. Resp. majorem intelligi, vel de fine extrinseco legis naturæ, quem Deus naturæ conditor intendit, & de hoc habet commune dictum, quòd finis præcepti non cadat sub præceptum. Quo modo etiam finis præcepti est charitas; cum tamen certum sit multa præcepta posse impleri ab homine manente in statu peccati; Vel intelligi de fine intrinseco ipsius legis (de quo

Herincx Sum. Theol. pars II.

accipitur commune dictum: *Finis legislatoris est anima legis*) & iste finis, vel perfectio sic intenta à lege naturæ potest consistere absquè formali honestate, modò opus materialiter impleatur. Quamvis autem legi naturæ satisfieri non posset (prout reverà quibusdam illius præceptis satisfieri non potest) nisi per actum simpliciter bonum aut honestum, certum tamen est, non requiri, quòd intendatur honestas, quæ actui competit ex proprio objecto: nam indubiè præceptum v.g. temperantiæ implet, qui temperanter vivit ad vindictam suorum peccatorum, vel quodvis aliud præceptum implet ex amore Dei, quamquam propriam honestatem singulorum actuum non intendat. Solum præceptum charitatis exigit in actu præcepto honestatem ex proprio motivo desumptam; cum enim sit perfectissima virtutum, habet peculiarem aliquam honestatem, quam nulla alia virtus potest supplere.

Quæ ex Scriptura & Augustino possent obijci, partim Tractatibus præcedentibus soluta sunt, partim in materia de gratia solventur.

Q U Æ S T I O VI.

An Lex naturæ sit immutabilis?

NOTA I. dupliciter intelligi legem naturæ posse mutari, Primò additione, Secundò subtractione. De priori modo, quòd reverà lex naturæ non mutatur (utpote quæ in sua integritate perseverat) sed tantum per legem positivam aliquid ei additur, non est difficultas: nam multæ leges, tam divinæ quàm humanæ, sunt adjectæ ut utiles ad finem, quæ tamen intrà limites rationis ex se non obligabant.

Nota II. dupliciter posse aliquid dici de jure naturæ; Primò permissivè seu negativè, quatenus lex naturæ non inducit contrarium; Secundò positivè & propriè, quatenus jus naturæ illud præcipit aut vetat. Priori modo matrimonium clandestinum dicitur esse validum de jure naturæ; quia videlicet per illud non irritatur: & possemus dicere (inquit D. Thomas q. 94. a. 5. ad 3.) quòd hominem esse nudum est de jure naturali, quia natura non dedit ei vestitum, sed ars adinvenit. Similiter jure naturæ dicuntur omnia communia, quia nimirum divisionem rerum & dominiorum, non natura, sed jus Gentium introduxit. Deniquè libertas sic dicitur esse juris naturæ: quia natura servitutem non introduxit, nec etiam prohibuit, saltem suppositâ culpâ: si enim jure naturæ liceat hostem in bello interficere, licebit quoquè eundem servatâ vitâ redigere in captivitatem. Idem licet justâ judicis sententiâ, aut etiam proprio arbitrio alicujus, libertatem suam, sicut dominium aliarum rerum, alienantis. Quòd hoc modo est de jure naturæ, patet posse mutari introducendo contrarium illius, quòd natura nec præcipit nec prohibet. Undè

Nota III. solum inquiri, an id quod est propriè

41. Lex naturæ mutatur improprie per additionem.

42. Quadam sunt de lege naturæ permissivè.

Circa quæ procul dubio potest fieri mutatio.

Ubi & cir-
ca ea qua
sunt propriè
juris natu-
rae mutatis
circumstan-
tiis.

propriè de lege naturæ, possit definire esse de lege naturæ, seu obligare, manentibus iisdem circumstantiis; iis enim mutatis, manifestum est posse mutari id, quod alioquin lege naturæ præscribitur. Sic namquæ gladius depositus, alioquin jure naturæ reddendus, restitui nequit furenti: occisio alioquin prohibita licet potestati publicæ respectu malefactoris: restitutio præcepta non obligat domino illam remittente &c. Undè tunc verè non mutatur lex naturæ, quæ respicit ac præcipit actum circumstantionacum, iisdemquæ circumstantiis manentibus semper manet, nisi per alicujus voluntatem malitia seu prohibitio tollatur. Undè

44. Nota IV. hanc quæstionem aliis etiam verbis solere proponi, utrum nempe jus naturæ possit abrogari, vel in illud cadat dispensatio, saltem divina. Abrogatur porro lex, quando illius obligatio universaliter tollitur per voluntatem superioris. Fit autem propriè dispensatio, non quando declaratur legem in certo casu non obligare, sed quando in particulari casu vel persona obligatio legis relaxatur, eâ remanente in aliis casibus ac respectu aliarum personarum, & remanentibus iisdem circumstantiis objectivis, propter quas lex obligabat. His notatis

45. Prima sententia in hac quæstione est Occami & quorundam aliorum, qui existimant omne malum ideò esse malum quia à Deo prohibetur, Deumquæ posse pro libitu suo non prohibere; adeoque posse totum jus naturæ abrogare, sicut potest tollere omnium actionum malitiam juxta ipsos.

Pleriquè generaliter negant. Secunda sententia generaliter docet jus naturæ esse immutabile etiam à Deo, sive per abrogationem sive per dispensationem. Ita D. Thomas q. 94. a. 5. & pleriquè alii.

Scotus censet duo prima præcepta primatibula esse indispensabilia. Tertia sententia (quæ est Scoti 3. d. 27. n. 6. & Discipulorum ejus) docet esse omnino immutabile, etiam per Deum, quodad præcepta saltem negativa primæ tabulæ, & quæ eò reducuntur, ut præceptum vetans infidelitatem, odium Dei &c. esse autem mutabile divinitus per dispensationem quodad præcepta secundæ tabulæ, & quæ ad illa reducuntur, excepto saltem hoc: *Non falsum testimonium dices*: Undè prioris generis præcepta appellant hi jus naturæ strictissimè sumptum: posterioris autem generis præcepta dicunt jus naturæ largè sumptum.

46. Probatur hæc sententia quodad priorem partem (quæ est communissima Theologorum) quia malitia actionum ejusmodi præceptis seu juri naturæ strictissimo oppositarum v.g. odii Dei, idololatriæ &c. est intrinseca illis ex natura sua independentè à voluntate Dei, sic ut per hanc non magis possit ab iis separari malitia, quàm mutari intrinseca earumdem naturæ: nequit autem Deus facere ut malum, manens tale, non sit fugiendum.

Confirmatur: quia nequit Deus facere, quin malum sit v.g. non obedire ipsi aliquid jubenti; nec magis facere potest ut malum

non sit facere Deo injuriam vel irreverentiam, quàm ut malum non sit ei non obedire. Per duo autem prima præcepta Decalogi prohibetur injuria vel irreverentia Deo irrogari per cultum falsorum Deorum, aut per assumptionem nominis ejus in vanum. Hæc igitur sunt de jure naturæ, stricto & omnino immutabili.

De tertio præcepto primæ tabulæ, quatenus est ceremoniale respiciens cultum Sabbati, constat non esse ullatenus de jure naturæ: quatenus autem generaliter respicit cultum Dei, sic equidem ratio naturalis dictat creaturam oportere aliquando exhibere Deo suo cultum; an autem necessitas ista sit adeò immutabilis, ut nequidem cessare possit Deo dispensante, incertum est, & dubitat Scotus sup. num. 7.

Quodad posteriorem partem probatur eadem sententia Scoti expressâ auctoritate S. Bernardi lib. de dispens. & præcepto cap. 5. ubi ait: *Deinde quod inviolabile nominavi, illud intelligo, quod non ab homine traditum, sed divinitus promulgatum, nisi à Deo, qui tradidit, mutari omnino non patitur; ut exempli causâ, non occides, non mæchaberis, non furtum facies, & reliqua illius tabulæ legiscita; quæ etsi nullam prorsus humanam dispensationem admittunt, nec cuiquam hominum ex his aliquo modo solvere aut licuit aut licebit; Dominus tamen horum quod voluit & quando voluit solvit.* Ubi Bernardum loqui de dispensatione propriè dicta patet, tum ex verbis propriè intellectis, tum quia illo libro expressè agit de dispensatione propriè dicta: tum quia subdit commixtionem Oseæ Prophetæ cum muliere fornicaria futuram fuisse flagitii turpitudinem, si non excusasset factum auctoritas imperantis; quod non subsistit, si (quod alii volunt) Propheta ei copulatus fuerit legitimo matrimonio, adeoque loquitur Bernardus de imperio Dei dispensativo. Tum deniquè quia opponit dispensationem, quam Deo concedit, dispensationi humanæ, quam omnino negat in istis præceptis; cum tamen etiam homines possint mutare materiam aliquorum præceptorum; v.g. furti, transferendo dominium rei ablatae in auferentem. Quo modo Doctores oppositæ sententiæ explicant spoliationem Ægyptiorum Hebræis à Deo concessam. Quinimmo & ipse Scotus 3. d. 37. q. unic. n. 15, addens præterea titulum justæ mercedis ab Ægyptiis denegatæ Hebræis pro operis impensis.

Probatur II. Quia ut Deus propriè dispenseret in præcepto v.g. non occidendi innocentem, sufficit quod per actum suum possit efficere, ut occisio illa sit licita, manentibus cæteris omnibus circumstantiis, ob quas aliæ occisiones sunt prohibitæ; atqui Deus id facere potest, immo de facto fecit, ergo &c. Minor patet in occisione Isaac præcepta Abrahamo, quæ afficiebatur omnibus circumstantiis, ob quas aliæ occisiones sunt prohibitæ, præter circumstantiam præcepti divini contrarii.

Nec

De tertio
Decalogi
præcepto
dubitat
Scotus:

47.
Præcepta
verò secundæ
tabulæ
esse dispensabilia
asserit;
Idquæ probatur ex
Bernardo.

48.
Et factum
ipsius Dei:

Nec dicas, Deum in isto casu mutasse materiam præcepti de non occidendo, quo non prohibetur occisio qualiscumque, sed quæ sit privatâ auctoritate: nam contrâ facit, quod simili ratione dici posset, superiorem non dispensare dando præceptum vel licentiam homini sano comedendi carnes in die jejunii, aut alteri citra necessitatem portandi noctu arma prohibita, sed ipsum dumtaxat mutare materiam præcepti, quo solum prohibetur comestio carnis, aut portatio armorum facta propriâ auctoritate & citra præceptum vel licentiam superioris. Cum igitur in casibus istis sit vera dispensatio, erit etiam in nostro casu, eò quod occisio Isaac non minùs habeat omnes circumstantias ob quas est prohibita occisio in Decalogo, exceptâ circumstantiâ præcepti divini contrarii, quàm habeat comestio carnis præcepta homini sano in die jejunii omnes circumstantias ob quas similes comestiones sunt prohibita. Pro clariori intellectu

49.

Posset quidem cessare obligatio per mutationem materiae.

Adverte dupliciter posse propter actum superioris desinere alicujus actionis prohibitionem. Primò si fiat mutatio ex parte materiae, ob quam reverà actio fiat distinctæ moralitatis ab aliis actionibus prohibitis, quantumvis superior non præciperet vel consuleret, aut specialem licentiam actionis exercendæ daret, v.g. si dominium alicujus rei concedat, facit ablationem illius non esse prohibitam, utpote diversæ jam moralitatis, cum præsupponatur res non esse amplius aliena. Undè ablatio ista liceret, quamvis specialem illius licentiam superior non daret, & multò magis quamvis illam non præciperet. Secundò præcisè per hoc, quod præcipiat vel consulat superior id, quod alioquin foret prohibitum. Hoc notato

Attamen propriam dispensationem Deus adhibuit.

Constat Deum quidem priori modo potuisse se habere dando Abraham dominium vel jus in vitam Isaac, Hebræis in bona Ægyptiorum, Oseæ in corpus fornicariæ, & tunc non habituram fuisse locum propriam præcepti dispensationem. Nihilominus potuit etiam Deus posteriorem adhibere modum, & de facto adhibuit, saltem in occisione Isaac (quidquid sit de aliis exemplis) quandoquidem illam præcisè præceperit, quæ hoc præcepto secluso prohibita fuisset: ubi proinde non minùs dispensatio intercessit, quàm dum Papa v.g. præciperet sano comestionem carnis in die jejunii.

50.

Nec est urgens ratio hanc Deo facultatem negandi.

Probatur III. Quia non potest urgens ratio assignari, ob quam Deus non posset dare licentiam faciendi actus alioquin jure naturæ largè sumpto prohibitos; v.g. non honorandi parentes, occidendi innocentem &c. quod tamen Deo sinè urgenti ratione denegari non potest. Confirmatur hoc tum ex facto divino, quo Abraham datum est præceptum occidendi Isaac; tum quia etiam in humanis multa sunt, quæ aliquam indecentiam habent, quæ tamen accedente jussu Principis eluitur.

Qui idcirco

Undè non sequitur Deum mutare naturas

rerum: ea enim, quæ præcipiuntur vel prohibentur jure naturæ largè sumpto, sunt quidem ex se talia, ut non debeant per actum voluntatis specialiter præcipi vel prohiberi ad hoc, ut eorum omissio vel commissio sit mala; non tamen ita independentè à voluntate superioris vel Dei, quin hæc accedente possit indecentia, quæ alioquin inesset, tolli. Ea igitur est & semper manet natura istarum actionum, ut earum omissio vel commissio debeat esse mala, aut certè valde incongrua, quando non adest contraria voluntas Dei.

Dixi. n. 45. Excepto saltem hoc: Non falsum

testimonium dices: nam communiter Doctores & scotista passim censent mendacium esse adeò intrinsecè malum, ut nequidem divinitus possit esse licitum: nam ob ejusmodi indecentiam nequit absolute Deus ipse mentiri. Sed ratio ista non convincit: dici enim posset, quod, etsi mendacium non foret malum intrinsecè omni casu possibili; equidem implicaret (prout certissimè implicat) Deum per se vel per alium nomine Dei loquentem mentiri seu decipere; eò quod adhuc physicè id repugnaret primæ Veritati, quæ est perfectio Dei infinita & simpliciter simplex. Sicut deceptio passiva seu error, etsi non sit intrinsecè malus moraliter, tamen absolute Deo repugnat. Similiter ei repugnat comedere, bibere, mori &c. etsi in his non sit malitia moralis.

Uterius adhuc movetur difficultas, an in aliquibus præceptis juris naturæ possit etiam dispensare Pontifex. Afferit Sanchez l. 8. de Matrimon. d. 6. num. 5. & quidam alii. Sed meritò id negant alii communiter: cum de ejusmodi concessione non constet. Deinde admissâ in quibusdam exemplis tali potestate, æquo jure extendi hæc posset ad alia, v.g. Matrimonii consummati dissolutionem, ad fornicationem &c.

Nec dicas, posse in quibusdam casibus adesse summam utilitatem, immo necessitatem relaxandi aliquod præceptum naturæ; ad quod proinde debet esse à Deo relicta potestas in Ecclesia, cui ipse sufficienter providit. Nam Respondetur necessitatem vel fore tantam, ut ob illam lex per se ipsam non obliget nec casum comprehendat, vel facilè tolli posse aliâ viâ, quàm dispensatione; vel certè ob illam, utpote fundatam in malitia hominum, potestatem tollendi obligationem legis naturæ non debuisse hominibus concedi. Alioquin argumentum, si quid probet, nimium probat: nam similis necessitas vel utilitas potest quoque occurrere in casibus, ad quos tamen nè Alii quidem potestatem Papæ extendunt. Nam major est necessitas dispensandi ut aliquando frater sororem accipiat, aut uxorem sterilem post matrimonium consummatum relinquat, veneno interimat & aliam ducat, quando indè dependeret conservatio fidei Catholicæ in aliquo regno, quàm dispensandi in matrimonio rato, illudquè dissolvendi ob privatas difficul-

co non mutaret naturas rerum.

51.

Communiter excipitur præceptum vetans mendacium sed inefficaciter probatur.

52.

In nullis juris naturæ præceptis dispensat Pontifex.

tates in eo subortas, quod Varii tamen dicunt posse fieri.

53. *Allegantur inoppositum varia exempla.* Allegari nihilominus solent varia exempla, in quibus videri posset altera opinio habere locum. Nam Ecclesia dispensat in votis; item in residentia Episcoporum, quæ (ut colligi videtur ex *Trid. sess. 23. cap. 1. de Reform.*) similiter est obligatoria jure divino naturali: dissolvit matrimonium ratum (quod jure naturæ est insolubile) in casu solemnisi professionis, ut patet ex *Trid. sess. 24. de Matrimon. can. 6.* immo & frequenter in aliis casibus id fecisse Pontificem Varii referunt.

Responsio quorundam rejicitur. Respondetur à Nonnullis, Ecclesiam in propositis exemplis propriè non dispensare, sed tantum declarare, quo casu jus naturæ ob gravem causam vel necessitatem occurrentem non obliget. Hæc tamen responsio est difficilis: nam in istis exemplis requiritur potestas jurisdictionis, ut constet ex praxi, quæ tamen non requireretur, si tantum interveniret interpretatio juris; cum hæc solum requirat prudentiam, cujus est actus. Deinde satis constat in adductis exemplis frequenter esse dispensatum, quando secundum interpretationem prudentis non erat sufficiens ratio aut causa, ut lex censeretur per se non obligare, ac proinde non potuit sola juris interpretatio intervenire.

54. *Pontifex non dispensat in jure natura, dum relaxat vota.* Respondeo itaque adducta exempla facile posse explicari absque interventu humanæ dispensationis. Nam in primis quod ad vota attinet, in eorum dispensatione seu relaxatione tantum concurrat remissio partis cui facta est promissio: Deus enim per suum Vicarium remittit seu condonat jus sibi ex promissione acquisitum; quemadmodum etiam promissio vel alius contractus civilis jure naturæ ad sui impletionem obligans dissolvitur parte jus suum remittente.

Vel dispensat in residentia Episcoporum. Simili modo ad exemplum de Residentia respondet *Suarez l. 2. de leg. c. 14. n. 22.* scilicet Papam remittere obligationem residendi nomine Ecclesiæ, cui Episcopus per pactum se ad residendum addixit. Aliter dici potest, Ecclesiam dispensare cum Episcopis in casibus, in quibus solo jure humano ad residendum obligantur: non enim toto tempore obligantur jure divino residere, nec id colligitur ex verbis Concilii; cum equidem in absentia provideri possit gregi, cui jure divino sunt obligati. Si tamen talis casus daretur, in quo equidem Papa dispensaret, fieri hoc non posset, nisi ob gravissimam causam & necessitatem, ob quam meritò videri posset præceptum divinum de residendo in tali casu cessare.

55. *Vel solvit seu potius solum declarat matrimonium ratum in casu professionis solemnisi.* Ad tertium exemplum respondetur esse inter Doctores controversum, quo jure matrimonium ratum sit insolubile, an scilicet jure pontificio, an divino positivo, an jure naturali; & si jure naturali, an simpliciter, an potius secundum quid, quatenus scilicet jus naturæ non vetat illud omnino solvi, sed solvi propriâ contrahentium auctoritate. De quo in materia de Matrimonio. Sed pro nunc de-

mus esse simpliciter insolubile jure naturæ largè sumpto, adhuc dici potest cum DD. plurimis, Papam vel Ecclesiam in casu professionis religiosæ matrimonium ratum suâ auctoritate non dissolvere, sed tantum declarare illud à Deo ob melius bonum dissolvi. Unde etiam in Canonibus non aliud dicitur, quam matrimonium in tali casu dissolvi, divinâ scilicet auctoritate. Si verò aliis casibus Papa aliquis illud dissolverit, id factum est, vel quia allegatæ sunt apparentes rationes nullitatis matrimonii, prout contigit in Matrimonio Ludovici XII. cum B. Joanna, vel quia Papa secutus est aliam opinionem probabilem in facto non concernente universam Ecclesiam.

56. *Cadit in legem naturæ aliquo sensu interpretatio.* Petes, an in legem naturalem cadat interpretatio, vel epikia? Resp. in legem naturæ prout est Decalogo inscripta indubiè cadere interpretationem, id est, explicationem & declarationem: cum enim omnes circumstantiæ in quibus lex præcipit vel prohibet ibi non apponantur, clarum est posse hoc magis explicari & declarari; quod etiam patet ex tot declarationibus super Decalogum factis. Si verò spectetur lex naturæ, prout intellectui nostro naturali est inscripta, sic per se loquendo & seclusis impedimentis nulla cadit in illam explicatio; quandoquidem ipsa lex sufficienter explicet semetipsam & omnes circumstantias in quibus obligat: non enim simpliciter est rationi inscriptum v.g. non occides, sicuti in Decalogo legitur, sed ratio judicat non esse occidendum aliquem innocentem, aut etiam nocentem, nisi ab illo, qui publicâ fungitur auctoritate, aut certè nisi hoc necessarium sit ad sui defensionem. Unde in Angelis, in quibus non sunt aut fuerunt aliqua impedimenta, locum non habet interpretatio juris naturæ. Quia tamen varia nos impediunt, quò minus possimus clarè dignoscere vel legere in tabulis mentis nostræ aliqua præcepta naturæ, etsi alioquin cum omnibus circumstantiis eis insculpta, ideoque nonnulla à quibusdam ignorantur, & varia in dubium revocantur: hinc manifestum est in nobis habere locum eam legis naturæ interpretationem vel explicationem, per quam oculi mentis nostræ clarificentur, ut possint intueri legem sibi inscriptam. Denique epikia, per quam ex æquitate quadam interpretamur non fuisse mentem legislatoris comprehendere certum casum, etsi textu legis in rigore comprehensum, si eum prævidisset; etsi, dum legem ferret, nullum exceperit, immo etsi interrogatus nullum se velle excipere declaraverit: hæc, inquam, locum habere non potest in lege naturæ; cum illa sit quædam legis correctio & emendatio, quâ emendatione lex naturæ non indiget; nec aliquis casus lege naturæ sit comprehensus, qui per ejusmodi interpretationem excipi debeat.

QUÆST.

Q U Æ S T I O VII.

An ignorantia invincibilis Legis naturalis detur & excuset à culpa?

57. Ignorantia invincibilis non excusat

Nemini dubium esse potest, quin ignorantia vincibilis, etiam simplex seu non affectata, à peccato non excuset in materia Legis naturalis, quæ nè quidem in materia Juris positivi culpam impedit, utpote voluntaria, quatenus negligit quærere quod ignorat, juxta *August. l. 3. de libero arb. cap. 9.*

Secus est de invincibili legis positivæ, etiam Divina.

Satis quoque in confesso est apud ipsos *Jansenistas* ignorantiam invincibilem juris positivi, etiam divini, excusare à peccato. Undè *Christus Joan. 15.* ait: *si non venissem, & locutus eis fuisset, peccatum non haberent, si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent &c.* Et *August. Tract. 89. in Joan.* quærens: *utrum hi, ad quos non venit Christus, nec locutus est eis, habeant excusationem de peccato suo? Respondeo (inquit) habere illos excusationem non de omni peccato suo, sed de hoc peccato, quo in Christum non crediderunt &c.*

58. Aut facti.

Estque idem à fortiori de ignorantia invincibili facti. De qua *August. Epist. 48.* agens contra *Donatistas* accusantes ob aliquorum crimen etiam cæteros Catholicos, ait, excusandos, qui nescierunt: *Certe (inquit) nullius crimen maculat nescientem.* Et infra: *Hoc ergo ex hoc crimine innocentes esse, nempe ipsa ignorantia facillimè ostendit.* Et *L. 2. contra Cresconium C. 26.* de ignoranter baptizato ab hæretico ait: *Conscientia propterea ladi non potuit, quia nescivit.* Denique *Epist. 154. versùs finem,* de ignorante vincibiliter ait: *si quis autem bonum putaverit esse quod malum est, & fecerit, hoc putando, utique peccat; & ea sunt omnia peccata ignorantia, quando quisque bene fieri putat quod malè sit.* Sed de ignorante invincibiliter ignorantia facti præmiserat: *Non autem peccat, qui cibum postea nesciens manducavit, quem prius tamquam Idolothytum respuit.* Ratio præmissorum est: quòd in ignorantia Legis positivæ aut facti, dum est invincibilis, deficiat omnino ratio voluntarii, atque adeo peccati.

59.

De ignorantia autem Legis naturalis, duplex remanet pars quæstionis: prior, an detur ignorantia illius invincibilis: posterior, an, si detur, illa sit inculpabilis, seu excuset à peccato.

Quòd ad priorem partem, *Sinnich L. 1. Saulis Exregis* sive in Decalogum *C. 96.* negat talem ignorantiam dari, referens, *n. 361.* varios veteres Doctores: sed extra propositum, veluti qui generatim & ex eodem fundamento negant ignorantiam invincibilem juris divini positivi, ut advertit *Schildere Tract. 2. de Conscientia formanda §. 3.*

Datur ignorantia invincibilis

Communissima nihilominus doctrina affirmat. Quæ quidem non intendit dari illam in adultis quòd ad universam Legem naturæ,

Herincx Sum. Theol. pars II.

atque adeo etiam quòd ad prima ac notissima *juris naturalis* principia moralia, vel conclusiones inde evidentissimè ac facillè deducibiles, Nam quòd hujusmodi verissimè *Augustinus in Psalm. 57.* *Non uni in princ. Quod tibi non vis fieri, nè feceris alteri, vers. hoc & antequàm lex daretur nemo ignorare permixsus est, ut esset, undè judicarentur & quibus lex non esset data.* Et *Hieronymus Epist. ad Algasia* *Quæst. 8.* *Nullus hominum est, qui hanc Legem nesciat &c. & idcirco justum judicium Dei est, scribentis in corde humani generis: Quod tibi fieri nolueris, alteri nè feceris.* Ratio est, quia nemo absque supina negligentia potest horum notitiâ carere.

Verùm quòd ad plures alias conclusiones, quæ ex principiis Legis naturæ difficilius & obscurius deducuntur, datur frequenter in hominibus lapsis ignorantia invincibilis, nec solum in indoctis, sed etiam in doctissimis secundum communem doctrinam. Quam quòd *Exemplificat Sylvius ad q. 76. art. 3. catur. quæst. 2. Concl. 4.* in fornicatione (quam ipse *Durandus 4. d. 33. q. 2.* putavit non esse graviter veritam jure naturæ, tametsi alioquin *3. d. 25. q. 1. ad 1.* neget dari ignorantiam invincibilem Legis naturalis) polygamia, pollutione, morosa delectatione, repudio uxoris & similibus. Ipsaque Experientia Confessariis perspecta favet quòd juvenculos, qui, etsi Deum timentes, interdum agunt aliqua contra Legem naturæ absque ulla omnino incidentia malitiæ. Et planè in aliquibus materiis certò prohibitis difficilè est deprehendere ex Lege naturæ ratione malitiæ. Quam proinde etiam doctissimi & sanctissimi non deprehenderunt. Undè *Jacob licitè mentitum censuerunt Origenes & Chrysostomus teste Jansenio in C. 27. Genesis vers. 19.* Qui similiter in *C. 1. Exodi vers. 20.* agens de mendacio obstetricum Ægyptiarum refert idem sensisse de mendacio officioso Abbatem *Rupertum & Abbatem Joseph apud Cassianum Collat. 17. c. 17.* ubi ex *Platonis* (inquit) placito docet utendum esse subinde mendacio tamquam hellebero, id est, tamquam remedio contra gravissimum, quod oritur de veritatis confessione, discrimen; aliàs neutiquam. Quin & ipse *August. L. 1. de Serm. Domini in monte c. 16.* refert quòd, cum debitori, qui non erat solvendo, Creditor mortem minatus eum conjecisset in carcerem, dives vir obtulerit uxori debitoris summam, si nocte unâ copiam sui faceret. Re ab ea ad virum delatâ, ille egit gratias, & ut id fieret imperavit, nullo modo judicans adulterinum esse concubitum, quod & libido nulla, & magna mariti charitas se jubente & volente flagitaret inquit *Augustinus*, qui factum non audet condemnare: *nihil, aiens, hic in alteram partem disputo: liceat cuique astimare quod velit.*

60.

Sed ex parte.

Favet Experientia.

Ac error Sanctorum & Doctorum.

61.

Immo de multis materiis inter Doctores, etiam sanctos, qui illuminato mentis oculo què illorum accuratius præcepta naturæ rimati sunt, fuit estque hodie controversia, an sit licitum, v.g. aut obligatorium innocentem probatum non-

*Absurdè a-
liàs Sona-
tura.*

centem capitis damnare, an liceat ob mortis comminationem se mutilare aut etiam inebriare, an hi vel illi contractus sint liciti vel usurarii, an erectio montium pietatis in Belgio sit licita &c. In quibus articulis ad materiam Legis naturalis pertinentibus necesse esset alterutram partem sectantes culpabili subicere errori (in quo usque ad mortem perseverarunt) immo fortuitò quasi veritatem attingentes, etiam Doctores, non eximi ab errandi periculo, atque adeo peccandi, si ignorantia, aut probabilis Doctorum vel Prælatorum ratio vel auctoritas non excuset. Quod amplius in rudioribus patet, qui etiam absque suspitione malitiæ inirent, de consilio præsertim Episcoporum, Doctorum, Pastorum, &c. contractum existimatum licitum, aut simile opus, etsi à parte rei illicitum jure naturæ. Prætereà in ejusmodi non possent alioquin Theologi casus resolvere, neque judices sententiam ferre, nè alios exponant periculo injustitiæ, vel agendi contra jus naturæ. Immo si inter duos foret quæstio, utri res sit debita, neuter quidpiam accipere posset, nè exponatur periculo accipiendi alienum. Quæ sunt absurda & implexiva conscientiarum, etiam timoratarum, sine sufficienti fundamento.

62. Quod autem objicitur, Deum infallibiliter occurratur
objectioni. ostensurum veritatem debitè eam inquirentibus, nec per peccata obstaculum ponentibus, gratis omnino dicitur, præsertim in materia ad salutem necessitate mediis non requisita; neque consonat exemplis Sanctorum, qui utique sanctitate vitæ præditi, & orationi instantes, non fuerunt in omnibus istis illuminati. Accedit, quod ignorans sæpè non sciat aut nullatenus advertat, orationem esse medium hîc & nunc opportunum, aut certè requisitum, ad depellendas sibi ignotas tenebras ignorantiae.

Ratio fundam-
entalis
ex præmissis
elicitæ. Hinc elicitur fundamentalis ratio: nam ignorantia est invincibilis, quæ humano modo vinci nequit: atqui ex præmissis patet, sæpè subesse eam in materia Legis naturalis ignorantiam, quæ humano modo vinci nequit; Ergo &c.

63. Itaque supposito ex dictis, quod dari pos-
Ignorantia
invincibilis
Legis natu-
ralis excu-
sat à culpa. sit ignorantia invincibilis, respondetur ad posteriorem partem quæstionis, quod omnis illa ignorantia sit inculpabilis, juxta communem & solidè firmatam Theologorum doctrinam contra *Jansenium*, ejusque laterales.

Ratio. Ratio est, quia ibi deficit, uti malitiæ cognitio, sic eatenus voluntarium: peccatum autem non esse, nisi sit voluntarium, patet.

Occurratur
evasioni. Nec dicas, voluntarium esse in Adamo; cujus peccati pœna est hæc ignorantia. Nam id non sufficit ad voluntarium aliter, quàm in causa seu in ipso Adamo: ideoque non est aliter imputabile, seu non propriè & per se tamquam peccatum personale. Alioquin hæretici pariformiter urgerent, motus etiam indeliberatos concupiscentiæ veluti ortos ex culpa Adam, esse voluntarios & peccaminosos.

Accedit quòd Alexander VIII. inter propositiones 31. hanc num. 1. damnaverit, in statu natura lapsa ad peccatum formale & demeritum sufficit illa libertas, quæ voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & voluntate Adam peccantis. Deinde ignorantia invincibilis juris divini, etiam positivi (quæ utique est inculpabilis) absuisset, Adamo non peccante; ex cujus proinde peccato manat; & in quod velut radicem ab *Augustino L. 3. de lib. arb. C. 18. & Epist. 105. ad Xistum*, refertur ignorantia mysteriorum fidei.

Confirmatur: quia quantum ad hoc non est assignabilis differentia inter ignorantiam Legis naturalis & Legis divinæ positivæ. Neutra etenim fundat aliam imputabilitatē, quàm in causa; & ad utramque pellendam homo pariformiter tenetur, etsi prior rariùs sit invincibilis: ac demum paritate ignorantiae supposita, non magis in ista, quàm in hac apparet deformitas contra voluntatem Dei seu Legem æternam, quæ est regula actionum.

Accedit: quòd ignorantia invincibilis, uti malitiæ cognitionem, sic libertatem in ordine ad ipsam excludat; cum tamen fides requiratur ad peccandum libertatem à necessitate, sic ut juxta *Trid. Sess. 6. Can. 6. sit in potestate hominis vias suas malas facere* prout non est in potestate sic ignorantis præceptum v.g. amandi Deum hîc & nunc (supponamus) invincibiliter ignoratum amare. Et quamvis in præceptis negativis, quæ implentur omittendo, v.g. non furando, liberum sit abstinere ab acceptione rei alienæ, quia tamen malitia nullatenus est cognita aut voluntaria, non est eatenus in potestate hominis humano modo agentis; uti & rei acceptæ restitutio, si de ea aut obligatione nulla penitus sit notitia: idque non minùs, quàm si subesset ignorantia facti, quòd nempe ignoretur res esse aliena, quando similiter esset liberum abstinere ab acceptione rei ut sic. Denique fieri posset, ut invincibiliter quis existimaret se obligari ad oppositum ejus, quod Lex naturalis à parte rei vetat: quo casu, si ignorantia invincibilis non excuset, talis necessariò peccaret.

Consonant Patres: *Chrysostomus Hdm. 12. in Epist. ad Roman.* dicens: *Nemo enim homo umquam præ ignorantia peccavit: nam si ignorantes illi peccavere, indigni quidem erant, qui pœnas darent.* Ubi & ratio insinuat, quòd nimirum non sit aliquis supplicio, uti nec redargutione dignus ob aliquod planè involuntarium & incognitum. Prout & *Augustinus in Psalm. 57. in princip.* dicens: *Quam, Legem, nemo ignorare permissus est, ut esset unde judicaretur &c.* insinuat subtractam fore judicii pœnalis materiam, si ignorantia invincibilis subesset.

Idem *Augustinus L. 3. de lib. arb. C. 19.* loquitur hominibus lapsis conquerentibus de ignorantia, infirmitate, seu inflictis naturæ per peccatum vulneribus: *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quòd negligis quærere*

64.
Confirmatur primò.

65.
Confirmatur secundò.

66.
Accedit Auctoritas Patrum.

67.
Signanter Augustini.

querere quod ignoras. Quam sententiam repetit Lib. de nat. & grat. contra Pelagian. C. 65. Quod verò ex invincibili ignorantia procedit, declarat. C. 19. cit. quâ ratione dicatur peccatum: Nam illud quod ignorans quisque non recte facit, & quod recte volens facere non potest, ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo libera voluntatis originem ducunt. Illud enim procedens meruit ista sequentia. Nam sicut linguam dicimus, non solum membrum, quod movemus in ore, dum loquimur, sed etiam illud, quod hujus membri motum consequitur, id est, formam tenoremque verborum, secundum quem modum dicitur alia lingua Græca, alia Latina: sic non solum peccatum illud dicimus, quod proprie vocatur peccatum (libera enim voluntate & à sciente committitur) sed etiam illud, quod jam de hujus supplicio consequatur necesse est. Quocirca ignorantia invincibilis non est peccatum, sive non est imputabilis ad culpam, nisi in causa, scilicet in peccato Adami. Loquitur tamen de ea, uti & de concupiscentia, quasi de peccato, quatenus utraque considerantur demeritum Adæ: eo quod Pelagiani originale negantes, ignorantiam & infirmitatem non agnoscerent tamquam mala naturæ vitiatæ, sed veluti primordia naturæ institutæ, ut patet apud Augustinum L. I. Retr. C. 9. & L. de Dono persever. C. 11.

Et incommoda opposita doctrina.

Accedunt gravia incommoda circa præcedentem quaestionis partem allegata, quæ pariter locum haberent, si ignorantia invincibilis Juris naturæ daretur quidem, sed non excusaret: & nota, quod hanc n. 2. inter 31. Alexander VIII. proscripserit: tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hac in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa, non excusat à peccato formali.

68. Obijciunt Scriptura Luca 12.

Obijciunt I. illud Luc. 12. Qui autem non cognovit (voluntatem scilicet Domini) & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Quod ponderans Augustinus Lib. de grat. & lib. arb. cap. 3. Ecce (inquit) ubi ostendit gravius peccare hominem scientem, quam nescientem. Nec tamen ideo confugiendum est ad ignorantiam tenebras, ut in eis quisque requirat excusationem. Aliud est enim nescisse, aliud scire noluisse. Voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur: Noluit intelligere, ut bene ageret. Sed & illa ignorantia, quæ non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum, qui tamquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit, quia non audivit omnino quod crederet, sed fortassis ut mitius ardeat. Non enim sine causa dictum est: effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt.

69. Explicatur Locus Scripturae.

Resp. in Evangelio esse sermonem de servo negligente scire voluntatem Domini, qui quæ adeo fecit digna plagis. Alioquin quis dubitet invincibiliter eum ignorantem fore in humanis excusandum, immo & in divinis, quantum ad jussa saltem positiva? Augustinus agens de ignorantia Mysteriorum fidei Christianæ (quæ, si invincibilis sit, excusat etiam juxta Jansenistas ipsumque Augustinum Tract. 89. in Joannem supra relatam) est ab ipsis adversariis

Explicatur Locus Augustini.

explicandus. Et quidem de ignorantia invincibili intellectus facile explicatur, quod velit tales non excusandos à damnatione ob alia peccata, quæ non nisi per fidem Christianam tolli possunt. Unde Epistol. 105. ad Xistum ait: Ac per hoc inexcusabilis est omnis peccator, vel reatu originis, vel additamento propria voluntatis: quia & ipsa ignorantia in eis, qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est: in eis autem, qui non potuerunt, pœna peccati. Ergo in utrisque non est justa excusatio, sed justa damnatio. Neque etiam minus facile Augustinus explicatur à Magistro 2. d. 22. & aliis de ignorantia vincibili, studiosè idcirco dicens: Qui tamquam simpliciter nesciunt, cum nimirum adhibendo debitam diligentiam scire potuissent, adeoque medii sunt inter eos, qui scire noluerunt, & eos qui scire non potuerunt.

Obijciunt II. Synodus Palestina Diospoli celebrata inter alios Cælestii articulos proposuit hunc Pelagio anathematizandum ab eodem, Oblivionem & ignorantiam non subjacere peccato, quoniam non secundum voluntatem eveniunt, sed secundum necessitatem. Cum David dicat: Delicta juventutis meæ nō memineris & ignorantias; & cum in Lege (scilicet Levit. 4.) Sacrificia pro ignorantia, sicut pro peccato offerantur: ut refert Augustinus L. de Gestis Pelagii cap. 18. Hoc proinde velut dogma fidei ab antiquis traditum ait Jansenius.

70. Obijciunt Auctoritas Synodi Palestinae.

Resp. hætenus non ostensum, quod Cælestius fuerit locutus in suo Libro capitulo 7. de sola ignorantia invincibili juris naturæ, quodque ejus propositio in hoc sensu sit à Concilio damnata. Quare nec ante Jansenium doctrina Catholicorum fuit de Pelagianismo notata. Qui etiam fatetur ipsam ignorantiam invincibilem (quæ tamen juxta ipsum ex mente Concilii subjaceret peccato, & pro qua, sicut pro peccato, sacrificia offerentur) non esse peccatum, sed opera quæ ex ea fiunt. Dico itaque Synodum agere de ignorantia, & quidem vincibili, etiam juris positivi, pro qua utique sacrificia offerebantur. Unde August. L. de nat. & grat. C. 17. Aliud est enim non curasse scire, quæ negligentia peccata etiam per sacrificia quadam Legis videbantur expiari. Alioquin pro invincibili ignorantia Legis veteris constat non fuisse offerenda sacrificia quasi expiativa propriè dicti peccati, sed ad summum instar ceremoniæ, seu quasi pro legali immunditia. Alia pariter ignorantia exempla, quæ Hieronymus & Augustinus allegant, apertè spectant ad ignorantiam juris positivi, aut facti, ut patet in ignorantia Sauli persequentis Christianos, & Abimelech cupientis agnoscere Saram, quam ignorabat esse Abraham uxorem. Hujusmodi autem ignorantia, si invincibilis, excusat etiam juxta adversarios à culpa; si vincibilis, est magis extra propositum.

Dices Cælestius loquebatur de ignorantia, quæ non est secundum voluntatem, sed secundum necessitatem; qualis non est, quæ vincipoteest. Immo tractat etiam iste, Pelagius, de

71. Explicatur.

72. Instantia.

Solutio.

peccatis ignorantia, & dicit hominem prævigilare debere, nè ignoret: ideoque esse culpandam ignorantiam, quã id homo nescit negligentia suã, quod adhibitã diligentia scire debuisset, ut refert August. L. de natur. & grat. C. 17. Resp. etiam Adversariis id esse solvendum juxta præmissa. Respondet autem De Champs L. 3. contra Jansenium disp. 5. c. 6. Cælestium in principio in tali ignorantia, sivè opere consequenti (quod etiam suo modo non est secundum voluntatem, sed secundum necessitatem) culpam non agnovisse, etsi argumentis convictus more Hæreticorum postea admiserit Pelagius, seu sequaces. Aliter dici potest, ignorantiam sivè juris, sivè facti, initio vincibilem, postea sæpè fieri invincibilem, ac subiacere necessitati, ac nihilominus subiacere peccato, non quidem propriè imputabili, sed in causa, quæ generatim est peccatum originale à Pelagianis negatum, & speciatim sæpè negligentia præcedens, dum scilicet orando & investigando potuissent ac debuissent suo tempore tenebræ depelli per eum, qui est illuminatio nostra. Quandò tamen de facto opus non subiacet amplius liberæ potestati, non subiacet quoque eatenus peccato propriè dicto. Denominatur tamen peccatum, sicut opus in ebrietate commissum, eventus homicidii, ommissio horarum in eo, qui impotens est ob projectum in mare brevium, &c. etsi peccatum fuerit completum in positione causæ libera. Alioquin de ignorante invincibiliter quã tali, verum manet, quod Augustinus L. 3. de lib. arb. Cap. 19. dixit: Illud quod ignorans quisque non rectè facit, quod rectè volens facere non potest, ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo liberæ voluntatis originem ducunt: illud enim præcedens meruit ista sequentia.

Nihilominus Patres appositè refutarunt Pelagianos: qui in peccatis ex ignorantia juris aut facti non agnoscebant demeritum culpæ originalis, nequè etiam omissæ aut neglectæ gratiæ divinæ per orationem impetrandæ, quam pariter negabant. Undè Augustinus ver-

bis Pelagii objectis loco cit. de nat. & grat. immediatè subdit: dum tamen omnia potius disputet, quàm ut oret & dicat: Da mihi intellectum ut discam mandata tua.

Objicitur III. August. L. 1. Retract. c. 15. 73. ait: Qui nesciens peccavit, non incongruenter nesciens peccasse dici potest: quàmvis & ipse, quod nesciens fecit, volens tamen fecit, ita nec ipsius esse potuit sine voluntate peccatum..... Quia voluit, ergo fecit, etiamsi non quia voluit peccavit, nesciens peccatum esse quod fecit: ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit, sed voluntate facti non voluntate peccati. Quod tamen factum peccatum fuit: hoc enim factum est, quod fieri non debuit.

Resp. cum Augustinus loquatur indefinitè de ignorantia, sivè juris naturalis sivè alterius, etiam ab Adversariis est explicandus, vel de ignorantia vincibili, vel certè de peccato materiali. Immo Schildere Tract. 2. de conscientia formanda Cap. 1. §. 2. hunc locum assumit ad probandam doctrinam communem, & explicat de peccato materiali. De quo sanè in antecedentibus Augustinus egerat, dum concupiscentiam vocat peccatum, quia peccato liberæ voluntatis factum est, & poena peccati: finaliter, post discursum de variis modis peccatorum, etiam originalis, concludens, sine voluntate non posse esse peccatum: quod tamen nusquam est nisi in voluntate, illud præcipuè intelligendum est, quod justa damnatio consecuta est, scilicet peccatum ipsius Adami; ut præmittit.

Objicitur IV. August. L. 1. de bapt. C. 5. ait: 74. Qui per ignorantiam ibi (in parte Donati) baptizantur, arbitrantur ipsam esse Ecclesiam Christi, in istorum quidem comparatione minùs peccant, sacrilegio tamen schismatis vulnerantur, non ideo non graviter, quod alii gravius. Resp. esse sermonem de ignorantia juris positivi & quidem vincibili; quæ utiquè sola vulnerat sacrilegio schismatis, cum invincibilis certò excuset etiam juxta Augustinum. Quã proinde durante, excusantur pariter parvuli bonâ fide in schismate educati.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Lege Divina positiva.

I.
Lex divina
positiva
quid.

Fuit aliqua
in statu in-
nocentia.

LEx divina sic dicta est, quod per specialem Dei jussionem sit Legi naturæ addita seu apposita: partim præcepta legis naturæ renovando: partim (quod est proprium legis positivæ munus) varia præscribendo, quæ ex natura rei non sunt necessaria ad honestatem creaturæ rationalis. Ejusmodi præcepta positiva in omni statu fuerunt, v. g. in statu innocentia præceptum de non comedendo fructu ligni scientiæ boni & mali. Quod etiam Hevam concernebat, ut patet ex Genes. 3. similiter & posteros, si status innocentia permanisset, juxta Doctores passim, etsi hoc Quidam negent.

In statu quoque Legis naturæ, qui à lapsu Adæ usque ad tempus Legis Mosaicæ protendebatur, fuit præceptum de usu Remedii contra peccatum originale: item de non comedendo carnem cum sanguine Genes. 9. item præceptum circumcisionis datum familiæ Abrahami. Erat etiam tunc obligatio eliciendi actus virtutum Theologicarum, ut est de fide; & colligitur ex Trid. sess. 14. cap. 4. docente, Motum contritionis fuisse quovis tempore necessarium ad impetrandum veniam peccatorum. Nec de his restat aliqua specialis difficultas. Postea verò Deus seligens posteros Jacob seu Israëlitas in populum suum peculiarem, non ob ipso-

2.
Et in statu
legis natu-
ra.

Famosa legis divina in Mosai- cam & Evangelicam seu veterem & novam divisio.

forum merita, sed ob promissionem factam Abrahamæ, ex cujus semine Christus erat nasciturus, tulit eis legem specialem, seu potius multorum præceptorum congeriem, quæ simpliciter Lex Mosai- ca vel Vetus dicitur. Ea verò, quæ statu legis veteris desinente fuit à Christo pro tempore gratiæ & pro omnibus hominibus subrogata, Lex Evangelica & Nova appellatur. De quibus sunt nonnulla sequentibus quæstionibus discutienda.

Q U Æ S T I O. I.

An Lex vetus fuerit bona?

3. **N**EGARUNT hoc olim plures Hæretici, qui à variis referuntur, peculiariter autem Manichæi, ut refert August. Hæresi 21. & 46. qui existimabant Legem Mosaicam esse malam, & procedere à malo principio.

Lex vetus fuit bona & sancta. Sed contrarium est de fide. Patet ex Apostolo ad Rom. 7. Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & justum & bonum. Et infra: Con- sentio legi, quoniam bona est. Unde & Christus legem servavit, tum quando fuit circumcissus, tum aliàs passim: & servare illam docuit Matt. 8. Vade (inquit) ostende te sacerdoti, & offer munus, quod præcepit Moyses. & alibi.

A Deo lata. Idem constat ex causa ejusdem legis: nam principalis auctor illius est Deus juxta illud Exodi 20. Locutus est Dominus cunctos sermones hos. Matth. 15. Deus dixit: Honora patrem & matrem &c. Et alibi. Unde Concilium Tole- tanum in Confessione fidei: si quis dixerit vel crediderit alterum Deum esse præscia legis, alterum Evangeliorum, anathema sit. Causa ministeria- lis fuerunt Angeli, ad Galat. 3. Ordinata per An- gelos in manu mediatoris, &c. Ad Hebr. 2. Qui per Angelos dictus est sermo. & aliis locis. Causa promulgans fuit Moyses, à quo idcirco nomen traxit juxta illud Joan. 1. Lex per Moysen data est. Idemquæ patet ex Exodo, Levitica & Deu- teronomio.

Per minis- terium An- gelorum. Causa finalis non fuit solum æterna beatitudo, & prosperitas temporalis, sed etiam finis velut proprius fuit dispositio hominum ad Christi adventum, quapropter omnia in fi- gura contingebant illis: omnesquæ ritus & sa- crificia antiqua significabant mysteria Chris- ti, præcipuè sacrificium cruentum in ara Cru- cis oblatum. Hinc ad Rom. 10. dicitur: Finis legis Christus. Ad Galat. 3. Lex paedagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificemur. Si deni- quæ materiam Legis veteris spectemus, con- stabit per eam bona quæquæ præcipi, & mala ac inordinata vetari. Constat itaque legem istam fuisse bonam & sanctam.

Qui finis Legis veteris. Adverte quod quamvis Lex vetus fuerit utilis & bona, ac spectato tempore & condi- tione Judæorum perfecta, absolute tamen non erat perfecta, cum ex se non sufficeret ad jus- tificationem & salutem: sicut Lex Evangeli- ca. Unde ad Hebr. 6. dicitur: Nihil ad per- fectum adduxit lex. Ratio est: quia non con- ferebat gratiam sicut Lex evangelica, juxta

illud Joan. 1. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est. Hinc ad Gal. 4. ceremoniæ veteris Legis juxta verio- rem expositionem vocantur infirma & egena elementa. Idem inculcat Apostolus in Epist. ad Hebræos, ubi idcirco ait cap. 7. Reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem ejus & inutilitatem, id est, insufficientem utilitatem ad justificationem. Et cap. 8. Si illud prius (tes- tamentum) culpâ vacasset (id est, imperfectio- ne caruisset, sive, ut Alii, à culpa vacare fe- cisset) non utiquæ secundi locus inquireretur. Un- de illi, qui in antiqua Lege fuerunt justi, a- depti sunt justitiam ex fide mediatoris, & gra- tiâ novi Testamenti, cujus virtus ad illos per- vasisit. Propter quod à Patribus subinde dici- tur, sanctos illius statûs pertinuisse ad gratiam novi Testamenti.

Contra Catholicam veritatem objicitur I. Actor. 15. Lex mosaica vocatur à Sancto Pe- tro jugum importabile. Resp. sic vocari, quia juxta servilem conditionem Israëlitarum fuit dura & difficilis, tum propter præceptorum multitudinē, tum propter quorundam auste- ritatem, tum propter pœnarum severitatem, tum deniquæ propter gratiæ istius temporis parcitatem; cum qua tamen erat observatu possibilis, secundum illud Deuteron. 30. Man- datum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non est supra te.

Objicitur II. Ezechiel 20. dicitur: Ego dedi eis præcepta non bona, & judicia in quibus non vivent: & pollui eos in muneribus suis, cum of- ferrent quod aperit vulvam propter delicta sua. Resp. verba illa non intelligi de præceptis ve- teris Legis; cum de illis dicatur 2. Esdra 9. De- disti eis judicia recta, & legem veritatis, cere- monias, & præcepta bona. Immo apud Ezechie- lem supra præmittitur: Dedi eis præcepta mea, judicia mea ostendi eis, quæ faciens homo vivet in eis. Itaque per præcepta non bona intelli- guntur plagæ & punitiones, quas Deus Israëlitis intentavit, aut eis evenire permisit, idquæ in pœnam suorum peccatorum, eò quod præ- cepta & judicia Dei non custodissent, ut Do- minus ibidem præmiserat; ex quo inferen- do subjungit: Ergo & ego dedi eis præcepta non bona &c. Punizio autem, quæ divinâ permis- sione Israëlitis obvenit, consistebat saltem pro parte in duro dæmonum principatu, quorum servitio se mancipabant per cultum idolorum, signanter Moloch, adeò ut huic offerrent quod aperit vulvam, sive infantes suos, ut in- dicant verba sequentia.

Objicitur III. Ad Rom. 5. dicitur: Lex sub- intravit, ut abundaret delictum. Resp. ly ut ibi sumi consecutivè, non autem causaliter, hoc sensu: Lex subintravit, sic ut abundaverit de- lictum. Unde significatur, quid datâ lege e- venerit, non quid effecerit. Itaque Lex vetus, cum non præbuerit gratiam ad perficiendum ea, quæ præscribebat, per accidens fuit occa- sio plurium peccatorum, ob impetum concu- piscentiæ, & hominum infirmitatem ac mali- tiam:

5. Quare vo- cetur jugum importabile.

6. Quo sensu Deus Isr. e- lis dedisse dicatur præ- cepta non bona.

7. Explicatur d. cum A- postoli: Lex subin- travit, ut abundaret delictum.

4. Fuit imper- fecta, & quare.

tiam : Nam cum aliquid concupiscitur , & postea prohibetur , concupiscentiæ flamma magis attollitur. Et , ut Poëta cecinit , *Nititur in veritum semper , cupimusquæ negata*. Hoc ipsum clarius explicavit idem Apostolus *cap. 7. Occasione* (inquit) *accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sinè lege enim peccatum mortuum erat sed cum venisset mandatum , peccatum revixit*. Quod tamen legi vel mandato non esse imputandum consequenter declarat : *Et inventum est mihi mandatum , quod erat ad vitam , hoc esse ad mortem Itaque lex quidem sancta &c.*

Lex iram operatur occasionaliter.

Similiter dicitur occasionaliter lex iram operari *ad Rom. 4.* Et littera occidere *2. ad Cor. 3.* quia nimirum *peccatum occasione accepta per mandatum seducit , & per illud occidit*, ut inquit Apostolus *ad Rom. 7.* Nisi tamen posteriorem locum quis intelligere velit cum *Chrysostomo* & aliis Græcis de occisione corporali , quam lex frequenter transgressoribus minatur.

8. Objicitur IV. quod plura fuerint in Lege veteri inordinata , quæ idcirco sunt à Christo correctæ , ut videre est *Matth. 5.* Similiter *Deut. 23.* permittitur Judæis ut scenerentur alienigenis. Resp. Christum non correxisse veterem Legem tamquam malam , sed partim eam explicasse contra perverfas quorundam Judæorum expositiones : tum quando etiam concupiscentiam internam , & otiosa juramenta damnat ; cum isti solos actus externos , & perjurium existimarent non licere : tum quando dilectionem inimicorum præcepit , quorum odium putabant licere , ex eo quod *Levitici 19.* dicatur : *Dilige amicum tuum sicut te ipsum* , pravè inferentes à contrario sensu :

Christus , non legem , sed perverfas ejus explicationes correxit.

Imperfectio- ra legis supplevit.

Et odio habebis inimicum tuum. Partim imperfectiorem illius legis , perfectiora consulendo supplere : nam cum in lege dictum esset , *Oculum pro oculo , dentem pro dente &c.* suadet , ut non quæramus vindictam de injuriis , etiam modo licito , qualis erat modus iste in veteri Lege præscriptus ; sed potius patienter feramus , præsertim ubi gloria Dei & bonum proximi id suadet. Partim denique quædam imperfecto isti populo sapienter permixta revocasse ; prout abrogavit libellum repudii Judæis ob duritiam cordis eorum permissum , Deo verosimilius faciente hoc eis licere per contractus matrimonialis dissolutionem. Pro ut etiam usura circa alienigenas eis verosimilius fuit permixta , sic ut licite eam exegerint , Deo vel dispensante in præcepto furti , vel dante illis dominium rerum sic extorquendum.

Libellum repudii dispensativè licitum cassavit.

QUÆSTIO II.

An , Qualiter , & Quos Lex vetus obligaverit ?

9. *Triplicia*

SUPPONO in Lege veteri fuisse præcepta triplicis generis : scilicet moralia , quæ

per se bonitatem & honestatem continent : *Legis veteris præcepta , moralia , ceremonialia , judicialia.* Ceremonialia , quæ pertinent ad cultum Dei , ac præscribunt , quomodo , quibus ceremoniis sit colendus , ut sic populus ad idololatriam propensus ab ea retraheretur : denique Judicialia , quibus constituebatur rectus ordo populi , tum inter se , tum quoad communitatem , & in exercendis judiciis. Hæc trimembris præceptorum divisio passim in veteri Testamento cernitur , ut *Deut. 6.* *Hæc sunt præcepta & ceremonia atque judicia , quæ mandavit Dominus Deus vobis.* Et alibi. Et ad propositum utitur *D. Thomas quæst. 99. a. 4.* Illo Apostoli *ad Rom. 7.* *Mandatum sanctam , & justum , & bonum.* Sanctum videlicet quoad præcepta ceremonialia , quibus peculiariter homo ordinatur ad Deum , ejusque cultui dicatur. Justum , propter præcepta judicialia , quibus maxime ordinatur ad proximum. Bonum propter moralia , quæ per se bonitatem & honestatem continent , hominemque potissimum ordinant ad se ipsum. Hoc supposito

DICO I. Lex vetus obligavit in conscientia , non tantum quoad præcepta moralia & ceremonialia , sed etiam quoad judicialia. Ita unanimiter Doctores. Ratio Conclusionis est : quia Lex vetus data est modo præceptivo in materia capaci obligationis in conscientia , idque à Deo , cui sic obligare maxime competit : ergo censenda est de facto Lex vetus generaliter sic obligasse ; cum alia non sit commodior via colligendi , an sit voluntas Dei de facto obligare.

10. *Erant obligatoria in conscientia.*

Confirmatur particulariter contra *Gersonem* *Tract. de vita spirit. Lect. 2. Corollar. 2. & 7.* ubi contra omnes Theologos putat præcepta judicialia ad solam pœnam temporalem ligasse , præsertim quando illam expressè imponunt. Confirmatur , inquam : quia Lex judicialis eisdem verbis mandatur , quibus ceremonialis aut moralis , *Deut. 6.* & æqualiter ipsius observatio exigitur , ac sub iisdem comminationibus , *Deut. 4. & 28.* & alibi.

Accedit , fundamentum *Gersonis* esse nullius momenti , & ab ipsomet solvendum : Cujus fundamentum ab ipsomet solvendo sit. nam nullo modo sequitur , legem in conscientia non obligare ex eo , quod imponat pœnam temporalem ; cum utrumque rectè simul consistat : immo ex gravissimis pœnis , quæ in Lege veteri apponuntur , potius colligatur contrarium à *Scoto 3. d. 40. num. 2.* Deinde pœnæ temporales etiam apponuntur aliis præceptis , quæ *Gerson* docet in conscientia obligare. Sic violanti legem ceremonialem sabbati intentatur pœna mortis. Et *Deut. 18.* fiunt generales comminationes pœnarum temporalium transgredientibus mandata , atque etiam ceremonias. Finis quidem proximus Legis judicialis erat politicus , sed tamen sub fine altiore , scilicet beatitudine , quam poterant Judæi observatione illius mereri : quamvis equidem media ad finem politicum possint sub peccato præcipi etiam ab homine , adeoque multo magis à Deo.

DICO

12. *Præcepta Legis veteris ex genere suo obligant sub mortali.* Dico II. Præcepta veteris Legis ex genere suo obligant sub mortali. Ratio est: quia materia illorum est capax gravis obligationis, utpote in se gravis. Nec Deus, saltem regulariter, dat positivas leges de rebus levibus: cum enim supponantur non esse ordinatu necessaria, minus deceret Deum de illis dare præcepta positiva. Dixi, *ex genere suo*: nam parvitas materiæ regulariter excusat à mortali, etiam in jure divino positivo, sicut in jure naturali.

13. *Non tamen cum mortis periculo, per se loquendo, præterquam quodam moralia negativa Decalogi.* Dico III. Lex vetus non obligabat per se loquendo ad sui observantiam cum periculo mortis, nisi quodam præcepta moralia negativa, quæ nimirum in Decalogo continentur. Ita communiter Doctores. Ratio est: nam quod ad præcepta ceremonialia & judicialia attinet, cum illorum materia ex se non sit necessaria ad honestatem creaturæ rationalis, non fuit consonum divinæ providentiæ talem obligationem imponere, adeoque censendus est Deus eam non imposuisse; quamquam absolutam illius potestatem id non excederet. Confirmatur: quia ob difficultatem aut grave periculum Machabæi judicarunt non esse servandum Sabbatum 1. *Machab. 2.* Et Christus ipse *Matth. 12.* excusat Davidem quod fugiens à facie Saülis comederit panes propositionis, quos non nisi Levitis edere licebat. Similiter circumcisio non obligabat durante periculo mortis parvulorum: quæ etiam ob incommoditates & pericula itinerum in deserto fuerat intermissa. Deinde quod ad præceptum affirmativum morale de colendo & amando Deo attinet, non potest in eo locum habere periculum mortis, quandoquidem per actum internum impleri possit, quatenus est de jure naturæ. Præceptum verò honorandi parentes, cum sit affirmativum, adeoque non obliget ad semper, non videtur similiter obligasse in tali periculo, ut cum illo mandaretur executioni; quandoquidem ordo charitatis incipiat à seipso. Præcepta tamen moralia negativa, cum in illis prohibeatur aliquid intrinsecè malum, obligabant cum periculo mortis, prout ex natura rei obligassent, etsi non fuissent à Deo in Decalogo renovata: nam pro morte vitanda non est pejerandum, fornicandum &c. Dixi in Conclusionem *per se loquendo*: nam si observatio legis ceremonialis vel judicialis fuisset necessaria ad vitandum contemptum Dei vel Religionis, non excusasset periculum mortis; ut confirmat exemplum Eleazari 2. *Machab. 6.* & septem Fratrum eorumquæ matris *cap. seq.*

14. *Lex veteri continentur quedam consilia.* Dico IV. In lege veteri continentur quedam consilia. Probatur: quia Lex vetus passim indicat gratissima esse Deo vota hominum, quæ proinde tacitè consulit. Similiter meminit multarum oblationum ac sacrificiorum gratuitorum, eorumquæ ritus describit, adeoque illa implicitè consulit.

15. *Obligabat* Dico V. Lex vetus per se loquendo obligabat solos Hebræos. Probatur: quia ad illos

solos lex illa dirigebatur, illisque solis fuit Lex vetus promulgata; ut constat passim ex *Exodo*, *Levitico*, & *Deuteronomio*: Lex autem non obligat, nisi ad quos dirigitur aut promulgatur. Undè *Deuteron. 4.* dicitur: *Quæ est alia gens sic incluta, ut habeat ceremonias jussuque judiciorum & universam legem?* *Psal. 147.* *Non fecit taliter omni nationi, & judiciorum sua non manifestavit eis.* *Ad Rom. 3.* *Quid ergo amplius Judæis est?* *Multum per omnem modum.* Primum quidem quia credita sunt illis eloquia Dei. Et *cap. 9.* *Quorum adoptio est filiorum & gloria, & testamentum & legislatio.* Dixi *per se loquendo*: quia potuisset gens aliqua legem antiquam assumere & sibi imponere. Deinde cuilibet liberum erat istam legem profiteri, & sese adjungere populo Dei per circumcisionem, quæ erat janua veteris Legis, sicut baptismus novæ, secundum illud Apostoli *ad Galat. 5.* *Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ.* Quod etiam colligitur ex *cap. 12. Exodi*: *Si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere phasem Domini, circumcidetur prius omne masculinum ejus, & tunc ritè celebrabit, eritque sicut indigena terra.* Porro quod multi Gentiles ad Judæos convenerint, eorumque legem receperint, constat ex illo *Esther 8.* *In tantum ut plures alterius gentis & sectæ eorum, Judæorum, Religionis & ceremoniis jungerentur.* Cujusmodi adscriptitii Gentis judicæ dicebantur Proselyti. Undè sicuti modò licitum est sæcularibus ad clericatum, & clericis ad statum religiosum ascendere, ita olim licebat Gentilibus transire ad Judaismum.

Pro fine nota, etsi præcepta moralia obligaverint Gentiles in quantum erant juris naturæ, non tamen in quantum erant per positivam Dei jussionem in Decalogo seu Lege mosaicâ renovata, sed eatenus solos Hebræos, id est, posteros Abrahamæ descendentes ex Jacob, obligabant, ut ex probatione Conclusionis constat: qui proinde ex duplici capite tenebantur ea servare, nimirum ex vi legis naturæ, & legis divinæ positivæ.

Q U Æ S T I O III.

An & Quando Lex vetus cessaverit?

Dico I. Lex vetus cessavit introducto Evangelio. Est de fide. Et clarè patet *Act. 15.* ubi lex antiqua vocatur jugum importabile, illudquæ excutitur. Idem constat ex *Epistola ad Galatas*, quam Apostolus contra errorem oppositum conscripsit, ubi *cap. 3.* ait: *Quid igitur lex? propter transgressionem posita est, donec veniret semen.* Et infra: *Lex paedagogus noster fuit in Christo..... at ubi venit fides, jam non sumus sub paedago.*

Hoc ipsum inculcat Apostolus in *Epist. ad Hebr.* & probat *cap. 7.* dicens: *Translato enim sacerdotio, necesse est ut & legis translatio fiat.* Nam

16. *Legem veterem cessasse fides docet.*

Nam cum sacerdotium veteris Legis esset in sola tribu Aaron, Christus ex tribu Juda oriundus Pontifex pro nobis ingreditur, sacerdotio secundum ordinem Melchisedech instituto. Unde principali (quod in veteri Lege erat sacerdotium) sublato, cetera quoque tolli debebant: praesertim cum plerasque ceremonias & judicia Legis antiquae per homines ordinis sacerdotalis exerceri oporteret. Quam cessationem sacerdotii Aaronici & sacrificiorum veteris Legis amplius declarat *cap. 9. & 10.* potissimum ab inutilitate & insufficientia ad sanctificandas animas. Et *cap. 8.* ex promissione novi Testamenti facta *Jeremia 31.* concludit: *Dicendo* (id est, appellando) *novum, veteravit prius* (id est, antiquum & vetus esse declaravit) *quod autem antiquatur & senescit, prope interitum est.* Denique ad *Ephes. 2.* ait: *Legem mandatorum decretis* (evangelicis) *evacuans.* Vocatur autem Lex vetus *lex mandatorum*: tum quia illi conveniebat mandare, non conferre gratiam per quam impleatur quod mandabat: tum ob mandatorum multitudinem; nam (ut testantur *Guilielmus Parisiensis, Galatinus & Abulensis*) praeccepta ceremonialia & judicialia fuere 613. Inter haec autem praeccepta negativa 248. juxta numerum ossium humani corporis, reliqua vero affirmativa 365. juxta numerum dierum anni solaris, ut observavit *R. Moyses* apud *Salas de Leg. Tract. 14. d. 6. sect. 3. n. 11.*

17.

Oppositum Conclusionis senserunt olim quidam Christiani ex Judaeis, quos secuti sunt *Cerinthiani, Nazaraei, & Ebionitae* teste *Augustino haeresi 8. 9. & 10.* putantes Legem veterem in nova perseverare ac servandam esse cum Evangelio. Horum fundamentum fuit, quod Lex antiqua subinde in Scriptura vocetur aeterna & perpetua. Item, quod *Matth. 5.* dicat Christus: *Non veni solvere, legem, sed adimplere.*

Quo sensu
vocetur aeterna.

Sed ad haec est facilis responsio. Ad I. dico *ly aeterna* interdum sumi pro duratione valde diuturna. Et hoc sensu Lex vetus dicitur aeterna, sicut *Genes. 13.* promittitur Abraham & semini ejus terra Chanaan in sempiternum, cum tamen illam jam diu perdiderint. Addit *Augustinus quaest. 43. in Exodum* Legem veterem esse perpetuam, non secundum litteram, sed secundum spiritum, id est, secundum res per legem figuratas, quae ultimata implebuntur in beatitudine. Ad II. dico *solvere*, ibi non esse idem quod abrogare, sed quod violare legem. Itaque Christus legem implevit, tum quatenus per eam praedicta & praefigurata fuerunt in Christo completa: tum quatenus contra verum legis sensum nil docuit: tum quatenus eam servavit quousque fuit in vigore: tum denique quatenus ea, quae perfectioni illius legis deerant explicando, ac perficiendo vetera, novaque addendo praeccepta supplevit, etiam vires gratiae conferendo aliis ad eadem adimplenda. Vide *Chrysostomum Homil. 15. in Matth. circa medium.*

Qualiter
illam Christus
adimpleverit.

Quamvis autem Scripturae pro doctrina Catholica allegatae de Lege ceremoniali potissimum loquantur, de qua specialiter etiam praesens quaestio movetur: pariformiter tamen de Lege judiciali est indubie loquendum cum omnibus Doctoribus & Catholicis: Nam Scripturae sunt generales & indefinitae *Act. 15. Ad Ephes. 2. Ad Galat. 3.* & alibi, pro cessatione legis mandatorum seu mosaicae, cujus magna pars, & quae eam reddit ad portandum difficilem, sunt praeccepta judicialia. Accedit, quod specialis & veluti segregatus Judaicae reipublicae status, quem solum respiciebant praeccepta judicialia, sit destructus; corruptis autem nobis corrumpuntur quae sunt in nobis. Neque Judaei modo ad plus obligantur, quam alii a Gentibus conversi; cum non sit amplius distinctio Judaei & Graeci, sed omnibus proponatur suave jugum Christi, semperque fuerit propositum tamquam sufficiens ad salutem. Unde ab omnibus supponitur non amplius urgere praecceptum de non accedendo ad menstruatam sub poena mortis, sed solum quaeritur, an ex jure naturae sit aliqua obligatio non accedendi. Similiter certum est Pontificem hoc titulo dispensare posse in quibusdam gradibus affinitatis, in quibus lege judiciali prohibitum erat contrahere matrimonium. Immo nunc quidam gradus sunt prohibiti, qui tunc erant praeccepti: ut quod frater debebat suscitare semen defuncto fratri suo.

18.

Lex vetus
cessavit etiam
quodam
praeccepta
judicialia.

Ex quibus colligitur idem esse dicendum de Lege morali: quam etsi certum sit manere materialiter, quatenus nimirum illius materia est in Lege nova praeccepta, vel prohibita ex jure naturae. Nihilominus formaliter, seu in quantum erat pars veteris Legis desit, ut docent plerique contra *Bellarminum lib. 4. de Justificat.* & quosdam alios.

19.

Immo &
quodam
moralia
quatenus
istius
legis erant.

Probat: quia Lex moralis formaliter spectata fuit data & promulgata solis Hebraeis; ut patet *Exodi 20. Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti &c.* Ergo ex illa non obligantur alii in Lege nova, sicut nec obligabantur Ethnici ante adventum Christi. Sed neque Judaei amplius obligantur praeter ceteris: tum quia non est modo distinctio Judaei & Graeci: tum quia status reipublicae Judaicae, cui Lex vetus est lata, totaliter periit: tum quia non est ratio, cur generales Scripturas dicentes legem esse positam, donec veniret semen, eamque nunc cessasse, etiam ad praeccepta moralia non extendamus.

Nec obstat, quod Apostoli, quando docent praeccepta moralia esse a Christianis servanda, allegent verba veteris Testamenti: id enim non faciunt, quasi illa praeccepta velint spectare ad Christianos quatenus erant veteris Testamenti, sed quia in illis clare proponitur jus naturae, quod etiam obligat Christianos. Quam ratione Theologi subinde sumunt probationes ex veteri Testamento, quando ex illis haberi potest, quid jure naturae a Christianis sit observandum.

Dico

20. *Non desit lex vetus in Nativitate Christi vel ante mortem illius.* DICO II. Lex vetus non desit in Nativitate Christi, vel ante mortem illius. Ita communiter omnes. Probatur: quia Christus usque ad mortem servavit legem Moysis in circumcissione, oblatione in templo, esu Agni Paschalis &c. Item mundatos à lepra misit ad sacerdotes juxta Legis præscriptum, ut scilicet de sanatione judicarent. Immo oppositam Phariseorum calumniam à se repulit, monstrando se nil legi contrarium facere, ac declarando verum illius sensum, qui uterque legis adimplendæ modus à Christo significatur, cum dicit *Matth. 3. Non veni solvere, legem, sed adimplere.* Confirmatur ex Apostolo *ad Hebr. 7.* ubi significat legem non desuisse nisi per sacerdotii translationem, quæ ante passionem Christi non contigit.

Nec obstat illud Christi *Luca 16. Lex & Propheta usque ad Joannem*: nam subintelligitur *propheta verum*, prout exprimitur *Matth. 11.* Unde sensus est: in lege & Prophetis obscurius & sub ænigmate bonorum præsertim temporalium fuit Christus, ejusque regnum prophetatum: at à tempore Joannis aperte evangelizatur Agnus Dei, sive Christus ejusque regnum spirituale ac cæleste per poenitentiam obtinendum. Unde subintelligitur: *Ex eo regnum Dei evangelizatur, & omnis in illud vim facit*

21. Adverte tamen à tempore Adventus Christi non potuisse ceremonias Legis servari tamquam signa Messiae venturi, sed vel simpliciter tamquam figuræ Messiae, vel tamquam figuræ mysteriorum futurorum, quæ necdum erant impleta; cum præcipua in passione & morte forent implenda.

A circumcissione tamen exulavit necessitas medii, non præcepti post institutionem baptismi. Adverte II. à tempore instituti Baptismi Circumcisionem non fuisse amplius necessariam parvulis necessitate medii in ordine ad remissionem peccati originalis: fuisse tamen eis adhuc exhibendam ex præcepto tamquam signum distinctivum populi Judaici, & scederis à Deo cum illo initi. Quemadmodum idcirco remanebat præceptum circumcidendi Joannem, etsi in utero sanctificatum. Aliud est de Remedio legis naturæ: quod cum non nisi ad deletionem originalis peccati esset necessarium, patet necessitatem illius adveniente Baptismi utilitate simpliciter expirasse. *Scotus* autem 4. d. 3. q. 4. n. 12. & 18. commodè potest exponi, quod solum velit per institutionem Baptismi cessasse necessitatem circumcissionis in ordine ad delendum peccatum originale, ut ex ratione ab ipso allegata patet, quæ nihil amplius probat.

22. *Lex vetus desit obligare in Pentecoste.* DICO III. Lex vetus non desit obligare in Pentecoste. Ita *D. Bonnav. 4. d. 3. p. 2. art. 3. q. 2.* in fine, & plurimi alii, colligiturque ex *Scoto* sup. n. 11. & 18. contra *Præpositum* q. 103. dub. 2. & multos alios.

Conclusio indicatur ab Apostolo *ad Ephes. 2. Legem mandatorum decretis* (Evan-
Herincx Sum. Theol. pars 11.

gelicis) *evacuans. ad Hebr. 10. Aufert primum, ut sequens statuat.* Probatur ratione: tum quia modus abrogandi veterem legem per novæ introductionem est convenientissimus: tum quia non decebat populum Dei privari suâ lege, nisi propter meliorem: tum quia fuisset alioquin status medius, absque ulla scilicet lege positiva Dei: tum denique quia abrogatio ista non fuisset hominibus accommodata, immo nec utilis, utpote Judæis invincibiliter incognita ac non promulgata, qui proinde legem adhuc servabant tamquam obligantem, quod in ipsis quoque Apostolis locum habuisse videtur.

Nota tamen ex *Scoto* supra n. 18. Legem veterem fuisse in morte Christi consummatam, ac novam confirmatam radicaliter, meritorie & inchoative, quamvis formaliter & completè expiraverit modo in *Christi.* Conclusionem posito. Ex quo satisfieri potest Auctoritatibus in quibus opposita sententia fundatur.

Q U Æ S T I O IV.

An Usus Legalium in Lege nova aliquando licuerit?

DE hac quæstione fuit olim gravis & diuturna controversia inter duo præclarissima Ecclesiæ lumina *Hieronymum* & *Augustinum*, hoc asserente usum ceremoniarum legalium aliquando adhuc tempore post cessationem veteris Legis fuisse licitum, isto id acriter negante, Sed *Augustinum* sequuntur plerique Scholastici cum *Scoto* sup. num. 12. & 13. Quamquam *Hieronymi* Doctrinam præter *Adrianum* propugnet latè *Lorca disp. 35. m. 2.* & alii, argumentis, quæ sanè, saltem aliqua, videntur probabilia, inquit *Præpositus* supra dub. 3.

Probatur Doctrina *Augustini* ex factis Apostolorum; nam dudum post legis Evangelicæ promulgationem Apostolus Paulus Timotheum matre Judæâ & patre Gentili natum circumcidit. Et *Act. 21.* idem juxta consilium Jacobi assumptis viris est ritu judaico purificatus. Similiter Petrus Antiochiæ judaicas ceremonias servavit, ut patet *ad Gal. 2.* Congruentia assignatur ex *D. Augustino* *Epist. 19. quæ est ad D. Hieronymum c. 2.* nempe ut Synagoga cum honore sepeliretur, ac Judæi, scandalo eorum evitato, suavius & facilius possent ad fidem Christi converti, dum advertebant suas ceremonias non ita subito abrogari velut mortiferas, quemadmodum ceremoniæ & ritus Gentilium; cum alioquin etiam nimis durum ac difficile Judæis fuisset tam subito antiquas legis ceremonias relinquere.

Objicitur I. cum *D. Hieronymo* illud *Apostoli ad Gal. 5. Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.* Unde idem Apostolus Titum, cum esset gentilis, noluit circumcidere; ut patet

23. *Negat Hieronymus: affirmat Augustinus, & plerique Scholastici.*

24. *Idque probatur ex factis Apostolorum,*

Et congruentiâ.

25.

patet ad Gal. 2. Resp. cum D. Augustino lib. de mendacio cap. 5. Et in Expositione capituli 5. Epist. 2. ad Galat. aliisque Expositoribus communiter, Christum ex doctrina Apostoli nihil prodesse iis, qui circumcidebantur, existimantes circumcisionem esse necessariam ad salutem vel justificationem juxta id, quod sequitur ibidem: *Evacuati estis à Christo, qui in lege justificamini, à gratia excidistis.* Quamobrem ipse Apostolus circumcidit Timotheum

Apostolus circumcidit Timotheum potius, quam Titum Gentilem.

Et si etiam Gentilibus liceret tunc usus legalium.

Ad vitandum scandalum.

natum ex matre judæa & patre gentili, non quidem ex necessitate salutis, sed ex consuetudine solemnitatis, ut loquitur D. Augustinus. Titum autem noluit Apostolus circumcidi, juxta Aliquos ideò, quòd putent solis Judæis licuisse usum legalium post novæ legis promulgationem, Titus autem fuerit merè gentilis. Sed quamquam rationes permittendi usum veterum observantiarum fuerint pro Judæis urgentiores; cum tamen in se necdum essent malæ, utpote continentes verum Dei cultum; nequè etiam ex aliqua prohibitione Gentibus facta: nam Ador. 15. & alibi solum definitur eas non esse necessarias. Hinc verosimilius apparet, etiam vocatis ex Gentibus per se licuisse illo tempore usum Legalium: quem tamen fortè non adhibuerunt, cum vix potuerit subesse ratio onerosas illas observantias, præsertim circumcisionem, assumendi, nisi laborassent errore judaico de illarum necessitate. Quam doctrinam apertè tradit S. Augustinus lib. de mendacio cap. 5. & in cap. 2. ad Galat. ubi ait, Apostolum facile permissurum fuisse circumcidi etiam Titum, nisi obstitisset propter subintroductos falsos Fratres, quia illi hoc vehementer volebant, ut jam circumcisionem, etiam ipsius Pauli attestatone, tamquam salutem necessariam prædicarent. Undè Epist. 19. dicit, quòd legalia non fuerant tamquam diabolica gentium sacrilegia fugienda, sed permittenda paululum, eis maxime (etsi non solis) qui ex populo, cui data sunt, venerant.

26. Objicitur II. illud Apostoli ad Galat. 2. Cum venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat: prius enim quam venirent quidam à Jacobo, cum Gentibus edebat; cum autem venissent, subtrahebat & segregabat se, timens eos, qui ex circumcissione erant. Et simulationi ejus consenserunt ceteri Judæi, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Sed cum vidissem, quòd non rectè ambulant ad veritatem Evangelii, dixi Cepha coram omnibus: si tu, cum Judæus sis, gentiliter vivis, & non judaice, quomodo Gentes cogis judaizare? ergo in Lege nova semper fuit illicitus usus ceremoniarum legalium.

D. Hieronymus Epist. 89. quæ est 11. inter Epistolas Augustini, & in Commentariis magnis hujus loci acriter tuetur Judaizationem Petri, ac reprehensionem Pauli tantum fuisse simulatam & ex composito, ut hæc ratione & Judæis & Gentilibus consulerent. Nequè enim apparebat Hieronymo, quomodo Petrus re-

prehendi posset à Paulo, qui & ipse legalibus usus fuerat.

Nihilominus cum D. Augustino in cap. 2. ad Idquæ sermò, Galat. & Epist. 19. & aliis passim Resp. satis ed quòd Petrus judaizaret cum scandalò, apparere ex textu, sermò esse acta, quæ cap. 2. ad Galat. narrantur. Fuit itaque Petrus sermò reprehensus à Paulo, non quia simpliciter judaizasset, quòd etiam Paulus fecerat, sed quia judaizasset cum scandalò Gentilium, exemplo suo scilicet inducens eos ad ceremonias judaicas velut necessariò observandas, ac in eandem inducens existimationem ipsos Judæos. In quo facto Petrum peccasse venialiter cum D. Augustino docent D. Thomas, Scotus & plerique alii: quamquam Baronius ad annum 51. & quidam alii putent peccasse tantum materialiter ex inconsiderantia. Immo Suarez lib. 9. cap. 20. num. 25. & seqq. nè quidem hoc admittit, sed existimat tantum in isto actu Petri fuisse defectum majoris boni. Saltem omnes velut indubitatum supponunt, Petrum non peccasse mortaliter. Et constat ex confirmatione Apostolorum in gratia post S. Spiritus missionem.

Objicitur III. Mysteriis, quæ per legis veteris ceremonias figurabantur, in morte Christi consummatis, habebat illarum observantia rationem mendacii, adeoque erat illicita. Resp. Neg. Aff. nam poterant post mortem Christi legalia observari absquè significatione præfigurativa, sed potius tamquam significativa Christi & mysteriorum ejus absolute, quæ tunc partim præterita, partim præsentia, partim durante statu Ecclesiæ futura seu perseverantia erant. Sanè cum antè adventum Christi significarent eundem futurum, adhuc tamen Christo nato poterant & debebant exerceri, etsi non amplius tamquam signa Christi venturi.

Confirmatur contra ipsum D. Hieronymum, qui non minus videtur favere mendacio, eique pernicioso, dum ait Apostolos simulatoriè exercuisse judaicas ceremonias, quæ juxta ipsum jam tum erant mortiferæ ac falsæ; cum tamen nè simulatoriè quidem liceat exercere ritus falsæ Religionis.

Objicitur IV. Indè à paritate rationis sequeretur, nè quidem de facto esse illicitum ritus judaicos exercere; cujus tamen contrarium est fide certum. Resp. Neg. Seq. nam acta Apostolorum testantur usum legalium fuisse permissum gratiâ Evangelii necdum factis promulgati ob congruentias superius positas: quibus cessantibus certum est de fide usum istum esse illicitum, Ecclesiâ ex instinctu divino id declarante, ut ex ejusdem sensu & Traditione constat: cujus testis est D. Hieronymus Epist. 11. inter Epistolas Augustini post medium; qui cum Epist. 14. inter Epistolas Augustini scripsisset, se in Augustini litteris nonnulla hæretica judicasse, excusabat se Augustinus Epist. 19. dicendo, se fuisse locutum de tempore nascentis Ecclesiæ. Ubi hanc objectionem rectè in Hieronymum retorquet, qui

An velqualiter in hoc peccaverit.

Legalia post Christum exerceri poterant citra mendacium.

De facto tamen non licere, est indubitata Ecclesiæ traditio:

qui & ipse admittere cogitur Apostolos exercuisse judaicas ceremonias, saltem similitudinem, quas tamen nunc sic quidem nunc exercere licet; ut ipse Hieronymus & omnes admittunt. Unde sicut successu temporis hoc non licuit, sic etiam potuit sincerum legalium exercitium, etsi aliquo tempore Legis novae licitum, successu temporis factum esse illicitum. Præcisa tamen temporis, quæ Lex vetus primò coepit esse mortifera, determinatio est incerta, nisi quod generaliter dici queat id contigisse Evangelio satis divulgato, nempe circa annum trigessimum octavum, aut circiter à passione Christi. Postea verò (inquit August. Epist. 19.) tamquam cum honore sepulta sunt legalia à Christianis omnibus irreparabiliter deferenda.

29. Ex quibus Augustini verbis patet ceremonias veteris legis non posse ab Ecclesia restaurari, non solum tamquam adhuc retinentes aliquam institutionem divinam, ex qua sortiantur rationem cultus Dei, sed nequidem materialiter spectatas, saltem quod ad principales & velut substantiales attinet: ut sunt circumcisio, sacrificia, & cætera eò spectantia. Quod etiam confirmat communis consensus Fidelium, qui existimant fore contra dignitatem novi & unici Sacrificii à Christo instituti, restituere vetera, quæ illius umbræ fuerunt, non valentia juxta conscientiam perfectum facere servientem. Idem judicant de circumcissione, quæ caret omni utilitate, quam ex institutione divina habebat: præterquam quod moraliter vix adhiberi possit absque animo judaici erroris vanitate imbuto. Unde meritò ab omnibus reprehenditur Cajetanus, quod 3. part. quest. 37. art. 1. dixerit circumcissionem esse licitam Æthiopibus schismaticis in ditione Presbyteri Joannis, qui eam utuntur tamquam ceremoniam ad imitandam Christi circumcissionem: curenim non licebit eis pariter imitari Christum in oblatione Agni paschalis, & observantiam totius veteris Legis? Deinde, ut alia omittam, delinquant non solum propter superstitionem & scandalum, sed etiam quia citra necessitatem aut Dei jussionem vel licentiam se ipsos graviter lædunt contra propriam charitatem. Nec mirum, quod Ecclesia errorem hunc in illis toleret, quandoquidem ei cum illis de multis aliis res sit.

30. Dixi: Quod ad principales & velut substantiales ceremonias attinet: nam non solum leges judiciales pleræquæ à Regibus, sed etiam quædam minores ceremoniæ materialiter spectatæ possent ab Ecclesia reassumi ob moralem aliquam utilitatem: ut circa vestes sacras & similia. Quemadmodum etiam ob commodam Ecclesiæ Ministrorum sustentationem jure naturæ debitam taxavit ipsa solutio decimarum: & propter reverentiam permittit puerperis (non enim obligantur) consuetudinem abstinendi certo tempore ab Ecclesiæ ingressu, eoquæ finito solemniter se cum gratiarum actione Deo repræsentandi cap.

Herincx Sum. Theol. pars II.

unico de purificat. post partum. Ipsi denique Apostoli & seniores Act. 15. tulerunt præceptum (idquæ ut notat Baronius ad annum Christi 51. & colligitur ex textu, pro fidelibus Syriæ & Ciliciæ, non verò aliorum locorum) abstinendi ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato ob morales congruitates. Et postea in Concilio Gangrensi c. 2. & Aurelianensi II. c. 1. & 2. eius hujusmodi iterum prohibitus fuit. Verum hæc prohibitio Apostolica & Conciliorum indubiè nunc est generaliter abolita, quamvis non certò constet, quanto tempore præcisè duraverit.

QUESTIO V.

De Lege nova sive Evangelica.

Lex Evangelica variis nominibus appellatur: nam ad Rom. 3. vocatur Lex fidei. Et cap. 8. Spiritus vitæ, Joan. 1. vocatur gratia. Jacobi 6. lex libertatis. Denique vocatur Lex nova, vel quia totum hominem per gratiam renovat, ut ait August. Tract. 65. in Joannem: vel quia est ultima lex à Deo data, quæ priorem antiquavit; ut sentit Cyrillus lib. 9. in Joannem cap. 24.

Dico I. Christus instituit novam Legem, non tantum pro Judæis, sed etiam pro Gentibus; adeoque pro universo mundo.

Prima pars est contra Hæreticos quosdam nostri temporis dicentes Christum Jesum esse hominibus datum ut Redemptorem, cui fiant, non autem ut Legislatorem, cui obediant, quibus dicitur anathema à Tridentino sess. 6. can. 21.

Probat ex Scriptura Isaia 2. De Sion exibit lex. Et cap. 33. Dominus judex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster, ipse salvabit nos. Jerem. 11. Dabo legem meam in visceribus eorum. Et in Evangelio passim Christus de lege sua loquitur; ut Joan. 14. Mandata mea servate. Matth. 28. Docentes eos servare omnia, quacumque mandavi vobis. Idem patet ad Hebr. 2. & alibi.

Secunda pars est quoque de fide, & probatur ex Psalm. 2. Dabo tibi gentes hereditatem tuam. Malach. 1. Magnum est nomen meum in Gentibus. Et plurimis aliis locis. Unde Legem suam pro universo mundo esse laram ipse Christus expressit Matth. ult. Euntes docete omnes Gentes &c. Marci ult. Euntes in mundum universum predicate Evangelium omni creaturæ. Idem patet ex eo, quod sicut Christus est omnium hominum redemptor, ita oportuerit ipsum instituere legem pro omnibus, per quam ad sanctificationem & salutem pervenirent.

Dico II. Lex nova non solum continet præceptum fidei, sed varia alia præcepta: quæ congruè possunt distingui in moralia, sacramentalia & theologalia. Est de fide ex Trid. sess. 6. can. 19. contra Sectarios nostri temporis, qui existimant solam fidem esse præceptam, sicut hanc solam putant justificare & sufficere

Sed etiam
præcepta
moralia,

ad salutem. Sed Conclusio non tantum stabili-
tatur ex necessitate bonorum operum, & dog-
matis de fide justificante falsitate, quæ ex pro-
fesso monstrabitur infra in *Tract. de Grat.* ve-
rum insuper probatur ex Scriptura: nam *Matth.*
4. Salvator legem naturalem renovat, & perfec-
tius declarat, sæpius repetens: *Ego autem di-
co vobis &c.* significans se ista pro tempore E-
vangelii mandare. Unde tantum abest Chris-
tum à Lege naturæ seu morali exemisse Chris-
tianos, ut Paulus Apostolus *ad Galat.* 6. & a-
libi, fures aliosque legis moralis transgresso-
res à regno Dei etiam in Lege nova exclu-
dendos denuntiet. Idemque patet ex *Jacobi* 2.
*Si tamen legem perficitis regalem secundum Scrip-
turas, Diliges proximum tuum sicut te ipsum,
benefacitis: si autem personas accipitis, peccatum
operamini, redarguti à lege quasi transgressores;
quicumque autem totam legem servaverit, offen-
derit autem in uno, factus est omnium reus. Et
Christus ipse de dilectione proximi ait Joan.*
13. *Mandatum novum do vobis.*

Et Sacra-
mentalibus.

Deinde præcepta Sacramentalia dedit *Joan.*
3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu
sancto &c.* *Joan.* 6. *Nisi manducaveritis carnem
filii hominis &c.* *Luca* 22. de novo Sacrificio
ait Christus: *Hoc facite in meam commemo-
rationem.* Et alibi.

Nec non
Theologalia

Postremò præcepta quoque Theologalia
seu virtutum Theologicarum instituit *Marci*
16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus
erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.*
Matth. 22. & *Luca* 10. inculcat præceptum
illud: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto cor-
de tuo.* Et alibi frequenter, tum in Evange-
lio, tum in Scriptis Apostolorum necessitas fi-
dei & charitatis monstratur.

33.

Est autem observandum omnia Legis no-
væ præcepta ad aliquod ex hoc triplici præ-
ceptorum genere pertinere: nam nihil est à
Christo præceptum, quod non sit naturale
simpliciter vel ex suppositione, aut pertinens
ad Sacramenta vel Sacrificium, aut denique
Theologicas virtutes; quamquam & harum
actus non immeritò videantur posse dici de
jure naturæ elevatæ ad statum ac finem super-
naturalem. Interim nec aliquid novi circa has
virtutes præcepit, nisi extendendo fidem ad
nova, quæ revelavit, credibilia, spem ad ea-
dem speranda, charitatem ad illa diligenda:
prout mysterium Trinitatis, Incarnationis &
multa alia Christus manifestè credenda pro-
posuit, adeoque speranda & amanda. Nihilo-
minus in Lege nova continentur quædam no-
va consilia moralia, quæ idcirco Evangelica
dicuntur, nempe paupertatis voluntariæ &c.

34.
In quo con-
sistat Chris-
tiana liber-
tas.

Petes, in quo igitur consistat Christiana li-
bertas? Resp. non consistere in eo, quod si-
mus liberi ab observantia præceptorum Dei:
sed primò in libertate à servitute peccati &
morte, juxta illud *Joan* 8. *Omnis qui facit pec-
catum, servus est peccati: si ergo vos Filius libe-
raverit, verè liberi eritis.* Et *ad Rom.* 6. *Liberati
à peccato servi facti estis justitiæ.* Secundò in

libertate à jugo legis ceremonialis & judicia-
lis Judæorum; *ad Gal.* 4. *Quomodo iterum con-
vertimini ad infirma & egena elementa, quibus
denuo servire vultis.* Tertiò in libertate à do-
minio & reatu legis etiam naturalis, *ad Rom.*
6. *Non estis sub lege, sed sub gratia.* 2. *ad Cor.*
3. *Ubi spiritus Domini, ibi libertas.*

Est autem notanda differentia inter esse sub
lege & esse in lege, quam notavit *D. August.* in *Aliud esse
Psal.* 1. Judæi erant sub lege: quia tamquam *sub lege, aliud esse in
legi.* servi subjecti erant poenis & terroribus legali-
bus: nos sumus in lege, quia tamquam filii
ex amore & charitate viximus secundum le-
gem. Hoc sensu Apostolus 1. *ad Cor.* 9. ne-
gat se esse sub lege, & affirmat se esse in lege.
Conformiter *D. August.* lib. de *Continentia* cap.
3. explicans locum citatum *ad Rom.* 6. *Non
sumus* (inquit) *sub lege* bonum quidem jubente,
*non tamen dante: sed sumus sub gratia, qua id
quod lex jubet faciens nos amare, potest liberis
imperare,*

DICO III. Lex nova incepit solum obli-
gare in die Pentecostes, quando solemniter
est promulgata: ita communiter Doctores. *Lex nova
cepit obli-
gare in Pen-
tecoste.* Idem tradit *August.* *Epist.* 119. c. 16. *Leo Pa-
pa Serm.* 1. in festo Pentecostes. Probatursu-
per: quia ante hanc diem non fuit sollemnis
promulgatio, quæ tamen requiritur, ut lex in
hominum notitiam venire possit.

Non existimo equidem omnes homines ab
isto temporis puncto ita fuisse obligatos, ut
peccarent, nisi statim secundum illam legem
operarentur: Multi enim ignorantia invinci-
bili illius laborantes non peccarunt, nec ad-
huc modò peccant in materiali illius trans-
gressione. Similiter non existimo omnia, quæ
consentur necessaria necessitate mediis, mox
obtinuisse eam vim respectu omnium; sed
consentaneè divinæ providentiæ Remedium
legis naturæ adhuc aliquo tempore fuisse uti-
le, quàm diu scilicet spectatis circumstantiis
distantiæ loci, commerciorum &c. Lex evan-
gelica per se non potuit apud aliquos satis
innotescere.

DICO IV. Lex nova durabit usque ad fi-
nem mundi. Est de fide. Idquæ voluit Christus
Matth. 28. dicens: *Ecce ego vobiscum sum usque
ad consummationem sæculi.* Similiter dum *Matth.*
16. talis stabilitas Ecclesiæ Christi asseritur,
simul stabilitas legis Christianæ ostenditur.
Unde novum Testamentum & regnum Chris-
ti dicitur æternum *ad Hebr.* 13. & in conse-
cratione calicis. Item *Apocal.* 14. *Daniel* 2.
& alibi.

Aliud est de veteri Lege, quam hoc sensu
non dici æternam patet ex eo, quod constet
illam fuisse figuram & umbram novæ Legis.
Immo in ipso veteri Testamento Lex nova
promittitur *Jerem.* 31. *Malach.* 1. & alibi: hoc
autem non habet locum in Lege Evangelica,
quin immo de ea expresse dicitur *Daniel* 2.
*In æternum non dissipabitur, alteri non tradetur,
stabit in æternum.* Et *Psalms* 109. de sacerdo-
tio Christi dicitur: *Juravit Dominus, & non
pœnite-*

pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum. Idem clamant Prophetæ & Scripturæ de Antichristo, Elia, adventu Christi ad iudicium &c: quæ tempore novæ Legis complebuntur.

37.
Cur non fuerit instituta ab initio.

Cur autem similiter Lex nova non sit à principio mundi instituta, congruentia potest assignari ex perfectione Legis novæ: non enim aliquid ad perfectum adducitur ab initio, sed quodam successionis ordine. Quod significat Apostolus ad Gal. 3. *Lex pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificemur: at ubi venit fides, jam non sumus sub pædago.* Deinde oportuit hominem sibi in statu veteris legis relinquere, ut infirmitatem suam in peccatum labendo cognoscens, recognosceret se gratiâ indigere, secundum illud Apostoli ad Rom. 3. *Omnes peccaverunt & egent gloriâ Dei.* Denique non decuit Legem novam, quæ est lex gratiæ, dari opere redemptionis necdum per Christum consummato. Unde dicitur Joan. 7. *Nondum erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.*

38.
Est abrogabilis & dispensabilis per Deum.

Dico V. Et si Lex nova per Deum sit abrogabilis & dispensabilis; non tamen per potestatem humanam. Prima pars patet: quia cum pendeat à libera voluntate Dei, adeo ut potuerit simpliciter eam non ferre, non est ratio cur non potuerit eam in toto vel in parte ferre pro determinato dumtaxat tempore vel personis; adeoque eam mutare per abrogationem vel dispensationem, prout legem suam priorem Israëlitis datam abrogavit. Quamvis ob divinæ voluntatis immutabilitatem hoc sit impossibile ex supposito, quod Legem novam decreverit usque ad consummationem sæculi sine immutatione relinquere.

39.
Non per hominem.

Secunda pars quantum ad abrogationem à nemine in dubium revocatur: quantum ad dispensationem est communis Theologorum contra Panormitanum & quosdam alios Juristas adscribentes Pontifici potestatem dispensandi in toto Evangelio, præterquam in præceptis fidei, quorum opinio non est probabilis. Est etiam contra Sanchez l. 8. de Matrimon. disp. 6. n. 6. docentem in aliquibus saltem præceptis posse Pontificem dispensare, in quibus videlicet hoc exigeret salus animarum, Sed communis doctrina

Probatur: quia in iis, quæ sunt à Deo, nullus potest dispensare, nisi Deus, vel is cui specialiter commisit; atqui nec ex Scriptura, nec ex praxi constat specialem commissionem in præceptis Evangelicis dispensandi esse datam Pontifici; ergo &c. Minor probatur: quia scriptura Matth. 16. *Quodcumque ligaveris super terram &c.* si aliquid probet, nimium probat, nempe Pontificem posse dispensare in toto Evangelio, immò in omnibus, in quibus potest ipse Deus. In generali itaque ista concessione non venit intelligenda hæc potestas, quæ specialiter non exprimitur; sed generalis potestas clavium & regiminis in suo ordine, & alia, quæ juxta sensum Patrum & Ecclesiæ ibi intelliguntur concessa; cujusmodi non est hæc

potestas. Nec eam declarat praxis: nam dispensationis factæ in quibusdam terris ad sacrificandum in solo pane ob penuriam vini (de qua Aliqui faciunt mentionem) nullum apparet vestigium: cum tamen eadem ibi penuria perseveret. Cum etiam ex commissione Pontificis simplex sacerdos Sacramentum Confirmationis & quosdam Ordines administrat, non dispensatur in lege Christi, sed fit, quod ipse ordinavit; cum instituerit Ministrum ordinarium istorum Sacramentorum Episcopum, extraordinarium autem etiam simplicem sacerdotem; ut in Tract. de Sacramentis dicitur.

Dices: Necessitas boni communis quandoque talem dispensationem exigit. Resp. necessitatem hanc Deo indubiè esse prævisam. Unde si tanta sit, ut oporteat legem in illa non servari, sufficit interpretatio, quæ declaretur talem casum non fuisse à Deo comprehensum; prout suffecit in Lege veteri, cujus dispensandæ nulla penes homines erat potestas. Adde, non inferiorem necessitatem posse quoque occurrere in aliis casibus, in quibus tamen Sanchez potestatem dispensandi penes homines non facile admittet.

Dico VI. Lex nova patitur interpretatio-
nem humanam, non tamen epikiam. Prima pars patet ex praxi Doctorum & Ecclesiæ. Ratio est: quia cum lex positiva Dei non sit menti inscripta quoad omnes illius circumstantias, sed debeat exterius proponi, potest sensus verborum talis legis, sicut cujusvis alterius legis positivæ, declarari seu explicari. Quæ explicatio erit certa vel probabilis, prout explicantium certa aut probabilis est auctoritas: ideoque explicatio facta à Concilio generali aut à Papa est infallibilis; quæ autem procedit à privato Doctorum judicio est fallibilis.

Secunda pars patet: quia epikia est emendatio legis generaliter expressæ in casu, quem legislator judicatur non fuisse comprehensurus, si prævidisset: quod in Deo locum non habet, qui omnes casus prævidit, & excipiendo excepit.

40.
Patitur humanam interpretationem.

Non tamen Epikiam.

Q U Æ S T I O VI.

De Comparatione Legis novæ ad veterem.

Lex Nova ad veterem comparata multis
eam modis excellit. Quam legis novæ
excellentiâ expressit Apostolus ad Gal. 3. ad
Hebr. 7. 8. & 9. aliisque locis. Potest autem
hæc excellentia demonstrari instituendo com-
parationem.

Primò in causa efficiente: nam licet auctor
utriusque legis sit Deus, hoc tamen interest,
quod veterem dederit per ministerium An-
gelorum, novam autem per unigenitum Fi-
lium suum, ut tradit Apostolus ad Hebr. 2.

41.
Lex nova
veterem
excellit.

Ex parte
cause effi-
cientis.

Ex parte
materia,

Secundò in materia utriusquè legis : nam in primis mysteria Trinitatis, Incarnationis & Redemptionis, aliaquè in Lege veteri occulta aut imperfectè cognita sunt in Evangelio aperte revelata. Ob quod *S. Augustinus* vetus Testamentum vocat occultationem novi, & novum Testamentum appellat revelationem veteris. Et ad idem significandum Moyses, dum loqueretur ad populum, faciem velabat, nobis autem Christus revelatâ facie est locutus 2. ad Cor. 3. Materiam etiam moralem pravis interpretationibus corruptam Lex nova illustrat, perfectissima morum consilia adjicit, & internos animi motus magis, quàm Lex vetus dirigit. Sacrificiis etiam & ceremoniis veteribus prope infinitis successit efficax & incomparabile Sacrificium, & *Sacramenta numero paucissima, observatione facillima, significatione præstantissima*, ut loquitur *August. Epist. 118. ad Januarium cap. 1.*

42.
Ex parte
forma,

Tertiò si formam spectemus, Lex nova non fuit scripta in membranis aut tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus per proprium verbum Dei hominis Spiritu sancto per abundantiam gratiæ coöperante, ut ex vaticinio Jeremiæ docet Apostolus ad Hebr. 8. quamvis processu temporis varia mysteria, & ordinationes novæ Legis sint Evangelicis aut Apostolicis scriptis inserta. Ad commendationem etiam Legis novæ facit multiplicitas signorum & prodigiorum; quæ cum in Pentecoste, tum continuò in Legis novæ annuntiatione ubiquè locorum, partim facta sunt, partim adhuc fiunt.

Ex parte
finis,

Quartò Lex nova est finis veteris, secundum Apostolum ad Roman. 10. *Finis legis Christus. Undè umbram habet futurorum*, ut dicitur ad Hebr. 10. At *Veritas per Jesum Christum facta est.* Joan. 1. Et Apostolus ad Hebr. 4. Legem novam vocat consummationem veteris. Quare Lex nova se habet ad veterem, sicut corpus ad umbram, & in ea continetur sicut perfectum in inchoato, ut habet *D. Thomas quæst. 107. art. 3.*

43.
Ex parte
effectus,

Quintò si effectum utriusquè spectemus, Lex vetus continet mandata, non gratiam, quæ impleantur, sed hanc ex fide in Christum & Lege nova velut mendicat, juxta illud Act. 4. *Nequè enim aliud nomen est sub calo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Quod etiam de illis, qui Christum præcesserunt, debere intelligi optimè docet *August. Epist. 157. ad Optatum.* Sed Lex nova continet spiritum fidei & gratiæ, veramquè justitiam ac sanctitatem cum ejusdem Auctore adfert. Undè hanc Legis novæ prærogativam ex proposito inculcat Apostolus in *Epistolis ad Rom. ad Gal. & ad Hebræos*, eamquè velut præcipuam tradit *Augustinus toto libro de Spiritu & littera, & l. 1. de Gratia Christi.* Eamdemquè declarat *Trid. sess. 6. cap. 1. & can. 1.* Deinde Lex nova etiam in hac parte excellit, quòd gratiam sibi propriam multò copiosius conferat, quàm fuerit ex fide in Christum venturum tempo-

re veteris Legis collata. Deniquè quòd contineat septem Sacramenta, quæ sunt abundantia vasa gratiæ, quam conferunt ex opere operato; cum nullum fuerit simile Sacramentum veteri Legi proprium: etsi circumcisio, quæ ex Moyse non est, sed ex Patribus, ut dicitur *Joan. 7.* ex opere operato conferret gratiam (quod tamen multi negant, postea nos tamen suo loco scilicet ubi de Sacramentis in genere agetur, probabimus) ex novo tamen Testamento mutuata, instar & loco remedii Legis naturæ.

Sextò plures aliæ differentiæ assignari possunt, ex quibus præstantia Legis novæ elucescat: ut quòd sit magis universalis ex parte locorum, temporum & personarum. Item quòd sit filiorum, Lex vetus autem servorum, ut pulchrè ostendit Apostolus ad Gal. 4. *Promissionum, vers. 22. & seqq.* Undè promissiones bonorum temporalium dantur in veteri Testamento, *Isaia 1. Si audieritis me, bona terra comedetis*; & alibi passim. Sed Fidelibus novi Testamenti, uti filiis, spiritualium, & potissimum æternæ hæreditatis sit promissio, *Matth. 5. Beati pauperes Spiritu, quoniam ipsorum est regnum Calorum.*

Eadem est proportio comminationum: *Comminationum.* nam Lex nova fideles velut filios potius per amorem quàm timorem inducit ad sui observantiam, juxta illud ad Rom. 8. *Non accepistis Spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum.* Undè Lex vetus minis & terroribus, iisque temporalium pœnarum scatet. Quòd si verò in nova Lege timor subinde incutiatur, ut *Matth. 10. Luca 12. &c.* is est gehennæ secludentis filios de generes à paterna hæreditate.

Deniquè Lex nova non est adeò onerosa, secundum illud Christi apud *Matth. cap. 11. Et facilius est, Jugum meum suave est, & onus meum leve.* Nec obstat præcepti de Confessione difficultas: eam enim plurimum lenit, tum confessionis sigillum, tum sacramenti istius utilitas, nempe reconciliatio cum Deo etiam solâ attritione obtinenda, quam (ut ait *Trident. sess. 14. cap. 3.*) *interdum in viris piis & cum devotione hoc Sacramentum percipientibus, conscientia pax ac serenitas cum vehementi spiritus consolatione consequi solet.* Accedit copiosus spiritus charitatis & gratiæ, quam ex se Lex nova adfert, qui hoc & nonnulla alia legi carnis adversa reddit suavia: si quidem amanti nihil difficile; ut simpliciter dicendum sit cum Joanne *Epist. 1. cap. 5. Mandata ejus gravia non sunt.* Cum tamen in veteri Lege præceptorum multitudo, variorum summa difficultas, gratiæ aliundè mutuata, pretio redemptionis necdum persoluto, parcitas, eam redderent importabilem; ut illam vocat *D. Petrus Actor. 15. jugum..... quod nequè patres nostri, nequè nos portare potuimus.*

DISPUT.

DISPUTATIO TERTIA.

De Lege humana tam Civili quàm Ecclesiastica.

QUESTIO I.

Quid Lex humana, & quomodo dividatur?

§. I.

Descriptio Legis humanæ, Ejusquæ divisio in Civilem & Ecclesiasticam.

1. Lex humana quid.

Lex humana dicitur, quæ ab hominibus proximè constituitur. Penes hos residere potestatem constituendi leges, seqq. quæst. ostendetur. Solet plerumquæ alio nomine dici Ius humanum, non prout jus est objectum justitiæ, quod in altero respicit strictum debitum, sed prout idem est quod Lex, Etymologiâ desumptâ à jussu vel jubendo, quia videlicet in jussu & imperio superioris consistit; vel juxta alios ab adjectivo *justum*, quia videlicet lege, quod justum est, præscribitur.

Unde dicitur jus humanum.

Dividitur in legem Civilem, & Ecclesiasticam.

Ex diversitate autem potestatis legislativæ præcipua sumitur legis humanæ divisio, scilicet in temporalem seu civilem, quæ à temporali potestate procedit, & versatur in rebus humanis & naturalibus, ordinaturquæ ad regimen & bonum politicum externum & temporale Reipublicæ: Et in spirituales seu Ecclesiasticas, quæ procedit à potestate spirituali, & ordinatur ad regimen spirituale in iis, quæ Religionis sunt, aut his subserviunt. De Singulis plura infra.

§. II.

De Iure Gentium.

2. Legis periti jus naturale gentium & civile quæ explicent.

At minus congruè.

Paulò aliter Jurisperiti de lege Civili loquuntur: nam jus naturaliter repertum dividentes in Jus Naturale, Gentium & Civile, hoc nomine intelligunt jus, quod quisquæ populus ipse sibi constituit, vel quæquæ civitas sibi proprium facit: jus autem Gentium vocant, quod omnibus gentibus est commune; Ius deniquè naturale, quod natura omnia animantia docuit. Idquæ conformiter ad *Instit. de Iure nat. gent. & civil. & ff. eod. tit.* Attamen non congruè à jure naturæ removen- tur, & inter jura Gentium statuuntur amare & colere Deum, seu alia brutis non communia, quæ Theologi omnes sub jure naturæ collocant. Deinde defensio sui, etsi sit juxta inclinationem brutis communem, refertur ad jus Gentium *L. 3. ff. de Inst. & Iure.* Uti quæ inconsequenter: nisi dicamus (inquit *Zoesius l. 1. Digest. Tit. 1. n. 29.*) id ibi juri Gentium attribui, non cum exclusionem juris naturæ,

pro quo sæpè in Iure accipitur, ut patet *L. Bona fides 31. in princip. ff. Depositi.*

Retentâ itaque explicatione tum juris naturalis datâ *disp. præc.* tum juris civilis sup. *Ius Gentium quid.* *3.* *Ius Gentium* commodius dicitur esse illud, quod usu omnium aut plerarumquæ Gentium est introductum, ratione scilicet naturali præeunte, illudquæ tamquam evidenter conveniens humano generi & societati proponente, etsi non tamquam simpliciter necessarium imperante. Et hoc modo continetur sub jure civili. Si tamen quis vellet jus civile strictius capere pro eo, quod non est tam commune omnibus aut plerisque Gentibus, sed quod à Variis varium ordinatur, sic jus Gentium distinguitur à civili penes istam generalitatem seu communitatem: nam materia juris civilis hoc modo sumpti non ita proponitur à ratione naturali tamquam conveniens ac utilis ubiquè & pro omnibus personis; sed his vel illis, prout concurrunt variæ circumstantiæ locorum, temporum & personarum.

An vel quomodo à civili differat.

Hoc jure Gentium introducta est divisio bonorum, acquisitio dominii rerum, quæ nullius sunt, per earum occupationem. Ad idem pertinet immunitas legatorum, & plura alia, quæ recenset *Isidorus*: & referuntur c. *Ius Gentium dist. 1.* quamquam inter illa computet jus servandi fœdera pacis & nonnulla alia, quæ sensu commodiori referri possunt ad legem naturæ, prout eam nobiscum explicat ipse *Isidorus.*

Quæ ad illud spectant.

Nec mirum est Gentes in hoc jus velut unanimiter conspirasse, quod adeò rationi naturali cernebant esse conforme; quamquam id factum non fuerit Gentibus instar unius legislatoris simul concurrentibus, prout in Synodis contingit: cum nulla istius facti sit apparentia. Proinde singulæ Gentes illo jure ligantur, quatenus illud singulæ, sive suo arbitrio, sive ad imitationem aliarum sibi præfixerunt. Unde sicut moribus singularum Gentium est introductum, sic posset à singulis per contrariam consuetudinem aut expressam revocationem absolutè loquendo tolli; prout Ecclesia sustulit jus Gentium de servitute quod ad mancipia Christiana. Idem apparet posse fieri de jure postliminii, id est, jure recuperandi libertatem amissam, seu revertendi ad pristinum statum post exitum à liminibus captivitatis. Idem est de prohibitione connubiorum cum alienigenis. Quod si verò circa nonnulla, quæ respiciunt connexionem unius Gentis cum alia, ut de commerciis & legatis admit- tendis, videantur quædam non posse à particulari Gente immutari, illud præcisè oriri non potest ex jure Gentium, sed ex pacto tacito vel expresso, quod sine consensu partium revocari non potest.

4. Quæ ratione Gentes in illud conspiraverint.

§. III.

De Divisionibus Legis Civilis.

5. *Lex Civilis varia.* **L**Ex civilis est varia nimis, sive consideretur varietas penes diversas materias, circa quas ipsa aliquid præscribit; sive consideretur penes diversitatem, tam subditorum, quàm ipsorum legislatorum. Et sic de singulis ferè materiis diversæ sunt leges: pleræquè etiam Civitates, Nationes & Regna diversas sibi leges præfixerunt. Indè aliud jus Lacædæmonum, aliud Atheniensium, aliud Gallorum, aliud Hispanorum &c. Per Anthonomasiæ tamen jus Quiritum seu Romanorum nomine Iuris civilis simpliciter posito gaudet, quod alio etiam nomine vocatur Jus commune, passimquè in scholis prælegitur, & ab auctoribus citatur.

6. *Ius Romanorum quintuplex. Leges strictissime dictæ.* Hoc porro jus *Instit. de Iure nat. gent. & civili §. constat autem* in scriptum & non scriptum seu consuetudinarium dividitur. Scriptum autem jus (ut ibidem dicitur) est lex, plebiscitum, senatûs-consultum, principum placita, magistratuum seu prætorum edicta, responsa prudentum. Lex scilicet strictissime dicta est, quod populus Romanus, senatorio magistratu interrogante, velutî Consule, constituebat. Cùm enim penes populum esset rerum summa, is rogandus erat, vellet, jubere, retinè quid fieri, & quod ita jusserat, id jus ratumquè erat, legisquè vim obtinebat. Plebiscitum est, quod plebs (quæ tertia pars populi erat, sinè Patriciis & Senatoribus cæteros cives continens) magistratu plebejo, velutî tribuno plebis, constituebat. Et hoc ab initio solam plebem, postea per Legem Hortensiam totum populum cœpit instar legis obligare. Senatûs-consultum dicitur, quod Senatus constituit. Aucto enim nimis populo, necessitas eò rem perduxit, ut Senatus vice populi consuleretur. Principum placita sunt Principum constitutiones, id est, rescripta, decreta & edicta. Nam *quod Principi placuit, legis habet vigorem*, ut dicitur *Institut. sup. §. sed & quod Principi*. Et *l. i. ff. de Constit. Principum*. Eòdemquè spectat clausula Principum nostrorum Edictis hodiè addi solita: *Quia ita nobis placet*, scilicet rationabiliter & prudenter. Prætorum edicta sunt, quæ non suffragio populi, sed à prætoribus vi potestatis eis tributæ, secundum jurisdictionem suam, propter utilitatem publicam proponuntur. Responsa prudentum sunt sententiæ & opiniones eorum, quibus permissum erat de jure respondere; Facta enim certis & selectis personis istâ respondendi potestate à Principe, cœperunt esse quasi quidam juris conditores, adeò ut iudici à responsione eorum non liceret recedere.

7. *Horum tamen hodiè non tanta auctoritas.* Hodiè tamen non est talis eorumdem auctoritas; immo litigantes vix excusantur à pœna temerè litigantium, certè non ab expensis, ex Edicto Principum Belgii 12. Julii

1611. art. 9. Quemadmodum etiam mutata regiminis formâ, ac imperio in unum Principem translato, cessare cœperunt cæteræ ferè species in isto regimine: neque enim populus amplius rogabatur legem jubere, plebiscita, prætorumquè edicta cessabant: adeò ut nunc in locis regiminis purè Monarchici tantum obtineant Principum placita. Pleræquè tamen species etiam hodiè usum habent diversis in locis, juxta diversas, quæ hodiè apud diversos vigent, regiminis formas, ut notat *Tuldenus de Princip. Iurisprud. lib. 2. cap. 8*. Nam ad formam monarchicam licebit referre Principum placita; ad Aristocraticam, ubi penes optimates imperium est, Senatûs-consulta; ad Democraticam, ubi ex populi suffragiis res geritur, Plebiscita: vel cumulari hæc possunt, ubi mixta quædam regiminis forma est, velutî ex Monarchia & Aristocratia, vel ex Monarchia & Democratia. In sola verò Republica romana videre fuit hanc diversitatem formarum; ut habet *Val. Andreas in addit. ad Institut. Zoësi l. i. Tit. 2. n. 13*. Quia verò multa juris civilis communis & canonici miscentur Theologiæ, præsertim morali, operæ pretium censui de utriusquè Corpore pauca explicatiùs ponere pro utilitate discipulorum, qui alioquin nè citationes quidem, aut modum eas inquirendi dignoscere plerumquè valent.

§. IV.

De Iure Cæsareo seu Communi ejusquæ Partibus.

JUS Cæsareum vulgatum, quod *Commune*, 8. Item *Corpus juris Civilis* appellatur, & ab Imperatore Iustiniano editum est, constat quatuor voluminibus, scilicet *Institutionum seu Institutionum, Digestorum seu Pandectarum, Codicis & Novellarum*.

Institutiones velut prima Iurisprudentiæ elementa ac legum præambula (ut eas in Constitutione liminari appellat Iustinianus) quatuor libris continentur, & compendiosè explicant Iuris principia, ut sic discipulorum animis ad juris penetralia pateat aditus. Citari solent hoc modo: *Instit. de Just. & jure*, id est, in libris Institutionum sub hoc titulo, *De Justitia & jure*. Quòd si titulus constet diversis paragraphis, solet etiam addi paragraphus v. g. *Instit. de Jure nat. gent. & civili §. jus gentium*.

Pandectæ, quasi volumen omni scientiarum genere & doctrinâ refertum, seu *Digesta*, quòd ex immensa eaque confusa multitudo veteris Iurisprudentiæ voluminum præcipua capita sint in hoc opus digesta, dividuntur in 50. libros, quorum singulis respondent plures tituli, qui à veteribus Rubricæ vocantur, eò quòd minio seu croco notarentur. Solent hi libri citari per magnum D. vel græcum π, vulgò per duplex ff. Qui modus verosimiliter per errorem irrepsit, quòd duplex ff. referat speciem vicinam π circumflexo, vel certè com-

commoditatis causâ receptus est, quod uno tractu scribatur. Undè si citetur *l. Omnes populi D. vel ff. de iust. & jure*, quærenda est lex, quæ ita incipit in libris *Digestorum* sub titulo *De iustitia & jure*, idquæ vel primò in Indice titulorum, vel immediatè in Indice alphabetico ipsarum Legum, si is in Editione sit appositus. Solet etiam frequenter addi numerus, quora scilicet sit lex ejusdem Tituli, idquæ vel simpliciter, vel simul appposito legis citatæ initio.

10. *Codex* quidem unus constitutionum Imperialium à Justiniano anno tertio Imperii editus fuit, sed anno sexto post emendatus prodit, additis detractisque quàm plurimis, quem propterea vocant *Codicem repititæ lectionis*. Is comprehenditur libris duodecim. Leges citari solent, uti leges *Digestorum*, loco signi notantis *Digestum* ponendo magnum C. denotans *Codicem*.

Et Novella ejusdem. Accesserunt postea *Novellæ* Constitutiones Justiniani post editionem recogniti *Codici* factæ. Quæ citari solent v. g. *Novella 66. §. igitur etiam vel Auth.* (id est, *Authenticâ*, supple, *Constitutione*) ut facta *novæ constitutiones 66. inter Nov. Justin.* id est, quæ est 66. inter *Novellas Justiniani*.

11. De his omnibus non est dubitandum, quin habeant plenariam juris auctoritatem, sive quia etsi *Digesta* ex veterum Jurisconsultorum (scilicet *Ulpiani, Cui, Pauli &c.*) commentariis, responsis, & libris desumpta sunt, tamen Justinianus iis, uti & Institutionibus, auctoritatis suæ robur adjecit. Antiquiora tamen recentioribus cedunt, adeoque *Digesta Codici, Codex Novellis*. An autem Instituta cedant *Digestis*, utpote ante hæc publicatis, scilicet mense Novembri anno septimo imperii Justiniani, cum *Digesta* sint publicata mense subsequenti; dubium est. Verumtamen post *Duarenum Zoesius in præfat. Digest. num. 9.* & alii censent per Instituta derogari *Digestis*, eò quod sint posteriora, tum compositione, utpote à Justiniano componi jussa, *Digestis* jam absolutis; tum materiâ, utpote etiam ex rescriptis Imperatorum desumpta, cum *Digesta* sint composita ex veterum Jurisconsultorum responsis.

12. His accedunt *Novellæ Leonis VII.* quæ tamen non sunt receptæ pro jure communi, ut notat earumdem Interpres circa init. Denique Consuetudines feudorum duobus libris contentæ: quos Varii in tres partiuntur, immo quibusdam abjectis in quinque partitur *Cujacius*. De quibus controvertitur, an pro jure scripto & communi haberi debeant. Afferit *Guidelinus de iure feudor. in Prologomen. num. 5.* dicens esse communem & plurimorum atque adeò tutiorem opinionem: quasi videlicet hi duo libri tacitè à Principibus approbati sint: quia post hominum memoriam non secus quàm libri Justiniani in publicis Gymnasiis expositi, & in Iudiciis allegati receptique. Quare (inquit) post pacta investiturarum, &

ubi deficiunt propriæ loci leges vel consuetudines, decisionem causarum feudalium prius ex hoc volumine, quàm ex Iure romano petendam esse ajunt, sicut & antiquitus observatum est. Contrarium tamen fusè tradit *Zoesius in præf. de Origine Feudor. & seqq.* eò quod libri isti sint à privatis collecti, citra publicam auctoritatem, quæ necessaria erat, ut Consuetudo Longobardorum seu aliquarum partium Italiæ transformaretur in legem generalem. Quare manent intra limites Consuetudinis, nec aliam habent auctoritatem, quàm quatenus sunt receptæ. Publica verò in scholis prælectio non facit jus, ut patet exemplo *Decreti Gratiani* de quo infra num. 19. Sic *Zoesius*. Hoc certum, primo loco attendendas Consuetudines & leges speciales, quæ plerumquæ valde variant. Immo apud nostrates Belgas Consuetudines etiam generales locorum ad feuda, nisi excipiantur, extendi; nec aliter jus (ut sic dicam) commune feudorum hîc servandum, quàm rationi consonet, dicitur apud Nostrates sæpius judicatum, ut refert *Zypaus in Notit. juris Belgici Tit. de feudis* prope finem.

Quod ad reliquum Ius commune attinet, in Belgicis Ditionibus, quæ Consuetudinariæ sunt, mores primo loco Jus sunt, deinde Principum Constitutiones seu Edicta. In casu autem derogationis expressæ usûs contrarii, Edicta primum locum habent, juxta *Zypaum sup. Tit. de Legibus Constitut. &c.* sicut interdum per Edicta fit ejusmodi derogatio, ob gravissimas rationes, ut videre est in *Codice Belgico V. Costuymen &c.* His deficientibus succedit jus scriptum Cæsareum toto orbe æquissimum. Mandat verò Joannes II. Brabantix Dux in suis legum tabulis Anno 1312. ut casus ibi non expressi judicentur juxta ea, quæ ibi expressis & decisis magis similia sunt. Quod juxta *Zypaum in Analyti Jur. Pontif. novi l. 1. Tit. De Constitut. num. 11.* rectè extenditur ad omnia Principum nostrorum placita; cum ea malè stricti juris dicantur, uti sunt Consuetudines & statuta Civitatum. Postremò proinde accedit subsidium Juris cæsarei scripti, quod Edicta Principum assumi volunt, sicubi à vernaculis moribus, Principumvè Edictis non satîs provisum videatur.

§. V.

De Iure Canonico, ejusquæ partibus.

Ius Ecclesiasticum, usu communi Canonico, à græca voce Κανον, Latine Regula dicitur: etsi etiam jura civilia suo modo sint norma & regula quædam actionum humanarum. Cum autem hoc jus uti & Civile, aliud sit scriptum, aliud non scriptum seu consuetudinarium: Scriptum etiam aliud sit Pontificium, aliud Episcopale: & utrumquæ vel contineatur in Conciliis vel extra Concilia: modò tamen Ius Canonicum simpliciter stat

Quid censendum de Belgio.

13. Quo ibidè loco habendum sit Ius Commune.

14. Ius Ecclesiasticum seu Canonicum vadium.

Quid nomine Iuris Canonici simpliciter posito gaudet?

pro illo, quod continetur his voluminibus : nempe *Decreto Gratiani*, *Epistolis Decretalibus Gregorii IX.* *Sexto Decretalium Bonifacii VIII.* *Clementinis*, & *Extravagantibus*, tum *Ioannis XXII.* tum *Communibus*.

15.
*Decretum
Gratiani
ejusq; dis-
tributio.*

Decretum à Gratiano monacho Benedictino compilatum circa annum 1150. atque ab Eugenio III. approbatum, qui & Gymnasiis publicis illud legendum concessit, ac postremo auctoritate Gregorii XIII. recognitum ac retineri mandatum, dividitur in tres partes. Prima continet distinctiones 101. divisas in capita seu canones: quarum viginti prioribus agitur de jure in genere, reliquis verò de personis seu ministris Ecclesiasticis. Secunda complectitur causas 36. quarum singulæ dividuntur in quæstiones, & quælibet quæstio in capita, tractaturquæ de iis, quæ ad formam & materiam judiciorum sub Ecclesiasticam potestatem cadentium spectant. Causâ verò trigesimâ tertiâ (quæ est matrimonialis) quæst. 3. continetur *Tractatus de Pœnitentia* divisus in 7. distinctiones, quæ ulterius dividuntur per capita. Tertia pars continet *Tractatum de Consecratione* divisum in 5. distinctiones, subdivisas etiam per capita: in quibus agitur de consecratione Ecclesiarum, celebratione missarum, Eucharistiâ, Festis, & Ecclesiasticis ceremoniis, Baptismo, Confirmatione & Jejniis.

Solent autem loca ex prima Parte *Decreti* citari hoc modo, *can.* vel *c. Humanum* dist. 1. Ex 2. Parte sic. *can.* vel *c. Quicumquæ studet* 1. q. 1. id est causâ 1. quæstione 1. Capita verò *Tractatus de Pœnitentia* solent sic allegari *can.* vel *c. Reperiuntur de Pœnit.* dist. 3. Capita tertiæ Partis citantur hoc modo, *can.* vel *c. Vasa de Consecrat.* dist. 1.

*Palea quid
significet in
Decreto
Gratiani.*

Quid verò intelligatur nomine *Palea*, sub quo nonnulla *Decreti* capita inscribuntur, variant Interpretes. Verius videtur, *Paleas* esse additiones quasdam ad primam collectionem postea factas, sive ab ipso Gratiano, sive ab alio. Quas non esse contemnendas constat vel ex eo, quod multæ & in *Decretalibus*, & apud vetustiores Gratiano collectores reperiantur.

16. *Decretalium* compilatio prodiit mandato Gregorii IX. per Raymundum de Pennaforti ex Ordine Prædicatorum, Capellanum ejusdem Pontificis & S. R. E. Pœnitentiarium, ex variis, tum ejusdem, tum aliorum Pontificum Epistolis, Constitutionibus & Conciliis, jam inde ab Alexandro III. usquæ ad Gregorium; abrogatis per ipsum anterioribus *Decretalium* compilationibus, quæ variæ erant. Edidit autem hoc opus sub nomine *Decretalium*, tum ad distinctionem à *Decreto Gratiani*, tum quia duplo plures continet Epistolas Pontificum, quàm sint reliquæ auctoritates simul junctæ, *Decretum* autem *Gratiani* longè plura Conciliorum decreta, quàm Pontificum Constitutiones vel Decretales Epistolas. Constat quinque libris, in quibus ipsa Juris Pontificii materia ad res forenses accommodatissimè

exponitur. Ac primo libro agitur de personis, pœnes quas est jurisdictio aliqua, dequæ judiciorum præparatoriis; Secundo de ordine judiciorum; Tertio de rebus Ecclesiasticis, quæ in judicium venire solent; Quarto de Sponsalibus & Matrimonio; Quinto de criminibus & pœnis. Qua de re est versus:

Judex, Judicium, Clerus, sponsalia, Crimen.
Solent porro hi libri vocari *Extra*, & ita quod, apud Antiquiores præsertim, citari, vel expresso hoc nomine *Extra* vel littera *N*, quod illis contenta sint extra corpus Canonum *Gratiani* tempore prius. Quando autem (ut hodiè plerumquæ fit) citantur sine addito, v.g. *c. Tua nos, de Iurejurando*, per excellentiam designantur hi libri. Simpliciter etiam sæpè citatur solus numerus Capituli v.g. *c. 2. de Pactis. c. fin.* seu ultimo *de Rescriptis*. Si autem sub eodem Titulo sint diversa capita, quæ eandem vocem initialem habent, citatur simpliciter numerus capituli, vel certè quotum sit caput ita incipiens, v.g. *c. dilectus 1. De Simonia. c. Dilectus 2. de Simonia.*

Sextus Decretalium à Bonifacio VIII. ex Concilio Lugdunensi duplici, ex *Decretalibus* Epistolis seu Constitutionibus Pontificum Gregorio posteriorum, immo & nonnullis ipsius Gregorii novellis Constitutionibus collectus, multis etiam ipsius Bonifacii additis, constat totidem libris, quot *Decretales* Gregorii IX. iisdemquæ librorum titulis, etsi non omnibus; quibus quædam in Volumen Gregorii IX. relata corriguntur, quædam etiam illi adduntur. Ideoque solet hoc ejus Opus vocari *Liber Sextus Decretalium*, quasi instar sexti libri specialis quinque libris *Decretalium* Gregorii IX. accessisset, constans alioquin etiam libris quinque. Solent ejus capita citari & Tituli cum addito *in Sexto* v.g. *c. Volentes, de Privilegiis in 6.*

Bonifacio mediante Benedicto XI. succedens Clemens V. eodem ordine servato Constitutiones partim suas, partim Concilii Vienneſis ipso Præside celebrati Editioni paravit, sed eo demùm è rebus humanis exempto, per Successorem Ioannem XXII. absolutæ & publicatæ sunt dictæ *Clementina* ab auctore suo, sub eoquæ nomine citantur hoc modo, *Clem.* (id est, *Clementina*) *Dudum de Sepulturis*. Paulò post Joannes XXII. suas quoquæ addidit Constitutiones numero viginti, & juxta *Decretalium* ordinem. Eoque defuncto variæ variorum Pontificum Constitutiones prodierunt, quæ *Extravagantes*, & Joannis XXII. & *Communes* respectivè appellatæ sunt. Ideò autem dictæ sunt *Extravagantes*, quod antea extra Corpus Juris canonici incertâ quasi sede vagarentur. Indequæ idem nomen adhuc retinent, Corpori Juris licet infertæ. Sic enim & olim Constitutiones *Decreto Gratiani* non contentæ dicebantur *Extravagantes*; etsi hæc appellatio quodam *Decretales* Gregorii IX. Bonifacii VIII. & Clementis V. in usu esse desierit.

17.
*Sextus De-
cretalium
Bonifacii
VIII.*

18.
*Clemen-
tina.*

*Extrava-
gantes.*

19. De auctoritate horum librorum & vinculo obligandi non est dubitandum : cum omnes (Decreto Gratiani excepto) Pontifices habeant auctores. Solum de Decreto Gratiani posset dubitari, an omnia ei inserta usque ad ipsas Patrum sententias habeant vim legis communis. Sic enim quidam voluerunt, quos refert & sequitur *Felinus in c. 2. de Rescriptis n. 44.* Sed infundatè : nam cum Gratianus privato studio Decretum collegerit ex Constitutionibus summorum Pontificum, Conciliorum tum generalium tum provincialium, Episcoporum, ac Juris civilis, & Patrum sententiis, nonnulla etiam adjiciens de suo ob ordinis rationem & connexionem capitum, eorumque conciliationem, quæ sibi invicem adversari videbantur, non potuit attribuerè à se collectis potestatem, quam ipse non habuit. Quare non alia Canonum ibi contentorum est auctoritas, quam fontium, unde manarunt : ut proinde singulorum auctoritas ad suas sit reducenda origines, indeque mensuranda. Quare nec Leges civiles per hoc, quod in Decretum sint conjectæ, censerì debent canonizatae, id est, in numerum sacrorum Canonum relatae : cum Gratianus eas canonizandi non habuerit potestatem. Nec rectè quis allegaverit decretum istud esse à Gregorio XIII. emendatum, retineri jussum, eique addi vel quidquam detrahi vetitum ; nam hoc nihil facit ad confirmationem singulorum eo contentorum : & non alio id fine factum, quam ut fides sit penes auctorem. Ita Covarruvias, Zoefius, Vallensis & alii passim.

QUESTIO II.

An sit in hominibus potestas condendi leges?

20. **D**ico I. Secundum se loquendo est potestas ferendi leges in hominibus. Probatur 1. ex Scriptura Proverb. 8. *Per me reges regnant, & legum conditores justa decernunt. Sap. 6. Audite reges : quoniam data est à Domino potestas vobis. Isaia 10. Vae qui condunt leges iniquas.* Ubi cum solum redarguatur potestatis abusus, clarè supponitur ipsa potestas. Idem à fortiori constat ex Scripturis sequentibus Conclusionibus citandis.

Probatur II. ex communi sensu Gentium & Rerumpublicarum : nulla enim est natio seu cœtus hominum in unum coeuntium, qui certas leges sibi non præfigat.

Probatur III. ratione desumptâ ex Isidoro lib. 5. Etymol. c. 2. *Facta sunt (inquit) leges, ut eorum metu humana coerceretur audacia, utaque sit inter improbos innocentia, & inter ipsos improbos formidato supplicio refranetur nocendi facultas.* Undè nisi potestas ferendi leges, earumque severitate subditos in officio continendi penes homines resideret, summa esset in republica perturbatio ; ut proinde qui ejusmodi

potestati resistunt ; liberiùs velle mala cunvincantur. Confirmatur : quia naturâ dictante unumquodque corpus debet esse præditum potestate convenienti ad sui conservationem ; atqui potestas condendi leges est conveniens, immo moraliter necessaria, ut conservetur humana societas : ergo &c.

Ex quibus non solum patet humanas leges ferendi potestas, sed etiam ejusdem potestatis summa utilitas seu moralis necessitas. Undè 2. Machab. 4. dicitur : *Videbat enim (Onias) sine regali providentia impossibile esse pacem rebus dari.* Et in libro Judicum sæpè significatur, multorum malorum extitisse causam, quod non erat rex in Israël, qui scilicet mandatis & pœnis cohiberet populum, sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

Uterius legum utilitas probatur ex eo, quod lex naturæ non disponat de omnibus, quæ in variis circumstantiis possunt conducere ; adeoque conveniens fuit constitui aliam. Cum autem nec lex divina ad plurima particularia descendat, utile fuit dari insuper legem humanam. Confirmatur : nam pro varietate temporum, locorum & personarum sæpiùs convenit aliqua mutare, aut aliqua esse diversa in regimine populi & communitatis, ut usus & experientia docent : ergo debuit superioribus cœmunitatis relinqui ista potestas.

An verò hæc potestas legum-lativa etiam habeat locum in Ecclesia Christi, & tempore legis gratiæ, controversum est inter Catholicos & Hæreticos, tum nostri temporis, tum quosdam anteriores. Vide Bellarm. l. 3. de Laicis c. 2. & l. 4. de Pontifice c. 15.

Dico II. Est etiam in Ecclesia Christi potestas Ecclesiastica seu spiritualis condendi leges. Est de fide ex Trid. sess. 7. can. 13. de Sacram. in genere. Et can. 8. de Baptismo. Et sess. 6. can. 20. & aliis locis.

Probatur ex Scriptura Ioan. 20. *Pasce oves meas. Act. 20. in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Pastores autem & rectores debent posse præcipere, imperare & leges ferre. Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Si autem non esset in Ecclesia potestas præcipiendi, non deberet censerì Ethnicus, qui Ecclesiæ non obtemperaret. Undè ibidem Apostolis à Christo dicitur : *Quacumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in calo.* Igitur Apostoli ita poterant præcipere, ut alii tenerentur obedire. Hinc potestate istâ usi sunt Apostoli in concilio Jerosolymitano 15. statuentes legem de abstinendo ab immolatis simulacrorum & sanguine & suffocato. Et in fine ejusdem capituli de Paulo dicitur : *Perambulabat Syriam & Ciliciam.... præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.*

Item Paulus 1. ad Cor. 11. ait : *Sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* Et in fine capituli : *Cetera, cum venero, disponam.* Prout quoque 1. ad Timoth. 3. & ad Titum 1. disposuit legem de

21. Ex qua scilicet patet hujus potestatis utilitas.

Eaque amplius declaratur.

Plures Hæretici negant illam pro tempore Legis novæ.

22. Sed ipsam esse penes Ecclesiam definit Tridentinum.

Docet Scriptura.

Praxis Apostolorum.

de bigamo non ordinando. Similiter pœnas minatur inobedientibus 1. ad Cor. 4. *Vultis in virga veniam ad vos?* Et 2. ad Cor. 13. *Hac absens scribo, ut non præsens durius agam secundum potestatem quam Dominus dedit mihi.* Quam exercuit frequenter, ut dum 1. ad Cor. 5. excommunicavit Corinthium incestuosum: dum 1. ad Timoth. 1. Hymenæum & Alexandrum propter hæresim tradidit satanæ: dum Thesalonicensibus scripsit *Epistola 2. c. 3. Si quis non obedit verbo nostro hunc notate, & ne commisceamini cum illo.* Quod indubiè aliud est, quàm si dixisset: Si quis non obedit verbo aut præcepto Dei, &c. Deniquè ad Hebr. 13. generatim monet: *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis.*

23. Inveteratus in Ecclesia hujus potestatis usus.

Cui quidam nonnulla ipsi Hæretici usque hodiè deferre convincuntur.

Et perperam inhiat potestas ipsorum politica.

Veritatem Catholicam confirmat ratio.

24. Datur in Lege nova potestas politica ferendi leges.

Probatur II. ex continuo ac perpetuo usu & praxi Ecclesiæ. Legantur Canones Apostolorum, Conciliorum generalium ac Pontificum decreta, in quibus multa sunt ordinata, quæ in particulari non erant determinata per jus divinum aut naturale. Et sanè si nihil aliud esset, sufficerent præcepta antiquissima Ecclesiæ de Communione in Paschate, de Confessione annua, de jeuniis, de diebus Dominicis & festis &c. quin immo & ipsi Hæretici semetipsos confundentes, dies Dominicos ab Ecclesia constitutos, & varia festa Domini Sabaoth, signanter diem Natalem Domini cum sequenti, feriam secundam Paschæ & Pentecostes, aliàquè observant. Et quidem contra omnem rationem potestas politica, mittendo falcem in messem alienam, apud ipsos, dies (ut vocant) precum cum abstinentia à servilibus operibus rigorosissimè servari mandat: ut proindè ineptissimè contra inveteratum ac fundatissimum potestatis Ecclesiasticæ usum hac in parte ipsi exposculent.

Probatur III. hæc veritas ratione, quia Ecclesia constituit perfectam rempublicam aptam sese dirigere in finem sibi proportionatum per media convenientia, inter quæ est legum-latio; nam sicut in aliis rebus publicis, sic cum proportionem in Ecclesia possunt multa occurrere ad Dei cultum & morum directionem conducentia, quæ divinis legibus novi Testamenti non sunt comprehensa, aut saltem determinata, & tamen statui expedit ac determinari; ut patet in legibus pertinentibus ad Sacramentorum administrationem & receptionem, Censuris Ecclesiasticis, Impedimentis matrimonii &c. Certè experientia ipsa ostendit, quantum ritus Sacrificii incruenti exactè servati majestate suâ conferant ad reverentiam & devotionem Fidelium excitandam.

Dico III. Datur etiam tempore Legis novæ potestas civilis condendi leges. Probatur in primis ex dictis *Conclus. I.* Deinde ex ipso naturæ instinctu, quo respublicæ omnes gubernantur, etiam in lege nova per leges civiles. Et sanè si in quavis familia privata caput ejusdem possit præcipere filiis & servis, eosquè mediante obligatione dirigere, contra rationem erit ejusmodi potestatem toti reipublicæ,

aut regno negare. Præterea potestas ista usu omnium Gentium comprobata nullibi in lege gratiæ abrogatur. Immo tantum abest, naturalem ordinem ac potestatem ferendi leges per gratiam Evangelii fuisse destructam, ut potius per eam sit confirmata. Nam ad Roman. 13. dicitur: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit . . . itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* Et infra: *Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum &c.* Ad Titum 3. *Admone illos Principibus & potestatibus subditos esse. 1. Petri 2. Subjecti estote propter Deum, sive Regi quasi præcellenti, sive ducibus tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.* Adde, quòd hodiè apud ipsos Hæreticos potestas politica Leges & Edicta civilia edere non cesset, & quidem graviora, quàm Principes Catholici, quorum & fidei Catholicæ jugum sub ementita larva libertatis conscientiæ (quam in Catholicis maxime impediunt) interdum excusserunt, ut in Hollandia & vicinis provinciis contigisse oculis nostris dolentes conspeximus.

Contra Conclusiones objiciunt Hæretici. Deuteron. 4. dicitur: *Non addetis ad verbum, quod loquor vobis, nec auferetis ex eo.* Et c. 12. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito, nec addas quidquam, nec minuas.* Ergò legibus divinis non est licitum superaddere alias leges. Resp. in Deuteronomio prohiberi, nè aliquid superaddatur legi divinæ repugnans, signanter c. 12. præcipitur, ut ceremoniæ ab ipso Deo præscriptæ in cultu illius serventur, nulliquè ritus Gentilium in profanis eorum sacrificiis usitati assumantur. Undè argumentum Hæreticorum est tale: Judæis est prohibitum illud quod statim retulimus; ergò in novo Testamento non possunt condi leges humanæ, quæ jus divinum determinent, ejusquè impletionem promoveant. Præter ineptiam autem Consequentiae, falsitas Consequentis est à nobis per varia exempla satis ostensa. Immo & in ipsa veteri Lege Esther 9. *Judith ult. 1. Machab. 4.* nova festa fuisse instituta legimus. Et 1. Regum 30. David constituit, ut esset æqualis portio descendentium ad prælium, & remanentium ad sarcinas.

Objiciunt II. Christus Marci 7. damnat humana præcepta ex cap. 29. *Isaia* dicens: *In vanum me colunt docentes doctrinas & præcepta hominum.* Et Matth. 23. arguit Phariseos, quòd onera gravia imponent in humeros hominum; ergò non est apud homines potestas condendi leges. Resp. Christum apud Marcum redarguere multas vanas & inutiles observantias, quibus Pharisei superstitiosè incubebant divinis mandatis neglectis; ut patet ex ratione verborum citatorum, quam adjungit Christus: *Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditiones hominum, baptismata urceorum & calicum, & alia similia his facitis multa.* E contra autem docebant parentibus in necessari-

Quamgravia Evangelii non destruit, sed confirmat.

Quæquæ ab ipsis Hæreticis usurpatur.

25.

Nulla veri specie in Deuteronomio præjudicatur legis-lativæ Christianorum potestati.

26.

Christus superstitioses & abusus Phariseos, non legitima mandata superiorum redarguit.

necessitate relictis, esse dona & munera templo offerenda : Et (inquit Christus) *similia hujusmodi multa facitis.*

Apud *Matthæum* verò Christus partim redarguit Phariseos, quòd digito nollent movere onera aliis imposita ; ad quæ tamen sufferenda hortatur turbas : *Omnia ergo, quæcumquæ dixerint vobis, servate & facite.* Partim quòd in minutioribus quibusdam, ut in decimando (quod juxta Hieronymum significat hîc decimas accipere, juxta alios & rectius, decimas dare, conformiter ad id quod unus Phariseus sectæ gloriando dicebat : *Decimas de omnium, quæ possideo*) mentham & anethum &c. essent accurati, & graviora negligrent. Undè subjungit : *Hæc oportuit facere, & illa non omittere.*

27. Objiciunt III. Scriptura facit Christianos exleges ad *Galat. 5. Vos in libertatem vocati estis.* Et *ibid. Si spiritu ducimini: non estis sub lege. 1. ad Timoth. 1. Justo non est lex posita. 1. ad Cor. 7. Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum.* Deniquè ipse Christus *Matth. 17. ait Liberi sunt filii*, scilicet à dandis tributis. Resp. Neg. Aff. Nam libertas, in quam juxta Apostolum vocati sunt Christiani, non est ab obedientia superioribus præstanda, sed partim à dominio peccati, partim à servili qualitate seu spiritu timoris, partim ab onere veteris Legis. Christiana etenim libertas consistit substantialiter in eo, ut quis à peccati servitute liber, & jugo veteris legis excusso, adhæreat uni Deo, spontancâ indole faciens, quæ ipsi placita sunt. Ex quo sequitur, quòd ea, quæ augendæ erga Deum charitati conducunt (prout sunt ea, quæ Ecclesia ordinavit) etsi minuant libertatem circa res medias, magis consentanea sint Christianæ libertati, quàm eam imminuant. Undè subdit Apostolus : *Tantum nè libertatem in occasionem detis carnis*, id est, nè eâ abutimini ad vitæ licentiam. Quod rectè quadrat in Hæreticos nostri temporis; quibus proinde meritiò ingerenda est monitio S. Petri 1. *Epist. c. 2. Quasi liberi & non quasi velamen habentes malitia libertatem, sed sicut servi Dei.*

28. Quod eodem cap. 5. ad *Galat.* Paulus subjungit, hunc sensum habet : *Si spiritu Christi & Charitatis ducimini, non estis sub lege*, etiam naturæ, tamquam sub pædagogo cogente & serviliter constringente, sed potius supra legem. Quomodo etiam *justo non est lex posita*, quatenus pœnas & errores minatur, cum justus legem impleat non formidine pœnæ, sed amore honestatis & justitiæ: illo autem modo est posita injustis & parricidis, ut subjungit Apostolus eodem loco ad Timotheum. Vide *August. lib. de Spirit. & litt. c. 10.*

Explicatur dictum Apostoli : Nolite fieri servi hominum Dei postposito : partim etiam dissuadere, nè quis post assumptum Christianismum se aliqui præsertim Ethnico in mancipium vendat,

Herincx Sum. Theol. Pars II.

ut Deo liberiùs deserviat. Alioquin alibi monet servos, ut obediant dominis suis, & loco cit. ait : *Servus vocatus es?* scilicet ad Christianismum; *non sit tibi cura, & unusquisquæ in quo vocatus est*, ad Christianismum, *in hoc permaneat*: nam ut pulchrè *Augustinus*, seu ex eo *Prosper* in *Sententiis num. 124. Libera semper est servitus apud Deum, cui non necessitas servit, sed Charitas.*

Deniquè verba Christi ex Evangelio *Matth. 17. non sunt ad propositum* : nam sensus illorum est : Reges & Principes non solere tributum exigere à suis filiis, sed hos esse liberos; adeoque nec jure à Christo exigendum fuisse tributum, qui erat filius summi Regis, & omnium Dominus. Alioquin *Lucæ 20. dicit: Reddite, quæ sunt Cesaris, Cesari &c.* Et Apostolus ad *Roman. 13. docet*, tributa à Christianis esse reddenda. Nequè existimo Hæreticos eò audaciæ prorupturos impunè, si hoc tempore exemptionem sui sequacium à tributis superiori potestati pendendis prædicarent.

Objiciunt IV. esse contra suavitatem Legis novæ Christianos obrui tot legibus humanis, ut earum multitudo superet multitudinem præceptorum Legis Judaicæ: ut proinde meritò deploret *Augustinus Epist. 119. c. 19. tolerabiliorem esse conditionem Judæorum, quàm Christianorum.* Resp. Neg. Aff. nam Legis novæ facilitas potissimum consistit in abundantia gratiæ & facilitate ac paucitate præceptorum illius, quæ per leges humanas non adeò tollitur, cum pauca sint præcepta Ecclesiæ universos concernentia, sed ad quatuor vel quinque revocentur, eaque sint juris divini aut naturalis determinationes. Cætera verò solum obligant ratione statûs, officii vel contractûs. Adde multa contineri in jure Canonico, quæ solum præscribunt id, quod est juris naturæ: multa etiam quæ strictè non obligant, aut quorum obligatio faciliè cessat. In Lege tamen mosaica cum paucitate gratiæ erant plurima præcepta difficillima, sumptuosa, & cunctos gravissimè obligantia.

Deinde ad summum inde sequeretur in usu potestatis legislativæ posse contingere aliquem excessum; cum tamen ab abusu non ducatur bonum argumentum contra ipsam potestatem discretè practicandam, quam Scriptura & ratio naturalis manifestat. Dubium equidem non est, quin moderatio in usu illius potestatis sit attendenda, nè conversatio Fidelium onerosa reddatur, ut rectè monet *D. Thomas Sollicitè quæst. 107. a. 4. in Corp. ex loco Augustini* in objectionem citato: in quo tamen *Augustinus* tantum redarguit multitudinem nimiam consuetudinum indiscretè à quibusdam sine auctoritate vel ratione legitima introductarum, quæ magis curabantur, quàm multa, quæ in divinis libris saluberrimè sunt præcepta. Potestatem autem ferendi leges non reprobabat, sed expressè approbat in verbis, quæ immediatè præmittit, & ab Hæreticis studiosè dissimulantur: *Omnia itaque talia* (inquit) *quæ nequè sacrarum Scripturarum auctorita-*

Item dictum Christi: Liberi sunt filii.

29.

Potestas legislativa non repugnat dulci & facili jugo legis novæ.

30.

Abusus, si quis interdum foret, potestatis non arguit hanc non dari.

tamen est vitandus.

Augustinus errori contrario non favet sed illuminat.

tibus continentur, nequè Conciliis Episcoporum statuta inveniuntur, nequè consuetudine universæ Ecclesiæ roborata sunt sinè ulla dubitatione refecanda existimo.

31.

Divinâ lege suppositâ potest homo obligari ad culpam & reatum pœnæ aternæ.

Objiciunt V. Solius Dei est obligare ad peccatum; cùm illud, si fuerit mortale, reatum æternæ pœnæ habeat annexum: ideoquè *Ambrosius & Augustinus* peccatum definiunt per oppositionem ad legem Dei. Resp. Neg. Ass. Nam præsuppositâ Lege divinâ naturali, vel positivâ, quâ potestas præcipiendi superioribus conceditur, & consequenter inferioribus imponitur parendi necessitas, potest etiam per humanam voluntatem statui obligatio ad aliquid sub peccato etiam gravi: quemadmodum autem ex antedictis liquet, non solum ex natura rei, sed etiam per divinam voluntatem potestas præcipiendi superioribus est concessa, juxta auctoritates Scripturæ in Conclusionibus citatas. Undè rectè infert Apostolus ad Rom. 13. Itaque qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Et de suis præceptis 1. ad Thess. 4. ait: Qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum. Quod conforme est verbis Christi Luca 10. Qui vos spernit, me spernit. Dubium autem non est, quin reatum culpæ coram Deo contrahat, qui sic agit, ut Christum contemnere vincatur. Undè etiam voluntati Dei obviat, qui voluntati superiorum non obtemperat, voluntati nempe Dei generali jam explicatæ, cui voluntas superiorum velut subordinatur, & à qua vim obligandi in conscientia participat.

32.

Objiciunt VI. Ex legum humanarum necessitate sequitur legum naturæ, immo & divinarum insufficientia. Resp. cum distinctione: sequitur earum insufficientia, quatenus si fervarentur, non sufficerent, ut perducant hominem ad salutem, quantumvis nullæ leges humanæ extarent, Nego Seq. Sequitur earum insufficientia, quatenus non complectuntur omnia, quæ aliquando expedit constitui, concedo Seq. Nec hoc est absurdum, aut arguit naturam vel Deum deficere: cùm concessa sit hominibus potestas, per quam conformiter dictamini naturæ & divinæ voluntati possit statui, quod immediatè per leges naturæ aut divinas non est statutum. Quemadmodum natura non deficit, etsi homini cibum non tribuat, quia dat illi sufficientia media ad cibum comparandum.

Q U Æ S T I O III.

Penes quos resideat potestas legislativa Civilis?

33. Potestas legislativa civilis primò & radicaliter penes ipsum cœtum seu

Dico I. Potestas legislativa Civilis primariò & quasi radicaliter residet penes ipsam Communitatem seu Rempublicam. Probatur: quia hæc potestas consequitur conditionem Corporis politici ex natura rei, velut moralis quædam illius proprietas: eo ipso enim quòd aliqui coeunt in aliquem cœtum hominum, habet ista communitas ex natura

rei potestatem se regendi per media opportuna. Undè sicut eo ipso, quòd servus aut aliquis alius adscribitur in familiam domini, subjacet ejus regimini etiam in conscientia; ita & membra communitatis hoc ipso quòd talia sunt, subjacent regimini, quod in ista communitate residet.

Porrò potestatem istam non residere ex se in certa parte communitatis, aut aliqua persona extra illam communitatem, patet: quia sicut singuli homines, sic etiam hominum cœtus naturaliter vendicant sibi libertatem, nequè ex natura rei alicui potestati politicæ subjiciuntur. Confirmatur: quia non est potior ratio de uno homine, quàm de alio, ob quam illi ex natura rei competeret jus regendi multitudinem sive communitatem.

Adverte tamen hanc potestatem non esse ita immobiliter affixam toti corpori politico, quin possit ab illo auferri. Nam primò Deus tamquam supremus omnis juris creaturæ Dominus potest hanc potestatem Reipublicæ auferre: prout regiminis potestatem contulit Moyse & aliis. Secundò ipsa Respublica potest potestatem suam in alium transferre, etiam immutabiliter; quamvis fortè ita non transferat, sed tacitè sibi reservavit facultatem gravissimam de causa ipsum istâ potestate privandi, & in unum alium transferendi, aut ad se revocandi; prout Principem legitimum ob nimiam tyrannidem potest per legitimam sententiam deponere.

Tertiò jure belli potestate hæc potest Respublica privari, sicut aliis bonis, immo libertate, & sic redigi sub alterius principatu. Quorum omnium ratio fundamentalis est: quia licet ratio naturalis dicat potestatem legislativam corpori politico debere competere, non dicat tamen necessarium, ut eam per se administret: potuit igitur eâ privari, vel sponte eam à se alienare. Immo id fieri magis conveniebat; cùm multò sit melior forma regiminis Monarchica, aut Aristocratica, vel mixta ex utraquè, quàm Democratica, in qua populus regit. Ideoque plerumquè in Reges & Principes aut Optimates hæc potestas diversimodè est à Communitate derivata; quamquam non desint, qui existiment regna & monarchias esse primitus per tyrannidem & illegitimam invasionem introductas, etsi postea consensu Populi firmatas; ut videre est apud *Alvarum Pelagium l. 1. De planctu Eccles. c. 4.*

Dico II. Imperator potest ferre leges pro toto imperio: quia respectu illius habet supremam regiminis potestatem. Undè idem confirmat antiquissima imperatorum praxis; ut videre est in corpore Juris Communis seu Cæsarei.

Dubitant verò aliqui Juristæ, an possit concedere leges pro toto orbe. Id sequitur ex sententia *Bartoli*, qui refertur dicere Imperatorem esse dominum totius orbis. Sed hæc sententia cum suo fundamento est planè improbabilis: nam nè quidem tempore Cæsaris Augusti

communitatem refidet.

34. A qua tamen potest in alterum multipliciter transferri
1. per Deum: 2. per ipsam rempublicam

3. jure belli.

35. Imperator potest ferre leges pro toto imperio.

Non tamen pro toto orbe.

gusti fuit Imperator dominus totius Orbis, cum Persia numquam fuerit tributaria Romanis, uti nec Japonia aliæque Regionēs noviter inventæ. Cui consonat illud Leonis Papæ Romam alloquentis *Serm. I. in Natali Apostolorum Petri & Pauli*: Ut latius præsideres religione divinâ, quàm dominatione terrenâ.

De præsentī tempore, quo limites Romani Imperii plurimum sunt constricti, nulla est apparentia: cum plures sint Reges & Republicæ imperio non subjectæ; ut de Rege Franciæ, qui nullum agnoscit superiorem, constat ex cap. *Per venerabilem, Qui filii sint legitimi*. Unde cap. *Super specula de Privilegiis* dicitur: In Francia & nonnullis Provinciis laici Romanorum Imperatorum legibus non utuntur.

36. *Leges tamē Casarea alibi qualiter acceptæ sūt.* Nihilominus possunt Leges Casarea alibi habere locum, sive quia ex consuetudine, sive quia per priorum Principum Constitutiones sunt assumptæ. Unde etiam referuntur Turcæ uti *Codice Iustiniano* velut æquissimo. Similiter post jura propria Romanas sibi leges adsciverunt variæ in Europa provinciæ, ut de Belgicis superius diximus: & de Gallis ac Hispanis varii eorundem Jurisconsulti tradunt, eatenus saltem, quatenus cum horum iudices in defectu legum juxta æquitatem judicare tenentur, æquissimum meritò arbitrentur, quod Jure communi deciditur. Solent autem in Imperio hodie constitutiones fieri (quæ Pragmaticæ Sanctiones vocantur) in plena Principum & Ordinum Congregatione, consilii atque examinis ergò, & facilioris obedientiæ causâ; cum plerique Imperii Status multa ex suprema potestate ad se traxerint, salvo tamen semper supremo Imperii apice. Unde dicitur Imperator etiamnum privilegia solus contra leges tribuere.

37. *Potestas legislativa competit supremis principibus.* Dico III. Reges & Principes supremi possunt in suis ditionibus leges ferre: nam hæc potestas similiter cum regimine est in illos translata, sive absolute, sive sub certo modo, qui ex contractu vel consuetudine constare debet. Atque idem in quibusdam ditionibus non potest Rex vel Princeps condere legem sine Comitibus regni. Idem dicendum est de Republica libera, quæ à se potestatem supremam regendi aut leges ferendi non abdicavit, vel saltem legitime illam recuperavit; ut est Veneta & Genevensis.

38. *Ac Regina hæreditaria potius quàm conjugi.* Varii hic fuisse disputant, ad quem pertineat leges condere, si regnum vel principatus pertineat ad Reginam hæreditariam. Sed dicendum cum plerisque pertinere ad Reginam; ad Regem autem non nisi de consensu Reginæ. Ratio est: quia ad eum pertinet leges condere & regnum administrare, cujus est dominium: dominium autem est Reginæ. Nec refert, quod maritus vocetur Rex, & honoretur tamquam Rex: nam potestas condendi leges non sequitur titulos honoris, sed solum jus domini & regni, quod est penes Reginam solam. Non refert etiam quod juxta Apostolum ad *Ephef. 5.* vir sit caput mulieris: nam

in casu nostro vir est caput mulieris quodadmodum economicam familiæ administrationem, quod Paulus intendit. Nihilominus mulier potest esse caput, sicut omnium civium, & totius regni quodadmodum politicam administrationem. Quod satis patet: quia nullus negare potest, eam esse caput politicum civium, si maneat innupta.

Dico IV. Principes alii inferiores non possunt condere leges, nisi hoc eis à Principe supremo aut Communitate libera fuerit concessum, prout concessum est variis Principibus Germaniæ & Italiæ. Hinc illi, quibus id non est concessum, non possunt suos subditos dirigere, nisi juxta leges suorum Principum. Ratio est: quia ex se non habent illam facultatem, neque etiam ab aliquo legitimam ad id potestatem habente. Immo regulariter supremi Principes hoc sibi munus reservant, ut ex sensu communi & consensu Doctorum patet, ac colligitur ex l. 2. c. *de Veteri jure enucleando*. Et l. 12. c. *de Legibus*. Congruentia est, quod legislatio sit præcipuus actus, quo Republica gubernatur; adeoque procedere debeat à præcipua potestate, aut ab eo, qui ad hoc facultatem accepit à præcipua & suprema potestate. Idem dicendum est de Communitatibus non supremis, quæ se potestate ac jure regiminis independenti privarunt, & alteri se subdiderunt: nihil enim circa leges ferendas valent, nisi quantum eas sibi reservasse, aut recuperasse scripto aut etiam consuetudine liquet: nam sicut contractu, aut consuetudine, seu præscriptione sunt privatae, sic simili viâ posset eadem potestas illis in toto vel in parte restitui.

Porro jure hoc in alterum translato utitur is eo velut proprio, ut jam non sit Communitatis delegatus, sed jus regendi ac leges condendi, velut sibi proprium, aliis delegare aut communicare possit; juxta axioma juris communiter receptum: *Potest quis facere per alium delegatum, quod jurisdictione ordinariâ potest per se ipsum*.

Dico V. Hæc potestas non tantum competit Principibus Christianis & bonis, sed etiam malis & infidelibus. Est contra *Wiclef*, cuius hic erat articulus XV. in *Concilio Constantiensi sess. 8.* damnatus: *Non est obediendum malis Prelatis & Regibus*. Probatur conclusio ex Scriptura. Daniel Nabuchodonosori, qui tamen erat infidelis, cap. 2. ait: *Tu es Rex, & Deus celi dedit tibi regnum*. Apostolus ad *Roman. 13.* docet subjectionem ad superiores, etiam Ethnicos, quales communiter tunc erant Reges, quando Paulus Epistolam ad Romanos scripsit. Idem docent Patres ab aliis passim citati. Christiani quoque antiquis temporibus fuerunt observantissimi legum honestarum ab Ethnicis Regibus & Imperatoribus conditarum. Specialiter autem Saül, David, Salomon & plerique Reges Israël graviter peccarunt, nec tamen ob id Reges esse desierunt, quamdiu Deus illos regno non privaret. Et Petrus *Epist. 1. cap. 2.* præcipit

39. *Principum inferiorum potestas mensuranda ex commissione suprema potestatis vel consuetudine.*

Via & communitatis non suprema.

40. *Potestas hæc non dependet à fide vel moribus Principum.*

servis, ut obediant dominis suis, non tantum bonis, sed etiam dyscolis. Ratio est: quia potestas legislativa non fundatur in fide aut moribus Principis: nequè enim id ratio, nec auctoritas dicat. Quin immo id rationi omnino adversatur, utpote quod vergit in Reipublicæ perniciem, ac plurimarum seditionum & schismatum fit fomentum, dum facile subditi Principem peccati arguerent, & sub hoc prætextu obedire illi detrectarent. Quotidiana insuper imperii mutatio foret necessaria, prout Principes facile in peccata labuntur. Non est tamen negandum, quin Ecclesia possit aliquos criminosos Principes in pœnam suorum criminum, v.g. hæresis, privare superioritate; cum hoc constet ex praxi Ecclesiæ. Quemadmodum Deus ipse subinde perversos Reges privavit regno; quod tamen eò usquè, non obstante suâ malitiâ, legitimè retinebant. Similiter in *Tract. de Fide* docetur ex peculiari ordinatione divina summum Pontificatûs apicem à fide dependere; adeò ut Papa manifestè hæreticus jure divino papatu excidat, saltem post sententiam declaratoriam criminis.

41. Dices: *Clemens Papa lib. 2. Constitut. Apost. cap. 8.* dicit: *Nec enim Rex impius est utiquè rex, sed tyrannus; nec Episcopus ignorantia vel malâ mente pressus est amplius Episcopus.* Resp. illa verba esse supposititia, & nequidem specietenus habentur in constitutionibus Apostolicis, quæ extant in *Primo Tomo Conciliorum*, & excusæ sunt Venetiis an. 1589. apud Nicolinum. Resp. II. Regem impium quâ talem non esse regem sed tyrannum: Rex enim (ut ait *Isidorus*) à regendo, id est, rectè agendo dicitur; rectè igitur faciendo nomen Regis tenetur, peccando amittitur. Idem colligitur ex *Concilio Aquisgranensi cap. 2. Tom. 3. Conciliorum*. Nomen ergo regis secundum *Isidorum* amittit, non proprietatem. Idem dicitur de Episcopo: quia (ut ait *Augustinus 19. de Civit. cap. 19.*) *Episcopatus nomen est operis non honoris &c. ut intelligat non esse Episcopum, qui præesse dilexerit, non prodesse.*

Q U Æ S T I O IV.

Penes quos resideat potestas legislativa Ecclesiastica.

42. *Potestas legislativa pro universa Ecclesia jure divino residet penes summum Pontificem.* Dico I. Potestas legislativa Ecclesiastica jure divino residet penes summum Pontificem pro universa Ecclesia. Patet ex *Matth. 16. Tibi dabo claves regni calorum.* Et *Joan. 20. Pasce oves meas.* Ubi primò promittitur, deinde committitur regimen universæ Ecclesiæ Petro, & in Petro Successoribus illius, ad quos eadem verba juxta sanctos Patres sunt etiam directæ, cum potestatem istam oportuerit cum ipsa Ecclesia perennare, adeoque etiam ipsis Petri Successoribus esse concessum à Christo; cujus, & non Petri, Vicarii erant futuri. Fuit itaque voluntas Christi generalis largiendi Petro ejusquè legitimis Suc-

cessoribus supremam regiminis potestatem: quamquam ad homines electio, seu Successoris designatio pertineat, eo modo, qui fuerit à Pontifice præscriptus: qui nunc est, ut fiat à Cardinalibus, à quibus dum personæ facta est designatio, non ipsi, sed Christus potestatem confert. Undè *Anacletus Papa dist. 22. cap. 2. Romana Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Salvatore nostro primum obtinuit.* *Innocentius III. c. Sollicita, De Majorit. & Obed. Nobis in Beato Petro sunt oves Christi commissa, dicente Domino: Pasce oves meas.* Et *c. Novit. De Judiciis* idem ait: *Potestas nostra non est ex homine, sed ex Deo.* Et *Innocentius IV. in Concilio Generali Lugdunensi: Cum Jesu Christi vires teneamus in terris, nobisque in Petri persona dictum sit: Quodcumquè ligaveris super terrâ &c.*

Hinc fit, quod potestas hæc non possit recipere aliquam mutationem vel limitationem, sicut cæteræ potestates, quæ in hominibus resident, & ab eis conferuntur. Quare non dependet Pontifex in legislatione à Concilio vel Cardinalibus, quandoquidem independenter ab illis sit potestas ei à Christo collata. Quod etiam patet ex praxi & multis Canonibus, prout vide apud *Suarium lib. 4. c. 3. n. 14.* Accedit, quod Cardinalium dignitas non sit Pontificiæ dignitati coæva, immò sit ab ipso Pontifice instituta, adeoque juris humani: quamquam Pontifex prudenter graviora negotia non soleat decidere sine determinatione Concilii aut assensu Cardinalium.

Dico II. Legati Sedis Apostolicæ possunt ferre leges pro legationis suæ provincia: habent enim jurisdictionem ordinariam, eamquè majorem, quàm Episcopi, ut constat ex toto *Titulo De Officio Legati.* Immo *Cap. Fin. ex-ficis.* pressè deciditur, Legatorum statuta eorum morte vel amotione non expirare, quousquè revocentur.

45. *Et Episcopi pro sua Diocesi.* Dico III. Similiter possunt Episcopi ferre leges pro sua Diocesi; ut docet praxis Ecclesiæ, & passim jus Canonicum *cap. 2. de Majorit. & obed. & c. 2. de Constitut. in 6. & alibi.* Eas verò leges possunt condere, postquam sunt confirmati, antequàm sint consecrati: nam per Confirmationem accipiunt jurisdictionem, cui potestas legislativa est annexa. Nec requiritur consensus Papæ, nisi in casibus juri Pontificio repugnantibus, aut ex jure vel consuetudine Papæ reservatis. Similiter non requiritur regulariter consensus Capituli vel Synodi Pastorum; cum hoc nullo jure decernatur, quamquam requiri saltem consilium Capituli, ex *cap. Quanto 5. De his quæ fiunt à Prælati &c.* tradat *Zypæus in Analyti juris Pontificii novi hoc Titul.* Dixi regulariter: Lex enim cedens in præjudicium Cleri nequit ferri sine illius consensu ex *c. Novit. De his quæ fiunt à Prælati*, & aliis juribus: quemadmodum etiam requiritur consensus Cleri & populi ad instituenda nova festa *c. Fin. De Feriis.* Attendenda tamen est consuetudo, quæ potestatem Episcoporum variis in locis potuit

46.
Et hi qui-
dem jure
divino.

potuit extendere vel arctare,
Utrum verò Episcopis potestas legislativa competat jure divino, dubitatur. Varii affirmant, ut *Castro, Victoria, Vasquez* & alii dicentes per Papam solum applicari Episcopis materiam seu subditos. Sed verosimilius negat *Suarez l. 4. c. 4. Præpositus de Sacram. Ordinis q. un. dub. 7. num. 49.* & passim alii. Nam etsi Ordo Episcopalis sit juris divini; similiter etsi Christus voluerit Ecclesiam regi per Episcopos eisquè potestatem conferri per suum Vicarium, juxta illud *Leonis Papa Serm. 3. de sua assumptione: Si quid cum eo commune ceteris voluit esse Principibus, numquam nisi per ipsum dedit, quidquid aliis non negavit.* Cui consonat formula creandi Episcopos: quæ teste *Bellarmino l. 4. de Pontific. c. 24.* talis est: *Providemus Ecclesia tali de tali Persona committentes ei administrationem* (id est jurisdictionem) *in temporalibus & spiritualibus.* Quam proinde jurisdictionem limitat, ampliat, aufert &c. secundum beneplacitum suum: Eamquè confert Episcopis, etiam non consecratis, possetquè consecratis aliquibus non conferre: confert deniquè jurisdictionem Episcopalem etiam non Episcopis, v. g. Prælati majoribus Religionum exemptarum à jurisdictione Episcoporum: quæ sunt aperta signa, illam in Episcopis provenire à Papa; nisi aliundè clariora sint in oppositum.

47.
Metropolitani quid possint in diocesis Coepiscoporum.

Nota hic Patriarchas, Primates vel Archiepiscopos seu Metropolitanos non posse leges ferre pro diocesis suorum Suffraganeorum seu Coepiscoporum quibus præsunt. Hæ enim dignitates, quatenus Episcopatus transcendunt, sunt merè juris Ecclesiastici, ideoquè ratione illarum nihil fieri potest, nisi quod specialiter est concessum; uti etiam in jure declaratur. Nam *c. Conquestus 9. q. 3.* definit *Nicolaus Papa, Primates vel Patriarchas nihil privilegii habere præ ceteris Episcopis, nisi quantum sacri Canones concedunt, & prisca consuetudo illis antiquitus contulit.* Vide etiam *ibid. cap. 5. & duo sequentia.* Item *c. Duo simul, de officio Iudicis ordinarii.* At præfata potestas eis nec jure nec consuetudine conceditur; quin immo consuetudo est in oppositum.

Casus porro, in quibus hi jurisdictionem habent in Episcopatus subjectos, ferè reducuntur ad jus illos visitandi, corrigendi Episcopos subjectos, & ad jus appellandi ab Episcopo ad Archiepiscopum, & ab hoc ad Primatem seu Patriarcham: deniquè ad jus convocandi Synodum provincialem, eiquè præsidendi.

48.
Competit potestas legislativa Concilio generali per Papam confirmato.

Dico IV. Concilium generale legitimè congregatum habet potestatem condendi leges pro tota Ecclesia. Patet ex antiquissimo & continuo usu Conciliorum, in quibus frequenter ejusmodi leges sunt læ. Requiritur tamen ut accedat confirmatio Papæ, prout in materia de Fide traditur ex communiori doctrina.

49.
Eadem potestate potest.

Dico V. Idem possunt Concilia provincialia pro Provincia correspondente. Patet

similiter ex praxi totius Ecclesiæ & Conciliorum, multisquè Juribus. Usus idem ostendit de Synodo diocesana seu pastoralis, quamquam leges in illa conditæ verè sint Episcopales, cum per se loquendo solus Episcopus in eam habeat potestatem legislativam: cæteri verò tantum comparent tamquam Consilarii, nec debent potestate legislativâ pollere: quod si quidam eam habeant, est per accidens. Unde etiam solus Episcopus subscribit: cum tamen in Synodo Provinciali non solus Archiepiscopus, sed etiam cæteri Episcopi subscribant.

Dico VI. Capitulum Cathedrale Sede vacante verosimilius potest condere leges. Ita communiùs Doctores contra *Malderum q. 95. art. 1. dub. 4.* circa finem & alios. Probat: quia succedit capitulum Cathedrale in jurisdictionem Episcopi quoad totam administrationem in temporalibus & spiritualibus, præterquam in casibus jure prohibitis (cujusmodi non est legislatio) ut colligitur ex *c. unico, de Majorit. & Obed. in 6.* Confirmatur: quia constat penes capitulum Sede vacante residere potestatem præceptivam respectu diocesis; cur ergo non etiam legislativam, quæ jure ordinario est annexa Episcopali jurisdictioni?

Nec refert, quod capitula non utantur hac potestate: nam eam per non usum non amittunt, nequè etiam tenentur quolibet eventu uti potestate sibi competente; cum judicare possint, non esse operæ pretium, nec prudens, pro tantillo tempore aliquid innovare. Quamvis Jus cavens, *Nè Sede vacante aliquid innovetur*, loquatur tantum de Juribus & bonis Episcopalibus. Propter quod non potest etiam conferre beneficia, quorum collatio libera erat penes Episcopum solū. Unde posset capitulum per se loquendo condere statuta duratura etiam post creationem novi Episcopi, & leges Episcopi defuncti abrogare, sicut id posset Episcopus successor, cujus jurisdictione capitulum pollet; sicut etiam ab excommunicatione posset absolvere ex *c. unico de Majorit. & Obed. in 6.* Præterea Vicarium generalem ab Episcopo defuncto constitutum revocat, licentiamquè alieno Episcopo ordinandi in diocesi ab eodem datam revocare potest. Item capitulum Sede vacante in crimina inquirat, visitat, punit, dispensat cum illegitimis ad minores Ordines, dat litteras dimissorias &c.

Dices I. Jus potestatem leges ferendi non concedit capitulo specialiter: atqui non sufficiunt concessionem generales suprà allegatæ, ut colligitur ex *c. Illa, Nè Sede vacante*; ubi pro ratione, cur capitulum nequeat conferre Sede vacante beneficia, allegatur: *Cum nusquam inveniatur cautum in jure, quod capitulum vacante Sede fungatur vice Episcopi in collationibus præbendarum*; ergo requireretur specialis concessio ferendi leges, quia videtur ei prohibitum quidquid non est specialiter concessum, juxta rationem *c. cit. Resp. Neg. Subst. Secus est de tum quia collatio beneficiorum est aliquid de jure specialiter exprimendum, ut concedi cen-*

lent Conci-
lia Provin-
cialia Et
Diocesana.

50.
Et Capitulum Cathedrale Sede vacante.

51.

52.
ta alia
potest.

seatur, rum.

seatur, c. *Officii, de Offic. Legati in 6.* Undè mirum non est, illam rationem in jure c. *illa*, esse allegatam. Tum, & præcipuè, quia collatio beneficiorum debebat exprimi speciatim, eò quòd numeretur inter bona & proventus Episcopi, in quibus Capitulum non succedit, quæquè diminuire aut de quibus disponere nequit. Undè è contrà illa, quorum collatio est necessaria, rectè conferuntur per Capitulum; cùm non fiat detrimentum Prælato, cuius commodum consistit in potestate conferendi, cui velit; quæ hìc non est. Quarè Capitulum instituit præsentatos, c. *1. De Institut. in 6.* Confirmat electos, c. *Cùm olim. 14. de Majorit. & Obed.* Confert etiam beneficia, quorum collatio communiter ad Episcopum & Capitulum spectat; cùm non sit in jure suo impediendum propter casum Episcopi mortui vel etiam suspensi. Undè in simili idem posset Episcopus, si Capitulum esset suspensum vel omnes excommunicati. Proinde *Concilium Mechliniense celebratum anno 1609. tit. 15. cap. 7.* declarat collationem præbendæ graduatæ Sede vacante faciendam per Graduatos. Si electio sit penes Capitulum, & confirmatio penes Episcopum, Capitulum eligit jure Capitulari, confirmabit jure Episcopali.

53. Dices II. Collegium Cardinalium non potest leges condere vacante Sede Apostolicâ; ergo nec capitulum cathedrale vacante Sede Episcopali. Resp. Neg. Conseq. nam collegium Cardinalium non succedit in jurisdictionem papalem, sicut capitulum in jurisdictionem Episcopi: immo hoc illi expressè inhibetur *Clem. nè Romani, De electione.* Cùm tamen Cardinales in Ecclesiis suorum Titulorum gaudeant jurisdictione Episcopali, possunt singuli in illis particularia statuta & leges ferre.

54. Dixi in conclusione: *Episcopali Sede vacante*: vivente enim Episcopo non potest Cathedrale capitulum condere statuta vel leges, etiam juxta plurimorum sententiam, Corpus tantum capituli obligantes, sinè consensu vel confirmatione Episcopi, aut Sedis Apostolicæ, nisi per præscriptionem aut Apostolicam concessionem speciali ad hoc gaudeat facultate *argum. c. Cùm accessissent, De Constitut. & maximè c. Cùm consuetudinis, De Consuetudine.* Nonnulli tamen tribuunt capitulis facultatem condendi statuta. Quòd facilius admitti posset quòd quædam statuta conventionalia, quæ obligent singulos Canonicos saltem ex quodam pacto fidelitatis in rebus parvis spectantibus ad corpus capituli. Quod multorum capitulorum, etiam collegiatarum Ecclesiarum, praxis confirmat: quæ maximè est attendenda, etiam quòd hoc, an requiratur consensus Episcopi.

55. Dico VII. Possunt etiam leges condere Abbates aliique Prælati, qui sunt verè ordinarii, id est, habentes jurisdictionem Episcopalem, idquè intrà terminos suæ quasi diocesis: sunt enim similes Episcopis in omnibus,

quæ sunt meræ jurisdictionis.

Dico VIII. Idem potest Congregatio, Regularium generalis & provincialis, ut ex usu Religionum à Pontificibus approbato constat. Usus verò & constitutiones suas quilibet Ordo debet respicere quantum attinet ad potestatem Generalis & Provincialium: nam illis in ordine nostro & diversis aliis potestas legislativa est adempta præterquam in capitulo generali & provinciali: in aliis autem habet Generalis hanc potestatem etiam extra Congregationem.

Dices: Saltem Ordini Minorum videtur adempta potestas ferendi leges ex Bulla *Circumspecta Apostolica Sedis*, quæ est 26. Xisti IV. in *Bullario Rodriguez.* Resp. Neg. Ass. Nam Pontifex ad instantiam Ministri Generalis & universi Ordinis tantum annullat obligationes sub culpa mortali ac censuris oriundas ex statutis hæcenus factis, etiam Papalibus: de faciendis tamen de novo, sive à Papa, sive à capitulo, non agit: multò minùs derogat statutis obligantibus ad culpam venialem, aut potestatem temporalem, immo postremum expressè concedit. Vide *Rodriguez. Tom. 1. qq. reg. qu. 10. art. 8.* Adde quòd Pius V. (ut refert *Portel V. Statutum*, in *Addit.*) concedens, ut per quacumquè statuta, etiam Apostolica non ligarentur Fratres ad aliquas Censuras seu pœnas Ecclesiasticas, vel ad peccatum mortale, sed tantum ad pœnas seu pœnitentias per Prælatos injungendas, excipiat: *Dummodò non sit contemptus, vel mandatum non sit impositum sub pœna excommunicationis, vel in virtute S. Obedientia.* Quod etiam ferè faciunt Statuta. Et indè à tempore Xisti IV. continuus Religionis usus idem confirmat. Deniquè Societati Jesu concessit Papa privilegium ad quaslibet constitutiones faciendas, quas viderint esse utiles bono communi, ut refert *Suarez. Tom. 4. de Relig. lib. 2. de Ingressu in Societ. cap. 2.* Cui privilegio nos communicamus.

Nihilominùs cautè observanda est cuivis legislatori parcitas in statutis sive legibus condendis: nam nimia multiplicitas parit contemptum, ac nimium aggravat onus subditorum, tum in cognoscendis, tum in servandis ad amissim obligationibus. Deinde corruptissimæ reipublicæ indicium, plurimæ leges: sat multa, sat bene constituta sunt, si sat bene observari curentur, ut ait *Zypæus l. 3. Analysis Jur. Pontif. Tit. De his quæ sunt à Prælatis.*

Q U Æ S T I O V.

Quomodò potestas legislativa civilis distinguatur ab Ecclesiastica?

58. Resp. Duplex potissimum inter eas discrimen reperiri. Primum est, quòd potestas Ecclesiastica sit ordinis supernaturalis, utpotè instituta ab Auctore gratiæ, & respiciens finem & media supernaturalia, juxta illud

lud Matth. 16, *Tibi dabo claves regni calorum.* Quamvis autem etiam multa præcipiat, quæ in substantia sunt ordinis naturalis, hoc tantum facit, ut per illa melius consistat ordo ministrorum Ecclesiæ, qui sacrificia offerre, & Sacramenta ministrare debent, ac ut populus in viam salutis melius dirigatur.

Civilis vero tota est ordinis naturalis. At potestas civilis est tota ordinis naturalis, spectatque solum politicam felicitatem, nec per se spiritualem felicitatem intendit; quamquam ista possit esse finis extrinsecus per accidens à legislatore intentus: ejusdem enim rationis est nunc ista potestas, ac in statu puræ naturæ: undè sicut tunc, ita & nunc est ordinis naturalis. Quod si quandoque Principes sæculares Hæreticos puniant, aut alia vitia Religionis contraria corrigant & extirpent, v. g. blasphemias, ritus Judaicos &c. hoc fit, si vè ex concessione Ecclesiasticæ potestatis & quasi per tacitam vel expressam invocationem Ecclesiæ postulantis auxilium brachii sæcularis, si vè quatenus ista perturbant pacem & politicam Reipublicæ felicitatem. Undè Leges Justiniani, quæ Religionem concernunt, vel non sunt propriæ leges, vel factæ sunt ex concessione Ecclesiæ, vel potius sunt ex ejusdem acceptione canonizata.

59. Ecclesiastica est civilis excellentior, eam quæ sibi subordinat. Secundum discrimen consistit in eo, quod potestas Ecclesiastica sit excellentior civili, quantò spiritualia præstant temporalibus, supernaturalia naturalibus, Quodquæ illa civilem potestatem sibi subordinet indirectè: nam hæ potestates debent subordinari inter se, sicut subordinantur earum fines: cùm juxta Philosophum *1. Ethic. 1.* & lumen naturæ, artes & facultates subordinentur iuxta subordinationem finium. Deinde, cùm corpus Ecclesiæ ex civili & Ecclesiastico statu exurgat, unitas illius requirit, ut sit unum aliquod Caput, ad quod cætera revocentur; cumquæ inordinatum foret illud esse Principem sæcularem, nè potestas inferior dominetur superiori & excellentiori, dicendum est esse Superiorem Ecclesiasticum. De quo pulchrè Bonifacius VIII. *Extrav. Vnam sanctam, de Majorit. & Obed.*

Idem demonstrat continua praxis Ecclesiæ corrigentis & reprobantis leges civiles peccatis faventes, aut libertati Ecclesiasticæ contrarias; ut patet in legibus, quæ favebant usuris, aut permittebant præscriptionem malæ fidei. Hæc potestate Ecclesia subinde usque ad exauctoritatem seu depositionem à regno vel imperio processit: ut patet ex Concilio Lugdunensi sub Innocentio IV. qui sacro approbante Concilio Fredericum II. imperio privavit. Et olim S. Gregorius præceperat servari privilegia concessa Monasterio S. Medardi, ut ea infringentes, etiam Reges honore privandos decerneret; ut patet *lib. 12. Epist. 32.* Eadem auctoritate Leo III. imperium Occidentis in Carolum Magnum transfudit, bono Ecclesiæ id exigente, eò quod Imperatores in Oriente Ecclesiæ, uti par erat,

succurrere non possent. Instituit autem sacratius imperium per unctionem sacram, statuens Imperatorem Romanæ Ecclesiæ defensorem. Plura exempla vide apud Bellarminum *l. 5. de Pontif. c. 8. & Azorium 1. p. l. 5. c. 20. & 21.* Et Zypaum *l. 1. de Jurisdic. Eccles. & Civili cap. 2.*

Observa tamen hanc subordinationem non esse nisi indirectam; aliam enim bonum Ecclesiæ non postulat, nec concessio divina nec ulla assignabilis ratio ostendit: quin potius directa Papæ in temporalibus super omnes Reges potestas, per quam simili Principum potestati derogaretur, non fuisset conveniens propagandæ legi Christi, de quo canitur: *Non eripit mortalia, qui regna dat caelestia.* Contrarium etiam innuitur *cap. Inter hæc 33. quæst. 2.* ubi Nicolaus Papa ait: *Sancta Dei Ecclesia gladium non habet, nisi spirituale,* scilicet indirectè. Undè quamvis supremam in temporalibus potestatem habeat Papa in quibusdam terris, ei velut Principi temporali subjectis, in iisque possit directè condere leges civiles aliaquæ ut supremus Dominus: in aliis tamen locis in temporalia non habet potestatem, nisi indirectam, quæ à potestate spirituali est indistincta, quatenus hæc se extendit ad omnia bono Ecclesiæ & spirituali necessaria, aut valdè convenientia; inter quæ veniunt ea, quæ supra exemplificavimus. Hanc indirectam potestatem significat Bonifacius VIII. *Extrav. Vnam sanctam, de Majorit. & Obed.* dicens: *Si deviat terrena potestas, judicabitur à potestate spirituali: sed si deviat spiritualis, minor à suo Superiori: si verò suprema, à solo Deo, non ab homine poterit judicari.* Nihilominus cùm juxta rationabilem & à Deo institutum ordinem oporteret gladium esse sub gladio, & temporalem auctoritatem spirituali subjici potestati, temporalis potestas subjici interdum renuens, sed præcellere gestiens; gladio suo contra Ecclesiam & Ecclesiasticæ libertatis assertores nonnumquam abutitur, gravi Ecclesiæ præjudicio, nec sinè spirituali perniciæ ipsorum persequentium. Sollicitè proinde cavendum, ut debitâ subordinatione suppositâ, de cætero jura cuiquæ potestati facta recta servantur: Quia (ut optimè dixit Ivo Carnotensis *Epistol. 238.* ad Paschalem Papam) *Cùm Regnum & Sacerdotium inter se conveniunt, bene regitur mundus, floret & fructificat Ecclesia: cùm verò inter se discordant, non tantum parva res non crescunt, sed etiam magna res miserabiliter dilabuntur.*

Ex dictis patet, quod sicut Pontifex pro tota Ecclesia, sic etiam Episcopi pro sua Diocesi, exigente id bono Ecclesiæ, habeant potestatem indirectam in leges civiles, & Superiores temporales, nisi aliqui Principes Papali privilegio fuerint ab Episcoporum jurisdictione exempti. Undè videmus varios Martyres, nominatim S. Thomam Cantuariensem pro hac veritate Martyrium subiisse.

60. Sed indirectè solum.

Quod etiam competit potestati Episcoporum quod ad suas dioceses per se loquendo.

Q U Æ S T I O VI.

*An Consuetudo possit inducere
Legem?*

61. *Consuetudo
facti
alia facti
alia juris.* **C**ONSUETUDO propriè dicta, quæ fac-
ti vocatur, communiter describitur:
Frequentia liberè operandi vel omittendi eo-
dem modo. De hac quæritur, an per eam
possit introduci jus non scriptum seu consue-
tudinarium, quod consuetudo juris dicitur;
de qua intelligitur commune dictum: *Con-
suetudo habet vim Legis.* Describitur *L. de qui-
bus ff. de Legibus: Ius moribus constitutum.*
His præmissis, ad quæstionem

62. *Consuetudo
facti indu-
cit jus.* Respondeo Affirm. Est communi sensu &
usu Gentium receptum, exprimiturquè c.
*Consuetudo dist. 1. & c. In his dist. 31. Et in Jure
civili, L. de quibus, cit. & seqq. & c. Qua
sit longa consuetudo.* Ratio est; quia in con-
suetudine possunt concurrere omnia, quæ re-
quiruntur ad secundam legem: potest enim
consuetudo versari circa materiam honestam
ac utilem bono communi, simulquè potest
concurrere legitima potestas ac voluntas illius,
qui potestatem habet. Quod primum mani-
festum est in communitate libera, quando ip-
sa intendit per consuetudinem jus inducere, si
major pars, tum magistratûs, tum populi, in
consuetudinis observatione concurrat. In cæ-
teris verò ad voluntatem populi aut majoris
illius partis accedit consensus Principis con-
suetudinem approbantis, quam suam appro-
bationem, vel iudiciis quibusdam demon-
strat, vel ipso jure manifestat.

63. *Frequentia
ta à majori
parte com-
munitatis
perfecta.* Dixi, *Majoris partis populi:* Nam in per-
sona ficta (qualis est Respublica) consensus
majoris partis censetur regulariter totius cor-
poris *L. Quod major ff. Ad municipalem; &
constat in electionibus, & similibus Actibus.*
Undè refertur ad universos, quod publicè sit per
majorem partem, *L. 160 ff. de Regulis juris.*
Quarè non sufficit consuetudinem frequentari
à minore parte populi, ut patet ex opposito
fundamento. Similiter non sufficit consuetudo
communitatis imperfectæ, quæ sicut non est
capax legis scriptæ, sic nec consuetudinariæ.

64. *Per actus
etiam ex-
trajudicia-
les.* Nota autem, quamvis vis obligativa con-
suetudinis potissimum fundetur in voluntate
illius, qui potestatem habet ferendi leges; ni-
hilominus valdè attendendum esse ad populi
sensum & intensionem, cui nimirum legisla-
tor censetur se hac in re accommodare. Undè
requiritur, ut actibus liberis publicè exerci-
tis, etiam non judicialibus (ut contra non-
nullos Jurisperitos habet communis & vera
sententia, quam benè tradit *Zoësius l. 1. Di-
gest. Tit. 3. §. de consuetud. num. 10. & 11.*)
populus frequentarit consuetudinem, & qui-
dem ex tacita saltem voluntate introducendi
obligationem, aut, licet ex devotione fuerit
inchoata, continuandi saltem eam tamquam
obligantem. Quod si hæc tacita tantum vo-

luntas non adsit, nulla umquam introducetur
lex; ut patet in consuetudine accipiendi a-
quam lultralem in ingressu Ecclesiæ, salutan-
di Deiparam ad certum pulsus campanæ, su-
mendi cinerem benedictum die primo Qua-
dragesimæ, jejunandi in profestis D. Virginis,
profesto Assumptionis excepto, quo obligat
lex Ecclesiastica jejunii: Deniquè in consue-
tudine, quæ apud plerosquè in Ordine nostro
Seraphico viget, legendi quotidie Officium
parvum B. Virginis, & similibus: quæ per
se loquendo non obligant etiam ad veniale
peccatum. Quod si consuetudo recipiatur sub
veniali, solum obligabit sub veniali. Sub ac-
tibus autem, quibus consuetudo frequentatur,
comprehendi possunt liberæ omissiones seu non
usus, cum datur potestas & opportunitas.

65. *Qui in du-
bio non est
presumen-
dus.* Sed quæstio moveri posset de consuetudi-
ne, de qua dubitatur, an introducta vel fre-
quentata sit animo obligandi. Resp. in dubio
presumendum esse, non fuisse animum obli-
gandi: quia nemo presumitur velle sibi onus
imponere, nisi de eo sufficienter constet, re
scilicet examinata, vel nisi indiciis moraliter
certis aliud colligatur.

Indicia verò ad judicandum pro obligatio-
ne consuetudinis certa difficile est assignare,
sed morali judicio id est æstimandû. Ad quod
judicium prudenter formandum deservire pos-
sunt sequentia. Primò, si consuetudo sit dif-
ficilis & de re gravi communiterquè à populo
servata. Deinde, si Superiores eam obligare
supponant, & transgressores puniant. Tertiò,
si prudentes & timorati malè sentiant de non
servantibus consuetudinem. Deniquè si obli-
gatio consuetudinis bono publico multum
conducatur.

66. *Numerus
actuum
quos suffi-
ciat.* Quod ad numerum actuum attinet, quibus
consuetudo juris introducitur, is non est de-
terminatus, sed æstimandus Prudentis judi-
cio, & quoad forum externum Judicis ar-
bitrio. In genere autem ille numerus requi-
ritur & sufficit, qui satis est ad declarandam
voluntatem & consensum populi in obligatio-
nem, modò debitum tempus, & cætera re-
quisita adsint. Cum autem consuetudo sit fac-
ti, non presumitur, nisi probetur; adeoque
probanda est ab eo, qui illam allegat, ex com-
muni regula, quâ alleganti incumbit onus pro-
bandi; idquè in judicio per duos saltem testes
fide dignos, qui deponant de usu & frequen-
tia actuum. Non sufficeret tamen in judicio
contradictorio Assertio unius Doctoris, cum,
etsi peritis in sua arte credendum sit, tamen
unicus testis non satis probet, præsertim in iis,
quæ facti sunt, quæ prudentissimos quosquè
fallunt. Quamvis aliquibus opposita *Bartoli*
& aliorum opinio probetur in casu, quo nulli
contradicunt, vel dictum unius gravibus ni-
titur conjecturis, ut refert *Zoësius lib. 1. Dig.
Tit. 3. §. de consuetudine n. 21.* Nilominus
hodiè in Curiis laicis, harum præsertim Pro-
vinciarum, ferè videmus, consuetudinem pro-
bari non paucioribus, quàm decem testibus,
per

65. *Qui in du-
bio non est
presumen-
dus.*

Et ex indi-
ciis hic pos-
tis colligi
solet.

66. *Numerus
actuum
quos suffi-
ciat.*

Consuetudo
debet proba-
ri, & quo
modo.

per turbam, ut loquantur Pragmatici, auditis, id est, non singulis seorsim examinatis, sed simul omnibus, uno aliquo ipsorum referente: ut habet *Valerius Andreas in Synopsi Iuris Can. lib. 1. Tit. 4.* post *Zoesium* sup. n.

Notoria tamen, aut legitime in scriptis redacta non aliâ indiget probatione.

20. Consuetudo tamen in scriptis redacta publicâ auctoritate (idem est de notoria, ut nullâ videlicet possit tergiversatione celari) non indiget aliâ probatione; cum ejusmodi scriptura ponat perfectam probationem. Ideoque Principes Belgii in Edicto dato anno. 1611. a. 1. prudenter mandarunt, omnes toto Belgio consuetudines, quæ à Principibus probatæ non essent, scripto consignatas ad suprema consilia deferri examinandas, & porro emologandas, ac deinceps populo servandas privatim, atque in judiciis, sinè testium probationumquæ sumptu.

67. Ad consuetudinem præscriptam requiritur decennium, & sufficit.

Petes, quantum temporis requiratur, ut consuetudo inducat legem. Resp. I. ut viâ quasi præscriptionis id fiat, requiri decennium, si vè sit in materia civili si vè Ecclesiastica, id quæ si vè Princeps sit absens si vè non. Ita communiter Doctores. Ratio est: quia jura requirunt tantum diuturnam seu longam consuetudinem, ut patet ex l. 33. & 35. ff. de Legibus & alibi. Tempus autem longævum esse decennium, exprimitur *Institut. De Usucapionibus* §. 3. & l. fin. C. de Præscriptione longi temporis. Quod etiam in materia canonica locum habet, cum in iis, quæ non sunt contra jus, non requiratur amplius tempus ad præscriptionem Jure canonico, quam civili. Undè & ipsa Ecclesia, contra quam alioquin non tam citò præscribitur, spatio decennii præscribit non minus, quam quilibet privatus.

68. Etiam si Princeps sit absens.

Quamvis autem Jus ad præscriptionem bonorum requirat majus tempus inter absentes, quam præsentibus: tamen istam differentiam non esse ad præsentem materiam applicandam, tradit communis sententia, quæ usu quoquæ est recepta. Undè etiam consuetudo sic censetur jus interpretari, ut solum decennium requiratur. Fundamentum esse potest, quod ipse populus inducens consuetudinem sit præsens & consentiens; ipse quoquæ legislator, etsi absens, non censetur involuntarius, cum non patiatur præjudicium, sed fiat ex ejus voluntate per jus commune explicata, etsi in particulari consuetudinem ignoret. In præscriptione autem aliarum rerum dominus absens patitur præjudicium, soletquæ esse involuntarius: ideoquæ Jus censuit eum non esse resuâ privandum, nisi longioris temporis negligentia intervenerit.

69. Dum tamè sit non interrupta.

Requiratur verò consuetudo non interrupta ad hoc, ut viâ Præscriptionis lex inducatur, quemadmodum etiam ut abrogetur, ideoquæ signanter c. Fin. de Consuetudine, dicitur, eam non debere juri positivo præjudicium generare, etsi fuerit legitime præscripta. Legitima autem præscriptio (ut norant Doctores) continuitatem postulat. Undè si quandoquæ Consuetudo per actus contrarios interruptatur, debet rursus

de novo præscriptio inchoari contra legem; uti & præscriptio contra bona proximi.

Resp. II. Ut viâ conniventiae seu tacitæ approbationis personalis Principis consuetudo inducat legem, potest tempus decennio brevius sufficere. Quod tamen certò generaliter definiri nequit, sed æstimandum est ex diversis conjecturis & circumstantiis, tum scientiæ Principis, tum materiæ consuetudinis: Undè prudenti judicio relinquitur, quandoam ex illis voluntas Principis sufficienter constare censeatur. Ex dictis

Ut consuetudo viâ tacitæ approbationis personalis faciat jus, minus tempus requiritur.

Colligitur I. quasnam conditiones consuetudo habere debeat ad hoc ut introducat legem: debet enim actibus liberis publicè exercitis à majori parte populi frequentari animo obligatorio per decennium absquæ interruptione, si consensus Principis sit tantum legalis, seu jure declaratus; aut etiam tempore minori prudenter judicando, si consensus Principis sit personalis tacitè Consuetudinem approbantis. Ac deniquæ debet ipsa Consuetudo esse rationabilis: sicut enim lex scripta, sic & consuetudinaria debet esse prudens & rationabilis, ut sit valida.

70. Itaque debet esse rationabilis, & legitime præscripta, aut personaliter à Principe probata.

Vocatur autem Consuetudo rationabilis in ordine ad inducendam legem, quæ justa censeretur, & obligaret, si per legem expressam statueretur. Undè requiritur, quod non sit contra jus divinum aut naturale, ut patet. Nec tamen id sufficit: multa enim non sunt expressè contra aliquod jus divinum aut naturale, quæ tamen non sunt rationabilia ad hoc, ut lege statuerentur, si vè quia minus decent humanos mores, si vè quia inducunt peccati periculum, si vè quia non prosunt bono communi, si vè etiam quia nimis ardua sunt nec humanæ fragilitati accommodata. Undè quamvis Consuetudo facti, quæ esset in aliquo populo, audiendi quotidie sacrum, foret honestissima, imprudenter tamen frequentaretur animo inducendi generale, etiam pro sæcularibus, jus adeoque eatenus foret irrationabilis; cum talis obligatio nimis ardua videatur pro laica communitate.

Colligitur II. Consuetudinem posse obtinere vim legis, non tantum obligantis ad culpam, sed etiam simul ad poenam, vel etiam ad solam poenam; item habere vim legis irritantis, inhabilitantis &c. patet, applicando ea, quæ de consuetudine in generali diximus.

Colligitur III. Consuetudinem quoquæ habere vim interpretandi legem. Quod etiam patet ex c. Cum dilectus, de consuetudine. Et 37. ff. de Legibus, ubi dicitur consuetudo esse optima legum interpretes. Id autem facit dupliciter.

71. Consuetudo dupliciter interpretatur legem.

Primò, quatenus est signum veri sensus legis, & intentionis legislatoris, quæ ex modo & consuetudine legem servandi colligitur tamquam ex probabili aut moraliter certo argumento, nisi aliundè contrarium constet. Quod argumentum tanti fit, ut frequenter Doctores dicant legem esse exponendam juxta con-

ta consuetudinem loci, etsi oporteret verba legis minùs propriè exponere.

Secundò, & præcipuè ad sensum præsentis loci & Doctorum, habet consuetudo vim interpretandi legem concurrente ad introducendum vel stabiliendum sensum legis, modumquè observandi & obligationis, quantumvis subinde minùs convenientem cum prima mente legislatoris. Ratio est: quia ipsa potest sortiri vim legis, aut legem abrogare, ergo etiam potest aliter interpretari. Undè licet ex verbis aut materia legis foret dubium an lex graviter obligaret, ideoquè per se loquendo esset benigniùs interpretanda; deberet tamen censi obligare graviter, si ita sit consuetudine recepta.

Nota verò, quòd consuetudo nequeat posteriori modo interpretari legem naturalem aut divinam, illius sensum alterando, sive obligationem augendo vel minuendo: bene tamen priori modo explicando mentem legislatoris, & indicando quo pacto lex sit accipienda. Est autem certa interpres, quando universalis Ecclesiæ Traditione, aut summi Pontificis approbatione roboratur.

Q U Æ S T I O VII.

Quæ sit materia Legis humanæ?

72.

SUPPONO quæstionem intelligi de materia, circa quam Lex humana versatur, seu quæ per legem humanam præcipitur vel prohibetur. Hoc supposito,

Materia
circa
quam legis
humana est
actio libera

DICO I. Lex humana, præcipit actionem humanam, id est, factam scienter & liberè: Lex enim est regula actionum humanarum. Undè sicut is, qui usu rationis & libertatis caret, lege non obligatur, sic nec lex alium, quàm rationis & libertatis usum præcipit aut vetat.

Non mala.

DICO II. Lex humana non potest præcipere actionem malam. Est certum. Ratio est: quia talis lex esset contra primum principium morale: *Declina à malo*. Deinde nemo potest obligari ad peccandum; quod tamen necessariò fieret, cum illud, ad quod lex humana supponeretur obligare, sit ex altiori lege vetitum, cui potestas inferior nequit præjudicare, juxta illud *Act. 5. Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus*.

Undè constat impiissimum *Machiavellum* & *Politicos* huius temporis existimantes ob bonum commune politicum posse à Principibus mala præcipi, & contraria veræ Religionis præcepta ferri, hæreticos, vel (quod verosimiliùs est) atheos esse. Falsum certè est, regnum temporale non posse stabiliri, si ad amissum honestatis ac Legis divinæ regula observetur: quid enim magis bonum commune requirit? aut quid è contrà magis illi obstat, quàm malè agendi necessitas? Quamvis subinde humana potestas minora quædam mala permittere debeat, ut majora mala vitentur. Integritas tamen Fidei & Religionis adeò non

Esi malum interdum lex permittat.

obest bono communi, ut fide & pietate regna potiùs stabiliantur, etiam temporaliter, ut ex Historiis & experientia discimus. De quo argumento copiosè *Thomas Bosius de Signis Ecclesiæ*, præsertim *lib. 2. & seq.* & *Bellarmin. lib. 4. de Notis Ecclesiæ c. 17. & 18.*

DICO III. Lex humana potest præcipere vel vetare actiones ex natura sua indifferentes. Patet ex usu & praxi. Ratio est: quia possunt ejusmodi actiones esse utiles bono communi, adeoque præcipi. Item potest expedire bono communi eorumdem ommissio, adeoque possunt pariter vetari.

DICO IV. Lex humana potest per se loquendo præcipere actus omnium virtutum naturalium, & oppositos prohibere: quamvis non possit omnes actus omnium virtutum naturalium præcipere, nec omnes oppositos prohibere.

Dixi virtutum naturalium: quia potestas purè humana non potest per se spectata disponere de actibus virtutum supernaturalium: per accidens tamen ex commissione Christi Ecclesiæ disponit varia circa illos, saltem indirectè.

Ratio primæ partis est: quia omnium virtutum aliqui actus possunt conducere ad bonum commune, & vitia opposita eidem bono adversari; Lex autem humana potest in omne illud per se loquendo, quod conducit ad bonum commune externum.

Dixi per se loquendo: quia potestas humana potuit circa aliquam materiam limitari. Sic impedimenta dirimentia matrimonium, quamvis per se possent statui à Principe sæculari, quatenus matrimonium est quidam contractus civilis, eorum tamen constitutio (ut docet praxis Ecclesiæ) est reservata soli Ecclesiæ, in qua matrimonium simul obtinet rationem Sacramenti.

Secunda pars Conclusionis intelligitur dupliciter. Primò ut sensus sit, esse aliquos particulares virtutum actus, quos potestas humana non potest præcipere, & aliquos actus oppositos, quos non potest prohibere. Quo sensu probatur: quia aliqui actus sunt merè interni, quos proinde non potest humana potestas præcipere vel prohibere, ut mox dicetur. Similiter opera ardua consiliorum, v. g. paupertatem, abstinenciam vel castitatem perpetuam &c. non potest populo Christiano Ecclesiæ præcipere; nec matrimonium, usum moderatum divitiarum, similesquè actus oppositos prohibere: quamquam similia possint alicui statui esse ex præcepto aut voto annexa; quemadmodum statui sacerdotali Ecclesiæ annexuit continentiam, similiaquè consilia sint statui religioso intrinseca, ad quæ proinde obligari incipit, qui statum illum voluntariè assumit, aut Religionis per votum spontaneum incorporatur.

Aliter intelligi potest secunda pars Conclusionis, ut sensum habeat collectivum, nempe quòd potestas humana non possit simul præcipere omnes omnium virtutum actus, & prohibere

73.
Versatur
circa actus
secundum legem
indifferentes.

Atque etiam circa actus virtutum.

Non tamen supernaturalium, per se & vi suam.

74.
Nec circa omnes ejusmodi virtutis naturalis actus, sive disjunctive.

75.
Sive etiam collectivè.

hibere omnes actus oppositos. Et hic sensus infertur ex præcedenti: si enim non possit omnes actus in particulari præcipere vel prohibere, multò minùs omnes simul sumptos. Quod insuper confirmatur: quia superaret fragilitatem humanam, si de omnibus virtutum naturalium actibus ferrentur leges, & quælibet vitia opposita pœnis & minis cohiberentur per humanam potestatem. Immo hoc potius esset boni communis destructivum: nam ut dicitur Proverb. 30. *Qui vehementer emungit, elicit sanguinem.*

Prevalet tamen quod ad hoc potestas Ecclesiastica.

Potestas tamen Ecclesiastica plus hac in re potest, quàm civilis; cum non tantum externam & temporalem quietem respiciat, sed finis illius sit, dirigere hominem ad salutem supernaturalem: in ordine ad quem potest quodammodò omnes notoriè mortaliter peccantes corripere, & ad pœnitentiam inducere, contumacesquè in peccatis per pœnas Ecclesiasticas coercere, ut habetur c. *Novit. de iudiciis*. Debet tamen etiam Ecclesia moderationem adhibere; neque enim foret infirmitati consonum, si Ecclesia in singula peccata etiam mortalia & externa leges ferret, ac transgressoribus censuras intentaret; quin immo tanta legum & censurarum multiplicitas esset magna occasio earumdem transgressionis & contemptus.

76. Dico V. Lex humana sub propria ratione legis non respicit nisi actus futuros. Ratio est: quia sicut frustra datur consilium pro illis, quæ jam præterierunt aut fiunt, & non sunt amplius in nostra potestate, sic etiam frustra pro illis datur præceptum aut lex. Deinde lex est regula actionum humanarum, adeoque debet illis præsupponi: non enim potest se homo dirigere juxta regulam, quæ necdum supponitur.

Præcipit actum saltem lege suppositâ honestum. Dixi *sub propria ratione legis*: quia bene potest Superior per legem, quatenus habet rationem sententiæ, disponere aliquid circa præterita, ea puniendo vel irritando: sicut hoc potest sine lege per sententiam, quam vocant ab homine. Et sic intelligenda sunt jura, c. 2. & c. fin. de *Constit.* & l. *Leges C. de Legibus*.

77. Dico VI. Quamquam lex humana præcipiat actum, qui ex objecto & specie, saltem suppositâ lege, est honestus; non præcipit tamen, ut exerceatur ex motivo honestatis: similiter nec ut exerceatur ex scientia præcepti aut voluntate illud adimplendi.

Dixi *saltem suppositâ lege est honestus*, ob actus ex natura indifferentes sepositâ lege, per quam tamen constituuntur materia necessaria virtutis, ita ut oppositi actus sint vitiosi & inhonesti.

Non tamen ut ex motivo honesto aut obedientia, vel notitiâ legis fiat. Probatur Conclusio: quia ex tenore legum non aliud habetur, quàm quòd mandent voluntariè poni substantiam actus præcepti; non autem quòd actus fiat ex intentione honestatis, notitiâ præcepti, aut voluntate legem adimplendi.

78. Nec refert, quòd finis legislatoris sit face-

re homines bonos: hoc enim non est objectum in quod lex cadit; cum lex præcipiat tantum materiam, non verò finem. Undè etsi finis jejunii sit reconciliatio hominis cum Deo, & subjectio carnis ad spiritum, potest tamen satisfieri præcepto jejunii, licet hic finis non obtineatur.

Non refert etiam, quòd lex humana præcipiat actum virtutis: præcipit enim quidem actum ex objecto virtuosum, non tamen ut fiat virtuosè. Immo fortè hoc præcipere non potest; cum id dependeat à solo interiori affectu.

Hinc sequitur I. Eum qui vadit auditum sacrum ex motivo indifferenti aut etiam libidinoso, item, qui jejunat ob vanam gloriam, aut intemperanter prandet in die jejunii &c. satisfacere præcepto Ecclesiæ; quia ponit actum lege præceptum, & abstinet ab iis, quæ lex Ecclesiastica præcisè vetat.

Satisfacit præcepto attentè audiens v. g. Missam pravo fine.

Sequitur II. Eum qui attentè ex devotione audit sacrum in die Festo nesciens esse festum, satisfacere præcepto Ecclesiæ, nec teneri postea audire aliud sacrum, quando intelligit vel recordatur esse diem festum. Neque de hoc videtur esse dubium, quando saltem adest implicita seu confusa intentio satisfaciendi obligationi, si quæ adsit, prout moraliter censetur habere quilibet homo prudens in suis religiosis & honestis actionibus: immo etsi talis intentio etiam implicita abesset; ut ex seq. Corollario patebit. Quod multò certius est in legibus negativis, quæ non exigunt aliquid fieri ad hoc ut non violentur, sed solum violentur, dum voluntariè ponitur actus legi repugnans. Undè non violaret legem jejunii, qui totâ die dormiret, adeoque non comederet. Item talis non violaret legem prohibentem noctu ferre arma.

Aut nesciens esse diem festum.

Sequitur III. Eum qui habet notitiam legis, ei satisfacere, etsi hoc non intendat; immo, juxta plurimos Doctores contra Nonnullos, etsi satisfacere nolit. V. g. implet præceptum legendi horas, qui illas in choro legit, etsi per illam lectionem non intendat satisfacere, sed proponat illas secundò legere. Similiter qui sacrum die festo audivit, etsi intendat per aliud sacrum postea audiendum præcepto Ecclesiæ satisfacere. Undè potest talis mutata voluntate in primâ lectione horarum & auditione sacri conquiescere. Non quòd requiratur, ut positivè & expressè priorem voluntatem revocet, referendo priorem actum ad legis impletionem (quamvis hoc securissimum sit) quia voluntas illa non fuit mala, sed bona, & insuper fuit lex verè impleta, & si per actum priorem impleta non fuisset, non posset intentio postea superveniens facere illum impletivum legis: sed sufficit, quòd desistat ab animo non implendi legem per priorem actum: alioquin enim si in tali animo persisteret, & postea tempore habili aliud v. g. sacrum audire noller, inciperet habere voluntatem non obediendi Ecclesiæ. Ratio Corollarii est: quia lex præcipiens

80. Aut non intendens satisfacere legi cognita, quin potius intendens per actum istum non satisfacere.

piens aliquem actum, solùm præcipit eum humano modo poni in specie præcepta; quod hic fit.

81.

Lex solùm obligat ad actum materiale obedientie, quem præfatus ponit.

Dices I. Hoc casu non ponitur actus ut præceptus, nec tale opus censeretur obediencia legis, si adsit absoluta voluntas non obediendi. Resp. tantum præcipi actum materiale obedientie: ideoquè non oportet actum poni ut præceptum, aut ex motivo obediencia, sed sufficit, quod re ipsa obediatur. Confirmatur: quia ista intentio, cum sit merè interna, non videtur cadere sub potestatem humanam, juxta seq. quæst. dicenda.

Quo sensu volens satisfaciat legi.

Dices II. Nemo potest legi satisfacere, nisi volens. Confirmatur: quia actus agentium non operantur ultra intentionem eorum. Resp. Dist. Aff. nemo potest legi satisfacere nisi volens ponat actum lege præscriptum, Concedo: nisi volens, id est, intendens per opus sic positum satisfacere, Nego. Neque enim hoc est in potestate privati, qui sicut legem sibi non imponit, sic nec potest ab aliis impositam latius extendere seu efficere, ut ad plura obliget, quàm initio obligabat. Undè non habet in sua potestate, quod legem non impleat, quando ponit actum illius impletivum; voluntasquè contraria est inefficax. Hinc aliter responderi posset, talem velle satisfacere legi in actu exercito, etsi non in actu signato. Ad Confirmationem dico, actus agentium non operari ultra intentionem eorum in his, quæ ab intentione agentium pendent: quo pacto non dependet ab illa impletio legis, quando voluntariè ponitur actus legis impletivus.

82.

Aliud est de solutione debiti ex justitia.

Dices III. Qui titulo justitiæ debet alteri centum, potest alteri gratuito donare centum, relinquendo in se antiquum debitum; ergo similiter qui ex lege debet audire v. g. sacrum, non satisfacit audiendo sacrum ex liberali voluntate. Resp. Neg. Seq. quia debitor præfatus non satisfacit debito: cum ex hoc non debeatur gratuita donatio, sed solutio; quam non facit, ut supponitur, & pendet à voluntate debitoris, qui, cum non debeat determinatè hos individuos centum florenos, potest istos liberaliter donare, prorogato debito priori per propriam voluntatem; uti per hanc ab initio fuerat contractum. At debitum ex lege non respicit personam, cui fiat solutio; sed est simplex obligatio faciendi actum lege præceptum, independentem ab hac vel illa intentione.

83.

Quid censendum de debito voti aut pœnitentia sacramentalis.

Si verò quærat, quid sit dicendum de Voto vel Pœnitentia sacramentali, an satisfaciatur simili intentione audiens sacrum &c. ad quod per votum vel pœnitentiam erat obligatus; majus dubium est. Sanchez, Castro Palao, & alii censent, quod satisfaciatur; eò quod talis præstiterit quidquid vovit, neque eo ipso intendat vovere de novo, etsi id posset, sed solùm intendat priori voto satisfacere per aliud opus; quod cum videatur fundamentum in errore, ob satisfactionem jam verè præstitam, videtur obligatio ulterior non

restare. Idemquè est cum proportionem de pœnitentia sacramentali. Alii tamen censent in casu præsertim voti non satisfieri, eò quod sicut illud à voluntate voventis dependet fieri, sic & in conservari: adeoque talis censetur, vel voto non satisfacere, opere applicato non in solutionem promissi, sed in donationem liberalem, vel certè illud tacitè prorogare seu commutare per novi operis promissionem. Sicut censeretur non satisfacere promissioni centum florenorum, qui daret centum, declarando se dare illos independentem à promissione. Id saltem omnino dicendum videtur; satisfacere voto vel pœnitentia sacramentali, etsi tantum confusa & implicita intentio adsit, immo etsi de voto non cogitet, sed omnino negativè se habeat: quia equidem humano modo facit quod promissit, aut quod illi est injunctum: vovens enim non promissit per actum reflexum cogitans de voto facere quod præstat, nec pœnitenti imponitur pœnitentia tali ratione implenda; dummodò saltem ad alium finem opus suum non applicet, sive satisfactionem ex voto aut pœnitentia debitam non excludat: ut clariùs liquet in votis negativis, v. g. j. junandi certâ die.

Petes I. An possit pluribus actibus pro eodem tempore exercitis satisfieri pluribus præceptis? Resp. Aff. cum Doctoribus communiter, quando actus singuli sunt tales, quales exigunt singula præcepta. Hoc autem videtur generaliter esse verum, quando actus impletivus unius præcepti non impedit actum impletivum alterius præcepti. Hinc potest peregrinationi promissæ satisfacere, & sub ea legere horas. Similiter sub missa die festo legere horas vel alias preces obligatorias: quia lectio horarum non impedit attentionem requisitam ad missam: alioquin (quod est contra receptissimam praxim) nec liceret sub ea legere rosarium ex devotione. Experientia sanè docet orantem sub sacro facillè simul attendere ad actiones missæ, ut de iis testificari posset; quod sufficit. Addit Castro Palao d. 1. de Legibus punct. 20. non requiri in his actionibus nisi unam attentionem, scilicet ad Deum, quæ sufficit, & utriquè operi convenit.

Petes II. An posset quis unico actu satisfacere simul pluribus præceptis seu obligationibus? Resp. Aff. quando videlicet obligatio utraqùe cadit supra eandem materiam; prout contingit in sequentibus exemplis. Sic Sacerdos beneficiarius, vel etiam qui habet plura beneficia satisfacit unâ lectione horarum: qui vovit restituere debitum, j. junare in quadragesima &c. satisfacit unico actu duplici obligationi. Utrum autem superveniens obligatio cadat super eundem actum, an possit tuleri alium, pendet regulariter ab intentione præcipientis seu obligationem imponentis, quæ ex verbis, usu, aliisque circumstantiis judicari debet. Regulariter tamen censet Sanchez l. 1. cap. 14. n. 6. expostulari distinctum actum; adeoque in dubio sic foret interpretatio

84.

Eodem tempore satisfieri pluribus præceptis per plures actus, quando unus non impedit alterum debitum exercendum.

Undè sub missa potest legi horas.

85.

Immo è unico actu, quando multiplex obligatio cadit super eandem materiam.

Undè id colligendum.

tatio facienda, utpote quæ fieri debet ex communiter contingentibus.

Hinc unico officio non potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsentis & crastino. Et contradictorium merito condemnavit *Alexander VII.* Manifesta enim est mens Ecclesiæ, etiam sensu communi firmata, adstrictos ad horas canonicas teneri singulis diebus legere singula officia diebus singulis affixa.

Notabilia
Corollaria. Si verò sis obligatus ex voto aut pœnitentia ad singulis diebus per annum vel mensem v.g. audiendum sacrum, censeris ex benigna interpretatione tantum te obligasse, aut esse obligatus ad onus unius missæ, etiam diebus festivis secundum *Sanchez*, *Bonacina* & alios. Secus si te obligaveris voto ad quotidianum sacrum, & præcepto Confessarii sis adstrictus ad semel vel bis audiendum sacrum. Item si adstricto ad jejunandum diebus veneris imponatur indeterminatè unum jejunium; vel etiam auditio sacri die festo: censetur enim obligatio cadere super actum aliàs indebitum, nisi aliud constet.

Hinc etiam ex voto aut pœnitentia obligatus ad dationem eleëmofynæ non satisfacit debita incerta distribuendo pauperibus; cum id non sit eleëmofyna, seu donatio liberalis.

Idem quoque docent Varii generaliter de eleëmofyna ex voto aut pœnitentia debita, quæ datur pauperi graviter vel extremè indigenti, eò quòd hæc sit debita, votum autem & pœnitentia censeantur cadere super aliàs indebitum per se loquendo. Equidem oppositum est probabilius, & docet *Sanchez*, *Henriquez*, *Azorius*, *Castro Palao* sup. n.8. & alii; eò quòd eleëmofyna ista non sit debita ex præcepto misericordiæ, nisi ex suppositione, quòd nequeas aliâ viâ necessitati pauperis subvenire; cessaret enim, si v.g. solvendo debitum tollereres indigentiam illius: in præsentia autem potes hanc tollere eleëmofynâ ex voto vel pœnitentia debitâ, adeoque ipsa in casu isto non debetur ex præcepto misericordiæ.

86. *Disparitas inter debita ex justitia & debita ex lege.* Dices: Non potest quis unâ solutione satisfacere duobus debitis justitiæ commutativæ, ut apud omnes constat: ergo nec pluribus debitis legalibus. Resp. Neg. Conf. Et quidem falsitas Consequentis clarissimè patet in exemplo jejunii quadragesimalis debiti ex voto & simul ex præcepto. Consequentia verò non valet: tum quia contrahentes videntur plures actus solutionum sibi injunxisse, non sic legislator subditis, saltem frequenter: tum quia justitia commutativa respicit æqualitatem rei ad rem, quæ non servatur unicâ solutione in pluribus ac diversis debitis; in debitis autem legalibus attenditur mens legislatoris, quæ ferri potest in unum idemquè opus.

Adde in casu quo quis eamdem operam v.g. iter pluribus in solidum elocavit, posse unicâ operâ satisfieri pluribus debitis justitiæ, respicientibus scilicet idem opus, ad quod, veluti singulis ob id non minus utile, pote-

Herincx Sum. Theol. Pars II.

rat quis singulis in solidum se obligare; an à singulis postulando æquale & integrum pretium, disputatur alibi.

QUÆSTIO VIII.

An sub Legem humanam cadant actus interni?

87. *Certum est*
sub legem humanam indirectè cadere actus internos, qui prærequiruntur, ut opus externum sit liberum;
CERTUM est Legem humanam præcipiendo vel prohibendo actum externum, concomitanter præcipere vel prohibere actum internum, qui requiritur, ut actus externus sit humanus & voluntarius. Nam Lex est regula actuum humanorum, quales non sunt sine aliquo actu interiori. Sic qui præcipit auditionem sacri, præcipit intentionem illud audiendi; & qui prohibet comestionem carniū, etiam prohibet propositum illas comedendi. Undè juxta omnes peccat, qui habet propositum non audiendi sacrum, aut non abstinendi à carnibus in die jejunii, etsi per accidens illud propositum non prodeat in opus externum; immo tota malitia formalis in isto actu interiori completur, actusquè exterior solum addit malitiam materiale. Ratio est: quia qui præcipit aliquid, prohibet illud, quod est impossibile impletioni præcepti; sicut est illud propositum. Deinde prohibita v.g. per legem comestione carniū, constituitur hæc in ratione objecti mali, ac proinde eam desiderare malum est; cum actus internus desumat malitiam ab opere externo tamquam objecto, & si efficax sit, insuper ab illo tamquam effectu.

88. *At directè non cadit actus merè internus sub potestatem civilem,*
Difficultas est, an sub potestatem humanam præipientem vel prohibentem possit cadere actus merè internus directè, sive absquè ordine ad actum externum præceptum vel prohibitum; v.g. an possit ab humana potestate præcipi oratio purè mentalis, aut vetari & puniri interna hæresis. Et quidem de civili potestate satis conveniunt Doctores, quòd non, eò quòd proprius & immediatus illius finis in externa quiete & tranquillitate reipublicæ consistat, quæ tantum dependet ab exterioribus, non ita ab interioribus, quæ in sola mente consummantur. At Ecclesiæ potestatem legislativam etiam ad actus merè internos se extendere docent *Adrianus*, *Phigius*, & quidam alii. Contra quos

89. *Immo nec sub potestatem Ecclesiasticam;*
Dico: Ecclesia non potest præcipere vel prohibere directè actus merè internos. Ita *D. Thomas* q.91. art.4. in corp. & plerique alii. Probari solet Conclusio ex c. *Tua nos*, de *Simoniam*. Et *Trid. sess. 24. cap. 1. de Ref. matr.* ibi: *quæ*, Ecclesia, *de occultis non judicat*. Sed apertè agitur ibi de externis per accidens occultis, de quibus non judicat Ecclesia per sententiam ab homine. Aliter itaque probatur ex eo, quòd hujus potestatis concessio ex Scriptura, Patribus aut praxi vel sensu Doctorum non constet: sed potius semper Ecclesia abstineat ab internis; ut sit vulgatum, etiam apud

DD. communiter, de internis nil ordinare Ecclesiam. Idquè magis congruebat, ut, cum legislatio sit præcipuus actus humanæ communicationis, respiciat actus similes; quales sunt soli externi & sensibiles, cum secundum illos tantum, & non secundum merè internos convivant seu communicent homines, tum subditi inter se, tum iidem cum suis superioribus. Congruit etiam, ut Ecclesia dirigat subditos ad salutem humano modo procurandam. Deniq; actus isti sunt ex natura sua occulti; ad quos proinde nequit Ecclesia congruè cogere.

90.
Discrimen
inter actus
externos per
accidens oc-
cultos &
internos.

Undè inter actus externos occultos, qui dicuntur per accidens occulti, & internos, qui sunt per se occulti, est latum discrimen: nam priores per se & ex natura sua sunt cognoscibiles, etsi per accidens in casu particulari sint occulti. Quarè indubiè puniuntur per sententiam latam à lege statuente pœnam latæ sententiæ; possentquè etiam puniri per hominem seu iudicem, si, quod occultè contigit, casu propalaretur, v.g. loquacitate ipsius Rei. Secus est de occultis per se. Undè internus merè hæreticus, si narraret se habuisse interiores actus hæreseos, non posset puniri, si omnibus spectatis talis actus non esset exterior hæresis, seu præsens & actualis protestatio falsæ fidei, prout non necessariò esse debet.

91.
Absolutè lo-
quendo po-
tuisse hu-
mano Supe-
riori potes-
tas directæ
in actus in-
ternos à Deo
concedi.

Nihilominus absolutè loquendo directæ potestas in actus merè internos v.g. amoris Dei &c. potuisset concedi, aded ut omittentes potuissent puniri per legem; sicut puniuntur externi peccatores perfectè occulti per sententiam legis ferentis v.g. excommunicatio- nem ipso facto incurrendam, etsi nequeat delictum probari. Deinde absolutè loquendo potuisset Deus dare facultatem præceptivam & prohibitivam internorum, reservatâ sibi facultate puniendi.

92.

Objicitur I. *Matth. 18.* generaliter dicit Christus: *Quicumquè alligaveritis super terram, erunt ligata & in calo;* actus autem interni sunt etiam super terram. Confirmatur: quia potestas Ecclesiæ respicit bonum & salutem animæ, ad quam actus interni maximè conducunt: ergo in illos est Ecclesiæ concessa potestas; maximè cum illa potuerit à Christo Ecclesiæ concedi. Resp. distributionem in verbis Christi fieri pro omnibus, quæ necessaria sunt, ut rectè & convenienter Ecclesia possit regi; sive ibi solum concedi potestatem generalem de actibus consentaneis potestati legislativæ sensibili, quibus homines inter se possunt communicare, cujusmodi non sunt interni. Ad confirmationem dico, finem Ecclesiasticæ potestatis esse salutem animarum, sed humano modo procurandam, suppositis interim aliis ex altiori potestate, scilicet divina, in eundem finem ordinatis. Undè, etsi potestas in actus merè internos absolutè potuerit Ecclesiæ concedi (cum non possit ostendi implicantiā) convenienter tamè non fuit concessa.

Ecclesia al-
ligat & sol-
vit omnia
cum distri-
butione ac-
commoda.

93.

Objicitur II. Ecclesia remittit interiores culpas per absolutionem Sacramentalem, po-

testquè injungere internas pœnitentias: ergo &c. Resp. Neg. Con. Nam Sacramentalis absolutio & pœnitentia spectat ad jurisdictionem fori interni, in quo Sacerdos se gerit tamquam Minister Christi, & respicitur privata cujusquè utilitas ac salus: quamvis saltem requiratur, ut peccata, etsi fuerint merè interna, per externam confessionem ad iudicium istius fori deferantur. Potestas autem legislativa Ecclesiæ pertinet ad potestatem fori externi, quæ respicit bonum commune, quatenus humano modo comparabile. Similiter dum Ecclesia concedit indulgentias etiam pro peccatis internis, aut dispensat in votis vel iuramentis internis, id non facit per potestatem sibi velut propriam & connaturalem, per quam suas partes agit ferendo leges, puniendo &c. sed per potestatem velut vicariam, nomine Dei relaxando pœnas peccatis debitas, aut obligationem ex promissione Deo facta resultantem. Undè versatur principaliter inter hominem & Deum, respicitquè magis bonum spirituale cujusquè, quàm externam gubernationem: quamquam potestas dispensandi in votis moraliter loquendo non exerceatur, nisi vota, si fuerint interna, Superiori patefiant, qui causam in illis dispensandi primò cognoscere debet, ut prudenter in illis possit dispensare.

Instabis: Ecclesia propriâ auctoritate potest reservare peccata merè interna, ergo &c. Resp. Neg. Con. Nam reservatio non fit præcipiendo vel prohibendo actum internum, sed negando potestatem absolvendi, si fortè pœnitens habeat tale vel tale peccatum quantumcumquè internum: hanc enim potestatem sicut potest Ecclesia absolutè subtrahere, ita id potest sub conditione, si fortè aliquod certum peccatum sit commissum, quantumcumquè internum: quod idcirco Ecclesia non debet cognoscere, aut posse præcipere seu prohibere. Deinde est dispositio exequenda in foro sacramentali, sub quod cadunt actus etiam merè interni. Sunt tamen, qui saltem probabile putant, Ecclesiam non posse directè seu propriè reservare peccata merè interna; qui facile se hîc expedirent negando quod assumitur.

Objicitur III. Ecclesia punit actus merè internos, nam c. *Excommunicamus itaque. §. credentes 13. De Hæreticis* excommunicantur credentes Hæreticis. Videri etiam potest c. *Ad abolendam* eod: tit. & *Bulla Cœna Domini*. Item in *Concilio Toletano I. in Confessione Fidei* dicitur anathema non solum dicentibus, sed etiam credentibus merè contrarium Fidei Catholicæ. Resp. Neg. Aff. Nam per *credentes* intelliguntur, qui verbis aut factis assentiuntur Hæreticis, ut condistinguantur ab illis, qui hæresim docent aut divulgant. Undè de credentibus solâ mente non agere jura, satis colligitur ex c. *Excommunic.* cit. in quo statim subjungitur illos fore jure infames, nec admittendos ad publica officia, ad hæreditatem &c. qui postquàm fuerint excommunicatione notati, satisfacere con-

In foro
cramen-
tali
respiciat
interna.

Uti &
concessio
indulgentiarum
dispensatio
ne votum.

Quia
reservatio
peccati
merè
interni.

94.

Ecclesiam
excommu-
nicat hæ-
reticos
merè
internos.

tempererint intra annum : quod locum non habet nisi in iis, qui cognoscuntur excommunicatione notati. Quare eodem sensu infra dicuntur excommunicandi, qui tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, evitare contempserint. Ad locum *Concilii Toletani* aliter & recte responderi potest, anathema in Definitionibus Fidei non necessariò designare censuram, sed quod res proponatur tamquam credenda de Fide, ac proinde declarari Hæreticum, qui contrarium, etsi solo animo, credit.

95. Objicitur IV. *Clem. 1. De Statu Monachorum* §. quia verò fertur excommunicatio in Benedictinos conferentes se ad Curias Principum sine licentia Prælatorum, ut his aut monasterio noceant. Et *Clem. 1. de Hæreticis* §. verum, excommunicantur inquisitores procedentes, vel procedere omittentes ex odio aut simili pravo affectu. Respondent aliqui non incurri excommunicationem istam, nisi prævus animus aut affectus aliquo signo exteriori declaratur. Ita *Vasquez disp. 160. c. 5.* & alii. Aliter dici potest cum *Suarez To. 5. in 3. Partem disp. 4. sect. 2.* ibi non puniri pravam intentionem internam, sed actiones externas, quæ in se malæ & punibiles sunt; ut patet ex textu: quamquam eas Pontifex non puniat, nisi cum quodam favore & restrictione, scilicet nisi talis prava intentio sit conjuncta. Sic sæpè excommunicantur, qui aliquid scienter fecerint, non quòd puniatur scientia, sed quia actus externus de se punibilis, etsi ex ignorantia vincibili foret factus, non punitur, nisi præsentè istâ conditione.

Aut aliter
interius so-
lum delin-
quentes.

96. Objicitur V. c. *Commissa* §. caterum, De Electione, in 6. privatur fructibus, qui parochiam recepit absquè intentione intra annum suscipiendi sacerdotium, nisi mutatâ voluntate intra annum promoveatur. Resp. Concessionem Beneficii parochialis ex voluntate Ecclesiæ esse conditionalem, adeoque non subsistere istâ conditione deficiente; quæ, licet ab Ecclesia non cognoscatur, facit, quòd talis non sit Dominus fructuum, adeoque ex natura rei teneatur illos restituere. Dicit etiam potest ibi agi de intentione aliquo modo exteriori manifesta, quæ Episcopo conferenti beneficium constare potest: nam c. cit. dicitur: *Illum autem, qui tibi contulit, cum te non crederet ad hujusmodi ordinem promovendum &c.*

Qui privet
fructibus
recipientem
parochiam
absquè in-
tentione sus-
cipiendi sa-
cerdotium
intra an-
num.

97. Nihilominus Ecclesia præcipit non solum actus liberos, adeoque internos, qui requiruntur ad opus liberum, ut apud omnes indubitatum est; sed etiam actus certæ speciei moralis, v. g. verum contractum; verum Sacramentum, veram orationem &c. ad quos actus non tantum requiritur interna voluntas libera proferendi verba externa, aliavè signa ponendi, sed insuper intentio contrahendi, conferendi Sacramentum seu faciendi quod Christus instituit, orandi &c. Ita *Suarez* & alii passim contra Nonnullos, etiam recentiores. Probatur: quia & in his validè exercitis potissi-

Herincx Sum. Theol. Pars II.

mum versatur humanus convictus, & actus interni concomitanter præcepti satis noscuntur, uti quòd fiant opera liberè: supponitur enim homo seriò agere, adeò ut de iis plerumquè habeatur moralis certitudo. Patet hæc potestas quoquè ex praxi Ecclesiæ, quæ præcipit annuam confessionem, utiquè sacramentalem, qualis jure divino præcipitur; ut patet ex *Tyid. Et praxis Ecclesiæ. sess. 14. cap. 5.* in fine, ubi ait: *Nequè enim per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, ut Christi Fideles confiterentur, quod jure divino necessarium & institutum esse intellexerat, sed ut præceptum Confessionis, utiquè divinum, saltem semel in anno impleretur.* Statuit igitur Ecclesia annuam Confessionem verè sacramentalem, qualis jure divino erat indeterminatè præcepta. Vide etiam *can. 8.* Similiter Ecclesia præcipit annuam Communionem; cui non satisfaceret, qui tempestivè sciret susceptam fuisse hostiam defectu internæ intentionis invalidè consecratam. Præcipit Orationem seu lectionem horarum: cui non satisfaceret, qui non intenderet orare, immo qui intenderet non orare, sed solum ex curiositate legere vel ad ridendum in corde. Præcipit collationem Sacramenti, beneficii, celebrationem missæ seu sacrificium &c.

Hinc inferitur I. Subticentem malitiosè in Paschate peccatum mortale merè internum, aut invalidè confitentem defectu doloris interni peccare contra præceptum Ecclesiasticum annuæ confessionis, & posse incurrere pœnas ab Ecclesia statutas: cum non impleat semel in anno præceptum divinum Confessionis; quod Ecclesia statuit. Propterea meritò *Alexander VII.* damnavit ut minimum tamquam scandalosam, ac vetuit sub excommunicatione Papæ reservata defendi hanc propositionem: *Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.*

98. Undè Sacri-
legè confi-
tens non sa-
tisfacit præ-
cepto annuæ
Confessionis.

Inferitur II. à Doctoribus passim recitantem horas sine attentione interna, sed cum voluntaria distractione non satisfacere præcepto Ecclesiæ. Verum de hac illatione valde dubito: cum valde probabile censeam cum *Lajman, Coninck, Tamburino, Lugo* & aliis, attentionem internam cum exclusionem voluntariæ distractionis internæ requiri quidem ad decentem orationem ex natura rei, non tamen graviter ab Ecclesia præcipi: cum ipsa tantum præcipiat actum veræ orationis, quæ essentialiter & in sua specie morali subsistit sine præfata attentione, dummodò adsit intentio orandi seu agendi cum Deo; quæ esse potest etiam in voluntariè distracto: nam orare exponendo Deo sua desideria æquè potest distractus, quam possit absolvere; sacrificare, formam precatoriam Extremæ Unctionis proferre, libellum supplicem Regi exponere; etsi non sine irreverentia veniali. Cum itaque attentio interna ad orationem externam non requiratur, sive ut sit libera, sive ut sit certæ speciei moralis externæ, seu vera oratio, sed solum

Quid cen-
sendum de
recitante
horas cum
voluntaria
distractio-
ne interna.

Quod do-
cet ratio.

ut decenter & virtuosè fiat, non videtur cadere sub præceptum quatenus Ecclesiasticum. Qua de re proprius agendi locus est in materia de Religione.

Q U Æ S T I O IX.

Qualis Promulgatio requiratur ad Legem humanam?

99. *Lex humana debet declarari per signum sensibile.* Dico I. Ad Legem humanam requiritur, ut voluntas superioris signo aliquo externo & sensibili declaretur. Patet: quia aliàs lex non posset ab hominibus cognosci, adeoque nec esse regula directiva morum humanorum. Deinde potestas legislativa humana ex natura sua eò tendit, ut humano & sensibili modo homines inter se & ad unum corpus politicum ordinentur.

Quod ordinariè, non tamen necessariè est scriptura. Signum autem illud externum, licet ordinariè sit scriptura, sufficit tamen ex natura rei quodlibet aliud sufficienter manifestativum voluntatis superioris. Sic multæ leges, vivâ voce ab Apostolis traditæ, diu absque scripto perseverarunt. Nullum etiam extat jus positivum Civile vel Canonicum, quod simpliciter requirat Scripturam. Atque ita tradunt communiter Canonistæ & Theologi, teste *Castro Palao d. 1. punct. 7. n. 2.*

100. *Et quidem debet promulgari solemniter.* Dico II. Ad perfectiorem legis rationem requiritur publica & solemnitas promulgatio. Est certa doctrina, non tantum expressa in utroque jure *cap. 1. De postulatione Prælatorum, & Authent. Ut factæ novæ Constitutiones*, quæ est 66. inter *Novellas Justiniani*; sed etiam ubique jure Gentium recepta. Et ratio est: quia, cum lex sit publica & communis regula, debet publicè & communiter proponi.

Ea forma qua juxta morem patriæ censetur solemnitas propositio. Non requiritur autem ex natura rei certa promulgationis forma, sed quælibet sufficit, quæ juxta morem patriæ censetur solemnitas propositio legis, sive propaletur lex vivâ voce coram populo in loco communi & publico, ad quem possint & soleant omnes passim convenire; sive id fiat litterarum in tali loco legitima affixione.

101. *Quousque non obligatur quis lege, etsi scietur esse decreta & scripta.* Hinc patet eò usque non obligari lege humanâ, quam quis privatim sciret in Consilio constitutam, aut etiam scriptam; neque etiam obligari communitatem, quamvis ita privatim pervenisset ad aures singulorum, ut omnium consensu & praxi est manifestum. Unde sequitur eum, qui interfuit Consilio, in quo decretum de pretio frumenti aut valore monetæ minuendo est conditum, vel qui id aliâ viâ cognovit, posse ante publicam promulgationem citra injustitiam distrahere frumentum aut monetâ juxta valorem aut pretium currens.

102. *Postea verò obligantur etiam ignorantés.* Nota verò post factam sufficientem promulgationem obligari lege etiam illos, qui illam ignorant, sicut & obligantur, qui de facto legem non considerant, vel de ea non cogitant. Quamquam si ignorantia vel inadvertentia sit invincibilis, certum sit ejusmodi legis

transgressionem tantum esse materiale peccatum. Si verò sit culpabilis, potest lex in taliter ignorantibus sortiri omnes suos effectus; nisi quodad aliquos specialiter exigat scientiam. Aliquos tamen effectus lex humana etiam in invincibiliter ignorantibus obtinet, qui videlicet non pendent à notitia operantis. Hoc patet in lege irritante contractum v.g. matrimonii, quod sine debitis solemnitatibus celebratum, quantumvis ab invincibiliter ignorantibus, constat esse invalidum. Idem est in lege inhabilitante aliquem ad officium, cui, etsi ignoranti, invalidè confertur. Similiter qui, etsi ignoranter, vendit merces supra pretium lege taxatum, tenetur ad restitutionem. Denique pœnam priori lege constitutam, v.g. excommunicationem, non incurrit, qui ignorat eam per posteriorem legem esse revocatam; quantumvis eam se putet incurrisse.

Sed difficultas satis intricata restat, in quibus provinciis aut locis leges humanæ, præsertim Imperatoriæ ac Pontificiæ, publicari debeant ad hoc, ut censeantur sufficienter promulgatæ, & à quo tempore post promulgationem obtineant suum robur. Pro qua

103. *Leges Caspæ debent promulgari in singulis provinciis.* Dico III. Ut leges Imperii censeantur sufficienter promulgatæ ad obligandas omnes Imperii provincias, non satis est, quod sint promulgatæ in Metropoli residentia ipsius Imperatoris, sed debent promulgari in singulis Imperii provinciis, seu earum Metropoli; adeo ut illam provinciam non obligent, in qua non sunt specialiter promulgatæ. Ita contra Nonnullos docent communiter tam Theologi quàm Jurisperiti ob *Authenticam, Ut facta novæ Constit. 66. inter Novellas Justiniani*: quæ licet agat de Constitutionibus circa testamenta, id tamen facit solum exemplificativè, ut colligitur ex ratione quam allegat: *Cur enim culpabimur eos, qui positas ignoraverint Constitutiones, si, eò quod non fuerint sufficienter præpositæ, ignorentur?* & præsertim ex Titulo seu rubrica universali, quæ juxta Jurisperitos habet vim textus, facitque jus universale, quatenus non repugnat nigro seu textui, quando habet sensum completum seu perfectum, prout in præsentem habetur, juxta doctrinam *Baldi* & aliorum docentium, quod Rubrica reddat completum sensum, explicet textum, & vim textus habeat, quando incipit per *nè* vel *ut*; sicut in præsentem fit. Confirmat hanc explicationem praxis seu consuetudo. Sicque hanc Authenticam generaliter latam esse intellexit Pius IV. in Bulla *Super declaratione temporis ad observanda decreta Concilii Tridentini*; quæ incipit: *Sicut ad Sacrorum*, ubi ait: *Jure etiam communi sancitum est, ut constitutiones novæ vim non nisi post certum tempus obtineant.* Quod tamen non nisi Authenticâ præfatâ sancitum est, in qua tum hoc, tum promulgatio in singulis provinciis decernitur.

104. *Nec vim continent ante illa* Dico IV. Leges Imperii debent esse duobus mensibus promulgatæ, computando à die publicationis in provincia, antequàm in illa

Etiam in invincibiliter ignorantibus quantum ad aliquos effectus.

bimestre
elapsum à
promulga-
tione facta
in provin-
ciis respecti-
vè.

illa vim suam exerant. Ita communiter Doctores ex eadem *Authentica* cit. Et quamvis aliqui istam Constitutionem accipiant, ut non liberentur ab obligatione legis, qui citius notitiam illius obtinent, sed tantum duo isti menses prosint ad allegationem ignorantiae, quæ interea præsumitur: nihilominus sine fundamento verba Constitutionis ita restrictim intelliguntur; quin immo ipse Pius IV. *Bullâ cit.* aliter eam intellexit. Idem colligi potest ex contextu ipsius *Authenticae*. Et congruentia iusta sic statuendi fuit, ut videlicet omni perturbatione ac confusione vitata lex simul inciperet ab omnibus per totam provinciam uniformiter observari, posteaquam duorum mensium spatium per totam provinciam commodè potuit divulgari, & à plerisque cognosci. Undè ante duos menses expletos à publicatione licitè contrarium legi practicari potest, & validè ac licitè ineuntur contractus per legem Cæsaream irritati.

105.
Leges Re-
gum plures
provincias
independen-
tes possiden-
tium debent
in singulis
promulgari.

Dico V. Leges Regum ac Principum, quibus per accidens ratione matrimonii, aut alio titulo subsunt diversa regna, vel provinciae sibi invicem non connexæ aut subordinatæ, sed quarum singulæ manent una perfecta communitas, debent promulgari in singulis regnis vel provinciis.

Probatum: tum quia id est usu receptum, ut de Regnis Hispaniæ notat *Vasquez disp. 156. cap. 2.* tum quia per se requiritur, ut promulgatio fiat in regno vel provincia separata & perfecta: quo jure non privatur per casualem subjectionem ad Principem, qui simul aliis provinciis præsidet; nec præsumendum est provincias per hoc se voluisse jure isto privare. Confirmatur: quia oppositum non foret consentaneum naturis rerum, & suavi gubernationi, eò quod Princeps alibi promulgans non censeatur loqui ut Princeps istius provinciae aut regni. Non implicat tamen, quo minus potuerit Principi talis potestas concedi, ut unâ promulgatione legis posset diversa regna aut provincias, quibus per accidens præsidet, obligare.

106.
Quid mo-
ris in pro-
vinciis Bel-
gicis.

More Patriæ seu Belgico necessaria est promulgatio in singulis Belgicæ provinciis (quæ unitæ quidem sunt, salvo singularum jure, adeoque nullæ alteris subiectæ, nisi quod Marchionatus S. Imperii ac Ducatus Limburgi sint Brabantiae velut inclavati) singularumque Metropolitibus, etsi plures sint, ut in Brabantia Lovanium, Bruxella, Autverpia, & olim Sylvaudis; in Flandria Gandavum, Brugæ, Ipræ; aliæ alibi. Ante hanc promulgationem lex non solet obligare, ut habet *Zypaus in Notitia Juris Belgici in Introductione*. Quin immo nè non usu intereant leges, juxta *L. De quibus in fine ff. de Leg.* solent edicta, cum Principi Confiliivè videtur, iterum publicari. Qualia extant hic in Belgio multa edicta priorum confirmatoria & innovatoria. Quin & in iisdem legibus mandari nonnumquam solet, ut certis temporibus publicatio innovetur: prout vidimus nu-

Herincx Sum. Theol. Pars II.

per in edictis monetariis singulis trimestribus promulgatione innovandam à Rege præscribi.

Dico VI. Extra terras Imperii, aut in 107.

quibus jus Cæsareum non servatur, pro singulis regnis aut principatibus sufficit una promulgatio facta in loco aliquo celebri, v. g. Metropoli, etsi regnum pluribus provinciis constet: nisi consuetudo, aut jus vel privilegium particulare aliud exigit; prout quandoquæ ex hoc capite requiritur promulgatio etiam in singulis regni civitatibus, saltem primariis.

Nec legis promulgatæ obligatio suspenditur ad duos menses, sed statim incipit postquam effluxit tempus moraliter sufficiens ad habendam notitiam legis latæ & promulgatæ; nisi in lege certum tempus expressè definitur. Patet Conclusio: quia ampliùs ex natura rei non requiritur: nec etiam ex jure particulari ut supponitur: jus autem Cæsareum in locis, de quibus agimus, non habet locum. Undè censentur hi relinquere id in terminis juris aut æquitatis naturalis, nimirum ut leges obligent regnum vel principatum sine excusatione, quando effluxit tempus moraliter sufficiens ad habendam notitiam de legibus latitis & promulgatis. Hinc consequens est (inquit *Wiggers q. 96. art. 4. n. 75.*) legem citius obligare in civitate, in qua promulgatio facta est, quam in locis remotioribus; statim enim ibi solet innotescere, ideoque etiam ibi statim obligat. Quod saltem videtur omnino usu receptum ex mente legislatoris.

Dico VII. Quod ad leges Episcopales attinet, juxta communem doctrinam sufficit eas promulgari in matrice Ecclesia. Similiter leges Concilii particularis obligant promulgatæ in loco Concilii: plus enim nec ratio nec jus positivum requirit. Quod si unus Episcopus habeat plures Episcopatus, debet lex re ipsa promulgari in utroque Episcopatu; ut in simili supra notavimus de Rege præidente in pluribus regnis. Similiter nec jus, nec consuetudo requirit lapsus certi temporis, ante quod leges Episcopales post promulgationem non censeantur obligare: nisi id expressè in lege determinetur.

Dico VIII. Leges Pontificiæ per se loquendo non debent promulgari in singulis provinciis. Est communior Doctorum sententia, contra *Conrardum, Felinum, Zabarella, Decium*, quos citat & sequitur *Wiggers q. 94. art. 4. n. 84.* & plures alii existimantes, quod, nisi Pontifex contrarium exprimat, non sufficiat, promulgationem Romæ esse factam, sed requiratur illam fieri in singulis provinciis. Ratio Conclusionis est: quia si requireretur promulgatio in singulis provinciis, esset, vel quia Pontifex aliter obligare non posset, vel quia non vellet. Non primum: constat enim etiam ex confessione aliorum ipsum absolutè posse velle, ut sufficiat promulgatio Romæ fieri consueta in locis ordinariis: quod ipsum frequenter in Constitutionibus suis exprimit, signanter Urbanus VIII. in Constitutione,

In singulis
Regnis ex-
tra Imper-
ium suffi-
cit una pro-
mulgatio,
per se lo-
quendo.

Nec requi-
ritur lapsus
bimestris à
publicatio-
ne.

108.
Leges Epis-
copales in
Matrice Ec-
clesiæ, &
Concilio par-
ticularis in
loco Conci-
lii publica-
ri sufficit.

109.
Leges Pon-
tificiæ non
debent in
singulis
provinciis
promulgari,
per se lo-
quendo.

Promulga-
tio cur in-
terdum re-
sumatur.

quæ incipit: *In Eminenti*, quâ prohibet *Augustinum Jansenii* & nonnulla alia scripta. Non secundum: quia ejusmodi mens seu non voluntas ex nullo capite colligitur; quin potius opposita voluntas ex stylo & praxi Romanæ Curiae, in qua deciduntur negotia Christiani Orbis juxta leges ibi promulgatas. Immo ad oppositâ opinionem elidendam videntur Pontifices plerumquæ addere in suis Constitutionibus clausulam, ut post promulgationem Romanæ factam omnes ubiquè obligent, ac si singulis forent intimatæ. Estquæ modus iste utilis declarandæ majori Ecclesiæ unitati, & obedientiæ Vicario Christi debitæ, ac independentiæ ab Episcopis, & magis à potestate seculari, quæ alioquin facilè in Decreta supremi Capitis manum suam auctoritativè extenderet.

110. Nec obstat, quòd jure civili requiratur promulgatio in singulis provinciis Nov. 66. sup. cit. Jus autem Canonicum utatur Civili, ubi diversum vel contrarium non disponit, c. 1. *De novi operis nuntiis*. prout in præsentis non fit. Nam *cap. cit.* solum decernitur seu asseritur, Cæsareas leges servandas esse in judiciis causarum deficientibus Canonicis; modus autem ferendi leges longè gravior est & pertinet ad propriam Pontificis actionem & potestatem, ideoquæ ad hunc casum non est regula ista extendenda. Saltem satis constare videtur non esse usu à Pontifice receptum jus Cæsareum hac in parte. Confirmatur: quia idem Jus Cæsareum statuit obligationem legis suspendi usquæ ad duos menses à die promulgationis; at constat communi sensu & praxi non requiri lapsum hujusmodi temporis in legibus Pontificiis, etiam quando nil specialiter de hoc exprimunt (quidquid Nonnulli oppositum censeant) ergo signum est simpliciter, nec quòd aliud punctum connexum esse receptum. Quòd autem Pius IV. in *Bulla cit. n. 102.* respexerit ad Jus Cæsareum circa determinationem temporis, post quod Tridentinum inciperet obligare sive cis sive ultra alpes, id non fecit quasi senserit illud habere locum in legibus Ecclesiæ, sed illius exemplo declarat rationabiliter à se quoquæ in *Bulla cit.* determinari certum tempus; ideoquæ non idem, quod Jus Cæsareum, determinat, sed diversum.

111. Excipiunt Plurimi leges irritatorias contractuum, vel inhabilitantes ad Sacramentorum administrationem aut susceptionem, ad officia vel beneficia &c. Alii insuper revocatorias privilegiorum v.g. potestatis absolventi à casibus reservatis (quod *Sotus lib. 1. de Justit. quest. 1. art. 4.* tradit velut certum) quasi illæ exerant quidem vim suam ubi sunt promulgatæ, non tamen alibi. Idem *Sotus sup.* & alii plures tradunt de revocatoriis indulgentiarum. Quæ ut probabilia sint, non cogunt tamen, utpote non habentia specialem rationem exceptionis, quàm fundatam in incommodis gravibus aliter oriundis, ob quæ meritò præsumi queat talem esse mentem le-

gislatoris: quibus equidem obviari posse videtur per hoc, quòd leges Romæ promulgatæ non statim ubiquè in actu secundo obligent, quousquæ sufficienter sint alibi divulgatæ seu innotescant per Nuntios Ordinarios, Ordinum Generales aut Procuratores, similivè modo. Conformiter nihilominus ad præfatam exceptionem graves aliquot Theologi (inter quos erat *Lessius*) in Consultatione Romæ habita censuerunt disparitatem cultûs apud Chinenenses in initiis conversionis non esse impedimentum dirimens matrimonium, & in his circumstantiis posse Episcopos ibi suspendere legis promulgationem, ut refert *Præpositus q. 95. disp. 1. dub. 7. in fine.*

Excipiunt quoquæ Nonnulli leges, in quibus expresse mandatur Ordinariis locorum, ut illas per suas dioceses publicè promulgarent. Quod quidem conjecturam aliquam de benigna mente Pontificis præbet, non tamen efficacem: fieri enim posset, ut Pontifex id præscribat, non quasi dependenter ab ejusmodi promulgationibus nolit legem suam a libi vim exercere, sed ut cò efficacius & certius vim suam exerat. Secus esset, si Pontifex apertiori aliquo signo ostenderet se nolle obligare, nisi postquam lex per Prælatos locorum fuerit publicata; uti declarat c. *Cum infirmitas, De pœnit. & remiss.* Sic etiam lex irritatoria matrimonii clandestini debet ex præscripto *Tridentini* promulgari in singulis parochiis, antequàm in iis vim obtineat.

Quæ verò ex ratione contra Conclusionem nostram objici possent, si quid probent, probarent promulgationem in singulis provinciis requiri ex natura rei: quod tamen nec Auctores diversæ sententiæ admittere audent. Immo aliquousquæ probarent, nè hanc quidem sufficere, sed requiri etiam promulgationem in pluribus provinciis præsertim vastioris locis.

Dices: Leges etiam Ecclesiasticæ non obligant antequàm à communitate vel provincia acceptentur, juxta receptam DD. præsertim Jurisperitorum doctrinam; ergo multò minùs antequàm per provinciam promulgentur. Resp. Neg. Ant. cujus falsitas patebit q. seq. Et eo dissimulato Neg. Conf. nam potest à communitate lex ei nota seu satis divulgata usu recipi, etsi in ea denuò solemniter non promulgetur. Prout sunt multæ Constitutiones Pontificiæ hîc in vigore, quæ numquam ibi sunt promulgatæ. Immo liber Sextus Decretalium & Clementinæ numquam putantur per omnes provincias promulgata, & tamen ubiquè ligant.

Fateor nihilominus (estquæ clarum ab experientia) ordinariè attento variarum nationum genio, potestatis civilis (quæ interdum præterdit Jus examinis, & subsequentem ad huc publicationem, si Lex placeat; idquæ ex prætenso privilegio Apostolico, quod cum facti sit, ipsi utentes viderint, & Dominus Apostolicus judicet. Videri potest *Zypæus Tit. De tur.*

Aut in quibus promulgatio per provincias faciendâ mandatur.

112. Quæ in contrarium ex ratione allegantur, nimium, adeoque nihil probant.

Acceptatio et si prærequisita non foret necessaria in singulis provinciis promulgatio.

113. Suavius tamen certius obtinetur legis observantia, quando ejusmodi promulgatio adhibetur.

De Rescriptis) contradictione, aliisque circumstantiis, vix posse constitutionem Apostolicam, quantumvis rationabilem, ibi deduci ad viridem observantiam, mandarique executioni, nisi prius denuò promulgetur. Immo sanissimum est consilium, ut pro stabiliore legis cujuscumque vigore, ipsa non solum per provincias, sed & per singulas civitates & villas, affixione saltem publicâ, promulgetur.

Q U Æ S T I O X.

An ad formam Legis humane requiratur acceptatio populi?

114. **L** Ex acceptatur post promulgationem, quando communitas eam approbat verbo, scripto, aliove signo, aut casu occurrente observat. Dum autem illam observat, dicitur lex usu recepta. Communitas verò intelligitur, non tantum universalis collecta ex variis civitatibus aut locis, quæ eadem lex respicit, sed etiam quælibet communitas particularis capax alioquin legis.

Acceptationem requirunt plurimi DD. Plurimi Doctores tum Jurisperiti, tum Theologi, requirunt acceptationem populi ad hoc, ut lex Ecclesiastica obliget; & à fortiori ut obliget lex civilis: sive quia aliter Princeps, saltem qui à populo potestatem accepit, obligare populum non potest, uti aliqui docent: sive (ut melius Alii) quia licet absolutè aliter possit, tamen regulariter, seu nisi aliud declaret, censeatur non velle obligare, nisi sub tacita conditione, si populus acceptet; idque ex interpretatione benignæ voluntatis superioris, cui hoc est valde conforme, nè superior subditis nimis videatur onerosus. Juxta hos Doctores potest acceptari lex intoto, vel quoad partem, aut penitus non acceptari; vel acceptari quoad culpam, non quoad poenam, aut contrâ. Et sic Concilium Tridentinum in Belgio esse receptum circa mutationem in materia jurisdictionis refert Zypæus in *Analysi Juris Pontif. l. 2. Tit. de foro competenti n. 40.* Et patet ex litteris Margarete Parmensis Belgii Gubernatricis nomine Philippi II. datis 24. Julii 1564. in quibus (ut refert idem Zypæus l. 1. Tit. de Constit. num. 6.) non vult aliquid immutari aut innovari circa Regalia, jura, privilegia suæ Majestatis, aut suorum Vasallorum, Statuum aut Subjectorum, & speciatim circa jurisdictionem laicalem, jus patronatus, indultum seu jus nominationum, cognitionem causarum & materiæ possessoriæ beneficiorum, decimarum possessorum per laicos, superintendentiam & administrationem hospitalium aliorumque piorum locorum, denique alia similia jura: Non (inquit) ad contraveniendum dicto Concilio, sed ut executio accommodetur naturæ cujuscunque provincie. Atque juxta hanc sententiam non peccant subditi legem non acceptando, sed solum acceptatam non observando. Videri potest Bonacina disp. 1. de leg. q. 1. punct. 4.

Verum opposita doctrina magis congruit, tum subditorum subjectioni, tum ordinato regimini ac publicæ tranquillitati; estque etiam ex ratione longè præferenda: quam tradit *Castro*, *Suarez* & plures alii, tum Theologi, tum Jurisperiti. Juxta quam doctrinam consequenter peccant subditi, qui legem latam ac publicatam initio non observabant, eò quod illam noluerint acceptare: lex enim obligat ad sui acceptationem. Et conformiter *Alexander VII.* hanc propositionem, *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam*, meritò damnavit, ut minimum tanquam scandalosam, ac prohibuit sub Excommunicatione Papæ reservata defendi, aut de ea, etiam disputativè, publicè aut privatim tractari, nisi forsan impugnando.

Probat: quia si obligatio legis dependet ab acceptatione populi, id fieret, vel quia in Principe deesset potestas aliter obligandi, vel quia deesset voluntas; sed neutrum dici potest. Non primum, ut de Ecclesiastico Principe patet, cum is non acceperit potestatem condendi leges à populo, sed Papa quidem immediatè à Christo, cæteri autem Ecclesiæ Prælati etiam à Christo vel Pontifice: quibus tamen non cernitur ex ullo capite potestas ista cum tali dependentia fuisse concessa. De Principe autem sæculari supremo idem probatur: Cum populus ei, & in eum omne suum imperium & potestatem conferat, ut habetur. *L. 1. ff. de Constit. Princip.* atque adeò contulerit quoque potestatem populum obligandi & urgendi ad acceptandam legem, sinè qua potestas obligandi foret inefficax. Confirmatur: quia si energia præceptorum Principis dependeret ab acceptatione populi, jam reverà non esset absolutus dominus, sed penes populum resideret præcipuè, vel pro parte potestas condendi leges.

Undè in aliquibus regnis non potest Princeps leges condere, nisi cum consensu regni aut in publicis regni comitiis. Quamvis nec hoc casu requiratur acceptatio populi (de qua hic est sermo) consequens institutionem ac promulgationem legis, sed eam antecedens, quatenus suffragium regni simul cum voluntate Regis concurrat ad condendam legem; quâ tamen promulgatâ sequitur in populo obligatio eam servandi & acceptandi.

Non potest etiam dici secundum, quod scilicet desit in Principe voluntas: quia solent legislatores per poenas compellere ad legis executionem; ut ex communi usu constat. Nec potuerunt se excusare legem in initio prævaricantes, quod non sit à populo acceptata: hoc ipsum enim urgetur, ut populus legem acceptando observet.

Probat II. Quia voluntas superioris satis clarè exprimitur per verba simpliciter præceptiva, quæ sicut sonant præceptum obligans ad aliquid faciendum, ita etiam ad acceptandum, Sanè sicut nullus intelligit mandatum domini præceptiva.

115. Oppositum asseritur.

Quia in Principe nec deest potestas.

Nec voluntas.

Quam præterea sit expressum verba simpliciter.

domini aut Patrisfamilias ferri sub tacita conditione, si famulus aut filius sit paratus mandatum admittere: sic meritò voluntas Rectoris Reipublicæ aliquid præcipientis non debet cum hac conditione intelligi, si subditi velint acceptare. Immo oppositum, postquam semel inciperet animis subditorum, quorum maxima pars in libertatem propendet, inhærere, faciet, ut vix aliqua lex tendens ad disciplinam possit obtinere effectum.

116.

Interdum
potest præ-
sumi alia
voluntas
principis.

Ad quem
patet locus
supplicandi
ex causa,

Ac interim
obligatione
legis suspen-
dendi.

Si Princeps
tateat, con-
descendere
censebitur,

Nisi aliud
constet.

117.

Varie Leges
Pontificie
in nonnullis
provinciis
cur non sint
in vigore.

Dixi in Conclusionem *regulariter*, id est, nisi ex circumstantiis contraria Principis voluntas satis colligatur; prout v. g. præsumi posse videtur (ut varii Assertores nostræ sententiæ notant) in lege valdè difficili, quod non intendat initio absolutè obligare, sed solum tentare populi sensum, & juxta eum legem vel plenè confirmare, vel relaxare & moderari. Interea tamen consultius erit apud Principem pro legis sublatione instare, & congruentius ordinato regimini legem servare, si interim tempus urgeat: quamvis hoc non videatur planè necessarium, regulariter loquendo, sive tunc, sive etiam aliàs, quando subest rationabilis causa à Principe verosimiliter ignorata: potest enim tunc communitas ad remedium supplicationis recurrere, ac interea obligationem legis suspendere, juxta *Castro, Rodriguez, Salas, Bonacina* & alios passim. Id namquè est moraliter necessarium debito regimini ac paci plebis; adeoque meritò præsumitur legislator esse contentus. Quod proinde circa rescripta Apostolica declaravit *Alexander III. c. Si quando 5. De Rescriptis* Archiepiscopo Ravennati rescribens: *Qualitatem negotii, pro quo tibi scribitur, diligenter considerans, aut mandatum nostrum reverenter adimpleas, aut per litteras tuas, quare adimplere non possis, rationabilem causam præendas. Quia patienter sustinebimus, si non feceris, quod pravâ nobis fuerit insinuatione suggestum.* Deinde, teste *Suarez lib. 4. cap. 16. num. 8.* hoc est usu receptum in multis Ecclesiæ provinciis, nec Pontifici displicet. Quod si Pontifex consultus nil respondeat, censebitur regulariter annuere petitioni; aliàs enim deberet respondere. Qui autem tacet tali casu, consentire videtur. Estquè etiam hæc interpretatio benignior, adeoque in odiosis adhibenda. Sic *Philippus II.* dicitur supplicasse Papæ adversus Bullam *Pii V. de Censibus*, nequè secunda jussio supervenisse; ut ait *Zypæus lib. 1. de Jurisdic. cap. 63. n. 11.* Nihilominus si satis clarè constaret ex conjecturis seu indiciis Pontificem non annuere, sed tacere ut subditi comiter & benignè alliciantur ad legis observantiam, cessaret ratio præsumendi consensum ex taciturnitate.

Ex his patet, quomodò multæ Leges seu Bullæ Pontificiæ in variis Regionibus non obligent (secundum quod proinde varium seu non idem ubiq; debet esse iudicium in praxi) videlicet, vel quia in iis nequè divulgatæ, seu publicatæ, nequè acceptatæ, consentiente seu

tacitè connivente Pontifice; vel quia defectu publicationis & acceptionis, esto in principio culpabili aut fundato in contraria opinione, tandem in perfectam desuetudinem præviè ad viridem observantiam desierunt. Illud autem plerumquè oritur ex eo, quod Ordinarii frequenter advertant, aut existiment, ac sæpè non infundatè, leges varias non congruere publicæ utilitati suarum diocesium ob inveteratas & rationabiles earundem consuetudines, genium plebis, defectum finis legis, v. g. quæ lata fuit ob pericula, vel defectus, qui ibidem generatim non grassantur, immo vix noscuntur. Propter quod fit, ut divulgatio legis ob enormia v. g. crimina personarum Ecclesiasticarum aliquid prohibentis interdum gravia scandala & despectum Cleri aut statûs Religiosi optimè ibidem formati ac æstimati generaret. Immo adeò sunt quidam populi tenaces suarum consuetudinum, ut etiam iustissimæ alioquin leges & in sublevamen subditorum latæ non sinè gravissimis incommodis possint ad observantiam deduci. Tunc itaque frequenter locum habet, quod *Cælestinus III. c. Quod dilectio 3. de Consanguin. & affinit.* rescripsit: *Consultius duximus multitudini, & observata consuetudini deferendum, quàm aliud in dissensionem & scandalum populi statuendum, quâdam adhibitâ novitate.* Interdum etiam Ordinarii ob potestatem laicam non possunt exequi pro libitu suo mandata Apostolica. Interea verò tempore fluente in desuetudinem leges abeunt, antequàm usu recipiantur. Tunc autem difficile foret & alienum à rationabili mente pii animarum Pastoris, obligari paucos, qui legis notitiam aliquam casu acceperunt, communitate (cujus, & non privatæ personæ, regula est lex) ipsam non servante, aut etiam ignorante, nec spe ullâ inducendæ observantiæ affulgente. Idquè hîc confirmat usus & praxis omnium piorum & Doctorum, immo & Prælatorum. Præsumendum tamen Ordinarios in his & similibus occurrentiis non procedere inconsultâ S. Sede, ejusvè Nuntiis seu vicem gerentibus, sed ipsos illam per se aut Nuntios Pontificios pro posse informare, remediumquè supplicationis, ubi & quomodò necessarium ac moraliter possibile fuerit, interponere.

Objicitur *I. L. De quibus ff. de Legibus* dicitur, quod *Leges nulla alia ex causa nos tenent, quàm quod iudicio populi receptæ sunt.* Resp. Jurisconsultum loqui de Legibus, quæ juxta formam regiminis Democratici olim fiebant Romæ à Magistratû simul & plebe. Deinde si quis vellet generalius hanc legem intelligi, dici adhuc posset in ea assignari rationem, non cur lex in initio obliget, sed cur obligationem retineat, nempe quia ei per non usum populi non est derogatum, sed è contrâ usu populi est frequentata. Quo sensu etiam *Gratianus 5. Leges dist. 4.* dicit: *Leges instituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium approbantur*: quia nimirum, etsi institutio legis per

118.

Iudicio po-
puli reci-
pienda sunt
Leges, quæ
juxta De-
mocrati-
am ab illo pen-
dent.

per promulgationem absolvatur, ut priora verba indicant; ex usu tamen populi multum firmitatis & stabilitatis ei accedit, nè facile abrogetur.

Defectu acceptationis non desinit lex eo ipso esse utilis bono communi.

Objicitur II. Lex humana, quæ à majori parte populi non recipitur, eo ipso videtur inutilis, utpote magis cedens in destructionem quàm in ædificationem; adeoque ex natura rei deficit à ratione legis obligantis. Resp. Neg. Antec. nam potest lex de se esse valde utilis bono communi, ac talis manere, per vicaciâ populi expugnata. Quam subinde curare non expedit; nè nimis facile plebs contra superiorum acta reclamet, ac seditiones excitet. Quemadmodum lex non desinit eo ipso statim esse utilis & obligare, etsi post acceptationem illius simile populi murmur oriatur. Boni tamen & prudentis Principis est, malorum pericula, & legis commoda expendere, & si mala præponderent, ac timeantur non evitanda, legem relaxare. Immo hæc tanta esse possunt, ut lex per se desinat esse tali populo utilis & obligare. Quamquam populus peccet *absquæ justa causa non recipiens legem à principe promulgatam*: ut patet ex propositione 28. proscripta ab *Alexandro VII.* & illi gravius, qui in populo istorum malorum sunt origo.

Objicitur III. consuetudo potest abrogare legem acceptatam, & quæ de facto obligat: ergo potest etiam impedire, nè obligare incipiat. Resp. Neg. Cons. Legem enim abrogat consuetudo ex consensu & voluntate ipsius superioris tacita vel in jure declarata; quæ non invenitur in casu consequentis: cum satis expressa sit voluntas superioris in contrarium. Immo consuetudo propriè legi contraria circa initium latæ & promulgatæ legis nequit habere locum; prout locum habere potest postea. Sicquæ pariformiter procedendo, potest concedi totum: ex quo tamen nil infertur contra nos. Undè

120.

Per defectum consuetudinis populi saltem tolli potest in quavis sententia obligatio legis non acceptatæ, & quomodo?

Nota per consuetudinem populi legem non acceptantis tandem tolli obligationem legis non acceptatæ juxta communissimam doctrinam, sicut abrogatur lex usu antea recepta. Nec juxta veriorum sententiam refert, sive populus sciat legem esse promulgatam, sive non: item sive Princeps sciat legem non acceptari, sive ignoret: nec deniquè requiritur certum tempus, sed tam illud, quàm frequentia actuum relinquitur judicio Prudentis. Undè licet consuetudo populi legem non acceptantis fuerit initio culpabilis, si tamen perduret communis negligentia populi, suspenditur obligatio legis, quando illi quorum interest, legis executionem non procurant, nec pro ea instant. Non tamen penitus vigor legis extinguatur, adeò ut, si populus interea mutato consilio incipiat legem servando acceptare, hæc obligationem sit resumptura absquæ nova voluntate superioris ejusquæ promulgatione. Secus est, quando lex acceptata tollitur per consuetudinem præscriptam.

Hoc modo cernuntur variæ leges initio non acceptatæ paulatim ad praxim sive usum utriusquæ fori deduci. Sic etiam *Tridentinum* in initio quodam reformationem non receptum in Gallia Episcoporum studio, quodam nonnulla saltem, fertur cœpisse in praxi acceptari.

Q U Æ S T I O XI.

Quinam subjiciantur Legibus humanis.

§. I.

De principe seu Legislatore.

COMMUNIS Doctorum, præsertim Theologorum, sententia est, Principem seu Legislatorem obligari propriâ lege quodam culpam sive quodam vim directivam, quando materia legis est communis & accommodata tam legislatori quàm subditis; ut fit in lege jejunii, recitationis horarum, festorum, prohibentis frumenta evehi extra patriam &c. Secus est, si non sit accommodata Principi; ut patet in lege solvendi vectigalia, non gestandi noctu arma &c. Assertio probatur ex *L. Vox C. de Leg.* ubi dicitur: *Digna vox majestate regnantis, se legibus alligatum Principem profiteri.* Et c. *Cum omnes. De Constit.* dicitur: *Quod quisquæ juris in alterum statuit, ipse debeat uti eo.* Et ibid. ex *Catone*: *Patere legem, quam tu ipse tuleris.* Et c. *Justum est dist. 10.* ex *Isidoro*: *Justum est Principem legibus obtemperare suis.* Et infra dicitur, *Principem legibus teneri suis.*

121.

Legislator in materia communis tenetur lege suâ quodam vim directivam.

Radix verò hujus obligationis juxta *Lesium*, *Azorium*, *Malderum*, *Præpositum* & plures alios non desumitur directè & immediatè ex efficacia propriæ legis; sed hæc est tantum conditio, quâ posita lex naturæ obligat Principem ad præstandum idem, quod præscripsit aliis: nemo enim sibi superior; lex autem est actus superioris in subditum, quare nec sibi soli quisquæ potest præceptum ferre: quia tamen est indecens legislatorem non servare quod aliis præscribit, quando subest par ratio, stringit ipsum lex naturæ ad suæ legis observantiam. Quia verò obligatio hæc juris naturæ videtur tantum esse decentiæ & honestatis, existimat *Lessius*, *Bonacina*, *Azorius* & alii valde probabiliter Principem suæ legis transgressorem, v. g. Papam non recitantem horas, non jejunantem, committentem simoniam juris humani &c. (idem est de Capitulis seu communitatibus spectatis in corpore quodam leges à toto corpore latas; secus est de singulis, cum non in singulis, uti in Principe, sed in omnibus simul seu in toto cœtu resideat potestas legislativa) non peccare mortaliter. Quod multò certius est, quando occasione datâ non servatur lex inferioris à superiore in jurisdictione, v. g. lex provinciæ à Generali Religionis &c: hic enim ex

122.

Verosimiliter non immediatè ex efficacia propriæ legis, sed hæc supposita ex lege naturæ.

Idq; non sub mortali.

sola decentia tenetur, immo propriè videtur non teneri ad ejusmodi legem, sed solum esse congruum ut servet.

123. *Plurimi tamen putant, quod sub mortali.* Plurimi nihilominus censent Principem suæ legis transgressorem peccare mortaliter; ut *Covarruvias, Vasquez, Sayrus, Malderus & alii.* Quod minùs difficulter sustineri potest, si cum *Suarez l. 3. cap. 35. n. 11.* & aliis dicamus, obligationem principis, uti subditorum, oriri directè & immediatè ex vi & efficacia suæ legis: eò quòd videlicet ratio dicet, non aliter à communitate, aut etiam ab ipso Deo fuisse Principi concessam potestatem legislativam, quàm ut pari obligatione patiatur legem à se ferendam: qui proinde instar ministri communitatis & Dei ferat inter cæteros sibi tamquam membro communitatis legem; sicquè diversâ consideratione sit sibi ipsi superior, & in seipsum exercent jurisdictionem, sicut dum secum dispensat. Aliundè etiam difficile apparet, cur potius in Principe, quàm in subdito sit obligatio juris naturæ: cum æquè in Principe possit ipsa tolli per dispensationem.

Idquè juxta Suarez directè vi legis propria.

124. *Tenetur saltem pari obligatione servare leges taxantes pretia rerum.*

125. *Censetur Princeps solvi juris solemnibus,*

Aut ipse se solvere, censens v. g. testamentum non solemne.

126. *Non arctatur deniquè lege suâ quoad vim coactivam.*

Hoc saltem apud omnes certum est, Principem suppositâ suâ lege taxante pretia rerum, debere sequi eandem taxam, pari & gravi obligatione; idquè jure naturæ, quo cavetur, nè res pluris vendatur aut minoris ematur quàm communiter valeat; suppositâ autem taxâ valet præcisè prout taxata est. Idem est de iis legibus contractuum, quibus ab ipso cum subditis contrahente non servatis deficeret æqualitas in contractu oneroso requisita ex parte utriusquè contrahentium.

Notandum verò inter illa, quæ non decet æqualiter ligare Principem, esse illa juris solemnia, quæ ipsius majestate supplentur, v. g. solemnia activi testamenti, à Principe scilicet conditi, ut habet *Malderus q. 96. a. 5 §. de Principe.* Et colligitur ex *L. Ex imperfecto 3. C. de Testam.* ibi: *Licet enim lex imperii juris solemnibus Imperatorem solverit &c.* Aut certè præsumitur secum ipso facto dispensare, citra alicujus injuriam; ut vult *Castro Palao de leg. disp. 1. p. 24. §. 2. n. 8.* Non valet tamen testamentum passivum, quo scilicet ipse Princeps à tertio instituatur hæres vel legatarius: quia non est opus Principis, sed tertii in lege non dispensati. Atquè ita deciditur *L. Ex imperfecto* citatâ.

Deniquè quoad vim coactivam seu quoad poenas, constat apud Doctores unanimiter Principem legibus suis non subdi. Quo saltem sensu dicitur *L. Princeps ff. de Leg. Princeps legibus solutus est.* Nimirum quia (ut inquit *D. Thomas q. 96. a. 5. ad 3.*) nullus in ipsum potest judicium condemnationis ferre, si contra legem agat. Vis namquè coactiva in physicis quidem simpliciter, in moralibus saltem conaturaliter, exigit principium extrinsecum; quo transgressor urgeri possit ad poenæ solutionem; nemo enim propriè cogitur à se ipso. Quocirca nec potest quis seipsum excom-

municare vel in seipsum sententiam ferre, sive in ipsa lege, sive extrâ, nequè etiam alius in Principem. Deniquè hæc subjectio dedecet personam Principis, magnamquè importat servitutem. Potest tamen contra Principem ferri sententia declaratoria juris; prout frequenter in tribunalibus contingit, Fisco certis juribus aut bonis velut Principi debitis ejus nomine contendente, & litem perdente.

§. II.

De Infidelibus, Pueris, Amentibus, Ebris &c.

CERTUM in primis est, Infideles nullis Ecclesiasticis legibus teneri; cum non sint subditi Ecclesiæ, defectu Baptismi. Undè possunt diebus veritis comedere carnes, immo & has possunt alii ipsis ministrare: cum nec ipsi comedendo peccent, nec aliis sit specialiter interdicta talis subministratio.

Similiter Pueri ante usum rationis (qui præsumitur adesse completo septennio, & non antea, dum contrarium non constat) nullis legibus humanis tenentur; cum desit obligationis fundamentum, scilicet usus rationis. Undè possunt diebus jejuniorum ovis & carnibus vesci; Monialium claustra ingredi &c. Ex quo *Sanchez, Bonacina & alii* inferunt consequenter posse eis ova & carnes in quadragesima subministrari (seclusâ speciali prohibitione Ecclesiæ, quâ id prohiberetur adultis; de qua his saltem in locis mihi non constat, quin potius oppositum habet usus quantum ad ova, quæ facillè sunt ad manum) cum sit coöperatio ad actum nè quidem materialiter illicitum, sicut dum subministrantur infirmo excusato; eò quòd scilicet tales non comprehendantur præcepto. Similiter censent *Sanchez, Bonacina, Barbosa & alii*, posse aliquem ejusmodi pueros intromittere in claustra; cum nec ipsi pueri malè agant, nec ista intromissio videatur specialiter prohibita, utpote carens inconvenientiis, quæ natæ essent oriri ex intromissione adultorum infidelium, vel amentium.

Post usum autem rationis, etiam antè pubertatem, sunt per se loquendo obligati præceptis Ecclesiæ generaliter omnes respicientibus: secus est de Censuris & poenis ab homine latis; ex c. 1. de Delictis puerorum. Immo illos etiam non comprehendi Censuris à jure vel generaliter latis, censet cum aliis *Palao sup. n. 9.* contra alios passim, excipiens solum excommunicationem à Jure latam in percussorem Clerici, ex c. *Super eo*, & c. *Pueris*, & c. *Quamvis de Sent. Excommunicat.*

De Ebris, Amentibus, invincibiliter legem ignorantibus, certum est omnes tempore ebrietatis, amentis & ighorantis per accidens excusari à formali legis transgressione defectu libertatis. Attamen dicendi sunt per se legibus affici, sicut & afficiuntur dormientes, legesquè ad illos velut subditos per se dirigi: Undè

127. *Legibus Ecclesiasticis non tenentur Infideles.*

128. *Nequè pueri ante usum rationis, qui possent diebus jejuniorum vesci carnibus, hæcque iis ministrari.*

An etiam in claustra intromitti.

129. *Post usum rationis tenentur legibus, etiam impuberes, non tamen censuris, regulariter.*

130. *Ebrii, Phrenetici, invincibiliter Ignorantes per se obligantur, etiam pro tempore.*

Unde non liceret ignorantibus esse diem jejunii, aut ebriis cibos vetitos ministrare vel ad comedendum invitare : quia peccant materialiter, & invitantur ad actum de se malum.

De Amentibus autem censet Palao sup. §. 2. n. 13. licite illis ministrari cibos vetitos, non quia carent ratione, sed quia amentia est infirmitas excusans à jejunio. Multò minùs liceret Ebrios vel Amentes, etiam perpetuò, incitare ad copulam carnalem, aliosvè actus jure naturæ omnibus illicitos, & in se respectu omnium malos, etsi in culpam non imputatos defectu usus rationis.

§. III.

De Indigenis quoad leges proprii Territorii, dum extra illud sunt.

131.
Indigena
non obli-
gantur legi-
bus territo-
rii, dum
extra illud
versantur,

COMMUNIS & in praxi receptissima Doctorum sententia habet, neminem extra territorium adstringi legibus ejusdem. Quæ insinuat c. Ut animarum 2. de Constit. in 6. ubi de statuto Episcopi, quo excommunicantur fures, dicitur : Subditi ejus furtum extra ipsius diocesim committentes minimè ligari noscuntur : cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune. Similiter Augustinus Epist. 118. ad Ian. c. 2. (Et refertur c. Illa dist. 12.) aperte significat licuisse matri suæ Mediolani non servare sabbato jejunium domicilii sui, insinuans ei tale responsum Ambrosii desuper consulti : Cum Romam venio, sabbato jejuno : cum Mediolani sum, non jejuno : sic & tu ad quamcumquè forte Ecclesiam veneris, morem illius serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi. Aliter etiam leges non ferri, nequè acceptari confirmat communis velut Gentium usus. Congruentia est, quòd Lex sit regula quædam communis pro bona territorii gubernatione instituta, quæ proinde non comprehendit subditos alibi existentes. Deinde regimina alioquin forent satis confusa. Hinc delinquens extra suam diocesim non incurrit censuram delicto annexam ex statuto diocesano : nec delictum alibi commissum habet annexam reservationem in propria diocesi statutam : adeoque delinquens potest ibi saltem absolvi à communi Confessario. Similiter discedens è loco, ubi est dies festus, ad alium ubi non est festum, potest ibidem operari, non audire sacrum : item comedere carnes, non jejunare divertens ad locum ubi non est abstinentiæ aut jejunii dies.

132.
Vel dum
sunt intra
illud in loco
localiter
exempto.

Præmissa doctrina est intelligenda etiam de illis, qui sunt in loco exempto, ut communiter tradunt Canonistæ. in c. Cum Episcopus De Off. Ordinarii in 6. quia talis locus perinde se habet, ac si esset extra territorium. Modò tamen locus sit exemptus localiter, sive secundum se (ut sunt aliquæ parochiæ & opida Pontifici aut extraneo Episcopo, vel Abbati exempto immediatè subjecta ; in quibus proinde cessat jurisdictio Ordinarii, &

concessa est alteri, quasi aliena diocesis foret) & non tantum personaliter seu ratione personarum : prout sunt loca Regularium exemptorum ; in quibus proinde non excusantur subditi ab observantia legum territorii. Quidam Nonnulli oppositum censeant apud Basileum V. Lex 3. num. 4. in fine, qui censet probabile, juxta quos consequenter non teneantur sæculares intra claustra Regularium exemptorum existentes servare jejunium locale vel diocesenum ; quod tamen nullatenus est admittendum.

Cujusmodi
non sunt lo-
ca Regulari-
um exemp-
torum.

Est etiam intelligenda in casu, quo lex communis, quæ in proprio territorio viget, alibi est relaxata. Sic potest quis veniens ad diocesim Mechliniensem more ejusdem in Vigilia S. Bartholomæi & in sabbatis inter Nativitatem & Purificationem comedere carnes, etsi in propria diocesi vi juris communis ibi vigentis non liceret. Idem est de similibus.

Idquæ ve-
rum etiam
in lege com-
muni, quæ
extra terri-
torium non
sit in vigo-
re.

Est deniquè eadem doctrina intelligenda etiam casu, quo quis extra proprium territorium vadit animo eximendi se ab obligatione v.g. jejunii, diei festi &c. juxta Suarez, Sanchez, Basilium Pontium, Bonacina & alios passim contra Nonnullos. Ratio est : quia talis licite exit territorio, utpote utens jure suo : extra verò existens licite legem territorii non servat, utpote non obligatus.

Ac deniquè
in casu, quo
quis isto fine
extra terri-
torium va-
dit.

Nec dicas talem agere in fraudem legis : Nam Nullus videtur dolo facere, qui jure suo utitur, Reg. 55. ff. de Reg. Juris ; prout jure suo uteretur, qui mutaret domicilium, ut à legibus territorii, quæ sibi difficiliore videntur, eximeretur. Et hoc quidem in rigore verum apparet, quousquè saltem aliud Legislatores aperte non declarat.

Adverte tamen, quòd, ut subditus extra territorium ligari non possit, debeat ipse esse extra, non solum ratione suæ personæ, sed etiam ratione rei, circa quam operatur, ipsiusquè operationis, juxta Doctores communiter. Unde legibus territorii rem ipsam afficientibus manet obligatus : v.g. tenetur quis solvere tributum ex prædio, quod habet in alieno territorio : Clericus tenetur legibus alterius territorii concernentibus beneficia, quæ ibidem obtinet ; ideoquè pœnas ibidem pro non residentibus statutas incurrit. Res namquè præcepta afficit territorium, & ratione illius censetur ibidem peccatum personæ alibi existentis moraliter consummari. Idem est, si extra territorium existens occidat existentem intra territorium : is enim verè delinquit in territorio, & censuris adversus sic delinquentes ligatur. Hæc ratione quoquè intelligi potest lex vetans Brabantinis sub pœna gravissima, nè Brabantinum evocent ad tribunal extra Brabantiam ; quæ etsi videri possit afficere etiam eos, qui id agunt existentes actu extra territorium, tamen ratione operationis, & rei circa quam, censentur delinquere intra. Prout etiam subditus absens ligari potest lege vetante triticum extrahi è territorio ob publicam & spe-

133.
Debet ta-
men subdi-
tus esse ex-
tra non so-
lum ratione
personæ, sed
etiam rei
circa quam,
ipsiusquè o-
perationis.

& specialem ejusdem utilitatem : etsi enim actio materialis sit extra , damnum tamen moraliter est intrà territorium , cui irrogatur. Deniquè præcepta personalia afficiunt subditos etiam extra territorium existentes. Sic. v. g. præcepto jejunii tenetur , cui id specialiter est impositum , etsi actu sit extra territorium.

134.
Cur potius
præcepta
personalia
comitentur
personam
ubi vis.

Si autem petas , cur, sicut præcepta personalia comitantur personam etiam extra territorium , sic non comitentur leges ? Resp. quia præcepta personalia non censentur affixa territorio , uti leges , sed potius ipsi personæ. Cur verò etiam leges absolute ferri nequeant saltem à supremo Principe , ut maneant affixæ personis etiam independentes à territorio , hæcenus videre non potui repugnantiam. Nam etiam, qui sententiam seu præceptum generale personis extra existentibus imponit , eis jus dicit , sicut qui iis legem imponeret. Nequè ex alterutro capite labefactatur jurisdictio Ordinarii , sed solum ex jurisdictione contentiosa , quæ fieret tribunalis institutione similivè solemnitate. Idem novissimè reperio traditum à *Castro Palao d. 1. p. 24. §. 5. n. 21. & 22.* ubi citat *Salas*.

§. I V.

De Advenis seu Peregrinis , quoad leges loci , in quo morantur.

135.
Peregrinus
tenetur le-
gibus com-
munibus.

SUPPONO I. Quæstionem moveri de legibus particularibus locorum : nam legibus communibus Ecclesiæ tenentur Peregrini ; cum ubicumquè existant , subsint jurisdictioni Ecclesiæ. Similiter Vagus per aliquod regnum tenetur communibus legibus regni ; nam respectu regni non est peregrinus.

Suppono II. Illum , qui migrat aliò fixurus ibidem domicilium , teneri legibus loci , cum primum incipit ibi degere : nam ex tunc incipit esse loci incola.

Et dum sub-
est scanda-
lum , etiam
particulari-
bus legibus
locorum.

136.
Immo etiam
per se, tum
quoad con-
tractus,

Suppono III. Quæstionem intelligi secluso scandalo , quod oritur per accidens , & constat necessariò esse vitandum. His suppositis,

Dicendum in primis , advenas obligari legibus locorum , per quæ transeunt, quoad contractus. Patet ex communi Doctorum consensu ; atque etiam ex consuetudine & sensu populi ita communiter apprehendentis. Idem colligitur ex c. *Fin. De foro competenti*, ubi dicitur, quod *ratione contractus forum quis sortitur*. Et ex *L. Si fundus ff. De Evictionibus*. Undè formam contractuum ibidem servari solitam aut præscriptam tenentur servare peregrini. Similiter obligantur ad pretium ibi taxatum in emptione persolvendum ; insuper ab iisdem debet solvi vectigal alicui contractui justè appositum : quia est onus contractus ibi celebrati.

137.
Tum quoad
reliquas
materias.

Dicendum II. Advenas similiter obligari aliis legibus territorii, si moram trahant executioni præcepti accommodatam. Est communior & probabilior sententia Doctorum con-

tra *Sanchez l. 3. disp. 18. De Matr. n. 6.* & multos alios existimantes requiri , ut advenæ stauerint in loco manere pro majori parte anni. Solet Conclusio probari ex diversis locis *Augustini*, & vulgatis versibus:

Si fueris Roma , Romano vivito more :

Si fueris alibi , vivito sicut ibi.

Quæ tamen possent intelligi de consilio, aut certè quid agendum ratione scandali. Itaque

Probatur assertio : quia plurimum conducit ad bonam gubernationem territorii, in ordine ad quam leges feruntur, ut peregrini eisdem legibus & moribus utantur , quibus incolæ : ergo dicendum omnino est, Principem generaliter loquendo comprehendere peregrinos, quando materia & ratio legis est illis conveniens ; cum credendum sit velle ipsum adstringere, quos bonum publicum postulat adstringi. Aliundè autem non deesse in Principe ad hoc potestatem, patet, quòd communi Doctorum consensu obligentur peregrini legibus territorii , quoad contractus & formas in judiciis servandas : ergo non est defectus ex parte potestatis. Deinde si peregrini committant delictum legi naturæ contrarium, possunt puniri non minus quàm incolæ : ergo signum est superioribus locorum competere suo modo jurisdictionem in peregrinos.

Probatur II. quia dum prohibetur certorum armorum delatio , mercium invectionio aut distractio , etiam exteri communi sensu censentur comprehendi , adeò quòd contravenientes æquè punirentur ac incolæ : immo subinde speciales leges feruntur pro exteris ; nimirum ut nomen suum & hospitium denuntient , certum tributum pendant , non nisi post certam horam vel tempus merces emant aut vendant &c. quæ non concernunt incolas. Confirmatur ex communi sensu & consuetudine , quæ videtur recipere obligationem utendi legibus locorum , per quæ transimus &c. Hinc

Sequitur I. peccare peregrinum æquè ac incolam , si transgrediatur ejusmodi leges , quantumvis in loco secretissimo & secluso scandalo : nam licet scandalum , quod natum esset sequi , moverit legislatorem ad comprehendendos peregrinos suâ lege : tamen lege positâ obligantur hi , etsi in casu particulari scandalum absit.

Sequitur II. Religiosos teneri regulis locorum sui Ordinis , per quæ transeunt , nisi quoad hoc in ordine prævaleat consuetudo , vel speciale privilegium, quo hospites censeantur exempti ; prout ex privilegio speciali possunt Presbyteri Græci , dum versantur in Ecclesia Latina, consecrare in fermentato, & è contrà Latini servare usum Ecclesiæ suæ consecrando in azymo , quando peregrinantur in Ecclesia Græca.

Sequitur III. Quod dictum est de peregrinis , potiori jure dicendum de vagis , qui nullibi fixum habent domicilium. Undè etiam

138.
Idq; aqua-
li obliga-
tione.

Quod etiā
per se lo-
quendo ad
Religiosos
hospites est
extenden-
dum.

Et potiori
jure ad va-
gos.

etiam Sanchez sup. num. 15. Bonacina & alii specialiter docent vagos obligari legibus locorum, nè aliàs ab omnibus legibus particularibus locorum sint exempti; quibus proinde præsentanea habitatio sit vice domicilii ad effectum præsentem.

139. Atque à fortiori, dum leges domicilii & alieni territorii conveniunt.

Sequitur IV. Assertionem nostram à fortiori habere locum, quando leges particulares proprii domicilii, & alieni territorii conveniunt: v. g. quando ex statuto diocesano est festus dies in loco domicilii, & ex statuto alterius diocesis similiter in ea est festum. Undè tale festum debere observari à peregrinis tradit specialiter Sanchez sup. num. 3. Sed an satis consequenter, alii viderint. Id saltem omnino negari nequit (quod nec alii Auctores facile negarent) peregrinum venientem ad locum, ubi servatur jus commune in suo territorio obsoletum, v. g. jejunium in vigilia S. Bartholomæi, abstinencia à carnibus in puerperio B. Virginis &c. debere ibi servare vigiliam, abstinencia à carnibus &c. cum sit indubiè subditus juri communi à cujus observatione per accidens excusabatur existens in proprio domicilio, eò quòd ibi esset ei de fuetudine derogatum.

Vel dum in alieno territorio viget lex communis in loco domicilii abolita.

Sententia eximens peregrinos à specialibus legibus loci est probabilis.

140. Dices I. c. A nobis 21. De sent. Excommunic. deciditur sententiam excommunicationis generaliter latam in furtum committentes, non nisi subditos obligare. Respondet Castro Palao sup. §. 3. n. 15. Pontificem ibi indecisum relinquere, an obligentur advenæ, sive an hi per subditos etiam intelligantur, an soli indigenæ. Quia verò hoc aliquo modo tortum videri posset, aliter fortè quis respondendum putaret, scilicet c. citatum agere de Judice delegato proferente generalem sententiam excommunicationis; cum in finè dicatur: nisi fortè plus contulerit major & largior auctoritas delegantis. Deniquè Respondetur cum Doctoribus passim, ibi non agi de pœna imposita per legem, sed per sententiam generalem & præceptum, quod non respicit locum, sed personas, ac proinde non solet comprehendere nisi personas simpliciter subditas. Lex autem solet immediatè respicere locum seu territorium, & eo mediante personas; adeoque potest obligare repertos in territorio, etsi non sint absolutè subditi.

Dices II. Episcopus loci, in quo transeunter versaris, non potest tecum dispensare in votis: ergo nec potest te obligare suis legibus. Resp. quid quid sit de Antecedente (quod cum aliis negat Basilius Pontius l. 8. de Matrim. c. 4. n. 7. dum subest causa seu necessitas) Neg. Conf. non enim sequitur, si nequeat tecum dispensare in bonum tuum, quòd nequeat te adstrin-

Herincx Sum. Theol. Pars II.

gere suis legibus, quatenus hoc facit ad bonum commune, & gubernationem sui territorii: hoc enim ipsum posse jam satis ostensum est.

§. V.

De Clericis & Religiosis.

NOMINE Clericorum intelliguntur quæcumque personæ speciali solemnitate divino cultui dicatæ, ac sic quodammodò divinæ sortis effectæ: quòd fit per tonsuram Ecclesiasticam, aut ingressum approbatæ Religionis; sive quis sit professus, sive novitius aut conversus: nam etiam Novitii pro illo tempore censentur communiter Ecclesiasticæ personæ; prout etiam censentur Tertiariæ, quæ assumpto habitu Monachali sese manciparunt obsequiis alicujus Religionis approbatæ sub obedientia Superioris ejusdem Religionis.

141. Qui hic nomine Clericorum intelligantur.

Et quidem indubitatum est personas Ecclesiasticas sive Clericos non obligari ad leges Principum sæcularium, quæ versantur in materia spirituali, nisi in quantum sunt à Pontifice approbatæ; nequè etiam ad leges iniquas, aut aliàs ab Ecclesia correctas ac revocatas; cum nec ipsi laici ad eas teneantur, utpote nullius valoris; quandoquidem materia spiritualis sit extra sphæram potestatis sæcularis, legesquè iniquæ potiùs mereantur nomen violentiæ, quàm legis. Similiter, nec illæ sunt alicujus roboris, quæ ab Ecclesia sunt infirmatæ, eò quòd iniquitatis vel peccati occasionem tribuerent.

Non obligantur legibus Principum in materia spirituali, latis, per se loquendo.

Quæritur itaque de legibus civilibus ob bonum publicum ordinatis in materia convenienti, adeoque Laicos communiter obligantibus, an etiam iis comprehendantur Clerici seu Ecclesiasticæ personæ.

Dico I. Clerici non comprehenduntur legibus tributariis, aut imponentibus alia onera realia seu personalia, nec etiam in materia judiciali. Conclusio est certa ex utroquè Jure.

142. Nec tributariis, aut in materia judiciali.

Quoad primam partem patet ex c. Quamquam De Censibus in 6. & ex Tit. De immunitate Ecclesiarum. Item ex L. Cassa. & L. Sancimus C. De Sacrosanctis Ecclesiis, & Novella Frederici Imperatoris, quæ incipit: Item nulla, De Episcopis & Clericis. Quoad secundam partem patet ex Tit. De Foro competenti, & Tit. De immunitate Ecclesiarum, ac ex II. q. 1. & Bulla Cæna. Videri potest Bellarminus l. 1. de Clericis cap. 28.

Hæc tamen Clericorum exemptio non est æqualis. Nam in primis Clericis conjugatis nullum competit privilegium clericale, nisi deferant tonsuram & habitum clericalem, & non sint bigami ex c. unico De Clericis conjugatis in 6. Quibus superaddit Tridentinum sess. 23. c. 6. de Reform. eos debere inservire alicui Ecclesiæ ex deputatione Episcopi. Quæ conditiones dum omnes adsunt, gaudent solo privilegio Canonis, ut nimirum percutientes illos incurrant excommunicationem Canonis Si quis suadente diabolo, & fori quoad causas

142. Non est æqualis exemptio. Quæ gaudent clerici conjugati sub quibus conditionibus.

causas criminales, ita ut pro illis non possint trahi ad tribunal sæculare, sive agatur criminaliter, id est, ad vindictam, sive civiliter, id est, ad reparationem damni illati. Quoad causas autem civiles ortas ex contractu vel quasi contractu non habent privilegium fori: prout nec sunt liberi à tributis & oneribus Reipublicæ, possuntquæ contravenientes capi & puniri à iudice sæculari. Videri potest Sanchez l. 7. de Matrim. disp. 46. ubi num. 19. nullam ait requiri monitionem vel iudicis declarationem, ut deficientibus conditionibus à Tridentino requisitis privilegium etiam Canonis & fori amittant, eò quod privatio non imponatur in pœnam delicti, sed ob defectum conditionum necessariò præsuppositarum, qui disp. seq. contra quosdam docet nullum privilegium esse ad clerici uxorem extendendum.

144.
Quæ exemptione gaudeant non conjugati, qui non sunt in sacris, ac sub quibus conditionibus,

Secundò clerici non conjugati, qui tantum sunt primâ tonsurâ initiati, aut in minoribus constituti, ut gaudeant privilegio fori, debent habere beneficium Ecclesiasticum, aut deferentes clericalem habitum & tonsuram alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi deservire, vel in seminario clericorum aut in aliqua schola vel Universitate de licentia Episcopi quasi in via ad majores Ordines versari; alioquin eo ipso privilegium fori perdunt. Ita Tridentinum sup. quod etiam non prærequirit trinam monitionem, ut notat Sanchez disp. 46. cit. num. 20. in fine: Immo nullam requiri monitionem declararunt quoquæ Cardinales ad sess. 23. c. 6. de Reform. De privilegio autem Canonis & exemptione à tributis nihil innovavit Tridentinum (quod etiam declaravit congregatio Cardinalium apud Diana p. 1. Tr. de Immunit. Eccles. Res. 36.) adeoque illis gaudent præfati clerici juxta jus antiquum juxta Diana sup. Molina, Less. Malderum, contra plures alios; modò deferant tonsuram & habitum clericalem; nec privantur, nisi post trinam admonitionem. Quamquam juxta Lessium l. 2. de Iust. c. 33. dub. 5. videantur exemptionem à tributis per longam consuetudinem amisisse, si non habeant beneficium, nec deserviant alicui Ecclesiæ.

145.
Existentiū in Sacris ac Religiosorum exemptio est plena, Exceptis certis casibus.

Deniquè clerici majorum Ordinum & Religiosi gaudent plenè omnibus privilegiis clericalibus. Undè omnia illorum bona sunt immunita ab exactationibus.

Excipe I. Si bona, priusquàm ad clericos de volverentur, habuerint certum onus annexum, v.g. censum, servitutem, reparationem viæ adjacentis &c. nam res transit cum suo onere, ut habetur c. Pastoralis, De decimis.

Excipe II. Si exactio cedat in privatam utilitatem tam clericorum quàm laicorum, v.g. si agger sit reparandus, nè aquæ obruant agros: tunc enim tenentur clerici contribuere.

Excipe III. Si laicorum bona non sufficiant alendo exercitui, reparandæ viæ publicæ, muniendæ civitati contra hostem: in iis enim & similibus necessitatibus potest Princeps exigere tributum etiam à clericis ex c. Non minùs

& c. Adversus, de Immunitate Ecclesiarum: modò adsit consensus Episcopi respectu suorum clericorum, & consensus Prælatorum exemptorum respectu sibi subjectorum juxta c. Non minùs, cit. Immo c. Adversus (quod est recentius) & in Bulla Cœna requiritur consensus Papæ; nisi periculum esset in mora: tunc enim sufficere videtur consensus jure antiquo requisitus.

Amittunt porrò Clerici etiam majorum Ordinum immunitatem hætenus explicatam, primò irrevocabiler per degradationem realem, juxta c. Degradatio, De pœnis, in 6. idquæ absque ulteriori sententia; cum ipsa degradatio sit executio sententiæ seu depositionis verbalis, & perpetua pœna. Insequentibus autem casibus requiritur sententia declaratoria, prout habet Sanchez l. 7. de Matrim. disp. 46. nec amittitur privilegium irrevocabiler, & quoad actum primum, sed tantum quoad usum. Undè relicto opere, quod est causa privationis privilegii, ipsum mox recuperatur. Ita Sanchez sup. n. 27.

Secundò itaque amittunt immunitatem clerici majorum Ordinum; qui ter à proprio Prælato moniti non resumunt habitum clericalem c. Contingit. 45. De Sent. excommunicat. Tertiò qui joculariorem aut histrionem agunt per annum, privantur privilegiis ipso jure; aut etsi breviori tempore, si ter admoniti non resipiscant c. unico. De vita & honestate clericorum in 6.

Quartò Clerici exercentes per se & publicè officium carnificis, lanionis aut tabernarii, & post trinam admonitionem non desistentes, si quidem sint conjugati, perdunt totum privilegium clericale; si verò non sint conjugati, & portent habitum clericalem, amittunt dumtaxat immunitatem suorum bonorum: quod si etiam dimiserint habitum, perdunt totum, Clem. unica, De vita & honestate clericorum.

Quintò si negotiationem exercent: tunc enim ex eo, quod emunt, vendunt aut deferunt negotiationis causâ, licitè possunt exigere vectigalia ex c. Quamquam, De Censibus in 6. Colligit tamen Glossa super c. Ex litteris, De vita & honestate Clericorum, non teneri clericos in conscientia solvere vectigal ante trinam monitionem. Similiter immunitati clericorum obstant nonnulli alii actus jure prohibiti.

Quando autem notavimus requiri trinam monitionem, non sufficit una loco trium, sicut hæc potest sufficere in excommunicatione ab homine, quam etiam debet regulariter præcedere trina monitio: quia jura sic disponunt de excommunicatione, & non de hac materia. Ita Suarez disp. 22. de Censuris sect. 1. n. 16.

Dico II. Ad alias leges civiles generaliter latas, & bono publico utiles clerici obligantur quoad vim directivam non minùs quàm sæculares. Undè obligantur servare in contractibus pretium lege taxatum, non expendere pecuniam interdictam vel ultra valorem communiter statutum, non deferre arma prohibita, non exportare merces extra patriam &c.

146.

Quibus casibus privatur clericis majorum Ordinum suâ immunitate.

147.

Ad leges civiles generaliter pro bono publico latas clericis de carcere tenentur.

Non solum ex æquitate naturali. &c. tenenturquæ ad restitutionem casu quo ad eandem tenerentur sæculares. Est communis Doctorum contra *Navarrum Consil. 3. de Constit.* existimantem clericos simpliciter non obligari hujusmodi legibus. Et contra *Bonacina* & alios existimantes clericos ex sola æquitate naturali, nempe ex ratione conformitatis ad alia membra Reipublicæ obligari ad leges civiles, adeoque tantum sub peccato veniali. Qui tamen communiter excipiunt contractus quantum ad valorem pretii, & similia, existimantes quidem clericos contravenientes graviter peccare, sed contra legem naturalem justitiæ, quandoquidem constituto legitimo pretio res non valeat pluri; adeoque sit contra justitiam, eam v.g. pluri vendere, minoris emere &c. Contra hos

148. Sed pari obligatione, saltem ex voluntate Ecclesiæ. Probatur Conclusio: quia etsi, ut isti Auctores contendunt, clerici forent omnino exempti à laica potestate, possent nihilominus æquæ ac laici obligari legibus civilibus immunitati non repugnantibus, ac de facto obligantur ex tacita seltem Ecclesiæ voluntate, quæ omnino vult ejusmodi leges etiam à clericis observari, prout eas observari decen-
tissimum est. Ita *Præpositus q. 35. disp. 4. dub. 3.* & plures alii Theologi & Canonistæ, qui proinde vim obligandi clericos fundant in approbatione Superiorum Ecclesiasticorum. Contra quos tamen existimat *Salas* cum multis aliis satis probabiliter, clericos ad similes leges civiles obligari directè ex vi legum civilium. Undè

149. Immo probabiliter directè vi ipsarum legum. Probatur insuper conclusio: quia quodam illas leges subsunt clerici laicæ potestati; cum nullo jure inveniantur exempti. Cum enim rationabilissimum sit, ut clerici tales leges simul observent, non est credendum, Ecclesiam illos quodam hoc potestati Principum subtraxisse: immo fortè subtrahere non potuit; cum Principes jurisdictione suâ privandi non habeat potestatem, nisi indirectam, quatenus id exigeret spirituale Ecclesiæ bonum: quod hîc non fit. Si verò prætenderent Principes contra immunitatem Ecclesiasticam per leges suas in specie disponere super Ecclesiis aut personis Ecclesiasticis, indubiè non haberent vim defectu potestatis, ut patet c. *Ecclesia S. Mariæ 10. De Constit.* Quod verò nonnullæ tales reperiantur, id factum dissimulantibus Pontificibus propter statum temporis.

150. Non tamen quodam vim coactivam. Nota etiam Clericos legibus civilibus generaliter latis contravenientes non posse puniri per Principem sæcularem: à potestate enim coactivâ sæcularium decebat eos eximi, ideoque sunt omnino exempti, ut ex jure est manifestum. Hinc tales Clerici subjacebunt pœnæ per Superiorem Ecclesiasticum infligendæ, sive eidem quam lex civilis taxavit, sive alteri arbitrariæ: ad quod Princeps sæcularis instigare potest rogando, non tamen auctoritatem cum injuria statûs Ecclesiastici ostendendo. Nec repugnat, ut Superior aliquis relictâ Prælato sibi subiecto facultate directivâ

Herincx Sum. Theol. Pars II.

circa aliquem subditum, potestatem punitivam sibi reservet; prout interdum in Religionibus fieri videmus.

Possent equidem Principes clericos ad transgressionem suæ legis paratos impedire: hoc enim non est punire. Undè auferre possunt clerico arma aut merces, qui contra prohibitionem defert arma, aut conatur exportare merces, ut docet *Covarruvias*: hoc enim non est aliud, quàm impedire transgressionem legis, idquæ per viam puræ defensionis. Arma autem aut bona ablata non possent retinere vel Fisco tradere, nisi quantum satis est ad reddendum se indemnes, alioquin eo ipso puniti-
tionem intentarent. Porro cum potestas Principum sæcularium in ordine suo sit suprema, possunt prædicto jure defensionis uti, etsi ad judicem Ecclesiasticum pateat aditus: immo si omnis vindictio secludatur, possent se etiam defendere contra Pontificem aut Episcopos apertè & violentè jura ipsorum invadentes.

151. Quamvis Principes possint contra clericos facere quæ sunt mera defensionis naturalis. Quod si aliquibus in locis principes seu Judices sæculares ad ulteriora brachium suum sæculare extendant (utinam Ecclesiastici ipsi numquam sint causa occasionalis!) secluis privilegiis, & de rigore juris non est probandum. Prout specialiter de tractatione rei spiritualis in possessorio per Judicem laicum factetur *Zoesius l. 2. Decretal. Tit. 2. n. 9.* addens, quod consuetudo contraria, quæ quodam hoc invaluit, signanter in Belgio tolerari posse videatur, eò quod magis ad causam temporalem, quàm spirituales videatur pertinere. De quo tamen judicet Ecclesia. Specialiter in Belgio notanda sunt concordata inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem inita Anno 1541, & acceptata ab Episcopo Cameracensi (sub quibus ante novos Episcopatus Belgii tota Brabantia fuit) utpote quæ ibidem hodie in usu sunt, juxta *Zypaum in Analysi Jur. Pontif. l. 2. Tit. de foro competenti n. 1.* qui de iisdem concordatis fusè tractat. *n. n. seqq.*

152. Quod si interdum ulterius procedant, non ad jus, sed ad facta hominum id spectat, non probanda, seclusa facultate legitimâ saltem usu non reprobatâ. In Belgio vigent Concordata. Dico III. Certum quidem est exemptionem personarum Ecclesiasticarum in materia spirituali esse juris divini, quo illarum rerum judicium tribunali dumtaxat Ecclesiæ à Christo instituto convenire dignoscitur. Indubiè etiam æquitati naturali consonum fuit immunitatem personarum Ecclesiasticarum ab oneribus & coactione sæcularium Principum, tum per Ecclesiam, tum per ipsos Principes ordinari. Facta insuper fuit ex speciali providentia Dei Ecclesiam suam dirigentis. Ob quod *Concilium Trid. sess. 25, cap. 20. de Reform.* indefinitè dicit *Ecclesia & Personarum Ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione & canonicis sanctionibus constitutam.* Habet denique hæc immunitas exemplum in Scriptura, ut *Gen. 47. & 1. Esdra 7.* Quo sensu dicitur c. *Quamquam. De Censibus in 6.* exemptionem istam esse etiam juris divini; ut notant *Glossa & Doctores in dictum caput.* Addit *Bellarmin. l. 1. de Clericis c. 28.* in fine, id obiter tantum asser-
tum à *Bonifacio VIII.* ex sententia Canonista-

In rigore
tamen juris
Ecclesiastici
& Civilis.

nistarum, & fortasse etiam suâ.

Nihilominus in rigore loquendo verius est hanc immunitatem esse juris humani tantum, quatenus, quod æquitas naturalis & Scriptura judicabant statuendum, Ecclesia & potestas civilis statuerunt. De jure enim divino positivo non constat ex Scriptura aut Ecclesiastica Traditione, maximè cum sit communis doctrina Christum in nova Lege non tulisse præcepta positiva distincta à sacramentalibus. Similiter nec ratio naturalis, etiam supposita fide, dictat hanc exemptionem esse simpliciter necessariam. Quare olim Ecclesia ex agris suis pendebat tributum Imperatoribus christianis; ut patet & c. *Si tributum* 11. q. 1. & c. *Tributum* 23. q. 8. Ab iis tamen sensim, tum in materia exactionum, tum in judiciaria cœpit statui personarum Ecclesiasticarum exemptio; quæ à posterioribus Principibus & Conciliis plenariè est firmata, & consensu totius orbis multis sæculis stabilita.

Irrevocabi-
lis per pote-
statem sa-
cularem.

Undè hanc immunitatem Ecclesiæ donatam non possunt Principes revocare, sicut sine sacrilegio non possunt repetere agros Ecclesiæ semel donatos; præsertim cum exemptio ista per modum remunerationis sit concessa, & potestate Pontificiâ roborata, cui nequit potestas secularis derogare. Vide *Lesium lib. 2. cap. 33. dub. 4. n. 35. & 36.*

154.
Regulares
pleriquè ex-
empti à Ju-
risdictione
quacumque
Ordinario-
rum.

Nota Regulares exemptos (quales sunt Religiosi mendicantes, & pleriquè alii) non solum habere immunitatem Ecclesiasticis communem, sed ipsos præterea non obligari legibus Episcoporum aut Synodorum etiam provincialium: nam per varios Pontifices sunt ab eorum & quorumcumque Ordinariorum jurisdictione plenissimè exempti, & Sedi dumtaxat Apostolicæ immediatè subjecti, ut videre est apud *Rodriguez Tom. 2. quæst. Reg. q. 63. ar. 3.* ubi etiam docet per Ordinarios intelligi quoque Nuntios & Legatos Apostolicos: qui sunt Ordinarii extraordinariè, quod manifestius expressit Sixtus IV. Bullâ 37. quæ est Mare magnum Carmelitarum n. 71. in *Bullario Rodriguez*. Excipiendi tamen sunt juxta *Rodriguez sup. a. 4.* Legati à latere. Deinde illi, quibus super Exemptos à Sede Apostolica specialis delegatur facultas, juxta tenorem delegationis; prout subinde conceditur Episcopis in *Tridentino*: quod etiam circa observationem festorum Episcopaliū & nonnulla alia Regulares Episcopis subjicit.

Exceptis
paucis ca-
sibus.

155.
Sic ut legi-
bus Episco-
palibus nè
quidem sub
veniali li-
gentur.

Existimat tamen *Vasquez disp. 167. cap. 4.* Regulares obligari legibus Episcoporum ratione conformitatis cum aliis, quæ obligatio secundum ipsum videtur gravis, utpote similis omnino ei, quâ Clerici legibus civilibus, & legislator suâ lege tenetur, qui transgrediendo non minus peccat, quàm cæteri, ut præmiserat *cap. 3.* Verùm nè sub veniali quidem illos obligari dicendum est, si absit scandalum, quod indubiè semper est cavendum: cum enim Regulares sint legitimè exempti, non sunt obligati cæteris se conformare; præ-

sertim cum status Religiosus sit planè disparatus, & specialibus legibus adstrictus, inter quem proinde & alios status non debet esse omnimoda uniformitas: prout nequè ex uniformitate obligantur Novitii ad observanda præcepta Professorum, eò quòd non sint in eodem statu cum Professis. Ita *Suarez* & alii passim.

Q U Æ S T I O XII.

De Obligatione Legis humanæ in Conscientia.

QUAMVIS hæc quæstio pro magnâ parte videatur in superioribus satis resoluta, ob incongruum tamen quorundam loquendi modum ac ulteriorem rei explicationem resumenda fuit.

156.

DICO I. Leges humanæ tam civiles quàm Ecclesiasticæ obligant in conscientia. Ita communiter Theologi Patet què ex praxi Ecclesiæ in præceptis festorum, jejuniorum, Communionis Paschalis &c. quæ certissimè obligant sub peccato mortali, & oppositum hujus quòd ad festa expresse damnavit Innocentius XI. in hac propositione 52. inter 65. *præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.* Probatursuper: quia leges humanæ continent præceptum superioris: ergo obligant in conscientia; cum lex naturæ præscribat superioribus esse obediendum. Idem mandat lex divina *Matth. 18. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus &c. Ad Rom. 13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit* (videlicet qui ordinavit, ut talibus subjiciamur, inquit *Anselmus*, sive alius Auctor in *Commentario* hujus loci) *qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt*: & infra: *Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram* (Principis videlicet, qui poenam iratus infligeret) *sed etiam propter conscientiam.* Quæ Scriptura expressius loquitur de superioribus temporalibus, iisque etiam ethnicis. Confirmatur: quia parentes possunt in conscientia graviter obligare suas proles in iis, quæ ad suam potestatem spectant, adeò ut Lex vetus maledicat, immo morte mulctandum decernat filium, qui patri fuerit inobediens: ergo multò magis id possunt superiores Reipublicæ.

Leges hu-
manæ tam
civiles
quàm Eccle-
siasticæ obli-
gant in con-
scientia.

Hinc monent Doctores vitandum esse modum loquendi *Joannis Gersonis* asserentis solum Deum obligare in conscientia; cujus sententia, ut sonat accepta, culpatur erroris. Explicari tamen potest, quòd velit obligationem omnium legum humanarum reduci ad leges naturales aut divinas. Quod licet bono sensu verum sit, eò quòd leges humanæ, vel determinent tempus aut circumstantias actuum lege naturali aut divinâ præceptorum, ut patet in præcepto Communionis Paschalis, Confessionis annuæ &c. Vel prohibeant aliquid ob legis naturalis aut divinæ transgrediendæ periculum, aut conservandæ utilitatem: vel saltem reducantur

157.

vi andus &
causè expli-
candus mo-
dus loquen-
di Gersonis
asserentis se-
lum Deum
obligare in
conscientia.

Quo sensu
omnes leges
humanae in
ad

ad generalem legem Dei & naturæ, quæ præcipit obedire superioribus iuxta mandantibus. Manifestum tamen est, obligationem proximè oriri ex voluntate superioris humani utentis potestate à Deo acceptâ. Nam hæc voluntate seclusâ, quodnam jus divinum vel naturæ obligat ad abstinendum singulis sextis feriis à carnibus? Idem est de aliis legibus humanis. Confirmatur: quia indubiè dicendum est, leges divinas positivas obligare ad culpam in conscientia; & tamen etiam ipsæ sunt quodammodò determinationes legis naturalis. Vide etiam quæ diximus *hæc disp. q. 2. 3. & 4.*

158. *Leges humana obligant in conscientia graviter, etiam secluso scandalo, contemptu & consuetudine transgrediendi.* DICO II. Leges humanæ obligare possunt in conscientia, aded ut earum transgressio sit peccatum mortale, etiam secluso contemptu, scandalo aut consuetudine transgrediendi. Est communis & certa; quamvis contrarium adscribatur *Cajetano*, quod requirat adesse contemptum vel scandalum, etsi in particulari loquatur de præcepto jejunii, & quibusdam aliis Clericorum præceptis. *Angelus* etiam V. *Inobedientia* requirit saltem consuetudinem transgrediendi, etsi in particulari loquatur de præcepto audiendi missam. Sed horum opinio est omnino falsa, ut inquit *Præposit. q. 95. disp. 3. dub. 2.* & inducit nimiam licentiam agendi contra legem, nimisque parum tribuit potestati ac legi humanæ. Unde inter Propositiones ab *Alexandro VII.* damnatas ut minimùm tamquam scandalosas & prohibitas doceri sub excommunicatione Pontifici reservata est ordine 23. *Frangens ieiunium Ecclesia, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel inobedientia hoc faciat, puta quia non vult se subicere præcepto.*

Probatur Conclusio: quia certum est, quod legislatori, præsertim Ecclesiastico, non desit potestas obligandi sub mortali, etsi absit contemptus, scandalum vel consuetudo transgrediendi. Non deest etiam voluntas: cum certum sit ex communi sensu Ecclesiæ, peccari mortaliter, dum annua Communio & Confessio, lectio horarum canonicarum, etsi tantùm semel & citra contemptum omittitur. Similiter sæpè incurritur excommunicatio, adeoque peccatum mortale, ob unicum actum & citra contemptum: nam verba legis aut praxis amplius non requirunt. Accedit, quod opposita Sententia careat solido fundamento contra communem doctrinam; adeoque ex hoc solo sufficienter evertatur, præsertim in re adeò gravi.

Dices: *S. Bernardus lib. De Disp. & præcepto*, in medio, de inobedientia ait: *Nulla est lethalius criminalis, nisi quæ contemptum superbia non evitat.* Confirmatur: quia piè interpretanda est mens Ecclesiæ, quò jugum illius sit suavius, & occasiones peccatorum evitentur. Resp. *Bernardum*, ut ex discursu patet, loqui de ordinationibus Religiosorum, quorum Regulæ, & statuta graviter non obligabant: prout in multis Religionibus contingit. Ad Confirm. Resp. illam quoque posse opponi contra leges divinas positivas. Deinde benigna inter-

Herincx Sum. Theol. pars II.

pretatio non habet locum; ubi contraria mens Ecclesiæ tam ex materia & aperto verborum tenore, quàm ex communi sensu patet. Efficacius quoque procuratur sincera legum impletio, dum per obligationem conscientia, discretè tamen & moderatè, stimuletur.

DICO III. Omnis vera lex humana debet recto sensu obligare in conscientia, quamvis non semper obliget ad actum lege præscriptum, sed subinde solum ad pœnam, sub qua actus præcipitur vel prohibetur. Prima pars probatur, quia omnis vera lex debet continere præceptum, adeoque decretum obligans, ac per consequens debet in conscientia subditi obligatio passiva resultare.

Secunda pars probatur: quia subinde declarat legislator se nolle obligare in conscientia ad actum, sed tantùm ad pœnam aliquam, sive fixam, sive arbitrariam. Quod non solum in legibus civilibus praxis ostendit, sed etiam in statutis præsertim Religiosorum à viris sanctis conditis, & sæpè à Sede Apostolica approbatis; prout usus, ac eorumdem statutorum declaratio in variis Religionibus, signanter in nostra sacra Religione Franciscana, manifestat.

Nec his ordinationibus deesse rationem legis constat, tum ex communi sensu & modo loquendi: tum ex verbis præceptivis quibus feruntur: tum quia alioquin forent consilia. Quod nemo dixerit: cum ad danda consilia, non requiratur jurisdictio, quæ tamen requiritur ad faciendas ejusmodi constitutiones. Deinde ob omissionem consiliorum nemo est pœnâ dignus; & tamen transgrediens ejusmodi ordinationes potest justè puniri.

Dices: Pœna respondet culpæ, ut habetur ex c. 2. de Constitut. Resp. hic etiam supponi culpam in foro externo, quæ culpa politica dicitur, etsi non subsit culpa in conscientia; quæ non requiritur, sed prior sufficit ad hoc, ut quis pœnam sustinere debeat, juxta *D. Thom. 2. 2. q. 108. art. 4.* & habetur *Regulâ 23. Juris in 6.* ubi dicitur: *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.*

Paulò aliter *Castro Palao disp. 1. de leg. pu. 14. n. 6.* citans *Sanchez, Suarez, Bonacina*, censet præfatas ordinationes dicendas quidem esse leges, propriè tamen nec esse leges, nec consilia. *Arriaga* verò dicit easdem ordinationes obligare quidem in conscientia ad sui observantiam, non tamen sub peccato. Verùm non capio obligationem in conscientia, quæ tandem non impleta non degeneret in peccatum.

Ex dictis constat quo sensu communiter dici soleat, hanc vel illam legem non obligare in conscientia, nimirum eam non obligare ad faciendum vel omittendum actum, qui lege præscribitur: quamquam obliget transgredientem saltem ad pœnam in se exequendam aut sustinendam, vel Judicem, ut pœnam infligat: aliqualis enim obligatio est omni legi veræ intrinseca.

Dices: Etsi hoc sit verum de lege, quæ fundatur in veritate, non tamen de ea, quæ funda-

tur in præsumptione, quam aiunt communiter non obligare in conscientia, quando veritas non est conformis præsumptioni. Pro responsione

162. Lex fundata in præsumptione facti veluti conditionata obligat solum, quando subest præsumpta veritas.

Præsumptio juris onus probandi in alterum rejicit; immo interdum probatio nem non admittit.

Lex fundata in præsumptione periculi obligat semper, etsi in casu speciali incommoda ordinaria abessent

Nota legem aliquando fundari in præsumptione facti, quando statuit aliquid, quia præsumit quidpiam esse factum: sic c. *Tua nos, De sponsalibus* (quod est abrogatum per *Tridentinum* irritans matrimonia clandestina) præcipiebatur sponsis cohabitatio conjugalis, si post sponsalia habuissent copulam, quam præsumebat esse factam affectu conjugali; quo tamen deficiente non obligabantur, immo nec in conscientia poterant tamquam conjuges cohabitare. Unde ejusmodi leges sunt velut conditionatæ, adeoque deficiente conditione, deficit earum obligatio: licet onus probandi in foro externo incumbat illis, contra quos stat præsumptio juris. Immo quandoque probatio non admittitur, & tunc vocatur præsumptio juris, & de jure; aliàs autem simpliciter præsumptio juris dicitur. Sic *Trid. sess. 25. cap. 19. de Regul.* præsumit Religiosos ratificasse suam professionem, quæ fortè ex defectu ætatis aut libertatis fuerat irrita, si antè quinquennium non reclamant, ita ut postea, saltem regulariter, probationem non admittant.

Aliquando etiam lex fundatur in præsumptione periculi, quando prohibet actum de se periculosum, quia v.g. ei subsunt sæpè fraudes, scandala, aliavè incommoda. Prout sunt leges prohibentes, immo irritantes matrimonia clandestina, item varios modos eligendi, donandi, contrahendi &c. & hæ obligant, etsi fraus, aut alia incommoda hic & nunc non adsint; quia illa in singulis casibus non præsumuntur adesse, sed quia sæpè similibus actibus adsunt, & plerumquæ nata sunt adesse, idcirco justè generaliter sunt prohibiti. Unde veritas proximè præsumpta hic semper subest, nimirum esse actum talis rationis, cui certa incommoda plerumquæ subsunt, aut nata sunt subesse. In legibus autem prioris generis præsumitur aliquid in singulis casibus; ideoquæ in singulis requiritur veritas conformis præsumptioni. His notatis

Responsio ad objectionem patet, nempe leges fundatas in præsumptione obligare in conscientia, quamvis illæ, quæ fundantur in præsumptione facti, non obligent, nisi dum subest veritas præsumpta. Quod mirum non est: cum enim non nisi tali conditione præcipiant, non possunt, nec debent aliter obligare; nam lex non debet obligare in omni casu, sed tantum tunc, & in illa circumstantia, quando & in qua præcipit.

163. Lex ad actum vel ommissionem nullatenus vel leviter obligat, dum id Legislator declarat. Dico IV. Rectè colligitur legem non obligare graviter, vel etiam leviter ad faciendum vel omittendum actum, si legislator hoc expresse declarat, quantumcumquæ materia sit gravis. Ratio est: Quia actiones agentium non operantur ultra intentionem eorum, ut habet commune axioma. Quare, cum aliundè constet legislatorem ferre veram legem, de-

bet talis lex obligare ad pœnam, saltem arbitrariam.

Licet autem Vasquez disp. 158. c. 4. n. 32. Qui in & seqq. existimet legislatorem humanum non posse in gravi materia obligare leviter, sicut in levi materia non potest obligare graviter; hoc tamen minùs verosimile apparet, ut patet ex axioma allegato. Idemquæ confirmat communior DD. consensus, ipsaque praxis Religionum, quarum Regulæ & Statuta frequenter ad solum peccatum veniale obligant in materia alioquin capaci gravis obligationis. Quæ quidem praxis est prudentissima: cum enim eadem materia subinde prudenter proponatur sub consilio, aut etiam sub præcepto adstringente ad solam pœnam, cur similiter non potest proponi sub præcepto obligante ad culpam venialem, quæ & timoratas conscientias pungat, & tamen in gravis lapsus discrimen non adducat? Confirmatur: quia etsi gravis materia sit capax gravis obligationis, non debet tamen à legislatore libero tota ipsius capacitas impleri: superat verò potestatem illius, ut legis obligatio excedat materiæ capacitatem: ideoquæ in levi materia nequit obligare graviter, etsi in gravi possit obligare leviter.

Dico V. In materia, quæ omnibus spectatis noscitur absolutè levis, nequit legislator humanus obligare sub mortali; quantumvis id declaret. Ita omnes Doctores. Patetquæ ex dictis: quia obligatio nequit excedere materiæ capacitatem. Deinde lex esset injusta, quæ gravem obligationem & pœnam æternam imponeret levi materiæ, sicut illa, quæ ob levem culpam infligeret gravem pœnam. Accedit, tum quod nec ipsa lex naturæ, quæ tamen obligat juxta capacitatem materiæ, in levi materia possit graviter obligare: tum quod votum in levi materia non nisi leviter obliget, quantumvis ipse vovens intenderet se graviter obligare.

Dixi: Quæ omnibus spectatis noscitur absolutè levis: quia sæpè materia in se levis efficitur gravis, eò quod multum conducit ad finem notabilem; adeoque potest in illam induci gravis obligatio. Ex qua habitudine facile potest res levis fieri gravis in Religionibus, in quibus leges referuntur ad finem valde sublimem. Sic potest graviter prohiberi ingressus in aliquam domum, quatenus multum potest juvare ad Religiosam castitatem servandam, vel suspensiones ac obloquia hominum vitanda.

Hinc etiam aliqui deducunt posse Duces belli afficere extremo supplicio milites ob furtum rei levis, quatenus hoc multum conducit ad disciplinam militarem servandam: item nè exercitus destituatur necessariis, dum rustici passim aufugiunt. Idem dici potest de esu pomi in se levi, graviter tamen prohibito primis Parentibus in recognitionem debitæ obedientiæ, volente Deo id sibi velut tributum humanæ ad Deum subjectionis præstari.

Quam-

164. In levi autem materia nequit obligare graviter.

Nisi ipsa ex circumstantiis fiat gravis.

Prout fieri potest.

Quamvis
in materia
absolutè le-
vi possit
Deus obli-
gare gravi-
ter, non ta-
men legisla-
tor huma-
nus.

165.
In gravi
materia
graviter
obligat
quando id
satis de-
clarat.
Sive per
verba ex-
pressa aut
equivale-
ntia.

166.
Sive per
appositi-
onem gravis
pœna spiri-
tualis.

Qua talis
censetur.

Quamquam non desint Doctores, qui existi-
mant Deum de plenitudine potestatis posse
graviter præcipere rem simpliciter levem. Ex
quo non equidem rectè fieret argumentum
ad legislatorem humanum; cui talem potesta-
tis plenitudinem (quâ natura sive Deus ipse
non utitur) non expediebat concedi, adeoque
omnes indubitanter supponunt non fuisse
concessam.

Dico VI. Suppositâ gravitate materiæ &
finis legis, obligat ipsa sub mortali: quando
legislator id expressè vel æquivalenter decla-
rat. Patet; quia tunc adest, & potestas, & vo-
luntas sufficienter intimata.

Declarat porro hanc suam voluntatem le-
gislator, quando expressè dicit: *Sub reatu pec-
cati mortalis*; vel quando addit in lege hæc
verba: *Sub interminatione divini judicii, sub
pœna maledictionis aeternæ, sub indignatione Dei,
& SS. Apostolorum Petri & Pauli, in virtute
Sanctæ obedientiæ &c.* ut communiter tradunt
Doctores, ipsaque verborum terribilium e-
nergia satis ostendit. Cujusmodi formulæ sæ-
pè ponuntur in constitutionibus Pontificiis.

Secundò, appositio gravis pœnæ spiritua-
lis declarat intentionem legislatoris obligan-
di sub mortali. Talis pœna omnium sensu est
excommunicatio major latæ sententiæ, de-
gradatio, depositio, privatio omnium benefi-
ciorum, officiorum inhabilitas per modum
pœnæ, privatio Ecclesiasticæ sepulturæ: qui-
bus etiam meritò annumeratur suspensio, si sit
totalis, vel à functione magni momenti: si-
militer interdictum, si sit totale, vel de re
magni momenti: item irregularitas quando
infligitur in pœnam delicti: deniquè excom-
municatio major ferendæ sententiæ: quam-
quam de ea (idem est de suspensione & inter-
dicto ferendæ sententiæ) Nonnulli secus sen-
tiant, ut *Petrus Soto, Driedo, Castro, Henriquez*
& alii, quos citat & sequitur *Castro Palao disp.*
1. de leg. punct. 15. num. 3. quando scilicet est
præmittenda monitio; prout præmittenda est,
nisi lex dicat ferendam esse censuram, nullâ
aliâ monitione præmissâ. Quibus equidem
non acquiesco: nam etsi requiratur monitio
& consequens contumacia, hæc tamen præsup-
positâ fertur excommunicatio propriè prop-
ter ipsam transgressionem legis; quæ proinde
debet esse mortalis. Alioquin non apparet, cur
secluso contemptu mortalis foret ipsa contu-
macia, seu voluntas persistendi in peccato ve-
niali post monitionem. Aliàs insuper pro le-
vissima causa validè fierent comminationes
excommunicationis, utpote non inferendæ,
nisi præviâ monitione, quâ fiat, ut si non de-
sistat alter, fiat contumax, adeoque capax cen-
suræ, juxta alios Auctores.

167.
Sive etiam
per apposi-
tionem gra-
vis pœna
temporalis,

Tertiò, appositio gravis pœnæ merè tem-
poralis est signum gravis obligationis: prout
de pœna mortis & mutilationis tradunt Doc-
tores communiter. De pœna autem infamis
flagellationis, perpetui, vel gravis & diuturni
carceris aut exilii, inhabilitatis ad publica of-

ficia, infamiæ, servitutis, confiscationis om-
nium bonorum vel valde notabilium, censent
idem Doctores passim: pœna enim debet pro-
portionari delicto; adeoque gravis pœna præ-
supponit gravem culpam; qualis sola est illa,
quæ est peccatum mortale. Quod maximè
dicendum est de pœna mortis aut mutilatio-
nis: cum enim vita & membra non subsint
potestati Reipublicæ, sed solus Deus sit illo-
rum Dominus, nequit Respublica auferre il-
la, nisi per modum pœnæ ob culpam gravem.
Eadem autem facilitate, quâ non omnino im-
probabiliter à Nonnullis (inter quos *Navar-
rus*) asseritur sufficere ad hoc gravem culpam
politicam, hoc ipsum à nobis negatur: præ-
fertim cum sic tolli videatur fundamentum,
ex quo adstruitur gravem culpam in conscien-
tia necessariò prærequiri ad gravem pœnam
spiritualem; ad quam alioquin sufficere simi-
liter videretur per se loquendo gravis culpa
politica.

Quartò, dignoscitur gravis obligatio ex
consuetudine, quando communis usus legem
ita recepit: cum consuetudo sit optima le-
gum interpret, immo ipsamet vim legis ob-
tinere possit. Quare id etiam verum est de
consuetudine particulari, adeò ut si in aliqua
provincia vel diocesi lex recepta sit sub mor-
tali, ibi sub mortali obliget, etiam si alibi
non ita obliget. Sic etiam consuetudo antiqua
Ordinis Franciscani declarat multa puncta
Regulæ, etsi nonnulla verbis non ita præcep-
tivis expressa, obligare sub mortali; cum ta-
men Regulæ aliarum Religionum, & signan-
ter Regula pauperum Clarissarum (quæ eum-
dem habet Auctorem) eisdem vel similibus
verbis latæ non ita obligent.

Ex quibus signis non solum intentio le-
gislatoris graviter obligandi, sed etiam ipsa
materia & finis gravitas colligitur: cum enim
(nisi contrarium constet) nequaquam præsu-
mendum sit Legislatorem iniquè seu impru-
denter velle graviter obligare in levi materia,
hinc cognita graviter obligandi voluntate præ-
sumendum quoque est de materiæ capacitate.

Suppositâ verò aliundè sufficienti gravita-
tè materiæ per selloquendo ad gravitatem ob-
ligationis sufficit, quòd legislator simplici-
ter aliquid præcipiat vel prohibeat fieri: etsi
enim in actu signato non dicat, se velle obli-
gare sub mortali, id tamen dicit in actu exer-
cito; cum vis præcepti exerat se in materiam
juxta ejusdem & finis capacitatem, quando a-
liundè non restringitur. Hinc verba præcep-
tiva (qualia sunt, *præcipio, impero*, item *jubeo,
mando*) aut verba inhibitoria (qualia sunt,
prohibeo, inhibeo, veto, interdico) ex vi verbo-
rum sunt sufficiens signum gravis obligatio-
nis, ut tradunt Doctores communiter, & de-
claratur in *Clem. Exivi, De verb. signif.* quæ,
etsi in particulari agat de Regula Sancti Fran-
cisci, habet tamen hac in parte vim Juris com-
munis, cui est inserta. Idem tradunt Docto-
res post *Clem. cit.* de verbis præcepto æqui-
pollen-

168.
Sive men-
tem legisla-
toris sic in-
terpretante
consuetudi-
ne.

Ex his au-
tem non so-
la legisla-
toris mens, sed
etiam gra-
vis ma-
teriæ collig-
itur.

169.
Suppositâ
verò gravi-
tate mate-
riæ gravem
obligatio-
nem indi-
cant etiam
verba sim-
pliciter præ-
ceptiva, in-
hibitoria &
equipollen-
tia.
Qua talis
sint.

pollentibus v. g. omnes obligentur, teneantur, nemini liceat, nemo possit &c. quæ omnia necessitatem important, utique non physicam, sed moralem. De verbo *debeo* communior quoque sententia docet importare non solum debitum honestatis & convenientiam rei, sed etiam necessitatem imperii. Secus est de verbo *oportet* ut rectè *Castro, Sanchez* & alii contra *Toletum* & alios. De verbis imperativi modi, v. g. *facite, cavete, nemo audeat*, &c. censet idem *Castro, Cajetanus* & alii per se non sufficienter denotare rigorosum præceptum, eò quòd etiam Consilia Evangelica similibus verbis ferantur: quamvis interdum ex circumstantiis, sive attentâ materiâ & usu sufficiant, ut declaratur, in *Clem. cit.* postquam ibidem præmissum esset, quòd *Fratres non ad omnium, quæ sub verbis imperativi modi ponuntur in Regula, sicut ad præceptorum seu præceptis equipollentium observantiam teneantur.* Nonnulli tamen censent ejusmodi verba absolute prolata importare obligationem, sed tantum sub veniali. Alii censent in decretis Conciliorum & Pontificum ferè semper accipienda pro simpliciter præceptivis arguentes exemplo *Trid. sess. 13 c. 7.* imponentis præceptum his verbis, *quamprimùm confiteatur.* Ubi tamen ex materia, contextu & sensu communitatis constat, ferri rigorosum præceptum: prout & satis constat per similia verba ferri strictum præceptum in Decreto Clementis VIII. de casuum reservatione; ubi etiam in fine subjungitur verbum strictè præceptivum.

170. Verba communia & indifferentia præcepto & exhortationi (qualia sunt, *volumus, decernimus, ordinamus, statuimus, sancimus* &c.) per se loquendo non sufficiunt ad præceptum, nisi ex circumstantiis aut verbis adjunctis restringantur ad rigorosum præceptum, v. g. si lex dicat: *Statuimus in virtute obedientie, sub pænâ excommunicationis ipso facto incurrenda* &c. Quotiescumque autem verba sunt dubia (idem est, undecumque simile dubium oriatur) ex quibus vir prudens attentis circumstantiis nequeat judicare, an in lege sint signa sufficientia voluntatis obligativæ legislatoris, judicandum est pro non obligatione: & quoties dubitatur de obligatione, gravissimè an levis sit, judicandum est, esse levem, quia in obscuris minimum est sequendum *Reg. 30. Juris in 6.* Et in culpis uti in pænis benignior est interpretatio facienda, *Reg. 49. ibid.* præsertim cum illo casu melior sit conditio subditi, qui respectu obligationis possidet suam libertatem; quâ proinde in dubio non est privandus.

171. Appositio pænæ temporalis non est signum sufficiens, quòd lex verbis præceptivis utens graviter non liget in conscientia. Circa leges verò pænæ temporalem imponentes, sive canonicas sive civiles, notanda est sententia *Navarri* (quam *Valentia, Salas* & alii probabilem censent) eas non obligare ad mortale, nisi id exprimat legislator, quantumvis verbis præceptivis procedat. Quòd quidem quantum ad pænæ temporales graves rejectum est sup. num. 167. Quòd ad pænæ autem etiam moderatas per se loquendo non est

admittendum: nam verba præceptiva indicant simpliciter præceptum, adeoque obligationem materiæ proportionatam, quando pænæ temporalis non additur; ergo etiam quando illa apponitur: cum pænæ appositio non evacuet obligationem in conscientia materiæ proportionatam, si materia equidem simpliciter præcipiatur. Confirmatur: quia pænæ potest apponi, ut subditi magis coerceantur, & non ut lex minùs obliget: undè sicut obligatio legis in conscientia non evanescit, si illius observatio urgeatur comminatione pænarum per aliam legem supervenientem; ita nec dicendum est legem non obligare, si in ipsamet apponatur pænæ ejusvè comminatio, modò alioquin feratur verbis juxta communem usum declarantibus vim obligandi ad actum ipsum vel omissionem.

Dixi per se loquendo: nam ex consuetudine fieri potest, & frequenter fit, ut leges, quæ appositam habent moderatam saltem pænæ temporalem, non obligent in conscientia, etsi utantur verbis præceptivis; prout etiam constare potest ex declaratione legem ferentis: sicut è contrà verba aliàs præceptiva sæpè non continent strictum præceptum, etiam si pænæ specialis non apponatur. Undè ex usu & declaratione variarum Religionum, in quibus rarò aliquid præcipitur sub mortali, aliud præterea signum requiritur, v. g. ut Superior præcipiat per obedientiam, sub excommunicatione, vel simili modo. Prout de obligatione Statutorum generalium Ordinis Franciscani declarant eadem *Statuta cap. 8. §. De Constitutionibus.*

Similiter si lex pænæ moderatam apponens non utatur verbis præceptivis aut equipollentibus, sed indifferentibus, de quibus n. 170. patet non adesse obligationem in conscientia. Similiter si lex tantum sub conditione aut disjunctione comminetur aut inferat pænæ illis, qui hoc vel illud fecerint, aut omiserint, non obligat in conscientia: quia tunc præceptum non afficit nisi ipsam pænæ. Cujusmodi sunt multæ leges civiles, quæ apponunt pænæ dupli, confiscationem rei, vel similem pecuniariam pænæ, aut corporalem, non ita gravem; ut lex, nè merces aut pecuniæ extra regnum efferantur, nè ligna in silva communi cadantur, nè ab aliis, quàm à certis mercatoribus merces comparentur aut vendantur, nè vinum in loco privilegiato ematur ab iis, qui non habent privilegium, nè quis capiat pisces in flumine communi, aut venetur in certo loco, & similes; de quibus prudens judicabit.

Q U Æ S T I O XIII.

An Lex humana obliget cum periculo vite?

Dico I. Quando legis observatio est moraliter necessaria ad bonum publicum conservandum, potest obligare etiam cum

172. Nisi interdum aliud declares consuetudo vel legislator.

Sicut etiam circa pænæ appositionem possunt interdum non sufficere sola verba præceptiva.

173. Idem est, si lex utatur verbis indifferentibus.

Vel solam pænæ, non autem actum determinatè afficiunt.

174. Potest legislator obligare cum

re ob neces-
sitatem boni
communis
etiam cum
vitæ disci-
mine.

cum aperto vitæ discrimine. Ita communiter Doctores. Ratio est: quia in illo casu non deest justa ratio sic obligandi; & in legislatore non videtur deesse potestas; cum enim conservatio boni communis planè sit præferenda bono vitæ privati, omnino dicendum est superiorem, cui ex officio id incumbit, posse subditos obligare, ut non obstante vitæ periculo studeant conservare per observationem legis bonum commune maximi momenti, quod censeretur alioquin graviter periclitari. Et hinc communiter admittitur militem teneri tempore periculoso permanere in statione cum aperto mortis periculo. Item Pastor, cui id fuerit ab Episcopo præceptum, tenetur tempore pestis in loco permanere ad Confessiones etiam infectorum excipiendas. Nec in his casibus censetur homo se occidere, sed vitam non conservare; quod variis casibus est licitum etiam citra præceptum.

175.

Sic ut obli-
gatio proxi-
mè oriatur
ex præcepto
ipsius supe-
rioris hu-
mani.

Dices: Obligatio militis in isto casu oritur ex jure naturali fidelitatis, quatenus pacto se obligavit ad defendendam Rempublicam etiam exponendo propriam vitam: aut certe oritur obligatio exponendi vitam in similibus ex justitia legali aut charitate. Resp. obligationem militis oriri quidem radicaliter ex pacto, quo se adstrinxit ad militandum pro republica juxta mandatum sui Ducis: proximè tamen hinc & nunc oriri ex speciali præcepto sui Ducis. Quemadmodum obligatio servi ad dominum, civium ad Principem oritur radicaliter ex contractu inito, proximè tamen & formaliter oritur ex imperio Domini vel Superioris. Similiter etsi justitia legalis obliget milites & membra communitatis ad conservandum bonum totius, & charitas Ecclesiasticos ad succurrendum proximis in necessitate spirituali constitutis, cur tamen unus præ alio obligetur, oritur ex præcepto vel lege humana. Adde legem superioris posse habere locum, quando alioquin citra præceptum positivum non esset tam manifesta obligatio legis naturæ. Hinc sicut Deus spectando bonum Sacramenti poenitentiae longè altius periculo mortis, quod alioquin posset graviter periclitari, apposuit sigillum nè quidem metu mortis violandum; sic, etsi Deus id non fecisset, potuisset tamen ob eandem rationem fieri ab Ecclesia, nè homines ab usu ejusdem Sacramenti revocarentur.

176.

Est etiam
non obstan-
te metu
mortis lex
servanda,
quando vio-
latio cederet
in contemp-
tum fidei
vel Ecclesie.

Dico II. Quando violatio legis humanæ cederet in contemptum fidei aut Ecclesiasticæ legis seu potestatis, est lex servanda etiam cum periculo vitæ; ut si quis ab hæreticis captus urgeatur ad comedendum carnes tempore quadragesimæ in contemptum Ecclesiasticæ legis, v.g. si alius sic minaretur illi mortem, nisi carnes comedar; potius ei moriendum foret, quàm voluntati alterius satisfacere. Ratio est: quia in illis circumstantiis comedere carnes est servire scelestæ petentium intentioni, ipsamquæ exequi; atque ita censeretur talis contemnere Ecclesiæ potestatem; quod nullo

modo licet, sed est intrinsecè malum.

Dico III. Extra hujusmodi casus lex humana non obligat cum periculo mortis, aut alterius gravis mali. Hinc quia casus illi rari sunt, communiter non obligant leges humanæ in periculo mortis, amissionis membri, famæ, notabilis boni temporalis, perturbationis pacis, etiam inter privatos, & similis gravis mali, quod consideratâ qualitate legis prudenter judicabitur tale.

Ratio est: quia quando non urget necessitas boni communis, quod alioquin periclitaretur, lex tam severa meritò judicari posset superare humanam fragilitatem, ac proinde non obligare. Confirmatur I. quia ipsæmet leges dei sæpè non obligant cum tanto discrimine, ut de præceptis veteris Testamenti *disp.* 2. q. 2. ostensum est, & de legibus novi Testamenti constat ex præcepto integrè confitendi, cujus obligatio cessat ob similia pericula; ergo multò minùs sic obligat lex humana. Confirmatur II. ex communi consuetudine & Doctorum consensu, ex quo constat multas leges censi non obligare, quando est periculum etiam minoris mali, ut patet in lege jejunii, item lege de audiendo sacro, à quarum observatione prudentum iudicio excusamur pluribus casibus. Undè non est audiendus *Cajetanus*, qui contra *Torrentem* Doctorum refertur docuisse, quòd non liceat unquam transgredi legem humanam etiam metu mortis, sicut non licet ullo metu peccare. Nam transgressio legis in illo casu non est formalis seu peccaminosa, sed tantum materialis, immo nec propriè materialis (qualis est, dum quis transgreditur legem excusatus à culpa formali ratione ebrietatis vel ignorantie) cum reverà lex juxta mentem legislatoris istum casum non comprehendat. Similiter etsi exigente id bono communi teneatur quilibet privatus etiam vitam suam exponere, bonum tamen commune non postulat, ut quælibet lex obliget, adeoque observetur in quovis eventu, etiam in periculo vitæ.

Dices: c. *Sacris*, De his qua vi metusquæ causâ sunt, respondet *Innocentius III.* incurri excommunicationem ab eo, qui communicat cum excommunicato, etsi ex metu; cum pro nullo metu (inquit) debeat quis peccatum mortale incurere. Resp. Pontificem loqui de metu levi: supponit enim metum, de quo non excusare ab observatione legis de non communicando cum excommunicato, quod tamen de gravi metu non posse intelligi, certum est ex eo, quòd constet titulum servitii, notabilis utilitatis, aliaquæ similia (quibus utiquè inferior non est metus gravis) sufficere, ut possit quis communicare cum excommunicato, ut in materia de excommunicatione dicetur. Et c. 103. *Quoniam multos*, 1. q. 3. declaratur idem posse peregrinos ac viatores ob necessitatem refectiois corporalis. Quòd si absolutè quis contendat Pontificem loqui de metu gravi, dicendum foret eum loqui de illo,

177.

Extra hos
casus adeo-
quæ commu-
niter non
obligat cum
periculo vi-
tæ vel alte-
rius gravis
mali.

178.

Metus gra-
vis excusat
à culpa co-
munican-
tem cum
excommu-
nicato.

illo, qui communicat cum excommunicato in crimine.

Aliter responderi posset, Pontificem assignare solum differentiam inter coactionem & metum, quod illa semper, uti à culpa, sic à censura excuset, hic autem non universaliter: quandonam autem excuset & quando non, Pontificem ibi non exponere, sed relinquere determinandum juxta regulas generales, & declarationes alibi, etiam in Canonibus, contentas.

179. *Grave malum excusat ab observantia censura aut irregularitatis.*

Ex dictis sequitur I. excommunicatum occultum licite se gerere tamquam non excommunicatum in quantum hoc est necessarium ad vitandam infamiae notam, aut similis mali periculum; adeoque non teneri ad abstinendum à divinis, administratione Sacramentorum, ab eligendo &c. praevisè quatenus hoc est necessarium ad periculum similis mali evitandum. Similiter irregularis factus ob culpam potest celebrare, sacros Ordines suscipere &c, si absque gravi nota non possit abstinere; & inhabilitatus ad officium potest illud suscipere & retinere, quantum est necesse ad famae conservationem, & ita de multis est judicandum.

180. *In extrema saltem necessitate licitum est Christiano vesci idolothytis.*

Sequitur II. licitum esse, & olim licuisse Christianis in famis necessitate vesci idolothytis: hoc enim numquam fuit illicitum, nisi ex praecepto humano. Quod quidem Apostoli primum tulerunt pro partibus Antiochia vicinis: ideoque Paulus scribens Corinthiis istius praecepti non meminit, quin immo I. ad Cor. 10. innuit idolothyta seculo scandalo ac protestatione falsi cultus esse adia phora, eorumque comestionem indifferentem. Postea tamen gentes etiam ab Antiochia remotissimae ob reverentiam Apostolorum illud praeceptum sponte sunt amplexae, ut ostendit Baronius ad Annum Christi 41. post medium. Nihilominus cum tantum fuerit juris humani, non est censendum in tanta necessitate obligasse.

Nec obstat S. Aug. Epist. 154. circa finem: Nam ibi non dicit, quod vesci idolothytis sit in necessitate famis illicitum, sed Christiana virtute melius & generosius respui ob abominationem idoli, rectiusque Christianum fame emori, nè comedens idolis communicasse videatur, quantumvis in loco secreto id faceret.

181. *Et Carthusiano carnibus,*

Simile est de Carthusianis (de quibus hic à Variis satis fuse disputatur) iis enim in gravi morbo aut mortis periculo constitutis licet comedere carnes ad conservationem vitae necessarias: nam votum expressum abstinendi à carnibus Carthusiani non faciunt, sed tantum abstinencia haec constitutionibus eorum praescribitur; quae non videntur cum tanto discrimine obligare. Sanctius tamen faciunt, si abstineant, & ita moriantur; ut docet Victorius Relect. De temperantia n. 8. & passim alii; non enim tenentur vitam quovis modo ac tempore conservare, sed possunt eam profes-

Qui has etiam tunc licite respuit

sionis suae sanctitati postponere, idque ad dandum aliis virtutis exemplum, & conservandam ordinis disciplinam ac rigorem, qui facile alioquin remitteretur.

QUESTIO XIV.

De Legis humanae Interpretatione.

INTERPRETATIO Legis nihil est aliud, 182. quam explicatio verborum legis quodam eorum significatum, seu sensum à legislatore intentum. Estque duplex, authentica nimirum sive auctoritativa, & doctrinalis. Prior non est minoris auctoritatis, quàm ipsa lex, quae secundum illam explicationem est servanda. Talis est, quae fit à Principe auctoritativè declarante verba obscura legis suae, vel suorum praedecessorum, vel inferiorum, ita esse accipienda. De qua interpretatione agitur c. *Inter alia, de Sententia excomm.* & L. fin. C. de Legibus ubi dicitur: *Si leges condere soli Imperatori concessum est, & leges interpretari solo dignum Imperio esse oportet.* Unde hujusmodi sententia Principis veluti vim legis habens debet 183. *Habet vim legis, & quando.* populo sufficienter proponi, sive per promulgationem solemnem, sive per hoc, quod Corpori juris sit inserta. Et ad hanc revocatur etiam interpretatio usualis, quae fit communi consensu & consuetudine legitimà: haec enim etiam potest inducere obligationem.

Quod ad Sententiam Principis decisivam 183. *Sententia Principis decisiva licet etiam interlocutoria, an & quando habeat vim legis.* litis attinet, recepta satis Jurisperitorum Doctrina tradit eam habere vim legis ad similes causas decidendas, Quod infundatè Nonnulli limitant ad sententiam definitivam: cum etiam interlocutoria procedat ex causae cognitione, & inter partes; immo ipsa quoque sit quodam illud punctum decisiva & ultimò definitiva, eademque saepe instar legis inseratur Corpori juris. Contrariam tamen sententiam tradit Covarruvias & alii: eò quod sententia decisiva litis ut sic respiciat bonum privatum, non futurum, sed praeteritum, vel jam praexistens inter partes: adeoque non tam sit constitutiva obligationis in populo, quàm applicativa juris, uni potius parti quàm alteri. Immo si ex propria opinione procedat, potest continere errorem; prout continebat sententia, cujus meminit Alexander III. c. *Licet, De Sponsa duorum;* & Innocentius III. c. *Quanto, De divortiiis.* Ut itaque sententia decisiva vim legis habeat, debet constare Principem id voluisse, ut v.g. si mandet illam inseri Corpori juris, vel aliâ solemni formâ publicari instar communis regulae ad decidendum similes causas; juxta illud quod dicitur c. *In causis, De sentent. & re judicata,* ibid: *Cum in similibus causis ceteri teneantur similiter judicare.* Nisi tamen de ea mente constet, etiam sententiae in supremis Parliamentis seu Consilii latae vim legis non habent: cum alioquin non exemplis sed regulis sit judicandum, juxta L. *Nemo 13. C. De sentent. & interloc.* Ita Zypaeus in not. Iur.

E. De sentent & interloc. Ita Zypaus in not. Iur. Belg. Tit de Leg. Constit &c. Quod autem de sententiis Principum declarativis suarum legum dictum est, etiam locum habet in epistolis & rescriptis Pontificum, habere scilicet vim legis, si per illa declarent auctoritative proprias leges, & sufficienter publicentur.

Quid de Epistolis & rescriptis Principum.

184.

Interpretatio doctrinalis non obligat. Penes quos sit.

Interpretatio doctrinalis ad sui sequelam non obligat. Et hæc fieri potest à quovis docto & prudente: possumusquæ eam in praxi sequi, eo modo quo opinionem sive sententiam probabilem. Ad eam revocatur interpretatio consuetudinis non præscriptæ, & interpretatio judicialis facta à iudicibus inferioribus: similiter facta ab ipso Principe, sed tamquam Doctore privato, aut opinativè rescribente: prout Pontifex *Innocentius IV.* tamquam Doctor privatus jus Canonicum interpretatus fuit. Undè fit *Hostiensem* & alios Doctores recessisse à declaratione facta ab *Innocentio IV.* super Constitutione antea à se edita, teste *Bonacinâ disp. 1. q. 1. p. 8. nu. 16.* & aliis.

185.

Declarationes Cardinalium, an habeant vim legis.

Quæri hoc loco posset, an Declarationes seu interpretationes Congregationis Cardinalium habeant vim legis? Affirmant Varii. Sed negat *Bonacina*, *Portel*, *Diana*, *Bassaus* & alii passim; idquæ defectu saltem promulgationis. Sunt tamen maximi ponderis, nec ab iis facilè recedendum est, quando authenticè de illis constat: ideoquæ Rota Romana in decidendis litibus sequitur istas declarationes, velut decisiones probabilissimas iudicum speciali potestate, eisdem per summum Pontificem concessâ pollentium. Idem est dicendum de Decisionibus Rotæ Romanæ: tum quia Auditores Rotæ non habent auctoritatem condendi leges: tum quia innituntur tantum rationibus probabilibus, seu non evidentibus, uti decisiones gravium iudicum. Sunt equidem non parvi ponderis.

Quid dicendum de Decisionibus Rotæ Romanæ.

Quid requiratur, ut Declarationes Cardinalium præstent effectum.

Quia verò variæ Cardinalium declarationes non authenticæ, & interdum etiam invicem contrariæ reperiuntur apud varios Scriptores, prudenter decrevit *Urbanus VIII. die 11. August. Anno 1632.* nullam fidem illis in iudicio vel extrâ esse adhibendam, nisi in authentica forma solito sigillo & subscriptione Cardinalis Præfecti ac Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium munitæ fuerint. Quod si Pontifex consultus declarationem Cardinalium approbet, ac observari mandet, dubium non est, quin nil desit ad completam rationem legis, si accedat promulgatio.

186.

Quid sit Concilium Tridentinum, et quid sit Concilium Tridentinum, et quid sit Concilium Tridentinum.

Petes I. An liceat privatis Doctoribus interpretari Concilium Tridentinum: eò quod videatur hoc prohibitum à *Pio IV.* in Bulla Confirmationis Concilii? Resp. *Pium IV.* solum prohibere, nè quis ex professo illud Concilium interpretetur, edendo scilicet in illud scoliam, aut expositionem, non prohibere tamen illud explicari in cathedris, aut etiam incidenter pro occasione aliquas quorundam locorum explicationes edi in libris, aut cer-

tè eatenus prohibitio non est in usu; ut patet ex sensu & praxi totius Christianitatis.

incidenter in libris id fiat.

Petes II. Undè desumenda sit doctrinalis interpretatio legis? Resp. ex triplici potissimum capite. Primò ex ratione legis, quando de ea sufficienter constat; maximè si putetur esse adæquata vel primaria. Secundò ex mente legislatoris, quæ indubiè longè est præferenda cortici verborum, ac proinde verba non sunt aded curanda, quando de mente legislatoris satis constat. Ipsa verò mens colligi potest ex materia ipsius legis, similitudine & concordia, aut discordia cum aliis legibus, absurdo aut inconvenientiis aliàs secuturis & similibus signis. Quando tamen non est ratio recedendi à tenore verborum, debet conformiter ad illa explicari mens legislatoris: cum verba sint usitata signa affectus & mentis loquentis. Undè primò desumitur interpretatio ex verbis legis. Pro quo

187. Interpretatio doctrinalis desumitur ex ratione legis, mente legislatoris, & verbis legis.

Nota duplicem esse verborum significationem, naturalem videlicet, quæ ex communi hominum usu sumitur, & civilem, quam habent verba ex impositione aut fictione juris. Sic mors ex fixatione Juris non solum mortem naturalem, sed etiam civilem significat. Quo modo Religiosi dicuntur civiliter mortui: & filius secundum acceptionem civilem significat etiam filium adoptivum.

188. Verborum significatio, alia naturalis, alia civilis.

Iraqûe in genere loquendo, si vocabula non soleant in Jure usurpari, nisi in hac significatione civili, certum est secundum eamdem esse explicanda (ut in jure Civili est usus capio, præscriptio &c. & in jure Canonico, suspensio, interdictum) alioquin enim leges sæpè forent ridiculæ, nihilquæ significarent. Similiter si verba solum habent significationem naturalem, patet in illa debere intelligi. Si verò habeant utramquæ significationem, debet per se loquendo præferri significatio naturalis; cum hæc sit frequentior in communi convictu, censeatur autem superior uti verbis legis in significatione, quæ est humano convictui magis accommodata: quandoquidem lex sit exercitium hujusmodi convictus, & sermo superioris ad subditum directus. Si deniquæ vocabulum habeat duplicem significationem naturalem, præferenda est usitatior; nisi ex signis aliud colligatur. Immo significatio communis præferri debet propriæ: quia lex, quæ loquitur omnibus, censeatur loqui juxta intellectum communem.

Sed cum lex subinde debeat amplè explicari, subinde strictè (idem est de privilegiis & similibus facultatibus) hinc pro ampliatione, extensione, aut restrictione legum debite faciendæ sunt observandæ sequentes regulæ.

189. Regula prima: Numquam debet lex ampliari aut restringi detorquendo verba ad significationem impropriad, nisi ad absurdum evitandum, ut si lex alioquin esset illusoria, aut contineret injustitiam, vel præjudicium innocentis, vel nimium rigorem, vel simile

Regula prima.

inconveniens : cùm à constitutione superioris debeat excludi absurdum ; & juxta vulgatam regulam , omnis dispositio interpretanda sit , ut valeat potius quàm pereat : aliàs finè fundamento fingitur superiorem loqui improprie : & similes verborum torturæ legislatoribus meritò solent displicere. Ita communiter Doctores.

190.
Regula se-
cunda.

Regula secunda : Si lex sit onerosa seu odiosa , debent verba restringi , quantum patitur proprietas verborum spectato contextu & circumstantiis. Si autem sit favorabilis , debet extendi , quantum potest , manendo intra verborum proprietatem , tum civilem , tum naturalem. Ita communiter Doctores. Ratio est : quia , ut habet *Regula 15. Juris in 6. Odia restringi , favores convenit ampliari* : nempe quantum finè inconvenientia fieri potest. Cùm autem in præsentì retineatur verborum proprietas , nullum subest inconveniens in præfato modo ampliandi & restringendi. Hinc cùm Jus aliquid disponit in odium Clericorum , non veniunt intelligendi Religiosi ; cùm strictè non significantur nomine Clericorum , sed specialiter soleant in Jure appellari Regulares : secus est , cùm in favorem ; nam latè loquendo etiam intelliguntur nomine Clericorum. Similiter potestas dispensandi circa beneficia concessa Episcopo intelligitur etiam de Curatis , cùm hæc sint propriè beneficia ; quamvis ipsa dispensatio ad beneficium , utpote odiosa , sit intelligenda de beneficio simplici , pro quo stat beneficium strictè acceptum.

191.
Regula ter-
tia.

Regula III. Quando verba legis constat esse generaliora , quàm sit ratio legis , restringenda sunt secundum terminos suæ rationis. Ita communiter Doctores. Ratio est : quia motivum legis est velut anima illius , ac proinde non latius extenditur lex , quàm ratio illius. Deinde legislator præcipit ob rationem tamquam causam volendi , adeoque ultra eam præceptum non extenditur. Debet autem ratio esse in lege expressa , aut saltem aliunde constare , quòd alia ratio non moverit legislatorem ; alioquin præsumendum est pro generali verborum intellectu.

192.
Regula
quarta.
Lex etiam
favorabilis
non est ex-
tendenda ad
similes ca-
sus ultra
significatio-
nem verbo-
rum.

Regula IV. Non est lex , quantumvis favorabilis , extendenda ultra proprietatem verborum ad similes casus ob similitudinem aut identitatem rationis. Ita Suarez , Bonacina & alii contra plurimos Jurisperitos & Theologos. Ratio est : quia si verba legis casum similem non comprehendant , nec lex comprehendere censetur , utpote quæ verbis exprimitur , nec aliter obligat , quàm quatenus per verba legis mens legislatoris declaratur : verum quidem est legislatorem ex similitudine aut identitate rationis subinde moveri ad idem statuendum de similibus casibus , uti facit Bonifacius VIII. c. Constitutionem 3. De Regul. in 6. priusquàm tamen id fiat , lex non est ita extendenda ; cùm ipsa dumtaxat vim obtineat ex voluntate legislatoris , quatenus exterius expressa ac significata , nec similitu-

do aut identitas rationis mox cogat Principem ad idem de similibus statuendum per legem in favorabilibus ; sicut certum est non cogere in pœnis , & in variis privilegiis : immo interdum non expedit omnia simul prohibere. Undè expressio unius , & taciturnitas alterius , signum est , Principem unum & non aliud voluisse ordinare. Et hinc est vulgatum axioma : *In Jure positivo non licet argumentari à paritate* (adde , vel identitate) *rationis*. Quod proinde non solum habet locum in pœnis , legibus correctoriis , vel à jure communi exorbitantibus , ut etiam alii non gravatè admitterent , negantes extensionem ad casus similes , præsertim in pœnis (quod omnes fatentur) ob similitudinem vel identitatem rationis , sed etiam in legibus favorabilibus , si nè quidem sub lata verborum forma casus similes comprehendantur.

Excipe tamen , quando ex non extensione sequeretur iniquitas & imprudentia in lege , seu legislatore : tunc enim ex circumstantiis saltem debent casus similes lege comprehendendi , etiamsi fuerit pœnalis , odiosa & correctoria. Excipe præterea , quando legislator de casu vel persona speciali solum agit gratià exempli , & alioquin ex circumstantiis satis constat dispositionem legis ex mente legislatoris esse generalem : exemplum enim non limitat dispositionem , sed declarat. Quà ratione Pontifices & Imperatores decidendo casum aliquem specialem , frequenter legem generalem statuunt. Quando autem hoc fiat , ex circumstantiis pensandum est. Idemquè locum habet in lege etiam correctoria. Excipiuntur denique casus correlativi quæ tales : dispositum enim in uno correlativo censetur esse dispositum in alio. Idemquè est de æquiparatis , jure vel consuetudine connexis , &c. de quibus Suarez l. 6. de de Leg. cap. 4.

Postremò observa , quòd etsi lex quodam obligationem non extendatur ad similes casus lege non comprehensos , tamen juxta Doctores in externis saltem judiciis Judici esse procedendum à similibus , si de casu controverso lex aliud specialiter non disponat : id enim prudentia & recta ratio postulat , & colligitur ex L. Non possunt 12. ff. De Leg. ibi : *Cum in aliqua causa sententia eorum manifesta est , is qui jurisdictioni præest , ad similia procedere , atque ita jus dicere debet*. Et L. seq. ibi : *Nam quoties lege unum vel alterum introductum est , bona occasio est , cetera , quæ tendunt ad eandem utilitatem , vel interpretatione vel certè jurisdictione suppleri*. Sic namquè Judex quantum potest , secundum leges judicat , & ad æquitatem magis accedere est præsumendus.

Q U Æ S T I O XV.

Qualiter in Legem humanam cadat Epykia.

Epykiam seu æquitatem ponit Philosophus 5. Eth. 10. inter virtutes justitiæ affines ,

193.
Limitatio-
nes seu de-
clarationes
varia alle-
gantur.

194.
Judex ad
similes ca-
sus in judi-
ciis proce-
dit.

195.
Epykia quid
sit.

Cur sapè
necessaria
in humanis
legibus.

finis, eamquæ definit esse *Emendationem legis ex ea parte, quâ deficit propter universale*. Quia enim fieri non potest, quin in casu particulari subinde deficiat universalis humanæ legis dispositio, eò quòd res humanæ innumeris subsint mutationibus, & casibus contingentibus, quos legislator humanus non potuit prævidere, idcirco per iudicium prudentiæ corrigitur universalis legis expressio, quo judicatur non fuisse mentem legislatoris, casum aliquem particularem comprehendere, si prævidisset. Cui accedit alius actus ex parte voluntatis, quo ipsa decernit neglecto verborum cortice operari secundum præsumptam seu tacitam legislatoris voluntatem. Estquæ Epykia etiam quædam interpretatio legis; etsi strictè loquendo distinguatur ab ea, quòd interpretatio versetur circa verba legis, quando sunt obscura & de sensu illorum emergit dubium, epykia verò emendet legem declarando certum casum non comprehendi, etiamsi alioquin circa legis verba non sit ambiguitas.

196.

Non usu venit
fina legis
cessante ne-
gativè in
casu parti-
culari, re-
missivè: Se-
cùs si con-
trariè,
Vel quando
casus ob cir-
cumstantias
est illicitus.

Aut legis
observantia
nimis dura.

Epykia non habet locum ex eo præcisè, quòd in casu particulari ratio legis videatur cessare, seu ex eo quòd finis legis cesset contradictoriè in particulari; ut ostendetur *quæst. seq. §. 1.* Verùm habet in primis locum, quando casus particularis foret perniciosus bono communi, sive quando ratio legis deficit contrariè, si nimirum occurrat ratio vel finis contrarius. Secundò, quando casus ob supervenientem aliquam circumstantiam sit illicitus, eò quòd videlicet repugnet legi naturæ, aut alteri altioris ordinis, vel strictius obliganti. Tertiò, quando casus supervenit, quo legis observantia foret nimium difficilis: Regulariter enim & finè gravissima causa sub legem humanam vel humanam potestatem non cadunt valdè difficilia seu gravissima onera. Undè ratione gravis damni in honore, vita vel rebus fortunæ regulariter cessat obligatio legis Ecclesiasticæ. Idquæ non tantum, quando sequeretur ejusmodi damnum in rebus acquisitis, sed etiam in acquirendis, v.g. amissio notabilis lucris: nam lucrum cessans moraliter loquendo æquiparatur damno.

197.

Alium ad-
huc modum
utendi epy-
kia addit
Suarez.

Quartò deniquè potest esse locus epykiæ, juxta *Suarez* infra, quando lex quidem non esset adèd rigida, ut superior absolutè non posset obligare in tali casu, adsunt tamen rationes & circumstantiæ, ex quibus colligitur non fuisse mentem legislatoris talem casum comprehendere. Ratio est; quia voluntas tacita idem valet quod expressa; ex circumstantiis autem colligi potest, esse tacitam superioris voluntatem non obligandi in omni eventu, & rigore quo posset, sed sæpè minùs, spectatâ materiâ legis; ut patet in variis legibus v.g. jejuniorum, festorum &c. quæ, ut docet praxis, multas excusationes patiuntur, in quibus colligitur ex circumstantiis legislatorem obligare noluisse, quamvis potuisset absolutè loquendo: ergo in similibus casibus locum habere potest epykia. Quæ proin-

Herincx Sum. Theol. Pars II.

de non æquè facile in quibusvis legibus adhiberi potest, sed in aliquibus facilius, in aliis rariùs. Vide *Suarez l. 6. cap. 7. num. 11.* Generalis autem regula est: Quotiescumquæ moraliter potest constare, quòd legislator noluerit aliquem casum comprehendere, etsi verba legis sint generalia, licitum est contra illa operari.

Regula ge-
neralis.

Petes I. An licitus sit usus epykiæ, quando tantum probabiliter judicatur superiorem non potuisse aut non voluisse casum sub lege comprehendere? Resp. Aff. ex communi principio, quòd ordinariè licitum sit in operando sequi opinionem, seu iudicium probabile. Nilominus si superior possit conveniri, & casus moram patitur, omnino suadendum est, immo necessarium juxta *Suarez l. 6. c. 8. n. 9.* (qui dicit esse communem sententiam) consulere superiorem: tunc enim cessat ratio epykiæ, seu æquitatis; immo potius contra æquitatem videtur, tunc uti opinione probabili, & ob incertas conjecturas deferere verba legis, quando nobis explorata potest esse superioris voluntas; cui proinde displiceret oppositus procedendi modus. Idem à fortiori dicendum est, quando est, & manet propriè dictum dubium, an casus sit ex mente legislatoris comprehensus lege: tunc enim nullum apparet principium rectè procedendi in tali dubio contra verba legis. Quòd si verò commodus non pateret ad superiorem seu Principem recursus, adhuc non posse in dubio procedi contra tenorem verborum legis, censent Doctores passim: eò quòd lex sit certa etiam in ordine ad hunc casum particularem, adeoque sit in possessione, exemptio autem, uti & ipsa legislatoris mens, tantum sit dubia; quorum neutrum tollitur per impotentiam recurrendi ad Principem. Verùm etsi hoc tutius sit, in rigore tamen videtur tali casu non lex, sed libertas esse in possessione: cum sit dubium, an circa talem casum particularem lex umquam fuerit, sive an obligatio aliquando intraverit; & consequenter lex non est certa quoad ipsum casum particularem. Vide dicta *Tract. prac. d. 4. n. 43.*

198.

An licitus
sit usus epy-
kia, quando
tantum proba-
biliter
constat,
quòd casus
non sit com-
prehensus.

Petes II. An epykia habeat etiam locum in lege irritante? Resp. ordinariè non habere locum, juxta receptam Doctorum sententiam. Et patet in legibus statuentibus impedimenta matrimonii, v.g. nè fiat nisi in præsentia parochi & testium, nè inter affines, & consanguineos, nè ex gravi metu &c. alioquin sanè multis dubitationibus subjicietur invaliditas actuum, si vis irritandi queat passim impediri. Ratio est: quia etsi gravis causa subsit, non potest actus poni finè sua forma, aut à persona inhabili; per epykiam autem non ponitur forma substantialis actus aut habilitas personæ.

199.

Epykia ordi-
nariè lo-
cum non
habet in le-
ge irritante.

QUÆSTIO XVI.

De Cessatione seu Mutatione legis humane.

200.
Legis huma-
na mutatio
multiplex.

LEX humana cessat seu mutatur, quando ejus obligatio tollitur. Id autem frequenter & diversimodè fieri certum est. Aliquando lex cessat velut ab intrinseco, cessante fine: aliquando verò cessat velut ab extrinseco, per hoc quòd superior illam revocet seu abroget, vel per consuetudinem contrariam, quæ etiam potest legem abrogare seu tollere.

§. I.

Quomodo Lex cesset ob cessationem finis?

201.
Primò cessat lex humana generaliter & absolute cessante causâ.

Sopitur solum pro tempore causâ taliter cessante.

Quæ si cesset circa aliquam remanens circa alia, ita cessabit & lex.

202.
Non cessat lex unâ ex multis causis cessante

Secus est si alia de novo superveniant;

Ob quas lex est rursus innovanda.

Instructio pro subdito cessante fine legis.

LEGEM cessare, quando generaliter & absolute cessat causa seu finis legis, tradunt Doctores communiter, arg. c. Cum cessante 60. De appellat, ubi dicitur, quòd cessante causâ cessat effectus. Deinde justa ratio legis est velut anima illius; adeoque illâ extinctâ extinguatur. Denique eo ipso cessat iudicium legislatoris, quo judicabatur materia legis expedire bono communi ob talem causam; adeoque etiam cessat intentio obligandi.

Quòd si causa legis solum cesset pro aliquo tempore, lex non cessat simpliciter, sed pro aliquo tempore solum sopitur, resumptura vires finè nova promulgatione, ubi causa inceperit reviviscere.

Deinde si per eandem legem varia statuuntur, & respectu aliquorum causa absolute cesset, remaneat tamen respectu aliorum, retinebit respectu horum vim suam, quamvis non obliget circa alia, respectu quorum cessat causa.

Denique si legis alicujus plures sint causæ, unâ cessante non cessat lex, modò reliquæ sufficiant ad æquitatem legis. Sic non cessat obligatio solvendi vectigalia imposita ob varias causas, etsi una cesset, modò aliæ sint adhuc sufficientes. Idem est juxta Bonacina d. 1. de Leg. q. 1. punct. ult. §. 2. num. 1. si similes aliæ causæ de novo superveniant. Quod tamen in rigore videtur falsum: nam ad novas rationes Princeps in lege ferenda non respexerat, ideoque utilitas Reipublicæ ex illis causis adveniēns habet se impertinenter ad legem prius latam ejusque obligationem: oporteret igitur legem ob supervenientes causas rursus innovari, ut censeatur obligare. Ita Suarez l. 6. de leg. c. 11. num. 11. & 17. Debet autem subdito, ut finè peccato agat contra tenorem legis, satis constare cessatio absoluta finis, seu causæ legis; quod fiet, si vel accedat superioris declaratio, vel iudicium suum communi aliorum æstimatione firmetur. Alioquin in dubio præsumendum foret pro lege, pro qua stat possessio: maximè quia dum cessatio cau-

sæ non est communiter nota, signum est, non esse tantam nec universalem. Quod si nihilominus de facto aliquibus constaret, cessasse integrè finem legis à legislatore intentum, possent hi in rigore & secluso scandalo legem non servare, quantumvis id communitati non constaret: nam à puncto cessationis causæ primariæ tollitur lex & obligatio communitatis; etsi per accidens ratione ignorantie seu conscientie erroneæ peccarent, qui citra scientiam cessationis causæ legem non servarent. Communitatis enim notitia de cessatione causæ non facit legem perire, sed ipsamet causæ cessatio. Ita contra Suarez docet Castro Palao d. 5. punct. 1. n. 8.

Sed restat difficultas, an cesset lex etiam in casu seu persona particulari, si ratio seu finis legis in eo tantum cesset negativè seu contradictoriè, non autem contrariè; cum tamen circa reliquos casus, reliquasque personas per se veret? v.g. si lata sit lex prohibens, nè arma noctu deferantur ad vitandas rixas, seditiones, similiaque incommoda plerumque nata subesse, quæ tamen inconvenientia hinc & nunc non timentur, an poteris absque legis violatione arma deferre? Si lata sit lex prohibens deferri certam vestium pompam, eò quòd similibus luxibus familiæ depauperentur, an tibi, in quo periculum istud non subest, licitum sit ejusmodi vestes deferre? Affirmant nonnulli Recentiores.

Sed meritò id negant cæteri DD. unanimiter. Ratio est: quia, dum vulgariter dicitur cessare ratio legis in casu particulari, verè non cessat omnis ratio etiam respectu personæ particularis, quin adhuc justè præcipiatur illi, quod generali lege cavetur: adhuc enim manet finis generalis & altior, nempe bonum commune, cui manet valde utile servari legem in tali casu, nimirum ut sit conformitas in membris communitatis, & præcludatur via variis incommodis, quæ sequerentur, si tali & similibus casibus tribuatur licentia agendi contra legem: nam quisque facilè sibi blanditur causam legis & nunc in se cessare. Immo etiam particularis ratio legis sufficienter afficit casum, in quo communiter dicitur cessare: dum enim prohibetur actus ob inconvenientias plerumque adesse solitas, potest ob illas prohiberi generaliter, etiam quando istæ inconvenientiæ non subsunt: manet enim actus equidem talis conditionis, ut frequenter sint illi natæ subesse similes inconvenientiæ. Finis autem seu ratio legis est vitare generale seu commune periculum (quod manet) & non tantum speciale, quod in casu particulari cessat.

Sic ob periculum fraudum rectè prohibentur aut irritantur generaliter certi contractus & electiones: ob periculum incontinentiæ rectè præcipitur generaliter clausura Monialibus: ob periculum perversionis prohibetur generaliter lectio librorum hæreticorum: ob periculum adulteriorum & libidinum, aliarumque inconvenientiarum pericula,

203.

An lex cesset cessante ejus fine, seu causâ negativè in casu particulari.

Sententia negativè probatur:

204.

Declaratur amplius declarando ad varios casus.

la, universaliter fuit olim prohibitum (quod nunc est irritum) matrimonium clandestinum, atque etiamnum generaliter, ob pericula impedimentorum occultorum prohibetur celebratum sine præviis denuntiationibus &c. Quæ proinde leges indubiè etiam afficiunt illas personas & casus, in quibus per accidens non subest specialiter inconveniens seu periculum, quod generaliter natum est subesse. Omitto leges, quæ versantur circa materiam honestam in se, & exinde bono communi convenientem: has enim non cessare, etiamsi in particulari cesset finis extrinsecus, v.g. in jejunijs, carnis mortificatio, etiam alii Auctores faciliè admittunt; eò quod adhuc maneat ratio quasi intrinseca legis, v.g. honestas temperantiæ. Jocari proinde visus est, qui in quodam Tractatu Editò tali casu legem jejunii contrariè cessare disputativè urget, saltem quando per pisces magis venus accenderetur; quasi dum præcipitur abstinencia à carnibus, præcipiatur comestio piscium.

205. Dices: Secundùm nostrum procedendi modum videtur tolli hypothesis difficultatis: cum verè non tollatur tota ratio seu finis legis in casu particulari; quod tamen præsens difficultas supponit. Resp. Neg. Aff. nam loquimur ut multi, & prout intelligi solet, etiam à Nonnullis diversum sentientibus, præsens controversia, scilicet de cessatione finis specialis in casu particulari; quâ positâ ostendimus adhuc non tolli totam rationem, & finem generalem legis. Alioquin, nisi esset usus sic loquendi & intelligendi, faciliè admiserim in casu particulari finem legis non cessare in rigore loquendo. Quod si etiam ita cessaret, ut nulla omnino remaneret ratio in hoc vel illo casu præceptum seu legem imponendi particulari personæ (quæ utiquè in casu præsentis controversiæ non deest) consequenter obligatio tunc cessaret: nam sicut cessante omni causâ, cessat lex in universali, sic etiam in casu particulari, si nulla omnino causa subsit, quæ in illo legem rationabilem faciat.

Dices II. Cessat obligatio correctionis fraternæ, si ex ea non speretur utilitas, etsi tantùm in casu particulari, ut omnes docent: ergo &c. Resp. Neg. Conf. nam in casu antecedentis correptio esset omnino inutilis, corripiensquè similis foret medico, qui amaram potionem præberet ægro invito, quam sciret ei nullatenus profuturam: in casu autem controversiæ hujus observatio legis adhuc manet valde utilis. Deinde præceptum correctionis fraternæ, cum sit affirmativum, non obligat ad semper, sed tempore & conditionibus debitis, quarum una est, ut ex ea speretur fructus.

§. II.

De Mutatione legis humanæ per revocationem sive abrogationem superioris.

206. **M**UTATIO velut extrinseca legis contingit per voluntatem legislatoris, ejus successoris. Herincx Sum. Theol. Pars II.

cessoris, aut in jurisdictione superioris legem revocantis seu abrogantis. Lex namquè humana non obligat ultra voluntatem legislatoris, cui voluntas successoris æquivalet, superioris in jurisdictione prævalet. Deinde Omnis res, per quascumquè causas nascitur, per easdem dissolvitur, ut dicitur c. Omnis res, De Reg. juris. Quando autem hæc revocatio est totalis, propriè vocatur abrogatio legis: quando verò est partialis, puta quando pars solum legis tollitur, v.g. pœna per legem taxata, dicitur propriè legis derogatio.

Porro hanc mutationem sæpè rationabiliter fieri indè patet, quod ob humani ingenii imbecillitatem non semper exactè perspiciantur omnia consideranda; quo fit, ut temporis successu aliquando deprehendatur obesse, aut minùs prodesse, quod credebatur ampliùs profuturum. Subditorum quoquè ingenia, negotia, aliæquè circumstantiæ diversis subsunt mutationibus; quibus subinde lex definit esse utilis, aut incipit communi bono esse minùs utilis, vel fragilitati non satè accommodata; ob quæ recta ratio dicat eam posse, aut debere mutari. Hoc modo se excusat Artaxerxes Esther 16. dicens: Nec putare deberis, si diversa jubeamus, ex animi nostri venire levitate, sed pro qualitate & necessitate temporum, ut reipublica poscit utilitas, ferre sententiam. His accedit invalescens paulatim legum multitudo, ob quam subinde lex alioquin utilis licitè revocatur, ut populi onus in gravi legum observantia portandum relevetur.

Nihilominùs debet mutatio legum esse prudens & moderata, nec mox, ut meliùs aliquid occurrit, adhibenda: nam in rebus novis constitutendis evidens esse utilitas debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum visum est, ut dicitur L. 2. ff. de Const. Princ. Ista enim mutatio hoc continet incommodi, quod æstimationem legum diminuat, consuetum populi morem immutet, & (ut ait August. Epist. 118. ad Julianum c. 5.) Quæ adjuvat utilitate, novitate perturbet. Plura quoquè solent interdum postea apparere incommoda antea non prævisa. Undè Philosophus 2. Politic. 6. existimat errata quædam legislatorum potiùs esse dissimulanda, quàm de facili legem mutandam.

Hinc oritur legum correctionem, per se loquendo, esse odiosam, adeoque quantum fieri potest, vitandam ac restringendam; juxta c. Odia de Reg. juris in 6. Nisi odium hoc aliundè compensetur; ut si lex revocata repugnet juri communi regni, vel aliàs fuerit multùm odiosa: tunc enim illius revocatio censenda est favorabilis.

Ex quo ulteriùs sequitur, non satè derogari legi speciali per clausulas generales, quò minus istis obstantibus lex aliquid disponens circa particularem materiam, vel personas retineat suum robur: nam lex generalis adhuc servat vim suam & commodum sensum, etsi subintelligatur exceptio lege speciali expressa. Idem constat ex Reg. 34. Juris in 6. Generi

gatio potest fieri ab eo qui tulit. ejus successor, & in ordinaria jurisdictione superioris.

207. Idque sæpè rationabiliter.

208. Non faciliè tamen, sed moderatè est adhibenda.

Legum correctio odiosa restringenda.

209. Lex specialis etiam præcedens derogat legi generali, nisi hæc continet singulares

et inusulas
derogato-
rias.

Idem est de
lege jurata

per speciem derogatur. Quam Glossa & omnes alii ita intelligunt, ut species seu lex specialis præcedens derogat etiam generi, seu legi generali subsequenti. Unde Bonifacius VIII. c. 1. de Constit. in 6. expressè decidit, statuta & consuetudines speciales non revocari per generalem legem; nisi eorum fiat mentio specialis. Quod etiam locum habet in lege jurata seu firmata juramento; intellige promissorio, quo legislator juravit, se legem non revocaturum, ut rectè Bonacina d. 1. de Leg. q. 1. punct. ult. §. 1. n. 1. in fine: præsumi enim debet, ipsum non voluisse violare juramentum, quando specialius id non exprimit.

Nec refert, quòd in Principe non præsumatur ignorantia juris communis, juxta illud, quod de Pontifice dicit Bonifacius VIII. c. 1. de Constit. in 6. Iura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere. Item quòd præsumendum sit pro valore actus, adeoque pro lege posteriori: nam quando duæ præsumptiones simul concurrunt, illa prævalere debet, pro qua est honestas, & excludi illa, quæ delictum Principi adscribit. Adscriberetur autem delictum Principi, si conscius juramenti (cujus veluti strictissimè obligantis oblivio non est præsumenda) legem revocet, nullâ factâ mentione juramenti. Saltem circumstantia hujuscemodì juramenti facit talem legem speciali notâ dignam, ut proinde generali derogationis clausulâ meritò non censeatur comprehensa.

210.
Lex sine
causa vali-
dè abroga-
tur; et si
illicitè.

Est autem advertendum, quòd, licet non rectè, sed malè & imprudenter ageret legislator aut superior mutans sine causa legem usu roboratam; factum tamen tenebit: quia lex essentialiter pendet ab illius voluntate, ac proinde ipsâ, quantumvis illicitè, deficiente, deficit lex: quemadmodum lex non poneretur in principio, si superior nollet, quantumvis eam condere rationabile, immo necessarium videretur.

211.
Potest lex
à superiore
accidenta-
liter (ut so-
let) confir-
mata per
eum qui tu-
lit abrogari.

Petes I. An legislator possit abrogare legem, quæ per superiorem est confirmata? Resp. ordinariè posse: nam confirmatio ista regulariter tantum est accidentaliter, quæ ad majorem auctoritatem solet frequenter à Sede Apostolica peti pro Conciliis provincialibus, immo etiam pro Statutis generalibus Religionum: hæc enim confirmatio relinquit leges confirmatas in suo ordine ac natura. Unde c. Cum accessissent de Constit. Pontifex apertè supponit statutum quoddam Canonorum per Sedem Apostolicam confirmatum potuisse per Canonicos abrogari. Quare præsumi non debet, confirmationem esse essentialem, quâ superior v.g. Papa legem inferioris faciat suam, nisi clarè id exprimat, aut ex circumstantiis colligatur.

212.
Episcopus
per se potest
abrogare
statuta Sy-
nodi Diæ-
cesana.

Petes II. An Episcopus possit constitutiones Synodi diæcesanæ abrogare, inconsultâ Synodo? Resp. Contra Nonnullos affirmativè, quando (quod rarum est) id videret expedire: sunt enim propriè constitutiones ipsius Episcopi, solusquè Episcopus est legislator; cæ-

teri autem clerici, qui in Synodo comparent, solum se habent velut Consilarii, à quibus non dependet legum constitutio, adeoque nec abrogatio. Quemadmodum rex in abrogatione legis non pendet à suis Consiliariis, de quorum consilio legem tulerat. Quare potest similiter Episcopus constitutiones suas, uti extra Synodum, sic & in Synodo factas independenter à Synodo abrogare.

Petes III. An ut legis revocatio obtineat effectum, debeat promulgari? Nonnulli requirunt publicationem, qualis requiritur ad ipsam legem. Ita Vasquez, Azorius & alii. Alii è contrà censent nullam publicationem requiri. Sed rectius Respond. dum legis revocatio fit per novæ legis præsertim incompatibilis impositionem, illam non obtinere effectum antè novæ legis promulgationem: tunc enim legis revocatio est velut accessoria introductioni novæ legis: adeoque prior non nisi indirectè & velut ex consequenti revocatur, quatenus est succedenti impossibilis. Unde abrogatio, velut secundaria & accessoria alteri legi, non obtinet, nisi quatenus principale seu lex alia incipit obtinere. Quando tamen simpliciter lex aliqua retractatur, non requiritur revocationis solemnitas, immo fortè nec ulla externa promulgatio: deficiente enim in superiore voluntate obligandi, destrui debet lex, adeò ut etiam rectè tradat Suarez non fore re ipsâ legem, si, dum initio superior curat legem promulgari, deesset in ipso interna obligandi voluntas. Nec obstat, quòd ad constitutionem legis requiratur promulgatio: nam ad constitutionem requiruntur omnes partes; ad destructionem autem sufficit defectus unius partis. Non obstat etiam, quòd tunc orirentur scandala & confusiones: hæc enim sunt per accidens, & cavenda, sicut caveri debent ab iis, qui habent dispensationes ac specialia privilegia, quæ tamen non solent promulgari. Congruum nihilominus est legum revocationem etiam aliquantulum promulgari pro majori uniformitate servanda, & incommodis evitandis; adeoque voluntas superioris abrogandi legem non debet præsumi, nisi exterius declaretur, ac de ea satis constet.

Ex his Varii colligunt, Reductionem impedimentorum matrimonii factam per Concilium Tridentinum sortiri effectum etiam in locis, in quibus Concilium non est promulgatum. Ita Zypaus in Consult. Canon L. 4. Tit. de Cognat. spirit. consult. 1. & tamquam probabile admittunt Præpositus, Malderus & alii. Videtur què conforme praxi & consuetudini. Consonat etiam æquitati, quòd illa saltem loca, in quibus ob hæresim non potuit publicatio Concilii obtineri: durum enim apparet Catholicos ibidem sub jugo gravissimo hæreticorum gementes favore isto cæteris alibi communi privare. Accedit, quòd promulgatio Romæ & alibi solemnissimè facta ad hunc saltem effectum sufficere videatur: præsertim cum ad revocationem minus, quàm ad constitutionem requi-

213.

An & qua-
lis ad revo-
cationem le-
gis promul-
gatio requi-
ratur.

214.

An reductio
impedimen-
torum ma-
rimonii
facta per
Tridentinū
obtineat in
locis, in
quibus non
est promul-
gatum.

requiratur, potueritquæ quodad hujusmodi favores esse receptum Concilium, etiamsi non quodad omnia onera.

§. III.

De Mutatione legis per consuetudinem.

215.
Consuetudo
potest tolle-
re legem hu-
manam,

Dico I. Consuetudinem à majori parte communitatis frequentatam posse abrogare legem humanam: certum est apud omnes Gentes, & expressum in utroquæ Jure, L. De quibus ff. de Leg. & c. fin. de Consuetudine. Convenienter etiam hæc vis consuetudini à superioribus est attributa, ut plurimorum malorum vitetur occasio, & quia plerumquæ minùs utilis est reipublicæ lex, cui constanter moribus populi contradicatur. Nec obstat quòd L. Consuetudinis C. quæ sit longa consuetudo, de consuetudine longæva dicatur: Non usquæ adeò sui valitura momento, ut aut rationem vincat aut legem. Nam id similibus verbis repetitur c. fin. cit. & explicatur, ut juri positivo non debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitimè sit præscripta. Vel certè L. cit. fit comparatio respectu legis sequentis: vel deniquè significatur, quid nequeat vi suâ, non autem quid valeat ex ipsa Principis voluntate, sive tacita, sive etiam per ipsas leges expressa.

Non tamen
naturalem
aut divinâ.

Dixi, Legem humanam: nam nemo sanæ mentis intelligit naturali juri quâcumquæ consuetudine posse aliquatenus derogari, ut dicitur c. fin. de Consuetudine. Idem est de jure divino positivo, quod etsi non sit tam immutabile, quàm jus naturæ: non potuit tamen legislator humanus, aut ullius hominis voluntas (undè vim suam consuetudo obtinet) contra leges altiores hanc consuetudini concedere potestatem: nec etiam Deus ipse legitur concessisse, sed potiùs contrarium ex communi omnium sensu est manifestum.

216.
Debet esse
rationabilis
& præscrip-
ta.

Quæ cen-
setur va-
tionabilis.

Porro requiritur c. fin. cit. ut consuetudo legi præjudicans sit rationabilis & legitimè præscripta. Censetur autem rationabilis in ordine ad abrogandam legem, quæ non militat contra jus divinum & naturale, nec à jure reprobat, & inquam legislator ipse possit justè consentire ad hoc, ut abrogaret legem. Undè non censetur consuetudo irrationabilis ex eo præcisè, quòd repugnet legi humanæ, si nullam aliam indecentiam contineat: sicut ex hoc capite non censetur irrationabilis lex scripta, quæ interdum aliam legem abrogat. Proinde & lex & abrogatio illius potest bono sensu ac diverso respectu esse rationabilis: sicut in moralibus plerumquæ sunt rationes pro, & contra. Immo quamvis actus, quibus consuetudo inchoatur contra legem, non forent excusati à formali peccato per ignorantiam aut bonam fidem, adhuc censeri potest consuetudo ad sensum præsentis loci rationabilis, nempe ex parte materiæ seu subjecti, modo superius explicato.

217.
Quæ cen-
setur legi-

Censetur autem consuetudo præscripta, quando legitimo tempore est continuata absquæ interruptione. Quòd tempus pro lege ci-

Herincx Sum. Theol. Pars II.

vili quidam statuunt viginti annos respectu Principis absentis, & decem respectu Principis præsentis. Sed communis Sententia non distinguit: quæ videtur valdè rationabilis & usu recepta. Deinde tempus decennii sufficit ad legem civilem inducendam, adeoque etiam ad abrogandam.

timè præ-
scripta.
Quantum
temporis
requiratur
pro lege ci-
vili.

Quod autem ad legem Ecclesiasticam attinet, Doctores communiùs requirunt tempus quadraginta annorum ex c. De quarta, & c. Ad aures, de Præscript. ubi tamen est sermo de præscriptione contra bona & jura Ecclesiæ, v. g. contra agros & prædia, jurisdictionem Ecclesiasticam &c. non autem de mandatis & legibus. Aliàs sanè ad præscribendum contra leges Pontificias requirerentur centum anni, uti ex jure canonico requiritur ad præscribendum contra jura & bona Ecclesiæ Romanæ; quod tamen est contra communem sensum Doctorum. Undè varii Doctores non improbabiler etiam pro legibus Ecclesiasticis viâ præscriptionis tollendis dicunt sufficere tempus longævum; id est decem annorum. Hinc c. fin. de Consuetudine dicitur: Consuetudinis longæva non vilis auctoritas est. Et quamvis in fine addatur limitatio pertinet ad præsens punctum: nisi fuerit rationabilis & legitimè sit præscripta; hoc fit, eò quòd consuetudo longæva possit esse irrationabilis, item non continua, sed interdum interrupta; non possit autem dici legitimè præscripta (ut notat Zoësius l. 2. Digest. tit. 3. §. de Consuet.) si, antequàm sit perfecta, intervenerit actus contrarius, qui populi consensum facit vacillare, argumento præscriptionis bonorum, quæ interruptitur actu contrario.

Quantum
pro Eccle-
siastica.

Determinatum autem tempus non est necessarium, quando consuetudo tollit legem, non viâ præscriptionis, sed viâ tacitæ convenientiæ: tunc enim solùm requiritur tempus determinandum judicio prudentis, attentis circumstantiis, ut diximus disp. 3. q. 6. de Consuetudine inducente legem.

Dico II. Sicut consuetudo potest tollere totam legem, sic etiam pro parte illi præjudicium generare. Sequitur ex conclusione præcedenti. Ratio est: quia cum partiales obligationes legis sint distinctæ, & per expressam voluntatem legislatoris à se invicem separabiles, sic etiam separari possunt per voluntatem ejusmodi tacitam, aut in jure declaratam. Hinc potest consuetudo relictâ obligatione ad culpam derogare legi quodad obligationem ad pœnam, v. g. excommunicationis; quæ non incurreretur, postquam fuerit consuetudo completa; & è converso potest relictâ in vigore pœnâ derogare legi quodad obligationem in conscientia, quando pœna hanc non necessariò supponit.

218.
Potest con-
suetudo etiâ
derogare
legi pro
parte.

Dico III. Consuetudo potest etiam abrogare legem irritantem. Ita contra Nonnullos docet Sanchez, Suarez & plures alii citati à Bonacina q. 1. pu. ult. §. 3. n. 5. Probatur: quia c. de Consuetudine, loquitur generaliter. Dein-

219.

de lex irritans potest per consuetudinem introduci, ergo & abrogari. Hinc dico, quod lex præscribens formam substantialem contractuum possit per consuetudinem abrogari: similiter lex irritans matrimonia. Et quamvis actus contra talem legem exerciti sint invalidi; si tamen passim in aliquo populo tententur, incipient esse validi, postquam tempus ad præscriptionem requisitum effluxerit. Immo antè illud, si intervenerit tacitus seu præsumptus consensus Superioris.

Nec universim dici potest talis consuetudo irrationalis; aut si talis sit, non modò non legem irritantem, sed nec ullam aliam abrogare potest. Ejusmodi declaratur esse consuetudo contrahendi matrimonium intrà gradus prohibitos c. *Quod super, de Consang. & affinit.* ubi dicitur esse *corruptela*. Quamvis enim non sit intrinsecè mala respectu omnium graduum; cùm Pontifex in quibusdam interdum dispenset: potest tamen obistere consuetudini generaliter per inferiores inducendæ tamquam corruptelæ.

220.
Aut illam,
qua prohibet
consuetudinem;

DICO IV. Lex prohibens consuetudinem potest etiam tolli consuetudine. Ita *Suarez l. 7. de Leg. c. 19. n. 21.* & plures alii. Ratio est: quia lex, quæ essentialiter est præceptum sive prohibitio, potest abrogari per consuetudinem; cur ergo prohibitio consuetudinis non potest consuetudine abrogari? Deinde prohibitio consuetudinis includitur implicitè in omni lege, quæ prohibetur fieri ipse actus. Nec tamen frustrà consuetudo interdum expressius inhibetur: hoc enim deservit, tum ut longè difficiliùs præsumi possit tacitus Principis consensus, tum ut majori cautelâ consuetudo legi contraria caveatur, & populus ad hoc ampliùs obligetur, quod viderit tam graviter à Principe postulari. Ex quibus patet, potiori

jure posse præscribi contra legem, cui apponitur clausula: *Non obstante quacumque consuetudine*. Nam hæc clausula intelligitur de consuetudine præexistente, non autem de ea, quæ subsequitur, & est præscripta, vel tacito consensu Principis stabilita.

DICO V. Non potest lex tolli per consuetudinem jure reprobata, nisi tanta mutatio superveniat, ut non censeatur manere sub iisdem circumstantiis, sub quibus erat reprobata. Ratio est: quia jus reprobans consuetudinem declarat illam non esse rationabilem, sicut requirit illam esse in ordine ad abrogandam legem; ideoquæ hoc titulo frequenter in jure ei nihil defertur. Deinde consuetudo non habet vim abrogandi legem, nisi ex Principis consensu; qui circa talem consuetudinem non potest cum apparentia præsumi. Mutatis tamen circumstantiis posset interdum fieri rationabilis; adeoque sufficiens ad præscribendum contra hujusmodi legem. Vide *Suarez sup. n. 24.*

221.

Non tamen
illam, quæ
reprobat
consuetudinem
inducendam
tamquam
irrationali-
lem corrupte-
lam.

Nisi hæc
mutatis
circumstan-
tiis fieret
rationabilis

Porro reprobat in jure interdum consuetudo, non solum quæ repugnat juri naturali aut divino, sed etiam quia continet magnam indecentiam, enervat disciplinam Ecclesiasticam &c. Quod fieri solet variis clausulis; ut cùm dicitur: *reprobamus, improbamus*. Item cùm consuetudo appellatur *irrationabilis, prava corruptela, abusus*; cùm dicitur, *disrumpere nervum Ecclesiasticæ disciplinae &c.*

Finaliter observa, quod sicut consuetudo, debitis conditionibus vestita, potest derogare legi scriptæ, sic etiam legi consuetudinariæ; adeoque lex inducta per consuetudinem potest contrariâ consuetudine abrogari. Quemadmodum etiam lex scripta per consuetudinem abrogata, potest rursus per novam & contrariam consuetudinem introduci. Quæ omnia ex præmissis satis patent.

Lex consu-
tudinaria
potest oppo-
stâ consue-
tudine tolli.

DISPUTATIO QUARTA.

De Dispensationibus & Privilegiis seu Lege favorabili.

QUÆSTIO I.

Quid sit Dispensatio, & quam causam postulet?

1.
Quid sit
dispensatio.

In quo dis-
tinguatur
ab Epykia
& deroga-
tione strictè
dicta.

DICO I. Dispensatio non est aliud quàm relaxatio legis in particulari casu vel persona (sub qua comprehenditur etiam personam fictam, v.g. Monasterium, Religionem &c.) relictâ ejusdem legis obligatione in universali. Hinc patet, in quo distinguatur ab Epykia: hæc enim non supponit obligationem legis, sed declarat non esse in casu particulari. Patet etiam, quomodo distinguatur à Derogatione strictè dicta, videlicet quod per Dispensationem nihil de legis substantia simpliciter pereat, sed tantum persona aliqua ab ea eximatur, vel obligatio in casu suspendatur: at per derogationem simpliciter deperit aliqua pars legis. Quamquam &

dispensatio contineatur sub derogatione latè dicta, quatenus censeretur aliquid legi decedere, dum personæ, quæ alioquin forent & manerent obligatæ lege, ab ejus obligatione eximuntur, sicquæ extensivè quasi minuitur ex parte objecti seu personarum.

Nota Dispensationem aliam fieri per modum suspensionis legis; ut si Princeps concedat legem pro uno anno à Communitate non servari: aliam per modum exceptionis à lege; ut si persona aliqua absolutè à lege eximatur: aliam denique esse mixtam; ut si certa persona absolvetur à lege ad definitum tempus; illa enim partim à lege excipitur; partim lex in illa suspenditur. Deinde aliquando relaxatur lex tota, & dicitur dispensatio totalis seu plena; aliquando solum relaxatur lex quoad partem; v.g. quoad obligationem in conscientia, relictâ obligatione ad pœnam, & dicitur partialis. Quando au-

2.
Dispensatio
diversis
modis con-
cedi potest.

tem

tem tollitur quidem circa aliquam personam tota obligatio legis, sed loco illius imponitur alia obligatio, est etiam dispensatio semiplena, quæ propriè vocatur commutatio.

3. *Lex humana potest mutari per dispensationem.* DICO II. Sicut lex humana potest mutari simpliciter & in toto per abrogationem; sic indubiè potest ex causa rationabili mutari per dispensationem. Undè *Trid. sess. 25. c. 18. de Reform.* docet expedire, quòd legis vinculum quandoquè relaxetur. Idquè confirmat praxis continua Ecclesiæ & totius orbis.

Ad cuius valorem requiritur interna voluntas dispensantis. DICO III. Ut valeat dispensatio, requiritur interior voluntas dispensantis; quia actus agentium non operantur ultra intentionem eorum. Undè fictè dispensatus, ubi certior factus esset de rei veritate, seu prudenter sibi persuadere deberet alterum fictè processisse, non posset uti tali dispensatione, antequàm alter seriò dispensationem renovaret.

4. *Exterius manifestata.* DICO IV. Debet voluntas interior dispensantis exterius manifestari; cum dispensatio sit actus humani convictus, nec possit aliis interna voluntas innotescere, ut subditi sic se possint illi conformare. Forma tamen certa jure naturæ non est præscripta, nec universim jure positivo. Undè ad ejus valorem communiter non requiritur scriptura.

Dispensatio tacita, ejusquè signum. Adde dispensationem non solum expressè, sed & tacitè concedi posse, idquè non tantum ab habente ordinariam potestatem, sed etiam valde probabiliter ab habente delegatam. Ratio est: quia consensus tacitus æquivalet expresso, ubi certa forma de jure non requiritur. Signum tacitæ dispensationis erit, si Superior aliquid concedat vel jubeat, quod fieri non potest sinè dispensatione in lege aut impedimento, quod ipse Superior novit: ut si Pontifex, ei, quem irregularem scit, conferat beneficium; Prælati Religiosum, quem novit esse irregularem, & in cuius irregularitate potest dispensare, mittat ad suscipiendos Ordines; non enim præsumi debet Superior præcipere vel concedere actus illicitos aut invalidos. Taciturnitas, quamvis ex se sola non sit signum sufficiens tacitæ dispensationis, potest tamen adjunctis quibusdam circumstantiis esse signum, ex quo dispensatio possit prudenter præsumi.

5. *Ad licitam dispensationem requiritur justa causa.* DICO V. Ut dispensatio fiat licitè, requiritur justa causa. Est certum, colligiturquè ex *can. Necessaria 1. q. 7.* Et præcipuè ex *Tridentino*, variis locis, signanter *sess. 24. c. 5. de Reform. matr.* ubi ordinat circa dispensationes matrimoniales, ut non nisi ex causa concedantur. Et *sess. 25. cap. 18. de Reform.* generaliter loquens justam causam postulat, oppositumquè dicit nil aliud esse, quam unicuiquè ad leges transgrediendas aditum aperire. Et ex *Bernardo 1. 3. de Confid. c. 4.* in fine ubi ait: *Vbi necessitas urget, excusabilis dispensatio est. Vbi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est: Utilitas, dico, communis, non propria. Nam cum nil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.* Ratio est à *Tridentino sup. c. 17.* insinuata: quia alioquin sequeretur legum contemptus & vi-

lipensio. Cui accedit irrationabile subditorum præ aliis gravamen; & quæ indè sequitur, eorundem turbatio.

Undè Princeps irrationabiliter dispensans nocet bono communi; quod ex justitia legali tenetur promovere. Peccat insuper contra justitiam distributivam in onerum impari distributione; adeoque ex genere mortaliter delinquit dispensans in propria lege, ut cum multis aliis docet *Suarez 1. 6. c. 18. n. 9.* Et consequenter eodem modo peccat is, qui Principem scienter ad dandam similem dispensationem inducit. Varii tamen existimant esse levem materiam, nisi aliis grave damnum sequatur, vel scandalum & gravis perturbatio apud prudentes oriatur, quòd frequenter fiant hujusmodi dispensationes sinè causa vel levibus de causis: quia enervatur disciplina Ecclesiastica aut Reipublicæ. Ita inter alios *Navarrus, Sanchez, Basilii Pontius & Præpositus q. 97. dub. 5. num. 26.* etsi contrarium docuerit *q. 8. de Matrim. dub. 3. n. 19.* Quidquid sit, non videtur mortale (inquit *Præpositus*) si putetur causa subesse, quamvis fortè non sit proportionata dispensationi.

7. *Sive cum seipso.* Quid verò dicendum sit de ipso Principe secum dispensante, magis adhuc incertum est, pendetquè à qualitate & modo obligationis, quo adstringitur suis legibus. Nam supposito, quòd alioquin obligetur suâ lege graviter, uti cæteri, omninò dicendum videtur ipsum committere peccatum ex suo genere grave, secum dispensando citra causam justam: aliàs enim ridicula foret obligatio in isto gradu, si pro libitu posset citra peccatum mortale per dispensationem à se tollere obligationem gravem seu sub mortali. Undè ut solida sit obligatio, ex genere gravis, Principis ad proprias leges, fateri oportet ipsum non posse eam à se sinè gravi causa auferre, quin in tali dispensatione peccet mortaliter ex genere suo. Nisi malis cum Nonnullis dispensationem ejusmodi esse invalidam, utpote in lege naturæ, quâ juxta illos Princeps graviter ex genere suo adstringitur suis legibus. Si verò Princeps tantum ex æquitate quadam leviter adstringatur suis legibus, cessat quæstio: indubiè enim consequenter non peccat, per se loquendo, mortaliter, secum sinè causa dispensando, uti nec citra dispensationem leges transgrediendo.

8. *Iusta causa dispensandi assignantur.* Justæ porrò causæ dispensandi assignantur à Theologis communiter: gloria Dei, bonum commune vel proximi, utilitas privata corporis seu animæ dispensandi, adeoque ejusdem nimia fragilitas: quarum sufficientia prudenti judicio relinquitur æstimanda, attento quòd debeant gravitati ipsarum legum esse proportionatæ, ut rectè *Suarez 1. 6. de Voto c. 17. n. 14.* In quo & considerari debet commune dictum, quòd melius sit de nimia pietate, quàm de nimia severitate redargui. Justa etiam causa subinde est impositio alicujus mulctæ, vel pecuniæ pro bono communi; quæ causa solet vocari extrinseca, habetq; sæpè locum in dispensationibus

matrimonialibus, ut docet Sanchez lib. 8. disp. 19. & disp. seq. n. ult.

9. Rectè autem advertunt Suarez l. 6. de leg. Positâ causa c. 18. n. 20. dicens esse certum, Sanchez, Basi-
sufficiencia lius Pontius & alii passim, contra nonnullos apud Sanchez l. 3. De matr. disp. 10. n. 2. Superiorem positâ etiam sufficienti causâ non semper teneri dispensationem concedere: non enim quidquid iudicis potestati permittitur, id subijcitur juris necessitati, L. Non quidquid 40. ff. De iudiciis. Potestas dispensandi quidem Prælati commissa est in bonum subditorum, sed non semper omne bonum tenentur usu suæ potestatis procurare, præsertim cum, negatâ dispensatione ex legis observantia sæpè non minus aut ferè æquale bonum possit oriri. Quamvis interdum ex officio obligari possit ad dispensandum, quando causæ sunt multum urgentes seu necessariæ ad vitandum damnum commune vel privatum, aliæquæ, quas prudens iudicabit. Aliàs per se loquendo dispensare non tenetur. Quemadmodum enim causâ positâ non semper tenetur legem condere, sic nequæ causâ positâ tenetur semper aliquem à lege eximere. Ideoque Jurisperiti communiter dividunt dispensationem in prohibitam, debitam & permissam. Et in Jure dispensatio interdum vocatur indulgentia, interdum misericordia, aliquando gratia; quæ non sonant debitum, sed beneficium.

10. Censet autem Castro Palao disp. 6. de Leg. pu. 8. n. 10. quoties in jure denotatur causa ad dispensandum, teneri inferiorem eâ positâ dispensare, eò quod tunc is, cui potestas committitur, instruat, quomodo debeat illâ uti. Quod etsi verum sit, quando jus utitur verbis præceptivis, aut ex subjecta materia vel circumstantiis textus hoc ipsum colligitur; generaliter tamen loquendo id falsum est, puta quando lex solum concedit, ut possit dispensari: tunc enim non est debita dispensatio, ut patet c. Et si Clerici §. De adulteriis verò, ibi: potest Episcopus dispensare. Ex quo ipse Castro Palao sup. n. 9. collegerat dispensationem non semper esse debitam. Non excluditur tamen simili loquendi modo dispensandi obligatio, quæ aliunde oriri posset; ut teste Suarez sup. n. 21. (quem non rectè Castro Palao pro sua generali regula adducit) notatur per ipsum textum in c. Cum ex eo, De Elect. in 6. etsi utente similiter verbo possint. Quod equidem ex textu satis clarè deprehendere non potui.

11. Debita verò est dispensatio, quando dispensaturus est merus executor imposito ei mandato, si preces veritate nitantur, hancquæ conditione impletâ, ut contingit in dispensationibus Romanis, quæ remittuntur ad Ordinarios seu Officiales. Idemquæ est de dispensationibus, quæ in foro sacramentali diriguntur ad discretum Confessorem, vel conceduntur alicui exequendæ per Confessarium diligentem, positâ electione & acceptance.

Deniquè ex natura rei potest esse debita dispensatio, quando est necessaria ad commune

bonum, vel vitandum publicum scandalum; aut etiam fuerit necessaria ad spirituale bonum postulantis, vel ad vitandum grave periculum animæ, vel ad conservationem aut reparationem honoris aliter non reparabilis, præsertim injustè ablati &c.

Petes quid agendum subdito, si Superior dispensationem, quamvis debitam, indiscretè negaret? Resp. subditum debere obedire legi; nisi tanta urgeret necessitas, quod verosimiliter sit locus Epykiæ.

Dico VI. Justa causa requiritur etiam ut valida sit dispensatio facta à delegato seu in lege Superioris, ut apud omnes est in confesso: quia Superior non censetur consentire, ut alicui relaxetur vinculum legis absquæ causa rationabili, nisi id clarè exprimat. Deinde in generali concessione non sunt intelligenda, quæ Princeps verosimiliter in specie non fuisset concessurus. Undè idem docent communiter Doctores de dispensatione in votis, etsi facta à Papa, quæ etiam fit quasi in lege Superioris. Ideoque taliter dispensans committit peccatum ex genere mortale, velut temerè usurpans alienam jurisdictionem, idquæ nulliter dispensando.

Probant præterea aliqui Conclusionem ex eo, quod non sit præsumendum delictum in Principe; qui talem potestatem licitè non posset concedere. Verum omninò potuisset illa concedi sinè peccato, si v.g. Superior concessisset inferiori generaliter potestatem agendi totum quidquid validè aut licitè potest ipsemet: cum ista facultas ejusvè concessio non sit mala, sed irrationabilis illius usus: sicut ipse Deus licitè nobis dedit facultatem agendi benè & malè, & sicut ipsa Communitas dedit Principi omnimodam regiminis facultatem, qui tamen eâ validè, sed illicitè abuti potest, signanter etiam dispensando validè in propria lege sinè causa. Immo de facto hanc facultatem competere inferiori circa legem Superioris, si ei fuerit à Superiore concessa potestatis plenitudo, qualem habet Legatus à latere in casibus sibi à Pontifice commissis, docet Emanuel Rodriguez ut refert Castro Palao sup. n. 3. Quamvis id non esse de facto præsumendum, consequenter ad communem Doctrinam supra traditam meritò censeat Sanchez & alii passim.

Quæri verò potest, an valeat dispensatio facta in lege Superioris sinè justa causa, si dispensans & dispensatus bonâ fide putent illam adesse. Resp. Sanchez l. 8. disp. 17. num. 8. & 9. cum pluribus aliis Aff. adeò ut postmodum etiam errore detecto non expiret dispensatio: meritò enim præsumi potest, Superiorem ratam habere dispensationem bonâ fide factam re-examinatâ; alioquin omnia plena essent periculis & scrupulis. Undè etsi causa particularis dispensandi verè non sufficeret, sufficere tamen potest ista generalis. Hoc tamen saltem ita limitandum censeo, quod dispensatus quidem sit in conscientia tutus, quousquæ

Quasi negetur, servanda lex extra casus Epykiæ.

12.

Inferior si-
nè causa in
lege Superi-
oris inva-
lidè dispem-
sat.

13.

Nisi sup-
pleat causâ
defectum
bonæ fidei.

Quod ta-
men limi-
tandum.

usquæ constet de nullitate causæ; similiter validi & liciti sint & maneant actus vi illius facti, v.g. matrimonium cum tali dispensatione celebratum, collatio Ordinum & beneficiorum facta taliter dispensato in irregularitate.

Idem est de aliis effectibus, qui perficiuntur in instanti. Si tamen effectus habeat durationem successivam, adeoque sit virtualiter multiplex, dico cognitâ insufficientiâ causæ dispensationem cessare, in quantum adhuc non est mandata executioni, ut v.g. contingit in dispensatione jejunii, lectionis horarum &c. licet enim videatur unica dispensatio, est tamen virtualiter multiplex. Alioquin si cum aliquo dispensatum foret in jejunio quadragesimali ob debilitatem, esset liber à jejunio, etsi interea fieret manifestum, debilitatem esse nullius momenti; quod nemo dixerit.

Immo vero- Immo absolute responsio Sanchez non videtur
similiter ab- adeò solido nixa fundamento: eò quòd bona
solutè ne- fides excuset quidem à scrupulis & peccato
gandum. formali, non tamen tribuat jurisdictionem, aut
actus indè pendentes & aliàs invalidos vali-
det; ut patet, si bonâ fide contrahentes puta-
rent se vel non habere impedimentum, vel
non indigere dispensatione: ipsorum enim pu-
tare nil mutaret in re, sed tantum in conscien-
tia quòd peccatum formale. Nequæ amplius
exigere videtur congrua Ecclesiæ gubernatio.
Undè etiam audirentur, qui delegatum sine
causa dispensasse allegarent.

14. Dico VII. Dispensatio Superioris in pro-
pria lege facta absquæ causa legitima est va-
lida. Ità pleriquè Doctores, contra paucos
alios, in quorum sententiam inclinat Vasquez
disp. 178. cap. 4.

Probatur I. Quia lex pendet in fieri & con-
servari à voluntate Superioris, ut habeat vim
suam: ergo si Superior aliquem non velit obli-
gari, etsi peccet, si id faciat sine causa, tamen
factum tenet; prout juxta omnes valet, etsi
non liceat, totalis abrogatio legis facta sine
causa.

Probatur II. Quia valet absolutio ab ex-
communicatione concessa sine causa ab aucto-
re censuræ, ex c. Venerabilibus §. Sanè, De Sent.
excomm. in 6. ergo similiter valet dispensatio.

Probatur III. Quia posset Princeps validè
unum vel alterum ab initio non comprehen-
dere lege, etiam sine causa, & tamen lex idè
non desinet alios obligare: ergo similiter po-
test, postquam legem condidit, particulares
ab illa eximere per dispensationem sine causa,
etsi cæteri maneant obligati. Nec ex uno po-
tius, quàm ex altero sequitur legem esse in-
justam injustitiâ destruentem valorem legis,
quantumvis in utroquæ casu relinquatur inter
membra Communitatis quædam inæqualitas
repugnans justitiæ distributivæ. Ex qua tamen
non bene infertur legem esse nullam; sicut
non est invalida electio indigni prætermisso
digniori, etsi sit contra justitiam distributi-
vam. Et ratio à priori est, quòd lex rema-
nens equidem sit rationalis; nam adhuc ra-

tionabile manet cæteros v.g. legere horas, au-
dire missam, solvere tributa pro sua quota &c.
etsi aliqui irrationabiliter eximantur. Quod
manifestius est, si singulis imponeretur obliga-
tio per præceptum personale, illud quibusdam
non imponendo, aut impositum auferendo.

Nihilominus si dispensatio redundaret in
damnum injustum aliorum, ut si reliquis
membris Communitatis gravius imponeretur
tributum, quo suppleatur illud, quod pende-
rent illi, qui irrationabiliter eximuntur; in tan-
tum lex tributaria adversaretur justitiæ com-
mutativæ, adeoque esset invalida quòd ad quo-
tam saltem injusti excessus.

Major est dissensio, an utens tali dispensa-
tione, posito quòd sit valida, peccet. Affir-
mant Varii peccare saltem venialiter. Sed ve-
rius negat Rodriguez, Navarrus, Basilius Pon-
tlus, Vasquez & plures alii: nam per validam
dispensationem est à lege exemptus; ergo illâ
uti potest absquæ eo, quòd in legem commit-
tat dispensantis. Quod addo: quia plures do-
cent latere aliquam culpam contra naturalem
æquitatem, quæ postulat, ut pars non discre-
pet sine causa à toto corpore: quamvis Alii
simpliciter dicant dispensatum non peccare,
rem ulteriùs non explicantes. Quorum inde-
finita locutio indè ulteriùs probari potest,
quòd talis habeat legitimam causam exemp-
tionis, adeoque non conformandi sese cæteris,
scilicet veram dispensationem, etsi illicitè da-
tam aut etiam obtentam.

Adverte non peccare etiam acceptantem
ejusmodi dispensationem, si Superiorem ad in-
debitè dispensandum scienter non induxerit,
sed bonâ fide suas rationes proposuerit, judi-
cium de earum sufficientia Superiori relin-
quendo. Addit Præpositus q. 97. dub. 3. n. 30.
quòd, quamvis peccasset malâ fide petendo,
sicquæ Superiorem ad peccatum indebitæ dis-
pensationis inducendo; non tamen peccaret,
saltem graviter, utendo; quia uteretur dispen-
satione validâ, nec ei ex officio incumbit re-
vocare dispensationem sine causa datam, vel
efficere, ut revocetur. Nisi quatenus charitas
fraterna ipsum posset obligare ad corrigendum
seu tollendum peccatum superioris dispen-
sationem revocare obligati.

Dico VIII. Requiritur etiam ad licitam
dispensationem examen seu cognitio causæ: Illicitè est
alioquin enim temerariè procedit dispensans,
exponendo se periculo dispensandi absquæ jus-
ta causa. Undè Trid. sess. 25. c. 18. De Reform. ^{cognitione}
idem statuit de dispensatione facienda in jure
canonico, ordinans ut aliter facta dispensatio
subreptitia censeatur. Nullo tamen jure requi-
ritur judicialis notitia causæ, sed sufficit sum-
maria & extrajudicialis. Quòd si etiam causa
satè notoria sit, non est opus illius inquisitio-
ne. Interdum quoquæ dispensans adstringitur
quòd ad hoc attestationi alienæ. Prout Episco-
pus Ordinans quòd ad causas remissionis inter-
stitorum debet deferre judicio & attestatio-
ni Superioris Regularis ordinandi (quatenus
videlicet

15.

Ea utens
non peccat
saltem con-
tra legem
dispensantis

16.

causa.

videlicet præsciindendo à privilegiis dispensatione indigeret) ex *Declaratione S. Congregationis ad Sess. 23. Trid. c. 11. de Reform.*

17. *Valeat tamen data in propria lege,* Non requiritur etiam notitia causæ ad va-

lorem dispensationis factæ in lege propria aut inferioris: nam illa valeret, etsi sciretur causam non subesse; adeoque (quod non est præsumendum) etsi causa non indagaretur. De delegato tamen aut inferiore dispensante in lege Superioris non ita constat: plures enim cum *Navarro, Covarruvia, & Barbosa* probabiliter putant dispensationem à talibus sine notitia causæ datam non valere. Quod etsi admittendum sit, quando jura in speciali casu id tamquam formam substantialem præscriberent, vel quando mandatum dispensandi ad aliquem dirigitur exequendum prævio examine causæ (prout apponi solet in dispensationibus matrimonialibus) deficiente enim conditione, seu formâ jure vel mandato præscriptâ, deficit valor actûs aliter exerciti: aliàs tamen, cum favendum sit valori actuum, & in dubio sit valor eorum præsumendus, valdè probabile est (quod docent *Suarez, Sanchez, Basilii Pontius* & plures alii) tales dispensationes valere (quousquè saltem per Superiorem rescindantur) modò causa verè subsit: non enim irritantur ex jure naturæ, ut videtur satis constare; nec ex jure positivo: cum *Tridentinum* sup. possit explicari de præsumptione fori externi; cum loquatur generatim de dispensationibus à quibuscumquè etiam in propria lege dandis. Confirmatur: quia valeret lex, quam quis ex commissione aut delegatione temerè indiceret, si causa boni communis intercedat, cur ergo non similiter legis dispensatio? Item valet electio sine examine causæ, si electus reverà dignus sit, ut à contrario sensu colligitur ex c. *Nihil 44. De Elect.* Deinde defectus tunc non committitur in substantia dispensationis, quæ fulcitur justâ causâ, sed tantum in modo: non censetur autem Superior potestatem delegati simpliciter datam ita velle restringere, ut non possit illâ validè uti, quoties aliquod peccatum in illius usu committitur, quando equidem à parte rei justum est potestate uti. Sicut idcirco œconomus validè alienat bona domini, dum utilitas domini intercedit, quamquàm peccasset rem non examinando.

18. *Valeat etiam non postulata dispensatio.* DICO IX. Ad dispensationem non requiritur ut petatur: potest enim Superior proprio motu legem relaxare, sicut potest abrogare. Regulariter tamen solet præcedere supplicatio: sicut etiam in rescriptis. Immo inde videntur rescripta vocari, quod ad preces sive libellos supplicantium (quæ *petitoria*, sive *petitoria insinuationes* & *oblationes petitorii* dicuntur) concedantur. Quod si verò petitio dispensationem præcedat, non debet adhiberi ab eo, qui dispensatione indiget. Undè valida est dispensatio procurata per amicum, etiam cui non mandasti, si à te acceptetur. Ex natura namquè rei nihil obstat: cum simili mo-

do possint alia bona & favores impetrari. Nec etiam jure positivo hoc vetatur. Immo ex indefinita locutione c. *Si motu 23. De Prabend. in 6.* colligitur rescriptum gratiæ sive ad beneficia rectè pro alio impetrari sine mandato. Quod *Rebuffus, Navarrus* & alii meritò extendunt ad omnes gratias, etiam ad dispensationes.

Nec obstat c. *Nonnulli, §. Sunt & alii 28. De Rescriptis*, ubi dicitur, quod non valeat rescriptum sine speciali alterius mandato impetratum, nisi is sit persona conjuncta, à qua de jure non exigatur mandatum. Nam loquitur apertè de rescriptis justitiæ sive ad lites. Ratio autem differentiæ est, quod lites sopitas suscitare sit odiosum, uti & novas excitare dominis ignorantibus: è contrà favorabile sit alicui gratiam procurare, etiam ignorantibus; cum per hoc nemini noceatur.

Non obstat etiam c. *Innotuit de Elect.* nam ibi agitur de electione invalida illegitimi in Episcopum, quam Capitulum petebat confirmari, cum Pontifex asserat debuisse dispensationem postulari; quæ etsi quoquè petita fuerit, quia tamen non nomine ipsius Capituli, duxit Pontifex non esse concedendam, donec ex parte Capituli peteretur: non autem dicit aliter concessam fore irritam. Ubi prætereà non obscurè significatur, mandatum ipsius illegitimi electi, & dispensatione indigentis, non fuisse ullatenus requisitum; immo hoc ipsum velut ambitionem sapiens minimè congruebat.

Q U Æ S T I O II.

Penes quos resideat potestas dispensandi?

DICO I. Potestas ordinaria dispensandi est penes omnes Superiores, qui habent jurisdictionem ordinariam in foro externo: ut sunt Papa, Episcopi, saltem confirmati, Principes sæculares, Prælati Regularium, eorumquè Vicarii in absentia: item Vicarius generalis Episcopi &c. Secus est regulariter de Archipresbyteris seu Vicariis foraneis. Dispensatio enim est actus jurisdictionis fori externi: deinde illius est solvere, cujus est ligare.

Undè Parochis & Confessariis non competit jure ordinario potestas dispensandi; cum careant jurisdictione in foro externo. Quamquàm ex speciali privilegio competat Confessariis mendicantium ampla in votis dispensandi aut illa commutandi delegata potestas. Similiter Parochi solent consuetudine dispensare in casibus particularibus frequentius occurrentibus circa præcepta jejunii, & festorum quodad vacationem ab operibus servilibus: quæ consuetudo servari poterit quodad leges, circa quas est introducta, non autem extendi ad alias, quia est juri contraria, ut ait *Suarez l. 6. de leg. c. 14. in fine.*

DICO II. Facultas dispensandi potest delegari ab iis, quibus jure ordinario illa competit. *Qui possunt Patet*

illam alius Patet ex praxi Ecclesiæ, & colligitur ex L. delegare. More ff. De jurisdictione, ibi: More majorum ita comparatum est, ut is demum jurisdictionem mandare possit, qui eam suo jure, non alieno beneficio haberet. Fit porro hæc delegatio per signum aliquod externum declarativum voluntatis Superioris: quod licet ordinariè sit rescriptum, in foro tamen conscientiæ sufficit quodcumquæ aliud.

Quinam delegati possint subdelegare.

Non possunt autem delegare, nisi qui habent potestatem ordinariam, seu quibus potestas competit ex officio, aut qui habent potestatem quasi ordinariam, seu quodammodò æquivalentem; ut sunt in primis delegati ad universitatem causarum; deinde quibus datur specialis commissio seu facultas ad subdelegandum, juxta doctrinam communiter in praxi receptam. Similem habet specialitatem in subdelegando Legatus Papæ aut Principis ex c. Fin. De Officio Legati: quamquam potestas Legati Pontificis rectè censeatur nomine potestatis ordinariæ.

21.

Qui quid jure ordinario dispensat in lege propria aut inferioris.

Non competit id Metropolitano in legibus Episcoporum sue provincie.

DICO III. Potest quisquæ jure ordinario dispensare in lege à se lata. Idemquæ potest successor aut in jurisdictione superior; quemadmodum hi possunt jure ordinario abrogare totam legem. Ratio est: quia illius est solve-re, cujus ligare; adeoque etiam in jurisdictione successoris aut Superioris. Dixi in jurisdictione superior: quia Archiepiscopi & Prælati non possunt dispensare cum subditis suorum Suffraganeorum seu Episcoporum provincialium in eorumdem aut quibuscumquæ legibus, qui non sunt Episcoporum Superiores in jurisdictione, sed tantum per viam appellationis, & in quadam dignitate, cui pauci actus jurisdictionis jure expressi annectuntur.

Sed Pontifici respectu Juris Canonici, legum Conciliarium, & merè Apostolicarum, Et Episcopo respectu statutorum Synodi Provincialis.

Ex Conclusionem sequitur Papam posse dispensare in toto jure Canonico, quatenus concernit mores, & consideratur esse Ecclesiasticæ potestatis, etsi lex ordinata foret à Conciliis generalibus aut ab Apostolis. Est enim Conciliis superior, Petro, cui succedit, in potestate æqualis, cæteris similiter Apostolis superior, etsi in gratiis gratis datis & munere Apostolatûs sit eisdem inferior. Idem est de Episcopo respectu Constitutionum Synodi diocesane, quæ sunt propriè ejus constitutiones juxta dicta disp. 3. q. 4.

22.

Non autem Prælati inferioribus in legibus Superioris.

DICO IV. Prælati inferiores non possunt ordinariè in lege Superioris dispensare, etsi dispensatio non reservetur expressè per Superiorem. Est communior & probabilior Doctorum contra S. Antoninum, Covarruvias & plures alios, quos refert Barbosa 2. p. de Potest. Episc. All. 33. n. 17. Quorum sententiam probabilem varii nostræ sententiæ Patroni reputant. Colligitur satis ex Clem. Ne Romani, De Elect. ubi dicitur inferiorem non posse tollere legem Superioris, ideoquæ reprobata opinione, quæ asserbat Cardinales Sede vacante potuisse quamdam Constitutionem Gregorii X. tollere, vel quidquàm ei detrachere, aut in ea dispensare, declaratur illos, utpote inferiores,

hoc non posse, nec aliquid aliud, quod positivè illis non conceditur.

Hinc colligitur ratio Conclusionis: quia nempe dispensatio est actus jurisdictionis, inferior autem non habet jurisdictionem in legem Superioris, nisi quatenus ei positivè conceditur. Deinde non potest inferior tollere voluntatem Superioris, nisi de ipsius consensu; tollitur autem voluntas Superioris partialiter per dispensationem, sicut totaliter per abrogationem, quam ideo inferiori certum est non competere citra specialem commissionem.

Dices I. c. Nuper, De Sent. excom. dicitur,

23.

eo ipso quod excommunicatio non reservatur, concedi illius absolutionem inferiori: ergo idem est de dispensatione. Resp. Neg. Conf. quia Superior expressè concedit potestatem absolvendi ab excommunicatione, quæ specialiter non reservatur: nullibi autem expressè concedit inferioribus generalem potestatem dispensandi in quibuscumquæ legibus, quando dispensationem ipse specialiter sibi non reservat; in jure autem positivo non licet argumentari à paritate rationis. Deinde si illatio valeret, sequeretur non tantum Episcopos, sed & Parochos posse dispensare in legibus Pontificiis, sicut possunt (ut ex c. cit. patet) absolvere à Censuris non reservatis. Confirmatur: tum quia absolutio ab excommunicatione est secundum jus, quod præcipit dispositum absolvi: tum quia ordinatur ad bonum animæ, ideoquæ conveniebat facilius concedi.

Ab excommunicatione tamen potest absolvi, hoc ipso quod non reservatur.

Dices II. Episcopus potest dispensare in votis non reservatis: ergo & in qualibet lege,

quando Superior dispensationem expressè sibi non reservat. Resp. similiter Neg. Conf. nam prius ex usu & sensu communi censetur Episcopis concessum, non posterius. Congruentia est, quod ob frequentissimos casus occurrentes videatur bono communi expedire, ut Prælati (nisi specialiter interdicatur) possint vota nomine Dei remittere seu condonare; quod agendo non dispensant in lege Pontificia, nequæ etiam propriè in lege Dei. Deinde ab uno concessorum, etsi simili, immo majori, ad alterum non licet argumentari.

pensare in votis specialiter non reservatis;

Hinc Episcopi non possunt communiter dispensare in legibus Pontificum & Conciliorum generalium. Possunt tamen in certis casibus.

24.

Primò, quando jus concedit, etsi tantum impersonaliter seu indefinitè, ut possit dispensari: nam ordinariè intelligitur, quod possit hoc fieri ab Episcopis; tum quia favor est ampliandus: tum quia superflue hoc adderetur in ordine ad Papam. Quamvis interdum majoris claritatis gratiâ (præsertim quando res antea erat vel putabatur esse substracta potestati Episcopali) expressius Episcopi specificentur, dum facultas dispensandi declaratur; ut patet c. Cum ex eo 34. de Elect. in 6. Et c. un. De etate & qual. & ord. & c. in 6. Interdum etiam

Possunt tamen Episcopi dispensare in legibus Pontificiis. Primò quâdo lex dispensationem concedit.

etiam exprimi possent Episcopi privativè ad alios. Et sic specialiter absolutio in foro conscientiae ab hæresi occulta committitur Episcopis per se, dispensatio verò in cæteris casibus occultis aut absolutio committitur iis etiam per Vicarium specialiter deputandum, in *Trid. sess. 24. c. 6. de Reform.*

Secundò, quando est levis materia.

Secundò, quando materia videtur parva aut leviter obligans: non enim est præsumendum Pontificem velle adstringere, ut pro leviter ad Sedem Apostolicam accedatur; quod sanè nimis etiam onerosum foret. Ita passim Doctores.

Tertiò, quando est frequens & quotidiana necessitas dispensandi in lege.

Tertiò, quando frequens occurrit necessitas, possunt Episcopi dispensare, saltem ex consuetudine, & quia moraliter id requiritur ad bonam gubernationem, nè gravia sequantur incommoda, si casibus sæpè occurrentibus nequeat obviari, nisi per Sedem Apostolicam: ut in jejuniis, festis, horis legendis &c. Quare censetur Papa illam potestatem concessisse. Undè in his admitti potest generalis propositio, Episcopum posse dispensare in omnibus sibi non prohibitis.

25. Quartò, quando periculum est in mora, nec est facilis ad Papam recursus.

Quartò, potest Episcopus dispensare, quando gravis occurrit necessitas, & est periculum in mora, aut ad Papam difficulter recurri potest ob pauperiem aut similes causas: hæc enim videtur rationabilis interpretatio mentis Pontificiæ, quam Pontifice sciente Doctores, hoc præsertim tempore, communiter adhibent, ut *Sanchez lib. 2. disp. 40. n. 3. & lib. 8. disp. 9. n. 22. Azorius, Præpositus q. 97. dub. 3. n. 22. & alii passim.* Nec tenentur Episcopi suis sumptibus procurare dispensationem Pontificiam (quidquid Pauci velint) id enim esset nimis grave, nec consonat praxi. Nequè Episcopi ad id tenentur ex misericordia; cum dispensandus non sit indigens elæmosynâ ad sui sustentationem; nequè etiam ex officio Episcopali, cum ex hoc eis competat quidem dispensare, non tamen necessitatem obtinendæ ab eis dispensationis suis sumptibus tollere, aut prævenire ad hoc, ut obtineatur alibi: quamquam, per se loquendo, monere tenerentur Pontificem, si id facile possent. In praxi equidem ad hoc non videntur obligandi: quia rarò casus patiuntur moram: nec absquè onere Episcopi id præstare possunt. Undè positâ necessitate tam antè quàm post contractum matrimonium possunt pro foro conscientiae in impedimentis occultis matrimonii dispensare. Excipit *Præpositus* sup. quando adiri potest alius habens facultatem delegatam; prout habent interdum Nuntii: tunc enim cessat necessitas respectu Episcopi.

26. Quintò, juxta nonnullos in casibus dubiis. De his quid censendum.

Quintò, addunt Varii ad potestatem Episcopalem spectare casus dubios, de quibus dubitatur an dispensatione indigeant. Verùm si probabiliter judicetur, casum non indigere dispensatione, non est nenessariò adhibenda; etsi consultum sit ad majorem cautelam. Si verò sit propriè dictum dubium, censet *Bonacina* habere praxim, ut obtineatur dispensatio Ponti-

ficia, nè quis exponatur periculo transgressionis legis. Attamen mihi probabile videtur tali casu, utpote quo de lege non constat, posse judicari pro libertate, adeoque dispensationem non requiri. Et admissò, quòd requiratur, censent probabiliter Varii sufficere Episcopalem; cum Pontifici videantur reservari solum casus certi, & potestas dispensandi sit latè interpretanda.

Sequitur II. Prælatos Regularium exemptorum posse cum suis subditis dispensare in legibus Pontificiis in iisdem casibus, quibus possunt Episcopi cum suis: quandoquidem in illis, quæ sunt merè jurisdictionis, gaudeant potestate Episcopali respectu subditorum suorum.

Sequitur III. Episcopos, immo & Archiepiscopos ac Primates, cum sint inferiores Concilio Provinciali, non posse in illo dispensare, nisi tamquam in lege Superioris; adeoque non nisi in quantum potestas ista à Concilio Provinciali concessa censetur: prout singulis respectivè ad suas dioceses esse concessa colligitur, tum ex usu; tum quia est moraliter necessaria, nè pro dispensatione Pontificem adire, vel aliud Concilium congregare oporteret.

Nec aliâ ratione potest Generalis Religionis dispensare in Statutis Capituli generalis, quo est inferior, quàm quatenus illi à Capitulo est concessum, sive expressè, sive tacitè & ex usu. Generales enim Religionum sunt ipso generali Capitulo inferiores, ut generatim tradit *Suarez Tom. 4. de Relig. Lib. 2. de Religiosis quatenus Prælati sunt c. 8. n. 8. & 18.* Et specialiter de Religione Franciscana docet *Corduba* & alii Expositores Regulæ. In ea enim vi Regulæ subjiuntur Capitulo, quantum ad sufficientiam & substitutionem alterius in casu insufficientiæ; & vi Statutorum Capituli generalis subjiuntur ejusdem Capituli syndicationi & correctioni; ipsum quoque Capitulum potestatem Generalis coarctat, immò Capitulum generale Romanum anno 1639. declarat omnem & quamlibet potestatem, quæ in Ministris Generalibus reperitur ad dispensandum in Statutis generalibus, totam ipsi provenire à generali Capitulo. Censetur nihilominus potestas ista Generalibus competere, nisi quòd nonnulla sit specialiter restricta aut modificata. Idem est de Provinciali respectu Statutorum provincialium, in quorum plerisque potest dispensare, immo & in Statutis generalibus, quòd casus leves aut quotidie occurrentes, sicuti de Episcopis respectu legum Pontificiarum est dictum.

Dico V. Potest dispensatio concedi subdito etiam extra territorium concedentis: sola enim contentiosa jurisdictio restringitur intra territorium. Idem habet praxis & sensus communis. Confirmatur: quia potest subditus dispensationem extra territorium executioni mandare; ergo & ipsa potest extra territorium concedi.

Attendendum tamen est, ut si dispensatio certam

27. Prælati Regularium exemptorum possunt quoad hæc respectivè, quod Episcopi.

Episcopi & Archiepiscopi ex usu dispensant in legibus Concilii provincialis, etsi superioris.

28. Nec aliâ ratione dispensant Prælati generales Religionum in statutis Capituli generalis.

Aut Provinciales in statutis Capituli Provincialis.

29. Dispensatio potest concedi subdito extra territorium.

certam rem afficiat, concedatur ab illo Superiore, in cujus territorio res est sita, ratione cujus alter extra territorium existens censetur subditus illius. Sic dispensationem in Residentia Mechliniensi debet obtinere beneficiarius, alibi habitans, ab Ordinario Mechliniensi.

30. *An Ordinarius loci possit cum forensibus dispensare, variant Doctores.* Sed difficultas est, an Ordinarius loci possit cum forensibus in suo territorio existentibus, sicut cum subditis, dispensare in legibus, votis & juramentis. Afferit *Basilus Pontius* posse, dum causa urget: eò quòd mora, etiam transitoria, sicut facit subjectos esse forenses legibus territorii, sic etiam facere debeat sufficienter subjectos ad obtinendam dispensationem ab Ordinario territorii.

E contra *Sylvester, Angelus, Barbosa & alii* necessarium ad hoc esse putant domicilium. Et favent declarationes Cardinalium (quorum relatione auditâ, probasse id ipsum fertur *Gregorius XIII.*) censentium forenses quidem posse à peccatis & censuris absolvi, non posse tamen cum eis dispensari ab Ordinario loci, etiam in quo habitant, scilicet citra fixationem domicilii perpetui, ut referunt *Garcias & Farinacius*. Eò usquè enim non fiunt verè subditi.

Deniquè *Sanchez, Rodriguez, Henriquez, Lessius & alii* censent, non requiri quidè strictum domicilium, sufficere tamen, & saltem requiri quasi domicilium, contractum per diurnam habitationem, v.g. per maiorem partem anni: eò quòd per hoc sortiatur quis forum externum, sic ut ibi de alibi gestis possit conveniri, ut ex diversis iuribus colligitur: adeoque etiam in rebus spiritualibus, in ordine ad dispensationem, sortiatur forum, cum utrobiquè par requiratur jurisdictio.

31. *Afferitur posse dispensare cum eis in legibus.* His verò Opinionibus in sua probabilitate relictis, dicendum existimo, cum prima quidem, quòd leges, tam communes quàm municipales, posse superiorem cum forensibus dispensare, uti ad ipsum spectat legum observantiam vigere, causalquè non observantiæ cognoscere. Specialiter autem de legibus loci id rectè probat ratio *Pontii*. Quæ confirmatur: quia cujus est ligare, est quoquè obligationem tollere. Adde, alioquin forenses fore peioris conditionis, quàm subditos: essent enim quòd obligationem pares, & quòd obtentionem remediî dispensationis dispares. Quod à fortiori locum habet in iis, qui per diuturnum tempus alibi commorantur. Et credo receptum in praxi, quòd dispensationem in lege jejunii & similibus. Nequè de huiusmodi dispensatione loquuntur Declarationes Cardinalium.

32. *Non in votis, irregularitate & similibus vinculis.* At quòd dispensationem in votis, juramentis, irregularitate, aut alio singulari impedimento, etsi valde probabilis videatur secunda Opinio, tamen præferenda videtur tertia Opinio ob declarationem Cardinalium (etsi de ea fortè irrefragabiliter non constet) nisi fortasse casus sit ejusmodi, in quo meritò præsumatur talis esse voluntas Ordinarii proprii. Undè consequenter sine domicilio non con-

Herincx Sum. Theol. Pars II.

trahitur forum aut parochia quòd has partes jurisdictionis, uti etiam specialiter quòd Sacramentum Ordinis decernitur c. *Cum nullis, De tempor. Ordin. in 6.* Quamquàm quòd Sacramentum Matrimonii sufficiat habitatio, quòd Sacramenta Eucharistiæ & Pœnitentiæ etiam transitoria mora.

Confessarii nihilominus Mendicantium ex delegata per Pontificia privilegia facultate possunt indubiè dispensare in votis aliisvè vinculis, ad quæ eorum potestas se extenderit, etiam cum forensibus undequaquè ad eos confluentibus, ut ex Bullis Pontificum est manifestum.

Dico VI. Habens ordinariam potestatem dispensandi, uti cum aliis, ita secum dispensare potest: cum enim possit seipsum legibus obligare, non est ratio, cur non posset solvere. Nec refert, quòd dispensatio sit actus jurisdictionis: quia potest quis jurisdictionem voluntariam in se ipsum exercere. Aliud est de jurisdictione coactiva seu contentiosa, quæ quis seipsum cogat aut sententiam dicat inter partes, quarum una ipse sit. De qua debent intelligi jura in contrarium allegari solita. Sic etiam ex institutione divina absolutio Sacramentalis requirit distinctionem personarum. Idipsum specialiter disponit Jus de Patrono, quòd non possit præsentare se ipsum c. *Per nostras, de iure patronatus*: & de collatione beneficii c. *Fin. de Inst.* Undè quod ibi dicitur: *Cum inter dantem & recipientem debeat esse distinctio personalis*; intellige de dante vel accipiente beneficium; ut nimirum ambitio, proprius quæstus & similia mala caveantur. Alioquin generaliter loquendo constat esse falsum: nam filius-familias, si sit Præses vel Consul, potest seipsum emancipare L. *Si Consul ff. de Adoptionibus*; & Procurator Principis potest sibi ipsi dare solutionem, uti aliis creditoribus.

Hinc sequitur, Pontificem posse sibi ipsi concedere Indulgentias, vel soli, vel simul cum communitate fidelium, cujus ipse non solum est caput, sed etiam membrum. Simili modo potest secum dispensare in legibus & votis, sive per se, sive committendo alteri, ut cum ipso dispense; prout confert alteri jurisdictionem, ut ipsum in Confessione absolvat à peccatis. Est communis Doctorum. Idem dicendum est de aliis Prælatiis, tum sæcularibus, tum Ecclesiasticis, ut Episcopis, Generalibus, Provincialibus & Superioribus localibus. Immo & de eo, cui potestas dispensandi generaliter & sine limitatione est delegata: nulla enim potest ob stare ratio, quàm identitas personæ (quam tamen non ob stare, ostensum est) alias namquè non debet ipse esse deterius conditionis, quàm cæteri. Aliud est, quando potestas delegatur cum limitatione ad certas personas, aut certum personarum genus, vel aliundè ex tenore concessionis oppositum colligitur. Vide *Sanchez l. 8. disp. 3. à num. 6. usquè ad 11.*

Petes, An inferior dispensans in lege Superioris, vel habens potestatem tantum delegatam dispensandi, possit onus legis in aliud

C c

com-

33.

Ordinarius potest dispensare secum.

34.

V.g. Pontifex, Episcopi alique prælati, immo etiam illi- mitatè delegati.

35.

An inferior dispensans

in lege super-
rioris possit
aut commu-
tatione.

commutare? Sanchez & alii negant; eò quòd per commutationem imponatur alteri novum onus seu obligatio, quod talis dispensans imponere non potest; cùm non sit legislator, nec talis potestas includatur in potestate relaxandi seu tollendi onus legis. Quæ sententia etsi fortasse in rigore juris sit vera, nihilominus constat ex usu Prælatos inferiores dispensando in legibus universalibus sæpè uti commutatione. Undè saltem ex consuetudine præscripta, tacito legislatoris consensu id possunt: ex quo solum est alterius opinionis fundamentum. Atquè ita docet Suarez l. 6. c. 16. n. 4. & seqq. Estquè id interdum ad hoc etiam expediens, ut commutatione suppleatur causæ insufficientia aut dubia sufficientia. Accedit, quòd facultatem habens dispensandi in votis, possit eadem commutare. Fateor tamen non esse quòd ad hoc omnimodam paritatem in præfenti casu. In quo equidem res apparet facilius, quantum ad impositionem novi oneris per commutationem, quando dispensans est alioquin superior ordinarius dispensandi, cui proinde potest præcepto suo onus imponere, sive absolute, sive sub conditione.

Q U Æ S T I O III.

Quomodo Dispensatio sit invalida ob errorem vel metum?

36.
Triplaciter
potest in
dispensatione
contingere
defectus.

TRIPLICITER potest in dispensatione defectus contingere: nempe defectus potestatis, qui manifestè dispensationem facit esse invalidam; cùm ipsa sit essentialiter actus jurisdictionis. Defectus iustitiæ, si nimirum desit iusta causa. Ex quo capite qualiter contingat dispensationem esse nullam dictum est quæst. 1. Deniquè defectus voluntatis: sicut enim ubi non est potestas, sic etiam ubi non adest dispensandi voluntas, non valet dispensatio. Potest autem interdum esse quædam voluntas dispensandi, & expressè dispensatio concedi, cum admixtione tamen alicujus involuntarii, oriundi, sive ex errore aut ignorantia, sive ex metu aut coactione; de quo movetur præfens quæstio.

Subreptio
seu obreptio
nullam fa-
cit dispen-
sationem.

DICO I. Taciturnitas veri aut expressio falsi irritam & nullam reddit dispensationem juxta communem doctrinam: nam ejusmodi dispensatio est subreptitia; adeoque nullius momenti, quod constat ex c. Fin. de filiis Presbyt. in 6. c. Quod super his, De fide instrumentorum & aliis juribus. Undè dispensatio semper intelligitur dari sub conditione: si preces veritate nitantur; ut dicitur c. Ex parte, de Rescriptis: quod licet agat de rescriptis ad beneficia, tamen stylo & praxi communi, ac omnium Doctorum consensu extenditur ad quævis rescripta gratiæ, quæ quòd ad subreptionem in omnibus æquiparantur. Valetquè rescriptum etiam si præfata clausula aut æquivalens expressè non apponatur; quia equidem subintelligitur, ut habetur c. cit. Etsi jure civili sit

exprimenda ad valorem rescripti L. fin. C. De divers. rescrip. Vitiatur autem per subreptionem rescriptum seu dispensatio juxta Doctores communiter, etsi petens procedat bonâ fide: quia simplicitas petentis non supplet defectum intentionis dispensantis, à qua sumit gratia vires.

Distinguunt porrò Juristæ inter subreptitium & obreptitium. Nam cùm rescriptum vel dispensatio obtinetur per suggestionem seu allegationem falsi, aiunt laborare vitio obreptionis; dum autem per suppressionem seu taciturnitatem veri, laborare vitio subreptionis. Quamvis frequenter ista confundantur, & distinctio ista parum deserviat in ordine ad irritationem rescriptorum vel dispensationum: ut proinde frequenter dicantur litteræ indifferenter obreptitiæ, vel (& ordinariè) subreptitiæ, quoties malè impetrantur, sive tacitâ veritate necessariò explicandâ, sive falso, quod ad rem confert, allegato. Non tamen quævis taciturnitas veri aut expressio falsi irritam reddit dispensationem, ut rectè Doctores movent: qui proinde certas regulas ponunt ad dignoscendum quandonam dispensatio ex hoc capite sit subreptitia. Ea tamen est differentia juxta Vallensem l. 1. Tit. 3. §. 2. n. 5. & alios Canonistas inter rescripta iustitiæ seu ad lites, rescripta gratiæ sive ad beneficia, ac dispensationes, quòd subreptio faciat hæc esse jure nulla, ista verò non, sed debent oppositâ exceptione refringi, ut declarentur nulla. In foro autem externo, qui subreptionem objicit, eam probare debet: ei verò, qui obreptionem falsi narratione commisit, incumbit probatio illius, juxta Wamesium & Vallensem supra. Ad regulas nunc veniendum. Itaque

Primò vitiatur dispensatio, quando taceatur aliqua qualitas, quam jura exprimi volunt, quantumvis eâ cognitâ Superior equidem dispensasset, v.g. si in petitione rescripti taceatur beneficium, etsi minimum; ut patet ex c. Non potest. Et c. Si motu proprio, de Præbendis in 6. Tunc enim expressionem talis qualitatis requirunt jura tamquam formam ad supplicationem dispensationis requisitam, adeoque ad dispensationem desuper datam, quâ proinde non subsistente dispensatio non subsistit.

Sic etiam quando in jure exprimitur, non esse aliquibus concedendam dispensationem, seu eos spe dispensationis carere, qui certum peccatum commiserunt, v.g. qui spe facilioris dispensationis copulam carnalem admiserunt, aut qui scienter in gradibus prohibitis matrimonium contrahere præsumpserunt; aut ignoranter quidem, sed sinè solemnitate ab Ecclesia ad valorem præscripta (quod ordinat Trid. sess. 24. de Ref. matr. c. 5.) in his, inquam, similibusvè casibus necessariò est talis culpa seu qualitas exprimenda, quâ tacitâ indubiè dispensatio non valeret.

Simili ratione ex Regula expressa Pii V. Constit. 13. in Bullar. Tom. 2. ad dispensationem in consanguinitate & affinitate (de publica honestate

37.

Discrimen
inter sub-
reptionem
& obreptio-
nem.

Quæ tamen
plerumquæ
confundi
solent.

38.

Taciturni-
tas qualitas
de jure
exprimen-
da vitiat
dispensatio-
nem.

Hinc expri-
mendus est
gradus pro-

pinquior nestate non est ibi sermo) requiritur, ut gradus propinquior exprimatur, si sit primus à stipite: v.g. si patruus cum nepte ex fratre aut sorore, vel amita cum nepote ex fratre aut sorore matrimonium inire desideret, cum (ut ibidem dicitur) in eo sua sanctitas numquam dispensare intendat.

De cætero dum personæ dispensandæ distant in gradu inæquali v.g. secundo & tertio, vel tertio & quarto, expedit quidem omnino id declarari, & sæpè facultates Apostolicæ, quæ quibusdam delegantur, se extendunt ad secundum v.g. & tertium mixtum, quæ non ad secundum gradum purum; non necessariò tamen debet propinquior tunc exprimi, cum remotior trahat secum propinquiorem, juxta Regulam Pii V. supra; obtentis tamen postea (ut ibidem additur) litteris Pontificiis declaratoriis gradus propinquioris non expressi in petitione: quæ equidem non requiruntur ad valorem juxta *Dicastillo d. 8. de matr. dub. 9.*

39. Deniquè attendendus est stylus Curia (qui hanc saltem in parte facit jus & formam quasi substantialem) ut exprimatur qualitas, quæ stylo Curia exprimi jubetur; ut habet recepta Doctorum sententia: quamquam *Henriquez l. 12. de Sacram. c. 3. n. 7.* censeat indè non vitiari dispensationem pro foro conscientia, sed tantum pro foro externo. Verum, seclusa falsitate præsumptionis fori externi, idem est servandum in interno, saltem regulariter. Si verò in petitione dispensationis tacita fuerit veritas notoria, quam creditur Princeps novisse, non inducitur hinc subreptio, uti nec ignorantia, vel defectus consequens intentionis. Idem est de tacita qualitate, quæ de jure inest, adeoque Principi nota esse supponitur.

40. An explicanda sit copula incestuosa, præcedens dispensationem matrimonialem pro consanguineis, inter Doctores disputatur: nam pro parte affirmativa stat *Sanchez & alii*, immo etiam allegatur Declaratio Cardinalium, & favet stylus Curia, quo etiam incestuosus solet concedi dispensatio cum quibusdam clausulis & pœnitentiis. Estquè id securissimum.

Pro parte negativa stant plurimi alii Doctores. Et ratio est, tum quòd expressio copula incestuosæ spectet ad propriam infamiam in foro, in quo publicè expediuntur & executioni mandantur Litteræ Apostolicæ: tum quòd incestus non sit ullatenus hodie impedimentum, nè quidem impediens matrimonium: cur ergo sit exprimendus, cum aliundè jus id non præscribat? Cardinales autem secuti sunt sententiam probabilem. De usu deniquè seu stylo Curia non satis constat; cum non semper exprimi soleat, etiam consulentibus viris doctis stylum non ignorantibus; clausulæ verò speciales tunc addi solitæ non spectent ad causam finalem, nec respiciant dispensationem in consanguinitate, sed pœnam delicti, seu copula incestuosæ.

41. Secundò dispensatio redditur subreptitia, quando tacetur veritas vel exprimitur falsitas *Herincx Sum. Theol. Pars II.*

intrinseca, seu habens prudentem connexionem cum materia dispensanda, & faciens ad rationem dispensandi, quæ cognitâ Superior rationabiliter nolisset dispensare. Patet ex *c. Fin. de Filiis Presbyt. in 6.* Si tamen Superior equidem absolutè dispensasset, etsi difficilius, non redditur ex hac parte dispensatio subreptitia, uti nec involuntaria. Undè *c. Dudum & Nos igitur, de Præbendis in 6.* in favorem valoris cujusdam concessionis, in qua aliquid non erat expressum, ponderat quòd illo exposito nihilominus litteras grâtiâs dedisset. Et tunc dici solet error versari circa causam impulsivam, quæ scilicet allicit Principem ad facilius concedendum gratiam, finè qua tamen eodem modo fuisset concessa. Quando autem est causa propria finè qua non concessionis gratia, dicitur causa finalis: qualis esse censetur ea, quæ in rescripto exprimitur, si sit unica. Quòd si sit, & re examinata maneat dubium, an sit error circa causam finalem, an circa impulsivam, seu an Superior dispensasset, si aliquam conditionem, quæ non fuit expressa, inspexisset, controvertunt Doctores. Videtur autem cum *Sanchez & aliis* passim existimandum valere dispensationem: quia jura maximè favent valori actuum, & in dubio eum præsumunt. Quamvis oppositum mihi non displiceat (quod Varii docent) saltem quando dispensatio est odiosa.

Hinc si petatur à divite dispensatio matrimonialis Romana in forma pauperum, videtur ex hoc errore dispensatio reddi subreptitia; utpote quæ aliàs fuisset data in ista forma, sed cum appositione gravioris ac solitæ multa in compensationem relaxatæ legis ac utilitatem Ecclesiæ Romanæ: idè datur absoluta & in forma pauperum ob narrationem pauperum (quæ tamen stylo ordinario magnam latitudinem habet) non subsistentis. Ita tradit *Marchant Tom. 3. parte 3. Tract. 1. Tit. 9. q. 4. Conclus. 5.* Ad ipsum *Tit. 9.* cit. ubi quædam satis notabilia habet.

Non vitiatur equidem dispensatio, quando tacetur aut fingitur conditio aliqua extrinseca seu impertinens: nam quamvis dispensans ita habitualiter sit dispositus, ut re cognitâ non dispensasset, simpliciter equidem & absolutè vult ob causam propositam dispensare. Quæ voluntas non tollitur, nec fit conditio nata ob aliquid, quod ad finem seu causam dispensationis non confert; ut patet à simili in extortis per dolum aut mendacia, subsistente causâ finali dispositionis. Ita *Sanchez, Suarez, Salas & alii*, ut refert & sequitur *Bonacina de Leg. q. 2. punct. 4. n. 3.*

Undè valet dispensatio voti petita ab eo, qui finxit se virum doctum, aut qui tacuit se esse vitiosum, vel ex tali origine &c. Valet item probabilius dispensatio in irregularitate contracta ex homicidio, etsi non fuerit expressum, quòd occisus fuerit Sacerdos: defectus enim lenitatis, & non circumstantia sacerdotii aggravans peccatum homicidii, pertinet ad pœnam

42. Quod lo- cum vide- tur habere, si dives petat dispensationem in forma pau- perum.

43. Secus si sit circa ali- quid ad dis- pensationis causam im- pertinens.

Corollaria.

pœnam irregularitatis ; quæ proinde multis peccatis magis enormibus non est imposita. Idem est, si taceatur conditio futura ; quæ, cum non insit actu, nihil operatur : ut si obtineatur rescriptum ad beneficium, quod Superior certò alteri contulisset, si eum scivisset fore sollicitaturum.

Deniquè magis id locum habet, quando conditio non solum ad causam dispensationis est impertinens, sed etiam irrationabiliter ob illam præcisè dispensatio fuisset negata. Undè valet dispensatio, etsi Superior decipiatur in sperata remuneratione, aut in eo quod putet alterum cognatum esse vel amicum ; quamquam non consuevisset dispensare, nisi mediantibus istis conditionibus : voluntas enim illa irrationabilis tantum est habitualis, nec in factum influit, aut ex jure influere est præsumenda, sed potius in facto retractari.

44. Tertiò vitiatur dispensatio, fitquè subreptitia, quando in supplicatione committitur error circa moralem substantiam rei : ut enim alii contractus, sic & dispensatio tunc est nulla. Quod verum est, etsi errore detecto Superior equidem, immo faciliùs dispensasset. Undè non valet dispensatio petita in residentia beneficii simplicis, cum sit curatum ; in tertio gradu consanguinitatis, cum sit affinitas, etsi in hac dispensatio sit facilior ; aut contrà : item in impedimento dubio, cum sit certum : tunc enim non exprimitur moralis substantia rei ; dispensans autem censetur dispensare in specie sibi expressa. Idem est si petatur dispensatio in tertio gradu, cum sit secundus. Secùs est juxta *Bonacina quest. 2. punct. 5. num. 15.* & plures alios, si petatur dispensatio in secundo gradu, cum sit tertius, aut in tertio, cum sit quartus : eò quod non sint species condistinctæ, sed secundus gradus contineat tertium, & tertius quartum velut minorem ; dispensans autem in toto, censetur etiam dispensare in parte contenta. Idem sit de similibus judicium.

45. Petes, An valeat dispensatio, si erretur in nomine personæ ? Resp. Aff. regulariter loquendo. Ratio est : quia Superior intendit dispensare cum persona, pro qua petitur, & in materia, super qua petitur, qualitercumquè nominetur : cum nomen materiæ aut personæ, dum de ipsa re & persona constat, nihil conferat ad dispensationem aut causam illius. Idem patet in absolutione sacramentali & similibus. Ad quod etiam faciunt *Institutiones, de Legatis §. Si quidem in nomine, & L. Si quis in fundi 4. ff. de Legatis 1.* ubi dicitur : *Si quis in fundi vocabulo erravit, & Cornelianum pro Semproniano nominavit, debetur Sempronianus.*

46. Hinc valet dispensatio, si quis nomine Petrus vocetur Paulus ; si, cum sit Mechliniensis, vocetur Antverpiensis ; si petatur dispensatio in residentia Antverpiensi, & dicatur Mechliniensis.

Dices : Si ego, qui sum diœcesis Mechliniensis, dicar diœcesis Antverpiensis, man-

datum dispensandi dirigetur ad Ordinarium Antverpiensem : tunc autem nec hic poterit dispensare ; cum non sit meus Ordinarius, quod rescriptum supponit : nec poterit idipsum Ordinarius Mechliniensis ; quia rescriptum ad eum non fuit directum. Ita *Sanchez lib. 8. de Matr. disp. 21. num. 36.* qui proinde existimat errorem in nomine Ordinarii vitare rescriptum. Sed Resp. contrarium omninò esse dicendum cum pluribus aliis : cum error iste sit planè accidentalis. Poterit itaque mecum dispensare Ordinarius Mechliniensis : mens enim Pontificis est, rescriptum dirigere ad Ordinarium dispensandi ; parumquè refert, qualiter nominetur : quia nihil obest error in nomine, quando constat de corpore.

Notandum verò taciturnitatem veri aut expressiōnem falsi non semper vitare totam dispensationem, sed pro ea solum parte, quam talis taciturnitas aut expressiō concernit ; dummodò ea pars sit ab aliis separabilis : v.g. petit quis dispensationem in jejuniis plurium dierum, allegatâ causâ, quæ non sufficit, nisi pro uno vel altero die, dispensatio saltem pro his valebit : nam *utile non debet per inutile vitari* ; ut habet *Reg. 37. juris in 6.*

Notandum II. Quando unica tantum causa in supplicatione dispensationis allegatur, eaquæ non subsistit, dispensationem esse nullam. Si autem plures causæ disjunctivè narrentur, sufficit unam earum subsistere. Quod si variorum causæ allegentur copulativè, & aliquæ earum subsistant, aliquæ non, distinguendum est : si enim causa finalis aut principalis, ob quam dispensatio conceditur, sit vera & sufficiens, valet dispensatio, etsi causæ impulsivæ non subsistant, quæ non sunt ratio justæ dispensationis, etsi aliundè voluntatem Superioris impellant. Secùs est, quando plures causæ narrantur, quarum una sinè altera non sufficit ad æquitatem dispensationis ; aut etsi fortè singulæ ad hoc sufficiant, quando ad aliquam, quæ non subsistit, constat Superiorem ita respexisse, ut sinè ea dispensationem non dedisset.

Notandum III. valere probabiliùs dispensationem, quæ priùs petita & negata fuit, si postea obtineatur, licet taceatur, quod priùs negata fuerit. Quod verum videtur, non solum quando dispensatio fuerat obtenta à supremo Principe, à quo fuerat antè negata, sed etiam quando obtinetur ab ejus successore, aut etiam inferiore habente potestatem ordinariam circa materiam & formam dispensandam ; immo licet sit delegatus ejus, qui negavit. Similiter hoc procedit, sive in posteriori petitione allegentur novæ & plures causæ, sive non. Vide *Suarez lib. 6. de Leg. cap. 22.* Undè dicendum est inferiorem v.g. Episcopum, si casum suæ potestati subjectum remiserit ad superiorem v.g. Papam, & hic dispensationem negaverit, aut certè onus legis in aliud commutaverit, posse simpliciter dispensationem concedere, si causam judicet

Littera Apostolica à quocumque executioni mandanda.

47. Subreptio non semper totam dispensationem vitat.

48. Quid censendum, dum non subsistit causa allegata, sive unica, sive multiplex.

49. Quid si taceatur adhuc petita, & negata fuisse dispensationem.

judicet esse sufficientem: denegatio enim dispensationis non fit per sententiam juridicam, nec Superior per illam imponit aliquod præceptum vel obligationem, sed solum relinquit vinculum præexistens, denegando usum propriè potestatis; cui non repugnat, quòd alteri relinquatur sua potestas & arbitrium operandi juxta suum judicium. Et quamvis per commutationem Superior imponat novum onus, non tamen sustinendum, nisi sub conditione, quòd alter non velit priorem legem implere, aut hæc aliundè non sit sublata: prout etiam fit in commutatione voti; cum enim commutatio fiat in gratiam alterius, non debet in ejus dispendium retorqueri, juxta Reg. 61. Juris in 6. quin possit conari majorem favorem alibi adipisci.

50. An dispensandus possit petere dispensationem in uno vinculo, aliis suppressis.

Notandum IV. quando quis pluribus vinculis impeditur ab aliqua re, posse peti dispensationem in uno vinculo, tacitis aliis. Undè irregularis ob homicidium, & illegitimitatem, aliasvè causas, potest obtinere dispensationem in irregularitate ex homicidio contracta, aliis relictis; etsi (ut patet) priusquam ad Ordines promoveatur, debeat ab omnibus irregularitatibus liberari. Similiter juxta communem Doctorum sententiam potest quis pluribus excommunicationibus irretitus absolvi ab una, tacitis, & non ablatis aliis. Idem est de similibus. Sicut enim unum impedimentum potest finè alio poni, sic & tolli: nec necesse est omnia exprimere, quæ dispensationem fortè reddunt difficiliorem. Undè sic observat usus Curiae Romanæ, inquit Bonacina q. 2. punct. 9. qui tamen excipit impedimenta matrimonii cum variis limitationibus, dicens id stylo seu usu Curiae receptum. Sed fortè usus est facti potius, quàm juris nec generalis. Quarè etsi id securius sit, simpliciter tamen pluribus non placet ejusmodi onerum multiplicatio, ut Rodriguez, Salas, Henriquez, Filliucio & aliis.

An autem debeat fieri mentio prioris dispensationis obtentæ, quando petitur similis, disputat latè Suarez l. 6. c. 23. adferens varia exempla, quibus debet, & varia, quibus non debet mentio prioris dispensationis fieri.

51. Metus probabiliter non invalidat ipso facto dispensationem seriò datam.

Dico II. Metus probabiliter non impedit valorem dispensationis in lege, si de facto detur cum absoluta voluntate. Ita Suarez l. 6. c. 21. cum pluribus aliis, qui rectè notant differentiam inter dispensationem in voto & in lege humana, quòd, cum illa ad sui valorem requirat legitimam causam, hæc non, quando datur in propria lege; ideò valere possit dispensatio in propria lege facta ob metum finè alia causa: sicut valeret totalis propriæ legis abrogatio facta ex metu finè alia causa. Ubi etiam considerat, ex ipso metu posse sumi causam, quantum ad dispensantem, ut non peccet dispensando: quia interdum ex causa extrinseca potest dispensatio honestari.

Quòd si objiciatur, incongruum videri, ut ex iniqua violentia subditus commodum reportet. Resp. fieri posse, ut metus ab uno ter-

tio inferatur subdito ignorante. Deinde fieri potest, ut metus ad illum finem non inferatur, sed aliundè oriatur, etiam finè culpa, v.g. ex bello justo. Si verò metus sit injustè incussus ab ipso dispensando ad obtinendam dispensationem, licet indubiè irritabilis sit talis dispensatio, possitquè revocari, si res adhuc sit integra, eo ipso quòd dispensans metum evaserit; sit etiam credendum Superioris consensum esse potius permissivum, quàm approbativum, adeoque insufficientem: quando tamen reverà interiùs intenderet legem ob metum tollere, valeret dispensatio. Nec videri debet adeò incongruum, ut aliquis remotè & occasionaliter ex sua iniquitate, per se tamen & proximè ex valida dispensatione, commodum reportet: nam contractus metu initi, etsi sint gratuiti, regulariter sunt validi, ut est valde probabilis doctrina Lessii l. 2. de just. c. 17. dub. 6. & plurium aliorum in eadem materia.

Pro fine tractari hìc posset de interpretatione dispensationis; sed cum sit relaxatio & vulnus juris, adeoque odiola, constat per se loquendo esse strictè interpretandam, nisi videlicet odium istud aliundè favore compensetur aut superetur.

De interpretatione autem facultatum dispensandi commodiùs tractabitur inferiùs, dum de interpretatione privilegiorum agetur; ubi etiam ostendetur, quibus modis privilegium, adeoque etiam dispensatio intreat. Hìc solum de cessatione illius ob cessationem causæ breviter dico, non cessare dispensationem, juxta communem Doctrinam, si postquam ultimatè suum effectum obtinuit, causa cesset. Immo juxta plures Doctores, etsi cesset causa, antequàm quis ex dispensatione operetur, v.g. antequàm matrimonium contrahat, Ordines dispensatus in irregularitate suscipiat &c. quia causa subfuit, quando gratia est facta, scilicet quando vinculum legis fuit sublatum, nec debuit causa quòd ad remotum effectum perdurare: vinculum quoquè v.g. irregularitatis semel sublatum per se numquam reviviscit. Varii tamen aliter sentiunt. Sed quod diximus, est satis securum, ut ait Suarez l. 6. c. 20. num. 18. quia per dispensationem legitimè factam jus est acquisitum dispensato; quando autem alteri jus est acquisitum, non solet revocari ex causæ cessatione. Si tamen solum datum esset indultum seu mandatum dispensandi, illud non posset mandari executioni, si causa cessaret; posset tamen, si causa revivisceret. Undè varii rectè monent, quòd dum Pontifex ad petitionem concedit indultum dispensandi, debeat subsistere causa, tam quando Pontifex illud dat, quàm quando alter indultum exequitur: si enim non substitisset causa, dum indultum conceditur, Pontifex illud sciens non dedisset: uti nec dare censetur, ut alter, causâ non subsistente, adeoque illicitè illud exequatur.

52. An vel qualiter cesset dispensatio ob cessationem causæ.

Q U Æ S T I O IV.

*Quid & Quotuplex sit Privilegium,
item a quo, & cui concedi possit?*

53.
*Quid Pri-
vilegium.*

PRIVILEGIUM describi potest, Constitutio Principis specialem favorem concedens. Nam per privilegium datur facultas specialis ad aliquid agendum vel omittendum, recipiendum vel conferendum; aliisque implicite & velut ex natura rei eo ipso præcipitur, nè possint privilegiatum impedire: quamquam expressum prætereà & speciale istius rei præceptum sæpè soleat apponi.

*In quo dis-
tinguitur à
lege.*

Distinguitur Privilegium à lege in hoc, quòd privilegium ex natura sua non postulet esse perpetuum, aut concedi Communitati perfectæ, aut solemniter promulgari, nec etiam in eo tam intendatur bonum Commune, quàm privatum aliquorum, ob quod lex privata dici solet. Insuper per se loquendo non obligat privilegiatum ad eo utendum: per privilegium enim conceditur beneficium, non imponitur onus. Per accidens tamen tenetur subinde privilegiatus uti suo privilegio, quando nimirum hoc expresse in privilegio præcipitur; prout præcipitur Clericis ut utantur privilegio clericali *Canonis, Si quis suadente*, & fori; quod in honorem Status clericalis, ipsi potiùs statui & communitati Clericorum, quàm singulis personis est datum: tale privilegium simul habet veram rationem legis; prout etiam habent privilegia stabilia, quæ sunt inserta Corpori Juris, aut solemniter promulgata, respectu aliorum, qui prohibentur contraniti privilegio; ut sunt privilegia minorennium & pupillorum. Aliundè adhuc per accidens fieri potest, ut quis teneatur uti privilegio, si per illud fiat habilis ad actum lege præceptum. Sic per privilegium exemptus à communi interdicto, cui subiacens non poterat interesse divinis, tenetur die festo audire sacrum.

*Nonnulla
sunt vera
leges.*

54.
*Non omne
est contra
jus.*

Porro privilegium generaliter concedit aliquid speciale, quod jure communi non erat concessum, nè alioquin sit inutile. Non tamen semper concedit aliquid contra jus, sed sæpè aliquid ultra jus; ut patet in facultatibus absolvendi, dispensandi &c. quas Pontifices Religionibus concesserunt. Immo aliqua privilegia reperiuntur concessa Religiosis ad eorum instantiam, quæ dant licentiam aliquid omittendi, v.g. non repetendi horas, ex certis causis non jejunandi &c. quod jure licebat; idquè ad sedandos scrupulos, vel ad majorem certitudinem & plenam securitatem, quando sunt utrimquè sententiæ. Tamen quantum verba & materia commodè patiuntur, explicari debent, ut concedant aliquid novi.

*Distingui-
tur à dis-
pensatione.*

Hinc colligitur non omne privilegium esse dispensationem, sed illud solum, quod est contra jus. Nequè etiam omnis dispensatio est privilegium; ut patet ex communi modo lo-

quendi, quo dispensationes in impedimentis matrimonii, irregularitate & similibus, quæ dantur ad unicum actum, etsi sint quædam beneficia, non solent vocari privilegia. Undè videtur privilegium importare stabilitatem quamdam, & jus velut ordinarium agendi vel omittendi aliquid contra vel præter jus.

Nota scripturam seu bullationem non esse de essentia privilegii; ut sumitur ex c. *Institutionis* 25. *quæst. 2. Clem. Dudum, de Sepulturis*, & plurimis vivæ vocis Oraculis seu Concessionibus vivâ voce factis absquè aliqua scriptura vel signatura concedentis. Quamvis ad fidem faciendam in judicio regulariter scriptura requiratur, quando privilegium non est consuetudine acquisitum; prout instar aliorum jurium ac bonorum acquiri potest. Undè Leo X. concessit Fratibus Minoribus, ut possint uti in foro conscientie tantum, omnibus concessis à Sede Apostolica, sive per Bullas, aut Brevia, aut vivæ vocis oracula, prout in libris Ordinis reperiuntur. Est & aliud privilegium Julii II. concessum Augustinianis Bullâ *Nihil est* 22. in Bullario *Rodriguez*, quo proprio motu, & ex certa scientia concessit eisdem, & consequenter cæteris Mendicantibus seu in eorum privilegiis communicantibus, quòd *quacumquè eis concessa, sive per se, sive per communicationem, sive sint facta in forma Brevis, sive per supplicationem expedita, in quibus placuit, ut signatura sola sufficeret, eandem omnino vim & efficaciam habeant, tam in judicio, quàm extra judicium, ac haberent si plumbeo sigillo essent obsignata.*

55.
*Scriptura
non est de
substantia
privilegii.*

Dividitur Privilegium in Reale & Personale. Personale dicitur, quod conceditur immediate personæ ratione sui. Reale, quod directe conceditur alicui rei, muneri vel conditioni distinctæ à persona; puta prædio, Monasterio, Ecclesiæ, dignitati Episcopali, aut etiam personæ fictæ ut Religioni, Capitulo &c. Ejusmodi etiam sunt privilegia concessa certo generi personarum, v. g. pupillis, minorennibus &c. hæc enim conceduntur personis, non tam ratione sui, quàm bene ratione qualitatis in simili genere personarum repertæ. Multum autem attendi debet ad tenorem privilegii, ejusquè procemium, item ad quem dirigatur, & similia; ut inde colligatur, an privilegium sit reale, non necessariò intermoriturum cum persona, sed cum re ipsa, cui cohæret: an verò personale, quod personam sequitur, & cum ea extinguitur. Sic colligitur privilegium concedi dignitati, v.g. Sedi Episcopali, quando dicitur: *Concedimus Episcopo Antverpiensi, Archiepiscopo mechliniensi &c.* Et tale privilegium transit ad successores, in quibus eadem dignitas perseverat. Aliud est, si dirigatur ad personam, etsi simul apponatur dignitas, aut aliæ circumstantiæ indicent omnino respici ad personam; v. g. si addatur, *Tuam industriam agnoscetes, Tua merita considerantes.* Omnia tamen prudenter sunt perpendenda.

56.
*Privilegiū
aliud reale
aliud per-
sonale.*

In

57.
Quale in
dubio sit
consensum.

In dubio autem, an privilegium sit reale, an personale, asserit *Tiraquellus* censendum esse reale: at *Iason* censendum esse personale. Sed omnino distinguendum est cum *Bartolo*, *Suarez* & reliquis Doctoribus. Nam debet quidem censi reale, quando non praedjudicat tertio, neque est contra jus commune: cum tunc velut beneficium nemini praedjudicans sit ampliandum; adeoque censendum privilegium reale, utpote magis favorabile. Quando autem praedjudicat tertio vel juri communi, ordinariè, velut odiosum, est ceteris paribus, restringendum; adeoque censendum est personale. Dico *ceteris paribus*: nam ratione alterius circumstantiae v. g. usus & possessionis in alterutra parte, judicandum est in favorem illius partis, quae possidet. Vide *Suarez l. 8. de Leg. c. 3. n. 14. & seqq.*

Hinc privilegium datum certae Communitati permanet, quam diu censetur illa eadem permanere, quamvis ex uno loco in alium migret: manet enim idem corpus politicum, cui potius, quam loco censetur Superior privilegium affixisse. Deinde quando privilegium datur loco, v. g. templo, non perditur, nisi templum legitimè auctoritate destruat sine spe reparationis. Secus est, si casu vel ab hostibus destruat; tunc enim restaurato templo perseverat privilegium. Vide *Suarez l. 8. c. 5. n. 5. & seqq.*

58.
Privilegiū
insuper a-
liud Tempo-
rale, aliud
Perpetuum.

Præcedenti Divisioni affinis est illa, quæ Privilegium dividitur in temporale & Perpetuum. Nam omne Privilegium personale est temporale, seu finitur lapsu temporis, sicut ipsa persona; immo subinde citius, quando tempus determinatum vitæ brevius conceditur. Privilegium autem reale ferè est perpetuum, sicut ipsa res, quando nimirum conceditur indefinitè seu absquè limitatione temporis. Contingere enim potest interdum non esse perpetuum, vel quia res cui inhæret, non est perpetua, vel etiam quia datur tantum ad limitatum tempus, aut sub conditione, quæ lapsu temporis finitur. Cum enim privilegium non extendatur ultra mentem concedentis exterius significatam, patet ejusmodi privilegium non adhærere rei diutius, quam intenderit concedens. Ideoque quæ immediatè antè diximus, intelligenda sunt de privilegio reali illimitatè concessio.

Plures aliæ Divisiones adferri solent, quæ satis patent, aut secundum occurrentiam materiae explicabuntur.

59.
Cujus sit
concedere
privilegium
& quibus.

Privilegium conferre potest propriè is dumtaxat, qui potest legem ferre: non enim cuiusvis hominis beneficium, sed quod publicè potestate alicui confertur, privilegium appellatur. Similiter privilegium strictè dictum, vel quod est contra jus, debet concedi aliquo modo subdito: per illud enim eximitur privilegiatus à lege, cui proinde subdi debebat, aut exercetur actus aliquis jurisdictionis. Quando autem est præter jus, potest concedi non subditis; tunc enim propriè non est tam

actus jurisdictionis, quam cujusdam donationis & domini illius rei vel juris, quod per privilegium datur: quamvis etiam tunc considerari possit aliqua subjectio sic privilegiatorum, saltem ratione rei, in qua privilegium obtinent.

Petes, an possit concedi subdito privilegium, ut eo uti valeat extra territorium concedentis? Resp. Aff. si privilegium datum sit absolutè & sinè restrictione ad locum; dummodò in loco, ubi invenitur, non sit specialis aliqua prohibitio, si vè dummodò speciali lege alterius loci non prohibeatur id, ad quod aliquis à Superiore sui territorii privilegium acceperit: nam hic non potest concedere privilegium in praedjudicium alterius legislatoris sibi nullo modo subjecti, & dare facultatem ejus leges infringendi. Si hoc non subsit, potest uti: quia privilegium datum ab eo, qui dare poterat, est personale, & personam committitur. Adde, quod persona per illud fiat exempta à lege.

Nihilominus cum sit probabile exterum non obligari specialibus legibus locorum, per quæ transit, in eadem Opinione procedendo probabiliter dici potest privilegiatum lectulo scandalo uti posse, privilegiis à suo Superiore concessis, etiam quando sunt contraria specialibus legibus locorum per quæ transit, dummodò non sit ibi pro maiore parte anni, seu diuturno tempore.

Hinc qui habet generalem facultatem audiendi Confessiones in aliqua diocesi, potest audire confessiones quorumcumquè istius diocesis, etiam extra diocesim. Similiter qui habet privilegium eligendi Confessarium, non legendi horas, non jejunandi &c. potest ubique illo uti, non solum si sit privilegiatus à Papa, sed etiam, si ab inferiori Prælato. Item habens facultatem obtinendi plura beneficia, potest ea ubique obtinere.

Excipe nisi facultas foret concessa cum restrictione, saltem tacitè, ad locum: si enim Pontifex alicui concedat facultatem habendi duas præbendas in determinata Ecclesia, non ideo potest hic duas in alia Ecclesia obtinere. Similiter si ob penuriam piscium in aliqua Regione à mari remota sit generaliter concessa facultas comedendi ova in quadragesima, non potest incola illius Regionis uti istà facultate, quando est in locis, ubi est abundantia piscium. Idem est, si privilegium praedjudicet jurisdictioni alterius Prælati sibi non subjecti: sic enim habens privilegium à suo Prælato exeundi conventum sinè licentia, non potest alibi existens exire conventum sinè licentia Prælati illius. Vide *Suarez l. 8. cap. 26.*

Q U Æ S T I O V.

Quæ forma Privilegii, & quando obtineat effectum?

FORMAM velut internam & essentialem privilegii constat esse internum consensum

60.
Qualiter
possit privi-
legiatus uti
privilegio
extra terri-
torium con-
cedentis.

61.
Corollaria.

trinfecapri-
vilegii, va-
tionabilis
voluntas
concedentis.

Forma ex-
trinseca, sig-
num sensi-
bile.

Tres sunt
Bulle seu
Rescripti
partes.

63.

Privile-
gium aliud
datur ad
instantiam
aliud motu
proprio.

64.

Differentia
inter ut-
rumque.

65.

Modus seu
forma con-
cessionis si
sit substan-
tialis, &
non serve-
tur, impedit
effectum
privilegii.

66.

Forma pri-
vilegii con-
cessi ad in-
star quid
operetur.

& intentionem concedentis : debet quoque Privilegium uti lex conformari regulis justitiæ & normæ æquitatis, ut nempe sit honestum, ratione non carens, & in gravamen injustum tertii non cedens, nisi ratio injustitiam expurget.

Forma verò extrinseca est signum sensibile, quod plerumque est scriptura, vocaturque aliquando rescriptum, vel indultum, vel bulla; aliquando vocatur breve: & in hac forma sunt tria consideranda, nempe antecedentia concessionem privilegii seu procemium, formalis concessio, & illam consequentia seu epilodus, in quo contineri solent diversæ non obstantiæ seu clausulæ derogatoriæ ad robur privilegii.

Solet autem Privilegium dupliciter concedi. Primò & ut plurimum ad petitionem seu instantiam. Secundò ex motu proprio, quando scilicet Superior ad illud concedendum non movetur precibus alicujus, sed ex sola sua liberalitate. Quod discerni potest, tum ex procemio concessionis, in quo solet supplicatio narrari, si præcesserit, tum præcipue ex ipsa forma concessionis, in qua solet exprimi, quando proprio motu est facta, per clausulas: *Motu proprio, non ad instantiam alicujus, ex mera nostra liberalitate*, aut his æquivalentes. Quod dum non satis exprimitur, censetur privilegium datum ad petitionem juxta c. *Si motu proprio, De prabendis in 6.*

Inter has Privilegii concessionem variæ sunt differentia. Primò quòd concessum ad instantiam partis non sit adeò voluntarium & liberale, sicut concessum ex motu proprio: & proinde hoc, quantum patitur verborum proprietatis, est ampliandum; quod non habet ita privilegium concessum ad petitionem. Secundò quòd aliquando, qui petiit privilegium, cogatur uti privilegio petito: si verò illi concessum fuerit motu proprio, non potest cogi, ut illo utatur, quando sibi minùs utile videretur. Tertiò quòd privilegium ad petitionem interdum sit subreptitiè impetratum, adeoque nullum: at clausula motus proprii tollit subreptionem; licet ex alio capite possit subinde esse nullum. Vide *Suarez l. 8. c. 12.*

Circa formalem concessionem privilegii observandum in primis est, an exigatur in ea aliqua conditio, aut modus ad consequendum effectum privilegii. Et si quidem exigatur velut modus quidam aut solemnitas accidentalis, & onus concomitans fructum privilegii, violatio illius non impedit effectum privilegii. Secus est, si statuatur velut conditio aut forma substantialis; hæc enim deficiente, actus virtute privilegii exerciti erunt invalidi, utpote celebrati sine forma sua substantiali. Vide *Bonacina q. 3. punct. 4. §. 2.*

Privilegium subinde conceditur ad instar alterius privilegii, velut exemplatum ad instar exemplaris. Quæ forma concessionis hoc operatur, ut per eam concedatur omnis favor & gratia eodem modo, id est, cum iisdem ex-

tensionibus & limitationibus, quæ continentur in alio privilegio ad cuius instar datur; in hoc enim consistit perfecta æquiparatio, seu similitudo significata per verbum *ad instar*. Aucto tamen privilegio exemplari non augetur privilegium ad instar, aut contrà: nec destructo aut revocato uno, destruitur aut revocatur alterum. Ratio est: quia privilegium ad instar solum datur ad imitationem alterius privilegii considerati in statu, in quo est tempore concessionis ad instar; quâ semel factâ, fit distinctum & absolutum privilegium, proprium illi, cui concessum est.

Hinc si nullum detur aut inveniri possit privilegium exemplare, invalidum est privilegium ad instar; nisi in hoc aliqua gratiæ specificarentur; quòd ad illas enim, quarum fit expressa mentio, privilegium ad instar valet, cum supponendum sit Principem id velle, ut nempe favor illius aliquid operetur, secundum quod potest. Adde privilegium exemplare non videri causam propriè dictam, sed solum requiri, ut qualitas & significatio verborum privilegii ad instar determinatè sciri possit: adeoque si in ipso speciales gratiæ per verba exprimantur, non relinquitur quòd illas aliqua dependentia ad privilegium exemplare. Vide *Suarez lib. 8. c. 15.* Cum privilegio ad instar ferè coincidit communicatio privilegiorum, de qua *quest. seq.*

Frequenter conceditur facultas absolvendi à Censuris, dispensandi in votis &c. pro foro conscientiae tantum seu pro foro interno: nam quamvis potestas, quæ datur pro foro externo seu contentioso, etiam valeat pro interno, non tamen è contrà; ut ex plurimis Pontificum concessionibus est manifestum. Ejusmodi autem privilegiis possunt privilegiati uti, etiam extra Sacramentum poenitentiae; nisi contrarium satis exprimatur; ut si dicat Pontifex, *auditis confessionibus, injunctâ poenitentia sacramentali &c.* aut nisi privilegium per se supponat confessionem, ut potestas absolvendi à casibus reservatis. Non sufficit tamen, si dicatur: *Damus facultatem Confessori.* Immo nec si dicatur: in foro poenitentiae; ut cum aliis docet *Suarez l. 8. c. 6. n. 14. & seqq.* et si contrarium docuerit *Tom. 5. in 3. Partem disp. 7. sect. 5.* Aliud enim est forum poenitentiae, aliud forum poenitentiae sacramentalis: nam etiam exercetur iudicium poenitentiale, quando aliquis v.g. à censura absolvitur pro foro conscientiae, impositâ salutarî poenitentia aut satisfactione; etsi hoc fiat extra confessionem.

Circa consequentia concessionem privilegii, seu Epilogum notandum est clausulam addi solitam: *Non obstantibus quibuscumque*, nihil essentiale continere: nam eo ipso, quo Princeps concedit Privilegium contra jus, intrinsecè (ut sic dicam) vult derogare juri communi, quod ipse præsumitur non ignorare, præsertim cum sit regulare privilegio concedere aliquid contra jus; adeoque non est necesse clausulam derogatoriam apponi: nisi jus com-

67.

Facultatem
pro foro in-
terno con-
cessam an
vel quando
sit usus ex-
tra Sacra-
mentum Po-
nitentiae.

68.

Concessio
privilegii
contra jus
commune
non exigit
clausulam
ejus deroga-
toriam.

commune expressè resisteret tali privilegio; tunc enim illa aut similis clausula posset esse necessaria.

69. De altera Quæstionis parte non levis est inter Doctores controversia, quam fusè tractat Suarez l. 8. c. 25. allegans & refutans varias sententias. Quibus omissis,

Resp. I. Ordinariè privilegium non sortiri suum effectum, antequàm innotescat & acceptetur à privilegiato, vel ejus nuntio seu procuratore. Ità Doctores passim. Ratio est: quia privilegium est velut quædam donatio, quæ ordinariè saltem non valet, antequàm innotescat donatario ejusquè procuratori, & ab eo acceptetur. Deinde invito beneficium non datur Leg. 69. ff. de Reg. juris: expeditquè, ut, qui potest uti voluntate, non acquirat regulariter aliquid, nisi volens; adeoque privilegia censentur concedi, ut vim habeant, postquàm innotuerunt & sunt acceptata, nisi verba aliud cogant. Cujusmodi privilegium se nullum vidisse testatur Suarez sup. n. 15.

Nihilominus non videtur impossibile, ut privilegium habeat suum effectum, antequàm acceptetur aut innotescat: nam in concedente non videtur deesse potestas; adeoque si velit, poterit ita concedere. Confirmatur: quia per varia privilegia tantum aufertur aliquod onus, v. g. obligatio ad pœnam &c. à quo non est ratio, cur ignorans, immò invitus, liberari nequeat. Undè in similibus privilegiis non est absolutè necessarius duorum consensus: & quamvis requireretur, interpretativè censeretur posse adesse, quando privilegium adfert favorem absquè gravamine conscientie: censetur enim quilibet in talem favorem seu donationem sibi factam, nemini onerosam, consentire, nisi positivè dissentiat; quod moraliter non fit. Ideoque Præpositus quæst. 97. d. 4. num. 39. probabile dicit in effectibus privativis, v. g. exemptione à pœna &c. etiam de facto privilegium sortiri vim à tempore concessionis, antequàm innotescat.

70. Resp. II. Non esse necessarium ad effectum privilegii, ut innotescat ipsimet Privilegiato: nam si quis simul committeret alteri, ut ejus nomine facultatem obtineat contrahendi cum consanguinea absente, & postquàm obtinuerit, cum illa contrahat instar procuratoris, indubiè matrimonium esset validum & licitum, etsi facultas necdum innotuisset ipsi Privilegiato. Idem est de similibus actibus, qui per alium possunt exerceri.

Immo secundum Sanchez l. 4. Summa c. 48. num. 9. Bonacina & plures alios contra Suarez, Vasquez & alios, privilegium obtinet valorem à tempore acceptationis factæ per Procuratorem, etiam respectu actus per ipsum Privilegiatum exercendi: ad omnem enim concessionem, donationem &c. sufficit intervenire consensum duorum, habentquè illæ effectum suum à tempore acceptationis factæ per Procuratorem: ergo idem est de Privilegio.

Hinc validum esset matrimonium contrac-

tum post dispensationem Romæ simpliciter factam, & à Procuratore acceptatam, etsi contrahentibus id per litteras, aut nuntium determinatè necdum innotuisset. Item valida est confessio facta Sacerdoti post datam ab Episcopo & acceptatam à Procuratore facultatem, si Sacerdos id ignorans intendat absolvere quantum potest. Similiter invalida est etiam juxta Vasquez excommunicatio lata in eum, qui excommunicari non potest per privilegium, postquàm illud à nuntio fuerit acceptatum, etsi ex erronea conscientia malè ageret non servando excommunicationem quousquè privilegium ei constaret. Quod multò magis verum est, quando privilegium est acceptatum à Religione, etsi particularis aliquis id ignoret. Undè valeret absolutio data ab eo, qui non scit casum aliquem esse reservatum, aut si sciat existimat se habere in illum potestatem, tamen ex falso fundamento, modo reverà equidem subsit aliquod privilegium datum Religioni circa talem casum: quia voluntatem habuit generalem absolvendi, & privilegiis Ordinis utendi. Undè tunc locum habet communis regula: *Si non valet hoc quod ago prout ago, valeat ut valere potest.*

Nec refert, quòd Superior dispense v. g. in impedimentis matrimonii, ut illud possit contrahi turâ conscientie. Resp. enim ipsum dispensare absolutè juxta naturam dispensationis, aliarumquè donationum, ut nempe actus fiat validè, & concurrentibus aliis conditionibus, scilicet conscientie non erroneæ, etiam licitè: quamquàm ignorans dispensationem esse acceptatam peccet, non quidem contra legem, quæ sublata est, sed contra conscientiam: sicut is, qui esset immemor seu oblitus dispensationis secum factæ. Sicut etiam donatio à tempore acceptationis factæ per nuntium valida est jure divino naturali, actusquè similiter postea facti; etsi contra conscientiam peccet, qui ignarus acceptationis factæ tentaret res sibi donatas alienare.

Q U Æ S T I O VI.

De Communicatione & Confirmatione Privilegiorum, præsertim Regularibus concessorum.

COMMUNICATIO Privilegiorum apud Religiones est usitata, & consistit in extensione quadam seu multiplicatione privilegii, per quam fit, ut jus uni Religioni concessum, etiam alteri concedatur.

Religiosi mendicantes habent plenissimam inter se communicationem privilegiorum; immo etiam communicant privilegiis concessis aliis Ordinibus non mendicantibus. Variæ etiam Religiones non mendicantes simili communicatione gaudent. Vide Rodriguez Tom. I. qq. Reg. q. 55.

Pro Ordine Minorum notanda est amplissima concessio Clementis VII. Bullâ 2. in qua motu

Varia Co-
rollaria.

72.
Vtens dispensatione, quam nescit, sicut cujus non recordatur, validè agit, sed ratione conscientie illicitè.

73.
Quid communicatio privilegiorum.

Convenit Religiosis Mendicantibus, & plurimis aliis.

Signanter
tribus Or-
dinibus S.
Francisci.

74.
Quibus
etiam com-
municantur
privilegia
Societatis
Jesu.

75.
Exceptis
saltem pro-
hibitivis
communi-
cationis.

Quin im-
mo nè his
quidem ex-
ceptis juxta
varios DD.

motu proprio & ex certa scientia tribus Ordinibus S. Francisci communicat omnia indulta, gratias, indulgentias, & alia quaecumque privilegia concessa & concedenda aliis quibuscumque Ordinibus, tam mendicantibus, quam non mendicantibus, perinde ac si eis specialiter concessa fuissent. Quæ Bulla confirmata est à Paulo IV. Pio IV. Pio V. Gregorio XIII. Sixto V. & aliis Pontificibus.

Undè præfati etiam communicant in privilegiis Societatis Jesu: quamvis enim Clemens VII. tantum videatur loqui de privilegiis Ordinum, qui tunc erant, Societas autem tunc nondum foret à Sede Apostolica approbata: posteriores tamen Pontifices (quorum tempore Societas erat instituta) approbarunt & de novo concesserunt privilegia Ordini Minorum, ac si tenor ipsorum privilegiorum foret Litteris Apostolicis insertus, adeoque de novo concesserunt communicationem cum omnibus Ordinibus, etiam Societate, quæ tunc erat Ordo approbatus. Deinde Gregorius XIV. expressè concessit Religioni Cisterciensium & Crucigerorum communicationem privilegiorum Societatis; adeoque Fratres Minores & alii mendicantes, qui communicant in omnibus concessionibus factis & faciendis Religionibus præfatis, etiam communicant in prædicta concessione, & consequenter in privilegiis Societatis.

Aliud est juxta Suarez l. 8. c. 17. sub finem, Portel V. communicatio privilegiorum num. 5. de Privilegiis concessis Societati cum expressa conditione, ut aliis Ordinibus non communicentur; nam generali communicationi videtur omnino Pontifex velle in speciali casu per similem clausulam derogare, ac successores Pontifices communicando privilegia sine limitatione, & in generalibus terminis non volunt derogare concessioni particulari non expressæ. Oppositum nihilominus asserit Rodriguez sup. art. 17. vers. At circa hunc. & alii. Quorum Opinio roborari posset ex eo, quod Gregorius XIV. Bullâ Romanus Pontifex 3. in Bullario Rodriguez, privilegia Congregationi reformatæ S. Bernardi ac Ordini Cisterciensi concessa confirmans ex certa scientia, privilegia quibuscumque Ordinibus ac Religionibus earumque congregationibus ac quibuscumque Regularibus Personis quomodolibet concessa, eidem Congregationi communicet æquè & pariformiter absque ulla prorsus differentia, perinde ac si ea omnia illis & eorum singulis principaliter & expressè, & non ad instar concessa fuissent, ac si in eis talis Ordo & Congregatio S. Bernardi illiusque persona primò expressa, & prænominata fuissent, ac si pro & in favorem eorundem à Sede Apostolica à principio emanassent, & fuissent immediate concessa..... Non obstantibus privilegiis sub quibuscumque tenoribus obtentis, ac cum quibusvis, etiam annullativis, mentis attestativis, & etiam communicationis prohibitivis, aliisque efficacioribus & insolitis clausulis. Ex quo videtur desumi posse, quod, cum Ordines Mendicantium

per communicationem fruantur præfatâ concessione, utpote quæ caret clausulâ communicationis prohibitivâ, consequenter etiam fruuntur privilegiis Societatis, etsi alioquin ex primæva concessione communicationem excludentibus. Pontifices enim nec possunt nec volunt ligare Successoribus manus, quò minùs ampliare valeant, quod alii restrinxerunt.

Adverte Tertiarios utriusque sexûs, sive conjugatos sive non conjugatos, viventes in privatis domibus, non gaudere privilegiis Fratrum Minorum quoad exemptionem à decimis, tributis, potestate Ordinarii, sive Ecclesiastici sive laici, sed illos solùm, quibus competunt conditiones requisitæ à Concilio Lateranensi sub Leone X. Cæteris tamen privilegiis, quæ non sunt sublata per Concilium Lateranense, ut sunt merè spiritualia, gaudere possunt. Ad quod facit quòd Sixtus IV. in Mari magno Carmelitarum Bullâ 37. in Bullario Rodriguez extendat indulta & favores tam spirituales quàm temporales ad Tertiarios Carmelitarum etiam conjugatos utriusque sexûs, specificans n. 84. etiam indulgentias.

Conformiter Clemens VII. Bullâ 5. apud Rodriguez Tertiariis quibuscumque Ordinis nostri communicat omnia privilegia, favores & indulgentias Ordinis Minorum, Prædicatorum, Clarissarum, aliorumque Ordinum mendicantium. Vide Hieronymum Rodriguez Resol. 116. n. 40. & Resol. 136. num. 1.

Circa communicationem privilegiorum sciendum in primis est, subintelligi in illa, etsi non exprimatur, quod tamen frequenter exprimitur, Dummodò privilegia regulari observantia non sint contraria; hanc enim non præsumitur Papa velle relaxare, nisi quando id causâ cognitâ & urgente, expressè declarat. Nec talis conditio tantum subintelligitur in privilegii communicatione, sed etiam in prima illius concessione. Hinc privilegia alicui Religioni concessa non communicantur alteri, in cujus malum aut relaxationem cederent.

Sciendum II. in privilegiis subinde addi quasdam restrictiones ad coarctandum ipsum favorem, & hæc sine dubio communicantur aliis, qui in privilegiis communicant; cum non communicent majorem favorem, quàm sit datus in principali concessione. Sic quando datur privilegium Familiaribus Fratrum Minorum, sed degentibus dumtaxat intrâ septa Monasterii, communicatur aliis Ordinibus cum eadem restrictione. Item privilegia concessa in festivitatibus Sanctorum Ordinis Minorum communicantur Ordini Prædicatorum cum simili restrictione. Et quidem Julius II. Bullâ 18. apud Rodriguez declarat restrictionem cum proportionem esse accommodandam, adeò ut concessa Magistro Generali Prædicatorum censeatur concessa Ministro seu Vicario Generali Ordinis Minorum, & contrà: similem item proportionem instituendam esse Provincialis ad Provinciale, Prælatus aut Vicarii loci ad Prælatum aut Vicarium loci; item

Con-

Congregationis Ordinis unius ad Congregationem Ordinis alterius, Fratrum privatorum ad Fratres privatos, ac denique Festivitatibus ad Festivitates.

79. Unde colligit *Rodriguez To. 1. q. 55. a. 20.* indulgentias plenarias concessas Ecclesiis Fratrum Minorum in Festivitatibus SS. Francisci, Antonii &c. censi concessas Ecclesiis Fratrum Prædicatorum pro Festivitatibus SS. Dominici, Thomæ de Aquino &c. Et contra: quamvis Festivitates utriusque Ordinis sint in impari numero. Idipsum tradit *Hieronymus Rodriguez*, & novissimè *Marchant in Resolutionibus casuum casu 15.* Estquè notissimum in praxi, præsertim hîc in Belgio. Immo est clarissimum ex Bullis Pontificum, in quibus conceditur communicatio privilegiorum, & nominatim exprimuntur Indulgentiæ ac peccatorum remissiones; prout exprimit Sixtus IV. Bullâ 33. (quæ est Mare magnum Prædicatorum) num. 52. & Julius II. Bullâ 19, & Leo X. Bullâ 30. & Adrianus VI. Bullâ 4. & Clemens VII. Bullâ 2. & Pius V. Bullâ 5. Intellige cum proportionem respectiva juxta Declarationem Julii II. Bullâ 18. cit. n. præc. Ut proinde non satis mirari possim adeò peregrinum in privilegiis Regularium esse *Antoninum Diana*, virum alioquin in quavis praxi familiarem & doctissimum, ut Parte 9. Tr. 2. Resol. 20. præfatam opinionem dicat prorsus rejiciendam, & abhorrentem esse à praxi, admirabundus interrogans: *Quis igitur unquam cogitavit, quod virtute Jubilæi* (id est, plenariæ Indulgentiæ) *concessi in die S. Bonaventuræ lucrentur Fideles illud in die S. Hyacinthi* (vel potius S. Thomæ Aquinatis) *in Ordine Prædicatorum?*

80. Subinde autem additur restrictio non ad restringendum favorem, sed potius ad cedendum favorem, speciali instituto. Prout ex Declaratione Gregorii XIII. conceduntur Societati Jesu privilegia cum hac restrictione, ut singuli Religiosi eis uti non possint, nisi à Præposito Generali, vel alio per ipsum deputato eis communicentur. Hæc tamen restrictio non communicatur aliis Religionibus, in quibus ratio istius restrictionis locum non habet: ideoquè sicut concessionibus sibi principaliter factis, sic etiam factis Societati per communicationem fruuntur absquè tali restrictione. E contra autem Clerici Societatis, sicut privilegiis principaliter Societati concessis, sic etiam aliis concessis per communicationem non gaudent, nisi cum præfata restrictione. Deinde (ut ait *Suarez l. 8. cap. 17. n. 6.*) restrictio ista fuit addita per specialem Declarationem Gregorii XIII. postquam privilegia absolute Societati erant concessa, nec proinde restringit modum utendi privilegiis, nisi quò ad Societatem istam: communicatio autem Religionibus facta est de solis privilegiis, non autem de hujusmodi Declarationibus. Interdum tamen additur ista restrictio ad coarctandum ob specialem causam & conditionem

privilegii, & tunc ipsa communicatur cæteris Religionibus; ut patet in privilegio exequendi litteras S. Pœnitentiariæ concessio Generali Societatis & per ipsum specialiter deputandis.

Sciendum III. Religiosos communicantes in privilegiis, non communicare in pœnis & prohibitionibus alterius Ordinis. Unde si in una Religione lata sit excommunicatio Papalis contra subornatores, hæc non extenditur ad alias Religiones: quia non est privilegium aut favor, sed pœna, odia autem sunt restringenda, favores verò ampliandi. Ita *Portel. sup. num. 10.* & alii.

Sciendum IV. Cùm per communicationem fiat privilegium Religionem communitanti ita proprium & speciale, ac si primò ei fuisset concessum, posse illam se tueri per privilegium communicatum contra aliam Religionem, cui illud primò fuerat concessum. Sic Fratribus Minoribus concessum est privilegium, nè juxta suum Monasterium intra spatium trecentarum cannarum, quarum unaquæquè habet octo palmos in longitudine, possit ædificari aliud Monasterium alterius Ordinis in paupertate viventis, cui privilegio Fratres Prædicatores communicant; qui proinde per illud possent se defendere contra Fratres Minores, si hi intra præfatum spatium niterentur ædificare Conventum juxta Monasterium Fratrum Prædicatorum. Simile quid cernitur in quibuslibet pariter privilegiatis: si enim duæ Religiones habeant privilegium, nè aliquis post professionem possit transire ad aliam Religionem, potest utraqùe Religio suos impedire, nè ad aliam Religionem transeant.

Confirmatio privilegii (à qua vix aut solo nomine differt privilegii innovatio) est duplex. Una in forma communi, quâ confirmatur privilegium in confuso sicut jacet sine examine. Hæc non habet vim revalidandi privilegium, sed tantum designat promptiorem voluntatem confirmandi seu roborandi validum, quod absquè ulteriori examine simpliciter proponitur velut antea concessum. Colligitur idem ex c. *Examinata, de Confirm. utili*, & c. *Quia diversitatem, de Concess. præbenda.*

Altera dicitur Confirmatio ex certa scientia, in qua declaratur Principem processisse ex plena notitia prioris privilegii. Ut si addatur clausula: *Ex certa scientia, vel de plenitudine potestatis Apostolica*, vel *non obstante contrario quo privilegium erat revocatum.* Insuper si tenor privilegii confirmati inseratur litteris Confirmationis, aut Princeps dicat se confirmare ac si tenor illius de verbo ad verbum esset insertus. Habet hæc Confirmatio vim novæ concessionis, ut Plurimi docent. Nam si privilegium ob non usum aut revocationem fuerit invalidum, per ejusmodi confirmationem revalidatur & pristino vigori restituitur: nisi tamen Princeps in confirmatione privilegii exprimeret contrarium: si enim diceret Pontifex: *Confirmamus ex certa scientia privilegia Prædicatorum*

81.

Pœna non communicantur.

82.

Privilegium sit communicanti proprium, eoq; se tueri contra primò privilegiatum.

83.

Confirmatio in forma communi quæ sit, & quam vim habeat.

Quid confirmatio ex certa scientia, & quam vim habeat.

catorum quatenus sunt in usu, tantum confirmaret privilegia quæ valent, & non sunt per usum contrarium sublata. Similiter tantum confirmat valida, quando addit particulam: *quatenus non sunt revocata, aut sub ullis revocationibus comprehensa.*

84.
Privilegia
Franciscanorum
quæ à
quibus sint
confirmata.

Privilegia Fratrum Minorum sunt à plurimis Pontificibus antè & post Concilium Tridentinum confirmata ex certa scientia ac de plenitudine Apostolicæ potestatis: videlicet à Paulo II. Sixto IV. Clemente VII. Julio III. Paulo IV. Gregorio XIII. Sixto V. Clemente VIII. & Paulo V. Et quamvis *Portel* V. *Privilegiorum confirmatio* n. 30. referat in Bulla Pauli V. quæ incipit *Injuncti nobis*, non haberi clausulam, *ex certa scientia & de plenitudine potestatis*; apertissimè tamen continetur in exemplari Romæ anno 1607. in Typographia Cameræ Apostolicæ impresso, & manu Sigilloquè Ministri Generalis tunc existentis authenticato, ut ipse vidi. In eadem Bulla additur clausula, *quatenus sunt in usu*, à qua hunc Pontificem abstinuisse ait *Portel*, etiam errans in data, cum Bulla edita sit anno præfato 19. Julii, ipse autem ponat annum 1609. nisi fortè sit adhuc alia Bulla, de qua *Portel* tractat. Confirmationes tamen Concilio Tridentino posteriores addunt clausulam: *In his quæ non adversantur Decretis Concilii Tridentini.* Addit insuper Gregorius XIII. *quatenus sunt in usu.* Quam tamen limitationem Sixtus V. & Clemens VIII. omiserunt. Illa autem privilegia censentur esse in usu, quæ contrariâ consuetudine tempore legitimo (quod *quæst.* 8. determinabitur) non sunt abrogata. Aliæ similiter Religiones suorum privilegiorum habent confirmationes; signanter Societas Jesu à Gregorio XIII. Bullâ 26. in Bullario *Rodriguez*; idquæ non additâ clausulâ, quatenus Tridentino non sunt contraria. Et generaliter privilegia Ordinum Mendicantium confirmavit Pius V. Bullâ, *Etsi Mendicantium Ordines.* Cui hac in parte non derogat Constitutio Gregorii XIII. *in tanta negotiorum mole.* Tum quia per hanc Bulla Pia solum reducitur ad terminos Juris communis & Concilii Tridentini: quare nec derogat Pontificiis & meris declarationibus Tridentini (quod est valde notandum in certis materiis) Tum quia Constitutionem Gregorianam non fuisse publicatam, testis est *Navarrus* tunc Romæ existens, & post ipsum *Henriquez* & plures alii apud *Bassanum* v. *Missa VIII. n. 9. & in Supplem. v. Prædicatio n. 5.*

85.
Explicatur
clausula:
Dummodo
non sunt
contraria
decretis
Tridentini.

Dubitari autem posset circa intellectum clausulæ, *in his quæ non adversantur Decretis Concilii Tridentini*, de quibus privilegiis sit intelligenda? Respondetur autem non intelligi de omnibus privilegiis quovis modo etiam materialiter Tridentino contrariis, sed quæ formaliter contrariantur, ita videlicet ut expressè à Concilio revocentur per clausulam, *non obstantibus privilegiis*: hæc enim sola sunt ei simpliciter contraria: quæ autem non revo-

cantur, tacitè ab illo confirmantur; cum generales locutiones universalium Canonum & Legum contineant tacitam exceptionem privilegiorum specialium, quibus expressè non derogant, juxta certam ac receptissimam regulam: *Generi per speciem derogatur.* Undè posteriores Pontifices, qui per præfatam clausulam non intendunt excludere privilegia, nisi quæ ipsum Tridentinum excludit, tantum loquuntur de privilegiis, quibus per ipsum Tridentinum derogatur.

Nec obstat, quod Concilium Tridentinum *sess. 25. cap. 22. de Regularibus* alloquens Religiosos dicat: *Omnia & singula in superioribus decretis contenta observari sancta Synodus præcipit, non obstantibus privilegiis sub quibuscumque verborum formulis conceptis*: nam loquitur Concilium de decretis istius Sessionis 25. *de Regularibus*, ut satis indicat contextus, aliæquæ circumstantiæ. Imponit enim coronidem sessioni dicens: *Hæc omnia & singula in superioribus decretis* (non ait, Sessionibus) *contenta &c.* Quod si etiam alia fuisset Concilii mens, statuisset derogationem ad calcem totius Concilii seu Ordinationum omnium. Undè in decretis aliarum sessionum aliquando expressè derogat privilegiis (quæ summarie exprimit *Rodriguez* *To. 1. q. 8. a. 8.*) aliquando non. Hinc extat declaratio Cardinalium ad *Cap. 8. Sessionis 23. de Reform.* quâ declaratur privilegium suscipiendi Ordines extra tempora, quale habent Ordines Medicantes per decretum istius capituli, non esse sublatum. Quod *Aversa qu. 3. de Sacram. Ordinis sect. 9. §. qui verò* testatur pro sua Religione Clericorum regularium minorum (cujus fuit Generalis) sæpius in pluribus diocæsibus & in ipsa Romana Urbe servatum. Idemquæ consequenter ob eandem rationem plures tradunt de privilegio non servandi interstitia, etiam seclusis (quæ Variis non desunt) privilegiis Tridentino posterioribus; de quo tamen in materia de Sacramento Ordinis. Alioquin nè quidem in foro interno valent hodie privilegia per Tridentinum revocata. Undè *Alexander VII.* damnavit hunc articulum: *Regulares possunt in foro conscientie uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum.*

QUÆSTIO VII.

De Interpretatione Privilegiorum.

QUAMVIS authentica privilegiorum interpretatio ad Principem pertineat, ei-
quæ in variis indultis & concessionibus refer-
vetur, doctrinalis tamen interpretatio fieri po-
test à Theologis & doctis viris. Et Regula-
rium privilegia præsertim doctrinaliter inter-
pretari possunt Prælati Religiosorum, quo-
rum interpretationi possunt subditi tutâ con-
scientiâ acquiescere. Immo Prælati Generales
etiam juridicè auctoritate Apostolicâ ea pos-
sunt explicare in rebus dubiis, eatenus ut sub-
diti

86.
Satis ob-
jectioni ex
Tridentino
desumpta.

87.
Penes quos
sit privile-
giorum in-
terpretatio.

diti teneantur acquiescere in iis, quæ ad conscientiarum suarum serenitatem spectant ex concessione Julii II. facta Generali Prædicatorum Bullâ *Considerantes* 17. in Bullario *Rodriguez*. Prælati tamen Ecclesiæ inhibetur interpretatio privilegiorum Regularium ex concessione Clementis IV. facta Prædicatoribus & Minoribus, & Pauli III. facta Societati Jesu. Et meritò; nè cognoscant de propria causa, & in ea sint iudices. In favorem tamen non prohibentur privilegia doctrinaliter explicare: quo modo in favorem interpretanda esse Regularium privilegia, quando dubium exoritur ex ambiguitate verborum, aut interpretatione Jurisperitorum, varii Pontifices concesserunt; ut refert *Rodriguez* Tom. 1. q. 11. 4. 6. §. Decima Regula.

Dubio exoriente sunt in favorem Regularium explicanda.

88.

In apertis servandus privilegii tenor.

Est autem generaliter observandum ex *Suarez* lib. 8. c. 29. n. 18. quando verba privilegii sunt satis clara & certam habent significationem, nullam adhibendam esse interpretationem, sed tenorem privilegii esse observandum juxta c. *Recepimus* & c. *Porro*, de Privilegiis. Quando verò est aliqua ambiguitas, ad mentem concedentis potissimum est respiciendum: quæ potest colligi ex variis circumstantiis & conjecturis; specialiter autem primò ex consuetudine, quæ sicut in legibus, sic & in privilegiis mentem principis rectè indicat, immo etiam sensum specialem inducere posset. Secundò ex supplicatis: nam concedens præsumitur se conformare menti supplicantis, nisi contrarium constet. Tertiò attendi debent motiva concessionis, materia subiecta, privilegia similia &c. Deniquè verbum tenor, circa quem est regulariter retinenda usitata verborum significatio, spectato etiam stylo concedentis: nam privilegia non debent plus operari, quàm sonant; uti etiam non debent minus operari. Undè nisi necessitas cogat (ut si alioquin privilegium esset illusorium aut inutile) vel nisi de contraria intentione concedentis constet, non debet excedi proprietas verborum: quamquàm intrà illam restringenda sint privilegia, quæ omnibus spectatis sunt odiosa, & ampliari debeant, quæ censenda sunt favorabilia. Hinc

89.

Privilegia contra Jus commune quando restringenda, quando non.

Sequitur I. Privilegium derogans Juri communi, utpote ex hac parte odiosum, cæteris paribus esse restringendum: nisi tamen favor sit tam pius & necessarius, ut non obstante derogatione juris privilegium sit ampliandum; ut contingit in privilegio exemptionis Ecclesiasticorum à temporali jurisdictione, ac Regularium à jurisdictione Ordinariorum, item in aliis, quæ multum conducunt ad bonum publicum aut Religionis. Undè generaliter Paulus IV. Bullâ 1. in Bullario *Rodriguez* confirmans omnia privilegia trium Ordinum S. Francisci ex certa scientia, eadem concedit pro potiori cautela, etiam iuxta ampliorum & favorabilem eorum intelligentiam & interpretationem.

Solet etiam communiter addi limitatio, ut

Herincx Sum. Theol. Pars II.

non procedat regula restrictionis, quando privilegium est concessum motu proprio: tunc enim censetur proprium beneficium Principis, quod in dubio potius est extendendum. Excipiuntur etiam privilegia Juri communi inserta, quæ censentur Jus commune ac regulas illius sequi. Ita *Suarez* l. 8. cap. 27. n. 8. Si deniquè cum æquali derogatione juris possit privilegium ampliari, ampliandum est: quia favor est ampliandus, ubi id fieri potest sine ampliatione odii.

Sequitur II. restringendum privilegium præjudicans tertio in jure acquisito, quod Princeps non censetur auferre, nisi quantum satis clarè exprimit, quantumvis motu proprio concedat. Vide *Suarez* sup. n. 9. An autem privilegia Regularium quoad administrationem Sacramentorum & alia centeri debeant jura quæsitæ, discutiunt Nonnulli, & affirmant quòd sic, sententiâ quidem *Bassai* in Supplem. V. Privilegium n. 13. non improbabili-ter.

90.

Prajudicantia juri quasi tertii sunt restringenda.

Sequitur III. Facultatem dispensandi illimitatè concessam esse latè interpretandam: quia est favor principis, quo potestatem suam aliis communicat; quamquàm odiosa sit dispensatio, quæ est remotus ac primariò non intentus effectus similis concessionis. Si tamen committatur alicui facultas dispensandi circa certam personam, aut ipsis personis dispensandis directè concedatur facultas eligendi aliquem, qui secum dispenlet, strictam recipit interpretationem, sicut ipsa dispensatio; cum moraliter censeatur dispensatio ex parte Principis jam facta, & tantum executio alteri demandari, nisi tamen causæ pietas aut bonum publicum suadeat ampliationem, ut contingit in facultatibus Jubilæi & Cruciatae.

Sequitur IV. Privilegium non esse extendendum ad similes casus, etsi sit par, immo potior ratio. Undè non debet extendi ad alias personas vel actus, v.g. privilegium concessum Patri non extenditur ad proles, nec privilegium mariti ad uxorem, nisi quòd participet illius nobilitatem, uti & proles; similiter participet privilegium concessum bonis mariti, quòd bona sua, quæ sunt ipsi & marito communia. Item si privilegium datum sit providendi primam præbendam vacaturam per obitum, non extenditur ad illam, quæ vacabit per resignationem aut celsationem.

91.

Privilegia non sunt ob paritatem extendenda ad similes casus.

Hinc statui potest Regula generalis, privilegium nempe censi solùm concessum iis personis vel rebus, quæ sunt in privilegio expressæ, vel in eo includuntur aut comprehenduntur, sive ob significationem vocis, sive ob materiæ aut actionis connexionem, sive ob juris dispositionem. Undè

Sequitur V. Facultatem suscipiendi Sacerdotium extendi ad Ordines inferiores. Item juxta *Sanchez*, *Rodriguez* & alios, privilegium condendi testamentum extendi ad Codicillum, simplicem donationem causâ mortis, atquè etiam rescisso primo testamento exten-

92.

Varii casus in quibus extensio quoddam privilegii locum habet.

D d

di ad

di ad secundum. Eodem modo juxta varios Doctores dispensatus ad comedendum carnes, censetur habere licentiam comedendi ova & lacticia, quæ sementinam originem à carnibus trahunt.

Sequitur VI. Privilegium concessum Religiosis extendi ad moniales, concessum filiis ad filias, concessum fratribus ad sorores: nam hæ censentur nomine illorum comprehendere, nisi contrarium significetur; ut si dicatur, *Viris Religiosis, filiis masculis &c.*

Sequitur VII. Privilegium concessum Sacerdoti, ut celebret tempore interdicti, extendi ad ministrum Missæ: & concessum ad audiendum divina officia eodem tempore interdicti, extendi ad honestum comitatum juxta conditionem sui status. Quod Aliqui non improbabiler ampliant ad omnes domesticos seu familiares, propter c. *Licet, de Privilegiis in 6.* Immo secundum Suarez l. 8. c. 11. n. 7. privilegium concessum alicui, ut in privata recitatione horarum possit prævenire tempus, potest extendi ad focium.

Q U Æ S T I O VIII.

De Cessatione seu interitu Privilegii.

93.
Privilegium reale destruitur destructione re.

Datum ob certam connexionem cessat hæc cessante.

Temporale cessat finito tempore vel actu.
Personale, mortuo privilegiato.

Privilegium non cessat morte vel amissione concedentis ab Officio.

94.

EX dictis quest. 4. facile patet, quomodo definat privilegium reale per rei destructionem, & quid ad hoc requiratur. Satis etiam per se patet; quomodo definat privilegium, quod datur aliquibus ob connexionem cum aliis: definit enim desinente istâ connexionem, v.g. Novitius, si egrediatur, perdit privilegium concessum Religioni, & accessorie Novitiis. Item privilegium datum familiaribus Ordinis perdit, qui desinit Ordini tamquam domesticus inservire: & concessum ratione dignitatis perdit, qui dignitatem dimittit, vel eâ privatur: & in genere, qui privatur conditione in aliquo privilegio requisita, amittit illud. Insuper privilegium concessum ad certum tempus aut actum, perit elapso tempore aut absoluto actu. Similiter privilegium personale perit mortuâ personâ privilegiatâ.

Majori indigent explicatione reliqui modi, quibus desinit privilegium. Nam primò videri posset desinere per mortem concedentis: sub qua etiam intelligitur abdicatio officii. Nihilominus oppositum est certum & communiter docetur: quia donatio & gratia simpliciter facta & acceptata non pendet in conservari ab influxu donantis aut concedentis. Patet etiam ex c. *Si super gratia, de Off. Iudicis deleg. in 6.* Idquæ verum est, etsi res adhuc sit integra, seu privilegium necdum conceptum sit deduci in usum, nam equidem est gratia absolute facta. Unde à fortiori Confessarii Regulares semel à Provinciali deputati ad dispensandum v.g. cum incestuosus ad petendum debitum, non indigent ulteriori deputatione Successoris; præsertim cum licen-

tiam seu privilegium dispensandi non det Provincialis, sed ipse Papa, etsi iis dumtaxat, qui fuerint à Provinciali deputati.

Aliud est, si privilegium non detur simpliciter, sed cum aliqua conditione illud restringente ad vitam aut durationem officii, vel soleat ex consuetudine aut specialibus ordinationibus ita intelligi. Prout idcirco interdum ex usu vel statutis facultates à Prælati provincialibus concessæ subditorum suorum Confessariis super casus reservatos indigent renovatione faciendâ per Successorem.

Unde facultas audiendi confessiones, absolvendi à casibus Papalibus &c. Ordini, immo privatæ personæ concessa absquæ limitatione, aut sub conditione, quæ per mortem concedentis non exstinguitur, perseverat mortuo concedente; ut si dicatur: *Ad beneplacitum Sedis, usquæ ad revocationem nostram &c.* Secus est, si dicatur: *Donec vixero: tempore officii mei &c.* Idem etiam est juxta varios Doctores, si dicatur: *usquæ ad beneplacitum meum*: per mortem enim cessat beneplacitum. Aliquibus tamen videtur sic loquentem communi usu intendere idem, ac si diceret: *Donec revocavero, aut aliter ordinavero.*

Immo sicut juxta sententiam plurimorum (de qua in materia de Contractibus) possunt cæteræ donationes post mortem donantis acceptari, sic consequenter etiam posset acceptari privilegium post mortem concedentis: ex parte enim illius gratia est absolute facta; adeoque non expirat per mortem, juxta c. *Si super gratia cit.* & per consequens non est ratio, cur nequeat post mortem acceptari, si donationes saltem sic acceptari queant.

Signanter autem dixi: *gratiam absolute factam non expirare per mortem concedentis*: si enim adhuc sit faciendâ ab altero, cui facultas committitur, in favorem determinatæ personæ, expirat. Idem est juxta probabilem multorum sententiam: si detur mandatum dispensandi, ut fieri solet in dispensationibus matrimonialibus, quæ committuntur Ordinariis pro foro externo, Confessariis pro interno, faciendæ ab eis, si preces veritate nitantur. Sed contrarium non est improbabile: moraliter enim censetur gratia ex parte Pontificis esse facta; & dispensandus acquisivit jus ad dispensationem, eò quod executor non sit voluntarius, sed dispensare teneatur, si preces veritate nitantur. Immo aliqui existimant idem dicendum in priori casu, quando executor est voluntarius, seu quando tantum datur potestas dispensandi v.g. cum aliqua determinata persona: nam eò ipso factus est isti personæ favor, scilicet licentia, ut ei conferatur dispensatio: favor autem seu gratia non expirat morte concedentis. Quemadmodum non expirat licentia data ad eligendum Confessorem, qui absolvar, etsi finalem gratiam Confessor necdum sit executus.

Ad L. *Inter causas 26. ff. Mandati*, in qua habetur, *Mandatoris morte solvi mandatum, dici potest*

Nisi concessio fuerit restricta ad vitam aut officium.

95. Quod particularius declaratur.

An possit acceptari post mortem concedentis.

96. An mandatum dispensandi expirat morte mandantis.

potest eam intelligi de mandato jurisdictionis litigiosæ seu contentiosæ, quod expirat morte mandantis, non autem de mandato gratiæ. Quo modo etiam speciale est jurisdictioni contentiosæ, quæ alicui delegatur, quod, re integrâ seu nondum inchoatâ, expiret morte concedentis: secus tamen est de ordinaria jurisdictione. Similiter responderi potest ad alia jura, ea scilicet loqui de jurisdictione contentiosa, aut certè de materia odiosa, adeoque ad gratias non debere extendi.

Secundò censeri potest desinere privilegium per cessationem causæ: nam cessante causâ cessat effectus. Hæc tamen locum non habet in privilegiis merè gratiosis & nemini onerosis. Immo etiam in aliis juxta *Suarez lib. 8. c. 30. num. 7. & 12.* id locum non habet, nisi causa cesset contrariè; ut si v.g. Ecclesia, cui ob indigentiam monasterii decimæ erant subtractæ, incipiat ipsamet indigere illis ad sui sustentationem. Ratio est: quia gratia jam facta, ut perseveret, non requirit permanentiam causæ; uti nec aliæ donationes. Confirmatur: quia causa etiam transiens, quæ in concessione privilegii respicitur, potest sufficere, ut concedatur perseveranter. Undè nobilitas, legitimatio & similia non cessant cessante causâ. Similiter privilegium non solvendi decimas concessum monasterio ob indigentiam, non cessat cessante indigentia.

Tertiò amittitur privilegium per voluntariam resignationem seu renuntiationem exteriùs factam, & à concedente acceptatam. Secus est, si renuntiatio sit tantum interna, aut necdum acceptata. Patet à simili in aliis juri- bus, donationibus & favoribus. Hoc tamen locum habet in privilegiis dumtaxat, quæ dantur per modum alicujus potestatis facien- di, vel omittendi aliquid in futurum; qualis est facultas audiendi confessiones, eligendi Confessarium &c. non autem in illis, quæ habent effectum momentaneum, quem scili- cet operantur mox ac sunt obtenta; ut est dis- pensatio in irregularitate, legitimatio &c. quando enim semel hæc impedimenta subla- ta sunt per dispensationem, non possunt redi- re per renuntiationem.

Debet tamen renuntiatio fieri ab eo, qui renuntiare potest. Quod addo: quia licet privilegio concessio alicui in proprium com- modum, possit idem renuntiare, cedendo juri suo; quando tamen non datur in gratiam ali- cujus privati, sed in gratiam Ordinis vel certi Status hominum, non possunt privati renun- tiare, v.g. Clerici privilegiis clericalibus, pri- vati Religiosi privilegiis Ordinis &c. Undè qui graviter percuteret Clericum, etiam vo- lentem, incurreret excommunicationem Ca- nonis, *Si quis suadente*. Potest tamen Ordine- nuntiare privilegiis sibi concessis, aut Capi- tulum generale, quod Ordinem repræsentat.

Ex concessione etiam Leonis X. & aliorum Pontificum, ac plenius ex concessione Gre- gorii XIII. facta Societati Jesu, cui cæteri

Herincx Sum. Theol. Pars II.

Ordines communicant, possunt superiores in subditos Prælati, maxime Generales Ordinum, Capi- tula generalia, atque etiam provincialia tolle- re, limitare seu restringere sibi subditis res- pectivè usum quorumcumque privilegiorum Apostolicorum. Immo *Rodriguez Tom. 1. q. 9. art. 2. Hieron. Rodriguez Resol. 116. num. 26.* existimant hanc facultatem penes Præfatos re- sidere etiam citra specialem Sedis Apostolicæ concessionem, quasi saltem implicite ex men- te Pontificum facultas hæc insit indultis datis Religioni ejusque membris, sicut censetur in- cludi, dum non excluditur, conditio: *si Re- gulari observantia non fuerint contraria.*

Quartò amittitur privilegium per usum contrarium exemptioni, quam privilegium importat. Item privilegium, quo conceditur facultas aliquid faciendi in gravamen alio- rum, amittitur per non usum privativum. Non est tamen usus contrarius, aut non usus privi- legii sufficiens mox signum renuntiationis: quia potest aliquis velle retinere jus & facul- tatem utendi, quamvis actu non utatur. Con- firmatur: quia habens privilegium non tene- tur eo uti; nec jure naturæ ostenditur, quod aliquis debeat uti, aliàs perditurus: nec etiam jure positivo universaliter loquendo. Et pri- mò si quis habeat privilegium merè gratio- sum & nemini onerosum, non perditur per u- sum contrarium, vel non usum quantumvis diuturnum. Secus est, si inferat gravamen tunc enim potest præscribi contra illud, sicut contra alias servitutes. Undè licet per actum contrarium privilegium merè gratiosum per- datur quoad actum, in quo privilegio contra- venit: non tamen quoad potestatem eo u- tendi in futurum; nisi per præscriptionem le- gitimi temporis, quando antè tempus ad præ- scriptionem requisitum actus privilegio con- trarius non retractatur, seu usus privilegii non inducitur. Ad præscriptionem tamen impe- diendam & lites vitandas consultum est, præ- mittere protestationem, quâ operans protestetur se actum privilegio contrarium facere, salvâ semper exemptione ac conservatione pri- vilegii; ut monet *Suarez l. 8. c. 34. n. 24.*

Porro ad præscriptionem contra laicos re- quiritur spatium decem annorum inter præ- sentes, ac viginti inter absentes. Contra Eccle- siam non præscribitur, nisi spatio 40. annor. & contra Ecclesiam Romanam spatio 100. an- norum. Contra monasteria autem, personas, aut alia bona Religiosorum jure communi qui- dem necessaria est præscriptio 40. annorum: ex privilegio autem Eugenii IV. requiruntur 60. anni. Immo ex quadam alia concessione facta monasterio Benedictinorum S. Pauli ex- tra muros Romæ (cum quo alia monasteria, & consequenter alii Ordines communicant) re- quiruntur 100. anni, ut videre est apud *Rodri- guez Tom. 3. qq. Reg. q. 35. art. 2. & Cassaing. de Privil. Reg. 11. cap. 5. prop. 1.* qui alia in- super privilegia adducit.

Advertit autem *Portel. V. Privilegia, In Quid re-*

D d 2

Additione

in subditos circa usum Privilegio- rum Aposto- licorum.

100.

Qualiter amittantur per usum contrarium.

101.

Quid tem- pus requi- ratur ad præscriban- dum contra privilegia, Præsertim Regularium.

currat pra- *scriptio.* *additione ad additionem,* ut currat praescriptio esse necessarium, quod habeatur notitia privilegii, ad sit voluntas non utendi illo, & occurrat casus seu opportunitas utendi privilegio infra tempus praescriptionis. Porro quando Pontifex confirmat ex certa scientia privilegia quatenus sunt in usu, seu quae adhuc sunt in usu, fit, ex tunc de novo praescriptionem esse incipiendam, etiam si ratione usus contrarii, aut non usus, aliqui anni praescriptionis fluere coepissent. Prout etiam sistitur praescriptio, adeoque velut interrupta est de novo inchoanda, dum ante lapsum integri temporis usus privilegii per actum aliquem practicatur.

102. *Qualiter privilegium amittatur per abusum.* Quinto amittitur privilegium per abusum: nam *Privilegium omnino meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate,* ut dicitur c. *Vbi,* dist. 74. & c. *Privilegium,* 11. quest. 3. & c. *Vt privilegia,* 24. De privilegiis & alibi. Idque potissimum contingit ex juris dispositione, quae est poenalis. Unde requiritur sententia iudicis (qui respectu Regularium exemptorum est Pontifex) saltem declaratoria criminis, prout in aliis poenalibus constitutionibus. Amittitur autem privilegium in toto vel in parte, perpetuo vel pro aliquo tempore, juxta demeritum abusus ac dispositionem juris, sententiamque iudicis. Aliquando tamen perditur privilegium quoad praesentes actus ex natura rei; ut si per usum tollatur fundamentum privilegii, aut sub praetextu privilegii fiat aliquid, quod per illud verè non conceditur. Vide *Suarez* l. 8. cap. 36.

103. *Qualiter amittatur per revocationem.* Sexto denique amittitur privilegium per revocationem concedentis, successoris vel superioris. Possunt autem revocari privilegia gratuita subditis concessa, quae sunt velut licentiae quaedam operandi contra vel praeter jus. Regulariter tamen revocari non potest privilegium concessum non subdito, nisi status rerum notabiliter mutetur: dum enim illud à non subdito acceptatur, transit in contractum. Similiter revocari non possunt privilegia conventionalia seu per contractum onerosum subditis concessa, vel in remunerationem, aut alias continentia translationem domini, nisi gravis causa intercedat. Vide plura apud *Suarez* lib. 8. c. 37. & seqq.

104. *Privilegia Mendicantium sunt remuneratoria.* Ubi notandum privilegia Regularibus mendicantibus à Sede Apostolica concessa esse remuneratoria; eò quod videlicet (ut loquitur Pius V. Bulla *Et si mendicantium Ordines* in principio) *pro suis sanctis studiis, honestisque laboribus, proque salute animarum ab Apostolica Sede (cujus continuè pacem & dignitatem Ordines ipsi fortiter tutati sunt) tam spiritualia, quam temporalia subsidia, ornamentaque acceperint & accipiant.* Similiter alii Pontifices amplissima merita, uberrimosque fructus, quos in Dei Ecclesia continuè adferunt (prout de Ordinibus Praedicatorum & Minorum loquitur Sixtus IV. in Bulla aurea, quae est 20. in Bullario *Rodriguez*; ubi haec ipsa merita & fructus miris

laudibus deprædicat) pro motivo concedendi privilegia adferunt. Unde etsi absolute à Pontificibus revocari possint, tamen ad rationabiliter revocandum gravis & urgens causa requiritur. Quod tamquam ex communi sententia tradit *Bassaus in Supplem. V. Privilegium* num. 15.

Notandum prætereà, privilegia non censeri esse revocata, nisi sufficienter & expresse eis derogetur; idque non solum si non contineantur in corpore Juris, quae praesumitur Princeps ignorare, adeoque non facit de illis mentionem, juxta c. 1. De *Constitut. in 6.* sed etiam si contineantur in Jure communi, quod Princeps praesumitur scire: nam nihilominus generali per speciem derogatur, etsi species praecedat. Immo privilegiis generaliter revocatis, non censentur revocari illa, quae sunt in corpore Juris; ut rectè inter ceteros docet *Suarez* l. 8. cap. 38. num. 1. quia privilegia Juri communi inserta tamquam canones & leges communes, earumdem conditiones participant. Quod si privilegium sit concessum in Concilio Generali, debet etiam specialiter ei derogari, ut censeatur revocatum, ut tradit *Covarruvias, Menochius, Sanchez* & alii passim. Similiter sub generali revocatione non comprehenduntur privilegia remuneratoria, vel conventionalia. Nec item privilegia, in quibus dicitur, ea non censeri revocata, nisi tenor illorum de verbo ad verbum in litteris revocationis contineatur. Ad horum tamen derogationem sufficit hæc aut similis clausula: *Non obstantibus quibuscumque privilegiis; etsi in iis expresse caveatur, quod non censeantur revocata, nisi de verbo ad verbum fiat expressa illorum mentio.* Quod est bene notandum pro quibusdam bullis Jubilæi & aliis, quae sic loquuntur. Sic etiam privilegia Regularium Mendicantium non censentur sufficienter revocata (nisi fortasse consuetudo aut circumstantiae in specialibus casibus aliam fuisse mentem revocantis demonstrent) per generalem clausulam, ob nonnullas concessionem exigentes fieri specialem eorumdem mentionem; tum etiam quia concessa sunt ob merita: ut tradit *Rodriguez* tom. 1. qq. Reg. q. 9. art. 6. *Bassaus in Supplem. V. Privilegium* num. 16. ubi etiam ex *Diana* & aliis addit, in dubio an privilegium sit revocatum, censendum non esse revocatum.

Denique notandum Urbanum VIII. revocasse omnia vivæ vocis Oracula per Bullam *Aliàs Felicis*. Ideoque saltem in locis, in quibus hæc Constitutio est usu recepta, seu in quibus non est ei derogatum per desuetudinem (merito dubitari potest quoad hoc de variis locis) abstinendum esse à privilegiis hujusmodi. Non censentur tamen Oracula vivæ vocis, quae fiunt per signaturam Papæ, quando scilicet ipse alicui petitioni propriâ manu subscribit, etsi tantum scribendo, *Fiat*: quia tales concessionem non fiunt tantum ore retentis, sed etiam manu seu scripto. Ita

Portel,

Portel, Lezana, Bordonus, quos citat & sequitur Bassaus V. Privilegium I. n.8. Ubi etiam, & in Supplem. V. Privilegium num.8. ex quorundam Recentiorum sententia plures exceptiones seu declarationes præfatæ Bullæ revocatoriæ allegat; inter cæteras hanc, quod non censeantur eâ comprehendi vivæ vocis Oracula per bullam Pontificiam ex certa scientia confirmata, quasi exinde suscipiant conditionem privilegii scripti seu bullati, accedente

præsertim benigniore interpretatione adhibenda in favorem permanentiæ privilegiorum. Quam tamen explicationem non probat Diana parte 10. Tract. 14. Resol. 24.

Plura de Privilegiis vide apud Suarez toto Libro 8. De Leg. Rodriguez tom. 1. quæst. 7.8. 9.11. & 55. & tom. 3. quæst. 51. Hieronymum Rodriguez Resol. 116. Portel V. Communicatio privilegiorum, & V. Privilegia & alios.

DISPUTATIO QUINTA.

De Lege Pœnali & Irritante.

QUÆSTIO I.

Quid & quotuplex sit Lex pœnalis?

1. Quid lex pœnalis, & qui distinguatur à morali.

Alia est mixta, alia pura pœnalis.

2. Item alia civilis, alia ecclesiastica.

Varia pœna ecclesiastica.

Lex pœnalis dicitur, quæ pœnam aliquam intentat: distinguiturquæ à lege morali, quæ nullam intentat pœnam, sed mores dirigit, obligando ad actum vel omissionem illius. Quod si lex obliget ad actum & simul ad pœnam, dicitur lex mixta, ex morali scilicet & pœnali: si verò tantum pœnam irroget, nec ad actum faciendum vel omittere obliget, appellatur purè pœnalis.

Lex pœnalis, alia est civilis, alia ecclesiastica. Utraquæ rursùm est multiplex pro multiplicitate pœnarum, quæ sive in jure civili aut ecclesiastico, sive in tribunalibus sæcularibus aut ecclesiasticis irrogantur. Specialiter autem in canonibus & judiciis ecclesiasticis frequentantur pœnæ excommunicationis, suspensionis, interdicti (quæ sunt censuræ ecclesiasticæ) cessationis à divinis, depositionis & degradationis. Irregularitas pœnalis etiam infligi solet, sed à Jure. Usurpatur etiam carcer, detrusio in monasterium, verbera, bannum seu relegatio, damnatio ad triremes, privatio, installatio, seu publica ostentatio in theatro aut columna ad infamiam criminosi, seu deductio per plateas, vel processiones cum tæda & in lineis vestibus, aut aliis criminum indicibus; deniquè multa seu pœna pecuniaria. Quam Concilium Trid. sess. 25. cap. 3. de Reform. eo ipso quod exacta fuerit, applicari vult piis usibus; adeò ut juxta declarationem Cardinalium apud Riccium, nè quidem merces Vicarii & Officiorum curiæ indè desumi debeat. Hoc tamen praxis hîc non servat, id quæ ut credit Zypaus in Anal. Jur. pont. l. 5. tit. De pœnis num 1. ob exilitatem dotium Episcoporum in Belgio. Quo (inquit) casu præsertim, etiam multas, Episcopi usibus & elemosynis judex retinere potest.

3. Vulgatissima verò Legis pœnalis divisio famosissima est in legem pœnalem ferendæ sententiæ, & latæ sententiæ. Hæc dicitur, in qua legis-

Herincx Sum. Theol. Pars II.

tor de facto transgressori pœnam imponit, ac ad eam condemnat: illa verò, in qua legislator tantum pœnam comminatur, seu mandat judici ut reo pœnam infligat. Undè sententia hîc non est idem, quod judicialis definitio, quæ per judicem controversiæ terminantur, sed generaliter quodvis decretum superioris, sive fiat in judicio citatis reo & testibus, sive fiat in aliqua lege. Et quidem si priori modo fiat, vocatur sententia ab homine: dividiturquæ in declaratoriam facti, & condemnatoriam ad pœnam: item in interlocutoriam & definitivam. Si posteriori modo fiat, dicitur sententia à jure. Quod nomen usus obtinuit, ut soli constitutioni juris pœnalis tribuatur.

Ad dignoscendum verò an lex aliqua pœnalis contineat latam vel ferendam sententiam, notandæ sunt sequentes regulæ.

Regula I. Quotiescumquæ dubium est an verba Legis contineant sententiam latam vel ferendam, censendum est, quod tantum contineant ferendam: nam in pœnis benignior interpretatio est adhibenda, ut dicitur De regulis juris in 6.

Regula II. Si lex solum comminetur pœnam, continet sententiam ferendam; ut si dicat: Sub pœna excommunicationis, sub interminatione anathematis, sub pœna privationis actuum legitimorum &c. Idem dicendum si lex utatur verbo, vel participio futuri temporis, dicendo v.g. Reus erit talis pœna, subjacebit excommunicationi &c. Idem verosimiliter est, (quamquam Varii contradicant) si lex dicat: Excommunicationem se noverit incursum; cum perinde sit, an dicatur, excommunicationem incurret, an verò, excommunicationem se noverit incursum. Itaque his & similibus verbis non satis indicatur sententia lata; cum rectè explicari possint per ordinem ad sententiam vel pœnam à judice ferendam.

5. Excipe, nisi aliquæ particulæ addantur, quæ satis indicent, pœnam de facto infligi; ut si dicatur: Sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ: subjacebit ipso facto excommunicationi &c. Item nisi lex alioquin esset inutilis;

ut contingit in lege pœnali irregularitatis, quæ non ab homine, sed à solo jure infligitur: & in legibus statuentibus impedimenta matrimonii vel professionis, quæ postmodum irritari non possent; hæ enim circumstantiæ aperte indicant, pœnam infligi ipso facto, etsi verba præcisè sumpta id non exigent.

6. *Excipiunt etiam mul-
ti pœnam
conventio-
nalem valde
probabiliter.* Excipitur etiam juxta valde probabilem plurimorum Theologorum sententiam pœna conventionalis, quam ipsi contrahentes solent apponere contractibus solvendam ab eo, qui contractui non steterit: cum enim hæc pœna debeatur ex contractu, soleatquæ adjici contractibus, ut finè recursum ad judicem possit sortiri effectum, consentaneum est naturis rerum ipsiquæ contrahentium intentioni, ut ipso facto pœna incurratur; quantumvis verbo comminatorio aut futuri temporis fuerit adjecta. Regulariter tamen non videtur hæc pœna deberi, quousquæ pars illam exigat; eò quòd petitio partis ex mente contrahentium videatur succedere loco sententiæ judicis, & non petens censeatur pœnam condonare. Ita *Covarruvias, Suarez & alii.*

*Et si opposi-
tum quoquæ
non sit im-
probabile.* Nihilominus satis probabile est, ad pœnam conventionalem ordinariè, seu nisi aliud expressè caveatur, aut de mente contrahentium constet, non esse obligationem, nisi factâ condemnatione per judicem: tum quia multi mentem contrahentium sic interpretantur, ut *Sanchez, Vasquez & plures alii*; tum quia hæc pœna sequitur transgressionem legis sibimet à contrahentibus impositæ, adeoque non videtur contrahi antè sententiam judicis, uti non contrahitur pœna appositæ transgressionem legis factæ à Principe; præsertim in casu dubio, seu controverso; in quo censentur contrahentes apponere pœnam juxta regulas pœnarum Juris communis: tum quia has etiam pœnas, dum exorbitantes sunt, judex moderatur; immo testatur *Sanchez l. 1. de Matrim. d. 37. num. 4. ex Gutierrez*, stylo Curia non fieri condemnationem ad pœnam conventionalem, nisi quatenus interest; ideoquæ minimè deberi, si nullum interesse secutum fuerit, habet probata consuetudo, juxta eundem *Gutierrez*; adeoque necessaria videtur interventio judicis, ut discussis discutiendis decernat, quid solvendum sit. Ita *Sanchez* supra.

7. *Verba imperati-
vi modi
quando con-
tineant sen-
tentiam fe-
rendam.* Regula III. Si lex utatur verbis imperativi modi, quæ non afficiunt immediatè ipsam pœnam, sed vel reatum pœnæ, v.g. *Reatum talis pœna incurrat, fiat talis pœna reus.* Vel ipsam actionem judicis; v.g. *Excommunicetur, suspendatur à divinis &c.* solum continet sententiam ferendam: de hac enim verba ista commodè explicari possunt, adeoque debent; cum in pœnis benignior sit interpretatio adhibenda. Aliud juxta plerosquæ Doctores est, quando verba imperativi modi afficiunt immediatè ipsam pœnam, v.g. si dicatur: *Sit excommunicatus, sit suspensus &c.* eò quòd illa verba non tam significant pœnam debere infligi à judice, quàm bene ipsum jus habere ra-

tionem sententiæ, per modum imperii pœnam infligentis efficaciter, quæ etiam similibus verbis à judice solet ferri. Contrarium nihilominus tenet *Navarrus l. 27. Manual. num. 12.* & nonnulli alii quodam verba: *sit excommunicatus*; quando alia jura non declarant oppositum: eò quòd verba ista explicari possint per subintellectam clausulam, à *Judice*: sicut verbum *excommunicetur*, ab omnibus hoc modo intelligitur; quod tamen videtur coincidere in aliquo saltem sensu cum his verbis, *sit excommunicatus*. Et sic loquuntur teste *Navarro* plurimi Canones, qui tamen secundum *Glossam* ferendam sententiam continent.

Regula IV. Lex est latæ sententiæ, si sententiam judicis expressè excludat. Item si verba nullam dilationem temporis admittant, v.g. hæc: *Ipso facto, ex tunc, mox &c.* Insuper si lex dicat, *reum esse in conscientia, obligatum ad pœnam*. Similiter si legislator sibi vel legi suæ adscribat sententiam, dicendo v.g. *Auctoritate nostrâ, virtute hujus legis, ipso jure subjaceat tali pœna*. Deniquè si lex utatur solo verbo indicativi modi præsentis aut præteriti temporis, v.g. *Excommunicamus, suspenditur, excommunicationem se noverit incurrisse, sciat se esse excommunicatum*. Vide plura apud *Suarez lib. 5. de Leg. cap. 6.*

Q U Æ S T I O II.

Ad quid obliget Lex pœnalis antè Judicis sententiam?

8. *Lex ferenda
sententia,
antequam
hac lata sit,
reum ad
pœnam non
obligat.* Dico I. Quando lex pœnalis continet tantum sententiam ferendam, certum est ex communi omnium doctrina, non obligari reum ad pœnam solvendam vel subeundam, aut aliquos ejus effectus præstandos antè sententiam judicis condemnatoriam. Pater: quia non obligatur reus ad amplius, quàm lex ipsa contineat; ipsa autem solum præscribit, ut reus pœnæ adjudicetur; quod magis judicem, quàm reum concernit.

Hinc patet, reum tantisper validè & licitè se gerere tamquàm non excommunicatum, si per legem excommunicandus decernatur: similiter posse acceptare officium vel beneficium, actusquæ officii exercere, & fructus beneficii recipere, etsi crimen commiserit, ob quod officiis vel beneficiis per judicem est privandus.

9. *Et bona re-
tè alienat,
etiam in
fraudem
fisci.* Deniquè potest reus validè & licitè alienare bona temporalia per sententiam confiscanda; idquæ (quamvis Aliqui contradicant) etsi fiat in fraudem fisci, seu ejus, cui bona per sententiam sunt adjudicanda. Quod tunc fit, quando reus ideò alienat, nè Fiscus postmodum obtineat. Quandonam autem id fieri præsumatur, varias ad hoc conjecturas adfert *Sanchez l. 2. Sum. cap. 21. num. 5. & seq.* Sunt tamen alienationes tunc revocabiles, *L. In fraudem ff. De jure Fisci*. Excipe onerosas, dum altera pars recipiens rem titulo oneroso est ex-

pers doli: nam L. 10. §. 4. ff. *Qua in fraudem creditorum*, id declaratur de venditione facta in fraudem creditorum (quibus omnibus Fiscus postponitur) si emptor sit expers doli.

Cui non fit injuria :

Nec refert, quòd fraus & dolus nemini debeant patrocinari : nam nec debent nocere, ubi jus id non statuit. Nec deniquè per hoc fit Fisco injuria : nam utens jure suo nemini facit injuriam. Undè nec fraude injustâ Fiscum impedit ab emolumento sperato, utpote quod jure pendebat à propria voluntate defraudantis Fiscum. Secus esset, si emolumentum speratum dependeret à voluntate aliena, in quam jus non habet, qui alterum fraude impedit. Quarè nec injuriam facit restitutioni obnoxiam, qui fraude seu studio impedit, nè certa persona liberalitatem suam cum cæteris in donorum largitione sentiat ; eò quòd tota spes beneficii tunc dependeat à propria voluntate fraudem adhibentis.

Quantumvis alienationes fiant post contestationem litis.

Immo hæc vera sunt etsi alienationes fiant post contestationem litis : cum enim reus retineat dominium & administrationem bonorum antè latam sententiam, non apparet, cur alienationes essent invalidæ aut illicitæ. Quod verum est, etsi lispenderet in contumacia rei: contrarium enim (quod docet Sanchez) nullo jure satis probatur.

Dices: A die contestatæ litis bona rei sunt litigiosa : ergo eorum alienatio non est valida L. *Censemus C. De litigiosis*. Resp. Neg. Ant. lis enim non est de bonis, sed de crimine.

10. DICO II. Judex obligatur ad sententiam ex præscripto legis ferendam, quâ reus condemnatur ad poenam, quando crimen est sufficienter probatum ; si ejus libertati non relinquitur poenam moderari. Ita communiter Doctores. Et colligitur ex c. *In istis dist. 4. & c. Summopere 11. quaest. 3.* Ratio est : quia judex est custos legis : cujus proinde officium est, observationem legis procurare ; maxime si lex ipsum expressè concernat, prout facit lex poenalis ferendæ sententiæ. Deinde per talem legem præscribitur medium justitiæ vindicativæ : adeoque hoc judex servare tenetur, cum ipsius sit justitiam vindicativam exercere.

Nisi remissio aut moderatio poenae ei (prout interdum fit) relinquitur. Usu tamen & jure potest judex certis casibus minuere vel non imponere poenam. Quod ex variis causis summo Principi facilius conceditur : hic enim non solum ex Epykia, sed etiam ex facultate dispensandi potest poenam lege taxatam mitigare, & sententiam à se vel judice inferiori latam revocare ; cum tamen judex inferior citra specialem facultatem jure vel consuetudine concessam, nec possit in lege poenali dispensare, nec sententiam semel latam revocare. Videndum tamen, nè nimia indulgentia invalescant scelerati, & bonum publicum graviter lædatur. Vide *Malderum tract. 6. De Just. cap. 1. dub. 26.* Quando autem existimamus bonâ fide esse in potestate judicis poenam lege taxatam mitigare, aut etsi nesciamus, petimus tamen sub

implicita conditione, si ei liceat ; tunc possumus pro hac re apud judicem intercedere ; aliàs non ; quia non licet inducere alium ad malum. Qua tamen in re interdum circa indignissimos omni gratiâ committuntur abusus etiam à piis personis zelum compassionis ac speciem quamdam pietatis habentibus, sed non secundum scientiam & rationabilem ponderationem boni publici, quod non patitur istiusmodi sceleratos vivere.

DICO III. Non quælibet lex poenalis latae sententiæ obligat reum ad luendam poenam antè omnem judicis sententiam. Constat ex consuetudine (cujus testes sunt quotquot de hac materia scripserunt) quæ est optima legum interpretes : nullus enim Doctor vel Confessarius condemnat eos, qui non solvunt poenas jure statutas, antequàm à judice sint requisiti. Deinde adhuc subsistet differentia inter legem ferendæ & latae sententiæ : nam illa requirit, ut per sententiam judicis & crimen declaratur, & reus ad poenam condemnatur : ad hanc verò sufficit sententia declaratoria criminis, quâ v.g. Judex declaret, Petrum esse reum læsæ Majestatis, & hoc nomine incurrisse hanc vel illam poenam. Reliquæ differentiae infra patebunt.

Declarat autem praxis conclusionem esse veram, etsi crimen sit publicum factum vel factum : nam equidem non est publicum jure, antequàm Judex illud declaret.

Quamquàm verò lex poenalis latae sententiæ non semper obliget antè sententiam declaratoriam judicis, potest quandoquè antè illam obligare, ut certum est ; cum nulla in hoc appareat repugnantia, nec minor sit virtus sententiæ legis, quàm sententiæ judicis. Undè sicut hæc reum obligat ad poenam statim subeundam, ita etiam id posset sententia legis. Plurimum tamen inter se variant Doctores in explicando cujus generis aut qualitatis poenales leges obligent antè sententiam : quorum opinionibus ac loquendi modis prætermisissis,

DICO IV. Lex poenalis latae sententiæ obligat reum ad luendam poenam antè sententiam declaratoriam, quando illud vel consuetudo sensusquè communis declarat, vel conditio poenæ exigit, vel legislator satis exprimit. Conclusio est satis manifesta.

Primò itaque voluntas legislatoris obligandi antè sententiam, ipsaque obligatio constat ex communi usu & Doctorum sensu in censuris ipso facto impositis, & irregularitate poenali, quæ incurritur antè omnem sententiam declaratoriam : quamquàm natura censurarum id non requirat. Ut nec apparet, cur irregularitas non posset ferri per sententiam ab homine, seu expectare sententiam judicis, si naturam ipsius poenæ spectemus. Quam spectans Scotus 4. d. 25. quaest. 1. num. 7. dicit, quòd posset aliquando infligi à judice secundum jura, quæ juxta *Commentarium Scoti ibid. num. 18.* nusquam id expressè prohibent : nam c. *Is qui, De sent. excomm. in 6.* explicationem patitur,

II.

Non omnis lex latae sententiæ reum obligat ad luendam poenam antè sententiam declaratoriam criminis.

Etiamsi crimen sit factum vel factum publicum.

Quamvis secus fieri non repugnet ;

12.

Immo de facto in variis poenis non est præstolanda ulla judicis sententia ; V.g. in censuris latae sententiæ & irregularitate &c.

ut videre est in *Comment. sup.* Usus tamen non patitur irregularitatem expectare sententiam judicis. Simili ratione non potest contrahere matrimonium, cui id per legem prohibetur in pœnam. Similiter non licet petere debitum matrimoniale, quando id in pœnam conjugibus prohibetur, ut habet *Sanchez lib. 9. De matr. disp. 30. num. 3.*

In impedi-
mentis ma-
trimoni pœ-
nalibus,

Secundò constat ex ipsa pœnæ conditione, quæ si suspenderetur usque ad sententiam judicis, lex foret inutilis; ut contingit in impedimentis dirimentibus matrimonium (de quibus idem declarat communis Theologorum consensus) etsi in pœnam criminis sint posita: si enim non irritaretur matrimonium mox ut contrahitur, non posset postmodum irritari. Idem dicitur, quando lex aliquid præcipit, vel prohibet sub pœna perjurii.

13.
Et aliis, in
quibus ma-
nifestè om-
nis senten-
tia omnino
per verba le-
gis excludi-
tur.

Tertiò idem constat ex verbis legis, si illa omnem omnino sententiam judicis excludant. Cujusmodi tamen non sunt hæc vel similia: *Ipso facto, ipso jure privamus eum bonis suis, ipso facto officium vacet &c.* nam hæc verba possunt habere effectum de præsentis, etsi requiratur sententia judicis declaratoria criminis. Undè sunt variae leges ita loquentes, quæ tamen juxta communem Doctorum sententiam non obligant antè sententiam judicis. Notanter autem c. *Cum secundum leges, De hæreticis in 6.* prohibetur, nè fiscus bona hæreticorum, etsi ipso jure fisco addicta, occupet antè sententiâ.

Cujusmodi
verba affig-
nantur.

Aliud est, si lex dicat, *Reum ipso facto teneri in conscientia ad pœnam, vel non posse absolvi in foro conscientie, nisi pœnam luerit, vel ipso facto vacare officium aut beneficium ut statim possit alteri conferri, vel nullam debere expectari sententiam declaratoriam criminis.* Hæc ratione beneficiarii omittentes lectionem horarum tenentur ad proportionatam restitutionem fructuum in conscientia. Undè hic articulus, *Restitutio à Pio V. imposita beneficiatis non recitantes, non debetur in conscientia antè sententiam declaratoriam judicis, ed quòd si pœna, condemnatus est ab Alexandro VII. ut minimum tamquam scandalosus, & prohibitus sub excommunicatione Papæ reservata & ipso facto incurrenda quomodolibet defendi.* Similiter Pius V. dum in motu proprio contra committentes simoniam confidentialem dicit: *Nè quisquam vanâ fiduciâ fretus non intentandi contra se judicii in crimine perseveret, omnes & singulos præsentium auctoritate privamus &c.* satis manifestè videtur excludere necessitatem sententiæ judicialis: quamquam *Suarez l. 5. de Leg. c. 8. n. 16.* dicat probabile, hanc legem seu pœnam non esse in hoc sensu communiter receptam, & ideo fortè illi in hac parte derogatum per communem consuetudinem; quæ tolerabilis judicari potest (inquit) quia reverà pœna est valde rigorosa. Immo *Castro Palao d. 2. punct. 2. num. 10.* existimat privationem beneficiorum & inhabilitatem nè quidem vi verborum, aut intentionis Pontificiæ contrahi antè sententiam declaratoriam criminis, quasi men-

ti Pontificis satisfiat, si à die commissæ simoniæ delinquens maneat obnoxius privationi, nec aliud quàm declaratio delicti postuletur, ut privatus existat. Verùm sic non videretur satis evelli vana fiducia non intentandi judicii; utpote equidem intentandi ad obtinendam sententiam declaratoriam.

Quòd si lex dicat pœnam incurri nullâ expectatâ sententiâ, *Covarruvias, Sanchez, Lessius* & plures alii docent, intelligi posse de sententia condemnatoria ad pœnam, quæ in materia pœnali solet intelligi per sententiam, adeoque intelligi debet in re tam odiosa. Quòd si deniquè lex dicat: *absquè declaratione*, seu *nullâ declaratione præmissâ*, id explicat *Lessius* & alii de declaratione pœnæ. Licet autem hæc explicatio videri posset satis torta, & minùs fortassè congruens menti legislatoris, ideoquè rejiciatur à *Suarez* & pluribus aliis; illam tamen confirmat usus, ex quo constat non teneri reum se abdicare bonis vel officiis, etsi leges dicant pœnam absquè declaratione incurrendam; prout loquitur *Extrav. Ambitiosa, De rebus Ecclesiæ non alienandis.* Undè licet prima legislatoris mens fuisset alia, non equidem obligaret ex hoc capite, quòd similes leges non videantur in isto sensu receptæ, sed potius sit eis per contrariam consuetudinem hac in parte derogatum. Vide *Lessium l. 2. de Iustitia cap. 29. dub. 8.* Quare notat *Præpositus q. 95. d. 3. dub. 7. n. 38.* in fine, paucissimas leges videri esse, quæ ita strictè obligent; & fortè nullas civiles. Immo ultra pœnam propriè dictam (qualis est privatio alicujus juris quæsitæ, seu ccepti possideri) incurri antè sententiam declaratoriam criminis praxis habet, ut post *Farinacium* & alios asserit *Castro Palao d. 2. punct. 2. num. 12.* adeò ut nullatenus alioquin possit mandari executioni. Declaratoria verò requirit citationem partis, teste *Julio Claro*; & ab ea dari potest appellatio, ut docet *Farinacius* & alii.

Ex quibus colligitur pœnam privationis officiorum, beneficiorum, actuum legitimorum, confiscationis honorum temporalium, inhabilitatis ad hæreditatem adeundam & similes, non obligare in conscientia antè sententiam declaratoriam criminis, etsi ipso jure imponantur. Idem est de pœna inhabilitatis ad electionem passivam, quamquam Plures contradicant; usus enim communis declarat non debere reum se his bonis spoliare, aut ab eis abstinere antè sententiam. Pro pœnis etiam Statutorum Ordinis nostri Franciscani tam generalium quàm provincialium, tam conditorum quàm imposterum condendorum, notanda est valde generalis declaratio, quæ habetur in *Statutis Barcinonensibus Nationi Germano-Belgica accommodatis c. 6. §. 9.* videlicet quòd quoties pœna suspensionis vel privationis vel alia quacumquè (pœnâ excommunicationis exceptâ) ipso facto incurrenda imponitur, nullus eâ pœnâ ligatur, quamvis crimen fuerit publicè perpetratum, quò usquè per Prælatum fuerit reus judicialiter declaratus.

14.
Quid cen-
sendum sit,
si lex dicat:
Nullâ ex-
pectatâ
sententiâ
vel absquè
declaratio-
ne.

Ultra censu-
ras & irre-
gularitatē
vix ulla
sunt pœnæ,
quæ in
praxi non
exigant sen-
tentiam.

15.
Corollarium.

Quid de
hac re con-
formiter de-
clarent Sta-
tuta Fran-
ciscanorum.

16. *Privatus bonis ipso facto quid possit antè sententiam declaratoriam.* Colligitur II. quòd quamvis reo, qui per legem sententiæ latæ incurrit privationem officii, bonorum &c. relinquatur possessio & administratio, nec antè sententiam possint à fisco auferri, ut ex usu &c. *Cum secundum leges de Hæreticis. in 6.* constat; immo etiam juxta Sanchez & alios relinquatur eò usque dominium, cum nullo jure aut consuetudine citius auferatur: jus tamen seu dominium rei à die commissi delicti redditur debile, & bona fiunt vi legis fisco obnoxia, adeò ut etiam post mortem rei possint illius hæredes conveniri.

Discrimen quale sit dum poena privationis est ferenda sententiæ. Quod secus se habet, in poenis ferendis: nam mortuo reo antè sententiam condemnatoriam, moritur omnis actio fisci, nec possunt hæredes conveniri, cum non condemnentur defunctus. Verum cum per legem latæ sententiæ reus jam condemnatus sit, tantumquæ debeat crimen declarari (quod etiam post mortem fieri potest) possunt hæredes conveniri. Post latam etiam sententiam judicis aliter res habet in lege ferendæ sententiæ, aliter in lege latæ sententiæ, ut patebit *quaest. sequenti.*

QUÆSTIO III.

Ad quid obliget Lex poenalis post judicis sententiam?

17. *Latâ per Iudicem sententiâ tenetur eam reus subire.* Dico I. Latâ à judice sententiâ obligatur reus poenam subire, & aliquando obligari potest, ut eam per se exequatur; non tamen semper.

Possit quæ interdum obligari ad illam in se exequendâ. Prima pars probatur: quia justæ sententiæ parendum est, quæ hoc expressè imponit.

Secunda pars probatur: quia non videtur dubium quin legislator aut judex possit per sententiam hoc reo imponere, quando poena non est nimis gravis, sicut alia gravamina potest ex justa causa imponere; ac proinde quando verba legis seu sententiæ id satis clarè exprimunt, aut usus sic habet; aut deniquè ipsa poenæ conditio coöperationem rei exigit, non excusatur reus ab ea sibi inferenda. Sic obligatur nè fugiat è carcere moderato; ut discedat de civitate, quando saltem exilium non est perpetuum; aut ad loca horrida. Similiter potest obligari, ut per se solvat multam pecuniariam moderatam, etiam antequàm exigatur. Si alicui tamen poena v.g. pecuniaria sit addicta, non videtur communiter teneri ad eam solvendam, antequàm petatur; ex quo fit ut altero non petente tempore ad præscribendum idoneo contra eum præscribi possit. Sic etiam in Religionibus potest aliquis obligari ad flagellationem sui per regulam vel superiorem impositam; & sic de similibus est judicandum.

18. *Non tamen semper ad id obligat.* Tertia pars probatur: qua in primis reus ad id non obligatur, si verba legis aut sententiæ possint per judicem vel publicum ministrum mandari executioni: lex enim poenalis potius est restringenda; cum ergo per legem

aut sententiam illud onus reo non imponatur, nec conditio poenæ coöperationem rei exigit, non est ad hoc obligandus, sed sufficiet, si non resistat poenæ infligendæ. Idem dicendum est, quando non est usu receptum, ut reus in se poenam exequatur: prout in variis poenis sic receptum est; maximè quando censentur nimis difficiles, reus teneretur eas per se exequi. Immo nè quidem tunc videtur lex humana ad hoc obligare posse, v.g. in poenis mortis, mutilationis, perpetui & gravis carceris, infamis flagellationis &c. nam præterquam quòd juxta communem Doctorum doctrinam nequeat reus justè condemnatus esse executor sententiæ mortis in se ipsum; esto tamen quòd licitè posset esse illius, uti & aliarum, executor, ipseque poenæ sint justæ, ac delictis commensuratæ, modus tamen illas exequendi est inhumanus ac nimis difficilis, superansquæ fragilitatem humanam; qui proinde, saltem ordinariè, non cadit sub præceptum judicis aut legis. Undè per ejusmodi sententias obligantur ministri justitiæ publicæ, ut reum custodiant, poenam exequantur &c. ipse autem reus non aliter tenetur poenam subire, quàm ut per vim non resistat.

Petes I. An damnatus per sententiam judicis ad mortem vel mutilationem possit fugere, si via effugiendi pateat? Resp. Aff. cum Doctoribus communiter: quia præceptum oppositum foret nimis difficile, superansquæ humanam conditionem. Undè posset fugere sub ictu gladii, si spes foret evadendi.

Ob eandem rationem licitè posset effringere carcerem, juxta Doctores passim. Quod confirmatur: tum quia cui licet finis, scilicet fuga, etiam licet media, scilicet ablatio impedimentorum, ut catenarum &c. tum quia reus non tenetur ibi manere, sed judicis est curare, ut vi majore detineatur; ideo enim catenæ sunt ferreæ, & carceres fortissimi. Aliàs si vinculis stupeis constrictus esset reus, non posset ea disrumpere.

Nec rectè arguas, sententiam judicis non videri justam, si non debeat reus ei parere: nam parere debet, quatenus sententia ipsum afficit, videlicet ut sustineat poenam non inferendo vim vel injuriam justitiæ aut ministris; non afficit autem eum, quasi debeat sponte sustinere, quando potest commodè evadere. Immo potius sententia talis ex parte modi videri posset injusta & nulla.

Non obstat etiam, quòd effractoribus carcerum imponatur poena capitis. Nam si Imperatores id statuerint, acerbius est, quàm ut probare possimus, ait *Malderus Tract. 6. de Just. cap. 3. dub. 5.* Deinde imponitur hæc poena iis, qui aliundè equidem sunt ordinariè capitis rei. Vel certè imponitur ad terrorem, non infligenda tamen, nisi aliæ causæ subsint; vel deniquè præsumitur vis esse facta custodibus; quorum proinde negligentia si rei id fecerint, mitius cum illis esse agendum Leges statuunt.

Non

Immo nè quæ obligare semper potest.

19. *Damnatus ad mortem aut mutilationem licitè fugit.*

Et carcerem effringit.

20. *Quam sententia sit justa, & vim suam respectu rei habeat.*

*Nec per hoc
fit injuria
potestati
publicæ.*

Non obstat præterea, quod effringens carcerem videatur facere injuriam Reipublicæ; cum carcer sit custodia justitiæ, & velut instrumentum ejusdem. Nam carceri ac ejusmodi rebus inanimatis potest quidem inesse communicata quædam auctoritas; non tamen potest sic carceribus & vinculis communicari, ut præjudicet juri & potestati, quæ reis competit in ordine ad conservandam suam vitam. Quare ob necessitatem & periculum vitæ, in quo est reus, non censetur moraliter facere vim auctoritati aut justitiæ publicæ, sed tantum fugere mortem; quod justè potest. Si cut damnatus ad bestias potest cum leone v.g. pugnare, & eum, si possit, occidere, etsi leo ibi sit instrumentum justitiæ publicæ. Aliàs sanè nec posset reus fugere, etsi inclusus esset domui stramineæ; quod est ridiculum. Aliud est de iis, qui de foris sunt extra necessitatem: ii enim, si frangerent carceres, violarent auctoritatem publicam moraliter, sicut qui litteras sigillo regio munitas, ac mandatum continentes laceraret aut conculcaret. At si v.g. hoste me insequente non pateret mihi alia fuga, nisi pertundendo ostium aliquod domus publicæ, quis dicat id mihi fore illicitum? aut si necessariò litteras Regis in via, per quam transire debeo, pavimento sparsas pedibus calcare oporteat?

*Secus foret
si, qui de foris
sunt, id
facerent.*

*An reus id
agens te-
neatur ad
reparatio-
nem damni
reipublicæ
illati.*

An autem reus obligetur reparare damnum Reipublicæ illatum, dubitatur. Nonnulli negant. Quibus videtur favere usus. In rigore tamen videtur obligatus ad restitutionem damni, quod per se ex effractione carceris oritur, v.g. in muris &c. non quod per accidens ex fuga aliorum reorum; ipse enim ob istum eventum per accidens non amittit jus suum fugiendi. Ita communius Doctores.

*21.
An ejusmo-
di reo possit
fuga cōsuli.*

Petes, An possim consulere reo fugam? Resp. Aff. quia suadeo id, quod honestum est. Et per se loquendo licet monstrare media fugæ, & instrumenta porrigere; nisi id prohiberetur sub obligatione (prout Respublica potest: nam id non est aliis nimis difficile; quamquàm sit nimis difficile reo ipsi, cui idcirco non potest prohiberi) quod an factum sit, non conveniunt Doctores. Saltem debet talis lex proferri. Si tamen valde gravi pœnâ tales plecterentur, censere videretur Respublica, id graviter esse prohibitum; cum gravis pœna supponat gravem culpam. Non liceret tamen proximè ad effractionem cooperari: hoc enim foret violare publicam auctoritatem, & jure merito gravissimè puniretur. Cessat præterea ibi ratio, ob quam reo licita est effractio. Deniquè sic nihil esset iudicibus satis tutum & firmum. Similiter ministri justitiæ publicæ non possunt consulere, nec præbere reo instrumenta ad fugam: quia ipsorum est curare ex officio, ut reus ibi detineatur.

*22.
Reus post
sententiam
non tenetur
spontè bona*

Ex dictis patet, quod is, cujus bona sunt addicta fisco, etiam post sententiam declaratoriam non teneatur illa deferre ad fiscum, aut sese illis spontè privare; id enim reo non im-

ponitur, sed fisco tantum datur potestas auferendi: quinimmo nimis inhumanum apparet, quod homo teneatur se suis fortunis spoliare, & in se exequi sententiam, ex qua miseram vitam cum suis debeat transigere. Ob quod etiam verosimile putat *Præpositus quæst. 95. disp. aliqua saltem occultare.* 3. num. 42. in fine (& colligitur etiam ex *Les- fio lib. 2. De Justit. cap. 12. num. 134.*) quod etiam post sententiam possit res occultare, aliò transferre, nec teneatur in conscientia rerum suarum statum fisco aperire; quia illud est nimis acerbum. Quod saltem admitti posse videtur, quoad necessaria parca ac moderata sustentationi. Ut tamen occultent cætera etiam requisiti, non sum consultor.

D I C O II. Per pœnam privationis bonorum, si sit ferenda, debentur post sententiam iudicis fisco illa bona, quæ pertinent ad reum tempore sententiæ: si autem sit pœna lata, debentur post sententiam illa bona, quæ erant rei à die commissi criminis, ad quem sententia iudicis retrahitur. Ratio est: quia bona rei non debentur fisco, nisi per sententiam condemnantem reum; sententia autem per se condemnat solum reum de bonis præsentibus, seu quæ subsunt tempore sententiæ. Ex quo patet conclusio; nam in lege ferendæ sententiæ reus non condemnatur ad pœnam, nisi per iudicem; in lege autem latæ sententiæ patrato crimine jam condemnatus est per ipsam legem, adeoque in hac respiciendum est tempus delicti, in illa verò tempus, quo iudex fert sententiam.

Hinc notanda est differentia inter legem ferendæ & latæ sententiæ, quod reus pœnæ ferendæ bona sua, utpote nulli obligata, sic alienare valeat antè sententiam, ut post illam nequeant alienationes rescindi, nisi tunc solum, quando factæ essent in fraudem fisci, idquè ex dispositione juris. Immo si alter bonâ fide egerit, & titulo oneroso bona receperit, nè quidem tunc rescissioni erit locus. At verò si lex sit latæ sententiæ, possunt à iudice rescindi (nisi alter bonæ fidei seu nescius criminis tempore legitimo præscripsisset) omnes alienationes voluntariæ, quocumquè titulo factæ, à die commissi criminis, fructus rei confiscatæ exinde percepti repeti, actu ratione officii rescindi &c. ad quoscumquè bona devenerint; cum res transeat cum suo onere, etsi res ipsas recipiens id nesciat; veluti dum quis bonâ fide emit equum furtivum. Debet equidem fiscus primò intentare actiones revocatorias; cum contractus & acta fuerint valida. Si tamen alienationes non fuerint voluntariæ, sed necessariæ, ut vocant, v.g. pro alimentis, sustentatione familiæ, solutione debitorum, expensis funeris, non rescinduntur, cum hæ sint tales, ut ipse fiscus succedens in bona deberet ejusmodi debita conditoribus solvere. Idem est de illis, quæ factæ sunt pro expensis litis aut defensione bonorum.

Ex dictis colligitur, quod, ubi ejusmodi leges

fisco deferre.

*An possit
aliqua saltem occultare.*

*23.
Quæ bona
rei fisco de-
bentur post
sententiam.*

*24.
Differentia
inter pœnâ
confiscationis
latam &
ferendam.*

25.

leges vigent, non possit reus latæ sententiæ, etiam antè sententiam declaratoriam, bona aut officia titulo oneroso licitè transferre, nisi illa conditio parti contrahenti declaretur. Quamvis enim tales contractus non sint de se irriti, nec peccet reus ex eo præcisè quòd alienet, sicut non peccat relinquendo filiis hæreditatem; peccat tamen ex eo quòd irroget alteri gravem injuriam contrahendo de bonis fisco obnoxiiis, ac si obnoxia non forent. Aliud est, si leges alicubi non sint in usu; prout in his & multis aliis locis leges confiscantes ipso facto bona hæreticorum sunt per usum abrogatæ: ibi enim pars nullum damnum aut gravamen subit.

QUÆSTIO IV.

An Ignorantia excuset à pœna Legis humanae?

26. **D**ICO I. Omnis ignorantia, quæ excusat factum à peccato, excusat etiam debitum pœnæ in utroquè foro. Probatur ex c. 2. de Constitut. ubi dicitur: *Rem, quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit.* Ad idem facit regula, quæ habetur c. Cum cessante de Appellationibus: *cessante causâ cessat effectus.* Et alia jura, quæ refert Suarez l. 5. c. 12. num. 3. Ratio est: quia lex justa non imponit pœnam, nisi ut pœnam; qualis non est, nisi præcesserit culpa. Conclusio cum proportionem locum habet in lege purè pœnali, videlicet illum non incurrere pœnam, cujus opus vel omissio fit ex tali ignorantia, ut non foret peccaminosum, si sub culpa fuisset præceptum.

Explicatur axioma: Ignorantia facti, non juris excusat. Dices: Ignorantia facti, non juris excusat, ut habet Reg. 13. juris in 6. ergo Conclusio non est generatim vera. Resp. Neg. Consequens nam si regula juris loquatur de foro interno, vult ignorantiam facti potius quàm juris excusare, eò quòd rariùs hæc sit invincibilis; cum scientia juris haberi debeat. Si autem loquatur de foro externo, procedit ex præsumptione, quòd non fuerit ignorantia juris, saltem invincibilis; quæ non supponitur adfuisse nisi probetur (quod est factu difficile) ideoquè in foro externo punitur quis, ignorantia juris non obstante: quamvis in foro conscientia possit declinare pœnam, qui deficit in probatione ignorantia invincibilis, seu etiam inadvertentia; modò constet reverà fuisse talem.

27. **D**ICO II. Ignorantia, quæ excusat à gravi culpa, et si non excuset à peccato veniali, excusat à gravi pœna. Ratio est: quia tunc cessat causa, ob quam gravis pœna imponitur, videlicet culpa quatenus gravis.

DICO III. Ignorantia, quæ non excusat à culpa gravi, ob quam imponitur, non excusat à pœna, nisi lex ad incurrendam pœnam requirat scientiam aut dolum. Ratio est: quia hæc ignorantia non tollit causam pœnæ; ergo nec pœnam tollit.

Dixi, ob quam pœna imponitur; nam si ac-

tus sit quidem culpabilis, non tamen eâ culpâ, ob quam est imposita pœna, non incurratur pœna. Sic peccat quidem percutiens alterum, si tamen invincibiliter ignoret eum esse Clericum, non incurrit pœnas constitutas percussori Clerici; uti nec incurrit solutus pœnam adulterii, qui cognoscit alienam, quam invincibiliter ignorat esse conjugatam. Nequè conjugatus incurrit privationem juris seu facultatis petendi debitum, si cognoscat alienam, quam invincibiliter nescit esse uxoris consanguineam, adeoque non committit peccatum formale incestus, cui ob affinitatem contractam ejusmodi pœna est annexa.

Dixi etiam in Conclusionem: *nisi lex ad incurrendam pœnam requirat scientiam aut dolum:* quia si utatur his aut similibus verbis: *Qui temerè hoc attentaverit, præsumpserit, scienter hoc fecerit &c.* non sufficit ad pœnam incurrendam culpa gravis qualiscumquè, sed quæ supponat scientiam; adeò ut si quis transgrediatur legem ex ignorantia vincibili aut crassa, etsi sufficienti ad peccatum mortale, non incurrat similes pœnas. Secus est juxta Suarez sup. num. 15. & plures alios contra Bonacina d. 1. de Censuris q. 2. punct. 1. num. 11. & alios (quorum sententia mihi valde est probabilis) quando similes leges violantur ex ignorantia affectata, eò quòd in jure ipsa æquiparetur scientiæ ac temeritati.

DICO IV. Si quis transgrediatur legem humanam in materia juris divini vel naturalis, sciens quidem se agere contra legem Dei aut naturæ, ignorans tamen invincibiliter legem humanam, non excusatur à pœna legis humanæ; exceptis censuris. Ita Scotus 4. d. 6. q. 8. n. 1. Suarez supra n. 7. & alii. Ratio est: quia tunc non cessat causa pœna: lex enim humana non solum intendit punire formalem sui transgressionem, sed etiam transgressionem legis divinæ aut naturalis, præsertim si cadat in materiam à se etiam præceptam.

Dixi *exceptis censuris:* nam probabilissimum est, & jam communiter receptum, invincibilem ignorantiam legis Ecclesiasticæ excusare à censura: quamdiu enim præceptum Ecclesiæ ignoratur, peccans non censetur eam contemnere, aut contumax. Quod certius est in censuris latis per judices ordinarios, ob c. Ut animarum de Constitut. in 6. ubi dicitur: *Ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcumquè Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes.* Scotus autem 4. d. 6. q. 8. n. 1. ubi videtur velle, quòd ignorantia Canonis non excuset à censura, loquitur de culpabili, ut explicat Hugo Cavellus in Scholio subsequenti. Immo generaliter de quibuscumque pœnis humanâ lege constitutis id docet cum pluribus Sanchez l. 9. de Matrimonio d. 32. n. 17. & 18. nimirum non incurrere pœnam juris humani, qui ipsum jus humanum ignorat. Sed (ut non immoremur singulis) manifestum est, incurri saltem impedimentum pœnale criminis dirimens matrimonium,

Nisi lex scientiam vel dolum requirat.

28.

Ignorantia legis Ecclesiasticæ non excusat à pœna transgressorem legis altioris, ab Ecclesia puniendum.

Exceptis censuris.

nium, etsi non solum ignoretur ista pœna, sed etiam lex ipsa Ecclesiastica.

29. *Ignorantia solius pœna non excusat*
 DICO V. Ignorantia solius pœna non excusat ab illa incurrenda. Ita passim Doctores & patet ex dictis: quia illa ignorantia non tollit causam pœnae seu culpam, ergo nec effectum seu ipsam pœnam: atque ita videmus servari (inquit *Suarez n. 11.*) tam à Deo quam hominibus; puniet enim Deus æternâ pœnâ etiam illos, qui eam peccatis suis deberi ignorarunt: & ab hominibus suspenduntur malefactores, etsi ignoraverint pœnam.

Probabiliter excipiuntur censura.
 Valde tamen probabile est, ignorantiam invincibilem censuræ excusare ab ea incurrenda: tum propter auctoritatem plurimorum Doctorum: tum quia taliter ignorans non censetur plenè contumax; cum autem jura requirant contumaciam, de plena videntur intelligenda; juxta *Regulam Juris in 6. Odiâ restringi &c.* Idquæ multò probabilius est in censuris Ordinariorum propter *c. Ut animarum* citatum. Accedit, quod saltem excuset à censuris ignorantia specialis prohibitionis seu legis Ecclesiæ; quando autem subest ignorantia censuræ, plerumquæ subest simul ignorantia ipsius legis. Vide *Præpositum de Censuris quest. 1. dub. 8.* Immo *Sanchez sup. num. 21.* non improbabilem existimat opinionem *Navarri cap. 23. Manualis num. 47. & cap. 27. num. 274.* docentis ignorantiam cujuscumquæ pœnae, præsertim si sit gravis & extraordinaria, excusare ab ea incurrenda; & consequenter probabile censet (quod probabilissimum dicit *Dicastillo disp. 9. de Matrimonio dub. 9. num. 105.*) eum, qui uxori suæ factus est affinis per copulam cum consanguinea uxoris, non privari jure petendi debitum, etsi non defuerit scientia juris & facti, si fuerit ignorantia probabilis seu invincibilis solius pœnae. Quod tamen non facilè admiserim ob dicta in Conclusionem. Nequæ admissuros crediderim ullos judices, qui non obstante allegatione, immo & probatione hujusmodi ignorantia, pergerent in punitione malefactorum per pœnas legibus statutas. Nequæ indè delicti quantitas adeò diminuitur, ut ob hoc pœnâ ordinariâ derelictâ ad extraordinariam seu minorem sit judici procedendum.

Q U Æ S T I O V.

De Lege Irritante.

30. *Irritatio actuum humanorum describitur.*
AD plenius cognoscendum vires & obligationes legum, explicandus superest specialis quarundam legum effectus, qui est irritatio actus humani; quâ fit, ut actus humanus contra formam legis humanæ exercitus sit invalidus careatquæ suâ efficaciam morali: hoc enim esse in potestate humani legislatoris, ex usu & praxi Ecclesiæ, Conciliorum, ac etiam Principum sæcularium certum est. Si namquæ in potestate privatorum sit, apponere certas condiciones contractibus, qui-

bus deficientibus valor & obligatio contractuum non subsistat, multò magis id poterunt superiores per legem. Aliud etenim est actum simpliciter esse humanum, aliud illum esse validum, seu habere moralem efficaciam; adeoque posterius potest per legitimam potestatem separari à priori. Confirmatur: quia voluntates subditorum sunt positæ in manu Rectoris Reipublicæ, sicut antea erant seu fuissent in manu sua: adeoque sicut à voluntate propria, sic etiam à voluntate superioris pendet actuum valor seu efficacia moralis. Deinde sicut Lex humana potest præcipere quod jure naturæ non erat præceptum, sic etiam irritare quod jure naturæ non erat irritum, v. g. matrimonium clandestinum, quod est validum jure naturæ, non quidem præceptivè sed permissivè, quatenus scilicet ipsum quidem non irritat, tamen etiam irritari non vetat.

Dupliciter autem potest actus aliquis humanus per potestatem publicam irritari. *31. Idquæ dupliciter.*
 Primò immediatè & directè; prout v. g. contractus matrimonii clandestini irritatur à *Concilio Tridentino sess. 24. cap. 1. De Reformatione Matrim.* Et tunc contrahentes simpliciter relinquuntur habiles ad contrahendum, solumquæ redduntur inhabiles ad sic contrahendum, ratione scilicet contractus in se invalidi, ad quem quisquæ est inhabilis. Secundò mediatè & indirectè, inhabilitando videlicet personas alioquin habiles ad contrahendum, & ex consequenti tantum irritando ipsum contractum: prout v. g. personæ consanguineæ, affines &c. sunt inhabiles, & ex consequenti matrimonia earumdem; quæ tamen absquæ nova circa se dispositione valerent, hoc ipso quod inhabilitas seu impedimentum lege statutum ab ipsis personis consanguineis per dispensationem tolleretur. His præmissis,

32. Quid lex irritans, & quotuplex.
 Lex humana irritans est, quæ actum alioquin validum impedit, nè effectum sortitur. Dividiturquæ in legem ferendæ & latæ sententiæ. Ad quod discernendum conducere possunt signa superius allata ad cognoscendum, an lex pœnalis sit ferendæ, an latæ sententiæ. Porro quando lex irritans est latæ sententiæ, nulla requiritur sententia judicis etiam declaratoria, nisi quando lex irritans est pœnalis seu constituta in pœnam delicti. Pro quo
33. Leges irritantes, si sint pœnales, sequuntur regulas legum pœnaliū.
 Nota actus irritari vel in pœnam, vel ob bonum commune, vel mixtim: quod ex occasione legis & subjecta materia est judicandum. Undè patet aliquas leges irritantes esse pœnales, aliquas non. Quando sunt merè pœnales, sequuntur regulas legum pœnaliū, ac requirunt sententiam declaratoriam criminis, etsi sint latæ sententiæ. Similiter requirunt scientiam legis adesse, adeò ut ignorantia excusans actum à culpa, etiam excuset ab irritatione incurrenda. Secus est, quando irritatio non est constituta in pœnam, aut certè simul ac principaliter ob bonum commune ac moralem decentiam distinctam à punitione de-

delinquentis. Sic constat ex sensu Ecclesiæ professionem factam antè annum decimum sextum ætatis completum esse invalidam, similiter matrimonium clandestinum aut cum alio impedimento dirimente contractum esse invalidum, quantumcumquè lex irritans ignoretur: cùm enim hæc leges non respiciant præcisè aut præcipuè culpam, sed bonum commune, hinc locum habent, etsi culpa absit, cùm equidem adsit ratio boni communis.

Petes, undè possit dignosci, quòd lex aliqua irritet actum? Respond. primò, non rectè colligi ex eo, quòd lex actum aliquem simpliciter prohibeat: nam annullatio actus & prohibitio illius sunt effectus legis distincti, nec necessariò connexi; adeoque ex prohibitione actus non rectè inferitur ejusdem annullatio; maximè cùm actum irritari, sit gravamen; adeoque versemur in odiosis, quæ oportet restringi. Antecedens patet etiam in præceptis naturalibus. Sic v.g. jure naturæ illicitè contrahit matrimonium, qui emisit simplex votum castitatis, & tamen contractum tenet. Patet etiam in præceptis Ecclesiasticis. Sic v.g. illicitum, & tamen validum est matrimonium contractum absquè denuntiationibus præviis aut cum impedimentis impediens tantum. Immo aliqua prohibentur, quæ ab Ecclesia irritari non possunt, ut Sacerdoti excommunicato nè celebret, Episcopo nè ordinet nisi subditos &c. Undè est Regula vulgata: *Multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent*; quæ desumpta est ex c. *Ad Apostolicam, de Regularibus*. Alia itaque Regula Juris in 6. *Quæ contra jus sunt debent pro infectis haberi*, solum vult actus, etsi contra legem merè prohibentem factos meritò in poenam per judicem posse rescindi, quando irritabiles sunt, juxta illud quod dicit Joannes Papa c. *Vides dist. 10. Quod contra leges accipitur, per leges dissolvi meretur*.

Solum objici potest *L. Non dubium C. de Leg.* (cui innituntur quidam Juristæ contrarium sentientes) in illa enim annullantur omnes contractus & acta contra legem, etsi lex tantum sit prohibens. Sed Resp. legem hanc non habere locum in foro Ecclesiastico, uti nec in foro civili extra terras imperii. Immo in ipsisterris Imperii ob extraordinarium rigorem est consuetudine abrogata, ut varii Auctores testantur. Alioquin ibi locum haberet objectio; cum his tamen limitationibus: nam cùm irritatio istius legis sit poena delinquentis contra legem, excusat ab ea incurrenda, quidquid excusat à culpa. Similiter requiritur sententia declaratoria criminis. Deniquè probabile est, legislatorem à poena *L. Non dubium* recedere, quando apponit aliam particularem poenam; tunc enim videtur esse hæc contentus.

Respond. II. Si lex præscribat formam substantialem actui, irritat actum secus factum: cùm res non possit subsistere sinè sua forma substantiali. Talem formam certò præscribit, quando addit clausulas irritantes, ut si

Herincx Sum. Theol. Pars II.

dicat: *Aliter facta non valeant, sint irrita, cassata, effectum non sortiantur, omni prorsus robore careant, cassamus, annullamus &c.* tunc enim lex apertè resistit valori actus. Undè electio, collatio, sententia, & similes actus aliter exerciti indubiè sunt invalidi.

Sed difficultas est, undenam sciri possit formam lege præscriptam esse substantialem, quando non adduntur clausulæ irritantes: cùm etiam possit per legem præscribi forma, quæ tantum sit accidentalis. Et licet variæ ad hoc soleant assignari regulæ, ægrè tamen dari potest regula universalis, quæ sit infallibilis. Sed videtur consulenda consuetudo & communis acceptio legis in hoc vel illo sensu. Consideranda etiam est attentè materia legis ac intentio legislatoris, & an per similia verba soleat limitari actus publicus, aut ad quem debet per legem vel Principem potestas concedi; prout contingit in forma servanda in electionibus, alienationibus rerum Ecclesiasticarum &c. In aliis autem actibus privatorum non est æquè certum, esse formam substantialem, etsi dicatur; *aliter non possit, aliter non potest &c.* quia hæc possunt intelligi, *licet, jure &c.* quod enim jure non possumus, dicimur non posse, quamvis alioquin actus subsistat. Similiter non videtur forma substantialis, quando jam habenti potestatem præscribitur forma seu modus in executione istius potestatis servandus: actus enim sinè tali forma facti censentur tunc procedere à potestate præhabita, quæ quantum ad valorem non debet censerì esse restricta per posteriorem formæ præscriptionem, nisi sufficienter constet; non constat autem, quando clausula irritans aliudquè signum expressius non adest.

Hinc validum est matrimonium celebratum absquè denuntiationibus; quamvis illas debere præcedere jure Ecclesiastico decernatur: nam per legem non confertur contrahendi potestas, sed supponitur, tantumquè præscribitur modus illam exequendi, non additâ clausulâ irritante. Similiter valida est jure communi excommunicatio, etsi non feratur scripto; quod tamen ipso jure præscribitur c. *i. De Sentent. Excommunicationis in 6.* Aliud est si per legem concedatur de novo potestas sub certa forma aut conditione, ut si detur potestas absolvendi à censura, injunctâ poenitentiâ sacramentali, aut aliquid agendi de consilio vel assensu alterius; tunc enim actus aliter facti sunt irriti.

Petes II. An lex humana irritet actus etiam pro foro conscientie? Resp. Aff. nisi fortè alicubi in Jure explicetur formam aut solemnitatem tantum requiri ad probandum in judicio. Ratio est: quia verba legum simpliciter irritant, nec alibi indicant id esse restringendum ad forum externum. Deinde irritando actum adimunt potestatem aliter agendi aut contrahendi. Quod certum est in lege Tridentini irritante matrimonia clandestina, & similibus. Vide *Lessium l. 2. c. 19. n. 35.* Non

E e

desunt

Quæ dig-
noscentur ex
clausulis
irritantis
bus.

36.

37.

38.

An lex hu-
mana irri-
tet actus
etiam pro
foro con-
scientie.

33.

omnis
actum
hibens
tat il-

34.

respondetur
L. Non
dubium.

35.

effectus
ma sub-
stantialis
it at
um.

desunt tamen, qui probabile existimant valere in conscientia contractus, electiones &c. quibus deest solemnitas Juris civilis, si contrahentes sint per se habiles, & adsit plenus utrimquè consensus; aut suffragium ferant, qui jus eligendi habent, quamvis aliquæ solemnitates jure requisitæ desint. Quod aliqui applicant etiam actibus similibus irritatis ab Ecclesia, quando per verba Canonum, vel utrum id expressius non declaratur; prout declaratur in lege irritante matrimonium clandestinum, & multis aliis. Idquè *Præpositus quest. 95. dub. 3. num. 49.* in fine ait, non videri omnino improbabile.

39. Petes III. An lex irritans actum, eundem simul prohibeat? Respond. legem irritantem plerumquè apponere expressam prohibitionem actus irritati. Immo etsi id expressè non faceret, equidem foret illicitum actum irritum facere, quando hic est talis conditionis, ut non possit fieri honestè, nisi fiat validè; v.g. si lex præscribat formam actus, ad quem aliquis ex justitia obligatur: quia tenetur ponere actum validum. Idem est si lex versetur in materia Religionis: nam graviter videtur adversari reverentiæ rebus sacris debitæ, exercere talem actum invalidè: adeoque per legem humanam constituitur medium in materia talis virtutis necessariò servandum. Hinc Matrimonium invalidum contrahere communi sensu est grave sacrilegium; item invalidè absolvere, profiteri, eligere, benefi-

cia conferre &c. ubi tamen

Adverte, quòd, si gravis metus intercedat, non videatur peccatum, usurpare dumtaxat actum externum ad metum evadendum, si non adsit animus ponendi actum in sua specie: v.g. proferendo solùm verba externa contractus, absquè intentione contrahendi, si contractus sit irritus. Ut tamen excludatur peccatum saltem veniale mendacii, debet sic fictè contrahens cautè adhibere æquivocationem seu amphibologiam; prout licitè adhibere potest, cum justissima subsit causa. Idemquè dicendum est, etiamsi contractus sit matrimonialis.

Si autem lex præscribat formam substantialem in aliis materiis v.g. liberalitatis &c. irritando donationes, testamenta &c. aliter facta, & non utatur verbis præceptivis, non est obligatio in conscientia ad tales actus non exercendos: sinè ea enim potest lex obtinere effectum, v.g. annulationem actus; & ex verbis legis, cum non sint præceptiva, non apparet oriri obligationem in conscientia: nequè etiam ex natura rei, cum ejusmodi actus invalidè facti non contineant specialem inhonestatem. Poterit tamen fieri, ut isti actus invalidè exerciti sinè causa, sint veniale peccatum otiositatis; aut etiam non careant culpâ gravi, quando innocens, qui bonâ fide procedit, indè pateretur grave detrimentum.

DISPUTATIO SEXTA.

De Censuris Ecclesiasticis & Irregularitate.

ET s i de Censuris seu pœnis Ecclesiasticis ordinariè tractari soleat in materia de Sacramentis post tractationem de Sacramento Pœnitentiæ, proprius tamen & congruus locus apparet hîc esse, ut, ubi de Legibus etiam Ecclesiasticis, ac tam de lege favorabili, quàm de pœnali & irritante actum est, etiam specialius de pœnis Ecclesiasticis inquiratur: quarum præcipuæ sunt Censuræ. Quibus nonnullæ aliæ sunt valde affines, de quibus etiam consequenter ordine suo tractabitur.

QUÆSTIO I.

De Censuris in genere.

§. I.

Quid sit Censura, & quotuplex?

1. Censura unde dicta.

VOcabulum Censura deductum videtur à Censorum munere, qui corrigendis civium moribus præerant. Significat & munus ipsum, & animadversionem coercitionemvè, secundum illud *Juvenalis Satyrâ 2. Vexat censura columbas.*

Quo modo hîc accipitur, translatâ significatione vocis ad pœnam sive coërcitionem Ecclesiasticam, quæ privat usu aliquorum bonorum spiritualium ratione delicti.

Solet autem censura Ecclesiastica hoc vel simili modo definiri: *Pœna spiritualis, medicinalis privans usu aliquorum bonorum spiritualium, per Ecclesiasticam potestatem ita imposita, ut ex se non sit perpetua, sed posita emendatione tolli debeat.* Dicitur primo, *Pœna medicinalis*: quia censura non tam imponitur ob punitiōnem, quàm ob emendationem. Undè per accidens est, quòd subinde feratur absquè spe emendationis. Per hoc quod dicitur, *Pœna*, excluditur Cessatio à divinis, quæ non imponitur per modum pœnæ, sed per modum luctus ob injuriam Deo vel Ecclesiæ illatam. Dicitur secundò, *Privans usu bonorum spiritualium*: ad hoc enim primariò ordinatur, adeò ut bonis temporalibus non nisi secundariò privet; uti excommunicatio privat convictu humano, administratione beneficii &c. Dicitur tertio, *Per Ecclesiasticam potestatem*: per illam enim solam infliguntur censuræ; cum jure divino nulla inveniatur inflictâ, civili autem infligi nequeat. Dicitur quartò:

Ut de

Ut de se non sit perpetua : cum enim sit medicinalis, debuit sic institui, ut sublata contumacia etiam tolli possit & debeat. Idque innuitur c. *Ex litteris, De Constitut.* Atque ita excluduntur Irregularitas, Depositio & Degradatio : nam sic imponuntur, ut quantum est de se, exigant esse perpetuæ ; cum non sint propriè medicinales, nec privent immediatè usu bonorum spiritualium, sed potestate iis utendi. Nihilominus solâ emendatione censura non tollitur : cum id nullo jure decernatur, quin potius oppositum, ut de Excommunicatione tradimus *quest. 2. §. 13.* Quare inter articulos condemnatos ab *Alexandro VII.* est ordine 44. *Quod ad forum conscientia, Reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censura.* Itaque requiritur absolutio à censura, ut cesset.

Non cessat
solâ emen-
datione Rej.

2.
Est triplex.

Censura est triplex, scilicet Excommunicatio, Suspendio & Interdictum ; ut dividunt communiter Theologi & Canonistæ. Quamvis *Sotus* & pauci alii addant Cessationem à divinis, & Irregularitatem, quæ imponitur ratione delicti. Quorum loquendi modus improbat. In primis ex dictis circa definitionem Censuræ, à qua duo ista exclusimus. Deinde c. *Quarenti, De verborum significat.* Pontifex interrogatus, quid nomine Censuræ in litteris Apostolicis intelligeretur, respondet intelligi Interdictum, Suspensionem & Excommunicationem : adeoque non oportet alias adjungere, cum responsio Pontificis censenda sit sufficiens & doctrinalis. Denique qui violat censuram celebrando aut Sacramenta ministrando, incurrit irregularitatem ; quæ tamen communi judicio non incurritur ex eò quod irregularis celebret, vel Sacramenta administret. Nequè similiter incurrit irregularitatem, qui celebrat, dum est cessatio à divinis ; ut de cessatione particulari communissimè tenetur, & de generali communius, ut patet apud *Suarez d. 39. sect. 1. n. 8. Prapof. quest. 1. de Censuris dub. 3. & alios.*

Sub facultate absol-
vendi à cen-
suris non
continetur
facultas
dispensandi
in irregulari-
tate.

Ex quo sequitur, quando in Jubilæo aut privilegiis datur potestas absolvendi à censuris, vi istius concessionis non posse aliquem dispensare in irregularitate, etiam contractâ propter peccatum, & quæ verè pœna sit ; ut contra *Sotum* docent Doctores communiter. Idemquè habet stylus Curia. Interdum autem ad cautelam majorem Pontifices etiam expressius in suis Bullis hanc suam mentem declarant ; prout fecit *Alexander VII.* in Bulla indictionis Jubilæi occasione suæ Electionis concessi anno 1655. excipiens irregularitatem.

3.
Singula cen-
sura quæ ab
invicem dis-
tinguantur.

Advertendum autem, quod etsi Excommunicatio, Suspendio & Interdictum eadem subindè re privent, tamen in ratione censuræ distinguantur, ac proinde meritò tres affiguntur, propter diversum privandi modum : interdictum enim privat bonis spiritualibus, ut sunt quædam bona, ibi sistendo : suspensio illis privat, ut sunt quidam usus potestatis Ecclesiasticæ : excommunicatio verò privat,

ut sunt bona communia, quibus fideles inter se communicant.

§. II.

An & penes quos sit potestas ferendi censuras ?

Esse porro in Ecclesia potestatem ferendi Censuras, est fide certissimum ex definitione *Concilii Constantiensis sess. 8. c. 15.* & ex perpetuo usu Pontificum, Conciliorum, etiam Generalium, ac Episcoporum. Immo excommunicationis mentionem facit *Urbanus I.* in Epistola Decretali ad universos Episcopos : & antè hunc *Canon 33. Apostolorum.* Ipse etiam *Apostolus 1. ad Cor. 5.* excommunicat incestuosum, & *1. ad Timoth. 1.* excommunicat *Alexandrum & Hymenæum* ; ut passim Patres exponunt.

4.
Esse in Ec-
clesia pote-
statem fe-
rendi cen-
suras fides
docet.

Patet etiam ex *Matth. 18.* ubi cum Christus dixisset : *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus* ; statim ad innuendum Apostolis dandam potestatem faciendi talem separationem, subjunxit : *Quicumquè alligaveritis super terram &c.* Denique non tantum potestas pascendi Ecclesiæ debebat competere, sed etiam potestas coercendi ; sicut cuilibet reipublicæ bene ordinatæ competit potestas non tantum distribuendi dignis bona communia, sed etiam indignos privandi.

Potestatem ordinariam ferendi censuras habent omnes & soli illi, qui habent jurisdictionem ordinariam in foro externo : eò quod potestas ferendi censuram pertineat ad potestatem coercitivam fori externi, & ad ejus complementum requiratur. Undè in primis illam habet Pontifex respectu omnium fidelium. Item Episcopi respectu suæ diocesis : Legati Pontificis respectu provinciae suæ legationis : Vicarius Episcopi, cui idem est cum Episcopo tribunal : Vicarius item Electus à Capitulo Sede vacante ; & multò magis ipsum Capitulum, quod succedit in Episcopalem jurisdictionem jure proprio. Pertinet etiam hæc potestas ad quosdam Abbates, Archidiaconos & Archipresbyteros, quibus ex usu aut jure speciali communicata est pro certo districtu ejusmodi Episcopalis jurisdictio. Insuper ad Concilia Generalia & Provincialia. Denique ad Superiores Religionum, non solum Generales & Provinciales, sed etiam locales ; cum omnes sint veri Prælati habentes jurisdictionem in foro externo ; quæ nullibi hæc in parte est restricta. Idemquè confirmat Religionum praxis, privilegia & Statuta, signanter *Statuta generalia Ordinis nostri Franciscani c. 6. §. 19.*

5.
Ordinaria
potestas re-
sidet penes
eos, qui ha-
bent ordi-
nariam ju-
risdictio-
nem in foro
externo.
Hi enume-
rantur.

Ex delegatione possunt ferre censuras, quibus id fuerit commissum ab habentibus potestatem ordinariam. Potest autem committi cuivis Clerico gaudenti privilegiis clericilibus, eò quod hic sit capax jurisdictionis

6.
Delegata
potestas
competere
potest Clo-
rica.

Non tamen conjugato. Ecclesiasticæ. Excipe clericum conjugatum, qui tamen præstet ea, ob quæ privilegio Canonis & fori gauderet, est tamen beneficiorum & jurisdictionis seu administrationis Ecclesiasticæ incapax, c. 2. *De Clericis conjug.* Idem à fortiori est de laicis juxta omnes Doctores, & colligitur ex c. *Indicatum dist. 89.* & aliis juribus. Quin immo nec Religioso professo, si laicus sit, committi ea jurisdictio potest, ut ex communi Sententia docet *Suarez, Layman & alii.* Quare nè quidem ex dispensatione Episcopi potest prædictis competere hæc potestas. Quamvis, cum hoc Ecclesiasticæ Statutum sit de jure positivo, possit Pontifex de plenitudine potestatis committere laico & conjugato hanc jurisdictionem. Idem quæ videtur probabilius de femina; quæ etsi jure communi sit incapax jurisdictionis hujusmodi; at non jure divino, etsi hoc jure sit incapax Ordinis. Undè ex privilegio Pontificis potest Clericis conferre beneficia, eosquæ in Ecclesiis instituere, & possessionem conferre, eisquæ præcepta imponere, etiam suspendendo ab officio & beneficio (scilicet non per censuram, sed per quamdam prohibitionem) ut patet ex c. *Dilecta 12. De major. & obed.* Quæ omnia sunt munia jurisdictionis spiritualis.

Denique delegari potest collegio seu communitati. Denique potest delegari Collegio aut Communitati; cum constare possit ex viris baptizatis & ratione utentibus, atquæ in gradu clericali constitutis. Quod procedet, etiam si constet partim clericis, partim laicis; si tamen plures sint clerici, quàm laici, vel etiam æquales, quia pars dignior trahit ad se minùs dignam. Ita *Abbas, Suarez & alii:* cum hæc potestas non sit in singulis, sed in ipsa communitate. Rarò tamen, & non commodè Communitatibus hæc potestas committitur, cum

Segniùs expediant commissa negotia plures.

§. III.

In quos, ob quam causam, & quâ formâ sit ferenda censura?

7. *Quisnam Censura capax.* SUBIECTUM, in quod potest ferri censura, est homo viator, baptizatus, adultus seu doli capax, & inferior seu subditus infligenti censuram: in defunctos enim Ecclesia nullam habet jurisdictionem: uti nec in Judæos, Paganos & alios non baptizatos. Hæretici tamen, Apostatæ & Schismatici possunt censuris feriri; cum maneant sub Ecclesiæ jurisdictione. Deinde incapax doli, uti non potest peccare, vel ligari præcepto, ita nec censurâ. Undè in pueros antè usum rationis, & in perpetuò amentes non potest ferri censura. Denique, cum censura spectet ad jurisdictionem coactivam, non potest infligi non subdito aut superiori, aut etiam sibi ipsi. Undè Pontifex non potest incurrere aliquam censuram.

8. *Excommunicatio seu* Ad Excommunicationem insuper requiritur, ut feratur in hominem determinatum: non enim tota aliqua Universitas vel Colle-

gium potest excommunicari, ut habetur c. *romana, De sent. Excommunic. in 6.* idquæ nè hujusmodi sententiâ irretirentur etiam innocentes, quales in integris communitatibus aliqui esse solent. Secus est de censura Suspensionis & Interdicti, ut patet ex c. *Si sententia eod. tit.* Idquæ quia hæc pœnæ non sunt tam graves, cum hominem non privent bonis ita necessariis animæ, ut sunt suffragia & auxilia Ecclesiæ (quibus privat excommunicatio) ideoquæ absurdum non est eis quandoquæ etiam ligari per accidens innocentes. Undè dum fertur excommunicatio contra aliquam communitatem, censetur solum ferri contra particulares personas nempe contra singulos delinquentes, qui sufficienter determinentur per suum delictum.

Notandum verò Superiorem regularem posse suum subditum ligare censurâ tam per statutum quàm per speciale præceptum, ubicumquæ peccet; quia potestas illius nullo limite locali coarctatur. Quamvis Episcopus subditum extra territorium peccantem nequeat lege vel statuto ligare censurâ, juxta c. 2. *De Constitut. in 6.* Si tamen post reditum ab Episcopo citatus non obediat, potest ab hoc censurâ ligari. An verò, sicut Episcopus subditum extra territorium existentem potest adstringere præcepto ab homine sive generali, sic etiam possit ligare censurâ transgressionem præcepti ipso facto annexâ, dubium est. Affirmat *Suarez & alii.* Varii tamen non improbabiler negant, ut refert & sequitur *Præpositus q. 1. d. 5. n. 31.*

Notandum prætereà, unum & eundem posse pluribus censuris simul ligari, sive diversæ rationis, v.g. pluribus excommunicationibus; quamvis enim una excommunicatio perfectè privet suffragiis, usu Sacramentorum &c. potest tamen secunda adveni-ens etiam privare virtualiter & novo titulo, sicut peccator per nova peccata mortalia novo titulo privatur gratiâ & jure ad cælestem hæreditatem. Incurrit autem quis plures censuras diversæ rationis, quando violat unum præceptum sub pluribus censuris impositum, vel plura præcepta, quorum unum est impositum sub Suspensione &c. Incurrit plures censuras ejusdem rationis, quando transgreditur plura præcepta imposita sub censura ejusdem rationis, v.g. sub excommunicatione, vel quando transgreditur idem præceptum iteratis vicibus v.g. percutit sæpiùs seu distinctis moraliter vicibus eundem sive diversum Clericum. Immo plures censuræ incurruntur in unica transgressionem ejusdem præcepti, quando illud à diversis superioribus diversâ jurisdictione utentibus sub censura est impositum, ita quod censetur formaliter diversum, prout est impositum ab hoc superiore, & prout ab alio, v.g. si unum sit Jus commune, aliud Statutum particulare Ordinarii: tunc enim geminatur contumacia, adeoque censura. Vide *Suarez disp. 5. De*

10. Potest idem pluribus sive ejusdem sive diversæ rationis censuris innotari.

Quando id contingat.

De

De Censuris sect. 2. num. 13. Bonacina d. 1. quaest. 1. punct. 5. propos. 3.

II. Causa, ob quam infligitur censura, debet esse peccatum aliquo modo externum; idque grave, quando censura est gravis. Qualis non est Excommunicatio minor, quæ ferri potest, & fertur ob peccatum veniale, v.g. ob levem in civilibus communicationem cum nominatim excommunicato. Debet præterea peccatum esse aliquo modo contra Ecclesiam; cum censura sit ad frangendam contumaciam, seu inobedientiam, conformiter ad illud *Matth. 18. Si Ecclesiam non audierit &c.* Sic habet communior opinio, præsertim de Excommunicatione. Quæ confirmatur: quia si agatur de peccato futuro, debet saltem præcepto sive divino sive Ecclesiastico aliquid ordinanti censura per Ecclesiam esse annexa, adeoque eatenus Ecclesia contemni. Si de præterito, fatendum propter illud posse infligi aliquam poenam per modum puræ vindictæ absque ordine ad futurum, v.g. privatio consortii aliorum &c. non est tamen propriè censura, quæ est medicinalis instituta, non tam ad peccata vindicandum, quam ad hominem ab iis averendum. Deinde si inflingeretur ei, qui Ecclesiæ monitionem aut præceptum non contemnit, sed ei se accommodare est paratus, potius esset vindicativa, quàm medicinalis.

12. Debet præterea peccatum in genere suo esse completum; cum in poenis benignior interpretatio sit adhibenda. Ideoque c. *Perpetuo, De Elect. in 6.* dicitur, scienter eligentes indignum poenas non incurrere, nisi adeò in eo perstiterint, quod ex votis eorum communis electio subsequatur. Excipe, nisi aliud in tenore legis seu censuræ exprimat: tenor enim verborum est summè attendendus, & juxta eum est judicandum. Undè quando excommunicatur homicida, non incurrit censuram, qui solum percussit vel vulneravit; si excommunicatur vulnerans, non incurrit qui percussit absque inflicto vulnere; si excommunicatur faciens, non incurrit qui solum mandat vel consulit; si autem excommunicatur mandans aut consulens, incurritur censura posito mandato aut consilio, etsi effectus non subsequatur; nisi ex verbis colligatur, quod legislator velit primò punire facientem, alios verò non nisi propter effectum secutum.

13. Quod ad monitionem censuræ præmittendam attinet, nulla specialis est necessaria, quando censura est transgressoribus decreta ipso jure, juxta c. *Reprehensibilis, de Appellat. & Doctores communiter*: ipsum enim jus tunc continuò & peremptoriè admonet, sub poena censuræ, quæ statim à transgressore incurritur. Quod juxta communem *Suarez, Coninck, Prapofiti* & aliorum opinionem pariformiter procedit in censuris ipso facto latis per sententiam ab homine, sive generalem, sive specialem, seu præceptum, quo mandatur aut inhibetur aliquid fieri: ipsa etenim sententia

Herincx Sum. Theol. Pars II.

sive præceptum judicis aut superioris sufficienter monet, ut proinde contra faciens ipso facto censuram latam incurrat.

Idem varii docent, quando à jure aut præcepto Superioris aut judicis decreta est censura ferendæ sententiæ: eò quod similiter per legem seu præceptum facta videatur sufficiens admonitio, adeoque subesse contumacia sufficiens ex parte delinquentis, quodque aliàs comminatio censuræ per legem facta videtur nullius momenti. Nihilominus *Suarez* & alii passim benignius censent de mente Ecclesiæ, quod nimirum etiam tunc requiratur contumacia, monitione canonicâ probanda, ut fideles agnoscant censuras comminatas posse ab humiliato evitari, nevé hæ ferantur sæpè-numerò in jam emendatos, ob delictum merè præteritum. Non video tamen, cur non posset Ecclesia comminari censuram expresse declarando hanc finem alia admonitione in contra facientes fulminandam.

Quando autem censura est ferenda ab homine ob peccatum præteritum, necdum emendatum, convenit apud Doctores & sumitur ex jure, eam infligi non posse sine prævia monitione canonica, sive juxta Canonum præscriptum facta, nempe trina, juxta c. *Constitutionem, de Sent. excommunic. in 6.* interposito aliquot dierum inter monitiones singulas intervallo, ut ibidem dicitur: quamvis, ut additur, etiam unica possit fieri pro trina, præfixo eo temporis intervallo, quod pro trina sufficeret: v.g. moneo te semel pro tribus vicibus, concedendo tibi sex dies, biduum pro singulis monitionibus. Datur etiam judici licentia amplior tempus restringendi; si causæ necessitas postulet etiam ad unum diem aut brevius tempus, ut colligitur ex c. *Constitutionem* cit. Immo etsi aliqua saltem admonitio ad valorem, præsertim excommunicationis (de aliis Censuris est controversum) requiri videatur, cum alioquin non videatur habere locum contumacia: ad valorem tamen non requiritur monitio canonica, juxta Doctores communiter; cum censura aliter lata nullibi irritetur, excepto casu, quo judex fert censuram contra eos, qui cum excommunicatis ab ipso communicant, juxta c. *Constitutionem, c. statutum, & c. Statuimus, de Sent. excommunic. in 6.*

Advertendum monitiones sub comminatione censuræ ab ipso Superiore seu iudice, aut ipsius nomine faciendas esse ipsi reo: aut, si latitet, sive impediat, quo minus personaliter moneatur aut citetur, eo modo, ut facile ad notitiam valeant pervenire, puta in domo sive residentia ordinaria, aut in hujus defectu in loco publico, v.g. ad valvas Ecclesiæ, aut utroque modo: idque coram idoneis testibus c. *Sacro, de sent. excomm.* ut nimirum pro exigentia rei adhibitio monitionum valeat comprobari.

Censura porro, ut per particularem sententiam feratur licitè, debet ferri scripto, quo

E 6 3

causa

14.

15.

Quando præmittenda monitio canonica, & quid sit ipsa.

Ejus omisso an invalida det censuram.

16.

A quo, cui, quomodo faciendæ

17.

Censuræ scriptæ

renda in
scriptis

Et si secus
lata valeat
jure com-
muni.

causa illius contineatur: debetque exemplar tradi reo intra mensem, si petat. Super ipsa autem requisitione faciendum est authenticum instrumentum. Et quamvis horum omisio jure communi non invalidet censuram, nihilominus omittens illa, uti & monitionem canonicam, per mensem arcetur ab ingressu Ecclesie divinisque officiis *cap. 1. de sent. excomm. in 6.* Nisi sit Episcopus, qui ab hac poena excipitur c. *quia periculosum* eodem Tit. in 6. Censet tamen *Præpositus q. 1. de Censuris dub. 12.* in fine referens *Cajetanum & Vasquez*, irritam videri sententiam, aliter latam à delegato, cui particulariter fuerit demandatum, ut non aliter quam ex canonum præscripto ferat sententiam. Præterea jure speciali constitutionum Ordinis nostri cavetur sub poena nullitatis ipso jure, nè nisi in scriptis ab ullo Prælato poena excommunicationis feratur per modum statuti, vel ordinationis ad præcavenda delicta; ut est prohibitio ingressus in cellas, sive in aliquas sæcularium domos, & id genus alia.

An autem, & qualis ignorantia (idem est de inadvertentia) excuset ab incurrenda censura, dictum est *disp. præc. q. 4.*

De effectibus Censurarum nil est dicendum præter ea, quæ dicentur de singularium effectibus in particulari.

Q U Æ S T I O II.

De Excommunicatione.

§. I.

Quid sit Excommunicatio, & quotuplex?

18.
Excommu-
nicatio
quid?

Alia est ma-
jor, alia
minor.

EXCOMMUNICATIO est censura, quæ privat directè communione fidelium. Excluditur Suspendio & Interdictum, quæ non privant eâ communione, nisi ad summum indirectè, nec bonis spiritualibus, in quantum sunt quædam bona communia fidelium.

Excommunicatio alia est major, quæ videlicet privat Sacramentis Ecclesie, suffragiis, convictu civili, seu omni exteriori communione fidelium. Alia minor, quæ principaliter tantum privat participatione Sacramentorum. Patet ex c. *Si quem 59. De sent. excomm. c. A nobis 2. De except.* Quando autem excommunicatio solitariè ponitur, intelligitur major, juxta Doctores communiter ex c. *Si quem* cit. Vocaturque interdum *micro Episcopi, nervus Ecclesiastica disciplina*, item *anathema, maranatha*. Dicitur *anathema*, quasi sursum positio, ductâ similitudine ab antiquis, qui capta in bello appendebant separata, & sejuncta à cæteris. *Maranatha* significat usque adventum Domini, id est, donec convertatur & poeniteat, inquit *Bonacina de Excommunic. q. 1. punct. 1.* ex aliis. In hoc tamen anathema differt, quod feratur majori solemnitate, quam vulgaris Excommunicatio major,

scilicet duodecim Sacerdotibus Episcopum circumstantibus cum lucernis ardentibus in manibus, quas in conclusione anathematis debent in terram projicere, & pedibus conculcare, ut habetur c. *Debent 11. q. 3.*

§. II.

De Effectibus Excommunicationis Minoris.

QUOD ad effectus Excommunicationis minoris attinet, privat ipsa perceptione Sacramentorum. Patet ex c. *A nobis*, & c. *Si quem citatis*, & c. *Si celebrat, de Clerico excommunicato & c. ministrante*. Unde si celebrat (idem est, si aliquod Sacramentum suscipiat) *minor excommunicatione ligatus*, licet graviter peccet, contra prohibitionem Ecclesie, nullius tamen notam irregularitatis incurrit, ut habetur c. *fin. cit.*

An autem removeatur etiam à Sacramentorum administratione, variant Doctores. Aliqui volunt sic ministrantem peccare venialiter, alii mortaliter. Sed probabilius est, quod neutro modo peccet: eò quod ex nullo jure sufficienter colligatur taliter excommunicato prohiberi administrationem: immo in Canonibus citatis insinuat tantum removeri à Sacramentorum perceptione. Quod autem c. *fin. cit.* dicitur; *peccat autem conferendo Ecclesiastica Sacramenta*; intellige, dum ipse debet eadem sumere; ut contingit, quando sub Sacrificio communicat populum, vel saltem alia, v.g. Eucharistiam, dum intra Missam confert Ordines. Et quamvis expositio hæc quodammodo torta videatur, est tamen necessaria, ob alios textus clariore, immo ob ea, quæ immediatè subjunguntur, quæ sic habent: *cum non videatur à collatione, sed à participatione Sacramentorum remotus.*

Quod attinet ad Electionem passivam irritati minori Excommunicatione ad beneficia Ecclesiastica (idem communiter dicitur de Collatione & Præsentatione) illa est secundum aliquos irrita, secundum alios probabilius irritanda. Patet ex c. *Si celebrat fin. cit. De facto irrita, clerico excommunicato ministrante*, ubi dicitur: *Si scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda.* Quod autem c. *A nobis* de tali dicitur, quod tantum à participatione Sacramentorum sit remotus, intelligendum est de effectu principali; per quod non excluduntur concomitantia, prout electio passiva concomitatur susceptionem Sacramentorum. Vide *Suarez d. 24. sect. 2. n. 23.*

Petes, quis possit absolvere ab hac Excommunicatione? Resp. quemlibet, qui potest absolvere à mortalibus; nam c. *Nuper, de sent. excomm.* dicitur, taliter excommunicatum posse absolvi à proprio Sacerdote; qualis in hac materia intelligitur, qui potest absolvere à mortalibus Ita communiter Doctores teste *Coninck d. 14. in fine*, contra *Navarrum* & quosdam

19.
Excommu-
nicatio mi-
nor privat
perceptione
Sacramen-
torum.

Non tamen
administra-
tione.

20.
Electio sit
excommu-
nicati ad
beneficia
non est ipso
facto irritan-
da.

21.
Ab Excommu-
nicatione mi-
nor absolvit,
qui potest
absolvere à
mortalibus.

dam alios (& probabile censet Bonacina) docentes posse absolvi à simplici Sacerdote, eò quòd sicuti is potest à venialibus absolvere, sic videatur impedimentum receptionis istius Sacramenti posse tollere. Sed hæc ratio non urget.

§. III.

Qualiter Excommunicatio major privet communione civili fidelium?

EXCOMMUNICATIO major privat excommunicatum communione civili fidelium, ut patet ex c. *Si quem de Sent. excommunic.* & c. *Nuper* eod. tit. Et c. *Excommunicatos* 11. q. 3. expresse præcipit Callistus Papa, nè quis excommunicatos suscipiat, aut cum iis in oratione, cibo, potu aut osculo communicet, aut ave eis dicat. Undè Auctores solent actiones ex hoc puncto illicitas comprehendere sequenti versu.

Os, orare, vale, communico, mensa negatur.

Per *os* prohibentur oscula, omnia colloquia, etiam per litteras aut internuntium, & similia signa amicitiae. Per *orare* prohibetur communicatio in Sacris; de qua infra. Per *vale* prohibetur omnis salutatio etiam gestu facta. Licet tamen prius salutantem resalutare, eò quòd sit quædam debiti solutio. Ita *Coninck d. 14. dub. 4. Præpositus* & alii. Per *communico* prohibetur omnis contractus, cohabitatio, societas, tam in iudicio quàm extra, per donationem, testamentum, electionem, collationem beneficii vel officii &c. Per *mensa* prohibetur omnis societas in humano convictu.

Et hæc quidem primariò respiciunt excommunicatum, cui per modum pœnæ directè prohibentur: secundariò tamen etiam respiciunt alios, quibus communicatio cum excommunicato indirectè prohibetur. Undè tam excommunicati quàm cum iis communicantes peccant. Parvitas tamen materiæ excusat à mortali, præsertim in actionibus civilibus: quæ quia communiter fini illius præcepti non multum repugnant, rarò in iis peccatur mortaliter juxta Doctores. Vide *Coninck dub. 14.*

Sunt præterea aliquæ causæ excusantes ab omni culpa & censura eos, qui communicant cum quibusvis excommunicatis, contentæ hoc versu:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Per *utile* intelligitur utilitas, tam excommunicati, quàm alterius. Undè licet dare excommunicato consilium, eumquè tam facto quàm verbo ad conversionem exhortare. Licet quoquè consilium ab ipso petere, tam in temporalibus quàm spiritualibus, quando non est alius, qui possit æquè utiliter consulere. Potest tam intrà quàm extra iudicium peti ab eodem debitum; immo ipse potest debitum

petere, ut cum multis aliis tenet Bonacina d.

2. quaest. 2. punct. 6. §. 2. num. 15.

Per *lex* intelligitur matrimonium, ratione *Lex Con-* cuius potest uxor marito excommunicato *jungi.*

(subintellige, ob aliam causam quàm matrimonii) etiam denunciato reddere debitum; & ab illo petere, immo versari cum ipso in eadem mensa, orationibus &c. Patet ex c. *Quoniam* 11. q. 3. ubi quia non fit mentio mariti, negant varii maritum posse communicare cum uxore denunciata. Sed rectius affirmant Alii communiter, volentes mariti & uxoris in hoc parem etiam conditionem; ac propter periculum, quod utrimquè subest, posse de utroquè Canonem citatum intelligi, quatenus dispositum in uno correlativo censetur dispositum in altero, ubi subest eadem ratio: quamvis uxores nominatim ibi excipiantur, eò quòd viri frequentius quàm uxores in excommunicationem incidant.

Per *humile* intelliguntur subjecti; ut liberi, etiam adoptivi, item nepotes & pronepotes comparatione avi & proavi, item gener, nurus, privignus & privigna, pupilli & minores comparatione tutoris & curatoris: hi enim omnes in materia favorabili veniunt intelligendi nomine filiorum. Item mancipia, famuli, villici, &c. qui cum excommunicato, cui sunt subditi, v.g. liberi cum parentibus, famuli cum dominis, possunt communicare in rebus ad officium suum spectantibus. Patet ex c. cit. Immo aliqui asserunt, patrem cum filio, & dominum cum servo denunciato posse communicare.

Per *res ignorata* intelligitur quævis probabilis ignorantia aut inculpabilis inadvertentia juris vel facti; c. *Quoniam* 11. q. 3. Immo excusat juxta *Suarez*, *Coninck* & alios ignorantia etiam culpabilis, quæ non sit affectata: eò quòd c. *Quoniam* cit. intendat Pontifex favorem præstare ignorantibus; cum tamen ignorantes invincibiliter à culpa & pœna jure naturæ eximantur. Deinde ex ignorantia invincibili nemo perire poterat hac in re; cum tamen ad indulgentiam istam præstandam Pontifex moveatur ab interitu multorum ignorantia & simplicitate pereuntium.

Per *necesse* intelligitur quæcumquè extrema vel notabilis necessitas, sive teneat se ex parte excommunicati non tolerati, sive ex parte alterius; sive necessitas sit animæ, sive famæ aut fortunæ. Hinc excommunicatus potest recipi hospitio, potest ei dari eleemosyna, potest cum eo communicari, ubi adhuc bonæ famæ alioquin esset infamandus. Solum adverte ob dictas causas licere communicationem cum non tolerato in quibuscumquè licitis, etiam sacris. Ita *Coninck d. 14. num. 132.* plures citans.

Observandum verò olim omnes omnino excommunicatos fuisse vitandos, publicos etiam publicè, occultos tantum in occulto seu privatim, ut patet ex c. *Cum non ab homine*, *De sent. excommun.* Hodiè tamen ex mode-

25.

Olim omnes excommunicati erant vitandi.

Post Concilium Constantiense vitandi soli nominatim denunciati, ne publici percussores Clericorum.

moderatione Concilii Constantiensis, seu Extravagante *Ad vitanda* (quam referunt Doctores ex S. Antonino p. 3. tit. 25. c. 3.) nulli excommunicati sunt vitandi, nisi sint specialiter seu nominatim denunciati, vel nisi sint notorii percussores Clericorum, quando scilicet adeò notoriè constat, quòd factum non possit aliquà tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari. Undè si possit probabili suffragio excusari factum, sic ut prudenti iudicio reddatur excommunicatio dubia aut incerta, percussor Clerici etiam manifestus non est vitandus; ut si dicat se percussisse ad sui defensionem, vel joco, aut inadvertenter ex subito motu, vel nesciendo esse Clericum. Aliàs etiam sinè prævia denuntiatione est vitandus, publicè quidem per totam civitatem, quando plurimis in civitate ejus censura innotuit, vel per totum collegium, si in eo tam multis innotuerit, ut ibi moraliter censeatur notoria. Quòd si res coram paucis contigerit, qui eam celent, ita ut res non sit futura publica, putant Aliqui probabiliter percussorem ab iis privatim vitandum esse. Sed contrarium quoquè est probabile, eò quòd tam culpa quàm censura non sit absolutè notoria, de qua notoritate Extravagans commodè potest intelligi. Ita *Propositus dub.* 16. & alii.

Qui dicuntur non tolerati; ceteri vero tolerati.

Deinceps autem excommunicati specialiter denunciati & notorii Clerici percussores appellari cœperunt non tolerati: ceteri verò omnes tolerati, eò quòd videlicet horum confortium toleretur, citra periculum culpæ vel censuræ, etiam in actionibus sacris, quantumvis sit publicum & notorium ipsos esse excommunicatos. Idemquè de reliquis censuris in eadem Extravagante statuitur, à nullo scilicet communione esse fidelibus abstinendum ratione Suspensionis vel Interdicti, nisi præcesserit expressa & specialis denuntiatio.

Nullus equidem favor conceditur ipsis excommunicatis seu censurâ innodatis, sed solis innocentibus; ut satè insinuat Extravagans, & clariùs expressit Concilium Basileense, quòd ad rem ipsam hac in parte usu totius Ecclesiæ receptum. Quatenus tamen Basileense in sua Constitutione *Ad vitandum* omnes notoriè excommunicatos, etsi non denunciatos, statuit vitandos, constat non esse usu receptum, nisi quòd ad notorium percussorem Clerici; & aliundè decreta Concilii Basileensis per se robore carent, præsertim facta post inchoatum schisma, quod dudum cœperat antè Sessionem 20. in qua Decretum ad præsentem materiam spectans editum fuerat. Concilium quidem Lateranense sub Leone X. Sess. II. §. *Statuimus insuper*, recitat moderationem juxta tenorem Concilii Basileensis; sed quæ ibi statuuntur solam Franciam concernunt, & non esse quòd ad hoc universaliter recepta, usus & sensus communis docet.

§. IV.

Qualiter Excommunicatio major privet suffragiis Ecclesiæ?

SECUNDÒ privat Excommunicatio major communibus Ecclesiæ suffragiis & orationibus: ut patet ex c. *Sacris*, & c. *A nobis*, de sent. Excommunic. Non privat tamen orationibus privatis juxta Doctores communiter. Ideoque licitum est in privatis orationibus pro excommunicatis etiam non toleratis orare, & publicas Ecclesiæ preces & Missæ sacrificium illis applicare, quatenus fiunt ex privata intentione seu à persona privata.

Privat autem Excommunicatio major omnibus suffragiis excommunicatum etiam contritum, quandiu non est absolutus. Ita communius Doctores contra Navarrum cap. 27. num. 36. & quosdam alios: quia tamdiu talis manet verè excommunicatus. Deinde non licet pro tali publicè orare, ut constat ex Juribus citatis: ergo Ecclesia intendit eos privare, donec absolvantur, sive hæc privatio consistat in sola prohibitione Ecclesiæ prohibentis pro illis publica Ecclesiæ suffragia fieri, sive insuper in invalidatione eorumdem suffragiorum, quatenus Ecclesia potest ea invalidare; quod Doctores plerumquè supponunt.

Existimant porrò multi Doctores, hæc etiam habere locum in excommunicatis toleratis; pro quibus proinde sacrificium aut publicas Ecclesiæ preces offerre non liceat. Verum, juxta dicenda in materia de Sacrificio Missæ, non est prohibitum post Concilium Constantiense pro toleratis offerre publica Ecclesiæ officia, adeoque tolerati non videntur ita privari, sicut non tolerati; quia saltem fructu sacrificii, quatenus oblatis in persona Christi, non privantur; cum illius fructus applicationem verosimiliùs Ecclesia non prohibeat nec invalidare possit; esto fortasse invalidet applicationem fructus sacrificii, quatenus suo nomine oblatis, similiter aliorum suffragiorum communium.

§. V.

Qualiter Excommunicatio major privet receptione Sacramentorum?

TERTIÒ, Excommunicatus etiam toleratus graviter peccat per se loquendo (nisi scilicet excuset ignorantia, infamia vel periculum gravis damni) percipiendo quodcumquè Sacramentum: nam id prohibetur excommunicato Excommunicatione minori c. *Si quem*, de sent. excommun. & alibi. Excommunicatio autem major habet effectus Minoris, juxta Doctores communiter, & colligitur ex jure citato.

Dubitatur verò, an sicut alia Sacramenta, sic etiam Sacramentum poenitentiae validè suscipiat

celebrando ?

§. VIII.

vet divinis officiis?

Adver.

Advertendum, quòd, licèt excommunica-
tus toleratus peccet recipiendo Sacramentum,
ministrantes tamen propriè non peccant vio-
latione censuræ, sed quia Sacramentum mini-
strant indigno. Qui verò ministrant non tole-
ratis insuper violant censuram, adeoque mul-
tiplex committunt peccatum. Differentia pa-
tet ex sæpè citata Extrav. *Ad Evitanda*; quæ
permittit communicationem cum toleratis,
non verò cum aliis.

§. VI.

*Qualiter privet Excommunicatio
major administratione Sacra-
mentorum?*

QUARTO, privat Excommunicatio major administratione Sacramentorum, c. *Illud, De Clerico excommunicato*. Per accidens tamen excusatur à peccato, si v. g. alio deficiente administret in articulo mortis Baptismum aut Pœnitentiam; & toleratus, quotiescumquè aliquis ob sufficientem causam aut utilitatem ab eo petit, modò se non ingerat; nam eò ipsò quòd conceditur non excommunicato, ut possit excommunicatum inducere, conceditur etiam excommunicato, posse ministrare; alioquin nullatenus liceret inducere. Undè (quidquid plures contradixerint) ab excommunicato tolerato peti potest Sacramentum, non habito respectu ad censuram, quantumvis alii ministri non desint. Nequè aliâ ratione prohibetur, quàm quatenus supponeretur extra statum gratiæ esse ministraturus; quod tamen is cavere potest, si priùs, dum potest, absolvatur, vel alioquin conteratur. Ratio sumitur ex generali concessione facta per Extrav. *Ad Evitanda*.

32. Adverte excommunicatum etiam non toleratum non excusari ratione excommunicationis à privata recitatione horarum Canoniarum, si ad eas alioquin sit obligatus; Ecclesia enim nullibi indicat se excommunicatum ab illo onere liberare. Non potest tamen in divino Officio dicere, *Dominus vobiscum*, cum hoc pertineat ad exercitium Ordinis: si tamen dicat, non videtur graviter peccare ob materiæ levitatem; adeoque (et si Quidam contradicant) nec incurrere irregularitatem, utpote quæ, dum pœnalis est, supponit culpam gravem. Immo cum excommunicato quocumque privatim recitare horas, putant Multi non esse mortale; eò quòd communicatio in divinis prohibita intelligatur de solemnibus sive publicis officiis, & alioquin privata recitatio sit res parvi momenti in generali ratione communicationis.

Etsi hoc dicendo non peccet graviter nec fiat irregularis.

§. IX.

Qualiter Excommunicatio privet Ecclesiasticâ sepulturâ?

33. **S** EPTIMÒ, certum est corpus Excommunicati non posse sepeliri in loco sacro seu destinato sepulturæ fidelium. Patet ex c. *Sacris*, De Sepult. & Clem. 1. eod. tit. Quod tamen post Concilium Constantiense intelligi debet de excommunicatis non toleratis: nam sicut possumus toleratis vivis communicare, sic & defunctis. Ita communiter Doctores. Quamvis sicut fideles non obligantur communicare vivis, sic nec obligentur communicare defunctis, et si toleratis; quibus non est per Ecclesiam impensus favor, nisi indirectè, quatenus fidelibus conceditur communicatio cum eisdem.

Quid agendum, si talis fuerit in eo sepultus.

Quòd si non toleratus fuerit donatus sacrâ sepulturâ, debet corpus exhumari, si ab aliis possit discerni c. *Sacris*. cit. nec antè exhumationem possunt in eo loco alii sepeliri, vel divina officia celebrari: & post exhumationem debet locus reconciliari, c. *Consulisti*, de Consecrat. Eccles. Immo reconciliari debet, et si corpus non exhumetur, eò quòd discerni nequeat: cum per sepulturam talis personæ locus fuerit simpliciter pollutus, & ad divina celebranda fideliumquæ sepulturam factus incapax.

34. *Pena temerariè sepelientium Excommunicatos vel hæreticos denunciandos.*

Illi porro qui temerariâ audaciâ seu scienter Excommunicatos sepeliunt in loco sacro, incurrunt excommunicationem, à qua nequeunt absolvi, antequàm parti ex arbitrio Episcopi satisfecerint. Ita habetur Clem. 1. De Sepult. Quicumquæ vero scienter præsumunt Ecclesiasticæ tradere sepulturæ Hæreticos (intellige, denunciandos, juxta Suarez d. 12. sect. 4. n. 13. Coninck & alios) eorumquæ receptatores aut fautores, incurrunt excommunicationem majorem, à qua absolvi non possunt, nisi eorum corpora propriis manibus publicè exhumant, c. *Quicumquæ*, De Hæreticis in 6. Quod si vero antè mortem sufficientia doloris signa

Quid agendum de mor-

dederint, & contingat ipsos antè absolutionem ab excommunicatione sepeliri in loco sacro, possunt sepulti absolvi, ibiquæ relinqui absquæ exhumatione, sed verberato sepulchro, juxta ritum præscriptum in *Rituali Romano* & *Pastorali Mechlin.* Aliàs si corpus nondum sepultum fuerit, ipsum verberatur. Utè etiam si sepultum sit in loco non sacro, & commodè possit exhumari. Absolutio verò ista eò solum tendit, ut restituantur defuncti communioni fidelium quòd suffragia publica, quæ exinde possunt pro iis offerri, sublatâ à fidelibus vivis prohibitione cum iisdem communicandi.

Quàmvis autem satis constet Hæreticos non denunciandos, aliosquæ excommunicatos toleratos posse sepeliri in loco sacro, citra ejusdem pollutionem seu violationem, aliasvè pœnas jure statutas contra sepulturam non toleratorum; aliundè tamen privantur sepulturâ Ecclesiasticâ, quando & quatenus notoriè mortui in malo statu: ut proinde si constet de pœnitentia, aut de ea saltem dubitetur, possunt non obstante excommunicatione sacrâ sepulturâ donari, Undè praxi horum locorum Hæretici notorii quicumquæ & manifestè mortui in malo statu privantur Ecclesiasticâ sepulturâ, id exigente disciplinâ Ecclesiasticâ. Immo teste Maldero 1.2. q. 96. art. 4. dub. 5. memb. 4. Experientia docet à professione hæreseos quosdam magis terrere jacturam Ecclesiasticæ sepulturæ, quàm terrorem Excommunicationis. Estquæ hoc ipsum determinatum in *Pastorali Mechliniensi tit. De cura pro Defunctis gerenda.* Immo etiam in *Rituali Romano Pauli V. tit. De Exequiis. §. Quibus non liceat dare Ecclesiasticam sepulturam*, ibi: *Negatur Ecclesiastica sepultura Paganis, Judæis, & omnibus Infidelibus, Hæreticis, & eorum fautoribus; Apostatis à Christiana fide; Schismaticis, & publicis excommunicatis majori Excommunicatione* (addit seu explicat Pastorale Mechliniense sup. Et publicè denunciatis: aut certè loquitur Rituale de impœnitentibus) *Interdictis nominatim, & iis qui sunt in loco interdicto, eo durante; Se ipsos occidentibus ob desperationem, vel iracundiam* (non tamen si ex insania id accadat) *nisi antè mortem dederint signa pœnitentiæ; Morientibus in duello, etiamsi antè obitum dederint pœnitentiæ signa; Manifestis & publicis peccatoribus, qui sine pœnitentia perierunt; Iis, de quibus publicè constat, quòd semel in anno non susceperint Sacramenta Confessionis & Communionis in Pascha, & absquæ ullo signo contritionis obierint; Infantibus mortuis absquæ Baptismo.* Ubi verò in prædictis casibus dubium occurrerit, Ordinarius consulatur.

§. X.

Quomodo privet Excommunicatio usu jurisdictionis?

OCTAVÒ privat Excommunicatio major usu jurisdictionis, c. *Audivimus* 24. q. 1. Excommu-

tuis ante absolutionem, tamen pœnitentibus.

35. *Hæretici ac notoriè mortui in malo statu privantur Ecclesiasticâ sepulturâ, etiam secusâ excommunicatione.*

36.

nicatio pri- & c. 1. De Officio Vicarii in 6. Colligitur etiam
vat usu ju- ex c. Si is cui, De Off. jud. delegati in 6. Et hæc
risdictionis quidem certa sunt de excommunicato nonto-
Ecclesiasti- lerato quoad officium jurisdictionis Ecclesiasti-
ca. ticæ, ita ut actus sint ipso facto irriti. Un-

Sic ut acta de talis non potest ferre censuram, nec ab
nontolerati ea absolvere, nec ferre sententiam in judicio
sint invali- Ecclesiastico, sive interno sive externo; simili-
da. liter acta ab ipso delegatorum sunt invalida, ut
satis patet ex c. 1. De Officio Vicarii in 6. quia
usus jurisdictionis in delegato assidue pendet
ab expedita facultate jurisdictionis in delegante,
adeoque hæc per excommunicationem impeditur
in delegante, suspenditur etiam in delegato.
Subintellige, re integrâ: nam in re antè
excommunicationem delegantis inchoatâ, fieri
potest progressus; ut si esset mortuus. Idemquæ
videri potest in meris gratiis, etiam re integrâ;
utpote quæ nè morte quidem concedentis
expirant, postquam semel absolute factæ sunt.
Hinc Episcopus, Pastor &c. non toleratus
invalidè delegaret facultatem ministrandi
Sacramenta, ferendi leges, dispensandi &c.
adeoque hæc faciens seu committens peccaret
usurpatione jurisdictionis.

37. An autem hæc similiter locum habeant in
Secus vide- excommunicato tolerato, dubitatur. Aliqui
tur de tole- affirmant. Aliqui cum distinctione censent acta
rato. publicè excommunicati esse irrita, occultè
verò excommunicati esse valida. Alii denique
communiùs & probabiliùs censent post
Concilium Constantiense acta cujuscumquæ
tolerati esse valida; quia Ecclesia talem tolerans
quoad fidelium cum ipso communicationem,
tum in humanis tum divinis, ac si excommunicatus
non esset, consequenter videtur ei in bonum
fidelium relinquere jurisdictionem expeditam.
Vide *Præpositum dub. 12.* Si tamen fideles
excommunicationem objiciant, & ob hanc
contra excommunicatum excipiant, cessare
debet. Nè tamen exceptio sit nulla, intè
octiduum debet excipiens Excommunicationis
speciem & illius auctorem manifestè probare,
c. 1. De Except. in 6.

38. Similiter dubitatur, an Excommunicatio
An etiam privet Ex- privet etiam jurisdictione sæculari excommunicatum
communicatum non toleratum. Sed communiùs
censent Doctores quòd sic, & colligitur ex c.
Præsidentes, De Hæreticis in 6. eò quòd ibi
Pontifex supponens in iudiciis sæcularibus
impediri jurisdictionem per excommunicationem,
det illis specialem potestatem procedendi
contra hæreticos ad instantiam Ordinariorum
in casu, quo alii deficiunt. Nihilominùs hic
textus non convincit: posset enim Pontifex
concessisse potestatem præfatam solum ad
cautelam & majorem securitatem, nil determinando
de præsentis dubio; cujus sanè declaratio
deberet (ut apparet) ex alio jure constare.
Quod non fit: cum cætera jura loquantur
de iudice Ecclesiastico, aut certè de excommunicato
ob hæresim; cui est pœna propria privare
jurisdictione etiam temporali. Quidquid sit,
validè saltem confertur excommu-

nicatis non toleratis officium sæculare annexam
habens jurisdictionem: cum hoc nullibi irritetur,
& ad summum suspendatur usus durante
excommunicatione. Ita *Præpositus* & alii.

§. XI.

Quomodo Excommunicatio arceat
a beneficiis eorumquæ fructibus?

NON dè Excommunicationem impedire, 39.
quò minus validè conferatur Beneficium
Ecclesiasticum excommunicato, patet ex c. *Invalidè
conferatur
beneficium
Excommu-
nicato.*
Postulastis, De clerico excommunicato ministrante.
Quod æquè locum habet in tolerato, ac
non tolerato; cum per *Concilium Constantiense*
excommunicatis nullus præstetur favor. Ne-
quæ etiam juvat ignorantia invincibilis; quæ
quidem excusat à culpa, non tamen supplet
defectum conditionis requisitæ ad valorem.
Immo non juvat collationem esse factam à
Pontifice motu proprio; nisi sciret excom-
municationem, vel nisi excommunicatum, *Vel collatio
sit Pontificia
facta motu
proprio.*
ut solet, ad cautelam absolvat hæc aut
simili formulâ: *Ad effectum præsentium dumtaxat
consequendum.* Qualiter absolvere non
competit Episcopis, qui nequeunt Excommunicationem
tollere ad peculiarem tantum effectum. Quamvis
autem c. *Postulastis* cit. tantum sit sermo de
Collatione: quia tamen Præsentatio & Electio
jus tribuunt electo vel præsentato ad beneficium,
& fortiuntur suam efficaciam per ordinem ad
validam beneficii obtentionem, quæ in excommunicato
non potest habere locum; ideò Doctores communiter
docent excommunicatos etiam invalidè eligi & præsentari.

Ex quo sequitur, quando quis in Excom- 40.
municatione impetravit beneficium, eum non
posse facere fructus suos, sed obligari ad illorum
restitutionem etiam antè sententiam. Undè per
tine ne-
quit fructus
beneficii
in excommunicatione
obtentis
Immo & fructibus
ante obtentis
privatur;
sed probabiliùs
post sententiam.
Immo etsi constet beneficiis jam obtentis
quoad titulum non privari excommunicatum,
tamen privari fructibus beneficii etiam antè
obtentis, deciditur c. *Pastoralis §. Verum, De
Appellat.* At plures cum *Vasquez, Avila & Coninck*
contra alios docent hoc casu non privari ipso
facto; sed esse opus iudicis sententiæ. Et colligitur
ex c. cit. ibi: *Et illi proveniunt Ecclesiastici merito
subtrahuntur;* intellige per actionem iudicis.
Et quamvis ipso jure fructibus privaretur, adhuc
non deberet se eis antè sententiam spoliare,
arg. c. *Cum secundum leges, De Hæretic. in 6.*

Similiter collationem ab excommunicato 41.
factam esse irritam, tenent communiter Doctores,
& colligitur ex c. *Unico, Nè sede vacante in 6.*
Idem dicendum videtur de Electione, & Præsentatione
ad beneficium facta ab excommunicato. Si autem
excommunicatus sit unus è pluribus eligentibus,
subsistere poterit electio, juxta Doctores
communiùs, si sufficiens adsit suffragiorum
numerus absque suffragio excommunicati:
alias non valeret juxta

Fatta tamē à tolerato valet, nisi saltem elidatur per exceptionem. juxta Doctores. Post Concilium tamen Constantientē, nullus actus excommunicati tolerati factus in aliorum fidelium gratiam est irritus, spectando præcisè censuram. Censet tamen *Præpositus* Episcopum non teneri acceptare præsentationem ab excommunicato tolerato factam; eò quòd, etsi possit, non tamen teneatur ei communicare.

§. XII.

Quomodo Excommunicatio removeat ab actionibus forensibus?

42. *Removetur Excommunicatus ab actionibus forensibus.* DECIMO, Excommunicatio removet Excommunicatum ab actionibus forensibus. Undè c. *Decernimus*, De sent. Excommunic. in 6. jubetur repelli ab agendo, patrocinando & testificando. Potestquē repelli etiam toleratus, & contra eum excipi, quamvis cum ipso communicare possimus: valent tamen acta, si non repellatur, etiam non toleratus. In admittenda verò exceptione varia præscribuntur judici servanda c. 1. De Exceptionibus in 6. nè quis sub hac præensione injustè gravetur in dilatione litium. Undè dum excommunicatus hìc & nunc obtinere nequit absolutionem, & nisi ad agendum admittatur, grave damnum incurreret v. g. ob fugam debitoris, potest & debet etiam non toleratus admitti, tamquàm actor; eò quòd censura nullatenus censerì debeat cum tanto rigore obligare. Excommunicatus toleratus præterea etiam licitè erit testis, advocatus vel procurator, si fuerit requisitus. Item exercere munus tabellionis requisitus. Si autem non fuerit toleratus, putant multi acta tabellionis esse invalida: alii verò esse valida saltem in foro interno, quando admittitur ex consensu partium cognoscentiū illius excommunicationem.

43. *Potest tamē in judicio conveniri.* Nihilominus potest excommunicatus conveniri in judiciis, ut patet ex c. *Comperimus*, De judiciis: quia alioquin commodum ex Excommunicatione reportaret. Quando autem tenetur respondere, potest in judicio, idquē juxta veriorē sententiam, etiam per se, præstare illa, quæ in quovis alio loco in sui defensionem præstari possunt. Tum quia id conceditur cuilibet reo: tum quia sentiret alioquin magnum subinde gravamen: tum deniquē quia c. *Cum inter*, & c. *Fin.* De exceptionibus conceditur ei simpliciter & absolutè facultas respondendi, adeoque etiam per se. Quod igitur c. *Intelleximus*, De judiciis dicitur: *Respondemus quòd conveniri potest, & debet in judicio per alium respondere*; intelligi potest, quòd debeat saltem per alium, nè frustrà conveniri possit.

§. XIII.

Quis Possit absolvere ab Excommunicatione?

44. *Excommu-* SUPPONO Excommunicationem non tolli per hoc, quòd excommunicatus de-

finat esse sub jurisdictione excommunicantis, *nicatio tollitur solā absolutione* five quia excommunicatus aliò migrat, five quia excommunicans per mortem aut aliter jurisdictionem perdit: nam jure sic statuente, semel inflictā durat, donec legitimè tollatur. Unde non etiam tollitur præcisè per emendationem excommunicati, etiamsi parti satisfecerit, c. *Cum desideres*, De sent. Excommunic. Undè damnata jure merito est ab Alexandro VII. propositio hæc in 44. *quòd ad forum conscientia reo correcto, ejusque contumaciā cessante, cessant censura.*

Suppono II. Excommunicationem tripliciter fieri, primò per legem seu statutum, secundò per sententiam generalem seu specialem propter actum aliquem futurum, tertio per sententiam specialem ex notitia causæ propter factum præteritum. His suppositis,

45. *Lata per sententiam specialem tollitur ab eo qui tulit, & superiore, vel ab his delegato.* DICO I. Ab excommunicatione lata ab homine per sententiam particularem ordinariè non potest absolvere, nisi qui eam tulit, ejus successor vel superior, aut ab aliquo illorum delegatus. Ita communiter Doctores. Et colligitur ex c. *Prudentiam* §. *Sexta*, De Off. jud. deleg. & c. *Ad reprimendam*, & c. *Pastoralis* §. *Præterea*, De Off. jud. Ordinarii. Dixi ordinariè, quia in mortis articulo potest absolvere quivis Sacerdos. Deinde Archiepiscopus potest absolvere excommunicatos à suis suffraganeis, quando ad eum est appellatum, c. *Venerabilibus*, De sent. excommunic. in 6. & quādo jure suo visitat dioceses Suffraganeorū.

46. *Lata per sententiam generalem tollitur ab eo qui potest absolvere à mortalibus.* DICO II. Ab excommunicatione lata per sententiam generalem potest probabiliter absolvere, qui potest ab excommunicatione lata à jure: nam utriusque videtur eadem ratio, nec jus inter illas distinguit. Ita Navar. cap. 27. num. 44. Coninck d. 14. dub. 16. num. 257. & plurimi alii contra varios apud Suarez d. 7. sect. 2. n. 22. Nec refert quòd c. *Nuper*, De sent. excommunic. solius censuræ à jure latæ fecerit Pontifex mentionem, quasi super latam per sententiam judicis inferior similem non habeat potestatem. Respondi enim potest solum & ad summum, idquē non expressè, excepisse sententiam judicis specialem in speciales personas cum earumdem citatione prolatam: qualiter non fertur sententia generalis, sed potiùs per modum universalis præcepti sinè speciali citatione rei; ut proinde ex absolutione ab inferiori datā non turbetur tribunal ferentis censuram. Unde c. *Ex frequentibus* 3. De Institution. supponitur Suffraganeos posse absolvere ab excommunicatione, quam Archiepiscopus tulerat pro provincia per sententiam generalem à Sede Apostolica confirmatam. Ex quibus Conclusio manet ampliùs roborata.

47. *Idem à superiori est de excommunicatione lata à jure.* DICO III. Ab excommunicatione lata à jure, si non sit reservata, potest absolvere, qui habet potestatem absolvendi à mortalibus. Ita communiter Doctores ex c. *Nuper*, De sent. excommunic. ubi redditur ratio generalis: *Quia Conditor canonis ejus absolutionem sibi*

sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi. Quæ ratio cum sit generalis, censent consequenter Doctores ab omni censura juris specialiter non reservatâ, non solum posse absolvere proprium Sacerdotem (de quo ibi fit mentio, quoque nomine videtur intelligi parochus) sed etiam quemlibet delegatum, potentem absolvere à mortalibus. Idemquæ confirmat praxis seu usus Ecclesiæ. Excipitur excommunicatio, quæ ipso facto incurritur à communicante scienter cum nominatim excommunicato post sententiam, idquæ in crimine criminoso, seu propter quod fuit excommunicatus, illud cum eo perpetrando, vel auxilium sive favorem ad illud præstando: quia enim hæc communicatio redundat in injuriam excommunicantis, decernitur c. *Nuper* cit. esse ab eodem excommunicante vel superiore illius absolvendum, si accedi possit. Quod intelligit *Præpositus q. 1. dub. 14.* quando excommunicatio primariò excommunicati fuerat reservata; qualis erat, de qua *cap. cit.* est sermo.

48.

Quis absolvat ab excommunicatione reservatâ?

In articulo mortis cessat omnis reservatio.

Casus occulti conceduntur Episcopis per Tridentinum.

49.

Variis casibus, quibus adhuc excommunicationes Papales cadunt sub potestatem Episcoporum.

Dico IV. Ab excommunicatione reservata solum potest absolvere is, cui est reservata, ejus in officio successor, vel in ordinaria jurisdictione seu pleno jure superior, aut ab eis ad hoc delegatus. Patet ex vi & natura reservationis. Ratione tamen concessionis à jure vel per privilegia specialiter factæ possunt multi ab excommunicatione reservata absolvere. Primò in articulo mortis potest quilibet Sacerdos absolvere à quibuscumque censuris, ex *Trid. sess. 14. cap. 7.* Quod de excommunicatione etiam specialiter latâ contra aliquem, indicatur c. *Pastoralis §. Præterea, de Off. jud. ordinarii.* Estque probabile etiam inferiores Clericos in tali articulo id posse, deficiente sacerdote. Immo idem censent nonnulli de laico: quod tamen plerique improbant. Per censuras autem in *Tridentino* & *Jure* quodam præsens intelligi solum illas, quæ obesse possunt susceptioni Sacramentorum & Ecclesiasticæ sepulture (scilicet excommunicationem & interdictum) tradunt Doctores passim.

Secundò *Concilium Trid. sess. 24. c. 6. de Reform.* concedit Episcopis potestatem absolvendi ab omni censura ortâ ex delicto occulto & non deducto ad forum contentiosum, per seipsos aut per Vicarium ad id specialiter deputandum: etiam ab hæresi, sed per se ipsos tantum.

Tertiò variis casibus conceditur Episcopis in jure potestas absolvendi ab excommunicatione contractâ ob percussione Clerici v.g. si excommunicatus ob capitales inimicitias sine periculo non possit Apostolico præsentari conspectui, c. *De cætero*; si sint pueri, c. *Pueris*; si Monachi, c. *Monachi*; si mulieres, c. *Mulieres*; si moniales, c. *De monialibus.* Et generaliter qui corporis impotentiâ sive quolibet impedimento canonico impediuntur Romanum adire Pontificem, c. *Quamvis, de Sent.*

Herincx Sum. Theol. Pars II.

excommun. Quæ, & plura alia capita, etsi solum loquantur de excommunicatione contractâ ob percussione Clerici; eandem tamen esse rationem de aliis excommunicationibus reservatis, docent Doctores, *Navarrus c. 27. n. 88, §. Ad primam, Coninck d. 14. num. 241.* dicens esse communem sententiam. Ubi notandum, quando impedimentum est temporaneum (excepto impedimento puerilis ætatis) absolventem debere reo sub juramento injungere, ut cessante impedimento præsentet se ei, qui aliàs poterat, ejusquæ mandatis pareat, c. *Quamvis* cit. Quod si omittat, postea iterum in Excommunicationem incidet, c. *Eos qui, de Sent. excommun. in 6.*

Quartò per Bullas Cruciatæ & Jubilæi læpè conceditur potestas absolvendi à censuris Papæ reservatis. Idipsum conceditur per privilegia Mendicantibus eorumque privilegiis gaudentibus, quodam omnes censuras & pœnas, etiam Sedi Apostolicæ reservatas, exceptis contentis in Bulla Cœnæ Domini. Vide *Rodríguez Tom. 1. qq. Reg. q. 61. a. 5.*

Nota I. absolutionem ab excommunicatione & quavis censurâ ex natura sua non requirere certam formam verborum, sed sufficere ea signa exteriora, quæ sufficienter illam significant, seu mentem absolventis declarant. Usus tamen Ecclesiæ habet, ut fiat verbis. Formula consueta est: *Ego te absolvo à vinculo Excommunicationis, quam incurristi ob talem causam; & restituo te Sacramentis Ecclesiæ ac communioni fidelium in nomine Patris &c.* vel: *Absolvo te ab omni vinculo Excommunicationis, majoris & minoris &c.* In foro externo observandæ sunt cæremoniæ observari solitæ in locis, in quibus datur absolutio, de quibus habetur c. *A nobis. 2. de Sent. excommunicat.* Vide *Suarez d. 19. sect. 2.* in fine. Aliqui Doctores volunt antè absolutionem à quavis excommunicatione exigendum esse juramentum, quo excommunicatus juret, se non amplius tale peccatum patraturum. Sed Alii melius volunt id tantum esse faciendum in criminibus atrocioribus: cum de talibus jura solum loquantur; v. g. de percussione Clerici, c. *Ex tenore*, & c. *De cætero*, de *Sent. excommunicat.* & de incendiariis c. *Pessimam*, 23. q. 8. Addit *Bonacina d. 1. q. 3. pu. ult. prop. 2.* non esse opus ejusmodi juramento, dum absolutio impenditur solum in foro pœnitentiæ virtute Jubilæi, aut alterius privilegii.

Nota II. quando quis ligatur Excommunicatione, quam incurrit ob injuriam alteri illatam, non posse licitè absolvi, antequàm parti actu satisfecerit, vel totaliter, si possit, vel pro parte, quâ potest satisfacere: alioquin enim fieret parti lætæ injuriâ, quæ postea difficilius obtineret satisfactionem. Colligitur ex c. *Ex parte*, de *Verborum significatio*, & c. *Solet, de Sent. excommunicat. in 6.* Quod si obligatio satisfaciendi sit dubia, sufficit dare cautionem, saltem juratoriam; ut patet

F f

ex

50.

Per specialia privilegia possunt inferiores interdum absolvere à censuris Papalibus.

51.

Ad absolutionem non requiritur certa verborum forma,

Nec semper juramentum non patrandi crimen de cætero:

Præsertim dum impenditur in foro pœnitentiæ.

52.

Nequit tamen dari, nisi satisfacta parte.

Quando
sufficiat
cautio, &
qualis.

De jure in-
est conditio,
ut detur ab-
olutio sa-
tisfacta
parte.

53.
Valeret ali-
ter data,
etiam a de-
legato.

54.
Non facile
a privile-
giis absol-
vendus pro
foro consci-
entiae, quando
est denun-
tius, aut
res deducta
est ad forum
contentio-
sum.

ex iisdem Canonibus. Quod si excommuni-
catus sit omnino impotens ad satisfaciendum,
poterit absolvi in utroque foro, etiam invita
parte; si praestet cautionem pignoratitiam,
aut fidejussoriam, aut, si nihil horum possit,
juret se satisfacturum quamprimum poterit:
hoc enim ratio & pia mens Ecclesiae requi-
rit, & colligitur ex c. *Qua fronte, de Appellat.*
Quod etiam verum est, etsi in Bulla vel privi-
legio, vi cuius datur absolutio pro foro in-
terno, dicatur, ut detur *satisfacta parte*: in-
telligitur enim, quando id fieri potest. Ita
Coninck disp. 14. dub. 16. n. 206. & plures alii.

Valida nihilominus foret absolutio data à
Superiore ordinario, etiam non satisfacta par-
te: immo & à delegatam habente potestatem,
si nulla sit adhibita limitatio. Immo videtur
valere juxta *Auila* & plures alios, etsi in te-
nore privilegii addatur, *satisfacta parte*: eò
quod hujusmodi formula, quae censetur de
jure inesse, non inducat formam aut conces-
sionem conditionatam, etsi addatur à Ponti-
fice. Secus est, quando restringeretur pote-
stas delegati, ut non nisi satisfacta parte ab-
solvere valeat.

Notandum III. quando quis nominatim
est excommunicatus, aut causa deducta est ad
forum contentiosum, reum non esse commu-
niter absolvendum pro foro conscientiae ab
eo, qui per privilegia id potest; eò quod hoc
quodammodo perturbaret ordinem juris,
propterea quod reus sic absolutus non tam
efficaciter ad praestandam satisfactionem seu
emendationem urgeri posset: nisi forte pars
in absolutionem consentiret, aut notabilis ne-
cessitas occurreret. Ita *Coninck* supra n. 207.
In rigore nihilominus valida esset absolutio,
immo & licita pro foro conscientiae juxta
Basseum V. Censura num. 41. qui refert *Rodri-
guez, Bonacina* & alios: Eò quod Pontifex
non adjecerit privilegiis hujusmodi limita-
tionem, quam alioquin adjecisset: prout fe-
cit *Trid. sess. 24. c. 6. de Reform.* Neque inde
infertur damnum Ordinariis; cum hi equi-
dem procedant eadem ratione contra reos
in foro exteriori.

S. XIV.

De variis Excommunicationibus in Particulari.

55.
Excommu-
nicationes
aliae sunt re-
servatae Se-
di Apostoli-
ca, aliae non.

Bulla Coena
quid.

EXCOMMUNICATIONES à jure seu Ca-
none latae, aliae sunt reservatae Sedi Apo-
stolicae, aliae non. Rursus reservatae, aliae con-
tinentur Bullae Coenae Domini, aliae sunt ex-
tra illam. Bulla porro Coenae Domini dici-
tur Constitutio quaedam Pontificia, quae in
die Coenae Domini annuatim innovatur &
Romae publicatur, veteri abrogata, in qua
solemniores quaedam Excommunicationes,
quas Pontifex sibi specialiter reservare solet,
etiam dum alias sibi reservatas quibusdam
concedit, continentur. Durat nihilominus

obligatio Bullae veteris, quousque alia publi-
cetur à Romano Pontifice, ut proinde Sede
vacante non expiret. Praecipiturque in ea E-
piscopis aliisque Praelatis, ut eam quotannis in
singulis Ecclesiis Parochialibus publice po-
pulo praelegi curent: utque ipsi, omnesque
Parochi & Confessarii illam apud se singuli
descriptam habeant: quae tamen multis in
locis non sunt, ut ad oculum patet; immo
hujusmodi publicationis non extat variis in
locis memoria.

Excommunicationes porro hanc Bullam con-
tineri solitae sunt contra Haereticos, Aposta-
tas à fide, credentes, receptatores, fauto-
res, defensores Haereticorum, legentes eorum
libros de Religione tractantes, retinentes, im-
primentes, defendentes. Item contra Schis-
maticos. Contra Appellantes ad futurum Con-
cilium ab Ordinationibus, Sententiis summi
Pontificis, & ad hoc dantes consilium. Con-
tra surripientes Christianorum naufragantium
bona. Contra imponentes vel augentes inter-
ris suis nova pædagia seu gabellas. Contra
falsarios litterarum Apostolicarum. Contra
Appellantes à gravamine, vel futura execu-
tione litterarum Apostolicarum ad potesta-
tem laicam. Contra Officiales & alios, qui
causas Ecclesiasticas avocant à iudicibus A-
postolicis. Contra Judices saeculares, qui
personas Ecclesiasticas ad sua tribunalia tra-
hunt. Contra impediētes Praelatos, ne juris-
dictione suā Ecclesiasticā utantur. Contra
imponentes decimas, collectas & alia onera
personis Ecclesiasticis. Denique contra Non-
nullos alios excessus libertati potissimum Ec-
clesiasticæ, aut Romanæ Ecclesiae ejusve bo-
nis adversantes. An autem per hanc Bullam
revocentur privilegia Mendicantium & fa-
cultates concessae Episcopis in *Trid. sess. 24.
cap. 6. de Reform.* quoad casus in Bulla Coenae
contentos, disputant Doctores.

Excommunicationes reservatae extra Bul-
lam Coenae sunt plurimae. 94. recenset *Basseus* *Alia, tum*
V. Excommunicatio VII. Quibus adde latam *reservata,*
ab *Alexandro VII.* contra defendentes aliquam *tum non re-*
ex 45. opinionibus decreto suo damnatis. *servata*
Sufficiat nobis discutere unicam principalio- *plurima.*
rem, frequentiore, atque adeo notiore,
latam contra Percussorem Clerici vel Mona-
chi. Omissis quoque cæteris non reservatis,
quae etiam plurimae sunt, spectata immensa
copiā Constitutionum tum Episcopaliū,
tum Pontificiarum, etiam Jure communi non
contentarum; sic ut à fortiori de hoc tem-
pore diceret, quod de suo scripsit *Scorus 4.*
d. 25. q. 1. n. 11. Quandoque erat possibile di-
cere numerum, immo erat parvus numerus,
quando fuerunt Decretales compilatae sub Grego-
rio IX. sed hodie quis numerare sufficiat? & cum
crescant in infinitum, crescentibus moribus Capi-
tum, non oportet circa hoc membranas implere.

Itaque Innocentius II. c. Si quis suadente
13. q. 4. sic statuit: Si quis suadente diabolo
manus violentas in Clericum vel Monachum inje-
cerit,

56.

Quas ipsa
Excommu-
nicationes
reservatas
contineat.

57.

Alia, tum
reservata,
tum non re-
servata
plurima.

Solemnior
illa, qua
infigitur

percuſſore
clerici.

Anathematis vinculo ſubjaceat, & nullus Epifco-
porum illum præſumat abſolvere, niſi mortis ur-
gente periculo, donec Apoſtolico conſpectui præ-
ſentetur, & ejus mandata recipiat.

58.

Ob quam
actionem
hec incur-
ritur.

Actio ob quam hæc Excommunicatio in-
curritur, eſt quævis injurioſa (quæ ſit morta-
liter peccaminofa, etiam ſpectatâ actione ex-
teriori) violentia illata perſonæ Clerici aut
Monachi, vel rebus ei adhærentibus. Unde
illam incurrit, qui Clericum vel Monachum
occidit, mutilat, vulnerat, percutit manu, pe-
de, gladio, baculo &c. Item qui ſputum aut
pulverem in faciem projicit, veſtimenta illi
adhærentia dilacerat, violenter detinet, cin-
gulum Ephippii incidit &c. Denique qui
eum veneno ſecretè propinato interficit, juxta
Doctores paſſim, etſi Nonnulli contradicant.
Neque eſt neceſſe actionem eſſe violentam,
aut injurioſam ei cui inferitur, ſed ſufficit,
ut ſit injurioſa ſtatui Clericali ex c. *Contin-*
git 36. de *Sent. Excommunic.* Unde excom-
municationi incurrendæ non obſtat, quòd Cle-
ricus in ſui percuſſionem conſentiat. Idem
eſt juxta Doctores paſſim, ſi ſibi ipſi inferat
mortem, mutilationem aut vulnerationem in-
jurioſam: tamenſi contrarium non improba-
biliter ſuſtineri poſſit juxta *Suarez* & *Bona-*
cina; eò quòd Pontifex *can. cit.* loqui videat-
ur de tertia perſona offendente & ab offeſſo
diſtinctâ.

Incurritur
etiam à
Mandante,
promiſſis
incitante
&c.

Porro etſi textu Canonis comprehendantur
ſoli phyſicè offendentes Clericum vel Mona-
chum, tamen ex aliis canonibus extenditur
hæc excommunicatio ad mandantes, aut præ-
cibus ſive promiſſis incitantes, ſecuto effectu,
c. *Mulieres*, de *Sent. excomm.* Et ad ratam ha-
bentes offeſſionem ſuo nomine factam c. *Cum*
quis, eod. tit. in 6. & ad conſentientes c. *Quan-*
ta, de *Sent. excomm.* ubi ſermo eſt de conſen-
tientibus iis, qui percutiunt Rectores Eccle-
ſiarum. Comuni tamen Sententiâ id exten-
ditur ad quemvis Clericum vel Monachum:
immo etiam ad conſulentes, auxiliumvè præ-
bentes, quaſi & hi comprehendantur ſub con-
ſentientibus.

59.

Qui veni-
ant intelli-
gendi hæc
nomine Cle-
rici.

Nomine Clerici hæc intelliguntur omnes
ſaltem primâ tonſurâ inſigniti, nec privile-
gio Canonis privati. De canoniffis ſæculari-
bus, cum poſſint contrahere matrimonium,
nec ſint Moniales nec Clericæ, eſt dubium.
Probabile tamen eſt, ferturque deciſum in
Rota, ut ait *Baſſaus V. Excommunicatio VII.*
§. *unico num. 3.* cenſendas eſſe perſonas Eccle-
ſiaſticas, adeoque gaudere privilegio clericali
& Canonis, quamdiu præbendam retinent, &
in habitu Eccleſiaſtico patenter à ſæcularibus
ſceminis diſtinctivo incedunt ſive in Eccleſia
ſive alibi, cum hæc materia ſit favorabilis. At ſi
illo diſmiſſo ſæculariter incedant, & ita verbe-
rentur, erit de iis judicandum, ſicut de Clerico,
qui ſinè tonſura & habitu repertus percutitur.

60.

Qui nomi-
ne Mona-
chi.

Nomine Monachi hæc intelliguntur omnes
omnino Religioſi & Religioſæ, eorumque
converſi & converſæ ex c. *Monachi*, c. *Non*

Herincx Sum. Theol. Pars II.

dubium. & c. de Monialibus, de *Sent. excomm.*

Immo etiam Novitii & Novitiæ ex c. *Reli-*
gioſi eod. tit. in 6. Similiter ſecundum verio-
rem Sententiam intelliguntur Tertiarii & Ter-
tiariæ SS. Dominici & Franciſci, qui etſi non
ſint Religioſi, tamen aſſumpto habitu mona-
chali ſe manciparunt obſequiis alicujus appro-
batæ Religionis ſub obedientia Superioris il-
lius Religionis: quia quamdiu ita vivunt,
vulgariter cenſentur Religioſi. Immo Sorores
Tertiarias, quæ vulgò dicuntur Exitrices, &
pro ſervitio Monialium incluſarum extra clau-
ſtrum degunt, emiſſis tribus votis, eſſe veras
& propriè dictas Religioſas, declarat quodam
Exitrices monialium Annuntiarum Leo X.
Bullâ, *Dum Præexcellſa meritorum*, & Bullâ, *Sorores exit-*
cum in honorem, quas, eaſque authenticas, ip-
ſe vidi. De Eremitis majus dubium eſt, &
quidem videntur excludendi, ſi ſint vagi, nec
ſpeciale Eccleſiaſticam obligationem ha-
beant. Secus videri poteſt, ſi ſub aliqua Re-
gula & obedientia, pacto inito, vel voto certo
emiſſo, vitam tranſigerent.

Ab hac Excommunicatione excuſatur pri-
mò, qui tam leviter, aut ex joco, aut ex ſu-
bita colera Clericum percutit, ut non pec-
cet mortaliter. Secundò excuſatur, qui per-
cutit clericum cauſâ correctionis & discipli-
næ, habens ad hoc legitimam facultatem; qua-
lem habet Paterfamilias in filium ſuum cleri-
cum, etiam in Sacris conſtitutum; juxta plu-
rimos Doctores, Ludimagiſter in ſuum diſ-
cipulum c. 1. & 10. de *Sentent. excomm.* Item
Prælati in ſuos ſubditos c. *Ex tenore* 10. & c.
Universitatis eod. tit. Quo poſteriori c. jube-
tur, ut Prælatuſ religioſus ſuos Religioſos per
ſe verberet, ſi poteſt (quàmvis ex privilegiis
ſuperiores Mendicantium poſſint verberare per
alios religioſos, quantumvis poſſint per ſe) aut
ſi non poteſt, per aliquem clericum aut mona-
chum. Per quos intelliguntur omnes veri Reli-
gioſi, etſi ſint laici ſeu converſi juxta *Suarez*
ſup. n. 42. & alios. Quòd ſi id faciat citra gra-
vem neceſſitatem per laicum non Religioſum,
tam mandans quàm verberans erit excommu-
nicatus eod. cap. Ubi etſi ſit ſermo de Prælatiſ
religioſis; à Doctoreſibus tamen extenditur ob
paritatem rationis (ob quam equidem fieri
non poſſe extensionem antea dictum eſt) ad
omnes Prælatos Eccleſiaſticos, quòd videli-
cet non poſſint ſuos clericos verberare per lai-
cos: ſed non extenditur, ut ſi poſſint, de-
beant id facere per ſe. Neque id congrueret
ſtatui præſertim Episcopali.

Notandum tamen poſſe eos jubere capi ſuos
clericos, & ad judicium trahi, c. *Ut fama*, de
Sent. excomm. & c. *Si clericos*, eod. tit. in 6.
Quòd ſi Clericus ſit ſubjiciendus torturæ,
docet *Suarez* ſup. n. 44. Prælatos id poſſe fa-
cere per laicos: tum quia talis actio Prælatos
& clericos dedecet: tum quia id non ſatis
clare præſcribitur, uti quòd per ſe vel per
alios clericos cauſâ correctionis eos verbe-
rent: tum quia id declarat conſuetudo.

Ff 2

Tertiò

61.

Ab hac Ex-
communica-
tione excu-
ſat levitas
materia vel
culpa, Per-
cuſſio cauſâ
correctionis
legitima.

62.

Tertiò excusantur, qui, ut se aut sua defendant, Clericum vim inferentem percutiunt cum moderamine inculpatae tutelae, c. *Si verò, de Sentent. excomm.* nam ut ibid. dicitur: *Vim vi repellere omnes leges permittunt.* Idem est dicendum de percutiente Clericum ob necessariam defensionem innocentis, & de muliere quæ percutit clericum pudicitiam suam aliquo facto tentantem, quia hoc ad justam defensionem est necessarium. Idem videtur, si alter pudicitiam tentet verbis nimis importunis: dum saltem sufficienter & sinè periculo pudicitiae non potest (ut interdum fit) huiusmodi lenonem verbis repellere.

Quartò excusatur ab hac excommunicatione, etsi non à peccato, qui percutit clericum, quem reperit turpiter agentem (sufficit quilibet actus turpis) cum sua matre, uxore, filiâ vel sorore, modò tamen id faciat in flagranti delicto, c. *Si verò de Sentent. excomm.* Huic parit lex: quia tam justum dolorem compescere non posset, ut ait *Glossa.*

Quintò denique (ut casus rariores omit- tam) excusatur, qui percutit clericum, quem invincibiliter nescit esse clericum, c. *Si verò 2. de Sent. excomm.*

Absolutio ab hac excommunicatione per privilegia competit Confessariis Mendican- tium: quæ tamen pro existentibus in Italia extra urbem Romam sunt restricta quòd- dam hunc casum per Clementem VIII. ut refert *Bassaus V. casus reservatus num. 36.* Plura de hoc aliisque casibus videri possunt apud *Bonacina, Suarez, Castro Palao & alios.*

Q U Æ S T I O III.

De Suspensione.

§. I.

Quid & quotuplex suspensio?

63.
Quid sus-
pensio gene-
ralis.

O M N I S aliis Suspensionis significa- tionibus, ut quâ fur suspendi, & quis suspenso esse animo dicitur, & similibus, sus- pensio generaliter in jure & apud Doctores sumi solet pro prohibitione usus officii vel facultatis alicujus, sive sæcularis sive Ec- clesiasticæ. Sic in jure dicitur quis suspendi ab officio advocationis & notariatûs: item sententia suspendi per appellationem.

Quid sus-
pensio hîc.

Hîc verò strictiùs sumitur pro Censura Ecclesiastica, quâ Clericus seu minister Ec- clesiæ privatur formaliter usu potestatis ei competentis ratione Ordinis, officii, vel be- neficii Ecclesiastici. Differt ab Excommu- nicatione & Interdicto: tum quòd hæ cen- suræ privent quibusdam bonis, quibus non privat Suspendio: tum quòd privent illis sub alia ratione, & non formaliter quatenus sunt usus Ecclesiasticæ potestatis: tum denique quòd Suspendio habeat locum in solo Cleri- co. Ideòque Confessarii dum absolvunt lai-

In quo dif-
ferat à ce-
teris censu-
ris.

cos (idem est de foeminis) omittunt absolu- tionem à suspensione, ex *Rituale Pauli V. & solos Cleri- Pastoralis Mechliniensis.* Quarè nec Abbatis-^{60.} vel Priorissæ, etsi suspendi possint ab officio, non tamen suspendi propriè dictâ Suspendio- ne, quæ scilicet est censura Ecclesiastica.

Sub Clerico tamen seu ministro Ecclesiæ 64.
comprehenditur etiam Communitas Eccle-<sup>Sub quibus
etiam com-
munitas Ec-
clesiastica
comprehen-
ditur.</sup> siastica: nam ut patet ex c. *unico, Nè Sede va- cante §. 1. in 6.* Capitulum potest suspendi à functionibus sibi tamquàm uni corpori com- petentibus v.g. à collatione beneficiorum. Ad quod non requiritur ut singuli peccave- rint, sed sufficit, quòd major pars, vel Supe- rior nomine Communitatis aliquid faciens peccarit. Quamvis etiam tunc innocentes pri- ventur munere, non quod singuli tamquàm personæ particulares exercere possunt, sed quod & quatenus convenit communitati quæ deliquit, & ejus ipsi sunt membra.

Excluditur à ratione Suspensionis, quate-^{65.} nus est censura, Suspendio ab officio, quæ in-<sup>Quadam
suspensiones
non sunt
censura.</sup> interdum fertur per modum puræ poenæ ob peccatum merè præteritum. Prout fit inter- dum in Religionibus. Eaquè juxta declara- tionem Statutorum Ordinis Franciscani non incurritur antè sententiam declaratoriam cri- minis, etsi fuerit ipso facto imposita per Sta- tuta. Similiter aliquando per modum sim- plicis prohibitionis etiam non poenalis inter- dum aliqui suspenduntur à quibusdam func- tionibus, ob senium, lepram, morbum &c. Quæ autem crimina sint suspensione digna, nequit certâ regulâ definiri, ut tradit *Abbas, Piafec. & alii.*

Suspendio est multiplex, alia scilicet à jure 66.
(cujusmodi 75. enumerat *Bassaus V. Suspen-
sio IV.*) alia ab homine. Item alia ferendæ, alia latæ sententiæ. Præterea alia est totalis, alia partialis: sive alia est ab ordine vel offi- cio, alia à beneficio, alia ab utroquè. Alia i- tem à toto officio vel beneficio, alia à parte tantum. Quando autem Suspendio fertur ab- solutè sinè aliqua determinatione, intelligi- tur tam ab officio quàm à beneficio: cum non sit unde tunc limitationem accipiat, & cur potius de uno quàm de altero intelliga- tur. Denique ex parte durationis, alia fertur indefinitè; & hæc durat quousque per ab- solutionem tollatur: alia fertur ad certum tempus, v.g. ad triennium. Et hæc juxta *Castro Palao disp. 4. punct. 1. num. 3.* non est propriè censura, sed tantum apponitur in poenam de- licti commissi, cessatquè elapso tempore abs- que alia absoluteione.

§. II.

Quæ forma, & qui effectus Suspen- sionis?

Q U Æ D A D formam suspensionis non est 67.
certa aliqua præscripta, sed sufficit illam <sup>Quæ for-
mâ sit fer-
renda.</sup> verbis ad rem significandam accommodatis scribi. Quod addo: nam Suspendio debet fieri

fieri in scriptis cum expressione causæ, uti Excommunicatio : alioquin iudex Ecclesiasticus incurrit suspensionem à divinis officiis, & ab ingressu Ecclesiæ per menslem c. 1. de Sent. Excomm. Valida tamen esset aliter lata.

68. *Suspensus ab officio absolute arcesur ab omni functione Clericis propriâ,* Effectus suspensionis sunt primò suspensus absolutè ab officio, id est, ab omni officio tam Ordinis quàm jurisdictionis, prohibetur exercere quascumque actiones Clericis proprias. Quales sunt omnes actiones jurisdictionis Ecclesiasticæ, & omne exercitium Ordinis aut officii proprium Clericis. Existimat tamen *Coninck disp. 15. dub. 2.* non prohiberi exercitium quod non requirit clericatum; quale est exercitium minorum Ordinum eo modo quo à laicis usurpari potest. Et quàmvis prohibitum foret, non incurreret irregularitatem; sed tunc solum, quando suspensus à divinis exercet officium tamquam initiatus Ordine sacro.

69. *Suspensus specialiter ab Ordine non est suspensus à jurisdictione, vel contrâ,* Quòd si suspensio ab officio non feratur absolutè, sed determinatè ad aliquam materiam, extra illam non extenditur: cùm pœnæ non sint extendendæ ultra verborum proprietatem. Undè suspensus ab Ordine non est suspensus à jurisdictione; adedque potest concedere facultatem eligendi Confessarium, etsi ipsemet munus Confessarii obire nequeat: item potest eligere, cùm id solum ad jurisdictionem spectet. E contra suspensus à jurisdictione tantum non est privatus usu Ordinum. Undè etsi is nequeat ferre censuras, absolvere etiam à peccatis, conferre beneficia &c. poterit tamen celebrare ea divina, ad quorum exercitium jurisdictio non requiritur. Suspensus quoque à certo actu jurisdictionis, v.g. collatione beneficiorum, reliquos exercere potest. Quinimmo prohibitio unius est tacita concessio alterius.

70. *Suspensus à solo officio non censetur suspensus à beneficio,* Præterea suspensus ab officio tantum non censetur suspensus à beneficio; cùm hæ pœnæ sint omnino distinctæ, adeoque una in altera non necessariò involvatur. Propter quod etiam frequenter in jure utraque distinctè infligitur. Proinde sic suspensus poterit omnes fructus sui beneficii percipere, modò per se vel per alium inserviat. Estque communis Sententia *Sayri, Avila, Sanchez, Suarez, Bonacina* & aliorum contra *Navarrum* & alios. Et colligitur ex c. *Inter sollicitudines, de Purgatione canonica*, & aliis juribus.

71. *Illicite tamen ali beneficio conferretur.* Advertendum tamen beneficium illicite conferri ei, qui est absolutè ab officio suspensus, juxta Doctores communiter contra *Gasparem Hurtado*. Et patet ex c. *Fin. de Clerico excomm. minist.* Ratio est: quia beneficium datur propter officium. Immo *Glossa* in c. *Cum bona memoria, De atate & qualitate, & ordine &c. Navarrus, Garcias* & plures alii ex c. *cir.* Et c. *Cum dilectus, de Consuetud.* & c. *Per inquisitionem, de Electione* existimant collationem esse irritam. Verùm *Abbas, Suarez, Coninck* & alii censent id ex Jure non satis colligi, adeoque solum esse irritandam.

Herincx Sum. Theol. Pars II.

Secundò suspensus absolutè à beneficio arceatur ab omni administratione temporali sui beneficii, ejusque fructibus percipiendis: non tamen ab actibus jurisdictionis aut officii clericalis. Unde sic suspensus habet jus conferendi beneficium, vel ad illud eligendi. Et quàmvis *Navarrus, Præpositus* & Nonnulli alii censent talem esse suspensum à jure eligendi vel conferendi, quod ei competit ratione beneficii à quo est suspensus, eò quòd tale jus videatur quidam quasi proventus beneficii: nihilominus *Glossa, Suarez, Coninck* & pluri- *Verosimilius tamen non jure eligendi aut conferendi, etsi competente ratione beneficii.* mi alii contrarium censent: eò quòd electio vel collatio beneficii sit propriè actus jurisdictionis & officii clericalis, seu non sit usus beneficii, sed officii ex beneficio provenientis; quantumvis minùs propriè interdum inter proventus beneficii reputetur: non sit autem extensio facienda in materia pœnali. Ideoque dum Superior intendit, non tantum à beneficio, sed etiam à jure eligendi & conferendi suspendere, exprimit utrumque, ut videre est c. *Cum in cunctis §. Fin. de Elect.*

Nihilominus suspensus à beneficio tenetur præstare officium, ad quod alioquin vi beneficii obligatur: cùm censura à nullo onere ipsum liberet. Immo potest percipere distributiones, quæ dantur iis, qui intersunt divinis officiis, modò non dentur intuitu beneficii, v.g. stipendia missarum, anniversariorum &c. eò quòd concedantur in stipendium officii, nec beneficium sit causa concessionis, sed conditio. Aliud est de distributionibus ex fructibus beneficii extractis, quæ verè & propriè sunt fructus beneficii. Præterea suspensus à beneficio non est subtrahenda portio fructuum ad congruam sustentationem sufficiens: quæ dum suspensio est lata ab homine per sententiam, taxatur auctoritate Superioris; aliàs arbitrio boni viri, quando delictum non fuit deductum ad forum contentiosum. Si tamen suspensio sit lata ob contumaciam, possitque suspensus delicti pœnitens ab ea liberari, nullatenus ex fructibus beneficii est alendus, quia ex prava sua voluntate hanc necessitatem sustinet; ut rectè *Panormitanus* in c. *Pastoralis §. verum de Apellat. Bonacina* & alii.

Quando autem quis suspenditur à beneficio absque speciali determinatione loci, censetur suspensus universaliter ab omni ubivis beneficio, nisi ex materia vel causa constet Suspensionem esse tantum à beneficiis talis vel talis Ecclesiæ. Undè etiam Episcopus delicto id exigente potest suspendere subditum à beneficio quod possidet extra territorium ejusdem Episcopi, ut habet communis Sententia: fert enim pœnam in personam sibi subditam; & jus eidem est inhærens, etsi ad fructus alibi percipiendos. An autem, quando Episcopus simpliciter à beneficio suspendit, censetur suspendere etiam ab his quæ sunt extra diocesim, est controversum. *An id sit censendum, quando Episcopus Cler-*

vicē etiam
alibi bene-
ficiatum
simpliciter
suspendit.

75.
Suspenditur à
beneficio u-
surpatione
fructuum
non fit irre-
gularis.

76.
Suspenditur
etiam de-
nuntiatus
non aliter
vitandus
quàm qua-
tenus ejus
peccato ve-
tamur co-
operari.

Consulenda videtur Episcoporum & Judi-
cum Ecclesiasticorum consuetudo, quæ est
optima verborum interpret; & dubio manen-
te, interpretatio favorabilior amplectenda.

Nullatenus tamen suspensus à beneficio fit
irregularis usurpando fructus beneficii; uti
nec juxta prædicta suspensus ab officio, exer-
cendo actus officii (quamvis uterque gravi-
ter peccet, nisi excuset levitas materiæ) sed
tantum qui censuram violat per actum Sacri
Ordinis. Immo is fit irregularis, quantumvis
suspensio ferretur ad definitum tempus, adeo-
quæ non foret propria censura, sed poena, jux-
ta Suarez, Bonacina & alios passim contra
Nonnullos: quia hæc formâ fertur interdum
Suspensio Ecclesiastica, ut c. 1. de Sententia &
re judic. in 6. & c. 1. de Sent. excomm. in 6. ac
expressè infligitur violentibus seu transgresso-
ribus irregularitas.

Notandum tamen nullam communicatio-
nem cum suspenso, etiam nominatim denun-
tiato, esse interdictam vi censure, aut jure na-
turæ, præter eam, quæ involvit coöperatio-
nem ad peccatum illius. Undè licitum est
audire missam alicujus suspensi à celebrando;
non tamen ejus missæ intervire, quia hoc esset
peccato illius coöperari.

§. III.

Qualiter impediatur & tollatur Suspensio?

77.
An & quan-
do appella-
tio impedi-
at suspensionē.

IMPEDITUR omnis Suspensio per justam
appellationem, si hæc præcedat ipsam sen-
tentiam: tunc enim impeditur potestas sus-
pendentis; nisi concessum fuerit judici, pro-
cedere in causa non obstante appellatione quæ-
cumquæ. Per appellationem tamen, quæ sequi-
tur sententiam, non suspenditur sententia sus-
pensionis ab officio vel ingressu Ecclesiæ, ut
expressè dicitur c. Is cui, de Sentent. excomm.
in 6. Ex quo Doctores à contrario sensu col-
ligunt Suspensionem à beneficio suspendi per
appellationem etiam subsequentem.

78.
Quis possit
absolvere à
suspensione
juris aut
latâ per
sententiam
generalem.

Absolutionem à Suspensione juris non re-
servatâ dari posse ab eo, qui potest absolvere
à mortalibus videtur Nonnullis, arg. c. Nuper.
de Sent. excomm. Ita generaliter de quavis cen-
sura specialiter non reservatâ censet Præpositus
q. 1. dub. 14. n. 91. Id tamen Doctores ferè
communiter negant, & pro certo tradit Castro
Palao disp. 4. punct. 9. n. 8. eò quòd absolutio
à suspensione non sit necessariò præmittenda
absolutioni Sacramentali, sicut est præmit-
tenda absolutio ab excommunicatione; ob
quod c. Nuper cit. declaratur potestatem ab-
solvendi ab excommunicatione non reservatâ
competere Parocho. Ex quo à fortiori seque-
retur Sacerdotem in foro externo carentem
jurisdictione non posse absolvere à suspensio-
ne lata per sententiam generalem, etsi specia-
liter non fuerit reservata. Ab his tamen potest
absolvere Episcopus seu Ordinarius, ex com-
muni & usu receptâ Sententiâ.

Quod attinet ad Suspensionem latam in
aliquem per sententiam particularem, non po-
test illam tollere, nisi qui tulit, ejus successor
vel pleno jure superior, conformiter ad dicta
de absolutione ab excommunicatione. Simi-
liter suspensionem specialiter reservatam non
potest tollere, nisi is cui est reservata, succes-
sor vel superior. Undè juxta Suarez disp. 29.
sect. 1. n. 15. & Præpositum q. 3. dub. 4. soli præ-
fati potestate ordinariâ tollere possunt cen-
suram latam ad certum tempus, eò quòd jux-
ta illos legislator præfigendo certum tempus
censeatur sibi reservare censuram, nè antè il-
lud tempus ullus inferior absolvat. Idemquæ
est de aliis suspensionibus latis per modum
puræ poenæ.

Ex privilegio autem seu delegatione Sedis
Apostolicæ possunt Confessarii Ordinum
mendicantium absolvere à quibuscumquæ
censuris, etiam suspensionis, sententiis & pœ-
nis ex delicto provenientius (adeoque etiam
à suspensionibus latis per modum puræ poenæ)
etiam Sedi Apostolicæ reservatis, exceptis
contentis in Bulla Cænæ Domini, ut patet ex
Concessione Pauli III. Bullâ, Cum inter cun-
tas 7. in Bullario Rodriguez.

Forma absolvendi nulla est determinatè
præscripta seu præcepta, sed sufficit quibus-
cumquæ verbis voluntas absolventis significetur.
Solet tamen, quando suspensio est certa, ser-
vari ordinariè hæc forma: Ego te absolvo à
vinculo Suspensionis, quam incurristi ob talem vel
talem causam, & restituo te executioni Ordinis,
officio vel beneficio (prout ab aliquo horum, aut
omnibus fuerit suspensus) in nomine Patris &
Filii & Spiritus sancti. Quando verò suspen-
sio est dubia, servatur hæc aut similis forma:
Si teneris aliquo vinculo Suspensionis, absolvo te,
quantum possum & tu indiges, & restituo te &c.
Et hæc absolutio, quæ dicitur ad cautelam,
est juxta Sayrum l. 4. c. 17. n. 34. omnino ne-
cessaria, subortâ de valore suspensionis quæ-
sitione, ad hoc ut exercere officium, vel bene-
ficio administrare quis possit.

Quòd si denique quis pluribus sit suspen-
sionibus ligatus, poterit ab habente potesta-
tem absolvi ab omnibus per formulam con-
formiter modificandam v.g. Absolvo te ab om-
ni vinculo Suspensionis; etiam non explicatâ
causâ ob quam suspensio, quàmvis multiplex,
fuerat contracta.

Q U Æ S T I O IV.

De Interdicto.

§. I.

Quid Interdictum, & quæ disci-
mina inter varias Interdicti
species?

MISSIS aliis Interdicti significationi-
bus, de quibus Suarez d. 32. de Censuris Quid In-
sect. 1.

79.
Quis à sus-
pensione spe-
cialiter la-
tâ.

80.
Qua forma
absolventis
à suspensio-
ne.

81.
Quid In-
sect. 1.

Interdictum *sect. 1.* hîc usurpatur pro Censura Ecclesiastica prohibente usum tam activum, quàm passivum divinorum officiorum, Sacramento- rum & sepulturæ Ecclesiasticæ, quatenus est usus rerum divinarum Fidelibus communiter competentium. Differt à suspensione, quòd hæc privet per se usu activo, non passivo divinorum, adedque solum usu & exercitio potestatis Ecclesiasticæ. Præterea Suspendio in solas personas Ecclesiasticas, Interdictum etiam in laicas ferri potest. Ab Excommunicatione differt, quòd hæc latius pateat; utpote removens insuper Fideles à suffragiis Ecclesiæ & Communione aliorum Fidelium: quodquæ à Sacramentis & Officiis divinis removeat, quatenus hæc sunt quædam communicatio cum aliis Fidelibus; Interdictum autem hæc prohibeat secundum se, & quatenus sunt quædam bona à Fidelibus habenda. Denique Excommunicatio non fertur in loca aut civitates, uti quandoque Interdictum.

82. Interdictum absolutum non fertur, nisi ob culpam gravem. Non fertur autem Interdictum absolutum, nisi ob culpam gravem: cum tale sit pœna gravis. Leve tamen Interdictum, v. g. ab ingressu Ecclesiæ per mensem, posset ferri ob veniale. Quod idem existimant *Henriquez, Avila* de Interdicto personali speciali simpliciter lato. Sed minùs probabiliter; cum videatur omnino pœna gravis. Ita *Suarez, Præpositus* & alii. Ut quis tamen adstringatur Interdicto, non requiritur ut ipsemet peccaverit, aut singuli, qui gravantur Interdicto, nec sufficit culpa alicujus privati: non enim potest ita gravari communitas pro culpa alicujus privati; nec privati ita censentur conjungi privatis, ut gravatis aliis censeatur puniri delinquens. Unde requiritur culpa Domini vel Rectoris Ecclesiæ, seu communitatis. Immo in Interdicto speciali requiritur culpa ipsius interdicendi, aut saltem alicujus valde conjuncti, v. g. peccatum mariti respectu Interdicti uxoris.

83. Interdictum dividitur in Locale, personale & Mixtum. Locale est, quo interdicatur locus, prohibendo in eo quædam Ecclesiastica exerceri. Personale immediate afficit personas, prohibendo nè ea exerceant, idquæ si sit absolutum, ubivis locorum. Mixtum comprehendit locale & personale, eoquæ interdicatur tam locus, quàm personæ illius loci independenter ab illo.

Locale aliud est Generale, quo interdicatur locus varia loca complectens, v. g. Regnum, Provincia, Civitas, villa, castrum: aliud Particulare, quo interdicatur particulariter aliqua Ecclesia, sacellum seu oratorium.

Quale censeatur Interdictum Parochiale. Si autem quærat, quale censeatur Interdictum Parochiale. Omissis diversis Opinionibus Resp. censi generale, si interdicatur ipse districtus parochialis v. g. Parochia S. Petri, in qua præter Ecclesiam parochialem sunt aliæ Ecclesiæ & capellæ: esse verò speciale, si intelligatur ipsa Ecclesia parochialis. Quod

ex tenore interdicti est dijudicandum; & in dubio pars mitior amplectenda.

Similiter interdictum personale, aliud est generale, quo interdicatur aliqua Communitas, quatenus constituit certum corpus, v. g. Civitas aut Universitas Lovaniensis: aliud Speciale seu Particulare, quod fertur in unam personam, vel plures quatenus particulares sunt; v. g. in omnes qui conspiraverint, aut socii fuerint necis alicujus. Quamvis autem etiam hoc Interdictum possit comprehendere plures personas, uti Generale Personale; tamen diversimodè: Generale enim comprehendit illas mediatè, quatenus sunt pars Communitatis interdictæ; & manent interdictæ, quousque sunt (etsi alibi existant & sint innocentes) pars illius Communitatis, & non ampliùs. Particulare verò afficit personas in particulari, ligatquæ illas ubicumque existant, aut cujuscumque Communitatis fiant, aut desinant esse pars.

Notandum I. Interdicto loco censi specialiter interdictas etiam personas particulares, quæ causam interdicto dederunt; uti colligunt Doctores communiter c. *Si Sententia*, de *Sent. Excommunicat.* in 6. quæ proinde ligantur interdicto, ubicumquæ sunt. Cæteri autem extra locum interdictum possunt divina audire, dare & suscipere. Si verò locus non sit interdictus, sed solum personæ alicujus v. g. Ecclesiæ aut Civitatis, possunt alii non interdicti coram similiter non interdictis celebrare januis etiam apertis.

Notandum II. Interdicto oppido, villæ aut castro, eo ipso censi interdicta suburbia & continentia ædificia, etiam (ait *Præpositus* q. 4. n. 8.) alterius diocesis vel domini, idque ex Juris communis dispositione c. *Si civitas*, de *Sent. excomm.* in 6. nè scilicet incolæ interdictum alioquin parvi faciant, si in locis vicinis possent habere usum divinorum. Quare juxta Doctores communiter interdicta civitate etiam interdicuntur monasteria exempta, quæ intra districtum continentur: ideoquæ *Trid. sess. 25. c. 12. de Regul.* præcipit, ut *Regulares* in suis Ecclesiis servant interdicta Episcoporum; qui tamen non possent specialiter & directè Ecclesias Regularium exemptorum interdicere. Similiter interdicta Ecclesiæ censeatur interdictum cœmeterium, & capella contigua: secus verò, si non sint contigua c. *Si civitas* cit.

Notandum III. Interdicto populo civitatis v. g. Lovaniensis, non interdicti, qui recreationis aut negotiationis causâ eò veniunt; uti nec Studiosos Universitatis Lovaniensis, qui non censentur de populo loci, sed constituunt aliud corpus. Similiter interdicto populo non censetur interdictus Clerus, vel contra, juxta c. *Si Sententia*, de *Sent. Excomm.* in 6. Nam strictè loquendo sub populo seu civibus non intelligitur Clerus, vel contra. An autem interdicto Clero censeantur interdicti Religiosi, est inter Doctores controversum.

84. Personale quoque interdictum aliud est generale, aliud speciale.

85. Interdicto loco, illi tamen sunt personaliter interdicti, qui causam interdicto dederunt.

86. Interdicto Oppido sunt interdicta suburbia.

Interdicta Ecclesiæ in cœmeteriis contigua.

87. Interdicto populo non sunt interdicta Academia membra.

Neque Clerus.

Nec hoc in
terdicto Re-
ligiosi.

versum. Et satis probabile est, quod non, nisi constet ex antecedentibus, aut consequentibus de contraria mente legislatoris vel iudicis: cum in odiosis Religiosi non veniant nomine Cleri, etsi alioquin plures ex illis etiam primam tonsuram habeant. Comprenderentur tamen hoc nomine illi saltem, qui segregati à cæteris habent beneficium sæculare, v.g. pastorum, canonicatum &c. Prout etiam nomine Ecclesiasticarum personarum intelliguntur Religiosi utriusque sexus.

§. II.

Qui sint effectus Interdicti?

88.
Interdictio
subtrahitur
celebratio
& auditio
divinorum
officiorum.

PRIMUS effectus Interdicti est, subtractio celebrationis & auditionis divinorum officiorum; ut ex jure patet. Nomine autem divinorum Officiorum intelliguntur ea, quæ Ecclesia ordinavit ad ulum Ordinum aut Sacramentorum, sacramentalia, horæ Canonice & similia, quæ fiunt ab Ecclesiæ Ministris tamquam talibus. Non tamen inhibetur auditio Concionis, quæ non censetur nomine divini Officii in jure.

89.
Moderatio
facta per
Ecclesiam
c. Alma
mater.

Nota hanc prohibitionem fuisse olim strictiorem, quam modò est: nam rigorem illius moderata sunt varia jura præsertim c. *Alma mater*, de Sent. Excomm. in 6. ubi Bonifacius VIII. concedit, *Quod singulis diebus Interdicti* (scilicet Generalis localis, juxta Doctores: etsi attento textu secundum se videretur idem dicendum de Interdicto locali speciali; ut patet apud *Præpositum* q. 4. n. 34. qui tamen judicat in praxi non esse recedendum à communi sententia Doctorum, ob quorum auctoritatem potuit dispositio c. *Alma mater* sic esse recepta) in Ecclesiis & Monasteriis missa celebrentur, & alia dicantur divina officia, sicut prius: submissâ tamen voce, januis clausis, excommunicatis ac interdictis exclusis, & campanis etiam non pulsatis. In Festivitatibus verò Natalis Domini, Paschæ, ac Pentecostes & Assumptionis Virginis gloriosæ (quibus Martinus V. & Eugenius IV. addiderunt Festum Corporis Christi cum Octava; diversi præterea Pontifices specialia festa Religionum, eorumque octavas & alia quædam, per specialia privilegia pro Ecclesiis Regularium respectivè ut videtur est apud *Rodriguez* Tom. 2. qq. Reg. quæst. 112.) concedit Pontifex, ut campana pulsentur, & januis apertis altâ voce divina officia solemniter celebrentur, excommunicatis prorsus exclusis, sed interdictis admissis, sic tamen quod illi, propter quorum excessum interdictum hujusmodi est prolatum, altari nullatenus appropinquent. Intellige à primis Vesperis; immo in Vigilia Paschæ (ut videtur) à Gloria in Excelsis: exinde enim Ecclesia inchoat festum Resurrectionis, & finiuntur dies privilegiati cum Completorio ipsius Solemnitatis. Sub qua non solum intelligi primum diem, v.g. Natalis Domini, Paschæ &

Pentecostes, sed etiam dies festivos sequentes, vult *Sotus*, *Bonacina*, *Coninck* & alii, contra *Suarez*, *Filliucium*, *Reginaldum* & alios passim. Nec improbabilius, eò quod vulgato & hinc attendendo loquendi modo hi dies censeantur coli solemniter in honorè natalis Domini &c.

Hoc privilegium conceditur valde verosimiliter etiam Oratoriis: tum quia in materia favorabili censi possunt nomine Ecclesiæ vel monasterii, pro conditione Oratorii: tum quia Pontifex specificavit Ecclesias & Monasteria velut frequentiora loca divinorum officiorum, & quidem omnium; mens tamen ipsius fuit, ut divina officia & Missæ celebrentur, sicut prius. Prius autem in Oratoriis celebrari poterant missæ &c. Ita *Navarrus*, *Sayrus*, *Suarez* & alii contra *Covarruvias*, *Bonacina* & alios censentes specificatas esse Ecclesias & Monasteria, non gratiâ frequentioris usus, sed ad restringendam dispositionem.

Conceditur autem hoc privilegium propriè Clericis. Sub quibus comprehenduntur omnes personæ Religiosæ, etiam scemina: tum quia Pontifex signanter exprimit monasteria: tum quia id exigit materia favorabilis. Dum autem dicitur: *Excommunicatis ac interdictis exclusis*, sub interdictis comprehenduntur etiam laici, quamvis personaliter non interdicti, sic interpretante hanc concessionem communi consuetudine & sensu Doctorum. Quamvis alioquin contrarium fortè videri posset, ex eò quod tales laici non censeantur interdicti, dum est interdictum locale, Quod si autem responderetur censi interdictos ad effectum præsentem, quatenus iis prohibitum manet, ut prius, interesse divinis, hoc ipso solis Clericis inter se concessio. Contra urgeri posset moderationem istam à Bonifacio adhibitam, nè excreſcat indevotio populi, ut dicitur c. cit. Quæ ratio videtur exigere etiam ad populum quodam personaliter non interdictos favorem esse extendendum. Quocirca suspicari quis posset c. *Alma mater* esse hæc in parte abrogatum, saltem per consuetudinem, nè rigor Interdicti ferè enervaretur, si passim admitterentur etiam laici, exclusis paucis qui causam interdicto dederunt. Quidquid sit, manere debet inconcussum, quod laici etiam personaliter non interdicti, nisi habeant speciale privilegium, sint excludendi. Privilegia specialia quodam concessa servitoribus, Syndicis &c. Fratrum refert *Rodrig.* To. 2. qq. Reg. q. 114.

Secundus effectus Interdicti est subtractio Sacramentorum, tam quodam administrationem, quam quodam susceptionem c. *Alma mater* cit. Excipitur tamen Baptismus & Confirmatio, quæ tam adultis quam pueris adhiberi possunt tempore interdicti c. *Quoniam*, de Sent. Excomm. in 6. Ex quo etiam colligitur hæc Sacramenta tunc posse conferri solemniter; cum ibi dicatur in Baptismo esse utendum Chrismate, quo Ecclesia solum utitur in Baptismo solemnè. Unde etiam licitum est

90.
An hæc extendatur
ad Oratoria
etiam privata.

91.
Quibus
personis
concedatur
privilegiū
c. Alma
mater.

92.
Interdicti
privat
Sacramentis
active &
passive.

Excepta
Baptismo,
etiam solemnè
& Confirmatione.

est benedicere fontem ; cū hęc benedictio sit solemnī baptismo pręvia. Similiter licitum per consequens est renovare Chrisma. Hęc veriora sunt quodad interdictum locale , pręsertim generale. Quę tamen Aliqui docent etiam habere locum in Interdicto personali , sic ut ita interdictus generaliter possit hęc Sacramenta conferre , & interdictus specialiter etiam suscipere.

Ac Sacramento pœnitentię, etiam extra mortis articulum.

Excipitur II. Sacramentum Pœnitentię , quod tempore Interdicti , non solum in articulo mortis , ut olim , sed etiam sanis quocumque tempore conferri potest , ut patet ex c. *Alma mater* , nisi fuerint excommunicati , vel aliquā ratione culpabili causam dederint Interdicto , quousque pro suo posse satisfacerint.

93. Et Communionem dandā per modum Viatici etiam cum solita pompa.

Excipitur III. Communio danda per modum Viatici constitutis in articulo mortis , c. *Quod in te* , de Pœnitent. & remiss. idquē cum solita solemnitate , honore & comitatu , prout Viaticum regulariter dandum est ex c. *Sanē* , de *Celebrat. missar.* Quod enim simpliciter in jure permittitur , censetur permitti more consuetudo & ordinato. Potestquē in tali articulo recipi etiam à specialiter interdictis , cū c. *Quod in te* , & c. *Permittimus* indefinitē loquantur. Personaliter generaliter interdictus potest eam morienti administrare : Personaliter specialiter interdictus non potest quidem administrare , sed potest alteri committere. Extra periculum autem mortis constat illicitē ministrari & recipi Eucharistiam in loco interdicto aut à personis generaliter interdictis ; idquē juxta communem Sententiam (cui tamen contradicit *Suarez* , *Coninck* & quidam alii) etiam in istis festivitātibus anni , quibus in c. *Alma mater* concessum est omnibus Fidelibus interesse officio divino & sacrificio missę : eod quod Sacramentorum receptio & administratio non comprehendatur sub divinis officiis in hac materia , sed patenter iisdem condistinguantur. Si urgeas videri saltem licitam tunc communionem sub Missa de manu celebrantis sumendam , quę spectato more veteri solebat subsequi communionem celebrantis ; adeoque censi potest spectare ad celebrationem , quę inter divina officia computatur. Resp. id saltem non habere locum in ordinariis communionibus extra missam , seu ex formulis pręconsecratis. Deinde si licita foret tunc communio sub Missa , facilē eluderetur absoluta Ecclesię prohibitio. Denique etsi censi posset quid accessorium ad divinum officium , principaliter tamen est ministratio Sacramenti , & sic specialiter prohibita.

94. Scilicet est de Extrema Unctione.

Quodad Extremam Unctionem certum est illicitē ministrari vel recipi tempore Interdicti , secluso speciali privilegio (quale habent Religiosi mendicantes , quantum ad receptionem apud *Compend. Privil. V. Interdictum* 1. n. 4. & quantum ad ministrationem adhibendam de licentia parochi etiam sæculari-

bus in domibus Fratrum infirmantibus apud *Rodriguez To. 2. qq. Reg. q. 112. a. 2.*) nisi fortasse in casu , quo infirmus nullum aliud Sacramentum recipere posset ; idquē ex rationabiliter tunc pręsumptā Ecclesię voluntate. Cur autem Ecclesia potius tempore Interdicti permittat Viaticum , quā Extremam Unctionem , est , tum quia Eucharistia tunc est pręcepta , & quidem juxta Plurimos jure divino : tum quia in Eucharistię administratio ne non conficitur sed tantum distribuitur Sacramentum : tum quia est pignus futurę glorię. Congruebat igitur ipsam morituris concedi , etsi Extrema Unctio negaretur , in qua rationes istę non militant.

Cur ipsa minus permittatur, quā Viaticum.

Quod ad Sacramentum Ordinis spectat , Idem de Ordine. certum quidem est non posse tempore Interdicti regulariter ministrari. Excipiunt tamen Varii casum penurię ministrorum necessarium Ecclesię idquē ex quadam Epykia : posito tamen (quod moraliter non est natum fieri) quod non sit commodus Ordines conferendi locus non interdictus.

Denique quodad Sacramentum Matrimonii censet *Suarez* , *Bonacina* & alii illicitum esse interdictis illud contrahere ; utpote contentum generali prohibitione ministrandi & recipiendi Sacramenta tempore interdicti , nisi in casibus à jure exceptis ; inter quos non reperitur Sacramentum matrimonii. Rectius tamen *Sylvestre* , *Navarrus* , *Sanchez* & plures alii oppositum censent : eod quod Matrimonium sit pręcipuē contractus politicus , cui ratio Sacramenti accessit ex institutione Christi : contractus autem humani tempore Interdicti non prohibentur ; ac proinde nec contractus matrimonii ob accessoriam secundariō rationem Sacramenti non censetur contineri indefinitā prohibitionē Ecclesię , de matrimonio non faciente specialem mentionem , adeoque merito intelligendā de Sacramentis purē spiritualibus , quę per Ecclesię ministros dispensantur. Quare nec specialiter interdicti arcentur vi censurę à matrimonio ; sed solum vi mali statūs , si videlicet sint impęnitentes. Benedictiones tamen nuptiales , quę à Sacerdote , & tempore Missę , adhibitis quibusdam Orationibus , conceduntur , sunt illicitę tempore Interdicti , exceptis illis festivitātibus , in quibus suspensa est prohibitio celebrandi publicē & solemniter divina officia.

95. Et juxta multos de Sacramento matrimonii.

Rectius tamen hoc excipitur.

Benedictiones tamen nuptiales sunt inhibita.

Tertius effectus interdicti est privatio Ecclesiasticę sepulturę , c. *Quod in te* , de Pœnitent. & remiss. ubi sermo est de interdicto generali locali. Et c. *Episcoporum* , de Privilegiis in 6. ubi distinctē est sermo de personis interdictis etiam generali interdicto. Itaque si locale sit interdictum , prohibetur sepultura in loco sacro Interdicto ; si personale , prohibetur personę interdictę sepultura Ecclesiastica , seu ea quę fit in loco per Episcopum benedicto & in sepulturam Fidelium destinato. Sublato autem interdicto , qui ex-

96. Privat in super interdictum Ecclesiasticā sepulturā.

Qua tamen
Clericis con-
ceditur, cum
certa modi-
ficatione.

tra locum sacrum sepultus est, debet exhumi-
mari, & in loco sacro sepeliri. Permittitur
tamen c. *Quod in te*, ut tempore interdicti lo-
calis Clerici, qui illud servarunt, eidemquē
causam non dederunt, possint in cœmeteriis
(quo nomine comprehenditur ex usu quili-
bêt locus sacer sepulturæ Fidelium destina-
tus; illudquē Pontifex adhibuit, eò quòd
frequentius in cœmeteriis sepeliebantur) se-
peliri cum silentio, sinè pulsu campanarum,
solemnitatibus cessantibus, scilicet Ecclesiasti-
cis: quæ enim ad humanum honorem perti-
nent, non prohibentur. Possunt autem juxta
c. *Alma mater* pro iis fieri divina officia in
Ecclesia (si extra sepeliendum sit corpus, ne-
quit ibi ullum divinum officium celebrari)
cum moderationibus ibidem positis. Quem
favorem *Præpositus quest. 4. num. 41.* extendit
etiam ad Clericos personaliter generaliter in-
terdictos.

97.
Effectus in-
terdicti ab
ingressu Ec-
clesiæ qui
sint.

Potest tali-
ter interdic-
tus audire
in Ecclesia
concionem,
recipere Sa-
cramenta
extra divi-
na officia:

Ut & pri-
vatim ora-
re.

An etiam
per Ecclesiā
transire sub
divino offi-
cio.

Et hos quidem effectus habet Interdictum
absolutè & simpliciter prolaturum. Præter quod
subinde feruntur alia secundum quid: v. g.
interdictum ab ingressu Ecclesiæ, quo prohi-
betur nè quis in Ecclesia divina officia cele-
bret vel audiat, vel Ecclesiasticā fruatur se-
pulturā, si impœnitens moriatur: secus si
moriatur pœnitens. Ita colligunt Doctores
ex c. *Is cui, de Sent. excomm. in 6.* Extra Ec-
clesiam posset talis divina officia audire, aut
celebrare, scilicet in Oratorio privato, si
aliàs nullum habeat impedimentum; immo
juxta Doctores passim etiam in cœmeterio
potest divina, quæ ibi fiunt, audire, vel etiam
celebrare: eò quòd cœmeterium in rigore
non veniat nomine Ecclesiæ, & versemur in
materia odiosa, quæ, quantum fieri potest, est
restringenda. Certum etiam est talem posse
ingredi Ecclesiam ad audiendam Concionem;
et probabilius ibidem extra divina officia re-
cipere Sacramenta, eò quòd sic interdictus
non sit privatus usu Sacramentorum, sed usu
divinorum officiorum & sepulturæ. Ita *Hen-
riquez, Bonacina* & alii contra *Suarez, Co-
ninck*, & alios. Similiter juxta *Navarrum, Co-
varruvias, Bonacina* & alios passim potest in
Ecclesia privatim orare extra divina officia:
eò quòd censura videatur intelligenda, atten-
tâ mente Ecclesiæ, de ingressu templi publi-
co, dum divina aguntur. Quàmvis alioquin
spectato verborum rigore opposita Sententia
videri possit verosimilis, eò quòd tali prohi-
beatur ingredi Ecclesiam, nempe ad commu-
nem usum, ad quem Ecclesia est destinata;
inter quos usus etiam est oratio privata. Sed
hoc non convincit in præsentī materia odio-
sa. Juxta quod tamen consequenter interdic-
tum speciale ab ingressu Ecclesiæ superaret
hâc in parte excommunicationem, per quam
constat non prohiberi orationem separatim
& privatim in Ecclesia fundendam. Denique
taliter interdicto non est prohibitum, saltem
graviter, tempore divinorum officiorum, trans-
ire per Ecclesiam alio fine, ibique oratio-

nem brevem fundere: quia ex illo transitu di-
ci non potest formaliter audire vel interesse
divinis officiis, etsi incidenter aliquid horum
audiat.

Nota post *Extrav. Ad evitanda* locale In-
terdictum non esse necessariò observandum,
nisi fuerit nominatim denunciatum. Undè li-
cèt Regnum, Provincia vel Ecclesia sint sup-
posita Interdicto, possunt tamen Clerici ibi-
dem divina officia celebrare, & laici audire,
quamdiu non est solemniter promulgatum.
Similiter nullus tenetur vitare personaliter in-
terdictum, quamdiu non est nominatim de-
nuntiatus; adeòque potest quis audire sacrum,
aliaque divina officia ab eo celebrata, modò
non coöperetur actioni ipsi prohibitæ ratione
interdicti: neque est excludendus à sacris;
aut Ecclesiasticâ sepulturâ. Quòd si sit de-
nuntiatus, est à divinis officiis expellendus,
præsertim si celebrentur in loco interdicto
juxta c. *Alma mater*. Similiter est excluden-
dus ab Ecclesiastica sepultura. Censentur au-
tem denunciati seu nominatim interdicti, qui
exprimuntur nomine proprio vel officii, aut
alio signo personam satis denotante. Dum au-
tem interdicatur personaliter generaliter ali-
quod Collegium vel Communitas, denuncia-
tâ Communitate censentur denunciati nomi-
natim singuli juxta Doctores communius con-
tra *Navarrum & Saa*: quia Communitas ni-
hil est aliud quàm singulæ partes; quas etiam
singulatim nominare frequenter est impos-
sibile.

§. III.

*Quod peccatum & quæ pœna violan-
tium Interdictum?*

PECCATUM violentium Interdictum est
mortale ex genere suo, quando scilicet
non excusat levitas materiæ: nam Ecclesia
præcipit rigorosè interdictum servari. Undè
Clerici interdicti aut in loco interdicto cele-
brantes divina officia aliter quàm jus permit-
tit, peccant mortaliter. Similiter laici perso-
naliter interdicti ingerendo se divinis officiis,
aut suscipiendo Sacramenta sibi prohibita, si-
ve ipsi sint personaliter interdicti, sive ea sus-
cipiant in loco interdicto. An autem laici
personaliter non interdicti peccent mortali-
ter, si assistant divinis officiis in loco inter-
dicto, dubitant Doctores, eò quòd in Jure
non satis clarè iis prohibeatur interesse divinis
sed potius Clericis, ut eos excludant. Undè
Nonnulli existimant laicos secus facientes
tantum peccare venialiter, secluso contemp-
tu, scandalo, violentiâ aut aliâ circumstantiâ
extrinsecâ mortali. Verius tamen est oppo-
situm: Ecclesia enim simpliciter prohibet
laicis isto tempore interesse divinis, ut satis
colligitur ex c. *Si sententia, de Sentent. excom.
in 6.* Nec hac in parte favor eis conceditur
in c. *Alma mater*, ubi quàmvis præcipiatur
Clericis ut laicos expellant, non per hoc con-
ceditur

98.
Post Conci-
lium Con-
stantiense
interdictum
locale non
est servan-
dum, nisi
sit nomina-
tim denun-
tatum.

Nullus quo-
que perso-
naliter in-
terdictus,
nisi denun-
tatus, est
vitandus.

Qui cen-
sentur de-
nuntiati seu
nominatim
interdicti.

99.
Violatio in-
terdicti est
ex genere suo
mortalis;

Etiam quo-
ad laicorum
assistentiā
in divinis
officiis.

ceditur his, ut non expulsi intersint; sed potius Clericis favor celebrandi conceditur, non aliter quam absentibus non privilegiatis: aliunde autem materia prohibitionis de se est gravis, adeoque proportionatè obligat prohibitio.

100. *Hi tamen violando interdictum raro incurunt alias penas juris.* Violantes Interdictum, si sint laici, nullam incurrunt pœnam juris, nisi raro in casibus *Clementina 2. de Sent. Excomm.* Clericus autem violans interdictum locale aut personale per actum seu exercitium Ordinis fit irregularis, ut patet ex c. *Is qui*, & c. *Is cui*, de *Sent. excomm. in 6.* Præterea celebrans scienter in loco interdicto fit ineligibilis activè & passivè, c. *Is qui* cit. Immo simpliciter violans postulari non potest ad prælaturam, c. 1. *De Postulatione Prælatorum.* Deinde Clericus sive secularis sive Regularis præsumens illicitè celebrare, aut facere celebrari divina in locis interdictis, aut coram excommunicatis, aut interdictis non toleratis, suspenditur ab ingressu Ecclesiæ, quousque satisfecerit ei, cujus sententiam violavit, c. *Episcoporum*, de *Privilegiis in 6.* Addit præterea *Suarez* & plures alii Clericos violatores Interdicti localis esse suspensos ab officio & beneficio, & consequenter à jurisdictione. Sed ut rectè advertit *Bonacina* & alii, hæc pœna non satis ex jure probatur, adeoque non est asserenda. Denique Religiosi etiam exempti, qui non servant Interdictum, quod vident servari ab Ecclesia Cathedrali, matrice, aut parochiali loci in quo sunt, incurrunt excommunicationem *Clem. 1. de Sent. Excomm.* Item præsumentes sepelire interdictum denuntiatum in loco sacro, aut alios contra juris permissionem tempore localis interdicti, excommunicantur *Clem. 1. de Sepulchris.*

§. IV.

Qualiter cesset Interdictum?

101. *Quibus modis cesset interdictum citra relaxationem superioris.* POSTREMÒ agendum restat de relaxatione Interdicti. Et quidem supponendum in primis est, Interdictum latum in Communitatem tolli respectu innocentium eo ipso, quòd dissolvitur Communitas: ipsi enim non ligantur, nisi ut pars communitatis. Qui tamen Interdicto dederunt causam, adhuc ligati manent, eò quòd ipsi censeantur in propria persona specialiter interdicti. Deinde Interdictum latum ad certum tempus per se desinit eo finito. Item latum sub conditione, v. g. donec vel quousque satisfeceris parti, cessat impletâ conditione. Quod tamen Plures valde probabiliter limitant ad Interdictum latum per modum puræ pœnæ: eò quòd videlicet latum instar propriæ censuræ videatur indigere absolutione; uti aliæ censuræ cessante contumaciâ non cessant, nisi per absolutionem. Quis autem ante lapsum temporis Interdicto præfixi ab eo possit absolvere, uti si latum sit per sententiam particularem, colligi potest ex dictis *quæst. præc. de Suspensione.*

Interdictum locale, & personale generale

non reservatum potest tolli per Episcopum vel alium habentem potestatem Episcopalem in loco aut communitatem, quæ subjacet interdicto. Colligitur ex c. *Nuper*, de *Sent. Excomm.* Quia verò ad ejusmodi interdictum tollendum necessaria est jurisdictio in foro externo, tolli non potest ab eo, qui talem jurisdictionem non habet. Jurisdictio itaque Mendicantium versatur circa objecta fori pœnitentiæ, cujus objectum non est locus vel integra communitas, sed singulares personæ, quæ proinde quodam personas suas deberent esse interdictæ: nam alias non absolvuntur, nisi quatenus locus vel communitas absolvitur.

Particulare Interdictum personale, si non sit reservatum, uti excommunicatio non reservata, potest tolli per Confessarium, qui potest absolvere à mortalibus, juxta *Suarez disp. 38. sect. 2. n. 9.* & alios. Quid autem Mendicantes possint circa absolutionem hujus Interdicti, colligi potest ex dictis de Absolutione ab excommunicatione & suspensionibus: circa ista enim æqualis est eorum potestas, ut ex tenore privilegiorum constat.

Pro fine nota Interdictum locale generale non posse tolli ad cautelam, ex c. *Præsenti*, de *Sent. excomm. in 6.* Quàmvis id ex natura rei non repugnet. Unde etiam de facto interdictum personale aut speciale locale (de quibus jus præfatum non loquitur) rectè tollitur ad cautelam, quando scilicet incertum seu dubium est, an fuerit justè & legitimè latum. Potest quoque interdictum suspendi ad tempus, vel ex toto, vel quodam aliquos effectus, prout fit in c. *Alma mater.*

An autem Episcopus aut alius Pontifice inferior possit suspendere interdictum à jure vel à se latum quodam dumtaxat effectus, dubium est. Affirmant Doctores satis communiter arg. c. *Dilectis filiis*, de *Apell.* Unde etsi Episcopus vel judex teneatur interdicto locali à se lato, tamen practicè loquendo putat *Propositus q. 4. n. 47.* eum contra agendo non peccare; quatenus implicite saltem censetur interdictum quodam illam actionem suspendere, prout potest, & scit esse necessarium, ut sine peccato operetur. Quare consequenter si Episcopus dicat se Collaturum Ordines in loco à se interdicto, possent ex eadem præsumptione alii ibidem Ordines recipere. Contrarium nihilominus cum *Panormitano*, *Avila*, *Gaspare Hurtado* tradit *Castro Palao disp. 5. de Censuris punct. 7. §. 1. n. 3.* ex eo quòd effectus Interdicti sint eidem annexi de jure communi Pontificio, quod Episcopus aut alius inferior alterare non potest. Vide *Castro Palao* loco citato.

QUÆSTIO V2

De Cessatione à Divinis.

CESSATIO à divinis est quædam desistentia à divinis Officiis & administratione Sacramentorum ex simplici prohibitione Ecclesiæ,

Interdictum locale & personale generale tollitur ab Episcopo, si non sit reservatum.

Circa hoc nil possunt Confessarii Mendicantium.

103. *Qui absolvat ab interdicto personalis specialis.*

104. *Quale interdictum tolli possit ad cautelam.*

An Episcopus possit suspendere interdictum ad certum dumtaxat effectum.

105. *Quid cessatio à divinis.*

clesiæ. Estque duplex, Generalis videlicet, quæ respicit totum Regnum, civitatem, castrum &c. & Specialis, quæ est apposta loco particulari, v.g. certæ Ecclesiæ, cœmeterio &c.

Qualiter
differat ab
interdicto.

Cessatio à divinis differt ab Interdicto (cui, præsertim locali, multum assimilatur) quod non sit censura nec propriè pœna, sed simplex prohibitio in detestationem sceleris, & signum gravissimi doloris constituta, quâ desistentiam à divinis Officiis assumit Ecclesia instar planctûs cujusdam ratione injuriæ sibi vel Deo illatæ, vel per modum defensionis contra illam. Unde violans Cessationem à divinis, etiam per actum Ordinis, non incurrit irregularitatem, utpote nullo jure statutam. Secundò quod Cessatio à divinis solum afficiat immediatè loca, Interdictum autem etiam locale semper afficiat aliquam determinatam personam. Tertiò quod Interdictum imponatur etiam à jure, Cessatio verò non nisi ab homine.

106.
A quibus
imponi pos-
sit.

Potest autem imponi ab Episcopo, immo etiam ab inferioribus Prælati, & à Concilio Provinciali, *Clement. 1. de Sent. Excom.* Similiter à Capitulis, Collegiis vel Conventibus Ecclesiarum Regularium vel sæcularium, quibus scilicet id competit ex privilegio vel consuetudine, ut patet *Clem. cit. & c. Quamvis, de Off. Ord. in 6.* Ex quo etiam colligitur ab his posse indici Cessationem à divinis contra suum Episcopum, quem tamen punire non possunt.

107.
Tempore
cessationis
prohibetur
divina offi-
cia & Sa-
cramento-
rum admi-
nistratio.

Per Cessationem prohibentur publica Officia divina & administratio Sacramentorum in loco in quo Cessatio est indicta. Unde non licet in tali loco Missam celebrare, Eucharistiam ministrare, Ordines conferre, Officium canonicum publicè cantare &c. Liceret tamen horas recitare cum socio: cum ista recitatio sit privata. Secus est juxta multos (quàmvis plures contradicant) quando bini vel terni recitarent horas etiam absque cantu invicem audientes: eò quod recitatio ista videatur quodammodò publica, quâ posset etiam obligationi Chori satisfieri.

108.
Excipitur
Baptismus
& Pœnitentia morien-
tium & huic
accessorium
Viaticum;

Excipiunt Doctores communiter Baptis- mum parvulorum & Pœnitentiam morientium. Sub Pœnitentia autem censetur concedi Viaticum, *c. Quod in te, de Pœnit. & remiss.* Et per consequens licebit unum sacrum in hebdomada pro renovatione Eucharistiæ. Idem communiter docent de Confirmatione, quæ est velut complementum & consummatio Baptismi. Proinde licitum quoque erit renovare Chrisma. Plurimi etiam ex pia interpretatione mentis Ecclesiæ censent posse sanis ministrari Sacramentum Pœnitentiæ. Quod tamen non fundatur in jure, cum antè *c. Alma mater* (cujus moderatio juxta DD. communius non habet locum in Cessatione à divinis) id non liceret in Interdicto. Aliud est de Baptismo adultorum, qui etiam tempore Interdicti licebat antè moderationem præfatam;

Et Confir-
matio.
An etiam
Pœnitentia
ministran-
da sanis?

Exceptus
censetur
baptismus
adultorum.

adeoque in Cessatione licet, juxta Doctores communiter, qui jura agentia de interdicto, quantum ad favores, extendunt ad Cessationem à divinis, seclusâ moderatione *c. Alma*: quorum interpretationi (in quo etiam reliquæ exceptiones præcipuè fundantur; cum jura potissimum agant de Interdicto) censetur mens Ecclesiæ accommodata.

Denique inter effectus Cessationis à multis enumeratur privatio Ecclesiasticæ sepulturæ: sed cum desuper non sit textus juris, nullatenus odia Interdicti sunt extendenda ad Cessationem à divinis; ut proinde etiam laici (nisi usus fortè oblitaret) tempore Cessationis possint in Ecclesia vel cœmeterio absque divino officiorum solemnitate sepeliri. De Matrimonio idem censendum est quod ad celebrationem ejus tempore Cessationis, quod tempore Interdicti.

Conditiones servandæ in indictione Cessationis videri possunt *c. Si canonici, & c. Quamvis, de Off. Ordinarii in 6.* Religiosi autem etiam exempti, si non servent Cessationem generalem, quam sciunt à Matrice sive cathedrali Ecclesia observari, excommunicantur ipso facto. *Clem. 1. de Sent. excommun.*

QUÆSTIO VI.

De Degradatione seu Depositione.

DUPLEX est Degradatio Clerici, Verbalis scilicet & Realis, *c. Degradatio, de Pœnis in 6.* Verbalis est pœna Ecclesiastica, quâ Clericus in perpetuum privatur omni officio & beneficio clericali, retento solo privilegio Canonis & fori. Degradatio realis si-
ve actualis est pœna Ecclesiastica, quâ Clericus in perpetuum & cum certa solemnitate privatur omni officio, beneficio & privilegio clericali, ut patet ex *c. cit.* Ex quo etiam constat Degradationem verbalem vocari Depositionem. Unde multi Degradationem verbalem & Depositionem confundunt: Alii autem Depositionem tunc demum censent esse Degradationem verbalem, quando judex facit Depositionem cum ordine & intentione perveniendi ad Degradationem realem, aliàs autem esse propriè Depositionem. E contra Nonnulli sic loquuntur, ut Depositio sit maxima pœna, quasi totalis amotio à Statu clericali, ac proinde coincidat cum Degradatione, prout hæc est amotio ab omni gradu clericali, aliàs autem Degradatio sit quædam partialis pœna respectu Depositionis, dum scilicet quis tantum deponitur à determinato gradu, v.g. Sacerdotii, relicto gradu alio: prout loquitur *Scotus 4. dist. 25. quæst. 1. num. 4.* Quod ad quæstionem de nomine spectat. Loquendo autem ut Multi,

Depositionem distinguimus in Absolutam, quæ fit sine ordine & intentione Degradationis actualis seu realis: & Respectivam, quæ fit cum tali ordine & intentione. Et hæc semper est

109.

Quid cen-
sendum de
Ecclesiasti-
ca sepul-
tura & Ma-
trimonio?

110.

Quid De-
gradatio
verbalis?

Quid De-
gradatio
realis?

Depositio
varie acci-
pitur à va-
riis.

111.

Depositio
alia absolu-
ta, alia res-
pectiva.

est totalis, coinciditque cum Degradatione verbalis; quæ proinde est species Depositionis in genere. Absoluta autem Depositio alia est Totalis, alia Partialis. Eaquæ distinguuntur à Suspensione, quod nullatenus sit Censura aut poena medicinalis; tollat etiam titulum v.g. Officii aut Beneficii; Suspendio autem etiam perpetua tollat tantum fructus, quousque reus simul privetur titulo; ideoque is absque nova collatione titulum retinet, si in Suspensione dispensetur. Insuper reddit inhabilem ad omnia, si sit depositus totaliter & in genere; aut saltem ad illud à quo est depositus, si tantum ab illo fuerit depositus. Difficilior quoque est dispensatio, quam in Suspensione, etiam perpetua. Depositio verbalis absoluta potest tolli ab Episcopo: realis verò Degradatio subjacet dispensationi solius Pontificis, si iusta fuerit: si autem injustè quis fuerit degradatus, restitutio in pristinum gradum competit Episcopo, cuius est sententiam, quam tulit, emendare; saltem cum assistentia illorum, quorum assistentiâ Degradationis sententiam tulerat; quod tamen in rigore non esse necessarium Varii norant.

112. Degradatio nulla privat caractere v.g. Sacerdotii, sed solo usu, idque in perpetuum & velut irremissibiliter. Quare validè exerceat ea, quæ merè Ordinis sunt. Præterea Degradatio realis tollit privilegium fori & Canonis, sic ut Degradatus conveniatur etiam criminaliter apud Judicem sæcularem, & citra incursum excommunicationis *can. si quis suadente* percutiatur. Denique Degradatio realis fit cum majori solemnitate: degradandus enim realiter indutus sacris vestibus ac insignibus ad suum officium spectantibus, habens in manibus librum, vas vel aliud instrumentum spectans ad suum Ordinem, adducitur ad præsentiam Episcopi, à quo ei auferuntur omnia ordine retrogrado, quo ea in sua ordinatione acceperat: tunc ei caput raditur, ut nullum coronæ vestigium appareat. Vide c. *Degradatio* cit. quod etiam in Degradatione Clerici constituti in sacris requirit assistentiam plurium Episcoporum, sed eatenus mitigatum est per *Tridentinum sess. 13. cap. 4. de Reform.* Undè quoque colligitur, sicut & ex c. *Veritatis, de Dolo & contumacia*, Degradationem realem tantum posse fieri circa præsentem, verbalem autem etiam posse fieri in absentem & contumacem. Dum autem Episcopus degradatū tradit Curiae sæculari, declarans id Judice sæculari præsentem, debet pro eo intercedere, ut non moriatur: etsi Judex eum punire possit poenâ per leges ejusmodi criminosis impositâ.

Degradationem verbalem meretur adulterium, concubinitus post admonitionem perseverans, simonia notoria, incestus, stuprum, perjurium, homicidium &c. Degradationem verò realem meretur crimen hæresis, falsificatio litterarum Apostolicarum, sodomia sæpius repetita & similia, quæ iudicis arbitrio tali poenâ digna sunt.

Herinex Sum. Theol. Pars II.

Q U Æ S T I O VII.

De Irregularitate.

§. I.

Quid & Quotuplex sit Irregularitas?

IRREGULARITAS est impedimentum Canonici primariò & directè impediens susceptionem Ordinum Ecclesiasticorum. Undè est quædam inhabilitas Jure Ecclesiastico introducta; adeoque inhabilitas mulierum & non baptizatorum ex ipsa institutione divina Sacramenti Ordinis proveniens non est vera Irregularitas. Pontifex quoque, qui non tenetur vi coactivâ suarum legum, nequit esse irregularis juxta Doctores communiter. Præterea Irregularitas non necessariò supponit delictum, nec infligitur per modum medicinalis, sicut censura, sed ob reverentiam divini ministerii: neque etiam infligitur ab homine, sicut sæpe infligitur Censura, sed juxta receptam sententiam tantum à Jure, intellige Pontificio & scripto, sive contento in Bullis Pontificum aut Decretis Conciliorum Generalium, sive in Corpore vulgato Juris Canonici, ex c. *Is qui, de Sent. excomm. in 6.* quâvis verba in se spectata non satis clarè videantur convincere intentum. Ex quo ulterius fit, nullum Episcopum aut Prælatum Pontifice inferiorem posse in suis decretis infligere Irregularitatem. Quod etiam confirmat satis Ecclesiæ praxis.

Jura porrò statuentia Irregularitatem solent uti variis formulis v.g. *Numquam ordinetur, ad clericatum non promoveatur, non aspiraret ad Ordines, non fiat vel non possit fieri Clericus, ad sacros Ordines aspirare non audeat, non potest esse ex numero Sacerdotali, non possunt secundum Canones Sacerdotii jura ei concedi, sit irregularis &c.* Primariò verò intendunt prohibere Ordinum receptionem: ut patet ex ipsa arce formulæ præfatis, & c. *Si quis, de laicis & seqq. dist. 34.* & alibi. Consequenter tamen impedit etiam usum Ordinum susceptorum; ideoque peccat irregularis faciendo ea quæ requirunt usum aliqujus Ordinis, seu quæ fieri non possunt, nisi ab ordinato. Quæ verò non requirunt usum Ordinis, licitè exercere potest, v.g. suscipere alia Sacramenta, immo etiam obire officia Ordinum minorum, utpote quæ etiam laici solemniter obire possunt.

Sub Ecclesiasticis Ordinibus juxta receptam & à Rota decisam sententiam comprehenditur hic etiam prima Tonsura, quæ licet juxta Theologos non sit strictè Ordo, tamen in Jure Canonico intelligitur nomine Ordinis, arg. c. *Cum contingat, de etate, qualitate & ordine &c.* Undè irregularis prohibetur fieri Ecclesiasticus, etiam per assumptionem primæ tonsuræ.

G g

Hinc

115.
Effectus Irregularitatis.

Hinc patet effectum Irregularitatis esse inhabilitatem ad susceptionem Ordinum & ad eorum executionem seu exercitium. Intelligence, quando irregularitas est totalis & absolute fertur: alioquin irregularitas partialis non ab omni Ordine suscipiendo aut saltem exercendo excludit; ut patet in Sacerdote, qui inculpabiliter perdidit pollicem, cui munia etiam sacerdotalia licent excepta celebratione. Sæpe etiam alias in Jure infligitur irregularitas impediens à susceptione Ordinum, non autem ab executione jam susceptorum: quod ex tenore verborum & circumstantiis est colligendum.

116.
Irregularis est inhabilis ad beneficia, sic tamen ut collatio non videatur ipso facto irrita;

Prædicto effectui plerique Doctores annumerant inhabilitatem ad obtinendum beneficium, docentes collationem factam irregulari esse ipso facto irritam. Varii nihilominus valde probabiliter hoc negant, eò quod oppositum nullo Jure sufficienter probetur: nam Jura, quæ adferri solent, vel non agunt de Irregularitate, vel explicari possunt de licito, quod videlicet irregulari sine dispensatione beneficium illicitè conferatur, & collatio sit irritanda. Prout explicari potest c. 2. de Clericis pugnantis in duello. Accedit, quod Irregularitati tribuendi non sint effectus in Jure haud satis clarè expressi. Ita varii Recentiores, & probabile etiam reputat Suarez d. 40. sect. 2. n. 35.

Multò minus ipso facto privatur beneficiis jam obtentis.

Quidquid autem sit de beneficio obtinendo, satis constat irregularem propter supervientem irregularitatem ipso facto non privari beneficio jam obtento. Et colligitur ex variis Capitulis Juris requirentibus officium Judicis ad beneficiorum privationem, c. Clericis, Nè Clerici vel Monachi, c. Fraternitati, De Clerico excommunicato, & aliis. Nec aliquid circa hoc innovavit Concilium Trid. sess. 14. cap. 7. de Reform. decernens, ut homicida voluntarius omni Ordine, beneficio & officio Ecclesiastico perpetuò careat; intellige accommodando verba juxta ipsarum rerum naturam, ut scilicet carentia Ordinis seu Irregularitas incurratur ipso jure, privatio verò beneficii acquisiti incurratur per sententiam.

117.
Unde ratione potest, immo & obtinere jurisdictionem Ecclesiasticam,

Hinc sequitur Irregularem non esse incapax jurisdictionis Ecclesiasticæ retinendæ; immo etiam obtinendæ, sive sit sermo de ordinaria, sive de delegata; cum ipso jure non excidat beneficiis obtentis, nec fiat incapax ea recipiendi. Retentâ tamen vulgatâ sententiâ de inhabilitate irregularis ad obtinendum beneficium, consequenter erit inhabilis ad obtinendam jurisdictionem ordinariam, utpotè regulariter annexam beneficio seu officio Ecclesiastico. Delegatæ nihilominus jurisdictionis ad quævis munia, exercitium Ordinis non requirentia, esset capax; cum talis inhabilitas nullo jure decernatur.

118.
Actus quoque jurisdictionis

Sequitur ulterius Irregularem posse etiam licitè exercere actus jurisdictionis, qui non requirunt exercitium Ordinis, v.g. delegare alteri facultatem absolvendi. An autem ip-

semet validè possit absolvere sacramentaliter, non exigitur dubitari posset. Verum satis certum est quod sic, si saltem non sit nominatim denunciatus. Quod si autem sit denunciatus, majus dubium est. Nihilominus etiam tunc probabiliter validè absolvit, juxta Suarez d. 40. sect. 2. n. 45. & alios; eò quod Irregularitas nullo jure irritet actus jurisdictionis, uti nec aufert ipsam jurisdictionem. Aliundè tamen posset confessio esse invalida, defectu scilicet dispositionis pœnitentis, si scienter ab irregulari denunciato (cui communicare nequit in actibus seu functionibus ei vetitis) petat absolutionem, quæ est functio irregulari prohibita.

Irregularitas est duplex, ex delicto videlicet, & sine delicto. Quæ contrahitur ex delicto, præsupponit culpam gravem; adeoque non contrahitur, dum actus à gravi culpa formaliter est excusatus. Plures etiam volunt excusare ignorantiam invincibilem Canonis seu legis Ecclesiasticæ: immo Nonnulli censent excusare etiam solius pœnæ seu Irregularitatis ignorantiam. De quo actum est, disput. 5. quest. 4.

An autem in dubio incurrat Irregularitas, si facto diligenti examine dubium maneat, debeat quis censeri irregularis, gravis est questio. Ad quam omittis variis dicendi modis, breviter Resp. Neg. sive sit dubium juris, sive facti; id est, sive dubitetur, an facto alicui sit de jure annexa irregularitas; sive dubitetur, an factum sit commissum, cui irregularitas nescitur de jure esse annexa. Ratio est: tum quia in dubio melior est conditio possidentis: tum quia nusquam in Jure expressum est, in ejusmodi dubio judicandum esse pro Irregularitate; hæc autem non incurritur nisi in casibus à jure expressis.

Excipe casum homicidii, quando videlicet quis scit se alium verberasse, qui paulò post mortuus est, & manet dubius, an ex ipsius læsione sit mortuus; tunc enim ille se debet gerere pro irregulari: quia hoc videtur expressè definiri c. Ad audientiam, & c. Significasti, de Homicidio. Quo casu constat, tam de Homicidio, quàm de delicto, scilicet peccaminosâ verberatione, & solum dubitatur, an iste effectus ex tali delicto causatus fuerit. Iste tamen solum habendus est irregularis quoad effectus abstinendi à celebratione, quærendique dispensationem, non autem quoad privationem beneficiorum aliasve pœnas irregularibus impositas, juxta Panormitanum, Suarez, Molina, Sanchez & alios.

Peres, An procurans abortum censendus sit irregularis, si post diligens examen dubium perseveret, an factus fuerit animatus? Resp. cum Præposito quest. 5, dub. 8. & aliis contra plurimos Doctores Negativè; nam jura, quæ statuunt in dubio homicidii aliquem censendum esse irregularem, agunt de casu, quo constat homicidium esse commissum, sed dubitatur, an talis fecerit: hic autè dubitatur, an homicidium sit commissum, eò quod ignoretur,

non exigentes exercitium Ordinis exercere, Et valide absolvere; Idque probabiliter et si sit denunciatus.

119.
Irregularitas ex delicto præsupponit culpam mortalem;

120.
In dubio non est quis censendus irregularis.

121.
Excipitur casus homicidii.

122.
Quid censendum de casu procurati abortus in dubio animationis factus?

an subiectum fuerit homicidii capax. Idem dicendum videtur juxta *Præpositum* sup. quando non supponitur aliquis esse occisus, & dubitatur quis occiderit, sed tantum dubitatur, an aliquis verè occisus sit.

123. Hinc etiam cum Jus statuens præsumendam irregularitatem in dubio facti, loquatur de homicidio prohibito, non est extendendum ad dubium homicidii iusti, v.g. in bello commissi; neque etiam ad dubium mutilationis: cum versemur in odiosis, & præsertim in Irregularitate, quæ non incurritur nisi in casibus à Jure expressis. Ita contra plurimos alios *Diana p.3. Tract.5. Resolut.72.* Qui ibidem addit jura hæc intelligenda esse de dubio vero & proprio, quando scilicet intellectus in neutram partem se potest determinare; adeo ut si probabiliter opinetur quis se non commisisse homicidium, minimè censendus sit irregularis.

Item quid
de casu du-
bia mutila-
tionis?

Causæ
quibus con-
trahitur
Irregulari-
tas.

Delicta, ex quibus contrahitur Irregularitas, sunt iteratio Baptismi, indebita susceptio vel usus Ordinis, homicidium illicitè patratum, & quædam alia. Defectus culpæ carentes, qui Irregularitatem inducunt, partim sunt animi, partim corporis, partim natalium, partim lenitatis &c. De quibus in speciali plura restant dicenda.

§. II.

De Irregularitate contracta ob illicitam susceptionem Sacramentorum.

124. PRIMò is qui rebaptizatur est ratione delicti irregularis, etiam quodad executionem Ordinis suscepti, c. *qui in qualibet 1. qu. 7. & c. Afros dist. 98.* aliisque juribus. Idque etsi delictum non sit publicum, ut contra Nonnullos satis patet ex Canonibus citatis, in quibus nulla publicitas requiritur. Ex communiori quoque sententia (quam tradit *Navarrus, Suarez, & alii*) ignorantia inculpabilis exculat: cum sit pœnalis hæc irregularitas. c. *Qui in qualibet ætate*, intelligitur de ætate capaci doli. c. *Qui bis 217. de Consecrat. d.4.* est desumptum ex *Pœnitentiali Theodori*, qui fuit particularis Episcopus, scilicet Cantuariensis. Quod ad rebaptizantem eique ministrantem attinet, statuitur c. *Ex litterarum, de Apostatis*, quod ad superiores Ordines promoveri, si publicum est, non valebit. Ubi etsi fiat mentio solius Acolythi, qui ministerium rebaptizationi præstiterat, & de quo solo Pontifex fuerat interrogatus, formaliter tamen decernitur, Irregularitatem incurri propter ministerium præstitum rebaptizationi. Nec Pontifex tam respicit materiale quod proponebatur, qualitatem scilicet Acolythi, quæ ad Irregularitatem minimè pertinebat, quàm speciem facti, quæ in ipso rebaptizante perfectius cernitur.

Idem est de
rebaptizante
quodad
promotionem
ad altiores
Ordines;

125. Requiritur tamen ut delictum sit publicum. *Herincx Sum. Theol. Pars II.*

cum juxta *Panormitanum, Sylvestrum, Coninck* si delictum & varios Recentiores. Estque probabile satis sit publicè: obrelata num. præced. verba c. *Ex litterarum.*

Communis tamen & juxta *Castro Palao d. 6. de Censuris puncto 16. n.3.* in praxi consulenda Sententia (quam tenet *Scotus, Hostiensis, Avila, Henriquez & alii*) non requirit publicitatem; prout non requirunt jura agentia de rebaptizatis. Ad c. *Ex litterarum* dici posset ibi, si crimen sit occultum, permitti promotionem ad Ordines, subintelligendo ex dispensatione Episcopi: cum, si publicum sit, nullatenus ea sit concedenda. Non incurritur autem impedimentum solum quodad executionem Ordinum jam susceptorum, ut ex *cap. cit.* colligitur.

Immo etsi
occultum,
juxta recep-
tam sen-
tentiam;

Præterea rebaptizans aut ministrans non fit irregularis, si delit culpa, si baptizans fide a, excipiuntur gat, si sub conditione (nam de actu absoluto & perfecto in suo genere sunt pœnæ explicandæ) idque probabiliter etsi temerè, juxta *Navarrum, Suarez, Bonacina, Coninck & alios* passim, tamen contra sentiat *Scotus, Corduba & alii*, eò quod conditio appositæ tunc habeatur pro non adjecta. Quibus adstipulatur *Catechismus Romanus Tract. de Baptismo cap. de Effectibus Baptismi.* Responderi equidem potest, conditionem esse habendam pro adjecta in præsentia materia, in qua nil agitur ultra intentionem agentis. Demùm non fit irregularis si tantum repetantur solemnitates, sit tamen irregularis, si absolute & ferè rebaptizet, quantum est in se, etiam si ex metu. Solus denique Pontifex dispensat cum rebaptizante & ministrante, nisi ingrediatur Religionem; quo casu in favorem Religionis etiam dispensat Episcopus, c. *Ex litterarum cit.*

Reconfirmanti vel reordinanti, similiter reconfirmato vel reordinato non reperitur inflicta in jure irregularitas: adeoque non est asserenda cum *Scoto 4. d.7. q. 5.* communiter recepto, contra *Navarrum*. Argumenta autem à simili in materia pœnali & odiosâ, præsertim Irregularitatis, vim non habent.

Circa ite-
rationem sa-
cramentorum
interabi-
lium jura
nil statuunt

Secundò qui baptizatur ab Hæreticis (intellige, nominatim denunciatis, post moderationem Concilii Constantiensis, juxta *Præpositum q. 5. dub. 4.*) etiam occulte, fit irregularis, tam quodad executionem quàm susceptionem Ordinum, c. *Qui in qualibet 1. q. 7.* Cum autem hæc irregularitas imponatur ob peccatum, ab ea incurrenda excusat ignorantia & necessitas; adeoque infans ab Hæretico baptizatus non est irregularis.

126. Baptizatus
sua culpa
ab Hæreti-
cis vitandis
est irregu-
laris.

Tertiò baptizatus in ægritudine fit irregularis c. *1. dist. 57. quia* (ut ibi dicitur) fides illius non voluntaria, sed ex necessitate est. Et subditur: nisi forte postea ipsius studium & fides probabilis fuerit, aut hominum raritas exegerit. Quibus casibus dispensat Episcopus. Immo cum videatur imponi ob peccatum, videtur non incurri, si in baptismi dilatione peccatum non intervenerit.

Similiter
Baptizatus
in ægritu-
dine.

Quartò, qui furtivè suscipit Ordinem, fit irregularis.

Item facti-
vè suscipiens
Ordinem;

Ani duran-
te matrimo-
nio sacros
Ordines
presumens
suscipere.

irregularis saltem quò ad susceptionem alio-
rum Ordinum, c. 1. *De eo qui furtivè Ordinem
suscepit.* Furtivè autem suscipit juxta Glossam,
qui citra conscientiam sui Episcopi & sinè
examinatione promovetur.

Quintò fit etiam irregularis, qui durante
matrimonio, etiam non consummato, præsu-
mit sacros Ordines suscipere extra casus à jure
concessos. Patet ex *Extrav. Antiquæ Joannis
XXII. De voto.* Ubi etiam dicitur talem non
impediri tantum à susceptione Ordinum su-
periorum, sed etiam soluto matrimonio ab
executione suscepti. Multi adferunt alias ir-
regularitates contractas per malam susceptio-
nem Sacramentorum, sed eas non satis probant.
Unde non irregularitatem, sed suspensionem
incurrunt promoti ab alieno Episcopo sinè li-
centia proprii, vel per saltum, vel extra tem-
pora, vel sinè titulo &c.

§. III.

De Irregularitate contracta ob inde- bitum usum Ordinum.

128.
Clericus so-
lemniter
baptizans
aut divi-
num Officiū
exercens, si
careat Or-
dine requi-
sito, fit irre-
gularis.

CLERICUS non ordinatus præsumens
solemniter baptizare, aut aliquod divi-
num officium solemniter & ex officio exer-
cere (quod tunc fit, quando actus ita exerceri
nequit ab eo qui proportionato Ordine caret)
fit irregularis quò ad ordinum susceptionem,
non autem quò ad exercitium susceptorum,
ex c. 1. *de Clerico non ordinato.* Unde non Sa-
cerdos solemniter baptizans, fit irregularis;
excepto casu, quo id facit Diaconus, existen-
te justâ causâ seu necessitate, & cum debita
licentia Sacerdotis. Similiter Diaconus fit ir-
regularis, si aquam aut sponso benedicat, im-
mo si munus Hebdomadarii in Choro exer-
ceat juxta *Bonacina d. 7. q. 3. punct. 6. n. 7.* Idem
est de aliis divinis officiis Sacerdoti propriis.

129.
Nominè di-
vinorum
Officiorum,
hic etiam
sacramenta
intelligi est
communis
sententia.

Nomine autem divinorum Officiorum
juxta communissimam Doctorum Sententiam
intelligitur etiam c. cit. collatio Sacramento-
rum, quorum ministerium est Sacerdotibus
proprium: sicut sæpè aliàs in jure nomine
divinorum Officiorum intelliguntur Sacra-
menta. Et consequenter Diaconus præsumens
sacramentaliter absolvere, conferre Extremam
Unctionem &c. fieret irregularis; non ta-
men Sacerdos hæc agens circa non subditos,
utpote non exercens actum Ordinis, quem non
habet, sed jurisdictionis. Nihilominus etsi
non sit facilè à tam communi Sententia rece-
dendum, tamen cum in Jure divina Officia
sæpè condistinguantur contra Sacramenta, ut
c. *Responsio, de Sent. Excomm. c. Alma mater*
eod. tit. in 6. & in *Tridentino sess. 21. cap. 4. de
Reform.* immo illo ipso cap. 1. sup. cit. Bap-
tismus (qui est Sacramentum) condistingua-
tur contra divinum Officiū; videri posset
in rigore loquendo hæc irregularitas non sa-
tis in Jure expressa; adeòque non admittitur
à *Sylvestro V. Confessor. I.* in principio, etsi

Qua etsi
non facilè
deferenda,
non videtur
satis clarè
fundata
in Jure.

dubitativè loquatur. Specialiter autem c. 2.
de Clerico non ordinato, infligitur irregularitas
præsumenti celebrare missam sinè sacerdotali
Ordine, cum suspensione ab exercitio Ordinis
dignissimi, quem habet, per biennium vel
triennium.

Quia verò Titulus præfatis Capitibus præ-
fixus expressè agit de Clericis, putat *Angelus, An he irre-
Saurus, Bonacina & alii*, istas irregularitates gularitates
tantum incurri à Clericis. Alii tamen com- solos concer-
muniùs (inter quos *Navarrus, Sotus, Suarez, nant Cleri-
Avila*) docent eas incurri etiam à laicis; eo cos.
quòd saltem cap. 1. loquatur sinè ulla re-
strictione, ipsumque scriptum fuerit antè Ti-
tulum, qui proinde ipsum Textum restrin-
gere nequit. Porro idcirco præfixus fuit sub
præfata restrictione, quòd Clerici hæc in par-
te sæpiùs delinquant. Altera equidem senten-
tia est probabilis, præsertim si, quòd c. 1. cit.
dicitur, *abjiciatur de Ecclesia*, intelligamus
cum *Panormitano & aliis* de Suspensione aut
depositione ferendæ sententiæ (Alii intelli-
gunt de Excommunicatione) Clericis utique
propriâ. Sicut & cap. 2. apertè de Clericis
agitur.

Cum autem jura requirant præsumptio-
nem seu temeritatem, exculat ab hujusmodi
irregularitate ignorantia, etiam crassa; & à
fortiori bona fides (quâ v. g. quis credit se
Ordinem requisitum habere, vel posse id fa-
cere) aut necessitas, quæ actum à culpa ex-
cusant. Præterea requiritur, ut actus fiat se-
riò, nec possit à laico sic exerceri. Unde
non fit irregularis, qui carens minoribus Or-
dinibus actus eorundem etiam solemniter
exercet; immo nec qui Epistolam sinè ma-
nipulo & dalmaticâ cum superpelliceo; vel
etiam juxta *Navarrum, Coninck & alios* cum
dalmatica, sed sinè manipulo canit: hæc e-
nim fieri possunt etiam à non ordinatis. Idem
Nonnulli docent de cantante Evangelium si-
nè stola (quòd tamen negat *Præpositus & alii*)
quasi tunc non canatur solemniter vi Ordinis
sacri & officii.

Violans Censuram (exceptâ Excommu-
nicatione minori) per exercitium Ordinis sa-
cri incurrit irregularitatem (ut ex variis juri-
bus patet) & quidem multiplicem, pro mul-
tiplicitate Centurarum, sive ejusdem, sive di-
versæ rationis, quæ infringuntur. Propter ex-
ercitium tamen Minorum Ordinum (quo-
rum functiones etiam laicis competere pos-
sunt) non incurritur Irregularitas juxta Re-
centiores communiùs; neque si exerceatur
sacer actus eo modo, quo potest exerceri sinè
Ordine, ut inquit *Suarez disp. 42. sect. 5. n. 1.*
& *Præpositus quest. 5. dub. 6.* neque si propriè
exerceatur Ordo sacer, sed censura tantum
violetur materialiter ratione ignorantia vel
necessitatis.

§. IV.

De Irregularitate orta ex hæresi
aut infamia.

133.
Hæretici
sunt irre-
gulares.

HÆRETICI sunt irregulares juxta com-
munissimam sententiam; quæ colligi-
tur ex c. *Saluberrimum* 1. q. 7. & ex c. *Qui-
cumque* §. *Hæretici*, de *Hæreticis* in 6. ubi di-
citur: *Hæretici autem, credentes, receptatores,
& fautores eorum, ipsorumque filii usque ad se-
cundam generationem, ad nullum Ecclesiasticum
beneficium, seu officium publicum admittantur.*
Ordo autem est officium publicum.

134.
Ad quod re-
quiritur
probabiliter
hæresis pu-
blica.

Ad hanc Irregularitatem incurrendam re-
quiritur hæresis aliquo modo externa; at jux-
ta plurimos non requiritur publica. Quam-
vis hoc postremum valde probabiliter neget
Saa, Sayrus, Tannerus & alii plures; Ratio est,
quod textus Irregularitatem inducentes exi-
gant aut supponant notoreitatem criminis;
cùm non ad ipsos Hæreticos, sed ad Ecclesiæ
Pastores sermonem dirigant; vetando, nè hi
tales ad Ordines admittant. Et quidem c.
Saluberrimum, quod est præcipuum, & fortè
unicum ad probandam hanc Irregularitatem;
loquitur de publicis Hæreticis, & publicâ
fidei professione (quæ fit in scriptis) post con-
versionem faciendâ. Similiter c. *Quicumque*
prohibetur; nè Hæretici eorumque fautores
ad officia publica admittantur; quod utique
delicti notoreitatem præsupponit. Denique
c. *Ad abolendam* 9. de *Hæreticis* (ubi agitur de
pœna Depositionis) est similiter sermo de
publico Hæretico: *Quicumque manifestè fue-
rit in hæresi deprehensi si Clericus est &c.*

135.
Immo ex c.
Quicum-
que non vi-
detur satis
probari ir-
regularitas
Hæretico-
rum.

Addo ex c. *Quicumque* non satis probari
irregularitatem; solum enim decernuntur
Hæretici eorumque fautores, & descendentes
non admitti ad beneficia Ecclesiastica aut of-
ficia publica. Nomine autem hoc, præsertim
in odiosis, non debet intelligi Ordo, sed of-
ficiu jurisdictionis, v.g. Magistratus, Præ-
torius &c. Prout de facto intelligit *Glossa*
arg. similis textus c. *Felicitis* recordationis §.
Quod si quis, de Pœnis in 6. Immo c. *Statutum*
15. de *Hæreticis* in 6. ubi Bonifacius VIII.
restringit Ordinationem Alexandri IV. cap.
Quicumque, rubrica præfixa habet: *Sunt in-
habiles ad beneficium Ecclesiasticum vel officium
faculare.* Aliàs sanè (ut poss. *Gasparem Hurtado*
advertit *Castro Palao* d. 6. punct. 19. §. 1. n. 5.)
publicum officium ordinatè præmississet Pon-
tifex beneficio; cùm Ordo sive officium sup-
ponatur beneficio. Ex quo ulterius sequeretur
filios Hæreticorum non subjici Irregularita-
ti. Quod docent *Toletus* & *Sayrus* apud *Castro*
Palao sup. §. 2. num. 1. Sed contrarium cum
communi Sententia supponendo, adhuc

Autprolium
eorundem.

136.
Supposito
tamen vul-
gari intel.

Circa prædicta verba c. *Quicumque* No-
tandum, per fautores & receptatores Hæreti-
corum intelligi eos, qui favent Hæreticis
formaliter sumptis seu quâ tales sunt. Et dum
ibidem decernuntur irregulares eorum filii

Herincx Sum. Theol. Pars II.

usque ad secundam generationem, intelli-
gendum est de filiis per lineam paternam,
ut declaravit Bonifacius VIII. c. *Statutum* 15.
eod. tit. in 6. restringens quodad filios per li-
neam maternam ad primum gradum. Unde
cujus avus maternus fuisset hæreticus, non
contraheret hanc irregularitatem. Declarat
quoque ibidem Pontifex eam non contrahi
ab iis, quorum parentes antè mortem sunt Ec-
clesiæ reconciliati. Est etiam probabile ver-
ba Capituli intelligi de filiis natis post hære-
sim parentum; tum quia eo casu non sunt for-
maliter filii Hæreticorum, sed potius Ca-
tholicorum, ex quibus quâ talibus concepti
& nati sunt: tum quia antè nati non viden-
tur per Ecclesiam privari jure quæsito, ac
perdere suam habilitatem ad Ordines susci-
piendos, propter superveniens peccatum pa-
rentum. Ita *Navarrus, Sanchez, Bonacina* &
plures alii contra *Suarez, Covarruvias* & alios.
Denique requiritur ut parentes notoriè in
hæresi decedant; sic ut propter illam repu-
tentur infames. Ideoque in locis, in quibus
Hæretici passim sunt Catholicis permixti,
filii Hæreticorum non contrahunt irregula-
ritatem, utpote quæ in filios derivatur ob pa-
rentum infamiam ex hæresi contractam, jux-
ta *Henriquez, Saa, Sanchez, Bonacina*, quos ci-
tat & sequitur *Castro Palao* sup. num. 7.

Notandum II. Clericum hæreticum, post-
quam reversus fuerit ad Ecclesiam, posse in
Ordine prius suscepto ministrare, saltem ex
dispensatione Episcopi, ut colligi videtur ex
c. *Saluberrimum* 1. q. 7. Immo fortè nullâ o-
pus tunc esse dispensatione, Canone velut ad-
mittente hanc explicationem, ait *Præpositus* q.
5. dub. 7. Quod tamen alii omnino rejiciunt;
cùm is supponatur verè irregularis, adeoque
indigens dispensatione. Et colligitur ex c.
Saluberrimum, ubi dicitur eos debere pro be-
neficio habere, si in susceptis Ordinibus mini-
strare possint. Et de Sacerdotibus ac Diaconis,
qui idolis thurificaverant, idem expresse deci-
ditur c. *Presbyteros* d. 50. ex *Concilio Ancyrano*.

Notandum III. Neophytos (quo nomine
intelliguntur ex lege Judaicâ, Mahumeticâ
vel Ethnicâ nuper conversi ad fidem Christi-
anam in adulta ætate) communiter dici irre-
gulares ex *dist.* 48. c. 1. ubi vetantur promo-
veri ad Ordines Episcopatus & Sacerdotii,
donec scilicet post baptismum sufficienter
probarint Ecclesiæ suos mores & fidem. Quod
dictat planè ipsa ratio naturalis. Quamvis au-
tem determinatio temporis relinquatur Epis-
copo quodad sibi subjectos, qui attentâ con-
ditione personæ posset illud prolongare vel
coarctare, non tamen ultra decennium, quo
transacto non censetur deinceps Neophytus,
ut tradit *Bonacina* & alii passim, adeoque dis-
pensatione non indiget.

Crimina inducentia infamiam Juris indu-
cunt irregularitatem c. *Infames* 6. q. 1. Du-
pliciter autem inducitur infamia Juris. Primò
per sententiam Judicis infamiam inurentis.

lectu Capi-
tis, quodam
sunt circa
illud notan-
da.

Clericus ab
hæresi con-
versus po-
test ex dis-
pensatione
Episcopi in
susceptis Or-
dinibus mi-
nistrare.

137.
Neophyti
qui sunt, &
quomodo à
Sacerdotio
arcendi?

138.
Infamia
juris indu-
cit irregu-
laritatem.

Secundò per commissionem criminis, cui infamia jure Canonico vel civili est annexa. Ejusmodi crimina ferè sunt, adulterium, incestus, raptus virginum, sodomia, veneficium, duellum, sacrilegium, simonia, hæresis, favor illius, crimen læsæ Majestatis, horribilis insectio Cardinalium, quæ duo ultima etiam reddunt filios jure infames, & plura alia recensita *cap. cit.* aliisque juribus decreta. Cum tamen crimen occultum non pariat infamiam, non incurritur hæc irregularitas, nisi crimina sint publica, ut notant Doctores, & clarè habetur c. *Final. de Tempor. Ord.* Hæc autem irregularitas (ut colligitur ex c. *Infames cit.*) solum impedit ascensum ad altiores Ordines, non verò ministerium in jam susceptis, intellige ratione infamiæ; aliundè enim crimen ipsum ex jure speciali posset impedire etiam ministerium in Ordinibus susceptis.

Impedien-
tem à sus-
ceptione al-
tiorum Or-
dinum.

139. *Infamia facti non tam inducit impedimentum juris positivi quam naturalis, ut varii advertunt. Qualiter tollatur infamia, & irregularitas inde oritur.* Quantum ad infamiam facti, ista juxta Varios inducit irregularitatem. Verum potius juxta alios juris naturæ, quam juris positivi impedimentum ista inducit, quo vetatur, nè Episcopi assumant improbos & malæ vitæ homines, non sinè scandalo Fidelium & aliorum, ad gradum Ordinum; quousque malam notam purgaverint. Quod regulariter fit per triennii conversationem. Idem videtur fieri per ingressum arctæ Religionis. Quocirca nullâ hîc opus est dispensatione propriè loquendo: quali opus est ad abolendam juris infamiam, seu irregularitatem ex ea ortam; utpote quæ est effectus jure positivo inductus. De quæ hac infamia agitur c. *At si Clerici, de Judiciis*, ortâ scilicet per sententiam Judicis. In eaque quodam ministerium in Ordine suscepto dispensat Episcopus, ut tradit *Abbas, Molina & alii.* Et colligitur ex *cap. cit.* Quod ad ascensum autem ad Ordines altiores solus Pontifex. Qui tamen id non faciet antè purgatam seu abolitam juris infamiam. Quam quidem à Clerico abolere potest; uti & irrogatam Laico per Judicem Ecclesiasticum. Princeps autem sæcularis abolet à suis subditis infamiam Jure civili indictam.

Infames
excludun-
tur ab of-
ficiis.

Deniquè sunt infames à dignitatibus & officiis tum Ecclesiasticis tum civilibus obtinendis exclusi, ut Jure quoque civili statutum est, & expressum *Reg. 87. juris in 6. Infamibus porta non pateant dignitatum.* Quod communiter sic intelligitur, ut provisio eis facta sit prorsus irrita. Validam tamen esse in foro conscientiae, donec rescindatur, censet *Garcias* cum aliis. Et rectè saltem quodam infamiam facti. Infamia quoque facti non privat ipso jure dignitatibus obtentis: esto autem sic privet juris infamia, attamen requiritur sententia declaratoria.

§. V.

De Irregularitate contractâ ex homicidio voluntario aut mutilatione.

NOMINE homicidii voluntarii intelligitur, non omne quod est peccaminosum etiam mortaliter, sed quod est volitum, vel in se directè, vel in causa ita propinquâ, ut sit moraliter impossibile talem causam velle, & non velle mortem, v.g. si quis alteri venenum propinet, vel tali loco vulneret, ex quo moraliter certò debeat mors sequi, licet eam expressè non intendat. Idem est cum proportionem de voluntaria mutilatione. Ejusmodi autem mutilatio vel homicidium dumtaxat dicitur propriè mutilatio vel homicidium, ac de eo intelliguntur Canones infligentes pœnas homicidio (idem est de mutilatione) voluntario, vel simpliciter posito. Idemque dumtaxat excipitur, quando conceditur facultas dispensandi in irregularitate ex homicidio, nisi sit voluntarium. Immo varii Doctores solum illud censent homicidium voluntarium in jure, quod fit ex proposito expresso occidendi, sic ut censcant reputandum esse casuale, si in rixa inopinata aliquis occidatur. Hoc notato,

Is, qui voluntariè alterum occidit, incurrit irregularitatem; si id faciat post susceptum baptismum c. *Si quis viduam dist. 50.* quantumvis is, qui occiditur, non esset baptizatus. Adeò ut talis homicida nequeat promoveri ad sacros Ordines, *Trid. sess. 14. cap. 7. de Reform.* immo nè quidem ad Clericatum c. *Si quis viduam cit.* neque etiam in susceptis Ordinibus ministrare, c. *Significasti 18. de Homicidio & c. Fin. de Temporib. Ord.* Ad hanc autem irregularitatem incurrendam sufficit procurare abortum foetus animati; cum tunc verè committatur homicidium: secus si procuraretur abortus foetus nondum animati. Patet ex c. *Sicut ex litterarum, de Homicidio.* Quid autem dicendum sit, si dubitetur an foetus fuerit animatus, vide dicta *hæc quæst. n. 119.* Conformiter autem *Suarez* & alii existimant abscissionem membri aridi non inducere irregularitatem; cum non censeatur mutilatio membri humani. Quemadmodum etiam, qui mutilaret cadaver, non fieret irregularis. Multi tamen quodam membrum aridum contradicunt, ut *Panormitanus, Covarruvias, Navarrus, Bonacina & alii.* Et consonat illud *Augustini lib. 4. de Bapt. contra Donatist. cap. 4. Si cujus manus esset arida, verum quidem esset membrum &c.*

Præterea mandans vel consulens homicidium, effectu reipsâ securo fit irregularis c. *Si quis viduam, & c. Significasti cit.* Dummodò occidens operetur vi mandati vel consilii alterius. De quo si dubitetur, adhuc incurritur irregularitas juxta c. *Significasti cit.* & conformi-

140. Quid intelligatur nomine voluntarii homicidii aut mutilationis?

141. Baptizatus voluntariè alterum occidens est absolutè irregularis.

142. Similiter mandans & consulens effectus securo.

Quid censendum, dum res multorum consilio vel opere peragitur?

formiter ad dicta n. 118. Idem est de quoquo modo coöperantibus, c. *Significasti*, & c. *Sicut dignum §. Illi etiam, de Homicidio*. Unde quando plures communi consilio aliquem aggrediuntur, omnes sunt irregulares, etsi unus occidat: quia omnes præbent aliquem moralem influxum, vel tacite se animando, vel impediendo alterum, nè se defendat. Secus est de eo, qui alicui inflixit vulnus non letale, quem postea alii supervenientes occidunt, ut habetur c. *Significasti*. Immo si inflixerit vulnus letale, si supervenientes occidant eam ratione (v.g. tormento bellico) ut prius vulnus nihil juverit ad mortem accelerandam, non incurrit irregularitatem. Quod si citra commune consilium aut consensum plures inflixerint alteri vulnera, etsi solus sit irregularis, quem constat inflixisse vulnus letale; si tamen discerni nequeat, ex cuius ictu occubuerit, omnes debent se gerere tamquam irregulares; uti &, si plures vulnera inflixerint, quæ quidem non singula, sed simul sumpta sunt causa sufficiens mortis. Qui vero alterum præcisè non defendit, non fit irregularis, quantumvis ex charitate defendere obligaretur; immo valde verosimiliter juxta Antonium, Armillam, Prapostum & alios contra Navarrum, Suarez & alios passim, etsi ex officio seu justitia: eò quod sit tantum causa negativa, jura autem loqui videantur de positiva coöperatione. Denique raturum habens homicidium suo nomine perpetratum non fit irregularis, etsi Nonnulli contradicant: quia nullo id textu præscribitur; nec talis verè est causa concurrens ad homicidium, utpote jam præteritum.

An censendus sit irregularis, qui non defendit cum debet.

Aut qui raturum habet factum suo nomine?

143. Voluntariè mutilans est jure irregularis. Idem est de mandante. De consiliente idem dicitur, citra expressum Iuris textum.

Mutilatio exigit abscissionem membri, saltem æquivalentem fieri.

Nomine membri quid intelligatur?

Quantum ad voluntariè mutilantem, certum est apud Doctores, quod fiat irregularis, colligitur ex *Clem. Si furiosus, de Homicidio*; idque etsi tantum mandet, secuto effectu, c. *Fin. de Homicidio*. Idem supponunt Doctores de consulente aut aliter coöperante ad mutilationem: à quorum communi sententia difficile est recedere: quamvis quodad hoc non reperiatur textus expressus, qui juxta ipsorummet Doctorum receptam Sententiam in irregularitate adstruenda est necessarius.

Petes, quid requiratur ad mutilationem? Resp. cum Doctoribus communiter requiri abscissionem alicujus membri: vel juxta Suarez, Coninck & alios, saltem ut illud reddatur mortuum seu aridum; nam videtur etiam hoc agens substantialiter mutilare. Hoc tamen multi negant. Saltem non sufficit, quod deformetur, vulneretur, vel reddatur ineptum functionibus sacris; v.g. quod absque evulsione oculi aliquis excæcetur: tametsi irregularis fiat, qui sic ineptus redditur. Per membrum autem in ordine ad hanc irregularitatem incurrendam Nonnulli intelligunt omnem partem corporis, quæ specialem aliquam cum membro principali habet coöperationem, ut digitus, auricula. Sed probabilius Alii in-

telligunt eam partem corporis, quæ per se habet aliquod distinctum officium in corpore, seu est velut integrum instrumentum proximum alicujus actionis, ut oculus, manus, pes, lingua &c. oculus scilicet ad videndum, manus ad palpandum, pes ad ambulandum, lingua ad loquendum &c. adeoque digiti seu articuli, qui inserviunt manui vel pedi propriè membra non sunt, sed partes membri. Aliàs sanè difficillimum foret determinare, quid sit membrum: nam quâ ratione quis diceret notionem membri competere digito, dici posset competere etiam articulo seu parti digiti; quam tamen amputans à nemine dicitur irregularis. Estque hoc ipsum juri conformius; quia c. *Presbyterum, de Clerico agrotante*, is, cui duo digiti cum medietate palmæ fuerant abscissi, dicitur solum debilitatus, & habere membrum deformatum, non autem mutilatus; prout tamen is, qui manum amiserat, dicitur mutilatus c. *Exposuisti, De corpore vitiatis*. Et Apostolus 1. ad Rom. 12. dicit quod, *Omnia membra non eundem actum habent*; prout scilicet à nobis fuit dictum de oculo, pede &c.

Irregularis præterea est, qui sponte se castrat, aut aliquod membrum vel partem membri v.g. partem digiti abscindit, aut permittit se castrari: secus si ex necessitate, à natura, vel morbi depellendi causâ hæc passus sit. Ita habetur c. *Si quis abscidit & seqq. dist. 55. & c. Ex parte 3. & 5. de Corpore vitiatis*. Impedit hæc Irregularitas tam executionem quam susceptionem Ordinum c. *Si quis à medicis irregularis. dist. 55. & c. Si quis pro agritudine*.

145. Membrum aut membri sui partem abscindens, aut se castrari permittens citra necessitatem, fit irregularis.

§. VI.

De Irregularitate orta ex homicidio aut mutilatione casuali.

HOMICIDIUM casuale (idem est de mutilatione) contingit dupliciter. Primò omnino involuntariè, sic ut nullo modo potuerit aut debuerit prævideri, & hoc modo nullam inducit irregularitatem. Pater ex c. *Dilectus*, & pluribus aliis de *Homicidio*. Et *Clem. Si furiosus* eod. tit. Immo licet sit aliqua culpa, si tamen non sit mortalis non incurritur irregularitas, ut videtur colligi ex c. *Quasitum, de Pœnit. & remiss.* cum enim infligatur per modum pœnæ & quidem gravis, præquiratur peccatum mortale externum.

Secundò aliquo modo voluntariè, ita ut, quamquam nec in se nec in causa sit intentum, tamen sufficiens diligentia ad illud præcavendum, quæ potuit & debuit adhiberi, non sit adhibita. Et hujusmodi homicidium inducit irregularitatem, c. *Presbyterum & aliis, de Homicidio*. Idem est de ejusmodi mutilatione, ut colligitur ex *Clem. Si furiosus*, & c. *Fin. de Homicidio in 6.* Ex quo Capite etiam habetur, incurri irregularitatem ab eo, qui mandat aliquem verberari; etsi addat ut non

146. Homicidium casuale involuntarium aut voluntarium non inducit irregularitatem.

147. At eam inducit, si sit sufficienter voluntariè.

Idem est, de mutilatione.

Item de mandante.

De consu-
lente quoq;
id docet
communis
sententia :
Etsi hoc non
satis in ju-
re sit expres-
sum.

148.
Notabile
pro iis qui
ministrant
infirmis.

occidatur aut mutiletur, si mandatarius fines mandati excedens occidat aut mutilet : cum (ut ibi additur) *in mandando culpa fuerit, & hoc evenire posse, debuerit cogitare.* Unde loquitur de eo, qui est reus homicidii. De consulente idem communiter docent Doctores. Sed quoad consulentem aut aliter coöperantes homicidio casuali, non satis probatur ex jure: Prout etiam ex jure non probatur (quod communiter asseritur) irregularem fieri mandantem (idem est de consulente) si occidatur ipse mandatarius, & mandans id non sufficienter præcaverit; ut rectè inter alios notavit *Præpositus q. 5. dub. 10.* Etsi in praxi recedere à communi sententia sit difficile.

Circa ministrantes infirmis observandum, quod non habeant Irregularitatis periculum vertendo infirmum de lecto in lectum, de latere in latus, porrigendo cibum & potum &c. si servant cautelam communiter à prudentibus adhiberi solitam. Essent tamen irregulares, si culpabiliter & notabiliter per similes actiones mortem accelerarent. Regulariter equidem bonâ fide procedunt : adeoque sicut in conscientia non sunt rei casualis homicidii, aut mortis per actionem mortaliter culpabilem acceleratæ, sic nec sunt irregulares. Adde ex mutatione sitûs ad infirmo v. g. ministrandum cibum, vel ut commodius quiescat, esto aliquantulum mors acceleraretur, non esse faciendum scrupulum ex eo, quod nec acceleratio soleat esse notabilis, nec infirmus eam cum tanto suo incommodo præcavere debeat, ut notat *Avila* cum aliis.

149.
Dans ope-
ram rei illi-
cite an con-
trahat ir-
regularita-
tem homi-
cidii casua-
lis ?

Resolvitur,
quod non.

Magna verò controversia est, an incurrat Irregularitatem ille, ex cujus actione illicita alius occiditur, sed adhibuit sufficientem diligentiam, nè occideretur. Aliqui universim affirmant. Qui refutantur : nam alioquin is, cui prohibitum esset pulsare campanas, vel ascendere gradus, fieret irregularis, si ipse aut malleus campanæ omnino fortuito cadens aliquem occideret. Quod apparet non satis credibile. Alii tunc saltem, quando opus ei erat specialiter prohibitum ob periculum homicidii. Ita *Sanchez l. 9. de Matrim. disp. 32. num. 25.* & alii. Sed probabilius universim negatur, eò quod talis in ratione homicidii, ob quod imponitur Irregularitas, nullam habeat culpam. Ita *Castro, Henriquez, Præpositus quest. 5. dub. 10.* & alii Recentiores. Excepto fortè uno casu, de quo infra n. 163.

150.
Respondetur
ad iura in-
contrariâ.

Dices : Pontifex interdum in jure allegat pro ratione, ob quam non sit in casu ei proposito incurta irregularitas, quod occidens daret operam rei licitæ & diligentia seu cautela sufficiens sit adhibita, ut c. *Dilectus, de Homicidio.* Resp. istam rationem quidem sufficere, quæ etiam in casu proposito subsistebat; non velle tamen Pontificem, quod illâ quoad priorem partem deficiente fuisset irregularitas incurta, sed ab hoc ipsum præscindere. Quemadmodum c. *Ex litteris 15. de Homicidio.* allegat Pontifex pro ratione : *Si rem necessariam*

agebat & utilem, & in loco per quem aliquem transire non crederet &c. cum tamen constet non requiri hæc omnia, sed saltem sufficere, ut res sit licita, & cautela sufficiens adhibita. Adverte tamen, si opus foret adeò periculosum ac mortis inductivum, ut rarò hic effectus absit, idque operantem non lateat, indubiè is effectus secuto foret irregularis, sive sit clericus sive laicus : cum effectus sit tunc in causa voluntarius. Et hoc sensu intellecta secunda Sententia veritatem habet. At talia non sunt, quæ plerumque allegantur : alias forent æquè prohibita Laicis (cum tamen de Clericis specialiter id velint) idque jure naturæ. Ad cap. *Tua nos, de Homicidio.* respondimus infra §. 10. n. 163.

§. VII.

De Irregularitate ex homicidio aut mutilatione in defensionem sui aut rerum suarum.

OCCIDENS invasorem vitæ suæ aut illum mutilans non fit irregularis, servato moderamine inculpatae tutelæ. Patet ex *Clem. si furiosus, de Homicidio.* & insinuat c. *Significasti eod. tit.* Idem est de occidete alium, qui inferre satagit mutilationem aut grave vulnus, quod aliter evitare nequit. Idem quoque est juxta *Suarez, Præpositum* & alios, de occidente vel mutilante invalorem rerum suarum, vel quotiescunque occisio aut mutilatio est licita per modum justæ defensionis. Ratio est, quod in tali casu non sit culpa in occidente, ut suppono ex *Tract. de Just. & Jure* : irregularitas autem homicidii extra bellum & judicium sit imposita in pœnam.

Dixi, *servato moderamine inculpatae tutelæ* : si enim illud excedatur usque ad culpam mortalem, incurritur irregularitas homicidii vel mutilationis casualis. Unde si occidas, cum satis te possis defendere mutilando aut debilitando, irregularis es. Idem est juxta communem sententiam, si invasionem fugâ, saltem non notabiliter ignominiosâ (prout non est Clericis vel Religiosis) declinare possis citra periculum.

§. VIII.

QUI in bello offensivo justo aliquem occidit vel mutilat est irregularis. Patet ex c. *Petitio, de Homicidio. c. Clericum, & c. De his clericis dist. 50.* Idem censent Doctores de eo, qui in tali bello hortatur in particulari ad aliquem occidendum. Secus est de iis, qui alios solum ad pugnam excitant, etsi excitent ad occidendum in genere. Unde Clerici in castris existentes non incurrunt irregularitatem, quando excitant milites etiam in actuali conflictu, ut fortiter se gerant, ut pugnent &c. idque colligunt Doctores ex diver-

sis juribus 23. qu. 8. Similiter Princeps indicens bellum justum, ejus Consilarii, præbentes arma vel annonam militibus, non fiunt irregulares: cum de his ex Jure nil constet, sed tantum de iis qui propria manu occidunt vel mutilant, aut saltem in particulari hortantur ad aliquem occidendum. Dico, *occidunt vel mutilant*: quia non est credibile, quod Aliqui censent, etiam alios fieri irregulares, si quis in eo bello occidatur, cum hoc non exprimatur in Jure.

Dico etiam, *in bello offensivo*: quia Clericus occidens aut mutilans in bello defensivo ad salutem Reipublicæ necessario non fit irregularis: si enim citra irregularitatem quis occidat se invadentem; quanto magis quando bonum Reipublicæ hoc requirit? Deinde ad hoc jure naturæ obligatur, secus quam in defensione suæ vitæ privata: durum autem videtur privatum fieri irregularem ob actum, ad quem jure naturæ obligatur. Ita communius Doctores.

Petes, An censendus sit irregularis, qui tantum dubitat, an in bello justo aliquem occiderit, etiam tunc, quando sic dubitat, ut nè quidem possit formare probabile judicium se aliquem occidisse? Respondet *Avila*, & post eum *Præpositus q. 5. dub. 12.* probabiliter negativè; eò quod strictè & rigorose loquendo tunc videatur deesse conditio posita c. *Petitio, de Homicid.* ibi: *Si de interfectione cujusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet.*

In bello offensivo injusto non tantum occidens, mutilans aut mandans fit irregularis, sed etiam consulens, animans, præbens arma vel annonam, aut aliquo modo coöperans: quia verè influit in homicidium aut mutilationem. Insuper Plurimi putant omnes militantes in quocumque bello injusto fieri irregulares, si in eo fiant homicidia aut mutilationes. Sed hoc non satis constat ex Jure, quamdiu non sunt causa homicidii aut mutilationis.

Immo probabile putat *Præpositus dub. 12.* si bellum aggressivum sit non solum justum, sed etiam necessarium ad bonum Reipublicæ, occidentes, etiam si sint Religiosi, non incurere Irregularitatem; eò quod nemo privatus videatur eam incurere propter actum, ad quem jure naturæ tenetur. Aliud fortè videri posset de Judice & ministris justitiæ, qui obligantur reos interficere, & tamen fiunt irregulares: nam hi voluntariè istam obligationem subjerunt, talia munia suscipiendo: secus est in casu proposito. Alioquin idem esset, si voluntaria eis sit militiæ pugnaeque assumptio, seu voluntaria sit (prout ordinariè est) pugnandi necessitas. De cætero illicitum esse Clericis citra veniam Pontificis militare in bello aggressivo, etiam justo, satis colligitur ex c. *Petitio, de Homicid.* & c. *Ex multa §. fin. de Voto.* & aliis. Vide *Molina Tract. 2. disput. 108.*

Sed quid si in bello extra necessitatem pugnet Clericus ex venia Pontificis, fietne irre-

regularis? Fiet (inquiunt Aliqui) uti & laici quibus licitum est pugnare de per se in bello. Sed alii passim probabilius negant, cum *Co-varruvias, Navarro, Bonacina, Suarez.* & pluribus, quos citat & sequitur *Castro Palao disp. 16. pu. 14. §. 5. num. 7.* & cum *Præposito quæst. 5. dub. 12.* nam cum dispensatur cum aliquo, cui ratione status pugnare in bello prohibetur, dispensari censetur, ut possit absque metu impedimenti in exercitio functionum sui status incurrere. Secus si solum fuisset ei concessa venia assistendi: vi enim hujus concessionis non posset Clericus per seipsum pugnare, adeoque occidendo vel mutilando fieret irregularis.

§. IX.

De Irregularitate contracta defectu lenitatis in judicaria occisione vel mutilatione.

JUDex condemnans aliquem ad mortem aut mutilationem (idem est de assessore, qui complet personam judicis) effectu secuto fit irregularis. Est evidentissimum ex praxi Ecclesiæ, auctoritate Pontificum & Canonum satis firmatâ. Quamdiu tamen mors vel mutilatio de facto non infertur, Judex non fit irregularis: uti nè quidem is, qui mandat occisionem injustam, effectu non secuto. Idem est, etsi sequatur aliud nocumentum, v. g. vulneratio, flagellatio, emissio sanguinis &c. ut habet communis Sententia.

Adverte hanc Irregularitatem non incurri à Principe civili aut Ecclesiastico, qui fert leges statuentes certis criminibus pœnam mortis: nec qui statuit Judices, aut alicui in genere, vel etiam in facto particulari committit cognitionem & judicium criminis capitalis: secus, si committeret solam executionem sententiæ latæ; hoc enim esset directè mandare occisionem. Nec ab eo, qui in genere hortatur judices ad faciendam justitiâ, etsi sciat mortem aliquorum secuturam. Patet ex c. *Prælati, de Homicid. in 6. & c. Episcopus, ne Clerici vel Monachi in 6. ibi: Si Homicidio..... in sua jurisdictione commissio..... alii injungat, ut super hoc veritatem inquirens justitiâ debitam exequatur, irregularis censi non debet, quatenus alius contra malefactorem ad pœnam sanguinis processerit justitiâ mediante; nam licet Clericis causas sanguinis agitare non liceat, eas tamen, cum jurisdictionem obtinent temporalem, debent & possunt metu irregularitatis cessante aliis delegare. Neque etiam incurrit Irregularitatem Judex Ecclesiasticus tradens reum Judici sæculari: debet tamen pro eo intercedere, ut citra periculum mortis circa eum sententiam moderetur, c. *Novimus, de Verborum Significat.* non tam ut mortem impediât (quod sæpè scit licitè fieri non posse) quam ut ostendat se eam ex sua parte non querere. Ita *Coninck, disput. 18. dub. 10. num. 91.**

venia Pontificis pugnans, si occidat vel mutilet, non fit Irregularis.

156. Index secuta morte vel mutilatione fit irregularis:

Secus, si sola flagellatio, vulneratio &c. sequatur.

157. Potest citra metum irregularitatis Princeps etiam Ecclesiasticus per leges pœnam mortis statuere, Judices etiam in facto speciali delegare; at non sententiam ferre.

Potest quoque Index Ecclesiasticus reum tradere brachio sæculari, sub certa protectione.

& alii. Inquisitoribus verò hæreticæ pravitas, quibus non est prohibita sententia, sed executio tantum mortis seu mutilationis, ex Constitutione Pauli IV. non est hæc intercessio necessaria. Unde possunt apud Judices sæculares, si negligentes fuerint, instare pro executione sententiæ.

158. Eandem Irregularitatem incurrunt morte aut mutilatione secutâ, qui coöperati sunt sententiæ aut ejus executioni. Ita communiter Doctores ex c. *Aliquantos dist. 51.* Et praxi Ecclesiæ. Tales autem sunt Accusator vel Denuntiator. Secundò Advocatus accusatoris. Tertiò Testis. Quartò Notarius, Scriba, Recipiens depositiones testium, Legens, Signans &c. non tamen eorum famuli transcribentes sententiam. Quintò Tortor, Satellites & alii ministri justitiæ, qui erigunt scalas, tradunt gladios, extruunt focos, quo vivi comburantur: non tamen qui vendunt ligna, enses, funes &c. etsi sciant aliquos afficiendos supplicio: quia eorum concursus est nimis remotus. Sextò communis præsertim antiquiorum Sententia tradit Consultorem incurrere irregularitatem, si consilium præbeat Judici quo Judex moveatur ad proferendam sententiam in causa sanguinis. Verum si consilium privatim seu non juridicè expostuletur, & Judex tanquàm quælibet alia persona de justitia informetur, non videtur esse locus Irregularitati, inhærendo probabilissimæ Sententiæ, quam docet *Vasquez, Turrianus* & plures Recentiores, scilicet Irregularitatem ex defectu lenitatis non incurrere à personis privatis, sed à solis illis, qui spectant ad judicium, & ministris justitiæ, ut judice ejusque assessore, accusatore & cæteris; non autem ab aliis qui sunt extra judicium: eò quòd non inveniatur pro his irregularitas inflictæ in Canonibus, qui tantum agunt de personis prioris generis.

159. Circa Accusatorem nota, Clericum accusantem aliquem ratione damni sibi in honore, famâ, rebus temporalibus illati non fieri irregularem, si protestetur, quòd non intendat poenam sanguinis, sed damnum sibi refarciri vel sibi provideri: nè detur materia perverfis liberiùs infestandi bona vel personas præsertim Clericorum, c. *Pralatis, de Homicid. in 6.* Idem multi probabiliter censent de eo, qui tradit Judici eum qui sibi nocuit, & de accusante eum qui nocuit propinquis v. g. patri, fratri aut domesticis accusantis: quorum causa censetur etiam ipsius accusantis. Quod *Castro Palao d. 6. de Censuris punct. 14. §. 2. n. 6.* alios referens extendit ad bona consanguineorum intrâ quartum gradum; item ad bona seu causas subditorum; denique ad bona propriæ Ecclesiæ. Si verò institueretur accusatio seu denuntiatio in causa aliena, non vitaretur irregularitas, tametsi protestatio præmittatur, ut tradit communis sententia arg. c. *Pralatis cit.* ubi cæteris intactis favor præmissus tantum in causa propria conceditur.

Protestationem explicitam esse necessariam 160. non est dubium, ait *Suarez disp. 47. sect. 2.* Necessario eò quòd Jus (inquit) eam expresse requirat ad vitandam irregularitatem. Protestatio autem debet esse seria exterius, esto (quod est contra Varios) interius sive licite, sive illicite, desideretur sententia sanguinis: hæc enim salutem non sequitur vi illius desiderii, per externam protestationem impediti, cum interna non curet Ecclesia, multò minùs criminale forum. Protestatio hæc est etiam probabilius necessaria laicis ad vitandam irregularitatem in simili casu accusantibus. Sufficitque eam fieri antè sententiam, etsi consultissimè jungatur accusationi. Si omissa sit, non equidem irregularitas incurritur, quò usque effectus reipsa sequatur. Huic denique protestationi solum locus est in actione civili, non autem in criminali: si enim criminaliter quis accuset vel denuntiet, hoc ipso protestatur se punitionem quærere justam, adeoque protestationem suam facto contrario destruit. Idque verum est, etsi petat vindictam citra sanguinem: nam hæc postulatâ necessario Judex punit juxta qualitatem delicti, adeoque punitionis ad tui instantiam factæ causa censeberis, non obstanti protestatione facto contrariâ. Dicta verò de accusante etiam habent locum in clamante, detinente seu comprehendente damnificatorem.

Circa Testem nota, Aliquos docere eum non fieri irregularem, quando obligatur vel jure naturæ, vel justo judicis præcepto, vel adigitur gravi metu ad ferendum testimonium. Ita probabiliter *Coninck, Bonacina* & alii. Quamvis res videatur incerta; cum plerique contradicant.

Circa Consulentem nota, quòd etiam suppositâ vulgatâ Sententiâ de contractione Irregularitatis, posset citra ejusdem periculum, si consulatur, respondere in communi, crimen esse dignum morte, dum non advertit ulli in particulari imminere mortis periculum. Quòd si consulatur de casu in particulari, suadent Doctores, ut consilium petentem remittat ad Jurisperitos. Putant tamen Aliqui, quòd ingenere possit dicere, homicidas esse occidendos secundum leges, vel dicere rogantibus, quòd videant, quid leges statuunt. De hoc & pluribus aliis casibus vide *Bonacina disp. 7. quest. 4. punct. 1.* ubi num. 6. ex aliis communiter docet, rogatum, an quis teneatur denuntiare vel accusare in materia sanguinis, aut an sit melius, vel an liceat, posse citra metum irregularitatis in genere aperire jus, & docere veritatem, sine inductione ad accusandum vel denuntiandum, etsi alter ex ejus responso arripiat occasionem id faciendi. Quòd si Judex nolit reum, prout debet, ad mortem condemnare, debet Confessarius ei explicare in genere, quid sit licitum, aut quid illicitum in tali materia, illumque cogere, ut vel officium dimittat, vel paratum se exhibeat ad id, ad quod jure vel officio tenetur, non de-

termi-

terminatè monendo, ut hunc in particulari occidat. Ita Suarez disput. 47. sect. 1. n. 8. & alii.

162. *Quid possit juxta solitam mul- torum Re- centiorum Sententiam?* Verùm cum hujusmodi verba generalia in istis circumstantiis, & præsertim in actu Confessionis æquivalent consilio vel mandato occidendi hunc reum; cur nequeat, immo non debeat Confessarius poenitentem id docere, & ad id faciendum hortari, etiam dicendo se nolle illum absolvere, nisi firmiter proponat reum punire, uti secundum jura tenetur? Neque enim credibile est Ecclesiam infligere Irregularitatem Confessario obeunti munus suum juxta ejusdem obligationem. Deinde in hoc non procedit sicut publicus justitiæ minister: de quo tantum jura loquuntur. Unde consequenter Confessarius qui poenitentem juridicè interrogatum hortatur ad confitendam in judicio veritatem, quam confiteri obligatur, non fit irregularis, etiamsi reus idcirco sit morte puniendus. Ita tradunt multi Recentiores.

163. *Variis præsertim casus resoluuntur.* Denique Confessarius aut alius privatus non incurrit Irregularitatem, qui impetrat ut reus non ducatur ante ædes paternas, etsi inde propter viam breviorē contingat mortem accelerari: nec etiam qui plectendo morte acerbiori impetrat leviorē, sed celeriorē: sic enim potius est abundantia lenitatis, quàm defectus. Ita Coninck & Præpositus. Nec si Confessarius carnifici roganti respondeat: Functus sum meo officio, nemo te impedit. Immo inhærendo sententiæ præallegatæ Vasquez, Turriani & aliorum, absolute nullus privatus fit irregularis, si simpliciter consulat, ut capiatur via brevior, si acceleret executionem, dicendo, Hora est tarda, populus nimis detinetur, suppone caput ad accipiendum ictum; vel tortori: Tempus est, feci quod meum est, fac quod tuum est. Et sanè alii dicendi modi in circumstantiis idem significant. Nec privatis ob ista ullibi legitur inflicta Irregularitas. Multò certius est Clericos assistentes executioni sententiæ non fieri irregulares, quàmvis eis prohibeatur assistere c. Sententiam, Ne Clerici vel Monachi. Quæ tamen prohibitio leviter obligat ob parvitatem materiæ juxta Suarez disput. 47. sect. 4. num. 10. immo per contrariam consuetudinem est abrogata juxta Bonacina sup. num. 16. & alios quos allegat.

164. *Differentia notanda inter Clericos & laicos quod præsentem materiam.* Pro fine notanda est differentia inter Clericos & laicos immiscentes se in poena sanguinis, quod Irregularitas, quæ incurritur à laicis, sit & dicatur ex defectu lenitatis; cum ipsi in hoc non peccent: quæ verò à Clericis incurritur, sit insuper ex delicto; cum hoc sit ipsis prohibitum c. Sententiam cit. & c. Clericis, Ne Clerici vel Monachi: in sacris quidem constitutis sub mortali; in minoribus autem (nisi fortè sint beneficiati) sub veniali tantum. Etiam si autem interdum ex ignorantia Juris aut inadvertentiâ excusarentur à peccato, adhuc tamen fierent irregulares defectu lenitatis sicut laici: hic enim titulus utriusque communis sufficit.

§. X.

De Irregularitate oriundâ ex Chirurgie exercitio.

LAICS & Clericis minorum Ordinum licita est simpliciter Chirurgia, etiam cum incisione vel abscissione faciendâ secundum regulas artis, idque absque ullo periculo Irregularitatis juxta communem & certam Doctorum Sententiam.

Clericis verò, qui in Sacris constituti sunt, licita quidem est, tamen citra adustionem & incisionem, prohibitam in c. Sententiam, Ne Clerici vel Monachi: nisi sit necessitas, v. g. tempore pestis aliis idoneis deficientibus &c. Nullo tamen Jure secus agentibus infligitur Irregularitas, morte non secutâ. Quod si hæc sequeretur, erunt saltem eatenus irregulares, quatenus v. g. ratione negligentiae aut imperitiæ rei forent homicidii casualis; uti si Clericus in Sacris non constitutus vel laicus in simili casu officium suum imperitè aut negligenter exercuisset.

Immo videtur c. Tua nos. 19. De Homicidio. Religiosus Chirurgiam exercens decidi irregularis, si ex ea mors sequatur, etiamsi peritus sit & diligens, & causâ pietatis se immiscuerit. Ideoque Castro Palao disp. 6. §. 4. num. 8. à dictis sup. num. 146. de non incurfione Irregularitatis homicidii casualis, nisi causa fuerit culpabilis in ratione homicidii, excipit unicum casum, in quo non obstante adhibitione cujusvis cautelæ Clericus in Sacris fit irregularis morte vel mutilatione proveniente ex officio Chirurgiæ, eum dedecore, ac inhibito ob periculum mortis, solitum annecti, à quo convenit hujusmodi Clericos alienos esse. Idemque videtur habere recepta Sententia. Præpositus tamen quæst. 5. dub. 10. num. 86. nè hanc quidem exceptionem admittit; censens ex c. Tua nos potius colligi Monachum non fuisse irregularem; nam (ut ibidem dicitur) si peritus erat in exercitio Chirurgiæ, omnemque studuit quam debuit diligentiam adhibere, non est ex eo, quod per culpam mulieris contra consilium ejus se vento exponentis accidit, adeò reprobandus, quod non post satisfactionem condignam (quæ ad cautelam propter aliqualem fortè culpam consultò adhibetur, vel sanè propter certum delictum in exercitio Chirurgiæ cum incisione commissum meritò præscribitur) cum eo misericorditer agi possit, ut divina valeat celebrare. Alioquin (si videlicet ratione imperitiæ vel negligentiae culpa intervenisset respectu mortis mulieris) interdicienda est ei Sacerdotalis Ordinis executio de rigore; scilicet ratione irregularitatis, quæ tunc fuisset incurfa ex culpa homicidii casualis. Aut certe significatur etiam hæc culpâ seclusâ potuisse in rigore suspendi ab Ordine ob delictum in exercitio Chirurgiæ commissum. Hanc porrò explicationem (quæ non adeò dif-

165. *Chirurgia licita est laicis & Clericis minorum Ordinum.* Immo & constitutis in Sacris; at his citra incisionem & adustionem, nisi necessitas excuset. Hi morte secutâ sunt irregulares, uti forent laici, ratione negligentiae &c.

166. *An etiam seclusâ omni culpâ respectu mortis casu secuta.*

displicet) iudicio doctiorum committo. Solum adverte c. *Tua nos* agi de Monacho in Sacris constituto: cæteris enim nullo jure inhibetur chirurgia cum incisione. Quod etiam praxis satis ostendit.

167. Non videtur tamen Clerico medico in Sacris constituto prohiberi præscriptio incisionis, sed incisio ipsa; quod etiam docet sensus & praxis communis. Similiter non inhibetur Clerico cuilibet incisioni assistere, etiam adjuvando v. g. tibiam tenendo, dum alter abscindit: Jus enim solum prohibet, nè Clericus secet per seipsum. An autem nomine incisionis intelligatur sectio venæ, dubium est. Probabile est, quod non, eò quod hæc non sit propria Chirurgis, sed communis Fororibus.

§. XI.

De Irregularitate proveniente ex defectu corporis vel animi.

168. **C**ORPORE vitiatos esse irregulares patet ex c. *Illiteratos*, dist. 36. qui videlicet non possunt absolutè obire Ordinis ministerium, vel non sine aliorum horrore, ut colligitur ex c. *Presbyterum*, de Clerico agrotante. Unde irregularis est, cui brachium vel manus deest, aut reddita est manca. Item qui caret digitis dextræ manûs, quibus formatur signum crucis. Item si deficiat pollex, aut visus: immo si careat altero oculo scilicet organo seu membro ipso, juxta c. *Si Evangelica*, dist. 55. Non tamen est irregularis, si utrumque habens oculum, in altero solum careat visu. Quando tamen in sinistro, qui dicitur Canonis, caret visu, censetur communiter à Doctoribus irregularis. Quod ut verum sit, limitandum est, si absque notabili deformitate seu indecentia Canonem legere nequeat: aliàs enim cur foret irregularis? Ita *Navarrus*, *Suarez*, *Bonacina* & alii. Præterea qui caret naso, vel auriculis (nisi hunc defectum aptè possit tegere v. g. capillis) est irregularis. Idem colligi solet ex *Canone* 77. Apostolorum de plane surdo. Si tamen Sacerdoti surditas superveniat poterit celebrare, eò quod *can. cit.* tantum prohibeatur ad Ordinem promoveri, & non sit simpliciter necessarium (ut inquit *Suarez* dist. 51. sect. 2. num. 13.) ut Sacerdos audiat ministrum respondentem, sed sufficiat, quod sit moraliter certus illum respondere. Immo *Henriquez* l. 14. c. 8. num. 3. & *Præpositus* dub. 14. simpliciter asserunt surdum non esse irregularem.

169. De Hermaphrodito constat, quod sit irregularis, si in eo prævaleat sexus femineus; immo videtur incapax jure divino recipiendi characterem Ordinis: cum tunc absolutè femina, & non vir sit reputandus. Idem plures censent, etsi æquè participet sexum virilem & femineum, eò quod non videatur tunc absolutè posse vir reputari. Si autem sexus virilis prævaleat, adhuc est irregularis juxta

communem Sententiam, ratione monstrositatis cujusdam parientis indecentiam. Contrarium tamen censet *Toletus*, quando defectus non foret notus: Immo (addit *Gasp. Hurtado*) etiam si notus foret, utpote non causans deformitatem; sicut irregularis non est Eunuchus à natura, vel habens in pede sex digitos.

Quod ad Æthyopem spectat, non est is censendus irregularis. Similiter nec gibbosus, nisi subsit notabilis deformitas juxta dicta in principio Paragraphi. Circa hos verò, uti circa Strabones seu luscus, blæsos, balbos, lippos, nanos & similes, statur iudicio Episcopi quoad deformitatem & impedimentum; cum hæc non consistant in indivisibili. Juxta plurimos tamen Doctores penes Superiores Regularium exemptorum est iudicium de defectibus corporis, uti & animi, subditorum suorum: etsi arbitrium eorum Episcopus Ordinans interdum posset rejicere seu non admittere, ut *Suarez* & alii advertunt.

Impedimentum porro hoc Ordinationem antecedens illam quidem absolutè impedit: idque juxta *Navarrum*, *Bonacina* & alios passim contra Nonnullos, in tantum, ut nè quidem ad alios Ordines v. g. Diaconatum aut Subdiaconatum sic impeditus promoveatur, quantumvis defectus corporis tantum obstat exercitio Sacerdotii: eò quod taliter defectuosus simpliciter sit irregularis: quodque cæteri Ordines ad Sacerdotium referantur; à quo proinde exclusus, à cæteris quoque excludi censendus sit. Defectus tamen Ordinationi superveniens solum impedit Ordinis usum, ad quem quis redditur ineptus, c. *Presbyterum*, de Clerico agrotante. Unde Sacerdos carens manu vel digitis potest confessiones audire, Evangelium canere &c. Qualiter autem possint Prælati Regularium dispensare cum subditis corpore vitiatis, videri potest apud *Rodriguez*, *Portel* & alios.

Insuper morbus seu infirmitas inducens notabilem deformitatem, sicut ea infectus sine scandalo aut abominatione populi vel periculo non possit Ordinem exercere, inducit irregularitatem, quamdiu sic perseverat, arg. c. *Tua nos*, de clerico agrotante. Talis est lepra, c. cit. Quod varii Doctores intelligunt de lepra notabiliter deformi, juxta assertum generale statim positum. Idemque est de morbo gallico, multa scabie &c. cum simili limitatione. *Præpositus* verò q. 5. dub. 4. simpliciter asserit leprosum quidem ad Ordines promoveri non posse, promotum tamen si non sit nimia deformitas, posse privatim celebrare. Irregularitatem similiter inducit paralyxis & apoplexia, ut colligitur ex c. *Consultationibus* eod. tit. Idem est de Epilepsia seu morbo calduo c. *In tuis litteris*, &c. *Nuper* 7. q. 2. Et quidem antè Ordinationem tali morbo subiectus, nullo modo est ordinandus, c. *Maritum*, &c. *Communiter* dist. 33. potest tamen post plenam curationem in susceptis antè morbum

Quid censendum de Hermaphrodito?

170. Indicium de notabilitate vitiis ac deformitate, penes quem sit.

171. Vitium antecedens impedit ordinationem: superveniens impedit eius usum suscepti, cui factus est in idoneus.

172. Quis morbus seu infirmitas inducat irregularitatem?

Ubi species liter de Epilepsia seu morbo calduo.

bum Ordinibus ministrare, etiam celebrando, ut colligitur ex c. *In tuis litteris* cit. consultò tamen cum assistentia Sacerdotis. Medicorum autem est, uti de morbo (cujus nonnulla signa ponuntur c. *Nuper* cit.) sic & de perfecta curatione iudicium ferre: in quo prudenter se fundet Episcopus aut Superior Regularium exemptorum. Quòd si infirmus non fuerit perfectè liberatus, rarò tamen eo morbo corripiatur, v. g. semel in mense, absque notabili corporis agitatione, spumatione aut clamore, potest celebrare præsente Sacerdote jejuno, ejus sacrificium perfecturo, si fortè Canone incepto vi morbi irruentis impediatur progredi. Non sunt tamen irregulares, qui levem mentis alienationem aut vertiginem vel deliquium animi patiuntur; etsi cauti esse debeant, ut, quando periculum sentiunt aut verentur, sacrificium saltem non sine socio celebrent. Vide *Suarez. disp. 51. sect. 1.*

173. *Energumeni & amentes sunt irregulares,* Insuper vexati à diabolo, ut arreptitii & energumeni, sunt irregulares, c. *Maritum*. c. *Communiter*, & c. *Clericis* dist. 33. Idem est de furiosis & amentibus, c. *Maritum* cit. Et quidem si semel hæc passi sint, non possunt ad Ordines promoveri, nè quidem ex dispensatione Episcopi: si tamen promoti sint, possunt in susceptis ministrare, si (quod saltem adesse convenit) iudicio Episcopi vel Prælati Regularium respectivè ad suos subditos sint sufficienter liberati. Prædicta tamen intelligenda sunt de amentia, quæ est per modum habitus, & habet propriam ac permanentem causam, fundatam in naturali complexione aut organorum læsione (quæ rarò præsumitur plenè sanari absque periculo reincidendi) non autem de illa quæ oritur ex aliqua febris vel morbo aut qualitate transeunte, quæ cessante cessat amentia; adeòque impedimentum & irregularitas.

174. *Item servi non manumissi, & obligati ad ratiocinia.* Huc etiam reduci potest defectus libertatis. Qualis est in servis seu mancipiis, qui incio domino seu antè manumissionem ordinari non possunt; ut patet ex *Tit. De servis non ordinandis*. Item in obligatis ad rationem reddendam administrationis à Republica acceptæ. Quales sunt Thesaurarii, procuratores, executores, &c. De quibus c. *unic. De obligatis ad ratiocinia*.

Addi quoq; solent carentes debita ætate. Ad defectus corporis etiam reduci potest carentia ætatis ad Ordines à jure requisitæ, juxta receptam sententiam faciens irregularem, quamdiu defectus durat. Verùm indebitè suscipiens antè ætatem suspenditur quidem ab executione Ordinis suscepti ratione præsumptionis suæ, censuramque suspensionis violans fit irregularis, ut patet ex *Extrav. Pii II. Ex Sacrorum*. Excusat tamen ignorantia etiam crassa, & à fortiori bona fides. Qui verò citra incursionem hujus censuræ fuisset ex simplicitate ordinatus antè ætatem, adhuc quidem non potest Ordinem exequi usque ad obtentam ætatem ex c. *Vel non est* 14. *De tempor Ordin.* Postèa tamen potest *Herincx Sum. Theol. Pars II.*

exequi citra dispensationem vel absolutionem aliquam. An verò hoc impedimentum ex natura sua temporale, quod culpam non supponit, & c. cit. vocatur non Irregularitas, sed Suspendio (non tamen quæ censura sit vel pœna suspensi) censenda sit Irregularitas, videri potest quæstio de nomine.

§. XII.

De Irregularitate proveniente ex defectu natalium.

175. *Illegitimi sunt irregulares.* ILLEGITIMI dicuntur, seu defectum habere natalium, qui orti sunt non ex legitimo matrimonio, saltem bonâ fide putato, nec per subsequens legitimari, sed potius ex fornicatione vel stupro &c. Hi jure Canonico sunt irregulares, etsi defectus sit occultus, c. *Vt filii, De filiis Presbyterorum*, & c. 1. eod. tit. in 6. idque in detestationem delicti à parentibus commissi, & ob periculum incontinentiæ in prole, ac denique ob honorem statûs clericalis, quem vitiosa origo dehonestat.

176. *Habilitantur ex jure communi per professionem quodam Sacros Ordines non quodam prælaturas.* Excipiuntur c. *Vt filii* cit. qui sunt Religiosi, quatenus ii post professionem ad Ordines promoveri possunt; non tamen ad prælaturam. Quàmvis etiam in ordine ad hanc dispensare possit Generalis aut Provincialis in Capitulo Generali aut Provinciali respectivè, aut in Capitulo intermedio, & non aliàs, juxta tenorem Bullæ Gregorii XIV. quæ incipit *Circumspecta*; ad quam se referunt *Statuta generalia Franciscanorum* c. 7. §. 2. quæ conformiter loquuntur. Immo *Bassæus V. Irregularitas* 3. n. 7. censet virtute Confirmationum Apostolicarum, quæ circa privilegia Regularium adhuc postèa emanarunt, idquæ ex certa scientia & de plenitudine potestatis (ut à Clemente VIII. & Paulo V. pro Ordine Minorum) posse Prælatos Regularium sinè præfata restrictione uti privilegiis habilitandi illegitimos ad dignitates & officia; prout antea sinè tali restrictione concesserant varii Pontifices, notanter Eugenius IV. Sixtus IV. & Paulus III. teste *Rodriguez Tom. I. qq. Reg. q. 13. art. 6. & 11.* Immo ipse Gregorius XIV. *Constitut. 17.* in Bullario magno facultatem illimitatam seu non strictam concessit Generali Clericorum Regularium ministrantium infirmis, præfectis inferioribus aliorum locorum, seu Provincialibus dictæ Congregationis & illorum Vicariis. Et quod amplius est, refert *Portel V. Illegitimus* n. 9. Eugenium IV. concessisse Conventui S. Georgii in Alloga Ordinis seu Congregationis S. Joannis Evangelistæ in Portugallia, ut admissus inter illos ad professionem, si habet defectum natalium, sit ipso facto dispensatus, non solum ad Ordines, sed etiam ad quælibet Officia regularia. Quod privilegium, si verum, sanè magnum est.

177. *H h* Advertendum I. Illegitimum per subsequens

illegitimus
legitimatur
per subse-
quens ma-
trimonium.

quens matrimonium legitimari, si dum susci-
piebatur, inter parentes nullum erat impedi-
mentum dirimens, c. *Tanta, Qui filii sint legiti-
mi*. Quod etiam verum est, etsi post con-
ceptionem aut nativitatem impedimentum
superveniat, v. g. pater ducat aliam in uxo-
rem: hâc enim mortuâ, per matrimonium
cum priori, scilicet matre illegitimi, is legi-
timabitur: nam matrimonium subsequens
quasi retrahitur usque ad tempus concep-
tionis ex benignitate juris in ordine ad hunc
effectum, qui etiam locum habet in succes-
sione seu hæreditatibus, & officiis tam sæcula-
ribus quàm Ecclesiasticis. Quod si tempo-
re conceptionis suberat impedimentum diri-
mens, sed illud antè nativitatem proles aufe-
ratur, putat Sanchez l. 8. de matrim. disp. 7. n.
19. cum aliis, prolem adhuc legitimari per
subsequens matrimonium: eò quòd ex juris
dispositione satis esse videatur, si filii sint
concepti, siue nati tempore habili. Quàmvis
quòd hoc contradicat Garcias, Suarez, &
quidam alii. Filii porro ex parentibus habi-
libus suscepti, ideoque per subsequens ma-
trimonium de jure legitimati dicuntur na-
turales; geniti autem ex parentibus inhabi-
libus dicuntur spurii. Legitimantur autem,
etiamsi matrimonium postea contrahatur tan-
tùm & non consummetur; aut etsi contra-
hatur in mortis articulo, dummodò in statu,
in quo validè contrahi possit. Et consequen-
ter legitimantur etiam filii horum filiorum,
etsi fortè defunctorum tempore quo contra-
hitur matrimonium. Estque id verum, juxta
Sylvestrum, Saa, Azorium, Pontium, quos citat
& sequitur Aversa q. 22. de matrim. sect. 2.
contra Covarruvias, Molina & alios, etiamsi
matrimonium postea contractum (dummodò
bonâ fide utriusque vel saltem unius) ratione
occulti impedimenti sit invalidum: eò quòd
jura hanc vim videantur tribuere matrimonio
etiam putativo & bonâ fide contracto; sicut
filios post tale matrimonium susceptos re-
putant esse legitimos. Pro quo

Etiam quòd
ad successio-
nes & officia
temporalia.

Quantum-
vis matri-
monium
subsequens
non consum-
metur.

Qui favor
etiam ex-
tenditur ad
proles ille-
gitimi.

178. Geniti ex
matrimonio
bonâ fide
(saltem u-
nius) puta-
to valido
censentur
jure Cano-
nico legiti-
mi, etiam
nullitate
postea de-
tectâ,

Dummodò
fuerit ini-
tum in fa-
cie Ecclesie,
etiam præ-
missis pro-
clamationi-
bus,

Et bona fi-

Advertendum II. Matrimonium etiam
putativum, id est, bonâ fide contractum &
reputatum validum, cum tamen ratione oc-
culi impedimenti sit verè nullum, adhuc ef-
ficere filios legitimos, etiamsi postea nulli-
tas innotescat; ut expressè deciditur c. *Cum
inter*, & c. *Ex tenore, Qui filii sint legiti-
mi*. Non requiritur tamen bona fides in utroque
parente, ut Nonnulli voluerunt, sed sufficit il-
lam intercessisse ex parte alterutrius, ut satis
colligitur ex c. *Ex tenore*. Requiritur tamen,
ut matrimonium sit initum in facie Eccle-
siæ, & juxta veriorum Opinionem, præmissis
proclamationibus: aliàs enim proles est ille-
gitima, ex c. *Cum inhibito*, §. *Si quis*, junc-
to §. *præced. De clandestina desponsatione*. Nisi
in ipsis proclamationibus fuisset debitè dis-
pensatum.

Requiritur etiam, ut bona fides perseve-
raverit usque ad conceptionem proles: nam

proles post notitiam impedimenti concep-
tæ forent illegitimæ, c. *Ex tenore* cit. In du-
bio autem de mala fide non debet se filius
gerere tamquàm irregularem. Sicut etiam
quando aliàs dubitatur, an aliquis sit legiti-
mus, reputandus est talis, saltem quoad Or-
dines & beneficia.

Hinc Menochius, Rodriguez, Sayrus, Bar-
bosa & plures alii contra Covarruvias & alios
docent filios exposititios non debere repu-
tari irregulares vel illegitimos, quantum ad
Ordines & beneficia, nec indigere dispen-
satione Episcopi: quia etsi matrimonium sit
quid facti, adeoque non supponendum, sed
probandum: coitus tamen illicitus est etiam
quid facti, ideoque præsumendum potius
est factum honestum, quàm turpe: & con-
sequenter supponuntur expositi ex matrimo-
nio nati, etsi frequentius exponantur illegi-
timi: præsumptio enim apta excludere de-
lictum debet hîc præferri, præsertim in re
favorabili. Accedit, quòd hi infantes, etsi
servi fuerint, efficiantur liberi, & liberti fi-
ant ingenui, c. 1. *De infantibus & languidis*,
quia nimirum jura intendunt iis veluti hu-
mano prorsus subsidio destitutis favere quò-
ad fieri potest: favore ergo legitimorum,
qui non rarò inter illos sunt, expositi videli-
cet ob incuriam vel paupertatem parentum,
omnes similiter reputantur legitimi. Acce-
dit denique, quòd dubius natalium defec-
tus nullo jure expresso (quod foret necessa-
rium) irregularitatem iuducat. Securius ta-
men est, accedere dispensationem: quæ in
hujusmodi casu dubio ex Epikia censetur sub-
jecta potestati Episcopi juxta Suarez, Bona-
cina & alios.

Irregularitas oriunda ex defectu natalium
tollitur primò per absolutam legitimationem
Pontificis: qui solus legitimare potest ad ef-
fectus jure Canonico inductos, adeoque ab
ipso Pontifice dependentes. Idquè de facto
præstat, dum in dispensationibus matrimo-
nialibus more solito apponit, se dispensare si-
mul in ordine ad legitimandam prolem an-
tea susceptam. Tamen juxta receptissimam
sententiam Pontifex extra loca sibi tempora-
liter subjecta directè legitimare non potest ad
bona & officia temporalia, si videlicet proles
suscepta erat à parentibus inhabilibus absque
ullo prætextu vel formâ matrimonii subse-
cuti, vel quando matrimonium erat irritum
ob impedimentum dirimens jure naturæ.
Immo id Quidam docent de casu quo dis-
pensat in matrimonii irriti radice, nempe
quando fuit irritum ratione impedimenti
jure Pontificio inducti, non posse scilicet
Pontificem ad effectus temporales legitima-
re filios antè matrimonii dispensationem na-
tos. Sed alii magis communiter censent Pon-
tificem id posse, sic retrahendo dispen-
sationem, ut valeat, ac si data fuisset ab
initio, atque ita matrimonium fuisset va-
lidum. Ita Abbas, Sylvester, Angelus, Say-
rus,

des perseve-
raverit us-
què ad pro-
lium con-
ceptionem
respectivè.

179. Quid cen-
sendum de
Exposititiis?

180. Irregulari-
tas hæc tol-
latur per
absolutam
legitimationem.

Quis illam
dare possit?

rus, Sanchez, Poncius & alii. Atque ita *Rota Romana* aliique iudices passim decidunt, teste *Aversa* sup. Cur enim non æquè id possit Pontifex, ac quando matrimonium subsequitur simplicem fornicationem? cum impedimentum dirimens procedat à voluntate & lege Pontificis: qui proinde potest auferre effectus legales indè derivatos, sicut potuisset antecederet auferre ipsum impedimentum. Quandonam autem censeatur Pontifex hoc modo in radice matrimonii dispensare, ex formulis seu clausulis litterarum est colligendum. Princeps verò sæcularis legitimare simpliciter potest quoad effectus civiles, non tamen quoad effectus juris Canonici. Quare legitimatus à Principe tantum non posset suscipere Ordines, juxta Doctores communiter.

181.

Tollitur
præterea per
dispensationem,

Quæ differe-
rentia inter
illam & le-
gitimatio-
nem.

Pone: quos
sit potestas
dispensandi?

Secundò aufertur hæc Irregularitas dispensatione. Quæ differt à legitimatione, quod hæc sit quædam habilitatio personæ illiusque ad primævam naturam restitutio: dispensatio autem respiciat effectus manente inhabilitate radicali personæ. Ideoque legitimatio est latè, dispensatio verò strictè interpretanda. Quocirca dispensationis verba sunt attendenda, nec ad alios effectus, quàm expressos aut tacitè contentos, est extendenda. Competit autem hæc dispensatio soli Pontifici universaliter. Episcopus autem potest quidem dispensare ad Ordines minores & beneficium simplex, c. 1. *De filiis Presbyt. in 6.* non tamen ad dignitates, beneficia curata, Ordines sacros, aut beneficia Ordinem sacrum exigentia. An autem si res sit occulta, possit simpliciter dispensare Episcopus, sicut in aliis casibus occultis ex delicto provenientius, vi *Tridentini sess. 24. cap. 6. de Reform.* Quidam dubitant. Affirmat *Avila*, & probabile censet *Coninck, Præpositus & Layman*: eò quod communiter hic defectus supponat delictum parentum, quod Ecclesia voluit punire, adeoque facultas *Tridentini* videtur eò extendi.

Oppositum nihilominus cum communi Sententia est tenendum; quod inter alios tradit *Suarez. disp. 50. sect. 5. n. 5.* priorem Sententiam reputans improbabilem: eò quod facultas à *Tridentino* concessa non se extendat, nisi ad irregularitates provenientes ex delicto personæ dispensandæ, non autem ad irregularitates provenientes ex defectu vel indecentia, etsi simul fundamentum habeant in alieno delicto, quod secundariò seu minùs principaliter Ecclesia simul intendat punire; uti fit in præsentia. Atque ita in praxi servatur. Plures nihilominus censent posse dispensare Episcopum cum illegitimo, ut ministret in Ordinibus susceptis bonâ fide; immo juxta *Layman l. 1. Summa Tract. 5. part. 5. c. 5. n. 2.* fortasse etsi malâ fide, arg. c. *Nisi cum pridem 10. y. Persona verò irregularitas, De Renunciat.*

182.

Illegitimus
indebitè or-
dinatus, etsi

Advertendum denique illegitimum sine dispensatione ordinatum, etsi impediatur ab executione Ordinum (quam Canones præcipuè intendunt prohibere, indictâ irregulari-

Herincx Sum. Theol. Pars II.

tate ob indecentiam in ministerio ipso talium personarum relucens) nullam tamen ministrando in jam susceptis denuò incurrere irregularitatem; utpote nullibi statutam. Sicut neque statuta est servis & corpore vitiatis, si in Ordinibus absque dispensatione susceptis ministrent: non enim ob irregularitatis violationem contrahitur irregularitas.

§. XIII.

De Irregularitate proveniente ex bigamia.

TRIPLEX est bigamia, Vera, Interpretativa & Similitudinaria; & quælibet inducit Irregularitatem, non tantum quoad executionem, sed etiam quoad susceptionem Ordinum (ut patet ex diversis juribus) etiam minorum, ut colligitur ex *Trident. sess. 23. c. 17.* Inductum autem est hoc impedimentum, tum quia bigamia est signum incontinentiæ, quæ Clericos summè dedecet: tum quia bigami matrimonium non potest significare matrimonium Christi cum Ecclesia, scilicet unius cum una.

Bigamia vera est, quando quis validè contraxit cum duabus & consummavit. Dico consummavit: quia hoc secundum Doctores est necessarium, prout etiam satis colligitur ex c. *Debitum, De bigamis.* Unde juxta probabiliorē Sententiam requiritur copula perfecta cum immisione seminis intrâ vas: sine qua matrimonium non censetur consummatum. Immo non desunt, qui seminationem quoque feminæ necessariam putant generationi, adeoque consummationi matrimonii.

Irregularitas huic bigamiæ annexa procedit ex Apostolica Traditione; ut patet ex Apostolo 1. *ad Timoth. 3. Oportet Episcopum esse unius uxoris virum.* Et infra: *Diaconi sint unius uxoris viri.* Intellige, non quod oporteat Episcopos aut Diaconos esse uxoratos, cum multò aptiores sint, qui uxore carent, ad munia ista obeunda; sed quod defunctâ priori uxore non duxerint secundam, modum in re uxoria constituentes. Quo sensu cap. 5. Apostolus dicit: *Vidua deligatur, quæ fuerit unius viri uxor*, id est, non fuerit secundò nupta. Idipsum varii Pontifices statuerunt, & approbat communis Patrum consensus.

Bigamia interpretativa est, quæ contrahitur ab eo qui quâdam fictione juris censetur habuisse duas uxores, etsi verè illas non habuerit. Quod contingit primùm, si quis validè, & cum subsequente copula ducat viduam, quæ prius matrimonium consummaverat c. *Si quis viduam d. 50. & c. Debitum, De bigamis.* Secundò si quis ducat ab alio inventu perfectæ copulæ corruptam, & cum ea consummet c. *Curandum & c. Præcipimus dist. 34.* Quia sic contrahens non significat

nequeat in
Ordinibus
ministrare,
novam ta-
men mini-
strando non
incurrit ir-
regularita-
tem.

183.
Triplex bla-
gamia in-
ducit irre-
gularita-
tem.

184.
Bigamia
vera quæ
do censea-
tur?

Irregulari-
tas hujus
bigamiæ
procedit ex
Traditione
Apostolica.

185.
Bigamia
interpreta-
tiva quæ
censeatur?
Contrahi-
tur ducendo
viduam vel
ab alio cor-
ruptam, se-
cutâ consum-
matione,

Secus si vi-
dua à priori
marito non
sit cognita,

Vel ducat
corruptam
à se.

186.

Bigamus
quoque cen-
setur acce-
dens ad pro-
prium uxo-
rem post
adulterium
ejusdem.

perfectè unionem Christi cum Ecclesia; cum Christus unicam & virginem sibi copulaverit. Secus est, si vidua non fuerit à priori marito cognita, c. *Debitum* cit. vel juxta probabiliorem ac, teste *Farinacio*, decisam; à Congregatione Cardinalium Sententiam; si matrimonium cum ea contractum sit invalidum: nam ex unico matrimonio eoque nullo contrahi nequit irregularitas. Vel denique si contrahat quis matrimonium cum prius à se corrupta, juxta communem sententiam, cui satis favet c. *Debitum* cit. Et ratio est, quod tunc maneat significatio Sacramenti, cum caro non sit divisa in plures: censeturque talis fictione quâdam juris contraxisse cum virgine, quatenus ipsa non fuit corrupta ab extraneo.

Tertiò contingit hæc bigamia per accessum ad propriam uxorem post adulterium ab illa commissum c. *Si cujus*, & c. *Si laici* d. 34. Talis enim censetur maritus corrupta, & perinde, ac si cum corrupta contraxisset, est judicandus. Estque juxta communem Doctorum Sententiam id verum, etsi maritus cognoscat uxorem adulteram ignoranter: quia hæc irregularitas non oritur ex vitio, sed ex defectu significationis, quem pati potest ignorans. Nonnulli tamen asserunt talem non repelli ab executione Ordinum susceptorum: immo Nonnulli probabile putant talem non incurrere irregularitatem. Nonnulli etiam requirunt, quod adulterium sit notorium, vel saltem in judicio probabile, Arg. c. *Si cujus* cit. Communis tamen Sententia est in contrarium. Juxta quam etiam irregularis est, qui ignoranter ducit corruptam, quam à principio putabat virginem, si matrimonium consummet.

187.

Irregulari-
tatem etiam
hanc incur-
rit, qui de-
functâ uxore
sacris
initiat
copulatur
secundâ, et si
invalidè,
Vel qui in
sacris exis-
tens copula-
tur viduâ.

Quartò denique hanc Irregularitatem, & interpretativam bigamiam incurrit, qui post contractum & consummatum matrimonium uxore defunctâ sacris initiatus, cum secunda de facto, etsi invalidè, contrahit, copulâ secutâ, c. *Nuper*, *De bigamis*. Item constitutus in sacris, qui cum vidua, etsi invalidè, contrahit, eamque cognovit, bigamiæ pœnam incurrit, c. *A nobis* eod. tit. Quam irregularitatem Varii extendunt ad laicos bis contrahentes, sed cum altera vel cum utraque invalidè, aut semel cum vidua invalidè. Sed nullo id jure expressum est: Canones verò citati loquuntur de Constitutis in Sacris. Quàmvis ob receptas vulgo Sententias expediat dispensationem adhiberi ad cautelam.

188.

Bigamia
similitudi-
naria quid
sit & quan-
do contra-
hatur?

Bigamia Similitudinaria est, quæ contrahitur ex attentatione & consummatione matrimonii, etsi invalidi, etiam cum virgine, post votum solemne castitatis factum in Religione approbata. Colligitur ex c. *Quotquot* 27. q. 1. quod desumptum est ex *Concilio Ancyrano*, hac in parte ab Ecclesia recepto, & c. *Monacho* (quod desumptum est ex *Concilio Aurelianensi*) ead. causâ & quæst. Tales enim similes aliquo modo sunt contrahentibus du-

plex matrimonium, quatenus post spirituale matrimonium cum Christo initum ab eo recedentes carnale matrimonium tentant.

An verò hæc Irregularitas sit etiam extendenda ad Clericos sæculares in Sacris constitutos, dubitatur. Et videtur quod non: cum jura odiosa, & præsertim irregularitates non sint extendendæ. Deinde de iis per jura posteriora specialiter ordinatur, quod sint irregulares, quando contrahunt secundas nuptias, vel cum vidua c. *Nuper*, & c. *A nobis* cit. Atque ita hos Clericos irregulares non esse docet *Abbas*, *Tannerus* & plures alii. Nihilominus etsi irregulares non sint irregularitate orrâ ex bigamia, interpretativâ aut similitudinariâ, aliundè tamen irregulares fieri ratione delicti docet *Navarrus*, *Suarez*, *Sanchez*, *Barbosa*, *Bonacina* & alii passim. Et colligitur satis ex c. 1. & 2. *Qui Clerici vel voventes*, ubi agitur simpliciter de matrimonio, non factâ mentione, quod fuerit secundum, vel cum vidua.

Advertendum nullam in Jure impositam esse irregularitatem viris, qui præter uxorem cognoscunt alias animo fornicario vel qui extra matrimonium constituti cum pluribus fornicantur, aut plures habent concubinas. Immo Sacerdotem, qui plures habuit concubinas, ex eo non esse bigamum vel irregularem, expressè deciditur c. *Quia circa*. *De bigamis*. Congruentia porro, cur potius jure statuta sit bigamia & consequens irregularitas ex corruptione seu divisione uxoris, quam ex divisione & corruptione viri cum aliis extra matrimonium, plerumque assignari solet, quod hæc irregularitas fundetur in defectu contracto in Sacramento matrimonii; in quo actus contrahentis seu consensûs non cadit super se ipsum, sed super alterum conjugem, ideoque defectus in Sacramento spectatur ex parte mulieris ad quam terminatur consensus, & ex parte cujus deficit mystica significatio Sacramenti. Undè pari ratione seu congruentiâ corruptio viri non irregularis faceret sceminam irregularem, si hæc foret capax.

In irregularitate Bigamiæ veræ vel interpretativæ dispensat solus Pontifex: quàmvis probabiliter possit Episcopus dispensare in interpretativa, quæ oritur ex proprio delicto, si sit occultum, vi concessionis *Tridentini*. Immo juxta Nonnullos (quod tamen passim non admittitur) etsi orta sit ex delicto alieno.

Potest etiam juxta Plurimos dispensare cum bigamis veris ad Ordines Minores & simplex beneficium. Quod tamen negat *Bonacina*, *Garcias*, & plures alii. Et refertur ad idem declaratio Cardinalium. Bigamia autem similitudinaria cadit simpliciter sub potestatem Episcopi juxta *Sanchez* & alios, & à fortiori quando delictum ex quo ipsa oritur est occultum, ob *Tridentinum sess. 24. c. 6. De Reform.*

189.

An hæc ex-
tendatur ad
Clericos sæ-
culares?

190.

Viris carnâ
sunt divi-
dentibus
cum variis
fornicariis
non sunt ir-
regulares.

Quis dis-
penset in
bigamia?

§. XIV.

Qualiter tollatur Irregularitas?

191. *Irregularitas an vel qualiter tollatur per baptismum?*
Primò dici solet Irregularitatem ex proprio delicto contractam tolli per Baptismum. Propriè tamen loquendo nulla per ipsum irregularitas tollitur, sicut antè illum nulla incurritur. Si qua verò imponatur ob defectum non culpabilem, qui per baptismum non tollitur nec impeditur, v.g. ob bigamiam, lepram, aliudvè corporis vitium, constat tales manere aut post baptismum fieri irregulares. Si autem propter crimen, vel etiam ob quodcumque homicidium, sive licitum sive illicitum, infligatur, tales ob ejusmodi facta antè baptismum non sunt irregulares; cum irregularitas ista imponatur propter commissam post baptismum.

Quando cesset sine dispensatione?
 Secundò Irregularitas posita ob merum aliquem defectum lapsu temporis cessantè, v.g. ætatis, scientiæ, morbi, tollitur his acquisitis.

192. Tertiò Irregularitas orta ex defectu natalium tollitur per professionem Religionis quoad Ordines sacros tantum; & absolutè per subsequens matrimonium aliamvè legitimationem.

Tolli potest omnis per dispensationem Pontificis.
 Quartò & præcipuè tolli potest Irregularitas per dispensationem. Quam in omni propriè dictâ irregularitate, utpote juris Ecclesiastici, dare potest Pontifex. Qui si aliquando abrogaret legem statuentem irregularitatem, v.g. illegitimorum, censerentur eo ipso sublatae omnes istius speciei irregularitates, etiam contractæ, v.g. ab illegitimis jam natis. Quod probabilius verum est, etiam quòd ad contractas ex delicto, modò simpliciter & absolutè fiat abrogatio legis: quemadmodum tollitur reservatio à casu commisso antè abrogationem legis casum reservantis.

In quibus casibus dispensent Episcopi?
 Præterea Episcopi dispensare possunt in casibus, in quibus id ipsis conceditur à Jure vel consuetudine: seclusâ enim tali concessione nihil possunt, ut habet communis Sententia apud *Suarez disp. 41. sect. 2. num. 3.* De quibus majori ex parte egimus explicando singulos Irregularitatis modos.

193. *Signanter ex concessione Concilii Tridentini.*
 Solùm hîc specialiter est notanda Concessio Concilii Tridentini de Reform. sess. 24. c. 6. ubi concedit, ut Episcopus tam per se quàm per Vicarium ad id specialiter deputandum dispensare possit in Irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus: exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario (quâ exceptione non contineri mutilationem voluntariam, patet ex proprietate verborum, ampliandorum in materia favorabili, & ex Declaratione Cardinalium) & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum. Ob quam ultimam particulam alicui videri posset ex mente Tridentini delicta censerî occulta quantum ad præsentem effectum, quàm diu non sunt deducta ad forum contentiosum. Alioquin etiam hîc occulta sunt censenda propriè, quæ etsi possint per te-

stes probari, tamen non sunt notoria, sive per confessionem judicialem, sive per judicis sententiam, sive per facti evidentiam aut publicam famam notam majori parti communitatis. Dicitur autem delictum deduci ad forum contentiosum, quando de eo est instituta accusatio, & delatio parti intimata, immo juxta varios non nisi quando lis est contestata, & reus necdum se purgavit in judicio, nec definitivè fuit liberatus, aut ab instantia. Quando verò se purgavit vel absolutus fuit defectu probationum, perinde est, ac si non fuisset deductum ad forum contentiosum, adeoque poterit cum tali Episcopus dispensare. Idem tenet *Avila, Henriquez, Reginaldus, Sanchez*, quos citat & sequitur *Bassaus V. Irregularitas XI. n. 5.* si judicium sit finitum, punito reo: eò quòd finis exceptionis per Tridentinum factæ fuerit, servare auctoritatem Judici de delicto illo cognoscenti; qui finis tunc cessat: uti & cessat scandalum per punitionem delicti humiliter toleratam, per quam delictum purgatur, & Reipublicæ satisficit. Hoc tamen negat *Garcias, Gutierrez*, quos citat & sequitur *Castro Palao d. 6. punct. 7. n. 13.* eò quòd Tridentinum solum det facultatem super occultis, qualia tunc non sunt.

An autem facultas hæc Tridentini competat solis Episcopis privativè ad alios Episcopali jurisdictione gaudentes, v.g. Capitulum Sede vacante, Generales & Provinciales Regularium, &c. controversum est. Multis id affirmantibus, & Declarationem Cardinalium elegantibus: Plurimis aliis id negantibus. De quo quidquid sit, Pius V. Bullâ 13. in Bullario Rodriguez hanc facultatem Tridentini expressè concessit Generali & Provincialibus Ordinis Prædicatorum (& per communicationem similibus Prælati aliorum Ordinum mendicantium) immo & Prælati Conventualibus; sed cum addita generaliter particulâ, *per se ipsos.*

Præterea possunt Prælati Regularium cum suis subditis dispensare in Irregularitatibus, in quibus Episcopi de jure dispensare possunt cum suis. Insuper ex specialibus privilegiis possunt cum subditis dispensare in omni ferè irregularitate, exceptâ illâ quæ orta est ex homicidio voluntario, bigamiâ & mutilatione; prout Generalibus & Provincialibus concessit Sixtus IV. apud Rodriguez Tom. 1. qq. Reg. q. 24. a. 13. Idem Sixtus IV. hoc ipsum concessit Prælati Conventualibus Ordinis Prædicatorum, in *Compendio priv. Mendic. V. Dispensatio n. 13.* Extat & alia Concessio Martini V. in *Compendio sup. n. 24.* (quæ tamen est vivæ vocis Oraculum, ut ibidem notatur) quâ datur facultas etiam Prælati Conventualibus in foro conscientie dispensandi cum subditis in quavis irregularitate. Excipitur tamen homicidium notorium, & membrorum truncatio notoria; adeoque nè hæc quidem, si sint occulta. Nec urgens adeò fundamen-

194. *An hæc competat solis Episcopis privativè ad quosvis alios?*

Eam Extendit Pius V. ad Prælatos Mendicantium.

195. *Quanam præterea illi possint ex jure vel specialibus privilegiis.*

tum habet, quod cum Nonnullis existimat *Bassaus V. Abbas num. 8. §. 3.* bigamiam veram & interpretativam debuisse specialiter exprimi, ut censeretur concessa.

Denique Paulus III. *Bullâ 3. in Bullario Rodriguez*, concedit Generali, Abbatibus ac Prioribus & Præsidentibus Ordinis & Congregationis S. Benedicti Vallisoleti plenam & liberam facultatem singulis annis primâ die lunæ Quadragesimæ cum subditis dispensandi super quibusvis irregularitatibus per eos quâvis occasione vel causâ contractis.

His adde ex *Compendio Societatis V. Dispensatio §. 6.* per privilegium Monachorum S. Hieronymi in Hispania quemlibet Monachorum posse semel in vita dispensari in foro conscientiae à Confessario per Superiorem deputato super Irregularitate quâcumque occasione contractâ.

196. Quod ad Confessarios Regulares attinet, non videntur hi quidquam solere circa poenitentes sæculares attentare quod ad dispensandum cum eis in Irregularitate. Quàmvis *Bruno Chassaing de Privil. Regular. Tract. 5. c. 4. prop. 1.* existimet id non excedere ipsorum potestatem attentis privilegiis. Omissis autem iis, quæ indefinitè loquuntur de Sententiis, Censuris & poenis Ecclesiasticis (quæ allegat *Chassaing*) refert *Bassaus V. Irregularitas XI. n. 10.* Sixtum IV. concessisse Minimis potestatem dispensandi super quacumque Irregularitate Ordinario reservatâ. Quod etiam concessum fuisse pro sæcularibus advertit *Corduba, Croufers* & alii, ut refert *Bassaus* sup. Præterea *Sayrus lib. 7. cap. 13. n. 14.* fatetur privilegium dispensandi in Irregularitatibus ex delicto occultò provenienti Minimis esse concessum, etiam pro externis, & refert *Henriquez lib. 14. cap. 9. §. 3. litter. V.* docentem privilegium hoc ita Romæ practicari. Denique refert *Bassaus* sup. Gregorium XIII. concessisse, sed (quod notandum) vivæ vocis

An vel quid possint circa poenitentes Confessarii Mendicantium?

oraculo, Patribus Societatis Jesu, potestatem rehabilitandi ab omni genere Irregularitatis, præter eam quæ est ex homicidio, mutilatione, bigamiâ ac defectu natalium.

Solicite tamen à dispensaturis in Irregularitate observandum est, ut adsit causa legitima: cum dispensatio hujusmodi sit quædam exemptio à lege communi; quandoquidem Irregularitas vim habeat perpetuæ cujusdam prohibitionis, vel pro tali tempore & statu. Undè etiam non propriè dicitur tolli per verbum denotans absolutionem, saltem quæ finè delicto contracta est. Quàmvis juxta *Sayrum & Fillucium* sic tolli posset contracta ex delicto, modò dispensans intenderit sub ea forma dispensare.

197. Et si verò nulla sit forma verborum determinatè in Jure præscripta pro dispensatione in Irregularitate; congruè tamen hæc aut similis adhibetur: *Dispensio tecum super Irregularitate (vel irregularitatibus si sunt plures) in quam (vel in quas) ob talem causam (vel tales causas, eas exprimendo) incurristi, & habilem reddo Susceptioni & Executioni O dinum & Officiorum tuorum, in nomine Patris &c.*

In dubio potest dari dispensatio ad cautelam dicendo: *Dispensio tecum in Irregularitate, si fortè incurristi ob talem vel talem causam.* Quòd si non exprimatur species irregularitatis seu delicti, obstrictus pluribus à nulla liberaretur. Nisi quis generaliter dispensaretur in omni irregularitate per verba sufficienter expressiva concessionis. Prout certis anni diebus Prælati Regularium subditos suos ad cautelam absolvunt, seu cum eis in omni quâ possunt irregularitate dispensant, dicendo: *Dispensio vobiscum in omni Irregularitate, siquam contraxistis.* Semper autem advertat Sacerdos, ut tenorem mandati seu facultatis ad amissim sequatur, nec terminos illius ullo modo excedat.

TRACTATUS IV.

D E

GRATIA.

JUSTIFICATIONE

E T

MERITO.

PRÆFATIO.

TRACTATUS hic unus è capitalibus est Theologia Christiana, sive materia dignitatem, sive utilitatem, sive difficultates in eo occurrentes spectemus. Nam quod ad materiam circa quam attinet, ipsa est vita supernaturalis animæ nostræ. Quemadmodum enim vita corporalis seu naturalis hominis consistit in anima corpori unita, debitisque potentiis ac organis instructa ad expeditè operandum, v.g. oculis ad videndum, auribus ad audiendum, cerebro ad imaginandum, intellectu ad intelligendum, voluntate ad appetendum &c. sic vita animæ spiritualis seu supernaturalis, Deus est, per gratiam ceteraque dona supernaturalia nobis inexistentia, quibus mediantibus operatur in nobis & per nos operationes vitales proportionatas; quæ nimirum vitam istam conservent & perficiant, atque ad illam, quæ usque in finem bene operantibus promissa est, perducant. Quam quidem spirituales vitam in gradu excellenti inspiratam Adæ, idem peccato suo amisit, & nos in illo; qui proinde mortui & damnati antequàm nati, per secundum Adam Christum restaurari debui-
mus in vitam spirituales. Hoc autem fit mediante Gratiâ per Christi merita nobis adhuc inimicis concessâ; quâ primò ad Iustificationem disponimur, quâ deinde gratis justificamur, quâ denique iustificati in iustitia accepta bene vivendo crescimus usque in perfectum eternitatis diem.

Ex quo elucet pariter huius Tractatus utilitas. Quid enim utilius, quàm scire, quid sit vivere, & per quid vivere, immo

semper vivere præstetur? Undè Bernardus Serm. I. de SS. Petro & Paulo hanc Scientiam ab Apostolis edoctam meritò magni facit, dicens : Docuerunt me vivere. Putas parva res est, scire vivere? Magnum aliquid, immo maximum est.

Non sola tamen scientia speculativa, sed potissimum ordinata ad praxim & experientiam dulcedinis divina gratia est expendenda. Ut rectè dixerit Auctor libelli de Imitatione Christi l. 1. c. 1. Opto magis sentire compunctionem, quàm scire ejus definitionem Meritò enim timendum est, nè, qui interdum magnis animis de Gratia disputant, longius à gratia alieni sint, dum illam magis scire quàm sentire solliciti, contentiosi à proprio sensu scribendi aut asserendi libidine, ipsam gratiam in semetipsis suffocant. Ut in Hæreticis tam antiquis quàm recentioribus manifestum est, qui contra sanam Ecclesiæ doctrinam de Gratia disputantes, in varia errorum precipitia sunt collapsi, dum Pelagianis Gratiam nimium deprimentibus, in aliud extremum alii declinantes liberum arbitrium sustulerunt; ubi tamen fides Catholica partes suas & quidem principales gratia Christi tribuens, partes quoque suas libero concedit arbitrio, secum gratia liberè disponenti ad justitiam, & post hanc acceptam liberè & meritorie operanti. Estq; & fuit hæc materia in Ecclesia Dei usque ad hæc tempora, etiam inter Catholicos., tam acriter agitata, ut oportuerit Sedem Apostolicam modum imponere per diversa decreta strictissimè cavendo, nè quis deinceps citra ejusdem sanctæ Sedis expressum de controversis inter Doctores Catholicos questionibus, concernentibus auxilia divina gratia, seu earum concordiam cum libero arbitrio, quocumque pretextu aliquos tractatus aut scripta in lucem edat. Ex quibus etiam sufficienter colligi potest materia ipsius difficultas. Nos mandatis sanctæ Sedis justissimis parere cupientes, illas dumtaxat in præsentì delicata materia questiones tractabimus, quæ contra Hæreticos, aut independentè à præfatis controversiis etiam inter Doctores Catholicos in Scholis atque etiam libris editis hætenus citra offensam aut contradictionem disputari consueverunt. Antè omnia tamen opera pretium apparet, ut aliquid de hæresibus circa Christi gratiam exortis, ac de auctoritate B. Augustini præcipui post S. Paulum Gratia assertoris nonnulla prælibemus.

§. 1.

De Hæresi Pelagiana.

Pelagius natione Brito, si-
ve (ut indicat Hieronymus
in *Præfatione lib. 3. Com-
mentariorum in Ieremiam*)
Scotus, vel ut Alii vo-
lunt, Hibernus; profes-
sione monachus, ingenio
acutus, eloquio facundus, in concionibus ve-
hemens, moribus specietenus saltem religio-
sus, quousque rectam fidem tenuit, aut se
tenere simulavit, sic ut pro viro in virtutibus
Christianis eximie provecto haberetur: *Ruf-
finum* habuit Magistrum siue hæresis suæ præ-
cursores, quem *Grunnium* appellat Hierony-
mus. Ab eodem *Ruffino* peccatum originale
didicit negare *Celestius Pelagii* collega, ut ip-
se publicè in iudicio Episcopali Carthagi-
nensi professus est.

1.
Pelagii pa-
tria & qua-
litates.

2.
Exordia
hæresis pe-
lagiana.

Pelagium
necdum con-
demnatum
scriptis con-
futat. S.
Hieronymus
tacito Pela-
gii nomine.

Uti & S.
Augustin.

3.
Pelagius in 415. à duobus Episcopis Gallicanis in Synodo

Diospolitana, objectis eidem XII. articulis, *Synodo Pa-*
fraudentè ad illos quasi Catholicus respon- *lestina ac-*
dit, suasque hæreses subdolè damnans & fidem *cusatus pa-*
Catholicam profitens, à Synodo absolvitur. *linodiam*
Unde quia dolo Synodum decepit, *Hierony-* *fide canens*
mus Epist. 79. ad Alipium & August. appellavit, *absolvitur.*
miserabilem Synodum; cuius etiam acta de pur-
gatione *Pelagii Innocentius I.* noluit confir-
mare. Rursus autem damnantur ejus errores *Sed à Con-*
in *Conciliis Africanis* Anno 416. habitis, *cilio Afri-*
levitano scilicet (cui *Augustinus* interfuit) & *canis & Ro-*
Carthaginensi, ac Romæ ab *Innocentio I.* Apud *manis Pon-*
quem conquestus, fidei suæ confessionem ei- *tificibus per-*
dem mittit: quam *Innocentio* interim defun- *tinax Hæ-*
cto accepit Successor ejus *Zosimus*, qui ambi- *resarcha*
guis verbis *Pelagii* in primis illus, fraude *damnatur.*
postea detecta & perlatis ad ipsum alterius
Concilii Carthaginensis anno 418. celebrati de-
cretis, eundem *Pelagium* damnat semel; & ite-
rum cum *Celestio*.

Celestius Pelagii Assecla primarius (à quo *4.*
Pelagiani etiam *Celestiani* dicti fuerunt) vir *Acta contra*
acerrimi ingenii, jam dudum antè celebratam *Celestium,*
Synodum Diospolitana coeperat hæresim *Pela-*
gii seminare in Africa: nam anno 412. de-
super accusatus fuit à *Paulino* Diacono Car-
thagine in Episcopali iudicio & ibidem cum
erroribus ei objectis condemnatus. Cum ipse
Pelagius adhuc anno sequenti sub sanctitatis
pallio latere satageret, scribens epistolam con-
gratulatoriam ad *Demetriadem* novam Chri-
sti Sponsam; quæ Epistola etsi erroribus re-
spersa, à simplicioribus vel *Hieronymi* vel *Aug-*
ustini credita interdum fuit. *Celestius* autem
excommunicatus & Carthagine pulsus Sici-
liam petit, eamque suis erroribus inficit. Præ-
tereà Romam veniens rescissionem actorum
contra se in Africa querelis apud *Zosimum*
Papam expositis obtinere conatur, simulatio-
nem catholicismi fraudulentè adhibens: at-
tamen fraude detecta ab eodem *Zosimo* dam-
natur. Dein consecutum est *Honorii* Impe-
ratoris rescriptum adversus eoldem Hære-
siarchas ipsorumque sectatores, quo exilii
pœnam iis omnibus irrogavit. Cum autem
nihilominus in Africa aliqui siue latenter siue
palam morarentur, novo Edicto imperato-
rio jubentur strictissimè à quovis conscio de-
ferri, & delati pelli, etiam amissione Episco-
patuum, interdicta pertinacibus in perpe-
tuum communione. Cum autem *Celestius* ad-
huc Romam se recipere ausus esset, per aliud
edictum *Constantii* excedere compellitur.
Quem deinde Britanniam seu Hiberniam
(quæ olim Scotia major dicta putatur) natale
solum cum *Pelagio* repetiisse Nonnulli con-
jectant. Quam quidem Insulam ab his aut
eorundem discipulis depravatam fuisse, col-
ligitur

ligitur ex Prospero in Chronico.

Porro Concilio apud Carthaginem habito (Anno scilicet 418.) 217. Episcoporum ad Pontificem Zosimum Decreta perlata sunt: quibus probatis (ait Prosper in Chronico, alibi statuens numerum Episcoporum 214.) per totum mundum hæresis Pelagiana damnata est.

5. Sed cum ubique locorum contra illos anathema inclamaretur, qui in errore obstinatiùs perstiterent, non habentes quid jam detecti facerent, æquè ad calumnias concinnandas sty- lum exacuerunt. Præstititque id in primis *Iulianus*, Episcopus Capuanus (ut tradit *Gennadius* contemporaneus; sed *Prosper* vocat *Athenensem*, sive à patria, sive quod postea *Sedem* mutaverit) natus patre *Memorio*, Episcopo, ut apparet, etiam Capuano; qui, uti & pater, *Augustino* priùs fuit amicissimus. Is adhuc juvenis *Sede* auctus nobili, fastu tumidus, litterarumque sæcularium inflatus superbiâ, loquacissimus, erumpens in maledicta, SS. mum senem *Augustinum* cœpit exagitare, primumque scripsit quatuor libros mendaciis refertos, contra duos Sancti Libros de Nuptiis & Concupiscentia scriptos ad *Valerium* comitem post damnationem *Pelagii*. Quas cum Vir sanctus aliis sex contra *Iulianum* inscriptis refutasset, rursus contra hos hæreticâ arrogantia scripsit *Iulianus* octo alios libros. Quos iterum *B. Augustinus* sub mortem refellere cœpit: sed opus hætenus imperfectum videbatur remansisse, ut proinde *Beda in Collectaneis super Epistolas Pauli* ex eo fragmenta quædam citans, illud intitulet nomine *Operis imperfecti contra Iulianum*. Quo etiam nomine primi duo libri prodierunt Anno 1616. postquam tot annis velut perditi delituerant. Idem nomen hætenus retinuit, nisi quod à paucissimis annis prodire cœperit perfectum, erutum scilicet ex vetustis quibusdam M. S. Exemplaribus in quibusdam Bibliothecis reperitis. Idem Sanctus contra duas *Iuliani* Epistolas mendaciis refertas scripsit libros quatuor inscriptos, Contra duas Epistolas Pelagianorum.

6. *Iulianus* verò ob hæresim Episcopatu privatus, & Italiâ pulsus cum aliis æquè expulsis suæ sectæ Episcopis, ad *Nestorium Patriarcham Constantinopolitanum* se recepit, qui ejus patrocinium suscipiens scribit ad *Celestinum Papam*; sed frustra. Unde & ipse *Nestorius* hæresi propriâ (cui nomen dedit, & quæ *Pelagiana* quidam surculus est) infectus, ad Concilium *Ephesinum* cum *Iuliano* profectus, ibidem damnatus est simul cum hæresi *Pelagiana*, Patribus Concilii admittentibus Decreta Ecclesiæ Romanæ contra hanc edita, quæ *Celestinus Papa* Synodo transmisserat. Ubi tamen nefario ausu quidam Episcopi, partim *Nestoriani*, partim à suis Sedibus depositi, partim *Pelagiani*, contra acta Synodi *Ephesina* insurrexerunt, & inter alia Hæresim *Pelagii* jam sæpiùs damnatam restituerunt, edito impio Canone, quo negabatur peccatum originale. Dum autem amissi Episcopatus intemperans

cupido *Iulianum* exagitaret, idem multimoda arte fallendi correctionis spem præferens, molitus fuit sub *Xisto III.* in communionem Ecclesiæ irrepere: verum detectis ejus insidiis repulsus est. Quem rursus ab hujus successore *Leone Papa* coercitum fuisse tradit ex *Prospero Baronijs ad Annum 439. in fine*. Tandem verò *Ludimagister* effectus miserè & ingloriè obiisse dicitur in Præfatione præfixa Operi perfecto contra *Iulianum*.

Hæresis porro *Pelagiana* in hoc consistebat, quod traderet homini ad servanda Dei præcepta, & ad salutem consequendum, Dei gratiam necessariam non esse, sed innatas liberi arbitrii vires sufficere, suppositâ legis prædicatione atque notitiâ; & consequenter electos seu prædestinatos esse homines ad regnum cælorum propter opera liberi arbitrii absque necessario gratiæ adjutorio.

Et quidem in primo hujus Hæresis statu *Pelagius* omni gratiæ mentione exclusâ adstruebat sufficere naturam hominis ad omnia opera virtutum exercenda, omnia mandata implenda, passiones omnes vincendas atque etiam vivendum sinè omni peccato, ac denique ad felicitatem consequendam.

Sed cum ob hoc malè inciperet audire *Pelagius* apud Catholicos, cœpit adhibere subdolè nomen Gratiae, per hoc intelligendo liberum arbitrium cum sibi scilicet innatis facultatibus consultandi, inquirendi, & cum propensione naturali ad bonum atque aversione à malo sumptum; utpote gratis à Deo cum creatione collatum. Et hanc gratiam asserbat esse necessariam & sufficientem ad omnia prædicta.

Verum pulsatus adhuc Fidelium objurgationibus, addidit alterum genus gratiæ, nempe legem atque doctrinam, & exemplum Christi quibus instrui de futura gloria & pœna, & mediis eò perveniendi. Necessariam verò addebat nobis esse remissionem peccatorum, quia ea, quæ à nobis in præterito male facta sunt, infecta facere non valemus: cavendis autem futuris vincendisquè peccatis, omnibusquè tentationibus virtute superandis, sinè ullo deinceps adjutorio gratiæ Dei naturali possibilitate humanam sufficere voluntatem. Remissionem autem peccatorum censebat dari ex meritis operum naturalium. Quod quomodò consistat cum hoc, quod ipsam diceret esse gratiam, variant Doctores. Et sunt, qui admittunt ipsum (quod Hæreticis vulgare est) admisisse diverso præsertim tempore contradictoria. Certè Dei gratiam secundum merita nostra dari, est unus ex articulis *Pelagii in Synodo Diospolitana* objectis, & ab eodem nè damnaretur damnatis. Inter quos etiam postremus est, quod venia non detur secundum misericordiam, sed secundum debitum.

An autem *Pelagius* tandem agnovit internum veræ gratiæ auxilium præter liberum arbitrium & legem atque doctrinam, eò quod visus fuerit admittere ad jutorium consistens

Iuliani conditiones,

Scripta calumniosa ejus contra S. Augustinum, qui illa refutavit.

Sedem Episcopalem per fallaciam frustrà recuperare satagens miserè tandem perit.

Hæresis Pelagiana in quo consistat?

Quid nomine gratiæ intellexerit Pelagius?

8.

Remissionem peccatorum necessariam fatebatur,

Dandam ex merito Operum naturalium.

An Pelagius tandem agnovit

in

in apertione oculorum cordis, in ineffabili illuminatione, revelatione & succensione stupentis voluntatis, dubitant Auctores. Et quidem *Smising*, *Suarez* & passim alii censent ipsum admisisse solam doctrinam exterius propositam, per quam Deus nos objectivè illuminat & voluntatem succendit: quantumvis verbis magnificis virus suum *Pelagius* tegere conatus fuerit. Saltem satis conitat ipsum verè non admisisse necessitatem interioris auxilii ipsius voluntatis; & ad summum admisisse ejus utilitatem, ut colligitur ex *Augustino Hæresi* 88.

Similiter controversum est inter Doctores, an *Pelagius* admisserit concursum generalem Dei cum causis secundis. Quàmvis enim ipsum admisisse hunc concursum pro certo supponat *Iansenius*, & tamquam probabilius tradat *Smising Tract. 3. de Deo Uno, d. 6. n. 304.* *Alvarez* & alii: Non desunt tamen graves conjecturæ in contrarium, signanter ex *Hieronymo in Epist. ad Ctesiphontem*, & *Dialog. 1. contra Pelagianos*. Unde ita de *Pelagio* censet *Bellarminus* & plures Recentiores: *Suarez* verò de *Pelagii* sententia quodam hoc punctum manet dubius.

Denique de gratia sanctificante & habitibus infusis, etsi non fuerit tam particularis controversia cum *Pelagio*, sed de gratia actuali; dubitant tamen Scholastici, an *Pelagius* illos admisserit; eò quòd constet ipsum nullos admisisse actus supernaturales, quorum gratiâ dantur habitus; quodquè infantes nuper natos (qui utique non habent gratiam habitualement, etiam ex mente *Pelagii*) dixerit in eo statu esse, in quo Adam fuit antè pravariationem. Quare *Pelagium* non admisisse habitus infusos censet *Smising* sup. n. 285. Quàmvis alii contrarium existiment, & Nonnulli gratiam sanctificantem ab habitu charitatis distinguentes, putent *Pelagium* quidem non admisisse habitus infusos virtutum, bene tamen gratiam sanctificantem; per quam proinde & non tantum per extrinsecam condonationem fieret peccatorum remissio. Non est tamen quòd dubitetur de *Pelagio*, quin agnoverit supernaturalem beatitudinem alterius vitæ.

Postremus Pelagianismi status est, in quo Discipuli *Pelagii* videri possent admisisse necessitatem auxilii etiam interni voluntatis ad perficiendum opera pietatis, non tamen ad incipiendum, sed quòd voluntas inciperet propriâ virtute per boni cupiditatem, indequè gratiam mereretur. Et quidem *Alvarez* censet *Calestium* admisisse necessitatem auxilii sufficientis, non tamen efficacis, *Iulianum* verò agnovisse necessitatem auxilii adjuvantis, non tamen prævenientis & excitantis. Alii autem censent ipsos admisisse gratiam voluntatis, non tamquam simpliciter necessariam, sed ad facilius perfectionem obtinendam. *Suarez* tamen & post ipsum *Smising* censent, nec *Pelagium*, nec ejus Discipulos *Calestium* &

Iulianum umquam verè & ex animo mutasse primam suam de Gratia sententiam, quâ omnem veram gratiam negabant: sed subinde verbis solum gratiæ Encomia protulisse, ut invidiam declinarent & incautos deciperent. Quod ipsum variis locis apertè monet *Augustinus*. Qui proinde in libro de Hærelibus (qui est inter postrema scripta *Augustini*, ipsis quoque libris *Retractionum* posterior, ut patet ex *Epistola præliminari ad Quod vult Deum*, & ex eò quòd in libris *Retractionum* de ipso non fiat mentio: adeoque etiam posterior est libris istis, ex quibus in oppositum depromi solent testimonia) persistens in recapitulando statu hæresis Pelagianæ, nullam facit mentionem necessitatis gratiæ ab eis admittæ, nisi solius legis & doctrinæ sive gratiæ spectantis ad intellectum ac remissionis peccatorum. Hi (inquit) *Dei gratia* in tantum inimici sunt, ut sine hac posse hominem credant facere omnia divina mandata Denique *Pelagius* à fratribus increpatus, quòd nihil tribueret adjutorio Gratia Dei ad ejus mandata faciendâ, correptioni eorum hætenus cessit, dicens, ad hoc eam dari hominibus, ut quæ facere per liberum jubentur arbitrium, facilius possint implere gratiam; adeoque etiam si difficilius, tamen posse homines sine gratia divina facere jussa. Illam verò gratiam Dei, sine qua nihil possumus facere, non esse dicunt, nisi in libero arbitrio, quod nullis suis præcedentibus meritis ab illo accepit nostra natura, ad hoc tantum ipso adjuvante per legem atque doctrinam, ut discamus quæ facere & quæ sperare debeamus &c.

Præter hunc de Gratia errorem, plures alios *Pelagius* habuit, ad gratiæ divinæ depressionem tendentes. Præter illa enim, quæ quomodò potuit, ausus est quâlicumque ratione defendere, objecta quadam sunt in Synodo Palæstina Diospoli seu Liddæ celebratâ, quæ nisi remotâ omni tergiversatione anathematizasset (quod iudolè fecit) ipse anathematizatus esset, inquit *August. Epist. 106. post. med.* ubi retert duodecim articulos ibidem objectos & à *Pelagio* retractatos 1. Quòd Adam sive peccaret sive non peccaret, moriturus esset. 2. Quòd peccatum ejus ipsum solum laserit, & non genus humanum. 3. Quòd infantes nuper nati in illo statu sint, in quo Adam fuit antè pravariationem. 4. Quòd neque per mortem vel per pravariationem Adâ omne genus humanum moriatur, neque per resurrectionem Christi omne genus humanum resurgat. 5. Quòd infantes etiam si non baptizentur, habeant vitam æternam. 6. Quòd divites baptizati, nisi omnibus abrenuncient, si quid boni visi fuerint facere, non reputetur illis, nec habere possint regnum Dei. 7. Quòd gratiâ Dei atque adjutorium non detur ad singulos actus, sed sit in libero arbitrio, vel in lege atque doctrina. 8. Quòd Dei gratia secundum merita nostra detur. 9. Quòd filii Dei non possint vocari, nisi omnino absque peccato fuerint effecti. 10. Quòd non sit liberum arbitrium, si Dei indiget auxilio: quoniam in propria voluntate habet unusquisque

II.

Plures alii
Errores Pe-
lagii recen-
sentur

quisque facere aliquid vel non facere. 11. Quod victoria nostra non ex Dei adiutorio sit, sed ex libero arbitrio. 12. Quod pœnitentibus venia non detur secundum gratiam & misericordiam Dei, sed secundum meritum & laborem eorum, qui per pœnitentiam digni fuerint misericordiâ.

Plura deservientia ad notitiam hæresis Pelagianæ vide apud Suarez in Prolegomeno 5. de Gratia, Smising Tract. 3. de Deo Vno disp. 6. n. 284. & seqq. & alios.

§. II.

De Hæresi Semipelagiana.

12.
Semipela-
gianismi
exordium
& error.

DEVICTIS Pelagianis bellum Augustino jam senî movere cœperunt viri quidam alioquin præclari, præsertim in Gallia, qui Massilienses, Semipelagiani, Reliquia Pelagianorum dici solent. Quos tamen non fuisse habitos pro Hæreticis, nec tales fuisse, sive ab Ecclesia non defecisse, utpote cujus doctrinæ scienter & pertinaciter non contradicebant, ex Prospero colligit Smising sup. num. 307. Hi in omnibus ferè à Pelagio recedebant, asserentes necessitatem veræ gratiæ; uti & omnes nasci in peccato originali; nec sinè ejus remissione posse consequi vitam æternam &c. in hoc tamen Pelagii dogma imitantes, quod initium salutis statuerent in libero arbitrio, adeoque gratiam in merito naturæ, saltem congruè; adeo ut initium salutis ex eo qui salvatur, non ex eo credendum sit stare, qui salvat, inquit Prosp. Epist. ad August. In quo existimabant se adhærere communi doctrinæ Patrum, qui antè Augustinum fuerant. Eum proinde debitum modum excessisse querebantur; quasi videlicet à libero arbitrio suis viribus incipiente, & non à Deo, qui salvat & gratiam donat, desumi deberet fidei bonique profectus ac salutis initium, adeoque radicalis discretio salvandorum à non salvandis. Et quia Augustinus objecerat frequenter Pelagio exemplum parvulorum, quod in his, utpote meriti incapacibus, admittenda esset electio gratuita; parvulorum causam ad exemplum majorum Semipelagiani non patiebantur adferri, dicentes eam etiam ipsum Augustinum eatenus attigisse, ut incertum esse voluerit, ac potius de eorum pœnis maluerit dubitare, ut refert Hilarius Arelatensis in Epistola præfixa libro de Prædestin. Sanctorum. Quidam etiam in parvulis meritum suæ electionis assignabant, dicentes, tales perdi talesquæ salvari, quales futuros illos in annis majoribus, si ad adultam servarentur ætatem, Scientia divina præviderit, ut refert Prosper in Epistola ad Augustinum præfixâ libro de Prædest. Sanctorum. Ideo similiter aliquas nationes non percepisse gratiam prædicationis Evangelii, quod prænoscerentur non esse credituræ, si eis fuisset Evangelium prædicatum, ut refert Hilarius sup. Neque negari gratiam, si præcedere dicatur voluntas, quæ tantum medicum quærat. Quod autem

dicitur Deum unicuique partiri mensuram fidei, sic intelligendum esse, ut adjuvetur qui cœperat velle, non ut etiam adjuvetur ut velit; adeoque humanam voluntatem sibi divinam parere opem quærendo, pulsando, credendo &c. non autem gratiam prævenientem sibi humanam subijcere voluntatem etiam in omni boni initio. Allegant & alia, quæ in scriptis Augustini duriora aut minùs vera eis videbantur. Quæ omnia videri possunt in Epistolis citatis. Augustinus verò exaratis duobus libris, scilicet de prædestinatione Sanctorum & bono perseverantiæ respondet, partim ostendens mentem suam non esse bene ab obtrectantibus intellectam, partim exponens & confirmans quæ ipsi nimis durè aut minùs verè scripta censebant.

Neque tamen vel sic tumultus cessarunt. Nam non solum ii, qui Augustino vivente hoc certamen in Gallia aggressi fuerant, eo mortuo illud acriùs instaurarunt, & quindecim scribentes objectiones seu capitula contra Augustini scripta in Pelagianos; sed & Vincentius quidam (non ille Lirinentis, laudatissimus Scriptor contra hæreses; qui in Opusculo de profanis vocum novitatibus cap. 34. valde in Pelagii errorem invehitur, & cap. ult. laudat Epistolam S. Cælestini ad Episcopos Galliæ contra Pelagium & Pelagianorum Reliquias) rem privatim agens, sexdecim proposuit Objectiones, dictas Vincentianas; & Camillus ac Theodorus Presbyteri Genuenses decem dubia objecere, ac denique Cassianus, aliquando diaconus & auditor Chrysostomi, & postea in Gallia apud Massilienses Presbyter ob scriptas per illum Collationes Patrum vocatus Collator à Prospero lib. contra Collatorem, aliqua contra Augustini doctrinam intulerunt, scilicet circa initium fidei & salutis: cum tamen hi omnes profiterentur se Pelagii errores non fovere, sed in eos potiùs declamantes ut Catholici verarentur inter Catholicos.

Cæterum contra hos omnes pro S. Augustino viriliter steterunt Hilarius (cujus quidem scripta ea de re perierunt) & Prosper cujus scripta adhuc supersunt. Sed & Romam petentes apud Cælestinum Papam tantum egerunt, ut is patrocínio Augustini suscepto litteras dederit ad Episcopos Galliæ, quibus calumniatores Augustini redarguit; & Capitula, quædam juxta regulam fidei Apostolicæ contra Pelagium ejusque fautores firmiter credenda proponit. Quorum summa hæc est, quod in prævaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem (id est, expeditam facultatem bene agendi Adamo cœvam) & innocentiam perdiderint; & nemo ex hac ruina possit consurgere, nisi per Dei gratiam erectus. Quod nemo sit bonus suis viribus, sed participatione ejus qui solus est bonus. Quod nemo etiam baptizatus possit superare diaboli insidias & carnis concupiscentias, nisi, per quotidianum adiutorium Dei, perseverantiam bonæ conversationis acceperit. Quod nemo nisi per Chri-

13.
Mortuo S.
Augustino
acriùs in-
stantur.

14.
Sed contra
insurgunt
SS. Hilarius
& Prosper.

Ac præfero
S. Cæle-
stinus Papam.

Capitula
ab ipso desin-
nita sum-
marie re-
conferuntur.

Christum libero bene utatur arbitrio. Quòd omnia Sanctorum merita sint dona Dei. Quòd omnis sancta cogitatio & motus piæ voluntatis ex Deo sit. Quòd gratia Dei non solum peccata dimittat, sed etiam adjuvet nè committantur; idquè non tantum quatenus per Christum nobis aperitur & revelatur intelligentia mandatorum, sed etiam quatenus nobis præstatur, ut quòd faciendum cognovimus, facere valeamus, sic ut per gratiam non tantum facilius possimus implere divina mandata, sed ut sinè illa simpliciter id non valeamus. Quòd omnium bonorum affectuum atque operum, quibus ab initio fidei attenditur, Deus sit auctor, & ipsius gratia præveniat omnia hominis merita, ac per illum fiat, ut aliquid boni & velle incipiamus & facere: quòtamen auxilio & munere Dei non auferatur liberum arbitrium, sed liberetur, ut de tenebroso sit lucidum, de pravo rectum, & de languido sanum.

15. Sed neque adhuc quievit quorundam contentio, volentium laudationem *augustini* contentam in Epistola *Celestini*, pertinere ad priores ejus libros contra Pelagianam hæresim scriptos, non ad posteriores de Correctione & Gratia, de Prædestinatione Sanctorum & Bono perseverantiæ, quibus maxime offendeantur. Quos refutat *Prosper contra Collatorem cap. 43.* eò quòd in omnibus operibus idem doctrina spiritus, eadem prædicationis forma præcessit, quæ in posterioribus magis magisque roboratur, & variis modis contra diversas quotidie inventas Hæreticorum tergiversationes explicata est. Ideò Apostolica Sedes quòd à præcognitis sibi non discrepat, cum præcognitis probat; & quòd judicio jungit, laude non dividit, ait *Prosper*.

16. *Gelasius* quoque Pelagium & reliquias ejus iterum damnavit, veramque doctrinam de gratia confirmavit, Opuscula *Fauſti* Regiensis Episcopi statuens inter apocrypha, & commendans opuscula *Augustini*, *Hieronymi* & *Prosperi*, ut patet ex Concilio Romano celebrato sub *Gelasio*, & refertur *Can. Sancta Romana dist. 15.* Audiensque semipelagianos tum alibi occultè spargere sua dogmata; tum in Dalmatia & Piceno vigere Pelagianismum, scripsit eruditas epistolas & quoddam opusculum.

Post *Gelasium* *Hormisdas* Papa rescribens Possessori Episcopo Africano, occasione quaestionis in Africa exortæ de doctrina liberi arbitrii & gratiæ Dei contenta in scriptis ejusdem *Fauſti* Regiensis Episcopi, inter cætera inculcavit, illa tantum admitti scripta debere, quæ recipit examen Catholice fidei, & cum Doctrina Ecclesiæ ac Patrum Synodorumque præceptis consentiunt; alludens ad censuram præmissam *Gelasii* ac Romanæ Synodi de scriptis *Fauſti*. Quæ etiam egregiè confutarunt viri sancti, *Avitus*, *Fulgentius* & *Casarius Arelatensis*.

17. Denique *Felix IV.* ejusdem *S. Casarii* scriptis permotus, non solum hæc ipsa probavit, *Herincx Sum. Theol. Pars II.*

sed etiam per suam Epistolam roboravit, & *Felix Papa IV.* ubique vulganda curavit; quæ tamen hodie non extant. Sub eodem quoque *Casario* conditi sunt famosi illi Canones Concilii *Arauscani II.* quos tota Ecclesia pro regula fidei recipit, quicquid omnes ferè ad unum sunt sententiæ & verba *S. Augustini* ex ipsius scriptis diversis desumpta. De quibus ita præfatur Concilium: Unde nobis secundum auctoritatem & admonitionem Sedis Apostolicæ, justum & rationabile visum est, ut pauca Capitula, ab Apostolica nobis Sede transmissa ab omnibus observanda proferre, & manibus nostris subscribere deberemus. Quibus tandem secta hæc radicibus extirpata videtur; contra quam proinde succedentes Pontifices & Patres pugnare destiterunt. Summa verò Canonum 25. præfati Concilii hæc ferè est, quòd per peccatum *Adæ* totus homo, id est secundum corpus & animam, sit in deterius commutatus, quodquè non soli *Adæ*, sed & propagini nocuerit. Quòd gratia non conferatur ad invocationem humanam, sed nostram præveniat voluntatem, ut purgari velimus; usque ad ipsum fidei initium, quòd per inspirationem divinam nobis insit. Quòd per naturæ vigorem nil cogitare aut eligere possimus, quòd ad salutem pertinet vitæ æternæ: quoties enim bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur. Quòd adjutorium Dei etiam baptizatis & sanctis pro perseverantia semper sit implorandum. Quòd arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, nisi per gratiam baptismi, non possit liberari. Quòd natura humana in primæva integritate condita nullo modo se ipsam servare posset Creatore suo non adjuvante. Quòd multa in homine bona fiant, quæ non facit homo; nulla verò faciat homo bona, quæ non Deus præstet, ut faciat homo. Quòd nemo habeat de suo nisi mendacium & peccatum: si quis autem habeat veritatem atque justitiam, esse à Deo. Quòd peccantes suam non Dei voluntatem faciant. Quòd donum Dei sit, diligere Deum sicut oportet, aut credere in Deum, aut operari propter Deum quòd bonum est. Tandemquè concludit. Hoc secundum fidem Catholicam credimus, quòd accepta per baptismum gratia, omnes baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere. Aliquos verò ad malum divinâ potestate prædestinatos esse, non solum non credimus, sed etiam, si sunt qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione in illos anathema dicimus. Hoc etiam salubriter profitemur & credimus, quòd in omni opere bono non nos incipimus, & postea per Dei misericordiam adjuvamus: sed ipse nobis nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem & amorem sui ipsius inspirat, ut & Baptismi sacramenta fideliter requiramus, & post Baptismum cum ipsius adjutorio ea, quæ sibi sunt placita, implere possimus. Unde manifestissimè credendum, quòd & illius Latronis, quem Dominus ad

Sub quo edicti
Canonet
Concilii Arauscani
II.

Summa-
riam potissimum
Canonum
ejusdem
Concilii.

paradisi patriam revocavit, & Cornelii Centurionis, ad quem Angelus Domini missus est, & Zacchai, qui ipsum Dominum suscipere meruit, illa tam admirabilis fides non fuit de natura, sed divina largitatis donum.

18.

Ex quibus satis clarum est, quid contra Pelagianos & Semipelagianos Ecclesia Catholica doceat: cujus utique sensus ex Pontificum & Conciliorum decretis constare debet, uti etiam damnati ab eadem errores. Ut proinde non sit Doctoribus Catholicis de Pelagianismo aut Semipelagianismo metuendum, dum tradunt receptas communiter in Catholicis Academiis Doctrinas, quantumvis criticus Aliquis notam erroris eis impingere praesumat. In quo excessit, qui communes in Ecclesia & apud alios certas Sententias de haeresi Pelagiana aut Semipelagiana suspectas facit, scilicet de libertate indifferentiae ad peccandum requisita, gratia sufficienti naturae lapsae, auxilio praeveniente quod non necessitet, possibilitate praceptorum, generali voluntate Dei salvandi omnes &c. Quae sunt dogmata etiam antè tempora Augustini apud Catholicos receptissima. Quorum proinde contrarium etiam Augustinus non tradidit; qui utique non nova, sed vetera semper tradita, contra novantes Pelagianos defendit. Ideoque Caelestinus Papa in Epist. ad quosdam Gall. Episcopos cap. 1. rectè dixit: Deserat incessere novitas Pelagiana vetustatem. Et August. lib. 4. contra duas Epist. Pelag. cap. 8. Sciant à nobis rectam & antiquius fundatam Catholicam fidem, adversus recentem Pelagianorum Haeticorum praesumptionem perniciemque defendi. Qui etiam ex antiquioribus Patribus sua contra Pelagianos sensa confirmat: sic ut etiam de Patribus Orthodoxis, qui antè Augustinum floruerunt, id indubitanter existimandum sit, quod veram & Augustinianam de Gratia Doctrinam, quam postmodum Ecclesia declaravit, tenuerint; etsi de Gratia parcius fuerint locuti, prout occasio haereticum tunc occurrentium, vel instructio necessaria plebis alias materias magis tractari & enucleatius explicari poscebat. Ob quod meritò scripsit Vincentius Lirinensis lib. adversus profanas omnium haereticorum Novitates: Quis umquam antè profanum illum Pelagium tantam virtutem liberi praesumpsit arbitrii, ut ad hoc in bonis rebus per actus singulos adjuvandum, necessariam Dei gratiam non putaret? Quis antè prodigiosum discipulum ejus Caelestium, reatu praevagationis Ada omne genus humanum negavit adstrictum? Et generatim antè praemisit: Quis umquam haereses instituit, nisi qui se prius ab Ecclesia Catholica universitatis & antiquitatis consensione discreverit.

§. III.

De Haeresi Praedestinatorum seu Praedestinatianorum, Calvinistarum &c.

POST Pelagium Scriptis potissimum Augustini debellatum, ex ejusdem scriptis male intellectis exortus est error quorundam dicentium, quod totum salutis negotium gratiae & gratuita electioni, ac nullà ratione libero sit tribuendum arbitrio; tota item ratio perditionis aliquorum subtractioni gratiae & reprobationi divinae: ita ut nec electi salutem suam liberè operentur, nec reprobi suam perditionem, sed quādam necessitate fatali ad suum quisque finem trahantur. Unde & Praedestinati sunt appellati. Quorum erroribus detento postea Lucido quodam magni nominis Presbytero, adeum in fidem Catholicam revocandum Faustus Regiensis epistolam scripsit unā cū anathematismis; quam ut verè catholicam probavit Concilium Arelatense, in quo ipse Lucidus resipiscens eidem subscripsit. Ita refert Baronius ad annum 490. & Epitome Spondani ad annum 520. Zephyrinus Binius, Smising & Scriptores Catholici passim. Et hinc consequenter hi Praedestinatiani dicebant Christum non venisse ut omnes salvaret, nec passum esse pro omnibus, sed pro iis solum, qui ejus passionis salvantur mysterio; quodque Deus non velit omnes salvos fieri, sed solum electos. De quo susè tractat Decamps lib. 1. disputat. 7. cap. 6. & 7. Et lib. 2. disput. 7. cap. 1.

19.

Explicatur
Error Prae-
destinatorum.

Quod autem Fausti opuscula de Gratia & libero arbitrio, deque praescientia & praedestinatione, veluti erroribus Semipelagianorum infecta, non sint probanda, id non obstat approbationi praefatae Epistolae. Neque enim (ut utar verbis Joannis Malderi Episcopi Antuerpiensis in Antisynodici cap. 1.) nostra hic refert, qualis aliquando fuerit iste Faustus: nitimur non auctoritate ipsius, sed Concilii Arelatensis, quod magno consensu illam Fausti Epistolam suam fecit. Non ergo auctorem, non alia ejus scripta &c. sed Epistolam probo. Injuriosum porro nimis est Episcopis sanctitate & doctrinā celebribus, qui ei Concilio interfuerunt, dicere illud fuisse conventum Semipelagianorum vel Antistitum à Semipelagiano deceptorum. Ut proinde ipse Usserius Calvinista apud Decamps sup. ingenuè fateatur, non decere in tot doctrinā & pietate praestantes viros ita injuriosos nos esse, ut unius versipellis vulpecula (eo enim nomine, nec injuriā, Faustum notavit Baronius) auctoritate freti, reliquiarum Pelagiana haereseos patronos eos fuisse credamus. Nihilominus ut auctoritatem Commentario suo de Gratia & libero arbitrio Faustus conciliaret, eidem Epistolam suam ad Lucidum, & alteram Lucidi ad alium Episcoporum conventū Lugdunensem

20.

Occurritur
quorundam
objectioni.

dunensem scriptam affixit. Quin & Epistolæ nuncupatoriæ præfati operis ad Leontium verba ambigua inseruit, quibus (ut ait Magister S. Palatii in censura, quæ jam est opusculo præfixa) mendaciter innuere videtur illud à Concilio Arelatensi & Lugdunensi approbatum fuisse. Vide Dechamps sup. Baronium ad annum 490. & alios. Solum apparet differentia apud Binium in nominibus Episcoporum, qui subscribere Concilii Arelatensis actis (quorum primus Casarius, deinde plerique qui leguntur Concilio Arausicano subscripsisse) & qui subscribere Epistolæ Fausti ad Lucidum; quorum primus est Auxianus, ut pronum sit suspicari non esse unum & idem Concilium, quod veluti unicum confunditur. Quod historicis discutiendum relinquo.

Errores Prædestinatorum post tot sæcula recter ab inferis resuscitarunt Calvinus & alii sectarii superioris sæculi. Contra quos in I. Parte actum est, atque etiam pro occurrentia quæstionum adhuc agetur.

21. De Baji. De Opinionibus Michaelis Baii, quas Sedes Apostolica sæpius proscripsit, ipseque Baji, uti vir bonus & Catholicus, retractavit, non est quod multa narremus: cum ex Bullis Pontificum, quæ sunt ad manum, & iis quæ sparsim in Theologia traduntur, satis pateat, quinam sint articuli sub ejus nomine damnati; quos longum foret sigillatim recensere.

22. De Jansenio. Demum nostris diebus Cornelius Jansenius Episcopus Iprensis vir alioqui præclarus (quem adhuc Lovanii S. Scripturæ professorem novi & suspexi) varias resuscitavit propositiones Baii in suo Opere intitulo Augustinus; quod ob hoc, & quia scriptum citra specialem assensum S. Sedis, ab eadem prohibitum fuit, scilicet ab Urbano VIII. Nequè dicatur amplius: Bulla Urbani VIII. in Eminenti est subreptitia: nam & hæc est propositio 31. inter proscriptas ab Alexandro VIII. Urbano succedens Innocentius X. Bulla, Cum occasione, quinque ex eodem opere excerptas propositiones tamquam hæreticas declaravit & damnavit. Quarum prima est: Aliqua præcepta Dei hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentem, quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis gratia, quâ possibilia fiant. Secunda: Interiori gratia in statu naturæ lapsæ numquam resistitur. Tertia: Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione. Quarta: Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare. Quinta: Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse. Quæ postrema damnata est tamquam hæretica intellecta hoc sensu, quod Christus pro salute solorum prædestinatorum sanguinem fuderit. Addit verò Pontifex se per hoc non

Herinx Sum. Theol. pars II.

intendere probare cæteras doctrinas in supradicto libro contentas. Cum verò Nonnulli referrentur asserere, prædictas propositiones in eodem Opere non contineri (quod tamen in Bulla præfata aperte Pontifex asserit) aut certè non in sensu Jansenii, sed Calvinii similiumvè Sectariorum damnari; S. Sedes per aliam Bullam declaravit, eas non solum contineri, sed & damnari in sensu ab Auctore intento, quantum scilicet sensum præ se ferunt verba in libro expressa, attento contextu & circumstantiis: adeoque in sensu, qui attentis circumstantiis verè infuit, aut jure inesse debuit, & consequenter infuisse præsumitur. Videbat namquæ Alexander VII. novam hæresim à suo prædecessore ferè oppressam, in Galliis præsertim serpentem, ad instar colubri tortuosi, cujus caput attritum est, in varios gyros & cavillationum deflexus euntem; quam proinde præfata sua constitutione ad hunc finem edita (ut idem loquitur in Bulla Regiminis Apostolici 15. Kal. Martii 1664.) altero assumptionis suæ anno, scilicet 1656. extinguere conatus fuit. Pro præmissorum autem pleniori intellectu

Advertendum in primis, quod, dum Pontifex damnat quædam capitula ex aliquo Auctore sive libro excerpta, non significet ea omnia iisdem penitus verbis in eodem esse expressa, prout v.g. in Jansenio signanter exprimitur prima propositio memorata; sed saltem exprimi per verba æquivalenter idem importantia. Porro cæcus est, qui non videat capitula condemnata verè in Jansenii libro contineri. Neque ullus Jansenista antè condemnationem de hoc dubitabat. Ut proinde oppositum commentum fuerit à nonnullis dumtaxat excogitatum ad declinandam condemnationis invidiam, nè videlicet appareret doctrinæ Jansenii aut sequacium censura iniusta. Hoc autem judicare indubiè spectat ad universalis præsertim Ecclesiæ Pastoris officium, ut nimirum non solum doctrina sana aut pestifera ovibus monstretur, sed etiam designentur earundem semina sive libri, in quibus veluti pratis, aut herbæ salutiferarum doctrinarum, aut zizania & venena errorum germinent.

Quod perpetua Ecclesiæ praxis ostendit, dum non solum de doctrina sana, sed etiam de ipsis libris est sollicita, hos approbans & commendans, illos ob contenta reprobans, tamquam apocryphos aut perniciosos; uti signanter cum Concilio Romano fecit Gelasius Papa, & refertur can. S. Romana Ecclesiæ dist. 15. Ideoque Tridentinum sess. 18. animadvertens suspectorum & perniciosorum librorum, quibus doctrina impura continetur & longè latèque diffunditur, numerum nimium excrevisse, fuit sollicitum de remedio opportuno, de quo rursus tractat sess. 25. in Decreto, De Indice Librorum. Tandemquæ ad mentem Concilii

23. Propositiones in certo Libro contentas damnari, quid importet?

De hoc judicare, spectat ad Pastorem Ecclesiæ.

24. Ut docet praxis Ecclesiæ & Conciliorum.

Pius IV. edidit Indicem Librorum prohibitorum, non desistens vigilis more Pastoris ipsi gregi ab imminentibus periculis præcavere. Tamen enim in Concilio ea, quæ ad fidei veritatem patefaciendam pertinebant, adeò definita fuissent, ut facilè foret unicuique sanam doctrinam à falsa internoscere: tamen cum librorum ab hæreticis editorum lectio, non modò simpliciores homines corrumpere soleat, verum etiam sæpe doctos in varios errores & à veritate Fidei Catholicæ alienas opiniones inducere, huic quoque rei duxit providendum, aptissimum ei malo remedium sciens editionem Indicis seu cathalogi; ut loquitur idem Pontifex.

25. Proinde ignoro, quâ ratione nuper aliquis scripserit: *Sicut Pastor ovium materia- Reficiuntur dicta cuius- dam Recen- tioris.* lium non indiget scire, ubinam, vel quando, vel quo cultore sata, vel quo instrumento demessa fuerit herba, quam ovibus comedendam apponit aut cavendam seponit; sed satis est, ut noverit, an ea conveniat, an disconveniat bonæ nutritioni ac pascioni earundem ovium: ita pastor ovium rationalium, id est, Christi fidelium, non indiget scire, ubinam, aut quando, aut quo authore digesta aut explanata fuerit doctrina, quam eisdem suis ovibus amplectendam porrigit, aut devitandam circumscribit, sed satis ei est, quod noverit, utrùm salutaris sit, an noxia. Sic enim sufficienter providet ovibus, apponendo salutarem, removendo autem noxiam. Certè enim ad boni pastoris officium spectat, non tantum de pabulo demesso, sed etiam de pascuis, in quibus crescit, & oves pascuntur, judicare. Et maximè juxta præmissa ad Pastorem Ecclesiæ seu fidelium (cui dictum, *Pasce oves meas*) spectat judicare, non tantum de pabulo sive articulis credendis, aut reprobandis, sed etiam de ipsis pascuis, seu de libris probandis aut improbandis, in quibus nempe salutaris fidei, aut è contra mortiferum pabulum continetur.

26. Advertendum secundo in scripturis, Conciliis, Canonibus, (idemquè præsumendum de SS. Patribus & gravibus præsertim Doctoribus Catholicis) coincidere sensum debitum, & verè intentum. Non enim sine gravi injuria credi potest, quod Spiritus Sanctus, Pontifex, &c. vel non intellexerit, vel verè non senserit id, quod dixit aut scripsit. Aliàs posset privatus quispiam auctor verborum significationem haud satis percepisse, aut certè aliter quàm sentiret scripsisse, prout interdum in hæreticis scienter errores docentibus contingit. Eo ipso tamen, quod auctor aliquid seriò scribit, v. g. tradendo aliquam doctrinam theologiam, jure intendit generare sensum, quem libri tenor & contextus importat, id nimirum (supposita vocum significatione) exigente communi societate & necessitate.

27. Hæc itaque ratione declaravit Pontifex, quinque propositiones damnari in sensu à *De hoc Pontifex judi-* Iansenio intento. Et quidem plurimum inter-

erat Ecclesiæ, ut Pontifex vi pastoralis officii posset hujusmodi decisione infallibili fidei controversias terminare, de sensu Auctorum, uti scripturæ, Conciliorum & Patrum, judicando: quidquid nonnulli cavillarent, similes veluti facti quæstiones pontificiæ haud subesse infallibilitati. Circa quam graviter monet Michael Paludanus Augustinianus, Doctor Lovaniensis in *Apologia Constit. Urbanianæ cap. 10. super aliis polis, quàm doctrina seu juris & facti, describenda est circumferentia, quæ objectum infallibilitatis intra se comprehendat. Circa quod illud velim in primis attendendum, an & quando intersit Ecclesiæ, Pontificis super illa judicium esse infallibile. Cum enim infallibilitas illa Pontifici à Christo sit data propter Ecclesiam, in objecti illius latitudine assignanda, ad Ecclesiæ necessitatem utilitatemve ante omnia oportet nos respicere. Mensura enim mediorum est finis. Ita ille. Nihilominus reverà hujusmodi quæstiones ad ipsum juxta prænotata referuntur, atque ita plurimæ reperiuntur de sensu Legum, Canonum, Patrum, Conciliorum, ipsiusque scripturæ sensu quæstiones ac decisiones. Nequè dubitat ullus Catholicus, quin Concilia Oecumenica, ac Pontifices de vero sensu scripturæ & similium judicare possint. Syllabum hujusmodi Declarationum Pontificiarum textit D. Du Bois quæst. 15. in Acta art. 9.*

28. Quocirca Leo I. Epist. 97. contra Eutychetem adductis SS. Hilarii, Athanasii, Ambrosii, Augustini & aliorum Patrum verbis, concludit: *Hæc nos sequi verba debemus, & credere.... in tali sensu Patres fuisse comperimus.* Et Gelasius can. S. Romana Dist. 15. *Illam sentimus, quæ B. Hieronymum sentire cognoscimus.* Et Cyrillus Epist. ad Iuvenalem: *Scripsit (Nestorius) ad Ecclesiam Romanam Episcopum Cælestinum &c. ex quibus perversa sentire deprehensus, jure merito ab illo hæreseos est condemnatus.* Pius V. quoque & alii succedentes Pontifices septuaginta quinque articulos quorundam, nominatim Michaelis Bay, condemnantes, expressè judicarunt *de proprio verborum sensu ab assertoribus intento.* Ipsa pariter Concilia Oecumenica ad intelligentiam sanctorum Patrum attendunt, ac juxta eorumdem sensum definitiones efformant; prout factum signanter in Concilio Florentino, operosè discussis Patrum, præsertim Basilii, de processione Spiritus sancti à Patre Filioque, sensibus.

29. Nequè Silentio prætereundum quod Concilium Basileense Gallis olim acceptum (cui tamen Academia Lovaniensis noluerat adhærere, sed Romano Pontifici, qui illud non probavit) sess. 22. in damnatione Libelli & propositionum Augustini de Roma Archiepiscopi Nazareni habet: *Quas quidem propositiones & alias ex eadem radice procedentes in prædicto Libello contentas tamquam erroneas in fide damnat & reprobat hæc S. Synodus.* Dein distinctè præcipit, nè quisquam præfati libelli doctrinam,

est vi offi-
cii Pasto-
ris.

Esque ad
jus præstari.

Adducuntur auctori-
tates veterum Pontificum.

Et Conciliorum.

Adducitur factum Concilii Basileensis.

trinam, & præsertim propositiones, ut præmittitur, damnatas & reprobatas, ac etiam ejus tractatus defensorios, docere, prædicare, defendere aut approbare præsumat. Et addit: In nullo autem per hoc derogare intendit dictis aut scriptis sanctorum Doctorum in prænomatis materiis loquentium: quinimo ea recipit & amplectitur juxta eorum veram intelligentiam per eos aut alios Doctores in Theologica Schola communiter expositam & declaratam. Juxta quam similiter intelligentiam, veluti legitimi sensus expressivam, laudantur oraculo pontificio inconcussa ss. Augustini & Thomæ dogmata, non autem in sensu abstracto, vel quem Calvinus aut alii erroneos effingunt.

30. *Confirmatur præmissa.* Ad confirmationem accedit, quod dum Capitula in aliquo libro contenta indeque excerpta expressè damnantur, ipsum condemnationis objectum per se loquendo sit doctrina libri; quæ propriè est illa, quam Auctor seu contextus libri facit. Alioquin profectò non esset finis controversiarum, dum post supremi earumdem judicis oraculum vetus error in animis errantium remaneret, iis causantibus, articulos non fuisse in suo aut v. g. Jansenii sensu (qui idem cum sensu Augustini, sed perperam, proclamabatur) damnatos; prout experientia ipsa monstravit. Et quidem nulla fuisset ab iisdem excitata quæstio, si pontificio, ad quod & ipsi antecederent provocaverant, oraculo fuisset sensus Jansenii approbatus, uti fuit rejectus. Quem nimis evidenter expresserat, non ipse solum, sed & defensorii libelli illius. Verùm familiare est errantibus diversitatem effingere sensuum, dum, nè videantur errasse, nihil suorum sensuum existimant esse non salvum. Demum gratis permissa in hujusmodi rebus, quasi facti, fallibilitate: nonne saltem ingentis convincuntur temeritatis, qui dum præfidenter de sensu Auctorum ipsiusque Augustini judicare præsumunt, ipsi ob præoccupata animi sui sensa non ferentes Pontificium de sensu judicium, non verentur arietare contra illius oraculum, post summam disquisitionem, etiam toti Ecclesiæ propositam planè contra alios tamquam temerarios clamassent, qui jugiter tutiora, dum sua non interest, exaggerare non cessant.

31. *Auctore mortuo factis loquitur liber.* Quamvis verò Auctor esset demortuus, vivebat liber illius, qui sicut in variis rebus fidei nonnullos accusat, & culpat, atque è diverso in multis à multis accusatur & culpatur, ita poterat desuper, uti olim à Petro, sic hodie ab ejus successore fieri decisio.

Audiamus Bernardum Epist. 189. ad Innocentium II. de Petro Abailardo: Dicebam (inquit) sufficere scripta ejus ad accusandum ea. Et Epist. 192. ad Guidonem Cardinalem (qui postea fuit Cælestinus Papa, & olim fuerat Abailardi discipulus) Ego non eum accuso apud patrem. Est, qui eum accuset, liber suus, in quo sibi malè complacuit. Quinimmo Liber Epistolicus, cui titulus Hæresis imaginaria in favorem Jansenii gallico idiomate impressus An. 1666.

Herinx Sum. Theol. pars II.

Epist. 10. habet: Si Jansenius viveret, posset dicere, quis fuerit ipsius sensus. Sed non est necesse: liber enim illius pro ipso loquitur. Quemadmodum etiam olim Theodori Mophesteni diu mortui & aliorum mortuorum aut absentium scripta condemnata loquebantur.

Et planè si Jansenius viveret, diceret sensum suum. Quem utique illum, cui immortalis est, sentia sua subjiciens examini & judicio S.R. Ecclesiæ. Audi ipsum Tom. 2. lib. Probemali c. 29. loquentem: mibi autem constitutum est, eandem, quam ab infantia secutus sum, sententiam meorum ad extremum spiritum usque ducem sequi Romanam Ecclesiam, & Bm Petri in Romana Sede successorem. Super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicunque cum ipso non colligit, spargit: apud quem solum incorrupta patrum servatur hæreditas. Quidquid ab ista Petri Cathedra, in cujus communione à teneris annis vixi, & porro vivere & mori fixum est, ab isto Principis Apostolorum successore, ab isto Christi Domini nostri Vicario, ab isto Ecclesiæ Christianæ universæ Capite, moderatore, Pontifice præscriptum fuerit, hoc teneo, quidquid improbatum improbo, damnatum damno, anathematizatum anathematizo. Quam protestationem Tom. 3. in Epilogo omnium resumit dicens: Quidquid pronuntiavi, ea Apostolica sedis Romanæque Ecclesiæ matris meæ judicio sententiæque suspendo, ut illud jam nunc teneam, si tenendum, revocem, si revocandum, damne & anathematizem, si damnandum & anathematizandum esse judicaverit &c. Et in ipso suo testamento vix mediâ horâ antè mortem dictato: si tamen Romana sedes aliquid immutari velit, sum obediens filius &c. Immo ipse, dum viveret, disposuerat opus suum Romano Pontifici dedicare: ac proinde in ipsa dedicatoria postmodum publicata scripserat: Quidquid dixi, ad sanctitatis tuæ pedes offero, probans, improbens, figens, resurgens, quidquid probandum aut improbandum ex Apostolica nube intonuerit. Denique operis Censor Henricus Calenus post exaltatam mirè doctrinam, subdit: Verum sicut Auctor totam suam doctrinam, ita & ego hanc Censuram S. sedis Apostolica judicio humillimè submitto.

Diceret utique Jansenius, quod Facultas Theologica Lovaniensis in præfatione Justificationis suæ Censuræ sub finem an. 1588. sensit & dixit aureis verbis: Ut autem præfandi finem faciamus, illud nobis solemniter præmittendum, ut quacumque à nobis hic dicta sunt, totamque sententiam ac disputationem in hoc argumento nostram, apostolica sedi tamquam Ecclesiæ totius magistra, prout par est, semperque fecimus, toto cordis affectu ac devotione submittamus, gratissimo animo accepturi, quidquid in hac causa decernendum, præscribendumque censuerit, ejus vocem ac definitionem non secus atque à B. Petri Cathedra ac Spiritus Sancti per eam loquentis ore profectam, obedienter veneranterque suscepturos esse profuturos. Ut tota intelligat Christi Ecclesiæ esse & nos sedis Apostolicæ filios, qui ab ejus decretis ac definitionibus, nè latum quidem

32.
Sensus Iap
senii de au
toritate se
dis Aposto
lica in hæ
re.

32.
Sensus item
Facultatis
Theologica
Lovaniensis.

unguem Dei gratiâ discedere propositum habeamus: nec tam de gloria & nominis nostri honore (ut quidam sibi persuadent) quam de veritate sollicitos fuisse. Diceret utique Jansenius si viveret, quod eadem Facultas anno 1613. cum declarasset, se inhæsisse hætenus pristinae ac in sua Censura contentæ doctrinæ, atque inhæsuram, subdit: *Donec per summum Pontificem aliud definiatur, aut à S. Romana Ecclesia, cujus Censura & correctioni omnia in prædicta Censura contenta, & qualibet alia à se dicta & in posterum dicenda humiliter subjicit, aliud tenere ei præcipiatur.*

Et Catholico-
rum Scrip-
torum.

Quibus consimilia sentiunt & dicunt quotquot sunt boni Catholici Scriptores; qui non solum verba, sed etiam sensus ac opiniones suas per verba expressas subjiciunt Censuræ S. R. Ecclesiæ omnium Ecclesiarum ac fidelium Matris ac Magistræ.

34.
Quantum
ab his alieni
nonnulli in
Gallia?

Hæc autem fusiùs deducere placuit, ut evidenter patefieret, quam procul à mente non solum Facultatis Theologicæ Lovaniensis, sed & ipsius Jansenii abscesserint oppositis præjudiciis in Galliâ dementati.

Quibus
Alexander VII. præ-
scripsit for-
mulam ju-
ramenti
præstandi.

Quorum pervicaciam retundere cupiens Alexander VII. vestigiis prædecessorum suorum ac veteri Ecclesiæ praxi inhærendo, ob plures in Gallia de erroribus damnatis suspectos, generaliore quamdam veluti purgationem indixit, ac Bullâ Regiminis Apostolici 15. Kal. Martii 1664. sequentem juramenti formulam à Clero gallicano subscribendam ad Regis Christianissimi instantiam præscripsit: *Ego N. Constitutioni Apostolicæ Innocentii X. data 31. May 1653. & Constitutioni alexandri VII. data 16. Octobris 1656. summorum Pontificum me subjicio, & quinque propositiones ex Cornelii Jansenii libro, cui nomen Augustinus, excerptas, & in sensu ab eodem Auctore intento, prout illas per dictas Constitutiones sedes Apostolica damnavit, sincero animo rejicio, ac damno; & ita juro. Sic me Deus adjuvet, & hæc S. Dei Evangelia.* Cumque nonnulli Episcopi, scilicet Andegavensis, Bellovacensis, Apaniensis & Aletensis, de defectu obedientiæ requisitæ notarentur, tandem & hi ad subscribendum dictæ formulæ sunt adacti.

Quorum obedientiæ, ac subscriptioni veluti sincero animo factæ, ac relatu aliorum Episcoporum intellectæ acquievit Clemens IX. supersedens districtioni rigidiorum mediorum contra eos, si in contumacia perstitissent, adhibendæ.

35.
Obedientia
Academia
Lovaniensis
devotio &
merita apud
Sedem Apo-
stolicam.

Non fuerat horum necessitas in Lovaniensi, variis facultatibus decoratâ, Academia, devotâ sedis Apostolicæ filiâ, prout se nominabat ab ipsis incunabulis, uti patet ex *Factis Academicis in Sylloge rerum aliquot memorabilium* §. De Concilio Basileensi: quæ (ut testatur Xistus IV. Bullâ *Virget nos* 1483. privilegiis eam augens) Apostolicæ sedi semper fuit obediens & devota: cujus multa esse in fidem Catholicam & Sedem hujusmodi merita Nobis & venerabilibus Fratribus nostris S. R. Ecclesiæ Cardi-

nalibus non incognita, inquit ac testatur Gregorius XIII. Bullâ *In Præclara*. 1572. Ea siquidem Oraculis Apostolicis simplicius acquievit, adeo ut ab insinuatione eorundem etiam in Scholis Theologicis studiosè evitæ sint doctrinæ in Jansenio, et si plerisque alioquin charo, præscriptæ. In quo etiam cessaverunt dudum provocaciones ad Regum placita, posteaquàm ipse Rex Catholicus anno 1659. die 13. Junii declaraverat occasione Decreti Pontificii contra Litteras Montaltii in Belgio publicati, Placitum istud in materiis quidem beneficialibus ac litigiosis inter partes, non autem in dogmaticis habere locum: prout sanè cuilibet funditus consideranti fidei nostræ ac ecclesiasticæ & pontificiæ potestatis rationem est manifestum.

Porro Christianissimus Rex perceptâ præfatorum quatuor Episcoporum perfectâ obedientiâ, tum in subscriptione sincera præscriptæ formulæ ab eis factæ, tum in ejusdem à suarum Diæcesum Ecclesiasticis de ipsorum mandato facienda subscriptione (quæ an facta, generaliter præsertim, ignoro) Decrevit anno 1668. die 23. Octobris in suo Concilio Status, nè de his controversiis deinceps ederentur scripta aut libelli, nè præteritorum occasione quis alteri affricet invidiosum Hæretici, Jansenista, aut Semipelagiani nomen; eum jam supponerentur universi concurrisse in ejusdem fidei unitatem & confessionem. Nihilominus usque hodie viget in Gallicis præsertim nomen (utinam non res!) Jansenistarum. Quemadmodum & olim post damnatas Pelagianorum impietates in Nonnullis perseverabat obstinati cordis duritia. Quos graphicè describit S. Augustinus Epist. 105. ad Xistum, & ex eo Prof-
gustinus Epist. 105. ad Xistum, & ex eo Prof-
per lib. contra Collatorem in fine; sunt enim errantium
(inquit Augustinus) quidam, qui justissimè in Pelagianis
damnatas impietates adhuc liberius defendendas
putant, & sunt qui occultius penetrant domos, no-
& quod in aperto jam clamare metuunt, in secre-
to seminare non quiescunt. Sunt autem qui omni-
nò siluerunt magno timore compressi, sed adhuc
in corde retinent, quod ore jam proferre non au-
dent: qui tamen esse possunt Fratribus ex priore
ipsius dogmatis defensione notissimi. Subditque
immediatè remedium: Proinde alii severius
coercendi, alii vigilantius vestigandi, alii trac-
tandi quidem lenius, sed non segnius sunt docen-
di, ut si non timentur nè perdant, non tamen ne-
gligantur, nè pereant.

Eò autem periculosius hodie sectarii novi tolerarentur, quod deinceps sub pallio catholicæ unitatis incautos seducerent, aut sub integumento morum ad virtutis speciem compositorum in gratiam potentum se insinuant. Quemadmodum de Arnaldo à Brixia Bernardus Epist. 95. monebat: Vnde & solet sibi allicere blandis sermonibus & simulatione virtutum divites & potentes, juxta illud: sedet in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem. Et Epist. 96. Cujus conversa-

36.
Decretum
Regis Gal-
liæ.

Pertinacia
quorundam
in Pelagianis
indolentia
ab Augusti-
no.

37.
Periculosus
erratur sub
veste catho-
lici.

rio mel, & doctrina venenum. Quibus in præfenti accedit character specialis quo notantur in Gallia tamquam monachomastyges, & ipsius supremæ Sedis auctoritati (pro qua Religiosi acriter & meritò decertant) minùs propitii, nec de ejus extra Concilium infallibilitate censes, quod de hac universa alioquin tenet Ecclesia, ipsaque Universitas Lovanientis parata erat sanguine firmare, ut habet Liber cui titulus: *Response à un avis sur le sujet de la Bulle d'Urbain*. Unicum namque hoc condemnatis poterat superesse efugium, sed firmissimis rationum seris certam fidem facientibus à pluribus Theologis occlusum: de quo fusiùs in materia de fide. Ruptis enim infallibilitatis in definiente repagulis, aperta manet ad perseverantiam in damnatis erroribus via; immo & vanissima illos lactat spes, quòd errores redivivos aliquando adhuc pulpita resonabunt.

38. De Pontificum sine Concilio generali infallibilitate sensus Patrum. Nec cogitant hi, tot hæreses omni ætate, etiam sinè Concilio Generali (quod antè sylvestrum nullum extitit) per Sedem Apostolicam extinctas: & specialiter ipsa Pelagianorum dogmata. De quibus utique alia fuerat mens Augustini & Episcoporum Africanorum, qui (prout Catholicos decebat Antistites) satis sibi autumabant, si Romanus Pontifex judicium damnationis contra novos tunc Ecclesiæ hostes fulminaret: quique proinde suorum Conciliorum acta ad supremi Apostolatûs apicem ab eodem approbanda reverenter deferri curabant. Iam enim (inquit Aug. serm. 2. de verbis Apost. cap. 10.) de hac causa duo Concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam: indè etiam rescripta venerunt. Causa finita est: error utinam aliquando finiatur! Nimirum (ut loquitur Prosper supra) tunc istorum Machina fracta sunt. quando beata Memoria Innocentius nefandi erroris capita Apostolico mucrone percussit, quando Africanorum Conciliorum Decretis beata Recordationis Zosimus Papa sententia sua robur annexuit, & ad impiorum detractionem gladio Petri dexteris omnium armavit Antistitum. Nam (uti idem in Chronico ad Annum 420.) Concilio apud Carthaginem habito ducentorum septemdecim Episcoporum, ad Papam Zosimum synodalia Decreta perlata: quibus probatis, per totum mundum hæresis Pelagiana damnata est. Quæ verba ritè perpensa fuerunt à doctissimo Gallicanorum Episcoporum Conventu habito Anno 1653. per occasionem diplomatis editi contra quinque articulos Iansenii, sicut liquet ex actis illius Conventus: qui Præsules idcirco litteris gravitatem, Religionis studium, submissionemque spirantibus Anno præfato die 15. Julii ad Pontificem scriptis, ejus definitionem ceu spiritus Sancti voces acceperunt, ut refert Cardinalis Palavicinus lib. 12. *Histor. Trident. cap. 9. n. 6.*

Unde manifestè Lector Catholicus intelligat, quid de auctoritate Pontificia, etiam sinè generali Concilio, senserit Augustinus,

Prosper & Africani Patres; quid orbis Christianus: quid etiam nuperis annis Præsules Gallicani. Quorum sensui consonant, quæ Facultas Theologica Lovanientis, ipseque Jansenius verbis supra relatis testata reliquit. A quibus proinde recedere convincuntur nonnulli in Gallia, qui in hujusmodi inviis damnabiliter eligunt aberrare, non sequentes in his & aliis sui genii negotiis tutiora, sed damnabiliora.

Tamet si alioquin nil frequentius in ore talium versetur quàm illud vulgatum: *Tene certum, dimitte incertum*. Item: *in dubiis eligendum quod tutius*. Ut idcirco nil eis quoque sit potius, quamvis nec tutius, quàm Auctores etiam graves de casibus conscientiae tractantes naso suspendere ac scommaticè quasi laxones proclamare: cum tamen doctrinas eorum sæpè numero tradiderint illi ipsi, quorum dicta veluti ex tripode Apollinis deprompta oracula venerari solent. Verum dabit Deus his quoque finem, qui omni ætate dat suæ Ecclesiæ victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum, cujus est sponsa, non habens maculam neque rugam ullius erroris, cui & providet jugiter de fidelibus avitæ doctrinæ conservatoribus.

§. IV.

De Auctoritate S. Augustini.

MAXIMA est, & semper fuit à temporibus Augustini ejusdem in Ecclesia Dei auctoritas, ut evidenter liquet omnium Doctorum Catholicorum, immo etiam Hæreticorum scripta inspicienti. Non enim est, quin Augustinum dogmati suo faventem curantur, piat. Et in hoc Hæretici potissimum gloriantur, quòd habeant in Augustini scriptis, ubi caput suum reclinent. Nec mirum: cum enim novitas omnis synceris fidelibus sit suspecta, ac in se infirma; callidè sibi de vetustate tantique Doctoris auctoritate patrocinium aut stabilimentum quærit. Hinc Wiclef, Lutherus, Calvinus & alii mirum quantopere gloriantur Augustino, eumquæ suum esse jactitent; ac in intimos absconditæ illius doctrinæ secessus ex jugi ejusdem evolutione penetrasse se prædicent. Non modicâ sanè tanti Doctoris injuriâ: è quo nimirum obscuriorum fortè verborum hinc indè lacinias à contextu avullas contra sensum ejusdem alibi apertè expressum lectori proponunt. Quod tamen eò tolerabilius videri potest, quòd hi ipsi atrociori scelere verbis etiam Prophetarum & Apostolorum ipsiusquæ adeò Christi Domini in Scriptura expressis & ad suam perfidiam detortis abutantur: adeò ut nulla sit hæresis, quin in verbis Scripturæ malè intellectis latibulum quærat, ut rectè declarat Vincentius Lirinensis lib. adversus hæreses c. 35.

Quantæ porrò apud veteres Patres atque etiam Pontifices æstimationis fuerit B. Augustinus

stinus, manifestum est ex miris, quibus ipsius ingenium, eloquentiam & doctrinam profequuntur, elogiis: quæ hisce temporibus sæpè reimpressa in cunctorum quali manibus veriatæ sunt. Ex his paucissima hîc dabo specimina.

Varia Augustini Elogia à SS. Patribus scripta.

De Augustino itaque Hieronymus Epist. ad eundem, quæ est 25. inter Augustini Epistolæ: *Maître virtute, in orbe celebraris, Catholicitate conditorem antiquæ rursus fidei venerantur, atque suspiciunt; & quod signum majoris gloria est, omnes hæretici detestantur.* Et lib. de Scripturibus Eccles. ait: *Augustinus Episcopus volans per montium cacumina velut aquila &c.* Paulinus Epist. 31. apud Aug. post varia in laudem ejus præclare dicta subdit: *Os enim tuum fistulam aquæ vivæ, & venam fontis æterni merito dixerim.* Volusianus Ep. quæ est 2. apud Aug. ait: *Ut cumque absque detrimento culis divini in aliis Sacerdotibus toleratur inscitia; at cum ad Antistitem Augustinum venit, legi deest, quidquid contigerit ignorari.* Possidius in Ep. ad Maced. sic scribit: *Augustinus Pater Patrum, Doctor Doctorum, par angelis in fervore, par Prophetis in absconditorum mysteriorum revelatione, par Apostolis in predicatione, imago divinitatis, abyssus sapientie.* Alii eum vocant præcipuum Ecclesiæ Doctorem, alii comparant ipsum Soli, cæteros minoribus sideribus: alii aliis eximiiis præconiis ipsum exornant, signanter Prosper, Fulgentius, Gregorius, Beda &c.

41. Quantum auctoritatis Augustino accesserit ex Pontificibus ac Conciliis.

Signanter Ex Epistola Celestini Papa.

Ex dictis Hormisdæ.

Præterea doctrinæ Augustinianæ testimonium perhibent, magnumque auctoritatis robur conciliant dicta & decreta Pontificum & Conciliorum. Nam Celestinus Papa Ep. ad Episcopos Gallia c. 2. de eo scribit: *Augustinum sanctæ recordationis virum pro vita sua atque meritis in nostra semper communione habuimus, nec unquam hunc sinistra suspicionis saltem rumor aspersit: quem tanta scientia olim fuisse meminimus, ut inter magistros optimos etiam à meis semper Prædecessoribus haberetur.* Bene ergo de eo omnes in communi senserunt &c. Atque in eadem Epistola novem articulos per omnia doctrinæ S. Augustini consonantes, atque ex hætenus per Apostolicæ Sedis Antistites definitis sive probatis decerptos & contra Pelagianam hæresim determinatos omnibus Apostolicâ auctoritate tamquam fidei regulam proponit. Deinde Concilii Milevitani, quod sancta Sedes probavit, dux, ingenium & lingua fuit Augustinus, qui & Canones fidei compilavit. Canones quoque Concilii Arauscani II. sunt ex doctrina S. Augustini desumpti. Hormisdas papa Ep. 70. ad Possessorem Episcopum; *De arbitrio libero & gratia Dei, quod Romana, hoc est Catholica sequatur & asseveret Ecclesia, licet in variis libris B. Augustini, & maxime ad Hilarium & Prosperum (scilicet de prædest. SS. & bono perseverantia) possit cognosci, tamen in scriniis Ecclesiasticis expressa capitula continentur.* Quorum nomine intelligit vel capitula contenta in Epistola præfata S. Celestini, vel capitula excerpta ex Augustino & probata in Concilio Arauscano; si tamen hoc sit celebratum sub

Leone I. (ut multi volunt) & non potius sub Felice IV. qui mediante Ioanne I. Hormisdæ successit. Quod postremum hodie eruditiores passim censent, & probat Franciscus Longus in Summa Conciliorum, ubi de Concilio Arauscano II. Post Hormisdam Ioannes II. Ep. 3. ad quosdam Senatores ait: *S. Augustinus, cujus doctrinam secundum prædecessorum meorum statuta, Romana sequitur & servat Ecclesia.* His accedit illud V. Synodi generalis Collat. 3. Sequimur per omnia & sanctos Patres..... Augustinum &c. Et suscipimus omnia, quæ de recta fide & condemnatione Hæreticorum exposuerunt. Denique Gelasis Papa cum Concilio Romano approbavit Opuscula S. Augustini; ut refertur can. Sancta Romana d. 15.

Ex his autem fortassè quis inferat omnia scripta B. Augustini, saltem de Gratia contra Pelagianos esse canonizata ab Ecclesia; à cujus proinde mente nè vel latum unguem liceat Catholico deviare. Quod eatenus arrideret hæreticis recentioribus, quatenus hi Ecclesiam Romanam, Scholasticos ipsumque Concilium Tridentinum insimulant Pelagianismi, quasi à veteris Ecclesiæ & ab Augustini semitis deviaverint.

Huic Illationi innixus Cornelius Jansenius olim Episcopus Iprensis docuit varias assertiones à communi Catholicorum Theologorum doctrina exorbitantes, & à Sede Apostolica reprobatas, indubitanter existimans fuisse traditas à B. Augustino, adeoque toties ab eadem Sede Apostolicâ doctrinam Augustinianam approbante probatas, & consequenter non esse in sensu Augustini (quem se assecutum esse putabat) à posterioribus Pontificibus reprobatas, neque reprobari potuisse.

Verum hæc Illatio nullatenus est admitenda; nec fuit à Catholicis Doctoribus contra Calvinum similesque Sectarios decertantibus admittenda: quantumvis B. Augustinus nulla in parte eorumdem erroribus verè faveret; uti nec sanè intellectus singularibus Jansenii doctrinis favet. Undè ab omnibus probatum fuit, quod scripsit Bellarminus in Præfat. Librorum de Gratia & lib. arb. Etiam si B. Augustinus Calvino faveret, tamen neminem tam iniquum judicem esse oporteret, qui unum hominem, quamvis doctissimum, omnium seculorum Patribus & Doctoribus totique Ecclesiæ, atque adeò orbis terra consensui anteferreret. Et (ut plurimos alios omittam) Guilielmus Estius tantus Augustini sectator 1. Distinct. 41. post solutas Augustini auctoritates, quæ suæ opinioni de gratia & prædestinatione Angelorum adversari videbantur, subdit: *Quod si nihilominus adhuc contendat aliquis Augustini verba, quæ objecta sunt, huc inflecti non posse, putetque eum reverà esse alterius sententia, cum respondebimus ea, quæ de adiutorio primi hominis & Angelorum obscurius, & ut videtur extra Scripturæ auctoritatem ab illo disputata sunt, ad hoc ut ex ea comparatione gratia nostra per Christum reparationis magis emineret, non debere præjudicare*

Ioannis II.

V. Synodi,

Et Gelasi

in Synodo

Romana.

42.

An hinc

sequatur

omnia dicta

S. Augusti-

ni saltem

contra Pe-

lagianos es-

se regulam

fidei?

43.

Ostenditur

quod non.

dicare doctrina, quæ apud alios Patres, ipsum-
quæ S. Thomam in hujusmodi rebus exactissimum
Doctorem expressior reperitur &c.

Idemquæ apparet fuisse sensus ipſus Augu-
stini lib. De bono persev. c. 21. ubi ait: Neminem
velim sic amplecti omnia mea, ut me sequatur,
nisi in iis, in quibus me non errare perspexerit.
Nam propterea nunc facio libros, in quibus opus-
cula mea retractanda suscepî, ut nec me ipsum in
omnibus me secutum fuisse demonstrem. Quod
quidem opus Retractionum non perduxit
ad finem: cum neque Epistolas neque homi-
lias recensuerit. Idem Ep. 19. ad Hieronymum
solis Scripturarum libris canonicis hunc ho-
norem deferendum esse tradit, ut in nullo
Auctores earum erraverint. Similia in aliis
passim operibus inculcat. Ut proinde con-
tra mentem ipsius appareat, quod omnia ejus
dicta quasi verba Scripturæ accipiantur &
glossentur. Magis autem, quod etiam singu-
læ probationes velut efficaces & irrefragabi-
les haberi debeant: quæ prærogativa nè qui-
dem Conciliis generalibus aut epistolis de-
cretalibus Pontificum tribuitur. Quin immo
ipsemet Jansenius in suis Pentateucho & Tetra-
teucho, non semel, aut decies, aut vigesies, sed
longè frequentius & in terminis apertis à
mente seu opinione S. Augustini recedit: prout
opera præfata evolvendo adverti. Nec tamen
idcirco Jansenius vapulat: quin potius opera
ista pro merito etiam à suis haud satis lau-
dantur: quæ laudo & ego, sæpe numero sus-
pirans & gemens, quod ingenium & stylum
aliter quam explicandis divinis litteris ac in-
sectandis hæreticis (quos aureo libello Spon-
gia intitulo proscriptis) impenderit.

Idemque de aliis, qui se profitentur Augu-
stini singulares sectatores aut pro talibus de-
prædicantur, posset ostendi. Sufficiat Hesse-
lius collega Michaelis Baii in Explicat. qua-
tuor postremorum Sacram. c. 194. ubi allegatâ
Augustini expositione, suam ejusdem textus A-
postoli subdit, concludens: Et puto etiam Au-
gustinum ipsum hoc sensurum, si occurrisset ei con-
structio illius partis cum præcedentibus.

44. Quare dicendum est B. Augustinum præ-
cellere quidem reliquos Patres & Doctores
auctoritate, præcipuè in materia de Gratia;
in qua spectante & animante Ecclesiâ tot an-
nis contra Pelagianos pugnavit & vicit, variis
etiam illius sententiis in Canones fidei redac-
tis: non constare tamen, quod in aliis sit in-
fallibilis auctoritatis, quàm in iis, quæ Eccle-
sia definiendo specialiter fecit sua. Neque e-
nim ipsa excerpando pauciora quædam ca-
pitula, censetur reliqua omnia probasse, sed
potius indecisa & in suo proprio gradu reli-
quisse. Unde Celestinus Papa Ep. cit. in fine
capitulorum ibi expressorum definitioni sub-
jungit: Profundiores verò difficilioreſque partes
intercurrentium questionum, quas latius pertrac-
tarunt qui hæreticis resistunt, sicut non audemus
contemnere, ita non necesse habemus adstruere.
Quia ad confitendam gratiam Dei, cujus operi ac

Explicatur
mens Cele-
stini Papæ,

dignationi nihil penitus subtrahendum est, satis
sufficere credimus, quidquid secundum prædictas
regulas Apostolica Sedis nos scripta docuerunt, ut
prorsus non opinemur Catholicum, quod apparue-
rit præfixis sententiis esse contrarium. Ad hæc
ipsa quoque capitula, aut etiam expressa in
Concilio Arausicano, si fuerit celebratum tem-
pore Leonis I. respicit Hormisdas Papa sup-
rectè etiam se referens ad libros Augustini de
prædest. SS. & bono persev. veluti confor-
mes iisdem capitulis. Prout etiam hodie Pon-
tifex in epistola speciali facilè remitteret ali-
quos pro instructione in certa fidei materia
ad Scripta D. Thomæ, D. Bonaventuræ, aut al-
terius Scriptoris Orthodoxi eandem mate-
riam catholicè tractantis.

Quæ verò adferuntur ex Epistola Joannis
II. & obiter ab eo dicta sunt, nihil amplius
probant, quàm dictum sit. Ibi enim agit con-
tra sectatores Nestorii, & adducit varia testi-
monia B. Augustini, sed nullum ex scriptis
contra Pelagianos. Vel igitur solum vult Ro-
manam Ecclesiam sequi doctrinam Augustini,
utî aliorum Patrum Orthodoxorum, juxta
approbationem V. Synodi & Gelasii Papæ. Vel
si agat de doctrina Augustini contra Pelagium
in materia de Gratia, adeoque auctoritatem
illius, quàm ex statutis Pontificum in ista
materia habet, adducat ad conciliandam seu
arguendam auctoritatem ejusdem etiam in
aliis materiis, constat statuta seu decreta Pon-
tificum definitivè aliquid statuentium non
omnia omnino S. Doctoris scripta contra Pe-
lagianos concernere.

Denique dictum V. Synodi, utî & decretum
Gelasii Papæ pariformiter respicit alios Pa-
tres Orthodoxos. Ait enim V. Synodus: Se-
quimur per omnia & Sanctos Patres, & Doctores
Ecclesiæ, Athanasium, Hilarium, Basilium, Gre-
gorium Theologum, Gregorium Nyssenum, Am-
brosium, Augustinum &c. & suscipimus omnia
&c. Gelasius verò cùm Concilio Romano ait,
postquàm primas quatuor Synodos genera-
les probaverat: Sed & si quæ sunt Concilia à
Sanctis Patribus hætenus instituta, post horum
quatuor auctoritatem & custodienda, & recipien-
da decernimus & mandamus. Item opuscula B.
Cypriani. Deinde subdit opuscula Nazianzeni,
Basilii, Athanasii, Chrysostomi, Theophili, Hila-
rii, Ambrosii, Augustini, Hieronymi &c. Immo
de hoc plura habentur elogia. Et signanter
factâ mentione Scriptorum Rufini viri religio-
si, adjungitur: Sed quoniam B. Hieronymus in
aliquibus eum de arbitrii libertate notavit, illa
sentimus, quæ prædictum B. Hieronymum sentire
cognoscimus: & non solum de Rufino, sed etiam
de universis, quos vir sapius memoratus zelo Dei
& fidei religione reprehendit. Inte hos autem
potissimi Pelagiani. Unde inter eos, qui Pe-
lagii sensus diligentius indagare potuerunt ac
adversus eum pro Christi gratia, & catholi-
cæ fidei veritate configunt, præcipuè esse
Hieronymum, dicitur in Epistola Concilii Mile-
vitani II. ad Innocentium I. inter cujus Con-
cilii

Item Hor-
misdas,

45.
Nec non Io-
annis II.

Ac denique
V. Synodi ac
Gelasii.

46.
Quid con-
ferat Eccle-
siastica ap-
probatio
Scriptorum
SS. Patrum?

cilii Patres & Epistolæ Auctores erat quo-
que *Augustinus*.

Accedit, quod sit præter morem Ecclesiæ tot & tam vasta alicujus Patris aut Scriptoris volumina sic probare, ut probatio afficiat singula contenta, ea faciens Canonem seu regulam fidei. Ad hoc enim deberent singula in particulari accuratè fuisse discussa, prout discutiuntur accuratè & minutatim singula, quæ in Conciliis proponuntur Ecclesiæ tamquam regula fidei: adeoque res ista postulare solemne examen longissimi temporis. Unde generalis approbatio operum facit, partim quod lectio eorum permittatur & commendetur fidelibus, partim quod judicentur utilia ad doctrinam fidei & morum, & ob hoc laudentur, partim quod inde accipiant quamdam auctoritatem, ideoque dicta hujusmodi Patrum faciant probationem; partim denique quod Auctor eorum commendetur tamquam catholicè sentiens, nolens dogmatizare expresse & scienter aliquem errorem. Alioquin cum Ecclesia probaverit scripta diversissimorum Patrum, non semper invicem consentientium, sequeretur Ecclesiam simul asserere contradictoria, posito scilicet quod per hoc censeatur probare singula in iis scriptis contenta. Sequeretur etiam Ecclesiam cum *Augustino* dubitante (qui sanè de nonnullis tunc nondum declaratis, nunc autem declaratis dubitavit) dubitare.

47.
Conclusio
presentis
difficulta-
tis.

Seclusis itaque iis, quæ Ecclesia speciali-
ter determinavit ex Scriptis *B. Augustini*, cæ-
tera non habent auctoritatem infallibilem, et-
si maximam post Scripta canonica. Quam
in tantum exaggerat *Smising Tract. 3. de Deo*
Vno d. 6. num. 394. ut nisi evidens ratio aut
Ecclesiæ sensus obstat, decisio *Augustini* in
materia contra *Pelagianos* disputata, aliorum
Doctorem auctoritati sit præferenda, faciat-
que Theologicam certitudinem vel probabi-
litem, prout certò, vel probabiliter constat
de mente *Augustini*. Quod si hoc admitti va-
leat aut debeat, eo sanè amplius nemo ad so-
brietatem sapiens ipsi tribuere potest. Qua-

propter extravagans nimium & temeraria
hæc assertio fuit, quam proinde meritò
damnavit *Alexander VIII.* propositione 30.
inter 31. *Ubi quis invenerit doctrinam in Au-
gustino clare fundatam, illam absolute potest te-
nere & docere, non respiciendo ad ullam pontifi-
cis Bullam.* Adeoque nec ad conciliorum de-
creta, de quibus eadem planè est ratio, cum
ea solum à Pontifice suum robur obtineant,
ut probabitur *p. 3. d. 5. q. 7.* ac proinde æquè
inepta fuit propositio 29. pariter ab eodem
pontifice proscripta. Sanè quid aliud culpa-
mus in hæreticis nostris, quàm quod Scrip-
turam suo sensu intelligentes, Ecclesiæ inter-
pretationem spernant inixi (ut plurimum buc-
cinant) claris *Augustini* testimoniis. Unde si
hinc constaret de mente *Augustini*, & inde ap-
pareret contraria mens Ecclesiæ sive commu-
niter aliorum Patrum, indubiè hæc esset præ-
ferenda. Similiter non est trahendum, quod
docet Ecclesia, ad mentem *Augustini*; sed po-
tius mens *Augustini* flectenda est ad mentem
Ecclesiæ. Immo gratis admissa infallibilita-
te dictorum *Augustini* in materia de Gratia, ad-
huc non rectè processisset *Jansenius* in variis
ab ipso assertis; quæ longè clariùs repugna-
bant sive *Tridentino*, sive Pontificiæ damna-
tioni articulorum *Baii*, quàm ipse vel ullus
ostendere posset illa esse verè sensa ipsius *Au-
gustini*. Ut proinde sic potius à posteriori ar-
guendum fuisset: constat hanc vel illam as-
sertionem esse ab Ecclesia reprobam; ergo
censendum est, illam non esse juxta genui-
nam mentem *S. Augustini*; cujus utique doc-
trinam contra *Pelagianos* Ecclesia per censu-
ras suas non tanget. Quæ non eo fine ad-
ducta sunt, ut æstimationi Sanctissimi *Augu-
stini* (quem medullitùs veneror & amo) aut
alicujus Scriptoris Orthodoxi vel minimum
detrahatur (*Deus scit*) sed ut, quoniam honor
Sanctorum judicium diligit, in judicio &
æquitate statuatur quod statuendum est. Et
hic Prolegomenorum de Gratia sit finis. Ad
ipsam proinde Tractatùs materiam propere-
mus.

DISPUTATIO PRIMA.

De Gratia in Communi, ejusque Divisionibus.

QUÆSTIO I.

Quid & Quotuplex sit Gratia?

1.
Gratia sig-
nificat bene-
ficiū gra-
tuitum;

OMISSIS variis acceptionibus, Gra-
tia juxta usitatioem Scripturæ phra-
sim, ac Sanctorum Patrum & Theo-
logorum loquendi modum, significat bene-
ficiū, quod gratis & finè debito datur. Quam
Gratiæ rationem urget Apostolus *ad Rom. 11.*
Si gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia
jam non est gratia. Et alibi. Et *S. Augustinus*

passim contra *Pelagianos*. Juxta hanc accep-
tionem potest etiam donum creationis &
conservationis largè dici gratia, ut notat *S. Au-
gustinus Epist. 95.* Quo sensu VI. Synodus
Aët. 11. dixit Angelos esse immortales, non
naturâ, sed gratiâ; id est non naturæ ne-
cessitate, quâ Deus, sed per gratuitum crea-
tionis & conservationis beneficiū: po-
tuisset enim non creari, aut etiam non
conservari. Sed hæc gratia, quæ tota natu-
ralis est, non est illa, de qua Patres cum *Pe-
lagio* contendebant: neque is illam negabat,
sed

est hujus
loci,

sed cum initio omnem divinæ gratiæ necessi-
tatem excluderet, subdolè postmodum suam
hæresim retractans, gratiam ad observantiam
mandatorum & consecutionem justitiæ ne-
cessariam asserbat: hoc nomine intelligens
donum creationis, seu liberum arbitrium no-
bis gratuito sive absque meritis collatum; ut
frequenter declarat, & reprehendit *S. Augusti-
nus*, signanter *Epist.* cit.

2.
In quo si-
mitur pro-
dono gra-
tuito natu-
ra divinitus
superaddi-
to.

Verum non ita sumitur Gratia in Prophe-
ticis, Evangelicis, Apostolicisque litteris, sed
pro ea quæ vocatur, Justificamur, glori-
ficamur, ut ait *Augustinus* sup. quæ proinde
debet esse donum gratuitum naturæ superad-
ditum, & specialiter concessum ex superna-
turali providentia Dei.

Non tam
ad salutem
aliorum, ut
gratia gra-
tis data,

Hæc tamen acceptatio est adhuc limitanda:
nam Gratia sic etiam convenit gratiis gratis
datis, id est, donis quæ Deus quibusdam di-
stribuit principaliter in salutem aliorum; ut
sunt donum prophetiæ, donum linguarum,
& alia enumerata ab Apostolo *1. ad Cor. 12.*
quæ tamen eatenus non sunt gratia de qua
hic agitur. Quamvis enim hujusmodi gratiæ
servire quoque interdum possint saluti eorum
quibus conferuntur, & plerumque saluti eo-
rum de facto deserviant, qui nimirum donis
istis sanctè ac meritoriè utuntur, prout Apo-
stoli aliique Sancti usi sunt, per se tamen seu
principaliter respiciunt salutem aliorum, ac ad
illam divinitus ordinantur; aut certè ex na-
tura sua non magis respiciunt salutem pro-
priam quam alienam: secus quam gratia gra-
tum faciens, de qua hic.

Solum est observandum, quòd nomine
Gratiæ gratis datæ Nonnulli, signanter *Sera-
phicus Doctor* passim, non tantum intelligant
gratias enumeratas ab Apostolo suprà, sed
dum versantur in præsentia materia, eos per
gratiam gratis datam intelligere gratiam ac-
tualem, quæ indubiè gratis datur, & à no-
bis censetur membrum dividens gratiam gra-
tum facientem: quo nomine isti intelligunt
gratiam habitualement seu sanctificantem, quæ
indubiè propriissimè & formalissimè est gra-
tum faciens. Quod notandum fuit ad vocum
æquivocationem, seu indè natam oriri de-
ceptionem, cavendam.

3.
Quam ad
salutem
propriam.

Gratia itaque, de qua hic agitur, solum
complectitur beneficia quæ ad salutem pro-
priam cujusque Deus largitur, & solent vo-
cari gratia gratum faciens: quia videlicet vel
formaliter faciunt hominem sanctum, aut
sanctificationem integrant, ut gratia sancti-
ficans & reliqui habitus in justificatione insu-
fi, vel hominem ad hoc disponunt, & quasi
efficienter perducunt, ut gratiæ actuales.

Que des-
cribitur.

Gratia hoc modo sumpta describi potest, Do-
num quoddam divinum indebitum & naturæ
rationali superadditum, ad hoc ut bene &
salutariter vivat ac perveniat ad finem super-
naturalem. Dixi, *indebitum*, quod potest in-
telligi dupliciter. Primò enim indebitum cen-
setur aliquid, quando non requiritur ad na-

turale complementum, nec etiam illud quis
est meritus, atque ita gratia Angelorum &
primi hominis erat quoque donum indebi-
tum. Secundò & specialius quando præterea
quis est positivè demeritus, adeoque indig-
nus beneficio conferendo. Et hoc modo gra-
tia Christi, quæ confertur homini lapsò, est
beneficium indebitum, adeoque potiori quàm
dam ratione gratia.

Ad hujus rei, totiusquæ materiæ dilucida-
tionem deserviet notitia multiplicis Status, 4.
Multiplex
natura hu-
mana status
declamatur.
qui homini partim competit, partim com-
petere potuisset. Primus est status naturæ nu-
dæ seu puræ, in quo homo foret conditus
absque peccato quidem, sed etiam absque
gratia & donis supernaturalibus, cum solis
potentiis & instrumentis necessariis. Et hic
quidem Status de facto non existit; etsi indu-
biè fuerit possibilis juxta Theologos unanimi-
ter contra *Michaelem Bajum*, cujus sententiam
proscripsit Sedes Apostolica. Fuissetque in
hoc statu lucta inter carnem & spiritum, qua-
lis est modò. Congruentissimè tamen Deus, si
non creasset nos ad beatitudinem supernatu-
ralem, instruxisset naturam nostram donis
& perfectionibus congruis in suo ordine, sub-
lato fomite, cum recta subordinatione partis
inferioris ad rationem, & rationis ad Deum
tamquam finem naturalem. Qui status vo-
catur à pluribus Doctoribus status naturæ
integræ: ab aliis simpliciter status puræ na-
turæ.

Secundus est Status innocentiae, seu natu-
ræ institutæ, in quo homo fuit primùm à
Deo conditus in gratia sanctificante & justi-
tia originali in ordine ad finem supernatura-
lem. Qui status ab aliis quoque dicitur natu-
ræ integræ conformiter ad phrasim *Arausica-
ni can. 19.* dicentis naturam humanam esse
conditam in integritate.

Tertius est status naturæ lapsæ, qui est hu-
mani generis, postquam in Adamo excidit
ab innocentia, & spoliatum fuit omnibus
gratuitis donis, & præterea infectum fuit pec-
cato originali.

Quartus est naturæ per Christum repara-
tæ, qui competit homini, quando per gra-
tiam Christi à peccatis purgatus restituitur in
statum gratiæ & sanctitatis. Et huic statui,
ut & præcedenti, propria est gratia Christi,
quæ peccator vocatur & justificatur, sicque
disponitur ad quintum statum, qui est natu-
ræ glorificatæ; quem in altera vita expe-
ctamus.

Gratia gratum faciens dividitur in habi-
tualem & actualement. Gratia habitualis gene-
ratim loquendo complectitur tam gratiam for-
maliter sanctificantem (quæ juxta nos est
Charitas infusa) quam reliquas virtutes Theo-
logicas, & si qui sint alii habitus, qui justi-
ficationem integrent, ut juxta Plerosque ex-
tra Scholam *Scoti* sunt virtutes morales infu-
sæ, & præterea juxta Plures Dona Spiritus
sancti. Strictè autem loquendo gratia habi-
tualis

5.
Gratia alia
habitualis,

Quid hæc
complectatur?

tualis ordinariè sumitur pro forma sanctificante, vocaturque ab *Augustino* gratia remissionis peccatorum. Quæ quidem sine dubio est verissima gratia, & gratuito homini confertur. *Pelagius* quidem peccatorum remissionem etiam assererat necessariam, quia mala in præterito jam facta infecta facere non valemus, ut refert *August. Epist. 94.* ipsam tamen putabat procedere ex meritis & viribus arbitrii; adeoque veram gratiam remissionis peccatorum tollebat. Ipsum quoque augmentum gratiæ sanctificantis, quod per bona opera de condigno meremur, pertinet ad rationem gratiæ gratum facientis: quia gratis nobis donatum est, ut essemus ad merendum idonei; & sic radicaliter est supra debitum naturæ & personæ cui confertur: sicut idcirco *Apostolus* ipsam vitam æternam appellat quoque gratiam, quia scilicet principium merendi ex gratia nobis confertur. Verum de gratia habituali agetur ex professo *disp. 4.*

6. Alia actualis.

In quo hec consistat?

Gratia actualis est auxilium transiens, quo homo prævenitur sive adjuvatur ad bene operandum & ad resistendum tentationibus. Consistit in quibusdam animi motibus divinitus immixtis ex speciali intentione divinæ providentiæ supernaturalis. Ad eam spectat tum pia cogitatio intellectus, tum pius aliquis motus indeliberatus voluntatis, puta timoris, spei, delectationis &c. Unde *Concilia* & *Patres* constituunt hæc auxilia in vocatione, inspiratione, illuminatione, cogitatu, viso, immutatione affectus, corroboratione, timore, delectatione, quibus voluntas ad bonum allicitur. Quemadmodum per varios motus concupiscentiæ voluntas ad bonum allicitur & excitatur ad malum. Unde non solum actus judicii, sed etiam vivida sæpè apprehensio, uti ad bonum non parum conducit, sic etiam inter dona gratiæ est computanda, sive ipsa ad motum voluntatis sufficiat absque judicio, sive non. Prædictæ autem gratiæ actuales vocantur internæ, de quibus, & potissimum de gratia voluntatis, præcipua fuit *Augustino* & *Patribus* cum *Pelagio* controversia, quamquæ *Concilia* contra eundem statuerunt esse necessariam. Hanc autem gratiam seu motionem voluntatis *S. Augustinus* diversis in locis diversimodè appellat. Aliquando enim vocat Spiritum charitatis, inspirationem charitatis, vel dilectionis, vel amoris divini, aliquando bonam concupiscentiam, cupiditatem boni, aliquando condelectationem, suavitatem, jucunditatem, voluptatem, denique frequenter illam vocat delectationem justitiæ.

7. Ad hanc etiam spectant gratiæ externæ.

Præterea est quædam gratia, quæ solet vocari externa, ad quam revocantur Sacramenta, Incarnatio, Evangelii externa prædicatio, objecta circa quæ versantur pii motus interiores animi, ipsaque providentiæ Dei vel decretum, unde emanant auxilia quæ nobis conferuntur. Quorum varia licet in se per-

manentia, quia tamen quasi transitoriè homini conferuntur mediante gratiâ actuali, possunt reduci ad gratiam per modum actus. Ad gratiam externam etiam spectat illa, quæ dici solet externæ protectionis, & distinguitur contra gratiam internæ inspirationis: estque remotio extrinseca impedimentorum ad bene operandum, & occasionum ad malè operandum. Utriusque meminit *Augustin. l. 50. Homiliarum Homil. 23.* dicens: *Adulter non fuisti... Hoc tibi dicit Deus tuus. Regebam te mihi, servabam te mihi. Ut adulterium non committeres, suasor defuit, ut suasor deesset, ego feci: locus & tempus defuit, & ut deesset ego feci.* Deinde de auxilio internæ inspirationis mox subdit: *Adfuit suasor, non defuit locus, non defuit tempus, ut non consentiret, ego terrui. Agnosce ergo gratiam ejus, cui debes, quod non admisisti.*

Q U Æ S T I O II.

De Gratia operante & cooperante: item de præveniente, concomitante & subsequente.

GRATIA actualis primò dividitur in operantem & cooperantem. Divisio desumpta est ex *Augustino* (et si expressè non meminerit terminorum gratiæ operantis & cooperantis) qui *lib. de Gratia & libero arbit. c. 17.* ait: *Cooperando in nobis perficit, quod operando incipit. Quoniam ipse, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Et rursum: Ut ergò velimus, sine nobis operatur; cum autem volumus, & sic volumus ut faciamus, nobiscum cooperatur.* Porro membra hujus divisionis variè à Variis explicantur. Sed melius & conformiter ad mentem *S. Augustini* per gratiam operantem intelligitur illa, quam Deus operatur in nobis sine nobis, id est, sine nostro consensu libero, seu sine nobis moraliter cooperantibus: ut sunt sanctæ cogitationes, & necessarii motus voluntatis, quos Deus nobis inspirat: nam (ut ait *August. l. 1. ad Simplicianum q. 2.* paulò antè finem) *cum nos ea delectant, quibus proficiamus ad Deum, inspiratur hoc & præbatur gratiâ Dei, non natu nostro & industria;* quia scilicet sine libertate nostra. Quæ phrasi etiam utitur *Apostolus ad Rom. 7.* ubi agens de motibus non liberis ait: *Jam non ego operor illud, scilicet liberè, sed quod habitat in me peccatum, seu fomes concupiscentiæ.* Sic denique verificari potest, quod ex *Augustino* tradit *Concilium Arausicanum Can. 20.* *Malta in homine bona sunt, quæ non facit homo, scilicet liberè. Quamvis & alio sensu id verum sit, quia scilicet à Deo sunt in homine dona infusa sine coefficientia hominis. Quædam etiam in eo sunt, quæ ipse non facit, scilicet meritoriè.*

Aliter dividitur Gratia actualis in prævenientem seu excitantem, concomitantem & subse-

8. Gratia actualis dividitur in operantem & cooperantem.

9. Dividitur quoque in

subsequentem conformiter ad *Trident. sess. 6. c. 16.* Gratia præveniens est, quæ liberum voluntatis consensum antevertit, & ad illum excitat. Coincidit re ipsâ cum gratia operante, prout hanc nos explicavimus. Gratia concomitans est eadem cum cooperante, quæ scilicet consensum liberum voluntatis concomitatur eique cooperatur. Unde etiam vocari potest gratia adjuvans. Gratia subsequens dupliciter explicari potest. Primò, ut sit illa quæ subsequitur justificationem, ut iustum in iustitia confirmet; etsi eadem simul præveniens sit respectu actûs boni ad quem excitat, vel concomitans respectu actûs ad quem adjuvat. Sic *Aug. lib. De natura & Gratia. 31.* ait: *Prævenit ut sanemur, & subsequetur ut etiam sanati vegetemur &c.* Et *Fulgentius l. 1. ad Monimum c. 11.* *Prævenit impium, ut fiat iustus; subsequitur iustum, nè fiat impius &c.* Secundò ut illa dicatur gratia subsequens, quæ subsequitur liberum voluntatis consensum, eumque fouet & confirmat. Unde supponit ipsa gratiam prævenientem & concomitantem, licet ipsa quoque possit esse præveniens aut concomitans respectu alterius actûs. Conformiter ad hunc sensum de gratia subsequenti loquitur *August. Enchirid. c. 32.* *Legitur in sacris eloquiis, & misericordia ejus præveniet me, & misericordia ejus subsequetur me. Nolentem prævenit, ut velit; volentem subsequitur, nè frustra velit;* quatenus videlicet voluntatem in bono proposito confirmat, & ad effectum perducit.

10. Petes, An gratia operans seu præveniens efficiatur à solo Deo animâ se habente merè passivè, an vero physicè coefficientur ab ipsa anima? Resp. coefficientur physicè ab ipsa anima. Ita Doctores communiter contra *Vega l. 6. in Concil. Trident. c. 8.* nam cum ista gratia consistat in vitali motu mentis nostræ, necessariò debet mens ipsa ad illum concurrere. Atque esto de absoluta potentia non repugnet, quòd Deus se solo illum infunderet; nulla tamen est necessitas eò confugiendi. Producit autem potentia motum gratiæ, non quidem se solâ cum concursu generali causæ primæ; potentia enim naturalis cum concursu generali proportionato spectat ad donum creationis & conservationis; adeoque non sufficit ad motum gratiæ, sed ipsa simul cum concursu speciali Dei determinantis animam ad hos motus producendos. Ita *Tannerus* & plures alii. Notant tamen Nonnulli Recentiores posse frequenter ad producendos motus gratiæ concurrere habitus infusos, dum scilicet ipsi motus sunt in substantia supernaturales, & ipsa potentia est prædita prædictis habitibus. Equidem non omnes motus gratiæ prævenientis videntur esse supernaturales in substantia; præsertim qui excitant ad actus in substantia naturales: immo multi probabiliter teste *Suarez l. 3. de Auxiliis c. 4. num. 12.* existimant omnes gratias prævenientes esse tantum supernaturales in modo, juxta quos proinde non conducerent habitus infusi ad

Herincx Sum. Theol. Pars II.

illarum productionem.

Petes II. In quo consistat ratio auxilii adjuvantis? *Molina, Lessius disput. de Gratia effici. c. 15. n. 3. Wiggers q. 111. a. 2. n. 16.* & alii existimant eandem gratiam in entitate, quatenus voluntatis consensum prævenit, dici prævenientem; quatenus autem eundem quoque physicè efficit, dici adjuvantem, quæ ad voluntatis consensum concurrat instar impetûs cujusdam spiritualis citò fluentis seu transeuntis. Sed rectius *Soto, Vega* & alii docent gratiam prævenientem adjuvare quidem voluntatem ad consensum præstandum moraliter velut suadendo, incitando &c. non tamen physicè: eò quòd ipsa secundum omnes sit solum pius quidam motus animi, præsertim voluntatis, & quidem ordinariè saltem simplex complacentia indelibertata, longè minoris perfectionis, quàm sit actus ad quem excitat: ergo non habet vim physicè illum efficiendi, præsertim cum generaliter unus actus voluntatis non efficiat physicè alterum. Nec obstat *Trident. sess. 6. c. 5.* dicens hominem ad conversionem disponi per excitantem & adjuvantem gratiam consentiendo eadem gratiæ. Nam sensus est, consentiendo utrique gratiæ, etsi excitanti assentiatur moraliter tamquam persuadenti, adjuvanti autem assentiatur physicè tamquam coefficienti. Ut interim omittam gratiam excitantem rectè etiam vocari adjuvantem, quia juvat moraliter.

Itaque ad opus bonum sive ad consensum voluntatis gratiâ præventæ præter potentiam naturalem & concursum causæ primæ eidem necessariæ (quæ duo per se non pertinent ad gratiam, sed ad naturam) requiritur principium speciale adjuvans. Et quidem si opus ipsum sit tantum supernaturale in modo, sufficit concursus specialis Dei in modo similiter supernaturalis. Si autem opus ipsum sit supernaturale in substantia, requiritur concursus specialis Dei similiter supernaturalis, quo Deus applicando omnipotentiam suam & supplendo defectum causæ creatæ coefficientur ipsum opus tamquam causa particularis; quando videlicet anima non est prædita principio intrinseco actuum supernaturalium, scilicet habitibus infusis. Quando enim hi supponuntur, non requiritur gratia physicè adjuvans distincta ab ipsis habitibus, & concursu Dei habitibus proportionato: nisi actus fortè aliquando excederent vires, intensionemque habituum: tunc enim quoque admittendam esse gratiam adjuvantem distinctam ab habitibus infusis censet *Wiggers sup. num. 14.* & saltem tunc utilissimam esse non est dubitandum.

Dubitant autem Nonnulli, an concursus Dei tamquam causæ primæ, quatenus est debitus principio supernaturali, v. g. habitui infuso pertineat quoque ad ordinem gratiæ. Resp. Aff. quia præstatur à Deo tamquam gratiæ auctore. Quòd enim sit connatura-

K k

liter

II.
Illam vult
censent eam-
dem in en-
titate cum
gratia phy-
sicè adju-
vante.

Sed rectius
distingui-
tur.

In quo tamen
dem consi-
stat ratio
auxilii ad-
juvantis?

12.

Concursus
causa pri-
ma respon-
dens potest
habitibus
infusis in-
struit a spe-

liter debitus ipsi principio supernaturali ex gratia collato, non tollit ab ipso rationem gratiæ, sed dicitur à Theologis gratia pro gratia. Ita *Scotus*, *Vega*, *Suarez* & alii contra Nonnullos, quos tamen alii in concordiam revocare student.

Q U Æ S T I O III.

De Gratia efficaci & sufficienti.

13. Gratia actualis dividitur in efficacem & sufficientem.

Quid gratia efficax?

Quid gratia sufficiens?

Alia proximè, alia est remotè sufficiens.

14. Nulla datur insufficiens.

15. Solam gratiam efficacem ac necessitantem admittunt Hæretici.

Hanc Gratia divisionem constanter omnes Doctores Catholici velut indubitam probant. In qua divisum est Gratia præveniens: etsi Quidam illud statuunt gratiam adjuvantem, qui scilicet hanc à præveniente non distinguunt.

Gratia efficax est, quæ reipsa obtinet suum effectum, seu cui de facto quis assentitur si ve cooperatur.

Gratia sufficiens sive inefficax est, quæ quidem sufficienter hominem excitat ad opus bonum internum sive externum, ut illud exercere possit Deo adjuvante, quod tamen de facto non exercet. Tunc autem est proximè sufficiens, quando ex parte gratiæ nulla virtus deest ad opus ipsum exercendum. At remotè sufficiens est, quando non potest quidem homo finè novis aut majoribus viribus opus facere, per illam tamen potest præstare aliud, quo comparet vires superiores ad opus necessarias. Pro quo

Nota gratiam quamlibet non semper sufficere se solâ ad opus ultimâ intentum, ad quod præparat; sufficere tamen semper ad aliquod opus aut affectum bonum, aut saltem deliberatam complacentiam elicendam. Aliàs potius ad legem vel doctrinam, quàm ad propriè dictam gratiam esset rejicienda: nam Spiritus sanctus operatur intrinsecus, ut valeat aliquid medicina, quæ adhibetur extrinsecus, ut ait: *S. Aug. 15. de Civit. cap. 6.* Undè non datur gratia Christi, quæ sit insufficiens. Si autem voluntas oblatâ gratiâ rectè utatur, Deus illam juvabit amplius usque ad opus, ad quod ab initio gratia illam præparabat: non enim miseretur Deus & primò deserit. Si verò gratiam voluntas neglexerit, subinde quidem Deus amplius eam excitare pergit; subinde tamè quoque hominè justo iudicio derelinquit.

Hanc nihilominus Gratia divisionem rejicit *Calvinus l. 2. Instit. cap. 3. §. 10.* aliique Hæretici recentiores existimantes omnem veram gratiam Christi, seu medicinalem, & quæ propria est naturæ lapsæ, esse efficacem; sic ut sublatâ arbitrii creati indifferentiâ illud efficaciter & necessariò rapiat ad consensum: illam verò gratiam, quæ sit in manu creati arbitrii, ut illam etiam, postquàm data fuerit, rejiciat aut sequatur prohibitu, esse gratiam sanitatis seu naturæ integræ. Quibus hac in parte adhæsit *Jansenius*, & Quidam illius sequaces adèd insipientes, ut effutire ausi sint: Gratia sufficiens statui nostro non tam utilis, quàm pernicio-

tiosa est, sic ut proinde merito possimus petere, à gratia sufficienti libera nos Domine. Quam propositionem n. 6. inter 31. *Alexander VIII.* damnavit, & sub excommunicatione Sedi reservatâ ipso facto incurrendâ doceri prohibuit. Quapropter duo sunt hîc ostendenda. Primum, quod dentur in naturæ lapsæ adjutoria gratiæ sufficientis, quæ de facto non obtineant effectum, sed ab humano arbitrio respuuntur. Secundum, quod gratia efficax relinquat indifferentiam creati arbitrii, quod illam possit amplecti, vel respuere, si velit.

Primum est clarissimè de fide ex *Trident. sess. 6. c. 11. & 13.* ubi expressimè docet omnes justos habere auxilia ad observantiam mandatorum Dei & ad perseverandum in justitia: quæ cum in multis non sint efficacia, constat in iis tantum esse sufficientia. Eadem est doctrina *Concilii Arausici can. ult.* Denique *Innocentius X. in Bulla contra Jansenium* damnat tamquam hæreticum, quod ulli justo desint vires gratiæ (utique sufficientis: constat enim plurimis deesse gratiam efficacem) ad hoc, ut possit implere divina præcepta. Ibidem quoque damnat velut hæreticam hanc propositionem: Interiori gratia in statu naturæ lapsæ numquam resistitur.

Idem probatur ex Scriptura *Proverb. 1. Vocavi & renuistis; extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret &c. Isaiæ 5. Quid est, quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci? An quod expectavi ut faceret uvæ, & fecit labruscas? Osee 13. Perditio tua Israel; tantummodò in me auxilium tuum. Act. 7. Vos semper Spiritui sancto resistitis &c. 2. ad Corinth. 6. exhortamur, nè in vacuum gratiam Dei recipiatis. Et alibi sæpè. Quæ exprobrationes seu exhortationes manifestè supponunt vocationem internam sufficientem ad annuendum, irrigationem sufficientem ad proferendas uvæ operum salutis, auxilium sufficiens ad non perditionem, & ad Spiritui sancto non resistendum, fieri posse ut vera gratia à Christo danda in vacuum recipiatur: adeoque stare penes hominem, quod renuat, quod labruscas proferat, quod animam suam perdat, quod gratiæ resistat, eamque faciat in vacuum recipi, id est, infructuosè & sinè effectû.*

Confirmatur I. Quia si Judæis à *S. Stephano* increpatis non inspirabantur à Spiritu sancto inspirationes bonæ ac desideria; qui ergo resistebant Spiritui sancto? Si verò inspirabantur, & resistere non poterant, cur adèd increpantur? Datur ergo gratia Spiritus sancti, cui resistatur. Nec dicas cum *Calvino* & affectis ejus, illos non habuisse gratiam internam, sed eatenus restitisse Spiritui sancto, quatenus ejus doctrinæ foris insonanti & in Scripturis loquenti restiterunt: nam ex hoc solo, nisi cor tangatur, Spiritus sanctus in audiente nihil operatur; ubi autem nihil operatur, ei nec resistitur nec obeditur. Deinde loquitur de resistentia ex duritie cordis oriunda; hæc autem durities

16. Dari equidem gratiam sufficientem in statu naturæ lapsæ de fide ex definitione Ecclesiæ.

17. Idem apertè constat ex Scriptura.

ties circa ea primariè versatur, quibus ipsum cor movetur & afficitur; cujusmodi sunt internæ vocationes Spiritûs sancti.

Confirmatur II. Quia si gratia, de qua Apostolus 2. ad Corinth. 8. loquitur, sit talis, ut necessariò sit operans & cum effectu, frustra hortaretur, nè recipiatur in vacuum. Quòd si verò gratia, de qua loquitur, foret talis, ut ob defectum motionis cælestis determinantis recipi non posset à voluntate ad præbendum assensum, adhuc vanè hortaretur, nè talis recipiatur à nobis in vacuum.

18. Probatur præterea ex Patribus. Augustinus lib. 83. qq. quest. 68. inter alia, ait: Qui vocatus non venit, sicut non habuit meritum præmii ut vocaretur, sic inchoat meritum supplicii, cum vocatus venire neglexerit; sufficienter igitur vocatus erat, ut propterea imputetur in culpam, quòd non venerit. Et lib. 2. De peccat. merit. c. 17. Cum voluntate humanâ gratiâ adjuvante divinâ, sine peccato in hac vita possit homo esse, cur non sit, possem facillimè ac veracissimè respondere, quia homines nolunt. Respuunt igitur internam gratiam sufficientem ad non peccandum. Et l. 3. De libero arbit. c. 19. statuit peccatum adulti in hoc, quòd gratiam Dei repudiet: Cum (inquit) ubique sit præsens, qui multis modis per creaturam sibi Domino servientem aversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem exhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem, non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quòd negligis querere quod ignoras: neque illud, quòd vulnerata membrâ non colligis; sed quòd volentem sanare contemnis: ista tua propria peccata sunt. Eadem habet lib. de nat. & gratia c. 67. Loquitur autem de gratia interna, qua scilicet credimus, speramus, diligimus, conamur, deprecamur, ut patet. Neque etiam satisfaceret querelæ murmurantium, si de solo externo adjutorio loqueretur, & non etiam de interno, utique necessario ad superandam difficultatem peccandi, de qua ibi est sermo.

Insuper Augustin. Serm. 17. de Verb. Apostol. cap. 4. ait: Decertant in te duæ delectationes, gratiæ videlicet & concupiscentiæ; non semper autem vincit gratia, non semper etiam concupiscentia: datur ergo gratia interdum non victrix, adeoque tantum sufficiens. Porro gratiam non semper vincere patet ex Augustino lib. 1. De peccat. merit. c. 39. Habet peccator concupiscentiam, cum qua pugnet, eamque adjuvante Deo superet, si non in vacuum gratiam ejus suscepit, si reprobatus esse noluerit; superandus è contrà, si gratiam in vacuum recipiat, si reprobus esse voluerit, quando scilicet cor eorum (loquitur de impiis Augustin. init. præfat. in Psalmum 124.) congelascit adversus Deum, & sit durum adversus imbrem gratiæ ipsius, nè fructum ferat. Qui proinde erit testis in judicio Dei & dicet: Ego dulcis super omnia veni. Tu ergò quid proferas vide, & quid tibi paretur attendas: profers frumentum, horreum spera: profers spinas, ignem spera, ait idem August. in Psalm. 63.

19. His consonat Prosper. lib. 1. de Vocat. Gent. c. Herincx Sum. Theol. Pars II.

9. dicens: Magna pars hominum salvantis gratiam aut repellit aut negligit. & l. 2. c. 26. De sua habens mutabilitate si deficit, de gratiâ opitulatione, si proficit... & quod à multis refutatur, ipsorum est nequitia: quod autem à multis suscipitur, & gratia divina, & voluntatis humana. Hieronymus in Ps. 140. O infelicissimum humanum genus! qui peccata excusamus dicentes: Victus sum à natura; cum in potestate nostra sit, & peccare, & domino adjuvante non peccare. Cyrillus lib. 1. in Joan. capit. 11. in illud: Mundus eum non cognovit, ait: Non verbum Dei & æternam hanc lucem, sed imbecillitatem suam mundus accuset. Illuminat enim filius, repellit autem gratiam creatura & c.

Patribus consonant Doctores Scholastici, non solum quotquot contra Hæreticos recentiores scripserunt, qui uno ore hanc Doctrinam velut indubitam tradunt: sed etiam antiquiores, signanter Scotus 1. distinct. 46. q. unum. 3. ubi explicans voluntatem Dei generalem salvandi omnes, expressissimè adstruit adjutoria communia sufficientia ad salutem; quæ tamen in plerisque, scilicet non salvandis, effectu carent, Et D. Bonaventura 2. dist. 28. in Expos. textûs dub. 3. & art. 1. q. 3. ad 1. & art. 2. q. 1. in corp. & ad 1. & alibi. Similiter D. Thomas, Richardus de Mediavilla, & antè omnes Alexander Alensis.

Accedit ratio Theologica, quam contra Calvinum adducit Bellarminus lib. 1. De grat. & libero arbit. c. 11. quia si nulla sit gratia nisi efficax, nulla erit gratia, cui ul a ex parte umquam resistatur; ac per hoc unusquisque nihil umquam minus aget, quàm id sit, ad quod eum divina gratia movet. At certè Sancti omnes seipso negligentia & ignavia accusare solent, ac se non cooperatos esse gratiæ, ut par erat, cum gemitu confitentur. Quod proinde de se ipso confitetur etiam Augustinus 6. Confess. cap. 11. & lib. 8. c. 5. Ideoque Seraphicus ille Patriarcha Franciscus Tom. 3. Opasc. Apophthegmate 19. confitetur, quòd si Deus maximo peccatori illam gratiam fecisset quàm sibi, is multò meliùs eâ usus fuisset; sanctiorque evasisset. Unde præclare B. Laur. Justinianus lib. De spirit. animæ Resurrect. in principio. ait: Quamvis ad insinuandum, hominem posse Deo resistere, multis divinarum eloquiorum valeat Auctoritatibus comprobari; id tamen unusquisque sufficienter experitur in se. Quis, oro, tantâ sanctitate est præditus, ut sapissimè aspirationi non renitatur internæ, aut corpore victus, aut propriâ affectione seductus? O quantis clamoribus introrsus, quantisvè exhortationibus sacris excitatur peccator, antequàm de morte seu somno delictorum evigilet!

Confirmatur quoque eâ ratione, quâ infra probatur possibilitas mandatorum Dei: ad quæ implenda cum desit plurimis gratia efficax, constat non deesse gratiam ad id tantum sufficientem.

Frigida porro, torta, immo illusoria est evasio Adversariorum dicentium, veram Christi gratiam semper esse victricem, quatenus semper

Et alijs Patribus

Ac Doctores Scholasticis

20.

Et ratione Theologica.

Inspiratio-
nes divinas
sæpè negligè
communis
est gemitus
sanctorum.

21.

Evasio Adversariorum præcluditur.

semper obtinet effectum ad quem destinatur, adeoque si non consensum perfectum, saltem imperfectum, quem etiam necessariò efficit. Quæ insuper refutatur; tum quia experientia docet interdum gratias actuales, pios scilicet & indeliberatos animi motus, finè alio subsequenti consensu evanescere: tum quia alioquin non rectè diceretur hominem resistere gratiæ, ab ea dissentire, vel in vacuum illam recipere: non enim resistit, qui cedit quousque impellitur; non dissentit, qui consensum exhibet, etsi imperfectum, si is solum exigebatur; non recipit in vacuum, qui per gratiam efficit, quod Deus intendebat. Tum quia delectatio concupiscentiæ (quam in malo comparant Adversarii cælesti delectationi gratiæ) non semper elicit consensum, nè quidem imperfectum, quando scilicet vincit delectatio gratiæ, juxta *Trid. sess. 5. can. 5.* & ipsum *Augustinum l. 6. contra Jul. c. 23.* Alioquin sanè justus in omni bono opere, etiam in quo vincit gratia rebellem concupiscentiam, saltem venialiter peccaret; quod juxta *Trid. sess. 6. c. 11.* repugnat Orthodoxæ fidei. Itaque pariter dum vincit concupiscentia, delectatio adjuncta gratiæ, quæ vincitur, non necessariò elicit consensum imperfectum. Tum denique quia constat gratiam divinitus destinari, ut sufficiat ad vitationem peccati seu impletionem legis, ad justitiam, ad perseverantiam & salutem, & tamen effectum non poni.

22. Immeritò autem à Nonnullis gratia merè sufficiens appellata fuit monstrum potius gratiæ quàm medicina; utpote quā absente homo non peccaret; quā præsente infallibiliter peccat. Nam pariter gratia data primis parentibus & angelis peccantibus dicenda fuisset monstrum gratiæ ob similem rationem. Vera itaque & medicinalis est hujusmodi gratia quantum est de se, eiquè similis in aliis habet adjunctam curationem: ut proinde dici potius debuisset monstrum pessimæ voluntatis, cujus defectu oritur non curatio; eoque supposito consequens infallibilitas peccandi.

23. Dum verò *Augustinus* interdum significat gratiam infallibiliter habere suum effectum, ut *lib. de Prædestinat. Sanctorum c. 82.* dicens: *Abst, ut quisquam non veniat, qui à Patre audit & didicit.* Et alibi de eadem dicit: *Hac gratia à nullo duro corde respuitur &c. Infirmis servavit, ut ipso donante invictissimè, quod bonum est, vellent, & hoc deferere invictissimè nollent &c.* Tunc (inquam) loquitur *S. Doctor* de sola gratia efficaci seu congruâ. Quam à sufficienti seu non congruâ distinguens *lib. 1. ad Simplicianum quest. 2.* dicit: *Illi electi, qui congruenter vocati: illi autem qui non congruebant, neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non secuti, quàmvis vocati.* Et Paulò post: *Etiamsi multos vocet, eorum tamen miseretur, quos ita vocat, quomodo eis vocari aptum est ut sequantur.* Seu (ut paulò post subdit) *quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat.* Ubi manifestè loquitur etiam de interna vo-

catione, & quidem discernente inter electos & non electos, ut patet ex contextu, & *l. 2. Retract. c. 1.* Adde in oppositis locis *Augustini* nè quidem contineri omnem gratiam, quam Adversarii fatentur efficacem: non enim illa continetur, quæ imperfectum dumtaxat consensum exprimit: cum hæc non faciat, ut homo bonum invictissimè velit, & deferere invictissimè nolit, neque cordis duritiam auferat, neque ad Christum perducatur.

An verò inter gratiam efficacem & sufficientem necessariò intercedat discrimen quoddam physicam entitatem, est inter Doctores Catholicos controversum. Videtur autem, quòd non: eò quòd non appareat sufficiens fundamentum sic necessariò distinguendi. *Augustinus* quoque mox relatus potius in modo seu congruitate, quàm in substantia physicæ motionis seu vocationis discrimen constituit. Quà ratione etiam *l. de Bono persever. c. 14.* scribit: *Ex quo apparet habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentia, quo moveantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant.* Quid nì igitur vocatio eadem sit menti unius congrua seu attemperata, ut persuadeat & operetur, menti verò alterius non? Prout & eidem seu similis motio posset hoc tempore esse eadem homini congrua & attemperata potius quàm alio tempore. Immo magnum illud perseverantiæ donum interdum in eo solum consistit, quòd Deus hominem à vita rapiat, nè malitia mutet intellectum ejus. Accedit, quòd si gratia efficax ad bene operandum præveniens sit necessariò in entitate physicè distincta à sufficienti, difficulter appareat hujus sufficientiæ, seu cum qua possit homo operari si velit. Infallibilis quoque gratiæ efficacia physica, prout à Nonnullis explicatur, difficulter saluat libertatem seu indifferentiam arbitrii requisitam juxta fidem.

Nihilominus præditus gratiæ efficaci ad conversionem, opera meritoria, victoriam tentationum, aut in bonis operibus perseverantiam, plus habet gratiæ: partim ratione auxilii adjuvantis per modum concursus, quo caret, qui de facto non operatur: partim quia gratia præveniens efficax est simpliciter major in ratione gratiæ seu doni & beneficii, quatenus à Deo donatur ex absoluta intentione effectus.

Alioquin *Ruardus, Cunerus* & alii (quos refert & sequitur *Malderus q. 111. a. 3. dub. 12.* addens ita videri sentire *S. Bonaventuram* & *Hugonem Victorinum*) censent contingere posse, ut ex duobus æqualiter præventis, ac alioquin pariter dispositis, unus acquiescat gratiæ, & alter non. Pro quo allegatur *Augustinus 12. de Civit. c. 6.* docens ex duobus æqualiter corpore & animo affectis, eademque tentatione contra castitatem pulsatis, posse unum deficere, & non alterum, quia unus, & non alter vult. Ubi tamen alii dicerent non fuisse æqualitatem gratiæ. Adducitur quoque, quod salvator

Pessimè gratia sufficiens dicitur monstrum gratia.

Epitheta quoddam specialia tribuens Augustinus gratia loquitur de congrua seu efficaci.

24. An inter gratiam sufficientem & efficacem sit necessariò discrimen quoddam entitatem physicam?

25. Plus gratia accipit, quæ habet efficacem.

An à duobus æquali physicè gratiæ præventis possit unus acquiescere, & non alter?

salvator Matth. 11. testatur Tyrios & Sidonios fuisse veraciter convertendos, si eadem auxilia, quae habitatores Corozain & Bethsaida, acceperant. Neque in his à Christo considerari videtur ingeniorum disparitas, aut exprobrantur eis defectus naturalium, sed voluntatum. Alii tamen responderent, gratiae, etsi distinctae, sufficientiam reliquisse locum justae exprobrationi non conversorum, à quorum scilicet voluntate provenit obstinatio, posita sufficienti ad obediendum vocatione. Adducitur etiam Cyrillus l. 11. in Joannem c. 21. ubi asserit proditorem aequaliter aliis discipulis salvatoris auxilium habuisse, & cum non minus quam ceteri divinam gratiam regeretur, suo ipsius judicio in profundum desperationis delapsus. Verum non convincitur hinc, fuisse aequalitatem in ratione congruitatis sive attemperationis ad personam proditoris, cujus gratia utique non fuit congrua. Ratio allegari potest, quod, cum non sit necessariò discrimen entitativum inter quamlibet gratiam sufficientem & efficacem, ac utraque relinquat indifferentiam arbitrii, nil peremptoriè obstat, quo minus de facto interdum contingere queat, ut eadem sive aequalis habeat effectum in uno, & non in altero pariter affecto. Quod facilius apparet in Angelis viatoribus, quorum multi, v. g. qui ejusdem speciei, quodam naturalia & gratuita erant aequales: & tamen ex his, aliis stantibus, ceteri ceciderunt.

Aut idem modo acquiescere, modo non.

Consequenter posset idem homo cum eadem & aequali physicè gratia, ac de cætero pariter dispositus, uno tempore remissius quam altero cooperari; immo uno tempore omnino non operari, & alio operari. Quod clarius est, quando supponitur dispar affectio sive dispositio ob pravam consuetudinem, luxuriam concupiscentiae, aut similem causam.

26. Incertum, an de facto aliquando fiat.

Verum si supponatur utrobique par congruitas & contemperatio gratiae cum homine, etsi possit unus consentire, & non alter, uti & is, qui consentit, dissentire, conformiter ad indifferentiam arbitrii illaenam: an tamen de facto aliquando contingat, ut reverà unus consentiat, alter non, vel unus modò consentiat, modò non, manifestum est Domino, qui spirituum ponderator est: & negatur à multis DD. qui in prae-motione physica gratiam efficacem constituunt; vel etsi efficaciam gratiae per congruitatem explicent, at per talem, quae independentem à scientia conditionalium ex se in taliter disposito sit habitura effectum infallibiliter, etsi liberè. Nihilominus hoc alii negant, efficaciam gratiae explicantes per ipsum effectum (quod plerique improbant) vel saltem innixi scientiae conditionalium, aut aliter infallibilitatem gratiae cum libertate conciliantes: à quorum examine consultò abstinemus, cui fusè incubuit inter Recentiores Ysambertus in 1. 2. ad quaest. 111. per plures disputationes. Quomodolibet autem loquamur, salvanda sunt encomia, quae gratiae effi-

Herincx Sum. Theol. Pars II.

caci adscribuntur per auctoritates, ac ad thesauros & abyssum divinae sapientiae, potentiae & misericordiae est recurrendum. Vide n. 28.

Secundum, juxta praemissa n. 15. ostendendum, quod scilicet gratia Christi efficax relinquat indifferentiam creati arbitrii, est similiter fide certissimum, ex definitione Tridentini & Innocentii X. est què fusè ostensum, dum Tridentat. 2. disput. 2. quaest. 1. ex professo ostendimus dari & requiri in homine lapsa libertatem indifferentiae ad bene & malè agendum. Quibus hinc adde illud Augustini lib. De spiritu & litt. c. 34. attendat & videat, non idè tantum istam voluntatem divino muneri tribuendam, quia ex libero arbitrio est, quod nobis naturaliter concreatum est, verum etiam quod visorum suasionibus agit Deus, ut velimus, & ut credamus: sive extrinsecus per evangelicas exhortationes... sive intrinsecus, ubi nemo habet in potestate, quidei veniat in mentem; sed consentire vel dissentire propriae voluntatis est. His ergo modis quando Deus agit cum anima rationali, ut ei credat (neque enim credere potest quolibet libero arbitrio, si nulla sit suasio vel vocatio cui credat) profectò & ipsum velle Deus operatur in homine, & in omnibus misericordiae ejus praevenit nos: consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriae voluntatis est. Adde & illud Hieronymi in c. 49. Isaia dicentis: Dei vocare est, & nostrum credere: nec statim, si nos non credimus, impossibilis (id est impotens) Deus est, sed potentiam suam, seu gratiam, nostro arbitrio derelinquit, ut justè voluntas praevalum consequatur.

27. Gratia Christi etiam efficax non solum indifferentiam creati arbitrii juxta fidem Catholicam.

Juxta hanc verò Catholicam doctrinam satis salvantur ea, quae juxta phrasim Scripturae vel Augustini attribuuntur dono gratiae Christi. Nam in primis non homo seipsum, sed Deus seu Dei gratia illum discernit, quatenus illis, quos ab aeterno discrevit, etiam prae-paravit gratiam congruam, quae in tempore infallibiliter sit operatura justitiam & salutem. Item quod non volentis hominis, sed misericordis sit Dei: quia non est in potestate hominis, quod Deus illum ita congruè vocet, sed est misericordiae & voluntatis Dei, qui potest facere, ut homo, etsi non velit, fiat volens. Item quod gratia efficax det ipsum velle & operari, idque infallibiliter & indeclinabiliter, sic ut à nullo corde duro respiciatur: quia nemo tam durus est, quin Deus sciat & possit tali proportionem & mensuram gratiae eum praevenire & juvare, ut infallibiliter emolliatur, & tamen liberè: idque de facto facit in electis. Quod quidem infinitae potentiae opus est, ut scilicet hominum liberæ voluntates possint ad bonum, quod Deo placuerit, infallibiliter flecti, & tamen liberè: atque ita Deus omnipotentiam suam parcendo maximè & miserando manifestat. Quae in re, quomodocumque ulterius liberæ cum gratia concilietur (de quo sunt dissentientes Catholicorum Opiniones: quarum discussioni nolo me scriptis publicis immiscere ob reverentiam Sedis Apostolicae,

28. Juxta quatuor salvantur ea quae à Scriptura vel Augustino attribuuntur gratiae.

quæ justè & rationabiliter decrevit, nè citra specialem ejusdem licentiam ulla de hac re scripta edantur) tandem recurrendum est cum B. Augustino ad illud Apostoli ad Rom. 11. *O altitudo divitiarum sapientiae & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus!* cur scilicet hunc vocet, ut vocantem sequatur, alterum non ita; cum tamen & istum sic vocare potuisset, ut infallibiliter vocantem sequeretur, utpote habens omnipotentissimam voluntatem inclinandi voluntates hominum & Angelorum ad quod libet.

29. Quæ autem ex B. Augustino objici possent, & fusè ac sæpè objiciuntur & inculcantur à Jansenio, longiorem postularent Tractatum, quàm brevis à nobis intenta permittat. Eorum autem solutioni ex professo incumbit Stephanus Dechamps lib. 3. contra Jansenium disput. 3. per plurima capita, ostendens in primis ex ipso Augustino 12. de Civit. c. 9. etiam in Angelis Deum à principio fuisse operatum bonam voluntatem seu castum amorem. Quod etiam de primo homine tradit 14. de Civit. cap. 11. & lib. De corrept. & gratia cap. 11. & expressissimè l. 8. de Gen. ad litt. c.

Consimilia
habet Au-
gustinus &
alii de An-
gelis & ho-
mine ante-
lapso.

10. 11. & 12. ubi allegat ad hoc varias Scripturas, quæ tamen de homine lapso loquuntur. Ostendit præterea ex Gelasio Papa homini integro necessariam fuisse orationem ad obtinendam perseverantiam, & ex Fulgentio l. 2. ad Trasimundum cap. 2. perseverantiam Angelorum fuisse speciale Dei donum. Quod etiam significat ipse August. 12. de Civit. cap. 9. de Angelis dicens: *Istis malâ voluntate cadentibus, illi amplius adjuti ad eam beatitudinis plenitudinem, undè se numquam casuros certissimi fierent, pervenerunt.* Quod amplius adjutorium non potest explicari cum Adversariis de aliquo pertinente ad ipsam beatitudinem: nam (ut rectè Estius 1. d. 41. §. 13.) sic sensus redderetur ineptus, scilicet Angelis collatam esse beatitudinem, quâ ad beatitudinem pervenirent. Deinde disputat ibi Augustinus de causa efficiente bonæ, melioris & perseverantis voluntatis, quam causam concludit esse Deum: neque opponit casum dæmonis beatitudini stantium, sed perseverantiæ, quâ ad beatitudinem pervenerunt, ut illorum casus voluntati, horum perseverantia Deo tribuatur.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Necessitate Gratiae.

QUESTIO I.

An possit homo sinè Gratia cognoscere aliquod verum?

1. Potest homo lapsus multas veritates, etiam practicas artificiales viribus naturæ cognoscere.

DICO I. Potest homo lapsus viribus suis cum generali concursu pertinente ad donum creationis cognoscere multas veritates speculativas naturales, & inter has Deum esse & unum esse, item multas veritates practicas artificiales aut spectantes ad naturæ necessitatem: non tamen omnes sinè speciali gratia seu directione Dei. Est communis. Prima pars patet: quia lumen rationis non est extinctum per peccatum: adeoque sufficit ad multas veritates naturales percipiendas, præsertim quæ sensu patent. Nec ullum est apparens fundamentum, ob quod requireretur donum gratiæ specialis. Singulariter autem ex Scriptura Sap. 13. Rom. 1. & ex Patribus constat Deum ex creaturis naturaliter cognosci; adeo ut Tertullianus Apologetici cap. 17. dicat non posse Deum ignorari; & Damascenus l. 1. de Fide c. 1. dicat: *Nemo est mortalium, qui non hoc ab eo naturaliter insitum sit, ut Deum esse perspectum habeat.* Rationes, quibus existentia unius Dei probari solet, allegantur in Prima Parte. Nec obstat illud Augustini lib. 10. Confess. c. 5. *Quod de me scio, te mihi lucente scio.* Nam loquitur de Deo lucente nobis per

lumen rationis innatum, quod ab ipso est. Dum autem c. 6. ait cælum & terram surdis loqui, nisi Deus alius misereatur; intellige de surdis quantum ad obaudiendum legi Dei, eumquæ amandum & glorificandum sicut oportet.

Secunda pars patet: quia veritates istæ sunt innumeræ, & ex istis plurimæ valde difficiles, vita quoque brevis, lumen intellectus post peccatum est etiam exiguum & valdè impeditum, adeo ut plurima naturæ arcana non possimus penetrare, sed frequenter dubi hæreamus, vel cum formidine probabiliter opinemur: ergo necessaria est specialis Dei illustratio seu directio ad verum cognoscendum & errores præcavendos. Ipsaque experientia docet, quàm turpiter ingeniosissimi quique Philosophi circa multas veritates naturales hallucinati fuerint. Estquæ credibile illos, qui in scientiis naturalibus excelluerunt, speciali directione Dei adjutos fuisse. Undè Eccle. 1. dicitur: *Cunctæ res difficiles: non potest eas homo explicare sermone. Et Sap. 9. Cogitationes mortalium timida, & incerta providentia nostra.*

An verò ista specialis directio Dei sit dicenda gratia Christi, disputatur. Et videtur quod non: quia etsi sit beneficium superadditum dono creationis, non tamen pertinet aut dirigitur ad salutem, nec conceditur ex speciali fine providentiæ supernaturalis. Si tamen in ordine ad talem finem ex Christi meritis daretur (ut aliquando fieri potest, immo juxta

Varios

2. Non tamen omnes, sed speciali illustratione Dei.

3. Virum hæc dicenda sit gratia Christi?

Varios semper fit) esset quoque specialis gratia Christi.

4. *Potest quod homo sine auxilio gratia scire multas veritates practicas morales.* Dico II. Potest homo lapsus sine auxilio gratia cognoscere generalia principia morum, & ex iis aliquas cognitiones practicas deducere, dictantes in particulari, quid hic & nunc agendum sit. Est communis. Patet: quia in tali cognitione frequenter nulla est difficultas, adeo ut potius difficile sit mentem ab ejusmodi cognitione avertere: v. g. quod Deus sit colendus, Parentes honorandi, extremè indigenti sit succurrendum &c. ex quibus facile est inferre dictamen particulare practicum. Confirmatur: quia potest quis viribus suis formare dictamen conscientia de bonitate & malitia alicujus actionis; conscientia autem versatur circa particularia. Deinde ad omne peccatum supponitur notitia malitia actionis (quæ est veritas practica particularis) nec tamen ad omne peccatum præsupponitur auxilium gratia. Unde etiam Gentiles Idololatæ, & homines impiissimi habent verum testimonium suæ conscientia de malitia suorum operum.

5. *Scriptura & Concilia asseruntia nos nil posse ex nobis boni cogitare, loquuntur de cogitatione conducente ad salutem.* Dices: Scriptura generaliter asserit nos sine gratia Dei nil boni posse cogitare, 2. Corinth. 3. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis. Et Milevitanum Cap. 4. ait: Donum Dei est, & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus. Et Arausicanum Can. 9. Divini est muneris, cum rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate & injustitia tenemus. Resp. Scripturam & Concilia loqui de cogitatione conducente ad beatitudinem obtinendum; seu (ut loquitur Arausicanum Can. 7. se ipsum explicans) quæ ad salutem pertinet vitæ æternæ. Ita Apostolum explicat August. lib. de prædest. Sanctorum cap. 2.

6. *Non omnia tamen agibilia in particulari citra errorem potest quis scire sine gratia speciali.* Dico III. Non potest homo lapsus sine peculiari gratia illustratione omnia agibilia etiam in particulari cognoscere, quin sæpè erret. Est communis Doctorum. Patet ex scriptura Eccle. 1. & Sap. 9. supra cit. Item ex multitudine errorum etiam in moralibus, in quos perspicacissimi quoque Gentilium lapsi sunt, ut testantur Clemens Alexandrinus, Justinus, Lactantius, Augustinus pluribus locis. Præterea idem confirmat vulnus ignorantia per peccatum incurse, quæ nos facit cæcutire in rebus propriis agendis, præsertim moralibus; in quibus non solum est difficultas ex parte intellectus, sed etiam ex parte vitii affectus (qualis enim quisque est, talis ei finis videtur, ut ait Philosophus) & ex parte variarum circumstantiarum, ex quibus pendet bonitas vel malitia agendorum, præsertim in particulari. Denique idem docet experientia: quilibet enim, quantumvis prudens, in rebus agendis sæpè hæsitat, plerumque tantum probabiliter & cum formidine de opposito judicat. Immo gratia, quæ præservet intellectum ab omni errore, est adeo extraordinaria, ut non soleat parvis hominibus concedi.

Adverte, quod etiam in Statu puræ naturæ necessarium fuisset speciale auxilium illustrationis seu directionis Dei, ad hoc ut homo in cognitione rerum naturalium vel moralium superasset seu præcavisset errores: quia impedimenta habuisset eadem vel similia, uti modo. Illud tamen auxilium fuisset merè naturale, dandum ex speciali providentia naturali Dei. Nunc autem sufficit quidem auxilium ejusdem rationis, quantum ad substantiam; quod tamen est supernaturale in modo, & vera gratia Christi, utpotè concessum ex meritis Christi & speciali providentia supernaturali.

QUESTIO II.

An possit homo sine auxilio Gratia cognoscere mysteria supernaturalia Fidei?

NON est dubium, quin prærequiratur divina revelatio, nec non exterior mysteriorum propositio, ad hoc ut alicui innotescere possint mysteria fidei sufficienter ad credendum: nisi per singulare privilegium mediante intellectuali seu interiori locutione Deus per se ipsum aliquem edoceat. Hæc porro revelatio, ipsaque exterior prædicatio non est exiguum beneficium gratia, sed externæ: qualem Pelagius non negavit, qui præter revelationem requirebat, ut mysteria convenienter proponantur, sic ut credibile fiat Deum illa revelasse; nè alioquin insipienter præbeatur assensus.

Dico I. Mysteriis fidei sufficienter propositis non potest homo credere fide divina & infallibili, sicut oportet ad consequendam justificationem & salutem, sine inspiratione & adjutorio gratia specialis Dei. Est de fide contra Pelagium.

Probatur I. ex Scriptura, Joann. 6. Nemo potest venire ad me, scilicet credendo, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum, scilicet donando, ut credat; ut indicant verba sequentia: Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo. Quæ Christus expressè allegat, ut ostendat non sufficere externam Evangelii prædicationem, sed requiri præterea, ut crediturus audiat interiùs per illustrationem gratia. Quare subdit: Omnis, qui audit à Patre meo, & didicit, venit ad me. Ideoque de ficiente gratia non sequitur auditus internus fidei, ut colligitur ex Joann. 12. ubi allegatà judæorum excæcatione ac induratione, de iisdem dicitur: Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum. Insuper 1. ad Corinth. 12. dicitur: Nemo potest dicere (scilicet confitendo) Dominus Jesus, nisi in spiritu sancto. Et 2. ad Corinth. 3. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis. Ad Ephes. 2. Gratia estis salvati per fidem; & hoc non ex vobis: Dei enim donum est. Ad Philip.

7. *Simile auxilium fuisset necessarium in statu puræ naturæ.*

8. *Ad credendum, sicut oportet, requiri gratiam externam etiam Pelagius concessit.*

9. *Ultra quam requiri specialem gratiam internam, fides docet.*

Fundata in Scripturis.

lipp. 1. Vobis donatum est, non solum ut in eum credatis &c. Ipsum igitur credere est quoque divinitus donatum.

10. Probatur II. ex Conciliis, *Arausicano* 2. *Can. 5. 6. & 7. Trident. sess. 6. can. 3.* ubi damnantur, qui viribus naturæ attribuunt, credere, ac Evangelicæ prædicationi consentire, sicut oportet ad justificationem seu salutem, sed asseritur necessaria Spiritus sancti inspiratio & gratiæ adiutorium. Accedunt antiqui Patres, præsertim *Augustinus lib. de prædestin. Sanctorum*, ubi per totum ex professo probat fidem esse Donum Dei, &c. 3. retractat suum errorem, in quo aliquando antè Episcopatum fuerat, existimans in *Expositione quarundam propositionum Epistola ad Romanos* esse nostrum quod credimus, & non gratiæ Dei. Quem errorem per plura capita refutat, ostendens fidem tam quoad initium, quam quoad incrementum esse Dei donum. Quod idem facit aliis locis. Præclare *Isidorus l. 3. sentent. cap. 10.* ait: *Doctrina sine adjuvante gratia, quamvis infundatur auribus, ad cornumquam descendit: foris quidem perstrepat, sed interius nihil proficit. Tunc autem Dei sermo infusus auribus ad cordis ultima pervenit, quando Dei gratia mentem interius, ut intelligat, tangit.*

11. Probatur III. ratione Theologicâ: quia actus solius naturæ viribus elicitus non potest esse ad justificationem, & consequenter ad beatitudinem (quarum utraque tota supernaturalis est) proportionata & conveniens dispositio; qualis tamen est actus fidei divinæ. Deinde ad tantam fidei firmitatem ac infallibilitatem, quanta ei convenit, & divinam Auctoritatem decet, improporcionata est intellectus nostri imbecillitas, nisi foveatur altiori lumine, quo rebus revelatis inhæreat dignè Deo. Denique actus fidei divinæ est in substantia supernaturalis, ut patebit ex dicendis *quest. 4.* ergo ad illum vires naturæ sunt improporcionatæ.

12. Dico II. Etiam initium fidei, ipseque pius credulitatis affectus, non potest elici viribus naturæ sine auxilio gratiæ. Est contra *Semipelagianos*, qui aliter *Massilienses*, item *Reliquia Pelagianorum* vocantur. Hi initium salutis ponebant, non in gratia præveniente, sed in viribus naturæ, quasi hæc inciperet, ac deinde per gratiam Dei juvaretur. Ita communiter error eorum explicatur à Theologis, quamvis aliter illum explicaverit *Jansenius Iprensis*, cujus est hæc propositio: *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei: & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.* Sed hanc propositionem tamquam falsam & hæreticam damnavit *Innocentius X.* Quare insistendum est communi explanationi.

Probatur Conclusio ex *Arausicano* 2. *Can. 5.* Si quis, sicut augmentum, ita etiam initium fidei ipsum credulitatis affectum, non per gratiæ

donum, id est per inspirationem Spiritus sancti, & naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus adversarius approbatur, Beato Paulo dicente: *confidimus, quia qui cepit in vobis bonum opus, perficiet &c.*

Ubi per augmentum fidei intelligit Concilium fidem perfectam seu in gradu quodam perfectionis, in quo etiam *Semipelagiani* eam adscribebant gratiæ. Per initium fidei intelligit fidem initialem, quam Nonnulli dicunt esse ipsam vocationem ad fidem, vi cujus elicitur pius credulitatis affectus: alii verò illam confundunt cum ipso affectu credulitatis. Rectius tamen dicitur per initium fidei intelligi ipsum primum & supernaturalem fidei actum, per affectum autem credulitatis intelligi, ut sonat, affectum efficacem voluntatis. Quos duos actus instar unius scilicet imperantis & imperati junxit Concilium, definiens, quod sit *per inspirationem Spiritus sancti corrigentis voluntatem nostram* (en opus voluntatis) *ab infidelitate ad fidem* (en opus intellectus) Fidem porro ipsam statuisse *Semipelagianos* in libero arbitrio est manifestius ex *Augustino lib. de Prædestin. Sanct.* contra illos scripto, quam ut necesse sit id operose probare, cum jugiter utatur *Augustinus* contra illos verbis Scripturæ, quibus adstruitur, quod fides sit donum Dei, *Ad Philipp. 1. Ad Ephes. 2.* (quod etiam facit *Arausicanum can. cit.*) immo *lib. cit. cap. 2.* disputationem ita incipit: *Prius itaque fidem, quam Christiani sumus, donum Dei esse, debemus ostendere &c. Sed nunc eis respondendum esse video, qui divina testimonia... ad hoc dicunt valere, ut noverimus ex nobis quidem nos habere ipsam fidem, sed incrementum ejus ex Deo, tamquam fides non ab ipso donetur nobis, sed ab ipso tantum augeatur in nobis eo merito, quo cepit à nobis.*

Idem *Arausicanum can. 6.* definit: *Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, pulsantibus nobis misericordiam dicit conferri, non autem divinitus, ut credamus, velimus, vel hæc omnia, sicut oportet, agere valeamus, per infusionem & inspirationem Spiritus sancti in nobis fieri confitetur, resistit Apostolo dicenti: Quid habes quod non accepisti? Et, Gratia Dei sum id quod sum.*

Colligitur etiam ex Scripturis allegatis in Canonibus citatis & aliis, in quibus exprimitur nos nihil ex nobis posse, quod ad salutem conducatur, ad quam tamen conducit plurimum fidei initium, ipseque efficax affectus credendi, utpote salutis initium, & complectens seu inferens ipsum fidei actum. Constat etiam ex *Augustino*, qui *lib. De prædest. Sanctorum* totus est in ostendendo, quod initium salutis non sit ex nobis, sed ex gratia Dei.

Dices, Scriptura docet Deum expectare nos, ut misereatur nostri, *Isaia. 30.* dare gratiam petentibus, *Lucæ 11.* nosque illum clamando prævenire, *Psal. 118.* Resp. Scripturam ita loqui, ut significet liberum arbitrium, sed gratiæ præventum, debere concurrere in negotio salutis & se ad justitiam recipiendam præpa-

Explicatur
Concilium
Arausicanum.

13.
Quare &
quo sensu
Scriptura
docet nos
Deum præ-
venire per
liberum ar-
bitrium?

præparare. Sic explicat Trident. sess. 6. cap. 5. dicens: In sacris litteris, cum dicitur: Convertimini ad me & convertar ad vos, libertatis nostra admonemur: cum respondemus, converte nos Domine ad te & convertemur, Dei nos gratiâ præveniri confitemur; ideoquæ à præveniente gratiâ justificationis exordium in adultis esse sumendum, ibidem docet. Eodem modo explicat Scripturas S. Augustinus variis locis, quibus etiam ostendit ea, quæ Scriptura uno loco requirit fieri ab homine, aliis locis attribui divinæ gratiæ. Ut enim uno loco dicitur, nos Deum prævenire, sic Psal. 58. dicitur: *Miserericordia ejus præveniet me.* Et sicut Psal. 80. dicitur: *Dilata os tuum, & implebo illud;* ita Psal. 50. habetur: *Domine labia mea aperies.* Et sicut Zacharia 1. dicitur: *Convertimini ad me, & convertar ad vos;* ita Ps. 84. habetur: *Converte nos Deus salutaris noster.* Itaque præventi divinâ gratiâ prævenimus Deum ad gratiam ulteriorem impetrandam, nosque disponendum ad justitiam. Quod denique allegatur ex Apostolo ad Rom. 7. *Velle mihi adjacet, perficere autem non invenio;* non est ad propositum; sensus enim est: Velle, non concupiscere est mihi in promptu, ac in mea facultate secundum mentem sanatam per gratiam; perficiendi autem, quod volo bonum, facultatem in me non invenio, ut scilicet caream motibus concupiscentiæ: non enim (subdit) *quod volo bonum, hoc facio; sed quod nolo malum, hoc ago,* scilicet involuntariè & per formitem.

14. *Assensus fidei humana præstitus mysteriis fidei non su-perat vires naturæ.* DICO III. Potest tamen homo viribus naturæ assentiri veritatibus Fidei sufficienter propositis fide humanâ seu opinativâ. Est communior Doctorum, & insinuat ab Arausicano & Tridentino, quando tam signanter addunt, sicut oportet, ad salutem scilicet seu justificationem, dum negant posse hominem sine gratia credere; insinuando quod possit credere aliquo modo inferiori. Ratio est: quia fidei veritates bene propositæ habent magnam credibilitatem: adeoque non est, cur intellectus per suas vires nequeat eis fide aliquâ imperfectâ assentiri; uti vi suâ credere potest iis, quæ homines fide digni attestantur. Sic Hæretici fide acquisitâ credunt multis fidei mysteriis, idquæ sine gratia: uti sine illa credunt pariter suis erroribus. Confirmatur: quia si Hæretici vel Mahumetani assentiantur suis erroribus tanquam divinitus traditis; cur non posset quis viribus suis imperfectè assentiri mysteriis veris, quæ tanquam longè credibiliora proponuntur? Ex quo patet consequenter posse voluntatem viribus suis elicere affectum efficacem credendi ejusmodi fide imperfectâ: in tali enim affectu non est major difficultas, quàm in ipsa fide.

QUÆSTIO III.

An possit homo sine gratia velle & facere bonum morale?

DICO I. Potest homo lapsus facere aliqua opera moraliter bona, tum sine gratia sanctificante, tum etiam sine fide, immo & sine speciali auxilio gratiæ actualis.

Prima pars est contra Ioannem Hus, qui docuit omnia opera impiorum esse peccata. Sed Trident. sess. 6. can. 7. expressè definit non omnia, quæ antè justificationem fiunt, esse peccata. Et clarè id patet ex actibus dispositivis ad justificationem; qui utique non sunt peccaminosi, sed Deo grati, immo & salutares, ac à Deo præcepti. Ratio est: quia absentia justificationis non facit, quin equidem opera fidei, spei, religionis &c. sint consona rectæ rationi. Estquæ planè ridiculum, quod omnia opera inficiantur à statu peccati, aut Deo idcirco displiceant: cum etiam homines sæpè probent opera suorum inimicorum: quidni ergo similiter Deus opera peccatoris alioquin consona rationi? Confirmatur: quia alioquin peccaret is, qui peccatorem ad se convertendum induceret; immo ipse Spiritus sanctus malè ageret ad hoc incitando, utpote ad actus peccaminosos, juxta errorem Joannis Hus.

Dices: Proverb. 15. dicitur: *Victima impiorum abominabilis Domino.* Isaia 1. *Incensum abominatio est mihi.* Resp. Scripturam priori loco significare idem, quod Ecclesiastici 34. ubi dicitur: *Dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum, nec in multitudinem sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis.* Nimirum quia sacrificium quod tendit ad reconciliationem, & solum valet ex opere operantis (excipe Sacrificium novæ legis) si offeratur ab impio, qui non curat peccata deferere, non est aptum ad placandum Deum; sed ipsum potius ad iracundiam provocare censetur, dum ipse offerens suâ malâ vitâ pugnat cum ipsa sua actione. Posteriori loco vel agit de tempore Legis novæ (de quo loquitur cap. 66. dicens: *Qui immolat bovem, quasi qui interficit virum*) vel potius significat Propheta Deum abominari sacrificia Judaica, illaquæ non curare, quæ populus ille gravis iniquitate offerebat magno numero, & superfluitate, ex nimia in iisdem confidentiâ; cum tamen non curaret peccata deferere, veramque charitatem, justitiam & misericordiam exercere. Ut patet ex contextu.

Solent etiam allegari quædam loca Augustini in contrarium. Attamen is vel solum vult opus non factum ex charitate esse malum seu non bonum, intelligendo id de charitate latè dictâ, quam vocat interdum amorem vel cupiditatem boni: vel vult non esse sine charitate opus bonum meritoriè, de condigno videlicet. Alioquin lib. de spir. & litt.

15. *Possunt opera moraliter bona fieri sine gratia sanctificante.*

16. *Quo sensu victimas & incensum impiorum Deus dicatur abominari?*

c. 27. & alibi admittit etiam in infidelibus aliqua bona opera. Et timorem gehennæ, qui non est ex charitate, dicit esse bonum & utilem in Psalm. 127. & alibi.

17. *Ad bene operandum moraliter non requiritur fides.* Secunda pars est contra Baium, qui asserbat omnia opera infidelium esse peccata, cujus Sententiam reprobavit Sedes Apostolica. Probatur: quia infidelis potest facere opera misericordiae, justitiae & similia ex motivo honestatis moralis; cum nihil obstat. Nè aliàs vera sit hæc propositio 8. ab Alexandro VIII. damnata: *Neceffe est infidelem in omni opere peccare.* Porro istis operibus nihil deest ad bonitatem. Nisi quis cum Gregorio Ariminensi objiciat defectum relationis in Deum. Sed hæc non est præcepta. Ut patet ex propositione 2. ab eodem pontifice similiter proscripta: *Omne, quod non est ex fide Christiana supernaturali quæ per dilectionem operatur, peccatum est.* Deinde posset id præceptum ignorari. Confirmatur: quia alioquin infideli manenti tali suadendum esset, ut absterneat ab operibus ex genere honestis, saltem quando non sunt in præcepto v. g. à gratuita eleemosyna, libero amore proximi &c. nam omittendo non peccaret, sed faciendo.

Nec contrariatur his *S. Aug. l. 4. contra Julian. c. 3.* ubi videtur asserere, quod omnia opera infidelium sint peccata. Nam solum vult docere, quod nulla sint bona meritorie: deinde quod ordinariè sint vitiosa ex fine: ut patet satis ex contextu & exemplis quæ allegat, & ex aliis locis ejusdem, ubi patenter asserit oppositum, signanter *lib. De spirit. & litt. c. 27.*

18. *Posse quædam opera moraliter bona fieri sine auxilio gratiæ colligitur ex Scriptura.* Tertia pars est *D. Bonav. 2. d. 28. art. 2. quæst. 3.* & communis aliorum. Et colligitur ex Apostolo *ad Rom. 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.* Quod etsi Augustinus, & qui dam alii explicent de Gentibus per gratiam fidei sanatis; tamen Patres Græci passim intelligunt de Gentibus necdum conversis. Hæc itaque naturaliter, id est, naturæ instinctu ac viribus faciunt aliqua quæ legis sunt.

Nec obstat, quod Prosper & Fulgentius interpretationem Apostoli de Gentibus incredulis arguant quasi Pelagianam: loquuntur enim de interpretatione, qualem statuebat Pelagius, secundum quam Gentes istæ posset viribus naturæ facere omnia, quæ legis sunt, & sic adimplere totam legem, ut essent de iis, de quibus Apostolus ibidem dixerat: *Factores legis justificabuntur.* Unde Sedes Apostolica damnavit hanc propositionem Baii: *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Rom. 2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, intelligunt de Gentibus fidei gratiam non habentibus.*

Ex Augustino, Accedit auctoritas Augustini *l. De spiritu & littera c. 28.* ubi ait: *Non usque adeò in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint, unde meritò dici possint homines fac-*

re aliqua legis vel sapere. Favet etiam Prosper & Fulgentius, & clariùs Græci Patres.

Accedit etiam quod Sedes Apostolica damnaverit hanc propositionem: *Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, id est, quod ex solis viribus naturæ ortum ducit, agnoscit.* Responderi tamen cum Nonnullis posset, damnari tantum immoderatam censuram doctrinæ oppositæ. De quo quidquid sit; alia propositio damnata propter doctrinam (cum non adhibeat censuram) sic habet: *Liberum arbitrium sine adjutorio gratiæ Dei non nisi ad peccandum valet.* Neque responderi potest illam ideò damnari, quod liberum arbitrium valeat saltem ad opera indifferentia sine adjutorio gratiæ: nam in primis si possit hujusmodi opera ex nulla parte vitia facere, poterit quoque ferri in objectum moraliter honestum, si proponatur, & secludere omnem malam circumstantiam. Deinde certum est Pontifices in condemnatione istius articuli non attendisse ad opera in individuo indifferentia; qualia Plurimi non admittunt, neque admittebat ipse Baius, qui ideò præcisè asserbat arbitrium ex se non valere nisi ad peccandum, quia censebat ex se non valere ad aliquid boni agendum, ut patet ex propositione 37. Immo ipsa opera, quæ nos moraliter bona vocamus, ipse censebat peccaminosa; ideoque Philosophorum virtutes dicebat esse vitia. Quod ipsum quoque Sedes Apostolica reprobavit. Vide propositionem 25.

Probatur ratione: quia ad operandum aliquid bonum morale nihil deest ex parte intellectus, qui viribus suis potest cognoscere multa objecta honesta etiam in particulari: neque etiam ex parte voluntatis, quæ in quibusdam objectis bonis nullam aut exiguam difficultatem à prosecutione retardantem invenit; quando præsertim non urget tentatio. Immo opus honestum quandoque simul est ad vitæ commoditatem utile, aut etiam consonum sensualitati, v. g. reddere debitum conjugale. Confirmatur: quia natura non est totaliter extincta, nec omni inclinatione ad honestatem privata; quare absente tentatione, non semper erit difficile in illam ferri: sicut infirmus potest per se ipsum aliquem motum habere, etsi non perfectè moveri motu hominis sani, nisi sanetur auxilio medicinæ, ut ait *D. Thomas q. 109. art. 2.*

Hac in re singularem viam ingressus est Vasquez *d. 190. per 18. capita*, qui (etsi mentem suam adhuc reliquerit dubiam) fusè conatur probare ad omne opus moraliter bonum requiri speciale auxilium gratiæ Christi, quia videlicet requiritur cogitatio congrua procedens ex connaturali motione objecti, unde ulteriùs moveatur voluntas ad bonum morale amplectendum, vel malum vitandum; quæ quidem, etsi in se sit naturalis, tamen datur ob meritum Christi, & facit ipsum opus juxta Vasquez conducere ad vitam æternam per modum alicujus meriti. Verum ejusmodi gratiam non negaverunt Pelagiani. Patres etiam

19.
Ex Balla
Pii V.

Ex ratione.

20.
Singularis
hac in re
opinio Vasquez.

etiam & Concilia per gratiam Christi intelligunt specialem intellectus & voluntatis motionem Dei influxu causatam ultra connaturalis activitatem huiusmodi potentiarum & objectorum datam ex meritis Christi in ordine ad salutem. Vide *Smising Tract. 3. d. 6. num. 365. & 366. & seqq.* Quamvis autem ista cogitatio congrua possit esse effectus prædestinationis: hoc tamen competit etiam naturali ingenio & variis naturæ beneficiis; immo etiam cogitationi non congruæ sed tantum sufficienti, quæ scilicet voluntatem de facto non excitat, eodem modo competere potest, esse ex meritis Christi & effectum prædestinationis aut communis providentiæ supernaturalis, & tamen de sola cogitatione congruâ *Vasquez* asserit, quod sit gratia Christi.

21. *Quo sensu Auctoritates nos nil posse sine Deo?* Obijcitur I. Scriptura & Concilia ac Patres docent, nos nihil sine Deo posse, sive nil boni posse facere sine gratiæ adjutorio: ideoque illud ad singulos actus dari docet *Synodus Palæstina*. Resp. in primis nos nihil posse boni etiam naturalis facere sine Deo saltem tamquam auctore naturæ nos adjuvante (cujus immediatum concursum negasse *Pelagium* censet *Bellarminus* & plures alii; tamen negat *Smising* supra num. 300. & seqq.) adeoque non sine liberali beneficio Creatoris. Maxime tamen loquuntur Auctoritates de auxilio divinæ gratiæ; sed tunc etiam solum loquuntur de operibus meritoriis sive ad veram pietatem conducentibus: ut patet, tum ex subjecta materia, in qua agitur contra *Pelagium*, cum quo de istis erat quæstio: tum quia frequenter similis limitatio adest in ipsis Auctoritatibus, adeoque dum non additur, est subintelligenda.

22. Obijcitur II. *Arausicanum II. Can. 22.* ait: *Nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum. Et August. Epist. 106. Quod si ita est* (scilicet ut liberum arbitrium aliquantulum ad non peccandum valeret) *nullus locus adjutorio gratiæ reservatur. Et lib. De spirit. & litt. cap. 3. Neque liberum arbitrium quidquam nisi ad peccandum valet, si lateat veritatis via.* Resp. *Arausicanum* velle, quod solum peccatum & mendacium habeat homo de suo, quia videlicet hoc solum est opus hominis deficientis, & non Dei: quidquid autem boni habet, est à Deo, sive tamquam auctore naturæ, sive tamquam auctore gratiæ, prout ipsa opera fuerint. Secundò intelligi potest ex subjecta materia loqui tantum de operibus conducentibus ad justitiam aut salutem, vel ab ea retrahentibus: in isto autem operum genere liberum arbitrium de se tantum valet ad opera retrahentia à salute. Concilium namque solum intendit à viribus arbitrii remove, quidquid habet rationem principii aut meriti justificationis & salutis: adeoque ad institutum illius non pertinebat agere de operibus moraliter bonis; uti nec de indifferentibus (qualia in individuo dari ipse *Vasquez* admittit) quæ tamen strictè loquendo non sunt mendacium vel peccatum.

Hoc ipsum vult *August. l. de spirit. & litt. cap. 3.* ubi ex proposito docet quod liberum arbitrium sine gratia Dei non valeat aliquid, sive ut ex malo convertatur in bonum, sive ut in bono perseveranter proficiat, sive ut ad bonum sempiternum perveniat; uti loquitur *Epist. 47.* Addi potest, idcirco *Arausicanum* & *Augustinum* sic loqui, ut voluntas sine gratia non valeat nisi ad peccandum; quia hoc totum ut plurimum est peccatum; idque usitato loquendi modo, quo parum pro nihilo reputatur. Quomodo similis locutio *Augustini* de operibus infidelium velut peccaminosis explicari ex parte solet.

Ad priorem locum *Augustini* Resp. ipsum velle, quod si liberum arbitrium aliquantulum valeat, non ad hoc vel illud peccatum vitandum, sed simpliciter ad non peccandum, & omnia divina præcepta implenda (prout *Pelagius* ibi ab *Augustino* reprehensus censebat voluntatem per se valere, etsi cum aliqua difficultate, ideoque gratiam solum dari ad facilius posse) nullus reservetur locus gratiæ, scilicet quoad necessitatem illius ad implendam legem Dei. Ita *Wiggers q. 190. art. 2.* Quod verò *Augustinus* eadem *Epist. 106. circa initium* dicit, quod sine gratia nihil pietatis atque justitiæ, sive in opere, sive etiam in ipsa voluntate habere possimus, manifestum est intelligi de iis, quæ conducunt ad salutem, quæ phrasi *Augustini* nomine pietatis & justitiæ censentur. Porro huiusmodi explicationes per se quidem fundatæ, sunt ob hoc quoque necessariae, nè cogamur *B. Augustino* Doctore præcipuo adscribere doctrinam ab Ecclesia proscripam in *Baio*.

Obijcitur III. Oramus Deum pro omni opere moraliter bono, eique gratias agimus: oratio autem & gratiarum actio sunt signa gratiæ. Resp. regulariter nos orare Deum pro illis operibus Christiane adeoque meritorie exercendis. Deinde esto oraremus pro ipsis operibus naturalibus; ad hæc tamen est utilis & plerumque necessaria gratia, sive internæ corroborationis, sive saltem externæ protectionis. Deinde petimus etiam à Deo beneficia ordinis naturæ, v. g. pluviam & serenitatem. Quamvis autem hæc à Christiano sint petenda in ordine ad finem supernaturalem (uti quævis alia) eò quod misericorditer ad illum jam firmus destinati; equidem poscenda à Deo fuissent, etiam si ad illum finem non fuisset ordinati. Simili modo pro iisdem operibus sunt agenda gratiæ, tum quia ordinariè adjuvante gratiâ fiunt: tum quia saltem est Dei beneficium, quod nulla tentatio nos à bono opere averterit: tum quia etiam pro donis naturæ sunt agenda gratiæ, v. g. quod Deus nos creaverit &c. cum enim sint gratuita beneficia, consequenter sunt materia gratiarum actionis. Itaque oratio & gratiarum actio sunt signa alicujus gratiæ, non tamen semper sunt specialis & strictæ, sed subinde solum gratuiti alicujus beneficii. Oratio autem

23. *Explicatur dictum Augustini: Nec liberum arbitrium quidquam nisi ad peccandum valet.*

Explicatur aliud ejusdem dictum simile.

24.

Quare eorum randum sit pro operibus moraliter bonis?

autem hominis Christiani ut sic est clarissima gratiae Christi testificatio; utpote tendens ad obtinendum aliquid salutare, quod si esset in hominis omnimoda potestate, non necessario postularetur à Deo, veluti donum gratuitum. Dum itaque orandi necessitatem facto aut verbo profiteamur, pariter profiteamur non à nobis, sed à Patre luminum procedere omne datum optimum & donum salutare.

25.
Extra statu gratiae
dum perseverans
ordinem non
cavebit sibi
à novo mor-
tali.

DICO II. Homo carens fide & gratia habituali non diu servabit bonum morale, seu legem naturae, quin contra eam denuo mortaliter peccet. Ita D. Thomas & alii ferè communiter. Conclusio non debet sic intelligi, quasi fidei aut gratiae habitus ex natura rei sit necessarius ad constanter implendam legem naturae: hæc enim impleri potest per actus in substantia naturales, qui possunt etiam competere peccatori aut fide carenti, cum adiutorio gratiae; cum quo proinde posset quovis tempore & contra quasvis tentationes legem naturae implere. Nihilominus sic videtur constitutum, ut si per gratiam sanctificantem peccator citius non sanetur, non sit diu perseveraturus in observantia totius legis, quin in aliquod novum peccatum sit lapsurus, Deo subtrahente auxilia efficacia.

Suadetur
auctorita-
tibus,

Colligi potest ex Thren. 1. Peccatum peccavit Ierusalem, propterea instabilis facta est, scilicet in bono perseveranter tenendo. Accedit vulgatum istud: Peccatum, quod mox per poenitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit; cujus rationem aptè declarat S. Gregorius Homil. 11. in Ezechielem. Allegari etiam solent quædam auctoritates ex Concilio Milevitano & Augustino: quæ tamen non probant intentum. Immo nec auctoritates à nobis allegatæ efficaciter probant ita lege stabili fieri, quin aliquando præservet Deus longo tempore peccatorem à novo mortali; esto plerumque (ut experientia confirmat) non præservet: dici enim posset, illis non aliud significari, quam primum esse, ut ex peccato sequatur instabilitas in bono, & inclinatio ad novum peccatum. Quare ex auctoritate nil certi habetur. Stat tamen pro Conclusionem D. Thomas & Theologi passim.

26.
Suadetur
cōgruentiā.

Ratio quoque convincens allegari nequit. Potest tamen assignari congruentia, scilicet quod amicis & filiis Dei magis sit debita (ut sic loquar) divina protectio ab insidiis demonum aliisque obstaculis, & gratia Dei; quæ proinde regulariter & frequenter detur justis ad vitanda longo tempore peccata mortalia, non autem peccatoribus Dei inimicis & ab eo extraneis. Idquæ adhuc magis, si necdum sint fideles, saltem quantum ad actum, fideique ipsius confessionem: cum alieni à fide longè amplius sint à gratia Christi extranei. Non potest tamen statui determinatum tempus, quo peccator in malo statu perseverans à novo mortali præservetur. Suarez l. 1. De gratia cap. 27. num. 30. dicit fideles posse mediocri tempore per auxilia gratiæ sine novo peccato

conservari, adeoque non teneri illico poenitere. Regulariter etiam non solet hoc titulo moveri specialis scrupulus poenitentibus, qui annum præceptum confessionis implent; si-
vè quia tempus istud non censetur longum quantum ad præsens propositum; si-
vè quia periculum recidivi satis explicatur in ipsis peccatis de novo commissis; si-
vè quia periculum illud non repræsentatur tamquam propinquum, aut de re & casu particulari, sed potest homo in singulis occasionibus putare se non relapsurum. Adde periculum non esse verè certum, prout non est certa Conclusio. Et fortasse in nonnullis saltem exceptionem patitur, ex speciali benevolentia Dei.

DICO III. Non potest homo in natura corrupta sine speciali gratiæ auxilio velle & facere totum bonum naturæ seu servare universam legem naturæ longo tempore, sic ut interea contra illam aliquando non peccet mortaliter: neque etiam potest solis naturæ viribus ulli tentationi gravi resistere. Ita communiter Theologi. Ratio primæ partis est: quia si non possit intellectus solis suis viribus cognoscere omne verum morale, quin in multis erret; multò minùs poterit voluntas sine auxilio speciali omne bonum morale, alioquin naturæ proportionatum, operari; utpote quæ est infirmior & multiformius impedita. Impedimenta autem recenseri solent hæc, tentatio dæmonis, objecta sensibilia, concupiscentia carnis, corruptio corporis (quæ non finit hominem semper invigilare) ignorantia & inconsideratio. Quibus frequenter accedunt pravæ consuetudines, exempla & consilia aliorum; semperquæ comitatur innata quædam instabilitas. Hinc confirmatur: quia amissa per peccatum iustitiâ originali, dæmoniquæ concessa in nos maximâ potestate, tanta nobis est colluctatio adversus tentationes externas & internas, ut omni pænè horâ indigeamus divinâ gratiâ nos interiùs illuminante & specialiter corroborante ad resistendum; adeoque ad non peccandum contra legem naturæ, in cujus materia potissimæ tentationes occurrunt. Existimat tamen Suarez l. 1. De gratia cap. 26. num. 11. si homo per longum tempus Deo protegente nec mediocres pateretur tentationes, non fore inconveniens asserere, quod tunc posset vitare mortalia sine speciali gratia, eò quod impotentia oriatur ex tentationibus, adeoque mirum non sit ablatâ causâ effectum auferri. Addit tamen illam hypothese supponere singularem, seu extraordinariam gratiæ protectionem, sine qua nequit homo diu tentationibus carere; adeoque illam peccatorum fugam non fore sine gratiæ Dei protectione, quam donum perseverantiæ etiam includit.

Secunda pars Conclusionis colligitur ex Scriptura Psal. 17. In te eripiar à tentatione. Psalm. 29. Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Ad Rom. 7. & 8. Ad Ephes. 6. & alibi. Quibus locis Deo adscribitur vi-
ctoria

27.
Nequit
m. lapsus
ne speciali
gratiâ con-
stans ser-
vare uni-
versam le-
gem naturæ;

28.
Nequit
etiam grati-
am grati-
tentationi
resistere.

Storia tentationum, & resistentia contra illas. Similiter Concilium Palestinum, Innocentius. I. Epist. ad Concilium Carthaginense, quæ est 91. apud. Augustinum, & Epist. ad Concilium Milevitanum, quæ est 93. apud eundem Augustinum, Celestinus Epist. ad Episcopos Galliciarum, Trid. sess. 6. c. 13. victoriam tentationum adscribunt gratiæ Dei, sic ut sine illa victores esse non possimus. Quod etiam facit Augustinus sæpè, uti & Prosper, item Chrysostomus Homil. 24. in 1. ad Cor. Quæ saltem intelligenda sunt de gravi tentatione, quæ scilicet attentâ vehementiâ & duratione animi notabiliter concutit. Quod enim ad levem & exiguam tentationem, quæ moraliter non est tentatio, attinet, ea non facit opus morale superare vires naturæ, sicut non facit illud notabiliter difficilius. Ita D. Bonav. 2. d. 28. art. 2. q. 2. Vega & alii communiter contra nonnullos.

Nec satisfit Auctoritatibus citatis dicendo, eas loqui de victoria peccati meritoria, eò quòd teste D. Thoma 2. d. 28. art. 2. ad 6. & D. Bonav. sup. art. 1. q. 2. & d. 24. p. 1. art. 1. q. 2. aliud sit peccato resistere, quod fieri potest sine gratia, aliud peccatum vincere, quod fit per opus meritorium. Cui consonat August. l. 21. De Civit. c. 16. dicens: Tunc victa vitia deputanda sunt, cum Dei amore vincuntur. Non, inquam, satisfit: quia sic adscribunt victoriam divinæ gratiæ, ut sine ea necesse vincamur seu peccemus, juxta Innocentium l. Epist. 91. cit. sic item dicunt nos indigere divinâ gratiâ, nè alioqui diaboli laqueis irreti occumbamus, juxta eundem Pontificem Epist. 93. cit.

Neque etiam sic explicari possunt, ut velint tentationes non posse vinci ut plurimum, esto possemus uni aut alteri etiam gravi resistere: si enim sint intelligendæ ut plurimum, id saltem verificari debet in gravioribus seu diuturnioribus. Sicquæ communiter intellectæ sunt à Theologis; qui proinde doctrinam hanc passim tradunt tamquam indubitatam: etsi Suarez & nonnulli alii propter similes evasiones, existiment non esse adhuc de fide. Cujus oppositum etiam tribuitur Ruard & nonnullis aliis Doctoribus Catholicis.

29. Ratio est desumenda cum Vega, Suarez, Bellarmino & aliis, ex morali impossibilitate fundatâ in impedimentis naturæ corruptæ supra allegatis, ex quibus tanta nascitur difficultas, ut contra eam numquam sit operatura voluntas, nisi adjuvetur per gratiam; quâ difficultas minuat, & moralis impossibilitas tollatur. Hæc porrò gratia debet esse interna, corroborans potissimum voluntatem. Externa namque gratia divinæ protectionis facit quidem, ut lapsuris materia tentationum frequenter subtrahatur, non autem ut gravis tentatio, quæ jam existere & perseverare supponitur, superetur: per hoc enim quòd tentatio subtrahitur, propriè non vincitur, utpote quæ non est. Non debet tamen hæc

Herincx Sum. Theol. Pars II.

gratia esse supernaturalis in substantia: cum possit tentationi resisti per actum naturalem moraliter honestum; adeoque sufficit gratia supernaturalis in modo. Quamvis dum tentatio vincitur per actum supernaturalem (uti plerumq; fit à piis & fidelibus) gratia saltè cooperans seu adjuvans sit in substantia supernaturalis.

Objicitur I. Nulla tentatio in materia legis naturalis aufert libertatem arbitrii; ergo quacumque tentatione posita potest voluntas ei resistere. Resp. non auferri quidem physicam libertatem, aut potentiam physicam resistendi; cum nihil intrinsecum voluntatem physicè determinet: auferri tamen libertatem sive potentiam moralem, si gratia secludatur, quia scilicet valdè difficulter potest voluntas resistere; & numquam resistet; quæ ab aliis vocatur impossibilitas consequens. Ea nihilominus est misericordia & bonitas Dei, ut nemini desit gratiæ adiutorium, quatenus sic jugum illius suave sit & onus leve. De quo disp. seq.

Objicitur II. Gentiles & Barbari sæpè patienter sustinent, immo sibi inferunt mortem ob vanam gloriam vel aliud humanum motivum: ergo similes difficultates & tentationes poterit superare homo viribus suis amore virtutis. Resp. Neg. Conf. quia humana motiva ex ipsis tentationibus oriuntur, sicquæ proponuntur vivaciùs, & movent efficacius voluntatem, cooperante diabolo: at verò motivum virtutis seclusâ gratiâ consideratur tenuiter, sic ut contra vehementes tentationes, ac sensualitatis impetus non sufficiat. Simili modo prædominante cupiditate mundi avarus plurimas difficultates superat; quas non posset sine gratia superare amore virtutis: proprium enim & sensibile commodum naturam corruptam fortius trahit, quàm ea quæ ad æternas spectant rationes: hæc enim non fiunt menti suavia sine delectatione cælesti, illa verò sunt dulcia naturæ corruptæ; quæ dum suâ cupiditate rapitur, tantò est ad quacumque perferenda durior, quantò major est ipsa mundi cupiditas, quæ (ut ait Augustinus l. 1. De Patientia cap. 17.) initium habet ex arbitrio voluntatis, progressum ex jucunditate voluptatis, firmamentum ex vinculo consuetudinis. Itaque ad difficilia perferenda hoc in impiis præstat mundana delectatio seu cupiditas, quod in virtuosus præstat delectatio cælestis seu gratia Dei. Unde Arausicanum can. 17. ait: Fortitudinem Gentilium mundana cupiditas, fortitudinem Christianorum Dei charitas facit. Vide August. sup. & c. 14.

Objicitur III. Ut quis non cedat tentationi circa præcepta negativa v. g. non furtum facies, sufficit purè omittere actum oppositum: ad puram autem omissionem non requiritur gratia. Resp. puram omissionem urgente tentatione esse moraliter saltem impossibile: cum valdè multum sit, si homo vel abstineat elicitis fortibus propositis. Unde qui tunc tentaret se habere negativè, expo-

L I

neret

304

Seclusâ proinde gratiâ adhuc manet physica potestas non peccandi.

313

Cur minus sufficiant vires nostræ ad difficultates superandas ex amore honesti, quàm ex mundana cupiditate?

321

Gratia cur necessaria contra tentationes in præceptis negativis?

neret se manifesto consensu periculo, adeoque peccaret. Esto tamen, detur casus iste, qui in objectione proponitur; dico adhuc requiri gratiam ad omittendum liberè, id est, ad abstinendum ab actu positivo contrario; quem indubiè homo tentationi succumbendo eliceret, si per gratiam excitantem voluntas ab eo eliciendo non impediretur.

Q U Æ S T I O IV.

An sine auxilio gratiae possit homo velle bonum supernaturale, scilicet sperare, & diligere Deum etiam super omnia?

33.
Dilectio a-
lia concu-
piscencia,
alia amici-
tia.

Alia ineffi-
cax, alia
efficax,

Idq; vel
quodadom-
nia, vel res-
pectu certi
effectus.
Denique
alia est si-
cut oportet
ad salutem,
alia non.

34.
Dilectio Dei
sicut oportet
ad salutem
superat vi-
res natura:

Immo est in
substantia
supernatu-
ralis. Idem
que est de
actu fidei
& spei.

NOta dilectionem Dei, aliam esse concupiscentiae, quā desideramus seu concupiscimus Deum nobis, quia videlicet nobis conveniens est; quod fit per actum spei: aliam benevolentiae seu amicitiae, quā bene volumus Deo, sive ei afficimur, quia in se bonus est; quod fit per actum charitatis, qui propriè nomen dilectionis sibi vendicat. Utraque autem, vel est tantum quaedam velleitas aut amor inefficax, vel est efficax.

Rursum efficax vel est solum talis respectu alicujus effectus, vel est efficax quoad omnia, sive amor Dei super omnia. Denique utraque dilectio, vel est sicut oportet ad justificationem & salutem, vel non. Quamvis autem Doctores quaestionem potissimum instituunt de dilectione amicitiae, eadem tamen cum proportionem habet locum in dilectione concupiscentiae sive actu spei.

DICO I. Non potest homo viribus naturae diligere Deum sicut oportet ad justificationem & salutem. Est de fide ex *Milevitano cap. 4.* & *Arausicano can. 25.* & *Trid. sess. 6. can. 3.* ubi inquit: *Si quis dixerit sine praeveniente Spiritus sancti inspiratione atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere aut poenitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia concedatur, anathema sit.* Ex quo canone idem patet de actu spei. Ut etiam ex *Arausicano can. 6. & 7.* quatenus definit nos nihil posse cogitare aut velle sicut oportet, vel quod ad salutem pertinet vitae aeternae sine gratia. Ratio Theologica est: quia alioquin posset homo se ipsum viribus suis disponere ad justificationem; quod est etiam contra fidem.

Deinde probatur: quia actus fidei, spei, & dilectionis, si sint sicut oportet ad justificationem seu salutem, sunt in entitate sua supernaturales: ergo illis eliciendis non sufficiunt vires naturae. Antecedens docent Theologi communiter, praesertim hoc tempore, contra paucos, qui existimant tantum esse supernaturales actus istos quoad modum (quem diversimodè, sed infundatè conati sunt explicare) & solum requiri gratiam, seu principium altioris ordinis, ut eliciantur cum

tali modo. Probatur: quia certum est in justificatione infundi habitus fidei, spei & charitatis supernaturales, ad quos homo per actus fidei, spei & dilectionis disponitur; ergo hi actus sunt quoque in substantia supernaturales: tum quia dispositio debet proportionari formae: tum quia statui supernaturali, ad quem elevamur, debentur operationes supernaturales; ut & fini seu beatitudini, quam meremur: tum quia habitus isti infunduntur, ut sint principia actuum sibi correspondentium, v. g. habitus charitatis, ut per ipsum diligatur Deus &c. Confirmatur: quia idem charitatis habitus in patria producit fruitionem Dei supernaturalem: ergo in via producit amorem supernaturalem. Deinde sic verificatur commune dictum, quod habitus isti dentur ad simpliciter posse. Denique alia dispositio proxima ad justificationem non superaret phycas vires naturae.

Unde dum in Conciliis dicitur, nos non posse credere, sperare vel diligere, sicut oportet, nullatenus significatur actus illos quoad substantiam posse viribus nostris elici, & solum superare vires quoad modum, sed significatur natura sublimis ipsorum actuum, ratione cujus requiritur principium vires naturae superans: sic ut consequenter sit distinctio specifica inter istos actus, & alios qui sunt naturales.

Solet autem à multis in contrarium citari *scotus*; quasi docuerit omnes actus dilectionis Dei esse ejusdem rationis, adeoque naturales, immo non dari formas intrinsecè & suapte supernaturales. Quos merito reprehendit *Cavellus in Scholio q. 1. Prologi n. 20.* ostendens ex variis *scoti* locis, quod statuerit habitus & actus supernaturales: etsi (ut notat *Cavellus in Scholio quodlib. 17. n. 6.*) videatur fuisse irresolutus, an actus fidei infusae & acquisitae, Charitatis infusae & acquisitae distinguantur specie essentiali. Quod sanè ex ratione naturali ostendi nequit, etsi ex principiis fidei videatur satis solidè deduci, ut ex praemissis constat.

DICO II. Non solum dilectio Dei super omnia, sed etiam quævis alia supernaturalis non potest elici viribus naturae sine gratia. Idem est de actu spei. Conclusio per se patet: cum hoc ipsum involvat actus supernaturalitas.

Sed dubitari posset, an praeter efficacem Dei dilectionem super omnia dentur alii actus supernaturales dilectionis? Resp. affirmative: nam homo justus frequenter elicit actus amoris Dei hinc & nunc efficaces quantum ad certum effectum, in quo cupit Deo placitum exhibere obsequium; similiter frequenter elicit simplices complacentias: nulla autem est ratio, cur ad similes actus mediante fidei directione elicitos nequeat concurrere habitus infusus charitatis, ita ut consequenter sint supernaturales. Immo in homine peccatore possunt reperiri ejusmodi affectus, qui censi-

35.

Habitus &
actus in
substantia
supernatu-
rales non
negat *Scotus*.

36.

Datur di-
lectio Dei
supernatu-
ralis, quæ
non est super
omnia.

sendi sunt procedere ex gratia, & speciali concursu defectum habitus supplente.

Paulò aliter in hac materia loquuntur plures Doctores. Dividunt enim amorem Dei in amorem illius ut auctoris naturæ ac donorum naturalium, siue finis naturalis, & in amorem ejusdem ut auctoris gratiæ & gloriæ, seu finis supernaturalis. Priorem dicunt esse naturalem, posteriorem verò supernaturalem.

Sed hanc divisionem, etsi satis communiter receptam, etiam apud antiquos, ut *Alensem*, *D. Thomam* & *D. Bonaventuram*, rejicit *Vasquez* d. 195. existimans quemcumque amorem amicitiae erga Deum esse ejusdem rationis, & supernaturalem. Cui si objicias propositionem

33. *Baii* damnatam, quæ est talis: *Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut auctor naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur ut beatificator, vana est & commentitia, & ad illudendum sacris litteris, & plurimis veterum testimoniis excogitata.* Item propositionem 35. quæ sic habet: *Amor naturalis, qui ex viribus naturæ oritur, ex sola Philosophia per elationem presumptionis humana cum injuria Crucis Christi defenditur à nonnullis.* Respondet *Vasquez* solum damnari temerariam censuram.

Nihilominus indubitatum videtur posse dari amorem Dei naturalem, quo Deus amatur ut auctor naturæ: talis enim fuisset in statu puræ naturæ. Immo etiam in statu præsentis potest quis per cognitionem naturalem sibi proponere Deum tanquam naturæ conditorem, & ita propositum diligere, utique amore naturali; cum amor supernaturalis hinc non eliciatur nisi præeunte directione fidei supernaturalis. Certum etiam videtur, quòd, dum Deus per fidem propositus tanquam auctor gratiæ & gloriæ cum ejusdem adjutorio amatur, eliciatur amor ordinis supernaturalis.

Facile equidem concederet *Vasquez*, Deum etiam tanquam auctorem naturæ posse diligere amore supernaturalis ordinis, dum scilicet ita proponitur per fidem: potest enim habitus infusus Charitatis tendere in Deum, quocumque modo diligibilis per fidem proponitur.

Undè ulterius existimo, quòd, quotiescumque homo fidelis per fidem sibi proponit Deum diligendum, siue tanquam auctorem gratiæ, siue tanquam auctorem naturæ, eliciat actum supernaturalem, si non stet per gratiam seu auxilium Dei; quod non est credendum: sicut ii, qui admittunt Virtutes morales infusas, censent ab homine præsertim iusto regulariter elici actus supernaturales in materia virtutum moralium, dum scilicet præcedit directio fidei. Denique existimo non repugnare, ut Deus tanquam auctor gratiæ propositus ametur actu naturali, si videlicet proponatur per cognitionem naturalem v. g. per fidem naturalem, qualis est in hæretico: quàmvis, si proponatur per fidem supernaturalem, censendum sit in voluntate consequi actum proportionatum, divino utique auxi-

lio non deficientè. Confirmatur: quia amor naturalis & supernaturalis non debent distinguì penes objecta, nè quidem formalia (quidquid Nonnulli velint) sed tantum penes principia & modum tendendi: adeòque objectum dilectionis supernaturalis non repugnat amari dilectione inferioris ordinis.

DICO III. Affectus inefficax diligendi Deum, qui sit naturalis, potest elici sine auxilio gratiæ. Idem est de simili affectu spei. Ratio est, quia non est credibile naturam nostram sic esse viribus attenuatam, ut nè quidem possit assurgere in imperfectum erga auctorem suum amorem; præsertim in quo non reperitur specialis aliqua difficultas. Affectus siquidem ille non excludit efficaciter affectum erga creaturas, etiam peccaminosum, sed potest rectè cum illo consistere.

DICO IV. Amor naturalis efficax Dei, non super omnia, sed quoad certum effectum non adeò difficilem, potest elici viribus naturæ. Ratio est: quia vires naturæ non sunt per peccatum omnino extinctæ, sed uti sufficiunt ad aliquod opus moraliter bonum, sic quoque ad præsentem actum amoris non adeò difficilem sufficere debent.

DICO V. Amor naturalis Dei, siue (ut Alii loquuntur) amor Dei tanquam auctoris naturæ, qui sit efficax & super omnia, non potest elici sine auxilio speciali. Ita Doctores passim. Ratio desumitur ex nimia arduitate talis actus, qui continet voluntatem absolutam servandi omnia mandata, & contemptis omnibus sæculi cupiditatibus inhærendi Deo; quod sanè videtur nimis difficile naturæ corruptæ. Unde etiam scriptura etsi doceat potuisse Deum ex creaturis cognosci, & à multis fuisse cognitum, non tamen insinuat ab ullo fuisse conformiter ut Deum glorificatum & amatum, sed potius insinuat contrarium.

Verum quia non satis efficaciter probari posse videtur, quin saltem ad breve tempus, quo non urget tentatio, elici queat amor naturalis super omnia, qui sit efficax in affectu (prout in iustis propositum vitandi omnia venialia) etsi non in effectu & ad longum tempus, hinc *Ovidio* & plures alii conclusionem ita limitant.

Nec obstat, quòd, ejusmodi dilectionem naturalis ratio dicat; hæc enim multa dicat, ad quæ implenda vires arbitrii non sufficiunt. Dicat enim similiter omnia mandata perseveranter esse servanda, potius esse moriendum, quàm peccandum &c. ad quæ tamen non sufficit voluntas se solà. Quare etiam non obstat, quòd ejusmodi dilectio sit juxta naturæ inclinationem, quatenus scilicet rationalis est: nam in oppositum præponderat naturæ corruptio. Sicut etsi vitia sint contra, virtutes secundum naturam; tamen natura non sufficit sine gratia ad omnes virtutes standas, & vitia fugienda.

40.
Affectus naturalis inefficax dilectionis aut spei potest elici sine gratia:

Immo & efficax quoad certum effectum non adeò difficilem.

41.
Non tamen qui sit super omnia.

Nisi forte ad breve tempus.

Dictamen rationis & inclinatio natura versari potest circa illud quod natura corrupta vires superat

QUÆSTIO V.

An etiam Iusti indigeant gratiâ speciali ad singulos actus supernaturales & perseverantiam?

43.
Ad opera
supernatu-
ralia ex-
terna requi-
ritur gra-
tia, quate-
nus hunc
exigunt o-
pera inter-
na.

Ad hæc ul-
tra habitus
infusus re-
quiritur co-
operatio Dei
nature in-
debita:

Immo in
substantia
supernatu-
ralis,

44.
Atque in-
super gratia
excitans,
etiam ad
singulos ac-
tus.

Probat ex
Conciliis &
Patribus.

PRIMA pars quæstionis intelligitur de ac-
tibus supernaturalibus internis: opera
enim supernaturalia externa (qualia censentur
susceptio & ministratio Sacramentorum,
item externa professio Catholicæ fidei) ea-
tenus tantum requirunt gratiam, quatenus
eam exigunt interiores actus, qui solent vel
debent comitari aut præcedere. Porro satis
constat in homine etiam iusto & habitibus
infusis instructo ad singulos actus superna-
turales requiri saltem cooperationem Dei.

Quæ etsi quâdam ratione ad concursum
generalem pertineat, merito tamen inter
gratias computatur, ut post Ruardum Varii
notarunt: nam sicut ipsi habitus sunt naturæ
indebiti, uti & eorum operatio; sic & in-
fluxus Dei in eandem est naturæ indebitus,
etsi connaturaliter debitus ipsis habitibus, seu
naturæ quatenus per ipsos elevatæ. Immo
iste Dei concursus, utpote coalescens in
eandem actionem & opus supernaturale cum
influxu habituum, probabilius est superna-
turalis in substantia, sicut ipsa operatio ha-
bituum, ut censet Wiggers q. 109. art. 9. De
alia proinde gratia actuali, scilicet excitante,
est quæstio.

DICO I. Homo iustificatus non potest ul-
lum actum supernaturalem elicere, ad quem
præveniente gratiâ actuali non est excitatus.
Ita communius Doctores contra Ruardum,
Bellarminum l. 6. De gratia c. ult. ubi requirit
saltem gratiam externam seu protectionem
divinam, quatenus tentationes earumque oc-
casionem amovet; quorum opinionem non
omnino improbabilem censet Wiggers sup. &
Malderus ibid. dub. 2. Quamvis Oviedo tract. 7.
Controv. 6, pun. 7. credat ab hac Conclusionem
nemini licere recedere.

Probat ex Conciliis & Patribus, quibus
adstruitur necessitas gratiæ ad omnia bona
opera; quam gratiam sæpè vocant inspira-
tionem. Sic Arausicarum Can. 9. ait: *Quoties
bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum ut
operemur operatur.* Et can. 20. *Nulla facit homo
bona, qua non Deus præstet, ut faciat homo.* Por-
ro operari ut operemur, præstare ut faciamus,
sunt epitheta gratiæ actualis prævenientis.
Cælestinus Papa Epist. ad Episcopos Gall. c. 8.
ait: *Ut boni aliquid agant, paternis inspiratio-
nibus suorum ipse tangit corda fidelium.* Et c. 12.
*Non dubitemus ab ipsius gratia omnia hominis me-
rita præveniri, per quem fit ut aliquid boni & vel-
le incipiamus & facere.* Et infra: *Agit quippe
in nobis (scilicet per inspirationes prævenien-
do) ut quod vult, & velimus & agamus. Nec
otiosa in nobis esse patitur (scilicet dona in iustifi-*

catione infusa) qua exercenda, non negligenda
donavit. Augustinus l. 4. contra duas Epist. Pela-
gian. c. 6. *In omnibus qua quisque agit secundum
Deum, misericordia ejus prævenit eum.*

Accedit Trid. sess. 6. c. 16. dicens. *Cum
Christus Iesus tamquam caput in membra & tam-
quam vitis in palmites in ipsos iustificatos jugiter
virtutem influat, qua virtus bona eorum opera
semper antecedit, & comitatur & subsequitur,
sine qua nullo pacto Deo grata & meritoria esse
possent.* Ubi patenter ultra habitus requirit
virtutem sive influxum alterius auxilii sem-
per antecedentis omne opus meritorium. De-
nique idem insinuat Ecclesia, dum toties orat
pro divinis inspirationibus, ut gratia Dei nos
semper præveniat, Deoque per aspirationem
nos præveniente cuncta nostra oratio & ope-
ratio ab eo semper incipiat.

Rationem Theologicam duplicem assignat
Malderus. Prima est, quod voluntas nihil agat
supernaturaliter, nisi præcedat sancta cogita-
tio in intellectu; quæ utique est à Deo inspi-
rante juxta Cælestinum supra. c. 9. Secunda,
quia nil agit homo supernaturaliter sine gra-
tia efficaci; hæc autem pertinet ad gratiam ex-
citantem. Adde, quod si iustus posset sine gra-
tia excitante operari bonum supernaturale,
cum solo adiutorio habituum infusorum; non
sit ratio, cur peccator, sive habitibus infusis
carens idem nequeat, habito concursu specia-
li Dei extrinseco, qui in adjuvando suppleat
defectum habituum: constat tamen non nisi
excitante Deo per gratiam prævenientem pos-
se peccatorem elicere actus supernaturales, at-
que adeò dispositivos ad justificationem seu
reparationem post lapsum.

Itaque inspiratio quâ iustus communiter
dum vult credit, sperat vel diligit, initium ha-
bet à Spiritu sancto inhabitante, qui habitus
quasi sopitos excitat: cumque homini præ-
stò sit, rectè adhuc dicitur ipse credere, spe-
rare & diligere quando vult, etiam si Spiritus
sanctus excitet, ut velit. Et hanc gratiam si-
vè igniculum excitantem homo suâ libertate
sæpè extinguit, sicque Spiritum sanctum
contristare dicitur: & è contrè per eandem
motionem dicitur suscitare gratiam, quæ in
se est, dum eidem cooperatur. Ita Malde-
rus supra.

Hanc verò gratiam excitantem dicere pos-
sumus novam, quatenus consideratur tam-
quam distincta ab habitibus jam infusis: pos-
sumus quoque dicere non novam, quatenus
habitibus ipsis, seu naturæ quatenus per illos
elevatæ est quodammodo connaturaliter de-
bita. Quâ ratione Oviedo supra n. 83. intelli-
git alios Auctores, qui non requirunt no-
vam gratiam, & specialiter n. 88. explicat
Bellarminum. Malderus quoque verosimile cen-
set paucos ex Catholicis conclusionem quoad
rem negare, paulò tamen aliter explicat
præfatos Auctores, nempe quod plerique lo-
quantur de gratia nova merè excitante (qua-
lis juxta ipsum non semper requiritur: fidei
enim

45.
De ratione
Theologica.

Quo non
obstante
ad dicitur
iustus cre-
dere sperare
& diligere
quod vult.

46.
Quo sensu
hæc gratia
censetur
nova, quo
non.

enim actus excitat ad actum spei, & hic ad actum Charitatis, & ipse ad impletionem omnis mandati; etsi non sint gratia purè excitans juxta eundem) aut certè de adjuvante voluntatem in ratione principii: quali non semper indiget voluntas habitu infuso instructa; cum satis ipsam compleat habitus cum concursu Dei proportionato. Alii vero etiam in iustis exigunt ad singulos actus specialem gratiam seu motionem voluntatis: prout sanè requiritur in peccatore. Et in hoc distinguunt hominem lapsum ab integro, quòd huic semel donis instructo non fuisset necessaria deinceps ad singulos actus nova gratia vel delectatio indeliberata voluntatis, sed suffecisset gratia seu illustratio intellectus; quæ proinde, & consequenter actus ipse fidei, non sufficiat in homine lapso ad actum v. g. spei aut dilectionis, ob impedimenta naturæ corruptæ, malam concupiscentiam boni cupiditate divinitus voluntati immisâ vincendam.

Objicitur ab aliis Auctoribus Cap. 3. Concilii Milevitani: Item placuit, ut quicumque dixerit gratiam Dei, in qua justificamur, ad solam peccatorum remissionem valere, quæ jam commissa sunt, non etiam ad adiutorium, ut non committantur, anathema sit. Ex quo conantur inferre gratiam justificantem similiter valere ut efficiantur actus supernaturales. Resp. non loqui Concilium de gratia habituali, præsertim solâ, sed saltem simul de actuali: idque contra Pelagium, qui admittebat quidem gratiam remissionis peccatorum præteritorum, sed volebat non dari justificatis donum gratiæ quod valeat ad vitanda peccata futura, ad quod dicebat sufficere vires liberi arbitrii. Unde vult Concilium, quòd per gratiam in qua justificamur (quæ comprehendit etiam dispositiones, sive gratias actuales) etiam præstetur, ut vitemus peccata futura, quia ad hoc videlicet non sufficiat liberum arbitrium. Quæ expositio manifestè colligitur ex cap. 4. ubi sub gratia justificationis etiam comprehendit revelationem doctrinæ fidei vel externam prædicationem, sed addit illam non sufficere, verum per eandem gratiam præstari, ut quod faciendum cognoverimus etiam facere diligamus atque valeamus. Et quamquam de sola gratia habituali esset sermo, verificari posset ipsam cum ceteris donis infusis valere ad adiutorium ut eliciantur actus supernaturales, ad quos adjuvat per modum principii; etsi in usu dependeret ab actuali motione Dei, uti illam dependere à nobis probatum est.

Dico II. Homo justificatus non potest longo tempore, præsertim usque in finem vitæ, stare in iustitia, omneque peccatum mortale vitare, sine speciali auxilio gratiæ divinæ. Est certum apud omnes. Et patet ex iisdem fundamentis, ex quibus quaest. 3. ostensum est non posse hominem lapsum sine speciali gratia diu servare totam legem naturæ, aut vehementem aliquam tentationem vincere: quæ pariter probant præsentem Conclusionem.

Herincx Sum. Theol. Pars II.

Præterea idcirco in scriptura monentur iusti ad vigilandum & orandum, ne cadant vel intrent in tentationem: impleque Christus sic orare docuit Matth. 6. Similibus quoque orationibus plenus est Liber Psalmorum. Apostolus quoque ad Rom. 14. ait: Stabit autem: potens est enim Deus statuere illum. & 1. ad Thessal. 2. & 3. Christo adscribit confirmationem cordium nostrorum in sanctitate.

His accedit Arausicanum can. 10. dicens, adiutorium Dei etiam sanctis semper esse implorandum, ut ad bonum finem pervenire, vel in bono possint opere perdurare. Et can. 19. dicit hominem sine gratia Dei non posse custodire salutem quam accepit. Et Trid. sess. 6. can. 22. ait: Si quis dixerit justificatum vel sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia perseverare posse, vel cum eo non posse, anathema sit. Præterea Cælestinus Papa Epist. Gall. c. 6. dicit neminem renatum idoneum esse ad superandas diaboli insidias, & evincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adiutorium Dei perseverantiam bonæ conversationis acceperit. Liberius Papa Epist. 2. nihil est (inquit) quod nos diu stare faciat, nisi gratia. Si plura Patrum & Scripturæ Testimonia desideres, adi Vega l. 12. in Trid. c. 21. & 22. Plures tamen ex prædictis Auctoritatibus potissimum loquuntur de perseverantia diuturna, quæ est usque in finem. Pro cuius meliori intellectu.

Nota triplicem posse considerari perseverantiam in gratia. Prima est per tempus notabile, & usque ad mortem. Secunda per tempus quidem notabile, non tamen usque ad mortem. Tertia usque ad mortem, sed non per tempus notabile, quia scilicet mors non diu post justificationem sequitur, & interea se non offert specialis difficultas aut tentatio. Perseverantia primo modo dicitur propriissime talis; ideoque qui tandem deficit, etsi diu steterit, non dicitur perseverasse, scilicet usque in finem. Secundus perseverantiæ modus satis quoque exprimitur in variis auctoritatibus, & requirit eandem gratiam quam præcedens, scilicet tum internam, tum externæ protectionis: qualis etiam requiritur ad diuturnam observantiam legis naturæ: estque utrobique idem necessitatis fundamentum, scilicet rebellio carnis contra spiritum (quæ per gratiam sanctificantem non sanatur, per quam homo sanatur solum quantum ad mentem) & tentationes ac insidiæ diabolicæ, ceteraque impedimenta naturæ corruptæ. Perseverantia tamen primi modi requirit præterea specialem gratiam externam, quòd scilicet Deus mortem tali tempore ordinet, quo homo in gratia jam infusâ persistit. Et hæc postrema gratia, eaque sola necessariò reperitur in tertio perseverantiæ modo. Quam sæpè exaggerat Augustinus, allegans illud Sap. 4. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus. Unde etiam ad parvulos, qui ante adultam ætatem moriuntur (& consequenter ad adultos mox post justificationem morientes, antequam aliqua

49.
Triplex generis perseverantia declaratur.

difficultas vel tentatio aut præceptum speciale gratiam exigens occurrat) speciale donum perseverantiæ esse extendendum, patet ex *Aug. l. De bono perseverantiæ. c. 17.*

50.

Qualis auxiliorum necessitas fuisset in natura pura.

Qualis fuerit in natura intacta & integra.

Petes, An sit eadem necessitas gratiæ in natura pura, natura lapsa, & natura integra, seu qualis erat in statu innocentiae? Resp. in natura pura eadem ferè fuisset necessitas, quæ in lapsa: quia fuissent similia impedimenta, quantum ad rebellionem partis inferioris, & ceteras imperfectiores, quæ sunt in natura corrupta: nisi fortè quod abfuissent insidiæ seu tentationes dæmonum. Equidem auxilium tunc necessarium fuisset merè naturale: uti finis fuisset merè naturalis, similiter media sive opera præcepta. Quod autem ad naturam integram spectat, ea indiguisset gratiâ ad implendam legem Theologicam & exercendos actus supernaturales: cum actus isti vires etiam physicas naturæ simpliciter excedant ob eorundem in entitate supernaturalitatem. At legem naturalem implere & opera moraliter honesta exercere sine difficultate potuisset etiam citra speciale auxilium: siquidem abfuissent impedimenta naturæ corruptæ, in quibus hæc gratiæ necessitas fundatur. Quamquam naturæ liberæ ea sit mutabilitas, quod sine speciali auxilio inter plurimos aliqui facillè etiam in isto statu defecissent ab observantia honestatis moralis; prout in prima tentatione defecit primus homo; uti etiam non modici angelorum multitudo. Quam mutabilitatem in natura etiam angelica perpendens *Augustinus l. 12. Confess. c. 15.* dicit Deo: *Inest et tamen ipsa mutabilitas, unde tenebresceret & frigesceret, nisi amore grandi tibi coharens tamquam semper meridies luceret & ferveret ex te.* Immo in singulis pro statu isto necessariam fuisse gratiam specialem, saltem externam ad observantiam divinorum & naturalium præceptorum usque ad finem sive terminum viæ, nonnulli existimant.

51. *Discrimen inter hominem integrum & lapsum.*

De mente Augustini non idem sensus.

An verò aut quale sit discrimen inter hominem integrum & lapsum, quoad necessitatem & qualitatem divini adjutorii ad actus supernaturales ipsamque perseverantiam, est quæstio satis implexa, pro cuius solutione vix pauca habentur ex doctrina revelata, & de qua ipse *Augustinus* satis quoque obscure loquitur, dum de gratia Adæ & Angelorum (de quibus juxta Doctores communiter est sentiendum & loquendum pariformiter in præsentia materia) ut idcirco de ejus mente variant Auctores. Quæ etsi in eis, quæ de adjutorio primi hominis & Angelorum obscurius, & ut videtur, extra Scripturæ auctoritatem ab illo disputata sunt ad hoc, ut ex ea comparatione gratiæ nostræ per Christum reparationis magis emerget, non debeat præjudicare doctrinæ, quæ apud alios Patres expressior reperiretur: nihilominus meritò à Theologis mens ejusdem S. Doctoris indagatur, à quibus proinde jure reprehenditur *Rupertus in c. 13. Matth.* reprehendens illud *Aug-*

ustini l. 4. de Civit. c. 27. Quis audeat credere vel dicere, in Dei potestate non fuisse, ut neque angelus neque homo caderet? quali verò supposita sui creatione non acceperit à Deo ulteriorem non cadendi potestatem, ut refert Smising de Deo Uno Tract. 3. disp. 6. n. 656.

S. Doctor porro pluribus in locis indigentiam gratiæ sive divini adjutorii in Angelo, uti & in homine integro, expressit, sine quo bene vivere aut perseverare in bono non posset, adeo ut & ipsum considerare de adjutorio Dei, non quidem posset sine adjutorio Dei, prout ait *l. 14. de Civit. c. 27. circa med.* Nihilominus in homine lapsa specialem quamdam gratiam requirit: Nam ille (Adam) non opus habebat eò adjutorio, quod implorant isti (homines lapsi) cum dicunt, *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* inquit *l. de Corrupt. c. 11.* paucis interjectis subdens: *Proinde etsi non interim latiore nunc, verumtamen potentiore gratia indigent isti.* de qua potentiore gratia *c. 12.* ait: *Major libertas est necessaria, adversus tot & tantas tentationes, quæ in paradiso non fuerunt, dono perseverantiæ munita atque firmata, ut cum omnibus amoribus, terroribus, erroribus suis vincatur hic mundus.* Ideoque etiam majoribus donis adjuvanda remansit infirmitas, inquit *cap. 12. ut* (subdit nonnullis interpositis) *perseverandi possibilitas & voluntas divina gratia largitate donetur.* Tantum quippe spiritu sancto accenditur voluntas eorum (hominum electorum) ut ideo possint, quia sic volunt, ideo sic velint, quia Deus operatur ut velint &c. subventum est igitur infirmitati humanae, ut divinâ gratiâ indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur &c. Videri potest ipse *Augustinus* pluribus in hanc rem differens.

De homine verò integro & Angelis paulò aliter loquitur, eis nimirum datam fuisse gratiam in qua per liberum arbitrium starent & perseverarent, si vellent, & sanctos Angelos per ipsum liberum arbitrium stetisse, ut loquitur *sup. c. 10.* præmittens Deum sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid possit eorum liberum arbitrium, deinde quid posset gratia sua beneficium, justitiæque judicium, Ubi tamen non est censendus *Augustinus* distinguere liberum arbitrium contra omnem gratiam: quilibet citato & alibi tam patenter illam in Angelis etiam & Adamo requisivit, ac nominatim adjutorium perseverantiæ sine quo permanere non possent, adeo ut in *Canonem 19. Concilii Arauscani II.* relata sit ejusdem *Augustini* sententia ex *Epist. 106.* desumpta: *Natura humana etiamsi in illa integritate in qua est condita, permaneret, nullo modo seipsam, Creatore suo non adjuvante servaret: unde cum sine gratia Dei salutem non possit custodire quam accepit, quomodo sine Dei gratia poterit reparare quod cecidit? Neque etiam hujusmodi loquendi modis negatur hominem lapsum perseverare partialiter per liberum arbitrium: sicut enim fi-*

gratia

52. *Indigentiam gratiæ specialem in homine lapsa ad stetit.*

53. *Angelos decer stetit per liberum arbitrium.*

Sed sumptum cum adjutorio gratiæ.

Cum quædam homo lapsus in aliquo sensu perseverat per liberum arbitrium.

gratia scilicet adjutum, mereri, & bona usque in finem operari, sic aliquo sensu catholico ab omnibus dici potest & debet, hominem, minus principaliter quidem, per severare per liberum arbitrium. Neque hactenus ostensum est, Augustinum usquam negasse hanc loquendi formulam, sanè, ut praemissum est, intellectam.

Discrimen itaque inter gratiam hominis integri (idem est de Angelo) & lapsi consistit non solum in eo, quod concessa homini lapso non solum sit specialiori quadam ratione gratia, veluti beneficium indebitum & quidem concessum positivè indigno & demerito, verum etiam potentius & sanans infirmitates nostras, quo adversus hostiles impetus jugiter indigemus. Præterea quod adjutorium primi hominis & angeli lapsi fuerit solum sufficiens; quod autem datur electis in statu naturæ lapsæ sit efficax, seu tale, ut per ipsum invictissimè velint & perseverent, qui alioquin difficultatibus succumberent.

Quocirca specialiter Angeli dicuntur stetit per liberum arbitrium, prout erat in sua institutione instructum donis gratuitis ab initio infusis (quod sic sumptum ab Augustino interdum naturalis possibilitas vocatur) adeoque ad operationes salutares, sine impedimentis naturæ lapsæ promptum & expeditum; quoniam non opus ei erat gratia sanans, quæ debet natura vitiata potenter impelli, ut velit, ut operetur, ut perseveret. Ob quod Augustinus l. de Corrupt. & grat. c. 14. de hominibus lapsis specialiter ait, quod Deus corda teneat, corda moveat. Et Serm. 120. de Diversis c. 15. iustum alloquitur: Manens in te Christus arripit instrumentum tuum, linguam tuam velut gladium suum, utens corde tuo & voce tua tamquam possessor. Et Conc. 1. in psalm. 34. Deum alloquitur: Apprehendis manus meas & debellas inimicos meos. Ex mox subdit: Et quid est anima nostra quamvis splendida (cum jaculo seu frameâ eam comparat) quamvis producta, quamvis acuta, quamvis luce sapientia & coruscationis vibrata? Quid est ipsa anima nostra, aut quid potest, nisi Deus illam teneat, & pugnet de illa? Hinc etiam Prosper in Epist. ad Demetriadem sub finem ait: Implet Spiritus sanctus organum suum, & tamquam fila chordarum tangit digitus Dei corda sanctorum. Quæ non suberant in natura humana integra vel angelis, quos Deus cum gratia habituali donisque infusis, & concursu proportionato dimisit ipsorum arbitrio, instar peritissimi pictoris, qui filii sanam & vegetam manum non tenet neque movet in pingendo, uti alterius habentis manum debilem.

Atque ita Doctores Varii, signanter Smi- sing de Deo uno Tract. 3. disp. 6. n. 654. censent suffecisse præfata dona & adjutoria homini integro & angelis, ut possent cuivis tentationi resistere & in iustitia accepta perseverare. Alii nihilominus etiam actualis gratiæ motiones requirunt, ii præsertim qui ad actio-

nes etiam naturales requirunt phycas præmotiones, quibus medianibus Deus agat ut velimus &c. Alii saltem adstruunt necessariam fuisse actualem gratiam seu illuminationem intellectus, dicente Augustino l. 3. de lib. arbitr. c. ult. Voluntatem non allicie, nisi aliquid visum (id est, alicujus rei cognitio) quod autem quisquis velumat vel respuat, est in hominis potestate Et l. de Spir. & litt. c. 34. Nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem. Verum hujusmodi gratiam est verosimile non fuisse negatam ab aliis, sed potius sub concursu naturæ institutæ debito comprehensam. Et consequenter perseverantia in angelis qui de facto perseverarunt fuit speciale donum ultra actualem cooperationem Dei, saltem quod gratia congrua intellectus sint præventi & à casu divinitus protecti. Juxta quod Stephanus de Champs l. 3. contra Jansenium disp. 3. fusè agens de hac materia per varia capitula, distinguit adjutorium hominis integri & lapsi, quod ille non indiguerit speciali motionem voluntatis, præterquam ad primam volitionem bonam sive amorem castum; cui applicat Augustinus l. 12. de Civit. c. 9. illud Apostoli: Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum &c.

Sed si rectè inspiciatur discursus Augustini, apparebit ipsum etiam loqui de bonæ volitionis sive amoris casti perseverantia. Nec apparet solida differentia inter primam voluntatem bonam & alias, nisi quod fortassè per illam se homo & angelus disposuerit ad donum gratiæ habitualis, ideoque fuerit elicitæ per actualem adjutorium, loco habitus posterioris naturæ infusi, uti plures volunt.

Petes, quid sibi voluerit Augustinus lib. de Corrupt. & gratia c. 11. & seq. per adjutorium quo, quod videtur facere proprium homini lapso, & distinguit ab adjutorio sine quo non, quale habuit homo integer, sine quo perseverare non poterat, non tamen quo fieret, ut perseveraret, cum è contra per adjutorium quo etiam perseverantia ipsa donetur, sic ut eo non nisi perseverantes sint? Resp. hanc distinctionem esse difficilem, cujus hoc uno loco post Pelagianos jam devictos meminit Augustinus: à qua proinde cardo rei non pendet, quamvis eam Calvinus, Jansenius & alii tories frustra ingeminant ad stabiliendam gratiam necessitantem. Dupliciter autem explicari potest. Primò fortassè cum Smising supra & aliis. Ut adjutorium quo significet gratiam efficacem, quæ defuit homini integro & angelis, qui ceciderunt, & habuerunt adjutorium sine quo non sive sufficiens. Dico, qui ceciderunt: quia angelis perseverantibus non necessariò denegatur notio nominis adjutorii quo. Nisi fortè intelligatur per illud motio efficax voluntatis distincta ab actuali cooperatione divina, eaque non fuerit eis necessaria. Secundò ut per adjutorium quo perseverantiæ non intelligatur causa efficiens perseverantiæ, sed formalis, seu adjutorium quo formaliter ali-

57. Quid Augustinus intellexerit per adjutorium quo.

quid fit, sicut calidus calore calefit, velox velocitate velox fit &c. ut ait Aug. in Psalm. 147. Unde l. de Corrept. & gratia c. 12. utitur exemplo beatitudinis, quæ cum data fuerit, continuè fit beatus, homo. Adjutorium est enim non solum sine quo non fit, verum etiam quo fit propter quod datur &c. Sic autem intelligendo habuerunt etiam Angeli sancti adjutorium quo perseverantiæ seu ipsam perseverantiam, non

autem homo integer (de quo solo loquitur Augustinus) quamvis habuisset si perseverasset: atque adeo hoc adjutorium non est sic proprium homini lapsio: utpote quod est efficax, ipsam actualem Dei operationem & concursus, atque adeo effectum ipsum perseverandi includens, ac proinde formaliter faciens perseverantem.

DISPUTATIO TERTIA.

De Sufficiencia Gratiae ad Salutem.

QUÆSTIO I.

An omnes Iusti habeant sufficiens auxilium ad observantiam mandatorum Dei & perseverantiam?

I. Omnes iusti habent gratiam quâ possunt implere mandata & vitare omnia mortalia:

Prout definit Ecclesia.

DICO I. Omnes iusti possunt cum Dei gratia implere mandata Dei, & vitare omnia mortalia. Est de fide contra Hæreticos recentiores, qui adeo hoc iustis denegabant, ut illos in omni opere peccare existimarent. Item contra Iansenium, qui existimabat non omnibus gratiam sufficientem dari, ad præcepta Dei implenda. Unde hæc erat ejus propositio: *Aliqua Dei præcepta hominibus iustis volentibus & conantibus secundum præsentem quas habent vires sunt impossibilia; Deest quoque illis gratia quâ possibilia fiant.* Quam velut temerariam, impiam, blasphemam, anathemate damnatam & hæreticam declarat, & uti talem damnat Innocentius X. in Bulla contra Iansenium. Idem patet ex Trid. sess. 6. can. 18. *Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam justificato & sub gratia constituto, esse ad observandum impossibilia, anathema sit.* Et c. 11. ait, *neminem debere temerariâ illâ, & à Patribus sub anathemate prohiberi voce uti, Dei præcepta homini justificato ad observandum esse impossibilia: nam Deus impossibilia non jubet: sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis; & adjuvat ut possis.* Cujus mandata gravia non sunt, *cujus jugum suave est & onus leve.* Similiter Arausicanum can. ult. ait: *Hoc secundum fidem catholicam credimus, quod acceptâ per Baptismum gratiâ omnes Baptizati Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.* Ubi manifestè supponitur omnes habentes gratiam Baptismi habere vires sufficientes, ut velint fideliter laborare. Sicut dum Tridentinum dicit hominem posse dissentire gratiæ si velit, supponit hoc ipsum velle esse in hominis potestate: & sicut dum apud Augustinum, & alios scriptores legitur Adamum cum Dei adjutorio potuisse perseverare, si voluisset; omnes intelligunt hoc ipsum velle fuisse in potestate Adam.

Unde expositio illorum qui dicerent Arausicanum solum definire, quid homo possit supposito quod velit fideliter laborare, non tamen definire quod hoc ipsum velle possit, meritò videtur Wiggers q. 109. art. 10. tantum esse cavillatio aliena à mente Concilii; prout etiam rectè probat.

Probatur præterea veritas Catholica ex Scriptura Eccli 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui.* Idem tradit Scriptura, *Adjecit mandata & præcepta sua: si volueris mandata servare, conservabunt te.* Deuteron. 30. *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est.* Matth. 11. *Jugum meum suave est, & onus meum leve.* Et aliis locis. Specialiter autem contra Hæreticos Scriptura apertè testatur aliquos saltem fuisse perfectos observatores mandatorum Dei; ut de Henoch Gen. 5. De Noë Gen. 6. De Abraham Gen. 22. De Job c. 1. De Davide 3. Reg. 11. De Zacharia & Elizabeth Luca 1. legitur. Quod si dicant Hæretici Henoch peccasse quando ambulavit cum Deo, Noë quando fuit vir justus atque perfectus, Abraham quando obedivit voci Dei, Job quando fuit simplex & rectus ac timens Deum, & recedens à malo, David quando fuit vir secundum cor Dei, Zacharias & Elizabeth quando inceserunt in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela; certè ostendunt Sectarii esse se de illorum numero, quibus loquitur Isaias c. 5. *Va qui dicitis malum bonum, & bonum malum.*

Probatur insuper ex auctoritatibus Patrum. Tertullianus l. 2. contra Marcionem ait: *Non poneretur lex ei, qui non haberet obsequium debitam legi in sua potestate.* Chrysost. Hom. 8. De penitentia: *Dominus haud mandat impossibilia.* Leo Papa serm. 16. De passione: *Iuste nobis instat præcepto, qui præcurrit auxilio.* Hieronymus l. 1. contra Pelagianum: *Fatemur possibilia Deum dedisse mandata, ne ipse auctor injustitiæ sit, si exigat fieri quod fieri non potest.*

Denique idem tradit August. plurimis locis; signanter l. De fide contra Manich. c. 10. *Quis non clamet, stultum esse præcepta dare ei, cui liberum non est quod præcipitur facere, & iniquum esse eum damnare, cui non fuit potestas jussa complere?* Et l. De nat & gratia c. 69. Fir-

Signanter Augustin.

69. Firmissime creditur Deum bonum & justum impossibilia non potuisse præcipere: & Tract. 53. in Joan. Audiamus Dominum & præipientem & opitulantem; & jubentem quid facere debeamus, & adjuvantem ut implere possimus. Huc etiam faciunt testimonia, quæ probant justis adesse sufficiens auxilium ad perseverandum in justitia: quæ seq. Conclus. adferentur.

4. Ratio veritatis Catholicæ est: quia esset tyrannicum, quod Deus imperaret impotenti obedire, nec tamen ei vires ad obediendum præberet. Immo cum secundum Adversarios deficiente gratiâ peccatum nullo modo possit caveri, nec ab eo liberum sit abstinere, sequitur tollendam fore rationem peccati; ut patet ex dictis Tract. 2. d. 2. q. 1.

Nec juvat Adversarios, quod respondent peccato originali esse ademptam potestatem implendi mandata: hoc enim non justificat ipsa mandata; nec sufficit ad novam culpam; præsertim si impotentia per culpam veterem contracta sincere fuerit condonata; uti per Baptismum condonatur. Si namque herus mancipio, quod suâ culpâ personali manus pedesque fregisset, culpam istam ex animo condonet, non potest postea illi imponere, ut currat vel ambulet, & non obtemperantem severe castigare. Simili autem modo secundum Adversarios faceret nobiscum Deus; immo adhuc pejus, cum impotentiam istam solum contraxissemus per voluntatem alienam. Confirmatur: quia alioquin poterit Deus præcipere cæco nato, ut videat; conjugatis ut sine libidine proles generent; hominibus lapsis ut non infirmantur vel moriantur; quia etiam omnes hæ impotentiae oriuntur ex peccato originali. Prout ex eo quoque oritur, quod indeliberatis concupiscentiæ motibus, atque ignorantiae, in materia præsertim juris naturalis sumus subjecti: nec tamen hi motus aut quæ ignoranter committimus ad culpam propriè dictam deputantur, prout antea suis locis ostensum est, ac de ignorantia invincibili fusè contra Jansenium ostendit Dechamps lib. 3. d. 5.

5. Dico II. Omnes justī habent auxilium sufficiens ad perseverandum in justitia usque ad finem. Est certa doctrina apud omnes Theologos contra Hæreticos recentiores, & contra Jansenium. Probatur primò ex Arauscano can. ult. cit. præcedenti Conclusione, & ex aliis Auctoritatibus ibidem allegatis: si enim justī possunt implere omnia Dei mandata, & vitare omnia mortalia, consequenter possunt perseverare, quod non est aliud, quàm justum non peccare mortaliter.

6. Specialiter autem probatur Conclusio ex Concilio Tridentino sess. 14. De Sacramento Unionis in præmio: ubi docet, quod Christus auxilia maxima in Sacramentis preparavit, quibus Christiani conservare se integros dum viverent, ab omni graviore spiritus incommodo possint. Penes Christianos igitur est ejusmodi auxilia obtinere. Deinde idem Trid. sess. 6. c. 13. post-

quam docuerat justum citra specialem revelationem non posse certum esse de munere perseverantiæ, subdit: tamen in Dei auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes debent. Deus enim nisi ipsi illius gratia defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet operans velle & perficere. Ubi manifestè docet Concilium Deum non deesse in præstando auxilio sufficienti, nisi ipsi justī ex sua parte defuerint. Quare ineptè verba Concilii detorquentur ad gratiam habitualement, quasi velit Deum non privare nos gratiâ habituali, nisi nos peccemus mortaliter. Contextus enim clamat, quod Concilium agat de gratia actuali. Alias etiam ratio Concilii esset ridicula; sensus enim foret: Omnes justī firmissimè separare debent in Deo, quia Deus ab illis non aufert gratiam habitualement, antequam peccant mortaliter. Hoc enim non juvat ad sperandam perseverantiā, nisi sciatur non defuturum auxilium ad gratiam habitualement peccato non amittendam.

Æquè inepta est explicatio alterius loci Tridentini de gratia habituali, videlicet quod sess. 6. c. 11. dicit: Deus namque suâ gratiâ semel justificatos non deserit, nisi prius ab eis deseratur: ita enim loquitur Tridentinum, tum ut ostendat auxilium divinum (cum quo dixerat præcepta esse observata possibile) nemini justorum deesse: tum ut probet (quod immediatè præmiserat) justos sobriè, justè & piè viventes proficere posse per Christum. Itaque declarare voluit Concilium, à Deo non nisi prius à nobis offenso nos deferi, divinis auxiliis subtractis. Unde (teste Palavicino lib. 8. Histor. Trid. c. 14. n. 6.) in prima decretorum designatione verba palam ostendebant, agi de gratia actiosa, hoc est, divino auxilio, non de gratia justificante: cum in decreto subiceretur, Ab hujusmodi gratiâ sæpe effici, ne Deus deseratur, & quandoque præstari, ut homo ad Deum regrediatur, postquam ipsum deseruit. Quæ verba, solius brevitatibus causâ omissa, non nisi de gratia actiosa possunt intelligi. Idem patet ex eo, quod similes locutiones Augustini sint intelligendæ de gratia actuali; ut clarissimè ex contextu patet. Sicut illud quod habet l. De nat. & gratia c. 26. Ipse autem Deus cum ad perfectam sanitatem, hoc est perfectam vitam, justitiamque perduxerit, non deserit, si non deseratur, ut piè semper justèque vivatur. Et infra: Sanat ergo Deus, non solum ut deleat quod peccavimus, sed ut præstet etiam ne peccemus. Et in Psalm. 145. Non enim deseret opus suum (scilicet per auxilium, de quo erat sermo) si ab opere suo non deseratur. Similes locutiones eodem modo intelligendæ reperiuntur apud Prosperum Respons. 7. Ad objectiones Vincentianas & alibi. Ex quibus proinde Patrum sententiis etiam stabilitur Conclusio.

His adde illud Aug. l. 2. De peccat. merit. & remiss. c. 17. Gratia Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates: quâ ut non adjuventur; in ipsis itidem causa est, non in Deo. Et l. De corrept. & grat. c. 7. Ostendens non valituram excusatio-

7. Alter locus Tridentini contra sinistram quorundam explicationem stabilitur.

Similis locutio Augustini & Prosperi, Deus non deserit nisi prius deseratur, exponenda est de gratia actuali.

Adducuntur alia locutiones Augustini.

nem illorum, qui post Baptismum non perseveraverunt dicentes: *Perseverantiam non accepi*, rationem dat dicens: *Quoniam potest dici: Homo, in eo quod audieras & tenueras, in eo perseverares, si velles.*

8. Ratio Conclusionis fundatur in divina benignitate: Si enim (ut ait *Augustinus* in illud psalmi 7. *Iustum adiutorium meum à Domino*) medicinam exhibet, quâ sanentur infirmi; quanto magis eam, quâ custodiamur sani? immo (ut ibidem notat *Augustinus*) auxilium hoc quodammodo pertinet ad iustitiam, ut illud, quod accipit peccator, ad misericordiam, dicens: *hic autem iustum auxilium est, quod jam iusto tribuitur.*

Confirmatur ex officio fidelis Samaritani.

Sanè Deus non ageret partes fidelis Samaritani, si peccatorem jam à peccatis sanatum absque nova causa necessario adiutorio destitueret: ageret enim instar illius, qui peregrino, à quo læsus fuerat, omnem offensam ex animo dimitteret, & postquam plagis alligatis in humeros sublatum & bene sperare iustum versùs domum suam deportare cœpisset, humeros eidem nil minùs cogitanti & necessariò casuro finè nova offensa subduceret; quin & plagis eundem exciperet ad vindicandum ejusmodi necessarium casum.

9. DICO III. Non omnes tamen iusti habent auxilium proximè & immediatè sufficiens ad vitandum omnia peccata mortalia & perseverandum in iustitia, quasi nimirum præsens gratia & auxilium absque aliis viribus semper sufficiat ad tentationes superandas, & opera pietatis exercenda; sed habent sufficiens saltem remotè & mediatè, quatenus per præsentes vires seu gratiam possunt orando aut aliquid aliud præstando impetrare ultiores vires & gratiam proximè sufficientem. Hoc namque sufficit dictis Conciliorum & Patrum, immo apertè ab iisdem insinuat, dum inculcant necessitatem orationis. Sic *Innocentius l. Epist. ad Concilium Carthaginense* dicit non posse vinci à nobis tentationes, nisi magnis precibus gratia Dei in nos implorata descendat. Quod etiam docet *Celestinus in Epist. ad Gallos c. 6.* Idem supponit *Trident. sess. 6. c. 11.* Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis. Quæ verba descripsit ex *Aug. l. de nat. & gratia c. 43.* Idem *Aug. l. de grat. & lib. arb. c. 16.* ait: *Quadam jubet quæ non possumus, ut noverimus, quid ab illo petere debeamus.* Similia habet alibi frequenter. Orantibus itaque non deerit in necessariis, juxta illud *Christi Ioan. 15. Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis.* Quod si quis ex inadvertentia aut aliàs inculpabiliter orare omiserit, adhuc credendum est Deum suâ gratiâ non deesse; nè observantia præcepti sit impossibilis & lapsus necessarius physicè vel moraliter. Alioquin experientia docet Directores conscientiarum, quod defectu fervidæ ac fre-

Quæ per orationem est impetranda.

quentis orationis multi in peccata relabantur gratiâ congruâ destituti, ii præsertim qui in propria carne vel ex pravis habitibus periculum patiuntur; cum tamen à lapsu custodian- tur, dum studio orationis incumbunt.

DICO IV. Non omnes iusti possunt dici habere donum seu munus perseverantiæ. Patet ex *Trid. sess. 6. c. 13. & can. 16.* Hoc namque magnum munus est proprium solis prædestinatis: per illud enim infallibiliter donatur ipsa perseverantia, sic ut cum illo non nisi perseverantes sint, qui illud habent, juxta *Augustinum de corrept. & grat. c. 12.* Unde qui habent possibilitatem perseverandi, etsi possint dici habere adiutorium perseverantiæ, quo scilicet perseverare possint; non tamen ipsius perseverantiæ donum, etiam si per multum temporis in iustitia perseveraverint: nam (ut ait *Aug. l. de bono persev. c. 1.*) hanc, de qua nunc agimus, perseverantiam nullo modo habuisse dicendus est, qui non perseveraverit usque in finem. Consistit itaque munus perseverantiæ in eo, quod Deus, quibus vult, donet tam congrua gratiæ præsidia, quibus ipsi muniti noscuntur infallibiliter permansuri in gratia habituali saltem tempore mortis. Hoc autem facit Deus, partim excitando & corroborando mentem electorum, ut nullis difficultatibus aut tentationibus cedant; partim eas amovendo, & peccandi occasiones præcavendo; partim evocando ex hac vita, quos novit, si superviverent, lapsuros. Ita *Malderus q. 109. art. 10. dub. 2.*

Ex his patet differentia inter donum perseverantiæ, & donum confirmationis in gratia: prius enim commune est omnibus electis, & ad illud sufficit auxilium finale efficax, etsi in vita quis sæpè permissus fuerit labi: posterius autem præterea includit quamdam continuationem auxiliorum efficacium per totam vitam. Quare consistit in eo, quod Deus homini per totum vitæ subsequenti decursu subministret talia gratiæ auxilia & talem protectionem externam, cum quibus infallibiliter novit hominem liberè vitaturum omnia mortalia. Hoc donum concessum est B. Virgini. Idem creditur de Joanne Baptista (de quo id expresserunt *Augustinus, Gregorius, Beda, Bernardus*) & Jeremiâ similiter sanctificato in utero. De Apostolis quoque censent Doctores, quod à tempore accepti in Penthecoste Spiritûs sancti fuerint deinceps in gratia confirmati. Piè quoque creditur, & indicant vitæ Sanctorum, plurimas electas animas per totam vitam numquam mortaliter peccasse. Et multò plures sunt, quæ etiam post vitam aliquamdiu licentiosè transactam, à tempore perfectæ conversionis deinceps numquam aut vix sentiunt fundatos culpæ verè mortalis remorsus. Quod in personis religiosis non esse rarum docet experientia eorum, qui conscientias talium dirigunt. Ex quo mirè commendabilis est vocatio divina ad statum Religionis bene formatæ.

QUÆ S-

10. Non omnes iusti habent donum perseverantiæ.

Etsi omnes habent possibilitatem perseverandi.

11. Differentia assignatur inter donum perseverantiæ & donum confirmationis in gratia.

Quibus concessum fuerit donum confirmationis in gratia.

QUÆSTIO II.

An iusti possint vitare omnia peccata venialia, & an aliqui per totam vitam omnia vitarint?

12. Iusti per ordinaria auxilia non possunt vitare totam vitam omnia peccata venialia.

DICO I. Sinè speciali Dei privilegio non potest homo iustificatus per ordinaria gratiæ auxilia in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare. Est de fide contra Pelagianos. Et ita expressè definit *Trid. sess. 6. can. 23.* Et *c. 11.* docuerat, in hac mortali vita quantumvis Sanctos & iustos in levia saltem & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadere. Deinde subdit: *Iustorum illa vox est & humilis & verax: Dimitte nobis debita nostra.* Quod (ut ait Concilium Palæstinum seu Diosopolitanum) utique non veraciter dicerent, si essent omnino absque peccato. Veraciter autem id Sanctos dicere & se peccatores fateri, definit quoque *Milevitanum c. 6. & 8.* ubi ait: *Quis enim ferat orantem, & non hominibus, sed ipsi Domino mentientem, qui labiis sibi dicit dimitti velle, & corde dicit, quæ sibi dimittantur debita non habere.* Similiter quod *I. Joannis 1.* dicitur: *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est;* definit *cap. 6.* id oportere dici non tantum ex humilitate, sed quia verè sic est; ut colligit Concilium ex verbis quæ Apostolus mox subiungit: *Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est & iustus, qui remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate.* Ubi satis apparet hoc non tantum humiliter, sed etiam veraciter dici. Deinde id colligit ex eo, quod non dixerit Apostolus: *Nos ipsos extollimus, & humilitas in nobis non est;* sed, *Nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.* Et *cap. 7.* refutat aliam responsionem Pelagianorum dicentium, iustos dum orant pro remissione, id facere pro aliis, qui sunt in populo peccatores: quia Apostolus *Jacobus iustus & sanctus Epist. cap. 3.* asserit generaliter: *In multis offendimus omnes.* Et *Eccle. 7.* dicitur: *Non est homo, qui non peccet.* Et *Daniel sanctus & iustus, cum pluraliter dixisset c. 9.* *Peccavimus, iniquitatem fecimus;* ut monstraret se non tantum de populi, sed etiam de propriis peccatis loqui, subdit: *Cum orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei.* De hac re vide *Augustinum toto libro De Perfectione iustitie, & lib. De nat. & grat. cap. 12. & lib. De gratia Christi cap. penult.* Et *lib. De bono persever. c. 2.* testatur unum ex tribus, quæ Ecclesia defendit adversus Pelagianos, esse istud, *In quantacumque iustitia sinè qualibuscumque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem vivere.* Quod ipsum quoque experientia quemlibet iustum ac pium docet.

13. In quo hac Ratio Veritatis Catholicæ sumitur ex humana fragilitate & continuâ impugnatione

fomitibus & dæmonis; aliisque naturæ corruptæ impedimentis, & quotidianis, quæ in illa sunt, occasionibus ad venialia inducentibus; quas omnes semper & ubique præcavere aut repellere, aut iis resistere non sufficit humana fragilitas, etiam cum ordinariis gratiæ auxiliis, quæ iustis solent conferri.

Immo cum iisdem auxiliis non posse communiter iustos diu evitare omnia venialia etiam perfectè deliberata ob eandem rationem verosimilius esse censet *Malderus quæst. 109. art. 8. dub. 3.* citans *Sotum & Suarez.* Quamvis tempore brevi possint iusti vitare omnia omnino venialia, ut post *Hieronymum & Augustinum* tradunt Doctores. Quod tempus aliqui (inquit *Malderus supra*) non rectè faciunt tam breve, quasi prudenter iustus non possit sperare se vel uno die futurum sinè peccato veniali; eò quod *Proverb. 24.* dicatur: *Septies in die cadet iustus & resurget.* Est enim (inquit) verosimilius ad unum diem aut aliquantò diutius posse aliquos iustos, præsertim honestis exercitiis occupatos, & in timore Domini vigilantes, citra privilegium esse sinè peccato veniali: quamvis non ad longum tempus; quod quidem pro varietate circumstantiarum varium est, & punctim definiri non potest. Deinde particula in *Die* non habetur in textu vulgatæ editionis.

Longiori tamen tempore potest quis abstinere à venialibus deliberatis quàm ab imperfectè deliberatis, ut per se patet. Immo verosimile est *S. Joannem Baptistam* præsertim (quo inter natos mulierum non surrexit major) aut etiam *S. Josephum* post conjugium cum beata Virgine, aut Apostolos post confirmationem in gratia, numquam peccasse venialiter ex perfecta deliberatione, sed tantum ex quadam subreptione.

Ad Scripturam allegatam *Resp. veram lectionem* omittit *ly in Die*: quod nec in *Hebræo* nec in *Græco* haberi, & in *Biblia Sixtina* omissum refert *Felix c. 5. De gratia, diff. cult. 8.* Sicque citatur ab *August. 11. De civit. cap. 31.* ubi verba sic explicat: *id est, Quotiescumque ceciderit, non peribit. Quod non de iniquitatibus, sed de tribulationibus ad humilitatem perducentibus intelligi voluit, scilicet Sapiens.* Atque esto de peccato intelligatur, sensus esset: etsi sæpius peccet iustus, five quotiescumque peccet, facile resurgit; sic ut *ly Septies* sit idem quod sæpius, aut numerus septenarius ponatur pro universitate: prout poni solet teste *Augustino sup.*

Dices: Si homo iustus non possit vitare omnia venialia, ergo ea committendo non peccabit: nam nemo peccat in eo, quod vitare non potest. *Resp. Neg. Seq.* quia equidem singula seorsim & secundum se vitare posset, si diligentiam debitam adhiberet; quam singulis vicibus, dum peccat, liberè non adhibet, & certum est, quod de facto circa aliqua non adhibebit, ob rationem supra allegatam.

Cum Ordinariis auxiliis videtur iusti committere non posse longo tempore vitare omnia venialia perfectè deliberata: at brevi tempore possunt vitare omnia omnino.

14. Verosimiliter nonnulli Sancti totam vitam aut longo tempore vitarunt omnia venialia perfectè deliberata.

Quo sensu verificetur illud: Septies in die cadet iustus &c.

154

Quomodo iusti peccet, si omnia venialia vitare non possint?

legatam. Deinde quia hæc responsio non caret difficultate, ut videre est apud *Smising de Deo uno Tract. 3. disp. 6. n. 145.* eamque minus probat *Vasquez disp. 212. c. 2. n. 17.* Ad dicitur à *Smising sup. n. 154.* alia, quæ tamen omnem difficultatem non solvit: nimirum quòd impotentia seu impossibilitas ista tantum sit moralis, quæ stat cum physica libertate, & sufficit ad peccandum venialiter saltem. Et quàmquam Deus etiam nil moraliter impossibile præcipiat tamquam necessarium ad salutem; id tamen non debet extendi ad venialia, quæ non sunt ita saluti repugnantia, & quæ non consequitur onus tam grave, cum non dissolvant amicitiam Dei, facilèque obtineant veniam, & homini ad jugem humiliationem, majorem cautelam, ac divini auxilii implorationem deserviant. Vide *Smising sup.*

16. *Justi communiter cum ordinariis auxiliis possunt pœnitere de omnibus venialibus.* Petes, An possit justus cum ordinariis auxiliis citra privilegium saltem pœnitere de omnibus venialibus, & habere propositum ea vitandi. Resp. affirm. & patet quotidianâ experientiâ, in illis præsertim, qui perfectioni student. Ratio est: quia potest justus habere talem displicentiam de omni offensa Dei quâ tali, ut stante tali displicentiâ nequeat adesse affectus ullius peccati. Et licet non possit vitare omnia, sufficit ut proponat ea vitare, quantum possibile erit cum auxilio Dei. Deinde potest proponere vitare singula, seu nullum admittere. Adde, non esse ita impossibile vitare omnia venialia, quasi istud obiectum sit impossibile, si adsit & perseveret propositum, sed solum ideò, quia attentâ nostrâ fragilitate, tale propositum vel non ponitur, vel non permanet; etsi tale sit, ut quando existit, excludat omne peccatum. Unde impossibilitas hæc non fundatur in proposito inefficacia, sed reducitur ad moralem impossibilitatem perseverandi in tali proposito: estque impossibilitas velut consequens, de re scilicet possibili quæ numquam fiet.

17. *B. Virgo privilegio speciali vitavit omnia venialia per totam vitam.* Dico II. Privilegio speciali sola Beata Virgo vitavit per totam vitam omnia etiam venialia peccata. Quod Beatæ Virgini illud privilegium fuerit concessum, tenet Ecclesia, ut expressè testatur *Trid. sess. 6. can. 23.* Ipsa siquidem fuit ab omni contagione liberata & corporis & animæ & intellectus; ut dicitur in *Epistola Sophronii*, quæ refertur in 6. *Synodo act. 11.* & ab eadem approbatur *act. 13.* Ibidem etiam, & in aliis Conciliis Generalibus, in Liturgiis, & Scriptis Patrum, dicitur Sancta & immaculata, cum omnis scilicet peccati, præsertim actualis, exclusionem. Unde de ea meritò *Augustinus lib. De nat. & grat. cap. 36.* ait: De qua propter honorem Domini nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo questionem.

18. *Eaque sola inter puros homines.* Quòd autem privilegium hoc nulli alteri puro homini sit concessum, est communis doctrina, immo juxta *Wiggers q. 109. art. 2.*

circa finem, ita videtur communis sensus Ecclesiæ habere; nam à generalibus locutionibus Scripturæ & Conciliorum non potest fieri exceptio sine fundamento solido, ex auctoritate præsertim petito; quale nullum datur pro aliquo alio Sancto. Unde hoc privilegium temerariè ad multos Sanctos extenderetur: etsi *Malderus* supra non damnet sentientes sanctum Joannem Baptistam & beatum Josephum post conjugium cum Beata Virgine vitasse omnia venialia. Verum nec pro illis militat aliquod solidum fundamentum. Unde solius Beatæ Virginis *aug. supra* & Doctores communiter meminerunt: etsi, ut supra dictum est, verosimiliter dicti Sancti vitarint venialia perfectè deliberata. Nec immunitati sancti Joannis Baptistæ ab omni veniali favet illud desumptum ex Hymno Ecclesiæ, qui antè innovationem Urbanianam sic sonabat: *Antra deserti teneris sub annis, civium turmas fugiens petisti, ne levi saltem maculare vitam fame posset.* Nam inde solum habetur, quòd studiosè conatus sit vitare omnia peccata, etiam ex genere venialia, videlicet sermones peccaminosos.

QUESTIO III.

An peccatores etiam obdurati habeant auxilium sufficiens ad vitandum novum mortale?

Dico: Omnes peccatores etiam obdurati seu excæcati habent auxilium saltem remotè sufficiens ad vitandum novum mortale. Conclusio est contra Hæreticos recentiores, & contra *Jansenium*. Et quod obduratos seu excæcos contra *Gregorium Ariminensem, Abulensem & Rossensem*. Sed eam tradunt communiter Doctores sine exceptione, estque juxta Varios Theologicè certa. Immo juxta *Smising Tract. 3. d. 6. num. 135. & 168.* est de fide.

Probat ex auctoritatibus sacræ Scripturæ q. 1. citatis. Quæ generaliter significant observantiam mandatorum Dei esse in manu hominum. Deinde *Trid. sess. 6. c. 11.* etsi præcipuè agat de justificatis, tamen ex *Augustino* generalem rationem allegat dicens: Nam Deus impossibilia non jubet &c. Prout etiam aliæ locutiones *Augustini* & aliorum Patrum (quas q. 1. conclus. 1. allegavimus) generales sunt: adeò ut temerariâ & à Patribus sub anathemate damnatâ voce utantur, qui etiam de peccatoribus dicunt, præcepta Dei illis esse impossibilia. Quare *Tridentinum* specificans justificatos non exclusit cæteros, sed illos specificare voluerunt Patres Concilii agentes contra Lutheranos, ut saltem hoc admitterent, ut rectè notavit *Cunerus Petri Episcopus Leowardiensis in Lectionibus Declaratoriis Tridentini ad sess. 6. c. 11.* Quas absoluto Concilio dictavit in Conventu Fratrum Minorum *Leowardiz.*

wardiæ. Ratio quoque assignata q. 1. Conclus. 1. pro iustis, habet similiter locum in peccatoribus.

20. Specialiter autem de peccatoribus probatur Conclusio ex Trid. sess. 24. can. 9. de Sacram. Matrimonii, ubi sic definit: Si quis dixerit posse omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere donum, anathema sit: cum Deus id recte petentibus non deneget, nec putiatur nos supra id, quod possumus, tentari. Ubi loquitur etiam de illis, qui à tentationibus superantur, & continentiam carent, docens esse in potestate illorum eam habere, quia non desunt vires gratiæ ad recte petendum, nec Deus patitur nos tentari supra id, quod cum gratia possumus.

Et Augusti-
no, Probatum idem ex Augustino l. 50. Homiliarum Hom. 12. ubi sic compellat peccatorem: Cum per Dei adiutorium in tua potestate sit, utrum consentias diabolo; quare non magis Deo quam illi obtemperare deliberas? si enim solus Diabolus daret consilium, & Deus taceret, haberes quo excusari posses &c. Rogo ergo vos, quare satanas seducit ad peccandum, cum Deus posuerit homini in potestate non consentire satanæ &c? Non enim diabolus cogendo, sed suadendo nocet; nec extorquet à nobis consensum, sed petit: nos diabolum non adiuvamus, & vincimus. Dat quidem ille consilium, sed Deo auxiliante nostrum est vel eligere vel repudiare quod suggerit.

21. Denique quod ad obduratos sive excæcatos attinet, probatur specialiter Conclusio ex Augustino in Psalm. 6. post med. ubi ait: Dedit eos in reprobum sensum: nam ea est cecitas mentis. In eam quisquis datus fuerit, ab interiore Dei luce secluditur: sed nondum penitus, cum in hac vita est. Idque confirmat: & ideo non dixit (scilicet Psalmista) extinctus est, sed turbatus est ab ira oculus meus. Et Concione 2. in Psal. 58. sub finem, dum probat omnipotenti medico nihil esse insanabile, sic obduratum alloquitur: sed &, si nolis curari vulnus tuum, admonet ut cures, & aversum revocat, & refugientem quodammodo ad se redire compellit, in omnibus implet quod dictum est: Misericordia ejus præveniet me. Prosper quoque enumeratis variis modis & speciebus generalis gratiæ parcius atque occultus hominum corda pulsantis, de obduratis loquitur l. 2. De vocat. gent. c. 13. Quæ beneficia licet obduratis nihil remedii attulerint, probant aversionem eorum non divina fuisse constitutionis, sed propriæ voluntatis. Unde paulò antè de obdurato Cain dixerat Deum, quantum sufficiebat, egisse, ut ab illo impietatis furore resipisceret; sed malitiam pertinacem inde factam esse inexcusabiliorem, unde debuit esse correctior. Alias auctoritates Augustini allegabimus in Responsionibus ad objectiones.

Dices I. Scriptura de excæcatis Judæis, asserit eos non potuisse credere; quod etiam frequenter asserit Augustinus; qui l. De nat. & grat. c. 22. de excæcato addit, necesse esse, ut offendat, & cadendo vexetur, vexatusque non Quo sensu surgat. Resp. ex ipso Augustino Tract. 53. in Herincx Sum. Theol. pars 11.

Joan. ubi de excæcatis Judæis ait: Quare autem non poterant (scilicet credere) si à me quæratur, citò responder, quia nolebant. Et l. De grat. & lib. arbit. c. 12. Gratiam repellebant, & propterea in Christum non credebant. Unde non deerat ipsis gratia remotè sufficiens, quæ si rectè usi fuissent, obtinerè potuissent gratiam proximè sufficientem ad credendum. Alioquin non rectè Augustinus dixisset: Non poterant credere, quia nolebant, sive (ut loquitur l. De prædest. 88. c. 6.) quia noluerunt, non crediderunt, sed è contrà dicere debuisset: Nolebant credere, quia non poterant. Utuntur autem auctoritates vocabulo impotentia, ob defectum potentia proximæ, sive ob impotentiam in sensu composito ipsius obstinationis; prout August. Tract. 53. in Joan. de excæcatis Judæis agens insinuat his verbis: Hinc & illi non poterant credere, non quia in melius mutari homines non possunt, sed quàm diu talia sapiunt, non possunt credere. Unde quod dicit, illos necessariò offendere & cadere, etiam est intelligendum de necessitate sensus compositi, pendentis ex propria libertate, supposito videlicet quòd gratiam repellant, & oculos aperire nolint: sicut de homine nolente aperire oculos, & tamen incedente per viam fossis abruptam, rectè diceretur, necesse esse ut cadat.

Dices II. Augustinus in Expos. quarundam propositionum Epist. ad Rom. n. 62. de Pharaone obdurato ait: Non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperavit, quando quidem obdurato corde obtemperare non poterat, sed quia dignum se præbuit, cui cor obduraretur priori infidelitate. Ergo juxta Augustinum defuit Pharaoni gratia sufficiens ad obtemperandum.

Mirantur quidam viri docti, signanter Estius in Nota marginali M. S. ad hunc locum, quòd eum Augustinus non retractaverit. Cum equidem non retractando tacitè probaverit, variè respondetur. Nam in primis respondent Quidam, Pharaonem quoque non peccasse formaliter non obtemperando. Sed hoc est planè alienum à mente Augustini, qui oppositum manifestè supponit eodem loco: & Tract. 53. in Joan. monet, nè quis propter excæcationem audeat negare liberum arbitrium aut excusare peccatum. Immo ipse Pharaon existimabat se verè peccasse, cum accedente novâ plagâ diceret Exod. 10. Peccavi in Dominum. Idem supponit Scriptura agens de excæcatis Judæis Joan. 15. ubi Christus ait: Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Et ad Rom. 1. traditi in reprobum sensum gravissimè reprehenduntur ob facta postmodum patrata, propter quæ etiam morte dignos fuisse ibidem astruitur.

Quare Resp. Pharaonem obdurato corde non potuisse obtemperare potestate proximâ, & in sensu composito ipsius obdurationis; potuisse tamen potestate remotâ & in sensu diviso, quatenus poterat obdurationem cordis tollere, ad quod non erat omni gratiâ omnino destitutus. Unde Augustinus

Indei excæcati dicantur non potuisse credere;

Item excæcati necessariò dicantur cadere;

Obijciunt loci difficultatis Augustini de Pharaone obdurato.

Responsio quorundam improbatum;

Vera Responsio.

ferm. 88. De tempore ait : Nam & in tantum non eum Deus irrevocabiliter obduravit : ut post decem plagas populum Dei non solum dimitteret, sed etiam exire compelleret : quod enim post decem plagas fecisse legitur, post primam castigationem implere potuisse cognoscitur. Quod autem dicit Augustinus hoc illi non fuisse imputatum, quod tunc non obtemperavit, intelligendum est de speciali quadam imputatione : quia scilicet hoc non imputabatur ei tamquam primum peccatum & causa obdurationis, quia scilicet hoc jam de supplicio veniebat, ut Augustinus immediate præmiserat ; quia nimirum dignum se præbuit, cui cor obduraretur priori infidelitate, ut loquitur Augustinus. Addit Malderus q. IIII. art. 3. dub. 6. quod non imputabatur hoc Pharaoni, quod tunc non obtemperabat, formaliter id intelligendo ; sicuti si quis dicatur non culpari, quod clauso ostio non recipiat amicum, quamvis non excusetur à vitio inhospitalitatis. Quo non obstante Pharaon similiter non obtemperando tunc formaliter peccabat, utpote obdurationem voluntarie causans & continuans.

23. Dices III. August. l. De corrept. & grat. c. 11.
 Obijciunt ait: Si hoc adiutorium vel Angelo vel homini, cum
 alias locus primùm facti sunt, defuisset, quoniam non talis na-
 tura facta erat, ut sinè divino adiutorio posset ma-
 l. de corrept. nere si vellet, non utique suâ culpâ cecidissent;
 & gratia. adiutorium quidem defuisset, sed qui memore non

adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. Nunc autem quibus deest tale adjutorium, jam poena peccati est. Quibus autem datur, secundum gratiam datur, non secundum debitum. Ubi Augustinus apertè supponit quibusdam deesse adjutorium sufficiens. Resp. in primis

suppositionem istam *Augustini* non restringi
ad solos obduratos: cum tamen cæteris sal-

tione debiti. *Bosco disp. 6. de Virt. Penit. sect. 5. n. 269.* tandem respondet, *Augustinum* (et si sensus non appareat satis obuius) in verbis: *Nunc autem quibus deest &c.* verificari in angelis & hominibus damnatis, in quibus defectus adiutorii jam est poena peccati, et si amplius culpabiliter, id est, demeritorie non cadant. Et quia potuisset etiam homines, uti daemones, omni auxilio penitus in hac quoque vita destitutos iuste derelinquere, *Augustinus* continuo subdit; *Quibus autem datur* (scilicet viatoribus) *secundum gratiam datur, non secundum debitum.* Et tanto amplius datur.... quibus id Deo dare placuit (scilicet praedestinati) ut non solum adsit, sine quo permanere non possumus, etsi velimus (nempe sufficiens) sed etiam tale sit, ut velimus, scilicet efficax & finalis perseverantiae.

QUÆSTIO IV.

*An Peccatoribus etiam obduratis de-
tur gratia sufficiens ad pœniten-
dum de peccatis mortalibus com-
missis ?*

Dico: Peccatores adulti, etiam obdura-
ti, habent pro tempore & loco auxi-
lium saltem mediātē sufficiens ad poeniten-
dum de omnibus mortalibus. Est contra
eosdem Auctores, quos in principio *pra-*
ced. quæst. allegavimus. Sed eam tenent com-
muniter Doctores cum D. Thoma q. 24.
De veritate, art. 11. Immo *Smifing* sup. n. 168.
putat esse de fide.

Probatur ex Scriptura, quæ generaliter omnes invitatur ad salutem, adeoque ad pœnitentiam, sine qua nulla salus lapsis: & consequenter supponitur non deesse gratia, sine qua salutaris pœnitentia est etiam physicè impossibilis. Deinde Scriptura alibi specialiter invitatur quosvis peccatores ad pœnitentiam. *Isaia. 31. Convertimini sicut in profundum (iniquitatum scilicet) recesseratis. Ezech. 33. Convertimini à viis vestris pessimis. Nolo mortem impij, sed ut convertatur &c. Joel. 2. Convertimini ad me &c. Zacharia 1. Convertimini ad me, & convertar ad vos &c. Sap. 11. Miserearis omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam. Et c. 12. Quoniam judicans das locum in peccatis pœnitentia. Si enim inimicos servorum tuorum (scilicet infideles incolas terræ sanctæ) & debitos morti cum tanta cruciasti attentione, dans tempus & locum, per quæ possent mutari à malitia: cum quanta diligentia judicasti filios tuos? Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis. 2. Petr. 3. Patienter agit propter vos, nolens aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti. Et specialiter de obduratis ad Rom. 2. dicitur: Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & impœnitens cor tuum thesaurizas tibi iram in die iræ.*

Accedit auctoritas Patrum. *Chrysostomus* Ho-
mil.

Et ex Pa-
tribus,

mil. 16. in Epist. ad Rom. ait: Tulit Deus Pha-
raonem multā patientiā ad poenitentiam inducere
volens: nisi enim hoc voluisset, tam diu eum non
tulisset. Vide eundem Homil. de Lazaro. Gre-
gorius 17. Moral. cap. 4. ait: Quisquis delinquit
& vivit, idcirco hunc divina dispensatio in equi-
tate tolerat, ut ab iniquitate compefcat. Augu-
stinus in Psal. 63. sub finem, postquam asse-
ruit peccatores divinæ gratiæ pluviam perfundi,
ideoque exclamasset: Nonne erit pluvia illa tes-
tis in iudicio Dei, & dicet: ego dulcis super
omnia veni? mox subdit: Numquid consilii cor-
rigendi & mutanda vita mala in bonam non est
locus, non est tempus? nonne si vis, hodie fit?
nonne si vis, modò fit? &c. Et enarrat. in Psalm.
102. longè post medium: Quid tam longani-
mum, quid tam multum in misericordia? Pecca-
tur, & vivitur, accedunt peccata, augetur vita:
blasphematur quotidie, & facit solem suum oriri
super bonos & malos. Vocat undique ad correctio-
nem, vocat undique ad poenitentiam. Vide eum-
dem Conc. 2. in Psalm. 58. sub finem, & varia
testimonia, etiam de obduratis loquentia, quæ
allegavimus quaest. præc. Denique Prosper Res-
pons. 15. ad object. Vincent. Nemini Deus cor-
rectionis adimit viam, nec quemquam boni possibi-
litate dispoliat. & lib. 2. de vocat. gent. cap. 26.
de peccatorum Justificatione disputans, post
varia præclare de multiformitate opitulationis
divinæ per gratiam dicta, subdit: Quæ opitu-
latio per innumeros modos sive occultos sive mani-
festos, omnibus adhibetur: & quod à multis re-
futatur, ipsorum est nequitia: quod autem à mul-
tis suscipitur, & gratia est divina, & voluntatis
humana. Vide etiam verba ejusdem ex l. 2. cap.
13. allegata quaest. præc.

Signanter
ex Augu-
stino,

Et ex Pros-
pero,

Atque ex
praxi Ec-
clesiæ.

26.

Auxilium
poenitendi
non semper
est proximè
sufficiens,

Nec datur
omni tem-
pore.

Denique præcepta generalia Ecclesiæ lata
pro omnibus fidelibus ad annuè confitendum
& communicandum manifestè indicant om-
nibus etiam obduratis adesse sufficiens auxi-
lium ad salubriter poenitendum; adeoque
transgressores condemnat peccati mortalis
novi, ac graviter in illos animadvertit.

Dixi in Conclusionem dari auxilium saltem
mediatè sufficiens: satis enim constat non om-
nibus peccatoribus etiam fidelibus dari auxi-
lium proximè sufficiens ad poenitendum; cum
nè quidem justī ad opera salutis aut perseve-
rantia semper habeant auxilium proximè
sufficiens.

Deinde peccatores non habent omni tem-
pore auxilium etiam remotè sufficiens, v. g.
ad orandum: multi enim sæpè hīc & nunc
istius auxilii, uti & poenitentia sunt incapaces,
sive ratione somni, sive ratione ebrietatis,
aut alterius defectus usus rationis, sive etiam
quia de conversione, aut poenitentia nil pe-
nitens cogitant. Ideoque diximus in Conclu-
sione, auxilium mediatè sufficiens dari omnibus
pro loco & tempore, scilicet quia non pro sem-
per, sed aliquando.

Undè etiam potest inter peccatum & poe-
nitendi incapacitatem tam breve spatium tem-
poris intercedere, ac interea homo esse ita
Herincx Sum. Theol. Pars II.

distractus ex aliis causis, & circumstantiis
(quas Deus non tenetur impedire; uti nec il-
las, quæ mortem improvisam aut privationem
usus rationis adferunt) ut homo non sit capax
instinctus gratiæ, quo ad poenitendum pro-
ximè vel remotè excitetur.

Quod tamen non repugnat dictis de Suffi-
cientia gratiæ: quia homo sibi imputare de-
bet, quod in illum articulum incapacitatis
(ut ita dicam) inciderit, ratione cujus jam
est quasi in termino: antè quem terminum,
si homo in peccatum cecidisset, Deus illum
aliquando ad poenitendum incitasset, aut certè
dedisset gratiam orandi, vel aliquid præ-
standi, quo mediante ulteriora auxilia ad
poenitendum impetrasset. Quare equidem
absolutè verum manet, quemlibet peccato-
rem poenitere posse, si perfectè sit rationis
compos, & de conversione cogitet, ma-
ximè in tempore, quo urget poenitendi obli-
gatio. Nam tunc maximè præcurrit auxi-
lio, qui instat præcepto. Et alioquin defe-
ctus poenitentia non esset culpabilis aut pu-
nibilis.

Dices I. Eccle. 7. dicitur Considera opera id
est, judicia Dei, quod nemo possit corrigere, quem
ille despexerit. Resp. I. cum Hieronymo & aliis,
quod nemo possit corrigere in operibus Dei
defectum naturæ v. g. cæcitatem, gibbosita-
tem, parvitatem &c. Undè in aliis Transla-
tionibus habetur curvaverit, seu deflexerit,
loco despexerit. Resp. II. intelligendo hunc
locum cum aliis de curvitate morum (quæ
est à Deo permissivè seu eo modo, quem
Tract. de Deo Uno disp. 7. n. 38. & 39. tradi-
dimus de excæcatione seu obduratione) sic
despectum nemo potest corrigere, quia vide-
licet id difficillimum est. Quod eodem sensu,
& in Hebræo iisdem verbis, præmissum fue-
rat cap. 1. Perversi difficile corriguntur: nempe
ob gratiæ parvitatem & voluntatis obstinatam
malitiam, ut proinde in sensu composito sit
impossibile; etsi simpliciter possibile sit eos
cum præsentī gratia ulteriorem acquirere,
sicque mentem in melius commutare. Mo-
raliter tamen id non fiet, nisi dextera Excel-
si potenter ultra humanam industriam tangat
hujusmodi corda, uti Mariæ Ægyptiacæ &
similium.

Dices II. S. Greg. 4. Dialog. c. 38. refert
Chrisaorium vidisse dæmones illum ad infer-
num rapturos, & clamasse: Inducias usque
manè; sicque infelicitè mortuum esse; &
addit: Pro nobis ista, non pro se viderat, ut ejus
visio nobis proficiat, quos adhuc divina patien-
tia longanimiter expectat. Et Petrus Cluniacen-
sis l. 1. Miraculorum c. 25. de quodam scele-
rato Sacerdote narrat eum jam moriturum
clamasse, se jam esse judicatum & æternæ poe-
næ addictum, nec orationem sibi ampliùs pro-
desse. Respondet Lugo d. 8. de poenit. n. 42. ta-
les ob summam animi perturbationem tunc
non potuisse perfectè attendere ad obliga-
tionem poenitendi, nec habuisse ullam cogi-
tationem

27.

Quod non
repugnat
prædictis de
sufficiencia
gratiæ.

28.

Objiciun-
tur quadam
exempla;

Quæ ex-
plicantes.

tationem de possibilitate conversionis; prout etiam aliqui perfectè sibi compotes ex desperatione judicant salutem sibi impossibilem. Deinde in priori exemplo peccator ille petebat spatium poenitentiae, quod Deus non tenebatur dare; etsi non negasset gratiam poenitendi pro tunc, si illam postulasset. Unde visio ista ei non profuit, sed prodest nobis, ut ob incertum poenitentiae spatium illam non procrastinemus. In posteriori autem exemplo peccator iste falsò desperabat ex instinctu daemonum ei falsò proponentium certam damnationem & sententiam velut jam latam.

29.
An detur
omnibus
auxilium
sufficiens ad
poenitendum
de omnibus
venialibus?

Pro fine nota Conclusionem agere de poenitentia peccatorum mortalium, sive necessariam ad salutem. Quod enim ad poenitentiam de omnibus venialibus attinet, etsi in ea perfectiores se quotidie exerceant: quia tamen multi semper in affectu habituali aliquorum venialium permanent, sic ut numquam sentiant aliquem instinctum ad deponendum illum affectum, vel ad orandum pro tali instinctu, vel ad præstandum aliquid, quo obtineant gratiam poenitendi de omnibus venialibus; immo de hoc numquam cogitent: ideo *Smising de Deo uno Tract. 3. d. 6. n. 164.* existimat multis negari gratiam etiam remotè sufficientem ad poenitendum de omnibus venialibus.

QUÆSTIO V.

An Infidelibus detur auxilium sufficiens ad fidem, adeoque ad justificationem & salutem?

30.
Ad justificationem
infideles ea-
tenus habent
auxilium
quatenus
ad fidem.

QUÆSTIO hæc instituitur de Sufficientia gratiae ad suscipiendam fidem: nam ad poenitendum de peccatis commissis infideles non aliter habent auxilium, quàm quatenus habent illud ad suscipiendam fidem, utpote à qua dependet poenitentia salutaris. Supposito etiam, quòd illis non desit auxilium sufficiens ad suscipiendam fidem, facile intelligitur ipsis non deesse auxilium sufficiens ad justificationem & salutem. Quantum autem attinet evitacionem peccatorum novorum, auxilium ad hoc necessarium non pendet à fide; adeoque ex generali possibilitate mandatorum Dei, & vitandi novum mortale, sequitur etiam infidelibus auxilium ad hoc necessarium non negari.

Ad vitandum novum mortale non deest illis auxilium.

Ad fidem non datur omnibus auxilium sufficiens proximè.

Porrò ad fidem suscipiendam non dari omnibus infidelibus auxilium proximè sufficiens, experientià evidensest, inquit *Smising de Deo Uno Tract. 3. disp. 6. num. 156.* sunt enim & fuerunt omnibus sæculis retroactis plurimi infideles, quibus fides non est prædicata; quomodo verò audire possunt sinè prædicante? aut quomodo credent, nisi audiant? juxta Apostolum *Ad Rom. 10.* His præmissis,

31.

Dico: Omnibus infidelibus adultis datur

pro loco & tempore auxilium saltem remotè sufficiens ad suscipiendam fidem, adeoque ad justificationem & salutem; quo auxilio si rectè uterentur, acciperent ulteriora, usque ad illud quod proximè ad fidem suscipiendam sufficeret. Est communis Doctorum, qui etiam de infidelibus intelligunt commune axioma: *Faciendi quod in se est, Deus non denegat gratiam.* Et expressè eandem docet *D. Thomas lect. 3. in c. 10. ad Rom. & in Quæstionibus Disputatis quæst. 14. de Fide, a. 11. ad 1.* ubi ait: *Si aliquis nutritus in silvis vel inter bruta animalia, ductum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni & fugâ mali, certissimè est tenendum, quòd ei Deus per internam inspirationem revelaret ea, quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium Act. 10.* Quod autem de sequendo ductu naturalis rationis ait, intellige cum auxilio gratiæ (prout seipsum explicat *D. Thomas lect. 3. in c. 10. ad Roman.*) quæ nimirum in substantia sua est naturalis. Et quàmvis infidelis sic agendo propriè non mereatur etiam de congruo gratiam fidei supernaturalis, vel dispositionem ad illam; tamen novum non ponit obicem sive impedimentum eidem, ob quod impedimentum plurimis infidelibus gratia supernaturalis negatur, etsi etiam illud ponentibus subinde concedatur juxta inscrutabile consilium divinæ voluntatis.

Probatur Conclusio: quia sinè exceptione dicitur *Joan. 1. illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Quod de lumine gratiæ, quo hominibus datur potestas ut filii Dei fiant, intelligi, contextus probat, & ex communi Patrum expositione declarat *Jansenius Gandauensis ibidem.* Et accedit ipse *Augustinus l. 1. de Gen. contra Manich. c. 3.* ubi de lumine Gratiae ait: *Illud autem lumen non irrationabilium animalium oculos pascit, sed pura corda eorum qui Deo credunt, & ab amore visibilium rerum & temporalium se ad ejus præcepta servanda convertunt: quod omnes homines possunt si velint: quia illud lumen omnem hominem illuminat venientem in hunc mundum.*

Præterea illud *Psalmi 18.* *Nec est qui se abscondat à calore ejus;* in eundem Psalmum scribens *Augustinus* sic exponit: *Non permisit ullum mortalium excusare se de umbra mortis: & ipsam enim penetravit verbi calor.* Huc etiam spectant generales locutiones Scripturæ, quibus omnes homines invitatur ad salutem; quæ à fide sumit initium. Similiter illa testimonia, in quibus continetur Deum velle omnium salutem, omnes redemisse, & mortem pro omnibus gustasse: de quibus nonnulla quæst. seq.

Accedunt præterea auctoritates aliorum Patrum, *Ambrosii in illud Psal. 118.* *Misericordiâ tuâ Domine plena est terra,* ubi docet mysticum solem justitiæ omnibus venisse: *Si quis autem (inquit) non credit in Christum, generali Beneficio ipse se fraudat: ut si quis clausis fenestris radios*

Datur omnibus saltem remotè sufficiens pro loco & tempore.

32.
Probatur ex Scriptura.

33.
Et auctoritate Patrum.

radios solis excludat, non ideo sol non ortus est omnibus, quia calore ejus se ipse fraudavit: sed quod solis est, prerogativam suam servat; quod imprudentis est, communis a se gratiam lucis excludit. Gratiam intellige interiorē, de qua subdit: Docet autem Deus & illuminat mentes singulorum, & claritatem cognitionis infundit, si tu aperias ostia cordis tui, & celestis gratia recipias claritatem. Prosper l. 2. De vocat. gent. c. 14. Neque ob hoc (inquit) excusabiles sunt Nationes (loquitur de infidelibus) quia hac abundantia gratia pari antea largitate non fluxit. Adhibita enim semper est (ut pergit Prosper. c. 15. in principio) universis hominibus quadam superna mensura doctrina, quæ etsi parvioris occultiorisque gratia fuit, sufficit tamen, sicut Dominus judicavit, quibusdam ad remedium, omnibus ad testimonium. Et c. 29. Universitati hominum (quod abunde probavimus) ita multiplex atque ineffabilis bonitas Dei consulit semper & consulit: ut neque ulli percontium excusatio suppetat de abnegato sibi lumine veritatis &c. Et c. 31. Elaboratum est, quantum Dominus adjuvit, ut non solum in novissimis diebus, sed etiam in cunctis retrò sæculis probaretur gratiam Dei hominibus adfuisse, providentiâ quidem pari & bonitate generali, sed multimodo opere diversâque mensurâ: quoniam sive occultè sive manifestè, ipse est, ut Apostolus ait, salvator omnium hominum, maximè fidelium. Vide eundem c. 19. & 25. & 28. Plures alios Patres citat Smising Tr. 3. d. 6. n. 159. & ita jure merito damnavit Alexander VIII. hanc n. 5. Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis nullum omnino accipiunt à Iesu Christo influxum, adeoque hinc rectè inferes in illis esse voluntatem nudam & inermem sine omni gratia sufficiens.

34. *Auxilium tamen hoc non datur omni momento.* Dixi in Conclusionē, pro loco & tempore, quia non omni momento datur auxilium infidelibus etiam remotè sufficiens ad fidem, si- ve quia non omni momento sunt capaces talis auxilii, ut cum dormiunt, ebrii sunt, vel alio modo impediti, si- ve quia hoc non est necesse ad sufficientiam mediorum salutis, quantum est ex parte Dei; ad quam satis est, quod pro loco & tempore Deus hominem aliquando sic excitet ad salutem, ut si tunc velit cum gratia adjuvante cooperari, possit vel immediatè fidem suscipere, vel aliquid præstare per quod obtineat ulteriora auxilia ad credendum; si autem id negligat, sibi debeat imputare, quod non salvetur, non Deo, qui quidquid vult voluntate antecedente (quâ vult salutem etiam non salvandorum) hoc vult voluntate beneplaciti & consequente, quantum est de se, si non ponatur impedimentum in voluntate creata, inquit Scotus 2. d. 37. q. 2. n. 18.

35. *An vel quo sensu istud dicendum sit gratia Christi?* Dices: Gratia Christi propria est solis Christianis & fidelibus juxta Augustinum l. De grat. & lib. arb. c. 13. & alibi; et Epistolam Synodicam Episcoporum Africanorum in Sardinia exulatum. Resp. phrasi quidem Augustinianâ Gratiam Christi vocari illam, quæ fidelibus in Christum credentibus, præsertim prædestinatis, competit: præter hanc tamen dari aliam Herinex Sum. Theol. Pars II.

gratiam generalem, quæ datur omnibus hominibus omniumque corda pulsat, & nulli in totum fuit subtracta. Quæ etsi etiam sit ex meritis Christi, ut tamen distinguatur contra gratiam Christi strictè dictam, posset generatim vocari gratia Dei, aut gratia generalis, conformiter ad Prosperum locis citatis & lib. 1. De vocat. gent. cap. 21. Plura vide apud Stephanum Dechamps lib. 3. contra Jansen disp. 8. cap. 11. & 12. Et Antonium Moraines disp. 21. sect. 4. & 5.

QUÆSTIO VI.

An Deus providerit omnibus parvulis media sufficientia ad salutem?

Dico I. Certum est Deum non providisse omnibus parvulis media proximè sufficientia ad salutem. Patet: quia medium illis proximè ad salutem sufficiens est illud solum, quod proximè sufficit ad applicandum remedium contra originale, v. g. Baptismum in lege nova: tale autem multis deest: cum illud sit solus adultus sciens v. g. baptizare, & ad hoc agendum sufficienter proximè à Deo excitatus, si- ve illud medium sit ipsa divina excitatio adulti ad hoc agendum, suppositis scilicet mediis remotis, v. g. quod non desit aqua, quod Baptismus sit institutus &c. Porro hoc plurimis parvulis deesse, patet exemplo morientium in utero, vel illorum qui morte præveniuntur, etiam parentibus ad Baptismum eis procurandum festinantibus; item exemplo parvulorum infidelium, quibus plerumque adhuc valde remotius & mediatiùs est provisum de remedio Baptismi si- ve alio deletivo peccati originalis.

Dico II. Nullis tamen parvulis Deus dene- gat auxilium proximè sufficiens ad salutem, sed omnes parvulos, uti adultos, ex se & antecedenter vult salvos fieri, mediaquè ex sua parte adhibenda omnibus ad sufficientiam præbere; sic ut dici nequeat, Deum ex se ipso & antecedenter nolle quibusdam parvulis salutis remedium applicari, & ex hac intentione non tantum permittete seu non impedire, sed etiam disponere causas, ut mortem adferant, antequàm eis possit humana ope per salutis remedium subveniri. Est communis Doctorum contra Vasquez 1. part. dist. 96. cap. 2. qui falsò existimat suam opinionem esse communem.

Probatur Conclusio I. ex 1. ad Timoth. 2. ubi de Deo dicitur: Qui omnes homines vult salvos fieri. Quod cum Damasceno intelligit Alexander Alensis, D. Thomas, D. Bonaventura, Scotus & Scholastici communiter de divina voluntate antecedente salutis omnium & singulorum; adeoque non sunt excludendi ulli parvuli: prout sinè fundamento vel auctoritate excludit Vasquez intelligens Scripturam de solis adultis. Confirmat idem sub-

36. Non omnibus parvulis Deus providit media proximè sufficientia ad salutem.

37. Nullis tamen illud ex se ipso antecedenter deneget ex intentione illos damnandi, sed omnes, quantum est ex se, vult salvos fieri.

Quod probatur ex Scripturae

jecta ratio Apostoli: *Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus; utique etiam pro parvulis.* In voluntate autem salvandi omnes continetur, quod omnibus, quantum est ex parte Dei, provideatur de mediis aliquo modo sufficientibus, & occurrente opportunitate aliquarum causarum seu mediorum salutis Deus ex parte sua illam non deneget, sic ut per seipsum non stet, sed potius per homines aut alias causas, quod non sequatur salus.

38.
Consonat
etiam re-
demptio
omnium per
mortem
Christi.

Probatur II. ex eo, quod Christus sit Salvator omnium hominum, sitque mortuus pro omnibus, etiam parvulis: ad hoc autem necessario requiritur, ut Christus pretium sanguinis sui voluerit offerre pro omnibus, intendens ut illis pro sit mors Patri oblata & sanguis ad salutem & reconciliationem, eosdemque Patri efficaciter reconciliaverit, etiam quantum erat ex parte Patris, sic ut Pater ipse ex parte sua vellet omnes salvare. Neque enim ad hoc sufficit, quod causa omnium fuerit communis, & pretium mortis secundum se sufficiens, si fuisset oblatum: nam si plures sint rei mortis ob idem delictum, & dives quispiam iudici offerat pretium condignum redemptioni omnium, non dicetur omnes redemisse, nisi pro omnibus pretium obtulerit, etiam si forte nullum positivè exclusit, vel circa quorundam redemptionem solum simplicem complacentiam habuerit, quam æquè habere potest circa illos, quos nullo modo diceretur redemisse. Itaque ipsa phrasis (ut utar verbis ipsius *Jansenii lib. 3. De grat. Christi cap. 20.* etsi mortem Christi pro omnibus negantis) quæ quis dicitur se pro aliquo redemptionem dare, præ se ferre videtur, redemptionem ex redimentis animo in usum ac liberationem captivorum offerri ac dirigi.

39.
Generalis
Dei volun-
tas salvan-
di omnes
confirma-
tur.

Latiùs hinc pateret campus agendi de benigna Dei voluntate omnes omnino salvandi (quam nonnulli hoc tempore acriùs impugnarunt) nisi de ea actum fuisset *Tract. De Deo Uno disp. 8. quæst. 2.* Ubi *Augustinum* ab opposita doctrina ei per Hæreticos imposita vindicavimus: quod & olim fecerat fidelissimus ejus interpretes *Prosper*, qui contra falsam *Semipelagianorum* calumniam, suam & magistri sententiam explicat *Resp. 8. ad cap. Gall.* dicens: *Qui dicit, quod non omnes homines velit Deus salvos fieri, sed certum numerum prædestinatorum, duriùs loquitur, quàm loquendum est de altitudine inscrutabilis gratiae Dei, qui & omnes homines vult salvos fieri &c.* Idemque sincerissimè credendum atque profitendum esse ait *Resp. 2. ad object. Vincent.* Ac motæ sibi quæstioni de pereunte multitudine parvulorum, satisfacit *lib. 2. De vocat. gent. cap. 23.* dicens: *Non irreligiosè arbitror credi, neque inconvenienter intelligi, quod illi paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiae partem, qua semper universis est impensa nationibus; quæ utique si bene eorum uterentur paren-*

tes, etiam ipsi per eosdem juvarentur.

Hinc generali Dei voluntati connexa est doctrina de morte Christi pro omnibus omnino: contra quam similiter his temporibus quædam difficultates fuerunt suscitatae; adeo ut veram & Christianam doctrinam Nonnulli ad *Semipelagianismum* rejecerint; ut patet ex 5. propositione condemnata *Jansenii*, quæ est talis: *Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse aut sanguinem fuisse.* Quod adeo procul à veritate abest, ut sit ipsissima sententia *Augustini*, cui ipsi *Semipelagiani* inter ineptissima quarundam blasphemiarum prodigiosa mendacia (ut loquitur *Prosper in Prefat. Respons. ad object. Vincent.*) falsò adscripserant oppositum, quasi nimirum docuisset, quod Dominus noster *Iesus Christus non pro hominum omnium salute & redemptione sit passus*, ut habet I. articulus apud *Prosperum* supra. Verum proprius hac de re agendi locus erit in *Tract. De Incarnatione*, ubi ex clarissimis Scripturæ, *Tridentini* & Patrum, signanter ipsius *Augustini* testimoniis ostendetur Christum fuisse mortem passum pro salute omnium omnino hominum, etsi efficaciter pro salute solorum prædestinatorum.

Contra præallegatam verò doctrinam generalem de Sufficiencia mediorum ad salutem parvulorum objici solent nonnulla loca *S. Augustini*, Quorum tamen solutio patet ex dictis *Tract. De Deo Uno d. 8. num. 26.*

Objicitur præterea: Sufficiencia mediorum salutis respectu parvulorum consistit in ope aliena, in quantum scilicet adulti habent potestatem sufficientem applicandi eis media salutis, ut rectè *Prosper lib. 2. De vocat. gent. c. 23.* sed adulti non habent talem potestatem respectu illorum, qui absque ullius negligentia per meras causas naturales intra vel extra uterum moriuntur sine Baptismo. Deus porro non solum his causis talem effectum permittit, sed illas etiam ad eundem disposuit; cum omnia mala præter peccatum sint à Deo etiam tanquam positivè disponente. Sic igitur & eo fine ordinem causarum disposuit, ut adultis demeret potestatem subveniendi parvulis per applicationem remedii contra originale.

Resp. Neg. Min. intellectam de defectu per se omnis potestatis. Nam etsi adulti non semper habeant potestatem proximè, habent tamen remotè sufficientem. Vel enim illi, in quorum potestate est parvulus, sunt fideles, & tunc non difficulter apparet sufficiencia auxilii consistentis in aliena ope. Quis enim neget eum sincerè velle pauperi subvenire, qui servo tradit elæmosynam illi dandam, etsi servus id non præstet? Vel ipsi adulti sunt infideles; & tunc sicut ipsi habent auxilium sufficiens ad suscipiendam fidem baptismi, aliorumque mysteriorum Christianæ religionis, ita parvulus habet sufficiens auxilium in ipsorum ope constitutum. Vel denique nondum natus.

40.
Vri & quod
Christi sit
pro omnibus
omnino mor-
tuum.

41.

Arguitur
multis par-
vulis deesse
omnino me-
diam salu-
tis in ope
utique alie-
na consilio
tuendum.

Oppositum
nihilominus
declaratur.

natus est parvulus; & tunc si in utero materno moriatur difficulter quidem apparet, quomodo habeat auxilium in humana ope constitutum perveniendi ad Baptismum, conformiter tamen ad *Prosperum* supra dici posset etiam illis tale auxilium non deesse in parentibus mediatis vel immediatis, qui si bene uterentur aut usi fuissent gratia Dei, etiam ipsi parvuli per eosdem juvari potuissent. Quod amplius elucidans *Derkennis de Providentia Dei* c. 3. §. 3. dicit parvulis plerisque in utero morientibus adesse remotam salutis possibilitatem in parentibus saltem mediatis, quatenus horum intemperans vivendi ratio haud dubie causa est, quod concepti fetus nasci non possint. Quia tamen interdum in uteris matris vel fortuito eventu, vel causarum naturalium violentia extinguuntur, addit idem Auctor etiam tunc huiusmodi mortem simpliciter vitabilem esse, adeoque parvulos potuisse nasci & salvari, quatenus parentes liberè, etsi citra culpam, ad illas occasiones & loca se contulerunt, in quibus causæ illæ vim suam exererent. Adde etiam per preces aliaque remedia, quæ adhiberi possent, & tamen omittuntur, esto sine formali culpa, frequenter dispositiones causarum etiam

naturalium immutandas fuisse.

Deinde respondet *Smising Tract. 3. De Deo* 42. *Uno disput. 6. num. 178.* hoc esse per accidens, & præter intentionem divinæ providentiæ: *Altera res-ponsio Smising.* sicut etiam fit cum homine peccante mortaliter, & statim post in phrenesi, vel ebrietate moriente: hoc autem non ita est intelligendum, quasi Deus ad illum eventum naturalem se habeat merè permissivè; sed quod sit præter intentionem divinæ providentiæ particularis circa talem hominem, solumque sit ex communi providentiâ naturali, quâ Deus in constitutione universi & causarum naturalium, etiam illum effectum cum aliis ejusdem ordinis disposuit; non tamen eo fine, ut hunc vel illum hominem sic privaret salute æternâ seu mediis ad illam sufficientibus, sed propter exigentiam status universi, requirentis, ut Deus causas secundas sinat agere motus suos. Unde effectus ille per communem providentiam naturalem dispositus, est respectu providentiæ specialis circa hunc vel illum parvulum permissus, utpote in qua disposita est illius damnatio ob peccatum in quo moritur, suppositâ jam præscientiâ illius eventus naturalis.

DISPUTATIO QUARTA.

De Iustificatione secundum se.

i. Doctrina de justificatione quanti momenti?

Quâ solide discussa in Tridentino?

Studia & laus Cornelii Musii.

DO G M A justificationis veluti principale seu capitale est, quo catholici ab hæreticis nostri & Superioris sæculi discernuntur, & radix, unde velut rami quidam varia, sive vera, sive falsa dogmata pullulabant. Unde incredibile est, quàm accuratè, quàm subtiliter, quàm assidue quævis vovula *Decretorum Concilii Tridentini* de justificatione perpensa & discussa fuerit, in congressibus prius Theologorum qui consiliarii, ac deinde Patrum, qui sententiam proferebant, teste *Cardinale Palavicino Histor. Trid. To. 1. l. 8. c. 11. n. 3.* Quod satis persuadet ipsa *Decretorum* ex Scriptura & antiquitate congestorum majestas. Et quidem *Cornelius Mussus*, Franciscanus, Episcopus Bitontinus (ut in ejus *Vita To. 1. Concionum præfixâ* scribit *Michael ab Isselt*) Doctrinam de Justificatione in ordinem redegit, defendit & determinavit, tanta cum omnium admiratione, ut Prælati reliqui dicerent, Spiritum sanctum mirabili modo in illo fuisse operatum. Quod tamen mirum, non fuisse expressum à *Palavicino*. Qui nihilominus *Mussum* impensè laudat, veluti in quo polle-ret eloquentiæ nervis instructa eruditio, quæ communem certè concordemque coronæ plausum reportarit, ut scribit *l. 8. c. 4. n. 14.* Et c. 6. n. 4. laudato uberrimo eloquentiæ illius Melle, addit: Inter primos Tridentum

accesserat *Mussus*, non tam ut Synodum ingrederetur, quàm ut formaret: postea in eo Christianæ reipublicæ theatro quasi splanium submoverat, solemnem ad eam aperiendam habitâ oratione: Deinde verò gravissimis semper deliberationibus adhibitus, tanti corporis non membrum qualecumque, sed pænè dextera censebatur. Nunc de ipsa doctrina fit sermo.

Justificatio dupliciter considerari potest. Uno modo, ut sit simplex acquisitio gratiæ sive justitiæ absque respectu ad terminum à quo sive peccata. Qualis fuit justificatio Angelorum, primorum parentum & B. Virginis. Alio modo, secundum quem justificantur homines prius in peccatis existentes: estque mutatio quasi de contrario in contrarium. Quam describit *Tridentinum sess. 6. cap. 4. esse Translationem ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi adæ, in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Iesum Christum Salvatorem nostrum.* Quæ quidem verba expressius conveniunt Justificationi omnino primæ à peccato originali; tamen etiam rectè accommodari possunt justificationi cujusque peccatoris. Itaque de Justificatione impii in præsentem Tractatu est sermo: unde etiam facile alterius justificationis ratio intelligetur.

Ubi adhuc considerandus est ille justifican-

2. Justificatio alia est generatim dicta.

Alia est justificatio impii: de qua hic.

Alia deni-

quæ est iusti-
ficationis
præhabita
incrementum.

di modus, in quo quidem non fit translatio immediata à statu peccati ad statum gratiæ; sed à statu minoris gratiæ ad statum majoris, quando videlicet iustus à peccato semel liberatus acquirit iustitiæ seu formæ iustificantis augmentum, sive per Sacramenta (de quibus in proprio Tractatu) sive per meritum bonorum operum, ut infra in Disp. de Merito dicetur.

Q U Æ S T I O I.

An Justificatio Impii sit vera remissio peccatorum?

3.

NEGANT Hæretici nostri temporis existimantes peccata tantum tegi & non imputari, verè autem non tolli per Christum.

Iustificatio
est vera pec-
catorum
remissio.

Contra censent omnes Catholici, & docet Tridentinum sess. 5. can. 5. & sess. 6. cap. 7. & can. 11. Satisque colligitur I. ex Scriptura, quæ passim in Epistolis Pauli & alibi tribuit hominibus simpliciter iustitiam: quod sine incommodo de vera, & non imputativa solum iustitia intelligi potest, adeoque debet juxta receptam de intellectu Scripturarum regulam S. Augustini.

Probatur II. ex Scripturis passim obviis, quæ dicunt peccata dimitti, deleri, ablui, tolli, hominemque ab iis mundari, & super nivem dealbari: quod verè & propriè non tantum significat peccata tegi, sic ut lateant & remaneant, sed verè deleri eo modo, quo deleri possunt: posse autem peccata verè deleri non est dubitandum ex parte divinæ potestatis. Deinde juxta Scripturam Christus venit dissolvere opera diaboli, salvare à peccatis &c. quæ vera non sunt, si opera diaboli, & peccata verè maneant. Denique donum Christi in Scriptura dicitur excedere delictum Adæ: ergo sicut hoc verè iustitiam sustulit, sic & iustitia per Christum data verè peccatum tollit.

Confirmatur: quia id, quod tollitur, deletur, procul ab homine projicitur, non manet in homine: prædictis autem epithetis Scriptura exprimit hominis iustificationem. Similiter maculæ & sordes corporales, adeoque etiam spirituales, quæ exterguntur & mundantur per lotionem, postea non manent. Præterea vincula, uti corporalia, sic spiritualia peccatorum, quæ per Christum dissolvuntur, utique non remanent in eo qui solvitur. Insuper juxta Scripturas per regenerationem spiritualem morimur peccato, & vivimus Deo; peccatum igitur, quod est mors animæ, adventu vitæ spiritualis verè destruitur. Absona certè explicatio Scripturarum est, si dicatur: *Agnus Dei qui tollit*, id est, tegit, *peccata mundi*: *Dissolvit*, id est, occultat, *opera diaboli*: *Convertimi ut deleantur*, id est, occultentur, *peccata vestra*: *Ablue*, id est, tege, *peccata tua*: *Projiciet in profundum maris*, id est, relinquet quidem, sed teget omnia peccata

nostra. Injuriosa (inquam) Redemptori nostro talis explicatio, ut sanguis ejus verè non laverit sordes, non sanaverit infirmitates, non solverit vincula, non suscitaverit à morte peccatorem.

Probatur III. Quia in Scriptura homines, quibus remittuntur peccata, appellantur filii & amici Dei, sancti & immaculati: quod dici verè non potest, si macula peccati remaneat, ratione cujus sunt verè coram Deo immundi & maculati, & consequenter non sunt objectum divinæ amicitiae, sed odii; cum Deus odio habeat illos, qui sunt peccatis maculati, juxta illud Sap. 14. *Odio sunt Deo impius & impietas ejus.*

Nec obstat, quod David, Psal. 31. beatos dicat, *Quorum tecta sunt peccata*. Nam si propterea censent Hæretici peccata tantum tegi; cur propter verba immediate præcedentia, quibus Psalmista appellat beatos, *Quorum remissa sunt iniquitates*, & propter infinitas alias clarissimas Scripturas (quibus adde Ecclesiæ & Patrum consensum) non sentiunt peccata verè remitti? Dico ergo Scripturam (quod est ei familiare) novis loquendi formulis idem repetere & inculcare, ut peccata tegi sit idem, quod verè condonari: non enim possent tegi oculis Dei cuncta cognoscentis, si adhuc essent. Unde Augustinus ibi: *Nec sic intelligatis quod dixit, peccata cooperta sunt, quasi ibi sint & vivant.* Quare postquam Psalmista beatum dixisset cui peccata sic sunt remissa, ut etiam oculis Dei sint tecta, addit beatum esse, cui Deus illa non imputat: quia scilicet amplius non sunt, aut (ut Bellarminus ibi addit) quia ob perfectam innocentiam numquam fuerunt. Hinc Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone adversus Iudæos in fine: *Beatus est, cui Dominus peccatum non imputavit.* Hoc autem significat, eum quem scelerum suorum penituerit, peccatorum veniam atque remissionem accepisse à Deo: non, ut vosmet ipsos fallitis, aliique nonnulli vobis similes, qui ex hoc concludunt, si peccatores sint, dummodo Dei notionem habeant, Dominum sibi peccata non esse imputaturum. Quod si quis malit ipsum quoque Deum tegere peccata nostra, per me licet: etenim sic illa tegit, ut curet & tollat, sicut emplastrum medici curat vulnus quod tegit, juxta Augustinum sup. & alios Patres. Unde peccati tectio, quæ Deum respicit, est vera illius curatio & abolitio; & quidem tam perfecta ut nec ullius vestigium remaneat. Si namque vel infinita quis habens vulnera, penitentiam egerit, sic ea Deus delet, ut neque cicatricem, neque vestigium, neque peccatorum ostendat indicium, inquit Chrysostomus Homil. 80. ad Populum Antiochen. Secus quam contingat in curatione vulneris corporalis, ex quo cicatrix permanet; ut pulchrè ibidem applicat Chrysostomus.

Peccata à
Deo tegi non
aliud est
quàm con-
donari.

Deum ip-
sum peccata
regere est
tollere.

QUÆ-

Q U Æ S T I O II.

An Iustificatio Impii fiat per formam aliquam inherentem?

5. S ECTarii nostri sicut existimant peccata in Iustificatione verè non remitti, sic etiam censent nihil reale in illa nobis inhærens infundi, sed nos dici justos ratione justitiæ Christi nobis imputatæ, ob quam peccata nostra nobis non imputentur ad pœnam. Ut proinde justus v. g. Calvenista sit velut sepulchrum dealbatum, quod intus plenum est ossibus mortuorum: aut sit velut lupo rapax veniens in vestimento ovis, tectus videlicet pallio Agni innocentis: aut sit justus, velut æthiops est albus, qui indutus est veste candidâ.

Iustificatio fit per formam inherentem. Sed oppositum definit Trident, sess. 6. can. 11. his verbis: Si quis dixerit homines justificari vel solâ imputatione justitiæ Christi, vel solâ peccatorum remissione exclusâ gratiâ & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur atque illis inhæreat: aut etiam gratiam, quâ justificamur, esse tantum favorem Dei, anathema sit. Et cap. 7. ait: Iustificationem ipsam non esse solam peccatorum remissionem, sed & sanctificationem & remissionem interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum. Et infra: Unica formalis causa est justitiæ Dei, non quâ ipse justus est, sed quâ nos justos facit; quâ videlicet ab eo donati renovamur spiritu mentis nostræ, & non modò reputamur, sed verè justî nominamur & sumus, justitiam in nobis recipientes, unusquisque suam &c. Ubi etiam (ut notat Cardinalis Palavicinus l. 8. c. 14. n. 2.) refellitur opinio Hieronimi Seripandi, postmodum Cardinalis & Præsidis Concilii, qui existimabat justitiam exteriori Christi includi in forma, quâ homo justus fit. Cujus varias dissertationes & sensa desuper argumento justificationis refert idem Palavicinus c. 4. n. 19. & c. 11. n. 4. & seqq.

An rectè dicatur, remissionem peccatorum se habere tantum concomitantem ad donum gratiæ justificantis? 6. Sunt quoque aliqui Doctores Catholici, qui quidem fatentur in Iustificatione concomitantem cum remissione peccatorum infundi gratiam; ipsam tamen remissionem putarunt non esse formalem ipsius gratiæ effectum. Undè existimare quis posset non apertè errare contra definitionem Tridentini illos, qui dicerent remissionem peccatorum fieri per extrinsecum Dei favorem. Sed refutatur id ex doctrina Concilii sup. c. 7. docentis, quod gratia sit unica formalis causa nostræ Iustificationis: ergo & remissionis peccatorum: Nam Iustificatio est translatio à statu peccati ad statum gratiæ, ut describitur à Trid. c. 4. ipsaque est tum peccatorum remissio, tum interioris hominis renovatio &c. ut docet cap. 7. Confirmatur idem ex sess. 5. can. 5. ubi definit Concilium, per gratiam, quæ in Baptismo conferatur, reatum originalis peccati remitti. Censet igitur

gratiam esse quoque remissivam peccati.

Alioquin ex natura rei infusio gratiæ & remissio peccati sunt duæ mutationes, absolute ab invicem separabiles, ut rectè Scotus 4. dist. 16. quest. 2. num. 4. De facto tamen iustificatio utramque inseparabiliter includit: cum sit mutatio quasi de contrario in contrarium, in qua remissio peccati habet rationem destructionis termini à quo seu peccati, sicut infusio gratiæ habet rationem acquisitionis termini ad quem. Quòd si verò consideretur Iustificatio, quatenus simul complectitur prævias dispositiones (prout interdum consideratur) respectu harum remissio peccati erit etiam terminus ad quem per dispositiones tenditur.

Nunc probatur veritas Catholica I. ex Scriptura ad Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Ad Ephes. 4. Renovamini spiritu mentis vestræ & induite novum hominem. Ad Titum 3. Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nobis abundè. 2. Petri 1. Maxima & pretiosa nobis promissa donavit: ut per hæc efficiamini divina consortes naturæ. 1. Joan. 3. Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus. Et alibi. Quæ omnia significant renovationem seu mutationem internam.

Probatur II. ex Scripturis, quæ dicunt justitiam nostram derivari à justitia Christi, ut Joan. 1. De plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Ad Rom. 1. Per quem accepimus gratiam; ergo justitia nostra distinguitur à justitia Christi: nam à quo aliquid derivatur, ab illo distinguitur.

Probatur III. ex Scripturis, quæ docent justitiam nostram posse nunc esse majorem, nunc minorem, ut Apocal. 22. Qui justus est, justificetur adhuc. 2. Petri 3. Crescite in gratia, quod fieri non posset, si justî essemus per justitiam Christi: nam eadem forma eundem & æqualem effectum formalem tribuit. Ex quo pariter sequeretur omnes fore æquè justos, ab æquali scilicet immo eadem formâ justitiæ Christi. Consequens autem nimis est absurdum. Quantumvis ei consonet quorundam Hæreticorum blasphema vox, quâ se suosque in sanctitate non verentur Matri Dei æquiparare. Prout Lutherus Serm. De Natali B. Virginis omnes fideles ei adæquat. Immo, teste Ruaro in Explicat. Articuli de Iustificat. §. Pro majori autem, non defuerunt, qui se ipsi Christo æquare contenderent. Nec adeò inconsequenter, si ab eadem Christi justitia omnes formaliter justî sint.

Probatur IV. ex Patribus. Augustinus lib. De spiritu & litt. cap. 17. ubi ait, mandatum legis veteris extra hominem scribi, ut eum forinsecus terrificet; donum autem charitatis seu gratiæ Christi vivificantis, in ipso homine, ut eum intrinsecè justificet. Et Tract. 26. in Ioan. Quid est hoc (inquit) justitia Dei, & justitia hominis? Iustitia Dei hic dicitur, non quâ justus est Deus, sed quam dat homini Deus, ut justus sit homo

7. Iustos interiorius renovari docet Scriptura.

Unde & justitiam Christi à nostra distingui.

A qua sola si justî essemus, omnes & semper forent æquè justî.

8. Catholica doctrinam tradunt Patres, id non abnuentibus Hæreticis.

per

per Deum. Similia planè habet lib. De spiritu & litt. c. 9. Plurima alia Patrum testimonia congerere non est necesse: cum ipsi tam clarè pro nobis sint, ut etiam Hæretici hoc fateantur, & Calvinus dicat Augustinum hic per omnia non recipiendum.

Quantà porro petulantia, immò insania adversus venerandam antiquitatem Sectarii nostri debachentur præsertim in doctrina de Justificatione, adductis eorum verbis graphicè depingit Petrus Canisius in Præfat. ad libros nostri Vega de Justificatione; quam legisse non poenitebit. Ibi refert Pomeranum discipulum Lutheri dicentem de Patribus: Cùm de Justificatione & salute nostra dicendum est, dicunt quidquid in buccam venit. Item: Non debetis Patribus credere, qui ex uno ore frigidum & calidum efflant. Item: Negato Augustinum, nè Christum justitiam nostram neges. Immo Gregorius Massovita, si Francisco Stancaro hæretico credimus, unum Calvinum plus valere voluit, quàm centum Augustinos. Plures non minùs præclaræ filiorum Belial contumeliæ ibidem recensentur.

Eadem probatur ratione Theologica.

Probatur V. Ratione Theologica: quia in Justificatione recuperamus per Christum, quod in Adam amisimus; in eo autem amisimus justitiam intrinsecam & inhærentem, per quam ipse verè justus fuit, nosque etiam justi fuisset. Deinde juxta Patres Angeli sunt justi per justitiam inhærentem, ergo & homines. Denique supposita (quæ liquet) possibilitate, congruebat, ut filii Dei fierent divinæ naturæ consortes per participationem intrinsecam, sicut Deus ipse intrinsecè per naturam justus est: & sicut ipse Christus (cujus imagini cæteri justī & filii Dei conformes sunt) intrinsecè justus est. Accedit: tum quòd verè manens in nobis impietas, juxta Sectarios, impediret quòd minùs extra nos manens justitia Christi nos simpliciter faceret ac denominaret justos, uti justitia Christi non patiebatur eum esse aut dici verè peccatorem, etsi simili ratione juxta ipsos fuerint nostræ injustitiæ ei imputatæ: tum quòd figmentum Adversariorum careat omni auctoritate & ratione.

Dices I. Apostolus 1. ad Corinth. 1. ait: Christus est nobis sapientia, & justitia, & sanctificatio, & redemptio. Resp. Omnes Catholicos pariter fateri nostram justitiam esse appellandam quodam sensu justitiam Christi, scilicet meritorie. Undè dico per justitiam nobis infusam (sivè ex natura sua, sivè accedente divinâ promissione seu ordinatione justificet, jus ad æternam hæreditatem tribuat &c.) justis perfectè applicari Christi merita; ut proinde non sit etiam (quod scripandus & quinque ei in Tridentino adhærentes putabant contra communem aliorum sensum à Concilio probatum) duplex justitia, una & interior & imperfecta, altera exterior & perfecta, sed interior sit potius effectus communicatus

ab exteriori. Apostolus itaque non loquitur in sensu formali, sed causali, quasi dicat:

Christus factus est nobis causa meritoria omnis justitiæ nostræ, ut de ea non in nobis, sed tantum in ipso gloriari possimus. Undè ibidem eodem modo dicit Christum factum esse nobis sapientiam; & tamen non sumus formaliter sapientes sapientiâ, quâ ipse sapiens est. Simili modo Deuter. 30. Deus dicitur Vita nostra. Psal. 117. Fortitudo nostra. Psal. 70. Patientia nostra, & Joan. 11. Christus dicitur Resurrectio nostra: ex quibus pari jure licet inferre, Dei vitam, fortitudinem &c. esse formaliter nostram vitam, fortitudinem. &c.

Dices II. Psal. 142. dicitur: Non intres in judicium cum servo tuo Domine, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Resp. non dixisse Davidem: Nullus verè justificabitur, qui Psal. 17. dixerat: Retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam &c. Quia custodi vias Domini &c. Et ero immaculatus cum eo. Dicit

itaquè quòd non justificabitur quis in conspectu Dei: sivè quia (ut de impiis nil dicam) justitia justorum vera quidem, sed non ab ipsis est, utpotè donum Dei; ut Augustinus: sivè quia non pura, sed culpis quotidianis admixta, ut idem Augustinus, Gregorius, Hieronymus: sivè quia etsi pura foret, nulla tamen videtur comparatione infinitæ justitiæ Dei, prout lux lucernæ coram sole non lucet. Quo modo Job. 4. legitur: Numquid homo comparatione Dei justificabitur? & cap. 9. Non justificabitur homo compositus Deo. Sic etiam Hieronymus, Hilarius, Bernardus. Adde, justos in via constitutos non justificandos in conspectu Dei, quatenus se ipsos non audent justificare; cum Deus fortè in ipsis videat, quod illos latet. Ideoque dicunt cum Job cap. 19. Si habuero quidpiam justum, non respondebo, sed meum Judicem deprecabor. Et cum Apostolo 1. Cor. 4. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum. Vide Bellarminum in Psal. cit.

Dices III. Isaia 64. dicitur: Facti sumus ut immundi omnes nos, & quasi pannus menstruata universa justitia nostra. Resp. Prophetam loqui in persona populi impii, de quo subdit: Non est, id est, vix est, qui invocet nomen tuum; quod tamen Isaia ipse utique invocabat, qui mundatus quoque erat ac justus. Ita Hieronymus, Sasbouth & cæteri. Nequitiam proinde populi Propheta deplorat, cujus opera, etiam si nonnulla ex genere bona, plerumque maculis inspersa, instar inquinati panni, in quo paucæ particulæ mundæ, sordibus cæteræ foedatæ sunt. Si autem considerentur verè justī, quorum operibus frequentes quoque & quotidianæ Labeculæ veniales adhærent; hæ ipsam justitiam animæque pulchritudinem non deturpant: sed sunt instar pulveris, quo facies decora aspergitur, undè neque lineamenta, neque colores corrumpuntur, sed minùs nitida & grata spectantibus redditur, donec illa detergatur.

QUAESTIO III.

An donum inherens, quo impius justificatur, sit habitus?

9. **H**Ac de re olim fuit controversia circa Justificationem parvulorum in Baptismo: an videlicet eis solum remitteretur culpa, an verò cum remissione peccati eis infunderetur gratia informans & virtutes, non quidem quòdàd usum, sed quòdàd habitum; ut patet ex *cap. Majores, De Baptismo*. Quam quidem controversiam *Innocentius III.* ibidem indecisam reliquit, sed in *Concilio Viennensi, Clemens V.* posteriorem ejus partem *tamquam probabiliorē & dictis Sanctorum ac Doctorum modernorum Theologia magis consonam duxit eligendam*; ut patet ex *Clem. un. De summa Trinitate*. Quamvis juxta *Suarez lib. 6. de Gratia cap. 3. num. 4.* & alios, nec tunc aliquis in controversiam vocaverit, utrum adultis conferatur gratia cum habitibus virtutum, sed potius Pontifices hoc velut admissum supponentes referant solum opiniones differentes de parvulis, an etiam conferatur illis, utpote non consentientibus, ut pro ratione dubitandi allegatur *cap. Majores*. cit. Quæ ratio manifestè non militat in adultis, sed solum apparenter videri poterat repugnare in parvulis. Undè etiam *Clemens V.* determinans posteriorem Opinionem tamquam probabiliorē, pro ratione allegat generalem efficaciam mortis Christi, quæ per baptisma pariter omnibus applicatur: indè concludens parvulis in baptismo infundi gratiam, non minus quàm adultis. At nè verbo quidem alteruter præfatorum Pontificum insinuat ullam fuisse controversiam de adultis. Ipsi denique Doctores, qui tempore *Innocentii III.* asserebant parvulis etiam gratiam & virtutes infundi, obviando tacitè rationi præallegatæ contra sentientium dicebant, infundi illas quòdàd habitum, non quòdàd usum, donec perveniant ad adultam ætatem, insinuantes etiam tunc dari quòdàd usum, idque velut ex admissio quòdque ab aliis. Verùm quidquid de hoc sit,

10. **N**unc saltem post *Concilium Tridentinum* nemo Doctorum Catholicorum negat conferri in justificatione sive adultorum sive parvulorum gratiam habitualement. Quod nonnulli censent saltem absque gravi temeritate modò negari non posse, ob communem omnium Doctorum posteriorum & Fidelium sensum, absque ullo in oppositum fundamento. Alii censent esse de fide quòdàd justificationem parvulorum, non tamen adultorum, saltem quando justificantur extra Sacramenta: Alii indiscriminatim censent fidei proximum: immo plures esse de fide. Et quidem *Palavicinus lib. 8. c. 14. n. 3.* exploratum est, mentem Concilii *sess. 6. c. 7* fuisse, statuere speciatim habitum infusum justitiæ, & non generatim meram interiorem justitiam, nihil definiendo, ea-nè sit habitus, an actus,

ut placuit *Gabrieli Vasquez*, inquit ille: qui ibidem præmiserat, quòd quibuldam animadvertentibus charitatem (quæ posita fuerat inter præparantia ad justitiam) ponit. 7. tamquam justitiæ formam, responderunt Decreti formatores, in primo loco esse sermonem de quodam actu charitatis, at in secundo significari habitum charitatis. Ut proinde vanè & nimis operosè Nonnulli recentiores viri docti contenderint etiam in *cap. 7.* sermonem esse de actuali charitate.

Probat I. ex *Trid. sess. 5. can. 5.* ubi generaliter definit per Baptismum conferri gratiam, quæ tollit peccatum: non confertur autem actus aliquis v. g. contritionis aut dilectionis, ut patet: adeoque per gratiam intelligitur donum aliquod habituale & permanente. Confirmatur exemplo parvulorum, qui sunt actuum incapaces, in quibus proinde gratia justificans illos in Baptismo est quid habituale, & consequenter etiam in adultis. Inter quos & parvulos quòdàd formam in justificatione infusam non est faciendum discrimen: nam Salvator omnium dat etiam suis spiritibus occultissimam fidelibus (adultis nimirum) gratiam, quam latenter infundit & parvulis, inquit *Augustinus l. 1. de pecc. mer. c. 19.* Deinde *Trident. sess. 14. c. 4.* docet, in Sacramento poenitentiae conferri gratiam, ad quam disponit sive contritio frequenter tempore præcedens susceptionem adeoque effectum Sacramenti, sive attritio: hæc autem gratia non potest esse actus, sed actum consequitur. Undè ulterius infertur, etiam extra illa Sacramenta justificari hominem per donum habituale: cum *Tridentinum* eodem planè modo loquatur de utraque justificatione, & effectu illius seu gratiæ. Quod confirmatur, & simul præfata doctrina generaliter

Probat
multipliciter
ex variis
Tridentini locis.

Probat III. Quia *Tridentinum* enumeratis *sess. 6. c. 6.* actibus dispositivis, subjungit *cap. 7.* impium proportionatè ad illos actus justificari, per susceptionem gratiæ, justitiam recipiendo quisque suam: quæ sonant non actum elicatum, sed gratiam habitualement infusam, uti & illud quod *can. 3.* definit, diligentibus gratiam conferri, & *c. 7.* & *can. 11.* eandem diffundi. Quamquàm hoc postremum subinde etiam dicatur de actibus, ut patet ex *Concilio Arausicano can. 4. & 6.* & *Oratione Dominica 5. post Pentecosten: Infunde cordibus nostris tui amoris affectum.* Et ex *Hymno de sancto Spiritu: Infunde amorem cordibus.* Hoc tamen est minus usitatum. Clarius est, quod eodem *c. 7. can. 11.* definitur, gratiam in justificatione infusam cordibus inherere. Quibusdam autem Patribus postulantis, ut expressius declararetur, fieri justitiam per habitum infusum, delecti Patres ad id responderunt, id satis explicari per vocem *inheret*, quæ stabilitatem significat, & habitui non actibus congruit, ut refert *Palavicinus l. 8. Hist. Trid. cap. 14. num. 3.*

Pro-

Probatur IV. Quia *sess. 7. can. 6. 7. & 8. de Sacram. in genere* definit Tridentinum, Sacramenta non ponentibus obicem infallibiliter ex opere operato conferre gratiam sanctificantem primam vel secundam, sed non conferunt actum, ergo habitum.

Denique *Trid. sess. 6. c. 10. & 16. & can. 24. & 32.* definit justos crescere in gratia accepta, & per bona opera mereri augmentum: ergo aliquid habituale, & consequenter etiam in justificatione peccatoris confertur gratia habitualis.

11. His accedit, quod omnes Catholici Tridentinum intellexerint de dono permanente habituali: & ut noster *Andreas Vega l. 8. de just. fiat.* intendit Concilium damnare Lutherum, negantem fidem esse habitum in anima quiescentem. Idem cap. 25. dicit esse *qualitatem permanentem inhaerentem*: & *Catechismus Pii V. Tit. de Baptismo* explicans sensum Concilii ait: *Est autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum poenā anathematis propositā decrevit, non solum per quam peccatorum fit remissio, sed divina qualitas in anima inhaerens.* Immo sic Concilium intellexit ipse *Calvinus in Antidoto Concilii Tridentini ad cap. 7. alias 6.* dicens: *Falsum esse contendo, ullam justitia partem in qualitate sitam esse vel habitum, qui in nobis resideat.*

Accedit etiam quod Tridentinum id determinaverit absolute, quod Viennense statuerat velut probabilius; seu quod Tridentinum & Viennense agant de eodem dono gratiæ: atqui constat ex tenore controversiæ inter Doctores olim versantis, fuisse quæstionem non de actu, sed dono habituali, adeoque de hoc Viennense loquitur: ergo de eodem loquitur Tridentinum.

12. Ratio Theologica est: quia donum illud inhærens non est substantia; cum inhæreat animæ. Eidem etiam non potest inhæreere quantitas. Nulla quoque est apparentia, nec ab aliquo somniatum, quod sit aliquis respectus prædicamentalis, vel extrinsecus adveniēns, sive ex sex ultimis Prædicamentis: ergo debet esse qualitas; cumque non sit aliquid transiens, sequitur esse habitum: quandoquidem de alia qualitatē specie nullum sit fundamentum, nec umquam aliquis dubitaverit.

Phrasia Scriptura de hoc dono habituali loquentis. Solum nota, quando in Scripturis dicitur Spiritus sanctus habitare in nobis, nos regenerari, esse filios Dei, accipere pignus hereditatis, & semen in nobis manens, intelligi de hoc dono permanente seu gratiā habituali: quamvis secluso sensu Ecclesiæ & Tridentini possent isti modi loquendi aliquantulum verificari de actibus, quousque non retractantur per peccatum mortale.

QUÆSTIO IV.

An Gratia habitualis sit distincta à Charitate habituali?

Resp. Neg. cum *Scoto 2. dist. 27. qu. un. num 3.* Durando, Gabriele, Majore, Vega, Bellarmino, Estio, Coninck & pluribus aliis tum antiquis tum recentioribus contra plures recentiores post *D. Thomam. quæst. 110. art. 3. & 4.* qui (ut notat *Vasquez d. 198. cap. 2.*) primus omnium docuit gratiam realiter à charitate distingui. Quod tamen ei cœqualis *D. Bonaventura 3. dist. 27. art. 1. quæst. 2. in corp.* satis probabile censet, & supponere videtur jam tum à nonnullis Scholasticis fuisse traditum.

Colligitur I. ex Scriptura, quæ effectus proprios gratiæ sanctificantis tribuit Charitati, ut facere filios Dei *1. Joan. 3. Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus.* Sanctificare ad *Ephes. 1. Elegit nos in ipso, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in Charitate.* Tollere peccata *1. Petri 4. Charitas operit multitudinem peccatorum.* Unire hominem Deo *1. Ioan. 4. Qui manet in Charitate, in Deo manet.* Spiritum sanctum per illam habitare in nobis ad *Rom. 5. ubi dicimur gloriari in spe gloriæ filiorum Dei; & spem non confundere, quia Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum.* Idem posset ostendi in aliis gratiæ effectibus & proprietatibus.

14. Probatur II. Quia Tridentinum *sess. 6. cap. 7.* assignans formalem causam nostræ Justificationis dicit illam esse Charitatem: *Quamquam enim (inquit) nemo possit esse justus, nisi cui merita Passionis Domini nostri Jesu Christi communicantur: id tamen in hac impii justificatione fit, dum ejusdem sanctissimæ Passionis merito per Spiritum sanctum Charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhaeret.* Ubi indubiè est mentio de gratia justificante; cum ex verbis infusionis & inhæsionis (quibus utitur Tridentinum) colligant communiter Theologi naturam gratiæ. Deinde subdit Tridentinum: *Unde in ipsa Justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur: Fidem, spem & Charitatem.* Ubi non fit mentio distinctæ gratiæ. Et quàmvis *can. 11.* damnet asserentes justificationem fieri, *exclusâ gratiâ & charitate*, tamen vel ibi utroque nomine eandem formam significat, vel potius à distinctione majori, quàm nominum, præscindit, ideòque in singulari subdit, quod iisdem pene verbis factâ solius charitatis mentione *c. 7.* præmiserat: *Quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur atque illis inhaereat.* Similiter *cap. 10.* ait: *Justitiæ incrementum petit sancta Ecclesia, cum orat: Da nobis Domine Fidei, Spei & Charitatis augmentum: ubi etiam*

13. Gratia sanctificans non distinguitur realiter ab habitu charitativum.

Effectus ii. demonstrantur in Scriptura gratia & charitate.

14. Faveret quæque Tridentinum.

iam non fit mentio distincti habitus gratiæ, in quo tamen solo juxta Alios justitiæ incrementum formaliter consisteret. Ex quibus manifestum est, quod saltem modus loquendi Concilii nobis non adversetur, sed potius faveat; vide *Vega*. Tametsi semper crediderim non fuisse mentem Concilii pro alterutra parte quidquam certi statuere, studiosè cavens præjudicium adeò celebrium inter Scholasticos opinionum. Quod etiam notavit *Palavicinus* l. 8. *Histor. c. 9. n. 7. & c. 14. n. 2.* ubi observat, adhibitam datâ operâ fuisse vocem, nunc gratiæ, nunc charitatis, & interdum etiam utramquæ, ut se Patres à præsentis controversiæ declaratione abstinere.

15. *Favent & Patres,* Probatur III. Quia Patres nullibi expresse runt distinctionem inter Gratiam sanctificantem & Charitatem, sed passim sanctificationem attribuunt uni charitati, ut *Aug. l. De nat. & gratia c. 38. Charitas Dei, quâ unâ verè justus est, quicumquæ justus est.* Similiter illam dicunt esse maximum omnium donorum; ut *Leo Papa Serm. de S. Laurentio, Hieronymus, Ambrosius*, & alii; & tamen gratia charitatem superaret, si ab ea distingueretur, ut Alii fatentur. Accedunt ea, quæ sparsim *Augustinus* in libris suis attribuit charitati, & tamen sunt propriè ipsius gratiæ sanctificantis, ut quod charitas nos uniat & nectat Christo, quod sola discernat inter filios Dei & filios diaboli, quod sit radix omnium bonorum omnisque meriti, quod innovet hominem, delicta extinguat, sit forma animam reformans, totius boni summa &c.

Ac ratio Theologica. Probatur IV. Quia gratia justificans est vita spiritualis animæ nostræ; atqui hæc vita consistit in charitate; ergo charitas est ipsa gratia. Minor probatur: quia vita animæ nostræ consistit in hoc, quod perfectè uniamur Deo, ipsique inhæreamus; hoc autem fit per solam charitatem juxta *Trid. sup. cap. 7.* ubi proinde apertè etiam indicat charitatem esse, quæ fidem, & consequenter hominem fide præditum, viventem facit. Denique nulla est necessitas aut fundamentum distinctionis realis à charitate: adeoque non est adstruenda, juxta vulgatum axioma de non multiplicandis entibus sinè necessitate. Ut arguit *Scotus* suprà.

16. *Distinctioni gratia à charitate non favet Concilium Viennense,* Nec obstat I. quod *Clem. un. de summa Trinit. dicatur* esse probabilius, parvulis infundi gratiam informantem & virtutes: nam ibi sub gratia potest intelligi charitas, nomine autem virtutum intelligi cæteræ, videlicet fides & spes, vel si quæ insuper sunt, à quibus *Clementina* præscindit. Similiter *Tridentinum* sup. dicens hominem justificari per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum, verificatur æquè facillè in nostra sententia, quæ charitatem cum gratia confundit: constat enim gratiam etiam eo supposito infundi, & dona, saltem fidem & spem, seu quæcumquæ ultra gratiam infunduntur, de quorum conditione & numero nil exprimitur: quàmvis alioquin etiam *Herincx Sum. Theol. Pars II.*

ipsa gratia magnum sit donum in quacumquæ sententia.

Non obstat II. quod in ordine naturæ esse substantiale supponatur potentiis & principiis proximis operationum, v.g. essentia animæ intellectui & voluntati. Nam falsum est præsupponi esse realiter distinctum à potentiis; cum hæc identificentur animæ. Deinde in naturalibus id contingeret idcirco, quod essentia substantiæ v.g. animæ secundum se non esset operativa; hoc autem falsum est. Et quàmvis foret verum, non posset indè sumi argumentum in esse supernaturali per gratiam; quod homini tantum est accidentale: juxta omnes autem esse accidentale potest per se esse operativum, adeoque habitus operativus charitatis potest nobis dare primum esse supernaturale. Denique non esse eandem proportionem in esse naturali & supernaturali, patet: nam essentia animæ v.g. est subjectum potentiarum, & per eas dicitur operari, v.g. intelligere, velle &c. gratia autem non est subjectum cæterarum virtutum, nec per illas operatur v.g. credendo, sperando &c. Et præcipuè cæteræ potentiæ seu principia operandi fundata in anima sive in substantia, non possunt absque ea subsistere, & tamen fides & spes conservari possunt sinè gratia, ut patet in fidei peccatore: quod sinè novo miraculo fieri non posset, si gratia foret esse fundamentale & radix virtutum, uti anima potentiarum seu principiorum operandi. Quæ ex Scriptura vel Patribus objici possent, nullius sunt momenti seu roboris: quæ proinde consultò omisimus.

Itaque Gratia & Charitas non distinguuntur realiter secundum suam substantiam intrinsecam, immo nec propriè formaliter, sed (ut rectè *Durandus*, cui consentit *Scotus* quæst. cit.) solo connotato: nam idem habitus dicitur charitas, quatenus est principium, quo nos diligimus Deum; dicitur autem gratia, quatenus est forma, ob quam sumus à Deo dilecti tamquam amici & filii adoptivi; adeoque hæredes vitæ æternæ. Quod quidem posterius connotatum est essentiæ habitus extrinsecum, adeoque divinitus ab eo separabile: cum posset absolute habitus charitatis esse in eo, qui non foret Deo gratus nec ab eo dilectus (ut infra dicetur) etsi non de potentia ordinaria. Prius autem connotatum est ab essentia habitus charitatis indistinctum: quemadmodum esse principium intelligendi non distinguitur ab essentia intellectus.

QUÆSTIO V.

An non solum habitus, sed etiam actus contritionis seu dilectionis sit forma justificans?

Sic insinuat *Vasquez disp. 203. cap. 3. & sequuntur* quidam Recentiores, existimantes

17. *Nec Ratio.*

18. *Gratia & Charitas nè quidem formaliter sed solo connotato distinguuntur.*

19. *Solus gratia*

habitus de
facto est for-
ma justifi-
cans.

mentes adultum, qui justificatur extra sacra-
mentum v. g. contritione charitate perfectâ,
justificari formaliter ipso actu contritionis.
Sed oppositum omnino est asserendum cum
D. Thoma, Scoto, Suarez disp. 4. de Incarnat.
sect. 8. & disp. 8. de Pœnitentia sect. 3. n. 1. &
aliis communiter, videlicet juxta modernam
Dei ordinationem solum habitum gratiæ esse
formam justificantem.

Ad quam
dilectio seu
contritio e-
tiam perfe-
cta disponit,

Probatur I. Quia actus charitatis seu perfe-
ctæ contritionis est dispositio ad Justificatio-
nem; ergo non est forma justificans: quia
nihil est dispositio ad se ipsum. Antecedens
patet, tum ex *Trid. sess. 6. can. 3. Si quis dix-
erit, sine præveniente Spiritûs sancti inspiratione
atque ejus adjutorio hominem credere, sperare,
diligere aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei lu-
sificationis gratia conferatur, anathema sit.*
Ubi dilectio & pœnitentia tamquam disposi-
tiones distinguuntur ab ipsa gratia justificatio-
nis: tum ex *sess. 14. cap. 4. ubi docet Conci-
lium, ad remissionem peccatorum præparare con-
tritionem, quam subjungit aliquando esse cha-
ritate perfectam; ergo hæc juxta Concilium
non est forma justificans, sed ad illam dispo-
sitiva seu præparatoria.*

Quæque est
unica for-
malis causa
nostra justi-
ficationis,

Probatur II. Quia *Trid. sess. 6. cap. 7. docet, re-
novationem interioris hominis fieri per volunta-
riam gratiæ susceptionem, quam ibidem docet,
esse causam formalem unicam nostræ Justifica-
tionis, eamque recipi juxta mensuram pœni-
tentiae, dispositionis, & cooperationis: at-
qui hæc non quadrant in actum dilectionis
vel contritionis, sed in solum habitum, qui
alioquin non foret sanè causa formalis unica,
& de quo constat ibi esse sermonem: ergo
&c. Adde, quod *Trid. sup. can. 9. damnet
asserentes, quod umquam possit quis justi-
ficari solâ fide absque eo quod sua voluntatis
motu præparetur atque disponatur; semper igitur
per motum aliquem voluntatis est præ-
parandus: quod tamen falsum foret, si con-
tritio, quæ prælucente fide immediatè elici
potest sine alio præparatorio actu voluntatis,
formaliter justificaret. Vide etiâ dicta quæst. 3.**

Et sufficien-
tissima,

Probatur III. Quia constat, in omni justifi-
catione habitum gratiæ necessariò infundi,
eumque sufficere ad formaliter justificandum:
ergo non est adstruenda aliqua alia forma ju-
stificans; præsertim cum ad hoc non suppe-
tat aliquod solidum fundamentum. Confir-
matur I. quia si contritio perfecta (quæ est
naturâ prior gratiâ) formaliter justificet; ergo
tunc non justificabit formaliter ipsa gratia, ut-
potè quæ supponeret effectum formalem per
contritionem jam positum. Confirmatur II.
quia non actus transiens, sed habitus gratiæ est
semen in nobis manens, & id, per quod sumus
confortes divinæ naturæ, per quod sumus ami-
ci & filii Dei, etiam dum nihil operamur, quod
denique est vita animæ: ergo solus habitus gra-
tiæ est forma justificans & peccata remittens.

20.

Dices I. Scriptura tribuit dilectioni actuali
effectum justificationis, scilicet remissio-

nem peccatorum, *Proverb. 10. Universa deli-
cta operit Charitas. 1. Petri 4. Charitas operit
multitudinem peccatorum.* Resp. si illa loca in-
telligantur de charitate actuali, solum tri-
buunt illi hunc effectum tamquam causæ dis-
positivæ, non tamquam causæ formali: eo
quod dilectio ex divina ordinatione sit ulti-
ma dispositio inseparabilis à gratia. Prout et-
iam rectè secundum fidem dicitur Baptis-
mus delicta sive multitudinem peccatorum
operire, etsi non tamquam causa formalis,
sed velut instrumentalis. Si autem exponan-
tur de charitate habituali, charitas ipsa est gra-
tia, aut juxta alios ejus individua comes, ju-
stificationem integrans. Utrovis etiam modo
explicari, salvâ nostrâ doctrinâ, potest illud
*Augustini De natura & gratia cap. 42. Charitas
est verissima, plenissima, perfectissimaque justitia.*
Nam habitualis charitas est formaliter, aut
juxta alios per infallibilem concomitantiam,
actualis autem est proximè dispositivè ipsa ju-
stitia. Contendit autem *Lugo de Pœnit. d. 5. n.*
*100. Augustinum verè de actuali charitate ibi
loqui. Addit tamen minùs rectè & inconse-
quenter, numquam apud eum de habitu cha-
ritatis mentionem reperiri; cum ipse Lugo d.*
*8. n. 97. contendat falsum videri, quod
numquam Augustinus loquatur de charitate
habituali: quod & probare nititur.*

Dices II. Actus contritionis sufficienter
avertit hominem à peccato, & convertit ad
Deum: ergo formaliter justificat. Confir-
matur; quia actus est perfectior habitu. Resp.
N. C. quia ex Antecedente solum sequitur
contritionem sufficienter disponere ad infusio-
nem gratiæ formaliter justificantis, quam id-
circo infallibiliter Deus statim conferre decre-
vit, & sine qua peccatû vi præsentis ordinatio-
nis non remitteretur. Adde contritionem natu-
ralem eodè modo physicè avertere à peccato;
& tamen nè quidem disponit ad justificationem.

Ad Confirmationem dico, etsi actus perfe-
ctior foret habitu etiam supernaturali (de quo
Plures id negant) non est equidem permanen-
tior: voluit autem Deus nos ipsi esse gratos &
amicos per semen in nobis manens; non autem
per formam transeuntem, esto physicè perfe-
ctiorem, quæ postquam evanuit, non posset
hominem reddere justum, nisi moraliter, &
velut denominativè ratione actûs præteriti.
Deinde sicut vita naturalis hominis consistit
in principio operationum naturalium; sic vi-
ta supernaturalis in principio operationum
supernaturalium, & præsertim perfectissi-
mæ, scilicet contritionis & amoris.

Ubi adverte, in Justificatione quidem in-
fundi principia etiam reliquarum operatio-
num supernaturalium, juxta *Trid. sess. 6. cap.*
*7. Hæc omnia simul infusa accipit homo, fidem,
spem & charitatem, quibus Plurimi addunt
virtutes morales per se infusas, quod tamen
negat Scotus 3. dist. 36. n. 28. Hæc itaque princi-
pia seu habitus, etsi concurrant ad integritatem
justificationis & vitæ supernaturalis; solus ta-
men*

Charitas
seu contri-
tio actualis
remittit
peccata dis-
positivè;

21.
Nec ampli-
us sequitur
ex eo quod
sit perfecta
à peccato
versio & ad
Deum con-
versio.

Major perfectio
actûs
gratias super-
posita non
probat ei
competere
vim forma-
liter justifi-
candi.

22.
In justifica-
tione cum
gratia in-
funduntur
alia dona
justifica-
tionem in-
tegrantia;

men habitus gratiæ & charitatis est forma justificans : ideoquæ fides & spes possunt remanere in peccatore , uti constat.

Quibus omnibus in fructus efficiatur divinæ consors natura.

Porro justificatus hiscè donis instructus efficitur divinæ consors naturæ , per quamdam participationem seu imitationem. Proprium enim divinæ naturæ est habere potentiam & promptitudinem ad opera sancta , & omnia sanctè operari , peccatumquæ excludere. Sic gratia sanctificans cum suo comitatu reddit animamabilem seu potentem ad quævis opera sanctitatis , & in actu primo sanctam & rectam , cum exclusionem omnis peccati mortalis commissi , & (intelligendo in sensu composito) committendi , quod nullum gratia secum compatitur , & per auxilia actualia Deus in justis specialius præcavet. Differentia tamen est , quod hæc sanctitas sit in nobis accidentaliter & creata , in via amissibilis , & compatiens secum peccata venialia : secus quàm in Deo.

QUESTIO VI.

An Gratia sanctificans sufficiat ad delendum peccata , & constituendum hominem Dei amicum & filium ex natura sua absque speciali favore , seu ordinatione Dei?

23. **A**SSERIT Vasquez disp. 204. & alii Recentiores existimantes id competere gratiæ ex natura sua , sicut albedini competit facere album.

Effectus gratia sanctificantis non ita necesse est sibi ei connexi , quin possint divinitus separari.

Sed melius negat Scotus 4. dist. 16. qu. 2. nu. 4. & plures alii. Probat : quia gratia sanctificans , utpotè indistincta ab habitu charitatis , facit quidem ex natura sua hominem habitualiter ad Deum conversum , & à peccato aversum ; non tamen ita necessario reddit hominem dilectum à Deo , quin absolute loquendo posset manere offensus & aversus ab homine ipsum habitualiter diligente. Quemadmodum quod ego principium diligendi alterum habeam , non exigit omnino necessario ex natura sua physica , ut alius amet me , præsertim amore tali , quo me adoptet in filium & hæredem. Immo sicut in humanis potius haberet pro amico ratione amoris actualis non retractati , quàm ex eo quod sim præditus principio , per quod possem alterum diligere : sic ex natura rei intrinseca videretur potius exigere Dei amicitiam amor actualis , quàm entitas physica gratiæ ; quæ vel est ipse habitus charitatis , vel principium & radix illius , & cæterarum virtutum infusarum.

Confirmatur : quia etsi gratia distinguere- tur à charitate , eadem tamen utriusque esset ratio quantum ad oppositionem cum peccato , ejusquæ remissionem : cum nulla sit ratio , cur Deus in peccatore manente Dei inimico non posset istum habitum producere vel conservare , nolendo peccata remittere , aut pecca-

torem in filium adoptare. Confirmatur : quia non potest in hoc ostendi solida aliqua implicancia.

Peccatum itaque velut quid morale solum moraliter opponitur gratiæ , quia videlicet meretur , ut ad suum adventum gratia auferatur ; cujusproinde privationem ex ordinatione divina annexam habet , etsi in ea formaliter non consistat. E contra congruebat conditioni gratiæ animam sic exornantis ac Deo unientis , ut ob illam similiter Deus homini per amicitiam uniretur , & omnis peccati mortalis macula , Deo sic ordinante ac infallibiliter condonante , auferretur. Quamvis absolute loquendo potuisset homo peccare , ac durante peccato actuali , & consequenter eo transacto (cum peccatum habituale non magis gratiæ repugnet quàm actuale) gratia in homine Dei inimico conservari.

Sunt verò plures doctissimi Recentiores , qui saltem censent gratiam ex natura sua non esse compatibilem cum peccato mortali , sicut calor cum frigore ; bene tamen supernaturaliter. Quod tamen etiam ab aliis multis , præsertim Scotistis , negatur ; nec satis ex hæcenus allegatis rationibus conficitur. Quare hi non nisi demeritoriè ex congrua Dei ordinatione ac de potentia ordinata censent , gratiam destruere peccatum , atque adeò moraliter huic opponi. Quodlibet autem horum teneatur , in eo utrique conveniunt , quod non sit oppositio privativa vel contradictoria , atque adeò subiaceat divinæ potentiæ. Similiter Varii , qui censent , sed haud efficaciter probant , gratiam reddere necessario connaturaliter hominem gratum Deo , addunt tamen , supposito , quod absit peccatum , divinitus compatibile , esto non naturaliter. Id denique omnino dicendum censeo , quod adoptio in filium & hæredem sit effectus gratiæ annexus non necessario ex natura gratiæ , sed ex peculiari Dei benevolentia ; quæ enim ex natura rei necessaria connexio apparet , inter hanc dignitatem , & gratiam seu peccati remissionem ?

Nec obstat Trid. sess. 6. cap. 7. ubi docet causam formalem unicam nostræ justificationis esse justitiam inhærentem. Ex quo sequi videtur , eam non posse inhærere quin justificet : sicut non potest albedo inhærere subjecto quin faciat album , & generaliter implicat positâ causâ formali non poni effectum formalem. Non enim hoc sequitur : nam etsi causa formalis physica non possit esse sine effectu formali physico & primario (qualis est album respectu albedinis) hic enim oritur præcisè ex inexistencia formæ , immo nihil est aliud , quàm forma subjecto inexistens : potest tamen causa formalis separari ab effectu secundario , præsertim morali. Sic impenetrabilitas est effectus formalis secundarius quantitatis , à qua tamen potest divinitus abesse. Similiter calor à subjecto , quod formaliter reddit calidum , formaliter secundario

Peccatum opponitur gratiæ de merito.

24. *Et quamvis ex natura rei , adhuc posset per Deum cum gratia consistere.*

25. *Quid gratia sit causa formalis unionis justificationi , non probat , quin possit cum peccato per Deum consistere.*

Quis sit
effectus for-
malis gra-
tia physica
& prima-
rius: quis
moralis &
secunda-
rius?

cundariò expellit frigus; quod tamen per Deum posset non expellere, si Deus frigus cum calore in eodem subjecto conservaret.

Itaque gratia primariò quidem & physicè facit hominem ornatum tali qualitate, quæ in se nequit Deo displicere, adeoque nec homo spectatus tamquam subjectum illius. Effectus autem formalis secundarius & moralis est hominem simpliciter gratum & amicum ac filium Dei constituere, ad quod insuper requiritur ut absit omne peccatum mortale, & adsit actus Dei hominem redamantis ac in filium adoptantis, eique remittentis peccatum, Quæ cum non sint necessariò connexa entitati physicae gratiæ, potest absolutè loquendo gratia informare hominem, qui tamen non sit Dei amicus vel filius, eò quod nolit ei Deus peccatum remittere, vel in amicitiam recipere, aut in filium adoptare. Quàmvis convenienter Deus decreverit infallibiliter id facere ad informationem talis qualitatis, quæ idcirco gratia vocatur, habens præfatos effectus tamquam formales morales, vel juxta Varios tamquam formales connaturales secundarios.

26.

Dices Hinc sequitur causam formalem nostræ Iustificationis non fore unicam, sed partim gratiam inhærentem, partim extrinsecum favorem Dei condonantis peccatum & adoptantis peccatorem in filium. Quod accedere videtur ad errorem Hæreticorum, quorum aliqui (ut Bucerus) admittebant donum gratiæ inhærentis, sed dicebant illud finè speciali & extrinseca Dei imputatione non sufficere. Immo sequi videtur, remissionem peccati verè non fore refundendam in ipsam gratiam, sed in extrinsecam Dei condonationem. Resp. Neg. Seq. nam gratia inhærens etiam secundum nos est causa formalis unica: favor enim aut extrinseca condonatio Dei non potest nos formaliter justos denominare, sed est causa velut efficienter destructiva peccati, ut indicat Tridentinum sup. dicens: *Efficiens verò misericors Deus, qui gratuito abluit, id est peccata remittit.* An autem gratia habeat expulsionem peccati pro effectu formali ex natura sua, an verò ex divina ordinatione eaque admodum convenienti, certum est non fuisse de hoc vel leviter quidquam in favorem alterutrius partis decisum; prout etiam satis ex ipsa Concilii Historia liquet.

Ostenditur
equidem
causam for-
malem ius-
tificationis
esse unicam.

Quantum
à predictis
distet do-
ctrina Bu-
ceri?

Neque Hæretici in hoc errarunt, quod favorem extrinsecum Dei concurrere asseruerint, sed quod iustitiam inhærentem in suo genere verè non sufficere, neque verè nos iustificare dixerint, sed id formaliter provenire à iustitia Dei vel Christi nobis imputatâ, dummodò in ea fiduciam collocemus: ut patet ex Bucero in Colloquio Ratisponensi dicente, *hanc inchoatam iustitiam non esse eam, quâ iustumus apud Deum, ita ut propter illam vita aeterna nobis debeatur; cum ex parte tantum & imperfecta sit, nec legi Dei satisfaciatur dum hic vivimus: idèò altam in vobis, nempe Dei iusti-*

tiam esse, quâ Christo confidamus, & fiduciâ salutis confirmemur. Et ibidem: idcirco non possum fateri iustitiâ inhærente, quâ fide, spe & charitate constet, nos iustificari, justosque esse, quia imperfecta est, nec legi Dei satisfacit. Immo actus ad iustitiam disponentes, aut in quibus iustitiam imperfectam collocant, legi Dei adversari, & peccata esse contendebant. Quæ quàm aliena sint à nostra doctrina, quisque facilè videt. Denique gratia est equidem verè causa formalis, etsi tantum moralis, remissionis peccati, & non solum extrinsecus Dei favor aut condonatio: sicut Sacramentum Baptismi est vera causa, non quidem formalis, sed extrinseca & instrumentalis, remissionis peccati; etsi non ex natura sua, sed tantum prout substat acceptationi & ordinationi divinæ, moraliter hunc effectum operetur. Undè sicut per Christi passionem meritoriè, per baptismum vel absolutionem instrumentaliter moraliter, sic verè & formaliter, etsi tantum moraliter, per gratiam tollitur totum id quod habet veram rationem peccati, ut utar verbis Trid. sess. 5. can. 5. Quod si cum pluribus aliis dicatur effectum hunc formalem esse gratiæ connaturalem etsi divinitus separabilem, nullam habet apparentiam tota objectio.

Petes, An casu quo Deus gratiam simul cum reatu culpæ mortalis relinqueret, homo simul foret justus & injustus, sanctus & peccator, dignus & indignus vitâ æternâ? Resp. relictâ peccato efficaciam suâ in tali hypothefi, fore hominem simpliciter injustum, peccatorem & indignum vitâ æternâ: haberet tamen simul formam, quæ sive ex natura, sive ex congrua ordinatione Dei, justum, sanctum & cælo dignum redderet, si peccatum abesset. In quo nè apparens quidem est contradictio.

27.
An si in-
dem effet
gratia cum
peccato,
is foret
iustus &
sanctus &
cælo dignus?

Q U Æ S T I O VII.

An de absoluta Dei potentia possit fieri Iustificatio absque dono gratiæ inhærentis, aut physicâ mutatione peccatoris?

IUSTIFICATIO perfecta peccatoris involvit primò remissionem peccati mortalis. Secundò restitutionem divinæ amicitiae. Tertiò recuperationem filiationis adoptivæ Dei, adeoque juris ad hæreditatem æternam. Quæ omnia juxta ordinatissimam Dei dispositionem perficiuntur renovatione interioris hominis per infusionem gratiæ, ad quam homo adultus se disponit per actus fidei, poenitentiae &c. ut patet ex Trid. sess. 6. cap. 6. & 7.

28.
Iustificatio
impia de fa-
cto includit
remissionem
mortalium,
restitutionem
divinæ ami-
citiae, filia-
tionis ac
juris ad hæ-
reditatem
æternam.

Quæritur autem, an absolutè loquendo Deus ordinare potuisset, ut tria prædicta perficerentur absque hac renovatione interiori aut mutatione peccatoris? De quo controvertunt Doctores. Pro resolutione

Dico

Quæ omnia
de absoluta
potentia
possent per-
fici sine
dono gratiæ
habitualis.

Dico I. Absolutè loquendo posset Deus peccatori remittere peccatum, restituere divinam amicitiam, & jus ad vitam æternam, absque dono gratiæ habitualis. Ita *Alensis, D. Bonaventura, Scotus, Occam* & communiter alii. Immo *Sotus l. 2. de natura & gratia c. 17.* dicit neminem de hoc ambigere. Citantur tamen quidam *Thomistæ* & Recentiores in contrarium. Probat: quia ne apparens quidem ratio repugnantia potest assignari: cur enim non posset Deus vim iustificandi annectere contritioni aut dilectioni actuali, immo attritioni, à qua etiam postquam transisset, homo esset ac denominaretur justus, & amicus ac filius Dei.

29.
Absolutè
loquendo
posset remitti
mortale
peccatum
sine physica
mutatione
peccatoris,

Dico II. De absoluta potentia posset remitti mortale absque omni gratia interna aut physica mutatione peccatoris. Ita passim Doctores contra *Thomistas* & quosdam alios. Probat: quia communi hominum sensu potest remitti offensa per solam extrinsecam remissionem absque aliqua mutatione illius, qui offendit, sive absque eo quod huic aliquod donum concedatur: ergo idem potest fieri à Deo. Confirmatur: quia potest Deus ita condonare debitum voti vel pœnæ; ergo & culpæ. Deinde remissio peccati tenet se ex parte Dei, actus autem peccatoris sunt tantum dispositiones: atqui Deus potest dispositiones supplere, ergo &c.

30.
Non tamen
sine muta-
tione mora-
li.
Ex quo nul-
la sequeretur
mutatio
in ipso Deo.

Dices I. Non potest remitti offensa sine aliqua mutatione; non Dei, ergo peccatoris. Resp. Neg. Majorem intellectam de physica mutatione. Moralis autem mutatio intervenit ex parte peccatoris, à quo per condonationem Dei tollitur offensa & peccati macula. Neque ex hoc Deus magis mutatur, quam si remitteret per infusionem gratiæ, aut quando sic remitteret pœnam: utrobique enim tantum cernitur actus immutabilis divinæ voluntatis, qui ab æterno liberè terminatur ad hominem, v. g. tamquam ad amicum, quatenus consideratur pro hoc tempore; & similiter ab æterno liberè terminatur ad eundem tamquam inimicum, quatenus consideratur pro alio tempore priori. Quod est commune cæteris volitionibus liberis Dei.

Peccatum
personale
manet mor-
taliter, do-
nec retrac-
tetur, ac
de potentia
ordinata.

Dices II. Peccatum actuale censetur moraliter manere, quamdiu non retractatur; quod etiam videtur in promissionibus & aliis contractibus: ergo saltem ad remissionem peccati requiritur pœnitentia peccatoris. Resp. Neg. Ant. intellectum de absoluta potentia: immo de facto Deus condonat parvulis originale, quod ipsi non retractant: eodemque modo peccata condonare potuisset adultis v. g. dormientibus aut ignorantibus. Prout hac ratione potest condonare debitum pœnarum, vel ortum ex voto seu promissione Deo factâ. Quo modo etiam contractus rescinduntur à Judice, promissiones irritantur à promissario absque physica debitoris mutatione.

Hermes Sum. Theol. pars II.

Dices III. Peccatum est privatio gratiæ; privatio autem tolli nequit, nisi per formam oppositam. Resp. Neg. Ass. nam formaliter potius privat rectitudine seu bonitate debitâ ex lege (si tamen sit formaliter quid privativum) qui defectus moraliter manens constituit peccatum habituale: solum autem privat gratiâ concomitanter & demeritoriè. Deinde quàmvis esset privatio moralis gratiæ (indubitatum enim videtur quod non sit physica) non tamen gratiæ solius, sed potius generaliter formæ iustificantis, adeoque, cum gratia non sit forma adæquata quâ peccatum privat, posset illud tolli aliter, quàm per gratiam, scilicet per aliam rationem justificativam. Denique fieri posset per condonationem, ut non remaneret privatio moralis gratiæ, sed pura carentia illius, etiam gratiâ non restituta.

31.
Peccatum
non est for-
maliter
privatio
gratiæ.

Et quàmvis
esset moralis
privatio
gratiæ, nil
sequeretur
contra nos.

Dices IV. Talis iustificatio consisteret in sola extrinseca non imputatione, quod docent Hæretici damnati à *Trid. sess. 6. c. 7. & can. 10. & 11.* Resp. *Tridentinum* tantum definire quid de facto fiat, non autem quid absolutè fieri debeat. Deinde in tali iustificatione, etsi imperfectiori quàm sit moderna, peccatum verè remitteretur: per iustificationem autem ab Hæreticis confictam, peccatum verè non remittitur, sed manet, tantumque non imputatur ad damnationem, etsi eâ sit dignum.

Condonatio
extrinseca
(contra cu-
jus possibili-
tatem non
agit Tri-
dentinum)
qui distin-
guatur à
non impu-
tatione Cal-
vinisticâ?

Dices V. Si condonatio merè extrinseca esset possibilis, sequeretur de facto peccatum sufficienter condonari per absolutionem Sacerdotis prius naturâ, quàm infundatur gratia: per condonationem enim tollitur formaliter peccati macula, absolutio autem Sacerdotis continet condonationem, quâ Sacerdos nomine Dei condonat; & hæc prætereâ instar causæ naturâ præcedit infusionem gratiæ: ergo antè hanc intelligi debet ablatum peccatum. Hanc Objectionem difficilem putat *Dicastillo d. 5. de Pœnit. n. 118.* in qua (inquit) solvendâ diu laborat, & in diversas partes se versat quidam Recentior, scilicet Cardinalis *Lugo*. Ipse autem negans condonationem merè extrinsecam esse possibilem facilè responderi putat *nu. 121.* dicendo, satis esse, quod in puncto finitorum verborum incipiant verba esse vera practicè significando remissionem, quæ est forma subiectum sanctificans, nec aliter posse peccatum remitti seu maculam peccati tolli. Sed æquè facilè Respondetur à nobis, quod, cum de facto equidem non fiat remissio peccati nisi per formam intrinsecam seu gratiam, absolutio Sacerdotis, etsi fiat nomine Dei, non tamen significet practicè remissionem peccati fieri nisi naturâ post infusionem gratiæ; q. d. Condone tibi nomine Dei peccata mediante infusione formæ ad hoc à Deo ordinatæ: adeoque verbalis condonatio Sacerdotis est quoque condonatio Dei, quatenus relata ad instans naturæ subsequens gratiæ infusionem.

32.
Proponitur
obsectio,
quam noviter
mouet
Dicastillo
contrarium
sentiens.

Quamq;
putat care-
re difficul-
tate in al-
tera sen-
tentiâ,

At æquè
facilis est
solutio in
nostra sen-
tentiâ.

N n 3

Dico III.

33.
Filiatio &
jus ad hæ-
reditatem
eternam
potest simi-
liter recu-
perari abs-
que Physicâ
mutatione
peccatoris:

DICO III. Potest similiter recuperari filiatio adoptiva, & jus ad hæreditatem æternam absque gratia interna aut physica mutatione peccatoris. Ita communius Doctores. Ratio est: quia ex natura rei (ut etiam in humanis patet) fieri potest ista adoptio per solam adoptantis voluntatem, etsi adoptato nihil intrinsecè conferatur; cur ergo Deus non posset eligere aliquem in filium, cui conferat hæreditatem æternam, absque gratia interna, aut physica illius mutatione? Confirmatur: quia posset Deus constituere aliquem Regem absque eo quod illi conferret aliquod donum internum: quid ni ergo similiter constituere possit hæredes & Reges regni cælestis?

Et si conveni-
entissimè
Deus nos
adoptaverit
mediante
semine gra-
tiæ ex ipso
natos.

Convenientissimè tamen Deus solùm adoptavit in filios, qui per semen gratiæ habitualis ex Deo nati sunt Joann. 1. & in quibus semen ipsius manet 1. Joann. 3. per quod Patri cælesti reddantur similes, seu efficiantur divina consortes naturæ, ut dicitur 2. Petri 1. Cujusmodi perfecta adoptio, quæ secundum formam accidentalem est filiatio quodammodo naturalis, absolute fieri nequit sinè forma intrinseca. Et juxta hoc explicari posset Scotus 4. d. 1. qu. 6. num. 8. Quàmvis reverà videatur tantùm loqui de potentia ordinata, ut eum explicat Lychetus, immo ipse Scotus satis indicat 1. d. 17. qu. 3. nu. 29. in fine; ad quem locum se refert in 4.

34.
Deus pecca-
torem citra
physicam
hujus mu-
tationem
potest quo-
dam sensu
habere
amicum,

DICO IV. Potest etiam Deus absolute loquendo peccatorem sibi habere amicum absque gratia interna; non tamen amicitia utrimque completâ. Prima pars patet ex dictis: si enim posset Deus peccatori remittere peccatum, eumque adoptare in filium absque omni gratia interna aut physica mutatione; cur similiter non posset in eo tamquam filio sibi complacere, eumque sibi gratum habere?

Quodam
sensu non.

Secunda pars probatur: quia ex Philosopho 8. Ethic. 2. & 9. ad completam utrimque amicitiam communiter requiritur amor benevolentiae reciprocus, fundatus in reciproca bonorum communicatione, & notus utrique amicorum: quæ fieri non possunt absque physica mutatione peccatoris, & signanter absque amore seu dilectione ex parte ipsius. Hæc tamen amicitia ad perfectam justificationem, etiam quæ de facto fit, non semper requiritur: quandoquidem in carentibus usu rationis non sit amor actualis, nec reciproca Dei dilectio sit ipsis nota; immo & ipsi adulti cum Sacramento justificari possint, absque eo quod actum amoris benevolentiae eliciant.

35.
Prædicta
applicamur
statui puræ
naturæ.

Quæ diximus in hac quæstione, etiam locum habent cum proportionem in statu puræ naturæ, in quo videlicet homo non fuisset creatus ad finem vel dona supernaturalia: in eo enim potuisset peccatum remitti absque aliquo intrinseco, & similiter restitui amicitia ordinis naturalis; non tamen utrim-

que omnino completa. Filiatio autem adoptiva ibi propriè non habuisset locum, ut nec hæreditas; nisi hæc constitueretur in quadam fruitione Dei per actum naturalem contemplationis & amoris; ad quem tamen statum potuisset etiam peccator eligi absque physica sui mutatione.

QUÆSTIO VIII.

An unum peccatum mortale possit remitti sinè altero?

DICO I. Non potest unum peccatum mortale sinè altero remitti de potentia Dei ordinata. Patet ex communi consensu omnium Doctorum & Fidelium, quorum nemo existimat aut sperat se dimidiatam mortalium veniam posse obtinere. Idem apertè supponit Trident. sess. 5. de mundatione ab originali per Baptismum, sess. 6. in tota doctrina de Justificatione, & sess. 14. de Pœnitentia. Et Innocentius III. cap. Majores, de Baptismo declarat, originale non remitti sinè mortalibus actualibus: quia (inquit) Dominus, qui totum hominem salvum fecit in Sabbato, opus imperfectionis non novit; & ob hoc peccata non ex parte, sed ex toto dimittit. Ipsa quoque Scriptura remissionem peccati non aliter promittit, quàm per modum justificationis, vivificationis, liberationis à morte: quæ non habentur, nisi per integram remissionem. Ratio Theologica est; quia gratia, per cuius solùm infusionem fit juxta fidem remissio peccati mortalis, est incompatibilis cum quolibet, ut etiam Fides docet. Deinde per gratiam formaliter constituitur homo amicus & filius Dei ac hæres vitæ æternæ juxta Trident. sess. 6. c. 4. & 7. singula autem peccata mortalia hominem faciunt Dei inimicum & filium gehennæ.

DICO II. De absoluta potentia potest remitti unum mortale peccatum sinè alio. Est communior Doctorum. Probatur: quia ex natura rei potest debitori remitti unum debitum sinè altero, una injuria sinè altera: ut in humanis patet. Immo ipse Deus de facto sæpè remittit non tantùm debitum unius voti vel pœnæ non dimisso altero, sed etiam unam culpam venialem non remissâ alterâ: quid ni ergo fieri posset idem circa culpas mortales? Quod quidem clarius est, si remissio fieret per extrinsecam condonationem, quæ potest afficere unum peccatum mortale absque eo quod afficiat alterum. Nihilominus etiam verum est, etsi fieret remissio per infusionem gratiæ; quæ sicut absolute posset secum compati quælibet peccata mortalia, sic Deo volente posset ad illius adventum destrui seu remitti unum remanente altero. Confirmatur: quia singula peccata distinctam inducunt in anima maculam: ergo sicut potest una macula sinè altera poni, sic etiam saltem divinitus deleri.

Hoc

Quo casu
homo cuius
non esset
simpliciter
justus &
amicus
Dei.

Hoc tamen casu homo non fieret simpliciter justus, immaculatus & amicus Dei; sed maneret simpliciter injustus, maculatus & inimicus: ad hoc enim sufficit etiam unicuique mortale remanens, ob quod Deus odio haberet peccatorem, illumque meritò in æternum puniret.

38.
An posset
de absoluta
potentia ta-
li restitui
jus ad vi-
tam æter-
nam?

Petes, an Deus posset tali homini restituere jus ad vitam æternam? Resp. Negativè supposito (ut supponitur) quòd alia mortalia adhuc maneant quòd reatum, etiam pœnæ: cum talis ob hæc excidat ac exclusus maneat à jure isto, utpotè habens debitum pœnæ damni seu privationis vitæ æternæ. Quòd si verò quis consideret tali hominicaetera peccata esse remissa de absoluta potentia quòd pœnam, remanente ipsâ culpâ habituali, non satis apparet implicantia, cur isti non posset restitui de absoluta potentia jus ad hæreditatem æternam, sive adeundam cæteris culpis habitualibus remissis (prout in obnoxio peccatis venialibus de facto manet jus ad vitam æternam, iis etiam quòd pœnam dimissis obtinendam) sive adeundam ipsis culpis remanentibus, suppositâ (quam Varii defendunt) illorum compossibilitate cum visione & fruitione Dei quòd potentiam absolutam. Sicut etiam (quàmvis non sit perfecta paritas) in humanis filiis, sive legitimi, sive adoptivi, etsi parentibus ingrati, jus ad hæreditatem obtinent, eamque citra reconciliationem adeunt.

QUÆSTIO IX.

An remissionem culpæ infallibiliter comitetur remissio pœnæ?

39.
Cum culpa
mortali se-
per reatus
pœna æter-
na simul re-
mittitur.

Dico I. De facto, quando remittitur culpa mortalis, infallibiliter simul remittitur pœna æterna. Est certum apud omnes, & docet Trid. sess. 6. cap. 14. Non quidem, inquit, pro pœna æterna, quæ vel Sacramento vel Sacramenti voto unâ cum culpa remittitur. Sacra quoque Scriptura inseparabiliter jungit statum culpæ mortalis cum reatu damnationis, & è contrâ justificationem seu remissionem culpæ cum liberatione à damnatione, & redintegratione ad gloriam, ut ad Rom. 6. Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habentes fructum vestrum in sanctificatione, finem verò vitam æternam. Ratio est: quia is, cui remittitur culpa mortalis, fit per gratiam sanctificantem amicus ac filius Dei, & hæres vitæ æternæ: ergo simul non manet reus æternæ damnationis: nam nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu, ut ait Apostolus ad Rom. 8. Neque simul deberi eidem potest hæreditas seu gloria, & ejusdem privatio, quæ est essentialis damnatio, seu pœna damni.

40.
Plerumque
tamen pœ-

Dico II. De facto in Justificatione, extra Baptismum & Martyrium, non semper remittitur tota pœna, sed plerumque pœna æ-

terna mutatur in temporalem. Ita omnes Doctores, & Catholici. Et patet ex aperta definitione Trident. sess. 6. cap. 14. & sess. 14. cap. 2. & 8. & can. 12. Idem patet ex veritate Catholica de Satisfactione sacramentali, & de Indulgentiis. Item ex doctrina de Purgatorio, quod ordinatum est etiam pro culpis mortalibus remissis, quando pœna remanens satisfactionibus aliisque mediis in hac vita non expiatur.

Similiter Scriptura docet Deum quandoque punire temporaliter culpas remissas. Nam Gen. 3. Deus primis parentibus indixit pœnas exolvendas etiam post remissam culpam; quibus & nos post originalis culpæ remissionem in Baptismo factam manemus obnoxii. Et clariùs exemplo Moyfi & Aaron, qui mortem gustarunt antè ingressum in terram promissam ob patratum, quod tamen dudum eis erat remissum, peccatum ut patet aperte Numeror. 20. & Deuter. 32. Exemplum de pœnis à Deo post culpam remissam inflictis, quas etiam debuisse Davidem luere ob culpam post ejusdem remissionem, patet clarè 2. Reg. 12. & 24. ergo divina justitia pro culpa remissa adhuc reservat pœnam temporalem, sive hæc sive in futuro solvendam.

Idem docent Patres: Augustinus in illud Psalmi 50. Veritatem dilexisti, ait: id est, impunita peccata eorum etiam, quibus ignoscis, non reliquisti. Ambrosius lib. ad Virginem lapsam c. 8. Greg. hom. 20. in Evangelia, in illud Luca 3. Facite fructus dignos penitentia, & alii quorum loca citat Suarez d. 10. de Pœnit. sect. 3. num. 3. Valentia & alii.

Ratio est: quia reservatio pœnæ temporalis congruebat, tum ad coercenda hominum delicta, tum ad exercendum aliquem justitiæ rigorem misericordiâ temperatum, ut præclare notavit Trid. sess. 14. cap. 8. Agit itaque nobiscum Deus instar Regis, qui condonans reo bene merito pœnam capitis, vult eum multare temporali carcere vel exilio, nè justitia publica omnino videatur negligi, aut occasio faciliùs & impunè delinquendi præberi. Aliud est in Baptismo, qui cum sit spiritualis regeneratio, per quam homo fit nova creatura, congruè omnes veteris hominis culpas cum pœnis ex divina ordinatione tollit, remanentibus dumtaxat quibusdam hujus vitæ pœnalitatibus ac defectibus. Hanc tamen novitatem vitæ deinde amissam non congruebat tam facilè ex integro restitui, ingratius videlicet hominibus, qui (ut loquitur Trid. sess. 14. c. 8.) scienter templum Dei violare, & spiritum sanctum contristare non formidaverint, sed laborioso deinceps baptismo & multis fletibus ad hoc opus est.

Est tamen observandum pœnam, quæ relinquitur non semper esse æqualem: tum quia congruebat, ut Deus non tantam pœnam exigeret ab eo, cui condonat plura vel graviora, sed cæteris paribus juxta mensuram delicti esset & plagarum modus: tum quia

na æterna
mutatur in
temporalem

Quam etiam in hac vita post culpam remissam Deus sæpe legitur infligisse.

41.
Idq; congruentissimè Deus ordinavit.

42.
Pœna temporalis relicta non semper est æqualis,

fervens contritio conducit ad remissionem majoris poenae temporalis, quam minus perfecta, ut passim Doctores: immo haec posset esse tanta, ut ad totius poenae remissionem disponderet; idque eò facilius, quò paucioribus vel minoribus homo erat gravatus peccatis. Quod *Cajetanus Tom. 1. Opusc. Tract. 4.* ait esse certum; & supponit *Trid. sess. 6. cap. 14.* dicens; *Sed pro poena temporali, quae, ut sacra Littera docent, non tota semper, ut in Baptismo fit, dimittitur.* Ubi satis insinuat quandoque saltem simul cum culpa remitti totam poenam, etiam citra Baptismum, cum alio Sacramento aut Sacramenti voto. Quamquam id plerumque non fiat, sive ob multitudinem vel gravitatem peccatorum, sive ob contritionis imperfectionem & teporem. Similiter aliqua pars poenae temporalis relaxatur virtute Sacramenti, quando in illius receptione condonatur culpa, ut in Sacramento Poenitentiae aut Extremae Unctionis, idque pro ratione dispositionis: ob quod etiam solet mitior poenitentia imponi confitentibus melius dispositis, etsi tantum attritis.

43. Sed difficultas est, quomodo Contritio peccatoris aliquam partem poenae temporalis, vel aliquando totam debeat. *Suarez disp. 10. de poenit. sect. 3. n. 19.* dicit contritionem, prout naturā praecedit infusionem gratiae, disponere ad remissionem poenae aeternae, ejusque commutationem in poenam temporalem. Prout autem coexistit gratiae jam infusae eodem instanti temporis, atque adeo est opus hominis justī, satisfacere de condigno pro poena temporali jam taxatā, in toto vel in parte pro qualitate fervoris.

Hoc tamen non probatur. Verum hanc explicationem fusè refutat *Lugo disp. 8. de Poenit. n. 56. & seqq.* Nam gratia non elevat contritionem tamquam dispositivam de condigno ad aliquem alium effectum, ad quem ipsa gratia per se non reddit hominem dignum: gratia autem talis praecise non dat jus ad diminutionem poenae temporalis. Et ob similem rationem non dignificat contritio justificatum ad aliam gloriam, quam quae respondeat ipsi gratiae in ipsa Justificatione infusae. Deinde (ut alia omittam) sic Deus taxasset temporalem poenam, quam nunquam mandare posset executioni, saltem dum Justificatio fit sine Sacramenti susceptione, sed sciebat infallibiliter eodem instanti temporis minuendam per contritionem consideratam prout est opus hominis jam justī. Immo etiam dum justificatio fit in Sacramento, adhuc dispar poena temporalis remanet intuitu disparis v.g. attritionis, etiam amplius non existentis, quaeque adeo spectari nequit velut opus justī.

44. Unde facilius dici hoc posse videtur: Deum unicā remissione mutare poenam aeternam in temporalem inaequalem juxta inaequalitatem contritionis; ad quam quidem poenae temporalis diversitatem eodem modo disponat contritionis diversitas, sicut generaliter ad remissionem poenae aeternae disponit substan-

tia contritionis peccatoris justificandi. Similiter dum justificatur homo per Sacramentum, sicut dispositivè per poenitentiam, & moraliter efficienter per Sacramentum tollitur reatus poenae aeternae, sic juxta inaequalem Sacramenti virtutem, & dispositionis disparitatem videtur poena aeterna à Deo commutari in disparem temporalem.

Nec dici potest cum *Aversa q. 3. de Poenit. sect. 12. §. Hinc non aliter*, Contritionem non

nisi quatenus continuatur post infusionem gratiae (prout regulariter continuatur) valere ad delendam aliquam partem poenae temporalis, quae de rigore manere debeat remissa culpa; eatenus autem valere de condigno, uti valerent actus denuò elicitī in statu gratiae. Et sic putata accipi posse dictum Scripturae de poenitentia Magdalenae, utique per aliquod tempus continuatā: item verificari, quòd quò contritio major fuerit, eò majorem poenae partem debeat; immo aliquando totam poenam, ratione scilicet continuatae durationis post infusionem gratiae. Non, inquam, hoc dici potest: quia id non videtur satisfacere sensui & intento communi assentientium contritionem peccatoris dispositivè sic tollere aeternitatem poenae, ut cum hujus remissione interdum simul tollatur etiam tota poena temporalis, quando scilicet contritio vel dispositio est adeò perfecta. Idemque est etiam de attritione, quae potest esse tanta, ut in ipsa susceptione Sacramenti tota poena etiam temporalis remittatur, independentè à continuatione illius post absolutionem, prout sanè post illam continuari non debet, immo nec eidem physicè coexistere. Profectò dum *Trid. sess. 6. cap. 14.* ait: *Non quidem pro poena aeterna, quae vel Sacramento vel Sacramenti voto unā cum culpa remittitur, sed pro poena temporali, quae, ut sacra Littera docent, non tota semper, ut in Baptismo fit, dimittitur,* satis apertè videtur insinuare etiam citra Baptismum, cum Sacramento alio aut Sacramenti voto posse remitti simul cum culpa totam poenam, & consequenter Sacramentis necdum institutis potuisse remitti: quod tamen non consistit cum iis, quae tradit *Aversa*, juxta quem contritio deletiva culpae & poenae aeternae solū inciperet valere ad reatum poenae temporalis minuendum seu delendum post culpae remissionem, adeoque justificationem jam peractam, non aliter, quam si novus actus denuò eliceretur.

Dico III. De absoluta potentia potest remitti peccatum mortale quòd culpam remanente obligatione ad poenam. Est communior Doctorum. Ratio est: quia aliud est remittere culpam seu offensam, aliud remittere poenam; & ideo post culpam remissam solet etiam plerumque remanere reatus poenae temporalis. Similiter animabus hinc migrantibus cum veniali non remisso dimittitur illud ad positionem contritionis (quam credendum est illas elicere primo instanti

ad disparē
taxā poenae
temporalis.

45. Nonnulli censent ad diminutionem vel extinctionem poenae temporalis conducere contritionem eatenus solū, quatenus post justificationem continuatur.

Sed hoc im-
probatur.

46. De absoluta potestate potest remitti culpa mortalis remanente integro poenae reatu;

Sicut de sa-
cto post
mortem re-
mittitur.

interdum
culpa ve-
nialis.

Estq; con-
clusio vera,
etiam intel-
lecta de re-
missione fa-
cienda per
infusionem
gratia.

stanti post separationem à corpore) sive tam-
quam actus satisfactorii, sive tamquam con-
ditionis sine qua non; & tamen certum est
remanere reatum poenæ integræ: ergo simi-
liter posset remitti culpa gravis manente reatu
poenæ æternæ; idque non solum per extrin-
secam condonationem, sed etiam per infu-
sionem gratiæ, quæ non involvit absolutam
incompatibilitatem cum reatu culpæ mortali-
lis: adeoque multò minùs cum reatu poenæ
æternæ.

QUÆSTIO X.

An peccata semel remissa numquam
redeant per subsequencia?

47.
Peccata se-
mel remissa
numquam
redeunt.

Dico I. Peccata semel remissa de facto
numquam redeunt. Ita omnes Theologi
in 4. dist. 22. & 3. Parte qu. 88. contra Hu-
gonem Victorinum. Omissis autem variis Scrip-
turis, quæ non videntur satis efficaciter
concludere,

Patet ex
Patribus,

Probatur I. ex Patribus, S. Gelasio Papa
cap. fin. de Pœnit. dist. 4. ubi ait: *Divina cle-
mentia dimissa peccata in ultionem ulteriùs redire
non patitur: & consequenter non patitur re-
dire ipsum reatum culpæ, quem certè impu-
nitum non relinqueret: Quàmvis alioquin
de ipso reatu poenæ expressiùs Plerique lo-
quantur, ut ex objectionibus patet. Prosper
in Respons. ad 2. object. Gallorum ait: Qui re-
cedit à Christo, & alienus à gratia finit hanc vi-
tam; quid nisi in perditionem cadit? Sed non, in
quod remissum est, recidit, nec in originali pec-
cato damnabitur: qui tamen propter postrema
crimina eâ morte afficietur, quæ ei propter illa,
quæ remissa sunt, debebatur. Accedit sensus
omnium DD. & fidelium, atque adeò Ec-
clesiæ.*

48.
Et ratione
Theologicâ.

Probatur II. Quia si peccata semel remissa
redirent, non forent absolutè & simpliciter
remissa, sed solum limitatè & secundum
quid, v. g. donec homo relabatur: Deus au-
tem remittit peccata simpliciter & absolutè.
Quod patet: tum quia Scriptura poenitenti-
bus absolutè promittit veniam peccati: tum
quia verba absolutionis nullam conditionem
continent; ideoque in similia prioribus pec-
cata relapsus non debet illa priora iterum
confiteri, quasi rursus redeuntia indigerent
iteratâ remissione: tum quia hic modus est
magis conformis divinæ clementiæ, firmi-
terque persuasus Christi Fidelibus; adeoque
omnino asserendus, nisi clarè constet de op-
posito: tum quia certum est reprobis remitti
peccata, qui tamen ob peccatum finale in
omnia præterita relaberentur: tum denique
quia pro peccatis remissis exhibita semel fuit
condigna satisfactio ex meritis Christi in Sa-
cramento aut Sacramenti voto applicatis, et-
si peccator ipse remissionem mortalis ex opere

suo tantum de congruo impetret. Confirma-
tur: quia alioquin pari proportionem redirent
peccata venialia. Deinde pro poena tempo-
rali restante post culpæ etiam mortalis remis-
sionem potest antè relapsus esse poenitus sa-
tisfactum, etiam de condigno; non ergò de-
nuò ob idem peccatum puniri postea poterit.

Objicitur I. Deus aliquando dicitur recor-
dari peccatorum nostrorum, quæ erant obli-
vioni tradita, 3. Reg. 17. *Quid mihi & tibi vir
Dei? ingressus es ad me, ut rememorarentur ini-
quitates meæ. Psal. 78. Domine nè memineris
iniquitatum nostrarum antiquarum. Psal. 108.*

In memoriam redeat iniquitas patrum ejus.
Resp. Scripturam loqui de poena temporali,
quam interdum in hac vita, etiam remissâ
culpâ, Deus arbitrariè infligere solet; cujus
ob nimiam dilationem quasi videbatur obli-
tus, ac ex novo peccato vel aliundè occasio-
nem velut recordandi, seu poenam acceleran-
di arripere, quam alioquin fortè non infli-
xisset, veluti mensurâ necdum completâ;
quam alioquin sæpè implent prævaricatores
à viis suis præteritis vel parentum suorum
non recedentes, usque dum novas culpas
Deus puniat ex suppositione antiquarum, &
simul castiget antiquas castigatione adhuc dig-
nas, quas novis non subsecutis taliter non cas-
tigasset.

Quod verò allegari solet ex Psal. 37. *Put-
ruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie
insipientiæ meæ;* non intelligitur de peccato
verè remisso & curato, sed de obducto cica-
tribus diuturnæ oblivionis & perseverantiæ
in eodem. Undè vulnus peccati non tam sub-
latum quàm auctum erat, ac longiùs & la-
tius foetere coeperat per scandalum, à facie
insipientiæ peccatoris, quæ sicut causavit
neglectum ac inconsiderationem vulneris, sic
& ejusdem velut putrefacti ampliorem fœ-
torem ratione scandali, adeoque difficilio-
rem curationem. Videri possunt Interpretes.

Objicitur II. Parabola illa de servo, cui
ob duritiam in suum conservum Dominus
rursus imputavit omne delictum semel con-
donatum, Matth. 18. ubi Christus subjungit:
*Sic & Pater meus celestis faciet vobis, si non
remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus
vestris.*

Responderi potest I. cum Estio 4. d. 22.
§. 2. comparisonem seu applicationem Pa-
rabolæ (utique non in omnibus applicandæ)
videri in hoc sitam, quòd sicut ille parabo-
licus debitum dimissum revocavit ob cogni-
tam postea inclementiam servi in conservum;
sic Deus ob eandem causam simpliciter non
dimittat debitum, utpote jam videns in cor-
de hominis odium erga conservum; immo
etiam quod ex parte Sacramenti videbatur
remissum, velut revocabit & puniendo osten-
det non fuisse dimissum. Consonatque Con-
clusio Parabolæ: *Sic & Pater meus celestis fa-
ciet vobis, id est, sic vobis non remittet, si
non remiseritis &c. ut sit hoc idem quod
Matth. 6.*

49.

Quo sensu
Scriptura
dicat Deum
recordari
peccatorum?

50.

Objicitur
famosa
Christi pa-
rabola de
servo im-
misericordie
Matth. 18.
Responsio
Prima.

Matth. 6. & Marci 11. dicitur: *Si non dimiseritis, nec Pater dimittet vobis.*

§ 1.
Responsio
Secunda.

Responderi potest II. non significari hanc Parabolam, quod legibus humanis debita semel remissa reperi queant, sed quod Rex supremam pollens potestate crudelitatem illam cum tanta ingratitudine conjunctam judicaret tam grave peccatum, ut eadem pecunie summam, cujus remissionem acceperat, multari mereretur. Unde Christus Parabolam applicans non significat reatum præcedentium peccatorum semel remissorum propriè redire, sed quod, sicut ille Rex dirè punivit servum suum immisericordem, sic & Pater cælestis magno rigore judicaturus & vindicaturus sit hominem crudelem contra fratrem, ubi ipse Deus offensas incomparabiliter majores homini dimiserat. De reliquo autem non est necesse Parabolam in omnibus adaptari: quod etiam in aliis Parabolis est observandum, juxta regulam *Hieronymi & Chrysostomi*.

Nonnulla
alia responsiones.

Aliter dici potest, reatum præcedentium delictorum redire quoad substantiam poenæ similis, non quoad gradum. Et hoc in ista Parabola indicari, ut ostendatur gravitas peccati immisericordiæ (quam homines non ita apprehendebant) utpote tam dirè, scilicet poenam æternam puniendi. Vide *Scotum* 4. d. 22. q. 1. n. 20. & 21.

Addi etiam cum Nonnullis posset, speciale videri peccato inclementiæ, ut propter illud Deus frequenter permittat hominem labi in æquivalentia peccata prius dimissis: idèque contra hoc vitium fortasse Parabolam istam singulariter adductam. Ita *Vasquez*, & probabile censet *Lugo* disp. 10. de Pœnit. sect. 1 n. 5. Videturque solum esse quædam conjectura fundata in rationabili congruentia & malitia peccati inclementiæ.

Addunt denique Scholastici alium improprium modum reditus peccatorum, scilicet secundum quod I ratione ingratitudinis, ob quam subsequencia peccata sunt graviora, & sic aliquo modo priora redeunt virtualiter: quamquam non sit necesse, ut idcirco peccatum posterius æqualeat omnibus prioribus, sæpè excedentibus in numero & gravitate. Immo generalis ista circumstantia ingratitudinis peccatum subsequens nè quidem notabiliter aggravat, adeoque ex hoc quoque capite non est in confessione explicanda.

§ 2.
Respondetur
ad Patres.

Objiciuntur III. Testimonia Patrum, quos *Vasquez* putat fuisse in contraria opinione. Sed explicari possunt aliquo ex modis præcedentibus, quibus Parabolam (in qua se fundant) explicavimus. Undè Patres isti in concionibus ad populum acriter in peccata signanter inclementiæ seu odii fraterni invehentes non attendebant ad formalitates scholasticas, quoniam modo peccata priora redirent; ideoque generalibus terminis utentes intelligi possunt quo modo ipsa Parabola, nempe vel de reditu peccatorum secundum quid, vel de reditu

quodam reatum poenæ similem, ut *Ambrosiaster*, *Chrysostomus*, *Rabanus*, *Augustinus* Serm. 15. de Verbis Domini: vel quod, uti Varii censent, specialiter ob inclementiam fraternam permittantur à Deo peccata prioribus similia vel majora; ut fortè vult *Augustinus* sup. & alii quidam: vel quod peccata, quæ redeunt, verè numquam dimissa fuerint coram Deo ob perseverans in corde odium, etsi secundum opinionem hominum etiam per sacramenti applicationem videantur fuisse remissa. Quo modo ex mente *Augustini* respondendum putat *Estius* sup. ad Parabolam Christi, quod scilicet peccata significata per debitum decem millium talentorum non fuerint coram Deo verè remissa, ob occultum in corde perseverans odium, quod Deum utique non latebat. Sic intelligendum esse *Augustinum* l. 1. de Baptismo cap. 12. putat *Estius*. Et rectè etiam sic intelligi potest Serm. 15. cit. Alioquin loco cit. de Baptismo potissimum discurrit ad hominem proposito dilemmate contra *Donatistas*, & non ita ex propria sententia: ex qua si diceret peccata in Baptismo fictè suscepto dimitti in momento ipsius baptismi, & mox postea redire (prout ibi discurrit) si (inquam) id diceret de remissione vera, absurdam sane doctrinam traderet, & *Augustino* indignam.

Dico II. De absoluta potentia possunt peccata remissa redire per subsequentia, non tantum quoad reatum poenæ, sed etiam probabiliter quoad reatum culpæ. Prima pars est *Scoti* 4. d. 22. q. un. & aliorum plurimorum Doctorum. Probatur: quia non est ratio, cur Deus non posset condonare culpam simpliciter, & poenam solum sub conditione, quod homo non reincidet in eadem vel alia peccata, alioquin eundem puniturus, etiam ob peccata præcedentia. Confirmatur: quia posset Deus culpam remittere, & reatum poenæ æternæ simpliciter relinquere, prout culpam veniali remissam post hanc vitam, relinquatur tota poena in purgatorio solvenda; ergo posset etiam peccatum mortale sic remittere, ut sub conditione, si homo de novo peccet, sit eum puniturus etiam propter antiqua peccata.

Secunda pars (quam docet *Valentia*, præpositus & alii contra Doctores passim) probatur ex eo, quod non videatur repugnare, ut peccatum condonetur à Deo limitatè, donec accedat novum peccatum, quo non accedente, erit condonatio illimitata, sic ut hominem alioquin fit odio habiturus non tantum propter subsequentia peccata, sed etiam propter præcedentia. Quo casu peccatum habituale seu antiqua macula & averfio, quæ censetur redire, non erit in Deum tamquam auctorem referenda, sed in hominem, qui non aliter peccati remissionem fuerat consecutus, quam donec justitiam conservaret. Unde præcedens actuale peccatum sicut est causa sufficiens absolutæ, continuæ, ac perpetuæ averfionis divinæ, sic & conditionatæ ac veluti inter

§ 3.
De absoluta
potentia
posse potius
aliis remissa
tèdi modis,
juxta quem
peccata pos-
sent redire
per subse-
quentia
quodam rea-
tum poenæ:

§ 4.
Immo pro-
babiliter
etiam quoad
reatum cul-
pæ.

interpolatæ : quamquam peccatum subsequens sit conditio sine qua non. Confirmatur : quia simili ratione potest auferri obligatio voti, sic ut prima & absoluta voluntas voventis sit vera causa obligationis perpetuæ, & per consequens etiam interpolatæ ac redeuntis; limitata autem condonatio, aut is qui deficit in conditione sub qua obligatio erat remissa, sit conditio sine qua non redeuntis obligationis. Neque illud tantum fieri potest per extrinsecam condonationem, sed etiam per gratiæ infusionem, cui Deus limitatam vim peccata remittendi annectere potuisset. Immo etsi gratia peccatum ex natura sua deleteret, id tamen absolute loquendo non aliter facere deberet, quam sanctificare: adeoque cum tantum sanctificet pro tempore quo informat, non aliter quoque peccatum necessariò remitteret, aut certè quòd amplius facit, habet ex favore Dei, qui hanc virtutem illi negare potuisset.

Q U Æ S T I O X I.

An per Justificationem reviviscant merita mortificata?

55.
Opera mortua numquam reviviscunt.

SUPPONO, bona opera exercita ab homine existente seu manente in statu peccati mortalis, quæ bono sensu mortua appellantur, numquam reviviscere ad præmium, seu ut fiant meritoria gratiæ vel gloriæ; ut apud omnes est indubitatum, Unde si peccator jejundet, oret, det eleemosynas &c. nihil ipsi prodest, nec umquam proderit in ordine ad meritum gratiæ vel gloriæ. Quamvis de congruo possit per opera pietatis impetrare gratiam poenitendi, ac sic justificatione adeptâ deinceps gratiæ & gloriæ augmentum condignè mereri. Præsens autem quæstio movetur de operibus meritoriis, quæ fuerunt exercita ab homine justo, adeoque viva fuerunt, sed per subsequens mortale peccatum mortificata, an rursus reviviscant ad pristinum statum, si peccator per poenitentiam redeat ad statum gratiæ. Ad quam

56.
Opera peccato subsequenti mortificata a deo nudè reviviscunt per justificationem.

Resp. Aff. cum omnibus Theologis, qui hac de re scripserunt 4. dist. 14. & 3. Parte q. 89. Estque satis certum: sic ut Aliqui censeant esse de fide, Alii verè oppositum dicant errori proximum, Alii cum Suarez censeant non posse absque temeritate negari.

57.
Quod rectè probatur ex Apostolo ad Gal. 3.

Probatur I. ex Apostolo ad Galat. 3. ubi loquens Galatis post Baptismum lapsis (ut patet ex præcedentibus in eodem cap.) tamen multa prius passis, ait: *Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa.* q. d. non planè sine causa; sive in vobis est, ut non fueritis hæc passi sine causa vel fructu, si nimirum per poenitentiam ad gratiam redeatis, eò quòd tunc priora opera reviviscunt. Ita D. Thomas & pleriquè alii explicant cum Chrysostomo, Commentario Anselmi, & Hieronymo, qui ait:

Simul & illa spes, quòd quicumquè ob Christi fidem laboraverit, & postea lapsus fuerit in peccatum, sicut priora sine causa dicitur passus fuisse, dum peccat; sic rursus non perdat ea, si ad pristinam fidem & antiquum studium revertatur.

Solet etiam probari assertio ex Apostolo ad Hebr. 6. ubi cum lapsos post Baptismum ex spe facilis veniæ reprehendisset ex eo quòd repetitio Baptismi non esset possibilis, nec venia iterata post tanta Dei beneficia esset tam copiosa aut facilis, subjungit: *Confidimus autem de vobis, dilectissimi, meliora & vicina salutis: tametsi ita loquimur. Non enim injustus Deus, ut obliviscatur (id est oblivisci possit) operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis (id est exhibuistis seu præstitistis) in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis & ministratis, indigentibus videlicet Christianis necessaria subministrando seu in necessitatibus adjuvando. Ubi (ut fuse tractat Suarez Opusc. de Reviviscencia meritorum disp. 1. sect. 1.) Apostolus vult consolari lapsos ex eo, quòd etiam opera & merita lapsum præcedentia non essent in oblivione coram justo Deo (prout esse censentur bona, quæ relinqueret irremunerata, vel mala, quæ impunita) adeoque adhuc valerent ad consequendum præmium. Immo Trid. sess. 6. c. 16. videtur hæc verba isto sensu accepisse, dum ea singulariter dicit proponenda iis, qui amissam gratiam recuperaverint; utique ratione meritorum præcedentium lapsum.*

Verum huic probationi, prout proposita est, obstare videtur, quòd Sasbout, A Lapide & alii non sine fundamento existiment hæc verba Apostoli dirigi ad Hebræos nondum lapsos, quos ipse hortetur ad cautelam; tametsi persuasum habeat eos non esse terram proferentem spinas &c. Et planè apparet saltem ad solos lapsos ea non dirigi. Neque etiam Tridentinum verba ista asserit specialiter proponenda reparatis post lapsum, sed tam iis, quam aliis, qui acceptam gratiam perpetuò conservaverint: prout iisdem proponenda dicit duo insuper alia loca Apostoli. An verò reparatis post lapsum quælibet ista loca proponenda sint etiam ratione operum mortificatorum, indè præcisè non habetur: quamvis à parte rei verè ita proponenda sint. Quare Estius in c. 6. ad Hebr. docet, Apostolum speciatim & præcisè non loqui de bonis operibus mortificatis, sed universim de bonis Hebræorum fidelium operibus, quæ exercuerant erga Sanctos, etiam si fortè post illa quidam eorum per peccatum à gratia excidissent: dum tamen finaliter perseverent, juxta id, quod subdit: *Cupimus autem unumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei usque in finem.* Sic itaque accipiendo generatim verba Apostoli, prout rectè accipiuntur, adhuc satis solida apparet probatio ex iis desumpta, veluti quæ designent mercedem etiam obtinendam à reparatis post

§ 8.
Solemnit
ad idem
probandum
locus ad
Hebr. 6.
adfertur.

Observationes circa hunc locum

post lapsum ob opera præterita, dum tamen perseverent finaliter.

Lotus Ezechielis 18. Addi à Nonnullis solet locus *Ezech. 18.* Qui tamen non videtur convincere, cum quantum ad formam verborum attinet (aliud est ex parte materiæ, prout tamen aliunde solum constat) videatur similis de iusto in peccatum lapso, & de impio accedente ad iustitiam, quod sicut iniquitatum impii, sic iustitiarum lapsi non recordetur Deus: etsi quid amplius videatur innuere *ψ. 30.*

§ 9. Probatur II. ex *Tridentino* sup. ubi docet, nihil amplius iustificatis deesse, quod minus operibus, quæ in Deo sunt facta, vitam æternam suam colligunt etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam verè promeruisse censeantur. Idem dicit *can 32.* in quibus verbis generaliter fit sermo de operibus in Deo factis: cuiusmodi etiam simpliciter sunt opera mortificata. Nec dixit Concilium: *Si gratiam non interruperint; sed, Si tamen in gratia decesserint.* Quod similiter locum habet in meritis mortificatis: ergo hæc reviviscunt ad gloriam & consecutionem gloriæ propter illa donandæ; alioquin enim falsò Concilium dixisset: *Nihil amplius deesse.* Undè dum eod. *cap. & can. 26.* requirit perseverantiam usque in finem, sic intelligitur, ut in ipso fine homo debeat inveniri in gratia; prout clarè constat ex contextu: huiusmodi enim perseverantia est omnibus omnino ad salutem necessaria. De qua etiam Salvator *Matth. 10. & 24.* ait: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*

60. Probatur III. Auctoritate Patrum, quos vide apud *Vasquez 3. parte q 89.* & alios ibidem. Nobis sufficiant verba *Felicitis Papæ III. Epist. ad Acacium Episcopum Constantinopolitanum* (quam refert *Baronius ad annum 483.*) in qua eundem ad correctionem & pœnitentiam hortatur his verbis: *Ubi est frater Acaci labor tuus, quo tyrannidis hæretica tempore defudasti? Patieris hoc damno conscientia tua ejusmodi perire mercedem?* Ubi apertè indicat mercedem priorum operum reservari, si pœniteret.

61. Probatur IV. Ratione, quæ est *D. Thoma,* Ac denique *Scoti* & communis aliorum: quia merita hominis iusti sunt digna vitæ æternæ, ergo etiam talia sunt, postquam homo lapsus ad iustitiam redit, utpote sublata indispositione hominis, quæ merita necdum remunerata non extinxerat, sed tantum impediverat. Explicat *Scotus* rem à simili: nam sicut in humanis potest aliquis habere jus immobile ad certam rem, ad quam tamen pro tunc postulandam actione juridicâ caret, ob aliquod impedimentum in persona subortum: ita iustus benè meritis cadens à iustitia, cadit quoque ab actione ad vitam æternam pro tunc, vel potius in ea impeditur: sed impedimento per pœnitentiam sublato, idem jus fit rursus expeditum. Merita namque suspensa manent in acceptatione Dei, qui ea acceptat pro omni tempore, pro quo non subest peccatum, adeò-

que hoc sublato, vi divinæ acceptationis protinus reviviscunt.

Undè disparitas est inter peccata & merita; 62. quod peccata simpliciter deleantur, eisquè quodad culpam & pœnam æternam sit per pœnitentiam ex meritis Christi satisfactum: merita autem solum sopiantur, neque merces sit reddita illis, ut optimè *Scotus 4. dist. 22. q. un. n. 8.* & consequenter debent redire merita, ac non possunt redire peccata. Confirmatur: quia cum post peccatum remaneant plerumque pœnæ temporales, quæ satisfactionibus postea exhibitis expiantur, si per culpam novam rediret antiqua in æternum puniendi, eadem puniretur pœnâ duplici. E contra merita sic mortificantur per peccatum, ut loco æterni præmii nullum temporale infallibiliter sit assignatum: ergo par erat, meritis & non peccatis reviviscantiam reservari: adeoque peccatum non est tam efficax ad destructionem meriti, quàm gratia seu iustificatio ad destructionem peccati seu demeriti.

Petes, An Resuscitatio meritorum sit opus divinæ misericordiæ, an verò iustitiæ? Resp. 63. in primis esse opus misericordiæ Dei, quod impedimentum peccati tollat, gratuito nos movendo ad pœnitentiam, ac remittendo peccatum. Hoc autem misericorditer sublato, est opus munificentiae Dei, quo opera mortificata ad præmium vitæ æternæ acceptat: ad quod illa, etsi digna, potuisset non acceptare, vel acceptare quidè, sed limitatè, aut sub conditione, si homo non cadat, nec ultrà: idquè ex sua libertate, vel etiam in pœnâ peccati, quod denegatione absolutæ repromissionis præmii punire potuisset. Nunc autem bonis operibus divinâ liberalitate simpliciter acceptatis ad præmium, cum hac sola conditione, *Si homo in gratia decesserit*, suppositaque misericordi iustitiæ restitutione, merita mortificata æquali rigore merentur de condigno vitam æternam: ac proinde eorum retributio est actus divinæ iustitiæ, quàmvis resuscitatio sit actus misericordiæ. Idquè juxta probabilem Expositionem insinuat Apostolus *ad Hebr. 6.* *Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri;* q. d. iustitiam Dei exigere, ut non obliviscatur, sed mercedem reddat operibus, mortificatis quidem, sed denuò vivificatis.

Q U Æ S T I O XII.

Qualiter per iustificationem reviviscant merita & gratia reparetur?

DICO I. Non potest asseri, quod merita tantum reviviscant ad præmium accidentale, nempe ad gaudium, quod homo percipiet de operibus mortificatis. Est satis certum. Ratio est: quia alioquin verè tolleret

tur reviviscentia meritorum, quæ pro præmio proprio respiciunt beatitudinem; quam etiam reservari meritis mortificatis ex Scriptura, *Tridentino* & ratione ostendimus *quaest. præc.* Deinde gaudium accidentale etiam respondebit operibus mortuis, sive factis in statu peccati mortalis.

65.

Aut ad essentialia respondentis non vis meritis, quasi pluribus titulis obtinendum;

DICO II. Non potest etiam asseri, quod merita reviviscant solum ad præmium essentialia correspondens gratiæ & meritis de novo comparatis, quasi illud idem debeatur pluribus titulis. Est etiam satis certum: quàmvis re-feratur *Bannes* docuisse oppositum; quod *Sotus* ait esse falsissimum, *Ledesma* esse erroneum. Probatur: nam alioquin reviviscentia meritorum foret titulus sine re aut solidâ consolatione Fidelium, quibus unicus gradus gloriæ sine dubio est multò acceptabilior mille titulis. Deinde aliàs inveteratus peccator in fine vitæ per unicum sed ferventem contritionem iustificatus, esset major in gloria, quàm is, qui post vitam diu sanctissimè transactam semel lapsus, & cum minori gratia præveniente tepidiùs resurgens moreretur. Quod absurdum est, & piarum aurium offensivum.

Alia sanè est Reviviscentia, quam fundamenta *quaest. præc.* allegata ostendunt, secundum quam videlicet merita sublato peccato, quo impediabantur, rursus à Deo acceptantur ad præmium, ad quod erant antea ordinata. *Tridentinum* etiam operibus in Deo factis generaliter adscribit vim merendi gloriam & gloriæ augmentum, ac non tantum novum ad eandem gloriam titulum; cum hac sola conditione, *Si homo in gratia decesserit*: quæ conditio etiam competit meritis mortificatis. Deinde hæc alioquin per peccatum non tantum impedirentur, sed potius velut ex toto extinguerentur.

66.

Non solum ad partem præmiis essentialis, aut juxta mensuram præsentis vel fortè futura dispositionis, sed simpliciter ad integrum præmium essentialia.

DICO III. Merita reviviscunt semper ad integrum præmium essentialia, & non solum ad partem, vel juxta mensuram præsentis dispositionis, secundum quam peccator resurgit, vel etiam quam postea fortè habebit. Ita communiter Theologi contra *Thomistas*, qui multum variant in explicatione suæ opinionis.

Probatur ex iisdem fundamentis, quibus stabilita est reviviscentia meritorum: nam hæc ostendunt merita redire ad pristinum statum, & specialiter *Tridentinum* non aliam eis conditionem præfixit, ut consequantur præmium, utique integrum; nisi ut homo de- dat in gratia. Deinde eo ipso quod homo resurgit, tollitur impedimentum peccati, quod merita solum impediabat, nihilque amplius remanet, quod merita priora detineat. Unde resuscitatio meritorum non debet correspondere gratiæ novæ justificationis: hæc enim non tribuit illis valorem, sed tantum removet obicem peccati; quo sublato vivunt & valent iterum, sicut prius, ex acceptatione Dei. Ex quo corrui fundamentum unicum *Thomistarum* putantium reviviscentiam meri-

torum esse accommodandam præsentis dispositioni. Quàmvis etiam in nostra doctrina non deficiat debita dispositio: ipsa enim antiqua merita, sicut sublato peccati impedimento moraliter vivunt & valorem habent, sic sunt optima ad gloriam dispositio.

Confirmatur I. Quia etiam *Thomista* censent semper restitui aliquid de pristino jure ad gloriam correspondentem antiquis meritis, hoc autem, quantumvis parvum foret, datur ultra præsentem dispositionem novam, cui utique adæquatè respondet nova gratia & gloria proportionata: quid ni ergo similiter restituatur jus ad totam pristinam gloriam?

Confirmatur II. Quia alioquin facile contingeret, hominem longè inferioris meriti præventum gratiâ ampliori resurgere ad majorem gloriam, quàm alterum longè majoris meriti, qui parciore fortasse gratiâ præventus tepidè resurget ad iustitiam; adeoque si uterque statim post moreretur, posteriorem fore minorem in gloria: quod apparet absurdum.

DICO IV. Merita per Justificationem reviviscunt ad totam pristinam gratiam, ita saltem ut iustificatus ad ipsam totam statim jus recuperet. Est etiam communis Doctorum, maximè recentiorum, contra *Thomistas* existimantes solum restitui jus ad gratiam juxta mensuram dispositionis, quam habet peccator dum resurgit, aut fortè post est habiturus, illamque gratiam cum proportionem tunc restitui.

Probatur Conclusio: quia per Justificationem reparatur jus ad totam gloriam; ergo etiam jus ad totam pristinam gratiam: nam gratia commensuratur gloriæ, cujus est semen, & ad quam disponit; immo cujus est principium effectivum in sententia *Scoti* constituentis gloriam essentialiam in fruitione, quæ est actus gratiæ habitualis seu charitatis: unde non erit in patria, qui habeat magnam gloriam, & modicam gratiam.

Probatur II. Quia jus ad pristinam gratiam non requirit aliam dispositionem, quàm ipsa opera præcedentia; quæ cum amplius non impediuntur peccato, habent totum suum valorem; adeoque sicut antea, sic & modo fundant jus ad gratiam, uti ad gloriam. Denique ipsi *Thomista* dicunt, semper aliquid restitui de gratia antiqua; quod, quidquid sit, datur ultra mensuram præsentis dispositionis, cui adæquatè respondet gratia noviter comparata; cum gratia antiqua respondeat meritis antiquis: cur ergo statim non restituatur jus ad totam pristinam gloriam? **Confirmatur:** quia alioquin posset quis mori non recuperato jure ad totam pristinam gratiam; qui proinde in gloria poterit esse inferior altero, qui longè inferioris meriti fuerat.

Verum cum præter merita condigna possit duobus aliis modis comparari gratia & gloria, uno modo per contritionem, quæ etiam sine Sacramento proximè disponit ad gratiam iustificantem, quam tamen de condigno non meretur; alio modo per susce-

O o

tionem

67.

Et consequenter reviviscunt opera ad totam pristinam gratiam.

tionem Sacramentorum ex opere operato : hinc dubitatur , an jus ad hanc quoque gratiam , & consequenter gloriam recuperetur per justificationem?

68. Etiam comparatam per Sacramenta aut contritionem dispositivam ad justificationem.

Quod multipliciter probatur.

Dico V. Per Justificationem recuperatur jus ad omnem gratiam quomodolibet comparatam & consequenter ad gloriam correspondentem. Est jam communior contra Vasquez & alios existimantes numquam restitui gratiam per Sacramenta comparatam, adeoque nec gloriam per modum hæreditatis tali gratiæ respondentem.

Probatur I. Ex Scriptura & Patribus simpliciter significantibus hominem per Justificationem restitui in pristinum statum & gratiam; ut Joelis 2. Reddam vobis annos, quos comedit locusta &c. Ubi Glossa interlinealis & Hieronymus. Idem etiam in cap. 3. Malachia. Præterea Luca 15. imperat pater, filio prodigo reddi stolam primam, id est pristinam gloriam, quam (ut ait Chrysostomus Hom. 4. in Lucam) ex seductione diaboli nudatus amiserat.

Probatur II. Quia sequeretur, aliquid damnationis esse iis, qui sunt in Christo Jesu: quandoquidem peccator justificatus in pœnam peccati perpetuò privaretur tantâ gratiâ prius habitâ; & consequenter gloriâ; cujus absoluta privatio seu carentia sicut constituit pœnam essentialem damni, sic in taliter justificato aliquid damnationis seu ad pœnam damni spectans remaneret, quod incongruum apparet.

Probatur III. Quia etsi contrito aut suscipienti Sacramenta gratia non detur ex propriis meritis condignis, datur tamen ex merito condigno Christi, quod homini tamquam proprium applicatur: igitur credendum est id fieri cum non minori virtute ad reviviscendum, quam habeant merita propria hominis.

Confirmatur: quia durum est, hominem, qui tali viâ frequenter magnam gratiæ, & consequenter gloriæ copiam comparaverat, in æternum illâ privari ob unicum, in quod fortè labitur, peccatum; contrarium autem valde excitat ad fervorem contritionis, & frequentem præsertim Sacramentorum usum.

Et specialiter de gratia correspondente contritioni.

Specialiter autem de Contritione confirmatur: nam etsi hæc non mereatur de condigno primam gratiam sanctificantem, meretur tamen primum gradum gloriæ, ut in disp. de Merito dicitur: Ergo reparatur jus ad illam gloriam, & consequenter ad gratiam correspondentem, quamvis hanc de condigno non meruerit.

Idem specialiter confirmatur de gratia sacramentali.

Denique de gratia sacramentali specialiter confirmatur: quia alioquin semel lapsus in aliquod peccatum semper privaretur jure ad gratias actuales vi Sacramentorum susceptorum dandas tempore opportuno; nam jus ad illas dependet à jure ad ipsam gratiam habitalem, ut agendo de Effectu Sacramentorum dicitur. Non est autem credibile, semel lapsus post susceptum v. g. Sacramentum

Confirmationis, quantumvis resurgat, totaliter excidisse à jure ad gratias tempore profitendæ ac propugnandæ fidei concedendas. Idem est de Baptismo &c.

Sed dubitatur, an gratia per peccatum amissa restituatur statim? Scotus dist. 22. q. 1. num. 10. supponere videtur, illam tantum restitui in fine vitæ, & interim manere jus ad illam, uti ad gloriam, scilicet in acceptatione Dei. Sed Nominales, quos sequuntur plerique Recentiores censent, ipsam gratiam totam restitui statim. Qua in re certum est in utraque Sententia sufficientissimè salvari debitam reviviscientiam meritorum. Satis etiam constat neutram efficaciter probari, sed utramque niti quibusdam congruentis & conjecturis. Pro prima facit, quod sufficiat gratiam antiquam restitui in fine vitæ, immo id videatur congruum: tum ut dilatione istâ peccatum quodammodo temporaliter puniatur: tum nè sit necesse hominibus frequenter in peccata relabentibus eandem gratiam reproducere. Secus autem est de meritis, quæ non fuerunt simpliciter extincta, uti gratia, sed potius impedita pro tempore statûs peccati. Quare congruum videtur, ut Deus illam solum gratiam de novo infundat, quæ correspondet novæ dispositioni pœnitentis, reservato jure ad reliquam gratiam in fine vitæ restituendam.

Pro secunda Sententia facit, quod (cum supponatur gratia aliquando restituenda, nec sit urgens ratio differendi; eò quod viator sublato peccato sit statim capax prioris gratiæ, sicut alterius gratiæ augmenti) credibile videatur illam restitui statim: secusquam gloriam cujus viator non est capax; Nec obstare videtur defectus dispositionis: nam quodcumque dicatur restituenda, id simili modo fiet absque nova dispositione. Ipsa etiam opera præcedentia sicut tantum sunt moralis dispositio ad gratiam primò infundendam; sic, etsi præterita, possunt esse moralis dispositio ad eandem denuò refundendam, accedente novâ dispositione tamquam conditione removente obicem peccati. Unde utraque Sententia est satis probabilis, sed incerta, utpote de re pendente ab arbitrio Dei, quod nobis haud satis ex Scriptura aliâve auctoritate vel ratione innotuit.

Ex dictis sequitur, hominem per Justificationem semper resurgere ad majorem gratiam restituendam statim, sive in se, sive in jure proximo ad illam, & ad majorem gloriam, scilicet in jure, seu obtinendam, si in gratia decesserit.

Nec hinc inferas, peccatorem ex lapsu reportare lucrum: tum quia hoc sequitur tantum per accidens & occasionaliter ex peccato, per se autem ex pœnitentia & divina bonitate: tum quia hoc idem lucrum facilius homo obtinere potuisset sinè lapsu; ac insuper (ut Scotus sup. num. 10.) durante statu peccati nihil potuit mereri.

Neque

69.

An autem gratia pristina restituatur statim in fine vitæ, aut verò tantum in fine, uti in jure, disputatur.

Utrque modus satis salutaris reviviscientiam, neutrum efficaciter probatur.

Congruentia pro opinione asserentium non restitui statim.

70.

Congruentia pro opinione oppositis.

Judicium de utraque.

71.

Reparatus post lapsum semper resurgit ad majorem gratiam & gloriam: Non rectè tamen hinc inferas, peccatorem post lapsum reportare lucrum.

Neque etiã debet usurpare licentiam peccandi, quam etiam quidam malitiosè sumunt ex facilitate remissionis peccatorum per unicum actum contritionis aut confessionis: cum nihil boni, plurimum autem mali ex peccato per se oriatur, & multa bona impediuntur, ipsumque peccatum sit malum incomparabile: sed potius excitari unusquisque debet ad studium bonorum operum, sciens se recuperaturum merita per justificationem, esto fortasse ex fragilitate aliquando ex gratia excidat per peccatum, ut rectè Scotus.

72. Unde con-
ringat re-
paratos post
lapsus sepe
non sentire
pristinam
facilitatem
in pijs ex-
ercitijs?
Petes, unde contingat, resurgentes à peccatis ad pristinum statum gratiæ frequenter pati tantas difficultates in exercitio virtutum antea eis levi ac suavi, si recuperentur, quæ perdita erant? Resp. idoriri, partim ex habitibus vitiosis, ac bene operandi desuetudine: partim ex minori affluentia gratiarum actualium, quarum ubertas facit hominem currere viam mandatorum & semitam perfectionis, quæque negatur, vel differtur frequenter à Deo justis de causis, non obstante conversione: partim ex tentationibus, quæ tales interdum acrius Deo permittente infestant. Alioquin etsi pristina gratia habitualis tota, cæteraque dona infusa statim (quod adhuc non constat) restituerentur physicè secundum se, inde præcisè non posset sentiri major facilitas: cum hæc dona habitualia non faciliunt, sed dent simpliciter posse, neque cadant sub experientiam.

QUÆSTIO XIII.

An Iustificatio impii sit operum Dei maximum & miraculosum, & an sit creaturæ connaturalis?

73. Iustificatio
impii non
est maxi-
mum Dei
opus sim-
pliciter.
Dico I. Iustificatio impii non est absolute maximum Dei opus, sed secundum quid & cum aliqua proportionem. Prima pars probatur: quia in primis secundum physicam perfectionem excedit creatio Angelorum & hominum, immo & generatio aliarum substantiarum: cum iustificatio respiciat tantum accidens tamquam terminum, scilicet gratiam habitualement. Loquendo autem de perfectione etiam morali, tanta est hominis & Angelorum in iustitia creatio, quanta hominis lapsi reparatio; major est iustorum glorificatio, aut certe Verbi Incarnatio, quâ Deus & homo coeunt in unam personam.

74. Sed secundum quid
juxta Theo-
logos & Pa-
tres.
Secunda Pars est communis Doctorum cum D. Thoma q. 113. d. 9. Et secundum illam loquuntur Patres. Augustinus Tract. 72. in Ioann. docet, melius & majus esse impium iustificare, quam creare cælum & terram. Nazænus Orat. in S. Baptisma ait: Quemadmodum cum non esset, illam, creaturam, creavit. He. in ex Sum. Theol. pars 11.

vit, ita & creatam reformavit, reformatione diviniore, & primâ longè excelsiori. Ecclesia quoque canit in Collecta Dominicæ X. post Pentecosten: Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maximè & miserando manifestas. Quia videlicet in opere justificationis impii maximè relucet infinita Dei potentia, quod licet pro nutu suo voluntatem etiam maximè rebellem impii infallibiliter & efficaciter ad iustitiam trahat, & quidem volente & coöperante ipso impio etiam liberè.

Deinde descendendo ad singula opera Iustificatio impii excedit in primis opera naturæ, quatenus est multò sublimioris ordinis, & supponit in subjecto indignitatem, qualem non supponunt opera naturæ. Dona quoque gratuita & supernaturalia primo homini & Angelis concessa supponebant in illis naturalem capacitatem & inclinationem, idque absque positiva indignitate; quæ tamen tanta est in peccatore. Unde Aug. sup. quærens, an majus sit justos creare quam impios iustificare, ait: Certè enim si, seu esto, æqualis sit utrumque potentia, hoc majoris est misericordia. Similiter dona gloriæ conferuntur dignis & bene meritis: ideoque iustificatio impii illa excedit: sicut etsi simpliciter majus sit creare Regem quam ducem; est tamen majus è plebeo demerito creare ducem, quam ex duce bene merito Regem. Denique Incarnatio eatenus exceditur, quatenus humanitas, etsi Unione hypostaticâ non foret digna, tamen etiam non erat positivè indigna: prout peccator est indignus amicitia ac filiatione Dei, dignissimus autem cui Deus in æternum sit insensus, quemque æternaliter puniat.

Dico II. Iustificatio impii, prout communiter fit, Deo hominem paulatim convertente, aut per Sacramentum infantes iustificante, non rectè dicitur miraculosa: fit enim juxta consuetam providentiam Dei per causas, certâ velut lege ad iustificandum institutas, ut sunt Sacramenta & dispositiones ad Justificationem. Miraculosa verò actio non dicitur, nisi quæ ultra naturæ vires sit à Deo præter solitum & ordinarium agendi modum, propter quod admirationem causat, juxta Aug. lib. 26. contra Faustum cap. 3. Aliquando tamen Iustificatio est miraculosa in modo, quando fit præter communem modum, Deo totam dispositionem requisitam subito & velut in momento perficiente in homine peccatore aut infideli, sic ut etiam gravis peccator antequam parturiant, pariat spiritum; prout factum est in subita conversione Pauli adhuc spirantis minas, & mox fidem ac dilectionem.

Dico III. Iustificatio recto sensu dicitur connaturalis homini elevato ad finem supernaturalem: nam ad bene esse hominis sic considerati exigitur gratia iustificans: idque multò magis, si homo non tantum sit ex-

Q o 2

trinsecè

75.
Declaratur
idem dis-
currendo
per singula
opera.

76.
Iustificatio
ordinario
modo perfe-
cta non est
dicenda mi-
raculosa.

Aliqua est
interdum
in modo mi-
raculosa v.
g. S. Pauli.

77.
Recto sensu
dicitur co-
naturalis
homini

quatenus ^{elevato ad finem supernaturalem;} trinscè ordinatus ad finem supernaturalem, sed eo insuper fruatur in beatitudine, aut si humanitas supponatur assumpta ad Unionem hypostaticam cum Verbo,

Non tamen ^{natura illius precise secundum se spectata;} Seposita tamen elevatione hominis ad altiore ordinem, gratia justificans non est ei connaturalis, quali aliter in suo ordine convenienter esse vel operari non posset: nam ordo intrinsecus naturæ humanæ, immo & angelicæ, est naturalis; adeoque exigentia illius sic considerata expletur per dona & operationes naturales. Immo Theologi in 1. Parte passim docent, non esse creabilem substantiam supernaturalem, cui proinde gratia justificans & gloria forent ita connaturales, sicut oculo est connaturale videre parietem,

Immo nulli creatura potest esse connaturalis, sicut frigus aquæ.

aut igni esse calidum.

Possset hinc ulterius inquiri, quem ordinem inter se servant varia, quæ in Iustificatione peccatoris concurrunt, nempe remissio peccati & pœnæ æternæ, recuperatio amicitiae Dei, item filiationis adoptivæ, seu juris ad hereditatem æternam. Sed breviter dicendum est, hæc omnia indubiè esse simul tempore, ipso videlicet instanti, quo gratia habitualis infunditur, nec posse juxta legem Dei ordinariè in iustificatione peccatoris separari: infusionem tamen gratiæ esse cæteris priorem ordine naturæ; cum gratia sit cæterorum causa formalis, juxta *Trid. sess. 6. cap. 7.* causa autem formalis sit natura prior suo effectu.

78. Quem ordinem servant inter se varia quæ in iustificatione concurrunt?

DISPUTATIO QUINTA.

De Dispositione requisita ad Iustificationem.

1. ^{Parvuli absque propria dispositione justificantur: In adultis autem requiritur aliqua dispositio.} SOLUM agitur hinc de Dispositione adulti peccatoris: nam parvulus absque propria dispositione ex solis meritis Passionis Christi justificatur per Baptismum vel Martyrium, ut in *Tract. de Sacramentis* dicitur. In adultis itaque requiri aliquam dispositionem liberi arbitrii definit *Trid. sess. 6. c. 5. & 6. & can. 4.* & tradit Scriptura 1. Reg. 7. *Præparate corda vestra Domino. Zacharia 1. Convertimini ad me, & convertar ad vos.* Et amplius patebit explicando specialiter dispositiones requisitas. Unde præclare *Augustinus serm. 15. de verb. Apost. c. 11.* ait: *Esse potest iustitia Dei sine voluntate tua, in te esse non potest, nisi per voluntatem tuam.* Et infra: *Qui fecit te sine te, non justificat te sine te: ergo fecit nescientem, justificat volentem.*

QUÆSTIO I.

An actus fidei requiratur ad Iustificationem, & qualis?

2. ^{Ad iustificationem adultorum requiritur in primis actus fidei.} DICO I. Ad Iustificationem requiritur actus fidei. Est de fide ex Scriptura *Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus. ad Hebr. 11. sine fide impossibile est placere Deo: credere enim oportet accedentem ad Deum.* Et alibi sæpè. Patet etiam ex *Trid. sess. 6. c. 8.* *Fides (inquit) humana salutis initium, fundamentum & radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo.* Debet autem actus fidei esse supernaturalis: alioquin si viribus naturæ eliciatur, erit improporcionatus iustificationi acquirendæ, ut post Concilium *Arausicanum* tradit *Trid. sess. 6. can. 3.* & ab *Innocent. XI.* damnatur hæc propositio n. 23. *Fides latè dicta ex testimonio creaturarum similivè motivo ad iustificationem sufficit.*

3. Distinguunt porrò Hæretici triplicem Fi-

dem, unam Historicam, quâ credimus quæ in Scriptura referuntur. Secundam miraculorum, per quam fiunt vel impetrantur miracula. Tertiam promissionum, quâ credimus divinas promissiones; idque vel in genere, & vocatur ab illis fides promissionum generalis, estque affinis Fidei historicæ: vel credimus in particulari illas promissiones nobis applicari, & singulariter quod per Christum nobis non imputentur peccata; & dicitur ab illis Fides specialis: quam aliqui illorum (inter quos refertur *Calvinus*) censent esse actum intellectus: alii (inter quos refertur *Lutherus*) esse actum voluntatis, nempe fiduciam. Itaque controvertitur, quænam fides ad Iustificationem requiratur.

DICO II. Ad Iustificationem peccatoris requiritur fides historica sive dogmatica, quæ scilicet est actus intellectus, quo credimus vera esse ea, quæ divinitus revelata & promissa sunt. Ita *Trid. sess. 6. c. 6. 8. & 9. & can. 13. & 14.* contra Hæreticos nostri temporis, qui requirunt solam fidem specialem.

Probatum apertè ex Scriptura, quæ dum requirit fidem ad iustitiam, semper loquitur de fide Catholica sive dogmatica, & nunquam de fide ista speciali. Sic *Apostolus* cum dixisset *ad Hebr. 10. Justus autem meus ex fide vivit; rationem fidei illius declarat c. seq. dicens: Fide intelligimus aptata esse sacula verbo Dei.* Et infra: *Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* *Ad Rom. 10. Hoc est verbum fidei quod prædicamus: Quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris. Corde enim creditur ad iustitiam &c.* Idem patet ex *Ioan. 20. Act. 8.* & pluribus aliis locis.

Similiter Ecclesia Catechumenis nunquam in Symbolis proposuit fidem istam specialem, sed semper fidem Catholicam sive histori-

Fidem Historicam, miraculorum, promissionum, præsertim specialem.

4. Ad iustificationem peccatoris requiritur fides historica seu dogmatica, de qua scriptura semper loquitur, & nunquam de fide speciali.

Idem facit Ecclesia.

historiam; ut patet in Symbolo Athanasii, & aliis. Unde Leo Papa serm. 4. De Epiph. ait: Hoc est quod justificat impios, quod ex peccatoribus facit sanctos, si in uno eodemque Domino nostro Jesu Christo & vera Deitas, & vera credatur humanitas.

5. *Accedit ratio Theologica.* Ratio Conclusionis est: quia non potest credi fide divinâ, quod nullibi Deus revelavit; atqui promissiones divinas, specialiter de non imputatione peccatorum, fuisse v. g. *Calvino* aut *Luthero* applicatas, nullibi Deus revelavit, ergo non potest fide divinâ credi, adeoque non requiritur ad justificationem.

Confirmatur I. ex infra dicendis: nemo enim justificatus potest esse certus de justitia seu remissione peccatorum obtentâ citra specialem revelationem, quæ paucissimis contingit. Unde tantum abest, fidem specialem Hæreticorum ad justificationem requiri vel conducere, ut sit potius falsa præsumptio, quæ velut novum quoddam crimen reddit ex se hominem peccatorem.

Confirmatur II. Quia juxta hæreticos nil debet asseri præsertim in rebus ad salutem spectantibus, nisi habeatur in Scriptura: at nullibi in ea habetur commentum istud, ergo &c.

Confirmatur III. Quia etiam si quis per revelationem fieret certus, peccata ei per merita Christi esse remissa, ideoque id certissime crederet seu consideret: illa ipsa tamen certitudo ex parte objecti esset prior fide, quâ quis se esse justum crederet: ac proinde fides ista non constitueret, sed potius supponeret justitiam, seu merita Christi applicata esse.

Confirmatur IV. Quia hanc fidem specialem habent & *Lutherani* & *Calvinista*: utrique proinde infallibiliter venient (ad hominem loquor) ad idem cælum. utpote omnes justî, immo à justitia non valentes excidere (si verum credant) cur igitur invicem minantur sempiternum exterminium?

6. *Varii actus fidei ad justificationem prævi re-consentur ab Apostolo & Tridentino.* Dubitari autem posset, cujus objecti fides requiratur ad Justificationem. Nam Apostolus quidem ad Hebr. 11. ait: *Accedentem ad Deum credere oportet, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Quem locum allegat *Trid.* sess. 6. c. 6. ubi explicans dispositiones ad justitiam, exprimit fidem, quâ homo credit vera esse, quæ divinitus revelata & promissa sunt; atque illud in primis, à Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu. Ubi involvitur cognitio, quâ recognoscimus nos esse peccatores, Deumque offendisse ac ejus iram meruisse, ideoque timere debere; attamen peccata nostra, Deo remittente, & non aliter, deleri posse: ideoque oportere ad illum confugere, ipsumque diligere & peccata detestari, atque à Deo bonitate & misericordiâ per Christum expectare veniam, quam poenitentibus non negat: unde etiam sequitur firmum propositum servandi mandata Dei, & suscipiendi Baptis-

Herinex Sum. Theol. Pars II.

num aut aliud Sacramentum reconciliativum. Quos actus recenset *Trid.* sup. Et quidem de his omnibus instruendi sunt infideles convertendi; de iisdem sæpè monendi fideles, præsertim morti vicini: maximè cum sint efficacissima & securâ ad Justificationem via.

Credendum nihilominus est, hæc omnia non debere explicitè credi in ordinaria justificatione fidelis peccatoris, sicut constat in eadem non requiri omnes omnino alios actus ibidem à *Tridentino* recensitos. Quare sufficiet actus fidei, quo proponitur objectum contritionis vel attritionis seu sufficientis alioquin dispositionis cum Sacramento: nam neque homines timorati ad amplius conantur, aut se obligari existimant: neque Confessarii plus exigere solent: neque oppositum congrueret humanæ fragilitati. Apostolus autem loquitur de primo ad justitiam accessu per eundem, in quo indubiè requiritur fides Dei (quæ etiam includitur in quovis fidei actu) & remuneratoris; saltem si hoc proponatur, uti solet & debet. Similiter *Tridentinum* explicat, quod regulariter juxta ordinatum procedendi modum concurret in justificatione totali à fundamentis inceptâ. In qua proponi solet veracitas Dei in dictis & promissionibus: cui tamen virtualiter assentimur in omnibus; si infallibiliter assentiamur vel in uno. Solet etiam, & debet proponi efficacia redemptionis, adeo ut juxta plurimos Doctores fides explicita Incarnationis & Passionis, juxta Pletosque fides saltem explicita Mediatoris sit necessaria necessitate medii ad salutem, & consequenter saltem ad primam justificationem incipientis credere. Quamquam etiam non desint, qui existimant, absolute loquendo, justificari & salvari posse illum, cui, his mysteriis nullatenus propositis, dumtaxat proponeretur objectum eliciendæ contritionis seu perfectæ dilectioni necessarium. Quod sanè consolatorium foret, & dum tempus uberiores instructionem non pateretur, apprimè opportunum, De quibus agitur ex professo in *Tract. de Virtutibus Theologicis*.

QUÆSTIO II.

An sola fides ad Justificationem sufficiat?

ITA sentiunt Hæretici recentiores de fide speciali: quamvis aliqui eorum requirant opera tamquam signa veræ fidei. Plerique autem *Calvinista* (ut patet ex eorum Catechismo) non tribuunt vim justificandi dignitati fidei, quam potius sentiunt esse peccatum, adeoque nullius dignitatis vel pretii; sed magis volunt, per eam velut scabiosam pauperis manum apprehendi justitiâ Christi, quæ sic apprehensa & applicata incipiat esse nostra ex imputatione Dei. At horum fundamentum refutatum est *disp. præ. q. 1. & 2.* Ubi ostendimus,

7. *Qui tam non omnes distinctè & explicitè præquiruntur in ordinaria peccatoris fidelis justificatione.*

Apostolus autem loquitur de primo ad justitiam accessu. Similiter Tridentinū de concurrentibus ordinatè ad justificationem à fundamento conceptam.

8. *Hæretici, solam fidem suam specialem putant sufficere ad justificationem.*

Sed gravissimè errant;

dimus, nos non esse justos per falsam illam imputationem, sed per veram justitiam nobis inhaerentem. Deinde fides ista specialis ad Iustificationem nē quidem requiritur aut conducit, ut patet ex *quast. prac.* ergo multo minus sufficit. Denique etsi conduceret aut requireretur; alia tamen præter fidem qualemcumque requiri, patebit ex mox dicendis.

9. *Temporibus etiam Apostolorum* Fuerunt itaque olim, etiam temporibus Apostolorum, qui fidem historicam seu dogmaticam ad Iustificationem & salutem sine operibus sufficere existimabant, ex malè intellectis quibusdam subobscuris sententiis sancti Pauli, teste *Aug. l. De fide & operibus c. 14.* Ubi addit, contra hanc opinionem potissimum scriptas esse alias Apostolicas Epistolas Petri, Joannis, Jacobi & Judæ, vehementer adstruentes fidem sine operibus nihil prodesse. Unde apud omnes Catholicos certissimum semper fuit, solam fidem ad Iustificationem peccatoris non sufficere: esto (de quo postea) semel justificatus possit per actum fidei, uti per alios actus meritorios, promereri justificationis augmentum. Patet ex *Trid. sess. 6. c. 7. & 8. & can. 9.* Patet etiam ex innumeris Scripturæ locis in quibus ad remissionem peccatorum, non minus quam fides, requiruntur opera pœnitentiæ & dilectionis; neque his minor vis justificandi tribuitur, quam ipsi fidei; ut patet *Luca 7. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum, & c. 13. Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. 1. Joann. 3. Jacobi 2. & alibi.* Idem docuerunt Patres, quos fusè allegat *Bellarmin. l. 1. De Justific. c. 13.*

10. *Et ratione.* Ratio est: quia homo per peccatum fuit à Deo aversus; ac proinde ad remissionem peccati conveniebat exigere à Deo, ut homo se à peccatis averteret, quod non fit per fidem, quæ affectum etiam actuale peccandi compatitur. Neque per hoc fidem deprimimus, sed honorem cum judicio tribuimus, quod scilicet bona sit, ipsiusque Justificationis fundamentum. Oppositus autem error tollit studium bonorum operum, immo laxat habenas peccatis, cum quibus utique vera fides potest consistere. Idemquæ est de fide speciali recentiorum Hæreticorum.

Neque hi satisfaciunt, dicendo bona opera requiri tamquam signa vel fructus justitiæ fidei. Tum quia Scripturæ ea exigunt tamquam causam moralem & dispositivam, ut ex modo loquendi causali & unanimi Patrum interpretatione patet; immo vim præcipuam Charitati tribuunt, sic ut fides nil nisi per charitatem valeat aut profit. Tum quia si fides sola justificet, opera abesse poterunt: esto enim sit justitia sine signo vel fructu; quid inde, dum tamen verè sit? Maxime quia hi Hæretici somniant semel habitam non posse amitti, & infallibiliter debere à singulis credi, quod in eis sit. Tum denique quia juxta hos Hæreticos opera sunt peccata: cur ergo

requirantur vel admittantur tales justitiæ fructus? immò qui possunt peccata esse fructus & signa justitiæ? Qui denique ipsa fides secundum ipsos peccaminosa potest nos justificare?

Objicitur I. illud Christi *Luca 8. Crede tantum, & salva eris.* Resp. Christum ibi in parente exigere solam fidem ad impetrandam miraculosam sanitatem filiae jam defunctæ. Quod qualiter ad propriæ justificationis negotium spectet, non video. Nec mirum, fidem tantum exigi in petente miraculum: siquidem ea sæpè sufficit in patrans absque vera justitia, juxta illud *Matth. 7. Multi dicent in illa die: Domine, Domine: nonne in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos.*

Objicitur II. *Luca 7. Magdalenzæ dictum est: Fides tua te salvam fecit.* Resp. fides quidem salvam fecit, sed formata per charitatem: cum ibidem dicatur: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

Objicitur III. frequenter alibi in Scriptura tribuitur fidei Justificatio, ut *Act. 13. In hoc omnis, qui credit, justificatur. Ad Rom. 5. Iustificati ex fide pacem habeamus ad Deum, & c. 10. Omnis, qui credit in illum, non confundetur.* Et alibi. Resp. Justificationem tribui quidem fidei, sed non soli; quod tamen Hæreticis erat probandum: Quare non excluditur spes, pœnitentia vel dilectio: sicut dum his alibi tribuitur justificatio & salus, non censetur excludi fides. Tribuitur itaque fidei, scilicet historicæ (de speciali enim recentiorum Hæreticorum Scriptura numquam loquitur) sæpè justificatio, quia ipsa est humane salutis initium, fundamentum, & radix omnis nostræ Justificationis, ut loquitur *Trid. sess. 6. c. 8. Chrysost. Hom. de Fide, Spe, & Charitate, & alii Patres.* Ipsa tamen fides initio promulgationis Evangelii Judæis & Gentilibus erat arctius commendanda & efficacius inculcanda: quamvis cætera requisita non fuerint, exigentibus id circumstantiis, suppressa silentio, sed contra falsam quorundam præsumptionem specialiter in Epistola Jacobi, aliisque canonicis proposita, & in multis aliis Scripturæ locis commendata. Adde interdum significari, quod sine discrimine, vel acceptione personarum, sive quis sit Judæus, sive Gentilis, justificetur per fidem in Christum etsi non solam; prout signanter fit *ad Rom. 10. in verbis relatis.*

Objicitur IV. Apostolus *ad Rom. 3. excludit opera dicens: Arbitramur hominem justificari per fidem sine operibus legis.* Et ibidem: *Iustificati gratis.* Resp. ad 1. locum, quod homines non intelligentes (ut ait *Aug. l. 1. De grat. & lib. arb. c. 7.*) putaverunt Apostolum dicere: sufficere homini fidem, etiamsi malè vivat, & bona opera non habeat: quod absit ut sentiret vas electionis, inquit *Augustinus.* Nam 1. *ad Cor. 13. ait: Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Et *ad Gal. 5. Neque*

11.

Solam quæ
doque fidem,
etiamque
alienam
exigit Christi
fides ad im-
petrandum
miraculum.

Fides, sed
Charitate
formata
Magdale-
næ salvam
fecit.

12.

Fidei, sed
non soli
Scriptura
tribuit alibi
justificatio-
nem.

Cur fidei
dogmaticæ
specialius
Scriptura
tribuat jus-
tificationem?

13.

Apostolus
ad Rom. 3.
non exclu-
dit opera
gratia, sed
legis veteris.

Alibi ex-
pressè pos-
tulat chari-
tatem.

5. Neque circumcisio aliquid valet, neque præpu-
tium, sed fides, quæ per charitatem operatur. Un-
de ad Rom. 3. non excludit opera facta ex fi-
de & gratiâ, sed sinè spiritu fidei facta opera,
puta exteriores observantias Legis veteris, quæ
fide & gratiâ non prælucente ac præmovente,
ad Iustificationem non conferunt; uti nec
opera Legis naturæ propriis viribus facta.
Quocirca intentum Apostoli est, adstruere fi-
dei necessitatem velut sinè qua non est iusti-
tiæ aut salutis via; non autem sufficientiam
adstruere fidei sterilis seu sinè operibus in fi-
de fundatis.

Quo sensu
iustificemur
gratis?

Ad II. locum Resp. hominem justificari
gratis: tum quia nec ratione operum Legis
naturæ, nec ratione operum legis Mosaicæ,
sed quia ex gratuita Dei misericordia voca-
tur ad fidem Christi, & per fidem ad san-
ctitatem: tum quia nec ipsa fides aut opera
prævia merentur, scilicet de condigno, ip-
sam gratiam justificationis. Vide Trid. sess. 6.
c. 5. & 8.

14.
Ad conser-
vandam &
augendam
iustitiam
qualiter
opera sint
necessaria?

Notandum, quòd sicut ad iustitiam acqui-
rendam, sic etiam ad conservandam & coram
Deo augendam necessaria sint varia opera,
quæ interdum sunt in præcepto, & quæ si
homo negligat, peccat & à iustitia excidit:
juxta illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi,
serva mandata. Et Iac. 1. Esote factores verbi
&c. & alia Scripturæ loca. Undè errorem
contrarium (qui est quorundam recentio-
rum Hæreticorum) Augustinus l. de fide &
operibus c. 14. rectè dixit excutiendum à cor-
dibus religiosi, nè malâ securitate salutem suam
perdant, si ad eam obtinendam sufficere solam fi-
dem putaverint, bene autem vivere, & bonis
operibus viam Dei tenere neglexerint. Nec ta-
men putandum est, opera justificationem
subsequentia sic esse necessaria, ut sinè illis
adultus numquam possit salvari: nam qui per
fidem ac dilectionem jam iustificatus est, si
non diu supervivat, nec interea alicujus præ-
cepti adimpletio necessaria sit, sinè dubio
salvabitur. Idquè etiam expressè docuit Aug.
l. 83. qq. 4. 76.

Q U Æ S T I O III.

Quinam actus voluntatis requirantur
ad Iustificationem tamquam
dispositiones?

15.
Varios ac-
tus disposi-
tionis ex parte
voluntatis
recenset
Tridentinū,
& in pri-
mis timo-
rem divinæ
iustitiæ.

PRÆTER Fidem, quæ est actus intelle-
ctus, recenset Trid. sess. 6. c. 6. in primis
Timorem divinæ iustitiæ, adeoque pœna-
rum, quo homines se esse peccatores intel-
ligentes utiliter concutiuntur. II. Spem ve-
nitæ, quam peccator concipit ex considera-
tione divinæ misericordiæ propter Christi
merita & ex gratia ejusdem dandam. III. Di-
lectionem Dei tanquam fontis omnis iustitiæ.
IV. Odium seu detestationem peccatorum.
V. Propositum suscipiendi Baptismum (quan-

do videlicet nondum susceptus est: aliàs loco
illius propositum confitendi) ac observandi
mandata Dei. Et hanc dispositionem Iustificatio
ipsa consequitur, inquit Tridentinum initio
seq. cap.

DICO I. Timor divinæ iustitiæ est utilis
ad Iustificationem dispositio, non tamen om-
nino necessaria. Prima pars patet ex Trid. sup.
c. 6. Item can. 8. definit hunc timorem non
esse peccatum. Et sess. 14. c. 4. & can. 5. de-
finit dolorem ex tali timore conceptum esse
utilem, & præparare ad gratiam in Sacra-
mento Pœnitentiæ. Patet etiam ex Scriptura,
quæ frequenter timorem divinæ iustitiæ pec-
catoribus inculcat, ut à peccatis suis resipis-
cant, & convertantur ad Deum. Unde Psalm.
110. dicitur: Initium sapientiæ timor Domini.
Et Eccli. 1. Timor Domini expellit peccatum.
Idem passim docent Patres. Debet tamen ti-
mor, ut sit salutaris & disponat ad gratiam, esse
supernaturalis, & procedere ex motione Spi-
ritus sancti.

16.
Qui qui-
dem est
utilis ad
justificatio-
nem disposi-
tio.

Nec obstat illud 1. Ioan. 4. Timor non est in
charitate, sed perfecta charitas foras mittit ti-
morem. Nam pœnitentes primò ex timore
faciunt utiliter, quod postea ex charitate
faciunt libenter. Nec charitas expellit ti-
morem quasi culpabilem, sed quia adfert
fiduciam evadendi culpam pœnæ causati-
vam, & jam vult amare, etiam si pœna pec-
catis non responderet. Undè juxta August.
Tract. 9. in Epist. 1. Ioannis, Timor est seta
introducens linum Charitatis, ad cujus introdu-
ctionem exit.

Secunda pars colligitur ex Trid. sess. 6. c.
6. dum solum ait hoc timore peccatores utiliter
concuri. Et ratio est: quia posset quis sperare
à Deo veniam, ipsumque diligere, ac de
peccatis conteri, etsi pœnas non timeret, im-
mo nec de his cogitaret. Nullus tamen iusti-
ficari potest cum dispositione contraria timori,
quem videlicet excutiat vel contemnat. Cui
consonat illud Eccli. 1. Qui sinè timore est, non
poterit justificari. Immo moraliter semper ad-
est aliquis timor, quando accedit quis primò
ad iustificationem, juxta illud Aug. l. de ca-
techizandis rudibus c. 5. Rarissimè accidit, im-
mo verò numquam, ut quisquam veniat volens fieri
Christianus, qui non sit aliquo Dei timore percul-
sus. Neque id tam oritur ex natura iustitiæ,
quam ex imperfectione naturæ, præsertim
corruptæ, ad proprium commodum pro-
pensioris; quæ proinde facilius à malo a-
vertitur timore pœnæ quàm amore virtutis:
ad quam alioquin, supposita pari inclina-
tione, capessendam non foret stimulus timo-
ris necessarius.

17.
Non tamen
omnino ne-
cessaria.

DICO II. Actus spei est dispositio ad Iusti-
ficationem, & quidem necessaria. Prima pars
patet ex Tridentino sup. Item ex Scriptura
Proverb. 8. Psalm. 36. Matth. 9. ad Rom. 8. ubi
dicitur: Spe salvi facti sumus; & 1. Ioan. 3. Om-
nis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut
& ille sanctus est. Undè August. Serm. 20. de
verb.

18.
Actus spei
est dispositio
ad iustifica-
tionem.

verb. *Apost. domus Dei credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur.*

Et quidem
necessaria.

Secunda pars colligitur: tum ex allegatis Scripturis: tum ex *Tridentino* sup. *can. 3.* Ubi dicit anathema asserenti, quod sine *Spiritus sancti* inspiratione homo possit sperare sicut oportet, ut ei Iustificationis gratia conferatur; tum ex *Ambrosio* l. 1. De *pœnit. c. 1.* ubi ait: Nemo potest bene agere pœnitentiam, nisi qui speraverit indulgentiam. Ubi etiam ratio indicatur; videlicet, quia nisi peccator iustitiam speraret, ad eam non contenderet.

19.

Quo sensu
& modo sit
necessaria?

Notandum tamen, non debere actum spei adesse in puncto iustificationis, sed sufficere quod aliquando præcesserit & virtualiter maneat: eò quod ex nullo capite colligatur plus requiri, præsertim cum non sit dispositio proxima, quam proinde necesse sit infusioni gratiæ coexistere. Et quamquam fidei actus sit quoque dispositio remota, ejus tamen coexistentia in iustificatione extra Sacramentum est magis necessaria; cum etiam ultima ad illam dispositio fide nitatur, & ab ejus actuali directione pendeat. Immo videtur sufficere actus spei virtualis, qualem habent fideles, qui cum antea actus formales spei eliciunt, nec per actum contrarium destruxerint, possunt censerī ita dispositi, ut etiam sine nova reflexione responderent interrogati se sperare: quamquam frequenter novus spei actus adsit, etsi non advertatur. Unde nec pœnitentes timorati, nec ipsi Confessarii ad hunc actum sollicitè reflectunt, sed solum ad veram contritionem. Quare existimo, quod si quis ex singulari Dei illustratione per fidem illuminatus immediate in actum perfectæ dilectionis & contritionis (in quo actus Spei velut eminenter continetur) prorumperet non mediante actu spei, accepturus esset primam iustificationem. Quamquam hoc nullo modo sit natum fieri, sed connaturalissimum sit, hominem præsertim primò incipientem justificari, gradatim venire ad summa: adeoque auctoritates solum loquantur de eo, quod moraliter natum est fieri. Ita noster *Vega*, *Soto*, *Valentia*, *Ioannes Poncius* & alii passim.

20.

Requiritur
quoque ac-
tus dilectionis
Dei.

Dico III. Ad Iustificationem requiritur etiam actus dilectionis Dei. Ita communiter Doctores. Colligitur ex *Tridentino* sess. 6. c. 6. & *can. 3.* Item ex Scriptura *Lucæ 7.* Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. *Ioël. 2.* Convertimini ad me in toto corde vestro. *Deuteron. 4.* Cumque quaesieris ibi Dominum Deum tuum, invenes eum: si tamen toto corde quaesieris. Quæ & similes scripturæ loquuntur de dilectione sive conversione perfecta ad Deum; qualis nimirum prærequiritur ad iustificationem extra-Sacramentalem, nimirum quæ ex toto corde & super omnia appretiative diligitur Deus, juxta quod etiam intelligitur mandatum maximū diligendi Deū. De dilectione requisita tempore legis novæ in iustificatione cum Sacramento agetur qu. seq.

Loquuntur
Scripturæ
de dilectione
perfecta.

Dico IV. ad Iustificationem peccatoris requiritur etiam pœnitentia. Patet etiam ex *Trid. sess. 6. c. 6. & 14.* Et sess. 14. c. 1. dicit, actum contritionis sive pœnitentiam fuisse quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum necessariam. Patet etiam ex Scriptura *Act. 3.* Pœnitimini; & convertimini, ut deleantur peccata vestra. *Lucæ 13.* Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. *Ezech. 18.* & pluribus aliis locis. Idem ratio dicitur, ut qui vult ab altero veniam consequi, & ad ejus amicitiam admitti, debeat se eum offendisse.

21.
Requiritur
præterea ad
iustificationem
pœnitentia seu
contritio;

Notandum autem, quod extra Sacramentum, saltem insuper martyrium, requisita semper fuerit, atque etiam in nova lege requiratur contritio perfecta. *Tridentinum* enim sess. 14. c. 4. soli hujusmodi perfectæ contritioni adscribit, quod hominem Deo reconciliet, priusquam Sacramentum actu suscipiatur, de imperfecta subdens, quod sine Sacramento Pœnitentia per se ad iustificationem peccatorem perducere nequeat. Deinde si in ipso Sacramento, in quo negotium Iustificationis est redditum facilius, adhuc requiritur pœnitentia vera & salutaris, saltem imperfecta, consequenter sine Sacramento requiritur perfectior. Quod etiam satis clarè patet ex Scriptura, quæ sicut præscribit amorem Dei perfectum & super omnia, dum inculcat, ut Deum toto corde diligamus, sic etiam perfectam pœnitentiam & detestationem peccati tamquam summi mali censetur exigere, dum simili modo loquitur de pœnitentia peccatori necessaria; ut *Deuter. 4.* Cum quaesieris Dominum, invenes eum: si tamen toto corde quaesieris & tota tribulatione animæ tuæ. Et c. 30. & c. De contritione requisita ad iustificationem cum Sacramento agetur quæst. seq.

22.
Extra Sa-
cramentum
quidē cha-
ritate per-
fecta.

Debet porro Contritio extra Sacramentum dispositiva proximè ad Iustificationem esse Charitate perfecta, ut satis constat ex *Trid. sess. 14. c. 4.* intellige, quod debeat esse detestatio peccati tamquam summi mali ex amore seu motivo amoris Dei, quod est infinita Dei offensi bonitas. Putarunt nihilominus aliqui, sufficere etiam extra Sacramentum detestationem peccati super omnia, etiam ex motivo religionis, gratitudinis, obedientiæ erga Deum, aut pœnitentiæ. Sed hæc doctrina (quam *Suarez* censet probabilem, & ut talem defendit *Aversa*; at *Vasquez* erroris notat, censuram equidem hanc existimante nimiam Cardinali *Lugo*) repugnat communi sensui Theologorum *D. Thoma*, *D. Bonav. Scoti* & aliorum, cui conformiter censetur loqui *Tridentinum* sup. Et à fortiori falsitas illius sequitur ex Doctrina *Scotistarum* passim existimantium, solos actus Fidei, Spei & Charitatis esse in substantia supernaturales.

23.
Quamam
censetur
charitate
perfecta?

Dico V. Ad iustificationem extra Sacramentum non requiritur actus explicitus amoris Dei distinctus ab ipsa pœnitentia seu contritione perfecta. Est contra Nonnullos, quos

24.
Non requi-
ritur pro-
babilius
actum dile-

Actiois à perfecta contritione distinctus. Sequitur Coninck d. 2. de pœnit. dub. 6. Ratio est: quia Scriptura promittit veniam perfectè à peccato averfis, & ad Deum conversis: sed perfectè contriti avertuntur formaliter & perfectè à peccatis, & convertuntur ad Deum: ergo &c.

25. *Immo huiusmodi contritio est formaliter actus amoris Dei.* Quàmvis autem Scriptura requirere videatur formalem amorem Dei; ipse tamen actus perfectæ contritionis est formaliter actus amoris: quia alteri nolle malum, & de illo dolere, formaliter est illum amare, non minus quàm velle illi bonum: per contritionem autem nolumus peccata, ac de iis dolemus, quatenus cogitantur ut malum Dei. Confirmatur: quia non tantum est actus castitatis, quo quis amat abstinentioniam à voluptatibus veneris, sed etiam quo quis illas detestatur ex eodem motivo; & generaliter ejusdem virtutis est, ex eodem motivo opposita velle & nolle. Perfecta itaque contritio procedit ex motivo charitatis, estquè actus ejusdem. Et hoc sensu (ut diximus) *Trid. sess. 14. c. 4.* loquens de Contritione, quæ hominem Deo reconciliat extra Sacramentum, dicit eam esse Charitate perfectam. Denique Confirmatur Conclusio ex eo, quòd plerique fidelium de actu amoris distincto non sint solliciti, nec apprehendant alium esse necessarium præter illum qui in contritione continetur.

26. *Interdum etiam posset sufficere extra Sacramentum perfecta dilectio sine expressa pœnitentia.* Dico VI. Potest è converso peccator aliquando justificari extra sacramentum absque formali pœnitentia per actum amoris Dei super omnia virtute continentem detestationem peccati, puta in casu ignorantiae vel oblivionis, aut etiam non advertentiae suorum peccatorum. Ita *Scotus 4. d. 14. q. 1. n. 17, & 18.* & alii satis communiter contra *Petrum Soto* & quosdam alios. Ratio est: quia tali peccatori potest proponi Deus super omnia diligendus, adeòque cum adjutorio divino posset ab ipso diligi, absquè eo quòd explicitè detestetur peccata, utpote de quibus non cogitet. Nec effectus Justificationis potest tali homini denegari; cum ipse sit perfectè conversus ad Deum, atquè etiam virtualiter à peccato averfus; Scriptura autem promittat talibus veniam peccatorum. Quam etiam subinde promittit homini habenti charitatem, *Joan. 14. Qui diligit me, diligitur à Patre meo.* & alibi.

27. *Per se tam men loquendo requiritur formalis pœnitentia in memore peccatorum.* Nihilominus per se loquendo requiritur formalis pœnitentia in peccatore, cui occurrunt peccata tamquam detestanda. Colligitur ex *Scoto sup. n. 18.* Immo *Suarez. d. 9. De Pœnit. sect. 1. n. 2.* ait hoc esse certum: nam id saltem videntur convincere auctoritates, quæ inculcant dolorem seu detestationem peccati, id est formalem pœnitentiam, velut summè & omni tempore necessariam ad obtinendam veniam peccatorum, ut aperte loquitur *Trid. sess. 14. c. 4.* Idem habet sensus Fidelium, qui non ita sunt solliciti ad alios actus voluntatis explicitos, sed pœnitentiam primò & omnium maximè necessa-

riam existimant.

Ratio est, quòd conformiter naturæ reconciliationis requiratur retractatio delicti contra alterum commissi: adeòquè Deus illam meritò censeatur per se loquendo requirere: quàmvis per accidens ob inadvertentiam vel oblivionem censeatur contentus actu amoris super omnia, qui est pœnitentia virtualis, quatenus alterum perfectè amans eo ipso movetur ad destruendum ac reprobandum, quod ei noverit displicere tamquam amicitiam dissolvens.

Cur autem Contritio potius requiratur in memore peccatorum, quàm in immemore; cum utrobique actus amoris sit æquè perfecta ad Deum conversio? Dicendum id fieri, vel quia Deus sic determinavit, ut memori peccatorum nolit illa remittere, nisi adhibeat detestationem peccati velut medium per se requisitum, ut innuit *Scotus sup. & Suarez. n. 11.* Vel quia talis est conditio amoris, ut si sit efficax & menti amantis objiciatur peccatum amicitiam destruens, moveat ad destructionem illius tamquam repugnantis rei amatae, adeòquè ad contritionem. Ita *Coninck d. 2. De pœnit. n. 52. Præpositus 3. p. 4. 86. a. 2. dub. 2.* Ubi etiam censet improbabile, quòd docet *Valentia*, posse extra tempus præceptum pœnitendi exerceri actum charitatis finè peccati pœnitentia, quàmvis illud menti occurrat. Nihilominus hoc docet *Lugo & Aversa*, nec facilè falsitatis convincitur; quàmvis non sit natum fieri. Posito autem quòd fieret, non malè sequeretur per talem actum, si sit absolutè amor Dei super omnia, obtinendam esse justificationem, quæ semper ejusmodi amori tamquam proximæ dispositioni est conjuncta. Unde Articulus 31. *Michaelis Baii* per Pontifices condemnatus habet: *Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.* Quod autem *Trid. sess. 14. c. 4.* dicit motum contritionis omni tempore fuisse necessarium, intelligi posset, fuisse necessarium in se aut æquivalenti. Quare hæc doctrina non est improbabilis.

Dices: Si actus à Scriptura requisiti aliquando sufficienter habeantur, quando adsunt virtualiter seu æquivalenter, jam corrueat argumentatio suprà ex Scripturis instituta contra Hæreticos requirentes solum actum fidei. Resp. N. seq. nam fides totius justificationis & actuum cæterorum velut initium, nullum illorum æquivalenter vel eminenter continet; prout contritio continet spem & charitatem: adeòque actus à fide distinctos explicitè requiri, convincitur manifestè ex Scripturis, præsertim ita semper intellectis à Patribus & Ecclesiâ.

Dico VII. Ad justificationem quoque requiritur propositum novæ vitæ. Patet ex *Trid. sess. 6. c. 6. & sess. 14. c. 4. & ex Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam à peccatis suis, & custodierit* (scilicet in voto & proposito) om-

Idquè congruè naturæ ipsius reconciliationis.

28. *Cur potius in memore peccatorum illa exigatur, quàm in immemore?*

29.

30. *Requiritur quoque ad justificationem propositum novæ vitæ.*

va vita, *nia praecepta mea, vitam vivet, & ibidem; Pro-*
jicite à vobis omnes praevaricationes vestras, in
quibus praevaricati estis, & facite vobis cor no-
vum & spiritum novum; & alibi. Ratio est:
 quia detestatio vitae praeteritae indubiè talis
 esse debet, quæ voluntatem hominis per-
 fectè à peccato avertat, adeoque compa-
 ti nequeat voluntatem actualem peccata re-
 petendi.

31. Requiritur itaque propositum observandi
 mandata Dei saltem graviter obligantia, &
 consequenter in non baptizato propositum
 suscipiendi Baptismum, qui est unum ex
 praeceptis à Deo: ut patet ex *Trid. sess. 6. c.*
6. Similiter in peccatore baptizato propo-
situm suo tempore confitendi, ut expressè
Trid. sess. 6. c. 14. Votum tamen Sacramenti
satis involvitur in proposito observandi man-
data Dei; immo in ipsa contritione, ut insi-
nuat Trid. sess. 14. cap. 4. dicens: Reconcilia-
tionem contritioni sine Sacramenti voto, quod
in illa includitur, non esse adscribendam. Quin
 immo verius omnino est, non requiri ex-
 plicitum & formale propositum vitandi pec-
 cata & servandi mandata (ut colligitur ex iis
 quæ traduntur in materia de Sacramento Pœ-
 nitentiæ) adeoque sufficere propositum vir-
 tuale conclusum in perfecta detestatione pec-
 cati; quam qui habet, paratus est praecepta
 Dei implere, etsi moraliter vix contingat, ut
 poenitens de futura vita cogitans emendatio-
 nem explicitè non proponat. De quo etiam
 proposito expressè eliciendo ad majorem se-
 curitatem quilibet poenitens deberet esse soli-
 citus. Prout etiam consulendi sunt cæteri
 actus dispositivi, esto non omnino necessa-
 rii. Est denique Christianis arctius commen-
 dandum, ut in negotio Justificationis sem-
 per reflectant vivaciter ad merita amarissimæ
 passionis Christi Jesu, & ad veniam quatenus
 per eum obtinendam.

Q U Æ S T I O IV.

An ad justificationem cum Sacramento
sufficiat contritio imperfecta, si-
vè attritio, etiam ex metu ge-
hennæ concepta?

32. **M**AGIS proprius videri poterat de hac re
 agendi locus in Tractatu de Sacramen-
 tis: in quo & de ea egimus. Sed ob contro-
 versias exinde in aliquibus Belgii locis denuò
 excitatas, ac Lovanii acrius ventilatas, plu-
 ribus hinc indè editis scriptis & responsis, non
 videbatur hìc à nobis, dum ad finem prope-
 rat altera hujus Partis editio, posse penitus
 dissimulari, quin proprium de ea sensum
 pro instituti nostri ratione breviter promere-
 mus. Pro necessitate dilectionis benevolen-
 tiæ, sive Dei propter se, calamum strinxerunt
 P. Christianus Lupus & P. Franciscus Far-
 vacquez Doctores Theologi Ordinis S. Au-
 gustini. Iste quidem in *Dissertatione Dogma-*

tica de Contritione & Attritione, & ejus addi-
tamento, Epistola Familiari. Quem doctè &
solide repræsentat P. Maximilianus le Dent Socie-
tatis Jesu Theologiæ Professor. Et planè ille
 præfidenter nimium præfixerat Titulum *Dis-*
sertationis Dogmaticæ de Germano & avito sensu
SS. Patrum, universæ semper Ecclesiæ, ac Sa-
cro-Sanctæ præsertim Tridentinæ Synodi circa
Christianam Contritionem & Attritionem. Ni-
 mis enim deviat à tritis Scholasticorum semi-
 tis, varia valde paradoxa (nè dicam am-
 plius) atque adeò sensus suos singulares ven-
 ditans, quasi avitum Patrum, Ecclesiæ sive
 Tridentini sensum. Solidiùs in arena persti-
 tit P. Farvacquez, studio (ut opinor) non
 tam contendendi, quàm elucidandi verita-
 tem; contra quem successivè in arenam des-
 cenderunt P. Maximilianus le Dent, & P. Egi-
 dius Esrix, qui priori pariter in regimine
 studii Theologici successerat. E quorum eru-
 ditis dissertationibus non modicum com-
 pendii veritas, silente modò (ut apparet)
 belli litterarii strepitu, consecuta est, diffu-
 gatis nimirum dubietatum nebulis facta il-
 lustrior seu magis perspicua. Nos gradatim
 procedamus.

Conveniunt itaque in primis Omnes Ca-
 tholici, prærequiri veram contritionem ge-
 neratim dictam, adeoque detestationem de
 peccatis, sive de offensa Dei, descriptam à
Tridentino sess. 14. c. 4. Animi dolor ac detestatio
de peccato commisso, cum proposito non peccandi
de cætero. Quam deinde declarat non solum ces-
sationem à peccatis, & vitæ novæ propositum &
inchoationem, sed veteris etiam odium continere.
 De hoc autem contritionis motu docet, quòd
 fuit quovis tempore ad impetrandam veniam pec-
 catorum necessarius &c.

Convenire deinde omnes debent in hoc,
 veluti nunc indubitato, quòd ad justificatio-
 nem cum Sacramento Pœnitentiæ (idemquæ
 juxta Doctores est de Sacramento Baptismi,
 quod pariter dicitur & est mortuorum) suffi-
 ciat dispositio sive contritio minùs perfecta,
 quàm ad justificationem extra Sacramentum.
 Est autem contra Magistrum & quosdam gra-
 ves Theologos antiquos; qui existimantes
 prærequiri etiam cum Sacramento contritio-
 nem perfectam, ac per se justificantem, do-
 cebant consequenter, absolutionem Sacer-
 dotis semper invenire peccata jam remissa.
 Verùm hanc doctrinam ut falsam & erroneam
 meritò rejecit potior & sanior pars Doctorum,
 immo tota Ecclesiæ in Synodo Tridentina sess. 14.
 inquit Estius 4. dist. 17. §. 1. Immo antè
 Tridentinum præcesserat declaratio Concilii
 Florentini, quæ effectus Sacramenti Pœni-
 tentiæ adstruitur, absolutio à peccatis; quam
 scilicet in anima peccatoris ministerialiter o-
 peratur Sacerdos per absolutionem verbalem,
 in quâ forma & præcipua vis Sacramenti juxta
Trid. sess. 14. c. 3. consistit.

Tridentinum verò ibidem apertius loquitur
 dicens: *Sanè res & effectus hujus Sacramenti,*
 quantum

Quod ta-
 men satis
 in proposito
 servandi
 mandata,
 ipsaque
 contritione
 includitur.

32.
 Controver-
 sia novæ,
 earumquæ
 status.

33.
 Veri nomi-
 nis contri-
 tio indubiè
 requiritur.

Et si cerè
 sufficiat
 cum Sacra-
 mento qua-
 sine eo est
 insufficiens,
 Contra
 Magistrum
 & alios an-
 tiquos.

Quorum
 doctrina ab
 Estio censetur
 erronea.

maximè
 post Triden-
 tinum.

quantum ad ejus vim & efficaciam pertinet, reconciliationis est cum Deo. Et c. 6. docet etiam Sacerdotes, qui peccato mortali tenentur, per virtutem Spiritus sancti in ordinatione collatam, tamquam Christi ministros, functionem remittendi peccata exercere. Dein subdit: Quamvis autem absolutio sacerdotis alieni beneficii sit dispensatio, tamen non est solum nudum ministerium declarandi peccata esse remissa, sed ad instar actus judicialis, quo ab ipso, velut à iudice, sententia pronuntiatur.

Unde liquet virtutem clavium se quoque ad hoc extendere, ut peccata remittantur, & hoc medio fiat hominis cum Deo reconciliatio, neque tantum fiat declaratio remissionis jam factae. Alieni quoque beneficii dispensatio non est nuda accepti beneficii declaratio. Synodus insuper gravi adeo verborum pondere virtutem Spiritus sancti in ordinatione collatam (quae nempe amissa gratia non deperditur) pro ratione allegat, ob quam etiam Sacerdos peccator posset poenitentem Deo reconciliare, non autem solum declarare reconciliatum. Haec verò nullatenus consistunt cum sententia opposita, juxta quam peccata necessario semper forent ante absolutionem perfectae contritione remissa.

Neque satisfacit, quod Ioannes Æmilianus, Hispaniensis, Tudetanus Antistes (qui unus in Tridentino sententiam Magistri tenuit, teste Palavicino 12. Histor. c. 12. n. 3.) arguebat, Contritionem id praestare virtute Sacramenti, cujus continet votum; ut oppositam errorem recte damnaverit quoad hoc in Petro de Osma Sixtus IV. referente Palavicino sup. n. 6. qui hac via conatur quoque excusare opinionem Doctoris Sancti Magistri secuti, addens pro ea, quod tollatur per absolutionem aliquod debitum perseverans, puta poenae temporariae, & infundatur gratia. Non (inquam) evasio ista prodest Æmiliano potius, quam Magistro idem cum suis sequacibus de voto Sacramenti sentiente 4. dist. 17.

Nulli autem prodesse patet: quia nihilominus simpliciter falsum manet, quod Sacramentum & Sacerdos umquam reconciliant hominem inimicum Deo. Et quamvis Sacramentum actu non subsequatur, quia nimirum contritus è vita abripitur, adhuc fit & manet peccatorum remissio.

Unde in modo isto loquendi nil aliud indicatur, quam quod contritio involvat desiderium Sacramenti, utpote non solum obligantis, sed etiam instituti tamquam medium ad reconciliationem consentientibus praestandam. Ut proinde vanè allegetur Sacramentum verè non subsequens. Ad quod etiam futurum extendere praeviam tempore efficaciam, ad instar futurae Christi Passionis, foret nimis insolens.

Condonatio poenae temporalis nullatenus est reconciliatio hominis cum Deo, nec sufficit ad alia Concilii verba salvanda. Quod au-

tem argui posset, reconciliationem non semper esse effectum re ipsa: cum peccata sint antecedenter aliquando remissa per contritionem, aut anteriorem quoque absolutionem, si denuò subjiciantur clavibus.

Id nullo negotio dissolvitur: cum sufficiat, ut absolutio per se loquendo reconciliare possit. Ob quod Tridentinum sup. c. 3. signanter adjecit: Quantum ad ejus vim & efficaciam pertinet. Efficacia autem inanis foret, si effectum nullo casu posset sortiri ex vi ordinationis divinae.

Accedit, quod Baptismus sit in remissionem peccatorum divinitus institutus, similiter & Poenitentia. Ob quod haec duo Sacramenta ab omnibus Theologis dicuntur Sacramenta mortuorum, veluti apta conferre vitam sive gratiam primam; secus quam caetera vivorum, per se saltem loquendo, quae proinde à vivis seu in gratia constitutis sunt suscipienda. Huc etiam facit commune dictum Theologorum, quod Sacramentum Poenitentiae faciat de attrito contritum. Praeterea Patres, signanter Augustinus Epist. 180. ad Honoratum, ponderant praedictum animarum in persecutione, defectu Sacramenti Baptismi vel Poenitentiae sive Ministrorum, pereuntium, alias salvandarum: supponentes nimirum, plures non aliam habere dispositionem, quam quae cum Sacramento sufficiat; cujus tamen defectus tali casu non officeret, si dispositio per se justificativa requireretur. Estque idem sensus fidelium.

Unde in Catechismo Romano parte 2. c. 5. n. 32. dicitur: Ex fidei Catholica Doctrina omnibus credendum & constanter asseverandum, si quis ita animo affectus sit, ut peccata admissa doleat, simulque in posterum non peccare constituat, etsi ejusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse possit, ei tamen, cum peccata Sacerdoti rite confessus fuerit, vi clavium scelera omnia remitti.

Conveniunt proinde Tertio Doctores, ad justificationem cum Sacramento sufficere contritionem imperfectam sive attritionem, abstrahendo ab hoc, quisnam actus censeatur ejusmodi contritio imperfecta. Estque indubitatum, & sequitur ex dictis manifestè. Nam datur aliqua dispositio sufficiens tantum cum Sacramento: haec ipsa autem est imperfecta contritio.

Confirmatur: quia Contritio perfecta infallibiliter statim justificat juxta Tridentinum & dicenda quaest. seq. igitur alia est imperfecta, quae sufficit cum Sacramento.

Specialiter idipsum probatur: quia Tridentinum sess. 14. c. 3. quasi materiam Sacramenti assignat tres poenitentis actus, qui quantum ad integritatem Sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione Poenitentiae partes dicuntur. Moxque cap. 4. describit contritionem generatim sumptam, quae primum locum inter dictos poenitentis actus habet.

Hanc

34.

Idipsum probat ratio & vis Sacramenti mortuorum, in remissionem peccatorum instituti.

Et supponunt Patres,

Et velut doctrinam fidei tradit Catechismus Romanus.

35.

Sufficit proinde sine dubio contritio imperfecta, si ve attritio. Probat.

Specialiter ex Tridentino sess. 14. c. 3. & 4.

Hanc dein dividit in perfectam & imperfectam, docetque perfectam hominem Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur. Illam verò contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat esse donum Dei, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quàmvis sinè Sacramento Pœnitentia per se ad justificationem perducere nequeat (ut nimirum potest altera seu perfecta contritio) tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentia impetrandam disponit. Qui verborum & doctrinæ contextus apertè clamat, præter contritionem perfectam dari imperfectam, sive attritionem, quæ contineatur sub contritione generatim dicta, & primo actu Pœnitentis inter tres cap. 3. enumeratos, sitque adeo quasi materia & pars Sacramenti, ex divina institutione ad ejus integritatem, & remissionem perfectam peccatorum requisita: ad quam nimirum disponat cum Sacramento.

Loquens
etiam de
dispositione
proxima.

Ex quo etiam consequens est, ipsam sic disponere proximè, cum indubiè id competat contritioni, quæ est pars Sacramenti modo præmissio. Deinde idipsum convincit antithesis Concilii negantis sufficientiam ad justificandum per se, tamen asserentis quòd ad id in Sacramento disponat. Alioquin etiam nil speciale diceretur de ea, quòd non conveniat extra Sacramentum, extra quod utique disponit etiam remotè, v. g. mediante contritione perfectà. Atque ita intellexerunt Concilium Doctores unanimiter; etiam illi, qui attritionis inferiùs propugnandæ sententiam non admittunt. Immo cum hi attritionem imperfectam ex amore benevolentiae procedentem requirant, à fortiori eam proximè disponere, censeant oportet.

36.
In decreto,
ut prius
concepto,
nonnulla
aliter pos-
ita.

Dices, Decreto Tridentini prius inserta erant hæc verba: *Verum etiam sufficere ad Constitutionem Sacramenti; uti & parenthesis: Cum sinè aliquo dilectionis in Deum motu esse vix queat.* Sed Episcopus Tudetanus monuit falsò dici postremum: quòd autem hæc attritio satis esset Sacramento constituendo, ita ut homini attrito deleantur peccata absolutionis supervenientis vi, variare Auctorum sententias (denotabat scilicet suam & Magistri, cæteris contrariam, quam desiderabat salvam à Censura Concilii) adeoque id esse tollendum. Quamobrem Decretum, sicuti nunc extat, reformatum est, ut refert Palavicinus l. 12. Hist. Trid. c. 10. n. 26. Ex quo videntur præmissa corrui, & sensa Emiliani mansisse intacta. Resp. (quidquid sit de hoc, utrum sententia Emiliani manserit intacta ab expressa censura in terminis) manifestè ex Doctrina Concilii cap. 3. & 6. & can. 9. erui efficaciter oppositum doctrinæ Emiliani, uti Magistri & alicujus S. Doctoris.

Quam Pa-
lavicinus
frustra co-
natur ex-

Quam etsi Historicus quadamtenus excusare nitatur, etiam de sua singulari opinione quòd necessitatem alicujus amoris bene-

volj, esto inefficacis, salvandà sollicitus (ut prudens Lector satis advertet) fatetur tamen apertè satis, quod dicimus, l. 12. c. 12. n. 3. tandem concludens n. 6. Hæc sunt, quibus sancti opinio utcumquè defenditur: quæ ubi satis esse non videantur, non propterea Doctor hic tam eximia, seu sanctitatis, seu gloria, jacturam ullam fama patietur apud cordatos viros, quibus compertum est alios quoque ex vetustissimis sanctissimisque Doctoribus in erratum aliquod lapsos, rejectum postmodum ab Ecclesia.

Quemadmodum & in ipso Tridentino fuerunt variae Theologorum sive Patrum ibidem præsentium sententiæ rejectæ; v. g. illius, qui Magistrum secutus statuebat gratiam sanctificantem externam, scilicet Spiritum sanctum; aliquorum, qui plus justo fidei, aut minùs parum justitiæ interiori in Negotio justificationis tribuebant: multorum (inter quos ipse Cardinalis Hosius Præses) censentium in Ecclesia non esse potestatem irritandi matrimonia clandestina. Quamvis aliquin citra rerum exigentiam id non egerit Concilium circa solemnes & vigentes præsertim Scholarum opiniones, studiosè cavens earum præjudicium, v. g. de distinctione inter charitatem & gratiam sanctificantem, de causalitate physica aut morali Sacramentorum, de actibus Pœnitentis, an sint propriè materia; de Eucharistia, an sub duplici specie conferatur major gratia, &c. prout ex ipsa Historia liquet.

Itaque in rei veritate non fuisse paritum sententiæ Emiliani satis constat. Atque adeò neglecta fuit ratio illius in objectione allegata. Alioquin Concilium sui immemor cap. 4. pepercisset sententiæ, cui cap. præced. vulnus lethale inflixerat, ac rursus c. 6. & can. 9. efficax præjudicium adferebat. Causalis verò modus loquendi Historici (qui clariùs veritatem Historiæ alià usus vocula connexivâ texuisset) nequit ullatenus subsistere, quasi ad voces & rationes Tudetani solas positum sit decretum, ut modò jacet: etsi ex parte fuerit ratio, cur scilicet sit expuncta parenthesis, veluti non subsistens: cum verà sinè amore benevolo possit esse attritio. Cui accedit, quod modus loquendi ingessisset mox conceptum, quasi vis tota concomitanti moraliter amoris potius, quàm attritioni fuisset adscribenda.

Quod uti cessisset in veræ doctrinæ præjudicium, sic illius expunctio cessit in ejusdem favorem. Ad favendum autem Emiliano non erat expungenda parenthesis, sed pro eadem ponendum: *Si adsit motus amoris &c.* Alioquin longè plura reperiuntur in decreto, prout hodiè jacet, immutata, ut nullà veri specie potuisset Historicus monitionem Emiliani pro causa adæquata assignare. Addita enim fuit loco amoris benevolentiae spes veniæ. Omissa quoque particula *Timor servilis*. Nimirum ob æquivocationem: cum hoc nomine sæpè vocetur etiam apud Veteres scriptores

cusare, et id
de sua solli-
citus.

Etiam alio-
rum præ-
sentium opi-
nionibus
Tridentini
Patres scilicet
non peperc-
erunt.

Quamvis
plerumque
de non præ-
judicio so-
lemni
opinionum
soliciti.

37.
Ostenditur
non parci-
tum senten-
tiæ Emi-
liani Episcopi
Tudetani.

An ejus ra-
tionibus de-
latum circa
alterationem
decreti?

Multa alia
sunt in me-
mento de-
creto mu-
tata, &
quæ

tores timor humanus sive malorum ab homine inferendorum; metus autem gehennæ initialis interdum vocetur: cumque etiam servilitas connotata ab aliquibus in malam partem quasi peccaminosa accipitur, metus autem gehennæ omne peccatum etiam excludere possit. Præterea loco solum concipitur est substitutum Communiter concipitur. Particula autem, verum etiam sufficere ad Constitutionem Sacramenti, scilicet quantum est ex parte doloris, mansit aperte quodam sensum juxta antea dicta.

Et alioquin locutio ista, abstrahendo à circumstantiis, non est simpliciter vera: cum præterea requirantur aliæ partes ad totius constitutionem; ut ideo tamquam minus exacta, neque necessaria, fuerit merito omissa. Omitto alias verborum & styli immutationes; quæ manifestè clamant decretum, prout modò extat, non debere gratiam tantam rationibus *Æmiliani*.

38. *Constat proinde non requiri dolorem ex amore Dei propter se* Ex his sequitur, non posse sustineri Doctrinam requirentem ad justificationem cum Sacramento Contritionem ex motivo amoris Dei propter se dilecti super omnia affectivè, (qualis saltem requiritur ex primo mandato) & qui nimirum excludat voluntatem peccandi: talis enim verè est charitate perfecta, quæ juxta *Tridentinum* & dicenda *quæst. seq.* justificat sine Sacramento re suscepto: adeoque attritio esse debet ex inferiori aliquo motivo similiter excludente voluntatem peccandi.

Frustra veniens ad certam intensi- onem actus, quasi necessariam sine Sacramento. Gratis autem omnino requireretur certa intensio extra Sacramentum, quæ in Sacramento non requiratur; uti certa duratio: sed sufficere debet, etiam sine Sacramento, substantialis perfectio appretiativa etiam in actu remissiori reperta. Neque cum aliqua verosimilitudine potest determinari, quot gradus intensi- onis requirerentur. De quibus etiam nè conjecturaliter quidem aliquid quis scire aut statuere seipso potest. Quinimmo dum apparet singularis vehementia, ea frequenter in parte sensitiva subsistit; cum è contrà plerumquè magna sit in parte superiori intensio, dum minùs redundat in sensibilem experientiam. Quocirca etiam deerit prudens regula, cui se conformare valeat minister Sacramenti; dum juxta regulam Ritualis Romani præscribitur lapso in peccatum, ut elicitâ saltem contritione ad ministerium procedat. Undè & *Tridentinum* meritò nil ejusmodi requisivit.

39. *Sufficit proinde Attritio etiam ex metu gehennæ cum Sacramento.* Dicendum igitur cum communi Doctorum sententia (quam *Alexander VII.* vocat hodiè communiorem) ad justificationem cum Sacramento sufficere attritionem, sive imperfectam contritionem etiam ex metu gehennæ aut amissionis beatitudinis &c. tamquam motivo conceptam: si excludat voluntatem peccandi cum spe veniæ.

Probatur: tum quia non apparet solidus modus adstruendi necessitatem doloris pro-

Herincx, Sum. Theol. pars II.

cedentis ex motivo amoris benevolentiae, ut ex præmissis colligitur. Tum quia *Tridentinum sess. 14. c. 4.* loquens de attritione, quam statuit partem Pœnitentiæ, ac insufficientem sine Sacramento, sed disponentem ad gratiam in Sacramento, expressè agit de ea, quæ ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur: quod planè apparet coincidere cum nostra assertione; uti verba clament, & communissimè intellexerunt Theologi, amplexæque sunt exinde omnes fere Orbis Christiani Academiae, ac in Lovaniensi non rarò fuit propugnatum. Adstipulantur etiam noster *Vega*, *Dominicus Soto*, *Salmeron*, qui in *Tridentino* floruerunt; nec quispiam cæterorum Patrum Concilii legitur (quod sciam) sese huic intellectui publicissimo opposuisse. Essetque error planè intollerabilis cum præjudicio tanto animarum toto quasi sæculo toleratus; & quidem talis, cui obvius *Tridentini* sensus tam vehementem, si non convincentem, occasionem, etiam mox à Theologis unanimiter allegatam pro firmo & irrefragabili scuto, dedisset: quod tamen Concilium exactiorem & plenioram se velle tradere doctrinam, ut veritas ab omnibus tenenda illustris fieret & perspicua, in ipso sessionis exordio protestatur. Quin immo inquisitio Generalis Hispaniæ doctrinam oppositam inter alias censuit sub excommunicationis interminatione proscribendam, referente *P. Estrix*. Nos tamen ob S. Sedis reverentiam pro nunc à censura abstinemus, hanc ipsam doctrinam ejusdem Sacratissimæ Sedis censuræ plenariè subjicientes. *Alexander VII.* namquè die 5. Maii 1667. decrevit providè sub excommunicatione S. Sedi reservatâ, nè donec Sedes Apostolica aliud definiat, alterutra opinio ullâ afficiatur contumeliâ aut censurâ Theologicâ. Quemadmodum annis superioribus non deerant temerarii doctrinæ communis censores; quasi nullatenus in Ecclesia tolerandæ, & è cordibus fidelium radicitus extirpandæ: ut alias censuras omittam. Quemadmodum etiam macula novitatis à nonnullis aspersa, fuit per *P. le Dent* & *P. Estrix* studiosè ablata, offensis *Ruaro Tappero*, *Roffensi*, qui pro ea nomine Catholicorum contra *Lutherum* agit, ac aliis passim etiam Academiae Lovaniensis Doctoribus ei patrocinantibus.

Neque per hanc doctrinam, sed potius per calumniosas censuras, infertur præjudicium charitati. Omnes charitatem benevolam veluti viam excellentiorem suademus & prædicamus: sed dicimus, Christum in nova lege Sacramenti subsidio supplevisse perfectæ dilectionis Dei propter se necessitatem ad justificationem, relicto mandato maximo, quod suo tempore obligat; quemadmodum nonnulli adversarii cum Sacramento dilectionem, sed minùs perfectam, benevolentiae exigentes, nequaquam perfectiori extra Sacramentum

Hæc doctrina non infert bellum charitati.

P p

requi-

requisitæ bellum indixisse censetur. Prout neque fecisset ipse Christus in casu veritatis doctrinæ, quæ à nobis traditur, & saltem possibilis est. Prout etiam non censetur præjudicare abstinentiæ, qui jejunii debitum à diebus liberis excludit, vel consiliis Christi aut Evangelicæ perfectioni, qui liberas docet citra votum nuptias.

40. *Evasio verborum Tridentini,* Dices: *Tridentinum* sess. 14. c. 4. potest verificari de attritione concepta occasione v. g. metus gehennæ, esto ex altiori & proprio motivo; præsertim cum addat: *si voluntatem peccandi excludat*; quam utique sine casto sive benevolentia & iustitiæ amore excludere nequit metus gehennæ. Immo is alioquin adjunctam semper habet foedam servilitatem & cupidinem voluntatemque graviter peccandi. Unde *Christianus Lupus* in *Dissertatione Dogmatica* dicit, *Tridentinum* ibi definivisse sufficientiam imperfectæ contritionis cum Sacramento, hoc est, conceptæ ex dilectione Dei super omnia, saltem affectivè. Resp. Neg. Ass. partim ob præmissa, & obvium verborum, etiam sic communiter intellectorum, sensum: partim quia occasione metus gehennæ potest concipi quævis etiam perfectissima dilectio iustitiæ & contritio sine Sacramento justificans, adeoque non statueretur à *Tridentino* signum distinctivum contritionis imperfectæ à perfectæ: partim quia Concilium loquitur de attritione, quam in Doctoribus Catholicis redarguebat *Lutherus* dicens, illam *facere hominem hypocritam & magis peccatorem*; quod *Tridentinum* in terminis damnat, è diametro declarans esse donum Dei, & Spiritus sancti impulsus. Quod autem sit sermo de attritione, quæ ex motivo metus elicitur, patet ex ipsis *Lutheri*, etsi non sibi ubique constantis, condemnatis verbis *serm. 2. de Pœnit. Contritio* (sic enim cepit vocari vera pœnitentia interior) duplici viâ paratur. Primò per discussionem, collectionem, detestationem peccatorum, quâ quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum gravitatem, damnum, sceleratam, multitudinem, deinde amissionem eternæ beatitudinis, ac eternæ damnationis acquisitionem &c. Hæc autem contritio facit hominem hypocritam, immo magis peccatorem, quia solum timore præcepti & dolore damni id facit. Et tales omnes indignè absolvuntur &c. immo quod magis timore pœnæ & dolore damni sic conteruntur, eò magis peccant &c. Et hæc est illa contritio, quam vocant attritionem &c. Secundo paratur per intuitum & contemplationem speciosissimæ iustitiæ &c. Hæc facit verè pœnitentem, quia amore iustitiæ id facit: & hi sunt digni absolutione. Hanc doctrinam rejicit expressè *Tridentinum* supra & *can. 5.* consequenter loquens de attritione, quâ peccator timore pœnæ & dolore damni de peccatis conteritur.

41. *Et signanter doctrina nova P. Lupi.* Ut proinde meritò sit explodenda noviter & gratis excogitata *Lupi* explicatio ac etiam nominis usurpatio. Contra quam specialiter facit, quod verè talis contritio sit charitate

perfecta, & justificans extra Sacramentum. Deinde quod ipse *Lupus* fateatur, illam justificare, deficiente Sacramento, in casu martyrii, & articulo mortis, & aliàs raro ac dispensatoriè: prout etiam juxta ipsum antè novum testamentum justificavit, non quidem per statam legem, sed per arbitrariam divinæ bonitatis gratiam, uti factum existimat in Davide pœnitente, censens illam solam esse contritionem charitate perfectam ac statâ lege justificantem, quæ vivit patienter, delectabiliter moritur, & omnem rerum creaturarum affixivum amorem in nobis extinguit; qualis non est charitas alia, quantumvis flagrans & robusta seu adulta, etiam martyrum. Videri possunt hujusmodi paradoxa *Dissert. Dogmat. c. 5. 6. 7. 8. &c.* suâ singulari novitate & vanitate satis corruentia, nec doctrinæ Ecclesiæ consona; immo enervantia vim & praxim perfectæ contritionis (de qua *quæst. seq.*) ac ad hominem loquendo impossibilia cum iis, quæ *Tridentinum* tradit c. 4. de attritione, quod scilicet per se seu sine Sacramento nequeat perducere ad iustitiam: ad quam tamen perducit ita in casu necessitatis, mortis, & aliàs dispensatoriè contritio imperfecta *Lupi*.

42. Falsum proinde est, attritionem ex metu conceptam non posse excludere voluntatem peccandi, si sit absolutè efficax: hic enim omnem causam metus inductivam excludit, qualis est etiam conditionata voluntas peccandi, si metus non esset. Quod & supponit *Tridentinum*, conditionem utique natam subesse, addens: *Si voluntatem peccandi excludat*. Et *sess. 6. can. 8.* exprimit gehennæ metum, per quem à peccando abstinemus.

Idemquæ tradunt Patres & Doctores unanimiter. Immo hujusmodi detestatio verè procedit ex motivo spei sive amoris concupiscentiæ, estquæ quodam sensu etiam amor concupiscentiæ Dei super omnia, quatenus Deum sibi propitium & bonum suum præfert cæteris omnibus. Idemquæ est quodammodo etiam amor super omnia effectivè, quatenus continet propositum servandi Dei mandata, ac implendi ejus voluntatem, atque adeo etiam diligendi tempore præcepto. Quam etiam bono sensu dilectionem iustitiæ licet appellare; uti etiam nomine amoris casti, & non mercenarii. Nam (ut rectè *Latomus Tract. de Secreta Confess.*) is demum mercenarius est & in servorum numero habendus, qui Deo pro mercede, quæ Deus non est, servit. Sanè & filii pro obtinenda hæreditate Patris laborant.

Nec obstat I. quod hujusmodi metus oriatur ex amore sui, immo sit quodammodo amor sui. Nam rectissimè sic amat quis se ipsum, & miseretur animæ suæ placens Deo. Nontamen amat se, tamquam finem, nisi ut cui desideret Deum, qui est finis ultimus.

43. *Non obstat, quod metus nascatur ex amore sui.* Non obstat II. quod videatur attritus propriè non dolere de offensa Dei, sed de gehenna, sive malo quod incurrit. Nam reverà detestando malum pœnæ, detestatur causam illius,

43. *Non obstat, quod metus nascatur ex amore sui.*

44. *Attritus est verè dolor de offensa Dei.*

illius, scilicet divinam offensam, etsi moti-
vum sit aliud. Sic qui fugit lupum, nè ab eo
occidatur, verissimè eum fugit, etsi ex mo-
tivo amoris sui, nè scilicet malum sibi infe-
rat. Planè, qui ex amore Dei fugit pecca-
tum, non ob hoc dici potest, non detestari
peccata, sed solum amare Deum, etsi is sit
causa motiva. Sic igitur peccator attritus
verè detestatur peccatum seu offensam Dei,
etiam bono sensu quâ talem, id est, quia per
hoc Deum provocavit ad iram, vi cuius ve-
lit ipsum æternaliter damnare. Quod malum
quia timet, dolet se Deo peccasse & malum
coram ipso fecisse. Secus est, de illo, qui
detestatur v. g. intemperantiam ob podagram
aliuvè morbum inde ortum: nam ibi ratio
peccati planè materialiter se habet, adeò ut
omni eo secluso, atque adeò absque ordine
ad Dei prohibitionem, esset similis detestatio.
Nonnulli tamen dolorem de peccato quate-
nus offensivo Dei, strictius loquentes (quod
ad rem parum seu nihil refert) sic accipiunt,
ut sit conceptus de peccato, quatenus est
quoddam malum ipsius Dei, adeoque invol-
vat amorem amicitiae erga Deum, sive moti-
vum ejusdem. Talem porro cum Sacramento
non requiri, est ipsissima de attritione do-
ctrina.

45.

legantur
solvun-
r varia
Scriptura
a de Di-
tione,

Non obstat III. Quòd Scriptura adeò in-
culcet necessitatem dilectionis. Nusquam enim
eam adstruit tamquam necessariam disposi-
tionem ad Sacramentum. Et loca allegari so-
lita verè alium sensum huic scopo non con-
venientem habent; uti illud 1. ad Cor. 13. *Si
distribuero in cibos pauperum omnes facultates
meas, & si tradidero Corpus meum, ita ut ar-
deam, charitatem autem non habuero, nihil
mihi prodest.* Quod plures interpretantur de
charitate habituali: alii verò, nec malè, de
charitate fraterna, cujus defectus destruit
charitatem habitualement, tollitque ab actioni-
bus quantumvis heroicis vim merendi & fru-
ctum apud Deum. Quomodo etiam de cha-
ritate fraterna, quatenus scilicet excludit
odium, ac injuriam proximi, & continet
saltem in animi præparatione voluntatem im-
pendendi debita charitatis officia, rectè acci-
pitur illud 1. Ioan. 3. *Qui non diligit, manet in
morte;* juxta *Estium* & alios passim. Quem-
admodum Apostolus ibi totus est in inculcan-
da dilectione fratrum, & exaggerando mali-
tiam inimicitiae seu odii. Unde etiam illud
Apostoli ibidem: *Nos scimus, quoniam translati
sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus
fratres,* non significat causam translationis ad
vitam, sed notitiæ de illa: Nam (ut rectè *E-
stius*) ex dilectione fraterna velut effectu &
signo cognoscimus, nos de morte ad vitam
translatos esse. Quomodo & illud *Joan. 14.*
Qui non diligit me, Sermones meos non servat,
plures sic accipiunt, ut significetur, non ob-
servantiam mandatorum signum esse, quòd
desit dilectio & bonus affectus erga Deum, q.
d. eos, qui Deum non diligunt, non curare

Herincx Sum. Theol. pars II.

mandata ejus: quemadmodum è contra cu-
stodia legis divinæ est signum veræ dilectionis,
juxta illud: *Ioan. 14. Qui habet mandata mea
& servat ea, ille est qui diligit me.* Plerique ta-
men cum nostro *Fero* & *Titelmanno* per non
diligere intelligunt non credere, sive non reci-
pere doctrinam Christi, sed eum sibi annun-
tium rejicere & spernere, tales enim (prout
erant Judæi) consequenter nec servabant ser-
mones Christi. Alioquin etiam verissimum
est, quòd qui tempore præcepto non diligit
Deum super omnia propter se, sermones ejus
(inter quos mandatum maximum & primum
dilectionis) non servet: inde autem quid colli-
gitur contra Doctrinam communem? Deni-
que illud 2. ad Cor. 6. *Qua secundum Deum
tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem ope-
ratur,* rectè verificari potest in attritione, quæ
vera est tristitia secundum Deum, quemad-
modum attritus verè tristis est, quia peccavit.
Etsi non operetur in peccatore finè Sacra-
mento salutem sive sanctificationem; sed id
faciat tristitia secundum Deum propter se
super omnia dilectum.

Scripturæ Vetus Testamenti requirentes
perfectam cordis conversionem, omnino lo-
quuntur de justificatione extra Sacramen-
tum. Et quando applicarentur filiis Novi Te-
stamenti, debent accipi accommodè juxta
omnes Catholicos: cum indubiè cum Sacra-
mento requiratur minus perfecta conversio
seu dispositio.

Patres quoque facile hanc aut similem in-
terpretationem patiuntur. Neque necessitas di-
lectionis à Deo præceptæ (quam adstruunt)
à nobis negatur. Si qui autem veteres Scrip-
tores etiam cum Sacramento necessitatem il-
lius exaggerent, hi utique (uti *Magister* &
alii) non sunt audiendi, veluti efficaciæ Sa-
cramenti & faciliore in Nova lege justificatio-
ni adversi. Sæpè tamen, ipseque *Augustinus*
amorem justitiæ, charitatem &c. accipit ma-
gis generatim. Quod ex subjecta materia &
contextu est discernendum.

46.

Et veterum
Scripto-
rum.

Non obstat IV. Quòd *Tridentinum* sess. 6.
c. 6. de dispositione ad Baptismum requi-
sitâ agens dicat: *Eum tamquam omnis justitiæ
fontem diligere incipiunt: ac propterea mo-
ventur adversus peccata per odium aliquod & de-
testationem, hoc est, per eam pœnitentiam,
quam antè Baptismum agi oportet.* Nam satis illa
verba verificantur in primis de dilectione
concupiscentiæ, ut Nonnulli, vel potius de
dilectione genericè sumpta, abstrahendo scili-
cet à dilectione concupiscentiæ, & benevo-
lentiæ; quarum hæc finè, ista cum Sacra-
mento saltem requiritur: prout intelligunt
locum Concilii Plures valde probabiliter: at-
tento eo, quòd non agatur de sola justifica-
tione in Baptismo: sed etiam de ea, quæ fit
cum voto Sacramenti, ut colligitur, tum ex
generalitate tituli & doctrinæ de Justificatio-
ne ibi traditæ, tum quia Concilium Justifica-
tionem ibi à se descriptam supponit posse fieri

47.

Tridenti-
num sess. 6.
c. 6. mula-
tipliciter
explicatur.

cum voto Baptismi, ut patet ex cap. 4. Unde qui iustificatur cum Baptismo, debet saltem diligere Deum tamquam bonum & iustificatorem suum, sive datorem iustitiæ, ac propterea moveri adversus peccata per detestationem: qui autem cum Sacramenti voto, debet determinatè diligere Deum, sive fontalem illius bonitatem & iustitiam propter se, ideoque moveri adversus peccata per detestationem. Et hæc est poenitentia, quam antè Baptismum à iustificandis, sive cum illo, sive cum illius voto, respectivè agi oportet.

48. Præterea etiam si intelligerentur verba specialiter de dilectione benevolentiae (ut Adversarii potissimum contendunt) adhuc non urgent. Nam (ut omittam quod Nonnulli verbum oportet explicent per verbum *convenit*, quo usus est ipse Historicus in Opere Italico à se primùm conscripto & edito) adhuc verificatur poenitentia, quam antè Baptismum agi oportet in attritione, seu elicità ob motivum inferius, quàm sit amoris benevolentiae: cum ly *Propterea* non necessariò respiceret determinatè motivum postremo loco assignatum, sed aliquod ex præmissis, puta sive ipsum, sive timoris aut spei, uti & insinuat sufficere *odium aliquod*. Quod si demùm quis operosius contenderet oppositum quoad hoc, adhuc superesset satis prompta responsio gravium Theologorum, detestationem ex motivo dilectionis perfectæ sive Dei propter se esse poenitentiam, quam agi oportet antè Baptismum, hoc est, quando iustificatur quis, antequàm Baptismum suscipiat, adeoque extra-sacramentaliter. Quæ responsio suadet ex eo, quod solum intendat Concilium contra *Lutherum* declarare, dilectionem non debere subsequi iustitiam, quasi in fide speciali consistentem, sed potius ad gratiam iustificantem instar dispositionis, etsi proximæ, supponi, quam nimirum iustificatio ipsa mox consequatur, ut initio cap. 7. declarat: *Hanc dispositionem* (sub qua solum recensetur fides, timor, spes, dilectio, poenitentia, propositum novæ vitæ & suscipiendi Baptismum) *iustificatio ipsa consequitur*, utique antè realem Sacramenti susceptionem. Et quamvis ibi nominetur Baptismus tamquam causa instrumentalis iustificationis, id factum dicunt propterea, quod Concilium cæteras causas iustificationis generatim volens declarare, etiam instrumentalem expresserit, non tamen quod ea necessariò adsit, cum constet Concilium agere saltem de extra-sacramentali quoque iustificatione, cujus tamen Baptismus non est causa instrumentalis.

49. Sanè *Tridentinum* ibi nil statuisse repugnans etiam apparenter nostræ doctrinæ, vel indè est manifestum, quod *Palavicinus* eidem minùs propitius, aliquemque actum benevoli amoris requirens, promptissimè indè sumpsisset occasionem arguendi. Siluit tamen, probè

sciens indè nullum solidum subsidium peti. In-
sinuasset etiam aliquid ea de re noster *Vega* Arinam
stram.
(qui non solum in Concilio claruit, sed etiam in *sessionem sextam* opus Egregium de Iustificatione composuit) si indè doctrinæ de attritionis & spei seu dilectionis imperfectæ sufficientia præiudicium peti posset. Ipsum denique Concilium non adeò sui immemor aut inconsideratum fuisset, ut nullo habito ad doctrinam *sessione 6.* traditam (si contrarietatem saperet) respectu, mox *sess. 14.* doctrinam nostram statueret, aut adeò vehementer, sinè alia explicatione, insinueret. Quare & ipse *P. Farvacques* acceptâ luce Historiæ destitit hoc argumentum prius velut palmare inculcare.

Accedit, quod *Tridentinum* ibi secundum Adversarios loqueretur de dilectione benevolentiae & contritione excludente voluntatem peccandi; adeoque de iustificante extra Sacramentum juxta communissimam Theologorum doctrinam: quæ proinde non potuit à *Tridentino* prærequiri antè susceptionem Sacramenti iustificativi. Opinio porro *Palavicini* de necessitate amoris benevoli, non quidem efficacis, sed saltem inefficacis aut alicujus complacentiæ, est planè singularis, & gratis excogitata, absque fundamento in auctoritatibus, quæ de efficacibus actibus agunt. Neque est verosimile infusionem gratiæ, si cætera adsint, ab aliqua simplici complacentia, quæ actualem etiam peccandi voluntatem compatitur, manere suspensam. Quamvis de concomitantia morali alicujus huiusmodi actûs non sit operosè disputandum; veluti qui facile admittetur cæteris inesse aut ordinariè saltem adesse. Ipse tamen *Palavicinus* in quadam Epistola ad Parochos Gandenses 14. Augusti 1662. datâ improbat censuram communis sententiæ: quæ ipso teste haudquaquam infirmis nititur fundamentis & frequentiori doctorum Catholicorum calculo probatur. Maximè verò alienus erat à Doctrina adversariorum requirementum dilectionem Dei propter se super omnia, utpote iustificantem sinè Sacramento.

Argumenta, quæ ab Adversariis depromebantur ex *Sess. 6. c. 7.* ubi dicitur, quod *fides, nisi ad eam spes accedat & charitas, neque unit perfecte cum Christo, neque Corporis ejus vivum membrum efficit*. Item quod *fides sinè spe & charitate vitam aternam præstare non potest*. Hæc (inquam) evanuerunt ad lucem Historiæ, ex qua constat (quod antecederet quoque mihi fuit indubitatum) ibi Sermone esse de habitibus.

Non obstat V. quod Nonnulli Patres, signanter *Augustinus*, in metu poenæ ac ex eo operantibus videantur agnoscere pravam voluntatem, saltem conditionatam: quod non consistit cum eo, quod attritio ex metu concepta excludat voluntatem peccandi. Quamvis enim nonnulla Adversarii objiciant loca *Augustini*, quæ speciem aliquam difficultatis præ se ferre videntur, prout quoque

51.
Obijciunt
Augustinus
in metum
se insinua-
ns pravam
voluntatem

Est intel-
ligeretur de
dilectione
perfecta seu
benevolen-
tia deter-
minatè.

quæ obijci solent contra doctrinam ab Ecclesia definitam de libertate, gratia sufficienti &c. rectè tamen & ad veram Sancti mentem explicata non distant.

Verum Augustinus loquitur interdum de timore humano aut mali tem. poralis; quem à di-vino & gehenna di-stinguit.

Proinde observandum est, Augustinum interdum nomine timoris servilis accipere timorem hominum aut malorum temporalium, quem charitas foras mittit, & qui spectat ad Spiritum servitutis. Nam l. 6. de S. Virginitate c. 38. ait: Timor quidem non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem: sed timorem hominum, non timorem Dei; temporalium malorum, non divini in fine iudicii. Et infra tractans illud Apostoli: Non enim accepistis Spiritum servitutis iterum in timore &c. ait: Illum eum timorem credo dicere, qui datus erat in veteri Testamento, nè amitterentur temporalia bona, quæ Deus promiserat nondum sub gratia liberis, sed sub lege adhuc servis. Est etiam timor ignis æterni, propter quem devitandum Deo servire, non est utique perfecta charitatis. Et in Psal. 127. nomine timoris, qui non est castus nec permanet, accipit eum, quod quis propterea tantum timet, nè quid mali in terra patiat. Sed Alius (inquit) non in hac terra pati timet, sed gehennam timet &c. Habent timorem, & per timorem continent se à peccato. Timent quidem, sed non amant iustitiam. Cum autem per timorem continent se à peccato, fit consuetudo iustitiæ. Similiter Epist. 144. & l. 2. contra Litteras Petiliani c. 83. agit de timore servili pœnæ seu mali ab homine sive etiam iudice inferendi.

52. Conformiter Hugo de S. Victore To. 1. l. 4. Allegor. in Lucam: Timor (inquit) servilis est, pro quo initia evita-nda pœna abstinere à malo, retentâ voluntatem vocat, te malâ; quem subjungit esse malum, quia & bonum; nimirum servilis timor pœnam, quæ ab hominibus inferitur, metuit, & idcirco ei sufficit cessare à malo opere, quia ad oculum famulatur, & reatum conscientie non metuit.

Hic solum opus, iste & voluntatem cohibet malam, juxta ipsum, & cur? At juxta Hugonem ibi, Initialis timor est, pro evita-nda pœna, cum perverso opere, etiam pravas cogitationes refecare. Quod declarando, subdit: Initialis verò timor quia eam quam Deus committitur pœnam declinare satagit, nequaquam sibi sufficere videt, ut ab illicita se operatione contineat; quia ei, qui cor intuetur, non est satis si innocens fuerit actio, nisi etiam ipsa cordis cogitatio ante ejus oculos sincera & impolluta appareat &c.

Quam doctrinam aliis quoque locis repetit, ac in Annotat. ad illud Apostoli: Non accepistis Spiritum servitutis, inquit: Timor servilis cohibet manum à malo opere, timore pœna temporalis. Timor initialis cohibet à malo opere, & à mala voluntate, timore gehenna. Timor filialis cohibet ab omni malo, amore iustitiæ &c.

Itaque de timore hoc servili sive humano verum est, quod compatiatur secum voluntatem seu cupiditatem malam, à qua vi suâ non retrahit metus illius, qui interiora non videt neque castigat; prout quoque præclare elucidat B. Laurentius Justinianus Tract. de Timore c. 2. planè aliter discurrens de timore divini iudicii, qui etiam noxias cogitationes re-

Herincx Sum. Theol. pars II.

pellit clavâ terribili, videlicet memoriâ æternâ pœna. Et infra: Solus enim Dei timor est, qui fugat crimina, & perpetem confert bene agendi voluntatem &c. Nubes etiam carnalium cogitationum & affectionum fugat. Et c. 5. inter alia: Facile deviat à iustitia, qui in causis non Deum sed homines pertimescit. Hic timor facultatem auferre potest, voluntatem auferre non potest. Aliter loquitur de timore divini iudicii: Si te amor Dei à peccatis non cohibet, saltem te prohibeat terreatque timor iudicii, metus gehenna &c. Ex talium consideratione Deum time, & hac non formidabis.

Rectè itaque de humano hoc & servili timore dicitur, quod possit cohibere manum & membra, sive opera externa mala, non autem cor, sive pravas cupiditates. Quamvis hæc adsint non ex necessitate, sed ex libera & mala voluntate timentis; qui posset eam non elicere.

At nè laboremus in voce, dato, quod nomine servilis timoris intelligat Augustinus etiam metum gehennæ, ac de eo interdum dicat, quod sive non tollat, sive è contrâ etiam admittat secum pravam voluntatem in corde; adhuc facile explicatur de timore ignavo, & serviliter (ut sic loquar) servili.

Quorundam enim animis interdum immittitur aliquis conscientie terror, ac inferni timor; quo homo non curat è somno peccati surgere, ac ad misericordiam Dei confugere, ac peccata detestari & cavere, sed vel surdo penitus canitur, aut si ad aliquam affectionem consurgat, utique non efficacem, sed retentâ voluntate peccandi saltem conditionatâ, si pœna non esset. De quibus Ambrosius in illud Ps. 118. Particeps sum ego omnium timentium te, ait: Sunt qui ignavâ formidine pertimescunt, & hebeti trepidant metu. Et rectè de his terroribus, qui etiam sunt in obstinatis, actuque peccantibus; Tridentinum sess. 14. c. 3. in fine, docet errare, qui solum illos & fidem suam specialem statuunt partes Pœnitentiæ.

Neque tamen nos ipsum etiam motum efficacem, sed dolorem seriò de peccatis inde conceptum statuimus partem Sacramenti. De simili metu etiam bene dicitur, quod qui illum habet, non metuat peccare, sed ardere, qui nimirum optaret gehennam non esse, ut liberè posset peccare. Hujusmodi imperfectus timor etiam interdum est in iis, qui usque ad finem differunt pœnitentiam, ac timore corripuntur instantis iudicii, quia adeò malè vixerunt, adeoque non tam timent, nè peccent deinceps, quam quia peccaverunt. Ad hujusmodi ignavum & infructuosum timorem etiam refertur ab Augustino in Ps. 145. in fine timor sive pœnitentia Judæ proditoris desperantis. Denique de timore per affectum pravam vitiato, saltem extrinsecè, agit apertè Aug. Tract. 9. in Epist. Ioan. ubi allegat exemplum adeò ab adversariis

Laurentius Justinianus

Ideoque dicitur cohibere manum, non cor.

53. Timor gehenna ignavus, & serviliter servilis compatiatur pravam voluntatem.

decantatum de timore mariti in muliere casta, & in adultera, quarum hæc etiam actu afficitur adulterio. Immo adeo servilis ac ignavus & inefficax potest esse timor, ut ne quidem ab opere externo cohibeat; ut patet etiam in furibus, qui non obstante præsentis metu patibuli in crimina relabuntur.

Immo aliquando nec opus.

Prout de servili timore Judæorum notavit Augustinus in Ps. 91. qui nimirum timebant, & non implebant legem: In illa (inquit) timebant homines, & rapiebant res alienas: in hac (nova lege) amaverunt, & donaverunt suas. Alibi etiam Augustinus timet de inefficacia, ac remanente pravo affectu; ut Serm. 19. de Verbis Apostoli: Audeo dicere, si timore gehennæ non facis malum, est quidem in te fides, quæ credis futurum Dei esse iudicium, gaudeo fidei tuæ, sed adhuc timeo malitia tuæ.

§ 4. Quo sensu faciens ex metu præceptum, non facit?

Ex his facile erit cætera Augustini loca explicare. Signanter illud vulgatum: Qui ex timore facit præceptum, aliter quam debet facit, ac per hoc non facit, tractans Latomus l. de Institut. Monast. c. 9. redarguit interpretationem hæreticam, dicens: Augustinus enim loquitur de timore servili, cum is, qui timet, voluntatem peccandi habet, sed continetur quo minus voluntatem opere compleat, quia timet pœnam. Hæc fusius, non quam par est, sed quam fortè brevitatis nobis præfixa patitur. Vide dicta in Materia de Sacramento Pœnitentiæ, & quæ plenius de hac controversia P. le Dent & P. Estrix Scripserunt.

QUÆSTIO V.

An perfecta Contritio statim adferat remissionem peccati, priusquam Sacramentum actu suscipiatur?

§ 5. Contritio nem Charitate perfectam extra necessitatē non justificare ante realem Sacramenti susceptionē censuerunt Quidam:

NEGAVIT Michael Bajus, per Contritionem remitti peccata ante realem Sacramenti susceptionem extra casum necessitatis. Sic enim habet Propositio 71. damnata: Per contritionem etiam charitate perfectam, & cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen, extra casum necessitatis aut martyrii, sine actuali susceptione Sacramenti. Idem colligitur ex Propos. 30. & 31. Huic doctrinæ accedit Estius 4. d. 17. §. 2. docens raro fieri, ut ante actualem Sacramenti susceptionem peccator sit justificatus coram Deo: verum id fieri in homine perfecte contrito, tum in articulo mortis; tum etiam in casu scandali alteriusvè peccati incurrendi, si absolutio petatur: tum denique quando nequit omnino, aut non nisi difficillimè adiri Sacerdos, à quo absolvatur; præsertim accedente fervore contritionis, desiderium quoque Sacramenti accedente. An autem contritio in certo aliquo gradu intensiōis perpetuā lege conjunctam habeat remissionem peccatorum, incertum, inquit, est, immo non apparet. Præterea à Cardinali

Lugo & Aversa refertur Franciscus Sylvius q. 5. supplem. art. 1. quasi ponens tres casus, quibus per contritionem remittatur peccatum sine Sacramento, scilicet in articulo mortis; deinde quando non est commoditas suscipiendi Sacramentum; denique interdum ratione maximæ contritionis vehementiæ. Verum eximius hic Doctor studiosè se purgat in IV. Editione loco cit. à suspitione istius doctrinæ sibi occasione quorundam in quibusdam anterioribus Editionibus dictorum adscriptæ. Et ibidem Conclus. 2. fusè propugnat doctrinam communem.

Itaque Theologi communissimè docent, perfectam charitate contritionem semper & statim adferre remissionem peccatorum, etiam antè Sacramenti susceptionem.

§ 6. Sed asserunt Theologi communissimè.

Probatur I. ex Scriptura, quæ perfecte pœnitentibus promittit veniam sine mora dandam, Ezech. 33. Impietas impii non nocet ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua, quod ita sacri Doctores intelligunt, ut illico peccata pœnitenti remittantur. 2. Reg. 12. Davide dicente: Peccavi Domino, Propheta statim subintulit: Dominus transiit peccatum tuum. Ubi externa Confessio non erat per se necessaria, sed fuit signum pœnitentiæ interioris. Et Psal. 31. Dixi, Confitebor adversum me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Ubi Augustinus, Gregorius & alii notant dictum esse in futuro, Confitebor, & in præterito, Remisisti, quia videlicet etiam antè externam confessionem peccatum ei per pœnitentiam interiorem fuerat remissum. In confirmationem quoque adducit Catechismus Romanus tit. de Sacram. Pœnit. agendo de contritione, exemplum illorum leproforum, qui à Domino missi ad Sacerdotes, dum irent, mundati sunt. Et quàmvis supradictæ Scripturæ sint ex veteri Testamento, tamen sancti Patres & Interpretes intelligunt illas etiam habere locum tempore novi Testamenti.

Probatur Scriptura.

Quod amplius confirmatur, & simul assertio: quia tempore antiquæ Legis poterant homines per contritionem perfectam statim acquirere veniam, simpliciter & absolute promissam sic pœnitentibus, ut ex Scriptura passim patet: ergo etiam eandem vim nunc habet contritio: cum Deus istam vim non dederit ei pro solo antiquo tempore, sed illimitatè: nec media justificationis ab initio lapsus Adami penes actus internos concessa sustulerit in nova Lege, etsi externa & sensibilia eaque faciliora superaddiderit.

Probatur II. ex Trid. sess. 14. c. 4. dicente: Etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur; ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam. Ubi cum dicit, Aliquando, non significat contritionem istam aliquando tantum justificare; sed

§ 7. Idem probatur ex Concilio Tridentino.

sed (ut ex contextu patet) aliquando contingere , ut contritio (de qua in genere egerat) sit charitate perfecta ; quando autem talis est , docet indefinitè & absque restrictione illam habere vim justificandi ; eamque adscribit perfectioni illius , quatenus tamen continet votum Sacramenti suo tempore recipiendi , cuius etiam susceptionem in suo casu subsequi videtur supponere. Dum autem sess. 13. c. 7. permittit Sacerdotibus , ut in necessitate celebrent præviâ solâ contritione , id non facit , quasi extra necessitatem contritio non justificaret , sed quia alioquin urgeret præceptum divinum aut certè Ecclesiasticum Confessionis præmittendæ sump-
 tionem Eucharistiæ , etiam servandum ab eo , qui per contritionem , quàmvis vehementissimam , noscitur justificatus.

58. Probatur III. ex auctoritate trium Pontificum , scilicet Pii V. Gregorii XIII. & Urbani VIII. qui oppositam doctrinam in Michaelis Baio condemnarunt. Nec satisfacit , qui diceret tantum in Baio esse damnatum , quod assereret numquam extra necessitatem justificari peccatorem per contritionem perfectam , adeoque sufficere , quod subinde saltem extra necessitatem justificetur per contritionem vehementissimam sine Sacramento. Non , inquam , satisfacit : quia non hoc tantum in Baio damnatum fuit , sed etiam quod contritio non semper id faceret. Primò quia ratio illam doctrinam prohibendi sumebatur ex auctoritatibus allegatis & allegandis ; ex quibus conficiebatur , contritionem non tantum rarò , sed semper & lege ordinariâ justificare sine Sacramento. Secundò quia etiam damnata fuit hæc propositio : *Charitas illa , quæ est plenitudo legis , non est semper conjuncta cum remissione peccatorum*. Quibus similia habentur in duabus aliis propositionibus Baii. Tertiò quia si contritio etiam vehementissima non habet hanc vim ex certa Dei lege , contingere posset , ut ex duobus æquè vehementer contritis unus acceptâ peccatorum remissione salvaretur , alter verò non , quia Deus in uno casu vult , & non in altero. Denique hæc explicatio omnino gratis est excogitata ad eludendas auctoritates & Pontificum decreta : nullâ enim ratione requiritur in contritione justificante certus fervor , sed sola substantialis perfectio in summa appretiatione peccati tamquam mali divini consistens ; ad quam vel minima intensio sufficit : uti etiam constat , dispositionem ad Justificationem in Sacramento non exigere certum fervorem aut intensionem.

59. Probatur IV. ex Patribus , qui hoc satisclare expresserunt. Inter cæteros Leo Papa Epist. 91. ait : *Misericordia Dei , nec mensuras possumus ponere , nec tempora definire , apud quem nullas patitur veniæ moras vera conversio , dicente spiritu Dei per Prophetam ; Cum conversus ingemueris , tunc salvus eris*.

Denique probatur ex praxi & sensu totius Herincx Sum. Theol. pars II.

Ecclesiæ ; nam omnes censent , etsi in ministro Sacramentorum requiratur status gratiæ , sufficere tamen , quod eliciatur contritio , etiamsi non desit copia Confessarii. Quod etiam patet ex *Rituale Pauli V. tit. 1*. Præterea etsi ad suscipienda Sacramenta vivorum indubiè requiratur status gratiæ ; omnes tamen credunt similiter sufficere , quod peccator illa (Eucharistiâ exceptâ) suscipiens eliciat contritionem. Quam Ecclesiæ praxim etiam approbat *Clemens VIII. in Pontificali Romano* , ubi de Sacramento Confirmationis. Similiter passim fideles , qui in peccatum mortale inciderunt , nè maneant in periculo animæ , & nè careant merito condigno gloriæ in operibus bonis , quæ interim faciunt , student per actum contritionis se restituere in statum gratiæ , etsi ad aliquod tempus Confessionem differant , citius utiquè non præceptam.

Ex quibus sufficienter refutata manet doctrina singularis P. Lupi relata quaest. præc. de inefficacia contritionis (quam malè & noviter contra mentem Tridentini imperfectam vocat) ex amore Dei , propter se & super omnia elicite , quæ non habeat tamen summam illam perfectionem , quam vix in aliquibus singularioribus sanctis , minùs in peccatore ad justificationem se disponente , liceat sperare , quasi hæc sola stabili lege , illa non nisi rarò dispensatoriè extra casum martyrii & articulum mortis , deficiente Sacramento , justificet. Hæc enim doctrina nullatenus evadit censuras S. Sedis contra Baium. Frivolè etiam accipit verba Tridentini sess. 14. c. 4. quasi solum dicat justificare sine Sacramento contritionem charitate istâ perfectissimâ (quæ utiquè non reperitur in peccatoribus) perfectam. Et contra eam militant cætera. Signanter quàm Egregiè serviret pro praxi in Parocho juxta *Rituale Romanum* præviâ contritione (nè in malo statu procedens novum æternæ poenæ reatum juxta *Rituale* incurrat) ad ministerium Sacramenti se accingente !

Ex quibus etiam & dictis quaest. præcedenti refutatur , qui certam intensionem , aut dilectionem super omnia effectivè hoc tempore ausus fuit postulare : quasi verò ab effectu intensione secuturo v. g. probanda sit elicite contritionis sufficientia , planè inutiliter ad præsentem praxim & conscientiæ efformationem. Deinde absque eo manet vera contritio perfecta per charitatem Dei super omnia appretiativè , qualis in lege divina præscribitur : de qua procedunt à nobis præmissa.

Objicitur I. Magdalena dilexerat multum , & tamen postea Christus dixit Luca 7. *Remittuntur ei peccata multa*. Ergo non fuit remissio peccatorum simul cum dilectione. Resp. Neg. Conseq. nam etsi remissio jam facta esset interiùs , adhuc equidem verba ista rectè fuerunt prolata , sive tamquam declaratoria remissionis jam factæ , ad securita-

Ecclesiæ an-
 thenica

60.
 Refutata
 manet pa-
 radoxa do-
 ctrina P.
 Lupi ,

61.
 Ac recur-
 rentium ad
 actus intē-
 sionem , aut
 effectum.

62.

Perfectam
 charitate
 contritionē,
 qua fuit in
 Magdalena,
 statim comē-

tata fuit
peccatorum
remissio.

tem pœnitentis & instructionem circumstan-
tium; sive quia peccata jam remissa poterant
iteratò remitti, ut sæpè fit in Absolutione
sacramentali: iivè quia verbum præsens non
refertur ad hoc instans indivisibile, sed ad
tempus moraliter præsens, quo remissio illa
fiebat, & adhuc præsens censebatur. Undè
adhuc postea Christus Magdalenæ dixit:
Remittuntur tibi peccata tua. Quæ tamen jam
fuisse remissa ipsi Adversarii fateri coguntur.
Simili ferè modo *Marei* 5. Salvator mulieri à
fluxu sanguinis Jam sanatæ dixit: *Eslo sana*
à plaga tua. Displicet autem, quòd *Sylvius*
sup. *concl.* 1. doceat, peccata non fuisse Mag-
dalenæ remissa antè posteriora Christi verba,
ut defendat non esse tam ordinarium aut fre-
quens, quòd contritio charitate perfecta adsit:
quæ enim tandem præsumi poterit esse cha-
ritate perfecta, si nec Magdalenæ pœnitentia
talis fuerit?

63.
Idemque
contigit in
Apostolo
Paulo,

Objicitur II. *Act.* 22. Ananias Paulo jam
perfectè converso dixit: *Exurge, & baptiza-
re, & ablue peccata tua.* Resp. Ananiam igno-
rasse, aut saltem dubitasse, an peccata omnia
jam essent remissa, sic saltem ut nullæ re-
mansissent reliquæ (puta reatus pœnæ) per
Baptismum abluendæ. Et quàmvis scivisset
nihil horum remansisse, adhuc rectè ingere-
bat præceptam à Christo susceptionem signi
externi ablutivi peccatorum: sicut etiam jux-
ta adversarios Baptismi aut Pœnitentiæ sus-
ceptio esset ingerenda iis, qui per contritio-
nem fuissent in necessitate justificati, aut
etiam juxta explicationem *Sylvio* (ut præ-
misimus) à Nonnullis adscriptam, per con-
tritionem vehementissimam (qualis indubiè
fuit illa Pauli) extra necessitatem. Arguit
nihilominus ex hoc loco *Sylvius* sup. Paulum
non fuisse justificatum ante realem suscep-
tionem Baptismi (quàmvis oppositum, si
cui videatur, non putet improbandum) &
consequenter ei defuisse contritionem chari-
tate perfectam, cum hæc juxta ipsum in 4.
Editione mox justificet. Quod sanè non
videtur credibile: cum si umquam, saltem
in tam mirabili conversione, contritio chari-
tate perfecta non defuerit. Et planè Ecclesia
adstringeret ministros Sacramenti & suscep-
turos Confirmationem, posito quòd sciant
se esse in malo statu, ad Sacramentum Con-
fessionis præmittendum, si adeò rara foret
contritio charitate perfecta. Frequentiam
proinde hujus actûs supponit. Quem etiam
rationabiliter præsumat ad manum esse iis,
qui deficiente copiâ confessoris cum prævia
contritione permittuntur celebrare. Faten-
dum tamen actum hunc, si sit efficax, uti
debet, esse satis arduum, nec semper adesse,
dum adesse putatur: ideoque non perfuncto-
riè, sed seriò imploratâ ferventer divinâ gra-
tiâ in similibus casibus, quantum tempus
patitur, hujus actûs exercitio est incum-
bendum.

64. Objiciuntur III. varia loca *Augustini*, sci-

licet ex l. 1. de Baptis. cap. 8. & l. 4. cap. 21. *Explican-
& Tract.* 13. in *Joan.* Ad quæ variè responderi *tur loca
Augustini*
solet. Ego verò censeo patere ex contextu,
quòd *Augustinus* solum intendat adstruere
obligationem, & culpam neglectum, seu (ut
loquitur) contemptum Sacramenti. Undè
de Cornelio Centurione, utiquè justificato
antè realem susceptionem Baptismi, saltem
quando super illum cecidit Spiritus sanctus,
sic loquitur l. 1. c. 8. Perniciosè quippe con-
temneret bonum quod nondum habebat, superbiens
ex illo quod habebat. Et l. 4. c. 22. ait: *Usque*
adeò nemo debet in quolibet provectu interioris
hominis.... contemnere Sacramentum &c. quod
nequando fieret ab iis, qui cum intellectu veri-
tatis & probabilibus moribus ita profecissent, ut
multis baptizatis vitâ atque doctrinâ se præpone-
re minimè dubitarent, supervacaneum sibi esse
crederent Baptizari, idcirco tradit ipsum Do-
minum fuisse à Joanne baptizatum. Eam-
demquè hujus rei rationem *Tract.* 13. in *Joan.*
assignat: *Nè quis arrogans, eò quòd habeat abun-*
dantiam alicujus gratiæ (v. g. ille prudentiam,
ille doctrinam, ille castitatem, ille fortitudinem
patientiæ, ut præmiserat) dedignaretur bap-
tizari Baptismo Domini: quantumcumquè enim
(sunt verba objici solita) Cathecumenus pro-
ficiat, in hujusmodi scilicet gratiis, adhuc
sarcinam suæ iniquitatis portat, non ei dimitti-
tur, nisi cum venerit ad Baptismum, hætenus
scilicet neglectum ex perversa præsumptio-
ne. Deinde gratis concessa in tali Cathecu-
meno contritione charitate perfectâ, eatenus
iste adhuc portaret sarcinam peccatorum,
quatenus retineret obligationem suscipiendi
Baptismum fundatam in peccato remisso ex
voto Baptismi: sicut qui emit, adhuc gravatur,
donec pretium solverit: partim etiam ratio-
ne pœnarum ordinariè restantium: partim
denique quòd ad securitatem conscientiæ, quæ
antè susceptionem Baptismi non est tanta de
depositione sarcinæ iniquitatis. Alioquin
mens Augustini aliundè est explorata, quòd
scilicet charitas seu dilectio perfecta purget
peccata, sitquè saltem casualiter vel conco-
mitanter vera & perfecta justitia. Vide ip-
sum Tract. 9. in *Ep. Joan.* ad illa verba: *Nos*
diligimus, quia ipse prior nos dilexit. Et *Enar-*
rat. 1. & 2. in *Ps.* 31. ubi enucleat illud: *dixi,*
Confitebor, &c. & tu remisisti &c.

Aliquando etiam Patres dicunt, justificari *Et aliorum
Patrum.*
hominem per votum Baptismi in casu necessi-
tatis; non negant tamen etiam posse sic justi-
ficari extra necessitatem, sed volunt non pos-
se sufficienter ad obtinendam salutem, quin
sequatur realis Baptismi susceptio, adhuc
obligans, dum est possibilis; cujus proinde
negligentia à cælo excluderet. Undè *August.*
lib. 4. *De Baptismo cap.* 21. agens de Corne-
lio, qui antè susceptum Baptismum acceperat
Spiritus sanctum, adeoque justificatus
erat, ait: *Verumtamen si Spiritu sancto jam*
accepto baptizari nolisset, contempti tantisacra-
menti reus fieret, ad cujus nimirum susceptionem
manse-

manserit graviter obligatus. Quo planè sensu etiam Bernardus Epist. 77. efficaciam perfectæ conversioni cordis Catechumenis in necessitate adscribens, eam non negat citra necessitatem, absente præcepto Sacramenti (quod urget in non baptizato, & suo tempore obligat lapsum post Baptismum) cum alibi universim dilectioni perfectæ adscribat reciprocam Dei dilectionem, immo Spirituales animæ cum Deo nuptias *serm. 83. in Cant. & Epist. 107.* dicat: *Nemo se amari diffidat, si jam amat.* Undè idem Bern. Ep. 77. cit. subdit: *Quamquam & fidem convincitur non habere perfectam, si negligit. Vera enim & plena fides, quæ per dilectionem operatur, universa præcepta complectitur. Est autem hoc, Baptismi, unum ipsumque præcipuum ex præceptis &c.*

Q U Æ S T I O VI.

An Contritio perfecta peccatoris procedat effectivè ab habitu charitatis ?

65. SUPPONO ex suprà dictis, dispositiones peccatoris ad Justificationem, etsi procedant à libero arbitrio, tamen simul necessariò procedere à divina gratia, ut contra Pelagianos statuerunt *Arauscanum & Tridentinum*. Et quidem satis constat, cum peccator justificatur per Sacramentum cum sola attritione, hanc non procedere ab habitu charitatis: tum quia non est actus charitatis, tum quia infusioni charitatis habitualis nõ necessariò coëxistit, sed etiam, saltem regulariter, tempore præcedit. Verùm cum Contritio perfecta sit actus proprius Charitatis, & eodem instanti temporis coëxistat habitui, qui ad præsentiam contritionis velut ultimæ dispositionis eodem instanti infunditur, difficultas est, utrum habitus tunc infusus eliciat contritionem, quæ ad illum disponit ?

Affirmant plerique *Thomista*, quos sequitur *Valentia, Vasquez* & quidam alii, existimantes ad hoc sufficere coëxistentiam in eodem instanti temporis.

66. Nihilominus dicendum est, id nullatenus fieri posse; adeoque contritionem peccatoris semper procedere à speciali auxilio divino actuali, quod suppleat defectum habitus. Ita *Scotus, Gabriel, Vega, Suarez* & alii communiter.

Probat I. Quia ut loquuntur Concilia & Patres, Deus inspirat homini contritionem ut consequatur charitatem; & hanc Deus infundit, quia ad eam homo se per contritionem disponit: juxta alios autem non minùs dici posset, homini dari gratiam sanctificantem seu charitatem, ut coneratur & se disponat; item peccatorem conteri, quia ipsi est infusa charitas: quæ apparent absurda. Confirmatur: quia dispositiones prævias ad Justificationem, inter quas etiam contritio,

elici mediantibus gratiis actualibus, supponere videtur *Trid. sess. 6. c. 5. & 6.* & dum *cap. 7.* in principio subdit: *Hanc dispositionem Justificatio ipsa* (in qua habitus charitatis infunditur, ut ibidem addit) *consequitur*; si autem habitus charitatis esset causa efficiens suæ dispositionis, præcederet eandem.

Probat II. Quia non potest concipi, quòd aliquid sit necessaria ad alterius productionem dispositio seu præparatio (prout est contritio respectu productionis charitatis) nisi prius habeat esse: ergo contritio non potest à charitate habituali accipere esse; utpote quod jam habere supponitur. Confirmatur I. quia habitus charitatis nihil potest efficere, nisi sit, & animæ prius inhæreat; eo ipso autem contritio dispositiva jam præsupponitur. Confirmatur II. quia generaliter dispositio etiam ultima ad formam non procedit ab ea effectivè, sed ab agente; cum præsupponatur formæ in genere causæ efficientis, causa autem efficiens non possit à suo effectu dependere quòd ad suum esse physicum & simpliciter: esset enim simpliciter prior & posterior effectu, immo penderet saltem mediatè à seipsa, adeoque esset se ipsa prior & posterior.

Nec obstat vulgatum *Philosophi* dictum: *Causa sunt sibi invicem causa*; nam hoc verificatur seu intelligitur de causa efficiente & finali: hæc enim tantum causat moraliter movendo efficiens secundum esse suum præconceptum, ideoque in suo esse reali potest adhuc à causa efficiente physicè dependere.

Probat III. quia si contritio peccatoris efficiatur ab habitu, ad quem disponit, etiam dilectio justii efficietur ab augmento charitatis quod meretur; cum tamen principium meriti non cadat sub meritum, sive meritum non possit procedere à termino meriti. Confirmatur: quia alioquin nihil deesset contritioni peccatoris, quo minùs mereretur de condigno habitum charitatis; cum juxta alios procedat ab homine grato & ex gratia habituali tanquam causâ.

Argumenta, quæ objici solent, sunt merè Philosophica, fundata in possibilitate mutue causalitatis & dependentiæ: quæ proinde hoc loco non duximus repetenda.

Unicum moveri posset ex auctoritate: nam *August. Tract. 74. in Ioan.* ait: *Quomodo diligimus, ut Spiritum sanctum accipiamus, quem nisi habeamus, diligere non valemus?* Et alibi significare videtur, prius sanari animam, quàm diligat justitiam. Similiter *Arauscanum can. 4.* definit, per infusionem Spiritus sancti fieri in nobis, ut purgari velimus. Resp. manifestam satis esse mentem Patrum & Conciliorum antiquorum contra *Pelagianos* inculcantium, nos nihil salutare posse agere aut velle, nisi gratiâ Dei auxiliante sanemur vel confortemur, sive sanitate inchoatâ, sive perfectâ, nec posse aliquid tale sine infusione Spiritus sancti, id est, sine collatione divini auxilii, saltem actualis, per

67.
Et multiplici ratione Theologica.

68.

Respondetur ad quasdam auctoritates.

per quod fit, ut purgari velimus.

69. *Contritio
dispositiva
posset se-
quentibus
instantibus
conservari
ab habitu
charitatis
infuso, ac-
cedente no-
vâ actione.
An de facto
id fiat, non
ita consta-
re videtur:*

Adverte, quod et si contritio peccatoris primo instanti Iustificationis non possit procedere ab habitu infundendo, sed à gratiis actualibus; possit tamen habitus jam infusus in sequenti tempore conservare eamdem contritionem, si continuetur: quàmvis necessaria foret nova actio conservativa illius ob adventum novæ concusæ. Et sic formæ substantiales possunt etiam conservare dispositiones prævias secum remanentes. Non satis equidem mihi constat, an de facto non potius pergat Deus per suam omnipotentiam conservare actum contritionis, de quo hic egimus, nè pro tantillo tempore actio fit immutanda. Sicut non apparet, actum charitatis meritorium augmenti gratiæ per gratiam novam vi meriti infusam incipere deinceps conservari, non sinè frequenti mutatione actionis conservativæ.

70. *Immo Non-
nulli id
consent im-
possibile:*

Immo Oviedo Tract. 8. contr. 2. num. 123. existimans actum vitalem, adeoque contritionem, produci sinè actione intermedia, censet non posse eamdem contritionem postea conservari ab habitu. Ex quo etiam principio (quod Varii tenent) concludit, contritionem, utpote se ipsa dependentem à suis causis, essentialiter semper dependere ab ea, à qua semel dependit; & è contrà, implicare, ut dependeat ab ea causa, à qua semel non dependit. Quæ tamen doctrina nullatenus admittenda est; & ob hoc ipsum, si bene inferretur, negandum potius esset, quod actus vitales producantur sinè actione intermedia. Nam certè sinè urgenti ratione asserenda non est essentialis dependentia actus vitalis aut ullius qualitatis absolutæ ab individua aliqua causa creata, cui instar puri modi indivulsæ adhæreat. Estquè planè alienum à communi conceptu, quod eadem visio, quæ fit ab intellectu cum habitu vel specie, nè quidem per divinam potentiam, utiquè haud restringendam, elici possit sinè illo habitu vel specie, v. g. sinè habitu, vel cum alio individuo habitu vel specie. Immo actus visionis, amoris &c. etiam ejusdem objecti, forent essentialiter distincti hoc ipso quod aliquod principium illorum non sit idem, ob diversam scilicet essentialem dependentiam, quæ in singulis reperiretur respectu diversi principii. Sequeretur præterea, non posse etiam divinitus reproduci actum vitalem, nisi individua illius causa, etiam habitus aut species, si non supersit, reproducatur, & in actum influat. Ut interim omittam (quod longioris indaginem, eamquè philosophicam exigit) examinare, an ex hoc quod actus vitales elicerentur sinè actione intermedia, rectè sequeretur hujusmodi essentialis dependentia.

*Sed im-
possibile.*

QUÆSTIO VII.

*Qualem Certitudinem possit homo
habere de sua Iustificatione?*

HÆRETICI recentiores jactant, posse & debere quemvis hominem fide divinâ credere, se esse justum coram Deo, sibi quæ peccata esse dimissa seu non imputari. Sed contrarium definivit Trid. sess. 6. c. 9. & can. 13. & 14. Vide etiam c. 16. Et concordant omnes Scholastici, etiam antiquiores 1. dist. 17. & 1. 2. q. 112.

Probatur I. ex Scriptura Psal. 18. *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me.* Quod explicans Augustinus dicit, tam impossibile esse propria sua delicta videre, quàm tenebras aspicere. Et Psal. 50. *Incerta & occulta sapientia tua manifestasti mihi.* Ubi (ut exponit Augustinus) David tamquam singulare & extraordinarium beneficium prædicat, quod de remissione adulterii & homicidii esset à Deo per Nathan Prophetam certificatus. Job. 9. *Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.* Quem locum de incertitudine justitiæ explicat Gregorius 9. Moral. c. 18. alias. 13. Et Innocentius III. c. Accepimus, De purgat. canonica. Eccle. 9. *Sunt justi atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, utrum amore, an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta.* Quod de gratiæ justificantis incertitudine explicat Hieronymus.

Denique 1. ad. Cor. 4. dicit Apostolus *Neque me ipsum judico: nihil enim* (id est, nullius infidelitatis in dispensatione mea seu munere Apostolico) *mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum,* id est, non idè me justificatum judico, ut exponunt Chrysostomus & Theophylactus; & alii orthodoxi Commentatores, & indicat Trid. sup. c. 16. Proinde Apostolus doctrinam velut generalem tradit Christianis, nè, si fortè sibi non sint alicujus criminis conscii, idè se certò reputent justificados, eò quod sint occultæ etiam nobis ipsis cordium nostrorum latebræ. Ideoque subdit: *Qui autem judicat me, Dominus est..... qui illuminabit abscondita &c.* Futile verò est, quod Calvinus respondet, Apostolum sic loqui, quod certa justitiæ notitia non fundetur in operibus, sed in promissione gratuita misericordiæ Dei: Nam undecumquæ certitudo ista haberetur, potuisset Apostolus & cum eo quisquæ justus dicere: *me ipsum judico*, scilicet tamquam fidelem & justum. Deinde etiam ipse Deus juxta novantes judicat nos justos, non ex operibus, sed ex fide; igitur simili modo possemus idem nos judicare, contra Apostolum.

Accedunt aliæ similes Scripturæ, quæ à nobis excutiunt periculosa de nostra justitia, quam Hæretici vendicant, securitatem, nosquæ

71. *Citra pri-
vilegiarum
revelatio-
nem nemo
tenetur vel
potest cre-
dere fide di-
vinâ se esse
justifica-
tum.*
Probatur
ex Scriptu-
ra.

nosque ad metum salutarem inducunt, Eccli. 5. De propitiato peccato noli esse sine metu. Ad Philipp. 2. Cum metu & tremore vestram salutem operamini.

72. Ex Patri-
bus, Probatur II. ex Patribus, August. lib. De perfect. iust. c. 15. ubi ait: *Quantalibet iustitia sit praeclatus homo, cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipse non videt, inveniatur esse culpandum; cum Rex iustus sederit in throno, cujus cognitionem fugere delicta non possunt, nec illa de quibus dictus est, delicta quis intelligit?* Plures alios partim indicavimus supra, partim videre est apud Controuersistas.

73. Et ratione
Theologica. Probatur III. ratione Theologica: quia nemo potest vel tenetur credere, quod non est sufficienter revelatum: atqui id generali revelatione facta in Scripturis non habetur satis revelatum, quod quisque in particulari v. g. Lutherus aut Calvinus, sit iustus: ergo id non tenetur nec potest homo credere, nisi fiat ei extraordinaria revelatio; quam rarissime fieri quisque sapiens in se experitur.

Confirmatur: quia Scriptura ad Justificationem requirit varias condiciones, videlicet susceptionem Sacramenti cum actibus poenitentiae vel dilectionis supernaturalis: atqui de his conditionibus nemo potest esse certus: nam in primis valor Sacramentorum pendet ab alterius intentione mihi occulta. Similiter non sum certus, quod habuerim poenitentiam vel dilectionem sub tali efficacia, appreciatione & supernaturalitate, prout requiritur ad salutem; etsi frequenter possit haberi de eo magna probabilitas, & velut conjecturalis certitudo.

Probatur IV. Quia fidei divinae nequit subesse falsum; quod tamen subesse potest fidei, quam Haeretici credunt se esse iustos: nam id credunt tam Calvinistae quam Lutherani, cum tamen se invicem condemnent tamquam iniustos: ergo saltem alterutri non obligantur, immo nec possunt credere fide divina se esse iustos. Porro non est potior ratio de his, quam de illis, aut e contra.

74. Obijciunt Haeretici varia Scripturae loca, in quibus videtur timor excludi à justificatis. Ad Rom. 8. Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei. Et infra: Certus sum, quod neque mors &c. poterit nos separare à charitate Dei. Et c. 15. Certus sum fratres & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione. Et alibi frequenter. Resp. in

Generalis
responsio ad
Scripturas,
qua videntur
excludere
formidinem
de
iustitia. Scripturis ad summum significari, quod homines iusti eò usque per bona opera certam frequenter faciant spem suam, ut repleti divina consolatione raro sint actualiter anxii de sua justificatione; quae est magis certitudo negativa, quam positiva & proprie dicta: quamvis dum aliquando erumpunt in positivum actum fiduciae, is, si sit deliberatus & debite circumstantionatus, non sit sine formali vel virtuali formidine, quatenus ex illis tantum signis confidunt, quae certam non faciunt fidem, puta ex memoria bonorum ope-

rum praeteritorum, singularibus erga se Dei beneficiis, occasionibus bene agendi, industria ad justificationem obtinendam adhibitam &c.

Ad primum verò locum Apostoli specialiter dico, ipsum ibi loqui in persona iustorum, & velle quod Spiritus sanctus testificetur, vel (ut Graeca sonant) contestificetur spiritui nostro, vel cum spiritu nostro, quod simus filii Dei; non quidem expresse & clare, sicut Nathan Davidi dicens: Dominus transulit peccatum tuum; sed oblique & obscure, scilicet per quaedam indicia solum generantia probabilem conjecturam. Hoc autem testimonium, quod totis iustis Spiritus sanctus praebet, in se quidem verissimum est; sed cum consistat in signis non adeo clavis, quibus similia quantum ad experientiam sensibilem possent etiam reperiri in non iustis, & provenire vel à natura vel à spiritu mendacii; idcirco non potest generare certitudinem etiam in iis, qui verè iusti sunt. Unde ipse Apostolus 1. ad Cor. 4. dicebat: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.*

Adde Varios accipere verba Apostoli, quasi dicta; non de Christianis in particulari, sed de coetu, cui id Spiritus variis signis manifestat. De quo & verificatur, quod praemisera: *Sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater.* Idemque est de subsequentibus; in quibus etiam velut de electis ad gloriam agit. Id autem indiscriminatim dicit, bene confidens de singulis, quod verè in iis locum habet, qui in coetu secundum leges Christianorum vitam instituunt: etsi non sit fide certum, qui in particulari coram Deo tales sint.

Quo sensu quoque ad Gal. 4. dicitur: *Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum filii in corda vestra clamantem, Abba, Pater.* Idemque est de illo 1. Ioannis. 3. Nos scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Et c. 4. In hoc cognovimus, quoniam in ipso manemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis. Quae tamen etiam de notitia inferioris ordinis veritatem habent, intellecta de iustis particularibus. Quemadmodum & nonnulli Patres de hac, sive morali quadam certitudine sunt intelligendi (seclusa revelatione privilegiata) nè sibi ipsis, & aliis Patribus, ipsique veritati adversari convincantur.

Secundus locus Apostoli explicatus est Tract. de Deo Uno disp. 8. num. 109. In tertio loco solum vult Apostolus, quod sit certus, id est persuasum habeat, quod & ipsi Romani (quos admonuerat) possent alius alium admonere, utpote pleni dilectione seu bonitate quoad opera charitatis erga fratres, & repleti omni scientia, necessariam scilicet ad mutuam instructionem; prout ex constanti fama & aliorum dictis Apostolus satis intellexerat.

Obji-

75. Responde-
tur in par-
ticulari ad
nonnulla
Apostoli te-
stimonia.

76. Alia res-
ponso.

Quae &
aliis locis
applicatur.

77. Explicatur
locus Apo-
stoli ad
Rom. 15.

78.
Obijciun-
tur & sol-
vuntur a-
lia Scrip-
tura loca.

Objiciuntur insuper quædam alia Scripturæ loca : quæ tamen rectè intellecta, ad rem non pertinent. Nam quod 1. ad Cor. 2. dicitur: *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis*, intelligitur de dono Incarnationis, & quæ præparata sunt diligentibus Deum; quæ nimirum cognovimus, non per spiritum hujus mundi, sed per spiritum fidei, essequæ donata iis, qui dignè fide ambulant; etsi non, quod huic velisti in particulari sit donata justitia.

Item illud 2. ad Cor. 1. *gloria nostra hac est, testimonium conscientia nostra*, accipit Apostolus de gloria, quam ponit in testimonio conscientia de simplicitate & synceritate cordis, & conversationis, ac prædicationis verbi, exclusâ sapientiâ carnali. Et quamvis acciperetur de propria justitia, sufficeret utiquè ad gloriandum de ea in Domino, bona confidentia.

Præterea illud 2. ad Cor. 13. *An non cognoscitis vosmetipsos, quia Jesus Christus in vobis est? Nisi forte reprobi estis*; apertè intelligitur (ut patet ex præcedentibus verbis & Capitibus) de præsentia Christi per potentiam, curam, & virtutem vindicativam, q. d. si quid fidei in vobis (quos graviter redarguerat) adhuc est, & non estis planè traditi in reprobum sensum, facile cognoscetis, Christum in vobis esse per virtutem, qui & per ministerium nostrum vos puniat.

Denique illud 1. Joam. 5. *Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se*; id est, habet sive acceptat in corde testimonium Dei Patris de divinitate Filii, de quo præmiserat: *Hoc est testimonium Dei, quod majus est, quia testificatus est de Filio suo*.

79.
Nonnulli
Sanctorum
ex speciali
revelatione
fuerunt de
sua justitia
certi.

Notandum, prædicta esse intelligenda seclusâ speciali revelatione Dei, quæ quibusdam accidit, ut beatæ Virgini Luca 1. Magdalenæ Luca 7. Zachæo Luca 19. Paralytico Matth. 9. & quibusdam aliis Sanctis, uti semel accidisse Seraphico Francisco refert Doctor Seraphicus Bonaventura cap. 3. vita. Intelligenda etiam sunt de justitia propria: quia uno casu planè certi (esto non certitudine fidei) esse possumus de justitia aliena, videlicet infantis à nobis baptizati, cujus justitiam certò concludimus ex hac de fide: Omnis infans legitimè baptizatus, est justus; & alterâ quæ nobis esse potest naturaliter certa: Hic infans est à me legitimè, id est, in debita materia & forma, & cum legitima intentione, baptizatus.

80.
Sententia
Cathari-
ni de certi-
tudine gra-
tia.

Occasione præmissorum contra Hæreticos discutienda est specialiter singularis sententia Ambrosii Catharini de certitudine gratiæ: cui mordicus adhæsit etiam post decretum Concilii Tridentini sess. 6. c. 9. ubi ait: *Sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, deque Sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet: sic quilibet, dum seipsum, suamquæ propriam infirmitatem & indispositionem respicit, de sua*

gratia formidare & timere potest; cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum. Is etsi differat à damnatis ibidem Hæreticorum erroribus de fide speciali & certa remissionis peccatorum, quali omnibus necessaria, im-
mo per se aut solum justificante, contende-
bat tamen, posse justos lege communi esse certos suæ justitiæ, idquæ fide divinâ, per internum S. Spiritus testimonium, quod reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei, ad Rom. 8. Verum de hoc loco Apostoli satis jam actum. Estque ab experientia manifestum, plurimos reperiri justos, quibus nil certi adfert de justitia adepta internum testi-
monium.

De quo utiquè constare liquidò deberet, quod sit à Spiritu sancto intus loquente. Ut autem Catharinus suam sententiam cum doctrina Synodi conciliet, operosè discurrit in Opusculo, cui titulus *Interpretatio Noni Cap. Synodalis Decreti de Iustificat.* & posteriori edito contra Dominicum Soto, cui titulus *Defensio: quæ inscripsit Præsidibus & Patribus Concilii*, ac ipse Dominicus Soto Apologiam Speciali refutavit, qui etiam sessione 6. interfuerat.

Itaque Catharinus duplicem distinguebat fidem, unam Catholicam, alteram privatam, Illam dicebat non esse falsitati obnoxiam, quoniam versatur circa articulos per Ecclesiam infallibilem propositos; circa quos proinde aut eorum assensum nulla potest esse falsitas, aut deceptio, sive periculum illius. Hanc verò aiebat falsitati sive deceptioni obnoxiam, sive fundetur in speciali & privilegiata revelatione, sive in interno Spiritus testimonio, sive in majori universali de fide, per minorem, falsitati subjacere natam applicata ad conclusionem particularem. Nam etsi (suppo-
sito, quod verè sit Deus, qui revelat; Spiritus qui testificatur, seu vera sit minor) infallibiliter quoquæ sit verus assensus credulitatis, ejusquæ objectum: in hoc ipso tamen supposito potest contingere defectus; dum nempe angelus satanæ se solet transfigurare in angelum lucis; multiquæ etiam decipiuntur, falsò existimantes esse S. Spiritum, qui testimonium reddit Spiritui nostro: posset deniquè in minori, v. g. quod sim legitimè baptizatus, satis dispositus &c. contingere error.

Quo casu consequenter verè non influet habitus fidei infusæ. Et quamvis, sepositâ deceptione, verè influat juxta Catharinum, sitquæ adeò actus ex parte principii infallibilis, necessariò verus, de se tamen fides talis objecti est falsitati obnoxia. Quocirca Tridentinum solum excludit juxta ipsum certitudinem fidei Catholicæ, cujus periphrasis sit: *Cui non potest subesse falsum*.

Doctrinam Catharini etsi falsam putet Palavicinus l. 12. Hist. Trid. c. 12. n. 12. parumquæ tutam, ob opposita testimonia ex Scripturis & Patribus; & illustrioribus Scho-
lastico-

In quo dif-
ferat ab er-
rore hære-
ticorum?

Distinguit
duplicem fa-
dem, Ca-
tholicam,
& particu-
larem, qua
est falsita-
ti obnoxia.

Quo sen-
su?

81.

Doctrinam
Catharini
an damna-
verit Tri-

dentiaum? lasticorum antiquioribus, cunctisque recen-
rioribus desumpta; haud tamen arbitratur,
mentem fuisse Concilii, aperte eam damnare,
nisi quatenus per veram consecutionem, sed à
Catharino negatam, fortasse damnatur. Pro quo
adducit n. 13. varia eaque vehementia satis
indicia, meritò videnda; & quædam ipse Ca-
tharinus, signanter titulum ipsum c. 9. præfi-
xum: *Contra inanem hæreticorum fiduciam*. Ni-
hilominus Bellarminus l. 3. de justifi. c. 3. &
alii post ipsum judicarunt Doctrinam meritò
censeri erroneam, sive per dilucidam conse-
cutionem Concilio repugnantem: tametsi
existimaverit Catharinus ex verbis Concilii
(in quæ proinde consenserat) nil tale conclu-
di. Et quidem rectè, si supponeretur (quod sup-
ponere seu insinuare videtur Palavicinus in
suo Discursu) sensisse, quòd etsi fide divinà
credi possit propria (dum verè subest) justitia,
indè tamen non redundet in justum vera &
omnis formidinis exclusiva certitudo, quam
intellectus quasi palpet ac in se percipiat, sic ut
non removeatur penitus periculum falsitatis,
ac ratio formidandi. Sic enim verè diceretur,
non posse justum scire certò, certitudine fi-
dei non obnoxia falsitati, suam gratiam. Un-
dè non apparet, quid magnopere hac in parte
reprobandum aut periculosum foret. Et redu-
ceretur difficultas ad hoc, an fides infusa verè
influat in assensum, supposità veritate, quan-
do revelatio sive testimonium Dei applicatur
modo non infallibili, aut etiam mediante
discursu, cujus minor non sit infallibilis.
Nam quòd sic, censent Viri docti; nec facile
oppositum evincitur. Quamvis generaliter
Doctores passim à fide excludant discursum
etiam evidentem, qui proximè nititur connexi-
oni medii cum extremis, nec certior esse
potest, quàm sit incertior præmissa.

82. Proinde amplius aliquid voluit Catharinus
toties inculcans possibilem etiam lege com-
muni gratiæ certitudinem, etiam quòd ad nos,
quæque adeò omnem dubitationem & for-
midinem excludat, reddatque certos de di-
vino testimonio, quòd verè tale sit. Nam ita
in Defensione loquitur de Spiritu contestante
& confirmante cor nostrum, ut omnem ab eo
dubitationem excludat. Cumque dixisset, cer-
titudinem hanc pacare cor, subdit: *Non paca-
tur autem cor, donec formido in oppositum ma-
net, & dubitatio non suffertur, quæ è diametro
cum certitudine pugnat*. Idem superius dixerat:
*Illum solummodò certum esse alicujus rei verè ac
proprie dicimus, cui res verè apparet, uti est,
& ita apparet, ut meritò firmitatem faciat ad-
hæsonis in intellectu, & excutiat dubitationem
atque formidinem*. Quo posito, arguit certitu-
dinem gratiæ: quia potest hoc esse verum, &
hoc verum potest cognoscere iis modis, qui ratio-
nabiliter faciant firmam adhæsonem, ut exclu-
datur formido & dubitatio. Et sæpè repetit cer-
titudinem, quæ omnem dubitationem excludit. In
quem sensum etiam allegat & urget testi-
monia Patrum & anteriorum Scriptorum; &
Herincx Sum. Theol. pars II.

adductis verbis Cajetani dicentis, quòd hoc te-
stimonium Spiritus est sufficientissimum ad hoc, ut
credamus, quòd sumus filii Dei, subdit: *Quis au-
tem negaverit a sufficientissimo Spiritus testimo-
nio, creante hanc in nobis fidem, venire procul
dubio certitudinem, quæ omnem dubitationem ex-
cludit?* Et post plura arguit, quòd sicut homo
speciali & prophetica revelatione... ita etià possit fidei,
esse certus itidem sua gratia certitudine fidei per
illam communem revelationem, & testimonium,
quod facit Spiritus sanctus in eorum cordibus, qui
Domino serviunt, & sollicitè ambulat cum Deo suo.

Hoc autem testimonium (ut nomine sibi adhæ-
rentium arguit in Interpretatione 9. Capitis sub
initium) procul dubio fide accipimus. Et cum sit
testimonium Spiritus, validum est. Et cum sit va-
lidum, certum facit credentem, qui novit illud; &
ita certum, ut infidelitatis sit titubare. Quare con-
cluditur, quòd homo potest esse certus sua gratia, &
hoc certitudine fidei, & ejus fidei, cui non potest
subesse falsum. Quod argumentum infra per-
tractans, ut explicet quâ ratione huic fidei,
utpotè non catholicæ, possit subesse falsitas, ait,
quòd hoc objectum tale est ex se, ut possit recipere
falsam fidem, & quòd homo ipse ex se non est talis,
ut non valeat decipi. Quamquam si supponantur
debitæ circumstantiæ removentes omnem deceptio-
nem, fidei sic circumstantionata, minimè possit sub-
esse falsum; at non simpliciter abstrahendo ab his
conditionibus, sicut sit in objectis fidei catholicæ. De-
cretum ergo, Concilii, non aliud significat, quàm
quòd hoc objectum particulare de illo vel illo non
est objectum fidei catholicæ, hoc est, universaliter
comprobata, cui simpliciter non potest subesse fal-
sum, sicut volunt hæretici. Deinde tractans de
formidine, quam respectus propriæ infirmita-
tis & indispositionis rationabiliter generare
potest, ait: *Qui, respectus, quandoque meritò
non habetur ab iis, qui toto corde convertuntur,
& præsentunt in se mutationem dextera excelsi.*
Quia tamen universaliter objectum hoc, quòd ego
vel ille sit affectus gratiam, erat hujus generis,
ut posset admittere formidinem, reddit (Conci-
lium) hujus rei rationem, quia scilicet nullus
valet certitudine fidei, cui non possit subesse fal-
sum, id scire: ac si clariùs dixisset: non est hoc
inter objecta, quo superius modò diximus, quæ sunt
catholica fidei, de quibus jam non liceat dubitare...
Similem proinde certitudinem (inquit infra)
credimus esse in viris bonis, qui in seipsis fervorem
persentunt charitatis.... & audiunt illi Spiri-
tum clamantem, Abba, Pater. Porro quamquam
(ut inferius loquitur) hic modus notitiæ simpli-
citer & in genere, sicut dixi, potest pati decep-
tionem, non tamen in illo vel in illo, qui in certis-
simis signis & in luce manifestissima innitatur, &
non in falsa atque fallaci hæreticorum certitudi-
ne, contra quam S. Synodus palam intendit. Tan-
dem (ut cætera omittamus) in eodem Tra-
ctatu subjungit: *Cum rationem huic dicto adjun-
xeris, Ideò hujusmodi fidei non subesse falsum, quia
homo diligenter seipsum explorans certò comperit
(quod ad se attinet) non decipi &c.* Hoc jam suppo-
sito & retento, rectè postmodò dicitur, in hac fide

83.

Cui subesse
nequeat fal-
sitas sive
deceptio,

In certis
circum-
stantiis.

Quæ juxta
ipsum diffe-
rentia quò-
ad hoc inter
illam & fi-
dem Catho-
licam?

Item quòd ad
rationem
formidinis?

non posse inveniri deceptionem; sicut etiam dicitur.

84.
Quæ sen-
tentiam
Tridentino
adversari
ostenditur.

Effugium
Catharini
præcludi-
tur.

Ex his, & toto contextu sæpius à me discusso, liquet Catharinum admisisse in variis saltem iustis certitudinem fidei divinæ, etiam hic & nunc falsitati non obnoxiam (quidquid sit de differentia præallegata inter objecta fidei catholicæ, quæ eo ipso fiunt nobis in ratione revelatorum infallibilia; & objecta fidei privatæ, quibus in genere loquendo potest subesse fallacia, uti discurret) omnibus consideratis, etiam degustatam ab ipsis iustis, adeoque excludentem omnem formidinem. Quod (etsi secus ipse senserit) verbis Concilii satis apertè adversari, probatur: Nam de huiusmodi rectè dicitur, quòd de sua gratia formidare & timere non possunt: contradictorium autem docet Tridentinum supra. Item, tales in particulari sciunt certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutos, contradictorium verò pariter asserit Tridentinum. Impertinens autem est ad generandam in quolibet iustam formidinem, ac excludendam infallibilis fidei firmitatem, quòd non sit objectum fidei catholicæ: dummodò enim in his circumstantiis ejusmodi infallibilitatem formidinis exclusivam his vel illis adferat absolutè, falsa manerent asserta Concilii.

85. Et planè de ipsis objectis fidei privatæ, adeò infallibilis, ita circumstantionatis, æquè ac de objectis fidei catholicæ, verum erit, quòd & his nequeat subesse deceptio, red-
Fidei etiam
privata,
qualiter re-
queat sub-
esse falsum?

dantque credentes de revelatione certissimos. Prout utique contigit in Adamo, Abrahamo, Prophetis & aliis, qui independentè à propositione objectorum per Ecclesiam catholicam, absolutà & infallibili certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, sciebant objecta sibi privatim revelata; immo in primis huiusmodi revelationibus ipsa catholica fides fundatur, super fundamentum utique Apostolorum & Prophetarum innixa. Quarè etiam Tridentinum sess. 6. can. 16. anathematizans, si quis magnum illud usque in finem perseverantia donum se certò habiturum absolutà & infallibili certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali revelatione didicerit; apertè supponit huiusmodi absolutam & infallibilem certitudinem (cui proinde non potest subesse falsum) ex speciali revelatione posse haberi de perseverantia, adeoque de ipsa iustitia. Ut proinde ly cui non potest subesse falsum, nullatenus sit periphrasis fidei catholicæ, quasi omni reliquæ posset stylo & mente Tridentini subesse falsum; sed cujusvis fidei infallibilis, excludentis pondere suæ certitudinis omnem formidinem; quam Concilium in quovis iusto negat, salvâ scilicet, & per se subintellectâ exceptione privilegii specialis revelationis.

Cur reve-
lacio spe-
cialis non
sit excepta
à Tridenti-
no?

Quæ tamen non fuit expressa hic (prout varii volebant exprimi) renitente Catharino cum suis fautoribus: eò quòd, si hic eventus exciperetur, palam fieret, comprehendi de reliquo quodcumquè fidei divi-

næ genus, adeoque Catharini sententiam proscribi. Quæ nihilominus ex verbis remanentibus (quidquid sibi persuaserit Catharinus verba contorquens) satis deducitur iisdem adversari.

Adversatur eadem sententia, tum rationi Theologicæ ejusque confirmationi, tum auctoritatibus, in principio quæstionis allegatis. Specialiter autem impugnatur ex c. Accipimus de purgat. can. ubi Innocentius III. hanc purgationis formam, secundum quam Archiepiscopus Bisuntinus, de variis criminibus infamatus, obtulerat se purgare, videlicet quòd esset immunis ab illis, ea nimirum de causa, quòd tamquam dimissis per poenitentiam jam esset immunis ab illis, reprobatur, utpote indiscretam, temerariam, & ineptam; & præmittit: sed hoc jurare non parva temeritatis existeret, cum B. Iob dicat: Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.

86.
Adversa-
tur senten-
tia Catha-
rini aliis
auctorita-
tibus.

Non foret autem temerarium jurare id, suppositâ certitudine tantâ, quantam admittit Catharinus. Cui etiam non quadrat illud Augustini Hom. 35. Quamdiu vivimus hic, de nobis ipsis nos ipsi judicare non possumus: non dico, quid cras erimus; sed quid hodiè simus. Et Gregorius l. 6. Epist. 22. ad Gregoriam Augustæ cubiculariam, petentem instrui per Gregorium divinitus admonitum de remissis culpis, ait: Rem difficilem, etiam & inutilem postulasti. Difficilem quidem, quia ego indignus sum, cui revelatio fieri debeat. Inutilem verò, quia securâ de peccatis tuis fieri non debes, nisi cum jam in die vitæ tuæ ultimo plangere eadem peccata minime valebis. Quæ dies quousquè veniat, semper suspecta, semper trepida metuere debes; atque ea quotidianis fletibus lavare. Plura videri possunt apud Bellarminum & alios contra Hæreticos scribentes.

Ex dictis patet, nos nè quidem posse esse certos de nostra iustitia certitudine Conclusionis Theologicæ: nam etiam hæc certitudo excludit omnem formidinem de opposito, nec ei potest subesse falsum; uni autem præmissarum, ex quibus nostram iustitiam concludimus, semper inhæret incertitudo, potestque subesse falsitas.

87.
Næquidem
de iustitia
nostra ha-
bere possu-
mus certi-
tudinem
Conclusionis Theolo-
gicæ;

Patet insuper, nos multò minùs posse esse certos de prædestinatione & perseverantia: nam ultra certitudinem de iustitia, requiretur certitudo de ampliùs non labendo, aut saltem in fine resurgendo; quæ ex nullo capite desumi potest. Quin immo oppositum potius Scriptura inculcat. Psal. 2. Servite Domino in timore &c. Apprehendite disciplinam, nè quando irascatur Dominus, & pereatis de via iustæ. Ad Rom. 11. tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time. Et alibi sæpè.

Multò mi-
nùs de per-
severantia
& prædesti-
natione:

Patet denique, nos etiam non posse aliam quam aliam certitudinem physicam & propriè dictam habere de nostra iustitia: hanc enim nec in se videmus, nec ex causa nobis infallibili inferre possumus; nec denique effectus sic eam subesse convincunt, ut si-

Neque ali-
quam
certitudi-
nem
physicam
habere vo-
lemus;

milis

milis experientia absque coëxistente iustitia absolutè dari non posset.

88. Sed solum
quandam
conjectura-
lem.

Sed difficultas restat, an de ea haberi possit certitudo moralis, & qualis? Resp. posse in hominibus iustis esse certitudinem quandam conjecturalem, innixam verosimilibus conjecturis, desumptis ab experientia & effectibus: eò quòd in se experiantur desiderium vitandi peccata mortalia, diligentiam in cavendis venialibus, studium pietatis & bonorum operum, desiderium cælestium, fastidium terrenorum, dolorem de peccatis præteritis, propositum de cætero placendi Deo, nec pro ulla re mundi eum graviter offendendi, pias in Deum affectiones, desiderium patiendi pro Christo, ipsamque tribulationum tolerantiam, susceptionem Sacramentorum, præsertim mortuorum; his accedente externâ protectione Dei, qui occasiones & motiva dubitandi, aut de iis cogitandi frequenter adimit.

89. Quae in
multis est
satis exi-
gua,

Hæc tamen certitudo habet gradus; estque frequenter satis exigua in multis, qui sæpè in peccata lapsi, plerumque absque notabili, etsi sufficienti, præparatione ad confessionem accedunt, adeoque cum probabili tantum persuasione, quòd se legitime disposuerint. Cujusmodi persuasio sufficit ad suscipienda Sacramenta mortuorum: uti etiam ad suscipienda Sacramenta vivorum sufficit probabilis persuasio, quâ quis confidat se esse in statu gratiæ.

90. In Viris
sanctis in-
terdum sa-
tis magna:

Interdum tamen in Viris sanctis prædictæ & similes conjecturæ pariunt magnam certitudinem moralem (si ita appellare libeat) eosque frequenter absque anxietate actuali securos reddunt, sic ut fiducialiter agant cum Deo quasi cum amico loquentes; ut patet in vita S. Francisci & plurium aliorum Sanctorum. De huiusmodi agit Bernardus serm. 68. in Cant. inquirens, an reperire sit animam tam spiritualem & sanctam, quæ in hac vita dicere queat, *Dilectus meus mihi, & ego illi*; & serm. 69. ubi respondet: *Prorsus habet Ecclesia Dei spirituales suos, qui non modò fideliter, sed & fiducialiter agant in eo, cum Deo quasi cum amico loquentes, testimonium illis perhibente conscientia gloria ejus.* Quamvis securitas non semper sit major in magis sanctis, sed in his occultâ Dei dispensatione quandoque sit minor; ut patet apud S. Hieronymum in vita S. Hilarionis, quem jam moribundum dixisse refert: *Egredere, quid times? egredere anima mea, quid dubitas? septuaginta prope annis Deo servisti, & mortem times?* Idem plures Sancti suo nos exemplo docuerunt.

Etsi non
semper ma-
ior juxta
majorem
sanctitatem.

91. Ex incerti-
tudine gra-
tiæ non la-
ditur debita
pax con-
scientia, sed
timor salu-
taris pro-
moveretur.

Nec idcirco oportebit conscientias fidelium perpetuò tumultuosâ trepidatione vexari, nec etiam præbetur ansa desperationi: sed solum præbetur occasio timori salutari, fiduciam in Deo conjunctam habenti; qui custos est humilitatis, & stimulus ad virtutem, cum securitas negligentiam pariat, & incautos ad peccata pertrahat. Vide Gre-
Herincx Sum. Theol. pars II.

gor. l. 6. Epist. 22. ad Gregoriam Augustam cubiculariam.

Non est denique hæc certitudo in quantumvis sanctis tanta, ut formidinem rationabilem omnino excludat, sed manet formido potentialis, quæ etiam connaturaliter quandoque in actualement prorumpit. Colligitur ex Trid. sup. generaliter docente, quòd quilibet, quando se ipsum suamque propriam infirmitatem & indispositionem respicit, de sua gratia formidare & timere potest. Ac proinde non est admittendum, quòd justus eò usque possit proficere, ut tam certus sit, se esse justum, quàm Romam esse. Nam huiusmodi certitudo (quàm Sotus in Apologia contra Catharinum c. 2. & 3. vocat intensissimam opinionem) excludit moraliter rationabilem formidinem de opposito. Assignat tamen Sotus exemplum hoc certitudinis moralis c. 2. subdens: *Immo utinam aliquando ad tantam certitudinem, propria scilicet iustitiæ, pervenirem!* Et c. 3. *Immo quisnam ad tam excelsum gradum certitudinis ex hominibus, etiam rarissimâ sanctitatis, de sua obtenta gratia conscendit?* Eum proinde, uti & nostrum Vega l. 9. in Trident. c. 46. ad communem sententiam trahit Malderus hic art. 5. dub. 2. assert. 2.

92. Certitudo
moralis
gratiæ et-
iam in sanctis
citraspe-
ciale privi-
legium non
est tanta,
ut omnem
rationabilem
formidinem
excludat.

Eadem occasione solet hic moveri dubium, quam certitudinem possint fideles habere de sua fide infusa & supernaturali? Resp. cum plerisque Doctoribus, non posse eos habere certitudinem plusquam moralem. Ratio est: quia non est undè major certitudo desumi possit. Nullibi enim revelatum est, quòd v.g. mihi inexistat fides infusa: neque etiam id cognosci potest ex evidentia rei in se aut ex aliqua causa, vel effectu nobis certiori. Nam si ad Baptismum v.g. recurratur, indè non sum certior in me esse fidem infusam, quàm sim certus me esse baptizatum (de quo tantum sum certus moraliter) & deinceps non commisisse hæresim. Si autem recurratur ad ipsos actus fidei, qui sunt partim dispositio ad habitum, partim effectus illius; non est in primis certum, quòd posito actu statim infundatur habitus, qui probabiliter simul infunditur cum habitu charitatis, adeoque non possum de illo esse planè certus, uti nec de habitu charitatis.

93. De fide in-
fusa propria
non habetur
quoque cer-
titudo plus-
quam mo-
ralis,

Et quamvis ad positionem actus fidei mox certò infunderetur habitus; de ipsis tamen actibus tantum habetur certitudo moralis, quòd sint supernaturales, adeoque sufficiens dispositio. Quod probatur: quia etsi certò in nobis ipsis experiamur nos credere, non possumus tamen ita certò experiri, utrum credamus fide supernaturali: quia supernaturalitas ista non cadit sub experientiam. Sicut etsi certò experiamur in nobis actus poenitentiae ac dilectionis; non tamen quòd sint supernaturales: alioquin enim certò scire possemus nos esse in gratia.

Uti & de
supernaturalitate
actus fidei.

Undè quod Aug. 13. de Trin. c. 1. ait: Fi-
dem

94.

dem ipsam, quam videt quisque in corde suo esse, si credit &c. et infra: Eam, fidem, tenet certissima scientia, clamatque conscientia; debet explicari de clara experientia actus credendi ut sic, præscindendo à specifica illius differentia, scilicet naturalitate vel supernaturalitate. Ex opposito autem Scotus dum 3. d. 23. n. 17. ait; nos credere quod habeamus fidem infusam, solum vult, quod illud obscurè cognoscamus, etsi non fide infallibili, quantum ad nostram propriam & particularem personam: oppositum enim docet Quodlib. 14. n. 8. Neque etiam negat nos habere evidentiam de actu fidei nostræ ut sic; quem non credimus nos habere, sed clarè experimur, abstrahendo à supernaturalitate, sicut qui dubitat, non dubitat se dubitare, sed id clarè cognoscit per experientiam.

95. *Catholicus per actum fidei est certus. Resp. esse quidem certum de objecto quod credit, eò quod sit à Deo revelatum, prout evidenter credibile faciunt notæ fidei. Non tamen per quamdam reflexionem certò scit de ipso actu credendi, num sit ex modo tendendi infallibilis, & supernaturalis.*

Nec refert, quod Ecclesia habeat pro vero Martyre illum, qui (ut in Historia Ecclesiastica legitur) mortem subiit hoc solo titulo, quod dixisset: *Sum Christianus*. Nam is non subiit martyrium pro veritate istius propositionis, quatenus significaret fidem infusam inexistere proferenti, sed pro veritate objectiva (cujus professio tali propositione includitur.) quod Christus sit Deus, quodque doctrina Christiana sit vera.

96. *Instabis: Catholicus certò expetit se credere indubitanter, adeò ut potius quamlibet scientiam, quam articulum fidei negaret: ergo advertit actum suum esse infallibilem, & consequenter supernaturalem, nè alioquin dubitationi locus relinquatur. Resp. signum istud non generare certitudinem plusquam moralem: non enim experitur quis, utrum firma ista adhæsió proveniat ex eo, quod voluntas captivet intellectum in obsequium fidei ut oportet, & ex ipsa infallibilitate actus, an verò ex dispositione ipsius subjecti: firma autem adhæsió subjectiva non arguit supernaturalitatem actus; cum etiam Hæreticus possit hoc modo firmiter assentiri alicui articulo, quem adhuc existens Catholicus credebatur, immo & suis erroribus. Adde, quod in idem objectum tendi possit per actum naturalem & supernaturalem; quorum differentia non cadit sub nostram experientiam. Neque est quod dicatur ex suavitate quadam spiritus, quam nemo novit nisi qui accipit, hæc posse fidelem discernere: numquam enim sinè privilegio speciali ejusmodi gustus & experientia dulcedinis facit omnimodam certitudinem, sed tantum moralem. Nec ideo relinquitur locus dubitationi deliberatæ de ipso objecto; de quo, utpote revelato, salvâ fide du-*

bitari nequit: quàmvis de ipso actu absolutè dubitari posset, utrum sit commensuratus & supernaturalis; cum hoc non sit singulis revelatum. Rarius tamen etiam de hoc dubitare solemus, ob majorem de eo certitudinem, & quidem longè majorem, quàm possit haberi de charitate; quæ plura & difficiliora, nobisque minùs perspecta, immo ipsam fidem prærequirit; nec tamen ex ea necessariò infertur. Ideò etiam rarò fideles orare solent ad fidem obtinendam, sed bene ad obtinendum illius augmentum & vivaces ejusdem actus. Fidem autem ipsam in Baptismo (de cujus valore non est quod dubitetur) infusam supponunt nullâ pertinaci incredulitate (de qua conscientiam non habent) amissam adhuc permanere.

Q U Æ S T I O VIII.

De Remissione peccatorum venialium & Dispositione prærequisita.

DE hac quæstione solet tractari in materia de Sacramento Pœnitentiæ. Congruè tamen videtur ipsa hic subnecti ob affinitatem cum remissione Extra-sacramentali mortali, & Dispositione prærequisita, de qua jam actum fuit.

Itaque in primis dubitandum non est, peccata etiam venialia verè deleri ac remitti, tum quoad pœnam, tum (de quo jam agitur) quoad culpam: prout notum est apud Patres, Doctores & fideles, & continetur in hac petitione Orationis dominicæ: *Dimitte nobis debita nostra*. Quod ratione quotidianarum seu venialium culparum verificatur etiam in justis; quorum (ut ait Trid. sess. 6. c. 11.) *ista vox est, & humilis, & verax*. Ratio sumitur ex hoc, quod culpæ veniales sint vera injuria seu offensa Dei; adeoque objectum remissionis.

Referuntur autem olim Quidam censuisse, quod non contingat culpas veniales deleri post hanc vitam, eo quod fiant mortales perseverantibus in eis finaliter. Quæ tamen opinio omnino est improbabilis, uti & fundamentum ipsius omni prorsus apparentiâ veritatis caret. Quocirca D. Bonaventura, D. Thomas, Scotus & alii unanimiter asserunt, venialia interdum etiam quoad culpam deleri in altera vita. Idquæ contingit, quando justis culpas veniales hic commissas non satis retractarunt, adeoque habitualiter in eis perseverantes moriuntur. Remittuntur autem ista post hanc vitam, non tamen per infusionem novæ gratiæ sanctificantis; utpote quæ augeri nequit, nisi per Sacramenta & merita hujus vitæ.

Qualiter porrò venialia post hanc vitam remittantur, varii sunt modi dicendi. Scotus 4. d. 21. q. 1. n. 7. ponit unum modum: *Quod nihil est aliud culpæ venialis remissio, quàm solutio pænæ temporalis debite pro ea*. Huc tamè modum (qui

Rarius tamen de fide, quin eam quis sit præstaturus, dubitari solet.

97.

Peccata venialia verè etiam quoad culpam deleri seu remitti possunt.

98.

Non solum in hac, sed etiam in altera vita;

99.

(qui à Nonnullis ei simpliciter adscribitur) non approbat: Quia sancti videntur distinguere inter remissionem culpa cujuscunque & poena; & maxime inter remissionem culpa & solutionem poena debita illi culpa, ut ait num. 8. subdens secundum modum, quod scilicet opera prius facta possint esse à Deo relata seu acceptata ad remissionem venialis post mortem. Nam (ut habet n. 10.) ista deletio venialium est quoddam premium non principale istorum meritorum; quod proinde reservatur usque ad instans mortis, quo desinit is esse viator, qui in via scilicet venialia non satis retractaverat. Et hoc est rationabile, ait Scotus sup. Quare juxta hoc remitteretur veniale in primo instanti non vitæ independentem à particulari aliqua retractatione per extrinsecam condonationem, ad quam scilicet jus habet moriens in statu gratiæ & meriti. Quod si verò fingas casum metaphysicum, quo justus post Baptismum moriatur carens omni merito, & tamen subjacens venialibus culpis, adhuc is vi gratiæ sanctificantis & meritorum Christi idem condonationis jus habet: nam (ut utar verbis S. Bonaventura 4. d. 21. p. 1. a. 2. q. 1. ad 1.) qui recedit in charitate, per illam meruit, merito sive proprio sive Christi, seu jus habet, etiam post hunc statum ab his emundari, quæ retardant premium charitatis; utpote jus habens ad ipsum premium principale, quod aliàs adire nequit. Quare non est tali necessaria cooperatio liberi arbitrii; cum in isto statu nequeat se juvare, uti in via parvulus. Nam motum aliquem bonum, per quem tamquam per dispositionem vel meritum de congruo vel de condigno deleatur veniale, ponere in anima post mortem, non videtur doctrina Theologica consonum, quæ ponit statum illum ab istis immunem; inquit Scotus sup. Cui quodad hoc ultimum expresse consonat S. Bonav. sup. art. 1. q. 2. in corp. & alibi. Quare secundus hic dicendi modus (in quem Scotus multum propendet) satis facilis & solidus apparet. Manet equidem Scotus problematicus, dans facultatem, ut quaratur alius modus; quem difficile est invenire, inquit ipse sup. Ut proinde sit Scotistis liberum hac in re sentire quod libet.

Non quidem per meram poenæ solutionem, sed per extrinsecam condonationem in instanti primo post hanc vitam,

Verosimiliter non necessarium interveniente cooperatio- ne liberæ voluntatis.

100. Plures tamen retractationem (quæ indubie non desinit) existunt, sive tamquam formam deletivam macularum, sive tamquam satis-

næ satisfactionis delere maculas veniales, relicto tamen reatu integræ poenæ per satisfactionem tollendæ, nisi per suffragia vivorum aut intercessionem Sanctorum concedatur aliquod refrigerium. Verum sine solido fundamento & contra passim receptam regulam generalem statuunt hi meritum seu satisfactionem condignam extra statum viæ, quando nemo potest operari, sive gloriam promovendo, sive illius impedimenta (quæ sunt reatus tum culparum venialium, tum poenarum) removendo. Alii denique censent retractationem istam habere se instar meræ conditionis sine qua non, seu meræ sublationis obicis retardantis condonationem Dei. Quod quidem minus displicet, posito præsertim, quod omnis vera ratio meriti etiam congrui verè & non solum nominatenus excludatur.

In præsentem autem vitam culpæ veniales multis remediis expiari possunt juxta Trid. sess. 14. cap. 5. Primò per Sacramentum Baptismi, Pœnitentiæ, Eucharistiæ, Extremæ Unctionis, & juxta plurimos etiam per reliqua. De quo in Tract. de Sacramentis. Secundò extra Sacramentum: quod qualiter fiat, hic tractandum est.

In primis verò viator permanens in malo statu juxta receptam satis doctrinam D. Bonaventura 4. d. 21. p. 1. a. 1. q. 1. obtinere nequit veniam culparum venialium; sed necesse est, ut prius vel simul sit mundatus à mortalibus. Ad quod allegari solet illud 1. ad Cor. 13. Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Allegat etiam D. Bonaventura sup. quod juxta Augustinum 21. de Civit. c. 27. nec magna nec parva possint nobis dimitti, nisi nos dimiserimus debitoribus nostris; quod non est ob aliud, nisi quia dum homo non dimittit, est semper in peccato mortali: ac proinde quàm diu in illo manet, nullum etiam veniale potest homini dimitti. Nonnulli tamen putant posse peccatorem per modum dispositionis seu meriti congrui impetrare per actus, qui sufficerent in justo, remissionem venialium, uti alia beneficia, tum temporalia tum spiritualia. Immo Hiquaus in Comment. ad Scotum sup. n. 52. Idem docet de remissione obtinenda etiam cum exhibitione condignæ satisfactionis. Quod multò difficilius est ob defectum statûs gratiæ.

Dispositio porrò seu actus sufficiens justo ad obtinendam remissionem venialium peccatorum, indubie est contritio charitate perfecta, quæ sicut sufficienter disponit ad remissionem mortalium, quotquot & quanta fuerint, sic à fortiori ad remissionem venialium omnium, ad quæ se extenderit, sive intra, sive extra Sacramentum. Dico, ad quæ se extenderit: nam fieri potest, ut contritio sit perfecta charitate Dei appetitativè super omnia lædentia amicitiam Dei, non tamen super omnia, quæ amicitiam Dei non lædunt: sicut etiam interdum extendit ipsa se ad quædam venialia

satisfactionem condignam, Sive tamquam nudam obicis sublationem.

101. In præsentem vitam diversimodè delentur, intra & extra Sacramenta.

Non remittuntur permanenti in malo statui.

Esti quidam contradicant.

102. Dispositio sufficiens extra Sacramenta est contritio charitate perfecta ad illa delenda, ad quæ se extendit; Non enim ipsa semper se extendit ad venialia.

præsertim
omnia:

Etsi opposi-
tum non
infrequens
sit.

103.
Idem di-
cendum de
dilectione
perfecta,
qua sit im-
plicita re-
tractatio
culpe ve-
nialis.

104.
An sola at-
tritio in ju-
sto suffici-
at, contro-
versa est.
Negant Va-
rii.
Affirmant
plures.

venialia præsertim graviora, non tamen ad alia diversi generis aut inæqualis gravitatis. Frequens tamen satis est, ut eliciatur contritio à Deum timentibus de omnibus offensis Dei, sine ulla exceptione, & potissimum de venialibus etiam gravioribus, quæ præsertim fuerunt occasio quædam gravis lapsus. Quod si autem contritio non se ad omnia extendat, constat non remitti nisi illa, ad quæ se extenderit.

Quod verò de contritione dictum est, etiam dicendum est quoad remissionem extra Sacramentum de dilectione Dei, quæ sit virtualiter seu implicite retractatio venialis peccati remittendi juxta D. Thomam, D. Bonaventuram, & alios passim contra Nonnullos, qui videntur requirere expressum dolorem. Ratio est: quia talis dilectio est sufficiens retractatio peccati. Talis porro censetur, quæ ita est fervida, ut ipsa perseverante vi illius displiceret veniale, si occurreret memoriæ, & moraliter loquendo moveret ad expressam de illo contritionem.

An autem sola attritio in justo sufficiat extra Sacramentum, disputatur. Negat Petrus Soto, Suarez, Aversa & alii. Sed valde probabiliter affirmat Durandus, Gabriel, Major, Ioannes Medina, Henriquez, Vasquez, Azorius, quos refert & sequitur Dicastillo disp. 2. de Pœnit. n. 400. & alii passim. Est enim attritio opus justi, supernaturale, peccati venialis retractativum, meritorium gloriæ, satisfactivum pro pœnis temporalibus: adeoque merito censeri potest esse unum ex multis aliis, seu à Sacramento pœnitentiæ distinctis modis, quibus veniales culpæ juxta Trid. sess. 14. cap. 5. expiari possunt; quæ aliàs extra Sacramentum non nisi per contritionem seu dilectionem perfectam possent expiari. Nec refert, quod sic numquam venialia remitterentur quoad culpam per Sacramentum pœnitentiæ seorsim à mortalibus; utpote quæ antecederet per actum saltem attritionis forent deleta: nam sufficit, ut per illud remittantur, quando sunt simul cum mortalibus in merè attrito. Per accidens autem est, nec tollit veritatem formæ, quod sint in justo quoad culpam remissa per attritionem antè susceptionem Sacramenti; in quo possunt iteratò remitti, & quoad pœnam extinguì. Deinde casu quo immemor mortalis confiteretur sola venialia cum attritione generali, remitterentur directè venialia per Sacramentum; etsi simul cum mortalibus indirectè saltem in eodem Sacramento remissis.

105. Quod verò Cardinalis Lugo & Nonnulli alii censent per attritionem non semper remitti omnia, ad quæ se extendit, uti per contritionem, sed aliqua juxta regulam ordinationis divinæ, videtur incerta conjectura. Nam certè cum Sacramento sufficeret attritio ad delendum omnia, ad quæ se extendit; ergo etiam extra Sacramentum, si extra illud sufficiat ad delendum aliqua; cum sit actus uni-

versaliter retractativus, nec sit potior de his quàm de illis ratio; nec denique aliundè quidquàm sciatur, quanta debeat esse perfectio seu intensio attritionis extra Sacramentum. Quamquam res maneat incerta defectu revelationis Dei; cujus iudicii & æquitatis statum nos alioquin latet.

Præterea Auctores censentes sufficere attritionem, censent consequenter sufficere alia bona seu meritoria opera justi. Sic Scotus sup. D. Bonav. d. 21. p. 1. a 1. q. 2. Dicastillo sup. n. 416. Suarez & plurimi alii. Quod quidem admitti potest, cum hac saltem limitatione ordinariè addita vel subintellecta, ut actus justi aliquammodo in se contineat retractationem præteritæ volitionis venialiter malæ: non enim censendum est, Deum hic remittere culpas, nisi interveniat non solum carentia actualis adhæisionis seu complacentiæ, sed insuper aliqua retractatio præteritæ & interpretativè manentis adhæisionis, per actum videlicet culpæ oppositum. Quia enim peccatum veniale aliquo modo voluntarium est, dignum est; ut hic numquam deleatur, nisi voluntas detestetur, ut rectè D. Bonaventura sup. ad 4. intellige, sive expressè, sive virtualiter & implicite, ut clarè patet ex corp. & ad 1. & 3. Talis est desiderium serium Deo perfecte placendi, vel omne Deo displicens removendi, petitio veniæ &c. Et secundum hoc intelligitur, quod Aug. Enchirid. c. 71. & Ep. 108. dixit, venialia remitti per orationem Dominicam. Neque enim excludit pœnitentiam saltem virtutalem: cum Ep. cit. dicat: Cum dicimus dimitte nobis, manifestamus habere nos quod nobis dimittatur, atque in iis verbis humiliantes animas nostras quotidianam agere pœnitentiam non cessamus. Immo probabile censet Suarez, Dicastillo sup. ex Scoto 4. d. 21. q. 1. quemlibet actum meritorium sufficere, dummodò ab operante referatur ad effectum obtinendi veniam peccati venialis: eo ipso enim videtur adesse virtualis displicentia inexistentiæ venialis culpæ, & voluntas eam arcendi. Loquitur autem Scotus sup. de actu bono plus placente Deo, quàm displicuerit veniale. Quod Variis videtur subesse in actu meritorio æternæ gloriæ. Et hac ratione seu viâ clariùs elucet, quàm verè Trid. sess. 14. c. 5. præmisso quod in Confessione venialia utiliter, non tamen necessariò exprimantur, addiderit: Multis aliis remediis expiari possunt. Quibus etiam accenseri possent nonnulla opera externa seu ceremoniæ, quæ dicuntur Sacramentalia, v. g. usus aquæ benedictæ, Confessio generalis in principio Missæ & Horis &c. his enim quoquè vis quædam specialis tribuitur ad venialia dimittenda, idquè indubiè ratione pii motus seu detestationis, quæ jungitur aut imperatur. Sed an (quod Nonnulli volunt) etiam valeant ex opere operato, opportunè tractabitur in materia de Sacramentis in comuni.

106.

An & quæ
alia opera
justorum
sufficiant
ad remissionem
culpe venialis?

Quid censendum de
Sacramentalibus,
remissis?

Per

107.

Gratia
sanctificans
non est for-
maliter re-
missiva
peccato-
rum venia-
lium,

Per quid denique formaliter remittantur venialia peccata, est pariter controversum inter Doctores. Aliqui enim (quibus favent D. Thomas & D. Bonaventura) censent, ea remitti per gratiam sanctificantem. Quod tamen difficile est ob hoc, quod gratia quantumvis intensa non repugnet peccatis venialibus quibuscumque, etiam actualibus. Quamvis remissionem illorum semper comitetur in hac vita novæ gratiæ infusio; dum tamen duo supponantur, scilicet quod non remittantur hic, nisi homo sit aut simul fiat justus; quodque gratia respondens meritis quibusvis, etiam remissis, detur statim: his enim suppositis, non remittitur veniale, nisi per Sacramenta aut actum meritorium, quibus infallibiliter conjuncta est gratiæ infusio.

108.

Neque et-
iam retrac-
tatio eo-
rumdem est
formaliter
remissiva,

Varii Recentiores censent remitti per actum v. g. contritionis velut causam formalem, sicut mortale per gratiam. Juxta quod consequenter dicendum foret, si talis actus ponatur in anima etiam independenter à libertate operantis, eo ipso fugandas maculas veniales: sicut positâ gratiâ fugantur maculæ mortales. Verum id non habet talis actus ex natura sua; ex qua opponitur quidem actuali veniali, quod detestatur (cui etiam opponitur detestatio viribus naturæ concepta) non tamen habituali: non constat autem de divina ordinatione.

109.

Sed potius

Alii censent deleri per actum liberum & meritorium v. g. contritionis tamquam per

meram, sed condignam satisfactionem: cum enim macula peccati maneat, donec vel exhibeatur condigna satisfactio pro offensa seu injuria, vel liberaliter condonetur, censent hi Auctores contritionem destruere peccatum priori modo. Quod si objiciatur, id repugnare gratiæ venialium remissioni, omnino asserendæ; quam proinde instar beneficii à Deo petimus & impetramus; Respondent, venialia equidem remitti gratis, quatenus ex gratiæ auxilio provenit actus satisfactivus, adeoque petimus ea dimitti, quatenus petimus gratiam ad satisfaciendum seu dolendum. Adde etiam gratis remitti, quatenus gratuito Deus acceptat seu statuit acceptare talem actum instar ejusmodi satisfactionis: quem sanè aliis titulis exigere, & ad id non acceptare potuisset. Hæc sententia non displicet, supposito quod condignè satisfacere possimus pro culpis venialibus. De quo disp. 6. q. 4. n. 70. agatur.

condigna
satisfactio
ex divina
acceptatio-
ne,

Alii denique censent præviâ retractione tamquam congruâ dispositione remitti veniale per extrinsecam Dei condonationem; sic ut hæc ipsa, suppositis etiam cæteris, sit speciale & novum Dei beneficium, sicut condonatio mortalium positâ contritione. Hæc Sententia est probabilis & tenenda, si & quando remissio fiat sinè condigna satisfactione, quæ an exhiberi possit, dicetur infra loco cit.

Aut sanè est
dispositio
congrua ad
condonatio-
nem Dei
extrinse-
cam.

DISPUTATIO SEXTA.

De Merito bonorum Operum.

I.

Meritum
generaliter
quid?

MERITUM generaliter est conditio consequens actum liberum (subintellige omissionem) quatenus est proportionatus alicui retributioni. Quo sensu etiam comprehendit meritum mali operis, quod usitatus demeritum vocatur. De quo Job. 6. dicitur: *Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui!* Et de hoc etiam agit S. Augustinus lib. De libero arb. & gratia c. 5. & 6. & alibi.

Meritum
boni operis
quid?

Communiter autem, & ad sensum præsentis loci, sumitur pro merito boni operis quod ad præmium supernaturale. Estque obsequium Deo præstitum, natum movere Deum ad retributionem præmii supernaturalis. Est autem duplex, de condigno videlicet, & de congruo: quorum illud perfecti, hoc imperfecti meriti rationem participat. Nam merito condigno ob excellentiam operis, pacto seu promissione accedente, debetur per se loquendo merces ex obligatione justitiæ, quando scilicet præmiator talis obligationis est capax: at merito congruo non est ita merces ex rigore debita, sed conceditur ex quadam decentia & liberalitate, quamvis non sinè

Aliud est
de condig-
no, aliud de
congruo.

intuitu operis: adeoque non semper infallibiliter recipimus, quod de congruo mere-mur. Unde nec repugnat gratiæ, uti meritum condignum: cum id, quod merito congruo redditur, adhuc simpliciter gratis detur,

QUESTIO I.

De Requisitis ad Meritum condignum ex parte operantis.

DICO I. Ad Meritum de condigno requiritur in operante status gratiæ. Est certa & communis omnium Scholasticorum. Probatur I. Ex Scriptura Gen. 4. *Respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus: ad Cain vero, & ad munera illius non respexit.* Ubi (ut explicat S. Gregorius, Scotus & reliqui) indicatur, Deum prius respicere ad conditionem offerentis, quam oblationis: ita ut si offerens sit ingratus, ejus opera Deus non habeat accepta ad mercedem. Ezech. 18. *Si averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem... omnes justitia ejus, quas fecerat, non recordabuntur;*

2.
Ad meri-
tum condig-
num requi-
ritur in o-
perante
status gra-
tiæ.

Quod pro-
batur ex
Scriptura,

buntur; & consequenter nec recordabuntur iustitiæ, quas fecerat existens in peccato. Ioan. 15. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis, scilicet per gratiam & charitatem. Itaque Christus est vitis fecunda & fructifera, Iusti per gratiam inserti sunt palmites. Sicut itaque palmes nequit ferre fructum, nisi in vite sit, & humorem ac succum ab ea trahat: sic nec iustus, nisi Christo insertus maneat per charitatem, & ab eo divinæ gratiæ succum & humorem trahat. Atque ita verificatur illud Christi Ioan. 4. Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

Concilio Tridentino, Probatur II. ex Tridentino, quod quotiescumque agit de Merito, semper præsupponit statum gratiæ esse necessarium; ut frequenter *sess. 6. cap. 16.* quod ideò inscribit, *De fructu Iustificationis, hoc est, de Merito bonorum operum*, aperte insinuans meritum esse proprium Iustificationis fructum. Quare nec de alio merito condigno tractat, quam iustorum. Idem supponit *can. 12.* Et *cap. 8.* docuerat, nec fidem, nec opera, quæ iustificationis gratiam præcedunt, eandem mereri, utique, quia in merito præsupponi debet iustitia operantis.

3. Determinatione Pontificum, Probatur III. ex tribus Pontificibus, qui damnarunt oppositam sententiam, quam docuerat *Baius Artic. 12. 13. 15. & 17.* Et quod mirandum est, dicit hic Auctor *art. 17. sentire cum Pelagio, qui dicunt, esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis sublimetur ad statum Deificum*; cum tamen gratiam ad meritum supernaturale requirere, sit potius à Pelagio recedere, qui necessitatem gratiæ non augebat sed minuebat. Sanè non satis advertit horum articulorum Assertor, quantum momenti adferat status amicitiae & filiationis Dei ad moralem operis valorem apud amicum & Patrem munificentissimum. Qui consequenter *art. 19.* ad opera Unigeniti Filii Dei procedens asserit: *Opera iustitiæ & temperantiæ, quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis non traxerunt maiorem valorem.*

Et ratione Theologica. Probatur denique ratione: quia peccatum superveniens infallibiliter omnia merita mortificat; ergo multò magis nova impedit: non enim mortificat priora, nisi quia status meriti non compatitur statum peccatoris. Deinde gloria æterna debet conferri tamquam hæreditas, juxta *Trid. sess. 6. cap. 16.* ergo meritum illius condignum exigit titulum filii, saltem adoptivi; præsertim cum absque hoc homo sit Dei inimicus, poenâ æternâ & privatione hæreditatis dignus, quam diu peccator inanet.

4. Occurritur objectioni ex Scriptura petita. Nec refert, quòd Scriptura promittat mercedem bene operantibus, adeòque legi obedientibus, interdum non factâ mentione status gratiæ: nam hunc saltem nullibi excludit, sed aliundè supponit: neque enim

utrobique debent exprimi omnes Meriti conditiones.

Non refert etiam, quòd Augustinus lib. de natura & gratia cap. 2. dicat: natura humani generis ex illius unius prævaricatoris carne procreata, si potest sibi sufficere ad implendam legem perficiendamque iustitiam, de præmio debet esse secura, hoc est, de vita æterna, etiamsi in aliqua Gente, aut in aliquo superiori tempore fides eam latuit sanguinis Christi. Nam solum vult Augustinus, sequi, quòd gratia Christi non sit necessaria, adeoque quòd Christus sit gratis mortuus, si absque illius fide & gratia homo sibi sufficeret ad totam legem observandam, & consequenter posset fieri iustus & salvus; cum ad iustitiam proximè, & ad salutem mediata totius legis disponat impletio. Quamvis etiam in ista hypothese falsa, & ab ipso Augustino impugnata, supponat S. Doctor tales homines fore iustos; dicit enim: *non enim iniustus Deus, qui iustos fraudet mercede iustitiæ.* Eandem absolute requiri docet *Epist. 46.* dicens: *Misericordia Dei prævenit, ut iustificetur impius, & incipiat habere meritum bonum.* *Epist. 105.* Nulla enim igitur sunt merita iustorum? Sunt planè: quia iusti sunt; sed ut iusti fierent, merita non fuerunt. Et lib. De fide & operibus cap. 14. *Sequuntur bona opera hominem iustificatum, non præcedunt iustificandum.*

Nota, hanc conditionem ad Meritum de condigno solum requiri de potentia ordinata juxta *Scotum 1. dist. 17. q. 3. n. 29.* & alios contra plures, non solum quia absolute loquendo inè gratia habituali potuisset amicitia & filiationis divina consistere: verum etiam quia hæc seclusâ, & suppositis cæteris conditionibus operis, videtur illud potuisse à Deo acceptari tamquam meritum condignum præmio: nam de facto quoque opus iusti non ita ex natura sua de condigno meretur, quin debeat acceptatio divina accedere, etiam ut condignum præmio reddatur, juxta infra dicenda. Facilius autem id appareret in opere exercito, non quidem à filio Dei adoptivo, sed nec à positivè inimico, verum à constituto velut in statu medio, qui tamen de facto non datur. Fatendum equidem est, ex conditione filiationis & amicitiae Dei opus iusti plurimum augmenti in dignitate sortiri; cum amplius valeat opus amici, & præsertim filii, cui debetur hæreditas.

Dico II. Ad Meritum requiritur in operante status viatoris. Ita cum D. Thomas & Scotus docent unanimiter Theologi. Et colligitur ex Scriptura Ioan. 9. *Venit nox, quando nemo potest operari, scilicet meritorie.* 1. ad Cor. 7. *Tempus breve est.* Ad Gal. 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum.* Eccle. 9. *Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.* Quem locum ad propositum explicat Hieronymus. **Aposto-**

Explicatur locus Augustini.

Qui aperte iustitia statum in meritis requirit.

5. An status gratiæ requiratur de absoluta potentia ad meritum condignum?

6. Requiritur in operante ad meritum condignum status viatoris?

Apostolus quoque 2. ad Cor. 5. docet mercedem dandam juxta ea, quæ gesta fuerint in corpore, id est, eo tempore, quo in corpore fuit: quia videlicet in iis solis locum habet meritum, ut exponit *Augustinus lib. de prædest. Sanctorum cap. 12.* Idem habet communis sensus Patrum & Fidelium. Sufficiat illud *Prosperi Sentent. 172. Frustra sibi homo post hoc corpus promittit, quod in hoc corpore comparare neglexit.*

7. Ratio hujus rei non potest referri in conditionem operum, quæ faciunt justī in cælo vel in purgatorio: quia sunt libera & nostris perfectiora: neque etiam in conditionem personæ; cum sint filii Dei: neque in ipsum statum: quia etsi beati sint præmium assecuti, quid absolute & ex natura rei vetat eos mereri præmii augmentum? Certè id animabus in purgatorio ob stare non posset, utpote quæ necdum præmium obtinuerunt. Nec obstat meritum Christi perfectissimis, qui ab instanti conceptionis perfectissimè Deum vidit, eoquè fructus est.

Itaque ratio referenda est cum Doctoribus communiter contra *Vasquez* in congruam Dei ordinationem, quâ sicut homines ad statum & finem supernaturalem evertit, voluitque illos hunc obtinere per modum decertantium aut in stadio currentium (ob quod vita mortalis in Scriptura militiæ & agoni comparatur) ita etiam tempus certaminis ac cursus limitavit, post quod non sit amplius locus certaminis vel cursui, sed remunerationi.

Unde nec Christus ipse quidquam est meritis extra statum viæ, post cursum vitæ mortalis consummatum: eò usque enim fuerat corpore viator, etsi jam dudum secundum animam comprehensor. Quamvis etiam durante vitâ mortali necdum esset consummate comprehensor secundum animam; nempe (ut *Scotus 3. dist. 18. n. 16.*) secundum affectionem commodi: eò quod non tantum in appetitu sensitivo, sed etiam in rationali patiebatur veram tristitiam & dolorem.

8. Ex his sequitur I. Animas veterum Patrum in limbo nihil meruisse: quia erant extra statum pugnæ & demeriti; ergo similiter extra statum meriti. Idem longè probabilius est de Henoch & Elia: quia etsi adhuc degant in mortali corpore, in eo tamen non vivunt communi & mortali conditione, nec modò sunt in agone & certamine; ideòque non possunt demereri; ergo nec bene agendo mereri possunt, quousque circa tempus Antichristi ad priorem viatoris & vitæ statum redeant, per bona opera adhuc plurimum meritori: non enim repugnat statum viatoris & merendi interpolari; quod etiam contingit in iis, qui à morte resuscitati ad vitam mortalem redeunt. Alioquin sanè hi duo sancti viri incredibile nimis, & incomparabiliter omnium aliorum Sanctorum merita excedens sibi conquirent meritorum pondus per actus præsertim amoris continuos, tempore millium

annorum, quo vixerunt in statu plusquam humano, Eliâ quidem diutius Henoch; & in quo usque ad tempora Antichristi perseverabunt.

Sequitur II. Damnatos in inferno, etsi continuo peccent, non demereri damnationis augmentum: quia etiam status demerendi pariter cum statu viatoris concluditur. Nam (ut ait *Augustinus ad 2. quest. Dulcitii*) hic omne meritum comparatur, quo post hanc vitam possit relevari quispiam vel gravari. Et alioquin ob moralem rectè agendi impossibilitatem poena eorum continuo deberet crescere in æternum.

Sequitur III. Animas in purgatorio per actus bonos non satisfacere pro poena, sed per physicam poenarum tolerantiam satisfacere, juxta Doctores communiter. Quod si moriantur aliqui quibusdam venialibus necdum remissis, remittuntur ea postmodum à Deo ob merita vitæ præcedentis vel ipsius Christi; contritione tamen tunc elicienda juxta multos concurrente per modum saltem puræ dispositionis. De quo *disp. præc. q. ult. actum est.*

Sequitur IV. Etiam Angelos post absolutam viam & obtentam beatitudinem nihil fuisse meritos, ut de præmio essentiali aut illius augmento satis certum est: de præmio autem accidentali est communis & probabilior opinio ob generalem locutionem Scripturæ; cujus dicta de hominibus, sunt etiam eum proportionem intelligenda de Angelis.

Nec obstat, quod Angeli crescant in beatitudine accidentali, præsertim usque ad diem judicii, v. g. recipiendo varias revelationes, gaudendo de poenitentia peccatoris, vel de profectu eorum quos custodiunt; sicut demones de his tristantur. Nam similia in primis habent locum etiam in hominibus beatis. In utrisque autem illa non fundantur in novo merito, sed in antiquis; hisquè suppositis, consequuntur statum beatitudinis, sicut fructus ejusdem. Quemadmodum etiam gaudium de societate novi Beati, facultas interpellandi pro nobis & beneficia à Deo nobis impetrandi. Sicut denique communi sententiâ animæ beatæ per resurrectionem recipient corpora, eaque gloriosa, absquè novo merito, sed ratione antiquorum.

Non etiam obstat prædictis, quod Angeli & animæ sanctæ in cælo pro nobis orent & beneficia impetrent, adeoque videatur meritum congruum in iis habere locum: hæc enim impetratio non est meritum, neque in aliquo novo merito fundatur, sed in liberalitate Dei largientis ob petitionem amicorum & filiorum suorum, non autem ratione alicujus obsequii denuò præstiti; quamvis merita vitæ præcedentis objectivè Deum movere possent, ut præsentis Sanctorum petitiones exaudiat. Alioquin Christi oratio, quâ etiamnum interpellat pro nobis, si foret meritoria, utiquè esset talis de condigno.

Denique non obstat, quod Christus & Marty-

9. Similiter damnati non demerentur per actus malos:

Neque animæ in purgatorio merentur per actus bonos.

10. Neque Angeli sancti per sua mysteria.

Crescit tamen citrà novum meritum beatitudo eorū accidentalis.

11. Sancti orant do pro nobis non merentur propriè.

Antichristus & Marty-

res sint me-
riti per ip-
sam mor-
tem?

Martyres fuerint meriti, non tantum per mortis acceptationem & tolerantiam eorum, quæ physicum mortis instans præcedunt, sed etiam per ipsam mortem. Nam id falsum est, si instans mortis sit terminus vitæ extrinsecus. Si autem sit intrinsecus (de quo disputant Philosophi) nil sequitur contra nos. Ad- do tamen, etiam hoc concessio, Martyres non mereri, si pro tunc sint extra usum rationis defectu libertatis.

Q U Æ S T I O II.

De Requisitis ad Meritum condignum ex parte operis.

12.
Requiratur
ad meren-
dum liber-
tas indif-
ferentia,
juxta fidē
Catholicā
declaratam
ab Innocen-
tio X.

DICO I. Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non sufficit libertas à coactione, sed requiritur libertas à necessitate. Est de fide; ut patet ex Bulla Innocentii X. contra Jansenium, qui etsi hanc conditionem requisiverit ad meritum in statu naturæ integræ, putavit tamen non requiri in statu naturæ lapsæ. Unde hæc est ejus propositio condemnata tamquam hæretica: *Ad merendum & demerendum in statu natura lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate: sed sufficit libertas à coactione.* Conclusionem etiam docent omnes Doctores, teste Maldero q. 114. a. 2. dub. 5. quāvis Jansenius in suum errorem trahere Scholasticos antiquos studuerit; sed non recte, ut fusè Varii ostenderunt ex clarissimis eorundem Scholasticorum testimoniis. Immo hanc conditionem requiri de absoluta potentia censent communiter Doctores, etsi pauci Nominales reserantur in contrarium à Nonnullis.

Probatur Conclusio I. ex Scriptura Eccli.

13.
Contentam
in Scriptu-
ra,

31. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit: ideo stabilita sunt bona illius in Domino.* 1. ad Cor. 9. *Si volens hoc ago, mercedem habeo.* Et pluribus aliis locis: ex quibus Tract. de Actibus humanis stabilita est contra Hæreticos libertas arbitrii; intellige à necessitate; nam libertatem à coactione neque ipsi negant.

14.
Et traditā
à Patribus
unanimitē.

Probatur II. ex Patribus. Iustinus Martyr in Apologia contra Gentes circa med. ait: *Nec quidquam horum laude dignum esset, nisi homines in utramque partem vertere & quasi flectere se possent.* Irenæus lib. 4. cap. 71. *Qui operantur bonum, gloriam & honorem percipient: quia operati sunt bonum, cum possent non operari illud.* Hieronymus lib. 2. contra Iovinianum. *Ubi necessitas, nec corona, nec damnatio est.* Ipse quoque Augustinus lib. 2. de lib. arbitr. cap. 1. ex iustitia ad præmium & pœnam necessaria infert: *Non enim aut peccatum esset aut recte factum, quod non fieret voluntate. Ac per hoc & pœna injusta esset, & præmium, si homo voluntatem non haberet liberam.* Intellige, à necessitate: agit enim ibi contra Manichæos de ipso quoque peccato originis, quod plenam indifferentiæ libertatem requirebat etiam ex

Confessione Adversariorum. Et l. 3. c. 1. ait: *Motus, quo huc atque illuc voluntas vertitur, nisi esset voluntarius atque in nostra positus potestate, neque laudandus cum ad superiora, neque culpandus homo esset cum ad inferiora detorquet quasi quemdam cardinem voluntatis.* Et l. de gratia & lib. arbit. c. 2. *Ipsa divina præcepta homini non prodesse, nisi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciens ad promissa præmia perveniret.* Denique (ut plurimos alios omit- tam) eleganter Bernardus Serm. 81. in Cantica ait: *Unde liberum arbitrium nominatur, quod liceat versari in his pro arbitrio voluntatis.* Unde homo ad promerendum potis; omne etenim quod feceris bonum malumvè, quod quidem non facere liberum sit, merito tibi ad meritum deputatur. Et ut merito laudatur non is tantum, qui potuit facere mala & non fecit, sed & qui potuit non facere bona & fecit; ita malo non caret merito, tam is qui potuit non facere mala & fecit, quàm qui potuit facere bona & non fecit. Ubi autem, non est libertas, nec meritum.

Probatur III. Quia ad demerendum requiritur libertas, eaque à necessitate; ergo etiam ad meritum: tum à paritate rationis: tum quia Patres similem ad utrumque libertatem requirunt; ut patet apud Augustinum l. 2. de lib. arbit. c. 1. Et l. 3. c. 1. Et disp. 1. contra Fortunatum. Et l. 83. qq. q. 24. & alibi.

Probatur IV. Quia ad Meritum requiritur, ut id, quo meremur, nostrum sit, & in nostra positum potestate ac dominio, ut ita à nobis dari possit quasi pretium pro præmio, juxta illud Hilarii Can. 6. in Matth. *De nostro est beata aternitas promerenda, præstandumque est aliquid ex proprio.* Ergo ad meritum requiritur libertas, eaque à necessitate: nam finè illa actus non est in dominio & potestate nostra: ut enim Augustinus lib. de Spirit. & litt. c. 31. ait: *Hoc quisque in potestate habere dicitur, quod si vult, facit, si non vult, non facit.*

Probatur V. Quia si voluntate quidem; sed ex necessitate naturæ vel vi astrorum necessariò bene ageremus vel malè, non esset nostrum vel nostri domini quod agimus, nec ideo laudandi vel vituperandi essemus, ut contra Manichæos & quosdam veteres Philosophos docent sancti Patres, nec diffidentur ipsi Adversarii: ergo ad meritum requiritur libertas à necessitate; nec sufficit à coactione, etiam illa, quæ oritur ex necessitante gratia. Quandoquidem hæc præventus spontè quidem & voluntariè, sed necessariò bene ageret, ac necessitas ex aliis capitibus oriunda perfectam voluntarii rationem æqualiter relinqueret. Confirmatur: quia si opus non potuit aliter exerceri, nec aliquo modo vitari, ratio dicitur, non esse propter opus præstitum, illiusvè modum referendas gratias. Denique irrationabilis esset lex, quæ necessitati præmium pœnamvè proponeret.

Ex dictis satis colligitur, libertatem à necessitate ad meritum requiri omnino necessa-

15.
Ratio sumi-
tur ex eo
quod simi-
lis libertas
requiritur
ad deme-
rendum,
Quodq;
nostrum seu
nostri domi-
nii sit quo
meremur.

16.
Necessitas
gratia &
fatalis Stoi-
corum, aut
naturalis
Manichæo-
rum neces-
sitas pari
passu ob-
viant meri-

17.
Conditio li-
riò

Meritis est
essentialiter
seu de abso-
luta etiam
potentia
requisita.

riò & de absoluta potentia: Nam Patres illius necessitatem non adstruunt ex aliqua positiva ordinatione Dei, sed ex natura rei, uti etiam in demerito; ad quod tamen prædicta libertas est planè necessaria. Deinde nemo est laudandus vel vituperandus propter aliquid, quod facere & omittere non erat in potestate sua: meritum autem debet esse opus laude morali dignum, uti demeritum debet esse dignum vituperio. Denique quia ad meritum requiritur essentialiter datum & acceptum, ut ita servetur forma quædam iustitiæ commutatiuæ: nihil autem Deo dare possumus, pro quo præmium accipiamus, nisi moraliter sit nostrum ac nostri domini, quale non est, quod non liberè ponimus. Undè Augustinus libertatem ad meritum requiri probat ex eo, quòd alioquin locum non haberet iustitia, quæ ad præmium vel pœnam reddendam est necessaria.

18.

Sine liber-
tate non est
bonitas præ-
mio digna.

Nec obstat quòd sine libertate possit actus esse bonus & supernaturalis; ut patet in amore beatifico, juxta communem Doctorum sententiam, de quo alibi. Non obstat inquam: nam ad meritum insuper requiritur, ut actus habeat libertatem indifferentiæ, sine qua non potest esse bonus moraliter, nec laude vel præmio dignus.

Quæ pro-
inde meri-
tis Christi
non defuit

Non obstat etiam, quòd Christus meruerit, qui erat impeccabilis, adeoque tantum liber à coactione, saltem in materia præcepta: nam ipsum etiam fuisse à necessitate liberum, sufficienter ad merendum, ostenditur ex professo in *Tract. de Incarnat.*

19.

Opus meri-
torium de-
bet etiam
esse honestum:

Dico II. Ad meritum de condigno requiritur, ut opus sit honestum & supernaturale, quatenus saltem debet procedere ex gratia & imperio seu directione alicujus virtutis supernaturalis. Prima pars est communis, & supponitur clarè à *Trid. sess. 6. cap. 16.* Probat: quia solis bonis operibus debetur remuneratio, uti solis malis punitio. Deinde apud Deum nihil est laude, adeoque nec præmio dignum, nisi bonum. Denique opus meritorium debet fieri in obsequium alterius, à quo expectatur retributio.

20.

Sic ut per
opera indis-
ferentia &
minus per
mala, etsi
tantum ex
circumstan-
tia, non pos-
simus mere-
ri.

Undè constat nos per opera indifferentia nihil mereri. Idem à fortiori est de actibus simpliciter malis, etsi ex objecto bonis, aut ex sola circumstantia vitiatis v.g. per eleemosynam aut orationem factam ob vanam gloriam: nam tales actus non sunt honesti aut Deo placiti, sed sunt simpliciter peccata & Deo displicent: adeoque non reputantur apud ipsum digni laude vel præmio; sed in eis verificatur dictum Christi *Matth. 6. Receperunt mercedem suam.* Aliud foret, si malitia non inficeret moralem bonitatem actus, sed merè concomitanter se haberet in actu distincto: cum nihil obstat, quòd minus homo simul eliciat plures actus, quorum uno mereatur, altero demereatur, saltem venialiter. Et sic aliquando contingit, ut sit interior volitio bona & meritoria, quæ quis vult lau-

dare Deum ut ei placeat, etsi accedat postea vana quædam complacentia de isto opere tamquam objecto, quod equidem fit propter sanctum finem efficaciter intentum. Præterea si idem opus externum fiat vi unius actus interni ob finem sanctum, & vi alterius actus interni ob finem venialiter malum, erit juxta probabilem multorum sententiam simul bonum & malum, adeoque meritorium & demeritorium. Quod tamen in re non est aliud, quàm duos adesse actus internos, qui invicem non afficiunt, & quorum unus sit bonus ac meritorius, alter malus seu demeritorius: cum totum meritum consistat in actibus interioribus.

Similiter juxta receptam Doctorum Sententiam pura ommissio non potest esse meritoria, eò quòd etsi possit esse peccaminosa, non tamen formaliter bona & honesta, utpote carens & fine & motivo formali honestatis utique intendendo per actum positivum voluntatis. Quàmvis honestus esse queat actus imperans omissionem; quæ eo ipso non est pura ommissio. Multò minus potest esse supernaturalis, & procedere ex gratia; quod requirit altera pars Conclusionis.

Sunt tamen Nonnulli Recentiores, & ex *Scotistis Herrera & Franciscus Felix*, censentes puram omissionem posse esse bonam & meritoriam, adeoque supernaturalem. Putant itaque hi auctores voluntatem, dum liberè omittit v.g. furtum, odium &c. habere objectum illam movens ad purè omittendum; quod si sit honestum & supernaturale, verè ommissio sit honesta & supernaturalis. Sed difficulter apparet in mera negatione hujusmodi honestas & supernaturalitas. Ad quam hoc ipso, nec aliter moveri videtur voluntas, quàm quatenus non movetur ad actionem oppositam, sic ut non moveri ad agendum, sit moveri ad non agendum. Augetur difficultas ex eo, quòd voluntati aliquid omissionis proponi per intellectum simul possint varia motiva partim bona, sive supernaturalia, sive naturalia; partim mala, partim indifferentia: quid igitur de ejusmodi omissione censebitur? bonanè; supernaturalis, naturalis & mala indifferens erit? Quod autem objicitur, puram omissionem furti v.g. in graviter tentato ad furandum esse ex gratia, facile solvitur dicendo, puram omissionem moraliter tunc esse impossibilem: neque enim graviter tentatus, nisi positivè dimicet, resistet. Adde gratiam non omnem dari ad actus in substantia supernaturales; qui soli sunt meritorii.

Secunda pars est communior Doctorum; contra aliquos existimantes omnia opera moraliter bona hominis justì esse meritoria augmenti gratiæ & gloriæ æternæ. Colligitur ex *Trid. sess. 6. c. 10.* ubi requirit, ut fides cooperetur bonis operibus. Et *cap. 16.* omnino necessariam docet virtutem, quam *Christus tamquam caput in membra, & tamquam*

21.

An pura
omissio pos-
sit esse me-
ritoria?

22.

Opus meri-
torium de-
bet esse su-
pernatu-
rale.

vitis

ut in palmites jugiter influit. Et ibid. requirit, ut opera meritoria sint in Deo facta. Quod etiam expressit *can. 26.* Adeoque debent specialiter in Deum referri; quod fit per virtutem infusam. Et eod. *cap. 16.* supponit, merita justificati debere esse dona Dei. Quod etiam supponit *can. 22.* & insuper, quod debeant fieri per Dei gratiam.

Probatur ulterius: quia opus moraliter bonum potest fieri etiam à peccatore, adeoque potius à justo, sinè adjutorio gratiæ; sinè quo tamen à nobis nihil posse fieri, quod ad salutem vitæ æternæ pertineat, expresserunt Concilia & Patres contra Pelagium. Eodemque sensu dicunt, opus, quod non procedit ex fide aut dilectione, esse peccatum, id est, inutile ad vitam æternam. Sic Augustinus Epist. 143. & alibi.

Denique probatur: quia meritum est proxima dispositio ad augmentum gratiæ, & ad ipsum præmium mediante gratiâ: ergo debet esse supernaturale: cum dispositio saltem proxima debeat esse ejusdem ordinis, & habere proportionem cum forma, ad quam disponit. Nec refert, quod ipse operans sit justus, & habeat charitatem: nam hæc conditio habet se materialiter & concomitanter ad opus moraliter bonum, sicut ad indifferens; ac neutrum reddit altioris ordinis, nec facit eo ipso referri in Deum tamquam remuneratorem supernaturalem, aut fieri in obsequium illius.

23. Dices I. Scriptura generaliter operibus bonis, etiam moralibus, promittit vitam æternam, *Matth. 25. Venite Benedicti esurivi enim & dedistis mihi manducare &c.* Resp. ibi subintelligendas esse conditiones requisitas, quas Scriptura non debet ubique recensere. Ideoque nec facit ibi mentionem statûs gratiæ; qui tamen citra controversiam requiritur. Deinde agitur ibi de operibus misericordiæ factis ex fide & propter Christum; adeoque ex imperio saltem virtutis supernaturalis: ut patet ex contextu. Idem etiam constat ex aliis Scripturæ locis. Unde hinc potius nostra Conclusio firmatur.

24. Dices II. Hinc sequeretur, plerisque Christianos bona opera sua perficere sinè merito; cum ea rarò sic referant: immo continua ejusmodi relatio non videtur humanæ infirmitati satis consentanea. Resp. Christianos justos & timoratos, etiam simplices, frequenter in suis actibus bonis respicere motivum aliquod sublimius, saltem confusè & virtualiter; quod sufficit. Neque hoc est dissentaneum humanæ fragilitati adjunctæ divinæ gratiæ, sed insuper est consentaneum sublimitati præmii. Quod si plures fragilitati suæ succumbentes, defectu debitæ relationis magnam partem meritorum perdant, sibi imputare debent: quemadmodum & illi, qui bene operari negligunt, & infiniti peccatores, qui defectu statûs gratiæ sunt meriti incapaces.

25. Nectanda sunt verba D. Bonaventuræ 2. d.

41. q. 3. a. 1. dicentis: Quod ad hoc quod aliqua actio sit meritoria, non oportet quod semper quis eam referat actualiter in Deum, sed sufficit relatio habitualis. Habitualementem autem (id est virtualem) relationem voco, non quia habeat charitatem, per quam sit habilis ad referendum, sed quia in primordio operationis illius, vel alterius, ad quam illa consequenter se habet, intentionem habet ad Deum directam. Unde si aliquis intendit dare pro Deo centum marcas, & incipit dare, & cogitat de Deo in prima marca, & in aliis non cogitat, nihilominus omnes dationes illæ sunt ei meritoria, & fructuosa: si autem opus alterius generis inciperet, oporteret, quod intentio renovaretur ad hoc, ut opus esset meritorium. Per hunc etiam modum intelligitur esse in viris Religiosis, qui in principio ex charitate devoverunt portare Religionis pondus: quidquid enim faciunt, quod ad suæ Religionis observantiam spectat, ex prima intentione est eis meritorium ad salutem, nisi forte (quod absit) contraria intentio superveniat. In aliis autem, quæ ad Religionem non spectant, secus est; quia illa intentio non se extendit ad alia habitualiter: & ideo non est parva securitatis, & utilitatis Religionem intrare. Et infra: Relationem habitualementem (id est virtualem) voco, non quâ quis in generali refert ad Deum omnia opera diei, vel anni: sed quâ quis refert aliquod opus ad Deum: ita quod opus sequens directam habet ad opus primum ordinationem, & consequentiam: sicut est in illo, qui dat centum marcas, vel intendit ire ad S. Iacobum: in aliis autem non habet locum. Huc usque sunt verba S. Bonaventuræ sup. Similiter Scotus 2. d. 41. q. un. n. 3. docet sufficere relationem virtualem, eamque saltem requiri tradit n. 4. Et 4. d. 6. q. 6. n. 2. allegat exemplum peregrinantis ad S. Iacobum, quem dicit semper mereri ratione piæ intentionis virtualiter saltem remanentis. Idem tradit Bellarminus l. 5. de Justificatione. c. 15. & alii passim.

Dico III. Ad meritum non requiritur, ut sit opus consilii, sed merentur etiam per opus præceptum. Est certum apud omnes. Quamvis oppositum docuisse referatur Dionysius Cisterciensis. Colligitur ex Trid. sess. 6. c. 16. ubi inter opera meritoria expressè recenset ea, per quæ divinæ legi satisfacimus. Scriptura quoque mercedem promittit operibus, quæ sunt in præcepto, *Matth. 5. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in calis.* Quæ promissio fit persecutionem patientibus pro Christi nomine: & indubiè etiam refertur ad eos, qui ob circumstantiam rerum obligantur. Et c. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et c. 25. redditur merces operibus misericordiæ, etiam præceptis; cum ob illorum omissionem cæteri damnantur. Et Luca 6. dicitur: *Diligite inimicos vestros (quod est præceptum) & erit merces vestra multa.* Et alibi. Ratio est: quia præceptum non tollit libertatem vel honestatem actûs; & de cætero addit novam honestatem objectivam, scilicet obedientiæ formalis aut virtualis.

Qualis relatio operis in Deum requiritur ex doctrina S. Bonaventuræ?

26.

Meritoria sunt non solum opera consilii, sed etiam præcepti.

tualis. Confirmatur: quia alioquin abstinendum esset à votendis operibus consilii: cum per votum fiant praecepta, & consequenter non meritoria, si per opera praecepta nihil mereamur: consequens autem est absurdum & hæreticum.

27. Opera moraliter bona sunt meritoria per motivum seu imperium charitatis.

DICO IV. Opera moraliter bona, immo etiam indifferentia sunt meritoria vitae æternæ, si fiant ex motivo charitatis, vel per imperium charitatis referantur in finem supernaturalem. Probatur ex Scriptura Matth. 5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum calorum. Et cap. 10. Qui recipit justum in nomine just, mercedem just recipiet: & quicumque potum dederit uni ex minimis istis, calicem aquae frigida, tantum in nomine discipuli, non perdet mercedem suam. Et cap. 25. operibus misericordiae redditur merces: quia quod uni ex minimis istis factum est, testatur Christus sibi factum, eò quod videlicet istis praestitum fuerit in Christi nomine. Patet etiam clarè ex generali doctrina Tridentini sess. 6. nap. 16. can. 26. & 32. de Merito bonorum operum: quæ doctrina ad minimum debet habere locum, quando bona opera fiunt ex motivo aut imperio charitatis. Et singulariter cap. 16. allegat Concilium illud Apostoli 1. ad Cor. 15. Abundate in omni opere bono, scientes quod labor vester non est inanis in Domino. Ratio est, quod in casu Conclusionis actus ille participet bonitatem motivi vel actus imperantis, adeoque accipiat inde dignitatem ordinis supernaturalis, etsi alioquin in se foret improporcionatus ad tantam mercedem.

28. Quæ jam diximus, potius locum habent, quando actus, qui fit ex charitate, est alioquin etiam in se supernaturalis; ut per se est manifestum. Sed difficultas est, an cæteri actus supernaturales v.g. spei elicit ab homine justo, sint per se meritorii augmenti gratiæ & gloriæ, etiam independentè ab imperio formali vel virtuali charitatis. Nam quod requiratur, ut meritum procedat ex inclinatione saltem virtuali charitatis, videntur aperte supponere vel docere veteres Scholastici, Alexander Alensis, D. Bonaventura, D. Thomas variis locis, Scotus variis locis, Durandus, Gabriel & alii, quos sequuntur plurimi Thomista ac Scotista, item Lorca, Henriquez, Bellarminus l. 5. de Justific. c. 16. Ut ob horum proinde gravissimam auctoritatem doctrina hæc non possit carere maximâ probabilitate. Secundum quam etiam aptè intelligi possent ea, quæ pro altera sententia allegantur ex Tridentino infra; quod utique noluit derogare communi velut sententiæ Veterum, & quidem principum Theologorum. Non mirum quoque videri deberet, spectatâ immensitate præmii, quod Deus hanc in merito perfectionem exigisset. Accedit, quod Augustinus variis locis non leviter hanc doctrinam insinuet; ut signanter l. De Moribus Ecclesiæ c. 15. affirmans, nihil omnino esse virtutem (intellige, me-

Herincx Sum. Theol. pars II.

ritoriam) nisi summum amorem Dei; per quem consequenter virtutes etiam cardinales describit. Et ipsa Scriptura, exigens ut opera fiant in nomine Christi & propter Christum, congruè sic accipi posset. Nihilominus

DICO V. Valde probabiliter actus aliarum virtutum supernaturalium in homine justo sunt per se meritorii. Ita plerique Recentiores, saltem extra scholam Scoti & Thomistarum. Probatur ex Trid. sup. cap. 16. ubi plenam rationem meriti adscribit operibus hominis just, quæ in Deo sunt facta: fiunt autem in Deo, dum fiunt ex motivo aliquo divino & supernaturali; quod latius patet, quam charitatis. Idem exprimit can. 26. Et generaliter can. 32. definit justos mereri augmentum gratiæ & vitam æternam bonis operibus factis per Dei gratiam & Christi meritum: nec ullibi requirit, ut eliciantur vel imperentur à charitate.

Probatur II. Quia Scriptura nullibi ad meritum requirit motivum vel imperium charitatis, sed ad summum, ut opera referantur in Deum, vel fiant in nomine Christi. Neque etiam aliundè constat id necessarium esse: cum tamen vis merendi sinè urgenti fundamento adeò restringi non debeat, ubi plerique Christiani etiam boni ordinariè in suis operibus supremum charitatis motivum non habent præfixum, sed aliquod inferius, puta timoris vel spei. Accedit, hæc opera esse ejusdem ordinis cum præmio, adeoque satis commensurata, accedente Dei promissione; in qua Deum defuisse gratis diceretur.

Nec obstat, quod solus actus charitatis videatur posse augere habitum correspondentem: nam ipsemet in primis auget tantum illum moraliter & meritoriè. Nec solus, cum sic etiam augeant illum Sacramenta, & ad eundem proximè disponat attritio in Sacramento mortuorum: quid ni ergo eundem augeat attritio vel similis actus supernaturalis in homine justo?

Non obstat etiam, quod Scriptura dicat, non prodesse opera, etiam fidem, sinè charitate; signanter 1. ad Cor. 13. Nam Scriptura solum requirit charitatem habitualement seu statum gratiæ, saltem in termino operum, sic ut alioquin opera quantumvis præclara nobis prodesse non possint: posito autem statu gratiæ, etiam prodesse cætera opera v.g. fidei &c. Apostolus ibidem à contrario sensu satis insinuat.

Hinc patet non repugnare merito, quod quis operetur intuitu mercedis & præmii: nam desiderare Beatitudinem, quæ est tantum bonum, adeoque intuitu ejusdem operari, est honestum supernaturaliter. Ut proinde damnata justissimè sit & sub excommunicatione doceri prohibita ab Alexand. VIII. hæc propositio n. 13. quisquis etiam aterna mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret quoribus intuitu licet beatitudinis operatur. Quamvis non sit tam perfectum, quam

R r operari

29. Oppositum est valde probabile.

30. Constat habitum charitatis non solo actu charitatis augeri.

Quo sensu opera non prosunt sinè charitate?

operari ex pura charitate : in qua proinde vis merendi perfectissima reperitur , & sic cum proportionem cæteris virtutibus supernaturalibus suis sit merendi locus. Unde etiam Salvator proposito præmio nos ad bene operandum invitat. Et ad Hebr. 11. de Moyse dicitur : *Aspiciebat enim in remunerationem : & David Psal. 118. de se ait : Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem.*

32. *Actus virtutum moralium imperati à spe Theologica probabiliter sunt meritorii.* Dico VI. Probabiliter sunt etiam meritorii actus virtutum moralium imperati per virtutem aliquam supernaturalem à charitate distinctam , v. g. per spem : in fide enim , quæ ad intellectum pertinet , imperium non habet locum. Probatur Conclusio : quia ipse actus virtutis supernaturalis est meritorius secundum se, juxta dicta præc. Conclus. ergo etiam meritorius est actus ab illo imperatus : quemadmodum quia actus charitatis est secundum se meritorius , etiam meritorius est actus ab illo imperatus.

33. *Quantitas meriti non mensuratur ex sola quantitate charitatis, sed etiam ex qualitate alterius virtutis.* Dico VII. Quantitas meriti non pendet ex sola quantitate charitatis , sed etiam ex bonitate alterius virtutis. Est contra Thomistas. Probatur : quia in primis actus reliquarum virtutum supernaturalium sunt meritorii independentes ab imperio aut relatione charitatis. Deinde actus virtutum moralium sunt meritorii , etsi tantum imperentur à spe. Tertiò etiam si imperium charitatis esset necessarium , illius tamen supernaturalitas afficit bonitatem actus imperati , etsi per se insufficientem , secundum propriam ejus rationem & magnitudinem , ita ut ubi invenitur præstantior & major , ibi quoque præstantior & major sit ratio meriti.

Confirmatur : quia si soli charitati responderet quantitas meriti , evanesceret quasi ex toto meritum reliquorum bonorum operum : quæ tamen juxta Scripturam & Tridentinum sunt meritoria vitæ æternæ , & augmenti gratiæ ac gloriæ.

Confirmatur II. Quia incredibile est , non plus mereri virginem ex eadem charitate servando castitatem , quam conjugata mereatur exercendo actum conjugalem : nec amplius mereri martyrem ex eadem charitate subeundo martyrium , quam mereatur alter dando potum aquæ frigidæ : nec magis eum , qui facit actum heroicum virtutis , quam qui ex eadem charitate facit actum indifferentem. Quæ clariora sunt , dum actus charitatis est intentio imperans electionem operis virtuosum , quæ proinde electio interna etiam habet motivum intrinsecum charitatis , etsi respiciat opus externum virtutis moralis tamquam objectum materiale.

34. *Actus etiam remissior gratiæ præexistente est meritorius augmenti* Dico VIII. Ad meritum augmenti gratiæ & gloriæ non requiritur , ut actus sit intensior gratiæ præexistente , sed sufficit etiam actus æqualis aut remissior. Ita Scotus 4. d. 21. q. 1. n. 9. & dist. seq. n. 9. & alii communiter hoc præsertim tempore contra D. Tho-

ma 1. d. 17. q. 2. art. 3. D. Bonav. 2. d. 40. a. 2. q. 3. & alios antiquiores Scholasticos , quos sequitur Bannez , & ex parte contra Durandum 1. d. 17. q. 8. n. 7. & 8. existimantem per actus remissiores nos quidem mereri vitam æternam , sed non augmentum charitatis seu gratiæ habitualis. Qui tamen valde inconsequenter procedit ; cum gloria necessario proportionetur gratiæ , adeoque meritum augmenti gloriæ in justo similiter debeat proportionari merito augmenti gratiæ.

Probatur Conclusio ex Trid. sess. 6. c. 10. ubi illimitatè docet , bonis operibus correspondere incrementum gratiæ ; quod proinde temerè limitatur ad opera intensiora præexistente gratiâ : sicut temerè de sola contritione valde intensa explicaretur , quod Trid. sess. 14. c. 4. indefinitè de contritione docet , eam , si sit charitate perfecta , reconciliare antè susceptionem actualem Sacramenti. Deinde sess. 6. c. 16. sine limitatione proponit vitam æternam tamquam mercedem bonis operibus ; de quibus ex Apostolo dixerat : *Abundate in omni opere bono.* Et postea subjicit , *Nihil ipsis iustificatis amplius deesse , quò minus operibus , quæ in Deo sunt facta , divina legi satisfecisse , & vitam æternam verè promeruisse censeantur.* Deesset autem plerumquè plurimum , & quidem cæteris paribus eò facilius , quò operans est sanctior & in gratia habituali provectior , si major requireretur operis intensio , quàm gratiæ præexistentis. Et can. 24. & 32. definit bonis operibus per Dei gratiam factis competere rationem meriti ad augendam , tum gratiam , tum gloriam , nullâ factâ mentione majoris intensionis.

Huc etiam pertinent variae Scripturæ. Nobis sufficiat illud Apostoli 1. ad Cor. 3. *Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet , secundum suum laborem. . . . Vniuscuiusque opus quale sit , ignis probabit : si cujus opus manserit mercedem accipiet :* atqui opus remissius manebit probatum ; ergo accipiet mercedem , utique vitæ æternæ , quæ isto nomine in Scriptura simpliciter intelligitur.

Probatur Conclusio ratione Theologicâ : quia suscipiens Sacramentum cum dispositione quantumlibet remissâ , certò accipit gratiam Sacramenti , etsi gratia præexistens sit maxima : ergo pariter actus remissior (qui etiam tantum est moralis dispositio , & non causa physica) potest augere meritorie præexistentem gratiam intensiorem. Secundo , si duo forent iustificati per actum intensissimum , & unus illorum statim moreretur , & alter diu vivens se continuo exerceret in actibus charitatis æquè aut minùs intensus , quàm sit gratia præexistens , hic nihil amplius fuisset meritis , essetquè cum priori in gratia & gloria æqualis. Tertiò : quia alioquin habentes magnam gratiam habitualemente raro aliquid mererentur , sicut raro eliciunt actum totâ gratiâ præexistente intensiorem. Quarto fieret , ut habens gratiam ad

Colligitur ex Concilio Tridentino,

35. Favetque Scriptura.

36. Probatur idem ratione Theologicâ.

octo, mereretur, eliciendo actum intensum ad novem; & tamen habens gratiam ad centum; nihil mereretur per actum intensum ad nonaginta novem. Quæ omnia videntur absurda. Accedit denique, quod (ut rectè *Scotus* posteriori loco) si quis haberet unicum meritum quaecumque, is beatificaretur, non præcisè in illo gradu, in quo parvulus nunc baptizatus: ergo in majori: adeoque similiter quodcumque meritum sequens requirit proprium gradum gloriæ essentialis sibi correspondentem, & consequenter gratiæ.

Quibus Conclusionis nostræ fundamentis nullatenus satisfat per hoc, quod opera remissa mererentur præmium seu gaudium accidentale, vel substantiale quidem, sed non novum, at idem, sed novo titulo, prout ea consideranti facilè patebit. Est enim id planè gratis assertum ad evadendum. Et frustrà. Nam fundamenta ostendunt intentum de gratia nova, in qua per meritum crescimus, juxta *Tridentinum*, adeoque de nova gloria, novoque præmio substantiali. Adde; quod alioquin opus verè careret mercede suâ: uti carerent operæ hodiernæ operarii, cui quis tentaret satisfacere per mercedem operis hesternis præstitam seu promissam. Confirmatur ex eo, Quod (ut ait *Trid. sess. 6. c. 16.*) bonis operibus in sacris litteris usque adedè tribuatur, ut etiam qui uni ex minimis suis potum aqua frigida dederit, promittat Christus (scilicet *Matth. 10.*) non esse suâ, scilicet propriâ & speciali, eâque substantiali (de qua loquitur *Tridentinum*) mercede cariturum; quod tamen opus vile apparet & infimæ sortis, neque exigit procedere ex charitate intensiori, quàm sit habitus præexistens.

37. Nec obstat, quod in physicis forma remissior non intendat aliam intensiorem; ut patet in calore: esto enim id verum sit in causis univocis, non tamen in æquivocis; ut proinde actus remissior probabilius intendere possit habitum naturalem etiam intensiorem, sicut habitus remissior concurrere potest ad actum habitu intensiorem. Et quàmvis in naturalibus id non foret verum: aliud tamen esset in supernaturalibus, in quibus actus non est causa physicè intendens habitum, sed solum moralis & meritoria ex divina voluntate dispositio.

38. Sed restat dubium, utrùm augmentum gratiæ correspondens actibus remissis detur statim, an verò differatur usque ad finem vitæ? Communis & verior Sententia *Gabrielis, Almaini, Corduba, Vasquez* & aliorum est, augmentum gratiæ dari statim: eò quod non sit ulla solida ratio illud differendi: maxime cum augmentum gratiæ Sacramentalis statim dari constet, quantumvis remissa fuerit dispositio. Neque id est difforme *Scoto* sup. ut notat *Cavellus in Scholio* ad locum posteriorem *Scoti*, & *Hiquaus in Comment. n. 37.* Nam *Scotus* sup. id ex se non asserit, sed gratiam saltem in termino dari contendit, permissum.

Herincx Sum. Theol. pars II.

tens antiquorum sententiam oppositam quod ad hoc quod non detur statim. Et loco priori solum dicit id probabile: adeoque non improbat opinionem asserentem augmentum istud dari statim; quæ jam est communior. Non rectè verò dicunt quidam *Thomista* (quibus favet *D. Tho. 1. 2. q. 114. art. 3. ad. 3.*) opera remissa mereri quidem augmentum etiam gratiæ; sed illud non dari, quousque homo se disponat per actum intensiorem. Quid si enim id numquam fieret (quod sanè frequens est) ideonè opus carebit mercede suâ, contra ea, quæ in probatione Conclusionis ostensa sunt? Deinde quæ dispositio deest, aut requiritur, præter ipsum meritum. ut merces saltem aliquando detur? Immo dato quod actus intensior postea eliciatur, adhuc non apparet, qualiter is foret dispositio ad augmentum alterius gratiæ, quàm quæ sibi velut merito respondet.

QUESTIO III.

De Requisitis ad Meritum condignum ex parte Dei.

Vasquez disp. 214. per multa Capita conatur ostendere perfectam rationem meriti competere bonis operibus hominis justis secundum se, etiam citra promissionem Dei, quâ ordinaverit certum præmium.

Sed reliqui Doctores communiter exigunt promissionem sive ordinationem Dei etiam ad ipsam meriti condigni rationem. Quod probatur: quia ad ipsam rationem meriti de condigno requiritur, ut inducat in altero obligationem justitiæ vel quasi justitiæ ad dandam mercedem, ut ex vulgata definitione constat: atqui hoc fieri nequit sine promissione Dei præsuppositâ; ergo nec meritum condignum sine ea potest consistere: nisi contra communem vocis significationem & usum, *Vasquez* inutilem de sola voce excitet quæstionem.

Confirmatur: quia si sola dignitas operum constituat rationem meriti condigni independentem ab ordinatione Dei, nihil deerit bonis operibus Beatorum, aut saltem animarum in purgatorio, ad meritum augmenti gratiæ & gloriæ: cum sola desit Dei ordinatione, eâque solâ accedente perfectè mereri possent.

Confirmatur II. Quia ratione pacti oritur, quod operarius à me conductus sit meritis ex justitia & de condigno mercedem promissam, eamque obliget illi dare, non tamen alteri à me non conducto, quantumvis opus hujus sit æquale operi prioris; sed posteriori ad summum obliget ex quadam gratitudine, quæ etiam in Deo respectu nostri esse nequit.

Confirmatur denique ex Concilio Moguntino celebrato An. 1549. in quo c. 8. dicitur: Opera justorum sunt digna remuneratione vita

R. 1. 2

aterna,

39.

Ad rationem meriti condigni requiritur divina promissio.

aterna, quia Deus bene operantibus mercedem misericorditer promissit. Idemque colligitur ex *Trid. sess. 6. c. 16.* dicente, *Bene operantibus vitam aeternam tamquam gratiam filiis per Christum Jesum misericorditer promissam, & tamquam mercedem ex ipsius Dei promissione fideliter reddendam*: ergo juxta *Tridentinum* ex promissione Dei oritur, quod vita aeterna sit merces: adeoque quod bona opera sint condignum meritum. Ideoque in bonitatem & voluntatem Dei refert idem *Concilium* sup. quod opera nostra sint merita, dicens: *Cujus tanta est erga homines bonitas, ut eorum velit esse merita* (qualia sanè alioquin non forent) *quae sunt ipsius dona.*

40. *An etiam requiratur nostra acceptatio?*
Dices I. Si ad meritum necessaria sit Dei promissio, necessaria quoque erit nostra acceptatio, ut ex humanis constet: adeoque ignorans promissionem nihil mereretur. Resp. in primis sufficere acceptationem tacitam, quā quisque implicite velle videtur, ut opera sua valeant quantum valere possunt. Quare & præmium in certamine propositum mereretur victor, qui pro sola laude certari putaret. Deinde promissio hæc inducta fuit per modum legis & statuti, quo statutum fuit, ut bene operanti daretur merces. Unde sicut lex, saltem divina, non debet acceptari aut singulis innotescere, qui etiam obligantur, ignorantia non obstante; sic quoque mereri possunt præmium ordinatum, etsi per accidens ipsis incognitum.

41. *Discrimen inter opera bona & de meritum.*
Dices II. Deus citra ullam promissionem punit peccata: ergo etiam citra promissionem debet remunerare bona opera. Resp. etiam in pœnis intercedere divinam ordinationem, ideoque damnati nullam de merentur pœnam peccata extra statum viæ jugiter committendo. Deinde alia est de pœnis ratio: nam homo qui peccat, fit eo ipso pœnæ obnoxius, quod superiorem offendit: sed opus bonum præcisè non potest alterum, præsertim Deum, constituere debitorem sine ejus promissione. Unde *Aug. serm. 16. de verbis Apostoli*, ait: *Debitor nobis factus est, Deus, non aliquid accipiendo, sed quod ei placuit promittendo.* Ideoque meritò proscriptus est sequens articulus *Baii*: *Sicut opus malum ex natura sua est mortis aeterna meritorium, sic opus bonum ex natura sua est vita aeterna meritorium.*

42. *Secluso pacto saltem tacito nō quidem in humanis esset stricta obligatio solvendi operas.*
Dices III. Etsi quis operario promississet tantum partem stipendii, teneretur tamen solvere totum labori præstito commensuratum: ergo obligatio meriti non oritur ex promissione Dei, sed ex condignitate operis. Resp. Antecedens tantum esse verum, quando pactum saltem tacitum intercessit, seu quando aliquis per injuriam ita fuisset usus operâ alterius. Alioquin sicut secluso pacto vel promissione, nō quidem teneretur dare stipendii partem, sic multò minùs stipendium totum. Hoc vero pactum tacitum respectu Dei non necessario intercedit ex vi ipsorum bonorum operum præcisè; nec aliqua injuria

intercedere potest in eo; quod Deus utatur nostris operibus: præsertim cum hæc multis aliis titulis ei debeantur, etiam gratis præstanda. Et quamquam non deberentur, equidem bonorum nostrorum non eget; ut proinde non obligetur dare mercedem, nisi promiserit.

Sed inter Doctores communis Sententiæ est gravis controversia, utrum opera justi sint ex se commensurata præmio aeterno, etiam seclusa promissione seu ordinatione Dei: sicut labor diurnus operarii valet ex se stipendio diurno etiam citra pactum, quamvis ex eo accedat obligatio (prout plures Recentiores censent) an verò condignitas seu valor eorum suppleri debeat per promissionem Dei taxantis tantum præmium, & acceptantis opera ad illud; prout censet *Scotus 1. d. 17. q. 3. n. 25. & seq.* Et *3. d. 19. n. 7.* & alibi, & *Scotista* communiter, paucis exceptis, qui *Scotum* in diversum sensum trahere student. Pro qua sententia *Felix c. 9. de gratia, difficult. 7. num. 2.* etiam allegat *Occam, Gregorium, Marsilium, Gabrielem, Castro, Vega.* Eidem sententiæ accedunt *Coninck, Ripalda* & alii, existimantes merita nostra etiam ut procedunt à gratia ex se non habere æqualitatem cum præmio, quin minori possent condignè compensari: habere tamen proportionem quamdam, ut intuitu illorum attentâ liberalitate præmiantis & vi pacti tale præmium debeatur; exemplo præmii promissi viatoribus in certamine.

Probatur I. Quia de operibus factis ex gratia & à filiis Dei loquitur Apostolus *ad Rom. 8.* *Non sunt condigna pœssiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Et *2. ad Cor. 4.* *Momentaneum & leve tribulationis nostra supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis.* Quod expendens *Augustinus in Psal. 93.* longè post med. ait: *Si verum vis judicare, aeterna requies aeterno labore rectè emitur; sed noli timere, misericors est Deus.* q. d. labor iste brevis non esset condignum pretium, nisi divinâ misericordiâ acceptaretur. *Matth. 25.* *Serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.* & alibi.

Probatur II. ex Patribus, *Hieronymo* in illud. *Ex Patri- Matth. 19. Centuplum accipiet.* *Athanasio* in vita *bus, S. Antonii.* *Basilio* in illud *Psal. 114. Convertere anima mea in requiem tuam.* Et ex *Fulgentio*, qui *l. 1. ad Monimum c. 10.* docet gloriam æternam dici gratiam, non tantum quia ex gratia provenit virtus merendi gloriam; sed (inquit) quia tantum etiam ibi gratia divina retributionis exuberat, ut incomparabiliter atque ineffabiliter omne meritum, quamvis bona & ex Deo data humana voluntatis atque operationis excedat.

Probatur III. ratione: quia meritum est momentaneum & leve, præmium æternum, & pondus gloriæ ineffabile: meritum consequitur fidem, præmium est clara Dei visio & amor

43. *Secluso pacto opera justorum esse adequata premio quodam valore multo Recentiores putant.*

Sed oppositum putant Scotus & plures alii.

44. *Quod probatur ex Scriptura.*

Ex Patri- bus,

Et ratione.

amor consequens : ergo meritum non tantum de se valet , sed per divinam ordinationem debet talis valor taxari.

45. Dices I. Promissio non mutat naturam & qualitatem operis : ergo non potest operi dare condignitatem quam ex se non habet. Resp.

Promissio non mutat operis bonitatem, potest tamen mutare valorem. ad Antec. promissionem quidem non mutare moralem operis bonitatem , posse tamen mutare ejusdem valorem ; nam per promissionem ipsam saepe taxatur pretium & valor operis : uti per principem valor pecuniae . Sic v. g. dum currentibus seu certantibus in stadio proponitur certum praemium victori dandum , hoc is de condigno meretur , etsi praemium aliud minus proponi potuisset. Idem ergo fit in merito vitae aeternae , quae à Deo promittitur filiis suis danda instar bravii currentibus in stadio 1. ad Cor. 9. & alibi. Unde ipsa opera etsi per promissionem tanti praemii non fiant in se meliora (uti nec ex eo quod operans sit in statu gratiae) tamen per promissionem completur valor operum & proportio respectu praemii ; supposita proportione inchoata ex parte ipsorum (quae sunt supernaturalia , adeoque ejusdem ordinis cum praemio) & ex parte operantis , qui est filius Dei. Hinc enim opus ipsum est obsequium filii Dei oblatum Deo , ad abundantius obtinendam haereditatem , quam praecise debeatur jure filiationis : estque obsequium filii dignum abundantiori haereditatis consecutione , quam debeatur filio , qui nullum obsequium praestitit , sed solo haereditatis titulo haereditatem adit. Cumque haereditatem semel possessam deceat retineri , quam diu vivit & manet filius , hinc pariter opus filii adoptivi Dei meretur haereditatem aeternam , sicut ipse in aeternum est mansurus filius.

Qualiter id faciat in praesenti materia, declaratur.

Alioquin quod ipsa gratia habitualis constituat hominem filium Dei , & haereditatem tanti regni , pro parte etiam provenit ex ipsa ordinatione Dei ; qui potuisset praeditum tali gratia ad haereditatem longè inferiorem , v. g. cognitionem abstractivam & dilectionem Dei consequentem , aut aliquando finiendam adoptare , eandemque bonis filiorum meritis tamquam mercedem condignam proponere. Potuisset insuper Deus filios suos ad regnum admittere solo titulo filiationis , uti parvulos , & non titulo bonorum operum , quibus , praesertim charitate imperfectioribus , potuisset aliis modis abundè satisfacere.

46. Dices II. Si promissio suppleat valorem operis , nihil deerit contritioni quod minus mereatur de condigno veniam peccati mortalis , & gratiam ei infallibiliter promissam. Resp. Neg. Seq. deest enim praecipua proportio , quae desumitur ex conditione operantis : qui cum non sit Dei filius , sed inimicus , non est ob tale opus venia seu gratia , adeoque filiatione dignus. Quamvis Deus ex sua liberalitate planè gratuito promiserit poenitenti veniam , idque tantum ob merita Christi , qui veniam poenitentibus est meri-

Herincx Sum. Theol. pars II.

tus de condigno ; non autem quasi illam proposuerit aut acceptaverit Deus velut mercedem operis ipsius peccatoris. Absolutè tamen loquendo potuisset Deus hoc facere , uti dictum est q. 1. conclus. 1. in fine , quàmvis de facto id non contigisse , sed contritionem in sua conditione quantum ad meritum gratiae esse relictam , ex doctrina revelata satis constet.

Hinc etiam colligitur justos non mereri de condigno , quidquid orando impetrant ; tum quia exauditio non est infallibilis : tum quia etsi positis certis conditionibus sit ex divina promissione infallibilis ; hæc tamen promissio non proponit rem petitam tamquam mercedem petitionis , sed est promissio rei verè liberaliter donandae , nec fundatur in operantis dignitate , sed potius in indignitate sive minori dignitate postulantis ; unde & peccatores Deus exaudit.

Dices III. ex nostra doctrina sequeretur , Christum non meruisse de rigore justitiae , nec pretium redemptionis nostrae superasse debitum culpae generis humani , sed ad condignam satisfactionem ipsum indiguisset liberali promissione & acceptance Dei. Resp. Christum verè non meruisse de rigore justitiae , quasi Deus ex rigorosa justitia fuerit ei obligatus , ut ex Tract. de Incarnatione dicetur , & infertur ex iis , quae tradita sunt in Tract. de Deo Uno , ubi generaliter docetur Deum nulli enti creato obligari posse ex justitia commutativa , etiam supposita promissione. Ad inducendam verò in Deo obligationem justitiae late dictae , indiguit etiam Christus divinam promissionem sive acceptance , quae operam illius , alioquin Deo obstricta seu ab eo acceptabilia titulo universalis dominii , creationis & ultimi finis , sunt accepta ad effectum redemptionis generis humani. Quamvis spectando debitum culpae & pretium redemptionis secundum se , ac non prout hoc erat debitum ipsi creditori , scilicet Deo , seu alio titulo ab ipso acceptabile , quantitas pretii sine comparatione excesserit quantitatem debiti peccatorum in se considerati : ut patet ex Patribus & immenso valore operum Christi , quem trahebant ex dignitate divini suppositi. Et hoc sensu dici posset , merita Christi fuisse de rigore justitiae , ratione scilicet aequalitatis vel excessus respectu praemii in se considerati. Quo modo etiam nonnulli Auctores oppositae sententiae dicunt opera justorum mereri de rigore justitiae , qui tamen censent Deum ex rigorosa justitia non posse obligari.

Dices IV. Sequeretur Christum de condigno nihil meruisse Patribus antiqui Testamenti ; cum Deus Christo non promiserit , se propter opera illius daturum praedictis gratiam : sed consequens est absurdum , ergo &c. Resp. Neg. Seq. Majoris : sufficit enim ut Deus propter merita Christi praevisa promiserit seu ordinaverit istis Patribus dare

R r 3

gratiam

Non quidquid justus orando impetrat, condignè meretur.

Christus an vel quo sensu meruerit de rigore justitiae

48.

Qualiter Christus mereri po-

meritis pa-
tribus an-
tiqui Testa-
menti?

gratiam tamquam mercedem meritorum praevisorum: potuit enim indubiè Deus tale decretum habere, etiam antequàm Christus esset natus, aut promissio ei quàm homini intimata.

49.
Merita nos-
tra depen-
dent à me-
ritis Christi
quatenus
hinc obli-
vitur prin-
cipia me-
rendi:

Meritò hîc quæritur, quomodò bonorum operum merita dependeant à concursu meritorum Christi? Resp. breviter, eatenus dependere, quatenus ex meritis Christi obtinemus omnem gratiam, sinè qua mereri nihil possumus. Patet ex *Trid. sess. 6. c. 16.* ubi id explicat similitudine vitis desumptâ ex *Ioan. 15.* Patet etiam ex Apostolo *ad Ephes. 2. & 4.* ubi docet omnem ædificationem spiritualis structuræ in Christo tamquam angulari lapide esse fundatam, & omne incrementum vitæ spiritualis à Christo descendere.

Denique
quatenus ob
merita
Christi nos-
tra sunt à
Deo accep-
tata ad
præmium.

Deinde dependent, quatenus Christus meruit, ut Deus mercedem operibus nostris promitteret, eaque ad præmium acceptaret. Nam Deus per Christum *Maxima & pretiosa promissa donavit nobis 2. Petri 1.* Et promissio vita est in Christo Iesu, juxta Apostolum *2. ad Timoth. 1.* Et *Trid. sess. 6. c. 16.* ait, Bene operantibus vitam æternam tamquam gratiam filiis per Iesum Christum misericorditer promissam. Et *sess. 14. c. 8.* ait: Omnis gloriatio nostra in Christo est, in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus facientes fructus dignos pœnitentia, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur à Patre. Promisit itaque Deus Pater operibus Christi completam remunerationem, in qua etiam continetur operum nostrorum remuneratione, sicquè promissio divina Christo, & in Christo etiam nobis facta est, quâ ei ob sua quoque merita promissa fuit nostrorum remuneratione.

50.
An intuitu
meritorum
Christi sint
nostra ma-
gis merito-
ria & ad
majus præ-
mium ac-
ceptata?

Dubium autem est, an ob merita Christi sit operibus nostris major merces promissa, quàm si absque tali conjunctione fuissent etiam ex gratia facta: an verò tantum sint à Deo acceptata eò libentius, absque augmento præmii saltem essentialis? Et quidem prius referuntur docere *Cajetanus, Scotus, Hofius, Vega, Ruardus, Suarez* & alii: idquè piè & probabiliter, præsertim si verum sit, quòd crescant merita ex majori sanctitate operantis: nam conjunctio operum hominis iusticiæ cum meritis Christi, cujus velut capitis est vivum membrum, videtur operibus iusti addere quamdam dignitatem & moralem æstimationem. Res tamen est incerta, utpote dependens à libera Dei ordinatione, de qua non satis clarè constat ex doctrina revelata. Unde *Arriaga d. 54. sect. 5.* ubi contrarium putat esse probabilius, eò quòd moralis dignitas hinc oriunda, etsi sufficiens ad specialem Dei erga homines affectum, non tamen quidquam persuadeat de augmento præmii essentialis. Ut neque major dignitas naturæ angelicæ, neque major cognitionis propinquitatis cum Christo (quæ quamdam moralem excellentiam confert, & specialis Dei

dilectionis seu beneficentiæ est occasio) quidquam eò confert.

Q U Æ S T I O IV.

Quanam cadant sub Merito de condigno?

DIcitur I. Iusti bonis operibus merentur verè, adeoque de condigno, vitam æternam. Est contra Hæreticos recentiores, qui non admittunt veram meriti rationem in operibus nostris, quia putant illa esse peccata, & per hoc derogari meritis Christi. Quorum error damnatus est in *Arauscano can. 18.* & ex professo in *Trid. sess. 6. c. 16.* dicente: Bene operantibus proponenda est vita æterna tamquam merces &c. Et *can. 32.* definit, Iustificatum bonis operibus verè mereri vitam æternam.

Probatur I. ex Scriptura, quæ vitam æternam absolute vocat mercedem *Matth. 5.* eamquè comparat mercedi operariorum *Matth. 20.* & dandam esse secundum opera exprimit *1. ad Cor. 3.* & *Apocal. ult.* Ipsaque opera esse rationem, cur detur vita æterna, habetur *Matth. 25.* Et ipsa vita æterna vocatur corona iustitiæ, reddenda à iusto iudice, *2. ad Timoth. 4.* Quibus nil clariùs ad intentum Catholicorum. Quapropter non clamat Scriptura ubique (ut vult *Calvinus in Antidoto Trid. sess. 6. c. 16.*) vitam æternam esse hæreditatem, adeundam scilicet sinè meritis; sed toties clamat esse etiam mercedem & coronam iustitiæ, adeoque adultis obtingere hæreditatem etiam titulo mercedis, juxta prædicta, & illud Apostoli *ad Coloss. 3.* Ex animo operamini, sicut Domino & non hominibus, scientes quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Quàm insulsè igitur *Calvinus* sup. dixit: Quòd vitam æternam faciunt Patres Tridentini mercedem, in eo ab illis (& consequenter à Scriptura) dissentio.

Probatur II. ex Patribus, *Augustino Epist. 105.* dicente: Quemadmodum Apostolus dixit, stipendium peccati mors, ita dicere potuisset, stipendium iustitiæ vita æterna. Plurimos alios quos vide apud *Bellarminum* sup. adducere in promptu esset; sed non est necessarium, rei claræ immorari. Immo ipse *Calvinus l. 3. Institut. c. 15. §. 2.* dolens fatetur, nomen Mereri passim apud vetustæ Ecclesiæ Scriptores reperiri.

Nec obstat, quòd in prædictis Auctoritatibus non exprimitur nomen meriti condigni: quia in primis manifestè adstruitur saltem ratio veri meriti; quam Hæretici negabant. Deinde adstruitur res ipsa meriti condigni: quia meritum congruum non est simpliciter, sed secundum quid meritum, & quod ei redditur, non potest simpliciter dici merces, corona iustitiæ, esse debitum &c. Neque etiam meritum congruum recentiores Hæretici, saltem omnes, negassent; ut patet ex eorum Confessione *Belgica art.*

51.
Iusti bonis
operibus
merentur
de condigno
vitam æter-
nam.

Probatur
Scriptura.

Et Patribus

52.
Occurrit
quidam in-
stantia.

art. 24. quàmvis inconsequenter ad sua principia, juxta quæ infra in eadem Confessione dicitur, opera nostra omnia esse polluta, adeoque digna pœnis. Quare Tridentinum etfi cap. 8. docuisset peccatorem non mereri gratiam justificationis, tamen can. 32. definit justificatum verè mereri gratiæ augmentum: cùm tamen etiam primam gratiam justificantem de congruo mereatur contritio. Loquitur ergo Tridentinum & cæteræ Auctoritates de merito condigno. Undè non potest admitti modus loquendi Durandi 2. dist. 27. q. 2. contrarius locutioni omnium Theolorum, qui censuit meritum condignum non posse tribui propriè & strictè operibus nostris. Quod videri posset non esse satis Catholicum: nisi (quod ex contextu Durandi patere credo) Durandus differat à cæteris in sola quæstione de nomine; in qua utique ipse malam causam habet, nomine meriti condigni strictè & propriè sumpti intelligens illud solum, quod parit de facto obligationem strictè justitiæ; qualem in Deo non oriri ex meritis nostris, etiam alii passim admittunt.

Probatur ratione.

Probatur III. ratione: quia supposita ordinatione seu pacto ex parte Dei, & capacitate ex parte operis, & statu gratiæ ex parte operantis (de quibus in præcedentibus actum est) nihil deest ad rationem veri & condigni meriti.

53. Meritis nostris nil derogari meritis Christi manifestè declaratur.

Fundamenta Hæreticorum sunt parvi momenti. Nam in primis quòd omnia nostra opera sint mala & peccaminosa, est per se absurdum. Secundò per merita nostra adeò non derogatur meritis Christi, ut hæc potius extollantur quatenus Christus nobis non solum meruit, sed per sua merita nobis etiam obtinuit merendi potestatem: sicut magis apparet potentia Dei, quòd rebus naturalibus alias res producendi virtutem indiderit, quàm si solus per se ipse produceret. Deinde sicut nil detrahitur de gloria vitis, si palmites ipsius multum fructum adferant; sed potius id cedit ad laudem vitis, velut à qua provenit, quidquid in palmitibus est vividi succi & humoris: sic nemo sanæ mentis existimare debet quidquàm detrahi de gloria Christi, qui est vitis vera, si justis, ejus palmites, fructum ferant, quatenus in Christo sunt, & ab eo succum humoremque gratiæ participant; quin potius id cedit in laudem Christi. Et quamquàm Christi merita fuerint sufficientissima ad vitam æternam efficaciter omnibus obtinendam; tamen manifestè constat, ipsum sua merita de facto sic non obtulisse, neque Deum acceptasse.

Undè solum meritis est vitam æternam, utique à nobis obtinendam per Sacramenta, & bona opera, in quibus ipsius meritum applicatur. Quod quia non semper fit efficaciter seu perseveranter; ideò in plurimis contingit salutis defectus. Quare sicut non est injuriosum Christo, quòd non meruerit efficaciter omnibus vitam æternam, sic nec quòd elec-

tus eam meruerit dependenter à concursu priorum meritorum, quæ sunt instar causæ particularis applicantis merita Christi, quæ sunt causa universalis in suo ordine sufficientissima: aliter enim nec voluit Christus, nec decuit, quantumvis pretium sufficientissimum foret. Si denique juxta ipsos Hæreticos ultra Christi merita requiritur ficta illa fides specialis, quæ merita Christi applicet: quidni ergo requirantur vera & in meritis Christi fundata merita?

Tertiò non obstat, quòd non debeamus fidere in nostris operibus; sed tantum in Domino gloriari. Nam confidere non possumus in operibus sinè gratia Dei factis: in operibus autem gratiæ confidere debemus; & eo ipso gloriamur in Domino (cujus dona sunt ipsa nostra merita juxta Trident. sess. 6. cap. 16.) certò sperantes præmium, si in gratia moriamur. Nec tamen in illis etiam sic confidere possumus, quin lapsum semper & defectum finalis perseverantiæ timere meritò debeamus.

Quartò non obstat, quòd vita æterna in Scripturis sæpè dicatur gratia, ut ad Rom. 6. Stipendium peccati mors, gratia autem Dei vita æterna. Quàmvis enim in se sit merces, dicitur tamen radicaliter gratia & misericordia; quia nimirum vis meritoria operum nostrorum est ab ipsa gratia. Unde August. Epist. 105 ait: Vita æterna justitia quidem stipendium, sed tibi gratia est, cui gratia est & ipsa justitia. Similia habet lib. de corrept. & gratia cap. 13. & alibi. Idem patet ex Arausicano sup. & Trident. sup. cap. 16. Unde vocatur vita æterna phrasi B. Augustini gratia pro gratia.

Denique non obstat, quòd homo videatur non posse dare dignam commutationem pro vita æterna, aut aliquid dare Deo, ut retribuatur ei: potest enim tale quid dare, præsupposita gratiæ & sanctificatione, & accedente divinâ ordinatione seu promissione, ut ex præmissis patet. Unde de justis Sap. 3. dicitur: Invenit illos dignos se. Et Apoc. 3. Ambulabunt mecum in albis: quia digni sunt. Et 2. ad Thessal. 1. Ut digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini.

DICO II Potest homo de condigno mereri non tantum gloriæ æternæ augmentum, sed probabilius etiam primum gloriæ gradum. Prima pars patet ex Trid. sess. 6. can. 32. ubi expressè definit, Justificatum verè mereri gloriæ augmentum. Patet etiam ex iis, quæ de inæqualitate visionis beatificæ dicta sunt Tract. De Deo Vno Disp. 5. quæst. 5.

Pro meliori intellectu secundæ partis Conclusionis (quæ est controversa) notandum est, eam intelligi de casu quo ultima dispositio ad justificationem coexistit gratiæ infundendæ; prout semper coexistit contritio perfecta: & aliquando, non tamen necessariò, attritio; quæ quidem potest, non tamen debet, Sacramento ejusque effectui physice coexistere. Si enim dispositio jam eva-

54.

Et nihilominus gloriantur, non in nobis, sed in Deo.

55.

Quo sensu vita æterna dicatur gratia?

Qualiter possit homo dare dignum pretium pro vita æterna?

56.

Cadit sub meritum condignum gloriæ augmentum.

Non semper gloria quod ad primum gradum.

nuerit, antequam gratia infundatur, non potest mereri primam gloriam, utpote quam sine coexistente gratia mereri non possumus. Deinde notandum est, non plus gloriæ correspondere illi ultimæ dispositioni, siue dicamus tantum disponere ad gloriam, uti ad gratiam, siue dicamus mereri ipsam primam gloriam; prout non plus gratiæ habitualis responderet contritioni, si ipsa mereretur gratiam de condigno, quam si tantum ad eandem disponeret. Solum ergo dicimus primam gloriam, quæ gratiæ correspondet tamquam hæreditas, etiam in casu Conclusionis deberi adultis titulo meriti: sicut gloriæ augmentum debetur justificatis, tum titulo hæreditario ratione gratiæ, tum titulo mercedis ratione bonorum operum. His notatis,

An aliquādo, est questio; cuius sensus explicatur.

57. Affirmantem partem Varii non recte ex Auctoritatibus probant.

Probant Varii secundam partem Conclusionis, eò quod alioquin contingeret adultos & capaces meriti consequi gloriam sine meritis, v. g. si paulò post justificationem sine bonis operibus de novo elicitis morerentur; hoc autem videtur repugnare Auctoritatibus generatim statuentibus vitam æternam velut mercedem operum quoad adultos. Verum idem inconueniens (si tale dici possit) habet locum etiam in nostra Sententia in casu, quo adultus præviâ dispositione physicè præteritâ justificatus cum Sacramento mox moreretur. Auctoritates itaque non volunt, quod nemo adultus consequi possit gloriam sine præmio condigno, sed gloriam dari ob merita, & nulla fore merita sine præmio gloriæ.

58. Ordinariè multum urgētur ad illam probandā verba Tridentini; sed non efficitur.

Solet etiam à multis maximè urgeri *Tridentinum sess. 6. can. 32.* ubi definit, *Iustificatum bonis operibus mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum.* Ubi vitam æternam notanter apparet distinxisse contra ejusdem augmentum: ideoquæ ibidem aliter loquitur de gratia, nec dicit nos posse mereri gratiam & gratiæ augmentum, sed tantum gratiæ augmentum, quia videlicet primam gratiam de condigno mereri non possumus. Verum videtur parum credibile, *Tridentinum* respexisse ibidem ad hanc scholasticam Controversiam adeò incertam, aut voluisse alterutri parti præjudicium generare. Immo apparet ipsum agere generaliter de jam justificatis quomodocumque, eorumquæ bonis operibus, etiam quoad hoc, quod per illa mereantur vitam æternam. Quemadmodum *cap. 16.* (quod huic Canoni responderet) agit de jam justificatis, quos verbis Apostoli admonet, ut abundant in omni opere bono, & consequenter docet, *Iustificatis nil deesse quò minus bonis operibus vitæ æternam verè promeruisse censeantur.* Quare non videtur agere de hac controversia: cum doctrina Concilii generalis sit, etiam quoad justificados in infantia, aut per Sacramentum cum dispositione physicè præteritâ, & quoad opera justificationem subsequētia; per quæ utique etiam

dudum justificati verè merentur vitam æternam. Quamvis simul mereantur gloriæ augmentum, uti & gloriæ consecutionem; quæ utique non est præmium à vita æterna distinctum. Specialiter autem expressit, & vitam æternam, & gloriæ augmentum, ut ostenderet contra Hæreticos tam quod gloria cadat sub meritum, quam quod justorum merita adeoque præmia sint futura inæqualia, quod utrumque ipsi negabant. Expressit autem tantum gratiæ augmentum, quia Hæretici in hoc tantum dissentiunt à Catholicis existimantes omnes esse æqualiter justos. Non autem dixit nos mereri gratiam, nè ansa daretur Hæreticis id intelligendi etiam de prima gratia habituali: de qua quantum ad hoc, utrum cadat sub meritum, non erat cum eis controversia. Alioquin constaret opera justorum esse talia, ut etsi vita æterna eis antecedenter non deberetur ullo titulo, adhuc deberetur ipsis vi operum, etiam quoad primam gloriam.

Quocirca non videtur ex Auctoritate quidquam solidi posse adferri contra *Vega*, *Lorca* & Nonnullos alios; qui oppositum sustinent secundæ partis Conclusionis. Nec improbabilius; cum etiam ex ratione difficile sit ostendere, qualiter contritio possit mereri de condigno primam gloriam; in cuius proinde explicatione mirè variant & laborant Auctores. Nihilominus

Probatur secunda pars Conclusionis tamquam probabilior: tum quia eam docet *D. Thomas quest. 112. art. 2. ad. 1.* & plerique Theologi: tum quia ultima dispositio ad justificationem in casu Conclusionis est opus supernaturale hominis jam habentis gratiam, & innititur promissioni divinæ: ergo nihil ei deest ad meritum de condigno; ut ex solutione objectionum magis patebit. Quare

Non obstat I. quod illa dispositio isto instanti non procedat à gratia sanctificante: nam ad meritum sufficit, quod sit opus supernaturale hominis habentis gratiam sanctificantem; hanc autem habet homo eodem instanti, quo existit contritio. Confirmatur: quia contritioni tantum deerat personæ dignitas; hanc autem accipit cum ipsa gratia, quæ eodem instanti infunditur. Immo illa dignitas nihil est aliud, quam gratiam esse in homine. Unde quam citò dignificatur is per gratiam, ad hoc ut ob illam gloria ei debeat jure seu titulo hæreditatis, dignificatur quoque ipsa contritio, ut eadem gloria debeat titulo mercedis: dignificatio enim contritionis est ipsa dignificatio subiecti, adeoque in eodem signo habet homo gratiam & dignitatem, & simul ipsam dignitatem habet contritio. Vide *Arriaga disput. 56. sect. 5. subsect. 3.*

Non obstat II. quod sequi videatur, ipsam gratiam (quæ est gloriæ semen, ratione cuius gloria ipsa debetur) etiam cadere sub meritum condignum contritionis: hoc enim

59.

Nihilominus eadem pars fundatur ex communiori consensu, & ratione.

60.

In opus meritum non debet gratia sanctificante influere aliter, quam operantem dignificando, quem in casu prædicti dignificat.

61.

Cur potius
prima glo-
ria, quam
prima gra-
tia habi-
tuali ca-
dat sub me-
ritum con-
dignum?

enim minimè sequitur, eò quòd gratia jam sit infusa priusquam contritio mereri posset, & prærequiratur ad merendum tamquam conditio (prout non requiritur gloria) adeoque ipsa sub meritum, quod debet naturà esse prius præmio (prout non est gratia prior seipsa) cadere nequeat. Meritum itaque potest antecedere gloriam; non gratiam.

Non obstat III. quòd contritio pro priori naturæ jam exercuerit suam libertatem, & habuerit suum præmium de congruo, gratiam scilicet habitualement & gloriam correspondentem; adeoque non videatur eadem gratia posse eodem instanti illam dignificare in ordine ad merendum condignè aliquod præmium. Nam id quidem non potest in ordine ad novum præmium merendum, v. g. novam gloriam, bene tamen in ordine ad eandem gloriam congruè jam meritam condignè merendam: iste enim novus merendi modus tenet se ex parte gratiæ, non ex parte actûs, qui proinde citra aliquam sui aut libertatis suæ novitatem vel immutationem potest ob adventum gratiæ fieri meritorius condignè illius, quod antea merebatur de congruo. Ita *Arriaga disp. 56. num. 50.*

62. Dico III. Iusti merentur de condigno augmentum gratiæ habitualis. Patet ex *Trid. sess. 6. cap. 10. & Can. 24. & 32.* Patet etiam ex eo, quòd bonis operibus iustorum nihil desit ad meritum condignum augmenti gratiæ, sive ex parte operum, quæ in Deo sunt facta, sive ex parte operantium, qui sunt filii Dei, sive ex parte ipsius Dei, qui promisit ejusmodi operibus augmentum gratiæ, sicut ipsius gloriæ, cujus gratia est semen. Confirmatur: quia iustus per illa opera fit dignior gloriâ, ergo & gratiâ, cui gloria proportionatur. Est autem hoc contra Hæreticos existimantes omnes esse æqualiter justos, & consequenter gratiam non augeri. Quorum error etiam manifestè refutatur ex Scriptura *Apocal. ult. Qui iustus est, justificetur adhuc. Proverb. 4. Iustorum sententia quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectam diem. Psalm. 83. Ascensiones in corde suo disposuit &c. Ibant de virtute in virtutem &c. 2. ad Cor. 9. Augebit incrementa frugum justitia vestra. Et ex Parabolis Evangelicis Talentorum & Mnarum; & aliis locis. Unde rectè huic augmento accommodari potest illud *Augustini Epist. 106. esto ab eo occasione alterius augmenti gratiæ probatum. Non gratiam Dei aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa gratia meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici.**

63. Petes, quâ proportionè actus meritorius causet augmentum gratiæ? Resp. Potissimum duos esse dicendi modos. Primus est *Suarez* & aliorum existimantium, quòd actus etiam perfectissimus charitatis non augeat gratiam ad plures gradus, quàm sint in ipso actu: eò quòd talis augendi modus videatur conformis rationi, & augmento habituum natura-

lium per actus correspondentes. Et quia si actui meritorio etiam imperfectissimo responderent tot gradus gratiæ, quot sunt gradus in ipso actu, gratia nimium & incredibiliter cresceret.

Nihilominus hoc non videtur plurimis aliis incredibile: ideoquè est secundus modus dicendi probabilis, quòd gratia crescat proportionatè ad gradus ipsius actûs meritorii, etiam perfectioris; sic tamen ut actus substantialiter perfectior mereatur cum proportionè plures gradus gratiæ, quàm sint gradus intentionis in actu: v. g. ut si actus fidei ad 4. mereatur gratiam ad 4. vel ad 5. Charitas ad 4. mereatur gratiam ad 8. vel 10. aut simili proportionè Deo cognitâ. Quod postremum manifestè consequens est: cum constet actum eò amplius præmium mereri, quòd est in bonitate aliisque meriti conditionibus excellentior.

Probatum itaque quod in hoc dicendi modo assumitur: quia etiam actus imperfectior, quantumvis remissus, est verè meritorius augmenti gratiæ & gloriæ: si autem actus remississimus virtutis perfectissimæ, v. g. charitatis, tantum mereretur unum aut duos gradus, jam actus remississimus virtutis minimè perfectæ se solo nihil mereretur, adeoque sinè mercede maneret, saltem si operans moreretur, priusquam accederet alius actus, qui compleat meritum prioris usque ad unum saltem gradum gratiæ & gloriæ. Ad quod tamen alii responderent, Deum, qui omnia disposuit in pondere & mensura, id impeditur, quatenus sic nullus electorum antè completam meritorum suorum mensuram decedat. Quod indubiè Deo difficile non erit. Proinde stateræ divinæ æquitatis, quâ ad pondus sanctuarii opera omnia librabuntur, hanc taxam nobis planè incertam censeo relinquendam.

Petes II. An auctâ gratiâ etiam meritorie augeantur cæteræ virtutes infusæ? intellige, distinctæ à charitate: hanc enim proportionatè cum gratia augeri, admittunt etiam illi, qui charitatem à gratia distinguunt. Reliquas autem virtutes non augeri censet *Propositus quaest. 113. num. 71.* quàmvis fortè omnes in patria æquale augmentum recipiant, ut ait *num. 73.*

Nihilominus plures alii veriùs admittunt proportionatè augeri etiam cæteras virtutes infusas, tum Fidei & Spei, tum aliarum, si dentur. Probatum: quia justitia hominis integratur ex gratia & donis, id est, virtutibus infusis juxta *Trident. sess. 6. cap. 7.* adeoque augmentum justitiæ similiter consistit adæquatè in augmento gratiæ & donorum, seu virtutum infusarum: ergo opus meritorium augmenti justitiæ meretur etiam augmentum virtutum infusarum. Confirmatur: quia *Tridentinum sup. cap. 10.* absolutè docet hominem per bona opera magis justificari, & accipere justitiæ incrementum: quod petit S. Ecclesia,

64.
Secundus
dicendi mo-
dus expli-
catur.

65.
Idem su-
detur.

Concludi-
tur rem esse
nobis occul-
tam.

66.
An auctâ
gratiâ pro-
portionatè
augeatur
non solum
charitas,
sed etiam
cæteræ vir-
tutes infu-
sæ?
Nonnulli
negant.
Veriùs ali-
i asserunt.
Probatum.

clesia, dum orat: *Da nobis Domine Fidei, Spei & Charitatis augmentum.* Similiter *can. 24.* definit, bona opera esse causam augendæ justitiæ; atqui augmentum justitiæ, uti ipsa justitia, complectitur aggregatum gratiæ seu charitatis & cæterarum virtutum infusarum, saltem fidei & spei: ergo etiam harum meretur augmentum, qui meretur augmentum justitiæ.

67.

Nil prætereà cadit sub merito de condigno. Probatur inductione. Non enim prima gratia habitualis, ut patet ex Tridentino sess. 6. cap. 8. ubi ait: Gratiis justificationis gratiam promeretur. Ubi (ut ait Palavicinus l. 8. Histor. Trid. c. 14. n. 4.) liquet esse locutam Synodum de merito perfecto, & cui præmium non modò congruat, sed debeatur, quod est tantummodò condignum. Nec placuerat plerisque proposita à nonnullis explicatio dicti Apostolici de justificatione, quasi fiat juxta Apostolum gratiis, quoniam fides sit gratuitum Dei donum: eò quòd, etiam posita fide in peccatore, verum sit, eum à Deo gratiis reddi justum. Unde dum præmissa Concilii verba, prout recepta sunt & manserunt, in quodam cœtu Theologorum proponerentur, duo Generales, Ordinum S. Francisci & S. Augustini moderatores, juxta Palavicinum supra, contestati sunt, per ea minimè intelligi, ut meritum recipiendæ justitiæ congruum fidei actibusquè ab ea pendentibus denegaretur. Unde apertè colligitur, nullum fuisse excitatum dubium de merito condigno, quin sub illud non cadat prima gratia habitualis. De qua consequenter patet esse sermonem, dum Tridentinum supra vocat ipsam justificationis gratiam. Quod pariter docet contextus, & similis norma appellandi gratiam sanctificantem nomine ipsius justificationis gratiæ in Trid. sup. c. 14. & 15. Præmissæ porrò doctrinæ non quadrat, quod Franciscus Bona spei To. 2. Tract. 2. disp. 6. dub. ult. tradit de dispositione ultima, quasi de condigno meritoria primæ gratiæ habitualis ut præmii: cum utique id sit correlativum meriti, adeoque illud neget Concilium, dum à dispositionibus excludit simpliciter meritum. Quamquàm ibi Concilium non arguat Hæreticos, quasi oppositum docentes (unde prædictum Auctorem redarguebat Bosco de virtute Pœnit. sess. 7. n. 70.) sed occurrat potius eorum objectioni desumptæ ex Apostolo docente, nos per fidem justificari gratis, sensum legitimum Apostoli declarando.

Prætereà idem Tridentinum sess. 14. cap. 4. de Contritione in genere (quam postea dividit in charitate perfectam & in imperfectam) dicit quòd *quovis tempore fuerit necessaria ad impetrandam veniam peccatorum*, adeoque hanc de condigno numquam meretur, & consequenter nec gratiam sanctificantem,

per quam peccatorum fit remissio. Ratio est, quòd ipsa gratia sanctificans sit conditio necessariò prævia ad meritum condignum. Addidi explicitè, *gratia sanctificans*: etsi enim contextus illam proclamet, tamen Auctor priùs relatus in supplemento ad dubium citatum mea verba intelligere voluit de ultima ad justificationem dispositione, etiam in dispositione probationis non satis fideliter ex me relatæ varians, neque quidquam allegans refutatione dignum, quod sive ex dictis hanc quæstione, sive ex negata mutua causalitate reali non concidat.

Deinde, & consequenter multò minùs 68. cadit sub merito condignum prima gratia actualis, quæ datur homini adhuc peccatori. Immo prima omnino gratia etiam meritum de congruo antevertit.

Tertiò augmentum gratiæ actualis justis de condigno non merentur: cum nulla de hoc existat infallibilitas aut promissio. Unde etiam sanctioribus subinde parciùs datur, quàm minùs sanctis, immo quàm peccatoribus, quos abundantioribus subinde auxiliis divina clementia prævenit.

Quartò nec reparatio post lapsum cadit sub merito condignum, ut patet Ezech. 18. *Si averterit se justus a justitia sua omnes justitiae ejus non recordabuntur.* Ratio est, quòd omnia merita condigna mortificentur per peccatum mortale. Unde certum est gratiam justificationis, quâ lapsus reparatur, dari gratis.

Quintò neque etiam auxilium sive magnum illud donum perseverantiæ finalis cadit sub merito condignum: tum quia merita justorum juxta totum suum valorem occupantur circa præmium gloriæ & gratiæ habitualis proportionatæ, adeoque illis non correspondet aliud distinctum præmium finalis perseverantiæ: tum quia nullibi extat in Scriptura vel Patribus hujus rei promissio; immo omnium sensus extat in contrarium: tum quia plurimi, qui diu gloriòse vixerunt, cadunt, & finaliter pereunt. Et quàmvis aliqui resurgant, tamen sicut certum est eos non posse mereri de condigno reparationem post lapsum, sic nec perseverantiam, quæ talem reparationem includit aut præsupponit.

Dices. I. Justi merentur de condigno gloriam seu vitam æternam, juxta Tridentinum: ergo & perseverantiam: nam qui meretur finem, meretur etiam media ad illum; in cujus promissione illa implicite involvuntur. Resp. Neg. Con. quia justis merentur quidem gloriam, sed consequendam dumtaxat sub conditione, si perseveraverint, seu (ut Trid. sess. 6. can. 32.) *si in gratia decesserint.* Et planè loquitur Concilium de justis etiam non prædestinatis: de quibus tamen nemo dixerit, eos de condigno mereri perseverandi gratiam specialem sive efficacem. Ut proinde nè tacite quidem contineatur promissio perse-

perseverantiae tamquam praemii in promissione vitae aeternae iustis factae, si tamen perseveraverint usque in finem.

Dices II. Aug. l. de Dono Persever. c. 6. ait: Hoc ergo Dei donum suppliciter emereri potest. Resp. supponendo, quod loquatur de auxilio efficaci viatoris ad perseverandum, solum agi de merito congruo seu impetratorio, quod supplicationibus solet respondere. Idem ipse Aug. sup. c. 13. potius asserit perseverandi usque in finem gratiam Dei non secundum merita nostra dari, scilicet condigna.

70. Neque bona temporalia. Sexto, non cadunt sub meritum condignum bona temporalia; cum de illis non extet divina promissio: nec per experientiam pateat aliqua infallibilitas. Quin potius videmus, magis meritos minus temporali prosperitate gaudere, sicut inscrutabilis divinorum iudiciorum altitudo expedire iudicaverit.

Denique haec beneficia a puro homine de lege ordinata obtineri pro aliis de condigno. Christus, Deus homo, meruit quidem de condigno hominibus, tum auxilia actualia, tum remissionem peccati & gratiam justificantem, subinde etiam conferendam absque ulla dispositione, ut patet in parvulis baptizatis. Similiter de absoluta potentia non implicat, unum hominem iustum mereri alteri gloriam & gratiam tam habitualement quam actualem de condigno, si Deus ordinasset: sicut gratiam habitualement & gloriam de facto sibi meretur, & gratiam actualem similiter sibi mereri posset: cum gratia & gloria danda alteri non sit dignior & perfectior ea, quae daretur sibi ipsi. Constat tamen apud omnes de facto ordinationem divinam non existare, nisi in merito Christi. Idque congrue: quia cum meritum nostrum sit finitum & determinatum, adeoque adaequate & abundantissime compensetur gratia & gloria nobis danda, decederet nobis, quidquid gratiae & gloriae alteri mereretur.

71. Non posse iustum mereri de condigno remissionem peccatorum venialium. Hinc existimat Lugo disp. 9. de Poenit. sect. 2. & alii quidam, iustum ne quidem sibi posse mereri de condigno remissionem peccatorum venialium per actum poenitentiae, sed tantum de congruo: eo quod actus ille de condigno mereatur gratiam & gloriam, ac per hanc mercedem adaequate compensetur, adeoque non videatur posse de condigno mereri alteram mercedem. Verum sicut hoc non obstante iustus per actum meritorium gloriae simul de condigno satisfacit pro poena temporali relicta, ut etiam alii, nominatim Lugo, fatentur; sic aequale facile videri potest consistere, quod simul satisfaciatur de condigno pro ipsa veniali culpa. Et ratio communis est: quia cum iustus sit vere gloria dignus, potest etiam de condigno removee impedimenta retardantia ab ingressu, uti sunt culpa venialis & poena temporalis restans. Deinde nihil obest condignitati poenitentiae

respectu culpae, uti nec respectu poenae; cum actus v. g. amoris Dei aut contritionis sit ex parte actus satis condignus, operans sit iustus, & adsit promissio remissionis tam culpae quam poenae. Nec idcirco statuitur novum praemium positivum ejusdem operis, sed potius negativum, quo scilicet removetur impedimentum retardans proprium operis praemium, quod est gloria. Quod proinde non minuitur aut impeditur per hoc, quod sit satisfaciendum pro culpis venialibus: sicut non minus meretur de gloria, cui est satisfaciendum simul pro poenis, quam alter qui habet poenas aliquas exolvendas. Sicut etiam non minuitur vis operis meritoria gloriae per hoc, quod simul impetretur a Deo beneficium. Ita Suarez, Aversa, Dicastillo & alii passim satis probabiliter.

Contra hanc tamen doctrinam formari potest obiectio non ita facilis, quod videlicet sic duplex praemium eidem actui responderet, fundatum in una virtute seu vi operis, scilicet in ejusdem bonitate, in qua fundatur, tum meritum gloriae, tum meritum remissionis culpae: secus est de satisfactione poenae, utpote fundata in operis difficultate seu poenalitate. Resp. id esse quoque ab aliis solvendum: cum satisfactio poenae non ita fundetur in operis poenalitate, quin etiam simul in operis, v. g. contritionis, bonitate & circumstantiis bonitatem augmentibus, v. g. intensione, duratione, appretiatione, sine quibus opus non foret simpliciter vel non ita satisfactorium: adeoque pariter urgeri posset, multiplex praemium, scilicet gloriae & remissionis poenae, fundatum in eadem vi operis, correspondere unico operi. Dici itaque posset, in bonitate operis reperiri efficaciam, tum impetrandi beneficia, tum merendi bona positiva, tum compensandi damna seu extinguendi debita etiam culparum venialium. Suntque haec efficaciae diversae rationis, nec una impedit alteram. Deinde remissio culpae venialis est praemium negativum & subordinatum principali & positivo praemio gloriae; prout etiam est remissio poenae: solum autem repugnat eidem operi duplex praemium positivum non subordinatum. Unde etiam dato (quod absolute possibile Varii putant, Plures autem omnino impossibile) quod contritio esset condigna satisfactio pro culpa mortali, utique simul de condigno mereretur gratiam, per quam fit remissio, & consequenter gloriam. Idem ergo certe asseritur de facto quoad satisfactionem pro culpa veniali. Quod quidem facilius defenditur in sententia Scoti & aliorum existimantium per divinam ordinationem potuisse opus elevari ad duplex huiusmodi praemium, etsi alioquin abunde compensatum foret praemio positivo gloriae.

Instabis: In humanis minueret Princeps praemium positivum ex condonatione culpae ob idem meritum concessa. Resp. etiam mi-

Qui tamen non levem patiuntur difficultatem.

Ad quam responderi potest horum sententia inhaerendo.

Respondetur ad quamdam instantiam.

nueret

nueret ob condonationem poenæ (quæ saltem in humanis potissimum consideratur circa culpæ remissionem) & tamen etiam juxta alios idem non minuit Deus. Deinde Deus non minuit vim impetrandi novum beneficium; quam certè minueret ob largitatem præmii respondentis Princeps humanus.

73. *An hæc satisfactio aut etiam satisfactio pro poenâ sit dicenda meritum condignum remissionis, est questio meriti de nomine.*
Hæc Doctrinâ suppositâ, dicendum consequenter apparet, præter gloriam ejusque augmentum; uti augmentum gratiæ, sub meritum condignum cadere etiam ipsam remissionem culpæ venialis. Quàmvis hoc spectet ad quæstionem de nomine, an scilicet satisfactio pro culpa sit appellanda meritum: de quo altercantur aliqui auctores. Saltem usitatiùs videtur satisfactio non vocari simpliciter meritum.

Unde etiam patet, quid dicendum sit ad id quod solet objici, nempe quod justis satisfaciunt de condigno saltem pro poenis restantibus, idquæ non tantum pro seipsis, sed etiam pro aliis: nam etsi totum foret certum, satisfactio tamen præsertim pro poena non consuevit vocari meritum simpliciter vel strictè; ideoque in operibus communiter distinguitur vis merendi, vis impetrandi, & vis satisfaciendi: quod tamen similiter ad quæstionem de voce spectat. Verùm de Satisfactione pro poenis fusiùs *quest. ult.* Hic solum nota, quod alia sit ratio de Satisfactione pro poenis temporalibus alienis, quàm de merito gratiæ & gloriæ alienæ: nam per hoc quod applicemus satisfactiones nostras alteri, non minuitur propria sanctitas aut meritum vitæ æternæ. Deindè cum justis subinde satisfactiones superfluant, & numquam merita, debent applicari aliis, vel in thesauro Ecclesiæ reponi, adeòque congruebat, ut relinquerebantur dispositioni ipsius operantis.

74. *Deus præmiat ultra & puniat citra condignum.*
Petes, quo sensu intelligi debeat commune dictum Theologorum, quod Deus bona opera remuneret ultra condignum, & mala puniat citra condignum? Quod etiam quodam priorem partem approbavit Sedes Apostolica damnans propositionem 14. Baii, saltem velut malè sonantem, (quidquid sit de fundamento ipsius Auctoris) quæ sic habet: *Opera bona justorum non accipiunt in die judicii extremi ampliorem mercedem, quàm justo Dei judicio mereantur accipere.* Eamdem præmii exuberantiam significant Patres, *Fulgentius l. 1. ad Monimum c. 10.* & alii. Huc quoque accommodari solet illud *Luca 6. mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrum.*

75. *Varia referuntur hujus vulgati explanationes quodam priore ejus parte.*
Circa sensum verò hujus dicti quodam priorem partem multum laborant illi Auctores, qui in operibus agnoscunt valorem condignum præmii, etiam citra promissionem Dei. Quorum aliqui commune dictum explicant parum verosimiliter de operibus consideratis ut præscindunt à gratia. Alii de præmio, non in ratione præmii, sed rei, seu secundum physicam perfectionem. Alii de

beatitudine accidentali. Alii denique magis consequenter ad sua principia dicunt, Deum bonis operibus, etsi ex se gloriâ dignis, dare aliquod auctarium seu superpondium ultra id quod valent etiam ut fiunt à gratia: cum etiam Princeps magnificus in humanis ultra salarium debitum operariis plerumque aliquid addat. Quod tamen auctarium etsi quidam dicant dari post præmium ac valorem operum taxatum ex liberalitate Dei taxam excedentis; idquæ servando proportionem justitiæ distributiæ (quàmvis & hoc neget *Bellarminus* existimans Deum pro sua voluntate difformiter in diversis ostendere suam liberalitatem) plerisque tamen rectius videtur hoc auctarium in ipsa taxatione præmii esse inclusum.

Nihilominus consequenter ad nostra principia multò facilius & probabilius respondetur, Deum quidem non compensare bona opera ultra id quod promisit seu decrevit illis retribuere; sed cum seclusâ Dei promissione, non essent tam immenso præmio digna, Deum equidem per suam promissionem illa ad tantum præmium elevasse.

Similiter cum *miseri cor sit* (inquit *Chrysostomus Homil. 37. in Gen.* paulò post med.) *non solum non inducit poenas peccatis graviores, sed & valde minores:* non quidem iis quas de facto decrevit, sed quas sine injuria aut indecentia infligere potuisset. Quod quidem satis congruit justo ac clementi Judici; cujus omnia opera sunt misericordia & veritas, seu cujus operibus hæc utraque immiscentur. Undè ita censent & loquuntur cum *D. Thoma & D. Bonaventurâ* Theologi communiter. Quàmvis *Estius 4. d. 46. §. 4.* multis conetur probare oppositum, quod consequenter censet valde probabile. Quem sequutus *Sylvius 3. p. q. 99. a. 3.* censet idem esse probabilius.

QUÆSTIO V.

Quid requiratur ad Meritum de congruo, & quanam sub illud cadant?

77. *Datur meritum de congruo.*
NULLUM Meritum de congruo dari contendit *Sotus lib. 2. de Natura & Gratia cap. 4.* contra communem omnium aliorum Scholasticorum doctrinam: eò quod in *Augustino & Patribus* nulla de hoc fiat mentio. Sed errat: nam etsi nomen non reperiatur in Patribus, res tamen ipsa habetur. *Augustinus* enim *Epist. 105.* & alibi admittit in fide meritum remissionis peccatorum; utique non condignum (cum hoc sit contra fidem) ergo congruum: quia (ut loquitur sup.) *fides hanc impetrat.* Similia docet *Prosper contra Colatorem cap. 6.* & alibi, *Fulgentius* & alii Patres. Insuper *Trid. sess. 6. cap. 6.* explicat dispositiones ad justitiam præparantes, & *sess. 14. cap. 4.* docet contritionem impetrare veniam peccatorum; quod nos dicimus de congruo mereri. Immo res ipsa de se apparet manifesta, terminis rectè explicatis. Aliquando

do autem hoc meritum appellatur impetratorium, ut significetur, effectum non esse rigorosè debitum, sed maximè pendere à liberalitate dantis; uti in oratione. Quamvis meritum congruum non semper sit strictè oratio; seu petitio expressè ad impetrandum directà; sed quatenus est honestum obsequium Deo præstitum, objectivè Deum moveat ad ejus intuitu bonum aliquod largiendum. Quod etiam convenit Christianæ Orationi. Cui præterea competit vis quædam obtinendi rem petitam, quatenus est formaliter expressa petitio. Prout etiam in humanis passim aliquid obtinetur à persona munifica, quia petitur, independentè ab obsequio præstito.

78.
In quo conveniat cum merito condigno?

DICO I. Meritum de congruo convenit cum Merito condigno in hoc, quòd debeat esse opus liberum, honestum & quodammodò relatum in Deum, & si fiat respectus ad præmium supernaturale (ut communiter fit) procedens à gratia: non tamen sufficit pura mali omisso, aut (ut quidam Semipelagiani) opus bonum, quòd fieret, si homo superviveret. Hæc omnia namquè non fundantur in merito condigno præmii supernaturalis, quatenus condignum est, sed in generali ratione meriti.

Opus naturale satis est proportionatum præmio temporali.

Dixi, ad præmium supernaturale: quia præmio naturali satis proportionatum est opus bonum solis naturæ viribus factum. Immo potest dignitate excedere præmium illud in se consideratum: ut proinde esse posset meritum condignum illius, accedente divinâ promissione factâ intuitu operis, & (ut Plures volunt, etsi non satis probent) statu gratiæ.

79.
Dummodò sit simpliciter bonum.

Nihilominus etiam respectu præmii temporalis debet opus esse simpliciter bonum, etiam ex circumstantia: quàmvis pauci hoc negent. Quibus non favet exemplum obstericum Ægypti Exodi 1. quibus Deus edificavit domos, id est prosperitate temporali & posteritate illas donavit, eò quòd occultassent masculos Hebræorum; quàmvis ad hoc fuerint usæ mendacio. Nam Resp. cum Augustino qu. 1. in Exodum, & lib. contra mendacium cap. 15. & 16. (ubi etiam tractat exemplum Rahab meretricis, quæ ad occultandum exploratores filiorum Israel adhibuit mendacium, & tamen mercedem à Deo accepit) esse affectas præmio, non quia mentitæ sunt, sed (ut ait Scriptura) quia timuerunt Deum. Ex hoc itaque timore conservabant vitam masculorum Hebræorum. Postea autem ad salvandam vitam propriam adhibuerunt mendacium; quo nihil meruerunt. Similiter in Rahab distinguenda est fides (à qua laudatur Hebr. 11.) & pietas erga Israëlitarum exploratores, à mendacio postea in executione adhibito.

Explicatur varia scriptura, in quibus videri posset mala opera fuisse à Deo affecta præmio.

Idem potest dici de Jehu 4. Regum 10. qui fraude conclusit sacrificulos Baal interficiendos, ideoquè stabilitatem regni adeptus est usque ad quattam generationem: nam alia fuit in illo voluntas zelandi pro honore Dei contra cultores Baal, alia mandandi hunc zelum ex-

Herincx Sum. Theol. pars II.

ecutioni mediante mendacio; quæ posterior voluntas priorem non inficiebat. Ut omittam, quòd in hominibus simplicibus aut militariis facile potuerit subesse ignorantia malitiæ mendacii tali casu & fine adhibiti. Quòd si nulla fuisset actio simpliciter bona in Jehu, consequenter nec fuisset propriè meritum vel merces. Prout A Lapide in cap. 29. Ezech. verius putat, Nabuchodonozor ob expugnationem Tyri, affectu malo dominandi factam, accepisse mercedem (sic vocat Scriptura) sed impropriad & materialem à Deo, regnum scilicet Ægypti: Deus enim præsciens malam illius voluntatem subservitutam justè à se intentæ punitioni Tyri, voluit sequi aliud bonum temporale, non quia placebat mala exequentis voluntas, sed quia placebat effectus punitionis ex ea; non tamen quæ malâ, proveniens.

DICO II. Meritum congruum differt à condigno, quòd non requirat promissionem Dei de danda mercede, nec valorem seu condignitatem operis desumptam tum ex statu gratiæ, tum ex ipsa Dei promissione. Unde defectu statûs gratiæ contritio peccatoris non est meritum condignum justificationis. Deinde plura opera, etiam justorum, defectu divinæ promissionis non merentur id, quòd accedente promissione mereri condignè possent. Et hinc ordinariè dicitur meritum congruum: quia de se non habet effectum infallibilem in operis dignitate fundatum, sed tantum fundatum in quadam congruentia, & potissimum pendentem à liberali beneplacito & beneficio Dei.

Dices: Si congruum sit dari a Deo quòd de congruo meremur, jam hoc fiet semper infallibiliter: quia Deus necessariò facit, quidquid eum facere congruit. Resp. Neg. Sequi ejusquè probationem: nam alioquin cum Deus omnia congruè disposuerit, non potuisset quidquam aliter disponere, quàm ut modo dispositum est. Unde quàmvis congruum sit aliquid fieri, non idè est incongruum ob alias justas causas subinde omitti. Interdum tamen meritum congruum habet infallibiliter conjunctum effectum ex liberalitate Dei per Scripturam revelatâ, prout habet perfecta peccatoris contritio adjunctam sibi veniam peccatorum.

DICO III. Omnia illa cadunt sub meritum de congruo, quæ quidem non sunt materia meriti condigni, & nihilominus habent aliquam proportionem, ac congruentiam talem cum bonis operibus, ut rationabiliter eorum intuitu impetrentur à Deo: ut satis patet ex dictis de requisitis ad meritum congruum. Quænam autem in particulari sint talia, constabit ex sequentibus Corollariis. Unde

Sequitur I. Gratiam primam actualem non cadere sub meritum congruum. Ratio est: quia gratia est principium omnis meriti; principium autem meriti non cadit sub meritum. Immo in hoc consistebat error semipelagianorum,

80.
In quo meritum congruum differat à condigno?

81.
Effectum ordinariè non habet infallibilitè.

82.
Quænam generaliter cadant sub meritum congruum?

83.
Sub illud non cadit prima gratia actualis seu salutis initium.

rum, quod gratiam Dei subicerent humanae voluntati, cui propriis viribus bene incipienti ac desideranti illam dari dicebant, non tamquam ob meritum condignum, sed congruum, ut tamquam probabilius contra aliquos defendit *Smising Tract. 3. disput. 6. num. 316.* (Ubi se refert etiam ad *nu. 311.*) & seq. *Propositus 1. Parte quæst. 23. num. 30.* & alii.

84. *Errorem Semipelagianorum quidam temere impingunt veteribus Scholasticis,*

Non desunt verò, qui huic errori *Semipelagianorum* attentarunt involvere præclarissimos quosque veterum Scholasticorum, eò quod interdum significant hominem ex suis naturalibus cum communi influentia causæ primæ posse se disponere ad gratiam. Pro quo loquendi modo *Smising Tract. 3. de Deo Uno disp. 6. nu. 321.* refert *Alfiodorensem, Alensium, Albertum, D. Thomam, Richardum, Occam, Gabrielem, Scotum 4. dist. 14. quæst. 2. n. 14.* & alios: quos sanè omnes fuisse *Semipelagianos*, est incredibile, nec minùs facilè omnes, signanter *Scotum*, quàm aliquos, nominatim *S. Thomam*, rectè & benignè interpretari: etsi is benigniores plerumque habeat, *Scotus* severiores patiatur interpretes. Per naturalia itaq; & communem Dei influentiam non excludunt auxilium gratiæ actualis, & concursum proportionatum, qui supposito communi seu generali ordine gratiæ censerì possit communis influentia; sed solum excludunt gratiam habitualement ejusvè influentiam. Quod quidem de uno *Scoto* clarissimum est ex iis, quæ allegat *Smising sup. nu. 324.* & *Hugo Cavellus in Scholio.* Nam *Scotus* volens ostendere, quod dispositio prævia informis sufficiat in fideli peccatore disponente se per attritionem cum Sacramento ad gratiam justificantem, notat posse hominem ex naturalibus cum communi influentia considerare peccatum commissum ut offensivum Dei &c. & ut impeditivum præmii, & inductivum supplicii. Ad quod tamen considerandum requiritur lumen supernaturale fidei, juxta ipsum *Scotum sup. quæst. 3. nu. 2.* & alibi. Et ad pœnitendum debere peccatorem divinam gratiã præveniri tradit *1. dist. 44. quæst. un. num. 4.* & *4. d. 20. quæst. un. num. 3.* ubi ait: cum opus sit non hominis, sed Dei, fructuosa pœnitentia, inspirare eam potest quodcumque vult suã misericordiã. Et *2. dist. 5. quæst. 1. num. 2.* docet, non posse hominem mereri primam gratiam per prævisum bonum usum illius, quia tunc gratia non esset gratia. Plura adferre supervacaneum videtur. Proinde per naturalia non excludit auxilium divinæ gratiæ. Quod in *Quodlib. 14. nu. 5.* utens simili locutione clariùs indicavit, dicens, quod, licet ad fidem infusam habendam possit homo ex naturalibus se disponere, non tamen ex naturalibus intrinsecis &c. id est, naturæ viribus sibi relictis, sed motis & adjutis à Deo.

85. *Quid censendum de vulgato dicto: Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam.*

Sed adhuc restat difficultas desumpta ex antiquo, & non solum apud Scholasticos, sed etiam apud Concionatores & simplices Christianos vulgato dicto: *Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam.* Quod cum nonnullis superciliosis Censoribus mox ad *Semipe-*

lagianismum rejicere, difficile est. Potest itaque diversimodè explicari citra notam erroris. Nam in primis *Lessius, Arriaga* & plures Recentiores illud defendunt intellectum de faciente, quod in se est, etiam viribus naturæ, non quod opera naturæ sint vera ad justitiam dispositio, aut meritum etiam congruum gratiæ (prout asserebant *Semipelagiani*) cum qua utique non habent convenientiam vel proportionem, sed quod illa operans, & quantum in se est ductum naturæ sequens, non ponat obicem novum gratiæ Dei; qui cum velit omnium salutem & justitiam, adeoque paratus sit omnes illuminare & sanare, pie credatur, iis saltem non defuturum, qui (firmamentales aliqui sint, citra gratiam: sine qua utique infidelis seu peccator non diu abstinere à novo peccato mortali, adeoque à novo impedimento gratiæ) pro modulo suo in ordine naturæ operantes nova gratiæ obstacula non ponunt. Secundò & rectè intelligi potest cum Doctoribus passim (& confirmat *D. Bonavent. 2. d. 28. art. 2. quæst. 1. ad 4. & 5.*) de faciente quod in se est viribus naturæ per gratiam adjunctæ. De qua intelligendus est *Chrysostomus Hom. 35. in Gen.* dicens: *sed ut discatis, quod aliis etiam omnibus hoc Dominus facere consueverit, ut cum qua à nobis sunt* (supple, cum gratia, ex *Hom. præced.* ubi ait: *Num enim nos priores illum huic provocavimus?*) *contulerimus, ipse sua abundè suppeditet &c.* Et sic dictis non obstat, ut patet. Nec coincidit cum errore *Semipelagianorum*, qui loquebantur de viribus solius liberi arbitrii.

Utraque autem explicatio intelligitur hoc modo, quod Deus non denegat gratias ultiores sufficientes, non autem quod semper det efficaces: quas sæpè denegat etiam homini justo, qui facit cum gratia quod in se est. *Semipelagiani* autem dicebant, Deum tunc semper dare auxilium congruum, quo obtineatur effectus. Deinde non intelligitur, quasi soli facienti, quod in se est, detur gratia, prout *Semipelagiani* voluisse videntur, ut sic Deum ab acceptione personarum liberarent, & salutem in hominis arbitrio constituerent: quandoquidem Deus gratiam abundantiorē & efficaciorē iis frequenter det, qui, quod in se est, non fecerunt. Fusè de hac materia differit *Malderus q. 112. a. 3.* per varia dubia; ubi *Dub. 4.* adfert notabile exemplum, quod refert contigisse in China, & concludit hoc sensu apud Catholicos receptum, quod faciens quantum est in se per auxilium gratiæ, quod actu habet, aut hujus bono usu obtinere potest, perveniet ad fidem, & fidelis, si in lumine fidei ambulando fecerit per auxilia gratiæ quod in se est, ad justificationem, ac justus, si non defuerit gratiæ Dei, cum ea viriliter laborando, ad perseverantiam. Non enim (ait *Isidorus l. 2. de Summo Bono c. 5.*) potest conversum spernere, quem peccantem suis beneficiis provocat ad se redire.

Sequitur II. supposita primâ gratiâ vocationis,

nō denegat gratiam?

Primâ gratiâ vocante jam inchoatâ, nos posse de congruo mereri ulteriora auxilia, quibus ad fidem perfectam & justificationem perducamur: acceptâ namque per divinam vocationem aliquâ notitiâ Dei, & fide inchoatâ, possumus cum divina gratia orando impetrare, adeoque de congruo mereri fidem perfectam, & per hanc ultiores ad justificationem dispositiones.

Non enim (inquit Prosper contra Collatorem cap. 6.) nullius meriti haberi potest petentis fides. Et August. Epist. 105. ait: Nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat. Neque enim nullum est meritum fidei, quâ fide ille dicebat; Deus propitius esto mihi peccatori; & descendit justificatus..... Resat igitur ut ipsam fidem, unde omnis justitia sumit initium, non humano, quo isti extolluntur, tribuamus arbitrio; nec ullis precedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona, quacumque sunt merita. Et Epist. 106. Si quis dixerit, quod gratiam bene operandi fides mereatur, negare non possumus. Quæ cum nequeant intelligi de merito condigno & propriè dicto, intelligenda sunt de congruo seu impetratorio, fundato in gratiæ dono, dicente Augustino sup. Cùm ergo fides impetrat justificationem, sicut unicuique Deus partitus est etiam ipsius mensuram fidei, non gratiam Dei aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa gratia meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici.

Neque Augustinus l. 1. Retract. cap. 23. retractavit hanc propositionem: Fides meretur justificationem (ut vult D. Thomas quaest. ult. art. 5. ad 1.) quin immo expressè eandem confirmat, retractans solum, quod olim in Expositione quarundam propositionum Epistola ad Rom. docuerat, videlicet initium fidei esse ex nobis, sive meritum præcedere fidem. Tridentinum verò sess. 6. c. 8. à fide & operibus justificationi præviis solum excludit meritum condignum, ut ostendimus quaest. præced. concl. 4. Tamen si cap. 6. ab exordio justificationis sive primâ gratiâ actuali excludat omne meritum etiam de congruo, & Nonnulli verba Concilii cap. 8. de hoc merito, sed incongruè accipientes, per gratiam justificationis ibi consequenter intelligunt ipsam formam gratiæ unâ cum tota auxiliorum & dispositionum serie.

87. Sequitur III. Nos multò magis posse de de congruo mereri justificationem per dispositionem proximam, scilicet contritionem, ut contra D. Thomam sup. Vasquez & Valentia ibid. docet Scotus 4. d. 14. quaest. 2. num. 14. Gabriël, Vega, Bellarminus, Suarez & passim alii. Colligiturquè ex Augustino Tract. 44. in Ioan. ubi de confessione Publicani, dicentis: Deus propitius esto mihi peccatori, ait: Ista ergo confessio meruit justificationem. Et Trid. sess. 14. c. 4. de contritione docet, quod impetret veniam peccatorum. Et de attritione ibid. ait: Ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. Sanè si fides vel oratio impetret saltem mediâtè veniam, adeoque

Herincx Sum. Theol. pars II.

de congruo mereatur; quid ni similiter illam mereatur dispositio proxima, ipsaquè peccati retractatio?

Sequitur IV. Nos etiam posse de congruo mereri reparationem post lapsum; ut contra D. Thomam quaest. ult. art. 7. Vasquez & Valentia docet D. Bonavent. 2. dist. 28. in Exposit. textus dub. 2. Scotus 4. dist. 22. num. 13. id confirmans pulchro exemplo, Bellarminus & alii passim. Ratio est: quia si homo jam lapsus in peccatum, adeoque de facto inimicus Dei, possit illam suppliciter emereri; cur id non possit, qui necdum lapsus est, adeoque adhuc amicus Dei manet? Confirmatur: quia congruum est, ut fidelis Dei servus, in peccatum fortè cadens, in illò ob priora servitia non relinquatur; potestquè ipse Deum orare, ut si fortè ceciderit, per divinam gratiam adjiciat ut resurgat: adeoque congruum est divinæ pietati, ut exaudiat, & supponat manum suam. Et istud (inquit Scotus supra) bene debet allicere quemlibet ad semper meritoriè agendum pro viribus: quia sive mansurus, sive lapsurus sit, non erunt ista in oblivione totaliter coram Deo.

Nec obstat, quòd merita per peccatum mortificentur: non enim nisi condigna mortificantur, remanente merito congruo; cuius non minus est capax justus semel lapsus ob merita facta in statu gratiæ, quàm ob facta in statu peccati. Et de solo condigno explicandus est Ezechiel cap. 18. dicens: Si averterit se justus à justitia sua, omnes justitiæ ejus non recordabuntur.

Sequitur V. Nos posse de congruo mereri finalem perseverantiam, ut contra Nonnullos docent plerique Doctores cum Augustino lib. de bono persever. cap. 6. ubi ait: Hoc ergo Dei donum suppliciter emereri potest; sed cùm datum fuerit, amitti contumaciter non potest. Ratio est: quia convenit amicos & filios exaudiri in iis, quæ postulant ad vitæ æternæ consecutionem. Deinde justos hortatur Deus, ut petant perseverantiam: ergo possunt eam de congruo mereri bonis operibus sæpe & ferventer exercitis; non tamen ita, quòd semel preces fundendo, aut semel bene operando, etiam ad illum finem, aliquis absolutè obtimeat perseverantiam, sed quòd saltem impetret auxilia pro aliquo tempore.

Nec inde sequitur infallibiliter obtenturum perseverantiam, qui pro illa assiduè oraret: nam quod cadit sub meritum de congruo, non est ideò infallibile, sed sicuti gratis & liberaliter à Deo datur, sic sæpe justis de causis negatur.

Sequitur VI. Nos hæc eadem posse mereri alteri de congruo, scilicet peccatori justificationem, lapso reparationem, justo perseverantiam: cùm etiam pro aliis in hunc finem oremus, & offeramus opera nostra Deo, qui convenienter filios præsertim & amicos suos etiam pro aliis orantes exaudit. Undè August. sup. cap. 7. ait: Orat, Ecclesia, ut

88.

Potest quodque justus de congruo sibi mereri reparationem post lapsum.

Per quem non mortificantur merita congrua, sed condigna.

89.

Item possumus congruè nobis mereri finalem perseverantiam.

90.

Hæc eadem beneficia potest fidelis præsertim justus de congruo mereri alteri.

Atque in-
super etiam
primam
gratiam
vocantem.

credentes perseverent. Et patet ex Litanis ac Orationibus Ecclesiae. Immo possumus aliis de congruo mereri etiam primam gratiam vocantem: nam ad hoc non requiritur gratia in altero; sed sufficit, ut praecedat in nobis, qui alteri meremur. Sic conversio S. Pauli tribuitur merito S. Stephani orantis, conversio S. Augustini lacrymis S. Monicæ. Numquam tamen meremur de congruo alteri immediate justificationem vel reparationem post lapsum, sed mediatè, quatenus obtineamus alteri gratiam efficacem tum credendi, tum poenitendi de peccatis.

Q U Æ S T I O VI.

Vndè pendeat Augmentum Meriti?

91.
Ex variis
capitibus
crescit me-
ritum, ex
quibus cres-
cit operis
bonitas.

RESP. ex omnibus illis, ex quibus pendet vel crescit bonitas actus humani: nam quò major est bonitas, eò major est valor operis & condignitas ad præmium. Unde crescit meritum I. ex majori præstantia objecti. II. ex præstantiori fine extrinseco. III. ex majori libertate: sicut enim ratione minoris libertatis minuitur peccatum, ita ex majori libertate videtur augeri meritum. IV. ex majori intensione & fervore: nam & hinc actus fit melior, uti actus malus fit pejor. V. ex majori extensione seu continuatione: quæ sicut certò est circumstantia peccatum & demeritum aggravans, sic etiam augens bonitatem & meritum. Confirmatur ex eo, quòd plus sancti laboris impendatur in actu honesto, quòd diutius continuatur; unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. 1. ad Cor. 3. Undè rectè Cyprianus Epist. 16. ad Sanctos Confessores ait: *Ad fastigia celsiora morâ ipsâ passionis ascenditis &c.*

92.
Difficultas
gravis con-
tra aug-
mentum
meriti ex
duratione
proveniens
proponitur;

Sed contra hoc objici solet, quòd in quovis tempore aut temporis parte sint infinita instantia & partes proportionales; adeoque si duratio augeat meritum, sequi videtur, quòd meritum excrescet in infinitum; utpote correspondens infinitis instantibus & partibus temporis, quibus durat actus bonus per aliquod tempus continuatus.

In qua sol-
venda va-
riè laborant
Auctores,

Difficultas hæc adeò torquet Doctorum ingenia, ut quot sunt capita, tot ferè sint solutiones. Quarum pluribus refutatis *Præpositus* q. 114. art. 8. dub. 6. in fine ait; quòd licet argumentum commodè solvi non possit, non propterea sit negandum quòd meritum semper augeatur, quamdiu actus continuatur liberè: hoc enim multò notius est, quam ut à Theologo negari queat (etsi Nonnulli hoc negaverint) propter intricatam difficultatem continui non satis explicabilem.

Solvitur.

Nihilominus responderi in primis potest valde probabiliter falsum videri quòd assumitur. Deinde etsi verum foret, ad summum indè sequeretur, quòd præmium syncategorematicè sive secundum partes proportionales infinitum esse debeat, uti duratio ipsius ac-

tus. Tertiò tantum augetur meritum ex partibus temporum aliquotis seu determinatis, in quibus actus continuatur liberè: respondetque actui ratione hujusmodi continuationum præmium à Divina Sapientia taxatum secundum proportionem moralem, non arithmetica, ipsi Deo cognitam, qui optimè novit & vult cuncta sic disponere, ut nil meriti aut meritoriarum circumstantiarum careat abundanti mercede, & hæc tamen maneat simpliciter finita.

Sextò augetur meritum ex modo tendendi in objectum. Hinc ad rationem meriti maxime conferunt voluntates robustæ & efficaces: & inter has, quæ universalius (id est circa plura objecta, v. g. si quis firmiter statuatur multas virtutes exercere) & purius (id est magis propter Deum, ipsamque virtutis honestatem) ac denique quæ magis appetitativè voluntatem nostram divinæ subjiciunt. Propter quod virtus charitatis à multis censetur esse perfectissima.

Septimò ex quantitate & valore rei quæ offertur, non tantum verbaliter (ut sæpe fit, quando Deo offerimus ingentes illas voluntates tanta patiendi, quanta passi sunt omnes martyres) sed etiam realiter & cum effectu. Unde qui dat pauperi 100. plus cæteris paribus meretur, quam qui tantum dat 50. quia actus talis est melior, & re ipsâ magis assequitur suum finem, v. g. efficacius sublevat miseriam proximi.

Dixi (quòd etiam in aliis est subintelligendum) *cæteris paribus*: quia non solum spectanda est quantitas augens meritum, præcisè ex eo quòd datur, sed simul attentâ facultate dantis, qui majori commoditate, immo quodammodò necessariis se privat: nam moraliter plus dare censetur, qui habens 100. dat 50. quam qui habens 1000. dat 100. Hæc ratione vidua Evangelica, quæ miserat duo tantum minuta in gazophylacium, dicitur *Marci* 12. plus cæteris dedisse. Spectandum etiam est, an quis offerat rem suam, privando se fructu & dominio illius, an verò alienam, vel non suo nomine, sed tamquam delegatus.

Octavò crescit meritum ex difficultate operis. Pro cuius intellectu

Nota, difficultatem posse oriri ex triplici capite. Primò ex natura objecti; ut est pati gravia tormenta, facere austeram poenitentiam. Secundò ex debilitate subjecti: quomodo naturâ teneriores difficilius pariantur dura. Tertiò ex vitiosa inclinatione: prout dediti pravæ consuetudini difficilius abstinent à peccatis. Ex opposito facilitas etiam oritur ex natura operis, vel ex conditione operantis, aut ex habitibus virtutum. Hoc notato,

DICO, quòd ipsa quidem difficultas præcisè non videatur ratio majoris meriti: quia sicut idcirco præcisè non est res in se melior, sic nec actus qui circa illam versatur. Sed hoc oritur ex bonitate quam amamus, idque eò appetitativè perfectius, quo plura &

93.
Qualiter
ex modo
tendendi in
objectum
crescat me-
ritum?

94.
Item ex
quantitate
rei oblatae.

Cæteris pa-
ribus.

95.
Insuper ex
difficultate
operis.

Qua tri-
plex est.

Vis & op-
posita fa-
cilitas.

Et quidem
difficultas
præcisè non
videtur ra-
tio majoris
meriti.

Supposita aequali per omnia perfectione actuum interiorum.
 & difficiliora propter illam vi istius amoris præstare parati sumus. Alioquin supposita aequali appretiatione rei, adeoque aequali quoad omnia perfectione actuum interiorum, erit æquale meritum, etsi unus & non alter difficultatem patiatur.

96. *Per accidens tamen qualiter augeat sapè meritum, declaratur.*
 Difficultas itaque, quæ nascitur ex natura operis, per accidens sæpè augeat meritum: quia reddit ipsum opus utilius ad finem intentum, v.g. domandam carnem, exercendam patientiam &c. Deinde eadem difficultas, uti & illa quæ nascitur ex debilitate operantis, frequenter augeat meritum: quia est objectum exigens amorem finis appretiativè perfectiorem, ejusque signum, quatenus ob illud operans debet esse paratus aggredi opus tam difficile. Quod locum etiam habere potest, etsi difficultas oriatur ex vitiosa inclinatione, quando scilicet ipsum seriò pœnitet illius inclinationis, & postea seriò conaretur in contrarium: hic enim actus sive conatus cæteris paribus esset perfectior, quatenus ex vi illius de facto pro Deo superaretur major difficultas; in quo consistit major appretiatio.

97. *Qualiter facilitas plerumque augeat meritum.*
 Dixi, cæteris paribus: plerumque enim cetera non sunt paria. Difficultas namque ordinariè est occasio, cur res minùs ferventer, ac minùs constanter ametur; ideoque voluntas sæpè deficit, etsi dum amat, magis appretiet, seu potius etsi ad amorem requiratur major appretiatio, quàm si difficultas abesset. E contra verò quævis facilitas notabiliter augeat meritum: etsi enim sæpè sit causa, cur eliciatur amor imperfectior, unde meritum minuitur; facit tamen ut eliciatur sæpiùs, intensius, & magis constanter. Immo facilitas, quæ oritur ex virtutibus, est etiam per se ratio, cur eliciatur actus longè perfectior quàm eliciat alter, qui ob virtutum carentiam cum difficultate operatur: quia etsi absentia difficultatis ad operandum amorem appretiativè tam perfectum non exigat; hunc tamen non excludit, sed ordinariè concomitantem habet in personis exercitatis in virtute, quæ Deum & omnem honestatem perfectissimè appretiant, durissima quævis perferre paratæ, etsi de facto difficultatem non sentiant. Ideoque actus sinè comparatione perfectiores appretiativè & intensivè eliciuerunt B. Virgo & alii Sancti, qui absque labore, immo cum summa voluptate viam virtutum cucurrerunt.

98. *Denique crescit meritum ex dignitate operantis.*
 Nonò denique crescit Meritum ex dignitate operantis, ex qua Christi meritum fuit valoris infiniti simpliciter, juxta plurimos Theologos, aut saltem secundum quid: eò quòd actiones sint suppositorum; Christus autem sit divinum suppositum, & persona substantialis infinite digna, ob quam dignitatem omnia illius opera ad tam immensum præmium Deus acceptavit.

99. *Iuxta multos etià ex majori sanctificante.*
 Sed dubium est, an etiam crescat meritum præmii essentialis ex majori sanctitate accidentali operantis, sive ex majori gratia sanctificante. Affirmant Suarez & alii multi Re-

centiores, idque piè & probabiliter: tum à *Sanctitate Accidentali*, simili desumpto ex meritis Christi: tum quia etiam in humanis opus eò est dignius & magis æstimabile, quò operans est dignior. Tum denique quia dignitas personæ est necessaria ad meritum condignum; ergo major dignitas videtur etiam facere ad majorem condignitatem meriti.

Nec obstat, quòd circumstantia non possit augere bonitatem actus, nisi cognita: homo autem nesciat quantam gratiam habeat, adeoque actus hinc non possit accipere majorem bonitatem: nam equidem posset inde accipere majorem valorem & dignitatem: sicut ex statu gratiæ secundum substantiam accipit opus condignitatem, etsi operans non sciat se esse in statu gratiæ.

Adverte tamen, in hac opinione necessariò dicendum esse, quòd etsi major sanctitas conferat ad majus meritum, & quidem substantialis Christi dignitas infinita juxta Doctores passim communicaverit se velut totam operibus illius; aliud tamen sit in dignitate sive sanctitate accidentali, quæ habet se tantum ut circumstantia extrinseca: ideoque facile potest aliquam semper dignitatem communicare actui, etsi non tantam, quantam ipsa continet, sed secundum aliquam proportionem Deo notam. Incredibile enim videtur, quòd ultra meritum correspondens actui tot semper forent alii gradus, quot sunt gradus in sanctitate operantis.

Oppositum nihilominus est valde probabile; idque docet Vasquez & plures alii. Immo Arriaga d. 55. sect. 4. dicit esse communissimum inter Theologos: ita ut ipse Suarez fateatur, non nisi Ioannem Penna in M.S. & Victoria subobscurè stare pro altera sententia. Censent itaque Vasquez & Arriaga, opus magis sancti, esto sit magis dignum præmio, non tamen esse dignum majori præmio. Nec aliud convincunt fundamenta alterius opinionis. Exemplum Christi sicut non est per omnia simile, nè alioquin nimium probet (ut etiam alii fatentur) sic pari facilitate dici posset, non esse simile quantum ad intentum alterius opinionis. Confirmatur: quia difficile est explicatu, quomodo alioquin duplo sanctior non mereatur duplo majus præmium; quandoquidem uno gradu sanctior mereatur majus præmium, saltem ad unum gradum. Deinde major indignitas peccatoris non augeat demeritum in ordine ad majorem pœnam; ergo nec major gratia hominis justii augeat meritum in ordine ad majus præmium. Denique potuisset indubiè divinà acceptatione seu ordinatione constitui, ut magis justus esset quidam magis dignus gloriâ, non tamen dignus majori gloriâ, sicut contritio peccatoris respicit idem planè præmium de congruo, quod æquale opus justii de condigno: non constat autem, Deum de facto annexuisse majori gratiæ præter majoritatem condignitatis insuper majoritatem præmii; & non potius statuisse

100.
 Quod tamen plures probabiliter negant.

ut proinde
res sit in-
certa.

statuisse filiationem in ordine ad hunc effec-
tum velut in indivisibili, ut nimirum ideò
opus cæteris conditionibus vestitum mereat
retributionem hæreditatis, quia filii,
servatâ cæteroqui proportionem inter præmi-
quantitatem & operis ipsius qualitatem. Pro-
inde res ista veluti incerta nequit certitudina-
liter definiri.

QUÆSTIO VII.

De Satisfactione, prout est opus operantis.

101.
Satisfactio
affinis me-
rito.

BONA opera non solum habent vim me-
rendi præmium, & impetrandi benefi-
cia, sed etiam satisfaciendi pro pœna. Porro
vis satisfaciendi adeò affinis est merito, ut
etiam nomen illius subinde participet: ideò-
que convenienter post absolutam tractatio-
nem de Merito subjungitur tractatio de Sa-
tisfactione: præsertim quia 3. Parte potius
consideratur ipsa quatenus vim habet ex ope-
re operato, prout habet satisfactio Sacra-
mentalitis. Qualem vim etiam habet satisfac-
tio Christi & Sanctorum, quæ per indul-
gentias fidelibus applicatur.

102.
Vim satisfa-
ciendi pro
pœna operi-
bus bonis
adimunt
Hæretici, ex
falsis fun-
damentis:

Hæretici recentiores bonis operibus adi-
munt vim satisfaciendi pro pœnis temporali-
bus. Partim quia negant reatum pœnæ tem-
poralis post peccati remissionem manere;
quod superius refutatum est. Partim quia ex-
istimant per hoc detrahi satisfactionibus Chri-
sti; quod falsum esse patet ex dictis in simili
de Merito: satisfactiones enim Christi in suo
ordine sufficientissimæ debent instar causæ
generalis nostræ satisfactioni applicari, & in
illam influere: nam (ut tradit *Trid. sess. 14. c. 8.*)
nostra satisfactio est per Christum &
ab eo vim habet, ab illo offertur Patri, & per
illum acceptatur à Patre.

103.
Sed illam
tribuit fi-
des Catho-
lica;

Unde veritas Catholica habet, hominem
per opera pœnitentiæ verè satisfacere pro pœ-
na temporali remissis peccatis debitâ. Ita defi-
nit *Trid. sup. can. 12. 13. & 14.* Idem semper
habuit Ecclesiæ sensus & usus perpetuus. Ideo-
quæ fideles solliciti sunt non solum opera satis-
factoria exercere, sed etiam indulgentias lu-
crari. Ideò quoque in Sacramento pœnitentiæ
imponitur satisfactio, ut eò efficacius pœna
temporalis plerumque remanens deleatur.
Ideò insuper Scriptura toties commendat ora-
tiones, jejunia & eleemosynas, scilicet ad aver-
tendam iram Dei, pœnasquæ peccatis debitas
redimendas. Denique accedit consensus Pa-
trum, ut videre est apud *Bellarminum l. 4. De pœnit. à cap. 3.* Et alios qui de controver-
siis tractant.

104.
Et quidem
de condigno
juxta com-
muniſſimâ
Theologorū
doctrinam.

Habent autem opera pœnitentiæ hanc vim
satisfaciendi de condigno; ut docent com-
munissimè Theologi, vix paucis exceptis. Et
probatur I. ex auctoritate trium Pontificum,
qui damnaverunt hanc *Baii* propositionem: Sa-
tisfactiones laboriosa justificarum non valent

expiare de condigno pœnam temporalem restantem
post culpam condonatam. Deinde alioquin pœ-
nitentia non valeret aliter vel amplius ad re-
missionem residuæ pœnæ temporalis, quàm
ad remissionem culpæ & pœnæ æternæ, cum
ad hanc disponat etiam de congruo; & tamen
non dicitur satisfacere pro culpa & pœna æ-
terna. Denique opera pœnalia justorum sunt
ad hoc non minùs, immo magis proportiona-
ta, quàm ad promerendam de condigno glo-
riam. Confirmatur: quia æquum est, ut licet
justi de condigno merentur gloriam, sic etiam
de condigno possint auferre pœnas aditum
ad gloriam retardantes.

Neque ideò meritum gloriæ minuitur; si-
cut nec accrescit, si pœnæ exsolvendæ de-
sint, Est namque diversus respectus, nec unus
altero compensatur. Opus enim est merito-
rium, quatenus est opus filii factum in ho-
norem & obsequium munificentissimi Patris:
est autem satisfactorium, quatenus est pœ-
nale, & pœnam sustinendo ipse operans se
Deo subjicit ad reparationem auctoritatis læ-
sæ per suum peccatum: ideoquæ Deus pœ-
nam remittit, punitione voluntariâ hominis
contentus. Propter quod cæteris paribus opus
bonum eò ad satisfaciendum est aptius, quò
ex natura sua est magis pœnale. Quàmvis
alioquin omne opus bonum meritorium sit
etiam satisfactorium, ut rectè *Scotus* & alii
passim docent: nam omne opus tale ratione
difficultatis seu arduïtatis suæ aut ratione ope-
rantis habet in hac vita aliquid pœnalitatis &
laboris. Ideoque non videtur dissensio inter
Doctores, quàmvis aliqui dicant sola bona
opera pœnalia esse satisfactoria.

105.
Neque ideò
meritum
gloriæ mi-
nuitur.

Omne bo-
num opus
meritorium
est simul sa-
tisfactoriū
pro pœna.

Adverte I. communem doctrinam intelli-
gi de pœna ordinaria ac per se respondente
peccato, quæquæ aliàs esset in purgatorio
persolvenda: non autem de ea, quam Deus
subinde absolutè vult in hac vita extraordi-
nariè infligere; ut patet in pœnis, quas Deus
omnino voluit inferre Davidi ob ejus adul-
terium & homicidium, ac numerationem po-
puli; quas afflictionibus assumptis David aver-
tere non potuit.

106.
Non possu-
mus condi-
gnè tollere
vel impedi-
re pœnas
huius vitæ,
quas inter-
dum Deus
absolutè
vult inter-
tare.

Adverte II. non per quodvis opus satis-
fieri pro tota pœna; ut satis patet ex usu Ec-
clesiæ & sensu Fidelium. Nec enim quodli-
bèt est æquè proportionatum pro quantalibèt
pœna temporali, uti nec pro quantalibèt
gloria. Idemquæ congruebat divinæ justitiæ,
peccatorum cautelæ, ac satisfactionum studio.

Neque etiâ
per quodvis
opus satis-
facere pro
integræ re-
tu pœna
quantumli-
bèt magis.

Adverte III. quòd etsi operibus insit quæ-
dam proportio ad solvendum pro pœna, sicut
ad promerendam gloriam; accedere tamen
debeat divina promissio; sive ut satisfactionis
valor compleatur, sive ut Deus saltem obli-
getur esse contentus. Sic defectu promissio-
nis Dei opera satisfactoria non habent cer-
tam vim ad avertenda flagella hujus vitæ
longè minora. Itaque similiter potuisset Deus
nolle acceptare nostras satisfactiones, sed de-
terminatè velle nos in purgatorio satisfacere.

107.
Ad condig-
nâ satisfac-
tionem ne-
cessaria est
divina pro-
missio seu
acceptatio.

Quem-

Quemadmodum iudex potest nolle acceptare compensationem à reo exhibendam, sed velle determinatè illam, quam per legem aut sententiam taxavit. Quare *Trid. sess. 14. c. 8.* meminit acceptationis Patris cælestis, & *cap. seq.* commemorat divinæ munificentiae largitatem in hoc relucens.

Undè non rectè *Vasquez 3. parte q. 94. a. 1. dub. 3. n. 6.* docet, quòd etsi Deus potuisset non retribuere meritum seclusà promissione, non tamen justè posset punire eum, qui satisfecit, aut non acceptare, eò quòd debitum nequeat exigì ab eo, qui jam solvit: constat enim ex dictis, quòd potuisset non acceptare.

108.
Non requiritur intentio satisfaciendi.

Adverte IV. non requiri, ut satisfactio fiat ex animo satisfaciendi sive solvendi debitum poenae, juxta Doctores communiter. Quemadmodum in merito non requiritur intentio præmii: immo quò magis liberaliter & absque intuitu lucri quis Deum diligit, eò amplius præmium meretur. Sicut itaque meritum Deus acceptat ad præmium, sic satisfactionem ad remissionem poenae, etsi ex aliquo alio motivo fiat, idque cæteris paribus magis, quò motivum est perfectius. Addit *Suarez* neminem esse, quin formaliter, vel virtualiter intendat apud Deum consequi omnem spirituales effectum suis operibus proportionatum. Sed quantumvis aliquis in animo renunciaret omni suæ utilitati, & ex puro amore Dei, vel ex zelo justitiæ diceret, se ita velle solum placere Deo, ut contentus sit nullam mercedem accipere, aut cupiat equidem subire poenam peccatis remissis debitam, adhuc non minùs mercedem auget & poenam minueret. Quare etiam in humanis, si debitor dicat se dare v.g. centum animo donandi, & non solvendi, & tamen creditor dicat se velle ea suscipere pro solutione debiti, verè ille manet liber à debito. Quòd si tamen absolutè nollet quis satisfacere pro se ipso, sed etiam in casu indigentiae propriae vellet satisfactiones suas Thesaurò Ecclesiae potius relinquere, an Deus illas ad hunc effectum suspenderet? novit ipse.

109.
Opera etiam praecepta sunt satisfactoria.

Requiritur tamen indigentia, & juxta plerumque Doctores status gratia.

Adverte V. non solum opera consilii, sed etiam praecepti, sive externa, sive merè interna esse satisfactoria, uti indubiè sunt meritoria. Ut tamen de facto satisfaciant, requiritur aliqua indigentia, videlicet quòd restent aliquae poenae temporales exsolvendae. Requiritur etiam à plerisque Doctoribus status gratia. Hoc tamen nonnulli negant: cum satisfactio sit tantum poenae solutio seu compensatio, quæ non videtur apertè repugnare homini existenti in malo statu, qui potest habere aliquas poenas peccatis antea remissis debitas. Aliundè etiam apparet satisfactionem peccatoris posse habere sufficientem valorem in ordine ad poenas extinguendas. Ipsumque *Trident. sess. 6. cap. 16.* ex professo tractans de proprio justificationis fructu censet eum coincidere cum merito; ut ex ipso titulo pa-

tet. Communis nihilominus doctrina est in contrarium: eique favet *Trid. sess. 14. c. 8.* De cætero conditiones Meriti & Satisfactionis ferè coincidunt.

Adverte VI. inter Satisfactiones præcipue enumerari solere Orationem, Jejunium & Eleemosynam. Ad quæ debent cætera revocari: ad orationem quidem actus religiosi spectantes ad cultum Dei: ad jejunium, omnes corporales asperitates & carnis macerationes, ac sui ipsius mortificationes: ad eleemosynam, omnia misericordiae, & succursus proximi opera, tam spiritualia quàm corporalia, sive etiam omnis pius usus rerum externarum.

Docet præterea *Trid. sess. 14. c. 9.* tantam esse divinam munificentiam largitatem, ut non solum poenis sponte à nobis pro vindicando peccato susceptis, aut sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis, sed etiam, quò maximum amoris argumentum est, temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Iesum Christum satisfacere valeamus.

Hinc Aliqui existimarunt ipsam passionem, seu externa flagella nobis à Deo immissa, habere vim satisfaciendi apud Deum, etiam independentem ab actu interno patientiae. Immo (ut affirmat *Ledesma* & dubitat *Sotus*) etsi adsit impatentia venialiter culpabilis. Sed communiter alii Doctores requirunt actum internum bonum: cum aliàs locum habere nequeat voluntaria satisfactio; qualis esse debet, ut vera satisfactio sit.

Accedente autem actu interno bono, quo de manu Dei accipiuntur, existimant aliqui Doctores etiam ipsam passionem seu flagella à Deo immissa habere simul vim satisfaciendi, uti externus actus liber simul cum interno est meritorius & satisfactorius. Ita *Suarez*, *Lugo*, & alii. Sed hoc difficile est: nam ista flagella non procedunt à nostra voluntate tamquam actus imperati, neque ab ea dependent, suntque tantum voluntaria objectivè seu potius volita: satisfactio autem, seu quòd in se satisfactorium est, debet à voluntate procedere seu esse voluntarium principiativè, uti meritum. Itaque ipse actus internus patientiae in tolerandis flagellis, sive conformando se divinæ voluntati, sive positivè nolendo prorumpere in actus impatentiae habet vim satisfactionis: ipsa verò passio externa, prout est in homine necessaria, & ab ejus voluntate independens, est satisfactoria tantum objectivè. Quà in re magnum ostendit Deus amoris argumentum, quòd hinc materiam patiendi subministret, quò postea parcat, dum amplius justitia vindicativa desæviet. Quò autem patientia est major, eò major est satisfactio. Porro major est patientia, non solum quando est intensior, sed etiam cæteris paribus quando flagella sunt majora aut diuturniora.

Deinde ipsa flagella concurrunt ad satisfactionem, quatenus secundum aliquid accidentale

110.

Adorationem, jejunium & eleemosynam, cætera opera satisfactoria revocantur.

Quantum valeat patientia ad universitatem divinitus immisissarum.

111.

Præsentia scilicet actus, quo voluntariè de manu Domini accipiuntur.

112.

Quo posito putant Nonnulli etiam ipsam externam passionem seu flagella habere vim satisfaciendi specialem.

Quòd improbatum.

Veriorque doctrina statuitur.

Flagella in justis magnum divini amoris argumentum.

113.

Quatenus

secundum
aliquid
pendent à
voluntate,
possunt con-
currere ad
satisfactio-
nem.

An vel qua-
liter valeat
per modum
satisfactio-
nis?

dentale pendent quodammodo imperativè à voluntate, quæ videlicet illicita dolorum le- nimenta (qualia ex blasphemis & indigna- tionibus nonnulli sibi videntur concipere) liberè recusat admittere.

Denique eatenus potest admitti prima sen- tentia, quatenus externa flagella independen- ter à nostra patientia possunt aliquid minuerè de pœna purgatorii; non quidem per modum satisfactionis, sed per modum puræ satisfac- tionis; quo modo debitum pœnæ remittitur in purgatorio. Quod saltem verum est, quan- do flagella à Deo ad hunc effectum immit- tuntur: immo (ut apparet) etsi oriantur ex causis naturalibus vel liberis, quando in hunc finem à patiente assumuntur: hoc ipso enim quòd Deus per gratiam movet hominem, ut talia flagella pro suis peccatis assumat, vi- detur ea Deus sufficienter ad punienda pec- cata ordinare.

114.
An sit in
hac vita lo-
cus remis-
sionis pœna-
rum per pu-
ram impe-
trationem
obtinenda?

Arguitur
cum variis,
quòd non.

Dubitant verò Doctores, an præter satis- factionem condignam sit locus satisfactioni de congruo seu per modum impetrationis puræ pro residuo pœnæ temporalis debitæ peccatis propriis? Et quidem satis constat, quòd sic, quantum attinet ad pœnas tempo- rales, & flagella hujus vitæ. Quòd autem attinet ad pœnas purgatorii, non ita constat: videtur enim modus iste non ita usitatus fide- libus, qui remissionem harum pœnarum so- lent postulare, partim satisfactionem condig- nam offerendo, partim Deum rogando, ut spatium & gratiam dignè pœnitendi & satis- faciendi tribuat: quemadmodum pro illis condignè hinc satisfacere possunt; secus quam pro pœnis hujus vitæ: adeoque videri potest, nos non posse pro illis nisi de condigno sa- tisfacere: sicut gratiæ & gloriæ augmentum, quod de condigno mereri possumus, teme- rariè citra hujusmodi meritum impetrare tentaremus, Quare sic censet *Aversa de pœnit.* q. 3. sect. 13. & alii.

115.
Sed ineffi-
caciter.

In rigore tamen non apparet efficax ratio, cur etiam precibus postulari & impetrari ne- queat pro se ipso remissio pœnæ temporalis, sicut potest juxta plerisque, & infra dicenda id fieri pro aliis, scilicet pro animabus pur- gatorii, pro quibus juxta ipsum *Aversa sup.* sect. 16. §. Tertio insuper, potest quoque exhi- beri satisfactio condigna: præsertim cum fa- cilis aut saltem non minus facile sit impe- trare pro se quam pro aliis. Deinde non rarò nec incongruè petitur ab homine remissio sinè oblatione satisfactionis condignæ, etsi talis absolutè posset exhiberi: quidni igitur & munificentissimo Deo, quantumvis con- digna satisfactio sit possibilis? Quemadmo- dum etiam hoc non obstante datur remissio pœnæ per indulgentias. Denique remissio pœnæ temporalis hujus vitæ solvi potest per pœnitentiam, & plerumque solutio accep- tatur, etsi non infallibiliter (quod parum vi- detur referre quòd præsens propositum) & tamen remissio illius petitur etiam à Deo.

Unde sic censet *Lugo de pœnit. d. 24. sect. 1.* Equidem quæstio hæc utrimque manet in- certa, cum pendeat ejus resolutio à volun- tate Dei, quæ in doctrina revelata hucusque per Ecclesiam proposita non satis liquet. Id solum est observandum, quòd *Joannes Medi- na* & quidam alii doceant, actum peccatoris valere non solum in ratione puræ impetra- tionis, sed insuper impetratoriæ seu congruæ satisfactionis valere ad obtinendam remissio- nem pœnarum temporalium, uti hujus, sic & alterius vitæ, correspondentium peccatis quòd reatum culpæ antea remissis: cum ipsa contritio peccatoris aliave dispositio merea- tur de congruo remissionem pœnæ æternæ. Quod quidem sicut difficulter positivè im- probatur, sic contra magis communem sen- sum Theologorum absque alio fundamento assertum facile rejici posset. Pœnam equidem temporalem hujus saltem vitæ alioquin in- tentandam potest peccator per meritum vel satisfactionem congruam avertere; prout ad- vertit *Dicastillo disp. 13. de Pœnit. num. 34.*

Nunc videndum restat de Suffragiis quòd proximis. Suffragium porro generatim est opus, quo unus alteri suffragatur. Hic autem significat opus, quo unus alterum adjuvat ad obtinendam pœnæ temporalis remissionem. Unde quæritur, utrum homo possit satisfacere etiam pro aliis, vivis & defunctis. Quod pariter negant Hæretici recentiores. Sed & quidam Doctores Catholici, à fundamentis Hæreticorum planè discrepantes, opinati sunt, posse quidem unum pro altero impetrare aliquam pœnæ remissionem, non tamen pro- priè per modum satisfactionis & solutionis, quasi abdicando à se hunc effectum, & trans- ferendo in alterum pro cujus debito solvat, sed potius semper retinendo in se hunc satis- factionis valorem & fructum.

Nihilominus oppositum est commune & certum apud Theologos. De quo ita *Cate- chismus Romanus Tit. de Sacram. Pœnit.* loqui- tur: *In eo summa Dei bonitas & clementia ma- ximis laudibus & gratiarum actionibus pradi- canda est, qui humana imbecillitati hoc condona- vit, ut unus pro alio satisfacere possit.* Et infra: *Qui divinam gratiam præditi sunt, alterius nomine possunt, quod Deo debetur, persolvere.* Postea concludit: *Nec de hoc cuiquam fidelium dubi- tandi locus relictus est, qui in Apostolorum Sym- bolo Sanctorum communionem profiteamur.* Quare probatur ex hoc ipso articulo *Symboli Aposto- lorum.* Deinde ex communi sensu Fidelium, qui in *Catechismo Romano* exprimitur. Insuper clarè constat ex Suffragiis & Satisfactionibus, quæ pro vivis & defunctis fieri consueve- runt. Accedit, quod satisfactiones superflue justorum reponantur in thesauro Ecclesiæ, & dispensentur Fidelibus per indulgentias: quidni ergo ipsi justi possint eas, dum fiunt, aliis applicare? & quamquam debitum pœnæ sit personale, non ita tamen, ut nequeat extinguì, altero solvente, & Deo acceptante.

Sed

117. Sed dubium est, utrum Satisfactio hæc
Et quidem valeat etiam pro aliis de condigno? Affirmat
condigna, Suarez & Recentiores satis frequenter, solet
juxta pro- quæ probari ex Catechismo Romano supra ac
babilem Sanctorum communione. Sed inefficaciter:
multorum sententiam; nam totum hoc equidem posset subsistere:

Qui tamē re, potest dici absolute posse solvere pro il-
non effica- lo: licet non posset omni occasione & omni
citer proba- tempore. Melius probatur ex eo, quod in-
tur, indulgentiarum effectus sit infallibilis, quæ ta-
men etiam dantur ex satisfactionibus justor-
um: ergo ipsi quoque justī infallibiliter illas
potuissent aliis applicare. Nihilominus Pra-
positus respondet, indulgentias non esse infalli-
biles pro ea parte, quā constant satisfactionibus
Sanctorum. Deinde S. Bonaventura & plures
alii censent indulgentias non esse infallibiles
respectu defunctorum. Denique potest ne-
gari Consequentia: esto enim prodesse in-
fallibiliter satisfactiones superflue applicatæ à
dispensatore & Christi Vicario: non ideo id
sequeretur, dum applicantur à privato, cui
eādem satisfactiones plerumque non sunt su-
perflue. Quare non pauciores Doctores pro-
babiliter censent, satisfactiones pro aliis non
semper esse infallibiles; eò quod Deus illas
non semper acceptet.

118. Nota I. ad hoc ut Satisfactiones nostræ
In proximo pro aliis valeant, requiri in illis indigentiam,
autem in- seu quod habeant poenas temporales persol-
digentia & vendas ob peccata remissa. Deinde si in sa-
communiter tisfaciente requiratur status gratiæ (ut com-
status gra- muniter requiritur) etiam indubiè requiretur
tia requiri- in illis, pro quibus satisfacimus.

Debetq; sa- Nota II. Opus satisfactorium debere aliis
tisfactio ei antecedenter applicari. nis valor ex tunc applicatur operanti, si in-
applicari. digeat; sin minus, reponitur in thesauro Ec-
clesiæ, nec manet amplius sub ejus dominio
& potestate, vel quasi in suspenso, ut post-
modum applicari possit. Alias enim sic sus-
pendi posset, ut prodesse homini circa pec-
catum postea committendum, postquam il-
lud retractaverit per poenitentiam; sicquæ
satisfactio culpam, & solutio debitum ante-
cederet. Quod utique hominibus non con-
ceditur: quamquam Christi satisfactio valeat
tam pro culpis, quam pro quavis poena quo-
vis tempore existente. Non requiritur tamen
intentio virtualis, sed sufficit habitualis seu
non retractata, juxta Doctores passim contra
Vasquez: hæc enim sufficit ad donationem; &
consequenter ut oblatio operis futuri pro al-
tero (quæ est quædam donatio fructus ejus-
dem) subsistat, & habeat effectum. Potest
autem per suam intentionem quis applicare
satisfactionem, vel totam, vel tantum par-
tem, sive uni, sive pluribus: quæ tamen eò
minus valet singulis. Immo retentâ sibi met
satisfactione, potest alteri applicare impe-
trationem remissionis poenæ, si opus quate-
nus impetratorium ad hanc valeat, sicut ad
alia beneficia alteri obtinenda; de quo est

Et sufficit
intentio ha-
bitualis.

Potest ap-
plicari tota
vel ex par-
te, uni vel
pluribus.

controversia.

Quare dubitatur, an possit operans, re-
tentâ sibi satisfactione, alteri impetrare re-
missionem poenæ? & quod hinc consequens
est, an suffragia vivorum pro fidelibus de-
functis valeant solum per modum satisfactio-
nis, an verò etiam per modum puræ impe-
trationis?

Suarez & alii existimant suffragia aliis tan-
tum valere per modum satisfactionis, adeo-
quæ hæc operanti reservatâ non posse impe-
trari aliis remissionem poenæ.

Sed oppositum probabilius censet Navar-
rus, Bellarminus, Coninck & alii communius.
Suadetur I. quia Beati in cælo orant pro ani-
mabus in purgatorio; ut supponit Ecclesia,
dum in collecta Deum orat pro defunctis,
ut B. Mariâ semper virginem intercedente cum
omnibus Sanctis ad perpetuam beatitudinis confor-
tium pervenire concedat: atqui Beati in cælo
non possunt satisfacere, sed tantum impe-
trare: ergo &c. Deinde Ecclesia in Missis,
Litaniis & orationibus publicis orat pro de-
functis; & tamen ipsa prout est corpus seu
communitas quædam, solum impetrat, non
autem satisfacit.

Nec dici potest, Sanctos & Ecclesiam ea-
tenus orare pro defunctis, quatenus Deum
rogant, ut animos fidelium excitet ad satis-
factiones pro illis exhibendas: nam sic valde
improprie explicatur oratio Sanctorum &
Ecclesiæ, nec congruit cum verbis, quibus
expressè Ecclesia petit, ut animabus oratio
proficiat supplicantium, ut eas Deus à peccatis
exuat. Deinde Sancti non essent tunc rogan-
di, ut orarent pro defunctis, sed pro nobis,
quatenus Deus in nobis excitet ardens satis-
faciendi desiderium. Confirmatur: quia in-
terdum B. Virgo, S. Franciscus & quidam
alii Sancti leguntur suis precibus directe im-
petrasse pluribus animabus liberationem à
purgatorio.

Non rectè autem hinc inferat aliquis, pur-
gatorium brevi evacuandum fore precibus
Sanctorum: hæc namque profunt animabus
juxta modum divinæ providentiæ; sic impe-
trando aliquarum relaxationem, ut suus quo-
que locus relinquatur justitiæ. Alioquin pa-
riter inferri posset, Sanctos non orare pro no-
bis viventibus; quia videlicet parî modo im-
petrarent auxilia actualia efficacia, quibus de-
facto omnes homines salvarentur. Itaque pre-
ces eorum subordinatæ sunt divinæ providen-
tiæ; adeoque contra voluntatem Dei absolu-
tam scienter non orant, sed saltem sub tacita
quodam conditione divinæ providentiæ sub-
ordinatâ preces fundunt.

Denique suadetur communior doctrina ex
praxi fidelium, qui non solum satisfactiones
suas, sed etiam orationes offerunt Deo pro
defunctis, sperantes se impetrare posse libe-
rationem eorum. Ideoque inter cætera ge-
nera suffragiorum seu auxiliorum pro ani-
mabus expressè etiam recensentur preces c.

Anima

119.

An valeant
suffragia
aliis ad
remissionem
poenarum
etiam per
modum pu-
ræ impe-
trationis?

Variinegāt.

Verius reli-
qui affir-
mant.

Suadetur
ex suffragiis
Sanctorum
& Ecclesiæ.

120.

Evasioni
cuidam oc-
curritur.

121.

Non sequi-
tur purga-
torium bre-
vi precibus
Sanctorum
fore eva-
cuandum.

122.

Suadetur
eandem doc-
trina ex
praxi fide-
lium.

Anima 13. q. 2. Et quamvis oratio sit simul satisfactoria, tamen si vis impetrandi pro defunctis esset inanis, præstaret orare pro se ipso, sicquæ satisfactione defuncto applicatâ, sibi aliquid impetrare.

*Occurritur
facile ob-
jectioni.*

Neque hoc mirum videri debet: cum etiam ab homine non raro petatur remissio sine oblatione satisfactionis. Quamvis autem purgatorium sit locus rigidae justitiæ: sicut tamen hoc non obstante poenæ gratis relaxantur per indulgentias & sacrificia; quidni etiam easdem relaxet Deus exoratus per preces? Quamvis etiam tunc fiat integra solutio ex satisfactionibus Christi. Ipsæ equidem animæ se juvare nequeunt; sed nisi aliundè juventur, usque ad ultimum quadrantem solvere debent. Nisi fortè impetrare rogando possint, ut Deus faciat offerri pro illis sacrificia, & adhiberi à viventibus alia media.

123.
*Quid præ-
stent Litteræ
Confraterni-
tatis,
quas Præla-
ti Religionū
amicis con-
cedunt?*

Petes quid conferatur iis, qui à Prælato alicujus Ordinis admittuntur in communicationem bonorum operum, orationum, jejuniorum Religionis per litteras (ut vocant) Confraternitatis, quæ communiter sunt in praxi, & probantur à Doctoribus, qui de his tractant. Ad quod insuper allegat *Rodriguez* Tom. 2. qq. Reg. q. 33. a. 2. concessionem Urbani V. factam Ministro generali Ordinis: per quam tamen censet nil concedi speciale, quod jure communi fieri non poterat à Prælato communitatis spiritualis.

*Non valent
per modum
indulgentiæ,*

Resp. hanc communicationem non fieri per modum indulgentiæ, ut passim tradunt Doctores, & probat *Rodriguez* To. 1. qq. Reg. q. 33. a. 7. eò quod unicus sit Thesaurus Ecclesiæ constans meritis & satisfactionibus Christi & Sanctorum (quorum præcipua portio sunt religiosæ personæ) in quem potestatem habet Pontifex & dependenter ab eo alii, quibus claves hujus Thesauri ipse communicat. Ob quod etiam debent subditorum opera, quatenus aliis à Superiore sunt applicabilia, applicari, antequàm fiant: deinceps enim reponuntur in Thesauo Ecclesiæ.

*Neque per
eas directè
applicanti-
subditorum
satisfactio-
nes inde-
pendenter
ab eorum
intentione,*

Neque etiam hæc communicatio habet vim applicandi directè satisfactiones subditorum illis personis communicantibus, independenter à subditorum intentione: nam dominium istarum satisfactionum habent ipsi Religiosi, qui si illas velint subimet aut aliis applicare, tenet applicatio, non obstante applicatione Prælati; si autem ipsimet nemini applicent, & sint superflue, reponuntur eo ipso in thesauro Ecclesiæ (ut & cæteræ sanctorum satisfactiones superflue) super quem Prælati Religionum non habent potestatem.

Itaque hæc praxis præstat in primis, ut

124.

F I N I S.

illæ satisfactiones subditorum talibus personis applicentur, quas, antequàm fiant vel dum fiunt, ipsi subditi specialiter illis applicent, vel etiam intentione generali, habituali saltem, applicent Religioni ejusquæ membris. Secundò fructus, qui talibus personis applicatur, est potissimum per modum impetrationis, ad obtinendam à Deo gratiam conversionis & illuminationis, & ad virtutum profectum, & ad præservationem à peccatis, à morte, aliisque malis spiritualibus seu corporalibus, & ad collationem bonorum spiritualium seu corporalium & hujusmodi, quæ unus alteri potest de congruo mereri seu impetrare à misericordia Dei liberali. Sic per merita Abrahamæ Dominus liberavit Loth, & propter justos parit ac benefacit injustis. Ita ex communi tradit *Rodriguez* sup. a. 3.

*Sed inter-
veniente
saltem ge-
nerali &
habituali
horum in-
tentione.*

*Deinde va-
lent in or-
dine ad im-
petitionem.*

Hæc autem impetratio contingit dupliciter. I. directè, quatenus orationes & opera specialiter fiunt pro personis suæ congregationi conjunctis, vel generaliter pro Religionem & omnibus ejus membris ad iis impetrandum. II. indirectè, quatenus dum in aliqua Religionem à justis fiunt bona opera, hæc eo ipso apud Deum valent de congruo, ut eorum intuitu sit illis propitius, & auxilio speciali protegat, qui membra sunt hujus communitatis: nam ratio amicitiae postulare videtur, ut Deus propter amicos suos benefaciat etiam aliis, qui ipsis specialiter sunt conjuncti. Erit tamen procul dubio vis impetrandi major, si accedat directæ intentio, sive ipsorum Religiosorum orantium pro taliter conjunctis, sive ipsorum conjunctorum aliquid à Deo petentium per merita talis Religionis.

125.
*Idq; dupli-
citer,
Primo di-
rectè,
Secundò in-
directè.*

Atquæ de hac impetratione indirecta verum est, quod docent nostri *Cordaba* & *Rodriguez* sup. a. 2. nihil decedere ipsis Religiosis, aut minui ex eo, quod pluribus aut paucioribus fiat communicatio. Immo quatenus exinde oritur major justorum in congregatione numerus, hæc vis impetrandi augetur: sicut eò magis Deus inclinatur ad benefaciendum Ecclesiæ & membris ejus, quò in ea plures & insigniores sunt Sancti. Alioquin sicut quò oratio directè offertur pro pluribus, eò minùs valet pro singulis, sic etiam loquendum foret de hac communicatione, quatenus directam oblationem precum pro personis communicantibus involvunt. Et hæc de Gratia, Justificatione & Merito scripta sufficiant ad gloriam illius, qui omnis Gratiæ, justitiæ & meriti fons est & origo. Atque ita Secundæ Partis totius Summæ Theologicæ Deus esto

126.
*An eò fru-
tus hic sit
minor, quò
pluribus sit
communi-
catio?*

JOANNIS WICLEF

HÆRESIARCHÆ ANGLICANI,

E T

JOANNIS HUSZ

Bobemi ejus sequacis Articuli, à Constantiensi generali Concilio (in hoc à Martino V. approbato) damnati respectivè tanquam notorie hæretici, à SS. Patribus reprobati, non Catholici sed erronei, scandalosi, blasphemii, piarum aurium offensivi, temerarii & seditiosi.

Articuli Joannis Wiclef damnati sess. 8.

1. **S**ubstantia panis materialis & vini materialis manent in Sacramento Altaris &c.
2. Accidentia panis non manent sine subiecto in eodem Sacramento.
3. Christus non est in eodem Sacramento identicè & realiter propria præsentia corporali.
4. Si Episcopus vel Sacerdos est in peccato mortali, non ordinat, non conficit, non consecrat, non baptizat.
5. Non est fundatum in Evangelio, quod Christus Missam ordinaverit.
6. Deus debet obedire diabolo.
7. Si homo debite fuerit contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua & inutilis.
8. Si Papa sit præscitus & malus, & per consequens membrum diaboli, non habet potestatem super fideles, nisi fortè à Cæsare.
9. Post Urbanum VI. non est aliquis recipiendus in Papam, sed vivendum est more Græcorum sub propriis legibus.
10. Contra Scripturam sacram est quòd Ecclesiastici habeant possessiones.
11. Nullus Prælati debet aliquem Excommunicare, nisi prius sciat esse Excommunicatum à Deo, & qui sic Excommunicat, est hæreticus.
12. Prælati Excommunicans Clericum, qui appellavit ad Regem vel ad concilium Regni, eo ipso traditor est Regis & Regni.
13. Illi, qui dimittunt prædicare sive audire verbum Dei propter Excommunicationem hominum, sunt Excommunicati.
14. Licet alicui Diacono vel Presbytero prædicare verbum Dei absq; autoritate Sedis Apostolicæ vel Episcopi Catholici.
15. Nullus est dominus Civilis, nullus est

Prælati, nullus est Episcopus dum est in peccato mortali.

16. Domini Temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab Ecclesia, possessionis habitualiter delinquentibus.
17. Populares possunt ad suum arbitrium Dominos delinquentes corrigere.
18. Decimæ sunt puræ Eleemosynæ, & parochiani possunt propter peccata suorum Prælatorum, ad libitum suum auferre eas.
19. Speciales orationes applicatæ uni personæ per Prælatos vel Religiosos, non plus prosunt eidem, quàm generales cæteris paribus.
20. Conferens Eleemosynam Fratribus est Excommunicatus ipso facto.
21. Si quis ingreditur Religionem privatam qualemcumque, redditur ineptior & inhabilior ad observantiam mandatorum Dei.
22. Sancti instituentes Religiones privatas sic instituendo peccaverunt.
23. Religiosi viventes in Religionibus privatis, non sunt de Religione Christiana.
24. Fratres tenentur per labores manuum, victum acquirere, & non per mendicitatem. *Prima pars est scandalosè & presumptuosè asserta, pro quanto sic generaliter & indistinctè loquitur; secunda Erronea, pro quanto asserit mendicitatem fratribus non licere.*
25. Omnes sunt Simoniaci, qui se obligant orare pro aliis, eis in temporalibus subvenientibus.
26. Oratio præsciti, nulli valet.
27. Omnia de necessitate absolutâ eveniunt.
28. Confirmatio juvenum, Clericorum Ordinatio, locorum Consecratio reservantur Papæ & Episcopis propter cupiditatem lucri temporalis & honoris.
29. Universitates, Studia, Collegia, Graduationes, & Magisteria in eisdem sunt vanâ

vanā gentilitate introducta, & tantum
profunt Ecclesiæ sicut diabolus.

30. Excommunicatio Papæ vel cuiuscum-
que Prælati non est timenda, quia est
censura Antichristi.

31. Peccant fundantes claustra, & ingredien-
tes sunt viri diabolici.

32. Ditare Clerum, est contra Regulam Chri-
sti.

33. Sylvester Papa & Constantinus Impera-
tor erraverunt Ecclesiam dotando.

34. Omnes de ordine mendicantium sunt hæ-
retici: & dantes eis Eleemolynam sunt
Excommunicati.

35. Ingressus Religionem sunt inhabiles
ad observandum divina præcepta, &
per consequens ad perveniendum ad Reg-
num Cœlorum, nisi apostataverint ab
eisdem.

36. Papa cum omnibus Clericis suis posses-
sionem habentibus sunt hæretici, eò quod
possessionem habeant.

37. Ecclesia Romana est synagoga Sathanæ:
nec Papa est immediatus vicarius Christi,
& Apostolorum.

38. Decretales Epistolæ sunt Apocryphæ &
seducunt à fide Christi, & Clerici sunt
stulti qui student eis.

39. Imperator & domini temporales seducti
sunt à diabolo, ut Ecclesiam dotarent suis
bonis.

40. Electio Papæ à Cardinalibus per diabo-
lum est introducta.

41. Non est de necessitate salutis credere
Romanam Ecclesiam esse supremam in-
ter alias Ecclesias.

*Error est, si per Romanam Ecclesiam intelligat
Universalem Ecclesiam aut Concilium gene-
rale: aut pro quanto negaret primatum sum-
mi Pontificis super alias Ecclesias particu-
lares.*

42. Fatuum est credere indulgentiis Papæ &
Episcoporum.

43. Juramenta illicita sunt, quæ fiunt ad cor-
roborandum humanos contractus &
commercium Civilia.

44. Augustinus, Benedictus, Bernardus dam-
nati sunt, nisi poenituerint de hoc, quod
habuerunt possessiones, & instituerunt
& intraverunt Religiones. Et sic à Papa
usque ad ultimum Religiosum, omnes
sunt hæretici.

45. Omnes Religiones indifferenter introdu-
ctæ sunt à diabolo.

ARTICULI

JOANNIS HUSZ

Proscripti ut supra seß. 15.

1. **U**nica est sancta Universalis Ecclesia,
quæ est Prædestinatorum Univer-
sitas.

2. Paulus numquam fuit membrum diabo-
li, licet fecerit actus quosdam, actibus
Ecclesiæ malignantium consimiles.

3. Præsciti non sunt partes Ecclesiæ, cum
nulla pars ejus ab ea finaliter excidat, eò
quod prædestinationis charitas, quæ ip-
sam ligat, non excidat.

4. Duæ naturæ, divinitas & humanitas, sunt
unus Christus.

5. Præscitus, etsi aliquando sit in gratia se-
cundum præsentem justitiam, tamen
numquam est pars sanctæ Ecclesiæ, &
Prædestinatus semper manet membrum
Ecclesiæ, licet aliquando excidat à gratia
adventitia, sed non à gratia Prædestina-
tionis.

6. Sumendo Ecclesiam pro convocatione
Prædestinatorum, siue sint in gratia, siue
non secundum præsentem justitiam, isto
modo Ecclesia est Articulus fidei.

7. Petrus non est, nec fuit caput Ecclesiæ
sanctæ Catholicæ.

8. Sacerdotes quomodolibet criminosè vi-
ventes, Sacerdotii polluant potestatem:
& sic, ut filii infideles, sentiunt infide-
liter de septem Sacramentis Ecclesiæ, de
Clavibus, Officiis, Censuris, mori-
bus, &c.

9. Papalis dignitas à Cæsare inolevit, &
Papæ perfectio & institutio à Cæsaris
potentia emanavit.

10. Nullus sine revelatione assereret rationa-
biliter de se vel alio, quod esset caput
particularis Ecclesiæ, nec Romanus Pon-
tifex est caput Romanæ Ecclesiæ.

11. Non oportet credere, quod iste, quicum-
que est particularis Romanus Pontifex,
sit caput cuiuscumque particularis Ec-
clesiæ, nisi Deus eum prædestinaverit.

12. Nemo gerit vicem Christi, vel Petri,
nisi sequatur eum in moribus, cum nulla
alia sequela sit pertinentior, nec aliter à
Deo recipiat procuratoriam potestatem,
quia ad illud officium Vicarii requiritur
& morum conformitas, & instituentis
authoritas.

13. Papa non est manifestus & verus succes-
sor Apostolorum Principis Petri, si vi-
vit moribus contrariis Petro, & si querit
avaritiam, tunc est vicarius Judæ Isca-
riotis. Et pari evidentiâ Cardinales non
sunt manifesti & veri successores collegii
aliorum

aliorum Apostolorum Christi, nisi vixerint more Apostolorum, servantes Consilia & mandata Domini nostri Jesu Christi.

14. Doctores ponentes quod aliquis per Censuram Ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, iudicio saeculari est tradendus, pro certo sequuntur in hoc Pontifices, Scribas, & Phariseos, qui Christum, nolentem eis in omnibus obedire, tradiderunt Pontio Pilato.
15. Obedientia Ecclesiastica, est obedientia secundum adinventionem Sacerdotum Ecclesiae, praeter expressam auctoritatem Scripturae.
16. Divisio immediata humanorum operum est, quod sunt vel virtuosa vel vitiosa: quia si homo est vitiosus, & agit quidquam, tunc agit vitiose: & si est virtuosus & agit quidquam, tunc agit virtuose: quia sicut vitium, quod crimen dicitur seu mortale peccatum, inficit universaliter actus hominis vitiosi: sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosus.
17. Sacerdos Christi vivens secundum legem ejus, & habens notitiam Scripturae, & affectum ad aedificandum populum, debet praedicare, non obstante praetensa Excommunicatione.
18. Quilibet praedicantis officium de mandato accipit, qui ad Sacerdotium accedit, & illud mandatum debet exequi, non obstante Excommunicatione.
19. Per Censuras Ecclesiasticas Excommunicationis, Suspensionis vel Interdicti ad sui exaltationem Clerus populum sibi laicalem suppeditat, avaritiam multiplicat, malitiam protegit, viam praeparat Antichristo.
20. Si Papa est malus, & maxime si est praescitus, tunc, ut Judas Apostolus, est diabolus, Fur, & filius perditionis.
21. Gratia praedestinationis est vinculum, quod corpus Ecclesiae & quodlibet ejus membrum jungitur Christo capiti indissolubiler.
22. Papa vel Praelatus malus & praescitus, est aequivoce pastor, & vere fur & latro.
23. Papa non debet dici sanctissimus, etiam secundum officium, quia alias Rex deberet etiam dici sanctissimus secundum officium, & tortores, & praecoines dicerentur sancti, imò & diabolus deberet dici sanctus, cum sit officarius Dei.
24. Si Papa vivat Christo contrarie, etiam si ascenderet per legitimam electionem secundum constitutionem humanam; tamen aliunde ascenderet, quam per Christum, dato etiam quod intraret per electionem à Deo principaliter factam.

Nam Judas Iscariotes rite & legitime est electus à Deo ad Apostolatam; & tamen ascendit aliunde in ovile ovium.

25. Condemnatio 45. Articulorum Joannis Wicleff per Doctores facta, est irrationalis, & iniqua, & malefacta.
26. Non eo ipso quod Electores, vel major pars eorum consenserit viva voce secundum ritus hominum in personam aliquam, eo ipso illa persona est legitime electa. Unde si Electores bene vel male elegerint, operibus electi debemus credere.
27. Non est scintilla apparentiae, quod oporteat esse unum caput in spiritualibus Regens Ecclesiam, quod semper cum ipsa militanti Ecclesia conversetur & conservetur.
28. Christus sine talibus capitibus monstruosis per servos veraces discipulos sparsos per orbem terrarum melius suam Ecclesiam regularet.
29. Apostoli & fideles Sacerdotes Domini strenue in necessariis ad salutem regularent Ecclesiam, antequam Papae officium foret introductum.
30. Nullus est Dominus Civilis, nullus est Praelatus, nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali.

A R T I C U L I

Seu Errores

M. L V T H E R I.

1. **H**æretica sententia est, sed usitata, Sacramenta novae Legis justificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.
2. In puero post baptismum negare remanens peccatum, est Paulum, & Christum simul conculcare.
3. Fomes peccati, etiam si nullum adsit actuale peccatum, moratur exeuntem à corpore animam ab ingressu caeli.
4. Imperfecta charitas morituri fert secum necessariò magnum timorem, qui se solò satis est facere poenam Purgatorii, & impedit introitum Regni.
5. Tres esse partes poenitentiae, contritionem, confessionem, & satisfactionem, non est fundatum in sacra Scriptura, nec in antiquis sanctis Christianis Doctoribus.
6. Contritio quae paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, quae quis recogitat annos suos in amaritudine animae suae, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, foeditatem, amissionem aeternae beatitudinis, ac aeternae damnationis acquisitionem, hæc contritio facit hypocritam, imò magis peccatorem.

7. Verissimum est proverbium, & omnium doctrinâ de contritionibus hucusque datâ præstantius, de cætero non facere, summa pœnitentia: optima pœnitentia, nova vita.
8. Nullô modô præsumas confiteri peccata venialia, sed omnia mortalia; quia impossibile est, ut omnia mortalia cognoscas. Unde in primitiva Ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur.
9. Dum volumus omnia purè confiteri, nihil aliud facimus, quàm quòd misericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoscendum.
10. Peccata non sunt ulli remissa, nisi, remittente Sacerdote, credat sibi remitti: imò peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.
11. Nullô modô confidas absolvi propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi, *quodcumque solveris*, &c. hic, inquam, confide, si Sacerdotis obtinearis absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutus verè eris, quidquid sit de contritione.
12. Si per impossibile confessus non esset contritus, aut Sacerdos non seriò, sed jocò absolveret, si tamen credat se absolutum, verissimè est absolutus.
13. In Sacramento Pœnitentiæ, ac remissione culpæ, non plus facit Papa, aut Episcopus, quàm infimus Sacerdos: imò ubi non est Sacerdos, æquè tantum quilibet Christianus, etiam si mulier aut puer esset.
14. Nullus debet Sacerdoti respondere, se esse contritum, nec Sacerdos requirere.
15. Magnus est error eorum qui ad Sacramenta Eucharistiæ accedunt, huic innixi, quòd sint confessi, quòd non sint sibi conscii alicujus peccati mortalis, quòd præmiserint orationes suas, & præparatoria, omnes illi ad iudicium sibi manducant, & bibunt: sed si credant, & confidant, se gratiam ibi consecuturos, hæc sola fides facit eos puros, & dignos.
16. Consultum videtur, quòd Ecclesia in communi Concilio statueret, laicos sub utraque specie communicandos: nec Bohemi communicantes sub utraque specie, sunt hæretici, sed schismatici.
17. Thesaurus Ecclesiæ, unde Papa dat Indulgentias, non sunt merita Christi & sanctorum.
18. Indulgentiæ sunt piæ fraudes fidelium & remissiones bonorum onerum: & sunt de numero eorum quæ licent, & non de numero eorum quæ expediunt.
19. Indulgentiæ his, qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud divinam iustitiam.
20. Seducuntur credentes Indulgentias esse salutare, & ad fructum spiritûs utiles.
21. Indulgentiæ necessariæ sunt solum publicis criminibus, & propriè conceduntur duris solummodò, & impatientibus.
22. Sex generibus hominum Indulgentiæ nec sunt necessariæ, nec utiles: videlicet mortuis seu morituris, infirmis, legitime impeditis, his qui non commiserunt crimina, his qui crimina commiserunt, sed non publica, his qui meliora operantur.
23. Excommunicationes sunt tantum externæ pœnæ, nec privant hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus.
24. Docendi sunt Christiani plus diligere Excommunicationem, quàm timere.
25. Romanus Pontifex Petri successor non est Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias, ab ipso Christo in B. Petro institutus.
26. Verbum Christi ad Petrum, *quodcumque solveris super terram*, &c. extenditur dumtaxat ad ligata ab ipso Petro.
27. Certum est, in manu Ecclesiæ, aut Papæ, prorsus non esse statuere articulos fidei, imò nec leges morum, seu bonorum operum.
28. Si Papa cum magna parte Ecclesiæ sic vel sic sentiret, nec etiam erraret; adhuc non est peccatum aut hæresis contrarium sentire, præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per Concilium Universale alterum reprobatur, alterum approbatum.
29. Via nobis facta est enarrandi auctoritatem Conciliorum, & liberè contradicendi eorum gestis, & iudicandi eorum decreta, & confidenter confitendi, quidquid verum videtur, sive probatum fuerit, sive reprobatur à quocumque Concilio.
30. Articuli aliqui Joannis Husz condemnati in Concilio Constantiensi, sunt Christianissimi, verissimi, & Evangelici, quos nec universalis Ecclesia posset damnare.
31. In omni opere bono iustus peccat.
32. Opus bonum optimè factum, est veniale peccatum.
33. Hæreticos comburi est contra voluntatem Spiritûs.
34. Præliari adversus Turcas, est repugnare Deo visitanti iniquitates nostras per illos.
35. Nemo est certus, se non semper peccare mortaliter propter occultissimum superbæ vitium.
36. Liberum arbitrium post peccatum, est

res de solo titulo; & dum facit quod in se est, peccat mortaliter.

37. Purgatorium non potest probari ex sacra scriptura, quæ sit in canone.
38. Animæ in Purgatorio non sunt securæ de eorum salute, saltem omnes: nec probatum est ullis aut rationibus, aut Scripturis, ipsas esse nec extra statum merendi, aut augendæ charitatis.
39. Animæ in Purgatorio peccant sinè intermissione, quandiu quærunt requiem, & horrent pœnas.
40. Animæ ex Purgatorio liberatæ suffragiis viventium minùs beantur, quàm si per se satisfecissent.
41. Prælati Ecclesiastici, & principes sæculares non malè facerent, si omnes saccos mendicitatis delerent.

Præfatos omnes & singulos Articulos Leo X. B. Exurge Domine, damnavit tanquam respectivè hæreticos, aut scandalosos, aut falsos, aut piarum aurium offensivos, vel simplicium mentium seductivos, & veritati catholicæ obviantes.

Bullam Pii V. Ex omnibus afflictionibus, adversus errores Michaëlis Baij & aliorum. Vide ad calcem partis primæ.

Epistola Michaëlis Baij ad Cardinalem Simonetam.

REVERENDISSIMO
ATQUE
ILLUSTRISSIMO
DOMINO
D. LUDOVICO SIMONETÆ
CARDINALI
Tit. S. Cyriaci in Thermis.

Reverendissime & Illustrissime Domine Cardinalis, non lubens interturbo densissimas gravissimarum occupationum curas, quibus non dubito Illustrissimam gratiam tuam quotidie distineri. Sed quia id, quod scribere constitui, non tantum meam estimationem, sed etiam doctrinam pietatis, & Sedis Apostolicæ reputationem contingere videtur, non me continui, quin illud paucis aperirem.

Ante annos octodecim, cum primum cœpi publicè & quotidie sacram Theologiam in scholis nostris profiteri, partim ob hæreticos, qui nihil audire volunt, nisi Scripturam sacram & veterum dicta Sanctorum, partim etiam ob consortium cum optimo quodam & eruditissimo viro Joanne Hessels, sacrae Theologiæ Professore, qui eandem docendi

normam sequebatur in lectione, quam nunc plusquam octodecim annos continuos, Deo me confortante, quotidie prosecutus sum; post lectionem Petri Lombardi & alicujus Doctoris Scholastici, conatus sum sacrae Theologiæ studium statim revocare ad Scripturam sacram, & veterum scripta sanctorum, Cypriani, Ambrosii, Hieronymi, Augustini, Leonis, Prosperi, Gregorii, & similia, quos etiam Hæretici saltem aliqua ex parte venerantur. Sicut autem qui Scotum sequuntur, nonnulla afferunt, quæ Beati Thomæ aut Bonaventuræ studiosis minùs arrident, sic etiam dum nos totos ad horum veterum, & præsertim D. Augustini (qui in tractandis quæstionibus omnium diligentissimus fuit) imitationem formare conamur, & in lucem proferre, quæ in illis videbantur abdita contineri; nonnulli occurrerunt, quæ aliter assuetis minùs placuerunt, & iis potissimum, qui sinè magno studio id potius sequendum putabant, quod apud plures receptum erat, quàm quod ex solis Scripturæ sacrae fundamentis diligenti studio constituebatur; & suam reprehensionem interpretabantur, quidquid aliter, aut aliis verbis dicebatur, aut disputabatur, quàm ipsi dicere, aut in suis summariis Doctoribus legere consueverant. Hæc occasione natæ sunt æmulationes, & à nonnullis (suppressis suis nominibus) in nostram reprehensionem excogitatæ, ac quibusdam magnatibus ante septem aut octo annos oblatae nescio quæ sententiæ, quas Magistro nostro Joanni Hessels & mihi impingebant; licet Nonnullæ essent à nostro sensu alienissimæ, Nonnullæ verò numquam à nobis, neque in unam, neque in alteram partem disputatæ; omnes verò, vel saltem pleræque eò artificio ab eis excogitatæ & expressæ, ut vel ob solum sermonem suspectæ haberi possent, præsertim apud eos, qui ejusmodi quæstionibus ex professo non satis incubuissent. Respondimus tunc scripto, de quo hætenus adhuc nullam querelam audivimus; licet illud ante annos sex tradiderimus Reverendissimo atque Illustrissimo Domino Granvellano, qui sententias nobis tradiderat. Cumque putarem universa hæc jam dudum esse sopita (nam à pluribus annis in Universitate Lovaniensi nulla extitit hujus rei mentio) occasione quarundam contentionum, quæ circa id temporis inter quosdam Fratres Minores in provincia Flandriæ exortæ sunt, quorum alii, nobis insciis, libellos nostros allegabant, alii verò eos improbabant; pars una, nobis nihil tale suspicantibus, ad confratres Hispanos cum sententiis non tam collectis, quàm in alterius partis accusationem à se excogitatis, & propriis verbis expressis recurrit. Per quos primum præjudicia, deinde post multam & longam sollicitationem etiam tempore Pii IV. felicitis recordatio-

nis inceptam, ut intelligo, tandem à Sanctissimo Domino Nostro Pio V. obtinuerunt Bullam datam Calendis Octobris anni 1567. in qua damnantur 76. sententiæ; quarum priores sexaginta aut circiter, tacito quidem nomine, attamen intelligentibus satis apertè significantur expressæ ex quibusdam libellis meis, sicut etiam palam, & nominatim in Congregatione Facultatis nostræ testatus est, qui Bullam ex commissione Reverendissimi atque Illustrissimi Domini Granvelli nobis exhibuit, recipiens ad se libellos meos, qui adhuc apud impressorem restabant, ac scripta Domini Hessels jam defuncti, cum libello quodam, qui tunc imprimebatur: reliquæ verò sententiæ nescio unde sint desumptæ, in quibus colligendis quâ fide usi sint, qui eas suppeditaverunt, poterit Illustrissima prudentia tua ex scripto hîc annexo, & libello impresso, quem transmittô, inter se collatis conjicere. Designavi enim libellos meos ex quibus excerpuntur, & loca libellorum per numeros sententiis præmissos in margine descripsi, ut sinè labore ab iis reperiri queant, qui relationis meæ veritatem excutient. Erant plures Sententiæ non satis fideliter excerptæ; sed has puto sufficere, ut demonstretur sinceritas & vigilantia eorum, qui sententias damnandas suppeditaverunt. Scriptum istud nemini adhuc in hac regione tradidi describendum: Sentio tamen multa in eo contenta à studiosis, qui sententias contentas in Bulla habent, quotidie observari, & per totam hanc patriam, rerum novarum plus satis avidam, paulatim dispergi, non sinè detrimento existimationis sanctissimæ Sedis Apostolicæ, non solum apud vulgus & alios plures, qui erga illam malè animati quidvis facillè de ea suspicantur; sed etiam apud multos eruditos, & Sedis Apostolicæ strenuos alioqui defensores, quos ex hac re metuo, imò satis scio, in cordibus suis scandalum pati. Mei ac Domini Hessels, nec non libellorum nostrorum in re tanta forsitan exigua habenda est ratio, quia Dominus Hessels jam defunctus est, & ego non diu vivam, nec libelli nostri eò genio scripti sunt, ut diu superesse queant, etsi eos nemo violenter interimat (ut interim taceam quòd per hanc contradictionem apud multos veluti revixerunt) sed maxima habenda est ratio veritatis, & veterum scriptorum, qui per hanc Bullam multis videntur improbari. Magna etiam habenda est ratio existimationis sanctæ Sedis Apostolicæ, ac Sanctissimi Domini Nostri Pii V. qui nunc in ea feliciter residet, ne per quorundam astutam obreptionem hîc pessimò rerum statu doctrinæ sanctorum Patrum, ex qua fides catholica defenditur, & viris Catholicis in aliquo præjudicasse putetur. Nam ejus rei suspicionem forsitan etiam augebit, quòd licet penè per totam hanc regionem evulgatum sit, nescio an in-

dustriâ eorum, qui Bullam sollicitaverunt, me & Dominum Hessels, tanquam novæ doctrinæ authores, damnatis libellis nostris, esse per summum Pontificem Excommunicatos ob hæresim, exultantibus hæreticis, qui ob officium sanctæ Inquisitionis, quò usque ad turbationem patriæ hujus sum functus, & ob alia multa nos ex solis nominibus oderunt. Attamen negatur Bullæ copia, perinde ac si exequentibus eam suscepta foret. Scripsissem de hac re Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Granvallano, cujus erga me benevolentiam hætenus in pluribus sum expertus; nam ejus discretionis commissa est Bullæ Executio: sed metuo ne animus ejus sit ab iis præoccupatus, qui Bullam impetraverunt. Quapropter non existimavi meo muneri satisfactum, nisi rem totam, quantum exemplaris patiebatur angustia, alicui exponerem, de quo omninò confiderem, quòd illam suæ Sanctitati sincerè exponeret, saltem si id judicaret expedire: nam si id non expediat, possunt universa, quæ mitto, exiguo chartæ detrimento aut supprimi, aut cremari: utcumque enim eveniat, conatus sum conscientiam meam satisfacere coram Deo, cui ego negotii successum relinquo; licet me & alios plures non parum excruciet. Mitto quod ante annos quinque Dominus Hessels & ego scripsimus; & primum per Reverendissimum & Illustrissimum Dominum Granvellanum, deinde etiam per eximium virum Fratrem Petrum de Sora, qui paulò ante adventum nostrum Tridenti defunctus est, felicitis recordationis Pio IV. misimus super una sententia, quam nunc etiam in Bulla damnatam reperio; ut (si ita videatur) legi possit & discuti; nam ego hætenus illud nemini in hac regione tradidi. Scio horum omnium judicium sacrosanctæ Sedi Apostolicæ jure divinò competere: cui etiam decrevi in his, & aliis omnibus obedire; attamen non existimavi me ab obedientiæ officio recessurum, si per exonerationem conscientiam meam nonnulla eorum, quæ me movent, illi indicari curarem, ut ex illorum consideratione, si ita videretur, posset attendere, ne fortè sibi ab iis imponi permiserit, quibus ad statuendas suas opiniones, magis studio est quâvis arte homines in hac vitæ miseria veritatem sollicitè quærentes vincere, quàm errores. Sin verò aliud videbitur, ego saltem in hac parte videbor mihi meò functus officio; nec aliud supererit, quàm ut me ad patientiam componam, & imminenti mortì præparem. Deus Reverendissimam & Illustrissimam gratiam tuam diu Ecclesiæ suæ servet incolumem.

Lovanii 16. Martii stylo Romano.

Reverendissima atque Illustrissima gratia tua addictissimus servitor

MICHAEL DU BAY.

EJUS

EJUS APOLOGIA
SUMMO PONTIFICI

P I O V.

BEATISSIME PATER,

JAm annus est quod nobis exhibitæ sunt litteræ Beatitudinis vestræ plumbeo sigillò munitæ, datæ Romæ Cal. Octobris anni 1567. quibus damnabantur septuaginta sex sententiæ; quarum litterarum copiam neque hîc, neque Romæ obtinere potuimus.

Sententiæ damnatæ per hanc inferiorem Germaniam passim habentur & circumferuntur. Metuimus ne quid vestræ Sanctitatis existimationi detrahant, non tantum propter manifestas calumnias, quæ videntur in eis contineri, sed etiam propter verba, & (ut apparet) etiam sensus quosdam Sanctorum Patrum, qui in iis damnari videntur: nam regio hæc propter importunitatem hæreticorum multos habet longè magis scripturis sacris, & veterum Patrum sermonibus assuetos & addictos, quàm Doctorum Scholasticorum: qui fortè existimantes nonnulla in scriptis Sanctorum Patrum contenta propter eos damnari, qui non nisi sensibus & verbis Doctorum Scholasticorum assueverunt, scandalizabuntur. Quapropter visum est ipsas sententias simul cum iis, quæ nos movent, Beatitudini vestræ (cujus judicio omnia subjicimus) transmittere; ut iis consideratis faciliùs dispiciat ac judicet, utrum jam dictas litteras tanquam legitimas & sufficienter discussas habere velit, an tanquam subreptitias, ac per quosdam bonorum virorum æmulos importunitate magis ac arte, quàm ratione obtentas. Deus B. V. diu Ecclesiæ suæ servet incolumem.

Lovanii 8. Januarii anno 1569.

B. V. ad oscula pedum.

BREVE PII V.

A D

MICHAELEM BAJUM,

Quò post examinatam ejus Apologiam, tam ipsi, quàm aliis earum Propositionum assertoribus perpetuum silentium indicit.

Dilecte Fili, Salutem & Apostolicam Benedictionem.

QUamvis ea quæ super Libro & Propositionibus ad nos missis per Litteras nostras Apostolicas sub plumbo superioribus diebus decrevimus atque statuimus, non sinè matura deliberatione & consideratione à nobis decreta statutaquæ fuerint, quemadmo-

7
dum & ipsius causæ gravitas & hominum alioquin de hac sancta sede Apostolica bene meritorum conditio postulabat, tamen nos omnem novarum querelarum causam auferre volentes, simulque postulatis vestris satisfacere cupientes, mandavimus ut & Libri & ipsæ Propositiones & scripta vestra, proximè ad nos missa, diligentissimè & accuratissimè iterum considerarentur & perpendarentur; quibus omnibus maturè admodum consideratis, quæ super hoc ipso jam decreveramus, nisi antea à nobis decreta fuissent, eadem, prout facimus, de integro decernenda statuendaquæ esse judicavimus. Itaque tibi & cæteris prædictarum propositionum assertoribus ac defensoribus pro earum assertionem ac defensione perpetuum silentium imponimus. Vosque tanquam nostros hujusque sanctæ Sedis obsequentissimos filios in Domino hortamur, ut his quæ nunc vestra atque omnium Christi fidelium mater ac magistra præcipit, & jura decernunt, sinè ulla recusatione obtemperetis, eaque omnia faciatis, quæ dilectus filius Maximilianus Arienſis Ecclesiæ Præpositus, venerabilisque Fratris nostri Archiepiscopi Mechliniensis Generalis Vicarius vobis facienda proponet. Erit hæc vestra erga nos, sanctamque hanc Sedem, reverentia dignum obsequium, nobisque præterea gratissimum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo piscatoris, die 13. Maii 1569. Pontificatus nostri anno quarto.

ALDOBRANDINUS.

B U L L A

GREGORII XIII.

IN QUA DECLARAT SE PII V.

Bullam in ejus Registro reperisse, ac præcipit ut exemplo, quod huic inserit, fides integra habeatur.

GREGORIUS EPISCOPUS, Servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam. Provisionis nostræ debet provenire subsidio, ut ea quæ à Prædecessoribus nostris emanarunt, suadente maximè fidei Catholicæ conservatione, ubicumque ipsis opus est, producantur. Quare nos tenorem litterarum scilicet record. Pii PP. V. Prædecessoris nostri in ejus Registro repertum describi, & præsentibus annotari fecimus, qui talis est.

PIUS servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam. Ex omnibus afflictionibus, &c. ut suprà eam retulimus. Cæterum volumus ut earundem litterarum tenori sic inserto illa ipsa omnino fides adhibeatur ubicumque & quandocumque five in judicio five alibi ille

ille fuerit exhibitus vel ostensus, sicut illius originalibus litteris prædictis adhiberetur, si ipsæ exhiberentur vel ostenderentur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ voluntatis infringere, vel ei ausu temerariò contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, Anno incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo septuagesimo nono, quarto Cal. Februarii, Pontificatûs nostri anno octavo. Sic subscriptum: JOANNES BAPTISTA CANOBIUS. In plica scriptum fuit: A. de Alexiis: in dorso verò: Rota apud M. Datar.

CONFESSIO MICHAELIS BAIL.

EGO MICHAEL DE BAIL, Cancellarius Universitatis Lovaniensis, & in eadem Professor sacræ Theologiæ, agnosco & profiteor me ex variis colloquiis & communicationibus habitis cum R. P. D. Francisco Toletò, Concionatore suæ Sanctitatis, & ad hanc rem specialiter misso, super diversis sententiis & propositionibus jam olim à Sanctissimo Domino N. Pio V. felic. record. sub data Kal. Octobris 1567. & nuper à Gregorio XIII. moderno Pontifice Max. sub data quarto Kal. Februarii, anno 1579. iteratò damnatis & prohibitis, ita motum & eò perductum esse, ut planè habeam mihi persuasum, earum omnium sententiarum damnationem atque prohibitionem jure meritoque, ac non nisi maturò judiciò, ac diligentissimâ discussione præmissis factam atque decretam esse. Fateor insuper plurimas ex iisdem sententiis in Nonnullis libellis à me olim & ante emanatam Sedis Apostolicæ super eis Censuram conscriptis & in lucem editis contineri & defendi, etiam in eo sensu in quo reprobantur. Denique declaro me impræsentiarum ab iis omnibus recedere, & Damnationi à Sancta Sede factæ acquiescere, neque post hæc ullam earum docere aut defendere velle. Actum Lovanii die 24. Martii Anno 1580.

MICHAEL DE BAY.

S. D. N.

D. URBANI

DIVINA PROVIDENTIA

PAPÆ VIII.

Confirmatio Constitutionum Pii Papæ V. & Gregorii XIII. Condemnantium errores Michaelis Bay, & aliorum, nec non prohibitio Libri, cui titulus, Augustinus Cornelii Jansenii, olim Iprensis Episcopi, excusi Lovanii, typis Jacobi Zegeri, anno 1640. aliorumque

operum, ac libellorum, occasione dicti Libri variis in locis & variis idiomatibus impressorum.

URBANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI.

Ad perpetuam rei memoriam.

IN eminenti Ecclesiæ Militantis Sede, meritis licet imparibus, constituti, sedulo meditamur, ut quæ, ad fidei Catholicæ conservationem, à Prædecessoribus nostris providè statuta & ordinata sunt, firmiter perpetuò observentur; & cum opus sit, nostræ auctoritatis munimine confirmentur. Dudum siquidem à felic. record. Pio Papæ V. Prædecessore nostro emanavit Constitutio tenoris subsequenti, videlicet: Pius Episcopus Servus Servorum Dei. *Ad futuram rei memoriam.* EX OMNIBUS AFFLICTIONIBUS (sequitur tenor Bullæ PII V. quam ad calcem partis primæ lector inveniet.) Deindeque piæ mem. GREGORIUS Papa XIII. etiam Prædecessor noster, intellectò per eum, non sine animi sui dolore, non defuisse tunc temporis aliquos Theologos, tum studiosos, tum professores, qui articulos in prædicta Constitutione damnatos asserere, & pertinaciter defendere pergerent; pro officii sui munere eorumdem temeritatem atque audaciam, ad totius Ecclesiæ periculum pertinentem, minimè contemnendam & dissimulandam censuit; sed ad coercenda hujusmodi ingenia, per aliam suam Constitutionem sub datum quarto Kalendas Februarii, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo septuagesimo nono, Pontificatûs sui anno octavo, editam, Pii Prædecessoris Constitutionem prædictam suâ quoque auctoritate confirmavit, articulosque ibidem comprehensos, iteratò damnavit; & ne quis hac in re constantem Sedis Apostolicæ voluntatem, ac sententiam ignorare posset, suam hujusmodi confirmationis Constitutionem, alterâ Pii V. comprehensâ, publicavit, & promulgavit.

Postea recolendæ memoriæ Paulus Papa V. similiter Prædecessor noster, ad tollenda scandala, & dissensiones, quæ in Ecclesia Catholica oriebantur occasione editionis librorum & operum de Auxiliis tractantium, in Generali Congregatione Sanctæ Romanæ, ac Universalis Inquisitionis, sub die 1. Decembris anni Domini 1611. coram ipso habitâ, decrevit; ut scriberetur Nuntiis Apostolicis, quòd notificarent, & ordinarent Superioribus Religionum, & Universitatibus studiorum, & Ordinariis eorum Nuntiaturæ, ne sinerent imprimi in materia de Auxiliis, etiam sub prætextu commentandi S. Thomam, aut aliò modò; & qui vellent de hac materia scribere, & imprimere, prius mitterent Tractatus, & Compositiones ad dictam

dictam sanctam Universalem Inquisitionem; & in executionem mentis dicti Pauli Prædecessoris, ejusdem Decreti tenor omnibus prædictis per Nuntios respectivè fuit legitimè intimatus; successiveque, ne contra prædictum Decretum aliquid attentari contingeret, sed scandala, & dissensiones omninò cessarent, Nos in alia Generali Congregatione dictæ S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis, Feriâ quintâ die 22. Maii Anno Domini 1625. per aliud Decretum nostrum, ipsum Pauli Prædecessoris Decretum confirmavimus, & innovavimus..... Novissimè tandem accepto per Nos in oppido (Civitate nuncupato) Lovaniensi, quosdam assertos Cornelii Jansenii olim Episcopi Iprensis Executores, ex testamento in lucem edicurrâsse Librum, cui titulus, *Augustinus*, ex professo continentem, & tractantem materiam de Auxiliis, nullâ penitus petitâ, vel obtentâ à dicta Congregatione licentiâ, illum imprimendi; ejusque operis occasione Patres Societatis Jesu, nonnullas in Civitate Antverpiensi de eadem materia tractantes Theses, pariter absque licentiâ ejusdem Congregationis, imprimi curâsse..... per aliud Decretum in alia plena, & Generali Congregatione ejusdem Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis coram Nobis die primâ Augusti proximè præteriti habitâ, inhærendo prioribus Decretis à Paulo Prædecessore, & à Nobis, ut suprà editis, pro tunc dictum Librum *Jansenii*, cui titulus, *Augustinus*, Lovanii impressum, nec non Theses à Patribus Societatis Jesu Antverpiæ in lucem editas, aliasque scripturas in calce posterioris nostri Decreti hujusmodi registratas, jam vigore anteriorum supradictorum Decretorum prohibitas, de novo prohibuimus, ac pro prohibitis omninò haberi volumus.....

Cum autem ex diligenti, & matura ejusdem Libri, cui titulus, *Augustinus*, lectione postmodum compertum fuerit, in eodem Libro multas ex propositionibus à Prædecessoribus nostris olim, ut præfertur, damnatis, contineri, & magno cum Catholicorum scandalo, & auctoritatis dictæ Sedis contemptu, contra præfatas damnationes, & prohibitiones defendi; Nos huic malo, in scandalum totius Reipublicæ Christianæ, & Fidei Catholicæ perniciem, vertenti, opportunum remedium adhibere volentes, Constitutiones Gregorii, ac Pauli prædecessorum prædictorum nostrorum, nec non Decretorum hujusmodi totos, & integros tenores, ac Datas etiam veriores præsentibus pro totaliter expressis, & insertis habentes, motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, hæc perpetuò valiturâ Constitutione ejusdem Pii, & Gregorii Prædecessorum, hujusmodi Constitutiones prædictas, omniaque & singula in eis contenta, Apostolicâ auctoritate tenore

præsentium perpetuò confirmamus, & approbamus; Librumque prædictum, cui titulus est, *Augustinus*, Articulos, opiniones, & sententias in dictis Constitutionibus reprobatis, atque damnatas, ut à Nobis compertum est, continentem, & renovantem; aliaque omnia Opera præsentibus nostris litteris subinserta, quæ aliis, sub posteriori Decreto nostro prædicto registratis, per præsentis addimus, atque adjungimus, eadem auctoritate, per præsentis omninò prohibemus, ac pro vetitis, & prohibitis haberi volumus, & mandamus. Jubentes insuper sub omnibus pœnis, & Censuris in prædicta Constitutione Pii Prædecessoris, contentis (à quibus nullus Romanò Pontifice inferior, exceptò mortis articulo, absolvere contra facientes possit) ne quis, cujuscumque conditionis, & qualitatis sit, etiam speciali, & specialissimâ notâ, & expressione dignus, de prædictis, ut suprà damnatis, & in prædicto Libro contentis, aliisque (ut infra) subinsertis articulis, opinionibus, sententiis, libellis, orationibus, scripturis, Epistolis, thesibus, quoquò pacto loqui, scribere & disputare audeat, Librumque & alia prædicta penes se retinere, vel legere præsumat..... Opera verò addita aliis, in calce posterioris nostri Decreti, ut præfertur, registratis, & prohibitis, sunt sequentia videlicet, *Liberti Fromondi Sacræ Theologiæ Doctoris*, &c. *Brevis Anatomia hominis*, Lovanii apud Jacobum Zegers, &c. anno 1641. *Conventus Africanus, sive disceptatio judicialis apud Tribunal Præfulis Augustini*, &c. enarratore *Artemidoro Oneirocritico*, A Rouen chez Nicolas de Montaigne anno 1641..... Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, approbationis, additionis, adjunctionis, prohibitionis, jussionis, decreti, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerariò contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo sexcentesimo quadragesimo primo. Pridie nonas Martii, Pontificatus Nostri Anno Decimo nono.

E. D A T.

*Visa de Curia P. Gentilis. F. Morolus
P. Ciampinus.*

ANNO à nativitate D. N. JESU CHRISTI millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio, Indictione undecimâ, die verò 19. Junii, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. URBANI Divinâ Providentiâ Papæ VIII. Anno ejus vigesimo, supradicta Constitutio affixa, & publicata fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum de

de Urbe & Cancellariæ Apostolicæ, atque in Acie Campi Floræ, ut moris est, per me Ioan. Baptist. Riccium ejusdem Sanctissimi D.N. Papæ ac Sanctæ Inquisitionis curforem.

PLACETUM
PHILIPPI IV.
REGIS HISPANIARUM

PRO ADMISSIONE BULLÆ

In Eminent.

PHILIPPUS Dei gratiâ Rex Castellæ, &c. Omnibus præsentibus litteras inspecturis, salutem. Cum Bulla URBANI VIII. data 8. Martii 1641. & publicata Romæ 19. Junii 1643. quâ prohibentur aliquæ sententiæ & opiniones Theologorum, speciatimque Libri, cui titulus est, *Augustinus Cornelii Jansenii &c.* Jam pridem huc missa fuisset, ut promulgaretur, omnibusque innotesceret: quod hucusque non fuit uniformiter observatum in omnibus Diocesibus, propterea quod Theologi nostræ Universitatis Lovaniensis, aut saltem plerique illorum huic promulgationi sese opposuissent, varias causas prætexentes, tempusque & moram postulantes, ut suas rationes possent eidem summo Pontifici URBANO VIII. proponere. Quod cum fecissent; & Deputati nomine Universitatis diu multumque tum verbò, tum scriptis eas proposuissent in Congregatione Romanæ & Universalis Inquisitionis, Summus Pontifex, auditâ relatione, iterum statuisset Decretò editò 16. Junii 1644. ut Bulla supradicta plenum & integrum sortiretur effectum. Cui sententiæ minùs acquiescentes præfati Doctores, nos adiissent per Deputatos ad curiam nostram Madritum missos: ubi rursus audita fuissent quæcumque illis placuit proponere & allegare, nullâque reperiâ causâ legitimâ impediendi aut protrahendi ulterius promulgationem & executionem Bullæ supradictæ, misissemus ad charissimum Consobrinum nostrum Leopoldum Archiducem Austriæ, Ducem Burgundiæ, Gubernatorem Belgii, &c. quid super hoc negotio fieri vellemus. Cum denique tum sub idem tempus qui nunc Sedem Apostolicam tenet INNOC. X. ejusque Prædecessor URBANUS VIII. institerint, ut Regiam nostram potestatem interponeremus, quo prædicta Bulla executioni mandaretur.... Idcirco Postulationi Summi Pontificis satisfacere volentes, vestigiis prædecessorum nostrorum insistere, Regiâque auctoritate Providere incommodis..... quæ ex Bullæ promulgatione oriri possent injunctâ Archiepiscopis & Episcopis; mandatò ad omnes justitiæ Administros prius missò, ut auctoritati Ecclesiasticæ opem suam ac robur adjungerent.... innovavimus, & per præsentibus innovamus, respectu quorum-

cumque, cujuscumque sint statûs, dignitatis & qualitatis, prohibitiones easdem cum illis quæ in Bullis continentur. Et ut exactior sit mandati nostri executio, injunximus, & injungimus omnibus Edicti nostri transgressoribus multam 500. Florenorum pro prima vice, & pro secunda vice poenam exilii in sexennium.... Datum Bruxellæ, ultimò Februarii, anno Christi 1651. & nostri Regni 30.

LITTERÆ PRÆLATORUM GALLIÆ

A D

INNOCENTIUM X.

Pro Condemnatione Propositionum

CORNELII JANSENII.

BEATISSIME PATER,

MAjores Ecclesiæ causas ad Sedem Apostolicam referre, solemnibus Ecclesiæ mos est, quem fides Petri numquam deficiens perpetuò retineri pro jure suo postulat. Equissimæ huic legi obsequentes, de gravissimo circa Religionem negotio Sanctitati Sux scribendum esse consuevimus. Decennium est, ex quo vehementissimis turbis Gallia magnò nostrò moerore commovetur, ob librum posthumum & doctrinam Reverend. Cornelii Jansenii Iprensis Episcopi. Tales quidem motus sedari oportebat tum Concilii Tridentini auctoritate, tum Bullæ illius, quâ URBANUS VIII. fel. mem. adversus Jansenii dogmata pronuntiavit, & Decreta Pii V. ac Gregorii XIII. in Bajum edita confirmavit: Atque hujus quidem Bullæ veritatem ac robur novò diplomate vindicasti: sed quia nulli sigillatim propositioni certa censura nota inusta fuit, locus etiamnum aliquis quorundam cavillis & effugio relictus est. Intercludendum autem penitus speramus: si, ut precamur S. T. quid hac in re sentiendum sit, clarè distinctèque definiat. Obtestamur ergo ut has præsertim propositiones, de quibus disceptatio periculiosior, ac contentio ardentior est, S. T. expendat, & perspicuam ac certam de unaquaque sententiam ferat.

Prima: Aliqua Dei præcepta hominibus justis, volentibus & conantibus, secundum præsentibus, quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque iis gratia, quâ possibilia fiant.

Secunda: Interiori gratiæ, in statu naturæ lapsæ, numquam resistitur.

Tertia: Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate: sed sufficit libertas à coactione.

Quarta: Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei: & in hoc erant hæretici, quòd vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.

Quinta:

Quinta : Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.

Experta est nuper Beatitudo sua, quantum Apostolicæ Sedis in gemini Ecclesiæ capitis errore profligando valuerit autoritas : continuò sedata est tempestas, atque ad Christi vocem & imperium, venti & mare obedierunt. Quamobrem flagitamus, BEATISSIME PATER, ut clarâ firmâque de propositionum istarum sensu prolata sententiâ, cui Reverend. ipse Jansenius morti proximus, opus suum subjecit, caliginem omnem discutias, animos fluctuantes componas, diffidia prohibeas, Ecclesiæ tranquillitatem, splendoremque restituas. Dum hæc spes mentibus nostris affulget, Sanctitati Suæ multos & prosperos annos, sæculoque Beatissimam æternitatem Rex sæculorum immortalis adjiciat, optamus ac vovemus.

Subscripserunt Octoginta quinque Episcopi.

S. D. N.

I N N O C E N T I I

DIVINA PROVIDENTIA

P A P Æ X.

CONSTITUTIO

Quâ Damnantur, ut Hæretica, quinque propositiones Cornelii Iansenii Iprensis Episcopi.

INNOCENTIUS EPISCOPUS

Servus servorum Dei.

Vniuersis Christi fidelibus salutem & Apostolicam Benedictionem.

CUM occasione impressionis Libri, cui titulus, Augustinus Cornelii Iansenii Episcopi Iprensis, inter alias ejus opiniones orta fuerit, præsertim in Galliis, controversia super quinque ex illis; complures Galliarum Episcopi apud Nos institerunt, ut easdem Propositiones Nobis oblatas expenderemus, ac de unaquaque earum certam, & perspicuam ferremus sententiam.

Tenor verò præfatarum Propositionum est, prout sequitur.

Prima: Aliqua Dei præcepta Hominibus justis volentibus, & conantibus secundum præsentem, quas habent vires, sunt impossibilia, deest quoque illis Gratia, quâ possibilia fiant.

Secunda: Interiori Gratiæ in statu Naturæ lapsæ numquam resistitur.

Tertia: Ad merendum, & demerendum in statu Naturæ lapsæ non requiritur in Homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.

Quarta: Semipelagiani admittebant prævenientis Gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant Hæretici, quod vellent eam Gra-

Pars II.

tiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.

Quinta : Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino Hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.

Nos, quibus inter multiplices curas, quæ animum nostrum assidue pulsan, illa in primis cordi est; ut Ecclesia Dei Nobis ex alto commissa, purgatis pravarum Opinionum Erroribus, tutò militare, & tanquam Navis in tranquillo Mari, sedatis omnium tempestatum fluctibus, ac procellis, securè navigare, & ad optatum salutis portum pervenire possit.

Pro rei gravitate, coram aliquibus S.R.E. Cardinalibus ad id specialiter sæpius Congregatis, à pluribus in Sacra Theologia Magistris, easdem quinque propositiones, uti suprà Nobis oblatas, fecimus singillatim diligenter examinari, eorumque suffragia, tum voce, tum scripto relata maturè consideravimus, eosdemque Magistros, variis coram Nobis actis Congregationibus, prolixè super eisdem, ac super earum quâlibet differentes audivimus.

Cum autem ab initio hujusmodi discussionis ad Divinum implorandum auxilium multorum Christi fidelium preces, tum privatim, tum publicè indixissemus, postmodum iteratis eisdem ferventiùs, ac per Nos sollicitè imploratâ Spiritûs Sancti assistentiâ, tandem Divinò Numine favente, ad infrascriptam devenimus Declarationem, & Definitionem.

Primam prædictarum Propositionum: *Aliqua Dei præcepta Hominibus justis volentibus, & conantibus secundum præsentem, quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis Gratia, quâ possibilia fiant; Temerariam, impiam, blasphemam, Anathemate damnatam, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

Secundam: *Interiori Gratiæ in statu Naturæ lapsæ numquam resistitur: Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

Tertiam: *Ad merendum, & demerendum in statu Naturæ lapsæ non requiritur in Homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à Coactione: Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

Quartam: *Semipelagiani admittebant prævenientis Gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium Fidei, & in hoc erant Hæretici, quod vellent eam Gratiæ talem esse; cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare: Falsam & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

Quintam: *Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse; Falsam, Temerariam, Scandalosam, & intellectam eò sensu, ut Christus pro salute dumtaxat Prædestinatorum mortuus sit: Impiam, Blasphemam, Contumeliosam, Divinæ pietati de-*

B

rogan-

rogantem, & Hæreticam declaramus, & uti-
talem damnamus.

MANDAMUS igitur omnibus Christi fi-
delibus utriusque sexûs, ne de dictis Propo-
sitionibus sentire, docere, prædicare aliter
præsumant, quàm in præsentī hac nostra
Declaratione, & Definitione continetur, sub
censuris, & pœnis contra Hæreticos, & eo-
rum fautores in iure expressis.

PRÆCIPIMUS pariter omnibus Patriar-
chis, Archiepiscopis, Episcopis, aliisque
locorum Ordinariis, nec non Hæreticæ pra-
vitatīs Inquisitoribus, ut Contradictores, &
Rebelles quoscumque per Censuras & pœnas
prædictas, cæteraque juris, & facti reme-
dia opportuna, invocato etiam ad hoc (si
opus fuerit) auxiliō Brachii sæcularis, om-
nino coërceant, & compescant.

NON INTENDENTES tamen per hanc De-
clarationem & Definitionem super prædictis
quinque Propositionibus factam, approbare
ullatenus alias opiniones, quæ continentur in
prædicto Libro Cornelii Jansenii. Datum
Romæ apud Sanctam Mariam Majorem anno
Incarnationis Dominicæ millesimo sexcente-
simo quinquagesimo tertio; pridie Kalen.
Junii, Pontific. Nostri Anno nono.

HI. DATARIUS.

G. Gualterius. P. Ciampinus.

Anno à Nativitate D. N. JESU CHRI-
STI Millesimo sexcentesimo quinquagesi-
mo tertio, indictione sextâ, Pontificatûs San-
ctissimi in Christo Patris & D. N. D. INNO-
CENTII Divinâ providentiâ Papæ X. Anno
ejus nono, die verò nonâ mensis Junii, supra-
dicta Constitutio affixa, & publicata fuit in
Ecclesia Lateran. ac Basilicæ Principis Apo-
stolorum de Urbe, nec non Cancellariæ A-
postolicæ valvis, ac in Acie Campi Floræ,
per me Hieronymum Mascellam Sanctissimi
D. N. Papæ Cursorem.

Pro D. Mag. Cursorum P. Paulus
Desiderius Cursor.

B R E V E .

AD REGEM CHRISTIANISSIMUM.

INNOCENTIUS PP. X.

Charissime in Christo fili noster; Salu-
tem & Apostolicam benedictionem.
Constitutionem, quâ post longam accurati
examinis indaginem, & Spiritûs Sancti lu-
men publicè, ac privatim sæpius imploratum,
quid sentiendum sit de quibusdam Proposi-
tionibus, declaravimus & definivimus, Ma-
jestati tuæ cum his litteris mittimus. Ex ea
sententiam Catholicæ fidei in gravi hoc ne-
gotio à nobis audies: nec dubitamus quin
eadem futura sit cum populis Christianis sa-
lutaris, tum summopere grata Pietati tuæ;
cum præsertim & ipse per Oratorem tuum
pro Sanctæ hujus Sedis super his decisione
apud nos institeris. Majestati tuæ benedictio-

nem Apostolicam amantissimè impartimur.
Datum Romæ apud S. Mariam Majorem,
sub Annulo Piscatoris die 31. Maii Pontifi-
catûs nostri Anno 9.

B R E V E

Ad Archiepiscopos & Episcopos
Galliæ

*Responsum ad horum relationem seu E-
pistolam supra allatam.*

INNOCENTIUS PP. X.

Venerabiles Fratres; Salutem & Apo-
stolicam benedictionem. Rectè atque
ordine fecit Fraternitatum vestrarum pietas,
quæ in Ecclesiis istis, Propositionum, de
quibus ad nos scripsistis, occasione, turbas
ingentes excitari cernens, ascendit ad locum
hunc Sanctum, quem elegit Dominus, ut
Catholicam super his veritatem à nobis quæ-
reret. Nos igitur post longam accurati exa-
minis indaginem, & preces luminum Deo
Patri enixè porrectas, quid sentiendum sit de
Propositionibus illis, declaravimus ac defi-
nivimus hac Constitutione, quam cum his
litteris ad vos mittimus. Ex ea sententiam
Orthodoxæ Fidei in gravi hoc negotio à No-
bis audietis; nec dubitamus, quin futura sit
cum populis Christianis salutaris, tum sum-
mopere grata insigni zelo Fraternitatum ve-
strarum, quibus benedictionem Apostolicam
peramanter impartimur. Datum Romæ apud
sanctam Mariam Majorem, sub Annulo Pis-
catoris, die 31. Maii 1653. Pontif. Nostri
Anno 9.

F. FLORENTINUS.

*Inscriptio erat, Venerabilibus Fratribus
Archiepiscopis & Episcopis Galliæ.*

ALTERA EPISTOLA
EPISCOPORUM GALLIÆ

A D

INNOCENTIUM X.

BEATISSIME PATER,

Optata pervenit ad nos tandem Constitu-
tio illa, quâ vestræ Sanctitatis aucto-
ritate, quid sentiendum sit de controversis
quinque Propositionibus, quæ sunt excerptæ
è Cornelii Jansenii Iprensis Episcopi Libris,
perspicuè decernitur. Excitata in Belgio con-
tentiones flagrant etiam in Galliis, & latis-
simum incendium per Universas Ecclesiæ par-
tes minabantur, ni pesti grassanti & certissi-
mam perniciem allaturæ obstitisset Beatitu-
dinis vestræ indefessum studium, & ex alto
petita potestas, quæ sola acerrimam illam
animorum collisionem compescere poterat.
Agebatur de re magni momenti, de aditu
scilicet ad salutem, per necessaria Christianæ
gratiæ præsidia, & humanæ voluntatis adju-
mentis illis excitatæ ac fortæ conatus liberos;
atque de divina Christi pietate ac beneficen-
tia in universum genus humanum. Hujus
doctrinæ

doctrinæ lucem, recentioris illius auctoris disputationibus obscuratam, pristino nitori restituit, juxta veterem fidei regulam, ex Scripturis & Antiquâ Patrum traditione, in Conciliis olim & nuper, authoribus Summis Pontificibus constitutâ, prolatum à Sanctitate vestra, postulantibus compluribus Gallicanorum Episcopis, Decretum. Quo in negotio illud observatione dignum accidit, ut quemadmodum ad Episcoporum Africæ relationem, Innocentius I. Pelagianam hæresim damnavit olim, sic ad Gallicanorum Episcoporum consultationem, Hæresim ex adverso Pelagianæ oppositam Innocentius X. auctoritate suâ proscripserit. Enimverò vetustæ illius ætatis Ecclesia Catholica, solâ Cathedræ Petri communione & auctoritate fulta, quæ in Decretali Epistola Innocentii ad Africanos datâ elucebat, quamque dein Zosimi altera ad Universos orbis Episcopos Epistola subsecuta est, Pelagianæ hærelis damnationi absque cunctatione subscripsit. Perspectum enim habebat non solum ex Christi Domini nostri pollicitatione Petro factâ, sed etiam ex actis priorum Pontificum, & ex anathematismis adversus Apollinarium & Macedonium, nondum ab ulla Synodo œcumenica damnatos, à Damaso paulò antea jactis, judicia, pro sancienda regula fidei à summis Pontificalibus lata, super Episcoporum consultatione (sive suam in actis relationis sententiam ponant, sive omittant, prout illis collibuerit) divinâ æquè ac summâ per universam Ecclesiam auctoritate niti: cui Christiani omnes ex officio, ipsius quoque mentis obsequium præstare teneantur. Eâ nos quoque sententiâ ac fide imbuti, Romanæ Ecclesiæ præsentem, quæ in Summo Pontifice Innocentio X. viget, auctoritatem debitâ observantiâ colentes, Constitutionem divini numinis instinctu à Beatitudine vestra conditam, nobisque traditam ab illustrissimo Athenarum Archiepiscopo Nuntio Apostolico, & promulgandam curabimus in Ecclesiis ac Diocæses nostris, atque illius executionem apud fideles populos urgebimus. Neque verò pœnæ deerunt adversus temerarios illius violatores, quæ à jure hæreticis infliguntur, quibus juxta Constitutionis tenorem, & Breve Sanctitatis Vestræ nobis directum, contumaces omnes nullò conditionum vel statuum discrimine factò, perstringemus: præsertim cum in Galliis ad Episcopos in solidum isthæc cura pertineat, ubi nullos hæreticæ pravitatis Inquisitores constitui patitur mos antiquus ex jure communi profectus. Sanè spondere possumus Beatitudini vestræ, nihil fore quod Decreto Apostolico, nostræque in exequendo sollicitudini moram afferre possit: præcipuè cum piissimus ac Christianissimus Rex noster, cui Breve Apostolicum unâ cum exemplo Constitutionis Illustrissimus Nuntius tradidit, interpellatò quoque Regiæ Majestatis præsidio, Nos ad Decreti illius executionem, Edictò

Pars II.

suò ad nos datò, pro ea quam debet Ecclesiæ Constitutis tuitione, constanter hortetur: & Magistratibus Universis, atque cæteris sibi subditis, tum ad vim arcendam, tum ad amputandas quæ fortè possent ab hærescos reis excitari de foro competenti cavillationes, præcipiat, quatenus executionem illam omni studio & operâ juvent atque tueantur. Quare cum Rex Cœlestis hac in causa scederatum habeat Regem terrarum (si fas ita loqui cum Sixto III.) Sanctitas Vestra per Petræ soliditatem, jam contusis veritatis hostium animis, securos ab omni externa perturbatione de nova hæresi triumphos ager. Porro nos Innocentio X. cujus ore Petrus locutus est, ut Leoni I. acclamat quarta Synodus, hanc divinam Lauream gratulati, sacros inter Ecclesiæ fastos, quod olim de Synodis œcumenicis fieri solitum, Constitutionem istam ab eo editam lubentes ex animo reponemus, cui optatissimam in longæva vita felicitatem adprecantur qui sunt cum ea quâ par est veneratione.

BEATISSIME PATER, SANCTITATIS
VETRÆ

*Devotissimi & addictissimi Filii Cardinales, Archiepiscopi, & Episcopi
Gallia in Parisiensi urbe Congregati.*

Parisiis die 15. Junii 1653.

S. D. N.

INNOCENTII

DIVINA PROVIDENTIA

P A P Æ X.

Decretum, quò damnat iteratò Augustinum Cornelii Jansenii, simulque Libros omnes ad ejusdem defensionem editos, & edendos, ac denique fidem abrogat quibusdam præsentis actis coram Clemente VIII. & Paulo V. simulque Pseudo-Bullæ Pauli V. contra Doctrinam Ludovici Molinæ.

FERIA V. DIE XXIII. APRILIS M. DC. LIV.

In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis habitâ in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctiss. D. N. D. INNOCENTIO Divinâ Providentiâ Papa X. ac Eminentissimis & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in Universa Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Inquisitoribus generalibus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. Innocentius Papa X. post condemnatam suâ Constitutione editâ Pridie Kal. Junii anni Incarnationis Dominicæ 1653. in quinque Propositionibus Augustini Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis Doctrinam, Ne occasione Doctrinæ prædictæ in mentes Christi fidelium aliquod dubium, vel error irrepât, eundem Augustinum Cornelii Jansenii, & iteratò unâ cum aliis infrascriptis libris, prohibet & damnat, eosque pro damnatis & prohibitis haberi vo-

B 2

luit,

luit, sub pœnis & censuris in Indice Librorum prohibitorum contentis, aliisque arbitrio Sanctitatis Suae infligendis.

Nemo igitur cujuscumque gradûs & conditionis existat, etiam speciali seu specialissima notâ dignus, libros infrascriptos, aut aliquem ex illis apud se retinere, legere, imprimere, vel imprimi curare audeat; sed statim à præsentis Decreti notitia, quicumque illos habuerit, locorum Ordinariis, seu Inquisitoribus, consignare teneatur, sub pœnis & censuris prædictis.

ELENCHUS LIBRORUM

Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis Augustinus, Lovanii, Parisiis, Rothomagi, sive quocumque alio in loco, seu idioma te impressus. Ejusdem Parallelus errorum Massiliensium, & quorundam Recentiorum.

Cornelii Jansenii, &c. Laudatio funeralis, dicta à F. Joanne à Lapide. Lovanii typis Bernardini Masi.

Humilis & supplex Querimonia Jacobi Zegers adversus libellum R.P.S. T. regiae capellæ Bruxellis concionat. Et Theses PP. Societatis, apud Jacobum Zegers 1. 2. 3. seu alterius editionis.

Augustini Hipponensis & Augustini Iprensis de Deo omnes salvare volente Homologia, &c. Lovanii apud Iacobum Zegers.

Epistola Liberti Fromondi, & Henrici Caleni, Lovanii 16. Junii 1641. &c. quæ incipit: Theses vestras.

Somnium Hipponense, sive de Controversiis, &c. Relatore Philetimo S. T. Baccalaureo formato. Parisiis anno 1641.

Liberti Fromondi S. T. Doctoris Brevis Anatomia hominis. Lovanii apud Iacobum Zegers anno 1641.

Conventus Africanus, sive disceptatio Iudicialis apud tribunal Præsulis Augustini, & enarratore Artemidoro Oneirocritico. A Rouen, chez Nicolas de la Montaigne anno. 1641.

Memorial au Roy, quod incipit: Jean Iansenius Champine, &c. & finit, Contra illa duo Decreta Summorum Pontificum.

Attestatio Notarialis, quæ incipit: Ego infrascriptus, & finit: Petrus Mintaert Notarius.

Approbatio sub nomine nonnullorum Theologorum ex variis Religionibus tam Ordinum Monachalium, quam Mendicantium; nec non Archiepiscopi Philippensis, aliorumve Theologorum Clericorum sæcularium Doctrinæ Cornelii Iansenii in dicto libro Augustinus contentæ, quæ incipit: Quid sentiendum sit de Doctrina in opere Reverendissimi D. Cornelii Iansenii Episcopi Iprens. fel. mem. nuncupato, Augustinus, & finit; Et me publico, & Apostolico, & dictæ Universitatis Notario, & Scribâ jurato. Quod attestor Petrus Mintaert Notarius.

Cryspus de libro arbitrio, Lovanii 1644.

Memorialia per Deputatos Academia Lovaniensis exhibita Romæ Summis Pontificibus Urbano VIII. & Innocentio X. pro Doctrina B. Augustini manutenenda, &c. anno 1644.

Novus Prosper contra Novum Collatorem. Lovanii 1647.

Collatio Antverpiensis ad Petrum Aurelium, Lovanii 1647.

Vincentii Lenis Theriaca adversus Petavium & Ricardum de libro arbitrio. Lutetia Parisiorum 1648.

Ejusdem Epistola Prodroma, Lovanii 1649.

Apologie de Monsieur Iansenius Evêque d'Ipre, & de la Doctrine de S. Augustin expliquée dans son livre intitulé Augustinus, &c. 1644.

Seconde Apologie pour Monsieur Jansenius Evêque d'Ipre, & pour la Doctrine de S. Augustin expliquée dans son livre intitulé Augustinus 1645.

Examen libelli, cui titulus est: Propositiones exceptæ ex Augustino Reverendissimi D. Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, quæ in specimen exhibentur Suae Sanctitati, Lovanii 1646.

Response à un escrit qui a pour titre, Avis donné en Amy à un certain Ecclesiastique de Louvain, au sujet de la Bulle du Pape Urbain VIII. qui condamne le livre portant le titre, Augustinus Cornelii Jansenii.

Planctus Augustinianæ Veritatis in Belgio patientis, Lovanii 1649.

Joannis Martinez de Ripalda à Societate Nominis JESU Vulpes capta, per Theologos Academia S. Facultatis Lovaniensis anno 1649.

Considerations sur la Lettre composée par M. l'Evêque de Vabres, pour estre envoyée au Pape en son nom, & de quelques autres Prelats, &c. 1651.

De la grace Victorieuse de JESU-CHRIST, ou Molina, & ses Disciples convaincus de l'erreur des Pelagiens & des Semipelagiens, à Paris 1651.

Utrum sit damnandus Jansenius Augustinus incipit: Nullô jure. finit: Non potest damnari Iansenius nisi ridente Pelagiô, plorante Augustinô. Humilis Romanus &c.

Rationes ob quas Illustrissimus & Reverendissimus D. Archiepiscopus Mechliniensis à promulgatione Bullæ, quâ proscribitur liber, cui titulus: Cornelii Iansenii Episcopi Iprensis Augustinus, 1649. quocumque idioma impress.

Raisons pour lesquelles on n'a trouvé convenir de publier au Diocèse de Gand avec la solennité accoutumée, certaine Bulle contre le livre du defunt Evêque d'Ipre Iansenius, représentées par Monseigneur le Reverendissime Evêque de Gand 1649.

Defensio Belgarum contra Evocationes Causarum, & peregrina Iudicia, 1. 2. seu alterius editionis.

Jus Belgarum circa Bullarum Pontificiarum receptiones 1. 2. seu alterius editionis.

Catechismus de Gratia quocumque idiomate sit editus.

Synopsis veræ Catholicæque Doctrinæ de Gratia, & annexis Quæstionibus ad Catechismum de Gratia, Auctore Samuele Maresio, Groningæ 1651.

Distinction abrégée des cinq Propositions, qui regardent la matiere de la Grace, laquelle a esté présentée en Latin à Sa Sainteté par les Theologiens qui sont à Rome pour la defence de la Doctrine de S. Augustin, où l'on voit clairement en trois colonnes les divers sens, que ces Propositions peuvent recevoir, & les sentimens des Calvinistes & des Lutheriens, des Pelagiens & des Molinistes, de saint Augustin, & des ses Disciples 1653. sive libellus, cui titulus:

Brevissima quinque Propositionum in varios sensus distinctio, apertaque de iis tum Calvinistarum, tum Lutheranorum, tum Pelagianorum & Molinistarum, tum S. Augustini, ejusque Discipulorum sententia. Sive typis, sive scripto extet.

Philosophia Moralis Christiana auctore Joanne Camerario Presbytero. Andegavi, 1652.

Theologie familiere ou instruction de ce que le Chrestien doit croire & faire en cette vie pour estre sauvé, Auctore Jean du Vergier Abbé de S. Cyran. Cujuscumque editionis illa sit.

Lettre de Jean de Labbadie à ses Amis, &c. à Montauban 1653.

Priere pour demander à Dieu la grace d'une veritable & parfaite conversion.

Justa damnatio quinque Propositionum Jansenii, studium Marci Ferri. Venetiis 1653.

Response à un Sermon prononcé par le P. Brisacier Jesuite à Blois le 29. Mars 1651.

Lucerna Augustiniana, quâ breviter & dilucidè declaratur concordia & discordia, quâ duo nuper ex DD. Doctores S. Theol. Duacen. conveniunt aut recedunt à cæteris hodie S. Augustini Discipulis, sinè nomine Auctoris, & loco impressionis.

Emunctorium Lucernæ Augustinianæ, quò Fuligines à quibusdam aspersæ emunguntur.

Lettre Pastorale de Monsieur l'Archevêque de Sens pour la publication de la Constitution de nôtre saint Pere le Pape, donnée à Rome le trente-unième May dernier, &c. imprimée par le commandement de Mon-dit Seigneur.

Ordonnance de Monseigneur l'Evêque de Cominges sur la publication qu'il a faite dans le Synode Diocésain de Cominges le 9. d'Octobre 1653. de la Constitution de nôtre saint Pere le Pape Innocent X. portant censure de cinq Propositions touchant la Grace & le Franc-arbitre.

Samuelis Maresii Apologia novissima pro S. Augustino, Jansenio & Jansenistis contra

Pontificem & Jesuitas. Groningæ annò 1654.

Les Enluminures du Fameux Almanach des PP. Jesuites, intitulé, La Deroute & la Confusion des Jansenistes.

Memoire sur le dessein, qu'ont les Jesuites de faire retomber la Censure de cinq Propositions sur la veritable Doctrine de S. Augustin, sous le nom de Jansenius. Sinè nomine Auctoris, & loco impressionis.

Response au P. Annat Provincial de Jesuites, touchant les cinq Propositions attribuées à M. l'Evêque d'Ipre, divisée en deux Parties, sinè nomine Auctoris, & loco impressionis 1654.

Item omnes, & quicumque libri, libelli, Epistolæ, tam impressi, quàm manuscripti seu impostum edendi & publicandi, in quibus Doctrina Augustini Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis in prædictis quinque Propositionibus damnata approbatur, aut asseritur, quocumque idiomate scripti sive editi sint.

Cæterum cum tam Romæ, quàm alibi circumferantur quædam asserta Acta manuscripta, & forsan typis excusa, Congregationum habitatum coram felic. record. Clemente VIII. ac Paulo V. super quæstione de Auxiliis Divinæ Gratiæ, tam sub nomine Francisci Pegnæ olim Rotæ Romanæ Decani, quàm Fratris Thomæ de Lemos Ordinis Prædicatorum, aliorumque Prælatorum & Theologorum, qui, ut asseritur, prædictis interfuerunt Congregationibus. Nec non quoddam Auctographum sive exemplar cujusdam assertæ Constitutionis ejusdem Pauli V. super definitione prædictæ Quæstionis de Auxiliis, ac damnationis sententiæ, seu sententiarum Ludovici Molinæ Societatis JESU: eadem SANCTITAS SUA præsentî hîc Decretò declarat, ac decernit, prædictis assertis Actis, tam pro sententia Fratrum Ordinis S. Dominici, quàm Ludovici Molinæ, aliorumque Societatis Jesu Religiosorum, & Auctographo, sive exemplari prædictæ assertæ Constitutionis Pauli V. nullam omninò esse fidem adhibendam, neque ab alterutra parte, seu à quocumque alio allegari posse, vel debere, sed super quæstione prædicta, observanda esse Decreta Pauli V. & Urbani VIII. suorum prædecessorum.

Joan. Antonius Thomasius S. Romana & Universalis Inquisitionis Notar.

Anno à nativitate D. N. JESU CHRISTI millesimo sexcentesimo quadagesimo tertio, Indictione septimâ, die verò vigesimâ septimâ Aprilis, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. INNOCENTII Divinâ Providentiâ Papæ X. Anno ejus vigesimo, supradictæ litteræ Apostolicæ, sive Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Basilicæ S. Joannis Lateranensis, & Principis Apostolorum de Urbe & Cancellariæ Apostolicæ, atque in Acie Campi Floræ, ut moris est, per me Hieronymum

Mascellam, ejusdem S. D. N. Papæ, & S. Romanæ Inquisitionis Cursorem.

EPISTOLA

Prælatorum Galliarum Parisiis Congegatorum super negotio quinque Propositionum à S. Sede damnatarum;

Quæ exponunt molitiones Adversariorum jactantium damnatas quinque Propositiones in alio planè sensu à Jansenio tradi.

SANCTISSIMO PATRI
INNOCENTIO X.
PONTIFICI MAX.

BEATISSIME PATER,

Post promulgatam ab Universis Galliarum Episcopis, SANCTITATIS VESTRÆ, Constitutionem, quæ quinque Propositiones è libris Cornelii Jansenii Iprensis Episcopi excerptæ damnantur, nihil aliud expectandum videbatur, præcipuè à Gallis, qui in Sede Apostolica colenda semper potiores fuerunt, quàm ut purâ, & non fucatâ concordia, in veræ fidei unitatem omnium animi conspirarent. Sed dissidiorum auctor tam singulare, & piis omnibus summo opere expetendum bonum Galliis invidit: quodque palam obtinere non poterat, nempe ut à debita Sedi Apostolicæ reverentia, per apertum Constitutionis editæ contemptum recederetur, callidis molitionibus, simplicium & incautorum mentes subvertendas aggredi tentavit. Quare ad munus Episcopale pertinere putavimus, recens excitatas à Clericis numero paucis contentiones, Definitione nostrâ compescere: quâ Constitutionis Apostolicæ integra executio, quæ nobis commissa est, adversus alienas à vero illius sensu expositiones sanciantur. E veteri fidei deposito, cujus custodia Cathedræ Petri à CHRISTO concredita est, partem adimere tentant, Decreti Apostolici Majestatem ad fictas controversias dirimendas turpiter dejiciendo. Quinque etenim Propositiones Decretò illò proscriptas, damnare se quoque profitentur: Sed aliò planè sensu, quàm qui à Jansenio traditus & explicatus est: ad quem Propositiones illas nullatenus pertinere constantissimè asserunt. Hâc arte, restaurandis disputationibus iisdem sibi locum apertum relinquere parant, & redivivæ litis prolixam materiam. Quare ut his incommodis præverteretur, & Constitutioni auctoritas sua constaret, atque sincera ejus executio sequeretur, Nos in hâc Urbe Parisiensi Congregati censuimus, & per Epistolam Encyclicam his litteris adjunctam declaravimus, Propositiones illas, & opiniones esse Cornelii Jansenii, & in sensu ejusdem Jansenii à SANCTITATE VESTRA damnatas disertis & manifestis verbis. Quam enim auctor ille, usurpatione privatâ, novam doctrinam sub specie veteris inducebat, nec-

cessum fuit, ut Apostolica Sedes, judicio lato, ex publica & antiqua Ecclesiæ traditione refelleret: ne Christianæ fidei Doctrina, pravis ab illo Scriptore ad testimonia veterum Patrum, quos laudat, adhibitis interpretationibus obrueretur. Nihil quippe aliud egit Constitutione suâ Innocentius X. quàm ut auctoritatis suæ præsidio antiquam fidem muniret, *non dicendo nova, sed dicendo novè*, juxta receptas in Scholis Theologiæ locutiones, quibus Jansenius quoque utitur. Eò pactò BEATITUDO VESTRA liquidò explicuit atque confirmavit regulam fidei de Gratia & libero arbitrio, quam ex parte prius assertam adversus Manichæos, quod attinet ad arbitrii libertatem, postea Decessores vestri Innocentius I. & Zozimus, *cooperantibus Africanorum Conciliorum litteris*, contra Pelagianos plenè constabiliverant: Quamque deinde Coelestinus I. ac Concilium Arausicanum, juxta capitula à Sede Apostolicâ transmissa, & superiori sæculo Tridentinum, sollicitè atque diligenter enucleatam definiverant. Quapropter & Constitutionem Ordine Canonicò latam, atque genuino in sensu intellectam, quem litteræ istæ patefaciunt, devotissimò obsequio nos suscipere testamur: præterea verò daturos operam profitemur, ne quis curæ nostræ subditus, impunè contraria vestris definitionibus docere, scribere, aut loqui præsumat, pœnis in hæreticos à jure decretis alioquin à nobis statim puniendus. Ex quâ concordia omnium sententiâ, subscriptionibus nostris firmatâ, BEATITUDO VESTRA facillè intelliget, nulli è Collegio nostro propositum fuisse, ut aliquid dignitati Constitutionis adversum proferret, aut scriberet; Quinimò destinatum esse nobis, plenissimâ veneratione sacram B. Petri sedem & SANCTITATEM VESTRAM colere: cui prosperos & felices annos vovent, qui sunt cum eâ, quâ par est, observantiâ,

BEATISSIME PATER, SANCTITATIS VESTRÆ

Devotissimi & addictissimi filii, Cardinalis, Archiepiscopi, & Episcopi Galliarum in Parisiensi Urbe Congregati.

Subscripserunt præter Julium Cardin. Mazarinum, Archiepiscopi sex, Episcopi supra triginta.

Parisiis die 28. Martii 1654.

Eorundem Prælatorum Epistola Encyclicæ, quæ adjuncta fuit Epistolæ præcedenti ad Pontificem.

Reverendissimis ac Religiosissimis DD. Archiepiscopis & Episcopis per Gallias, Fratribus observandissimis,

Cardinales, Archiepiscopi, & Episcopi Parisiis agentes, salutem in Christo & felicitatem.

Quod B. quondam Augustino & aliis Concilii Carthaginensis & Milovitani Pa-

Patribus, magnis illis divinæ gratiæ defensoribus, assertoribusque contigit, idem nunc prorsus evenisse nobis videtur. Sperabant illi, sed frustra, post Librum quemdam, cuius auctor, scriptorque fuerat Pelagius, ab Innocentio I. Papâ anathematizatum & damnatum, Pelagianos non ausuros ulterius, de gratiâ illâ perversa & perniciose sentiendo, loquendoque, pectora fidelia & simpliciter Christiana turbare; sed tanti Præsulis auctoritati cessuros.

Et spes quoque nobis erat, homines eos qui se Cornelii Jansenii Episcopi Iprensensis amatores, sectatoresque profitentur, post ejus ab Innocentio X. anathematizatas & damnatas quinque Propositiones, desituros tandem ab omni motu; atque, cum suô ille Decretô imperâisset ventis, futuram in Ecclesia tranquillitatem magnam. Sed contra planè, quàm expectatum à nobis fuerat, accidit: mirarique satis non possumus, post æquissimam sanctissimamque Constitutionem illam, quâ Beatissimus Pater Innocentius X. prædictas quinque Propositiones damnavit, & iis quidem verbis, quibus nihil dici potest expressius, nihil clarius, homines illos affirmare, imò & persuadere aliis velle, res duas vanas omnino & inanes: alteram, quinque illas Propositiones non esse Jansenii; alteram, damnatas esse eo in sensu, qui ad Jansenium nihil pertineat. Potest enim quicquam esse absurdius, quàm tueri id velle, cui refellendo revincendoque nihil opus sit rationibus, nihil disquisitione etiam mediocri, aut levi, sed solâ Pontificiæ Constitutionis, quæ per se ipsam rem totam apertè dirimit, lectione? Et quidem cum ejusmodi sint duæ res illæ, ut multis videri possint ipsæ per se & sponte suâ ruituræ; atque adeo spernendæ prorsus & negligendæ: Nobis tamen, quibus compertum est eas ignorantibus infirmisque non paucis esse offendiculo, quibusque pro muneri nostri ratione id præsertim incumbit, ut tollamus omnia scandala de regno Dei, visum fuit occurrendum esse huic malo, comprimendumque maturè hoc virus, quod jam alios occupavit. Quod ut fieret accuratius, & pro ea quâ par erat gravitate dignitateque, quotquot in hac urbe Regni primaria negotiorum Ecclesiasticorum causâ fuimus Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, collectivi unum censuimus, hoc quidquid est rei committendum esse curæ ac diligentiæ Illustrissimorum Reverendissimorum Fratrum nostrorum Archiepiscoporum Turonensis, Ebrodunensis, Rothomagensis, Tolosani, & Episcoporum Eduensis, Montalbanensis, Rhedonensis, Carnotensis: sic tamen, ut quidquid inter se ipsi legissent, observassent, sensissent, referrent ad Nos. Eis verò ex ipsa Constitutionis lectione, atque insuper ex opere Janseniano, quod etiam quantum ad quinque illas Propositiones attinet, studiosè legerunt, expenderuntque

(quamquam sola per se ad id sufficiat Constitutio) manifestum & perspectum fuit, illas quinque Propositiones verè esse Jansenii & damnatas esse in vero ac proprio verborum sensu, & eò planè quò à Jansenio traduntur & explicantur. Atque cum id ipsi ad nos, scilicet in unum rursus Congregatos, retulissent, & à Nobis quoque idem cognitum & exploratum fuisset, Declaravimus, & hoc nostro judicio declaramus, rem planè ita se habere, & nullum dubitandi esse locum. Quare & eos qui quinque illas Propositiones tuentur aut probant, verè esse ex eorum numero, quos Innocentius X. suâ illâ in Constitutione vocat contradictores & rebelles; & quos vult à Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis per censuras & pœnas contra hæreticos & eorum Fautores in jure expressas, cæteraque juris & facti remedia opportuna, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis, omnino coerceri & compesci. Id verò nos omnes, quantum in nobis quidem erit, effecturi sumus: rogamusque, quotquot hic adsunt, Gallicani Cleri dilectissimos Fratres nostros, ut idem quoque pro virili præstent: ut sic idem omnes sentiamus secundum JESUM CHRISTUM; & unanimes atque unò ore honorificemus Deum & Patrem Domini nostri JESU CHRISTI; ædificemus Ecclesiam Dei: atque adeò nos ipsos, & eos qui nos audiunt, curaque nostræ sunt ab ipso commissi, salvos faciamus.

B R E V E

AD ARCHIEPISCOPOS ET EPISCOPOS

G A L L I Æ

Responsorium ad Epist. supra adductam.

INNOCENTIUS PP. X.

Dilecti filii nostri ac venerabiles Fratres, Salutem & Apostolicam benedictionem. Ex Litteris, quas à vobis die 28. Martii proximè elapsi ad Nos datas à venerabili Patre Episcopo Lodevensi accepimus, jucundum sanè accidit, probari Nobis luculentius vestræ pietatis zelum in iis partibus obeundis, quas Nos omnibus Pastoralis officii Administris injunximus, ut quâ par est obedientiâ, ubique servari enixè curent Constitutionem nostram, quâ die 31. Maii anni 1653. damnavimus in quinque Propositionibus Cornelii Jansenii doctrinam ejus librò contentam, cui titulus *Augustinus*. Atque ideo placet auctam exinde in vos benevolentiam nostram hoc itidem locupletissimò litterarum nostrarum testimoniò palam fieri, majoribus etiam indies argumentis vobis, præclariùs constitutam: ac simul vos, dilecti Filii nostri & venerabiles Fratres, ac cæteros quoscumque Regni istius Episcopos hortamur quàm vehementer in visceribus CHRISTI-JESU, ut studio & conatu prorsus una-

nini

nimi conspirantes in Domino in id sedulo operam detis, quod opportunius, validiusque contulerit ad executionem stabiliendam, ac firmandum penitus usum ejusdem nostræ Constitutionis, nostrique itidem Decreti, quo Sanctionem ipsam necessario consequente, die 23. Aprilis anni 1654. Libri quoque de ea re editi damnantur. Id verò si vos unà, & constanter exequamini piæ sollicitudinis zelum, quò Sanctæ huic Sedi, ac Nobis egregiè obsecuti hætenus estis, insigni profectò meritorum incrementò cumulabitis, ac sponte propensam in vos Pontificiam voluntatem excitabitis majorem in modum ad benevolentissimos erga vos sensus Apostolicæ charitatis, quâ interim vobis ex animo benedicimus. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, sub Annulo Piscatoris die 29. Septemb. 1654. Pontificatûs nostri Anno X.

D. CARD. AZZOLINUS.

Inscriptio erat; *Dilectis filiis nostris ac venerabilibus Fratribus Cardinalibus, Archiepiscopis, & Episcopis Cleri Gallicani in Comitibus generalibus Congregatis.*

EPISTOLA

Prælatorum Galliæ Parisiis Congregatorum super negotio quinque Propositionum damnatarum à Sua Sanctitate,

Quæ exponunt cavillationes quorundam recurrentium ad questionem facti, & obtendentium nomen S. Augustini.

SANCTISSIMO PATRI
ALEXANDRO VII.
PONT. MAX.

BEATISSIME PATER,

Non obscura sunt Divini Numinis consilia, cur *Beatitudinem Vestram* ad Episcopatus apicem, id est ad Apostolicæ Sedis principatum, suffragantibus omnium votis, evexerit. Intererat quippe rei Christianæ, ut is unitatem Ecclesiæ his difficillimis temporibus regeret, qui pietate suâ cœleste præsidium fidelium gregi promereri posset; atque prudentiâ suâ æquè ac constantiâ, fluctus illos superare, quibus Petri Navis, cujus clavo feliciter tenendo admotus est, atrociter concutitur. Nos sanè qui à Christo Domino in partem sollicitudinis vocati sumus, ministeriò nostrò id egimus, superioribus annis, apud felicitis memoriæ Innocentium X. ut Constitutionem ederet, quâ motus in Galliis excitati, ob Jansenii Iprensis Episcopi doctrinam certis capitibus comprehensam, compescerentur. Promulgatum à Gallicanis Episcopis Decretum studiosè amplexi sunt fideles populi, demptis paucis, qui de Jansenii Doctrina nihil constitutum fuisse palam cum simularent, intimis animorum sensibus ex illius damnatione urebantur. Ho-

rum cavillationes sine mora comprimendas rati, judiciò suò decreverunt religiosissimi Episcopi, quinque Propositiones illas ad Jansenium pertinere, ejusque opiniones fuisse proscriptas. Quam suam sententiam cum retulissent ad eundem Pontificem Maximum, illam humanissimis verbis non solum probavit, sed auctoritatis Apostolicæ pondere de integro confirmavit, Brevi datò ad hunc Cleri Gallicani cœtum, qui tunc propediem cogendus erat, nisi moræ quædam obstitissent. Porro dum conventum agimus, primum nobis studium fuit tuendæ religionis, quam ab infestis Calvinianæ hæreseos sectatorum molitionibus vindicare curavimus, impetratò à clementia Christianissimi nostri Regis Edictò, quò nefarios illorum conatus repressum iri nobis meritò pollicemur. Priorem curam excepit alia illi germana ob erroris societatem, de profligendâ Jansenianâ Doctrinâ, Brevis Apostolici Majestatis, quod, frequenti cœtu legi, promulgari, in acta redigi, omniumque subscriptionibus muniri decrevimus. Eadem sanè mentis alacritate illud suscepimus, quâ Concilii Africani Patres ab ipsis expetitam Zozimi Epistolam amplexi sunt, quæ Pelagii atque Cœlestii errores, quos clanculum propagabant, peremptoriò Decretò prostravit. Iisdem artibus grassantur novæ sectæ discipuli: ac præterea ut à capitibus suis fulminis Apostolici amoliantur ictum (licet obfirmatò animò, quinque Propositiones Jansenio iterum abjudicent) ad Facti quæstionem, in qua Ecclesiam falli posse docent, controversiam deducere nituntur. Quas ingeniorum versutias verâ prudentique verborum complexione infregit Breve Apostolicum; quod tricus illis syllabarum ad umbratiles scholarum disputationes relegatis, decisionisque auctoritate ad juris quæstionem restrictâ, doctrinam Jansenii, quam opere suò illò explicuit, in Propositionum confixarum materia, Pontificiâ Constitutione damnatam fuisse declarat. At enim ut se damnatione subducant, celeberrimum B. Augustini nomen obtendunt, cujus doctrinæ se profitentur esse sectatores; repudiatò etiam, si res eorum ita ferant, ipsò Jansenio. Hujus tamen pravæ, & detortas, quas ad Doctoris egregii locos adhibet, interpretationes amplectuntur; sicque Magistrum illum optimum à Cœlestino laudatum, dum verbis colunt, adulterò sensu violant. Quod à nobis adnotari oportuit, in actis de Brevis promulgatione confectis, ut eorum calliditatibus iretur obviam, quibus incautorum & simplicium animis illudunt; ac si Augustinum assererent ipsi; à cujus tamen sententiâ pertinaciter discedunt, quæ per Constitutionem de iis quæ sunt regulæ fidei adversa latam, constabilita est; sicque in priorem illam fulguriti Janseniani erroris damnationem recidunt. Totam videremur debellati hostis gloriam in Decessorem refudisse, nisi parti-

constaret orbi Christiano, quis tunc fuisset particeps curarum, & præcipuus rerum administrum, quem parens optimus ad laudis ex hoc egregio facinore partæ communionem adscivisset. Decoris istius pars maxima pertinet ad Sanctitatem vestram, quæ quidem, cum suis nunc auspiciis res Ecclesiæ Universæ inexhaustâ sollicitudine gerat, illud augere perget meditatâ, & uberiore si opus sit, Catholici dogmatis illustratione. Nos sanè officio vestro non deerimus, nec reliqui Episcopi, quos Encyclicâ Epistolâ monuimus de rebus in hoc Conventu actis; de quæ iis, quæ nobis gerenda videntur, in Provinciis, ut fideles omnes, obsequiò suò & usu, Constitutionem firment, poenis alioquin à jure decretis adversus hæreticos Episcopali judiciò coercendi. Finita est causa rescriptis Apostolicis; utinam finiatur & error, si licet verbis Augustini vota nostra concipere, quorum compotes erimus, si Alexander VII. Pontificis maximi Sanctitas, juxta veterem ritum, divino Numini illa consecraverit: à quo vicissim longævitatem BEATITUDINI VESTRÆ studiosissimè postulant, qui sunt cum ea, quâ par est reverentiâ & veneratione,

BEATISSIME PATER

Obsequentissimi & Devotissimi Filii Vestri, Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, & Ecclesiastici Viri in generalibus Cleri Gallicani Comitibus congregati.

subscripsere Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, &c. circiter septuaginta.

Parisiis die 2. Septembris 1656.

S. D. N.

ALEXANDRI

DIVINA PROVIDENTIA

PAPÆ VII.

Confirmatio, Approbatio, Innovatio, & Declaratio Constitutionis Innocentii X. de quinque Propositionibus in Materia Fidei.

ALEXANDER Episcopus Servus servorum Dei Universis Christi fidelibus Salutem & Apostolicam Benedictionem. Ad sacram Beati Petri Sedem & Universalis Ecclesiæ regimen inscrutabili Divinæ Providentiæ dispositione nullis nostris suffragantibus meritis evecti, nihil Nobis antiquius ex muneris nostri debito esse duximus, quàm ut Sanctæ Fidei nostræ ac sacrorum dogmatum integritati, traditâ Nobis à Deo potestate, opportunè consuleremus. Ac licet ea, quæ Apostolicis Constitutionibus abundè fuerunt definita, novæ decisionis sive declarationis accessione nequaquam indigeant; quia tamen aliqui publicæ tranquillitatis perturbatores illa in dubium revocare, vel subdolis interpretationibus la-

Pars II.

benefactare non verentur, ne morbus iste latius divagetur, promptum Apostolicæ Auctoritatis remedium censuimus non esse differendum. Emanavit liquidem aliàs à felicitis recordationis Innocentio PP. X. Prædecessore nostro Constitutio, Declaratio, & Definitio tenoris qui sequitur, videlicet:

INNOCENTIUS Episcopus Servus servorum Dei Universis Christi fidelibus Salutem & Apostolicam Benedictionem. Cum occasione Impressionis libri, cui titulus, *Augustinus Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis* (sequitur tenor Bullæ Innocentii X. quam supra Lector inveniet)

Cum autem, sicut accepimus, nonnulli iniquitatis filii prædictas quinque Propositiones vel in libro prædicto ejusdem Cornelii Jansenii non reperiri, sed fictè & pro arbitrio compositas esse, vel non in sensu ab eodem intento damnatas fuisse, asserere magno cum Christi fidelium scandalo non reformident; Nos qui omnia, quæ hac in re gesta sunt, sufficienter & attentè perspeximus, utpote qui ejusdem Innocentii prædecessoris jussu, dum adhuc in minoribus constituti Cardinalis munere fungeremus, omnibus illis congressibus interfuimus, in quibus Apostolica Auctoritate eadem causa discussa est eâ profectò diligentia, quâ major desiderari non posset; quamcumque dubitationem super præmissis imposterum auferre volentes, ut omnes Christi fideles in ejusdem fidei unitate sese contineant, ex debito nostri Pastoralis officii ac matura deliberatione præinsertam Innocentii Prædecessoris nostri Constitutionem, Declarationem & Definitionem harum serie confirmamus, approbamus & innovamus, & quinque illas Propositiones ex Libro præmemorati Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, cui titulus est *Augustinus*, excerptas, ac in sensu ab eodem Cornelio Jansenio intento damnatas fuisse Definimus & Declaramus, & uti tales, inustâ scilicet eadem singulis notâ, quæ in prædicta Declaratione & Definitione unicuique illarum sigillatim inuritur, iterum damnamus, ac eundem Librum sæpe dicti Cornelii Jansenii, cui titulus *Augustinus*, omnesque alios tam manuscriptos, quàm typis editos, & si quos forsan imposterum edi contigerit, in quibus prædicta ejusdem Cornelii Jansenii Doctrina, ut supra, damnata defenditur vel adstruitur, aut defendetur & adstruetur, damnamus itidem atque prohibemus. Mandantes omnibus Christi fidelibus, ne prædictam doctrinam teneant, prædicent, doceant, verbum vel scriptum exponant, vel interpretentur publicè vel privatim, palam vel occultè, imprimantve, sub poenis & censuris contra Hæreticos in jure expressis, ipso facto absque alia declaratione incurrendis. Præcipimus igitur omnibus venerabilibus Fratribus nostris Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque

C

Locorum

Locorum Ordinariis ac Hæreticæ pravitatis Inquisitoribus ac Judicibus Ecclesiasticis ad quos pertinet, ut præinsertam ejusdem Innocentii prædecessoris Constitutionem, Declarationem, ac Definitionem juxta præsentem nostram determinationem ab omnibus observari faciant, ac Inobedientes & rebelles prædictis pœnis, aliisque juris & facti remediis, invocato etiam si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino coërceant. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto, decimo-septimo Kal. Novembris, Pontificatus nostri Anno secundo.

I. CARD. PRODAT.

G. Gualterius.

P. Ciampinus.

Loco ✠ Plumbi.

Visa de curia P. CIAMPINUS. Registrata in Secretaria Brevium.

A tergo verò; In nomine Domini Amen. Anno à Nativitate ejusdem D. N. JESU CHRISTI millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto, Indictione nona, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. ALEXANDRI Divinæ Providentiæ Papæ VII. Anno ejus secundo, die verò septimâ mensis Novembris retroscriptæ litteræ sub plumbo expeditæ, affixæ fuerunt ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe, Cancellariæ Apostolicæ, ac aliis locis solitis & consuetis Urbis, per me Petrum Paulum de Grassis Apostolicum Cursorem.

Pro Magistro Cursorum Jacobus Cornelius Cursor.

ALIA EPISTOLA ARCHIEPISCOPORUM, & Episcoporum Gallia in generalibus Cleri Gallicani Comitibus Congregatorum.

SANCTISSIMO PATRI
ALEXANDRO VII.
PONTIFICI MAX.

BEATISSIME PATER,

AD Petri Sedem per nos accurrit Ecclesia Gallicana; jam pridem tuoque obsequens Decreto, quâ par est, Vigilantiâ & labore sollicitè curat, ut proscripta jam pridem à SANCTITATE TUâ, Jansenii dogmata procul è Galliæ finibus exulent. Ad eam enim novimus referri debere, ut agebat Innocentius I. quod per totum mundum possit in omnibus Ecclesiis in commune prodesse. Quod præcipuè locum habet in his, quæ spectant ad exequendum Apostolicum Rescriptum tam salutare Reipublicæ Christianæ, quàm tibi magnificum, quò quinque Propositiones à Jansenio excerptas prolocutus es, damnatas esse à Decessore tuo in sensu ab hoc Authore intento. Jam dudum Montium tuorum altitudo primos divini Solis excipiens radios coruscabat in illo eminentissimorum

purpuratorum Procerum cœtu, è quibus Dominus illuminat tanquam à montibus æternis, & turbantur insipientes corde; unde adscitus es à Decessore tuo, ut doctissimus fidei nostræ Mystes, ad efferenda ex divinis Ecclesiæ adytis fidei dogmata, & ad enucleandos hæreticos, qui in Jansenio latebant, sensus. Scimus te summi hujus Pontificis consiliorum & curarum fuisse participem: tuam opem in hoc negotio valde fuisse probatam, teque non minus feliciter, quàm strenuè laborasse: ita ut, sicut quondam Prosper de studio Africanorum Conciliorum in profliganda hæresi Pelagiana dicebat, tuâ industriâ discussæ artes, utriusque resectus sit hæretici sensus. At postquam supra montem illum, qui est in vertice montium, ascendisti, ut evangelizares Sion, vox Domini in manu forti: quippe dedit Deus voci suæ vocem virtutis in TUâ BEATITUDINE, quæ locuta est sicuti potestatem habens; clamavit, & quasi tuba exaltavit vocem suam, ad retundendos omnes impetus Jansenianæ Sectæ. Hoc patuit, cum incipientes summi Pontificii tui curas onerasti ad exquirendas omnes hujus hæreticæ pravitatis versutias, editâ tuâ Constitutione, quatenus Episcopi Gallicani in posterioribus Comitibus officio suo incumbentes, summâ erga tuum Apostolatam reverentiâ receperunt, (quem Valentinianus divinæ fidei principatum appellat) & fidem explicatam in illis quinque Propositionibus non à te inventam, sed tibi à Deo creditam, cujus exaltatio fuit tua provectio, propriis subscriptionibus firmaverunt; & ab omnibus Episcopis, eorumque mandato, ab omnibus presbyteris, & inferioris gradus Clericis tam exemptis, quàm non exemptis, firmandam censuerunt. Ad quod remedium excitati sunt per Apostolicum Breve, quò Innocentius X. eos hortatus est, ut sedulò studio, conatuque prorsus unanimi conspirantes in Domino, darent operam in id, quod opportunius validiusque conferret ad executionem stabiliendam, firmandumque penitus usum suæ Constitutionis. Ita ex præcepto sanctissimi Pontificis illius egerunt, nullâ aliâ meliori datâ viâ, quâ dicta Constitutio ipso usu roboraretur. Et hoc ex instituto Majorum, qui ad vindicandam veram fidem, Sanctionibus summorum Pontificum & Decretis Conciliorum subscribebant. Sic Ecclesiæ unius institutionis jura commiscebant, ut pateret ex Irenæo Christianos omnes unius esse labii, atque unius oris. Ita contra hæreticos portabant fidem Chirographo munitam, quæ Joanne dicente vincit mundum. Ex illo Ecclesiæ more Leo II. sextæ Synodi subscriptionem omnibus Episcopis imperat, ut secundum ejus Epistolæ verba, omnis Episcopus, cum Dominus ad judicandum venerit, consortem se Apostolicæ Sedis per suæ manûs signaculum demonstret. Idem quoque Pontifex se omnium subscriptiones

ad

ad Petri confessionem depositurum pollicetur, ut mediante Petró, Christo ipsi offerantur. Hoc idem statuit Concilium Tridentinum; & ad densandam (ut Tertullianus agebat) disciplinam, omnibus etiam Presbyteris, & Clericis, fidem definitam scripto profiteri, & damnatas hæreses anathematizare præcipit, ad abradendam omnem penitus hæreticorum cavillationem. His prudentissimè statuti Episcopi Gallicani Apostolicæ Sedis auctoritate muniti, scutô Fidei, & Catholicæ veritatis loricâ protecti, repentinô veluti excitati classico, conglobatis agminibus visi sunt in causa fidei opitulari, ut impia secta, propugnante SANCTITATE VESTRA, in æternum prostrata succuberet, sicut habetur in Epistola Concilii Mediolanensis ad Leonem. Sed veluti si totus orbis Christianus esset in securitatem compositus, explosô & exustulatô errore, Vaticani fulmine, vis horum statutorum aliquatenus imminuta est per non usum, plurimis non subscribentibus, neque de subscriptione requisitis; acribus initiis, incuriosô sine, omnia in speciem pacata videbantur: sed quibus, compositis rebus, nulla spes; omne in turbido consilium; linguâ suâ cœperunt concinnare dolos, & veluti si æternum sacramentum Jansenio dicturi essent, exquisierunt novos sinus & novos sensus interpretandis illarum Propositionum vocabulis. Ita novarum rerum avidi nihil intentatum reliquerunt, ut Fides hæc quasi dubia retractaretur, & damnatæ clarissimis verbis Jansenii Propositiones redivivis conatibus excitarentur. Solerte sibi videri voluit, omnia verba Jansenii ad aliquem sensum Catholicum futiliter detorquentes, quamquam tui observantiam imitentur, contumaciæ propiores. Interim sermo eorum sicut cancer serpit, scinditque populum Christianum studia in contraria diversis incitamentis. Hæc indicia non aspernati sumus, neque volumus alere dubitatione, aut cunctatione bellum. Quapropter, *Beatissime Pater*, nobis visum est sociatis laboribus, conjunctisque viribus, tuam exequi Constitutionem, atque aliam Decessoris tui, sicque hanc luem ab Ecclesia procul depellere. Insistentes igitur vestigiis Decreti ultimorum Comitiorum Cleri nostri; te audimus loquentem sapientiam inter perfectos, & volumus servare quæ ad pacem sunt Jerusalem, ut commendat Coelestinus. Et ut continuô præstetur assensus dictæ Constitutioni, ab omnibus Clericis, quin ab ipsis etiam Episcopis subscriptionem duximus requirendam, sub pœnis in tuo Diplomate expressis. Et si qui sunt, qui aliter se gerant (quod absit) aut qui novarum rerum, vel occultæ societatis suspicionem laborent, reos læsæ Fraternitatis reputamus, innodatos pœnis, quæ de Ecclesiasticis regulis, & Canonum promulgatæ sunt disciplinis adversus Episcopos negligentes, vel dolosè agentes in negotio inquirendæ

hæreticæ pravitatis.

Encyclicam quoque ad omnes misimus, quæ certiores eos de his omnibus faciat, & quid deceat in hac causa Catholicæ unitatis ac veritatis Sacerdotes, ex Constitutionis tuæ præscripto. Optamus verò, ut omnes nobiscum choros gaudii celebrent, de profligato Jansenii dogmate sub tanti Pontificis auspiciis, eodem votô, quô Patres olim Concilii Chalcedonensis, in relatione ad Pulcheriam Augustam. Te enim novimus Montem illum Domini, ad quem confluunt omnes, id est, eâ propensione feruntur, quâ flumina per alveos suos: Ad Te ita fluimus, ita ferimur pondere amoris & observantiæ in Te nostræ. Cum hæ partes præcipuæ sint Ecclesiæ Gallicanæ, debitam Apostolicæ Sedi exhibere reverentiam; Te solum suspicimus tanquam montem coagulatum, montem pinguem: & inclamamus, attendentes gregi nostro, super quem Spiritus Sanctus posuit nos regere Ecclesiam Dei: Ut quid suspicamini montes coagulatos? Nullum quippe novimus montem coagulatum, quàm Apostolicum; ubi doctrina cœlestis sicut lac parvulis, bene autem valentibus tanquam solidus cibus ministratur. In hoc monte nos ipsi pascimur (ut ait D. Augustinus ad populum suum) Pascimus vos, pascimur vobiscum. Et quia in eo Dominus docet, statuimus ibi secundum verba Tertulliani, finem quærendi, stationem credendi, expunctionem inveniendi. Tuam ergo auctoritatem nobis fore præsto speramus adversus eos, qui omnem curiositatis libidinem effundunt post definitam Fidei doctrinam: nec ad Marciani dictum attendunt, quo ait. Cum quis post acceptam Fidei veritatem aliquid amplius quærit, mendacium quærit. In Te autem, velut in Petri successore, nostrum omnium fortitudo firmata est, cum ad consultationem nostram Responsum ab Apostolica Sede manavit adversus scientiam falsi nominis, quæ in divi Augustini doctrinam invaserat, atque ejus nomine circumferebatur. Causa hæc jam finita; si aliqua novitas iterum emerferit, indiget tantum in solatium defensione tuâ, ut Flavianus de hæresi Eutychiana ad Leonem scribebat. Exurgat veritas, & de sua patientia erumpat tuô munita præsidio, quæ jam dudum abscondi erubescibat, adhibitâ charitate mansuetudinis. Adhibeat Sanctitas tua charitatem severitatis: jaculare fulmina ex altissima tua specula adversus scientiam extollentem se supra scientiam Dei, dum nos totius Ecclesiæ Gallicanæ vires colligemus, atque instructâ acie depugnabimus sub tuis auspiciis, & Christianissimi Regis tutelâ, cui non solum regium, sed etiam Sacerdotalem animum in hoc negotio inesse gaudemus, & gaudere Sanctitatem tuam novimus eodem sensu, quô Leo de Theodosii Augusti animo in Eutychiana hæresi obruenda loquebatur.

Enituit enim in hacce Janseniana lue procul eliminanda non solum Regis, Reginæque Matris pietas singularis, sed etiam Eminentissimi Cardinalis Julii Mazarini zelus, ac studium, quò virus hoc ne latius serperet, vel crescendo noceret, in aula Regia, totoque Regno vias omnes illi præcluserat. Tot tantisque suffulta præfidiis Ecclesia Gallicana, terribilis ut castrorum acies ordinata, sistit se SANCTITATI TUÆ, cujus armata fulmine non minus certos quam gloriosos in profliganda hac nova hæresi sperat triumphos. Hæc conlociatis in unum animis, viribusque nostrum omnium, disjunctos in contrarias partes paucorum sensus ad veram germanamque fidei normam revocare conabitur, & firmissimam supra petram, vel angularem Christi lapidem fundata, inter varias insultantium Novatorum procellas immota, ac in æternum duratura, victrixque gloriabitur. Nos interim, Beatissime Pater, tuam demirati gloriam, earumque splendorem virtutum, quas Pontificalis in te dignitas non peperit, sed invenit, divinam profusis votis implorabimus clementiam, ab eaque prolixam Sanctitatis tuæ publico bono sospitatem deposcemus, eadem semper animi propensione, quâ sumus,

BEATISSIME PATER,

Obsequentissimi ac devotissimi filii ac servi vestri, Archiepiscopi, Episcopi, & alii Ecclesiastici viri in Comitibus Generalibus Cleri Gallicani Parisiis Congregati.

Parisiis die 20. Februarii 1661.

R E S C R I P T U M

SS. DD. ALEXANDRI

PAPÆ VII.

Ad Cardinales, Archiepiscopos & Episcopos Cleri Gallicani in Comitibus Generalibus Congregatos.

ALEXANDER

PAPÆ VII.

Dilecti Filii nostri, Venerabiles Fratres, ac dilecti Filii, Salutem & Apostolicam benedictionem. Litteras vestras accepimus datas die 20. Februarii, easque non minus veræ pietatis, & in hanc Sedem illustribus observantiæ notis distinctas, quam sacræ sapientiæ, & insignium Patrum sententiis validas. Ex his profectò magna cum animi lætitiâ cognovimus, quàm vigili & præstanti zelò studeatis cum tuendæ puritati doctrinæ, quam de fontibus Salvatoris haustam Ecclesia Romana communicat, tum perniciosos novitatum zizaniis ex agro Dominico Diocesum vestrarum evellendis. Tam præclaram erga Sedem Apostolicam obsequii gloriam, ut incorruptam usque retineatis, admonere, tantarum virtutum injuria sanè

foret. Verumtamen quòd vestrâ sponte facitis, ut in opus tam salutare Jansenismi radicibus extirpandi sedulò incumbatis, pro Pontificii debiti sollicitudine, vos etiam atque etiam hortari non desinimus. Sed hujus mali vivacitas numquam penitus extinguetur, nisi contra contumaces ad pœnas præscriptas in Constitutione felic. record. Innocentii X. & in alia nostra seriò procedatur. Porro autem omnia diligenter curata, eò facilius & expeditius fluent, quò charissimi in Christo filii nostri Regis Christianissimi magis enituit in hac ipsa sanctæ fidei causâ pietas ac religio. In reliquo, Vos omnes dilecti Filii nostri, Venerabiles Fratres & dilecti Filii, eximiâ paternæ charitatis voluntate completimur, & Pontificium patrocinium, ubi usus esse poterit, benignè pollicemur. Sed omnia melius etiam venerabilis Frater Archiepiscopus Cæsareæ Nuntius noster edisseret. Interim Apostolicam benedictionem unicuique vestrum peramanter impertimur. Datum Castri Gandulphi sub annulo Piscatoris die 16. Maii Millesimo sexcentesimo sexagesimo primo, Pontificatus nostri Anno 7.

B R E V E

S. D. N. ALEXANDRI VII.

Ad magnos vicarios Eminentissimi Cardinalis DE RETS Archiepiscopi Parisiensis,

Quò graviter reprehendit Edictum, quod promulgaverant.

Dilecti filii Salutem & Apostolicam benedictionem. Non nisi magnâ profectò admiratione, justò animi dolore, quò paterna viscera commoveantur, publicatum vestrò nomine die 5. Junii anni hujus Edictum perlegimus. In quo sanè in primis non minus temerariâ, quàm mendaci narratione profertur, tempore felic. record. Innocentii X. non aliud actum fuisse, quàm inquisitum, an Propositiones illæ quinque de Gratia veræ ac Catholicæ, an potius falsæ & hæreticæ censendæ forent. Cum eò planè tempore nondum de Propositionibus ipsis cognitio habita fuerit, verum quòd è Jansenii libro, Augustinus nuncupato, extractæ essent, & ita in sensu ab eodem Jansenio intellectæ damnatæ: ut nos ipsi Constitutione nostrâ 17. Kal. Novembris 1656. luculenter expresse declaravimus. Quod cum adeo fallum patensque mendacium in re tali asserere minime veriti sitis, ubique malorum zizaniorum in agro Dominico seminatores, Ecclesiæ Catholicæ perturbatores, & quod in vobis est, auctores turpissimi schismatis esse deprehendimini. Porro autem etsi protervia in vobis dignoscitur, cavillationibus subdolis, & circuitibus obviam eundi Ecclesiæ definitionibus, quibus etiam totius Franciæ Episcoporum & Prælatorum obsequium & zelus,

& Christianissimi Regis pias tam anxie præsto est: Nos tamen Pontificiæ charitatis mansuetudine, nondum, sævâ viâ procedere, sed paternâ clementiâ potius uti volumus, sperantes nimirum fore, ut Universalis Pastoris vocem audituri saltem sitis, & suis litteris acceptis, Edictum statim abrogaturi, ne S. hujus Sedis indignationem & auctoritatis vim experiamini, memores verborum Domini: *Omnis qui ceciderit supra illum lapidem conquassabitur, supra quem ceciderit, comminuet illum.* Cæterum vobis, ut bene agere velitis, intellectum & resipiscentiæ Spiritum à Domino precamur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, sub Annulo Piscatoris 1. Augusti 1661. Pontificatûs nostri Anno 7.

B R E V E

S.D.N. ALEXANDRI VII.

A D

EPISCOPOS GALLIÆ

ALEXANDER PP. VII.

Venerabiles Fratres; Salutem & Apostolicam benedictionem. Ut nulli vestrum incompertum est, quantâ solitudine Innocentius X. Fœlic. Recordationis Prædecessor noster Jansenianam hæresim radicitus evellere conatus fuerit, quantâ nos ipsi curâ, & instantiâ idem Propositum indefinenter prosequi non destiterimus: Ita nobis probè compertum est, atque perspectum, quàm indefessô studiô plerique vestrum Constitutiones Apostolicas in Jansenii causa editas, executioni mandari procuraverint. Illud autem non mediocri gaudiô animum nostrum perfudit, quòd Litteris ex Gallia recens allatis accipimus, illorum indies crescere numerum, qui recta sapiunt, præfatis Constitutionibus sese ultro subjicientes; illorum verò decrescere, qui à veritate auditum avertunt, & variis inanum interpretationum argumentis decepti, Decretis Apostolicis refragantur. Is fuit egregius sanè laborum vestrorum fructus, majoris scilicet & potioris partis, ut multi, iiq̃ue cœterorum nomine Primarii exemplô vestro, consiliô & operâ ad saniorē doctrinam inducti, eâ quâ par est, ut credimus, animi demissione sese paratissimos exhibuerint ad illa omnia præstanda, quæ ipsis à Sede Apostolica præscribentur. Unde jam meritò sperare possumus, juvante Dominò, brevi fore ut fœliciter cœptum opus fœliciùs perficiatis: præsertim si, ut per dictas Constitutiones mandatur, in dictam executionem seriò incumbentes tandem obtineatis, ut omnes eadem fide, & charitate concordēs in via Domini ambulent; imploratò etiam, si opus fuerit, Regis Christianissimi subsidio, cujus in hac præsertim causa maximus zelus mirum in modum enituit; quod reverà, ut summâ laude dignum reputamus, ita eidem maximæ

gloriæ & singulari apud Deum merito verum iri judicamus. Pergite igitur, venerabiles Fratres, operi ultimam alacriter manum admove, & procure impensè, ut omnes præfatis Constitutionibus Apostolicis se, ut par est, subjiciant, & quinque Propositiones ex Jansenii Libro, cui nomen *Augustinus*, excerptas, & in sensu ab eodem Authore intento, prout illas per dictas Constitutiones Sedes Apostolica damnavit, sincerò animò rejiciant & damnent. Ad quòd illa omnia remedia quæ vobis pro executione earundem Constitutionum efficaciora, magisque opportuna videbuntur, adhibere poteritis. Cæterum eximiam charissimi filii nostri Regis Christianissimi pietatem à nobis sæpius probatam & laudatam animò recolentes, plurimum de illâ nobis pollicemur; nec dubitamus potissimum, ubi opus erit, quin is ad frangendam nonnullorum, si qui remanserint, contumaciam, vobis auxiliares manus porrigere & brachium Regium præstare dignetur. Illi denique ac Fraternitatibus vestris Benedictionem Apostolicam Paternò animò impartimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 29. Julii 1663. Pontificatûs nostri Anno nono.

E P I S T O L A

EPISCOPORUM GALLIÆ

A D

S.D.N. ALEXANDRUM VII.

PONT. MAX.

BEATISSIME PATER,

Ubi primum Sanctitatis Vestræ Breve, datum 29. Julii anni 1663. in Galliam perlatum est, de his quæ in eo continentur certior factus Rex noster Christianissimus, pro eâ quâ est pietate, & in hæresim Jansenianam odio, statim moneri voluit illius fautores, ut, qui litteris ad Sanctitatem Vestram eorum nomine missis omne obsequium fuerant polliciti, fidem sincerè tandem liberarent: hi paucis post diebus scriptò ad Regem Christianissimum missò declarârunt, se Constitutionibus Apostolicis obtemperare ex animo, neque posse majoris observantiæ dare argumentum. Subinde Rex Christianissimus jussit convenire Cardinales, Archiepiscopos & Episcopos, qui tum aderant in Aula Regia, coram quibus Sanctitatis Vestræ Breve, ac Jansenistarum illud scriptum legeretur, ut eò diligenter perpensò & excusò, constaret an id probandæ eorum fidei sufficeret. Is itaque 2. hujus mensis die Lutetiæ congregatis primum Sanctitatis Vestræ Breve perlectum ac summò honore susceptum est; quò quidem nobis innotuit, quanti apud eam simus, constititque tantum Sanctitati Vestræ debere nos, quantum persolvere difficile sit, tum ob eximiam Sanctitatis Vestræ de nobis &

nostra in hacce causa agendi ratione existimationem, tum ad paternam erga Ecclesiam Gallicanam charitatem, quā Jansenianam hæresim, quæ hîc plurimorum animos venenô suô veluti dira quædam pestis afflavit, omnino extinguere molitur. Deinde verò productum est Jansenistarum illud scriptum, in quinque divisum articulos, cujus tenorem integrum ad Sanctitatem vestram mittimus. Quartum hîc dumtaxat articulum referimus, utpote quô præcipuam offensionis causam contineri nos arbitremur, illi cumulatè suum officio, tum erga Sanctitatem vestram obsequio se satisfacere asserant. An res ita se habeat, judicet Sanctitas vestra ex his eorum verbis è Gallico idiomate in Latinum sermonem conversis. Quod spectat ad decisiones facti quæ continentur in Constitutione Alexandri VII. quibus definitum est, quinque Propositiones ex Jansenii Libro excerptas esse, & in sensu ab eodem Authore intento damnatas, declaramus nos eas definitiones omni cultu, obsequiô & observantiâ, quam exigit à fidelibus Ecclesia in similibus causis & in ejusmodi naturæ rebus, prosequi & semper esse prosecutos; arbitrati ad privatos Theologos nullatenus pertinere in Sanctæ Sedis decisiones insurgere, eas oppugnare, vel eis resistere. Mirifica nostrum omnium, quotquot aderamus, in his verbis reprehendendis extitit consensus. Visa sunt enim subdola, simulatum dumtaxat obsequium præ se ferentia, mente versipelli & callidâ concinnata, eoque periculosiora, quòd formulæ, ideo in conventibus nostris institutæ, ut V. S. Constitutioni debita reverentia magis ac magis sanciretur, uniformitatem dissolvant & evertant. Istud itaque scriptum rejiciendum censuimus tanquam fictum & nullatenus Catholicum, necessumque esse duximus, ut mentem apertiùs exponant, exprimantque luculentiùs implicatas animi cogitationes; cum ex eorum scriptis & sermonibus liquidò constet, eos in id juxta incumbere, ut obsequium silentiô dumtaxat, non verò mutatâ sententiâ & Doctrinâ significant. His ita S. V. expositis, prout postulat nostra communis erga eam officii ratio, superest ut eidem confirmemus, nihil quidquam in omni vita nobis antiquius, neque tam fixum umquam fore, quàm ut sedulò curemus, ut Constitutiones Apostolicas & Beatitudinis vestræ Breve, recens ad nos datum, omnes seriò exequantur, præsertim cum in eo toti sint Jansenistæ, ne quinque Propositiones è Cornelii Jansenii libris excerptas & in sensu ab eodem Auctore intento damnatas sincerò animò rejiciant & damnent, parati aliàs ad omne obsequium erga Sanctam Sedem Apostolicam, dummodo illius Auctoris doctrinam ut Orthodoxam non anathematizent. Porro eorum pertinaciam nos faciliùs fracturos confidimus, quòd & S. V. suâ Auctoritate deliberationis nostræ, quæ tota quanta est fundatur in Apostolica Con-

stitutione, executioni semper præsto sit futura, & Regem etiam Christianissimum habemus ejus rei non modò adiutorem, sed & authorem & acerrimum defensorem; cujus sanè pietas S. V. manifesta est, & in nuperrimo ejus Brevi honorificè testata, ea est, ut in Religionis & Sanctæ Sedis tuendæ studio numquam pares illi Principes habitura sit Ecclesia. Quæ cum ita sint, Beatissime Pater, nihil nobis reliquum est, quàm ut Benedictionem Apostolicam supplices flagitemus, & annos Beatitudini vestræ longævus enixè precemur, ut Petri navis Jansenianæ hæreseos procellis jactata vehementiùs, in portu tandem ejus ductu scelericiter conquiescat, Ita ex animo vovent,

BEATISSIME PATER, SANCTITATIS
VESTRÆ.

Devotissimi & obsequentissimi Filii Cardinales, Archiepiscopi & Episcopi Gallia, Parisiis congregati. Cardinalis ANTONIUS BARBERINUS Præses. De mandato Illustriss. & Rev. Dominorum Prædictorum; Parisiis 2. Octob. 1663.

DE FAGET.

S. D. N.

ALEXANDRI

DIVINA PROVIDENTIA

PAPÆ VII.

*Constitutio continens Formulam subscribendi
Decretis Pontificum adversus hæreses
Cornelii Jansenii.*

ALEXANDER

EPISCOPUS,

SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

Regiminis Apostolici Divinâ Providentiâ nobis quàmvis immeritis commissi ratio postulat, ut ad ea potissimum, quæ Catholicæ Religionis integritati, & propagationi, animarumque saluti, & Fidelium tranquillitati consulere apta & idonea esse judicantur, animum & curam omnem, quantum licet, in Domino applicemus. Quamobrem Cornelii Jansenii hæresim, in Galliis præsertim serpentem, ab Innocentio X. sceleris recordationis Prædecessore nostro ferè oppressam, adinstar colubri tortuosi, cujus caput attritum est, in varios gyros & cavillationum defluxus euntem, singulari Constitutione ad hunc finem editâ, alterò assumptionis nostræ annò extinguere conati fuimus. Sed ut multiplices hostis humani generis artes adhibet, nondum plenè consequi potuimus, ut omnes errantes in viam salutis redirent; qui tamen unicus erat votorum & curarum nostrarum scopus, quibus operam & judustriam suam egregiò sanè studiò venerabiles Fratres nostri Archiepiscopi Regni Gallia, earumdem Constitutionum Apostolicarum executioni præ-

præcipue intenti contulerunt; & charissimus in Christo Filius noster Rex Christianissimus, singulari pietate auxiliarem dexteram strenuè ac constantissimè animò porrexit. Cum autem præfatus Rex Christianissimus eodem religionis zelò ductus, per suum in Urbe Oratorem nobis significari exponique curaverit, nullum aliud opportunius remedium pestiferæ hujus contagionis reliquiis extirpandis adhiberi posse, quàm si omnes certam Formulam subscriberent nostrâ auctoritate firmatam, in qua quinque Propositiones ex Cornelii Jansenii libro, cui titulus, Augustinus, excerptas sincerè damnarent, ac proinde illam à Nobis quantociùs expediri, ad quælibet effugia præcludenda, omnesque removendos obtentus flagitaverit. Nos tam piis dicti Regis Christianissimi votis benignè annuendum esse ducentes, Formulam infra scriptam ab omnibus Ecclesiasticis, etiam venerabilibus Fratribus nostris Archiepiscopis, & Episcopis, nec non aliis quibuscumque Ecclesiastici Ordinis, tam Regularibus, quàm Sæcularibus, etiam Monialibus, & Doctoribus, & Licentiatibus, aliisque Collegiorum Rectoribus atque Magistris, subscribi distictè mandamus, idque intra tres menses à die publicationis seu notificationis præsentium; aliàs contra eos, qui intra terminum præfatum non paruerint, irremissibiliter procedi volumus juxta canonicas Constitutiones, & Conciliorum Decreta.

FORMULA

A supradictis subscribenda.

Ego N. Constitutioni Apostolica Innocentii X. data die 31. Maii 1653. & Constitutioni Alexandri VII. data 16. Octobris 1656. Summorum Pontificum, me subjicio, & quinque Propositiones ex Cornelii Jansenii libro, cui nomen Augustinus, excerptas, & in sensu ab eodem Auctore intento damnatas, prout illas per dictas Constitutiones Sedes Apostolica damnavit, sincerè animò rejicio ac damno, & ita juro. Sic me Deus adjuvet, & hac sancta Dei Evangelia.

DEcernentes insuper præsentibus Litteras semper & perpetuè validas & efficaces existere, & fore, suosque plenos & integros effectus sortiri, & obtinere, sicque per quoscumque Judices ordinarios & delegatos, ubique judicari, & definiri debere, sublatâ eis & eorum cuilibet quâvis aliter judicandi & interpretandi facultate, & auctoritate, ac irritum & inane esse, si secus super his à quocumque, quâvis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Quocirca venerabilibus Fratribus Archiepiscopis & Episcopis, aliisque locorum Ordinariis commitimus, & mandamus, ut singuli in suis Diocesium, ac locis suæ Jurisdictionis subiectis præsentibus Litteras, & in eis contenta quæcumque exequantur, & exequi ac observari ab omnibus curent, & inobedientes quos-

cumque per Sententias, Censuras, & poenas, aliaque juris & facti remedia, appellatione postpositâ, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino compellant. Volumus autem, ut præsentium transumptis, etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis, & sigillò alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis Originalibus Litteris adhiberetur, si essent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostram Constitutionem & Ordinationem infringere, vel ei ausu temerariò contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac B. Petri & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursum. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, Anno Incarnationis Dominicæ 1664. 15. Kal. Martii, Pontificatus nostri Anno decimo.

1. Cardinalis Prodatarius S. Ugolinus.
Visa de Curia P. Ciampinus.

A tergo verò registrata à Secretaria Brevium.

Anno à Nativitate D. N. JESU-CHRISTI Millesimo sexcentesimo sexagesimo quinto, Indictione tertiâ die verò 17. mensis Februarii, Pontificatus autem in Christo Patris S. D. N. D. ALEXANDRI Divinâ Providentiâ Papæ VII. anno ejus ultimo, retrospectæ litteræ Apostolicæ affixæ, & publicatæ fuerunt ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, in Acie Campi Floræ, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis, per me Stephanum Vivaldum Curlorem Apostolicum.

DECRETUM

Sacra Congregationis, &c. ubique publicandum.

SAcrae Indicis Congregationis Decretò damnati, & prohibiti, ac respectivè suspensi fuerunt infra scripti omnes Libri, ubicumque, & quocumque idiomate impressi, imprimendive. Nemo cujuscumque gradus & conditionis, eos impostero vel imprimat, vel legat, vel retineat. Si quis interim habuerit, Inquisitoribus, seu locorum Ordinariis, à præsentis Decreti notitiâ tradat: sub poenis in Indice Librorum prohibitorum contentis.

LIBRI SUNT

Astronomiæ microcosmicæ systema novum, &c.

Folia quædam partim Gallicè, partim Latine edita, quorum tituli sunt:

De Elogio primo ac præcipuo doctrinæ Angelici Doctoris S. Thomæ Aquinatis.

Mandement de Monseigneur l'Evêque Comte d'Aleth sur la signature du Formulaire.

Mandement de Monseigneur l'Evêque Comte

Comte de Beauvais sur la signature du Formulaire.

Mandement de Monseigneur l'Evêque d'Angers sur la signature du Formulaire.

Mandement de Monseigneur l'Evêque de Pamiers sur la signature du Formulaire.

Memoire sur la cause des 4. Evêques qui ont distingué le Fait du Droit.

Second memoire contenant la Responce aux raisons politiques, que le P. Annat allegue, pour porter à poursuivre les Evêques, qui ont distingué le Droit & le Fait.

Troisième memoire contenant les Reflexions sur la memoire présenté de la part de Sa Majesté à ceux qu'elle a fait consulter touchant l'affaire des Mandemens.

Quatrième memoire sur l'iniquité & les pernicieuses Consequences de la conduite que les Jesuites inspirent au Pape, pour tourmenter les Evêques qui ont distingué le Fait & le Droit.

Cinquième memoire sur le Droit qu'ont les Evêques de n'estre jugez que par 12. Evêques de leur Province, maintenu par l'Assemblée Generale du Clergé de France dès l'année 1650. & confirmé par la Declaration du Roy de 1663. sur les Articles de Sorbonne verifiés dans tous les Parlemens.

In quarum fidem, &c. Romæ in Palatio Apostolico Quirinali 18. Januarii 1667.

I. *Cardinalis Ginettus Præfectus.*

II. *M. Episcopus Portuensis.*

F. Vincentius Fannus Ord. Præd. Sacrae Congregat. Secretarius.

Anno à Nativitate D. N. Jesu Christi, &c.
Petrus Paulus Desiderius Curs. Mag.

E P I S T O L A QUATUOR EPISCOPORUM

A D

S. D. N. CLEMENTEM IX.

BEATISSIME PATER,

CUM non minus ad officium Episcoporum pertineat charitatis unitatem servare, quam ipsius fidei tenere veritatem, id nobis in instituenda vita sequi semper propositum fuisse nōrunt omnes, quibus interiūs familiarisq̃ue noti sumus. Sed ut illius propositi in hoc subscriptionum negotio illustre toti Ecclesiæ daremus argumentum, eò præcipuè sumus adducti, quòd consilium in hoc nostrum cum Apostolicæ Sedis honore & reverentia conjunctum esse putavimus. Nam dum in exequenda Decessoris vestri de subscribenda fidei Formula Constitutione, Gallicani Episcopi nobiscum sensibus conjunctissimis eam disciplinæ formam amplexi sint, quam Sanctitati vestræ acceptiorem fuisse intelleximus: Nos, quibus nihil est antiquius, quam paci & unitati consulere, & nostram erga Se-

dem Apostolicam reverentiam testificari, non piguit eorum institutum imitari. Quamobrem Congregatâ, sicut illi, Diœcesanâ Synodô, & imperatâ novâ subscriptione, nos etiam subscripsimus: quæ suis ipsi Clericis tradiderunt, nostris tradidimus; quod in Apostolicas Constitutiones obsequium injunxerunt, injunximus; prorsusq̃ue nos ipsis, ut pridem doctrinâ, ita nunc in hac disciplinæ forma conjunximus. Arduum id nobis ac perdifficile fuisse non diffitemur, non ignaris, quot malevolorum voculas excire posset hæc disciplinæ mutatio. Sed cum Collegæ quidam nostri Ecclesiasticæ concordie studiosissimi, hoc & ad Ecclesiæ pacem opportunum, & in Sanctitatem vestram honorificum, atque ipsi gratius fore significassent; quid non illi à nobis his rationum momentis impetrassent, quibus & humana omnia & ipsam vitam libenter impendere parati sumus? Enimverò, B. Pater, quoscumque demum de nobis rumores æmuli sparserint, illud tamen conscientia ac Deo teste confirmare possumus, eam nobis semper in Romanam Ecclesiam mentem fuisse, quam à primis temporibus Galliarum Episcopi semper professi sunt, quæq̃ue semper Apostolicæ Sedi acceptissima fuit. Novimus enim ut fluxam sine charitate fidem, sic vanam esse charitatem, quæ constitutos in Ecclesia bonorum gradus servare renuat: quæ collatum divinitus B. Petro Ecclesiæ Primatum in ejus successoribus non agnoscat; nec hoc fateatur Universis per orbem Ecclesiis necessarium, ut cum Romana, tanquam cum unitatis fonte, indivulsò vinculo cohæreant. Hanc fidem, B. Pater, ad ipsum Christi tribunal perferemus: hanc dum in vivis agemus, palam semper apud homines profitebimur; nec ullis umquam deerimus officiis, quæ à Catholicis Episcopis hæc professio possit exigere. Atque hæc Beatissime Pater, in omnes Apostolicæ Sedis Præstules in ipsa fide fundata Religio nostris penitus animis impressa est. Vestræ autem privatim Sanctitati, quam temporalis & Ecclesiasticæ pacis singulare studium toti Ecclesiæ præcipuè commendat, singularem quemdam ac præcipuum amorem & obsequium hoc nomine debere nos fatemur, debitumq̃ue præstabimus: ac vicissim quoque fore speramus, ut discussis suspicionum nebulis Apostolica in nos charitas vestra, novâ quâdam luce resplendeat. Ita compositis undique cum summa ipsius laude dissensionum seminibus, quæ vel Regnorum vel Ecclesiæ tranquillitatem sollicitare possent, licebit Sanctitati vestræ ad alia commissa sibi totius Ecclesiæ vulnera curas suas laboresq̃ue conferre. Quod ut diutius possit fructuosiusq̃ue præstare, longam ipsi Summi Pontificatus usuram, & divinorum donorum abundantiam precibus ac sacrificiis nostris assidue flagitabimus.

BEATISSIME PATER,

Sanctitatis

Sanctitatis Vestræ humillimi & obsequentissimi filii.

NICOL. Ep. Aleſtensis. FRANC. Ep. Apamiensis. HENRIC Ep. Andegavensis. NICOL. Ep. Bellovacensis.

ILLUSTRISSIMI ET REVERENDISSIMI
EPISCOPI DUCIS LAUDUNENSIS
EPISTOLA AD
S.D.N. CLEMENTEM IX.

De subscriptione Formularii factâ à quatuor Episcopis.

BEATISSIME PATER,

Firmatâ armis opibulque Candiâ, pacatâ Europâ, restitutis apud Lusitanos Episcopis, aut propemodum restituendis, nihil usquam magis adjici poterat, aut splendidius, quàm Ecclesiæ Gallicanæ tranquillitas. Hoc semper in bonorum omnium votis summopere fuit: & pro viribus non expectatum modò, sed à decem annis tentatum à me non semel fuerat, sed frustrâ atque immaturè, quod solùm imperante Beatitudine Vestrà perficiendum fuit. Absolvisti tandem magnum illud opus, Beatissime Pater: novâ nec non sincerâ subscriptione aliis Episcopis consentiunt Illustrissimi Aleſtensis, Apamiensis, Andegavensis, & Bellovacensis: à quibus in subscribenda Fidei Formula aliquatenus recesserant. Illud in communi non solùm ad Beatitudinem Vestram Epistola, sed in privatis ad Illustrissimum Felicem Episcopum Catalaunensem Litteris, disertis verbis professi sunt: adeoque in præstandâ & exigendâ Constitutionibus Apostolicis debitâ observantiâ diligentem operam navaturos se pollicentur, ut subditos sibi Clericos omnibus pœnis canonicis multandos esse edixerint, qui quolibet modò vel obtentu, seu doctrinæ Librîve Jansenii occasione quâvis, vel minimum Constitutionum auctoritati detraxisse videbuntur. Verùm de eventu tam fausto atque felici gratulationem, non tam illorum quatuor Episcoporum pietati atque obsequio, aut laboribus utcumque nostris, quibus negotium illud adjuvimus, Illustrissimus Episcopus Catalaunensis & Ego, quàm Beatitudinis Vestræ summæ prudentiæ atque eximie benignitati, deberi existimavimus. Sed animos omnium spectatissimæ atque suavissimæ virtutes tuæ ita devinciunt, ut durum ac difficile nihil appareat, quod Beatitudini Vestræ gratum acceptumque futurum est. Laudanda etiam atque præcipuè æstimanda Illustrissimi tui Nuncii gratia, sagacitas atque dexteritas; quâ in Dominorum amicitiam adedò commodè sese insinuat, ut quod auctoritate alii nequeant, ipse singulari humanitate possit facili negotiò consequi.

Quod reliquum est, Beatissime Pater, Universalem Ecclesiam tuis auspiciis, tuis

Pars II.

curis, sub tuo, ut ita dicam, splendidissimo sydere clariorem indies ornatiorēque fore confidimus. Quò magis Parenti optimo & clementissimo salutem optimam atque diuturnam ardentissimis votis, omniūque quò possumus studiò, assiduè precamur.

BEATITUDINIS VESTRÆ.

Obsequentissimus, addictissimus & humillimus servus

CÆSAR D'ESTRÈES

Episcopus Dux Laudunensis, Paris Francia.

S. D. N.

CLEMENTIS IX.

B R E V E

AD REGEM CHRISTIANISSIMUM

De eadem subscriptione.

Carissimo in Christo Filio nostro Ludovico Regi Christianissimo.

Carissime in Christo Fili noster, Salutem & Apostolicam Benedictionem.

Quamvis infixâ est æquè cordi ac officio debitoque nostro, de conservanda Catholicæ Religionis per Universam Ecclesiam unitate, impensa cura & sollicitudo; tanta sanè cum lætitia cognovimus in simplici ac pura subscriptione Formularii quatuor illorum Episcoporum obedientiam & obsequium: à quo profectò magis nos juvat ad clementiam invitari, quàm ad severitatem rigoris à contumacia compelli. Quare Majestatis tuæ in ea re statim nuncianda & insigni gratulatione prosequenda, studium & amorem incomparabili cum gaudio animique grati mutuâ responsione providimus. Libenter quoque ex ejusdem Majestatis tuæ litteris, & expositione dilecti Filii Magistri de Bourlemont, intelleximus Venerabilem Fratrem Archiepiscopum Thebanum Nuncium Apostolicum, in executionem mandatorum nostrorum accersitum, operam impendisse. Sed in primis & ante omnia admirabilem zeli tui præstantiam, & sanctæ Religionis ardorem in præsentī quoque negotio vel maximè cognoscimus & unice amplectimur. Tum ab eo, etsi minimè par esse videmus, tamen pro rei gravitate & muneris nostri partibus exigentibus, summopere petimus, ut auctoritate Regiâ effici velit, ut rei tantæ, & non minùs ad publicas Regni rationes, quàm ad ipsius Religionis incolumitatem attinenti, si quid remaneat, suprema manus imponatur; & omnibus sanctæ fidei rationibus extendendis quoque ac propagandis piò ac potenti Majestatis tuæ brachiò consulatur: uti plenius idem Nuncius coram edisseret. Cæterùm consiliis inclytis ac religiosis tuis præclaras & assiduas novæ gloriæ accessiones & omnis felicitatis jugia incrementa à Retributore Domino precamur, Apostolicâ Benedictione ex omni animo paterno amantissimè impartitâ. Datum

D

Romæ

Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, sub
Annulo Piscatoris, die 28. Septembris 1668.
Pontificatus nostri anno secundo.

S. D. N.

CLEMENTIS IX.

B R E V E

AD QUATUOR EPISCOPOS

De subscriptione Formularii ab
ipsis factâ.

Venerabilibus Fratribus Henr. Arnoldo Ande-
gav. Nicolao Choart. Bellovacensi, Franc.
Steph. Apamiensi, & Nicolao Pavillon Aletensi
Episcopis.

C L E M E N S P P. IX.

Venerabiles Fratres Salutem : Venerabilis
Frater Archiepiscopus Thebarum Nun-
tius istuc noster misit ad Nos elapsis diebus
Fraternitatum vestrarum Epistolam, in qua
cum ingenti obsequii nobis & huic Sanctæ
Sedi per vos debiti restatione significabatis,
vos juxta præscriptum Litterarum Apostoli-
carum à felicis recordationis Prædecessoribus
nostris Innocentio X. & Alexandro VII.
emanatarum, sincerè subscripsisse & subscribi
fecisse Formulario in ejusdem Alexandri VII.
Litteris edito. Etsi autem quædam de hac
re secus circumlata occasionem nobis præbue-
rant in tam gravi negotio seriùs procedendi
(nam dictorum Prædecessorum nostrorum
Constitutionibus firmissimè inhærentes *nul-
lam circa* illud exceptionem aut restrictionem
admissuri umquam fuisset) in præsens ta-
men cum nova & gravia istinc acceperimus
documenta veræ & totalis obedientiæ vestræ,
quâ & Formulario sincerè subscripsistis, &
damnatis absque ulla exceptione aut restri-
ctione quinque Propositionibus in omnibus
sensibus, in quibus à Sede Apostolica damna-
tæ fuerant, alieni prorsus estis à renovandis in
hac re erroribus illis, qui ab eadem damnati
sunt, tribuere vobis volumus hoc paternæ
nostræ benevolentiae argumentum : fidentes
planè divinæ gratiæ, ac virtuti ac pietati
vestræ, quod omni conatu facturi sitis im-
posterum, ut sincerè obedientiæ ac submis-
sionis, à vobis in hoc actu nobis præstitæ, ple-
nitudo semper magis appareat, doctrinam &
probitatem vestram in id potissimum adhi-
bentes, ut unà cum obsequio nobis & huic
Sanctæ Sedi per vos debito Catholicam ve-
ritatem firmiter tueamini : Zelo curæque
Pontificis sedulò cooperantes in Extirpando
ab Ecclesia Dei novitates omnes ac pertur-
bationes fidelium animarum. Vobis Ven. Fratr.
Apostolicam benedictionem peramanter im-
pertimur. Datum Romæ, &c. die 19. Ja-
nuarii Pontif. nostri anno secundo.

S. D. N.

CLEMENTIS IX.

B R E V E

AD ARCHIEP. SENONENSEM, &c.

De eadem re.

Venerabilibus Fratribus Archiep. Senonensi, &
Episcopis Catalaunensi, & Laudunensi.

C L E M E N S P A P A IX.

Vener. Frates Salutem & Apost. Benedictionem.

Non sinè lætitiæ sensu pervidimus etiam
ex Litteris Fraternitatum vestrarum id
quod à vobis priùs amplè significatum, ac
deinde iteratis ac gravibus documentis con-
firmatum fuit, de perfectâ, ac integra obe-
dientia Nobis, & Apostolicæ Sedi præstita
per Episcopos Andegavensem, Bellovacen-
sem, Apamiensem, & Aletensem, sub-
scriptione Formularii sincerò animò & juxta
præscriptum Litterarum Apostolicarum ab
eis factâ. Utque charitatis Apostolicæ fer-
vore succensi potius erga obediētes Clemen-
tiâ, quàm justitiâ in contumaces uti gaude-
mus : volumus iis paterna benevolentia no-
stræ argumenta præbere : Quæ profectò spe-
ciali mentis affectu cumulata vobis, Vene-
rabiles Fratres, benevolentissimè tribuimus;
Sperantes utique fore, ut doctrina & probi-
tas vestra, quæ nunc optimè merita est de
Ecclesia Universa, cooperando huic debita
submissioni ab illis Vicario in Terris Jesu
Christi ac ejusdem visibili Capiti reddita,
cum *plena & sincera* executione Constitutio-
num Apostolicarum, etiam imposterum eum-
dem prompti studii zelum adhibitura usque
sit, in efficiendo quidvis quâvis ratione con-
ferat ad extirpandas ab agro Dominico Zi-
zanas omnium novitatum veritati Catholicæ
& perfectæ Fidelium unioni contrariorum.
Tales animi verè pii ac Religiosi in vobis
Laudes, & perpetuæ ac in dies etiam clario-
res eniteant, ex animo precamur, Fraternita-
tibus vestris Apostolicam Benedictionem
impertientes. Datum Romæ apud Sanctam
Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die
19. Januarii 1669. Pontificatus nostri Anno
secundo.

EXTRACTUM EX RELATIONE

Eminentissimi Cardinalis Rospigliosi de illis qua
contigerunt in Causa Jansenii. Quod ad rectè
intelligenda illa, quæ spectant ad subscriptio-
nem Formularii, factam à quatuor Episco-
pis, inserviet.

Porrò Christianissimus Rex quatuor Epif-
coporum obstinatione animadversâ, sup-
plicibus litteris à Pontifice petiit, ut eorum
contumaciæ causam delectis duodecim Gal-
liæ Episcopis committeret. In hac petitione
nihil non probatur Pontifici præter duodena-
rium numerum. Et nempe decreto videba-
tur privilegium sanciri, quod illius Regni

An

Antistites vendicabant, ne quisquam eorum apud minorem Iudicum numerum causam dicere cogatur. Quod tamen veterum quorundam Canonum auctoritate nitatur, ita tamen vim obtinet, si Episcopus ad Metropolitanum deferatur, non autem si apud Pontificem, nullis huiusmodi legibus subditum, accusetur. Ne tamen nihil Regi videretur concedere, novem Regni Episcopis propositæ causæ cognitionem libenter se permissurum respondit. Sed dum difficultates ratione numeri exortæ expediuntur, dumque Iudicum delectus habetur (multi quippe in suspicionem sive Iansenianorum, sive Iansenianis faventium vocabantur) has inter dilationes & moras, quæ perpetuum triennium tenuerunt, nacti sunt quatuor Episcopi commoditatem & locum suas partes firmandi.

Interim vitâ functo Alexandro VII. interpellata est delegatio, donec suffectus in D. Petri Sedem Clemens IX. nomine Cardinalis Rospighiosus eam confirmavit, Nunciumque destinavit in Galliam Illustrissimum D. Bargellinum Thebarum Archiepiscopum, qui egregiè gnarum & strenuum in Formulæ subscriptione promovenda se præbuit, nec non à Christianissimo Rege certa quædam impetravit decreta, quæ speciem quidem præ se ferrent irrogatæ Episcopis contumacibus poenæ; reverà tamen eò unicè tenderent, ut salubri iidem terrore ad debitam Pontifici obedientiam præstandam adigerentur.

Ratio autem supersedendi Episcoporum damnationi ea erat, ne turbæ inde maiores existerent. Neque Romæ non cognitum est, quot quàmque perplexæ & ineluctabiles difficultates ei consilio se opponerent: cum contumacium factio maximis aucta & subnixa viribus esset, Regionum Ministrorum favore, & Principum ex Regnatrice Domo fœminarum patrociniò sibi conciliatò, adductisque in suas partes plerisque Sorbonæ Doctoribus, Regni Curiis, nec non etiam Religiosis hominibus: aded ut illius suatu impulsuque Undeviginti Episcopi, tacitâ cum aliis viginti conspiratione initâ, ad Clementem IX. Epistolam dederint quæ incipit: *Cum exordio Pontificatus vestri*, quatuor Episcoporum sententiæ se adhærere his verbis professi sunt: *Ita sentire, si criminofum existimetur; non hoc proprium ipsorum, sed omnium nostrum, imò totius Ecclesiæ crimen fuerit.*

Perspectis hisce difficultatibus Nuncius, observatâque præterea minùs promptâ Delegatorum voluntate atque operâ, de omnibus Romam ad secretioris Concilii Senatum litteras dedit, innuens iisdem, si remissâ Episcopis Mandatorum, quæ olim ediderant, expressâ retractatione, ad subscribendum solummodò Formulæ ab Alexandro VII. propositæ adigerentur à Domino Lyonæo, spem ostendi rei è sententia componendæ. Jussus præterea, posthabitò retractationis consiliò, in hanc curam dumtaxat nervos omnes ingenii

Paris II.

industriæque contendere, rem quò decebat studiò est aggressus, Laudunensis Episcopi nunc Cardinalis Estræi operâ adhibitâ, qui quòd nihil commercii cum contumacibus habuisset, Catalaunensi Episcopo suas partes commendavit. Nec diu morati sunt contumaces manus dare, concepto ex Formulâ Jurjurando, adnisi que ut à Diocesium suarum Ecclesiasticis conciperetur, cuius submissionis suæ testes ad Pontificem litteras dederunt sexto Kal. Octob. 1668.

Vixdum hâc à quatuor Episcopis significatione exhibitâ, fuere in Gallia, qui eam non bonâ fide sinceròque animò editam arguerent. Quò rumore permotus Pontifex, petiit expressitque ab iisdem novam testificationem eorum autographò, signòque firmatam, & publici præterea Libellionis scriptò munitam, quâ fidem facerent, sincerè se prorsus, & ad sensum in Constitutionibus Innocentii X. & Alexandri VII. expressum, Formulæ subscripsisse, utque eidem subscriberetur, curâsse.

Sed ab hac etiam nova sinceri obsequii declaratione rumor ferebat, verbalibus Diocesanæ Synodi actis nonnullas ab iisdem sententias insertas fuisse cum sinceritate prædicta prorsus pugnantes, & Constitutioni nominatim Alexandri VII. contrarias, cui ipsi nunquam reclamare destitissent. (*Erano sempre stati pertinacissimi.*)

Galliam primò, tum Romam quoque pervasit opinio variis scriptis vulgata, quatuor Episcopos in verbalibus Synodi Actis asseruisse, à Summo Pontifice hæresis notam inuri non posse quinque propositionibus in sensu Iansenii.

Acceptò huiusmodi rumore, retardatus est Pontifex, ne statim quatuor Episcopis rescriberet, deque eorum sibi obsequio constare profiteretur: sed Nuncium interim iussit in rei veritatem non acriter magis quàm dissimulanter inquirere. Occurrebant hinc siquidem gravissima discrimina, quæ tum Sedis Apostolicæ auctoritati, tum Ecclesiæ quieti & fidei unitati impenderent, nisi iuramento ab Episcopis in Formulæ verba (optimâ ut ipsi prædicabant fide) concepto acquiesceret; ex alia verò parte, cum iactatam ab eis in hac parte sinceritatem tam publica & constans fama oppugnaret, exploranda certè veritas videbatur. Quocirca arcani Consilii sui litteris admoneri Nuncium curavit, ut tanquam aliud agens omnibus rem vestigiis indagaret: quæque vera comperisset, distinctam eorum, accuratamque notitiam pari dissimulatione transmitteret.

Curæ erat in Summa Pontifici ritè cognoscere, quid tandem continerent Declarationes illæ Actis verbalibus additæ. Si enim nihil ibi affirmatum fuisset, præterquam posse Pontificem falli in Quæstionibus de Facto, prout suprâ explicavimus, prudenti re dissimulatione suppressendam existimabat; sin verò asseruissent Episcopi, nolle se pro hæreticis agnoscere

D d 2

quin-

quinque Propositiones in sensu Jansenii, quem admodum ab Apostolica Sede fuerant damnatæ, id sanè nullatenus ferre, neque in re tanti momenti quidquam connivere, quinimò acerrimè obviam ire statuerat.

Hæc mandata Pontificis, pro eo ac par erat, accuratè & fideliter exequenda Nuncius suscepit; quidque Actis illis verbalibus contineretur, ex Episcopi Catalaunensis relatu cognovit. Summa porrò testificationis illius hæc erat: Quod ad Pontificiam de Facto Sententiam pertineret, videri eam Episcopis cum reverentia excipiendam, sed intra eos fines, quos in ejusmodi causis Cardinales Baronius, Bellarminus, Richelius, Palavicinus, & P. P. Sirmundus & Petavius determinant; nimirum ne quid pronuncietur, scribatur, doceaturve ipsi contrarium. De formula verò, eisdem profiteri, sinceritate & fide quæ esse maxima posset, ei se subscripsisse; quinque Propositiones tum damnavisse, tum damnandas curasse sinè ulla exceptione aut limitatione, quolibet sensu in quo ab Ecclesia damnatæ fuissent. His igitur quæ de Formula, deque Propositionibus Episcopi testabantur, permotus Pontifex aliam sibi partem dissimulandam putavit; in qua tametsi Pontificias de facto sententias pro fidei divinæ articulis recipere abnuerent, obsequium iis tamen, venerationemque deferebant ex forma à sex supranominatis Doctoribus præscripta, quæ nihil de Apostolicæ Sedis auctoritate decerneret. Jussit itaque Sanctissimus Pater à Secretioris Concilii sui Curia ad Nuntium litteras dari 13. Kal. Feb. 1669. in hanc sententiam conceptas: Videri Pontifici, ex Declaratione Episcopi Catalaunensis, dicti etiam Arnaldi nomine adscripto, nec non Senonensis Archiepiscopi auctoritate firmata, ex legitima fide quam quatuor Episcopi fecerant Nuncio, suæ in facienda adjectis nominibus formula sinceritatis; æquè luculentis D. Lionæii, Archiepiscopi Rothomagensis, aliorumque testimoniis argumentum conflare longè usquequaque validius contrariò quòvis rumore, quem de Actis verbalibus incerti Libelli, & privatæ dissipaverant litteræ. Quapropter tum Regiæ vocis pondere subnixum, tum prædictorum Auctorum perquam gravibus & repetitis testificationibus inductum non potuisse jam diutiùs ambigere de plena Episcoporum obedientia & sincero in admitenda Formula animo, eosque ideo in suam gratiam restituendos duxisse, & sequenti amplectendos diplomate.

Venerabilibus Fratribus. *ut supra*

F E R I A V.

DIE XXIII. NOVEMBR. M. DC. LXXIX.

In Congregat. Generali S. R. & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Mon-

tis Quirinalis coram S. D. N. D. Innocentio Papâ XI. ac Eminentissimis & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in Universa Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Inquisitoribus Generalibus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Cum supradictis Eminentissimis ac Reverendissimis DD. delatæ fuerint hæ duæ Propositiones: *Deus donat nobis omnipotentiam suam ut ea utamur, sicut aliquis donat alteri villam vel librum & Deus subjicit nobis suam omnipotentiam*; eorundem jussu per Theologos ad id specialiter deputatos diligenter examinatæ fuerunt, quorum votis auditis, & re Sanctissimo Domino nostro relatâ, & coram Sua Sanctitate propositâ unâ cum votis ipsorum Emin. & Reverendissimorum Dominorum S. R. E. Cardinalium, Sanctitas Sua decrevit & mandavit, ut ambæ Propositiones omninò prohiberentur, sicut eas præfenti Decretò damnat & prohibet uti temerarias ad minimum, & novas; mandatque ne quisquam deinceps, cujuscumque sit gradus, ordinis aut conditionis, illas vel illarum alterutram audeat imprimere, vel imprimi facere, sive scriptis, aut etiam oretenus docere vel asserere sub pœnis & censuris in Indice Librorum prohibitorum contentis, aliisque Sanctitati Suæ bene visis.

Loco ✠ Sigilli.

Franciscus Riccardus Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis Notarius.

S. D. N. ALEXANDRI

DIVINA PROVIDENTIA

PAPÆ VII.

Decretum adversus Litteras Provinciales Ludovici Montalpii, &c.

A N D R E A S

DEI ET APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA

ARCHIEPISCOPUS

MECHLINIENSIS,

Omnibus has visuris Salutem in Domino.

Cum Sanctissimus D. N. ALEXANDER PAPA VII. Nobis injunxerit, ut in hacce nostra Diœcesi subimpressum Decretum publicari faceremus, in quo Apostolicâ auctoritate damnantur & prohibentur specificè quædam Epistolæ ac scripta, & genericè omnes & quicumque Libri & Scripturæ doctrinam Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, in quinque Propositionibus damnatam approbantes & confoventes, Nos quidem Suæ Sanctitatis Mandata, eâ quâ par est reverentiâ & promptitudine exequi volentes, Decretum hujusmodi juxta formam solitam ad publi-

publicam omnium Diocesanoꝝ nostroꝝ notitiam exponi ubique ordinavimus, & ordinamus, ac insuper districtè præcipimus omnibus & singulis personis dictæ nostræ diocesis, cujuscumque gradûs & conditionis, quatenus à Libris inibi expressis velut à lethali lue abstineant, ac in reliquis dicto Decreto sese conforment, sub pœnis & censuris ibidem contentis. Datum Bruxellæ die 18. Februarii, anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo.

A. A. M. Vt. N. VIGNEUL.

F E R I A V.

DIE VI. SEPTEMB. M. DC. LVII.

IN Congregatione Generali S. Romanæ & Universalis Inquisitionis habitâ in Palatio Apostolico apud S. Mariam Majorem, coram S. D. N. ALEXANDRO, Divinâ Providentiâ Papâ VII. ac Eminentissimis & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in Universa Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Inquisitoribus Generalibus, à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

SANCTISSIMUS D. N. ALEXANDER Papa VII. præsentî Decretò prohibet & damnat Libros infrascriptos, eosque pro damnatis & prohibitis haberi voluit, sub pœnis, & censuris in sacro Concilio Tridentino, & in Indice librorum prohibitorum contentis, aliisque arbitrio Sanctitatis Sux infligendis.

ELENCHUS LIBRORUM.

Decem & octo Epistolæ Gallicô idiomate conscriptæ, quarum prior inscribitur.

1. Lettre écrite à un Provincial par un de ses Amis sur le sujet des disputes presentes de la Sorbonne de Paris ce 23. Janvier 1656. incipit: Monsieur, Nous estions bien abusez.
2. Secunde Lettre, &c. de Paris ce 29. Janvier 1656. incipit: Monsieur, comme je formois, &c.
3. Troisième Lettre, &c. de Paris ce 9. Fevrier 1656. incipit: Monsieur, Je viens de recevoir, &c.
4. Quatrième Lettre, &c. de Paris le 25. Fevrier 1656. incipit: Monsieur, il n'est rien tel, que, &c.
5. Cinquième Lettre, &c. de Paris le 20. Mars 1656. incipit: Monsieur, Voicy ce que je vous ay promis, &c.
6. Sixième Lettre, &c. de Paris ce 10. Avril 1656. incipit: Monsieur, je vous ay dit, &c.
7. Septième Lettre, &c. de Paris ce 25. Avril 1656. incipit: Monsieur, après avoir appaisé, &c.
8. Huitième Lettre, &c. de Paris le 26. May 1656. incipit: Monsieur, Vous

ne pensez pas, que personne, &c.

9. Neuvième Lettre, &c. de Paris ce 3. Juillet 1656. incipit: Monsieur, je ne vous feray pas plus, &c.
10. Dixième Lettre, &c. de Paris ce 2. Aoust 1656. incipit: Monsieur, ce n'est pas encore icy, &c.
11. Onzième Lettre écrite par l'Auteur des Lettres au Provincial, aux Reverends Peres Jesuites, du 18. d'Aoust 1656. incipit: Mes Reverends Peres, j'ay veu les Lettres que vous, &c.
12. Douzième Lettre, &c. du 9. Septembre 1656. incipit: Mes Reverends Peres, j'estoit prest à vous écrire, &c.
13. Treizième Lettre, &c. du 30. Septembre 1656. incipit: Mes Reverends Peres, je viens de voir vostre dernier écrit, &c.
14. Quatorzième Lettre, &c. du 25. Octobre 1656. incipit: Mes Reverends Peres, si je n'avois qu'à respondre, &c.
15. Quinzième Lettre, &c. du 25. Novembre 1656. incipit: Mes Reverends Peres, puisque vos impostures croissent, &c.
16. Seizième Lettre, &c. du 4. Decembre 1656. incipit: Mes Reverends Peres, voicy la suite de vos calomnies, &c.
17. Dixseptième Lettre, écrite par l'Auteur des Lettres au Provincial, au Reverend P. Annat Jesuite, ce 23. Janvier 1657. incipit: Mon Reverend Pere, vostre procédé m'avoit, &c.
18. Dixhuitième Lettre au Reverend Pere Annat Jesuite sur la copie imprimée à Cologne le 24. Mars 1657. incipit: Mon Reverend Pere, il y a long-temps que vous, &c.

Lettre d'un Aduocat au Parlement à un de ses amis, touchant l'Inquisition, qu'on veut establir en France, à l'occasion de la nouvelle Bulle du Pape Alexandre VII. à Paris le 1. Juin 1657. incipit: Monsieur, Vous croyez que toutes vos affaires, &c.

Antonii Arnaldi Doctoris, & socii Sorbonici, opera sequentia:

Lettre de Monsieur Arnauld, Docteur de Sorbonne, à un personne de condition, sur ce qui est arrivé depuis peu dans une des Paroisses de Paris à un Seigneur de la Cour.

Secunde Lettre de Monsieur Arnauld, Docteur de Sorbonne, à un Duc, & Pair de France, &c. pour servir de réponse à plusieurs escrits qui ont esté publiez contre sa premiere Lettre, sur ce qui est arrivé à un Seigneur de la Cour dans une Paroisse de Paris.

Epistola & Scriptum ad Sacram Facultatem Parisiensem, in Sorbona congregatam die 6. Decembris 1655.

Scripti pars altera ad Sacram Facultatem Parisiensem in Sorbona congregatam die 10. Decembris, 1655.

Epistola, & alter Apologeticus ad Sacram Facultatem Parisiensem in Sorbona congregatam die 7. Januarii Anni 1656.

Epistola inscripta; Viro sapientissimo Henrico Holdeno, Sacrae Facultatis Parisiensis Doctori, incipiens: Ea temporum conditione, &c.

Vera S. Thomæ de Gratia sufficienti & efficaci doctrina dilucidè explanata.

Propositiones Theologicæ, de quibus hodie maximè disputatur, clarissimè demonstratæ.

Tabulæ suffragiales de terminandis fidei litibus, ab Ecclesia Catholica fixæ, Authore Thomâ Anglo ex Albiis East-Saxone.

Et quia circumferuntur quædam folia impressa Anno 1657. quorum titulus est; *Tredecim Theologorum ad examinandas quinque Propositiones ab Innocentio X. selectorum suffragia, seu ut appellant vota Summo Pontifici scripto tradita.* Eadem Sanctitas Sua præsentî hâc Decretò illa prohibet, & declarat, ac decernit, iis tanquam apocryphis nullam fidem esse adhibendam, nec à quocumque allegari posse vel debere; Et præterea Epistolas, libellos, ac libros alios quoscumque, in quibus doctrina Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis in quinque Propositionibus per Constitutiones Innocentii Prædecessoris, & Sanctitatis Suæ damnata asseritur, aut quomodolibet approbatur vel defenditur; tam impressos, quàm imprimendos quocumque idiomate, vel quomodolibet etiam in scriptis evulgatos, vel in futurum evulgandos Sanctitas Sua omninò damnat, & prohibet, ac damnatos, & prohibitos esse voluit, mandans, ut nemo cujuscumque gradûs & conditionis existat, etiam speciali, seu specialissimâ notâ dignus libros prædictos, aut aliquem ex illis apud se retinere, legere, aut imprimere, aut imprimi curare audeat, sub pœnis, & censuris contra hujusmodi delinquentes statutis, sed etiam quicumque illos habent, vel in futurum quandocumque habebunt, locorum Ordinariis, seu Inquisitoribus sub iisdem pœnis exhibere teneantur.

Insuper cùm hâc occasione, & prætextu in lucem prodeant plures libri, continentes & tractantes materiam de Auxiliis, nullâ prorsus petitâ, vel obtentâ licentiâ ab hac Sacra Congregatione; contra formam Decretorum Pauli V. & Urbani VIII. Prædecessorum suorum, (quæ, quatenus opus sit, Sanctitas Sua denuò confirmat, innovat, & inviolabiliter observari mandat, sub censuris & pœnis in eisdem contentis) ideò illis inhærendo, dictos libros editos, & in futurum quomodolibet edendos, absque eo quòd fiat de illis specialis mentio, ipsò factò, absque alia declaratione pro expresse prohibitis haberi voluit, & decrevit.

JOANNES LUPUS

Sancta Romana & Universalis Inquisitionis Notarius.

Anno à Nativitate D. N. JESU CHRISTI Millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo, Indictione decimâ, die verò decimâ quintâ mensis Septembris, Pontificatûs Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. ALEXANDRI Divinâ Providentiâ Papæ VII. Anno ejus tertio, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicarum S. Ioannis Lateranensis, & S. Petri de Urbe, nec non ad valvas Palatii Sacrae Inquisitionis, Cancellariæ Apostolicæ, ac in Acie Campi Floræ, ut moris est, per me Hieronymum Mascellum, ejusdem Sanctitatis D. N. Papæ, & Sanctissimæ inquisitionis Cursorem.

EPISCOPORUM

E T

THEOLOGORUM

A REGE CHRISTIANISSIMO

Selectorum ad examen libri, cui titulus: Ludovici Montaltii littera Provinciales, &c.

De eo Judicium.

NOS infrascripti Regis Decretò selecti ad ferendum judicium de Libro, cui titulus est: *Ludovici Montaltii Littera Provinciales, &c.* præmissò ejusdem Libri diligenti examine, testamur Jansenianas hæreses ab Ecclesia damnatas in eo propugnari, atque defendi, tum in dictis Litteris Ludovici Montaltii, tum in Notis Guilielmi Vvendrockii, tum in adjunctis Disquisitionibus Pauli Irenai, atque id ita esse manifestum, ut si quis neget, necesse sit, vel non legisse Librum hunc, vel non intellexisse, vel certè, quod pejus est, non putare id hæreticum esse, quod à Summis Pontificibus & ab Ecclesia Gallicana, & à Sacra Facultate Theologiæ Parisiensis damnatur ut hæreticum. Testamur insuper maledicentiam & petulantiam tribus illis Auctoribus adeò esse familiarem, ut nulli hominum conditioni parcant, exceptis Jansenistis, non Summo Pontifici, non Episcopis, non Regi, non præcipuis Regni ministris, non Sacrae Facultati Parisiensi, non Religiosis familiis. Ideoque Librum esse dignum pœnâ Libellis famosis & hæreticis à jure statutâ. Actum Parisiis die 7. Septembris Anno 1660.

HENRICUS DE LA MOTHE, E. Redonen.

ARDUINUS, Episcop. Rutenensis.

FRANCISCUS, Episcop. Ambianensis.

CAROLUS, Episcop. Sueffionensis.

M. GRANDIN. G. DE L'ESTOCQ.

C. MOREL. L. BAIL.

CHAPELLAS, Cur. S. Jacobi.

CHAMILLARD. SAUSSOY.

FR. JEAN NICOLAI, Prædicator.

FR. MATTHÆUS DE GANGY, Carmelita.

EXECUTIO DECRETI.

Quò jubetur ut prædictæ litteræ Carnificis manu flammis tradantur.

Extrait des Registres du Châtelet de Paris.

L'An mil six-cens soixante, le 14. Octobre, Nous soussignés Greffier de la Chambre civile, Tournelle & Police du Châtelet de Paris: en consequence de l'arrêt du Conseil d'Etat du Roy du 23. Septembre dernier, *signé PHELIPPEAUX*, & scellé; portant entre autres choses, que le livre intitulé *Ludovici Montaltii litteræ Provinciales*, &c. seroit brulé par les Mains de l'Executeur de la haute Justice à la Croix du Tiroir, avec défense à tous Imprimeurs, Libraires, Colporteurs & autres de quelque qualité & condition qu'ils soient; d'imprimer, vendre, & débiter, ni même retenir ledit Livre; pour l'exécution duquel Arrêt S.M. a renvoyé par devant Monsieur le Lieutenant Civil, pour à la diligence de Monsieur son Procureur audit Châtelet estre exécuté; auquel Arrêt est attachée la commission dudit jour avec contre-scel; & en vertu de la sentence rendue par mondit Sieur le Lieutenant Civil le 8. du present mois, sur les remontrances & conclusion de mondit Sieur Procureur de Sa Majesté, portant que ledit Livre cydessus mentionné seroit brulé audit lieu de la Croix du Tiroir par l'Executeur de la haute Justice, conformément audit Arrêt; & que pour sçavoir les Auteurs, ceux qui ont fait iceluy, imprimé & vendu, qu'il en seroit informé à la Requête dudit Sieur Procureur de S. M. saisir & arrêter les exemplaires dudit Livre prour estre le procez fait aux coupables suivant la rigueur des Ordonnances; & icelle sentence levée & affichée à son de trompe & cry public és lieux & places accoustumées; nous nous sommes transportés sur l'heure du midy au carrefour de la dite Croix du Tiroir, où étant, & après avoir fait allumer un feu par ledit Executeur de la haute Justice, aurions par la bouche d'iceluy à haute & intelligible voix, fait repeter tout le contenu en laditte sentence cy-dessus dattée, & ensuite fait mettre dans le feu ledit Livre intitulé *Ludovici Montaltii litteræ Provinciales*, &c. par les mains dudit Executeur, lequel après avoir esté converti en cendres, nous nous serions retirés, dont & de ce que dessus avons dressé le present procez Verbal, pour servir & valoir à moy que de raison. *signé*

BERTHELOT.

DECRETUM

S. D. N. INNOCENTII XII.

FERIA V.

DIE XXVIII. JANUARI. M. DC. XCIV.

Sanctissimus D. N. D. Innocentius XII. Sauditis votis DD. Cardinalium, ad præcavendas omnes dissidiorum causas, quæ Christianam pacem dilacerant tam verbis

quàm scriptis super interpretatione, seu declaratione Formularii Alexandri VII. in condemnationem V. Propositionum ex Libro Cornelii Jansenii, cui titulus est, *Augustinus*, excerptarum, & damnatarum, quoscunque alios sensus Formularii prædicti præter eum quem in sensu obvio ipsius verba exhibent, afferri, usurpari, aut de his disputari interdixit, & prohibuit, ac super ejusdem Formularii interpretatione, sicut & prædictarum Propositionum in alios sensus, præter eum, quem ipsa verba præ se exhibent, omnibus & singulis cujusvis Religionis, Ordinis, Congregationis, Instituti, & Societatis, etiam de necessitate exprimendæ, Regularibus, & aliis quibuscunque tam Ecclesiasticis, quàm Sæcularibus personis, cujuscumque statûs, Conditionis, gradûs, ordinis & dignitatis, tam Ecclesiasticæ quàm Sæcularis perpetuum silentiû imposuit. Omnes verò Libros, tractatus, Theses, compositiones, scripta, ex professo vel incidenter, sub quovis prætextu & occasione in lucem editos, vel edita super hujusmodi materiâ, prohibuit, & pro prohibitis haberi voluit, & mandavit: iisdemque personis suprâ enumeratis districtè injungit, ne in posterum audeant imprimere, vel imprimi facere, seu quoquomodo in lucem edere Libros, tractatus, Theses compositiones, & scripta de suprâdicta materiâ, tractantes, seu tractantia. Et ut hujusmodi Decretum inviolabiliter super omnibus in eo contentis observetur, præcepit & declaravit. Contravenientes poenas privationis Dignitatum & Officiorum suorum, vocis activæ & passivæ, facultatis concionandi, publicè legendi, docendi, & interpretandi, ipsò factò, absque alia declaratione incurrere, & aliis etiam poenis Sanctitatis Suæ, & Successorum Suorum Rom. Pontificum arbitrio subjacere: Librosque omnes, Tractatus, Theses, Compositiones & scripta, quos, seu quæ, contra dicti Decreti tenorem edi contingeret, absque alia declaratione tanquam expressè prohibitos, vel prohibita haberi, & Impressores, præter amissionem Librorum, pecuniariis, aliisque corporalibus poenis teneri, præcepit & mandavit.

JOSEPH BARTHOLUS Sac. Rom. & Universalis Inquisit. Notarius.

S. D. N.

INNOCENTII XII.

BREVIA DUO AD EPISCOPOS BELGII.

INNOCENTIUS

P A P A XII.

VENERABILES FRATRES,

Nuper ex litteris Fraternalitatum vestrarum primùm accepimus, orta esse inter Theologos Belgii dissidia, dum alii alios incusant tanquam novarum opinionum sectatores, qui cum verbò, tum scriptis,

tis Constitutiones felic. recordationis Innocentii X. & Alexandri VII. Prædecessorum nostrorum, in quibus V. Propositiones ex libro Cornelii Jansenii, cui titulus est *Augustinus*, excerptæ, & damnatæ, unâ cum Formulario juramenti in earundem condemnationem præstandi continentur, variis interpretationibus inutiles & inefficaces quodammodo reddere, non sinè gravi animarum detrimento conantur. Cumque maximè nobis curæ esse debeat pro debito pastoralis regiminis nobis ex alto commissi, ut semper firmæ Prædecessorum nostrorum Constitutiones permaneant, in rebus quæ ad Orthodoxæ Fidei integritatem conducunt: ad diffidia omnia, quæ Ecclesiæ & Fidelium pacem perturbant, compescenda, in primis prædictis Constitutionibus Innocentii X. & Alexandri VII. exemplò Prædecessorum nostrorum firmiter inhærentes, easque in suo robore fuisse & esse declarantes, Fraternitatibus vestris, de quarum zelo & pietate plurimùm in Domino confidimus, mandamus, ut contra omnes & quoscumque cujuslibet statûs, gradûs, & conditionis existant, qui ausu temerariò prædictas V. Propositiones sic damnatas in Constitutionibus Innocentii X. & Alexandri VII. publicè vel privatim, tam in Scholis, quàm in Concionibus, verbò vel scriptis defendere præsumplerint (servatò tamen juris ordine) procedatis, eosque debitis pœnis in eisdem Constitutionibus contentis puniri curetis: cum ad comprimendum tam grave malum, quod jam diu Catholicam Ecclesiam vexat, efficacius remedium adhiberi non posse videatur.

Præterea Fraternitatibus vestris injungendum duximus, prout per præsentis injungimus, ut pro vestra pietate & prudentia, facultate istâ, quâ per Constitutionem Apostolicam muniti estis, ita Formularii subscriptionem, seu juramentum, ad praxim reducatis, ut in exigendo juramento prædicto zelus & charitas vestra quàm maximè eluceat, ne alicujus fama indebitè lædatur, aut detractionibus & murmurationibus locus detur. Quare præcipimus, ut quemadmodum ii qui ad juramentum adigendi sunt, illud præstare debeant sincerè, absque ulla distinctione, restrictione, expositione, damnando eas Propositiones ex Libro Jansenii excerptas in sensu obvio, quem ipsamet Propositionum verba præ se ferunt, prout sensum illum damnârunt SS. Pontifices Prædecessores nostri, damnatumque haberi voluerunt à Christi Fidelibus; ita per Fraternitates vestras, ab iis qui Formulario prædicto subscribent, ac juramenta præstabunt, præter formulam ipsam traditam verbaque in Constitutione Apostolica præscripta, aliquid aliud vel minimum declarationis, interpretationis, aut explicationis, verbò vel scriptò, non exigatur, etiam sub prætextu quod additiones ad nos transmissæ comprehendan-

tur, seu contineantur Formulario Alexandri VII.

Cæterùm ad præcavendas omnes diffidorum causas, quæ Christianam pacem dilacerant, nos quoscumque alios sensus Formularii, præter eum quem ipsius verba exhibent, afferri vel usurpari, aut de his disputari interdiximus, & prohibuimus, ac super ejusdem Formularii interpretatione, sicut & prædictarum Propositionum, in alios sensus præter eum quem ipsa verba per se exhibent, perpetuum silentium imposuimus, ut ex nostris Decretis, tam super ipso silentio, quàm super prohibitione omnium librorum editorum & edendorum in hac materia plenius innotescet: cum ad summum Pontificem dumtaxat pertineat, sensum, quem in his Propositionibus damnaverit, & ut damnatum à Fidelibus credi censuerit, declarare. Demum ad extinguenda Theologorum jam pridem inter se diffidia, Fraternitatibus vestris, quantum in Domino possumus, præsentibus nostris mandatis injungimus, ne ullâ ratione quemquam vagâ istâ accusatione, & invidiosò nomine Jansenismi traduci aut nuncupari sinatis, nisi prius suspectum esse constiterit aliquam ex his Propositionibus docuisse aut tenuisse, nec quemquam sub hoc prætextu repelli ab officiis, muniis, beneficiis, gradibus & concionibus habendis, vel aliâ quacumque functione Ecclesiasticâ permittatis, nisi servatò juris ordine, eam pœnam, quæ viris alioquin Catholicis gravissima est, commervuisse probatum fuerit.

Hæc ad Fraternitates vestras rescribenda decrevimus, non de vestra voluntate & studio erga Ecclesias fidei vestræ creditas diffidentes, sed animi nostri affectum & omnium Ecclesiarum sollicitudinem testificantes: ut tandem qui Pastor Pastorum est, vigilasse nos in gregis nostri custodiam divino suo judicio comprobare dignetur. Datum Romæ &c. die 6. Februarii 1694.

INNOCENTIUS PP. XII.

VENERABILES FRATRES

Salutem & Apostolicam Benedictionem.

Litteras quas decimâ nonâ Julii ad nos distis, libenti animò accepimus; cum in illis vestras ad hanc Sedem Preces intelleximus, quibus nostrum judicium pro sana doctrina vestris in diocesis regulanda postulatis. Ex iisdem autem litteris apertè deprehendimus mala, quæ quoad Jansenismum exponitis, non procedere ex eo quòd Brevis à Nobis 6. Februarii Anni millesimi sexcentissimi nonagesimi quarti ad vos dato satis ipsis non sit consultum, sed potius quia idem Breve executioni fortasse, uti par est, non mandetur; cum illud nullâ prorsus indigeat explicatione, aptumque sit, ut in ipso præscripta adimpleantur, efficax atque opportunum afferre remedium. Quod si præten-

Jansenistæ

Janlenistæ internè, & absque eo quòd deveniant ad ullum actum externum, dum jurant Formularium, non aliter damnent quinque Propositiones, quàm in sensu obvio, non habitò respectu obvii sensus dicti Formularii, suòque arbitriò effingant ejusmodi sensum obvium, Ecclesia non judicat de occultis, quæ soli Deo cordium scrutatori innotescunt. Sin verò iidem prætensi Janlenistæ voce aut scriptis edant proprios sensus Apostolicarum Constitutionum, prædictique Brevis sensui dissentaneos, debent Episcopi, prout de jure, contra eos procedere non tantum auctoritate ordinariâ, sed etiam speciali facultate ipsis indultâ à Constitutionibus Prædecessorum nostrorum felicitis recordationis Innocentii X. & Alexandri VII. quas nos quoque confirmavimus, ita ut servatis servandis congruè puniantur, cum ea omnia facillè probari possint, quia agitur de actibus externis.

Non sinè admiratione intelleximus, nonnullos istis in Diocesisbus reperiri, qui verbis & calamò ausi fuerint affirmare, supradictò nostrò Brevi alteratam seu reformatam esse Constitutionem Alexandri VII. decimâ sextâ Octobris Anni millesimi sexcentissimi quinquagesimi sexti editam, nec non Formularium ab ipsomet pronunciatum, cum dictò Brevi utrumque specificè confirmetur, & omninò intenderimus & intendamus iisdem adhærere, & nequaquam sinere, ut aliquid addatur vel dematur à prædicto Formulario, illud quovis modò alterando in aliqua ejus minima parte, sed quod in omnibus & singulis ejusdem partibus, uti mandavimus, mandamus etiam ad amissim observari. Quod attinet ad libros Sacræ Scripturæ idiomate vulgari traductos & alios prohibitos, patent Constitutiones Prædecessorum nostrorum, & potissimum felicitis recordationis Pii IV. à quibus satis superque abusibus providetur, uti etiam confugia ad alia Tribunalia à consimilibus Constitutionibus inhibentur, quarum Episcopi suis in Diocesisbus observantissimi executores esse debent. Quod pertinet ad pendentes controversias circa administrationem Sacramentorum; donec aliquid specialius decernatur, ab iisdem Episcopis advigilandum est, ut juxta Sanctiones Canonicas, statuta Conciliorum, & praxim Ecclesiæ administrentur, habitâ casuum atque eorum circumstantiarum ratione. Etenim in præsens magnâ sollicitudine discussioni Propositionum, quæ inter alias abundè delatas ad hoc argumentum spectant, adlaboratur à Consultoribus & Qualificatoribus supremæ hujus Inquisitionis, qui omnes sunt Prælati, ac doctrinâ præstantes. De vestra autem in hanc Sedem observantia adeò præclare sentimus, ut planè confidamus, non omissuros vos ejusdem mandata debitâ Charitate & prudentiâ exequi, firmam in spem venientes, restituendam tandem isti Provinciæ tranquillitatem, quâ cæteræ omnes fruuntur. Fraternitatibus interim vestris A-

Pars II.

postolicam Benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, sub Annulo Piscatoris, die 24. Novembris 1696. Pontificatûs nostri Anno 6. subsignatum erat, MARCUS SPINULLA. Superscriptio erat. *Venerabilibus Fratribus Archiepiscopo Mechliniensi, Episcopis Antverpiensi, Ruremundensi, Brugensi, Gandensi.*

B R E V E

S. D. N. INNOCENTII XII.

Ad Academiam Lovaniensem, Responsorium ad Epistolam quâ postulabatur, ut licitum esset continuare in tradenda doctrina, quæ continetur in Libro Censurarum Lovaniensis & Duacensis Universitatum, &c.

INNOCENTIUS PP. XII.

Dilecti Filii Salutem. Tradidit mensibus elapsis Dilectus Filius JOANNES LIBERTUS HENNEBEL, Epistolam vestram datam die 7. Maii Anni præteriti, in qua humiliter postulatis, ut hujus S. Sedis auctoritate licitum vobis esset ac liberum, continuare in tradenda doctrina Majorum vestrorum, quæ continetur in Libro Censurarum Lovaniensis, & Duacensis Universitatum, unâ cum Apologia Universitatis Lovaniensis, & ab eadem declarari, Doctrinam de Gratia per se efficaci & de prædestinatione ante prævisa merita, nullis hætenus emanatis Apostolicis Decretis damnatam & enervatam esse, eamque proinde posse teneri, quousque Sancta Sedes ipsa aliter statuerit. Quâ in re vestram erga S. Petri Cathedram observantiam, & reverentiam summopere collaudamus. Verum quia, ut S. Cælestinus ad Episcopos Galliæ rescripsit, profundiores difficilioreque partes intercurrentium in materia Divinæ Gratiæ quæstionum, quas latius pertractârunt qui hæreticis restiterunt, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus adstruere; nec arbitramur opportunum, ut in præsens habeatur exactior illa de Divinis Auxiliis tractatio, quæ à Prædecessoribus nostris CLEMENTE VIII. & PAULO V. instituta fuit, cum ad confitendam Gratiâ Dei, cujus operi & dignationi nihil penitus subtrahendum est, satis sufficere credamus, quidquid Sedis Apostolicæ scripta docuerunt: idcirco felicitis recordationis PAULI V. & URBANI VIII. Decretis inhærentes, quibus cavetur, ne quisque audeat imprimere, vel quoquò modò in lucem edere Libros, Tractatus, Compositiones, ex professo vel incidenter, vel prætextu commentandi D. Thomam, aut aliâ quâvis occasione, vel prætextu, vel modò, de materia Divinorum Auxiliorum tractantes, sinè expressa & speciali licentia à nobis obtinenda, donec ab hac S. Sede aliter sit ordinatum; Apostolicâ vos primùm auctoritate monemus, ut sublatis contentionibus, sapientiæ, quæ desursum atque paci-

E

fica

fica est, vacetis; profitentes, sicut asseritis, doctrinam præclarissimorum Doctorum Augustini & Thomæ: quorum ille tantæ scientiæ fuit, ut inter Magistros optimos etiam à nostris Prædecessoribus haberetur, & cuius doctrinam, secundum eorundem Prædecessorum statuta, Romana sequitur & servat Ecclesia: alter verò mirâ eruditione eamdem Dei Ecclesiam clarificat, & sanctâ operatione fœcundat. Hos dum Universitas Vestra doctrinæ duces secuta fuerit, securè pugnabit contra hostes Orthodoxæ Fidei, in Ecclesiæ gloriam & ædificationem, excitabitque indies hanc Apostolicam Sedem, ut cumulatius ei præstet paternæ Charitatis officia. Vobisque interim Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ die 6. Februarii 1694.

S. D. N. C L E M E N T I S

DIVINA PROVIDENTIA

P A P Æ X I.

Confirmatio & innovatio Constitutionum

INNOCENTII PAPÆ X.

E T

ALEXANDRI PAPÆ VII.

Adversus Jansenianam hæresim editarum, cum nonnullis declarationibus pro debita illarum observantia adjectis.

C L E M E N S

E P I S C O P U S

SERVUS SERVORUM DEI

Universis Christi fidelibus salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Vineam Domini Sabaoth, quæ est Catholica Ecclesia, pro commisso Nobis divinitus Apostolicæ servitutis munere custodire, atque excolere omni studiò, atque industriâ jugiter satagentes, ea, quæ à Romanis Pontificibus Prædecessoribus Nostris ad succrescentes in illa perniciosarum novitarum vepres radicitus evellendos prudenti, salubrique consiliò constituta esse noscuntur, ut quibuscumque Inimici Hominis molitionibus dejectis, firmitus semper, atque exactius observentur, Apostolici muniminis nostri præfidiò libenter roboramus, atque alias desuper sollicitudinis, & providentiæ nostræ partes interponimus, sicut omnibus maturæ considerationis trutinâ perpensis, ad fidelem, ac tutam Orthodoxæ veritatis custodiam, nec non Animarum pretiosò Unigeniti Dei Filii Domini nostri JESU CHRISTI Sanguine redemptarum salutem expedire in Domino arbitramur. Sanè postquam fel. record. INNOCENTIUS Papa X. Prædecessor Noster per quamdam suam desuper editam Constitutionem quinque famosas Propositiones ex Libro Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, cui titulus AUGUSTINUS, excerptas Apo-

stolici censurâ judicii ritè confixerat, Rec. Mem. ALEXANDER Papa VII. etiam Prædecessor Noster ad ejusmodi jam damnatos errores è Christi fidelium mentibus prorsus abolendos, publicæque tranquillitatis perturbatorum subtili testas calliditate machinationes penitus evertendas, prædictam Innocentii Prædecessoris Constitutionem, totò illius insertò tenore, confirmavit, novarumque declarationum accessione constabilivit, suâ in id pariter editâ Constitutione tenoris, qui sequitur, videlicet:

ALEXANDER Episcopus Servus Servorum Dei, Universis Christi fidelibus salutem, & Apostolicam Benedictionem. Ad Sanctam Beati Petri Sedem, &c. *quam vide superius..... quâ ex toto relatâ pergit.*

Subinde verò, quo omnis Apostolicarum Definitionum eludendarum aditus intercluderetur, memoratus Alexander Prædecessor, priscum Ecclesiæ morem sequutus, certam edidit Formulam ab omnibus Ecclesiastici Ordinis, tam Sæcularibus, quam Regularibus Personis subscribendam per aliam suam hac in re promulgatam Constitutionem tenoris sequentis, videlicet: ALEXANDER EPISCOPUS, &c. incipit: REGIMINIS APOSTOLICI DIVINA PROVIDENTIA NOBIS, &c. *quam cum Formula subscribenda vide superius relatam..... quâ etiam ex toto relatâ pergit.*

Sic equidem Causa finita est; non tamen sic, ut par erat, finitus est error Apostolicò toties mucrone percussus: Neque enim defuere, nec adhuc desunt, homines veritati non acquiescentes, & numquam Ecclesiæ contradicendi finem facientes, qui variis distinctionibus, seu potius effugiis ad circumventionem erroris excogitatis, Ecclesiam ipsam turbare, eamque interminatis quæstionibus, quantum in ipsis est, involvere, & implicare conantur; quodque deterius est, ipsamet Apostolicæ Sedis Decreta redarguendis eorum pravis sensibus condita, ac præsertim quasdam piæ memoriæ CLEMENTIS Papæ IX. die 19. Januarii 1669. ad quatuor Galliæ Episcopos, nec non binas similis memoriæ INNOCENTII Papæ XII. etiam Prædecessorum nostrorum die 6. Februarii 1694. & die 24. Novembris 1696. ad Episcopos Belgii in forma Brevis respectivè datas litteras, in erroris sui patrociniū advocare, temerariò planè ausu, non erubescunt: Perinde ac si memoratus Clemens Prædecessor, qui eisdem suis litteris, se Innocentii X. & Alexandri VII. Prædecessorum Constitutionibus supradictis firmissimè inhærere, ac à dictis quatuor Episcopis veram, & totalem obedientiam, adeoque Formulæ à præfato Alexandro Prædecessore, sicut præmittitur, editæ sincerè per eos subscribi voluisse declaravit, aliquam in tam gravi negotio exceptionem, seu restrictionem, quam nullam prorsus se unquam admissurum fuisse protestatus fuit, re ipsâ admisisset; dictus verò Innocentius XII.

XII. Prædecessor, dum sapienter, ac providè prædictas quinque Propositiones ex memorato Libro Jansenii excerptas in sensu obvio, quem ipsamet Propositionum verba exhibent, ac præ se ferunt, damnatas esse pronunciavit, non de ipsomet obvio sensu, quem in Jansenii Libro habent, quive ab eodem Jansenio intentus, ac à præfatis Innocentio X. & Alexandro VII. Prædecessoribus damnatus fuit, sed de alio quopiam diverso sensu cogitasset; dictasque Innocentii X. & Alexandri VII. Prædecessorum Constitutiones temperare, restringere, aut aliò quovis modo immutare voluisset iisdem ipsis litteris, quibus eas in suo robore fuisse, & esse, sequè illis firmiter inhærere verbis apertissimis asseribat.

Præterea iidem inquieti homines sparsis undequaque scriptionibus, ac Libellis, exquisitâ ad fallendum arte compositis, non sinè gravi Apostolicæ Sedis injuriâ, maximoque totius Ecclesiæ scandalo docere non sunt veriti: ad obedientiam præfatis Apostolicis Constitutionibus debitam non requiri, ut quis prædicti Janseniani Libri sensum in antedictis quinque Propositionibus, sicut præmittitur, damnatum, interiùs, ut hæreticum, damnet; sed satis esse, si ea de re obsequiosum (ut ipsi vocant) silentium teneatur. Quæ quidem assertio, quàm absurda sit, & animabus Fidelium perniciofa, satis apparet, dum fallacis hujus doctrinæ palliò non deponitur error, sed absconditur, vulnus tegitur, non curatur; Ecclesiæ illuditur, non paretur; & lata demum filiis inobedientiæ via sternitur ad fovendam silentiò hæresim; dum ipsam Jansenii doctrinam, quam ab Apostolicâ Sede damnatam Ecclesia Universalis exhorruit, adhuc interiùs abjicere, & corde improbare detrectant.

Quin etiam eò impudentiæ nonnullos devenisse compertum est, ut veluti naturalis honestatis, nedum Christianæ sinceritatis obliti, asserere non dubitaverint, præfatæ Formulæ à memorato Alexandro Prædecessore præscriptæ subscribi licitè posse, etiam ab iis, qui interiùs non judicant, prædicto Jansenii Libro doctrinam hæreticam contineri. Quasi verò, contra quàm scriptum est: *Qui loquitur veritatem in corde suo, & Qui jurat proximo suo, & non decipit*; hujusmodi erroris sectatoribus liceat Ecclesiam ipsam jurejurandò decipere, simulque Apostolicæ Sedis prudentiam fallere; dum, ejusdem Formulæ conceptis verbis, loquuntur, quod Ecclesia loquitur; quod tamen sentit ipsa, non sentiunt: sequè parère Constitutionibus Apostolicis profitentur, quibus animò contradicunt.

Hinc est, quod Nos ad opportunum, & efficax tam exitiali morbo, qui ut cancer serpit, & quotidie in deterius vergit, remedium adhibendum, non minùs demandatæ Nobis omnium Ecclesiarum sollicitudinis debitò,

Part II.

quàm plurimorum Venerabilium Fratrum nostrorum diversarum partium, ac præsertim Regni Galliarum, Episcoporum zelò, ac precibus excitati; ne hujusmodi pravi homines Catholicæ Ecclesiæ pacem subvertere impunè pergant, & simplicium, ac pusillorum mentibus imponere, docentes quæ non oportet; néve ullus, apud eos quoque, qui bonâ, ut ajunt, fide, ac falsis rumoribus decipi se fortasse patiuntur, de mente, ac Sententia Apostolicæ Sedis ampliùs ambigendi supersit locus; Divinò priùs, tam privatis nostris, quàm publicè indictis precibus, imploratò præsidio, ac re maturè discussâ, de nonnullorum Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, auditisque complurium in Sacra Theologia Magistrorum suffragiis; Primò quidem præinsertas Innocentii X. & Alexandri VII. Prædecessorum Constitutiones, omniaque, & singula in eis contenta auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium, confirmamus, approbamus, & innovamus.

Ac insuper, ut quævis in posterum erroris occasio penitus præcidatur, atque omnes Catholicæ Ecclesiæ filii Ecclesiam ipsam audire, non tacendo solùm (nam & impii in tenebris conticescunt) sed, & interiùs obsequendo, quæ vera est Orthodoxi hominis obedientia, condiscant; hanc nostrâ perpetuò valiturâ Constitutione: Obedientiæ, quæ præinsertis Apostolicis Constitutionibus debetur, obsequiosò illò silentiò minimè satisfieri; sed damnatum in quinque præfatis Propositionibus Janseniani libri sensum, quem illarum verba præ se ferunt, ut præfertur, ab omnibus Christi fidelibus ut hæreticum, non ore solùm, sed & corde rejici, ac damnari debere; nec aliâ mente, animò, aut credulitate supradictæ Formulæ subscribi licitè posse; ita ut qui secùs, aut contra, quoad hæc omnia, & singula, senserint, tenuerint, prædicaverint, verbò vel scriptò docuerint, aut asseruerint, tanquam præfatarum Apostolicarum Constitutionum transgressores, omnibus, & singulis illarum censuris, & pœnis omninò subjaceant, eadem auctoritate Apostolicâ decernimus, declaramus, statuimus, & ordinamus.

Decernentes pariter easdem præsentis, & præinsertas litteras semper, & perpetuò validas, & efficaces existere & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri, & obtinere. Sicque per quoscumque Judices Ordinarios & Delegatos ubique judicari, & definiri debere, sublatâ eis, & eorum cuilibet quâvis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate; ac irritum, & inane, si secùs super his à quoquam quâvis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Quocirca Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, & Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, nec non Hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, & iudicibus Ecclesiasticis, ad quos

E 2

per-

pertinet, committimus, & mandamus, ut singuli in suis respectivè Dicecesibus, ac locis suæ jurisdictioni subjectis, ipsas præsentès litteras & in eis contenta quæcumque exequantur, & executioni mandari, & observari ab omnibus curent, & inobedientes, & rebelles quoscumque per censuras, & pœnas præfatas, aliæque juris & facti remedia, appellatione postpositâ, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omninò coëreant, & compellant. Volumus autem ut earundem præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillò personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis Originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam Nostræ Confirmationis, Approbationis, Innovationis, Decreti, Declarationis, Statuti, & Ordinationis infringere, vel ei ausu temerariò contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo septingentesimo quinto, Decimo septimo Kalendas Augusti, Pontificatus Nostri Anno Quinto.

J. CARD. PRODARIUS.

F. OLIVERIUS.

Visa de Curia C. A. Fabronus.

Loco ✠ Plumbi.

P. Porta.

Registrata in Secretaria Brevium.

Anno à Nativitate Domini nostri JESU CHRISTI, Millesimo septingentesimo quinto, Indictione decimâ tertiâ, die verò decimâ sextâ Julii, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris & D. N. D. CLEMENTIS Divinâ Providentiâ Papa XI. Anno Quinto, supradictæ Litteræ Apostolica affixa, & publicata fuerunt ad valvas Ecclesiæ S. Joannis Lateranensis, Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, Magnæ Curia Innocentianæ Montis Cætorii, in Acie Campi Floræ, & aliis locis solitis, & consuetis Urbis, per me Thomam de Unionibus ejusdem Sanctissimi D. N. Papæ Cursorem.

Joannes Græcus Mag. Curs.

S. D. N. ALEXANDRI

DIVINA PROVIDENTIA

PAPÆ VIII.

DECRETUM

Contra duas Propositiones, primam hæreticam. Alteram scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam, & erroneam.

F E R I A V.

DIE XXIV. AUGUSTI M. DC. XC.

In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis, habitâ in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram Sanctissimo D. N. D. ALEXANDRO Divinâ Provi-

dentia Papa VIII. ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

SANCTISSIMUS D. N. D. ALEXANDER Papa VIII. non sinè magno animi sui mœrore audivit duas Theses, seu Propositiones, unam denuò, & in majorem Fidelium perniciem suscitari, alteram de novo erumpere; & cum sui Pastoralis Officii munus sit, Oves sibi creditas à noxiis pascuis avertere, & ad salutaria semper dirigere, dictarum Thesium, sive Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis & Reverendissimis DD. Cardinalibus Inquisitoribus sedulò commisit, qui pluries, re maturè discussâ, infrascriptis Thesis seu Propositionibus super unaquâque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ sigillatim exposuerunt.

I. Bonitas objectiva convenit in convenientia objecti cum natura rationali: Formalis verò in conformitate actûs cum Regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè. HUNC HOMO NON TENETUR AMARE, NEQUE IN PRINCIPIO, NEQUE IN DECURSU VITÆ SUE MORALIS.

II. Peccatum Philosophicum, seu morale, est Actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum verò, & mortale, est Transgressio libera Divinæ Legis. Philosophicum, quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei; neque peccatum mortale dissolvès amicitiam Dei, neque æternâ pœnâ dignû.

Quibus peractis, Sanctissimus, omnibus plenè & maturè consideratis, Primam Thesim seu Propositionem declaravit hæreticam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet sub Censuris & pœnis contra Hæreticos, & eorum fautores in jure expressis. Secundam Thesim, seu Propositionem declaravit scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam & erroneam, & uti talem damnandam & prohibendam esse, sicuti damnat & prohibet; ita ut quicumque illam docuerit, defenderit, ediderit, aut de ea etiam disputaverit, publicè, seu privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipsò factò incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quâcumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi. Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis, Dignitatis, & Statûs, etiam speciali & specialissimâ notâ dignis, ne prædictam Thesim seu Propositionem ad praxim deducant.

Loco ✠ Sigilli.

ALEXANDER SPERONUS S. ROMANÆ, & Universalis Inquisitionis Notar.

Die

Die 24. Augusti 1690. supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Palatii Sancti Officii, & in Acie Campi Floræ, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis, per me Franciscum Perinum Sanctissimi D. N. Papæ, & Sanctissimæ inquisitionis Cursores.

BULLA

CONFIRMATORIA PRIVILEGIORUM. INNOCENTIUS PP. XI.

Ad futuram rei memoriam.

EXponi Nobis nuper fecit dilectus Filius Franciscus Diaz à S. Bonaventura, charissimi in Christo Filii nostri Caroli Hispaniarum Regis Catholici Concionator, & Theologus, ac in Romana Curia pro ultramontana familia Ministro Generali Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci de Observantia nuncupatorum subjecta Commissarius Generalis, quod privilegia, gratiæ, concessiones, favores & indulgentiæ etiam plenariæ, ac poenitentiarum relaxationes, cæteraque indulta Ordinibus, Congregationibus, Confraternitatibus, domibus, & singulis utriusque sexus personis, obedientiæ seu directioni prædicti Ministri Generalis Fratrum Minorum subjectis, olim ab Apostolica Sede concessa, seu communicata per plurium Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum constitutiones, & præcipue per litteras felic. record. CLEMENTIS VIII. incipientes; *Ratio Pastoralis*, &c. Anno 1597. expeditas, ac Pauli V. quæ incipiunt: *Injuncti Nobis*, &c. Anno 1609. concessas, & Urbani VIII. Romanorum Pontificum Prædecessorum pariter nostrorum incipientes: *In plenitudinem*, &c. tertio idus Maii 1625. datas, confirmata, & sub aliquibus modificationibus innovata fuerunt. Unde præfatæ utriusque sexus personæ Obedientiæ seu directioni dicti Ministri Generalis subjectæ, quibus memorata communicatio privilegiorum, indulgentiarum, & concessionum tam inter se, quam cum aliis Ordinibus, Congregationibus, & Societatibus etiam Jesu, ac Confraternitatibus concessa fuit, juxta clausulas, & præscriptum dictarum litterarum Apostolicarum, & cum restrictionibus in illis apposis, & non aliter, eâ usæ fuerunt.

Cum autem sicut eadem expositio subjungebat, ut præmissa firmitus subsistant, & conserventur, præfatus Franciscus Commissarius Generalis Curia prædictas Clementis, ac Pauli, & Urbani Prædecessorum Litteras, cum clausulis in eisdem contentis à Nobis innovari, & omnes aliorum Romanorum Pontificum Successorum Concessionem ad favorem dictorum Ordinum, Congregationum, Confraternitatum, locorum, benefactorum, & aliarum utriusque Sexus personarum, prædictæ Obedientiæ seu directioni subjectorum, expeditas Apostolicæ Confirmationis Nostræ patrociniò communiri plurimum desideret.

Nos ipsius Francisci Commissarii Generalis Curia votis hac in re, quantum cum Domino possumus, favorabiliter annuere volentes, eumque à quibusvis Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, aliisque Ecclesiasticis Sententiis, Censuris, & poenis à jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existat, ad effectum præsentium tantum consequendum harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, supplicationibus ejus nomine Nobis super hoc humiliter perrectis inclinati, de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium negotiis & consultationibus Episcoporum & Regularium Præpositorum consilio, & attentâ relatione, quam Venerabilis etiam Frater Noster Alderanus Episcopus Portuensis ejusdem S. R. E. Cardinalis Cybo nuncupatus dicti Ordinis apud Nos & Sedem Apostolicam Protector, eisdem Cardinalibus super præmissis fecit, prædictas Clementis incipientes: *Ratio Pastoralis* &c. ac Pauli, quarum initium *Injuncti Nobis* &c. & Urbani Prædecessorum, quæ incipiunt: *In plenitudinem*, &c. aliorumque Romanorum Pontificum Successorum litteras super præmissis respectivè emanatas, dummodo tamen sint in usu, nec sint revocatae, aut sub aliqua revocatione comprehensæ, Sacrisque Canonibus & Concilii Tridentini Decretis, ac posterioribus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, Regularibusque Ordinis prædicti institutis non adversentur, Auctoritate Apostolicâ tenore præsentium confirmamus, & approbamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus: salvâ tamen semper in præmissis Auctoritate Congregationis memoratorum Cardinalium.

Decernentes easdem præsentis Litteras semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus fortiri & obtinere, ac illis, ad quos spectat, & pro tempore spectabit, plenissimè suffragari; sicque in præmissis per quoscumque judices Ordinarios & delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, judicari & definiri debere, ac irritum & inane, si secus super his à quoquam, quavis Auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari: in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque.

Volumus autem ut earundem præsentium Litterarum transumptis seu exemplis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillò personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides ubique locorum tam in judicio, quam extra illud habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 5. Septembris 1686 Pontificatus nostri Anno decimo.

Signatum erat I. G. Cardinalis Slusius.

VENERABILI FRATRI
DANIELI ARCHIEPISCOPO AQUENSI.
C L E M E N S P A P A X I.
VENERABILIS FRATER, *salutem &c.*

Apostolicæ libertati, & sinceræ in Domino charitati, in primis vero debito, quod humilitati nostræ inscrutabile Dei iudicium imposuit, consentaneum esse duximus, ea diuturniori silentiō minimè præterire, quæ ad custodiendam, ut par est, Sanctæ hujus Sedis dignitatem atque auctoritatem, quàm maximè pertinere intelligimus. Nostro itaque obsequentes Officio ita hæc ad Fraternitatem tuam perscribimus, ut non dimissâ eâ, quam de tua pietate constanter gerimus, opinione, nequaquam refrigescat charitas illa, quâ te prosequimur, immò quò magis persuasum habemus, Te zelò pro Dei Ecclesia incendi, & consiliò atque doctrinâ præstare, eò Te propensiorē fore confidimus in id omne, quod veritate ac justitiâ dictante Tibi explicare cogimur: cū præsertim Te latere non possit, lædi quodlibet honorabile Ecclesiæ membrum in ipso capite, ubi ea quæ providè Romani Pontifices Prædecessores nostri constituerunt, everti, aut suò frustrari effectū contingat. Cū itaque apud omnes compertum sit, Ordinum Regularium Mendicantium Ecclesias, Monasteria, loca, ac personas ab Ordinariorum jurisdictione, per Apostolicam Sedem exempta esse, & ejusdem Sedis auctoritati subijci, nec cuiquam licere Privilegia hujusmodi immutare, quinimò nec posse Regulares ipsos, nisi de Romani pro tempore existentis Pontificis licentia, eisdem renunciare: propterea non tam grave quàm mirum nobis accidit, ea audire, quæ Fraternitas tua in ista Civitate ac Diocesi jam pridem attentaverat, dum præfatorum Ordinum Ecclesias, quibus cura animarum non subest, ac sedes Confessoriorum in eis existentes, nec non SS. Eucharistiam ac Tabernaculum, Pixidemque, in qua eadem servari solet, frustra reluctantibus, & sua satis nota Privilegia allegantibus, Regularibus ipsis, visitare voluisti, quasi in hoc Concilii Tridentini Te tueretur auctoritas, aut quàm invaluisse in quibusdam Diocesibus asseverabas, ejusmodi actu validari posset consuetudo: Suppositis præterea Ecclesiastico interdicto illorum Ecclesiis, qui similibus juribus freti, visitationi ejusmodi restiterunt, sublatâque eorumdem personis facultate excipiendi confessiones sæcularium, ac populo Verbum Dei de more annuntiandi. Ejusmodi itaque rerum serie à nobis perceptâ, etsi celeri ac publicâ opus esse reparatione intelligeremus, non tamen animum statim convertimus ad ea consilia, quibus eadem parari posset, sed ejus exemplo & monitis, quantum patitur infirmitas nostra, inhærentes, cujus vicem immeriti gerimus, rem tecum in spiritu lenitatis agi volumus, ac proinde injunximus Venerabili Fratri Philippo Antonio Archie-

piscopo Molenfi, Nuntio apud Christianissimum Regem, ut de ejusmodi rei gravitate, eâ, quâ par erat, diligentia cum Fraternitate tua discerneret, nostrasque in simili forma Breves Litteras, quibus eum instruximus, tibi redderet, confisi, Te pro spectata tua Prudentia, æquitati ipsi, votisque nostris non ægrè adhæsurum. Verum non multò post ab ea spe decidimus, cū nedum Te eodem constituisse vestigio intellexerimus, sed ulterius etiam progressum fuisse, ac visitationem pariter in Ecclesia Fratrum Ordinis B. Mariæ de monte Carmelo, adjunctâ tibi sæculari potestate, effractisque (quod planè dolentes dicimus) sacri illius loci foribus, habuisse. Quantum hæc omnia & quàm intimò mœrore nos compleverint, verbis vix consequi possumus, imò non ambigimus, quin Tu ipse, ubi rem seriò velis expendere, probè agnoscas, quàm pravi exempli, quàm gravis apud fideles, & plebem tibi commissam offensionis atque periculi occasio fuerit, eò rem videre adductam, ut Tu ipse homines retraheres à Sacrificio Domini, validos & fortes, robur panis & robur aquæ à Hierusalem novâ auferres, conductos à Patrefamilias operarios, strenuèque laborantes, ab ipsius vinea, eò inconsultò, removeres, ac demum adversus filios Matris tuæ poneresscandala. Cæterum, quia palam ac publicè læsa fuisse videmus, tum Privilegia Regularibus, ob multa atque præclara in Ecclesia Dei promerita, ab Apostolica Sede indulta, tum jura ipsius Sanctæ Sedis (ad quam tanquam ad conditorem judicium circa eadem Privilegia pertinet, ut unde jus provenit, interpretatio quoque procedat) liberum non est nobis integrâ conscientia nostrâ, ulterius acquiescere.

Cū itaque satis constet, iis qui in partem sollicitudinis nostræ, non in plenitudinem potestatis vocati sunt, minimè licere in illis, quæ Apostolica Sedes sibi reservaverit, manum apponere, nisi quatenus eidem Sanctæ Sedi visum fuerit id specialiter committere: cūque illud quod Fraternitas tua in præfatis Regularium Ecclesiis attentavit, neque Concilii Tridentini decretis relaxatum sit, neque Prædecessorum nostrorum Constitutionibus aut Decretis commissum fuerit, neque usu, sed potius abusu, contra jus & Auctoritatem Sedis Apostolicæ induci potuerit, idcirco, de nonnullorum Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium Consilio, declaramus atque decernimus, non licuisse Fraternitati tuæ, neque licere, in Ecclesiis Regularium exemptorum, quibus non incumbit cura animarum, Sedes designatas ad audiendas fidelium Confessiones, Pixidemque & Tabernaculum, ac SS. Eucharistiæ Sacramentum, neque ipsas Ecclesias visitare, ac propterea visitationem ipsam, Interdictum, censuras ac prohibitionem audiendi Confessiones personarum sæcularium, & annuntiandi popu-

populo verbum Dei, aliaque forsan contra exemptionis privilegia attentata, & quæ imposterum attentari contigerit, omnia fuisse, ac respectivè fore nulla atque irrita, nullumque ex visitatione, aliisque memoratis actibus præjudiciū præfatorum Regulariū Ordinibus, adversus notoriam illorum exemptionem, illatum fuisse, nec inferri potuisse: ideoque in dictis Ecclesiis posse uti primò Divina officia celebrari, ac eosdè liberè ac licitè ministrare.

Quæ dum per hæc Apostolica scripta Fraternitati tuæ nota facimus, eandem enixè exhortamur, ut sicut in ista crediti sibi Dominici gregis parte muneri suo respondere satagit, ita ab iis, quæ Apostolica Sedes sibi reservavit, abstinendum esse intelligat, ne à capite discrepare videatur, id quod ne cogitare quidem de perspecta virtute ac zelo tuo patitur animus, quò in te sumus; sed in eo persuasum nobis est, Te recti amatorem, nostræque in te eximie charitatis memorem, sinceræ tuæ in Nos, & eandem Sedem, additæque voluntatis argumenta daturum esse, quibus ab hac gravi cura, præter multiplices, quibus circumdamur, quamprimùm exsolvamur, & Fraternitati tuæ Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ die 13. Mensis Februarii Anno 1703. Pontificatus nostri Anno tertio.

NOS FR. FRANCISCUS SAMMORA Ordinis Minorum Regularis Observantiæ Generalis Minister & servus, Universis & singulis præsentibus litteras inspecturis, lecturis pariter & audituris, salutem in Domino peroptatam. Nobis incumbit, ex munere super gregem nostræ curæ commissum die noctuque invigilare, quo Deus Optimus Maximus mirum in modum laudetur, & glorificetur ab omnibus, ejusque præcepta Evangelica, traditiones, observationesque Ecclesiæ Romanæ ad unguem observentur: cæteraque quibus facilius hæc præstare possimus, ut dignè ambulantes in vocatione quâ vocati sumus, omnium humilitate, mansuetudine & patientiâ in unanimi charitate Spiritus unitatem in vinculo pacis custodiamus; Unum enim corpus, unus spiritus, una fides, unum baptisma, unus & idem consensus à Nobis profiteatur, stabiles in fide Catholica, nec latum quidem unguem, ab Ecclesia Catholica, & sanctorum Doctorum disciplina recedendum censemus. Et quia (permittente Deo) nonnulli plus æquò de seipsis præsumentes, novitates & peregrinas Propositiones profiteri non verentur his temporibus maximè infelicissimis, labunturque in errores absurda & scandalosa Catholico viro indigna. Ob id quo tanto malo, ut tenemur & par est, obviare possimus (authore Deo) opere pretium nos facturos arbitramur, huic morbo adhibere medelam, discernentes, prout vi

præsentiarum statuimus & decernimus, hujusmodi Propositiones inferiùs adnotatas fore damnandas, quas quidem autoritate quâ fungimur Apostolicâ, maturâ super his habita deliberatione in Comitibus per nos coactis 23. Augusti anno 1561. in Conventu nostro Gandensi Provinciæ Flandriæ, adhibito insuper Reverendorum Patrum ejusdem Provinciæ, nec non aliquorum Magistrorum infra subsignatorum consiliò & decretò, pro hujusmodi erroribus planè sepeliendis, damnamus nonnullas dictarum assertionum tanquam piarum aurium offensivas, aliquas hæreticas, alias erroneas, nonnullas malè sonantes, aliquas temerarias, aliquas scandalosas, & à Christiano viro & pio omninò fugiendas: damnamus, inquam, reprobamus & explodimus illas prout jacent, & sunt quæ sequuntur.

Assertio I. Liberum arbitrium hominis, non habet potestatem ad opposita, nec illi convenit ea potestas ex ipsius naturali & intrinseca ratione.

2. Libertas & necessitas eidem conveniunt respectu ejusdem, & sola violentia repugnat libertati hominis naturali.
3. Liberum arbitrium ex sua ratione intrinseca non habet, ut ex se, aut per se efficiat actum liberum.
4. Liberum arbitrium ex se non potest nisi peccare, & omne opus arbitrii sibi dimissum est peccatum mortale aut veniale.
5. Homo faciendo quod in se est, peccat, & non potest non peccare, faciendo quod in se est.
7. Liberum arbitrium hominis non potest absque speciali gratia Dei vitare peccatum, Unde fit, ut omne opus hominis purè infidelis sit peccatum.
8. Liberum arbitrium liberè vult, quidquid sponte, sive voluntariè vult. Ita ut, quod necessariò vult, idem liberè velit.
9. Hæreticus sive schismaticus, & homo non purè infidelis, meretur quandoque de condigno vitam æternam.
10. Homo existens in peccato mortali, sive in reatu ad æternam mortem, habet in se charitatem.
11. Per contritionem, non adhibito reali Sacramento Baptismi aut Pœnitentiæ, non dimittitur crimen extra casum martyrii aut necessitatis.
12. Si peccator faciat quod mandatur per contritionem & confessionem factam Sacerdoti, non remittitur illi peccatum, nisi sacerdos absolvat, etiamsi per malitiam absque ratione sacerdos neget illi absolutionem.
13. Non nisi Pelagianò errore admitti potest ante primam justificationem in homine liberi arbitrii usus bonus, & qui se præparat ad eam, peccat ut is, qui assidue abutitur suis bonis naturalibus: nam ante primam omnia opera hominis sunt peccata damnatione digna.
14. Non datur gratia nisi reluctanti, proinde nec

nec prima justificatio quæ est ipsa fides: fides enim est, quæ ex impio fit pius.

15. Homo necessario peccat etiam damnabiliter in aliqua specie peccati, & actus ad quem necessario fertur, est illi peccatum.
16. Nemo præter Christum est absque peccato originali: hinc B. Virgo mortua est propter peccatum originale quod contraxit ex Adam; omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut aliorum justorum, sunt ultiones peccati originalis vel actualis: Unde Job passus est, & Martyres propter peccata sua.
17. *Omnia in gloriam Dei facite: & dico vobis, nolite resistere malo*, sunt simpliciter ut præcepta accipienda.
18. Omne opus bonum est meritorium Vitæ æternæ: quod si aliquid remuneretur temporaliter tantum, non dignum vitæ æternæ; illud malum est: quare nullum est opus meritorium nisi vitæ æternæ.

Et de his assertionibus hucusque.

Præcipimus itaque per obedientiam in virtute Spiritus S. & sub poena excommunicationis latæ sententiæ & carceris usque ad nostrum beneplacitum, nec non actuum legitimorum & Officiorum privatione omnibus & singulis in Universum nostræ curæ commissis Fratribus, quacumque dignitate seu autoritate polleant, & in primis hujus Provinciæ Flandriæ, ut prorsus nemo audeat vel præsumat jam superius annotatas assertiones publicè vel privatim nedum asserere, prædicare, seu docere; sed nec scriptis mandare, aut illis vel eorum fautoribus, vel authoribus directè vel indirectè consentire, favere, seu partes tueri. Imò verò teneantur sub dictis poenis quæcumque scripta de hac re intra unius diei spatium post harum litterarum editionem suis Guardianis seu Præfidentibus tradere: qui Guardiani seu Præfidentes eadem scripta & controversias sub annotatis poenis curabunt statim Reverendis Patribus Ministris cuilibet in sua Provincia reddere. Ministri tamen omnia & singula hujus farinæ scripta ad Nos mittere per nuntios certos curent diligentissimè, poenas alioquin & censuras memoratas incursum. Quique vigilent omnia superius dicta executioni mandare, si opus fuerit & illis videbitur expedire, auxiliò brachii sæcularis etiam invocato, prout satius judicaverint oportere. Teneantur proinde sub dictis poenis nostras litteras hujusmodi & censuras per omnes Conventus, præsertim memoratæ Provinciæ Flandriæ mittere, promulgare, & fratribus coram altâ voce legere, cuilibet Conventui relinquendo transcriptum sive autographum sub signo & sigillo dictorum Ministrorum in qualibet Provincia respectivè, cui fidem omnimodam veluti proprio originali adhibendam esse præci-

pimus. Datum Gandavi Anno & die prælibatis. sic subsignatum

Fr. Franciscus Sammora Generalis Minister.

Fr. Thomas Hazart Doctor.

Fr. Joannes Gheri Doctor.

Fr. Petrus Regis Minister.

Patres Definidores etiam subsignarunt.

FR. MICHAEL ANGELUS DE SAMBUCA totius Ordinis Seraphici Patris nostri Francisci Minister Generalis & servus, omnibus has visuris, lecturis, vel legi audituris subditis nostris, Salutem in Domino sempiternam.

Conscii quanti momenti sit ad Controversias fidei Sanctissima ordinis nostri Seraphici Familia, quamque sollicitam ubique terrarum operam navet pro Ecclesia Catholica defendenda, & Apostolicæ Sedis Autoritate tuenda, pro qua voto speciali obligatur ex Regula cap. 1. & 12. & tamen cum summo animi nostri dolore intelligentes, quod nondum turbæ sedentur, quas in Galliis, & Germano-belgicis Provinciis excitârunt *quinque Propositiones Cornelii Jansenii quondam Episcopi Iprensis, prius à Sanctissimo D. N. Innocentio Papa X. damnata, & nuper à Sanctissimo D. N. Alexandro Papa VII. anathemate proscripta*; adeò ut non pauci Sanctissimorum Pontificum Definitionibus obedire recusantes, extortis interpretationibus, fictisque prætextis Apostolicarum Litterarum auctoritatem labefactare tentent. Unde in iis Provinciis passim pro Causa fidei non leves discordiæ sunt.

Sperantes hæc Religionis dissidia feliciter propulsanda, si Patres Ordinis nostri Seraphici, maximè qui in illis regionibus degunt, huic operi seriò, & ex animo incumbant: addente obedientiâ vires, quibus hætenus plerique eorum egregiè & laudabiliter pro veritate pugnârunt. Hinc est quod in Comitibus nostris Generalibus celebratis Toleti hoc Anno 1658. die 12. Junii statuendum duximus, prout statuimus de facto, & mandamus in meritum obedientiæ salutaris omnibus Patribus & Fratribus subditis nostris, ut sine interpretatione aliqua, sed ad litterâ, ut verba sonant, litteris Apostolicis obediant, externosque omnes in saniolem sententiam trahere pro viribus curent: in quorum fidem, has manu nostrâ signavimus, officiique nostri sigillò majori communivimus. Datum Madriti in expeditione Capituli nostri Generalis mensis Junii die 22. Anno superscripto.

Signatum erat.

F. M. ANGELUS DE SAMBUCA, MINISTER GENERALIS.

F I N I S.

I N D E X RERUM PRÆCIPUARUM

Q U Æ IN HAC SECUNDA PARTE C O N T I N E N T U R.

Possunt Abbates jurisdictione Episcopali præditi condere leges. pag. 258. n. 55. a.

Abortus.

Voluntariè procurans abortum fœtus animati, est irregularis. p. 348. n.

141. b.

Quid censendum in dubio animationis fœtus. p. 344. n. 122. b.

Abraham.

Deus Abrahæ dedit mandatum occidendi Isaac dispensando in præcepto non occidendi. p. 230. n. 48. b.

Quamquam aliter facere potuisset dando ei dominium in vitam Isaac. ibid. n. 49. a.

Abrogatio.

Vide Legis humanæ Cessatio;

Absolutio:

Confessarius absolvere debet manentem in occasione remotâ peccati. p. 209. n. 68. a.

At in proximâ occasione manentem sine absolutione dimittere. ibid. n. 69. a. Vide Periculum.

Absolutio à Censuris & Irregularitate; vide Singulas.

Acceptatio:

Vide Legis humanæ acceptatio.

Actus.

Actus voluntatis dividuntur. p. 82. n. 57. b.

Exactior assignatur partitio actuum voluntatis. p. 86. n. 72. a.

Actus vitalis produci potest à solo Deo. p. 15. n. 13. a.

Quo casu denominare posset potentiam videntem & fru-entem. ibid. n. 14.

Actus moralitas quid dicat. p. 88. n. 1. a.

Vide Moralitas.

Actus bonitas, vide Bonitas.

Actus malitia, vide Malitia.

Actus pravii ad justificationem, vide Justificationis dispositio.

Actus humanus.

De essentia actuum humanorum sive in esse physico, sive morali, non est bonitas vel malitia formalis. p. 91. n. 13. a.

Vide Bonitas, Malitia.

Herincx Sum. Theol. Pars. II.

Actus humani desumunt bonitatem & malitiam ex ob-jecto. p. 100. n. 47. a.

Qua quodam sensu dicitur generica ibid. n. 49. a.

Quodam sensu specifica. p. 100. n. 50. b.

Idque licet actus respiciat objectum generale & transcen-dens in ratione entis. ibid. n. 51.

Ex affectu honesti ut sic, generatur specialis habitus. ibid. num. 52.

Ut objectum tribuat specialem actui bonitatem vel ma-litiam, requiritur in ipso specialis convenientia vel disconvenientia objectiva. p. 101. n. 53. a.

Ad actum malum non requiritur ut malitia sit voluta, nisi interpretativè. ibid. n. 54.

Ad actum verò bonum debet ipsa objectiva bonitas mo-vere. ibid. n. 55. b.

Non tamen requiritur ut voluntas appetat honestum particulare sub ratione honesti actu quasi signato. ibid. num. 56.

Multiplex malitia reperiri potest in eodem actu. p. 101. num. 54. a.

Uti & multiplex bonitas in eodem actu externo ac in-terno imperato. p. 102. n. 57. a.

Quid censendum de intrinseca bonitate actus interni eli-citi. ibid. n. 58.

An & quomodo bonitas & malitia desumantur ex cir-cumstantiis. Vide Circumstantia.

Malitia primaria actus interni desumitur ex fine, operis autem externi ex medio. p. 107. n. 86. b.

An & quomodo actus desumat bonitatem ex conformitate cum voluntate divina. p. 109. n. 95. & seqq.

Vide Voluntas.

Actus externus.

Bonitas & malitia objectiva frequenter reperitur in acti-bus externis, & quidem primò ac per se. p. 96. n. 31. a.

Si actus externus consideretur in ratione effectus, boni-tas & malitia prius competit actui interno. ibid. num. 32. b.

Actio externa citra internam est dissona objectivè, non formaliter. p. 97. n. 34. a.

Qualiter actio externa cadat sub prohibitionem. ibi-dem.

Actus externus sæpè est occasio majoris aut extensioris bo-nitatis vel malitia. ibid. n. 35. b.

Sed per, se & omnibus præscisis, opus externum non ad-dit aliquam bonitatem vel malitiam interiori. pag. 97. n. 36. b.

F

D

De augmento satisfactionis multi aliter opinantur. p. 98. n. 40. a.

Cur Ecclesia puniat actus solum externos, etiam saepe dependenter ab eventu. p. 98. n. 41. b.

Nonnullis operibus quatenus externis quaedam privilegia sunt annexa. ibid.

Eidem actui externo potest competere simul bonitas & malitia respectu diversorum. p. 91. n. 16. b.

Immo etiam respectu ejusdem operantis. p. 92. n. 16. a.

Qualiter is esset simpliciter denominandus. ibid. n. 17.

Quo sensu idem actus placebit & displicebit Deo. ibid. num. 18.

Item precipietur & prohibebitur. ibid. b.

Ac merebitur idem simul calum & purgatorium; non tamen infernum. ibid. b.

Idem actus externus potest successive esse bonus & malus. p. 93. n. 20. a. Vide Actus humanus.

Furtum & concupiscentia cur & quomodo prohibeantur diversis praeceptis. p. 99. n. 42. a.

Non frustra suadentur opera externa. ibid. n. 43. b.

Desiderando interius cur non obtineantur mox merita S. Pauli. ibid. n. 44.

Nec mereatur tantum qui desideraret millies pro Christo mori, quantum si reipsa millies moreretur. ibid.

Cur peccatum externum sit in confessione explicandum. p. 99. n. 45. b.

Actus externus & internus, quo sensu unum, & quo plura peccata vocari possint. ibid. n. 46. b.

Actus internus.

Actus internus saepe, non semper, habet actum exteriorum pro objecto. p. 96. n. 30. a.

Bonitas & malitia formalis simpliciter competit primo & per se actui interno. ibid. n. 33. b.

Unde actio externa sine interna est dissona objective, non formaliter. p. 97. n. 34. a.

Cur bonitas desumpta ex fine dicatur derivari ab actu interiori in exteriorum. p. 96. n. 30. a.

Eidem actui interno nequit simul convenire bonitas & malitia intrinseca. p. 92. n. 19. b.

Secus est de extrinseca seu participata ab alio actu imperante. ibid. n. 20.

Idem actus internus potest successive esse bonus & malus. p. 93. n. 20. a. Vide Actus humanus.

Actus interni an & qualiter cadant sub legem humanam. p. 265. n. 87. & seqq. Vide Legis humanæ materia.

Actus indifferens.

Datur actus indifferens secundum speciem. p. 93. num. 23. b.

Et in individuo nec meritorii nec demeritorii. ibid.

Ac per accidens nec boni nec mali. ibid.

Immo etiam per se & ex natura rei. p. 94. n. 24. a.

Non recte adducitur auctoritas Concilii Constantiensis ad hoc probandum. ibid.

Omnia in gloriam Dei facienda ex consilio; & quo sensu ex precepto. p. 95. n. 27. a.

An vel qualiter debeat homo sibi praefigere motivum consentaneum recte rationi. ibid. n. 29. b.

Ex actibus indifferentibus possunt generari habitus indifferentes. ibid.

Adam.

Ad transfusionem peccati Ada requirebatur decretum di-

vinum.

Quod Ada de facto intimatum fuerat, etsi non esset id necessarium. p. 175. n. 23. a. Vide Peccatum Originale. p. 174. n. 22. b.

Advenæ.

Vide Peregrini.

Adultus.

Adulti non justificantur sine aliqua dispositione. p. 430. num. 1. a.

Unde in illis requiritur in primis actus fidei. ibid. n. 2. a. Vide Justificationis dispositio.

Alexander.

Alexander Alensis stat pro Immaculata Conceptione. p. 177. n. 30. a.

Alexander VII. mandavit Magistro sacri Palatii, ne prae-textu tituli Immaculatae Conceptionis ullamfateat difficultatem. p. 179. n. 36. a.

Amens.

Amentes, etsi pro tempore à formali culpa excusentur, tamen per se obligantur legibus. p. 274. n. 130. b.

An eis liceat equidem in die jejunii ministrare cibos vegetos. p. 175. ibid. a.

Non licet eos excitare ad copulam, similesque actus jure natura illicitos, ibid.

Amor.

Amor Dei alius est amicitia, alius concupiscentia. p. 392. n. 33. a.

Alius inefficax, alius efficax. p. 392. n. 33. a.

Amor Dei sicut oportet ad salutem, superat vires natura. ibid. n. 34. a.

Immo est in substantia supernaturalis, idemque est de actu fidei & spei. ibid. Vide Gratiae necessitas.

Datur amor Dei supernaturalis, qui non est super omnia. ibid. d. 36. b.

Dividi solet amor Dei in amorem illius, ut auctoris & finis natura, & amorem illius, ut auctoris gratia ac finis supernaturalis. p. 393. n. 38. a.

Hanc divisionem rejicit Vasquez. ibid.

Quid sit de illa censendum. ibid.

Differentia inter amorem patriæ & via. p. 18. n. 24. a.

Angeli.

Angeli possunt solum indirecte movere voluntatem humanam. p. 82. n. 55. a.

In Angelis sunt dotes anima beata quoad rem, sed non sub nomine dotis. p. 22. n. 38. a.

Angeli sancti per sua ministeria non merentur. p. 459. num. 10. b.

Crescit tamen citra novum meritum beatitudo eorum accidentaliter. ibid.

Anima.

Anima cum corpore conjunctio non repugnat beatitudini. p. 27. n. 61. a.

Anima tamen sanctorum sunt in cælo beata ante resurrectionem corporum. ibid. n. 62. b.

Solutio objectionum. p. 28. n. 65. b.

Joannes XXII. non definiit beatitudinem animarum differri in diem judicii. p. 29. n. 68. a.

Explicantur veteres Patres. ibid. n. 69. b.

Vide Beati.

I N D E X

Anima beata Dotes, Vide Dos.

Appetitus.

Appetitus alius est innatus, alius elicited. p. 7. n. 16. b.
Appetitus rationalis, non autem innatus est per beatitudinem satiandus. p. 5. n. 10. b.
Appetitus elicited beatitudinis sapè est supernaturalis, interdum naturalis. p. 7. n. 17. b.
Appetitus innatus beatitudinis est naturalis. ibid. n. 18. b.
Appetitus sensitivus movet voluntatem, non tamen sine pravia cognitione intellectus. p. 79. n. 46. b.
Sed eà supposita per quamdam sympathiam. ibid.
Idque dupliciter. p. 80. n. 47. a.
Non tamen voluntatem necessitat. ibid. n. 48. b.

Archiepiscopus.

Quid possint Archiepiscopi in Diocesisbus Coepiscoporum.
Vide Dispensandi potestas. p. 257. n. 47. a.

Astra.

Astra solum remotè & indirectè possunt movere voluntatem nostram. p. 82. n. 56. b.
Eorum certa irradiatio quid operetur. ibid.

Attritio.

Controversia nova, earumque status. p. 436. n. 32. a.
Veri nominis contritio indubiè requiritur cum Sacramento. ibid. n. 33. b.
Certò sufficit cum Sacramento, quæ sine eo est insufficiens. ibid.
Doctrina opposita Magistri ab Eslio censetur erronea, Maxime post Tridentinum. ibid.
Excusationes pro sententia Emiliani in Tridentino Magistrum secuti, vana ostenduntur. p. 437. n. 33. a.
Probatio ex ratione & vi Sacramenti Mortuorum. ibid. n. 34. b.
Ex suppositione Patrum & Catechismo Romano. ibid. b.
Ad justificationem cum Sacramento sufficit indubiè contritio imperfecta, sive Attritio. ibid. n. 35.
Probat ex Tridentino, loquente etiam de dispositione proxima. ibid.
Non prodest sententia Magistri & Emiliani, quod nonnulla aliter sint posita, quam in decreto prius concepto. p. 438. n. 36. a.
Sententiam Emiliani & Magistri frustra Palavicinus conatur excusare, etiam de sua sollicitus. ibid. b.
Patres Tridentini sape non pepercerunt opinionibus quorundam Patrum presentium. ibid. n. 36. b.
Uti non pepercerunt sententia Emiliani. ibid. n. 37.
Multa alia sunt in presenti decreto mutata, & quare. ibid.
Non requiritur dolor ex amore Dei propter se super omnia. p. 439. n. 38. a.
Frustra recurritur ad certam intensiorem actus, quasi necessariam sine Sacramento. ibid.
Sufficit attritio etiam ex metu gehenna cum Sacramento. p. 439. n. 39. a.
Hac Doctrina non infert bellum Charitati. ibid. b.
Exploditur multipliciter evasio verborum Tridentini. p. 440. n. 40. a.
Refutatur Doctrina nova Patris Lupi. ibid. n. 41. a.
Non obstat quod metus nascatur ex amore sui. ibid. n. 43. b.
Attritio est verè dolor de offensa Dei. ibid. n. 44.
Herincx Sum. Theol. Pars. II.

R E R U M.

Allegantur & solvuntur varia Scriptura loca de dilectione. p. 441. n. 45. a.
Et veterum Scriptorum. ibid. n. 46. b.
Tridentinum sess. 6. c. 6. multipliciter explicatur. ibid. n. 47. b.
Ostenditur qualiter Augustinus in metuente insinuet pravam voluntatem. p. 442. n. 51. b.
Quem timorem Hugo de S. Victore vocet servilem & malum. p. 443. n. 52. a.
Timor gehenna ignavus & serviliter servilis compatitur pravam voluntatem. ibid. n. 53. b.
Imò quandoque & ipsum opus. p. 444. ibid. a.
Quo sensu faciens ex metu præceptum, non facit. ibid. n. 54. a.

Augustinus.

Ostenditur mens D. Augustini quoad licitum usum probabiliū. p. 126. n. 53. a.
Objectio Sinnichii ex lib. de util. cred. c. 11. ex ipso Augustino solvitur. p. 131. n. 75. & 76. & p. 132. n. 77. & seqq.
In quot articulis hæserit Augustinus dubius. p. 135. n. 87. a.
Mens S. Augustini discutitur in materia de Immaculata Conceptione. p. 183. n. 52. a.
Item an peccato originali correspondeat post hanc vitam poena sensus. p. 187. n. 69. & seq.
Quomodo Gratia efficax consistat cum libertate indifferentia juxta Augustinum. p. 383. n. 28. b.
De sufficientia Gratia ad implenda Dei mandata juxta Augustinum. p. 398. n. 3. b.
De morte Christi pro omnibus omnino, remissivè. p. 408. n. 40. b.
Quid Augustinus intelligat per adjutorium quò perseverantia. p. 397. n. 57. b.
Augustini maxima auctoritas, quæ & Hæretici, sed abusivè, gloriantur. p. 373. n. 39. b.
Varia Augustini Elogia à SS. Patribus scripta. p. 374. n. 40. a.
Quantum auctoritatis Augustino accesserit ex Pontificibus ac Conciliis. ibid. n. 41. a.
An hinc sequatur, omnia dicta S. Augustini saltem contra Pelagianos esse regulam fidei. ibid. n. 42. b.
Quid absolutè statuendum de auctoritate B. Augustini. p. 375. n. 44. a.
Qualiter Augustinus sentiat pravam voluntatem reperiri in Timente. p. 442. n. 51. b.

Aureola.

Aureola quid & quotuplex. p. 22. n. 40. a.
Colligitur ex Scriptura, sed inefficaciter. ibid. n. 41. b.
Prima aureola Martyrum, secunda Virginum, tertia Doctorum. ibid. n. 42.
Quid rei sint ista aureola. p. 23. n. 43. a.
Idem beatus potest habere omnes tres. ibid. n. 44.
Sunt in Christo per quamdam excellentiam. ibid.

Auxilium.

Vide Gratia.

B.

Baptismus.

Baptismus conferri potest tempore Cessationis à divinis.
 p. 342. n. 108. a.

Beati post resurrectionem non regnabunt in hoc mundo,
sed mox cum corporibus ad calum transferentur. p.
30. n. 70. a.
Quo sensu Sancti cum Christo regnabunt mille annis.
ibid. n. 71. b.
Beati post resurrectionem non videbunt Deum clariùs, nec
fruentur eo perfectiùs post resurrectionem, quàm ante.
ibid. n. 72.
Nec retardat animas in visione inclinatio ad corpus. p.
31. n. 73. a.
Erit tamen eorum beatitudo resumptis corporibus exten-
sivè & accidentaliter perfectior. ibid. n. 74.
Beati resumptis corporibus erunt instructi organis sen-
suum. pag. 43. n. 56.
Habebuntque aliquas sensuum operationes. ibid.
Ac in primis operationes sensus interni & appetitus.
ibid. n. 57. b.
Deinde videbunt Christi humanitatem, B. Virginem, ac
plura alia. p. 43. n. 58. b.
Tertiò tangent. ibid.
Quartò audient. ibid. n. 59.
Non enim lingua, sed linguarum varietas cessabit. pag.
44. ibid.
Qua lingua futura sit Beatis inter se ordinaria. ibid. a.
Quintò Beati olfacient. ibid. n. 60.
Sextò verosimiliter gustabunt. ibid.
Sancti non supra, sed in calo cum Christo regnabunt. ibid.
num. 62. b.
Beatitudo objectiva.
Beatitudo objectiva hominis est Deus. p. 5. n. 9. b.
Qualiter Christi patientis beatitudo admiserit dolores.
ibid. n. 10.
Beatitudo faciat omnem appetitum rationalem, non au-
tem innatum. ibid. n. 10. b.
Cum ea stat desiderium anima beata rehabendi corpus.
ibid.
Existentiam beatitudinis supernaturalis sola fides evin-
cit. p. 6. n. 11. a.
Beatitudinem in communi satis indicat naturalis instin-
ctus. ibid.
Beatitudo merè naturalis est impossibilis. ibid. n. 12. a.
In quo consisteret. ibid.
An anima in eo statu haberet consortium corporis, est in-
certum. ibid.
Nulla in presenti vita obtineri potest vera beatitudo. ibid.
n. 13. b.
In exercitio virtutum beatitudo consistit dispositivè. ibid.
num. 14. b.
Varia Ethnicorum de beatitudine hallucinationes refe-
runtur & refelluntur. p. 6. n. 15. b.
Beatitudinem sive in universali, sive in particulari pro-
positam voluntas liberè appetit appetitu elicitò. p. 7.
n. 16. b.
Eam tamen nequit odisse. ibid.
Idem est de beatitudine in particulari præsisa à difficul-
tatibus. ibid.
Quibus involuta potest odiri. p. 7. n. 16. b.

Beatitudo formalis.

Varia unio cum Deo a ratione formalis beatitudinis ex-
cluditur. p. 12. n. 1. a.
Formalis beatitudo nostra non consistit in actu increato
Dei. p. 12. n. 2. q.

Objectiones solvuntur. p. 13. n. 4. a.
Cur potius natura creata subsistentiâ increatâ subsistat,
quàm intellectione increatâ intelligat. p. 13. n. 5. b.
Cur essentia divina uniatur intellectui creato instar spe-
ciei intelligibilis, potius quàm intellectio increata sit
ei loco speciei expressa. ibid. n. 6. b.
Objectiva beatitudo, non similiter possessio illius, debet esse
infinita. ibid.
An visio creata esset beatifica, si per impossibile esset non
existente Deo. ibid. n. 7. b.
Beatitudo formalis non consistit in illapsu substantia di-
vina in substantiam animæ. p. 14. n. 8. a.
Nec in habitu, sed in operatione. ibid. n. 10. b.
Operatio beatifica producitur à Beato. p. 15. n. 12. a.
Hoc tamen non desinivit Concilium Viennense ibid.
Quo sensu admitti posset hominem beatificare seipsum.
ibid. n. 16. b.
Operatio beatifica nequit esse in parte sensitivâ. p. 16.
num. 17. a.
Ad perfectum beatitudinis statum varia operationes in-
tellectus & voluntatis concurrunt. ibid. n. 19. b.
Formalis beatitudo extensivè sumpta in sola visione &
fruitione consistit, ibid. n. 20.
Ab illa excluditur amor concupiscentiæ & gaudium bea-
tificum. p. 17. n. 21. a.
Beatitudo formalis intensivè sumpta consistit in sola frui-
tione. ibid. n. 22. b.
Ex Patribus nil potest solidè pro vel contra concludi. p.
18. n. 23. a.
Cur Patres beatitudinem interdum per visionem expli-
cent. ibid.
Beatitudo nostra de factò est perpetua. p. 23. n. 45. b.
Non tamen perpetuitatem vel securitatem essentialiter
involvit. p. 24. n. 48. a.
An beatitudo formalis sit ex natura sua à solo Deo de-
struibilis. p. 24. n. 50. b.

Beatorum dotes.

Vide Dos.

Belgium.

Quid in Belgio censendum de consuetudinibus feudorum.
p. 249. n. 12. b.
Quo ibidem loco habendum sit jus commune. ibid. n.
13. b.
In Belgio vigent concordata Caroli V. & Episcoporum
p. 273. n. 152. b.

S. Bernardus.

Mens S. Bernardi non contraria Immaculata Concep-
tioni enucleatur. p. 181. n. 44. b.

Bigamia.

Triplex est bigamia. p. 357. n. 183. b.
Bigamia vera quando censeatur. ibid. n. 184.
Bigamia interpretativa qua censeatur. ibid. n. 185.
Contrahitur ducendo viduam vel ab alio corruptam, secu-
tà consummatione. ibid. a.
Secus si vidua à priori marito non sit cognita. p. 358.
n. 185. ibid.
Vel ducat corruptam à se. ibid.
Contingit etiam hac bigamia per accessum ad propriam
uxorem post adulterium ejusdem ibid. n. 186. a.
Eandem contrahit, qui defunctâ uxore sacris initiatus
copu-

INDEX

copulatur secunda, etsi invalidè. ibid. n. 187. a.
Vel qui in sacris existens copulatur vidua. ibid. a.
Bigamia similitudinaria quæ. ibid. n. 188. a.
Vide Irregularitas.

S. Bonaventura.

D. Bonaventura aliquando resolvit secundum sententiam
probabilem minus tutam. p. 121. n. 35. b.
Stat pro Immaculata Conceptione. p. 177. n. 30. b.

Bonitas, Bonum.

Bonitas ut sic necessitat voluntatem ad specificationem a-
ctûs. p. 81. n. 52. b.
Bonitas moralis describitur. p. 88. n. 3. a.
Nil intrinsecum superaddit entitati actûs. ibid. n. 4. a.
Non est denominatio merè extrinseca, aut ens fictum.
ibid.
Unde sortiatur actus convenientiam, in qua consistit bo-
nitas. p. 89. n. 5. a.
Bonitas non est differentia essentialis actûs sive in esse phy-
sico, sive in esse moris. p. 91. n. 13. a.
Quo sensu dentur actus essentialiter boni. ibid. num.
15. b.

Bruta.

Bruta non agunt formaliter propter finem. pag. 3. n.
1. b.
Sed à Deo in illum aguntur. ibid. b.

Bulla cœnæ.

Bulla Cœnæ quid. p. 332. n. 55. a.
Qualiter præcipiatur publicari. ibid.
Quas ipsa excommunicationes reservatas contineat. ibid.
n. 56. b.

C.

Capitulum.

Capitulum Cathedrale Sede vacante potest condere
leges. pag. 257. num. 50. b.
Secus est de collatione beneficiorum, nisi illorum collatio
sit necessaria, vel communiter spectet ad Episcopum &
Capitulum. p. 257. & 258. n. 52. b.
Vide Legislativa Potestas.

Caupo.

Possunt Caupones apponere cibos postulantibus in die je-
junii, aut cœnulam pomeridianam &c. pag. 216.
num. 102. a.
Nec tenentur eorum conscientias examinare. ibid.

Censura.

Censura unde dicta. p. 320. n. 1. a.
Quomodo definiatur. ibid. b.
Est triplex. p. 321. n. 2. a.
Sub facultate absolvendi à Censuris non continetur facul-
tas dispensandi in Irregularitate. ibid.
Singula Censura quomodo ab invicem distinguantur. ibid.
n. 3. a.
Esse in Ecclesia potestatem ferendi Censuras, fides docet.
ibid. n. 4. b.
Herincx Sum. Theol. Pars. II.

RERUM.

Ordinaria potestas residet penes eos, qui habent ordinariam
jurisdictionem in foro externo. ibid. n. 5. b.
Hi enumerantur. ibid.
Delegata potestas competere potest Clerico. p. 321. n. 6. b.
Non tamen conjugato. p. 322. ibid. a.
Aut Laico etiam professo, seclusa dispensatione Pontificis.
ibid.
Ex qua etiam posset fœmina competere. ibid. n. 6. a.
Denique delegari potest Collegio seu communitati. ibid.
Quisnam sit Censura capax. ibid. n. 7.
Excommunicatio ferenda in hominem determinatum: se-
cùs est de aliis Censuris. ibid. n. 8.
An posset Superior subditum Censurâ ligare ubicumque
delinquentem. ibid. n. 9. b.
Potest idem pluribus sive ejusdem sive diversa rationis
Censuris innodatus existere. ibid. n. 10. b.
Quando id contingat. ibid.
Quam ob causam infligenda sit Censura. p. 323. n. 11. a.
Peccatum, ob quod fertur, intelligitur completum, nisi aliud
exprimatur. ibid. n. 12.
Qualis præmittenda sit monitio. ibid. n. 13. 14. 15. b. a.
Cui & quomodo facienda. ibid. n. 16.
Censura ferenda in scriptis. p. 323. n. 17. a.
Etsi secùs lata valeat jure communi. p. 324. ibid.
An & qualis ignorantia excuset ab incurrenda Censura.
Vide Ignorantia.

Cessatio à divinis.

Quid Cessatio à divinis. p. 341. n. 105. b.
Qualiter differat ab Interdicto. p. 342. ibid. a.
A quibus imponi possit. ibid. n. 106. a.
Tempore Cessationis prohibentur divina officia & sacra-
mentorum administratio. ibid. n. 107. a.
Excipitur Baptismus & Pœnitentia morientium, & huic
accessorium Viaticum, nec non Confirmatio. ibid. n.
108. a.
An etiam Pœnitentia ministranda sanis. ibid.
Exceptus censetur Baptismus adultorum. ibid.
Quid censendum de Ecclesiastica sepultura & Matrimo-
nio. ibid. n. 109. b.
Conditiones servanda in indictione Cessationis remissivè.
ibid.
Qualiter Religiosi etiam exempti teneantur Cessatione
generali. ibid.

Charitas.

Charitas habitualis non distinguitur realiter à gratia
sanctificante. p. 414. n. 13. b.
Immo nequidem formaliter, sed solo connotato. p. 415. n.
18. b.
Vide Gratia habitualis.

Christiani.

Quid liceat Christianis captivis in Turcarum tremitibus
aut exercitu. p. 215. n. 99. b.
Vide Scandalum.

Christus.

In Christo sunt dotes anime beate quoad rem, sed non sub
nomine dotis. p. 22. n. 38. a.
An Christus meruerit per ipsam mortem. pag. 459. n.
11. b.
An vel quo sensu meruerit de rigore justitiæ. p. 467. n.
47. b.

Quatenus mereri potuerit Patribus antiqui Testamenti.
 ibid. n. 48.
 Qualiter influat in merita nostra. p. 168. n. 49. &
 seqq. a.
 Vide Meritum.

Circumcisio.

Circumcisio à tempore instituti Baptismi desit esse neces-
 saria necessitate medii, non praecepti. p. 241. n. 21. a.

Circumstantia.

Quid & quoduplex Circumstantia. p. 102. n. 59. b.
 Dantur circumstantia, etiam actus interni. ibid. n. 60.
 Non tantum aggravantes bonitatem vel malitiam intra
 eandem speciem, sed etiam novam addentes. ibid. n.
 61. b.
 Signum distincta specie malitia. p. 103. n. 62. a.
 Notitia circumstantiarum est Confessariis ac Pastoribus
 animarum necessaria. ibid.
 Bonitas & malitia circumstantia debet esse cognita. ibid.
 n. 63. a.
 Item volita, bonitas quidem expresse, malitia autem in-
 terpretative. ibid. n. 64.
 Quae tamen sunt intelligenda de circumstantiis tenentibus
 se ex parte objecti. ibid. b.
 Sanctitas operantis ignorata confert ad meritum. ibid.
 n. 65. b.
 Non ad augmentum virtuositatis, seu moralis bonitatis.
 ibid.
 Quomodo ad hoc interdum conferre possit status operantis
 cognitus. ibid.
 Circumstantia mutans speciem, quo sensu maneat cir-
 cumstantia, quo non. ibid. n. 66. b.
 Circumstantia tribuere potest primam malitiam, sed
 actus quae peccaminosi non manet circumstantia. pag.
 104. n. 67. a.

Circumstantia, Quis, Quid, Ubi.

Circumstantia Quis denotat qualitatem operantis. p.
 104. n. 68. a.
 Per se loquendo parum refert quoad bonitatem. ibid. b.
 Nec notabiliter aggravat malitiam. ibid.
 Saepe tamen mutat peccati speciem. ibid. n. 69. b.
 Plures in variis materiis sententiae probabiles referuntur.
 ibid.
 Ad circumstantiam Quis reducitur consuetudo operantis.
 ibid. n. 70. b.
 Hac non auget notabiliter malitiam, nec per se est ex-
 plicanda in confessione. ibid.
 Circumstantia Quid denotat objecti quantitatem & qua-
 litatem. p. 105. n. 71. a.
 Quantitas auget bonitatem & malitiam notabiliter.
 ibid.
 Qualitas materiae potest dare novam speciem, uti &
 qualitas persona circa quam. ibid. n. 72. a. b.
 Multa in particulari, de quibus controversatur, adferun-
 tur. ibid. n. 74. b.
 Ad circumstantiam Quid revocari solet eventus conse-
 quens. ibid. n. 75. b.
 Qui directe intentus confert ad bonitatem & meritum.
 ibid.
 Intentus saltem interpretative confert ad culpam. ibid.
 n. 76.
 Circumstantia Ubi denotat locum, in quo peccatum com-
 mittitur. p. 106. n. 77. a.

Interdum tribuit primam malitiam, ibid.
 Interdum novam malitiam addit. ibid. n. 78. a.
 Circumstantia Loci sacri non tribuit omnibus peccatis
 malitiam sacrilegii. ibid.
 Circumstantia Quando, Quomodo, Cur, Quibus
 Auxiliis.

Circumstantia Quando denotat tempus, quo opus com-
 mittitur. p. 106. n. 79. b.
 Non addit novam malitiam notabilem, nec praecedentem
 notabiliter aggravat. ibid.
 Nisi in variis quibusdam casibus. ibid.
 Equidem ex ratione temporis interdum sumitur prima
 malitia. ibid.
 Circumstantia Quomodo designat modum, maxime
 intensiorem & durationem operis. ibid. n. 80. b.
 Intensio auget bonitatem & malitiam. ibid.
 Similiter duratio. ibid. n. 81. b.
 Ad Circumstantiam Quomodo adhuc alii modi redu-
 cuntur, signanter modus peccandi ex ignorantia. p.
 107. n. 82. & 83. a.
 Circumstantia Cur denotat finem, à cuius qualitate
 pendet bonitas & malitia operis. ibid. n. 84. a.
 Duplex est malitia in opere pravo ad finem per se malum
 directo. ibid. b.
 Si finis bonus vel non graviter malus sit, non additur
 operi de se malo gravis malitia. ibid. n. 85. b.
 Circumstantia Quibus auxiliis designat media, quae ad-
 hibentur ad finem. ibid. n. 86. b.
 Quae aliquando de se sunt specialiter mala, aliquando so-
 lum participant eandem malitiam finis. ibid.
 Quo casu media non sunt in confessione particulariter
 explicanda. ibid.
 Si media sunt mala & finis bonus, actus illa respiciens
 malus est. ibid. n. 87.
 Minuit tamen bonitas finis malitiam mediorum. p. 108.
 n. 88. a.

Vide Intentio, Electio.

Claritas, vide Dos.

Clementinae, vide Lex humana.

Clericus.

Clerici non obligantur legibus Principum in materia spi-
 rituali latis per se loquendo, p. 271. n. 141. b.
 Qui hic nomine Clericorum intelliguntur. ibid. n. 141. b.
 Clerici non comprehenduntur legibus tributariis, aut im-
 ponentibus alia onera, aut in materia judiciali. ibid.
 n. 142. b.
 Non est aequalis omnium exemptio. ibid. n. 142. b.
 Quae gaudeant Clerici conjugati, & sub quibus conditio-
 nibus. ibid. n. 143.
 Quae exemptione gaudeant non conjugati, qui non sunt
 in sacris, ac sub quibus conditionibus. ibid. p. 272.
 n. 144. a.
 Existentes in sacris, ac religiosi eximuntur plenè. ibid.
 n. 145. a.
 Excipiuntur quidam casus. ibid.
 Quibus casibus priventur Clerici majorum Ordinum sua
 immunitate. ibid. n. 146. b.
 An, dum in certo casu requiritur trina monitio, sufficiat
 una loco trium. ibid.
 Ad leges civiles generaliter pro bono publico latis Clerici
 tenentur. ibid. n. 147. b.
 Non solum ex aequitate naturali. p. 273. ibid. b.
 Sed

Sed pari obligatione, saltem ex voluntate Ecclesie. p. 273. n. 148. a.
 Immo probabiliter directè vi ipsarum legum. ibid. n. 149. a.
 Non tamen quoad vim coactivam. ibid. n. 150.
 Ideoque puniendi sunt per Superiorem Ecclesiasticum. ibid.
 Quàmvis Principes possint contra Clericos facere quæ sunt meræ defensionis naturalis. p. 273. n. 151. b.
 Quod si interdum ulteriùs procedant, non ad jus, sed ad facta hominum id spectat, non probanda secuso privilegio. ibid. n. 152.
 In Belgio vigent Concordata Caroli V. cum Episcopis. ibid. b.
 Exemptio in materia spiritali est juris divini. ibid. n. 153. b.
 In reliquis consona æquitati naturali, estque exemplariter juris divini. ibid.
 In rigore tamen juris Ecclesiastici & Civilis. p. 174. a.
 Estque hac immunitas irrevocabilis per potestatem secularem. ibid.
 Regulares plerique exempti sunt à jurisdictione quacunque Ordinariorum. ibid. n. 154. a.
 Excipiuntur pauci casus. ibid.
 Sic ut legibus Episcopalibus nequidem sub veniali obligentur. p. 174. n. 155. a.

Codex.

 Vide Lex humana.

Cognitio.

 Cognitio intellectiva necessariò prærequiritur ad actum voluntatis. p. 76. n. 35. b.
 Vide Intellectio; Voluntas.

Complex.

 An complex inducens alium ad peccandum illam inductionem explicare debeat in peccatis cum complice absolvi solitis? p. 214. n. 90. a.
 In peccatis quæ non nisi inter duos absolvantur, singulos peccare peccato duplici, est probabile. ibid. n. 90. a.

Conceptio.

 Conceptio Deiparæ immaculata p. 177. n. 30. a.
 Vide Maria Virgo.

Concilium.

 Concilium generale legitimè congregatum habet potestatem condendi leges pro tota Ecclesia. p. 257. n. 48. a.
 Eadem potestate pollent Concilia Provincialia & Diocesana. ibid. n. 49. b.
 Vide Legislativa Potestas.

Concupiscentia.

 Concupiscentia quid. p. 62. n. 24. a.
 Alia est antecedens, alia consequens. ibid.
 Non causat involuntarium, etiam secundum quid, sed potius voluntarium. ibid.
 Minuit libertatem. ibid. n. 25. a.
 Relinquit tamen regulariter sufficientem ad peccandum. ibid. n. 25. a.
 Minuit etiam perfectionem voluntarii. ibid. n. 26. b.
 Etsi frequenter faciat ipsum intensius. ibid.
 Facta ex concupiscentia sunt interdum involuntaria secundum quid. ibid. n. 27. b.
 Concupiscentia non necessitat voluntatem, ut pote quæ alio-

quin verè non peccaret. p. 80. n. 48. b.
 Motus indeliberati sunt improprie peccata secundum B. Augustinum. ibid. n. 49. b.
 Concupiscentia causat difficultatem quoad motus deliberatos à culpa non excusantem. p. 81. n. 50. a.
 Sicut prava consuetudo causat difficultatem similem, quæ à B. Augustino alibi vocatur necessitas. ibid.

Confirmatio.

 Differentia assignatur inter donum per severantiam & confirmationis in gratia. p. 400. n. 11. b.
 Quibus concessum fuerit donum confirmationis in gratia. ibidem.

Confraternitas.

 Confraternitates sub titulo Immaculatae Conceptionis S. Sedes approbavit. p. 182. n. 49. a.
 Quid præstent litteræ Confraternitatis, quas Prælati Religionum amicis concedunt. p. 484. n. 123. a.
 Vide Suffragium.

Conscientia.

 Conscientia interdum tribuitur voluntati, communiter tamen intellectui. p. 112. n. 1. a. b.
 Distinguitur à synderesi, fide, & scientiâ. p. 113. ibid. a.
 Propriissimè sumpta describitur. ibid. n. 2. a.
 Est proxima regula actionum humanarum. ibid.
 Officia propria Conscientiæ. ibid.
 Conscientia secundariò qualiter respiciat præterita. ibid. n. 3. a. b.
 Conscientia interdum sumitur pro habituali, & quid illa sit. p. 113. n. 4. b.
 Conscientia est quintuplex. ibid. n. 5. b.

Conscientia Erronea.

 Quid Conscientia erronea. p. 114. n. 6. a.
 Non est licitum contra illam agere. ibid. n. 7.
 Agere contra Conscientiam est intrinsecè malum. ibid. n. 8. a.
 Non est peccatum operari contra Conscientiam merè habitualement. ibid. n. 9. b.
 Opus factum contra Conscientiam erroneam non contrahit inde specialem malitiam. p. 115. n. 10. a.
 Contra quam legem & virtutem peccet agens contra conscientiam erroneam. ibid. n. 11. a.
 Peccat mortaliter vel venialiter prout Conscientia dicat. ibid. n. 12. a.
 Quid si Conscientia solum dicat malitiam in genere. ibid. n. 12. b.
 Conscientiam invincibiliter erroneam sequi licitum est. ibid. p. 116. n. 14. a.
 Sic ut opus possit esse positivè honestum & meritorium, si cetera adsint. ibid.
 Quomodo tale opus sit conforme rationi rectæ, etiam divina. ibid. n. 15. a. b.
 Conscientia invincibiliter errans rectè sic appellatur, etiamsi non erret circa proprium suum ministerium. ibid. b.
 Conscientiam invincibiliter errantem in materia peccaminosa illicitum est sequi. ibid. n. 16. b.
 Conscientiam vincibiliter errantem, si non deponatur, quomodo sequi, quomodo non sequi quis teneatur. ibid. n. 17. b.
 Refellitur doctrina Cajetani de modo deponendi Conscientiam vincibiliter errantem. p. 117. n. 18. a.
 Satuitur vera doctrina. ibid. n. 19. b.

Con-

I N D E X R E R U M.

Conscientia probabilis.

- Exponitur gravitas quaestionis. p. 117. n. 20. b.
 In quo consistat difficultas quaestionis. p. 119. n. 28. b.
 Quid sit opinio seu assensus probabilis. ibid. n. 27. b.
 Quomodo distinguatur à dubio. ibid. b.
 Item à conscientia probabili propriè loquendo. ib. n. 28.
 Decreto Inquisitionis universalis qualiter proscripta XLV.
 Propositiones. p. 118. n. 21. a.
 Quà de causâ. ibid. n. 22. a.
 Inter has cur reprobata asserens opinionem non rejectam
 à S. Sede censendam probabilem, si liber sit alicujus
 moderni. ibid. n. 23. a.
 An interdum unus Doctor possit conciliare probabilitatem
 veram. ibid. n. 24. b.
 An huic derogetur per Decretum suprapositum. ibid. n.
 25. b.
 Non minùs cavenda arctatio, quam laxitas indiscreta
 sententiarum. ibid.
 Excessus sive abusus quorundam contra Casuistas recens
 scribentium. p. 119. n. 26. a.
 Refertur sententia paucorum modernorum asserentium
 sequendum opinionem magis tutam. pag. 119. num.
 29. b.
 Signanter Sinnichii opinio discutitur. p. 120. n. 30. a.
 Regulariter posse formari conscientiam ex opinione pro-
 babili minùs tutâ, est communis sententia. ibid. n.
 31. b.
 Inquam conveniunt Doctores ex omni Ordine, Dignitate,
 Natione, Academia, etiam Parisiensi & Lovaniensi.
 ibid. n. 32.
 Doctor Angelicus in multis tradit partem minùs tutam.
 p. 121. n. 33. a.
 Mens Doctoris Seraphici expenditur. ibid. n. 35. b.
 Agitur de Mente Doctoris subtilis. p. 122. n. 36. a.
 Allegantur quaedam probationes ex Scriptura desumptae,
 ac enervantur. p. 123. n. 41. & n. 42.
 Probatur Communis Doctrina. ibid. n. 43. b.
 Adducitur praxis publica Pontificum dispensantium in
 votis solemnibus. ibid. n. 44. b.
 Et Matrimonio rato. ibid.
 Ac in consecratione Episcopi ab unico consecrante. pag.
 124. n. 44. a.
 Expenditur Leonis X. cum Concilio Lateranensi approba-
 tio Montium Pietatis Italorum, ibid. n. 45. a.
 Et specialiter institutio Montium in Belgio. ibid. num.
 46. b.
 Ecclesia in Controversiis probabiliter libertatem tribuit
 opinandi, ac à culpa defendit, etiam cum Censurarum
 interminatione. ibid. n. 47. a.
 Id patet ex diversis Pontificibus. p. 125. n. 47.
 Ex propriis opinionibus, etiam contraria respondentibus.
 ibid. n. 50. a.
 Expenditur sensus Patrum. ibid. n. 52. b.
 Signanter Augustini. p. 126. n. 53. a.
 Allegatur Rituale Bononiense & Pastorale Mechliniense.
 ibid. n. 55. a.
 Probatur ex praxi publica. ibid. b.
 In dandis ex probabili causa dispensationibus. ibid. n.
 56. b.
 In recipiendis Reliquiis. ibid.
 In praelegendis certis Auctoribus. ibid. n. 57.
 In sectandis opinionibus sive Angelici, sive Doctoris sub-
 tilis. ibid.
- In constitutionibus generalibus Ordinis. ibid.
 In statuendis pœnis, gabellis &c. ibid.
 Eadem ostenditur praxis generalis Doctorum. p. 127.
 n. 58. a.
 Et fidelium. ibid. n. 59.
 In dubiis seu incertis qualiter acquiescendum iudicio Su-
 periorum. ibid.
 An alius in substantia & securior fuerit olim procedendi
 modus. ibid. n. 60. b.
 Qualiter fuerit processum tempore Veterum. ibid. n. 61.
 Aut etiam legis Mosaica. p. 128. n. 61. a.
 Qualiter olim fuerit deferendum iudicio Scribarum &c.
 ibid. n. 62. a.
 In dubiis, aut probabiliter illicitis, obediendum est
 praecepto Superiorum. ibid.
 Probatur Doctrina communis ex ratione, & confirmatur.
 ibid. n. 63. & 64. b.
 Arguitur ab inconvenientibus. ibid. n. 65.
 Quanam certitudo sufficiat ad honestatem animae. p. 129.
 n. 66. a.
 Plurima actiones bonae sunt, etiamsi materialis malitia
 adsit. ibid. n. 67.
 Obijciuntur & explicantur varia Scripturae. ibid. n.
 68. b.
 Primi Parentes non fuerunt nixi opinioni probabili in
 transgressione divini mandati, Gen. 2. ibid. n. 69.
 Neque Saul 1. Reg. 15. p. 130. n. 69. a.
 Obiectio Sinnichii, in eum retorta, & soluta. p. 130.
 n. 70. 71. & 72. a. b.
 Monitum Gersonis. p. 131. n. 72.
 Exponitur Lanctantius. ibid. n. 73. a.
 Obiectio secunda Sinnichii, ibid. n. 74. b.
 Phariseis in falsis interpretationibus, Ethnicis, Haereticis
 non suffragatur vera probabilitas, ibid.
 Tertia Obiectio Sinnichii ex l. de util. cred. c. 11. ejus-
 que Confirmatio. ibid. n. 75. & 76. b.
 Responsio ad hominem. Ab absurdo. Ex ipso etiam Augu-
 stino. p. 132. n. 77. a.
 Variæ objectiones ex Augustino solvantur. p. 132. n. 78.
 & 79. & p. 133. n. 80. & seqq.
 Explicatur regula vulgata Decretalium de sequendo tu-
 tiori in dubio. p. 134. n. 84. a.
 Occurritur instantia, verbis S. Antonini. ibid.
 Solvitur obiectio ex Clement. ex vi, de verb. signif. ibid.
 n. 86. b.
 An sit facile obtinere semper de agendis certitudinem. p.
 135. n. 87. a.
 In quot articulis ipse Augustinus haeserit dubius. ibi-
 dem.
 Cur minùs in probabilibus, quàm in dubiis sit sequendum
 quod est tutius. ibid. n. 88. b.
 Hoc non adversatur legibus amicitiae aut praecepto Chari-
 tatis. ibid. n. 89. b.
 An vel qualiter fas sit consulere opinionem minùs tutam
 minùsque probabilem. p. 136. n. 90. a.
 Usus tutiorum, non debitum est suadendum. Nec est tu-
 tior doctrina, quae illud adstruit. ibid.
 Operans ex opinione probabili habet dictamen practice
 certum. ibid. n. 91.
 An conscientia probabilis possit vocari certa. ibid.
 An liceat sequi opinionem alienam contra propriam.
 ibid. n. 92. b.
 Monitio specialis circa hoc. p. 137. n. 93. a.
 Nonnulli casus particulares, quibus non licet sequi
 opinionem

pinionem probabilem. ibid. n. 94.
 Minister Sacramentorum debet illa ministrare in materia
 & forma certa. ibid. n. 95. b.
 Quid censendum de Iudice. p. 137. n. 96. b.
 Frustra ex libris aut rationibus queritur post factum,
 quod opus seu conscientiam excuset, aut etiam accuset.
p. 138. n. 97. a.

Conscientia dubia.

Quid dubium. p. 138. n. 98. b.
 Varia ejus divisiones. ibid.
 Semper est malum operari cum dubio practico seu con-
 scientiâ manente dubiâ. p. 139. n. 99. a.
 Et quidem in ea specie & quantitate, de quo est dubita-
 tio. ibid. a.
 Unde tunc est eligenda pars tutior. ibid. n. 100. a.
 Si utrimque appareat æquale & inextricabile periculum,
 quodlibet fiat, non erit peccatum. ibid. a.
 Ex dubio speculativo nascitur practicum per se loquendo.
ibid. n. 101. b.

Ex aliis tamen principiis potest, eo non obstante, operans
 sæpè formare judicium practicum de licentia operandi.
ibid. n. 102. b.

Quo casu debet prius diligens fieri examen ad vincendum
 dubium. ibid.

Idque proportionate ad gravitatem ac exigentiam mate-
 ria. n. 102. b.

Ad judicium autem formandum servit regula & favor
 possessionis in materia justia. p. 140. n. 103. a.

Immo verosimilius etiam in aliis materiis. ib. n. 104. a.

Disparitas assignata inter materiam justitiæ & aliarum
 virtutum arguitur velut insufficiens. p. 141. num.

105. b.

Jus positivum in casu homicidii dubii oppositum statuit
 quoad irregularitatem. ibid. n. 106. a.

Explicantur alia jura in casu matrimoniali. ibid. num.

107. a.

Regula unde sciatur, pro lege, an pro operante sit pos-
 sessio. ibid. n. 108. b.

Enumerantur varii casus, in quibus pro libertate operan-
 tis stat possessio. p. 142. n. 109. a.

Enumerantur alii, in quibus possessio stat pro lege. ibid.

n. 110. a.

Quid si in genere constet de lege, dubitetur autem an se
 ad certum casum extendat? ibid. n. 111. b.

Conscientia scrupulosa.

Quid scrupulus. p. 143. n. 112. b.

Licetum est agere contra scrupulos. p. 143. n. 113. a.

Non tamen contra judicium practicum non depositum,
 quando adesset. ibid.

Illud subfuisse non facile credendum est. ibid. n. 114. a.

Monitio circa scrupulosos pro Confessariis. ibid.

Potest sæpè adesse obligatio agendi contra scrupulos. ibid.

num. 115. b.

Varia scrupulorum radices. ibid. n. 116. b.

Varia item remedia. ibid. n. 117.

Cautela pro Confessariis. p. 144. n. 118. b.

Consensus.

Consensus quid sit. p. 85. n. 69. b.

Efficax non est specialis actus à ceteris distinctus. ibid.

Consensus conditionatus in objectum graviter malum est

grave peccatum. p. 197. n. 23. b.
 Nisi per conditionem præscindatur omnis malitia ab ob-
 jecto, quantumvis prohibito jure nature. ibid.
 Satisfit objectionibus. p. 198. n. 24. a.
 Varia corollaria. ibid. n. 24. a.

Consilium, Consulere.

Quid Consilium & qualiter concurrat ad actus elicitos
 voluntatis. p. 86. n. 73. q.

Supponit in nobis consultationem, & formaliter consistit
 in judicio resolutive. ibid.

Capitur quidem ordinariè de mediis per nos exequendis,
 interdum tamen etiam de finibus inter se comparatis.
ibid.

Consulens alteri homicidium an gravius peccet ipso ho-
 micidâ. p. 212. n. 83. b.

Constitutio.

Constitutiones Religiosorum. Vide Religiosi.

Consuetudo.

Consuetudo alia est facti, alia juris. p. 260. n. 61. a.

Consuetudo facti frequentata à majori parte communita-
 tis inducit jus. ibid. n. 62. & 63. a.

Idque per actus etiam extra-judiciales. animo inducendi
 jus frequentatos. ibid. n. 64.

Hic animus in dubio non est præsumendus. pag. 260.

num. 65. b.

Indicia ad judicandum pro obligatione consuetudinis as-
 signantur. ibid.

Numerus actuum quis sufficiat. ibid. n. 66. b.

Consuetudo debet probari, & quomodo. ibid.

In Curiiis laicis, Provinciarum præsertim Belgicarum,
 consuetudo probatur non paucioribus quàm decem te-
 stibus per turbam auditis. ibid.

Notoria tamen, aut legitime in scriptis redacta non aliâ
 indiget probatione, p. 261. ibid. a.

Ut consuetudo viâ præscriptionis inducat legem, requi-
 ritur & sufficit decennium. ibid. n. 67. a.

Etiam si Princeps sit absens. ibid. n. 68.

Secus est de præscriptione aliarum rerum. ibid.

Requiritur consuetudo non interrupta ad hoc ut viâ præ-
 scriptionis lex inducatur, vel abrogetur. ibid. n. 69. a.

Ut consuetudo viâ tacitæ approbationis personalis faciat
 jus, sufficit tempus decennio brevius. ibid. b.

Itaque debet esse consuetudo rationabilis, & legitime præ-
 scripta, aut personaliter à Principe probata. p. 261.

num. 70. b.

Quæ hic vocetur consuetudo rationabilis. ibid.

Consuetudo potest obtinere vim Legis, etiam pœnalis, ir-
 ruitantis, inhabilitantis &c. ibid.

Consuetudo quoque habet vim interpretandi legem. ibid.

n. 71. b.

Idque dupliciter. ibid.

Consuetudo etiam post tollere Legem humanam. p. 287.

n. 215. a.

Non tamen naturalem aut divinam. ibid.

Debet esse rationabilis & præscripta. ibid. n. 216.

Quæ censeatur rationabilis. ibid. n. 217.

Quantum temporis requiratur pro lege Civili. ibid.

Quantum pro Ecclesiastica. ibid. n. 217. b.

Quantum temporis requiratur, si consuetudo tollat legem
 viâ conniventia. ibid.

Potest

Potest consuetudo etiam derogare legi pro parte. *ibid.*
 num. 218. b.
 Et abrogare legem irritantem. *ibid.* num. 219.
 Aut etiam illam, quæ prohibet consuetudinem. p. 288.
 n. 220. a.
 Non tamen illam, quæ reprobatur consuetudinem introdu-
 cendam tamquam irrationabilem corruptelam. *ibid.*
 num. 221. b.
 Nisi hæc mutatis circumstantiis fieret rationabilis. *ibid.*
 Lex consuetudinaria potest opposita consuetudine tolli.
ibid. n. 221. b.
 Consuetudo Belgica. Vide Belgium.
 Contemptus.
 Contemptus alius materialis, alius formalis. p. 207. n.
 60. a.
 In quo actu formaliter reperiatur contemptus formalis.
ibid.
 Peccare cum contemptu, & peccare ex contemptu, in quo
 differant. *ibid.* n. 61. a.
 Peccatum ex contemptu non coincidit cum peccato ex
 certa malitia. *ibid.* n. 62.
 Nec cum peccato ex consuetudine, neque generatim cum
 peccato inobedientia formalis. *ibid.* b.
 Alias est contemptus materia, alius ipsius legislatoris.
ibid. n. 63. b.
 Hic semper est mortalis, si legislator sit Deus. *ibid.*
 Idque licet præceptum sit leve, immo graviter peccat con-
 temnens divina consilia. *ibid.* & p. 208. a.
 Contemptus legislatoris humani quæ homo est, non semper
 est mortalis. p. 208. n. 64. a.
 Secus est de contemptu illius quæ superior est, & transgres-
 sione consequente. *ibid.* n. 65. a.
 Contritio.
 Contritio non justificat formaliter. p. 415. n. 19. b.
 Sed solum dispositivè. p. 416. n. 20. b.
 Nec amplius sequitur ex eo quod sit perfecta à peccato a-
 versio & ad Deum conversio. *ibid.* n. 21.
 Major perfectio actus gratiæ supposita non probat ei con-
 petere vim formaliter justificandi. *ibid.*
 Juxta Nonnullos contritio tollit partem pænæ peccato
 mortali debitæ, vel aliquando totam per modum con-
 dignæ satisfactionis. p. 422. n. 43. a.
 Hoc tamen non probatur. *ibid.*
 Unde dispar contritio per modum dispositionis congruæ
 solum facit ad disparem taxam pænæ temporalis. *ibid.*
 num. 44.
 Nonnulli censent, ad diminutionem vel extinctionem pæ-
 næ temporalis conducere contritionem eatenus, quate-
 nus post justificationem continuatur. *ibid.* n. 45. b.
 Sed hoc improbat. *ibid.* b.
 Ad justificationem requiritur contritio. p. 434. n. 21. b.
 Extra Sacramentum quidem charitate perfecta, etsi cum
 Sacramento mortuorum sufficiat imperfecta. *ibid.*
 num. 22. b.
 Quenam censeatur charitate perfecta. *ibid.* n. 23.
 Ipsa contritio est formaliter actus dilectionis Dei. pag.
 435. num. 25. a.
 Contritionem charitate perfectam extra necessitatem non
 justificare ante realem sacramenti susceptionem, Qui-
 dam censuerunt. p. 444. n. 55. a.
 Sed asserunt Theologi communissimè. *ibid.* n. 56. b.
 Oppositam doctrinam damnarunt Pontifices. p. 445. n. 58. a.
 Occurritur cuidam evasioni. *ibid.*

Perfectam charitate contritionem, quæ fuit in Magdalena,
 statim comitata fuit peccatorum remissio. pag. 445.
 num. 62. b.
 Idemque contigit in Apostolo Paulo. p. 446. n. 63. a.
 Explicantur quadam loca Augustini objecta. *ibid.* n. 64. b.
 Item aliorum Patrum. *ibid.* b.
 Contritionem varii putant effici ab habitu, qui eodem in-
 stanti temporis infunditur. p. 447. n. 66. a.
 At contrarium cum communi sententia asseritur. *ibid.*
 Contritio dispositiva posset sequentibus instantibus con-
 servari ab habitu charitatis infuso, accedente novâ
 actione. p. 448. n. 69. a.
 An de facto id fiat, non ita constare videtur. *ibid.*
 Immo Nonnulli id censent impossibile. *ibid.* n. 70. a.

Corpus.

Corpus non impedit beatitudinem electorum. p. 27. n. 61. a.
 Inclination ad corpus non retardat animas beatas in vi-
 sione Dei. p. 31. n. 73. a.
 Vide Beati.
 Corporum resurrectio. Vide Resurrectio.
 Corporum penetratio non est impossibilis. p. 42. n. 51. a.

Creatura.

An pura creatura potuisset de condigno satisfacere pro
 culpa mortali. p. 197. n. 22. a.

D.

Damnati.

Damnati tristantur immediate de carentia ipsius
 Dei. p. 21. n. 35. a.
 Damnatorum pænæ. Vide pænæ inferni
 Dammati non demerentur per actus malos. p. 459. nu-
 mero 9. b.

Decalogus.

Vide Lex naturalis.

Declarationes Cardinalium.

Declarationes Cardinalium an habeant vim legis. p.
 281. n. 185. a.
 Quid requiratur, ut declarationes Cardinalium fidem
 faciant. *ibid.*

Decretum.

Decretum Gratiani, Decretales Gregorii IX, Sextus De-
 cretaliū, vide Lex humana.

Degradatio.

Quid Degradatio verbalis. p. 342. n. 110. b.
 Quid Degradatio realis. *ibid.*
 An Degradatio verbalis cum Depositione confundatur. *ib.*
 Depositio alia absoluta, alia respectiva. *ibid.* n. 111.
 Absoluta alia totalis, alia partialis. p. 343. *ibid.* a.
 In quo differat à Suspensione. *ibid.* a.
 Per quem tollenda Depositio verbalis absoluta, item De-
 gradatio realis. *ibid.*
 Effectus Degradationis præsertim realis. *ibid.* n. 112. a.
 Quid faciendum Episcopo tradenti degradatum curia sa-
 culari. *ibid.* a.
 Quæ crimina mereantur Degradationem. *ibid.* a.
 Dele-

INDEX

Delectatio morosa.

- Datur in voluntate simplex complacentia, quæ cur vocetur delectatio morosa. p. 198. n. 26. b.
- Differentia inter delectationem de cognitione, & de ipsa re turpi cognita. ibid. n. 27. b.
- Morosa delectatio est peccatum mortale. p. 199. n. 28. a.
- Sive versetur circa objecta venerea, sive circa alia opera graviter prohibita jure natura, aut etiam jure positivo, nisi fiat sufficiens præsensio. ibid. n. 29. b.
- Illicitum quoque est delectari de actibus malis à culpa formaliter excusatis ob somnum &c. ibid. n. 30. b.
- Licet ejusmodi opera à peccato excusata sint tantum effectus peccati. ibid.
- An idem quoad hoc censendum de pollutione nocturna. p. 200. n. 31. a.
- Non omnes delectationes morosa in materia venerea sunt ejusdem speciei. ibid. n. 32. a.
- Conditio se delectantis addere potest specialem malitiam. ibid. b.
- An exprimenda sit conditio personæ circa quam. ibid. n. 33. b.
- Sponsis de copula conjugali futura, viduis de præterita illicitum est delectari. ibid. n. 34. b.
- Licet tamen sponsi futuram desiderant, etiam efficaciter; vidua præteritam approbant. p. 201. n. 35. a.
- Conjugi in absentia compari non licet seipsum tangere inhonestè, vel de copula cognita venereè delectari. ibid. n. 36. a.
- Nec potest talis delectatio censeri usus conjugii. ibid. n. 37. b.
- Ad mortale peccatum requiritur consensus perfectè deliberatus. ibid. n. 38.
- Vide Deliberatio.
- Regula practica ad dignoscendum, an adfuerit perfectus & deliberatus consensus, an non. p. 202. n. 41. a.
- Trepida resistentia excusat à mortali. ibid. n. 42. b.

Deliberatio.

- Deliberatio imperfecta in quo consistat, & unde oriatur. p. 202. n. 38. a.
- Quomodo distinguatur à perfectâ deliberatione. ibid. n. 39. a.

Depositio.

Vide Degradatio.

Detractio.

- Detrahens uno actu pluribus, cur potius committat plura peccata, quam detrahens uni coram pluribus. p. 160. n. 54. a.

Deus.

- Deus omnia, etiam inanimata agit in finem. pag. 3. ibid. n. 1. a.
- Ipse est finis ultimus & universalis omnis creaturæ. ibid. num. 2. b.
- Differentia duplex inter Deum & creaturas agentes propter finem. p. 4. n. 3. a.
- Deum movet sua bonitas, ut sibi ex creaturis quarat gloriam. ibid. n. 4.
- Dei gloria alia est intrinseca, alia extrinseca. ibid. n. 5. a. & b.

RERUM

- Qualiter eam enarrent, etiam ratione carentia. ibid. b.
- Quo sensu omnia ad Dei gloriam facere moneamur. pag. 4. n. 6. b.
- Deus movet voluntatem creatam partim physicè, partim moraliter, p. 82. n. 54. a.
- Non tamen necessitat; quàmvis id posset tum infundendo se solo actum, tum prædeterminando. ibid. b.
- Vide Beatitudo objectiva.
- Digesta.
- Vide Lex humana.
- Dilectio.
- Vide Amor.
- Dispensatio.
- Quid sit dispensatio. p. 288. n. 1. a.
- In quo distinguatur ab Epykia & derogatione strictè dicta. ibid.
- Dispensatio diversis modis concedi potest. ibid. n. 2. b.
- Lex humana potest mutari per dispensationem. p. 289. n. 3. a.
- Ad valorem dispensationis requiritur interna voluntas dispensantis. ibid.
- Debet hac voluntas exterius manifestari. ibid. n. 4.
- Dispensatio tacita, ejusque signum. ibid.
- Ad licitam dispensationem requiritur justa causa. ibid. n. 5. a.
- An princeps peccet mortaliter ex genere suo dispensando sine causa sive cum subditis, sive cum seipso. p. 289. n. 6. b.
- Iusta causa dispensandi assignantur. ibid. n. 8. b.
- Posita causa sufficienti, non semper debita est dispensatio. p. 290. n. 9. a.
- Ne tum quidem, quando causa in jure denotatur, nisi amplius ex verbis aut subjecta materia colligatur. ibid. n. 10. a.
- Casus debita dispensationis. p. 190. n. 11. a.
- Quæ si tunc negetur, servanda lex, extra casus Epykia. ibid. b.
- Inferior dispensat invalidè in lege superioris sine causa. ibid. n. 12. b.
- Nisi suppleat causa defectum bona fides. ibid. n. 13. b.
- Quod tamen limitandum. ibid.
- Immo verosimiliter absolute negandum. p. 291. n. 13. a.
- Valeat dispensatio in propria lege data sine causa. ibid. num. 14. a.
- An utens tali dispensatione peccet. ibid. n. 15. b.
- Quid de acceptante. ibid.
- Dispensatio illicitè datur sine cognitione causæ. ibid. n. 16. b.
- Validè tamen datur in propria lege. p. 292. n. 17. a.
- Immo probabiliter etiam data à delegato, si causa verè subsit. ibid. a.
- Valeat etiam non postulata dispensatio. p. 292. n. 18. a.
- Aut procurata sine scitu vel mandato personæ dispensandæ. ibid. a.
- Quàmvis sine hoc non valeat rescriptum justitiæ seu ad lites. ibid. b.
- Solvitur quod potest ex jure objici. ibid.
- Dispensatio legis naturæ an & quibus competat. Vide Legis naturæ immutabilitas.
- Dispensatio de per se est strictè interpretanda. q. 299. n. 51. b.
- An vel qualiter cesset dispensatio ob cessationem causæ. ibid. n. 52. b.

Dispen-

Dispensationis defectus.

- Tripliciter potest in dispensatione contingere defectus.* pag. 296. n. 36. a.
Subreptio seu obreptio nullam facit dispensationem. ibid.
Discrimen inter subreptionem & obreptionem. ibid. n. 37. b.
Quæ tamen plerumque confundi solent. ibid.
Taciturnitas qualitatis de jure exprimenda vitiat dispensationem. ibid. n. 38.
Qualiter sit exprimendus gradus propinquitatis in dispensatione consanguinitatis & affinitatis. ibid.
Sequendus est stylus Curia in expressione qualitatum. pag. 297. n. 39. a.
An explicanda sit copula incestuosa. ibid. n. 40. a.
Vitiatur quoque taciturnitas veri, aut expressio falsi pertinentis ad dispensationem, quæ cognita veritate non fuisset concessa. ibid. n. 41. b.
Quod locum videtur habere, si dives petat dispensationem in forma pauperum. ibid. n. 42.
Secus si sit circa aliquid ad dispensationis causam impertinens. ibid. n. 43.
Corollaria quadam. ibid. n. 43. a.
Error circa substantiam moralem rei vitiat dispensationem. p. 298. n. 44. a.
Talis non est error in solo nomine personæ. ibid. n. 45.
Aut in nomine residentia. ibid. n. 46. a.
Littera Apostolica à quo tunc executioni mandanda. ibid. b.
Subreptio non semper totam dispensationem vitiat. ibid. num. 47. b.
Quid censendum, dum non subsistit causa allegata, sive unica, sive multiplex. ibid. n. 48.
Quid si taceatur, adhuc petitam & negatam fuisse dispensationem. ibid. n. 49. b.
An dispensandus possit petere dispensationem in uno vinculo, ceteris suppressis. p. 299. n. 50. a.
Metus probabiliter non invalidat ipso facto dispensationem serio datam. ibid. n. 51. a.
Etiamsi sit incussus ab ipso dispensando ad obtinendam dispensationem. ibid.

Dispensandi potestas.

- Potestas ordinaria dispensandi competit habentibus ordinariam jurisdictionem in foro externo.* p. 292. n. 19. b.
Unde Parochis & Confessariis per se non competit. ibid.
Competit tamen quoad certos casus ex consuetudine. ibidem.
Facultas dispensandi potest delegari ab iis, quibus jure ordinario illa competit. ibid. n. 20.
Quinam delegati possint subdelegare. p. 293. n. 20. a.
Quisque jure ordinario dispensare potest in lege propria. ibid. n. 21. a.
Vel etiam inferioris. ibid.
Non competit id Metropolitano in legibus Episcoporum suæ Provincia. ibid.
Sed Pontifici respectu juris Canonici, legum Conciliarium, & merè Apostolicarum. ibid.
Item Episcopo respectu Synodi Pastoralis. ibid.
Non autem Prælati inferioribus in legibus superioris. ibid. n. 22. a.
Ab excommunicatione tamen potest absolvere hoc ipso quod non reservetur. ibid. n. 23. b.

Uti & dispensare in votis specialiter non reservatis. ibid.

- Possunt tamen Episcopi dispensare in legibus Pontificiis in certis casibus.* ibid. n. 24. b.
Primo, quando lex dispensationem concedit. ibid.
Secundo, quando est levis materia. ibid.
Tertio, quando est frequens & quotidiana necessitas dispensandi in lege. ibid.
Quarto, quando periculum est in mora, nec est facilis ad Papam recursus. p. 294. n. 25. a.
An etiam in casibus dubiis. ibid. n. 26.
Prælati Regularium exemptorum possunt quoad hoc respectivè, quod Episcopi. ibid. n. 27. b.
Episcopi & Archiepiscopi ex usu dispensant in legibus Concilii Provincialis, etsi Superioris. ibid. b.
Nec aliâ ratione dispensant Prælati generales Religionum in statutis Capituli generalis. ibid. n. 28.
Aut Provinciales in statutis Capituli Provincialis. ibid.
Dispensatio potest concedi subdito extra territorium. ibid. n. 29.
An Ordinarius loci possit dispensare cum forensibus, variant Doctores. p. 295. n. 30. a.
Afferitur, posse dispensare cum eis in legibus. ibidem. n. 31. a.
Non in votis, juramentis, irregularitate & similibus vinculis. ibid. n. 32.
Ordinarius potest dispensare secum. ibid. n. 33. b.
Immo etiam illimitatè delegatus. ibid. n. 34.
An inferior dispensans in lege superioris possit uti commutatione. ibid. n. 35.

Dos animæ beatæ.

- Tres animæ Dotes, visio, comprehensio & fructio declarantur.* p. 21. n. 37. b.
Quid nomine Dotis intelligatur. ibid. n. 36.
In Christo & Angelis sunt Dotes quoad rem, sed non sub nomine Dotis. p. 22. n. 38. a.
Animæ in hac vita non conferuntur propriè Dotes. ibid. n. 39. a.

Dos corporis beati.

- Quatuor Dotes corporum Beatorum.* p. 38. n. 30. a.

Dos Impassibilitatis.

- Prima Dos Impassibilitas.* p. 38. n. 31. b.
Consistit in immunitate ab omni passione corruptiva & afflictiva. ibid. n. 32. b.
Nequit refundi in optimum temperamentum. ibid.
Nec in cessationem motus calorem. ibid.
Neque in perfectum anima in corpus dominium. p. 39. n. 32.
Neque tandem in aliquam qualitatem intrinsecam. ibid. n. 33. a.
Sed in Deum. ibid. n. 34. a.
Etsi hoc modo impassibilitas sit ab extrinseco. ibid. n. 35.
Cur contra extrinseca læsiva non sufficiat subtilitas nec agilitas. ibid. n. 37. b.

Dos Claritatis.

- Secunda Dos, Claritas.* p. 39. n. 38. b.
Consistit partim in colorum & figura proportionem, partim in qualitate lucis corporibus intrinsecâ. p. 40. n. 39. a.
 in

In diversis sanctis juxta meritorum differentiam erit claritas inaequalis. *ibid.* n. 40. a.
Et occultabilis pro arbitrio ipsorum. *ibid.*
Idque per hoc quod Deus ad immutandum visum non concurret. *ibid.*
An corpora Beatorum futura sint transparentia. *ibidem* n. 41. b.
Qua sit causa claritatis Beatorum. *ibid.* n. 42.
An lux illa sit diversa speciei à nostra. p. 40. n. 43. b.
Et consequenter an sit naturalis in substantia. p. 41. n. 44. a.

Dos Agilitatis.

Tertia Dos, Agilitas. p. 41. n. 45. a.
In quo consistat. *ibid.* n. 46. a.
Qua sit ratio indefatigabilitatis, ac tantæ velocitatis. *ibid.* n. 47. b.
An vis motiva anima sit perficienda intrinsecè. p. 41. n. 48. b.
Non poterunt Beati se movere de extremo in extremum, nisi successivè transeundo per medium. p. 42. n. 49. a.

Dos Subtilitatis.

Quarta Dos, Subtilitas non clarè ex Scriptura probatur. p. 42. n. 50. a.
In proprio sensu adstruitur. *ibid.* n. 52. b.
Non oritur ex ablatione quantitatis. *ibid.* n. 53. b.
Neque ex qualitate intrinseca, aut sublacione extensionis localis. *ibid.*
Sed ex assistentia extrinseca Dei. p. 43. n. 54. a.
Nec propterea est dicenda fuisse in Christo adhuc mortali. *ibid.*
Neque dabitur Beatis ad penetrationem propriorum membrorum. *ibid.* n. 55. a.
Vel corporis alterius Beati renitentis. *ibid.*

Dubium.

Quid dubium. p. 138. n. 98. b.
Aliud est positivum, aliud negativum. *ibid.* b.
Item aliud juris, aliud facti; aliud speculativum, aliud practicum. *ibid.*
Vide Conscientia dubia.

E.

Ebrius.

E Brii per se obligantur legibus, etsi pro tempore à formali culpa excusentur. p. 274. n. 130. b.
Unde non licet ipsis in die jejunii cibos vetitos ministrare, vel eos ad comedendum invitare. *ibid.*

Effectus.

Effectus Peccati, vide Peccati Effectus.
Effectus legis, vide Legis Effectus.
Effectus Dispensationis, vide Dispensationis Effectus.
Effectus Privilegii, vide Privilegii Effectus.

Electio.

Electio quid. p. 83. n. 60. b.
Herincx Sum. Theol. Pars II.

Est species volitionis efficacia. *ibid.*
Ordinariè realiter distinguitur ab intentione. *ibid.* n. 61.
Ab ea non efficitur physicè. p. 83. n. 61. b.
An supposita intentione, necessaria sit electio medii unici necessariò requisiti. p. 84. n. 65. b.
Vide Intentio.
Electio medii specialiter boni habet duplicem bonitatem, medii & finis. p. 109. n. 93. a.
Qua tendit sufficienter in honestatem propriam medii; etsi non ultimatè. *ibid.* n. 94. b.

Elias.

Elias non meretur modò per bona opera. p. 459. n. 8. a.
Usque ad tempora Antichristi. *ibid.*

Enoch.

Enoch non est ampliùs in statu merendi. p. 459. n. 9. a.
Usque ad tempora Antichristi. *ibid.*

Episcopus.

Episcopus in quibus legibus possit dispensare. Vide Dispensandi Potestas.
An possit cum forensibus dispensare in legibus vel votis. p. 295. n. 30. & seqq. a.
Papa dispensans in residentia Episcoporum, non dispensat in jure natura. p. 232. n. 54. a.
Episcopi possunt ferre leges pro sua diocesi. p. 256. n. 45. b.
Idque postquam sunt confirmati, antequam sint consecrati. *ibid.*
Ac independentè à consensu Capituli. *ibid.*
An Episcopis competat potestas legislativa jure divino. p. 257. n. 46. a.

Epulo.

Historia Epulonis Lucæ 16. non est solùm parabola, sed vera historia. p. 51. n. 29. b.
Flamma ipsum crucians nequit intelligi metaphoricè. p. 54. n. 39. a.

Epykia.

Epykia quid sit. p. 282. n. 195. b.
Cur sapè necessaria in humanis legibus. p. 283. *ibid.* a.
Non habet locum, sine legis cessante negativè in casu particulari, secùs si contrariè, vel quando casus ob circumstantias est illicitus. *ibid.* n. 196.
Vel legis observantia est nimis dura. *ibid.*
Alium adhuc modum utendi Epykià addit Suarez. *ibid.* 197. b.
Regula generalis. *ibid.* b.
An licitus sit usus Epykia, quando tantùm probabiliter constat, quòd casus non sit comprehensus. *ibid.* n. 298. b.
Aut quando est de hac propriè dictum dubium. *ibid.*
Quid si non pateat commodus ad Superiorem recursus, *ibid.*
Epykia ordinariè locum habet in lege irritante. p. 283 n. 199. b.

Error.

An & quis invalidet dispensationem. Vide Dispensationis defectus.

Excæcati.

Vide Obdurati.

Excommunicatio.

Excommunicatio ferri debet in hominem determinatum:
 secus est de aliis censuris. p. 322. n. 8. a.
 Fertur tripliciter, p. 330 n. 44. b.
 Excommunicatio quid sit. p. 324. n. 18. a.
 Alia est major, alia minor. ibid.

Excommunicationis effectus.

Excommunicatio minor privat perceptione Sacramentorum. p. 324. n. 19. b.
 Non tamen administratione. ibid.
 Electio sic excommunicati ad beneficia non est ipso facto irrita, sed irritanda. ibid. n. 20.
 Excommunicatio major privat communionem fidelium. p. 325. n. 22. a.
 Actiones inde illicitæ recensentur. ibid.
 Prohibitio directè excommunicatos, indirectè ceteros afficit. ibid. n. 23.
 In civilibus plerumque communicatio est venialis. ibid.
 Causa communicationem à culpa excusantes enumerantur. ibid. n. 24. a.
 Olim omnes excommunicati erant vitandi. ibid. num. 25. b.
 Post Concilium Constantiense vitandi soli nominatim denuntiati, ac publici percussores Clericorum. pag. 326. a.
 Qui dicuntur non tolerati, ceteri verò tolerati. ibid.
 Nec per hoc fit favor excommunicatis, sed solis innocentibus. ibid. a.
 Excommunicatio major privat suffragiis Ecclesiæ. ibid. n. 26. b.
 Non tamen privatis orationibus. ibid.
 Et hoc usque dum reus sit absolutus, quantumvis fuerit contritus. ibid.
 An vel qualiter hac locum habeant etiam in toleratis. ibid. n. 27. b.
 Excommunicatus, etiam toleratus, arcetur à receptione Sacramentorum. p. 226. n. 28. b.
 Posset tamen validè etiam interdum Sacramentum Pœnitentia recipere. ibid.
 Differentia inter peccatum administrantis Sacramenta excommunicato non tolerato, & ministrantis tolerato. ibid.
 Excommunicato est administratio Sacramentorum interdicta per se, licita per accidens, præsertim tolerato. p. 327. n. 29. a.
 Qualiter excommunicatis interdicta vel licita sit celebratio. ibid. n. 30. b.
 Excommunicatio privat divinis officiis. ibid. n. 31. b.
 Quid agendum, si non toleratus se divinis officiis ingerat. ibid.
 Sola moralis communicatio in divinis censetur prohibita. ibid.

Excommunicatus tenetur privatim recitare horas abstinendo à Dominus vobiscum. p. 328. n. 32. a.
 Etsi hoc dicendo non peccet graviter, nec fiat irregularis. ibid.
 Excommunicatus non toleratus nequit sepeliri in loco sacro. ibid. n. 33. a.
 Quid agendum, si talis fuerit in eo sepultus. ibid.
 Pœna temerariè sepelientium excommunicatos vel hæreticos denuntiatis. ibid. n. 34. a.
 Quid agendum de mortuis, ante absolutionem tamen pœnitentibus. ibid. b.
 Hæretici ac notoriè mortui in malo statu privantur Ecclesiasticâ sepulturâ, etiam seclusâ excommunicatione. ibid. n. 35. b.
 Excommunicatio privat usu jurisdictionis Ecclesiasticæ. p. 329. n. 36. a.
 Sic ut acta non tolerati sint invalida. ibid.
 Secus videtur de tolerato. ibid. n. 37. a.
 An etiam privet excommunicatio jurisdictione seculari. ibid. n. 38. a.
 Invalidè confertur beneficium excommunicato. ibid. n. 39. b.
 Etsi adsit ignorantia invincibilis. ibid.
 Vel collatio sit Pontificia, facta motu proprio. ibid.
 Idem est de Electione & Presentatione. ibid.
 Unde percipere vel retinere nequit fructus beneficii in excommunicatione obtenti. ibid. n. 40. b.
 Immo & fructibus ante obtentis privatur, sed probabilius post sententiam. ibid.
 Collatio quoque, Electio, & Presentatio facta ab excommunicato est irrita. ibid. n. 41.
 Facta tamen à tolerato valet, nisi saltem elidatur per exemptionem. p. 330. n. 41. a.
 Excommunicatio removet excommunicatum ab actionibus forensibus. ibid. n. 42. a.
 Pœtest repelli, etiam toleratus. ibid.
 Valent tamen acta, si non repellatur, etiam non tolerati. ibid.
 Pœtest excommunicatus conveniri in judiciis. ibid. n. 43.

Excommunicationis Absolutio.

Excommunicatio tollitur solâ absolutione. p. 330. n. 44. a.
 Lata per sententiam specialem tollitur ab eo qui tulit, successore & superiore, vel ab his delegato. ibid. n. 45. b.
 Lata per sententiam generalem tollitur ab eo qui potest absolvere à mortalibus. ibid. n. 46. b.
 Solvitur quod pœtest objici ex jure. ibid.
 Idem à fortiori est de excommunicatione lata à jure. ibid. n. 47. b.
 Quis absolvere possit ab excommunicatione reservata. p. 331. n. 48. a.
 In articulo mortis cessat omnis reservatio. ibid. a.
 Casus occulti conceduntur Episcopis per Tridentinum. ibid.
 Varii casus, quibus adhuc excommunicationes papales cadunt sub potestatem Episcoporum. p. 331. n. 49. a.
 Per specialia privilegia possunt inferiores interdum absolvere à censuris papalibus. ibid. n. 50. b.
 Ad absolutionem non requiritur certa verborum forma. ibid. n. 51. b.
 Nec semper juramentum non patrandi crimen de cetero. ibid. b.

Præfer-

I N D E X R E R U M.

Præsertim dum impeditur in foro pœnitentiæ. ibid.
Nequit tamen dari, nisi satisfactâ parte. ibid.n.52.b.
Quando sufficiat cautio, & qualis. p.332.n.52.a.
De jure inest conditio, ut detur absolutio, satisfactâ parte.
 ibid. a.
Valeret aliter data, etiam à delegato. ibid.n.53.a.
Non faciliè à privilegiatis absolvendus pro foro conscientie, quando est denunciatus, aut res deducta est ad forum contentiosum. ibid.n.54.
Ab excommunicatione minori absolvit, qui potest absolvere à mortalibus. p.324.n.21.b.

Excommunicationes reservatæ.

Excommunicationes aliæ sunt reservatæ Sedis Apostolicæ, aliæ non. p.332.n.55.a.
Quas excommunicationes reservatas contineat bulla Cœnæ. ibid.n.56.b.
Excommunicationes extra bullam Cœnæ tum reservatæ, tum non reservatæ sunt plurimæ. ibid.n.57.b.
Solemnior illa quæ infligitur percussori Clerici. ibid.
Ob quam actionem hæc incurratur. p.333.n.58.a.
Incurritur etiam à mandante, promissis incitante &c. ibid. a.
Qui veniant intelligendi hic nomine Clerici. ibid.n.59.a.
Qui nomine Monachi. ibid.n.60.
Ab hac excommunicatione excusat levitas materiæ vel culpa. ibid.n.61.b.
Item percussio correctionis legitima. ibid.
Vel merè defensiva, aut facta in Clericum turpiter cum matre &c. agentem. p.334.n.62.a.
Aut si ignoretur percussus esse Clericus. ibid.
Quis possit ab hac excommunicatione absolvere. ibid.

Exemplum.

Scandalisans alium malo exemplo peccat probabiliter eo specie peccato, ad quod inducit. p.213.n.85.a.
Citra tamen obligationem restituendi, si deur in materia justitiæ. ibid.n.86.a.
Nihilominus malo exemplo solam inesse malitiam contra charitatem, probabile est. ibid.n.87.b.

Exemptio.

Exemptio Clericorum, vide Clerici.

Extravagentes.

Vide Lex humana.

F.

Fides.

Fidem hæretici assignant triplicem, historicam, miraculorum, & promissionum, præsertim specialem. p.430.n.3.b.
Ad justificationem peccatoris requiritur fides historica seu dogmatica. ibid.n.4.b. vide Justificationis dispositio.
Hæretici solam fidem suam specialem putant sufficere ad justificationem, p.431.n.8.b.
Sed gravissimè errant. ibid.
Temporibus etiam Apostolorum Quidam arbitrati sunt sufficere fidem historicam. p.432.n.9.a.
 Herincx Sum. Theol. Pars II.

Contra quos scripta sunt plures Epistolæ Apostolicæ. ib.b.
Solam quandoque fidem, eamque alienam exigit Christus ad impetrandum miraculum. ibid.n.11.b.
Fides, sed charitate formata Magdalenam salvam fecit. ibid.
Fidei, sed non soli, Scriptura tribuit interdum justificationem. ibid.n.12.b.
Cur fidei dogmatica specialius Scriptura tribuat justificationem. ibid.
Quâ ratione dicat Apostolus ad Rom. 3. Hominem justificari per fidem sine operibus Legis. ib.n.13.b.

Finis.

Omnia, etiam inanimata aguntur à Deo in finem. p.3.n.1.a.
Bruta non agunt formaliter propter finem. ibid. b.
Deus est finis ultimus & universalis omnis creaturæ. ibid. n.2.
Differentia duplex inter Deum & creaturas agentes propter finem. p.4.n.3.a.
Finis alius est ultimus secundum quid, & distinguitur contra intermedium. p.5.n.7.a.
Alius ultimus simpliciter & absolute, coinciditque cum summo bono. ibid.n.8.
Is ab homine intendendus & consequendus est solus Deus. ibid.n.9.b. Vide Beatitudo.
Homo non omnia appetit propter ultimum finem, qui verè talis est. p.8.n.20.b.
Nec propter id, in quo ultimum suum finem constituit. ibid. n.21.b.
Idque nequidem virtualiter. p.9.n.22.a.
Objectiones solvuntur. ibid. n.22. & 23. a.b.
Non obligatur homo omnia opera in finem ultimum dirigere. p.9.n.24.b.
Explicatur locus Apostoli, & auctoritas S. Augustini. p.10.n.25. & 26. a.b.
Non possunt intendi licitè plures fines ultimi, sive conjunctim, sive divisim. ibid.n.27.b.
Illicitè tamen possunt intendi divisim plures, etiam totales. p.11.n.28.a.
Non potest idem homo simul præstituerè sibi duos ultimos fines totales. ibid.n.29.a.
Nec hoc facit peccans mortaliter. ibid.
Neque per errorem potest homo sibi præfigere duos fines totales. p.11.n.30.b.
Bonitas finis non tollit malitiam medii. p.107.n.87.b.
Quàmvis aliquo modo illam minuat. p.108.n.88.a.
Malitia primaria actûs interni desumitur ex fine, externi autem ex medio. p.109.n.92.a.
Vide Circumstantia Cur. Intentio. Electio.

Fiscus.

An bona Fisco per sententiam ferendam adjudicanda, possint ante hanc in fraudem Fisci alienari. p.312.n.9.b.
Quæ bona rei Fisco debeantur post sententiam. p.316.n.23.a.
Reus tunc non tenetur bona sponte Fisco deferre. p.316.num.22.a.
An possit aliqua saltem occultare. ibid. b.

Flagella.

Vide Tribulatio.

Franciscanus.

An Franciscanus violans praeceptum Ecclesiae, concurrente simul obligatione gravi ex vi Regulae, peccet duplici peccato. p. 158. n. 49. b.
Ordini Franciscano non est adempta potestas ferendi leges. p. 258. n. 57. b.

Fruitio.

An fruitione sine visione beatifica praeclusus foret beatus. p. 18. n. 26. b.
Fruitio constituit essentiam beatitudinis formalis intensivè sumpta. p. 17. n. 22. b.
Est operatio optima, perfectissimè unitiva, ultima, & maximè satiativa. ibid.
Vide Beatitudo formalis.

Furtum.

Furtum & concupiscentia alieni cur & quomodo prohibeantur diversis praeceptis. p. 99. n. 42. a.
An vel qua sit differentia inter voluntatem occidendi plures homines, & furtum v.g. centum florenorum, quoad unitatem numericam malitiae. p. 160. n. 55. b.
Quomodo in furtis minutis continuentur materia. p. 205. n. 54. b.)

G.

Gaudium.

Gaudium describitur. p. 19. n. 27. a.
Est solum passio. ibid.
Causa illius efficiens est actus voluntatis. ibid. n. 28. t.
Gaudium necessariò consequitur beatitudinem. ibid. n. 29.
Et excludit omnem tristitiam. ibid.
Etsi illam lege speciali in Christo admiserit. p. 20. n. 30. a
Gaudium est solum proprietas beatitudinis. ibid.
Gaudium aliud est amicitiae, aliud concupiscentiae. ibid. num. 31. a.
Gaudium amicitiae respicit primariò ipsum Deum. ibid. n. 32. a.
Secundariò etiam bona extrinseca. ibid.
Gaudium concupiscentiae immediatè terminatur ad Deum. ibid. n. 33. b.
Simul tamen etiam ad ipsam possessionem. ibid. n. 34. b.

Gerson.

Vitandus & cautè explicandus est modus loquendi Gersonis asserentis solum Deum obligare in conscientia. p. 274. n. 157. b.

Gloria.

Gloria Dei alia est intrinseca, alia extrinseca. p. 4. n. 5. a.
Qualiter eam enarrent etiam ratione carentia. ibid. b.
Quo sensu omnia ad maiorem Dei gloriam facere moneamur. p. 4. n. 6. b.
Quid moveat Deum, ut sibi ex creaturis quarat gloriam. p. 4. n. 4. a.

Gratia.

Vox gratia significat beneficium gratuitum. p. 376. n. 1. a.
Latè loquendo etiam ipsum donum creationis. ibid. b.
Sed hac non est gratia, de qua Patres cum Pelagio contendebant. ibid. n. 1. b.
Sed illa sumitur pro dono gratuito naturae divinitus superaddito. p. 377. ibid. n. 2. a.
Non datur tam ad salutem aliorum, uti gratia gratis data, quam ad salutem propriam. ibid. n. 2. & 3. a.
Et solet vocari gratum faciens. ibid.
Qua describitur. ibid.
Gratia dividitur in habituales & actuales. p. 377. n. 5. b.
Quid gratia habituali complectatur. ibid.
In quo consistat actualis. p. 378. ibid. n. 6. a.
Ad hanc etiam spectant gratiae externa ibid. n. 7.
Gratia actualis dividitur in operantem & cooperantem. p. 378. n. 8. b.
Qua membra conformiter ad mentem S. Augustini explicantur. ibid.
Dividitur quoque in praevenientem, concomitantem, & subsequentem. ibid. n. 9.
Gratia praeveniens non efficitur à solo Deo. p. 379. n. 10. a
Sed à potentia creata cum speciali auxilio Dei. ibid.
Illam Varii censent eandem in entitate cum gratia physice adjuvante. ibid. n. 11. b.
Sed rectius distinguitur. ibid. n. 11. b.
In quo tandem consistat ratio auxilii adjuvantis. ibid. n. 11. b.
Concursus causa prima respondens potentia habitibus infusis instructa spectat ad ordinem gratiae. ibid. n. 12. b.

Gratia efficax & sufficiens.

Gratia actualis dividitur in efficacem & sufficientem. p. 380. n. 13. a.
Quid Gratia efficax; item quid sufficiens. ibid.
Alia est proximè, alia remotè sufficiens. ibid.
Nulla datur insufficiens. ibid. n. 14. a.
Solum gratiam efficacem ac necessitantem admittunt heretici. ibid. n. 15. a.
Dari equidem gratiam solum sufficientem in statu naturae lapsae, est de fide ex definitione Ecclesiae. p. 380. n. 16. b
Idem aperte constat ex scriptura. ibid. n. 17. b.
Idè quoque fusè probatur ex D. Augustino. p. 381. n. 18. a.
Inspirationes divinas saepe negligi communis est gemitus sanctorum. p. 381. n. 20. b.
Evasio Adversariorum pracluditur. ibid. n. 21. b.
Pessimè gratia merè sufficiens dicitur à nonnullis monstrum gratiae. p. 382. n. 23. a.
Epitheta quadam specialia tribuens Augustinus gratiae, loquitur de congrua, seu efficaci. ibid. n. 23.
An inter gratiam sufficientem & efficacem sit necessariò discrimen quoad entitatem physicam. ibid. n. 24. b.
Plus gratia accipit, qui habet efficacem. ibid. n. 25. b.
An è duobus aequali physice gratia praeveniens possit unus aquiescere, & non alter. ibid.
Aut idem modò acquiescere, modò non. p. 383. n. 25. b.
Gratia Christi, etiam efficax, non tollit indifferenciam creati arbitrii juxta fidem catholicam. ibid. n. 27. b.
Juxta quam salvantur ea, quae à Scriptura vel Augustino attribuantur gratiae. ibid. n. 28.
Consimilia habet Augustinus, & alii de Angelis, & homine integro, quae de lapsò. p. 384. n. 29. a.
Dis-

I N D E X R E R U M.

Discrimen inter gratiam hominis integri, & hominis lapsi. p. 396. n. 51. a.
Cur Angeli dicantur stetisse per liberum arbitrium. ibid. n. 53. b.

Gratiæ necessitas ad actus intellectus.

Potest homo lapsus multas veritates, etiam practicas artificiales viribus natura cognoscere. p. 384. n. 1. a.
Contrarium non docet Augustinus. ibid.
Non omnes veritates sine speciali auxilio Dei potest homo cognoscere. ibid. n. 2. b.
Utrum hoc auxilium dicendum sit gratia Christi. ibid. n. 3. b.
Potest homo sine auxilio gratia scire multas veritates practicas morales. p. 385. n. 4. a.
Scriptura & Concilia asserunt nos nihil posse ex nobis boni cogitare, loquuntur de cogitatione conducente ad salutem. ibid. n. 5.
Non omnia tamen agibilia in particulari citra errorem potest quis scire absque gratia speciali. ibid. n. 6.
Simile auxilium fuisse necessarium in statu pura natura. p. 385. n. 7. b.
Ad credendum sicut oportet requiri gratiam externam etiam Pelagius concessit. ibid. n. 8.
Ultra quam requiri specialem gratiam internam fides docet. ibid. n. 9.
Idemque est de initio fidei, & pio credulitatis affectu. p. 386. n. 12. a.
Quare & quo sensu scriptura doceat, nos Deum prævenire per liberum arbitrium. ibid. n. 13. b.
Assensus fidei humana præstitus mysteriis fidei non superat vires natura. p. 387. n. 14. a.

Gratiæ necessitas ad actus voluntatis.

Potest homo lapsus facere aliqua opera moraliter bona sine gratia sanctificante. p. 387. n. 15. b.
Quo sensu victimas & incensum impiorum Deus dicatur abominari. ibid. n. 16.
Loca S. Augustini in contrarium allegari solita explicantur. ibid. b.
Ad bene operandum moraliter non requiritur fides. pag. 388. n. 17. a.
Neque hoc asserit Augustinus. ibid.
Posse quadam opera moraliter bona fieri sine auxilio gratia, colligitur ex scriptura, Augustino, & bulla Pii V. ibid. n. 18. & 19. a. b.
Singularis hac in re opinio Vasquez. ibid. n. 20. b.
Quo sensu auctoritates tradant nos nihil posse sine Deo. p. 389. n. 21. a.
Explicatur dictum Arauscani II. Nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum. ibid. n. 22. a.
Explicatur quoque dictum Augustini: Nec liberum arbitrium quidquam nisi ad peccandum valet. ibid. n. 23. b.
Explicatur aliud ejusdem dictum simile. ibid.
Quare orandum sit, & gratia agenda pro operibus moraliter bonis. ibid. n. 24. b.
Extra statum gratia diu perseverans ordinariè non cavebit sibi à novo mortali. p. 390. n. 25. a.
Suadetur auctoritatibus, sed ineffaciter. ibid.
Nec ratio convincens dari potest, sed solum congrua. ibid. n. 26. a.

Herincx Sum. Theol. Pars II.

Nequit homo lapsus sine speciali gratia constanter servare universam legem natura, ibid. n. 27. b.
Impedimenta recensentur. ibid. b.
Neque etiam potest gravi tentationi resistere. ibid. n. 28.
Responsiones ad auctoritates hoc probantes rejiciuntur. p. 391. n. 28. a.
Impossibilitas ista est moralis fundata in impedimentis natura corrupta. ibid. n. 29. a.
Secusà proinde gratia, adhuc manet physica potestas non peccandi. ibid. n. 30. b.
Cur minus sufficiant vires nostra ad difficultates superandas ex amore honesti, quam ex mundana cupiditate. ibid. n. 31. b.
Gratia cur necessaria contra tentationes in preceptis negativis. ibid. n. 32. b.
Non potest homo viribus natura diligere Deum sicut oportet ad justificationem & salutem. p. 392. n. 34. a.
Vide Dilectio. Amor.
Affectus naturalis inefficax dilectionis aut spei potest elici sine gratia. p. 393. n. 40. b.
Immo & efficax quoad certum effectum non adeò difficilem. ibid. b.
Non tamen qui sit super omnia. ibid. n. 41.
Nisi fortè ad breve tempus. ibid.
Nec obstat, quod ejusmodi dilectionem naturalis ratio dicet. ibid. n. 42. b.
Ad opera supernaturalia externa requiritur gratia, quatenus hanc exigunt opera interna. p. 394. n. 43. a.
Ad hac ultra habitus infusos requiritur cooperatio Dei natura indebita. ibid.
Immo in substantia supernaturalis. ibid.
Atque insuper gratia excitans, etiam ad singulos actus ibid. n. 44. a.
Quo non obstante, rectè dicitur justus credere, sperare, & diligere quando vult. ibid. n. 45. b.
Quo sensu hac gratia censeatur nova, quo non. ibid. n. 46. b.
Opposita doctrina non favet Concilium Milevitanum. p. 395. n. 47. a.
Specialius gratia auxilium requirit justus ad diu vel usque in finem perseverandum in justitia sine peccato mortali. ibid. n. 48. a.
Qualis auxiliorum necessitas fuisse in natura pura. pag. 396. n. 50. a.
Qualis fuerit in natura instituta & integra. ibid.
Qua sit distinctio inter hominem integrum & lapsum quoad necessitatem & qualitatem divini adjutorii. ibid. n. 51. a.
Qua mens Augustini quoad hominem integrum & lapsum. ibid. n. 51. a.
Indigentiam gratia specialis in homine lapso adstruit. ibid. n. 52. b.
Docet Angelos stetisse per liberum arbitrium, sed sumptum cum gratia adjutorio. ibid. n. 53. b.
Discrimen inter gratiam hominis integri & lapsi in quo consistat. p. 397. n. 54. a.
Cur specialiter tribuatur Angelis, quod steterint per liberum arbitrium. ibid. n. 55. a.
An vel quid ultra dona in creatione accepta ad perseverantiam illis fuerit necessarium. ibid. n. 56. a.
An rectè dicatur homo perseverare per liberum arbitrium supposità gratia. p. 396. n. 53. b.
Quid Augustinus intelligat per adjutorium quo perseverantia. p. 397. n. 57. b.

Gratiæ sufficientia.

Omnes iusti habent gratiam, quâ possunt implere mandata, & vitare omnia mortalia. p. 398. n. 1 & seq.
 Iustis non deest sufficiens gratia ad perseverandum in iustitia. p. 399. n. 5. a.
 Quod specialiter ostenditur ex doctrina Concilii Tridentini. ibid. n. 6. a.
 Alio loco Tridentini contra sinistram quorundam explicationem stabilitur. ibid. n. 7. b.
 In prima Decretorum designatione verba palam ostendebant, agi de gratia actiosa. ibid.
 Similis locutio Augustini, & Prosperi, Deus non deserit, nisi prius deferatur, exponenda est de gratia actuali. ibid.
 Ratio sumitur ex verbis Augustini. p. 400. n. 8. a.
 Confirmatur ex officio fidelis Samaritani. ibid.
 Gratia, quæ iustis adest, non semper est proximè sufficiens. ibid. n. 9. a.
 Quæ per orationem est impetranda. ibid.
 Non omnes iusti habent donum perseverantia. ibid. numero 10. b.
 Esi omnes habeant possibilitatem perseverandi. ibid.
 Differentia assignatur inter donum perseverantia, & donum confirmationis in gratia. ibid. n. 11. b.
 Quibus concessum fuerit donum confirmationis in gratia. ibid. n. 11. b.

Ad vitanda omnia venialia.

Iusti per ordinaria auxilia non possunt vitare totâ vitâ omnia peccata venialia. p. 401. n. 11. a.
 In quo hæc impossibilitas fundetur, ibid. n. 13. b.
 Cum ordinariis auxiliis videntur iusti communiter non posse longo tempore vitare omnia venialia perfecte deliberata. ibid.
 At brevi tempore possunt vitare omnia omnino. ibid.
 Verosimiliter nonnulli sancti totâ vitâ, aut longo tempore vitaverunt omnia venialia perfecte deliberata. ibid. n. 14. b.
 Quo sensu verificetur illud: septies in die cadet iustus. p. 401. n. 14. b.
 Quomodo iusti peccent, si omnia venialia vitare non possint. ibid. n. 15.
 Iusti communiter cum ordinariis auxiliis possunt pœnitere de omnibus venialibus. p. 402. n. 16. a.
 Beata Virgo speciali privilegio vitavit omnia venialia per totam vitam. ibid. n. 17. a.
 Eaque sola inter puros homines. ibid. n. 18. a.

Ad vitandum novum mortale.

Peccatores etiam obdurati, habent auxilium sufficiens ad vitandum novum peccatum mortale. p. 402. n. 19. b.
 Nam etiam his mandata Dei non sunt impossibilia. ibid.
 Idem probatur ex Tridentino & Augustino. p. 403. n. 20. a.
 Et ex hoc, ac Prospero specialiter quoad obduratos. ibid. n. 21. a.
 Quo sensu Iudæi excacati dicantur non potuisse credere. ibid. n. 22. b.
 Item excacati dicantur necessario cadere. ibid.
 Locus difficilis Augustini, quorundam responsione rejectâ, explicatur. ibid. n. 22. b.

Item alius, improbatâ duplici aliorum responsione. p. 404. n. 23. a.

Ad pœnitendum de mortalibus commissis.

Peccatoribus etiam obduratis non deest gratia sufficiens ad pœnitendum de mortalibus. p. 404. n. 24. b.
 Auxilium pœnitendi non est semper proximè sufficiens. p. 405. n. 26. a.
 Nec datur omni tempore. ibid.
 Quod non repugnat prædictis de sufficientia gratia. ibid. n. 27. b.
 Solviur obiectio ex Scriptura. ibid. n. 27. b.
 Quædam exempla obiecta solvuntur. ibid. n. 28.
 An detur omnibus auxilium sufficiens ad pœnitendum de omnibus venialibus. p. 406. n. 29. a.

Ad fidem suscipiendam.

Ad justificationem infideles eatenus habent auxilium, quantum ad fidem. p. 406. n. 30. a.
 Ad vitandum novum mortale non deest illis auxilium. ib.
 Ad fidem non datur omnibus auxilium sufficiens proximè. ibid.
 Datur omnibus saltem remotè sufficiens pro loco & tempore. ibid. n. 31. b.
 Unde auxilium hoc non datur omni momento. p. 407. n. 34. a.
 An vel quo sensu istud dicendum sit gratia Christi. ibid. n. 35. a. b.

Gratia Parvulorum.

Non omnibus parvulis Deus providit media proximè sufficientia ad salutem. p. 407. n. 36. b.
 Nullis tamen illa ex se ipso antecederet denegat ex intentione illos damnandi, sed omnes quantum est de se vult salvos fieri. ibid. n. 37. b.
 Cui consonat redemptio omnium per mortem Christi. p. 408. n. 38. a. & 40. b.
 Arguitur multis parvulis deesse omnino medium salutis in ope utique aliena constituendum. ibid. n. 41. b.
 Oppositum nihilominus declaratur. ibid.

Gratia habitualis seu sanctificans.

Controversum olim fuit, an in justificatione saltem parvulorum infunderetur gratia habitualis. p. 413. n. 9. a.
 Partem affirmantem velut probabilem determinavit Concilium Viennense. ibid.
 Post Tridentinum verò eadem pars generaliter est certa. ibid. n. 10.
 Probatur multipliciter ex variis Tridentini locis. ibid. n. 10. b.
 Mens Tridentini fuit statuere speciatim habitum infusum iustitia. ibid. n. 10. & seq.
 Gratia habitualis non distinguitur realiter ab habitu charitatis. p. 414. c. 13. b.
 Effectus iidem tribuuntur in Scriptura gratia & charitati. ibid.
 Favet quoque Tridentinum. ibid. n. 14. b.
 Ac Patres, nec non ratio Theologica. p. 415. n. 15. a.
 Distinctioni gratia à charitate non favet Concilium Viennense. ibid. n. 16.
 Nec Tridentinum. ibid. n. 16. a.
 Nec Ratio. ibid. n. 17. b.
 Gratia

I N D E X R E R U M.

*Gratie & charitas nequidem formaliter, sed solo connota-
to distinguuntur.* ibid. n. 18. b.

*Effectus gratia sanctificantis non ita necessario sunt ei con-
nexi, quin possint divinitus separari.* p. 417. num.
23. a.

Peccatum opponitur gratia demeritoriè. ibid. n. 23. b.
*Et quàmvis ex natura rei, adhuc posset per Deum cum
gratia consistere.* ibid. n. 24. b.

*Quòd gratia sit causa formalis unica justificationis, non
probat, quin possit cum peccato per Deum consistere.*
ibid. n. 25. b.

Quis sit effectus formalis gratia physicus & primarius.
p. 418, n. 25. a.

Quis moralis & secundarius. ibid.

*Ostenditur equidem causam formalem justificationis esse
unicam.* ibid. n. 26. a.

Quantum à prædictis distet doctrina Bucerii heretici. ibid.

*An si in eodem esset gratia cum peccato, is foret justus &
sanctus, & calo dignus,* ibid. n. 27. b.

H.

Habitus.

Possunt acquiri habitus indifferentes. p. 95. n. 29. b.
*Habitus supernaturalis in substantia non negatur à
Scoto.* p. 392. n. 35. b.

Heva.

*Solà Hevâ peccante, non contraxissent Posteriores peccatum
originale.* p. 174. n. 20. b.

Hæresis.

Hæresis Pelagiana. vide Pelagius.

Hæresis Semipelagiana. vide Semipelagiani.

Hæresis Prædestinatorum. vide Prædestinati.

Hæreticus.

*Hæreticus merè internus non excommunicatur ab Eccle-
sia.* p. 266. n. 94. b.

*Hæreticus notorius privatur Ecclesiasticâ sepulturâ, etiam
seclusâ excommunicatione.* p. 328. n. 35. b.

Homicidium.

*An consulens alteri homicidium gravius peccet ipso homi-
cidâ.* p. 212. n. 83. b.

Horæ Canonicæ.

*Quomodo in ommissione horarum Canonicarum parva ma-
teria continetur.* p. 206. n. 55. a.

Potest quis in die festo sub Missâ legere horas. p. 264.
num. 84. b.

*An satisfaciât recitans horas Canonicas cum voluntaria
distractiōe.* p. 267. n. 98. b.

*Excommunicatus tenetur privatim recitare horas absti-
nendo à Dominus vobiscum.* p. 328. n. 32. a.

Vide Excommunicationis effectus.

I.

Jejunium.

*Qui violat jejunium in vigilla incidente in quatuor
tempora, unum committit peccatum.* p. 158. n.
48. b.

*Jejunium dubium an obliget. vide Conscientia dubia.
Herincx Sum. Theol. Pars II.*

Quomodo in violatione jejunii continentur materia. p.
205. n. 54. b.

Ignis.

Ignis infernalis est ejusdem speciei cum elementari. p.
54. n. 40. a.

Erit sulphureus, intimèque pervadens corpora. ib. n. 41. b.

Affliget actione intentionali, ac insuper reali probabiliter.
ibid. n. 42. Vide Pœna infernalis.

*Ignis secundum aliquos posset in aeternum durare sine nu-
trimenti appositione.* ibid. n. 40. b.

Ignorantia.

*Ignorantia alia est prava dispositionis, alia nescientia, alia
privativa. Hæc alia juris, alia facti.* p. 63. n. 28. a.

*Item alia, antecedens, alia consequens, alia voluntaria,
alia involuntaria.* ibid.

*Alia invincibilis, ad quam revocatur omnimoda inad-
vertentia.* ibid. n. 29. a.

*Alia vincibilis, quæ interdum est crassa ac supina, inter-
dum etiam affectata.* ibid. n. 30. b.

*Ignorantiam antecedentem & consequentem Nonnulli
paulò aliter explicant, addentes concomitantem.* ibid. b.

Ignorantia antecedens causat non voluntarium. ibid. n.
31. b.

Excusatque à culpa. p. 64. n. 32. a.

*Ignorantia concomitans facit opus non esse voluntarium,
quàmvis non causet positivè involuntarium.* ibid.
num. 33. a.

*Ignorantia consequens causat voluntarium, scilicet in
causa.* ibid. n. 34. b.

Nec tollit culpam. ibid.

*Interdum tamen causat involuntarium secundum quid,
aut saltem voluntarium minuit.* ibid. n. 35. b.

Ignorantia excusans à culpa, excusat à pœna. p. 317.
num. 26. a.

*Explicatur axioma: Ignorantia facti, non juris ex-
cusat.* ibid.

*Ignorantia excusans à gravi culpa, excusat saltem à gravi
pœna; etsi non excuset à culpa veniali.* ibid.

Si sit illius speciei, ob quam pœna est imposita. ibid.
num. 27. b.

Nisi lex scientiam vel dolum requirat. ibid.

*Ignorantia legis Ecclesiasticæ non excusat à pœna trans-
gressorem legis altioris ab Ecclesia puniendum.* ibid.
num. 28. b.

Excipiuntur Censuræ. ibid.

Ignorantia solius pœnæ non excusat. p. 318. n. 29. a.

Probabiliter excipiuntur Censuræ. ibid.

*Immo id aliqui extendunt ad ignorantiam cujuscunque
pœnæ, præsertim si sit gravis & extraordinaria.* ibid.

Ignorantia Legis naturalis.

Ignorantia vincibilis non excusat à peccato. p. 233.
n. 57. a.

*Datur ignorantia invincibilis iuris natura, non quidem
universi, sed partialis.* ibid. n. 59. & 60. a. b.

Exemplificatio, cui favet experientia. ibid. n. 60. b.

*Ac Error Sanctorum & Doctorum in materia juris na-
tura.* ibid. b.

Contraria illorum doctrina de materiis juris naturalis.
ibid. num. 61. b.

Ratio fundamentalis. p. 234. n. 62. a.
Ignorantia invincibilis legis naturalis excusat a culpa.
 ibid n. 63. a.
Probat & confirmatur, accedente etiam auctoritate
Patrum, signanter Augustini. ibid. n. 65. & seq. b.
Incommoda doctrina opposita. p. 235. n. 67. a.
Solvitur obiectio ex Scriptura & Augustino. ibid. 69.
Prout & desumpta ex Auctoritate Synodi Palestina. ibid.
 num. 70. b.
Et Augustini duobus locis. p. 236. n. 73. b.

Illegitimus.

Illegitimi sunt irregulares. p. 355. n. 175. b. vide Ir-
 regularitas.
Illegitimus legitimatur per subsequens matrimonium. p.
 356. n. 177. a.
Etiam quoad successiones & officia temporalia. ibid. n.
 177. a.
Quantumvis matrimonium sequens non consummetur.
 ibid. a.
Qui favor etiam extenditur ad proles illegitimorum. ib.
Geniti ex matrimonio bona fide (saltem unius) putato
valido censentur jure canonico legitimi. ibid. num.
 178. a.
Idque licet nullitas detegatur. ibid.
Dummodo fuerit initum in facie Ecclesie, etiam pramissis
Proclamationibus. ibid.
Et bona fides perseveraverit usque ad conceptionem pro-
lium respectivè. ibid.
Quid censendum de expositiis. ibid. n. 179. b.

Immaculata conceptio Deiparæ.

Vide Maria Virgo.

Impeccabilitas.

Impeccabilitas de facto competit Beatis. p. 25. n. 53. a.
Visio sola non reddit Beatos physicè impeccabiles. ib. n.
 54. b.
Uti nec decretum extrinsecum Dei. p. 26. n. 59. b.

Imperator.

Imperator potest ferre leges pro toto Imperio. p. 254.
 num. 35. b.
Non tamen pro toto orbe. ibid.
Leges Casarea qualiter sint alibi acceptatae. p. 255. n.
 36. a.

Imperium.

Imperium quid sit. p. 85. n. 67. a.
Varii actus intellectus sigillatim à ratione imperii ex-
cluduntur. ibid.

Impletio.

Impletio legis. vide Legis naturæ impletio.

Inæqualitas peccatorum.

Vide Peccatorum inæqualitas.

Indigenæ.

Vide Territorium.

Infantes.

Vide Parvuli, Peccatum originale, Gratia parvu-
lorum.

Infernus.

Datur infernus damnatorum. p. 44. n. 2. b.
An ad illum accesserit anima Christi. p. 45. n. 3. a.

Infidelis.

Infideles non baptizati legibus Ecclesiasticis non tenentur.
 p. 274. n. 127. b.
Unde possunt diebus vetitis comedere carnes, & ha ipsis
ministrari. ibid. n. 128.
Infidelis an & qualiter habeat gratiam sufficientem ad sa-
lutem. Vide Gratia sufficientia.

Institutiones.

Institutiones Justiniani. vide Lex humana.

Intellectio, intellectus.

Intellectio prærequiritur necessario ad actum voluntatis.
 p. 76. n. 35. b.
Sive actus voluntatis sit inchoandus, sive continuandus.
 p. 77. n. 37. a.
Adeo ut nequidem divinitus possit voluntas ferri in incog-
nitum. ibid. n. 37. a.
Intellectio tamen non efficit volitionem, sed solum sistit
objectum voluntati. p. 78. n. 40. a.
In intellectu nequit statui libertas. p. 75. n. 31. b.
An possibilis sit intellectus formaliter liber. p. 76. n. 33. a.
In intellectu qualiter radicetur libertas. p. 79. n. 45. a.

Intentio.

Intentio finis quid. p. 83. n. 60. b.
Est species volitionis efficacia. ibid.
Respicit finem directè, media indirectè. ibid.
Ordinarie distinguitur realiter ab electione. ibid. n. 61.
Non efficit physicè electionem. ibid. n. 62. b.
Nec determinat necessario ad electionem medii melioris.
 p. 84. n. 63. a.
Idque ex nutu voluntatis citra errorem amplectentis mi-
nus utile. ibid. n. 64. a.
Solet tunc tamen intercurre, quod ab utiliori retrahat.
 ibid.
Quomodo equidem subsistat vera ratio electionis. ibid.
An supposita absolutà intentione finis, electio unici medii
ad consecutionem requisiti sit necessaria. ibid. n. 65. b.
Intentio determinata quomodolibet ad media mala, est ab
initio mala. p. 108. n. 90. b.
Si autem respicit media planè in confuso, censetur ab ini-
tio bona. ibid.
Quid dicendum si appareat necessitas unici medii inhone-
sti. ibid. n. 91. b.

Interdictum.

Quid interdictum Ecclesiasticum. p. 336. n. 81. b.
Interdictum absolutum non fertur, nisi ob culpam gravem.
 p. 337. n. 82. a.
Cui tamen adstringi quis potest ob culpam alienam.
 ibidem.
Dividitur in locale, personale, & mixtum. ibid. num.
 83. a.
Locale aliud generale, aliud particulare. ibid.
Quale censeatur interdictum Parochia. ibid.
Personale quoque interdictum aliud est generale, aliud spe-
ciale. ibid. n. 84. b.
 Inter-

Interdictio loco, illi sunt tantum interdicti personaliter, qui causam interdictio dederunt. ibid. n. 85. b.
Interdictio oppido sunt interdicta Suburbia. ibid. n. 86.
Item monasteria exempta. ibid.
Interdicta Ecclesia, interdictum est cimiterium contiguum. ibid.
Interdictio populo, non sunt interdicta Academia membra. ibid. n. 87.
Neque etiam Clerus. ibid.
Nec Clero interdictio, Religiosi. p. 338. n. 87. a.

Interdicti effectus.

Interdictio subtrahitur celebratio & auditio divinarum officiorum. p. 338. n. 88. a.
Moderatio facta per Ecclesiam c. Alma mater. ibid. n. 89.
An hac extendatur ad Oratoria etiam privata. ibid. n. 90. b.
Quibus personis concedatur privilegium c. Alma mater. ibid. n. 91. b.
Interdictum privat Sacramentis activè & passivè. ibid. n. 92. b.
Excepto Baptismo, etiam solemnè, & Confirmatione. ibid. n. 92. b.
Ac Sacramento Pœnitentiæ, etiam extra articulum mortis. p. 339. n. 92. a.
Et communione dandâ per modum viatici, etiam cum solita pompa. ibid. n. 93.
Secus est de extrema Unctione. ibid. n. 94. a.
Cur ipsa minus permittatur quàm Viaticum. ibid. b.
Quid dicendum de Sacramento Ordinis. ibid.
Non inhibetur contractus matrimonialis. ibid. n. 95.
Benedictiones tamen nuptiales sunt inhibita. ibid.
Privat insuper interdictum sepulturâ Ecclesiasticâ. ibid. n. 96. b.
Quæ tamen Clericis conceditur cum certa modificatione. p. 340. n. 96. a.
Effectus interdicti ab ingressu Ecclesiæ qui sint. ib. n. 97.
Potest taliter interdictus audire in Ecclesia Concionem, recipere Sacramenta extra divina officia. ibid.
Potest etiam ibidem privatim tunc orare. ibid.
An etiam per Ecclesiam transire sub divino officio. ibid.
Post Concilium Constantiense interdictum locale non est servandum, nisi sit nominatim denunciatum. ibid. n. 98. b.
Nullus quoque personaliter interdictus, nisi denunciatus, est vitandus. ibid.
Qui censeantur denunciari seu nominatim interdicti. ibid.

Interdicti violatio.

Violatio Interdicti est ex genere suo mortalis. p. 340. n. 99. b.
Etiam quoad Laicorum assistentiam in divinis officiis. ibid.
Hi tamen violando interdictum rarò incurrant penas juris. p. 341. n. 100. a.
Pœna Clericorum violentium interdictum. ibid.

Interdicti cessatio.

Quibus modis cesset interdictum citra relaxationem Superioris. p. 341. n. 101. a.
Interdictum locale & personale generale tollitur ab Epi-

scopo, si non sit reservatum.

ibid. n. 102. a. b.

Circa hoc nihil possunt Confessarii Mendicantium. ib. b.
Quis possit absolvere ab interdicto personali speciali. ibid. n. 103. b.

Quale interdictum tolli possit ad cautelam. ibid. n. 104. b.
An Episcopus possit suspendere interdictum ad certum dumtaxat effectum. p. 341. n. 104. b.

Interpretatio.

Interpretatio legis quid. p. 280. n. 182. b.
Authentica penes quem sit. ibid.
Habet vim legis, & quando. ibid.
Sententia Principis decisiva litis, etiam interlocutoria, an & quomodo habeat vim legis. ibid. n. 183.
Quid de Epistolis & rescriptis Principum. p. 281. n. 183. a.
Interpretatio doctrinalis non obtinet vim legis. ibid. n. 184.
Penes quos sit. ibid.
Declarationes Cardinalium an habeant vim legis. ibid. n. 185.
Quid dicendum de decisionibus Rota Romana. ibid.
Quid requiratur ut declarationes Cardinalium fidem faciant. ibid.
Vetitum est ne quis Tridentinum interpretetur ex professo editis libris, non autem ne in scholis, aut incidenter in libris id fiat. ibid. n. 186. a.
Interpretatio doctrinalis desumitur ex ratione legis, mente Legislatoris, & verbis legis. ibid. n. 187. b.
Quæ significatio ad hoc sit præferenda, naturalis, an civilis: & quid utraque sit. ibid. n. 188. b.
Varia regula assignantur pro ampliatione & restrictione. Legum ibid. n. 189. & seqq.
Lex etiam favorabilis non est extendenda ad similes casus ultra significationem verborum. p. 282. n. 192. a.
Limitationes seu declarationes variæ allegantur. ibid. n. 193. b.
Judex ad similes casus in judiciis procedit. ibid. n. 191.

Involuntarium.

Quid involuntarium, & quod duplex, ac quibus actibus competat. p. 59. n. 12. b.
Violentia causat involuntarium simpliciter. p. 60. n. 14. a.
Vide Violentia.
An metus causet involuntarium. Vide Metus.

S. Joannes Baptista.

An peccaverit venialiter. p. 402. n. 18. b.

Irregularitas.

Sub facultate absolvendi à Censuris non continetur facultas dispensandi in Irregularitate. p. 321. n. 2. a.
Quid sit Irregularitas. p. 343. n. 113. b.
Non potest esse in Pontifice. ibid.
Nec supponit semper delictum. ibid.
Neque infligitur ab homine, sed tantum à jure Pontificio. ibid.
Unde nequit infligi ab Episcopo, aut alio Pralato inferiore Papæ. ibid.
Formula quibus statui solet irregularitas. ibid. n. 114.
Primariò ipsa arcet à susceptione, secundariò à ministerio Ordinum.
Sub quibus hic comprehenditur communiter Tonsura Clericalis. ibid.
Effectus Irregularitatis. p. 344. n. 115. a.
Irregularis est inhabilis ad beneficia, sic tamen ut collatio non

Non videatur ipso facto irrita. ibid. n. 116. a.
 Multo minus privatur ipso facto beneficiis jam obtentis.
 ibid.
 Unde retinere potest, immò & obtinere jurisdictionem
 Ecclesiasticam. ibid. n. 117.
 Actus quoque jurisdictionis non exigentes exercitium or-
 dinis exercere potest. ibid. n. 118.
 Immo & validè absolvere. ibid.
 Idque probabiliter etsi sit denunciatus. ibid.
 Irregularitas ex delicto supponit culpam mortalem. ibid.
 n. 119. b.
 In dubio non est quis censendus irregularis. ibid. n. 120.
 Excipitur casus homicidii. ibid. n. 121.
 Quid censendum de casu procurati abortus in dubio ani-
 mationis factus. ibid. n. 122.
 Item quid de casu dubie mutilationis. p. 345 n. 123. a.
 Causa ex quibus contrahitur irregularitas. ibid.

Irregularitas ex illicita susceptione Sacra-
 mentorum.

Rebaptizatus est irregularis. p. 345. n. 124. a.
 Idem est de rebaptizante quoad promotionem ad altiores
 ordines. ibid.
 Requiritur probabiliter ut delictum sit publicum. ibid.
 n. 125. a. b.
 Oppositum habet recepta sententia. ibid. b.
 Varii casus excipiuntur. ibid. b.
 Circa iterationem aliorum Sacramentorum initerabilium
 jura nihil statuunt. ibid.
 Baptizatus suâ culpâ ab hæreticis vitandis est irregula-
 ris. ibid. n. 126.
 Similiter baptizatus in agnitione. ibid.
 Item furtivè suscipiens Ordinem. p. 346. n. 127. a.
 Aut durante matrimonio sacros Ordines præsumens sus-
 cipere. ibid. a.

Irregularitas ex indebito usu Ordinum.

Clericus solemniter baptizans. aut divinum officium
 exercens, si careat Ordine requisito, sit irregularis.
 p. 346, n. 128. a.
 Nomine divinatorum officiorum hîc etiam intelligi Sacra-
 menta, est communis sententia. ibid. n. 129.
 Quæ etsi non faciliè deferenda, non videtur satis clarè
 fundata in jure. ibid.
 An hæ irregularitates solos concernant Clericos. ibid.
 n. 130. b.
 Ab iis excusat ignorantia etiam crassa, & quadam alia.
 ibid. n. 131. b.
 Quî possit non Subdiaconus canere Epistolam. ibid.
 Violans censuram exercitio Ordinis sacri sit irregularis.
 ibid. n. 132.

Irregularitas ex hæresi aut infamia.

Hæretici sunt irregulares. p. 347. n. 133. a.
 Ad quod requiritur probabiliter hæresis publica. ibidem
 num. 134.
 Immo c. Quicumque non videtur satis probari irregu-
 laritas hæreticorum. ibid. n. 135.
 Aut prolium eorundem. ibid.
 Supposito tamen vulgato intellectu Capituli, quadam cir-
 ca illud notantur. ibid. n. 136. a.

Clericus ab hæresi conversus potest ex dispensatione Epis-
 copi in susceptis Ordinibus ministrare. ibid. b.
 Neophyti qui sint, & quomodo à Sacerdotio arcendi. ibid.
 n. 37. b.
 Infamia juris inducit irregularitatem. ibid. n. 138. b.
 Quæ impedit solum susceptionem altiorum Ordinum, non
 verò ministerium in jam susceptis, p. 348. ibid. a.
 Infamia facti non tam inducit impedimentum juris posi-
 tivi quàm naturalis. p. 348. n. 139. a.
 Qualiter tollatur infamia & Irregularitas inde orta. ibid.
 Infames excluduntur ab Officio, ibid.

Irregularitas ex homicidio voluntario aut
 mutilatione.

Quid intelligatur nomine homicidii voluntarii & muti-
 lationis. p. 348. n. 140. b.
 Baptizatus alterum etiam non baptizatum voluntariè
 occidens sit absolutè Irregularis. ibid. n. 141.
 Ut & voluntariè procurans abortum factus animati. ibid.
 Similiter mandans & consulens, effectu secuto. ibidem
 n. 142. b.
 Quid censendum dum res multorum consilio vel opere
 peragitur. p. 349. n. 142. a.
 An censendus sit Irregularis, qui non defendit cum debet.
 ibid.
 Aut qui ratum habet factum suo nomine. ibid.
 Voluntariè mutilans est jure irregularis, idem est de man-
 dante. De consulente idem dicitur citra expressum
 juris textum. ibid. n. 143. a.
 Mutilatio exigit abscissionem membri, saltem aquiva-
 lenter, fieri. ibid. n. 144. a.
 Nomine membri quid hîc intelligatur, ibid. n. 144. a.
 Membrum aut membri sui partem abscindens, aut se ca-
 strari permittens, citra necessitatem, sit irregularis.
 ibid. n. 145. b.

Irregularitas ex homicidio aut mutilatione
 casuali.

Homicidium casuale involuntarium aut venialiter vo-
 luntarium non inducit irregularitatem. pag. 349. n.
 146. b.
 At eam inducit, si sit sufficienter voluntarium. ibidem
 n. 147. b.
 idem est de mutilatione. ibid.
 Ut & de mandante. ibid.
 De consulente quodque id docet communis sententia; etsi
 hoc non sit satis in jure expressum. p. 350. n. 147. a.
 Notabile pro iis qui assistunt infirmis. ibid. n. 148. a.
 Dans operam res illicita an contrahat irregularitatem
 homicidii casualis. ibid. n. 149. a.
 Resolvitur quod non. ibid.
 Respondetur ad jura in contrarium. ibid. n. 150. a.
 Notabile. ibid. b.

Irregularitas ex homicidio aut mutilatione ob de-
 fensionem sui, aut rerum suarum.

Iuste & servato moderamine occidens invasorem non sit
 Irregularis. p. 350. n. 151. b.
 Secus si moderamen notabiliter excedatur. ibid.
 Occidens vel mutilans in iusto bello offensivo sit irregu-
 laris. ibid. n. 152.
 Quid

Quid de hortante ad pugnam. ibid.
Secus est de bello defensivo. p. 351. n. 152.
An sit censendus irregularis, qui tantum dubitat, an in bello justo aliquem occiderit. ibid. n. 153.
In bello offensivo injusto occidens, mutilans, vel cooperans est irregularis. ibid. n. 154.
Clericus occidens vel mutilans in bello aggressivo iusto & ad bonum commune necessario, juxta aliquos non sit irregularis. ibid. n. 154 a.
Clericus ex venia Pontificis pugnans, si occidat vel mutilet, non sit irregularis. ibid. n. 155.

Irregularitas ex defectu lenitatis in judiciaria occisione.

Judex, secuta morte vel mutilatione, sit irregularis. pag. 351. n. 156. b.
Secus si sola flagellatio, vulneratio &c. sequatur. ibid.
Potest citra metum Irregularitatis Princeps etiam Ecclesiasticus per leges poenam mortis statuere, Judices etiam in facto speciali delegare. ibid. n. 157.
At non sententiam ferre. ibid. b.
Potest etiam Judex Ecclesiasticus reum tradere brachio seculari sub certa protestatione, ibid.
Irregularitatem similiter incurrunt ceteri iustitia ministri, effectu secuto. p. 352. n. 158. a.
An idem censendum de consultore. ibid.
Accusare potest civiliter etiam Clericus in causa propria citra metum Irregularitatis. ibid. n. 159. a.
Necessario tamen pramittenda est, saltem sententia, certa protestatio. ibid. n. 160. b.
Notabile circa testem. ibid.
Quid possit Confessarius, vel consulens etiam supposita communi sententia, quod in ipsum, uti in iustitia ministros cadat Irregularitas. ibid. n. 161. b.
Quid possit juxta solidam multorum Recentiorum sententiam. p. 253. n. 162. a.
Varii praterea casus resolvuntur. ibid. n. 163.
An Clericis licitum sit interesse executioni sententiae mortis. ibid. n. 163. a.
Differentia notanda inter Clericos & Laicos quoad praeferentem materiam. ibid. n. 164.

Irregularitas ex chirurgiae exercitio.

Chirurgia licita est Laicis & Clericis Minorum Ordinum. p. 353. n. 165. b.
Immo & constitutis in sacris; at his citra incisionem & aduersionem, nisi necessitas excuset. ibid.
Hi morte secuta sunt irregulares, uti forent laici, ratione negligentiae. ibid.
An etiam secuta omni culpa respectu mortis casu secuta. ibid. n. 166. b.
Non est eis inhibita incisionis praescriptio. p. 154. n. 167. a.
An etiam sectio venae. ibid.

Irregularitas ex defectu corporis vel animi.

Corpore vitiiati sunt irregulares. p. 354. n. 168. a.
Quid censendum de hermaphrodito. ibid. n. 169.
Judicium de notabilitate vitii ac deformitatis penes quem sit. ibid. n. 170. b.
Vitium antecedens impedit ordinationem; superveniens impedit usum suscepti Ordinis, cui factus est inidoneus.

ibid. n. 171. b.

Quis morbus vel infirmitas inducat Irregularitatem. ibid. n. 172.
Ubi specialiter de epilepsia seu morbo caduco. ibid.
Energumeni & amentes sunt irregulares. pag. 355. n. 173. a.
Item servi non manumissi & obligati ad ratiocinia. ibid. num. 174. a.
Addi quoque solent carentes debita aetate. ibid.

Irregularitas ex defectu natalium.

Illegitimi sunt irregulares. p. 355. n. 175. b.
Habilitantur jure communi per possessionem quoad sacros Ordines, non quoad Pralaturas. ibid. n. 176.
Quoad has quinam dispensent. ibid.
Illegitimus legitimatur per subsequens matrimonium. p. 356. n. 177. a.
Quantumvis matrimonium subsequens non consummetur. ibid. n. 177. a.
Qui favor etiam extenditur ad proles illegitimi. ibid.
Vide Illegitimi.
Quid censendum de expositiis. ibid. n. 179. b.
Irregularitas hac tollitur per absolutam legitimationem. ibid. n. 180. b.
Quis illam dare possit. ibid.
Tollitur praterea per dispensationem. p. 357. n. 181. a.
Quae differentia inter illam & legitimationem. ibid.
Penes quos sit potestas dispensandi. ibid.
Illegitimus indebitè ordinatus, etsi nequeat in Ordinibus ministrare, novam tamen ministrando non incurrit Irregularitatem. ibid. n. 182. a.

Irregularitas ex Bigamia.

Triplex Bigamia inducit Irregularitatem. pag. 357. n. 183. b.
Bigamia vera quando censeatur. ibid. n. 184.
Irregularitas hujus Bigamia procedit ex traditione Apostolica. ibid.
Vide Bigamia.
Hanc irregularitatem incurrit ducens viduam vel, ab alio corruptam, secuta consummatione. ibid. n. 185. b.
Secus si vidua à priori marito non sit cognita. p. 358. n. 185. a.
Vel ducat corruptam à se. ibid.
Contrahit similiter hanc irregularitatem accedens ad propriam uxorem post adulterium ejusdem. ibid. n. 186. a.
Irregularitatem etiam hanc incurrit, qui defuncta uxore sacris initiatus, copulatur secunda, etsi invalide, vel in sacris existens copulatur vidua. ibid. n. 187. a.
Irregularitas orta ex Bigamia similitudinaria. ibid. n. 188. a.
An hac extendatur ad Clericos seculares. ibid. n. 189. b.
Viri carnem suam dividentes cum variis fornicariè non sunt irregulares. ibid. n. 190. b.
Quis dispensare possit in Irregularitate orta ex bigamia. ibid.

Irregularitatis absolutio.

Irregularitas an vel qualiter tollatur per baptismum. p. 359 n. 191. a.
Quando cesset sine dispensatione Pontificis. ibid. num. 192. a.

In quibus casibus dispensare possint Episcopi. *ibid.*
Signanter ex concessione Concilii Tridentini. *ibid.* num.
193. a.

An hac competat solis Episcopis privative ad omnes alios.
ibid. n. 194. b.

Eam extendit Pius V. ad Pralatos Mendicantium. *ibid.*
Quanam praterea illi possint ex jure vel specialibus pri-
vilegiis. *ibid.* n. 195. b.

An vel quid possint circa suos pœnitentes Confessarii Men-
dicantium. p. 360. n. 196. a.

Notabile pro dispensaturis in Irregularitate. *ibid.*

Quæ forma dispensationis in Irregularitate. *ib.* n. 197. b.

Judex.

Judex ad similes casus in judiciis procedit. p. 282. n.
194. b.

Quid post Judex in causa pari & utrimque aequè vel
quasi aequè probata. p. 137. n. 96. b.

Judicium.

Judicium indifferens intellectus nec requiritur, nec sufficit
ad libertatis exercitium. p. 78 n. 41. a.

Neque judicium practicum determinatum, voluntatemque
derminans. *ibid.* n. 42. b.

Judicium intellectus non praequiratur ad omnem actum
voluntatis. *ibid.* n. 43. b.

Quamvis ordinariè pravius sit. *ibid.* n. 44.

Jus gentium.

Legisperiti jus naturale gentium quomodo explicent. p.
247. n. 2. a.

Quid jus gentium juxta communem acceptionem. *ibid.*
n. 3. b.

An & quomodo à civili differat. *ibid.*

Item quæ ad illud spectent. *ibid.*

Qua ratione gentes in illud conspiraverint. *ibid.* n. 4.

Justificatio.

Doctrina de Justificatione quanti momenti, & quam soli-
dè discussa in Tridentino. p. 409 n. 1. a.

Hanc in ordinem redegit, defendit, & determinavit Cor-
nelius Mussus Episcopus Bitontinus. *ibid.*

Justificatio alia est generatim dicta; alia justificatio impii;
alia denique justificationis prahabita augmentum.
ibid. n. 2. b.

Justificatio est vera peccatorum remissio. p. 410. n. 3. a.
Peccata Deo tegi non aliud est quàm ab ipso condonari.
ibid. n. 4. b.

Justificatio sit per formam inherentem. p. 411. n. 5. a.
Errant contra Concilium Tridentinum, qui putant remis-
sionem peccatorum se habere tantum concomitanter ad
donum gratia justificantis. *ibid.* n. 6.

Infusio tamen gratia & remissio peccati sunt dua muta-
tiones ex natura rei separabiles. *ibid.* n. 6. b.

Justos interius renovari docet Scriptura. *ibid.* n. 7. b.

Uti & justitiam Christi à nostra distingui. *ibid.*

A qua sola si justii essemus, omnes & semper forent aequè
justi. *ibid.*

Catholicam doctrinam tradunt Patres, id non abnuenti-
bus Hæreticis. *ibid.* n. 8. b.

Scriptura ab Hæreticis objecta solvuntur. p. 112. n. 8. b.

Christus est nostra justitia causaliter seu meritorie. *ibid.*

Similes sunt alia phrasæ in Scriptura ita ab ipsis Hære-
ticis exponenda. *ibid.* b.

Quo sensu nullus justificetur in conspectu Dei. *ibid.* b.

Controversum olim erat, an in justificatione saltem par-
vulorum infunderetur gratia habitualis. p. 413. n. 9. a.

Affirmantem partem velut probabiliorē determinavit
Concilium Viennense *ibid.*

Post Tridentinum verò eadem pars est generaliter certa.
ibid. n. 10.

Probatur multipliciter ex variis Tridentini locis. *ibid.*
n. 10. b.

Tridentinum sic quoque intellexerunt omnes Doctores
Catholici. p. 414. n. 11. a.

Phrasæ Scripturæ de hoc dono habituali loquentis. *ibid.*
n. 12. a.

In justificatione cum gratia infunduntur alia dona justi-
ficationem integrantia. p. 416. n. 22. b.

Quibus omnibus instructus efficitur divina consors natu-
ræ. p. 417. n. 22. a.

Justificatio impii de facto includit remissionem mortalium,
restitutionem divina amicitia, filiationis, ac juris ad
Hereditatem aternam. p. 418. n. 28. b.

Quæ omnia de absoluta potentia possent perfici sine dono
gratia habitualis. p. 419. n. 28. a.

Absolute loquendo posset remitti mortale peccatum sine
physica mutatione peccatoris. *ibid.* n. 29. a.

Non tamen sine mutatione morali. *ibid.* n. 30. a.

Ex quo nulla sequitur mutatio in ipso Deo. *ibid.*
Vide Peccatum.

Condonatio extrinseca (contra cujus possibilitatem non
agit Tridentinum) quomodo distinguatur à non imputa-
tione Calvinistica. *ibid.* n. 31. b.

Proponitur objectio noviter mota. *ibid.* n. 32. b.

Filiatio & jus ad Hereditatem aternam potest similiter
recuperari absque physica mutatione peccatoris. p.
420. n. 33. a.

Et si convenientissimè Deus nos adoptaverit mediante se-
mine gratia ex ipso natos. *ibid.*

Deus peccatorem citra physicam hujus mutationem potest
quodam sensu habere amicum. *ibid.* n. 34. a.

Quodam sensu non. *ibid.*

Predicta applicantur statui puræ naturæ. *ibid.* n. 35.

Justificatio impii non est maximum Dei opus simpliciter.
p. 429. n. 73. a.

Sed secundum quid, juxta Theologos & Patres. *ibidem*
num. 74.

Declaratur hoc discurrendo per singula opera. *ib.* n. 75. b.

Justificatio ordinario modo perfecta non est dicenda mi-
raculosa. *ibid.* n. 76. b.

Aliqua est interdum in modo miraculosa, v. g. S. Pauli.
ibid.

Certo sensu dicitur connaturalis homini, quatenus elevato
ad finem supernaturalem. *ibid.* n. 77. b.

Non tamen natura illius præcisè secundum se spectata. p.
430. n. 77. a.

Immo nulli creatura potest esse connaturalis, sicut frigus
aqua. *ibid.* a.

Quem ordinem inter se servant varia. quæ in justifica-
tione formali concurrunt. *ibid.* n. 78. b.

Forma justificans.

Solus gratia habitus de facto est forma justificans. p.
415. n. 19. b.

Ad quam dilectio seu contritio etiam perfecta disponit. p. 416. n. 19. a.
Quaque est unica formalis causa nostra justificationis. ibid. a.
*Alioquin gratia habitualis effectum formalem prae-
 neret.* ibid. n. 19. a.
*Charitas seu contritio actualis remittit peccata dispositi-
 vè.* ibid. n. 20. b.
*Nec amplius sequitur ex eo, quod sit perfecta à peccato
 averso, & ad Deum conversio.* ibid. n. 21. b.
*Major perfectio actus gratis supposita non probat ei com-
 petere vim formaliter justificandi.* ibid. b.
Vide Gratia habitualis.

Justificationis dispositio.

Parvuli absque propria dispositione justificantur. p. 430.
 num. 1. a.
In adultis autem requiritur aliqua dispositio. ibid.
*Dispositiones ad justificationem procedunt à libero arbitrio
 & gratia.* p. 447. n. 65. a.
*Dum peccator justificatur per attritionem cum Sacramen-
 to, constat non procedere illam ab habitu charitatis.* ib.
Vide Contritio.

Justificationis dispositio ex parte intellectus.

*Ad justificationem adultorum requiritur in primis actus
 fidei.* p. 430. n. 2. a.
*Fidem assignant haeretici triplicem, historicam, miraculo-
 rum, & promissionum, praesertim specialem.* ib. n. 3. b.
*Ad justificationem peccatoris requiritur fides historica seu
 dogmatica.* p. 430. n. 4. b.
*De quâ Scriptura semper loquitur, & nusquam de fide
 speciali,* ibid.
*Varii actus fidei ad justificationem pravii recensentur ab
 Apostolo & Tridentino.* p. 431. n. 6. a.
*Qui tamen non omnes distinctè & explicite praequirun-
 tur in ordinaria peccatoris fidelis justificatione.* ibid.
 num. 7. b.
Apostolus autem loquitur de primo ad justitiam accessu.
 ibid. b.
*Similiter Tridentinum de concurrentibus ordinatè ad ju-
 stificationem à fundamento ceptam.* ibid. n. 7. b.
*Haeretici solam fidem suam specialem putant sufficere ad
 justificationem.* ibid. n. 8. b.
Sed gravissimè errant. ibid.
Vide Fides.

Justificationis dispositio ex parte voluntatis.

*Varios actus dispositivos ex parte voluntatis recenset Tri-
 dentinum, & in primis timorem divinae Iustitiae.* p.
 433. n. 15. a.
Qui quidem est utilis ad justificationem dispositio. ibid.
 n. 16. b.
Non tamen omnino necessaria. ibid. n. 17. b.
*Actus spei est dispositio ad justificationem, & quidem ne-
 cessaria.* ibid. n. 18.
Quo sensu & modo sit necessaria. p. 434. n. 19. a.
Requiritur quoque actus dilectionis Dei. ibid. n. 20. a.
*Loquuntur verò Scriptura de dilectione perfecta extra
 Sacramentum.* ibid.
Differitur de loco solemnii Tridentini. sess. 6. c. 6. ibid.
*Requiritur praeterea ad justificationem poenitentia seu
 contritio.* ibid. n. 21. b.

*Extra Sacramentum quidem charitate perfecta, etsi cum
 Sacramento mortuorum sufficiat imperfecta.* ibid. n.
 22. b.

Quanam censeatur charitate perfecta. ibid. n. 23. b.
*Non requiritur probabilius actus dilectionis à perfectâ
 contritione distinctus* ibid. n. 24. b.

Immo hujusmodi contritio est formaliter actus amoris Dei.
 p. 435. n. 25. a.

*Interdum etiam posset sufficere extra Sacramentum perfe-
 cta dilectio sine expressa poenitentia.* ibid. n. 26. a.

*Per se tamen loquendo requiritur formalis poenitentia in
 memore peccatorum.* ibid. n. 27. a.

Idque congruè natura ipsius reconciliationis. ibid. b.
*Cur potius in memore peccatorum illa requiratur, quàm
 in immemore.* ibid. n. 28. b.

*Ex hac doctrina non sequitur, sufficere solam fidem Hære-
 ticorum ad justificationem.* ibid. n. 29. b.

*Requiritur quoque ad justificationem propositum nova
 vita.* ibid. n. 30. b.

Et suscipiendi Sacramentum. p. 436. n. 31. a.

*Quod tamen satis in proposito servandi mandata, ipsâque
 contritione includitur.* ibid.

Vide Contritio.

Justificationis certitudo.

*Citra privilegiatam revelationem nemo tenetur vel potest
 credere fide divinâ, se esse justificatum.* p. 448. n.
 71. & seq. b.

*Generalis responsio ad Scripturas, quæ videntur excludere
 formidinem de justitia.* p. 449. n. 74. a.

*Respondetur in particulari ad nonnulla Apostoli testimo-
 nia.* ibid. n. 75. & seq. b.

*Nonnulli Sanctorum ex speciali revelatione fuerunt de sua
 justitia certi.* p. 450. n. 79. a.

*Quâ seclusâ, nequit aliquis de ea esse certus per internum
 spiritus testimonium.* ibid. n. 80. a.

Sententia Catharini de certitudine gratiae. ib. n. 80. a.
An damnata in Concilio Tridentino? ib. n. 81. b.

*Nequidem de Iustitia nostra possumus habere certitudi-
 nem conclusionis Theologicae.* p. 452. n. 87. b.

Multò minùs de perseverantia & predestinatione. ibid.
*Neque aliam aliquam certitudinem physicam habere vale-
 mus.* ibid.

Sed solum quamdam conjecturalem. p. 453. n. 88. a.
Quæ multis est satis exigua. ibid. n. 89.

In viris sanctis interdum satis magna. ibid. n. 90.
Etsi non semper juxta mensuram sanctitatis. ibid.

*Ex incertitudine gratiae non leditur debita pax conscien-
 tia, sed timor salutaris promovetur.* ibid. n. 91. a.

*Certitudo moralis gratiae etiam in sanctis citra speciale
 privilegium, non est tanta, ut omnem rationabilem
 formidinem excludat.* ibid. n. 92. b.

*De fide infusâ propriâ non habetur quoque certitudo plus-
 quam moralis.* ibid. n. 93.

Uti & de supernaturalitate actus fidei. ibid.

*Catholicus per actum fidei est certus de objecto, non de qua-
 litate actus.* p. 454. n. 95. a.

*Experientia firmitatis in credendo non generat certitudi-
 nem plusquam moralem.* ibid. n. 96.

*Rariùs tamen de fide, quin eâ quis sit praeclatus, dubitari
 solet.* ibid. b.

L.

Legalia.

A N usus Legalium in nova Lege aliquando licuerit.
 p. 241. n. 23. b.
 Negat Hieronymus, affirmat Augustinus, & plerique Scho-
 lastici. ibid.
 Idque probatur factis Apostolorum & congruentiâ. ibid.
 num. 24. b.
 Solvuntur objectiones D. Hieronymi. ibid. n. 25. b.
 Cur Apostolus potius Timotheum circumciderit, quam Ti-
 tum. p. 242. n. 25. a.
 Cur Paulus Petrum reprehenderit? ibid. n. 26. a.
 Legalia post Christum exerceri poterant citra mendacium.
ibid. n. 27. b.
 Defacto tamen non licere, est indubitata Ecclesiæ traditio.
ibid. n. 28. b.
 Immo nec materialiter restaurari possunt quoad substan-
 tialia ac principaliora. p. 243. n. 29. a.
 Secus est de quibusdam minutioribus. ibid. n. 30. a.

Legatus.

Legati Pontificis possunt ferre leges pro Legationis sua
 Provincia. p. 256. n. 44. b.
 Legatorum statuta eorum morte vel amotione non expi-
 rant quousque revocentur. ibid.

Lex.

Qua sit etymologia vocis Lex. p. 221. n. 1. a.
 Quid Lex. ibid. b.
 Debet ferri ab habente publicam auctoritatem. p. 222.
 num. 2. a.
 Et respicere communitatem perfectam, ac bonum commu-
 ne. ibid. n. 3. & 4.
 In Legibus tributorum, pupillorum, minorum, &c. etiam
 respicitur bonum commune. ibid. n. 5. b.
 In Legibus condendis non oportet bonum commune esse
 intentum intentione operantis, sed ipsius operis. p.
 223. n. 6. a.
 Si Lex non cederet in bonum commune, non foret vera
 Lex, nec obligaret. ibid.
 Debet etiam lex esse stabilis & quodammodo perpetua.
ibid. n. 7.
 Stabilitas omnium legum est eadem. ibid.
 Debet quoque Lex debite promulgari. ibid. n. 8. b.
 Immo promulgatio est de essentia legis. ibid.
 An addenda sit acceptatio. ibid.
 Ex prefatis conditionibus varia formatur Legis definitio.
ibid. n. 9. b.
 Varii actus ad legem concurrentes recensentur. p. 223.
 num. 10. b.
 D. Thomas statuit physicam legis essentiam in actu intel-
 lectus. ibid. n. 11.
 Rectius Scotista & plures alii in actu voluntatis. p. 224.
 n. 12. a.
 In quem proprius legis effectus, scilicet obligatio est re-
 ferenda. ibid.
 Cui etiam legis officium convenit, scilicet illuminare sub-
 ditos ibid. n. 13. a.
 Favet etiam auctoritas. ibid. n. 14.
 An vel quo sensu Lex sit actus efficax voluntatis. ibid.
 num. 15. b.

Qua causa legis.
 Qui legis effectus.

p. 224. n. 16. b.
 p. 225. n. 17. a.

Levis Divisio.

Dividitur Lex in naturalem & positivam. p. 225. n. 18. a.
 Item in affirmativam & negativam. p. 225. ibid.
 Nulla Lex est aterna complete, sed incomplete. ibidem
 num. 19. a.
 Sic coincidit cum Lege divina. ibid.
 Quid intelligat Augustinus per legem aeternam. ibid.
 num. 20. b.

Lex naturalis.

Lex naturalis quid. p. 226. n. 22. a.
 Aliqui eam statuunt in speciali jussione Dei. ibid.
 Hac indubie intervenit, nec incongrue nomen Legis na-
 turalis usurpat. ibid.
 Ea tamen seclusa, per possibile, aut impossibile, adhuc ma-
 lum esset odisse Deum &c. ibid. n. 23. a.
 Adedque debitum, seu obligatio fugiendi tale odium.
ibid. n. 24. a.
 An hac obligatio dicenda sit oriri ex lege, quæ dicitur na-
 tura, est questio de nomine. ibid. b.
 Hac vero Lex natura non est ipse intellectus creatus, ne-
 que actuale dictamen illius, neque habitus, neque etiam
 propositiones quadam objective. ibid. n. 25. b.
 Sed probabiliter ipsa actionum convenientia necessaria, vel
 disconvenientia, vel potius ipsa natura creatura ratio-
 nalis. p. 226. n. 26. & 27. b.
 Lex natura est scripta in intellectu, tanquam signo indi-
 cativo illius. p. 227. n. 28. a.
 Deus proprie non habet legem naturæ. ibid. n. 29. a.
 Lex natura est multiplex. ibid. n. 30. a.
 Est etiam quodammoda una atque eadem. ibid. b.

Legis Naturæ materia.

Quæ materia legis naturalis. p. 227. n. 31. b.
 Ad eam non solum prima morum principia, sed & multe
 conclusiones spectant. ibid.
 Quædam spectant ad jus naturæ elevata ad statum su-
 pernaturalem. ibid. n. 32. b.
 Non quilibet virtutum actus est jure naturæ preceptus
 p. 228. n. 33. a.
 Omnia precepta Decalogi sunt proprie de jure naturæ.
ibid. n. 34. a.
 Nec oppositum docet Scotus. ibid.
 An sub legem naturæ cadat non solum actus substantia,
 sed etiam modus & quis. ibid. n. 35. b.
 Procedit autem hæc questio de solis præceptis affirmativis.
ibid. n. 35. b.

Legis Naturæ impletio.

Lex natura impleri debet per actum voluntarium. p. 228.
 num. 36. b.
 Impletionem non impedit concomitans displicentia. ibid.
 num. 37. b.
 Non requiritur, ut actus fiat tanquam preceptus. p. 229.
 num. 38. a.
 Vel ob honestatem virtutis, multò minùs ut ob finem cha-
 ritatis. ibid. n. 39. a.
 Quinimò potest Lex aliqua natura impleri per actum ex
 circumstantia vitiatum, & a fortiori per indifferen-
 tem. ibid.
 Qualiter nihilominus subsistat finis legis naturalis. ibid.
 n. 40. a.

I N D E X R E R U M.

Legis Naturalis.

- Lex natura mutatur improprie per additionem.* p.229.
n.41.b.
Potest fieri mutatio circa illa, qua sunt de lege natura permissivè solum. ibid.n.42.
Uti & circa ea qua sunt proprie de jure natura, mutatis circumstantiis. p.230.n.43.a.
An iis immutatis, mutari possit jus natura abrogatione vel dispensatione divina. ibid.n.44.a.
Scotus censet, duo prima praecepta prima tabula esse indispensabilia, idque probabiliter. ibid.n.45.
De tertio Decalogi praecepto dubitat Scotus. p.230.n.46.b.
Praecepta verò secunda tabula esse dispensabilia asserit. ibid.n.47.b.
Probatur ex mandato Abraha dato occidendi filium innocentem. ibid.n.48.b.
Possit quidem cessare obligatio per mutationem materiae, attamen propriam dispensationem Deus adhibuit. p.231.n.49.a.
Nec est urgens ratio hanc Deo facultatem negandi. ibid.n.50.a.
Nec idcirco Deus mutaret naturas rerum. ibid.
Communiter excipitur praeceptum vetans mendacium, sed inefficaciter probatur. ibid.n.51.b.
In nullis jure natura praeceptis dispensat Pontifex. ibid.n.52.b.
Nec potest ad hoc cogere summa utilitas, aut necessitas. ibid.
Allegantur in oppositum varia exempla. p.232.n.53.a.
Vera responsio ad singula exempla objecta. ibid.n.54.
Responsio quorundam rejicitur. ibid.
Cadit in legem natura aliquo sensu interpretatio. p.232.n.56.b. *Vide Ignorantia invincibilis.*

Lex divina positiva.

- Lex divina positiva quid.* p.236.n.1.a.
Fuit aliqua in statu innocentiae. ibid.
Et in statu Legis natura. ibid.n.2.
Famosa Legis divina in Veterem & Novam divisio. p.237.n.2.a.

Lex Vetus.

- Lex vetus fuit bona & sancta.* p.237.n.3.a.
Fuit lata per ministerium Angelorum, & à Moyse promulgata. ibid.
Quis finis Legis Veteris ibid.
Quare vocetur jugum importabile. ibid.n.5.b.
Quo sensu Deus Israelitis dicatur praecepta non bona dedisse. ibid.n.6.b.
Explicatur dictum Apostoli ad Romanos 5. Lex subintravit, ut abundaret delictum. ibid.n.7.b.
Christus non legem, sed perversas ejus explicationes corripuit. p.238.n.8.a.
Qui imperfectiora legis supplevit, ac libellum repudii dispensativè licitum cassavit. ibid.
Triplicia Legis veteris erant praecepta, moralia, ceremonialia, & judicialia. ibid.n.9.b.
Lex vetus obligavit in conscientia, non tantum quoad praecepta moralia & ceremonialia, sed etiam quoad judicialia. ibid.n.10.b.
De Judicialibus secus censet Gerson. ibid.
Cujus fundamento ab ipsomet solvendo satisficit. ibid.n.11.
Praecepta Legis veteris ex genere subobligabant sub mortali. p.239.n.12.a.

Herincx Sum. Theol. Pars II.

- Non tamen cum mortis periculo, per se loquendo, praeferam quam quoad moralia negativa Decalogi* ibid.n.13.a.
In lege veteri continentur quadam consilia. ibid.n.14.a.
Obligabat Lex vetus solos Hebraeos per se loquendo. ibid.n.15.a.
Per accidens etiam Profelytos. ibid.
Legem veterem cessasse fides docet. p.239.n.16.b.
Quinam oppositum senserint. p.240.n.17.a.
Quo sensu vocetur aeterna. ibid.a.
Qualiter illam Christus adimpleverit, ibid.a.
Lex vetus etiam cessavit quoad praecepta judicialia. ibid.n.18.b.
Immo & quoad moralia, quatenus istius Legis erant. ibid.n.19.b.
Qua ratione Apostoli docentes praecepta moralia esse à Christianis servanda, allegant verba veteris Testamenti. ibid.n.19.b.
Non desit Lex vetus in Nativitate Christi, vel ante mortem ejus. p.241.n.20.a.
Quo sensu dicatur Luca 16. Lex & Prophetæ usque ad Joannem. ibid.
A tempore instituti Baptismi, Circumcisio desit esse necessaria necessitate medii, non praecepti. ibid.n.21.a.
Lex Vetus non desit obligare praevisè in morte Christi, sed à promulgatione legis Novae facta in Pentecoste. ibid.n.22.a.
Radicaliter tamen, & meritorie desit in morte Christi. ibid.b.

Lex Nova.

- Varia appellationes Legis Evangelicae.* p.243.n.31.b.
Hac est à Christo instituta pro universo mundo. ibid.
Et continet non tantum praeceptum fidei, sed etiam praecepta moralia, sacramentalia, & theologalia. p.243.n.32.a.
Omnia Legis novae praecepta ad unum ex hoc triplici genere pertinent. p.244.n.33.a.
In quo consistat Christiana libertas. ibid.n.34.a.
Aliud esse sub lege, aliud esse in lege. ibid.n.34.a.
Lex nova coepit obligare in Pentecoste. ibid.n.35.b.
Duratura usque ad finem mundi. ibid.n.36.b.
Cur non fuerit instituta ab initio. p.245.n.37.a.
Etsi abrogabilis, & dispensabilis per Deum. ibid.n.38.a.
Non per hominem ibid.n.39.a.
Nec hoc potest umquam exigere necessitas boni communis. ibid.n.39.b.
Patitur humanam interpretationem. ibid.n.40.b.
Non tamen Epykiam. ibid.
Excellit veterem ex parte causa efficientis, materiae, formae, finis, & effectus. p.246.n.41,42.&43.
Item ex parte universalitatis, promissionum, comminationum, & facilitatis. ibid.n.44.b.

Lex humana.

- Lex humana quid.* p.247.n.1.a.
Unde dicatur jus humanum. ibid.
Dividitur in legem civilem & Ecclesiasticam. ibid.a.
Legisperiti jus naturale gentium, & civile quomodo explicent. ibid.n.2.a.
Quid jus gentium juxta communem explicationem. ibid.n.3.b.
An & quomodo à civili differat. ibid.
Item qua ad illud spectent. ibid.
Qua ratione Gentiles in illud conspiraverint. ibid.n.4.b.

Lex civilis varia. p.248.n.5.a.
Jus Romanorum quintuplex, scilicet Leges strictè dictæ, Plebiscita, Senatus-consulta, Principum placita, Prætorum edicta, & Responsa prudentum. ibid.n.6.
Horum tamen hodie non tanta Auctoritas. ibid. num. 7. a.
In regimine Monarchico sola per se obtinent Principum placita. ibid.b.
Jus Casareum, vulgò commune dicitur. ibid.n.8.b.
Eo continentur Institutiones Justiniani, Pandectæ, Codex, & Novellæ Justiniani. ibid.n.9 & 10.b.
Quæ omnia plenariam juris auctoritatem habent. pag. 249.n.11.a.
Sic ut Digesta Codici, hic Novellis cedat. ibid.
An Instituta Digestis cedant, dubitatur. ibid.n.11.a.
Novellæ Leonis Imperatoris non sunt receptæ pro jure communi. ibid.n.12.a.
De libris seu consuetudinibus feudorum controversitur. ibid.a.
Quid censendum de Belgio. ibid.b.
Quo ibidem loco habendum sit Ius commune. ib.n.13.b.
Ius Ecclesiasticum, seu Canonicum varium. ibid.n.14.b.
Quid nomine Iuris Canonici simpliciter posito gaudeat. ibid.
Decretum Gratiani ejusque distributio. p.250.n.15.a.
Palea quid significet in decreto Gratiani. ibid.n.15.a.
Decretales Gregorii IX. earumque ordo. ibid.n.16.a.
Sextus Decretalium Bonifacii VIII. ibid.n.17.b.
Clementina, Item Extravagantes. ibid.n.18.b.
Quæ sit Auctoritas Decreti Gratiani. p.251.n.19.a.

Legis humanæ materia.

Materia circa quam legis humana est actio libera. pag. 262.n.72.a.
Non mala. ibid.
Etsi malum interdum lex permittat. ibid.n.72.a.
Versatur circa actus, seclusâ lege, indifferentes. ib.n.73.b.
Atque etiam per se loquendo circa actus omnium virtutum, non tamen supernaturalium per se, & vi suâ. ibid.
Nec circa omnes cujusvis virtutis naturalis actus, sive distinctivè, sive etiam collectivè. ibid.n.74. & 75.b.
Plus tamen potest quoad hoc potestas Ecclesiastica, quàm civilis. p.263.n.75.a.
Lex humana, quæ lex, respicit futura; quæ sententia, etiam præterita. ibid.n.76.
Præcipit actum, saltem lege suppositâ, honestum. ibid.
Non tamen, ut ex motivo honesto, aut obedientia, vel notitiâ legis fiat. ibid.n.77.a.
Finis legislatoris non cadit sub legem. ibid.n.78.b.
Uti fortè nec quod actus fiat virtuosè. ibid.
Hinc satisfacit præcepto, illud implens pravo fine. ibid. n. 79. a.
Aut non intendens satisfacere legi cognita, quin potiùs intendens per actum illum non satisfacere. ibid.n.80.b.
Lex solum obligat ad actum materiale obedientiæ, quem præfatus ponit. p.264.n.81.a.
Quo sensu volens satisfaciat legi. ibid.
Aliud est de solutione debiti ex justitia. ibid.n.82.
Quid censendum de debito voti, aut pœnitentiæ sacramentalis. ibid. n. 83. a.
Eodem tempore satisficit pluribus præceptis per plures actus, quando unus non impedit alterum debitè exercendum.

ibid.n.84.b.
Unde sub Missa potest quis legere horas. ibid.
Immo & unico actu, quando multiplex obligatio cadit super eandem materiam. ibid.n.85.b.
Unde id colligendum. ibid.
Notabilia Corollaria. p.265.n.85.a.
Disparitas inter debita ex justitia, & debita ex lege. ibid. n.86.a.
Certum est sub legem humanam indirectè cadere actus internos, qui prærequiruntur ut opus externum sit liberum. ibid.n.87.b.
At directè non cadit actus merè internus sub potestatem civilem. ibid.n.88.b.
Immo nec sub potestatem Ecclesiasticam. ibid.n.89.
Discrimen inter actus externos per accidens occultos, & internos. p.266.n.90.a.
Absolutè loquendo potuisset humano Superiori potestas directæ in actus internos à Deo concedi. ibid.n.91.a.
Non obstat quod Ecclesia alliget & solvat omnia, scilicet cum distributione accommodâ. ibid.n.92.a.
In foro sacramentali respicit etiam interna. ibid.n.93.b.
Uti & in concessione Indulgentiarum, ac dispensatione votorum. ibid.
Quomodo auctoritate propriâ reservare queat peccata etiam interna. ibid.b.
Ecclesia non excommunicat Hæreticos merè internos. ibid.n.94.b.
Aut aliter interiùs solum delinquentes. p.267.n.95.a.
Quomodo privet fructibus recipientem Parochiam absque intentione suscipiendi Sacerdotium intrâ annum. ibid. n.96.a.
Ecclesia præcipit actus internos, qui requiruntur, ut actus externi sint verus contractus, vera oratio &c. ibid. n.97.a.
Unde sacrilegè confitens non satisfacit præcepto annuæ Confessionis. ibid.n.98.b.
Quid censendum de recitante horas cum voluntaria distractione interna. ibid.

Legis Promulgatio.

Lex humana debet declarari per signum sensibile. p.268. n.99.a.
Quod ordinariè, non tamen necessariò, est scriptura. ibid.
Et quidem debet promulgari publicè & solemniter. ibid. n.100.a.
Idque eâ formâ, quæ juxta morem patriæ censetur sollemnibus propositio. ibid.
Eo usque non obligatur quis lege, etsi sciatur esse decreta & scripta. ibid.n.101.a.
Postea verò obligantur quoque ignorantes, etiam invincibiliter, quantum ad aliquos effectus. ib.n.102.a.b.
Leges Casareæ debent promulgari in singulis provinciis respectivè. ibid.n.103.b.
Leges Regum plures provincias independentes possidentium debent in singulis promulgari. p.269.n.105.a.
Quid moris in provinciis Belgicis. ibid.n.106.
Promulgatio cur interdum resumatur. ibid.
In singulis Regnis extra Imperium, aut ubi jus Casareum non servatur, sufficit una promulgatio per se loquendo. ibid. n.107.b.
Nec requiritur lapsus bimestris à publicatione. ibid.
Unde lex citiùs obligat in civitate in qua promulgatio facta est, quam in locis remotioribus. ibid.
Leges

Leges Episcopales in Matrice Ecclesia, & Concilii particularis in loco Concilii publicari sufficit. ibid.n.108.b.
Similiter nec requiritur lapsus certi temporis, ut leges Episcopales obligent. ibid.
Leges Pontificia non debent in singulis Provinciis promulgari, per se loquendo. ibid.n.109.b.
Ius Casareum hac in parte non est ab Ecclesia saltem usu receptum. p.270.n.110.a.
An facienda exceptio à legibus irritantibus & similibus. ibid.n.111.a.
Aut in quibus promulgatio facienda per Provincias demandatur. ibid. b.
Quæ in contrarium ex ratione allegantur, nimium, adeoque nihil probare ostenditur. ibid.n.112.b.
Acceptatio etsi prærequireretur (quod non) tamen non semper foret necessaria in singulis Provinciis promulgatio. ibid.
Suavius tamen, & certius obtinetur legis observantia, quando ejusmodi promulgatio adhibetur. p.270.n.113.b.

Legis Acceptatio.

Quando lex censeatur acceptari. p.271.n.114.a.
Acceptationem requirunt plurimi Doctores, tum ut obliget lex civilis, tum ut Ecclesiastica. ibid.
Juxta quos potest acceptari lex in toto, vel quoad partem, vel quoad culpam, non autem quoad pœnam, aut contrà. ibid.
Et sic Concilium Tridentinum in Belgio esse receptum citra mutationem jurisdictionis, refert Zypaus. ibid.
Acceptationem populi non requiri probatur. ibid.num.115.b.
Populum sic obligare, in Principe nec deest potestas, nec voluntas. ibid.
Quam præterea satis exprimunt verba simpliciter præceptiva. ibid.n.115.b.
Interdum potest præsumi alia voluntas Principis. p.272.n.116.a.
Ad quem interea patet locus supplicandi ex causa. ibid.
Ac interim obligationem legis suspendendi. ibid.
Si Princeps taceat, condescendere censebitur, nisi aliud constet. ibid.n.116.a.
Varia leges Pontificia in nonnullis Provinciis cur non sint in vigore. ibid.n.117.a.
Judicio populi recipienda sunt leges, quæ juxta Democratiâ ab illo pendent. ibid.n.118.b.
Defectu acceptationis non desinit lex eo ipso esse utilis bono communi. p.173.n.119.a.
Per desuetudinem populi saltem tolli potest in quavis sententia obligatio legis non acceptata, & quomodo. ibid.n.120.a.

Legis humanæ obligatio.

Leges humana tam Civiles, quàm Ecclesiastica, obligant in conscientia. p.274.n.156.b.
Vitandus & cautè explicandus est modus loquendi Gersonis, asserentis solum Deum obligare in conscientia. ibid.n.157.b.
Quâ ratione omnes leges humana in divinis radiceantur. ibid.
Leges humana obligant in conscientia graviter, etiam secluso scandalo, contemptu, & consuetudine transgrediendi. p.275.n.158.a.
Explicatur D. Bernardus in speciem contrarius. ibid.n.158.a.

Herincx Sum. Theol. Pars II.

Omnis lex humana ad aliquid in conscientia obligat. ibid.n.159.b.
Non tamen semper ad actum, sed interdum ad pœnam. ibid.
Qualiter Constitutiones Religiosorum, ad actum præscriptum sub culpa non obligantes, sint leges. ibid.n.160.
Vide Religiosi.
Explicatur commune dictum, quo multe leges dicuntur non obligare in conscientia. ibid.n.161.b.
Lex fundata in præsumptione facti, veluti conditionata, obligat solum, quando subest præsumpta veritas. p.276.n.162.a.
Præsumptio juris onus probandi in alterum rejicit, immò interdum probationem non admittit. ibid.
Lex fundata in præsumptione periculi obligat semper, etsi in casu speciali incommoda ordinaria abessent. ibid.
Lex ad actum vel omissionem nullatenus, vel leviter obligat, dum id legislator declarat. p.276.n.163.a.
Qui in gravi materia potest leviter, uti nulliter obligare. ibid. b.
In levi autem materia nequit obligare graviter. ibid.n.164.b.
Nisi ipsa materia ex circumstantiis fiat gravis, prout hic fieri potest. ibid. b.
Quamvis in materia absolute levi posset Deus obligare graviter, non tamè legislator humanus. p.277.n.164.a.
In gravi materia graviter obligat, quando id satis declarat. ibid.n.165.a.
Idque sive per verba expressa, aut equivalentia, sive per appositionem gravis pœna spiritualis. ibid.n.165. & 166.a.
Quæ pœna hic censeatur gravis. ibid. a.
Sive etiam per appositionem gravis pœna temporalis. p.277.n.167.a.
Sive ex consuetudine mentem legislatoris sic interpretante. ibid.n.168.b.
Ex his signis non sola legislatoris mens, sed etiam gravitas materia colligitur. ibid. b.
Suppositâ verò gravitate materia, gravem obligationem indicant etiam verba simpliciter præceptiva, inhibitoria, & equipollentia. ibid.n.169.b.
Quanam sint talia. ibid.
Verba indifferentia non sufficiunt ad strictum præceptum, nisi ad hoc restringantur per aliquid adjunctum. pag.278.n.270.a.
In dubio facienda est interpretatio pro non obligatione. ibid.
Appositio pœna temporalis, etiam levis, non est signum sufficiens, quòd lex verbis utens præceptivis graviter non obliget in conscientia. ibid.n.171.a.
Nisi interdum aliud declaret consuetudo vel legislator. ibid.n.172.b.
Sicut etiam citra pœna appositionem possunt inde non sufficere sola verba præceptiva. ibid.
Idem est, si lex utatur verbis indifferentibus, vel solam pœnam, non autem actum determinatè afficientibus. ibid.n.173.b.
Potest legislator obligare ob necessitatem boni communis etiam cum vita discrimine. ibid.n.174.b.
Sic ut obligatio proximè oriatur ex præcepto ipsius Superioris humani. p.279.n.175.a.
Etiam dum citra præceptum positivum non esset tam manifesta obligatio legis naturæ. ibid.
Est etiam non obstante metu mortis lex servanda, quando

violatio cederet in contemptum fidei, vel Ecclesiae. *ibid.*
n. 176.
 Extra hos casus, adeoque communiter non obligat lex hu-
 mana cum periculo vitæ, vel alterius gravis mali.
ibid. n. 177. b.
 Metus gravis excusat à culpa communicantem cum ex-
 communicato. *ibid. n. 178. b.*
 Hinc grave malum excusat ab observantia censura, aut
 irregularitatis. *p. 280. n. 179. a.*
 In extrema saltem necessitate licitum est Christiano vesci
 idolothytis. *ibid. n. 180. a.*
 Rectius tamen & generosius juxta consilium Augustini
 fame moreretur. *ibid.*
 Licet etiam Carthusiano tunc vesci carnibus. *ibid. n. 181.*
 Qui has etiam tunc licite respuit. *ibid.*

Legis Interpretatio.

Vide Interpretatio.

Legislativa potestas.

Potestas ferendi leges est penes homines. *p. 251. n. 20. a.*
 Plures heretici negant illam pro tempore Legis novæ.
ibid. n. 21. b.
 Qui semetipsos suo facto confundunt. *p. 252. n. 23. a.*
 Datur in Lege novâ potestas politica ferendi leges. *ibid.*
n. 24. a.
 Nullâ veri specie in Deuteronomio prajudicatur legisla-
 tiva Christianorum potestati. *ibid. n. 25. b.*
 Christus superstitiones & abusus Pharisaicos, non legitima
 mandata Superiorum redarguit. *ibid. n. 26.*
 Christiani non sunt exleges, etsi in libertatem vocati. *pag.*
253. n. 27. a.
 Quo sensu non sint sub lege, qui spiritu ducuntur, ubi re-
 liqua, quæ pro hereticis ex Apostolo objici possunt, sol-
 vuntur. *ibid. n. 28. a. b.*
 Potestas legislativa non repugnat dulci jugo Legis novæ.
ibid. n. 29. b.
 Potestas legislativa civilis, primò & radicaliter penes ip-
 sam communitatem residet. *p. 254. n. 33. a.*
 A qua tamen potest in alterum transferri per Deum, per
 ipsam Rempublicam, vel jure belli. *ibid. n. 34. b.*
 Imperator potest ferre leges pro toto Imperio. *ibid. n. 35.*
 Non tamen pro toto Orbe. *ibid. Vide Imperator.*
 Potestas legislativa competit supremis Principibus. *pag.*
255. n. 37. a.
 Item Reipublica libera. *ibid.*
 Ac Regina hereditaria potius, quàm conjugi. *ibid. n. 38.*
 Principum inferiorum potestas mensuranda ex commissio-
 ne suprema potestatis, vel consuetudine. *ibid. n. 39. b.*
 Ut & communis non suprema. *ibid.*
 Potestas hæc non dependet à fide vel moribus Principum.
ibid. n. 40. b.
 Nec oppositum docet Clemens Papa. *p. 256. n. 41. a.*
 Potestas legislativa pro universa Ecclesia jure divino re-
 sidet penes summum Pontificem. *ibid. n. 42. a.*
 Unde nullam recipit mutationem vel limitationem. *ibid.*
n. 43. b.
 Legislativâ potestate pollent Legati Pontificis pro legatio-
 nis sua Provincia. *ibid. n. 44. b.*
 Item Episcopi pro sua Diœcesi independentè à consensu
 Capituli. *ibid. n. 45. b.*
 An hi jure divino. *p. 257. n. 46. a.*
 Metropolitani quid possint in Diœcesibus Coëpiscoporum
ibid. n. 47. a.

Competit potestas legislativa Concilio Generali per Papam
 confirmato, *ibid. n. 48. a.*
 Eadem potestate pollent Concilia Provincialia, & Diœ-
 cesana. *ibid. n. 49. a.*
 Item Capitulum Cathedrale Sede vacante. *ibid. n. 50. b.*
 Vide Capitulum.
 Nequit Collegium Cardinalium, vacante Sede Apostolicâ,
 leges condere. *p. 258. n. 53. a.*
 Ut nec Capitulum Cathedrale, vivente Episcopo. *ibid.*
num. 54.
 Possunt etiam Abbates & alii Prælati ordinarii condere
 leges. *ibid. n. 55. a.*
 Idem potest Congregatio Regularium generalis, & pro-
 vincialis. *ibid. n. 56. b.*
 Sixtus IV. non ademit Ordini Minorum facultatem con-
 dendi statuta ad culpam etiam gravem obligantia.
ibid. n. 57. b.
 Parcitas in condendis legibus est observanda. *ibid.*
 Potestas legislativa civilis dupliciter ab Ecclesiastica di-
 stinguitur. *ibid. n. 58. b.*
 Ecclesiastica est ordinis supernaturalis, civilis vero natu-
 ralis. *ibid.*
 Ecclesiastica est civili excellentior, eamque sibi subordinat.
p. 259. n. 59. a.
 Sed solum indirectè. *ibid. n. 60. b.*
 Hæc potestate Ecclesia subinde usque ad depositionem
 à Regno vel Imperio processit. *ibid. n. 59. a.*
 Episcopi pro sua Diœcesi per se loquendo habent potestatem
 indirectam in leges civiles, & Superiores temporales.
p. 255. n. 60. b.
 Lex an & quomodo consuetudine introducat. *Vide Con-*
suetudo.

Legislator.

Legislator in materia communi tenetur Lege suâ quoad
 vim directivam. *p. 273. n. 121. b.*
 Verosimiliter non immediatè ex efficacia propria Legis, sed
 hæc suppositâ ex lege natura. *ibid. n. 122. b.*
 Idque non sub mortali. *ibid.*
 Plurimi tamen putant, quod sub mortali. *p. 174. n. 123. a.*
 Atque juxta Nonnullos directè vi legis propria. *ibid.*
 Tenetur saltem pari obligatione servare leges taxantes
 pretia rerum. *ibid. n. 124. a.*
 Vide Princeps.
 Non arctatur denique Lege suâ quoad vim coactivam.
ibid. n. 126. a.

Legi quinam subjiciantur.

Legislator in materia communi tenetur lege suâ quoad
 vim directivam. *p. 273. n. 121. b.*
 Vide Legislator.
 Legibus Ecclesiasticis non tenentur Infideles. *p. 274. n.*
127. b.
 Unde possunt diebus vetitis comedere carnes, & has alii
 ipsis ministrare. *ibid. n. 128. b.*
 Non etiam tenentur pueri ante usum rationis. *ibid. n.*
128. b.
 Qui proinde etiam possent diebus jejuniorum vesci car-
 nibus, hæcque iis ministrari. *ibid.*
 Post usum rationis tenentur legibus etiam impuberes, non
 tamen Censuris, regulariter. *p. 274. n. 129. b.*
 Ebrii, phrenetici, invincibiliter ignorantes, per se obli-
 gantur, etsi pro tempore a culpa formali excusentur.
ibid. n. 130. b.

Unde

I N D E X R E R U M.

Unde non licet talibus ignorantibus vel ebriis die jejunii
cibos vetitos subministrare, vel ad comedendum invi-
tare. p.275.n.130.a.
Multò minùs liceret ebrios vel amentes, etiam perpetuò,
incitare ad copulam carnalem. ibid.
Amentibus posse ministrari cibos vetitos in die jejunii, est
probabile. ibid.
Indigenæ non obligantur legibus territorii, dum extra
illud versantur. p.275.n.131.a.
Vel dum sunt intra illud in loco localiter exempto. ibid.
n.132.a.
Vide Territorium.
Peregrinus tenetur legibus communibus Ecclesiæ, ubi-
cumque sit. p.276.n.135.a.
Et dum subest scandalum, etiam particularibus legibus
locorum. ibid. Vide Peregrinus.
Clerici non obligantur legibus Principum in materia spi-
rituali latis, per se loquendo. p.271.n.141.b.
Nec tributariis, aut in materia judiciali. ibid.n.142.b.
Quinam hîc nomine Clericorum intelligantur. ibid. n.
141.b. Vide Clerici.

Lex pœnalis.

Quid sit Lex pœnalis, & quomodo distinguatur à morali.
p.311.n.1.a.
Alia est mixta, alia purè pœnalis. ibid.
Item alia civilis, alia Ecclesiastica. ibid.n.2.a.
Varia pœna Ecclesiastica. ibid.
Famosissima legis pœnalis divisio in legem ferendam sen-
tentiam, & lata sententiam. ibid.n.3.b.
Regula ad dignoscendum, an sit lex ferenda sententiam,
an lata sententiam. ibid.n.4.
In dubio censetur ferenda sententiam. ibid.
Item si lex sit pœna comminatoria; cujus varia formula
assignantur. ibid.
Nisi verba juncta vel pœna qualitas restringant ad sen-
tentiam latam, ibid.n.5.b.
Excipiunt etiam multi pœnam conventionalem, valde
probabiliter. p.312.n.6.a.
Etsi oppositum etiam non sit improbable. ibid.
Verba imperativi modi, quando contineant sententiam
ferendam. ibid.n.7.a.
Verba significantia latam sententiam. ibid. b.

Lex pœnalis ante sententiam Judicis.

Lex ferenda sententiam, antequam hæc lata sit, reum ad
pœnam non obligat. p.312.n.8.b.
Unde reus tantisper licitè se gerit instar ceterorum. ibid.
n.8.b.
Et bona rectè alienat etiam in fraudem Fisci. ibid.n.9.
Cui non fit injuria. p.313.n.9.a.
Quantumvis alienationes fiant post contestationem litis.
ibid. a.
Obligat lex ferenda sententiam Judicem ad sententiam con-
formiter ferendam. ibid.n.10.
Nisi remissio aut moderatio pœna ei (prout interdum fit)
relinquatur. ibid.
Quo casu possumus pro hac re apud Judicem intercedere,
aliàs non. ibid.b.
Non omnis lex lata sententiam reum obligat ad luendam
pœnam ante sententiam declaratoriam criminis. ibid.
n.11. b.

Etiam si crimen sit factò vel famà publicum. ibid.
Quamvis secùs fieri non repugnet. ibid.
Immo de facto in variis pœnis non est præstolanda ulla
Judicis sententia. ibid.n.12.b.
Primò in censuris lata sententiam, & irregularitate. ibid.
Secundò in impedimentis matrimonii pœnalibus. p.314.
n.12. a.
Tertiò in aliis, in quibus manifestè omnis sententiam per
verba legis excluditur. ibid. n.13. a.
Cujusmodi verba assignantur. ibid. a.
Quid censendum sit, si lex dicat: nullà expectatà sen-
tentiam, vel absque declaratione. ibid.n.14. b.
Ultra censuras & irregularitates vix ulla sunt pœna, quæ
in praxi non exigant sententiam. ibid.n.14. b.
Corollarium. ibid.n.15. b.
Quid de hac re conformiter declarent Statuta Francis-
canorum. ibid. b.
Privatus bonis ipso facto quid possit ante sententiam de-
claratoriam. p.315.n.16.a.
Quale sit discrimen, dum pœna privationis est ferenda
sententiam. ibid. a.

Lex pœnalis post sententiam Judicis.

Lata per Judicem sententiam, tenetur eam reus subire. p.
315. n.17. a.
Possetque interdum obligari ad illam in se exequendam. ib.
Non tamen semper ad id obligatur. ibid. n.18. a.
Immo neque obligari semper potest. ibid. b.
Damnatus ad mortem aut mutilationem licitè fugit. ibid.
n.19. b.
Et carcerem effringit. ibid.
Quamquam sententiam sit justa, & vim suam respectu rei
habeat. ibid.n.20. b.
Quamquam etiam effraCTORibus carcerum imponatur
pœna capitis. ibid.
Nec per hoc fit injuria potestati publica. p.316 n.20 a.
Secùs foret, si, qui de foris sunt, id facerent. ibid. a.
An reus id agens teneatur ad reparationem damni Reipu-
blica illati. ibid. a.
An ejusmodi reo possit fuga consuli. ibid. n.21. a.
Reus post sententiam non tenetur sponte bona Fisco deferre.
ibid. n.22. a.
An possit aliqua saltem occultare. ibid. n.22. b.
Quæ bona rei Fisco debeantur post sententiam. ib. n.23. b.
Differentia inter pœnam confiscationis latam, & feren-
dam. ibid. n.24. b.
Obnoxius pœna lata sententiam deberet parti secum contra-
henti titulo oneroso indicare periculum rerum, de quibus
contrahit, p.317. n.25. a.
Nisi pœna in desuetudinem abierit. ibid.

Lex irritans.

Irritatio actuum humanorum describitur. p.318. n.30. a
Cedit sub publicam potestatem. ibid.
Idque dupliciter. ibid. n.31. b.
Quid Lex irritans, & quoruplex. ibid. n.32. b.
Leges irritantes si sint pœnales, sequuntur regulas legum
pœnaliū. ibid. b.
Secus est, quando irritatio non est constituta in pœnam.
ibid.
Non omnis lex actum prohibens irritat illum. p.319.
n.33. a,

I N D E X R E R U M.

Vnde illud dignosci possit. *ibid.*
 Defectus formæ substantialis irritat actum. p. 319. n. 35. a
 Quæ dignoscitur ex clausulis irritantibus *ibid.* b.
 Undenam sciri possit formam legi præscriptam esse substantialem, quando non adduntur clausula irritantes. *ibid.* n. 36. b.
 Corollaria. *ibid.* n. 37. b.
 An lex humana irritet actus etiam pro foro conscientia. *ibid.* n. 38. b.
 Lex actum irritans sæpè eundem simul prohibet. p. 320. n. 39. a.
 Quando Lex irritans non prohibeat actum irritatum. *ibid.* n. 39. b.

Legis humanæ Cessatio.

Cessatio legis humanæ multiplex. p. 284. n. 200. a.
 Primò cessat lex humana generaliter & absolute cessante causâ *ibid.* n. 201. a.
 Sopitur solum pro tempore, causâ taliter cessante. *ibid.*
 Quæ si cesset circa aliqua, remanens circa alia, ita cessabit & lex. *ibid.* a.
 Non cessat lex, unâ ex multis causis cessante. *ib.* n. 202. a.
 Secus est, si aliæ de novo superveniant. *ibid.*
 Ob quas proinde lex est rursus innovanda. *ibid.*
 Instructio pro subdito, cessante fine legis. *ibid.*
 An lex cesset, cessante ejus fine, seu causâ negativè in casu particulari. *ibid.* n. 203. b.
 Sententia negativa probatur. *ibid.*
 Declaratur ampliùs descendendo ad varios casus. *ibid.* n. 204. b.
 An juxta nostrum explicandi modum cesset hypothesis controversia. p. 285. n. 205. a.
 Cessat etiam lex per abrogationem. *ibid.* n. 206. a.
 Quæ potest fieri ab eo qui tulit legem, ejus successore, & in ordinaria jurisdictione superiore. *ibid.* b.
 Idque sæpè rationabiliter. *ibid.* n. 207. b.
 Non faciliè tamen, sed moderatè est adhibenda. *ibid.* n. 208. b.
 Legum correctio odiosa est, & restringenda. *ibid.*
 Lex specialis etiam præcedens derogat legi generali, nisi hæc contineat singulares clausulas derogatorias. *ibid.* n. 209. b.
 Idem est de lege jurata. p. 286. n. 209. a.
 Nec propterea præsumitur in Principe ignorantia juris communis. *ibid.*
 Lex finè causa validè abrogatur, etsi illicitè. *ib.* n. 210. a.
 Potest lex à superiore accidentaliter (ut solet) confirmata, per eum qui tulit abrogari. *ibid.* n. 211. a.
 Episcopus per se potest abrogare statuta Synodi Diocesana. *ibid.* n. 212. a.
 An & qualis ad revocationem legis promulgatio requiratur. *ibid.* n. 213. b.
 An reductio impedimentorum matrimonii facta per Tridentinum obtineat in locis, in quibus non est promulgatum. *ibid.* n. 214. a.
 Tolle etiam potest lex humana per consuetudinem. p. 287. n. 215.
 Vide Consuetudo.

Libertas, liberum Arbitrium.

Libertas alia est à servitute, alia à coactione, alia à necessitate. p. 65. n. 1. a.
 Principes Theologorum interdum confundunt libertatem cum perfectè voluntario, & quo sensu. *ibid.* n. 3. b.

Libenum arbitrium describitur. p. 66. n. 4. b.
 Generaliter sumptum non requirit facultatem ad malum. *ibid.* n. 5. b.
 Ipsum dari in homine lapsò fides docet. *ibid.* n. 6. b.
 Nonnulli hæretici illud nominetenus admittentes, rem ipsam destruunt. *ibid.*
 Veritas Catholica variè probatur. p. 67. n. 7. & 8.
 Signanter auctoritate S. Augustini, etiam in scriptis adversus Pelagium. p. 68. n. 9. & seqq.
 Præscientia & providentia divina nostra non officit libertati. p. 70. n. 14. a.
 Liberum arbitrium quo sensu à B. August. dicatur perditum & amissum per peccatum. *ibid.* n. 15. a.
 Castigatur ab Augustino dictum Pelagii: Voluntatis arbitrio privatur, quidquid naturali necessitate constringitur. *ibid.* n. 16. b.
 B. August. contra Ciceronem salvat cum præscientia libertatem indifferentiam, prout ex scopo disputationis est manifestum. p. 71. n. 17. a.
 Libertas in Deo, Beatis, demonibus, Christo, nulla est sine indifferentia. *ibid.* n. 18. a.
 Ad libertatem requiritur indifferentia in sensu composito prærequisitorum. p. 72. n. 20. a.
 Idque etiam pro eo instanti quo ponitur operatio. *ibid.* n. 21. b.
 Et quidem hoc sensu, ut possint prærequisita componi cum non. actione. *ibid.* n. 22. b.
 Unde libertatem tollit prædeterminatio physica. *ibid.*
 Vide Prædeterminatio.
 Distinctio est faciendâ inter liberum arbitrium impeditum & non impeditum. p. 74. n. 28. b.
 Liberum arbitrium non est actus, nec habitus, sed potentia. p. 75. n. 29. a.
 Liberum arbitrium simpliciter & absolute est potentia eadem cum voluntate. *ibid.* n. 30. b.
 Unde non rectè etiam in intellectu, multò minùs principaliter in eo statuitur libertas. *ibid.* n. 31. b.
 Pessimè autem appetitui nostri sensitivo libertas ad veniale sufficiens conceditur. p. 76. n. 32. a.
 An diviniùs possit dari intellectus formaliter liber. *ibid.* n. 33. a.
 Voluntas est libera quatenus activa, non quatenus passiva. *ibid.* n. 34.
 Ad libertatis exercitium nec requiritur, nec sufficit iudicium indifferens. p. 78. n. 41. a.
 Neque etiam alterum iudicium practicum determinatum, voluntatemque determinans. *ibid.* n. 42. b.
 Vide Iudicium voluntas.
 Libertas vulgò dicitur radicari in intellectu, non tamen satis propriè. *ibid.* n. 45. a.
 Libertas superaddit entitati actûs denominationem extrinsecam. p. 88. n. 2. b.
 Libertas Christiana in quo consistat. p. 244. n. 34. a.

Lingua.

In cælis non lingua, sed linguarum varietas cessabit. p. 44. n. 59. a.
 Quæ lingua futura sit Beatis inter se ordinaria. *ibid.* a.

Lux.

An lux corporum Beatorum sit diversa speciei à nostra. p. 40. n. 43. b.
 Lux.

I N D E X R E R U M.

Luxuria , Luxriosus.

Luxriosus non solum de re turpi , sed etiam de ejus possessione delectatur. p.21.n.35.b.
An in genere luxuria detur parvitas materia. Vide Motus.

Lymbus.

Admittendus est lymbus Patrum. p.45.n.3.a.
De illo intelligitur descensus Christi ad inferos. ibid.
Lymbus puerorum cum solo originali peccato decedentium. ibid.n.5.b.

M.

Machiavellus

Existimavit , ob bonum commune politicum posse à Principibus mala præcipi. p.262.n.72.a.

Macula peccati.

Macula peccati non est corporalis , nec præcisè ipsum peccasse , neque pravus habitus. p.153.n.31.a.
Neque privatio gratia , aut reatus pœna. ib.n.32.&33.b.
Nec hoc docet Scotus. ibid.b.
Quid senserit Bajus. p.154.n.34.a.
Explicatur Augustinus. ibid.n.34.a.
Macula statuitur in actu peccati præterito moraliter manente. ibid.n.35.b.
Qualiter nonnulli actus humani , qui physice transferunt , moraliter manent. ibid.n.36.b.

Malitia.

Quid malitia moralis. p.89.n.6.b.
Quid malitia objectiva seu fundamentalis. ibid.n.7.b.
Malitia formalis non consistit in oppositione ad legem Dei. ibid.n.8.b.
Discrimen inter formale peccati , & malitia. p.90.n.9.a.
Disconvenientia , in qua consistit malitia , non est entitas actui superaddita , aut respectus realis vel rationis. ibid.n.10.a.
Sed quadam negatio , seu quasi privatio. p.90.n.11.&12.a.
Vel potius est indistincta ab actu , seu omissione mala. ibid.n.13.b.
Quâ ratione Deus juxta hanc sententiam non sit auctor peccati. ibid.
Malitia moralis non est differentia essentialis actus sive in esse physico , sive in esse moris. p.91.n.13.a.
Quo sensu dentur actus essentialiter mali. p.91.n.15.b.
Vide Actus humana.
Mortalis malitia non est simpliciter infinita. p.195. n.16.b.
Est tamen absolutè valde gravis. p.196.n.17.a.
Et secundum quid infinita. ibid.
Vide Peccatum mortale.

Malum.

Malum ut sic nequit amari. p.81.n.52.b.
Nisi spectetur secundum rationem boni , saltem putativam. p.82.n.53.a.

Maria Virgo.

An Maria Virgo fuerit Immaculatè Concepta , dudum fuit controversum. p.177.n.30.a.
Pro Immaculata Conceptione stat Alensis , & D. Bonaventura. ibid.n.31.a.&b.
Immo & ipse D. Thomas variis locis , quæ allegantur. ibid.n.31.b.
Loca apparenter contraria commodè explicari possunt , immo debent , ne ratio D. Thomæ sit frivola & falsa. p.78.n.32.a.
Ac ne dictum ejusdem erroneum esse convincatur. ibid.n.33.a.
Id saltem indubitatum , Virum Angelicum , si viveret , fore hujus privilegii Virginei fortissimum defensorem. ibid.n.34.b.
Quid circa hanc materiã decreverit Xistus IV. Concilium Trid. Pius V. Paulus V. & Gregorius XV. ib.n.35.b.
Quid Gregorius XV. indulserit Dominicanis. p.179.n.35.a.
An huic indulto sit derogatum per Alexandrum VII. ibid.
An vel quid sit decretum circa Titulum Immaculata Conceptionis. ibid.n.36.b.
Deipara non contraxit originale peccatũ. p.180.n.41.b.
Laus Scoti Doctoris Subtilis primarii promotoris hujus doctrina. ibid.
In quam exinde paulatim conspiravit totus quasi Christianismus. p.181.n.42.a.
Instantia facta pro Definitione ejusdem. ibid.
Efficaciter probatur ex cultu festivo sanctitas Conceptionis , uti Nativitatis. ibid.n.43.&44.a.b.
Non tantum spirituales sanctificationem , sed & conceptionem coli evidenter ostenditur. ibid.n.45.b.
Non tantum instar gratiarum actionis pro Dei beneficio , sed etiam quia sancta fuit , & in honorem Deiparæ. p.182.n.46.a.
Hoc clarissimum est ex veteri Officio Romano à Xisto IV. instituto & approbato. ibid.n.47.a.
Pius V. confirmavit constitutiones Xisti IV. & mutavit Officium , non cultum mysterii. ibid.n.48.a.
Confraternitates & Religiones sub titulo Immaculata Conceptionis S. Sedes approbavit. ibid.n.49.b.
Pie Doctrina favent antiqua Concilia , etiam generalia , & novissimè Tridentinum. ibid.n.50.b.
Favent similiter Patrum testimonia , eaque clarissima. p.183.n.51.a.
Mens B. Augustini elucidatur. ibid.n.52.a.
Quam non reperiantur celebres Patres contrarii privilegio Mariano. ibid.n.53.b.
Differentia inter Conceptionem Christi , & Deiparæ. ibid.n.54.b.
An in Deipara fuerit caro peccati. p.184.n.54.a.
Quo sensu dicatur B. Virgo purgata fuisse. ibid.
Immaculata Conceptio probatur ratione Theologicâ. ibid.n.55.a.
Non repugnat Redemptioni , immo illam excellentius commendat. ibid.n.56.a.
Optimèque consistit cum immutabilitate pacti seu decreti divini. ibid.n.57.b.
Corollarium notabile. ibid.n.58.b.
In Deipara fuit probabiliter debitum proximum peccati. p.185.n.60.a.
Quid debitum proximum , & remotum peccati. ibid.n.59.a.

Pro-

INDEX RERUM.

Probabile quòque est in Deipara non fuisse proximum peccati debitum. ibid.n.61.b.
Manebitque Christus illius Redemptor. ibid.b.
Explicatur modus quo id factum fuit ex prævifis meritis Christi. ibid.n.62.b.
Beata Virgo privilegio speciali vitavit omnia venialia per totam vitam. p.402.n.17.b.

Martyr.

An Martyres sint meriti per ipsam mortem. p.460.
n.11.a.
Desiderans millies mori pro Christo non meretur tantum, quantum qui reipsa millies pro ipso moreretur. pag.
99.n.44.b.

Materia.

An Materiam levem Deus possit absolute graviter precipere vel prohibere. p.193.n.7.b.
Ad peccatum mortale requiritur gravis materia. p.203.
n.43.a.
In plerisque peccatorum generibus locum habet levitas materia, in quibusdam non. ibid.n.44.a.
Ad gravitatem materia prudenter aestimandam, attendendus est communis sensus Doctorum. ibid.n.45.b.
Item timoratorum frequenter etiam simplicium, nec non finis legis, & proportio operis ad illum. ibid.n.46.& 47.b.
Unde res alioquin levis censerì potest capax gravis obligationis. ibid.b.
Non solum tota materia, sed etiam pars, eaque minor tertià potest esse gravis. p.204.n.48.a.
Quantitas materia non tam ex respectu ad totum, quam sine hoc definienda videtur ex ordine ad finem legis. ibid.n.49.a.
Plures partes materia faciunt magnam si continentur: aliàs non. ibid.n.50.b.
Varia exempla, in quibus materia non continentur. ibid.
Excipiunt Nonnulli vota. ibid.n.51.b.
Sed in his quòque non necessariò continuari inter se leves materias ostenditur. p.205.n.52.a.
Continuantur parva materia sive in se, sive in effectu. ibid.n.53.a.
Declaratur in omisione solutionis, in votis, in furtis minntis. ibid.n.53.& 54.b.
Item in intemperantia, violatione jejunii, & Festi, nec non in omisione alicujus modici ex qualibet hora canonica. ibid.n.54.& 55.b.
An detur levitas materia in genere luxuria. p.51.n.23.b
Vide Motus. Peccati subjectum.

Matrimonium.

In dubio de valore Matrimonii malà fide contracti non potest pars petere debitum. p.141.n.107.a.
Secus est si bonà fide sit contractum, & examen debitum praeceperit. ibid.b.
Nec hìc derogatur legi certa per dubium sequens. ibid.
Vide Illegitimi.

Meritum, Mereri.

Meritum generaliter quid. p.457.n.1.a.
Meritum boni operis quid. ibid.
Aliud est meritum de condigno, aliud de congruo. ibid.

Requisita ad Meritum condignum ex parte Dei.

Ad rationem meriti condigni requiritur divina promissio. p.465.n.39.b.
An etiam requiratur nostra acceptatio. p.466.n.40.b.
Merita nostra dependent à meritis Christi, quatenus hinc obtinentur principia merendi. p.468.n.49.a.
Deinde quatenus ob merita Christi nostra sunt à Deo acceptata ad pramium. ibid.a.
An intuitu meritorum Christi sint nostra magis meritoria & ad majus pramium acceptata. ibid.n.50.a.
Discrimen inter opera bona & demeritoria. pag.466.
n.41.a.
Secluso pacto saltem tacito, ne quidem in humanis esset stricta obligatio solvendi operas. ibid.n.42.a.
Secluso pacto, opera justorum esse ad aequata pramio quoad valorem multi Recentiores putant. p.466.n.43.b.
Scotus & plures alii putant oppositum. ibid.b.
Promissio non mutat operis bonitatem, potest tamen mutare valorem. p.467.n.45.a.
Declaratur qualiter id faciat in praesenti materia. ibid.
Cur contritio non sit condignum meritum remissionis peccati mortalis. ibid.n.46.a.
Non quidquid justus operando impetrat, condignè meretur. ibid.n.46.b.
Christus an vel quo sensu meruerit de rigore justitiae. ibid.n.47.b.

Ex parte Operantis.

Ad meritum condignum requiritur in operante status gratiae. p.457.n.2.b.
Augustinus aperte justitiae statum in merente requirit. p.458.n.4.b.
An status gratiae requiratur de absoluta potentia ad meritum condignum. ibid.n.5.b.
Requiratur insuper ad meritum condignum status viatoris. ibid.n.6.b.
Non quidem ex natura rei, sed ex congrua Dei ordinatione. p.459.n.7.a.
Ex qua Christi merita fuerunt cum statu via finita. ibid.
Unde anima in lybo Patrum nil fuerunt merita. ibid.n.8.a.
Neque etiam defacto merentur Henoch & Elias. ibid.
Similiter damnati non demerentur per actus malos, neque anima in purgatorio merentur per actus bonos. ibid.n.9.b.
Neque Angeli sancti per sua ministeria. ibid.n.10.b.
Crescit tamen citra novum meritum beatitudo eorum accidentaliter. ibid.
Sancti orando pro nobis non merentur propriè. ib.n.11.b.
An Christus & Martyres sint meriti per ipsam mortem. ibid.b.

Ex parte Operis.

Requiritur ad merendum, libertas indifferentia juxta fidem Catholicam declaratam ab Inuocentio X. p.460.
n.12.a.
Ratio sumitur ex eo quòd similis libertas requiratur ad demerendum, quòdque nostrum seu nostri dominii sit quo meremur. ibid.n.15.b.
Neceffitans gratia, & fatalis Stoicorum, aut naturalis Manichaeorum necessitas pari passu obviunt merito. ibid.n.16.b.

Conditio libertatis est essentialiter seu de absoluta etiam potentia requisita. p.461.n.17.a.
 Sine libertate non est bonitas premio digna. ibi.n.18.a.
 Qua proinde meritis Christi non defuit. ibid.
 Opus Meritorium debet etiam esse honestum. ib.n.19.a.
 Unde per opera indifferentia, & minus per se mala, etsi tantum ex circumstantia, non possumus mereri. ibid. n. 20. a.
 An pura omisio possit esse meritoria. ibid.n.21.b.
 Opus meritorium debet esse supernaturale. ibid. num. 22. b.
 Scriptura adscribens premium operibus moralibus loquitur de factis ex fide & propter Deum. p.462.n.23.a.
 Neque inde sequitur, justos plarumque bona opera perficere sine merito. ibid.n.24.a.
 Qualis relatio operis in Deum requiratur ad meritum ex doctrina S. Bonaventurae, ibid.n.25.b.
 Meritoria sunt non solum opera consilii, sed etiam praecepti. p.462.n.26.b.
 Opera moraliter bona sunt meritoria per motivum seu imperium charitatis. p.463.p.27.a.
 Veteres Scholastici ad meritum requirunt, ut procedat ex charitate. ibid. n.28. a.
 Oppositum est valde probabile. ibid. n. 29. b.
 Quo sensu opera non prosint sine charitate. ibid.n.30.b.
 Actus virtutum moralium imperati à spe Theologica probabiliter sunt meritorii. p.464.n.32.a.
 Quantitas meriti non mensuratur ex sola quantitate charitatis, sed etiam ex qualitate alterius virtutis. ibid. n.33.a.
 Actus etiam remissior gratia praesistente est meritorius augmenti gratia & gloria. ibid.n.34.a.
 Non refert, quod in physicis causa univoca non intendat formam se intensio rem. p.465.n.37.a.
 An augmentum gratia respondens meritis conferatur statim. ibid.n.38.a.

Meriti condigni materia.

Iusti bonis operibus merentur de condigno vitam aeternam. p.468.n.53.b.
 Meritis nostris non derogatur meritis Christi. p.469.n.53.a.
 Non tamen ideo in nobis gloriandum, sed in Deo. ib.n.54.b.
 Quo sensu vita aeterna dicatur gratia. ibid.n.55.b.
 Qualiter possit homo dare dignum pretium pro vita aeterna. ibid.
 Gloria augmentum cadit sub meritum condignum. ibid. n. 56. b.
 Gloria quoad primum gradum non semper cadit sub meritum condignum. ibid.b.
 An aliquando? Varii affirmant, sed inefficaciter probant. p.470.n.57. & 58.a.
 Nihilominus eadem pars suadetur ex communiori consensu & ratione. ibid.n.59.b.
 Huic sententiae non obstat quod contritio pro priori natura exercuerit suam libertatem, & habuerit suum premium de congruo. ibid.n.61.a.
 Cur potius prima gloria, quam prima gratia habitualis cadat sub meritum condignum. ibid.n.61.a.
 Sub meritum condignum cadit augmentum gratia habitualis p.471.n.62.a.
 Duo dicendi modi, quâ proportionem actus meritorius causet augmentum gratia. ibid.n.63.& seq.a.b.

Sed Res est occulta. ibid.n.65.b.
 Ad aucta gratia proportionate augeatur, non solum charitas, sed etiam cetera virtutes infusa? Nonnulli negant; verius alii asserunt. ibid.n.66.b.
 Nil praeterea cadit sub meritum condignum; non enim prima gratia habitualis, nec prima actualis, nec actualis gratia augmentum, nec reparatio post lapsum, neque finalis perseverantia, neque bona temporalia. p.472.n.67.68.69. & 70.a.b.
 Denique hac beneficia, etiam comprehensâ gloriâ, ejusque gratia augmento, nemo (praeter Christum) meretur de condigno alteri. p.473.n.70.a.
 Nonnulli censent, non posse justum mereri de condigno remissionem propriarum culparum venialium, sed alii communius asserunt. ibid.n.71.a.
 Qui tamen non levem patiuntur difficultatem, ad quam responderetur. ibid.e.72.b.
 An satisfactio pro culpa vel satisfactio pro poena sit dicenda meritum condignum remissionis, quaestio est de nomine. p.474.n.73.a.
 Quomodo Deus promittet ultra & puniat citra condignum. ibid.n.74.a.

Meritum congruum.

Datur meritum de congruo. p.474.n.77.b.
 In quo conveniat cum merito condigno. p.475.n.78.a.
 Opus naturale satis est proportionatum premio temporali. ibid.n.78.a.
 Dummodo sit simpliciter bonum. ibid.n.79.a.
 Explicantur varia Scripturae, in quibus videri posset, mala opera fuisse à Deo affecta premio. ibid.
 In quo meritum congruum differat à condigno. ibid. n.80.b.
 Meritum congruum effectum ordinariè non habet infallibilem. ibid.n.81.b.

Meriti congrui materia.

Quenam generaliter cadant sub meritum congruum. p.475.n.82.b.
 Sub illud non cadit prima gratia actualis seu salutis initium. ibid.n.83.
 In quo consistebat error Semipelagianorum. p.476.ibid.
 Cum Semipelagianis non consenserunt veteres Scholastici. p.476.n.84. a.
 Quid censendum de vulgato dicto: Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam. ibid.n.85.a.b.
 Primâ gratiâ vocante suppositâ, potest homo mereri de congruo ulteriora ad justificationem & salutem auxilia. p.477.n.86.a.
 Augustinus docet fidem mereri justificationem de congruo. ibid.n.86.a.
 Ex quo à fortiori sequitur contritionem mereri de congruo justificationem. ibid.n.87.a.
 Potest etiam justus de congruo sibi mereri reparationem post lapsum. ibid.n.88.b.
 Per lapsum non mortificantur merita congrua, sed condigna. ibid. b.
 Item possumus congruè nobis mereri finalem perseverantiam. ibid. n.89.b.
 Hac eadem beneficia potest fidelis praesertim justus, atque insuper etiam primam gratiam vocantem, de congruo mereri alteri. ibid. n.90.b.

Meriti

I N D E X R E R U M.

Meriti augmentum.

Ex variis capitibus crescit meritum, ex quibus crescit operis bonitas. p. 478. n. 91. a.
Difficultas gravis contra augmentum meriti ex duratione proveniens proponitur, & solvitur. ibid. n. 92.
Qualiter ex modo tendendi in objectum crescat meritum. ibid. n. 93. b.
Item crescit ex quantitate rei oblata, & difficultate operis, quæ triplex est, uti & opposita facilitas. ibid. n. 94. & 95.
Difficultas præcisè non videtur ratio majoris meriti, supposita per omnia perfectione equali actuum interiorum. ibid. n. 95. a. b.
Per accidens tamen auget sæpè meritum. p. 479. n. 96. a.
Qualiter facilitas plerumque augeat meritum, illa præsertim quæ ex virtutibus nascitur. ibid. n. 97. a.
Denique crescit meritum ex dignitate operantis, & juxta multos ex majori sanctitate accidentali. ib. 98. & 99.
Sed cum plures negent, res est incerta. ibid. n. 100. b.
An augmentum gratia respondens meritis remissis conferatur statim. p. 465. n. 38. b.

Merita Mortificata.

Merita mortificata per justificationem reviviscunt. p. 425. n. 56. a.
Quod rectè probatur ex Apostolo ad Galat. 3. ibid. n. 57.
Solemnis ad idem probandum locus ad Hebr. 6. adfertur. p. 425. n. 58. b.
Inde non sumitur argumentum convincens. ibid.
Reviviscentia meritorum colligitur ex Tridentino. p. 426. n. 59. a.
Et ex Patribus, ac ratione Theologica. ib. n. 60. & 61. a.
Disparitas ob quam potiùs reviviscant merita, quàm peccata. ibid. n. 62. b.
An resuscitatio meritorum sit opus Divinae misericordiae, an verò justitiæ. ibid. n. 63. b.
Merita reviviscunt non solum ad præmium accidentale. p. 426. n. 64. b.
Aut ad essentialè respondens novis meritis, quasi pluribus titulis obtinendum. p. 427. n. 65. a.
Non solum ad partem præmii essentialis, aut juxta mensuram præsentis, vel fortè futuræ dispositionis, sed simpliciter ad integrum essentialè. ibid. n. n. 66. a.
An consequenter reviviscant opera ad totam præstinam gratiam. ibid. n. 67. b.
Etiã comparatam per Sacramenta, aut contritionem dispositivam ad justificationem. p. 428. n. 68. a.
Quod multipliciter ostenditur. ibid.
Et specialiter de gratia correspondente contritioni. ibid.
Idem specialiter confirmatur de gratia sacramentali. ib.
An autem gratia pristina restituatur statim in se, an verò tantum in jure, disputatur. ibid. n. 69. b.
Uterque modus satis salvat reviviscentiam, neuter efficaciter probatur. ibid.
Congruentia pro Opinione asserente non restitui statim. ibid.
Congruentia pro Opinione opposita. ibid. n. 70.
Iudicium auctoris de utràque. ibid.
Reparatus post lapsum semper resurgit ad majorem gratiam & gloriam. ibid. n. 71. b.
Non tamen hinc inferas, peccatorem propriè ex lapsu reportare lucrum. ibid.
Neque etiã inde augetur licentia peccandi, sed stimulus rectè agendi. p. 429. n. 71. a.

Unde contingat reparatos post lapsum sæpè non sentire præstinam facilitatem in piis exercitiis. ibid. n. 72. b.

Metropolitanus.

Quid possit circa dispensationem in legibus Episcoporum suæ Provinciæ. Vide Dispensandi potestas.

Metus.

Metus relinquit voluntarium simpliciter p. 61. n. 20. a.
Per accidens tamen excusat à culpa. ibid.
Metus frequenter habet adjunctum involuntarium secundum quid. ibid. n. 21. a.
Non tamen semper; ut in variis exemplis ostenditur. ib. a. b.
Nec ipse metus propriè illud involuntarium causat, quod operi frequenter miscetur. p. 62. n. 23. a.
Metus probabiliter non invalidat ipso facto dispensationem serio datam. p. 299. n. 51. a.
Etsi incussus ab ipso dispensando ad obtinendam dispensationem. ibid. b.
An propter metum gravem liceat actum irritatum externè usurpare. p. 320. n. 39. b.

Missa.

Satisfacit præcepto, attentè audiens Missam pravo fine. p. 263. n. 79. b.
Aut nesciens esse diem festum. ibid.
Vel intendens per auditionem hujus Sacri non satisfacere. ibid. n. 80. b.
Potest quis in die festo sub Missâ legere horas. p. 264. n. 84. b.
Discedens è loco, ubi est dies festus, ad alium ubi non est festum, potest non audire Sacrum. p. 275. n. 131. a.

Moralitas actûs.

Moralitas actûs non distinguitur à libertate, quæ est ex advertentia honesti, aut non honesti. p. 88. n. 1. a.
Superaddit entitati actûs denominationem extrinsecam. ibid. n. 2. b.
Unde potest actûs de non morali fieri moralis. ibid.

Mors.

Mors est effectus peccati originalis. p. 186. n. 65. b.
Sic tamen ut sit quodammodo defectus naturalis. p. 187. n. 66. a.
Mortem quo sensu Deus fecerit, quo non. ibid. n. 67. a.

Motus.

Motus indeliberati sunt improprie peccata secundum B. Augustinum. p. 80. n. 49. b.
Deliberati non excusantur ob difficultatem ortam ex concupiscentia. p. 81. n. 50. a.
Uti nec ob difficultatem ortam ex prava consuetudine. ibid.
Motus concupiscentiæ exorti in sensualitate, & prævenientes rationem non sunt peccata. p. 149. n. 16. a.
Etiã in non renatis. ibid. n. 17. b.
Non sufficit motus esse voluntarios in Adamo. ibid.
Non omnes subsunt voluntati nostræ. ibid.
Secluso periculo, non videtur gravis obligatio motus positivè reprimendi. ibid. n. 18. b.

A qua, si esset, justa causa excusaret. p. 150. n. 19. a.
 Quid conveniat in praxi. ibid.
 Motus carnales non omnes sunt graves. p. 150. n. 21. b.
 Ut nec consensus in illos naturaliter exortos. ibid.
 An idem censendum de voluntariè procuratis. ibid.
 Consensus etiam indirectus in motum sensualitatis est peccaminosus. p. 151. n. 22. a.
 Quid censendum, quando causa motuum est secundum se licita. ibid.
 Aut illicita quidem, sed non ob malitiam luxuria. ibid. n. 23. a.
 Quid censendum, si causa sit in genere luxuria mala, sive leviter, sive graviter. ibid. n. 23. & 24. b.

Musius.

Musius Episcopus Bitontinus Doctrinam Concilii Tridentini de Justificatione in ordinem redegit & defendit, & egregiè laudatur è Palavicino. p. 409. n. 1. a.

N.

Natura, Naturale.

O mne peccatum est contra naturam. p. 147. n. 11. b.
 Quo sensu quadam dicantur naturalia, quadam verò contra naturam. ibid.
 Quo sensu malitia Chananeorum dicatur naturalis. p. 148. n. 12. a.
 Qua ratione aliqui dicantur subinde naturaliter inclinati ad quadam vitia. ibid. a.
 Vide Peccatum.

Necessitas.

Nequit voluntati physicè inferri necessitas ab ullo agente creato. p. 60. n. 19. b.

Novellæ.

Novella Justiniani. Vide Lex humana.

O.

Obduratio.

P eccatores obdurati habent pro tempore & loco auxilium saltem mediè sufficiens ad poenitendum de omnibus mortalibus. p. 404. n. 24. b.
 Habent etiam auxilium sufficiens ad vitandum novum mortale. p. 402. n. 19. b.
 Id probatur specialiter ex Augustino & Prospero. p. 403. n. 21. a.
 Objicitur locus difficilis Augustini de Pharaone obdurato, & rejecta quorundam responsione explicatur. ibid. n. 22. b.
 Alius ejusdem loci difficilis explicatur, rejecta duplici aliorum responsione. p. 404. n. 23. a.
 Vide Gratia sufficientia.

Objectum.

Objectum movet voluntatem metaphoricè mediante cognitione. p. 81. n. 51. b.
 Herincx Sum. Theol. Pars II.

Non necessitat voluntatem. ibid.

Vide Voluntas.

Objectum tribuit bonitatem & malitiam actui humano. p. 100. n. 47. a.

Obligatio Legis.

Vide Legis Obligatio.

Occasio.

Occasio peccati. Vide Periculum.

Occidere.

Occidens unico actu plures homines committit plura peccata. p. 160. n. 53. a.

An vel qua sit differentia inter voluntatem occidendi plures homines, & furtum v. g. centum florenorum, quoad unitatem numericam malitia. ibid. n. 55. b.

Omissio.

Potest dari ommissio pura peccaminosa. p. 166. n. 71. a.
 Ordinariè tamen aliquis actus positivus adest. ibid.
 An & quo sensu omissionis peccatum sit positiva voluntas omittendi. ibid. n. 72. a.
 Omissio solùm est peccatum pro eo tempore, quo actus praeceptus est in potestate omittentis. p. 166. n. 73. a.
 Aliàs si actus non subsit potestati omittentis, solùm est peccati effectus. ibid.
 Tunc enim informari nequit à libertate, adedque nec à malitia. ibid. n. 74. b.
 Immo ante illud tempus potest recuperasse gratiam positione illius causa amissam. ibid.
 Retractatio non obest vel prodest, ut ommissio vel effectus subsequens sit vel non sit peccatum. p. 167. n. 75. a.
 Nec refert quòd omissionem vel effectum re ipsa secutum interdum comitetur Censura, aliavè pœna. ibid. n. 76. a.
 An omissiones & effectus hujusmodi sint exprimendi in confessione. ibid. n. 77. a.
 Quis sit circa hæc vulgaris modus loquendi. ibid. n. 77. & 78. b.

Actus positivus, qui est causa omissionis peccaminosa, est malus. ibid. n. 79. b.

Non alià tamen malitià, quàm ipsius omissionis, qua sola est confitenda. p. 168. n. 79. a.

Omittens Sacrum, ut studeat, non peccat specialiter contra virtutem studiositatis. ibid. n. 80. a.

Actus impossibilis se habens concomitanter vel consequenter ad omissionem, non necessariò est malus. ibid. n. 81. a.

Immo potest esse bonus, ac materia voti. ibid. b.

Supposita voluntate omittendi sacrum, non est malum studere vel manere domi. ibid. n. 82. b.

Omissio pura an possit esse meritoria. p. 461. n. 21. b.

Opera.

Opera indifferentia. Vide Actus indifferens.

Opera meritoria. Vide Meritum.

Operatio.

Operatio beatifica nequit esse in parte sensitiva. p. 16. n. 17. a.

I N D E X R E R U M.

In parte hominis rationali considerari possunt varia operationes.

ibid.

Vide Actus.

Opinio.

Quid opinio, & quomodo distinguatur à conscientia probabili.

p.119.n.27.&28.b.

Vide Conscientia probabilis.

Originale peccatum.

Vide Peccatum Originale.

Otiosum verbum.

Quodnam dicatur verbum otiosum. p.95.n.27.a.

P.

Palavicinus.

Ostendit quanti fiant opiniones gravium Scholasticorum in materia morali à Conciliis generalibus. p.118.n.25.b.

Impense laudat Cornelium Mussum Franciscanum. pag. 409.n.1.a.

Refert varias dissertationes & sensa Hieronymi Seripandi quoad formam Iustificationis. p.411.n.5.a.

Afferit fuisse mentem Tridentini sess.6.cap.7. statuere speciatim habitum infusum iustitia. p.413.n.10.a.

Illius opinio de necessitate amoris benevoli saltem inefficacis cum Sacramento Pœnitentia est planè singularis & gratis excogitata. p.442.n.50.b.

Palea.

Vide Lex humana.

Parochus.

Parochis de ordinario jure non competit potestas dispensandi. p.292.n.19.b.

Competit tamen illis quoad certos casus ex consuetudine. ibid.

Parvuli.

Parvuli decedentes sine baptismo an patiantur pœnam ignis. p.187.& seq.n.69.& seqq.

Vide Pœna peccati originalis.

Illos non omni tristitiâ carituros valdè probabile est. p.190.n.83.b.

Oppositum nihilominus censent plerique Scholastici. ibid. n.84.b.

Quis erit status parvulorum post diem judicii. p.191.n.85.a.

Benignius quàm fundatiùs de iis Nonnulli censent. ibid. n.86.a.

Pueri ante usum rationis non tenentur legibus Ecclesiasticis. p.274.n.128.b.

Unde possunt diebus jejuniorum vesci carnibus, haque ipsis ministrari. ibid.

An etiam in claustra intromitti. ibid. n.128.b.

Usum rationis præsuntur adesse in pueris, completo septennio, & non antea, de per se. ibid. b.

Post usum rationis tenentur legibus, etiam impuberes, non tamen censuris, regulariter. ibid. n.29.b.

Patientia.

Vide Tribulatio.

S. Paulus.

S. Paulus reprehendit S. Petrum. p.242.n.26.a.

Idque serid, eò quòd Petrus Judaizaret cum scandalo. ibid. b.

An vel qualiter Petrus in hoc peccaverit. ibid.

Peccare, Peccator.

Peccans mortaliter statuit finem ultimum in creatura interpretativè. p.11.n.29.a.

Secus est de peccante venialiter. ibid. b.

Non omnis peccans errat speculativè. p.165.n.70.b.

Ordinariè tamen malitia excacat intellectum, & quare. ibid. b.

Peccatores etiam obdurati habent auxilium sufficiens ad vitandum novum mortale. p.402.n.19.b.

Vide Gratia sufficientia.

Peccatum.

Peccatum generaliter quid sit. p.144.n.12.

Sumitur interdum pro effectu vel causâ peccati, aut pro victima, qua offertur pro peccato. ibid. a. b.

Definitur peccatum Theologicum. p.145.n.2.a.

Materiale & formale peccati assignantur. ib. n.2. & 3. a.

Si nulla omnino foret lex, nullum foret peccatum propriè loquendo. ibid. n.4. b.

Peccatum est moraliter pejus vitio. ibid. n.5. b.

In quolibet reperitur aversio à Deo, & conversio ad creaturam. ibid. b.

Peccatum diversimodè avertit à Deo. ibid. n.6. b.

An omne peccatum sit stricte dicta injuria Dei. p.146. n.7. a.

Aversio à Deo est gravior conversione ad creaturas. ibid. n.8. b.

An in peccatis ex ignorantia Dei invincibilis commissis esset offensa Dei. ibid. n.9. b.

Non fore mortalia censet Lugo, & alii. p.147. n.9. a.

Variis instantiis satisficit. ibid. n.10. a.

Omne peccatum est contra naturam. ibid. n.11. b.

Quo sensu quadam dicantur naturalia, quadam verò contra naturam. ibid. b.

Quo sensu malitia Chanaanorum dicatur naturalis. pag. 148. n.12. a.

Quâ ratione aliqui dicantur subinde naturaliter inclinati ad quadam vitia. ibid. a.

Item in homine dicatur esse potentia naturalis ad peccandum. ibid. a.

Cur plures vitia, quàm virtutes scellantur. ibid. n.13. b.

Quomodo peccata contra virtutes supernaturales advertentur natura. ibid. b.

Peccatum de facto non consistit cum beatitudine formali. p.25. n.51. a.

Possit sic consistere divinitus. ibid. n.52. a.

An de facto excludatur formaliter per visionem beatificationem. ibid. a.

Actus externus & internus, quâ ratione unum, & quâ plura peccata vocari possint. p.99. n.46. b.

Pecc-

Peccatum externum cur in confessione explicandum. *ibid.*
n. 45. b.

Peccati Subiectum.

Proprium peccati subiectum est voluntas creata. p. 148.
n. 14. b.
Reliquæ potentia, quibus voluntas imperat, sunt etiam subiectum peccati. *ibid.* n. 15. b.
In his tamen reperitur solum eadem malitia formalis, quæ in voluntate. *ibid.*
Citra cujus consensum in appetitu sensitivo nè veniale quidem reperiri potest. p. 149. n. 15. a.
Motus sensualitatis primò primi non sunt in renatis peccata. *ibid.* n. 16. a.
Uti nec in infidelibus & non renatis. *ibid.* n. 17. b.
Non sufficit motus esse voluntarios in Adamo, *ibid.*
Non omnes subsunt voluntati nostræ. *ibid.*
Vide Motus.

Peccati Causa.

Peccatum habet causam deficientem. p. 152. n. 25. a.
Propria illius causa est voluntas creata. *ibid.* n. 26. a.
Habitus vitiosi non sunt causa moralis, cui peccatum imputetur. *ibid.*
Uti nec potentia à voluntate distincta. *ibid.*
Quæ sunt voluntati frequenter occasio peccandi. *ibid.*
n. 27. a.
Unum peccatum est causa seu occasio alterius. *ibid.* n. 27. b.
Causæ exteriores sunt mundus, caro, & demon. *ibid.*
n. 28. b.
Deus non est causa peccati. *ibid.* b.

Peccati Effectus.

Triplex effectus peccati. p. 153. n. 29. a.
Primus est vulnus naturæ, secundus macula. *ibid.* n. 30. a.
Vide Macula peccati.
Tertius effectus peccati est pœna. p. 155. n. 37. a.
Quæ strictè sumpta est correlativum culpæ. *ibid.*
Potest Deus infligere mortem temporalem filiis innocentibus ob peccata parentum, *ibid.* n. 38. b.
Qualiter Deus visitet peccata in tertiam & quartam generationem. *ibid.* n. 39. b.
Expenditur locus Ezechielis 18. *ibid.* n. 40.
An adulti innocentes affligantur etiam morte ob peccata parentum. p. 156. n. 41. a.
Non potest id fudex terrenus quantumvis supremus. *ibid.*
n. 42. a.
Repugnat divina Clementia, infligi à Deo innocenti perpetuos ignis cruciatus; etsi id fieret citra injustitiam. *ibid.* n. 44. b.
Cur potius possit Deus hominem titulo dominii annihilare, quàm sic torquere. *ibid.*
An saltem posset Deus leviter sic torquere innocentem. *ibid.*
Unum peccatum est pœna alterius. p. 157. n. 45. a.
Idque ratione subtractionis gratiæ, quæ ipsa propriè, & per se est pœna. *ibid.*
Unum etiam peccatum quæ tale est pœna latè dicta respectu alterius, immo & sui ipsius. *ibid.* n. 46. b.
Herincx Sum. Theol. Pars II.

Peccatorum distinctio.

Distinctio specifica peccatorum desumitur ex objecto, & circumstantiis. p. 157. n. 47. b.
Ad illam sufficit, non requiritur, oppositio ad diversam virtutem. *ibid.*
Diversitas objecti materialis sufficit aliquando, non semper. p. 158. n. 47. a.
Distinctio specifica peccatorum non rectè arguitur ex eo, quòd unum sit grave & alterum leve. *ibid.* a.
Distinctio præceptorum circa eandem materiam, idemque motivum, non causat distinctionem specificam peccatorum. *ibid.* n. 48. a.
Etsi sint præcipientes distincti, etiam ex parte jurisdictionis. *ibid.* a.
Unde unum committit peccatum, qui vigiliâ incidente in quatuor tempora non jejunit, aut festo incidente in Dominicam non audit Sacrum. *ibid.* b.
Aut votum sepe repetitum violat. *ibid.*
Secus est, si præcepta respiciant diversum finem intrinsecum, aut materiam diversarum virtutum. *ibid.* n. 49. b.
Exemplificatur in variis casibus. *ibid.*
Distinctio numerica peccatorum est moraliter prudenti judicio determinanda in ordine ad confessionem. p. 169. n. 51. a.
Peccata opere consummata, etsi immediate invicem sequantur, sunt plura numero. *ibid.* n. 52. b.
Declaratur varios casus enumerando. *ibid.*
Possunt in eodem actu inveniri plures numero malitiæ, in confessione explicandæ. p. 160. n. 53. a.
Malitias in eodem actu solo numero distinctas non esse distinctè explicandas, non rectè censuit Lugo. *ib.* n. 54. b.
Cur potius peccet unico tantum peccato detrahens uni coram pluribus, quàm uno actu detrahens pluribus. *ibid.*
An vel quæ sit differentia inter voluntatem occidendi plures homines, & furtum v. g. centum florenorum quoad unitatem numericam peccati. *ibid.* n. 55. b.
Actus physicè distincti, qui se habent velut partes unius peccati completi, censentur unum numero peccatum. p. 161. n. 56. a.
Specificatur variis allegatis exemplis. *ibid.*
Actus inchoati censentur quid unum cum peccato consummato, in ordine ad confessionem. *ibid.* n. 57. b.
Nisi habeant malitiam non subordinatam, & speciem distinctam ab actu principali. *ibid.*
Quid censendum de actibus præviis sine intentione perveniendi ad actum principalem factis. p. 162. n. 58. a.
Item quid de actibus copulam v. g. continuo consequentibus. *ibid.* n. 58. a.
Regula ordinaria pro dignoscenda morali unione, vel continuatione, aut discontinuatione statuitur prudens iudicium. p. 161. n. 56. b.
Ad moralem continuationem peccatorum externorum requiritur continuatio interna voluntatis. p. 163. n. 59. a.
Quomodo voluntas interrumpatur? *ib.* n. 59. 60. & 61.
Vide Voluntas.

Peccatorum Inæqualitas.

Non omnia peccata sunt aequalia. p. 163. n. 62. a.
Etiæ quæ committuntur adversus leges positivas. *ibidem.* b.

INDEX RERUM.

Major peccati gravitas ex oppositione ad rationem, & gravitate obligationis est petenda, & non semper ex perfectione opposita virtutis. p. 163. n. 63. b.
Ex peccatis extreme eidem virtuti oppositis, illud est pejus, quod primario virtutis officio repugnat. p. 164. n. 64. a.

Peccati Divisio.

Peccatum primo dividitur in actuale & habituale. pag. 164. n. 65. a.
Habituale rursus in originale & personale. ibid.
Secundo in mortale & veniale. ibid.
Tertio in peccatum cordis, oris, & operis. ibid. n. 66. b.
Quarto in peccatum commissionis & omissionis. ibid. n. 66. b.
Quinto in illud, quod specialiter committitur contra Deum, contra proximum, & contra nos ipsos. ibid. n. 67. b.
Sexto in carnale & spirituale. ibid. b.
Septimo in peccatum ex ignorantia, ex infirmitate, & ex malitia. p. 165. n. 68. a.
Quid sit peccare in Patrem, quid in Filium, quid in Spiritum sanctum. p. 165. n. 69. a.

Peccatum originale.

Peccatum Originale ad ipsa Fidei fundamenta spectat. p. 169. n. 1. a.
Est intellectu difficile. ibid.
Negavit illud Pelagius, & alii nonnulli Hæretici. ibid.
Afferuit semper, & in variis Conciliis definiuit Ecclesia. ibid. n. 2. a.
Probat ex sacra Scriptura, signanter ad Rom. 5. ibid. n. 2. & 3. a. b.
Præcluduntur effugia, tum Pelagii, tum Pelagianorum. ibid.
Probat ratione Theologica petita ex necessitate Baptismi. p. 170. n. 4. a.
Item ex Ecclesie Exorcismo præcedenti Baptismum. ibid.
Et specialiter adhuc ex eo, quod Baptismus detur in remissionem peccatorum. ibid.
Qua probatio amplius declaratur solutione difficultatis orta circa baptismum Deiparæ Virginis ab Originali immunis. ibid. n. 5. b.
Solvuntur objectiones. ibid. n. 6. & p. 171. n. 7. & seqq.
Peccatum Originale non est forma substantialis. p. 172. n. 10. a.
Nec concupiscentia seu fomes peccati formaliter. ibid. n. 11. a.
Neque etiam morbida quadam qualitas. ibid. n. 12. b.
Sed probabiliter consistit in privatione iustitiæ originalis debita formaliter. ibid. n. 13. b.
Quid nomine iustitiæ originalis, & concupiscentiæ intelligatur. ibid. & p. 173. a.
Juxta hanc sententiam, concupiscentia est velut materiale peccati originalis. ibid. n. 14. a.
Quamvis propriè loquendo hæc non sit peccatum, sed effectus, seu pœna. ibid.
Idem videtur de privatione iustitiæ ibid. n. 15. a.
Probabilius est, peccatum originale consistere in peccato Adæ, quatenus moraliter nostro, & in nobis moraliter manente. p. 173. n. 17. b.
Sola propagatio seminalis est velut canalus, per quem in posteros Originale peccatum dirivatur. p. 174. n. 19. a.
Sola Heva peccante, non contraxissent posteri peccatum Originale. ibid. n. 20. b.

Uti nec ceteri suos respectivè posteros infecissent. ibid. n. 21. b.
Ad transfusionem peccati Adæ requirebatur decretum divinum. ibid. n. 22. b.
Quod Adæ de facto intimatum fuerat, etsi non esset id necessarium. p. 175. n. 23. a.
Necessitatem decreti rejicientes Nonnulli ad naturam rei recurrunt, sed improbabiler. ibid. n. 24. a.
Peccatum in posteros transfusum fuit pravariatio mandati, Gen. 2. ibid. n. 25. b.
De ullius alterius peccati, esto primi, transfusione nil constat fuisse decretum. ibid.
An debuerit esse opere consummatum. ibid.
Christus vi conceptionis fuit immunis; ceteros etiã fidelium filios, exceptã Deiparã, peccatum infecit. n. 176. n. 26. a.
Vide Maria Virgo.
Filii ante peccatum Adæ geniti non fuissent verosimilius infecti. ibid. n. 27. a.
Indubie neque is, qui miraculosè formaretur à costa vel carne filii Adæ. ibid.
Peccatum Originale in singulis est æquale. ibid. n. 28. a.
Inæqualitas in effectibus unde? ibid.
Vacare generationi non sit, illicitum ex hoc, quod proles inficiatur peccato. ibid. n. 29. b.

Peccati originalis pœna.

Præcipua pœna hujus vitæ est privatio iustitiæ originalis. p. 186. n. 63. a.
Item quadruplex natura vulnus, quod explicatur. ibid. n. 64. a.
Ex Originali quòque nascitur necessitas moriendi, ipsaque mors. ibid. n. 65. b.
Deinde cetera pœnalitates & miserie hominum. ibid. n. 65. a.
Pœna Originalis peccati post hanc vitam est damnatio, seu pœna damni. p. 187. n. 68. a.
S. Augustinus variis locis asserere videtur, quod insuper pœna sensûs. ibid. n. 69. a. b.
Aliis locis de hoc dubitasse, non satis ostenditur. ibid. n. 70. b.
Multò minùs ullibi oppositum docuit. ibid. n. 71. b.
Dura quidem videtur hæc pœna malitiæ Originalis peccati non perfectè penetrantibus. p. 188. n. 72. a.
Nihilominus pœnam sensûs negant Scholastici communissimè cum Magistro, D. Bonaventurã, D. Thomã, & Scoto. ibid. n. 73. a. b.
Consonat Innocentius III. S. Gregorius Nazianzenus, & Ratio. ibid. n. 74. & 75. b.
Objectiones ex Scriptura allegantur & solvuntur. ibid. n. 77. & 78. a. b.
Respondetur ad auctoritatem Augustini. ibid. n. 79. b.
Ex tormentis Christi patientis non rectè inferitur pœna sensûs in parvulis. p. 190. n. 80. a.
Neque ex eo, quod juxta fidem descendant in infernum. ibid.
Neque ex doloribus, quos frequenter in hac vita patiuntur; nec denique ex ipsa pœna damni. ibid. n. 81. & 82. a.
Tristitiã omni non carituros, valde probabile est. ibid. n. 83. a. b.
Oppositum nihilominus censent plerique Scholastici. ibid. n. 84. b.
Quæritur status parvulorũ post diẽ judicii. p. 191. n. 85. a.
Benignius quàm fundatiùs de iis Nonnulli censent. ibid. n. 86. a.
Corollarium notabile. ibid. n. 87. b.
Pecca-

Peccatum Morale & Veniale.

Dantur peccata mortalia, etsi à predestinatis fidelibus vel sanctis committantur. p.192.n.3.a.
Fundamenta Hereticorum evertuntur. ibid.n.4.b.
Omnia peccata esse ex natura sua mortalia, sed ex benignitate Dei venialia, etiam quidam Catholici senserunt. ibid.n.5.a.
In quo hi differant ab Hereticis. p.193. ibid.a.
Contra omnes asseritur & probatur, dari peccata ex natura sua venialia. ibid.n.6.a.
Quo sensu admitti posset, pendere à Dei misericordia, quòd quadam peccata non sint mortalia. ibid.n.7.b.
Scriptura soli peccato mortali adscribit mortem & exclusionem à cælo. ibid.n.8.b.
Quo sensu in Offertorio Missæ defunctorum oret Ecclesia pro liberatione animarum à pœnis inferni, & tartaro. p.194.n.9.a.
Peccatum veniale superat omnem pœnam in ratione mali, non in ratione demeriti. ibid.n.10.a.
Non meretur pœnam æternam ob infinitatem personæ offensæ. ibid.b.
Remissio culpæ venialis quomodo sit misericordiæ. ibid.n.11.b.
Verum discrimen inter mortale & veniale. ibid.n.12.b.
Quo sensu veniale sit præter legem, & contra consilium. p.195.n.13.b.
Veniale est cum mortali univocè peccatum, quod tamen antonomastice stat pro mortali. ibid.n.14.a.
Difficile est exactè discernere inter mortale & veniale. ibid.n.15.b.
Tria ad discernendum indicia. ibid.
Secus materia continuatione, venialia quantumvis multiplicata non faciunt peccatum mortale. p.206.n.56.a.
Veniale sit mortale, dum in eo statuitur ultimus finis. ibid.n.57.b.
Ad quod non sufficit dispositio habitualis. ibid.
Item dum sit ob finem graviter malum, aut ex contemptu. ibid.n.58.&59.b.
Vide Contemptus.
Peccatum Veniale sit mortale ratione periculi proximi. p.208.n.66.b.
Vide Periculum.
An propositum committendi omnia venialia sit mortale ratione periculi. p.210.n.75.b.
Quomodo veniale fiat mortale ratione scandali. p.214.n.94.b.
Vide Scandalum.
Veniale potest reperiri in eo qui habet solum originale. p.217.n.107.b.
Præceptum se convertendi ad Deum per amorem perfectum primo instanti usus rationis, quod non extat, gratis admissum non obstat. ibid.n.108.b.
Satisfit authoritati Innocentii III. objici solita. ibid.
Quo loco puniendi, qui in solo originali & veniali decederent. ibid.n.109.
Dantur capaces venialis peccati, qui non mortalis, etiam pueri. p.218.n.110.a.
Etsi possint aliquo modo inter bonum & malum discernere. ibid.n.111.a.
Idem est de semisatuis, ac similibus. ibid.
An hi omnes possint meritorie operari. ibid.n.112.b.
 Herincx Sum. Theol. Pars II.

Iusti per ordinaria auxilia non possunt vitare totâ vitâ omnia peccata venialia. p.401.n.12.a.
Quomodo equidem singula committendo peccent. ibid.n.15.b.
An de omnibus pœnitere possint. p.402.n.16.a.
Vide Gratia sufficientia.

peccati mortalis gravitas.

Mortalis malitia non est simpliciter infinita. p.195.n.16.
Est tamen absolute valde gravis. p.196.n.17.a.
Et secundum quid infinita. ibid.b.
Iuste nihilominus pro momentaneo quasi peccato mortali infligi æternam pœnam certum, est, etsi capto difficile. ibid.n.18.b.
Æternitas pœnæ non satis justificatur per culpæ permanentiam. ibid.n.19.b.
Nec per oppositi, si non peccetur, præmii æternitatem. p.197.n.20.a.b.
Sed per ipsius operis vel omissionis gravissimam malitiam. ibid.n.21.a.
Ex finitate malitiæ mortalis non sequitur, puram creaturam potuisse de condigno satisfacere pro culpa mortali. ibid.n.22.a.
Qualis consensus ad peccatum mortale requiratur & sufficiat. *Vide Consensus.*

Peccati mortalis Pœnæ.

Quæ pœna peccati mortalis. p.218.n.113.b.
Vide Pœna inferni.
Mortalia quoad culpam & pœnæ æternæ reatum semel dimissa non nisi temporaliter, si tamen adhuc aliquid luendum restat, puniuntur in damnatis. ibid.n.114.b.
Potuiſſet de absoluta potentia mortale remitti, puniendum æternaliter in casu recidivi ante reatum non plene extinctum. p.219.n.115.a.
Cum culpa mortali semper reatus pœnæ æternæ remittitur. p.421.n.39.a.
Plerumque tamen pœna æterna in temporalem mutatur. ibid.n.40.a.b.
Vide Peccati remissio. Peccati effectus.

Peccati venialis Pœna.

Pœna venialis peccati quæ in hac vita. p.219.n.116.a.
Quæ in altera. ibid.n.117.b.
Vide Pœna purgatorii.
Veniale non nisi temporaliter punitur in damnatis. ibid.n.118.b.
Qui quantumvis involuntariè, tamen verè satisfaciuntur pro venialibus, uti pro mortalibus. p.220.n.119.a.
Nec obstat maculæ venialis permanentia, aut ipsorum peccatorum actualium extra statum demerendi continuatio. ibid.n.120.a.
Refrigerii proinde ex cessatione pœnarum temporalium oriundi damnati sunt capaces. ibid.n.121.b.
Quantumvis in inferno nulla sit redemptio. ibid.
Et quodam sensu nulla pœnarum mitigatio. ibid.

Peccati mortalis Remissio.

Peccatum est absolute compatibile cum gratia sanctificante. p.417.n.23.a.
Vide Gratia sanctificans.

*Absolute loquendo posset remitti mortale peccatum sine
physica mutatione peccatoris.* p.419.n.29.a.
Non tamen sine mutatione morali. ibid.n.30.a.
Peccatum personale manet moraliter, donec retractetur.
ibid.
Peccatum non est formaliter privatio gratiae. ibid.n.31.b.
*Et quamvis esset moralis privatio gratiae, equidem tolli
posset citra physicam peccatoris mutationem.* ibid.
*De potentia ordinata nequit unum mortale remitti sine
altero.* p.420.n.36.b.
Secus est de potentia absoluta. ibid.n.37.b.
*Non tantum si condonatio fieret per extrinsecam condona-
tionem, sed etiam si fieret mediante gratiae infusione.* ib.
*Quo casu homo talis non esset simpliciter justus & amicus
Dei.* p.421.n.37.a.
*An posset de absoluta potentia tali restitui jus ad vitam
aeternam.* ibid.n.38.a.
Cum culpa mortali semper reatus poena aeterna remittitur.
ibid.n.39.a.
Plerumque tamen poena aeterna mutatur in temporalem.
ibid.n.40.a.b.
*Quam etiam in hac vita post culpam remissam Deus saepe
legitur inflixisse.* ibid.b.
Idque congruentissime Deus ordinavit. ibid.n.41.b.
Poenae temporales relictæ non semper est æqualis. ib.n.42.b.
*Juxta Nonnullos tollitur pars poenae temporales, vel ali-
quando tota vi contritionis per modum condignae satis-
factionis.* p.422.n.43.a.
Hoc tamen non probatur. ibid.
*Vnde dispar contritio per modum dispositionis congrua so-
lum facit ad disparē taxā poenae temporales.* ib.n.44.a.
*Nonnulli censent, ad diminutionem vel extinctionem poenae
temporalis conducere contritionem eatenus solum, qua-
tenus post justificationem continuatur.* ibid.n.45.b.
Sed hoc improbat. ibid.d.
*De absoluta potentia posset remitti culpa mortalis, rema-
nente integro poenae reatu.* ibid.n.46.b.
*Sicut de facto post mortem remittitur interdum culpa
venialis.* ibid.
*Estque hoc verum, etiam de remissione faciendā per in-
fusionem gratiae.* p.423.n.46.a.
Peccata semel remissa numquam redeunt. ibid.n.47.a.
Quo sensu scriptura dicat, Deum recordari peccatorum.
ibid.n.49.b.
*Objicitur famosa Christi parabola de servo immiseri-
corde.* Matth. 18. ibid.n.50.b.
Variè ad eandem respondetur. p.424.n.51.
Respondetur etiam ad testimonia Patrum objecta. ibid.
n.52.a.
*De absoluta potentia esse potuisset alius remittendi modus,
juxta quem peccata possent redire per subsequentiā,
quoad reatum poenae.* ibid.n.53.b.
Immo probabiliter etiam quoad reatum culpæ. ibid.n.54.

Peccati venialis Remissio.

*Peccata venialia verè etiam quoad culpam deleri, seu re-
mitti possunt.* p.454.n.97.b.
Non solum in hac, sed etiam in altera vita. ibid.n.98.b.
Non quidem per meram poenae solutionem. p.455.n.99.a.
*Sed per extrinsecam condonationem in instanti primo
post hanc vitam.* ibid.a.
*Verò similiter non necessariò interveniente cooperatione
liberā anima separata.* ibid.

*Plures tamen retractationem (qua indubiè non deficit)
exigunt.* ibid.n.100.a.
Sive tanquam formam deletivam macularum. ibid.
Sive tanquam satisfactionem condignam. ibid.
Sive tanquam nudam obicis sublationem. ibid.b.
*In presenti vita diversimodè delentur intra & extra Sa-
cramentum.* ibid.n.101.b.
Non remittuntur permanenti in malo statu. ibid.
Et si quidam contradicant. ibid.
*Dispositio sufficiens extra Sacramentum est contritio cha-
ritate perfecta, ad illa delenda, ad quæ se extenderit.*
ibid.n.102.b.
*Idem dicendum de dilectione perfecta, quæ sit implicita
retractatio culpæ venialis.* p.456.n.103.a.
An sola Attritio in justo sufficiat, controversatur. ibid.
n.104.
Opinio inter affirmantem & negantem media. ib.n.105.a.
*An & quæ alia opera justorum sufficiant ad remissionem
culparum venialium.* ibid.n.106.b.
Quid censendum de Sacramentalibus, remissivè. ibid.n.
106.b.
*Gratia sanctificans non est formaliter remissiva peccato-
rum venialium.* p.157.n.107.a.
*Et si horum remissionem concomitetur in hac vita nova
gratia infusio.* ibid.
*Neque etiam retractatio eorundem est formaliter remis-
siva.* ibid.n.108.a.
Sed potius condigna satisfactio ex divina acceptione.
ibid.n.109.b.
*Aut sanè dispositio congrua ad condonationem Dei extrin-
secam.* ibid.

Pelagius.

Pelagii patria & qualitates. p.363.n.1.a.
Exordia hæresis Pelagiana. ibid.n.2.
*Pelagium necdum condemnatum scriptis Quinam confu-
tarint.* ibid.
*Pelagius in Synodo Palæstina accusatus palinodiam sistē
canens absolvitur.* ibid.n.3.b.
*Sed à Conciliis Africanis, & Romanis Pontificibus perti-
nax hæresiarca damnatur.* ibid.
Acta contra Cælestium. ibid.n.4.b.
Juliani conditiones. p.364.n.5.a.
*Scripta calumniosa ejus contra S. Augustinum, qui illa
refutavit.* ibid.
Pulsus Episcopatu confert se ad Nestorium. ibid.n.6.
*Et cum eodem rursus hæresis pelagiana à Synodo generali
Ephesina damnatur.* ibid.
*Sedem Episcopalem per fallaciam frustra recuperare sa-
tagens miserè tandem perit.* ibid.b.
Hæresis Pelagiana in quo consistat. ibid.b.
Quid nomine gratia intellexerit Pelagius. ibid.
Remissionem peccatorum necessariam fatebatur. ib.n.8.
Sed dandam ex merito operum naturæ. ibid.
*An Pelagius tandem agnovit internum gratiæ auxi-
lium.* p.365.n.9.a.
*Similiter an agnovit concursum generalem & imme-
diatum Causæ primæ.* ibid.
*Denique an admiserit gratiam sanctificantem & habitus
infusos.* ibid.
*An Cælestius & Iulianus agnovissent necessitatem auxilii
interni voluntatis ad opera, non quidem incipiendā, sed
perficiendā.* ibid.n.10.b.
Plures alii errores Pelagii recensentur. ibid.n.11.b.
Pene-

I N D E X R E R U M.

Penetratio.

Penetratio corporum possibilis est. p.42.n.51.a.

Peregrinus.

Peregrinus tenetur legibus communibus, & dum subest scandalum, particularibus locorum. p.276.n.135.a.
Immo etiam per se quoad contractus. ibid.n.136.
Ac etiam quoad reliquas materias. ibid.n.137.
Idque aequali obligatione. ibid.n.138.b.
Quod etiam per se loquendo ad Religiosos hospites est extendendum. ibid.
Et potiori jure ad vagos. ibid.
Atque a fortiori dum leges domicilii & alieni territorii conveniunt. p.271.n.139.a.
Vel dum in alieno territorio viget lex communis in loco domicilii abolita. ibid.
Solvuntur objectiones. ibid.n.140.
Sententia eximens peregrinos a specialibus legibus loci, est probabilis. ibid.n.139.a.

Periculum.

Quando censeatur periculum proximum peccati. p.208.n.67.b.
Quomodo poenitens illud in confessione explicare debeat. ibid.
Confessarii absolvere debent manentem in periculo seu occasione remotâ. p.209.n.68.a.
At in proxima occasione manentem sine absolutione dimittere. ibid.n.69.
Et si sit occasio alicujus peccati mortalis indefinitè. ibid.
Cautela pro Confessariis, dum poenitens aliquoties fidem fefellit. ibid.
Absolvi potest, dum ab occasione aufertur periculi propinquitas. ibid.n.70.b.
Vel dum ipsa deferri non potest ob necessitatem. ibid.
Quæ causa seu necessitas sufficiat, relinquitur in particularibus casibus judicio Confessarii. ibid.n.71.b.
Quorundam nimia laxitas taxatur. ibid.
Ut si Sancii de retentione Concubina damnata ab Alexandro VII. ibid.n.71.b.
Necessitas potest esse tanta, ut etiam obliget non obstante periculo. p.210.n.72.a.
Quid poenitenti in occasione, quam non obligatur deferere, constituto sit faciendum. ibid.n.73.a.
Quid faciendum Confessario si poenitens identidem relabatur. ibid.n.74.b.
An propositum committendi omnia venialia sit mortale ratione periculi. ibid.n.75.b.

Perpetuitas.

Perpetuitas inest beatitudini. p.23.n.45.b.
Eam non convincit naturalis meritorum conditio. ibid.
Includitur in Beatitudine completè sumptâ. p.24.n.47.a.
Non tamen sumptâ essentialiter præcisè; sed eam consequitur. ibid.n.48.a.

Perseverantia.

Triplex genus perseverantiæ declaratur. p.395.n.49.b.
Vide Gratiae Necessitas.
Non omnes iusti habent donum perseverantiæ. p.400.n.10.b.
Et si omnes habeant possibilitatem perseverandi. ibid.b.

Vide Gratiae Sufficientia.

Quæ sit differentia inter donum perseverantiæ & donum confirmationis in gratia. ibid.n.11.b.

S. Petrus.

S. Petrus conari debuit ad fugam peccati à Christo prænuntiati. p.111.n.101.a.
S. Petrus fuit reprehensus à S. Paulo. p.242.n.26.a.
Idque seriò, ed quod judaizaret cum scandalo. ibid.b.
An vel qualiter in hoc peccaverit. ibid.

Pharao.

Quomodo Pharao juxta Augustinum obdurato corde obtemperare non poterat. p.403.n.22.b.

Pœna.

Cur pœna damni exprimi soleat per carentiam visionis. p.18.n.25.b.

Pœna Purgatorii.

Est fide certissimum, post hanc vitam dari pœnas Purgatorii. p.46.n.9.b.
Errores hæreticorum. ibid.n.8.b.
Explicantur quadam loca Scripturæ. p.47.n.12.b.
Item quadam loca Patrum. p.48.n.13.a.
Incertitudo loci non sufficeret ad dubitandum de substantia pœnarum Purgatorii. ibid.n.14.a.
Anima in Purgatorio patiuntur pœnam ignis. ibid.n.15.a.b.
Hoc tamen non est de fide. ibid.n.16.b.
Patiuntur etiam pœnam damni. p.49.n.17.a.
Differentia quoad hoc inter Lymbum & Purgatorium. ibid.
Pœna Purgatorii est gravior omni pœnâ hujus vitæ. ibid.n.18.a.
An minima pœna purgatorii sit major maximâ pœnâ hujus vitæ, dubitatur. ibid.n.19.
Utra pœna Purgatorii sit gravior, damni an sensus? est incertum. ibid.n.20.b.
Quid de damnatis. ibid.b.
Anima in Purgatorio non torquentur à dæmonibus, saltem regulariter. ibid.n.21.b.
Quam diuturna præcisè sit singularum personarum aut culpæ pœna, non constat. ibid.n.22.b.
Certum est non duraturas ultra diem judicii. ibid.
Constat etiam durationem non esse æqualem. p.50.n.23.a.
Nec ordinariâ lege extendi usque ad diem judicii. ibid.
Potest excedere tempus decem aut viginti annorum. ibid.n.24.a.
Quamquam Deus pœnarum accumulatione possit citius liberare. ibid.
Suffragiis Ecclesiæ ante tempus liberari possunt. ibidem num.25.a.
Per quæ etiam remitti videtur pœnarum acerbitas. ibid.

Pœna Inferni.

Anima impiorum mox à separatione puniuntur pœnâ infernali. p.51.n.29.b.
Quæ est inæqualis juxta inæqualitatem demeritorum. ibid.n.30.b.
Et in omnibus æterna. p.52.n.31.a.
Historiis in oppositum satisfi, signanter fabula de salute Traianæ.

Traiani refellitur. *ibid.*n.32.& 33.a.b.
 Nulla erit in damnatis poenarum intermissio, aut per vicissitudinem aliudve medium mitigatio. p.52.n.34.b.
 Duplex est poena damnatorum damni & sensus, ac in quo utraque consistat. p.53.n.37.b.
 Impii in inferno puniuntur igne corporali. *ibid.*n.38.b.
 Immo & anima separata. p.54.n.39.a.
 Ignis infernalis est ejusdem speciei cum elementari. *ibid.*n.40.a.
 Erit sulphureus, intimèque pervadet corpora. *ib.*n.41.b.
 Affliget actione intentionali, ac insuper valde probabiliter reali. *ibid.*n.42.b.
 Erunt in inferno tenebrae & fumus. p.55.n.43.a.
 Cur tenebrae inferni dicantur Matth.8. exteriores. *ibid.*
 Erit in inferno fletus & stridor dentium. *ibid.*n.44.
 Et afflictiva demonum aliorumque damnatorum societas. *ibid.*n.45.b.
 Singuli damnatorum sensus specialiter affligentur. *ibid.*n.46.b.
 An in inferno sint futuri vermes corporales. *ib.*n.47.b.
 An ibidem sit futurum asperissimum frigus. p.56.n.48.a.
 Monitio ad Christianos de recolenda frequenter poena infernali. *ibid.*n.49.b.

Pollutio.

An licitum sit gaudere de pollutione in somnis habitâ ob finem bonum. p.200.n.31.a.

Pontifex.

Pontifex in nullis juris naturae praeceptis potest dispensare. p.231.n.52.b.
 Allegantur in oppositum varia exempla. p.232.n.52.a.
 Responsio quorundam rejicitur. *ibid.*
 Vera responsio ad singula exempla objecta. *ibid.*n.54.& 55.a.
 Potestas legislativa pro universa Ecclesia jure divino residet penes Summum Pontificem. p.256.n.42.a.
 Unde nullam recipit limitationem. *ibid.*n.43.b.

Potentia.

Potentia à voluntate distincta an patiantur violentiam. p.60.n.15.a.

Prædestinati.

Explicatur error Prædestinatorum. p.368.n.19.b.
 Errores Prædestinatorum resuscitarunt Calvinus, & alii sectarii superioris saeculi. p.369.n.20.a.

Prædeterminatio.

Prædeterminatio physica improbat. p.72.n.22.b.
 Supposita motione causa prima, debet posse voluntas dissentire, si velit. p.73.n.23.a.
 Et esse indifferens etiam ad non actionem; qualis non esset supposita prædeterminatione physica. *ibid.*n.24.
 Effugia recentiorum Thomistarum adferuntur. *ib.*n.25.b.
 Sed præcluduntur. p.74.n.26.a.
 Ostenditur, exempla à Thomistis allegari solita non esse ad rem. *ibid.*n.27.b.
 Non faciunt distinctionem faciendam inter potentiam liberam impeditam & non impeditam. *ibid.*n.28.b.

Princeps.

An Princeps teneatur propria lege, & qualiter. p.273.n.121.b. Vide Legislator.
 Censetur Princeps solvi juris solemnibus. p.273.n.125.a.
 Aut ipse se solvere, condens v.g. testamentum non solemnè. *ibid.*
 Secus est de testamento passivo, quo Princeps à tertio instituitur hæres vel legatarius. *ibid.*

Privilegium.

Quid Privilegium. p.300.n.53.a.
 In quo distinguatur à lege. *ibid.*
 Nonnulla sunt verae leges. *ibid.*
 Non omne est contra jus. *ibid.*n.54.a.
 Distinguitur à dispensatione. *ibid.*
 Scriptura non est de substantia Privilegii. *ibid.*n.45.b.
 Privilegium aliud reale, aliud personale. *ibid.*n.56.b.
 Personale interit cum persona; non sic reale. *ibid.*
 Quid attendendum ad utrumlibet dignoscendum. *ibid.*
 Quale in dubio censendum. p.301.n.57.a.
 Privilegium insuper aliud temporale, aliud perpetuum. *ibid.*n.58.a.
 Cujus sit concedere Privilegium, & quibus. *ibid.*n.59.a.
 Qualiter possit privilegiatus uti privilegio extra territorium concedentis. *ibid.*n.60.b.
 Hinc Corollaria deducuntur. p.301.n.61.b.

Privilegii forma.

Forma intrinseca Privilegii est voluntas rationabilis concedentis. p.302.n.62.a.
 Forma extrinseca signum sensibile. *ibid.*
 Privilegium aliud datur ad instantiam, aliud motu proprio. *ibid.*n.63.a.
 Differentia inter utrumque. *ibid.*n.64.a.
 Modus seu forma concessionis si sit substantialis, & non servetur, impedit effectum Privilegii. *ibid.*n.65.a.
 Forma Privilegii concessi ad instar, quid operetur. *ibid.*n.66.a.
 Facultatum pro foro interno concessarum, an vel quando sit usus extra Sacramentum Pœnitentiae. *ibid.*n.67.b.
 Concessio Privilegii contra jus commune non exigit clausulam ejus derogatoriam. *ibid.*n.68.b.

Privilegii Effectus.

Privilegium generaliter non sortitur effectum, antequam innotescat & acceptetur à privilegiato, vel alio ejus nomine. p.303.n.69.a.
 Secus tamen fieri posset. *ibid.*
 Signanter in iis, quae tantum auferunt onus, immò forte in his de facto ita fit. *ibid.*
 Acceptatum à procuratore non necessario innotescit ipsi privilegiato in ordine ad effectum. *ibid.*n.70.a.
 Etiam si is sit actus ab ipsomet exercendus. *ibid.*
 Varia Corollaria. *ibid.*n.71.b.
 Utens dispensatione quam nescit, sicut cujus non recordatur, valide agit, sed ratione conscientiae illicitè. n.72.b.

Privilegiorum Confirmatio.

Confirmatio in forma communi qua fit, & quam vim habeat.

I N D E X R E R U M.

beat. p.305.n.83.b.
Quid Confirmatio ex certa scientia, & quam vim habeat.
ibid.
Privilegia Franciscanorum qualiter, & à quibus sint confirmata. p.306.n.84.a.
Explicatur clausula: dummodò non sunt contraria decretis Tridentini. *ibid.*n.85.a.
Satisfit objectioni ex Tridentino desumpta. *ibid.*n.86.b.
Privilegiolorum Interpretatio.
Penes quos sit Privilegiolorum Interpretatio. p.306.n.87.b.
Dubio exoriente, sunt in favorem Regularium explicanda.
p.307.n.87.a.
Quando verba sunt aperta, servandus est Privilegii tenor.
*ibid.*n.88.a.
Quae sint attendenda, si verba sunt dubia. *ibid.*a.
Privilegia contra jus commune quando restringenda, quando non. *ibid.*n.89.a.
Præjudicantia juri acquisito tertii sunt restringenda. *ibid.*n.90.b.
Privilegia non sunt ob paritatem extendenda ad similes casus. *ibid.*n.91.b.
Pro quo statuitur regula generalis. *ibid.*
Varii casus in quibus extensio quadam Privilegii locum habet. *ibid.*n.92.b.
Privilegiolorum Cessatio.
Privilegiũ reale destruitur, destructa Re. p.308.n.93.a.
Datum ob certam connexionem cessat, hac cessante. *ibid.*
Temporale cessat, finito tempore vel actu, personale mortuo privilegiato. *ibid.*
Privilegium non cessat morte vel amotione concedentis ab officio. *ibid.*n.94.a.
Nisi concessio fuerit restricta ad vitam aut officium. *ibid.*b.
Hoc particulariùs declaratur. *ibid.*n.95.b.
An possit acceptari post mortem concedentis. *ibid.*b.
An mandatum dispensandi expiret morte mandantis. *ibid.*n.96.b.
Jura id insinuantiã patiuntur explicationẽ. p.309.n.96.a.
An vel qualiter cesset Privilegium ob cessationem causa. *ibid.*n.97.a.
An vel qualiter cesset Privilegium per renuntiationem. *ibid.*n.98.a.
Debet hac renuntiatio fieri ab eo qui renunciare potest. *ibid.*n.99.a.
Facultas Superiorum Regularium in subditos circa usum Privilegiolorum Apostolicorum. *ibid.*a.b.
Qualiter amittantur Privilegia per usum contrarium. *ibid.*n.100.b.
Admonitio pro privilegiato ad impediendum prescriptionem contra Privilegium, & lites vitandas. *ibid.*
Quod tempus requiratur ad præscribendum contra Privilegium præsertim Regularium. *ibid.*n.101.b.
Quid requiratur, ut currat prescriptio. p.310.n.101.a.
Qualiter Privilegium amittatur per abusum. *ibid.*n.102.a.
Qualiter amittatur per revocationem. *ibid.*n.103.
Privilegia Mendicantium sunt remuneratoria. *ibid.*n.104.
Unde ad licitè ea revocandum gravis causa requiritur. *ibid.*b.
Multa Privilegia sunt speciali notã digna, adeoque sub generali revocatione non comprehensa. *ibid.*n.105.b.
Hoc in variis specificatur. *ibid.*

Urbanus VIII. revocavit viva vocis Oracula. *ibid.*n.106.b.
An contra hanc Bullam revocatoriam admittenda sint exceptiones. p.311.n.106.a.
Non censentur hic viva vocis Oracula, quae sunt per signaturam Pape, fiat. *ibid.*

Privilegiolorum Communicatio.

Quid communicatio Privilegiolorum. p.303.n.73.b.
Convenit Religionibus Mendicantium, & plurimis aliis, signanter tribus Ordinibus S. Francisci. *ibid.*
Quibus etiam communicantur privilegia Societatis Jesu. p.304.n.74.a.
Exceptis saltem prohibitiis communicationis. *ibid.*n.75.a.
Quinimodò ne his quidem exceptis, juxta varios Doctores. *ibid.*
Quibus in Privilegiis participant Tertiarii seculares. p.304.n.76.b.
Quae restrictio subintelligatur in communicatione Privilegiolorum, *ibid.*n.77.a.
Restrictiones constantes Privilegium communicantur. *ibid.*n.78.b.
Qua proportionẽ id fiat, ostenditur ex declaratione Julii II. *ibid.*b.
An & qualiter locum habeat communicatio Indulgentiarum. p.305.n.79.a.
Restrictio addita vel subintellecta in omnibus Privilegiis Societatis non eo ipso communicatur ceteris Ordinibus. *ibid.*n.80.a.
Religiosi communicantes in Privilegiis, non communicant in pœnis, & prohibitionibus alterius Ordinis. *ibid.*n.81.b.
Privilegium sit communicanti proprium, eoque se tuetur contra primò privilegiatum. *ibid.*n.82.b.

Promulgatio.

Ad legem requiritur Promulgatio. p.223.n.8.b.
An illa sit de essentia legis. *ibid.* Vide Legis Promulgatio.

Purgatorium.

Purgatorium in visceribus terra datur. p.46.n.6.a.
Purgantur tamen interdum anima de speciali lege aliis in locis. *ibid.*n.7.a.
Anima in Purgatorio sunt incapaces meriti & demeriti. p.50.n.26.b.
Vide Suffragium.
Ac omninò certa de sua salute. p.50.n.27.a.
Explicantur visiones apparenter contrariae. p.51.n.28.a.

R.

Reatus.

Vide Peccati effectus.

Regulares.

Vide Religiosus, Clerici.

Religiosus.

Religiosorum Statuta sub culpã non obligantia quãliter sint leges. p.275.n.160.b.

Quo-

I N D E X R E R U M.

Quomodo in his pœna respondeat culpa. ibid.
Hæc statuta nec propriè esse leges, nec consilia; item obligare in conscientia, non tamen sub peccato, Quidam docent. ibid. b.

Tridentinum præsumit Religiosos ratificasse suam Professionem, si ante quinquennium non reclamant. p. 276. n. 162.

Religiosus hospes per se tenetur regulis locorum, per quæ transit. p. 276. n. 138. b.

Religiosi Mendicantes, & plerique alii exempti sunt à jurisdictione quacumque Ordinariorum. p. 274. n. 154. a.

Vide Clerici.

Praelati Religiosorum exemptorum qualiter possint dispensare. Vide Dispensandi Potestas.

Remissio.

Remissio Peccati. Vide Peccati Remissio.

Remissio pœna peccatis debita. Vide ibidem.

Reprobus.

Teneretur reprobus ad vitandum peccatum finale, ac damnationem, si ei prædicta foret. p. 111. n. 101. a.

An Ecclesia oraret pro reprobo ut tali cognito. ibid. n. 102. b.

Discutitur locus difficilis Augustini. ibid.

Rescripta.

Rescripta Principum an obtineant vim legis. p. 281. n. 183. a.

Restituere.

Scandalizans alium malo exemplo in materia justitiæ non tenetur ad restitutionem. p. 213. n. 86. a.

Resurrectio.

Resurrectio mortuorum est futura. p. 31. n. 1. b.

Possibilitatem ejus ratio convincit, & futuritionem suadet. p. 32. n. 2. a. b.

Resurgent omnes homines. ibid. n. 5. b.

Etiam impii & infantes in originali culpâ decedentes. p. 33. n. 6. a.

Excipiuntur qui jam ad vitam immortalem resurrexerunt. ibid. a.

Resurgent tamen, uti & morientur, justi, qui sub tempus judicii vivi reperientur. ibid. n. 7. a.

Qui rapiuntur obviam Christo, morte interveniente, sive in ipso raptu, sive ante raptum. ibid. n. 9. b.

Manet tamen, quod Christus venturus sit judicare vivos & mortuos. ibid. n. 10. b.

Resurrectionis quæ causa materialis, formalis, efficiens, & instrumentalis. ibid. n. 11. b.

Item quæ causa meritoria & exemplaris. p. 34. n. 11. a.

Et quæ ministerialis. ibid. n. 12. a.

Qualis futura sit tuba & vox citatoria. ibid. num. 12. a.

An collectio pulverum sit peragenda per Angelos. ibid. n. 13. b.

Quo loco singuli sint resurrecturi. ibid. n. 14. b.

Resurrectio quo sensu futura sit instantanea. ibid. n. 15. b.

Et quando futura. p. 35. n. 16. a.

Resurgent mortui in iisdem corporibus carneis, non aëreis,

aut spiritualibus.

ibid. n. 17. b.

Quo sensu illa sint futura spiritualia.

ibid.

Non sufficiet identitas solius formæ in quacumque materia. ibid. n. 18. b.

Nec soli corpori, sed & singulis membris sua propria restituetur materia. p. 36. n. 19. a.

Quomodo identitas corporum salvanda ob Anthropopagos. ibid. n. 20. a.

Resurgent Beati in corpore omnino perfectò. ibid. n. 21. b.

Remanebunt cicatrices Martyrum. ibid. n. 22. b.

Nec erunt ulla membra superflua. ibid. n. 23. b.

Nequidem capilli, secus est de meris excrementis, ac semine. p. 37. n. 24. a.

Corpora reproborum erunt integra. ibid. n. 25. a.

An in iis futura sit debita partium dispositio. ibid. n. 26. a.

Resurgent omnes in perfectâ aetate. ibid. n. 27. b.

Manebit staturarum & colorum differentia. ibid. num. 28. b.

Uti & sexuum. ibid. n. 29.

Sanctorum corporum resurgentium dotes. Vide Dos.

Reus.

Reus damnatus ad mortem aut mutilationem licitè fugit. p. 315. n. 19. b.

Et carcerem effringit. ibid.

Quamquam sententia sit justa, & vim suam respectu rei habeat. ibid. n. 20. b.

An reus id agens teneatur ad reparationem damni Reipublicæ illati. p. 316. n. 20. a.

An ejusmodi reo possit fuga consuli. ibid. n. 21. a.

Quid possit, & ad quid teneatur reus ante sententiam ferendam. Vide Lex pœnalis ante sententiam Judicis.

Ad quid teneatur post latam sententiam. Vide Lex pœnalis post sententiam Judicis.

Rota Romana.

An decisiones Rotæ Romanæ obtineant rationem Legis. p. 182. n. 185. a.

S.

Sacrum.

Vide Missa.

Sancti.

Vide Beati,

Sanctitas.

Sanctitas operantis ignorata confert ad meritum. p. 103. n. 65. b.

Non ad augmentum virtuositatis, seu moralis bonitatis. ibid. b.

Quomodo ad hoc interdum conferre possit status operantis cognitus. ibid. b.

Satisfactio.

Satisfactio affinis merito. p. 480. n. 101. a.

Vim satisfaciendi pro pœnâ operibus bonis adimunt hæretici, ex falsis fundamentis. ibid. n. 102. a.

Sed

INDEX RERUM.

Sed illam tribuit fides Catholica. *ibid.*n.103.a.
Et quidem de condigno, juxta communissimam Theologorum doctrinam. *ibid.*n.104.
Neque ideo meritum gloria minuitur. *ibid.*n.105.b.
Omne opus meritorium est simul satisfactorium pro pena. *ibid.*b.
Non possumus condigne tollere vel impedire penas hujus vite, quas interdum Deus absolute vult intentare. *ibid.*n.106.b.
Neque etiam per quodvis opus satisfacere pro integro reatu pena quantumlibet magna. *ibid.*
Ad condignam satisfactionem necessaria est divina promissio seu acceptatio *ibid.*n.107.b.
Non requiritur intentio satisfaciendi. p.481.n.108.a.
Simile quid in humanis declaratur. *ibid.*
Opera etiam precepta sunt satisfactoria. *ibid.*n.109.a.
Requiritur tamen indigentia, & juxta plerumque, status gratia. *ibid.*
Ad orationem, Jejunium, & Eleemosynam cetera opera satisfactoria revocantur. *ibid.*n.110.b.
Quanti valeat patiens tolerantia adversitatum divinitus immisissarum. *ibid.*
Præsentem scilicet actu, quo voluntarie de manu Domini accipiuntur. *ibid.*n.111.b.
Quo posito, putant Nonnulli etiam ipsam externam passionem seu flagella habere vim satisfaciendi specialem. *ibid.*n.112.b.
Quod improbat, veraque doctrina statuitur. *ibid.*
Flagella concurrunt ad satisfactionem, quatenus secundum aliquid pendent à voluntate. p.482.n.113.a
An vel qualiter valeant per modum satisfactionis. *ibid.*a
An præter satisfactionem condignam in hac vita locus sit satisfactioni de congruo. *ibid.*n.114.a.
An & qualiter possimus satisfacere pro aliis vivis & defunctis. *ibid.*n.116.b. & p.483.n.117. & seq.
Vide Suffragium.

Scandalum.

Quid scandalum proprie, seu activum. p.211.n.76.a.
Quid scandalum passivum. *ibid.*
Quid censendum de actibus publicis de se scandalosis *ibid.*n.77.a.
Scandalum activum aliud per se, aliud per accidens. *ibid.*n.78.b.
Scandalum passivum aliud est datum, aliud acceptum. *ibid.*
Item scandalum aliud est generale, aliud speciale, estque hoc peccatum diabolicum. *ibid.*n.79.b.
Denique aliud directum, aliud indirectum. *ibid.*
Scandalo indirecto Nonnulli annectunt omissionem correctionis fraternæ. *ibid.*
Scandalum certo est peccatum per se loquendo ex genere suo mortale. p.212.n.80.a.
In scandalo etiam generali reperitur malitia specialis contra charitatem proximi. *ibid.*n.81.
Specialiter tamen reperitur adhuc in scandalo speciali. *ibid.*n.82.b.
An proinde consulens alteri homicidium gravius peccet ipso homicida. *ibid.*n.83.
Scandalum activum datum jussu vel consilio, præter malitiam operis in se, participat malitiam operis alieni, & alteram contra charitatem. *ibid.*n.84.b.
Idem probabile est in scandalo dato per pravam exem-

plum. p.213.n.85.a.
Citra tamen obligationem restituendi, si detur in materia justitiæ. *ibid.*n.86.
Solum nihilominus tunc inesse malitiam contra charitatem, est probabile. *ibid.*n.87.b.
Non excusat à scandalo, quod proximus aliunde foret habiturus occasionem. *ibid.*n.88.b.
Neque quod sit ad peccandum puratus, sive habitu, sive actu. *ibid.*n.89.b.
Idque licet quis petat rem indifferentem, aut de se bonam, quam tamen certo scit cum peccato præstandum, si absit causa. *ibid.*
An vel quomodo in peccatis, quæ fiunt cum complice, explicanda sit inductio. p.214.n.90.a.
In illis peccatis utrumque complicem peccare duplici peccato, est probabile. *ibid.*
Ad quid teneatur proximo, qui sine dolo vel metu eum scandalizavit. *ibid.*n.91.a.
Ad quid verò, si intervenerit fraus vel metus. *ibid.*n.92.b.
Ad quid denique etiam citra fraudem & metum obligetur interdum etiam alicui tertio *ibid.*n.93.b.
Opus veniale sit mortale ratione scandali, quando proximus inde sumit probabilem occasionem peccati mortalis. *ibid.*n.94.b.
Secus si solius venialis, etsi à scandalizante directe intenti. p.215.n.94.a.
Cui non obstat gravitas nocimenti peccatum veniale consequentis. *ibid.*n.95.a.
Excipe, nisi intenderetur levis ruina spiritualis ex odio Dei. *ibid.*
Opus indifferens sit mortale ratione gravis scandali, nisi iusta causa excuset *ibid.*n.96.a.
Quæ censeatur iusta causa. *ibid.*n.97.a.
Casus in quibus excusat titulus subjectionis, seu servitii. *ibid.*n.98.b.
Alii in quibus urgentior causa est necessaria. *ibid.*b.
In ministeriis propinque subservientibus peccatis injustitiæ, urgentissima causa requiritur. *ibid.*n.99.b.
Quid liceat Christianis captivis in Turcarum tremitibus, aut exercitu. *ibid.*n.100.b.
Qualiter sit agendum in venditione illarum rerum, quæ regulariter ad malum usum destinantur. p.216.n.101.a.
Qualiter in subministratione illarum, quæ plerumque destinantur ad usum non malum. *ibid.*n.102.a.
An vel qualiter sint ob scandalum omittenda opera bona. *ibid.*n.103.b.
Omittenda interdum opera etiam alias præcepta ob scandalum. *ibid.*n.104.b.
Quidam casus inde resolvuntur. *ibid.*
Nonnullis oppositum docentibus non favet. cap.2. de Novi operis Nunciat. p.217.n.105.a.
Regula Generalis. *ibid.*n.106.a.

Scotus.

Quid senserit Scotus de conscientia probabili. p.122.n.36. & seqq.
Scotus fuit primarius promotor Doctrina de Immaculata Conceptione. p.180.n.41.b.
Non negat habitus vel actus in substantia supernaturales. p.392.n.35.b.

Scrupulus.

Quid Scrupulus. p.142.n.112.b.
Vide

INDEX RERUM.

Vide Conscientia scrupulosa.

Securitas.

Securitas Beatorum. p.23.n.46.b.
Includitur in beatitudine complete sumptu. p.24.n.47.a.
Non tamen sumptu essentialiter precise. ibid.n.48.a.

Semipelagiani.

Semipelagianismi exordium & error. p.366.n.12.a.
Mortuo S. Augustino acriter instauratur. ibid.n.13.b.
Sed contra insurgunt. SS. Hilarius & Prosper, ac praesertim Celestinus Papa. ibid.n.14.b.
Capitula ab hoc Pontifice definita summarie recensentur ibid. n. 14. b.
Evasionem quorundam Semipelagianorum pracludit S. Prosper. p.367.n.15.a.
Gelasius Papa Pelagium, ejusque Reliquias infectatur. ibid.n.16.a.
Post Gelasium Hormisdas Papa. ibid.
Post hunc Felix Papa IV. ibid.n.17.b.
Quid contra Pelagianos & Semipelagianos doceat Ecclesia Catholica. ibid.& p.368.n.18.a.

Sponsus.

Illicitum est Sponsis delectari de copula conjugali futura. p.200.n.34.b.
Licite tamen futuram desiderant, etiam efficaciter. p.201.n.35.a.

Statuta.

Statuta Religiosorum. *Vide* Religiosi.

Subsistentia.

Cur potius natura creata subsistentia increata subsistat, quam intellectione increata intelligat. p.13.n.5.b.

Subtilitas.

Vide Dos.

Suffragium.

Suffragium quid. p.482.n.116.b.
Suffragari possumus aliis vivis & defunctis. ibid.
Idque per modum satisfactionis seu solutionis pro poena. ibid.
Et quidem condigna, juxta probabilem multorum sententiam. p.483.n.117.a.
Qua tamen ineffaciter probatur. ibid.
In proximo indigentia, & communiter status gratia requiritur. ibid.n.118.a.
Debetque opus satisfactorium ei antecedenter applicari. ibid.
Ad quod sufficit intentio habitualis. ibid.
Potest applicari tota, vel ex parte, uni vel pluribus. ibid.
An valeant suffragia aliis ad remissionem poenarum etiam per modum pure impetrationis. ibid.n.119.b.
Suadet ex suffragiis Sanctorum & Ecclesia. ibid.
Evasioni cuidam occurritur. ibid.n.120.b.
Non sequitur, purgatorium brevi precibus Sanctorum fore evacuandum. ibid.n.121.b.
Suadet eadem doctrina ex praxi fidelium. ibid.num.

122. b.

Occurritur tacite objectioni. p.484.n.122.a.
Quid praestent Litterae Confraternitatis, quas Praelati Religionum amicis concedunt. ibid.n.123.a.
Non valent per modum Indulgentiae. ibid.
Neque per eas directe applicantur subditorum Satisfactiones independentes ab eorum intentione. ibid.
Sed interveniente saltem generali & habituali eorum intentione. ibid.n.124.b.
Deinde valent in ordine ad impetrationem, ibid.
Idque dupliciter, directe scilicet & indirecte. ibid.n.125.b.
An eo fructus hic sit minor, quod pluribus sit communicatio. ibid. n. 126. b.

Supernaturale.

Actus & habitus supernaturales in substantia non negat Scotus. p.392.n.35.b.
De supernaturalitate actus nequit haberi certitudo. pag. 453. n. 93. b.

Suspenso.

Quid Suspenso generatim. p.334.n.63.a.
Quid Suspenso Censura. ibid.
In quo differat à ceteris Censuris. ibid.
Cadit in solos Clericos. ibid. b.
Sub quibus etiam communitas Ecclesiastica comprehenditur. ibid.n.64.b.
Quadam Suspensiones non sunt Censura. ibid.n.65.b.
Suspenso est multiplex. ibid.n.66.b.
Qua forma sit ferenda. ibid.n.67.b.
Suspenso ab officio absolute arcetur ab omni functione Clericis propria. p.335.n.68.a.
Suspenso specialiter ab Ordine, non est suspenso à jurisdictione, vel contra. ibid.n.69.a.
Suspenso à solo officio non censetur suspenso à beneficio. ibid. n. 70. a.
Illicite tamen tali beneficium conferretur. ibid.n.71.a.
Suspenso absolute à solo beneficio privatur administratione & fructibus illius. ibid.n.72.b.
Verosimilius tamen non jure eligendi aut conferendi, nisi competente ratione beneficii. ibid.
Suspenso à beneficio an & quas distributiones possit percipere. ibid.n.73.b.
Suspenso indefinite à beneficio, censetur ab omni suspensionis. ibid.n.74.b.
An id sit censendum, quando Episcopus Clericum etiam alibi beneficiatum simpliciter suspendit. ibid.
Suspenso à beneficio, usurpatione fructuum non sit irregularis. p.336.n.75.a.
Suspenso etiam denunciatus non aliter est vitandus, quam quatenus ejus peccato vetamur cooperari, ibid. n. 76. a.
An & quando Appellatio impediat Suspensionem. ibid. n. 77. a.
Quis possit absolvere à Suspensione juris, aut lata per sententiam generalem. ibid.n.78.a.
Quis à suspensione specialiter lata. ibid.n.79.b.
Quid circa eam possint Confessarii Mendicantes. ibid. b.
Qua forma absolutionis à Suspensionem. ibid. n. 80. b.

Tactus

T.

Tactus.

Tactus inhonesti pravi facti ex intentione copula, aut eam concomitantes, in hac explicata involvuntur. p. 161. n. 57. b.
 Quid censendum de illis sine tali intentione interpretativa factis. ibid.
 Item quid de tactibus copulam subsequentibus. ibid. n. 58. b. & p. 162. n. 58. a.

Tentatio.

Nequit homo lapsus sine speciali gratia tentationi gravi resistere. p. 390. n. 28. b.
 Responsiones ad Auctoritates hoc probantes rejiciuntur. p. 391. n. 28. a.
 Impossibilitas ista est moralis fundata in impedimentis naturae corruptae. ibid. n. 29. a.
 Seclusa proinde gratia, adhuc manet physica potestas non peccandi. ibid. n. 30. b.
 Gratia cur necessaria contra tentationes in praeceptis negativis. ibid. n. 32. b.
 Vide Gratiae Necessitas.

Territorium.

Indigenae non obligantur legibus territorii, dum extra illud sunt. p. 275. n. 131. a.
 Hinc aliqui casus practici deducuntur. ibid.
 Idem habet locum, si sint intra territorium in loco localiter exempto. ibid. n. 132. a.
 Hujusmodi non sunt loca Regularium exemptorum. ib. b.
 Idque verum est etiam in lege communi, quae extra territorium non sit in vigore. ibid. b.
 Ac denique in casu, quo quis isto sine extra territorium vadit. ibid.
 Nec talis utens jure suo videtur dolo facere. ibid.
 Debet tamen subditus esse extra non solum ratione personae, sed etiam rei circa quam, ipsiusque operationis. ibid. n. 133. b.
 Cur potius praecepta personalia personam comitentur ubi vis, quam leges. p. 276. n. 134. a.

Testis.

Testis interrogatus de pluribus rebus & articulis sub juramento, ac in omnibus pejerans, qualiter peccet. n. 161. n. 56. a.

D. Thomas.

Plurima resolvit secundum sententiam sibi probabiliorē, etsi minus tutam. p. 121. n. 33. a.
 Docuit variis locis immaculatam Conceptionem. p. 177. n. 31. b.
 Loca apparenter contraria solvuntur. p. 178. n. 34. b.
 Si modò viveret, indubiè saltem immaculatam Conceptionem propugnaret. p. 178. n. 34. b.
 Vide Maria Virgo.

Herincx Sum. Theol. Pars II.

Transgressio.

Transgressio plurium praeceptorum, quando sit multiplicis malitia. p. 158. n. 48. a.
 Vide Peccatorum distinctio.

Tribulatio.

Quanti valeat patiens tolerantia adversitatum divinitus immixtarum. p. 481. n. 110. b.
 Putant Nonnulli, ipsam externam passionem seu flagella habere vim satisfaciendi specialem. ibid. n. 112. b.
 Quod improbat veriorque doctrina statuitur. ibid.
 Tribulationes in justis magnum sunt divini amoris argumentum. ibid.
 Quatenus secundum aliquid pendent à voluntate, possunt concurrere ad satisfactionem. p. 482. n. 113. a.
 An vel qualiter valeant per modum satisfationis. ibid.

Tridentinum.

Tridentinum in Belgio esse receptum citra mutationem in materia jurisdictionis, refert Zypaeus. p. 271. n. 114. a.
 Tridentinum in initio quoad reformationem non receptum in Gallia, quoad nonnulla fertur cepisse in praxi acceptari. p. 273. n. 120. b.

Tristitia.

Tristitia est solum passio. p. 19. n. 27. a.
 Nequit consistere cum gaudio beatifico. ibid. n. 29. b.
 Etsi de lege speciali in Christo aliter contigerit. p. 20. n. 30. a.
 Tristitia damnatorum est de carentia ipsius Dei immediate. p. 21. n. 35. a.

V.

Vagus.

Vagus tenetur legibus loci, in quo est. p. 276. n. 135. a.

Venditio.

In venditione illarum rerum, quae regulariter ad malum usum destinantur, qualiter sit agendum. pag. 216. n. 101. a.
 Qualiter in venditione illarum quae plerumque destinantur ad usum non malum. ibid. n. 102. a.
 Vide Scandalum.

Verbum.

Verbum otiosum quid? p. 95. n. 27. a.

Vidua.

Illicitum est viduis delectari de copula praeiterita. p. 200. n. 34. b.
 Licite tamen praeiteritam approbant. p. 201. n. 35. a.

Violentia, Violentum.

Quid violentum, & quomodo differat à coacto. pag. 59. num. 13. b.

Violentia causat involuntarium simpliciter. p.60.n.14.a
Violentiam potest voluntas pati in actibus aliarum potentiarum, quibus potest imperare. ibid.n.15.a.
Idem est de omissione eorundem actuum. ibid.
Non tamen in actibus à se elicitis, aut de facto imperatis. ibid.n.16.a.
Secus est de actibus solitis ab ea imperari. ibid.b.
Potest voluntas violenter impediri, ne ponat actum. ibid.n.17.b.
Hac violentia, si non sit omnino stricta, saltem est aliqualis. ibid.b.
Potest voluntas pati violentiam in iis, quæ potest recipere. ibid.n.18.b.
Nequit voluntas ipsa physice cogi, aut necessari ab ullo agente creato. ibid.n.19.b.
Violentia autem potentiis inferioribus facta non præsumitur, nisi probetur. p.61.n.19.a.

Visio.

An visio beatifica vi suâ excludat peccati maculam. pag. 25.n.52.a.
Visio sola non reddit Beatos physice impeccabiles. p. 25.n.54.b.
Nequæ determinat physice voluntatem Beatorum ad continuum amorem. p.26.n.55.a.
Objectiones solvuntur. ibid.n.56.a.
Cur Deus potius necessitetur ad amorem, quam homo ex hoc quod Deum videat. p.26.n.57.b.
Visio Dei determinat moraliter voluntatem Beatorum ad amorem exclusivum peccati. ibid.n.58.b.

Unio.

Varia cum Deo unio recensetur, & à ratione formalis Beatitudinis excluditur. p.12.n.1.a.

Vollitio.

Volitio quid. p.82.n.57.b.
Alia est efficax, alia inefficax. p.83.n.57.a.
Inefficax tam simplex, quam conditionata potest ferri in impossibile cognitum ut tale. ibid.n.58.
Volitio inefficax conditionata est actus præsens voluntatis. ibid.n.59.a.

Voluntarium.

Varia descriptiones Voluntarii. p.57.n.1.a.
Voluntarium imperfectum competit etiam brutis. ibid.
Voluntarium strictè sumptum describitur. ibid.n.2.a.
Competit solis actibus voluntatis deliberatis. ibid.
Differentia inter voluntarium & volitum. ibid.n.3.b.
Voluntarium aliud est tale voluntate propriâ, aliud voluntate alienâ. p.58.n.4.a.
Aliud necessarium, aliud liberum. ibid.n.5.
Liberum est regulariter necessario perfectius in ratione voluntarii. ibid.n.6.a.
Voluntarium insuper aliud est directum, aliud indirectum. ibid.n.7.b.
Omissio potest esse voluntaria, etiam directè. ibid.n.8.b.
Non tamen, nisi sit libera. ibid.
Potest omissio esse voluntaria, etiam citra præceptum. p.59.n.9.a.
An etiam eventus subsequens omissionem. ibid.n.10.

Voluntas.

Nequit voluntas pati violentiam in actibus à se elicitis, aut de facto imperatis. p.60.n.16.a.
Nec ab ullo agente creato physice cogi aut necessitari. ibid.n.19.b.
Vide Violentia.
Voluntas non necessario sequitur iudicium ultimum intellectus. p.76.n.31.a.
Est ipsum liberum arbitrium. p.75.n.30.b.
Adeoque sola libera. ibid.
Est libera quatenus activa, non quatenus passiva. p.76.n.34.b.
Vide Liberum Arbitrium.
Non ad omnem actum voluntatis prærequiritur iudicium intellectus. p.78.n.43.b.
Quamvis ordinariè prævium sit. p.79.n.44.

Voluntatis motivum.

Voluntas movetur ab appetitu sensitivo, non sine prævia notitia intellectus. p.79.n.46.b.
Sed eâ suppositâ per quamdam sympathiam. ibid.
Idque dupliciter. p.80.n.47.a.
Voluntas à concupiscentia non necessitatur. ibid. num. 48.b.
Voluntas movetur ab objecto metaphoricè, mediante cognitione. p.81.n.51.b.
Non tamen ab eo necessitatur. ibid.
Non potest equidem bonam ut sic odire, vel malum ut sic amare. ibid.n.52.b.
Quamvis amare possit malum spectatum secundum rationem boni, saltem putativam. p.82.n.53.a.
Voluntas movetur à Deo partim physice, partim moraliter. ibid.n.54.a.
Non tamen necessitatur, quamvis posset tum per actum à solo Deo infusum, tum per physicam prædeterminationem. ibid.a.
Voluntas humana ab Angelis solum indirectè potest moveri. ibid.n.55.a.
Uti ab astris. ibid.n.56.b.
Quid certa horum irradiatio operetur in voluntatem. ibid.
Voluntas ceteris potentiis imperat citra physicum in earum actus influxum, p.85.n.68.b.

Voluntatis Imperium.

Voluntas potest imperare sibi ipsi. p.86.n.74.b.
Ac etiam intellectui. p.87.n.75.a.
Non tamen, ut is pro libitu voluntatis præstet assensum vel dissensum, etiam in probabilibus. ibid.n.76.a.
Imperat quoque appetitui sensitivo, phantasia, & potentia locomitiva. ibid.n.77.b.
Locomotiva quidem despoticè, appetitui autem sensitivo politicè. ibid.n.78.b.
Potentiis sensitivis externis, ac etiam vegetativis imperat mediante motivâ. p.88.n.79.a.
Actus equidem sensuum aliter adhuc sunt in potestate voluntatis, quam mediante locomitivâ. ibid.b.

Voluntatis creatæ cum divinâ conformitas.

Multiplex divisio voluntatis divina. p.109.n.95.b.
Triplex

I N D E X R E R U M.

Triplex conformitas voluntatis nostrae cum divina. pag. 109.n.95.b.
Debet voluntas nostra confirmari voluntati divinae precipienti. p.110.n.96.a.
Non tenetur conformari consulenti vel approbanti. ibid.
Nec in voluto formali positivè. ibid.n.97.a.
Ut nec semper in voluto materiali. ibid.n.98.b.
Quamquam id laudabilissimum foret, dummodo sub ratione bonâ, quâ id à Deo est volitum. ibid.
Immo conari nequit ad oppositum illius, quod independentè planè & absolutè Deus vult. idib.n.99.b.
Nisi tamen hac voluntas sit nobis ignota. p.111.n.100.a
Varia inde colliguntur in particulari. ibid.n.101.
Qualiter displicere possit voluntati nostrae, quod divina placet. ibid.n.103.b.
Satisfit nonnullis objectionibus. p.112.n.104.a.

Voluntatis interruptio.

Interrumpitur voluntas interior per retractionem. p. 162.n.59.a.
Hanc regulam immeritò studuit Lugo in dubium revocare. ibid.
Item interruptitur voluntas interior per cessationem ab actu, & qualem. ibid.n.60.a.

An dum breves interruptiones incurrunt, sit explicanda duratio. p.163.n.61.a.
Notabile quoad hoc pro Confessariis. ibid.

Votum.

Qui violat votum sapè renovatum, tantum semel peccat. p.158.n.48.b.
Si dubitas an voveris, non teneris voto. p.142.n.109.a.
In dubio an hoc vel illud voveris, tantum teneris ad id, quod minus est. ibid.
Certus de voto, sed dubius an impleverit, tenetur implere. ibid.n.110.
Quid si constet in genere de voto, sed dubitetur, an se ad certum casum extendat. ibid.n.111.b.
An in votis parva materia continuentur. p.205.n.52.& 53.a.b.
Dum Pontifex relaxat votum, non dispensat in jure natura. p.232.n.54.a.

Ufus.

Ufus considerari potest ut actus imperatus. p.86.n.70.a.
Similiter ut elicitus, & eatenus est electio, etsi detur electio, quæ non est usus. ibid.b.

F I N I S.

I N D E X S U P P L E M E N T I.

Articuli Joannis VViclef damnati in Concilio Constantiensi, Sess. 8. p.1.& 2.
 Articuli Joannes Husz damnati in Concilio Constantiensi, Sess. 15. p.2.& 3.
 Articuli seu Errores M. Lutheri. p.3.& 4.
 Epistola Michaelis Bay ad Cardinalem Simonetam. p.5. & 6.
 Ejus Apologia summo Pontifici Pio V. p.7.
 Breve Pii V. ad Michaellem Bajum ibid.
 Bulla Gregorii XIII. in qua declarat, se Pii V. Bullam in ejus Registro reperisse &c. p.7.& 8.
 Confessio Michaelis Bay. ibid.
 Urbani VIII. Bulla, In Eminentissimi, confirmatoria Constitutionum Pii V. & Gregorii XIII. condemnantium Errores Michaelis Bay &c. p.8.& 9.
 Placetum Philippi IV. Regis Hispaniarum pro admissione Bullæ, In Eminentissimi. p.10.
 Litteræ Prælatorum Gallie ad Innocentium X. pro condemnatione Propositionum Consilii Jansenii. ibid.
 Innocentii X. Constitutio, quâ damnantur ut Hæretica quinque Propositiones Jansenii. p.11.& 12.
 Innocentii X. Breve ad Regem Christianissimum. p.12.
 Item ad Archiepiscopos & Episcopos Gallie. ibid.
 Altera Epistola Episcoporum Gallie ad Innocentium X. p.12.& 13.
 Decretum Innocentii X. quo damnat Libros omnes, ad

defensionem Jansenii editos & edendos, fidemque abrogat quibusdam prætensis Actis Coram Clemente VIII. & Paulo V. simulque Pseudo-Bullæ Pauli V. contra doctrinam Ludovici Molinae. p.13.14 & 15.
 Epistola Prælatorum Gallie Parisiis Congregatorum ad Innocentium X. super negotio quinque Propositionum à S. Sede damnatarum: quâ exponunt molitiones Adversariorum, jactantium Eas in aliò planè sensu à Jansenio tradi. p.16.
 Eorundem Prælatorum Epistola Encyclicæ, quæ adjuncta fuit Epistolæ præcedenti ad Pontificem. p.16.& 17.
 Innocentii X. Breve ad Archiepiscopos & Episcopos Gallie, Responsorium ad Epist. supra adductam. pag. 17. & 18.
 Epistola Prælatorum Gallie Parisiis congregatorum ad Alexandrum VII. super Negotio quinque Propositionum à sua sanctitate damnatarum, quâ exponunt cavillationes quorundam recurrentium ad quæstionem facti, & obtendentium nomen S. Augustini. p.18.& 19.
 Alexandri PP. VII. Confirmatio Constitutionis Innocentii X. de quinque Propositionibus in Materia Fidei. p.19. & 20.
 Alia Epistola Prælatorum Gallie in Generalibus Cleri Gallicani Comitibus congregatorum ad Alexandrum VII. Pontificem. p.20.21.& 22.
 Rescriptum Alexandri PP. VII. ad Prælatos Cleri Gallicani

I N D E X S U P P L E M E N T I.

licani in Comitibus Generalibus congregatos. p. 22.
 Breve Alexandri PP. VII. ad magnos Vicarios Emin.
 Cardinalis de Retz Archiepiscopi Parisiensis. ibid.
 Breve Alexandri PP. VII. ad Episcopos Gallia. p. 23.
 Epistola alia Episcoporum Gallia ad Alexandrum VII.
 p. 23. & 24.
 Constitutio Alexandri VII. continens Formulam subscri-
 bendi Decretis Pontificum adversus Hæreses Cornelii
 Jansenii. p. 24. & 25.
 Decretum S. Congregationis Indicis ubique publican-
 dum, quo varii Libri damnantur & prohibentur. p.
 25. & 26.
 Epistola quatuor Episcoporum ad Clementem IX. Pon-
 tificem. p. 26.
 Epistola Illustrissimi ac Reverendissimi Episcopi Ducis
 Laudunensis ad S. D. N. Clementem IX. de subscrip-
 tione Formularii facta à quatuor Episcopis. p. 27.
 Breve S. D. N. Clementis IX. ad Regem Christianissi-
 mum, de eadem Subscriptione. ibid.
 S. D. N. Clementis IX. Breve ad quatuor Episcopos, de
 subscriptione Formularii ab ipsis facta. p. 28.
 S. D. N. Clementis IX. Breve ad Archiepiscopum Seno-
 nensem, de eadem re. ibid.
 Extractum ex relatione Emin. Card. Rospigliosi de illis,
 quæ contigerunt in causa Jansenii. p. 28. 29. 30.
 Decretum Congregationis Generalis Inquisitionis Ro-
 manæ quoad duas propositiones ad eam delatas. p. 30.
 Decretum S. D. N. Alexandri Papa VII. adversus Lit-
 teras Provinciales Ludovici Montalty &c. pag. 30.
 31. & 32.
 Episcoporum ac Theologorum à Rege Christianissimo se-
 lectorum Examen Libri, cui titulus: Ludovici Mon-
 talty Litteræ Provinciales, &c. Et de eo iudicium.
 p. 32.

Executio Decreti, quo jubetur, ut prædicta Littera Car-
 nificis manu flammis tradantur. p. 33.
 Decretum Innocentii Papa XII. super Interpretatione,
 seu declaratione Formularii Alexandri VII. in con-
 demnationem V. propositionum Cornelii Jansenii.
 ibid.

Innocentii Papa XII. Brevia duo ad Episcopos Belgii.
 p. 33. 34. 35.

Breve Innocentii Papa XII. ad Academiam Lovanien-
 sem, Responsorium ad Epistolam, quæ postulaba-
 tur, ut licitum esset continuare in tradenda doctri-
 na, quæ continetur in Libro Censurarum Lovanien-
 sis & Duacensis Universitatum &c. p. 35.

S. D. N. Clementis Papa XI. Confirmatio & Innovatio
 Constitutionum Innocentii Papa X. & Alexandri
 Papa VII. adversus Jansenianam Hæresim editarum
 &c. p. 36. 37. 38.

Decretum Alexandri Papa VIII. contra duas Propositio-
 nes &c. p. 38.

Bulla Innocentii PP. XI. Confirmatoria Privilegiorum
 Ordinis S. Francisci. p. 39.

S. D. N. Clementis PP. XI. Breve ad Danielem Archie-
 piscopum Aquensem. p. 40.

Reverendissimi Patris Fr. FRANCISCI SAMMORÆ to-
 tius Ord. S. Francisci Ministri Generalis Epistola, quæ
 doceri prohibet, ac damnat Propositiones &c. p. 41.
 & 42.

Rmi Patris Fr. MICHAELIS ANGELI DE SAMBUCA
 totius Ordinis S. Francisci Ministri Generalis Epistola,
 quæ præcipit, ut Propositiones Cornelii Jansenii Episcopi
 Iprensis, ab Innocentio X. & Alexandro VII. damna-
 tas, sine Interpretatione aliqua, sed ad Litteram ut
 verba sonant, omnes subditi sui rejiciant, Litterisque
 Apostolicis obediant. p. 42.

F I N I S.

